

اصول کافی

اعتقادی، اجتماعی، اخلاقی

تألیف

ثقة الاسلام کلینی

بترجمه و شرح

بقلم دانشمند محترم آقای حاج سید جواد مصطفوی

BOBST LIBRARY

3 1142 01233 7427

(29)

Provided by the
Library of Congress
PL 480 Program

IR-P-85 930391

DATE DUE

Malay, Muhammad ibn, 1296

Malay, 1296

أصولها في

تفلا مالا في حد...

الكتاب...

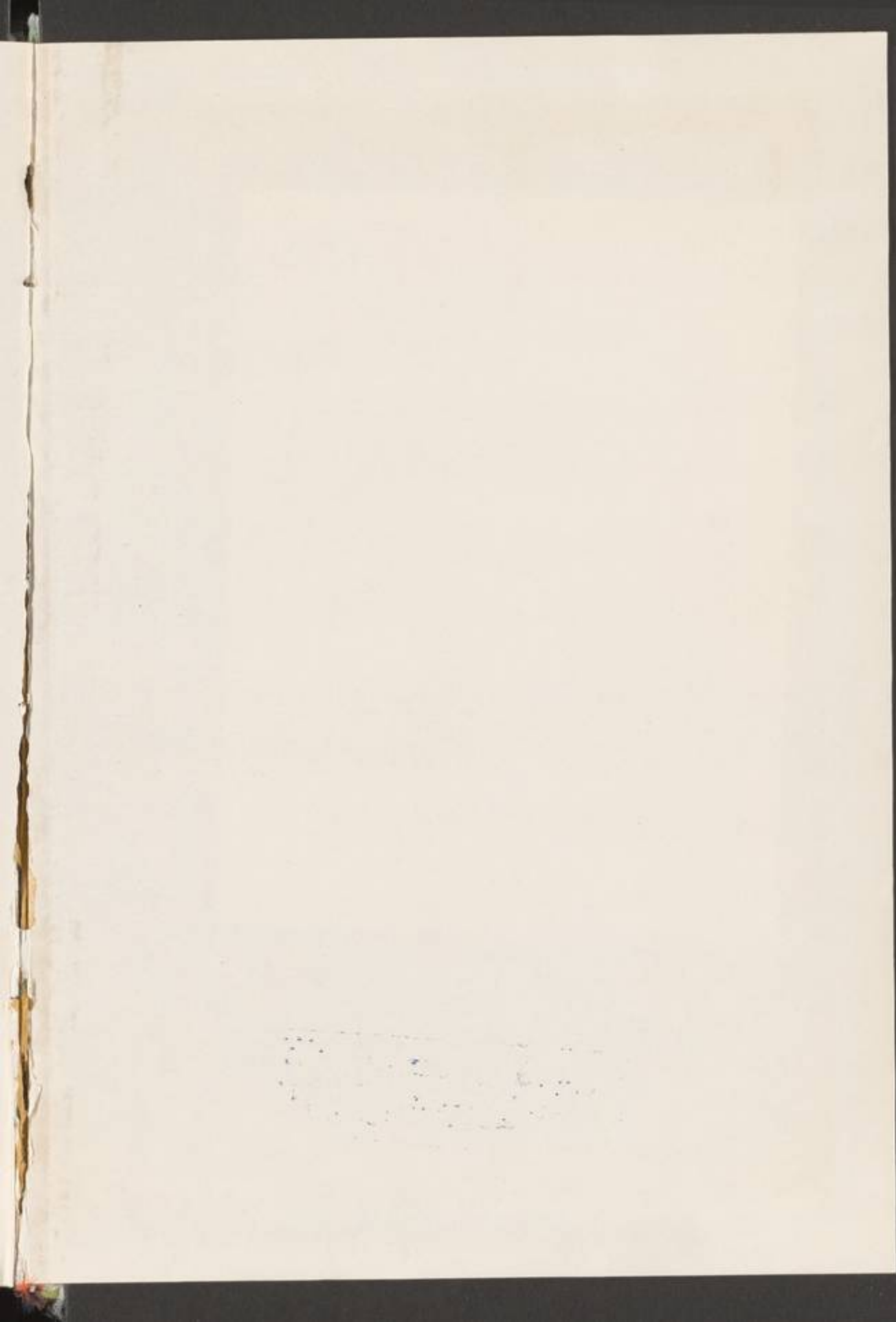
...

بم...

...

...

كتابخانه مشرفيه
كاسينيو ۱۰۰۰

Kulaynī, Muhammad ibn Ya'qūb

Uṣūl-i Kāfi

أُصُولُ كَافِيٍّ

تأليف

ثقلنا سريلاً إلى جعفر بن محمد بن يعقوب بن إسحاق

الكليبي السمرقندي

المنوفى سنة ٣٢٨/٣٢٩ هـ

بترجمه وشرح

بسم الله الرحمن الرحيم
بسم الله وانشاءً من جناب آقاي حاج سيد جواد مصطفوي .

المجلد الثالث

کتابخانه حضرت قائم (عج)
تاسیس ۱۳۶۱ هـ

BP
193
.25
K 842576
1980x
V. 3-4
C. 1

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(كِتَابُ الْإِيمَانِ وَ الْكُفْرِ مِنْ كِتَابِ الْكَافِي)
(تصنيف الشيخ أبي جعفر محمد بن يعقوب الكليني ره)
(باب)

(طينة المؤمن والكافر)

(۱۳۳۱) عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ رِيعِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ رَجُلٍ
عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ السَّبْتَيْنِ مِنْ طِينَةٍ عَلِيَيْنِ : قُلُوبَهُمْ وَ
أَبْدَانَهُمْ ، وَ خَلَقَ قُلُوبَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ تِلْكَ الطِّينَةِ وَ [جَعَلَ] خَلَقَ أَبْدَانَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ
وَ خَلَقَ الْكُفَّارَ مِنْ طِينَةِ سَجِينِ : قُلُوبَهُمْ وَ أَبْدَانَهُمْ ، فَخَلَطَ بَيْنَ الطِّينَتَيْنِ ، فَمِنْ هَذَا يَلِدُ الْمُؤْمِنُ
الْكَافِرَ وَ يَلِدُ الْكُافِرُ الْمُؤْمِنَ وَ مِنْ هَهُنَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنُ السَّيِّئَةَ وَ مِنْ هَهُنَا يُصِيبُ الْكَافِرَ الْحَسَنَةَ
فَقُلُوبُ الْمُؤْمِنِينَ تَجِنُّ إِلَى مَا خُلِقُوا مِنْهُ وَ قُلُوبُ الْكُافِرِينَ تَجِنُّ إِلَى مَا خُلِقُوا مِنْهُ .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

(كتاب ايمان و كفر از كتاب كافي تصنيف شيخ)

ابي جعفر محمد بن يعقوب كليني ره

(باب طينة مؤمن و كافر)

۱ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : خدای عز و جل دلها و پیکرهای پیغمبران را از طینت
(گل و سرشت) علین آفرید ، [اندازه گیری کرد] و دلهای مؤمنین را هم از آن طینت آفرید و پیکرهای
مؤمنین را از پائین تر از آن قرارداد [آفرید] و کافران را از طینت سجین آفرید ، هم دلها و هم پیکرهایشان
را ، آنگاه این دو طینت را (هنگام خلقت آدم) ممزوج ساخت ، بهمین جهت از مؤمن کافر متولد شود و
کافر مؤمن زاید (زیرا فرزندان آدم استعداد این دو مرتبه را پیدا کردند) و نیز بهمین سبب بمؤمن گناه
و بدی رسد و بکافر ثواب و نیکی (زیرا طینت هر یک از آنها بطینت دیگری ممزوج است) ، پس دلهای
مؤمنان بدانچه از آن آفریده شده گرایند و دلهای کافران بدانچه از آن آفریده شده تمایل کنند .

۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ ، عَنِ النَّصْرِيِّ سَعِيدٍ ، عَنْ عَبْدِ الْعَفَّارِ الْجَازِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْمُؤْمِنَ مِنْ طِينَةِ الْجَنَّةِ وَخَلَقَ الْكَافِرَ مِنْ طِينَةِ النَّارِ ؛ وَقَالَ : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِعَبْدٍ خَيْرًا طَيَّبَ رُوحَهُ وَجَسَدَهُ فَلَا يَسْمَعُ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ إِلَّا عَرَفَهُ وَلَا يَسْمَعُ شَيْئًا مِنَ الْمُنْكَرِ إِلَّا أَنْكَرَهُ ؛ قَالَ وَ سَمِعْتُهُ يَقُولُ : الطُّيْنَاتُ ثَلَاثٌ : طِينَةُ الْأَنْبِيَاءِ ، وَالْمُؤْمِنُ مِنْ تِلْكَ الطُّيْنَةِ إِلَّا أَنْ الْأَنْبِيَاءَ هُمْ مِنْ صَفْوَتِهَا ، هُمْ الْأَصْلُ وَلَهُمْ قَسْمُهُمْ وَالْمُؤْمِنُونَ الْفَرَعُ مِنَ طِينِ الْأَرْبِ ، كَذَلِكَ لَا يُفَرِّقُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ شِعْبَتِهِمْ .

شرح - علیین : عالیترین و شریفترین مراتب قرب پیروندگان است چنانچه از کلمات مفسرین در تفسیر آیه شریفه کلاماً ان کتاب الابرار لقی علیین استفاده میشود . و سجدین در مقابل علیین ، پستترین مراتب و دورترین درجات از خداوند متعال است .

و اما راجع ببحث کلی اخبار طینت و شبهه جبر ، در آخر این باب توضیحی بیان میکنیم . آنچه بطور اختصار در اینجا میتوان گفت اینستکه : چون خدایتعالی پیش از آفرینش مخلوق میدانست که کدام یک آنها براه ایمان و کدامیک براه کفر میروند ، ارواحی را که میدانست مؤمن میشوند بآنها کیفیت علیین بخشید و دسته دیگر را کیفیت سجدین داد و بآنها نشان ملحق ساخت ، تارعیات مناسب و سخنیبت را نموده باشد ، و این عمل خدایتعالی هیچگونه دخالت و تأثیری در انتخاب ایمان و کفر آنها ندارد ، و همچنین آمیختگی و امتزاجی که میان دو طینت مقرر داشت ، هیچگونه ارتباط و سببیتی در انتخاب گناه و ثواب ندارد ، ولی ظهور کلمه هن هندا و هن ههینها مخالف این تفسیر است . مرحوم مجلسی گوید : این دو کلمه بر علیت مجازیه حمل میشود .

مترجم گوید : اگر چه برای حل اخبار طینت توجیهی بهتر از این بنظر نمیرسد ، ولی این حمل نیز دور از تکلف و تمسف نیست و با ظهور لفظ منافات و مخالفت دارد . **وَاللَّهِ يَعْلَمُ حَقَائِقَ تِلْكَ الْأَسْرَارِ .**
۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : همانا خدای عز و جل مؤمن را از طینت بهشتی آفرید و کافر را از طینت دوزخی .

و فرمود : چون خدای عز و جل نسبت به بنده‌ئی خیری خواهد ، روح و پیکرش را پاک سازد (هدایت و الطافش را شامل حال او نماید) ، از اینرو هر خیری شود ، آنرا بشناسد و بفهمد و هر بد و زشتی شود ، آنرا زشت بیند .

و شنیدم که میفرمود : طینتها بر سه گونه اند :

(۱) طینت پیغمبران ، و مؤمن هم از این طینت است ، جز اینکه پیغمبران از خالص و برگزیده آن طینتند و ایشان اصل باشند و فضیلتشان بجای خود محفوظ است ، و مؤمنین فرع باشند و از کلاً ثابت و چسبیده (گویا اشاره دارد که طینت مؤمن طینت پیغمبران چسبیده است ، اگر چه از فضاله آن طینت است) از اینرو خدای عز و جل میان پیغمبران و پیروانشان جدائی نیندازد .

وَقَالَ: طِبْنَةُ النَّاصِبِ مِنْ حَمَاءِ مَسْئُورٍ وَأَمَّا الْمُسْتَضْعَفُونَ فَمِنْ تُرَابٍ لَا يَتَحَوَّلُ مُؤْمِنٌ عَنْ إِيْمَانِهِ وَلَا نَاصِبٌ عَنْ نَصَبِهِ وَلِلَّهِ الْمَشِيمَةُ فِيهِمْ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : جُعِلَتْ فِدَاكَ مِنْ أَيْ شَيْءٍ خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ طِبْنَةَ الْمُؤْمِنِ ؟ فَقَالَ : مِنْ طِبْنَةِ الْأَنْبِيَاءِ ، فَلَمْ تَنْجَسْ أَبَدًا .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَعَبِيدُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَعَبِيدِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَلْفٍ ، عَنْ أَبِي نَهْشَلٍ قَالَ : حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَنَا مِنْ أَعْلَى عَلِيَّتَيْنِ ، وَخَلَقَ قُلُوبَ شَيْعَتِنَا مِمَّا خَلَقْنَا مِنْهُ وَخَلَقَ أَبْدَانَهُمْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ ، وَقُلُوبُهُمْ تَهْوِي إِلَيْنَا لَهَا خُلِقَتْ مِمَّا خَلَقْنَا مِنْهُ ، ثُمَّ تَلَاهِيهِ الْآيَةُ : وَكَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيَّينَ وَمَا أَذْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ . كِتَابٌ مَرْقُومٌ يَشْهَدُهُ الْمُرَقَّبُونَ ، وَخَلَقَ عَدُوَّنَا مِنْ سِجِّينَ وَخَلَقَ قُلُوبَ شَيْعَتِهِمْ مِمَّا خَلَقَهُمْ مِنْهُ وَابْدَانَهُمْ مِنْ دُونِ ذَلِكَ ، فَقُلُوبُهُمْ تَهْوِي إِلَيْهِمْ ، لِأَنَّهَا خُلِقَتْ مِمَّا خَلَقُوا مِنْهُ ، ثُمَّ تَلَاهِيهِ الْآيَةُ : وَكَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفَاجِرِ لَفِي سِجِّينَ وَمَا أَذْرَاكَ مَا سِجِّينَ كِتَابٌ مَرْقُومٌ وَيَلُومُ مَثِدًا لِمَكَدٍ بَيْنَ

﴿ ۱۴۴۵ ﴾ عدة من أصحابنا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ وَغَيْرِ وَاحِدٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ جَمِيعًا عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَوْرَمَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يَسَّارٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ يُونُسَ قَالَ : أَخْبَرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ كَيْسَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ أَنَا مَوْلَاكَ ، عَبْدُ اللَّهِ بْنُ

(۲) طینت ناصبی که از گل سیاه بدبو است .

(۳) طینت مستضعفین که از خاک است (یعنی قابلیت پذیرش اشکال مختلفه را دارد و گل نیست تا مانند مؤمن و کافر بطرفی چسبندگی داشته باشد) مؤمن از ایمانش دگرگون نشود و ناصبی از دشمنی خود و امر مستضعفین مربوط به خواست خداست (که بجانب ایمان یا کفر گرایند) .

۳ - صالح بن سهل گوید : با امام صادق عليه السلام عرض کردم : قربانت کردم . خدای عز و جل طینت مؤمن را از چه آفرید ؟ فرمود : از طینت پشمیران ، پس هیچگاه پلید و آلوده نکردد .

۴ - (این روایت بدون کم و زیاد شماره ۱۰۰۸ در جلد دوم ص ۲۳۴ با ترجمه و توضیح گذشت ، لذا در اینجا تکرارش نمیکنیم . تنها در سلسله سند فرق مختصری دارد) .

۵ - عبدالله بن کیسان گوید : با امام جعفر صادق عليه السلام عرض کردم : قربانت کردم ، من عبدالله بن کیسان چاکر شما هستم . فرمود : نزادت را میشناسم ، اما ترانمیشناسم .

گوید : عرض کردم من در کوهستان متولد شده و در سرزمین فارس (شیراز) بزرگ شده ام ، و در امر تجارت و کارهای دیگر با مردم آمیزش دارم ، گاهی با مردی مباشرت میکنم و از او خوش رفتاری

کیسان ، قَالَ : اَمَّا النَّسَبُ فَاعْرِفُهُ وَ اَمَانَتَ ، فَلَسْتُ لَهْرُفِكَ ، قَالَ : قُلْتُ لَهُ : اِنْتِي وَاِنْتِي بِالْجَبَلِ وَنَشَأْتُ فِي اَرْضِ فَارِسٍ وَاِنْتِي اُخَالِطُ النَّاسَ فِي التَّجَارَاتِ وَغَيْرِ ذَلِكَ ، فَاُخَالِطُ الرَّجُلَ فَارَى لَهُ حُسْنَ السَّمْتِ وَحُسْنَ الْخُلُقِ وَ [كَثْرَةَ] اَمَانَةٍ ، ثُمَّ اَفْتِشُهُ فَاتَّبِيسُهُ عَنْ عَدَاوَتِكُمْ وَ اُخَالِطُ الرَّجُلَ فَارَى مِنْهُ سُوءَ الْخُلُقِ وَقَوْلَةَ اَمَانَةٍ وَزَعَارَةَ ، ثُمَّ اَفْتِشُهُ فَاتَّبِيسُهُ عَنْ وَاِلَيْتِكُمْ ، فَكَيْفَ يَكُونُ ذَلِكَ ؟ فَتَالَ لِي : اَمَّا عَلِمْتَ يَا ابْنَ كَيْسَانَ اَنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ اَخَذَ طَبَنَةً مِنَ الْجَنَّةِ وَ طَبَنَةً مِنَ النَّارِ فَخَلَطَهُمَا جَمِيعًا ، ثُمَّ نَزَعَ هَذِيهِ مِنْ هَذِيهِ ، وَ هَذِيهِ مِنْ هَذِيهِ ، فَمَارَأَيْتَ مِنْ اُولَئِكَ مِنَ الْاَمَانَةِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ وَ حُسْنِ السَّمْتِ قَوْمًا مَسْتَبْتَمٌ مِنْ طَبَنَةِ الْجَنَّةِ وَهُمْ يَعُودُونَ اِلَى مَا خَلِقُوا مِنْهُ ، وَ مَا رَأَيْتَ مِنْ هَوْلَاءَ مِنْ قَلْبَةِ الْاَمَانَةِ وَ سُوءِ الْخُلُقِ وَ الزَّعَارَةِ ، فَمِمَّا مَسْتَبْتَمٌ مِنْ طَبَنَةِ النَّارِ وَهُمْ يَعُودُونَ اِلَى مَا خَلِقُوا مِنْهُ .

۶ - محمد بن یحیی ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ قَالَ : قُلْتُ لِابِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام : الْمُؤْمِنُونَ مِنْ طَبَنَةِ الْاَنْبِيَاءِ ؟ قَالَ نَعَمْ .

۷ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ يَزِيدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ابْنِ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ اِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ : اِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمَّا ارَادَ اَنْ يَخْلُقَ اَدَمَ عليه السلام بَعَثَ جِبْرِئِيلَ فِي اَوَّلِ سَاعَةٍ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ ، فَقَبَضَ بِيَمِينِهِ قَبْضَةً بَلَغَتْ قَبْضَتَهُ مِنَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ

و حسن خلق و امانتداری میبینم ، سپس از مذهبش جستجو میکنم ، معلوم میشود با شما دشمن است . و با مرد دیگری معاشرت میکنم و از او بدخلقی و کمی امانت و ناپاکی میبینم ، سپس جستجو میکنم ، معلوم میشود ولایت شما را دارد ، این چگونه است ؟

فرمود : این کیسان ! مکر نمدانی که خدای عزوجل گلی از بهشت گرفت و گلی از دوزخ ، سپس آن دورا بهم آمیخت ، آنگاه این را از آن ، و آنرا از این جدا ساخت (یعنی پس از آنکه این دو گل بیکدیگر تماس پیدا کردند ، آنها را از هم جدا ساخت و مؤمنان را از کل بهشت و کفار را از گل دوزخ آفرید) پس آنچه از امانتداری و حسن خلق و خوش رفتاری در دشمنان ما بینی از جهت تماس آنهاست با طینت بهشتی (پیش از جدا کردن آنها از یکدیگر) و ایشان عاقبت باصل خلقت خود برگردند (و یکسره دوزخی شوند) و آنچه از بی امانتی و بدخلقی و آلودگی در دوستان ما میبینی ، در اثر تماس آنهاست با طینت دوزخی و بالاخره باصل خلقت خود برگردند (و یکسره بهشتی شوند) .

۶ - صالح بن سهل گوید : با امام صادق عليه السلام عرض کردم : مؤمنین از طینت پیغمبرانند؟ فرمود: آری.

۷ - امام صادق عليه السلام فرمود : همانا خدای عزوجل چون خواست آدم عليه السلام را بیافریند ، در ساعت

اول روز جمعه جبرئیل را فرستاد تا با دست راستش که از آسمان هفتم با آسمان دنیا میرسید مشت کرد ، و از هر آسمان خاکی برداشت ، و مشت دیگری از زمین هفتم بالا تا زمین هفتم دور برگرفت .

إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا، وَآخَذَ مِنْ كُلِّ سَمَاءٍ تُرْبَةً وَ قَبْضَ قَبْضَةٍ أُخْرَى مِنْ الْأَرْضِ السَّابِغَةِ الْعُلْيَا
إِلَى الْأَرْضِ السَّابِغَةِ الْقُصْوَى -

فَأَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كَأَمْتَهُ فَأَمَسَكَ الْقَبْضَةَ الْأُولَى بِيَمِينِهِ وَالْقَبْضَةَ الْأُخْرَى بِشِمَالِهِ، فَفَلَقَ
الطِّينَ فَلَقْتَيْنِ فَنَدَا مِنَ الْأَرْضِ دَرَوَا وَمِنَ السَّمَاوَاتِ دَرُوا فَقَالَ لِلَّذِي بِيَمِينِهِ: مِنْكَ الرَّسُلُ
وَالْأَنْبِيَاءُ وَالْأَوْصِيَاءُ وَالصِّدِّيقُونَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالسَّعْدَاءُ وَمَنْ أُرِيدُ كَرَامَتَهُ، فَوَجِبَ لَهُمْ مَا قَالَتْ كَمَا
قَالَ، وَقَالَ لِلَّذِي بِيَمَالِهِ: مِنْكَ الْجَبَّارُونَ وَالْمُشْرِكُونَ وَالْكَافِرُونَ وَالطَّوَاعِثُ وَمَنْ أُرِيدُ هَوَانَهُ
وَسِقْوَتَهُ، فَوَجِبَ لَهُمْ مَا قَالَتْ كَمَا قَالَ، ثُمَّ إِنَّ الطِّينَتَيْنِ خَاطَطْنَا جَمِيعاً، وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ جَلَّ وَعَزَّ:
«إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى»، فَالْحَبُّ طَبْنَةُ الْمُؤْمِنِينَ الَّتِي أَلْقَى اللَّهُ عَلَيْهَا مَحَبَّتَهُ وَالنَّوَى طَبْنَةُ
الْكَافِرِينَ الَّذِينَ نَأَوْا عَنْ كُلِّ خَيْرٍ وَإِنَّمَا سُمِّيَ النَّوَى مِنْ أَجْلِ أَنَّهُ نَأَى عَنْ كُلِّ خَيْرٍ وَتَبَاعَدَ
عَنْهُ وَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ»، فَالْحَيُّ: الْمُؤْمِنُ

پس خدای عزوجل کلمه خود (جبرئیل) را دستور داد تا مشت اول را بدست راست و مشت دوم را
بدست چپ خود نگهداشت، پس آن گل را بدو قسمت شکافت و آنچه از زمین بود، بنوعی درپاشید و
آنچه را هم که از آسمانها بود بنوعی درپاشید. آنکاه خدا بتمالی نسبت بآنچه در دست راستش بود فرمود:
رسولان و پیغمبران و اوصیاء و صدیقان و مؤمنان و سعادتمندان و هر که ارجحندیش را خواستم، از تو است.
پس آنچه در باره آنها فرمود، چنانکه فرمود ثابت و لازم شد.

و نسبت بآنچه در دست چپش بود، فرمود: ستمگران و مشرکین و کفار و طغیانگران و هر که
خواری و شقاوتش را خواستم از تو است، پس آنچه در باره آنها فرمود، چنانکه فرمود، ثابت و لازم
شد. پس تمامت آن دو طینت بیکدیگر آمیخته شد. اینست آنچه خدای عزوجل فرماید: «همانا خدا
شکافنده دانه و هسته است - ۹۵ سوره ۶ - مقصود از دانه طینت مؤمنین است، که خدا محبت خود را بر
آنها القا فرمود و مقصود از هسته طینت کافرانست که از هر خیری دور گشتند. و از اینجهت هسته «نوی»
نامیده شد، که از هر خیری برکنار گشت و دور شد (۱).

و نیز خدای عزوجل فرماید: «خدا زنده را از مرده بیرون آورد و بیرون آورنده مرده از زنده
است. مقصود از زنده همان مؤمن است که طینت او از طینت کافر بیرون آید و مقصود از مرده ای که از زنده
بیرون شود، کافر است که از طینت مؤمن بیرون شود، پس زنده مؤمن است و مرده کافر.

اینستکه خدای عزوجل فرماید: «آیا کسیکه مرده است و سپس ما او را زنده کنیم ۱۲۲ سوره
۶» پس مقصود از مردن مؤمن، آمیختگی طینت او با طینت کافر است و زندگی او زمانی است که خدای
عزوجل بوسیله کلمه خود (جبرئیل) آنها را از یکدیگر جدا ساخت. خدای عزوجل این گونه مؤمن را

(۱) حب ب معنی دانه و نوی بمعنی هسته است، ولی از لحاظ اصل، ریشه لغت کلمه حب با محبت و
کلمه نوی با «نای» بمعنی دوری و برکناری سنخیت دارند و از یک ریشه اند.

الَّذِي تَخْرُجُ طَبَنَّهُ مِنْ طَبَنَةِ الْكَافِرِ وَالْمَيِّتُ الَّذِي يَخْرُجُ مِنَ الْحَيِّ : هُوَ الْكَافِرُ الَّذِي يَخْرُجُ مِنْ طَبَنَةِ الْمُؤْمِنِ فَالْحَيُّ : الْمُؤْمِنُ ، وَالْمَيِّتُ : الْكَافِرُ وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ : «أَوْمِنَ كَأَن مِّنَّا فَاحْيَيْنَاهُ» فَكَأَن مَوْتُهُ اخْتِلَاطُ طَبَنِيهِ مَعَ طَبَنَةِ الْكَافِرِ وَكَأَن حَيَاتُهُ حَيِّ قَرَقَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بَيْنَهُمَا

در زمان ولادتش پس از آنکه در تاریکی بود، خارج میکند و بسوی نور میبرد و کافر را پس از آنکه در نور باشد خارج میکند و بسوی تاریکی میبرد، اینست معنی گفتار خدای عزوجل «تا آنکه را زنده است بیم دهد و گفتار (وعده و فرمان خدا) بر کافران ثابت گردد».

شرح - ظاهر این اخبار و همچنین روایاتی که در دو باب بعد ذکر میشود. اینست که: علت اختلاف افراد بشر از لحاظ ایمان و کفر و سعادت و شقاوت، همان اختلاف سرشت و طینت اولیه آنهاست که از اختیار آنها خارج بوده و بحکم جبر خدای متعال در اصل خلقت، دسته‌ی بهشتی و دسته‌ی دیگر دوزخی آفریده شدند، بنابراین امر ونهی و کیفر و پاداش بندگان برخلاف عدالت و حکمت است، از این رو دانشمندان اسلامی در حل و توجیه این اخبار، طرق و مسالك مختلفی دارند که مرحوم مجلسی پنج طریقه را بیان میکند:

(۱) مسلک اخباریین است که میگویند: ما باین اخبار ایمان اجمالی داریم (۱) و اعتراف میکنیم که حقیقت معنای آنها را نمیفهمیم و نمیدانیم این اخبار چه منظور صادر شده است، پس علم آنها را بخود ائمه علیهم السلام ارجاع میدهیم.

(۲) این اخبار حمل بر تقیه میشود، زیرا موافق با روایات عامه و مذهب اشاعره از آنهاست.

(۳) روایات مذکور کنایه از اینست که: خدای تعالی در ابتدای خلقت، عالم بود که کدامیک از بندگانش پس از آمدن در دادر تکلیف براه ایمان و سعادت رود، و کدامین آنها طریق کفر و شقاوت پیماید، و چون خدای تعالی این علم را دارد، گویا آنها را آنگونه آفریده است.

(۴) این اخبار کنایه از اختلاف استعداد و قابلیت افراد بشر است، زیرا انکارپذیر نیست که استعداد محمد بن عبدالله صلی الله علیه وآله با استعداد ابوجهل ملمون اختلاف و تفاوت بسیار داشت، او در بالاترین درجات استعداد و قابلیت و این در پست‌ترین مراتب تعقل و ادراک بود و هر یک بمقدار قابلیت و استعداد خود مکلف بودند، خدای تعالی پیغمبر اکرم را چنان تکلیف شدید و دقیقی فرمود که نسبت به هیچیک از افراد بشر آن سخت‌گیری و مواظبتی را نکرد، و ابوجهل را هم بمقدار استعداد و ظرفیت خویش مکلف ساخته و مجبور بر سر و قساد ننموده است.

(۵) چون خدای تعالی ابتدا آنها را در عالم ذر آفرید و مکلف ساخت، چنانکه در باب آینده ذکر میشود، و در آنها دسته‌ی اطاعت کرده و فرمان بردند و گروهی عصیان ورزیده و نافرمانی کردند، اختلاف طینت و سرشت آنها پس از آن و از ناحیه اطاعت و عصیان خود آنها بود در مرتبه اول، پس جبر

(۱) ایمان اجمالی را ما در مقدمه جلد اول توضیح دادیم.

يَكَلِمَتِهِ كَذَلِكَ يُخْرِجُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْمُؤْمِنَ فِي الْمَبْلَدِ مِنَ الظُّلْمَةِ بَعْدَ دُخُولِهِ فِيهَا إِلَى النُّورِ
وَيُخْرِجُ الْكَافِرَ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلْمَةِ بَعْدَ دُخُولِهِ إِلَى النُّورِ وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَلَيُنزِلَنَّ
كَانَ حَيًّا وَيُحِقُّ الْقَوْلَ عَلَى الْكَافِرِينَ.

وستمی لازم نیاید - انتهى - .

مترجم محمود : با توجه بتوضیحات و شروحنی که ذیل احادیث ۳۸۷، ۳۹۲، ۴۰۳ و ۱۴۴۱ بیان کردید ، میگوئیم : اگر مقصود جبریّه و کسانیکه باین اخبار تمسک کرده اند این باشد که انسان در افعال و اقوالش هیچگونه اختیاری از خود ندارد و مانند اره و تیشه دست نجار است . چنانچه برخی از اشاعره باین معنی تصریح نموده اند ، وجدان سلیم هر عاقلی آن را تخطئه میکند .

مولانا جلال الدین محمد بلخی در این باره بیانات مختلفی دارد که چون مقرون با استدلال است برخی از آنرا با حذف و ایصال ذکر میکنیم :

اختیاری هست ما را در جهان	حس را منکر تانی شد عیان
اختیار خود بین جبری مشو	ره رها کردی بره آ کج مرو
گفت یزدان ماعلی الاعی حرج	کی نهد بر ما حرج رب الفرج
این که فردا این کنم یا آن کنم	این دلیل اختیار است ای صنم
و آن پشیمانی که خوردی از بدی	ز اختیار خویش گشتی مهتدی
جمله قرآن امر و نهی است و وعید	امر کردن سنگه مر مر را که دید
هیچ دانا هیچ عاقل این کند	با کلوخ و سنگه خشم و کین کند
گر شتر بان اشتری را میزند	آن شتر قصب زنده میکند
خشم اشتر نیست با آن چوب او	پس ز مختاری شتر بردست بو
عقل حیوانی چو دانست اختیار	این مگو ای عقل انسان شرم دار
چونکه گفنی کفر من خواه و نیست	خواه خود را نیز هم میدان که هست
ز آنکه بیخواه تو خود کفر تو نیست	کفر بی خواهش تناقض گفتنیست
اختیارش اختیار هست کرد	اختیارش چون سواری زیر گرد
جهد کن کز جام حق یا بی نوی	بی خود و بی اختیار آنکه شوی

انصافاً این عارف باهوش چنین مبحث غامضی را در متجاوز از دوست بیت با استدلالی محکم و امثلتهی روشن تا آنجا که در قالب نظم میسور بوده اثبات کرده است ، طالبین بدفتر پنجم مثنوی مراجعه کنند . و اگر مقصود مستشکل این باشد که : چرا خدای تعالی استعدادات مختلف و ادراکات و قابلیتهای متفاوت آفرید ، چنانکه در جواب چهارم ، از قول مرحوم مجلسی نقل شد ، میگوئیم : اولاً این سؤال مثل اینستکه گفته شود : چرا خدا یک موجود را گل آفرید و دیگری را خار ، یکی را زن و دیگری را مرد ، یکی را اسب و دیگری را سگ ، یکی را زشت و دیگری را زیبا . جهان خلقت بر خدای مثال چندان تنگ نیست که دو موجود را یکسان و عین هم آفریند ، در میان میلیاردها افراد بشر ، دو تن که

(بَابُ آخَرُ مِنْهُ)

(وَفِيهِ زِيَادَةٌ وَقُوَّةٌ اسْتَدْبَرَ الْأَوَّلَ)

۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ تَمِيمِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ عَثْمَانَ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : لَوْ عَلِمَ النَّاسُ كَيْفَ ابْتَدَأَ الْخَلْقَ مَا اخْتَلَفَ اثْنَانِ ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَبْلَ أَنْ يَخْلُقَ الْخَلْقَ قَالَ : كُنْ مَا عَذْبًا أَجْلُقُ مِنْكَ جَسَدِي وَ أَهْلَ طَاعَتِي وَ كُنْ مِلْحًا أَجْجَا أَخْلُقُ مِنْكَ نَارِي وَ أَهْلَ مَعْصِيَتِي ثُمَّ أَمَرَهُمَا فَأَمَرَ جَا ، فَمِنْ ذَلِكَ صَارَ يَلِدُ الْمُؤْمِنُ الْكَافِرَ وَ الْكَافِرُ الْمُؤْمِنَ ثُمَّ أَخَذَ طِينًا مِنْ أَدِيمِ الْأَرْضِ فَعَرَكَهُ عَرَكًا شَدِيدًا فَأَذَاهُمْ كَالنَّارِ يَدْبُونُ ، فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ : إِلَيَّ الْجَنَّةُ بِسَلَامٍ ، وَقَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ : إِلَيَّ النَّارُ وَلَا أُبَالِي ، ثُمَّ أَمَرَ نَارًا فَأَسْعِرَتْ ، فَقَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ : ادْخُلُوهَا ، وَقَبَّأُوهَا ، فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ : ادْخُلُوهَا فَدَخَلُوهَا ، فَقَالَ : كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا فَكَانَتْ بَرْدًا وَ سَلَامًا فَقَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ :

از لحاظ آهنگه صدا و خلوط سرانگشت مساوی باشند ، پیدا نشود . ثانیاً زمانی حیرت لارم ، بدکه تکلف و بازخواست استعدادات مختلف ، مساوی و برابر باشد ، در سورتیکه اخبار بسیاری در کتاب عقل و جهل همین اصول کافی بیان شد که : خدا هر کس را اندازه عقلی مجازات و بازخواست میکند ، و لایکلف الله نفساً الاوسعها ، ثالثاً از جمل و غافل و هر منوری کفر و مجازات را برداشته و چنانچه عقل سلیم حکم میکند ، عقاب آنها را قبیح شمرده است . و ما کنا صغیرین حتی نبعث رسولاً و الناس فی سعة مالا یعلمون و لو ان العباد لئا جهلوا و فقروا و لم یبصروا ، لم یكفروا . و امامان باره ظهور این اخبار باید گفت : اگر از لحاظ سند مقبول افتند و راه تقیه در آنها بسته شود ، بهترین توجهش همانستکه در ذیل حدیث اول باب بیان کردیم .

(باب دیگرست از این باب باضافه برقراری تکلیف در اول امر)

۱ - امام باقر عليه السلام فرمود : اگر مردم بدانند ، آغاز آفرینش چگونه بوده ، دو تن با یکدیگر (در امر دین) اختلاف نکنند . همانا خدای عزوجل پیش از آنکه مخلوق را بیافریند ، فرمود : آبی گوارا پدید آید ، تا از تو بهشت و اهل طاعت خود را بیافرینم ، و آبی شور و تلخ پدید آید تا از تو دوزخ و اهل مصیبت را بیافرینم ، سپس یا خدوستور فرمود تا آمیخته شدند ، از اینجهت است که مؤمن کافر را بد و کافر مؤمن .

آنگاه گلی را از سفحه زمین برگرفت و آنرا بهشت مائش داد . بناگاه مانند مویجینش در آمدند سپس باصحاب یمن فرمود : سلامت بسوی بهشت و باصحاب شمال فرمود : بسوی دوزخ و باکی هم ندارم . آنگاه امر فرمود تا آتشی افروخته گشت و باصحاب شمال فرمود : در آن داخل شوید ، از آن ترسیدند و پرهیز کردند ، سپس باصحاب یمن فرمود : داخل شوید : آنها داخل شدند ، پس فرمود : سرد

يَا رَبِّ اَقِلْنَا فَقَالَ: قَدَاقَلْتَكُمْ فَاَدْخُلُوْهَا ، فَذَهَبُوْا قَبَايُوهَا ، فَتَمَّ ثَبَّتِ الطَّاعَةُ وَالْمَعْصِيَةُ فَلَايَسْتَطِيْعُ هُوْلَاءُ اَنْ يَكُوْنُوْا مِنْ هُوْلَاءُ ؛ وَلَا هُوْلَاءُ مِنْ هُوْلَاءُ .

۲ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن ابن اذينة ، عن زرارة أن رجلاً سأل أبا جعفر عليه السلام عن قول الله جلَّ وعزَّ : «وَإِذْ أَخَذْنَا مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى ، إِيَّا آخِرَ الْآيَةِ ، فَقَالَ وَابُوهُ يَسْمَعُ : حَدَّثَنِي أَبِي أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَبَضَ قَبْضَةً مِنْ تَرَابِ التُّرْبَةِ الَّتِي خَلَقَ مِنْهَا آدَمَ عليه السلام فَصَبَّ عَلَيْهَا الْمَاءَ الْعَذْبَ الْفَرَاتِ ثُمَّ تَرَكَهَا أَرْبَعِينَ صَبَاحًا ثُمَّ صَبَّ عَلَيْهَا الْمَاءَ الْمَالِحَ الْأُجَاعَ فَتَرَكَهَا أَرْبَعِينَ صَبَاحًا فَلَمَّا اخْتَمَرَتِ الطَّبَنَةُ أَخَذَهَا فَعَرَّكَهَا عَرَكًا شَدِيدًا فَخَرَجُوا كَالنَّدَى مِنْ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ وَأَمَرَهُمْ جَمِيعًا أَنْ يَقَعُوا فِي النَّارِ ، فَدَخَلَ أَصْحَابُ الْيَمِينِ ، فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ بَرْدًا وَسَلَامًا وَآبِي أَصْحَابِ الشِّمَالِ أَنْ يَدْخُلُوْهَا .

وسلامت باش آتش سرد وسلامت شد . اصحاب شمال گفتند : پروردگارا از نلزش ما درگذر و از نو بگیر ، فرمود : از نو گرفتم ، داخل شوید ، ایشان برفتند و باز ترسیدند ، در آنجا فرمانبرداری و تافرمانی پا برجا گشت ، پس نه ایندسته توانند از آنها باشند و نه آنها توانند از اینها باشند .

شرح - گویا مراد از آب و خاک ماده ایستکه استعداد قبول اشکال مختلف دارد و نیز این دو ماده در سرشت و خلقت انسان ترکیب شده و مقصود از صفحه زمین ، مرکز روئیدن غذای انسانست که نطفه از آن حاصل شود ، و مقصود از مالش گل امتزاج و اختلاط مواد اولیه ترکیب انسانست ، بنحویکه مزاج انسانی پیدا شود و مستند حیات گردد ، و آمیختن آب شور و شیرین بیکدیگر ، کنایه از امتزاج غیر و شروعات و شهوت در سرشت انسانست . از اینرو با کمال ارتباط و علاقه ایکه پدر با پسر دارد ، گاهی پدر تابع عقل و هدایتها شود و پسر پیرو شهوات و وساس گردد و یا بر عکس . اما راجع بمالم ذر ، در احادیث آینده توضیح بیشتری بیان میشود .

۲ - زراء گوید : مردی از امام باقر عليه السلام درباره این آیه پرسید : «و چون پروردگارت از فرزندان آدم ، از پشنتها ایشان ، نژادشان را برگرفت و آنها را بر خودشان گواه ساخت که مگر من پروردگار شما نیستم ؟ گفتند : چرا - تا آخر آیه ۱۷۲ سوره ۷ - حضرت در حالی که پدرش میشنید پاسخ داد .

پدرم بمن حدیث فرمود که : خدای عزوجل یکسشت از خاک زمینیکه آدم عليه السلام را از آن آفرید بر گرفت و آب گواردای فرات (۱) بر آن بر ریخت ، و آنرا چهل صباح بحال خود گذاشت ، سپس بر آن آب شور و تلخ ریخت و چهل صباح دیگر وا گذاشت . چون آن گل خمیر شد ، آنرا برگرفت و بشدت مالید ، آنکاه آدمیان مانند موداز راست و چپش بجنبش درآمدند ، بهمگی دستور فرمود با آتش در آیند ، اصحاب یمن

﴿۱۴۵۰﴾ عَدْلِيُّ بْنُ اِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ ، عَنْ اَبَانَ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلْبِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : اِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمَّا ارَادَ اَنْ يَخْلُقَ اَدَمَ ارْسَلَ الْمَاءَ عَلَى الطَّيْنِ ، ثُمَّ قَبَضَ قَبْضَةً مِمَّا كَانَتْ فِيهَا فِرْقَتَيْنِ بِيَدِهِ ثُمَّ ذَرَأَهُمْ فَاذَاهُمْ يَدْبُونَ ثُمَّ رَفَعَ لَهُمْ نَارًا فَاَمَرَ اَهْلَ الشِّمَالِ اَنْ يَدْخُلُوْهَا فَذَهَبُوا اِلَيْهَا فَهَا يُوْهَا فَلَمْ يَدْخُلُوْهَا ثُمَّ اَمَرَ اَهْلَ الْبَيْمِ اَنْ يَدْخُلُوْهَا فَذَهَبُوا فَدَخَلُوْهَا فَاَمَرَ اللهُ جَلَّ وَعَزَّ النَّارَ فَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْدًا وَسَلَامًا ، فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ اَهْلُ الشِّمَالِ قَالُوا : رَبَّنَا اَقْلِنَا ، فَاَقَالَهُمْ ، ثُمَّ قَالَ لَهُمْ : اَدْخُلُوْهَا فَذَهَبُوا فَفَاقَمُوا عَلَيْهَا وَلَمْ يَدْخُلُوْهَا ، فَاَعَادَهُمْ طِينًا وَخَلَقَ مِنْهَا اَدَمَ عليه السلام . وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : فَكَيْفَ يَسْتَطِيعُ هُوْلَاءُ اَنْ يَكُوْنُوْا مِنْ هُوْلَاءَ وَلَا هُوْلَاءُ اَنْ يَكُوْنُوْا مِنْ هُوْلَاءَ قَالَ : فَيَرَوْنَ اَنْ رَسُوْلَ اللهِ صلى الله عليه وآله وسلم اَوَّلَ مَنْ دَخَلَ تِلْكَ النَّارَ فَذَلِكَ قَوْلُهُ جَلَّ وَعَزَّ : «قُلْ اِنْ كَانَ لِلرَّحْمٰنِ وَلَدٌ فَاَنَا اَوَّلُ الْغٰلِبِيْنَ» .

داخل شدند و آتش بر آنها سرد و سلامت گشت و اسحاب شمال از داخل شدن سر پیچی کردند .

شرح - درباره عالم ذر و اقرار گرفتن از مردم ، بعضی از دانشمندان بظهور روایتی که از عمر رسیده حمود کرده و گفته اند : چون خدای تعالی آدم را آفرید ، نسل او را مانند مورچگان از پشتش در آورد و آنها را زنده ساخت و عقل و شعور داد و سپس از آنها پرسید . و برخی گفته اند : خدای تعالی در خلقت انسان دلائلی برای ربوبیت خود قرارداد و عقول ایشان را چنان رهبری فرموده که اگر بطبع و فطرت خود ببیند ، بر ربوبیتش اقرار کنند . و دسته می گفته اند : این اقرار و اعتراف بلسان قابلیت و استعداد جواهر و ذوات آنهاست مانند آیه شریفه : *فَقَالَ لَهَا وَلِلْاَرْضِ التَّيْبَاعُ طَوْعًا وَّكَرْهًا ، قَالَتْ اَتَيْنَا طَائِعِينَ* و برخی احتمال داده اند که این اقرار بلسان ملکوتی بوده ، مانند *يسبح لله ما في السموات وما في الارض* .

۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : چون خدای عز و جل اراده فرمود آدم را بیافریند ، آب را بسوی خاک ارسال داشت ، سپس مشتی برگرفت و آنرا بمالید ، آنکاه آنرا با دست قدرت خود ، دو نیمه ساخت ، و بشر را بیافرید ، ناگاه بجنبش درآمدند ، سپس برای آنها آتشی بر افراخت و باهل شمال دستور داد ، داخلش شوند ، آنها بسویش رفتند و ترسیدند . و داخل نشدند آنکاه باهل بيمين دستور داد ، داخلش شوند ، آنها برفتند و داخل شدند ، خدای عز و جل بآتش امر فرمود تا بر آنها سرد و سلامت گشت . چون اهل شمال چنان دیدند ، گفتند : پروردگارا از ما در گذر و تجدید کن ، خدا تجدید کرد و با آنها فرمود : بائش درآمد . آنها رفتند و کنارش ایستادند و داخل نکشند ، خدا ایشان را بطینت اول برگردانید و از آن طینت آدم عليه السلام را آفرید .

امام صادق عليه السلام فرمود از اینرو اینها نتوانند از آنها شوند و آنها نتوانند از اینها گردند . از اینجهت (اهل بیت عليهم السلام) عقیده دارند که رسول خدا صلی الله علیه و آله نخستین کس بود که داخل آن آتش شد ، و از این بابست قول خدای جل و عز : «بِكَوَاكِبٍ لِّرَحْمٰنِ فَرَزَنْدِيْ بُوْد ، مِنْ نَخْسْتِيْنَ پَرَسْتَنْدِه بُوْدِم - ۸۱ سوره ۴۳ -) .

(باب آخر منه)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ دَاوُدَ الْجَلِّيِّ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ حُمْرَانَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَيْثُ خَلَقَ الْخَلْقَ خَلَقَ مَاءً عَذْبًا وَ مَاءً مَالِحًا جَابًا ، فَامْتَزَجَ الْمَائَانِ ، فَأَخَذَ طَبِئًا مِنْ أَدِيمِ الْأَرْضِ فَعَرَّكَهُ عَرًّا شَدِيدًا ، فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْبَيْمَنِ وَهُمْ كَالَّذِي يَدْبُتُونَ : إِلَى الْجَنَّةِ بِسَلَامٍ وَقَالَ لِأَصْحَابِ الشَّمَالِ : إِلَى النَّارِ وَلَا بِالِي . ثُمَّ قَالَ : « أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى شَهِدْنَا أَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَذَا غَافِلِينَ » ثُمَّ أَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى النَّبِيِّينَ ، فَقَالَ : أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ وَأَنْ هَذَا مُحَمَّدٌ رَسُولِي ، وَأَنْ هَذَا عَلِيٌّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ؟ قَالُوا : بَلَى فَبَيَّعَتْ لَهُمُ النَّبِيُّوَّةَ وَأَخَذَ الْمِيثَاقَ عَلَى أَوْلِي الْعِزْمِ أَيْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ وَ أَوْصِيَاءِهِ مِنْ بَعْدِهِ وَوَلَاءِ أَمْرِي وَخُرَّانِ عَلَمِي وَ أَنْ الْمَهْدِيِّ أَنْتَصِرُ بِهِ لِذِي بَيْتِي وَأَطِهرُ بِهِ دَوْلَتِي وَأَنْتَقِمُ بِهِ مِنْ أَعْدَائِي وَأُعْبَدِيهِ طَوْعًا وَكَرْهًا قَالُوا : أَقَرَرْنَا يَا رَبِّ وَشَهِدْنَا ، وَلَمْ

توضیح - چون پیغمبر اکرم صلی الله علیه وآله نخستین کسی بود که در میان تمام افراد بشر فرمان خدا برد و باتش درآمد ، پس اگر خدا را فرزند میبود . آنحضرت نخستین پرستنده و تعظیم کننده آن فرزند میبود و دیگران در پرستش فرزند خدا بر آنحضرت پیش نیافتادند ، و چون آنحضرت کسی را بعنوان فرزند خدا نمیپرستد ، معلوم میشود او را فرزند نیست .

(باب دیگرست از همین باب)

۱ - امام باقر عليه السلام فرمود ، همانا خدای تبارک و تعالی چون خواست مخلوق را بیافریند ، نخست آبی گوارا و آبی شور و تلخ آفرید ، و آندو آب بهم آمیختند ، سپس خاکی از صفحه زمین برگرفت و آنرا بشدت مالش داد ، آنکاه باصحاب بین که مانند مورچه میچنبیدند ، فرمود : باسلامت بسوی بهشت باصحاب شمال فرمود بسوی دوزخ و باکی هم ندارم ، سپس فرمود : مگر من پروردگار شما نیستم ؟ گفتند : چرا گواهی دهیم ، تا در روز قیامت نگویند : ما از این بی خبر بودیم .

سپس از پیغمبران پیمان گرفت و فرمود : مگر من پروردگار شما نیستم ؟ و این محمد رسول من نیست و این علی امیر مؤمنان نمیباشد ؟ گفتند : چرا پس نبوت آنها پا برجا شد ، و از پیغمبران اولوالعزم پیمان گرفت که من پروردگار شمایم و محمد رسولم و علی امیر مؤمنان و اوصیاء بعد از او ، و الیان امر من و خزانه داران علم من و اینکه مهدی کسی است که بوسیله اودینم را نصرت دهم و دولت من را آشکار کنم و از دشمنانم انتقام گیرم و بوسیله او خواهی نخواستی عبادت شوم . گفتند : پروردگار! اقرار کردیم و گواهی دادیم ، ولی آدمی نه انکار کرد و نه اقرار نمود ، پس مقام اولوالعزمی برای آن پنج تن از جهت مهدی ثابت شد و برای آدم عزمی برای اقرار بان یافت نشد (از اینرو از پیغمبران اولوالعزم خارج گشت) اینست گفتار خدای عزوجل : « و هر آینه از پیش با آدم عهده کردیم ، او فراموش کرد و برایش تصمیمی نیافتیم - ۱۱۶ سوره

يَجِدُ آدَمَ وَكَمْ يُقَرُّ فَبَيَّتَ الْعَرِيْمَةَ لِهَوْلَاءِ الْحَمْسَةِ فِي الْمَهْدِيِّ وَلَمْ يَكُنْ لِآدَمَ عَزْمٌ عَلَى الْإِفْرَادِ بِهِ وَهُوَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: «وَلَقَدْ عَيْدْنَا إِلَى آدَمَ مِنْ قَبْلِ قَسِيٍّ وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا» قَالَ: إِنَّمَا هُوَ: فَتَرَكَ ثُمَّ أَمْرًا نَارًا فَأُحْجَتَ فَقَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ: «أَدْخُلُوهَا فَهَا بُوَهَا» وَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ: «أَدْخُلُوهَا فَدَخَلُوهَا فَكَانَتْ عَلَيْهِمْ بَرْدًا وَسَلَامًا» فَقَالَ أَصْحَابُ الشِّمَالِ: يَا رَبِّ أَوَّلْنَا، فَقَالَ: «قَدْ أَقْلَنْتُكُمْ أَذْهَبُوا فَادْخُلُوهَا» فَهَا بُوَهَا، فَتَمَّتْ تَبَيَّتِ الطَّاعَةَ وَالْوَلَايَةَ وَالْمَعْصِيَةَ.

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَجْنُوبٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ حَبِيبِ السَّجِسْتَانِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمَّا أَخْرَجَ ذُرِّيَّةَ آدَمَ عليه السلام مِنْ طَهْرِهِ لِيَأْخُذَ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ بِالرَّبُّوبِيَّةِ لَهُ وَبِالْتَّوْبَةِ لِكُلِّ نَبِيٍّ فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ أَخَذَ لَهُ عَلَيْهِمُ الْمِيثَاقَ نَبِيُّهُمْ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ثُمَّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِآدَمَ: «مَاذَا تَرَى؟» قَالَ: «فَنَظَرْتُ آدَمَ عليه السلام إِلَى ذُرِّيَّتِهِ وَهُمْ ذُرٌّ قَدَمَلُوا السَّمَاءَ» قَالَ آدَمُ عليه السلام: «يَا رَبِّ مَا أَكْثَرَ ذُرِّيَّتِي وَإِلَّا مَرِمْنَا خَلَقْتَهُمْ، فَمَا تَرِيدُ مِنْهُمْ يَا خَدِّكَ الْمِيثَاقَ عَلَيْهِمْ؟» قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «يَعْبُدُونَنِي لَا يُشِرُّ كَوْنِي شَيْئًا وَيُؤْمِنُونَ بِرُسُلِي وَيَسْمَعُونَ نَهْيِي» قَالَ آدَمُ عليه السلام: «يَا رَبِّ قَمَا لِي أَرَى بَعْضَ الذَّرِّ أَعْظَمَ مِنْ بَعْضٍ وَبَعْضَهُمْ لَهُ نُورٌ كَثِيرٌ وَبَعْضُهُمْ لَهُ نُورٌ قَلِيلٌ وَبَعْضُهُمْ لَيْسَ لَهُ نُورٌ؟» فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «كَذَلِكَ

۲۰ - فرمود: مقصود از «نسی» در اینجا «ترك» است (زیرا فراموشی بر پیغمبران روا نیست). سپس باتشی دستور فرمود تا برافروخت و باصحاب شمال فرمود: بآن درآئید، ایشان ترسیدند و باصحاب بین فرمود: درآئید، آنها وارد شدند، آتش بر آنها سرد و سلامت شد، آنکاه اصحاب شمال گفتند: پروردگارا! از مادر گذر و تجدید کن، فرمود: تجدید کردم، بروید و داخل شوید، باز ترسیدند در آنجا اطاعت و ولایت و معصیت ثابت گشت.

۲ - حبيب سجستاني گوید: شنيدم امام باقر عليه السلام فرمود: همانا خداي عزوجل چون ذريه آدم عليه السلام را از پشتش خارج ساخت، تا از آنها براي ربوبيت خود و نبوت هر پيغمبري پيمان گيرد، نخستين كسيكه درباره پيغمبري او از انبياء پيمان گرفت، محمد بن عبدالله صلي الله عليه وآله بود. سپس خداي عزوجل بآدم عليه السلام فرمود: بنكر تاجه مي بيني؟ آدم عليه السلام بنذريه خود كه چون موران بودند نگرست، ديد آسمان را پر کرده اند.

عرض کرد: پروردگارا! چه ذریه زیادی دارم ۱۱۱ آنها را برای چه خلق فرمودی؟ و از پیمان گرفتنشان چه منظور داری؟ خداي عزوجل فرمود: تا مرا عبادت کنند و چیزی را شريك من ن سازند و پيغمبرانم ايمان آورند و از آنها پيروي کنند.

آدم عليه السلام عرض کرد: پروردگارا! چرا بعضی از اينها را بزرگتر از بعضی ديگر مي بينم؟ و چرا برخی نور زیادی دارند و برخی نور کم، و برخی بي نورند؟

خَلَقْتَهُمْ لَّا بَلْوَهُمْ فِي كَيْلِ خَالَتِهِمْ ، قَالَ آدَمُ عليه السلام : يَا رَبِّ فَتَأَذِّنْ لِي فِي الْكَلَامِ فَاتَكَلَّمْ ؟ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : تَكَلَّمْ فَإِنَّ رُوحَكَ مِنْ رُوحِي وَطَبِيعَتُكَ [مِنْ] خِلَافِ كَيْفُونِي : قَالَ آدَمُ : يَا رَبِّ فَلَوْ كُنْتُ خَلَقْتَهُمْ عَلَيَّ مِثَالِ وَاحِدٍ وَقَدِيرِ وَاحِدٍ وَطَبِيعَةٍ وَاحِدَةٍ وَحِيلَةٍ وَاحِدَةٍ وَالْوَالِئِ وَاحِدَةٍ وَأَعْمَارٍ وَاحِدَةٍ وَأَرْزَاقٍ سَوَاءٍ لَمْ يَبْغِ بَعْضُهُمْ عَلَيَّ بَعْضٌ وَلَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمْ تَحَاسُدٌ وَلَا تَبَاعُضٌ وَلَا اخْتِلَافٌ فِي شَيْءٍ مِنْ الْأَشْيَاءِ ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَا آدَمُ بِرُوحِي نَطَقْتَ وَيَضَعُفِ طَبِيعَتِكَ تَكَلَّفْتَ مَا لَمْ يَعْلَمْ لَكَ بِوَدَائِنَا الْخَالِقُ الْعَالِمُ ، يَعْلَمِي خَالَفْتَ بَيْنَ خَلْقِيهِمْ وَيَمَسِّبْتَنِي يَمْضِي فِيهِمْ أَمْرِي وَإِلَيَّ تَدْبِيرِي وَتَقْدِيرِي صَائِرُونَ ، لِأَتَبَدَّلَ لِيخْلُقِي ، إِنَّمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ لِيُعْبُدُونَّ وَخَلَقْتُ الْجَنَّةَ لِمَنْ أَطَاعَنِي وَعَبَدَنِي مِنْهُمْ وَأَتَّبَعَ رُسُلِي وَلَا بِالِّي وَخَلَقْتُ النَّارَ لِمَنْ كَفَرَ بِي وَعَصَانِي وَلَمْ يَتَّبِعْ رُسُلِي وَلَا بِالِّي ؛ وَخَلَقْتُكَ وَخَلَقْتُ ذُرِّيَّتَكَ مِنْ غَيْرِ فِائِقَةٍ بِي إِلَيْكَ وَالْيَوْمِ وَإِنَّمَا خَلَقْتُكَ وَخَلَقْتَهُمْ لَّا بَلْوُكَ وَأَبْلُوهُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا فِي دَارِ الدُّنْيَا فِي حَيَاتِكُمْ وَ قَبْلَ مَمَاتِكُمْ فَلِذَلِكَ خَلَقْتُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ وَالْحَيَاةَ وَالْمَوْتَ وَالطَّاعَةَ وَالْمَعْصِيَةَ وَالْجَنَّةَ وَالنَّارَ وَكَذَلِكَ أَرَدْتُ فِي تَقْدِيرِي وَتَدْبِيرِي ، وَ يَعْلَمِي النَّافِذِ فِيهِمْ خَالَفْتُ

خدای عزوجل فرمود : ایشانرا اینگونه آفریدم تا در تمام حالات امتحانشان کنم .

آدم عليه السلام عرض کرد : پروردگارا ! بمن اجازه میدهی سخن گویم ؟

خدای عزوجل فرمود : سخن گوی که روح تو از روح من است (یعنی از روحی است که من آفریده‌ام و بخود نسبت داده‌ام) و طبیعتت برخلاف هستی من است (یعنی خلقت جسمانی و بدنیت با عوارض و طبایعش برخلاف عالم مجرداتست) .

آدم عرض کرد : ای کاش همه آنها را یکسان و یک اندازه می‌آفریدی که دارای یک طبیعت و یک خلقت میبودند ، ورنگها و عمرهایشان یکنواخت میبود ، و از لحاظ ارزاق برابر میبودند ، تا برخی بر برخی دیگر ستم نمیکردند و هیچگونه حسد و کینه و اختلاف در میانشان پیدا نمیشد .

خدای عزوجل فرمود : ای آدم بوسیله روح من سخن گفتی و بستنی طبیعت خود را بزحمت انداختی نسبت به چیزیکه در آن علم نداری (یعنی اصل نیروی نطق و بیانت بوسیله روحیست که من بنوادادم و آن خیر است و صلاح ، ولی مضمون سخنت که عقیده بتساوی ذریه و نسلت میباشد ، مقتضای اوهام و خیالاتیست که از قوای جسمانیت سرچشمه میگیرد ، از اینرو برخلاف حکمت و صلاحست) من خالق دانا هستم ، از روی دانایم خلقت آنها را مخالف یکدیگر ساختم ، و فرمانم در میان آنها بسبب مشیتم جاری شود ، و بسوی تدبیر و تدبیر من میگردانند ، خلقت من دگرگونی نپذیرد ، همانا من جن و انس را آفریدم تا عبادتم کنند و بهشت را آفریدم برای کسیکه اطاعت و عبادتم کند ، و از پیغمبرانم پیروی نماید و پاک ندادم ، و دوزخ را آفریدم برای کسیکه بمن کافر شود و نافرمانیم کند و از پیغمبرانم متابعت نکند و پاک ندادم ، و ذریه‌ات

بَيْنَ صُورِهِمْ وَأَجْسَامِهِمْ وَالْوَانِيهِمْ وَأَعْمَارِهِمْ وَآرْزَاقِهِمْ وَطَاعَتِهِمْ وَمَعَصِيَتِهِمْ ، فَجَعَلْتُ مِنْهُمْ الشَّقِيَّ
وَالسَّعِيدَ وَالْبَصِيرَ وَالْأَعْمَى وَالْقَصِيرَ وَالطَّوِيلَ وَالْجَمِيلَ وَالذَّمِيمَ وَالْعَالِمَ وَالْجَاهِلَ وَالْقَنِيَّ وَالْفَقِيرَ
وَالْمُطِيعَ وَالْعَاصِيَّ وَالصَّحِيحَ وَالشَّقِيمَ وَمَنْ بِهِ الزَّمَانَةُ وَمَنْ لَا غَاهَةَ بِهِ ، فَيَنْظُرُ الصَّحِيحُ إِلَى الذِّي
بِهِ الْغَاهَةُ فَيَحْمِدُنِي عَلَى عَافِيَتِهِ ، وَيَنْظُرُ الذِّي بِهِ الْغَاهَةُ إِلَى الصَّحِيحِ فَيَدْعُونِي وَيَسْأَلُنِي أَنْ أُعَافِيَهُ
وَيَصِيرَ عَلَى بِلَاقِي فَأُبَيِّهُ جَزِيلَ عَطَائِي ، وَيَنْظُرُ الْغَنِيُّ إِلَى الْفَقِيرِ فَيَحْمِدُنِي وَيَشْكُرُنِي ، وَيَنْظُرُ
الْفَقِيرُ إِلَى الْغَنِيِّ فَيَدْعُونِي وَيَسْأَلُنِي ، وَيَنْظُرُ الْمُؤْمِنُ إِلَى الْكَافِرِ فَيَحْمِدُنِي عَلَى مَا هَدَيْتُهُ فَلِذَلِكَ
خَلَقْتَهُمْ لِأَبْلُوهُمْ فِي السَّرَّاءِ وَالصَّرَّاءِ وَفِيمَا أُعَافِيَهُمْ وَفِيمَا أُبْتَلِيَهُمْ وَفِيمَا أُعْطِيَهُمْ وَفِيمَا أَمْنَعُهُمْ
وَإِنَّا اللَّهُ الْمَلِكُ الْقَادِرُ ، وَلِي أَنْ أَمْضِيَ جَمِيعَ مَا قَدَرْتُ عَلَى مَا بَدَّرْتُ وَلِي أَنْ أَعْتَرِ مِنْ ذَلِكَ مَا شِئْتُ
إِلَى مَا شِئْتُ وَأُقَدِّمُ مِنْ ذَلِكَ مَا أَحْرَزْتُ وَأُخِّرُ مِنْ ذَلِكَ مَا قَدَّمْتُ وَإِنَّا اللَّهُ الْفَعَّالُ لِمَا أُرِيدُ لَا أَسْأَلُ
عَمَّا أَفْعَلُ وَإِنَّا أَسْأَلُ خَلْقِي عَمَّا هُمْ فَاعِلُونَ .

را آفریدم . بدون اینکه احتیاجی بشما داشته باشم ، بلکه ترا و آنها را آفریدم تا آزمايشتان کنم که کدامين شما درزندگی و پيش از مردنتان نيکو کردارتر هستيد .

از اينجهت دنيا و آخرت و زندگی و مرگه و اطاعت و معصيت و بهشت و دوزخ را آفریدم و در تدبير و تدبير خود اينگونه اراده کردم ، بعلم نافذيكه نسبت بآنها دارم ميان سورتها و پيكرها و رنگها و عمرها و روزيها و اطاعت و معصيتشان تفاوت و اختلاف انداختم ، آنها را بشقى و سعيد ، بيئا و كوبر ، كوتاه و بلند ، با جمال و پست ، دانا و نادان ، توانگر و مستمند ، فرمانبر و نافرمان ، سالم و بيمار ، زمين گير و بى آفت تقسيم نمودم تا (هر كس را بقدر استعدادش تكليف كنم و بقدر اطاعتش پاداش دهم و دستمى مشاغل سخت و مشكل را عهده دار شوند و نوع انسان باقى ماند و تا) سالم بنا نندرست بنگرد و مرا بسبب عافيتش شكر گزارد و نا ندرست بسالم بنگرد و دعا كند و از من بخواهد تا او را عافيت بخشم ، و بر بلاء من سبر كند تا از عطاء جزيل خود باو ثواب دهم ، و توانگر بفقير بنگرد و سپاس و شكر من بجا آورد ، و فقير بنوانگر بنگرد و دعا كند و از من بخواهد ، و مؤمن بكافر بنگرد و براى آنكه هدايتش كرده ام سپاسگزارى من كند .

از اينجهت آنها را آفریدم تا در خوشى و ناخوشى و عافيت و گرفتارى و عطاء و منم آنها را آزمايش كنم ، منم خداوند مالك توانا . من حق دارم همه آنچه را مقدر كرده ام ، طبق تدبيرم مجرى سازم ، و حق دارم آنچه را خواهم بنحويكه خواهم ، تغيير دهم و بعضى از آنچه را مؤخر داشته ام مقدم دارم و برخى را كه مقدم داشته مؤخر كنم ، منم خداييكه هر چه اراده كنم انجام دهم و از آنچه كنم بازخواست نشوم . و من مخلوقم را از آنچه كنند بازخواست نمايم (زيرا خداى سبحانه و تعالى از لحاظ ذات و صفات كامل و نسبت بهر چه خواهد و كند عادل و عالمت و مصالح نهانى و دقيقى را كه عقول مخلوقش بآن نرسد ، ميداند و ملاحظه ميكند ، از اينرو بازخواست و حساب كشيده از او منمى ندارد ، ولى مخلوق هر كه باشد ، در كردار و رفتارش خوب و بد و زشت و زيبا يافت ميشود پس بايد مورد بازخواست و حساب كشد .)

۳ - محمد بن یحیی ، عن محمد بن الحسین ، عن محمد بن اسماعیل ، عن صالح بن عقیبة ، عن عبدالله بن محمد الجعفی و عقیبة جمیعاً ، عن ابي جعفر علیه السلام قال : ان الله عز وجل خلق الخلق فخلق من احب مما احب : فان ما احب ان خلقه من طينة الجنة وخلق من ابغض مما ابغض وكان ما ابغض ان خلقه من طينة النار ، ثم بعثهم في الظلال فقالت : واتي شي الظلال فقال : ألم تر الى طيلك في الشمس شيئاً وليس يشي ؟ ثم بعث منهم النبيين فدعواهم الى الاقرار بالله عز وجل وهو قوله عز وجل : وولكن سألنهم من خلقهم ليقولن الله ، ثم دعواهم الى الاقرار بالنبيين فاقر بعضهم وانكر بعض ، ثم دعواهم الى ولايتنا فاقر بها والله من احب وانكرها من ابغض وهو قوله : ما كانوا يؤمنوا بما كذبوا به من قبله ثم قال ابو جعفر علیه السلام : كان التكذيب ثم

((باب))

(ان رسول الله اول من احاب واقرب لله عز وجل بالربوبية)

۱ - محمد بن یحیی ، عن احمد بن محمد ، عن الحسن بن محبوب ، عن صالح بن سهل عن ابي عبدالله علیه السلام ان بعض قریش قال لرسول الله صلی الله علیه و آله : يا اي شي سبقت الانبياء انت بعيت

۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : همانا خدای عزوجل مخلوق آفرید و هر که را دوست داشت ، از آنچه دوست داشت آفرید ، و آنچه را دوست داشت این بود که : از طینت بهشتی آفرید و هر که را دشمن داشت از آنچه نزدش مبنوس بود آفرید ، و آنچه نزدش مبنوس بود ، این بود که خلقتش را از طینت دوزخی ساخت ، سپس آنها را در ظلال برانگیخت .

راوی گوید : عرض کرد ظلال چیست ؟ فرمود : مگر سایه خود را در پرتو خورشید نمی بینی که جبری هست و چیزی نیست (نظریات اینکه سیاهی روی زمین است چیزی هست ، و نظریات اینکه ماده و ذاتیت ندارد چیزی نیست و مقصود عالم ارواح یا عالم مثالست) سپس از میان آنها پیشمیرانرا برانگیخت و ایشانرا باقرار بخدای عزوجل دعوت کرد . اینست معنی قول خدای عزوجل : « اگر از آنها پیرسی چه کسی خلقتشان کرده خواهد گفت خدا ، ۸۷ ، سوره ۴۳ ، سپس آنها را باقرار پیشمیران دعوت کرد ، بعضی اقرار کردند و برخی انکار ورزیدند . آنکاه بولایت مادعتشان فرمود ، بخدا هر که را که خدا دوست داشت بآن اقرار کرد و هر که را دشمن داشت انکار ورزید . و همین است معنی قول خدای تعالی : « آنها بآنچه قبلاً تکذیب کرده بودند ، ایمان نخواهند آورد ، ۱۰۱ ، سوره ۷ - ۷ ، سپس امام باقر علیه السلام فرمود : تکذیب در آنجا واقع شد (یعنی کسانی که اکنون تکذیب ولایت میکنند ، ابتدا در عالم ارواح و مثال تکذیب کرده اند) .

۵ (رسول خدا نخستین کسی بود که پاسخ داد و بر ربوبیت خدای عزوجل اقرار نمود)

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : بعضی از مردم قریش بر رسول خدا صلی الله علیه و آله عرض کردند : بچه

أَخْرَهُمْ وَخَانِيَهُمْ؟ فَقَالَ: إِنِّي كُنْتُ أَوَّلَ مَنْ آمَنَ بِرَبِّي وَأَوَّلَ مَنْ أَجَابَ حَيْثُ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ، فَكُنْتُ أَنَا أَوَّلَ نَبِيِّ قَالِ بَلَى، فَسَبَقْتُهُمْ بِالْإِقْرَارِ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

﴿۱۴۵۵﴾ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنِّي لَا أَرَى بَعْضَ أَصْحَابِنَا يَغْتَرِبُ بِهَذَا النَّزَقِ وَالْجِدَّةِ وَالطَّبِيشِ فَأَعْتَمَ لِدَيْكَ غَمًّا شَدِيدًا وَأَرَى مِنْ خَالَفْنَا قَارَاهُ حُسْنَ السَّمْتِ - قَالَ: لَا تَقُلْ حُسْنَ السَّمْتِ فَإِنَّ السَّمْتِ سَمَتِ الطَّرِيقِ وَلَكِنْ قُلْ حُسْنَ السَّبْمَاءِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: «سَبْمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ» - قَالَ: قُلْتُ: قَارَاهُ حُسْنَ السَّبْمَاءِ وَلَهُ وَقَارَ فَأَعْتَمَ لِدَيْكَ، قَالَ: لَا تَعْتَمَ لِمَا رَأَيْتَ مِنْ نَزَقٍ أَصْحَابِكَ وَلِمَا رَأَيْتَ مِنْ حُسْنِ سَبْمَاءٍ مَنْ خَالَفَكَ، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْلُقَ آدَمَ خَلَقَ تِلْكَ الطَّبِئَتَيْنِ، ثُمَّ فَرَّقَهُمَا فِرْقَتَيْنِ، فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ: كُونُوا خَلْقًا بِإِذْنِي، فَكَانُوا خَلْقًا يَمْنَزِلُوهُ الَّذِي يَسْتَعِي، وَقَالَ لِأَهْلِ الشِّمَالِ: كُونُوا خَلْقًا بِإِذْنِي، فَكَانُوا خَلْقًا يَمْنَزِلُوهُ الَّذِي يَنْدُجُ، ثُمَّ رَفَعَ لَهُمْ نَارًا فَقَالَ: ادْخُلُوهَا بِإِذْنِي، فَكَانَ أَوَّلَ مَنْ دَخَلَهَا مُحَمَّدٌ عليه السلام ثُمَّ اتَّبَعَهُا وَلَوْ أَلْعَزَمَ مِنَ الرُّسُلِ وَأَوْصِيَاؤُهُمْ

سبب (رتبه و مقام) از پیغمبران دیگر پیش افتاد در صورتیکه در آخر و پایان آنها مبعوث گشتی؛ فرمود: من نخستین کسی بودم که پروردگارم ایمان آوردم و نخستین کسی بودم که پاسخ گفتم، زمانیکه خدا از پیغمبران پیمان گرفت و آنها را بر خودشان گواه ساخت که مگر من پروردگار شما نیستم؛ در اینجا من نخستین پیغمبری بودم که گفتم: چرا، پس من در اقرار بخدای عزوجل بر آنها پیشی گرفتم (از اینرو در مقام و رتبه از آنها پیش افتادم).

۲ - عبدالله بن سنان گوید: با امام صادق عليه السلام عرض کردم: من بعضی از اصحاب خود (شیعیان) را می بینم که بیخردی و تندى و سبکی عارضش شود، از اینجهت بشدت اندوهگین میشوم و مخالف خود (غیر شیعه) را نیکو رویش می بینم. فرمود: نیکو رویش نکو، زیرا مقصود از روش طریقه (کیش و مذهب) است، بلکه بگو نیکو سیم، زیرا خدای عزوجل میفرماید: «سیمای آنها در رخسارشان از اثر سجده است» - ۲۹ - سوره ۴۸ - عرض کردم: او را نیکوسیماء و دارای وقار مبینم و از آنجهت اندوهگین میشوم.

فرمود: از سبکی که در اصحابت و سیماء نیکی که در مخالفت مبینی اندوهگین مباش، زیرا خدای تبارک و تعالی چون خواست آدم را بیافریند، آن دو طینت را آفرید، سپس آنها را دو نیمه کرد و باصحاب یمین فرمود: باذن من آفریده شوید، آنها مخلوقی گشتند مانند مورچگان که میشناختند و باهل شمال فرمود: باذن من آفریده شوید، آنها مخلوقی گشتند مانند مورچگان که براه خود میرفتند (آهسته و کند میرفتند) سپس برای آنها آتشی برافراشت و فرمود: باذن من بآن درآید، نخستین کسی که با آتش درآمد، محمد صلی الله علیه و آله بود، سپس پیغمبران اولوالعزم دیگر و اوصیاء و پیروانشان ازهی اودرآمدند

وَاتَّبَعَهُمْ ، ثُمَّ قَالَ لِأَصْحَابِ الشِّمَالِ: ادْخُلُوهَا بِأَذْنِي ، فَقَالُوا : رَبَّنَا خَلَقْنَا لِيُخْرِقَنَا ؟ قَعَصُوا ، فَقَالَ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ: اخْرُجُوا بِأَذْنِي مِنَ النَّارِ ، لَمْ تَكَلِّمِ النَّارَ مِنْهُمْ كَلِمًا ، وَلَمْ تُؤْتِرْ فِيهِمْ أَثْرًا ، فَلَمَّا رَأَوْهُمْ أَصْحَابُ الشِّمَالِ ، قَالُوا : رَبَّنَا نَرَى أَصْحَابَنَا قَدْ سَلَمُوا فَأَقُولْنَا وَمَرْنَا بِالذُّخُولِ ، قَالَ: قَدْ أَقْلَنْتُمْ فَأَدْخِلُوهَا ، فَلَمَّا دَنَوْا وَأَصَابَهُمُ الْوَهْجُ رَجَعُوا فَقَالُوا : يَا رَبَّنَا لَأَصْبِرْنَا عَلَى الْإِخْرَاقِ قَعَصُوا ، فَأَمَرَهُمُ بِالذُّخُولِ - ثَلَاثًا - كُلُّ ذَلِكَ يَعْصُونَ وَيَرْجِعُونَ وَأَمْرًا وَاللَّكَّ - ثَلَاثًا - كُلُّ ذَلِكَ يُطِيعُونَ وَيَخْرُجُونَ ، فَقَالَ لَهُمْ : كُونُوا طِينًا بِأَذْنِي فَخَلَقَ مِنْهُ آدَمَ ، قَالَ: فَمَنْ كَانَ مِنْ هَؤُلَاءِ لَا يَكُونُ مِنْ هَؤُلَاءِ وَمَنْ كَانَ مِنْ هَؤُلَاءِ لَا يَكُونُ مِنْ هَؤُلَاءِ وَمَا رَأَيْتُ مِنْ نَزْقِ أَصْحَابِكَ وَخُلُقِهِمْ فِيمَا أَصَابَهُمْ مِنْ لَطِخِ أَصْحَابِ الشِّمَالِ وَمَا رَأَيْتُ مِنْ حُسْنِ سِيمَاءٍ مِنْ خَالِقِكُمْ وَوَقَارِهِمْ قَوْمًا أَصَابَهُمْ مِنْ لَطِخِ أَصْحَابِ الْيَمِينِ .

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ سَهْلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بِأَيِّ شَيْءٍ

آنگاه باصحاب شمال فرمود : باذن من بان درآید ، گفتند : پروردگارا! ما را آفریدی تا بسوزانی ؟ و نافرمانی کردند ، سپس باصحاب یمن فرمود : باذن من از آتش خارج شوید ، بی آنکه آتش با آنها جراحتی رساند و در آنها تأثیری گذارد (خارج شدند) .

چون اصحاب شمال آنها را دیدند ، گفتند : پروردگارا ! اصحاب خود را سالم میبینیم ، از ما درگذر و امر فرما داخل شویم ، فرمود : از شما درگذشتم ، داخل شوید ، چون نزدیک رفتند و آفر و ختنگی آتش با آنها رسید ، برگشتند و گفتند : پروردگارا ! ما بر سوختن صبر نداریم و نافرمانی کردند ، تا سه بار ایشانرا امر بدخول فرمود ، و در هر سه بار نافرمانی کردند و برگشتند و آنها (یعنی اصحاب یمن) را سه بار امر فرمود ، هر سه بار فرمان بردند و سلامت از آتش درآمدند .

سپس بهمه آنها فرمود : باذن من گل شوید و آدم را از آن گل آفرید ، پس آنها که از این دسته باشند ، از آن دسته نکرده و آنها که از آن دسته باشند ، از اینها نشوند (یعنی عاقبت اصحاب یمن سعادت مند و بهشتی گردند و اصحاب شمال با شقاوت و دوزخی شوند) و هر سبکی و بدخلقی که در اصحابت (شیعیان) میبینی از برخورد آنهاست با اصحاب شمال و هر سیمای نیک و وقاریکه در مخالفینت میبینی ، از برخورد آنهاست با اصحاب یمن (گویا مقصود از این برخورد همان چسبندگی و آمیختگی اجزاء گل اولیه آنهاست با یکدیگر) .

توضیح - بیشتر توجیهاتی که از قول مرحوم مجلسی در روایت ۱۴۴۷ ذکر شد ، در این روایت جریان دارد .

۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : از رسول خدا صلی الله علیه وآله پرسیدند بچه علت از همه فرزندان آدم پیش افتادی ؟ فرمود : زیرا من نخستین اقرارکننده پروردگارم بودم ، خدا از پیغمبران پیمان

سَبَقَتْ وَلَدَ آدَمَ؟ قَالَ: إِنِّي أَوَّلُ مَنْ أَقَرَّ بِرَبِّي، إِنَّ اللَّهَ أَحَدَمُ مِثْقَالَ النَّبِيِّنَ وَأَشْهَدُهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ
أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلَى، فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ أَجَابَ.

((بَابُ))

﴿كَيْفَ أَجَابُوا وَهُمْ ذَرَّةٌ؟﴾

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قُلْتُ
لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: كَيْفَ أَجَابُوا وَهُمْ ذَرَّةٌ؟ قَالَ: جَعَلَ فِيهِمْ مَا إِذَا سَأَلَهُمْ أَجَابُوهُ، يَعْنِي فِي الْمِثْقَالِ.

((بَابُ))

(فِطْرَةَ الْخَلْقِ عَلَى التَّوْحِيدِ)

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام.

گرفت و آنها را بر خودشان گواه ساخت که مگر من پروردگار شما نیستم؟ گفتند: چرا، در آنجا من
نخستین پاسخ دهنده بودم (چنانچه در روایت اول این باب بیان گردید).

﴿چگونه پاسخ دادند با آنکه ذره بودند﴾

۱- ابوبصیر با امام صادق عليه السلام عرض کرد: چگونه پاسخ دادند با آنکه ذره بودند؟ فرمود: خدادر
آنها نیروی فرار داد که چون از آنها بپرسند بتوانند پاسخ گویند، یعنی در عالم میثاق.
شرح - برخی از دانشمندان شیعه اخبار عالم ذر را طبق این روایت تفسیر و معنی کرده و گفته اند:
خدای تعالی تمام افراد بشر را پیش از خلقت آدم بصورت ذره و مورچه آفرید و با آنها شعور و ادراکی
در خود آن عالم و مناسب شأن آنها عطا فرمود، تا بتوانند آفریننده خود را بشناسند و اگر از آنها
سؤال شود، پاسخ گویند، توضیح ابن عقیده را با ۱۲ اشکالی که معتزله بر آن کرده اند و پاسخ هائی که از
آن ها داده شده است، مرحوم مجلسی در ج ۲ ص ۱۲ و ۱۳ هر آت العقول ذکر میکند و نیز تحقیقات
لطیف و دقیقی از شیخ مفید و سید مرتضی قدس سرهما بیان میکند که مناسب این مختصر نیست.
دسته ای دیگر از دانشمندان که محدثین و اهل ورع باشند میگویند: ما بظاهر این روایات ایمان
آوریم و از هر گونه توجیه و تأویلی نسبت با آنها خودداری کنیم، برخی دیگر این روایات را حمل بر
استناره و تمثیل نموده اند مانند و اذا المنية أنشبت أظفارها و مانند ما لی أراک تقدم رجلا
و توخر اخری.

﴿فطرت مخلوق یگانه پرستی است﴾

۱- هشام بن سالم گوید: از امام صادق عليه السلام آیه شریفه فطرت خدائی است که مردم را بر

قَالَ: قُلْتُ: «فِطْرَةُ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا»؟ قَالَ: التَّوْحِيدُ

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَسَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا» مَا تِلْكَ الْفِطْرَةُ ؟ قَالَ : هِيَ الْإِسْلَامُ ، فَطَرَهُمُ اللَّهُ حِينَ أَحَدَمْتَابَهُمْ عَلَى التَّوْحِيدِ . قَالَ : «أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ» وَفِيهِ الْمُؤْمِنُونَ وَالْكَافِرُونَ .

﴿۱۴۶۰﴾ ۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعٍ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا» قَالَ : فَطَرَهُمْ جَمِيعًا عَلَى التَّوْحِيدِ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِ» ؟ قَالَ : الْحَنِيفِيَّةُ مِنَ الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَ اللَّهُ النَّاسَ عَلَيْهَا ، لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ، قَالَ : فَطَرَهُمْ عَلَى الْمَعْرِفَةِ بِهِ ، قَالَ زُرَّادَةُ : وَسَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ عَلَى أَنْفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ» قَالَُوا بَلَى ، الْآيَةُ ؟ قَالَ : أَخْرَجَ مِنْ ظَهْرِ آدَمَ ذُرِّيَّتَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، فَحَرَّجُوا كَالذَّرِّ فَعَرَفَ قَوْمٌ وَأَرَاهُمْ نَفْسَهُ وَلَوْلَا ذَلِكَ لَمْ يَعْرِفُوا أَحَدٌ رَبَّهُ . وَقَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : كُلُّ

آن آفریده - ۳۰ - سورة ۳۰ - را پرسیدم ، فرمود : آن توحید (یکانه پرستی) است .

۲ - عبدالله بن سنان گوید : از امام صادق عليه السلام راجع بقول خدای عزوجل : « فطرت خدائی است که مردم را بر آن آفریده ، پرسیدم ، این فطرت چیست ؟ فرمود : فطرت اسلام است که خدا مردم را حکامیکه از آنها پیمان گرفت بر یکانه پرستی آفرید . خدا فرماید : « مگر من پروردگار شما نیستم » و در آن مؤمن و کافر هر دو بودند .

۳ - زراره گوید از امام صادق عليه السلام راجع بقول خدای عزوجل : « فطرت خدائی است که مردم را بر آن آفریده ، پرسیدم ، فرمود : همه را بر یکانه پرستی آفرید .

۴ - زراره گوید ، از امام باقر عليه السلام این قول خدای عزوجل را پرسیدم : « مخلصان خدا باشید و باو مشرک نشوید - ۳۱ - سورة ۲۲ - » فرمود : فطرت حنیفیه (مستقیم و بی انحراف) است که خدا مردم را بر آن آفریده « آفرینش خدا را تغییری نیست » فرمود : خدا مردم را بر معرفت خود آفریده .

زراره گوید و نیز از آن حضرت این قول خدای عزوجل را پرسیدم : « و چون پروردگارت از فرزندان آدم از پشنتایشان نسلشان را برگرفت و بر خودشان گواہ ساخت که مگر من پروردگار شما نیستم ؟ گفتند : چرا - ۱۷۲ - سورة ۷ - » فرمود : از پشت آدم نژادش را تا روز قیامت درآورد ، و مانند مورچگان خارج شدند ، سپس خود را بانها معرفی کرد و وانمود ، و اگر چنین نمیکرد ، هیچکس (در

مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى الْفِطْرَةِ ، يَعْنِي الْمَعْرِفَةَ بِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَالِقُهُ ، كَذَلِكَ قَوْلُهُ : «وَلَكُنْ سَأَلْتَهُمْ
مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ» .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ ابْنِ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ [الْحَلَبِيِّ] ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا » ، قَالَ : فَطَرَهُمْ عَلَى التَّوْحِيدِ .

(بَابُ)

(كَوْنِ الْمُؤْمِنِ فِي صُلْبِ الْكَافِرِ)

۱ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَعْلَى بْنِ نَجْمٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَيْسَرَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ نَطَقَ الْمُؤْمِنُ لَتَكُونَ فِي صُلْبِ الْمُشْرِكِ . فَلَا يُصِيبُهُ مِنَ الشَّرِّ شَيْءٌ ، حَتَّى إِذَا صَارَ فِي رَحِمِ الْمُشْرِكِ كَوَلَّمَ يَصِيبُهَا مِنَ الشَّرِّ شَيْءٌ ، حَتَّى تَصْعَهُ فَإِذَا وَصَعَتْهُ لَمْ يُصِبْهُ مِنَ الشَّرِّ

دنیا) پروردگارش را نمیشناخت ، و فرمود رسول خدا صلی الله علیه وآله فرماید : هر نوزادی بر همین فطرت متولد میشود ، یعنی خدای عزوجل را خالق خود میدانند ، همچنین است قول خدای تعالی : « اگر از آنها پرسی ، آسمانها و زمین را که آفریده ؟ خواهند گفت : خدا ،

۵ - امام صادق عليه السلام راجع بقول خدای عزوجل : « فطرت خدائی است که مردم را بر آن آفریده

است ، فرمود : آنها را بر یگانه پرستی آفریده .

شرح - فطرت بمعنی سرشت و آفرینش انسان است با صفتی مخصوص ، و مقصود از این روایات اینست که : خدای تعالی انسانرا با صفت خداپرستی آفریده و این معرفت را در ذات و نهاد او بودیم گذاشته است ، بنحویکه اگر انسان خود را از تلقینات و وسوس خانواده و محیط برکنار دارد ، و ازدیده سرشت و فطرت بی آرایش خود بنگرد ، بسانع و خالق خویش اعتراف میکند ، و اگر این صفت را خدای تعالی در فطرت انسان نمیکذاشت ، هیچکس خدا شناس نمی گشت ، اکنون که می بینیم هر یک از افراد بشر به تکاپو افتاده و مرمی و وسوسه برای خود انتخاب میکنند ، دلیل بر فطری بودن آنست در نهاد اولیه آنها ، منتهی برخی از افراد ، در تطبیق مسدود دچار اشتباه گشته اند . و نیز گاهی آلودگیهای متراکم محیط روی فطرت پاک انسانرا میپوشاند و او را دچار تردید یا انکار صانع میکند ، ولی همین افراد گاهی که گرفتار بیچارگی میشوند و در جهان طبیعت ملجأ و پناهی برای خود نمی بینند ، فطرت پاک و منورشان تجلی میکند و از میان کشتی که نزدیک بغرق شدن است ، فریاد خدایا و پروردگارا از آنها بلند میشود .

(بَدْنِ مُؤْمِنٍ فِي صُلْبِ الْكَافِرِ)

۱ - امام صادق عليه السلام فرمود ، نطفه مؤمن در صلب مشرک قرار میگیرد ، ولی هیچگونه بدی و آلودگی

باو نمیرسد ، تا زمانی که در زهدان زن مشرک قرار گیرد . در آنجا هم هیچگونه بدی باو نرسد تا او را بزاید

شئی، حتی یجری علیہ القلم.

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَقْطِينٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قُلْتُ لَهُ : إِنِّي قَدَأَشْفَقْتُ مِنْ دَعْوَةِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى يَقْطِينٍ وَمَاوَلَدَ ، فَقَالَ : يَا أَبَا الْحَسَنِ لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ ، إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ فِي صَلْبِ الْكَافِرِ بِمَنْزِلَةِ الْحَصَاةِ فِي اللَّبَنَةِ يَجِيءُ الْمَطْرُ وَيَغْسِلُ اللَّبَنَةَ وَلَا يَصْرُمُ الْحَصَاةَ شَيْئًا .

(بَابُ)

(إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَخْلُقَ الْمُؤْمِنَ)

(۱۴۶۵) - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُسْلِمِ الْحُلَوَانِيِّ ، عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ الصَّقِيلِ الرَّازِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَشَجْرَةً تُسَمَّى الْمَزْنَ فَلِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَخْلُقَ مُؤْمِنًا أَقْطَرَ مِنْهَا قَطْرَةً ، فَلَا تُصِيبُ بَقْلَةً وَلَا ثَمْرَةً أَكَلَ مِنْهَا مُؤْمِنٌ أَوْ كَافِرٌ إِلَّا أَخْرَجَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ صَلْبِهِ مُؤْمِنًا .

چون اورا زائید ، بازم هیچگونه بدی باو نرسد ، تا آنکه قلم تکلیف بر او جاری شود .

توضیح - گاهی نطفه مؤمن در پشت پدریکه کافراست و رحم مادری که کافراست قرار میگیرد و در دامن آنها تربیت میشود ، ولی از کفر و شرک پدر و مادر هیچگونه آلودگی و پلیدی بان فرزند مؤمن نمیرسد تا زمانیکه خودش بعد بلوغ ورشد رسد و مکلف شود و طبق اعمال و رفتار خویش پاداش یا کیفر بیند . و در دوران قبل از بلوغ اگر چه از نظر تربیت حکم بکفر و نجاست او میشود ، ولی آن حکم ظاهری است و با ایمان واقعی اوزیانی نرساند ، و از اینجا حکم ولدالزنا روشن میشود ، زیرا زمانیکه کفر و شرک پدر و مادر با ایمان فرزند زیان نرساند ، گناه و فسق آنها بطریق اولی باو زیانی نخواهد رسانید .

۲ - علی بن یقطین گوید : موسی بن جعفر علیه السلام عرض کردم : من از نفرینی که امام صادق علیه السلام بیقطین و فرزندان او کرده نگران و ترسانم ، فرمود : ای ابوالحسن آنگونه که تو فکر میکنی نیست ، همانا مؤمن در سلب کافر مانند سنکریزه در میان خشت است ، باران میآید و خشت رامیشود و پس سنکریزه هیچگونه آسیبی نمیرساند .

توضیح - از این روایت و نیز روایت ۹۳۷ بدست میآید که یقطین نزد امام ششم علیه السلام پسندیده نبوده و حضرت نسبت باو و فرزندان او نفرین فرموده است ، ولی پسرش علی بجلالت قدر و عظمت منزلت معروفست ، چنانچه از این خبر هم استفاده میشود .

(هنگامیکه خدای عزوجل بخواهد مؤمن آفریند)

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : در بهشت درختی است که هزن نام دارد ، چون خدا خواهد مؤمنی بیافریند ، قطره ای از آن بچکاند ، آن قطره بهر سبزی و میوه ای که رسد و مؤمن یا کافری از آن بخورد ، خدای عزوجل از سلب او مؤمنی خارج کند .

(بَاب)

(فِي أَنْ الصَّبْغَةَ هِيَ الْإِسْلَامُ)

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ وَتَمِيمِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «صَبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صَبْغَةً» قَالَ : الْإِسْلَامُ ، وَقَالَ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ : «فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى» ؛ قَالَ : هِيَ الْإِيمَانُ بِاللَّهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ .

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، عَنْ ذَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَرْقَدٍ ، عَنْ حُمْرَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «صَبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صَبْغَةً» قَالَ : الصَّبْغَةُ هِيَ الْإِسْلَامُ .

۳- حَمِيدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ سَمَاعَةَ ، عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ ، عَنْ أَبِيانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «صَبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صَبْغَةً» قَالَ : الصَّبْغَةُ هِيَ الْإِسْلَامُ . وَقَالَ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ : «فَمَنْ يَكْفُرُ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدْ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى» قَالَ : هِيَ الْإِيمَانُ .

* (در اینکه صبغه همان اسلام است) *

۱- امام صادق علیه السلام درباره قول خدای عزوجل : «رنکه آمیزی خداست ، کیست که رنکه آمیزیش از خدا بهتر باشد ؟» - سوره ۱۳۸ - ۲ - فرمود : مقصود اسلام است و در باره قول خدای عزوجل « بدست آویزی محکم چنگه زده است - سوره ۲۵۶ - ۲ - فرمود : آن دست آویز ایمان بخدای یگانه می شریک است .

۲- امام صادق علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل ، « رنکه آمیزی خدا است ، کیست که رنکه آمیزیش از خدا بهتر باشد ؟ » فرمود : آن رنکه آمیزی اسلام است .

۳- محمد بن مسلم از یکی از دو امام پنجم یا ششم علیهما السلام نقل میکند که آنحضرت درباره قول خدای عزوجل : «رنکه آمیزی خداست ، کیست که رنکه آمیزیش از خدا بهتر باشد ؟ » فرمود : آن رنکه آمیزی اسلام است و راجع بقول خدای عزوجل : « هر که بظلمت کافر شود ، و بخدا ایمان آورد ، بدست آویزی محکم چنگه زده است - سوره ۲۵۶ - ۲ - فرمود : آن دست آویز ایمان است .

شرح - فطرت توحید و خدا شناسی را که در اول خلقت خدایتعالی یانسان عطا فرموده نامش را رنکه آمیزی گذاشته است ، زیرا چنانکه رنکه آمیزی برای پارچه و لباس زیور و زینت است ، اسلام و خدا شناسی هم زیور و زینت روح انسانست و یانکه کلمه صبغه (رنکه آمیزی) از باب مشاکلت است ، زیرا انصاری فرزندان خود را در آب زرد رنگی که آنرا عمودیه مینامیدند ، شستشو میدادند و عقیده داشتند که

(بَابُ)

(فِي أَنَّ السَّكِينَةَ هِيَ الْإِيمَانُ)

- ۱- محمد بن یحییٰ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ رضی اللہ عنہ قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ» قَالَ : هُوَ الْإِيمَانُ ، قَالَ : وَسَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ» قَالَ : هُوَ الْإِيمَانُ .
- ۱۳۷۰ عنه ، عَنْ أَحْمَدَ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ أَبِيَانَ ، عَنْ فَضِيلٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ : «أَوَّلُكَ كِتَابٌ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانُ» هَلْ لَهُمْ فِيهَا كِتَابٌ فِي قُلُوبِهِمْ صُنْعٌ؟ قَالَ : لَا .
- ۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ رضی اللہ عنہ قَالَ : السَّكِينَةُ الْإِيمَانُ .

فردنشان بدینوسیله رنگ نصرانیت میبرد و پاک میشود ، خدایتعالی میفرماید : رنگ آمیزی خدا . اسلام است نه نصرانیت .

* (در اینکه سکینه ایمان است) *

- ۱- ابو حمزه گوید : از امام باقر رضی اللہ عنہ راجع بقول خدای عزوجل : «سکینه را در دل مؤمنین نازل کرد» - ۴ سوره ۴۸ - پرسیدم ، فرمود : سکینه ایمانست و باز درباره قول خدای عزوجل : «با روحی از جانب خود ایشانرا تأیید کرد» پرسیدم ، فرمود : آن روح ایمانست .
- ۲- فضیل گوید : با امام صادق رضی اللہ عنہ عرض کردم : اینکه خدا فرماید : «ایشانند که خدا ایمانرا در دلهایشان رقم زده ، ۲۲ سوره ۵۸ ، آیا خود آنها نسبت بانچه خدا در دلهایشان رقم زده دستی دارنده فرمود : نه .
- شرح - این روایت با عنوان باب مناسبت ندارد و گویا از روایات باب سابق بوده و اشتهاً در اینجا درج شده است . و نیز روایتی بدین مضمون درج ۱ س ۲۲۹ بشماره ۴۱۱ گذشت و در آنجا شرحی نسبت بان بیان شد ، که مختصرش اینست : احداث و ایجاد ایمان در دل مؤمن از عهد بنده خارج است و وظیفه او نیست بلکه این کار فقط بدست خداست ، ولی وظیفه بنده اینست که صفحه دل را از تصب و اغراض باطل پاک کند و آنرا آماده پذیرش قلم خدا سازد ، مثلاً در صدر همین آیه صفتی برای مؤمنین ذکر نموده و سپس فرموده است اولئك كتب ... و پیدا است که غیر ایشان مشمول رقم زدن خدا نمیشوند و صدر آیه اینست : لا تجد قوماً يؤمنون بالله واليوم الآخر يوادون من حاد الله ورسوله ولو كانوا آباءهم أو أبناءهم أو إخوانهم أو عشيرتهم «گروهی را که بخدا و روز جزا ایمان آورده اند ، نبینی که با کسانی که با خدا و پیمبرش مخالفت میکنند ، دوستی ورزند ، اگر چه پدران یا پسران یا برادران یا خویشان نشان باشند» .
- ۳- محمد بن مسلم گوید : امام باقر رضی اللہ عنہ فرمود : سکینه همان ایمانست .

- ۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَرَ، عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ دَهْشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَعَبْرِ هَيْمًا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ» قَالَ: هُوَ الْإِيمَانُ.
- ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنْ جَمِيلٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ: «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ» قَالَ: هُوَ الْإِيمَانُ. قَالَ: قُلْتُ: «وَأَيُّدُهُمْ يَرْوِجُ مِنْهُ» قَالَ: هُوَ الْإِيمَانُ. وَعَنْ قَوْلِهِ: «وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى»؛ قَالَ: هُوَ الْإِيمَانُ.

(بَابُ الْإِخْلَاصِ)

- ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «حَنِيفًا مُسْلِمًا» قَالَ: خَالِصًا مُخْلِصًا لَيْسَ فِيهِ شَيْءٌ مِنْ عِبَادَةِ الْآلِ وَالْأَنْبِيَاءِ.
- ﴿۱۴۷۵﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا هُوَ اللَّهُ وَالشَّيْطَانُ، وَالْحَقُّ وَالْبَاطِلُ، وَالْهُدَى وَالضَّلَالَةُ، وَالرُّشْدُ وَالْعُيَّى، وَالْمَاجِلَةُ وَالْأَجِلَةُ، وَالْعَاقِبَةُ، وَالْحَسَنَاتُ وَالسَّيِّئَاتُ، فَمَا كَانَ مِنْ حَسَنَاتٍ فَلِلَّهِ

۴ - امام صادق عليه السلام درباره قول خدای عزوجل: «او است که سکینه را در دلهای مؤمنین نازل کرده»
سوره ۲۶، ۴۸، فرمود: آن سکینه ایمانست.

۵ - جمیل گوید: از امام صادق عليه السلام درباره قول خدای عزوجل: «اوست که سکینه را در دلهای مؤمنین نازل کرده» پرسیدم فرمود: آن سکینه ایمانست. و اینکه فرماید: «و باروحی از خود تأییدشان کرد» آن روح ایمانست و بقرول خدای تعالی: «و کلمه تقوی را کردن گیرشان ساخت» ۲۶، سوره ۴۸، پرسیدم، فرمود: آن کلمه ایمانست.

❖ (بَابُ إِخْلَاصِ) ❖

۱ - امام صادق عليه السلام راجع بقول خدای عزوجل: «حنیفاً مسلماً» فرمود: یعنی وخالصاً مخلصاً، که چیزی از پرستش بتها در آن نباشد.

توضیح - حنیف بمعنی طریقه مستقیم و معتدلی است که از افراط و تفریط خالی باشد و مسلم بمعنی منقاد و مطیع در برابر او امر و نواهی خدای تعالی است.

۲ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: همانا خداست و شیطان، حق است و باطل، هدایت است و گمراهی، راه راست است و نومیدی، دنیا است و آخرت، حسنات است و سیئات، پس هر چه حسنات است از خداست

وَمَا كَانَ مِنْ سَيِّئَاتٍ فَلَيْسَ ظَنًّا لَعَنَهُ اللَّهُ .

۳ - عدهٔ من اصحابنا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: «أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ كَانَ يَقُولُ: طُوبَى لِمَنْ أَخْلَصَ لِلَّهِ الْعِبَادَةَ وَالِدُعَاءَ، وَلَمْ يَشْغَلْ قَلْبُهُ بِمَا تَرَى عَيْنَاهُ وَلَمْ يَنْسَ ذِكْرَ اللَّهِ بِمَا تَسْمَعُ أُذُنَاهُ وَلَمْ يُحَرِّنْ صَدْرَهُ بِمَا أُعْطِيَ غَيْرَهُ» .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْمُنْقَرِيِّ، عَنِ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «لِيَسْئَلُوكُمْ آلَيْكُمْ أَخْسَنُ عَمَلًا» قَالَ لَيْسَ يَعْنِي أَكْثَرُ عَمَلًا وَلَكِنْ أَصَوَّبُكُمْ عَمَلًا وَإِنَّمَا الْإِصَابَةُ حَشَبَةُ اللَّهِ وَالنِّيَّةُ الصَّادِقَةُ وَالْحَسَنَةُ نَمَّ قَالَ: «الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ حَتَّى يَخْلُصَ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ: وَالْعَمَلُ الْخَالِصُ: الَّذِي لَا تُرِيدُ أَنْ يَحْمَدَكَ عَلَيْهِ أَحَدٌ إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، وَالنِّيَّةُ أَفْضَلُ مِنَ الْعَمَلِ، أَلَا وَإِنَّ النِّيَّةَ هِيَ الْعَمَلُ، ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ عَزَّ وَجَلَّ: «قُلْ كُلُّ يَوْمٍ عَمَلٌ عَلَيَّ شَأْنٌ كَلَيْتِهِ يَعْنِي عَلَيَّ نِيَّتِهِ» .

۵ - وَبِهَذَا الْأَسْنَادِ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِلَّا مَنْ أَمَّنَ اللَّهُ يَقَلِّبْ سَلِيمٌ» قَالَ: الْقَلْبُ السَّلِيمُ الَّذِي يَلْقَى رَبَّهُ وَلَيْسَ فِيهِ أَحَدٌ سِوَاهُ، قَالَ: وَكُلُّ قَلْبٍ فِيهِ شِرْكٌ أَوْ شَكٌّ قَهْوٌ سَاقِطٌ وَإِنَّمَا أَرَادُوا الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا لِتَقَرُّغِ قُلُوبِهِمْ لِلْآخِرَةِ .

وهرچه سینا است از شیطان - لعنه الله - .

۳ - حضرت رضا عليه السلام فرماید: امیرالمؤمنین عليه السلام میفرمود: خوشا حال کسیکه عبادت و دعایش را برای خدا خالص کند و دلش را با آنچه چشمش میبیند مشغول ندارد و بدانچه گوشش میشنود، یاد خدا را فراموش نکند، و برای آنچه بدیگری داده شده اندوهگین نشود .

۴ - سفیان بن عیینة گوید: امام صادق عليه السلام راجع بقول خدای عزوجل: « تا بیازماید شما را که کدامیک نیکو کردارترید، ۲ سوره ۶۷ - » فرمود: مقصود پرکردارتر نیست، بلکه مقصود درست کردارتر است، و درستی همانا ترس از خدا و نیت صادق و کار نیک است .

پس فرمود: پایداری بر عمل تا خالص ماند، سخت تر از خود عمل است و عمل خالص آنستکه: نخواهی هیچکس جز خدای عزوجل ترا بر آن بستاید، همانا نیت همان عمل است، پس این قول خدای عزوجل را تلاوت فرمود: « بگو همگی طبق روش خود عمل میکنند، - ۸۴ سوره ۱۷ - » یعنی طبق نیت خود .

۵ - و باز سفیان گوید: از آنحضرت پرسیدم قول خدای عزوجل را: « جز کسیکه با دل سالم نزد خدا آید، ۸۹ سوره ۲۶، فرمود: دل سالم کسی دارد که پروردگارش را ملاقات کند، درحالیکه جز خدا احدی در دلش نباشد، و هر دلی که در آن شرکی یا شکی باشد، ساقط است و (انبیاء و اولیاء خدا) زهد دنیا را اختیار کردند تا دلشان برای آخرت فارغ باشد .

۶- وَبِهَذَا الْأَسْنَادِ ، عَنْ سُهَيْبَانَ بْنِ عُيَيْبَةَ ، عَنِ السَّيِّدِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَا أَحْلَسَ الْعَبْدُ الْإِيمَانَ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَرْبَعِينَ يَوْمًا - أَوْ قَالَ : مَا أَحْمَلَ عَبْدٌ كَرَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَرْبَعِينَ يَوْمًا - إِلَّا زَهَّدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي الدُّنْيَا وَبَصَّرَهُ ذَاهِمًا وَدَوَاهِمًا فَأَنْبَتَ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَانْطَقَ بِهَا لِسَانَهُ ، ثُمَّ تَلَا : وَإِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ سَبِيلَهُمْ غَضِبَ مِنْ رَبِّهِمْ وَذَلَّتْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ ، فَلَاتَرَى صَاحِبَ بَدْعَةٍ إِلَّا ذَلِيلًا ، وَمُفْتَرِيًا عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعَلَى رَسُولِهِ صلى الله عليه وآله وسلم وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ إِلَّا ذَلِيلًا

(بَابُ الشَّرَائِعِ)

(۱۴۸۰) - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ النَّقَعِيِّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْزَانَ جَمِيعًا ، عَنْ أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَعْطَى مُحَمَّدًا صلى الله عليه وآله وسلم شَرَائِعَ نَوْحٍ وَ إِبْرَاهِيمَ وَ مُوسَى وَعِيسَى عليهم السلام : التَّوْحِيدَ وَالْإِخْلَاصَ وَ خَلَعَ الْأَنْدَادَ وَالْفِطْرَةَ الْحَنِيفِيَّةَ السَّمْحَةَ وَلَا رَهْبَانِيَّةَ وَلَا سِيَاحَةَ ، أَحَلَّ فِيهَا الطَّيِّبَاتِ وَحَرَّمَ فِيهَا الْخَبَائِثَ وَوَضَعَ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ، ثُمَّ افْتَرَضَ عَلَيْهِمْ فِيهَا الصَّلَاةَ وَالزَّكَاةَ وَالصِّيَامَ وَالْحَجَّ وَالْأَمْرَ بِالْعَمْرُوفِ وَالنَّهْيَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالْحَلَالَ وَالْحَرَامَ وَالْمَوَارِثَ وَالْحُدُودَ وَالْقَرَائِصَ وَالْجِهَادَ فِي سَبِيلِ

۶ - امام باقر عليه السلام فرمود : هیچ بنده‌ی چهل روزیما نش را بخدای عزوجل خالص نکرده اند - یا فرمود : هیچ بنده‌ی ذکر خدا را در چهل روز نیکو انجام ندهد - جز آنکه خدای عزوجل او را نسبت بدنی زاهد سازد و درود و داری دنیا را باو بنماید ، پس حکمت را در دلش ثابت کند و زبانش را بان گویا سازد سپس تلاوت فرمود : و کسانیکه گوساله پرستیدند ، بزودی خشم پروردگارشان با ذلت درزندگی دنیا با آنها برسد ، افترا بندگان را اینگونه جزا میدهم ۱۵۲ سوره ۷ ، از اینرو هیچ بدعتگراری را نبینی ، جز اینکه ذلیل است ، و هیچ افترا زننده بخدا و پیغمبر و اهل بیتش صلوات الله عليهم را نبینی جز اینکه ذلیل است .

(بَابُ شَرَائِعِ)

۱ - امام صادق عليه السلام فرمود : همانا خدای تبارک و تعالی شریعتهای نوح و ابراهیم و موسی و عیسی عليهم السلام را بمحمد صلی الله علیه و آله عطا فرمود ، و آن شرایع یکتا پرستی است و اخلاص و ترک بت پرستی و فطرت حنیفیه آسان (که همان طریقه و روش اسلام است) و اینکه گوشه گیری و سحرا کردی (کناره گیری از جماعت مسلمین) نیست ، چیزهای پاکیزه را در این شرایع حلال کرد و پلیدیها را حرام نمود و تکلیف سنگین و زنجیرهاییکه بکردن آنها بود برداشت ، آنگاه در آن شرایع مقرر فرمود ، نماز و زکوة روزه و حج و امر بمعروف و نهی از منکر و حلال و حرام و میراثها و حدود و فرائض و جهاد در راه خدا

اللَّهُ: وَزَادَهُ الْوُضُوءَ وَفَنَنَّهُ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَبِخَوَاتِيمِ سُورَةِ الْبَقَرَةِ وَالْمُقَصِّلِ وَأَحَلَّ لَهُ الْمَقَمَّ وَالنَّبِيَّ وَنَصَرَهُ بِالرُّعْبِ وَجَعَلَ لَهُ الْأَرْضَ مَسْجِدًا وَطَهُورًا وَأَرْسَلَهُ كَافَّةً إِلَى الْأَبْيَضِ وَالْأَسْوَدِ وَالْحَيِّ وَالْإِنْسِ وَأَعْطَاهُ الْحِزْبَةَ وَأَسْرَ الْمُشْرِكِينَ وَقَذَاهُمْ، ثُمَّ كَلَّفَ مَا لَمْ يَكْلَفْ أَحَدٌ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ وَأَنْزَلَ عَلَيْهِ سَيْفٌ مِنَ السَّمَاءِ فِي غَيْرِ غَمْدٍ، وَقِيلَ لَهُ: «قَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَاتُكَلِّفُ إِلَّا نَفْسَكَ»

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ حَالِدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَأَصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعِزْمِ مِنَ الرُّسُلِ» فَقَالَ: نُوحٌ وَإِبْرَاهِيمُ وَمُوسَى وَعِيسَى وَعُمْدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَعَلَيْهِمْ قُلْتُ: كَيْفَ صَارُوا أُولِي الْعِزْمِ؟ قَالَ: لِأَنَّ نُوحًا بَعِثَ بِكِتَابٍ وَشَرِيعَةٍ، وَكُلٌّ مِنْ جَاءَ بَعْدَ نُوحٍ أَخَذَ بِكِتَابِ نُوحٍ وَشَرِيعَتِهِ وَمِنْهَا جِهَةٌ، حَتَّى جَاءَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالصُّحُفِ وَبِعِزْمَةٍ تَرَكَ كِتَابَ نُوحٍ لَا كُفْرًا بِهِ فَكَلَّمَ نَبِيٌّ جَاءَ بَعْدَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَخَذَ بِشَرِيعَةِ إِبْرَاهِيمَ وَمِنْهَا جِهَةٌ وَبِالصُّحُفِ، حَتَّى جَاءَ مُوسَى بِالتَّوْرَةِ وَشَرِيعَتِهِ وَمِنْهَا جِهَةٌ، وَبِعِزْمَةٍ تَرَكَ الصُّحُفِ، وَكُلٌّ نَبِيٌّ جَاءَ بَعْدَ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ أَخَذَ بِالتَّوْرَةِ وَشَرِيعَتِهِ وَمِنْهَا جِهَةٌ حَتَّى جَاءَ الْمَسِيحُ

را ، باضافه وضو] و وضو را برای محمد صلی الله اضافه فرمود [و آنحضرترا فضیلت بخشید بسبب سوره فاتحه کتاب و آیات آخر سوره بقره و سوره های پرفصل (از سوره ق یا محمد یا فتح تا آخر قرآن) و غنیمت و فدای را برای او حلال فرمود و او را با رعب (و ترسی که در دل دشمنانش میافکند) نصرت بخشید ، و زمین را برایش سجده گاه و پاک کننده (در تسمیه) قرار داد ، و او را بسوی همگان از سفید و سیاه و جن و انس ارسال فرمود ، و گرفتن جزیه و اسیر کردن مشرکین و فدیہ گرفتن را باو عطا فرمود ، سپس تکلیفی باو متوجه شد که بهیچ یک از پیغمبران آن تکلیف متوجه نشده بود ، و از آسمان شمیری بی غلاف بر او نازل شد و باو گفته شد در راه خدا جنگه کن (و اگر ترا تنها گذاشتند) تنها خودت تکلیف داری (که با دشمنان دین بجنگی) .

۲ - سماعه بن مهران گوید : قول خدای عزوجل را : « چنانکه پیغمبران اولوالعزم سیر کردند توهم سیر کن - ۳۵ سوره ۴۶ - » ، با امام صادق علیه السلام عرض کردم . فرمود : پیغمبران اولوالعزم : نوح و ابراهیم و موسی و عیسی و محمد صلی الله علیه و آله و علیهم میباشد .

عرض کردم : اینها چگونه اولوالعزم گشتند ؟ فرمود : زیرا جناب نوح با کتاب و شریعتی مبعوث شد و هر پیغمبریکه پس از نوح آمد ، کتاب و شریعت و طریقه او را اخذ کرد ، تا زمانیکه جناب ابراهیم علیه السلام آمد با صحف و فرمان ترک کتاب نوح . نه از راه کافر شدن بآن (بلکه اوضاع زمانش مقتضی ترویج کتاب نوح نبود ، و آن هم بدستور خدای تعالی بود) سپس هر پیغمبری که بعد از ابراهیم علیه السلام آمد بشریعت و طریقه و صحف او رفتار کرد ، تا زمانیکه جناب موسی آمد و تورات و شریعت و طریقه خود را با فرمان ترک

ﷺ بِالْإِنْجِيلِ ، وَبِعِزْمَةِ تَرْكِ شَرِيعَةِ مُوسَى وَمِنْهَاجِهِ ، فَكَلَّمَ نَبِيَّ جَاءَ بَعْدَ الْمَسِيحِ أَخَذَ بِشَرِيعَتِهِ وَمِنْهَاجِهِ ، حَتَّى جَاءَ مُحَمَّدٌ ﷺ فَجَاءَ بِالْقُرْآنِ وَبِشَرِيعَتِهِ وَمِنْهَاجِهِ فَحَلَّاهُ حَلَالٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَحَرَامُهُ حَرَامٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، فَهَؤُلَاءِ أَوْلُو الْعَرَمِ مِنَ الرَّسُلِ ﷺ .

(بَابُ)

❖ (دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ) ❖

۱- حَدَّثَنِي الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ الزِّيَادِيِّ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَائِي قَالَ : حَدَّثَنَا أَبَانُ بْنُ عُثْمَانَ ، عَنْ فَضِيلٍ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ : قَالَ : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ : عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ ، وَ لَمْ يُنَادَ بِشَيْءٍ كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ .

۲- عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ؛ عَنْ عَجَلَانَ أَبِي صَالِحٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ : أَوْقَفْتَنِي عَلَى حُدُودِ الْإِيمَانِ ، فَقَالَ : شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَالْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَصَلَوَاتُ الْخَمْسِ وَأَدَاءُ الزَّكَاةِ وَصَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ وَحَجُّ الْبَيْتِ وَوَلَايَةُ وَلِيِّنَا وَعَدَاوَةُ عَدُوِّنَا وَالذُّخُولُ مَعَ الصَّادِقِينَ .

۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ عَلِيمٍ ، عَنْ أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ : عَلَى الصَّلَاةِ

صحف آورد ، وهر پینمبریکه بعد از موسی ﷺ آمد ، بتورات و شریعت و طریقه ایتمسک شد ، تا زمانیکه جناب مسیح ﷺ با انجیل و فرمان ترک شریعت و طریقه موسی آمد ، سپس هر پینمبریکه بعد از مسیح آمد شریعت و طریقه او را گرفت ، تا زمانیکه محمد صلی الله علیه و آله آمد و قرآن و شریعت و طریقه خود را آورد ، پس حلال او حلالست تا روز قیامت ، و حرام او حرامست تا روز قیامت . و پینمبران اولوالمزم اینها هستند .

❖ (پایه های اسلام) ❖

۱ - امام باقر علیه السلام فرمود : اسلام روی پنج پایه نهاده شده : نماز و زکوة و روزه و حج و ولایت و چنانکه برای ولایت (در روز غدیر خم یاد عالم میناق) فریاد زده شد ، برای هیچ چیز دیگر فریاد زده نشد .
۲ - عجلان گوید : با امام صادق علیه السلام هر شکر دم : مرا بر حدود ایمان آگاه فرما ، فرمود : گواهی دادن باینکه شایسته پرستشی جز خدا نیست و اینکه محمد رسول خداست و اقرار نمودن بآنچه او از جانب خدا آورده و نمازهای پنجگانه و پرداخت زکاة و روزه ماه رمضان و حج کعبه و دوستی ولی ما و دشمنی با دشمن ما و همراه بودن با راستگویان (چنانچه خدا بتمالی فرماید : « با راستگویان همراه باشید ۱۱۹ سوره ۲۹) .

۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : اسلام روی پنج پایه نهاده شده : نماز و زکوة و روزه و

وَالزَّكَاةَ وَالصَّوْمَ وَالْحَجَّ وَالْوَلَايَةَ وَلَمْ يُنَادِ بِشَيْءٍ كَمَا نُودِيَ بِالْوَلَايَةِ ، فَأَحَذَ النَّاسُ بِأَرْبَعٍ وَتَرَ كَوَا
هذیه - یعنی الوَلَايَةَ -

(۱۳۸۵) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ یَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنِ ابْنِ الْعَرَزِيِّ ،
عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الصَّادِقِ علیه السلام قَالَ : قَالَ : أَنَا فِي الْإِسْلَامِ ثَلَاثَةٌ : الصَّلَاةُ وَالزَّكَاةُ وَالْوَلَايَةُ ،
لَا تَصِحُّ وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ إِلَّا بِصَاحِبَتَيْهَا .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ وَعَبْدَ اللَّهِ بْنِ الصَّلْتِ جَمِيعاً ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ
حَرِيزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسَةِ أَشْيَاءَ : عَلَى
الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَالصَّوْمِ وَالْوَلَايَةِ ، قَالَ زُرَّارَةُ : فَقُلْتُ : وَ أَيْ شَيْءٍ مِنْ ذَلِكَ أَفْضَلُ ؟ فَقَالَ :
الْوَلَايَةُ أَفْضَلُ ، لِأَنَّهَا مِفْتَاحُهَا ، وَالْوَالِي هُوَ الَّذِي لَيْسَ عَلَيْهِنَّ ، قُلْتُ : ثُمَّ الَّذِي يَلِي ذَلِكَ فِي
الْفَضْلِ ؟ فَقَالَ : الصَّلَاةُ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ : الصَّلَاةُ عَمُودُ دِينِكُمْ ، قَالَ : قُلْتُ : ثُمَّ الَّذِي
يَلِيهَا فِي الْفَضْلِ ؟ قَالَ : الزَّكَاةُ لِأَنَّهُ قَرَنَهَا بِهَا وَبَدَأَ بِالصَّلَاةِ قَبْلَهَا وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم : الزَّكَاةُ
تُذْهِبُ الدُّنُوبَ . قُلْتُ وَالَّذِي يَلِيهَا فِي الْفَضْلِ ؟ قَالَ : الْحَجُّ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَوَلَّيْنَا عَلَى النَّاسِ
حِجَّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ، وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم :

حج و ولایت . و بجزئی مانند ولایت فریاد زده نشد ، مردم آن چهار را گرفتند و این - یعنی ولایت - را
رها کردند .

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : پایه های اجاق اسلام سه چیز است : نماز و زکوة و ولایت ، هیچ
یک از آنها جز بهرمان دو تای دیگر درست نباشد (پیداست که نماز و زکوة بدون ولایت مقبول نباشد) .
۵ - امام باقر علیه السلام فرمود : بنای اسلام روی پنج چیز است ؛ نماز و زکاة و حج و روزه
و ولایت .

زداره گوید بحضرت عرض کردم : کدامیک از اینها برتر است ؟ فرمود : ولایت برتر است . زیرا
ولایت کلید آنهاست و شخص والی دلیل و راهنمای آنهاست (اگرچه علیهم السلام راهنمای نماز و زکاة و حج و روزه
میباشند و این اعمال بدون راهنمای آنها درست نیست) .

عرض کردم : سپس کدامیک برتری دارد ؟ فرمود : نماز ، رسول خدا صلی الله علیه وآله فرموده : نماز
ستون دین شماس .

عرض کردم : پس از آن کدامیک برتری دارد ؟ فرمود : زکوة ، زیرا خدا زکوة را هدوش نماز
فرار داده و نماز را پیش از زکوة ذکر نموده و رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : زکوة گناه را میبرد .
عرض کردم : پس از آن کدامیک برتری دارد ؟ فرمود : حج ، خدای عزوجل فرماید : « برای خداست
بر مردم زیارت خانه کعبه آنها که بدان راه توانند یافت و هر که کفر ورزد ، خدا از جهانیان بی نیاز است

لِحَجَّةٍ مَّقْبُولَةٍ خَيْرٌ مِنْ عِشْرِينَ صَلَاةً نَافِلَةً وَمَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ طَوَافًا أَحْسَنَ فِيهِ اسْبُوعَهُ وَأَحْسَنَ رَكَعَتَيْهِ عَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَقَالَ فِي يَوْمِ عَرَفَةَ وَيَوْمِ الْمَرْدَقَةِ مَا قَالَ ، قُلْتُ فَمَاذَا يَبْنِيهِ ؟ قَالَ : الصَّوْمُ .
 قُلْتُ : وَمَا بِالصَّوْمِ صَارَ آخِرَ ذَلِكَ أَجْمَعَ ؟ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ الْعَوْمُ جُنتَهُ مِنَ النَّارِ ،
 قَالَ : ثُمَّ قَالَ : إِنْ أَفْضَلَ الْأَشْيَاءَ مَا إِذَا بَقِيَ لَكَ لَمْ تَكُنْ مِنْهُ تَوْبَةً دُونَ أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِ فَنُورِيهِ
 بِمَنِيهِ ، إِنْ الصَّلَاةُ وَالرَّكَاةُ وَالْحِجَّ وَالْوَلَايَةُ لَيْسَ يَقَعُ شَيْءٌ مَكَانَهَا دُونَ أَدَائِهَا وَإِنَّ الصَّوْمَ إِذَا
 فَاتَكَ أَوْ قَصُرَتْ أَوْ سَافَرْتَ فِيهِ أَدَيْتَ مَكَانَهُ أَيَّامًا غَيْرَهَا وَحَزَبْتَ ذَلِكَ الذَّنْبَ بِصَدَقَةٍ وَلَا قِصَافَةٍ
 عَلَيْكَ وَلَيْسَ مِنْ تِلْكَ الْأَرْبَعَةِ شَيْءٌ يُجْزِيكَ مَكَانَهُ غَيْرُهُ ، قَالَ : ثُمَّ قَالَ : دُرَّةُ الْأَمْرِ وَسَمَاعُهُ وَ
 مِفْتَاحُهُ وَبَابُ الْأَشْيَاءِ وَرِضَا الرَّحْمَنِ الطَّاعَةُ لِلْإِمَامِ بَعْدَ مَعْرِفَتِهِ ، إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : وَمَنْ
 يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ وَمَنْ تَوَلَّى فَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِظًا أَمَا لَأَوَّانَ رَجُلًا قَامَ لَيْلَهُ وَصَامَ
 نَهَارَهُ وَتَصَدَّقَ بِجَمِيعِ مَالِهِ وَحَجَّ جَمِيعَ دَهْرِهِ وَلَمْ يَعْرِفْ وَلا يَهُدِ وَلِيَّ اللَّهِ فَيُؤَلِّمَهُ وَيَكُونُ جَمِيعُ
 أَعْمَالِهِ بِدَلَالَتِهِ إِلَيْهِ ، مَا كَانَ لَهُ عَلَى اللَّهِ جَلٌّ وَعَزٌّ حَقٌّ فِي نَوَائِبِهِ وَلا كَانَ مِنْ أَهْلِ الْإِيمَانِ ، ثُمَّ

۹۷ سوره ۳ ، رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : يك حج پذيرفته از بيست نماز نافله بهتر است و هر كه
 كرد اينخانه طوافي كند كه هفت شوطش را بشمارد (تا كم و زياد نشود) و دو ركعت نمازش را نيكو گزارد
 خدا او را بيا مرزد ، و راجع بروز عرفه و مزدلفه چه مطلبي فرموده است (كه همه ميدانند ، مانند ثوابهاي
 بسياري كه براي عبادت در اين دو روز بيان فرموده و نيز فضيلت و قوف برفات و مشعر را) .
 عرض كردم : پس از اين كدام است ؟ فرمود : روزه .

عرض كردم : چرا روزه آخر همه اينها قرار گرفت ؟ فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله فرموده
 است : روزه سهر آتش دوزخ است ، سپس فرمود : برترين چيزها آنستكه چون از دست رفت ، توبه كردن
 از آن پذيرفته نيست ، جز آنكه برگردی و عين آن عمل را بجا آوری ، و نماز و زكوة و حج و ولايت ، جز
 انجام دادن خود آنها ، چيز ديگري جاي آنها را ننيگيرد ، ولي روزه (ماه رمضان) اگر از توفوت شود
 يا تقصيري در آن روا داری يا مسافرت کنی ، در ايام غير رمضان بجا ميآوري و آن گناه را با سده دادند و
 قضا كردن جبران ميکني . ولي هيچيك از آن چهار ، چيز ديگري جايگزينش نشود .

سپس فرمود : بالاترين مرتبه امر دين و كليدش و در همه چيز و ما به غرسندي خدای رحمان ، اطاعت
 امام است ، بعد از شناسائي او ، همانا خدای عزوجل ميفرمايد : هر كه پيغمبر را فرمان برد خدا را فرمان برده
 است و هر كه پشت كند ، ماترا بنگهباني آنها نفرستادم . ام . ۸۰ سوره ۴ ، همانا اگر مردی شبها را بعبادت
 بپا خيزد و روزها را روزه دارد و تمام اموالشرا سده دهد و در تمام دوران عمرش بپنج رود ، و امر ولايت ولي
 خدا را نشناسد تا از او پيروی كند و تمام اعمالش با راضئائي او باشد ، براي او از ثواب خدای جل و عز
 حقي نيست و او از اهل ايمان نباشد ، سپس فرمود : خدا نيكو كاران از ايشان (اهل ولايت يا مستضعفين از

قَالَ : أُولَئِكَ الْمُحْسِنُ مِنْهُمْ يَدْخِلُهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِفَضْلِ رَحْمَتِهِ .

۶ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْيَى . عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْيَى ، عَنْ عَمْسَى بْنِ السَّرِيِّ أَبِي
الْبَسَمِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَخْبِرْ نِي بِدَعَائِمِ الْإِسْلَامِ الَّتِي لَا يَسَعُ أَحَدًا التَّقْصِيرُ عَنْ مَعْرِفَتِهَا مِنْهَا
الَّذِي مَنْ قَصَرَ عَنْ مَعْرِفَتِهَا فَسَدَّ عَلَيْهِ دُونَهُ لَمْ يَقْبَلِ [اللَّهُ] مِنْهُ عَمَلُهُ وَمَنْ عَرَفَهَا وَعَمِلَ بِهَا صَلَحَ لَهُ دُونَهُ
وَقَبِلَ مِنْهُ عَمَلُهُ لَمْ يَضِقْ بِهِ مِثْمًا هُوَ فِيهِ لِحَبْلِ شَيْءٍ مِنَ الْأُمُورِ جَهْلُهُ؟ فَقَالَ : شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَالْإِيمَانُ
بِأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَالْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَحَقُّ فِي الْأَمْوَالِ الزَّكَاةُ ؛ وَالْوَلَايَةُ
الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا : وَوَلَايَةُ آلِ مُحَمَّدٍ عليه السلام ، قَالَ : فَقُلْتُ لَهُ : هَلْ فِي الْوَلَايَةِ شَيْءٌ دُونَ شَيْءٍ
فَضَّلُ يُعْرَفُ لِمَنْ أَخَذَ بِهِ ؟ قَالَ : نَعَمْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : دِينَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا
الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ ، وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ مَاتَ وَلَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ مَاتَ مِثْمَةً جَاهِلِيَّةً
وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَكَانَ عَلِيًّا عليه السلام وَقَالَ الْآخَرُونَ : كَانَ مُعَاوِيَةَ ، ثُمَّ كَانَ الْحَسَنَ عليه السلام
ثُمَّ كَانَ الْحُسَيْنَ عليه السلام وَقَالَ الْآخَرُونَ : يَزِيدُ بْنُ مُعَاوِيَةَ وَحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ وَوَلَايَةُ الْوَلَايَاتِ وَالْوَلَايَةُ قَالَ :

ازمخالفین) را بفضل رحمت خود داخل بهشت کند .

۶ - عیسی بن سری گوید : بامام صادق علیه السلام عرض کردم : ارکان اسلام را بمن خبر ده ، آن
ارکان که برای هیچکس کوتاهی در شناسایی آنها روانست و کسیکه در شناسایی آنها کوتاهی کند ، دین خود
را تباه ساخته و خدا کردار او را نپذیرد و هر که آن ارکان را بشناسد و بآنها عمل کند : دینش شایسته گشته و
کردارش پذیرفته شده و با روشی که دارد (که ارکان اسلام را میدانند و بآنها عمل میکنند) ندانستن هیچ
امر دیگری ، برای او تنگی و فشار نیاورد ؟ فرمود گواهی دادن به یکتائی خدا و اینکه محمد صلی الله علیه و آله
فرستاده خداست و اقرار بآنچه او از جانب خدا آورده و اینکه زکوة اموال حق است و ولایتی (۱) که خدای
هزوجل بدان امر فرموده است و آن ولایت آل محمد صلی الله علیه و آله است .

عرض کردم : آیا نسبت بامر ولایت دلیل مخصوصی برای کسیکه ادعای آن فضیلت کند میباشد که بآن
شناخته شود ؟ [آیا نسبت بولایت بیان و برهان مخصوصی رسیده است که متمسک بآن شناخته شود] فرمود
آری ، خدای عزوجل فرماید : « کسانی که ایمان آورده اند ، اطاعت کنید خدا را و اطاعت کنید پیغمبر و اولیان
امر از خودتانرا ، ۵۹ سوره ۴ ، و رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هر که بمیرد و امام و پیشوای
خود را نشناسد بمرگه دوران جاهلیت مرده است . و امام و پیشوای مردم پیغمبر صلی الله علیه و آله بود و
علی علیه السلام و دیگران گفتند : معاویه امام بوده است ، سپس حسن علیه السلام بود و بعد از او حسین عليه السلام

(۱) ولایت (بکسروا) بمعنی امارت و اولویت تصرف است که در آیه « واولی الامر منکم » بآن
امر شده است و (بفتح واو) بمعنی محبت و پاری و اطاعت و اعتقاد بامامت است . مرحوم مجلسی گوید : معنی
دوم در اینجا مناسب تر است .

ثُمَّ سَكَتَ ثُمَّ قَالَ : أُرِيدُكَ ، فَقَالَ لَهُ حَكَمُ الْأَعْوَرُ : نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ : ثُمَّ كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ
ثُمَّ كَانَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ أَبَا جَعْفَرٍ ، وَكَانَتْ الشَّبَعَةُ قَبْلَ أَنْ يَكُونَ أَبُو جَعْفَرٍ وَهُمْ لَا يَعْرِفُونَ مَنَائِكَ
حَجَّتِهِمْ وَحَلَالِيهِمْ وَحَرَامِيهِمْ حَتَّى كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ فَفَتَحَ لَهُمْ وَبَيَّنَّ لَهُمْ مَنَائِكَ حَجَّتِهِمْ وَحَلَالِيهِمْ
وَحَرَامِيهِمْ حَتَّى صَارَ النَّاسُ يَخْتَاجُونَ إِلَيْهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا كَانُوا يَخْتَاجُونَ إِلَى الثَّائِسِ وَهَكَذَا يَكُونُ
الْأَمْرُ وَالْأَرْضُ لَا تَكُونُ إِلَّا بِإِمَامٍ وَمَنْ مَاتَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ مَاتَ مِثَّةَ جَاهِلِيَّةٍ وَأَخْوَجُ مَا تَكُونُ إِلَى
مَا أَنْتَ عَلَيْهِ إِذَا بَلَّغْتَ نَفْسَكَ هَيْدِمَ وَأَهْوَى يَمِيدهُ إِلَى حَلْقِيهِ - وَانْقَطَعَتْ عَنْكَ الدُّنْيَا تَقُولُ : لَقَدْ كُنْتُ
عَلَى أَمْرٍ حَسَنٍ .

أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ عَيْسَى بْنِ السَّرِيِّ أَبِي الْبَسَعِ
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِثْلَهُ ،

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصِيرٍ ، عَنْ مُنْسَى
الْحَنَاطِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَجَلَانَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ [دَعَائِمٍ] : الْوَلَايَةِ
وَالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَصَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَالْحَجِّ

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ السَّنْدِيِّ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ أَبِي بَانَ ، عَنْ فَضِيلِ
عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ : الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ وَالْوَلَايَةِ
وَلَمْ يُنَادَ بِشَيْءٍ مَا نُورِي بِالْوَلَايَةِ يَوْمَ الْقَدِيرِ .

و دیگران گفتند . یزید بن معاویه [وحسین بن علی] ولی برابر نباشند ، برابر نباشند (پرواضح است که معاویه
در برابر علی علیه السلام و یزید در برابر حسین علیه السلام قابلیت امامت ندارند) سپس سکوت نمود و باز فرمود :
برایت زیادتر بگویم ؟ حکم اعور عرض کرد : آری قربانت گردم ، فرمود : سپس علی بن الحسین امام بود و بعد از
او ابو جعفر محمد بن علی ، و شیعیان پیش از ابو جعفر مناسک حج و حلال و حرام خود را نمیدانستند ، چون
ابو جعفر آمد ، در علم اگشود و مناسک حج و حلال و حرام مردم را بیان فرمود ، تا آنجا که مردمی که
شیعه بآنها محتاج بودند (در امر مناسک و حلال و حرام) خود محتاج شیعه گشتند ، و امر امامت اینگونه
میباشد ، زمین بی امام باقی نماند و هر که بمرد و امامش را نشناسد ، بمرگ جاهلیت مرده است ، و زمانی که
از همه بیشتر احتیاج داری بروشی که داری (عقیده تشیع) زمانی است که نفست با اینجا برسد - با دست
اشاره بگردنش فرمود - و دنیا از تو بریده شود ، خواهی گفت : عقیده خوبی داشتم (یعنی هنگام
جان دادن عظمت و فضیلت ولایت خویش را میفهمی) .

۷ - امام باقر علیه السلام فرمود : اسلام روی پنج ستون بنا نهاده شده : ولایت و نماز و زکوة و روزه ماه
رمضان و حج .

۸ - امام باقر علیه السلام فرمود : بنای اسلام روی پنج پایه است : نماز و زکوة و روزه و حج و ولایت و

۱۳۹۰) عَمَلِي بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ حَمَادِ بْنِ عُسْتَمَانَ ، عَنْ عَيْسَى بْنِ السَّرِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : حَدِّثْنِي عَمَّا بَيَّنَّتْ عَلَيْكَ دَعَاؤُكُمْ الْإِسْلَامَ إِذَا أَنَا أَحَدْتُ بِهَا زَكَاةَ عَمَلِي وَلَمْ يَضُرَّ نِيَّ حَبْنٌ مَا جَهِلْتُ بَعْدَهُ ، فَقَالَ : شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَالْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَحَقُّ فِي الْأَمْوَالِ مِنَ الزَّكَاةِ ، وَالْوَلَايَةُ النَّبِيِّ أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا وَوَلَايَةُ آلِهِ عليهم السلام ، فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ : مَنْ مَاتَ وَلَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأَطِيعُوا أَوْلِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ» فَكَانَ عَلِيُّ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ، ثُمَّ صَارَ مِنْ بَعْدِهِ الْحَسَنُ ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ الْحُسَيْنُ ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ ، ثُمَّ مِنْ بَعْدِهِ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ ، ثُمَّ هَكَذَا يَكُونُ الْأَمْرُ ، إِنَّ الْأَرْضَ لَأَنْصَلِحُ إِلَّا بِإِمَامٍ وَمَنْ مَاتَ لَا يَعْرِفُ إِمَامَهُ مَاتَ مَيِّتَةً جَاهِلِيَّةً وَأَخْوَجُ مَا يَكُونُ أَحَدُكُمْ إِلَى مَعْرِفَتِهِ إِذَا بَلَغَتْ نَفْسُهُ هَهُنَا - قَالَ : وَأَهْوَى يَدِيهِ إِلَى صَدْرِهِ - يَقُولُ حَبِيبُكَ : لَقَدْ كُنْتُ عَلَى أَمْرٍ حَسَنٍ .

۱۰ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : يَا بَنَ رَسُولِ اللَّهِ هَلْ تَعْرِفُ مَوَدَّةَ نَبِيِّكُمْ وَأَنْتَ طَاعِي إِبْنِكُمْ وَمَوَالِيهِ إِيَّائِكُمْ ؟ قَالَ : قَالَ : نَعَمْ ، قَالَ : فَقُلْتُ : فَإِنِّي أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةً

چنانچه برای ولایت در روز غدیر فریاد زده شد ، برای چیز دیگری فریاد زده نشد .

۹ - عیسی بن سری گوید : امام صادق علیه السلام عرض کردم : پایه‌هایی که اسلام بر آن نهاده شده بمن بفرما که چون بآنها چنگه زدم ، کردارم پاک و بی‌عیب باشد و چیزهای دیگری را که نمیدانم زیانم نرساند ، فرمود : گواهی دادن بیکانگی خدا و اینکه محمد صلی الله علیه وآله رسول خداست و اقرار نمودن بآنچه از جانب خدا آورده و اینکه حتی بنوان زکوة در اموالست و ولایتی که خدای عزوجل بآن امر فرموده و آن ولایت آل محمد صلی الله علیه وآله است ، زیرا رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : هر که بمیرد و امامش را نشناسد ، بمرگ جاهلیت مرده است .

خدای عزوجل فرماید « اطاعت کنید خدا را و اطاعت کنید پیغمبر و والیان امر از خودتانرا » والی امر علی عليه السلام بود پس از او حسن ، و پس از او حسین و پس از او علی بن الحسین و پس از او محمد بن علی ، سپس امر امامت همینگونه باشد (پیغمبر امام سابق رسد) همانا زمین را شایسته نیست که بدون امام باشد [زمین بی امام اصلاح نشود] و هر که بمیرد و امامش را نشناسد بمرگ جاهلیت مرده است و زمانیکه یکی از شما از همه بیشتر بمعرفت امام احتیاج دارد ، زمانی است که نفسش پاینجا برسد - با دست ، اشاره بسینه‌اش فرمود - آنکاه خواهد گفت : عقیده خوبی داشتم .

۱۰ - ای جارود گوید : امام باقر علیه السلام عرض کردم : یا ابن رسول الله آیا شما دوستی و دل‌باختگی و پیروی مرا نسبت بخود میدانید ؟ فرمود : آری ، عرض کردم : من از شما پرسشی دارم که میخواهم بمن

تَحْبِيبِي فِيهَا فَأَتَيْتِي مَكْفُوفُ الْبَصَرِ قَلْبُ الْمَشْيِ وَالْأَسْتَطْبَعُ زِيَارَتَكُمْ كُلَّ حِينٍ قَالَ : هَاتِ حَاجَتَكَ قُلْتُ : أَخْبِرْنِي بِدِينِكَ الَّذِي تَدِينُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ أَنْتَ وَأَهْلُ بَيْتِكَ لَا دِينَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ ، قَالَ : إِنْ كُنْتُ أَقْصَرْتُ الْخُطْبَةَ فَقَدْ أَعْظَمْتَ الْمَسْأَلَةَ وَاللَّوْلَا عَطَيْتَكَ دِينِي وَ دِينَ آبَائِي الَّذِي تَدِينُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ : شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَالْإِقْرَارَ بِمَا جَاءَ بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَالْوَلَايَةَ لَوْلِيِّنَا وَالْبِرَاءَةَ مِنْ عَدُوِّنَا وَالتَّسْلِيمَ لِأَمْرِنَا وَالتَّنَظَّرَ فَأَمَمْنَا وَالْإِحْتِهَادَ وَالْوَرَعَ .

۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَسْأَلُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ أَخْبِرْنِي عَنِ الدِّينِ الَّذِي افْتَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى الْعِبَادِ ، مَا لَا يَسْمَعُهُمْ جَهْلُهُ وَلَا يَقْبَلُ مِنْهُمْ غَيْرُهُ ، مَا هُوَ؟ قَالَ : أَعَدَّ عَلِيٌّ فَأَعَادَ عَلَيْهِ ، قَالَ : شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَحُجُّ الْبَيْتِ مِنْ اسْتِطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَصَوْمُ شَهْرِ رَمَضَانَ ، ثُمَّ سَكَتَ قَلْبًا ، ثُمَّ قَالَ : وَالْوَلَايَةَ - مَرَّتَيْنِ - ثُمَّ قَالَ : هَذَا الَّذِي قَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْعِبَادِ وَلَا يَسْأَلُ الرَّبُّ الْعِبَادَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَقُولُ : أَلَا زِدْتَنِي عَلَى مَا افْتَرَضْتُ عَلَيْكَ؟ وَلَكِنْ مَنْ زَادَ زَادَهُ اللَّهُ ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً جَمِيلَةً يَنْبَغِي لِلنَّاسِ الْأَخْذُ بِهَا

پاسخ فرمائی ، زیرا چشم نابیناست و کمتر راه میروم و نمیتوانم همیشه زیارت شما آیم ، فرمود : حاجت را بپرس ، عرض کردم : دینی که شما و خاندانتان خدا را با آن عبادت میکنید ، بمن بفرمائید تا من هم خدای عزوجل را با آن دینداری کنم . فرمود : اگر پیشگفتار را کوتاه آوردی ، ولی پرستی بزرگه نمودی بعدها دین خود و دین پدرانم را که خدای عزوجل را با آن دینداری میکنیم ، بنویسم . آن دین شهادت بوحدانیت خدا و رسالت محمد صلی الله علیه و آله و اقرار با آنچه او از جانب خدا آورده و ولایت ولی ما (خانواده) و یزاری اذ دشمن ما و گردن نهادن بفرمان ما و انتظار قائم ما و کوشش (در امر واجب و حلال) و پرهیز گاری (از معصیات) است .

۱۱ - علی بن ابی حمزه گوید : شنیدم ابو بصیر از امام صادق علیه السلام پرسید و عرض کرد : قربانت کردم ، بمن خبر ده دینی را که خدای عزوجل بر بندگان واجب ساخته و بندگان را نادانی آن روا نباشد و جز آن از ایشان پذیرفته نیست کدامست ؟ فرمود : دوباره بگو ، او دوباره گفت ، حضرت فرمود : گواهی دادن باینکه شایسته پرستی جز خدا نیست و محمد صلی الله علیه و آله رسول خداست و گزاردن نماز و دادن زکوة و سح خانه کعبه برای هر که بدان راه تواند یافت و روزه ماه رمضان ، سپس اندکی سکوت نمود و باز فرمود : ولایت - دوباره - آنکاه فرمود : اینست آنچه را خدا بر بندگان واجب ساخته و پروردگار در روز قیامت از بندگان نخواهد پرسید که چرا از آنچه بر شما واجب ساختم زیادتیر انجام ندادید ، ولی هر که زیاد کند ، خدا هم پاداش او را زیاد کند . همانا رسول خدا صلی الله علیه و آله سنتهایی نیکو و آراسته وضع

۱۲- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمُهورٍ ؛ عَنْ فضالةِ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ أَبِي زَيْنَةَ الْحَلَّالِ ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ الْأَزْدِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَرَضَ عَلَيَّ خَلْفِيهِ خَمْسًا فَرَحَّصَ فِي أَرْبَعٍ وَلَمْ يَرَحِّصْ فِي وَاحِدَةٍ .

۱۳- عَنْهُ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ الْوَشَاءِ ، عَنْ أَبِيانَ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْجَعْفِيِّ قَالَ : دَخَلَ رَجُلٌ عَلَيَّ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَمَعَهُ صَحِيفَةٌ فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : هَذِهِ صَحِيفَةٌ مُحَاصِمٌ يُسْأَلُ عَنِ الدِّينِ الَّذِي يُقْبَلُ فِيهِ الْعَمَلُ فَقَالَ : رَحِمَكَ اللَّهُ هَذَا الَّذِي أُرِيدُ ، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وآله عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَتَقَرُّ بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَالْوَالِيَّةُ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ وَالْبِرَاءَةُ مِنْ عَدُوِّنَا وَالتَّسْلِيمُ لِأَمْرِنَا وَالْوَرَعُ وَالتَّوَاضُّعُ وَالتَّنَظُّرُ قَائِمِينَ فَإِنَّ لَنَا ذَوْلَهُ إِذَا شَاءَ اللَّهُ حَيَّاهُ بِهَا .

﴿۱۴۹۵﴾ بَعْلِيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ وَأَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ جَمِعًا ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ حُرَيْثٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَيَّ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَهُوَ فِي مَنْزِلِ أَخِي عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

فرمود که مردم را سزاوار است بآنها عمل کنند .

۱۲ - امام صادق علیه السلام میفرمود : خدای عزوجل پنج چیز را بر خلقش واجب ساخت که نسبت

بچهار آن رخصت فرمود و نسبت بیک چیزش رخصت نفرمود .

شرح - گویا مراد اینستکه : نماز و زکوة و روزه و حج در بعضی اوقات بواسطه عذر و فقدان شرائط ساقط میشود ، چنانچه نماز از حایض و نساء و فاقد الطهورین (بنا بقولی) ساقط است . و زکوة از مالیکه بعد نصاب نرسیده یا یکسال بر آن نگذشته یا از تصرف مالک خارج بوده ساقط است و حج از غیر مستطیع و روزه از مسافر و مریض و پیر و دچار تشنگی ساقط است ، ولی ولایت در هیچ حال و از هیچ مکنفی ساقط نیست و ممکن است مقصود این باشد که : ترک آن چهار امر ، مسلمان را بسر حد کفر و خلود دوزخ نرساند ، بخلاف امر ولایت .

۱۳ - اسماعیل جعفی گوید : مردی خدمت امام باقر علیه السلام رسید و نوشته‌ای همراه داشت ، حضرت فرمود : این نوشته مخاصم است (۱) که پرسش میکند از دینی که عمل در آن پذیرفته میشود ، عرض کرد خدایت رحمت کند ، همین را میخواستم . امام باقر علیه السلام فرمود : گواهی دادن باینکه شایسته پرستشی جز خدای یکتای بی شریک نیست و اینکه محمد صلی الله علیه و آله بنده و فرستاده اوست ، و اقرار نمودن بآنچه از جانب خدا آمده و ولایت ماخانواده و بیزارى اذ دشمن ما و گردن نهادن بامر ما و پرهیز گاری و فروتنی و انتظار قائم ما ، زیرا برای اودولتی است که هر زمان خدا بخواهد بآن دولت میآید .

۱۴ - عمرو بن حرث گوید : خدمت امام صادق علیه السلام رسیدم و آن حضرت در منزل برادرش

(۱) مخاصم یا علم است و نام شخصی است و یا وصف است بمعنی مناظره کننده .

عَجِلْتُ لَهُ : جُعِلْتُ فِذَاكَ مَا حَوَّلَكَ إِلَى هَذَا الْمَنْزِلِ ؟ قَالَ : طَلَبْتُ النَّزْهَةَ فَقُلْتُ : جُعِلْتُ فِذَاكَ
 الْأَقْصَى عَلَيْكَ دِينِي ؟ فَقَالَ : بَلَى ، قُلْتُ : أَدِينُ اللَّهَ بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ
 مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ وَإِقَامَ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءَ
 الزَّكَاةِ وَصَوْمِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَحِجِّ الْبَيْتِ وَالْوَلَايَةِ لِعَلِيِّ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَالْوَلَايَةَ
 لِلْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَالْوَلَايَةَ لِعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَالْوَلَايَةَ لِمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ وَلَكَ مِنْ بَعْدِهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ
 عَلَيْهِمْ أَجْمَعِينَ وَأَنْتُمْ أُمَّتِي عَلَيْهِ أَحْيَا وَعَلَيْهِ أَمُوتُ وَأَدِينُ اللَّهَ بِهِ ، فَقَالَ : يَا عَمْرُوهَذَا وَاللَّهِ دِينُ اللَّهِ
 وَدِينُ آبَائِي الَّذِي أَدِينُ اللَّهَ بِهِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ ، فَاتَّقِ اللَّهَ وَكَفَّ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ حَبِيرٍ وَلَا تَقُلْ إِنِّي
 هَدَيْتُ نَفْسِي بِلِ اللَّهِ هَذَاكَ فَإِنَّ شُكْرَنَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ عَلَيْكَ وَلَا تَتَكَبَّرْ مِثْرًا إِذَا أَقْبَلَ طُغْيَانٌ
 فِي عَيْنَيْهِ وَإِذَا أَذْبَرَ طُغْيَانٌ فِي قَفَاؤِهِ ، وَلَا تَحْمِلِ النَّاسَ عَلَى كَاهِلِكَ فَإِنَّكَ أَوْشَكَ أَنْ حَمَلْتَ النَّاسَ

عبدالله بن محمد بود .

عرض کردم : قربانت کردم ، چرا باین منزل منتقل شدی ؟ فرمود : برای تفریح . (۱)

عرض کردم : قربانت کردم ، دینم را برای شما نقل نکنم ؟ فرمود : چرا .

عرض کردم : من خدا را دینداری میکنم با شهادت دادن باینکه شایسته برستی جز خدای یگانه
 بی شریک نیست واینکه محمد بنده و فرستاده اوست و روز قیامت آمدنی است ، شکی در آن نباشد ، و اینکه
 خدا در گور دفنکاران را برانگیزند . و گزاردن نماز و دادن زکوة و روزه ماه رمضان و حج خانه کعبه و ولایت
 امیرالمؤمنین علی علیه السلام بعد از رسول خدا صلی الله علیه و آله و ولایت حسن و حسین و ولایت علی بن الحسین
 و ولایت محمد بن علی و شاپس ازاد ، صلوات الله علیهم اجمعین و اینکه شما امامان من هستید . بر
 این روش زندگی کنم و بر این روش بایم و خدا را بآن دینداری کنم .

فرمود : ای عمر و این بخدا دین من است و دین پدرانم که خدا را در پنهان و آشکار دینداری میکنم
 پس از خدا پروا کن و زبانت را جز از سخن خیر نگهدار و نگویمن از جانب خود هدایت یاقم ، بلکه خدا
 ترا هدایت فرموده ، پس شکر نعمتهائی را که خدای عزوجل بتو داده بگزار ، و از کسانی مباش که چون
 رو آورد و حاضر باشد ، روبرو سرزنش شود ، و چون پشت کند و غایب شود ، غیبتش کنند (بلکه تقیه را از
 دست مده و با همه مردم خوش رفتاری کن) و مردم را بردوش خود سوار مکن (مردم را بر خود مسلط مکن
 و خود را مدیون آنها مساز ، باینکه از آنها ضمانت کنی یا وعده می بدهی که نتوانی وفا کنی یا سستی و مداهنه
 از خود نشان دهی) زیرا اگر مردم را بردوش خود سوار کنی ، استخوان شانهات بشکستن نزدیک شود

(۱) ابن قتیبه دره مصباح ، گوید : دانشمندان گویند : استعمال کلمه تنزه در رقتن پسوی بیلاق

و باغ و بوستان غلط است ، ولی بنظر من غلط نیست ، زیرا تنزه بمعنی دور شدن است و چون غالباً باغ و
 بوستان تابستانی از منزل مسکونی دور است ، باین ملاحظه کلمه تنزه و مشتقاتش را در آن مورد بکار میبرند .

عَلَى كَاهِلِكَ - أَنْ يُصَدِّعُوا شِعْبَ كَاهِلِكَ .

۱۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : قَالَ : أَلَا خَيْرُكَ بِالْإِسْلَامِ أَصْلُهُ وَفَرَعُهُ وَدَرَوُهُ وَسَائِمُهُ ؟ قُلْتُ : بَلَى جُعِلْتُ فِدَاكَ قَالَ : أَمَا أَصْلُهُ فَالصَّلَاةُ وَفَرَعُهُ الرَّكَاةُ وَدَرَوُهُ سَنَامِيهِ الْجِهَادُ ، ثُمَّ قَالَ : إِنْ شِئْتَ أَخْبَرْتُكَ بِأَبْوَابِ الْخَيْرِ ؟ قُلْتُ : نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ ، قَالَ : الصَّوْمُ جَنَّةٌ مِنَ النَّارِ ، وَالصَّدَقَةُ تَنْهَبُ بِالْحَطْبِئَةِ ، وَقِيَامُ الرَّجُلِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ يَذْكُرُ اللَّهَ ، ثُمَّ قَرَأَ سُورَةَ الْبَقَرَةِ : «تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ ،

((بَاب))

«(أَنَّ الْإِسْلَامَ يُحَقِّنُ بِهِ الدِّمَّ وَتَوَدَّى بِهِ الْأَمَانَةَ) وَأَنَّ الثَّوَابَ عَلَى الْإِيمَانِ»

۱ - عَلِيُّ بْنُ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ الْحَكَمِ بْنِ أَيْمَنَ ، عَنْ الْقَاسِمِ الصَّرْفِيِّ شَرِيكَ الْمَفْضَلِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : الْإِسْلَامُ يُحَقِّنُ بِهِ الدِّمَّ وَتَوَدَّى بِهِ الْأَمَانَةَ ، وَتُسْتَحَلُّ بِهِ الْفُرُوجُ ، وَالثَّوَابُ عَلَى الْإِيمَانِ .

(زیرا با ایمانی و درمانده می‌شوی و شاید از همتی ساقط کردی) .

۱۵ - سلیمان بن خالد گوید : امام باقر علیه السلام فرمود : نمیخواهی که اصل و فرع و بالاترین کنکره اسلام را بتو خبر دهم ؟ عرض کردم : چرا قربانت گردم ، فرمود : اما اسلح نماز است و فرعی زکوة و بالاترین کنکره اش جهاد ، سپس فرمود : اگر دلت می‌خواهد درهای خیر را بتو خبر دهم ؟ عرض کردم : آری قربانت ، فرمود : روزه سپر آتش دوزخ است و صدقه گناه را میزداید و شب زنده‌داری مرد بذكر خدا . سپس این آیه را قرائت فرمود : «پهلوهایشان از بستر خواب دوری گزینند ، ۱۶ - سوره ۳۲ ،

«(اسلام حفظ جان و آداء امانت کند اما ثواب در برابر ایمان است)»

۱ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ میفرمود : بوسیله اسلام خون شخص محفوظ شود و امانت ادا شود و زناشوی حلال گردد ، ولی ثواب در برابر ایمان است .

شرح - چنانچه در روایات بعد توضیح داده میشود ، اسلام بمعنی اقرار ب شهادتین است بوسیله زبان ، و ایمان عقیده قلبی و رفتار عملی است طبق موازین و مقررات این دین شریف . پس کافریکه با مسلمین می‌جنگد ، بمحض اینکه شهادتین بزبان جاری کند ، از لحاظ ظاهریکی از افراد مسلمین محسوب میشود و مسلمانان را روا نیست بروی او شمشیر بکشد ، و چون امانتی نزد مسلمانان سپارد ، لازمست پا و رد کند یا اگر کسی نزد او امانتی سپارد ، لازمست بساحبش رد کند ، زیرا راستگویی و امانت از مشخصات پا در مسلمان است . و نیز میتواند با ذی مسلمان ازدواج نماید . اما ثواب و پاداشی که خدا در آخرت میدهد مربوط با ایمان و عقیده قلبی و امثال مقررات شرعی است .

۲ - عَلِيٌّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ ، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَحَدِهِمَا عَلِيٍّ قَالَ : الْإِيمَانُ إِقْرَارٌ وَعَمَلٌ ، وَالْإِسْلَامُ إِقْرَارٌ بِالْأَعْمَلِ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلِيٍّ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : وَقَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ فَقَالَ لِي : الْأَنْتَرَى أَنْ الْإِيمَانَ غَيْرَ الْإِسْلَامِ .

﴿ ۱۵۰۰ ﴾ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ السَّمِطِ قَالَ : سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلِيٍّ عَنِ الْإِسْلَامِ وَالْإِيمَانِ ، مَا الْقَرْقُ بَيْنَهُمَا ؟ فَلَمْ يُجِبْهُ ثُمَّ سَأَلَهُ فَلَمْ يُجِبْهُ ثُمَّ التَّقْيَافِي الطَّرِيقُ وَقَدْ أَرْفَ مِنَ الرَّجُلِ الرَّحِيلُ ، فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلِيٍّ : كَأَنَّهُ قَدْ أَرْفَ مِنْكَ رَحِيلٌ ؟ فَقَالَ : نَعَمْ فَقَالَ : فَالْقَرْقُ فِي الْبَيْتِ ، فَلَقِيَهُ فَسَأَلَهُ عَنِ الْإِسْلَامِ وَالْإِيمَانِ مَا الْقَرْقُ بَيْنَهُمَا ؟ فَقَالَ : الْإِسْلَامُ هُوَ الظَّاهِرُ الَّذِي عَلَيْهِ النَّاسُ : شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامُ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَحُجُّ الْبَيْتِ وَصِيَامُ شَهْرِ رَمَضَانَ فَهَذَا الْإِسْلَامُ . وَ قَالَ : الْإِيمَانُ مَعْرِفَةُ هَذَا الْأَمْرِ مَعَ هَذَا فَإِنْ أَقْرَبَهَا وَلَمْ يَعْرِفْ هَذَا الْأَمْرَ كَانَ مُسْلِمًا وَكَانَ ضَالًّا

۲ - امام باقر یا امام صادق علیهما السلام فرمود : ایمان اقرار است و عمل . و اسلام اقرار بدون

عمل است

توضیح - پیداست که مقصود از اقرار ، اعتراف زبانی و تلفظ بشهادتین است و کلمه بلا عمل بنحو لا بشرط است نه بشرط لا ، زیرا کسیکه عمل بمقررات اسلام کرد و مؤمن شد ، مسلمان هم میباشد .

۳ - جمیل بن دراج گوید : از امام صادق عَلِيٍّ این قول خدای عزوجل را پرسیدم : و اعراب گفتند ما ایمان آوردیم . بگوایمان نیاوردید ، بلکه بگوئید اسلام آوردیم ، تا هنوز ایمان در دلهایتان نفوذ نکرده است ، ۱۴ سوره ۴۹ ، فرمود : مگر نمی بینید که ایمان غیر از اسلام است .

۴ - سفیان بن سمط گوید : مردی از امام صادق عَلِيٍّ پرسید : میان اسلام و ایمان چه فرقیست ؟ حضرت جوابش فرمود ، سپس سؤال کرد ، باز جوابش فرمود ، آنکاه روزی در میان راه بیکدیگر برخوردند و کوچ کردن آنرد نزدیک شده بود ، امام صادق علیه السلام باو فرمود : گویا کوچ کردنت نزدیک شده است ، عرضکرد : آری ، فرمود : درخانه مرا دیدار کن . آن مرد بدیدارش رفت و از آنحضرت فرقی میان اسلام و ایمان را پرسید .

حضرت فرمود : اسلام همین صورت ظاهری است که مردم دارند ، یعنی شهادت دادن باینکه شایسته پرستشی جز خدای یگانه بی شریک نیست و اینکه محمد بنده و رسول اوست و گزاردن نماز و دادن زکوة و حج خانه کعبه و روزه ماه رمضان . اینست اسلام .

اما ایمان معرفت این امر (ولایت) است با این (صورت ظاهریکه بیان شد) پس اگر کسی با آنها

۵ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ؛ وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً عَنْ الْوَشَاءِ ، عَنْ أَبِي بَانٍ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : « قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا فَلَمْ تُؤْمِنُوا وَلَكِنْ قُولُوا اسْلَمْنَا ، فَمَنْ زَعَمَ أَنَّهُمْ آمَنُوا فَقَدْ كَذَبَ وَمَنْ زَعَمَ أَنَّهُمْ لَمْ يُسَلِّمُوا فَقَدْ كَذَبَ . »

۶ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحُمَيْنِيِّ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ حَكَمِ بْنِ أَيْمَنَ ، عَنْ قَاسِمِ بْنِ شَرِيكَ الْمُفَضَّلِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : « الْإِسْلَامُ يُحَقِّقُ بِهِ الدَّمُ وَتُؤَدِّي بِهِ الْأَمَانَةُ وَتُسْتَحَلُّ بِهِ الْقُرُوحُ ، وَالنُّوَابُ عَلَى الْإِيمَانِ . »

«(بَابُ)»

«(إِنَّ الْإِيمَانَ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامَ لَا يَشْرِكُ الْإِيمَانَ)»

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ وَالْإِيمَانِ أَهْمًا مُخْتَلِفَانِ ؟ فَقَالَ : « إِنَّ الْإِيمَانَ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامَ لَا يُشَارِكُ الْإِيمَانَ ، فَقُلْتُ : فَصِفْهُمَا لِي ، فَقَالَ : « الْإِسْلَامُ : شَهَادَةُ أَنْ

اقرار کنند و باین امر (ولایت) عارف نباشد ، مسلمان است و کمراه .

۵ - ابو بصیر گوید : شنیدم امام باقر عليه السلام میفرمود : « اعراب گفتند ، ایمان آوردیم ، بگو ایمان نیاوردید ، بلکه بگوئید اسلام آوردیم ، پس هر که معتقد باشد ، آنها ایمان آوردند دروغ گفته و هر کس معتقد باشد ، آنها اسلام نیاورده اند ، دروغ گفته است . »

شرح - بیضاوی گوید : این آیه درباره جمعی از بنی اسد نازل شد که در سال قطعی بمدینه خدمت پینمبر صلی الله علیه و آله آمدند و اقرار بشهادتین کردند و گفتند : ما بازاد و راحله خود نزد شما آمده ایم ، نه مانند فلان طایفه که با اسلحه بجنکه شما می آیند . و متوسدشان از این سخن گرفتن صدقه و منت نهادن بر پینمبر صلی الله علیه و آله بود .

۶ - امام صادق عليه السلام میفرمود : بسبب اسلام جان محفوظ ماند ، و ادای امانت شود ، و ناشوئی حلال گردد ، ولی ثواب در برابر ایمانست (بحديث اول این باب رجوع شود) .

«(إِيْمَانٌ بِأِسْلَامٍ جَمْعٌ شُودُ ، وَوَلِيَّ اِسْلَامٍ بِأِيْمَانٍ جَمْعٌ نَشُودُ)»

توضیح - پیداست که طبق توضیحی که ذیل روایت ۱۴۹۷ بیان کردیم ، نسبت بین اسلام و ایمان عموم و خصوص مطلق است ، زیرا اسلام اعم است و ایمان اخص ، پس هر مؤمنی مسلمان است ولی هر مسلمانی مؤمن نیست ،

۱ - سماعه گوید : با امام صادق عليه السلام عرض کردم : بمن خبرده آیا اسلام و ایمان دو چیز مختلفند ؟ فرمود : ایمان شریک اسلام میشود ، ولی اسلام شریک ایمان نیست ، عرض کردم : آندو را برایم وصف کن

لِإِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ وَالْتَّصَدِيقُ بِرَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، بِهِ حُفِنَتِ الدِّمَاءُ وَعَلَيْهِ جَرَّتِ الْمَنَاحِكُ وَالْمَوَارِثُ وَعَلَى ظَاهِرِهِ جَمَاعَةُ النَّاسِ ، وَالْإِيمَانُ الْهُدَى وَمَا يَشْتَبُ فِي الْقُلُوبِ مِنْ صِفَةِ الْإِسْلَامِ وَمَظْهَرٍ مِنَ الْعَمَلِ بِهِ ، وَالْإِيمَانُ أَرْفَعُ مِنَ الْإِسْلَامِ بِدَرَجَةٍ ، إِنَّ الْإِيمَانَ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ فِي الظَّاهِرِ وَالْإِسْلَامَ لَا يُشَارِكُ الْإِيمَانَ فِي الْبَاطِنِ وَإِنْ اجْتَمَعَا فِي الْقَوْلِ وَالْحَقِّقَةِ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرِ عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْإِيمَانُ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامَ لَا يُشَارِكُ الْإِيمَانَ .
 ﴿ ۱۵۰۵ ﴾ عَلِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ الْإِيمَانَ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ وَلَا يُشَارِكُهُ الْإِسْلَامَ ، إِنَّ الْإِيمَانَ مَا وَقَرَ فِي الْقُلُوبِ وَالْإِسْلَامَ مَا عَلَيْهِ الْمَنَاحِكُ وَالْمَوَارِثُ وَحُقِنَ الدِّمَاءُ ؛ وَالْإِيمَانُ يُشَارِكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامُ لَا يُشَارِكُ الْإِيمَانَ

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَيُّهُمَا أَفْضَلُ : الْإِيمَانُ أَوْ الْإِسْلَامُ ؟ فَإِنَّ مَنْ قَبَلْنَا يَقُولُونَ إِنَّ الْإِسْلَامَ أَفْضَلُ مِنَ الْإِيمَانِ ، فَقَالَ : الْإِيمَانُ أَرْفَعُ مِنَ الْإِسْلَامِ ، قُلْتُ ؟ فَأَوْجِدَنِي ذَلِكَ ، قَالَ :

فرمود : اسلام شهادت بیگانهگی خدا و تصدیق رسول خدا صلی الله علیه وآله است که بسبب آن خونها از دین بچند محفوظ ماند و زناشویی و میراث بر آن اجرا گردد و جماعت مردم طبق ظاهرش رفتار کنند .
 ولی ایمان هدایت است و آنچه در دلها از صفت اسلام یا برجا میشود و عدل بآن هویدا میگردد پس ایمان یکدرجه از اسلام بالاتر است . ایمان در ظاهر شریک اسلام است ، ولی اسلام در باطن شریک ایمان نیست ، اگر چه هر دو در گفتار و وصف گرد آیند (یعنی اگر چه گفتن شهادتین و تصدیق بتوحید و رسالت از شرایط هر دو میباشد) .

۲ - فضیل بن یسار گوید : امام صادق علیه السلام فرمود : ایمان شریک اسلام میشود ، ولی اسلام شریک ایمان نیست .

۳ - و فرمود : ایمان شریک اسلام میشود ، ولی اسلام شریک ایمان نمیکردد ، ایمان آنستکه در دل ثابت شود و اسلام چیزیستکه زناشویی و میراث و حفظ خون بسبب آن شود ، ایمان شریک اسلام است ، ولی اسلام شریک ایمان نیست .

۴ - ای الصباح کنانی گوید : با امام صادق عليه السلام عرض کردم : از ایمان و اسلام کدامیک برتر است ؟ زیرا هر دو یکدیگر نزد ما هستند ، میگویند : اسلام برتر از ایمانست .
 فرمود : ایمان برتر از اسلامست . عرض کردم : این مطلب را بمن خوب بفهمانید .

مَا تَقُولُ فِيمَنْ أَحَبَّ : الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ مُتَعَدِّدًا ؟ قَالَ : قُلْتُ : يُضْرَبُ ضَرْبًا شَدِيدًا قَالَ : أَصَبْتَ ، قَالَ : فَمَا تَقُولُ فِيمَنْ أَحَدَّتْ فِي الْكَعْبَةِ مُتَعَدِّدًا ؟ قُلْتُ : يُقْتَلُ ، قَالَ : أَصَبْتَ لِأَتْرَى أَنْ الْكَعْبَةَ أَفْضَلُ مِنَ الْمَسْجِدِ وَأَنَّ الْكَعْبَةَ تَشْرِكُ الْمَسْجِدَ وَالْمَسْجِدُ لَا يَشْرِكُ الْكَعْبَةَ وَكَذَلِكَ الْإِيمَانُ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامُ لَا يَشْرِكُ الْإِيمَانَ

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْلَابٍ ؛ وَتَمِيمِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ جَمْبَعًا ، عَنِ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ زَيْنَابٍ ، عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : الْإِيمَانُ مَا اسْتَقَرَّ فِي الْقَلْبِ وَأَفْضَى بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَصَدَقَهُ الْعَمَلُ بِالطَّاعَةِ لِلَّهِ وَالتَّسْلِيمِ لِأَمْرِهِ وَالْإِسْلَامُ مَا ظَهَرَ مِنْ قَوْلٍ أَوْ فِعْلٍ وَهُوَ الَّذِي عَلَيْهِ جَمَاعَةُ النَّاسِ مِنَ الْفِرْقِ كُلِّهَا وَبِهِ حُقِّقَتِ الدِّمَاءُ وَعَلَيْهِ حَرَبَتِ الْمَوَارِيثُ وَجَارَ النِّكَاحُ وَاجْتَمَعُوا عَلَى الصَّلَاةِ وَالرَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ ، فَخَرَجُوا بِذَلِكَ مِنَ الْكُفْرِ وَأَضْفَعُوا إِلَى الْإِيمَانِ ؛ وَالْإِسْلَامُ لَا يَشْرِكُ الْإِيمَانَ وَالْإِيمَانُ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَهُمَا فِي الْقَوْلِ وَالْفِعْلِ يَجْتَمِعَانِ ، كَمَا صَارَتِ الْكَعْبَةُ فِي الْمَسْجِدِ وَالْمَسْجِدُ لَيْسَ فِي الْكَعْبَةِ وَكَذَلِكَ الْإِيمَانُ يَشْرِكُ الْإِسْلَامَ وَالْإِسْلَامُ لَا يَشْرِكُ الْإِيمَانَ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَقَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا

فرمود : چه میگوئی درباره کسیکه عمداً در مسجد الحرام حدیثی صادر کند ؟ (مثل آنکه بول کند)

عرضکردم : او را بشدت میزنند .

فرمود : درست گفתי . چه میگوئی درباره کسیکه در خانه کعبه عمداً حدیثی صادر کند ؟ عرضکردم

باید کشته شود .

فرمود : درست گفתי ، نمی بینی که خانه کعبه فضیلتش از مسجد بیشتر است ، و کعبه با مسجد

شریکست ، ولی مسجد با کعبه شریک نیست ؟ (زیرا کبیر توهین بکعبه در مسجد نیست) همچنین ایمان با

اسلام شریکست ، ولی اسلام شریک ایمان نیست .

۵ - امام باقر عليه السلام میفرمود : ایمان آنستکه در دل مستقر شود . و بنده را بسوی خدای عزوجل

کشاند ، و اطاعت خدا و گردن نهادن بفرمانش مصدق آن باشد ، ولی اسلام گفتار و کردار ظاهری است

که تمام فرق و جماعات مردم آن را دارند ، و بوسیله آن جانها محفوظماند و میراث پرداخت شود و زناشویی

روا گردد ، و بر نماز و زکوة و روزه و حج اتفاق و اجتماع کنند ، و بدان سبب از کفر خارج گشته ، بایمان

منسوب گردند ، و اسلام شریک ایمان نیست ، ولی ایمان با اسلام شریک گردد ، و در گفتار (شهادتین) و کردار

(عمل بمقررات دین) هر دو گرد آیند (یعنی چنین کسی هم مؤمن است و هم مسلمان) چنانکه کعبه

در مسجد الحرام است ، ولی مسجد الحرام در کعبه نیست ، همچنین ایمان شریک اسلامست ، ولی اسلام

شریک ایمان نیست .

قُلْتُمْ تُوْمِنُوْا وَلٰكِنْ قَوْلُوْا اَسْلَمْنَا وَاَمَّا يَدْخُلُ الْاِيْمَانُ فِى قُلُوْبِكُمْ، فَقَوْلُ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ اَصْدَقُ الْقَوْلِ
 قُلْتُ: فَهَلْ لِلْمُؤْمِنِ فَضْلٌ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي شَيْءٍ مِنَ الْفَضَائِلِ وَالْاَحْكَامِ وَالْحُدُوْدِ وَغَيْرِ ذَلِكَ؟ فَقَالَ
 لَا، هُمَا يَجْرِيَانِ فِي ذَلِكَ مَجْرَى وَاحِدٍ وَلٰكِنْ لِلْمُؤْمِنِ فَضْلٌ عَلَى الْمُسْلِمِ فِي اَعْمَالِهِمَا وَمَا يَنْقَرُ بَانَ يَه
 اِلَى اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ، قُلْتُ: اَلَيْسَ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُوْلُ: «مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ اَمْثَالِهَا» وَرَعِمَتْ
 اَنْهُمْ مُجْتَمِعُوْنَ عَلَى الصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَالصَّوْمِ وَالْحَجِّ مَعَ الْمُؤْمِنِ؟ قَالَ: اَلَيْسَ قَدْ قَالَ اللّٰهُ عَزَّ
 وَجَلَّ: «يُضَاعِفُهُ لَهٗ اَضْعَافًا كَثِيْرَةً» فَاَلْمُؤْمِنُوْنَ هُمُ الَّذِيْنَ يُضَاعِفُ اللّٰهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُمْ حَسَنَاتِهِمْ لِكُلِّ
 حَسَنَةٍ سَبْعِيْنَ ضِعْفًا، فَهَذَا فَضْلُ الْمُؤْمِنِ وَيَزِيْدُهُ اللّٰهُ فِي حَسَنَاتِهِ عَلَى قَدْرِ صِحَّةِ اِيْمَانِهِ اَضْعَافًا كَثِيْرَةً
 وَيَفْعَلُ اللّٰهُ بِالْمُؤْمِنِيْنَ مَا يَشَاءُ مِنَ الْخَيْرِ، قُلْتُ: اَرَأَيْتَ مَنْ دَخَلَ فِي الْاِسْلَامِ اَلَيْسَ هُوَ اِخْلَافِي الْاِيْمَانِ؟
 فَقَالَ: لَا وَلٰكِنَّهُ قَدْ اُضْيِفَ اِلَى الْاِيْمَانِ وَحَرَجٌ مِنَ الْكُفْرِ وَسَاضْرِبُ لَكَ مَثَلًا تَعْقِلُ بِهِ فَضْلَ الْاِيْمَانِ
 عَلَى الْاِسْلَامِ، اَرَأَيْتَ لَوْ بَصُرْتَ رَجُلًا فِي الْمَسْجِدِ اَكُنْتَ تَشْهَدُ اَنَّكَ رَأَيْتَهُ فِي الْكَعْبَةِ؟ قُلْتُ: لَا يَجُوْزُ لِي
 ذَلِكَ، قَالَ: فَلَوْ بَصُرْتَ رَجُلًا فِي الْكَعْبَةِ اَكُنْتَ شَهِدًا اَنَّهٗ قَدْ دَخَلَ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ؟ قُلْتُ: نَعَمْ

و خدای عزوجل فرماید: « اعراب گفتند: ایمان آوردیم، بگو ایمان نیاوردید. بلکه بگوئید اسلام آوردیم، در صورتیکه هنوز دلهایمان نفوذ نکرده است. » و سخن خدای عزوجل راست‌ترین سخن است.

عرض کردم: آیا مؤمن را بر مسلمان نسبت بفضائل (بخشها و مواهب دنیوی) و احکام و حدود و چیزهای دیگر فضیلتی هست؟ فرمود: نه، هر دو نسبت باین امور یکسانند، لیکن فضیلت مؤمن بر مسلم نسبت باعمال آنها و موجبات تقریبی است که پسوی خدای عزوجل دارنه،

عرض کردم: مگر خدای عزوجل نمیفرماید: « هر کس حسنه‌ای آورد، ده برابر آن پاداش دارد » ۱۶۰ سوره ۶، در صورتیکه عقیده شما این بود که مسلمان با مؤمن نسبت بنماز و زکوة و روزه و حج یک حکم دارد. فرمود: مگر خدای عزوجل نمیفرماید: « خدا برای او چندین برابر بیشتر کند » مؤمنینند که خدای عزوجل حسناتشانرا چند برابر کند، هر حسنه‌ای را هفتاد برابر، این است فضیلت مؤمن (بر مسلم) و نیز خدا باندازه درستی ایمانش، حسنات او را چند برابر زیاد کند، و نسبت بمؤمنین هر خیری که خواهد روا دارد.

عرض کردم: بفرمائید: اگر کسی وارد اسلام شود، مگر نه اینستکه وارد ایمان هم شده است؟ فرمود: نه، بلکه منسوب بایمان گشته و از کفر خارج شده است، اکنون برایت مثلی میزنم تا فضیلت ایمانرا بر اسلام بنهی:

بمن بگو اگر مردی را در میان مسجد الحرام ببینی، شهادت میدهی که او را در کعبه دیده‌ای؟

قَالَ: وَكَيْفَ ذَلِكَ؟ قُلْتُ: إِنَّهُ لَا يَصِلُ إِلَى دُخُولِ الْكَعْبَةِ حَتَّى يَدْخُلَ الْمَسْجِدَ، فَقَالَ: فَدَأَبْتُ وَأَحْسَنْتَ، ثُمَّ قَالَ: كَذَلِكَ الْإِيمَانُ وَالْإِسْلَامُ.

((بَابُ))

(۳) أَخْرَمْنَاهُ وَفِيهِ أَنْ الْإِسْلَامَ قَبْلَ الْإِيمَانِ

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ: عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَعْرُوفٍ، عَنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ، عَنِ عَبْدِ الرَّحِيمِ الْقَصِيرِ قَالَ: كَتَبْتُ مَعَ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَسْأَلُهُ عَنِ الْإِيمَانِ مَا هُوَ؟ فَكَتَبَ إِلَيَّ مَعَ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ أَعْيَنَ: سَأَلْتَ رَجِمَكَ اللَّهُ عَنِ الْإِيمَانِ، وَالْإِيمَانُ هُوَ الْإِقْرَارُ بِاللِّسَانِ وَعَقْدُ فِي الْقَلْبِ وَعَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ وَالْإِيمَانُ بَعْضُهُ مِنْ بَعْضٍ وَهُوَ دَارٌ وَكَذَلِكَ الْإِسْلَامُ دَارٌ وَالْكَفْرُ دَارٌ فَقَدْ يَكُونُ الْعَبْدُ مُسْلِمًا قَبْلَ أَنْ يَكُونَ مُؤْمِنًا وَلَا يَكُونُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَكُونَ مُسْلِمًا، فَالْإِسْلَامُ قَبْلَ الْإِيمَانِ وَهُوَ يُشَارِكُ الْإِيمَانَ، فَإِذَا أَتَى الْعَبْدَ كَبِيرَةٌ مِنْ كِبَائِرِ الْمَعَاصِي أَوْ صَغِيرَةٌ مِنْ صَغَائِرِ الْمَعَاصِي الَّتِي نَهَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهَا كَانَ خَارِجًا مِنَ الْإِيمَانِ، سَائِقًا عَنْهُ اسْمُ الْإِيمَانِ وَثَابِتًا عَلَيْهِ اسْمُ الْإِسْلَامِ فَإِنْ تَابَ وَاسْتَفْغَرَ غَادَ إِلَى دَارِ الْإِيمَانِ وَلَا يُخْرِجُهُ إِلَى الْكُفْرِ إِلَّا الْجُحُودُ وَالْإِسْتِحْلَالُ: أَنْ يَقُولَ لِلْحَلَالِ هَذَا حَرَامٌ وَلِلْحَرَامِ هَذَا حَلَالٌ وَذَانِ بِذَلِكَ، فَمُنْتَهَاهَا

عرضکردم: این شهادت برایم روا نیست، فرمود: اگر مردی را در میان کعبه ببینی، گواهی دهی که او داخل مسجد الحرام گشته است؟ عرضکردم: آری، فرمود: چگونه چنین شد؟ گفتم: زیرا او داخل کعبه نمیشود، جز اینکه داخل مسجد الحرام شود، فرمود: درست فهمیدی و نیکی گفتمی: سپس فرمود ایمان و اسلام هم چنین اند. (تا کسی شهادتین نکوید با اعتقاد قلبی و عمل بقرارات دینی نرسد).

(بَابُ دِیْگَرِیْسْتِ از این باب و اینکه اسلام پیش از ایمانست) ❀

۱- عبد الرحیم قصیر گوید: نامه‌ی بامام صادق علیه السلام نوشتم که سؤال کرده بودم: ایمان چیست و توسط عبدالملک بن اعین فرستادم، حضرت نوشت و توسط عبدالملک فرستاد که: از ایمان پرسش کردی - خدایت رحمت کند - ایمان اقرار نمودن بزبان و تصمیم قلبی و عمل نمودن با اعضا و جوارح است، ایمان اجزائی دارد بهم پیوسته و مانند خانه‌ایست (که سقف و در و دیوارش بهم پیوسته است) همچنین اسلام مانند خانه‌ایست و کفر هم مانند خانه‌ایست.

گاهی بنده مسلمان است، پیش از آنکه مؤمن باشد (مسلمان است و هنوز مؤمن نشده) ولی مؤمن نشود، جز آنکه مسلمان باشد، پس اسلام پیش از ایمانست و شریک ایمان، و چون بنده گناه کبیره یا صغیره‌ی را که خدای عز و جل از آن نهی فرموده مرتکب شود، از ایمان خارج شود، و اسم ایمان از او برداشته و اسم اسلام بر او گذاشته شود، سپس اگر توبه و استغفار کند، بهانه ایمان بر گردد

يَكُونُ خَارِجًا مِنَ الْإِسْلَامِ وَالْإِيمَانِ ، دَاخِلًا فِي الْكُفْرِ ، وَكَانَ يَمْتَرُ لَوْ مَن دَخَلَ الْحَرَمَ ثُمَّ دَخَلَ
 الْكَعْبَةَ وَأَحَدَتْ فِي الْكَعْبَةِ حَدَنًا فَأُخْرِجَ عَنِ الْكَعْبَةِ وَعَنِ الْحَرَمِ قَصْرَبَتْ عُنُقَهُ وَصَارَ إِلَى النَّارِ .
 ۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ :
 سَأَلْتُهُ عَنِ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ قُلْتُ لَهُ : أَفَرَقَ بَيْنَ الْإِسْلَامِ وَالْإِيمَانِ ؟ قَالَ : فَأَصْرَبُ لَكَ مَثَلُهُ ؟ قَالَ
 قُلْتُ : أَوْرِدُ ذَلِكَ ، قَالَ : مَثَلُ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ مَثَلُ الْكَعْبَةِ الْحَرَامِ مِنَ الْحَرَمِ قَدَيْتُكَ فِي الْحَرَمِ وَلَا
 يَكُونُ فِي الْكَعْبَةِ وَلَا يَكُونُ فِي الْكَعْبَةِ حَتَّى يَكُونَ فِي الْحَرَمِ وَقَدَيْتُكَ مُسْلِمًا وَلَا يَكُونُ مُؤْمِنًا وَلَا يَكُونُ
 مُؤْمِنًا حَتَّى يَكُونَ مُسْلِمًا ، قَالَ : قُلْتُ : فَيُخْرِجُ مِنَ الْإِيمَانِ شَيْءٌ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : فَيُبْصِرُهُ إِلَى مَاذَا ؟ قَالَ
 إِلَى الْإِسْلَامِ أَوْ الْكُفْرِ . وَقَالَ : لَوْ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْكَعْبَةَ فَأَقْلَتَ مِنْهُ بَوْلَهُ أُخْرِجَ مِنَ الْكَعْبَةِ وَلَمْ
 يُخْرِجْ مِنَ الْحَرَمِ ، فَسَلَّ تَوْبَهُ وَتَطَهَّرَ ، ثُمَّ لَمْ يَمْنَعْ أَنْ يَدْخُلَ الْكَعْبَةَ ، وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْكَعْبَةَ
 قَبَالَ فِيهَا مُعَانِدًا أُخْرِجَ مِنَ الْكَعْبَةِ وَمِنَ الْحَرَمِ وَضُرِبَتْ عُنُقُهُ .

وجز انکار واستحلال اورا بسوی کفر نبرد ، واستحلال ایستکه ، بجیز حلال بگوید : این حرامست و بجیز
 حرام بگوید : این حلالست و بآن عقیده پیدا کند ، آنگاهست که از اسلام و ایمان خارج گشته و در کفر وارد
 شود و مانند کسی است که داخل حرم (مسجد الحرام) گشته و سپس داخل کعبه شود و در کعبه حدتی صادر
 کند ، و از کعبه و حرم اخراج گشته و گردنش زده و بدو زخ رفته باشد .

۲ - سماعه بن مهران گوید : از امام سؤال کردم : آیا میان اسلام و ایمان فرقی است ؟ فرمود :
 مثلش را برایت بزنم ؟ عرض کردم : بیان فرمائید .

فرمود : مثل ایمان و اسلام مثل کعبه الحرام است با حرم مکه ، گاهی انسان در حرم است و در
 کعبه نیست ، ولی در کعبه نمیباشد ، جز اینکه در حرم باشد ، همچنین گاهی انسان مسلمان است و مؤمن نیست
 ولی مؤمن نباشد ، جز آنکه مسلمان باشد .

عرض کردم : چیزی هست که انسان را از ایمان خارج کند ؟ فرمود : آری ، عرض کردم : او را
 (که از ایمان خارج کرد) بکجا میبرد ؟ فرمود : بسوی اسلام یا کفر . و فرمود : اگر مردی وارد
 کعبه شود و ناگهان بولش بریزد ، از کعبه بیرون رود ، ولی از حرم بیرون نرود و جامه اش را بشوید و تطهیر
 کند ، آنگاه دخولش در کعبه مانعی ندارد ، ولی اگر مردی داخل کعبه شود و از روی عناد و ستیزه در
 آنجا بول کند ، از کعبه و حرم اخراج شده ، گردنش زده شود .

توضیح - تطبیق این مثال با مورد سؤال باین طریق است که چون گناهی از انسان سرزند ، ولی
 از نظر عناد و لجاج با دین نباشد . از ایمان خارج میشود ، ولی مسلمان است . و چون توبه و استغفار نمود ، آن

﴿ بَاب ﴾

﴿ ١٥١٠ ﴾ دَعَلِي بْنُ عَجَّةٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ آدَمَ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ بْنِ مَهْرَانَ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مَيْمُونٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ [أ] نَاسًا تَكَلَّمُوا فِي هَذَا الْقُرْآنِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ : «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ الْآيَةَ قَالِمَنْسُوحَاتٍ مِنَ الْمُتَشَابِهَاتِ ؛ وَ الْمُحْكَمَاتُ مِنَ التَّائِيخَاتِ ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بَعَثَ نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ : « أَنْ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُوا » ثُمَّ دَعَاَهُمْ إِلَى اللَّهِ وَحَدَّهُ وَأَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ، ثُمَّ بَعَثَ الْأَنْبِيَاءَ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ عَلَى ذَلِكَ إِلَى أَنْ بَلَغُوا مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَعَاَهُمْ إِلَى أَنْ يَعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَقَالَ : « شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ

پلیدی ازدامنش شسته و دوباره با ایمان داخل میشود ، اما اگر از روی عناد و ستیزه با دین گناهی را مرتکب شود ، بکلی از اسلام و ایمان خارج شود ، و مرتد و واجب القتل گردد .

﴿ بَاب ﴾

توضیح - مرحوم مجلسی گوید : چون این باب مانند دو باب سابق مشتمل بر معنای اسلام و ایمانست ، جزء آن دو باب قرار گرفت و مصنف عنوان خاصی برایش قائل نشد ، و از نظر اینکه مشتمل بر توضیح و فوائد بسیاریست آنرا باین جدا گانه قرار داد .

١ - امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : همانا مردمی درباره این قرآن ندانسته سخن گفتند ، خدای تبارک و تعالی میفرماید : « اوست که این کتاب را بر تو نازل کرد ، برخی از آن آیه هائیکه محکم که آنها اصل و مایه این کتابست و آیه های دیگریست متشابه آنها که در دلشان شك و انحرافست ، برای فتنه جوئی و بقصد تأویل از متشابهاتش پیروی کنند ، در سودتیکه تأویل قرآنرا جز خدا ندانند تا آخر آیه ٧ سوره ٣ - و منسوخات از جمله متشابهاتست و محکمت از جمله ناسخات .

خدای عزوجل جناب نوح را بسوی قومش مبعوث فرمود که : « خدا را بپرستید و تقوایش پیشه کنید و اطاعت مرا نمائید ، اوهم ایشانرا بخدای یگانه دعوت فرمود : تا عبادتش کنند و چیزی را با او شریک ن سازند ، سپس پینمبران دیگر را بدین دعوت مبعوث فرمود ، تا بمحمد صلی الله علیه و آله رسید ، اوهم ایشانرا دعوت فرمود که : خدا را بپرستند و چیزی را شریکش ن سازند و فرمود : « از امور دین آنچه را خدا بنوح سفارش کرده بود آنچه را بتو وحی کردیم و آنچه را با ابراهیم و موسی و عیسی سفارش کردیم ، برای شما مقرر کرد که دین را بپا دارید و در آن تفرقه میفکنید . دعوت شما بر مشرکین گرانست . خدا

وَلَا تَنْفَرُوا فِيهِ كِبَرًا عَلَى الْمَشِيرَةِ كَيْفَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ، اللَّهُ يَجْتَبِي إِلَيْهِ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ يُنِيبُ،
فَبَعَثَ الْأَنْبِيَاءَ إِلَى قَوْمِهِمْ بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَالْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ [بِهِ] مِنْ عِنْدِ اللَّهِ فَمَنْ آمَنَ مُخْلِصًا
وَمَا تَ عَلَى ذَلِكَ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِذَلِكَ وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَامٍ لِّلْعَبِيدِ وَ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُنْ
يُعَذِّبُ عَبْدًا حَتَّى يُغْلِظَ عَلَيْهِ فِي الْقَتْلِ وَالْمَعَاصِي الَّتِي أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا النَّارَ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا، فَلَمَّا
اسْتَجَابَ لِكُلِّ نَبِيٍّ مِنْ اسْتَجَابَ لَهُ مِنْ قَوْمِهِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ، جَعَلَ لِكُلِّ نَبِيٍّ مِنْهُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَاءَ
وَالشَّرْعُ وَالْمِنَاجِ سَبِيلٌ وَسُنَّةٌ وَقَالَ اللَّهُ لِمُحَمَّدٍ ﷺ إِذَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ
وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ، وَأَمَرَ كُلَّ نَبِيٍّ بِالْأَخْذِ بِالسَّبِيلِ وَالسُّنَّةِ وَكَانَ مِنَ السُّنَّةِ وَالسَّبِيلِ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ
عَزَّ وَجَلَّ بِهَا مُوسَى ﷺ أَنْ جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ السَّبْتَ وَكَانَ مِنْ أَكْثَرِ السَّبْتِ وَلَمْ يَسْتَحِلَّ أَنْ يَفْعَلَ
ذَلِكَ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ وَمَنْ اسْتَحَقَّ بِحَقِّهِ وَاسْتَحَلَّ مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ مِنَ الْعَمَلِ الَّذِي
بَهَاهُ اللَّهُ عَنْهُ فِيهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ النَّارَ وَذَلِكَ حَيْثُ اسْتَحَلُّوا الْحَيْثَانَ وَ اخْتَبَسُواهَا وَأَكَلُوهَا
يَوْمَ السَّبْتِ ، غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَكُونُوا أَشْرَكَوا بِالرَّحْمَنِ وَالْأَشْكَوا فِي شَيْءٍ مِمَّا جَاءَ بِهِ

هر که را خواهد بسوی خود برگزیند و هر که بدو باز گردد ، بسوی خویش دهری کند ، ۱۳
سوره ۴۱ ، ۴

پیغمبران را بسوی قومشان مبعوث فرمود : بگوای دادن بیگانگی خدا و اقرار بآنچه از جانب خدا
آمده پس هر که از روی اخلاص ایمان آورد و بر آن روش ببرد ، خدا بدانجهت او را ببهشت داخل کند
زیرا خدا نسبت به بندگان ستمگر نیست ، برای اینکه خدا بندهای را عذاب نکند تا نسبت بقتل و گناهای
که خدا دوزخ را برای مرتکبین آنها واجب ساخته سخت گیری کند .

سپس چون هر پیغمبری را مؤمنین قومش اجابت کردند ، برای هر یک از آنها شریعت و طریقه‌ی مقرر
کرد ، و شریعت و طریقت راه و روش است ، و خدا بمحمد صلی الله علیه و آله فرمود : و ما همچنانکه بنوح
و پیغمبران پس از نوح وحی کردیم ، بنوح وحی کردیم ، ۱۶۳ سوره ۴ ، و هر پیغمبری را باخذ راه و روشی
مأمور فرمود : و از جمله راه و روشی که خدای عزوجل موسی ﷺ را بآن امر فرمود ، این بود که روز
شنبه را برای آنها مقرر داشت ، که هر کس روز شنبه را بزرگه شمرد ، و از ترس خدا جسارت بر این
روز را حلال شمارد ، خدا داخل بهشتش کند ، و هر که نسبت بحق این روز توهین روا دارد و کاری را که
خدا در آن روز نهی فرموده (سید ماهی) حلال شمرد ، خدای عزوجل بدوزخش درآورد ، و این زمانی
بود که سید ماهی را حلال دانستند و روز شنبه آنها را حبس کردند و خوردند ، خدا هم بر آنها غضب فرمود

مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ» ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ بِشَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَالْإِفْرَاقُ بِمَاجَا، بِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَجَعَلَ لَهُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَا جَاءَ فَهَيَّجَتِ السَّبْتِ الَّذِي أُمِرُوا بِهِ أَنْ يُعَظِّمُوهُ قَبْلَ ذَلِكَ وَغَامَةً مَا كَانُوا عَلَيْهِ مِنَ السَّبِيلِ وَالسَّبْتِ الَّتِي جَاءَ بِهَا مُوسَى ، فَمَنْ لَمْ يَنْبَسِحْ سَبِيلَ عِيسَى أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ وَإِنْ كَانَ الَّذِي جَاءَ بِهِ النَّبِيُّونَ جَمِيعاً أَنْ لَا يُشْرِكُوا بِاللَّهِ شَيْئاً ، ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا ﷺ وَهُوَ بِمَكَّةَ عَشْرَ سِنِينَ فَلَمْ يَمُتْ بِمَكَّةَ فِي تِلْكَ الْعَشْرِ سِنِينَ أَحَدٌ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا ﷺ رَسُولُ اللَّهِ إِلَّا أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ بِأَقْرَابِهِ وَهُوَ بِإِيمَانُ التَّصَدِيقِ وَلَمْ يُعَذِّبِ اللَّهُ أَحَدًا مِمَّنْ مَاتَ وَهُوَ مُتَّبِعٌ لِمُحَمَّدٍ ﷺ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا مَنْ أَشْرَكَ بِالرَّحْمَنِ وَتَصَدَّقُ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ فِي سُورَةِ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَكَّةَ «وَقَضَى رَبُّكَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا - إِلَى قَوْلِهِ تَعَالَى - إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا» أَدَبٌ وَعِظَةٌ وَتَعْلِيمٌ وَنَهْيٌ خَفِيفٌ وَلَمْ يُعَذِّبْ عَلَيْهِ وَلَمْ يَتَوَاعَذْ عَلَى اجْتِرَاحِ شَيْءٍ مِنْهَا نَهَى عَنْهُ وَ

بدون اینکه بخدای رحمان مشرک شوند یا نسبت بآنچه موسی ﷺ آورده شک نمایند .

خدای عزوجل فرماید : کسانی را از شما که در روز شنبه تسبیح کردند ، بدانستید ، که بآنها گفتیم

بوزندگان رانده شوید ، ۶۵ سوره ۲ ، .

پس عیسی ﷺ را فرستاد برای شهادت بیکنانی خدا و اقرار بآنچه از جانب خدا آورده و برای

آنها شریعت و طریقه‌ای قرارداد ، و موضوع روز شنبه را که پیروان موسی مأمور باحترامش بودند و همه

راه و روشهایی را که موسی آورده بود ، برهم خورد ، پس هر که راه عیسی را پیروی نکرد ، خدا او را بدو خ

برد ، و مطلبی را که همه پیغمبران آوردند این بود که چیزی را شریک خدا نگیرند (یعنی این مطلب

در زمان هیچ پیغمبری برهم نخورد) .

پس خدا محمد صلی الله علیه وآله را مبعوث فرمود : و او ده سال در مکه بود ، در آن ده سال

هیچکس با شهادت به بیکنانی خدا و رسالت محمد صلی الله علیه وآله نبرد ، جز آنکه خدا او را بسبب اقرارش

بیهشت داخل کرد و آن ایمان باور و تصدیق بود و هیچیک از پیروان محمد را که مردند عذاب نفرمود ، جز

آنکه بخدای رحمان مشرک شد ، و تصدیق این مطلب را خدای عزوجل در سوره بنی اسرائیل در مکه بر

پیغمبر صلی الله علیه وآله نازل کرد : « پروردگارت مقرر داشت که جز او را عبادت نکنید و پیدرومادرا حسان

کنید - تا آنجا که فرماید - خدا به بندگانش آگاه و بیناست ، ۲۲ - ۳۰ سوره ۱۷ ، .

در این آیات ادب است و پند و آموزش و نهی سبک ، و بر آنها وعده نداد و نسبت بارتکاب آنچه نهی

فرموده و وعیدی (انذار و تهدیدی) نفرمود : و نیز از چیزهایی نهی نمود و بیم داد ، ولی نسبت بآنها سخت گیری

نکرد و تهدید نمود و فرمود : « فرزندان خود را از بیم تنگدستی بکشید ، شما و آنها را ما روزی دهیم ، کشتن آنها

أَنْزَلَ نَبِيًّا عَنْ أَشْيَاءَ حَدَرَ عَلَيْهَا وَلَمْ يُقَلِّظْ فِيهَا وَلَمْ يَتَوَاعَدْ عَلَيْهَا وَقَالَ: «وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ حَسِبَ إِمْلَاقِي نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ إِنْ قَتَلْتُمْ كَانَ خُطْئًا كَبِيرًا» وَلَا تَقْرَبُوا الرِّيَاءَ إِنَّهُ كَانَ فَاجِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيِّهِ سُلْطَانًا فَلَا يَسْرِفُ فِي الْقَتْلِ إِنَّهُ كَانَ مَنْشُورًا وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَرِنُوا بِالْقِسْطِ الِّمُسْتَقِيمِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا كُلُّ ذَلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ذَلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَتُنْفَلِي فِي جَهَنَّمَ مَلُومًا مَدْحُورًا وَأَنْزَلَ فِيهِ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ: «فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ لَا يَصْلِيهَا إِلَّا الْأَشْقَى الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ» فَهَذَا مُشْرِكٌ وَأَنْزَلَ فِيهِ إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ: «وَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ وَرَأَىٰ ظَهْرَهُ فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا» إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ بَلَىٰ» فَهَذَا مُشْرِكٌ وَأَنْزَلَ فِيهِ [سُورَةُ التَّبَارِكِ] كُلَّمَا لَقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلْتَهُمْ خَزَنَتُهُ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ قَهْلًا مُّشْرِكُونَ وَأَنْزَلَ فِي الْوَاقِعَةِ: «وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكْفِرِينَ

گناهی بزرگه است - ۲۱ - نزدیک زنا مرید که کاری زشت و روشی بد است - ۲۲ - و جان داری را که خدا حرام کرده ، جز بحق مکشید ، و هر که مظلوم کشته شود ، برای ولی او تسلطی قرار دادیم ، اما در کشتن زیاد روی نکنید که او نصرت یافته است - ۲۳ - بمال یتیم جز بروشی نیکو نزدیک مشوید تا زمانیکه بیلوغ و رشد خود رسد ، و به پیمان وفا کنید ، که پیمان مورد باز خواست است - ۲۴ - و چون پیمان کنید ، پیمان را بر کنید و با ترازوی درست بکشید که این روش بهتر و سرانجامش نیکوتر است - ۲۵ - از آنچه یقین نداری پیروی مکن ، زیرا گوش و چشم و دل همه اینها مسؤولند - ۲۶ - روی زمین متکبران را مرو ، که هر گز زمین را نخواهی شکافت و هر گز بیلندی کوهها نخواهی رسید - ۲۷ - بدی همه اینها نزد پروردگارت ناپسند است - ۲۸ - اینها برخی حکمت است که پروردگارت بتو وحی کرد ، و همراه خدا معبود دیگری قرا بده که سر زنتی شده و رانده گشته ، در دوزخ افی - ۲۹ سوره ۱۷ ،

و در سوره «واللیل اذا یشی» نازل فرمود : « از آتشی که زبانه میکشد بیستان میدهم ، جز شقی تریکه تکذیب کند و روی گرداند داخل آن نشود - ۱۶ سوره ۹۲ ، این شخص مشرک است .

و در سوره « اذا السماء انشقت » نازل فرمود : « و اما آنکه نامه اش را پشت سرش دهند ، زود باشد که به او ایلا فریاد کشد و بددوخ در آید ، همانا او میان خاندان خویش شادمان بود . او گمان کرد که هر گز (بسوی ما) باز نکرده ، چرا - ۱۴ سوره ۸۴ ، این هم مشرک است .

الصَّالِحِينَ ﴿ فَنَزَّلُ مِنَ حَمِيمٍ ﴾ وَتَصْلِيَةً جَحِيمٍ ، فَهَوْلَاءُ مُشْرِكُونَ ، وَأَنْزَلَ فِي الْحَاقَّةِ ﴿ وَأَمَّا نُنَّ
 أَوْ تِي كِتَابُهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيهٗ ﴿ وَلَمْ أَدْرِمَا حِسَابِيهٗ ﴿ يَا لَيْتَنِي كَانَتِ الْقَاصِيَةً مَا
 أَغْنَى عَنِّي مَالِيهٗ - إِلَى قَوْلِهِ - إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ، قَهْدًا مُشْرِكًا ، وَأَنْزَلَ فِي طَسَمٍ ﴿ وَبَرِّ رَتِ
 الْجَحِيمِ لِلْغَاوِينَ ﴿ وَقَبَلَهُمْ آيِنَمَا كُنْتُمْ تُعْبَدُونَ ﴿ مِنْ دُونِ اللَّهِ هَلْ يَنْصُرُونَكُمْ أَوْ يَنْصُرُونَ ؟ فَكَبِّكُوا
 فِيهَا هُمْ وَالْغَاوُونَ ﴿ وَجُنُودٌ إِبْلِيسَ أَجْمَعُونَ ، جُنُودٌ إِبْلِيسَ ذَرَّ يَتَهُ مِنَ الشَّيَاطِينِ وَقَوْلُهُ : ﴿ وَمَا
 أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ، يَعْنِي الْمُشْرِكِينَ الَّذِينَ اقْتَدَوْا بِهِمْ هَوْلًا ، فَاتَّبَعُوهُمْ عَلَى شِرْكِهِمْ وَهُمْ قَوْمٌ
 عُجْبٌ وَهَوَانٌ لَيْسَ فِيهِمْ مِنَ الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى أَحَدٌ وَتَصَدِّقُ ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : ﴿ كَذَّبَتْ
 قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ ، كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ ، كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ ، لَيْسَ فِيهِمْ الْيَهُودُ الَّذِينَ قَالُوا : عَزَّرَ
 ابْنُ اللَّهِ وَاللَّصَّارِيُّ الَّذِينَ قَالُوا : الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ، سَيَدْخُلُ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى النَّارَ وَيَدْخُلُ كُلَّ
 قَوْمٍ بِأَعْمَالِهِمْ ؛ وَقَوْلُهُمْ : ﴿ وَمَا أَضَلَّنَا إِلَّا الْمُجْرِمُونَ ، إِذْ دَعَوْنَا إِلَى سَبِيلِهِمْ ، ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

و در سوره تبارک نازل فرمود : « هر گاه گروهی را در دوزخ افکنند ، خزانه دارانش از آنها بپرسند
 مکرمین رسانی سوی شما نیامده بود ؟ گویند چرا بیم رسان آمد ، ولی ما تکذیب کردیم و گفتیم : خدا چیزی
 نازل نکرده است ۸ سوره ۶۷ ، اینها نیز مشرکانند .

و در سوره «واقعه» نازل فرمود : « و اما اگر از تکذیب کنان گمراه ، ما حضری از آب جوشانست
 با در آوردن در جهنم ، ۹۴ سوره ۵۷ ، اینها هم مشرکانند .
 و در سوره «الحاقه» نازل فرمود : « اما هر که نامه اش را بدست چپش دهند ، گوید : ایکاش نامه ام
 را نداده بودند ، و نمیدانستم حساب چیست ! ایکاش کارم گذشته بود ، دارا ئیم بدردم نخورد - تا آنجا که
 فرماید : - او بصدای بزرگه ایمان نیاورد » ۳۲ سوره ۶۹ ، این هم مشرکست .

و در سوره «طسم» نازل فرمود : « دوزخ برای گمراهان نمودار شود ، و بآنها گفته شود : آن
 چیزها که غیر خدا میپرستیدید کجایند ؟ آیا شما را یاری کردند یا یآوری جستند ؟ سپس گمراهان و گمراه
 کنندگان برو در جهنم انداخته شوند با همه سپاهیان ابلیس ، ۹۴ سوره ۲۶ ، سپاهیان ابلیس ، نسل او
 هستند از شیاطین . و باز فرماید : « و جز مجرمین ما را گمراه نکردند ، مقصود مشرکینی باشند که اینها
 بایشان اقتدا کرده و در شرک تابع آنها شدند و اینها قوم محمد صلی الله علیه و آله بودند ، کسی از یهود و
 نصاری در اینها نیست ، و شاهد و مصدقش گفتار خدای عز و جل است :

« پیش از آنها قوم نوح هم تکذیب کردند ، « اسحاب ایکه » تکذیب کردند ، « قوم لوط تکذیب
 کردند ، در میان اینها نبود قوم یهودی که گفتند : عزیز پسر خداست و نه نصاری که گفتند : مسیح پسر
 خداست ، خدا یهود و نصاری را بدوزخ خواهد برد و هر گروهی را بسبب کردارشان بدوزخ میبرد (او

فِيهِمْ حِينَ جَمَعَهُمُ إِلَى النَّارِ : « قَالَتْ أُولَاهُمْ لِأَخْرَاهُمْ رَبَّنَا هَؤُلَاءِ أَضَلُّونَا قَاتِلِهِمْ عَذَاباً ضِعْفاً مِنَ النَّارِ » وَقَوْلُهُ : « كُلُّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَعْنَتٌ لِحَتِّهَا حَتَّى إِذَا أَذَاكَوُوا فِيهَا جَمِيعاً » بَرِيءٌ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ وَلَعَنَ بَعْضُهُمْ بَعْضاً ، يُرِيدُ بَعْضُهُمْ أَنْ يَحْتَجَّ بَعْضاً رَجَاءَ الْفَلَاحِ فَيُفْعِلُونَهَا مِنْ عَظِيمٍ مَا نَزَلَ بِهِمْ وَ لَيْسَ بِأَوَّانٍ يَلْسُوهُ وَ لَا اخْتِيَارٍ وَ لَا قَبُولٍ مَعْنِيَةً وَ لَا تَحِينَ حِينَ نَجَاةٍ وَ الْآيَاتُ وَ أَشْبَاهُهَا مِثْلُ مَا نَزَلَ بِهِ بِمَكَّةَ وَ لَا يُدْخِلُ اللَّهُ النَّارَ إِلَّا مُشْرِكاً ، فَلَمَّا أَذِنَ اللَّهُ لِمُحَمَّدٍ ﷺ فِي الْخُرُوجِ مِنْ مَكَّةَ إِلَى الْمَدِينَةِ بَنَى الْإِسْلَامَ عَلَى حَمِيسٍ : شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَنَّ مُحَمَّدًا ﷺ عَبْدُهُ وَ رَسُولُهُ وَ إِقَامُ الصَّلَاةِ وَ إِيتَاءُ الزَّكَاةِ وَ حِجُّ الْبَيْتِ وَ صِيَامُ شَهْرِ رَمَضَانَ وَ أَنْزَلَ عَلَيْهِ الْحُدُودَ وَ قَسَمَةَ الْقَرَائِضَ وَ أَخْبَرَهُ بِالْمَعَاصِي الَّتِي أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهَا وَ يَبْهَاتُ النَّارَ لِمَنْ عَمِلَ بِهَا وَ أَنْزَلَ فِي بَيَانَ الْقَاتِلِ « وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِناً مُتَعَمِّداً فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِداً فِيهَا وَ غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ لَعَنَهُ وَ أَعَدَّ لَهُ عَذَاباً عَظِيماً » وَ لَا يَلْعَنُ اللَّهُ مُؤْمِناً ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ : « إِنْ اللَّهُ لَعَنَ الْكَاذِبِينَ وَ أَعَدَّ لَهُمْ سَعيراً » خَالِدِينَ فِيهَا أَبَداً

بمردم ستم نمیکند ، بلکه مردم بخود ستم میکنند) .

واینکه گویند : « جز مجرمین ما را گمراه نکردند » زیرا ما را براه خود دعوت کردند ، این همان گرفتار خدای عزوجل است « دسته آخر نسبت بنحسینیان گویند : پروردگارا اینها ما را گمراه کردند پس عذاب آتش آنها را دوچندان کن و چون در دوزخشان گرد آورد فرماید : « هر گاه گروهی بدوزخ وارد شود ، همکار خود را لعنت کند تا همگی در آنجا گرد آیند » برخی از برخی بیزاری جویند و بعضی بعضی دیگر را لعنت کنند ، بعضی میخواهند بامید رستگاری و رهایی از گرفتاری بزرگی که دارند بر دیگران با دلیل و برهان غلبه کنند ، ولی آن هنگام نه موقع آزمایش و امتحان و پذیرفتن پوزش است و نه وقت نجات . این آیات و امثالش درمکه نازل شد و خدا جز مشرک را بدوزخ نبرد ، سپس چون خدا بمحمد صلی الله علیه و آله اجازه فرمود ، که از مکه بمدینه رود ، اسلام روی پنج پایه بنا شد :

(۱) شهادت بیکتای خدا و اینکه محمد بنده و رسول اوست .

(۲) پیا داشتن نماز .

(۳) دادن زکوة .

(۴) حج خانه کعبه .

(۵) روزه ماه رمضان و حدود و تقسیم ارث را بر او نازل فرمود و گناهانیکه خدا بوسیله آنها و بدانها دوزخ را برای مرتکبین آنها لازم کند ، خبر داد ، و درباره کیفر قاتل نازل فرمود : « هر که مؤمنی را همدأ بکشد ، جزایش دوزخ است که جاودان در آن باشد و خدا بر او غضب آورد ، و لعنتش کند و عذابی بزرگه برایش مهیا دارد - ۹۵ سوره ۴ - ، و خدا مؤمن را لعنت نمیکند (پس قاتل مؤمن نیست) .

لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا، وَكَيْفَ يَكُونُ فِي الْمَشِيقَةِ وَقَدْ أَحَقَّ بِهِ - حِينَ جَزَاهُ جَهَنَّمَ - الْعَصَبَ وَاللَّعْنَةَ وَقَدْ بَيَّنَّ ذَلِكَ مِنَ الْمَلْعُونُونَ فِي كِتَابِهِ؟ وَأَنْزَلَ فِي مَالِ الْيَتِيمِ مَنْ أَكَلَهُ ظُلْمًا إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا، وَذَلِكَ أَنْ أَكَلَ

مَالِ الْيَتِيمِ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالنَّارُ تَلْتَهُ فِي بَطْنِهِ حَتَّى يَخْرُجَ لَهَا النَّارُ مِنْ فِيهِ حَتَّى يَعْرِفَهُ كُلُّ أَهْلِ الْجَمْعِ أَنَّهُ أَكَلَ مَالِ الْيَتِيمِ وَأَنْزَلَ فِي الْكَيْلِ : «وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ» وَلَمْ يَجْعَلِ الْوَيْلَ لِأَحَدٍ حَتَّى يُسَمِّيَهُ كَافِرًا ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «وَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ» وَأَنْزَلَ فِي الْعَهْدِ «إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ عَهْدَ اللَّهِ وَآيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ لَآخِلَاقٌ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يَكَلِمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ» وَالْخِلَاقُ : النَّصِيبُ ، فَمَنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ فِي الْآخِرَةِ فَيَأْتِي شَيْءٌ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ وَأَنْزَلَ بِالْمَدِينَةِ الرَّانِي لَأَيُّكُمُ الْإِزَانِيَّةَ أَوْ مُشْرِكَةَ وَالرَّانِيَّةُ

خدای عز وجل فرماید : «خدا کافران را لعنت کند و دوزخ را برایشان آماده نماید که همیشه و جاودان در آن باشند و یار و مددکاری نیابند ، و چگونه ممکن است امر قاتل موکول بمشیت خدا باشد(که اگر خواهد عذابش کند و اگر خواهد او را بیامرزد) در سورتیکه جزای او را جهنم قرار داده و غضب و لعنت خود را باورساخته ، و او را از جمله مملوئان در کتاب خود بیان کرده است .
و در باره کسیکه مال یتیم را بستم بخورد ، نازل فرمود : «کسانیکه اموال یتیمان را بستم میخورند در آندرون خود آتش خورند و با آتشی افروخته درون خواهند شد ، ۱۰ سوره ۴ ، زیرا خورنده مال یتیم روز قیامت میآید ، در حالیکه آتش در شکمش شعله ور است و زبان آن از دهنش خارج شود ، بنحویکه همه اهل محضر بدانند که او خورنده مال یتیم است .

و راجع به پیمان نازل فرموده است : «و یل بر کمفروشان(۱) سوره ۸۳ ، و خدا و یل را برای کسی قرار نداده ، جز آنکه کافر نامیده . خدای عز وجل فرماید : «و یل بر کافران از حضور یافتن در روزی بزرگه ۳۸ سوره ۱۹ ،

و در باره عهد و پیمان نازل فرمود : «کسانیکه پیمان با خدا و سوگندهای خویش را بیهای اندک میفروشد ، در آخرت خلاق(نسبی) ندارند و روز قیامت خدا با آنها سخن نمیگوید و سویشان نمیگرد و پاکشان نمیکند و عذابی دردناک دارند ۷۷ سوره ۳ ، و خلاق همان نصیب است ، و کسیکه در آخرت

(۱) و یل : در آمدن بدی و شر ، و دردمند نمودن و معیبت زده ساختن و نیز و یل ، وای و سخن

است - منتهی الارب -

لَا يَتَكِبُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ وَحَرِّمَ ذَلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ، فَلَمْ يَسْمَعْ اللَّهُ الرَّانِي مُؤْمِنًا وَلَا الرَّانِيَةَ مُؤْمِنَةً وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : - لَيْسَ يَمْتَرِي فِيهِ أَهْلُ الْعِلْمِ أَنَّهُ قَالَ - : لَا يَزْنِي الرَّانِي حِينَ يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ السَّارِقُ حِينَ يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ ؛ فَإِنَّهُ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ خَلَعَ عَنْهُ الْإِيمَانَ كَخَلْعِ الْقَمِيصِ ، وَنَزَلَ بِالْمَدِينَةِ «وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا وَأُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ۝ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ، فَبَرَّاهُ اللَّهُ مَا كَانَ مُقِيمًا عَلَى الْفِرْيَةِ مِنْ أَنْ يُسَمَّى بِالْإِيمَانِ ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «إِنَّمَا كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ ، وَجَعَلَهُ اللَّهُ مُنَافِقًا ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ، وَجَعَلَهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ أَوْلِيَاءِ إِبْلِيسَ ، قَالَ : «إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ ، وَجَعَلَهُ مَلْعُونًا فَقَالَ : «إِنَّ الَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَأُنَبِّئَنَّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝ يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ،

نسیبی ندارد ، بچه وسیله داخل بهشت میشود ؟

و در مدینه نازل فرمود : « مرد زناکار جز زن زناکار یا مشرک را بهمسری نکرد ، و زن زناکار را جز مرد زناکار یا مشرک بهمسری نکرد ، و این همسری بر مؤمنین حرامست ، ۴ سوره ۲۴ ، پس خدا زن و مرد زناکار را مؤمن ننامیده است ، و رسول خدا صلی الله علیه وآله فرموده : - و دانشمندان در این گفته شک ندارند - ، زناکار هنگامیکه زنا میکند مؤمن نیست ، و دزد هنگامیکه دزدی میکند مؤمن نیست ، زیرا هنگامیکه آن کار را میکند ، ایمان از او برکنار شود ، مانند برکناری پیراهن (از تن انسان) .

و نیز در مدینه نازل فرمود : « کسانی که زنان غنی را بزنا متهم کنند و چهار شاهد نیاورند ، آنها را ۸۰ تازیانه بزیند و گواهی آنها را برای هرگز نپذیرد که ایشان فاسقند ، مگر کسانی که پس از آن توبه کنند و اصلاح شوند ، همانا خدا آمرزنده و مهربانست ۶ سوره ۲۶ ، پس خدا او را تا زمانیکه برافتراه (و تهمت بآن زن غنی) پایدار است از نامیدن مؤمن برکنار دانسته .

خدای عزوجل فرماید : آیا مؤمن مانند فاسق است ؟ برابر نیستند ، ۱۸ سوره ۴۱ ، و خدا فاسق را منافق نامیده .

خدای عزوجل فرماید : « همانا منافقان همان فاسقانند ، ۶۷ سوره ۹ ، و خدای عزوجل او را از دستداران شیطان قرارداد و فرموده : « مگر شیطان که از طایفه جن بود و نسبت با مر پروردگار خود (در موضوع سجده بآدم) فاسق شد ۴۸ سوره ۱۸ ، و نیز ملامتش قرارداد و فرمود : « کسانی که بزنان غنی و بی خبر نسبت زنا میدهند ، در دنیا و آخرت لعنت شده و غذایی بزرگ دارند ، روزی که زبان و دست و پایشان علیه آنها بکارهایی که میکرده اند گواهی دهند ، ۲۴ سوره ۲۴ ، و اعضاء و جوارح علیه مؤمن گواهی

وَلَيْسَتْ شَهْدُ الْجَوَارِحِ عَلَى مُؤْمِنٍ إِذَا تَشَهَّدَ عَلَى مَنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ ، فَأَمَّا الْمُؤْمِنُ فَيُعْطَى كِتَابَهُ يَمِينِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : « فَأَمَّا مَنْ أُوْتِيَ كِتَابَهُ يَمِينِهِ فَأُولَئِكَ يَقْرَؤُونَ كِتَابَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا » وَ سُورَةُ النُّورِ أَنْزَلَتْ بَعْدَ سُورَةِ النَّسَاءِ وَتَصَدِّقُ ذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْزَلَ عَلَيْهِ فِي سُورَةِ النَّسَاءِ وَاللَّامِي يَأْتِيَنِ الْفَاحِشَةَ مِنْ نِسَائِكُمْ فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِنْكُمْ فَإِنْ شَهِدُوا فَأَمْسِكُوهُنَّ فِي الْبُيُوتِ حَتَّى يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا ، وَالسَّبِيلُ الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : « سُورَةُ أَنْزَلْنَاهَا وَقَرَّضْنَاهَا وَأَنْزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ » الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَيْشَهِدَ عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ .

ندهند ، بلکه علیه کسیکه فرمان عذاب بر او ثابت شده گواهی دهند .

و اما مؤمن نامه اش را بدست راستش دهند ، خدای عزوجل فرماید : « اما کسانی که نامه آنها بدست راستشان داده شود ، نامه خویش قرائت کنند و باندازه نخی ستم نیینند ، ۷۴ سوره ۱۷ ، و سوره نور بعد از سوره نساء نازل شده است و تصدیقش اینست که : خدای عزوجل در سوره نساء بر پیغمبر نازل فرمود : آن زنان شما که کار بد میکنند ، چهار گواه از خودتان بر آنها بگیرید ، اگر گواهی دادند ، زنان را در خانه نگه دارید تا مرگشان برسد یا خدا برای آنها راهی قرار دهد ، ۱۴ سوره ۴ ، و راه همانست که خدای عزوجل فرموده : « سوره ایست که نازلش کرده ایم و مقررداشته ایم و در آن آیه های روشن نازل کرده ایم ، شاید شما اندرز گیرید ، بهر یک از زن و مرد زناکار ۱۰۰ تازیانه بزنید ، و اگر بخدا و روز دیگر ایمان دارید در امر دین خدا ، شما را نسبت بآنها مهربانی دست ندهد ، و باید گروهی از مؤمنین هنگام مجازاتشان حاضر باشند ، ۱ و ۲ سوره ۲۴ . »

شرح - در زمان امام باقر علیه السلام مردمی بودند که در باره قرآن از پیش خود سخن میگفتند و آنرا تفسیر برای میکردند ، گفتار آنها سبب شد که حضرت این روایت مفصل را بیان فرمود . حاصل روایت اینست که : خدای تعالی بقدر اینکه بمردم رسانیده و فهمانیده ، از آنها بازخواست میکند ، چون امر توحید و دعوت به یگانگی خدا در بر نامه تمام پیغمبران الهی بوده و همگی با اتفاق کلمه بآن دعوت نموده اند ، مردمی که آن دعوت را از هر پیشمبری شنیده و نپذیرفته اند ، مشرک نامیده شوند و جزای آنها جهنم است ، همچنین مردمی که در زمان پیغمبر خاتم سلی الله علیه و آله در مکه بودند و پیش از هجرت در مکه مردند .

آنها که بشهادتین اقرار کردند و مردند بیهوش روند و کسانی که انکار کردند مشرکند و بدوزخ در آیند ، در مکه بر پیغمبر سلی الله علیه و آله غیر از دعوت بتوحید امری از خدای تعالی نرسید ، مگر دستوراتی مختصر ، بزبان لحن و نرم بنوان موعظه و اندرز و ادب بدون آنکه برای آنها کیفر سختی بیان شود ، و چون پیغمبر اکرم

۲- محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد، عن محمد بن إسماعیل، عن محمد بن فضیل، عن أبي الصباح الكناني عن أبي جعفر عليه السلام قال: قبل لأمر المؤمنين عليهم السلام: مَنْ شَهِدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ مُؤْمِنًا؟ قَالَ: فَأَيْنَ فَرَائِضُ اللَّهِ؟

قال: وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ: كَانَ عَلَيَّ عليه السلام يَقُولُ: لَوْ كَانَ الْإِيمَانُ كَلَامًا لَمْ يَنْزَلْ فِيهِ صَوْمٌ وَلَا صَلَاةٌ وَلَا حَلَالٌ وَلَا حَرَامٌ. قَالَ: وَقُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: إِنَّ عِنْدَنَا قَوْمًا يَقُولُونَ: إِذَا شَهِدْنَا لِلْإِلَهِ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهُوَ مُؤْمِنٌ، قَالَ: فَلَمْ يُضْرَبُوا الْحُدُودَ وَلَمْ تُقَطَّعْ أَيْدِيهِمْ؟ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ خَلْقًا أَكْرَمَ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنَ الْمُؤْمِنِ، لِأَنَّ الْمَلَائِكَةَ حُدَّامُ الْمُؤْمِنِينَ وَأَنَّ مَجَازِ اللَّهِ لِلْمُؤْمِنِينَ وَأَنَّ الْجَنَّةَ لِلْمُؤْمِنِينَ وَأَنَّ الْحُورَ الْعِينِ لِلْمُؤْمِنِينَ، ثُمَّ قَالَ: فَمَا بَالُ مَنْ جَحَدَ الْقَرَائِضَ كَانَ كَافِرًا؟

۳- علي بن إبراهيم، عن محمد بن عيسى، عن يونس، عن سلام الجعفي قال: سألت أبا عبد الله عليه السلام عن الإيمان، فقال: الإيمان أن يطاع الله فلا يعصى.

صلی الله علیه وآله بمدینه تشریف آورد، چهارستون دیگر بر شهادتین بعنوان پایه و رکن اسلام اضافه شد و اسلام دارای پنج پایه گردید: شهادتین و نماز و زکوة و حج و روزه، و نیز حدود و ارت و بیان گناهان و معاصی باشدت نازل گشت و کبیر و مجازات آنها بیان شد، پس هر کس یکی از آن معاصی را مرتکب شود هنگام ارتکاب، مؤمن نیست و در آن موقع پیراهن ایمان از تنش کنده شود، امام باقر عليه السلام تمام این مطالب را با نگاه بآیات شریفه قرآن و استدلال بمحکمات بطور روشن بیان میفرماید، و درباره ولایت اگر چه تصریح نفرموده، ولی طریقه بیان و استدلالش، روشن دلانرا بولایتش رهبری میکند **والحمد لله**.

۲- امام باقر عليه السلام فرمود: باعیر المؤمنین عليهم السلام عرض شد: کسیکه به لا اله الا الله و محمد رسول الله شهادت دهد مؤمن است؟ فرمود: پس واجبات خدا کجا میرود؟
و علی عليه السلام میفرمود: اگر ایمان کلام میبود (یعنی تنها گفتن شهادتین میبود) روزه و نماز و حلال و حرامی در آن نازل نمیشد.

راوی گوید: با امام باقر عليه السلام عرض کردم: نزد ما گروهی هستند که میگویند: هر گاه کسی به لا اله الا الله و محمد رسول الله شهادت دهد مؤمن است، فرمود: پس چرا برای اجراء حدود تا زیانه میخورند (چنانچه اگر یکی از آنها زنا کند یا مشروب خورد) و چرا دستشان بریده میشود (وقتی که دزدی کنند) و خدای عز و جل مخلوقی گرامیتر از مؤمن نیافریده، زیرا فرشتگان خدمتگزار مؤمنین اند و مؤمنین در جوار رحمت خدایند و بهشت برای مؤمنین است و حورالعین برای مؤمنین است، سپس فرمود: پس چرا کسیکه واجبات را انکار کند کافر است؟

۳- سلام جعفی گوید: از امام صادق عليه السلام درباره ایمان پرسیدم، فرمود: ایمان اینستکه: خدا

((بَاب))

﴿فِي أَنَّ الْإِيمَانَ مَبْنُوتٌ لِجَوَارِحِ الْبَدَنِ كَمَا﴾

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ بَرِيدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو عُمَرَ وَالزُّبَيْرِيُّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : أَيُّهَا الْعَالَمُ أَحَبُّ نَبِيٍّ أَيْ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ؟ قَالَ : مَا لَا يَقْبَلُ اللَّهُ شَيْئًا إِلَّا بِهِ ، قُلْتُ : وَمَا هُوَ؟ قَالَ : الْإِيمَانُ بِاللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ أَعْلَى الْأَعْمَالِ دَرَجَةً وَأَشْرَفَهَا مَنَزَلَةً وَأَسْنَاهَا حَقًّا ، قَالَ : قُلْتُ : أَلَا تُخْبِرُنِي عَنِ الْإِيمَانِ ، أَمْ قَوْلُ هُوَ وَعَمَلٌ أَمْ قَوْلٌ بِلَا عَمَلٍ؟ فَقَالَ : الْإِيمَانُ عَمَلٌ كُلُّهُ وَالْقَوْلُ بَعْضُ ذَلِكَ الْعَمَلِ ، يَفْرَضُ مِنَ اللَّهِ بَيِّنٌ فِي كِتَابِهِ ، وَاضِحٌ نُورُهُ ، ثَابِتٌ حُجَّتُهُ ، يَشْهَدُهُ بِدَا الْكِتَابِ وَ يَدْعُوهُ إِلَيْهِ ، قَالَ قُلْتُ : صَفَّ لِي جُعِلَتْ فِدَاكَ حَتَّى أَفْهَمَهُ ، قَالَ : الْإِيمَانُ حَالَاتٌ وَ دَرَجَاتٌ وَ طَبَقَاتٌ وَ مَنَازِلٌ . فَمِنْهُ التَّمَامُ الْمُنتَهَى

اطاعت شود و نافرمانی نشود

﴿در اینکه ایمان بهمه اعضاء بدن پخش است﴾

۱ - ابو عمر و زبیری گوید : با امام صادق عليه السلام عرض کردم : ای عالم : بمن خبر ده کدامیک از اعمال نزد خدا فضیلتش بیشتر است ؟ فرمود : آنچه خدا عملی را جز بآن نپذیرد .
گفتم : آن چیست ؟ فرمود ، ایمان بخداست که جز او شایان پرستشی نیست ، عالی ترین درجه و شریفترین مقام و بالاترین [روشن ترین] بهره است .
عرض کردم : بمن نمیفرماید که آیا ایمان گفتار و کردار است یا گفتار بدون کردار ؟ فرمود : ایمان تمامش کردار است و گفتار هم برخی از کردار است که خدا واجب کرده و در کتابش بیان فرموده ، بوجوبی که نورش روشن است و حجتش ثابت و قرآن بآن گواهی دهد و بسویش دعوت کند .
توضیح - گویا مراد سائل اینست که : آیا ایمان تنها گفتن شهادتین است یا علاوه بر آن نماز و زکوة و حج و اجبات دیگر هم جزء ایمانست ؟ از پاسخ امام علیه السلام بدست میآید که گفتن شهادتین ، علامت مطلق اسلام است ، ولی ایمان تمامش کردار است ، طبق توضیحی که بعداً بیان میفرماید ، و برای هر یک از اعضاء بدن وظیفه ای ایمانی معین میکند : حتی عقیده و رزیا و تسلیم را وظیفه دل بیان میکند و عمل و کردار دل میداند و چون یکی از اعضاء بدن زبانست و وظیفه او اقرار و تلفظ شهادتین و هر سخن نیکی است و این وظیفه قول و گفتار نامیده میشود ، از این رو فرمود : « و گفتار هم برخی از کردار است » .
دنباله روایت :

عرض کردم : قربانت کردم ، ایمان را برایم شرح ده تا بفهمم ، فرمود : ایمان حالات و درجات و طبقات و منازل دارد ، که برخی از آن تمامست و بنهایت کمال رسیده (مانند ایمان اولیاء خدا) و برخی

تَمَامُهُ وَمِنْهُ النَّاقِصُ الْبَيْتُ نُقْصَانُهُ وَمِنْهُ الرُّاجِحُ الرُّادُّ رُجْحَانُهُ ، قُلْتُ : إِنَّ الْإِيمَانَ لَيَتِمُّ وَيَنْقُصُ وَيَزِيدُ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : كَيْفَ ذَلِكَ ؟ قَالَ : لِأَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَرَضَ الْإِيمَانَ عَلَى جَوَارِحِ ابْنِ آدَمَ وَقَسَمَهُ عَلَيْهَا وَفَرَّقَهُ فِيهَا فَلَيْسَ مِنْ جَوَارِحِهِ جَارِحَةٌ إِلَّا وَقَدْ وَكَلَّتْ مِنَ الْإِيمَانِ بَعْضًا مَا وَكَلَّتْ بِهَا أُحْتُمًا ، فَمِنْهَا قَلْبُهُ الَّذِي بِهِ يَعْقِلُ وَيَقَعُّ وَيَقْنَعُ وَيَقْنَعُهُ وَهُوَ أَمْرٌ بَدَنِي الَّذِي لَا تَرُدُّ الْجَوَارِحُ وَلَا تَصْدِرُ إِلَّا عَنِ رَأْيِهِ وَأَمْرِهِ وَمِنْهَا عَيْنَاهُ اللَّتَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا وَأَذْنَاهُ اللَّتَانِ يَسْمَعُ بِهِمَا وَيَذَاهُ اللَّتَانِ يَبْطِشُ بِهِمَا وَرِجْلَاهُ اللَّتَانِ يَمْشِي بِهِمَا وَقَرْنَاهُ الَّذِي النَّاهُ مِنْ قَبْلِهِ ؛ وَلِسَانُهُ الَّذِي يَنْطِقُ بِهِ وَرَأْسُهُ الَّذِي فِيهِ وَجْهُهُ ، فَلَيْسَ مِنْ هَذِهِ جَارِحَةٌ إِلَّا وَقَدْ وَكَلَّتْ مِنَ الْإِيمَانِ بَعْضًا مَا وَكَلَّتْ بِهِ أُحْتُمًا يَفْرَضُ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ اسْمُهُ ، يَنْطِقُ بِهِ الْكِتَابُ لَهَا وَيَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهَا

فَقَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى السَّمْعِ وَقَرَضَ عَلَى السَّمْعِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ وَقَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ وَقَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ وَقَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الرَّجْلَيْنِ وَقَرَضَ عَلَى الرَّجْلَيْنِ غَيْرَ مَا فَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ وَقَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ غَيْرَ مَا

ناقص است وتمامش هم واضح است (مانند ایمان منجاها رین بفسق) و برخی راجح است و رجحانش هم زیاد است (مانند کسیکه بیشتر وظایف ایمانی را انجام میدهد) .

عرض کردم : مگر ایمان هم تمام و ناقص و زیاد میشود ؟ فرمود : آری .

عرض کردم : چگونه ؟ فرمود : زیرا خدای تبارک و تعالی ایمان را بر اعضاء بنی آدم واجب ساخته و قسمت نموده و پخش کرده است ، و هیچ عضوی نیست ، جز آنکه وظیفه اش غیر از وظیفه عضو دیگر است . یکی از آن اعضاء قلب انسانست که وسیله تمقل و درک و فهم اوست و نیز فرمانده بدن اوست که اعضاء دیگرش بدون رأی و فرمان او در کاری ورود و خروج نمایند .

و دیگر از اعضایش دو چشم اوست که با آنها میبینند و دو گوش اوست که با آنها میشوند و دو دستی که دراز میکند و دو پایی که راه می رود و فریجی که شهوتش از جانب اوست و زبانیکه با آن سخن میگوید و سری که رخسارش در آنست .

پس هر یک از این اعضاء وظیفه ایمانیش غیر از وظیفه ایمانی عضو دیگر است ، طبق دستوری که از خدای تبارک اسم - رسیده و قرآن بآن ناطق و گواه است .

بر دل واجب شده غیر از آنچه بر گوش واجب شده ، و بر گوش واجب گشته غیر از آنچه بر چشم واجب گشته و بر چشم واجب آمده غیر آنچه بر زبان واجب آمده ؛ و بر زبان واجب گردیده غیر آنچه بر دست واجب گردیده ، و بر دست واجب شده غیر آنچه بر پا واجب شده و بر پا واجب گشته غیر آنچه بر فرج واجب گشته و بر فرج واجب آمده غیر آنچه بر رخسار واجب آمده است .

فَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ، فَأَمَّا مَا فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ فَالْإِقْرَارُ وَالْمَعْرِفَةُ وَالْعَقْدُ وَالرِّضَا وَالْتِسْلِيمُ
بِأَنَّ لِإِلَهِ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لِأَشْرِكِ لَهُ، إِلَهًا وَاحِدًا، لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ
صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَالْإِقْرَارُ بِمَا حَجَّاهُ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ مِنْ نَبِيِّ أَوْ كِتَابٍ، فَذَلِكَ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْقَلْبِ
مِنَ الْإِقْرَارِ وَالْمَعْرِفَةِ وَهُوَ عَمَلُهُ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «الْأَمْنُ الْكِرَّةُ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ
وَلَكِنْ مَنْ شَرَحَ بِالْكَفْرِ صَدْرًا» وَقَالَ: «الْأَيْدِ كِرَالَهُ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» وَقَالَ: «الَّذِينَ آمَنُوا بِأَفْوَاهِهِمْ
وَأَمْ تَوْمِنُ قُلُوبُهُمْ» وَقَالَ: «إِنْ تَبَدُّوا مَا فِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تَخَفَوْهُ يُخَاسِبِكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ
وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ» فَذَلِكَ مَا فَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى الْقَلْبِ مِنَ الْإِقْرَارِ وَالْمَعْرِفَةِ وَهُوَ عَمَلُهُ وَهُوَ
رَأْسُ الْإِيمَانِ وَفَرَضَ اللَّهُ عَلَى اللِّسَانِ الْقَوْلَ وَالتَّعْبِيرَ عَنِ الْقَلْبِ بِمَا عَقَدَ عَلَيْهِ وَأَقْرَبَ بِهِ قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ
وَتَعَالَى «وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا» وَقَالَ: «قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَ إِلَيْنَا
وَالْإِهْكُمْ وَاحِدٌ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ» فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى اللِّسَانِ وَهُوَ عَمَلُهُ وَفَرَضَ عَلَى السَّمْعِ أَنْ
يَسْمَعَهُ عَنِ الْإِسْمَاعِ إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَأَنْ يُعْرِضَ عَمَّا لَا يَحِلُّ لَهُ مِنْ مِثْلِهِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ وَالْإِصْغَاءُ

اما آنچه از ایمان بردل واجب گفته ، اقرار و شناسایی و تسلیم و رضایت و تسلیم است باینکه شایسته
پرستشی جز خدای یگانه بی شریک نیست ، او مبدودست یکتا که همسر و فرزند نگرفته و اینکه محمد بنده
و فرستاده اوست - صلوات الله علیه و آله - و اقرار نمودن بآنچه از جانب خدا آمده ، از پیغمبر یا کتاب. اینست
آنچه خدا از اقرار و معرفت بردل واجب ساخته و این عمل دل است و همین است قول خدای عزوجل : «وَجَزَّ
كسبیکه مجبور شود ، ولی دلش بایمان قرار دارد، اما کسیکه دلش بکفر باز شده ، ۱۰۶ - سوره ۱۶ ، و فرماید
« همانا بباد خدا دلها آرام گیرد ، ۲۸۱ - سوره ۱۳ ، و فرماید : «كسائیکه با زبان خود ایمان آورده و دلشان
ایمان نیاورده است ، ۴۱ - سوره ۵ ، (آیه در مصحف چنین است : من الذین قالوا آمنا بأفواههم)
و فرماید : « اگر آنچه در دل دارید آشکار کنید یا پنهان نماید خدا شما را از آن حساب میکشد ، سپس
هر که را خواهد میآمرزد و هر که را خواهد عذاب میکند ، ۲۸۴ - سوره ۲ ، اینست آنچه خدا از اقرار و
معرفت بر دل واجب ساخته و این عمل دلست و سرایمان .

و خدا بر زبان واجب ساخته ، گفتار و بیان از جانب دل را بآنچه باور کرده و اقرار نموده . خدای
تبارک و تعالی فرماید : « ب مردم سخن نیکو گوید ۸۳ - سوره ۲ ، و فرموده : « گفتند : بخدا و آنچه بما
و شما نازل شده ایمان آوردیم و خدای ما و شما یکی است و ما تسلیم او هستیم (۱) ۴۶ - سوره ۲۹ ، اینست
آنچه خدا بر زبان واجب کرده و این عمل زبان است .

(۱) آیه در قرآن باین صورت نیست ، مراجعه شود ، گویا از اشتباهات نسخ یا تلفیق دو آیه است

و یا نقل بمعنی شده .

إلى ما أسخط الله عزَّ وجلَّ فقال في ذلك: «وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيَسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَعْبُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ، ثُمَّ اسْتَنْى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَوْضِعَ النَّبِيَّانِ فَقَالَ: «وَإِنَّمَا نُنسِئُكَ الشَّيْطَانَ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ» وَقَالَ «قَبِشْرَ عِيَادِهَا الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْوَالِدُونَ» وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: « قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ » الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ » وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ » وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ» وَقَالَ: «وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ» وَقَالَ: «وَإِذَا مَرَّ بِاللَّغْوِ مَرًّا وَكَرَامًا، فَهَذَا مَا فَرَّضَ عَلَى السَّمْعِ مِنَ الْإِيمَانِ أَنْ لَا يُصَيِّحَ إِلَى مَا لَا يَجِلُّ لَهُ وَهُوَ عَمَلُهُ وَهُوَ مِنَ الْإِيمَانِ وَفَرَّضَ عَلَى الْبَصَرِ أَنْ لَا يَنْظُرَ إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْ يُعْرِضَ عَمَّا نَهَى اللَّهُ عَنْهُ مِمَّا لَا يَجِلُّ لَهُ، وَهُوَ عَمَلُهُ وَهُوَ مِنَ الْإِيمَانِ، فَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى «قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ بَعْضُوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ، فَتَبَاهَهُمْ أَنْ يَنْظُرُوا إِلَى عَوْرَاتِهِمْ وَأَنْ يَنْظُرَ الْمَرْءُ إِلَى فَرْجِ أَخِيهِ وَيَحْفَظَ فَرْجَهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهِ وَقَالَ: « وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ بَعْضُنَّ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ

و بر گوش واجب ساخته که از شنیدن آنچه خدا حرام کرده دوری گزیند و از آنچه خدای عزوجل نهی فرموده و برای او حلال نیست و از شنیدن آنچه خدا را بخشم آورد، روگردان شود، و در این باره فرموده: « بتحقیق خدا در کتاب بر شما نازل فرموده که چون بشنوید آیه‌های خدا را منکر میشوید و مسخره میکنند با آنها متشنید تا در سخنی دیگر وارد شوند، ۱۴۰ سوره ۴، سپس خدای عزوجل مورد فراموشی را استثنا نمود و فرمود: « و اگر شیطان از یادت برد، پس از یاد آمدن با گروه ستمگران منشین، ۶۸ سوره ۶ ».

و باز فرمود: « مژده بده آن بندگانی را که سخن را میشوند و از نیکوترش پیروی میکنند، ایشانند که خدا هدایتشان کرده و ایشانند خردمندان، ۱۸ سوره ۳۹، و فرموده است: « براستی که مؤمنان رستگار شدند، همان کسانی که در نمازشان فروتنند، و کسانی که از شنیدن یاوه روی گردانند و همان کسان که زکوة پرداخت کنند، ۳ سوره ۲۳، و فرمود: « و چون یاوه‌ئی شوند، از آن روی بگردانند و گویند ما اعمال خود داریم و شما اعمال خود، ۵۵ سوره ۲۸، و فرمود: « و زمانیکه بر ناپسندی گذرند با بزرگواری گذرند، ۷۲ سوره ۲۵، اینست وظیفه ایمانیکه بر گوش واجب شده که آنچه برایش حلال نیست گوش فرا ندهد.

و بر چشم واجب شده که آنچه خدا بر او حرام کرده ننگرد، و از آنچه خدا نهی فرموده و برایش حلال نیست روی گردان شود، همین عمل ایمانی چشم است، پس خدای تبارک و تعالی فرمود، « پسران مؤمن بگو گاهی دیدگان خود فروبندند (یعنی در برابر حرام نه دهمه جا) و فروج خود نگهدارند،

وَيَحْفَظَانِ فُرُوجَهُنَّ، مِنْ أَنْ تَنْظُرَ إِحْدَاهُمَا إِلَى فَرْجِ أُخْتِهَا وَتَحْفَظَ فَرْجَهَا مِنْ أَنْ يُنْظَرَ إِلَيْهَا وَقَالَ: كُلُّ شَيْءٍ فِي الْقُرْآنِ مِنْ حِفْظِ الْفَرْجِ فَهُوَ مِنَ الرَّيِّ إِلَّا هَذِهِ آيَةٌ فَإِنَّهَا مِنَ النَّظَرِ ثُمَّ نَظَّمَا فَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ وَاللِّسَانِ وَالسَّمْعِ وَالْبَصَرِ فِي آيَةٍ أُخْرَى فَقَالَ: « وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَبْرِئُونَ أَنْ يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ، يَعْنِي بِالْجُلُودِ: الْفُرُوجَ وَالْأَفْحَادَ وَقَالَ: « وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنْ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُورًا فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْعَيْنَيْنِ مِنْ غَضِّ الْبَصَرِ عَمَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ عَمَلُهُمَا وَهُوَ مِنَ الْإِيمَانِ وَفَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْيَدَيْنِ أَنْ لَا يَبْطِشَ بِيَمَانٍ إِلَى مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَأَنْ يَبْطِشَ بِيَمَانٍ إِلَى مَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَفَرَضَ عَلَيْهِمَا مِنَ الصَّدَقَةِ وَصَلَةِ الرَّحِمِ وَالْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالطَّهْوَرِ لِلصَّلَاةِ، فَقَالَ: « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ، وَقَالَ: « فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَصَرْبِ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَثَخْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَتَانَ قَائِمًا مِمَّا بَعْدَهُ، وَإِذَا فِئَةٌ مِنْكُمْ فَاصْحَبُوا أُولَئِكَ فَإِنْ لَمْ يَأْتُواكُمْ بِطِلَافٍ فَخُذُوا حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا، فَهَذَا مَا فَرَضَ اللَّهُ عَلَى الْيَدَيْنِ لِأَنَّ الصَّرْبَ مِنْ عِلَاجِهِمَا وَفَرَضَ عَلَى

٢٩ سوره ٢٤ ، پس مردان را نهی فرمود که بمورتهای خود بنگرند و مردی بفرج برادرش بنگرد و باید فرجش را از نظاره دیگران حفظ کند و فرمود : « بزنهاى مؤمنه بکوکاهى دیدگان خود را فروبندند و فرج خویش محفوظ دارند ، باینکه زنى بفرج خواهرش ننگرد و نیز باید فرج خود را حفظ کند از نظاره دیگران و فرمود : آنچه حفظ فرج در قرآنت مربوط بزناست مکر این آیه که مربوط بنگریستن است .
آنکه خدا آنچه را بردل و زبان و گوش و چشم واجب ساخته در آیه دیگر برشته کشیده و فرموده « شما پنهان نمیدارید که گوش و چشم و پوستان علیه شما گواهی دهند ، ٢٢ سوره ٤١ ، مقصود از پوست فرج و ران است ، و فرمود : از آنچه بان علم نداری پیروی مکن که گوش و چشم و دل ، همه اینها مورد بازخواست قرار میگیرند ، ٣٦ سوره ١٧ ، اینست آنچه خدا بر چشم واجب کرده و آن چشم پوشی از محرمات جدای عزوجل است و همین عمل ایمانی چشم است .

و خدا بردست واجب ساخته که بسوی آنچه خدای عزوجل حرام کرده دزدان نشود و بآنچه امر فرموده دزدان شود و بر آن واجب ساخته صدقه دادن و مسله رحم و جهاد در راه خدا و طهارت برای نماز را .
و فرموده : « شما که ایمان دارید : چون بنماز برخاستید ، روی دستهای خود را تا آرنج بشوئید و سر و پاهای خویش را تا برآمدگی آن مسح کنید : ٦ سوره ٦ ،

و فرمود : « چون بکافران برخوردید ، گردن بزنید و چون آنها را از کار انداختید (و اسیر شما گشتند) بند را محکم کنید ، پس از آن یا منت نهید و یا خونبها گیرید تا سورت جنگه بشکنند ، ٤ سوره ٤٧ ، اینست آنچه خدا بر دست واجب ساخته ، زیرا زدن ، کار دست است .

الرَّجُلَيْنِ أَنْ لَا يَمْسِيَا بِهِمَا إِلَى سَمِيٍّ مِنْ مَعَاصِي اللَّهِ وَقَرَضَ عَلَيْهِمَا الْمَشْيَ إِلَى مَا يَرْضَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 فَقَالَ: «وَلَا تَمْشِي فِي الْأَرْضِ مَرَحًا إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا»، وَقَالَ: «وَاقْصِدْ
 فِي مَشْيِكَ وَاعْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ إِنَّ أَنْكَرَ الْأَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ»، وَقَالَ فِيمَا شَهِدَتْهُ الْأَيْدِي
 وَالْأَرْجُلُ عَلَى أَنْفُسِهِمَا وَعَلَى أَرْبَابِهِمَا مِنْ تَصْبِيهِمَا لِمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ وَقَرَضَهُ عَلَيْهِمَا: «الْيَوْمَ
 نَخْتُمُ عَلَى أَفْوَاهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَا أَيْدِيَهُمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ»، فَهَذَا أَيْضًا مِمَّا قَرَضَ اللَّهُ
 عَلَى الْبَدَيْنِ وَعَلَى الرَّجُلَيْنِ وَهُوَ عَمَلُهُمَا وَهُوَ مِنَ الْإِيمَانِ وَقَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ السُّجُودَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
 فِي مَوَاقِيتِ الصَّلَاةِ فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذْ كَمُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ
 لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ»، فَهَذِهِ قَرِيبَةٌ جَامِعَةٌ عَلَى الْوَجْهِ وَالْبَدَيْنِ وَالرَّجُلَيْنِ وَقَالَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ:
 «وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا»، وَقَالَ فِيمَا قَرَضَ عَلَى الْجَوَارِحِ مِنَ الظُّهُورِ وَالصَّلَاةِ بِهَا
 وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمَّا صَرَفَ نَبِيَّهُ ﷺ إِلَى الْكَعْبَةِ عَنِ الْبَيْتِ الْمُقَدَّسِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 «وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضَيِّعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرُؤُوفٌ رَحِيمٌ»، فَسَمِيَ الصَّلَاةُ إِيمَانًا فَمَنْ لَقِيَ اللَّهَ
 عَزَّ وَجَلَّ خَافِظًا لِجَوَارِحِهِ مُوفِيًا كُلَّ جَارِحَةٍ مِنْ جَوَارِحِهِ مَا قَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهَا لَقِيَ اللَّهَ

و بر پا واجب ساخته که آنرا بسوی نافرمانیهای خدا نبرد و رفتن بسوی آنچه را که خدای عزوجل
 راضی است بر آن واجب ساخته و فرموده: «در روی زمین متکبران راه مرو، که هرگز زمین را نخواهی
 شکافت و هرگز ببلندی کوهها نخواهی رسید، ۳۷ سوره ۱۷»، و فرمود: «در رفتن خویش متدل باش
 و صدای خود را کوتاه کن که زشت ترین آوازهها آواز غرانت، ۱۹ سوره ۳۱»، و درباره گواهی دستها و
 پاها علیه خود و صاحبانشان نسبت به تباہ ساختن امر خدای عزوجل و اجابتش فرماید: «امروز بر
 دهنهاشان مهر میزنیم و دستهایشان با ما سخن گویند و پاهایشان با عملی که میکنند گواهی دهند، ۶۵
 سوره ۳۷»، اینست آنچه خدا بردستها و پاها واجب ساخته و همین هم عمل ایمانی آنهاست.
 و بر چهره سجده برای خدا را در شب و روز، اوقات نماز واجب ساخته و فرموده: شما که ایمان دارید
 رکوع کنید و سجده نمائید و پروردگار خود را عبادت کنید و نیکی کنید، شاید دستگارشوید، ۷۷ سوره ۲۲»
 اینست واجباتی کلی بر چهره و دستها و پاها.

و در جای دیگر فرماید: «سجده گاهها برای خداست پس دیگری را با خدا بخوانید، ۱۸
 سوره ۷۲»، و درباره آنچه بر اعضا واجب ساخته، نسبت با آنچه در طهارت و نماز مربوط با آنهاست فرماید
 برای اینکه چون خدای عزوجل پیغمبرش را از بیت المقدس بسوی کعبه برگردانید این آیه نازل فرمود:
 «خدا کسی نیست که ایمان شما را تباہ کند، خدا نسبت بر مردم دلسوز و مهر بانست، ۱۴۳ سوره ۲»، پس نماز
 را ایمان نامید و کسیکه خدای عزوجل را ملاقات کند، در حالتیکه تمام اعضایش را حفظ کرده و آنچه را

عَزَّ وَجَلَّ مُسْتَكْمِلًا لِإِيمَانِهِ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَمَنْ خَانَ فِي شَيْءٍ مِنْهَا أَوْ تَعَدَّى مَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا لَقِيَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَاقِصَ الْإِيمَانِ ، قُلْتُ : قَدْ قِيمَتْ نَقْضَانُ الْإِيمَانِ وَتَمَامُهُ ، فَمِنْ أَيْنَ جَاءَتْ زِيَادَتُهُ ؟ فَقَالَ : قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَإِذَا مَا نُزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ أَيْنَكُمُ زَادَتُ هُنَا إِيْمَانًا فَاغْتَابُوا الْقُرْآنَ مِنْ أَمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ » وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَسٌ فَرَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَى رِجْسِهِمْ ، وَقَالَ : « نَحْنُ نَقْضُ عَلَيْكَ نَبَاهُكَ بِالْحَقِّ إِنْهُمْ فَنِيَّةُ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاَهُمْ هُدًى ، وَلَوْ كَانَ كُلُّهُ وَاجِدًا لَزِيَادَةٌ فِيهِ وَلَا نَقْضَانٌ لَمْ يَكُنْ لِأَحَدٍ مِنْهُمْ فَضْلٌ عَلَى الْآخِرِ وَلَا سَوْتِ النَّعْمِ فِيهِ وَلَا سَوْتِ النَّاسِ وَبَطْلُ التَّفْضِيلِ وَلَكِنْ يَتِمَامُ الْإِيمَانِ دَخَلَ الْمُؤْمِنُونَ الْجَنَّةَ بِالزِّيَادَةِ فِي الْإِيمَانِ تَقَاضَلُ الْمُؤْمِنُونَ بِالدَّرَجَاتِ عِنْدَ اللَّهِ وَبِالنَّقْضَانِ دَخَلَ الْمُفَرِّطُونَ النَّارَ .

۲. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَتَحْمِيذِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، جَمْعًا ، عَنِ الْبَرْقِيِّ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عِزْرَانَ الْحَلْبِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ [الْحَسَنِ] عَنِ الْحَسَنِ بْنِ [هَارُونَ] قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : « إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفَوَادِ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولَةٌ ، قَالَ : يُسْأَلُ السَّمْعُ عَمَّا سَمِعَ وَالْبَصَرُ عَمَّا نَظَرَ إِلَيْهِ وَالْفَوَادُ عَمَّا عَقَدَ عَلَيْهِ .

خدای عزوجل بر هر یک از آنها واجب ساخته انجام دهد ، با ایمان کامل خدای عزوجل را ملاقات کند و او اهل بهشت است ، و کسیکه نسبت به برخی از آنها خیانت روا دارد ، یا ازامر خدای عزوجل تجاوز نماید ، با ایمان ناقص خدای عزوجل را ملاقات کند .

عرض کردم : معنی نقصان و تمامیت ایمانرا فهمیدم ، زیادی ایمان از چه راهست ؟

فرمود : قول خدای عزوجل است : « و چون سوره‌ئی نازل شود ، یکی از آنها (مناقین) گوید : این آیه ایمان کدامیک از شما را زیاد کرد ؟ اما کسانیکه ایمان دارند ، آیه ایمانشانرا زیاد کند و شادمانی کنند ، اما کسانیکه بیماری دل دارند ، پلیدی روی پلیدی‌شان بیفزاید ، ۱۲۵ - سوره ۹۰ ، فرماید : « ما داستان‌شان را بحق برای تو گزارش میدهم : آنها حیواناتی بودند که پیروردگار خود ایمان آوردند و بر هدایتشان افزودیم ، ۱۲ - سوره ۱۸ ، اگر همه ایمان (ایمان همه مردم) یکنواخت و بی کم و زیاد میبود ، یکی را بردیگری فضیلتی نبود و نعمتهای ایمانی خدا (هدایتهای مخصوصش) برابر بود [مردم در بهشت برابر بودند] و مردم برابر میشدند و ترجیح از میان رفت ، لیکن بسبب تمامیت ایمان (که تصدیق قلبی و عمل بواجبات و ترک کبایر است) مؤمنین داخل بهشت شوند و بسبب زیادی ایمان (که انجام مستحبات و ترک مکروهات و تحصیل اخلاق حمیده است) درجات مؤمنین نزد خدا رو بفرونی گذارد : و بسبب نقصان ایمان که کوتاهی در واجبات و فراموشی است (کوتاهی کنندگان داخل دوزخ شوند ؛

۲ - ابن هارون گوید : امام صادق عليه السلام درباره این آیه : « همانا گوش و چشم و دل ، همه اینها

﴿۱۵۱۵﴾ ۳. أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ أَوْ عَمْرِوهِ، عَنِ الْعَلَاءِ، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْإِيمَانِ فَقَالَ: شَهَادَةٌ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ [وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ] وَالْإِقْرَارُ بِمَا جَاءَ مِنَ عَبْدِ اللَّهِ وَمَا اسْتَقَرَّ فِي الْقُلُوبِ مِنَ التَّصَدِيقِ بِذَلِكَ، قَالَ: قُلْتُ: الشَّهَادَةُ الْبَيِّنَةُ عَمَلًا؟ قَالَ: بَلَى، قُلْتُ: الْعَمَلُ مِنَ الْإِيمَانِ؟ قَالَ: نَعَمْ الْإِيمَانُ لَا يَكُونُ إِلَّا بِعَمَلٍ وَالْعَمَلُ مِنْهُ وَلَا يَبْتَدَأُ الْإِيمَانُ إِلَّا بِعَمَلٍ.

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ: مَا الْإِسْلَامُ؟ فَقَالَ: دِينُ اللَّهِ اسْمُهُ الْإِسْلَامُ وَهُوَ دِينُ اللَّهِ قَبْلَ أَنْ تَكُونُوا أَحِيثُ كُنْتُمْ وَبَعْدَ أَنْ تَكُونُوا فَمَنْ أَقَرَّ بِدِينِ اللَّهِ فَهُوَ مُسْلِمٌ وَمَنْ عَمِلَ بِمَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ فَهُوَ مُؤْمِنٌ.

۵ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِيهِ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَزْرَانَ الْحَلَبِيِّ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحَزْرِيِّ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ لَهُ سَلَامٌ: إِنَّ خَيْمَةَ ابْنِ أَبِي خَيْمَةَ يَحْدِثُنَا عَنْكَ أَنَّهُ سَأَلَكَ عَنِ الْإِسْلَامِ فَقُلْتَ لَهُ: إِنَّ الْإِسْلَامَ، مَنْ اسْتَقْبَلَ قِبَلْتَنَا وَشَهِدَ شَهَادَتَنَا وَنَسَكَ نُسُكَنَا وَوَالَى وَلِيَّنَا وَعَادَى عَدُوَّنَا فَهُوَ مُسْلِمٌ فَقَالَ: صَدَقَ خَيْمَةَ، قُلْتُ: وَسَأَلَكَ عَنِ الْإِيمَانِ فَقُلْتَ: الْإِيمَانُ

مورد بازخواست قرار گیرند، فرمود: گوشه را از آنچه شنیده مورد بازخواست قرار میدهند، و چشم را از آنچه نکرسته و دل را از آنچه بآن بسته.

۳ - محمد بن مسلم گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم ایمان چیست؟ فرمود: شهادت به یگانگی خدا [و اینکه محمد فرستاده خداست] و اقرار نمودن بآنچه از جانب خدا آمده و تصدیقی که در دلها مستقر گشته است.

عرض کردم: مگر شهادت عمل نیست؟ فرمود: چرا، عرض کردم: عمل جزء ایمانست؟ فرمود: آری، ایمان جز با عمل نباشد و عمل برخی از ایمانست و ایمان جز بوسیله عمل پا برجا نشود.

۴ - پتی از اصحاب گوید: با امام صادق عليه السلام عرض کردم: اسلام چیست؟ فرمود: دین خدا نامش اسلامست و آن دین خدائی بوده پیش از آنکه شما پدید شوید، هر جا که بوده آید و پس از پدید آمدنتان (زمانیکه شط در عالم ارواح و عالم ذر و اسلاب پدران خود بوده آید، دین پسندیده نزد خدا اسلام بوده و پس از این هم همانست و تغییری در آن راه نیابد) پس هر که بدین خدا اقرار کند، مسلم است، و کسیکه با مرخدای عزوجل عمل کند مؤمن است.

۵ - ابو بصیر گوید: خدمت امام باقر علیه السلام بودم که سلام بحضرت عرض کردم: خیمه بن ابی خیمه از شما بما روایت کرد که خودش راجع به اسلام از شما پرسیده و جواب فرموده آید: «اسلام کسی

بِاللَّهِ وَالتَّصَدِيقُ بِكِتَابِ اللَّهِ وَأَنْ لَا يَعْصِيَ اللَّهَ ، فَقَالَ : صَدَقَ حَيْثُمَا .

٦ - مُحَمَّدُ بْنُ يَعْتَبِي ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ، قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْإِيمَانِ ، فَقَالَ : شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ، قَالَ : قُلْتُ أَلَيْسَ هَذَا عَمَلٌ قَالَ : بَلَى ، قُلْتُ : فَالْعَمَلُ مِنَ الْإِيمَانِ ؟ قَالَ : لَا يَثْبُتُ لَهُ الْإِيمَانُ إِلَّا بِالْعَمَلِ وَالْعَمَلُ مِنْهُ

٧ - بَعْضُ أَصْحَابِنَا ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْأَعْبَسِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَيْسَرٍ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْرٍو وَالنَّصِيبِيِّ قَالَ : سَأَلَ رَجُلٌ الْعَالِمَ عليه السلام فَقَالَ : أَيُّهَا الْعَالِمُ أَخْبِرْنِي أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ ؟ قَالَ : مَا لَا يَقْبَلُ عَمَلًا إِلَّا بِهِ ، فَقَالَ : وَمَا ذَلِكَ ؟ قَالَ : الْإِيمَانُ بِاللَّهِ ، الَّذِي هُوَ أَعْلَى الْأَعْمَالِ دَرَجَةً وَ أَسْنَاهَا حَقًّا وَأَشْرَفُهَا مَنَزَلَةً ، قُلْتُ : أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ أَقَوْلٌ وَ عَمَلٌ أَمْ قَوْلٌ يَلَا عَمَلٌ ؟ قَالَ : الْإِيمَانُ عَمَلٌ كُلُّهُ ، وَ الْقَوْلُ بَعْضُ ذَلِكَ الْعَمَلِ يَقْرِئُ مِنَ اللَّهِ بَيْتَهُ فِي كِتَابِهِ ، وَاضِحٌ نَوْرُهُ ، ثَابِتٌ حُجَّتُهُ ، يَشْهَدُ بِهِ الْكِتَابُ وَيَدْعُو إِلَيْهِ ، قُلْتُ : صِفْ لِي ذَلِكَ حَتَّى أَفْهَمَهُ ، فَقَالَ : إِنَّ الْإِيمَانَ حَالَاتٌ وَ دَرَجَاتٌ وَ

دارد که زوبیله ما کند و بشهادت ما شهادت دهد و عبادت ما انجام دهد و ولی ما رادوست و دشمن ما رادشمن دارد ، این شخص مسلمانست . فرمود : غیثمه راست گفته است .
عرض کردم : و راجع بایمان از شما پرسیده و فرموده اید : ایمان بخداست و تصدیق کتاب خدا و نافرمانی نکردن خدا ، فرمود : غیثمه راست گفته است .

٦ - جمیل بن دراج گوید : از امام صادق علیه السلام ایمان را پرسیدم ، فرمود : شهادت بیدگانگی خدا و رسالت محمد است . عرض کردم : آیا شهادت عمل نیست ؟ فرمود : چرا ، عرض کردم : پس عمل هم جزء ایمانست ؟ فرمود : ایمان برای مؤمن جز با عمل ثابت نماند و عمل جزئی از ایمانست .
٧ - مردی از عالم علیه السلام (که گویا مقصود موسی بن جعفر علیه السلام است) پرسید که : ای عالم ! بمن بفرما : چه عملی نزد خدا بهتر است ؟ فرمود : چیزی که هیچ عملی بدون آن پذیرفته نکردد : آن مرد گفت : آن چیست ؟ ایمان بخداست که از همه اعمال درجه اش بالاتر و بهره اش روشن تر [بلندتر] و مقامش شریف تر است .

عرض کردم : بمن بفرما آیا ایمان گفتار و کردارست یا گفتار بدون کردار ؟ فرمود : ایمان تمامش کردار است و گفتار برخی از آن کردار است ، مطابق فریضه ای که از خدا رسیده و در کتابش بیان فرموده که نورش روشن است و حجتش پا برجا ، و قرآن بآن گواهی دهد و بسوی آن دعوت کند .
عرض کردم : این را برایم توضیح فرما تا بفهمم ، فرمود : ایمان را حالات و درجات و طبقات و مراتبی است ، برخی از آن تمامست و بنهایت کمال رسیده و برخی از آن ناقص است و بنهایت نمان رسیده و برخی از آن نهادش رجحان دارد .

طَبَقَاتُ وَمَنَازِلُ قِيمَتِهِ التَّمَامُ الْمُنتَهَى تَمَامُهُ وَمِنْهُ النَّاقِصُ الْمُنتَهَى نُقْصَانُهُ وَمِنْهُ الرَّاحِدُ الرَّاجِحُ زِيَادَتُهُ قُلْتُ : وَإِنَّ الْإِيمَانَ لَيَتِمُّ وَيَزِيدُ وَيَنْقُصُ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : وَكَيْفَ ذَلِكَ ؟ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَرَضَ الْإِيمَانَ عَلَى جَوَارِحِ بَنِي آدَمَ وَقَسَمَهُ عَلَيْهَا وَقَرَأَ قَوْلَهَا ، فَلَيْسَ مِنْ جَوَارِحِهِمْ جَارِحَةٌ إِلَّا وَهِيَ مُوَكَّلَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ بِغَيْرِ مَا وَكَلَتْ بِهِ أُخْتَهَا ، فَمِنْهَا قَلْبُهُ الَّذِي بِهِ يَعْقِلُ وَ يَفْقَهُ وَيَفْهَمُ وَهُوَ أَمْرٌ بَدَنِي الَّذِي لَا تَرُدُّ الْجَوَارِحُ وَلَا تَصُدُّ إِلَّا عَنْ رَأْيِهِ وَأَمْرِهِ ، وَمِنْهَا يَدَاهُ اللَّتَانِ يَبْطِشُ بِهِمَا وَرِجْلَاهُ اللَّتَانِ يَمْشِي بِهِمَا وَقَرَجُهُ الَّذِي الْبَاءُ مِنْ قَبْلِهِ وَلسَانُهُ الَّذِي يَنْطِقُ بِهِ الْكِتَابُ وَيَشْهَدُ بِهِ عَلَيْهَا وَعَيْنَاهُ اللَّتَانِ يُبْصِرُ بِهِمَا ، وَآذُنَاهُ اللَّتَانِ يَسْمَعُ بِهِمَا وَقَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ غَيْرَ مَا قَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ وَقَرَضَ عَلَى اللِّسَانِ غَيْرَ مَا قَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ وَقَرَضَ عَلَى الْعَيْنَيْنِ غَيْرَ مَا قَرَضَ عَلَى السَّمْعِ وَقَرَضَ عَلَى السَّمْعِ غَيْرَ مَا قَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ وَقَرَضَ عَلَى الْيَدَيْنِ غَيْرَ مَا قَرَضَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ وَقَرَضَ عَلَى الرِّجْلَيْنِ غَيْرَ مَا قَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ وَقَرَضَ عَلَى الْفَرْجِ غَيْرَ مَا قَرَضَ عَلَى الْوَجْهِ ، فَأَمَّا مَا قَرَضَ عَلَى الْقَلْبِ مِنَ الْإِيمَانِ فَالْإِقْرَارُ وَالْمَعْرِفَةُ وَالتَّصَدِيقُ وَالتَّسْلِيمُ وَالْعَقْدُ وَالرِّضَا بِأَنَّ لِلَّهِ إِلَّا اللَّهَ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، أَحَدًا ، صَمَدًا ، أَمْ يَتَّخِذُ صَاحِبَةً وَلَا وُلَدًا وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُهُ عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ .

عرض کردم : ایمان هم تمام و زیاد و کم میشود ؟ فرمود : آری .

عرض کردم : چگونه ؟ فرمود : خدای تبارک و تعالی ایمان را بر اعضا بنی آدم واجب ساخته و قسمت نموده و بخش کرده است و هیچ عضوی نیست ، جز اینکه وظیفه ایمانیش غیر از وظیفه عضو دیگر است ، یکی از اعضا قلب انسانست که با آن تفکر و درک و فهم میکند و آن امیر بدن اوست که اعضا دیگرش جز با رأی و فرمان او در کاری ورود و خروج نمیکنند . و یکی دو دست اوست که آنها را دراز میکند و دو پای او که با آنها راه میرود و فرجش که شهوت جنسی از ناحیه اوست و زبانش که قرآن [نامه اعمالش] بآن گویاست و بر آن گواهی دهد (اختلال این عبارت برای اینست که دوسطرا از روایت در اینجا افتاده است ، بحديث اول باب رجوع شود) و دو چشمش که با آنها میبیند و دو گوشش که با آنها میشنود .

بر دل واجب شده غیر از آنچه بر زبان واجب گشته و بر زبان واجب آمده غیر از آنچه بر چشمها واجب گردیده و بر چشمها واجب گشته غیر از آنچه بر گوش واجب شده و بر گوش واجب گردیده غیر از آنچه بر دستها واجب آمده و بر دستها واجب گشته غیر از آنچه بر پاها واجب شده و بر پاها واجب گردیده غیر از آنچه بر فرج واجب آمده و بر فرج واجب آمده غیر از آنچه بر چهره واجب گشته است .

اما آنچه از ایمان بردل واجب آمده اقرار و معرفت و تصدیق و ثبات و رضایت به اینست که جز خدای یگانه ، بی شریک ، فرد ، بی نیاز که همسر و فرزندی نکرفته ، شایسته پرستش نیست و اینکه محمد صلی الله علیه و آله بنده و رسول اوست .

﴿۱۵۲۰﴾ مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنِ الْأَشْعَثِ بْنِ عُمَيْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَفْصِ بْنِ خَارِجَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : - وَسَأَلَهُ رَجُلٌ عَنْ قَوْلِ الْمُرْجِيَّةِ فِي الْكُفْرِ وَالْإِيمَانِ وَقَالَ : إِنَّهُمْ يَحْتَجُونَ عَلَيْنَا وَيَقُولُونَ : كَمَا أَنَّ الْكَافِرَ عِنْدَنَا هُوَ الْكَافِرُ عِنْدَ اللَّهِ فَكَذَلِكَ نَجِدُ الْمُؤْمِنَ إِذَا أَقْرَأَ بِإِيمَانِهِ أَنَّهُ عِنْدَ اللَّهِ مُؤْمِنٌ ، فَقَالَ : - سُخَانَ اللَّهِ وَكَفَى يَسْتَوِي هَذَانِ ؟ وَالْكَفْرُ إِقْرَأُ مِنَ الْعَبْدِ فَلَا يُكَلِّفُ بَعْدَ إِقْرَائِهِ بَيِّنَتَهُ ، وَالْإِيمَانُ دَعْوَى لَا تَجُوزُ إِلَّا بِبَيِّنَتِهِ ، وَبَيِّنَتُهُ عَمَلُهُ وَنِيَّتُهُ ، فَإِذَا اتَّفَقَا فَالْعَبْدُ عِنْدَ اللَّهِ مُؤْمِنٌ وَالْكَفْرُ مَوْجُودٌ بِكُلِّ جَهَةٍ مِنْ هَذِهِ الْجِهَاتِ الثَّلَاثِ مِنْ نِيَّتِهِ أَوْ قَوْلِهِ أَوْ عَمَلِهِ وَالْأَحْكَامُ تَجْرِي عَلَى الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ ، فَمَا أَكْثَرَ مَنْ يَشْهَدُ الْمُوْمِنُونَ بِالْإِيمَانِ وَ يَجْرِي عَلَيْهِ أَحْكَامُ الْمُؤْمِنِينَ وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ كَافِرٌ وَقَدْ أَصَابَ مَنْ أَجْرَى عَلَيْهِ أَحْكَامُ الْمُؤْمِنِينَ بِظَاهِرِ قَوْلِهِ وَعَمَلِهِ .

توضیح - این روایت مختصری است از روایت شماره ۱۵۱۴ که با تغییرات اخلال آوری از نسخ

در اینجا نقل شده است .

۸ - محمد بن حفص خارجه گوید : شنیدم مردی از امام صادق عليه السلام از قول مرجئه راجع بکفر و ایمان پرسید و مرزگرد : مرجئه بر ما احتجاج میکنند و میگویند : چنانکه کسی را که ماکافر میدانیم ، نزد خدا هم کافر است ، همچنین مؤمن هم زمانیکه با یمائش اقرار کرد او را نزد خدا مؤمن می دانیم ، حضرت فرمود ، سبحان الله ! چگونه این دو برابرند ؟ در صورتیکه کفر فقط اقرار بنده است (باینکه خدای نیست) پس از اقرارش از او گواه و دلیلی نخواهند ، ولی ایمان ادعائی است که جز با دلیل ثابت نشود ، و دلیل مؤمن عمل و نیت او است که اگر متفق شدند (نیت و عمل) بنده نزد خدا مؤمن است ، و کفر بیهیک از این سه جهت نیت و قول و عمل ثابت میشود (پس مؤمن کسی است که به یگانگی خدا و رسالت پیغمبر خاتم یزبان شهادت دهد و عقیده قلبی و نیتش هم همین باشد و مقررات عملی اسلام را هم انجام دهد ، و اگر یکی از این سه نباشد کافر است) ولی احکام طبق گفتار و کردار جاری میشود (پس بمحض اینکه شخصی را دیدیم شهادتین میگوید و مقررات عملی اسلام را انجام میدهد ، باید او را مؤمن بدانیم و احکام ایمان را نسبت با و اجرا کنیم ، اگر چه عقیده و نیتش بر خلاف گفتار و کردارش باشد) زیرا چه بسا شخصی که مؤمنین با یمائش شهادت دهند و احکام مؤمنین را بر او جاری کنند (مثل اینکه پشت سرش نماز خوانند و شهادتش را بپذیرند) ولی او نزد خدا کافر باشد (برای آنکه بخدا یا پیغمبر عقیده نداشته باشد) و کسی هم که از روی ظاهر گفتار و کردارش احکام مؤمنین را بر او جاری کرده ، دست رفته است (زیرا کسی از عقیده و باطن دیگری خبر ندارد و اگر مردم مأمور بکنجکاو از باطن و حقیقت میبوندند ، امر دعاوی و شهادت و بلکه نظام زندگی مختل میگشت) .

شرح - مرجئه جماعتی هستند که عقیده دارند با وجود ایمان هیچ گناهی زیان ندارد و مؤمن هر چند گناه داشته باشد اگر چه کبائر باشد ، بیبشت میرود و با وجود کفر هیچ طاعتی سود ندهد ، ولی پیدا است که

((بَابُ))

﴿السَّبْقُ إِلَى الْإِيمَانِ﴾

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ بُرَيْدٍ قَالَ : حَدَّثَنَا أَبُو عَمْرٍو الرَّبِيعِيُّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : إِنَّ لِلْإِيمَانِ دَرَجَاتٍ وَمَنَازِلَ ، يَتَفَاوَضُ الْمُؤْمِنُونَ فِيهَا عِنْدَ اللَّهِ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : صِفْ لِي رَجَمَكَ اللَّهُ حَتَّى أَقْبَهُمْ ، قَالَ : إِنَّ اللَّهَ سَبَّوْا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ كَمَا يَسْبِقُ بَيْنَ الْخَيْلِ يَوْمَ الرِّهَانِ ، ثُمَّ فَضَّلَهُمْ عَلَى دَرَجَاتِهِمْ فِي السَّبْقِ إِلَيْهِ ، فَجَعَلَ كُلَّ أَمْرٍ مِنْهُمْ عَلَى دَرَجَةٍ سَبَقِهِ ، لَا يَنْقُصُهُ فِيهَا مِنْ حَقِّهِ وَلَا يَتَقَدَّمُ مَسْبُوقٌ سَابِقًا وَلَا مَفْضُولٌ

قسمت دوم عقیده آنها درست است و قسمت اولش نادرست ، و آنها هم برای تصحیح قسمت اول عقیده خود ب قسمت دوم تمسک نموده و قیاس میکردند ، امام صادق عليه السلام با کمال وضوح بیان فرمود که این قیاس مع الفارق است ، زیرا ایمان ادعاء و اثبات امریست که سه جزء دارد ، و باید هر سه جزئیش ثابت شود : ۱- اقرار ذبانی . ۲- عقیده قلبی . ۳- اعمال و کردار بدنی ، اینست ایمان واقعی و حقیقی ، ولی در ایمان ظاهری تنها دو جزء اول و سوم کافی است و جز دوم لازم نیست ، ولی کفر نبودن یکی از این سه چیز است که بعضی انکار خدا ثابت میشود .

هر چه بمعنی تأخیر اندازنده و دنبال آورنده است و این دسته را از آن جهت هر چه نامیدند که برخلاف اهل ایمان عمل را از نیت پس اندازند و در ردیفش نیاورند و بعضی هر چه را از ماده رجا « امیدواری » گرفته اند ، زیرا این طایفه گنهکاران را امیدواری میدهند و مرجه به پنج دسته تقسیم میشوند : ۱- یونسیه . ۲- عبیدیه . ۳- غسانیه . ۴- ثوبانیه . ۵- ثومنیه .

این پنج دسته هر یک رهبر مذهبی مخصوصی دارند که باعتبار نام آن رهبر نامیده میشوند ، چنانکه یونسیه پیروان یونس غیری باشند و ثومنیه پیروان ابی معاذ ثومنی و هر یک از این پنج دسته در مقام بیان عقیده خود براه مخصوصی رفته اند که مرحوم مجلسی در مرآت العقول ج ۲ ص ۵۷ ذکر میکند .

﴿بیشی گرفتن در ایمان﴾

۱- زیری گوید : امام صادق عليه السلام عرض کردم : برای ایمان درجات و مراتبی است که مؤمنین نسبت بآنها نزد خدا بر یکدیگر برتری دارند؟ فرمود : آری ، عرض کردم : خدا رحمت کند ، برایم توضیح ده تا بفهمم . فرمود :

خدا میان مؤمنین مسابقه قرار داد ، چنانکه میان اسبان ، در روز اسب دوانی مسابقه گذارند . و آنها را بحسب درجات سبقت فضیلت بخشید . و هر یک از مؤمنین را طبق درجه سبقتش قرار داد و حق او را از آن درجه نکاست و هیچ دنبالی از جلو افتاده (نزد خدا) پیشی نگیرد و نه هیچ کم

فأضلاً، تفاضلٌ بذلك أو ائلاً هذِهِ الأُمَّةُ وَأَوَّاحِرُهَا وَلَوْ لَمْ يَكُنْ لِلشَّايِقِ إِلَى الأِيْمَانِ فَضْلٌ عَلَى الْمَسْبُوقِ إِذَا لَلْحَقِّ آخِرُ هذِهِ الأُمَّةِ أَذَلُّهَا ، نَعَمْ وَ لَتَقْدِمُ مُوَهُمُ إِذَا لَمْ يَكُنْ لِمَنْ سَبَقَ إِلَى الأِيْمَانِ الْفَضْلُ عَلَى مَنْ أُتْبَأَ عَنْهُ وَلَكِنْ بِدَرَجَاتِ الأِيْمَانِ قَدَّمَ اللهُ الشَّايِقِينَ وَبِالإِطْءَاءِ عَنِ الأِيْمَانِ أَحْرَأَ اللهُ الْمُقْصِرِينَ لِأَنَّا نَجِدُ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ مِنَ الآخِرِينَ مَنْ هُوَ أَكْثَرُ عَمَلًا مِنَ الأَوَّلِينَ وَأَكْثَرُهُمْ صَلَاةً وَصَوْمًا وَحَجًّا وَزَكَاةً وَجِهَادًا وَإِنْفَاقًا وَلَوْ لَمْ يَكُنْ سَوَاقُ يُفْضَلُ بِهَا الْمُؤْمِنُونَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا عِنْدَ اللهِ لَكَانَ الآخِرُونَ بِكَثْرَةِ الْعَمَلِ مُقَدَّمِينَ عَلَى الأَوَّلِينَ وَلَكِنْ أَيْ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُذْرِكَ آخِرُ دَرَجَاتِ الأِيْمَانِ أَوَّلَهَا ، وَيُقَدَّمَ فِيهَا مَنْ أَحْرَأَ اللهُ أَوْ يُؤَحَّرَ فِيهَا مَنْ قَدَّمَ اللهُ . قُلْتُ : أَخْبِرْنِي عَمَّا نَدَّبَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ الْمُؤْمِنِينَ إِلَيْهِ مِنَ الإِسْتِبَاقِ إِلَى الأِيْمَانِ ، فَقَالَ : قَوْلُ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ : وَسَاقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ، وَقَالَ

فضیلتی بر صاحب فضیلت ، از اینجهت پیشینیان و پسینیان اینامت بر یکدیگر برتری یافتند و اگر پیشرو در ایمانرا بر عقب افتاده فضیلتی نبود ، آخر اینامت (از نظر مقام و فضیلت) باولش میجسید (ودر يك رتبه قرار میگرفتند ، در صورتیکه اصحاب پیغمبر و مسلمین صدر اول، اسلامرا پایه گذاری کردند و آخرین از کوشش آنها بهره مند شدند) آری میجسید بلکه از آنها پیش میافتادند در صورتیکه پیشرو در ایمانرا بر عقب افتاده آن فضیلتی نبود .

لیکن خدا بسبب درجات ایمان پیشروان در ایمان را مقدم داشته و بسبب عقب افتادن از ایمان کوتاهی کننده گانرا مؤخر داشته (یعنی از لحاظ رتبه و فضیلت) زیرا بعضی از مؤمنین متأخر را می بینیم که نماز و روزه و حج و زکاة و جهاد و انفاقشان از پیشینیان بیشتر است و اگر سوابق فضیلتی که مؤمنین بسبب آن بر یکدیگر ترجیح پیدا میکنند نمیبود ، میبایست متأخرین بواسطه عمل بسیار خود ، بر پیشینیان مقدم باشند ، ولی خدای عز و جل هرگز نخواستہ شخصی که در پائین ترین درجات ایمان قرار دارد بدرجه جلوتر برسد و آنکه را خدا مؤخر داشته مقدم شود یا آنکه را مقدم داشته مؤخر گردد (زیرا اولاً فضیلت و درجه نزد خدا بزیادی عمل نیست و ثانیاً پیشینیان در ایمان بر متأخرین سبقت دارند و ایمان آنها سبب ایمان متأخرین گشته علاوه بر صعوبت و مشقت بسیاری که در ایمان آوردن آنها بود ، بواسطه تقیه و قلت عدد و آزار مشرکین) .

عرض کردم : پیشی گرفتن بسوی ایمانیکه خدا مؤمنین را در این گفتار خویش دعوت فرموده است بمن خیرد : « پیشی گیرید بسوی آمرزش پرورد گارتان و بهشتی که پهنای آن آسمان و زمین است و برای کسانیکه بخدا و پیغمبران وی ایمان آورده اند آماده شده ، ۲۱ سوره ۵۷ ، و فرموده : « پیشی گرفتنی که پیشی گرفته اند ، آنها مفر باند ، ۱۰ سوره ۵۶ ، و فرموده : « پیشروان نخستین ، از مهاجر و انصار و کسانیکه باحسان از آنها پیروی کردند ، خدا

«الشَّائِقُونَ الشَّائِقُونَ أُولَئِكَ الْمَقْرُبُونَ» وَقَالَ: «وَالشَّائِقُونَ الْأَوْلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ» فَبَدَأَ بِالْمُهَاجِرِينَ الْأَوْلِينَ عَلَى دَرَجَةِ سَبْقِهِمْ ، ثُمَّ نَسَى بِالْأَنْصَارِ ثُمَّ ثَلَّثَ بِالتَّابِعِينَ لَهُمْ بِإِحْسَانٍ ، فَوَضَعَ كُلَّ قَوْمٍ عَلَى قَدْرِ دَرَجَاتِهِمْ وَمَنَازِلِهِمْ عِنْدَهُ ثُمَّ ذَكَرَ مَا فَضَّلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ أَوْلِيَاءَهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ ، وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ : «تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ» - إِلَى آخِرِ الْآيَةِ - وَقَالَ : «وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَى بَعْضٍ» وَقَالَ : «انظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَللْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا» وَقَالَ : «هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ» وَقَالَ : «وَيُؤْتِي كُلَّ ذِي فَضْلٍ فَسَلَّهُ» وَقَالَ : «الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِنْدَ اللَّهِ» وَقَالَ : «فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً» وَقَالَ : «لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدِ وَقَاتَلُوا» وَقَالَ : «يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ» وَقَالَ : «ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَطْؤُونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ الْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوِّ نِيْلًا

از آنها راضی گشته و آنها از خدا ، ۱۰۰ سوره ۹ ، پس خدا به مهاجرین نخستین طبق درجه پیشرویشان آغاز فرمود ، و در درجه دوم انصار و در سوم پیروان باحسان از آنها را ذکر فرمود ، و هر گروهی را باندازه درجات و مراتبشان نزد خود جایگزین فرمود . سپس آنچه را خدای عزوجل بسبب آن بعضی از اولیائش را بر بعضی دیگر ترجیح داده بیان میفرماید : «بعضی از این رسولانرا بر بعضی دیگر فضیلت بخشیدیم . بعضی از آنها با خدا سخن گفت و درجات برخی را بلندتر از دیگران فرمود : تا آخر آیه ۲۵۳ سوره ۲ » .

و نیز فرمود : «بعضی از پیغمبرانرا بر بعضی دیگر فضیلت دادیم ، ۵۵ سوره ۱۷ ، و باز فرمود : «بنگر چگونه برخی را بر برخی فضیلت دادیم و درجات آخرت بیشتر و ترجیح آن بالا تراست ، ۲۱ سوره ۱۷ ، و فرمود : «آنها نزد خدا درجاتی دارند ۱۶۳ سوره ۳ ، و فرمود : «فضیلت هر صاحب فضیلتی را خواهد داد ، ۳ سوره ۱۱ ، و فرمود : «کسانیکه ایمان آورده و هجرت نموده و با مال و جان خود در راه خدا جهاد کردند ، نزد خدا مقام بیشتری دارند ، ۲۰ سوره ۹ ، و فرمود : «خدا مجاهدین را بر بازنشستگان پیاداشی بزرگه فرونی بخشیده ، و آن پاداش درجات و آمرزش و رحمت اوست ، ۹۵ سوره ۴ ، و فرمود : «آنکس از شما که پیش از فتح انفاق کرده و کار زار نموده (با دیگران) برابر نیست درجه آنها از کسانیکه پس از فتح انفاق کرده و کار زار نموده بر تراست ، ۱۰ سوره ۵۷ ، و فرمود : «خدا درجات کسانی از شما را که ایمان دارند با کسانیکه دانش یافته اند ، بالا میبرد ، ۱۱ سوره ۵۸ ، و فرمود

إِلَّا كَتَبَ لَهُمْ بِهِ عَمَلٌ صَالِحٌ، وَقَالَ: «وَمَا تَقْدِرُوا لِي أَنْفُسَكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُونَهُ عِنْدَ اللَّهِ، وَقَالَ: «فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ» وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ» فَبُذِلَ ذِكْرُ دَرَجَاتِ الْإِيمَانِ وَمَنَازِلِهِ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ .

((بَاب))

﴿درجات الایمان﴾

۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَجْزُوبٍ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي الْأَخْوَسِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَصَّعَ الْإِيمَانَ عَلَى سَبْعَةِ أَسْمَاءٍ عَلَى الْبِرِّ وَالصِّدْقِ وَالْبَيْتَيْنِ وَالرِّضَا وَالْوَفَاءَ وَالْعِلْمَ وَالْحِلْمَ، ثُمَّ قَسَمَ ذَلِكَ بَيْنَ النَّاسِ، فَمَنْ جَعَلَ فِيهِ هَذِهِ

و این برای آنستکه ایشانرا در راه خدا تشنگی ورنج و کرسنگی نرسد، و در جائیکه کافران را بخشم آرد قدم نهند و از دشمنی بمتصدی نرسند، جز آنکه بسبب آن برای ایشان عمل شایسته می نوشته شود، ۱۲۰ سوره ۹، و فرموده: «هر خیری که برای خود پیش فرستید آنرا نزد خدا میباید، ۱۱۰ سوره ۲، و فرموده: «هر که هموزن ذره می نیکی کند، آن را به بیند، و هر که هم وزن ذره می بدی کند، آنرا ببیند ۸ سوره ۹۹، اینست بیان درجات و مراتب ایمان نزد خدای عزوجل.

شرح - چنانچه در باب سابق ذکر شد، ایمان شیء واحدی نیست که در همه افراد مؤمنین یکسان و برابر باشد، بلکه حقیقتی است قابل تشکیک و دارای درجات و مراتب متعدد که اجزاء آن برابر اعضاء بدن انسان بخش و تقسیم شده است و هر مؤمنی باعتبار انجام دادن اجزاء ایمان که نماز و حج و انفاق و امثال آنست، از لحاظ کمی و زیادی و پیشی گرفتن و تأخیر انداختن وجوهات دیگر، درجه و مقامش بهمان اندازه نزد خدا محفوظ است، بطوریکه شاید دوتن از افراد مؤمنین از لحاظ درجه ایمانی نزد خدا یکسان و برابر نباشند.

مقصود از انتقاد این باب و این روایت مفصل با شواهد بسیاری که از آیات قرآن ذکر شد، اثبات همین معنی است که: درجات مؤمنین باندازه اعمال نیکشان با حساب دقیق نزد خدا محفوظ است مهاجرین و انصار و تابعین را در یک ترازو نگذاشته و پیغمبران و رسولان خویش را بیک چشم ننگریسته و نسبت بمعمل خیر و شرمثال ذره را از نظر دور نداشته، و تنها عمل صالح ایمانی را موجب فضیلت و درجه و مقام دانسته، نه ثروت و سیادت و حسب و نسب و جهات دیگر را.

﴿درجات ایمان﴾

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود: خدای عزوجل ایمان را هفت سهم کرد: ۱- نیکوکاری، ۲- راستگویی

۳- یقین، ۴- رضا، ۵- وفاء، ۶- علم، ۷- بردباری.

سپس آنرا میان مردم تقسیم فرمود، بهر کس هفت سهم داد، او کامل است و بردارنده ایمان، و

السَّبْعَةَ الْأَسْهُمَ قَبُولًا كَامِلًا ، مُحْتَمِلًا ؛ وَ قَسَمَ لِبَعْضِ النَّاسِ السَّهْمَ وَ لِبَعْضِ السَّهْمَيْنِ وَ لِبَعْضِ الثَّلَاثَةِ حَتَّى انْتَهَوْا إِلَى [الْأَسْبَعَةِ] ثُمَّ قَالَ : لَا تَحْمِلُوا عَلَى صَاحِبِ السَّهْمِ سَهْمَيْنِ وَلَا عَلَى صَاحِبِ السَّهْمَيْنِ ثَلَاثَةً فَتَبْهَمُوهُمْ . ثُمَّ قَالَ كَذَلِكَ حَتَّى انْتَهَوْا إِلَى [الْأَسْبَعَةِ] .

۴- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، وَ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى جَمِيعًا ، عَنِ ابْنِ قُضَّالٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ ، عَنِ أَبِي الْيَقْطَانَ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ الصَّحَّاحِ ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا سَرَّاجٍ وَ كَانَ خَادِمًا لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : بَعَثَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي حَاجَةٍ وَهُوَ بِالْحِجْرَةِ أَنَا وَ جَمَاعَةٌ مِنْ مَوَالِيهِ قَالَ : فَأَنْطَلَقْنَا فِيهَا ثُمَّ رَجَعْنَا مُغْتَمِبِينَ قَالَ : وَ كَانَ فِرَاشِي فِي الْخَائِرِ الَّذِي كُنَّا فِيهِ نَزُولًا ، فَجِئْتُ وَ أَنَا بِخَالٍ قَرَمِيَّتٌ يَنْقُصِي قَبِينَا أَنَا كَذَلِكَ إِذَا أَنَا بِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَدْ أَقْبَلَ قَالَ : فَقَالَ : قَدْ أَتَيْتَاكَ أَوْ قَالَ : جِئْنَاكَ ، فَاسْتَوَيْتُ جَالِسًا وَ جَلَسَ عَلَيَّ صَدْرُ فِرَاشِي فَسَأَلَنِي عَمَّا بَعَثَنِي لَهُ فَأَخْبَرْتُهُ ، فَحَمِدَ اللَّهُ . ثُمَّ جَرَى ذِكْرُ قَوْمٍ فَقُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنَّا تَبَرَأُ مِنْهُمْ ، إِيَّاهُمْ لَا يَقُولُونَ مَا نَقُولُ . قَالَ : فَقَالَ : يَتَوَلَّوْنَا وَلَا يَقُولُونَ مَا نَقُولُونَ تَبَرُّونَ مِنْهُمْ ؟

بیرخی از مردم فقط یکسهم داد و بیعضی دو سهم و بدسته می سه سهم تا بهفت سهم قسمت کرد ، سپس فرمود یکسکه یک سهم ایمان دارد باندازه دوسهم تحمیل نکنید و نه یکسکه که دو سهم دارد باندازه سه سهم که سنگین بارشان خواهد کرد ، آنکاه فرمود : همچنین تا بهفت سهم برسند (یعنی بر سه سهمی باندازه چهار سهم تحمیل نکنید و بر چهار سهمی باندازه پنج سهم و بر او باندازه شش سهم و بر او باندازه هفت سهم) .
توضیح - مقصود اینستکه استعداد و قابلیت اشخاص در پذیرش ایمان مختلف است و خدا هر کس را باندازه استعدادش تکلیف کرده و بازخواست مینماید ، شما هم در علوم و اعمال و اخلاق دینی ، از هر کس بقدر وسع و طاقت و استعداد و قابلیتش متوقع باشید که تحمیل بیش از استعداد و طاقت او را سنگین باروخسته و وامانده کند .

۲- مردی سراج که خدمتگزار امام صادق عليه السلام بود گوید : زمانی که امام صادق عليه السلام در حیره بود ، مرا با جماعتی از دوستانش پی کاری فرستاد ، ما رفتیم ، سپس وقت نماز عشا [اندوهکین] مراجعت کردیم ، بستر من در گودی زمینی بود که در آنجا منزل کرده بودیم ، من با حال خستگی و ضعف آمدم و خود را انداختم ، در آنمیان امام صادق عليه السلام آمد و فرمود ، نزد تو آمدم (۱) من راست نشستم و حضرت هم سر بستر من نشست و از کاریکه مرا دنبالش فرستاده بود پرسید ، من هم گزارش دادم ، حضرت حمد خدا کرد .

سپس از گروهی سخن بمیان آمده که من عرض کردم: قربانت کردم ، ما از آنها بیزاریم چون میجویم زیرا

(۱) راوی پادش نبوده که حضرت بلفظ اتیناک فرمود یا جئناک ولی هر دو بیک معنی است .

قَالَ : قُلْتُ : نَعَمْ قَالَ : فَهَذَا عِنْدَنَا مَالِيَسٍ عِنْدَكُمْ فَيَنْبَغِي لَنَا أَنْ نَبْرَأَ مِنْكُمْ ؟ قَالَ : قُلْتُ : لَا جُعِلْتُ فِدَاكَ . قَالَ : وَهَذَا عِنْدَ اللَّهِ مَالِيَسٍ عِنْدَنَا أَفْتَرَاهُ أَطْرَحْنَا ؟ قَالَ : قُلْتُ : لَا وَاللَّهِ جُعِلْتُ فِدَاكَ . مَا نَقَعَلُ ؟ قَالَ : فَتَوَلَّوهُمْ وَلَا تَبْرَأُوا مِنْهُمْ ، إِنَّ مِنَ الْمُسْلِمِينَ مَنْ لَهُ سَهْمٌ وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ سَهْمَانِ وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ ثَلَاثَةُ أَسْهُمٍ ؛ وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ أَرْبَعَةُ أَسْهُمٍ ؛ وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ خَمْسَةُ أَسْهُمٍ ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ سِتَّةُ أَسْهُمٍ ، وَمِنْهُمْ مَنْ لَهُ سَبْعَةُ أَسْهُمٍ

فَلَيْسَ يَنْبَغِي أَنْ يُحْمَلَ صَاحِبُ السَّهْمِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ السَّهْمَيْنِ وَالصَّاحِبُ السَّهْمَيْنِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الثَّلَاثَةِ وَالصَّاحِبُ الثَّلَاثَةِ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الْأَرْبَعَةِ وَالصَّاحِبُ الْأَرْبَعَةَ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ الْخَمْسَةِ وَالصَّاحِبُ الْخَمْسَةَ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ السِتَّةِ وَالصَّاحِبُ السِتَّةَ عَلَى مَا عَلَيْهِ صَاحِبُ السَّبْعَةِ وَسَاضِرْبُ لَكَ مَثَلًا إِنْ رَجُلًا كَانَ لَهُ جَارٌ وَكَانَ نَصْرَانِيًّا فَدَعَاهُ إِلَى الْإِسْلَامِ وَرَبَّيْتَهُ لَهُ فَأَجَابَهُ فَأَتَاهُ سَخِيرًا فَقَرَعَ عَلَيْهِ الْبَابَ فَقَالَ لَهُ : مَنْ هَذَا ؟ قَالَ : أَنَا فَلَانٌ قَالَ : وَمَا حَاجَتُكَ ؟ فَقَالَ : تَوَضَّأَ وَالَيْسَ تَوْبِيكَ وَمَرَّ بِنَا إِلَى الصَّلَاةِ قَالَ : فَتَوَضَّأَ وَلَيْسَ تَوْبِيَّ وَخَرَجَ مَعَهُ ، قَالَ : فَصَلَّيَا مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ صَلَّيَا الْفَجْرَ ثُمَّ مَكَّنَّا حَتَّى أَصْبَحْنَا ، فَقَامَ الَّذِي كَانَ نَصْرَانِيًّا يُرِيدُ مَنَزَلَهُ ، فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ : أَيْنَ

آنها با آنچه ما عقیده داریم عقیده ندارند ، فرمود : آنها ما را دوست دارند و چون عقیده شما را ندارند از آنها بیزاری میجوئید ؟ گفتم : آری ، فرمود : ما هم عقایدی داریم که شما ندارید ، پس سزاوار است که ما هم از شما بیزاری جوئیم ؟ عرض کردم : نه ، قربانت کردم . فرمود : نزد خدا هم حقایقی است که نزد ما نیست ، گمان داری خدا ما را دور میاندازد ؟ عرض کردم : نه بخدا ، قربانت کردم ، نمیکنیم (از آنها بیزاری نمیجوئیم) فرمود : آنها را دوست بدارید و از آنها بیزاری مجوئید ، زیرا برخی از مسلمین یکسهم و برخی دو سهم و برخی سه سهم و برخی چهار سهم و برخی پنج سهم و برخی شش سهم و برخی هفت سهم (از ایمان را) دارند .

پس سزاوار نیست که صاحب یکسهم را بر آنچه صاحب دو سهم دارد ، وا دارند و نه صاحب دو سهم را بر آنچه صاحب سه سهم دارد و نه صاحب سه سهم را بر آنچه صاحب چهار سهم دارد و نه صاحب چهار سهم را بر آنچه صاحب پنج سهم دارد و نه صاحب پنج سهم را بر آنچه صاحب شش سهم دارد و نه صاحب شش سهم را بر آنچه صاحب هفت سهم دارد (یعنی از مقدار استعداد و طاقت هر کس بیشتر نباید متوقع بود) . اکنون برایت مثلی میزنم : مردی (از اهل ایمان) همسایه‌ی نصرانی داشت ، او را باسلام دعوت کرد و در نظرش جلوه داد تا بپذیرفت . سحرگاه نزد تازه مسلمان رفت و در زد ، گفت : کیست ؟ گفت : من فلانی هستم ، گفت : چکار داری ؟ گفت : وضو بگیر و جامه‌هایت را بپوش و همراه ما بنماز بیا ، او وضو گرفت و جامه‌هایش را پوشید و همراه او شد ، هر چه خدا خواست نماز خواندند (نماز بسیاری

تَدَهَتْ؟ النَّهَارُ قَصِيرٌ وَالَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ الظُّهْرِ قَلِيلٌ؟ قَالَ: فَجَلَسَ مَعَهُ إِلَى أَنْ صَلَّى الظُّهْرَ، ثُمَّ قَالَ: وَمَا بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ قَلِيلٌ فَاحْتَبَسَهُ حَتَّى صَلَّى الْعَصْرَ، قَالَ: ثُمَّ قَامَ وَأَزَادَ أَنْ يَنْصَرِفَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَقَالَ لَهُ: إِنَّ هَذَا آخِرُ النَّهَارِ وَأَقَلُّ مِنْ أَوَّلِهِ فَاحْتَبَسَهُ حَتَّى صَلَّى الْمَغْرِبَ ثُمَّ أَزَادَ أَنْ يَنْصَرِفَ إِلَى مَنْزِلِهِ فَقَالَ لَهُ: إِنَّمَا بَقِيَتْ صَلَاةٌ وَاحِدَةٌ قَالَ: فَمَكَتْ حَتَّى صَلَّى الْعِشَاءَ الْآخِرَةَ ثُمَّ تَفَرَّقَا فَلَمَّا كَانَ سَحِيرًا عَدَا عَلَيْهِ فَضَرَبَ عَلَيْهِ الْبَابَ فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟ قَالَ: أَنَا فَلَانُ، قَالَ وَمَا حَاجَتُكَ؟ قَالَ: تَوْضِئْ وَالسُّنَّاتُ تَوْبِيكَ وَاحْرُجْ بِنَافِصِلٍ، قَالَ: اطْلُبْ لِهَذَا الدِّينِ مَنْ هُوَ أَفْرَغُ مِنِّي وَأَنَا إِنْسَانٌ مُسْكِينٌ وَعَلَيَّ عِيَالٌ، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَدْخَلَهُ فِي شَيْءٍ أَخْرَجَهُ مِنْهُ أَوْ قَالَ: أَدْخَلَهُ مِنْ مِثْلِ ذِهِ وَ أَخْرَجَهُ مِنْ مِثْلِ هَذَا.

(بَابُ آخِرُ مِنْهُ)

۱ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُوسَى، عَنِ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ، عَنِ يَحْيَى بْنِ أَبَانَ، عَنِ شَهَابٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: لَوْ عَلِمَ النَّاسُ كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى هَذَا الْخَلْقَ

خواندند) و سپس نماز صبح گزارند و بودند تا صبح روشن شد، نصرانی دیروز (و مسلمان امروز) برخاست پنجاه اش برود، آن مرد گفت: کجا میروی؟ روز کوتاه است، و چیزی تا ظهر باقی نمانده، همراه او نشست تا نماز ظهر را هم گزارد، باز آن مرد گفت: بین ظهر و عصر مدت کوتاهی است و او را نکه داشت تا نماز عصر را هم خواند سپس برخاست تا بر لش رود، آن مرد گفت: اکنون آخر روز است و از اولش کوتاه تر است، او را نکه داشت تا نماز مغرب را هم گزارد، بازخواست بمنزلش رود، باو گفت يك نمازیش باقی نمانده، مانند نماز عشا را هم خواند، آنگاه از هم جدا شدند.

چون سحرگاه شد نزدش آمد و در زد، گفت: کیست؟ گفت: من فلانی هستم، گفت: چه کار داری؟ گفت: وضو بگیر و جامه هایت را بپوش و بیا با ما نماز گزار، تازه مسلمان گفت: برای این دین شخصی بیکارتر از مرا پیدا کن، که من مستمند و عیال دارم.

سپس امام صادق عليه السلام فرمود: او را در دینی وارد کرده که از آن بیرونش آورد (زیرا ریاضت کشی و فشار یکروز عبادت سبب شد که بدین نصرانیت خود برگردد) یا آنکه فرمود: او را در چنین (سختی و فشار) گذاشت و از چنان (دین محکم و مستقیم) خارج کرد.

(بَابُ دِيْغَرِيْسْتِ از این باب)

۱ - شهاب گوید: شنیدم امام صادق عليه السلام فرمود: اگر مردم میدانستند که خدای تبارک و تعالی این مخلوق را چگونه آفریده، هیچکس دیگری را سرزنش نمیکرد، عرض کردم: اصلحک الله - مگر

لَمْ يَلَمْ أَحَدٌ أَحَدًا، وَهُوَ أَصْلَحَكَ اللَّهُ فَكَيْفَ ذَلِكَ؛ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى خَلَقَ أَجْزَاءَ بَلْغٍ بِهَا تِسْعَةٌ وَأَرْبَعِينَ جُزْأً. ثُمَّ جَعَلَ الْأَجْزَاءَ أَعْشَارًا فَجَعَلَ الْجُزْءَ عَشْرَةَ أَعْشَارٍ، ثُمَّ قَسَمَهُ بَيْنَ الْخَلْقِ فَجَعَلَ فِي رَجُلٍ عَشْرَ جُزْءٍ وَفِي آخَرَ عَشْرِي جُزْءٍ حَتَّى بَلَغَ بِهِ جُزْأً تَامًا وَفِي آخَرَ جُزْأً وَعَشْرَ جُزْءٍ وَآخَرَ جُزْءًا وَعَشْرِي جُزْءٍ وَآخَرَ جُزْءًا أَوْ ثَلَاثَةَ أَعْشَارِ جُزْءٍ حَتَّى بَلَغَ بِهِ جُزْئَيْنِ تَامَيْنِ، ثُمَّ بِحِسَابِ ذَلِكَ حَتَّى بَلَغَ بِأَرْفَعِهِمْ تِسْعَةً وَأَرْبَعِينَ جُزْأً فَمَنْ لَمْ يَجْعَلْ فِيهِ إِلَّا عَشْرَ جُزْءٍ لَمْ يَقْدِرْ عَلَى أَنْ يَكُونَ مِثْلَ صَاحِبِ الْعُشْرَيْنِ وَكَذَلِكَ صَاحِبُ الْعُشْرَيْنِ لَا يَكُونُ مِثْلَ صَاحِبِ الثَّلَاثَةِ الْأَعْشَارِ وَكَذَلِكَ مَنْ لَمْ لَهُ جُزْءٌ لَا يَقْدِرْ عَلَى أَنْ يَكُونَ مِثْلَ صَاحِبِ الْجُزْئَيْنِ وَلَوْ عَلِمَ النَّاسُ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ هَذَا الْخَلْقَ عَلَى هَذَا لَمْ يَلَمْ أَحَدٌ أَحَدًا.

﴿۱۵۳۵﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عُمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمَّادِ الْخَرَّازِ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْقَرَّاطِيِّ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَا عَبْدَ الْعَزِيزِ إِنَّ الْأَيْمَانَ عَشْرُ دَرَجَاتٍ بِمَنْزِلَةِ السُّلْمِ يُصْعَدُ مِنْهُ مِرْقَاةٌ بَعْدَ مِرْقَاةٍ فَلَا يَقُولَنَّ صَاحِبُ الْأَيْمَانِ لِصَاحِبِ الْوَأَحِيدِ: لَسْتَ عَلَى شَيْءٍ، حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْعَاشِرِ، فَلَا تَسْفِطْ مَنْ هُوَ دُونَكَ فَيُسْفِطَكَ مَنْ هُوَ قَوْقَكَ، وَإِذَا رَأَيْتَ مَنْ هُوَ أَسْفَلَ مِنْكَ بِدَرَجَةٍ فَارْفَقْهُ إِلَيْكَ بِرِفْقٍ

چگونه بوده است؟ فرمود:

همانا خدای تبارک و تعالی اجزائی آفرید و آنها را تا ۴۹ جزء رسانید، سپس هر جزئی را ده بخش کرد (تا جمعا ۴۹۰ بخش شد) آنکاه آنها را میان مخلوق بخش کرد، و بمردی یکدهم جزء داد و بدیگری دو دهم تا بیک جزء کامل رسانید و بدیگری یکجزء و یکدهم داد و بدیگری یکجزء و دو دهم و بدیگری یکجزء و سه دهم تا بدو جزء کامل رسانید، سپس بهمین حساب با آنها داد تا بمالیتیر نشان ۴۹ جزء داد، پس کسیکه تنها یکدهم جزء دارد، نمیتواند مانند دو دهم جزء دار باشد و نیز آنکه دودهم دارد مثل صاحب سه دهم نتواند بود و نیز کسی که یک جزء کامل دارد، نمیتواند مانند دارای دو جزء باشد، و اگر مردم میدانستند که خدای عزوجل این مخلوق را بر این وضع آفریده هیچکس دیگری را سرزنش نمی کرد (که چرا این مطلب دقیق را نمیفهمی یا چرا فضایل و اخلاق حسنه کسب نمیکنی).

۲ - عبدالعزیز قرطبی گوید: امام صادق علیه السلام بمن فرمود: ای عبدالعزیز ایمان مانند نردبان است که ده پله دارد و مؤمنین پلهئی را بعد از پله دیگر بالا میروند، پس کسیکه در پله دوم است نباید آنکه در پله اول است بگوید: تو هیچ ایمان نداری تا برسد بدهمی (که نباید چنین سخنی به نهمی بگوید) پس آنکه را از تو پست تر است دور نینداز که بالاتر از تو ترا دور اندازد و چون کسی را یکدرجه پایین تر از خود دیدی، با ملامت او را بسوی خود کشان و چیزی را هم که طاقش را ندارد بر او تحمیل مکن که او را بشکنتی

وَلَا تَحْمِلَنَّ عَلَيْهِ مَالًا يَطْبِقُ فَنُكَيْرُهُ ، فَإِنَّ مَنْ كَسَرَ مُؤْمِنًا فَقَلْبُهُ جَبْرَةٌ .

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنْ سَدِيرٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى مَنَازِلٍ مِنْهُمْ عَلَى وَاحِدَةٍ وَ مِنْهُمْ عَلَى اثْنَتَيْنِ وَمِنْهُمْ عَلَى ثَلَاثٍ وَمِنْهُمْ عَلَى أَرْبَعٍ وَمِنْهُمْ عَلَى خَمْسٍ وَمِنْهُمْ عَلَى سِتٍّ وَمِنْهُمْ عَلَى سَبْعٍ فَلَوْ ذَهَبَتْ تَحْمِلُ عَلَى صَاحِبِ الْوَاحِدَةِ يَنْتَبِئُ لَمْ يَقُو ، وَ عَلَى صَاحِبِ اثْنَتَيْنِ ثَلَاثًا لَمْ يَقُو ، وَ عَلَى صَاحِبِ الثَّلَاثِ أَرْبَعًا لَمْ يَقُو ، وَ عَلَى صَاحِبِ الْأَرْبَعِ خَمْسًا لَمْ يَقُو ، وَ عَلَى صَاحِبِ الْخَمْسِ سِتًّا لَمْ يَقُو ، وَ عَلَى صَاحِبِ السِّتِّ سَبْعًا لَمْ يَقُو ، وَ عَلَى هَذِهِ الدَّرَجَاتِ .

زیرا هر که مؤمنی را بشکند ، بر او لازمست جبران کند .

توضیح - از مجموع این خبر و خبر سابق بدست میآید که خدای تبارک و تعالی بهر يك از افراد انسان ، قابلیت و استعداد مخصوصی عنایت فرموده است که ممکن نیست از آن مقدار تجاوز کند و بدرجه بالاتری که استعدادش را ندارد برسد ، ولی هر کس نسبت بمقدار استعداد و ظرفیت خدا دادی خویش با فعلیت و ثبات از مادر متولد نمیشود ، بلکه عطاء خداوند تنها قابلیت است و عود او باید با مجاهدت و کوشش در اکتساب استعداد ، خود و با مرحله فعلیت برساند ، ولی روایت ناظر بکسانی است که با این مرحله دیگران بر خورد میکنند و در واقع بهترین روش تعلیم و ترتیب است که در چند جمله کوتاه بیان شده است .
اولاً میفرماید : اگر تو درپله دوم و دیگری در پله اول از علوم و معارف و اخلاقت ولی استعداد ترقی پبله دوم را دارد ، او را مأیوس و دل شکسته مکن و باو مگو : تو قابل نیستی ، چیزی نخواهی شد و ثانیاً درسد تعلیم و تربیت او باش و ثالثاً از او توقع نداشته باش که در یکروز و با چند جمله بدرجه تو رسد بلکه با نرمی و ملایمت و آهسته آهسته دستگیری کن تا بقدر استعدادش ترقی کند و رابعاً بدان که اگر دل مؤمنی را شکستی و او را از تحصیل معارف دلسرد کردی بر تو لازمست که این شکست را جبران کنی و دو باره بشویق و ترغیب او پردازد .

این بیان از نظر این بود که مرحوم کلینی این دو روایت را از یک مورد دانسته و در یک باب ذکر فرموده است ، ولی میتوان گفت که روایت اول مربوط با استعداد و قابلیت های کلی افراد بشر است که مختلف و متفاوتست ، اما روایت دوم مخصوص استعداد ایمانی و درجاتی است که هر مؤمنی میتواند با بها برسد ، پس نباید روایت اول را در اینجا ذکر نمود ، زیرا مربوط بدرجات ایمان نیست .

۳ - سَدِيرٌ كَوَيْدٌ : اِمَامٌ بَاقِرٌ عليه السلام مِنْ فَرَمُودٍ : مُؤْمِنِينَ دَرَجَاتٍ مُخْتَلِفَةً دَارِنِد : يَكِي دَارِي يَكِي دَرَجَةٍ وَيَكِي دُو دَرَجَةٍ وَيَكِي سَه دَرَجَةٍ وَيَكِي چَهَار دَرَجَةٍ وَيَكِي پَنج دَرَجَةٍ وَيَكِي شَش دَرَجَةٍ وَيَكِي هَفْت دَرَجَةٍ اسْتَه .
پس اگر بخواهی بدارای یکدرجه تحمیل دو درجه کنی نتواند و اگر بر دو درجه تحمیل سه درجه کنی نتواند و اگر بر سه درجه تحمیل چهار درجه کنی نتواند و اگر بر چهار درجه تحمیل پنج درجه کنی نتواند و اگر بر پنج درجه تحمیل شش درجه کنی نتواند و اگر بر شش درجه تحمیل هفت درجه کنی نتواند و همه

۴ - عَنْهُ، عَنْ عَارِبِ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَيَانَ، عَنِ الصَّبَّاحِ بْنِ سَيَابَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا أَنْتُمْ وَالْبِرَاءَةُ، يَبْرَأُ بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ، إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ بَعْضُهُمْ أَفْضَلُ مِنْ بَعْضٍ وَبَعْضُهُمْ أَكْثَرُ صَلَاةٍ مِنْ بَعْضٍ وَبَعْضُهُمْ أَفْضَلُ بَصَرًا مِنْ بَعْضٍ وَهِيَ الدَّرَجَاتُ.

هـ (بَابُ)

نِسْبَةِ الْإِسْلَامِ هـ

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: لَا نَسَبَ الْإِسْلَامَ نِسْبَةً لَا يَنْسَبُ أَحَدٌ قَبْلِي وَلَا يَنْسَبُهُ أَحَدٌ بَعْدِي إِلَّا يَمِثِلُ ذَلِكَ إِنَّ الْإِسْلَامَ هُوَ التَّسْلِيمُ وَالتَّسْلِيمُ هُوَ الْيَقِينُ وَالْيَقِينُ هُوَ التَّصَدِيقُ وَالتَّصَدِيقُ هُوَ الْإِقْرَارُ، وَالْإِقْرَارُ هُوَ الْعَمَلُ، وَالْعَمَلُ هُوَ الْأَدَاءُ، إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَمْ يَأْخُذْ دِينَهُ عَنْ رَأْيِهِ وَلَكِنْ أَنَاهُ مِنْ رَبِّهِ فَأَخَذَهُ إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرِي يَقِينَهُ فِي عَمَلِهِ وَالْكَافِرُ يَرِي انْكَارَهُ فِي عَمَلِهِ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا عَرَفُوا أَمْرَهُمْ فَاعْتَبَرُوا انْكَارَ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ بِأَعْمَالِهِمُ الْحَبِيبَةَ.

درجات بهمین وضع است .

۴ - سیاح بن سیابه گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : شما را با بیزارى چکار که از یکدیگر بیزارى میجوئید ؟ همانا مؤمنین بعضی از بعضی دیگر افضلند و بعضی از بعضی دیگر نمازش بیشتر است و بعضی تیز بینیش بیشتر است و همین است درجات ایمان (که خدایتعالی فرماید : « هم درجات خدا »).

هـ (نِسْبَةُ إِسْلَامٍ)

۱ - امیرالمؤمنین عليه السلام فرمود ، نسبتی برای اسلام بیان کنم که کسی جز من نکرده باشد و پس از من هم کسی جز بمانند من بیان نکند : همانا اسلام همان تسلیم است و تسلیم همان یقین و یقین همان تصدیق و تصدیق همان اقرار و اقرار همان عمل و عمل همان اداء ، همانا مؤمن دینش را از رأیش نکرفته ، بلکه از جانب پروردگارش آمده و از او گرفته است ، همانا مؤمن یقینش در عملش دیده میشود و کافر هم انکارش در عملش دیده میشود ، قسم بآنکه جانم در دست اوست که آنها امر دین خود را نشناختند ، پس شما انکار کافران ، منافقان ، از کردارهای پلیدشان تشخیم دهید .

شرح - نسبت بمعنی نژاد و نیاکانی است که انسان بآنها منتسب میشود و بمعنی مصدری بیان کردن اجداد و نیاکان شخص و منسوب ساختن او راست بآنها ، و مقصود معرفی کامل و شناسا بودن اسلام است با ذکر اسباب و ملزوماتش بترتیب ، پس آغاز شروع وجد اعلاى اسلام ، اداء است ، یعنی انجام دادن تکالیف و مقررات دینی و نتیجه ای که از این انجام وظیفه گرفته میشود و مرزندی که از این پدر متولد میشود عمل نام دارد (ولی در نهج البلاغه اداء را مولود عمل قرار داده است . پس مراد به اداء پرداخت حق الهی و اسقاط آنست

۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ مُدْرِكِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْإِسْلَامُ عُرْيَانٌ ، فَلِبَاسُهُ الْحَيَاءُ وَزِينَتُهُ الْوَقَارُ وَمُرُوءَتُهُ الْعَمَلُ الصَّالِحُ وَعِمَادُهُ الْوَرَعُ وَلِكُلِّ شَيْءٍ أَسَاسٌ : وَأَسَاسُ الْإِسْلَامِ حُبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ
عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبُدٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ مُدْرِكِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِثْلَهُ

﴿۱۵۳۰﴾ ۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَسَنِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الثَّانِي عَلَيْهِ السَّلَامُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ الْإِسْلَامَ فَجَعَلَ لَهُ عَرَصَةً وَجَعَلَ لَهُ نُورًا وَجَعَلَ لَهُ حِصْنًا وَجَعَلَ لَهُ نَاصِرًا فَأَمَّا عَرَصَتُهُ فَالْقُرْآنُ ، وَأَمَّا نُورُهُ فَالْحِكْمَةُ ، وَأَمَّا حِصْنُهُ فَالْمَعْرُوفُ ، وَأَمَّا نَاصِرُهُ فَآئِنَا وَأَهْلُ

از عهد بنده ،) سپس نتیجه‌ای که از این دودست می‌آید و فرزندی که متولد میشود اقرار نام دارد و اقرار بهمان معنی لغوی در اینجا مناسبتر است و آن ثابت کردن و یا برجا نمودن است ، یعنی انجام وظایف دینی سبب میشود که حقیقت اسلام در دل انسان مستقر و جایگزین گردد و باز این اقرار سبب میشود که انسان بحقیقت اسلام و درستی آن تصدیق کند یعنی اسلام را درست و مطابق واقع بداند و باز تصدیق موجب یقین میگردد یعنی باور انسان بدرستی این دین ، بعد اعلا و صد در صد میرسد و مولود یقین تسلیم است ، و تسلیم بمعنی کردن نهادن و مطیع و منقاد شدن در برابر اوامر و نواهی الهی و چون و چرا نکردن است . این است حقیقت معنی اسلام .

و از این بیان پیداست که مراد باسلام در این روایت شریف معنی اخس آنست که همان ایمان باشد ، زیرا اسلام و ایمان مانند لفظ فقیر و مسکین است که **إذا اجتمعوا افترقا و إذا افترقا اجتمعوا** و نیز از ذیل روایت پیداست که مقصود اصلی و هدف کلی از این روایت تشویق مؤمنین و مسلمین است بمل و اینکه اسلام حقیقتی بدون عمل صورت نپذیرد و اعمال نیک و فرخنده اسلامست که معرف اقامی اسلام و مسلمین میباشد ، چنانکه اعمال پلید و ناشایست کفار و منافقین معرف کفر و نفاق آنها است .

۲ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : اسلام برهنه است و لباس حیا و زینت و وقار و سنگینی است و مردانگیست عمل صالح و ستون و پایه‌اش پرهیز کاری است ، و هر چیزی را اساس و پایه‌ای است و پایه‌ای اسلام محبت ما اهل بیت است .

۳ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : همانا خدا اسلام را آفرید ، پس برای او میدانی ساخت و نوری قرار داد و حصاری نهاد و یاوری نیز برایش مقرر کرد . اما میدان اسلام قرآن است و اما نودش حکمت و حصارش نیکی و یاورانش من و اهل بیت و شمیمان میباشیم . پس اهل بیت و شمیمان و یادانشان را

بَنِي وَشِعْتَنَا ، فَاجْتَبُوا أَهْلَ بَيْتِي وَشِعْتَهُمْ وَأَنْصَارَهُمْ فَإِنَّهُ لَمَّا سَرِيَ بِي إِلَى السَّمَاءِ الدُّنْيَا فَاسْتَبَنِي جِبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ اسْتَوْدَعَ اللَّهُ حُبِّي وَحُبَّ أَهْلِ بَيْتِي وَشِعْتِهِمْ فِي قُلُوبِ الْمَلَائِكَةِ ، وَهُوَ مَعَهُمْ وَدِيمَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ثُمَّ هَبَّ بِي إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ فَاسْتَبَنِي إِلَى أَهْلِ الْأَرْضِ فَاسْتَوْدَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ حُبِّي وَحُبَّ أَهْلِ بَيْتِي وَشِعْتِهِمْ فِي قُلُوبِ مُؤْمِنِي أُمَّتِي فَمُؤْمِنُوا أُمَّتِي يَحْفَظُونَ وَدِيْعَتِي فِي أَهْلِ بَيْتِي إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، أَلْفَلَوْ أَنَّ الرَّجُلَ مِنْ أُمَّتِي عَبْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عُمَرَهُ أَيَّامَ الدُّنْيَا ثُمَّ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مُبْفِضًا لِأَهْلِ بَيْتِي وَشِعْتِي مَا فَرَّجَ اللَّهُ صَدْرَهُ إِلَّا عَنِ الْيَقَاقِ .

(بَابُ)

﴿حِصَالُ الْمُؤْمِنِ﴾

— مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ غَالِبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : يَبْتَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ فِيهِ تَمَانِي حِصَالٍ : وَقُورًا عِنْدَ الْهَرَاهِرِ ، صَبُورًا عِنْدَ الْبَلَاءِ ، شَكُورًا عِنْدَ الرَّحَاءِ ، قَانِعًا بِمَا رَزَقَهُ اللَّهُ ، لَا يَطْلُمُ الْأَعْدَاءَ ، وَلَا يَتَحَامَلُ لِلْأَصْدِقَاءِ ، بَدَنُهُ مِنْهُ فِي تَبَسِّ النَّاسِ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ ، إِنْ أَلِمْ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ وَالْحِلْمُ وَزَيْرُهُ ، وَالْعَقْلُ أَمِيرُ جُنُودِهِ ، وَالزُّفُوفُ أَحْوَةُ ، وَالزُّبُرُ وَالِدَةٌ .

دوست دارید، زیرا چون مرا به آسمان دنیا مروج دادند و جبرئیل نسب و وصف مرا برای اهل آسمان بیان کرد، خدا دوستی من و دوستی خاندان و شیعیان را در دل ملائکه سپرد و آندوستی تا روز قیامت نزد آنها سپرده است، سپس جبرئیل مرا بسوی اهل زمین فرود آورد و نسب و وصف را برای اهل زمین بیان کرد و خدای عزوجل دوستی من و دوستی اهل بیت و شیعیان را در دلهای مؤمنین امت سپرد، پس مؤمنین امت تا روز قیامت سپرده مرا نسبت به اهل بیت حفظ کنند. همانا اگر مردی از امت در تمام دوران عمرش عبادت خدای عزوجل کند ولی با حالت بغض و دشمنی اهل بیت و شیعیان خدا را ملاقات کند خدا دشمن را جز با نفاق نکشاید (یعنی چون باطن و حقیقتش را خدا آشکار کند، مردم او را منافق یعنی بی ایمان و دورو بینند).

﴿حِصَالُ مُؤْمِنٍ﴾

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن را سزاوار است که دارای هفت خصلت باشد: ۱ - هنگام شدائد با وقار باشد، ۲ - هنگام بلاشکینا باشد، ۳ - در فراوانی نعمت سپاسگزار باشد، ۴ - با آنچه خدا روزیش کردم قانع و خرسند باشد، ۵ - بدشمنانش ستم نکند، ۶ - بارش را بر دوستانش نیفکند [بخاطر دوستانش متحمل گناه نشود] ۷ - بدتش از او در رنج و مشقت باشد (از بسیاری عبادت و قضاء حوائج مردم) ۸ - مردم از ناحیه او در آسایش باشند، همانا علم دوست مؤمن است و بردباری و زیرش و عقل امیر سپاهش (یعنی اعضاء و جوارحش بفرمان عقلش رفتار کنند) و مدارا برادرش و احسان پدرش باشد.

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ، عَنِ الشَّكُونِيِّ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: الْإِيمَانُ لَهُ أَرْكَانٌ أَرْبَعَةٌ: التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ، وَتَقْوِيَةُ الْأَمْرِ إِلَى اللَّهِ، وَالرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ، وَالتَّسْلِيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ.

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّكُمْ لَا تَكُونُونَ صَالِحِينَ حَتَّى تَعْرِفُوا وَلَا تَعْرِفُوا حَتَّى تُصَدِّقُوا وَلَا تُصَدِّقُوا حَتَّى تُسَلِّمُوا أَبْوَاباً أَرْبَعَةً لَا يَصْلُحُ أَوْلَاهَا إِلَّا بِآخِرِهَا، صَلَّى اصْحَابُ الثَّلَاثَةِ وَتَاهُوا نَبِيَّهَا بَعْدَهُ، إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَا يَقْبَلُ إِلَّا الْعَمَلَ الصَّالِحَ، وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ إِلَّا بِالْوَفَاءِ بِالشَّرْطِ وَالْعَهْدِ، وَمَنْ وَفَى اللَّهَ بِشَرْطِهِ وَاسْتَكْمَلَ مَا وَصَفَ فِي عَهْدِهِ نَالَ مَا عِنْدَهُ وَاسْتَكْمَلَ وَعَدَّهُ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَخْبَرَ الْبَيِّنَاتِ بِطُرُقِ الْهُدَى، وَشَرَعَ لَهُمْ فِيهَا الْمَنَارَ، وَأَخْبَرَهُمْ كَيْفَ يَسْلُكُونَ، فَقَالَ: «وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِمَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحاً ثُمَّ اهْتَدَى»، وَقَالَ: «إِنَّمَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ»، فَمَنْ اتَّقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيمَا أَمَرَهُ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مُؤْمِناً بِمَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ ﷺ هَيَّاتَ هَيَّاتَ فَاتَ قَوْمٌ وَمَاتُوا قَبْلَ أَنْ يَهْتَدُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ آمَنُوا. وَأَشْرَكَوا مِنْ حَيْثُ لَا

۲ - امیرالمؤمنین صلوات الله علیه فرمود: ایمان چهار پایه دارد: ۱ - توکل بر خدا ۲ - واگذاردن امر ب خدا، ۳ - راضی بودن بقضاء خدا، ۴ - تسلیم بودن بامر خدای عزوجل.

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود: تا معرفت نیاید صالح نشوید و تا تصدیق نکنید معرفت نیاید و تا چهار دریا که نخستینشان جز باخترشان اصلاح نشود نگیرید تصدیق نیاید (۱) هراهان سه در گمراه گشته و در پیراهه دوری افتادند، خدای تبارک و تعالی جز عمل صالح را نپذیرد و خدا جز وفاء بشروط و پیمانها را نپذیرد، و هر که بشروط خدا وفا کند و آنچه را در پیمانش شرح داده بکمال رساند، بدانچه نزد اوست برسد و وعده خدا را کامل دریافت کند.

خدای عزوجل راهای هدایت را به بندگانش خبر داده و در آن راهها برایشان چراغ برافراشته و دستور داده که چگونه راه پیمایند و فرموده: «مانا من آمرئنده کسی باشم که توبه کند و ایمان آورد و عمل صالح نماید و آنکجا هدایت پذیرد ۸۳، سوره، ۳» و فرموده: «خدا فقط از پرهیزگاران میپذیرد» پس هر که خدای عزوجل را نسبت بآنچه امرش فرموده پرهیزکار باشد، همان خدای عزوجل را با ایمان بآنچه محمد صلی الله علیه و آله آورده ملاقات کند.

هیئات هیئات ۱۱ که مردمی از دست رفتند و مردند پیش از آنکه هدایت شوند و گمان کردند که ایمان

(۱) محدث استرآبادی گوید: مقصود از چهار در: اقرار ب خدا و پیغمبر و آنچه پیغمبر آورده و مترجمین

آنها (یعنی ائمه مهومین علیهم السلام) است.

يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مَنْ أَتَى الْبَيْتَ مِنْ أَبْوَابِهَا اهْتَدَى وَمَنْ أَخَذَ فِي عَيْرِهَا سَلَكَ طَرِيقَ الرَّذَى ، وَصَلَّ اللَّهُ طَاعَةَ وَلِيٍّ أَمْرِهِ بِطَاعَةِ رَسُولِهِ ﷺ وَطَاعَةَ رَسُولِهِ بِطَاعَتِهِ فَمَنْ تَرَكَ طَاعَةَ وَلَاؤِ الْأَمْرِ لَمْ يُطِيعِ اللَّهَ وَلَا رَسُولَهُ وَهُوَ الْإِفْرَادُ بِمَا نَزَلَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ ، خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَالتَّمَسُّوا الْبَيْتَ الَّتِي أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ ، فَإِنَّهُ قَدْ خَبَّرَكُمْ أَنَّهُمْ رِجَالٌ لَا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ - عَزَّ وَجَلَّ - وَ إِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ، إِنْ اللَّهُ قَدِ اسْتَخْلَصَ الرَّسُولَ لِأَمْرِهِ ، ثُمَّ اسْتَخْلَصَهُمْ مُصَدِّقِينَ لِيَذْكُرُوا فِي نَذْرِهِ ، فَقَالَ : « وَإِنْ مِنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ، تَأَهُ مِنْ جَهْلِ وَاهْتَدَى مِنْ أَبْصَرٍ وَعَقَلَ ، إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ وَلَكِنْ تَعْمَى الْقُلُوبُ الَّتِي فِي الصُّدُورِ ، وَكَيْفَ يَهْتَدِي مَنْ لَمْ يَبْصُرْ ؟ وَكَيْفَ يَبْصُرُ مَنْ لَمْ يَنْذُرْ ؟ ائْتَبِعُوا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ وَأَقْرَأُوا بِمَا نَزَلَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاسْمِعُوا آثَارَ الْهُدَى ، فَإِنَّهُمْ عَلَامَاتُ الْأَمَانَةِ وَالتَّقَى وَاعْلَمُوا أَنَّهُ لَوْ أَنْكَرَ رَجُلٌ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْيَهُودِيَّ وَأَقْرَأَ مِنْ سِوَاهُ مِنَ الرَّسُولِ لَمْ يُؤْمِنْ ، ائْتَسُوا الطَّرِيقَ بِالْأَيْمَانِ الْمَنَارِ ، وَالتَّمَسُّوا مِنْ وَرَاءِ الْحُجُبِ الْآثَارَ ، تَسْتَكْمِلُوا الْأَمْرَ دِينَكُمْ وَتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ .

دارند، در صورتیکه ندانسته مشرک شدند، هر کس از در وارد خانه شود هدایت یافته و هر که راه دیگر پیش گیرد طریق هلاکت سپرده است ، خدا اطاعت ولی امرش را اطاعت رسولش پیوسته و اطاعت رسولش را باطاعت خود (آنجا که فرماید: **اطيعوا الله واطيعوا الرسول واولي الامر منكم**) پس هر که اطاعت والیان امر را کنار گذارد ، خدا و رسولش را هم اطاعت نکرده است و همانست اقرار با آنچه از جانب خدا آمده که : « در هر مسجدی زیور خود را بر گیرید و بجهتید خانه هائی را که خدا اجازه فرموده برافراشته گردند و نامش در آنها برده شود - ۳۱ سوره ۷ - ، همانا خدا بشما خبر داده که آنها : « مردانی باشند که تجارت و داد و ستد ایشانرا از یاد خدا - عزوجل - و گزاردن نماز و دادن زکوة باز ندارد ، آنها از روزی که دلها و چشهاد در دگرگون شود بیم دارند : ۳۶ سوره ۲۴ .

همانا خدا رسولانرا ویژه امر خود ساخت و سپس آنها را با تصدیق و باور بآن درباره بیمهای خویش برگزید و فرمود : « هیچ امتی نبوده جز اینکه بیم دهنده امی در میان آنها بوده ، ۲۴ سوره ۳۵ ، هر که ندانست بپناه رفت و هر که چشم گشود و تعقل کرد هدایت یافت ، همانا خدای عزوجل فرماید : « نکته اینست که : دیده ها کور نیست ، بلکه دلها میان سینه ها کور است . ۴۶ سوره ۲۲ ، و کسیکه نمیبیند چگونه راه یابد و کسیکه بیمش نداده اند چگونه بینا باشد .

رسول خدا سلی الله علیه وآله را پیروی کنید و با آنچه از جانب خدا آمده اقرار کنید و از نشانه های هدایت متابعت نمائید ، زیرا ایشان نشانه های امانت و تقوایند ، و بدانید اگر کسی فقط عیسی بن مریم علیهما السلام را انکار کند و ببینمیران غر از اقرار نماید ، ایمان ندارد ، چراغک را جوئید و راه پیمائید و از پشت پرده ها در طلب آثار و نشانه باشید (یعنی اگر چه در برابر شما پرده های مبتدعین و مدعیان ناحق

۴ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ سَلِيمَانَ الْجَعْفَرِيِّ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا ، عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ : رَفَعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَوْمٌ فِي بَعْضِ عَزَاوَاتِهِ فَقَالَ : مَنِ الْقَوْمُ ؟ فَقَالُوا : مُؤْمِنُونَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : وَمَا بَلَغَ مِنْ إِيْمَانِكُمْ ؟ قَالُوا : الصَّبْرُ عِنْدَ الْبَلَاءِ ، وَالشُّكْرُ عِنْدَ الرِّخَاءِ ، وَالرِّضَا بِالْقَضَاءِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : حُلُمًا عُلَمَاءُ ، كَادُوا مِنَ الْفَقِيهِ أَنْ يَكُونُوا أَنْبِيَاءَ ، إِنْ كُنْتُمْ كَمَا تَصِفُونَ فَلَاتَبْنُوا مَا لَاتَسْكُنُونَ وَلَا تَجْمَعُوا مَا لَاتَاكُلُونَ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ .

((بَاب))

﴿۱۴۳۵﴾ - ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعَمِّ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ؛ وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ جَمِيعًا ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَبِأَسَانِيدٍ مُخْتَلِفَةٍ ، عَنْ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ : خَطَبْنَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي دَارِهِ - أَوْ قَالَ فِي الْقَصْرِ - وَنَحْنُ مُجْتَمِعُونَ ، ثُمَّ أَمَرَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَكَتَبَ فِي كِتَابٍ وَقُرِئَ

آویخته شده ولی شما در پس این پرده ها کسانی را که قدم جای قدم پیغمبر گذاشته اند ، میتوانید پیدا کنید
شما ببینید یزید و هشام و امثالشان نشان دهنده رفتار پیغمبر بودند یا حسین بن علی و فرزندانش علیهم السلام
تا امر دینتان را کامل ساخته و بخدای پروردگار خویش ایمان آورده باشید .

توضیح - این روایت با اندکی تفاوت شماره ۴۶۵ درج ۱ ص ۲۵۷ گذشت ، عبارات دو
پهلوی را در اینجا بطریق دیگرش ترجمه کردیم و نیز علاوه بر توضیح آنجا ، در اینجا نیز در میان هلالین
توضیحاتی افزودیم .

۴ - امام رضا علیه السلام فرمود : در یکی از جنگها جماعتی را نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله بردند
فرمود : این مردم چه کسانیست ؟ گفتند : یا رسول الله مؤمنین اند ، فرمود : ایمان شما در چه پایه است ؟ گفتند
بردباری هنگام بلا و سپاسگزاری زمان نعمت و رضای بقضاء خدا . رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود :
اینها صفات خویشان داران دانشمندی است که از کثرت دانش پیغمبران نزدیک شده اند ، اگر چنانکه
گفتید هستید ، پس ساختنانی را که در آن سکونت نمیکند نسازید و چیزی را که نمیبخورید گرد نیاورید ، و از
خدایکیکه بسویش بازگشت میکنید پروا ننمایید .

☆ (بَاب) ☆

توضیح - در این باب مدح و فضیلت شریعت اسلام و مقررات آن بیان میشود از این نظر . با ابواب
سابق که بیان اوصاف و معرفی اسلام بود مناسبت دارد .

۱ - اصبغ بن نباته گوید : روزی امیرالمؤمنین علیه السلام در خانه یا دارالاماره اش برای ما سخنرانی
فرمود ، و ما انجمن بودیم ، سپس امر فرمود : آن سخنرانی را بنویسند و برای مردم بخوانند و دیگری

عَلَى النَّاسِ . وَرَوَى غَيْرُهُ أَنَّ ابْنَ الْكَوَّازِ سَأَلَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام عَنِ صِفَةِ الْإِسْلَامِ وَالْإِيمَانِ وَالْكَفْرِ وَالْتِقَاقِ ، فَقَالَ : أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى شَرَعَ الْإِسْلَامَ وَسَهَّلَ شَرَايِعَهُ لِمَنْ وَرَدَهُ ، وَأَعَزَّ أَرْكَانَهُ لِمَنْ حَارَبَهُ وَجَمَلَهُ عِزًّا لِمَنْ تَوَلَّاهُ وَسَهَّلَهُ لِمَنْ دَخَلَهُ وَهَدَى لِمَنْ اتَّيَمَّ بِهِ وَزَيَّنَهُ لِمَنْ تَجَلَّلَهُ وَعُنَدُوا لِمَنْ اتَّحَلَّهُ وَعَزَّوهُ لِمَنْ اعْتَصَمَ بِهِ وَحَبَلًا لِمَنْ اسْتَمْسَكَ بِهِ وَبُرْهَانًا لِمَنْ تَكَلَّمَ بِهِ وَنُورًا لِمَنْ اسْتَضَاءَ بِهِ وَعَوْنًا لِمَنْ اسْتَفْتَاكَ بِهِ وَشَاهِدًا لِمَنْ خَاصَمَ بِهِ وَقُلُوبًا لِمَنْ حَاجَّ بِهِ وَعِلْمًا لِمَنْ وَعَاوَهُ وَحَدِيثًا لِمَنْ رَوَى وَحُكْمًا لِمَنْ قَضَا وَجِلْمًا لِمَنْ جَرَّبَ وَلِبَاسًا لِمَنْ تَدَبَّرَ وَقَهْمًا لِمَنْ تَقَطَّنَ وَيَقِينًا لِمَنْ عَقَلَ وَبَصِيرَةً لِمَنْ عَزَمَ وَآيَةً لِمَنْ تَوَسَّمَ وَعِبْرَةً لِمَنْ اتَّعَطَّ وَنَجَاةً لِمَنْ صَدَّقَ وَتُودَةً لِمَنْ أَصْلَحَ وَزُلْفَى لِمَنْ اقْتَرَبَ وَثِقَةً لِمَنْ تَوَكَّلَ وَرِخَاءً لِمَنْ فَوَّضَ وَسُبْقَةً لِمَنْ أَحْسَنَ وَخَيْرًا لِمَنْ سَارَعَ وَجَنَّةً لِمَنْ صَبَرَ وَلِبَاسًا لِمَنْ اتَّقَى وَظَهْرًا لِمَنْ رَشَدَ وَكَهْمًا لِمَنْ آمَنَ وَآمَنَةً لِمَنْ أَسْلَمَ وَرِجَاءً لِمَنْ صَدَّقَ وَغِنَى لِمَنْ قَتَعَ ، فَذَلِكَ الْحَقُّ ، سَبِيلُ الْهُدَى وَمَا تُرْتَبُ الْمَجْدُ وَصِفَةُ الْحُسْنَى فَهُوَ أَبْلَجُ

روایت کرده است که ابن کوا از امیرالمؤمنین علیه السلام تعریف اسلام و ایمان و کفر و نفاق را پرسید حضرت فرمود :

اما بعد خدای تبارک و تعالی دین اسلام را مقرر فرمود : و آبگامهایش را برای واردین آسان ساخت (زیرا دستورات اسلام آبی است گوارا و سهل المؤمنه که بلب تشنگان وادی جهل و ضلالت میرسد) و پایه‌هایش را در برابر دشمنانش قوی و غالب ساخت (دلایل و براهین حقیقتش قوی است و منکرینش را مغلوب و مجاب میکند) و آنرا مایه عزت پیروان و دوستانش قرار داد و موجب صلح واردینش و هدایت اقتدا کنندگانش و زیور جلال داندگانش و پوشش هر که بدان درآورد و دست‌آویز هر که بدان پناه برد و ورشنه هر که بدان چنگه زند و برهان هر که بدان سخن گوید و نور هر که از آن روشنی خواهد و پاورد هر که از آن یاری خواهد و گواه هر که بدان مناظره کند و پیروزی هر که بدان احتجاج کند و دانش هر که آنرا در گوش گیرد و حدیث هر که روایت کند و فرمان هر که قضاوت کند و مایه خویشدن داری هر که تجربه‌اندوزد و لباس (حافظ و نگهبان) هر که ببندد و مایه فهم هر که زیرک باشد و یقین آنکه تمقل کند و مایه بصیرت آنکه تسمیم گیرد و نشانه آنکه باریک بین شود و اندرز آنکه پندپذیرد و نجات آنکه تصدیق کند و آرامش آنکه اصلاح جوید و مایه تقرب آنکه تقرب جوید و اطمینان آنکه توکل کند و نعمت آنکه کار خود بخدا واگذار کند و جایزه آنکه احسان کند و خیر آنکه پیشی گیرد و سپهر آنکه سبر کند و لباس آنکه پرهیزکار باشد و کمک آنکه براه دست رود و پناه آنکه ایمان آورد و امان آنکه اسلام آورد و امید آنکه راست گوید و ثروت آنکه قناعت کند میباشد .

اینست حق ، راهش هدایت ، نشانش بزرگواری ، وصفش بهتری است ، پس برنامه‌اش روشن است و مناره‌اش تابان ، چراغش روشن ، هدف و پایانش عالی ، میدان مسابقه‌اش (مدت عمر مسلمان) کوتاه

الْمُنْهَاجِ مُشْرِقِ الْمَنَارِ ، ذَاكِي الْمِصْبَاحِ ، رَفِيعِ الْغَايَةِ ، يَسِيرُ الْعِضْمَارِ ، جَامِعِ الْحَلَبِ ، سَرِيعِ السَّبْقَةِ ، أَلِيمِ التَّقَمَةِ ، كَامِلِ الْعُدَّةِ ، كَرِيمِ الْفُرْسَانِ ، فَلَا يُمَانُ مِنْهَاجُهُ ، وَالصَّالِحَاتُ مَنَارُهُ وَالْفِغَةُ مَصَابِيحُهُ وَالذُّنْيَا مِضْمَارُهُ وَالْمَوْتُ غَايَتُهُ وَالْقِيَامَةُ حَلَبَتُهُ وَالْجَنَّةُ سُبْقَتُهُ وَالنَّارُ يَقَمَتُهُ وَالنَّقْوَى عِدَّتُهُ وَالْمُحْسِنُونَ فُرْسَانُهُ ، فَلَا يُمَانُ يُسْتَدَلُّ عَلَى الصَّالِحَاتِ وَالصَّالِحَاتُ يَمَعُرُ الْفِغَةَ بِالْفِغَةِ يَرْهَبُ الْمَوْتَ وَالْمَوْتُ تَخْتَمُ الذُّنْيَا وَيَالِ الذُّنْيَا تَجَازُ الْقِيَامَةَ وَالْقِيَامَةَ تَزَلُّفُ الْجَنَّةِ وَالْجَنَّةُ حَسْرَةُ أَهْلِ النَّارِ وَالنَّارُ مَوْعِظَةُ الْمُتَّقِينَ وَالنَّقْوَى يَمْنَحُ الْإِيمَانَ .

(بَابُ)

﴿ صِفَةُ الْإِيمَانِ ﴾

۱ - بِالإِسْنَادِ الْأَوَّلِ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنِ يَعْقُوبَ السَّرَّاجِ ، عَنِ جَابِرٍ ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : سُئِلَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَنِ الْإِيمَانِ ، فَقَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَمَلَ الْإِيمَانَ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمَ : عَلَى السَّبْرِ وَالْيَقِينِ وَالْعَدْلِ وَالْجِهَادِ ، فَالصَّبْرُ مِنْ ذَلِكَ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ : عَلَى الشَّوْقِ وَالْإِشْتِيَاقِ وَالزُّهْدِ وَالتَّرَقُّبِ ، فَمَنْ اشْتَقَّ إِلَى الْجَنَّةِ سَلَا عَنِ الشَّهَوَاتِ وَمَنْ أَشْفَقَ مِنَ النَّارِ رَجَعَ عَنِ الْمُحَرَّمَاتِ وَمَنْ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا هَانَتْ عَلَيْهِ الْمُصِيبَاتُ وَمَنْ رَاقَبَ الْمَوْتَ سَارَعَ إِلَى الْخَيْرَاتِ ،

شرکت کنندگانش گرد آمده ، مسابقه اش با شتاب [جایزه برندگان که بهشت است بزودی داده شود] کيفر و انتقامش دردناک ، ساز و برگش کامل ، سوارانش (مسابقه دهندگان) بزرگوارند .
ایمان برنامه آنست و کارهای شایسته چراغکاهش، دانش چراغهایش ، دنیا میدان مسابقه اش ، مرگه پایانش ، رستاخیز قیامت انجمن مسابقه گزارانش، بهشت جایزه اش ، دوزخ کيفرش ، تقوی ساز و برگش و نیکوکاران سوارانش .

پس بسبب ایمان بر اعمال صالح استدلال شود و با اعمال صالح فقه و دانش رونق گیرد و فقه و دانش موجب ترس از مرگه شود، و با مرگه دنیا خاتمه پذیرد و با دنیا قیامت بگذرد (با اعمال شایسته در دنیا گرفتارهای قیامت بگذرد) و با قیامت بهشت نزدیک شود و بهشت مایه حسرت و افسوس اهل دوزخ و دوزخ مایه پند پرهیز گاران و پرهیز کاری پایه ایمانست .

﴿ بَيَانُ وَوَصْفُ الْإِيمَانِ ﴾

۱ - امام باقر عليه السلام فرمود : امیرالمؤمنین عليه السلام را از ایمان سؤال کردند ، فرمود : خدای عزوجل ایمان را بر چهار پایه قرار داده است : ۱ - صبر ، ۲ - یقین ، ۳ - عدالت ، ۴ - جهاد .
و صبر چهار شعبه دارد : اشتیاق و ترس و زهد و مراقبت (انتظار) پس هر که اشتیاق بهشت داشته باشد ، هوس رانیها را کنار گذارد ، و هر که از دوزخ بیم دارد ، از چیزهای حرام روگرداند ، و هر که درد دنیا زهد

وَالْبِقْبَانُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ: بَصِيرَةُ الْفِطْنَةِ وَتَأْوِيلُ الْحِكْمَةِ وَمَعْرِفَةُ الْعِبْرَةِ وَسُنَّةُ الْأَوَّلِينَ. فَمَنْ أَبْصَرَ الْفِطْنَةَ عَرَفَ الْحِكْمَةَ وَمَنْ تَأْوِيلَ الْحِكْمَةَ عَرَفَ الْعِبْرَةَ وَمَنْ عَرَفَ الْعِبْرَةَ عَرَفَ السُّنَّةَ وَمَنْ عَرَفَ السُّنَّةَ فَكَانَ مَا كَانَ مَعَ الْأَوَّلِينَ وَامْتَدَى إِلَى النَّبِيِّ هِيَ أَقْوَمُ وَنَظَرَ إِلَى مَنْ نَجَا بِإِيمَانِجَا وَمَنْ هَلَكَ بِمَا هَلَكَ وَإِنَّمَا أَهْلَكَ اللَّهُ مِنْ أَهْلِكَ بِمَعْصِيَتِهِ وَأَنْجَى مَنْ أَنْجَى بِطَاعَتِهِ: وَالْعَدْلُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ: غَايِمِضِ الْفَهْمِ وَعَمْرِ الْعِلْمِ وَزَهْرَةِ الْحُكْمِ وَرَوْضَةِ الْجِلْمِ فَمَنْ فَهَمَ قَسَرَ جَمِيعَ الْعِلْمِ وَمَنْ عَلِمَ عَرَفَ شَرَائِعَ الْحُكْمِ وَمَنْ حَلَمَ لَمْ يُفْرِطْ فِي أَمْرِهِ وَعَاشَ فِي النَّاسِ حَمِيدًا، وَالْجِهَادُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ: عَلَى الْأَمْرِ بِالْمَعْرُوفِ وَالنَّهْيِ عَنِ الْمُنْكَرِ وَالصِّدْقِ فِي الْمَوَاطِينِ وَشَتَّانِ الْفَاسِقِينَ فَمَنْ أَمَرَ بِالْمَعْرُوفِ

ورزد (و بی رغبت شود) ، مسببها بر او آسان شود ، و هر که منتظر مرگه باشد با نجام دادن نیکیها شتاب کند .
و یقین چهار شعبه دارد : ۱ - زیرکی و روشن بینی ، ۲ - رسیدن بحقایق ، ۳ - عبرت شناسی
۴ - روش پیشینیان ، پس هر که روشن بین شود حقیقت شناس گردد و هر که بحقایق رسد عبرت شناس شود
و هر که عبرت شناس باشد ، سنت و روش را بفهمد و هر که سنت را شناسد مثل اینست که با پیشینیان بوده و
بطریقه ای که درست تراست هدایت شود و نگاه کند هر که نجات یافته بجه و وسیله نجات یافته و هر که هلاک
شده برای چه هلاک شده ، و همانا خدا هر که ا هلاک نمود تنها بسبب نافرمانیش هلاک نموده و هر که را
نجات بخشیده بسبب اطاعتش بوده .

و عدالت چهار شعبه دارد : ۱ - فهمیدن امر مشکل [دقت در فهمیدن] ۲ - رسیدن بحقیقت دانش
۳ - روشنی حکم (داوری) ، ۴ - خرمی شکبائی ، پس هر که بفهمد همه دانش را تفسیر کند ، و هر که بداند
آبگاههای داوری را بشناسد و هر که بردباری ورزد ، در کارش زیاد روی نکند و میان مردم ستوده
زندگی نماید

و جهاد چهار شعبه دارد : ۱ - امر بمعروف ۲ - نهی از منکر ۳ - راستگویی در هر حال ۴ - دشمنی
با بد کاران .

پس هر که امر بمعروف کند ، مؤمن را یاری کرده و پشتش را محکم نموده ، و هر که نهی از منکر
کند ، بینی منافق را بجاگ مالیده و از نیرنگش ایمن گشته و هر که همه جا راستگوید ، وظیفه ای که بر او بوده
انجام داده و هر که با بدکاران دشمنی کند برای خدا خشم نموده و هر که برای خدا خشم نماید ، خدا هم
بخاطر او خشم نماید ، اینست ایمان و پایه ها و شعبه هایش .

شرح - خواننده عزیز! در این روایت دقت و تأمل بیشتری نما و آن را با عالترین سخنانی که از
نوابغ دانشمندان بشر شنیده می مقایسه کن ، آیا تاکنون هیچ روانشناس و حکیم و دانشمند اخلاقی را دیده می
که حالات روحی بشر را اینگونه تجزیه و تحلیل کند و در اعماق روح بشر غوطه ور شود و با تحقیق و
کنجکاوای عمیق دقایق و ریزه کاری های حالات نفسانی انسان را تشریح نماید . علماء اخلاق بشر پس از

شَدَّ ظَهْرَ الْمُؤْمِنِ وَمَنْ نَهَى عَنِ الْمُنْكَرِ أَرْغَمَ أَنْفَ الْمُنَافِقِ وَأَمِنْ كَيْدِهِ وَمَنْ صَدَقَ فِي الْمَوَاطِنِ قَصَى الَّذِي عَلَيْهِ وَمَنْ شَمَّ الْفَاقِقِينَ غَضَبَ اللَّهِ وَمَنْ غَضَبَ اللَّهُ غَضَبَ اللَّهِ لَهُ، فَذَلِكَ الْإِيمَانُ وَدَعَائِمُهُ وَشُعْبَةُ.

قرنها مطالعه و تحقیق باین نتیجه رسیده اند که اصول فضایل و کمالات نفسانی انسان چهار صفت است .
 ۱ - حکمت ، ۲ - عفت ، ۳ - عدالت ، ۴ - شجاعت و هر يك از این چهار اصل را بتعبیرات مختلفی تعریف کرده اند ، امیر المؤمنین علیه السلام هم اصول صفات حمیده و کمالات روحی انسان را چهار چیز دانسته و بنام پایه های ایمان معرفی فرموده است ، ولی دانشمندان اخلاق بجای یقین حکمت و بמוש صبر عفت و در برابر جهاد شجاعت گفته اند و در هر يك از این تغییرات نواقص و اخلاقی بوجود آورده اند ، مثلاً بجای یقین حکمت گفته اند و حکمت را تعریف کرده اند به :

العلم بحقایق الأشياء علی ما هی علیه و آنرا بدوشبه علمی و عملی تقسیم کرده اند ، اما اولاً توضیحی را که امیر المؤمنین علیه السلام در بیان چهار شبهه آن فرموده که از لحاظ تحقیق و ترتیب بهتر از آن متصور نیست بیان نکرده اند و ثانیاً مقدار باور انسانرا بحقایق اشیاء مهمل گذاشته اند که باور انسان نسبت بآنها بدرجه شك باشد یا ظن و یا قطع ، ولی علی علیه السلام با کلمه یقین این ابهام را مرتفع فرموده است ، مثلاً یکی از اموریکه انسان میخواهد بداند اینستکه : « علت ترقی يك ملت چیست ؟ » علماء اخلاق در جواب این سؤال قاطع میگویند این مطلب یکی از جزئیات حکمت است ولی امیر المؤمنین علیه السلام در پاسخ این سؤال میفرماید :

کسیکه میخواهد بداند علت ترقی يك ملت چیست اولاً باید زیرکی و روشن بینی داشته باشد ، پس اشخاص کند فهم و خرف و کودن نباید توقع درك این معنی کنند . ثانیاً باید طریق رسیدن بحقایق را که استنتاج مطلوب از روی مقدماتست بداند و از طرز استدلال آگاه باشد تا در وادی مغالطه نیفتد : ثالثاً باید عبرت شناس باشد یعنی دقایق و نکاتیکه در رفتار و کردار دیگران می بیند و نتیجه خوب یا بدی که بر آنها مترتب میشود بتواند تشخیص دهد . رابعاً از روش و طریقه پیشینیان که در راه ترقی قدم نهاده اند آگاه باشد ، بعلاوه همه این مطالب را صد درصد باور کند .

یکی دیگر از اصول فضایل را از امیر المؤمنین علیه السلام سؤال میکنیم ، او میفرماید : پایه دوم ایمان صبر است ، و صبر یعنی بردباری و خویشتن داری و استیلا و تسلط کامل بر نفس ، پس کسیکه خود را در برابر پول رشوه و وزن زایه و معمرات دیگر بفروشد و عقل و دین خویش از کف دهد صبر ندارد ، و نیز کسیکه از هوسرانیهای مکروه و مرجوح چشم نبوشد و همنان نفس محکم نگیرد ، صابر نیست و باز کسیکه در برابر مصیبات و بلاهای دنیا جزع و بیتابی آغاز کند و مالک نفس خود نباشد ، صبر ندارد ، علاوه بر اینها کسیکه برای رضای خدا در راه انجام کارهای نیک و شتاب بسوی آنها ، بیدار خوابی و رنج و خرج تحمل نکند صابر نیست ، صابر واقعی کسی است که در برابر این چهار امر چون کوه استوار و با وقار باشد و چشمک زدنهای عاشقانه و باغ سبز و سرخیکه نشانش میدهند ، هیچگونه جنبش و تکانی در او حاصل نکند .

(بَابُ)

❖ (فَضْلُ الْإِيمَانِ عَلَى الْإِسْلَامِ وَالْيَقِينِ عَلَى الْإِيمَانِ) ❖

۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَمْرِ ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا أَخَا جَعْفَرٍ إِنَّ الْإِيمَانَ أَفْضَلُ مِنَ الْإِسْلَامِ وَإِنَّ الْيَقِينَ أَفْضَلُ مِنَ الْإِيمَانِ وَمَا مِنْ شَيْءٍ أَعَزَّ مِنَ الْيَقِينِ .

۲ - غَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَالْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعاً ، عَنْ الْوَشَّاءِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : الْإِيمَانُ قَوْقُ الْإِسْلَامِ بِدَرَجَةٍ ، وَالتَّقْوَى

اما وقتی این سؤال را از عالم اخلاق میکنیم میگوید : رکن دوم کمال نفس انسان عفت است و آن نگهداری نفس است از حرس و آز نسبت بشام شهوات محسوس و مطیع شهوت نبودن . و بیانات دیگری که نظیر این ذکر میکنند ، ولی همگی ناقص و گنج کننده و مبهم و مختلف است ، خوانندگان محترم دو رکن دیگر ایمان را که عدالت و جهاد است در این روایت شریف بیندیشند و سپس با کلمات علماء اخلاق و دانشمندان دیگر بشر مقایسه کنند و بطرفه می از بحار عظمت رهبران دینی خود پی برند .

پس تعجب کردم زمانی که دیدم محقق فاضل این هیثم بحرانی سخن علماء اخلاق را در شرح این روایت شریف در کتاب « نهج البلاغه » ذکر نموده ، و سپس در مقام تطبیق کلام امیر مؤمنان با سخنان آنها بر آمده و میگوید : فعبر عن الحكمة باليقين ... وعن العفة بالصبر مثل اینکه سخنان ناقص و مبهم ایشان را صحیح و متن و پایداری استوار دانسته و میخواهد کلام امیر مؤمنان صلوات الله علیه را با آن سخنان وفق دهد و برابر کند ، در صورتی که این الثری من الثریا .

❖ (برتری ایمان بر اسلام و یقین بر ایمان) ❖

۱ - جابر گوید : امام صادق عليه السلام بمن فرمود : ای جعفری : همانا ایمان برتر از اسلام و یقین برتر از ایمانست و چیزی گرامیتر [کمیاب تر] از یقین نیست .

شرح - جعفر قبیلہ ایست ازینمن و یکی از شهب تمیم است که جابر از آن قبیلہ میباشد و برتری ایمان بر اسلام از ابواب سابق ظاهر شد ، زیرا در ایمان ولایت یا اذعان قلبی و افعال بدنی و یا اذعان قلبی فقط معتبر است ، بخلاف اسلام . و اما برتری یقین بر ایمان باعتبار اینستکه یقین بالاترین مراتب اعتقاد است که فعل طاعات و ترک مناهی بر آن مترتب میشود و کمیابی یقین هم واضح است ، زیرا مردم را که مینگریم از قول يك طیب برای سلامتی بدن از اطعمه لذیذ پرهیز میکنند ، ولی از گناهان کبیره بقول انبیا برای سلامتی روح و نجات از کیفر خدا پرهیز نمیکند ، و این مطلب دلیل عدم یقین است .

۲ - و شاء گوید : شنیدم حضرت ابی الحسن علیه السلام میفرمود : ایمان يك درجه بالاتر از اسلام است ، و تقوی يك درجه بالاتر از ایمان و یقین يك درجه بالاتر از تقوی است ، و میان مردم چیزی

فَوْقَ الْإِيمَانِ بِدْرَجَةٍ ، وَالْيَقِينُ فَوْقَ التَّقْوَى بِدْرَجَةٍ ، وَمَا قَسِمَ فِي النَّاسِ شَيْءٌ أَقْلُ مِنَ الْيَقِينِ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعٍ ، عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ فَضَّلَ الْإِيمَانَ عَلَى الْإِسْلَامِ بِدْرَجَةٍ كَمَا فَضَّلَ الْكُفْبَةَ عَلَى الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ .

﴿۱۵۴۰﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ أَوْ غَيْرِهِ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانَ الْكَلْبِيِّ ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْوَاسِطِيِّ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا أَبَا مُحَمَّدٍ الْإِسْلَامُ دَرَجَةٌ قَالَ : قُلْتُ نَعَمْ قَالَ : وَالْإِيمَانُ عَلَى الْإِسْلَامِ دَرَجَةٌ ، قَالَ : قُلْتُ : نَعَمْ ، قَالَ : وَالتَّقْوَى عَلَى الْإِيمَانِ دَرَجَةٌ ، قَالَ : قُلْتُ : نَعَمْ ، قَالَ : وَالْيَقِينُ عَلَى التَّقْوَى دَرَجَةٌ ، قَالَ : قُلْتُ نَعَمْ قَالَ : فَمَا أُوتِيَ النَّاسُ أَقْلَ مِنَ الْيَقِينِ ، وَإِنَّمَا تَمَسَّكْتُمْ بِأَدْنَى الْإِسْلَامِ فَإِذَا كُنْتُمْ أَنْ تَنْفَلِتَ مِنْ أَيْدِيكُمْ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرَّضَا عليه السلام عَنِ الْإِيمَانِ وَالْإِسْلَامِ فَقَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : إِنَّمَا هُوَ الْإِسْلَامُ ؛ وَالْإِيمَانُ فَوْقَهُ بِدْرَجَةٍ وَالتَّقْوَى

کمتر از یقین بخش نشده است .

شرح - تقوی از ماده وقایت و در لغت بمعنی نگهداری کامل است . و در عرف شرع نگهداشتن نفس است از آنچه در آخرت برایش زیان دارد و آنرا سه مرتبه است : ۱ - نگهداری نفس از عذاب مخلد بسبب ایمان و اصلاح عقاید ، ۲ - نگهداری نفس از آنچه نزد شرع گناه محسوبست ، ۳ - نگهداری دل از آنچه او را بفرق مشغول کند ، و این مرتبه خواص و اولیاء الله است ، و جمله اخیر روایت دلالت دارد بر اینکه استمدادات ذاتی و عنایات الهی در مراتب ایمان و یقین دخیل است .

۳ - حمزان بن اعین گوید : شنیدم امام باقر عليه السلام میفرمود : همانا خدا ایمان را بر اسلام بیک درجه فضیلت داده ، چنانکه کعبه را بر مسجد الحرام فضیلت داده است (بحديث ۱۵۰۶ - ۱۵۰۹ رجوع شود) .

۴ - ابو بصیر گوید ، امام صادق عليه السلام بمن فرمود : ای ابا محمد اسلام یکدرجه است ؛ گفتم آری ، فرمود : و ایمان یکدرجه بالای اسلام است ؛ گفتم آری ، فرمود : و تقوی یکدرجه بالای ایمان است ؛ گفتم آری ، فرمود : و یقین یکدرجه بالای تقوی است ؛ گفتم آری ، فرمود بمردم چیزی کمتر از یقین داده نشد ، و شما پائین ترین [نزدیکترین] درجه اسلام چسبیده اید ، مبادا از چنگتان بپرد (گویا مقصود ضعف ایمان باشد که فقط ولایت را دارند بدون تقوی و یقین ، و سخن امام اشاره دارد باینکه اشخاصیکه در درجات پائین ایمان باشند خطر از دست دادن عقاید با آنها نزدیک است ، بخلاف کسانیکه دارای تقوی و یقینند) .

۵ - یونس گوید : از امام رضا عليه السلام راجع بایمان و اسلام پرسیدم ، فرمود : امام باقر عليه السلام فرموده است : همانا دین فقط اسلام است ، و ایمان یکدرجه بالاتر از آنست و تقوی یکدرجه بالاتر از ایمانست و

فَوْقَ الْاِيْمَانِ بِدَرَجَةٍ وَالْيَقِيْنُ فَوْقَ التَّقْوَى بِدَرَجَةٍ وَلَمْ يُقَسَمَ بَيْنَ النَّاسِ شَيْءٌ اَقْلُّ مِنْ الْيَقِيْنِ ، قَالَ قُلْتُ : فَاَيُّ شَيْءٍ الْيَقِيْنُ ؟ قَالَ : التَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ وَالتَّسْلِيْمُ لِلَّهِ وَالرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَالتَّقْوِيْضُ اِلَى اللَّهِ قُلْتُ : فَمَا تَفْسِيْرُ ذَلِكَ ؟ قَالَ : هَكَذَا قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام ۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ اَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى ، عَنْ اَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ : الْاِيْمَانُ فَوْقَ الْاِسْلَامِ بِدَرَجَةٍ . وَالتَّقْوَى فَوْقَ الْاِيْمَانِ بِدَرَجَةٍ ؛ وَالْيَقِيْنُ فَوْقَ التَّقْوَى بِدَرَجَةٍ وَلَمْ يُقَسَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ شَيْءٌ اَقْلُّ مِنْ الْيَقِيْنِ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ حَقِيْقَةُ الْاِيْمَانِ وَالْيَقِيْنِ ﴾

- عِدَّةٌ مِنْ اَصْحَابِنَا ، عَنْ اَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ اِسْمَاعِيْلَ بْنِ بَرِيْعٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُدَّافِرٍ ، عَنْ اَبِيهِ ، عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : بَيَّنَّا رَسُوْلَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي بَعْضِ اَسْفَارِهِ اِذْ لَقِيَهُ رَكْبٌ فَقَالُوا : السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُوْلَ اللَّهِ ، فَقَالَ : مَا اَنْتُمْ ؟ فَقَالُوا : نَحْنُ مُؤْمِنُوْنَ يَا رَسُوْلَ اللَّهِ ، قَالَ : فَمَا حَقِيْقَةُ اِيْمَانِكُمْ ؟ قَالُوا : الرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَالتَّقْوِيْضُ اِلَى اللَّهِ وَالتَّسْلِيْمُ لِاَمْرِ اللَّهِ ، فَقَالَ رَسُوْلُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : عُلَمَاءٌ حُكَمَاءُ كَادُوا اَنْ يَكُوْنُوْا مِنَ الْحِكْمَةِ اَنْبِيَاءَ ، فَاِنْ كُنْتُمْ صَادِقِيْنَ فَلَا تَبْنُوْا مَالًا تَسْكُوْنَ وَلَا تَجْمَعُوْا مَالًا تَأْكُلُوْنَ وَاتَّقُوْا اللَّهَ الَّذِي اِلَيْهِ تُرْجَعُوْنَ .

یقین یک درجه بالاتر از تقوی است و میان مردم چیزی کمتر از یقین تقسیم نشده است ، عرض کردم یقین چیست ؟ فرمود : توکل بر خدا و تسلیم خدا شدن و راضی بودن بقضاء خدا و واگذاشتن کار بخدا ، عرض کردم : تفسیر این چیست ؟ فرمود : امام باقر عليه السلام چنین فرموده است .

توضیح - گویا فهم سائل از بیان و توضیح این مطالب کوتاه بوده و حضرت رضا عليه السلام تنها بذکر کلام جد بزرگوارش قناعت فرموده است .

۶ - امام رضا عليه السلام فرمود : ایمان یکدرجه بالاتر از اسلام است و تقوی یک درجه بالاتر از ایمان و یقین یکدرجه بالاتر از تقوی و میان بندگان چیزی کمتر از یقین تقسیم شده .

﴿ حَقِيْقَتِ اِيْمَانٍ وَ اِيْمَانٍ ﴾

۱ - امام باقر عليه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله در مسافرتی بود که کاروانی بآنحضرت بر خوردند و گفتند : السلام عليك يا رسول الله فرمود شما کیستید ؟ گفتند : ای رسول خدا ما مؤمنین هستیم ، فرمود : حقیقت ایمان شما چیست ؟ گفتند : راضی بودن بقضاء خدا و واگذاشتن کار بخدا و تسلیم امر خدا بودن ، رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : (اینها که شما گفتید) دانشمندان و حکیمانی باشند که از شدت حکمت بیبیمبران نزدیک گشته اند ، پس اگر شما راست میگوئید بنامی راکه در آن نمی نشینید نساژید و چیزی راکه نمبخورید جمع نکنید و از خدای که بسویش بازگشت دارید پروا کنید .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، جَمِيعاً ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ الْوَالِيشِيِّ وَ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِهْرَبِمْ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله صَلَّى بِالنَّاسِ الصُّبْحَ ، فَنَظَرَ إِلَى شَاتٍ فِي الْمَسْجِدِ وَهُوَ يَخْفِقُ وَ يَهْوِي بِرَأْسِهِ ، مُصَفَّرَ الْوَنَّهُ ، قَد نَضِيفَ جِسْمَهُ وَ غَارَتَ عَيْنَاهُ فِي رَأْسِهِ ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : كَيْفَ أَصْبَحْتَ يَا فُلَانُ ؟ قَالَ : أَصْبَحْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ مُوقِئاً ، فَعَجَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مِنْ قَوْلِهِ وَقَالَ : إِنَّ لِكُلِّ يَقِينٍ حَقِيقَةً فَمَا حَقِيقَةُ يَقِينِكَ ؟ فَقَالَ : إِنَّ يَقِينِي يَا رَسُولَ اللَّهِ هُوَ الَّذِي أَحْرَزَنِي وَأَسْرَرَ لَيْلِي وَأَطْمَأَهْوَأَ حِرِّي فَعَرَفْتُ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا حَتَّى كَانَتِي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي وَقَدْ نَصَبَ لِلْحِسَابِ وَ حُشْرِ الْخَلَائِقِ لِذَلِكَ وَأَنَا فِيهِمْ وَ كَانَتِي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ ، يَتَنَمَّوْنَ فِي الْجَنَّةِ وَيَتَعَارَفُونَ وَعَلَى الْأَرَائِكِ مُتَسَكِمُونَ وَ كَانَتِي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ النَّارِ وَ هُمْ فِيهَا مُعَدَّبُونَ مُضْطَرِّحُونَ وَ كَانَتِي الْآنَ أَسْمَعُ زَفِيرَ النَّارِ يَدُورُ فِي مَسَامِعِي ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِأَصْحَابِهِ : هَذَا عَبْدٌ نَوَّرَ اللَّهُ قَلْبَهُ بِالْإِيمَانِ ، ثُمَّ قَالَ لَهُ : أَلِزِمْنَاكَ عَلَيْهِ ، فَقَالَ الشَّابُّ : ادْعُ اللَّهَ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْ أُرَدَّقَ الشَّهَادَةَ مَعَكَ ، فَدَعَا لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ حَرَجَ فِي بَعْضِ عَرَوَاتِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَاسْتَشْهِدَ بَعْدَ تِسْعَةِ تَقَرُّوْكَ كَانَ هُوَ الْعَاشِرُ

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : روزی رسول خدا صلی الله علیه و آله نماز صبح را با مردم گزارده، سپس در مسجد نگاهش بجوانی افتاد که چرت میزد و سرش پائین میافتاد، رنگش زرد بود و تنش لاغر و چشمانش بکودی فرو رفته، رسول خدا صلی الله علیه و آله باو فرمود : حالت چگونه است ؟ عرض کرد : من با یقین گشتم، رسول خدا صلی الله علیه و آله از گفته او در شکفت شد [خوش آمد] و فرمود : همانا هر یقینی را حقیقتی است. حقیقت یقین تو چیست ؟

عرض کرد: یا رسول الله همین یقین من است که مرا اندوهگین ساخته و بیداری شب و تشنگی روزهای گرم بخشیده و از دنیا و آنچه در دنیا هست بی رغبت گشتم تا آنجا که گویا عرش پروردگارم را ببینم که برای رسیدگی بحساب خلق برپا شده و مردم برای حساب کرد آمده اند و گویا اهل بهشت را مینگرم که در نعمت میخرامند و بر کرسیها تکیه زده، یکدیگر را معرفی میکنند و گویا اهل دوزخ را می بینم که در آنجا معذبند و بفریاد رسی ناله میکنند و گویا اکنون آنکه زبانه کشیدن آتش دوزخ در گوشم طنین انداز است.

رسول خدا صلی الله علیه و آله باصحاب فرمود : این جوان بنده ایستکه خدا دلش را بنور ایمان روشن ساخته، سپس بخود او فرمود : بر این حال که داری ثابت باش. جوان گفت : یا رسول الله از خدا بخواه شهادت در رکابت را روزیم کند. رسول خدا صلی الله علیه و آله برای اودعا فرمود. مدتی نگذشت که در جنگی همراه یینمیر بیرون رفت و بعد از ۹ نفر شهید گشت و او دهمین (شهیدان آنجنگه) بود.

(۱۰۴۵) - محمد بن یحییٰ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : اسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَارِثَةَ بْنَ مَالِكِ بْنِ النُّعْمَانِ الْأَنْصَارِيَّ فَقَالَ لَهُ : كَيْفَ أَنْتَ يَا حَارِثَةُ بْنَ مَالِكٍ؟ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ مُؤْمِنٌ حَقًّا ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لِكُلِّ شَيْءٍ حَقِيقَةٌ فَمَا حَقِيقَةُ قَوْلِكَ؟ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ عَرَفْتُ نَفْسِي عَنِ الدُّنْيَا فَاسْهَرْتُ لَيْلِي وَأَطْعَمْتُ هَوَاجِرِي وَكَانَتِي أَنْظُرُ إِلَى عَرْشِ رَبِّي [وَ] قَدْ وُضِعَ لِلْحِسَابِ وَكَانَتِي أَنْظُرُ إِلَى أَهْلِ الْجَنَّةِ يَتَزَاوَرُونَ فِي الْجَنَّةِ وَكَانَتِي أَسْمَعُ عَوَاءَ أَهْلِ الشَّارِفِي النَّارِ ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : عَبْدُ نَوَّالٍ قَلْبُهُ ، أَبْصَرْتُ قَائِمْتُ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ ادْعُ اللَّهَ لِي أَنْ يَرزُقَنِي الشَّهَادَةَ مَعَكَ ، فَقَالَ : اللَّهُمَّ ارزُقْ حَارِثَةَ الشَّهَادَةَ ، فَلَمْ يَلْبَثْ إِلَّا يَمَامًا حَتَّى بَعَثَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ سَرِيَّةً فَبَعَثَهُ فِيهَا ، فَقَاتَلَ فَقَتَلَ تِسْعَةً - أَوْ ثَمَانِيَةً - ثُمَّ قُتِلَ .

وَفِي رَوَايَةِ الْقَاسِمِ بْنِ بُرَيْدٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : اسْتَشْهَدَ مَعَ جَعْفَرِ بْنِ أَبِي ظَالِبٍ بَعْدَ تِسْعَةِ تَقَرُّوْكَانَ هُوَ الْعَاشِرَ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ ، إِنَّ عَلَى كُلِّ حَقٍّ حَقِيقَةً وَعَلَى كُلِّ صَوَابٍ نَوْرًا .

۳ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله با حارثه بن مالک بن نعمان انصاری روبرو شد ، حضرت فرمود : حارثه بن مالک چگونه می؟ فرمود : یا رسول الله ! مؤمن حقیقی ام . رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : هر چیزی را حقیقتی است . حقیقت گفتار توجیست ؛ گفت : یا رسول الله ! بدنیا بی رغبت شده ام ، شب را (برای عبادت) بیدارم و روزهای گرم را (در اثر روزی) تشنگی میکشم و گویا عرش پروردگارم رامینگرم که برای حساب گسترده گشته و گویا اهل بهشت را می بینم که در میان بهشت یکدیگر را ملاقات میکنند و گویا ناله اهل دوزخ را در میان دوزخ میشنوم .

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : بنده ایستکه خدا دلش را نورانی فرموده ، بصیرت یافتی ، ثابت باش ، عرض کرد : یا رسول الله ! از خدا بخواه که شهادت در رکابت را بمن روزی کند ، حضرت فرمود : خدایا بحارثه شهادت روزی کن . چند روزی بیش نگذشت که رسول خدا صلی الله علیه وآله لشکری برای جنگ فرستاد و حارثه را هم در آن جنگ فرستاد . او بمیدان جنگ رفت و ۹ تن - یا هشت تن - را بکشت و سپس کشته شد .

و در روایتی که قاسم بن برید از ابی بصیر نقل کند ، گوید : همراه جعفر بن ابیطالب بود ، و بعد از ۹ نفر شهید شد ، و او دهمین شهید بود .

۴ - امیرالمؤمنین صلوات الله علیه فرمود : بر سر هر امر حقی حقیقتی است و بر سر هر امر درستی نوری .

((بابُ التَّفْکُرِ))

- ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ : نَبَتْهُ بِالتَّفْکُرِ قَلْبُكَ ، وَجَافَ عَنِ اللَّيْلِ جَنَبُكَ ، وَاتَّقَى اللَّهُ رَبَّكَ .
- ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي بَانَ ، عَنِ الْحَسَنِ الصَّقِيلِ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَمَّا يَرَوِي النَّاسُ أَنَّ تَفْکُرَ سَاعَةٍ خَيْرٌ مِنْ قِيَامِ لَيْلَةٍ ، قُلْتُ : كَيْفَ يَتَفَكَّرُ ؟ قَالَ : يَمُرُّ بِالْخَرَبَةِ أَوْ بِالذَّارِ فَيَقُولُ : أَيَّنَ سَاكِنُوكَ ، أَيَّنَ بَانُوكَ ، مَا [بِ] لُكْ لَا تَتَكَلَّمِينَ .
- ۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ ، عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ إِذْمَانُ التَّفْکُرِ فِي اللَّهِ وَفِي قُدْرَتِهِ .

شرح - مراد بحقیقت دلیل عقلی است ویا نشانه وجود خدا ویا آیات قرآن ، و مقصود از نور بترتیب سه احتمال مذکور ، دلیل نقلی کتاب و سنت است ویا دلائل مسائل اصول و فروع دین ویا آیات قرآن و نیز این خبر بشماره ۱۹۸ با تنه می گذشت .

* (باب تفکر) *

- ۱ - امیرالمؤمنین عليه السلام میفرمود : با تفکر دل خود را بیدار ساز و در شب پهلو از بستر خواب بدوردار ، و از خدای پروردگارت پروا کن .
- ۲ - حسن صیقِل گوید : از امام صادق عليه السلام درباره آنچه مردم روایت میکنند که : یکساعت اندیشیدن بهتر از عبادت یکشب است ، پرسیدم و گفتم : چگونه بیندیشد ؟ فرمود : از خرابه یا خانه ای که میگذرد بگوید : ساکنینت کجایند ؟ سازندگان کجایند ؟ چرا سخن نمیگویی ؟
- شرح - پیداست که امام عليه السلام هم روایت را تصدیق فرموده است ، و چون اندیشیدن یکساعت گاهی موجب توبه از گناهان و عبادت تمام عمر میگردد ، از این رو از عبادت یکشب و بلکه یکسال و هفتاد سال چنانکه در روایات دیگر شنیده ام بهتر است و توضیح امام در دو جمله اول نتیجه اش اینست که انسان زودگذشتن و فناء دنیا را از نظر دور ندارد و آنرا تلقین بنفس کند تا از حرص و طمع و ستم و افزون طلبش کاسته شود و از جمله اخیر این نتیجه گرفته میشود که انسان میفهمد خدا موجوداتی را جامد و بیشمور و غیر ناطق آفریده است ، پس او را لازمست که در برابر نعمت حیات و عقل و نطق خدا را سپاسگزاری کند ، و ممکن است دنباله نتیجه دو جمله اول باشد .
- ۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : بهترین عبادت همواره اندیشیدن در باره خدا و ذرورت اوست .
- شرح - مراد بتفکر درباره خدا ، تفکر در افعال بدیع و صنایع عجیب و نظم دستگاہ آفرینش اوست

(۱۵۵۰) عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : لَيْسَ الْعِبَادَةُ كَثْرَةُ الصَّلَاةِ وَالصَّوْمِ ، إِنَّمَا الْعِبَادَةُ التَّفَكُّرُ فِي أَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ .
 ۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَهْلٍ ، عَنْ حَمَّادٍ ؛ عَنْ رَبِيعِ بْنِ قَالَ :
 قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : [إِنَّ التَّفَكُّرَ يَدْعُو إِلَى الْبِرِّ وَالْعَمَلِ بِهِ .

(بَابُ الْمَكَارِمِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ أَبِي مَسْرُوقٍ ، عَنْ يَزِيدِ بْنِ إِسْحَاقَ شَعْرٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الْمَكَارِمُ عَشْرٌ فَإِذَا اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ فِيكَ فَلْتَكُنْ فَإِنَّهَا تَكُونُ فِي الرَّجُلِ وَلَا تَكُونُ فِي وَلَدِهِ وَتَكُونُ فِي الْوَلَدِ وَلَا تَكُونُ فِي أَبِيهِ

تا از آنها بوجودش پی برد ، و مقصود از اندیشیدن در قدرتش اندیشیدن در خلقت بشر از مشنی خاک و روزی دادن همه افراد و امثال اینهاست تا نتیجه گیرد که چنین قدرتی میتواند دوباره این بشر را زنده کند و از آنها حساب کشد و نیز بداند خلقت این دستگاه عظیم جهان ، یاوه و بیهوده نیست ، بی منظور و بی هدف نباشد ، چنانکه در آیات شریفه قرآن طریقه تفکر بهمین روش بیان شده است و آنچه ممنوع است تنها تفکر در ذات و حقیقت خداست که چون از محیط فکر بشر بالاتر است ، جز بهت و سرگردانی نتیجه دیگری ندارد .

۴ - امام رضا علیه السلام میفرمود : عبادت بنماز و روزه بسیار نیست ، همانا عبادت اندیشیدن در امر خدای عزوجل است .

شرح - یعنی عبادت منحصر بنماز و روزه بسیار نیست ، بلکه عبادت کامل ، تفکر در امر خدا است اگر چه نتیجه اش نماز و روزه اندک ، ولی با معرفت و نورانیت قلب باشد .

۵ - امیرالمؤمنین صلوات الله علیه فرمود : اندیشیدن انسان را به نیکی و انجام آن میکشاند .

شرح - گویا مراد به نیکی فهمیدن معارف حقه و صفات حمیده و تحلی نفس بدانها میباشد و مراد بانجام آن ، عمل کردن بواجبات و مستحبات و قضاء حوائج خلق و انجام سایر کارهای نیک است .

(بَابُ مَكَارِمِ)

توضیح - مکارم صفاتی است که موجب کرامت و شرف و بزرگواری انسان میشود ، و از صفات نیک عادی بالاتر است .

۱ - حسین بن عطیه گوید : امام صادق علیه السلام فرمود : مکارم ده چیز است ، اگر میتوانی آنها را داشته باش ، زیرا گاهی شخصی آنها را دارد و فرزندش ندارد و گاهی در فرزند هست و در پدرش نیست ، و گاهی در برده هست و در آزاد نیست ، عرض شد : آنها چه هستند ؟ فرمود : نومییدی حقیقی (از آنچه

وَتَكُونُ فِي الْعَبْدِ وَلَا تَكُونُ فِي الْحَيْرِ، قِيلَ: وَمَا هُنَّ؟ قَالَ: صِدْقُ الْبَاسِ وَصِدْقُ اللَّيْسَانِ
وَأَدَاءُ الْأَمَانَةِ وَصَلَةُ الرَّحِمِ وَإِقْرَاءُ الصَّيْفِ وَإِطْعَامُ السَّائِلِ وَالْمُكَافَأَةُ عَلَى الصَّنَائِعِ وَالتَّنَدُّمُ لِلْجَارِ
وَالْتَّنَدُّمُ لِلصَّاحِبِ وَرَأْسُهُنَّ الْحَيَاءُ.

۲- عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
مُسْكَانٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَصَّ رُسُلَهُ بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ، فَأَمْتَحِنُوا
أَنْفُسَكُمْ، فَإِنْ كَانَتْ فِيكُمْ فَأَحْمِدُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ ذَلِكَ مِنْ خَيْرٍ وَإِنْ لَا تَكُنْ فِيكُمْ فَاسْأَلُوا اللَّهَ
وَارْعَبُوا إِلَيْهِ فِيهَا، قَالَ: فَذَكَرَ [هَذَا] عَشْرَةَ: الْيَقِينُ وَالْقَنَاعَةُ وَالصَّبْرُ وَالشُّكْرُ وَالْيَحْلَمُ وَحَسَنُ الْخُلُقِ
وَالسَّخَاءُ وَالْعِزَّةُ وَالشُّجَاعَةُ وَالْمُرُوءَةُ قَالَ: وَرَوَى بَعْضُهُمْ بَعْدَ هَذِهِ الْخِصَالِ الْعَشْرَةَ وَزَادَ فِيهَا الصِّدْقَ
وَأَدَاءَ الْأَمَانَةِ.

۳- عَنْهُ، عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ هَاشِمِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبَّادٍ قَالَ بَكَرُ
وَاطْنَنِي قَدْ سَمِعْتُهُ مِنْ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَكْرِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّا لَنُجِبُ
مَنْ كَانَ عَاقِلًا؛ فِيمَا، فَقَهَهَا، حَلِيمًا، مُدَارِيًا، صَبُورًا، صَدُوقًا، وَفِيئًا. إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَصَّ

دست مردم است) و راستی زبان و اداء امانت وصله رحم و پذیرائی از مهمان و غذا دادن بسائل (کسیکه
از او غذا طلبد) و جبران نیکیها و مراعات حق همسایه و مراعات حق رفیق (۱) و سر همه مکارم (افضل
و عالیتر از همه) حیا و شرم است (زیرا کسیکه در برابر خالق و مخلوق شرم داشته باشد، همه این مکارم
را انجام میدهد و همان خصلت حیا بر تمام این مکارم داعی و باعث میشود).

۲- امام صادق عليه السلام فرمود: خدای عزوجل پیغمبرانش را بمکارم اخلاق اختصاص داد، شما خود
را بیازمائید، اگر آنها در وجود شما هم بود، خدا را سپاس گوئید و بدانید که بودن آنها در شما خیر
شماست و اگر در شما نبود، از خدا بخواهید و نسبت بآنها رغبت جوئید.
سپس آنها را ده چیز شمرد: یقین و قناعت و سبر و شکر و خویشترداری و خلق نیکو و سخاوت و غیرت
و شجاعت و مروت.

بعضی از روایان دیگر این ده خصلت را ذکر نموده و راستگویی و امانتداری را هم بدانها افزوده است.
۳- امام صادق عليه السلام فرمود: مادوست داریم کسی را که عاقل، فهمیده، فقیه، خویشتر دار،
با مدارا، بردبار، راستگو، با وفا باشد، زیرا خدای عزوجل پیغمبران را بمکارم اخلاق اختصاص
داد (یعنی خصال نکو دیده را از آنها دور ساخت) پس هر که این مکارم را داشته باشد، باید خدا را سپاس

(۱) تنهم بمعنی تنگ داشتن از کار زشت هم میآید، پس مراد از آن در اینجا تنگ داشتن از

آزار همسایه و رفیق است.

الْأَنْبِيَاءَ بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ ، فَدَنَّ كَانَتْ فِيهِ فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ عَلَى ذَلِكَ وَمَنْ لَمْ تَكُنْ فِيهِ فَلْيَتَصَرَّ عِزًّا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَلْيَسْأَلْهُ إِثْمًا ، قَالَ : قُلْتُ : جُمِلْتُ فِذَاكَ وَمَاهُرٌ ؟ قَالَ : هُنَّ الْوَرَعُ وَالْقَنَاعَةُ وَالصَّبْرُ وَالشُّكْرُ وَالْحِلْمُ وَالْحَيَاءُ وَالسَّخَاءُ وَالشُّجَاعَةُ وَالْعَيْرَةُ وَالْبِرُّ وَصِدْقُ الْحَدِيثِ وَأَدَاءُ الْأَمَانَةِ .

﴿۱۵۵۵﴾ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ارْتَضَى لَكُمْ الْإِسْلَامَ دِينًا ، فَأَحْسِنُوا صُجْبَتَهُ بِالسَّخَاءِ وَحَسِّنُوا الْخُلُقَ .

۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : الْإِيمَانُ أَرْبَعَةٌ أَرْكَانٌ : الرِّضَا بِقَضَاءِ اللَّهِ وَالتَّوَكُّلُ عَلَى اللَّهِ وَتَقَرُّبُ الْأَمْرِ إِلَى اللَّهِ وَالتَّسَلُّيمُ لِأَمْرِ اللَّهِ .

۶- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ عُمَيْرٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ قَالَ : أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَمَلَتْ إِسْلَامُهُ وَلَوْ كَانَ مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمِهِ خَطَايَا لَمْ تَنْقُصْهُ : الصِّدْقُ وَالْحَيَاءُ وَحَسَنُ الْخُلُقِ وَالشُّكْرُ .

۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، جَمِيعاً عَنِ ابْنِ

گزارد وهرکس آنها را نداشته باشد ، باید بسوی خدای عزوجل تضرع کند و آنها را از او بخواهد .
راوی گوید : عرض کردم ، قربانت آنها چه صفاتی هستند ؟ فرمود : پرهیزگاری و قناعت و صبر و شکر و خویشن داری و حیا و سخاوت و شجاعت و غیرت و خوش رفتاری و راستی گفتار و امانت داری .
۴- امام صادق علیه السلام فرمود . خدای عزوجل اسلام را دین شما پسندید ، پس بسبب سخاوت و خلق نیکو با آن نیکو معاشرت کنید .

۵- امیرالمؤمنین صلوات الله علیه فرمود : ایمان از چهار پایه مرکب است : ۱- رضای بودن بقضاء خدا - ۲- توکل بر خدا - ۳- واگذار کردن امر بخدا - ۴- تسلیم امر خدا بودن .

۶- ابن سنان گوید : مردی از بنی هاشم (که گویا مراد امام صادق علیه السلام باشد) از شدت تقیه این گونه تعبیر شده است (فرماید : چهار چیز است که هرکس آنها را دارا باشد ، اسلامش کامل است ، و اگر سر تا پایش خطاکاری باشد ، از قدر او نکاهد : راستگویی و حیا و خوش خلقی و سپاس گزاری .
توضیح - یکی از این صفات حیلج است که در حدیث اول این باب گفته شد ، حیا سرهمه مکلام است پس کسبکه این چهار صفت را داشته باشی خطائی بمعنی گناه و صفت مذموم ندارد ، مگر اینکه مقصود از خطا ، سهو و اشتباه و نقایص بدنی و نژادی و امثال آن باشد .

۷- جابر بن عبدالله گوید : رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : نمیخواهید بهترین مردان شما (۱) کلمه بر (بکسر با) در قرآن و اخبار بمعنی بهشت و صلح رحم و خوش رفتاری با پدر و مادر و راستگویی و احسان و هدیه آید .

مَحْبُوبٌ ، عَنْ ابْنِ رِثَابٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : **أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِخَيْرِ رِجَالِكُمْ ؟ قُلْنَا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ : إِنَّ مِنْ خَيْرِ رِجَالِكُمُ التَّقِيُّ التَّقِيَّ السَّمِيعَ الْكَمِينِ ، التَّقِيَّ الطَّرْفَيْنِ الْبِرَّ يُوَالِدِيهِ وَلَا يُدْجِي عِيَالَهُ إِلَى غَيْرِهِ .**

(بَابُ فَضْلِ الْيَقِينِ)

۱- الْحَسَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَاءِ ، عَنِ الْمُنَسِيِّ بْنِ الْوَلِيدِ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ : عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : لَيْسَ شَيْءٌ إِلَّا لَهُ حَدٌّ : قَالَ قُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ فَمَا حَدُّ التَّوَكُّلِ ؟ قَالَ : الْيَقِينُ : قُلْتُ فَمَا حَدُّ الْيَقِينِ ؟ قَالَ : الْإِتْحَافُ مَعَ اللَّهِ شَيْئًا .

﴿ ۱۵۶۰ ﴾ عَنْهُ ، عَنْ مُعَلَّى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَاءِ ؛ عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ : عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ ، وَنَحْوَهُ بَنُو يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ؛ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ؛ عَنِ أَبِي وَالِدِ الْحَشَائِطِ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : مِنْ صِحَّةِ يَقِينِ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ لَا يُرْضِيَ النَّاسَ بِسَخَطِ اللَّهِ وَلَا يَلُومُهُمْ عَلَى مَا لَمْ يُؤْتِهِ اللَّهُ ؛ فَإِنَّ الرِّزْقَ لَا يَسُوقُهُ حِرْصٌ حَرِيصٌ وَلَا يَرُدُّهُ كَرَاهِيَةٌ كَارِهَةٌ ؛ وَلَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ فَرَغَ مِنْ رِزْقِهِ كَمَا يَفِرُّ مِنَ الْمَوْتِ لَا ذَرَكَهُ رِزْقُهُ كَمَا يُدْرِكُهُ الْمَوْتُ ؛ ثُمَّ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ يَعْدِلُهُ وَيَقْسِيهِ

دانشما بگویم ؟ عرض کردیم : چرا ، ای رسول خدا . فرمود : برخی از بهترین مردان شما ، مرد پر هیز کار نالوده ، دست باز (باسخاوت) زبان و دامن پاک ، خوش رفتار با پدر و مادر است که عیالاتش را به پناهندگی بد دیگران مجبور نازد .

﴿ فضل و امتیاز یقین ﴾

۱ - ابو بصیر گوید ، امام صادق ﷺ فرمود : چیزی نیست جز اینکه حدی دارد . عرض کردم : قربانت کردم ، حد توکل چیست ؟ فرمود : یقین است (پس کسیکه بقدرت و حکمت و رحمت بی پایان خدا یقین کند ، بر او توکل نماید) عرض کردم : حد یقین چیست ؟ فرمود : اینکه با وجود خدا از چیزی ترسی

شرح - مراد به حد در اینجا اندازه و جودی و ظرفیت معنوی این صفات است و نزدیک بهمان حدی است که علماء منطق در باب کلیات خمس میگویند ، پس همچنانکه حیوان ناطق اندازه و جودی انسانرا تعیین میکند ، یقین هم اندازه و جودی توکل را مشخص میسازد

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : از نشانه های درستی یقین مرد مسلمان اینستکه : مردم را بوسیله خشم خدا خرسند نکند (مانند کسیکه طبق میل مردم برخلاف حق فتوی دهد و نهی از منکر نکند) و مردم را بر آنچه خدا بخود او نداده سرزنش ننماید [مردم را برای آنچه بدو ندهند ، زهرا خدا رویش نکرده سرزنش نکند] زیرا روزی را نه شره و آرز حریص بیاورد و نه نخواستن ناخواه رد کند ، و اگر شخصی

- جَعَلَ الرَّوْحَ وَالرَّاحَةَ فِي الْيَقِينِ وَالرِّضَا وَجَعَلَ الْهَمَّ وَالْحُزْنَ فِي الشَّاكِّ وَالسَّخَطَ .
- ۳ ابنُ مَجْبُوبٍ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ الْعَمَلَ الدَّائِمَ الْقَلْبِلَ عَلَى الْيَقِينِ أَفْضَلَ عِنْدَ اللَّهِ مِنَ الْعَمَلِ الْكَثِيرِ عَلَى غَيْرِ يَقِينٍ .
- ۴ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُنْجَبٍ ، عَنِ الْوَشَائِءِ ، عَنْ أَبِي بَانَ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ عَلَى الْمُبْتَدِعِ : لَا يَجِدُ أَحَدًا (كُم) طَعَمَ الْإِيمَانَ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُحِطِّهُ وَمَا أَخْطَاهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ .
- ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ : عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ جَلَسَ إِلَى حَائِطٍ مَائِلٍ يَقْضِي بَيْنَ النَّاسِ ؛ فَقَالَ بَعْضُهُمْ : لَا تَقْعُدْ تَحْتَ هَذَا الْحَائِطِ ؛ فَإِنَّهُ مُعَوَّرٌ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : حَرَسَ أَمْرًا أَجَلُهُ فَلَمَّا قَامَ سَقَطَ الْحَائِطُ ؛ قَالَ : وَكَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مِثْلًا يَقَعُلُ ، هَذَا وَأَشْبَاهَهُ ؛ وَهَذَا الْيَقِينُ .
- ۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، عَنْ صَفْوَانَ

- از شما چنانکه از مرگه میگریزد ، از روزیش بگریزد روزیش باو برسد ، همچنانکه مرگه باو میرسد . سپس فرمود : خدا بدالت و داد خویش نشاط و آسایش را در یقین و رضا قرار داده و نعم و اندوه را در شک و ناخرسندی .
- ۳ - هشام بن سالم گوید : شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود : عمل پیوسته اندک با یقین ، نزد خدا افضل است از عمل بسیار بدون یقین
- توضیح - یقین موجب میشود که انسان هر کار نیکی را پیوسته انجام دهد ، ولی اگر یقین نباشد انجام عمل از روی اغراضی است که تغییر پذیر است ، و ممکن است يك روز هزار رکعت نماز بخواند و خسته و ملول شود و روز دیگر هیچ نخواند .
- ۴ . امیرالمؤمنین صلوات الله علیه بر منبر فرمود : هیچیک از شما مزه ایمان را نچشد ، تا آنکه بداند ، آنچه باو رسیده ، ممکن نبود که از او بگذرد (و باو نرسد) و آنچه از او گذشته ممکن نبود که باو برسد (زیرا قوهی قادر و حکیم و مهربان بالای سر این جهانست و مواهب و عطایای خویش را طبق مصلحت و استعداد افراد تقسیم میکند) .
- ۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : امیر المؤمنین صلی الله علیه وآله کنار دیوار خمیده ای نشسته بود و میان مردم داوری میکرد ، یکی از آنها عرض کرد : زیرا این دیوار منشین که شکسته است . امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : مرد را اجلس نگهدار است (چون زمان مرگه هر کسی نزد خدا معین است . همین امر سبب میشود که پیش از آن نبرد) و چون حضرت از آنجا برخاست دیوار فرو ریخت . امام صادق عليه السلام فرمود : و امیر المؤمنین علیه السلام این گونه کارها و امثال آن را میکرد ، و همین است یقین .

الْجَمَّالِ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا» فَقَالَ : أَمَا إِنَّهُ مَا كَانَ ذَهَبًا وَلَا فِضَّةً وَإِنَّمَا كَانَ أَرْبَعُ كَلِمَاتٍ : لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا ، مَنْ أَيْقَنَ بِالْمَوْتِ لَمْ يَضْحَكْ سِنَّةً ، وَمَنْ أَيْقَنَ بِالْحِسَابِ لَمْ يَفْرَحْ قَلْبُهُ ، وَمَنْ أَيْقَنَ بِالْقَدْرِ لَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ

۱۵۶۵) عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ : لَا يَجِدُ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُخِطِئَهُ وَأَنَّ مَا أَخْطَأَهُ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَهُ وَأَنَّ الصَّادِقَ النَّافِعَ هُوَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ؛

۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْوَشَاءِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَيَّانٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ قَيْسِ الْهَمْدَانِيِّ قَالَ : نَظَرْتُ يَوْمًا فِي الْحَرْبِ إِلَى رَجُلٍ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ فَحَرَ كَتُ فَرَسِي فَأَذَا هُوَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقُلْتُ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ فِي مِثْلِ هَذَا الْمَوْضِعِ ؟ فَقَالَ : نَعَمْ يَا سَعِيدُ ابْنُ قَيْسٍ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدِ الْأَوْلَى مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ وَوَاقِفٌ مَعَهُ مَلَكٌ يَحْفَظُنِي مِنْ أَنْ يَسْقُطَ مِنْ رَأْسِ جَبَلٍ أَوْ يَقَعَ فِي بَيْتٍ ، فَأَذَا نَزَلَ الْقَضَاءُ خَلِيًا بَيْنَهُ وَبَيْنَ كُلِّ شَيْءٍ .

- ۶ - صفوان جمال گوید : از امام صادق علیه السلام در باره این قول خدای عزوجل پرسیدم : و اما دیوار از آن دو پسر بچه یتیم در آن شهر بود و در زیرش گنجی متعلق با آنها بود ، ۸۲ - سورۃ ۱۸ ، فرمود : همانا آن گنجینه طلا و نقره نبود . بلکه چهار کلمه بود : ۱ - شایسته پرستش جز من نیست ۲ - هر که بمرگه یقین داشته باشد : خنده دندان نما نکند ۳ - هر که بحساب (روز قیامت) یقین داشته باشد ، دلتی شادمان نباشد ، ۴ - هر که بتقدیر یقین داشته باشد ، جز از خدا نترسد .
- ۷ - امیرالمؤمنین علیه السلام میفرمود : هیچ بنده‌ئی مزه ایمان نچشد ، تا اینکه بداند آنچه باو رسیده ، از او نمیکشدت و آنچه از او گذشته باو نرسید ، و اینکه زبان بخش و سودرسان تنها خدای عزوجل است . (بشماره ۱۵۶۳ رجوع شود) .
- توضیح - گویا مقصود از جمله اخیر اینست که هر سود و زبانی بتقدیر خدای عز و جل است ، اگرچه بتوسط دیگری بانسان برسد ، و رسیدن و نرسیدن از دیگری هم بتوفیق و یا خذلان اوست .
- ۸ - سعید بن قیس گوید : روزی در میدان جنگه مردی را دیدم که تنها دو جامه بر تن داشت (بدون زره و خود) اسم را بجانیش حرکت دادم ، دیدم امیرالمؤمنین علیه السلام است . عرض کردم : یا امیرالمؤمنین ! در چنین جامی (باین لباس) ؟ فرمود : آری ، ای سعید بن قیس ! هیچ بنده‌ئی نیست جز آنکه برای او از جانب خدا بتوان نکههان و نکهدار ، دو فرشته است که او را نگه میدارند از اینکه از سر کوهی سرنگون نشود یا در چاهی بیفتد ، و چون قضاء خدا فرود آید (اجلسی برسد) او را نسبت بهمه چیز واگذارند .

- ۹ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ اسْبَاطٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ : كَانَ فِي الْكَتْرِ الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «وَكَانَ تَحْتَهُ كَنْزٌ لَهُمَا» كَانَ فِيهِ : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ عَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالْمَوْتِ كَيْفَ يَفْرَحُ وَعَجِبْتُ لِمَنْ أَيْقَنَ بِالْقَدْرِ كَيْفَ يَحْزَنُ وَعَجِبْتُ لِمَنْ رَأَى الدُّنْيَا وَتَقَلَّبَهَا بِأَهْلِهَا كَيْفَ يَرُكُنُ إِلَيْهَا وَيَسْتَعِي لِمَنْ عَقَلَ عَنِ اللَّهِ أَنْ لَا يَتَّبِعَهُ اللَّهُ فِي قَضَائِهِ وَلَا يَسْتَبِطُهُ فِي رِزْقِهِ ، فَقُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ أُرِيدُ أَنْ أَكْتُبَهُ قَالَ : فَضْرَبَ وَاللَّهِ يَدَهُ إِلَى الدَّوَاةِ لِيَضَعَهَا بَيْنَ يَدَيْ ، فَتَنَاوَلْتُ يَدَهُ ، فَقبَلْتُهَا وَأَخَذْتُ الدَّوَاةَ فَكَتَبْتُهُ .
- ۱۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْعَرَزِيِّ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ قَبْرُ عَلَامٍ عَلِيٍّ يُحِبُّ عَلِيًّا عليه السلام حُبًّا شَدِيدًا فَإِذَا خَرَجَ عَلِيٌّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ خَرَجَ عَلَيَّ أَثَرَهُ بِالسَّيْفِ ، فَرَأَاهُ ذَاتَ لَيْلَةٍ فَقَالَ : يَا قَبْرُ مَا لَكَ ؟ فَقَالَ : جِئْتُ لِأَمِيرِ خَلْقِكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَالَ : وَيَحْكُ أَمِينَ أَهْلِ السَّمَاءِ نَحْرُسُنِي أَوْ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ ؟ فَقَالَ لَا ، بَلْ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ فَقَالَ : إِنَّ أَهْلَ الْأَرْضِ لَا يَسْتَطِيعُونَ لِي شَيْئًا إِلَّا بَازَنَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ فَارْجِعْ ، فَارْجِعْ .
- ۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ قَالَ : قَبِلَ لِلرِّضَا

۹ - علی بن اسباط گوید : شنیدم امام رضا علیه السلام در باره گنجی که خدای عزوجل میفرماید :
 دو زبیرش گنجی برای آنها بود، فرمود : در آنها بود :

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، در شکفتنم از کسی که یقین بر سرگه دارد چگونه میخندد ؟ و در شکفتنم از کسی که یقین بتقدیر دارد چگونه اندوهگین میشود ؟ و در شکفتنم از کسی که دنیا و دگرگونهایش را نسبت باهلش دیده است ، چگونه بان اعتماد میکند ؟ و سزاوار است کسیکه خدا را با عقل شناخته [خدا باو عقل داده] خدا را در قضاء و قدرش متهم نسازد و در روزی رسانیدنش او را بکندی نسبت ندهد .

عرض کردم : قربانت کردم ، میخواهم این را بنویسم ، بخدا که خود حضرت دست برد تا دوات را پیش من گذارد ، من دستش را گرفتم و بوسیدم ، و دوات را برداشتم و نوشتم .

۱۰ - امام صادق عليه السلام فرمود : قنبر غلام علی عليه السلام آنحضرت را بسیار دوست میداشت ، و چون بیرون میشد ، قنبر هم با شمشیری دنبالش میرفت ، شبی او را دید و فرمود : ای قنبر ! ترا چه شده ؟ عرض کرد : یا امیرالمؤمنین آمده ام تا پشت سرت باشم . فرمود : وای بر تو ! مرا از اهل آسمان حفظ میکنی یا از اهل زمین ؟ عرض کرد : نه بلکه از اهل زمین ، فرمود : اهل زمین جز باذن خدا نمیتوانند بمن کاری کنند ، برگرد ، اوهم برگشت .

۱۱ - با امام رضا عليه السلام عرض شد : شما چنین سخنی میگوئید و از شمشیر خون میچکد (یعنی با وجود

عَلَيْهِ : إِنَّكَ تَتَكَلَّمُ بِهَذَا الْكَلَامِ وَالسَّيْفُ يَقْطُرُ دَمًا ؟ فَقَالَ : إِنَّ لِلَّهِ وَاوْدِيًا مِنْ ذَهَبٍ ، حَمَاهُ بِأَصْعَفِ خَلْقِهِ النَّمْلِ ، فَلَوْ زَامَهُ الْبُخَاتِي لَمْ تَصِلْ إِلَيْهِ .

«بَابُ الرِّضَا بِالْقَضَاءِ»

۱۵۷۰-۱۵۷۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ بَعْضِ أَشْيَاحِ بَنِي الْجَاشِعِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : رَأْسُ طَاعَةِ اللَّهِ الصَّبْرُ وَالرِّضَا عَنْ اللَّهِ فِيمَا أَحَبَّ الْعَبْدُ أَوْ كَرِهَ وَلَا يَرْضَى عَبْدٌ عَنِ اللَّهِ فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهُ فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ .

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ لَيْثِ الْمُرَادِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ أَعْلَمَ النَّاسِ بِاللَّهِ أَرْضَاهُمْ بِقَضَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ .

۳- عَنْهُ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ : الصَّبْرُ وَالرِّضَا عَنْ اللَّهِ رَأْسُ طَاعَةِ اللَّهِ وَمَنْ صَبَرَ وَرَضِيَ عَنِ اللَّهِ فِيمَا

اینکه هارون آماده کشتن مخالفین خود است شما دعوی امامت دارید (۱۹) حضرت فرمود : خدا را بیایانی است اذلاکه آنرا با ناتوان ترین مخلوقش یعنی مورچه نگهداشته است ، و اگر شتر حرامانی آهنگه آن کند بدان نرسد .

توضیح - گویا جواب حضرت استعاره تمثیله و یا مثالیست برای بیان قدرت حق تعالی برخلاف آثار ظاهری و جریان عادی که انسان تصور میکند ، و اینکه برای قدرت خدا ممکن است بمورچه ظاهر ناتوان نیرو و قوه می عطا کند که بشتران بسیار قوی عطا نکند .

«(راضی بودن بقضاء خدا)»

۱- امام صادق عليه السلام فرمود : سرطاعت خدا صبر است و راضی بودن از خدا نسبت بآنچه بنده دوست داشته یا ناپسند داشته باشد ، و هیچ بنده نمی از خدا نسبت بآنچه دوست یا ناپسند دارد ، راضی نباشد ، جز آنکه خیرش باشد در آنچه دوست یا ناپسند داشته است .

شرح - استعاره آوردن سر را برای صبر از این نظر است که عبادات و طاعات بانسانی تشبیه شده و صبر بجای سر انسان قرار گرفته ، یعنی شریفترین عبادات صبر است و یا آنچه مایه قوام و بقا سایر عباداتست صبر است .

۲- امام صادق علیه السلام فرمود : داناترین مردم بخدا ، راضی ترین آنها است از خدای عزوجل .

۳- علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : صبر و راضی بودن از خدا ، سر اطاعت خداست ، و هر

قَضَى عَلَيْهِ فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ لَمْ يَقْضِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ فِيمَا أَحَبَّ أَوْ كَرِهَ إِلَّا مَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ .
 ۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ دَاوُدَ الرَّقِيقِيِّ ، عَنْ أَبِي
 عُبَيْدَةَ الْحَدَّاءِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِنَّ مِنْ عِبَادِي
 الْمُؤْمِنِينَ عِبَادًا لَا يَصْلِحُ لَهُمْ أَمْرٌ دِينِهِمْ إِلَّا بِالْغِنَى وَالسَّعَةِ وَالصِّحَّةِ فِي الْبَدَنِ فَأَبْلَوْهُمْ بِالْغِنَى وَالسَّعَةِ
 وَصِحَّةِ الْبَدَنِ فَيُصْلِحُ عَلَيْهِمْ أَمْرٌ دِينِهِمْ ، وَإِنْ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ لِعِبَادٍ لَا يَصْلِحُ لَهُمْ أَمْرٌ دِينِهِمْ إِلَّا بِالْفَقْرِ
 وَالْمَسْكِنَةِ وَالسُّقْمِ فِي أَبْدَانِهِمْ فَأَبْلَوْهُمْ بِالْفَقْرِ وَالْمَسْكِنَةِ وَالسُّقْمِ ، فَيُصْلِحُ عَلَيْهِمْ أَمْرٌ دِينِهِمْ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا يَصْلِحُ
 عَلَيْهِ أَمْرٌ دِينِ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ ، وَإِنْ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ لَمَنْ يَجْتَهِدُ فِي عِبَادَتِي فَيَقُومُ مِنْ رُقَاةٍ وَكَدِّ يَدٍ وَسَارِهِ
 فَيَتَجَدَّدُ لِي اللَّيَالِي فَتَتَعَبُ نَفْسُهُ فِي عِبَادَتِي فَاصْرُبْهُ بِالتَّعَاسِ اللَّيْلَةَ وَاللَّيْلَتَيْنِ نَظْرَ أَمْنِي لَهٗ وَإِبْقَاءَ عَلَيْهِ ،
 فَيَنَامُ حَتَّى يُصْبِحَ قِيَّومٌ وَهُوَ مَا قُوتَ لِنَفْسِهِ زَارِيٌّ عَلَيْهَا وَلَوْ أُخْلِ بَيْتَهُ وَبَيْنَ مَا يُرِيدُ مِنْ عِبَادَتِي لَدَخَلَهُ
 الْعُجْبُ مِنْ ذَلِكَ فَيُصَيِّرُهُ الْعُجْبُ إِلَى الْفِتْنَةِ بِأَعْمَالِهِ فَيَأْتِيهِ مِنْ ذَلِكَ مَا فِيهِ هَلَاكُهُ لِمُجِبِّهِ بِأَعْمَالِهِ
 وَرِضَاهُ عَنْ نَفْسِهِ حَتَّى يَظُنَّ أَنَّهُ قَدْ فَاقَ الْعَالَمِينَ وَجَارَ فِي عِبَادَتِهِ حَدَّ التَّقْصِيرِ ، فَيَتَّبَعُهُ مَنِّي

که صبر کند و از خدا راضی باشد نسبت با آنچه درباره او حکم فرماید ، چه دوست داشته و یا ناخوش داشته
 باشد ، خدای عزوجل در آنچه دوست یا ناخوش دارد ، برای او حکم نکند ، جز آنچه خیر او باشد .
 ۴ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدای عزوجل فرماید: برخی از بندگان مؤمن کسانی
 باشند که امر دینشان جز با ثروتمندی و وسعت و تنددستی اصلاح نشود ، آنها را با ثروت و وسعت و
 تنددستی میآزمایم تا امر دینشان اصلاح شود .

و برخی از بندگان مؤمن کسانی باشند که امر دینشان جز با فقر و تهیدستی و ناتنددستی اصلاح
 نشود ، آنها را با فقر و تهیدستی و ناتنددستی میآزمایم تا امر دینشان اصلاح شود . من با آنچه امر دین
 بندگان مؤمن را اصلاح کند دانایم .

و برخی از بندگان کسی است که در عبادتم کوشش کند و از خواب و بستر بالذت خود برخیزد و در شبها
 برای خاطر من نماز شب خواند و خود را در راه عبادتم بزحمت اندازد ، من يك شب و دو شب او را بچرت
 اندازم ، برای نظر لطفی که نسبت با او دارم و میخواهم باقیش دارم ، پس او تا صبح میخوابد ، سپس
 برمیخیزد و خود را مبعوض دارد و سرزنش میکند (که چرا امشب از عبادت محروم شدم) در صورتیکه اگر
 او را واگذارم تا هر چه خواهد عبادتم کند ، از آنرا او را خود بینی فرا گیرد و همان خود بینی او را
 نسبت با اعمالش فریفته سازد و حالتی باو دست دهد که هلاک دینش در آن باشد ، بجهت عجب با اعمال و از خود
 راضی بودنش ، تا آنجا که گمان کند بر همه عابدان برتری گرفته و در عبادت از حد تقصیر در گذشته

عِنْدَ ذَلِكَ وَهُوَ يَنْظُرُ أَنَّهُ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ ، فَلَا يَسْكُلُ الْعَامِلُونَ عَلَى أَعْمَالِهِمُ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا لِتَوَاقِيهِمْ فَإِنَّهُمْ لَوَاجِتَهُدَاوَاتَعَبُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَقْنُوا أَعْمَارَهُمْ فِي عِبَادَتِي كَأَنَّا مُقَصِّرِينَ غَيْرَ بِالْغَيْبِ فِي عِبَادَتِهِمْ كُنْهَ عِبَادَتِي فِيمَا يَطْلُبُونَ عِنْدِي مِنْ كَرَامَتِي وَالتَّعَبِ فِي جَنَاتِي وَرَفِيعِ دَرَجَاتِي الْعُلَى فِي جَوَارِي وَلَكِنْ قَبِرْ حَمَنِي فَلْيَتَّقُوا وَيُفْضِلِي فَلْيَقْرَحُوا وَإِلَى حَسَنِ الظَّنِّ بِي فَلْيَطْمَئِنُّوا ، فَإِنَّ رَحْمَنِي عِنْدَ ذَلِكَ تُدَارِ كُهُمْ ، وَمَنِّي يُبَلِّغُهُمْ رِضْوَانِي ، وَمَغْفِرَتِي تَلْبِسُهُمْ عَفْوِي ، فَإِنِّي أَنَا اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ وَبِذَلِكَ تَسَمَّيْتُ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَبِي نَصْرٍ ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام قَالَ : يَتَّبِعُنِي لِمَنْ عَقَلَ عَنِ اللَّهِ أَنْ لَا يَسْتَبِيحَهُ فِي رِزْقِهِ وَلَا يَسْتَهْمَهُ فِي قَضَائِهِ .
 (۱۵۷۵) دا بوعلي الأشعري ، عَنْ مُحَمَّدَ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ مُحَمَّدَ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ السُّعْمَانَ عَنْ عَمْرِو بْنِ نَهْيَكٍ بَيْتَاعِ الْهَرَوِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : عَبْدِي الْمُؤْمِنُ لَا أَضِرُّهُ فِي شَيْءٍ إِجْعَلْنَهُ خَيْرَ آلِهِ ، فَلْيَرْضَ بِقَضَائِي وَلْيَصِرْ عَلَيَّ بِلَاتِي وَلْيَشْكُرْ نِعْمَائِي أَكْتَبُهُ يَا مُحَمَّدُ مِنَ الصَّادِقِينَ عِنْدِي .

۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِبْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ : عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ

(در صورتیکه پیغمبران هم اعتراف بتقصیر در عبادت میکنند) آنهانگام از من دور شود و خودش گمان کند بمن نزدیک است .

پس کسانیکه اعمالی بخاطر ثواب من انجام میدهند ، نباید بآن اعمال تکیه کنند ، زیرا اگر آنها هر چه کوشش کنند و خود را بزحمت افکنند و عمر خود را در راه عبادتم سپرند ، باز مقصر باشند و با عبادت خود بکنه و حقیقت عبادتم نرسند ، نسبت بکرامت و نعمت بهشت و درجات عالی که در جوارم طلب میکنند ، ولی تنها باید برحمتم اعتماد کنند و بفضلم شادمان باشند و با حسن ظن بمن مطمئن باشند ، در آنهانگام رحمتم دستگیرشان شود و رضوانم بآنها برسد و آمرزشم برآنها لباس گذشت پوشد ، همانا منم خدای رحمن و رحیم و بدان ناامیده و منسوب شدهام . (اسم رحمن و رحیم روی خود گذاشتهام) .

۵ - موسی بن جعفر رضی الله عنه فرمود : کسیکه خدا را شناخت [عقل خدائی پیدا کرد] سزاوار است . روزی دادن او را کند و دیر شمارد و او را در حکمش متهم ندارد .

۶ - امام صادق رضی الله عنه فرمود : خدای عزوجل فرماید : بنده مؤمنم را بهر سو بگردانم ، برایش خیر است ، پس باید بقضاء من راضی باشد و بر بالای من سبر کند و نعمتھایم را سپاسگزارد تا او را - ای محمد - در زمره صدیقین نزد خود ثبت کنم .

عَنْ ذَاوَدَ بْنِ قَرْقِدٍ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ فِيمَا أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى مُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عليه السلام :
 يَا مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ مَا خَلَقْتُ خَلْقًا أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ قَانِي إِنْ مَا أَبْتَلِيهِ لِمَا هُوَ خَيْرٌ
 لَهُ وَأَعَافِيهِ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَزْوِي عَنْهُ مَا هُوَ شَرٌّ لَهُ لِمَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا يَصْلُحُ عَلَيْهِ عَبْدِي
 فَلْيَصْبِرْ عَلَيَّ بِلَانِي وَلْيَشْكُرْ نِعْمَائِي وَلْيَرْضَ بِقَضَائِي؛ أَكْتُبُهُ فِي الصِّدْقِ بِقَدْرِ عَيْنِي إِذَا عَمِلَ بِرِضَائِي
 وَأَطَاعَ أَمْرِي .

۸ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى؛ عَنْ فَضَيْلِ بْنِ عُمَانَ
 عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : عَجِبْتُ لِمَرَّةٍ الْمُسْلِمِ لَا يَقْضِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ قَضَاءً إِلَّا
 كَانَ خَيْرَ آلِهِ وَإِنْ قِرِضَ بِالْمَقَارِضِ كَانَ خَيْرَ آلِهِ وَإِنْ مَلَكَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا كَانَ خَيْرَ آلِهِ .
 ۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى؛ عَنِ ابْنِ سِيَّانٍ؛ عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ؛ عَنْ
 عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ الْجَعْفَرِيِّ؛ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : أَحَقُّ خَلْقِ اللَّهِ أَنْ يُسَلَّمَ لِمَا قَضَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
 مِنْ عَرَفَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ، وَمَنْ رَضِيَ بِالْقَضَاءِ أَتَى عَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَعَظَّمَ اللَّهُ أَجْرَهُ؛ وَمَنْ سَخِطَ الْقَضَاءَ مَضَى
 عَلَيْهِ الْقَضَاءُ وَآخِطَ اللَّهُ أَجْرَهُ .

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ؛ عَنْ أَبِيهِ؛ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ؛ عَنِ الْمُنْقَرِيِّ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ هَاشِمِ بْنِ
 الْبُرَيْدِ؛ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : قَالَ [لِي] عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا : الزُّهُدُ عَشْرَةٌ أَجْزَاءُ؛ أَعْلَى دَرَجَةٍ

۷ - امام صادق عليه السلام فرمود : در ضمن آنچه خدای عزوجل بموسی بن عمران وحی کرد این بود که : ای
 موسی بن عمران ، مخلوقی که نزد دوست تر از بنده مؤمن باشد نیا فریدم ، من او را مبتلی کنم بآنچه
 برای او خیر است و عافیت دهم بآنچه برایش خیر است . آنچه شر اوست از او بگردانم ، برای آنچه خیر او
 است ، و من بآنچه بندهام را اصلاح کند دانانترم ، پس باید بر بلایم صبر کند و نعمتهایم را شکر نماید و بقضایم
 راضی باشد ، تا او را در زمره صدیقین نزد خود نویم ، زمانی که برضای من عمل کند و امرم را
 اطاعت نماید .

۸ - امام صادق عليه السلام فرمود : در شکفتن از مرد مسلمان که خدای عزوجل برایش سر نوشتی نکند ،
 جز آنکه خیر او باشد ، اگر بدتش را با قیچی ها ببرند خیر اوست و اگر هم تمام خاور و باختر روی زمین
 را مالک شود خیر اوست .

۹ - امام باقر عليه السلام فرمود : در میان مخلوق خدا سزاوارترین کس بتسلیم بودن قضاء خدای عزوجل
 کسی است که خدای عزوجل را بشناسد و هر که بقضاء راضی باشد ، قضا بر او وارد شود و خدا اجر او را
 بزرگه فرماید و هر که قنارا ناخوش دارد ، قضا بر او وارد شود و خدا اجرش را تباہ سازد .

۱۰ - علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود : زهد را ده جزء است ، بالا ترین درجه زهد

الرُّهُدِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ، وَأَعْلَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْبِقَعِ، وَأَعْلَى دَرَجَةِ الْبِقَعِ أَدْنَى دَرَجَةِ الرِّضَا .
 (۱۵۸۰) اعدده من أصحابنا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ؛ عَمَّنْ ذَكَرَهُ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لَقِيَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ جَعْفَرٍ فَقَالَ : يَا عَبْدَ اللَّهِ كَيْفَ يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا وَهُوَ يَسْحَطُ قَسَمَهُ وَيُحْقِرُ مَنزلتهُ وَالْحَاكِمُ عَلَيْهِ اللَّهُ وَأَنَا الصَّامِنُ لِمَنْ لَمْ يَهْجَسْ فِي قَلْبِهِ إِلَّا الرِّضَا أَنْ يَدْعُو اللَّهَ فَيَسْتَجَابَ لَهُ .

۱۲ - عَنْهُ ؛ عَنْ أَبِيهِ ، بِنِ ابْنِ سِنَانٍ ؛ عَمَّنْ ذَكَرَهُ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قُلْتُ لَهُ يَا أَيُّ شَيْءٍ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ بِأَنَّهُ مُؤْمِنٌ ؟ قَالَ : بِالتَّسْلِيمِ لِلَّهِ وَالرِّضَا فِيمَا وَرَدَ عَلَيْهِ مِنْ سُورٍ أَوْ سَحَطٍ .
 ۱۳ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ سِنَانٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُحْتَارِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ لِشَيْءٍ قَدْ مَضَى : لَوْ كَانَ غَيْرَهُ .

(بَابُ)

(التَّقْوِيَةُ إِلَى اللَّهِ وَالتَّوَكُّلُ عَلَيْهِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ مُفَضَّلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

پست ترین درجه و روع است ، و بالاترین درجه و روع بست ترین درجه یقین است ، و بالاترین درجه یقین بست ترین درجه رضاست .

شرح - از این روایت استفاده میشود که برای زهد (بی رغبتی و عدم تمایل بدنی) مراتب و درجاتی است که چون سالك الى الله بیالاترین درجاتش رسد ، وارد پائین ترین درجات و روع (ترك محرمات و شهوات) گشته است و نیز از آنجا صمود میکند و بمراتب یقین و سپس بمراتب رضا میرسد .
 ۱۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : حسن بن علی علیهما السلام به عبدالله بن جعفر برخورد و باو فرمود ای عبدالله ؛ چگونه مؤمن ، مؤمن باشد ، با آنکه از قسمت مقدر خود ناراضی باشد و مقام خود را کوچک کند ، در صورتیکه حاکم بالای سر او خدا است و من ضامنم برای کسی که جز خدا در دلش خطور نکند دعا کردنش بدرگام خدا مستجاب شود .

۱۲ - مردی گوید : یا امام صادق علیه السلام عرض کردم : بچه علامت دانسته میشود که شخص مؤمن است ؟ فرمود : به تسلیم خدا بودن ، و راضی بودن بآنچه برایش پیش میآید ، از شادی و ناخشنودی .
 ۱۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله هیچگاه نسبت بامری که میکشیدت نمیزمود : کاش غیر این میبود .

(وَالْمُذَارِدُنْ أَمْرٌ بِخِذَائِهِ وَالتَّوَكُّلُ بِرَأْوِ)

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل بدادود علیه السلام وحی فرستاد که : هیچیک از بندگان

قَالَ : اَوْحَى اللهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا اعْتَصَمَ بِهِ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي دُونَ أَحَدٍ مِنْ خَلْقِي ، عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ نَيْتِهِ ، ثُمَّ تَكَبَّدَهُ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ إِلَّا جَعَلْتُ لَهُ الْمَخْرَجَ مِنْ بَيْنِهِنَّ ، وَمَا اعْتَصَمَ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِي ، عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ نَيْتِهِ إِلَّا قَطَعْتُ أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِنْ يَدَيْهِ وَأَسَخَّتْ الْأَرْضُ مِنْ تَحْتِهِ وَلَمْ أَبَالِ بِأَيِّ وَإِذْهَكَ .

۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي حَفْصِ الْأَعَشِيِّ عَنْ عُمَرَ [و] بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ : حَرَجْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى هَذَا الْخَائِطِ فَاتَّكَأْتُ عَلَيْهِ فَإِذَا رَجُلٌ عَلَيْهِ ثَوْبَانِ أَبْيَضَانِ ، يَنْظُرُ فِي تَحَاهُ وَخِطْبِي ثُمَّ قَالَ : يَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ مَا لِي أُرَاكَ كَثِيبًا حَزِينًا ؟ أَعَلَى الدُّنْيَا ؟ فَرَزَقَ اللَّهُ حَاضِرُ اللَّيْلِ وَالْفَاجِرِ ، قُلْتُ : مَا عَلَيَّ هَذَا أَحْزَنُ وَإِنَّهُ لَكُمْ تَقُولُ قَالَ : فَعَلَى الْآخِرَةِ ؟ فَوَعْدُ صَادِقٌ يَحْكُمُ فِيهِ مَلِكٌ قَاهِرٌ - أَوْ قَالَ - قَادِرٌ - قُلْتُ : مَا عَلَيَّ هَذَا أَحْزَنُ وَإِنَّهُ لَكُمْ تَقُولُ ، فَقَالَ : مِمَّ حَزْنُكَ ؟ قُلْتُ : [مِمَّا] نَخَوَفُ مِنْ فِتْنَةِ ابْنِ الزُّبَيْرِ وَ مَا فِيهِ النَّاسُ قَالَ : فَضَحِكُ ، ثُمَّ قَالَ : يَا عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ هَلْ رَأَيْتَ أَحَدًا دَعَا اللَّهَ فَلَمْ يُجِبْهُ ؟ قُلْتُ : لَا ، قَالَ : فَهَلْ رَأَيْتَ أَحَدًا تَوَكَّلَ

بدون توجه باحدى از مخلوق بمن پناهنده نشود که من بدانم نیت و قصد او همین است ، سپس آسمانها وزمین و هر که در آنهاست با او نیرنگه بازند ، جز آنکه راه چاره از میان آنها را برایش فراهم آورم و هیچیک از بندگانش یکی از مخلوق پناه نبرد که بدانم قصدش همانست ، جز آنکه اسباب و وسائل آسمانها وزمین را از دستش ببرم و زمین زیر پایش را فرو برم و بهر وادی هلاکتی افتد باک ندارم .

۲ - علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود : روزی بیرون شدم تا باین دیوار رسیدم و بر آن تکیه دادم . ناگاه مردی که دو جامه سفید بر تن داشت پیدا شد و در رویم نگرست . سپس گفت : ای علی ابن الحسین ! چه شده که ترا اندوهگین و معززون میبینم ؟ آیا اندوهت برای دنیاست که روزی خدا برای نیکوکار و بد کردار آماده است .

گفتم : برای دنیا اندوهگین نیستم ، زیرا چنانستکه تو گوئی ، گفت : پس برای آخرتست ؟ که وعده ایست درست و سلطانی قاهر - قادر - نسبت بآن حکم میفرماید .

گفتم : برای آنهام اندوه ندارم ، زیرا چنانست که میگوئی .

گفت : اندوهت برای چیست ؟

گفتم : از فتنه ابن زبیر و وضعی که مردم دارند میترسم .

او خندید و گفت : ای علی بن الحسین ! آیا دیدهای کسی بدرگاه خدا دعا کند و مستجاب نشود ؟

عَلَى اللَّهِ فَلَمْ يَكْفِهِ ، قُلْتُ : لَا ، قَالَ : قَهْلَ رَأَيْتَ أَحَدًا سَأَلَ اللَّهَ فَلَمْ يُعْطَوْهُ ؟ قُلْتُ : لَا ، ثُمَّ غَابَ عَنِّي .
عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ مِثْلَهُ .

﴿ ۱۵۸۵ 〉 ۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ عَمِّهِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ
ابْنِ كَثِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْغِنَى وَالْعِزَّ يَجُولَانِ ، فَإِذَا ظَفَرَ بِمَوْضِعِ التَّوَكُّلِ أَوْطَأَا .
عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانٍ مِثْلَهُ .

گفتم : نه .

گفت : آیا دیده کسی بر خدا توکل کند و خدا کارگزارش نکند ؟ گفتم : نه .

گفت : آیا کسی را دیده‌ام که چیزی از خدا بخواهد و بسا و ندهد ؟ گفتم نه . سپس از نظرم

غایب شد .

شرح - ابن زبیر همان عبدالله بن زبیر است که دشمن‌ترین مردم بود نسبت بخاندان پیغمبر و گویند
هلت دشمنی پدرش با امیرالمؤمنین و هندستی با طلحه و عیاد کردن جنگه جملهم او بود ، و روایت است که
امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : **ما زال الزبیر معنا حتی أدرك فرخه** ، زبیر همیشه با ما بود تا
آنکه جوجه اش بزرگ شده (و او را از ما منحرف کرد) و چون پدرش در جنگه جمل کشته شده بود ،
میخواست از شعیبان امیرالمؤمنین علیه السلام انتقام گیرد تا عاقبت حجاج بن یوسف بدستور عبدالملک بن
مروان او را در مکه بکشت و سرش را وارونه بدار آویخت و سپس فرود آورد و در گورستان یهودیان بخاک
سپرد ، چنانکه داستانش در تواریخ مذکور است ، و ظاهراً شخصی که با امام سخن گفته فرشته‌ای بوده که
بصورت انسان مجسم گشته و یا از جنس بشر بوده مانند خضر و الیاس ، و گفته اند که آنحضرت میخواست بر
ابن زبیر نفرین کند ، ولی نمیکرد ، چون این شخص را دید و سخنان او را که عنوان تذکر از جانب خدا
داشت شنید بر او نفرین کرد .

و فرق میان دعا و سؤال از خدا اینست که : دعا برای دفع زیان است ، چنانکه در کتاب دعا ، در

جلد چهارم انشاء الله بیان میشود ، ولی سؤال برای جلب منفعت و سود است .

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : بی نیازی و عزت بهر طرف در گردشند تا چون بمحل توکل

برسند وطن گیرند .

شرح - استعاره تمثیل بسیار جالبی است ، برای مجسم ساختن بی نیازی و عزتیکه همواره برای
شخص متوکل حاصل است ، که گویا بی نیازی و عزت را مانند همای سعادت و شرف در جستجوی هدف
و مقصودی در گردنش دانسته . و هدف و مقصود آنها را توکل معرفی فرموده و فرودگاهی جز توکل برای
آنها مناسب ندانسته است ، پس هرگاه شخص متوکلی را جستند ، بر سر او مقام گیرند و همواره همراه او باشند .

۴ - مُحَمَّدٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ مَجْهُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَيَّانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : أَيُّمَا عَبْدٍ أَقْبَلَ قَبْلَ مَا يُحِبُّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَقْبَلَ اللَّهُ قَبْلَ مَا يُحِبُّ وَ مِنْ أَعْتَصَمَ بِاللَّهِ عَصَمَهُ اللَّهُ وَمَنْ أَقْبَلَ اللَّهَ قَبْلَهُ وَعَصَمَهُ لَمْ يُسَالِ لَوْ سَقَطَتِ السَّمَاءُ عَلَى الْأَرْضِ أَوْ كَانَتْ نَارًا لَنَزَلَتْ عَلَى أَهْلِ الْأَرْضِ فَشَمَلَتْهُمْ بَلِيَّةٌ ، كَانَ فِي حِزْبِ اللَّهِ بِالتَّقْوَى مِنْ كُلِّ بَلِيَّةٍ ، أَلَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : (إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ) .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُمَرَ الْحَافِلِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُؤَيْدٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ

اذا ينرو شخص منوکل همواره بی نیاز و عزیز است . اگر چه ثروتمند و مالدار نباشد ، اما مناعت طبع و علو همتش هر گز اجازه نمیدهد که در برابر مخلوق برای ثروت و مقام تملق و چاپلوسی کند یا خواهش و تقاضا نماید .

و توکل را محقق طوسی در کتاب « اوصاف الاشراف » چنین تعریف کرده است : مقصود از توکل اینست که بنده هر کاریکه میکند و برای او پیش میآید بخدای تعالی واگذارد ، زیرا که میداند خدا از خود او تواناتر و قویتر است و بنحو احسن انجام میدهد ، سپس بقضاء خدا راضی باشد ، و با وجود این دراموری که خدا باو واگذار فرموده است کوشش و جدیت کند و خود را با کوشش و قدرت و اراده خویش از اسباب و شروطی بداند که موجب تملق اداء و قدرت خدا بامر او میشود ، و معنی **لا جبر ولا تفویض بل امر بین امرین** هم از این بیان ظاهر میگردد .

مرحوم حاج ملا هادی سبزواری هم قریب باین مضمون گفته است :

توکل ان تدع الامر الی
ولیس هذا ان تکف عن عمل
مقدر الامور جل و علا
از رب امر بوسائط حصل

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر بنده ای که بآنچه خدای عزوجل دوست دارد ، روی آورد ، خدا بآنچه او دوست دارد روی آورد ، و هر که در پناه خدا رود ، خدایش پناه دهد . و کسیکه خدا باور و آورده و او را پناه داده است ، باک ندارد ، و اگر آسمان بر زمین افتد یا بلائی بر اهل زمین نازل شود همه را فراگیرد ، او بسبب تقوایش در زمره حزب خداست (که فرماید : **الا ان حزب الله هم الغالبون** یعنی حزب خدا پیروزند) ، و از هر بلا محفوظ است ، مگر نه اینست که خدای عزوجل میفرماید : « مردم با تقوی در جایگاه امنی هستند . ۵۱ - سوره ۴۴ » (که حوادث و آفات بآنها نرسد) .

۵ - علی بن سوید گوید : از موسی بن جعفر علیه السلام ، قول خدای عزوجل را پرسیدم : « هر که بر خدا توکل کند ، خدا او را پس است ، ۳ - سوره ۶۵ » فرمود : توکل بر خدا در جاتی دارد : بعضی از آن درجات اینست که : در همه امور بر خدا توکل کنی و در باره تو کند راضی باشی و بدانی که او از

عَزَّ وَجَلَّ : « وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ » فَقَالَ : التَّوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ دَرَجَاتٌ مِنْهَا أَنْ تَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ فِي أُمُورِكَ كُلِّهَا ، فَمَا فَعَلَيْكَ كُنْتَ عَنْهُ رَاضِيًا ، تَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يَأْلُوكَ خَيْرًا وَفَضْلًا وَتَعْلَمُ أَنَّ الْحُكْمَ فِي ذَلِكَ لَهُ ، فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ بِتَفْوِضِ ذَلِكَ إِلَيْهِ وَتَوَقُّ بِهَ فِيهَا وَفِي غَيْرِهَا .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، جَمْعًا عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ أُعْطِيَ ثَلَاثًا لَمْ يَمْتَنِعْ ثَلَاثًا : مَنْ أُعْطِيَ الدُّعَاءَ أُعْطِيَ الإِجَابَةَ وَمَنْ أُعْطِيَ الشُّكْرَ أُعْطِيَ الزِّيَادَةَ ، وَمَنْ أُعْطِيَ التَّوَكَّلَ أُعْطِيَ الكِفَايَةَ ثُمَّ قَالَ : أَتَلَوْتَ كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ » ؟ وَقَالَ : « لَيْتَنِي شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ » ؟ وَقَالَ : « ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ » ؟ .

۷ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي عَلِيٍّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ رَاشِدٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلْوَانَ قَالَ : كُنَّا فِي مَجْلِسٍ نَطْلُبُ فِيهِ الْعِلْمَ وَقَدْ تَقَدَّتْ نَفَقَتِي فِي بَعْضِ الْأَسْفَارِ فَقَالَ لِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا : مَنْ تُوَمِّلُ لِمَا قَدْ نَزَلَ بِكَ فَقُلْتُ : فَلَانًا ، فَقَالَ : إِذَا وَاللَّهِ لَا تَسْمَعُ حَاجَتَكَ وَلَا يَبْلُغُكَ أَمْلُكَ وَلَا تُنَجِّحُ طَلِبَتَكَ ، قُلْتُ : وَمَا عَلَّمَكَ رَحِمَكَ اللَّهُ ؟ قَالَ : إِنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام حَدَّثَنِي أَنَّهُ قَرَأَ فِي بَعْضِ الْكُتُبِ أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ : وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَمَجْدِي وَارْتِقَاعِي عَلَيَّ عَزَّ شَيْ

هیچ خیر و فضلی ، ۱۰ ره تو کوتاهی نکنند و بدانی که حکم و فرمان در این جهت با اوست ، پس با واگذاری امورت بخدا بزاو توکل نما و باو اعتماد داشته باش ، در امور خودت و غیر آن (امور فامیل و پیروان و دوستانت که بتو ارتباط دارد) .

۶ - امام صادق علیه السلام فرمود : بهر که سه چیز دادند ، از سه چیزش بازنگرفتند : بهر که دعا دادند اجابت دادند ، بهر که سپاسگزاری دادند ، افزونی بخشیدند ، بهر که توکل دادند ، کارگراری دادند ، سپس فرمود : آیا کتاب خدای عزوجل را خوانده‌ای : « هر که بر خدا توکل کند ، او را پس است » ۳-سوره ۶۵ ، و فرماید : « اگر سپاسگزاری ، شما را افزونی دهد ، ۷ سوره ۱۴ ، و فرماید « مرا بخوانید تا برای شما مستجاب کنم ، ۶۰ سوره ۴۰ » .

۷ - حسین بن علوان گوید : در مجلسی نشسته بودیم که دانش میاموختیم و هزینه سفر من تمام شده بود ، یکی از رفقا بمن گفت : برای این گرفتاریت بکه امیدواری ؟ گفتم : بفلانی ، گفت : پس بخدا که حاجتت بر آورده نشود و بآرزویت نرسی ، و مرادت حاصل نشود ، گفتم : تو از کجا دانستی خدایت رحمت کناد ؟ .

گفت : امام صادق علیه السلام بمن حدیث فرمود که : در یکی از کتابها خوانده است که خدای تبارک و تعالی میفرماید : بجزت و جلال و بزرگواری و رفتم بر عرشم سوگند که آرزوی هر کس را که بفرم من امید

لَا قِطْعَانَ أَمَلٍ كُنْتُ بِ[مِنَ السَّائِسِ] غَيْرِي بِالْيَأْسِ وَلَا كَسْوَنَهُ نَوْبَ الْمَدَلَّةِ عِنْدَ النَّاسِ وَلَا نَجِيْنَهُ مِنْ فُرْبِي وَلَا بَعْدَتَهُ مِنْ فَضْلِي ، أَيَوْمِئِذٍ غَيْرِي فِي الشَّدَائِدِ ؟ ! وَالشَّدَائِدُ يَدِي وَ يَرْجُو غَيْرِي وَيَقْرَعُ بِالْفِكْرِ بَابَ غَيْرِي ؟ ! وَيَدِي مَفَاتِيحُ الْأَبْوَابِ وَهِيَ مُغْلَقَةٌ وَبَابِي مَفْتُوحٌ لِمَنْ دَعَانِي فَمَنْ ذَا الَّذِي أَمَلَنِي لِنَوَائِيهِ فَقَطَعْتُهُ دُونَهَا ؟ ! وَمَرَدَا الَّذِي رَجَانِي لِعَظِيمَةٍ فَقَطَعْتُ رَجَاءَهُ مِنِّي ؟ ! جَعَلْتُ آمَالَ عِبَادِي عِنْدِي مَحْفُوظَةً فَلَمْ يَرْضَوْا بِحِفْظِي وَمَلَأَتْ سَمَاوَاتِي وَمَنْ لَا يَمَلُكُ مِنْ تَسْبِيحِي وَأَمَرْتُهُمْ أَنْ لَا يُغْلِقُوا الْأَبْوَابَ بَيْنِي وَبَيْنَ عِبَادِي ، فَلَمْ يَتَّقُوا بِقَوْلِي أَلَمْ يَعْلَمُوا [أَنَّ] مَنْ طَرَفَتْهُ نَائِبَةٌ مِنْ نَوَائِيهِ أَنَّهُ لَا يَمْلِكُ كَشْفَهَا أَحَدٌ غَيْرِي إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِي ، فَمَا لِي أَرَاهُ لَهَا يَا عَدِي ، أَعْطَيْتُهُ بِجُودِي مَا لَمْ يَسْأَلْنِي ثُمَّ انْتَزَعْتُهُ عَنْهُ فَلَمْ يَسْأَلْنِي رَدَّهُ وَ سَأَلَ غَيْرِي ! أَفَيُرَانِي أَبْدَأُ بِالْعَطَاءِ قَبْلَ الْمَسْأَلَةِ ثُمَّ أَسْأَلُ فَلَا أُجِيبُ سَأَلِي ؟ ! أَبْخِيلُ أَنَا فَيَبْخِلُنِي عِبْدِي أَوْلِيَسَ الْجُودُ وَالْكَرَمُ لِي ؟ ! أَوْلِيَسَ الْعَفْوُ وَالرَّحْمَةُ بِسَدِي ؟ ! أَوْلِيَسَ أَنَا مَحَلَّ الْأَمَالِ ؟ ! فَمَنْ يَقْطَعُهَا دُونِي ؟ أَفَلَا يَحْسَى الْمُؤْمِنُونَ أَنْ يُؤْمِلُوا غَيْرِي ، فَلَوْ أَنَّ أَهْلَ سَمَاوَاتِي وَ أَهْلَ أَرْضِي أَمَلُوا جَمِيعًا ثُمَّ أُعْطِيَتْ كُلُّ

بندد ، بنومیدی قطع میکنم . و نزد مردم بر او جامه خواری میپوشم ، و او را از تقرب خود میرانم و از فضل دور میکنم ، او در گرفتاریها بغیر من آرزو میبندد ، در سورتیکه گرفتاریها بدست من است ؟ و بغیر من امیدوار میشود و در فکر خود در خانه جز مرا میکوبد ؟ با آنکه کلیدهای همه درهای بسته نزد من است و در خانه من برای کسیکه مرا بخواند باز است .

کیست که در گرفتاریهایش بمن امید بسته و من امیدش را قطع کرده باشم ؟ کیست که در کارهای بزرگش بمن امید وارگشته و من امیدش را از خود بریده باشم ، من آرزوهای بندگانم را نزد خود محفوظ داشته و آنها بحفظ و نگهداری من راضی نگشتند و آسمانهایم را از کسانیکه از تسبیحم خسته نشوند (فرشتگان) پر کردم و بآنها دستور دادم که درهای میان من و بندگانم را نبندند . ولی آنها بقول من اعتماد نکردند ، مگر آن بنده نمیداند که چون حادثه ای از حوادث من او را بکوبد ، کسی جز باذن من آنرا از او بر ندارد ، پس چرا از من روی گردانت ، من با جود و بخشش خود آنچه را از من نخواسته باو میدهم پس آنرا از او میگیرم ، و او برگشتش را از من نمیخواهد و از غیر من میخواهد ؟ او درباره من فکر میکند که ابتدا و پیش از خواستن او عطا میکنم ، ولی چون از من بخواد بسائل خود جواب نمیگویم ؟ مگر من بخیلیم که بنده ام مرا بخیل میداند ؟ مگر هر جود و کرمی از من نیست ؟ مگر عفو و رحمت دست من نیست ؟

مگر من محل آرزوها نیستم ؟ پس که میتواند آرزوها را پیش از رسیدن بمن قطع کند [که میتواند آرزوها را جز من قطع کند] آیا آنها که بغیر من ا دارند نمیترسند ؟ (از عذاب یا از بریدن آرزویشان

وَاجِدٍ مِنْهُمْ مِثْلَ مَا أَمَلَّ الْجَمِيعُ مَا انْتَقَصَ مِنْ مُلْكِي مِثْلَ عُضُودَآءٍ وَكَيْفَ يَنْقُصُ مُلْكُ أَنَا قِسْمُهُ
فِيَابُؤُسًا لِلْقَانِطِينَ مِنْ رَحْمَتِي وَيَابُؤُسًا لِمَنْ عَصَانِي وَلَمْ يُرَاقِبْنِي .

﴿ ۱۵۹۰ ﴾ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ عَبْدِ بْنِ يَعْقُوبَ الرَّوَاجِيِّ
عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ قَالَ : كُنْتُ مَعَ مُوسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ يَسْبُغُ وَ قَدْ نَقَدَتْ نَفَقَتِي فِي بَعْضِ
الْأَسْفَارِ ، فَقَالَ لِي بَعْضُ وَلَدِ الْحُسَيْنِ عليه السلام : مَنْ تَوَمَّلْ لِمَا قَد نَزَلَ بِكَ ؟ فَقُلْتُ : مُوسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ ، فَقَالَ
إِذَا لَمْ تُضَيَّ حَاجَتَكَ ثُمَّ لَمْ تَسْجَحْ طَلَبَكَ ؛ قُلْتُ : وَلِمَ ذَلِكَ ؟ قَالَ : لِأَنِّي قَدْ وَجَدْتُ فِي بَعْضِ
كُتُبِ آبَائِي أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ - ثُمَّ ذَكَرَ مِثْلَهُ - فَقُلْتُ : يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ أَمَلِ عَلَيَّ ، فَأَمَلَهُ
عَلَيَّ ، فَقُلْتُ : لِأَنَّ اللَّهَ مَا سَأَلَهُ حَاجَةً بَعْدَ هَا .

﴿ بَابُ الْخَوْفِ وَالرَّجَاءِ ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُوسُفَ ، عَنْ
الْحَارِثِ بْنِ الْمُغِيرَةِ أَوْ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : مَا كَانَ فِي وَصِيَّةِ لُقْمَانَ ؟ قَالَ : كَانَ
فِيهَا الْأَعَاجِيبُ وَكَانَ أَعْجَبُ مَا كَانَ فِيهَا أَنْ قَالَ لِابْنِهِ : حَفِيَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ خَيْفَةً لَوْ حِثَّتُهُ بِيْرُ
التَّلْقِينِ لَمَذَّبَكَ وَارْجُ اللَّهُ رَجَاءً لَوْ حِثَّتُهُ بِذُنُوبِ الثَّقَلَيْنِ لَرَجَمَكَ ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : كَانَ أَبِي

یا از مقام قریب یا از قطع نعمت‌های از آنها (اگر همه اهل آسمانها و زمین‌ها امیدبندند ، و بهر یک از آنها
با اندازه امیدواری همه دهم ، بقدر عضو مورچه‌ای از ملوک کاسته نشود ، چگونه کاسته شود از ملکی که
من سرپرست او هستم ؟ پس بدا بحال آنها که از رحمت نومیدند ، و بدا بحال آنها که نافرمانی کنند
وا از من پروا نکنند .

۸ - سعید بن عبدالرحمن گوید : با موسی بن عبدالله (بن حسن) در نیب بودم و هزینه سفرم تمام
شده بود ، یکی از فرزندان حسین علیه السلام بمن گفت : در این گرفتاریت بکه امیدواری ؟ گفتم : بموسی
بن عبدالله ، گفت : بنا بر این حاجت روان شود و بمقصودت نرسد . گفتم : برای چه ؟ گفت : زیرا در یکی
از کتابهای پدرم دیدم که خدای عزوجل میفرماید : - سپس مانند حدیث سابق را ذکر نمود - من گفتم :
پس پینمبر ا برایم املاکن . برایم املا فرمود . من گفتم : نه بخدا بد از این از او حاجتی نخواهم .

﴿ خَوْفٌ وَرَجَاءٌ ﴾

۱ - حارث یا پدرش منیره با امام صادق علیه السلام عرض کرد : وصیت لقمان بپسرش چه بود ؟ فرمود
در آن وصیت مطالب شگفتی بود و شگفت‌تر از همه این بود که بپسرش گفت : از خدای عزوجل چنان بترس
که اگر نیکی جن و انس را بیاوری ترا عذاب کند ، و بخدا چنان امیدوار باش که اگر گناه جن و انس
را بیاوری بتو رحم کند .

يَقُولُ: إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ إِلَّا [إِذَا] فِي قَلْبِهِ نُورَانِ: نُورُ خَيْفَةٍ وَ نُورُ رَجَاءٍ، لَوْ وُزِنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَى هَذَا وَلَوْ وُزِنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَى هَذَا.

۲- مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْلِجٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَا إِسْحَاقُ خَفِ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ وَإِنْ كُنْتَ لَا تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ، فَإِنْ كُنْتَ تَرَى أَنَّهُ لَا يَرَاكَ فَقَدْ كَفَرْتَ، وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّهُ يَرَاكَ ثُمَّ بَرَزْتَ لَهُ بِالْمَعْصِيَةِ فَقَدْ جَعَلْتَهُ مِنْ أَهْوَنِ النَّبَاطِيزِ عَلَيْكَ.

۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ، عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ إِقْبَادٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: مَنْ خَافَ اللَّهَ أَخَافَ اللَّهُ مِنْهُ كُلَّ شَيْءٍ، وَمَنْ لَمْ يَخَفِ اللَّهَ أَخَافَهُ اللَّهُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ.

۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَمْرَةَ بِنْتِ عَبْدِ اللَّهِ الْجَعْفَرِيَّةِ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَنْ عَرَفَ اللَّهَ خَافَ اللَّهَ وَ مِنْ خَافَ اللَّهَ سَخَتْ نَفْسُهُ عَنِ الدُّنْيَا.

﴿۱۵۹۵﴾ سَمِعْنَاهُ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ: قَوْمٌ يَعْمَلُونَ بِالْمَعْصِيَةِ وَيَقُولُونَ تَرَجُّوْا، فَلَا يَزَالُونَ كَذَلِكَ حَتَّى يَأْتِيَهُمُ الْمَوْتُ، فَقَالَ: هَؤُلَاءِ قَوْمٌ

سپس امام صادق علیه السلام فرمود: پدرم میفرمود: هیچ بنده مؤمنی نیست، جز آنکه در دلش دو نور است: نور خوف و نور رجا که اگر این وزن شود از آن بیش نباشد و اگر آن وزن شود، از این بیش نباشد.

۲- اسحاق بن عمار گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: ای اسحاق! چنان از خدا بترس که گویا ترا میبیند، و اگر تو او را نبینی، او ترا میبیند، و اگر معتقد باشی او ترا نمی بیند، کافر شوی و اگر بدانی او ترا میبیند و سپس نافرمانی او آشکار کنی [با گناهکاری بسیار] او را پست ترین بینندگان خود دانسته‌ام (زیرا هیچ بندگی در برابر چشم آقای خویش چنین نافرمانی نکند).

۳- امام صادق عليه السلام میفرمود: هر که از خدا بترسد، خدا همه چیز را از او بترساند و هر که از خدا بترسد، خدا او را از همه چیز بترساند.

۴- و فرمود: هر که خدا را شناخت، از او بترسد و هر که از خدا بترسد دل از دنیا برکند.

۵- یکی از اصحاب گوید: با امام صادق عليه السلام عرض کردم: مردمی هستند که گناه میکنند و میگویند ما امیدواریم (برحمت خدا) و همواره چنینند تا مرگشان فرا میرسد (یعنی توبه هم نمیکنند) فرمود: اینها مردمی باشند که در میان آرزوها میلولند، دروغ گویند، اینها امیدوار نیستند، هر که بچیزی امیدوار باشد آنرا طلب کند، و هر که از چیزی بترسد از آن بگریزد (اینها میگویند: بخدا امیدوار و

يَتَرَجَّحُونَ فِي الْأَمَانِي ، كَذَبُوا ، لَيْسُوا بِرَاحِمِينَ ، إِنَّ مِنْ رَجَا شَيْئاً طَلَبَهُ وَمَنْ خَافَ مِنْ شَيْءٍ هَرَبَ مِنْهُ .

۶ - وَرَوَاهُ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، رَفَعَهُ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ قَوْمًا مِنْ مَوَالِكَ يُكَلِّمُونَ بِالْمَعَاصِي وَيَقُولُونَ نَرَجُو ، فَقَالَ : كَذَبُوا لَيْسُوا لَنَا بِمَوَالٍ ، أُولَئِكَ قَوْمٌ تَرَجَّحَتْ بِهِمُ الْأَمَانِي ، مَنْ رَجَا شَيْئاً عَمِلَ لَهُ وَمَنْ خَافَ مِنْ شَيْءٍ هَرَبَ مِنْهُ .

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ حَمْرَةَ رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ مِنَ الْعِبَادَةِ شِدَّةَ الْخَوْفِ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ اللَّهُ : «إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ» وَقَالَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ : «فَلَا تَخْشَوْا النَّاسَ وَآخِشُون» وَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً» قَالَ : وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ حُبَّ الشَّرَفِ وَالذِّكْرَ لَا يَكُونَانِ فِي قَلْبِ الْخَائِفِ الرَّاهِبِ .

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمُكَارِمِيِّ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا [قَالَ :] قَالَ : إِنَّ رَجُلًا ، رَكِبَ الْبَحْرَ بِأَهْلِهِ فَكُسِرَ بِهِمْ ، فَلَمْ يَنْجُ مِنْهُمْ كَانِ فِي السَّفِينَةِ الْإِمْرَأَةُ الرَّجُلِ ، فَإِنَّهَا نَجَتْ عَلَى لَوْحٍ مِنَ الْأَوْجِ السَّفِينَةَ حَتَّى الْجَاءَتْ عَلَى جَزِيرَةٍ مِنْ جَزَائِرِ الْبَحْرِ

از عذابش میترسیم ، ولی بخدا پشت کرده و بموجبات عذابش که گناهانت رو میآوردند .

۶ - مردی گوید بامام صادق عليه السلام عرض کردم : گروهی از دوستان شما مرتکب گناهان میشوند و میگویند : ما امیدواریم ، فرمود : دروغ گویند . دوست ما نیستند ، آنها مردمی باشند که آرزوهای ایشان را باین سو آن سو برد ، هر که بچیزی امیدوار باشد ، در راه رسیدن بآن کار کند ، و هر که از چیزی ترسد از آن بگریزد .

۷ - امام صادق عليه السلام فرمود : همانا قسمتی از عبادت ترس از خدای عزوجل است ، خدا میفرماید «توها بندگان دانشمند خدا از او میترسند ، ۲۸ سوره ۳۵ ، و نیز خدای - جل ثناؤه - فرماید : «از مردم ترسید و از من بترسید ، ۴۴ سوره ۵ ، و باز خدای تبارک و تعالی - فرماید : «هر که از خدا پروا کند ، برایش راه نجاتی مقرر دارد ، ۲ سوره ۶۵ ، و امام صادق علیه السلام فرمود : حب جاه و شهرت در دل ترسان و بیمنانک نباشد (پس کسیکه از خدا ترسد ، حب ریاست و شهرت ندارد) .

۸ - علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود : مردی با خانواده اش مسافرت دریا کرد ، کشتی آنها شکست و از کسانیکه در کشتی بودند ، جز زن آن مرد نجات نیافت ، او بر تخته پاره ای از الواح کشتی نشست تا یکی از جزیره های آن دریا پناهنده شد ، در آن جزیره مردی راهزن بود که همه پرده های

وَكَانَ فِي تِلْكَ الْجَزِيرَةِ رَجُلٌ يَقْطَعُ الطَّرِيقَ وَلَمْ يَدْعُ لِلَّهِ حُرْمَةً إِلَّا أَنْتَهَكَهَا فَلَمْ يَعْلَمْ إِلَّا وَالْمَرْأَةُ
 قَائِمَةٌ عَلَى رَأْسِهِ ، فَرَفَعَ رَأْسَهُ إِلَيْهَا فَقَالَ : إِنْسِيَّةٌ أَمْ حَيِّيَّةٌ ؟ فَقَالَتْ : إِنْسِيَّةٌ ، فَلَمْ يَكَلِّمْهَا كَلِمَةً
 حَتَّى جَلَسَ مِنْهَا مَجْلِسَ الرَّجُلِ مِنْ أَهْلِهِ ، فَلَمَّا أَنْ هَمَّ بِهَا اضْطَرَبَتْ ، فَقَالَ لَهَا : مَا لَكَ
 تَضْطَرِبِينَ ؟ فَقَالَتْ : أَفَرَّقُ مِنْ هَذَا - وَأَوْمَأَتْ بِيَدِهَا إِلَى السَّمَاءِ - قَالَ : فَصَنَعْتَ مِنْ هَذَا شَيْئًا ؟
 قَالَتْ : لِأَوْعِزِّيهِ ، قَالَ : فَأَنْتِ تَفَرِّقِينَ مِنْهُ هَذَا الْفَرَقَ وَلَمْ تَصْنَعِي مِنْ هَذَا شَيْئًا وَإِنَّمَا اسْتَكْرَاهُ
 اسْتِكْرَاهًا فَأَنَا وَاللَّهِ أَوْلَى بِهَذَا الْفَرَقِ وَالْخَوْفِ وَأَحَقُّ مِنْكَ ، قَالَ : فَقَامَ وَلَمْ يُحَدِّثْ شَيْئًا وَرَجَعَ
 إِلَى أَهْلِهِ وَلَيْسَتْ لَهُ هِمَّةٌ إِلَّا التَّوْبَةُ وَالْمُرَاجَعَةُ ، فَبَيْنَمَا هُوَ يَمْشِي إِذْ صَادَقَهُ رَاهِبٌ يَمْشِي فِي الطَّرِيقِ
 فَحَمِيَتْ عَلَيْهِمَا الشَّمْسُ فَقَالَ الرَّاهِبُ لِلشَّابِّ : ادْعُ اللَّهَ يُظِلَّنَا بِعِمَامَتِهِ ، فَقَدْ حَمِيَتْ عَلَيْنَا الشَّمْسُ
 فَقَالَ الشَّابُّ : مَا أَعْلَمُ أَنْ لِي عِنْدَ رَبِّي حَسَنَةٌ فَانْجَاسِرْ عَلَيَّ أَنْ أَسْأَلَهُ شَيْئًا ، قَالَ : فَادْعُوْنَا
 وَتَوَمِّنْ أَنْتَ ؟ قَالَ نَعَمْ فَأَقْبَلَ الرَّاهِبُ يَدْعُوَ وَالشَّابُّ يُؤَمِّنُ ، فَمَا كَانَ بِأَسْرَعٍ مِنْ أَنْ أَظْلَمَتْهُمَا
 عِمَامَةٌ ، فَمَشِيًا تَحْتَهَا مِيلًا مِنَ النَّهَارِ ثُمَّ تَفَرَّقَتِ الْجَادَةُ جَادَتَيْنِ فَأَخَذَ الشَّابُّ فِي وَاحِدَةٍ وَأَخَذَ
 الرَّاهِبُ فِي وَاحِدَةٍ فَأَذَا السَّحَابَةَ مَعَ الشَّابِّ ، فَقَالَ الرَّاهِبُ : أَنْتَ خَيْرٌ مِنِّي ، لَكَ اسْتُجِيبَ وَلَمْ يُسْتَجِبْ
 لِي فَأَحْزِنَنِي مَا وَصَلَتْكَ ؟ فَأَجَبَهُ بِخَيْرِ الْمَرْأَةِ فَقَالَ : غَفِرَ لَكَ مَا مَضَى حَيْثُ دَخَلْتَ الْخَوْفَ

حرمت خدا را دریده بود ، ناگاه دید آن زن بالای سرش ایستاده است ، سر بسوی او بلند کرد و گفت :
 تو انسانی یا جنی ؟ گفت : انسانم ، بی آنکه با او سخنی گوید ، با او چنان نشست که مرد با همسرش
 می‌نشیند ، چون آماده نزدیکی با او شد ، زن لرزان و پریشان گشت ، با او گفت : چرا پریشان گشتی ؟
 زن گفت : از این می‌ترسم - و با دست اشاره با سامان کرد - مرد گفت : مگر چنین کاری کرده‌ای ؟ (زنا
 داده‌ای) زن گفت : نه ، بجزت خدا سوگند. مرد گفت : تو از خدا چنین می‌ترسی ، در صورتیکه چنین
 کاری نکرده‌ای و من ترا مجبور می‌کنم ، بخدا که من پریشانی و ترس از تو سزاوارترم ، سپس کاری نکرده
 برخاست و بسوی خانواده‌اش رفت و همواره بفکر توبه و بازگشت بود .

روزی در اثناء راه براهی برخورد و آفتاب داغ بر سر آنها می‌تابید ، راهب بچوان گفت : دعا کن
 تا خدا ابری بر سر ما آورد که آفتاب ما را میسوزاند ،

چوان گفت : من برای خود نزد خدا کار نیکی نمی‌بینم تا جرأت کنم . چیزی از او بخواهم . راهب
 گفت : پس من دعا می‌کنم و تو آمین بگو . گفت : آری خوبست ، راهب دعا میکرد و چوان آمین میگفت
 بزودی ابری بر سر آنها سایه انداخت . هر دو پاره‌ای از روز را زیرش راه رفتند تا سر دو دایه رسیدند
 چوان از یک راه و راهب از راه دیگر رفت ، و بر همراه چوان شد .

راهب گفت : تو بهتر از منی . دعا بخاطر تو مستجاب شد نه بخاطر من ، گزارش خود را بمن
 بگو ، چوان داستان آن زن را بیان کرد . راهب گفت چون ترس از خدا ترا گرفت ، گناهان گذشته‌ات

فَانظُرْ كَيْفَ تَكُونُ فِيَمَا تَسْتَقْبِلُ .

۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ التَّعْمَانِ ، عَنْ حَمْرَةَ بِنِ حُمْرَانَ ، قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ مِمَّا حَفِظَ مِنْ حُطْبِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله أَنَّهُ قَالَ : يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ لَكُمْ مَعَالِمَ فَانْتَهَوْا إِلَى مَعَالِمِكُمْ وَإِنَّ لَكُمْ نِهَآيَةً فَانْتَهَوْا إِلَى نِهَآيَتِكُمْ أَلَا إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَعْمَلُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ : بَيْنَ أَجَلٍ قَدْ مَضَى لَا يَنْدِي مَا لِلَّهِ صَانِعٌ فِيهِ وَبَيْنَ أَجَلٍ قَدْ بَقِيَ لَا يَنْدِي مَا لِلَّهِ قَائِمٌ فِيهِ فَلْيَأْخِذِ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ مِنْ نَفْسِهِ لِنَفْسِهِ وَمِنْ دُنْيَاهُ لِأَجْرِيهِ وَفِي الشَّبَابِ قَبْلَ الْكِبَرِ وَفِي الْحَيَاةِ قَبْلَ الْمَمَاتِ فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله بِيَدِيهِ مَا بَعْدَ الدُّنْيَا مِنْ مُسْتَعْتَبٍ وَمَا بَعْدَ هَٰؤُلَاءِ ذَارِ إِلَّا الْجَنَّةَ أَوْ النَّارَ .

﴿۱۶۰۰﴾ - ۱۰ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ دَاوُدَ الرَّقِيقِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ صَرَّ وَجَلَّ : «وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ» قَالَ : مَنْ عَلِمَ أَنَّ اللَّهَ يَرَاهُ وَيَسْمَعُ مَا يَقُولُ وَيَعْلَمُ مَا يَعْمَلُهُ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ فَيَحْجِزُهُ ذَلِكَ عَنِ الْقَبِيحِ مِنَ الْأَعْمَالِ فَذَلِكَ الَّذِي خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى .

۱۱ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ سِنَانٍ ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي سَارَةَ .

آمرزیده شد ، اکنون مواظب باش که در آینده چگونه باشی .

۹ - امام صادق عليه السلام میفرمود : آنچه از خطبه‌های پیغمبر حفظ شده اینست که فرمود : ای مردم شما نشانه‌هایی دارید (از قرآن و سنت و عقل) به نشانه‌های خود رسید ، و شما را پایانی است (و آن کمال استنداد و قابلیت شما رسیدن بهشت و رضوان خداست) پایان خود برسید ، همانا مؤمن در میان دو ترس کار میکند : میان زمانیکه از عمرش گذشته ، و نمیداند خدا با او چه میکند (آمرزیده است یا معاقب) و میان زمانیکه از عمرش باقی مانده و نمیداند ، خدا در باره او چه حکم میکند (کنی میمیرد و چه پیش‌آمدی برایش میکند) .

پس بنده مؤمن باید از خود برای خود (یعنی باید خود را در طاعت و عبادت بزرگت اندازد تا سودش در آخرت عاید خود او گردد) واز دنیا برای آخرت خود کسب کند و در جوانیش پیش از سالخوردگی و در زندگیش پیش از مرگ . سوگند بآنکه جان محمد در دست اوست . که پس از گذشتن از دنیا غمناک خواهی و توبه ممکن نیست و بعد از دنیا خانه‌ای جز بهشت و دوزخ نباشد .

۱۰ - امام صادق عليه السلام درباره قول خدای عزوجل : « و برای آنکه از مقام پروردگارش ترسد دو بهشت است ، ۶۶ سوره ۵۵ ، فرمود : کسیکه بداند خدا او را ببیند و آنچه گوید می‌شنود و هر کار نیک و بدی که کند میداند ، همین دانستن او را از کارهای زشت باز دارد ، کسی است که از مقام پروردگارش ترسیده و ضمیر خویش از هوس بازداشته است .

۱۱ - امام صادق عليه السلام میفرمود : مؤمن مؤمن نباشد تا آنکه ترسان و امیدوار باشد ، ترسان و

قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: لَا يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا حَتَّى يَكُونَ خَائِفًا رَاجِيًا، وَلَا يَكُونُ خَائِفًا رَاجِيًا حَتَّى يَكُونَ عَامِلًا لِمَا يَخَافُ وَيَرْجُو.

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ قُضَيْلِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّادِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: الْمُؤْمِنُ بَيْنَ مَخَافَتَيْنِ: ذَنْبٌ قَدْ مَضَى لَا يَنْدُرِي مَا صَنَعَ اللَّهُ فِيهِ وَعَمْرٌ قَدْ بَقِيَ لَا يَنْدُرِي مَا يَكْتَسِبُ فِيهِ مِنَ الْمَهَالِكِ، فَيُؤَلِّمُ الْإِخْتِافَ وَلَا يُصْلِحُهُ إِلَّا الْخَوْفُ.

۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ: إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عَبْدِ مُؤْمِنٍ إِلَّا [وَأَفِي قَلْبِهِ نُورَانِ: نُورُ حَقِيقَةٍ وَنُورُ رَجَاءٍ] لَوْ وُزِنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَيَّ هَذَا وَلَوْ وُزِنَ هَذَا لَمْ يَزِدْ عَلَيَّ هَذَا.

(بَابُ)

﴿حَسَنِ الظَّنِّ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ ابْنِ مَخْبُوبٍ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّادِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: لَا يَشْكُلُ الْعَالَمُونَ لِي

امیدوار نباشد تا برای آنچه میترسد و امیدوار است عمل کند.

۱۲ - امام صادق عليه السلام فرمود: مؤمن میان دو ترس قرار دارد: ۱ - گناهی که انجام داده و نمیداند خدا در باره او چه میکند ۲ - عسری که باقی مانده و نمیداند چه مهالکی (گناهایی که مایه هلاک او است) مرتکب میشود، پس هر صبح (و هر دم) ترسانست و جز ترس اسلحه اش نکند. (زیرا ترس موجب شود که از گناهان گذشته توبه کند و در آینده بیشتر بطاعت و عبادت پردازد).

۱۳ - امام صادق علیه السلام فرمود: پدرم میفرمود: هیچ بنده مؤمنی نیست، جز آنکه در دلش دو نور است: نور ترس و نور امید، اگر این وزن شود از آن افزون نباشد و اگر آن وزن شود از این افزون نباشد.

﴿حَسَنِ ظَنِّ بِلِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ﴾

شرح - حسن ظن بمعنی خوشبینی و گمان نیک است در برابر سوء ظن که بمعنی بدبینی و بدگمانی است. خداوند متعال برای تحریک نور امید در دل بندگان بآنها تذکر میدهد که بمن حسن ظن داشته باشید یعنی چون توبه و استغفار میکنید، دعا و مسألت مینمائید، بر من توکل و اعتماد میکنید، بدانید که چون مقرون بشراط باشد، حاجت شما اجابت شود و اگر مایوس و بدگمان باشید، گناه کبیره ای مرتکب شده اید، زیرا در صحت علم وجود و حکمت خدا خدشه کرده اید.

۱ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدای تبارک و تعالی فرماید: آنها که برای ثواب من

عَلَى أَعْمَالِهِمُ الَّتِي يَعْمَلُونَهَا لِوَالِدِي ، فَإِنَّهُمْ لَوَاجِبُونَ وَأَتَمُّوا أَنْفُسَهُمْ - أَعْمَارَهُمْ - فِي عِبَادَتِي كَانُوا مُقْصِرِينَ غَيْرَ بِالْعَيْنِ فِي عِبَادَتِهِمْ كُنْهَ عِبَادَتِي فِيمَا يَطْلُبُونَ عِنْدِي مِنْ كَرَامَتِي وَالتَّعَمُّمِ فِي جَنَاتِي وَرَفِيعِ الدَّرَجَاتِ الْعُلَى فِي جَوَارِي وَلَكِنْ يَرْحَمَنِي فَلْيَتَّقُوا وَقَصِّلِي فَلْيَرْجُوا وَإِلَيَّ حُسْنِ الظَّنِّ بِي فَلْيَطْمَئِنُّوا ، فَإِنَّ رَحْمَنِي عِنْدَ ذَلِكَ تُدْرِكُهُمْ ، وَمَنِّي يَبْلَغُهُمْ رِضْوَانِي ، وَمَغْفِرَتِي تُلِيسُهُمْ عَفْوِي فَإِنِّي أَنَا اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ وَيَذَلِكَ تَسَمَّيْتُ

(۱۶۰۵) ابنُ محبوب ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ بُرَيْدِ بْنِ مُعَاوِيَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : وَجَدْنَا فِي كِتَابِ عَلِيِّ عليه السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ - وَهُوَ عَلَى مَنِيرِهِ - وَالَّذِي لِإِلَهِ الْأَهْوَما أَعْطِيَ مُؤْمِنٌ قَطْعَ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ إِلَّا يَحْسُنُ ظَنِّيَ بِاللَّهِ وَرَجَائِهِ لَهُ وَحُسْنِ خُلُقِهِ وَالكَفَّ عَنِ اغْتِيَابِ الْمُؤْمِنِينَ وَالَّذِي لِإِلَهِ إِلَّا هُوَ لَا يُعَذِّبُ اللَّهُ مُؤْمِنًا بَعْدَ التَّوْبَةِ وَالِاسْتِغْفَارِ إِلَّا بِسُوءِ ظَنِّيَ بِاللَّهِ وَتَقْصِيرِهِ مِنْ رَجَائِهِ وَسُوءِ خُلُقِهِ وَاغْتِيَابِهِ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالَّذِي لِإِلَهِ إِلَّا هُوَ لَا يَحْسُنُ ظَنُّ عِنْدَ مُؤْمِنٍ بِاللَّهِ إِلَّا كَانَ اللَّهُ عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ لِأَنَّ اللَّهَ كَرِيمٌ ، يَدِيهِ الْخَيْرَاتُ ، يَسْتَحْبِبُ أَنْ يَكُونَ عَبْدُهُ الْمُؤْمِنُ قَدْ أَحْسَنَ بِهِ الظَّنَّ ثُمَّ يُخْلِفُ ظَنَّهُ وَرَجَاءَهُ ، فَأَحْسِنُوا بِاللَّهِ الظَّنَّ وَارْغَبُوا إِلَيْهِ .

عملی میکنند ، نباید باعمالیکه انجام میدهند تکیه کنند ، زیرا ایشان اگر در تمام عمر خویش کوشش کنند و در راه عبادت خود را بزحمت اندازند ، باز مقصر باشند و در عبادت خود بکنه بندگیم نرسند نسبت آنچه از من طلب میکنند ، که کرامت و نعمت در بهشت و رفعت بدرجات عالی در جوارم باشد ، ولی تنها بر رحمت باید اعتماد کنند و بفضل امیدوار باشند و بحسن ظن بمن اطمینان کنند . آنگاه است که رحمت ایشان را دریابد و رضوان بآنها برسد ، و آمرزش بر آنها لباس گذشت پوشاند ، زیرا من خدای رحمان و رحیم و بدین نامیده شده ام .

۲ - امام باقر عليه السلام فرمود : در کتاب علی علیه السلام دیدیم که رسول خدا صلی الله علیه و آله بالای منبر خویش فرموده : سوگند بخدا ای که جز او شایسته پرستشی نیست ، بهیچ مؤمنی هرگز خیر دنیا و آخرت داده نشد ، جز بسبب خوشبینیش بخدا و امیدواریش باو و حسن خلقش و باز ایستادن از غیبت مؤمنین و بخدائی که جز او شایان پرستشی نیست ، خدا هیچ مؤمنی را بعد از توبه و استغفار عذاب نکند ، مگر بسبب بد گمانیش بخدا و کوتاهی کردن نسبت بامیدواری باو و بد خلقیش و غیبت نمودنش مؤمنین را ، و بخدائی که جز او شایان پرستشی نیست ، گمان هیچ بندهئی نسبت بخدا نیکو نشود ، جز اینکه خدا همراه گمان بنده مؤمن خود باشد (هر گونه باو گمان برد ، خدا با او رفتار کند) زیرا خدا کریم است و همه خیرات بدست اوست ، او حیا میکند از اینکه بنده مؤمنش بدو گمان نیک برد و او خلاف گمان و امید بنده رفتار کند ، پس بخدا خوشبین باشید و بسویش رغبت کنید .

۳- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَیْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَرِیْعٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : أَحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ بِي ، إِنْ خَيْرًا فَخَيْرٌ وَإِنْ شَرًّا أَشْرَأُ .

۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْمُنْقَرِيِّ ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : حَسُنَ الظَّنُّ بِاللَّهِ أَنْ لَا تَرْجُوَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا تَخَافَ إِلَّا ذَنْبَكَ .

((بَابُ))

(الاعتراف بالتقصير)

۱- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَیْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي خَلْفٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ لِبَعْضِ وَلَدِهِ : يَا بُنَيَّ عَلَيْكَ بِالْجِدِّ لِأَنْخَرِ جَنَّ نَفْسِكَ مِنْ حِدَّةِ التَّقْصِيرِ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَطَاعَتِهِ ، فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُعْبَدُ حَقَّ عِبَادَتِهِ .

۲- عَدُوٌّ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ بَعْضِ الْعِرَاقِيِّينَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُنْشَى الْحَضْرَمِيِّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عُمَانَ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : يَا جَابِرُ لَا أَخْرَجَكَ اللَّهُ مِنَ التَّقْوَى وَالْإِيمَانِ وَالتَّقْصِيرِ .

۱۶۱۰ هـ - عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنْ رَجُلًا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ عَبْدَ اللَّهِ أَرْبَعِينَ سَنَةً ثُمَّ قَرَّبَ قُرْبَانًا فَلَمْ يُقْبَلْ مِنْهُ ، فَقَالَ لِنَفْسِهِ : مَا أَتَيْتُ

۳- امام رضا عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : بخدا خوش گمان باشید . زیرا خدای عزوجل میفرماید : من نزد گمان بنده مؤمن خوبشم ، اگر گمان او خوبست ، رفتار من خوب و اگر بد است ، رفتار من هم بد باشد .

۴- سفیان بن عیینة گوید : شنیدم امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : حسن ظن بخدا اینستکه : بغیر خدا امیدوار نباشی و جز از گناهت ترسی .

(اعتراف بتقصیر)

۱- موسی بن جعفر علیه السلام یکی از فرزندانش فرمود : پسر جانم ؟ همواره کوشش کن ، مبادا خودت را در عبادت و طاعت خدای عزوجل بی تقصیر دانی ، زیرا خدا چنانکه شایسته است ، پرستش نشود ،

۲- جابر گوید : امام باقر علیه السلام بمن فرمود : ای جابر ! خدا ترا از کاستی و تقصیر بیرون نبرد .

شرح - یکی از علماء کوفه گوید : یعنی خدا توفیق دهد که همیشه عبادت را ناقص و خود را مقصر دانی .

۳- حضرت ابوالحسن عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : مردی در بنی اسرائیل چهل سال عبادت خدا کرد و سپس قربانی

إِلَّا مِنْكَ وَمَا الذَّنْبُ إِلَّا لَكَ ، قَالَ : فَأَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَيْهِ : ذَمُّكَ لِنَفْسِكَ أَفْضَلُ مِنْ عِبَادَتِكَ أَرْبَعِينَ سَنَةً .

۴ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ عَسَى بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْرِيَّازَ ، عَنِ الْقَضِيِّ بْنِ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ : أَكْثَرُ مَنْ أَنْ تَقُولَ : اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْنِي مِنَ الْمُعَارِبِينَ وَلَا تُخْرِجْنِي مِنَ التَّقْصِيرِ ، قَالَ : قُلْتُ : أَمَّا الْمُعَارِبُونَ فَقَدْ عَرَفْتُ أَنَّ الرَّجُلَ يُعَارِضُ الدَّيْنَ ثُمَّ يَخْرُجُ مِنْهُ ، فَمَا مَعْنَى لَا تُخْرِجْنِي مِنَ التَّقْصِيرِ؟ فَقَالَ : كُلُّ عَمَلٍ تُرِيدُ بِهِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَكُنْ فِيهِ مُقَصِّرًا عِنْدَ نَفْسِكَ فَإِنَّ النَّاسَ كُلَّهُمْ فِي أَعْمَالِهِمْ فِيَمَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ اللَّهِ مُقَصِّرُونَ إِلَّا مَنْ عَصَمَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ .

(بَابُ)

﴿ الطَّاعَةِ وَالتَّقْوَى ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَبِي نَصْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحِبِّ عَدَامٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لَا تَذْهَبُ بِكُمْ الْمَدَاهِبُ ، فَوَاللَّهِ مَا شِيعْنَا إِلَّا مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ .

نمود و از او پذیرفته نشد ، با خود گفت : این وضع از خودت پیش آمد و غیر از تو گناهکار نیست .

امام فرمود : خدای تبارک و تعالی با وحی نمود که : نکوهشی که از خود کردی از عبادت چهل سالت بهتر بود .

۴ - فضل بن یونس گوید : حضرت ابوالحسن علیه السلام فرمود : بسیار بگو : بار خدایا مرا از عاریه داران ایمان قرار مده و از تقصیر بیرون مبر .

عرض کردم : معنی عاریه داران را میدانم که مردی دین را بطور عاریه میگیرد و سپس از آن خارج میشود (چون دینش مستقر و ثابت نبوده ، پس از آنکه کافر و بی‌دین شود) معنی «مرا از تقصیر بیرون مبر» چیست ؟ فرمود : هر عملی که بمقصد خدای عزوجل میکنی ، خود را در آن مقصود شناس ، زیرا مردم همگی در اعمال خویش میان خود و خدا مقصودند ، جز آنکه را خدای عزوجل نگهداری کند . (که انبیاء و ائمه باشند ، زیرا ایشان در شرایط عبادت باندازه امکان کوتاهی نکنند ، اگر چه برای اظهار عجز و نقصان خود را مقصود دانند) .

﴿ طَاعَتِ وَتَقْوَى ﴾

۱ - امام باقر علیه السلام فرمود : هر مذهبی شما را براهی نبرد ، بخدا که شیمه ما نیست ، جز آنکه خدای عزوجل را اطاعت کند .

شرح - در زمان امام باقر علیه السلام ، بدعتگذاران و دین سازان گمراه ، شاید واقف باطلی در

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ قَسْبَالٍ ، عَنْ عَلِيمِ بْنِ حُمَيْدٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : حَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي حَجَّةِ الْوُدَّاعِ فَقَالَ : يَا أَيُّهَا النَّاسُ وَاللَّهِ مَا مِنْ شَيْءٍ يُقَرَّبُ بِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ النَّارِ إِلَّا وَقَدَّامَرْتُكُمْ بِهِ وَمَا مِنْ شَيْءٍ يُقَرَّبُ بِكُمْ مِنَ النَّارِ وَيُبَاعِدُكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ إِلَّا وَقَدَّ نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ ، إِلَّا وَفِي الرُّوحِ الْأَمِينِ نَفَثَ فِي رُوعِي أَنَّهُ لَنْ تَمُوتَ نَفْسٌ حَتَّى تَسْتَكْمِلَ رِزْقَهَا ، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَحْمِلُوا فِي الطَّلَبِ وَلَا يَحْمِلُ أَحَدُكُمْ اسْتِئْظَاءً شَيْءٌ مِنَ الرِّزْقِ أَنْ يَطْلُبَهُ بِغَيْرِ حِلِّهِ ، فَإِنَّهُ لَا يُدْرِكُ مَا عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا بِطَاعَتِهِ .

۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ ؛ وَأَحْمَدُ بْنُ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِيهِ ، حَمِيعاً عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَمْرٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي : يَا جَابِرُ أَيَكْتَفِي مِنْ اتْتَحَلَ النَّشْبَعُ أَنْ يَقُولَ يُحِبُّنَا أَهْلَ الْبَيْتِ ، فَوَاللَّهِ مَا شَبِعْنَا إِلَّا مِنَ اتَّقَى اللَّهَ وَأَطَاعَهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِفُونَ يَا جَابِرُ إِلَّا بِالتَّوَّاضِعِ وَالتَّخَشُّعِ وَالأَمَانَةِ وَكَثْرَةِ ذِكْرِ اللَّهِ وَالصَّوْمِ وَالصَّلَاةِ وَالبِرِّ بِالْوَالِدَيْنِ وَالتَّعَاهُدِ لِلْجَبْرَانِ مِنَ الْفُقَرَاءِ وَأَهْلِ الْمَسْكَنَةِ وَالأَغَارِمِينَ وَالأَيْتَامِ وَصِدْقِ الْحَدِيثِ وَتَلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَكَفِّ الأَلْسُنِ عَنِ النَّاسِ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ ؛ وَكَانُوا أُمَّمَاءَ عَشَائِرِهِمْ فِي الأَشْيَاءِ قَالَ جَابِرٌ : فَقُلْتُ : يَا

میان مسلمین انتشار میدادند ، که نمونه‌ای از آنها در این زمان هم در میان عوام مسلمین دیده میشود ، مانند عقیده باینکه تنها قبول تشیع یا محبت امیرالمؤمنین علیه السلام یا امیدواری بخدا یا گریه برای امام حسین علیه السلام بدون هیچ طاعت و عبادت دیگر موجب سعادت و نجات است ، امام باقر علیه السلام با یک جمله کوتاه ، تمام رشته‌های اوهام و خرافات ایشان را بر باد داد ، شیعیان خود را بیدار و هوشیار میکند و شاهرآ حقیقت را پیش پای آنها میگذارد و میفرماید : افکار و عقاید باطل ، شما را منحرف ناسزد ، بدانید یگانه راه سعادت و نجات اطاعت خداست و بس و بقیه احادیث این باب نیز شاهد این مدعا است .

۲ - امام باقر علیه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله در حجة الوداع سخنرانی کرد و فرمود : ای مردم ! بخدا چیزی نبود که شما را ببهشت نزدیک و از دوزخ دور کند ، جز آنکه بدان دستورتان دادم ، و چیزی نبود که شما را بدوزخ نزدیک و از بهشت دور کند ، جز آنکه از آن نهیتمان کردم . همانا جبرئیل دردم افکند که هیچکس نمرود تارویش را کامل گیرد ، از خدا بپرهیزید و در طلب روزی آرام باشید (حریص نباشید و خود را بزحمت نیفکنید) و دیر رسیدن روزی شما را وادار نکند که آنرا از راه حرام جوئید ، زیرا آنچه نزد خداست جز بوسیله اطاعتش بدست نیاید ،

۳ - جابر گوید : امام باقر علیه السلام بمن فرمود : ای جابر ! آیا کسیکه ادعای تشیع میکند ، او را بس است که از محبت ما خانواده دم زند ؟ بخدا شیمه ما نیست ، جز آنکه از خدا پروا کند و او را اطاعت نماید ، ای جابر ! ایشان شناخته نشوند ، جز با فروتنی و خشوع و امانت و بسیاری یاد خدا

ابن رسول الله ما عرف اليوم أحدا بهذه الصفة، فقال: يا جابر لاتدعبن بك المذاهب حسب الرّجل أن يقول: أحبّ علياً وأتولاه ثم لا يكون مع ذلك فعلاً؟ فلو قال: إنني أحبّ رسول الله - فرسول الله خير من عليّ - ثم لا ينبغ سبّته ولا يعمل بسنته مانعه حبه إياه شيئاً فاتقوا الله واعمّلوا لما عند الله، ليس بين الله وبين أحد قرابة، أحبّ العباد إلى الله عزّ وجلّ [وأكرمهم عليه] اتقاهم واعمّلهم بطاعته، يا جابر والله ما يتقرّب إلى الله تبارك وتعالى إلا بالطاعة ومامعنا براءة من الناس ولأعلى الله لا حد من حجة، من كان لله مطيعاً فهو لنا وليّ ومن كان لله عاصياً فهو لنا عدوّ؛ ماتنا ولا يتبنا إلا بالعمل والورع.

﴿۱۶۱۵﴾ - عليّ بن إبراهيم، عن أبيه؛ وشمس بن اسماعيل، عن الفضل بن شاذان، جميعاً، عن

ابن أبي عمير؛ عن هشام بن الحكم؛ عن أبي عبد الله عليه السلام قال: إذا كان يوم القيامة يقوم عنق من الناس فيأتون باب الجنة فيصربونه، فيقال لهم: من أنتم؟ فيقولون: نحن أهل الصبر فيقال لهم: على ما صبرتم؟ فيقولون: كنا نصبر على طاعة الله ونصبر عن معاصي الله؛ فيقول الله عزّ وجلّ صدقوا؛ ادخلوهم الجنة وهو قول الله عزّ وجلّ: «إنما يوقى الصابرون أجرهم بغير حساب».

و روزه و نماز و نیکی بپدر و مادر و مراعات مساکن فقیر و مستمند و قرضداران و یتیمان و راستی گفتار و تلاوت قرآن و بازداشتن زبان از مردم، جز از نیکی آن‌ها، و آنها امانت نگهدار فامیل خویش باشند. جابر گوید عرض کردم: یا ابن رسول الله! ما امروز کسی را دارای این صفات نیشناسیم، فرمود: ای جابر! براههای مختلف مرو، آیا برای مرد کافی است که بگوید: من علی را دوست دارم و از او پیروی میکنم، و با وجود این فعالیت دینی نکنند؟! پس اگر بگوید: من رسول خدا صلی الله علیه و آله را دوست دارم - رسول خدا صلی الله علیه و آله که بهتر از علی علیه السلام است - سپس از رفتار او پیروی نکند و بسنتش عمل ننماید، محبتش بپیغمبر باو هیچ سودی ندهد، پس از خدا پروا کنید و برای آنچه نزد خداست عمل کنید، خدا با هیچکس خویشی ندارد، دوست‌ترین بندگان خدای عزوجل [و گرامیترینشان نزد او] با تقواترین و مطیع‌ترین آنهاست.

ای جابر! بخدا جز با اطاعت بخدای تبارک و تعالی تقرب نمیتوان جست. و همراه ما برات آزادی از دوزخ نیست و هیچکس بر خدا حجت ندارد، هر که مطیع خدا باشد دوست ما و هر که نافرمانی خدا کند دشمن ماست، ولایت ما جز با عمل کردن بپور بدست نیاید.

ع - امام صادق علیه السلام فرمود، چون روز قیامت شود، دسته‌ای از مردم بر خیزند و بیایند و در بهشت را بگویند، با آنها گویند: شما کیستید؟ گویند: ما اهل سیریم، با آنها گویند: بر چه سیر کردید؟ گویند: بر اطاعت خدا و از نافرمانی او سیر کردیم، خدای عزوجل فرماید: راست گویند؛ ایشان را بهشت درآورد و

۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ : لَا يَقْبَلُ عَمَلٌ مَعَ تَقْوَى وَ كَيْفَ يَقْبَلُ مَا يُتَقَبَّلُ .

۶ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِيانٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : يَامَعْشَرَ الشَّيْعَةِ - شَيْعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ - كُونُوا النَّمْرَقَةَ الْوَسْطَى يَرْجِعُ إِلَيْكُمْ الْغَالِي وَيَلْحَقُ بِكُمْ التَّالِي ؛ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِيِّينَ لَهُ سَعْدٌ : جِئْتُ فِدَاكَ مَا الْغَالِي ؟ قَالَ : قَوْمٌ يَقُولُونَ فِينَا مَا لَا تَقُولُهُ فِي أَنْفُسِنَا ؛ فَلَيْسَ أُولَئِكَ مِنَّا وَلَسْنَا مِنْهُمْ ؛ قَالَ فَمَا التَّالِي ؟ قَالَ : الْمُرْتَادُ يَرْبُدُ الْخَيْرَ ؛ يُبْلِغُهُ الْخَيْرُ يُوجِرُ عَلَيْهِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا فَقَالَ : وَاللَّهِ مَامَعْنَا مِنَ اللَّهِ بَرَاءَةٌ وَلَا بَيْنَنَا وَبَيْنَ اللَّهِ قَرَابَةٌ وَلَا تَنَا عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ وَلَا نَقْرَبُ إِلَى اللَّهِ إِلَّا بِالطَّاعَةِ ؛ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مُطِيعًا لِلَّهِ تَنَفَعَهُ وَلَا يَتَنَا وَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ غَاصِبًا لِلَّهِ لَمْ تَنَفَعَهُ وَلَا يَتَنَا ؛ وَيَحْكُمُ لَاتَغْتَرُوا ؛ وَيَحْكُمُ لَاتَغْتَرُوا .

همین است قول خدای عزوجل : دهانا صابران اجر خود را بدون حساب بدست آورند . ۱۰ - سوره ۳۹ .

۵ - امام باقر علیه السلام فرمود : امیرالمؤمنین صلوات الله علیه میفرمود : علمی که با تقوی همراه باشد کم نیست ، چگونه عمل پذیرفته کم است ؟ (با آنکه خدایتعالی فرماید : انما يتقبل الله من المتقين یعنی خدا فقط عمل مردم با تقوی را میپذیرد) .

۶ - امام باقر علیه السلام فرمود : ای گروه شیعه - شبه آل محمد ا - شما تکیه گاه میانه باشید (یعنی روشی داشته باشید خارج از حد افراط و تفریط تا دیگران بشما تکیه کنند) و آنکه غلو کرده (واحد وسط خارج شده) بسوی شما برگردد و آنکه عقب مانده خود را بشما رساند .

مردی از انصار بنام سعد عرض کرد : قربانت ، غلو کننده کدام است ؟ فرمود : مردمیکه در پاره ما گویند آنچه درباره خود نگوئیم ، اینها ازما نیستند و ما از آنها نباشیم .

گفت : عقب مانده کدام است ؟ فرمود : کسی که طالب خیر (دین حق یا عمل صالح) است : خیر باد میرسد (زیرا عاقبت جوینده یا بنده بود) و همان مقدار نیتش پاداش دارد .

سپس روپما کرد و فرمود : بخدا ما از جانب خدا براتی نداریم ، و میان ما و خدا قرابتی نیست و برخدا حاجتی نداریم و جز با اطاعت بسوی خدا تقرب نجوئیم ، پس هرکس از شما که مطیع خدا باشد دوستی ما سودش دهد و هرکس از شما نافرمانی خدا کند دوستی ما سودش ندهد ، وای بر شما ا مبادا فریفته شوید . وای بر شما مبادا فریفته شوید .

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ؛ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ؛ عَنْ مُقْصِلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَذَكَرْنَا الْأَعْمَالَ فَقُلْتُ أَنَا : مَا أضعفَ عَمَلِي ، فَقَالَ : مَهْ ، اسْتَغْفِرَ اللَّهُ ثُمَّ قَالَ لِي : إِنَّ قَلْبَكَ الْعَمَلُ مَعَ اتَّقَوَى خَيْرٌ مِنْ كَثِيرِ الْعَمَلِ بِلَا تَقْوَى . قُلْتُ : كَيْفَ يَكُونُ كَثِيرٌ بِلَا تَقْوَى ؟ قَالَ : نَعَمْ مِثْلُ الرَّجُلِ يُطْعِمُ طَعَامَهُ وَيَرْفُقُ جِوَارَانَهُ وَيُوَطِّي رَحْلَهُ فَإِذَا ارْتَفَعَ لَهُ الْبَابُ مِنَ الْحَرَامِ دَخَلَ فِيهِ ، فَهَذَا الْعَمَلُ بِلَا تَقْوَى وَيَكُونُ الْأَخْرُ لَيْسَ عِنْدَهُ فَإِذَا ارْتَفَعَ لَهُ الْبَابُ مِنَ الْحَرَامِ لَمْ يَدْخُلْ فِيهِ .

۸ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي ذَاوُدَ الْمُسْتَرِقِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمَيْمُونِ ، عَنْ يَعْقُوبَ ابْنِ شُعَيْبٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَا نَقَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدًا مِنْ ذَلِّ الْمَعَاصِي إِلَى عَيْنِ التَّقْوَى إِلَّا أَعْنَاهُ مِنْ عَيْرِ مَالٍ وَأَعْرَهُ مِنْ عَيْرِ عَشِيرَةٍ وَأَآسَهُ مِنْ عَيْرِ بَشَرٍ .

(بَابُ الْوَرَعِ)

(۱۶۳۰) اسعيلي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن أبي المغيرة ، عن زبيد الشحام ، عن عمرو بن سعيد بن هلال الثقفي ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : قلت له : إني لألثاقك إلا في السنين فأخبرني بشيء آخذه ، فقال : أوصيك بتقوى الله والورع والاجتهاد وأعلم أنه لا ينفع اجتهاد لأورع فيه .

۷ - مفضل بن عمر گوید : خدمت امام صادق علیه السلام بودم که موضوع اعمال مطرح شد ، من گفتم : عمل من چه اندازه کم و ضعیف است ؟ حضرت فرمود : خاموش باش ، از خدا آمرزش بخواه ، آنکه فرمود : عمل کم با تقوی بهتر از عمل بسیار بی تقوی است .

عرض کردم : چگونه عمل بسیار ، بی تقوی میباشد ؟ فرمود : آری مانند مردیکه از غذای خود بمردم میخوردند و با همسایگانش مهربانی میکند و در خانه اش بازاست ، ولی چون دری از حرام بنظرش رسد بدان درآید ، اینست عمل بدون تقوی ، و دیگری هست که اینها را ندارد ، ولی چون در حرامی بنظرش رسد ، بدان وارد نشود .

۸ - یعقوب بن شعیب گوید : شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود : خدای عزوجل بنده ای را از خواری گناه بمرت تقوی نبرد ، جز آنکه بی نیازش کند ، بدون مال و عزیزش کند بدون قایل و مأمونش کند بدون آدمی زاد (یعنی با خود مأمونش سازد) .

(بَابُ وَرَعِ)

۱ - عمرو بن سعید گوید : امام صادق علیه السلام عرض کردم : من جز چند سال یکبار شما را ملاقات نکنم ، بمن چیزی بفرما که آنرا داشته باشم ، فرمود : ترا سفارش میکنم بتقوی خدا و ورع و کوشش و بدانکه کوششی که در آن ورع نباشد سود ندهد .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَخْبُوبٍ ، عَنْ حَدِيدِ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام یَقُولُ : اتَّقُوا اللَّهَ وَصُونُوا دِينَكُمْ بِالْوَرَعِ .

۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ یَحْیَى ، عَنْ یَزِيدِ بْنِ خَلِيفَةَ قَالَ : وَعَطْنَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَمَرَ وَرَهَدَ ، ثُمَّ قَالَ : عَلَيْكُمْ بِالْوَرَعِ فَإِنَّهُ لَا يُنَالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا بِالْوَرَعِ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ : لَا يَنْتَفِعُ اجْتِهَادُ لَآوِرَعٍ فِيهِ .

۵ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ زِيَادِ الصَّبِقِيِّ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام : إِنَّ أَشَدَّ الْعِبَادَةِ الْوَرَعُ .

﴿۱۶۳۵﴾ مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَرِيعٍ ، عَنْ حَنَانِ ابْنِ سَدِيرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيُّ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام : مَا تَلَقَى مِنَ النَّاسِ فِيكَ ؟ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام : وَمَا الَّذِي تَلَقَى مِنَ النَّاسِ فِيَّ ؟ فَقَالَ : لَا يُزَالُ يَكُونُ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الرَّجُلِ كَلَامٌ فَيَقُولُ جَعْفَرِيُّ خَبِيثٌ ، فَقَالَ : يُعَيِّرُ كَثْرَةَ النَّاسِ بِي ؟ فَقَالَ لَهُ أَبُو الصَّبَّاحِ : نَعَمْ قَالَ : فَقَالَ : مَا أَقَلَّ وَاللَّهِ مَنْ يَتَّبِعُ جَعْفَرَ أَمِينَكُمْ ، إِنَّمَا أَصْحَابِي مِنْ أَشَدِّ وَرَعِهِ ، وَعَمِلَ لِخَالِقِهِ ، وَرَجَا ثَوَابَهُ ، قَهُولًا أَصْحَابِي .

۷ - حَنَانُ بْنُ سَدِيرٍ ، عَنْ أَبِي سَارَةَ الْعَرَّالِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : ابْنُ

شرح - تقوی ترک محرّمات است و ورع ترک شبهات و اجتهاد «کوشش» سعی در طاعات و عبادات.

۲ - امام صادق علیه السلام میفرمود : تقوی خدا پیشه کنید و دین خود را با ورع نگهدارید .

۳ - یزید بن خلیفه گوید : امام صادق علیه السلام ما را موعظه فرمود و دستور داد و امر بزهت نمود

سپس فرمود : بر شما باد بورع ، زیرا بدانچه نزد خدا هست جز با ورع نتوان رسید .

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : کوشش بدون ورع سود نبخشد .

۵ - امام باقر علیه السلام فرمود : سخت ترین عبادت ورع است .

۶ - ابوالصباح کنانی با امام صادق علیه السلام هرزگرد : در باره شما از مردم چهها بینیم (چه

زخم زبانها بشنوم) امام فرمود : مگر در باره من از مردم چه میبینی؟ گفت : هر گاه میان من و مردی

سخنی در میگیرد ؟ بمن میگوید : جعفری خبیث ، فرمود : شما را بمن سرزنش میکنند ؟ ابوالصباح گفت :

آری ، فرمود : بخدا کسانیکه از شما پیروی جعفر میکنند ، چه اندازه کمند ! تنها اسحاب من کسی

است که ورعش شدید باشد و برای خالفتش عمل کند و ثواب او را امیدوار باشد . اینها اسحاب منند .

۷ - امام باقر علیه السلام فرمود : خدای عزوجل فرماید : از آنچه بر تو حرام شده اجتناب کن تا

آدمَ اجْتَنِبْ مَا حَرَّمَ مَتَّ عَلَيْكَ ، تَكُنْ مِنَ اَوْرَعِ النَّاسِ .

۸ - عَلِيُّ بْنُ اِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ وَ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْمُنْقَرِيّ عَنِ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ : سَأَلْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام عَنِ الْوَرَعِ مِنَ النَّاسِ ؛ فَقَالَ : الَّذِي يَتَوَرَّعُ عَنِ مَخَارِمِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ .

۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ اَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ أَبِي اسَامَةَ قَالَ : سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ : عَلَيْكَ بِتَقْوَى اللهِ وَالْوَرَعِ وَالْاجْتِنَابِ وَصِدْقِ الْحَدِيثِ وَ اَدَاءِ الْاَمَانَةِ وَحُسْنِ الْحَلْقِ وَحُسْنِ الْجَوَارِ وَ كَوْنُوا دُعَاةً اِلَى اَنْفُسِكُمْ بِغَيْرِ اَلْسِنِكُمْ وَ كَوْنُوا رِيْبًا وَ لَا تَكُونُوا شَيْنًا ، وَعَلَيْكُمْ بِطَوْلِ الرَّكُوعِ وَ السُّجُودِ ؛ فَاِنْ اَحَدُكُمْ اِذَا طَالَ الرَّكُوعُ وَ السُّجُودَ هَتَفَ اِبْلِيسُ مِنْ خَلْفِهِ وَقَالَ : يَا وَيْلَكَ اَطَاعَ وَعَصَيْتُ وَ سَجَدَ وَ ابَيْتُ .

۱۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ اَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي رَيْدٍ ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام فَدَخَلَ عَيْسَى بْنُ عَبْدِ اللهِ الْقَمِيّ قَرَحَبَ بِهِ وَ قَرَبَ مِنْ مَجْلِسِهِ ، ثُمَّ قَالَ : يَا عَيْسَى بْنُ عَبْدِ اللهِ لَيْسَ مِنْهَا - وَلَا كَرَامَةٌ - مَنْ كَانَ فِي مَضْرٍ فِيهِ مِائَةٌ اَلْفٍ اَوْ يَزِيدُونَ وَ كَانَ فِي ذَلِكَ الْمَضْرٍ اَحَدٌ اَوْرَعٌ مِنْهُ .

باورضریں مردم باشی .

۸ - حفص بن غیاث گوید : از امام صادق علیه السلام پرسیدم ، مرد با ورع کیست ؟ فرمود : آنکه از حرماهای خدای مزوجل دوری، گزیند .

۹ - ابو اسامه گوید : شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود : بر تو باد به تقوای خدا و ورع و کوشش و راستی گفتار و اداه امانت و حسن خلق و نیکی با همسایه . و مردم را با غیر زبان بمنذب خود دعوت کنی (یعنی رفتار شما شیعیان باید طوری باشد که مخالفینتان بگرویدن مذهب شما مایل شوند) و زینت ما باشید و تنگه ما نباشید .

و بر شما باد بطول دادن رکوع و سجود ، زیرا چون یکی از شما رکوع و سجود را طول دهد ، شیطان از پشت سرش بانگه زند و بگوید : ای وای ، که این اطاعت کرد و من نافرمانی و این سجده کرد و من سرپیچی (هنگامیکه بسجده د. برابر آدم مأمور گشتم) .

۱۰ - ابو زید گوید . خدمت امام صادق علیه السلام بودم که عیسی بن عبدالله قمی وارد شد ، حضرت باو خوشامد گفت : و نزدیک خودش نمانید ، سپس فرمود : ای عیسی بن عبدالله ! از ما نیست و شراقتی ندارد . کسیکه در شهری باشد که ۱۰۰ هزارتن بیشتر در آن باشند ، و در آن شهر شخصی پارسا تر از او بوده باشد .

﴿۱۶۳۰﴾ دَعَمَهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ أَبِي كَهْمَسٍ عَنْ عَمْرِو بْنِ سَعْدِ بْنِ هِلَالٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَالْوَرَعِ وَالْإِحْتِنَادِ وَأَعْلَمُ أَنَّهُ لَا يَنْفَعُ إِحْتِنَادُ لَأَوْرَعٍ فِيهِ .

۱۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ : عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ؛ عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : أَعْبُونَا بِالْوَرَعِ ؛ فَإِنَّهُ مَنْ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مِنْكُمْ بِالْوَرَعِ كَانَ لَهُ عِنْدَ اللَّهِ قَرَجًا ، وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : «مَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا» فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ وَصَّوْا لِلصِّدِّيقِ وَالصُّلَحَاءِ وَالصَّالِحِينَ .

۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ ابْنِ رِثَابٍ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّا لَأَنْعَدُ الرَّجُلَ مَوْئِنًا حَتَّى يَكُونَ لِجَمِيعِ أَمْرِ نَامُتِيعًا مُرِيدًا ؛ الْأَوَّلُ مِنَ اتِّبَاعِ أَمْرِ نَاوِ إِذَا دَبَّ إِلَيْهِ الْوَرَعُ ؛ فَتَزَيَّنُوا بِهِ ؛ يَرْحَمُكُمْ اللَّهُ وَكَيْدُوا أَعْدَاءَنَا [بِهِ] يَنْعَشُكُمْ اللَّهُ .

۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ ؛ عَنِ الْحَجَّالِ ؛ عَنِ الْعَلَاءِ ؛ عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ قَالَ ؛ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : كُونُوا دُعَاةً لِلنَّاسِ بِغَيْرِ السِّيَكَمِ ؛ لِيَرَوْا مِنْكُمْ الْوَرَعِ وَالْإِحْتِنَادَ وَالصَّلَاةَ وَالْحَيَّرَ ؛ فَإِنَّ ذَلِكَ دَاعِيَةٌ .

۱۵ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ ؛ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ مُسْلِمٍ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَمْرَةَ

۱۱ - عمرو بن سعید بن هلال گوید : امام صادق علیه السلام عرض کردم : مرا سفارش کن فرمود : ترا سفارش میکنم بتقوی خدا و ورع و کوشش ، و بدانکه کوشش بدون ورع سود نبخشد .

۱۲ - ابوالصباح کنانی گوید ، امام باقر علیه السلام فرمود : ما را باورع یاری کنید ، زیرا هر کس از شما خدای عزوجل را با ورع ملاقات کند ، برای او نزد خدا گشایشی باشد و خدای عزوجل میفرماید : «آنها که خدا و رسولش را (۱) اطاعت کنند ، همدم پندیران و صدیقان و شهیدان و نیکانی باشند که خدا نعمتشان داده ، و چه خوبدقیقانی هستند : ۶۹ سوره ۴ ، و پیغمبر از ماست و صدیق از ماست و نیکان از ما هستند .

۱۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : ما شخصی را مؤمن ندانیم تا آنکه از همه امر ما پیروی کند و خواهان آن باشد ، همانا ورع از جمله پیروی امر ما و خواستن آنست ، پس خود را بان زینت دهید . خدا شما را پیامرزد و بوسیله ورع بردشنان ما غلبه کنید [آنها را در تنگنا گذارید] خدا شما رفت بخشد .

۱۴ - امام صادق عليه السلام فرمود : با غیر زبان خویش مردم را (بکیش و مذهب خود) دعوت کنید ، مردم باید ورع و کوشش و نماز و غیر شما را ببینند ، اینها خود دعوت کننده باشند .

۱۵ - موسی بن جعفر عليه السلام فرمود : من از پدرم بسیار میشنیدم که میفرمود از شیعیان ما نیست کسی (۱) آیه شریفه در قرآن کریم بجای «رسوله» کلمه «الرسول» دارد ، و گویا نقل بمعنی شده است .

الْمَلُوكِ قَالَ: أَحْرَنِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَلِيٍّ؛ عَنِ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام: قَالَ: كَثِيرًا مَا كُنْتُ أَسْمَعُ أَبِي يَقُولُ: لَيْسَ مِنْ شَيْعَتِنَا مَنْ لَا تَنَحَّدُ الْمُحَدَّثَاتُ بِوَرَعِهِ فِي حَدُورِهِمْ وَ لَيْسَ مِنْ أَوْلِيَانَا مَنْ هُوَ فِي قَرِيْبَةٍ فِيهَا عَشْرَةُ آلَافٍ رَجُلٍ فِيهِمْ [مِنْ] خَلْقِ [اللَّهِ] أَوْرَعٌ مِنْهُ.

((بَابُ الْعِفَّةِ))

۱- (۱۶۳۵) عليه السلام عَنْ أَبِيهِ؛ عَنِ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى، عَنِ حَرْبِيِّ، عَنِ زُرَّارَةَ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: مَا عُدَّ اللَّهُ بِشَيْءٍ أَفْضَلَ مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَ فَرَجٍ.

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى؛ عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ؛ عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ؛ عَنِ حَنَّانِ بْنِ سَدْبِيرٍ، عَنِ أَبِيهِ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: إِنَّ أَفْضَلَ الْعِبَادَةِ عِفَّةَ الْبَطْنِ وَ الْفَرَجِ.

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنِ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ، عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَمُوءِنٍ الْقَدَّاحِ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ: أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعِفَافُ.

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنِ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ أَبِيهِ، عَنِ النَّصْرِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنِ يَحْيَى

ابْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ، عَنِ مُعَلَّى أَبِي عُمَانَ، عَنِ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: إِنِّي ضَعِيفٌ الْعَمَلِ قَلِيلُ الصِّيَامِ وَ لَكِنِّي أَرْجُو أَنْ لَا أَكُلَ إِلَّا جَلَالًا، قَالَ: فَقَالَ لَهُ: أَيُّ الْإِحْتِهَادِ أَفْضَلُ

مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَ فَرَجٍ.

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ أَبِيهِ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:

که (در پارسی وورج بدجی شهرت نیابد که) زنان پرده نشین در میان پرده خویش از وورج او سخن گویند و از دوستان ما نباشد کسی که در شهری باشد که ده هزار مرد در آن باشند و پارسا تراز او میان آنها خدا خلق کرده باشد [مخلوقی پارسا تراز او برای خدا باشد].

((بَابُ عِفْتِ))

توضیح - عفت بمنی خودداری از غلبه مطلق شهوت است، ولی در اخبار و روایات غالباً در خموس خود داری از شهوت شکم و فرج بکار رفته است که در فارسی از آن به پاکدامنی تعبیر میشود.

۱ - امام باقر علیه السلام فرمود: خدا بچیزی بهتر از عفت شکم و فرج عبادت نشده است.

۲ - و فرمود: بهترین عبادت عفت شکم و فرج است.

۳ - امام صادق علیه السلام فرماید: امیر المؤمنین صلوات الله علیه میفرمود: بهترین عبادت عفت است.

۴ - مردی با امام باقر علیه السلام عرض کرد: من علم ضعیف و روزها ام اندک است، ولی امیدوارم جز حلال

نخورم، امام فرمود: چه کوشی از عفت شکم و فرج بهتر است.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَكْثَرُ مَا تَلِيحُ بِهِ أُمَّتِي النَّارَ الْأَجْوَفَانِ: الْبَطْنُ وَالْفَرْجُ .
 ﴿۱۶۳۰﴾ تَدْوِي بِأَسْنَانِهِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثٌ أَخَافُهُنَّ عَلَيَّ أُمَّتِي مِنْ بَعْدِي: الضَّلَالَةُ بَعْدَ
 الْمَعْرِفَةِ وَمَضَلَاتُ الْفِتَنِ وَشَهْوَةُ الْبَطْنِ وَالْفَرْجِ .

۷ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ مَيْمُونِ الْقَدَّاحِ
 قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : مَا مِنْ عِبَادَةٍ أَفْضَلُ مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَفَرْجٍ .
 ۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ سَيِّفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ مَنْصُورِ
 ابْنِ حَازِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ عِبَادَةٍ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ عِفَّةِ بَطْنٍ وَفَرْجٍ .

(بَابُ)

﴿اجْتِنَابُ الْمَخَارِمِ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرِ
 الرَّقِئِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّاتٌ» قَالَ : مَنْ عَلِمَ
 أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَرَاهُ وَيَسْمَعُ مَا يَقُولُهُ وَيَعْمَلُهُ مِنْ خَيْرٍ أَوْ شَرٍّ فَيَحْجِزُهُ ذَلِكَ عَنِ الْقَبِيحِ مِنَ الْأَعْمَالِ
 فَذَلِكَ الَّذِي «خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَتَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى» .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ ، عَنْ

۵ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : بیشتر چیزی که اتم را بدوزخ درآرد ، دو میان خالی
 است ، یعنی شکم و فرج .

۶ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : پس از خود بر اتمم از سه چیز میترسم : گمراهی بعد از معرفت
 و فتنه های گمراه کننده و شهوت شکم و فرج .

۷ - مایمون قداح گوید : شنیدم امام باقر علیه السلام میفرمود : هیچ عبادتی بهتر از عفت شکم و
 فرج نیست .

۸ - امام باقر عليه السلام فرمود : هیچ عبادتی نزد خدا بهتر از عفت شکم و فرج نیست .

﴿اجتناب از محرمات﴾

۱ - امام صادق عليه السلام درباره قول خدای عزوجل « و برای آنکه از مقام پروردگارش ترسد دو بهشت
 است ، ۴۶ ، سوره ۵۵ ، فرمود : هر که بداند خدای عزوجل او را میبیند و هر چه میگوید و میکند از خیر و
 شر میشود (و آگاهست) همین دانش او را از کارهای زشت بازدارد ، کسی است که از مقام پروردگارش
 ترسیده و خود را از هوس باز داشته است .

۲ - امام باقر عليه السلام فرمود : هر چشمی روز قیامت گریانست ، جز سه چشم : چشمی که در راه خدایب

أبي جعفر عليه السلام قَالَ : كُلُّ عَيْنٍ بَارِكِيَّةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ غَيْرَ ثَلَاثٍ : عَيْنٌ سَهَرَتْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، وَعَيْنٌ فَاضَتْ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ، وَعَيْنٌ غَضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ .

۱۶۴۵-۳-علي ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ؛ عَنْ يُونُسَ ؛ عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : فِيمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مُوسَى عليه السلام : يَا مُوسَى مَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ الْمُتَقَرَّبُونَ بِمِثْلِ الْوَزَعِ عَنْ مَحَارِمِي فَإِنِّي أُبِيحُهُمْ جَنَاتٍ عَدْنٍ لِأَشْرِكُمْ مَعَهُمْ أَحَدًا .

۴- علي بن ابراهیم ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ؛ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ؛ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مِنْ أَشَدِّ مَا فَرَّخَ اللَّهُ عَلَيَّ خَلْقِهِ ذِكْرُ اللَّهِ كَثِيرًا ثُمَّ قَالَ : لَا أَعْنِي سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَإِنْ كَانَ مِنْهُ وَلَكِنْ ذِكْرُ اللَّهِ عِنْدَ مَا أَحَلَّ وَحَرَّمَ ، فَإِنْ كَانَ طَاعَةَ عَمَلٍ بِهَا وَإِنْ كَانَ مَعْصِيَةً تَرَكَهَا .

۵- ابنُ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ؛ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَقَدِمْنَا إِلَى مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَنْثُورًا» قَالَ : أَمَا اللَّهُ إِنْ كَانَتْ أَعْمَالُهُمْ أَشَدَّ بَيَاضًا مِنَ الْقَبَائِطِ وَلَكِنْ كَانُوا إِذَا عَرَّسَ لَهُمُ الْحَرَامَ لَمْ يَدْعُوهُ .

را بیدار باشد و چشمی که از ترس خدا گریان شود و چشمی که از محرّمات خدا بسته شود .

۳- امام صادق عليه السلام فرمود : در ضمن آنچه خدای عزوجل با موسی عليه السلام مناجات فرمود ، این بود که : ای موسی ! تقرب جویندگان بمن بچیزی مانند پرهیز از محرّماتم تقرب نجسته اند . همانان اقامت در بهشتهای جاودان را با آنها اجازه دهم و دیگری را با آنها شریک نسازم (یعنی بهشتهای عدن مختص پرهیزگاران از محرّمات است) .

۴- امام صادق عليه السلام فرمود ، سخت تر چیزی که خدا بر خلقش واجب ساخته ، ذکر بسیار خداست ، مقصود گفتن سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اكبر نیست ، اگر چه این هم از جمله ذکر است ، بلکه مقصود یاد آوردن خداست در آنچه حلال و حرام فرموده که اگر طاعت خداست عمل کند و اگر معصیت است ترك نماید .

۵- سلیمان بن خالد گوید : از امام صادق علیه السلام این قول خدای عزوجل را پرسیدم : «و بگردارهایی که انجام داده اند پردازیم و آنها را نیاری پراکنده کنیم» ، ۲۳ سوره ۲۵ ، فرمود : همان بخدا سوگند کردارهای ایشان سفیدتر از پارچه های نازک مصری بود ، ولی چون بهرامی بر می خوردند ، از آن دست بر نمیداشتند .

شرح - مفسرین قرآن ذیل آیه شریفه و شارحین اصول کافی ذیل این حدیث ، مطالبی مفصل راجع به احیاط و تکفیر و عقاید فرق اسلامی در آن باره ذکر نموده اند ، ولی خلاصه و عصاره آنها که مناسب این مختصر است ، اینست که :

مقصود از کردارهای سفید تر از آن پارچه ها ، مانند مهمان نوازی و صلّه رحم و فریادوسی

۶- عَلِيٌّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ تَرَكَ مَعْصِيَةَ اللَّهِ مَخَافَةَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَرْضَاهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

﴿بَابُ آدَاءِ الْفَرَائِضِ﴾

۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ؛ وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ جَمْعًا ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا : مَنْ عَمِلَ بِمَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَهُوَ مِنْ خَيْرِ النَّاسِ .

﴿۱۶۵۰﴾ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْسَى ؛ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَاضُوا» قَالَ: اصْبِرُوا عَلَى الْفَرَائِضِ .

۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ أَبِي السَّفَاتِيحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَاضُوا» قَالَ : اصْبِرُوا وَعَلَى الْفَرَائِضِ وَصَابِرُوا وَعَلَى الْمَصَائِبِ وَرَاضُوا وَعَلَى الْأَمْتَةِ عليه السلام .

گرفتار است که همه آنها اعمالی است محبوب و مطلوب شارع و بهمین جهت آنها را بسیار سفید دانسته است و مقصود از نهار پراکنده ، ذرات ریز و کوچکی است که در شام آفتاب از روزنه اتاق دیده میشود و کنایه از اینستکه این کردار و اعمال پسندیده و مطلوب بواسطه عدم پرهیز از حرام بی اثر و نتیجه میگردد ، و اجر و ثوابی که خدای متعال در برابر اعمال وعده فرموده است ، بچنین شخصی عطا نمیفرماید .

۶- امام صادق علیه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه و آله فرماید : هر که گناهی را بواسطه ترس از خدای تبارک و تعالی ترک کند ، خدا او را در روز قیامت خوشنود گرداند .

﴿انجام واجبات﴾

۱- علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود : هر که بدانچه خدا بر او واجب ساخته عمل کند ، از جمله بهترین مردست .

۲- امام صادق علیه السلام درباره قول خدای عزوجل : «صبر کنید و با صبر غلبه جوئید و مرزداری کنید ، آخر سوره ۳ ، فرمود : برواجبات صبر کنید (یعنی واجباتی را که انجامش کلفت و مشقت دارد تحمل کنید) .

۳- امام صادق علیه السلام درباره قول خدای عزوجل « صبر کنید و با صبر غلبه جوئید و مرزداری کنید ، فرمود : صبر کنید بر واجبات و با صبر غلبه جوئید بر مصیبتها و دست بدانم ائمه علیهم السلام باشید (زیرا حدود و ثنور اسلام و ایمان بوسیله ایشان از دستبرد بدعتگذاران و دین تراشان محفوظ ماند) .

- وَفِي رِوَايَةٍ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي السَّفَاتِجِ [وَرَادَ فِيهِ] : فَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ فِيمَا افْتَرَضَ عَلَيْكُمْ .
 ۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :
 قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : اعْمَلْ بِفِرَائِضِ اللَّهِ تَكُنْ أَتَقَى النَّاسَ .
 ۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَلْبِيِّ
 عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : مَا تَحَبَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِأَحَبِّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ .

(بَابُ)

﴿ اسْتَوَاءُ الْعَمَلِ وَالْمُدَاوَمَةِ عَلَيْهِ ﴾

- ۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنِ الْحَلْبِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام :
 إِذَا كَانَ الرَّجُلُ عَلَى عَمَلٍ فَلْيَدْمُ عَلَيْهِ سَنَةً ثُمَّ يَتَحَوَّلْ عَنْهُ إِنْ شَاءَ إِلَى غَيْرِهِ وَذَلِكَ أَنْ لَيْلَةً
 الْقَدْرِ يَكُونُ فِيهَا فِي عَامِهِ ذَلِكَ ، مَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ .
 ﴿ ۱۶۵۵ ﴾ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ حَرِيزٍ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام
 قَالَ : قَالَ : أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا دَامَ عَلَيْهِ الْعَبْدُ وَإِنْ قَلَّ .
 ۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ عَيْسَى بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزَبَانَ ، عَنْ فَصَّالَةَ بِنْتِ أَيُّوبَ
 عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ نُجَبَةَ ؛ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ
 عَمَلٍ يُدَاوَمُ عَلَيْهِ وَإِنْ قَلَّ .

و بر روایت امی السفاتج در این حدیث زیاد شده است : پس از خدای پروردگار خویش نسبت با آنچه
 بر شما واجب کرده پروا کنید .

- ۴ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : بواجبات خدا عمل کن تا پرهیزگارترین مردم باشی .
 ۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : خدای تبارک و تعالی فرماید : بنده من با چیزی محبوبتر از
 انجام آنچه بر او واجب کرده ام ، بدوستی من نکراید .

﴿ استواری عمل و مداومت بر آن ﴾

- ۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر گاه مردی عملی انجام میدهد ، تا یکسال ادامه دهد ، سپس
 اگر خواهد بعمل دیگری منتقل شود ، زیرا شب قدری که آنچه خدایم خواهد (از خیرات و برکات) در آنست
 در یکسال میباشد .
 ۲ - امام باقر علیه السلام فرمود : دوستترین اعمال نزد خدای عزوجل عملی است که بنده آنرا
 ادامه دهد ، اگر چه اندک باشد (یعنی اگر چه کوچک باشد یا از لحاظ شماره کم باشد) .
 ۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : چیزی نزد خدای عزوجل دوست تر از عملی که ادامه داشته باشد

- ۴ - عَنْهُ ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا يَقُولُ : إِنِّي لَا حِبُّ أَنْ أَدُومَ عَلَى الْعَمَلِ وَإِنْ قَلَّ
- ۵ - عَنْهُ ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنِ الْعَلَاءِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : قَالَ كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا يَقُولُ : إِنِّي لَا حِبُّ أَنْ أَقْدَمَ عَلَى رَبِّي وَعَمَلِي مُسْتَوْ .
- ۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِشْرَاكَ أَنْ تَقْرَسَ عَلَى نَفْسِكَ فَرِيضَةً فَتَفَارِقَهَا اثْنَيْ عَشَرَ هَلَالًا .

(بَابُ الْعِبَادَةِ)

﴿ ۱۶۶۰ ﴾ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : فِي التَّوْرَةِ مَكْتُوبٌ : يَا ابْنَ آدَمَ تَقَرَّغْ لِعِبَادَتِي أَمَلًا قَلْبِكَ غَمِي وَلَا أَكَلِكَ إِلَى طَلِّكَ وَ عَلَيَّ أَنْ أَسُدَّ فَاثَنَكَ ، وَأَمَلًا قَلْبِكَ خَوْفًا مِنِّي ، وَإِنْ لَا تَقَرَّغْ لِعِبَادَتِي أَمَلًا قَلْبِكَ سُغْلًا بِاللَّذْنِيَّةِ ثُمَّ لَا أَسُدَّ فَاثَنَكَ وَأَكَلِكَ إِلَى طَلِّكَ .

نیست ، اگر چه اندک باشد .

۴ - علی بن الحسین صلوات الله علیهما میفرمود : من دوست دارم که عمل را ادامه دهم اگر

چه کم باشد .

۵ - علی بن الحسین صلوات الله علیهما میفرمود : من دوست دارم که بر پروردگارم وارد شوم ، در

حالی که عملم برابر باشد (و هر روز از روز پیش کمتر نباشد) .

۶ - امام صادق علیه السلام فرمود : مبادا عملی را بز خود واجب گردانی و تا ۱۲ ماه از آن

دست برداری .

شرح - مقصود اینست که انجام عملی را پیش خود تصمیم گیری و بدان ملتزم شوی ، نه آنکه از راه

نذر و عهد و وعین بر خود واجب گردانی ، زیرا شکستن و برهم زدن این امور جایز نیست و هر يك كفاره

مخصوصی دارد .

﴿ باب عبادت ﴾

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : در تورات نوشته است : ای آدمی زاد ! تنها بعبادت من پرداز

تا دلت را از بی نیازی پر کنم و نسبت بخواست ترا بخودت وانگذارم ، و بر من است که نیاز را از تو

بردارم و دلت را از ترس خود پر کنم ، و اگر برای عبادتم خود را فارغ نسازی : دلت را از گرفتاری

دنیا پر کنم ، سپس در نیاز را برویت نیندم و ترا با خواستت وانگذارم .

- ۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : يَا عِبَادِيَ الصِّدِّيقِينَ تَنَعَّمُوا بِعِبَادَتِي فِي الدُّنْيَا فَإِنَّكُمْ تَتَنَعَّمُونَ بِهَا فِي الْآخِرَةِ .
- ۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ جَمِيلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَفْضَلُ النَّاسِ مَنْ عَشَقَ الْعِبَادَةَ ، فَمَا تَقَهَا وَأَحَبَّهَا بِقَلْبِهِ وَبَأْسَرَهَا بِجَسَدِهِ وَتَفَرَّغَ لَهَا ، فَهُوَ لِإِيَالِي عَلَى مَا أَصْبَحَ مِنَ الدُّنْيَا ، عَلَى عُمُرِ أُمِّ عَلِيٍّ يُسِرُّ .
- ۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ شَاذَانَ بْنِ الْخَلِيلِ قَالَ وَ كَتَبْتُ مِنْ كِتَابِهِ بِإِسْنَادٍ لَهُ ، يَرْفَعُهُ إِلَى عَيْسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : - قَالَ عَيْسَى بْنُ عَبْدِ اللَّهِ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام جُعِلَتْ فِدَاكَ مَا الْعِبَادَةُ ؟ قَالَ : حُسْرُ النَّيَّةِ بِالطَّاعَةِ مِنَ الْوُجُوهِ الَّتِي يُطَاعُ اللَّهُ مِنْهَا ، أَمَا إِنَّكَ يَا عَيْسَى لَا تَكُونُ مُؤْمِنًا حَتَّى تَعْرِفَ النَّاسِيخَ مِنَ الْمَنْسُوحِ ، قَالَ : قُلْتُ جُعِلَتْ فِدَاكَ وَ مَا مَعْرِفَةُ النَّاسِيخِ مِنَ الْمَنْسُوحِ ؟ قَالَ : فَقَالَ : أَلَيْسَ تَكُونُ مَعَ الْإِمَامِ مُوْطِنًا نَفْسَكَ عَلَى حُسْنِ النَّيَّةِ فِي طَاعَتِهِ ، قِيمَتِي ذَلِكَ الْإِمَامُ وَيَأْتِي إِمَامٌ آخَرَ فَنُوطِنُ نَفْسَكَ عَلَى حُسْنِ النَّيَّةِ فِي طَاعَتِهِ ؟ قَالَ : قُلْتُ : نَعَمْ ، قَالَ : هَذَا مَعْرِفَةُ النَّاسِيخِ مِنَ الْمَنْسُوحِ .
- ۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلٍ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ حَارِجَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : [إِنَّ] الْعِبَادَ ثَلَاثَةٌ قَوْمٌ عَبْدُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَوْفًا فَبَلَغَتْ عِبَادَةُ الْعَبِيدِ وَ

- ۲- امام صادق عليه السلام فرمود : خدای تبارک و تعالی فرماید : ای پندگاران راستی پیشه من : در دنیا از نعمت عبادت بر خوردار باشید که در آخرت اذآن برخوردار خواهید بود .
- ۳- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : بهترین مردم کسی است که عاشق عبادت شود ، با عبادت دست بگردن شود و آنرا از دل دوست دارد و با تن خود انجام دهد و برای آن فارغ شود (بکار دیگر دل مشغول ندارد) چنین شخصی باک ندارد که زندگی دنیایش بسختی گذرد یا باسانی .
- ۴- عیسی بن عبدالله با امام صادق علیه السلام عرض کرد : قربانت ، عبادت چیست ؟ فرمود : نیت خوب داشتن بعبادت از راهی که خدا از آنرا اطاعت شود ، همانا ای عیسی ! مؤمن نباشی تا آنکه ناسخ را از منسوخ تشخیص دهی (تا بناسخ عمل کنی و منسوخ را کنار گذاری) .
- عرض کردم : قربانت تشخیص دادن ناسخ از منسوخ چیست ؟ فرمود : مگر نه اینستکه با امامی هستی و با حسن نیت باطاعتش تصمیم میگیری ، سپس آن امام در میگذرد و امام دیگر میآید و تو با حسن نیت باطاعت او تصمیم میگیری ؟ عرض کردم : چرا ، فرمود : همین تشخیص ناسخ از منسوخ است .
- ۵- امام صادق علیه السلام فرمود : عبادت کنندگان سه دسته اند : ۱- گروهی که خدای عزوجل را از ترس عبادت کنند و این عبادت بردگانست ، ۲- مردمیکه خدای تبارک و تعالی را بطمع ثواب

قَوْمٌ عَبْدُوا اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى طَلَبَ النَّوَابِ ، فَيَلِكُ عِبَادَةُ الْأَجْرَاءِ ، وَقَوْمٌ عَبْدُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حُبَالَهُ
فَتَلِكُ عِبَادَةُ الْأَحْرَارِ ، وَهِيَ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ .

۱۶۶۵) عَلِيُّ بْنُ أَبِيهِ ، عَنْ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
صلى الله عليه وآله : مَا أَقْبَحَ الْفَقْرَ بَعْدَ الْغِنَى وَأَقْبَحَ الْخَطِيئَةَ بَعْدَ الْمَسْكِنَةِ وَأَقْبَحَ مِنْ ذَلِكَ الْعَابِدُ لِلَّهِ ثُمَّ يَدْعُ عِبَادَتَهُ .

۷- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ عُمَرَ ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ
عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ : مَنْ عَمِلَ بِمَا افْتَرَضَ اللَّهُ عَلَيْهِ فَهُوَ مِنْ أَعْبِدِ النَّاسِ .

﴿ بَابُ النِّيَّةِ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ،
عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ : لِأَعْمَلِ الْإِبْنِيَّةِ .

عبادت کنند و این عبادت مزدور است ، ۳ - دسته‌ای که خدای عزوجل را برای دوستی عبادت کنند و این
عبادت آزادگان و بهترین عبادتست .

۶ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : چه زشت است فقر بعد از ثروتمندی و چه زشت است
گناه بعد از خواری و درویشی و زشت‌تر از آن کسی است که عبادت خدا کند و سپس آنرا واگذارد .
شرح - زشتی فقر بعد از ثروتمندی یا از لحاظ اسراف و تبذیر و بیکار ماندن و خرج کردنست
و یا از لحاظ اینستکه انسان با وجود آنکه ثروت دارد و مدتی با دست باز زندگی میکرده است ، ناگاه
طریق بخل و خست پیش گیرد و چون فقرا زندگی کند و یا مقصود زشتی در نظر اهل دنیا است ، اگر چه
نزد خدا پسندیده باشد و اما زشتی گناه بعد از خواری و درویشی بمعنی گناه کردن در زمان پیری و سستی
و یا که : دردن در زمان غنا و ثروت است ، پس از آنکه بفقر و درویشی مبتلی باشد .

۱ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : کسی که بدانچه خدا بر او واجب ساخته عمل کند
عابدترین مردمست .

﴿ نِیَّة ﴾

۱ - علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود : عملی نباشد ، جز بوسیله نیت .

شرح - مقصود از عمل عبادات و طاعات و مراد به نیت قصد تقرب بخداست . پس نماز و روزه
و حج و امثال آن بدون قصد تقرب و رضای حق تعالی صحیح نیست و هیچ اجرو پاداشی ندارد و نیز اعمالی
که بر انسان واجب نیست مانند صدقه دادن و تعلیم و ارشاد زمانی موجب پاداش و ثواب گردد که به نیت
تقرب و رضای خدا انجام گیرد .

۲ - عَلِيٍّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ

۲ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : نیت مؤمن بهتر از عمل اوست و نیت کافر بدتر از عملش باشد و هر کس طبق نیتش کار میکند .

شرح - مرحوم مجلسی در توجیه و تفسیر این روایت ۱۲ قول از دانشمندان حدیث نقل میکنند ، سپس تحقیقی لطیف و تفصیلی عیب از خود بیان میفرماید که بواسطه اهمیت مقام و از خطر اینکه نیت در کتب و پایه همه اعمال مستصری از بیاناتش را در اینجا ذکر میکنیم :

تصحیح نیت از مشکلترین اعمال انسانست ، زیرا نیت تابع حالت نفسانی است و قبول ورد و درجات کمالش مربوط بهمان حالت نفسانی میباشد و تصحیح نیت جز با بیرون ساختن محبت دنیا بوسیله ریاضات شاقه و تفکرات صحیحه ممکن نگردد ، زیرا دل سلطان و فرمانروای بدن است و همه اعضاء و جوارح محکوم فرمان اومیباشند و در یکدل دو محبت متناقض جمع نشود ، چنانچه خدا پتمالی فرماید : **ما جعل الله لرجل من قلبین فی جوفه** و خدا در اندرون هیچکس دو دل قرار نداده ، و چون دنیا و آخرت دو مطلوب مخالف و متناقض یکدیگرند ، محبت آن دو در یکدل جمع نشود ، از اینرو کسی که محبت دنیا در دلش جایگزین شده و آخرت را فراموش کرده است ، همیشه فکر و خیال و اعضاء و جوارحش متوجه دنیاست و هر عملی که انجام میدهد نتیجه غائی و مقصود حقیقیش دنیاست ، اگر چه بدو رغبت از خدا و آخرت دزد از اینرودر عبادات و طاعاتش هم اعمالی را انتخاب میکند که بدانها وعده بسیاری مال داده شده و بطاعاتی که موجب تقرب و محبت خداست اعتنائی ندارد .

و نیز کسیکه حب جاه و شهرت بر دلش مستولی گشته ، در همه اعمال و رفتاراش از آن منظور و هدف پیروی میکند ، و همچنین است اغراض دنیوی دیگر که عمل بنده خالص نگردد تا زمانیکه تمام این اغراض فاسد که موجب دوری از حق تعالی است اذدل بیرون رود ، بنا بر این درجات و مراتب نیت در مردم متعدد و بلکه بیشمار است و بلکه هر انسانی در حالات مختلف و متفاوت نیتهای مختلف و متفاوت دارد . که برخی از آنها موجب فساد و بطلان عمل و بعضی موجب سعادت و درستی آن و پاره ای موجب کمال و ترقی آنست .

آنچه موجب فساد و بطلان عمل است ربای خالص است که علاوه بر اینکه عبادت را از ثواب ساقط میکند موجب کینفر و عقاب هم میگردد ، و اما هر گاه قصد ریا و ضمیمه تابع ریا باشد و یا غیر از ریا ضامن دیگری در نیتش باشد ، مانند قصد نطافت و سرد شدن در وضو و غسل تفصیلی دارد (که حکمش در رسائل فقها موجود است) .

و اما ضمیمه نمودن بعضی از مطالب مباحه دنیوی مانند وسعت رزق و طول عمر را جماعتی مبطل دانسته اند ، ولی گفتار آنها خالی از اشکال نیست ، زیرا گزاردن نماز حاجت و نماز استخاره و تلاوت قرآن و اذکار و دعوات مأثوره ، بدون شك عبادتست و بان امر شده و این مطالب دنیوی از نتایج آنها ذکر شده است و محالست که انسان قصد نیت خود را از آنها خالی کند ، زیرا نیت چنانکه دانستی گفتن بزبان

وَالْمُؤْمِنِينَ خَيْرٌ مِنْ عَمَلِهِ وَنِيَّةِ الْكَافِرِ شَرٌّ مِنْ عَمَلِهِ؛ وَكُلُّ عَامِلٍ يَعْمَلُ عَلَى نِيَّتِهِ .

وخطور بدل نیست ، بلکه واقع و حقیقت آن در باطن دل انسان مستتر است و داعی حقیقی انسان هم همان واقع و حقیقت است .

و اما نیت مقاصدی که موجب کمال عمل میشود و از اغراض دنیوی خالی است ، بحسب اشخاص و احوال ایشان مختلف است و نیت هر کس تابع طریقه و شاکله و حالت باطنی اوست که برخی از آنها را یادآور میشویم :

۱ - نیت کسانی که در عذاب و عقاب آخرت میاندیشند و دنیا در نظرشان پست میشود و عبادت خویش را برای ترس از عذاب انجام میدهند .

۲ - کسانی باشند که نیت های بهشت و حور و قصور آن ایشانرا بمبادت تحریک کند .

گروهی از دانشمندان عبادت این دو طایفه را باطل دانسته اند ، ولی اینان حقیقت تکلیف و درجات مردم را بخوبی ندانسته اند که بیشتر مردم (با اصطلاح این زمان و ملاحظه احوال این مردم صدی نود و نه) را ممکن نیست عبادت خود را بغیر از این دو وجه انجام دهند و غیر از این نمیتوانند درک کنند و این نیت منافی با اخلاص نمیباشد ، زیرا عبادت بقصد آنچه در آخرت وعده داده شده ، از شوائب دنیوی پاک و خالص است و دلیلی هم نداریم که عبادت باید خالصاً لوجه الله و حتی از اینگونه اغراض هم خالی باشد ، بلکه دلیل برعکس این عقیده موجود است .

مانند آیه شریفه : ادعوه خوفاً وطمعاً - ویدعوننا رغباً ورهباً .

و نیز امیرالمؤمنین علیه السلام در وقتنامه خود مینویسد : هذا ما اوصى به فى ماله عبد الله على

ابتغاء وجه الله تعالى ليولجنى به الجنة ويصرفنى به عن النار .

و گویا اینها حقیقت معنی نیت را درک نکرده و گمان کرده اند که با گفتن اینکه تدریسم را برای محبت خدا انجام میدهم درست میشود ، غافل از اینکه این گفتار جز لقلقه زبان و ادعائی کاذب بیش نیست و حقیقت نیت همان میل و توجه دلست بآنچه میخواهد و اگر محبت خدا مطلوب دل نباشد با گفتن بزبان و خطور بدل بدست نمیآید و مثل اینست که شخص سیر بگوید : من میل بنذا دارم ، پیداست که این گفتن برای او اشتها نمیآورد .

۳ - کسانی که در نیت های بی پایان خدا میاندیشند و چون شکر منم را واجب میداند ، برای سپاسگزاری خدا عبادت می کنند ، چنانچه امیرالمؤمنین علیه السلام فرماید : لو لم يتوعد الله على معصيته لكان يجبان لا يعصى شكر النعمته .

۴ - کسانی که از راه حیا و شرمساری عبادت خدا میکنند ، زیرا او را بر نهان و آشکار خود مطلع میدانند

چنانچه پیغمبر صلی الله علیه وآله میفرماید : اعبد الله كأنك تراه فان لم تكن تراه فانه يراك .

۵ - کسانی که عبادت خدا را بقصد تقرب عبادت میکنند و مقصود قرب معنوی و ارتفاع مقام بنده است که از

نقائص خود کاسته و بکمال نزدیک شود .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ الْفَقِيرَ لَيَقُولُ : يَا رَبِّ ارْزُقْنِي حَتَّى أَفْعَلَ كَذَا وَكَذَا مِنْ الْبِرِّ وَوَجُوهِ الْحَيْرِ ، فَإِذَا عَلِمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ مِنْهُ بِصِدْقِ نَيْتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلَ مَا يَكْتُبُ لَهُ لَوْ عَمِلَهُ ، إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ كَرِيمٌ .

﴿۱۶۷۰﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَشْبَاطٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْحَاقَ ابْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ عَمْرِو ، عَنْ حَسَنِ بْنِ أَبَانَ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ حَدِّ الْعِبَادَةِ الَّتِي إِذَا فَعَلَهَا فَأَعْلَمَهَا كَانَ مُؤَدِّيًّا ؟ فَقَالَ : حُسْنُ النِّيَّةِ بِالطَّاعَةِ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْمُقَرَّبِيِّ : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ يُونُسَ عَنْ أَبِي هَاشِمٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّمَا خَلِدَ أَهْلُ النَّارِ فِي النَّارِ لِأَنَّ نِيَّتَهُمْ كَانَتْ فِي

۶ - کسانی که خدا را برای اهلیت و سزاوارش عبادت میکنند ، چنانکه امیرالمؤمنین علیه السلام فرماید : **ولكن وجدتك أهلا للعبادة فعبدتك** ولی این ادعا از غیر خاندان امیرالمؤمنین علیه السلام پذیرفته نیست ، زیرا حقیقت این ادعا اینست که : اگر خدا بهشت و جهنمی هم نیافرید ، بلکه اگر بر فرض محال فرمانبران را بدوزخ میبرد ، آنها خدا را عبادت میکردند ، برای اینکه سزاوار عبادتست ، چنانچه حضرت ابراهیم علیه السلام در دنیا آتش را انتخاب کرد و بر او سرد و سلامت شد ، و اولیاء دیگر خدا کشته شدن و زجر و شکنجه بدست اشرار را پذیرفتند .

۷ - کسانی که برای محبت و دوستی خدا او را عبادت کنند و این بالاترین درجات مقربین است از این بیان معنی جمله اخیر روایت دانسته میشود .

و اما راجع بهنر بودن نیت مؤمن از عملش و بدی نیت کافر نسبت بعملش در یکی از دوازده قول از امام باقر علیه السلام روایت میکند که علتش اینست که مؤمن کارهای خیر زیادی را قصد میکند که بانجام آن موفق نمیشود و همچنین کافر - نسبت بمقاصد زشت و بدش و از امام صادق علیه السلام روایت شده که چون عمل در معرض رها بندگانست و نیت خالص برای خداست ، نیت مؤمن از عملش بهتر است و خدا به نیت توایم دهد که بعمل ندهد .

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : بنده مؤمن فقیر میگوید : پروردگارا بمن (مال و ثروت) روزی کن تا از احسان و راههای خیر چنین وچنان کنم . (مسجد بسازم و اطعام دهم و به بینوایان کمک کنم) و چون خدای عزوجل بداند نیتش صادق است و راست میگوید ، برای او همان اجر و پاداش را نویسد که اگر انجام میداد مینوشت ، همانا خدا وسعت بخش و کریم است

۴ - ابو بصیر گوید : از امام صادق علیه السلام پرسیدم در باره اندازه عبادتیکه چون کسی انجام دهد ، وظیفه خود را انجام داده باشد ؟ فرمود : حسن نیت بطاعت است (چنانچه در حدیث ۱۶۶۳ بیان شد) .

۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : اهل دوزخ از اینرو در دوزخ جاودان باشند که نیت داشتند اگر در

الدُّنْيَا أَنْ لَوْ حَلِدُوا فِيهَا أَنْ يَعْبُوا اللَّهَ أَبَدًا ؛ وَإِنَّمَا حَلِدَ أَهْلُ الْجَنَّةِ فِي الْجَنَّةِ لِأَنَّ نِيَّاتِهِمْ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا أَنْ لَوْ بَقُوا فِيهَا أَنْ يُطِيعُوا اللَّهَ أَبَدًا ؛ فَيَالَيْتَ حَلِدَ هَؤُلَاءِ وَ هَؤُلَاءِ ؛ ثُمَّ تَلَا قَوْلَهُ تَعَالَى :
 « قُلْ كُلُّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ ، قَالَ : عَلَى نِيَّتِهِ .

((بَاب))

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ؛ عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ؛ عَنِ الْأَحْوَلِ ؛ عَنِ سَلَامِ ابْنِ الْمُسْتَنَبِرِ ؛ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَلَا إِنَّ لِكُلِّ عِبَادَةٍ شِرَّةً ثُمَّ تَصِيرُ إِلَى فِتْرَةٍ فَمَنْ صَارَتْ شِرَّةُ عِبَادَتِهِ إِلَى سُنَّتِي فَقَدِ اهْتَدَى وَمَنْ خَالَفَ سُنَّتِي فَقَدْ ضَلَّ وَكَانَ عَمَلُهُ فِي بَابٍ ، أَمَا إِنِّي أُصَلِّي وَأَنَا مُوَأَصُّومٌ وَأَفْطُرُ وَأَضْحَكُ وَأَبْكِي فَمَنْ رَغِبَ عَنِّي مِنْهَا جِئْتُ بِسُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي . وَقَالَ : كَفَى بِالْمَوْتِ مَوْعِظَةً وَ كَفَى بِالْبَقِيَّةِ غِنًى وَ كَفَى بِالْعِبَادَةِ شُغْلًا .

دنیا جاودان باشند همیشه نافرمانی خدا کنند و اهل بهشت از اینرو در بهشت جاودان باشند که نیت داشتند اگر در دنیا باقی بمانند همیشه اطاعت خدا کنند، پس این دسته و آن دسته بسبب نیت خویش جاودانی شدند ، سپس قول خدا یعنی را تلاوت نمود : « بگوهر کس طبق طریقه خویش عمل میکند ، ۷۹ - سوره ۱۷ ، و فرمود : یعنی طبق نیت خویش .

شرح - از توضیحی که ذیل روایت دوم این باب راجع بمعنی نیت بیان شد ، معلوم گشت که نیت خوب لازمه طینت پاک و صفات حمیده و ملکات فاضله است و بدانجهت استحقاق جاودانی بودن در بهشت را پیدا میکند ، زیرا چنین اشخاصی آماده اعمال سالحه و موجبات ثواب میباشند و مانع انجام دادن از جانب آنها نیست و کافر با آن حالت خبیثی که دارد ، برای ضد اعمال و صفات مؤمن آماده است .

(باب)

۱ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : همانا برای هر عبادتی شور و جنبشی است و سپس بسنی و آرا متشکراید ، پس هر که شور و جنبش عبادتش بسوی سنت من باشد هدایت شده و هر که مخالفت سنت من کند ، گمراه گشته و عملش بهلاکت کشد ، همانا من نماز میگزارم و میخوابم و روزی میگیرم و افطار میکنم و میخندم و میگریم و هر که از طریقه و روش من رو بگرداند ، از من نیست .
 و فرمود : برای موعظه و پند هر گاه کافی است و برای بی نیازی یقین کافی است و برای مشغول بودن عبادت پس است .

شرح - راجع بقسمت اول حدیث به شماره ۲۰۷ ج ۱ ص ۹۰ رجوع شود و اما قسمت اخیر حدیث توضیحش اینست که : چون هر کس مرگه رفقایش را میبیند و خودش هم عاقبت میبیرد ، محتاج بموعظه و پند دیگری نیست و کسیکه یقین دارد آنچه خدا برایش مقدر کند ، خیر و صلاح او است ، مناعت طبع و بی نیازی

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ؛ عَنِ الْحَجَّالِ، عَنْ ثَعْلَبَةَ؛ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لِكُلِّ أَحَدٍ شِرَّةٌ وَلِكُلِّ شِرَّةٍ فِتْرَةٌ، فَطُوبَى لِمَنْ كَانَتْ فِتْرَتُهُ إِلَى خَيْرٍ.

هـ (بَابُ)

هـ (الِإِقْتِصَادِ فِي الْعِبَادَةِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي الْجَارُودِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتْنٌ فَأَوْغِلُوا فِيهِ بِرِفْقٍ وَلَا تُكْرَهُوا عِبَادَةَ اللَّهِ إِلَى عِبَادَةِ اللَّهِ، فَتَكُونُوا كَالرَّايِكِ الْمُنْبَتِّ الَّذِي لَأَسْفَرَ قَطَعَ وَلَاظْهَرَ أَبْقَى.

مُحَمَّدُ بْنُ سِنَانٍ، عَنْ مَقْرِنٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُوْفَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام مِثْلَهُ.

﴿۱۶۷۵﴾ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، وَمُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَادَانَ حَمِيعًا، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَحْتَرِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لَا تُكْرَهُوا إِلَى أَنْفُسِكُمُ الْعِبَادَةَ.

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا فَعَمِلَ [عَمَلًا] قَلْبًا جَزَاءً

نفسی پیدا میکند که محتاج به بی نیازی دیگری نیست و هر که خود را بعبادت خدا مشغول دارد، برایش بهترین شغل است و محتاج بسرگرمی دیگری نیست.

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود: هر کسی را شور و جنبش است و هر شور و جنبش، سستی و آرامشی در پی دارد، خوشا حال آنکه آرامش بسوی خیر باشد.

هـ (مِثْلَانِ رُويِ فِي عِبَادَتِ)

۱ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود: همانا این دین محکم و متین است، پس با ملایمت در آن در آید و عبادت خدا را به بندگان خدا با کراهت تحمیل نکنید تا مانند سوار درمانده می باشید که نه مسافت را پیموده و نه مرگش بجا گذاشته (یعنی بواسطه زیادی سرعت، مرکبش درین راه از رفتار بازمانده و توضیح این روایت از مثالی که امام عليه السلام در روایت ۱۵۲۳ بیان فرمود روشن میگردد).

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود: عبادت را بخود مکروه و ناپسند ندارید.

شرح - مقصود نهی از زیاد روی در مستحبات است، بنحوی که انسان را از شوق و نشاط بیندازد بنده مؤمن باید تا میل و رغبت دارد بادعیه و نمازهای مستحب پردازد و چون کسالت عارضش شد و افسرده گشت خود را بکار دیگری سرگرم کند.

۳ - حنان بن سدير گوید: شنيدم امام صادق عليه السلام مي فرمود: چون خدای عزوجل بنده می را

بِالتَّلْبِيلِ الْكَثِيرِ وَلَمْ يَتَعَاظَمَهُ أَنْ يَجْزِيَ بِالتَّلْبِيلِ الْكَثِيرِ لَهُ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ، عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَرَّ بِي أَبِي وَأَنَا بِالطَّوَافِ وَأَنَا حَدَّثْتُ وَقَدْ اجْتَهَدْتُ فِي الْعِبَادَةِ فَرَأَنِي وَأَنَا نَصَابٌ عَرَقًا، فَقَالَ لِي: يَا جَعْفَرُ يَا بُنَيَّ إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا أَدْخَلَهُ الْجَنَّةَ وَرَضِيَ عَنْهُ بِالتَّسْبِيرِ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ؛ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَحْتَرِيِّ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: اجْتَهَدْتُ فِي الْعِبَادَةِ وَأَنَا نَابِئٌ، فَقَالَ لِي أَبِي عليه السلام: يَا بُنَيَّ دُونَ مَا أَرَاكَ تَصْنَعُ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا رَضِيَ عَنْهُ بِالتَّسْبِيرِ .

۶ - حَمِيدُ بْنُ زِيَادٍ، عَنِ الْحَشَابِ، عَنِ ابْنِ بَقَّاجٍ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ ثَابِتٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: يَا عَلِيُّ إِنَّ هَذَا الدِّينَ مَتِينٌ، فَأَوْعِلْ فِيهِ بِرَفْقٍ وَلَا تُبْقِضْ إِلَى تَفْسِيكَ عِبَادَةَ رَبِّكَ، [وَإِنَّ الْمُنْتَبَهَ - يَعْنِي الْمُفْرِطَ - لَا ظَهْرَ أَبْقَى وَلَا أَرْضَ اقْطَعْ فَأَعْمَلْ عَمَلٌ مَنْ يَرْجُو أَنْ يَمُوتَ هَرَمًا وَأَحْدَرًا حَذَرًا يَنْحَوِّفُ أَنْ يَمُوتَ عَدَاً .

دوست دارد و او عمل کوچکی انجام دهد، خدا او را پاداش بزرگه دهد و بعمل کم پاداش زیاد دادن براه بزرگه و سنگین نباید .

۴ - امام صادق عليه السلام فرمود: من در طواف بودم که پدرم بر من گذشت، من جوان بودم و در عبادت کوشا. پدرم مرا دید که عرق از من سرازیر است، بمن فرمود ای جعفر ای پسر جان! همانا چون خدا بندهای را دوست دارد، او را بیهشت درآورد و با عمل اندک از او راضی شود .
شرح - مجلسی (ره) گوید: چون خدا بندهای را بسبب عقاید و اخلاق نیک و رعایت شرایط عمل که یکی از آنها تقویست دوست دارد، او را بیهشت ببرد، و حاصل اخباری که در این باب رسیده اینست که: سعی و کوشش در کیفیت عمل بهتر از سعی در کمیت آنست و سعی در تصحیح عقاید و اخلاق مهمتر از سعی در بسیاری عمل است .

۵ - امام صادق عليه السلام فرمود: من جوان بودم و در عبادت کوشا، پدرم فرمود: پسر جان! کمتر از آنچه میبینم عبادت کن که خدای عزوجل چون بندهای را دوست دارد، باندگی از او راضی شود .
۶ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: ای علی! همانا این دین متین و محکم است، در او با نرمی وارد شو، و عبادت پروردگارت را مبنویس خود مگردان، زیرا حسنه کننده مرکوب - یعنی کسیکه در راندن مرکوب زیاد روی کرده - نه مرکوب باقی گذاشته و نه مسافت پیموده، پس عمل کن مانند عمل کسیکه امید دارد در پیروی ببرد (یعنی مستحبات را با رفیق و تأنی انجام ده و فکر کن تا پیروی راه دورپست، یا مقصود اینست که با زیادی روزه و بیدار خوابی خود را لاغر و نحیف مکن) و پرهیز کن مانند کسیکه میترسد فردا ببرد (یعنی نسبت به پرهیز از محرّمات خیال کن فردا میمیری و کوچکترین آنها را هم بخورد اجازه مده و مگو وقت مردن توبه خواهم کرد)

○ (بَاب) ○

○ (مَنْ بَلَغَهُ ثَوَابٌ مِنَ اللَّهِ عَلَى عَمَلٍ) ○

﴿۱۳۸۰﴾ دَعْلَمِي بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ سَمِعَ شَيْئاً مِنَ الثَّوَابِ عَلَى شَيْءٍ فَصَعَّه، كَانَ لَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنْ عَلَى مَا بَلَغَهُ ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ عِمْرَانَ الرَّعْفَرَانِيِّ، عَنْ تَلْحِيذِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ: مَنْ بَلَغَهُ ثَوَابٌ مِنَ اللَّهِ عَلَى عَمَلٍ فَعَمِلَ ذَلِكَ الْعَمَلَ النَّاسَ ذَلِكَ الثَّوَابِ، أَوْ تَبَهُ، وَإِنْ لَمْ يَكُنِ الْحَدِيثُ كَمَا بَلَغَهُ.

○ (درباره کسیکه ثواب خدا را بر عملی بشنود) ○

- ۱ - امام صادق عليه السلام فرمود: کسیکه توایی را بر عملی بشنود و آنرا بجا آورد، آن توایرا ببرد. اگرچه چنانکه باو رسیده نباشد.
- ۲ - محمد بن مروان گوید: شنیدم امام باقر علیه السلام میفرمود: کسیکه ثواب بر عملی از خدا باو برسد و آن عز را بامید آن ثواب انجام دهد، باو میدهند، اگر چه حدیث چنانچه باو رسیده نباشد.

شرح - بمضمون این دو روایت، روایات دیگری هم وارد شده که بحد استفاضه رسیده است. و مرحوم مجلسی برخی از آنها را در *مرآت العقول* ذکر میکند. این روایات به اخبار من بلغ معروفست و نتیجه و مضمون آنها به *تسامح در ادله سنن* مشهور گشته است. و حاصل این روایات اینست که: چنانچه مسلمانی بشنود یا در کتابی ببیند که اگر کسی مثلاً چنین نمازی را بخواند، چنان پاداشی در دنیا یا در آخرت باو داده میشود، پس اگر او آن نماز را گزارد، خدا آن پاداش را باو میدهد. اگر چه واقع و حقیقت چنان نباشد، و آن گوینده و کتاب دروغی جعل کرده و یا اشتباه کرده باشند، زیرا کرم و فضل خدا زیاد است و بخود اجازه نمیدهد که چون بنده‌ئی باو حسن ظن پیدا کرد و امیدوار شد تا امیدش کند، از این برفقتهاء و دانشمندان اسلامی گفته‌اند در باره مستحبات لازم نیست که همیشه دنبال خبری صحیح و موثق بگردیم، بلکه باخبار ضعیف و مجهول در این باره میتوان استناد کرد، بخلاف واجبات و محرمات که جز با خبر صحیح و موثق ثابت نگردد. اخبار من بلغ را اصولین در باب برائت و احتیاط ذکر نموده و برخی از محدثین هم در بیان و شرح این احادیث تفصیلی میدهند و در مقدار دلالت و استفاده اصل استحباب از این اخبار، اشکالات و جوابهایی ذکر نموده و نقل و ابراهیمی کرده‌اند که مناسب این مختصر نیست به *مرآت العقول* ج ۲ ص ۱۰۶ رجوع شود.

﴿ بَابُ الصَّبْرِ ﴾

- ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعٍ
عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الصَّبْرُ رَأْسُ الْإِيمَانِ .
- ۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ فَضِيلٍ
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ ، فَإِذَا ذَهَبَ الرَّأْسُ ذَهَبَ الْجَسَدُ
كَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ الصَّبْرُ ذَهَبَ الْإِيمَانُ .
- ۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيُّ ، جَمِيعًا ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْإِسْهَابِيِّ
عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمَنْقَرِيِّ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا حَفْصُ إِنَّ مِنْ
صَبْرٍ صَبْرٍ قَلْبِيًّا وَإِنَّ مِنْ جَزَعٍ جَزَعٌ قَلْبِيًّا ، ثُمَّ قَالَ : عَلَيْكَ بِالصَّبْرِ فِي جَمِيعِ أُمُورِكَ ، فَإِنَّ اللَّهَ
عَزَّ وَجَلَّ يَمُتُ بِمَثُ ثَمَدًا بِأَنَّهَا تَبْرُؤُهَا فَأَمَرَهُ بِالصَّبْرِ وَالْوَلِيِّ فَقَالَ : « وَأَصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا
جَمِيلًا » وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَقَالَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : « إِذْ فَعَّ بِالنَّاسِ هِيَ أَحْسَنُ [السِّيئَةِ] »
فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ » وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلْقِيهَا إِلَّا ذُو حِظٍّ

﴿ بَابُ صَبْر ﴾

- ۱ - امام صادق عليه السلام فرمود : صبر سر ایمانست .
شرح - اگر ایمان را با انسانی تشبیه کنیم صبر بمنزله سر آن انسان و اخلاق و صفات دیگر ایمانی بمنزله
اعضاء و جوارح دیگر است و این تشبیه یا از لحاظ شرف و فضیلت و یا از لحاظ قوام و ثبات صفات حمیده به
صفت صبر است ، چنانچه از حدیث بعد این معنی استفاده میشود .
- ۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : صبر نسبت با ایمان مانند سر است نسبت به تن ، که چون سر برود تن هم
میرود ، همچنین اگر صبر برود ایمان میرود .
- ۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : ای حفص ، هر که صبر کند ، اندکی صبر کرده و هر که بیتابی کند ،
اندکی بیتابی کرده (زیرا عمر کوتاهست و مصیبات کوتاه تر) .
- سپس فرمود : در هر کادی صبر را از دست مده ، زیرا خدای عزوجل محمد صلی الله علیه و آله را
بموت فرمود و او را امر بصبر و مدارا کرد و فرمود : « بر آنچه میگویند صبر کن و از آنها بپرس ، بریدنی
نیکو ، مرا با تکذیب کتان نعمت دار و گذار - ۱۱ سوره ۷۳ ، و باز خدای تبارک و تعالی فرمود : « بدی
را با آنچه نیکوتر است دفع کن ، تا آنکه میان تو و او دشمنی است ، مانند دوستی مهربان شود ، و این خصلت
را جز کسانی که صبر کنند بر نغز و نبرد و جز بهره دار بزرگه در نیابد ، ۳۶ سوره ۴۱ ،

عَظِيمٌ ، فَصَبَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ حَتَّى نَالُوهُ بِالْعَظِيمِ وَرَمَوْهُ بِهَا ، فَصَاقَ صَدْرُهُ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ
 «وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرَكَ بِمَا يَقُولُونَ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ» ثُمَّ كَذَّبُوهُ
 وَرَمَوْهُ ، فَحَزَنَ لِدَلِكِ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ «قَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُ لِيَحْزُنَكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يَكَدُونَ بِكَ
 وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ وَلَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَى مَا كُذِّبُوا وَ
 أُوذُوا حَتَّى أَتَاهُمْ نَصْرُنَا ، فَأَلْزَمَ النَّبِيُّ ﷺ نَفْسَهُ الصَّبْرَ ، فَتَعَدَّ وَأَفَدَّ كَرُّوَاللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَ
 كَذَّبُوهُ ، فَقَالَ : قَدْ صَبَرْتُ فِي نَفْسِي وَ أَهْلِي وَ عِرْضِي وَ لَا صَبْرَ لِي عَلَى ذِكْرِ إِلَهِي : فَأَنْزَلَ اللَّهُ
 عَزَّ وَجَلَّ «وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ» فَاصْبِرْ عَلَى
 مَا يَقُولُونَ ، فَصَبَرَ النَّبِيُّ ﷺ فِي جَمِيعِ أَحْوَالِهِ ثُمَّ بَشَّرَ فِي عِزَّتِهِ بِالْأَيْمَةِ وَوَصَفُوا بِالصَّبْرِ ،
 فَقَالَ جَلَّ ثَنَاؤُهُ : «وَجَعَلْنَا مِنْكُمْ أُمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لِمَا صَبَرُوا وَ كَانُوا بِآيَاتِنَا يُوَفِّقُونَ» فَيَعِدُ
 ذَلِكَ قَالَ ﷺ : الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ ، فَشَكَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ لَهُ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ
 عَزَّ وَجَلَّ «وَنَمَسَتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ بِمَا صَبَرُوا وَ دَمَّرْنَا مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ
 وَقَوْمُهُ وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ» فَقَالَ ﷺ : إِنَّهُ بَشَّرَ بِي وَإِنِّي قَامْتُ ، فَأَبَاحَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ فَيُنَالُ الْمُشْرِكِينَ

رسول خدا صلی الله علیه وآله هم سیر نمود تا او را با مورد بزرگی نسبت دادند و متهم کردند (مانند سحر و
 جنون و کذب) او دلتنگ شد ، خدای عزوجل این آیه نازل فرمود : « ما میدانیم که تو سینهات از آنچه
 میگویند تنگ میشود ، با ستایش پروردگارت تسبیح گوی و از سجده گزاران باش ، ۹۸ سوره ۱۵ ،
 سپس تکذیبش کردند و متهمش نمودند ، از آنرو غمگین شد و خدای عزوجل نازل فرمود که : « ما میدانیم
 که سخنان آنها ترا غمگین میکند ، آنها ترا تکذیب نمیکنند ، بلکه ستمگران آیات خدا را انکار میکنند
 پیش از تو نیز پیغمبرانی تکذیب شدند و بر تکذیب شدن و اذیت دیدن صبر کردند تا نصرت ما بآنها رسید
 ۳۴ سوره ۶ :

پس پیغمبر صلی الله علیه وآله خود را بصبر ملزم ساخت ، تا آنها تجاوز کردند و خدای تبارک و تعالی
 را بزبان آوردند و او را تکذیب کردند ، پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمود : درباره خودم و خاندانم و آبرویم
 صبر کردم ، ولی نسبت بید گفتن بمعبودم صبر ندارم ، خدای عزوجل نازل فرمود که : « ما آسمانها و
 زمین و فضا را در شش روز آفریدیم و هیچ خستگی بمان نرسد بر آنچه میگویند صبر کن ، ۳۸ سوره ۵۰ ،
 پس پیغمبر صلی الله علیه وآله در همه احوال صبر کرد ، تا با امامان از عترتش باو مزده دادند و آنها را
 بصبر معرفی کردند و خدا - جل ثناءه - فرمود : « چون صابر بودند و آیات ما یقین داشتند ، ایشانرا
 پیشوایانی ساختیم که با ما هدایت کنند ، ۲۴ سوره ۳۲ ، در این هنگام پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمود :
 صبر نسبت بایمان مانند سر است نسبت بتن ، پس خدای عزوجل هم از صبر او شکر گزاری کرد و نازل فرمود

فَأَنْزَلَ [الله] : «وَأَقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَأَحْصُرُوهُمْ وَأَقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ ، وَأَقْتُلُوهُمْ حَيْثُ تَقْتُلُوهُمْ ، فَقَتَلَهُمُ اللهُ عَلَى يَدَيْ رَسُولِ اللهِ ﷺ وَأَجْبَائِهِ وَجَعَلَ لَهُ ثَوَابَ صَبْرِهِ مَعَ مَا دَخَرَهُ فِي الْآخِرَةِ ، فَمَنْ صَبَرَ وَاحْتَسَبَ لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَقِرَّ [الله] لَهُ عَيْنُهُ فِي أَعْدَائِهِ ، مَعَ مَا يَدَّخِرُ لَهُ فِي الْآخِرَةِ .

﴿۱۶۸۵﴾ عَدِيْبُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ عَبْدِ اللهِ السَّرْحِجِ رَفَعَهُ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ : الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ ؛ وَلَا إِيْمَانَ لِمَنْ لَا صَبْرَ لَهُ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ عَبْدِ اللهِ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ ، فَإِذَا ذَهَبَ الرَّأْسُ ذَهَبَ الْجَسَدُ كَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ الصَّبْرُ ذَهَبَ الْإِيمَانُ .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ مُسْكَانٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنَّ الْحُرَّ حُرٌّ عَلَى جَمِيعِ أَحْوَالِهِ ، إِنْ نَابَتْهُ نَائِبَةٌ صَبْرًا لَهَا وَإِنْ تَدَا كَسَتْ عَلَيْهِ الْمَصَائِبُ لَمْ تَكْسِرْهُ وَإِنْ أَسْرَوْهُ وَاسْتَبَدَّلُوا بِالْبَيْتِ

د کلمه نیکوی پروردگارت در باره پسران اسرائیل بیاداش صبریکه کرده بودند، انجام یافت و آنچه را فرعون و قومش میساختند و (اشجار و کاخهایی که) بر میافراشتند ، و از گون کردیم ۱۳۷ سوره ۷ ،
 پنجم صلی الله علیه وآله فرمود : این بشارتست و انتقام ، پس خدای عزوجل نبرد و کشتار مشرکین را باو اجازه فرمود و نازل کرد که : «مشرکان را هر کجا یافتید بکشید و بگیرید و محاصره کنید ، و در هر کجینگاهی سر راهشان بنشینید ، ۶ سوره ۹ ، «آنها را بکشید هر کجا یافتید ، ۱۹۱ سوره ۲ ، پس خدا آنها را بدست پنجم صلی الله علیه وآله و دوستانش بکشت و آن را پاداش صبرش قرار داد ، علاوه بر آنچه در آخرت برایش ذخیره کرد ، پس هر که صبر کند و بحساب خدا گذارد ، از دنیا نرود تا آنکه خدا چشمش را در باره (سرکوبی) دشمنانش روشن کند ، علاوه بر آنچه در آخرت برایش ذخیره کند .

۴ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : صبر نسبت بایمان مانند سر است نسبت بتن ، و هر که صبر ندارد ایمان ندارد .

۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : صبر نسبت بایمان مانند سر است نسبت به تن ، هر گاه سر برود تن میرود ، همچنین هر گاه صبر برود ایمان میرود .

۶ - ابو بصیر گوید شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود : آزاد مرد در همه احوال آزاد مرد است اگر گرفتاری برایش پیش آید ، صبر کند ، و اگر مصیبتها بر سرش بوزد ، او را شکسته نکنند ، اگر چه اسیر شود و مغلوب گردد و سستی جایگزین آسایشش شود ، چنانکه یوسف صدیق امین صلوات الله علیه را

عُسرًا ، كما كان يوسف الصديق الأمين صلوات الله عليه لم يصبر زجر ريبته أن استعبد وقهر وأسر ولم
تضره ظلمة الجب ووحشته وما ناله ، أن من الله عليه فجعل الجبار العاني له عبداً بعد إذ كان له
مالكا ، فأرسله ورحم به أمة و كذلك الصبر يعقب خيرا ، فأصبروا ووطنوا أنفسكم على
الصبر توجروا .

۷ - محمد بن يحيى ، عن أحمد بن محمد بن عيسى ، عن علي بن الحكم ، عن عبد الله بن بكير
عن حمزة بن حمران ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : الجنة محفوفة بالمكاره والصبر ، فمن صبر
على المكاره في الدنيا دخل الجنة وجبهتهم محفوفة باللذات والشهوات فمن أعطى نفسه لذتها
وشهواتها دخل النار .

۸ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن محبوب ، عن عبد الله بن مرحوم ، عن أبي سيار ، عن
أبي عبد الله عليه السلام قال : إذا دخل المؤمن في قبره ، كانت الصلاة عن يمينه والسر كاه عن يساره
والبر مطيل عليه ويتجى الصبر ناحية ، فإذا دخل عليه الملكان اللذان يليان مساءئله قال الصبر
للصلاة والسر كاه والبر : دونكم صاحبكم ، فإن عجزتم عنه فانا دونه .

۱۶۹۰ هـ - علي بن محمد بن عيسى ، عن أبيه ، عن جعفر بن محمد الأشعري ، عن عبد الله بن ميمون ، عن أبي عبد الله
عليه السلام قال : دخل أمير المؤمنين صلوات الله عليه المسجد فإذا هو برجل على باب المسجد . كئيب
حزين ، فقال له أمير المؤمنين عليه السلام مالك ؟ قال : يا أمير المؤمنين أصبت بأبي أو أمي أو أخي وأخشي
أن أكون قد وجلت ، فقال له أمير المؤمنين عليه السلام : عليك بتقوى الله والصبر تقدم عليه عداو الصبر

بردگی و منلویت و اسارت زبان نبخشد ، و تاریکی و ترس جاء و آنچه بر سرش آمد زیانش نزد ناخدا
بر او منت گذارد و ستمگر سرکش را بنده لو کرد ، بد از آنکه مالک او بود ، خدا او را بر سالت فرستاد
و بسبب او با منی رحم کرد ، صبر اینچنین است ، خیر دربی دارد ، پس شکبیا باشید و دل بشکبائی دهید تا
پاداش ببیند .

۷ - امام باقر علیه السلام فرمود : بهشت در میان ناگواریها و شکبائی است ، پس هر که در دنیا بر
ناگواریها صبر کند بیهشت رود و دوزخ در میان لذتها و شهوات است ، پس هر که هر لذت و شهوتی را که
دلش خواهد بخورد رساند بدوزخ در آید .

۸ - امام صادق علیه السلام فرمود : چون مؤمن داخل قبر شود ، نماز طرف راست و زکوة جانب
چپش باشد و احسان بر سرش سایه افکند و صبر در طرفی دور از آنها باشد ، چون دو قرش نه ای که منصدی
سؤال از او هستند بر او وارد شوند ، صبر بنماز و زکاة و احسان گوید : مواظب رفیق خود باشید ، اگر
درمانده شدید من حاضرم ،

۹ - امام صادق علیه السلام فرمود : امیر المؤمنین صلوات الله علیه بمسجد آمد ، در مسجد مردی را دید
اندوهگین و غمناکست ، باو فرمود : ترا چه شده ؟ عرض کرد : ای امیر مؤمنان ! بمصیبت پدر [و مادر] و

فِي الْأُمُورِ يَمُزُّ لَةَ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ ، فَإِذَا فَارَقَ الرَّأْسُ الْجَسَدَ فَسَدَ الْجَسَدُ وَإِذَا فَارَقَ الصَّبْرُ الْأُمُورَ فَسَدَتِ الْأُمُورُ .

۱۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ؛ عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي : مَا حَبَسَكَ عَنِ الْحَيِّجِ ؟ قَالَ : قُلْتُ جُمِلْتُ وَإِذَاكَ وَقَعَ عَلَيَّ دِينَ كَثِيرٌ وَذَهَبَ مَالِي . وَدِينِي الَّذِي قَدَّرَ مِنِّي هُوَ أَعْظَمُ مِنْ ذَهَابِ مَالِي ، فَلَوْلَا أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِنَا أَخْرَجَنِي مَا قَدَّرْتُ أَنْ أَخْرُجَ ، فَقَالَ لِي : إِنْ تَصَبَّرْتَ تَغْنَبُطَ وَإِلَّا تَصَبَّرْ يُنْفِدِ اللَّهُ مَقَادِيرَهُ ، رَاضِيًا كُنْتَ أَمْ كَارِهًا .

۱۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي الْجَارُودِ ، عَنِ الْأَصْبَغِ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : الصَّبْرُ صَبْرَانِ : الصَّبْرُ صَبْرَانِ : صَبْرٌ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ ، حَسَنٌ جَمِيلٌ وَأَحْسَنُ مِنْ ذَلِكَ الصَّبْرُ عِنْدَمَا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْكَ ، وَالذِّكْرُ ذِكْرَانِ : ذِكْرُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ وَأَفْضَلُ مِنْ ذَلِكَ ذِكْرُ اللَّهِ عِنْدَ مَا حَرَّمَ عَلَيْكَ ، فَيَكُونُ حَاجِزًا .

۱۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْكُوفِيِّ ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَلِيمٍ ، عَنِ الْعَرَزَمِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ لَا يُنَالُ الْمُلْكَ فِيهِ إِلَّا بِالْقِتْلِ وَالتَّجْبِيرِ ، وَلَا الْغِنَى إِلَّا بِالْغَصْبِ وَالتَّجْلِ ، وَلَا الْمَحَبَّةَ إِلَّا بِالسُّخْرَاةِ الدِّينِ وَالتَّبَاعِ الْهَوَى ؛ فَمَنْ

برادرم گرفتار شده ام و میترسم دق کنم . امیرالمؤمنین عليه السلام فرمود : تقوای خدا و شکیبایی پیشه کن تا فردا بر شکیبایی در آئی (پادشاه آنرا ببینی) و صبر در کارها مانند سراسر است نسبت بتن ، چون سر از تن جدا شود بدن فاسد گردد ، و چون صبر از کارها جدا شود . کارها فاسد شود .

۱۰ - سماعه بن مهران گوید : حضرت ابوالحسن علیه السلام بمن فرمود : چه ترا از حج بازداشت ؟ عرض کردم ، قربانت کردم ، بدهی بسیاری پیدا کردم و مالم از دست رفت و بدهی که گرد نگیرم شده از رفتن مالم سخت تر است ، و اگر یکی از رقابم مرا از خانه بیرون نیاورد نمیتوانستم بیرون آیم .

حضرت فرمود : اگر سب کنی مورد غیظه قرار گیری (حال خوشی پیدا میکنی که مردم بنو رشک میبرند) و اگر سب نکنی مقدرات خدا جاری گردد ، چه تو راضی باشی یا ناراضی .

۱۱ - امیرالمؤمنین صلوات الله علیه فرمود : صبر بر دو گونه است : صبر در مصیبت که نیکو و زیباست و نیکوتر از آن صبر و خود داری از چیزیست که خدای عزوجل آنرا بر تو حرام کرده .
و ذکر نیز بر دو گونه است : ذکر خدای عزوجل هنگام مصیبت و بهتر از آن ذکر ویاد خداست در آنچه بر تو حرام کرده ، تا مانع تو شود .

۱۲ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : زمانی برای مردم پیش آید که سلطنت جز بوسیله کشتن و ستمگری بدست نیاید و ثروت جز با غصب و بخل پیدا نشود و دوستی جز بوسیله بیرون بردن دین و پیروی هوس بدست نیاید ، پس کسیکه بآن زمان برسد و بر فقر صبر کند ، با آنکه بر ثروت توانائی داشته باشد و

أَدْرَكَ ذَلِكَ الرَّمَانَ فَصَبَرَ عَلَى الْفَقْرِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْغِنَى وَصَبَرَ عَلَى الْبَغْضَةِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْمَحَبَّةِ وَصَبَرَ عَلَى الذُّلِّ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى الْعِزِّ آتَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ خَمْسِينَ صِدِّيقًا وَمِمَّنْ صَدَّقَ بِي .

۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؛ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ؛ عَنْ دُرِّسْتِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ ، عَنْ عَيْسَى بْنِ بَشِيرٍ ؛ عَنْ أَبِي حَمَزَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : لَمَّا حَضَرَتْ أَبِي عَلِيٍّ بَنَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام الْوَفَاةَ صَمَّنِي إِلَى صَدْرِهِ وَقَالَ : يَا بَنِيَّ أَوْصِيكَ بِمَا أَوْصَانِي بِهِ أَبِي حِينَ حَضَرَتْهُ الْوَفَاةُ وَيَمَا دَكَرْنَا أَبَاهُ أَوْصَاهُ بِهِ يَا بَنِيَّ اصْبِرْ عَلَى الْحَقِّ وَإِنْ كَانَ مُرًّا .

(۱۶۹۵) عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ [عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ] رَفَعَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : الصَّبْرُ صَبْرَانِ : صَبْرٌ عَلَى الْبَلَاءِ ، حَسَنٌ جَمِيلٌ ، وَأَفْضَلُ الصَّبْرَيْنِ الْوَرَعُ عَنِ الْمَحَارِمِ

۱۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى قَالَ : أَخْبَرَنِي يَحْيَى بْنُ سَلِيمِ الطَّائِفِيِّ قَالَ : أَخْبَرَنِي عَمْرُو بْنُ شَيْمِ الْبِمَانِيِّ ، يَرْفَعُ الْحَدِيثَ إِلَى عَلِيِّ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : الصَّبْرُ ثَلَاثَةٌ : صَبْرٌ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ وَصَبْرٌ عَلَى الطَّاعَةِ وَصَبْرٌ عَنِ الْمَعْصِيَةِ ، فَمَنْ صَبَرَ عَلَى الْمُصِيبَةِ حَتَّى يَرُدَّهَا بِحُسْنِ عَزَائِمِهَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ ثَلَاثِمِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَمَنْ صَبَرَ عَلَى الطَّاعَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ سِتِّمِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ تَحْوِمِ الْأَرْضِ إِلَى الْعَرْشِ وَمَنْ صَبَرَ عَنِ الْمَعْصِيَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ تِسْعِمِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ تَحْوِمِ الْأَرْضِ إِلَى مُنْتَهَى الْعَرْشِ .

بردشمنی مردم صبر کند با آنکه بر دوستی توانا باشد (یعنی بتواند از راه ازدست دادن دین و پیروی هوس جلب دوستی کند ، ولی نکند) و بر ذلت صبر کند ، با آنکه بر عزت توانا باشد ، خدا ثواب پنجاه صدیق از تصدیق کنندگان مرا باو دهد .

۱۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : چون وفات علی بن الحسین علیهما السلام فرا رسید ، مرا بسینه خود چسبانید و فرمود : پسر جان ، ترا بجزئی سفارش میکنم که پدمم هنگام وفاتش بمن سفارش کرد و گفت پدرش او را با آن وصیت فرموده است : ای پسر جان بر حق صبر کن اگر چه تلخ باشد .

۱۴ - امام باقر عليه السلام فرمود : صبر دو گونه است : صبر بر بلا که خوب و نیکو است ، ولی بهترین این دو صبر پرهمیز از مضر ماتست .

۱۵ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : صبر بر سه قسم است : صبر در مصیبت و صبر بر طاعت و صبر از گناه ، پس هر که بر مصیبت صبر کند تا آنرا با تسلی خوبی رد کند ، خدا برایش ۳۰۰ درجه نوید که میان هر درجه تا درجه دیگر باندازه فاصله میان آسمان و زمین باشد و هر که بر طاعت صبر کند خدا برایش ۶۰۰ درجه نوید که میان هر درجه تا درجه دیگر باندازه فاصله میان قعر زمین تا عرش باشد و هر که

۱۶ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ : أَمَرَ نَبِيَّ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنْ آتِيَ الْمُفَضَّلَ وَاعْرِيَهُ بِاسْمَاعِيلَ وَقَالَ : أَقْرِبِ الْمُفَضَّلَ السَّلَامَ وَقُلْ لَهُ : إِنَّا قَدْ أُصِيبْنَا بِاسْمَاعِيلَ فَصَبْرْنَا ، فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرْنَا ، إِنَّا أَنْزَلْنَا أَمْرًا وَأَزَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَمْرًا ، فَسَلِّمْ لَنَا مِرَالَهُ عَزَّ وَجَلَّ

۱۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ سَيِّبِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ ابْتَلِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ بِبَلَاءٍ فَصَبَرَ عَلَيْهِ ، كَانَ لَهُ مِثْلُ أُجْرِ أَلْفِ شَهِيدٍ .

۱۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْعَمَ عَلَى قَوْمٍ ، فَلَمْ يَشْكُرُوا ، فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ وَبَالًا ، وَابْتُلِيَ قَوْمًا بِالْمَصَائِبِ فَصَبَرُوا ، فَصَارَتْ عَلَيْهِمْ نِعْمَةً .

﴿ ۱۷۰۰ ﴾ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَتَمَّهِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ ، جَمِيعًا ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ أَبَانَ بْنِ أَبِي مُسَافِرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا » قَالَ : اصْبِرُوا عَلَى الْمَصَائِبِ . وَفِي رِوَايَةٍ ابْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : صَابِرُوا عَلَى الْمَصَائِبِ .

از گناه صبر کند ، خدا برایش ۹۰۰ درجه نويسد که میان هر دو درجه باندازه فاصله میان قمر زمین تا پایان عرش باشد .

۱۶ - یونس بن یعقوب گوید : امام صادق علیه السلام بمن امر فرمود که نزد مفضل روم و او را در مرگه اسماعیل تسلیم گویم و فرمود : بمفضل سلام برسان و بگو : ما بمصیبت اسماعیل مبتلی شدیم و صبر کردیم ، تو هم مانند ما صبر کن ، ما چیزی خواستیم و خدای عزوجل چیز دیگری خواست (ما خواستیم اسماعیل وصی ما باشد و خدا خواست موسی بن جعفر علیه السلام باشد) پس ما تسلیم امر خدای عزوجل گشتیم .

۱۷ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر کس از مؤمنین ببلائی گرفتار شود و صبر کند ، برایش اجر هزار شهید باشد .

۱۸ - و فرمود : همانا خدای عزوجل بر مردمی نعمت داد و آنها شکر نکردند تا وبال آنها شد ، و مردمی را بمصیبتی مبتلی کرد و صبر کردند تا بر آنها نعمت شد .

۱۹ - امام صادق علیه السلام در باره قول خدای عزوجل : و شما که ایمان دارید ، صبر کنید و با صبر غلبه جوئید ، فرمود : بر مصیبتی صبر کنید .

و در روایت ابن ابی یعقوب است که فرمود : با صبر بر مصیبتی غلبه کنید .

۲۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ جَدِّهِ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ : لَوْلَا أَنَّ الصَّبْرَ خُلِقَ قَبْلَ الْبَلَاءِ لَنَفَطَرَ الْمُؤْمِنُ كَمَا تَنَفَطَرُ الْبَيْضَةُ عَلَى الصَّفَا .

۲۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ وَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلوات الله وسلامه عليه : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : إِنِّي جَعَلْتُ الدُّنْيَا بَيْنَ عِبَادِي قَرْضًا ، فَمَنْ أَقْرَضَنِي مِنْهَا قَرْضًا أُعْطِيْتُهُ بِكُلِّ وَاحِدَةٍ عَشْرًا إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضَعِيفٍ وَمَا شِئْتُ مِنْ ذَلِكَ ؛ وَمَنْ لَمْ يَقْرَضْنِي مِنْهَا قَرْضًا فَأَخَذْتُ مِنْهُ شَيْئًا فَسَرًّا [فَصَبْرٌ] أُعْطِيْتُهُ ثَلَاثَ خِصَالٍ لَوْ أُعْطِيْتُ وَاحِدَةً مِنْهُنَّ مَلَائِكَتِي لِرِضْوَانِهَا مِنِّي ، قَالَ : ثُمَّ تَلَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ» وَأُولَئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَاحِدَةٌ مِنْ ثَلَاثِ خِصَالٍ وَرَحْمَةٌ - اثْنَتَانِ - وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ - ثَلَاثٌ - ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : هَذَا لِمَنْ أَحَدَّ اللَّهُ مِنْهُ شَيْئًا قَسْرًا .

۲۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ وَعَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ آدَمَ ، عَنْ شَرِيكَ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ يَرَبُدَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مُرَّةٌ مِنَ الصَّبْرِ فِي حَالِ الْحَاجَةِ وَالنَّفَاقَةِ وَالتَّعَطُّفِ وَالْفِئَا أَكْثَرُ مِنْ مُرَّةٍ مِنَ الْإِعْطَاءِ

۲۰ - و فرمود : اگر صبر پیش از بلا آفریده نشده بود مؤمن میترکید . چنانکه تخم مرغ روی

سنگه خارا میترکد .

شرح - از این روایت استفاده میشود که مؤمن زیاد بلا میبیند و صبر از لوازم ایمانست و مقاومت

صبر از بلا بیشتر است .

۲۱ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : خدای عزوجل فرماید : من دنیا را میان بندگانم برای اینکه بمن قرض دهند قرار دادم [قطعه قطعه کردم و میان آنها تقسیم نمودم] پس هر که از آن بمن قرض دهد (مانند صدقه و هدیه و صلّه با امام) بهر واحدش ده تا هفتصد برابر آنچه خواهم عطا کنم . و هر که بمن قرض ندهد و چیزی از او برخلاف میلش بگیرم و او صبر کند سه خصلت باو دهم که اگر یکی از آنها را بفرشتگانم دهم ، از من راضی شوند ، سپس امام صادق علیه السلام این قول خدای عزوجل را تلاوت فرمود « آنها که چون مصیبتی بدیشان رسد ، گویند : ما متعلق بخدائیم و بسوی او باز میگردیم ، برای آنها رحمتهایی از پروردگارشانست ۱۵۶ سوره ۲ ، این یکی از آن ۳ خصلت است و « رحمت » دومی آنها و « ایشانند هدایت شدگان » سومی آنهاست .

امام صادق عليه السلام فرمود : این برای کسی است که خدا چیزی را از او برخلاف میلش بگیرد .

۲۲ - امام باقر عليه السلام فرمود : جوانمردی صبر در حالت نیازمندی و فقر و آبرونگهداشتن و ثروتمندی

۲۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعْبَةَ ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : يَرْحَمُكَ اللَّهُ مَا الصَّبْرُ الْجَمِيلُ ؟ قَالَ : ذَلِكَ صَبْرٌ لَيْسَ فِيهِ شَكْوَى إِلَى النَّاسِ .

﴿ ۱۷۰۵ ﴾ حَمِيدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِيانَ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَيَابَةَ ، عَنْ أَبِي النُّعْمَانِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، وَأَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ : مَنْ لَا يُعِدُّ الصَّبْرَ لِنَوَائِبِ الدَّهْرِ يَعْجِزُ .

۲۵ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَائِءِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّا صَبْرٌ وَ شَبَعْنَا أَصْبِرُ مِثْلًا ، قُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ كَيْفَ صَارَ شَبَعْتُمْ أَصْبِرَ مِنْكُمْ ؟ قَالَ : لِأَنَّا نَصْبِرُ عَلَى مَا نَعْلَمُ وَ شَبَعْنَا يَصْبِرُونَ عَلَى مَا لَا يَعْلَمُونَ .

«(بَابُ الشُّكْرِ)»

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ : الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ ، لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ الضَّائِمِ الْمُحْتَسِبِ ؛ وَ الْمُعَافِي الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ الْمُبْتَلَى الصَّابِرِ ؛ وَ الْمُعْطَى الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَأَجْرِ الْمَحْرُومِ الْفَانِعِ

[رنج بردن] بیشتر از جوانمردی بخشش است .

۲۳ - جابر گوید بامام باقر علیه السلام عرض کردم : صبر جمیل چیست ؟ فرمود : صبری که با آن شکایت بمردم نباشد .

۲۴ - امام صادق یا امام باقر علیهما السلام فرمود : کسیکه صبر را برای مصیبتهای روزگار آماده نکند ، ناتوان گردد .

۲۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : ما بردباریم و شیعیان ما از ما بردبار تر . راوی گوید : عرض کردم : چگونه شیعیان شما از شما بردبارترند ؟ فرمود : زیرا ما بر آنچه میدانیم صبر میکنیم و شیعیان ما بر آنچه نمیدانند صبر میکنند .

شرح - یعنی ما هر بلا و مصیبتی را پیش از آمدنش میدانیم ، ولی بر سر شیعه ناگهان و ندانسته وارد میشود ، از ایشان و تحملش برای آنها دشوارتر است و یا اینکه ما توانی را که خدا بما بران میدهد و حکمت مصیبت دیدن مردم و رفعت درجه و مقام را بسبب صبر بخوبی میدانیم . بدینجهت صبر کردن بر ما گواراترست تا بر شیعیان ما که این مطالب را چون ما نمیدانند .

«(بَابُ الشُّكْرِ)»

۱ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : خورنده سپاسگزار اجرش مانند روزهدار خدا جوست ،

۲ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ بَابَ شُكْرِ فَحَزَنَ عَنْهُ بَابَ الرِّيَازَةِ .

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْبَغْدَادِيِّ ؛ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِسْحَاقَ الْجَعْفَرِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَكْتُوبٌ فِي التَّوَارِثِ : اشْكُرْ مَنْ أَنْعَمَ عَلَيْكَ وَأَنْعِمْ عَلَى مَنْ شَكَرَكَ ؛ فَإِنَّهُ لَأَزْوَالٌ لِلنِّعْمَاءِ إِذَا شَكَرْتَ وَلِإِبْقَاءِ لَهَا إِذَا كَفَرْتَ ؛ الشُّكْرُ زِيَادَةٌ فِي النِّعْمِ وَأَمَانٌ مِنَ الْغَيْرِ .

﴿ ۱۷۱۰ 》 - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَنبَاطٍ ؛ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ [أَبِي جَعْفَرٍ] أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الْمَغَافِي الشَّاكِرَةُ مِنَ الْأَجْرِ مَا لِلْمُبْتَلَى الصَّابِرِ ؛ وَالْمُعْطَى الشَّاكِرُ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ كَالْمَحْرُومِ الْفَانِعِ .

۵ - عَنْهُ ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحُصَيْنِ ، عَنْ فَضْلِ الْبَقْبَاقِ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ » قَالَ : الَّذِي أَنْعَمَ عَلَيْكَ بِمَا فَضَّلَكَ وَأَعْطَاكَ وَأَحْسَنَ إِلَيْكَ ، ثُمَّ قَالَ : فَحَدِّثْ بِدِينِهِ وَمَا أَعْطَاهُ اللَّهُ وَمَا أَنْعَمَ بِهِ عَلَيْهِ .

۶ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ ، عَنْ وَهَيْبِ بْنِ حَفْصٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عِنْدَ عَائِشَةَ لَيْلَتَهَا ، فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ لِمَ تُتَعَبُ

و تندرت شکر گزار اجرش مانند اجر گرفتار صابر است و عطا کننده سپاسگزار اجرش مانند اجر محروم قانع است .

۲ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : در سپاسگزاری بروی بنده می گشوده نکردد که در افزایش برویش بسته شود (بلکه سپاسگزاری افزایش در پی دارد)

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : در تورات نوشته است : کسیکه بتو نعمت داد سپاسش گزار و بکسیکه از تو سپاسگزاری کرد نعمتش ده ، زیرا با سپاسگزاری نعمتها نابود نگردد ، و با ناسپاسی پایدار نماند ، سپاسگزاری ماهه افزایش نعمت است و ایمنی از دگرگونی .

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : تندرت سپاسگزار اجرش ، اجر گرفتار صابر است ، و عطا بخش سپاسگزار اجرش مانند محروم قانع است .

۵ - فضل بن یحیی گوید : از امام صادق علیه السلام قول خدای عزوجل را : « و اما نعمت پروردگارت را بازگو ، پرسیدم ، فرمود : یعنی آنکس که بدانچه برتریت بخشیده و بتو عطا فرموده و احسان کرده بتو نعمت داده ، سپس فرمود : دین او و آنچه بتو عطا فرموده و نعمت داده بازگو .

۶ - امام باقر علیه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله نزد عایشه بود ، شبی که نوبت او بود ،

تَمَسَّكَ وَقَدْ عَفَّرَ اللَّهُ لَكَ مَا تَمَدَّمْ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ؟ فَقَالَ : يَا عَائِشَةُ أَلَا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا؟
 قَالَ وَكَانَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقُومُ عَلَى أَطْرَافِ أَصَابِعِ رِجْلَيْهِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى :
 «طه» مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى .

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ حَسَنِ بْنِ جَبْرِ ، عَنْ أَبِي
 الْبَقَّانِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْوَلِيدِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : ثَلَاثٌ لَا يَصْرُ مَعَهُنَّ شَيْءٌ :
 الدُّعَاءُ عِنْدَ الْكَرْبِ وَالِاسْتِغْفَارُ عِنْدَ الذَّنْبِ وَالشُّكْرُ عِنْدَ النِّعْمَةِ .

۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ
 عَنْ مُنَابِيَةَ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : مَنْ أُعْطِيَ الشُّكْرَ أُعْطِيَ الرِّيَازَةَ ، يَقُولُ اللَّهُ
 عَزَّ وَجَلَّ : «وَلَكِنَّ شُكْرُكُمْ لَا زَيْدَ لَكُمْ» .

﴿ ۱۷۱۵ ﴾ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ
 رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِنَا ، سَمِعَاهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ مِنْ نِعْمَةٍ فَعَرَفَهَا بِقَلْبِهِ
 وَحَمِيدَ اللَّهِ ظَاهِرًا بِلِسَانِهِ فَتَمَّ كَلَامُهُ حَتَّى يُؤْمَرَ لَهُ بِالْمَرْيَدِ .

۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ هِشَامٍ
 عَنْ مُبَسَّرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : شُكْرُ النِّعْمَةِ اجْتِنَابُ الْمَحَارِمِ وَتَمَامُ الشُّكْرِ قَوْلُ الرَّجُلِ :
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .

پیغمبر صلی الله علیه وآله گفت : ای رسول خدا ! چرا خودت را برنج میاندازی ، با آنکه خدا گناه گذشته
 و آینده ترا مرزیده است ؟ فرمود : ای عایشه : آیا من بنده سپاسگزار خدا نیاشم ؟

و گفت : رسول خدا صلی الله علیه وآله روی انگشتهای پایش میبایستاد تا خدای سبحانه و تعالی نازل
 فرمود : «طه ما قرآن را بر تو نازل نکردیم که برنج اقی» .

۷ - شنیدم امام صادق ﷺ میفرمود : سه چیز است که هیچ چیز با وجود آنها زیان نرساند : دعاه
 هنگام گرفتاری و آمرزش خواهی هنگام گناه و سپاسگزاری هنگام نعمت .

۸ - امام صادق ﷺ فرمود : بکسیکه سپاسگزاری دادند ، افزایش دادند خدای عزوجل فرماید :
 « اگر شکر کنید ، افزایشتان دهیم » .

۹ - امام صادق علیه السلام فرمود : خدا نعمتی به بنده می نداد که از صمیم قلب آنرا شناسد و در
 ظاهر با زبان خدا را ستایش کند و سخنش تمام شود ، جز آنکه برایش با فرونی امر شود

۱۰ - امام صادق ﷺ فرمود : شکر نعمت دوری از محرمانست و تمام شکر الحمد لله رب العالمین

گفتن مرد است .

۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عِيْسَى ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : شُكْرُ كُلِّ نِعْمَةٍ وَإِنْ عَظُمَتْ - أَنْ تَحْمَدَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهَا .

۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ سَيِّفِ ابْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ : قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : هَلْ لِلشُّكْرِ حَدٌّ إِذَا فَعَلَهُ الْعَبْدُ كَانَ شَاكِرًا ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : مَا هُوَ ؟ قَالَ : يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى كُلِّ نِعْمَةٍ عَلَيْهِ فِي أَهْلِ وَمَالٍ ، وَإِنْ كَانَ فِيهَا أَنْعَمَ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ حَقٌّ أَذَاهُ وَمِنَهُ قَوْلُهُ جَلَّ وَعَزَّ : «سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ» وَمِنَهُ قَوْلُهُ تَعَالَى : «رَبِّ أَنْزِلْنِي مُنْزِلًا مُبَارَكًا وَأَنْتَ خَيْرُ الْمُنْزِلِينَ» وَقَوْلُهُ : «رَبِّ أَدْجِلْنِي مُدْخَلَ صِدْقِي وَأَخْرِجْنِي مُخْرَجَ صِدْقِي وَاجْعَلْ لِي مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا» .

۱۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ : مَنْ حَمَدَ اللَّهَ عَلَى النِّعْمَةِ فَقَدْ شَكَرَهُ وَكَانَ الْحَمْدُ أَفْضَلَ [مِنْ] تِلْكَ النِّعْمَةِ .

﴿۱۷۳۰﴾ دُعَاءُ بِنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي : مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ بِنِعْمَةٍ صَغُرَتْ أَوْ كَبُرَتْ ، فَقَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ ، إِلَّا أَدَى شُكْرَهَا .

۱۵ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ عَيْسَى بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَّانَ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ ، عَنْ زُجَيْلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِنِعْمَةٍ فَعَرَفَهَا

۱۱ - شنیدم امام صادق عليه السلام میفرمود : شکر هر نعمتی اگر چه بزرگه باشد اینست که خدای عزوجل را بر آن سپاس گوئی .

۱۲ - ابو بصیر گوید : امام صادق عليه السلام عرض کردم : آیا برای شکر حدی است که چون بنده انجام دهد شاکر محسوب شود ؟ فرمود : آری ، عرض کردم : کدامست ؟ فرمود : خدایا بر هر نعمتی که نسبت به خانداده و مال اوداده سپاس میگوید ، و اگر برای خدا در نعمتی که نسبت به مال اوداده حتی باشد پیردازد ، و از این بابت قول خدای جل و عز : «منزه باد خدائی که این (مرکوب) را مسخر ما کرد که ما تاب آنرا نداشتیم ، ۱۳ - سوره ۴۳ ، و از این بابت قول خدای تعالی : «پروردگارا ! مرا بمنزلی مبارک فرود آر که تو بهترین منزل دهانی ۲۹ سوره ۲۳ ، و قول خدای تعالی : «پروردگارا ! مرا درون بر ، درون بردنی نیک و برون بر برون بردنی نیک ، و برای من از نزد خویش دلیل و تسلطی نصرت آور مقرر دار ، ۸۰ سوره ۱۷ ، ۴ .

۱۳ - معمر بن خلاه گوید : شنیدم حضرت ابوالحسن صلوات الله علیه میفرمود : هر که حمد خدا را بر نعمتی کند ، او را شکر نموده و حمد از آن نعمت برتر است .

۱۴ - صفوان جمال گوید : امام صادق عليه السلام بمن فرمود : خدا نعمتی کوچک یا بزرگه به بنده می نهد که او بگوید : الحمد لله جز آنکه شکرش را ادا کرده باشد .

بِقَلْبِهِ ، فَقَدْ أَدَّى شُكْرَهَا .

۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُوسُفَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ الرَّجُلَ مِنْكُمْ لَيَشْرَبُ الشَّرْبَةَ مِنَ الْمَاءِ فَيُوجِبُ اللَّهُ لَهُ بِهَا الْجَنَّةَ ثُمَّ قَالَ : إِنَّهُ لَيَأْخُذُ الْإِنَاءَ فَيَضَعُهُ عَلَى فِئِدِ قَيْسَمِي ثُمَّ يَشْرَبُ فَيُنْحَبِيهِ وَهُوَ يَشْتَبِيهِ فَيَحْمَدُ اللَّهَ ، ثُمَّ يَعُودُ فَيَشْرَبُ ، ثُمَّ يَنْحَبِيهِ فَيَحْمَدُ اللَّهَ ، ثُمَّ يَعُودُ فَيَشْرَبُ ، ثُمَّ يَنْحَبِيهِ فَيَحْمَدُ اللَّهَ ؛ فَيُوجِبُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهَا لَهُ الْجَنَّةَ .

۱۷ - ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَرْزُقَنِي مَالًا قَرَرْتَنِي وَإِنِّي سَأَلْتُ اللَّهَ أَنْ يَرْزُقَنِي وَلَدًا فَرَزَقَنِي وَلَدًا وَسَأَلْتُهُ أَنْ يَرْزُقَنِي ذَارًا قَرَرْتَنِي وَفَدَخْتُ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ اسْتِذَاجًا ، فَقَالَ : أَمَا - وَاللَّهِ - مَعَ الْحَمْدِ فَلَا .

۱۸ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَاءِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ قَالَ خَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِنَ الْمَسْجِدِ ، وَقَدْ ضَاعَتْ ذَابْتُهُ ، فَقَالَ : لَيْتَ رَدَّ هَا اللَّهُ عَلَيَّ لِأَشْكُرَنَّ اللَّهَ حَقَّ شُكْرِهِ

۱۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که خدا باو نعمتی دهد و او آن را از دل بنهد ، شکرش را ادا کرده است .

۱۶ - امام صادق علیه السلام فرمود : مردی از شما شربتی آب مینوشد و خدا بهشت را بدان سبب برای او واجب میکند ، سپس فرمود : او ظرف را بردهانش میگذارد و بسم الله میگوید و آنکاء میآشامد سپس دور میبرد یا آنکه اشتها دارد ، پس خدا را حمد میکند ، باز بر میگردد و میآشامد ، دوباره دور میبرد و حمد خدا میگوید سپس بر میگردد و میآشامد ؛ باز دور میبرد و حمد خدا میکند ، خدای عزوجل بهشت را بدین سبب برایش واجب میکند .

۱۷ - عمر بن یزید گوید : با امام صادق علیه السلام عرض کردم : من از خدای عزوجل مال خواستم بمن روزی کرد و باز از او فرزند خواستم ، بمن روزی کرد ، و از او خواستم بمن بمنزل دهد ، روزی کرد ، منترسم از اینکه این استدراج باشد ، فرمود : اما بخدا با سپاسگزاری استدراج نیست .

شرح - استدراج اشاره بآیه شریفه سنستدرجهم من حیث لا یعلمون دارد . مجمع البحرین در معنی آیه گوید : یعنی آنها را اندک اندک میگیریم و ناگهان گرفتارشان نمیکنیم ، مانند کسیکه از نردبان درجه بدرجه یعنی پله پله بالا میرود تا به پله بالا رسد و استدراج خدا نسبت به بنده اینستکه هر گاه گناه تازه می کند خدا باو نعمت تازه می دهد و توبه و استغفار را از یاد او ببرد .

۱۸ - امام صادق علیه السلام از مسجد بیرون آمد ، دید هر کوبش گم شده است . فرمود : اگر خدا

قَالَ : فَمَا لَبِثَ أَنْ آتَيْتَنِي بِهَا ، فَقَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ ، فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ : جُعِلْتُ فِدَاكَ أَلَيْسَ قُلْتَ : لَا شُكْرَ لَ اللَّهِ حَقَّ شُكْرِهِ ؟ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَلَمْ تَسْمَعْ عَنِّي قُلْتَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ ؟

۱۷۲۵ (۱۷۲۵) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْشَى ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ ، عَنِ الْمُتَنَسِّيِّ الْحَنَاطِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ أَمْرٌ يَسْرُهُ قَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى هَذِهِ النِّعْمَةِ ، وَإِذَا وَرَدَ عَلَيْهِ أَمْرٌ يَغْتَمُّ بِهِ قَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ خِالٍ ۲۰ - عِلِّيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَرَّازِيِّ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : تَقُولُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ إِذَا نَظَرْتَ إِلَى الْمُتَبَلِّغِ مِنْ غَيْرِ أَنْ تُسْمِعَهُ : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي غَافَنِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ ، وَلَوْ شَاءَ فَعَلَّ ؛ قَالَ : مَنْ فَالذَّالِكَ لَمْ يُصِبْ ذَلِكَ الْبَلَاءُ أَبَدًا .

۲۱ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ ؛ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ ، عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ

آنرا بمن برگرداند ، حق شکرش را میگزارد . چیزی نکذشت که آن را آوردند . امام فرمود : الحمد لله شخصی عرض کرد : قربانت مگر نفرمودی حق شکر خدا را میگزارد ؟ فرمود : مگر نشنیدی گفتم الحمد لله (یعنی با گفتن همین کلمه حق شکر گزاری خدا انجام میشود) .

۱۹ - امام صادق علیه السلام فرمود : مرسوم رسول خدا صلی الله علیه وآله این بود که هر گاه امری شادمانش میساخت ، میفرمود : خدا را شکر بر این نعمت و چون پیش آمدی میکرد که اندوهگینش مینمود میفرمود : خدا را شکر در هر حال .

شرح - علامه مجلسی (ره) نقل کند که در هر بلا و مصیبتی پنج نوع شکر است :

۱- هر مصیبتی دافع مصیبت بزرگتر از خود است ، چنانچه مردن مر کوب دافع مردن خود انسانست و جای شکرش باقی است .

۲- هر بلائی موجب کفاره گناه یا رفعت درجه میشود پس سزاوار شکر است .

۳- مصیبت و بلائی دنیوی در برابر بلائی دینی کوچک و سبک است چنانکه مردی کور و جذامی و پسر و فلج در زمان حضرت عیسی میگفت خدا را شکر که مرا بیلاهی بیشتر مردم گرفتار نکرد ، چون حضرت عیسی از او توضیح خواست گفت : بزرگترین بلاها بلائی کفر و بی ایمانیت است که من ندارم .

۴- هر بلائی در لوح محفوظ نوشته و مقدر است و ناچار بر سر انسان خواهد آمد ، چون آمد و گذشت باید خدا را شکر کرد .

۵ - هر بلائی موجب ثواب آخرت و رفتن محبت دنیا ازدلت و آن سزاوار شکر است .

۲۰ - امام باقر عليه السلام فرمود : چون شخص گرفتار و دردمندی را دیدی ، بنحوی که او نشنود (و دل شکسته نگردد) سه بار بگو : حمد خدائی را که مرا از آنچه ترا مبتلی ساخته معاف داشت و اگر میخواست میکرد ، سپس فرمود : هر که این را بگوید آن بلا با او نرسد .

حَفْصِ الْكِنَاسِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا مِنْ عَبْدٍ يَرَى مُبْتَلَى فَيَقُولُ: «وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَدَلَ عَنِّي مَا ابْتَلَاكَ بِهِ، وَفَضَّلَنِي عَلَيْكَ بِالْعَاقِبَةِ، اللَّهُمَّ عَافِنِي مِمَّا ابْتَلَيْتَهُ بِهِ، إِلَّا لَمْ يُبْتَدَلْ بِذَلِكَ الْبَلَاءَ.

۲۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِيحٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا رَأَيْتَ الرَّجُلَ وَقَدِ ابْتَلِيَ وَانْعَمَ اللَّهُ عَلَيْكَ فَقُلِ: اللَّهُمَّ إِنِّي لَا أُسْحَرُ وَلَا أُفْحَرُ وَلَكِنْ أَحْمَدُكَ عَلَيَّ عَظِيمَ نِعْمَاتِكَ عَلَيَّ.

۲۳ - عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ؛ عَنْ هَارُونَ بْنِ الْعَبَّاسِ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: إِذَا رَأَيْتُمْ أَهْلَ الْبَلَاءِ فَأَحْمَدُوا اللَّهَ وَلَا تُسَمِعُوهُمْ فَإِنَّ ذَلِكَ يَحْرُسُهُمْ.

﴿۱۷۳۰﴾ - عَنْهُ؛ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنْ رَأَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ فِي سَفَرٍ يَسِيرُ عَلَيَّ نَاقَةَ لَهُ؛ إِذَا نَزَلَ فَسَجَدَ حَمْسَ سَجَدَاتٍ فَلَمَّا نَزَلَ رَكِبَ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّا رَأَيْنَاكَ صَنَعْتَ شَيْئًا لَمْ تَصْنَعْهُ؟ فَقَالَ نَعَمْ اسْتَقْبَلَنِي جِبْرِئِيلُ عليه السلام فَبَشَّرَنِي بِبِشَارَاتٍ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؛ فَسَجَدْتُ لِلَّهِ شُكْرَ الْكَلْبِ بَشْرِي سَجْدَةً.

۲۵ - عَنْهُ؛ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا ذَكَرَ أَحَدُكُمْ نِعْمَةَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَلْيَصْغُ حَذُّهُ عَلَى الشَّرَابِ شُكْرًا لِلَّهِ؛ فَإِنْ كَانَ زَاكِبًا فَلْيُنْزِلْ فَلْيَصْغُ

۲۱ - امام صادق عليه السلام فرمود: هر بنده‌ای که گرفتار و دردمند برآید و بگوید: وحمد خدا را که آنچه ترا بدان مبتلی ساخت از من بگرداند و بسبب عافیت مرا بر تو برتری داد، بارخدا یا مرا از آنچه گرفتار ساختی برکناردار، خدا او را بآن بلا گرفتار نسازد.

۲۲ - و فرمود: چون مرد گرفتاری را دیدی و خدا بر تو نعمت داده بود (سلامتی از آن) بگو بار خدا یا! من مسخره نمیکنم و نمیبالم، بلکه ترا برای نعمتهای بزرگت نسبت بخود میستایم.

۲۳ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چون گرفتار آنرا دیدید، خدا را شکر کنید و بآنها نشنوانید (آهسته بگوئید) زیرا اندوهگینشان میسازد.

۲۴ - امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله برای سفر کوتاهی بر شتر ماده خویش سوار بود [در سفری بر شتر ماده خویش نشسته راه میپیمود] ناگه فرود آمد و پنج سجده کرد، چون سوار شد، اصحاب عرض کردند: یا رسول الله! شما را دیدیم کاری کردی که تا کنون نکرده بودی؟ فرمود: آری، جبرئیل عليه السلام پیشم آمد و از جانب خدای عزوجل بمن مژده‌هایی داد، من برای هر مژده یک سجده شکر برای خدا نمودم.

۲۵ - امام صادق علیه السلام فرمود: هر گاه یکی از شما نعمت خدای عزوجل را بیاد آورد، باید برای شکر خدا چهره روی خاک گذارد و اگر سوار است باید پیاده شود و چهره روی خاک گذارد و اگر

خَدَّهُ عَلَى التُّرَابِ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ يَقْدِرُ عَلَى النُّزُولِ لِلشَّهْرَةِ فَلْيَصَّعْ خَدَّهُ عَلَى قَرْبُوسِهِ وَإِنْ لَمْ يَقْدِرْ فَلْيَصَّعْ خَدَّهُ عَلَى كَعْبِهِ ثُمَّ لِيَحْمَدِ اللَّهَ عَلَى مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ .

۲۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَرَ قَالَ : كُنْتُ أَسْبِرُ مَعَ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام فِي بَعْضِ أَطْرَافِ الْمَدِينَةِ إِذْ نَسِيَ رَجُلُهُ عَنْ ذَابْتِهِ ، فَحَرَّ سَاجِدًا ، فَأَطَالَ وَأَطَالَ ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَرَكِبَ ذَابْتَهُ فَقُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ قَدْ أَطَلْتَ السُّجُودَ ؟ فَقَالَ : إِنِّي دَكَّرْتُ نِعْمَةً أَنْعَمَ اللَّهُ بِهَا عَلَيَّ فَأَخْبَيْتُ أَنْ أَشْكُرَ رَبِّي .

۲۷ - عَلِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ صَاحِبِ الشَّارِبِيِّ فِيمَا أَعْلَمُ أَوْ غَيْرِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : فِيمَا أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيَّ مُوسَى عليه السلام : يَا مُوسَى اشْكُرْنِي حَقَّ شُكْرِي فَقَالَ : يَا رَبِّ وَكَيْفَ أَشْكُرُكَ حَقَّ شُكْرِكَ وَلَيْسَ مِنْ شُكْرٍ أَشْكُرُكَ بِهِ إِلَّا وَأَنْتَ أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ ؟ قَالَ : يَا مُوسَى الْآنَ شُكْرْتَنِي حِينَ عَلِمْتَ أَنَّ ذَلِكَ مِنِّي .

۲۸ - ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ ابْنِ رَبِيعٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذَا أَصْبَحْتَ وَأَمْسَيْتَ فَقُلْ عَشْرَ مَرَّاتٍ : «اللَّهُمَّ مَا أَصْبَحْتُ بِهَا مِنْ نِعْمَةٍ أَوْ عَافِيَةٍ مِنْ دِينٍ أَوْ دُنْيَا فَيَوْمَكَ وَحَدِّكَ لِأَشْرَبِكَ لَكَ ، لَكَ الْحَمْدُ وَ لَكَ الشُّكْرُ بِهَا عَلَيَّ يَا رَبِّ حَتَّى تَرْضَى وَ بَعْدَ الزَّوَالِ فَإِنَّكَ إِذَا

از بیم شهرت نتواند پیاده شود چهره روی کوهه زین گذارد ، و اگر نتواند ، چهره بر کف دست گذارد ، سپس خدا را بر نعمتی که با او داده حمد کند .

۲۶ - هشام بن احمد گوید ، همراه حضرت ابی الحسن عليه السلام اطراف مدینه سیر میکردم ، ناگهان حضرت از بالای مرکب زانو خم کرد و بسجده افتاد و مدتی طول داد ، سپس سر بلند کرد و سوار شد ، من عرض کردم قربانت کردم ، سجده طولانی کردی ؟ فرمود : بیاد نعمتی افتادم که خدا بمن عطا فرموده ، دوست داشتم پروردگارم را شکر گزارم .

۲۷ - امام صادق علیه السلام فرمود : در ضمن آنچه خدای عزوجل بموسی علیه السلام وحی فرمود این بود :

ای موسی : مرا چنانکه سزاوار است شکر گزار ، عرض کرد : پروردگارا ! ترا چگونه چنانکه سزاوار است شکر گزارم ، در صورتیکه هر شکری که ترا نمایم ، آن هم نعمتی است که تو بمن عطا فرموده‌ای ؟ فرمود : ای موسی ! اکنون که دانستی آن شکر گزاریت هم از من است ، مرا شکر کردی (چنانکه سزاوار من است) .

۲۸ - امام صادق عليه السلام فرمود : در هر صبح و شام ده بار بگو : « یا خدایا ! هر نعمت و یا عافیتی که نسبت بدین یاد دنیا در این صبح دارم ، از جانب تو است ، تو یکتائی و شریک نداری . پروردگارا ! ، حمد برای

قُلْتَ ذَلِكَ كُنْتَ قَدْ آذَيْتَ شُكْرًا نَعَمَ اللَّهُ بِهِ عَلَيْكَ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ وَفِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ .
 ﴿۱۷۳۵﴾ ۲۹۹- ابنُ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَحْتَرِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ نُوحٌ عليه السلام يَقُولُ ذَلِكَ إِذَا أَصْبَحَ ، فَسَمِّيَ بِذَلِكَ عَبْدًا شَكُورًا . وَقَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ صَدَّقَ اللَّهَ نَجَا .
 ۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ عَنِ الْغَائِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْمَنْقَرِيِّ ، عَنْ سَعْيَانَ بْنِ عُبَيْتَةَ ، عَنْ عَمَّارِ الذُّهْنِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ كُلَّ قَلْبٍ حَزِينٍ وَيُحِبُّ كُلَّ عَبْدٍ شَكُورٍ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِيُعِدَّ مِنْ عِبْدِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ : أَشْكُرْتَ فَلَأَنَا؟ فَيَقُولُ : بَلْ شَكَرْتُكَ يَا رَبِّ ، فَيَقُولُ : لَمْ تَشْكُرْنِي إِذْ لَمْ تَشْكُرْهُ ، ثُمَّ قَالَ : أَشْكُرُكُمْ اللَّهُ أَشْكُرُكُمْ لِلنَّاسِ .

(بَابُ حُسْنِ الْخَلْقِ)

- ۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَخْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ أَكْمَلَ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا .
- ۲- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَائِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ

تو و شکر برای تو است ، از جهت نعمتی که بمن دادی تاراضی گردی و هم بعد از رضایت ، زیرا اگر تو چنین گوئی شکر نعمت خدا را بر خود در آن روز و آن شب ادا کرده باشی .

۲۹ - امام صادق عليه السلام فرمود : جناب نوح عليه السلام این دعا را (که در روایت سابق ذکر شد) در هر صبح میگفت ، از این رو عبد شکور و بنده بسیار سپاسگزار ، نامیده شد .

و رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هر که با خدا راست باشد (یعنی دل و زبان و ظاهر و باطنش موافق باشد) نجات یابد (چنانکه جناب نوح عليه السلام دعا را که بزبان میگفت ، دلش هم باورد داشت ، از این رو نجات یافت ، با آنکه در میان گروهی منکرویی دین گرفتار بود) .

۳۰ - عمار دهنی گوید : شنیدم علی بن الحسین علیهما السلام میفرمود : خدا هر دل نمکینی را دوست دارد ، و هر بنده سپاسگاری را دوست دارد ، روز قیامت خدای تبارک و تعالی بیکی از بنده گانش میفرماید از فلانی سپاسگزاری کردی ؟ عرض میکند : پروردگارا ! من ترا سپاس گفتم ، خدا یتنالی فرماید ، بخون از او سپاسگزاری نمودی ، مرا هم سپاس نگفتی ، سپس امام فرمود : شکر گزارترین شما خدا را کسی است که از مردم بیشتر شکرگزاری کند .

(خوش خلقی)

- ۱ - امام باقر عليه السلام فرمود : کاملترین مردم از لحاظ ایمان خوش خلقترین آنهاست .
- ۲ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : روز قیامت در ترازوی کسی چیزی بهتر از حسن خلق

أهل المدينة، عن علي بن الحسين عاينهما السلام قال: قال رسول الله ﷺ: ما يوضع في ميزان امرئ يوم القيامة أفضل من حسن الخلق.

۳ - محمد بن يحيى، عن أحمد بن محمد، عن ابن محبوب، عن أبي ولاد الحنطي، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: أربع من كن فيه كمل إيمانه وإن كان من قرنيه إلى قدميه ذنوباً لم ينقصه ذلك، [قال] وهو الصدق وأداء الأمانة والحياء وحسن الخلق.

(۱۷۳۰) - عدة من أصحابنا؛ عن أحمد بن محمد بن خالد، عن ابن محبوب؛ عن عنبسة العابد قال: قال لي أبو عبد الله عليه السلام: ما يقدم المؤمن على الله عز وجل بعمل بعد الفرائض أحب إلى الله تعالى من أن يسع الناس بحلقة.

۵ - أبو علي الأشعري، عن محمد بن عبد الجبار، عن صفوان، عن زرّيج، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: قال رسول الله ﷺ: إن صاحب الخلق الحسن له مثل آخر الشائم القائم.

۶ - علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن النوفلي، عن السكوني، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: قال رسول الله ﷺ: أكثر ما تلج به أمتي الجنة تقوى الله وحسن الخلق.

۷ - علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن حسين الأحمسي وعبدة بن سنان عن أبي عبد الله عليه السلام قال: إن الخلق الحسن يثبت الخطيئة كما تثبت الشمس الجليد.

۸ - عنه، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن عبد الله بن سنان، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: البر وحسن الخلق يعمران الذي يارويز بدان في الأعمار.

(۱۷۳۵) - عدة من أصحابنا، عن سهل بن زياد، عن محمد بن عبد الحميد قال: حدّ ثي يحيى بن عمرو

گذاشته. نيهود.

۳ - چهار چیز در هر که باشد ایمانش کاملست. و اگر سر تا پایش گناه باشد، نفسی باو نرساند، و آنها را استکومی ورد امانت و حیا و حسن خلق است (بعدهت ۱۵۵۷ رجوع شود).

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن بعد از انجام واجبات پیش خدای عزوجل عملی محبوبتر از این نیاورد که مردم را از لحاظ خلقتش در وسعت گذارد. (یعنی تنگ خلق نباشد).

۵ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: آنکه خلق نیکو دارد، پاداش روزه گیر شب زنده دار، دارد.

۶ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: بیشتر چیزی که اتم را بیهشت میرسد، تقوی خدا و حسن خلق است.

۷ - امام صادق علیه السلام فرمود: خلق نیکو گناه را آب کند، چنانکه خورشید یخ را آب میکند.

۸ - امام صادق علیه السلام فرمود: نیکو کاری و حسن خلق خانه ها را آباد کند و بر عمرها بیفزاید.

۹ - امام صادق علیه السلام فرمود: خدای تبارک و تعالی بیکی از پندیرانش وحی فرمود: که خلق

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَى بَعْضِ أَنْبِيَائِهِ عليه السلام الْخُلُقُ الْحُسْنُ يَمِشُ الْخَطْبَةَ ، كَمَا تَمِشُ الشَّمْسُ الْجَلِيدَ :

۱۰- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَاءِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : هَلَكَ رَجُلٌ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَأَتَى الْحَقَّارِينَ قَادًا [هـ] لَمْ يَحْفِرُوا شَيْئًا وَسَكَوْا ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا يَعْمَلُ حَدِيدُنَا فِي الْأَرْضِ ، فَكَأَنَّمَا نَضْرِبُ بِهِ فِي الصَّفَا ، فَقَالَ : وَلِمَ؟ إِنْ كَانَ صَاحِبُكُمْ لِحَسَنِ الْخُلُقِ ، انْتَوْنِي بِقَدْحٍ مِنْ مَاءٍ ، فَأَتَوْهُ بِهِ فَأَدْخَلَ يَدَهُ فِيهِ ؛ ثُمَّ رَشَهُ عَلَى الْأَرْضِ رَشًا ، ثُمَّ قَالَ : احْفِرُوا ، قَالَ : فَحَفَرَ الْحَقَّارُونَ ؛ فَكَأَنَّمَا كَانَ رَمَلًا يَتَهَائِلُ عَلَيْهِمْ .

۱۱- عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ؛ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ إِنْ الْخُلُقُ

مَنْبَحَةٌ يَمْنَحُهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَهُ ؛ فَمِنْهُ سَجِيَّةٌ بِمَنْهَ نَبِيٍّ ؛ فَقُلْتُ : فَأَيَّتُهُمَا أَفْضَلُ ؟ فَقَالَ : صَاحِبُ السَّجِيَّةِ هُوَ مَوْجِبُورٌ لَا يَسْتَطِيعُ غَيْرَهُ وَصَاحِبُ النَّبِيِّ يَصِيرُ عَلَى الطَّاعَةِ تَصَبُّرًا ؛ فَهُوَ أَفْضَلُهُمَا .

خوش گناه را آب میکند ، چنانکه خورشید یخ را آب میکند .

۱۰- امام صادق عليه السلام فرمود: مردی در زمان پیغمبر صلی الله علیه وآله وفات کرد ، او را نزد گورکنها بردند ، آنها نتوانستند چیزی از زمین بکنند . پیغمبر صلی الله علیه وآله شکایت کردند ، و گفتند : یا رسول الله کلنگه ما در زمین کارگر نمیشود ، مثل اینکه آنرا بسنگه خارا میزنیم . پیغمبر (ص) فرمود : برای چه ؛ رفیق شما که خوش خلق بود ، ظرف آبی بیاورید ، چون آنرا آوردند ، دست در آن برد و بر زمین پاشید ، سپس فرمود : بکنید ، گورکنها کردند ، زمین مثل ریکه نرمی بود که روی آنها میریخت .

شرح - گویا رسول خدا صلی الله علیه وآله از اظهار تعجب خویش میخواهد بفهماند ، حسن خلق موجب سهولت امر است در دنیا و آخرت و بدخلتی باعث دشواری و سختی است در دنیا و آخرت . و سختی و صلابت زمین از طبیعت خود اوست ، سپس با اظهار اعجاز یا امری طبیعی که کیفیتش معلوم نیست ، زمین سخت را نرم و ملایم فرمود .

۱۱- امام صادق علیه السلام فرمود : خلق و خوی بخشی است که خدای عزوجل بمخلوقش عطا میکند ، برخی از آن فریزی و فطری و برخی از آن نیت است (یعنی با تصمیم و اکتساب و تمرین پیدا میشود و غیره و فطرت ثانوی میگردد) .

فرض کردم : کدامیک از ایندو بهتر است ؟ فرمود : آنکه فریزه دارد ، بر آن سرشته شده و غیر آن نتواند کند و آنکه نیت دارد ، سختی خود را بهیبر بر طاعت و امید دارد ، پس این بهتر است .

۱۲ - وَ عَنْهُ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عَلِيٍّ اللَّهْبِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِيُعْطِيَ الْعَبْدَ مِنَ التَّوَابِ عَلَى حُسْنِ الْخَلْقِ كَمَا يُعْطِي الْمُجَاهِدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ، يَفْدُو عَلَيْهِ وَيُرْوَحُ .

۱۳ - عَنْهُ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْحَجَّالِ ، عَنْ أَبِي عُمَانَ الْقَابُوسِيِّ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَعَارَ عَدَاةَهُ أَخْلَاقًا مِنْ أَخْلَاقِ أَوْلِيَائِهِ لِيَعْبِشَ أَوْلِيَائُهُ مَعَ عَدَائِهِ فِي دَوْلَاتِهِمْ .

وَفِي رَوَايَةٍ أُخْرَى : وَلَوْلَا ذَلِكَ لَمَاتَرَ كُفْرًا وَلَيَالِيَهُ الْإِقْتُلُوهُ .
 (۱۷۵۰) - عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ كَامِلٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِذَا خَالَطَتِ النَّاسَ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تُخَالِطَ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ إِلَّا كَأَنَّ يَدَكَ الْمُلْبَاغِيَةَ فَافْعَلْ ، فَإِنَّ الْعَبْدَ يَكُونُ فِيهِ بَعْضُ التَّقْصِيرِ مِنَ الْعِبَادَةِ وَيَكُونُ لَهُ حُسْنُ خَلْقٍ فَيَبْلِغُهُ اللَّهُ بِحُسْنِ خَلْقِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ .

۱۵ - عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ

شرح - برخی از اخلاق حمیده مانند سخاوت و حیا و غیرت و صبر در بعضی از مردم سرشته شده و ظری و ذاتی آنهاست و صفات نیک دیگری در همین اشخاص یا اشخاص دیگر بنحو اقتضا و عاریه قرار دارد که اگر انسان روی آنها تمرین کند و خود را بسختی به آنها وادارد بتدریج ممکن است همان اخلاق و صفات مانند دسته اول ملکه ساخته آنها گردند که نتوانند از آن بجاورکنند و دست بردارند ، و بیاداست که از نظر واقع و حقیقت بدون ملاحظه دار تکلیف دسته اول بهتر است و هر کس آنها را طالبتر ، ولی از نظر عالم تکلیف و ثواب و عقاب فضیلت با دسته دوم است ، زیرا آنها با تحمل رنج و مشقت بدسته اول رسیده اند و تحمل رنج و مشقت نزد خدا بی ثواب و پاداش نباشد .

۱۲ - امام صادق علیه السلام فرمود: خدای تبارک و تعالی ثوابی را که بر حسن خلق بنده میدهد مانند ثواب کسی است که هر صبح و شام در راه خدا جهاد کند .

۱۳ - امام صادق علیه السلام فرمود: خدای تبارک و تعالی بارهائی از اخلاق دوستانش را بدشمنانش عاریه میدهد تا دوستانش بتوانند در زمان دولت دشمنانش زندگی کنند و در روایت دیگری است که: اگر چنین نبود همه دوستان خدا را میکشند .

۱۴ - امام صادق علیه السلام فرمود: هر گاه با مردم آمیزش کنی ، اگر توانی که دست بالاتر از آنکه با او آمیزش کرده‌ای باشد بکن (یعنی در عطا و احسان و سایر آداب معاشرت از او جلو باش) زیرا گاهی بنده در عبادت کوتاهی و تقصیر میکند ، ولی حسن خلق دارد و خدا بسبب حسن خلقش او را بدرجه روزه‌داری که عبادت بیاخیزد میرساند .

۱۵ - بحر سقا گوید: امام صادق علیه السلام بمن فرمود: ای بحر خوش خلقی مایه آسانی امور است

حَرِيزِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ بَحْرِ السَّمْعَاءِ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا بَحْرُ حَسُنَ الْخَلْقُ يُسْرُ : ثُمَّ قَالَ : أَلَا خَيْرٌ بِحَدِيثِ مَا هُوَ فِي يَدَيَّ أَحَدٍ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ قُلْتُ : بَلَى ؛ قَالَ : بَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَرَبِّهِ ذَاتَ يَوْمٍ جَالِسٌ فِي الْمَسْجِدِ إِذْ جَاءَتْ جَارِيَةٌ لِبَعْضِ الْأَنْصَارِ وَهُوَ قَائِمٌ ، فَأَخَذَتْ بِطَرْفِ ثَوْبِهِ ، فَقَامَ لَهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله فَلَمْ تَقُلْ شَيْئاً وَلَمْ يَقُلْ لَهَا النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله شَيْئاً حَتَّى قَعَلَتْ ذَلِكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ، فَقَامَ لَهَا النَّبِيُّ فِي الرَّابِعَةِ وَهِيَ خَلْعُهُ ، فَأَخَذَتْ هُدْبَةَ مِنْ ثَوْبِهِ ثُمَّ رَجَعَتْ فَقَالَ لَهَا النَّاسُ : فَعَلَ اللَّهُ بِكَ وَفَعَلَ ، حَبَسَتْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ، لِأَنْتَقُولِينَ لَهُ شَيْئاً وَلَا هُوَ يَقُولُ لَكَ شَيْئاً ، مَا كَانَتْ حَاجَتِكَ إِلَيْهِ ؟ قَالَتْ : إِنَّ لَنَا مَرِيضاً فَأَرْسَلَنِي أَهْلِي لِأَخُذِ هُدْبَةَ مِنْ ثَوْبِهِ ، [لِيَسْتَشْفِيَ بِهَا] ، فَلَمَّا أَرَدْتُ أَخْذَهَا رَأَيْتُ قِيَامَ فَاسْتَحْيَيْتُ مِنْهُ أَنْ آخُذَهَا وَهُوَ رَانِي وَأَكْرَهُ أَنْ أَسْتَأْمِرَهُ فِي أَخْذِهَا فَأَخَذْتُهَا .

۱۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ حَبِيبِ الْخَنْعَمِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَفَاضِلْكُمْ أَحْسَنُكُمْ أَخْلَاقاً الْمُوْطُونَ أَكْنَافاً الَّذِينَ يَأْلَعُونَ وَيُؤْلَعُونَ وَتَوَطَّأُ رِحَالَهُمْ .

۱۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْنَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : الْمُؤْمِنُ مَالُوفٌ وَلَا خَيْرَ

[شادی میبخشد] سپس فرمود : آیا داستانی را که همه اهل مدینه میدانند برایت نقل نکنم ؟ عرض کردم : چرا ، فرمود :

روزی رسول خدا صلی الله علیه وآله در مسجد نشسته بود که کنیز یکی از انصار آمد و خود او هم ایستاده بود ، کنیز گوشه جامه پیغمبر را گرفت ، پیغمبر صلی الله علیه وآله بخاطر آن زن برخاست ، ولی او چیزی نگفت ، پیغمبر صلی الله علیه وآله هم با چیزی نفرمود ، تا سه بار اینکار کرد ، پیغمبر در مرتبه چهارم برخاست و کنیز پشت سرش بود ، آنگاه کنیز رفته می از جامه حضرت برگرفت و برگشت .

مردم پاوگفتند خدا : ترا چنین و چنان کند که رسول خدا صلی الله علیه وآله را سه بار نگاهداشتی و چیزی پاوتگفتی ، که اِوَم بگو چیزی نفرمود ، از پیغمبر چه میخواستی ؟

کنیز گفت : ما بیماری داریم ، اهل خانه مرا فرستادند که رفته می از جامه پیغمبر برگیرم تا بیمار از آن شفا جوید ، و چون خواستم رفته را برگیرم ، مرا دید و برخاست ، من از او شرم کردم که رفته را برگیرم در حالیکه مرا میبیند ، و نمیخواستم در گزقتن رفته با او مشورت کنم ، تا (در مرتبه چهارم) برگرفتم .

۱۶- رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : با فضیلت ترین شما کسانی باشند که اخلاقشان نیکوتر

باشد و همنشین نواز باشند ، آنها با مردم انس گیرند و مردم با آنها انس گیرند و روی فرشان نشینند .

فَمَنْ لَا يَأْلَفُ وَلَا يُؤْلَفُ .

۱۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِينَانَ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ حُسْنَ الْخُلُقِ يَبْلُغُ بِصَاحِبِهِ دَرَجَةَ الصَّائِمِ الْقَائِمِ .

((بَابُ حُسْنِ الْبِشْرِ))

﴿۱۷۵۵﴾ اَعْدَةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : يَا بَنِي عَبْدِ الْمُطَّلِبِ إِنَّكُمْ لَنْ تَسْمَعُوا النَّاسَ بِأَمْوَالِكُمْ فَالْقَوْمُ بِطَلَاقَةِ الْوَجْهِ وَحُسْنِ الْبِشْرِ .

وَرَوَاهُ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ؛ لِأَنَّهُ قَالَ : يَا بَنِي هَاشِمٍ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : ثَلَاثٌ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ بِوَاجِدَةٍ مِنْهُنَّ أَوْجَبَ اللَّهُ لَهُ الْجَنَّةَ : الْإِنْفَاقُ مِنْ إِقْتِنَارٍ ، وَالْبِشْرُ لِجَمِيعِ الْعَالَمِ ، وَالْإِنصَافُ مِنْ نَفْسِهِ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ مَالِكٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : أَمْرِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله رَجُلٌ ؛ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي ، فَكَانَ فِيمَا أَوْصَاهُ أَنْ

۱۷ - امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : مؤمن الفت گیر است و کسیکه الفت نکیرد و با او الفت

نکیرند خیر ندارد .

۱۸ - امام صادق علیه السلام فرمود : حسن خلق صاحبش را بدرجه روزه داری که بعبادت پیا

خیزد میرساند .

(بَابُ خَوْشِرُوئِي)

۱ - رسولخدا صلی الله علیه وآله فرمود : ای پسران عبدالمطلب : شما نتوانید با اموال خود بهمه مردم گشایش دهید ، پس با چهره بازو خوشروئی با آنها برخورد کنید .

و در روایت دیگر (بجای پسران عبدالمطلب) پسران هاشم فرموده .

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : سه چیز است که هر که یکی از آنها را نزد خدا برد ، خدا بهشت را برای او واجب کند : انفاق در حال تنگدستی و خوشروئی برای همه مردم و انصاف دادن از خود (یعنی حق را بگوید اگر چه برزبان او باشد) .

۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : مردی خدمت رسولخدا صلی الله علیه وآله آمد و عرض کرد : یا

قَالَ : أَلْقِ أَخَاكَ بِوَجْهِ مُنْسَبِطٍ .
 ۴- عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : مَا حَدَّثَ
 حُسَيْنَ الْخَلِيقِ ؟ قَالَ : تَلَيْتُنُ جَنَاحَكَ ، وَتَطَبَيْتُ كَلَامَكَ ، وَتَلَقَيْتُ أَخَاكَ بِبِشْرِ حَسَنِ
 ۵- عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ رَبِيعِي ، عَنْ قُضَيْلِ قَالَ : صَنَائِعُ الْمَعْرُوفِ وَحَسَنُ الْبِشْرِ
 يَكْسِبَانِ الْمَحَبَّةَ وَيُدْخِلَانِ الْجَنَّةَ وَالْبُخْلُ وَعَبُوسُ الْوَجْهِ يَعِيدَانِ مِنَ اللَّهِ وَيُدْخِلَانِ النَّارَ .
 ﴿۱۷۶۰﴾ تَرَعَّدَ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ
 مُوسَى عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : حَسَنُ الْبِشْرِ يَذْهَبُ بِالسَّخِيمَةِ .

هـ (بَابُ الصِّدْقِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ)

۱- عَمَّادُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي
 الْعَلَاءِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ
 إِلَى الْبَرِّ وَالْفَاجِرِ .
 ۲- عَنْهُ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ وَغَيْرِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :
 لَا تَغْتَرُّوا بِصَلَاتِهِمْ وَلَا بِصِيَامِهِمْ ، فَإِنَّ الرَّجُلَ رُبَّمَا لِهَجَّ بِالصَّلَاةِ وَالصَّوْمِ حَتَّى لَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ
 وَلَكِنْ اخْتَبَرُوهُمْ عِنْدَ صِدْقِ الْحَدِيثِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ .

رسول الله مرا سفارشی کن ، از جمله سفارشات پیغمبر باو این بود که برادرت را با چهره باز ملاقات کن .
 ۴- یکی از اصحاب گوید با امام صادق علیه السلام عرض کردم : اندازه حسن خلق چیست ؟ فرمود :
 اینکه فروتنی کنی و خوش سخن باشی و برادرت را با خوشروئی برخورد کنی .
 ۵- فضیل (از امام باقر یا امام صادق علیهما السلام) نقل کند که فرمود : احسانهای نیکو و
 خوشروئی ، جلب محبت کنند و بیبهشت درآورند ، و بخل و ترشروئی ، از خدا دور کنند و بدوزخ درآورند .
 ۶- رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : خوشروئی کینه دل را میبرد .

هـ (رَاسْتَكُونِي وَأَدَاءِ أَمَانَتِي)

۱- امام صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل هیچ پیغمبری را مبعوث نفرمود جز با راستگویی
 واداء امانت به نیکوکار و بدکردار .
 شرح - مراد اینست که هر پیغمبری راستگو و امانت دار بوده و یا آنکه این دو صفت در برنامه شریعت
 او بوده که باید تبلیغ کند و مردم بگوید .
 ۲- امام صادق علیه السلام فرمود : هر روز و نماز مردم گول نخورید ، زیرا بسا انسان بنماز و روزه
 شفته میشود تا آنجا که اگر ترک کند بهراس افتد ، ولی آنها را بر راستگویی واداء امانت بیازماید .
 شرح - گاهی ترس از تکفیر مردم یا طمع بمال و تنظیم آنها یا جهات دنیوی دیگر موجب میشود

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ مُنْسَى الْحَنَاطِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ صَدَقَ لِسَانَهُ رَزَى عَمَلُهُ

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُوسَى بْنِ سَعْدَانَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فِي أَوَّلِ دَخَلِهِ دَخَلْتُ عَلَيْهِ : تَعَلَّمُوا الصِّدْقَ قَبْلَ الْحَدِيثِ .

۱۷۸۵) مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِبْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ أَبِي كَهْمَسٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَبِي يَعْفُورٍ يُقْرُؤُكَ السَّلَامَ ، قَالَ : عَلَيْكَ وَعَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا آمَنَتْ عَبْدُ اللَّهِ فَأَقْرَأَهُ السَّلَامَ وَقُلْ لَهُ : إِنْ جَعَفَرُ بْنُ عُجَيْدٍ يَقُولُ لَكَ : أَنْظِرْ مَا بَلَغَ بِهِ عَلَيَّ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَالزَّمَهُ ، فَإِنْ عَلَيْنَا عليه السلام إِنَّمَا بَلَغَ مَا بَلَغَ بِهِ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ .

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ الْبَصْرِيِّ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ

يَسَارٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا فَضِيلُ إِنَّ الصَّادِقَ أَوْلَى مَنْ يُصَدِّقُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَعْلَمُ أَنَّهُ صَادِقٌ وَتُصَدِّقُهُ نَفْسُهُ تَعْلَمُ أَنَّهُ صَادِقٌ

که انسان بر نماز و روزه مداومت کند و ترک آنها ننماید ، پس نماز و روزه معیار کامل و همیشگی صلاح و ترس از خدا نیست ، ولی راستگویی و اداء امانت چون زیان مالی دربردارد ، اذآن دواعی و حجات خالی است و باعث و موجب ترس از خدا و ملکه عدالت و تقوی است ، علاوه بر اینکه این دو صفت موجب کمال نفس و صفات نیک دیگر است ، چنانکه راستگویی ملازمه عدم نفاق و ریا و تهمت و امثال آنست .

۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر که زبانش راست باشد کردارش پاک است .

۴ - عمرو بن ابی المقدام گوید : نخستین بار که خدمت امام باقر عليه السلام رسیدم ، فرمود پیش از یاد

گرفتن حدیث راستگویی بیاموزید .

۵ - ابی کهس گوید : با امام صادق علیه السلام عرض کردم : عبدالله بن ابی یعفر بشما سلام میرساند فرمود : بر تو و بر او سلام باد ، چون نزد عبدالله رفتی سلامش رسان و باو بگو ، جعفر بن محمد بنومیکوید در آنچه علی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله بمقام رسید بنگر و ملازمش باش ، همانا علی نزد رسول خدا صلی الله علیه و آله بسبب راستگویی و اداء امانت بآن مقام رسید .

۶ - فضیل بن یسار گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : ای فضیل ! نخستین کسیکه راستگو را تصدیق

میکند خدای عزوجل است که میدانند او راستگو است و خودش هم خود را تصدیق می کند و می داند راستگو است .

۷- ابنُ اَبِي عَمْرٍو ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ ، عَنْ اَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : اِنَّمَا سَمِيَّ اِسْمَاعِيْلُ صَادِقُ الْوَعْدِ لِأَنَّهُ وَعَدَ رَجُلًا فِي مَكَانٍ فَانْتَظَرَهُ فِي ذَلِكَ الْمَكَانِ سَنَةً فَسَمَاهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ صَادِقَ الْوَعْدِ ، ثُمَّ قَالَ [قَالَ] اِنَّ الرَّجُلَ اَتَاهُ بَعْدَ ذَلِكَ فَقَالَ لَهُ اِسْمَاعِيْلُ : مَا زِلْتُ مُنْتَظِرُ اَلَّكَ .

۸- اَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ الْحَرَّازِ ، عَنْ جَدِّهِ الرَّبِيعِ ابْنِ سَعْدٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : يَا رَبِيعُ اِنَّ الرَّجُلَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يَكْتُبَهُ اللهُ صَدِيقًا .

۹- عَنْ عَدُوِّ بْنِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَّاءِ ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ ؛ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : اِنَّ الْعَبْدَ لَيَصْدُقُ حَتَّى يَكْتُبَ عِنْدَ اللهِ مِنَ الصَّادِقِينَ وَيَكْتُوبُ حَتَّى يَكْتُبَ عِنْدَ اللهِ مِنَ الْكَاذِبِينَ فَاِذَا صَدَقَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ : صَدَقَ وَبَرٌّ ؛ وَ اِذَا كَذَبَ قَالَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ : كَذَبَ وَ فَجَرَ .

﴿ ۱۷۷۰ ﴾- لَمَعْنَهُ ؛ عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِيْنٍ ، عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كُونُوا دُعَاةً لِلنَّاسِ بِالْخَيْرِ بِغَيْرِ السِّنِّكُمْ ، لِيَرَوْا مِنْكُمْ الْاِحْتِيَادَ وَالصِّدْقَ وَالْوَرَعَ .

۱۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ : قَالَ أَبُو الْوَلِيدِ حَسَنُ

۷- امام صادق عليه السلام فرمود : همانا اسماعیل صادق الوعد نامیده شد که با مردی در جامی وعده گذاشت و او یکسال در آنجا انتظار او را میکشید، از اینرو خدای عزوجل او را صادق الوعد نامید ، سپس آن مرد آمد و اسماعیل با او گفت : من همواره در انتظار تو بودم .

شرح : قرآن کریم در سوره مریم از اسماعیل پیشتر یاد میکند و او را صادق الوعد در دست وعده معرفی میکند .

مرحوم طبرسی گوید : او اسماعیل بن ابراهیم است و برخی گفته اند : اسماعیل پیش از پدر خود مرد و او اسماعیل بن حزقیل است .

۸- ربیع بن سعد گوید امام باقر علیه السلام بمن فرمود : ای ربیع ، همانا مرد راست میگوید ، تا خدا او را صدیق در بسیار راستگو ، مینویسد .

۹- امام صادق عليه السلام میفرمود : بنده راست میگوید ، تا آنجا که نزد خدا از راستگویان نوشته میشود و دروغ ، میگوید تا آنجا که نزد خدا از دروغگویان نوشته میشود ، پس چون (بنده اول) راست گوید ، خدای عزوجل فرماید : راست گفت و خوب کرد و چون (بنده دوم) دروغ گوید ، خدای عزوجل فرماید دروغ گفت و بد کاری کرد .

۱۰- امام صادق علیه السلام فرمود : مردم را بغیر زبان (بلکه با کردار) خود به خیر و نیکی کاری دعوت کنید ، مردم باید کوشش در عبادت و راستگویی و پرهیز کاری شما را ببینند .

ابن زباید الصَّیقلُ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ صَدَقَ لِسَانُهُ رَكَعِي عَمَلُهُ فَمَنْ حَسَّتْ نَيْتُهُ زَيْدًا فِي رِزْقِهِ وَمَنْ حَسَّنَ بَرُّهُ بِأَهْلِ بَيْتِهِ مَدَّ لَهُ فِي عُمُرِهِ .

۱۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِي طَالِبٍ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لَا تَنْظُرُوا إِلَى طُولِ رُكُوعِ الرَّجُلِ وَسُجُودِهِ ، فَإِنَّ ذَلِكَ شَيْءٌ اعْتَادَهُ ؛ فَلَوْ تَرَكَهُ اسْتَوْحَشَ لِذَلِكَ وَلَكِنْ أَنْظُرُوا إِلَى صِدْقِ حَدِيثِهِ وَأَدَاءِ أَمَانَتِهِ

(بَابُ الْحَيَاءِ)

- ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْبَادٍ ؛ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبَاعٍ ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّاهِ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْحَيَاءُ مِنَ الْإِيمَانِ وَالْإِيمَانُ فِي الْجَنَّةِ .
- ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ؛ عَنِ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنِ الْحَسَنِ الصَّيقلِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : الْحَيَاءُ وَالْعَفَافُ وَالْعِيْ - أَعْنِي عِيَّ اللِّسَانِ لِأَعْيِ الْقَلْبِ - مِنَ الْإِيمَانِ .
- ۳ (۱۷۷۵) - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ ، عَنْ مُصْعَبِ بْنِ يَزِيدَ ، عَنِ الْعَوَّامِ بْنِ الزُّبَيْرِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ رَقَّ وَجْهَهُ رَقَّ عِلْمُهُ .
- ۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغْبِرَةِ ، عَنْ يَحْيَى أَخِي ذَارِمٍ ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ

- ۱۱ - امام صادق عليه السلام فرمود . هر که زبانش راست شد ، عملش پاک گشت ، پس هر که حسن نیت داشته باشد روزش زیاد شود و هر که با خانواده اش خوشرفتاری کند ، عمرش دراز شود .
- ۱۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : بطول دادن رکوع و سجود مرد ننگرید ، زیرا بان عادت گرفته و اگر ترک کند ، وحشتش گیرد ، ولی براستی گفتار و اداء امانتش بنگرید .

❖ (بَابُ حَيَا) ❖

- ۱ - امام صادق عليه السلام فرمود : حیا از ایمان و ایمان در بهشت است (پس شخص با حیا در بهشت است) .
- ۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : حیا و پاکدامنی و کند زبانی - نه کند دلی - از ایمان باشند . شرح - مقصود از کند زبانی کم گوئی است که از علائم ایمانست ، زیرا پرگو غالباً از دروغ و فیبت و تمهت و أمثال آن بر کنار نمیماند ، ولی کندی دل ، مساوی با جهل و شك است که مذموم و ناپسندیده باشد .
- ۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر کس کم رو باشد ، کم دانش است (زیرا از پرسیدن شرم میکند و مهکلات علمی حل نمیشود) .
- ۴ - امام باقر یا امام صادق علیهما السلام فرمود : حیا و ایمان در یکرشته همدوشند ، و چون یکی

کثیر؛ عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الْحَيَاءُ وَالْإِيمَانُ مَقْرُونَانِ فِي قَرْنٍ فَإِذَا ذَهَبَ أَحَدُهُمَا تَبَعَهُ صَاحِبُهُ .
 ۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ؛ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ يَقُطِيبٍ
 عَنِ الْفَضْلِ بْنِ كَثِيرٍ ؛ عَمَّنْ ذَكَرَهُ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لَا إِيْمَانَ لِمَنْ لَا حَيَاءَ لَهُ .
 ۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؛ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ؛ رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ
 رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : الْحَيَاءُ حَيَاءُ إِنْ : حَيَاءُ عَقْلِ وَحَيَاءُ حُجْمٍ ؛ فَحَيَاءُ الْعَقْلِ ؛ هُوَ الْعِلْمُ وَحَيَاءُ الْحُجْمِ
 هُوَ الْجَهْلُ .

۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ؛ عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ ؛ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ؛ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ
 ابْنِ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي عَلِيٍّ اللَّيْثِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَرْبَعٌ
 مَن كُنَّ فِيهِ وَكَانَ مِنْ قَرْنِهِ إِلَى قَدَمَيْهِ ذُنُوبًا بَدَأَ اللَّهُ حَسَنَاتٍ : الصِّدْقُ وَالْحَيَاءُ وَحُسْنُ
 الْخَلْقِ وَالشُّكْرُ .

(بَابُ الْعَفْوِ)

۱۷۸۰ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَسَّانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي خُطْبَتِهِ : أَلَا خَيْرٌ كُمْ بِحَيْرِ خَلَائِقِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ؟ : الْعَفْوُ
 عَمَّنْ ظَلَمَكَ ، وَتَعَلُّ مَنْ قَطَعَكَ ، وَالْإِحْسَانُ إِلَى مَنْ أَسَاءَ إِلَيْكَ ، وَإِعْطَاءُ مَنْ حَرَمَكَ .

از آندو رفت ، دیگری هم در پی آن درود .

۵ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : ایمان ندارد کسیکه حیا ندارد .

۶ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : حیا دو گونه است : حیا عقل و حیا حماقت ، حیا عقل علم
 است و حیا حماقت نادانی .

۷ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : هر که چهار خصالت داشته باشد و از سرتا پا فرق گناهان
 باشد ، خدا آنها را به حسنات تبدیل کند : راستگویی و حیا و خوش خلقی و سها سگزاری .

شرح - تبدیل گناه به حسنه در آیه شریفه ۷۱ سوره ۲۵ ذکر شده و مفسرین در توجیه و تأویل
 آن بیانات مفصلی دارند .

❖ (بَابُ عَفْوٍ وَكَفْرٍ) ❖

۱ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : بهترین اخلاق دنیا و آخرت را پشما غیر ندم ، گذشتن
 از کسی است که بتو ستم کرده و پیوستن با کسیکه از تو بریده و نیکی با کسیکه بتو بدی کرده و بخشیدن بکسیکه

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ ، عَنْ غُرَّةِ بْنِ دِينَارِ الرَّقِئِيِّ ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّبَّيْعِيِّ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ، أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى حَيْرٍ أَخْلَقَ اللَّهُ نَبِيًّا وَالْآخِرَةَ ؟ تَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ ، وَتَعْطِي مَنْ حَرَمَكَ ، وَتَعْفُو مَنْ ظَلَمَكَ .

۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى بْنِ عُبَيْدٍ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ نُشَيْبِ اللَّفَّائِقِيِّ ، عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ ثَلَاثٌ مِنْ مَكَارِمِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ : تَعْفُو مَنْ ظَلَمَكَ ، وَتَصِلُ مَنْ قَطَعَكَ ، وَتَحْلُمُ إِذَا جَهِلَ عَلَيْكَ .

۴- عَلِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ وَ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ ، جَمْعًا ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ﷺ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ جَمَعَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى الْأَوْلِيْنَ وَالْآخِرِينَ فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ ، ثُمَّ يُنَادِي مُنَادٍ : أَيُّنَ أَهْلِ الْفَضْلِ ؟ قَالَ : فَيَقُومُ عُنُقُ مِنَ النَّاسِ فَنَلْقَاهُمْ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ : وَ مَا كَانَ فَضْلُكُمْ ؟ فَيَقُولُونَ : كُنَّا نَصِلُ مَنْ قَطَعَنَا وَنَعْطِي مَنْ حَرَمَنَا وَنَعْفُو مَنْ ظَلَمَنَا ، قَالَ : فَيَقَالُ لَهُمْ : صَدَقْتُمْ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ .

۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ جَهْمِ بْنِ الْحَكِيمِ الْمَدَائِنِيِّ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ ابْنِ أَبِي زَيْدٍ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : عَلَيْكُمْ بِالْعَفْوِ ، فَإِنَّ الْعَفْوَ

ترا محروم ساخته .

۲ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : شما را به بهترین اخلاق دنیا و آخرت رهبری نکنم ؛ پیوستن بکسی که از تو بریده و بخشیدن بکسی که محروم ساخته و گذشتن از کسی که بنو ستم کرده است .

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : سه چیز از صفات خوب دنیا و آخرتند : گذشتن از کسیکه بنو ستم کرده و پیوست با آنکه از تو بریده و خویشتن داری زمانیکه با تو نادانی کنند .

۴ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : چون روز قیامت شود ، خدای تبارک و تعالی پیشینیان و پسینیان را در یک سرزمین گرد آورد ، سپس یک منادی فریاد کشد : اهل فضل کجایند؟ جماعتی از مردم برخیزند فرشتگان ایشانرا استقبال کنند و گویند : فضل شما چه بوده؟ گویند : ما بکسیکه از ما مبرید میبویستیم وبآنکه ما را محروم میکرد عطا میکردیم و از کسیکه بما ستم مینمود ، درمیگذشتیم ، سپس بانها گویند راست گفتید داخل بهشت شوید .

۵ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : بر شما باد بگذشت ، زیرا گذشت جز عزت بنده را نیفزاید ، از یکدیگر بگذرید تا خدا شما را عزیز کند .

لَا يَزِيدُ الْعَبْدَ إِلَّا عِزًّا أ ، فَتَعَاوَا يُعْرَى كُمْ اللَّهُ .

﴿ ۱۷۸۵ ﴾ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْشَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَاطِ ، عَنْ حُمْرَانَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : النَّدَامَةُ عَلَى الْعَفْوِ أَفْضَلُ وَأَيْسَرُ مِنَ النَّدَامَةِ عَلَى الْعُقُوبَةِ .

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ سَعْدَانَ ، عَنْ مُعَيْبِ قَالَ : كَانَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام فِي خَائِطٍ لَهُ يُصِرُّمْ فَتَنَظَرْتُ إِلَى غُلَامٍ لَهُ قَدْ أَخَذَ كَارَةً مِنْ تَمَرٍ فَرَمَى بِهَا وَرَأَى الْخَائِطَ فَاتَيْتَهُ وَأَخَذْتُهُ وَدَهَبْتُ بِهِ إِلَيْهِ ، فَقُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنِّي وَجَدْتُ هَذَا وَهَذِهِ الْكَارَةَ

فَقَالَ لِلْغُلَامِ : يَا فُلَانُ ، قَالَ : لَبَّيْكَ .

قَالَ : أَتَجُوعُ ؟ قَالَ : لَا يَا سَيِّدِي .

قَالَ : فَتَعْرَى ؟ قَالَ : لَا يَا سَيِّدِي .

قَالَ : فَلَايِي شَيْءٍ أَخَذْتَ هَذِهِ ؟ قَالَ : اشْتَهَيْتُ ذَلِكَ

قَالَ : أَذْهَبَ قَبِي لَكَ وَقَالَ : خَلَّوْا عَنْهُ .

۶ - امام باقر علیه السلام فرمود : پشیمانی از گذشت بهتر و آسانتر است تا پشیمانی از کینفر .
شرح - یعنی اگر شخصی را که بنو ستمی کرده بود بخشیدی و از او درگذشتی ، سپس دانستی که آن گذشت مورد نداشته زیرا آن ستمگر متنبه نگشت و از گذشت خود پشیمان شدی ، این پشیمانی بهتر و آسانتر است از موردیکه ستمگر را مجازات کنی و سپس بفهمی ، اگر از او میگذشتی او را میبخشیدی بهتر بود .

اما بهتر بودن اولی از دومی بجهت همین اخبار و نیز آیات شریفه ایستکه خدا پندالی بعبو و گذشت دستور میدهد و اما آسانتر بودنش برای اینستکه از ستمگر بخشیده میتوان انتقام گرفت ، ولی جبران کینفر بیجا بسی مشکل و دشوار است .

۷ - منتب گوید : موسی بن جعفر عليه السلام در باغ خرمایش بود و شاخه میبرد ، یکی از غلامان حضرت را دیدم دسته می از خوشه های خرما را برداشت و پشت دیوار انداخت ، من رفتم و او را گرفته نزد حضرت بردم و گفتم : قربانت کردم ، من این غلام را دیدم که این خوشه ها را برداشته بود .

حضرت فرمود : فلانی ! غلام گفت : لیبیک ،

فرمود : گرسنه می ؟ گفت نه ، آقای من !

فرمود : برهنه می ؟ گفت : نه ، آقای من !

فرمود : پس چرا این را برداشتی ؟ گفت : این را دلم میخواست .

فرمود : برو ، این خرما هم از تو ، و فرمود او را رها کنیدی .

۸- عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ قَسَّالٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ : مَا لَنَقَتَ فُتْنَانٍ قَطُّ إِلَّا نُصِرَ أَعْظَمُهُمَا عَفْوًا .

۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ قَسَّالٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ ذَرَّارَةَ ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم أُتِيَ بِالْيَهُودِيَّةِ الَّتِي سَمَّيْتُ الشَّاةَ لِلنَّبِيِّ صلی اللہ علیہ وسلم فَقَالَ لَهَا مَا حَمَلْتُكَ عَلَيَّ مَا صَنَعْتِ ؟ فَقَالَتْ : قُلْتُ : إِنْ كَانَ نَبِيًّا لَمْ يَصُرُّهُ وَإِنْ كَانَ مَلِكًا أَرَخَتْ النَّاسَ مِنْهُ قَالَ : فَعَقَّارَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم عَنْهَا .

۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَيْمٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : ثَلَاثٌ لَا يَزِيدُ اللَّهُ بَيْنَ الْمَرْءِ الْمُسْلِمِ إِلَّا عِرًّا : الصَّغْحُ عَمَّنْ ظَلَمَهُ ، وَإِعْطَاءُ مَنْ حَرَمَهُ وَالصِّلَةُ لِمَنْ قَطَعَهُ .

هـ (بَابُ كَظْمِ الْغَيْظِ)

﴿ ۱۷۹۰ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام يَقُولُ : مَا أُجِبْتُ أَنْ لِي بِذِلِّ نَفْسِي حُمْرَ النَّعِيمِ وَمَا تَجَرَّعْتُ جُرْعَةً أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ جُرْعَةِ غَيْظٍ لَا أَكْفِي بِهَا صَاحِبَهَا .

۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ وَعَلِيِّ بْنِ التُّعْمَانِ ، عَنْ عَمَّارِ

۸- حضرت ابو الحسن علیه السلام فرمود : هر دو گروهی که برابر شوند (بهنگام یکدیگر بر خیزند) آنکه گذشتش بیشتر است نصرت باید .

۹- امام باقر علیه السلام فرمود : زن یهودیه‌ئی را که گوشت گوسفند را مسوم کرده بود تا پنهان علی علیه وآله بخورد ، خدمت آنحضرت آوردند . فرمود : چه چیز ترا بر آن کار واداشت ؟ گفت با خود گفتم اگر او پنهان باشد زیانتش نرساند و اگر پادشاه باشد ، مردم را از آن آزار خواهد کرد . پس سول خدا صلی الله علیه وآله از او در گذشت .

۱۰- سه چیز است که خدا بوسیله آنها جزعزت مرد مسلمان را نیفزاید : گذشت از کسیکه باو ستم کرده و بخشیدن بآنکه محرومش ساخته و پیوست بآنکه از او بریده است .

هـ (بَابُ فِرْوِخُورْدَنِ خُشْمِ)

۱- علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : دوست ندارم که بجای نرم خوئی و فروتنی ، شتران سرخ مو داشته باشم (یعنی چنین صفت حمیده‌ئی را با مال دنیا عوض نمیکنم و هر گز راضی نمیشوم که خشن و تند خوباشم و در برابر بهترین چارپایان و زیور دنیا را داشته باشم) و هیچ جرعه‌ئی نتوشیدم که آنرا دوست نر داشته باشم از جرعه خشمیکه طرف را بدان کیفر ندم

۲- امام صادق علیه السلام فرمود : نیکو جرعه‌ایست خشم برای کسی که بر آن صبر کند ، زیرا

ابن مروان، ع. ح. ح. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: يَغْمُ الْجُرْعَةُ الْغَيْظُ لِمَنْ صَبَرَ عَلَيْهَا، فَإِنَّ عَظِيمَ
الْأَجْرِ لِمَنْ عَظِيمَ الْبَلَاءِ وَمَا أَحَبَّ اللَّهُ قَوْمًا إِلَّا ابْتَلَاهُمْ.

۳ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ التُّعْمَانِ ، وَتَحَدَّثَ بِنِيسَانَ ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام قَالَ : اصْبِرْ عَلَى أَعْدَاءِ النَّيِّمِ ، فَإِنَّكَ لَنْ تُكَافِيَ مَنْ عَصَى اللَّهَ فَبِكَ يَأْفُضَلُ مَنْ أَنْ تُطِيعَ اللَّهَ فِيهِ .

۴ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ نِيسَانَ ، عَنْ ثَابِتِ مَوْلَى آلِ حَرْبِزِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ كَظُمَ الْغَيْظُ
عَنِ الْعُدُوِّ فِي دَوْلَاتِهِمْ تَقِيَّةً حَرَمَ لِمَنْ أَخَذَ بِهِ وَتَحَرَّ زَمَانَ التَّمْرِ مِنَ الْبَلَاءِ فِي الدُّنْيَا وَمَمَانَةً لِأَعْدَائِهِ
فِي دَوْلَاتِهِمْ وَمَمَانَتُهُمْ فِي غَيْرِ تَقِيَّةٍ تَرَكُوا أَمْرَ اللَّهِ فَجَامِلُوا النَّاسَ يُسْمِنُ ذَلِكَ لَكُمْ عِنْدَهُمْ وَلَا تَعَادُواهُمْ
فَتَحِيلُوهُمْ عَلَى رِقَابِكُمْ فَتَدَلُّوا .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ حُصَيْنِ السَّكُونِيِّ قَالَ : قَالَ

أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَا مِنْ عَبْتٍ كَظُمَ غَيْظًا إِلَّا زَادَهُ اللَّهُ عَزًّا وَجَلَّ عَزًّا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ؛ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ
عَزَّ وَجَلَّ : « وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالنَّافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ » وَأَنَابَهُ اللَّهُ مَكَانَ
عَيْطِهِ ذَلِكَ .

﴿ ۱۷۹۵ ﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ
عَمِيرَةَ قَالَ : حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ كَظُمَ غَيْظًا وَلَوْ شَاءَ أَنْ يُمَضِّبَهُ أَمْعَاءُ ،

پادشای بزرگ در برابر بلای بزرگست ، و خدا مردمی را که دوست دارد ، گرفتارشان سازد .

۳ - موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: در برابر دشمنان نعمت (یعنی حسودان) سبر کن ، زیرا کسی
که نسبت به تو خدا را نافرمانی کرده ، هرگز نتوانی بهتر از اطاعت خدا نسبت به او تلافی کنی .

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : فرو خوردن خشم از دشمن در زمان دولت و اقتدار آنها ، تقیه
و احتیاطی است برای کسیکه دوراندیشی کند ، و بمرض بلای دنیا در نیاید ، و مخاصمه نمودن و دشنام دادن
دشمنان در زمان اقتدار آنها بدون مراعات تقیه ، ترک دستور خداست ، پس با مردم مدارا کنید تا عمل شما
نزد آنها بزرگ و فربه شود [از شما به نیکی یاد کنند] و با آنها دشمنی نکنید که برگردن خود سوارشان
کنید و خوار و زبون گردید .

۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : هیچ بنده‌ای خشمی فرو نبرد ، جز آنکه خدای عزوجل عزت
اورا در دنیا و آخرت بیفزاید ، و همانا خدای عزوجل فرماید : « و آنها که خشم خود فرو خورند و از
مردم بگذرند ، و خدا نیکوکاران را دوست دارد ، ۱۲۸ سوره ۳ ، و خدا او را بجای فرو خوردن خشمش
این پادشاه دهد (یعنی او را دوست دارد) .

۶ - امام صادق علیه السلام میفرمود : هر که خشمی را فرو خورد که بتواند آن را اعمال کند (و از

أَمَلًا اللَّهُ قَلْبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ رِضَاءً .

۷ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَصَّالٍ ، عَنْ غَالِبِ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُنْذِرٍ ، عَنِ الْوَصَّافِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَنْ كَظَمَ غَيْظًا وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى إِمضَائِهِ حَسَا اللَّهُ قَلْبَهُ أَمَنًا وَإِيمَانًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

۸ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْوَشَّاءِ ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ أَبِي اسَامَةَ زَيْدِ الشَّحَامِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي : يَا زَيْدُ اصْبِرْ عَلَيَّ أَعْدَاءَ النِّعَمِ ، فَإِنَّكَ لَنْ تُكَافِيَ مَنْ عَصَى اللَّهَ فَبَكَ بِأَفْضَلٍ مِنْ أَنْ تُطِيعَ اللَّهَ فِيهِ : يَا زَيْدُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى الْإِسْلَامَ وَأَخْتَارَهُ ؛ فَأَحْسِنُوا صُحْبَتَهُ بِالسَّخَاءِ وَحُسْنِ الْخُلُقِ .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ شَاعٍ السَّابِرِيِّ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مِنْ أَحَبِّ السَّبِيلِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ جُرْعَةُ عَيْظٍ تَرُدُّهَا جِلْمٌ وَجُرْعَةُ مُصْبِيَةٍ تَرُدُّهَا صَبْرٌ .

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ رَبِيعٍ ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي أَبِي : يَا بَنِيَّ مَا مِنْ شَيْءٍ أَقْرَبُ لِعَيْنِ أَبِيكَ مِنْ جُرْعَةِ عَيْظٍ عَاقِبَتُهَا صَبْرٌ وَمَا مِنْ شَيْءٍ يَسُرُّ نَفْسِي أَنْ لِي بِذَلِكِ نَفْسِي حُمْرَ النَّعِيمِ .

طرف خود انتقام بگیرد) ، خدا روز قیامت دلش را از رضای خود پر کند .

۷ - امام باقر علیه السلام فرمود : هر که غمی را فرو خورد که بتواند آنرا اصال کند ، خدا روز قیامت دلش را از ایمانی و ایمان پر کند .

۸ - زید شحام گوید : امام صادق علیه السلام بمن فرمود : ای زید در برابر دشمنان نعمتها صبر کن ، زیرا کسیرا که درباره تو خدا را نافرمانی کرده ، بهتر از اینکه خدا را در باره او فرمان بری ، جبران نخواهی کرد . ای زید ! خدا دین اسلام را بر گزید و انتخاب فرمود : پس با سخاوت و خوش خلقی با او نیکو معاشرت کنید .

شرح - انسان با هر کس رفاقت و آمیزش دارد ، هر چه بیشتر طبق میل و خواسته او رفتار کند ، رفاقت و دوستی آنها محکم تر و پایدارتر میگردد ، امام صادق علیه السلام میفرماید : خدایتعالی دین اسلام را برای مصاحبت و همدستی شما انتخاب فرمود ، و آنچه او را خوش آید و طبق میلش میباشد ، سخاوت و خوش خلقی است ، ایندو صفت را داشته باشید تا دوستی شما با اسلام محکم و پایدار شود .

۹ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : دوستترین راه بنده بسوی خدای عزوجل نوشیدن دو جرعه است ۱ - جرعه خشمیکه با خویشتن داری ردش کند . ۲ - جرعه مصیبتی که با صبرش برگرداند .

۱۰ - امام باقر علیه السلام فرمود : پددم بمن فرمود : چیزی مانند جرعه خشمیکه بصبر پایان پذیرد ، چشم پدرت را روشن نکند ، و چیزی شادم نکند که در عوض فروتیم ، برایم شتران سرخ باشد

۱۸۰۰-۱۸۰۱ ع. ۱۸۰۰-۱۸۰۱: عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : اصْبِرُوا عَلَى أَعْدَائِهِ التَّيَمِّ فَإِنَّكَ لَنْ تُكَافِيَ مَنْ عَصَى اللَّهَ فَبِكَ يَأْفُضَلُ مِنْ أَنْ تُطِيعَ اللَّهَ فِيهِ .

۱۲ - عَنْهُ ، عَنِ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ خَلَادٍ ، عَنِ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ : قَالَ : مَا أُحِبُّ أَنْ لِي بِدَلِّ نَفْسِي حُمْرَ التَّمَمِ وَمَا تَجَرَّعْتُ مِنْ جُرْعَةٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ جُرْعَةٍ غَبِطُ لَأَكْفِي بِهَا صَاحِبَهَا .

۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنْ مُنَسَّى الْحَنَاطِ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَا مِنْ جُرْعَةٍ يَتَجَرَّعُهَا الْعَبْدُ أَحَبُّ إِلَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ جُرْعَةٍ غَبِطُ يَتَجَرَّعُهَا عِنْدَ تَرَدُّدِهَا فِي قَلْبِهِ ، إِمَّا يَصْبِرُ وَإِمَّا يَحِلْمُ .

(بَابُ الْحِلْمِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : سَمِعْتُ الرَّضَا عليه السلام يَقُولُ : لَا يَكُونُ الرَّجُلُ جُلُ غَائِدًا حَتَّى يَكُونَ حَلِيمًا ؛ وَإِنَّ الرَّجُلَ كَانَ إِذَا تَعَمَّدَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ لَمْ يُعَدَّ غَائِدًا حَتَّى يَصْمَتَ قَبْلَ ذَلِكَ عَشْرِينَ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ قَالَ : الْمُؤْمِنُ خَلَطَ عَمَلَهُ بِالْحِلْمِ ، يَجْلِسُ لِيَعْلَمَ ، وَ يَنْطِقُ لِيَقْفَمَ ، لَا يُحَدِّثُ أَمَانَتَهُ الْأَصْدِقَاءَ ،

(بشماره ۱۷۹۰ رجوع شود) .

۱۱ - امام صادق فرمود : در برابر دشمنان نعمتها سبر کنید ، زیرا آنکس را که در باره تو خدا را نافرمانی کرده بهتر از اینکه درباره او خدا را اطاعت کنی ، پاداش نخواستی داد .

۱۲ - علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود : دوست ندارم که در برابر خواری نفسم شتران سرخ مو داشته باشم ، و جرعه می محبوبتر از جرعه خشمیکه صاحبش را مجازات نکنم ننوشیدم .

۱۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : هیچ جرعه می بنده نتوشد که نزد خدای عزوجل محبوبتر باشد از جرعه خشمی که ، هنگام گردش در دل بنوشد ، بوسیله سبر یا خویشتن داری .

شرح - مراد از گردش جرعه در دل ، هیجان و جوشی است که برای خشمگین دست میدهد و فکر میکند آیا مجازات کنم یا درگذرم .

(بَابُ حِلْمِ وَخَوِیْشْتَنِ دَارِی)

۱ - امام رضا علیه السلام میفرمود : مرد عابد نباشد ، جز آنکه خویشتن دار باشد ، و چون مردی در بنی اسرائیل خود را بعبادت و امید داشت ، تا پیش از آن ده سال خاموشی نمیگزید ، عابد محسوب نمیشد .

وَلَا يَكْتُمُ شَهَادَتَهُ الْأَعْدَاءُ وَلَا يَفْعَلُ شَيْئًا مِنَ الْحَقِّ رِيَاءً وَلَا يَتْرُكُهُ حَيَاةً ، إِنَّ رُكْبَتِي خَافَ مِمَّا يَقُولُونَ
وَاسْتَفْعَرَ اللَّهُ مِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ، لَا يَتْرُكُهُ قَوْلٌ مِنْ جَهْلِهِ وَيَخْشَى إِحْصَاءَ مَا قَدَّ عَوَّلَهُ .

۱۸۰۵) عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ؛ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ؛ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ زُرَّازَةَ
عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام يَقُولُ : إِنَّهُ لَيَمُوجِسِي الرَّجُلَ أَنْ يَدْرُكَهُ
جِلْمُهُ عِنْدَ غَضَبِهِ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ
عَنْ جَابِرٍ ؛ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الْحَيَّيَّ الْحَلِيمَ .

۵ - عَنْهُ ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَفْصِ الْعُوسِيِّ الْكُوفِيِّ ، رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
وَاللَّهِ : مَا عَزَّ اللَّهُ بِجَهْلٍ قَطُّ وَلَا أَدَلَّ بِجِلْمٍ قَطُّ .

۶ - عَنْهُ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : كَفَى بِالْجِلْمِ نَاصِرًا ، وَ
قَالَ : إِذَا لَمْ تَكُنْ جَلِيمًا فَتَحَلَّمْ .

۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْحَجَّالِ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ أَبِي

۲ - ابو حمزه گوید: مؤمن عملش را با خویشتن داری آمیخته است. مینشیند تا پیامود (بجلسی
میرود که چیزی پیامود) میگوید تا بفهمد، (برای فهمیدن سؤال میکند، نه برای اظهار فضل) امانتی
که نزدش هست بدوستانش خبر نمیدهد. (تا چه رسد بدشمنان) وشهادت خود را ازدشمنانش پنهان نمیکند
(بفتح دشمنانش گواهی میدهد تا چه رسد بدشمنان) و هیچ امر حق را بقصد خود نمایی انجام ندهد و
از روی شرمساری ترک نکند، اگر او را بستانند، از گفتار آنها بترسد و نسبت بآنها نمیدانند،
از خدا آمرزش خواهد، گفتار کسی که او را نشناخته ضرورش نکند و از آمارگردار خود (توبه خدایتمندانه)
در هراس است.

۳ - علی بن الحسین علیهما السلام میفرمود: من خوشم میآید از مردی که هنگام غضب بردباری
او را دد بدهد.

۴ - امام باقر عليه السلام فرمود: خدای عزوجل شخص با حیای خویشتن دار را دوست دارد.

۵ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود: خدا هیچگاه کسی را بسبب جهل عزیز نساخته و بسبب
بردباری ذلیل نداشته است.

۶ - امام صادق علیه السلام فرمود: بردباری برای یاری (مرد بردبار) کافی است. و فرمود:

اگر بردبار نیستی خود را به بردباری وادار.

۷ - امام صادق علیه السلام یکی از غلامانش را پی کاری فرستاد، اود بر کرد، امام بدنیالش رفت

عائِشَةُ قَالَ : بَعَثَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ غُلَامًا لَهُ فِي حَاجَةٍ قَاطِبًا ، فَخَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ عَلَى أَثَرِهِ لَمَّا أَتَى ، فَوَجَدَهُ نَائِمًا ، فَجَلَسَ عِنْدَ رَأْسِهِ يُرَوِّحُهُ حَتَّى أَتَتْهُ ، فَلَمَّا تَنَبَّهَ قَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ : يَا فَلَانُ وَاللَّهِ مَا ذَلِكَ لَكَ ، تَنَامُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ، لَكَ اللَّيْلُ وَلَنَا يَمِنُكَ النَّهَارُ

﴿ ۱۸۱۰ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ التَّعْمَانِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَيْمِرٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : إِنْ اللَّهُ يُحِبُّ الْعَجِيَّ الْحَلِيمَ الْعَفِيفَ الْمُتَعَفِّفَ

۹- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ عَلَامِرٍ ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُسَلِّيِّ ، عَنْ أَبِي مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَمْرَانَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : إِذَا وَقَعَ بَيْنَ رَجُلَيْنِ مُنَارَعَةٌ نَزَلَ مَلَكَانِ يَقُولَانِ لِلسَّفِيهِ مِنْهُمَا : قُلْتُ وَ قُلْتُ وَ أَنْتَ أَهْلٌ لِمَا قُلْتَ ، سَنَجُزِي بِمَا قُلْتَ وَيَقُولَانِ لِلْحَلِيمِ مِنْهُمَا : صَبْرَتْ وَ حَلَمْتَ سَيَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ إِنْ أَتَمَمْتَ ذَلِكَ ؛ قَالَ : فَإِنْ رَدَّ الْحَلِيمُ عَلَيْهِ ارْتَفَعَ الْمَلَكَانِ .

(بَابُ)

﴿ الصَّمْتُ وَحِفْظُ اللِّسَانِ ﴾

۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ قَالَ : قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا ﷺ : مِنْ عِلَامَاتِ الْعِفَّةِ الْحِلْمُ وَالْعِلْمُ وَالصَّمْتُ ؛ إِنْ الصَّمْتُ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْحِكْمَةِ إِنْ الصَّمْتُ يَكْسِبُ الْمَحَبَّةَ إِنَّهُ دَلِيلٌ عَلَى كُلِّ حَيْرٍ .

دید خوابیده است ، بالای سرش نشست و پادش میزد تا بیدارشده ، امام صادق علیه السلام باو فرمود : فلانی بخدا تو این حق را نداری که شب و روز هر دو بهوایی . سبت برای خود و روزت از آن ماست .

۸- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : خدا شخص باحیای خویشترن دار ، پاکدامن ، با مناعت را (که از مردم سؤال نمیکند) دوست دارد .

۹- امام صادق علیه السلام فرمود : چون میان دو نفر نزاعی در گیرد ، دو فرشته فرود آیند و بآنکس فیه و بیخبر دست گویند : هر چه خواستی گفتم ، خودت لایق آنچه گفتمی هستی ، و کیفر گفتار ترا خواهی دید . و به بردبار گویند : سبر کردی و حلم نمودی ، اگر حلمت را بی پایان رسانی ، خدا ترا میآمرزد ، سپس فرمود : ولی اگر شخص بردبار جواب او را پس دهد ، آندو فرشته بالا روند .

﴿ بَابُ ﴾

﴿ خَامُوشِي وَ تَكْهَدَارِي زَبَانِ ﴾

۱- از نشانه های قناعت بردباری و علم و خاموشی است ، همانا خاموشی یکی از درهای حکمت است ، همانا خاموشی محبت میآورد و راهنمای هرامر خیری میباشد . (زیرا انسان با تفکر بهر خیری میرسد و خاموشی موجب و مزید تفکر است) .

۲ - عَنْهُ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّمَا شِيعَتُنَا الْخُرُسُ .

۳ - عَنْهُ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي عَلِيٍّ الْجَوَّانِيِّ ، قَالَ : شَهِدْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَهُوَ يَقُولُ لِمَوْلَى لَهُ يُقَالُ لَهُ سَالِمٌ - وَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى شَفْتَيْهِ وَقَالَ : - يَا سَالِمُ احْفَظْ لِسَانَكَ تَسْلِمٌ وَلَا تَحْمِلِ النَّاسَ عَلَى رِقَابِنَا .

﴿ ۱۸۱۵ ﴾ - عَنْهُ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى قَالَ : حَضَرْتُ أَبَا الْحَسَنِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ قَالَ لَهُ رَجُلٌ : أَوْصِنِي فَقَالَ لَهُ : احْفَظْ لِسَانَكَ تَعْرًا وَلَا تَمَكِّنِ النَّاسَ مِنْ فَيْدِكَ فَتُذِلَّ رِقَبَتُكَ .

۵ - عَنْهُ ، عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ أَبِي مَسْرُوقٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِرَجُلٍ أَنَّهُ : الْأَذْلَكُ عَلَى أَمْرِ يُدْخِلُكَ اللَّهُ بِهِ الْجَنَّةَ ؟ قَالَ : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : أَنْ يَلِ وَمَا أَنْالَكَ اللَّهُ ، قَالَ : فَإِنْ كُنْتُ أَحْوَجَ مِمَّنْ أَنْبَلُهُ ؟ قَالَ : فَانْصُرِ الْمَظْلُومَ ، قَالَ : وَإِنْ كُنْتُ أضعفَ مِمَّنْ أَنْصَرُهُ ؟ قَالَ : فَاصْصَعْ لِلْأَخْرَقِ - يَعْنِي أَشْرَعَكَ - قَالَ : فَإِنْ كُنْتُ أَخْرَقَ مِمَّنْ اصْصَعُ لَهُ ، قَالَ : فَاصْصَعْ لِسَانَكَ إِلَّا مِنْ خَيْرٍ ، أَمَا يَسْرُرُكَ أَنْ تَكُونَ فِيمَكَ حَصَلَةٌ مِنْ هَذِهِ الْخِصَالِ تَجُرُّكَ إِلَى الْجَنَّةِ .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ : يَا بُنَيَّ إِنْ كُنْتَ زَعَمْتَ أَنَّ الْكَلَامَ مِنْ فَضِيَّةٍ ، فَإِنَّ

۲ - امام باقر علیه السلام فرمود : شیعیان ما می‌زبانند (کم کوی و گزیده گویند) .

۳ - ابو علی جوانی گوید : امام صادق علیه السلام را دیدم انکشت بالای لبهای شریفش گذاشته و بنلامش سالم میفرماید : ای سالم زبانت را نگه‌دار تا سالم بمانی و مردم را بر دوش ما سوار مکن (یعنی از فضائل و مناقب ما آنچه خلاف نقیه است ب مردم مگو تا بر ما بشوند) .

۴ - مردی به حضرت ابوالحسن علیه السلام عرض کرد : مراسم فارسی نما ، فرمود : زبانت را نگه‌دار تا عزیز باشی و افسار خود را بدست مردم مده که خوار و زیبون شوی .

۵ - رسول خدا صلی الله علیه وآله ب مردمی که خدمتش آمد ، فرمود : نمیخواهی ترا ب امری راهنمایی کنم که خدا بسبب آن بهشت برد ؟ عرض کرد : چرا یا رسول الله ! فرمود از آنچه خدا بتو داده بده ، عرض کرد : اگر خودم از آنکه باو دهم نیازمند تر باشم چکنم ؟ فرمود : مظلوم را یاری کن ، عرض کرد : اگر خودم از آنکه یاریش کنم ناتوان تر باشم چکنم ؟ فرمود : کاری برای نادان کن - یعنی نادان را راهنمایی کن ، عرض کرد : اگر خودم نادانتر از او بودم چکنم ؟ فرمود : زبانت را جز از خیر خاموش دار . آیا شادمان نیستی که یکی از این خصال داشته باشی که ترا بهشت برد .

۶ - امام صادق علیه السلام فرمود : لقمان به پسرش گفت : پسر جان اگر خیال کنی سخن از نقره

السُّكُوتَ مِنْ ذَهَبٍ .

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنِ الْحَلْبِيِّ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : أَمْسِكْ لِسَانَكَ . فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ تَصَدَّقُ بِهَا عَلَى نَفْسِكَ ، ثُمَّ قَالَ : وَلَا يَعْرِفُ عَبْدٌ حَقِيقَةَ

الْإِيمَانِ حَتَّى يَحْزَنَ مِنْ لِسَانِهِ .

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ وَ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ ، جَمِعَهُمَا ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلْبِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «الْمُتَرِّ إِلَى الَّذِينَ قَبْلَ لَهُمْ كَفَرُوا أَيَّدِيكُمْ» قَالَ : يَشِي كَفَرُوا أَلَيْسَ بِنُكْرٍ .

۱۸۳۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنِ الْحَلْبِيِّ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : نَجَاةُ الْمُؤْمِنِ [فِي] حِفْظِ لِسَانِهِ .

۱ - يُونُسُ ، عَنْ مُنْتَسَى ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ ﷺ يَقُولُ : كَانَ أَبُو ذَرٍّ - رَحِمَهُ اللَّهُ - يَقُولُ : يَا مُنْتَسَى الْعِلْمُ إِنْ هَذَا اللِّسَانَ مِفْتَاحَ خَيْرٍ وَمِفْتَاحَ شَرٍّ ؛ فَاحْتَمِ عَلَى لِسَانِكَ كَمَا تَحْتَمِ عَلَى ذَهَبِكَ وَوَرَقِكَ .

۱۱ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْخَشَابِ ، عَنِ ابْنِ بَقَّاجٍ ، عَنِ مُعَاذِ بْنِ ثَابِتٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْجٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : كَانَ الْمَسِيحُ ﷺ يَقُولُ : لَا تَكْثِرُوا الْكَلَامَ فِي غَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ ، فَإِنَّ الذِّهْنَ يَكْثُرُونَ الْكَلَامَ فِي غَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ قَاسِيَةً قُلُوبَهُمْ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ .

۱۲ - عَبْدُ اللَّهِ بْنُ أَحْصَانِيَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ عَمَّنْ

است ، بدانکه خاموشی از طلا است .

۷ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : زبانت را نگهدار ، زیرا نگهداری زبان صدقه است که بخود میدهی (چون خاموشی ترا از بلا نگهدارد) سپس فرمود : هیچ بنده ای حقیقت ایمانرا نشناسد ، تا برخی از زبانش را نگهدارد (و تنها آنچه را بسود دنیا با آخرتش باشد رها کند و بگوید) .

۸ - امام صادق علیه السلام در باره قول خدای عزوجل : «مکر کسانی که با آنها گفته شد دستهای خود را نگهدارید ، ندیدی ، ۷۷ -سوره ۴ ، فرمود : یعنی زبان خود را نگهدارید .

۹ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : نجات مؤمن در نگهداشتن زبانش باشد .

۱۰ - ابوبصیر گوید : شنیدم امام باقر علیه السلام فرمود : ابوذر - رحمه الله - میگفت ای دانش جو همانا این زبان کلید خیر و کلید شر است ، پس همچنانکه بر طلا و نقره ذات مهریزی ، بر زبانت هم مهر بزن .

۱۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : حضرت عیسی علیه السلام میفرمود : بجز ذکر خدا سخن بسیار نکوئید ، زیرا کسانی که بجز ذکر خدا سخن بسیار گویند ، دلهاشان سخت است و نمیدانند .

۱۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : روزی نیست جز آنکه هر عضوی از اعضاء تن در برابر زبان

ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ يَوْمٍ إِلَّا وَكُلُّ عَضُو مِنْ أَعْضَاءِ الْجَسَدِ يُكْفَرُ اللِّسَانَ يَقُولُ : نَسَدْتُكَ اللَّهُ أَنْ نَعَذَّبَ فِيكَ .

۱۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِهْرَمِ الْأَسَدِيِّ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ : إِنَّ لِسَانَ ابْنِ آدَمَ يُشْرِفُ عَلَى جَمِيعِ جَوَارِحِهِ كُلِّ صَبَاحٍ فَيَقُولُ : كَيْفَ أَصْبَحْتُمْ ؟ فَيَقُولُونَ : بِحَيْرٍ إِنْ تَرَكْنَا ، وَيَقُولُونَ : اللَّهُ اللَّهُ فِينَا وَ يُنَاشِدُونَهُ وَيَقُولُونَ : إِنَّمَا نُنَابُ وَ نَعَاقِبُ بِكَ .

﴿۱۸۳۵﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شَاذَانَ ، جَمِيعاً ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ قَيْسِ أَبِي إِسْمَاعِيلَ - وَ ذَكَرَ أَنَّهُ لِأَبَسَ بِهِ مِنْ أَصْحَابِنَا - رَفَعَهُ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي فَقَالَ : اخْفِظْ لِسَانَكَ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي قَالَ : اخْفِظْ لِسَانَكَ ، وَبِحَتِّكَ وَهَلْ يَكْبُ النَّاسُ عَلَى مَنَاحِرِهِمْ فِي النَّارِ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ .

۱۵ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْرَعِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَمَّنْ رَوَاهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ لَمْ يَحْسِبْ كَلَامَهُ مِنْ عَمَلِهِ كَثُرَتْ خَطَايَاهُ وَ حَضَرَ عَذَابُهُ .

۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : يُعَذَّبُ اللَّهُ اللِّسَانَ بِعَذَابٍ لَا يُعَذَّبُ بِهِ شَيْئاً مِنَ الْجَوَارِحِ فَيَقُولُ : أَيُّ رَبِّ

فروتنی کنند و بگویند : ترا بخدا مبادا بسبب تو عذاب بینیم .

۱۳ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : در هر بامداد زبان آدمیزاد بر تمام اعضایش مشرف شود و گوید : چگونه هستید؟ گویند : اگر تو ما را رها کنی خوبیم و میگویند : خدا را خدا را نسبت بما بیاد آور و سوگندش دهند و گویند ما بسبب تو ثواب و عقاب بینیم .

۱۴ - مردی خدمت پیغمبر صلی الله علیه وآله آمد و عرض کرد : یا رسول الله ! مرا سفارشی کن ، فرمود : زبانت را نگهدار . گفت : یا رسول الله ! مرا سفارشی کن فرمود : زبانت را نگهدار . وای بر تو ! آیا مردم را جز درو شده‌های زبانشان برو در آتش اندازد .

۱۵ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : کسیکه سخنش را از عملش نشمارد ، خطاهایش زیاد شود و عذابش فرا رسد .

۱۶ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : خدا زبان را عذابی کند که هیچیک از اعضاها را آن عذاب نکرده باشد ، زبان گوید : پروردگارا مرا عذابی نمودی که چیزی دیگر را چنان عذاب ننمودی ، باو گفته

عَدَّ بَنِي بَعْدَابٍ لَمْ تَعْدِبْ بِهِ شَيْئًا ، فَيَقَالُ لَهُ : حَرَجَتْ مِنْكَ كَلِمَةٌ فَلَفَّتْ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا فَصَفِكَ بِهَا الدَّمُ الْحَرَامُ وَانْتَهَبَ بِهَا الْمَالُ الْحَرَامُ وَانْتَهَكَ بِهَا الْفَرْجَ الْحَرَامَ ، وَعَرَّيْتُ [وَجَلَلِي] لِأَعْدَابِكَ بَعْدَابٍ لَا أَعْدِبُ بِهِ شَيْئًا مِنْ جَوَارِحِكَ .

۱۷ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : إِنْ كَانَ فِي شَيْءٍ شَوْمٌ فَفِي اللَّسَانِ :

۱۸ - هِدَاةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا : عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْدٍ ؛ وَالْحُسَيْنِ بْنِ عُجَيْبٍ ؛ عَنْ مُعَلَّى بْنِ عُجَيْبٍ ؛ جَمِيعًا :

عَنِ الرَّوَّاهِ قَالَ : سَمِعْتُ الرَّضَاءَ يَقُولُ : كَانَ الرَّجُلُ جُلَّ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذَا أَرَادَ الْعِبَادَةَ صَمَتَ قَبْلَ ذَلِكَ عَشْرِينَ .

﴿ ۱۸۳۰ ﴾ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُجَيْبٍ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنِ الْفَيْفَارِيِّ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ رَأَى مَوْضِعَ كَلَامِهِ مِنْ عَمَلِهِ وَقَرَّ كَلَامُهُ إِلَّا فِيمَا يَعْتَبُهُ .

۲۰ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ ، عَنْ عَمَّانَ بْنِ عَبْسَى ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُوسُفَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ : قَالَ : فِي حِكْمَةِ آلِ دَاوُدَ : عَلَى الْعَاقِلِ أَنْ يَكُونَ عَازِفًا بِرَمَانِهِ ، مُضِلًّا عَلَى شَأْنِهِ . حَافِظًا لِللسَانَةِ .

۲۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ رَبَاطٍ ، عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ : لَا يَزَالُ الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ يَكْتُبُ مُحْسِنًا مَا دَامَ سَاكِنًا ، فَإِذَا تَكَلَّمَ كَتَبَ مُحْسِنًا أَوْ مُسِيئًا .

شود تو یک جمله گفتی که بمشارق و مغارب زمین رسید و بوسیله آن خون محترم ریخته شد و مال محترم غارت شد و فرج محترم دیده شد ، بمرت و جلالم سوگند ترا عذایی کنم که هیچیک از اعضا: دیگر را آنگونه عذاب نکرده باشم .

۱۷ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : اگر در چیزی نحسی باشد در زبانست .

۱۸ - امام رضا علیه السلام میفرمود : هر گاه مردی از بنی اسرائیل میخواست عبادت کند ، ده سال پیش از آن خاموش میگزید . (یعنی سخن بیهوده نمیگفت و فکر خود را متوجه علوم و معارف دینی مینمود و سپس بتعلیم و هدایت خلق میپرداخت) .

۱۹ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هر که محل سخنش را از کردارش ببیند (یعنی سخنش را از کردارش بشمارد و آنرا بیشتر از هر کارش داند) سخن گفتنش کم شود ، مگر در باره آنچه برایش سودمند باشد .

۲۰ - امام صادق علیه السلام فرمود : در حکمت آل داود (کتاب زبور) است که : بر عاقل لازمست که بوضع زمان خود آشنا باشد ، سرگرم کار خود بوده ، زبانش را حفظ کند .

۲۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : بنده مؤمن تا زمانیکه خاموش باشد ، نیکوکار نوشته میشود .

• (بَابُ الْمُدَاوَاةِ) •

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : ثَلَاثٌ مَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ لَمْ يَتَمَّ لَهُ عَمَلٌ : وَرَعَ يَحْجِرُهُ عَنْ مَعَاصِي اللَّهِ وَخَلَقَ يُدَارِي بِهِ النَّاسَ وَحَلِمَ يَرُدُّ بِهِ جَهْلَ الْجَاهِلِ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ : سَمِعْتُ جَعْفَرَ عليه السلام يَقُولُ : جَاءَ جَبْرَائِيلُ عليه السلام إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ رَبُّكَ يَقْرَأُكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ لَكَ : ذَا رِخْلَيْكَ .

۳ (۱۸۳۵) - عَنْهُ عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنِ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ حَبِيبِ السَّجِسْتَانِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : فِي التَّوَاذِيعِ مَكْتُوبٌ - فِيمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مُوسَى بْنُ عِمْرَانَ عليه السلام : - يَا مُوسَى كُنْ مَكْتُومٌ سِرِّي فِي سِرِّ رَيْكَ وَأُظْهِرْ فِي عِلَانِيَتِكَ الْمُدَاوَاةَ عَنِّي لِعَدُوِّي وَعَدُوِّيكَ مِنْ خَلْقِي وَلَا تَسْتَسِيبْ لِي عِنْدَهُمْ بِأُظْهَارِ مَكْتُومِ سِرِّي فَتَشْرَكَ عَدُوِّيكَ وَعَدُوِّي فِي سِتِّي .

۴ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيْعٍ ، عَنْ حَمْرَةَ بْنِ بَزِيْعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَمْرُنِي رَبِّي بِمُدَاوَاةِ النَّاسِ كَمَا أَمْرُنِي بِإِدَاءِ الْقَرَائِضِ .

و چون سخن گوید : نیکوکار باید کردار نوشته شود .

• (بَابُ مَدَارَا وَسَا كَارِي) •

۱ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : سه چیز است که هر که نداشته باشد، هیچ کارش تمام نیست : پرهیزگاری که او را از نافرمانی خدا باز دارد ، و خلقی که بسبب آن با مردم بسازد و بردباری که نادانی نادان را با آن رد کند .

۲ - امام صادق عليه السلام میفرمود : جبرئیل عليه السلام نزد پیغمبر صلی الله علیه وآله آمد و عرض کرد : ای محمد پروردگارت سلام میسازد و میگوید : با مخلوق مدارا کن .

۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : در تورات نوشته است ، از جمله مناجات خدای عزوجل با موسی بن همران عليه السلام این بود که : ای موسی ! راز پنهان مرا در باطن خویش پوشیده دار ، و در آشکارت سازگاری با دشمن من و دشمن خود را از جانب من اظهار کن و با اظهار راز پنهان سبب دشنام دادن آنها بمن مشو تا در دشنام دادن من شریک دشمن خود و دشمن من گردی .

۴ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : پروردگام مرا بسازگاری با مردم امر فرمود . چنانکه بانجام واجبات امر فرمود .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْعَدَةَ بِنِ صَدَقَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مُدَارَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْإِيمَانِ وَالرِّفْقُ بِهِمْ نِصْفُ الْعَيْشِ .
 ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : خَالِطُوا الْأَبْرَارَ سِرًّا وَخَالِطُوا الْعُجَّارَ جَهْرًا وَلَا تَمِيلُوا عَلَيْهِمْ فَيَظْلِمُواكُمْ ، فَإِنَّهُ سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لَا يَنْجُو فِيهِ مِنْ ذَوِي الدِّينِ إِلَّا مَنْ ظَنُّوا أَنَّهُ أَبْلَهُ وَصَبَّرَ نَفْسَهُ عَلَى أَنْ يُقَالَ [لَهُ] إِنَّهُ أَبْلَهُ لِأَعْقَلِ لَهُ .

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، ذَكَرَهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ مَنْصُورٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنَّ قَوْمًا مِنَ النَّاسِ قَلَّتْ مُدَارَاتُهُمْ لِلنَّاسِ فَأَنْفَعُوا مِنْ قُرَيْشٍ وَأَيْمَنَ اللَّهُ مَا كَانَ بِأَحْسَابِهِمْ بَأْسٌ وَإِنَّ قَوْمًا مِنْ غَيْرِ قُرَيْشٍ حَسَنَتْ مُدَارَاتُهُمْ فَأَلْحِقُوا بِالْبَيْتِ الرَّفِيعِ قَالَ : ثُمَّ قَالَ : مَنْ كَفَّتْ يَدَهُ عَنِ النَّاسِ فَإِنَّهَا يَكْفُ عَنْهُمْ يَدًا وَاحِدَةً وَيَكْفُونَ عَنْهُ أَيْدِي كَثِيرَةً .

(بَابُ الرَّفْقِ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

۵ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : سازگاری با مردم نصف ایمانست و نرمی با آنها نصف زندگی است .

پس امام صادق علیه السلام فرمود : با نیکان در پنهان آمیزش کنید و با بدکاران در آشکار ، و بر آنها حمله نکند که بر شما ستم کنند ، زیرا زمانی برای شما پیش آید که از دینداران نجات نیابد ، جز آنکه را مردم ابلهش دانند و خود او هم آماده باشد و تحمل کند که با او گویند ابله و بیعقل است .

۶ - امام صادق علیه السلام میفرمود : گروهی از قریش با مردم کم سازگاری کردند و از قریش رانده شدند ، در صورتیکه بخدا سوگند که از نظر خانوادگی عیبی نداشتند . و گروهی از غیر قریش با مردم خوش رفتاری نمودند و بخاندان عالی و بلند پیوستند .

پس فرمود : هر که دستش را از مردم دریغ دارد ، او از آنها یکدست دریغ داشته ، ولی مردم از او دستها دریغ دارند .

شرح - بضمون جمله اخیر کلامی در خطبه ۲۳ نهج البلاغه از امیرالمؤمنین علیه السلام وارد شده که بخویشان و فامیل اختصاص دارد و سید رضی - رحمه الله - در آنجا توضیحی بیان میکند .

❖ (بَابُ نَرْمِي وَمَلَاطَفَتِ) ❖

۱ - امام باقر علیه السلام فرمود : برای هر چیزی قفلی است (که آنرا بدون نگهدارند) و قفل ایمان نرمی و ملاطفت است . (چه آنکه هر کس نرمی را ازدست دهد و خشم و قهر و خشونت پیش گیرد ، ناچار

عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنْ لَكِلْ شَيْءٌ قُتِلَ وَقُتِلَ الْإِيمَانُ الرَّفْقُ ﴿۱۸۳۰﴾ سَوِيًّا بِإِسْنَادِهِ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: مَنْ قُتِمَ لَهُ الرَّفْقُ قُتِمَ لَهُ الْإِيمَانُ.

۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى، عَنْ يَحْيَى الْأَزْدِيِّ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ بَشِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَفِيقٌ يُجِبُّ الرَّفْقَ، فَمَنْ رَفِقَ بِعِبَادِهِ تَسَلَّلَتْ لَهُ أَسْفَانُهُمْ وَمُضَادَّتُهُمْ لِهَوَاهُمْ وَقَلْبُهُمْ، وَمَنْ رَفِقَ بِهِمْ أَنَّهُ يَدْعُهُمْ عَلَى الْأَمْرِ يُرِيدُ إِزَالَتَهُمْ عَنْهُ رَفْقًا يَسْمُ لِكَيْلًا يُلْقِي عَلَيْهِمْ عُرَى الْإِيمَانِ وَمُتَافَلَتَهُ جُمْلَةً وَاجِدَةً فَيَضَعُوهَا فَإِذَا أَرَادَ ذَلِكَ نَسَحَ الْأَمْرَ بِالْآخِرِ فَصَارَ مَسْخُوحًا.

با عملی دست زند که ایمانش اذست برود .

۲- امام باقر عليه السلام فرمود: بهر که نرمی نصیب شد، ایمان نصیب شد.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود: خدای تبارک و تعالی ملایم است و ملایمت را دوست دارد، از ملایمت اونسبت به بندگانش، بیرون ساختن کینه‌ها و مخالفت هوسها و دلها ایشانست و نیز از ملایمت او نسبت به بندگان اینستکه: امری را که میخواهد مردم را از آن برکنار کند، برای ملایمت با آنها ایشان را با آن امر وامیکذارد (که طبق عادت رفتار کنند و از ابتدا بر آنها سخت نمگیرد) تا سنگینی امر ایمان یکباره بر آنها نیفتد که ناتوان گردند، و چون اراده بر کناری آنها کند، آن امر را با مرد دیگری نسخ فرماید تا امر اول منسوخ گردد (چنانچه در صدر اسلام مردم را بقبله بیت المقدس وا گذاشت و چون با حکام اسلام انس و الفت پیدا کردند، آنها را متوجه کعبه فرمود و بیت المقدس منسوخ گردید).

شرح - مقصود از بیرون ساختن کینه‌ها اینستکه: به پیغمبران و اوصیایشان دستور داده، نسبت بکنار و متناقض نرمی و ملایمت نمایند و با احسان و دستگیری و خوش رفتاری دلهاشان را با اسلام گرم کنند تا کینه از دلهاشان خارج شود.

و ممکن است مقصود این باشد که کینه‌های کفار را در گفتار و رفتارشان بملین نشان میدهد تا مسلمین فریب نخورند و از تیرنگه آنها بر حذر باشند و یا مراد اینستکه کینه‌هایی که در دل مردم است بسبب گفتارهای تند و زشت نسبت بآنکه از او کینه دارند بتدریج خارج میشود و گرنه مردم یکدیگر را میکشند.

و اما راجع به مخالفت هوسها و دلها چند وجه گفته اند:

(۱) خدای تعالی بکنار و متناقض آراء و افکار مختلف داد و اگر همگی یک رأی بودند مسلمین رأی

ریشه کن مینمودند.

(۲) خدا میان هوس و عقل هر کس مخالفت انداخت، تا هر که خواه پیروی عقل کند و راه

آخرت گیرد.

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِیْسَى ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مُعَاوِیَةَ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ مُعَاذِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله الرَّفْقُ یُؤْمِنُ وَالْحَرَقُ سُؤْمٌ .

۵ - عَنْهُ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ شَمْرِ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ رَفِیقٌ یُحِبُّ الرَّفْقَ وَیُعْطِیْ عَلَی الرَّفْقِ مَا لَا یُعْطِیْ عَلَی الْعَنْبِ .

۶ - عَلِیُّ بْنُ إِبْرَاهِیمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَیْرٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أُذَیْنَةَ ؛ عَنْ زُرَّادَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله : إِنَّ الرَّفْقَ لَمْ یُوصَعْ عَلَی شَیْءٍ إِلَّا أَذَانُهُ ، وَلَا نَزْعَ مِنْ شَیْءٍ إِلَّا شَانَهُ .

﴿ ۱۸۴۵ ﴾ دَعْلَمِیٌّ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُعْبِرَةِ ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ ، رَفَعَهُ إِلَى النَّبِيِّ صلی الله علیه و آله قَالَ : إِنَّ فِي الرَّفْقِ الزَّیَادَةَ وَالْبَرَکَةَ وَامْنٌ یُحْرِمُ الرَّفْقَ یُحْرِمُ الْحَیْرَ .

۸ - عَنْهُ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُعْبِرَةِ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ : مَا رَوَى الرَّفْقُ عَنْ أَهْلِ بَيْتِ الْأَرْوِيِّ عَنْهُمْ الْحَیْرُ .

۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ إِبْرَاهِیمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمُعَلَّى ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ یَسَارٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ زَیَادِ بْنِ أَرْقَمَ الْکُوفِيِّ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ : أَرَأَيْتُمْ أَهْلَ بَيْتِ اعْطُوا حَظَّهُمْ مِنَ الرَّفْقِ فَقَدْ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ فِي الرَّزْقِ ؛ وَالرَّفْقُ فِي تَقْدِيرِ الْمَعْشَقَةِ حَيْرٌ مِنَ السَّعَةِ فِي الْمَالِ ؛ وَالرَّفْقُ لَا یَعِزُّ عَنْهُ شَیْءٌ ، وَالتَّبَدُّرُ لَا یَبْغِي مَعَهُ شَیْءٌ ؛ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ

(۳) هوسهای برخی از بندگانش را بهوسهای برخی دیگر از میان میبرد ، و این معنی نزدیک به معانی جمله اولست .

۴ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : نرمی میمنت دارد و خشونت نحوست .

۵ - امام باقر علیه السلام فرمود : خدای عزوجل ملایم است و ملایمت را دوست دارد و پاداشی که به ملایمت میدهد بخشونت و سختگیری نمیدهد .

۶ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : نرمی روی هر چه گذاشته شد ، آنرا زینت داد و از هر چه برداشته شد ، زشتی ساخت .

۷ - پنجمبر صلی الله علیه وآله فرمود : در نرمی زیادی و برکت است و هر که از نرمی محروم شد از خیر محروم گشت .

۸ - امام صادق علیه السلام فرمود : از هر خاندانی که نرمی دور شد ، خیر از آنها دور گشت .

۹ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر خانواده ای که بهمه خود را از نرمی گرفتند ، خدا روزی ایشان را وسعت داد و نرمی در تقدیر معیشت (اقتصاد و میانه روی در خرج) از وسعت مال بهتر است ، و با میانه روی درماندگی نباشد و با ولخرجی چیزی باقی نماند ، همانا خدای عزوجل نرمی کند و نرمی

وَجَلَّ رَفِيقُ يُحِبُّ الرِّفْقَ .

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ رَفَعَهُ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقَبَةَ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ أَحْمَدَ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي - وَ جَرَى بَيْنِي وَ بَيْنَ رَجُلٍ مِنَ الْقَوْمِ كَلَامٌ فَقَالَ لِي - : اَرْفَقْ بِهِمْ فَإِنَّ كُفْرَ أَحَدِهِمْ فِي عَضِّهِ وَ لَأَحْيِرَ فِيمَنْ كَانَ كُفْرُهُ فِي عَضِّهِ .

۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام قَالَ : الرِّفْقُ يَصِفُ الْعَيْشَ .

۱۲ - ۱۸۵۰ (ع) عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ النُّوفَلِيِّ ، عَنْ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الرِّفْقَ وَيُعِينُ عَلَيْهِ ، فَإِذَا رَكِبْتُمُ اللَّذَاتِ الْمُعْجَفَاتِ نَزِلُوهَا مَنَازِلَهَا فَإِنْ كَانَتْ الْأَرْضُ مُجْدِبَةً فَانْجُوا عَنْهَا وَإِنْ كَانَتْ مُخْصَصَةً فَانْزِلُوهَا مَنَازِلَهَا .

۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَمْرٍوسَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَمْرٍ عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لَوْ كَانَ الرِّفْقُ خَلْقًا يَرَى مَا كَانَ مِثْلًا خَلَقَ اللَّهُ شَيْءًا أَحْسَنَ مِنْهُ .

۱۴ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَصَّالٍ ، عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مِمْوُنٍ ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ، عَنْ أَحَدِهِمَا عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ وَمِنْ رَفِيقِهِ بِكُمْ تَسْلُبُ أَصْغَانِكُمْ وَ

را دوست دارد .

۱۰ - هشام بن احمد گوید : مرا با مردی از آن قوم سخن در گرفته بود (با یکی از مخالفین نزاع میکردم) حضرت ابوالحسن علیه السلام بمن فرمود : با آنها نرمی کن ، زیرا کفر ایشان در خشم آنهاست (چون خشمگین شوند سخن کفر آمیز گویند) و خیری نیست در کسیکه کفرش در خشمش باشد .

۱۱ - موسی بن جعفر علیه السلام فرمود : نرمی نیمی از زندگی است .

۱۲ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : خدا نرمی را دوست دارد و بان کمک میکند (چنانچه در حدیث ۱۸۴۱ ذکر شد) پس چون مرکوبهای لاغر را سوار شدید ، آنها را بمنزله گاو مقرر خود فرود آورید (تا علوفه خورند و استراحت کنند) و اگر زمین خشک و بی گیاه باشد ، با شتاب بگذرید و اگر بی گیاه باشد ، آنها را فرود آرید (پس نرمی و ملامت حتی نسبت به حیوانات هم خوب و پسندیده است) .

۱۳ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : اگر نرمی مخلوقی میبود که دیده میشد ، در میان مخلوقات خدا از اونیکوتر نبود .

۱۴ - امام باقر یا امام صادق علیهما السلام فرمود : خدا ملامت است و ملامت را دوست دارد و از ملامتش نسبت بشما ، بیرون بردن کینهها و مخالفت دلهای شماست ، وهمانا او میخواهد بنده را از امری

مُضَادَّةٌ قُلُوبِكُمْ وَإِنَّهُ لَيُرِيدُ تَحْوِيلَ الْعَبْدِ عَنِ الْأَمْرِ فَيُنْتَرَكُ عَلَيْهِ حَتَّى يُحَوِّلَهُ بِالسَّيْحِ كَرَاهِيَةً تَتَأَقَّلُ الْحَقُّ عَلَيْهِ .

۱۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَا صَطَحَبَ اثْنَانِ إِلَّا كَانَ أَحَدُهُمَا أَجْرًا وَآخَرُهُمَا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَرْفَقَهُمَا بِضَاحِيهِ .
 ۱۶- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ كَانَ رَفِيقًا فِي أَمْرِهِ نَالَ مَا يُرِيدُ مِنَ النَّاسِ .

(بَابُ التَّوَاضُعِ)

۱۸۵۵) عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ : عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أُرْسِلَ التَّجَاشِيُّ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ أَبِي طَالِبٍ وَاصْحَابِهِ فَدَخَلُوا عَلَيْهِ وَهُوَ فِي بَيْتِ لَهُ جَالِسٌ عَلَى التُّرَابِ وَعَلَيْهِ خُلُقَانُ الْيَتَابِ قَالَ : فَقَالَ جَعْفَرٌ عليه السلام : فَاشْفَعْنَا مِنْهُ حِينَ رَأَيْنَاهُ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ ، فَلَمَّا رَأَى مَا بِنَا وَتَغَيَّرَ وَجُوهِنَا قَالَ :

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي نَصَّرَ مُحَمَّدًا وَأَقَرَّ عَيْنَهُ ، أَلَا بَشِيرُكُمْ ؟ فَقُلْتُ : بَلَى أَيُّهَا الْمَلِكُ ، فَقَالَ : إِنَّهُ جَاءَنِي السَّاعَةُ مِنْ نَحْوِ أَرْضِكُمْ عَيْنٌ مِنْ عِيُونِي هُنَاكَ فَأَخْبَرَنِي أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ نَصَرَ نَبِيَّهُ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وآله وَأَهْلَكَ عَدُوَّهُ وَأَسْرَفُلَانٌ وَفُلَانٌ وَفُلَانٌ ؛ التَّقْوَا يُوَادُّ يُقَالُ لَهُ بَدْرٌ كَثِيرٌ أَلَا زَالِكًا لِكَأَنِّي

بگرداند ، پس او را بر آنحال میگذارد تا با ناسخی دگرگونش کند ، که مبدا حق بر او سنگینی کند (بحديث ۱۸۴۰ رجوع شود) .

۱۵- رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : هیچ دونفری باهم رفاقت و همدمی نکنند ، جز آنکه نرمیش با رفیقش بیشتر است ، نزد خدای عزوجل پاداشش بزرگتر و محبوبیتش بیشتر است .
 ۱۶- امام صادق علیه السلام میفرمود : هر که در کار خود نرمی کند ، هر چه از مردم خواهد بدان برسد .

(بَابُ تَوَاضُعِ) *

۱- امام صادق علیه السلام فرمود : نجاشی دنبال جعفر بن ابیطالب و اسحاقش فرستاد . آنها وارد شدند . نجاشی در اتاقی روی خاک نشسته و جامه های کهنه پوشیده بود ، جعفر گوید : چون او را بدانحال دیدیم از او بترسیدیم (که مبدا دیوانه شده باشد) چون وضع و پریدگی چهره ما را دید ، گفت : سپاس خدایا که محمد را یاری کرد و چشمش را روشن نمود . شما را مزده ندم ؟ گفتیم : پادشاهای چرا ، گفت : اکنون یکی از کارآگاههای من از سرزمین شما آمد و بمن گزارش داد که خدای عزوجل

أَنْظُرُ إِلَيْهِ حَيْثُ كُنْتُ أُرْعَى لِسَيِّدِي هُنَاكَ وَهُوَ رَجُلٌ مِنْ بَنِي ضَمْرَةَ فَقَالَ لَهُ جَعْفَرُ : أَيُّهَا الْمَلِكُ مَا لِي أَرَاكَ جَالِسًا عَلَى التَّرَابِ وَعَلَيْكَ هَذِهِ الْخَلْقَانِ ؟ فَقَالَ لَهُ : يَا جَعْفَرُ إِنَّا نَجِدُ فِيهَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيَّ عَيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ مِنْ حَقِّ اللَّهِ عَلَيَّ عِبَادَهُ أَنْ يُحَدِّثُوا لَهُ تَوَاضَعًا مِنْدَمَا يُحَدِّثُ لَهُمْ مِنْ نِعْمَةٍ فَلَمَّا أَحَدَّثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِي نِعْمَةً بِمُحَمَّدٍ ﷺ أَحَدَّثْتُ اللَّهَ هَذَا التَّوَاضِعَ فَلَمَّا بَلَغَ النَّبِيُّ ﷺ قَالَ لِأَصْحَابِهِ : إِنْ الصَّدَقَةُ تَزِيدُ صَاحِبَهَا كَثْرَةَ قَمَصَدٍ فَوَا يَرْحَمُكُمْ اللَّهُ ، وَإِنَّ التَّوَاضِعَ يَزِيدُ صَاحِبَهُ رِفْعَةً ، فَتَوَاضَعُوا يَرْحَمُكُمْ اللَّهُ ، وَإِنَّ الْعَفْوَ يَزِيدُ صَاحِبَهُ عِزًّا ، فَاعْفُوا بِعِزِّكُمْ اللَّهُ .

۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمْرٍاءَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنْ فِي السَّمَاءِ مَلَائِكِينَ مُوَكَّلِينَ بِالْعِبَادِ ، فَمَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ ، وَمَنْ تَكَبَّرَ وَضَعَهُ .

۳- ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : أَفْطَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَيْشَةَ حَمْسِيَّةً فِي مَسْجِدِ قُبَا ، فَقَالَ : هَلْ مِنْ شَرَابٍ ؟ فَأَتَاهُ أَبُو بَرْزَةَ خَوْلِي الْأَنْصَارِيُّ بِعَسْقٍ مَحْبُوسٍ بِسَبَلٍ فَلَمَّا وَضَعَهُ عَلَيَّ فِيهِ نَحَأُهُ ، ثُمَّ قَالَ : شَرَابَانِ يُكْفِي بَاحِدَهُمَا مِنْ صَاحِبِهِ لِأَشْرَبُهُ وَلَا حَرَّ مَعَهُ وَلَكِنَّ تَوَاضَعْتُ لَهُ ، فَإِنَّ مَنْ تَوَاضَعَ لِلَّهِ رَفَعَهُ اللَّهُ ، وَمَنْ تَكَبَّرَ خَفَضَهُ اللَّهُ ، وَمَنْ

پنجمبرش محمد صلی الله علیه وآله را یاری فرمود و دشمنی را هلاک کرد و فلانی و فلانی و فلانی اسیر شدند در یک وادی بنام بدر که درخت اراک بسیار دارد. پنجمبر صلی الله علیه وآله با دشمنی برابر شدند و گویا هم اکنون آنرا میبینیم ، همانجائی را که برای آقایم که مردی از بنی ضمیره بود چوپانی میکردم .
جعفر گفت : پادشاهان چرا روی خاک نشسته و جدمه های کهنه پوشیده می ؟

گفت : ای جعفر ! ما در آنچه خدا بر عیسی علیه السلام نازل کرده این دستور را می بینیم که : حق خدا بر بندگانش اینست که : چون نعمتی با ما روی آورد ، برای خدا تواضع کنند . و چون خدای عزوجل بوسیله محمد صلی الله علیه وآله نعمتی بمن داد ، من این تواضع را برای خدا کردم . چون این گزارش ببینم صلی الله علیه وآله رسید ، با صاحبش فرمود :

همانا صدقه با حبش افزونی بخشد ، پس صدقه دهید . خدا شما را رحمت کند . وهما تواضع موجب زیادی رفعت صاحبش شود ، پس تواضع کنید تا خدا شما را رفعت دهد ، وهما گذشت عزت صاحبش را زیاد کند ، پس در گذرید تا خدا عزیزتان کند .

۲- امام صادق علیه السلام میفرمود : هماغان دوفرشته در آسمان بر بندگان گماشته شده اند ، که هر کس برای خدا تواضع کند ، او را بالا برند و هر که تکبر کند پستی کنند .

۳- امام صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله يك شب پنجشنبه برای افطار در مسجد قبا بود ، و فرمود : آیا آشنایندی هست ؟ اوس بن خولی انصاری قدحی از شربسکه برگرفته باعل

اقتصد في معيشته رزقه الله، ومن بد رحمة الله، ومن اكثر ذكر الموت احبه الله.

۴ - الحسين بن محمد، عن معلى بن محمد، عن الحسن بن علي الوشاء، عن داود الحماني، عن ابي عبد الله عليه السلام قال: من اكثر ذكر الله اظله الله في جنته.

۵ - عده من اصحابنا، عن احمد بن محمد بن خالد، عن ابن فضال، عن العلاء بن رزبن عن محمد بن مسلم قال: سمعت ابا جعفر عليه السلام يذكر انه اتى رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم ملك فقال: ان الله عز وجل يختبرك ان تكون عبداً رسولاً متواضعاً او ملكاً رسولاً قال: فنظر الى جبرئيل واوماً بيده ان تواضع فقال: عبداً، متواضعاً، رسولاً، فقال الرسول: مع انه لا يتقصدك مشاعندريك شيئاً، قال: ومعه مفاتيح خزائن الارض.

﴿ ۱۸۶۰ ﴾ علي بن ابراهيم، عن ابيه، عن التوفيقي، عن الشكوني، عن ابي عبد الله عليه السلام قال: من التواضع ان ترضى بالمجلس دون المجلس وان تسلم على من تلقى وان تترك المرء وان كنت محققاً وان لا تحب ان تحمد على التقوى.

آمیخته خدمتش آورد، چون بدهان گذاشت وچشید، کنارش زدو فرمود: دوتوشابه ایست که با یکی از آنها ازدیگری بی نیازی حاصل میشود، من اینرا نمیشامم و تحریم هم نمیکنم، ولی برای خدا تواضع میکنم زیرا هر که برای خدا تواضع کند، خدایش بلند گرداند و هر که تکبر کند، خدایش پست کند، و هر که در زندگی اقتصاد ورزد، خدا روزیش بخشد، و هر که ولخرجی کند، خدا محرومش سازد، و هر که بسیار بیاد مرگه باشد خدا او را دوست دارد.

۴ - داود حماری نیز همینگونه از امام صادق علیه السلام نقل کرده و چنین فرموده: هر که از خدا بسیار یاد کند، خدا او را در بهشتش زیر سایه خود گیرد.

۵ - امام باقر علیه السلام میفرمود: فرشته‌ای خدمت رسول خدا صلی الله علیه وآله آمد و عرض کرد: خدای عزوجل ترا مخیر ساخته که بنده و رسول و متواضع باشی یا پادشاه و رسول، پیغمبر بجبرئیل نگریست، او پادشاه اشاره کرد که تواضع پیش گیر، پس پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمود: بنده و متواضع و رسول را اختیار کردم، فرستاده گفت: با این انتخابت از مقامیکه نزد پروردگارت داری چیزی کاسته نشود.

امام باقر علیه السلام فرمود: کلیدهای خزانهای زمین همراه آن فرشته بود (تا اگر پیغمبر صلی الله علیه وآله پادشاهی را انتخاب کند باو دهد و کلیدهای زمین معنای حقیقی و استعماری را محتمل است و بمعنی استعماری یا ایزاری مانند خاتم سلیمان و امثال آن مراد است و یا علم و قدرتی که بوسیله آن سلطنت آماده گردد).

۶ - امام صادق علیه السلام فرمود: از تواضع است که در نشستن بیائین مجلس راضی باشی و بهر که بر خوری سلام کنی و مجادله را ترک کنی، اگر چه حق با تو باشد، و دوست نداشته باشی که ترا

۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عميرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَقطينَ ، عَمَّنْ رَوَاهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى مُوسَى عليه السلام أَنْ : يَا مُوسَى أَنْتَ دِي لَمْ اصْطَفَيْتُكَ بِكَلَامِي دُونَ خَلْقِي ؟ قَالَ : يَا رَبِّ وَلِمَ ذَاكَ ؟ قَالَ : فَأَوْحَى اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِلَيْهِ أَنْ يَا مُوسَى إِنِّي قَلْبْتُ عِبَادِي ظَهراً لِيَطْنُ ، فَلَمْ أَحِدْ فِيهِمْ أَحداً أَذِلُّ لِي نَفْساً مِنْكَ ، يَا مُوسَى إِنَّكَ إِذَا صَلَّيْتَ وَصَعْتَ خَدَّكَ عَلَى التُّرَابِ - أَوْ قَالَ : عَلَى الْأَرْضِ .

۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عميرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَرَّ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا عَلَى الْمَجْدُومِينَ وَهُوَ رَاكِبٌ جِمَارُهُ وَهُمْ يَتَعَدَّوْنَ وَنَدَعَوْهُ إِلَى الْغَدَاةِ ، فَقَالَ : أَمَا إِنِّي لَوْلَا أَنِّي صَائِمٌ لَفَعَلْتُ فَلَمَّا صَارَ إِلَى مَنْزِلِهِ أَمَرَ بِطَعَامٍ ، فَصَنَعَ وَآمَرَ أَنْ يَتَوَقَّوْا فِيهِ ، ثُمَّ دَعَاهُمْ فَتَعَدَّدُوا عِنْدَهُ وَتَعَدَّدَى مَعَهُمْ .

۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ مِنَ التَّوَاضِعِ أَنْ يَجْلِسَ الرَّجُلُ دُونَ شَرَفِهِ .

۱۰- عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ وَمُحْسِنِ بْنِ أَحْمَدَ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ : نَظَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ قَدِ اشْتَرَى لِعِيَالِهِ شَيْئاً وَهُوَ يَحْمِلُهُ ، فَلَمَّا رَأَاهُ الرَّجُلُ اسْتَحْبَى مِنْهُ ، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : اشْتَرَيْتَهُ لِعِيَالِكَ وَحَمَلْتَهُ إِلَيْهِمْ ، أَمَا وَاللَّهِ لَوْلَا أَهْلُ الْمَدِينَةِ لَأَحْبَبْتُ

بتقوى ستايند .

۷ - امام صادق عليه السلام فرمود : خداى عزوجل بموسى عليه السلام وحى فرمود كه : اى موسى آيا ميدانى چرا از ميان همه مخلوقم ترا براى سخن گفتن با خود برگزيدم ؟ عرض كرد : پروردگارا براى چه بود ؟ خداى تبارك وتعالى باو وحى كرد كه : اى موسى من بندگانم را زير و رو كردم (بررسى كامل نمودم) در ميان آنها كسى را از تو فروتن تر در برابر خود نديدم . اى موسى ! توجون نماز ميكزادى چهره خويش روى خاک - يا گفت روى زمين - مينهى .

۸ - امام صادق عليه السلام فرمود : على بن الحسين صلوات الله عليهما گذرش بر جذاميان افتاد ، حضرت سوار الاغش بود و آنها صبحانه مى خوردند . امام را به صبحانه دعوت كردند ، فرمود : اگر روزه نپداشتم ميپذيرفتم ، و چون بمنزلش رفت ، دستور فرمود غذائى لذيذ و خوب بسازند ، سپس براى صبحانه از آنها دعوت كرد و خود هم با آنها صبحانه خورد .

۹ - امام صادق عليه السلام فرمود : از تواضع است كه مرد درجائى تشيند كه پائين تر از مقام و شرف او باشد .

۱۰ - امام صادق عليه السلام مردى از اهل مدينه را ديد كه چيزى براى خانواده اش خریده و با خود ميبرد چون آن مرد امام را ديد خجالت كشيد ، امام فرمود : اين را خودت خریده و براى خانواده ات ميبرى ؟

أَنْ أَشْتَرِيَ لِعِبَالِي الشَّيْءَ ثُمَّ أَحْمِلُهُ إِلَيْهِمْ .

﴿ ۱۸۶۵ 〉 أَحْمَلُهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمِقْدَامِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : فِيمَا أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى دَاوُدَ عليه السلام : يَا دَاوُدُ كَمَا أَنَّ أَقْرَبَ النَّاسِ مِنَ اللَّهِ الْمُتَوَاضِعُونَ كَذَلِكَ أَبْعَدُ النَّاسِ مِنَ اللَّهِ الْمُتَكِبِرُونَ

۱۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام فِي السَّنَةِ الَّتِي قُبِضَ فِيهَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقُلْتُ : جِئْتُ فِدَاكَ مَا لَكَ دَبَحْتَ كَبِشًا وَنَحَرَ فَلَانَ بَدَنَةً ؟ فَقَالَ : يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّ نُوْحًا عليه السلام كَانَ فِي السَّفِينَةِ وَكَانَ فِيهَا مَا شَاءَ اللَّهُ وَكَانَتِ السَّفِينَةُ مَأْمُورَةً فَطَافَتْ بِالْبَيْتِ وَهُوَ طَوَافُ النِّسَاءِ وَحَلَى سِبْلَهَا نُوحٌ عليه السلام ، فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى الْجِبَالِ أَنْتِي وَاضِعٌ سَفِينَةَ نُوحٍ عَبْدِي عَلَى جَبَلٍ مِنْكُمْ ، فَتَطَاوَلَتْ وَشَمَحَتْ وَتَوَاضَعَ الْجُودِيُّ وَهُوَ جَبَلٌ عِنْدَكُمْ فَضَرَبَتِ السَّفِينَةُ بِجُوجُوهَا الْجَبَلَ ، قَالَ : فَقَالَ نُوحٌ عليه السلام عِنْدَ ذَلِكَ : يَا مَارِي اتَّقِنِي ؛ وَهُوَ بِالسَّرِيَانِيَّةِ [يَا] رَبِّ أَصْلِحْ ، قَالَ : فَظَنَنْتُ أَنَّ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَزَّ مَسَّ بِتَقِيهِ .

۱۳ - عَنْهُ ، عَنْ عَدِّوٍّ مِنْ أَصْحَابِهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ

بخدا سو کند ، اگر اهل مدینه نبودند (که سرزنش و خرده گیری کنند) من هم دوست داشتم ، برای خانوادهام چیز بخرم و خودم بپریم .

۱۱ - امام صادق عليه السلام فرمود : در آنچه خدای عزوجل بداد وحی فرمود ، این بود که : ای داود چنانکه نزدیکترین مردم بخدا متواضعانند ، دورترین مردم از خدا هم متکبرانند .

۱۲ - ابوبصیر گوید : در سال وفات امام صادق عليه السلام خدمت موسی بن جعفر عليه السلام رسیدم و عرض کردم قربانت ، چرا شما گوسفندی کشیدید ، در صورتیکه فلانی شتر کشت ؟ فرمود : ای ابا محمد ؟ همانا نوح عليه السلام دزکشتی نشست و هر چه خدا خواهد در کشتی بود (انسان و حیوان و متاع بسیاری بود) و کشتی مأموریت داشت و گردخانه کعبه طواف کرد و همان طواف نساء بود و نوح عليه السلام کشتی را بخود وا گذاشته بود خدای عزوجل بکوهها وحی فرمود : که من کشتی بندهام نوح را روی یکی از شما مینهم ، کوهها گردن کشیدند و سر فرازی کردند ، ولی کوه چوودی فروتنی کرد ، و آن کوهی است نزد شما ، پس کشتی سینه بر آن کوه گذاشت .

آن هنگام نوح عليه السلام بملت سریانی فرمود : یا هاری اتقن یعنی پروردگارا اصلاح کن .

داوی گوید : من گمان کردم که موسی بن جعفر علیه السلام بخود کنایه زد (یعنی مقصودش این بود که من هم از کشتن گوسفند قسم تواضع برای خدا بود . چنانچه پینمبر صلی الله علیه و آله هم دوغ مخلوط بسل را برای تواضع نیاشامید ، بحدیث ۱۸۵۷ رجوع شود) .

الرِّضَاءُ عَلَيْهِ قَالَ : قَالَ : التَّوَاضُّعُ أَنْ تُعْطِيَ النَّاسَ مَا تُحِبُّ أَنْ تُعْطَاهُ .

وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ قَالَ : قُلْتُ : مَا حَدُّ التَّوَاضُّعِ الَّذِي إِذَا فَعَلَهُ الْعَبْدُ كَانَ مُتَوَاضِعًا ؟ فَقَالَ : التَّوَاضُّعُ دَرَجَاتٌ مِنْهَا أَنْ يَعْرِفَ الْمَرْءُ قَدْرَ نَفْسِهِ فَيُنَزِّلَهَا مَنَازِلَهَا بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ، لَا يُحِبُّ أَنْ يَأْتِيَ إِلَى أَحَدٍ إِلَّا مِثْلَ مَا يُؤْتِي الْيَدِ ، إِنْ رَأَى سَيِّئَةً دَرَأَهَا بِالْحَسَنَةِ ، كَأَنْتُمْ الْقَيْطُ ، غَابَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ .

○ (بَاب) ○

○ (التَّحَبُّ فِي اللَّهِ وَالتَّبَغِضُ فِي اللَّهِ) ○

- ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنِ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى وَأَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ ، وَسَهْلُ بْنُ زِيَادٍ جَمِيعاً ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِثَابٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحَدَّاءِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ وَابْتَغَى لِلَّهِ وَأَعْطَى لِلَّهِ فَهُوَ مِمَّنْ كَمَّلَ إِيمَانَهُ .
- ۲ - ابْنُ مَجْبُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ سَعِيدِ الْأَعْرَجِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ أَوْتَى عُرَى الْإِيمَانِ أَنْ تُحِبَّ فِي اللَّهِ وَتُبْغِضَ فِي اللَّهِ وَتُعْطَى فِي اللَّهِ ، وَتَمْنَعَ فِي اللَّهِ
- ﴿ ۱۸۷۰ ﴾ ۱۳۰ ابْنُ مَجْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ مُحَمَّدِ بْنِ النَّعْمَانَ الْأَخْوَالِيَّ صَاحِبِ الطَّلَاقِ ، عَنْ سَلَامِ بْنِ الْمُسْتَنْبِرِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : وَدَّ الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ فِي اللَّهِ مِنْ أَعْظَمِ شُعَبِ الْإِيمَانِ

۱۲ - امام رضا عليه السلام فرمود : تواضع اینستکه ب مردم دهی آنچه را میخواهی بنودهند (با آنها چنان رفتار کنی که میخواهی با تو رفتار کنند) .

و در حدیث دیگر گوید : بحضور عرض کردم : حد تواضع که چون بنده آنرا بجا آورد متواضع است چیست ؟ فرمود : تواضع را درجاتی است : برخی از آنها اینستکه انسان قدر خود را بشناسد و با دل سالم خود را بجایگاه خویش نشاند ، و دوست نداشته باشد که بسوی کسی رود ، مگر چنانچه بسویش آیند (با مردم چنانکه با او رفتار کنند ، رفتار کند) اگر بدی بیند آنرا با نیکی ببویشاند ، فرو خورنده خشم است ، و از مردم میگردد ، خدا هم نیکوکاران را دوست دارد .

○ (باب) ○

○ (دوستی برای خدا و دشمنی برای خدا) ○

- ۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که برای خدا دوست دارد و برای خدا دشمن دارد و برای خدا صلوات کند ، از کسانیستکه ایمانش کامل است .
- ۲ - و فرمود : از محکمترین دست آورهای ایمان اینستکه : برای خدا دوست بداری و برای خدا دشمن بداری و برای خدا صلوات کنی و برای خدا دروغ داری .
- ۳ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : دوستی مؤمن با مؤمن برای خدا از بزرگترین شبهه های

أَلَا وَمَنْ أَحَبَّ فِي اللَّهِ وَابْتَصَّ فِي اللَّهِ وَأَعْطَى فِي اللَّهِ وَمَتَعَ فِي اللَّهِ فَهُوَ مِنَ أَصْفِيَاءِ اللَّهِ.

۴ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنَّ الْمُتَخَابِرِينَ فِي اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى مَنَابِرٍ مِنْ نُورٍ ، قَدْ أَضَاءَ نُورٌ وَجُوهِهِمْ وَنُورٌ أَجْسَادِهِمْ وَنُورٌ مَنَابِرِهِمْ كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى يُعْرَفُوا بِهِ ، فَيُقَالُ : هَؤُلَاءِ الْمُتَخَابِرُونَ فِي اللَّهِ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ حَرِيرٍ ، عَنْ فَضَيْلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْحُبِّ وَالْبَغْضِ ، أَمِنَ الْإِيمَانِ هُوَ ؟ فَقَالَ : وَهَلِ الْإِيمَانُ إِلَّا الْحُبُّ وَالْبَغْضُ ؟ ثُمَّ تَلَاهُنِيهِ الْآيَةَ : وَحَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ،

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلِيِّ بْنِ يَحْيَى - فِيمَا أَعْلَمُ - عَنْ عَمْرِو بْنِ مُدْرِكِ الطَّائِبِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِأَصْحَابِهِ : أَيُّ عُرَى الْإِيمَانِ أَوْثَقُ ؟ فَقَالُوا : اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ ، وَقَالَ بَعْضُهُمْ : الصَّلَاةُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ : الزَّكَاةُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ : الْعِسْيَامُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ : الْحَجُّ وَالْعُمْرَةُ وَقَالَ بَعْضُهُمْ : الْجِهَادُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لِكُلِّ مَا قُلْتُمْ فَضْلٌ وَ لَيْسَ بِهِ وَلَكِنْ أَوْثَقُ عُرَى الْإِيمَانِ : الْحُبُّ فِي اللَّهِ وَالْبَغْضُ فِي اللَّهِ وَ

ایمانست ، همانا هر که برای خدا دوستی کند و برای خدا دشمنی کند و برای خدا عطا و برای خدا دریغ کند از بر گزیدگان خداست .

۴ - امام صادق عليه السلام میفرمود : کسانی که برای خدا بایکدیگر دوستی میکنند ، روز قیامت بر منبرهای نور میباشند ، نور چهره و نور تن و نور منبرهایشان همه چیز را روشن کند ، بدرجه ای که بآن معرفی شوند ، و گفته شود : اینان دوستی کتان برای خدایند .

۵ - فضیل بن یسار گوید : از امام صادق عليه السلام پرسیدم : آیا حب و بغض از ایمانست ؟ فرمود : مگر ایمان چیزی غیر از حب و بغض است ؟ پس این آیه را تلاوت فرمود : و خدا ایمان را محبوب شما کرد و آنرا در دل شما بیاراست و کفر و نافرمانی و عسیان را ناپسند شما کرد ، آنانند هدایت یافتگان ، ۷ ، سوره ۴۹ ،

۶ - رسول خدا صلی الله علیه و آله باصحابش فرمود : کدامیک از دستاویزهای ایمان محکمتر است ؟ گفتند : خدا و رسولش داناترند ، و بعضی از آنها گفتند : نماز و برخی گفتند : زکاة و بعضی گفتند : روزه و برخی گفتند : حج و عمره و بعضی گفتند : جهاد ، رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هر یک از اینها را که گفتید فضیلتی است ، ولی جواب پرسش من نیست . محکمترین دستاویزهای ایمان دوستی برای خدا و دشمنی

توالی اولیاء الله والتبری من أعداء الله .

۷ - عَنْهُ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ حَبَلَةَ الْأَحْمَسِيِّ ، عَنْ أَبِي الْجَارُودِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : الْمُتَخَابِتُونَ فِي اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى أَرْضٍ زَبْرَجَدَةٍ خَصْرَاءَ فِي تِلْكَ عَرَشِهِ عَنْ يَمِينِهِ - وَكَلْنَا يَدَيْهِ يَمِينٌ - وَجُوهُهُمْ أَشَدُّ بَيَاضًا وَأَصْوَهُ مِنَ الشَّمْسِ الطَّالِعَةِ ، يَنْظُرُهُمْ

يَمْنَنَ لِنَبِيِّهِمْ كُلُّ مَلَكٍ مُعَرَّبٍ بِوَكَلِّ نَبِيِّ مُرْسَلٍ ، يَقُولُ النَّاسُ : مَنْ هُوَ لَهَا؟ فَيَقَالُ : هُوَ لَهَا الْمُتَخَابِتُونَ فِي اللَّهِ .
 (۱۸۷۵) عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الثَّعْلَبِيِّ سُوَيْدٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ع قَالَ : إِذَا جَمَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْأَوْلِيَّ وَالْآخِرِينَ قَامَ مَنَادٌ فَنَادَى يُسْمِعُ النَّاسَ فَيَقُولُ : أَيُّنَ الْمُتَخَابِتُونَ فِي اللَّهِ ، قَالَ : فَيَقُومُ عُنُقُ مِنَ النَّاسِ فَيَقَالُ لَهُمْ : اذْهَبُوا إِلَى الْجَنَّةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ ، قَالَ : فَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ فَيَقُولُونَ : إِلَى أَيِّنَ؟ فَيَقُولُونَ : إِلَى الْجَنَّةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ ، قَالَ : فَيَقُولُونَ : فَأَيُّ ضَرْبٍ أَنْتُمْ مِنَ النَّاسِ؟ فَيَقُولُونَ نَحْنُ الْمُتَخَابِتُونَ فِي اللَّهِ ، قَالَ : فَيَقُولُونَ وَأَيُّ شَيْءٍ كَانَتْ أَعْمَالُكُمْ؟ فَالَوْ : كُنَّا نَجِيبُ فِي اللَّهِ وَنُبْقِضُ فِي اللَّهِ ، قَالَ : فَيَقُولُونَ : يَقَمُّ أَجْرُ الْعَامِلِينَ .
 ۹ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حُسَيْنٍ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ ذَاوَدَ بْنِ فَرْقِدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع

برای خدا و پیروی اولیاء خدا و بیزاری از دشمنان خداست .

۷ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : دوستی کنان برای خدا در روز قیامت روی زمین زبرجدی سبز زیر سایه عرش (سایه رحمت) خدا ، سمت راستش باشند - و هر دوست او راست است - چهره آنها بسیار سفید و نورانی تر از خورشید درخشاست ، و هر فرشته مقرب و پیغمبر مرسلی بمقام آنها غبطه میرند ، مردم گویند : اینها کیانند ؟ بآنها گفته شود : دوستی کنان برای خداست .

سرح - پرواضح است که اضافه دست ، بخدایتعالی در قرآن و اخبار بر سبیل مجاز و استعاره میباشد و مراد از آن نعمت یا قدرتست و چون دست چپ از دست راست نقصان و کاهش دارد ، و در ذات وصفات خدایتعالی هیچگونه نقصان و کاهش نیست ، از اینرو فرمود : هر دوست او راست است .

۸ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : چون خدای عزوجل همه مردم را گرد آورد (در روز قیامت) یک جارچی بر خیزد و باوازیکه مردم بشنوند گوید : دوستی کنان برای خدا کجایند ؟ جماعتی از مردم بر خیزند ، بآنها گفته شود بدون حساب بسوی بهشت روید .

فرشتگان بآنها بر خورند و گویند : کجا ؟ گویند : بسوی بهشت بدون حساب ، گویند شما چه صفتی از مردمید ؟ گویند : ما دوستی کنان برای خدا ایم ، گویند : اعمال شما چه بوده ؟ گویند : برای خدا دوستی میکردیم و برای خدا دشمنی میورزیدیم گویند : چه خوبست پاداش اهل عمل ا .

قَالَ : ثَلَاثٌ مِنْ عِلَامَاتِ الْمُؤْمِنِ : عِلْمُهُ بِاللهِ وَمَنْ يُحِبُّهُ وَمَنْ يُبْعِضُ

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَحَفْصِ بْنِ الْبَحْرِيِّ
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الرُّجُلَ لَيُحِبُّكُمْ وَمَا يَعْرِفُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ فَيُدْخِلُهُ اللهُ الْجَنَّةَ بِحُبِّكُمْ وَ
إِنَّ الرُّجُلَ لَيُبْعِضُكُمْ وَمَا يَعْرِفُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ فَيُدْخِلُهُ اللهُ بِبُغْضِكُمُ النَّارَ .

۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ ابْنِ الْعَرَزَمِيِّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَابِرِ
الْجَعْفَرِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْلَمَ أَنَّ فَيْكَ خَيْرًا فَانظُرْ إِلَى قَلْبِكَ ، فَإِنْ كَانَ
يُحِبُّ أَهْلَ طَاعَةِ اللهِ وَيُبْعِضُ أَهْلَ مَعْصِيَتِهِ فَيْكَ خَيْرٌ وَاللهُ يُحِبُّكَ وَإِنْ كَانَ يُبْعِضُ أَهْلَ طَاعَةِ اللهِ وَ
يُحِبُّ أَهْلَ مَعْصِيَتِهِ فَلَيْسَ فَيْكَ خَيْرٌ وَاللهُ يُبْعِضُكَ ، وَالْمَرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ .

۱۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِي عَلِيِّ الْوَاسِطِيِّ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبَانَ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام
قَالَ : لَوْ أَنَّ رَجُلًا أَحَبَّ رَجُلًا لِلَّهِ لَأَثَابَهُ اللهُ عَلَى حُبِّهِ إِثَاءً وَإِنْ كَانَ الْمَحْبُوبُ فِي عِلْمِ اللهِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ
وَلَوْ أَنَّ رَجُلًا بَغَضَ رَجُلًا لِلَّهِ لَأَثَابَهُ اللهُ عَلَى بُغْضِهِ إِثَاءً وَإِنْ كَانَ الْمُبْغُضُ فِي عِلْمِ اللهِ مِنَ أَهْلِ الْجَنَّةِ .

۹ - امام صادق عليه السلام فرمود : سه چیز از علامات مؤمن است : شناختن خدا و شناختن دوستان

و دشمنان خدا .

۱۰ - امام صادق عليه السلام فرمود : شخصی شما (شیعه) را دوست دارد و نمیداند شما چه عقیده
دارید ، خدا او را بسبب دوستی با شما ببهشت برد ، و شخصی شما را دشمن دارد و نمیداند شما چه عقیده
دارید ، خدا او را بسبب دشمنی با شما بدوزخ برد .

شرح - مراد باین اشخاص مستضعفین از شیعه و یا مخالفین است و در اینصورت مقصود از ما انتم
علیه عنایه و معارف شیعه است و ممکن است مقصود از ما انتم علیه تقوی و ورع و یا گناهان و
مماسی شیعه باشد .

۱۱ - امام باقر عليه السلام فرمود : هر گاه خواهی بدانی در تو خیری هست ، بدلت نگاه کن ، اگر اهل
طاعت خدا را دوست و اهل معصیت خدا را دشمن دارد ، در تو خیر است و خدا هم ترا دوست دارد ، و اگر اهل
طاعت خدا را دشمن و اهل معصیت خدا را دوست دارد در تو خیر نیست و خدا دشمنت دارد ، و هر کسی همراه
دوست خود است .

۱۲ - امام باقر عليه السلام فرمود : اگر مردی ، مردی را برای خدا دوست دارد ، خدا برای دوستی
او را ثواب دهد ، اگر چه آنکه رادوست داشته در علم خدا اهل دوزخ باشد و اگر مردی مردی را برای
خدا دشمن دارد ، خدا برای دشمنی با او ثواب دهد ، اگر چه آنکه را دشمن داشته در علم خدا اهل
بهشت باشد .

۱۳۴ (۱۸۸۰) - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعْدٍ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ، عَنِ يَحْيَى الْحَلْبِيِّ، عَنْ بَشِيرِ الْكِنَاسِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَدْ بَكَوْهُ حُبٌّ فِي اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَحُبٌّ فِي الدُّنْيَا فَمَا كَانَ فِي اللَّهِ وَرَسُولِهِ فَتَوَابَهُ عَلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ فِي الدُّنْيَا فَلَيْسَ بِشَيْءٍ.

۱۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَيْسَى، عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنْ الْمُسْلِمِينَ يَلْتَقِيَانِ، فَأَفْضَلُهُمَا أَشَدُّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ.

۱۵ - عَنْهُ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ وَابْنِ فَضَّالٍ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا لَتَقَى مُؤْمِنَانِ قَطُّ إِلَّا كَانَ أَفْضَلُهُمَا أَشَدُّهُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ.

۱۶ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرَانَ السَّبْعِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كُلُّ مَنْ لَمْ يُحِبَّ عَلَى الدِّينِ وَلَمْ يُفِضْ عَلَى الدِّينِ فَلَا دِينَ لَهُ.

(بَابُ)

﴿ذَمُّ الدُّنْيَا وَالرَّهْدُ فِيهَا﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَعْبُودٍ، عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ الْجَزَرِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ رَهَدَ فِي الدُّنْيَا اثْبَتَ اللَّهُ الْحِكْمَةَ فِي قَلْبِهِ وَأَنْطَقَ بِهَا لِسَانَهُ وَبَصَّرَهُ عِيُوبَ الدُّنْيَا ذَاءَهَا وَوَدَاَهَا وَأَخْرَجَهُ مِنَ الدُّنْيَا سَالِمًا إِلَى ذَارِ السَّلَامِ.

۱۳ - امام صادق عليه السلام فرمود: گاهی دوستی برای خدا و رسولش باشد و گاهی برای دنیا، پس آنچه برای خدا و رسولش باشد، ثوابش بر خداست و آنچه برای دنیا باشد هیچ نیست (توایمی ندارد).

۱۴ - امام صادق عليه السلام فرمود: دو مسلمانیکه بهم برخورد میکنند، آنکه دیگری را بیشتر دوست دارد از دیگری بهتر است.

۱۵ - و فرمود: دو مؤمن هرگز با هم برخورد نکنند، جز آنکه برادرش را بیشتر دوست دارد، بهتر است.

۱۶ - و فرمود: هر که برای دین دوست ندارد و برای دین دشمن ندارد، دین ندارد (پیداست که شخص متدین حد اقل باید پندمبر و الهه (س) را برای خدا دوست بدارد و گرنه دین نخواستگاریست)

﴿بَابُ﴾

﴿تَكْوَهُشِ الدُّنْيَا وَزَهْدِهَا﴾

۱ - امام صادق عليه السلام فرمود: کسیکه بدینا زاهد و بی رغبت باشد، خدا حکمت را در قلبش برجا دارد و زبانها را بان گویا سازد، و او را به عیبهای دنیا و درد و دوایش بینا گرداند، او را از دنیا سالم بیرون کند

﴿۱۸۸۵﴾ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسِمِيِّ ؛ جَمِيعاً ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ ذَاوَدَ الْمِنْقَرِيِّ ، عَنْ حَفِصِ بْنِ غِيَاثٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : جُعِلَ النَّحِيرُ كُلُّهُ فِي بَيْتٍ وَجُعِلَ مِفْتَاحُهُ الرَّهْدُ فِي الدُّنْيَا ؛ ثُمَّ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لَا يَجِدُ الرَّجُلُ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ فِي قَلْبِهِ حَتَّى لَا يَأْبَى مِنْ أَكْلِ الدُّنْيَا . ثُمَّ قَالَ : أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : حَرَامٌ عَلَى قُلُوبِكُمْ أَنْ تَعْرِفَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى تَزْهَدَ فِي الدُّنْيَا .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِنَّ مِنْ أَعْوَنِ الْأَخْلَاقِ عَلَى الدُّنْيَا الرُّهْدَ فِي الدُّنْيَا .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ ذَاوَدَ الْمِنْقَرِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ هَاشِمِ بْنِ الْبَرِيدِ ، عَنْ أَبِيهِ أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام عَنِ الرُّهْدِ فَقَالَ : عَشْرَةٌ أَشْيَاءَ ، فَأَعْلَى دَرَجَةِ الرُّهْدِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ وَأَعْلَى دَرَجَةِ الْوَرَعِ أَدْنَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ وَأَعْلَى دَرَجَةِ الْيَقِينِ أَدْنَى دَرَجَةِ الرِّضَا ، أَلَا وَإِنَّ الرُّهْدَ فِي آيَةٍ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ .

۵ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادُ ، عَنِ الْمِنْقَرِيِّ ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَهُوَ

و بیهشت دارالسلام درآورد .

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : همه خیردرخانه می نهاده شده وکلیدش را زهد و بی رغبتی بدنی فرار داده اند .

سپس فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : مرد شیرینی ایمان را در قلبش نمیابد ، تا آنکه پاکش نباشد که چه کسی دنیا را نخورد .

آنگاه امام صادق علیه السلام فرمود : شناختن شیرینی ایمان بر دلهای شما حرامست ، تا بدنی بی رغبت شود .

۳ - امیرالمؤمنین عليه السلام فرمود : اخلاقیکه بیشتر انسانرا کمک بدین میکند ، زهد نسبت بدنیاست .

۴ - مردی از علی بن الحسین علیهما السلام درباره زهد پرسید ، فرمود زهد ده چیز است ، (و درجاتی دارد) بالاترین درجه زهد پست ترین درجه ورع و بالاترین درجه ورع پست ترین درجه یقین و بالاترین درجه یقین پست ترین درجه رضاست ، همانا تمام زهد در یک آیه از کتاب خدای عزوجل است : « تا بر آنچه از دست شما رفته افسوس نهمید و بآنچه پشما رسیده شادی نکنید ، ۲۳ سوره ۵۷ » .

يَقُولُ: كُلُّ قَابٍ فِيهِ شَكٌّ أَوْ شِرْكٌ فَهُوَ سَاقِطٌ وَإِنَّمَا أَرَادُوا بِالزُّهْدِ فِي الدُّنْيَا لِنَقَرِ عَ قُلُوبِهِمْ لِلْآخِرَةِ .
 ۶ - عَلِيُّ بْنُ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنَّ عَلَامَةَ الرَّاعِبِ فِي ثَوَابِ الْآخِرَةِ زُهْدُهُ فِي عَاجِلِ زَهْرَةِ الدُّنْيَا ، أَمَا إِنَّ زُهْدَ الزَّاهِدِ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَا يَنْقُصُهُ وَمَا فَسَمَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ فِيهَا وَإِنْ زَهَدَ ؛ وَإِنْ حَرَصَ الْحَرِيسِ عَلَى عَاجِلِ زَهْرَةِ [الْحَيَاةِ] الدُّنْيَا لَا يَزِيدُهُ فِيهَا وَإِنْ حَرَصَ ، فَالْمَغْبُوثُ مِنَ حِرْمِ حَظِّهِ مِنَ الْآخِرَةِ .

﴿ ۱۸۹۰ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْخَثَمِيِّ ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَا أَعْجَبَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِيهَا جَائِعًا خَائِفًا .
 ۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ ذَاشِبَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : حَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مَحْرُورٌ فَأَتَاهُ مَلَكٌ وَمَعَهُ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الْأَرْضِ ، فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ هَذِهِ مَفَاتِيحُ خَزَائِنِ الْأَرْضِ يَقُولُ لَكَ بِكَ : افْتَحْ وَخُذْ مِنْهَا مَا شِئْتَ مِنْ غَيْرِ أَنْ تَنْقُصَ شَيْئًا عِنْدِي ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : الدُّنْيَا ذَارِمُنٌ لَأَدَارَ لَهُ وَلَهَا يَجْمَعُ مَنْ لَا عَقْلَ لَهُ ، فَقَالَ الْمَلَكُ : وَالَّذِي بَعَنَكَ بِالْحَقِّ نَبِيًّا لَقَدْ سَمِعْتُ هَذَا الْكَلَامَ مِنْ

۵ - امام صادق علیه السلام میفرمود : هر دلی که شکمی یا شرکی داشته باشد ، ساقط و بی ارزش است و آنها (پینمبر و اولیاء خدا) زهد نسبت بدنیا را خواستند تا دلشان برای آخرت فارغ باشد (زبرامحبت دنیا و آخرت در یکدل جمع نشود) .

۶ - امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : علامت مشتاقی بثواب آخرت بی رغبتی نسبت بشکوفه (حرم و بی ثبات) دنیای نقد است ، همانا بی رغبتی زاهد نسبت بدنیا ، از آنچه خدای عزوجل برایش از دنیا قسمت کرده کاهش ندهد ، اگر چه زهد کند ، و حرص شخص حرص بر شکوفه دنیای نقد ، برایش افزونی نیاورد ، اگر چه حرص زند ، پس مقبول کسی است که از بهر آخرت خود محروم ماند .

۷ - امام صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله راجز گرسنگی و خوف ، چیزی از دنیا مسرور نمیساخت و خوشش نمیآورد .

۸ - و فرمود : روزی پینمبر صلی الله علیه و آله اندوهگین بیرون رفت ، فرشته ای که کلیدهای خزانه های زمین دستش بود ، نزد او آمد و گفت : ای محمد ؛ اینها کلیدهای خزانه های زمین است . پروردگارت بتو میگوید ؛ بازکن و هر چه خواهی از زمین بگیر ، بدون آنکه چیزی از مقامت نزد من کاسته شود .
 رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : دنیا خانه کسی است که خانه ندارد . و آنکه عقل ندارد برای

مَلِكٌ يَقُولُهُ فِي السَّمَاءِ الزَّائِعَةِ ، حِينَ أُعْطِيَتْ الْمَغَاتِبِحَ .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بِبَدْنِيِّ يَجْدِي أَسْكَ مَلَقَى عَلِيَّ مَرْبَلَةً مَيْتًا ، فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ : كَمْ يُسَاوِي هَذَا؟ فَقَالُوا: لَعَلَّهُ لَوْ كَانَ حَيًّا لَمْ يُسَاوِدْزَهُمَا ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ الدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَيَّ مِنَ هَذَا الْجَدْيِ عَلَى أَهْلِهِ .

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِعَبْدٍ خَيْرًا زَهَدَهُ فِي الدُّنْيَا وَقَفَّهَ فِي الدِّينِ وَبَسَّرَهُ عِيُوبَهَا وَمَنْ أُوْتِيَهُنَّ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا لَدُنِّي وَالْآخِرَةَ ؛ وَقَالَ : أَمْ يَطْلُبُ أَحَدُ الْحَقِّ بَابَ أَفْضَلٍ مِنَ الرَّهْدِ فِي الدُّنْيَا وَهُوَ صِدْقٌ لِمَا مَلَكَ أَغْدَاءُ الْحَقِّ ، قُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ مِمَّاذَا؟ قَالَ: مِنَ الرَّغْبَةِ فِيهَا . وَقَالَ: الْأَمِينُ صَبَّارٌ كَرِيمٌ ؛ فَإِنَّمَا هِيَ إِثَامٌ قَلِيلٌ ؛ أَلَا إِنَّهُ حَرَامٌ عَلَيْكُمْ أَنْ تَجِدُوا طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى تَزْهَدُوا فِي الدُّنْيَا .

قَالَ: وَسَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِذَا تَحَلَّى الْمُؤْمِنُ مِنَ الدُّنْيَا نِيَّاسًا وَوَجَدَ حَلَاوَةَ حُبِّ اللَّهِ

دنیا جمع میکند ، فرشته گفت : سوگند بآنکه ترا بحق میبوت ساخته ، من این سخن را از فرشته می در آسمان چهارم شنیدم ، زمانیکه ، کلیدها را بمن دادند .

۹ - امام صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله به بزغاله گوش بریده ایکه مرده ، و در بزغاله دان افتاده بود گذر کرد ، با صاحب فرمود : این چند میارزد ؟ گفتند : اگر زنده میبود شاید یک درهم ارزش نداشت ، پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمود : سوگند بآنکه جانم در دست اوست که دنیا نزد خدا از این بزغاله نزد اهلش پست تر است .

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود : چون خدا خیر بنده می را خواهد ، او را نسبت بدنیا بی رغبت و سبب بدین دانشمند کند . و بیبوی دنیا بینایش سازد ، و هر که این خصلتها داده شود ، خیر دنیا و آخرت داده شده ، و فرمود : هیچکس حق را در راهی بهتر از زهد دنیا نجسته است و آن ضد مطلوب دشمنان حق است .

راوی گوید : عرض کردم : قربانت ، آنها از چه راه میجویند ؟ فرمود : از رغبت بدنیا . و فرمود آیا شخص پرمسیر کریمی نیست ؟ همانا دنیا چند روزاندگست ، همانا حرامست بر شما که مزه ایمان چشید جز آنکه نسبت بدنیا بی رغبت شوید .

و شنیدم امام صادق عليه السلام میفرمود : چون مؤمن از دنیا کنار کشد ، رفعت پیدا کند و شیرینی محبت خدا

وَكَانَ عِنْدَ أَهْلِ الدُّنْيَا كَأَنَّهُ قَدْ خُوِّلَ وَإِنَّمَا خَالَطَ الْقَوْمَ خَلَاوَةً حَتَّى اللَّهُ فَلَمْ يَشْتَعِلُوا بِغَيْرِهِ .
قَالَ وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنَّ الْقَلْبَ إِذَا صَفَا صَافَتْ بِهِ الْأَرْضُ حَتَّى يَسْمُو .

۱۱ - عَلِيٌّ ؛ [عَنْ أَبِيهِ] : عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسِمِيِّ ؛ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمِنْقَرِيِّ ؛ عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ بْنِ هَمَّامٍ ؛ عَنْ مَعْمَرِ بْنِ زَائِدٍ ؛ عَنِ الرَّهْرِيِّ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ شِهَابٍ قَالَ : سُبِّحَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ؟ فَقَالَ : مَا مِنْ عَمَلٍ بَعْدَ مَعْرِفَةِ اللَّهِ جَلَّ وَعَزَّ وَمَعْرِفَةِ رَسُولِهِ أَفْضَلَ مِنْ بَغْيِ الدُّنْيَا ؛ وَإِنَّ لِذَلِكَ لَشُعْبًا كَثِيرَةً وَالْمُعَاصِي شُعْبًا فَأَوَّلُ مَا عَصِيَ اللَّهُ بِهِ الْكِبْرُ وَهِيَ مَعْصِيَةُ إِبْلِيسَ حِينَ أَبِي وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ، وَالْحِرْصُ وَهِيَ مَعْصِيَةُ آدَمَ وَحَوْأُ حِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُمَا : « كَلَامِينَ حَيْثُ يَشْتُمْنَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ » فَأَخَذَا مَا لَاحَاجَةَ بِهِمَا إِلَيْهِ فَدَخَلَ ذَلِكَ عَلَى دَرَجَتَيْهِمَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَذَلِكَ أَنَّ أَكْثَرَ مَا يَطْلُبُ ابْنُ آدَمَ مَا لَاحَاجَةَ بِهِ إِلَيْهِ ، ثُمَّ الْحَسَدُ وَهِيَ مَعْصِيَةُ ابْنِ آدَمَ حَيْثُ حَسَدَ أَحَاهُ فَقَتَلَهُ ، فَتَشَعَّبَ مِنْ ذَلِكَ حُبُّ النِّسَاءِ وَحُبُّ الدُّنْيَا وَحُبُّ الرِّثَاةِ وَحُبُّ الرَّاخَةِ وَحُبُّ الْكَلَامِ وَحُبُّ الْمَلُوءِ وَالنَّرْوَةِ ، فَصَرَنَ سَبْعَ خِصَالٍ ، فَاجْتَمَعْنَ كُلُّهُنَّ فِي حُبِّ الدُّنْيَا ، فَقَالَ الْأَنْبِيَاءُ وَالْعُلَمَاءُ بَعْدَ مَعْرِفَةِ ذَلِكَ : حُبُّ الدُّنْيَا زَانٌ كُلُّ حَاطِيَةٍ ، وَالذُّنْيَا دُنْيَا آتٍ : دُنْيَا بِلَاغٍ وَدُنْيَا مَلْعُونَةٌ .

را دریابد ، و نزد اهل دنیا دیوانه نماید ، در صورتیکه شیرینی محبت خدا با آنها آمیخته شده که بهیچ دگر مشغول نشوند .

و شنیدم میفرمود : زمانیکه دل صفا پیدا کند ، زمین برایش تنگه شود . تا آنجا که پرواز کند .

۱۱ - از علی بن الحسین علیهما السلام پرسیدند ، کدام عمل نزد خدای عزوجل بهتر است ؟ فرمود : هیچ عملی بعد از معرفت خدای جل و عز و رسولش بهتر از بیخ دنیا نیست ، و برای آن شبهه‌های بسیار است و برای گناهان (نافرمانیهای خدا) شبهه‌های بسیار است :

نخستین نافرمانی که خدا را نمودند تکبر بود و آن نافرمانی شیطان بود ، زمانیکه سرپیچی و گردنفرازی کرد و از کافران گشت .

و دیگر هر صی است که نافرمانی آدم و حوا بود ، زمانیکه خدای عزوجل با آنها فرمود : « از هر چه خواهید بخورید ولی با بن درخت نزدیک مشوید که از ستمکاران باشید ، ۲۵ سوره ۲ ، پس آدم و حوا چیزی را گرفتند که بدان احتیاج نداشتند ، و این خصلت تا روز قیامت در ذریه آنها رخنه کرد ، از اینرو بیشتر آنچه را آوده‌یزاد میطلبد بدان احتیاج ندارد .

و دیگر حسد است که نافرمانی پسر آدم (قابیل) بود ، زمانیکه به برادرش (هابیل) حسه برد و او را کشت ، و از این نافرمانیها دوستی زنان و دوستی دنیا و دوستی ریاست و دوستی استراحت و دوستی

﴿۱۸۹۵﴾ اسعَلِي بْنِ إِبرَاهِيمَ مَعْنِ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنَّ فِي طَلَبِ الدُّنْيَا إِضْرَارًا بِالْآخِرَةِ وَفِي طَلَبِ الْآخِرَةِ إِضْرَارٌ بِالدُّنْيَا ، فَاصْرُوا بِالدُّنْيَا فَإِنَّهَا أَوْلَى بِالْإِضْرَارِ .

۱۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ النَّخَعِيِّ إِذْ عَنَّ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّاءُ قَالَ : أَقُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : حَدِّثْنِي بِمَا تَنْتَفِعُ بِهِ فَقَالَ : يَا أَبَا عُبَيْدَةَ أَكْثَرُ ذِكْرِ الْمَوْتِ ، فَإِنَّهُ لَمْ يُكْثِرْ إِنْسَانٌ ذِكْرَ الْمَوْتِ إِلَّا زَهَّدَ فِي الدُّنْيَا .

۱۴ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنِ الْحَكِيمِ بْنِ أَيْمَنَ ، عَنْ دَاوُدَ الْأَبْزَارِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : مَلَكٌ يُنَادِي كُلَّ يَوْمٍ : ابْنَ آدَمَ لِدِ الْمَمُوتِ وَاجْمَعْ لِفِتْنَاءِ وَابْنَ الْخِرَابِ .

۱۵ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانَ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا : إِنَّ الدُّنْيَا قِدَارٌ تَحَلَّتْ مُدْبِرَةٌ ، وَإِنَّ الْآخِرَةَ قِدَارٌ تَحَلَّتْ مُقْبِلَةٌ ، وَلِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا بَنُونَ ، فَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الْآخِرَةِ ، وَلَا تَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الدُّنْيَا ، [الْأَمْ] وَكُونُوا مِنَ الرَّاهِدِينَ فِي الدُّنْيَا الرَّاهِقِينَ فِي الْآخِرَةِ .

سخن گفتن و دوستی سروری و ثروت منشعب گشت ، و اینها هفت خصلت است که همگی در دوستی دنیا گرد آمده اند ، از اینرو پیغمبران و دانشمندان بعد از شناختن این مطلب گفتند : دوستی دنیا سر هر خطا و گناهست و دنیا دو گونه است : دنیای رساننده و دنیای ملمون (یعنی دنیائیکه انسانرا بطاعت و قرب خدا میرساند بقدر کفایت است که آن مددوح و پسندیده است و دنیائیکه بیش از مقدار کفایت و زیادتر از احتیاج است که آن مایه لغت و دوری از رحمت خداست) .

۱۲ - رسول خدا صلی الله علیه فرمود ، در دنیا جوئی زیان زدن با آخرتست و در آخرت جوئی زیان زدن بدنیا ، شما بدنیا زیان زدید که آن بزبان رسانیدن سزاوارتر است .

۱۳ - ابو عبیده حداء گوید : بامام باقر عليه السلام عرض کردم : حدیثی بمن بفرما که از آن سود برم فرمود : ای ابا عبیده ، بسیار یاد مرگ کن ، زیرا شخصی از مرگ بسیار یاد نکند ، جز آنکه بدنیا بی رغبت شود .

۱۴ - امام باقر عليه السلام فرمود : فرشته می هر روز فریاد میکند : آدمیزاد برای مردن بزای و برای نابودی گردآور و برای خراب شدن بساز .

۱۵ - علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود دنیا پشت کرده کوچ میکند و آخرت روی آورده میآید و برای هر یک از ایندو فرزندان است ، شما از فرزندان آخرت باشید و از فرزندان دنیا نباشید و از زاهدین در دنیا و راغبین در آخرت باشید .

أَلَا إِنَّ الرَّاہِدِينَ فِي الدُّنْيَا اتَّخَذُوا الْأَرْضَ بَسَاطًا، وَالتَّرَابَ فِرَاشًا، وَالمَاءَ طِينًا، وَقَرَّ ضُؤًا مِنَ الدُّنْيَا تَقْرِضًا.

أَلَا مَنِ اشْتاقَ إِلَى الجَنَّةِ سَلَغَ الشَّهَوَاتِ، وَمَنِ اشْفَقَ مِنَ النَّارِ رَجَعَ عَنِ الْمُحَرَّمَاتِ وَ مَنِ زَهَدَ فِي الدُّنْيَا هَانَتْ عَلَيْهِ المَصَائِبُ.

أَلَا إِنَّ اللَّهَ عِبَادًا كَمَنْ رَأَى أَهْلَ الجَنَّةِ فِي الجَنَّةِ مُخَلَّدِينَ، وَ كَمَنْ رَأَى أَهْلَ النَّارِ فِي النَّارِ مُعَذِّبِينَ، شَرُّهُمْ مَأْمُونَةٌ، وَقُلُوبُهُمْ مَحْزُونَةٌ، أَنفُسُهُمْ عَقِيقَةٌ، وَحَوَائِجُهُمْ خَفِيقَةٌ، صَبَرُوا أَيَّامًا قَلِيلَةً، فَصَارُوا يُعْقَبُونَ رَاحَةً طَوِيلَةً، أَمَّا اللَّيْلُ فَصَافُونَ أَقْدَامَهُمْ تَجْرِي دُمُوعُهُمْ عَلَى خُدُودِهِمْ وَهُمْ يَجَارُونَ إِلَى رَبِّبِهِمْ، يَسْعُونَ فِي فَكَاكِ رِقَابِهِمْ، وَ أَمَّا النَّهَارُ فَحُلْمَاءُ، عُلَمَاءُ، بَرَّةٌ، أَتْقِيَاءُ كَانَتْهُمُ القِيَادُحُ قَدْبَرَاهُمُ الخَوْفُ مِنَ العِبَادَةِ، يَنْظُرُ إِلَيْهِمُ النَّاطِرُ فيقولُ: مَرَضَى - وَ مَا بِالْقَوْمِ مِنْ مَرَضٍ - أَمْ خَوْلُوا فَقَدْ خَالَطَ الْقَوْمَ أَمْرٌ عَظِيمٌ؛ مِنْ ذِكْرِ النَّارِ وَمَا فِيهَا.

۱۶ - عَنْهُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الحَكِيمِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ المَوْمِنِ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ: يَا جَابِرُ وَاللَّهِ إِنِّي لَمَحْزُونٌ، وَإِنِّي لَمَشْغُولُ القَلْبِ، قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ وَمَا شَغَلَكَ

همانا زاهدین در دنیا زمین را بستر خود گرفتند و خاک را فرش و آبدا بوی خوش خود و خویشتن را از دنیا قبیحی کردند .

همانا هر که مشتاق بهشت شود ، از شهوتها فراموش کند و هر که از دوزخ بترسد از محرمات روگرداند و هر که در دنیا زهد ورزد ، مصیبتها بر او آسان شود .

همانا خدا را پندگانی است که گویا اهل بهشت را جاودان در بهشت دیده و اهل دوزخ را در دوزخ گرفتار عذاب دیده‌اند ، مردم از شر آنها در امانند ، دلشان نمکین است ، عفت نفس دارند ، حاجاتشان سبک است ، چند روزی صبر کردند و باسراحت طولانی قیامت رسیدند .

اما شب گامهایشان برای عبادت صف کشیده ، اشکشان بر چهره جاریست و پیرورد گارخویش پناه برند و برای آزادی خود (از آتش دوزخ) کوشش کنند .

و اما روز خویشتن دارانی باشند ، دانشمند ، نیکوکار و پرهیزگار ، در لاغری مانند چوبه تیری که ترس از عبادت آنها را تراشیده ، هر که بآنها نکرده ، گوید بیامانند - در صورتیکه بیماری ندارند - یا گویند دیوانه‌اند ، در صورتیکه بامر بزرگی که یاد آتش دوزخ و وضع آنست گرفتارند .

۱۶ - جابر گوید : خدمت امام باقر علیه السلام رسیدم ، حضرت فرمود : ای جابر بخدا که من نمکین و دلگرفته‌ام ، عرض کردم : قربانت ، گرفتاری و غم دل شما چیست ؟ فرمود : ای جابر همانا خالص و صافی

وَمَا حَزُنُّ قَلْبِكَ؟ فَقَالَ يَا جَابِرُ إِنَّهُ مَنْ دَخَلَ قَلْبَهُ صَافِي خَالِيسٍ دِينِ اللَّهِ شَغَلَ قَلْبَهُ عَمَّا سِوَاهُ؛ يَا جَابِرُ مَا الدُّنْيَا وَمَا عَسَى أَنْ تَكُونَ الدُّنْيَا؟ هَلْ هِيَ الْإِطْعَامُ أَكَلْتَهُ أَوْ تَوْبٌ لَيْسَتْهُ أَوْ امْرَأَةٌ أَصَبْتَهَا؟

يَا جَابِرُ إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ لَمْ يَطْمَئِنُّوا إِلَى الدُّنْيَا بِمَقَائِمِهِمْ فِيهَا وَلَمْ يَأْمَنُوا قُدُومَهُمُ الْآخِرَةَ؛ يَا جَابِرُ الْآخِرَةُ ذَارِقَرَارٍ، وَالذُّنْيَا ذَارِقَنَاءٍ وَزَوَالٍ وَلَكِنَّ أَهْلَ الدُّنْيَا أَهْلُ عَقْلَةٍ وَكَانَ الْمُؤْمِنِينَ هُمُ الْفُقَهَاءُ أَهْلُ فِكْرَةٍ وَعِبْرَةٍ، لَمْ يُصَمِّمَهُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ جَلَّ اسْمُهُ مَأْسَمِعُوا بِآذَانِهِمْ، وَلَمْ يُعْمِهِمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ مَا دَرَأُوا مِنَ الرِّبَةِ بِأَعْيُنِهِمْ فَفَازُوا بِثَوَابِ الْآخِرَةِ، كَمَا فَازُوا بِذَلِكَ الْعِلْمِ.

وَأَعْلَمُ يَا جَابِرُ أَنَّ أَهْلَ التَّقْوَى أَيْسَرُ أَهْلَ الدُّنْيَا مَوُونَةٌ وَأَكْثَرُهُمْ لَكَ مَعُونَةٌ، تَذَكَّرُ فَيَعْبُونُوكَ وَإِنْ نَسِيتَ ذَكَرُوكَ، قُوَّةُ الْوَنِّ بِأَمْرِ اللَّهِ قُوَّةُ أَمْرٍ عَلَى أَمْرِ اللَّهِ، قَطَعُوا مَحَبَّتَهُمْ بِمَحَبَّةِ رَبِّهِمْ وَوَحَشُوا الدُّنْيَا لِبِطَاعَةِ مَلِكِهِمْ وَنَظَرُوا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَإِلَى مَحَبَّتِهِ يَقْلُوبُهُمْ وَعَلِمُوا أَنَّ ذَلِكَ هُوَ الْمَنْظُورُ إِلَيْهِ، لِعَظِيمِ شَأْنِهِ، فَانزِلِ الدُّنْيَا كَمَنْزِلِ نَزَلَتْهُ ثُمَّ ارْتَحَلَتْ عَنْهُ، أَوْ كَمَالٍ وَجَدْتَهُ فِي مَنَاوِكَ فَاسْتَبَقْتَ وَلَيْسَ مَعَكَ مِنْهُ شَيْءٌ [إِنَّمَا] صَرَبْتُ لَكَ هَذَا مَثَلًا، لِأَنَّهَا عِنْدَ أَهْلِ اللَّبِّ وَالْعِلْمِ بِاللَّهِ كَقَمِيهِ الظِّلَالِ؛ يَا جَابِرُ فَاحْفَظْ مَا اسْتَرَعَاكَ اللَّهُ جَلَّ وَعَزَّ مِنْ دِينِهِ وَحِكْمَتِهِ وَلَا تَسْأَلَنَّ عَمَّا لَكَ

دین خدا بدل هر که در آید ، دلش از غیر او بگردد ،

ای جابر ! دنیا چیست و امید داری چه باشد ؟ مگر دنیا غیر از خوراکی است که خوردی یا جامه‌ای که پوشیدی یا زینکه باورسیدی ؟ .

ای جابر ! همانا مؤمنین بماندن در دنیا اطمینان نکردند ، و از رسیدن آخرت ایمن نکشتند .

ای جابر ! آخرت خانه ثباتست و دنیا خانه نابودی و زوال ، ولی اهل دنیا غافلند و گویا مؤمنانند که فقیه و اهل تفکر و عبرتند ؛ آنچه با گوشهای خود شنوند ، ایشان را از یاد خدای - جل اسمه - کر نکند و هر زینتی که چشمان بیند از یاد خدا کورشان ندارد ، پس ثواب آخرت رسیدند ، چنانکه باین دانش رسیدند .

و بدان ای جابر که اهل تقوی کم هزینه‌ترین اهل دنیا باند و ترا از همه بیشتر یاری کنند ، تا تذکر ذمی یاریت کنند و اگر فراموش کنی یادت آورند . امر خدا را گویند و بر امر خدا ایستادگی دارند ، برای دوستی پروردگارشان دل از همه چیز کنده و بخاطر اطاعت مالک خویش از دنیا در هر اسند و از صمیم دل بسوی خدای عزوجل و محبت او متوجه گشته و دانستند که هدف اصلی همین است ، بخاطر عظمت شأنی که دارد پس دنیا را چون بار اندازی دان که در آن بار انداخته و سپس کوچ خواهی کرد . یا مانند ترقی و کمالی که در خواب بختن رسیده و چون بیدار شده‌ای چیزی از آن نداری . من این را به عنوان مثل برایت گفتم . زیرا

عِنْدَهُ الْإِمَالَةُ عِنْدَ نَفْسِكَ ، فَإِنْ تَكَرَّرَ الدُّنْيَا عَلَى غَيْرِ مَا وَصَّفْتُ لَكَ فَتَحَوَّلَ إِلَى دَارِ الْمُسْتَعْتَبِ ، فَلَمَعَمْ رِي
لَرُبِّ حَرِيصٍ عَلَى أَمْرِ قَدْ شَقِيَ بِهِ حِينَ أَنَاهُ وَأُرْبَتْ كَارِهِ لِأَمْرِ قَدْ سَعِدَ بِهِ حِينَ أَنَاهُ ، وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ
عَزَّ وَجَلَّ : «وَلِيْمَحِصَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ»

(۱۹۰۰) ۱۷۷ عَنِ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرِ ، عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَبُو دَرْدَرٍ
رَحِمَهُ اللَّهُ جَزَى اللَّهُ الدُّنْيَا عَنِّي مَدْمَةً بَعْدَ رَغَبَيْنِ مِنَ الشَّعْبِ أَتَفَدَى بِأَحَدِهِمَا وَأَتَعَشَى بِالْآخَرِ وَ
بَعْدَ شَمَلْتِي الصُّوفِ أَتَزِرُ بِأَحَدَاهُمَا وَأَتَرَدِّي بِالْآخَرِي .

۱۸ - وَعَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنِ الْمُنْسِيِّ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ
أَبُو دَرْدَرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ : يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ كَأَنَّ شَيْئًا مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَكُنْ شَيْئًا إِلَّا مَا يَنْفَعُ
خَيْرَهُ وَيَضُرُّ شَرَّهُ الْإِمَانِ رَحِمَ اللَّهُ ؛ يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ لَا يَشْعَلُكَ أَهْلٌ وَلَا مَالٌ عَنْ نَفْسِكَ ، أَنْتَ يَوْمَ تُفَارِقُهُمْ
كَصَيْفِيَّةٍ فِيهِمْ ثُمَّ غَدَوْتَ عَنْهُمْ إِلَى غَيْرِهِمْ ، وَالدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ كَمَنْزِلٍ تَحَوَّلَتْ مِنْهُ إِلَى غَيْرِهِ وَمَا
بَيْنَ الْمَوْتِ وَالْبَعْثِ إِلَّا كَنَوْمَةٍ نَمْتَهُائِمُ اسْتَبَقَطَتْ مِنْهَا ؛ يَا مُبْتَغِي الْعِلْمِ قَدْ لِمَقَامِكَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ

دنیا در نظر خردمندان و خدا شناسان مانند سایه بعد از ظهر است .

ای جابر ! آنچه را خدای جل و عز از دین و حکمتش بخواهد سپرده حفظ کن و از آنچه برایت نزد
خداست مپرس ، جز آنچه برای او نزد تو است (یعنی ثواب و پاداش او باندازه دین نگهداری خودت
باشد) و اگر دنیا در نظرت غیر از آنچه گفتیم باشد ، باید بخانه عذر خواهی روی (و از عقیده سوه خود
استغفار کنی) .

بجان خودم که بسا شخصی که بجیزی حریص است و چون بدستش آید ، بسبب آن بدبخت شود ، و
بسا شخصی که چیزی را ناخوش دارد و چون بآن رسد مایه سعادتش گردد ، اینستکه خدای عزوجل فرماید
و تا خدا مؤمنانرا تصفیه کند و کافران را کاهش دهد ، ۱۴۱ - سوره ۳ ، .

۱۷ - ابوذر - رحمه الله - گفت : خدا بدنیا از طرف من جزای نکوهش دهد ، پس از دو قرص نان
جو که یکی را صبحانه و دیگری را شام خود سازم و پس از دو پارچه پشمین که یکی را لنگه و دیگری را
ردا قرار دهم .

۱۸ - امام صادق عليه السلام فرمود : ابوذر - رضی الله عنه - در سخنرانی خود میگفت : ای دانش جو !
گویا هیچ چیز دنیا چیزی نبوده ، جز آنچه خوبش بمردم سود بخشد و شرش زیان ، مگر آنکه را خدا
ترحم کند (و او را بیامزد) ای دانشجو ! مبدا اهل بیت و مال دنیا ترا از خودت باز دارند ، که تو
روزیکه از آنها جدا شوی مانند مهمانی باشی که شب را با آنها خوابیده و صبح نزد دیگران رفته‌ای و دنیا
و آخرت مانند منزلی است که از یکی بدیگری منتقل شوی و میان مردن و از گور بر خاستن جز مانند خوابیدن

وَجَلَّ ، فَإِنَّكَ مُثَابِعٌ بِمَعْمَلِكَ كَمَا تَدِينُ تَدَانُ يَا مُنْتَفِي الْعِلْمِ .

۱۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ زَائِدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَالِي وَلِدُنِيَا إِنَّمَا مِثْلِي وَمِثْلَهَا كَمِثْلِ الزَّكَايِكِ رُفِعَتْ لَهُ شَجَرَةٌ فِي يَوْمٍ صَائِبٍ فَقَالَ تَحْتَهَا مِمَّ زَاخٌ وَتَرَكَهَا .

۲۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عُقْبَةَ الْأَرْدَبِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : مِثْلُ الْحَرْبِ عَلَى الدُّنْيَا كَمِثْلِ دَوْدَةَ الْقَرَى ، كُلَّمَا أَزْدَادَتْ عَلَى نَفْسِهَا لَفَا كَانَ أَبْعَدَ لَهَا مِنَ الْخُرُوجِ حَتَّى تَمُوتَ عَمَّا ، قَالَ وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : كَانَ فِيهَا وَعَظَ بِهِ لِقَمَانُ ابْنَهُ : يَا بُنَيَّ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا قَبْلَكَ لِأَوْلَادِهِمْ فَلَمْ يَبْقَ مَا جَمَعُوا وَلَمْ يَبْقَ مِنْ جَمْعُو آلِهِ وَإِنَّمَا أَنْتَ عَبْدٌ مُسْتَأْجِرٌ قَدَا مَرَّتْ بِمَعْمَلٍ وَوَعِدَتْ عَلَيْهِ أَجْرًا فَأَوْفِ عَمَلَكَ وَاسْتَوْفِ أَجْرَكَ وَلَا تَكُنْ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا يَمْنَزِلَةً شَائِئَةً وَقَعَتْ فِي رَزْغٍ أَخْضَرَ فَأَكَلَتْ حَتَّى سَمِنَ فَكَانَ حَنْفَهَا عِنْدَ يَمِينِهَا وَلَكِنْ اجْعَلِ الدُّنْيَا يَمْنَزِلَةً قَنْطَرَةً عَلَى نَهْرٍ جُرَّتْ عَلَيْهَا وَتَرَكَتَهَا وَلَمْ تَرْجِعْ إِلَيْهَا آخِرَ الدَّهْرِ . آخِرُهَا وَلَا تَعْمُرْهَا ، فَإِنَّكَ لَمْ تُؤْمَرْ بِعِمَارَتِهَا .

وَأَعْلَمَ أَنَّكَ سَتَسْأَلُ غَدًا إِذَا وَقَعْتَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَنْ أَزْبَجٍ : شِبَابِكَ فِيمَا أَبْلَيْتُهُ ؟

ویدار شدن نیست. ای دانشجو! برای ایستادن در برابر خدای عزوجل طاعتی پیش فرست ، زیرا عملت پادشای بینی و چنانکه کنی ، جزایابی ، ای دانشجو! .

۱۹ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : مرا با دنیا چکار؟ حکایت من و دنیا حکایت سواربست که در روزگرمی درختی برایش پیا شده و او در زیر آن درخت خواب قیلوله (کوتاهی) نموده ، سپس کوچ کرده و درخت را وا گذاشته است .

۲۰ - امام باقر عليه السلام فرمود : حکایت شخص حریص بدنی ، حکایت کرم ابریشم است که هر چه بیشتر بر خود تند ، راه بیرون آمدنش دورتر شود تا آنکه ازضه پمیرد .

و امام صادق علیه السلام فرمود : در آنچه لقمان پسرش را موعظه کرد این بود که : پسر جان! مردم پیش از تو برای فرزندان خود اموالی گرد آوردند ، ولی نه آن اموال گرد آمده باقی ماند و نه اولادی که برای آنها گرد آوردند . و همانا تو بنده مزدوری باشی که بکاری دستورت داده اند و اجرتی برایش وعده داده اند پس کارت را تمام کن و اجرت را تمام بگیر . و در این دنیا مانند گوسفندی مباش که در میان ذراعت سبزی افتاده و بخورد تا فربه شود و مرگش هنگام فریبش باشد ، بلکه دنیا را مانند پل روی نهری دان که بر آن میگذری و آنرا وامیگذاری و تا پایان روزگار بسویش بر نمیگردی ، خرابش کن و آبادش مساز که مأمور بساختنش نیستی .

و بدانکه چون فردای قیامت در برابر خدای عزوجل بایستی ، از چهار چیز پرمش شوی : ۱ - جوانیت

وَعُمْرِكَ فِيمَا آفَنَيْتَهُ؟ وَمَالِكَ وَمَا كُنْسَبْتَهُ؟ وَفِيمَا أَنْفَقْتَهُ؟ فَتَاهَبْ لِدَلِّكَ وَأَعِدْ لَهُ جَوَابًا؛ وَلَا تَأْسَ عَلَى مَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا، فَإِنَّ قَلِيلَ الدُّنْيَا لَا يَدُومُ بَقَاؤُهُ وَكَثِيرُهَا لَا يُؤْمَنُ بِلَاؤُهُ، فَخُذْ جِدْرَكَ وَجُدْ فِي أَمْرِكَ، وَاكْشِفِ الْغُظَاةَ عَنِ وَجْهِكَ وَتَعَرَّضْ لِمَعْرُوفِ رَبِّكَ وَاجِدْ الثَّوْبَةَ فِي قَلْبِكَ وَ اكْمُشْ فِي فِرَائِغِكَ قَبْلَ أَنْ يُقْصِدَ قَصْدُكَ وَيَقْضَى قَضَاؤُكَ وَيَحَالُ بَيْنَكَ وَبَيْنَ مَا تُرِيدُ.

۲۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْمُورٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: فِيمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مُوسَى عليه السلام: يَا مُوسَى لَا تَرَكَنْ إِلَى الدُّنْيَا كَوْنِ الظَّالِمِينَ وَرُكُونِ مَنْ اتَّخَذَهَا أَبًا وَأُمًّا يَا مُوسَى لَوْ كُنْتُكَ إِلَى نَفْسِكَ لَيَنْتَظِرَنَّ لَهَا إِذَا لَعَلَّ بِعَلَيْكَ حُبُّ الدُّنْيَا وَزَهْرَتِهَا، يَا مُوسَى نَافِسٌ فِي الْخَيْرِ أَهْلُهُ وَاسْتَبَقْتَهُمْ إِلَيْهِ، فَإِنَّ الْخَيْرَ كَأَسْبَبِهِ وَاتَّرَكَ مِنَ الدُّنْيَا مَا يَكُ الْغِنَى عَنْهُ وَلَا تَنْتَظِرْ عَيْنَكَ إِلَى كُلِّ مَفْتُونٍ بِهَا وَمُوكِلٍ إِلَى نَفْسِهِ؛ وَاعْلَمْ أَنَّ كُلَّ فِتْنَةٍ بَدَوُهَا حُبُّ الدُّنْيَا وَلَا تَغْتَبِطْ أَحَدًا بِكَثْرَةِ الْمَالِ فَإِنَّ مَعَ كَثْرَةِ الْمَالِ تَكْثُرُ الذُّنُوبُ

لِوَاجِبِ الْحُقُوقِ، وَلَا تَغْتَبِطَنَّ أَحَدًا بِرِضَى النَّاسِ عَنْهُ، حَتَّى تَعْلَمَ أَنَّ اللَّهَ رَاضٍ عَنْهُ، وَلَا تَغْتَبِطَنَّ مَخْلُوقًا بِطَاعَةِ النَّاسِ لَهُ، فَإِنَّ طَاعَةَ النَّاسِ لَهُ وَإِتِّبَاعَهُمْ إِيَّاهُ عَلَى غَيْرِ الْحَقِّ هَلَاكٌ لَهُ وَلِمَنْ اتَّبَعَهُ.

را در چه راه پیر کردی ؟ ۲ - همرت را در چه راه بسر بردی ۳ - مالت را از چه راه بدست آوردی ؟
 ۴ - ودر چه راه خرج کردی ؟ پس آماده این مقام باش و پاسخش را تهیه کن ، و بر آنچه از دنیا از دست رفت افسوس مخور ، زیرا اندک دنیا را دوام و بقائی نیست و بسیارش از بلا ایمن نباشد ، پس آماده و بر حذر باش و در کار خود کوشش کن و پرده (غفلت) از چهره (دل) بردار ، و متوجه احسان پروردگارت (بسبب اعمال صالح) باش ، و در دلت توبه را تازه دار ، و در زمان فراغت بشتاب ، پیش از آنکه آهنگه تو شود و مرگت فرا رسد و میان تو و خواسته هایت پرده افتد .

۲۱ - امام صادق علیه السلام میفرمود : از مناجاتهای خدای عزوجل با موسی علیه السلام این بود که ای موسی بدینا تکیه میکن ، مانند تکیه کردن ستمگران و تکیه کردن کسی که آنرا پدر و مادر خود دانسته ، ای موسی : اگر ترا بخودت واگذارم که بآن بنگری ، محبت و رونق دنیا بر تو چیره شود ، ای موسی در کار خیر با اهلش مسابقه گذار و بر آنها پیشی گیر ، زیرا کار خیر مانند اسبش (نیکو و پسنیده) است ، و آنچه از دنیا را که بدان احتیاج نداری رها کن . و بفریب خوردگان دنیا و به خود و گذاشتگان منکر ، و بدانکه آغاز هر فتنه ای محبت دنیا است ، و بمال زیاد هیچکس غبطه مبر ، زیرا مال بسیار مایه گناه بسیار است ، نظر بحتوق واجبه ، و بحال کسیکه مردم از او خوشنودند غبطه مبر ، تا بدانی خدا هم از او خوشنود است و نیز بحال مخلوقی که مردم از او اطاعت کنند غبطه مبر ، زیرا اطاعت و پیروی ناحق مردم از او باعث هلاکت او و پیروانش باشد .

﴿۱۹۰۵﴾ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغْبِرَةِ ، عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ فِي كِتَابِ عَلِيِّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : إِنَّمَا مَثَلُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ الْحَيَّةِ مَا أَلَيْنَ مَسَهَا وَفِي جَوْفِهَا السَّمُّ النَّاقِعُ ، يَخْتَرُهَا الرَّجُلُ الْعَاقِلُ ، وَيَهْوَى إِلَيْهَا الصَّيْبِيُّ الْجَاهِلِيُّ .

۲۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : كَتَبَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِلَى بَعْضِ أَصْحَابِهِ يَعْظُهُ : أَوْصِكَ وَتَعَسَى بِتَقْوَى مَنْ لَا تَجِلُّ مَعْصِيَتُهُ وَلَا يُرْجَى غَيْرُهُ ، وَلَا الْيَسَى إِلَيْهِ ، فَإِنَّ مَنْ اتَّقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَشَبَّحَ وَرَوَى ، وَرَفَعَ عَقْلَهُ عَنْ أَهْلِ الدُّنْيَا ، قَبَدَتْهُ مَعَ أَهْلِ الدُّنْيَا وَقَلْبُهُ وَعَقْلُهُ مَعَايِرُ الْآخِرَةِ ، فَاطْفَأَ بِصَوِّهِ قَلْبَهُ مَا أَبْصَرَتْ عَيْنَاهُ مِنْ حُبِّ الدُّنْيَا فَقَدَّرَ حَرَامَتَهَا وَجَانَبَ شُبُهَاتِهَا وَأَصْرَعَ وَاللَّهِ بِالْحَلَالِ الصَّافِي إِلَّا مَا لَابَدَ لَعْمِينَ كِيسَرَةَ [مِنْهُ] يَشُدُّ بِهَا صَلْبَهُ وَتَوْبَ يُوَارِي بِهِ عَوْرَتَهُ ، مِنْ أَعْلَى مَا يَجِدُ وَأَخْشِيهِ ، وَلَمْ يَكُنْ لَهُ فِيهَا لَابُدَ لَهُ مِنْهُ يَفْقَهُ وَالرَّجَاءَ ، فَوَقَعَتْ يَفْقَهُ وَرَجَاؤُهُ عَلَى خَالِقِ الْأَشْيَاءِ ، فَجَسَدَ وَاجْتَهَدَ وَانْعَبَ بَدَنَهُ حَتَّى بَدَتْ الْأَضْرَاعُ وَغَارَتِ الْعَيْنَانِ فَأَبْدَلَ اللَّهُ لَهُ مِنْ ذَلِكَ قُوَّةً فِي بَدَنِهِ وَشِدَّةً فِي عَقْلِهِ وَمَا ذُخِرَ لَهُ فِي الْآخِرَةِ أَكْثَرُ ، فَارْتَضِ الدُّنْيَا فَإِنَّ حُبَّ الدُّنْيَا يُعْمِي وَيُصِمُّ وَيَبْكُمُ وَيُبْذِلُ الرَّقَابَ ، فَتَدَارِكُ مَا بَقِيَ مِنْ عُمْرِكَ وَلَا تَقُلْ غَدًا [أَوْ] بَعْدَ غَدٍ ، فَإِنَّمَا هَلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكَ بِإِقَامَتِهِمْ عَلَى الْأَمَانِيِّ

۲۲ - امام صادق علیه السلام فرمود در کتاب علی صلوات الله علیه است که : حکایت دنیا حکایت مارد است ، که چه اندازه سودنش نرم است و زهر کشنده در درون دارد ، مرد عاقل آزان پرهیزد ، و کودکی نادان بسویش گراید .

۲۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : امیرالمؤمنین عليه السلام یکی از اصحابش بعنوان موعظه نوشت : ترا و خودم را به تنوای کسی سفارش میکنم که نافرمانش روا نیست و امید ویی نیازی جز باو و از او نباشد زیرا هر که از خدا پروا کرد ، عزیز و قوی شد و سیر و سیر آب گشت و عقلش از اهل دنیا بالا گرفت ، تنها پیکرش همراه اهل دنیا است ، ولی دل و خردش نگران آخرت است ، آنچه را از محبت دنیا چشمش دیده پرتودلش خاموش نموده ، حرامش را پلید دانسته و از شبهاش دوری گرفته ، بخدا که بحلال خالص دنیا هم توجه ننموده جز بقصداری که ناچار از آنست ، مانند پاره نانیکه به پیکرش نیرو دهد و جامه ای که عورتش را بپوشاند ، آن هم از درشت ترین خوراک و ناهموادترین لباسی که بدستش آید ، و نسبت با آنچه ناچار هم میباشد اطمینان و امیدی ندارد ، و اطمینان و امیدش با فریبنده همه چیز است .

تلاش و کوشش کند و تنش را بزحمت اندازد تا استخوانهایش نمودار شود و دیدگانش بگودی رود ، و خدا در عوض نیروی بدنی و توانائی عقلش دهد ، و آنچه در آخرت برایش اندوخته بیشتر است ، دنیا را رها کند که محبت دنیا کور و کر و لال و زبون کند ، پس در آنچه از عبرت باقیمانده جبران گذشته نما و فردا و پس فردا

والتسویف حتی آتاهم أمر الله بغتة وهم غافلون ، فقیلوا علی أعوادهم إلی قبورهم المظلمة الصیفة وقد أسلمهم الأولاد والأهلون ، فانقطع إلی الله یقلب منیب ، من رفیق الدنیا و عزم لیس فیہ انکسار ولا انخزال ، أعاننا الله وإیثاک علی طاعته ووقعتنا الله وإیثاک لمرضاة .

۲۴ - علی بن إبراهیم ، عن أبیه ، عن عبد الله بن المغيرة وغيره ، عن طلحة بن زید ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : مثل الدنيا كمثل ماء البحر كلما شرب منه العطشان ازداد عطشا حتى يقتله .
 ۲۵ - الحسين بن محمد ، عن معلى بن محمد ، عن الوشاء قال : سمعت الرضا عليه السلام يقول : قال عيسى بن مريم صلوات الله عليه للحواريين : يا بني إسرائيل لاتأسوا علی ما فاتكم من الدنيا كما لا یأسی أهل الدنيا علی ما فاتهم من دينهم إذا أصابوا دنياهم .

(باب)

۱ - الحسين بن محمد الأشعري ، عن معلى بن محمد ، عن الحسين بن علي الوشاء ، عن عاصم ابن حميد ، عن أبي عبيدة ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : إن الله عز وجل يقول : وعزتني وجلالي وعظمتي وعلوي وارتجاع مكاني ، لا يؤثر عبد هواي علی هوي نفسه إلا كفتت عليه صيغته وضمنت

مگو ، زیرا پیشینيات که هلاک شدند ، بخاطر پايداری بر آرزوها و امروز و فردا کردن بود تا آنکه ناگهان فرمان خدا بسويشان آمد (مرگشان رسيد) و آنها غافل بودند ، سپس بر روی تابوت بسوی گورهای تنگه و تاريک خود رهسپار گشته و فرزندان و اهليتش او را رها کردند ، پس با دلی متوجه و از همه بریده و ترک دنیا نموده ، با تسمیمی که شکست و برپرسی ندارد بسوی خدا رو . خدا من و ترا بر اطاعتش یاری کند و بموجبات رضایتش موفق دارد .

۲۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : دنیا مانند آب دریاست که هر چه شخص تشنه از آن بیشتر آشامد ، تشنگیش بیشتر شود تا او را بکشد .

۲۵ - وشاء گوید : شنیدم امام رضا علیه السلام میفرمود : عیسی بن مريم صلوات الله عليه بحواریين گفت : ای بنی اسرائیل ! بر آنچه از دنیا از دست شما رفت افسوس مخورید ، چنانکه اهل دنیا چون بدنای خود رسند ، بر دین از دست داده خود افسوس نخورند .

(باب)

۱ - امام باقر علیه السلام فرمود : همانا خدای عزوجل میفرماید : بمرت و جلال و عظمت و علو و بلندی مقام سوگند که ، هیچ بنده ای خواست مرا برخواست نمود اختیار نکند ، جز آنکه زندگیش را روبراه کنم [از تباهی نگهش دارم] و آسمانها و زمین را ضامن روزیش سازم و خودم پشت سر تجارت هر

السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رِزْقَهُ وَكُنْتُ لَهُ مِنْ وَرَاءِ بَيْعَارَةِ كُلِّ تَاجِرٍ .

﴿ ۱۹۱۰ ﴾ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ ، عَنِ ابْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَعَظَمَتِي وَبَهَائِي وَعُلُوِّ اِزْتِعَاجِي لِأَيُّوبَ عَبْدٍ مُؤْمِنٍ هَوَايَ عَلَى هَوَاؤِهِ فِي شَيْءٍ مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا إِلَّا جَعَلْتُ غَنَاهُ فِي نَفْسِهِ وَهِمَّتَهُ فِي آخِرَتِهِ وَضَمَمْتُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رِزْقَهُ وَكُنْتُ لَهُ مِنْ وَرَاءِ بَيْعَارَةِ كُلِّ تَاجِرٍ .

(بَابُ الْقِنَاعَةِ)

۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنْ زَيْدِ الشَّحَّامِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ هِلَالٍ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : إِشَاكَ أَنْ تَطْمَحَ بِصَرَكَ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَكَ ، فَكَفَى بِمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِنَبِيِّهِ عليه السلام : «وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ» وَقَالَ : «وَلَا تَمْدَنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَاهُ بِهِنَّ أَرْوَاجًا مِنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَإِنَّ دَخَلَكَ مِنْ ذَلِكَ شَيْءٌ فَادْكُرْ عَيْشَ رَسُولِ اللَّهِ عليه السلام ، فَإِنَّمَا كَانَ قُوَّةَ الشَّعِيرِ وَحَلَوَاءِ التَّمْرِ وَوَقُوْدَهُ السَّعْفِ إِذَا وَجَدَهُ .

۲- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَامِرٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ جَمِيعًا ، عَنِ الْوَشَاءِ

تاجری برای او باشم (یعنی دل تجار را متوجه او کنم تا با اوداد دست بکنند و سود برد یا آنکه خودم بجای تجارت هر تاجری باو سود رسانم) .

۲ - امام باقر علیه السلام فرمود : خدای عزوجل فرماید : بهزت و جلال و شرف و بلندی مقام سوگند که : هیچ بنده مؤمنی خواست مرا برخواست خود ، در یکی از امور دنیا بر نکریند ، جز آنکه بی نیازی را در وجود خودش قرار دهد و همتش را متوجه آخرت سازم و آسمانها و زمین را عهده دار روزیش گردانم ، و خودم برایش پس تجارت هر تاجری باشم .

(بَابُ قِنَاعَتِ)

۱ - عمرو بن هلال گوید : امام باقر علیه السلام فرمود : مبادا بیلا دست خود چشم بدوزی که در این باره آنچه خدای عزوجل به پینمبرش صلی الله علیه و آله فرمود پس است : « د از مالها و فرزندان نشان خوشت نیاید و در شکفت نشوی ، ۵۶ سوره ۹ ، و فرمود : « دیدگان خویش را با آنچهها که رونق زندگی دنیاست و بکروهی از ایشان بهره داده ایم نگران مساز ، ۱۳۱ سوره ۲۰ ، و اگر در باره این موضوع شك و ترددی یافتی ، زندگی رسول خدا صلی الله علیه و آله را بیاد آور که خوراکش جو و حلواش خرما و آتش گیره اش شاخ درخت خرما بود اگر پیدا میکرد .

۲ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هر که از ما سؤال کند باو عطا کنیم و هر که بی نیازی جوید

عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِدٍ، عَنْ أَبِي حَدَبَجَةَ سَالِمِ بْنِ مُكْرَمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ سَأَلْنَا أَعْطَيْنَاهُ وَمَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ.

۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ، عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ رَضِيَ مِنَ اللَّهِ بِالْبَسِيرِ مِنَ الْعَمَلِ مِنَ الْبَسِيرِ مِنَ الْعَمَلِ.

۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ

أَبِي الْمُقْدَامِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ: ابْنُ آدَمَ كُنْ كَيْفَ شِئْتَ كَمَا تَدْبُرُ تَدَانُ مَنْ رَضِيَ مِنَ اللَّهِ بِالْقَلِيلِ مِنَ الرِّزْقِ قَبِلَ اللَّهُ مِنْهُ الْبَسِيرَ مِنَ الْعَمَلِ وَمَنْ رَضِيَ بِالْبَسِيرِ مِنَ الْحَلَالِ خَفَّتْ مَوْزَنَتُهُ وَرَكَتْ مَكْسَبَتُهُ وَخَرَجَ مِنْ حَدِّ الْعُجُورِ.

﴿۱۹۱۵﴾ عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَرَفَةَ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ: مَنْ لَمْ يَقْتَعِ مِنَ الرِّزْقِ إِلَّا الْكَثِيرَ لَمْ يَكْفِهِ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا الْكَثِيرُ وَمَنْ كَفَاهُ مِنَ الرِّزْقِ الْقَلِيلَ فَإِنَّهُ يَكْفِيهِ مِنَ الْعَمَلِ الْقَلِيلَ.

۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ: ابْنُ آدَمَ إِنْ كُنْتَ تُرِيدُ مِنَ الدُّنْيَا مَا يَكْفِيكَ فَإِنْ أَيْسَرَ مَا فِيهَا يَكْفِيكَ وَإِنْ كُنْتَ إِنَّمَا تُرِيدُ مَا لَا يَكْفِيكَ فَإِنْ كَلَّ مَا فِيهَا لَا يَكْفِيكَ.

۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَسَدِيِّ، عَنْ سَالِمِ بْنِ مُكْرَمٍ

و سؤال نکند خدا اورا بی نیاز سازد .

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود ، هر که بعماش اندک خدا راضی گردد ، خدا هم بعمل اندک

او راضی شود .

۴ - و فرمود : در تورات نوشته است : آدمیزاد هر گونه خواهی بوده باش که چنانکه باشی جزا

بینی ، هر که بروزی اندک خدا راضی شود ، خدا عمل اندک او را بپذیرد ، و هر که بحلال اندک خشنود باشد هزینه اش سبک شود و کسبش پاکیزه گردد و از مرز بزدکاری بیرون رود .

۵ - امام رضا عليه السلام فرمود : کسیکه جز بروزی زیاد قناعت نکند ، جز عمل بسیارش نباشد و هر

که روزی اندک کمایتش کند ، عمل اندک هم کافیش باشد .

۶ - امام صادق عليه السلام فرمود : امیر المؤمنین صلوات الله علیه میفرمود آدمیزاد ! اگر از دنیا بقدر

کفایت خواهی اندک و سبکتر چیزی دنیا کفایت کند ، (چنانکه پندمبر صلی الله علیه وآله زندگی میکرد) ، و اگر بقدر کفایت نخواهی (وراضی نباشی) هر چه درد نیاست کفایت نباشد . (زیرا ، هر که بامش بیش برفش

بیشتر ، و هر که مالش بیش حرصش بیشتر) .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : اشْتَدَّتْ خَالُ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَقَالَتْ لَهُ امْرَأَتُهُ : لَوَأْتَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَسَأَلْتَهُ فَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَلَمَّا رَأَاهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله قَالَ : مَنْ سَأَلْنَا أَعْطَيْنَاهُ وَمَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ ، فَقَالَ الرَّجُلُ : مَا يَعْنِي غَيْرِي فَرَجَعَ إِلَى امْرَأَتِهِ فَأَعْلَمَهَا ، فَقَالَتْ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بَشَرٌ فَأَعْلِمُهُ فَإِنَاءَهُ فَلَمَّا رَأَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قَالَ : مَنْ سَأَلْنَا أَعْطَيْنَاهُ وَمَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ حَتَّى فَعَلَ الرَّجُلُ ذَلِكَ نَلَأْنَا ثُمَّ ذَهَبَ الرَّجُلُ فَاسْتَعَارَ مِعْوَلًا ثُمَّ أَتَى الْجَبَلَ ، فَصَعِدَهُ فَقَطَعَ حَطْبًا ثُمَّ جَاءَ بِهِ فَبَاعَهُ بِبَيْضِ مُدٍّ مِنْ دَقِيقٍ فَرَجَعَ بِهِ فَأَكَلَهُ ، ثُمَّ ذَهَبَ مِنَ الْقَدِّ ؛ فَجَاءَ بِأَكْثَرَ مِنْ ذَلِكَ فَبَاعَهُ ، فَلَمْ يَزَلْ يَفْعَلُ وَيَجْمَعُ حَتَّى اشْتَرَى مِعْوَلًا ثُمَّ جَمَعَ حَتَّى اشْتَرَى بَكْرَيْنِ وَغَلَامًا ثُمَّ أَتَى حَتَّى أَيْسَرَ فَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَأَعْلَمَهُ كَيْفَ جَاءَ ، وَسَأَلَهُ وَكَيْفَ سَمِعَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : قُلْتَ لَكَ : مَنْ سَأَلْنَا أَعْطَيْنَاهُ وَمَنْ اسْتَعْنَى أَعْنَاهُ اللَّهُ .

۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْغُرَاتِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَمْرٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ أَرَادَ أَنْ يَكُونَ أَعْنَى النَّاسِ فَلْيَكُنْ بِمَا فِي يَدِ اللَّهِ أَوْتَقَ مِنْهُ بِمَا فِي يَدِ غَيْرِهِ .

۷ - امام صادق عليه السلام فرمود : مردی از اصحاب پیغمبر صلی الله علیه و آله حال زندگی سخت شد همسرش گفت : کاش خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله میرفتی و از او چیزی میخواستی ، مرد خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله آمد و چون حضرت او را دید فرمود : هر که از ما سؤال کند باو عطا کنیم و هر که بی نیازی جوید خدایش بی نیاز کند ، مرد با خود گفت : مقصودش جز من نیست ، پس بسوی همسرش آمد و باو خبر داد .

زن گفت رسول خدا صلی الله علیه و آله هم بفر است (و از حال تو خبر ندارد) او را آنگاه ساز ، مرد خدمتش آمد و چون حضرت او را دید فرمود : هر که از ما سؤال کند باو عطا کنیم و هر که بی نیازی جوید خدایش بی نیاز کند ، و تا سه بار آن مرد چنین کرد .

سپس برفت و کلنگی عاریه کرد و بجانب کوهستان شده بالای کوه رفت و قدری هیزم برید و بیاورد و به نیم چاره آرد فروخت و آنرا بخانه برد و بپسورد ، فردا هم رفت و هیزم بیشتری آورد و فروخت و همواره کار میکرد و اندوخته مینمود تا خودش کلنگی خرید ، باز هم اندوخته کرد تا دو شتر و غلامی خرید و فروشند و بی نیاز گشت .

آنگاه خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله آمد و گزارش داد که چگونه برای سؤال آمد و چه از پیغمبر صلی الله علیه و آله شنید : پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود ، من که بنوگنم : هر که از ما سؤال کند باو عطا کنیم و هر که بی نیازی جوید خدایش بی نیاز کند ،

۹ - عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ أَوْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَنَعَ بِمَارِزَةِ اللَّهِ فَهُوَ مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ .

﴿ ۱۹۳۰ ﴾ - عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ حَمْرَةَ بْنِ حُمْرَانَ قَالَ : شَكَرَ جُلُّ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ يَطْلُبُ فَيَصِيبُ وَلَا يَقْنَعُ ، وَتَنَازَعَهُ نَفْسُهُ إِلَى مَا هُوَ أَكْثَرُ مِنْهُ وَقَالَ : عَلَّمَنِي شَيْئًا أَنْتَفِعَ بِهِ ، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ كَانَ مَا يَكْفِيكَ يُغْنِيكَ ، فَأَذْنِي مَا فِيهَا يُغْنِيكَ ، وَإِنْ كَانَ مَا يَكْفِيكَ لَا يُغْنِيكَ فَكُلُّ مَا فِيهَا لَا يُغْنِيكَ .

۱۱ - عَنْهُ ، عَنِ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام مَنْ رَضِيَ مِنَ الدُّنْيَا بِمَا يُجْزِيهِ كَانَ أَيْسَرُ مَا فِيهَا يَكْفِيهِ ، وَمَنْ لَمْ يَرْضَ مِنَ الدُّنْيَا بِمَا يُجْزِيهِ لَمْ يَكُنْ فِيهَا شَيْئًا يَكْفِيهِ .

﴿ بَابُ الْكِفَايَةِ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّادِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : إِنْ مِنْ أَعْبَاطِ أَوْلِيَائِي

۸ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هر که خواهد بی نیازترین مردم باشد ، باید بآنچه در دست خداست اعتمادش بیشتر از آنچه در دست دیگرانست بوده باشد .

۹ - امام باقر یا امام صادق علیهما السلام فرمود : هر که بآنچه خدا روزیش کند قانع باشد ، بی نیازترین مردم است .

۱۰ - مردی با امام صادق عليه السلام شکایت کرد که طلب روزی میکند و بدست میآورد ولی قانع نمیشود و نفسش با او برای بیشتر نزاع میکند . و عرض کرد : بمن چیزی بیاموز که از آن منتفع شوم ، امام فرمود : اگر اندازه کفایت بی نیازت کند ، کمتر چیز دنیا (خوراک سیرکننده و جامه ساتر) بی نیازت کند ، و اگر اندازه کفایت بی نیازت نکند ، هر چه در دنیا هست بی نیازت نکند (چنانکه تعبیه دنیا به کرم ابریم و آب دریا در سابق بیان شد) .

۱۱ - امیرالمؤمنین عليه السلام فرمود : هر که از دنیا بشمارداری که بسش باشد ، راضی شود ، کمترین چیز دنیا کفایتش کند و هر که باندازه ای که بسش باشد راضی نعود ، چیزی از دنیا کفایتش نکند .

﴿ بَابُ الْكِفَايَةِ ﴾

۱ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : خدای عزوجل فرماید : رشک آورترین دوستانم نزد مرد سبک حال است که (قیود و تشریفات ندارد) بهره می از نماز دارد ، عبادت پروردگارش را درنهادن و باطن نیکو انجام میدهد ، درمیان مردم گمنام بوده ، روزیش را بقدر کفایت قرارداد و بر آن صبر نموده

عِنْدِي رَجُلًا خَفِيَ الْحَالُ، دَاخَطَ مِنْ صَلَاةٍ، أَحْسَنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ بِالْغَيْبِ، وَكَانَ غَامِضًا فِي الشَّيْءِ
جَعَلَ رِزْقَهُ كِفَافًا، فَصَبَرَ عَلَيْهِ، عَجِلَتْ مَنِيئُهُ فَقَلَّ تَرَاتُؤُهُ وَقَلَّتْ بَوَاكِبُهُ.

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ:
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: طُوبَى لِمَنْ أَسْلَمَ وَكَانَ عَيْشُهُ كِفَافًا.

۳ - النَّوْفَلِيُّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: اللَّهُمَّ ارْزُقْ
عُمَدَ آلِ مُحَمَّدٍ وَمَنْ أَحَبَّ عُمَدَ آلِ مُحَمَّدٍ الْعَفَافَ وَالْكَفَافَ وَارْزُقْ مَنْ أَبْغَضَ عُمَدَ آلِ مُحَمَّدٍ الْمَالَ وَالْوَلَدَ.

﴿۱۹۴۵﴾ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ
ابْنِ مُحَمَّدِ النَّوْفَلِيِّ، رَفَعَهُ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بِرَاعِي
إِبِلٍ فَبَعَثَ يَسْتَسْقِيهِ، فَقَالَ: أَمَا مَا فِي ضُرُوعِهَا فَصَبُوحُ الْحَيِّ وَأَمَا مَا فِي آيِنَتِنَا فَبُوقُومُ، فَقَالَ
رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: اللَّهُمَّ أَكْثِرْ مَالَهُ وَوَلَدَهُ، ثُمَّ مَرَّ بِرَاعِي عَنَمٍ فَبَعَثَ إِلَيْهِ يَسْتَسْقِيهِ فَحَلَبَ لَهُ مَا فِي
ضُرُوعِهَا وَأَكْفَأَ مَا فِي إِيْنَائِهِ فِي إِيْنِهِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَبَعَثَ إِلَيْهِ بِشَايَةٍ وَقَالَ: هَذَا مَا عِنْدَنَا وَإِنْ
أَخْبَيْتَ أَنْ تَزِيدَكَ زِدْنَاكَ، قَالَ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: اللَّهُمَّ ارْزُقْهُ الْكَفَافَ فَقَالَ لَهُ بَعْضُ أَصْحَابِهِ:
يَا رَسُولَ اللَّهِ دَعَوْتَ لِلذَّنْبِ رَدَّكَ بِكُفَاةٍ غَاثَتْنَا نَحْبَهُ وَدَعَوْتَ لِلذَّنْبِ أَسْعَفَكَ بِحَاجَتِكَ بِدُعَاةٍ كُنَّا نَكْرَهُهُ؟
فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: إِنَّ مَاقِلَ وَكَفَى خَيْرٌ مِمَّا كَثُرَ وَاللَّهِ: اللَّهُمَّ ارْزُقْ عُمَدَ آلِ مُحَمَّدٍ الْكَفَافَ.

مرگش زود برسد ، میراثش اندک و گریه کنندگانش اندک باشند .

۲ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود خوشا حال آنکه مسلمان باشد و زندگیش بقدر کفاف .

۳ - و فرمود : بار خدایا به محمد و آل محمد و دوستان آنها پاکدامنی و بستدار کفاف روزی کن
و بدشمنان محمد و آل محمد ، مال و فرزند روزی کن .

۴ - رسول خدا صلی الله علیه وآله بپشتر چرانی گذر کرد و کسی را فرستاد تا از او شیر بخواهد
شتر بان گفت: آنچه در پستان شتر است سبحانه قبیله است و آنچه در ظرفهاست شام ایشانست ، رسول خدا صلی الله
علیه و آل فرمود : خدایا مال و فرزندانش را زیاد کن .

سپس بگوسفند چرانی گذر کرد و کس فرستاد تا از او شیر بگیرد ، چوپان گوسفندها را دوشید و هر
چه در ظرف داشت ، در ظرف پیشبر صلی الله علیه و آل ریخت و گوسفندی هم برای حضرت فرستاد و عرض کرد
همین اندازه نزد ما بود ، اگر بیشتر هم بخواهید بشما میدهم .

رسول خدا صلی الله علیه و آل فرمود : خدایا او را بقدر کفاف روزی ده ، یکی از اصحاب عرض کرد :
یا رسول الله ! برای کسیکه دزد کرد ، دعائی فرمودی که همه ما آنرا دوست داریم و برای کسیکه حاجت
دارد و او را کرد دعائی فرمودی که همه ما ناعوش داریم .

۵ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي الْبَخَسَرِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : يَحْزَنُ عَبْدِي الْمُؤْمِنُ إِنْ قَسَرْتُ عَلَيْهِ وَذَلِكَ أَقْرَبُ لَهُ مِنِّي ، وَيَفْرَحُ عَبْدِي الْمُؤْمِنُ إِنْ وَسَّعْتُ عَلَيْهِ وَذَلِكَ أَبْعَدُ لَهُ مِنِّي .

۶ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَزْدِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : [قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله] : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : إِنْ مِنْ أَغْبَطَ أَوْلِيَاءِي عِنْدِي عَبْدًا مُؤْمِنًا ذَا حَظٍّ مِنْ صَلَاحٍ ، أَحْسَنَ عِبَادَةَ رَبِّيهِ ، وَعَبَدَ اللَّهَ فِي السَّرْبَرَةِ ، وَكَانَ غَايِمًا فِي النَّاسِ فَلَمْ يُشْرَ إِلَيْهِ إِلَّا صَابِعٌ وَكَانَ رِزْقُهُ كِفَافًا ، فَصَبَّرَ عَلَيْهِ فَعَجَّلْتُ بِهِ الْمَنِيَّةَ ، فَقَلَّ ثَرَاؤُهُ وَقَلَّتْ بَوَاكِبُهُ .

(بَابُ)

﴿ تَعْجِيلُ فِعْلِ الْخَيْرِ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ التَّعْمَانِ قَالَ : حَدَّثَنِي حَمْرَةُ ابْنُ حَمْرَانَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِخَيْرٍ فَلَا يُؤَخِّرْهُ فَإِنَّ الْعَبْدَ رَبِّمَا صَلَّى الصَّلَاةَ أَوْ صَامَ الْيَوْمَ فَيَقَالُ لَهُ : اعْمَلْ مَا شِئْتَ بَعْدَ مَا فَقَدَ غَفَرَ اللَّهُ لَكَ .

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود: آنچه کم باشد و کفایت کند ، بهتر است از زیادیکه دل را مشغول دارد
بارخدا یا بمحمد وآل محمد بقدر کفاف روزی کن

۵ - امام صادق عليه السلام فرمود : خدای عزوجل میفرماید : اگر بر بنده مؤمن تنگه گیرم ، غمگین شود در صورتیکه این تنگی او را بمن نزدیکتر سازد و اگر بر بنده مؤمن دست دهم شادمان گردد ، در صورتیکه آن دست او را از من دورتر کند .

۶ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : خدای عزوجل فرماید : رشک آورترین دوستانم نزد من بنده مؤمنی است که بهره‌ئی از شایستگی دارد ، عبادت پروردگارش را نیکو انجام داده ، و خدا را در نهان عبادت کرده ، و در میان مردم گمنام است و با انگشت باو اشاره نمیشود ، (مشهور و معروف نیست) روزیش بقدر کفاف است و بر آن صبر میکند ، مرگش زود رسیده ، میراثش کم و گریه کنندگانش کم اند .

﴿ بَابُ ﴾

﴿ تَعْجِيلُ دَرَكِ الْخَيْرِ ﴾

۱ - امام صادق عليه السلام میفرمود : هر گاه یکی از شما آهنگه کار خیری کند ، نباید تأخیرش اندازد ، زیرا بنده گاهی نماز میخواند یا روزه میگیرد و باو گفته میشود ، پس از این هر چه خواهی بکن ، که خدا ترا آمرزید (یعنی گناهان گذشته ات آمرزیده شد ، در آینده مواظب باش و ببین چه خواهی کرد) .
شرح - مقصود از این روایت اینستکه : عبادتیکه موجب آمرزش بنده و تقرب کاملش بجناب حق

۲ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : اَفْتَيْحُوا نَهَارَكُمْ بِخَيْرٍ وَأَمْلُوا عَلَى حَفَظَتِكُمْ فِي أَوْلِيهِ خَيْرٌ أَوْ فِي آخِرِهِ خَيْرٌ ، يُغْفَرُ لَكُمْ مَا بَيْنَ ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ .
 (۱۹۳۰) عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُرَازِمِ بْنِ حَكِيمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَبِي يَقُولُ : إِذَا هَمَمْتَ بِخَيْرٍ فَبَادِرْ ، فَإِنَّكَ لَا تَنْدِرُ مَا يُحَدِّثُ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ ابْنِ أُذَيْنَةَ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنْ اللَّهُ يُحِبُّ مِنَ الْخَيْرِ مَا يُعْبَلُ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ أَبَانَ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ بَشِيرِ بْنِ يَسَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا أَرَدْتَ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ فَلَا تُؤَخِّرْهُ ، فَإِنَّ الْعَبْدَ يَصُومُ الْيَوْمَ الْحَارَّ يُرِيدُ مَا عِنْدَ اللَّهِ فَيَعْتَقُهُ اللَّهُ بِهِ مِنَ النَّارِ ؛ وَلَا تَسْتَقِيلَ مَا يَتَقَرَّبُ بِهِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَلَوْ شِقَ تَمْرَةٍ .

۶ - عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ هَمَّ بِخَيْرٍ فَلْيُعَجِّلْهُ وَلَا يُؤَخِّرْهُ ؛ فَإِنَّ الْعَبْدَ رُبَّمَا عَمِلَ الْعَمَلَ فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : قَدْ غَفَرْتُ لَكَ

مقال میشود از او مستور و پوشیده است ، و ننیداند چگونه عملی است ، از اینرو باید نسبت بهر کار خیر و عمل نیکی که تصمیم گرفت فوری اقدام کند و تأخیر ننیداند ، که مبادا آن عمل موجب آمرزشش باشد و از او فوت شود ، چنانکه پینمبر صلی الله علیه وآله فرماید : ان لربکم فی ایام دهر کم نفعات ، الافتراضوا لها ، برای پروردگار شما در دوران عمرتان نسیمهای رحمتی است ، بهوش باشید و خود را در معرض آنها در آورید .

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : روز خود را بکار خیر آغاز کنید ، و در اول و آخر روز بر فرشتگان گماشته خود نیکی امل کنید (تا در اول و آخر روز نامه عمل شما نیکی نوشته شود) و در آن میان برای شما آمرزش باشد انشاء الله .

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : پدرم میفرمود : چون اراده کار خیری کردی بشتاب ، زیرا نمودانی چه پیش میآید .

۴ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : همانا خدا کارهای خیر ، زود انجام شده را دوست دارد .
 ۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : چون اراده کار خیری کردی تا آخرش مینداز ، زیرا بنده بقصد ثواب خدا در روز گرمی روزه میگیرد ، و همان سبب میشود که خدا او را از آتش دوزخ میرهاند ، و چیزی را که مایه تقرب بخدای عزوجل است کوچک شمار ، اگر چه پاره خرمائی باشد (که آنرا در راه خدا دهی) .

۶ - و فرمود : هر که آهنگه خیری کند ، باید عجله کند و تأخیرش ننیداند ، زیرا بنده گاهی عملی انجام میدهد که خدای تبارک و تعالی میفرماید : ترا آمرزیدم و دیگر چیزی علیه تو نمینویسم ، و هر که آهنگه

وَلَا أَكْتُبُ عَلَيْكَ شَيْئًا أَبَدًا وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَا يَعْمَلْهَا ، فَإِنَّهُ رُبَّمَا عَمِلَ الْعَبْدُ السَّيِّئَةَ فَبَرَأَهُ اللَّهُ سُبْحَانَهُ فَيَقُولُ : لَا دَعِيرَ تِي وَجَلَالِي لِأَغْفِرْ لَكَ بَعْدَ هَذَا أَبَدًا .

۷ - عَلِيٌّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا هَمَمْتَ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ فَلَا تُؤَخِّرْهُ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ رُبَّمَا اطَّلَعَ عَلَى الْعَبْدِ وَهُوَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ الطَّاعَةِ فَيَقُولُ : دَعِيرَ تِي وَجَلَالِي لِأَغْفِرْ لَكَ بَعْدَهَا أَبَدًا ؛ وَإِذَا هَمَمْتَ بِسَيِّئَةٍ فَلَا تَعْمَلْهَا ، فَإِنَّهُ رُبَّمَا اطَّلَعَ اللَّهُ عَلَى الْعَبْدِ وَهُوَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ الْمَعْصِيَةِ فَيَقُولُ : دَعِيرَ تِي وَجَلَالِي لِأَغْفِرْ لَكَ بَعْدَهَا أَبَدًا .

﴿ ۱۹۳۵ ﴾ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا هَمَّ أَحَدُكُمْ بِخَيْرٍ أَوْ صَلَتْهُ فَإِنَّ عَنِ يَمِينِهِ وَشِمَالِهِ شَيْطَانَيْنِ قَلْبِيَّادِرَ لَا يَكْفُأَهُ عَنْ ذَلِكَ .

۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْنَانَ ، عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ هَمَّ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ فَأَيُّعِجَلْهُ ، فَإِنَّ كُلَّ شَيْءٍ فِيهِ تَأَخُّرٌ فَإِنَّ الشَّيْطَانَ فِيهِ نَظْرَةٌ .

۱۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ تَقَرَّبَ الْخَيْرَ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا كَتَقَرَّبَهُ فِي مَوَازِينِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَفَّفَ الشَّرَّ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا كَخَفَّفَهُ فِي مَوَازِينِهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

گناهی کند ، آنرا انجام ندهد ، زیرا گاهی بنده گناهی میکند و خدای سبحان او را میبیند و میفرماید : نه ، بعزت و جلالم سوگند که ترا پس از این هرگز نیامرزم .

۷ - امام صادق عليه السلام فرمود : چون اراده کار خیری نمودی ، تاخیرش مینداز زیرا خدای عزوجل گاهی بر بنده مشرف میشود که او مشغول طاعتی است ، پس میفرماید : بعزت و جلالم سوگند که ترا پس از این هرگز عذاب نکنم و چون اراده گناهی کردی انجام مده ، زیرا گاهی خدا بر بنده مشرف میشود که او معصیتی انجام میدهد ، پس میفرماید : بعزت و جلالم که ترا بعد از این دیگر نخواهم آمرزید .

۸ - هرگاه یکی از شما آهنگه کار خیر پارساندن نفسی بدیگری کرد ، دو شیطان در جانب راست و چپش باشند ، پس باید بشتابد که او را از آن بازدارند .

۹ - امام باقر علیه السلام فرمود : کسیکه قصد کار خیری کند ، باید بشتابد ، زیرا هر چه در آن تأخیر رود ، شیطان را نسبت بان مهلتی پیدا شود .

۱۰ - امام باقر علیه السلام میفرمود : همانا خدا کار خیر را بر اهل دنیا سنگین ساخته ، مانند سنگینی آن در ترازوهایشان روز قیامت ، و همانا خدای عزوجل بدی را بر اهل دنیا سبک ساخته مانند سبکی آن در ترازوهایشان روز قیامت .

((بَابُ))

* (الْإِنصَافِ وَالْعَدْلِ) *

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ حَمَزَةَ عَنْ جَدِّهِ [عَنْ] أَبِي حَمَزَةَ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ فِي آخِرِ خُطْبَتِهِ : طُوبَى لِمَنْ طَابَ خُلُقُهُ وَطَهَّرَتْ سَجِيئَتَهُ وَصَلَحَتْ سَرِيرَتُهُ وَحَسُنَتْ عَلايَتُهُ وَأَتَقَى الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ وَأَمْسَكَ الْعَصْلَ مِنْ قَوْلِهِ وَأَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : مَنْ يَصْمُنْ لِي أَرْبَعَةَ بَارِعَمًا أَيَاتٍ فِي الْجَنَّةِ ؟ أَنْفَقَ وَلَا تَخَفَ فَقْرًا ، وَأَفْتِسَ السَّلَامَ فِي الْعَالَمِ ، وَاتْرَكَ الْأَمْرَاءَ وَ إِنْ كُنْتَ مُحِقًّا ، وَأَنْصَفِ النَّاسَ مِنْ نَفْسِكَ .

۱۹۴۰ هـ - ۳۴۰ عَنهُ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَصَّالٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُبَيْبَةَ ، عَنْ جَارُودِ أَبِي الْمُنْذِرِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : سَيِّدُ الْأَعْمَالِ ثَلَاثَةٌ : إِنْصَافُ النَّاسِ مِنْ نَفْسِكَ حَتَّى لَا تَرْضَى بِشَيْءٍ إِلَّا رَضَيْتَ لَهُمْ مِنْهُ وَمَوَاسَاتُكَ الْأَخَ فِي الْمَالِ وَذِكْرُ اللَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ لَيْسَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ فَقَطُّ وَلَكِنْ إِذَا وَرَدَ عَلَيْكَ شَيْءٌ أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ أَخَذْتَ بِهِ أَوْ إِذَا وَرَدَ عَلَيْكَ شَيْءٌ نَهَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ تَرَكْتَهُ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ النَّقْفِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ

* (بَابُ) *

* (انصاف و عدالت) *

۱ - علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله در آخر سخنرانی خود میفرمود : خوشا حال کسی که خلقش طیب و طبیب طاهر و باطنش شایسته و آشکارش نیکو باشد ، و زیادی مالش را بدهد و زیادی گفتارش را نگه دارد و از خود انصاف دهد .

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : کیست که برایم چهار چیز را در برابر چهارخانه در بهشت عهده دار شود : انفاق کن و از فقر مترس ، و سلام را در جهان منتشر کن و بحث و جدل را رها کن ، اگر چه حق با تو باشد ، و خودت ب مردم انصاف ده (تا محتاج داور دیگری نباشی) .

۳ - امام صادق علیه السلام میفرمود : سرور اعمال سه چیز است : انصاف دادن ب مردم از خود ، تا آنجا که هر چه خشنودت کند مثلش را برای مردم بخواهی ، و مواسات نمودن با برادرت در مال و یاد خدا در هر حال ، و آن گفتن سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اکبر فقط نیست ، بلکه هر گاه امر خدای عزوجل بتو رو آورد عمل کنی و چون نهی و باز داریش بتو رسد ، ترک کنی .

۴ - امیر المؤمنین علیه السلام در ضمن کلامی فرمود : بهوش باشید هر که از خود ب مردم انصاف دهد

ابن المعلی ، عن یحیی بن أحمد ، عن ابي عبدالمیتمی ، عن رومی بن زرارۃ ، عن ابيه ، عن ابي جعفر علیه السلام قال : قال امیر المؤمنین علیه السلام فی کلام له : الا انہ من ینصف الناس من نفسه لم یزده الله الا عزاً

۵- عنه ، عن عثمان بن عسی ، عن عبد الله بن مسکان ، عن محمد بن مسلم ، عن ابي عبد الله علیه السلام قال : ثلاثة هم اقرب الخلق الى الله عز وجل يوم القيامة حتى يفرغ من الحساب : رجل لم تدعه قدة في حال غصبه الى ان يحيف على من تحت يده ، ورجل مشى بين اثنين فلم يميل مع احدهما على الآخر بشعيرة ، ورجل قال بالحق فيما له وعليه .

۶- عنه ، عن ابيه ، عن النضر بن سويد ، عن هشام بن سالم ، عن زرارۃ ، عن الحسن البرزازی عن ابي عبد الله علیه السلام قال في حديث له : الا خيركم يا شدة ما فرض الله على خلقه ، فذكر ثلاثة اشياء اولها : انصاف الناس من نفسك .

۷- علي بن ابراهيم ، عن ابيه ، عن النوفلي ، عن السكوني ، عن ابي عبد الله علیه السلام قال : قال رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم : سيد الأعمال انصاف الناس من نفسك ومواساة الاخ في الله وذكر الله عز وجل على كل حال .

۸- (۱۹۳۵) علي ، عن ابيه ، عن ابن محبوب ، عن هشام بن سالم ، عن زرارۃ ، عن الحسن البرزازی قال : قال لي ابو عبد الله علیه السلام : الا خيرك يا شدة ما فرض الله على خلقه [ثلاث] قلت : بلى قال : انصاف الناس من نفسك ومواساة اخاك وذكر الله في كل موطن ، اما اني لا أقول سبحان الله

خدا جز عزتش نيفزايد .

۵ - امام صادق عليه السلام فرمود : سه کس روز قیامت از همه مخلوق بخدای عزوجل نزدیکترند تا از حساب مردم فارغ شود : مردیکه قدرتش او را وادار نکند که درخشم برزبردستش ستم کند ، و مردیکه میان دو کس میانجی شود ، و باندازه جوی از یکی علیه دیگری طرفداری نکند ، و مردیکه حق را گوید چه بسود یا زیانش باشد .

۶ - امام صادق علیه السلام در حدیثی فرمود : سخت ترین واجبات خدا را بر خلقش بشما خبرندم ؟ سپس سه چیز را بیان فرمود که نخستینش ، انصاف دادن مردم از خود بود .

۷ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : سرور اعمال ، انصاف دادن مردم از خود و موااسات با برادر دینی و یاد خدای عزوجل در هر حال است .

۸ - حسن بن از گوید : امام صادق علیه السلام بمن فرمود : نمیخواهی سه چیزی را که از سخت ترین واجبات خداست بر خلقش بتو خبردم ؟ گفتم : چرا ، فرمود : انصاف دادن مردم از خود و مساوات با برادرت و یاد کردن خدا در هر جا . بدان که من نمیگویم یاد خدا سبحان الله و الحمد لله ولا

وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَإِنْ كَانَ هَذَا مِنْ ذَلِكَ وَلَكِنْ ذَكَرَ اللَّهُ جَلَّ وَعَزَّ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ إِذَا هَجَمَتْ عَلَى طَاعَةِ أَوْ عَلَى مَعْصِيَةٍ .

۹ - ابن محبوب ، عَنْ أَبِي سَامَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَا ابْتَلَى الْمُؤْمِنُ بِشَيْءٍ أَشَدَّ عَلَيْهِ مِنْ خِصَالِ ثَلَاثٍ يُحْرَمُهَا ، قَبْلَ : وَمَاهَرٌ ؟ قَالَ : الْمُوَاسَاةُ فِي ذَاتِ يَدَيْهِ وَالْإِنصَافُ مِنْ نَفْسِهِ وَذِكْرَ اللَّهِ كَثِيرًا ، أَمَا أَنْتَ لِأَقُولُ : سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ ، [وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ] وَلَكِنْ ذَكَرَ اللَّهُ عِنْدَ مَا أُجِلَّ لَهُ وَذَكَرَ اللَّهُ عِنْدَ مَا حُرِّمَ عَلَيْهِ .

۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ يَعْقِبَ بْنِ إِبرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ أَبِي الْبِلَادِ رَفَعَهُ قَالَ : جَاءَ أَغْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله وَهُوَ يُرِيدُ بَعْضَ غَزَوَاتِهِ ، فَأَخَذَ يَغْرُزُ رِجْلَيْهِ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَّمَنِي عَمَلًا أَدْخُلُ بِهِ الْجَنَّةَ ، فَقَالَ : مَا أَحْبَبْتَنِي أَنْ يَأْتِيَهُ النَّاسُ إِلَيْكَ فَآتِهِ إِلَيْهِمْ وَمَا كَرِهْتَنِي أَنْ يَأْتِيَهُ النَّاسُ إِلَيْكَ فَلَاتَأْتِهِ إِلَيْهِمْ ، خَلَّ سَبِيلَ الرَّاحِلَةِ .

۱۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْكُوفِيِّ ، عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ عَنِ الْحَلِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْعَدْلُ أَحْلَى مِنَ الْمَاءِ يُصْبِهُ الْعَطْمَانَ ، مَا أَوْسَعَ الْعَدْلُ إِذَا عُدِلَ فِيهِ وَإِنْ قَلَّ .

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ أَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ رُضِيَ بِهِ حَكْمًا لِقَبْرِهِ .

﴿ ۱۹۵۰ ﴾ مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقِبٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَسَّانٍ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عِمْرَانَ ابْنِ

إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ است اگر چه این هم از آنست ، بلکه یاد خدا در موقع برخورد با حلال و حرام او است .

۱۰ - عربی خدمت پیغمبر صلی الله علیه وآله آمد و حضرت بسوی جنگی میرفت ، عرب رکاب شترش را گرفت و گفت : یا رسول الله ! بمن عملی آموز که موجب رفتن بهشتم شود ، فرمود هر گونه دوست داری مردم با تو رفتار کنند ، تو با آنها رفتار کن ، و هر چه را ناخوش داری مردم با تو کنند ، با آنها مکن جلوشتر را رها کن .

۱۱ - امام صادق عليه السلام فرمود : عدالت شیرین تر از آبی است که بلب تشنه رسد ، عدالت چه گشایشی دارد زمانیکه در امری عدالت شود ، اگر چه کم باشد .

۱۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که از خود ببرد انصاف دهد (اگر چه بر زیانش باشد) برای داوری میان دیگران برگزیده شود .

۱۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل بآدم عليه السلام وحی فرمود : من تمام سخن رادر

مِثْمَ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى آدَمَ عليه السلام أَنْ يَسْأَلَكَ لَكَ الْكَلَامَ فِي أَرْبَعِ كَلِمَاتٍ ، قَالَ : يَارَبِّ وَمَاهُنَّ ؟ قَالَ : وَاحِدَةٌ لِي وَوَاحِدَةٌ لَكَ وَوَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنِي وَبَيْنَكَ وَوَاحِدَةٌ فِيمَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ النَّاسِ قَالَ : يَارَبِّ بَيِّنْ لِي حَتَّى أَعْلَمَهُنَّ ، قَالَ : أَمَّا الَّتِي لِي فَتَعْبُدُنِي لِأَتَشْرِكُ بِهَا شَيْئًا ، وَأَمَّا الَّتِي لَكَ فَأَجْزِيكَ بِعَمَلِكَ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ ، وَأَمَّا الَّتِي بَيْنِي وَبَيْنَكَ فَعَمَلِكَ الدُّعَاءُ وَعَلَيَّ الْإِجَابَةُ ، وَأَمَّا الَّتِي بَيْنَكَ وَبَيْنَ النَّاسِ فَتَرْضَى لِلنَّاسِ مَا تَرْضَى لِنَفْسِكَ وَتَكْرَهُ لَهُمْ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ .

۱۴- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ غَالِبِ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ رُوحِ ابْنِ أُخْتِ الْمُعَلَّى ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : اتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا ، فَإِنَّكُمْ تَعْبُدُونَ عَلَيَّ قَوْمًا لَا يَعْدِلُونَ .

۱۵- عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْعَدْلُ أَحْلَى مِنَ الشَّهَادَةِ ، وَالْإِنُّ مِنَ الرَّبِّ بَدٌّ ، وَأَطْيَبُ رِيحًا مِنَ الْمِسْكِ .

۱۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ جَبَلَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : ثَلَاثُ خُصَالٍ مَنْ كُنَّ فِيهِ أَوْ وَاحِدَةٌ مِنْهُنَّ كَانَ فِي ظِلِّ عَرْشِ اللَّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ : رَجُلٌ أَعْطَى النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ مَا هُوَ سَائِلُهُمْ ، وَرَجُلٌ لَمْ يُقَدِّمْ رَجُلًا وَلَمْ يُؤَخِّرْ رَجُلًا حَتَّى يَعْلَمَ أَنَّ ذَلِكَ لِلَّهِ رِضَى ، وَرَجُلٌ لَمْ يَعْيبْ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ بِعَيْبٍ حَتَّى يَنْفِي

چهار کلمه برای جمع میکنم : عرض کرد پروردگارا آنها چیست ؟ فرمود : یکی از آن منست و یکی از آن تو و یکی میان من و تو و یکی میان تو و مردم . عرض کرد : آنها را بیان فرما تا بنهم ، فرمود :

اما آنچه از آن منست ، اینستکه مرا عبادت کنی و چیزی را شریکم نسازی . و اما آنچه از آن توست اینستکه پادشاه عمل ترا بدهم زمانیکه از همه وقت بدان نیازمندتری . و اما آنچه میان من و توست دعا کردن تو و اجابت من است . و اما آنچه میان تو و مردم است ، اینستکه برای مردم بیسندی آنچه برای خود میپسندی و برای آنها نخواهی آنچه برای خود نخواهی .

۱۴- امام صادق عليه السلام فرمود : از خدا پروا کنید و عدالت ورزید ، زیرا خود شما از مردمیکه عدالت نمیورزند عیب میگیرید .

۱۵- و فرمود : عدالت شیرینتر از عمل و نرمتر از کره و خوشبوتر از مشک است .

۱۶- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : سه خصلت است که هر که هر سه یا یکی از آنها را داشته باشد ، در سایه عرش خدا باشد روزیکه جز سایه او سایه‌ای نباشد : ۱- مردیکه ب مردم دهد آنچه خودش از آنها میطلبد . ۲- مردیکه گامی پیش و گامی پس نگذارد ، تا آنکه بداند خدا بآن راضی است . ۳- مردی که از برادر مسلمانش عیبی نگردد جز آنکه آن عیب را از خود بزداید ، زیرا عیبی از خود نزداید ، جز

ذَلِكَ الْعَيْبَ عَنْ نَفْسِهِ ، فَإِنَّهُ لَا يَنْفِي مِنْهَا عَيْبًا إِلَّا بَدَأَهُ عَيْبٌ ؛ وَكَمَى بِالْمَرَّةِ شُغْلًا يَنْفَسِيهِ عَنِ النَّاسِ .
 ۱۷ - عَنْهُ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ الْكُوفِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْغَفَّارِيِّ ، عَنْ جَعْفَرِ

ابنِ إِبْرَاهِيمَ الْجَعْفَرِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم : مَنْ وَاسَى الْفَقِيرَ مِنْ مَالِهِ
 وَانْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ فَذَلِكَ الْمُؤْمِنُ حَقًّا

﴿ ۱۹۵۵ ﴾ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ خَالِدِ بْنِ نَافِعٍ بَيْتَاعِ الشَّابَرِيِّ
 عَنْ يُونُسَ بْنِ أَبِي إِزْقَالٍ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَا تَدَارَأُ اثْنَانِ فِي أَمْرٍ قَطُّ ، فَأَعْطَى أَحَدُهُمَا
 النِّصْفَ صَاحِبَهُ فَلَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ إِلَّا أَدْبَلَ مِنْهُ .

۱۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ
 عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنْ لَمْ يَدْحَلْهَا إِلَّا ثَلَاثَةٌ أَحَدُهُمْ مِنْ حَكْمٍ فِي نَفْسِهِ بِالْحَقِّ

۲۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنِ الْحَلْبِيِّ ، عَنْ أَبِي
 عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْعَدْلُ أَحْلَى مِنَ الْمَاءِ يُصْبِئُ الظُّمْآنُ ، مَا وَسَعَ الْعَدْلُ إِذَا عُدِلَ فِيهِ وَإِنْ قَلَّ .

(بَابُ)

(الِاسْتِغْنَاءُ عَنِ النَّاسِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ
 عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : شَرَفَ الْمُؤْمِنِ قِيَامُ اللَّيْلِ وَعِزُّهُ اسْتِغْنَاؤُهُ عَنِ النَّاسِ

آنکه عیب دیگری برایش هویدا گردد ، و انسانرا همین بس که بخود بپردازد نه بدیگران .

۱۷ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : کسیکه در مالش با فقیر مواسات کند و بمردم از خود
 انصاف دهد ، اومؤمن حقیقی است .

۱۸ - امام صادق عليه السلام میفرمود : دوتن هرگز در امری ستیزه نکنند ، که یکی بدیگری انصاف دهد
 و اونپذیرد ، جز آنکه او را مغلوب سازد .

۱۹ - امام باقر عليه السلام فرمود : خدا را بهشتی است که جز سه کس در آن وارد نشوند ، یکی از آنها
 کسی است که در باره خود بحق دآوری کند

۲۰ - امام صادق عليه السلام فرمود : عدالت شیرینتر از آبی است که بجگر سوخته رسد ، چه گشایشی است
 در عدالت ، زمانیکه در امری عدالت شود اگر چه کم باشد .

(بَابُ)

(بَابُ نِيَاظِ الْمَرْدَمِ)

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : شرافت مؤمن شب زنده داری و عزتش به بی نیازیش از مردمست .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ جَمِيعاً ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمَنْقَرِيِّ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ لَا يَسْأَلَ رَبَّهُ شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ فَلْيَبْتَئِسْ مِنَ النَّاسِ كُلِّهِمْ وَلَا يَكُونَنَّ لَهُ رَجَاءٌ إِلَّا عِنْدَ اللَّهِ ، فَإِذَا عَلِمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ مِنْ قَلْبِهِ لَمْ يَسْأَلِ اللَّهُ شَيْئاً إِلَّا أَعْطَاهُ .

﴿ ۱۹۶۰ ﴾ ۳ - بِهَذَا الْأَسْنَادِ : عَنِ الْمَنْقَرِيِّ ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ ، عَنْ مُعَمَّرٍ ، عَنِ الرَّهْرِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ : رَأَيْتُ الْخَيْرَ كُلَّهُ قَدْ اجْتَمَعَ فِي قَطْعِ الطَّمْعِ عِشَاءً فِي أَيْدِي النَّاسِ وَمَنْ لَمْ يَرْجُ النَّاسَ فِي شَيْءٍ وَرَدَّ أَمْرَهُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ اسْتَجَابَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ فِي كُلِّ شَيْءٍ .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : طَلَبُ الْحَوَائِجِ إِلَى النَّاسِ اسْتِلَابٌ لِلْعِزِّ وَ مَذْهَبَةٌ لِلْحَيَاءِ وَالْيَأْسُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ عِزٌّ لِلْمُؤْمِنِ فِي دِينِهِ وَالطَّمْعُ هُوَ الْفَقْرُ الْخَاصِرُ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرَّضَا عليه السلام : جُعِلْتُ فِدَاكَ أَكْتُبُ لِي إِلَى إِسْمَاعِيلَ بْنِ دَاوُدَ الْكَاتِبِ لَعَلِّي أُصِيبُ مِنْهُ قَالَ : أَنَا أَضْرِبُ بِكَ أَنْ تَطْلُبَ مِثْلَ هَذَا وَشِبْهَهُ وَلَكِنْ عَوَّلْ عَلَى مَالِي .

۶ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ نَجْمِ بْنِ حَطِيطِ الْعَمَوِيِّ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : الْيَأْسُ مِمَّا فِي أَيْدِي النَّاسِ عِزٌّ لِلْمُؤْمِنِ فِي دِينِهِ أَوْ مَا سَمِعْتُ قَوْلَ حَاتِمٍ :

۲ - وفرمود : چون یکی از شما خواهد هر چه از پروردگارش سؤال کند ، باو عطا کند ، باید از مردم مأیوس شود ، و امیدى جز بخدا نداشته باشد ، چون خدای عزوجل این را از دلش داند ، هر چه از خدا خواهد باو عطا کند .

۳ - علی بن الحسین صلوات الله علیهما فرمود : تمام خیر و نیکی را دیدم که در بریدن طمع از دست مردم است ، و هر که هیچ امیدى ب مردم نداشته باشد و امرش را در هر کارى بخدای عزوجل وا گذارد ، خدای عزوجل در هر چیزى او را اجابت کند .

۴ - امام صادق عليه السلام میفرمود : حاجت خواستن از مردم موجب سلب عزت و رفتن حیا گردد ، و نومیذی از آنچه دست مردمست ، موجب عزت مؤمن است در دینش ، و طمع فقریست حاضر و آماده .

۵ - احمد بن محمد بن ابی نصر گوید : با امام رضا عليه السلام عرض کردم : قربانت کردم برایم با اسماعیل ابن داود کاتب نویسنه من بنویس ، شاید از او بهره منى ببرم ، فرمود : مرا دریغ آید که مانند تو منى چنین چیزی طلب کند ، تو برمال من تکیه کن (هر چه خواهی از من بگیر) .

۶ - امام باقر عليه السلام فرمود : نومیذی و چشم نداشتن بدست مردم عزت دینی مؤمن است ، مگر گرفتار

إِذَا مَا عَزَمْتَ الْبَاسَ الْفَيْتَهُ الْغِنَى إِذَا عَرَفْتَهُ النَّفْسُ ، وَالطَّمَعُ الْفَقْرُ
 ۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ الشَّابِظِيِّ ، عَنْ
 أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : لِيَجْتَمِعَ فِي قَلْبِكَ الْإِفْتِقَارُ إِلَى
 النَّاسِ وَالِاسْتِغْنَاءُ عَنْهُمْ ، فَيَكُونَ افْتِقَارُكَ إِلَيْهِمْ فِي لَبِنِ كَلَامِكَ وَحُسْنِ بَشْرِكَ ، وَيَكُونَ اسْتِغْنَاؤُكَ
 عَنْهُمْ فِي نِزَاهَةِ عَرَضِكَ وَبَقَاءِ عِزِّكَ .
 عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبُدٍ قَالَ : حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ عُمَرَ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ
 عِمْرَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : ثُمَّ ذَكَرَ مِنْهُ

(بَابُ صَلَةِ الرَّحِمِ)

(۱۹۶۵) عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ
عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ جَلَّ ذِكْرُهُ : « وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا »
 قَالَ : فَقَالَ : هِيَ أَرْحَامُ النَّاسِ ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَمَرَ بِصِلَتِهَا وَعَظَّمَهَا ، أَلَا تَرَى أَنَّهُ جَعَلَهَا مِنْهُ .

حاتم را نشنیده‌امی که گوید :

إِذَا مَا عَزَمْتَ الْبَاسَ الْفَيْتَهُ الْغِنَى إِذَا عَرَفْتَهُ النَّفْسُ وَالطَّمَعُ الْفَقْرُ
 « چون بنومیدی تصمیم گیری و دلت بان شنا-ا گردد ، آنرا بی نیازی یابی و طمع را فقر دانی ،
 ۷ - امیر المؤمنین صلوات الله علیه میفرمود : باید در دلت احتیاج بمردم و بی نیازی از ایشان پیدا گردد ، و
 احتیاج بانها در نرم زبانی و خوشروئیت باشد و بی نیازی از آنها در حفظ آبرو و نگهداری عزت باشد .
 شرح - عالیترین دستور معاشرت و برخورد با مردم را امیر المؤمنین عليه السلام در این جمله بیان میکند
 و حاصلش اینستکه : انسان باید در دل دو عقیده داشته باشد : یکی آنکه در معاشرت بهم نوع محتاجت ، زیرا
 طبعا اجتماعی آفریده شده و در بقاء خود بانها محتاجت ، پس لازمت نرم گفتار و خوش برخورد باشد ،
 دیگر آنکه محتاج و نیازمند بانها نیست و باید بخود اعتماد کند و خدا را روزی ده بندگان و مسبب الاسباب
 داند ، پس نباید تعلق و چا پلوسی کند و خود را خوار و زبون نماید ، بلکه در عین خوشروئی و شیرین سخنی
 عزت نفس و مناعت طبع خویش را باید حفظ کند .

(بَابُ صَلَةِ رَحِمِ)

۱ - جمیل بن دراج گوید : از امام سادق عليه السلام این قول خدای - جل ذکره - را پرسیدم : « و بترسید
 از خداییکه بنام وی ازهدیگر تقاضا میکنید و از بریدن خویشاوندیها پروا کنید که خدا مراقب شماست ،
 سوره ۴ ، فرمود : آن ارحام مردم است که خدای عزوجل بصله آن امر فرموده و بزرگش داشته مکر نینبی
 که آنرا در ردیف خود قرارداده است .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قَالَ : بَلَغَنِي عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ رَجُلًا أتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَهْلُ بَيْتِي أَبَوًا إِلَّا تَوَسُّبًا عَلَيَّ وَطَعْمَةً لِي وَشَنَبَةً ، فَأَرَفُصُهُمْ ؟ قَالَ : إِذَا يَرُفُصُكُمْ اللَّهُ جَمَعًا ، قَالَ : فَكَيْفَ أَضَعُّ ؟ قَالَ : يَصِلُ مِنْ قَطْعِكَ وَتُعْطِي مَنْ حَرَمَكَ وَتَعْفُو عَمَّنْ ظَلَمَكَ ، فَإِنَّكَ إِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ كَانَ لَكَ مِنَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ طَهْرٌ .

۳ - وَعَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : قَالَ أَبُو الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام : يَكُونُ الرَّجُلُ يَصِلُ رَجْمَهُ فَيَكُونُ قَدْبِقِي مِنْ عُمُرِهِ ثَلَاثَ سِنِينَ فَيُصَيِّرُهُ اللَّهُ ثَلَاثِينَ سَنَةً وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ .

۴ - وَعَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ خَطَّابِ الْأَعْوَرِ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : صِلَةُ الْأَرْحَامِ تَرْكِبِي الْأَعْمَالَ وَتَنْمِي الْأَمْوَالَ وَتُدْفَعُ الْبَلَوَى وَتُسَيِّرُ الْحِسَابَ وَتُسَيِّئُ فِي الْأَجَلِ .

۵ - وَعَنْهُ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ أَبِي الْمُقَدِّمِ ، عَنْ خَابِرِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَوْصِي الشَّاهِدَ مِنْ أُمَّسِنِي وَالغَائِبَ مِنْهُمْ وَمَنْ فِي أَصْلَابِ الرِّجَالِ وَارْحَامِ النِّسَاءِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ أَنْ يَصِلَ الرَّجِيمُ وَإِنْ كَانَتْ مِنْهُ عَلَى مَسِيرَةِ سَنَةٍ ، فَإِنَّ ذَلِكَ مِنَ الدِّينِ .
 ﴿۱۹۷۰﴾ وَتَوَعَّنَهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ حَفْصِ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : صِلَةُ

۲ - مردی خدمت پیدمیر صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد : یا رسول الله ! فامیل من تصمیم گرفته اند بر من حمله کنند و از من ببرند و دشنام دهند . آیا من حق دارم آنها را ترک گویم ؟ فرمود : در آنصورت خدا همه شما را ترک میکند ، عرض کرد : پس چکنم ؟ فرمود ، بیبوند باهر که از تو ببرد و عطا کن بهر که محروم کند و در گذر ازهر که بتوستم نماید ، زیرا چون چنین کنی ، خدا ترا بر آنها یاری دهد .
 ۳ - امام رضا عليه السلام فرمود : مردی که سه سال از عمرش باقی مانده صلح رحم میکند ، خدا عمرش را ۳۰ سال قرار میدهد و خدا هر چه خواهد میکند .

۴ - امام باقر عليه السلام فرمود : صلح ارحام اعمال را پاک کند و اموال را فزونی دهد و بلا را بگرداند و حساب را آسان کند و اجل را تأخیر اندازد .

۵ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : سفارش میکنم امت حاضر و غایب را و آنهایی را که در پشت مردان و زهدان زنانتند تا روز قیامت که صلح رحم کنند . اگر چه بنافصل یکسال راه باشد ، زیرا صلح رحم جزء دین است .

۶ - امام صادق علیه السلام فرمود : صلح ارحام خلق را نیکو دست را با سخاوت و نفس را پاکیزه

الأرحام تحسّن الخلق وتسمّح الكفّ وتطیب النفس وتزید فی الرزق وتسی فی الأجل .
 ۷ - الحسن بن محمّد ، عن معلی بن محمّد ، عن الحسن بن علی الوشاء ، عن علی بن أبي حمزة
 عن أبي بصیر ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : سمعته يقول : إن الرّحم معلقة بالعرش تقول : اللهم صل من وصلني واقطع من قطعني وهي رجم آل محمّد وهو قول الله عز وجل : «الذين يصلون ما أمر الله به أن يوصل» ورجم كیل ذی رجم .

۸ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمّد ، عن ابن محبوب ، عن مالك بن عطية ، عن یونس
 ابن عمار قال : قال أبو عبد الله عليه السلام : أول ناطق من الجوارح يوم القيامة الرّحم تقول : يارب
 من وصلني في الدنيا فصل اليوم ما بينك وبينه ، ومن قطعني في الدنيا فاقطع اليوم ما بينك وبينه .
 ۹ - عنه ، عن أحمد بن محمّد بن أبي نصر ، عن أبي الحسن الرضا عليه السلام قال : قال أبو عبد الله عليه السلام
 صل رجمك ولو بشر به من ماء ؛ وأفضل ما توصل به الرّحم كفت الأذى عنها ؛ وصله الرّحم منسأة
 في الأجل ، محببة في الأهل .

۱۰ - علی بن إبراهیم ، عن أبيه ، عن حماد بن عيسى ، عن حريز بن عبد الله ، عن فضیل
 ابن یسار قال : قال أبو جعفر عليه السلام : إن الرّحم معلقة يوم القيامة بالعرش تقول : اللهم صل من
 وصلني واقطع من قطعني .

روزی را زیاد کند و اجل را تأخیر اندازد .

۷ - امام صادق علیه السلام میفرمود : همانا رحم برمش آویخته و میگوید : بییوند هر که مرا بییوندد
 و پیر از هر که از من ببرد و آن رحم آل محمد است که خدای عزوجل فرماید : و کسانی که آنچه را خدا امر
 بییونددش فرموده : پیوست میدهند ، ۲۷ ، سوره ۱۳ ، و رحم هر خویشاوند است
 شرح - آویختن رحم برمش ، کنایه از درخواست حق خویش است در حضور پروردگار و سرعت
 اجابت او .

۸ - امام صادق علیه السلام فرمود : نخستین سخنگوی اعضاء بدن در روز قیامت رحم است که میگوید
 پروردگارا ! هر که در دنیا مرا پیوست ، امروز میان خودت و او پیوست ده ، و هر که در دنیا مرا برید
 امروز خود را از او ببرد (یعنی رحمت خود را از او ببرد) .

۹ - و فرمود : با رحمت صلّه کن ، اگر چه بیک شربت (آشامیدن) آب باشد ، و بهترین صلّه
 رحم ، آزار نرسانیدن باوست ، و صلّه رحم مرگه را بتأخیر اندازد و دوستی خانواده آورد .

۱۰ - امام باقر علیه السلام فرمود : روز قیامت رحم برمش آویخته و میگوید : بار خدایا هر که مرا

- ۱۲ (۱۹۷۵) ۱۷ - عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيْعٍ ، عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَبُو ذَرٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ : حَافِئًا الصِّرَاطِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الرَّحِمُ وَالْأَمَانَةُ ، فَإِذَا مَرَّ الْوَسْوَءُ لِلرَّحِمِ ، أَلُوذِي لِلْأَمَانَةِ نَقَدَ إِلَى الْجَنَّةِ وَإِذَا مَرَّ الْخَائِنُ لِلْأَمَانَةِ الْقَطْوُوعُ لِلرَّحِمِ لَمْ يَنْفَعُهُ مَعَهَا عَمَلٌ وَتَكْفَأُ بِهِ الصِّرَاطُ فِي النَّارِ .
- ۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ قُرَيْطٍ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : صَلَّةُ الْأَرْحَامِ رُحْسِنُ الْخَلْقِ ، وَتُسْمِعُ الْكَفَّ وَتَطْيِبُ النَّفْسَ ، وَتَزِيدُ فِي الرِّزْقِ ، وَتُنْسِي فِي الْأَجَلِ .
- ۱۳ - عَنْهُ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ حَطَّابِ الْأَعْوَرِ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : صَلَّةُ الْأَرْحَامِ تَرْكَبِي الْأَعْمَالَ ؛ وَتَدْفَعُ الْبَلْوَى ، وَتُنْمِي الْأَمْوَالَ ، وَتُنْسِي لَهْ فِي عُمْرِهِ ، وَتُوَسِّعُ فِي رِزْقِهِ ؛ وَتُحَبِّبُ فِي أَهْلِ بَيْتِهِ ؛ فَلْيَتَّبِعِ اللَّهَ وَلْيَصِلْ رَحِمَهُ .
- ۱۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ؛ وَ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ؛ عَنِ الْقَضَلِيِّ شَاذَانَ ؛ جَمِيعًا ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ؛ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ؛ عَنِ الْحَكَمِ الْحَنَّاطِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : صَلَّةُ الرَّحِمِ وَحَسَنُ الْجَوَارِ يَعْمُرَانِ الدِّيَارَ وَيَزِيدَانِ فِي الْأَعْمَارِ .
- ۱۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ؛ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ؛ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

پیوست پیوندش کن و هر که مرا برید از او ببرد .

- ۱۱ - امام باقر علیه السلام فرمود : ابوذر - رضی الله عنه - گفت شنیدم رسول خدا صلی الله علیه وآله میفرمود : رحم و امانت روز قیامت در دو جانب سراطند ، چون صله رحم کننده و امانت نگهدار بر سراط گذرد بیهوش رسد ، و چون خائن امانت و قاطع رحم ازان بگذرد ، هیچ عملی با وجود این دو گناه سودش نبخشد و سراط در آتش دوزخ سرنگونش کند .
- ۱۲ - امام باقر علیه السلام فرمود : صله رحم خلق را نیکو دوست را بازوفس را پاکیزه و روزی را زیاد کند و مرگه را پس اندازد .
- ۱۳ - و فرمود : صله رحم ، اعمال را پاک کند و بلا را دور نماید و اموال را برکت دهد و عمر را بتأخیر اندازد و روزیش را وسعت دهد و در میان خانواده محبوبش سازد ، پس باید از خدا پروا کرد و صله رحم نمود .
- ۱۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : صله رحم و خوش رفتاری با همسایه ، شهرها را آباد و عمرها را زیاد کند .
- ۱۵ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : چیزی که تو باش از همه چیز زودتر رسد ، صله رحم است .

مَيْمُونِ الْقَدَّاحِ : عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّاءِ : عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم : إِنَّ
أَعَجَلَ الْخَيْرِ ثَوَابًا صَلَوةَ الرَّجِيمِ .

﴿ ۱۹۸۰ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ : عَنْ أَبِيهِ : عَنِ النَّوْفَلِيِّ : عَنِ السَّكُونِيِّ : عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ :
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم : مَنْ سَرَّهُ النَّسَاءُ فِي الْأَجَلِ وَالرِّبَاةُ فِي الرِّزْقِ فَلْيَبْصِلْ رَجْمَهُ .

۱۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ : عَنْ أَبِيهِ : عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى : عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَلِرٍ قَالَ : قَالَ

أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَا نَعَلَمُ شَيْئًا يَزِيدُ فِي الْعُمُرِ إِلَّا صَلَوةَ الرَّجِيمِ ، حَتَّى أَنْ الرَّجُلُ يَكُونَ أَجَلُهُ ثَلَاثَ
سِنِينَ فَيَكُونَ وَصُولًا لِلرَّجِيمِ فَيَرِيدُ اللَّهُ فِي عُمُرِهِ ثَلَاثِينَ سَنَةً فَيَجْعَلُهَا ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ سَنَةً ؛ وَيَكُونَ
أَجَلُهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ سَنَةً ؛ فَيَكُونَ قَاطِعًا لِلرَّجِيمِ فَيَنْقُصُهُ اللَّهُ ثَلَاثِينَ سَنَةً وَيَجْعَلُ أَجَلَهُ إِلَى ثَلَاثِ سِنِينَ .
الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ : عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ : عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا
عليه السلام ؛ وَنَلَّهُ

۱۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ : عَنْ أَبِيهِ : عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ : عَنْ عَمْرِو بْنِ شَيْمٍ : عَنْ جَابِرٍ : عَنْ
أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : قَالَ : لَبَّأُ خَرَجَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يُرِيدُ الْبَصْرَةَ ؛ نَزَلَ بِالرَّبْدَةِ فَاتَاهُ رَجُلٌ مِنْ
مُحَابِرٍ ؛ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي تَحَمَّلْتُ فِي قَوْمِي حِمْلًا وَإِنِّي سَأَلْتُ فِي طَوَائِفِ مِنْهُمْ الْمُوَاسَاةَ
وَالْمَعُونَةَ فَسَبَقَتْ إِلَيَّ الْإِسْنَةُ بِالتَّكْدِ قَمَرُهُمْ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَعُونَتِي وَحَيِّبِهِمْ عَلَيَّ مُوَاسَاتِي ؛
فَقَالَ : أَيْنَ هُمْ ؟ فَقَالَ : هَؤُلَاءِ فَرِيقٌ مِنْهُمْ حَيْثُ تَرَى ، قَالَ : فَتَمَّ رَاجِلُهُ فَادَلَّتْ كَأَنَّهَا ظَلَمَتْ

۱۶ - و فرمود : هر که را تأخیر مرگه و افزایش روزی خوش آید ، باید صلہ رحم کند .

۱۷ - امام صادق علیه السلام فرمود : چیزی که عمر را زیاد کند جز صلہ رحم نمیدانیم ، تا آنجا که مردی که اجلش ۳ سال است و او صلہ رحم کننده است ، خدا ۳۰ سال بهمرش افزایش دهد و آن سه سال را ۳۳ کند ، و مردی که عمرش ۳۳ سال است و قطع رحم میکند ، خدا ۳۰ سالش را کم میکند و عمرش را سه سال قرار می دهد .

۱۸ - امام باقر علیه السلام فرمود : چون امیر المؤمنین عليه السلام بهزم بصره بیرون رفت ، در ربهذه (که مولد و مدفن امیر ذوالقادر است) فرود آمد ، مردی از قبیلہ محارب غمگین آمد و عرض کرد : یا امیر المؤمنین من از قبیلہ خود فرامتی را بعهده گرفتم و چون از برخی از آنها تقاضای مواسات و کمک کردم از سختی و تهیدستی دم زدند . ای امیر مؤمنان با یقین امر فرما کمک کنند و وادارشان کن با من مواسات کنند .

فرمود : آنها کجا باند ؟ عرض کرد : دستهای از آنها آنجا بند که میبندی ، حضرت مرکب خود را

فَدَلَفَ بَعْضُ أَصْحَابِهِ فِي طَلِبِهَا فَلَا يَأْتِي مَا لِحَقَّتْ ، فَانْتَهَى إِلَى الْقَوْمِ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ وَسَلَّمَتْ مَا يَمْنَعُهُمْ مِنْ مُوَاَسَاةٍ صَاحِبِهِمْ ؛ فَشَكَّوهُ وَشَكَاهُمْ ، فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : وَصَلَّ أَمْرٌ وَعَشِيرَتُهُ ، فَإِنَّهُمْ أَوْلَى بِيَّيْ وَوَدَاتِ يَدِي وَوَصَلَّتِ الْعَشِيرَةُ أَخَاهَا إِنْ عَثِرَ بِهِ دَهْرٌ وَأَدْبَرَتْ عَنْهُ دُنْيَا ، فَإِنَّ الْمُتَوَاصِلِينَ الْمُتَبَاذِلِينَ مَبْجُورُونَ ، وَإِنَّ الْمُتَقَاطِعِينَ الْمُتَدَايِرِينَ مَوْزُورُونَ ، [قَالَ] ثُمَّ بَعَثَ رَاجِلَتَهُ وَقَالَ : خَلِّ .

۱۹- محمد بن یحیی ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يَحْيَى ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : لَنْ يَرْغَبَ الْمَرْءُ عَنْ عَشِيرَتِهِ وَإِنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَوَلَدٍ وَعَنْ مَوَدَّتِهِمْ وَكَرَامَتِهِمْ وَدِفَاعِهِمْ بِأَيْدِيهِمْ وَالسِّنِّيْتِهِمْ ، هُمْ أَشَدُّ النَّاسِ حَيْطَةً مِنْ وَرَائِهِ وَأَعْظَمُهُمْ عَلَيْهِ وَالْمَسْهُمُ لِسَعْيِهِ إِنْ أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ أَوْ نَزَلَ بِهِ بَعْضُ مَكَارِهِ الْأُمُورِ ، وَمَنْ يَقْبِضْ يَدَهُ عَنْ عَشِيرَتِهِ فَإِنَّمَا يَقْبِضُ عَنْهُمْ يَدًا وَاحِدَةً وَيَقْبِضُ عَنْهُ مِنْهُمْ أَيْدِي كَثِيرَةٌ وَمَنْ يُلِزْ حَاشِيَتَهُ يَعْرِفُ صَدِيقَهُ مِنْهُ الْمَوَدَّةَ ، وَمَنْ يَسَطْ يَدَهُ بِالْمَعْرُوفِ إِذَا وَجَدَهُ يُحْلِفُ اللَّهُ لَهُ مَا أَنْفَقَ فِي دُنْيَاهُ وَيُضَاعَفُ لَهُ فِي آخِرَتِهِ وَلِسَانُ الصِّدْقِ لِيَمْرٍ يَجْعَلُهُ اللَّهُ فِي النَّاسِ خَيْرٌ مِنَ الْمَالِ يَأْكُلُهُ وَيُورِثُهُ ، لَا يَزِدَادَنَّ أَحَدُكُمْ كِبْرًا

سرعت هر چه تمامتر بحرکت آورد و مرکب مانند شتر مرغ میرفت . جماعتی از اصحاب که پیش را گرفتند بسختی و کندی باورسیدند .

حضرت بآنها رسیده بر آنها سلام کرد و پرسید چرا با رفیق خود مواسات نمیکنند ؟ آنها از او ، و از آنها شکایت کردند ، تا امیرالمؤمنین عليه السلام فرمود : هرکس باید با فامیل خود پیوست داشته باشد زیرا ایشان باحسان و دستگیری مالی او ازدیگران سزاوارترند ، و هر فامیلی باید با کسان خود پیوست داشته باشد ، اگر روزگار بزمنشان زند ، و از آنها پشت بگرداند ، زیرا کسانیکه با یکدیگر پیوست دارند و بذل و بخشش میکنند ، پاداش یافته و آنهایی که از هم ببرند و بهم پشت کنند ، سنگین بارند ، سپس مرکب خود را برانگیخت و فرمود : برو (۱) .

۱۹ - امیرالمؤمنین عليه السلام فرمود : انسان اگر چه مال و فرزند داشته باشد هرگز نباید از خویشاوند خود و از دوستی و کرامت و دفاع دستی و زبانی آنها رو بگرداند ، آنها از همه مردم گردش را محکمتر دارند و باو مهربانترند و اگر مصیبتی باو رسد یا بدی برایش پیش آید ، پریشانی او را سامان دهنده ترند و هر که دست کمک از فامیل خویش بازگیرد ، از آنها یکدست گرفته شده و از خود او دستهای بسیار ، و هر که نرمی و فروتنی کند دوستش از او مودت بیند .

و هر که چون دارا شود (دست باحسان گشاید) آنچه را داده خدا در دنیایش جبران کند و در آخرت برایش چند برابر سازد ، و نام نیکی که خدا برای کسی در میان مردم میگذارد ، از مالیکه میخورد و بارش میگذارد بهتر است ، هر يك از شما که ثروت مالی پیدا کرد ، نباید تکبرش زیاد شود ،

(۱) حل : از اسماء اسواتست که برای راندن شتر بکار میرود .

وَعِظْماً فِي نَفْسِهِ وَنَأْيَا عَنْ عَشِيرَتِهِ ، إِنْ كَانَ مُوسِرَ أُمَّيِّ الْمَالِ ، وَلَا يَزِدَادَنَّ أَحَدُكُمْ فِي أَخِيهِ زُهْدًا وَلَا مَنَةً بَعْدَ إِذْ أَلَمَ بِرِمْنِهِ مَرَّةً وَكَانَ مُعَوِّزاً فِي الْمَالِ ، وَلَا يَقْعُلْ أَحَدُكُمْ عَنِ الْقَرَابَةِ بِهَا الْحَصَاةُ أَنْ يَسُدَّ هَائِلًا يَنْتَفِعَهُ إِنْ أَمْسَكَهُ وَلَا يَضُرَّهُ إِنْ اسْتَهْلَكَهُ .

۲۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ هِلَالٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ آَلَ فُلَانٍ يَبْرُؤُ بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَيَتَوَاصَلُونَ ، فَقَالَ : إِذَا تَنَمَّى أَمْوَالُهُمْ وَيَتَمَمُونَ فَلَا يَزَالُ الْوَنُ فِي ذَلِكَ حَتَّى يَنْقَاطِعُوا فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ انْقَشَعَ عَنْهُمْ .

۲۱ (۱۹۸۵) - عَنْهُ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ وَاجِدٍ ، عَنْ زِيَادِ الْقَنْدِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنْ أَلْفَقَوْمَ لِيَكُونُونَ فَجْرَةً وَلَا يَكُونُونَ بَرَّةً ، فَيَصِلُونَ أَرْحَامَهُمْ فَتَنَمَّى أَمْوَالُهُمْ وَتَطُولُ أَعْمَارُهُمْ ، فَكَيْفَ إِذَا كَانُوا أَبْرَاراً بَرَّةً .

۲۲ - وَعَنْهُ ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : صَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَلَوْ بِالسَّلَامِ ، يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : «وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنْ اللَّهُ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا» .

۲۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ : وَقَعَ بَيْنَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَبَيْنَ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ كَلَامٌ حَتَّى وَقَعَتِ الصُّوْصَاءُ بَيْنَهُمْ وَاجْتَمَعَ النَّاسُ

و خود را بزرگه دارد و از خویشاوندش دور شود ، و هیچیک از شما نباید نسبت به برادر بیکه چون مال ندارد ، باو احسان نمیکنند ، از او دوری کند ، و هیچیک از شما نباید از بستن شکست و تنگدستی خویشاوندش بجزیی که اگر نکهدارد سودش ندهد و اگر از دستش دهد زیانش نرساند غفلت کند (زیرا گاهی ممکن است خویشاوند بجزیی احتیاج داشته باشد که نزد او اضافه و بیکار باشد) .

۲۰ - سلیمان بن هلال گوید : با امام صادق عليه السلام عرض کردم : قبیله من نسبت بیکدیگر احسان کنند و صلہ رحم نمایند ، فرمود اینستکه اموالشان زیاد شود و فرزونی گیرند ، و همواره چنین باشند تا از یکدیگر ببرند و چون از هم بریدند ، آن فرزونی از ایشان برداشته شود .

۲۱ - رسول خدا سلی الله علیه وآله فرمود : گاهی مردمی بدکردارند و نیکو کار نیستند و صلہ رحم میکنند ، پس مالشان زیاد میشود و عمرشان دراز میگردد ، تا چه رسد که نیکو کار باشند و صلہ رحم کنند ؟
۲۲ - امیر المؤمنین صلوات الله علیه فرمود : با ارحام خود بیبوندید ! اگر چه باسلام کردن باشد ، که خدای تبارک و تعالی فرماید : از خدایکجه بنام وی درخواست کنید و نیز از بریدن خویشاوندیها پروا کنید که خدا مراقب شماست ، ۲ سوره ۴ .

۲۳ - صفوان جمال گوید : میان امام صادق عليه السلام و عبدالله بن حسن سخنی در گرفت تا بجنجال کشید و مردم گرد آمدند و شب بود که با این وضع از یکدیگر جدا شدند .

فَأَفَرَّقَا عَشِيَّتَهُمَا بِذَلِكَ وَعَدَوْتُ فِي حَاجَةٍ، فَإِذَا أَنَا بِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَلَى بَابِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ وَهُوَ يَقُولُ: يَا جَارِيَةَ قُولِي لِأَبِي عَمِّي [يَخْرُج] قَالَ: فَخَرَجَ فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا بَكَرِيكَ؟ فَقَالَ: إِنِّي تَلَوْتُ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ الْبَارِحَةَ فَأَقْلَقَنِي، قَالَ: وَمَا هِيَ؟ قَالَ: قَوْلُ اللَّهِ جَلَّ وَعَزَّ ذِكْرُهُ: وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ، فَقَالَ: صَدَقْتَ لَكَأَنِّي لَمْ أَقْرَأْ هَذِهِ الْآيَةَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ جَلَّ وَعَزَّ قَطُّ فَأَعْتَنَّا وَبَكَيْنَا.

۲۴- وَعَنْهُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّ لِي ابْنَ عَمِّ أَيْمٍ أَصْلُهُ فَيَقْطَعُنِي وَأَيْمُهُ فَيَقْطَعُنِي حَتَّى لَقَدْ هَمَمْتُ لِقَطْعَتِهِ إِثْمًا أَنْ أَقْطَعَهُ أَتَأْذَنُ لِي قِطْعَهُ؟ قَالَ: إِنَّكَ إِذَا وَصَلْتَهُ وَقَطَعْتَكَ وَصَلَكُمَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ جَمِيعًا وَإِنْ قَطَعْتَهُ وَقَطَعْتَكَ قَطَعَكُمَا اللَّهُ.

۲۵- عَنْهُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ؛ عَنْ دَاوُدَ بْنِ قَرْقِدٍ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنِّي أُحِبُّ

أَنْ يَعْلَمَ اللَّهُ أَنِّي قَدْ أَذَلْتُ رَقَبَتِي فِي رَحِمِي وَأَنِّي لَا أَبُادِرُ أَهْلَ بَيْتِي أَصْلَهُمْ قَبْلَ أَنْ يَسْتَفْنُوا عَنِّي.

بامداد پی‌کاری بیرون شدم، امام صادق علیه السلام را در خانه عبدالله بن حسن دیدم که میفرماید: ای کنیز بابی محمد (عبدالله بن حسن) بگو بیاید، او بیرون آمد و گفت: یا ابا عبدالله چرا پکاه اینجا آمدی؟ فرمود: من دیشب آیه‌ای از کتاب خدای عزوجل را تلاوت کردم که پریشانم ساخت.

گفت کدام آیه؟ فرمود: قول خدای - جل و عز ذکره - و کسانیکه آنچه را خدا بیبوستن آن فرمان داده، ببوسته دارند از پروردگار خود بیم کنند و از سختی حساب بترسند، ۲۱ سوره ۱۳، عرض کرد راست گفتی، گویا من این آیه را هرگز در کتاب خدای عزوجل نخوانده بودم، سپس دست بگردن شدند و گریستند.

شرح - عبدالله بن حسن همان شخصی است که گفتگوی طولانی او با امام صادق عليه السلام در حدیث ۹۲۹ ذکر شد، و از آنحضرت تقاضا میکرد که با فرزند شومش، محمد بن عبدالله بیعت کند، و شاید این گفتگو هم در همان باره بوده باشد و پیداست که امام عليه السلام کاری نمیکرد که محتاج بیادآوری آیه قرآن باشد، بلکه همه آیات قرآن در نظرش مجسم است، و تذکر آیه شریفه برای مصلحت و تنبیه عبدالله بوده و پریشانی آنحضرت هم بخاطر او بوده است، پس این حدیث دلالت دارد بر صله رحم و نیریدن از خویشاوند اگرچه خویشاوند باین حد از فسق و گمراهی باشد.

۲۴ - عبدالله بن سنان گوید با امام صادق عليه السلام عرض کردم: پسر عموی دارم که هر چه با او میبندم، از من میبرد، تا آنکه تصمیم گرفتم که اگر از من برید، از او ببرم، بمن اجازه میفرماید از او ببرم؟ فرمود: اگر تو با او ببندی و او از تو ببرد، خدای عزوجل شما را با هم ببیند، و اگر تو از او ببری و او از تو ببرد، خدا از هر دو ببرد.

۲۵ - داود بن فرقد گوید: امام صادق عليه السلام بمن فرمود: دوست دارم خدا بداند من برای خویشاوندم

۱۹۹۰) ۲۶ - عَنْهُ عَنِ الْوَشَاءِ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فَصِيلِ الصَّرَفِيِّ ؛ عَنِ الرَّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنْ رَجِمَ آلُ مُحَمَّدٍ - الْأَيْمَةُ عَلَيْهِ السَّلَامُ - لَمُعَلَمَةً بِالْعَرْشِ تَقُولُ : اللَّهُمَّ صَلِّ مِنْ مَنْ وَصَلَنِي وَاقْطَعْ مَنْ قَطَعَنِي ثُمَّ هِيَ جَارِيَةٌ بَعْدَهَا فِي أَرْحَامِ الْمُؤْمِنِينَ ؛ ثُمَّ تَلَاهِيهِ الْآيَةُ : «وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ»
 ۲۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؛ عَنِ ابْنِ فَصَّالٍ ؛ عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ» ، فَقَالَ : قَرَأْتِكَ .

۲۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ؛ عَنِ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ وَهَشَامِ بْنِ الْحَكِيمِ وَدُرِّسْتِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ ؛ عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : «الَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ» ؟ قَالَ : نَزَلَتْ فِي رَجْمِ آلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ وَآلِهِ السَّلَامُ وَقَدْ تَكُونُ فِي قَرَابَتِكَ . ثُمَّ قَالَ : فَلَا تَكُونَنَّ مِمَّنْ يَقُولُ لِلشَّيْءِ : إِنَّهُ فِي شَيْءٍ وَاحِدٍ .

۲۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ ؛ عَنِ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنِ الْوَصَّافِيِّ ؛ عَنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَمُدَّ اللَّهُ فِي عُمُرِهِ وَأَنْ يَسْطُرَ لَهُ فِي رِزْقِهِ فَلْيَصِلْ رَجْمَهُ ؛ فَإِنَّ الرَّجْمَ لَهَا لِسَانٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ذَلِكَ تَقُولُ : يَارَبِّ صَلِّ

فروتنی میکنم ، من پیش از آنکه اهل بیتم از من بی نیاز شوند بیبوست آنها سبقت میجویم .

۲۶ - امام رضا علیه السلام فرمود : همانا رحم آل محمد - یعنی ائمه علیهم السلام - بهرش آویخته است و میگوید : بار خدایا بیبوند هر که مرا بیبوندد و ببر از هر که از من ببرد ، و بعد از این هم این موضوع نسبت به ارحام مؤمنین جریان دارد . سپس این آیه را تلاوت فرمود : « از خدائیکه بنام او باز خواست شوید و از بریدن ارحام پروا کنید ، ۲ سوره ۴ » .

۲۷ - عمر بن یزید گوید: از امام صادق علیه السلام این قول خدای عزوجل را پرسیدم : « کسانی که آنچه را خدا بیبوستش امر فرموده میببوندند ، ۲۱ سوره ۱۳ » فرمود : خوبشوند تو است .

۲۸ - عمر بن زیاد گوید : با امام صادق علیه السلام عرض کردم : « کسانی که آنچه را خدا بیبوندش فرمان داده میببوندند ، ۲۱ سوره ۱۳ » فرمود : درباره رحم آل محمد علیه وآله السلام نازل شده و در باره خویشان تو هم میباشد ، سپس فرمود : از کسانی مباش که بجیزی گویند : در باره یک مورد است .

شرح - ذیل این روایت دلیل است بر اینکه آیات شریفه قرآنی ظاهر و باطن و تفسیر و تاویل و معانی متعددی دارد و چون ائمه علیهم السلام برای آیه‌ی معنایی ذکر نمودند و سپس معنای دیگری مخالف آن بیان فرمودند نباید منکر شد ، چنانچه در جلد اول بارها تذکر دادیم .

۲۹ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : هر که خوشش آید که خدا عمرش را دراز کند و روزیش را توسعه دهد باید صلّه رحم کند ، زیرا روز قیامت رحم را زبان تندوتیزی است که میگوید : پروردگارا

مَنْ وَصَلَنِي وَأَقَطَعَ مَنْ قَطَعَنِي؛ قَالَ جُلُّ لَبْرِي بِسَبِيلِ خَيْرٍ إِذَا أَتَتْهُ الرَّجْمُ الَّتِي قَطَعَهَا فَتَهْوِي بِهِ إِلَى اسْفَلِ قَعْرِ فِي الشَّارِ.

۳۰- عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنِ صَفْوَانَ، عَنِ الْجَنِّبِيِّ بْنِ حُمَيْدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: تَكُونُ لِي الْقَرَابَةَ عَلَيَّ غَيْرَ أَمْرِي، أَلَهُمْ عَلَيَّ حَقٌّ؟ قَالَ: نَعَمْ حَقُّ الرَّجْمِ لَا يَقْطَعُهُ شَيْءٌ وَإِذَا كَانُوا عَلَيَّ أَمْرًا كَانَ لَهُمْ حَقَّانِ حَقُّ الرَّجْمِ وَحَقُّ الْإِسْلَامِ.

۱۹۹۵- ۳۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ، عَنِ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: إِنَّ صَلَاةَ الرَّجْمِ وَالِدَةَ لِبُيُوتِنَا مِنَ الْحِسَابِ وَيَعْصِمَانِ مِنَ الدُّنُوبِ، فَصَلُّوا أَرْحَامَكُمْ وَبِرِّ وَأَبَاخْوَانِكُمْ وَلَوْ بِحُسْنِ السَّلَامِ وَرَدَّ الْجَوَابِ.

۳۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ يُونُسَ، عَنِ عَبْدِ الصَّمَدِيِّ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: صَلَاةُ الرَّجْمِ تَهْوُنُ الْحِسَابَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهِيَ مَنْسَأَةٌ فِي الْعُمُرِ وَتَقِي مَصَارِعَ الشُّوْءِ وَصَدَقَةُ اللَّيْلِ تُطْفِئُ غَضَبَ الرَّبِّ.

۳۳- عَلِيُّ بْنُ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ، عَنِ حُسَيْنِ بْنِ عُثْمَانَ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ صَلَاةَ الرَّجْمِ تُرَكِّمِي الْأَعْمَالَ وَتُسَمِّي الْأَمْوَالَ وَتُنَسِّرُ الْحِسَابَ وَتُدْفَعُ الْبَلْوَى وَتَزِيدُ فِي الرَّقِيِّ.

ببیند هر که با من پیوست ، و بپر هر که را از من برید ، و مردی با روش خیر (ظاهر خوب) دیده میشود ولی چون خوبشاوندیکه از او بریده نزدش آید ، او را به پائین ترین قعر دوزخ سرنگون کند .

۳۰- جهم بن حمید گوید : بامام صادق عليه السلام عرض کردم : خوبشاوندانی دارم که دین مرا ندارند آیا آنها بر من حقی دارند ؟ فرمود: آری ، خوبشاوندی را چیزی قطع نکند ، و اگر همدین تو باشند دو حق پیدا کنند : حق خوبشاوندی و حق اسلام .

۳۱- امام صادق عليه السلام میفرمود : صله رحم و احسان حساب را آسان کنند و از گناهان نگهدار شوند ، پس صله رحم کنید و بپرادران خود احسان نمائید ، اگر چه بوسیله سلام کردن خوب و جواب سلام دادن باشد .

۳۲- و فرمود : صله رحم حساب روز قیامت را آسان کند و عمر را طولانی نماید و از مرگه بد نگهدار و صدقه دادن در شب چشم پروردگار را خاموش کند .

۳۳- و فرمود : صله رحم اعمال را پاک و اموال را بسیار و حساب را آسان کند و بلا را بردارد و روزی را زیاد کند .

((بابُ البرِّ بالوالدین))

۱- محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد بن عیسی؛ وعلی بن إبراهیم، عن أبیه جمیعاً، عن الحسن بن محبوب، عن أبي ولاد الحنطی قال: سألت أبا عبد الله عليه السلام عن قول الله عز وجل: «وَالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا، مَا هَذَا الْإِحْسَانُ؟» قَالَ: الْإِحْسَانُ أَنْ تَحْسِنَ صُحْبَهُمَا وَأَنْ لَا تُكَلِّفَهُمَا أَنْ يَسْأَلَكَ شَيْئًا وَمَا يَحْتَاجَانِ إِلَيْهِ وَإِنْ أَكَانَا مُسْتَفْهِينَ أَلَيْسَ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تَحِبُّونَ» قَالَ: ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَأَمَّا قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِذَا مَا يُلْفَىٰ عِنْدَكَ الْكِبَرِ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا فَلَاتَقْلُ لَهُمَا أَقْتًا وَلَا تَنْهَرُهُمَا» قَالَ: إِنْ أَضْجَرَكَ فَلَا تَقْلُ لَهُمَا قِيًّا وَلَا تَنْهَرُهُمَا إِنْ صَرَبَاكَ، قَالَ: «وَقُلْ لَهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا» قَالَ: إِنْ صَرَبَاكَ فَقُلْ لَهُمَا: «غَفَرَ اللَّهُ لَكُمَا». فَذَلِكَ مِنْكَ قَوْلٌ كَرِيمٌ؛ قَالَ: «وَإِخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذَّلِيلِ مِنَ الرَّحْمَةِ» قَالَ: لِأَمَلًا عَيْبِكَ مِنَ النَّظَرِ إِلَيْهِمَا إِلَّا بِرَحْمَةٍ وَرِقَّةٍ وَلَا تَرْفَعْ صَوْتَكَ فَوْقَ أَصْوَاتِهِمَا وَلَا يَدِكَ فَوْقَ أَيْدِيهِمَا وَلَا تَقْدَمْ قُدَّامَهُمَا.

۲- ابن محبوب، عن خالد بن نافع البجلي، عن محمد بن مروان قال: سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول: إِنَّ رَجُلًا أَمَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَوْصِنِي فَقَالَ: لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ شَيْئًا وَإِنْ حُرِّقَتْ بِالنَّارِ وَعِيدَتْ بِالْإِلَهِ وَ قَلْبُكَ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ، وَوَالِدَيْكَ فَاطِعُهُمَا وَبَرٌّ هُمَا حَسْبُكَ كَانَا

* (خوش رفتاری با پدر و مادر) *

۱- ابو ولاد حنطی گوید: از امام صادق عليه السلام پرسیدم خدای عزوجل که فرماید: «و یپدر و مادر احسان کنید، ۲۳ سوره ۱۷، این احسان چیست؟ فرمود: احسان اینست که با آنها نیکو معاشرت کنی و آنها را مجبور نکنی که چیزی را که احتیاج دارند از تو بخواهند، اگر چه بینای باشند (بلکه باید اظهار نکرده و وظیفه خود را انجام دهی) مگر خدای عزوجل نمیفرماید: «هرگز به نیکی نرسید، مگر از آنچه دوست دارید اتفاق کنید، ۹۲ سوره ۳».

سپس امام صادق علیه السلام فرمود: و اما قول خدای عزوجل: «اگر یکی از ایشان یا هر دو آنها نزد تو به پیری رسیدند، با آنها آف میگو و تندیشان مکن، ۲۳ سوره ۱۷» یعنی اگر دلنگت کردند با آنها آف مگو و اگر ترا زدند با آنها تندی مکن، و فرمود: «و با آنها سخنی شریف و بزرگووار بگو، یعنی اگر ترا زدند بگو: خدا شما را بیامرزد اینست سخن شریف تو و فرمود: «و از روی مهربانی برای آنها جنبه افتادگی پیش آور، یعنی دیدگانت را با آنها غیره مکن، بلکه با مهربانی و دلسواری با آنها بنگر، و صدایت را از صدای آنها بلندتر مکن و دستت را بالای دست آنها مگیر و بر آنها پیشی مگر».

۲- امام صادق عليه السلام میفرمود: مردی نزد پیغمبر صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد: یا رسول الله! مرا سفارشی کن، فرمود: چیزی را بخدا شریک مسازاگر چه با تش سوخته شوی و شکنجه بینی، همواره

أَوْمِيَّتَيْنِ وَإِنْ أَمْرَاكَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ أَهْلِكَ وَمَالِكَ فَأَقْعَلْ فَإِنَّ ذَلِكَ مِنَ الْإِيمَانِ .
 ﴿۲۰۰۰﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ سَيْفٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : يَأْتِي
 يَوْمَ الْقِيَامَةِ شَيْءٌ مِثْلُ الْكَبْتَةِ فَيُدْفَعُ فِي ظَهْرِ الْمُؤْمِنِ فَيَدْخِلُهُ الْجَنَّةَ ، فَيُقَالُ : هَذَا الْبِرُّ .

۴- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنِ مَنْصُورِ بْنِ حَارِظٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام
 قَالَ : قُلْتُ : أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ ؟ قَالَ : الصَّلَاةُ لَوْ قَفْنَا وَبِرُّ الْوَالِدَيْنِ وَالْجِهَادُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
 عَزَّ وَجَلَّ .

۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى بْنِ عُبَيْدٍ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ دُرِّسْتِ
 ابْنِ أَبِي مَنْصُورٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام قَالَ : سَأَلَ رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم مَا حَقُّ الْوَالِدِ عَلَى
 وَلَدِهِ ؟ قَالَ : لَا يَسْمَعُهُ بِاسْمِهِ ؛ وَلَا يَمَسُّهُ بِيَدَيْهِ ؛ وَلَا يَجْلِسُ قَبْلَهُ وَلَا يَسْتَسَبُّ لَهُ .

۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَحْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ
 ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَمَّنْ ذَوَاهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ - وَأَنَا عِنْدَهُ - لِعَبْدِ الْوَالِدِ الْوَاحِدِ الْأَنْصَارِيِّ
 فِي بَرِّ الْوَالِدَيْنِ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَيَا وَالِدَيْنِ إِحْسَانًا» - فَظَنْنَا أَنَّهَا آيَةٌ الَّتِي فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ

دلت باینان محکم باشد ، وپدر و مادرت را فرمان بر و با آنها نیکی کن ، زنده باشند یا مرده و اگر دستور
 دادند خاندان و مالت را کنار گذار ، این کار را بکن که از ایمانست .

۳- امام صادق عليه السلام فرمود : روز قیامت چیزی مانند گلوله میآید و به پشت مؤمن میزند تا او را
 داخل بهشت میکند ، و گفته میشود این احسانست .

شرح - مرحوم کلینی از کلمه « بر » احسان بوالدین را فهمیده ولی ممکن است احسان بهر کسی
 را شامل شود ، و این حدیث کنایه از اینستکه احسان بزودی محسن را داخل بهشت کند و در محضر
 مطلل نشود .

۴- منصور بن حازم گوید : با امام صادق عليه السلام عرض کردم : چه اعمالی بهتر است ؟ فرمود : نماز در
 وقت و نیکی با پدر و مادر و جهاد در راه خدای عزوجل .

۵ - موسی بن جعفر عليه السلام فرمود : مردی از رسول خدا صلی الله علیه و آله پرسید : حق پدر بر فرزندش
 چیست ؟ فرمود : او را بنامش نخواند و جلوش راه نرود و پیش از او نشیند و باعث دشنام او نشود (کاری
 نکند که مردم پدرش را دشنام دهند) .

۶ - راوی گوید : خدمت امام صادق عليه السلام بودم که آنحضرت بپدوالواحد انصاری در باره نیکی به
 پدر و مادر که در قول خدای عزوجل و باوالدین احساناً است ، طالی میفرمود ، ما گمان کردیم سخن
 حضرت درباره آیه نیست که در سوره بنی اسرائیل است که فرماید : « پروردگارت حکم فرمود که جز او را

«وَقَسَىٰ دَبُّكَ أَنْ لَا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ [وَيَا لَوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا] ، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ سَأَلْتُهُ فَقَالَ : هِيَ النَّبِيَّ فِي لُقْمَانَ «وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ (حُسْنًا) وَإِنْ جَاهَدَاكَ عَلَىٰ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا» فَقَالَ : إِنَّ ذَلِكَ أَعْظَمُ [مِنْ] أَنْ يَأْمُرَ بِصَلَاتِنِيهَا وَحَقِّبَهَا عَلَيَّ كُلَّ حَالٍ «وَ إِنْ جَاهَدَاكَ عَلَيَّ أَنْ تُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ» ؟ فَقَالَ : لَا بَلْ يَأْمُرُ بِصَلَاتِنِيهَا وَإِنْ جَاهَدَاهُ عَلَيَّ الشِّرْكَ مَا زَادَ حَقِّبَهُمَا إِلَّا عِظْمًا .

۷ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ مُسْكِينٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَا يَمْنَعُ الرَّجُلَ مِنْكُمْ أَنْ يَبْرَّ وَالِدَيْهِ حَيِّينَ وَمَيِّتَيْنِ : يُصَلِّيَ عَنْهُمَا ، وَ يَتَصَدَّقَ عَنْهُمَا ، وَ يَحُجَّ عَنْهُمَا وَ يَصُومَ عَنْهُمَا ، فَيَكُونُ الَّذِي صَنَعَ لَهُمَا ، وَلَهُ وَثَلُ ذَلِكَ فَيَزِيدُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِرَّهِ وَ حِلَّتِهِ خَيْرًا كَثِيرًا .

۸ (۴۰۰۵) - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ خَلَادٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام : أَدْعُو لِوَالِدَيْهِ إِذَا كَانَا لَا يَعْرِفَانِ الْحَقَّ ؟ قَالَ : ادْعُ لَهُمَا وَتَصَدَّقْ عَنْهُمَا ؛ وَ إِنْ

نهرستید [وپدر و مادر احسان کنید] آیه ۲۳ .

سپس من از آنحضرت سؤال کردم . فرمود : مقصود آیه سوره لقمان است که فرماید : « بانسان سفارش کردیم درباره پدر و مادرش [نیکی کند] و اگر بکوشند که چیزی را که نمی دانی شریک من سازی اطاعتشان مکن ، راوی عرضکرد : اینکه خدا صله و رعایت حق پدر و مادر را درحالی (اگرچه حال وادار کردن بشرف باشد) بزرگتر و مهمتر است از آنکه فرماید : « و اگر بکوشند که چیزی را که نمی دانی شریک سازی فرمانشان مبر » امام فرمود : نه ، بلکه خدا امر بصله آنها میکند اگر چه فرزندان بشرف وادارند ، و این جز عظمت حق آنها را نیفزاید (زیرا وقتی که در حال وادار کردن بشرف رعایت حق آنها لازم باشد در حال ایمان وهدایت کردن آنها فرزند را لازمتر است) .

شرح - مرحوم مجلسی گوید : این روایت از اخبار مشکل و پیچیده نیست که هر یک از بزرگان در بیان آن برای رفته اند ، سپس اقوال آنها را بتفصیل بیان میکند و در آخر اصل روایت را از کتاب و تأویل آیات الظاهره نقل میکند و این روایت را دارای تصحیف و تحریف میدانند به مرات العقول ج ۲ ص ۱۶۲ رجوع شود .

۷ - امام صادق عليه السلام فرمود : مردی از شما را چه مانع میشود که پسر و مادرش نیکی کند ، زنده باشند یا مرده ، که از جانب آنها نماز بخواند و صدقه دهد و حج گذارد و روزه بگیرد ، تا آنچه کرده ثوابش از آنها باشد و مانند آن هم برای خود او و تا خدای عزوجل بوسیله احسان و صله او خیر و فرادانی برایش زیاد کند .

۸ - معمر بن خلاد گوید : با امام رضا عليه السلام عرض کردم : هر گاه پدر و مادرم مذهب حق را نشناسند

كانا حينئذ لا يعرفان الحق فدارهما ، فان رسول الله ﷺ قال : إن الله بعثنى بالرَّحْمَةَ لا بالعقوب .

۹- علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن هشام بن سالم ، عن أبي عبد الله

عليه السلام قال : جاء رجل إلى النبي ﷺ فقال : يا رسول الله من أبر؟ قال : أمك ، قال : ثم من؟ قال : أمك ، قال : ثم من؟ قال : أمك ، قال : ثم من؟ قال : أمك .

۱۰- أبو علي الأشعري ، عن محمد بن سالم ، عن أحمد بن النضر ، عن عمرو بن شعبر ، عن

جابر ، عن أبي عبد الله عليه السلام ، قال : أتى رجل رسول الله ﷺ فقال : يا رسول الله إني زاعب في

الجهاد تشبط قال : فقال له النبي ﷺ : فجاهد في سبيل الله فإنك إن تقتل تكن حياً عند الله

تُرزق وإن تمت فقد وقع أجرك على الله وإن رجعت رجعت من الذنوب كما وليت ، قال :

يا رسول الله إن لي والدين كبيرين يزعمان أنهما يائسان بي ويكرهان خروحي ، فقال رسول الله ﷺ :

فقر مع والديك فوالذي نفسي بيده لا نسهمايك يوماً وليلة خير من جهاد سنة .

۱۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ

وَهَبٍ ، عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ إِبْرَاهِيمَ قَالَ : كُنْتُ نَصْرَانِيًّا فَاسْلَمْتُ وَحَجَّجْتُ فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ

دعاشان کنم ؟ فرمود : برای آنها دعا کن و از جانب آنها صدقه بده ، و اگر زنده باشند و مذهب حق را نشانند

با آنها مدارا کن ، زیرا رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : خدا مرا برحمت فرستاده نه به بیمه‌ری و نافرمانی .

۹- امام صادق علیه السلام فرمود : مردی خدمت پیغمبر صلی الله علیه وآله آمد و عرض کرد : بکه احسان

کنم ؟ فرمود : بمادرت گفت : سپس بکه ؟ فرمود : بمادرت ، عرض کرد : سپس بکه ؟ فرمود : بمادرت

عرض کرد : سپس بکه ؟ فرمود : بمادرت .

۱۰- و فرمود : مردی خدمت رسول خدا صلی الله علیه وآله آمد و عرض کرد : یا رسول الله ؟ من بجهاد علاقه

دارم و نسبت بان با نشاطم ، پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمود : پس در راه خدا جهاد کن که اگر کشته

شوی نزد خدا زنده خواهی بود و روزی داده شوی و اگر بمیری پاداشت بعده خدا باشد ، و اگر (از

میدان جنگه) بازگردی ، از گناهان پاک شوی مانند روزیکه متولد شده‌ای .

عرض کرد : یا رسول الله ! من پدر و مادر پیری دارم که بکمان خود بمن انس گرفته‌اند و از رفتنم

بجهاد کراهت دارند .

رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : در اینصورت ملازم پدر و مادرت باش . سوگند بانکه جانم در

دست اوست : مانوس بودن پیکشپانه روز آنها با تو از جهاد یکسال بهتر است .

۱۱- ذکر یابن ابراهیم گوید : من نصرانی بودم و مسلمان شدم و حج گزاردم سپس خدمت امام صادق

فَقُلْتُ: إِنِّي كُنْتُ عَلَى النَّصْرَانِيَّةِ وَإِنِّي أَسْلَمْتُ، فَقَالَ: وَآيَ شَيْءٍ رَأَيْتَ فِي الْإِسْلَامِ؟ قُلْتُ: قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «مَا كُنْتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ وَلَكِنْ جَعَلْنَاهُ نُورًا نَهْدِي بِهِ مَنْ نَشَاءُ» فَقَالَ: لَقَدْ هَذَاكَ اللَّهُ، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اهْدِنِي - ثَلَاثًا - سَلِّ عَمَّا شِئْتَ يَا بَنِيَّ، فَقُلْتُ: إِنَّ أَبِي وَأُمِّي عَلَى النَّصْرَانِيَّةِ وَأَهْلَ بَيْتِي؛ وَأُمِّي مَكْفُوفَةٌ الْبَصِيرَ فَأَكُونُ مَعَهُمْ وَأَكُلُ فِي آيَاتِهِمْ؟ فَقَالَ يَا كُلُوبُ لَحْمِ الْخِنْزِيرِ؟ قُلْتُ: لِأَوْلَايَمَسُونَهُ، فَقَالَ: لِأَبَاسٍ فَاظْطَرُّ مَكَ قَبْرَهَا، فَإِذَا مَاتَتْ فَلَا تَكَلِّهَا إِلَى غَيْرِكَ، كُنْ أَنْتَ الَّذِي تَقُومُ بِشَأْنِهَا وَلَا تُخَيِّرَنَّ أَحَدًا أَنْكَ أَنْتَ حَتَّى تَأْتِيَنِي بِمَنْى إِنْ شَاءَ اللَّهُ قَالَ: فَأَتَيْتُهُ بِمَنْى وَالنَّاسُ حَوْلَهُ كَأَنَّهُ مُعَلِّمٌ صَبِيَّانِ، هَذَا يَسْأَلُهُ وَهَذَا يَسْأَلُهُ، فَلَمَّا قَدِمْتُ الْكُوفَةَ أَلْطَفْتُ لِأُمِّي وَكُنْتُ أُطْعِمُهَا وَأَقْلِبُ ثَوْبَهَا وَرَأْسَهَا وَأَحْدِمُهَا فَقَالَتْ لِي: يَا بَنِيَّ مَا كُنْتَ تَصْنَعُ مِنِّي هَذَا وَأَنْتَ عَلَى دِينِي فَمَا الَّذِي أَرَى مِنْكَ مُنْذُ هَاجَرْتَ فَدَخَلْتَ فِي الْحَنَفِيَّةِ؟ قُلْتُ: رَجُلٌ مِنْ وَلَدِ نَبِيِّنَا أَمَرَنِي بِهَذَا، فَقَالَتْ: هَذَا الرَّجُلُ هُوَ نَبِيِّ؟ قُلْتُ: لِأَوْلَايَكُنْهُ ابْنُ نَبِيِّ، فَقَالَتْ: يَا بَنِيَّ إِنْ هَذَا نَبِيُّ إِنْ هَذِهِ وَصَايَا الْأَنْبِيَاءِ، قُلْتُ: يَا أُمَّةَ إِنَّهُ لَيْسَ يَكُونُ بَعْدَ نَبِيِّنَا نَبِيُّ وَلَكِنَّهُ أَبْنُهُ

رسیدم و عرض کردم: من نصرانی بودم و مسلمان شدم. فرمود: از اسلام چه دیدی؟ گفت: قول خدای عزوجل که فرماید: «تو کتاب و ایمان نمیدانستی چیست، ولی ما آنرا نوری قرار دادیم که هر کس را خواهیم بدان هدایت کنیم، ۵۲ سوره ۴۲، فرمود: محققاً خدا ترانهایی فرموده است. آنکس سه بار فرمود خدایا هدایتش فرما. پسر جان هر چه خواهی بپرس.

عرض کردم: پدر و مادر و خانواده من نصرانی هستند و مادرم ناپیوست، من همراه آنها باشم و در ظرف آنها غذا بخورم؟ حضرت فرمود: آنها گوشت خوک میخورند؟ عرض کردم: نه با آن تماس هم نمیگیرند، فرمود: باکی ندارد، مواظب مادرت باش و با او خوش رفتاری کن، و چون بمیرد او را بدیگری وامگذار، خودت بکارش اقدام کن، و بکسی مگو نزد من آمده ام تا در منی پیش من آئی ان شاء الله. زکریا گوید: من در منی خدمتش رفتم در حالیکه مردم گردش را گرفته بودند و او مانند معلم کودکان بود که گاهی این و گاهی آن از او سؤال میکرد (و او پاسخ میفرمود) سپس چون بکوفه رفتم نسبت بمادرم مهربانی کردم و خودم باو غذا میدادم و جامه و سرش را از کثافت پاک میکردم و خدمتگراش بودم.

مادرم بمن گفت: پسر جان! تو زمانیکه دین مرا داشتی با من چنین رفتار نمیکردی، این چه رفتار است که از تو میبینم از زمانیکه از دین مارفته و بدین حنفیه گراییده ام؟ گفتم: مردی از فرزندان پیغمبر ما بمن چنین دستور داده.

مادرم گفت: آن مرد پیغمبر است؟ گفتم: نه بلکه پسر یکی از پیغمبران است.

فَقَالَتْ: يَا بُنَيَّ ذُنُوبُكَ حَيْرٌ دِينٍ، اِعْرِضْهُ عَلَيَّ فَعَرَضْتُهُ عَلَيْهَا فَدَخَلَتْ فِي الْإِسْلَامِ وَعَلَّمْتُهَا، فَصَلَّتِ الظُّهْرَ وَالْعَصْرَ وَالْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ الْأَخْرَةَ، ثُمَّ عَرَضَ لَهَا عَرَضٌ فِي اللَّيْلِ، فَقَالَتْ: يَا بُنَيَّ أَعَدَّ عَلَيَّ مَا عَلَّمْتَنِي فَأَعَدْتُهُ عَلَيْهَا، فَأَقْرَرْتُ بِهِ وَمَاتَتْ، فَلَمَّا أَصْبَحْتُ كَانَ الْمُسْلِمُونَ الَّذِينَ غَسَلُوهَا وَكُنْتُ أَنَا الَّذِي صَلَّيْتُ عَلَيْهَا وَنَزَلْتُ فِي قَبْرِهَا.

۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، وَعِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَبَانَ، جَمِعًا عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيْرَةَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ حَيْثَانَ قَالَ: حَبَّرْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بِبَرِّ إِسْمَاعِيلَ ابْنِي بِي، فَقَالَ: لَقَدْ كُنْتُ أُحِبُّهُ وَقَدْ آذَدْتُ لَهُ حُبًّا، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَتَتْهُ أُخْتُ لَهُ مِنَ الرَّضَاعَةِ فَلَمَّا نَظَرَ إِلَيْهَا سَرَّ بِهَا وَسَبَّطَ وَلِحَفَّتَهُ لَهَا فَأَجْلَسَهَا عَلَيْهَا ثُمَّ أَقْبَلَ يُحَدِّثُهَا وَيَضْحَكُ فِيهَا وَجِبْهَا، ثُمَّ قَامَتْ وَدَهَبَتْ وَجَاءَ أَخُوهَا فَلَمْ يَصْنَعْ بِهَا مَصْنَعَ بِهَا، فَقِيلَ لَهُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ صَنَعْتَ بِأُخْتِهِ مَا لَمْ تَصْنَعْ بِهِ وَهُوَ رَجُلٌ؟ فَقَالَ: لِأَنَّهَا كَانَتْ أَبْرَ بَوَالِدَيْهَا مِنْهُ.

مادرم گفت: پسر جان این مرد پیغمبر است، زیرا دستوریکه بنو داده از سفارشات پیغمبر است.

گفتم: مادرم! بعد از پیغمبر ما پیغمبری نباشد و او پسر پیغمبر است

مادرم گفت: دین تو بهترین دین است، آنرا بمن عرضه کن، من باو عرضه داشتم و او مسلمان شد و من هم برنامه اسلام را باو آموختم، او نماز ظهر و عصر و مغرب و عشا را گرازد و در شب عارضه می باو رخ داد (و بیماری شد) بمن گفت: پسر جان! آنچه بمن آموختی دوباره بیاموز، من آنها را تکرار کردم، مادرم اقرار کرد و از دنیا رفت، چون صبح شد مسلمانها غسلش دادند و خودم براو نماز خواندم و در گورش گذاشتم.

شرح - گویا زکریا از آیه شریفه و تاریخ پیغمبر اسلام چنین استفاده کرده که مردیکه بمکتب و مدرسه می نرفته و در برابر هیچ معلمی زانو نزده است، با ملاحظه دین کامل و قرآن محکم و برنامه متینی که آورده است جز با ارتباطش با عالم غیب و وحی آسمانی درست نیاید و نیز طهارت اهل کتاب از این خیر استفاده میشود.

۱۲ - عمار بن حیان گوید: امام صادق علیه السلام خبر دادم پسر اسماعیل نسبت بمن خوش رفتار است، فرمود: من هم او را دوست داشتم و اکنون دوستیم با او افزون گشت، همانا خواهر رضاعی رسول خدا صلی الله علیه و آله نزد آنحضرت آمد، چون او را دید شادمان گشت و روپوش خود را برای او گسترده و او را روی آن نشانید، سپس باو رو کرد و با او بسخن پرداخت و تبسم میفرمود، تا او برخواست و بر رفت و برادرش آمد حضرت رفتاریکه نسبت بخواهرش کرد، دوباره او عمل نفرمود، بحضرت عرض شد: با خواهرش رفتاری کردی که نسبت باو نکردی با آنکه او مرد است؟ فرمود: زیرا آن خواهر نسبت پیدر و مادری خوش رفتار تر بود.

۱۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ أَبِي قَدْ كَبُرَ جِدًّا وَضَعَفَ فَتَحْنُ نَحْمِلُهُ إِذَا أَرَادَ الْحَاجَةَ ، فَقَالَ : إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَلِيَّ ذَلِكَ مِنْهُ فَافْعَلْ وَلَقِيمُهُ بِبَيْدِكَ فَإِنَّهُ جُنَّةٌ لَكَ غَدًا .

۱۴ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ : سَمِعْتُ رَجُلًا يَقُولُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ لِي أَبُوَيْنِ مُخَالَفَيْنِ ؟ فَقَالَ بَرِّهِمَا كَمَا تَبَرُّ الْمُسْلِمِينَ وَمِمَّنْ يَتَوَلَّانَا .

۱۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَرَوَاهُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، جَمِيعًا ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ عَنَسَةَ بْنِ مُصْعَبٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : ثَلَاثٌ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِأَحَدٍ فِيهِنَّ رُحْمَةً : أَدَاءُ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبَيْتِ وَالْفَاجِرِ وَالْوَفَاءُ بِالْعَهْدِ لِلْبَيْتِ وَالْفَاجِرِ وَبِرِّ الْوَالِدَيْنِ بَرِّينَ كَانَا أَوْ فَاجِرَيْنِ .

۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مِنْ السُّنَّةِ وَالْبِرِّ أَنْ يُكْنَى الرَّجُلُ بِاسْمِ أَبِيهِ .

۱۷ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ضَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ ، جَمِيعًا ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِدٍ ، عَنْ أَبِي حَدِيجَةَ سَالِمِ بْنِ مُكْرَمٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام

۱۳ - ابراهیم بن شیب گوید : امام صادق علیه السلام عرض کرد : پدرم بحدی پیر و ناتوان شده که او را برای قضای حاجت به پشت میبریم ، فرمود : اگر توانی خودت اینکار را مباشرت کنی بکن و خودت برایش لقمه کن تا سیر آتش فردایت باشد [تا فردا ترا بیهشت برد] .

۱۴ - مردی امام صادق علیه السلام عرض کرد : پدرم از من مخالف مذهب شیعه میباشند ، حضرت فرمود با آنها خوشرفتاری کن ، چنانکه با مسلمانهای دوست ما خوشرفتاری میکنی (زیرا همچنانکه مؤمن حق ایمان دارد ، پدر و مادرت هم حق ولادت دارند) .

۱۵ - امام باقر علیه السلام فرمود : سه چیز است که خدای عزوجل نسبت با آنها مخالفت رخصت نفرموده : رد امانت به نیکو کار و بد کردار و وفاء بییمان نسبت به نیکو کار و بد کردار و خوشرفتاری با پدر و مادر ، نیکو کار باشند یا بد کردار .

۱۶ - امام صادق علیه السلام فرمود : از سنت و احسان پندراينستکه مرد با اسم پدرش کنیه گیرد (یعنی اگر نام پدرش مثلا محمد بوده ، به پسرش کنیه ابو محمد یا نام محمد دهد و یا برای خود ابن محمد کنیه گیرد و خود را بنام پدر معرفی کند چنانکه امیر المؤمنین علیه السلام از خود به ابن ابیطالب معرفی میفرمود) .

۱۷ - امام صادق علیه السلام فرمود : مردی خدمت پسر - صلی الله علیه و آله آمد و از حضرت راجع بخوش

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ وَسَأَلَ النَّبِيَّ ﷺ عَنْ بِيْرِ الْوَالِدَيْنِ فَقَالَ : ابْرِزَا مُكَ ابْرِزَا مُكَ ابْرِزَا مُكَ ابْرِزَا مُكَ ، ابْرِزَا بَابَكَ ابْرِزَا بَابَكَ ابْرِزَا بَابَكَ وَبَدَا بِالْأَمِّ قَبْلَ الْأَبِ .

۱۸ - الْوَشَاءُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِدٍ ، عَنْ أَبِي حَدِيَّجَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ : إِنِّي قَدَّ وَلَدْتُ بِنْتًا وَرَبَيْتُهَا حَتَّى إِذَا بَلَغَتْ فَالْبَسْتُهَا وَحَلَيْتُهَا ثُمَّ جِئْتُ بِهَا إِلَى قَلْبٍ فَدَفَعْتُهَا فِي جَوْفِهِ وَكَانَ آخِرُ مَا سَمِعْتُ مِنْهَا وَهِيَ تَقُولُ : يَا أَبْتَاهُ ! فَمَا كَفَّارَةُ ذَلِكَ ؟ قَالَ : أَلَّا تُمُحِيَّتْ ؟ قَالَ : لَا ، قَالَ : فَلَا خَالَةَ حَيَّةً ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قَالَ : فَأَبْرِزْهَا فَإِنَّهَا بِمَنْزِلَةِ الْأُمَّ يُكْفَرُ عَنْكَ مَا صَنَعْتَ ، قَالَ أَبُو حَدِيَّجَةَ : فَعَلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ : مَتَى كَانَ هَذَا ؟ فَقَالَ : كَانَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانُوا يَقْتُلُونَ الْبَنَاتِ مَخَافَةَ أَنْ يُسَيَّنَ فَيَلِدَنَّ فِي قَوْمٍ آخِرِينَ .

۱۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيْعٍ ، عَنْ حَنَّانِ بْنِ سَدِيرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ ﷺ : هَلْ يُجَزَى الْوَلَدُ وَالِدَهُ ؟ فَقَالَ : لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا فِي حَصَلَتَيْنِ يَكُونُ الْوَالِدُ مَمْلُوكًا فَيَشْتَرِيهِ ابْنُهُ فَيَعْتِقَهُ أَوْ يَكُونُ عَلَيْهِ دَيْنٌ فَيَقْضِيَهُ عَنْهُ .

۲۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَعْنَى ، عَنْ يُوسُفَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَيْبٍ عَنْ جَابِرٍ قَالَ : أَتَى رَجُلٌ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ : إِنِّي رَجُلٌ شَابَّ نَشَبًا وَأُجِبُّ الْجِهَادَ وَلِي وَالِدَةٌ

رفتاری با پدر و مادر پرسید . حضرت فرمود : با مادرت خوش رفتاری کن ، با مادرت خوش رفتاری کن ، با مادرت خوش رفتاری کن ، با مادرت خوش رفتاری کن ، با مادرت خوش رفتاری کن ، با مادرت خوش رفتاری کن ، با مادرت خوش رفتاری کن ، با مادرت خوش رفتاری کن ، با مادرت خوش رفتاری کن ، با مادرت خوش رفتاری کن .

۱۸ - ابو خدیجه گوید : امام صادق ﷺ فرمود : مردی خدمت پیامبر صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد : برایم دختری متولد شد و او را پروریدم تا بالغ شد ، من جامه و زیورش پوشیدم و او را سر چاهی آوردم و در میان آن انداختم ، و آخر سخنی که از او شنیدم این بود که گفت : پدرجان ! اکنون جبران این کارم چه باشد ؟

حضرت فرمود : مادرت زنده است ، گفت : نه . فرمود : خالوات زنده است ، گفت : آری ، فرمود : با او خوش رفتاری کن که او بجای مادر است ، و خوش رفتاری با او کفاره آن کارت شود .

ابو خدیجه گوید : با امام صادق ﷺ عرض کردم : این کار در چه زمان بود ؟ فرمود : در زمان جاهلیت بود که دختران را میکشند ، که مبادا اسیر شوند و در میان قبیله دیگری فرزند آورند .

۱۹ - سدید گوید : با امام جعفر صادق ﷺ عرض کردم : آیا فرزندان میتوانند پدرش را پاداش دهد ؟ (و زحمات او را جبران کند) فرمود : پاداشی برای پدر نیست جز در دو صورت : ۱- پدر برده باشد و پسر او را بخرد و آزاد کند ، ۲- پدر بدهی داشته باشد و پسر آن را بپردازد ،

۲۰ - جابر گوید : مردی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد : من جوانی با نفاقم

تُكْرَهُ ذَلِكَ؟ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: ارْجِعْ فَكُنْ مَعَ ذَالِدَتِكَ فَوَالَّذِي بَشَنِي بِالْحَقِّ [نَبِيًّا] لَأَنْسَأَنَّ بِكَ لَيْلَةً خَيْرٌ مِنْ جِهَادِكَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ سَنَةً.

۲۱ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ لَيَكُونُ بَارَأَ بِوَالِدَيْهِ فِي حَيَاتِهِمَا نَمَّ يَمُوتَانِ فَلَا يَقْضِي عَنْهُمَا دِيُونَهُمَا وَلَا يَسْتَغْفِرُ لَهُمَا فَيَكْتُبُهُ اللَّهُ عَاقِبًا، وَإِنَّهُ لَيَكُونُ عَاقِبًا لَهُمَا فِي حَيَاتِهِمَا غَيْرَ بَارَأٍ بِهَمَا فَإِذَا مَاتَ قَضَى دَيْنَهُمَا وَاسْتَغْفَرَ لَهُمَا فَيَكْتُبُهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بَارَأً.

((بَابُ))

((الْإِهْتِمَامُ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ وَالنَّصِيحَةُ لَهُمْ وَنَفْعُهُمْ))

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ.

۲ - وَبِهَذَا الْأَسَانِدِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَنْسَأُ النَّاسَ نُسْكَأَ أَنْصَحَهُمْ جَبِيًّا وَاسْلَمَهُمْ قَلْبًا لِجَمِيعِ الْمُسْلِمِينَ.

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ

و جهاد را دوست دارم ولی مادری دارم که نمیخواهد بجهاد روم . پینمبر سلی الله علیه وآله باو فرمود : باز گرد و همراء مادرت باش ، سوگند بآنکه مرا بحق بنبوت مبعوث فرموده که انس گرفتن يك شب او باتو از جهاد یکسالت درراه خدا بهتر است .

۲۱- امام باقر عليه السلام فرمود : همانا بنده می نسبت پیدر و مادر خویش در زمان حیاتشان نیکو کار است ، سپس آنها میمیرند و او بدهی آنها را نمیپردازد و برای آنها آمرزش نمیخواهد ، لذا خدا او را عاق و نافرمان مینویسد ، و بنده دیگر در زمان حیات پدر و مادر خود عاق آنها است و نسبت بآنها نیکو نمیکند ، ولی چون مردند بدهی آنها را میپردازد و برای آنها آمرزش میخواهد و خدای عزوجل او را نیکو کار می نویسد .

((بَابُ))

((هَمَّتْ بِمُؤْمِنِينَ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ وَخَيْرِ خَوَاهِي وَسُودِ رَسَائِدِنَ بِأَنْهَاهَا))

۱- رسول خدا سلی الله علیه وآله فرمود : هر که صبح کند و بامور مسلمین همت نکمارد مسلمان نیست .

۲- رسول خدا سلی الله علیه وآله فرمود: عابدترین مردم کسی است که نسبت به همه مسلمین خیر خواه تر

و پاکدتر باشد .

۳- امام صادق عليه السلام میفرمود : هر تو باد که برای خدا نسبت بمخلوقش خیر خواه باشی که هرگز

الْمَقْرِي، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: عَلَيْكَ بِالنُّصْحِ لِلَّهِ فِي خَلْقِهِ، فَلَنْ تَلْقَاهُ بِعَمَلٍ أَفْضَلَ مِنْهُ.

۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاسِمِ الْهَاشِمِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ لَمْ يَهْتَمْ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ.

۵- عَنْهُ، عَنْ سَلْمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سَمَاعَةَ؛ عَنْ عَمِيهِ عَاصِمِ الْكُوزَنِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله قَالَ: مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِأُمُورِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ وَمَنْ سَمِعَ رَجُلًا يُنَادِي يَا لِلْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يُجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ.

۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: الْخَلْقُ عِيَالُ اللَّهِ فَأَحَبُّ الْخَلْقِ إِلَى اللَّهِ مَنْ نَفَعَ عِيَالَ اللَّهِ وَأَدْخَلَ عَلَى أَهْلِ بَيْتِ سُرُورًا.

۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ قَالَ: حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَى اللَّهِ؟ قَالَ: أَنْفَعُ النَّاسِ لِلنَّاسِ.

۸- عَنْهُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ مُنْشَى بْنِ الْوَلِيدِ الْحَسَّاطِ، عَنْ فَطْرِ بْنِ حَلِيقَةَ، عَنْ عَمْرِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ أَبِيهِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ رَدَّ عَنْ قَوْمٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ غَارِيَةً [ماء] أَوْ نَارًا وَجِئَتْ لَهُ النِّجَةُ.

۹- عَنْهُ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ، عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَشَّارٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام

خدا را بعملی بهتر از آن ملاقات نکنی.

۴- و فرمود: هر که بامور مسلمین اهتمام نوردد مسلمان نیست.

۵- پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود: هر که صبح کند و بامور مسلمین همت نکندارد. از آنها نیست، و هر که بشنود مردی فریاد میزند و مسلمانها بدادم برسید، و جوابش نکوید مسلمان نیست.

۶- و فرمود: مخلوق عیال خدا هستند و محبوبترین آنها نزد خدا کسی است که بمیال خدا سود دهد و بخانواده می شادی رساند.

۷- از رسول خدا صلی الله علیه و آله سؤال شد محبوبترین مردم نزد خدا کیست؟ فرمود: کسیکه سودش ب مردم بیشتر باشد.

۸- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: هر کس تجاوز آب یا آتشی را از گروهی از مسلمین بگرداند، همت برایش واجب گردد.

۹- امام صادق عليه السلام در پاره قول خدای عز و جل و ب مردم سخن نیک گوید و جز خیر نکوید ۸۳

فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا» قَالَ: قُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَلَا تَقُولُوا إِلَّا خَيْرًا أَحْسَى تَعَلَّمُوا مَا هُوَ ؟

۱- عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا» قَالَ: قُولُوا لِلنَّاسِ أَحْسَنَ مَا تَحْسِبُونَ أَنْ يُقَالَ فِيكُمْ .

۱۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَمَا كُنْتُ» قَالَ: نَفَاعًا

(بَابُ إِجْلَالِ الْكَبِيرِ)

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ إِجْلَالُ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: لَيْسَ مِنْ أُمَّمِنَ لَمْ يُوقِرْ كَبِيرًا وَيَرْحَمَ صَغِيرًا .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي بَانٍ ، عَنِ الْوَسَافِيِّ

سوره ۲۴ فرمود: ب مردم سخن نیک گوئید و جز خیر نگوئید تا بداند حقیقت چیست (پس اگر یقین پیدا کردید که شخصی سزاوار خیر نیست نگوئید) .

۱۰ - امام باقر عليه السلام درباره قول خدای عزوجل: «و ب مردم سخن نیکو گوئید» فرمود: بهترین سخنیکه دوست دارید مردم در باره شما گویند ، درباره مردم بگوئید .

۱۱ - امام صادق عليه السلام در باره قول خدای عزوجل: «و خدا مرا مبارک ساخت هر کجا باشم» فرمود: یعنی سودمند ساخت .

*(بَاب) *

*(احترام سالخوردهگان) *

۱- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: احترام گذاشتن ب مسلمان مو سفید از جمله تجلیل خداست .

۲- امام صادق عليه السلام فرمود: از ما نیست کسیکه بزرگه سال ما را احترام نکند و بخورد سال

ما ترحم نماید .

قال: قال أبو عبد الله عليه السلام: عظموا كباركم وصلوا أرحامكم، ولا تيسر تصلونهم بشيء أفضل من كفى الأذى عنهم.

(باب)

(إخوة المؤمنين بعضهم لبعض)

۱- عده و أصحابنا، عن أحمد بن محمد بن خالد، عن عثمان بن عيسى، عن الفضل بن عمر قال: قال أبو عبد الله عليه السلام: إنما المؤمنون إخوة بنوآب وأم وإذا ضرب على رجل منهم عرق سهر له الآخرون.

۲- عنه، عن أبيه، عن فضالة بن أيوب، عن عمر بن أبان، عن جابر الجعفي قال: تقبصت بين يدي أبي جعفر عليه السلام فقلت: جعلت فداك ربما حزننت من غير مصيبة تصيبني أو أمر ينزل بي حتى تعرف ذلك أهلي في وجهي، وصدقي، فقال: نعم يا جابر إن الله عز وجل خلق المؤمنين من طينة الجنان وأجرى فيهم من ديسح روحه، فلذلك المؤمن أخو المؤمن لا بيه وأمه، فإذا أصاب روحاً من تلك الأرواح في بلد من البلدان حزن حزننت هذه لا نهارها.

(۴۰۴۰) محمد بن يحيى، عن أحمد بن محمد بن عيسى، عن ابن فضال، عن علي بن عتبة، عن أبي عبد الله

۳- امام صادق عليه السلام فرمود: سالمندان خود را بزرگه داريد و با ارحام خود صله كنيد، و صله رحمی بهتر از آزار نرساندن بآنها نيست.

(باب)

(برادری اهل ایمان با یکدیگر)

۱- امام صادق عليه السلام فرمود: اهل ایمان برادر یکدیگرند و فرزندان يك پدر و مادر باشند و چون از مردی رگی زده شود دیگران برایش بیدار خوایی کشند. (چنانچه گاهی مؤمنی را شب خواب نبرد و سپس معلوم شود که یکی از برادران ایمانش بلائی رسیده است).

۲- جابر جعفی گوید: در برابر امام باقر عليه السلام بودم که دل گرفته شدم، بحضورت عرض کردم: گاهی بدون اینکه مصیبتی بمن رسد یا ناراحتی بسرم ریزد، اندوهگین میشوم تا آنجا که خانواده و دوستم اثرش را در رخسارم مشاهده کنند، فرمود: .

آری ای جابر خدای عزوجل مؤمنین را از طینت بهشتی آفرید و از نسیم روح خویش در آنها جاری ساخت، از اینرو است که مؤمن برادر پدر و مادری مؤمن است، (زیرا طینت بمنزله پدر و نسیم بجای مادر است) پس هرگاه یکی از آن ارواح در شهری اندوهی رسد، آن روح دیگر اندوهگین شود، زیرا از جنس اوست.

عَلَيْهِ قَالَ: الْمُؤْمِنُ أَحْوَالُ الْمُؤْمِنِ، عَيْنُهُ وَدَلِيلُهُ، لَيْحُونُهُ وَلَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَفْشُهُ وَلَا يَبْعِدُهُ عِدَّةٌ فَيُخْلِفُهُ.

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعاً، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعٍ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: الْمُؤْمِنُ أَحْوَالُ الْمُؤْمِنِ كَالْجَسَدِ الْوَاحِدِ، إِنْ اشْتَكَى شَيْئاً مِنْهُ وَجَدَ أَلَمَ ذَلِكَ فِي سَائِرِ جَسَدِهِ، وَأَرَادَ أَحَدُهُمَا مِنْ رُوحٍ وَاحِدَةٍ، وَإِنْ رُوحُ الْمُؤْمِنِ لَأَشَدُّ اتِّصَالاً بِرُوحِ اللَّهِ مِنْ اتِّصَالِ شُعَاعِ الشَّمْسِ بِهَا.

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ، عَنْ مُنْسَى الْحَنَاطِ، عَنِ الْخَارِثِ بْنِ الْمُغْبِرَةِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: الْمُسْلِمُ أَحْوَالُ الْمُسْلِمِ هُوَ عَيْنُهُ وَمِرَاتُهُ وَدَلِيلُهُ، لَيْحُونُهُ وَلَا يَخْدَعُهُ وَلَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَكْذِبُهُ وَلَا يَغْتَابُهُ.

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حَفْصِ بْنِ الْبَخْتَرِيِّ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ لِي: تَجِبُ؟ فَقُلْتُ: نَعَمْ فَقَالَ لِي وَلِمَ لَا تَجِبُ؟ وَهُوَ أَحْوَاكَ وَشَرِيكَكَ فِي دِينِكَ وَعَوْنِكَ عَلَى عَدُوِّكَ وَرِزْقُهُ عَلَى غَيْرِكَ.

۷ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ فَضِيلٍ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: الْمُؤْمِنُ أَحْوَالُ الْمُؤْمِنِ لِأَبِيهِ وَأُمِّهِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ طِينَةِ الْجَنَانِ وَأَجْرَى فِي صُورِهِمْ مِنْ رِيحِ الْجَنَّةِ، فَلِذَلِكَ هُمْ إِخْوَةٌ لِأَبٍ وَأُمٍّ.

۳- امام صادق عليه السلام فرمود: مؤمن برادر مؤمن است، چشم و راهنمای اوست، نسبت باو خیانت و ستم و فحش روا ندارد و با او خلف وعده نکند.

۴- امام صادق علیه السلام میفرمود: مؤمن برادر مؤمن است، مانند یک پیکریکه هر گاه عضوی از آن دردمند شود، اعضاء دیگر هم احساس درد کنند، و روحهای آنها نیز از یک روح است، و همانا روح مؤمن پیوستگی بر روح خدا از پیوستگی پر تو خورشید بخورشید بیشتر است.

۵- و فرمود: مسلمان برادر مسلمان است، چشم و آینه و راهنمای اوست، نسبت باو خیانت و نیرنگ و ستم نکند و او را تکذیب ننماید و از او غیبت نکند.

۶- حفص بختری گوید: خدمت امام صادق علیه السلام بودم که مردی وارد شد، حضرت بمن فرمود: او را دوست داری؟ عرض کردم: آری، فرمود: چرا دوستش نداشته باشی، که او برادر تو و شریک دین تو و یاور تو علیه دشمنت میباشد و روزی او هم برعهده دیگریست.

۷- امام باقر علیه السلام میفرمود: مؤمن برادر پدر و مادری مؤمن است، زیرا خدای عزوجل مؤمنین را از سرشت بهشتی آفرید و از نسیم بهشت در پیکرشان دمید، از اینجهت مؤمنین برادر پدر و مادری یکدیگرند.

﴿۴۰۴۵﴾ ۸ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَیْسَى، عَنِ الْحَجَّالِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ أَخُو الْمُؤْمِنِ، عَيْنُهُ وَدَلِيلُهُ، لَا يَخُونُهُ وَلَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَفْشَهُ وَلَا يَمُدُّهُ عِدَّةً فَيُخْلِفَهُ.

۹ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَیْسَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ جَمِيلٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: الْمُؤْمِنُونَ خَدَمُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ، قُلْتُ: وَكَيْفَ يَكُونُونَ خَدَمًا بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ؟ قَالَ: يُفِيدُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا... الْحَدِيثُ

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ؛ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَیْسَى، جَمِعًا، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْبَصْرِيِّ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: إِنْ نَفَرْنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ خَرَجْنَا إِلَى سَفَرِهِمْ فَضَلُّوا الطَّرِيقَ فَأَصَابَهُمْ عَطَشٌ شَدِيدٌ فَتَكَفَّنُوا وَلَزِمُوا أُسُولَ الشَّجَرِ فَجَاءَهُمْ شَيْخٌ وَعَلَيْهِ ثِيَابٌ بَيْضٌ فَقَالَ: قَوْمُوا فَلَا بَأْسَ عَلَيْكُمْ فَهَذَا الْمَاءُ، فَقَامُوا وَاشْرَبُوا وَارْتَوَوْا، فَقَالُوا: مَنْ أَنْتَ يَرْحَمُكَ اللَّهُ؟ فَقَالَ: أَنَا مِنَ الْجِنِّ الَّذِينَ بَايَعُوا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ، عَيْنُهُ وَدَلِيلُهُ، فَلَمْ تَكُونُوا تَضِيعُوا بِحَضْرَتِي.

۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ؛ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الْقَاضِيِّ بْنِ شَادَانَ، جَمِعًا، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَیْسَى، عَنْ رَبِيعِ بْنِ رَجَبٍ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْدُلُهُ [وَلَا يَتَنَابَهُ وَلَا يَخُونُهُ وَلَا يَحْرِمُهُ] قَالَ رَبِيعٌ: فَسَأَلَنِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا

۸ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: مؤمن برادر مؤمن است، چشم و راهنمای اوست، نسبت باو خیانت و ستم و نیرنگه روا ندارد و با او خلف وعده نکند.

۹ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ میفرمود: مؤمنین خدمتگزار یکدیگرند. راوی گوید: عرض کردم: چگونه خدمتگزار یکدیگرند؟ فرمود: یکدیگر فایده رسانند... تا آخر حدیث.

۱۰ - امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ میفرمود. جماعتی از مسلمین به سفری رفتند و راه را گم کردند تا بسیار تشنه شدند، کفن پوشیدند (از جاده بکناری رفتند) و خود را برپشته‌های درخت (که اندک رطوبتی داشت) چسباندند. پیر مردی سفید پوش نزد آنها آمد و گفت، برخیزید، باکی بر شما نیست. این آب است، آنها برخاستند و آشامیدند و سیراب گشتند، سپس گفتند: کیستی تو - خدایت رحمت کند. گفت: من از طایفه جنی هستم که با رسول خدا صلی الله علیه و آله بیعت کردند، من از رسول خدا صلی الله علیه و آله شنیدم که مؤمن برادر مؤمن است، چشم او و راهنمای او است. پس شما نباید در محضر من تباہ گردید.

۱۱ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ میفرمود: مسلمان برادر مسلمانست. ستمش نکند و رهایش نسازد [غیبتش نکند و با او خیانت ننماید و محرومش نسازد].

بِأَمَدِينَةٍ فَقَالَ: سَمِعْتُ فَصِيلَ يَقُولُ ذَلِكَ؟ قَالَ فَقُلْتُ لَهُ: نَعَمْ، فَقَالَ [وَإِنِّي سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَغْتَابُهُ وَلَا يَخُونُهُ وَلَا يَحْرِمُهُ.

(بَابُ)

﴿فِيمَا يُوْجِبُ الْحَقَّ لِمَنِ انْتَحَلَ الْإِيمَانَ وَيَنْقُضُهُ﴾

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ وَسُئِلَ عَنْ إِيْمَانٍ مَنْ يَلْزَمُنَا حَقُّهُ وَ أَوْ حَوْتُهُ كَيْفَ هُوَ وَمَا يَبْطُلُ؟ فَقَالَ: إِنَّ الْإِيمَانَ قَدِ يَتَّخِذُ عَلَيَّ وَجْهَيْنِ أَمَّا أَحَدُهُمَا فَهُوَ الَّذِي يَظْهَرُ لَكَ مِنْ صَاحِبِكَ فَإِذَا ظَهَرَ لَكَ مِنْهُ مِثْلُ الَّذِي تَقُولُ بِهِ أَنْتَ، حَقَّتْ وَلَا يَتُّهُ وَأُخْوَتُهُ إِلَّا أَنْ يَجِيءَ مِنْهُ نَقْضٌ لِلَّذِي وَصَفَ مِنْ نَفْسِهِ وَأُظْهِرَهُ لَكَ، فَإِنْ جَاءَ مِنْهُ مَا سَتَدِيلُ بِهِ عَلَيَّ نَقْضُ الَّذِي أَظْهَرَ لَكَ، خَرَجَ عِنْدَكَ مِمَّا وَصَفَ لَكَ وَأُظْهِرَ، وَ كَانَ لِمَا أَظْهَرَ لَكَ نَاقِضًا إِلَّا أَنْ يَدَّعِي أَنَّهُ إِنَّمَا عَمِلَ ذَلِكَ تَوْبَةً وَمَعَ ذَلِكَ يُنْظَرُ فِيهِ فَإِنْ كَانَ مَعَهُ مِمَّا يُمَكِّنُ أَنْ تَكُونَ التَّيْبَةَ فِي مِثْلِهِ لَمْ يَقْبَلْ مِنْهُ ذَلِكَ، لِأَنَّ لِلتَّيْبَةِ مَوَاضِعَ، مَنْ أزالَهَا عَنْ مَوَاضِعِهَا لَمْ تَسْتَقِمْ لَهُ وَتَقْسِرُ مَا يُتَّقَى مِثْلُ [أَنْ يَكُونَ] قَوْمٌ سَوَوْا ظَاهِرَ حُكْمِهِمْ وَفَعَلِيمَ عَلَى غَيْرِ حُكْمِ الْحَقِّ وَفَعَلِهِ فَكُلُّ شَيْءٍ يَعْمَلُ الْمُؤْمِنُ بَيْنَهُمْ لِمَكَانِ التَّيْبَةِ وَمِمَّا لَا يُؤَدِّي إِلَى الْفَسَادِ فِي الدِّينِ

رَبِی گوید: مردی از هم‌مذهبان مادر مدینه از من پرسید و گفت: تو خود شنیدی که فضل بن یسار چنین گفت؟ گفتم: آری، گفت: اما من از امام صادق علیه السلام شنیدم که می‌فرمود: مسلمان برادر مسلمان است، با او ستم نکند و فریض ندهد و او را وانگذارد، و غیبتش نکند و با او خیانت ننماید و محرومش نازد.

﴿در بیان حق آنکه خود را بایمان نسبت دهد و آنچه از حق او بکاهد﴾

۱- مسعدة بن صدقة گوید: شنیدم شخصی از امام صادق علیه السلام پرسید ایمان کسیکه حق او و برادریش بر عهده‌است چگونه است و از چه راه ثابت شود و بچه وسیله باطل میشود؟ امام فرمود: همانا ایمان دو گونه ملاحظه میشود.

یکی از آن دو آنستکه از رفیقت برای تو نمایان میشود، پس هرگاه مثل عقیده خودت از رفیقت برای تو نمایان شد، حق دوستی و برادری او ثابت میشود، مگر آنکه خلاف آنچه را نسبت بخود گفته اظهار کند پس هرگاه چیزی از او صادر شود که شد آنچه را بگو اظهار کرده بتوانی استدلال کنی، از آنچه خود را وصف نموده خارج شود و آنچه را بگو اظهار کرده نقض کند، مگر آنکه ادعا کند آنچه را انجام داده از راه تقیه بوده، با وجود این ملاحظه شود اگر از اموری باشد که تقیه در آن ممکن نیست از او پذیرفته نگردد، زیرا تقیه مواردی دارد که هر که آنرا از مورد خودش بیرون برد، برایش درست باشد، و توضیح مورد تقیه مثل اینستکه مردم بدی فرمان و کردارشان برخلاف حق جاری و آشکار

فَاتَهُ جَائِزٌ.

(بَابُ)

﴿ فِي أَنَّ التَّوَّاعِي لَمْ يَقَعْ عَلَى الدِّينِ وَإِنَّهُ هُوَ التَّعَارُفُ ﴾

﴿ ۴۰۵۰ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ حَمْرَةَ بْنِ عَبْدِ الطَّيَّارِ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَمْ تَتَوَّأَخُوا عَلَيَّ هَذَا الْأَمْرَ وَإِنَّمَا تَعَارَفْتُمْ عَلَيَّ.۲ - عَنْهُ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَمْسَى، عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ وَ سَمَاعَةَ، جَمِيعاً، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: لَمْ تَتَوَّأَخُوا عَلَيَّ هَذَا الْأَمْرَ [و] إِنَّمَا تَعَارَفْتُمْ عَلَيَّ.

﴿ (بَابُ) ﴾

﴿ حَقِّقِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى أَخِيهِ وَأَدِّهِ حَقَّهُ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ عَنْ عَمْرِو بْنِ شَمِيرٍ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَنْ حَقَّقِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى أَخِيهِ الْمُؤْمِنِينَ أَنْ يُشْبِعَ

شود، پس مؤمن هر عملی را که از نظر تقیه در میان آنها انجام دهد که به تباهی دین منجر نگردد، جایز است.

شرح - قسم دوم ایمان که در این خبر ذکر نشده و بوضوح و اگزار گفته اینست که از کثرت معاشرت و رفاقت شخصی یقین بایمان او حاصل شود بنحویکه احتمال شک و تردید در آن راه نداشته باشد.

﴿ (در اینکه برادری بر پایه دین واقع نشده و تنها شناختن یکدیگر است) ﴾

۱ - امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: شما بر این امر (تشیع) برادری نکردید بلکه تنها یکدیگر را بر آن شناختید.۲ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: شما بر این امر برادری نکردید، بلکه تنها یکدیگر را بر آن شناختید شرح - مقصود اینست که برادری شما شیمه با یکدیگر در این عالم آغاز نشده بلکه در عالم ارواح و پیش از انتقال با جasad با یکدیگر سنخیت پیدا کردید و از کفاد جدا گشتید، و در این جهان آن آشنائی را بیاد آوردید و یکدیگر را شناختید.و بعضی گفته اند: مقصود امام عَلَيْهِ السَّلَامُ سر زنت و توییح شیمه است که با یکدیگر از روی حقیقت و واقع برادری ندارند و تنها تعارف میکنند. ولی این معنا اولاً مناسب کتاب ایمان نیست و با کتاب کفر مناسبت ندارد و ثانیاً استفاده این معنی از لفظ تعارفی محتاج به تکلف است.

﴿ (حق مؤمن بر برادرش و ادای حق او) ﴾

۱ - امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: از حق مؤمن بر برادر مؤمنش اینست که گرسنگی او را سیر کند و عورتش را بپوشاند و از گرفتاریش نجات بخشد و بدعیش را بپردازد و چون ببرد نسبت به خانواده و فرزندان

جُوعَهُ وَيُؤَارِي عَوْرَتَهُ وَيَفْرِجَ عَنْهُ كُرْبَتَهُ وَيَقْضِيَ دِينَهُ ، فَأَدَامَاتَ خَلْفَهُ فِي أَهْلِهِ وَوَلَدِهِ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ الْهَجْرِيِّ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ حُنَيْسٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : مَا حَقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ ؟ قَالَ : لَهُ سَبْعُ حَقُوقٍ وَاجِبَاتٍ مَأْمُونَةٍ حَقٌّ الْأُولَى وَهُوَ عَلَيْهِ وَاجِبٌ ، إِنْ صَبَّحَ مِنْهَا شَيْئًا خَرَجَ مِنْ وِلَايَةِ اللَّهِ وَطَاعَتِهِ وَلَمْ يَكُنْ لِلَّهِ فِيهِ مِنْ نَصِيبٍ قُلْتُ لَهُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ وَمَاهِي ؟ قَالَ : يَا مُعَلَّى إِنِّي عَلَيْكَ شَفِيقٌ أَخَافُ أَنْ تُضَيِّعَ وَلَا تَحْفَظَ وَتَعْلَمَ وَلَا تَعْمَلَ ، قَالَ : قُلْتُ لَهُ : لِأَقْوَةِ الْإِلَهِ ، قَالَ : أَيْسَرُ حَقٍّ مِنْهَا أَنْ تُجِيبَ لَهُ مَا تَجِبُ لِنَفْسِكَ وَتُكْرَهُ

لَهُ مَا تَكْرَهُ لِنَفْسِكَ ؛ وَالْحَقُّ الثَّانِي أَنْ تَجْتَنِبَ سَخَطَهُ وَتَسْبِعَ مَرْضَاتَهُ وَتُطِيعَ أَمْرَهُ ؛ وَالْحَقُّ الثَّلَاثُ أَنْ تُعِينَهُ بِنَفْسِكَ وَمَالِكَ وَوَلَدِكَ وَرَجْلِكَ ؛ وَالْحَقُّ الرَّابِعُ أَنْ تَكُونَ عَيْنَهُ وَدَلِيلَهُ وَمِرْآةً لَهُ ؛ وَالْحَقُّ الْخَامِسُ [أَنْ] لَا تَشْبَعَ وَيَجُوعُ وَلَا تَرَوْى وَيَظْمَأُ وَلَا تَلْتَلِسَ وَبَعْسَرَى ، وَالْحَقُّ السَّادِسُ أَنْ يَكُونَ لَكَ خَادِمٌ وَلَيْسَ لِأَخِيكَ خَادِمٌ فَوَاجِبٌ أَنْ تَبْعَثَ خَادِمَكَ فَيُغْسِلَ ثِيَابَهُ وَيَصْنَعَ طَعَامَهُ

از او جانشینی کند .

۲ - معلى بن حنيس گوید : با امام صادق عليه السلام عرض کردم : حق مسلمان بر مسلمان چیست ؟ فرمود برای او هفت حق واجب است که همه آنها بر عهده برادرش واجب است و اگر برخی از آنها را تباہ و ضایع کند ، از ولایت و اطاعت خدا بیرون رود ، و خدا از او بهره (اطاعت و بندگی) ندارد . عرض کردم قربانت ، آنها چیست ؟ فرمود :

ای معلى بن حنيس ، من بر تو نکرانم و میترسم ضایع گذاری و مراعات نکنی و بدانی و عمل نمانی . عرض کردم : « لا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ » نیروئی جز از خدا نیست ، فرمود :

آسانترین آن حقوق اینست که : آنچه برای خود دوست داری برای او هم دوست داشته باشی و آنچه برای خود نپسندی ، بر او نیز نپسندی و حق دوم - آنکه از آنچه ناخرسند دارد دوری کنی و خوشنودی او را پیروی نموده فرمائش بری .

و حق سوم - آنکه با جان و مال و زبان و دست و پای خویش او را یاری کنی .

و حق چهارم - آنکه چشم و دهن و آئینه او باشی .

و حق پنجم - آنکه تو سیر نباشی و او گرسنه یا سیر آب باشی و او تشنه یا پوشیده باشی و او برهنه .

و حق ششم - آنکه اگر تو خدمتگزار داری و برادرت ندارد . واجب است خدمتگزار ترا بفرستی

که جامه هایش را بشوید و غذایش را درست کند و بسترش را مرتب نماید .

ویمهد فراشه، والحق السابغ ان تبر قسمه، وتجب دعوته، وتعود مرپضه، وتشهد جنازته؛ وإذا علمت ان له حاجة تبادره الى قضائها ولا تلحجه ان يسالكها ولكن تبادره مبادره، فادفعت ذلك وصلت ولايتك بولايته وولايته بولايتك.

۳ - عنه، عن أحمد بن محمد بن عيسى، عن علي بن سيف، عن أبيه سيف، عن عبد الله بن علي بن أعين قال: كذب [بعض] اصحابنا يسألون ابا عبد الله عليه السلام عن أشياء وأمروني ان أسأله عن حق المسلم على أخيه، فسألته فلم يجبني، فلما جئت لا وده عنه فقلت: سألتك فلم تجبني؛ فقال: إنني أخاف ان تكفروا، إن من أشد ما أفرص الله على خلقه ثلاثاً: إضفاف المرء من نفسه حتى لا يرضى لأخيه من نفسه إلا بما يرضى لنفسه منه، ومواساة الأخر في المال، وذكرك الله على كل خال ليس سبحان الله والحمد لله ولكن عند ما حرم الله عليه فبدعه.

﴿۳۰۵۵﴾ - عنه عن أحمد بن محمد، عن الحسن بن محبوب، عن جميل، عن مرزوم، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: ما عبد الله بشيء أفضل من أداء حق المؤمن.

۵ - علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن حماد بن عيسى، عن إبراهيم بن عمر اليماني، عن

وحق هفتم - آنکه سوگندش را تصدیق کنی و دعوتش را بپذیری و در بیماریش از او عیادت کنی و بر جنازه اش حاضر شوی و چون بدانی حاجتی دارد، در انجام آن سبقت گیری و او را مجبور نسازی که از تو بخواهد، بلکه خودت پیشدستی کنی، چون چنین کردی دوستی خود را بدوستی او پیوسته می و دوستی او را بدوستی خود (و آنکه هست که بآیه شریفه المؤمنون و المؤمنات بعضهم اولیاء بعض عمل کرده می).

۳ - عبدالاعلی بن امین گوید [برخی] از اصحاب ما نامه نوشتند و از امام صادق عليه السلام مطالبی پرسیدند و مرا امر کردند که از آنحضرت در باره حق مسلمان بر برادرش بپرسم، من پرسیدم و حضرت پاسخم نگفت چون برای وداع خدمتش رفتم، عرض کردم: از شما پرسیدم و پاسخم نفرمودی، فرمود:

میترسم کفران ورزید (و کردن نهید) همانا از سخت ترین واجبات خدا بر خلقش سه چیز است:

(۱) انصاف دادن مرد از خود تا آنجا که برای برادرش از خود نپسندد، جز آنچه را برای خود

از او میپسندد.

(۲) مواسات نمودن یا برادر نسبت به مال.

(۳) یاد خدا در هر حال و آن سبحان الله والحمد لله نیست، بلکه آنست که چیز بر آنکه خدا بر او حرام

نموده رها کند.

۴ - امام صادق عليه السلام فرمود خدا بجیزی بهتر از اداء حق مؤمن عبادت نشود.

۵ - و فرمود: حق مسلمان بر مسلمان آنستکه او را نپسندد، و او را برادرش و برادرش

أبي عبد الله عليه السلام قال: حقُّ المسلم على المسلم أن لا يشعَّ ويَجوعُ أخوه ولا يروى ويَعْطشُ أخوه ولا يكتسبَ ويعمرى أخوه، فما أعظمَ حقَّ المسلم على أخيه المسلم! وقال: أحبُّ لأخيك المسلم ما تحبُّ لنفسك وإذا احتجبتَ فسله وإن سألَكَ فأعطه لا تملهُ خيراً أو لا يملهُ لك، كن له ظهراً فإنه لك ظهراً، إذا غابَ فأحفظه في غيبته وإداشدهُ فزره وأجله وأكرمه فإنه منك وأنت منه فإن كان عليك عاتباً فلا تقارقه حتى تسألَ سمحته وإن أصابه خيراً فأحمد الله وإن ابتلى فأعصه وإن تمحلَّ له فأعنه وإذا قال الرُّجلُ لأخيه: أفي، انقطع ما بينهما من الولاية وإذا قال: أنت عدوِّي كفر أحدهما، فإذا اتهمه اثبات الأيمان في قلبه كما ينمك الملح في الماء، وقال: بلغني أنه قال: إن المؤمن ليزهر نوره لأهل السماء كما تزهر نجوم السماء لأهل الأرض وقال: إن المؤمن وليُّ الله يعبهُ ويصنعُ له ولا يقولُ عليه إلا الحقَّ ولا يخافُ غيره.

۶ - أبو علي الأشعري، عن محمد بن عبد الجبار، عن ابن فضال، عن علي بن عتبة، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: للمسلم على أخيه المسلم من الحق أن يسلم عليه إذا لقيه، و يعودُه إذا مرض، وينصح له إذا غاب، ويسمته إذا عطس، ويحبه إذا دعا، ويسببه إذا مات. عدة من أصحابنا، عن أحمد بن محمد بن خالد، عن ابن فضال، عن علي بن عتبة وثله ۷ - علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن منصور بن يونس، عن أبي المأمون

تشنه او پوشیده، و برادرش برهنه، پس چه بزرگست حق مسلمان بر برادر مسلماتش و فرمود:

برای برادر مسلمات بخواه آنچه برای خود خواهی و چون محتاج گشتی از او کمک بخواه و اگر او از تو خواست عطایش کن و نسبت بهیج خیری نباید از او ملول شوی و نه او از تو ملول شود، تو پشتیبان او باش که او پشتیبان تو است. چون غائب شود، در غیبتش او را نکهدار باش و چون حاضر شود از او دیدار کن و تجلیل و احترامش نما که او از توست و تواز اوئی، و چون از تو بدش آید از او دوری ممکن تا از او گذشت و کرم خواهی [ناکینه را از دلش بزدائی] و اگر باو خیری رسد، خدا را شکر کن و اگر بلائی باورد، بازویش بگیر و اگر برایش نیرنگی سازند، یاریش کن.

و چون مردی برادرش «اف» بگوید، رشته دوستی میان آنها بریده شود، و چون بگوید تو دشمن منی، یکی از آن دو کافر شوند، و چون متهمش سازد ایمان در دلش آب شود مانند نمک در میان آب. راوی گوید: و بمن رسیده است که آنحضرت فرمود: نور مؤمن برای اهل آسمان مانند ستارگان آسمان برای اهل زمین میدرخشد، و فرموده است: مؤمن دوست خداست، خدا یاریش کند و برایش بسازد و مؤمن جز حق بر خدا نکوید و از غیر او ترسد.

۶ - امام صادق عليه السلام فرمود: برخی از حقوق مسلمان بر برادرش اینست که چون او را دید سلامش کند و چون بیمار شود عیادتش نماید و چون غائب شود خیر خواهیش کند و چون عطسه کند دعایش کند (بر حکم الله گوید) و چون بمیرد تشییعش کند.

الْحَارِثِيُّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَا حَقُّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ؟ قَالَ: إِنَّ مِنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ الْمَوَدَّةَ لَهُ فِي صَدْرِهِ، وَالْمُؤَاسَاةَ لَهُ فِي مَالِهِ، وَالْخَلْفَ لَهُ فِي أَهْلِيهِ، وَالنَّصْرَةَ لَهُ مِمَّنْ ظَلَمَهُ، وَإِنْ كَانَ نَافِلَةً فِي الْمُسْلِمِينَ وَكَانَ غَائِبًا أَحَدَهُ بِنَصْبِهِ، وَإِدَامَاتِ الرَّيَازَةِ إِلَى قَبْرِهِ وَإِنْ لَا يَظْلَمُهُ وَإِنْ لَا يَغْتَشَهُ وَإِنْ لَا يَحُونَهُ وَإِنْ لَا يَخْدُلُهُ وَإِنْ لَا يَكْذِبُهُ وَإِنْ لَا يَقُولُ لَهُ أَوْفٍ، وَإِذَا قَالَ لَهُ: أَوْفٍ فَلَيْسَ بَيْنَهُمَا وَلَايَةٌ، وَإِذَا قَالَ لَهُ: أَنْتَ عَدُوِّي فَقَدْ كَفَرْنَا بِأَحَدِهِمَا، وَإِذَا اتَّهَمَهُ أُمَّةٌ الْأَيْمَانُ فِي قَلْبِهِ كَمَا يَنْمُتُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ.

۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ ابْنِ أَبِي عَدِيٍّ، عَنْ أَبِي عَلِيِّ صَاحِبِ الْكَلْبِ عَنِ ابْنِ بَنِي تَغْلِبَ قَالَ: كُنْتُ أَطُوفُ مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَعَرَضَ لِي رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا كَانَ سَأَلَنِي الذَّهَابَ مَعَهُ فِي حَاجَةٍ فَأَشَارَ إِلَيَّ فَكَرِهْتُ أَنْ أَدَعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَآذَهُبَ إِلَيَّ فَبَيَّنَّا أَنَا أَطُوفُ إِذَا أَشَارَ إِلَيَّ أَيْضًا قَرَأَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ: يَا أَبَانَ إِيَّاكَ يُرِيدُ هَذَا؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَمَنْ هُوَ؟ قُلْتُ: رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، قَالَ: هُوَ عَلِيٌّ مِثْلُ مَا أَنْتَ عَلَيْهِ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: فَادْهَبْ إِلَيْهِ قُلْتُ: فَاقْطَعْ الطَّوْفَ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: وَإِنْ كَانَ طَوَافُ الْقَرِيصَةِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَذَعَبْتُ مَعَهُ، ثُمَّ دَخَلْتُ عَلَيْهِ بَعْدُ فَسَأَلْتُهُ: أَخْبَرَنِي عَنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ فَقَالَ: يَا أَبَانَ دَعُهُ لِأَسْرَدَهُ، قُلْتُ: بَلَى جُعِلَتْ فِدَاكَ فَلَمْ أَزَلْ أَرِدُّ عَلَيْهِ، فَقَالَ: يَا أَبَانَ تُقَارِمُهُ شَطْرَ مَالِكَ، ثُمَّ نَظَرَ إِلَيَّ فَرَأَى مَا دَخَلَنِي

۷ - ابوالأمامون حارثی گوید: با امام صادق عليه السلام عرض کردم: حق مؤمن بر مؤمن چیست؟ فرمود: از جمله حق مؤمن بر مؤمن دوستی قلبی اوست و مواسات مالی و اینکه بجای او از خانواده اش سرپرستی کند، و علیه ستمگرش از او یاری کند و چون در میان مسلمین نصیبی داشته و غائب باشد، نصیب او را برایش دریافت کند، و چون ببرد از گورش زیارت کند و او ستم نکند و با او غش نکند و خیانت نوردد و رهاش نکند و تکذیبش ننماید و با او افی نکوید و چون با او افی گوید: دوستی میان آنها نباشد و چون با او گوید: تو دشمن منی یکی از آندو کافر شود، و چون متهمش سازد ایمان دزدش آب شود، همچون نمک در آب.

۸ - ابان بن تغلب گوید: با امام صادق عليه السلام طواف میکردم: مردی از اصحاب بمن برخواست و درخواست کرد همراه او بروم که حاجتی دارد، او بمن اشاره کرد و من کراهت داشتم امام صادق عليه السلام را رها کنم و با او بروم، باز در میان طواف بمن اشاره کرد و امام صادق عليه السلام او را دید، بمن فرمود: ای ابان این تو را میخواهد؟ عرض کردم: آری، فرمود: او کیست؟ گفتم: مردی از اصحاب ماست، فرمود: او مذهب و عقیده تو را دارد؟ عرض کردم: آری، فرمود: نزدش برو، عرض کردم: طواف را بشکنم؟ فرمود: آری، گفتم: اگر چه طواف واجب باشد؟ فرمود: آری، ابان گوید: همراه او رفتم و سپس خدمت حضرت رسیدم و پرسیدم حق مؤمن را بر مؤمن بمن خبر ده، فرمود: ای ابان این موضوع را کنار گذار و طلب مکن، عرض کردم: چرا، قربانت کردم، سپس همواره تکرار

قَالَ : يَا أَبَانُ أَمَا تَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ ذَكَرَ الْمُؤْتِرِينَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ ؟ قُلْتُ : بَلَى جُعِلْتُ فِدَاكَ
قَالَ : أَمَا إِذَا أَنْتَ قَاسَمْتَهُ فَلَمْ تُؤْتِرْهُ بَعْدُ ، إِنَّمَا أَنْتَ وَهُوَ سَوَاءٌ ، إِنَّمَا تُؤْتِرُهُ إِذَا أَنْتَ أَعْطَيْتَهُ
مِنَ النِّصْفِ الْآخِرِ .

۳۰۶۰ (۹۴) عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ قِصَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ
عَمْرِ بْنِ أَبَانَ ، عَنْ عَيْسَى بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَا وَابْنُ أَبِي يَعْفُورٍ وَعَبْدُ اللَّهِ بْنُ
طَلْحَةَ فَقَالَ ابْتِدَاءً مِنْهُ : يَا ابْنَ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : سِتُّ خِصَالٍ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ بَيْنَ
يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعَنْ يَمِينِ اللَّهِ ، فَقَالَ ابْنُ أَبِي يَعْفُورٍ : وَمَاهُنَّ جُعِلْتُ فِدَاكَ ؟ قَالَ : يُحِبُّ الْمَرْءُ
الْمُسْلِمَ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِأَعْرَ أَهْلِهِ ، وَيَكْرَهُ الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ لِأَخِيهِ مَا يَكْرَهُ لِأَعْرَ أَهْلِهِ ، وَيُنَاصِحُهُ
الْوَلَايَةَ ، فَبَكَى ابْنُ أَبِي يَعْفُورٍ وَقَالَ : كَيْفَ يُنَاصِحُهُ الْوَلَايَةَ ؟ قَالَ : يَا ابْنَ أَبِي يَعْفُورٍ إِذَا كَانَ مِنْهُ
بِتِلْكَ الْمَنْزِلَةِ بَشَهُ هَمَّهُ فَرَّحَ لِفَرَحِهِ إِنْ هُوَ فَرِحَ وَحَزِنَ لِحُزْنِهِ إِنْ هُوَ حَزِنَ وَإِنْ كَانَ عِنْدَهُ مَا
يُفَرِّحُ عَنْهُ فَرَّحَ عَنْهُ وَالْأَدْعَاءُ لَهُ ، قَالَ : ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : ثَلَاثٌ لَكُمْ ، وَثَلَاثٌ لَنَا : أَنْ تَعْرِفُوا
فَصَلْنَا وَأَنْ تَطُورُوا عَيْنَنَا وَأَنْ تَنْتَظِرُوا عَاقِبَتَنَا ، فَمَنْ كَانَ هَكَذَا كَانَ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَيَسْتَنْصِيهِ .

کردم و با و اسرار نمودم تا فرمود : ای ابان نیمی مالت را با او میدهم ، سپس بمن نگرست و چون دید که چه
حالی بمن دست داد فرمود : ای ابان ، مگر نمیدانی که خدای عزوجل کسانی را که دیگران را بر خود
ترجیح داده اند یاد فرموده ؟ (آنجا که فرموده است : و يُؤْتِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ
خِصَاصَةٌ) عرض کردم : چرا قربانت . فرمود : آگاہ باش که چون تو نیمی از مالت را با او دهی او
را بر خود ترجیح نداده‌ای ، بلکه تو و او برابر شده‌اید ، ترجیح او بر تو زمانی است که از نصف
دیگر با او دهی .

۹ - عیسی بن ابی منصور گوید : من و ابن ابی یعفور و عبدالله بن طلحه خدمت امام صادق عليه السلام
بودیم ، حضرت بدون پرسش ما ابتدا کرد و فرمود : ای ابن ابی یعفور ! رسول خدا صلی الله علیه و آله
فرمود : شش خصلت است که در هر کس باشد ، در برابر خدا و در جانب راست او باشد ، ابن ابی یعفور
گفت : آنها چیست قربانت کردم ؟ فرمود : مرد مسلمان برای برادرش دوست داشته باشد آنچه را برای
عزیزترین خاندانش میخواهد . و ناخوش داشته باشد برای برادرش آنچه را برای عزیزترین خاندانش
ناخوش دارد و با او دوستی خالص و صمیمانه داشته باشد .

ابن ابی یعفور گریست و عرض کرد : چگونه با او دوستی خالص داشته باشد ؟ فرمود : ای پسر
ابی یعفور ! چون با او باین درجه از دوستی باشد ، آنچه در دل دارد برایش توضیح میدهد . پس اگر
او مسرور باشد این هم مسرور میشود و اگر اندوهگین باشد ، اندوهگین شود پس اگر بتواند با او گشایش
دهد ، گشایش میدهد و گرنه برایش دعا میکند .

سپس امام صادق عليه السلام فرمود : سه چیز از آن شاداست (و آن دوستی و ناخوشی و مفاصحتی است که

يُنُورِهِمْ مَنْ هُوَ اسْتَعَلَّ مِنْهُمْ وَأَمَّا الَّذِينَ عَنْ يَمِينِ اللَّهِ فَلَوْ أَنَّكُمْ يَرَاهُمْ مَنْ دُونَهُمْ لَمْ يَهَيِّئْ لَهُمُ الْعَيْشُ وَمَا يَرَوْنَ مِنْ فَضْلِهِمْ، فَقَالَ ابْنُ أَبِي يَعْقُوبَ: وَمَا لَهُمْ لَا يَرَوْنَ وَهُمْ عَنْ يَمِينِ اللَّهِ؟ قَالَ: يَا ابْنَ أَبِي يَعْقُوبَ إِنَّهُمْ مَحْجُوبُونَ بِنُورِ اللَّهِ، أَمَا بَلَغَكَ الْحَدِيثُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ عَنْ يَمِينِ الْعَرْشِ بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَعَنْ يَمِينِ اللَّهِ وُجُوهَهُمْ أبيضُ مِنَ التَّلْجِ وَأَضْوَاهُ مِنَ الشَّمْسِ الصَّاحِبَةِ، يَسْأَلُ الشَّائِلُ مَا هُوَ؟ فَيَقَالُ: هُوَ الْوَلَاءُ الَّذِينَ تَحَابَبُوا فِي جَلَالِ اللَّهِ.

۱۰ - عَنْهُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجَلَانَ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فَدَخَلَ رَجُلٌ فَسَلَّمَ، فَسَأَلَهُ كَيْفَ مِنْ خَلَقْتِ مِنْ إِخْوَانِكَ؟ قَالَ: فَأَحْسَنَ الشَّاءِ وَرَكَتِي وَأَطْرَئِي، فَقَالَ لَهُ: كَيْفَ عِبَادَةُ أَغْنِيَاءِهِمْ عَلَى فَقْرَائِهِمْ؟ فَقَالَ: قَلْبَلَةٌ، قَالَ: وَكَيْفَ مُشَاهَدَةُ أَغْنِيَاءِهِمْ لِفَقْرَائِهِمْ؟ قَالَ: قَلْبَلَةٌ، قَالَ: فَكَيْفَ صَلَاةُ أَغْنِيَاءِهِمْ لِفَقْرَائِهِمْ فِي ذَاتِ أَيْدِيهِمْ؟ فَقَالَ: إِنَّكَ لَتَذْكُرُ أَخْلَاقًا قَلَّ مَا هِيَ فِيمَنْ عِنْدَنَا، قَالَ: فَقَالَ: فَكَيْفَ تَزْعُمُ هُوَ الْوَلَاءُ أَنَّهُمْ شِبَعَةٌ.

ذکر شد (و سه چیز از آن ما و آن شناختن شما فضیلت ما راست و گام برداشتن دنبال ما و منتظر بودن عاقبت ما) که فرج و گشایش مسلمین در آنست .

پس هر کس چنین باشد در پیشگاه خدای عزوجل قرار گیرد و کسانی که در درجه پائین تر باشند از نور آنها پرتو گیرند و اما کسانی که در جانب راست (رحمت) خدایند (و اینها همان کسانی که در پیشگاه خدایند یا دسته دیگری باشند مانند آنها) اگر کسانی که در درجه پائین تر هستند ایشانرا به بینند ، خوشی زندگی بر آنها گوارا و تلخ گردد . بجهت فضیلتی که برای آنها می بینند .

ابن ابی یعقوب گفت : با آنکه در جانب راست خدایند چگونه نمی بینند ؟ [دیده نمی شوند ؟] فرمود ای پسر ابی یعقوب ! آنها بنور خدا پوشیده شده اند ، مگر این حدیث بنو نرسیده که رسول خدا صلی الله علیه و آله میفرمود : برای خدا مخلوقی است در جانب راست عرش در برابر خدا و جانب راست او که رخسارشان از برف سپیدتر و از خورشید فروزان تابان تر است ، کسی که میبرد : اینها کیانند ؟ در پاسخ گفته میشود : اینها کسانی هستند که در جلال خدا با یکدیگر دوستی کرده اند (یعنی دوستی آنها با یکدیگر بجهت عظمت و احترام خدا بوده ، نه بجهت اغراض دنیوی) .

۱۰ - محمد بن عجلان گوید : خدمت امام صادق ﷺ بودم که مردی درآمد و سلام کرد ، حضرت از او پرسید برادرانت که از آنها جدا شدی چگونه بودند ؟ او ستایش نیکو کرد و تزکیه نمود و مدح بسیار حضرت باو فرمود : ثروتمندان از فقرا چگونه عبادت کنند ؟ عرض کرد : اندک . فرمود : دیدار واحوال پرستی ثروتمندان از فقرا چگونه است ؟ عرض کرد : اندک ، فرمود : دستگیری و مال دادن توانگرانشان به بینوایان چگونه است ؟ عرض کرد : شما احلاق و صفاتی را ذکر میکنی که در میان مردم ما کمیاب است فرمود : پس چگونه آنها خود را شیعه میدانند ؟

۱۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ، عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنَّ الشَّيْعَةَ عِنْدَنَا كَثِيرٌ فَقَالَ: [فَأَهْلُ يَعْطِفُ الْغَنِيُّ عَلَى الْفَقِيرِ؟ وَهَلْ يَتَجَاوَزُ الْمُحْسِنُ عَنِ الْمُسِيءِ؟ وَيَتَوَاسَوْنَ؟] فَقُلْتُ: لَا، فَقَالَ: لَيْسَ هَؤُلَاءِ شَيْعَةَ الشَّيْعَةِ مَنْ يَفْعَلُ هَذَا.

۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَسَانٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ فَضِيلٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ: عَظِمُوا أَصْحَابَكُمْ وَوَقِّرُوهُمْ وَلَا يَتَجَهَّمُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا وَلَا تُضَارُّوا وَلَا تُجَايِدُوا وَإِيَّاكُمْ وَالْبُخْلَ، كُونُوا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلِصِينَ.

۱۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانَ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَسَنِ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: أَيُّجِبِي، أَحَدُكُمْ إِلَى أَخِيهِ فَيَدْخُلُ يَدُهُ فِي كَبْسِهِ فَيَأْخُذُ حَاجَتَهُ فَلَا يَدْفَعُهُ؟ فَقُلْتُ: مَا أَعْرِفُ ذَلِكَ فِينَا، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: فَلَا شَيْءَ إِذَا، قُلْتُ: فَالْهَلَاكُ إِذَا، فَقَالَ: إِنَّ الْقَوْمَ لَمْ يُعْطُوا أَحْلَامَهُمْ بَعْدُ.

۱۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ، رَفَعَهُ؛ عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ، فَقَالَ: سَبْعُونَ حَقًّا لَا أُخْرِكَ إِلَّا سَبْعَةَ فَإِنِّي عَلَيْكَ مُشْفِقٌ أَخْشَى إِلَّا تَحْتَمِلَ، فَقُلْتُ: بَلَى إِنَّ شَاءَ اللَّهُ، فَقَالَ: لَا تَشْبَعُ وَبِجُوعٍ وَلَا تَكْتَسِي وَيَعْرَى؛ وَتَكُونُ دَلِيلُهُ وَقَمِيصُهُ الَّذِي يَلْبَسُهُ وَلِسَانُهُ الَّذِي يَتَكَلَّمُ بِهِ وَتُحِبُّ لَهُ مَا تُحِبُّ لِنَفْسِكَ وَ إِنْ كَانَتْ لَكَ جَارِيَةٌ بَعَثْتَهَا لِتَمْتَدَّ فِرَاشُهُ وَتَسْمَعِي فِي حَوَائِجِهِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، فَإِذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ وَصَلَتْ

۱۱ - ابو اسماعیل گوید: با امام باقر عليه السلام عرض کردم: قربانت کردم، نزد ما شیعه بسیار است فرمود: آیا تو انگر بفقیر توجه میکنی، و آیا نیکوکار از بدکردار درمیگذرد و با یکدیگر موااسات میکنند؟ عرض کردم: نه، فرمود: آنها شیعه نیستند. شیعه کسی است که چنان کند.

۱۲ - امام باقر صلوات الله علیه میفرمود: اصحاب خود را بزرگه دارید و احترام کنید و بیکدیگر رو ترش نکنید. زیان نزنید و رشک نبرید و از بخل بپرهیزید تا از بندگان مخلص خدا باشید.

۱۳ - امام باقر عليه السلام به سعید بن حسن فرمود: آیا یکی از شما نزد برادرش میآید و دست در کبسه او میکند و هر چه احتیاج دارد بر میدارد و او جلو گیرش نمیشود؟ عرض کردم: چنین کاری در میان ما سراغ ندارم. امام عليه السلام فرمود: پس چیزی نیست، عرض کردم: پس هلاکت است (یعنی منذب شوند؟) فرمود هنوز عقول آن مردم کامل نشده (و آداب دینی خود را فرا نگرفته اند).

۱۴ - معلی بن خنیس گوید: از امام صادق عليه السلام درباره حق مؤمن پرسیدم فرمود: هفتاد حق است که جز هفت حق را بتو نمیگویم، زیرا بتو مهربانم و میترسم تحمل نکنی، عرض کردم: چرا انشاء الله، فرمود: تو سیر نباشی و او گرسنه، و پوشیده نباشی و او برهنه و راهنمای او باشی و پراهنیکه میپوشد و زیان گویای او باشی و برای او بخوای آنچه را برای خود خواهی و اگر کنیزی داری او را بفرستی تا فرش و

وَلَا يَنْكَرُ بَوْلَايَتَنَا وَوَلَا يَتَّبِعُ بَوْلَايَةَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ .

۱۵۴ (۳۰۶) - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ أَبِي الْمَعْرُوفِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ ، لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يَخْدُلُهُ وَلَا يَحُونُهُ ، وَيَحِقُّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ الْإِحْتِنَادُ فِي التَّوَاصِلِ ، وَالتَّعَاوُنُ عَلَى التَّعَاطُفِ ، وَالْمُؤَاسَاةُ لِأَهْلِ الْحَاجَةِ ، وَتَعَاطُفٌ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ حَتَّى تَكُونُوا كَمَا أَمَرَ كُمْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» مُتَرَاجِمِينَ مُفْتَمِينَ لِمَا غَابَ عَنْكُمْ مِنْ أَمْرِهِمْ عَلَى مَا مَضَى عَلَيْهِ مَعَشَرُ الْأَنْصَارِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ .

۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النُّوفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ، حَقُّ عَلَى الْمُسْلِمِ إِذَا أَرَادَ سَفْرًا أَنْ يُعْلِمَ إِخْوَانَهُ ، وَحَقُّ عَلَى إِخْوَانِهِ إِذَا قَدِمَ أَنْ يَأْتُوهُ .

((بَابُ التَّرَاحُمِ وَالتَّعَاطُفِ))

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَجْشُوبٍ ، عَنْ شُعَيْبِ الْمَقْرُوفِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ : اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا إِخْوَةً بَرَّةً ، مُتَحَابِّينَ فِي اللَّهِ ، مُتَوَاصِلِينَ ، مُتَرَاجِمِينَ ، تَزَاوَرُوا وَتَلَاقُوا وَتَدَاكَّرُوا وَأَحْيَوْهُ .

بسترش را مرتب کند و در شب و روز ، در حوائج او کوشا باشد پس چون چنین کردی ولایت خود را بولایت ما رسانیده می و ولایت ما را بولایت خدای عزوجل .

۱۵ - امام صادق عليه السلام فرمود : مسلمان برادر مسلمانست ، باو ستم نکند و او را وانگدارد و نسبت باو خیانت نکند ، و بر مسلمانان سزاوار است در پیوستگی با یکدیگر کوشش کنند و در کمک کردن بر مهربانی دوجانبه و مواسات با نیازمندان و علوفت با یکدیگر تا چنان باشید که خدای عزوجل بشما دستور فرموده که : رَحَمَاءُ بَيْنَهُمْ و با یکدیگر مهر ورزند ۲۹ سوره ۴۸ ، با یکدیگر مهربانند و نسبت باهم یکدیگر مربوط بآنهاست و قوت شده اند و هکین باشند ، بر همان روشی که گروه انصار در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله بودند .

۱۶ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : بر مسلمان است که چون آهنگ مسافرتی کند ، برادرانش را آگاہ سازد و بر برادران او است که چون برگشت بدیدن او آیند .

☆ (بَابُ) ☆

☆ (مِهْرُورِزِي وَعَطُوفَتُ بَا يَكْدِيْگَرِ) ☆

۱ - امام صادق عليه السلام باصحابش میفرمود : از خدا پروا کنید و برادرانی خوش رفتار باشید ، دروا خدا باهم دوستی کنید و پیوستگی داشته باشید و مهر ورزید ، بدیدار و ملاقات یکدیگر روید و امر (ولایت) ما را مذاکره کنید و آنرا زنده دارید .

۲- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَیْسَى، عَنْ مُحَمَّدَ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ كَلْبِ بْنِ الصَّيْدَاوِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام، قَالَ: تَوَاصَلُوا وَتَبَارَكُوا وَتَرَاحَمُوا وَكُونُوا إِخْوَةً بَرَّةً كَمَا أَمَرَ كُمْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ .
 ۳- عَنْهُ، عَنْ مُحَمَّدَ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى الْكَاهِلِيِّ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ:
 تَوَاصَلُوا وَتَبَارَكُوا وَتَرَاحَمُوا وَتَعَاطَفُوا .

﴿ ۲۰۷۰ 》 - عَنْهُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ، عَنْ أَبِي الْمَعْرَا، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: يَحِقُّ عَلَى الْمُسْلِمِينَ الْإِخْتِهَادُ فِي التَّوَاصُلِ، وَالتَّعَاوُنُ عَلَى التَّعَاطُفِ، وَالْمُؤَاوَاةُ لِأَهْلِ الْحَاجَةِ، وَتَعَاطُفٌ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ حَتَّى تَكُونُوا كَمَا أَمَرَ كُمْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ» مُتَرَاحِمِينَ، مُقْتَمِنِينَ لِمَا فَابَ عَنْكُمْ مِنْ أَمْرِهِمْ عَلَى مَا مَضَى عَلَيْكُمْ مَعَشَرَ الْأَنْصَارِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم.

(بَابُ زِيَارَةِ الْإِخْوَانِ)

۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَیْسَى، عَنْ [عَلِيِّ] ابْنِ قَضَائِلَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ أَبِي حَمَزَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ زَارَ أَخَاهُ لِلَّهِ لِالْغَيْرِهِ الْيَمَاسِ مَوْعِدًا لِلَّهِ وَتَنَجَّرَ مَا عِنْدَ اللَّهِ وَكَلَّمَ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُنَادُونَهُ الْأَطِيبَ وَطَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ
 ۲- عَنْهُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانٍ، عَنْ حَيْثِمَةَ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَوْدَعَهُ فَقَالَ: يَا حَيْثِمَةُ أَبْلِغْ مَنْ تَرَى مِنْ مَوَالِينَا السَّلَامَ وَأَوْصِهِمْ بِتَقْوَى اللَّهِ الْعَظِيمِ وَ أَنْ يَعُودَ

۲- و فرمود: با یکدیگر پیوستگی و خوش رفتاری و مهرورزی داشته باشید و برادرانی نیکوکار باشید چنانکه خدای عزوجل دستورتان داده .

۳- و فرمود: با یکدیگر پیوستگی و خوش رفتاری و مهرورزی و عطف داشته باشید .

۴- و فرمود: بر مسلمین سزاوارست که کوشا باشند در پیوستن باهم و کمک کردن بر مهر و رزی باهم و مواسات با نیازمندان و عطف نسبت بیکدیگر تا چنان باشید که خدای عزوجل دستورتان فرموده که رحماء بینهم (به ذیل روایت ۲۰۶۱ رجوع شود) .

☆ (بَاب) ☆

☆ (دیدار برادران) ☆

۱- امام صادق عليه السلام فرمود: هر که برای خدانه چیز دیگر و برای درخواست وعده او و دریافت آنچه نزد خداست بدیدار برادرش رود، خدا هفتاد هزار فرشته بر او گمارد که فریاد زنند: هان پاک گشتی و بهشت خوشت باشد .

۲- خیشمه گوید: خدمت امام باقر عليه السلام رسیدم تا با او وداع کنم . فرمود: ای خیشمه هر کس از دوسنان ما را میبینی سلام برسان و آنها را بتقوای خدای بزرگه سفارش کن و اینکه توانگرشان بر

غَنِيهِمْ عَلَىٰ فَقِيرِهِمْ وَقَوِيهِمْ عَلَىٰ ضَعْفِيهِمْ وَأَنَّ يَشْهَدَ حَيْثُمُ جَنَارَةٌ مِّنْهُمْ وَأَنَّ يَتَلَقَّوْا فِي بُيُوتِهِمْ فَإِن لَّبِقًا بَعْضُهُمْ بَعْضًا حَيَاةً لِّأَمْرِنَا ، رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْيَا أَمْرَنَا ، يَا حَيْثُمَا أَبْلَغَ مَوْلَانَا أَنَا لَأَنْفِي عَنْهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِلَّا يَعْمَلُ وَأَنْهُمْ لَنْ يَنَالُوا وَلَا يَتَنَا إِلَّا بِالْوَرَعِ وَإِن أَشَدَّ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ وَصَفَ عَدْلَانِمْ خَالَغَهُ إِلَىٰ غَيْرِهِ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَمْرٍو الْبَغَائِيِّ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ أَبِي جَعْفَرٍ رضي الله عنه قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : حَدَّثَنِي جِبْرِئِيلُ عليه السلام : أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَهْبَطَ إِلَى الْأَرْضِ مَلَكًا ، فَأَقْبَلَ ذَلِكَ الْمَلَكُ يَمْشِي حَتَّى وَقَعَ إِلَى بَابِ عَلَيْهِ رَجُلٌ يُسْتَأْذِنُ عَلَى رَبِّ الدَّارِ فَقَالَ لَهُ الْمَلَكُ : مَا حَاجَتُكَ إِلَى رَبِّ هَذِهِ الدَّارِ؟ قَالَ : أَخْلِي مُسْلِمٌ زُرْتُهُ فِي اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى ، قَالَ لَهُ الْمَلَكُ : مَا جَاءَ بِكَ إِلَّا ذَاكَ؟ فَقَالَ : مَا جَاءَ بِي إِلَّا ذَاكَ ، فَقَالَ : إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكَ وَهُوَ يَقْرَأُكَ السَّلَامَ وَيَقُولُ : وَجِبَّتْ لَكَ الْجَنَّةُ وَقَالَ الْمَلَكُ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : أَيُّمُاسِلِمٌ زَارَ مُسْلِمًا فَلَيْسَ إِيَّاهُ زَارًا ، إِيَّايَ زَارُوا ثَوَابُهُ عَلَيَّ الْجَنَّةُ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ عَلِيِّ النَّهْدِيِّ ، عَنِ الْحُصَيْنِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : إِيَّايَ زُرْتُمْ وَثَوَابُكَ عَلَيَّ ؛ وَلَسْتُ أَرْضَى لَكَ ثَوَابًا دُونَ الْجَنَّةِ .

فقیرشان توجه کند و قویشان بر ضعیف وزنده آنها بر جنازه میتشان حاضر شوند و در منازل بملاقات یکدیگر روند ، زیرا ملاقات آنها با یکدیگر موجب زنده ساختن امر ماست ، خدا رحمت کند بندهای را که امر ما را زنده دارد . ای خیشمه بدوستان ما پیغام ده که ما از طرف خدا آنها را جز بمعلقان بی نیازی ندهیم و چاره سازی نکنیم ، جز با و روع بدوستی ما نرسند و برحسرت ترین مردم روز قیامت کسی است که عدالتی را بستاند و سپس بخلاف آن گراید (مانند کسیکه بولایت ائمه علیهم السلام تظاهر کند و از آنها پیروی ننماید یا عمل صالحی را بستاند و بان عمل نکند) .

۳ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : جبیرئیل عليه السلام بمن خبر داد که خدای عزوجل فرشته‌ای را بزمین فرستاد ، فرشته راه میرفت تا بدرخانه‌ای رسید که مردی از صاحبخانه اجازه ورود می گرفت فرشته گفت : با صاحب این خانه چه کار داری ؟ گفت او برادر مسلمان من است که بخاطر خدای تبارک و تعالی دیدارش میکنم فرشته گفت : جز بدین منظور نیامده‌ای ؟ گفت : جز بدین منظور نیامده‌ام . فرشته گفت : من فرستاده خدا بسوی تو هستم ، او سلامت می‌رساند و می‌فرماید : بهشت برایت واجب شد ، سپس گفت : خدای عزوجل می‌فرماید : هر مسلمانی که از مسلمانی دیدار کند ، او را دیدار نکرده بلکه مرا دیدار کرده و بهشت بمنوان ثواب او برعهده من است .

۴ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر که برای خدا از برادرش دیدن کند ، خدای عزوجل فرماید : مرا دیدن کردی و ثوابت بر من است و پشوا بی جز بهشت برایت خرسند نیستیم .

۴۰۷۵) - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي جَانِبِ الْمِصْرِ ابْتِغَاءً وَجَدَ اللَّهَ فَبَوَّزَهُ ؛ وَحَقُّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُكْرِمَ زَوْرَهُ

۶ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي بَيْتِهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ : أَنْتَ صَيْغِي وَزَائِرِي ، عَلَيَّ قِرَاكُ وَقَدْ أُوجِبْتُ لَكَ الْجَنَّةَ بِحُكْمِ آيَاتِهِ .

۷ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي غُرَّةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ فِي مَرِيضٍ أَوْ صَحَّةٍ ، لِأَيَاتِهِ خِدَاعًا وَلَا اسْتِئْذَانًا ، وَكَلَّ اللَّهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُنَادُونَ فِي قَفَاهُ أَنْ : يَلْبَسْ وَطَائِبَتْ لَكَ الْجَنَّةُ فَانْتُمْ زُورُوا اللَّهَ وَأَنْتُمْ وَفَدَّ الرَّحْمَنُ حَتَّى يَأْتِيَ مَنَزِلَهُ ، فَقَالَ لَهُ يَسِيرُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ وَإِنْ كَانَ الْمَكَانُ بَعِيدًا؟ قَالَ : نَعَمْ يَا سِيرُ وَإِنْ كَانَ الْمَكَانُ مَسِيرَةً سَنَةً ، فَإِنَّ اللَّهَ جَوَادٌ وَالْمَلَائِكَةُ كَثِيرَةٌ ، يُشْتَمُونَكَ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَنَزِلِهِ .

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ [بْنِ] النَّهْدِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ زَارَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ وَوَجَدَ فِي يَوْمِ الْقِيَامَةِ يَخْطُرُ بَيْنَ قَبَائِطِي مِنْ نُورٍ ، وَلَا يَمُرُّ بِشَيْءٍ إِلَّا أَضَاءَ لَهُ حَتَّى يَقِفَ بَيْنَ يَدَيَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ : مَرْحَبًا ؛ وَإِذَا قَالَ : مَرْحَبًا أَجَزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ الْعَطِيَّةَ .

۵ - امام صادق عليه السلام میفرمود: هر کس برادرش را در ناحیه شهر (از راه دور) برای رضای خدا دیدن کند، او زائر خداست و بر خدا سزاوار است که زائر خود را گرامی دارد.

۶ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود: هر کس برادرش را در منزلش زیارت کند، خدای عزوجل با او فرماید: تو مهمان و زائر منی و پذیرائیت بر من است، من بخاطر دوستی تو نسبت باو بهشت را برایت واجب ساختم.

۷ - امام سحاق عليه السلام میفرمود: هر کس برای خدا در حال بیماری یا تندرستی از برادرش دیدن کند که برای نیرنگه و دریافت عوضی نباشد. خدا هفتاد هزار فرشته بر او گمارد که از پشت سرش فریاد زنند: پاک شدی و بهشت برایت خوش باد، شما زوار خدا و واردین حضرت رحمانید تا بمنزلش رسد سیر گفت: بحضورت عرض کردم: قربانت اگر چه راه دور باشد؟ فرمود: آری ای سیر! اگر چه یکسال راه باشد زیرا خدا جواد است و فرشتگان بسیار، از او بدرقه کنند تا بمنزلش مراجعت کند.

۸ - امام صادق عليه السلام فرمود: هر که در راه خدا و برای خدا بدیدن برادرش رود، روز قیامت در میان پارچه‌هایی از نور بافته گام بردارد، و از هر چه بگذرد برایش بتابد و بدرخشد تا در برابر خدای عزوجل بایستد، سپس خدای عزوجل باو فرماید: مَرْحَبًا و چون خدا مَرْحَبًا گوید عطایش را فراوان سازد.

۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ وَالْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ ، عَنْ بَشِيرٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْعَبْدَ الْمُسْلِمَ إِذَا خَرَجَ مِنْ بَيْتِهِ زَائِرًا أَخَاهُ لِلَّهِ لِالْغَيْرِهِ ، الْتِمَاسَ وَجْهِ اللَّهِ ؛ رَغْبَةً فِيمَا عِنْدَهُ ، وَكَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يُنَادُونَهُ مِنْ خَلْفِهِ إِلَى أَنْ يَرْجِعَ إِلَى مَنْزِلِهِ : أَلَا طِبَّتْ وَ طَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ .

۱۰- ۳۰۸۰ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ [عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ] عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا زَارَ مُسْلِمٌ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فِي اللَّهِ وَوَلَّهِ إِلَّا نَادَاهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : أَيُّهَا الزَّائِرُ طِبَّتْ وَ طَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ .

۱۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، جَمِيعًا ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَنَّةً لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا ثَلَاثَةٌ : رَجُلٌ حَكَمَ عَلَى نَفْسِهِ بِالْحَقِّ ، وَرَجُلٌ زَارَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ فِي اللَّهِ ، وَرَجُلٌ آتَرَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ فِي اللَّهِ .

۱۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَرْبَعٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجُعْفِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَخْرُجُ إِلَى أَخِيهِ يَزُورُهُ فَيُؤَكِّلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مَلَكًا فَيَبْصُقُ جَنَاحًا فِي الْأَرْضِ وَجَنَاحًا فِي السَّمَاءِ يُظِلُّهُ ، فَإِذَا دَخَلَ إِلَى مَنْزِلِهِ نَادَى الْجَبَّارُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : أَيُّهَا الْعَبْدُ الْمُعْظِمُ لِحَقِّي الْمُنْتَبِعُ لِأَنْثَارِ نَبِيِّي ، حَقَّ عَلَيْكَ إِعْظَامُكَ ، سَلَنِي

۹- امام باقر عليه السلام فرمود : همانا بنده مسلمان چون از منزلش خارج شود بقصد دیدار برادرش، برای خدا نه دیگری و بدر خواست جانب خدا و برای اشتیاق بآنچه نزد او است ، خدای عزوجل هفتاد هزار فرشته بر او گمارد که از پشت سرش فریاد زنند تا بمنزلش برگردد که : خوش باش و بهشت برایت خوش باشد .

۱۰- امام صادق عليه السلام فرمود : هیچ مسلمانی از برادر مسلمانش در راه خدا و برای خدادیدن نکند جز آنکه خدای عزوجل، فریادش زند : ای زائر خوش باش و بهشت برایت خوش باشد .

۱۱- امام باقر عليه السلام فرمود : خدای عزوجل راهبشتی است که جز سه کس واردش نشوند : مردیکه بر زبان خود بحق حکم کند ، و مردیکه برادر مؤمنش را برای خدا زیارت کند ، و مردیکه برای خود برادر مؤمنش را بر خود ترجیح دهد .

۱۲- و فرمود : همانا مؤمن برای زیارت برادرش خارج میشود ، خدای عزوجل فرشته‌ای بر او گمارد که يك بال در زمین و يك بال در آسمان نهد تا او را سایه اندازد . و چون بمنزلش در آید خدای جبار تبارک و تعالی ندا کند که : ای بنده‌ایکه حقم را بزرگه داشتی و از آثار پنبیتم پیروی کردی ،

أَعْطِكَ ، أَدْعُنِي أُجِبْكَ ، أُسْكِتُ أَبْتَدِئُكَ ، فَإِذَا انصَرَفَ شِيعَةُ الْمَلِكِ يُظَلُّهُ بِجَنَاحِهِ حَتَّى يَدْخُلَ إِلَى مَنْزِلِهِ ، ثُمَّ يُنَادِيهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : أَيُّهَا الْعَبْدُ الْمُعْظِمُ لِحَقِّي حَقٌّ عَلَيَّ إِكْرَامُكَ قَدْ أُوجِبْتُ لَكَ جَنَّتِي وَشَفَعْتُكَ فِي عِبَادِي .

۱۳- صالحُ بْنُ عُقْبَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَزِيَارَةِ الْمُؤْمِنِ فِي اللَّهِ خَيْرٌ مِنْ عِنَقِ عَشْرٍ رِقَابٍ مُؤْمِنَاتٍ ، وَمَنْ أَعْتَقَ رَقَبَةً مُؤْمِنَةً وَفِي كُلِّ عَضْوٍ عَضْوَايِنَ الشَّارِحَتِي أَنْ الْفَرْجَ يَبْقَى الْفَرْجَ .

۱۴- صالحُ بْنُ عُقْبَةَ ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَالِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَيُّمَا ثَلَاثَةِ مُؤْمِنِينَ اجْتَمَعُوا عِنْدَ آخِ لَهْمٍ ، يَأْمَنُونَ بِوَأْتِهِمْ وَلَا يَخَافُونَ عَوَائِلَهُ وَيَرْجُونَ مَا عِنْدَهُ ، إِنْ دَعَا اللَّهُ أَجَابَهُمْ وَإِنْ سَأَلُوا أَعْطَاهُمْ وَإِنْ اسْتَزَادُوا زَادَهُمْ وَإِنْ سَكَنُوا ابْتَدَأَهُمْ **﴿۳۰۸۵﴾** عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا حَمْرَةَ يَقُولُ : سَمِعْتُ الْعَبْدَ الصَّالِحَ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ زَارَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ لِلْغَيْرِ ، يَطْلُبُ بِهِ ثَوَابَ اللَّهِ وَتَنْجِزَ مَا وَعَدَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَكَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ ، مِنْ حَيْثُ يَخْرُجُ مِنْ مَنْزِلِهِ حَتَّى يَعُودَ إِلَيْهِ ، يُنَادُونَهُ : أَلَا طِبْتَ وَطَابَتْ لَكَ الْجَنَّةُ ، تَبَوَّأتَ مِنَ الْجَنَّةِ مَنْزِلًا .

بزرگداشت تو حتی است بر من ، از من بخواه تا بنو دهم ، دعا کن تا اجابت کنم ، خاموش باش تا من بسود تو آغاز کنم ، وجون برگردد همان فرشته بدرقه اش کند و با پرش بر او سایه اندازد تا بمنزلش وارد شود ، سپس خدای تبارک و تعالی فریادش زند که : ای بنده ای که حقم را بزرگه شمردی ، گرامی داشتن تو حتی است بر من . بهشتم را برایت واجب ساختم و ترا درباره بندگام شفیع ساختم .

۱۳- امام صادق عليه السلام فرمود : بیدیدار مؤمن رفتن برای خدا از آزاد ساختن ده بنده مؤمن بهتر است و هر کس بنده مؤمن را آزاد کند ، هر عضو بنده عضوی از او را از آتش نگهدارد تا آنجا که فرج هم از فرج نگهدار باشد .

۱۴- و فرمود : هر سه تن مؤمنی که نزد برادرشان اجتماع کنند که از بلای او ایمن باشند و از شر او ایمن نداشته باشند و آنچه نزد اوست امیدوار باشند ، اگر خدا را بخوانند (برای رفع بلا) اجابتشان کند و اگر از خدا بخوانند با آنها عطا کند و اگر افزونی خواهند افزودنشان دهد و اگر سکوت کنند ، خدا بفتح آنها آغاز کند .

۱۵- موسی بن جعفر علیهما السلام میفرمود : هر کس برای خدانه چیز دیگر بیدیدن برادره مؤمنش رود که ثواب خدا را بخواد و آنچه را او وعده فرموده است و فایش را خواستار باشد ، خدای عزوجل هفتاد هزار فرشته بر او گمارد از وقتی که از منزلش خارج شود تا بر میگردد که فریاد کنند : هان پاک و خوش باش و بهشت برایت خوش باشد که در بهشت منزل گرفتی .

۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :
قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : لِقَاءُ الْإِخْوَانِ مَغْنَمٌ جَسِيمٌ وَإِنْ قَلَوْا .

(بَابُ الْمُصَافَحَةِ)

۱ - عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونٍ ، عَنْ يَحْيَى
ابْنِ زَكَرِيَّاءَ ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ قَالَ : كُنْتُ رَمَيْلَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام وَ كُنْتُ أَبْدَأُ بِالرُّكُوبِ ، ثُمَّ يَرَكِبُ
هُوَ ، فَإِذَا اسْتَوَيْنَا سَلَّمَ وَسَأَلَ مُسْأَلَةَ رَجُلٍ لِأَعْدَلِهِ بِصَاحِبِهِ وَصَافِحَ ، قَالَ : وَكَانَ إِذَا نَزَلَ نَزَلَ قَبْلِي
فَإِذَا اسْتَوَيْتُ أَنَا وَهُوَ عَلَى الْأَرْضِ سَلَّمَ وَ سَأَلَ مُسْأَلَةَ مَنْ لِأَعْدَلِهِ بِصَاحِبِهِ ، فَقُلْتُ : يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ
إِنَّكَ لَتَفْعَلُ شَيْئًا مَا يَفْعَلُهُ أَحَدٌ مِنْ قَبْلِنَا وَإِنْ فَعَلَمَرَّةٌ فَكُنْهَرُ ، فَقَالَ : أَمَا عَلِمْتَ مَا فِي الْمُصَافَحَةِ ؟
إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ يَلْتَقِيَانِ ، فَيُصَافِحُ أَحَدُهُمَا صَاحِبَهُ ، فَلَا تَزَالُ الدُّنُوبُ تَنْحَاةٌ عَنْهُمَا كَمَا تَنْحَاةُ الْوَتَقُ
عَنِ الشَّجَرِ ، وَاللَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهِمَا حَتَّى يَفْتَرِقَا .

۲ - عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَاطِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام
قَالَ : إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا لْتَقِيَا وَصَافِحَا دَخَلَ اللَّهُ يَدَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِمَا ، فَصَافِحَ أَشَدَّ هُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ .

۳ - ابْنُ فَضَّالٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ أَيُّوبَ ، عَنِ السَّمِيدِجِ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ الْجَهَنِيِّ

۱۶ - امیر المؤمنین عليه السلام فرمود : دیدار برادران غنیمت بزرگی است اگر چه اندک باشند (یعنی

اگر چه اینگونه برادران کمیابند) .

(بَابُ مِصَافِحَةٍ = دست بهم دادن)

۱ - ابو عبیده گوید : من همکاره امام باقر عليه السلام بودم و اول من سوار میشدم و سپس آنحضرت ،
چون قرار میکردم حضرت بمن سلام میکرد و مانند مردیکه رفیقش را بتازگی ندیده احوال پرسى و مصافحه
میفرمود و هنگام پیاده شدن او پیش از من پیاده میشد ، چون بر زمین قرار میکردم سلام میکرد و مانند کسیکه
رفیقش را بتازگی ندیده احوال پرسى مینمود .

من گفتم یا بن رسول الله شما کاری میکنی که هیچکس از مردم نزد ما نمیکند و اگر یکبار هم
بکنند زیاد است ؟ فرمود : مگر ثواب مصافحه را نمیدانی ؟ دو مؤمن بهم بر میخورند و یکی بدیگری
دست میدهد ، پس همواره گناهان آن دو میریزد ، چنانکه برگه از درخت میریزد ، و خدا با آنها توجه میفرماید
تا از یکدیگر جدا شوند .

۲ - امام باقر عليه السلام فرمود : چون دو مؤمن بهم برخورند و مصافحه کنند ، خدا دستش را میان دست
آنها گذارد و با آنکه رفیقش را بیشتر دارد مصافحه کند .

۳ - و فرمود : چون دو مؤمن بهم برخورند و مصافحه کنند ، خدای عزوجل دستش را میان دست

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا التَّقِيَا تَصَافَحَا أَدْخَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَدَهُ بَيْنَ يَدَيْهِمَا وَأَقْبَلَ بِوَجْهِهِ عَلَى أَشَدِّ هُمَا حُبًّا لِصَاحِبِهِ، فَإِذَا أَقْبَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِوَجْهِهِ عَلَيْهِمَا تَحَاثَّتْ عَنْهُمَا الدُّنُوبُ كَمَا يَتَحَاثُّ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ.

(۴۰۹) عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحَدَّاءِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا التَّقِيَا تَصَافَحَا أَدْخَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ وَتَسَاقَطَتْ عَنْهُمَا الدُّنُوبُ كَمَا يَتَسَاقَطُ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ.

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَبِي نَصْرٍ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحَدَّاءِ قَالَ: زَامَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام فِي شَقِّ مَحْمُولٍ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى مَكَّةَ، فَزَلَّ فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ، فَلَمَّا قَضَى حَاجَتَهُ وَعَادَ قَالَ: هَاتِ يَدَكَ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ فَأَنَا لَتُهُ يَدَيَّ فَعَمَزَهَا حَتَّى وَجَدْتُ الْأَذَى فِي أَصَابِعِي، ثُمَّ قَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا مِنْ مُسْلِمٍ لَقِيَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فَصَافَحَهُ وَشَبَّكَ أَصَابِعَهُ فِي أَصَابِعِهِ إِلَّا تَنَازَرَتْ عَنْهُمَا دُنُوبُهُمَا كَمَا يَتَنَازَرُ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ فِي الْيَوْمِ الشَّاتِي.

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ، عَنْ مَالِكِ الْجُهَيْمِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: يَا مَالِكُ أَنْتُمْ شِيعَتُنَا [أ] لِأَنْ تَرَى أَنَّكَ تَعْرِطُ فِي أَمْرِنَا، إِنَّهُ لَا يَقْدِرُ عَلَى صِفَةِ اللَّهِ فَكَمَا لَا يَقْدِرُ عَلَى صِفَةِ اللَّهِ كَذَلِكَ لَا يَقْدِرُ عَلَى صِفَتِنَا وَكَمَا لَا يَقْدِرُ عَلَى صِفَةِ الْمُؤْمِنِ، إِنَّ الْمُؤْمِنَ

آنها در آورد و بآنکه رفیقش را بیشتر دوست دارد، رو آورد. و چون خدای عزوجل بهر دو نفر متوجه شود (در صورتیکه هر دو یکدیگر را بیک اندازه دوست داشته باشند) گناهان آنها مانند برگ درخت بریزد. ۴- و فرمود: چون دو مؤمن بهم برخوردند و مصافحه کنند، خدای عزوجل بآنها رو آورد و گناهانشان چون برگ درخت بریزد.

۵- اباعبیده حذاء گوید: از مدینه تا مکه در یکتای کجاوه همراهِ امام باقر علیه السلام بودم، حضرت در بین راه پیاده شد و قضاء حاجت کرد و برگشت و فرمود: اباعبیده دست را بده، من دستم را دراز کردم، حضرت چنان فرود که در انگشتانم فشار را احساس کردم. سپس فرمود: ای اباعبیده هر مسلمانیکه برادر مسلمانرا ملاقات کند و با او مصافحه نماید و انگشتان خود را با انگشتان او درهم کند، گناهان آنها مانند برگ درختان در فصل زمستان بریزد.

۶- مالک جهنی گوید: امام باقر علیه السلام فرمود ای مالک گمان مبر که شما شیعیان در باره ما مهاله میکنید، همانا خدا را نتوان وصف کرد، و چنانکه خدا را نتوان وصف کرد، ما را نیز نتوان وصف نمود و چنانکه ما را نتوان وصف نمود، مؤمن را نیز نتوان وصف نمود، زیرا مؤمن با مؤمن ملاقات میکند و باو دست میدهد، پس همواره خدا بآنها توجه فرماید و گناهان از رخسارشان مانند برگ درخت

لَتَلْقَى الْمُؤْمِنَ فَيُصَافِحُهُ، فَلَا يَزَالُ اللَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهِمَا وَالذُّنُوبُ تَنْحَاةٌ عَن وُجُوهِمَا كَمَا يَنْحَاةُ الْوَرَقُ مِنَ الشَّجَرِ، حَتَّى يَقْتَرِفَا، فَكَيْفَ يَقْدِرُ عَلَى صِفَةِ مَنْ هُوَ كَذَلِكَ.

۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ فَضِيلٍ، عَنِ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ: زَامَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَحَطَطْنَا الرَّحْلَ، ثُمَّ مَشَى قَلِيلًا، ثُمَّ جَاءَ فَأَخَذَ بِيَدِي فَغَمَزَهَا غَمَزَةً شَدِيدَةً، فَقُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ أَوْ مَا كُنْتُ مَعَكَ فِي الْمَحْمِلِ؟ قَالَ: أَمَا عَلِمْتِ أَنَّ الْمُؤْمِنَ إِذَا جَالَ جَوْلَةً ثُمَّ أَخَذَ بِيَدِ أَخِيهِ نَظَرَ اللَّهُ إِلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ فَلَمْ يَزَلْ مُقْبِلًا عَلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ وَيَقُولُ لِلذُّنُوبِ: تَنحَاةٌ عَنْهُمَا، فَتَنحَاةٌ - يَا أَبَا حَمْرَةَ - كَمَا يَنْحَاةُ الْوَرَقُ عَنِ الشَّجَرِ فَيَقْتَرِفَانِ وَمَا عَلَيْهِمَا مِنْ ذَنْبٍ.

۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنِ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنِ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ حَدِّ الْمَصَافِحَةِ، فَقَالَ: دَوْرُ نَحْلَةٍ.

﴿۴۰۹۵﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَسَانٍ، عَنِ عَمْرِو بْنِ الْأَقْرَبِيِّ، عَنِ أَبِي عُبَيْدَةَ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِينَ إِذَا تَوَارَى أَحَدُهُمَا عَنِ صَاحِبِهِ بِشَجَرَةٍ ثُمَّ التَّقِيَا أَنْ يَتَصَافِحَا.

۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنِ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى

عَنِ أَبِيهِ؛ عَنِ عُثْمَانَ بْنِ زَيْدٍ، عَنِ جَابِرٍ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا

فرو ریزد تا از یکدیگر جدا شوند، پس چگونه وصف کسیکه چنین باشد توان کرد.

۷- ابو حمزه گوید: هکجاوه امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ بودم، چون بار بزمین گذاشتیم، حضرت اندکی راه رفت، سپس آمد و دست مرا گرفت و گرم بشرد، من عرض کردم: قربانت کردم، من که در کجاوه همراه شما بودم؟ فرمود: مگر نپدانی که چون مؤمن گردشی کند و سپس برادرش دست دهد خدا توجه خود را بسوی آنها افکند و سواره با آنها رو آورد و بگناهان فرماید: اذ آنها فرو ریزید، ای اباحمه - سپس گاهان مانند هر که درخت فرو ریزند و آنها خالی از گناه از یکدیگر جدا شوند.

۸- هشام بن سالم گوید: از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ حد مصافحه را پرسیدم، فرمود: گردش دور درخت خرماس (یعنی اگر چه بمقدار گردش دور درخت خرماس از یکدیگر جدا شوند مستحب است با یکدیگر مصافحه کنند).

۹- امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: برای مؤمنین سزاوار است که چون یکی از آنها در میمیش بفاصله درختی

نهان شد و سپس بهم برخوردند مصافحه کنند.

۱۰- امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: چون یکی از شما برادرش را

ملاقات کند باید باو سلام کند و دست بدهد، زیرا خدای عزوجل فرشتگان را بدین عمل کرامی داشته،

لَقِيَ أَحَدَكُمْ أَخَاهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ وَلْيُصَافِحْهُ ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَكْرَمُ بِذَلِكَ الْمَلَائِكَةَ فَاصْنَعُوا صُنْعَ الْمَلَائِكَةِ .

۱۱ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنِ ابْنِ بَقَّاجٍ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَيْمٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِذَا التَّقِيْتُمْ فَبَلِّغُوا بِالسَّلَامِ وَالْتِصَافِحِ وَإِذَا تَقَرَّرْتُمْ فَتَفَرَّقُوا بِالِاسْتِغْفَارِ .

۱۲ - عَنْهُ ، عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ جَدِّهِ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ أَوْ غَيْرِهِ ، عَنْ زَيْنِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ الْمُسْلِمُونَ إِذَا عَزَّوَامَعَ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَمَرَّ وَإِمَّا كَانَ كَثِيرَ الشَّجَرِ ثُمَّ خَرَجُوا إِلَى الْقَضَاءِ نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ فَتَصَافَحُوا .

۱۳ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ الْجَهْمِ الْهَلَالِيِّ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِذَا صَافَحَ الرَّجُلُ صَاحِبَهُ فَالَّذِي يَلْزِمُ التَّصَافِحَ أَكْبَرُ الْأَجْرِ مِنَ الَّذِي يَدْعُ ، الْأَوَّلُ مِنَ الذُّنُوبِ لَتَتَّحَاتَّ فِيمَا بَيْنَهُمْ حَتَّى لَا يَبْقَى ذَنْبٌ .

﴿ ۳۱۰۰ ﴾ ۱۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ، فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ بِوَجْهِ قَاطِبٍ فَقُلْتُ : مَا الَّذِي غَيَّرَكَ لِي ؟ قَالَ : الَّذِي غَيَّرَكَ لِإِخْوَانِكَ ، بَلَّغَنِي يَا إِسْحَاقُ أَنَّكَ أَقْعَدْتَ بِنَايِكَ بَوَّابًا ، يَرُدُّ عَنْكَ قُرْآنَ الشَّيْطَانِ ، فَقُلْتُ : جَبَلْتُ فِذَاكَ إِنِّي خِفْتُ الشُّهْرَةَ ، فَقَالَ : أَفَلَا خِفْتَ اللَّيْلَةَ ، أَوْ مَا عَلِمْتَ أَنَّ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا التَّقِيَا فَتَصَافَحَا أَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الرَّحْمَةَ عَلَيْهِمَا فَكَانَتْ تِسْعَةً وَ تَسْمُونَ لِأَشَدِّهِمَا حُبًّا .

پس شما هم کار فرشته را بکنید .

۱۱ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : چون بیکدیگر برخوردید باسلام کردن و مصافحه برخوردید ، و چون از یکدیگر جدا شوید با آموزش خواهی جدا شوید .

۱۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : همه مسلمانان با رسول خدا صلی الله علیه و آله بچنگه میزنند و بجای بردختی میگذشتند و سپس بفضای باز میرسیدند بیکدیگر نگرسته و مصافحه میکردند .

۱۳ - امام باقر عليه السلام فرمود : هر گاه مردی باریقتش دست دهد ، آنکه دستش را نکه دارد ، اجرش بیشتر است از آنکه رها میکند ، و آگاہ باش که گناهان از آنها بریزد تا آنجا که گناهی باقی نماند .

۱۴ - اسحاق بن عمار گوید : خدمت امام صادق عليه السلام رسیدم ، حضرت با تشرؤمی بمن نگرست ، هر ضر کردم : سبب دگر گونی شما بامن چیست ؟ فرمود : آنچه ترا با برادرانت دگرگون ساخته ، ای اسحاق بمن خبر رسیده که در منزلت دربان گذاشته ای تا فقراء شیهه را راه ندهند .

هر ضر کردم : قربانت ، من از شهرت ترسیدم ، فرمود : از بلیه ترسیدی ؟ مگر نمیدانی که چون دو مؤمن ملاقات کنند و مصافحه نمایند ، خدای عزوجل بر آنها رحمت نازل کند که نودونه قسمت آن

لِصَاحِبِهِ ، فَإِذَا تَوَافَقَا غَمَّرَتْهُمَا الرَّحْمَةُ فَإِذَا قَبَعَا يَتَحَدَّثَانِ قَالَ الْحَفَظَةُ بَعْضُهَا لِبَعْضٍ : اعْتَرَلُوا إِنِّي
 قَلَمٌ لِهَيْمَانَ وَقَدْ سَرَّ اللَّهُ عَلَيْهِمَا ، فَقُلْتُ : أَلَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : «مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ
 رَقِيبٌ عَتِيدٌ» ؟ فَقَالَ : يَا إِسْحَاقُ إِنْ كَانَتْ الْحَفَظَةُ لِتَسْمَعُ فَإِنَّ عَالِمَ السِّرِّ يَسْمَعُ وَيَرَى .
 ۱۵ - عَنْهُ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ أَيُّمَنَ بْنِ مُحَرَّرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا صَافَحَ
 رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله رَجُلًا قَطُّ فَزَعَّ يَدَهُ حَتَّى يَكُونَ هُوَ الَّذِي يَنْزِعُ يَدَهُ مِنْهُ .

۱۶ - عَنِ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَاشِدٍ ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام
 قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يُوصَفُ وَكَيْفَ يُوصَفُ وَقَالَ فِي كِتَابِهِ : «وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ
 قَدْرِهِ» فَلَا يُوصَفُ بِقَدْرِ الْإِكَانِ أَعْظَمَ مِنْ ذَلِكَ ، وَإِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله لَا يُوصَفُ وَكَيْفَ يُوصَفُ عَبْدٌ
 احْتَجَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِسَبْعٍ وَحَعَلَ طَاعَتَهُ فِي الْأَرْضِ كَطَاعَتِهِ [فِي السَّمَاءِ] فَقَالَ : «وَمَا آتَاكُمْ الرَّسُولُ
 فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا» وَمَنْ أَطَاعَ هَذَا فَقَدْ أَطَاعَنِي وَمَنْ عَصَاهُ فَقَدْ عَصَانِي ، وَقَوْسٌ إِلَى ، وَ
 إِنَّا لَأَنُوصِفُ وَكَيْفَ يُوصَفُ قَوْمٌ رَفَعَ اللَّهُ عَنْهُمْ الرِّجْسَ وَهُوَ الشُّكُّ وَالْمُؤْمِنُونَ لَا يُوصَفُونَ وَإِنَّ الْمُؤْمِنِينَ
 لَيَلْتَقِي أَخَاهُ فَيُصَافِحُهُ فَلَا يَرَى اللَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهِمَا وَالذُّنُوبُ تَتَحَاتُّ عَنْ وُجُوهِهِمَا كَمَا يَتَحَاتُّ الْوَرَقُ

برای آنکه رفیقش را دوست تر دارد باشد و چون در دوستی برابر باشند [با هم بایستند] رحمت خدا ایشانرا
 فرا گیرد ، و چون برای مذاکره بنشینند ، برخی از فرشتگان نکهبان آنها بیرخی دیگر گویند از اینها
 کناره گیریم ، شاید رازی داشته باشند که خدا بر آنها پرده کشیده باشد .

عرضکردم : مگر خدای عزوجل نمی فرماید : « بگفتاری دم نزنند جز آنکه نزد او رقیب حاضر
 باشد ، ۱۸ سوره ۵۰ ، فرمود : ای اسحاق ! اگر نکهبانان نشنوند ، خدای عالم السر بشنود و ببیند .

۱۵ - امام صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله هرگز با مردی مصافحه نمی کرد ،
 جز آنکه دست خود را از دست او نمیکشید ، تا وقتی که او دست خود را از دست حضرت میکشید .

۱۶ - زراره گوید : شنیدم امام باقر عليه السلام میفرمود : خدای عزوجل وصف نشود ، چگونه او را
 توان وصف نمود ، که خود در کتابش فرماید : « خدا را چنانکه شایسته اندازه او است اندازه نکردند
 ۲۱ سوره ۶ ، پس بهر اندازه ای که وصف شود ، خود بزرگتر از آنست و پیغمبر صلی الله علیه وآله نیز
 وصف نشود ، چگونه وصف توان کرد بنده ای که خدای عزوجل بهفت آسمان پوشیده گشته و اطاعت او را
 در زمین چون اطاعتش در آسمان قرار داده و فرموده است : « هر چه پیغمبر برای شما آورد آنرا بپذیرید و
 از هر چه منعتان کرد بازایستید ، ۷ سوره ۴۹ ، و هر که اطاعت این پیغمبر کند مرا اطاعت کرده و هر که
 نافرمانی او کند مرا نافرمانی کرده ، و نیز کار را با او گذار فرمود (بحدیث ۶۸۶ رجوع شود) .

وما (ائمه هدی) نیز وصف نشویم ، چگونه توان وصف نمود گروهی را که خدا پلیدی را که شک
 است از ایشان برداشته .

و مؤمن هم وصف نشود ، زیرا مؤمن برادرش را ملاقات کند و با او مصافحه نماید پس همواره خدا

عَنِ الشَّجَرِ وَهُوَ - ۱۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ التُّعْمَانِ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : إِذَا التَّقَى الْمُؤْمِنَانِ فَتَصَافَحَا أَقْبَلَ اللَّهُ بِوَجْهِهِ عَلَيْهِمَا وَتَوَحَّحَاتِ الدُّنُوبِ عَنْ وَجُوهِهِمَا حَتَّى يَفْتَرِفَا .

۱۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الثَّوْلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : تَصَافَحُوا فَإِنَّهَا تَذْهَبُ بِالسَّخِيمَةِ .

(۲۱۰۵) ۱۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَقِيَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله حَذِيفَةَ ، فَمَدَّ النَّبِيُّ يَدَهُ وَفَكَفَّتْ حَذِيفَةُ يَدَهُ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : يَا حَذِيفَةُ بَسَطْتُ يَدِي إِلَيْكَ فَكَفَفْتَ يَدَكَ عَنِّي ؟ فَقَالَ حَذِيفَةُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ بِيَدِكَ الرَّغْبَةُ وَلَكِنِّي كُنْتُ جُبًا فَلَمْ أُحِبَّ أَنْ تَمَسَّ يَدِي يَدَكَ وَأَنَا جُبٌّ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : أَمَا تَعْلَمُ أَنَّ الْمُسْلِمِينَ إِذَا التَّقَى فَتَصَافَحَاتِ حَتَّى تَذُوبُ بِمَا كَمَا يَتَحَاتُ وَرَقُ الشَّجَرِ .

۲۰ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ :

بایشان توجه نماید و گناهان از رخسارشان چون برگه از درخت بریزد .

شرح - کیف یوصف عباد احتجب الله عزوجل : مرحوم مجلسی درباره این جمله چهار احتمال ذکر نموده که یکی از آنها اینست که : خدای عزوجل بهفت آسمان از خلقت پوشیده گشته (و این کنایه از بیان کمال لطافت و تعالی ذات الهی است نسبت بمخلوق) و پیغمبر صلی الله علیه و آله را خلیفه خود در زمین قرار داده و اطاعت او را مانند اطاعت خود ساخته و امور مخلوقش را با او واگذار فرموده است ، پس امر و نهی و وحی و مقدرات خدای تعالی که مانند خودش بهفت آسمان پوشیده و در حجاب گشته است بوسیله سفیر و رسول او برای خلق آشکار می گردد .

۱۷ - امام باقر عليه السلام میفرمود : چون دو مؤمن بهم برخوردند و مصافحه کنند ، خدا با آنها رو کند و گناهان از چهره آنها بریزد تا از یکدیگر جدا شوند .

۱۸ - امام صادق عليه السلام فرمود : بایکدیگر مصافحه کنید ، زیرا مصافحه کینه را میبرد .

۱۹ - امام صادق عليه السلام فرمود : پیغمبر صلی الله علیه و آله بحذیفه برخورد و دستش را برای مصافحه دراز کرد ، حذیفه دست خود را باز گرفت ، پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود : ای حذیفه من دست بسوی تو دراز کردم و تو دست خود را از من باز گرفتی ؟ حذیفه عرض کرد : یا رسول الله ! بدست شما شوق و رغبت است ولی من جنب بودم و دوست نداشتم دستم با جنابت بدست شما رسد ، پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود : مگر نمیدانی که چون دو مسلمان بهم برخوردند و مصافحه کنند گناهانشان مانند برگه درخت بریزد .

۲۰ - امام صادق عليه السلام فرمود : کسی قدر خدای عزوجل را نداند و نیز قدر پیغمبرش را نداند و قدر

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَقْدُرُ أَحَدٌ قَدْرَهُ وَكَذَلِكَ لَا يَقْدِرُ قَدْرَ نَبِيِّهِ وَكَذَلِكَ لَا يَقْدِرُ قَدْرَ الْمُؤْمِنِ ، إِنَّهُ لَيَلْقَى أَخَاهُ فَيُصَافِحُهُ فَيَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْهِمَا وَالذُّنُوبُ تَتَخَاتُ عَنْ وُجُوهِمَا حَتَّى يَقْتَرِفَا ، كَمَا تَتَخَاتُ الرِّيحُ الشَّدِيدَةُ الْوَرَقَ عَنِ الشَّجَرِ .

۲۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ رِفَاعَةَ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : مُصَافِحَةُ الْمُؤْمِنِ أَفْضَلُ مِنْ مُصَافِحَةِ الْمَلَائِكَةِ .

(بَابُ الْمَعَانِقَةِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَرِيعٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عَقَبَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ الْجُعْفِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليهما السلام قَالَا : أَيُّمَا مُؤْمِنٍ حَرَجَ إِلَى أَخِيهِ يَزُورُهُ غَارِفًا يَحْقِيقُهُ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَسَنَةً وَمُجِيتَةً عَنْهُ سَيِّئَةٌ وَرُفِعَتْ لَهُ دَرَجَةٌ وَإِذَا طَرَقَ الْبَابَ فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ فَإِذَا التَّقِيَا وَتَصَافَحَا وَتَعَانَقَا أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا بِوَجْهِهِ ، ثُمَّ بَاهَى بِهِمَا الْمَلَائِكَةَ فَيَقُولُ : انظُرُوا إِلَى عَبْدِي تَرَاوَدَا وَتَحَابَفَا ، حَقٌّ عَلَيَّ أَلَّا أُعَذِّبَهُمَا بِالنَّارِ بَعْدَ هَذَا الْمَوْقِفِ فَإِذَا انصَرَفَ شَبَعَهُ الْمَلَائِكَةُ عَدَدَ نَفْسِهِ وَخُطَاهُ وَكَلَامِهِ ، يَحْفَظُونَهُ مِنْ بَلَاءِ الدُّنْيَا وَبَوَائِقِ الْآخِرَةِ إِلَى مِثْلِ تِلْكَ اللَّيْلَةِ مِنْ قَابِلٍ فَإِنْ مَاتَ فِيمَا بَيْنَهُمَا أُغْفِيَ مِنَ الْحِسَابِ وَإِنْ كَانَ الْمَرْزُورُ يَعْرِفُ مِنْ حَقِّ الرِّثَائِرِ مَا عَرَفَهُ الرِّثَائِرُ مِنْ حَقِّ الْمَرْزُورِ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ .

مؤمن را هم نداند ، مؤمن برادرش را ملاقات کند و با او مصافحه نماید ، سپس خدا بآنها نظر کند و گناهان از رخسارشان بریزد تا از یکدیگر جدا شوند ، چنانکه تند باد برگه را از دخت فروریزد .
۲۱- رفاعه گوید : شنیدم امام عليه السلام میفرمود : مصافحه کردن مؤمن از مصافحه ملائکه بهتر است (کایه از اینکه مقام مؤمن از مقام فرشته برتر است) .

(بَابُ مَعَانِقِهِ = دست بگردن یکدیگر نمودن)

۱- امام باقر و امام صادق علیهما السلام فرمودند : هر مؤمنی که برای زیارت برادرش بیرون شود و حق او را بشناسد ، در برابر هر گامی که بردارد ، خدا یک حسنه باو دهد و یک گناه از او بزداید و یکدرجه او را بالا برد ، و چون درخانه اش را بگوید ، درهای آسمان برایش گشوده شود (مقدمت آمدن رحمت آماده شود) و چون ملاقات و مصافحه و معانقه کنند ، خدا بآنها روی آورد ، سپس بوجود آنها بر فرشتگان بیالد و فرماید : دوبندمام را بنگرید که برای من یکدیگر را ملاقات کردند و دوستی نمودند ، بر من سزاست که پس از این ایستگاه ایشانرا بآتش عذاب نکنم ، و چون برگردد بشماره نفس کشیدن و گامها و کلماتش فرشته او را بدرقه کنند و تا فردای آنشب او را از بلاء دنیا و آسبهای آخرت نگهدارند ، و اگر در آنمیان بمیرد از حساب بر کنار باشد ، و اگر مؤمن زیارت شده هم حق زیارت کننده را چون او بشناسد ، مانند پادشاه او برایش باشد .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ صَعْوَانَ بْنِ بَحْثِي ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا اعْتَنَقُوا عَمْرُتَهُمَا الرَّحْمَةَ ، فَإِذَا التَّرَمَّا لِأَيُّرِبْدَانَ بِذَلِكَ الْإِلَاحَةَ وَاللَّاهُ وَلَا يُرْبِدَانِ عَرَضًا مِنْ أَعْرَاضِ الْعَالَمِ نِيَابِلَ لَهْمَا : مَغْفُورًا لَكُمَا فَاسْتَأْنِفَا ، فَإِذَا أَقْبَلَا عَلَى الْمُسَاءَلَةِ قَالَتْ الْمَلَائِكَةُ بَعْضُهُمَا لِبَعْضٍ : تَنَحَّوْا عَنْهُمَا فَإِنَّ لَهْمَا مَرَأً وَقَدَمَرَّ اللَّهُ عَلَيْهِمَا . قَالَ إِسْحَاقُ : فَقُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ فَلَا يَكْتَسِبُ عَلَيْهَا لَفْظُهُمَا وَقَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عِنْدَهُ» قَالَ : فَتَنَقَّسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ الصُّعْدَاءَ ثُمَّ بَكَى حَتَّى اخْضَلَّتْ دُمُوعُهُ لِحَيْتَهُ وَقَالَ : يَا إِسْحَاقُ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِنَّمَا أَمَرَ الْمَلَائِكَةَ أَنْ تَمْتَرِزَ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا التَّقِيَا إِجْلَالَ لَهْمَا وَإِنَّهُ وَإِنْ كَانَتْ الْمَلَائِكَةُ لَا تَكْتَسِبُ لَفْظَهُمَا وَلَا تَعْرِفُ كَلَامَهُمَا فَإِنَّهُ يَعْرِفُهُ وَيَحْفَظُهُ عَلَيْهِمَا غَالِمَ السَّيْرِ وَأَخْفَى .

(بَابُ التَّقْبِيلِ)

(۳۱۱۰) أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ ، عَنْ عُثَيْبِ بْنِ هِشَامٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَحْمَدَ الْمِنْقَرِيِّ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ لَكُمْ لَسُورًا تَعْرِفُونَ بِوَفِي الدُّنْيَا ، حَتَّى أَنْ أَحَدَكُمْ إِذْ لَقِيَ أَخَاهُ قَبْلَهُ فِي مَوْضِعِ النُّورِ مِنْ جَبَّتِهِ ،

۲- امام صادق عليه السلام فرمود: چون دو مؤمن یکدیگر رادر آغوش کشند رحمت خدا آنها را فرا گیرد و چون یکدیگر چسبند و از آن جز رضای خدا نخواهند و غرض دنیوی نداشته باشند ، بآنها گفته شود: آمرزیده شدید ، عمل را از سر گیرید (کنایه از اینکه نامه گناهان گذشته شما باطل شد) و چون با یکدیگر وارد گنکو شوند ، فرشتگان با هم گویند: از آنها دور شوید که رازی دارند و خدا بر آنها پرده انداخته است .

اسحاق گوید: عرض کردم: قربانت کردم ، بنابراین گفتار آنها نوشته نشود ، در صورتی که خدای عزوجل فرماید: «کلمه ای نگویید جز آنکه رقیب و عتیدی نزدی حاضر باشند ، ۱۸ سوره ۵۰ ، امام صادق عليه السلام آه عمیقی کشید ، سپس گریست تا اشکش ریشش را تر کرد و فرمود: همانا خدای تبارک و تعالی برای احترام آندو مؤمن فرشتگان دستور داد که چون بملاقات یکدیگر روند ، از آنها دور شوند ، و اگر چه فرشتگان الفاظ آنها را ننویسند و سخنانرا ندانند ، ولی خدای دانای رازو نهان تر از راز سخن آنها را بداند و حفظ کند .

(بَابُ بُوَسِيدِنِ)

۱- یونس بن ظبیان گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: شما (شیعیان) را نوربسته که بوسیله آن در دنیا شناخته شوید ، تا آنجا که هر گاه یکی از شما برادرش را ملاقات کند ، محل نور را در پیشانی او بوسد .

- ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ رِفَاعَةَ بْنِ مُوسَى، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لَا يَقْبَلُ رَأْسُ أَحَدٍ وَلَا يَدُهُ إِلَّا بِإِذْنِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله أَوْ مِنْ أُرْبَدٍ بِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله.
- ۳ - عَلِيُّ بْنُ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ زَيْدِ النَّرْسِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَرْزُوقٍ صَاحِبِ السَّابِرِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَتَنَاوَلْتُ يَدَهُ فَقَبَّلْتُهَا، فَقَالَ: أَمَا إِنَّهَا لَا تَصْلُحُ إِلَّا لِنَبِيِّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيِّ.
- ۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ الْحَجَّالِ؛ عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: نَاولني يَدَكَ قَبْلَهَا فَأَعْطَانِيهَا، فَقُلْتُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ رَأْسَكَ فَفَعَلَ فَقَبَّلْتُهُ فَقُلْتُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ رَجْلِكَ، فَقَالَ: أَقْسَمْتُ، أَقْسَمْتُ، أَقْسَمْتُ - ثَلَاثًا - وَبَقِيَ شَيْءٌ، وَبَقِيَ شَيْءٌ.
- ۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنِ الْعَمْرِؤِ كِنِيِّ بْنِ عَلِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: مَنْ قَبَّلَ لِلرَّحِمِ ذَا قَرَابَةٍ فَلَيْسَ عَلَيْهِ شَيْءٌ؛ وَقَبْلَةُ الْأَخِ عَلَيَّ الْحَدِيثَ وَقَبْلَةُ الْإِمَامِ بَيْنَ عَيْنَيْهِ.

شرح - شناختن شیعیان را بوسیله نور پیشانی مختص بائمه و فرشتگان و خواص اهل ایمانست و آیه شریفه سیماهم فی وجوههم من اثر السجود مؤید این معناست و از اینرو محل نور در این روایت محل سجده معین شده است.

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود: نباید بوسیده شود کسی و نه دست او مگر [دست] رسول خدا صلی الله علیه و آله یا کسیکه از او رسول خدا صلی الله علیه و آله مقصود باشد (مانند ائمه علیهم السلام و سادات و علما بنا بقولی، ولی نسبت بدیگران هم قائل بحرمتی دیده نشده است).

۳ - صاحب سابری گوید: خدمت امام صادق عليه السلام رسیدم و دستش را گرفتم و بوسیدم، حضرت فرمود: آگاه باش که این (بوسیدن دست) جز نسبت ببیغمبر و وصی بیغمبر شایسته نیست.

۴ - یونس بن یعقوب گوید: با امام صادق عليه السلام عرض کردم: دستت را بمن ده تا ببوسم، حضرت دستش را بمن داد، سپس عرض کردم: قربانت، سرت را، حضرت پیش آورد و بمن بوسیدم، سپس عرض کردم: قربانت پاهایت را، حضرت سه بار، فرمود: سوگند دهم ترا (که از بوسیدن پا بگذری) آیا چیزی مانده، آیا چیزی مانده، آیا چیزی مانده؟ (یعنی بعد از بوسیدن دست و سر عضو دیگری شایسته بوسیدن نیست).

۵ - حضرت ابو الحسن عليه السلام فرمود: هر که بخاطر خویشاوندی فامیلش را ببوسد باکی بر او نیست (زیرا نظر شهوت و غرض باطلی در میان نیست) و بوسیدن برادر (نسبی یا ایمانی) بر گونه او و بوسیدن امام بر میان دو چشم او است (یعنی شایسته است که گونه برادر و میان دو چشم امام را بوسید).

۶- (۲۱۱۵) وَعَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ؛ عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ مَوْلَى آلِ سَامٍ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَيْسَ الْقُبْلَةُ عَلَى الْقَمِ الْأَيْلَزِ وَجِةً [أَوِ الْوَلَدِ الصَّغِيرِ .

هـ (بَابُ تَذَاكُرِ الْإِخْوَانِ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ ؛ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ فَصَّالَةَ بِنْتِ أَيُّوبَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : شِعْرُنَا الرَّحْمَاءُ بَيْنَهُمْ ؛ الَّذِينَ إِذَا حَلَّوْا ذَكَرُوا اللَّهَ [إِنِ ذَكَرْنَا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ] إِنَّا إِذَا ذَكَرْنَا ذَكَرَ اللَّهُ وَإِذَا ذَكَرَ اللَّهُ نَادَى كِرَاعًا وَإِذَا ذَكَرَ الشَّيْطَانُ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : تَرَاوَرُوا فَإِنَّ فِي زِيَارَتِكُمْ إِخْبَاءً لِقُلُوبِكُمْ وَذِكْرًا لِأَحَادِيثِنَا ، وَأَحَادِيثِنَا تَعْطِفُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ فَإِنْ أَخَذْتُمْ بِهَا رَسَدْتُمْ وَنَجَوْتُمْ وَإِنْ تَرَ كُنْتُمْ هَامِكَلْتُمْ وَهَلَكْتُمْ ، فَحَنُّوا بِهَا وَأَنَا بِنَجَاتِكُمْ رَعِيمٌ .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ؛ عَنِ الْوَشَاءِ ؛ عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ ، عَنْ عَبَّادِ بْنِ كَثِيرٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنِّي مَرَرْتُ بِقَابِيسَ يَقَعُ وَهُوَ يَقُولُ : هَذَا الْمَجْلِسُ [الَّذِي] لَا يَشْقَى بِهِ جَلِيسٌ ؛ قَالَ : فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : هِيَ هَاتِ هَيْهَاتِ ؛ أَخْطَأْتُ أَسْتَاهِمُ الْحَقْرَةَ ؛ إِنَّ لِلَّهِ مَلَائِكَةً سَيَّاحِينَ

۶- امام صادق عليه السلام فرمود : بوسیدن دهن سزاوار نیست جز نسبت بهمسر یا فرزند خردسال .

هـ (بَابُ هَذَا كَرِهَ وَكَفْتُكُوهُ بَرَادِرَانِ)

۱- ابن ابی حمزه گوید : شنیدم امام صادق عليه السلام می فرمود : شیعیان ما با خود مهربانند ، چون تنها باشند خدا را یاد کنند [همانا یاد ما یاد خداست] هر گاه ما یاد شویم خدا یاد شود و چون دشمن ما یاد شود ، شیطان یاد شود .

۲- امام صادق عليه السلام فرمود : زیارت یکدیگر روید زیرا زیارت شما از یکدیگر زنده گردانیدن دل‌های شما و یاد نمودن احادیث ماست ، واحادیث ما شما را بهم متوجه می‌سازد ، پس اگر بآنها عمل کنید ، هدایت و نجات یابید . و اگر آنها را ترک کنید گمراه و هلاک شوید ، پس بآنها عمل کنید ، و من ضامن نجات شمایم .

۳- عباد بن کثیر گوید : با امام صادق عليه السلام عرض کردم : داستان سرائی را دیدم که داستان میسرود و می‌گفتند این است آن مجلسی که هر که در آن نشیند شقی نگردد ، امام صادق عليه السلام فرمود : هیئات هیئات ، بخطا رفتی استاهمهم الحفرة (۱) همانا برای خدا جز کرام کانین (۲) فرشتگانی است سیاح

(۱) در لغت‌های این جمله در موردی گفته میشود که سخن یاوه و نامربوطی از دهن شخصی در آید .

(۲) فرشتگان بزرگواریکه کار آنها نوشتن است .

سِوَى الْكِرَامِ الْكَاتِبِينَ : فَإِذَا مَرُّوا بِقَوْمٍ يَدْعُونَ مَعَدَّاءَ آلِ عُثْمَانَ قَالُوا : قِفُوا فَقَدْ أَصَبْتُمْ حَاجَتَكُمْ فَيَجْلِسُونَ ، فَيَتَفَقَّهُونَ مَعَهُمْ فَإِذَا فَا مَوَاعِدُ أَمْرٍ ضَاهِمٍ وَشَهَادَاتٍ رُحْمٍ وَتَعَاهُدَاتٍ غَائِبَةٍ فَذَلِكَ الْمَجْلِسُ الَّذِي لَا يَشْفِي بِهِ جَلِيسٌ .

۴- محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد بن عیسی ، عن علی بن الحکم ، عن المستورید النخعی ، عن عمش رواه ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : إن من الملائكة الذين في السماء ليظلمون إلى الواحد والأثنين والثلاثة وهم يدعرون فضل آل محمد قال : فتقول : أما ترون إلى هؤلاء في قلوبهم وكثرة عدوهم يصنون فضل آل محمد ؟ قال : فتقول الطائفة الأخرى من الملائكة : ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء والله ذو الفضل العظيم .

۳۱۳۰- عن أحمد بن محمد ، عن ابن فضال ، عن ابن مسكان ، عن مسير ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : قال لي : أتخلون وتتحدثون وتقولون ما شئتم ؟ فقلت : إي والله إننا نتخلو ونتحدث ونقول ما شئنا ، فقال : أما والله لو ددت أني معكم في بعض تلك المواطن ، أما والله إنني لأحب ربحكم وأرواحكم ؛ وإتاكم على دين الله ودين ملائكته فأعينوا بورع واجتهاد .

۶- الحسين بن محمد ؛ و محمد بن يحيى ، جمیعاً ، عن علي بن محمد بن سعيد ، عن محمد بن مسلم عن أحمد بن زكريا ، عن محمد بن خالد بن ميمون ، عن عبد الله بن سنان ، عن غياث بن إبراهيم ، عن

که چون ب مردمی برخوردند که از محمد و آل محمد یاد کنند ، گویند : بایستید که بحاجت خود رسیدید ، سپس می نشینند و با آنها دانش آموزند ، و چون برخیزند از بیما رانسان عبادت کنند و بر سر مرده هایشان حاضر شوند و از غائبان خبر گیری کنند . اینست مجلسی که هر که در آن نشیند شقی نگردد .

۴- امام صادق علیه السلام فرمود : برخی از فرشتگان آسمان به یک دود و سه تن (از ساکنان زمین) که فضل آل محمد را ذکر می کنند سر کشی میکنند و می گویند : نمی بینید اینها را که با وجود کمی خود و بسیاری دشمنان فضل آل محمد صلی الله علیه و آله رامی ستایند ، سپس دسته دیگر از فرشتگان گویند : این فضل خداست که بهر که خواهد می دهد و خدا صاحب فضل بزرگست .

۵- میسر گوید : امام باقر علیه السلام بمن فرمود : آیا شما خلوت میکنید و گفتگو می نمائید و هر چه خواهید می گوئید ؟ عرض کردم : آری بخدا که ما خلوت می کنیم (در مجلس خالی از مخالف و بیگانه انجمن می کنیم) و گفتگو نموده هر چه خواهیم (از مختصات شیعه) می گوئیم ، فرمود : همانا بخدا من دوست دارم که در بعضی از آن مجالس باشم ، همانا بخدا که من بوی شما و نسیم شما (عتاید و اقوال شما) را دوست دارم ، و شماست که دین خدا و دین ملائکه او را دارید ، پس (مرا بشفاعت و کفالت خود با) پرهیز از حرام و کوشش در طاعات کمک کنید .

۶- امام صادق علیه السلام فرمود : هر گاه سه تن یا بیشتر از مؤمنین اجمن کنند ، بهمان شماره از

أبي عبد الله عليه السلام قَالَ : مَا اجْتَمَعَ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَصَاعِدًا ، إِلَّا حَضَرَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مِنْهُمْ ، فَإِنْ دَعَوْا بِخَيْرٍ آمَنُوا وَإِنْ اسْتَعَاذُوا مِنْ شَرِّ دَعَا اللَّهُ لِيَصْرِفَهُ عَنْهُمْ وَإِنْ سَأَلُوا حَاجَةً تَشْفَعُوا إِلَى اللَّهِ وَسَأَلُوهُ قَضَاهَا وَمَا اجْتَمَعَ ثَلَاثَةٌ مِنَ الْجَائِدِينَ إِلَّا حَضَرَهُمْ عَشْرَةٌ أَسْعَافِيهِمْ مِنَ الشَّيَاطِينِ ، فَإِنْ تَكَلَّمُوا تَكَلَّمَ الشَّيَاطِينُ بِنَحْوِ كَلَامِهِمْ وَإِذَا ضَحِكُوا ضَحِكُوا مَعَهُمْ وَإِذَا نَالُوا مِنْ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ نَالُوا مَعَهُمْ فَمَنْ ابْتَلِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ بِهَذَا خَاصُوفِي ذَلِكَ فَلْيَقُمْ وَلَا يَكُنْ شَرِكَ شَيْطَانٍ وَلَا جَلِيسَهُ ، فَإِنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَقُومُ لَهُ شَيْءٌ ، وَلَعْنَةُ لَا يَرُدُّ هَاشِيءٌ ، ثُمَّ قَالَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَلْيُنْكِرْ بِقَلْبِهِ وَلْيَقُمْ وَلَوْ حَلَبَ شَاةً أَوْ فُوقَ نَاقَةٍ .

۷- وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَحْفُوظٍ ، عَنْ أَبِي الْمَعْرُوفِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ : لَيْسَ شَيْءٌ أَنْكَسَى لِإِبْلِيسَ وَجُودَهُ مِنْ زِيَارَةِ الْإِخْوَانِ فِي اللَّهِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ قَالَ : وَإِنَّ الْمُؤْمِنِينَ يَلْتَقِيَانِ فَيَذْكُرَانِ اللَّهَ ثُمَّ يَذْكُرَانِ فَضْلَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَلْيَبْقِ عَلَى وَجْهِ إِبْلِيسَ مُضَعَّةٌ لَحْمٍ الْإِنْحَادَ حَتَّى أَنْ رُوحَهُ لَسْتَقْبِثُ مِنْ شِدَّةِ مَا يَجِدُ مِنَ الْأَلَمِ فَتَحْسُ مَلَائِكَةُ السَّمَاءِ وَ

فرشتگان حاضر شوند ، تا اگر آنها دعای غیرى کنند فرشتگان آمین گویند و اگر از شرى پناهی جویند ، فرشتگان دعا کنند تا خدا آن شر را از آنها بگرداند و اگر حاجتى سؤال کنند ، نزد خدا شفاعت کنند و قضای آنرا از خدا بخواهند .

وهر گاه سه تن از منکرین (ولایت آل محمد صلی الله علیه و آله) یا بیشتر انجمن کنند ده برابر آنها از شیاطین حاضر شوند تا اگر سخنى گویند شیاطین هم مانند سخن آنها گویند و چون بخندند ، شیاطین هم بخندند ، و هر گاه از اولیاء خدا بد گوئى کنند ، شیاطین هم بد گوئى کنند . پس هر کس از مؤمنین که گرفتار آنها شود ، چون در این مطالب وارد شدند باید برخیزد و شریک و همنشین شیطان نشود ، زیرا در برابر غضب خدای عزوجل چیزى یارای مقاومت ندارد و لعنت خدا را چیزى باز نگرداند ، سپس آن حضرت صلوات الله علیه فرمود : و اگر نتواند باید بدل انکار کند و برخیزد هر چند بقدر دوشیدن گوسفند و یا شترى باشد .

شرح - مقصود از جمله اخیر اینست که هر گاه نتواند از اول مجلس برخیزد باید تا زمانى که با کراه در آن مجلس نشسته انکار قلبى خود را اظهار دارد و هر گاه برخاستن ممکن شد بلافاصله برخیزد اگر چه چند لحظه از آخر مجلس باشد تا مخالفت عملى خود را هم اظهار داشته در زمره آنها محسوب نشود .

۷- ابی المعرفا گوید : شنیدم حضرت ابوالحسن عليه السلام می فرمود : برای شیطان و سپاهیان چیزى مجروح کننده ترازدید و باز دید برادران ، یکدیگر برای خدا نیست . فرمود : براستی که دو مؤمن یکدیگر را ملاقات مینمایند و گفتگوی خدا میکنند سپس گفتگوی برترى ما اهل بیت را مینمایند پس باقى نمانند بر صورت اهل بیت مگر این که فرو ریخته میشود تا آنکه روحش استغاثه میکند از شدت آنچه از درد میاید ، پس ملائکه آسمان و دربانان بهشت آنرا می فهمند و وی را لعنت میکنند تا آنکه باقى نماند فرشته

خُرَّ اَنْ الْجَنَانِ فَيَلْمُونَهُ حَتَّى لَا يَبْقَى مَلَكٌ مُقَرَّبٌ اِلَيْهِمْ ، فَيَقَعُ خَائِبًا حَسْبًا اَمْدَحُورًا .

(بَابُ)

﴿ اِدْخَالُ الشُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ ﴾

۱- عِدَّةٌ مِنْ اَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْنَادٍ ، وَتَحْمِيذِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى جَمْعًا ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ اَبَا جَعْفَرٍ ع يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ص : مَنْ سَرَّ مُؤْمِنًا فَقَدْ سَرَّ نَبِيَّ وَمَنْ سَرَّ نَبِيَّ فَقَدْ سَرَّ اللَّهَ .

۲- عِدَّةٌ مِنْ اَصْحَابِنَا ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ اَبِيهِ ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ اَهْلِ الْكُوفَةِ يُكْنَى اَبَا نَجْمٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَيْخٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ : تَبَسُّمُ الرَّجُلِ فِي وَجْهِ اَخِيهِ حَسَنَةٌ وَصَرْفُ الْقَدَى عَنْهُ حَسْبَةٌ ، وَمَا عُبِدَ اللَّهُ بِشَيْءٍ اَحَبَّ اِلَى اللَّهِ مِنْ اِدْخَالِ الشُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ .

﴿ ۲۱۳۵ ﴾ ۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْوَلِيدِ الْوَصَافِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ اَبَا جَعْفَرٍ ع يَقُولُ : اِنَّ فِيمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ عَبْدَهُ مُوسَى ع قَالَ : اِنَّ لِي عِبَادًا اُبِيحُهُمْ جَنَّتِي وَاحْكَمُهُمْ فَيُهَاقِلُ : يَارَبِّ وَمَنْ هُوَ اُولَاءَ الَّذِيْنَ تُبِيحُهُمْ جَنَّتِكَ وَتُحْكِمُهُمْ فِيهَا ؟ قَالَ : مَنْ اَدْخَلَ عَلَيَّ مُؤْمِنًا سُرُورًا ، ثُمَّ قَالَ : اِنَّ مُؤْمِنًا كَانَ فِي مَمْلَكَةٍ جَبَّارٌ فَوَلَعَ بِهِ فَهَرَبَ مِنْهُ اِلَى دَارِ الشَّرِكِ ، فَنَزَلَ بِرَجُلٍ مِنْ اَهْلِ الشَّرِكِ فَاطَّلَهُ وَارْفَقَهُ وَاَضَافَهُ فَلَمَّا حَضَرَهُ الْمَوْتُ اَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ اِلَيْهِ وَعَزَّتْ يَ وَجَلَّ اِلَيْهِ لَوْ كَانَ [لَكَ] فِي حَسَنَتِي

مقربى مگر آنکه او را لعنت میکند ، پس مباحثه رانده شده و رنج دیده و دور گشته .

﴿ بَابُ وَاوَدِ سَاخْتِنِ سُرُودِ بِرِ مُؤْمِنِ ﴾

۱- امام باقر ع فرمود رسول خدا فرمود هر کس مؤمنی را شاد و خوشحال سازد پس بر اوستی که مرا خوشحال ساخته ، و هر کس مرا خوشحال سازد بر اوستی که خدا را خوشحال نموده .

۲- امام باقر ع فرمود لبخند شخص در روی برادر مؤمنش حسنه باشد ، و برداشتن خاشاکی از روی وی نیز حسنه باشد ، و خدا به چیزی که محبوب تر باشد نزد او از سرور ساختن مؤمن پرستش نشده .

۳- امام باقر ع فرمود در آنچه که خداوند با بنده خویش موسی ع مناجات کرد این بود : فرمود مرا بندگانی است که بهشت خویش بر آنان مباح و آرزانی داشته ام و ایشان را در آن فرمانروا ساختم . موسی ع عرض کرد پروردگارا اینان کیانند که بهشت خود بر ایشان مباح گردانیدی و آنان را در آن حاکم ساختی ؟ فرمود هر که مؤمنی را خوشحال سازد ، آنگاه امام فرمود مؤمنی در مملکت یکی از جباران بود و آن جبار او را تکذیب مینمود و حقیر می شمرد ، آن مؤمن از آن دیار بیلاد شرک

مَسْكَنٌ لَا سَكْنَتَكَ فِيهَا وَلَكِنَّهَا مَحَرَّمَةٌ عَلَيَّ مِنْ مَاتَ بِي مُشْرِكًا وَلَكِنْ يَا نَارُ هَبِيهِ وَلَا تُؤْذِيهِ وَيُؤْتِي
بِرِزْقِهِ طَرَفِي النَّهَارِ ، قُلْتُ : مِنَ الْجَنَّةِ ؟ قَالَ : مِنْ حَيْثُ شَاءَ اللَّهُ .

۴- عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنِ عَلِيِّ بْنِ
أَبِي عَلِيٍّ ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنِ أَبِيهِ ، عَنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ سَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ
ﷺ : إِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِذْخَالَ السُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ .

۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنِ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ
ﷺ : قَالَ : قَالَ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى دَاوُدَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنْ الْعَبْدَ مِنْ عِبَادِي لِيَأْتِنِي بِالْحَسَنَةِ فَأُبْعَهُ
جَنَّتِي ، فَقَالَ دَاوُدُ : يَارَبِّ وَمَا تِلْكَ الْحَسَنَةُ ؟ قَالَ : يُدْخِلُ عَلَيَّ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ سُورًا وَلَوْ بِتَمْرَةٍ
قَالَ دَاوُدُ : يَارَبِّ حَقٌّ لِمَنْ عَرَفَكَ أَنْ لَا يَقْطَعَ رَجَاءُهُ مِنْكَ .

۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ أَبِيهِ ، عَنِ حَلْفِ بْنِ حَمَّادٍ ، عَنِ مُغْضَلِ
ابْنِ عَمَرَ ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : لَا يَرَى أَحَدُكُمْ إِذَا أَدْخَلَ عَلَيَّ مُؤْمِنٍ سُورًا أَنَّهُ عَلَيْهِ
أَدْخَلَهُ فَقَطْ بَلَّ وَاللَّهُ عَلَيْنَا ، بَلَّ وَاللَّهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ .

۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنِ أَبِيهِ ، وَنُجَيْبُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ جَمْعًا ، عَنِ ابْنِ

گریخت و بر یکی از آنان وارد شد وی از او پذیرائی نمود و او را جای داد و مهریانی کرد و میزبانی
نمود ، پس چون مرگه آن مشرک فرارسید خداوند بدو الهام کرد که بزت و جلال خودم سوگند که اگر برای
تو در بهشت محلی بود ترا در آن ساکن میگردانیم ولیکن بهشت بر مشرک حرام شده است . اما ای
آتش اورا برسان لکن سوزان و آزارش مرسان ، و در بامدادان و شامگاه روزی او میرسد ، سائل پرسید
که از بهشت ؟ فرمود از هر کجا که خدا خواهد .

۴ - امام سجاد فرمود رسول خدا فرمود برستی که بهترین اعمال بسوی خداوند عز و جل وارد
ساختن سرور و خوشحالی است بر مؤمنین .

۵ - امام صادق ﷺ فرمود خداوند وحی کرد بدوود ﷺ که برستی که بنده ای از بندگان من
حسنه ای بجا آورد و بسبب آن بهشت را بر وی مباح گردانم ، داود ﷺ عرض کرد پروردگارا کدام
است آن حسنه ؟ فرمود بر بنده مؤمن من سرور و خوشحالی وارد سازد اگر چه بیک دانه خرما باشد ،
داود ﷺ گفت خداوند سزاوار است کسی را که ترا شناسد امید خود از تو برمگیرد .

۶ - امام صادق ﷺ فرمود : کسی از شما چنین میندازد که چون مؤمنی را شادمان ساخت تنها
وی را سرور و اجته بلکه بخدا سوگند ما را خوشحال کرده ، بلکه بخدا سوگند رسول خدا را شادان نموده .

۷ - ابوالجارود گوید شنیدم از امام باقر ﷺ فرمود : برستی که بهترین کارها نزد خدا وارد

أبي عمير، عن إبراهيم بن عبد الحميد، عن أبي الجارود، عن أبي جعفر عليه السلام قال: سمعته يقول: إن أحب الأعمال إلى الله عز وجل إدخال السرور على المؤمنين، شعبة مسلم أو قضا، دینه.

۸ - محمد بن يحيى، عن أحمد بن محمد بن عيسى، عن الحسن بن محبوب، عن سدير الصيرفي قال: قال أبو عبد الله عليه السلام في حديث طويل: إذا بعث الله المؤمن من قبره خرج معه مثال يقدمه أمامه، كلما رأى المؤمن هولا من أهوال يوم القيامة قال له المثال: لا تنزع ولا تحزن وأبشر بالسرور والكرامة من الله عز وجل، حتى يفف بين يدي الله عز وجل فيحاسبه حساباً يسيراً ويأمر به إلى الجنة والمثال أمامه، فيقول له المؤمن: يرحمك الله نعم الخارج خرجت معي من قبري وما زلت تبشرنني بالسرور والكرامة من الله حتى رأيت ذلك، فيقول من أنت؟ فيقول: أنا السرور الذي كنت أدخلت على أخيك المؤمن في الدنيا خلقتني الله عز وجل منه لا يشرك.

۹ - محمد بن يحيى، عن محمد بن أحمد، عن السبائي، عن محمد بن جمهور قال: كان النجاشي وهو رجل من آل هاشم غاملاً على الأهواز وفارس فقال بعض أهل عمله لأبي عبد الله عليه السلام: إن في ديوان النجاشي عليّ جراً جاً وهو مؤمن يدين بطاعتك فإن رأيت أن تكتب لي إليه كتاباً، قال: فكتب إليه أبو عبد الله عليه السلام: بسم الله الرحمن الرحيم سر أخاك يسر لك الله، قال: فلمّا ورد الكتاب عليه دخل عليه وهو في مجلسه فلمّا خلا ناو له الكتاب وقال: هذا كتاب أبي عبد الله عليه السلام فقبله

ساختن سرور است بر مؤمن و آن سیر نمودن مؤمن یا اداء قرض اوست .

۸ - امام صادق عليه السلام در حدیثی طولانی فرماید: چون خدا مؤمن را از گورش در آورد، تمثالی با او خارج شود که در جلو او راه رود، و هر گاه مؤمن یکی از هراسهای روز قیامت را ببیند، تمثال باو گوید نترس و غم مخور، ترا مژده باد بشادی و کرامت خدای عزوجل تا در برابر خدای عزوجل بایستد، خدا هم باسانی از او حساب کشد و بسوی بهشتش فرمان دهد و تمثال در جلوش باشد. مؤمن باو گوید: چه خوب کسی بودی تو که از گور همراه من درآمدی و همواره مرا بشادی و کرامت خدا مژده دادی تا آنرا دیدم، سپس گوید: تو کیستی؟ گوید: من آن شادی هستم که در دنیا به برادر مؤمنان رسانیدی خدای عزوجل مرا از آن شادی آفرید تا ترا مژده دهد.

۹ - محمد بن جمهور گوید: نجاشی مردی دهقان (۱) و حاکم اهواز و شیراز بود، یکی از کارمندانش با امام صادق عليه السلام عرض کرد: در دفتر نجاشی خراچی بعهده من است و او مؤمن است و فرمانبردن از شما را عقیده دارد، اگر صلاح بدانید برایم باو توصیه می بنویسید، امام صادق عليه السلام نوشت.

بسم الله الرحمن الرحيم برادرت را شاد کن تا خدا ترا شاد کند .

(۱) دهقان، معرب دهگان، بمعنی صاحب ده یا رئیس ده است که در این زمان او را کدخدا یا

دهدار گویند .

وَوَضَعَهُ عَلَى عَيْنَيْهِ وَقَالَ لَهُ: مَا حَاجَتُكَ؟ قَالَ: خُرَّاجٌ عَلَيَّ فِي دِيُونَاكَ، فَقَالَ لَهُ: وَكَمْ هُوَ؟ قَالَ: عَشْرَةُ آلَافٍ دِرْهَمٍ، فَدَعَا كَاتِبَهُ وَأَمَرَهُ بِأَدَائِهَا عَنْهُ ثُمَّ أَخْرَجَهُ مِنْهَا وَأَمَرَ أَنْ يُنْتَهَاهُ لِغَائِلٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ: سَرَرْتُكَ؟ فَقَالَ: نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ ثُمَّ أَمَرَ لَهُ بِمَرْكَبٍ وَجَارِيَةٍ وَغُلَامٍ وَأَمَرَ لَهُ بِتَخْتِ ثِيَابٍ فِي كُلِّ ذَلِكَ يَقُولُ لَهُ: هَلْ سَرَرْتُكَ؟ فَيَقُولُ: نَعَمْ جُعِلْتُ فِدَاكَ، فَكُلَّمَا قَالَ: نَعَمْ، زَادَهُ حَتَّى فَرَّغَ ثُمَّ قَالَ لَهُ: أَحْمِلْ فَرَسَ هَذَا الْبَيْتِ الَّذِي كُنْتَ جَالِسًا فِيهِ حِينَ دَفَعْتَ إِلَيَّ كِتَابَ مَوْلَايَ الَّذِي نَاوَلْتَنِي فِيهِ وَأَرْقِعْ إِلَيَّ حَوَائِجَكَ قَالَ: فَفَعَلَ وَحَرَّجَ الرَّجُلَ فَصَادَرَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِمَدَنٍ ذَلِكَ فَحَدَّثَهُ الرَّجُلُ بِالْحَدِيثِ عَلَى جَهَنِهِ فَجَعَلَ يَسُرُّ بِمَا فَعَلَ، فَقَالَ الرَّجُلُ: يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ كَأَنَّهُ قَدْ سَرَّكَ مَا فَعَلْتُ؟ فَقَالَ: إِي وَاللَّهِ لَقَدْ سَرَّ اللَّهُ وَرَسُولُهُ.

۱۰- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَصَّالٍ، عَنْ مَنْصُورٍ عَنْ عَمَّارِ بْنِ أَبِي الْيَقْظَانِ؛ عَنْ أَبِيانَ بْنِ تَغْلِبٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ، قَالَ: قَالَ: حَقُّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ، لَوْ حَدَّثْتُكُمْ لَكَفَرْتُمْ إِنْ الْمُؤْمِنِ إِذَا خَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ، خَرَجَ مَعَهُ مِثَالُ مَنْ قَبْرِهِ، يَقُولُ لَهُ: أَبَشِّرْ بِالْكَرَامَةِ مِنَ اللَّهِ وَالشُّرُورِ، فَيَقُولُ

او نامه را گرفت و نزد نجاشی آمد ، زمانیکه در مجلس عمومی نشسته بود ، چون خلوت شد نامه را باو داد و گفت : این نامه امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ است ، نجاشی نامه را بوسید و روی دیده گذاشت و گفت : حاجت چیست ؟ گفت : در دفتر شما خراجی بر من است ، نجاشی گفت : چه مقدار است ؟ گفت : ده هزار درهم ، نجاشی دفتردارش را خواست و دستور داد از حساب خود او بپردازد و بدهی او را از دفتر خارج کند و برای سال آینده هم همان مقدار بنام نجاشی بنویسد ، سپس باو گفت : آیا ترا شاد کردم ؟ گفت : آری قربانت ، آنکاه دستور داد باو مرکوب و کنیز و نوکری دهند و نیز دستور داد یکدست لباس باو دهند ، و در هر یک از آنها میگفت ترا شاد کردم ؟ او میگفت : آری قربانت ، و هر چه او میگفت آری نجاشی میافزود تا از صطراف رفت یافت ، سپس گفت : فرش این اتاق را هم که رویش نشسته بودم هنگامیکه نامه مولايم را بمن دادی بردار و ببر و بعد از این هم حوائجت را پیش من آر. مرد فرش را برداشت و خدمت امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ رفت و جریان را چنانکه واقع شده بود گزارش داد ، حضرت از رفتار او مسرور میشد مرد گفت : مثل اینکه نجاشی با این رفتارش شماراهم شادمان کرده ؟ فرمود : آری بخدا ، خدا و پیغمبرش را هم شاد کرد .

۱۰ - ابان بن تغلب گوید : از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ حق مؤمن را بر مؤمن پرسیدم ، فرمود : حق مؤمن بر مؤمن بزرگتر از اینهاست ، اگر بشما گویم انکار میکنید ، چون مؤمن از گورش درآید ، تمثالی همراه او از گور خارج شود و باو گوید ترا مژده باد بکرامت و سرور از جانب خدا ، مؤمن گوید : خدا ترا بخیر مژده دهد ، سپس آن تمثال همراه او رود و او را همچنان مژده دهد : چون با من هر اسناکی

لَهُ : بَشَرَكَ اللهُ بِخَيْرٍ ، قَالَ : ثُمَّ يَمْضِي مَعَهُ يُبَشِّرُهُ بِمِثْلِ مَا قَالَ ، وَ إِذَا مَرَّ بِهَوْلِ قَالَ : لَيْسَ هَذَا لَكَ وَ إِذَا مَرَّ بِخَيْرٍ قَالَ : هَذَا لَكَ ، فَلَا يَزَالُ مَعَهُ يُؤْمِنُهُ مِمَّا يَخَافُ وَيُبَشِّرُهُ بِمَا يُحِبُّ حَتَّى يَقِفَ مَعَهُ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ فَإِذَا أَمَرَهُ إِلَى الْجَنَّةِ قَالَ لَهُ الْمَنَالُ : أَبَشِرْ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ قَدْ أَمَرَ بِكَ إِلَى الْجَنَّةِ ، قَالَ : فَيَقُولُ : مَنْ أَنْتَ رَحِمَكَ اللهُ يُبَشِّرُنِي مِنْ حَبْنٍ حَرَّجَتْ مِنْ قَبْرِي وَ أَنْتَنِي فِي طَرِيقِي وَ حَبَّرْتَنِي عَنْ رَبِّي ؟ قَالَ : فَيَقُولُ : أَنَا السُّرُورُ الَّذِي كُنْتَ تَدْخُلُهُ عَلَى إِخْوَانِكَ فِي الدُّنْيَا خَلِيقَتْ مِنْهُ لِأَبَشَرَكَ وَأَوْنِسَ وَ حَشَنَكَ .

عُمَدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ مِثْلَهُ

۱۱ - عُمَدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللهِ سُرُورُ [الَّذِي] تَدْخُلُهُ عَلَى الْمُؤْمِنِ : تَطَرُّدُ عَنْهُ جُوعَتُهُ ، أَوْ تَكْشِيفُ عَنْهُ كُرْبَتَهُ .

﴿ ۳۱۴۰ ﴾ ۲۴ خَلِيفَةُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ الْحَكِيمِ بْنِ مِسْكَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ أَدْحَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ سُرُورًا خَلَقَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ ذَلِكَ السُّرُورِ خَلْقًا يَلْقَاهُ عِنْدَ مَوْتِهِ فَيَقُولُ لَهُ : أَبَشِرْ يَا وَلِيَّ اللهِ بِكَرَامَةِ مَنْ اللهُ وَرِضْوَانٍ ، ثُمَّ لَا يَزَالُ مَعَهُ حَتَّى يَدْخُلَهُ قَبْرَهُ [يَلْقَاهُ] فَيَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ ، فَإِذَا بَعِثَ يَلْقَاهُ فَيَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ ، ثُمَّ لَا يَزَالُ مَعَهُ عِنْدَ كُلِّ هَوْلِ يُبَشِّرُهُ وَيَقُولُ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ ، فَيَقُولُ لَهُ : مَنْ أَنْتَ رَحِمَكَ اللهُ ؟ فَيَقُولُ : أَنَا السُّرُورُ الَّذِي أَدْخَلْتَهُ عَلَى فُلَانٍ .

کندد . باو گوید : این برای تو نیست و چون به امر خیری بگذرد گوید : این از تو است ، همچنان پیوسته با او باشد و او را از آنچه میترسد ایمنی و بآنچه دوست دارد مژده دهد تا همراه او در برابر خدای عزوجل بایستد ، سپس چون خدا بسوی بهشتش فرمان دهد ، تمثال باو گوید ترا مژده باد ، زیرا خدای عزوجل دستور بهشت برایست صادر فرمود ، مؤمن گوید : تو کیستی خدایت رحمت کند که از هنگامیکه از قبر بیرون آمدم همواره مرا مژده دهی و در میان راه انیس من بودی و از پروردگام بمن خبر دادی ؟ تمثال گوید : من آن شادی هستم که در دنیا بپرادرات میرسانیدی ، من از آن شادی آفریده شدم تا ترا مژده دهم و دلدار ترس تو باشم .

۱۱ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : محبوبترین اعمال نزد خدا سروری است که بمؤمنی رسانی : گرسنگی او را بزدائی یا گرفتاری او را برداری .

۱۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که بمؤمنی شادی رساند . خدای عزوجل از آن شادی مخلوقی آفریند که هنگام مرگ دیدارش کند و باو گوید : ای دوست خدا مژده باد ترا بکرامت و رضوان خدا ، سپس همواره همراه او باشد تا داخل قبرش شود ، و باو همان سخن را گوید ، و چون از گور برخیزد ، باو همچنان گوید ، سپس همواره همراه او باشد و هنگام هر ترسی او را مژده دهد و باو همچنان گوید ، مؤمن باو

۱۳ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ ، عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : كَانَ رَجُلٌ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ : « وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا كَتَبْنَا فَتَدَاخِلُوا فِيهَا وَإِنَّمَا مِثْلُهَا » قَالَ : فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : فَمَا ثَوَابُ مَنْ أَدْخَلَ عَلَيْهِ الشُّرُورَ؟ فَقُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ عَشْرُ حَسَنَاتٍ فَقَالَ : إِي وَاللَّهِ وَالْفُ أَلْفِ حَسَنَةٍ .

۱۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَوْرَمَةَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ الْوَلِيدِ ابْنِ الْعَلَاءِ ، عَنْ ابْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ أَدْخَلَ الشُّرُورَ عَلَى مُؤْمِنٍ فَقَدْ أَدْخَلَهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم وَمَنْ أَدْخَلَهُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم فَقَدْ وَصَلَ ذَلِكَ إِلَى اللَّهِ وَكَذَلِكَ مَنْ أَدْخَلَ عَلَيْهِ كَرِيحًا

۱۵ - عَنْهُ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَنْصُورٍ ، عَنِ الْمُقْصِلِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَيُّمَا مُسْلِمٍ لَقِيَ مُسْلِمًا فَسَرَّ سِرًّا لَمْ يَكُنْ عَلَيْهِ عَزٌّ وَجَلٌّ

۱۶ - عَلِيُّ بْنُ زَيْنِ الْعَابِدِينَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مِنْ أَحَبِّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِدْخَالُ الشُّرُورِ عَلَى الْمُؤْمِنِ : إِشْبَاعُ جُوعَتِهِ أَوْ تَنْفِيسُ كَرْبَتِهِ أَوْ قَضَاءُ دِينِهِ .

(بَابُ)

﴿ قَضَاءُ حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ ﴾

﴿ ۲۱۳۵ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ بَكَّارِ بْنِ كَرْدَمٍ ،

گوید : تو کیستی خدایت رحمت کند ، گوید من آن شادی هستم که بفلانی رسانیدی .

۱۳ - ابن سنان گوید : مردی خدمت امام صادق عليه السلام بود و این آیه را قرائت کرد : « کسانی که مردان و زنان مؤمن را بغیر آنچه کرده اند (بدون گناه) آزار دهند ، بهتان و گناه آشکاری بگردن گرفته اند ۵۸ - سوره ۳۳ ، امام صادق عليه السلام فرمود : پس ثواب کسیکه بمؤمنی شادی رساند چیست ؟ عرض کردم قریب است ده حسنه . فرمود : آری بخدا و هزار هزار حسنه (یعنی بمقدار افزایش شادی و حلوس نیت و زحمتی که در آن راه تحمل میکند ، حسنه افزایش یابد) .

۱۴ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر که مؤمنی را شاد کند ، آن شادی را برسول خدا صلی الله علیه و آله رسانیده و هر که به پیغمبر صلی الله علیه و آله شادی رساند ، آن شادی را بخدا رسانیده و همچنین است کسیکه بمؤمنی اندوهی رساند .

۱۵ - و فرمود : هر مسلمانیکه بمسلمانی بر خورد و او را شاد کند ، خدای عز و جل را شاد کرده است .

۱۶ - و فرمود : از جمله دوست ترین اعمال نزد خدای عز و جل شادی رسانیدن بمؤمن است ، سیر کردن او از گرسنگی باشد یا رفع گرفتاری او یا پرداخت بدهیش .

﴿ (بَابُ) ﴾

﴿ رَوَا كَرْدَن حَاجَتِ مُؤْمِنِ ﴾

۱ - مفضل گوید : امام صادق عليه السلام بمن فرمود : ای مفضل آنچه بتو میگویم بشنو و بدانکه حقاقت

عَنِ الْمُفَضَّلِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي : يَا مُفَضَّلُ اسْمِعْ مَا أَقُولُ لَكَ وَاعْلَمْ أَنَّهُ الْحَقُّ وَافْعَلْهُ وَأَخْزِيهِ عَلَيْهِ إِخْوَانِكَ ، قُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ وَمَا عَلَيْهِ إِخْوَانِي ؟ قَالَ : الرَّائِعُونَ فِي قَضَاءِ حَوَائِجِ إِخْوَانِهِمْ ، قَالَ : ثُمَّ قَالَ : وَمَنْ قَضَى لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ حَاجَةً قَضَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِائَةَ أَلْفِ حَاجَةٍ مِنْ ذَلِكَ أَوْ لَهَا الْجَنَّةُ وَمَنْ ذَلِكَ أَنْ يُدْخِلَ قَرَابَتَهُ وَمَعَارِفَهُ وَإِخْوَانَهُ الْجَنَّةَ بَعْدَ أَنْ لَا يَكُونُونَ أَنْصَابًا ، وَكَانَ الْمُفَضَّلُ إِذَا سَأَلَ الْحَاجَةَ أَخَاهُ مِنْ إِخْوَانِهِ قَالَ لَهُ : أَمَا تَشْتَهِي أَنْ تَكُونَ مِنْ عَلَيْهِ إِخْوَانٍ .

۲ - عنه ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ قَالَ : حَدَّثَنِي خَالِدُ بْنُ يَزِيدَ ، عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ خَلْقًا مِنْ خَلْقِهِ انْتَجَبَهُمْ لِقَضَاءِ حَوَائِجِ فَقَرَاءِ شِعْمَانَا لِيُشَيِّمَهُمْ عَلَى ذَلِكَ الْجَنَّةِ ، فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ فَكُنْ ، ثُمَّ قَالَ : لَنَا وَاللَّهِ رَبِّ تَعَبُدُهُ لَا نُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا .

۳ - عنه ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَكِيمِ بْنِ أَيْمَنَ ، عَنْ صَدَقَةَ الْأَحْطَبِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَضَاءُ حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ خَيْرٌ مِنْ عِتْقِ أَلْفِ رَقَبَةٍ وَخَيْرٌ مِنْ حُمْلَانِ أَلْفِ فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ . عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ ، مِثْلَ الْحَدِيثَيْنِ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ أَبِيهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ صَنْدَلِ ، عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنْدِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لِقَضَاءِ حَاجَةِ امْرِئٍ مُؤْمِنٍ أَحَبُّ إِلَيَّ [اللَّهُ] مِنْ عِشْرِينَ حَجَّةَ كُلِّ حَجَّةٍ يُنْفِقُ فِيهَا صَاحِبُهَا مِائَةَ أَلْفِ .

واجام ده و به برادران بزرگوارت خبر ده ، عرض کردم : برادران بزرگوارم کیانند ؟ فرمود : گمانیکه در روا ساختن حوائج برادران خود رغبت دارند ، سپس فرمود : هر کس يك حاجت برادر مؤمن خود را روا کند ، خدای عز و جل روز قیامت صد هزار حاجت او را روا کند که نخستین آنها بهشت باشد و دیگرش اینکه خویشان و آشنایان و برادرانش را اگر ناصبی نباشند بهشت برد ، و رسم مفضل ابن بود که چون از یکی از برادرانش درخواست حاجتی میکرد ، باو میگفت : آیا نمیخواهی که از برادران بزرگوار باشی ؟

۲ - مفضل بن عمر گوید امام صادق عليه السلام فرمود : همانا خدای عز و جل دسته‌ای از مخلوقش را افریده و ایشانرا برای قضاء حوائج شیعیان فقیر ما انتخاب فرموده تا در برابر آر بهشت را بایشان پاداش دهد ، پس اگر توانی از آنها باش . سپس فرمود : بخدا ما را پروردگاریست که او را پرستش کنیم و چیز بزرگ او نسازیم .

۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : روا ساختن حاجت مؤمن از آزاد کردن هزار بنده و بار کردن هزار اسب در راه خدا (فرستادن بجهاد) بهتر است .

۴ - و فرمود : بر آوردن حاجت یکمرد مؤمن نزد خدا از بیست حجیکه ، در هر يك از آنها صد

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَمَّارِ الصَّبْرِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : جُعِلَتْ فِدَاكَ الْمُؤْمِنُ رَحْمَةً عَلَى الْمُؤْمِنِ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : وَكَيْفَ ذَلِكَ ؟ قَالَ : أَيُّمَا مُؤْمِنٍ أَتَى أَخَاهُ فِي حَاجَةٍ فَإِنَّمَا ذَلِكَ رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ سَاقَهَا إِلَيْهِ وَسَبَّبَهَا لَهُ ، فَإِن قَضَى حَاجَتَهُ ، كَانَ قَدْ قَبِلَ الرَّحْمَةَ يَقْبُولُهَا ، وَإِن رَدَّ عَنْ حَاجَتِهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى قَضَائِهَا فَإِنَّمَا رَدَّ عَنْ نَفْسِهِ رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ جَلَّ وَعَزَّ سَاقَهَا إِلَيْهِ وَسَبَّبَهَا لَهُ ، وَذَخَّرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَتْلِكَ الرَّحْمَةَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ حَتَّى يَكُونَ الْمَسْرُودُ عَنْ حَاجَتِهِ هُوَ الْحَاكِمُ فِيهَا ، إِنْ شَاءَ صَرَفَهَا إِلَى نَفْسِهِ وَإِنْ شَاءَ صَرَفَهَا إِلَى غَيْرِهِ يَا إِسْمَاعِيلُ فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَهُوَ الْحَاكِمُ فِي رَحْمَةِ مِنَ اللَّهِ قَدْ شُرِعَتْ لَهُ قَالَ مَنْ تَرَى يَصْرِفُهَا ؟ قُلْتُ : لِأَنْظُرُ بِصَرَفِهَا عَنْ نَفْسِهِ ، قَالَ : لِأَنْظُرَ وَلَكِنْ اسْتَيْقِنَ فَإِنَّهُ لَنْ يَرُدَّهَا عَنْ نَفْسِهِ ، يَا إِسْمَاعِيلُ مِنْ أَنَا أَحْوَهُ فِي حَاجَةٍ يَقْدِرُ عَلَى قَضَائِهَا فَلَمْ يَقْضِهَا لَهُ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ شُجَاعًا يَنْهَشُ إِيَّاهُمْ فِي قَبْرِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، مَغْفُورًا لَهُ أَوْ مُعَذَّبًا .

﴿ ۳۱۴ ﴾ عَمَلِي بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ أَيْمَنِ ، عَنْ أَبِي بَنِي

هرارد (دیناریا درهم) خرج شود بهتر است .

۵ - اسماعیل بن عمار صبرفی گوید : بامام صادق عليه السلام عرض کردم ، قربانت مؤمن برای مؤمن رحمت است ؟ فرمود : آری ؛ گفتم : چگونه ؟ فرمود : هر مؤمنی که برای حاجتی نزد برادرش رود رحمتی است که خدا آنرا بسوی او فرستاده و برایش آماده کرده ، پس اگر حاجتش را روا کند ، رحمت خدا را پذیرفته و اگر حاجت او را رد کند ، با وجود آنکه میتواند برآورد ، رحمتی را که خدای جل و عز بسوی او فرستاده و آماده نموده رد کرده است ، و خدای عزوجل آن رحمت را تا روز قیامت ذخیره کند تا کسیکه از حاجتش رد شده نسبت بآن قضاوت کند ، اگر خواهد آنرا بخورد برگرداند و اگر خواهد بدیگری ارجاع دهد .

ای اسماعیل ؛ هر گاه او در روز قیامت حاکم شود نسبت برحمتی که از جانب خدا برای او روا گشته ، عنیده داری که بچه کسی ارجاعش میدهد ؟ هر سز کردم گمان ندارم آنرا از خود برگرداند ، فرمود گمان مبر ، بلکه یقین داشته باش که هر گراز خود نگرداند .

ای اسماعیل ، هر که برای حاجتی نزد برادرش رود که او بتواند روا کند ، و روا نکند ، خدا در قبر ماری بر او مسلط کند که انگشت ابهامش را تا روز قیامت بگزد ، چه آنکه آن میت در قیامت آمرزیده باشد یا معذب (اگر آمرزیده هم باشد ، این عذاب بجهت رد کردن حاجت مؤمن است) .

شرح - این روایت دلیل است بر اینکه عذابهاییکه در قبر برای گنهکاران خیر داده شده به پیکر جسمانیش وارد نمیشود ، بلکه به پیکر مثالیش وارد شود ، زیرا پیکر در گور رفته پس از مدتی خاک شود در صورتیکه گزیدن انگشت ابهام تا روز قیامت معین شده است .

۶ - ابان بن تغلب گوید : شنیدم امام صادق عليه السلام میفرمود : هر کس هفت شوط گرد خانه کعبه طواف

تَغَلَّبَ قَالَ : سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ طَافَ بِالْبَيْتِ اُسْبُوعًا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ سِتَّةَ اَلْفِ حَسَنَةٍ وَمَخَاعِنَهُ سِتَّةَ اَلْفِ سَيِّئَةٍ وَرَفَعَ لَهُ سِتَّةَ اَلْفِ دَرَجَةٍ . قَالَ : وَزَادَ فِيهِ اِسْحَاقُ بْنُ عَمَّارٍ . وَقَضَى لَهُ سِتَّةَ اَلْفِ حَاجَةٍ . قَالَ : ثُمَّ قَالَ : وَقَضَى حَاجَةَ الْمُؤْمِنِ اَفْضَلَ مِنْ طَوَافٍ وَطَوَافٍ حَتَّى عَدَّ عَشْرًا .

۷ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ [بْنِ مُحَمَّدٍ] بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ يَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا قَضَى مُسْلِمٌ لِمُسْلِمٍ حَاجَةً إِلَّا نَادَاهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : عَلَيَّ ثَوَابُكَ وَلَا أَرْضَى لَكَ بِدُونِ الْجَنَّةِ .

۸ - عَنْهُ ، عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ : مَنْ طَافَ بِهَذَا الْبَيْتِ طَوَافًا وَاحِدًا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ سِتَّةَ اَلْفِ حَسَنَةٍ وَمَخَاعِنَهُ سِتَّةَ اَلْفِ سَيِّئَةٍ وَرَفَعَ اللَّهُ لَهُ سِتَّةَ اَلْفِ دَرَجَةٍ حَتَّى إِذَا كَانَ عِنْدَ الْمُلتَزِمِ فَتَحَ اللَّهُ لَهُ سَبْعَةَ أَبْوَابٍ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ قُلْتُ لَهُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ هَذَا الْفَضْلُ كُلُّهُ فِي الطَّوَافِ؟ قَالَ : نَعَمْ وَخَيْرُكَ بِأَفْضَلٍ مِنْ ذَلِكَ ، قَضَاءُ حَاجَةٍ الْمُسْلِمِ أَفْضَلُ مِنْ طَوَافٍ وَطَوَافٍ وَطَوَافٍ حَتَّى بَلَغَ عَشْرًا .

۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ مَجْنُوبٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْخَارِجِيِّ

کند ، خدای عزوجل برایش شش هزار حسنه نويسد و شش هزار گناه از او بزدايد و شش هزار درجه برایش بالا برد . اسحاق بن عمار افزوده که : شش هزار حاجت او را هم روا کند . سپس امام عليه السلام فرمود : روا ساختن حاجت مؤمن بهتر است از طوافی و طوافی و تا ده طواف شمرد .

شرح - پيداست که حوائج برادران دينی از لحاظ اهميت و ارزش مختلف است و همچنين نيت کسيکه آن حاجت را روا ميکند مختلف ميشود ، چنانکه در بحث نيت بتفصيل ذکر شد ، از اين رو ثواب و پاداشی هم که در برابر قضاء حاجت مؤمن داده ميشود ، مختلف ميگردد و از يك طواف تاده طواف ميرسد .
۷ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر مسلمانی که حاجت مسلمانی را روا کند ، خدای تبارک و تعالی باو خطاب کند که : ثواب تو بعهده من است و بنير بهشت براي تو راضی نباشم .

۸ - اسحاق بن عمار گويد : امام صادق عليه السلام فرمود : هر کس گرد اين خانه (کعبه) يکطواف کند خدای عزوجل برایش شش هزار حسنه نويسد و شش هزار گناه از او بزدايد و شش هزار درجه برایش بالا برد ، و چون نزد هلتزم (۱) رسد . خدا هفت در از درهای بهشت برایش گنايد ، عرض کردم : قربانت ، اين همه فضيلت برای طوافست ؟ فرمود : آری : اکنون ترا به بهتر از طواف هم خبر ميدهم ، روا ساختن حاجت مسلمان بهتر است از طوافی و طوافی و طوافی تا به ده طواف رسد .

۹ - امام صادق عليه السلام مي فرمود : هر کس در راه حاجت برادر مؤمنش گام بردارد تا آنرا روا کند

(۱) هلتزم : قسمتی از ديوار پشت خانه کعبه .

فَالْ سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: مَنْ مَشَى فِي حَاجَةِ اخِيهِ الْمُؤْمِنِ يَطْلُبُ بِذَلِكَ مَا عِنْدَ اللَّهِ حَتَّى تُقَضِيَ لَهُ كِتَابُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ بِذَلِكَ مِثْلُ اَجْرِ حَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ مَبْرُورَتَيْنِ وَصَوْمِ شَهْرَيْنِ مِنْ اَشْهُرِ الْحَرَمِ وَاعْتِكَافِهِمَا فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ، وَ مَنْ مَشَى فِيهَا بِنِيَّةٍ وَلَمْ يُقَضَ كِتَابُ اللَّهِ لَهُ بِذَلِكَ مِثْلُ حَجَّةٍ مَبْرُورَةٍ ، فَارْتَعَبُوا فِي الْخَيْرِ .

۱۰- عِدَّةٌ مِنْ اصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ اَوْمَةَ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ اَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ اَبِيهِ ، عَنْ اَبِي بَصِيرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : تَنَافَسُوا فِي الْمَعْرُوفِ لِاِخْوَانِكُمْ وَ كُونُوا مِنْ اَهْلِهِ ، فَإِنَّ لِلْحَجَّةِ بَاباً يُقَالُ لَهُ: الْمَعْرُوفُ لَا يَدْخُلُهُ الْإِمْنُ اصْطَنَعَ الْمَعْرُوفُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ، فَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَمْشِي فِي حَاجَةِ اخِيهِ الْمُؤْمِنِ فَيُؤَكِّدُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مَلَكَتَيْنِ : وَاجِدًا عَنْ يَمِينِهِ وَ آخَرَ عَنْ شِمَالِهِ ، يَسْتَغْفِرُ لِرَبِّهِ وَيَدْعُوَانِ بِقَضَاءِ حَاجَتِهِ ، ثُمَّ قَالَ: وَاللَّهِ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم أَسْرُ بِقَضَاءِ حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ إِذَا وَصَلَتْ إِلَيْهِ مِنْ صَاحِبِ الْحَاجَةِ .

﴿۲۱۴۵﴾ عِدَّةٌ مِنْ اصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ اَبِيهِ ، عَنْ خَلْفِ بْنِ حَمَّادٍ ، عَنْ بَعْضِ اصْحَابِهِ ، عَنْ اَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : وَاللَّهِ لَأَنْ أَحْجَّ حَجَّةً أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ رَقَبَةً وَ رَقَبَةٌ [وَرَقَبَةٌ] وَمِثْلُهَا وَمِثْلُهَا حَتَّى بَلَغَ عَشْرًا وَمِثْلُهَا حَتَّى بَلَغَ السَّبْعِينَ ، وَلَأنْ أُعُولَ أَهْلَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَسْدُ جُوعَتِهِمْ وَ أَكْسُو عَوَزَتِهِمْ فَأَكْفُ وَ جُوهَهُمْ عَنِ النَّاسِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَحْجَّ حَجَّةً وَحَجَّةً [وَحَجَّةً] وَمِثْلُهَا وَمِثْلُهَا حَتَّى بَلَغَ عَشْرًا وَمِثْلُهَا حَتَّى بَلَغَ السَّبْعِينَ .

و مقسودش ثواب خدا باشد . خدای عزوجل برایش مانند پاداش يك حج و يك عمره پذیرفته و روزه دو ماه حرام با اعتكاف آنها را در مسجد الحرام بنویسد . و هر كس به نیت روا ساختن گام بردارد ، ولی برآورده نکرده ، خدا برایش مانند يك حج پذیرفته نویسد ، پس در کار خیر رغبت کنید .

۱۰- امام صادق عليه السلام فرمود : در نیکی رساندن بپیران خود با یکدیگر ، سابقه گذارید و اهل نیکی باشید ؛ زیرا بهشت را درست بنام معروف و نیکی و احسان ، که جز کسیکه در زندگی دنیا نیکی کرده ، داخل آن نمیشود ، همانا بنده در راه بر آوردن حاجت برادر مؤمن خود گام بردارد و خدای عزوجل دوفرشته بر او گمارد ، یکی در طرف راست و دیگری در جانب چپ او که برایش از پروردگار آمرزش خواهند و برای روا شدن حاجت او دعا کنند . سپس فرمود : بخدا که چون مؤمن به حاجتش رسد پینمبر صلی الله علیه و آله از خود او مسرورتر است .

۱۱- امام باقر عليه السلام فرمود : بخدا سوگند که گذاردن يك حج نزد من از اینکه يك بنده آزاد کنم تا برسد به ده بنده و هفتاد بنده محبوب تر است ، و اگر يك خانواده از مسلمین را کفالت کنم که آنها را از گرسنگی برهانم و پیکرشان را بپوشانم تا آبروی آنها را نزد مردم حفظ کنم ، نزد من از گزاردن حجی و حجهی تا برسد بنده حج و هفتاد حج محبوبتر است .

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي عَلِيٍّ صَاحِبِ الشَّعْبِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى مُوسَى عليه السلام أَنْ مِنْ عِبَادِي مَنْ يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالْحَسَنَةِ فَأَحْكُمُهُ فِي الْجَنَّةِ ؛ فَقَالَ مُوسَى : يَا رَبِّ وَمَا تِلْكَ الْحَسَنَةُ ؟ قَالَ يَمْشِي مَعَ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ فِي قَضَاءِ حَاجَتِهِ ، فَضَيَّتْ أَوْلَمَ تَقَضَّ .

۱۳ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ آتَاهُ أَخُوهُ الْمُؤْمِنُ فِي حَاجَةٍ فَإِنَّمَا هِيَ رَحْمَةٌ مِنَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَاقَهَا إِلَيْهِ ، فَإِنْ قِيلَ ذَلِكَ فَقَدْ وَصَلَهُ بِوَلَايَتِنَا وَهُوَ مَوْصُولٌ بِوَلَايَةِ اللَّهِ وَ إِنْ رَدَّهُ عَنْ حَاجَتِهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى قَضَائِهَا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ شُجَاعًا مِنْ نَارِ بَنِيهِ فِي قَبْرِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، مَغْفُورًا لَهُ أَوْ مَعْتَدًا بِأَنَّ عَذَابَهُ الطَّالِبُ كَانَ أَسْوَأَ حَالًا .

۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَرِيعٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ الْجَعْفَرِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَتَرِدُ عَلَيْهِ الْحَاجَةُ لِأَخِيهِ فَلَا تَكُونُ عِنْدَهُ فَيَهْتَمُّ بِهَا قَلْبُهُ ، فَيَدْخِلُهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِهَمِّهِ لَجَنَّةً .

۱۲ - امام باقر عليه السلام فرمود . خدای عزوجل بموسی عليه السلام وحی فرمود : همانا از جمله بندگانی است که بوسیله حسنه بمن تقرب جوید و من او را در بهشت حاکم سازم (بهشت را در اختیار او گذارم) موسی عرض کرد : پروردگارا آن حسنه چیست ؟ فرمود : اینکه همراه برادر مؤمنش در راه برآوردن حاجت او کام بردارد ، چه آنکه برآورده شود یا نشود .

۱۳ - حضرت ابوالحسن عليه السلام فرمود : هر که برادر مؤمنش برای حاجتی نزد او آید ، رحمتی باشد که خدای تبارک و تعالی بسوی او کشانیده ، پس اگر آنرا بپذیرد ، ولایت ما پیوسته داده و ولایت ما بولایت خدا پیوسته است ، و اگر با وجود آنکه توانایی بر قضاء حاجت او دارد ، او را رد کند ، خدا در قیامت ماری از آتش باو مسلط کند که تا روز قیامت او را بگردد ، چه آنکه آمرزیده باشد یا مذنب (گناه دیگری داشته یا نداشته باشد) و اگر حاجت خواه او را معذور دارد ، وضمش بدرت است .

شرح - یعنی علاوه بر گردیدن مار عذاب بیشترش کنند ، زیرا وقتی صاحب حاجت معذورش دارد که هر چه اصرار کند جواب انکار نشود ، علاوه بر آنکه در قضاء حاجت برادر مؤمن نباید مسامحه کرد تا مجبور بمعذور داشتن گردد .

۱۴ - امام باقر عليه السلام فرمود : همانا مؤمن حاجتی از برادرش بادمراجعه میشود که نمیتواند انجام دهد ، ولی بدان همت میگردد و دل میبندد ، خدای تبارک و تعالی او را بسبب همتش بهشت وارد میکند .

* (بَابُ) *

* (التَّغْيِي فِي حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ) *

۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ: مَشَى الرَّجُلُ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ يُكْتَبُ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَ يُمْحَى عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ، وَيَرْفَعُ لَهُ عَشْرُ دَرَجَاتٍ، قَالَ: وَلَا أَعْلَمُهُ إِلَّا قَالَ: وَ يَعْدِلُ عَشْرَ رِقَابٍ وَ أَفْضَلُ مِنْ اعْتِكَافٍ شَهْرٍ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ.

(۲۱۵۰) عَنْهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ حَلَّادٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِنَّ لِلَّهِ عِبَادًا فِي الْأَرْضِ يَسْعَوْنَ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ، هُمْ الْأَمِينُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؛ وَمَنْ أَدْحَلَ عَلَى مُؤْمِنٍ سُرُورًا فَرَّحَ اللَّهُ قَلْبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

۳- عَنْهُ، عَنْ أَحْمَدَ؛ عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَيْسَى، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّادِ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَنْ مَشَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ أَطَّلَهُ اللَّهُ بِخَمْسَةِ وَ سِتِّينَ أَلْفِ مَلَكٍ وَلَمْ يَرْفَعْ قَدَمًا إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا سَيِّئَةً وَ يَرْفَعُ لَهُ بِهَا دَرَجَةً، فَإِذَا فَرَغَ مِنْ حَاجَتِهِ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ بِهَا أَجْرَ حَاجٍ وَ مُعْتَمِرٍ.

* (بَابُ) *

* (كُوشِشُ دَرِ رَاهِ حَاجَتِ مُؤْمِنٍ) *

۱ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: برای کام برداشتن مرد در راه حاجت برادر مؤمنش، ده حسنه برایش نوشته شود و ده گناه از او محو شود و ده درجه برایش بالا رود، و جز این نماند که فرمود: (۱) و آن برابر آرد کردن ده بنده و بهتر از اعتكاف يكماه در مسجد الحرام است.

۲ - حضرت ابوالحسن عَلَيْهِ السَّلَامُ میفرمود: هانا از برای خدا در زمین پندگانی است که برای حوائج مردم کوشش میکنند، اینها روز قیامت در امانند، و هر که بدو منی شادی رساند، خدا روز قیامت دلش را شاد سازد.

۳ - امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: هر کس در راه حاجت برادر مسلمانش کام بردارد، خدا او را در زیر سایه ۷۵ هزار فرشته قرار دهد و هر کامی بردارد، خدا برایش يك حسنه نوپسند و گناهی از او بزاید و درجه می بالا برد، و چون او از بر آوردن حاجت برادرش فارغ شود، خدای عزوجل پدا نجهت برایش پاداش حج و عمره گرا ر نوپسند.

(۱) از این جمله پیداست که جمله اخیر روایت در نظر یکی از رواات مظنون بوده و فرمایش امام را بطور قطع و یقین در خاطر نسپرده بوده است.

۴ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ ، عَنْ صَدَقَةَ ، عَنْ زُجَلٍ مِنْ أَهْلِ حُلْوَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَأَنْ أَمْشِيَ فِي حَاجَةِ أُجَلِي مُسْلِمٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أَلْفَ نَسَمَةٍ وَأَحْمَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ عَلَى أَلْفِ قَرَسٍ مُسْرَجَةٍ مُلَجَمَةٍ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ بْنِ أَبِي ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَمْشِي لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ فِي حَاجَةٍ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ بِكُلِّ خُطْوَةٍ حَسَنَةً ، وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا سِتِّئَةً ، وَرَفَعَ لَهُ بِهَا دَرَجَةً ، وَزَيْدًا بَعْدَ ذَلِكَ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَشُفِعَ فِي عَشْرِ حَاجَاتٍ .

۶ - رَعْدَةُ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزْرَازِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ سَعَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ ، طَلَبَ وَجْهَ اللَّهِ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ أَلْفَ حَسَنَةٍ ، يَغْفِرُ فِيهَا لِأَقَارِبِهِ وَجِيرَانِهِ وَإِخْوَانِهِ وَمَعَارِفِهِ ، وَمَنْ صَنَعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفًا فِي الدُّنْيَا فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَبْلَ لَهْ : ادْخُلِ النَّارَ فَمَنْ وَجَدْتَهُ فِيهَا صَنَعَ إِلَيْكَ مَعْرُوفًا فِي الدُّنْيَا فَأَخْرَجَهُ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا أَنْ يَكُونَ نَاصِبًا .

۷ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَلْفِ بْنِ حَمَّادٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ سَعَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ فَأَجْتَهَدَ فِيهَا فَأَجْرَى اللَّهُ عَلَيْهِ يَدَيْهِ قَضَاءَ مَا كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ حَجَّةً وَعُمْرَةً وَاعْتِكَافَ شَهْرَيْنِ فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَصِيَامَهُمَا وَإِنْ اجْتَهَدَ فِيهَا وَلَمْ يُجْرَ اللَّهُ

۴ - امام صادق عليه السلام فرمود : گام برداشتنم برای برآوردن حاجت برادر مسلمانم ، نزد من محبوبتر است از اینکه هزار بنده آزاد کنم و هزار اسب زین ولجام کرده در راه خدا برم (یعنی بجهاد بفرستم) .

۵ - امام صادق عليه السلام فرمود : مؤمنی نیست که در راه حاجت برادر مؤمنش گام بردارد ، جز آنکه خدای عزوجل برایش در هر قدمی حسنه‌ای نوید و گاهی فرو ریزد و درجه‌ای بالا برد و سپس ده حسنه بیفزاید و درده حاجت او را شفیع گرداند .

۶ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر که برای خدا در راه حاجت برادر مسلمانش کوشش کند ، خدای عزوجل برایش هزار هزار حسنه نوید که بدان سبب خویشتان و همسایگان و برادران و آشناپانش آمرزیده شوند ، و اگر کسی در دنیا باواحسانی کرده باشد ، روز قیامت باو گویند : بآنش در آئی و هر کس را بیایی که در دنیا بتواحسانی کرده ، پادشاه خدا خارشش کن ، مگر اینکه ناصبی (دشمن ائمه عليهم السلام) باشد .

۷ - و فرمود : هر که برای حاجت برادر مسلمانش سعی و کوشش کند تا خدا آنرا بدست او روا سازد ، خدای عزوجل یک حج و یک عمره و اعتکاف دو ماه در مسجد الحرام را با روزه آنها برایش نوید ، و اگر او کوشش کند ، ولی خدا برآوردنش را بدست او جاری نسازد ، خدای عزوجل برایش یک

تَضَاءَ هَا عَلَى يَدَيْهِ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ حِجَّةً وَ عُمْرَةً .

- ۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ؛ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَفَى بِالْمَرْءِ اعْتِمَادًا عَلَى أَحِيهِ أَنْ يُنْزَلَ بِهِ حَاجَتَهُ .
- ۹ - عَنْهُ ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ : كُنْتُ جَالِسًا مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذْ دَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ يُقَالُ لَهُ : مَيْمُونٌ فَشَكَا إِلَيْهِ تَعَدُّ الْكِرَاءِ عَلَيْهِ فَقَالَ لِي : قُمْ فَأَعِنِ أَخَاكَ ، فَقُمْتُ مَعَهُ فَبَسَّرَ اللَّهُ كِرَاءَهُ ، فَرَجَعْتُ إِلَى مَجْلِسِي ؛ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَا صَنَعْتَ فِي حَاجَةِ أَخِيكَ ؟ فَقُلْتُ : قَضَاهَا اللَّهُ - يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي - فَقَالَ : أَمَا إِنَّكَ أَنْ تُعِينَ أَخَاكَ الْمُسْلِمَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ طَوَافِ اسْبُوعٍ بِالْبَيْتِ مُبْتَدِئًا ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ رَجُلًا أَتَى الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فَقَالَ : يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي أَعَيْتَنِي عَلَى قَضَاءِ حَاجَتِي ؛ فَأَنْتَعَلَ وَقَامَ مَعَهُ فَمَرَّ عَلَى الْحُسَيْنِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَهُوَ قَائِمٌ يَصَلِّي فَقَالَ لَهُ : أَيْنَ كُنْتَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ تَسْتَعِينُهُ عَلَى حَاجَتِكَ ؟ قَالَ : قَدْ فَعَلْتُ - يَا أَبِي أَنْتَ وَ أُمِّي - قَدْ كِرَانَتْهُ مُعْتَكِفٌ ؛ فَقَالَ لَهُ : أَمَا إِنَّهُ لَوْ أَنَّكَ كَانَ خَيْرَ آلِهِ مِنْ ائْتِكَافِهِ شَهْرًا .

حج و یک عمره نوید .

- ۸ - و فرمود : برای اعتماد داشتن مرد برادرش همین بس که حاجتش را بسوی او برد .
- ۹ - صفوان جمال گوید : خدمت امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ شسته بودم که مردی از اهل مکه بنام میمون درآمد و از نداشتن کرایه شکایت کرد ، حضرت بمن فرمود : بر خیز و برادرت را یاری کن ، من برخاستم و همراه او شدم تا حد کرایه او را فراهم ساخت ، سپس بمکان خود برگشتم
- امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : برای حاجت برادرت چه کردی ؟ عرض کردم : پدر و مادرم بقر بانت ، خدا آنرا روا کرد ، حضرت ابتداء فرمود : همانا اگر برادر مسلمانان را یاری کنی ، نزد من از طواف یک هفته [هفت شوط] بهتر است ، سپس فرمود : مردی نزد حسن بن علی عَلَيْهِمَا السَّلَامُ آمد و عرض کرد : پدر و مادرم بقر بانت ، مرا بقضاء حاجت یاری کن ، حضرت ندان پوشید و همراه او شد ، در بین راه حسین صلوات الله علیه را دید که بنمارا پیغامده است ، امام حسن عَلَيْهِ السَّلَامُ بآمرده فرمود : چرا از امی عبدالله (حسین بن علی عَلَيْهِمَا السَّلَامُ) برای قضاء حاجت کمک نخواستی ؟ عرض کردم : پدر و مادرم بقر بانت این کار را کردم ، اعتکافش را یاد آور شد ، امام حسن عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فرمود : همانا اگر او ترا یاری میکرد از اعتکاف یکماهش بهتر بود .
- شرح - اگر اشکال شود که چرا امام حسین عَلَيْهِ السَّلَامُ او را بقضاء حاجتش یاری نکرد ، چهار جواب میتوان گفت :

اول - ممکن است امام حسین عَلَيْهِمَا السَّلَامُ عذر شرعی دیگری غیر از اعتکاف داشته و بآمرده اظهار نفرموده است .

دوم - استیجابی ندارد که هر امامی پیش از امامتش علمش از امام زمان خود کمتر باشد یا آنچه

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ؛ عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنِ ابْنِ سَلْبَانَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : الْخَلْقُ عِيَالِي ، فَأَحَبُّهُمْ إِلَيَّ الطُّفُّهُمُ بَيْنَهُمْ وَأَسَاؤُهُمْ فِي حَوَائِجِهِمْ .

۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عِمَارَةَ قَالَ : كَانَ حَمَادُ بْنُ أَبِي حَنيفَةَ إِذْ الْقَيْنِي قَالَ : كَرِهَ زَعَلِي حَدِيثَكَ ، فَأَحَدَيْتُهُ ، قُلْتُ : رَوَيْتَنَا أَنَّ عَابِدَ بْنَ إِسْرَائِيلَ كَانَ إِذَا بَلَغَ الْغَايَةَ فِي الْعِبَادَةِ صَارَ مَشَاهُ فِي حَوَائِجِ النَّاسِ غَانِيًا بِمَا يُصَلِّحُهُمْ .

((بَاب))

❖ (تَقْرِيجُ كَرَبِ الْمُؤْمِنِ) ❖

❖ (۲۱۶۰) مُحَمَّدُ بْنُ يُحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ أَعَاثَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ اللَّهْفَانَ اللَّهْفَانَ عِنْدَ جَهْدِهِ فَتَقَسَّ كُرْبَتَهُ وَأَعَانَهُ عَلَى نَجَاحِ حَاجَتِهِ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ بِذَلِكَ ثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ ، يُعْجِلُ لَهُ مِنْهَا وَاحِدَةً يُصَلِّحُ بِهَا أَمْرَ مَعْشَرَتِهِ وَيَدَّ خِرْلَهُ إِحْدَى وَسَبْعِينَ رَحْمَةً لِأَفْرَاحِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَأَهْوَالِهِ .

را توابش کمتر است انتخاب کند .

سوم - امام حسین عليه السلام میخواست تواب این عمل را به برادرش امام حسن عليه السلام رساند .

چهارم - ممکن است شخص دیگری بآمرود گفته باشد: امام حسین علیه السلام در حال اغتکافت

مرآت ج ۲ ص ۱۸۶ .

۱۰ - امام صادق عليه السلام فرمود : خدای عزوجل فرماید : مخلوق عیال منند (زبرا ضامن روزی

ایشانم) و محبوبتر نشان نردمن کس است که نسبت بآنها مهربانتر و در راه حوائجشان کوشا تر باشد .

۱۱ - امی عماره گوید : هر گاه حماد بن ابی حنیفه مرا ملاقات میکرد ، میگفت حدیث را بر ابرام

تکرار کن ، من هم باز گویم و میگفتم : برای ما روایت شده که : هر گاه عابدی در بنی اسرائیل

بنهایت درجه عبادت میرسید ، برای حوائج مردم کام نمیداشت و در راه صلاح آنها خود را برنج میبادهحت .

❖ (بَاب) ❖

❖ (گشودن گرفتاری مؤمن) ❖

۱ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر که از برادر مؤمن گرفتار تشنه کام خود حکام می تائیش فریادرسی

کند و او را از گرفتاری نجات دهد و برای رسیدن به حاجتش او را یاری کند ، خدای عزوجل بسبب آن عمل ۷۲

رحمت از جانب خود رایش نویسد ، که یکی از آنها را بزودی (در دنیا) پاو دهد و بسبب آن امرزندگیش

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ أَعَانَ مُؤْمِنًا نَفَسَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ ثَلَاثًا وَسَبْعِينَ كُرْبَةً ، وَاحِدَةً فِي الدُّنْيَا وَثِنْتَيْنِ وَسَبْعِينَ كُرْبَةً عِنْدَ كُرْبَتِهِ الْعُظْمَى ، قَالَ : حَيْثُ يَتَشَاغَلُ النَّاسُ بِأَنْفُسِهِمْ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ حُسَيْنِ بْنِ نُعَيْمٍ ، عَنْ مِسْمَعِ أَبِي سَيَّارٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَ الْآخِرَةِ وَخَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ وَهُوَ تَلِيحُ النَّوَادِ وَمَنْ أَطْعَمَهُ مِنْ جُوعٍ أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثَمَارِ الْجَنَّةِ وَمَنْ سَقَاهُ شَرَبَهُ سَقَاهُ اللَّهُ مِنْ الرِّزْقِ الْمَخْتُومِ .

۴ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْوَشَّائِ ، عَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ فَرَجَ عَنْ مُؤْمِنٍ فَرَجَ اللَّهُ عَنْ قَلْبِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَخْبُوبٍ ، عَنِ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ ذَرِيحِ الْمُحَارِبِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ أَيُّهَا الْمُؤْمِنُ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً وَهُوَ مُعْسِرٌ يَسَّرَ اللَّهُ لَهُ حَوَائِجَهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، قَالَ : وَمَنْ سَتَرَ عَلَيَّ مُؤْمِنٌ عَوْدَةً يَخَافُهَا سَتَرَ اللَّهُ عَلَيْهِ سَبْعِينَ عَوْدَةً مِنَ عَوْدَاتِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، قَالَ : وَاللَّهِ فِي عَوْنِ الْمُؤْمِنِ مَا كَانَ الْمُؤْمِنُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ فَانْتَعِمُوا بِالْعِظَةِ وَارْتَعِبُوا فِي الْجَنَّةِ .

دا اصلاح کند ۷۱ و رحمت دیگر را برای هراس و ترسهای روز قیامتش ذخیره کند .

۲ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : کسیکه مؤمنی را یاری کند خدای عزوجل ۷۳ گرفتاری از او بردارد که یکی درد دنیا باشد و هفتاد و دوی دیگر هنگام گرفتاریهای بزرگه . و فرمود : هنگامیکه مردم بخود مشغولند (یعنی روز قیامت که هر کس گرفتار اعمال خود است) .

۳ - امام صادق علیه السلام میفرمود : کسیکه مؤمنی را از گرفتاری نجات دهد ، خدا او را از گرفتاریهای آخرت نجات بخشد و از گورش پا دل خنک شده و مسرود در آید ، و هر که مؤمنی گرسنه را سیر کند ، خدا او را از میوه های بهشت بخورد و هر که شربتی با او آشامد ، خدایش از شربت بهشتی مهر شده آشامد .

۴ - امام رضا علیه السلام فرمود : هر کس بمؤمنی گشایش دهد ، خدا روز قیامت دلشراکشایش دهد .

۵ - امام صادق علیه السلام میفرمود : هر کس گرفتاری مؤمنی را که در سختی افتاده رفع کند خدا حوائج دنیا و آخرت را آسان کند ، و هر که عیب مؤمنی را که از آن میترسد بپوشاند ، خدا ۷۰ عیب دنیوی و اخروی او را بپوشاند ، آنکاه فرمود : تا زمانیکه مؤمن در راه کمک برادرش باشد ، خدا در راه کمک پاوست . از موضعه سود برید و در کار خیر رغبت کنید .

﴿ بَابُ إِطْعَامِ الْمُؤْمِنِ ﴾

- ۱ - ﴿۲۱۶۵﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَبِي يَحْيَى الْوَاسِطِيِّ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ أَشْبَعَ مُؤْمِنًا وَجَبَّتْ لَهُ الْجَنَّةُ وَ مَنْ أَشْبَعَ كَافِرًا كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَمَلَأَ جَوْفَهُ مِنَ الرَّقُومِ ، مُؤْمِنًا كَانَ أَوْ كَافِرًا .
- ۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لِأَنَّ أُطْعِمَ رَجُلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُطْعِمَ أَفْقَامِينَ النَّاسِ ، قُلْتُ : وَمَا الْأَفْقُ ؟ قَالَ : مِائَةُ أَلْفٍ أَوْ يَرِيدُونَ .
- ۳ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ أَطْعَمَ ثَلَاثَةَ تَقَرُّبًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَطْعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثَلَاثِ جَنَّاتٍ فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ : الْفِرْدَوْسِ وَجَنَّةِ عَدْنٍ وَ طُوبَى [وَ] شَجَرَةٍ تَخْرُجُ مِنْ جَنَّةِ عَدْنٍ ، غَرَسَهَا رَبُّنَا بِيَدِهِ .
- ۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْبِمَايِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ رَجُلٍ يُدْخِلُ بَيْتَهُ مُؤْمِنِينَ فَيَطْعِمُهُمَا شَبْعًا إِلَّا كَانَ ذَلِكَ أَفْضَلَ مِنْ عِتْقِ نَسَمَةٍ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ إِطْعَامِ مُؤْمِنِ ﴾

- ۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که مؤمنی را سیر کند ، بهشت برایش واجب شود و هر که کافری را سیر کند ، بر خدا سزاوار است که درونش را از ذرّات پر کند چه مؤمن باشد و چه کافر .
- ۲ - ابو بصیر گوید : امام صادق علیه السلام فرمود : يك مسلمان را خوراك دهم ، از خوراك دادن افقى از مردم نزد من بهتر است ، هرگز كردم : افق چه قدر است ؟ فرمود صد هزار كسى يا بیشتر . شرح - مراد به مردم مخالفين مستضعف يا مؤمنين مستضعف است مجلسى (۵) .
- ۳ - رسول خدا صلى الله عليه وآله فرمود : هر كه سه نفر از مسلمين را اطعام كند ، خدا او را از سه بهشت در ملكوت آسمانها اطعام كند : ۱ - فردوس . ۲ - جنت عدن . ۳ - طوبى و آن درختى است كه از جنت عدن بيرون آيد و پروردگار ما آنرا بدست خود كاشته است (پنى آنرا تنها بقدرت خود بدون وساطت فرشته و اسباب ديگرى آفريده است) .
- ۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : مردى نيست كه دو تن از مؤمنين را بخانه خود برد و بقدر سرى پانها بخوراند ؛ جز آنكه اين هفتاد بهتر از آزاد كردن يك بنده باشد .

۵ - عَنْ أَبِيهِ عَنِ حَمَّادٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ: مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا مِنْ جُوعٍ أَطَعَمَهُ اللَّهُ مِنْ ثَمَارِ الْجَنَّةِ وَمَنْ سَقَى مُؤْمِنًا مِنْ ظَمَأٍ سَقَاهُ اللَّهُ مِنَ الرَّحِيْقِ الْمَحْشُومِ.

﴿۳۱۷۰﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونِ الْقَدَّاحِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا حَتَّى يُشْبِعَهُ لَمْ يَنْدِ أَحَدٌ مِنْ خَلْقِ اللَّهِ مَالَهُ مِنَ الْأَجْرِ فِي الْآخِرَةِ، لَأَمَلْتُ مَقَرَّبٌ وَلَأَنْبِيُّ مُرْسَلٌ إِلَّا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ، ثُمَّ قَالَ: مِنْ مُوجِبَاتِ الْمَغْفِرَةِ إِطْعَامُ الْمُسْلِمِ السَّغْبَانَ ثُمَّ تَلَا قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أَوْ إِطْعَامُ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ» أَوْ مِسْكَبَا ذَا مَتْرَبَةٍ.

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ التَّوْفَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ سَقَى مُؤْمِنًا شَرْبَةً مِنْ مَاءٍ مِنْ حَيْثُ يَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ أَعْطَاهُ اللَّهُ بِكُلِّ شَرْبَةٍ سَبْعِينَ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَإِنْ سَقَاهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَقْدِرُ عَلَى الْمَاءِ فَكَأَنَّمَا أَعْتَقَ عَشْرَ رِقَابٍ مِنْ وُلْدِ إِسْمَاعِيلَ.

۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَيْسَى، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ نَعِيمِ الصَّخَّافِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَتُحِبُّ إِخْوَانَكَ يَا حُسَيْنُ؟ قُلْتُ، نَعَمْ، قَالَ: تَنْفَعُ فَقَرَاءَتُهُمْ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: أَمَانَةٌ يَحِقُّ عَلَيْكَ أَنْ تُحِبَّ مَنْ يُحِبُّ اللَّهُ، أَمَا وَاللَّهِ لَا تَنْفَعُ مِنْهُمْ أَحَدًا حَتَّى

- ۵ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود: هر که مؤمنی را از گرسنگی سیر کند، خدایش از میوه‌های بهشت خوراند و هر که مؤمن تشنه‌ی را آب دهد، خدایش از شراب بهشتی سربهر بنوشاند.
- ۶ - امام صادق علیه السلام فرمود: هر که مؤمنی را اطعام کند تا سیر شود، هیچ یک از مخلوق خدا اجرا خروی او را نداند، نه فرشته مقرب و نه پینمبر مرسل جز خداوند پروردگار جهانیان، سپس فرمود: از اسباب آمرزش اطعام کردن مسلمان گرسنه است، آنکاه قول خدای عزوجل را تلاوت فرمود و یا اطعام کردن یتیم خویشاوند یا مستمند خاکشین در روز قحطی و گرسنگی، ۱۶ - سوره ۹۰، ۴۰.
- ۷ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود: هر که شربت آبی در جائیکه بدان توانائی دارد بمؤمنی آشاماند، خدا در برابر هر شربتی ۷۰ هزار حسنه باو دهد، و اگر در جائیکه با آب توانائی ندارد (یعنی بسختی فراهم میشود) باو آشاماند، مثل اینستکه ده پندهاز فرزندان اسماعیل را آزاد کرده است.
- ۸ - حسین بن نعیم صحاف گوید: امام صادق علیه السلام بمن فرمود: ای حسین برادرانت را دوست داری؟ گفتم: آری، فرمود: بستمندها:شان سود رسانی؟ گفتم: آری. فرمود: هاما بر تولارم است که دوست داشته باشی کسرا که خدایش دوست دارد، هاما بخدا بهیچ یک از آنها سود نرسانی جز آنکه دوستش داشته باشی، آیا آنها را بمنزلت دعوت میکنی؟ گفتم: آری، غذا نمیخورم مگر آنکه دو تن و سه تن

تُجِبُهُ ، أَدْعُوهُمْ إِلَى مَنَزِلِكَ ؟ قُلْتُ نَعَمْ مَا أَكَلَا إِلَّا مَعِيَ مِنْهُمْ الرَّجُلَانِ وَالثَّلَاثَةُ وَالْأَقَلُّ وَالْأَكْثَرُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ : أَمَا إِنَّ فَضْلَهُمْ عَلَيْكَ أَعْظَمُ مِنْ فَضْلِكَ عَلَيْهِمْ ، قُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ أَطْعِمُهُمْ طَعَامِي وَ أَوْطِئُهُمْ رَحْلِي وَيَكُونُ فَضْلُهُمْ عَلَيَّ أَعْظَمُ ؟ ! قَالَ : نَعَمْ إِنَّهُمْ إِذَا دَخَلُوا مَنَزِلَكَ دَخَلُوا بِمَغْفِرَتِكَ وَمَغْفِرَةِ عِيَالِكَ وَإِذَا خَرَجُوا مِنْ مَنَزِلِكَ خَرَجُوا بِدُنُوبِكَ وَدُنُوبِ عِيَالِكَ .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي نُجَيْدٍ السَّوَابِيِّ قَالَ : ذُكِرَ أَصْحَابُنَا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قُلْتُ : مَا أَتَعَدَّى وَلَا تَعَسَى الْأَوْعَى مِنْهُمْ الْإِنْسَانِ وَالثَّلَاثَةُ وَأَقَلُّ وَأَكْثَرُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : فَضْلُهُمْ عَلَيْكَ أَعْظَمُ مِنْ فَضْلِكَ عَلَيْهِمْ ، قُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ كَيْفَ وَأَنَا أَطْعِمُهُمْ طَعَامِي وَأَنْتَ تَفِئُ عَلَيْهِمْ مِنْ مَالِي وَأُخْدِمُهُمْ عِيَالِي ؟ فَقَالَ : إِنَّهُمْ إِذَا دَخَلُوا عَلَيْكَ دَخَلُوا بِرِزْقِي مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ كَثِيرًا وَإِذَا خَرَجُوا خَرَجُوا بِالْمَغْفِرَةِ لَكَ .

۱۰ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُقَرَّنٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْوُضَائِي ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لِأَنَّ أَطْعَمَ رَجُلًا مُسْلِمًا أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ أُمَّقًا مِنَ النَّاسِ ، قُلْتُ : وَكَيْفَ الْأَفْقُ ؟ فَقَالَ : عَشْرَةَ آلَافٍ .

﴿ ۲۱۷۵ ﴾ ۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ رَبِيعِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَنْ أَطْعَمَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ مَنْ أَطْعَمَ قِطْمًا مِنَ النَّاسِ ، قُلْتُ : وَمَا الْقِطْمُ ؟

یا کمتر و بیشتر از آنها همراه باشند . امام صادق علیه السلام فرمود : همانا فضیلت آنها بر تو بیش از فضیلت تو بر آنهاست ، عرض کردم : قربانت کردم غذای خود را با آنها خوردانم و آنها را روی فرشم نشانم و باز فضیلت آنها بر من بیشتر است ؟ ! فرمود : آری هر گاه بمنزلت درآیند ، همراه آمرزش تو و عیالت درآیند ، و چون از منزلت بیرون روند با گناه تو و عیالت بیرون روند (گناه را از شما بزدایند) .

۹ - ابو محمد و ابی گوید : خدمت امام صادق علیه السلام از اصحاب ما (شیعیان) یاد شد ، من گفتم : من صبحانه و شامی نخورم مگر با دو تن و سه تن و کمتر و بیشتر از آنها ، امام صادق علیه السلام فرمود : فضیلت آنها بر تو بیش از فضیلت تو بر آنهاست . عرض کردم : قربانت ، چگونه چنین است ، در صورتیکه من خوراک خودم را با آنها خوردانم و از مالم با آنها انفاق کنم و عیالم را خدمتگزاران سازم ؟ فرمود : آنها چون وارد شوند همراه روزی بسیاری از جانب خدای عزوجل وارد شوند و چون خارج گردند ، آمرزش را برای تو بجا گذارند .

۱۰ - امام باقر علیه السلام فرمود : اطعام دادنم مرد مسلمانی را نزد من محبوبتر است از اینکه اقی از مردم را آزاد کنم ، راوی گوید عرض کردم : افق چه مقدار است ؟ فرمود : ده هزار .

۱۱ - راوی گوید امام صادق علیه السلام فرمود : هر که برادرش را برای خدا اطعام کند ، پاداشش

[من الناس]؟ قَالَ : مِائَةٌ أَلْفٍ مِنَ النَّاسِ .

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ سَدِيرِ الصِّرَفِيِّ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَأْمَعَكَ أَنْ تُعْتِقَ كُلَّ يَوْمٍ نَسَمَةً ؟ قُلْتُ : لَا يَحْتَمِلُ مَالِي ذَلِكَ ، قَالَ : تُطِيمُ كُلَّ يَوْمٍ مُسْلِمًا ، فَقُلْتُ : مُوسِرًا أَوْ مُعْسِرًا ؟ قَالَ : فَقَالَ : إِنَّ الْمُوسِرَ قَدِ شَتَّهِ الطَّعَامَ .

۱۳ - عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ ، عَنْ صَفْوَانَ

الْجَمَّالِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَكَلَةٌ يَا كُلُّهَا أَخِي الْمُسْلِمُ عِنْدِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ رَقَبَةً .
۱۴ - عَنْهُ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لِأَنَّ أُشْبِعَ رَجُلًا مِنْ إِخْوَانِي أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُدْخَلَ سُوقَكُمْ هَذَا فَاَبْتَا عَ مِنْهَا رَأْسًا فَأُعْتِقَهُ .

۱۵ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ أَبَانَ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لِأَنَّ أَحَدَ حَمْسَةِ دَرَاهِمٍ [وَ] أُدْخَلَ إِلَى سُوقِكُمْ هَذَا فَاَبْتَا عَ بِهَا الطَّعَامَ وَأَجْمَعُ نَفْرًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ نَسَمَةً .

﴿ ۳۱۸۰ ﴾ ۱۶ - عَنْهُ ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سُئِلَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمَا مَا يَعْدِلُ عَتَقَ رَقَبَةٍ ؟ قَالَ : إِطْعَامُ رَجُلٍ مُسْلِمٍ .

مانند کسی است که فئامی از مردم را اطعام کند ، عرض کردم : فئام چه قدر است ؟ فرمود : صد هزار از مردم .

۱۲ - سدير صيرفي گوید : امام صادق عليه السلام بمن فرمود : چه مانمی داری که در هر روز بنده می آزاد نمیکنی؟ گفتم: دارايم باين مقدار نمیرسد ، فرمود: در هر روز مسلمانان را اطعام کن، عرض کردم : ثروتمند باشد یا فقیر ؟ فرمود : ثروتمندم گاهی اشتهای طعام دارد .

۱۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : خوداکی که برادر مسلمانم نزد من میخورد . پیش من محبوبتر است از اینکه بنده می آزاد کنم .

۱۴ - و فرمود : مردی از برادرانم را سیرکنم ، نزد من محبوبتر است از اینکه باین بازار شاد آیم و از آن بنده می بخرم و آزاد کنم .

۱۵ - امام صادق عليه السلام فرمود : اگر پنج درهم برگیرم و باین بازار شاد آیم و طعامی بخرم و چند نفر از مسلمانان را گرد آورم ، نزد من محبوبتر است از اینکه بنده می آزاد کنم .

۱۶ - و فرمود : از محمد بن علی (امام باقر) علیهما السلام پرسیدند : چه عملی برابر آزاد کردن بنده است ؟ فرمود : اطعام دادن بمرد مسلمان .

۱۷ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْحَطَّابِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ أَبِي شَيْبَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَا أَرَى شَيْئًا يَعْدِلُ زِيَارَةَ الْمُؤْمِنِ الْإِطْعَامَهُ وَحَقُّ عَلَى اللَّهِ أَنْ يُطْعِمَ مَنْ أَطْعَمَهُ مُؤْمِنًا مِنْ طَعَامِ الْجَنَّةِ .

۱۸ - مُحَمَّدٌ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ رِفَاعَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَأَنْ أَطْعِمَ مُؤْمِنًا مُتَحَاجًّا أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَزُورَهُ ، وَلَا أَنْ أَزُورَهُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُعْتِقَ عَشْرَ رِقَابٍ .

۱۹ - صَالِحُ بْنُ عُقْبَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ وَبِزِيدِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا مُؤْسِرًا كَانَ لَهُ يَعْدِلُ رَقَبَةً مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ يُنْقِذُهُ مِنَ الدَّبْحِ ، وَمَنْ أَطْعَمَ مُؤْمِنًا مُتَحَاجًّا كَانَ لَهُ يَعْدِلُ مِائَةَ رَقَبَةٍ مِنْ وَلَدِ إِسْمَاعِيلَ يُنْقِذُهُمَا مِنَ الدَّبْحِ .

۲۰ - صَالِحُ بْنُ عُقْبَةَ ، عَنْ نَصْرِ بْنِ فَابُوسَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لِإِطْعَامِ مُؤْمِنٍ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ عِتْقِ عَشْرِ رِقَابٍ وَعَشْرِ حَجَجٍ ، قَالَ : قُلْتُ : عَشْرَ رِقَابٍ وَعَشْرَ حَجَجٍ ؟ قَالَ : فَقَالَ : يَا نَصْرُ إِنْ لَمْ تُطْعِمُوهُ مَاتَ أَوْ تَذَلُّوهُ فَيُجِئُ إِلَى نَاصِبٍ فَيَسْأَلُ الْمَوْتَ خَيْرًا لَكُمْ مِنْ مَسْأَلَةِ نَاصِبٍ ، يَا نَصْرُ مَنْ أَحْيَا مُؤْمِنًا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا فَإِنْ لَمْ تُطْعِمُوهُ فَقَدْ أَمْتَمْتُمُوهُ وَإِنْ أَطْعَمْتُمُوهُ فَقَدْ أَحْيَيْتُمُوهُ .

۱۷ - امام صادق عليه السلام فرمود : چیزی را نمی بینم که برابر زیارت کردن از مؤمن باشد ، جز اطعام او ، و برخدا سزاوار است که هر که مؤمنی را اطعام کند ، او را ازطعام بهشت خوراند .

۱۸ - و فرمود : اطعام کردن مؤمن محتاجی را نزد محبوبتر است از اینکه بیدارش روم و بیدارش رقتم : نزد محبوبتر است از اینکه ده بنده آزاد کنم .

۱۹ - و فرمود : هر که مؤمن دارائی را اطعام کند پاداشش برابر است با نجات دادن یکی از فرزندان اسماعیل را از سر بردن و هر که مؤمن محتاجی را اطعام کند ، پاداشش برابر است با نجات دادن صد تن از فرزندان اسماعیل را از سر بردن .

۲۰ - نصیر بن قابوس گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : اطعام دادن بیک مؤمن نزد من محبوبتر است از آزاد کردن ده بنده و گراوردن ده حج ، عرض کردم : ده بنده و ده حج ؟ ا فرمود : ای نصر اگر شما طعامش ندهید میمیرد یا زبونش میسازد ، زیرا او (از فشار گرسنگی) نزد ناصبی می رود و از او سؤال میکند ، و مردن برایش از سؤال کردن از ناصبی بهتر است ، ای نصر هر که مؤمنی را زنده کند ، چنان است که همه مردم را زنده کرده ، و اگر با او اطعام نکنید ، او را کشته اید و اگر اطعامش کنید او را زنده کرده اید .

﴿ بَابُ مَنْ كَسَا مُؤْمِنًا ﴾

﴿ ۲۱۸۵ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ كَسَا أَخَاهُ كِسْوَةَ شَتَاءٍ أَوْ صَيْفٍ كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ أَنْ يَكْسُوهُ مِنْ ثِيَابِ الْجَنَّةِ وَأَنْ يُهَوِّنَ عَلَيْهِ سَكَرَاتِ الْمَوْتِ وَأَنْ يُوَسِّعَ عَلَيْهِ فِي قَبْرِهِ وَأَنْ يُلْقَى الْمَلَائِكَةَ إِذَا خَرَجَ مِنْ قَبْرِهِ بِالْبَشَرِ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ : « وَتَتَلَقَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ هَذَا يَوْمَئِذٍ الَّذِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ » .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ ابْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ كَسَا أَحَدًا مِنْ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ ثَوْبًا مِنْ عُرِّي أَوْ أَعَانَهُ بِشَيْءٍ مِمَّا يَقُوتهُ مِنْ مَعْشِيَتِهِ ، وَكَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ سَبْعَةَ آلَافٍ مَلَكٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ ، تَسْتَغْفِرُونَ لِكُلِّ ذَنْبٍ عَمِلَهُ إِلَى أَنْ يَنْفَخَ فِي الصُّورِ .

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ كَسَا أَحَدًا مِنْ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ ثَوْبًا مِنْ عُرِّي أَوْ أَعَانَهُ بِشَيْءٍ مِمَّا يَقُوتهُ مِنْ مَعْشِيَتِهِ ، وَكَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ تَسْتَغْفِرُونَ لِكُلِّ ذَنْبٍ عَمِلَهُ إِلَى أَنْ يَنْفَخَ فِي الصُّورِ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ دَرَبَارَه كَسِيكَه مُؤْمِنِي رَا بِيوشاند ﴾

۱ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر که لباسی زمستانی یا تابستانی بپوشاند ، سزاوار است بر خدا که او را از جامه های بهشتی بپوشاند ، و سختی های مردن را بر او آسان کند و در قبرش بر او گشایش دهد ، و چون از قبر درآید فرشتگان با مزدگانی از او ملاقات کنند ، این است قول خدای عزوجل در کتابش : « وَفَرَشْتَانٍ بِهِ يَشْرَاؤُنَّ أَنْهَا رَوْنِدُ كَهْ أَمْرُؤَسْ أَنْ رُؤِزِي كَهْ بِشْمَا وَعَدَهْ دَادَهْ شُدَهْ ، ۱۰۳ ، سوره ۲۱ ، ۴ » .

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر که یکی از فقراء مسلمانان را بوسیله لباسی از برهنگی بپوشاند یا او را بچیزی از قوت زندگی یاری دهد ، خدای عزوجل ۷ هزار فرشته بر او گمارد که تا زمانیکه در صور دمیده شود ، برای هر گناهی که مرتکب شده آمرزش خواهند .

۳ - رسول خدا سلی الله علیه وآله فرمود ، هر که یکی از فقراء مسلمانان را بوسیله لباسی از برهنگی بپوشاند یا او را بچیزی از قوت زندگی یاری کند ، خدای عزوجل ۷۰ هزار فرشته بر او گمارد که تا دمیدن صور برای هر گناهی که میکند آمرزش خواهند .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام [قَالَ :] مَنْ كَسَا مُؤْمِنًا كِسَاءَ اللَّهِ مِنَ الثِّيَابِ الْخَضِرِ . وَقَالَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ : لَا يَزَالُ فِي صَمَانِ اللَّهِ مَا دَامَ عَلَيْهِ سِلْكُ

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ : مَنْ كَسَا مُؤْمِنًا ثَوْبًا مِنْ عُرِي كِسَاءِ اللَّهِ مِنْ اسْتَبْرَقِ الْجَنَّةِ وَمَنْ كَسَا مُؤْمِنًا ثَوْبًا مِنْ غَنِيِّ لَمْ يَزَلْ فِي سِنْرِ مِنَ اللَّهِ مَا بَقِيَ مِنَ الثَّوْبِ خِرْقَةً .

﴿ بَاب ﴾

﴿ فِي الطَّافِ الْمُؤْمِنِ وَكَرَامِهِ ﴾

- ﴿ ۳۱۹۰ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ هَاشِمٍ ، عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ أَحَدَ مِنْ وَجْهِ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ قَدَاةً كَتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ ، وَمَنْ تَبَسَّمَ فِي وَجْهِ أَخِيهِ كَانَتْ لَهُ حَسَنَةٌ .
- ۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَالَ لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ : مَرَحَبًا كَتَبَ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ مَرَحَبًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ .
- ۳ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام

- ۴ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود هر که مؤمنی را پوشاند ، خدایش از جامه های سبز (بهشتی) پوشاند ، و در حدیث دیگر فرمود : تا زمانیکه نخى از آن جامه باقى باشد در ضمانت خدا باشد .
- ۵ - امام صادق عليه السلام میفرمود : هر که مؤمنی را بوسیله جامه تى از برهنگی بیوشاند ، خدایش از استبرق بهشتی پوشاند و هر که بمؤمن مالدارى جامه تى پوشاند ، تا پاره تى از آن باقى باشد ، در پرده خدا باشد (یعنی گناهانش را بیوشاند یا از عقوبت و رسوائى دنیایش برهاند) .

﴿ بَاب ﴾

﴿ مَهْرَبَانِي بِمُؤْمِنٍ وَكَرَامِي دَاشْتَنِ او ﴾

- ۱ - امام صادق علیه السلام فرمود: هر که خاشاکی از چهره برادر مؤمنش برگیرد ، خدای مزوجل برایش ده حسنه نوید ، و هر که بچهره برادرش تبسم کند يك حسنه برای او است .
- ۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که برادر مؤمنش مرحبا گوید . خدای تمالی تا روز قیامت برایش مرحبا نوید .
- شرح - مرحبا کلمه ایست که در لغت عرب برای خوش آمد و اظهار سرور و خوشحالی از ملاقات شخصی گفته میشود .

قَالَ : مَنْ آتَاهُ أَخُوهُ الْمُسْلِمُ فَأَكْرَمَهُ فَإِنَّمَا أَكْرَمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ .

۴ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ نَصْرِ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنِ الْخَارِثِ بْنِ النُّعْمَانِ عَنِ النَّبِيِّ بْنِ حَمَّادٍ ، عَنْ أَبِي دَاوُدَ ، عَنْ زَيْدِ بْنِ أَرْقَمَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَا فِي أُمَّتِي عَبْدٌ أَلْطَفَ أَخَاهُ فِي اللَّهِ بِشَيْءٍ مِنْ لُطْفٍ إِلَّا أَحَدَمَهُ اللَّهُ مِنْ خَدَمِ الْجَنَّةِ .

۵ - وَعَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ أَكْرَمَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ بِكَلِمَةٍ يُلْطَفُ بِهِ وَفَرَّجَ عَنْهُ كُرْبَتَهُ لَمْ يَزَلْ فِي ظِلِّ اللَّهِ الْعَمْدُودِ عَلَيْهِ الرَّحْمَةُ مَا كَانَ فِي ذَلِكَ .

﴿ ۲۱۹۵ ﴾ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ، عَنْ جَمِيلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنَّ مِمَّا حَصَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ الْمُؤْمِنَ أَنْ يَعْرِفَهُ بِرِ إِخْوَانِهِ وَإِنْ قَلَّ ، وَلَيْسَ الْبِرُّ بِالْكَثْرَةِ وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ : « وَيُؤْتِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ » (ثُمَّ قَالَ :) « وَمَنْ يُوقِ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ » وَمَنْ عَرَفَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِذَلِكَ أَحَبَّهُ اللَّهُ وَ مَنْ أَحَبَّهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَفَاءَ أَجْرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِغَيْرِ حِسَابٍ ، ثُمَّ قَالَ : يَا جَمِيلُ ارْوَ هَذَا الْحَدِيثَ لِإِخْوَانِكَ ، فَإِنَّهُ تَرَعِبْتُ فِي الْبِرِّ .

۳ - و فرمود : هر که نزد برادر مسلمانش رود و او را گرامی دارد ، همانا خدای عزوجل را

گرامی داشته است .

۴ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود ، بنده می از اتم نیست که نسبت ببرادرش لطفی کند ، جز آنکه خدا برخی از خدمتگزاران بهشترا خادمش سازد .

۵ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هر که ببرادر مسلمانش سخن محبت آمیزی گوید و گرفتارش را گشایش دهد ، تا زمانیکه در این کار باشد ، زیر سایه رحمت و فراخ خدا باشد .

۶ - امام صادق علیه السلام میفرمود : از جمله آنچه خدای عزوجل مؤمن را بدان اختصاص داده اینستکه : او را شناسا و قدردان احسان برادران خود نماید اگر چه کم باشد (تا از آنها سپاسگزاری کند و خودش هم در مقام احسان برآید) و احسان و نیکی بکمیت زیاد نیست (بلکه مراعات کیفیت مهمتر است) از اینرو خدای عزوجل در کتابش فرماید : « اگر چه تنگدست و در مشیقه باشند دیگران را بر خود ترجیح دهند ۹۹ سوره ۵۹ » (پس در موردیکه مؤمن چیز را که خود بدان محتاجست بدیگران بخشد ، احسانی با ارزش نموده اگر چه آن چیز از لحاظ کمیت اندک باشد) سپس خدای عزوجل فرماید : « هر که بخل خود رانکه دارد (و بدیگران احسان کند) آنان رستگارانند ، و هر که را خدای عزوجل باین خصلت شناخت او را دوست دارد و هر که را خدای تبارک و تعالی دوست داشت ، مزدش را روز قیامت بدون حساب ، کامل دهد ، سپس فرمود ، ای جمیل این حدیث را ببرادرات بگو که موجب تشویق آنها با احسانست .

۷ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ الْمُفَضَّلِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُخْرِجُ أَخَاهُ التَّحْفَةَ ، قُلْتُ : وَ أَيْ شَيْءِ التَّحْفَةِ ؟ قَالَ : مِنْ مَجْلِسٍ وَمِنْكَأَوْطَعَامٍ وَ كِسْوَةٍ وَ سَلَامٍ ، فَتَطَاوُلُ الْجَنَّةُ مُكَافَأَةً لَهُ وَ يُوحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهَا : أُنْبِيَّ قَدْ حَرَّمَ مَتَّ طَعَامَكَ عَلَى أَهْلِ الدُّنْيَا إِلَّا عَلَى نَبِيِّ أَوْ وَصِيِّ نَبِيِّ ، فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ إِلَيْهَا : أَنْ كَافِيَهُ أَوْلِيَائِي بِتَحْفِيهِمْ فَيُخْرِجُ مِنْهَا وَصْفَاءً وَ وَصَائِفَ مَعَهُمْ أَطْبَاقُ مَغْطَاءٍ بِمَنَادِبِلٍ مِنْ لَوْلُؤٍ فَإِذَا نَظَرُوا إِلَى جَهَنَّمَ وَ هَوَّلُوا إِلَى الْجَنَّةِ وَ مَا فِيهَا طَارَاتٍ عَقُولُهُمْ وَ آمَنَعُوا أَنْ يَأْكُلُوا فَيُنَادِي مُنَادٍ مِنْ تَحْتِ الْعَرْشِ : أَنْ اللَّهُ عَزَّ وَ جَلَّ قَدْ حَرَّمَ جَهَنَّمَ عَلَى مَنْ أَكَلَ مِنْ طَعَامِ جَنَّتِهِ فَيَمْدُ الْقَوْمُ أَيْدِيَهُمْ قِيَاءً كَأَوْنَ .

۸ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقُضَيْلِ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ : يَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَنْ يَسْتَرَّ عَلَيْهِ سَبْعِينَ كَبِيرَةً .

۹ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، جَمِيعًا ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسَلَمٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ قَيْسٍ قَالَ : أَمَّا عَلِيُّ مُحَمَّدُ بْنُ سَلِيمَانَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام : أَحْسِنَ يَا إِسْحَاقُ إِلَى أَوْلِيَائِي مَا اسْتَطَعْتَ ، فَمَا أَحْسَنَ مُؤْمِنٌ إِلَى مُؤْمِنٍ وَلَا أَعَانَهُ إِلَّا حَمَشَ وَجْهَهُ إِبْلِيسَ وَ قَرَّحَ قَلْبَهُ .

۷ - امام صادق علیه السلام فرمود : همانا مؤمن برادرش تحفه میدهد ، گفتیم : تحفه چیست ؟ فرمود : مانند جای نشستن ، منکا ، خوراک ، پوشاک ، سلام . پس بهشت برای پادشاه او گردن کشد ، و خدای عزوجل بیهشت وحی فرماید که : من طعام ترا بر اهل دنیا حرام ساختم مگر بر پیغمبر و وصی پیغمبر ، و چون روز قیامت شود ، خدای عزوجل بیهشت وحی کند که دوستانم را در برابر تحفه هایشان پادشاه ده ، پس غلمان و حوریانی بیرون آیند که طبقاتی که از مروارید سرپوش دارد ، همراه داشته باشند . چون آنها بدوزخ و هراش نگرند و بهشت را با آنچه در آنست مشاهده کنند ، عقلشان بیردد و نتوانند اذان طبقاتها بخورند ، سپس یک جارچی از زیر عرش فریاد کند که : همانا خدای عزوجل دوزخ را حرام کرده بر کسیکه از طعام بهشتش خورد ، آنگاه ایشان دست دراز کنند و بخورند (زیرا از هراس دوزخ ایمن شوند) .

۸ - امام باقر علیه السلام فرمود : هر مؤمن واجبست که هفتاد گناه کبیره را بر مؤمن ببوشاند (ولی اگر از هفتاد گذشت ، او خود پرده خویشتن دریده و احترامی برای خود باقی نگذاشته و ممکن است کلمه هفتاد را حمل بر کثرت نمود پس دریدن پرده مؤمن هیچگاه جایز نیست) .

۹ - اسحاق بن عمار گوید : امام صادق علیه السلام بمن فرمود : ای اسحاق تا توانی بدوستانم نیکی کن ، زیرا هر مؤمنی نسبت به مؤمن دیگر احسان کند او را یاری نماید ، چهره ابلیس را خراشیده و دلش را زخم کرده است .

﴿ بَابٌ فِي خِدْمَتِهِ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ سَلَمَةَ بْنِ الْخَطَّابِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الثَّقَفِيِّ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ أَبَانَ ، عَنْ حَالِحِ بْنِ أَبِي الْأَسْوَدِ ، رَفَعَهُ عَنْ أَبِي الْمُعْتَمِرِ قَالَ : سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَيُّمَا مَسْلُومٍ خَدَمَ قَوْمًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَّا عَظَاهُ اللَّهُ مِنْ لَدُنْهُ مِثْلَ عَذَابِهِمْ خَدًا مَا فِي الْجَنَّةِ .

﴿ بَابُ نَصِيحَةِ الْمُؤْمِنِ ﴾

﴿ ۱۴۲۰۰ ﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانَ ، عَنْ عِيْسَى ابْنِ أَبِي مَنْصُورٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : يَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ أَنْ يُنَاصِحَهُ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : يَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ النَّصِيحَةُ لَهُ فِي الْمَشْهَدِ وَالْمَغِيبِ .

۳ - ابْنُ مَجْبُوبٍ ، عَنِ ابْنِ رِثَابٍ ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّاءِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : يَجِبُ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ النَّصِيحَةُ .

۴ - ابْنُ مَجْبُوبٍ ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ شَيْمِرٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لِيَنْصَحِ الرَّجُلُ مِنْكُمْ أَخَاهُ كَنَصِيحَتِهِ لِنَفْسِهِ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :

﴿ (بَاب) ﴾

﴿ (خدمت بمؤمن) ﴾

۱ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : هر مسلمانیکه از جماعتی از مسلمین خدمتگزاری کند ، خدا بشماره آنها در بهشت با او خدمتکار دهد .

﴿ (بَاب) ﴾

﴿ (نصیحت و خیر خواهی مؤمن) ﴾

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر مؤمن واجبست که ناصح و خیر خواه مؤمن باشد .

۲ - فرمود : هر مؤمن واجبست که در حضور و غیاب خیر خواه مؤمن باشد .

۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : نصیحت مؤمن هر مؤمن واجبست .

۴ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : هر مردی از شما باید خیر خواه برادرش باشد مانند خیر خواهی برای خودش .

۵ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : بزرگترین مردم از لحاظ مرتبه نزد خدا در روز قیامت

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ أَعْظَمَ النَّاسِ مَنْرَلَةً عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمْ شَاهُمْ فِي أَرْضِهِ بِالنَّصِيحَةِ لِحَلْقِهِ .

﴿۲۲۰۵﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْمُتَّقِرِيِّ ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : عَلَيْكُمْ بِالنَّصِيحَةِ فِي حَلْقِهِ فَلَنْ تَلْقَاهُ بِعَمَلٍ أَفْضَلَ مِنْهُ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ الْأَصْلَاحُ بَيْنَ النَّاسِ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ ، عَنْ حَبِيبِ الْأَخْوَلِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : صَدَقَةٌ يُحِبُّهَا اللَّهُ إِصْلَاحُ بَيْنَ النَّاسِ إِذَا تَقَاسَدُوا وَتَقَارَبَ بَيْنِهِمْ إِذَا تَبَاعَدُوا .

عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ مَنْصُورٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، مِثْلَهُ .
۲ - عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لِأَنَّ أَصْلَحَ بَيْنِ اثْنَيْنِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِدِينَارَيْنِ .

۳ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ سِنَانٍ ، عَنْ مُفَضَّلٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِذَا رَأَيْتَ بَيْنَ اثْنَيْنِ مِنْ شِعْبَيْنَا مَنَارَةً فَاتَّقِدْهَا مِنْ مَالِي .

۴ - ابْنُ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي حَنِيفَةَ سَابِقَ الْحَاجِّ قَالَ : مَرَّ بِنَا الْمُفَضَّلُ وَ أَنَا وَحَتْنِي نَشَاجِرُ فِي مِرَابِثٍ ، فَوَقَّفَ عَلَيْنَا سَاعَةً ثُمَّ قَالَ لَنَا : تَعَالَوْا إِلَى الْمَنْزِلِ فَاتَّبِئْنَا فَاصْلَحْ بَيْنَنَا بِأَرْبَعِمِائَةٍ دَرَاهِمٍ فَدَفَعْنَا
کسی است که برای نصیحت خلق در زمین بیشتر دوندگی کند .

۶ - سفیان بن عیینہ گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود: بر شما باد بنصیحت کردن مخلوق برای رضای خدا، که خدا را بمال، بهتر از آن ملاقات نکنی .

﴿ بَاب ﴾

﴿ اصْلاح میان مردم ﴾

۱ - امام صادق علیه السلام میفرمود: صدقه‌ای را که خدا دوست دارد، اصلاح میان مردمست، زمانیکه اختلاف و فساد یابند و نزدیک ساختن آنها بیکدیگر زمانیکه از هم دور شوند .

۲ - و فرمود: اصلاح کردن میان دو نفر را نزد من محبوبتر است از اینکه دو دینار تصدق دهم .

۳ - مفضل گوید: امام صادق علیه السلام فرمود: هر گاه میان دو نفر از شیعیان ما نزاعی دیدی، از مال من فدیة بده (یعنی هر چه ادعا میکند از مال من باو بده تا طرف را رها کند) .

۴ - ابو حنیفه مقدم حاج گوید: من و دامادم درباره میراثی نزاع میکردیم که مفضل بما رسید .

ساعتی بر سر ما ایستاد و سپس گمت: بمنزل من آئید. ما رفتیم و او میان ما بچهارصد درهم صلح داد و آن

إِنَّمَا مِنْ عِنْدِهِ حَتَّى إِذَا اسْتَوْتَقَى كُلُّ وَاحِدٍ مِّثْلَيْنِ صَاحِبِهِ ، قَالَ : أَمَا إِنَّمَا لَيْسَتْ مِنْ مَالِي وَلَكِنْ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَمَرَنِي إِذَا تَنَازَعَ رَجُلَانِ مِنْ أَصْحَابِنَا فِي شَيْءٍ أَنْ أَصْلَحَ بَيْنَهُمَا وَأَقْدَمَ مِنْ مَالِهِ ، فَهَذَا مِنْ مَالِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام .

﴿۲۴۱۰﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُثَنَّى ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ ، الْمُصْلِحُ لَيْسَ بِكَاذِبٍ .

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ

پول را هم خودش بنا داد و از هر يك از ما نسبت بدیگری تمهید گرفت (که دیگر ادعا نکنیم) سپس گفت : بدانید که این پول از مال من نبود . بلکه امام صادق علیه السلام بمن دستور داده که هر گاه دو نفر از ما شیعه در موضوعی نزاع کردند . میان آنها صلح دهم و از مال آنحضرت فدیة دهم و مصرف کنم ، پس این پول از امام صادق علیه السلام است .

۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : صلح درنگو نیست .

شرح - کسیکه قصد اصلاح میان دو نفر سخنی از جانب یکی از آنها بدیگری بگوید که او نگفته باشد ، و علم برضایت او هم داشته باشد ، این سخن دروغ حرام نیست و برخی گفته اند دروغ اصطلاحی نیست اگر چه دروغ لنوی باشد ، زیرا دروغ اصطلاحی آنستکه علاوه بر عدم مطابقت با واقع ، گوینده آن مذموم و نکوهیده باشد ، و در این مورد مذموم نیست .

در هر حال فقهاء شیعه رضوان الله تعالی علیهم بااستناد این خبر و دو خبر دیگر ، این مورد را یکی از مستثنیات دروغ شمرده و حرام ندانسته اند ، زیرا اگر قبیح و زشتی دروغ ذاتی باشد ، رجحان دفع افسد بفساد از مستغلات عقلیه است ، و اختلاف و کشمکش میان دو نفر گاهی دامنه پیدا میکند و بدو فامیل و دو کشور میرسد و خونریزیها و زیانهای مالی و عرضی بسیار بیار میآورد ، و چه بسا بوسله يك دروغ مصلحت آمیز بتوان از این مفاسد جلوگیری کرد . در اینصورت عقل حکم میکند که بمخاطر دفع آن مفاسد بزرگه این فاسد کوچک انجام شود ، اگر چه از اطلاق اخبار استفاده میشود که مطلق کدورت و اختلاف میان دو نفر اگر چه بخونریزی و خسارتی هم منجر نگردد ، مبنفوس و منفقور شارع است و قباحت از قبیح دروغ بیشتر است ، زیرا اسلام باتحاد و الفت مسلمین اهمیت بسیاری قائل شده و جماعات و زیارات مؤمن و عبادت مریش و هدیه بردن و سلام کردن و سیر کردن و پوشانیدن مؤمن و دها دستور اخلاقی دیگر را بمنظور تحکیم روابط دوستی میان مسلمین قرار داده است و نیز نهی از غیبت و بهتان و ستم و خلف وعده و سوء ظن و زنا و بلکه نهی از خود دروغ هم بدین منظور است . پس میتوان گفت که حرمت دروغ و وجوب راستی برای اینستکه میان مسلمین کدورت و اختلافی پیدا نشود ، و هر گاه راستگوئی موجب کدورت و اختلاف شود حرمت دروغ از میان میرود ، چنانچه نظیر بن موضوع در باب تقیه هم ذکر میشود .

۶ - امام صادق علیه السلام درباره قول خدای عزوجل : «خدا را معرض سوگندهای خود مسازید

أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ «وَلَا تَجْمَعُوا لِلَّهِ عُرْضَةً لِإِيمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصَلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ» قَالَ : إِذَا دُعِيَ لِصَلْحٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ فَلَا تَقُلْ عَلَيَّ يَمِينُ الْأَفْعَلِ .

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ أَوْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ : أَبْلُغْ عَنِّي كَذَاً وَكَذَاً - فِي أَشْيَاءٍ أَمْرَبَهَا - قُلْتُ : فَأَبْلِغُهُمْ عَنْكَ وَأَقُولُ عَنِّي مَا قُلْتَ لِي وَغَيْرِ الَّذِي قُلْتَ ؟ قَالَ : نَعَمْ إِنَّ الْمُصْلِحَ لَيْسَ بِكَذَّابٍ [إِنَّمَا هُوَ الصَّلْحُ لَيْسَ بِكَذِّبٍ] .

(بَابُ)

(فِي أَحْيَاءِ الْمُؤْمِنِينَ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا» ؟ قَالَ : مَنْ أَخْرَجَ جَاهِمِينَ ضَلَالًا إِلَى هُدًى فَكَأَنَّمَا

که نیکوکار و پرهیزکار و مصلح میان مردم باشید ، ۲۲۴ سوره ۲ ، فرمود : هر گاه ترا برای اصلاح میان دو تن خوانند ، مگو سوگند خورده‌ام که این کار را نکنم .

شرح - در تفسیر آیه شریفه دو قولست : اول آنکه کلمه « ان تبروا » بر وجه اثبات باشد . دوم آنکه بر وجه نفی و حرف « لا » در تقدیر باشد .

بنا بر وجه دوم معنی آیه اینست که خدا را مانع کارهای خیری که بر آنها سوگند یاد کرده‌اید مسازید یعنی اگر سوگند یاد کرده‌اید که مثلاً احسان نکنید و میان مردم اصلاح ننمائید ، باین سوگند وفادار نباشید و هر گاه مورد احسان و اصلاحی پیش آمد انجام دهید و کفاره سوگند را بدهید و تفسیر امام علیه السلام مناسب این معنی است ، ولی بنا بر وجه اول معنی آیه اینست که : خدا را معرض سوگندهای خود مسازید ، یعنی همواره بخدا سوگند نخورید تا نیکوکار و با تقوی و مصلح میان مردم باشید .

۷ - امام صادق علیه السلام بمعناویة بن وهب یا عمار ، راجع بساموریکه باو دستور داده بود ، فرمود از جانب من چنین و چنان بگو ، معاویه گوید : عرض کردم : فرموده شما را بآنها برسانم و خودم هم آنچه را شما فرموده‌اید و چیزهای دیگری را که نفرموده‌اید بگویم ؟ فرمود : آری ، مصلح دروغو نیست [ههنا ما این صلح است نه دروغ] .

(بَابُ)

(أَحْيَاءِ مُؤْمِنٍ)

۱ - سماعه گوید : از امام صادق علیه السلام این قول خدای عزوجل را پرسیدم : « هر که انسانی را بجز برای قصاص انسانی بکشد ، گویا همه مردم را کشته ، و هر که او را زنده کند گویا همه مردم را زنده کرده ، ۳۲ سوره ۵ ، فرمود : هر که او را از گمراهی بسوی هدایت برد گویا او را زنده کرده

أَحْيَاهَا وَمَنْ أَخْرَجَهَا مِنْ هُدَى إِلَى ضَلَالٍ فَقَدْ قَتَلَهَا .
 ۲ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ أَبِي بَانِ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ : «وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا» ؟ قَالَ : مَنْ حَرَقَ أَوْ عَرَقَ ، قُلْتُ : فَمَنْ أَخْرَجَهَا مِنْ ضَلَالٍ إِلَى هُدَى ؟ قَالَ : ذَلِكَ تَأْوِيلُهَا الْأَعْظَمُ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ وَعَبْدَ اللَّهِ ابْنَيْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ أَبِي بَانِ مِثْلَهُ .
 ﴿۳۳۱۵﴾ ۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ ، عَنْ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَاطِ ، عَنْ حُمْرَانَ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَسْأَلُكَ : - أَمْلَحَكَ اللَّهُ - فَقَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : كُنْتُ عَلَى خَالٍ وَأَنَا الْيَوْمَ عَلَى خَالٍ أُخْرَى كُنْتُ أَدْخُلُ الْأَرْضَ فَأَدْعُو الرَّجُلَ وَالْإِثْنَيْنِ وَالْمَرْأَةَ فَيَتَّقِدُ اللَّهُ مَنْ شَاءَ وَأَنَا الْيَوْمَ لَا أَدْعُو أَحَدًا ؟ فَقَالَ : وَمَا عَلَيْكَ أَنْ تُخَلِّيَ بَيْنَ النَّاسِ وَبَيْنَ رَبِّهِمْ فَمَنْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يُخْرِجَهُ مِنْ ظُلْمَةٍ إِلَى نُورٍ أَخْرَجَهُ ، ثُمَّ قَالَ : وَلَا عَلَيْكَ إِنْ آتَسَتْ مِنْ أَحَدٍ خَيْرًا أَنْ تَتَبَّدَ إِلَيْهِ الشَّيْءُ ، تَبَدَّدًا ، قُلْتُ : أَخْبِرْنِي عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَمَنْ أَحْيَاهَا

وهرکه او را از هدایت بسوی گمراهی برد ، گویا او را کشته است .

شرح - اصل آیه در قرآن کریم بدینگونه است : من أجل ذلك كتبنا على بني إسرائيل انه من قتل نفسا بغير نفس او فساد في الارض فكانما قتل الناس جميعا و من احياها فكانما احيا الناس جميعا ، و در این روایت نقل بمعنی شده و بجهت ظهورش بیرخی از آن اکثفا گفته است .
 مفسرین در بیان آیه و جوهی گفته اند که شاید وجه بهترش اینستکه چون کسی یک نفر را بکشد احساسات عمومی را جریحه دار میکند و همه مردم دشمن او میشوند ، پس مثل اینستکه همه مردم را کشته و کسیکه یک نفر را زنده کند یا هدایت نماید ، خدا پاداش زنده کردن و هدایت نمودن همه مردم را باو دهد ، زیرا بسبب احسانیکه پیرادر آنها کرده ، همه را خرسند و شادمان نموده پس گویا همه را زنده کرده است .

۲ - فضیل بن یسار گوید : با امام باقر علیه السلام عرض کردم : خدای عزوجل در کتابش فرماید :
 و هرکه او را زنده کند گویا همه مردم را زنده کرده است ، فرمود : یعنی او را از سوختن و غرق شدن نجات دهد ، عرض کردم : کیسکه او را از گمراهی بسوی هدایت برد چگونه است ؟ فرمود : این تأویل اعظم آیه است (یعنی آیه شامل این معنی هم هست و این معنی مهمتر و عالیتر از معنی اولست) .

۳ - حمزان گوید : امام صادق علیه السلام عرض کردم : اصلحک الله از شما - سؤال کنم ؟ فرمود : آری : عرض کردم : من در گذشته حالی داشتم و امروز حال دیگری دارم ، من در گذشته در زمین میکشتم و بیکمرد و دومرد یا زنی را بذهب حق دعوت میکردم و خدا هرکه را میخواست (بوسیله دعوت من) نجات میداد ، ولی امروز کسی را دعوت نمیکنم . فرمود : چه زبانی برتو است که مردم را با پروردگارشان واگذاری ، تا هرکه را خدا خواهد از تاریکی بسوی نور برد ، سپس فرمود : باکی بر تو نیست که اگر از کسی احساس خیری نمودی ، سخنی با نر می و احتیاط باو القا کنی ، عرض کردم : معنی این قول

فَكَانَتْ مَأْخِذًا لِلنَّاسِ جَمِيعًا، قَالَ: مِنْ حَرِّ قِيَامِ أَوْعَرِّي، ثُمَّ سَكَتَ، ثُمَّ قَالَ: تَأْوِيلُهَا الْأَعْظَمُ أَنْ دَعَاهَا فَاسْتَجَابَتْ لَهُ.

بَابٌ

﴿ فِي الدُّعَاءِ لِلْأَهْلِ إِلَى الْإِيمَانِ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنْ لِي أَهْلٌ بَيْتٍ وَهُمْ يَسْمَعُونَ مِنِّي أَفَادْعُوهُمْ إِلَى هَذَا الْأَمْرِ؟ فَقَالَ: نَعَمْ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ فِي كِتَابِهِ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِبْكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ.

بَابٌ

﴿ فِي تَرْكِ دُعَاءِ النَّاسِ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ كَلْبِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الصَّنِيعِيِّ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِذَا كُنْتُمْ وَالنَّاسَ، إِنْ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً فَتَرَكَهُ وَهُوَ يَجُولُ لِذَلِكَ وَيَطْلُبُهُ، ثُمَّ قَالَ: لَوْ أَنَّكُمْ إِذَا كَلَّمْتُمُ النَّاسَ قُلْتُمْ: ذَهَبْنَا حَيْثُ ذَهَبَ اللَّهُ وَآخَرْنَا

خدای عزوجل را بمن خبر ده : و هر که او را زنده کند ، گویا همه مردم را زنده کرده ، فرمود : یعنی او را از سوختن و فرقی شدن برهاند ، آنکاه سکوت نمود و سپس فرمود : تاویل اعظم آیه اینست که او را دعوت کند و او هم بپذیرد .

توضیح - راجع باین موضوع درج اول س ۲۳۵ شرح مبسوطی بیان شد .

بَابٌ

﴿ دَعْوَتِ خَانَوَادِهِ إِلَى الْإِيمَانِ ﴾

۱ - سُلَيْمَانُ بْنُ خَالِدٍ كَوَيْدٍ : بِإِمَامِ سَادِقٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَرَضْتُكَ : مِنْ خَانَوَادِهِمْ دَارِمٌ أَنَّ مِنْ شَتْوَانِي دَارِمٌ . أَنَّهُارًا بِإِمَامَتِ دَعْوَتِ كُنْمُ ؟ فَرَمُودُ : آری خدای عزوجل در کتابش میفرماید : کسانی که ایمان آورده‌اید ، خود و خاندان خود را از آتشی که آتشگیره آن مردم و سنگه است بر کنار دارید ، ۶ - سوره ۶۶ ، ۴ .

بَابٌ

﴿ دَعْوَتِ تَكْرِيدِ مَرْدَمِ ﴾

۱ - كَلْبِ بْنِ مُعَاوِيَةَ كَوَيْدٍ : بِإِمَامِ سَادِقٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَيْنَ فَرَمُودُ : مِنْ مَرْدَمِ دُورِ شَوَيْدِ (أَنَّهُ رَابِضٌ بِحَقِّ نَحْوَانِي) هَمَا بِإِمَامِ خَدَايَ عَزَّ وَجَلَّ چُونِ خَيْرِ بِنْدِهِمْ رَا خَوَاعِدُ ، دَر دَلش نَقَطُهُ وَ اَثَرِي كَذَارِدِ (نُورِ هِدَايَتِ دَر دَلش اِفْكَنَهُ) وَ اَوْرَا رَهَا كُنْدُ ، اَوْ خُودِ بَكْرَدش اِفْتَدِ وَ حَقِّ رَا بَجُويِدُ ، سَبَسُ فَرَمُودُ : كَاتِي شَمَا

مَنْ اخْتَارَ اللَّهَ ، وَاخْتَارَ اللَّهَ مُحَمَّدًا وَآخِرَنَا آلَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِمْ
 ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ الشَّرَاحِ
 عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ ثَابِتِ أَبِي سَعِيدٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا ثَابِتُ مَا لَكُمْ وَلِلنَّاسِ ، كَفُّوا
 عَنِ النَّاسِ وَلَا تَدْعُوا أَحَدًا إِلَى أَمْرِكُمْ ، فَوَاللَّهِ لَوْ أَنَّ أَهْلَ السَّمَاءِ وَأَهْلَ الْأَرْضِ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضِلُّوا
 عَبْدًا يُرِيدُ اللَّهُ هُدَاهُ مَا اسْتَطَاعُوا ، كَفُّوا عَنِ النَّاسِ وَلَا يَقُولُ أَحَدُكُمْ : أَخِي وَابْنُ عَمَّتِي وَجَارِي
 فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا طَيَّبَ رُوحَهُ فَلَا يَسْمَعُ بِمَعْرُوفٍ إِلَّا عَرَفَهُ وَلَا بِمُنْكَرٍ إِلَّا أَنْكَرَهُ
 ثُمَّ يَقْدِفُ اللَّهُ فِي قَلْبِهِ كَلِمَةً يَجْمَعُ بِهَا أَمْرَهُ .

۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ
 عَنِ الْفَضْلِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : نَدَعُوا النَّاسَ إِلَى هَذَا الْأَمْرِ؟ فَقَالَ : يَا فَضْلُ إِنَّ اللَّهَ إِذَا
 أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا أَمَرَ مَلَكًا فَآخَذَ بِعُنُقِهِ حَتَّى أَدْخَلَهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ طَائِعًا أَوْ كَارِهًا .

﴿ ۲۲۳۰ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَقَبَةَ عَنْ أَبِيهِ
 قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام اجْعَلُوا أَمْرَكُمْ هَذَا لِلَّهِ وَلَا تَجْعَلُوهُ لِلنَّاسِ ، فَإِنَّهُ مَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ لِلَّهِ وَمَا كَانَ
 لِلنَّاسِ فَلَا يَصْعَدُ إِلَى السَّمَاءِ ، وَلَا تَخَاصَمُوا بِدِينِكُمْ النَّاسَ فَإِنَّ الْمُخَاصَمَةَ مُرْسِئَةٌ لِلْقَلْبِ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ

هر گاه با مردم بسخن میپرداختید میگفتید: ما از راهیکه خدا رفته رفته ایم ، و هر که را خدا انتخاب کرده
 انتخاب کرده ایم ، خدا محمد را انتخاب کرد ، و ما آل محمد را صلی الله علیه و آله انتخاب کردیم .

۲ - ثابت این سید گوید : امام صادق علیه السلام بمن فرمود : شما را با مردم چکار ؟ از مردم دست
 بردارید و هیچکس را بنده خود نخوانید ، بخدا که اگر اهل آسمان و اهل زمین تصمیم گیرند که بنده ای
 را که خدا هدایتش را خواسته گمراه کنند نتوانند ، از مردم دست بردارید ، و هیچکس از شما (از راه
 دلجویی) نکوید : این برادر منست : پسر هموی منست ، همسایه منست ، زیرا هر گاه خدای عزوجل
 خیر بنده ای را خواهد ، روحش را پاکیزه کند ، آنگاه هر خوبی را بشنود بشناسد و بپذیرد و هر زشتی
 بکوشش رسد انکار کند ، سپس خدا دردش کلمه ای افکند که بسبب آن کارش را فرام سازد (یعنی امامت را
 بدش التا کند تا از برکت راهنمایی ائمه علیهم السلام امر دنیا و آخرتش مرتب گردد و سامان یابد) .

۳ - فضیل گوید : با امام صادق علیه السلام هر شکر دم : مردم را با امر امامت دعوت کنیم ؟ فرمود :
 ای فضیل ! چون خدا خیر بنده ای را خواهد بفرشته ای امر کند که گردن او را گرفته ، خواه یا ناخواه
 او را داخل امر امامت کند .

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : این امر (امامت) خود را برای خدا قرار دهید نه برای
 مردم ، زیرا آنچه برای خداست ، از آن خداست (عملیکه برای خدا خالص باشد ، خود او پاداش و
 ثوابش را صلا کند) و آنچه برای مردم باشد با آسمان بالا نرود ، (پذیرفته خدا نگردد) بر سر دین خود

فَاللَّيْبَةُ وَاللَّيْبَةُ: «إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ» وَ قَالَ: «وَأَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّى يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ» ذَرُوا النَّاسَ فَإِنَّ النَّاسَ أَخَذُوا عَنِ النَّاسِ وَإِنَّكُمْ أَخَذْتُمْ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ، وَعَلَيْهِ السَّلَامُ وَلَا سَوَاءَ؛ وَإِنِّي سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ: إِذَا كَتَبَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ أَنْ يَدْخُلَهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ كَانَ أَسْرَعَ إِلَيْهِ مِنَ الطَّيْرِ إِلَى وَكْرِهِ.

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ أَدِينَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ قَوْمًا لِلْحَقِّ فَإِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ مِنَ الْحَقِّ قَبِلْتَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ وَإِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ مِنَ الْبَاطِلِ أَنْكَرْتَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ وَخَلَقَ قَوْمًا لَيَعْرِذُكَ فَإِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ مِنَ الْحَقِّ أَنْكَرْتَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ وَإِذَا مَرَّ بِهِمُ الْبَابُ مِنَ الْبَاطِلِ قَبِلْتَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنْ كَانُوا لَا يَعْرِفُونَهُ.

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ ، عَنْ أَبِي

عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا نَكَتَ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةً مِنْ نُورٍ فَأَضَاءَ لَهَا سَمْعَهُ

با مردم ستیزه نکنید ، زیرا ستیزه بیمارکننده دلست ، همانا خدای عزوجل به پیغمبرش فرماید : « تو هر که را دوست داری هدایت نکنی ، بلکه خدا هر که را خواهد هدایت کند ، ۵۶ سوره ۲۸ ، و باز فرماید آیا تومیتوانی مردم را بزور وادار کنی که مؤمن باشند ؟ ۹۹ سوره ۱۰ ، مردم را درها کنی ، زیرا مردم از همین مردم تعلیم گرفته اند و شما از رسول خدا سلی الله علیه وآله وعلی علیه السلام تعلیم گرفته اید ، و این کجا و آن کجا ، من از پدرم شنیدم که میفرمود : هر گاه خدا برای بنده می نوشت و لازم فرمود که در این امر داخل شود ، بسوی آن شتابنده تر از مرغ بلانه اش گردد .

۵ - امام صادق ﷺ فرمود: همانا خدای عزوجل مردمی را برای حق آفریده که چون دری از حق بآنها گذرد (مثل اینکه سخن حقی شنوند) دلشان آنرا بپذیرد اگر چه آنرا نهنمند و نشناسند ، و چون دری از باطل بآنها گذرد ، دلشان انکار کند ، اگر چه آنرا شناسند و مردمی دیگر را برای غیر حق آفریده که چون دری از حق بآنها گذرد ، دلشان انکار کند ، اگر چه آنرا نشناسند و چون دری از باطل بآنها گذرد دلشان آنرا بپذیرد ، اگر چه آنرا نشناسند .

شرح - آفریدن مردمی را برای حق و مردمی را برای غیر حق مربوط بمسأله طینت و جبر و تفویض است که در ابواب خود شرح داده شد ، و موضوع پذیرش و انکار دل با عدم عرفان و شناسایی را مجلسی ره گوید و گفته شده این از باب مقدمات مرکوزه در ذهن است که خودش بآن عالم نیست . البته پیداست که لطف و غضب خدا در هر مورد و نسبت بهر مخلوقی بی حساب و یاوه نیست ، اگر چه ما آن حساب را در نیابیم ، و اما ذکر این روایت در این باب ، از این نظر است که سعی و کوشش برای هدایت اشخاص تأثیر مهمی در هدایت آنها ندارد بلکه برای تحمیل ثواب: در زمان تقیه ثواب در ترک آنست . ۶ - امام صادق علیه السلام فرمود ، همانا خدای عزوجل هر گاه خیر بنده می را خواهد ، تطهیر می

وَقَلْبُهُ حَتَّى يَكُونَ أَحْرَصَ عَلَى مَا فِي أَيْدِيكُمْ مِنْكُمْ وَإِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ سُوءَ أَنْتَكَ فِي قَلْبِهِ نَكْتَةً سَوْدَاءَ ، فَاطْلَمَ لَهَا سَمْعَهُ وَقَلْبَهُ ، ثُمَّ تَلَاهُ فِي آيَةِ : «مَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيْقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ» .

۷- عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ خَيْرًا أَنْتَكَ فِي قَلْبِهِ نَكْتَةً بَيْضَاءَ وَفَتَحَ سَمْعَ قَلْبِهِ وَوَكَّلَ بِهِ مَلَكًا يَسُدُّهُ وَإِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ سُوءًا أَنْتَكَ فِي قَلْبِهِ نَكْتَةً سَوْدَاءَ وَسَدَّ سَمْعَ قَلْبِهِ وَوَكَّلَ بِهِ شَيْطَانًا يُضِلُّهُ .

﴿ بَابٌ ﴾

﴿ أَنْ اللَّهُ إِنَّمَا يُعْطِي الدِّينَ مَنْ يُحِبُّهُ ﴾

۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ ابْنِ بَكِيرٍ ، عَنْ حَمْرَةَ ابْنِ حُمْرَانَ ؛ عَنْ عُمَرَ بْنِ حَنْظَلَةَ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا أَبَا الصَّخْرِ إِنَّ اللَّهَ يُعْطِي الدِّينَ

از تور در دلت زنده که گوش و دلت را از آن روشن کند. تا آنجا که بر آنچه در دست شماس (امر ولایت) از خود شما حریص تر گردد ، و چون برای بنده می بد خواهد ، نقطه سیاهی در دلت زنده که گوش و دلت از آن تارک شود ، سپس این آیه را تلاوت فرمود : « کسیکه خدا هدایتش را خواهد ، سینه اش را برای اسلام باز کند : و کسیکه خدا ضلالتش را خواهد ، سینه اش را تنگ و سخت کند که گوئی با آسمان بالا

میرود ۱۲۵ سوره ۶ ، ۴

۷- امام صادق علیه السلام فرمود : هر گاه خدا خیر بنده می را خواهد ، در دلت نقطه سفیدی اندازد و گوشهای دلش را بگشاید ، و بر او فرشته می گمارد که استوارش دارد ، و هر گاه بد بنده می را خواهد ، در دلت نقطه سیاهی افکند و گوشهای دلش را ببندد و بر او شیطانی گمارد که گمراهش کند .

جمله معترضه - خدایا در این صبح زود که درده « جا غرق » نشسته و این اخبار را ترجمه میکنم ، و نسیم لطیف و هوای مطبوع مسخر اراده و فرمان ترا استشمام میکنم ، میدانم تا اندازه می باین بنده عاسی لطف و عنایت فرموده و مشغول رحمت داشته می که بتفکر در این احادیث و اخباریکه از بهترین سخنان بشر عمیق تر و روح افرا تر است موقف فرموده می ، امانمیدانم مشغول آنچه مینویسم : « هر گاه خدا خیر بنده می را خواهد ... « میباشم یا - نمود با الله - در جمله دوم داخل ، خدایا تو میدانی که اکنون دلم شکسته و

چشم تراست الهی کفی علمک عن المقال و کفی کرماک عن السوال

﴿ خدا دین را بکسیکه دوست دارد عطا کند ﴾

۱- عمر بن حنظله گوید : امام صادق علیه السلام بمن فرمود : ای ابا صخر ، خدا دنیا را بدوست و دشمن خود مطا کند ، ولی این امر (ولایت) را جز بر گزیده از خلقت عطا نکند ، بخدا شما دین من

مَنْ يُحِبُّ وَيُبْغِضُ ، وَلَا يُعْطِي هَذَا الْأَمْرَ إِلَّا صَفْوَتَهُ مِنْ خَلْفِهِ ، أَنْتُمْ وَاللَّهُ عَلَى دِينِي وَدِينِ آبَائِي
إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ ، لِأَعْنِي عَلِيٌّ بَنُ الْحُسَيْنِ وَالْحَسَنُ بَنُ عَلِيٍّ وَإِنْ كَانَ هَؤُلَاءِ عَلَى دِينِ هَؤُلَاءِ .

﴿۲۲۳۵﴾ الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ
عَنْ مَالِكِ بْنِ أَعْيَنَ الْجَهَنِّيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : يَا مَالِكُ إِنَّ اللَّهَ يُعْطِي الدُّنْيَا مَنْ يُحِبُّ
وَيُبْغِضُ ، وَلَا يُعْطِي دِينَهُ إِلَّا مَنْ يُحِبُّ .

۳ - عَنْهُ ، عَنْ مُعَلَّى ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنْ عَبْدِ الْكَرِيمِ بْنِ عَمْرٍو وَالْحَنَمِيِّ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ حَنْظَلَةَ ، وَ
عَنْ حَمَزَةَ بْنِ حُزْمَانَ ، عَنْ حُمْرَانَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ هَذِهِ الدُّنْيَا يُعْطِيهَا اللَّهُ الْبَرَّ وَالْفَاجِرَ
وَلَا يُعْطِي الْإِيمَانَ إِلَّا صَفْوَتَهُمْ مِنْ خَلْفِهِ .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ التَّمِيمِ ، عَنْ أَبِي سَلَيْمَانَ ، عَنْ مَيْسِرٍ قَالَ :
قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ الدُّنْيَا يُعْطِيهَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَنْ أَحَبَّ وَمَنْ أَبْغَضَ ، وَإِنَّ الْإِيمَانَ لَا يُعْطِيهِ
إِلَّا مَنْ أَحَبَّهُ

((بَابُ سَلَامَةِ الدِّينِ))

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ التَّمِيمِ ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحَجَرِ ، عَنْ أَبِي

وهدراند ابراهیم و اسماعیل را دارید ، مقصود علی بن الحسین و محمد بن علی نیست ، اگر چه ایشان هم
بدین آنها بودند .

شرح - مقصود اینست که اصول دین و اعتقادات که توحید و عدل و معاد و نبوت و وصایت است ، در
همه ادیان یکی است و تنها اختلاف در شخص نبی و وصی است درازمنه و اعصار ، پس شما شبیمان که پیغمبر
و وصی زمان خود را پذیرفته‌اید ، دین و شریعت همه پیغمبران را پذیرفته‌اید .

۲ - مالک بن اعین گوید : شنیدم امام باقر علیه السلام میفرمود : ای مالک هانا خدا دنیا را بآنکه
دوستش دارد و آنکه دشمنش دارد عطا کند ، ولی دینش را جز بآنکه دوستش دارد عطا نکند .

۳ - و فرمود : خدا این دنیا را به نیکوکار و بدکردار عطا کند ، ولی ایمان را جز بمخلوق
برگزیده‌اش عطا نکند .

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل دنیا را بآنکه دوستش دارد و آنکه دشمنش دارد
بدهد ، ولی ایمان را جز بآنکه دوستش دارد عطا نکند .

(بَابُ)

(سَلَامَتِي دِينِ)

۱ - امام صادق علیه السلام در باره قول خدای عزوجل : و خدا او را از بدیهای آنچه نیرنگه زدند

عَبْدَ اللَّهِ ﷺ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «قَوْمًا اللَّهُ سَيِّئَاتٍ مَامَكُرُوا» فَقَالَ: أَمَا لَقَدْ بَسَطُوا عَلَيْهِ وَقَتَلُوهُ وَلَكِنْ أَتَدْرُونَ مَا وَقَاهُ؟ وَقَاهُ أَنْ يَقْتِنُوهُ فِي دِينِهِ.

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ كَانَ فِي وَصِيَّةِ امِيرِ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ لِأَصْحَابِهِ: اعْلَمُوا أَنَّ الْقُرْآنَ هُدَى اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَنُورَ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ عَلَى مَا كَانَ مِنْ جَهْدٍ وَقَاقَةٍ، فَإِذَا حَصَرْتَ بَلِيَّةً فَاجْعَلُوا أَمْوَالَكُمْ دُونَ أَنْفُسِكُمْ، وَإِذَا نَزَلَتْ نَارِلَةٌ فَاجْعَلُوا أَنْفُسَكُمْ دُونَ دِينِكُمْ؛ وَاعْلَمُوا أَنَّ الْهَالِكَ مَنْ هَلَكَ دِينُهُ وَالْحَرِيبُ مَنْ حَرِبَ دِينَهُ؛ الْأَدْوَانَةُ لِأَقْرَبِ بَعْدَ الْجَنَّةِ، الْأَوَائِتُ لِأَعْنَى بَعْدَ النَّارِ، لِأَيْفِكَ أَسِيرُهَا وَلَا يُبْرُ صِرْطُهَا.

﴿۲۳۴۰﴾ عَلِيُّ بْنُ أَبِيهِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْسَى، عَنْ رَبِيعِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ: سَلَامَةُ الدِّينِ وَصِحَّةُ الْبَدَنِ حَيْرٌ مِنَ الْمَالِ، وَالْمَالُ زِينَةٌ مِنْ زِينَةِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ. مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ رَبِيعِ، عَنِ الْفَضْلِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ، مِنْهُ.

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِمٍ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ

نکهداشت ، ۴۰ سوره ۴۰، فرمود : همانا بخدا براو چیره شدند و اورا کشتند ، ولی میدانید خدا او را از چه نکه داشت ؟ او را نکه داشت از اینکه نسبت بدنش فریب دهند . (مربوط بمؤمن آل فرعونست که داستان او درقرآن و تواریخ مذکور است) .

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : در ضمن سفارش امیرالمؤمنین علیه السلام باصحابش اینست : بدانید که قران هدایت شب و روز است (یعنی در همه احوال و اوقات) و نور شب تاریکست ، برای هر سختی و نیازی (راه نجات را در گرفتاری و بلانشان دهد) پس چون بلای فرا رسد ، اموال خود را سپر جاتان سازید ، و چون حادثه‌ئی پیش آمد (که مربوط بامر دینست و جز با دادن جان مرتفع نشود) جان خود را فدای دینتان کنید ، بدانید که هلاک شده کسی است که دینش تباه شود و غارت زده کسی است که دینش را بر بایند ، همانا پس از رسیدن به بهشت نیازی نیست و بعد از دوزخ بی نیازی نیست (هر که درد دنیا عمل صالح کند و مستوجب بهشت گردد ، فقیر و نیازمند نیست ، هر چند دستنگه و گرفتار باشد و کسیکه خود را مستوجب دوزخ سازد ، بی نیازی ندارد ، هر چند ثروتمند و مرفه باشد) اسیر دوزخ آزاد نگردد و نایبناپس بهبودی نیابد .

۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : سلامتی دین و صحت بدن بهتر از مالست و مال یکی از زینتهای عین دنیاست .

عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ: كَانَ رَجُلٌ يَدْخُلُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِنْ أَصْحَابِهِ فَعَبَّرَ مَا نَالَا بِحُجٍّ فَدَخَلَ عَلَيْهِ بَعْضُ مَعَارِفِهِ، فَقَالَ لَهُ: «فُلَانٌ مَا فَعَلَ؟» قَالَ: «فَجَعَلَ يُصَيِّعُ الْكَلَامَ يَطْرُقُ أَنَّهُ أُنْمَا يَعْنِي الْمَيْسِرَةَ وَالذَّنْبَا، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كَيْفَ دَبْنُهُ؟» فَقَالَ: «كَمَا تُحِبُّ، فَقَالَ: هُوَ وَاللَّهِ الْغِنَى.»

((بَابُ التَّقِيَّةِ))

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَغَيْرِهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّةً تَيْنٍ بِمَا صَبَرُوا» (قَالَ: بِمَا صَبَرُوا وَعَلَى التَّقِيَّةِ) وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ، قَالَ: الْحَسَنَةُ التَّقِيَّةُ وَالسَّيِّئَةُ الْأَذَاعَةُ.

۲ - ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي عُمَرَ الْأَعْجَمِيِّ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَا أَبَا عُمَرَ إِنَّ تِسْعَةَ أَعْشَارِ الدِّينِ فِي التَّقِيَّةِ وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ وَالتَّقِيَّةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ إِلَّا فِي الشُّبُهَةِ وَالْمَسْجِ عَلَى الْحَقِّينِ.

۴ - مردی از اصحاب امام صادق علیه السلام همواره خدمتش میرسید ، مدتی گذشت که حج نکذاشت (وخدمت امام نرسید) یکی از آشنایانش خدمت امام آمد ، امام باو فرمود : فلانی چه میکند ؟ راوی گوید : اوسخن را درلغافه بیان کرد و گمان نمود منظور حضرت دارائی و مال دنیاست . امام صادق عليه السلام فرمود : دینش چگونه است ؟ گفت : چنانکه شما دوست داری ، فرمود : بخدا که او غنی است .

❖ (بَابُ تَقِيَّةِ) ❖

۱ - امام صادق عليه السلام درباره قول خدای عزوجل چنین فرمود : «ایشان برای صبریکه کردند ، دو بار پاداش خود را دریافتند (برای صبریکه بر تقیه کردند) «دو با حسنه گناه را دفع کردند ، فرمود حسنه تقیه و گناه فاش کردن است .

شرح - آیه شریفه در سوره قمس است وراجع بتفسیر دوپاداش وجوه بسیاری گفته اند : یکی از آن وجوه اینستکه : مقسودا ایشان نصاری و یهودی میباشدکه به پیغمبر اسلام گرویدند ویک پاداش آنها مربوط بگرویدن به پیغمبر خود وپاداش دیگر مربوط بگرویدن به پیغمبر اسلامست .

۲ - ابی عمر واهجسی گوید : امام صادق عليه السلام بمن فرمود : ای ابا عمرو ! نه دهم دین درتقیه است وهر که تقیه ندارد دین ندارد ، و تقیه در هر چیز است جز در نوشیدن نبیذ و مسح بر روی کفش .

شرح - این خبر مخالف اخبار بسیارست که تقیه را با اجتماع شرائط در همه چیز ، جز درخونریزی جاری میدانند ، ازاینرو درتوجهش وجوهی گفته اند :

اول - تقیه در این دوچیز هم نیست تا زمانیکه بزبان جانی و مالی بسیار نرسد ، وچون باین حد

۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : التَّقِيَّةُ مِنْ دِينِ اللَّهِ ، قُلْتُ : مِنْ دِينِ اللَّهِ ؟ قَالَ : إِي وَ اللَّهِ مِنْ دِينِ اللَّهِ وَلَقَدْ قَالَ يُونُسُ عليه السلام : «أَيُّهَا الْعِبْرَانُكُمْ لَسَارِقُونَ ، وَاللَّهِمَا كَانُوا سَرَّ قَوَاشِيئًا وَلَقَدْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام : «إِنِّي سَقِيمٌ ، وَاللَّهِ مَا كَانَ سَقِيمًا .

﴿۲۲۳۵﴾-۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، وَالْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ جَمِيعاً عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلِيِّ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ : لَا إِلَهَ مَعَ اللَّهِ مَعَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ شَيْءٌ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ التَّقِيَّةِ ، يَا حَبِيبُ إِنَّهُ مَنْ كَانَتْ لَهُ تَقِيَّةٌ رَفَعَهُ اللَّهُ ، يَا حَبِيبُ مَنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ تَقِيَّةٌ وَصَعَهُ اللَّهُ ، يَا حَبِيبُ إِنَّ النَّاسَ أُنْمَأَ هُمْ فِي هَذِهِ فَلَوْ قَدْ كَانَ ذَلِكَ كَانَ هَذَا .

۵- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْكُوفِيِّ ، عَنِ الثَّبَائِيسِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ جَابِرِ الْمَكْفُوفِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : اتَّقُوا عَلَيَّ دِينَكُمْ فَأَحْبَبُوهُ بِالتَّقِيَّةِ رَسِيدِ تَقِيهِ لَازِمَت .

دوم - تقيه در این دو چیز نیست بجهت واضح بودن خلاف میان شیعه و سنی در این دو مسأله .

سوم و چهارم - به س ۱۹۴ مرآت المقول رجوع شود .

۳ - ابوبصیر گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : تقيه از دین خداست : عرض کردم : از دین خداست ؟ فرمود : آری بخدا از دین خداست ، بتحقیق که یوسف عليه السلام فرمود : دای کاروان شما سارقید ، ۷۰-سوره ۱۲ ، بخدا که آنها چیزی ندزدیده بودند (ولی برای مصلحت نگهداشتن برادرش چنین گفت) ، و ابراهیم عليه السلام فرمود : « من بیمارم ، و بخدا که بیمار نبود (چنانچه در سابق گذشت) .

شرح - مثال زدن امام عليه السلام باین دو موضوع جهت تنظیر و رفع استبعاد از جواز تقيه است ، یعنی همچنانکه دروغ و اظهار خلاف واقع بجهت مصالحی جایز میشود ، اظهار خلاف اعتقاد هم گاهی جایز میشود ، و ممکن است برای تقيه معنی عامی قائل شده که شامل این دو مورد هم بشود .

۴ - حبیب بن بشر گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : شنیدم پدرم میفرمود : نه بخدا : در روی زمین چیزی محبوبتر از تقيه نزد من نیست ، ای حبیب همانا هر که تقيه کند خدایش بالا برد ، ای حبیب هر که تقيه نکند خدایش پست کند ، ای حبیب ، مردم در صلح و سازشند ، سپس اگر آن باشد ، این هم باشد شرح - راجع بجمله اخیر روایت مرحوم فیض گوید : اکنون مخالفین با ما در صلح و سازشند و اگر زمان علی و حسین علیهما السلام هم چنین میبود ، تقيه واجب بود و مرحوم مجلسی گوید : اگر حضرت قائم ظهور کند و امر بجهاد نماید ، تقيه هم برداشته میشود .

۵ - این ابویعفور گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : بخاطر حفظ دینتان تقيه کنید ، و آنرا با تقيه زیر پرده دارید ، زیرا هر که تقيه ندارد ایمان ندارد ، همانا شما در میان مردم مانند زنبور صم در میان

فَأَنَّهُ لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ ، إِنَّمَا أَنْتُمْ فِي النَّاسِ كَالنَّحْلِ فِي الطَّيْرِ لَوْ أَنَّ الطَّيْرَ تَعَلَّمَ مَا فِي أَجْوَابِ النَّحْلِ مَا بَقِيَ مِنْهَا شَيْءٌ ، إِلَّا أَكَلْتَهُمْ لَوْ أَنَّ النَّاسَ عَلِمُوا مَا فِي أَجْوَابِكُمْ أَنْتُمْ تُحِبُّونَا أَهْلَ الْبَيْتِ لَا كُلُّوكُمْ بِالسِّنِّيَّةِمْ وَ لَنَحْلُوكُمْ فِي الْيَتْرِ وَالْعَلَانِيَةِ ، رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا مِنْكُمْ كَانَ عَلِيٌّ وَوَلَايَتَنَا .

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ حَرِيزٍ ، عَمَّنْ أَخْبَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ» قَالَ : الْحَسَنَةُ : التَّقِيَّةُ ، وَالسَّيِّئَةُ : الإِدَاعَةُ وَقَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ : «إِذْ قَعَّ بِالنَّبِيِّ هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ» قَالَ : الَّتِي هِيَ أَحْسَنُ التَّقِيَّةِ ، «فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَانَهُ وَلِيًّا حَمِيمًا» .

۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَخْبُوبٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ عَنْ أَبِي عَمْرٍو الْكِنَانِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا أَبَا عَمْرٍو أَرَأَيْتَكَ لَوْ حَدَّثْتُكَ بِحَدِيثٍ أَوْ أَقْبَيْتُكَ بِغُثِّيائِمٍ حُثِّنِي بَعْدَ ذَلِكَ فَسَأَلْتَنِي عَنْهُ فَأَخْبَرْتُكَ بِخِلَافِ مَا كُنْتُ أَخْبَرْتُكَ ، أَوْ أَقْبَيْتُكَ بِخِلَافِ ذَلِكَ بِأَيِّهِمَا كُنْتَ تَأْخُذُ ؟ قُلْتُ : بِأَحَدَيْهِمَا وَأَدْعُ الْآخَرَ ، فَقَالَ : قَدْ أَصَبْتَ يَا أَبَا عَمْرٍو أَبِي اللَّهِ إِلَّا أَنْ يُعْبَدَ سِوَا أَمَا وَاللَّهِ لَئِنْ فَعَلْتُمْ ذَلِكَ إِنَّهُ [لِ] خَيْرٍ لِي وَلَكُمْ ، [وَأَبِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ] لَنَاوَلَكُمْ فِي دِينِهِ إِلَّا التَّقِيَّةَ .

۸ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ دُرُوسَةَ الْوَاسِطِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ

پرند گانید ، اگر پرندگان بدانند ، در درون زنبور غسل چیست ، همه آنها را بخورند ، و اگر مردم بدانند آنچه در دل شماست که ما اهل بیت را دوست دارید ، شما را با زبان نشان بخورند و در نهان و آشکار ناسزا گویند ، (از شما سمایت و سخن چینی کنند و شما تهمت زنند تا گرفتار زندان و شکنجه و اعدام شوید) خدا بیامرزد آن بنده ای را از شما که ولایت ما را داشته باشد .

۶ - امام صادق عليه السلام درباره قول خدای عزوجل : «خوبی و بدی برای نیست» فرمود : خوبی تقیه است و بدی فاش کردن و راجع بقول خدای عزوجل : « بدی را با آنچه نیکوتر است دفع کن » فرمود : آنچه نیکوتر است تقیه میباشد « بناگاه آنکه میان تو و او دشمنی است ، مانند دوست صمیمی گردد . ۳۶ سوره ۴۱ » .

۷ - ابو عمرو کنانی گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : ای ابا عمرو ! بمن بگو . اگر برایت حدیثی گفتم یا فتوای دادم ، سپس نزد من آمدی و از همان مطلب پرسیدی و من برخلاف گفته اولم بتو گفتم یا فتوی دادم ، بکدام یک از آن دو عمل میکنی ؟ عرض کردم : بنابر آنرا و دیگری را رها میکنم . فرمود : درست رفتی ای ابا عمرو ! و خدا نخواستہ جز آنکه در نهان عبادت شود ، همانا بخدا اگر شما چنین کنید ، خیر من و شماست ، و خدای عزوجل برای ما و شما نسبت بدینش جز تقیه نخواستہ است .

۸ - امام صادق عليه السلام فرمود ، تقیه نمودن کسی بدرجه تقیه اصحاب کهف نرسید ، آنها در اعیاد

ﷺ: مَا بَلَغَتْ تَقِيَّةُ أَحَدٍ تَقِيَّةَ أَصْحَابِ الْكَهْفِ إِنْ كَانُوا الْبَشَرُونَ الْأَعْيَادَ وَيَشُدُّ وَنَ الرَّانَةَ بِرَفَاعَتَاهُمْ
اللَّهُ أَجْرَهُمْ مَرَّةً تَيْنَ .

﴿۲۳۴۰﴾ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَالٍ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ زَائِدٍ الْمَحْشَامِ
قَالَ: اسْتَقْبَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ فِي طَرِيقٍ فَأَعْرَضَتْ عَنْهُ بِوَجْهِ وَمَصَّيْتُ ، فَدَخَلْتُ عَلَيْهِ بَعْدَ ذَلِكَ ، فَقُلْتُ:
جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنِّي لَا لِقَاكَ فَأَصْرَفُ وَجْهِي كِرَاهَةً أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ ، فَقَالَ لِي : رَحِمَكَ اللَّهُ وَلَكِنَّ رَجُلًا
لَقِيَنِي أَمْسٍ فِي مَوْضِعٍ كَذَا وَكَذَا فَقَالَ : عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ، مَا أَحْسَنَ وَلَا أَجْمَلَ .

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ: قَبِلَ لِأبي عَبْدِ اللَّهِ
ﷺ : إِنَّ النَّاسَ يَزُورُونَ أَنْ عَلِيًّا ﷺ قَالَ عَلِيُّ مَنِيرَ الْكُوفَةِ : أَيُّهَا النَّاسُ إِنْتُمْ سَتُدْعَوْنَ إِلَى
سَبِيٍّ فَسُبُونِي ، ثُمَّ تَدْعَوْنَ إِلَى الْبِرَاءَةِ مِنِّي فَلَاتَبَرَّوْا مِنِّي ، فَقَالَ: مَا أَكْثَرَ مَا يَكْتَدِبُ النَّاسُ عَلَيَّ
عَلَيَّ ﷺ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّمَا قَالَ : إِنْتُمْ سَتُدْعَوْنَ إِلَى سَبِيٍّ فَسُبُونِي ، ثُمَّ سَتُدْعَوْنَ إِلَى الْبِرَاءَةِ مِنِّي
وَإِنِّي لَعَلِّي دِينٌ مُحَمَّدٍ ؛ وَلَمْ يَقُلْ : لَا تَبَرَّوْا مِنِّي . فَقَالَ لَهُ السَّائِلُ : أَرَأَيْتَ إِنْ اخْتَارَ الْقَتْلَ دُونَ الْبِرَاءَةِ
فَقَالَ : وَاللَّهِ مَا ذَلِكَ عَلَيْكَ وَمَالَهُ إِلَّا ماضِي عَلَيْهِ عَمَّادُ بْنُ يَاسِرٍ حَيْثُ أَكْرَهُهُ أَهْلُ مَكَّةَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ
بِالْإِيمَانِ ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ «الْأَمْنُ أَكْرَهُهُ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ» ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ

(بت پرستها) حاضر میشدند و زناز میبستند (با آنکه خداشناس و موحد بودند) از این رو خدا پاداششان
را دو بار داد .

۹ - حماد بن واقد گوید : در میان راهی از پیش رو بامام صادق ﷺ بر خوردم ، و روگردانیده و
گذشتم ، سپس خدمتش رسیدم و عرض کردم : قربانت ، من شما را ملاقات میکنم و رو میگردانم ، زیرا
نیخواهم شما را بر بنج اندازم ، فرمود : خدایت رحمت کند ، ولی دیروز در فلان جا مردی مرا دید و گفت
علیک السلام یا ابا عبد الله او کار خوب و شایسته می نکرد .

۱۰ - مسعدة بن صدقه گوید : بامام صادق علیه السلام عرض شد: مردم عقیده دارند که علی علیه السلام
بر منبر کوفه فرموده است : ای مردم شما را بنا سزا گفتن بمن میخوانند ، مرا ناسزا گوئید ، سپس به
بیزاری از من میخوانند ، از من بیزاری نجوئید ، امام فرمود : مردم چه بسیار بر علی علیه السلام دروغ
میبندند ، سپس فرمود : همانا علی فرموده است : « شمارا بنا سزا گفتن بمن میخوانند ، مرا ناسزا گوئید ،
سپس به بیزاری از من میخوانند ، و من بدین محدم ، و فرمود . از من بیزاری نجوئید .

سائل عرض کرد : بمن بفرما اگر کشته شدن را اختیار کند و بیزاری نجوید چگونه است ؟ فرمود
بعدا این تکلیف را ندارد . تکلیف او همانست که عمار بن یاسر کرد زمانی که اهل مکه او را مجبور (به
بیزاری از پیغمبر صلی الله علیه وآله) کردند . ولی دلش بایمان مطمئن بود ، سپس خدای عز و جل درباره

عِنْدَهَا : يَا عَمَّارُ اِنْ عَادُوا قَعْدُ فَقَدْ اَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عُنْدَكَ وَامَرَكَ اَنْ تَعُوْدَ اِنْ عَادُوا .

۱۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ هِشَامِ الْكِنْدِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللهِ عليه السلام يَقُولُ : اِيَّاكُمْ اَنْ تَعْمَلُوا عَمَلًا يَعْتَرُونَ بِهٖ ، فَاِنْ وُلِدَ السَّوْءُ يُعْتَرُوا بِهٖ بِعَمَلِهِ كُوْنُوا لِمَنْ نَقَطْتُمْ اِلَيْهِ زَيْنًا وَلَا تَكُوْنُوا عَلَيْهِ شَيْنًا صَلُّوا فِي عَشَائِرِهِمْ وَعُوْدُوا مَرْضَاهُمْ وَاشْهَدُوا جَنَائِزَهُمْ وَلَا يَسْبِقُوْنَكُمْ اِلَى شَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ فَاَنْتُمْ اَوْلَى بِهٖ مِنْهُمْ وَاللّٰهُ مَا عَرَفَ اللهُ بِشَيْءٍ اَحَبَّ اِلَيْهِ مِنَ الْخَبْءِ قُلْتُ : وَمَا الْخَبْءُ ؟ قَالَ : التَّقِيَّةُ .

۱۲ - عَنْهُ ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَعْمَرِ بْنِ خَلَادٍ قَالَ : سَأَلْتُ اَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْقِيَامِ لِلْوَلَاةِ ، فَقَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : التَّقِيَّةُ مِنْ دِيْنِي وَدِيْنِ اَبَائِي وَلَا اِيْمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ .

۱۳ - عَلِيُّ بْنُ اِبْرَاهِيْمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ رَبِيعِي ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : التَّقِيَّةُ فِي كُلِّ ضَرُوْرَةٍ وَصَاحِبُهَا اَعْلَمُ بِهَا حِيْنَ تَنْزِلُ بِهٖ .

او نازل فرمود : « جز کسیکه مجبور شود، ولی دلش با ایمان مطمئن باشد ۱۰۶ سوره ۱۶ ، آنکاه پینمبر سلی الله علیه وآله باو فرمود : ای عمارا اگر دوباره مجبورت کردند توهم چنان کن که کردی (بزبان از دینت بیزار می بجو) که خدای عزوجل عذرترا نازل فرموده و دستورت داده که تکرار کنی اگر تکرار کردند .
۱۱ - هشام کندی گوید : شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود : میاداکاری کنید که ما را بدان سرزنش کنند ، همانا فرزند بد، پدرش را بگردار او سرزنش کنند ، برای کسیکه باو دل داد ما بد (امام خود) زینت باشید و عیب و تنگه مباشد ، در میان عشایر آنها نماز بخوانید (نماز جماعت عامه حاضر شوید) و از بیمارانشان عبادت کنید و بر جنازه آنها حاضر شوید ، میادا آنها در هیچ چیزی از شما پیشی گیرند که شما نسبت بخیراز آنها سزاوارترید ، بخدا سوگند که خدا بچیزی که محبوبتر باشد نزد او از خبء عبادت نشده ، عرض کردم خبء چیست ؟ فرمود : تقیه .

۱۲ - معمر بن خلاد گوید : از حضرت ابوالحسن (امام هفتم یا هشتم علیهما السلام) در باره پیا خاستن برای والیان پرسیدم ، فرمود : امام باقر علیه السلام فرموده است : تقیه از دین من و دین پدرانم میباشد ، و کسیکه تقیه ندارد ایمان ندارد .

۱۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : تقیه هنگام هر بیچارگراست ، و تقیه کننده خودداناتر بآنست زمانیکه برایش پیش میآید .

شرح - مرحوم مجلسی گوید : این روایت دلالت دارد بر وجوب تقیه در هر موردیکه انسان ناچار بآن میشود ، مگر مواردیکه با دلیل دیگر خارج شده است (مانند خونریزی و مسح بر کفش و شرب نیبذ بنا بقولی) و نیز دلالت دارد که خود انسان مرد ناچار را بهتر ، بفهمد چنانکه خدای تعالی فرماید :
و انسان نسبت بخود پیناتراست ، و خدا میداند که اوسهل انکاری میکند یا تقیه .

﴿۲۲۴۵﴾-۱۴- عَلِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: [كَانَ] أَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: وَأَيُّ شَيْءٍ أَقْرَبُ لِعَيْنِي مِنَ التَّقِيَّةِ: إِنَّ التَّقِيَّةَ حُجَّةُ الْمُؤْمِنِ.

۱۵ - عَلِيُّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ جَمِيلٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: مَا مَنَعَ مِثْمَ رَحِمَهُ اللَّهُ مِنَ التَّقِيَّةِ، فَأَوَّلَهُ لَقَدْ عَلِمَ أَنَّ هَذِهِ الْآيَةَ نَزَلَتْ فِي عَمَارٍ وَأَصْحَابِهِ وَإِلَّا مِنْ أَكْرَهٍ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ.

۱۶ - أَبُو عَلِيِّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ، عَنْ شُعَيْبِ الْحَدَّادِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا جُعِلَتِ التَّقِيَّةُ لِيُحَقَّنَ بِهَا الدَّمُ فَإِذَا بَلَغَ الدَّمُ فَلَيْسَ تَقِيَّةً.

۱۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ فَصَّالٍ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَلِمَاتُ قَارَبَ هَذَا الْأَمْرُ كَانَ أَشَدَّ لِلتَّقِيَّةِ.

۱۴ - امام صادق علیه السلام فرمود: پدرم میفرمود: چه چیز بهتر از تقیه چشم مرا روشن میکند؟ تقیه سهر مؤمن است.

۱۵ - امام صادق علیه السلام فرمود: چه مانع بود میثم - رحمه الله - را از تقیه، بخدا او میدانست که این آیه درباره عمار و اصحابش نازل گشته: «جز کسیکه مجبور شود و دلش با ایمان محکم باشد». شرح - عبیدالله بن زیاد - لعنه الله - میثم را دعوت کرد که از علی علیه السلام بیزارى جوید، میثم رحمه الله تقیه نکرد و بیزارى نجست، ابن زیاد او را بکشت و بدار آورد و بخت - مجلسی (ره) - برای این روایت پنج احتمال ذکر نموده که یکی از آنها اینستکه: چون خود امیر المؤمنین علیه السلام میثم را مخیر فرموده بود که در برابر ابن زیاد تقیه کند یا جانبازی و شهادت را اختیار نماید، امام صادق علیه السلام میفرماید: میثم مانعی از تقیه نداشت، ولی خودش وظیفه مشکلتر را اختیار کرد و جانبازی نمود. (ولی از ذکر مرحوم کلینی این روایت را در سیاق روایات جواز تقیه پیدا است که آن مرحوم این معنی را استفاده نکرده است مگر با تکلف بپیدی)

۱۶ - امام باقر علیه السلام فرمود: تقیه تنها برای جلوگیری از خونریزی وضع شده، پس هرگاه بپهوریزی رسد تقیه نباشد.

شرح - اگر ظالمی شخصی دستور کشتن مؤمنی را دهد، در این مورد تقیه روا نیست و نباید او را بکشد، اگر چه بداند، ظالم او را خواهد کشت، مرحوم مجلسی گوید: ممکن است معنی خیر این باشد که: دستور تقیه برای حفظ جانست، پس کسیکه بداند او را در هر صورت خواهند کشت، نباید تقیه کند.

۱۷ - امام صادق علیه السلام فرمود: هر چه این امر (ظهور امام قائم علیه السلام) نزدیکتر شود تقیه شدیدتر

۱۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ ابْنِ أُدَيْتَةَ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْجُعْفِيِّ وَمَعْمَرِ بْنِ يَحْيَى بْنِ سَامٍ وَنُجَيْدِ بْنِ مُسْلِمٍ وَزُرَّارَةَ قَالُوا : سَمِعْنَا أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : التَّقِيَّةُ فِي كُلِّ شَيْءٍ يَصْطَرُّ إِلَيْهَا بِنِهَايَةِ آدَمَ فَقَدْ أَحَلَّهُ اللَّهُ لَهُ .

﴿ ۲۲۵۰ ﴾ - ۱۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ حَبْرَةَ بْنِ عَن أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ : التَّقِيَّةُ تَرُسُ اللَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ خَلْقِهِ .

۲۰ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَمْهَرٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ حَمْرَةَ ، عَنِ الْحُسَيْنِ ابْنِ الْمُخْتَارِ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : خَالِطُوهُمْ بِالْبَرِّ إِنِّيَّةً وَخَالِفُوهُمْ بِالْجَوْرِ إِنِّيَّةً إِذَا كَانَتِ الْأَمْرَةَ صَبِيَانِيَّةً .

۲۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ زَكَرِيَّا الْمُؤْمِنِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أُسَيْدٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَطَاءٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : رَجُلَانِ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ أُخِذَ أَقْبَلُ لِهَمَا : ابْرَأْنَا مِنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ قَبْرِي ، وَاجِدْ مِنْهُمَا وَابِي الْأَخْرَفُ فَخَلِي سَبِيلَ الَّذِي بَرِيءٌ وَقَبِلِ الْأَخْرَفُ؟ فَقَالَ : أَمَّا الَّذِي بَرِيءٌ فَرَجُلٌ فَتَقِيَّهُ فِي دِينِهِ وَأَمَّا الَّذِي لَمْ يَبْرَأْ فَرَجُلٌ تَعَجَّلْ إِلَى الْجَنَّةِ .

۲۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : اخْتَرُوا عَوَاقِبَ الْعَمْرَاتِ .

شود (زیرا بدعت و ستم توسعه یابد و اظهار حق عطرش بیشتر شود) .

۱۸ - امام باقر علیه السلام میفرمود : در هر موردی که آدمیزاد به تقیه ناچار شود : خدا آنرا برایش حلال ساخته است .

۱۹ - امام صادق عليه السلام فرمود : تقیه سپریست خدائی میان او و مخلوقش .

۲۰ - امام باقر عليه السلام فرمود : هر گاه فرمانروائی کودکانه باشد (روی هوی و هوس باشد) بامر دم در ظاهر آمیزش کنید و در باطن مخالف آنها باشید .

۲۱ - عبدالله بن عطا گوید : با امام باقر عليه السلام عرض کردم : دومرد از اهل کوفه را دستگیر کرده بآنها گفتند : از امیر المؤمنین بیزاری جوئید ، یکی از آنها بیزاری جست و دیگری سرپیچی کرد ، آنرا که بیزاری جست رها کردند و دیگری را کشتند ، امام فرمود : آنکه بیزاری جست مردیست دانشمند در دین خود و اما آنکه بیزاری نجست ، مردیست که بسوی بهشت شتافته است .

۲۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : از عاقبت نزنشها حذر کنید .

شرح - مقصود اینستکه مواظب گفتار و کردار خود باشید و سأل و عاقبت را در نظر گیرید تا بجاه یفتید و گرفتار نگردید و همین معنی تقیه است ، زیرا تقیه از ماده و قی و به معنی خود نگهداریست .

۲۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النَّعْمَانِ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : النَّقِيَّةُ تَرُسُ الْمُؤْمِنَ وَالنَّقِيَّةُ حِرْزُ الْمُؤْمِنِ ، وَلَا إِيْمَانَ لِمَنْ لَا نَقِيَّةَ لَهُ ، إِنْ الْعَبْدَ لَيَقَعُ إِلَيْهِ الْحَدِيثُ مِنْ حَدِيثِنَا فَيَدْبِرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَهُ ، فَيَكُونُ لَهُ عَزٌّ أَفِي الدُّنْيَا وَنُورٌ أَفِي الْآخِرَةِ وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَقَعُ إِلَيْهِ الْحَدِيثُ مِنْ حَدِيثِنَا فَيَدْبِعُهُ فَيَكُونُ لَهُ دُلَالٌ فِي الدُّنْيَا وَيَنْزِعُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ النُّورَ مِنْهُ .

(بَابُ الْكِتْمَانِ)

﴿۲۳۵﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ : وَرِدْتُ وَاللَّهِ أَنِّي افْتَدَيْتُ حَصَلَتَيْنِ فِي الشَّيْبَةِ لِنَا بِنَعِضِ لَحْمِ سَاعِدِي : النَّزَقَ وَقَوْلَةَ الْكِتْمَانِ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَسَانَ ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ زَيْدِ الشَّحْطَامِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَمْرُ النَّاسِ بِحَصَلَتَيْنِ فَضَيَعُوهُمَا فَصَارُوا مِنْهُمَا عَلَى غَيْرِ شَيْءٍ : الصَّبْرَ وَالْكِتْمَانَ .

۲۳ - امام صادق عليه السلام میفرمود : تقیه سیر مؤمن است ، تقیه نکهدار مؤمن است ، هر که تقیه ندارد ایمان ندارد ، هانا حدیثی از احادیث ما به بنده می میرسد و او بین خود و خدا بآن معتقد میشود و خدای عزوجل را بآن دینداری میکند ، و موجب عزت دنیا و نور آخرت او میگردد ، و بنده دیگر حدیثی از احادیث ما باو میرسد و او آنرا فاش میسازد ، و موجب خواری او در دنیا میگردد و خدای عزوجل هم آن نور را از او میگیرد .

(بَابُ)

(نَکْهَدَا شَتْنِ رَاذِ)

۱ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : بخدا دوست دارم که برای دو خصلت شیعیان ما بقدری از گوشت بازویم فدا دم : کمی حوصله و کمی راز نکهداری .
شرح - گویا میفرماید : خویشتن داری و راز نکهداری از میان شیعه رخت بر بسته است و اگر ممکن باشد که پاره می از گوشت بازویم را کسی بگیرد و این دو خصلت را بشیعه بدهد ، من حاضرم و این معامله را میکنم .

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : مردم بدو خصلت مأور شدند ، ولی آندورا تپاه کردند و از دست دادند و از آنجهت بی همه چیز شدند : سیر و راز پوشی .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا سُلَيْمَانُ إِنَّكُمْ عَلَى دِينٍ مَن كَتَمَهُ أَعْرَاهُ اللَّهُ وَمَن أَدَاعَهُ أَذَلَّهُ اللَّهُ

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : دَخَلْنَا عَلَيْهِ جَمَاعَةٌ ، فَقُلْنَا : يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِنَّا نُرِيدُ الْعِرَاقَ فَأَوْصِنَا ، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : لِيَقُوْ شَدِيدُكُمْ ضَعِيفُكُمْ وَلِيَعُدَّ غَيْبُكُمْ عَلَى فَقِيرِكُمْ وَلَا تَبْشُرُوا بِيْرَنَا وَلَا تَدْبِرُوا أَمْرَنَا ، وَإِذَا جَاءَكُمْ عَسًا حَدِيثٌ فَوَجِدْتُمْ عَلَيْهِ شَاهِدًا أَوْ شَاهِدَيْنِ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ فَخُذُوا بِهِ وَالْأَقِيمُوا عِنْدَهُ ، ثُمَّ رُدُّوهُ إِلَى مَا حَتَّى يَسْتَبِينَ لَكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ الْمُنْتَظِرَ لِهَذَا الْأَمْرِ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الضَّائِمِ الْقَائِمِ وَمَنْ أَدْرَكَ قَائِمًا فَحَرَجَ مَعَهُ فَقَتَلَ عَدُوًّا نَاكِلًا لَهُ مِثْلُ أَجْرِ عِشْرِينَ شَهِيدًا وَمَنْ قَتَلَ مَعَ قَائِمٍ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ خَمْسَةٍ وَعِشْرِينَ شَهِيدًا .

۵ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَحْتِمَالِ أَمْرِنَا النَّصْدِيقُ لَهُ وَالْقَبُولُ فَقَطْ ، مِنْ أَحْتِمَالِ أَمْرِنَا نَسْرُهُ وَصِيَاتُهُ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِ فَأَقْرَبُهُمُ السَّلَامُ وَقَوْلُهُمْ : رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا جَزَرَ مَوَدَّةَ النَّاسِ إِلَى نَفْسِهِ ، حَدِّثُوهُمْ بِمَا يَعْرِفُونَ وَاسْتَرُوا عَنْهُمْ مَا يُنْكِرُونَ ، ثُمَّ قَالَ : وَاللَّهِ مَا لِلثَّائِبِ لِنَاحِرَتِي بِأَشَدَّ عَلَيْنَا مَوْوَنَةً مِنَ النَّاطِقِ عَلَيْنَا

۳ - سليمان بن خالد گوید: امام صادق عليه السلام فرمود: ای سلیمان شما دینی دارید که هر که آنرا (از مخالفین و دشمنان) پیوشد، خدا عزیزش کند، و هر که فاش سازد خدا ذلیلش نماید.

۴ - مردی گوید: با جماعتی خدمت امام باقر علیه السلام رسیدیم و عرض کردیم: یا ابن رسول الله ما عازم عراق هستیم، بما سفارشی فرما، امام علیه السلام فرمود: باید توانای شما بناتوانان کمک کند و ثروتمندان بفقیران احسان نماید و رازما را فاش نکنید و امر (امامت) ما را آشکار نسازید، و چون حدیثی از ما بشما رسید و یک دلیل یا دودلیل از کتاب خدا برایش پیدا کردید، بان احد کنید و گرنه نسبت بان توقف کنید، و سپس آنرا بما ارجاع دهید (ازما بپرسید) تا برای شما روشن شود.

و بدانید برای کسیکه انتظار این امر (ظهور امام قائم عليه السلام) را دارد، مانند اجر روزه دار شب زنده دار است، و کسیکه بقائم ما برسد، و همراهش بجهاد رود و دشمن ما را بکشد، (اگرچه کشته نشود) اجر بیست شهید دارد و کسیکه در رکاب قائم ما کشته شود اجر بیست و پنج شهید دارد.

۵ - عبدالاعلی گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود: تحمل امر ما تنها بشصیق و پذیرفتن آن نیست، از جمله تحمل امر ما پنهان داری و نگهداشتن آن از نااهلش باشد. پشیمان ما سلام برسان و بانها بگو: خدا رحمت کند بندهائی را که دوستی مردم (مخالفین ما) را بسوی خود کشاند، آنچه را میفهمند بانها بگوئید و آنچه را نمی پذیرند از آنها پیوشید. سپس فرمود: بخدا کسی که بچنگه ما برخاست

يَمَا نَكَرُهُ ، فَإِذَا عَرَفْتُمْ مِنْ عَبْدٍ إِذَاعَةَ فَأَمْشُوا إِلَيْهِ وَرَدُّوهُ عَنْهَا ، فَإِنْ قِيلَ مِنْكُمْ وَإِلَّا فَتَحَمَّلُوا عَلَيْهِ بِمَنْ يُقَالُ عَلَيْهِ وَيَسْمَعُ مِنْهُ ، فَإِنَّ الرَّجُلَ جَلَّ مِنْكُمْ يَطْلُبُ الْخَاجَةَ فَيَلْطَفُ فِيهَا حَتَّى يُقْضَى لَهُ ، فَالْطَفُوا فِي حَاجَتِي كَمَا تَلْطَفُونَ فِي حَوَائِجِكُمْ فَإِنْ هُوَ قِيلَ مِنْكُمْ وَإِلَّا فَادْفِنُوا كَلَامَهُ تَحْتَ أَفْئَامِكُمْ وَلَا تَقُولُوا إِنَّهُ يَقُولُ وَيَقُولُ ، فَإِنَّ ذَلِكَ يَحْمِلُ عَلَيَّ وَعَلَيْكُمْ ، أَمَا اللَّهُ لَوْ كُنْتُمْ تَقُولُونَ مَا أَقُولُ لَأَقْرَزْتُ أَنْتُمْ أَصْحَابِي ، هَذَا أَبُو حَنِيفَةَ لَهُ أَصْحَابٌ ، وَهَذَا الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ لَهُ أَصْحَابٌ ، وَأَنَا أَمْرٌ مِنْ قُرَيْشٍ قَدَّوَلَدَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَعَلِمْتُ كِتَابَ اللَّهِ وَفِيهِ تَبَيَّنَ كُلُّ شَيْءٍ بِذِي الْخَلْقِ وَأَمْرُ السَّمَاءِ وَأَمْرُ الْأَرْضِ وَأَمْرُ الْأَلْبَانِ وَأَمْرُ الْأَخْرَبِينَ وَأَمْرٌ مَا كَانَ وَأَمْرٌ مَا يَكُونُ ، كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى ذَلِكَ نُصَبَ عَيْنِي .

﴿ ۳۳۶۰ ﴾ عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنِ الرَّبِيعِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْمُسَلَّمِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي : مَا زَالَ سِرُّ نَامِكُمْ وَمَا حَتَّى ضَارَ فِي يَدِي [ي] وَوَلَدِ كَيْسَانَ فَتَحَدَّثَ ثَوَابِي فِي الطَّرِيقِ وَقَرَى السَّوَادَ .

زحمتش برای ما از کسیکه چیز را که نمیخواهیم از قول ما میگوید بیشتر نیست . چون دانستید کسی (امر امامت و احادیث مخصوص ما را) فاش میکند . نزدش روید و او را از آن بازدارید ، اگر پذیرفت چه بهتر و گرنه کسی را که بالاتر از اوست و ادا و شنوایی دارد بر او تحمیل کنید (تا منمش کند و بازش دارد) همانا مردی از شما مطلوبی که دارد چاره‌ئی جوئی و لطیفه کاری میکند تا حاجتش بر آورده شود ، نسبت به حاجت من هم چاره جوئی کنید چنانکه نسبت به حوائج خود میکنید (یعنی با لطائف و حیل او را از فاش کردن اسرار ما بازدارید) اگر از شما پذیرفت چه بهتر و گرنه سختش را زیر پای خود دفن کنید (نشنیده انکارید) و نکوئید او چنین و چنان میگوید ، زیرا نقل شما بد دیگران ، مردم را بر من و شما میخوراند .

هان بخدا اگر شما آنچه را من میگویم بگوئید ، اعتراف میکنم که شما اصحاب منید ، این ابو حنیفه است که اصحابی دارد ، و این حسن بصری است که اصحابی دارد (با وجود نادانی و گمراهی آنها اصحابشان سخن آنها را میشوند و فرمان میبرند) و من مردی قرشی و زاده رسول خدایم صلی الله علیه و آله و کتاب خدا را فهمیده‌ام ، بیان همه چیز در کتاب خدا هست از ابتداء خلقت و امر آسمان و زمین و امر پیشینیان و پسینیان و امر گذشته و آینده و گویا هسکی در برابر چشم من است و بآن میتکرم .

شرح - از این جمله پیداست که هر علمی در قرآنست و امام بآن داناست و محتاج به راجعه به مدارک و تأمل در آنها نیست و دلالتش اینست که در متجاوز از دو قرن و نیم زندگی ائمه علیهم السلام تاریخ نشان نمیدهد که مطلبی از آنها پرسیده باشند و آنها جواب نداده یا گفته باشند نمیدانم و محتاج بتأملست .

۶ - عبدالله بن سلیمان گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : راز ما همواره پوشیده بود تا زمانیکه بدست اولاد کیسان افتاد ، آنها در بین راه و دهات اطراف عراق بازگو کردند .

۷ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَخْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ الْحَدَّادِ ، قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : وَاللَّهِ إِنَّ أَحَبَّ أَصْحَابِي إِلَيَّ أَوْرَعُهُمْ وَأَفْقَهُمْ وَأَكْتَمُهُمْ لِحَدِيثِنَا وَإِنَّ أَسْوَأَهُمْ عِنْدِي خَالًا وَأَمَقَّتُهُمْ لَلَّذِي إِذَا سَمِعَ الْحَدِيثَ يُنْسَبُ إِلَيْنَا وَيُرَوِّى عَنَّا فَلَمْ يَقْبَلْهُ إِشْمَارًا مِنْهُ وَجَحَدَهُ وَكَفَّرَ مَنْ ذَاكَ بِهِ وَهُوَ لَا يَدْرِي لَعَلَّ الْحَدِيثَ مِنْ عِنْدِنَا حَرَجَ وَإِلَيْنَا سَيْدٌ ، فَيَكُونُ بِذَلِكَ خَارِجًا عَنَّا وَلَا يَتَنَا .

۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ حَرْبِ بْنِ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا مُعَلَّى اكْتُمْنَا وَلَا تُدْعِعْنَا ، فَإِنَّهُ مَنْ كَتَمَ أَمْرًا وَلَمْ يُدْعِعْهُ أَعْرَاهُ اللَّهُ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَجَعَلَهُ نُورًا بَيْنَ عَيْنَيْهِ فِي الْآخِرَةِ ، يَقُودُهُ إِلَى الْجَنَّةِ ، يَا مُعَلَّى مَنْ أَدَاعَ أَمْرًا وَأَمَّ يَكْتُمُهُ أَذَلَّهُ اللَّهُ بِهِ فِي الدُّنْيَا وَنَزَعَ النُّورَ مِنْ بَيْنِ عَيْنَيْهِ فِي الْآخِرَةِ وَحَعَلَهُ ظُلْمَةً تَقُودُهُ إِلَى النَّارِ ، يَا مُعَلَّى إِنَّ التَّقِيَّةَ مِنْ دِينِي وَدِينِ آبَائِي وَوَلَدِي لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ ، يَا مُعَلَّى إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ أَنْ يُعْبَدَ فِي السِّرِّ كَمَا يُحِبُّ أَنْ يُعْبَدَ فِي الْعَلَانِيَةِ ، يَا مُعَلَّى إِنَّ الْمُدْبِعَ لِأَمْرِنَا كَالْجَاحِدِ لَهُ .

۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ عَمَّارِ

شرح - کيسان همان مختار بن ابی عبیده ثقفی است که بخونخواهی حضرت سیدالشهداء عليه السلام قیام کرد و طایفه کسانیه با او منسوبند ، و برخی گفته اند : مقصود از اولاد کيسان مکاران و دغلبازانی هستند که خود را بشیخ نسبت دهند .

۷ - امام باقر عليه السلام میفرمود : بخدا که محبوبترین اصحاب نزد من پرهیز گارتر و قبیهر و حدیث را نهان دارتر آنهاست و بدترین و مینفوسترین اصحاب نزد من ، کسی است که هر گاه حدیثی را شنود که بما نسبت دهند و از ما روایت کنند ، آنرا نپذیرد و بدش آید و انکار و وزد و هر که را بآن معتقد باشد تکبیر کند در صورتیکه او نمیداند ، شاید آن حدیث از ما صادر شده و بما منسوب باشد ، و او بسبب انکارش از ولایت ما خارج شود .

۸ - معلی بن خنیس گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : ای معلی امر ما را نهان دار و فاش مساز ، زیرا کسیکه امر ما را نهان دارد و فاش مسازد ، خدا او را بجهت آن در دنیا عزیز کند و آنرا در آخرت نور میان دو چشمش قرار دهد که بسوی بهشتش کشد ، ای معلی هر که امر ما را فاش مسازد و پوشیده ندارد خدا بسبب آن در دنیا ذلیلش کند و نور را از میان چشمانش در آخرت بگیرد و آنرا تاریکی قرار دهد که بسوی دوزخش کشاند ، ای معلی همانا تقیه از دین من و دین پدران منست و کسیکه تقیه ندارد ، دین ندارد ، ای معلی همانا خدا دوست دارد در پنهانی عبادت شود چنانکه دوست دارد در آشکار عبادت شود ، ای معلی فاش سازنده امر ما مانند انکار کننده آنست .

۹ - عمار گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : آنچه را پتو گفتم ، بکسی گفتم ؛ عرض کردم : جز سلیمان

قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَخْبَرْتُ بِمَا أَخْبَرْتُكَ بِهِ أَحَدًا ، قُلْتُ : لِإِسْلِمَانَ بْنِ خَالِدٍ ، قَالَ : أَحْسَنْتَ أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ الشَّاعِرِ :

فَلَا يَعْدُونَ سِرِّي وَسِرُّكَ نَائِلًا ❖ أَلَا كُلُّ سِرٍّ جَاوَزَ اثْنَيْنِ شَائِعٌ
 ۱۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ
 الرِّضَا عليه السلام عَنْ مَسْأَلَةِ قَائِي وَأَمْسَكَ ، ثُمَّ قَالَ : لَوْ أَعْطَيْنَاكُمْ كُلَّمَا تَرِيدُونَ كَانَتْ شَرَّ أَلَكُمْ وَأُجْدَبَ رِقَبَةٍ
 صَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ ، قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : وَوَلَايَةُ اللَّهِ أَسْرَ هَا إِلَى جَبْرِئِيلَ عليه السلام وَأَسْرَ هَا جَبْرِئِيلُ إِلَى
 مُحَمَّدٍ عليه السلام وَأَسْرَ هَا مُحَمَّدٌ إِلَى عَلِيٍّ عليه السلام وَأَسْرَ هَا عَلِيٌّ إِلَى مَنْ شَاءَ اللَّهُ ، ثُمَّ أَنْتُمْ تُذْبَعُونَ ذَلِكَ مِنَ الَّذِي أَمْسَكَ
 حَرْفًا سَمِعَهُ ؟ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : فِي حِكْمَةِ آلِ دَاوُدَ : يَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَكُونَ مَالِكًا لِنَفْسِهِ مُقْبِلًا
 عَلَى شَأْنِهِ غَارِفًا بِأَهْلِ زَمَانِهِ ، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُذْبَعُوا أَحَدِيْنَا . فَلَوْلَا أَنَّ اللَّهَ يُدَافِعُ عَنْ أَوْلِيَائِهِ وَيَنْتَقِمُ
 لِأَوْلِيَائِهِ مِنْ أَعْدَائِهِ ، أَمَا رَأَيْتَ مَا صَنَعَ اللَّهُ بِآلِ بَرْمَكٍ وَمَا أَنْتَقَمَ اللَّهُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام وَقَدْ كَانَ بَنُو-
 الْأَشْعَثِ عَلَى حَظِيرِ عَظِيمٍ فَدَفَعَ اللَّهُ عَنْهُمْ يَوْلَايَتَهُمْ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام وَأَنْتُمْ بِالْعِرَاقِ تَرَوْنَ أَعْمَالَ هَؤُلَاءِ

ابن خالد نگفت ، فرمود : احسنت ، مگر قول شاعر را نشنیده‌ای که گوید :

الا كل سر جاوز اثنين شائع

فلا يعدون سري وسرك نائلا

هر راز که از دو بگذرد فاش شود

راز من و تو بسوین کسی نرسد

۱۰ - محمد بن ابی نصر گوید : از امام رضا علیه السلام سألتم پرسیدم ، حضرت خود داری کرد
 و جواب فرمود : سپس فرمود : اگر هر چه را می‌خواهید ، بشما بگویم و عطا کنیم ، موجب شر شما باشد و گردن
 صاحب الامر را بگیرند ، امام باقر علیه السلام فرموده است : امر ولایت (حکومت و خلافت غدائی) را
 خدا بجز جبرئیل بر از سپرد ، و جبرئیل بمعهد صلی الله علیه و آله بر از سپرد و محمد صلی الله علیه و آله
 بعلی علیه السلام و علی بهر که خدا خواست ، سپس شما آنرا فاش می‌سازید ، کیست آنکه سخنی را که
 شنیده نگهدارد ؟

امام باقر علیه السلام فرمود : در حکمت آل داود است که : مسلمانان را سزاوار است که مالک خود
 باشد و بکار خود رو آورد و مردم زمانش را بشناسد . از خدا پروا کنید و حدیث ما را فاش مسازید ، اگر
 خدا از دوستان خود دفاع نمی‌کرد و انتقام آنها را از دشمنانش نمی‌گرفت (شما با فاش ساختن اسرار و ترک
 تقیه مذهب تشیع را نابود ساخته بودید) .

مگر ندیدی خدا با آل برمک چه کرد ؟ و چگونه انتقام موسی بن جعفر علیه السلام را گرفت ، و
 طایفه بنی‌اشمت را هم خطر بزرگی تهدید میکرد ولی خدا بواسطه دوستی آنها نسبت با امام کاظم علیه السلام
 خطر را از آنها برداشت ، شما در عراقید و رفتار این فرعونیان (بنی عباس و صالحان) را می‌بینید که
 خدا چه مهلتی بآنها داده (پس خدا گاهی از ظالم انتقام می‌گیرد و گاهی برای اتمام حجت مهلتش میدهد ،

الْفَرَاغَةَ وَمَا مَهَّلَ اللَّهُ لَهُمْ ، فَعَلَيْكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ ؛ وَلَا تَفْرَقُوا نَفْسَكُمْ [الْحَيَاةَ] الدُّنْيَا ، وَتَفَرَّقُوا وَإِيْمَنْ قَدْ أَمِئَلْ
لَهُ ، فَكَانَ الْأَمْرَ قَدْ وَصَلَ إِلَيْكُمْ .

﴿۲۳۳۵﴾ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْوَشَاءِ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانَ
عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : طُوبَى لِعَبْدٍ نَوَمَهُ ، عَرَفَهُ
اللَّهُ وَلَمْ يَعْرِفْهُ النَّاسُ ، أُوْلَئِكَ مَصَابِيحُ الْهُدَى ، وَيَنَابِيغُ الْعِلْمِ يَنْجَلِي عَنْهُمْ كُلُّ فِتْنَةٍ مُظْلِمَةٍ ، لَيْسُوا
بِالْمَدَائِيغِ الْبُذُرِ وَلَا بِالْجُفَاءِ الْمُرَائِيغِ .

۱۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْإِسْطَهْبَانِيِّ ، عَنْ أَبِي
عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : طُوبَى لِكُلِّ عَبْدٍ نَوَمَهُ لَا يُؤَبِّهُ لَهُ ، يَعْرِفُ النَّاسُ وَلَا يَعْرِفُهُ
النَّاسُ ، يَعْرِفُهُ اللَّهُ مِنْهُ بِرِضْوَانٍ ، أُوْلَئِكَ مَصَابِيحُ الْهُدَى يَنْجَلِي عَنْهُمْ كُلُّ فِتْنَةٍ مُظْلِمَةٍ وَيُفْتَحُ لَهُمْ
بَابُ كُلِّ رَحْمَةٍ ، لَيْسُوا بِالْبُذُرِ الْمَدَائِيغِ وَلَا الْجُفَاءِ الْمُرَائِيغِ . وَقَالَ : قُولُوا الْخَيْرَ تَعْرِفُوا بِهِ وَأَعْمَلُوا
الْخَيْرَ تَكُونُوا مِنْ أَهْلِهِ وَلَا تَكُونُوا عَجَلًا مَدَائِيغِ ، فَإِنَّ خِيَارَ كُمْ الذُّبْنَ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِمْ ذُكِرَ اللَّهُ وَ
شَا دَرَهْر دُوْحَاتِ خُوِشْتَنِ دَارِ وَ رَاذ نَكِهْدَارِ بَاشِيْدِ .

تقوی خدا را پیشه کنید و [زندگی] دنیا شمارا فریب ندهد ، وضع کسایکه مهلت بافته اند شما را گول
نزد ، مثل اینکه حکومت بدست شما افتاده (این جمله بشارتی است بظهور امام قائم علیه السلام و قطعی
بودن آن - مجلسی ره) .

شرح - دولت و شوکت آل برمک و انحطاط و زوال آنها بدست هارون الرشید در تواریخ و سیر معروف
و مشهور است ، و از این روایت پیداست که هلت گرفتاری و زندان و شهادت موسی بن جعفر علیه السلام آنها
بوده اند ، و جعفر بن محمد شامت با اولادش با آنکه در دستگاه هارون الرشید بودند ، از شیعیان موسی بن جعفر
علیه السلام بودند و هارون پسرش محمد امین را بجهنم سپرده بود ، و همین پسر را خلیفه اول خود ساخته
بود ، یحیی بن خالد برمکی چون دید ، پس از هارون محمد خلیفه خواهد شد و کار جعفر بالا خواهد گرفت
هواره از او نزد مأمون سماعت میکرد ، ولی خدا او را حفظ کرد ، سپس یحیی از موسی بن جعفر عليه السلام نزد
هارون سماعت کرد و سبب گرفتاری آنحضرت شد .

۱۱ - رسول خدا سلی الله علیه وآله فرمود : خوشا حال بنده گننامیکه خدا او را شناسد و مردم او
را نشناسند ، اینها چراغهای هدایت و چشمه های دانشند ، هر قتنه تاریک و سختی از برکت آنها بر طرف شود
آنها نه فاش کننده و پخش کننده اسرارند و نه خشن و ریادگار .

۱۲ - امیر المؤمنین عليه السلام فرمود : خوشا حال بنده گننامیکه باو اعتنا نشود ، او مردم را شناسد ولی
مردم او را نشناسند ، خدا رضایت او را شناسد [او را برضوان شناساند] اینها چراغهای هدایتند که هر
قتنه تاریک و سختی از برکت آنها زایل شود و در هر رحمتی برایشان گشوده گردد ، نه پخش کننده و فاش
سازنده رازند و نه خشن و ریادگار .

و فرمود : سخن خیر گوئید تا بدان معروف شوید و کار خیر کنید تا اهل خیر شوید ، معمول و فاش کننده

بِرَارُكُمْ أَمْشُواؤُونَ بِالنَّمِيمَةِ ، الْمَقَرِّ قُونَ بَيْنَ الْأَجْبَةِ ، الْمُبْتَعُونَ لِلْبِرِّ آءِ الْمَعَارِبِ .

۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَمَّنْ أَخْبَرَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : كَفَرُوا أَلْسِنَتَكُمْ وَالزَّمُوا بِيُوتَكُمْ ، فَإِنَّهُ لَا يُصِيْبُكُمْ أَمْرٌ تُحْصَوْنَ بِهِ أَبَدًا وَلَا تَنْزَالُ الرِّيْدِيَّةُ لَكُمْ وَقَاءً أَبَدًا .

۱۴ - عَنْهُ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ : إِنْ كَانَ فِي يَدِكَ هَذِيهٌ شَيْءٌ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تَعْلَمَ هَذِيهٌ فَأَقْمَلْ ؛ قَالَ : وَكَانَ عِنْدَهُ إِنْسَانٌ فَتَذَاكَرُوا الإِدَاعَةَ ، فَقَالَ : أَحْفَظْ لِسَانَكَ تُعَمَّرْ ، وَلَا تُثَمِّكِنِ النَّاسَ مِنْ قِيَادِ رَقَبَتِكَ فَتَنْدَلُ .

۱۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِيحٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنْ أَمَرَ نَامِسْتُورٌ مَقْنَعٌ بِالْمِثْقَالِ فَمَنْ هَتَكَ عَلَيْنَا ذَلِكَ اللَّهُ .

۱۶ (۲۲۷) - الْحَسَنِ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، جَمِعًا ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ عَزْوَانٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانَ ، عَنْ عِيسَى بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : نَفْسُ الْمَهْمُومِ لَنَا الْمَقْتَمُ لِظُلْمِنَا تَسْبِيحٌ وَهَمٌّ لِأَمْرِنَا عِبَادَةٌ ، وَكِنْمَانَةٌ

راز نباشید ، زیرا بهترین شما کسانی باشند که چون با آنها بنگرند بیاد خدا افتند و بدترین شما سخن چینیان باشند که میان دوستان جدائی افکنند و میبھوی پاکدامنان باشند .

۱۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : زان خود را نگهدارید و خانه نشین باشید ، هرگز بلائیکه مخصوص شما (شیعیان) است بشما نرسد (زیرا گننا مید و تقيه میکنند) و طایفه زیدیه همواره سپر بالای شما باشند (زیرا آنها تقيه نمیکنند و بر اسم ما علیهم السلام طمنه میزنند ، اذاینرو - لاطین جور بدفع آنها میپردازند و از شما فلت میکنند) .

۱۴ - حضرت ابوالحسن عليه السلام فرمود : اگر در این دست چیزی باشد و بتوانی بآن دست نغمانی بکن (یعنی رازت را از عواص اصحابت پوشیده دار) رازی گوید : مردی نزد آنحضرت بود و از فاش ساختن راز سخن ببیان آمد ، حضرت فرمود : زبانت را نگهدار تا عزیز شوی ، و مردم را بافسار کردنت مسلط سازد که دلیل کردی .

۱۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : همانا امر ما پوشیده و در پرده پیمانت (همان پیمانی که خدا و پیغمبر و اسم صلوات الله علیهم از مردم گرفته اند که داز ما را از نا اهل نھان دارند) پس هر که آن پرده را علیه ما بدرد ، خدا ذلیلش کند .

۱۶ - امام صادق عليه السلام میفرمود : نفس کشیدن کسیکه برای ما اندوهگین است و برای ستمیکه باشد و فکین است ، تسبیح میباشد ، و هست گماشتنش برای امر ما عبادتست و پنهان داشتنش راز ما را جهاد در

لیرنا جِهَادٌ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، قَالَ لِي مُحَمَّدُ بْنُ سَعْدٍ: اَكْتُتُ هَذَا بِالذَّهَبِ، فَمَا كَتَبْتُ شَيْئًا أَحْسَرَ مِنْهُ.

(بَابُ)

(الْمُؤْمِنُ وَعَلَامَاتِهِ وَصِفَاتِهِ)

۱- مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ ذَاهِرٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ يَحْيَى، عَنْ قَتَمِ أَبِي قَتَادَةَ الْحَرَّانِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يُونُسَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَامَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ هَمَّامٌ - كَانَ غَايِدًا، نَائِكًا، مُجْتَهِدًا - إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام وَهُوَ يَخْطُبُ، فَقَالَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صِفْ لَنَا صِفَةَ الْمُؤْمِنِ كَمَا نَتَنَظَّرُ إِلَيْهِ؟ فَقَالَ:

يَا هَمَّامُ الْمُؤْمِنُ هُوَ الْكَبِيسُ الْغَطِينُ، بِشْرُهُ فِي وَجْهِهِ، وَحَزْنُهُ فِي قَلْبِهِ، أَوْسَعُ شَيْءٍ صَدَأَ وَأَذَلَّ شَيْءٍ نَفْسًا، زَاجِرٌ عَنِ كُلِّ فَاوِنٍ: حَاضٍ عَلَى كُلِّ حَسَنٍ، لَاحِقُودٌ وَلَا حَسُودٌ، وَلَا وَثَّابٌ، وَلَا سَبَّابٌ، وَلَا عِيَابٌ، وَلَا مُفْتَابٌ، يَكْرَهُ الرِّفْعَةَ وَيَسْتَأْذِنُ السَّمْعَةَ، طَوِيلُ الْعَمِّ، بَعِيدُ النَّهْمِ كَثِيرُ الصَّمْتِ وَقَوْرٌ، دَكُورٌ، صَبُورٌ، شَكُورٌ، مَغْمُومٌ بِفِكْرِهِ؛ مَسْرُورٌ بِفَقْرِهِ، سَهْلُ الْحَلِيقَةِ؛ لَيْسَ الْعَرِيكَةَ، رَصِينُ الْوَفَاءِ: قَلِيلُ الْأَذَى؛ لَأَمْتًا قَتْلًا وَلَا مَتَّيْتًا.

إِنْ صَحَّكَ لَمْ يَحْرِقْ، وَإِنْ غَضِبَ لَمْ يَنْزِقْ، ضِحْكُهُ تَبَسُّمٌ، وَاسْتِفْهَامُهُ تَعَلُّمٌ وَمُرَاجَعَتُهُ تَقَرُّمٌ.

راه خداست، راوی گوید: محمد بن سعید بن گفت: این روایت را با آب طلا بنویس که من چیزی بهتر از این ننوشته‌ام.

*(بَابُ)

(مُؤْمِنٌ وَعَلَامَاتُ وَصِفَاتُهُ)

۱- امام صادق عليه السلام فرمود: مردی که نامش همام و خداپرست و مایه و ریاضتکش بود، در برابر امیرالمؤمنین عليه السلام که سخنرانی میفرمود برخاست و گفت: یا امیرالمؤمنین! اوصاف مؤمن را برای ما بطور بیان کن که گویا در برابر چشم ماست و باو مینگریم، فرمود:

ای همام مؤمن همان انسان زیرک و با هوشی است که شادیش بر چهره و اندوهش در دلش باشد، فراخ دلتر از همه چیز و متواضعتر از همه کس است، از هر ناپودی گریزان و بسوی هر خوبی شناپاست کینه و حسد ندارد، ب مردم نیبپرد و دشنام نمیدهد، عیبجو نیست و غیبت نمیکند، کردن فرازی را نمیخواهد و شهرت را ناپسند شمارد، اندوهش دراز و همتش بلند و خاموشی بسیار است، با وقار است و متذکر، صابر است و شاکر، از فکر خود غمناکست و از تقیر خویش شادان، خوش خلق و نرم خو است، با وفا و کم آزار است، دروغزن و پرده در نیست.

اگر بپنجد دهن ندد، و اگر خشم کند سپکری نوزد، خنده اش بر لبها است و پرسشش برای

کَثُرَ عِلْمُهُ ، عَظُمَ حِلْمُهُ ، كَثُرَ الرَّحْمَةُ ، لَا يَبْتَخُلُ ، وَلَا يَعْجَلُ ، وَلَا يَضْجُرُ ، وَلَا يَبْطُرُ ، وَلَا يَحِيفُ فِي حُكْمِهِ ، وَلَا يَجُورُ فِي عِلْمِهِ ، نَفْسُهُ أَصْلَبُ مِنَ الصَّلْدِ ، وَمُكَادِحَتُهُ أَخْلَى مِنَ الشَّهْدِ ، لَا حَشِيْعٌ وَلَا هَلِيعٌ وَلَا عَنَفٌ وَلَا صِلْفٌ وَلَا مَكْلَفٌ وَلَا مَتَمَعِيْقٌ . جَمِلُ الْمُنَارَعَةِ ، كَرِيْمُ الْمُرَاجَعَةِ . عَدْلٌ إِنْ غَضِبَ ، رَفِيْقٌ إِنْ طَلَبَ ، لَا يَتَهَوَّرُ وَلَا يَتَهَتَّكُ وَلَا يَتَجَبَّرُ ، خَالِصُ الْوَدِّ ، وَثِيْقُ الْعَهْدِ ، وَفِي الْعَقْدِ شَفِيْقٌ ، وَصُوْلُ حَلْمِهِ ، حَمُوْلٌ ، قَلِيْلُ الْفُضُوْلِ ، زَامِنٌ عَنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ، مُخَالِفٌ لِهَوَاهُ ، لَا يَغْلِظُ عَلَيَّ مَنْ دُونَهُ وَلَا يَحْوِضُ فِيمَا لَا يَنْبَغُ ، نَاصِرٌ لِلدِّينِ ، مُخَامٍ عَنِ الْمُؤْمِنِيْنَ كَهْفٌ لِلْمُسْلِمِيْنَ ، لَا يَخْرِقُ النَّهْيَ سَمْعُهُ وَلَا يَنْكِي الطَّمْعَ قَلْبُهُ ، وَلَا يَصْرِفُ اللَّغْبَ حُكْمُهُ ، وَلَا يَطْلُعُ الْجَاهِلُ عِلْمَهُ ، قَوْلٌ ؛ عَسَّالٌ ، غَالِمٌ حَازِمٌ ، لَا يَفْتَحِيشُ وَلَا يَطْبِيشُ ، وَصُوْلٌ فِي غَيْرِ غَيْبٍ ، بَدُوْلٌ فِي غَيْرِ سَرَفٍ ، لَا يَبْتَخُلُ وَلَا يَبْغَارُ ، وَلَا يَفْتَقِي أَثْرًا ، وَلَا يَحِيفُ بَشْرًا ، رَفِيْقٌ بِالْخَلْقِ ، سَاجٍ فِي الْأَرْضِ ، عَوْنٌ لِلصَّعِيْبِ عَوْنٌ لِلْمَلْهُوفِ ، لَا يَهْتِكُ سِرًّا وَلَا يَكْشِفُ سِرًّا ، كَثُرَ الْبَلْوَى ، قَلِيْلُ الشُّكُوَى ، إِنْ رَأَى حَيْرًا ذَكَرَهُ ، وَإِنْ غَايَنَ شَرَّ اسْتَرَهُ ، يَسْتُرُ الْغَيْبَ ، وَيَحْفَظُ الْغَيْبَ ، وَيَقْبَلُ الْعَنْتَةَ وَيَغْفِرُ الرَّثْلَةَ . لَا يَطْلُعُ عَلَيَّ نَصِيْحٌ فَيَدْرَهُ ، وَلَا

دانستن و دوباره پرسیدنش برای فهمیدن ، دانش بسیار و بردباری بزرگ و مهربانی زیاد است . بخل نوزد و شتاب نکند ، دلتنگی نکند و متنی ننماید ، در قضاوت خلاف حق نکوبد و در علقش بیراهه نرود از سنگه خارا محکمتر است ، و در کسب و کار از عمل شیرین تر ، نه حریص است و نه بیتاب و نه خشن و نه پرمده و نه متکلف و نه پرکنجکاو (در امر دنیا) نزاع کردنش نیکو و مراجعه کردنش شرافتمندانه است ، عادلست اگر خشم ورزد ، ملایمت اگر چیزی خواهد ، بی باک و پرده در و زورگو نیست ، دوستیش سیمانه و پیمانش محکم و در قرارداد با وفاست . مهربان و چسبان و بردبار و گمنام و کم زوائد است ، از خدای عزوجل راضی و مخالف هوای نفس خویش است ، بزرگ دستش در شتی نکند و در آنچه باو مربوط نیست وارد نشود ، یاور دین و حامی مؤمنین و پناه مسلمین است ، ستایش مردم از او گوشش را ندرد (فریفته اش نازد) و طمع دلش را نخراند ، بازیهای کودکانه حکمتش را نگرداند و مرد نادان بدانشش بی نبرد .

میگوید و بکار می بندد ، دانشمند است و دور اندیش ، ناسزا نکوبد و سبکی نکند ، صلح رحم کند و بر آنها گرانبار نشود ، بخشش کند بدون اسراف ، نیرنگباز و حيله گرنیست ، پبگیر عیب کسی نباشد ، و بر هیچکس ستم نکند ، با مردم ملایمت دارد و (برای قضاء حوائج آنها) در روی زمین کوشش میکند یاور ناتوانست و دادرس بیچاره ، پرده می را ندرد و رازی را آشکار نازد ، گرفتاریش زیاد و شکایتش اندکست اگر خوبی بیند بیاد آورد ، و اگر بدی بیند نماند ، عیب را بپوشد و غیب نگهدار باشد (آبروی مردم را در نبودنشان نگهدارد) از خطا در گذرد و از لغزش چشم پویش کند ، بنصیحتی آگاه نشود که آنرا رها کند و هیچ کجرو پرا اصلاح نکرده نگذارد ، امین است و با وفا و پرهیزکار و پاکدامن و بی عیب و پسندیده

يَدْعُ جَنَحَ حَيْفٍ فَيُصَلِّحُهُ ، أَمِينٌ ، رَصِينٌ ، تَقِيٌّ ، زَكِيٌّ ، رَضِيٌّ ، يَقْبَلُ الْعُنْدَ وَيَجْمَلُ الدِّكْرَ
وَيُحْسِنُ بِالنَّاسِ الظَّنَّ ، وَيَسْتَهْمُ عَلَى الْعَيْبِ نَفْسَهُ ، يُحِبُّ فِي اللَّهِ بِفَقْهِ وَعِلْمِهِ ، وَيَقْطَعُ فِي اللَّهِ بِحَزْمٍ وَعَزْمٍ
لَا يَحْرُفُ بِهِ فَرْحٌ ، وَلَا يَطْبِشُ بِهِ مَرَحٌ ، مَدَّ كَرًّا لِلْعَالِمِ ، مُعَلِّمٌ لِلْجَاهِلِ ، لَا يَتَوَقَّعُ لَهُ بَأْتِقَةٌ ، وَلَا
يُخَافُ لَهُ غَائِلَةٌ ، كُلُّ سَعْيٍ أَخْلَصَ عِنْدَهُ مِنْ سَعْيِهِ ، وَكُلُّ نَفْسٍ أَصْلَحَ عِنْدَهُ مِنْ نَفْسِهِ ، عَالِمٌ بِعَيْنِهِ
شَاغِلٌ بِعَمَلِهِ ، لَا يَتَّقُ بَعِيرَ رَبِّهِ ، غَرِيبٌ وَوَحِيدٌ جَرِيدٌ [حَزِينٌ] ، يُحِبُّ فِي اللَّهِ وَ يُجَاهِدُ فِي اللَّهِ لِيَتَّبِعَ
رِضَاهُ وَلَا يَنْتَقِمَ لِنَفْسِهِ بِنَفْسِهِ وَلَا يُوَالِي فِي سَخَطِ رَبِّهِ ، مُجَالِسٌ لِأَهْلِ الْفَقْرِ ، مُصَادِقٌ لِأَهْلِ الصِّدْقِ
مُؤَاوِزٌ لِأَهْلِ الْحَقِّ ، عَوْنٌ لِلْقَرِيبِ ، أَبٌ لِلْيَتِيمِ ، بَعْلٌ لِلزَّوْمَلَةِ ، حَفِيٌّ بِأَهْلِ الْمَسْكَنَةِ ، مَرْجُوٌّ لِكُلِّ
كَرِيمَةٍ ، مَأْمُولٌ لِكُلِّ شِدَّةٍ ، هَشَّاشٌ ، بَشَّاشٌ ، لِأَبْعَاسٍ وَلَا بِحَسَاسٍ ، صَلِيبٌ ، كَطَّامٌ ، بِشَامٌ
دَقِيقٌ النَّظْرُ عَظِيمُ الْحَدَرِ [لَا يَجْهَلُ وَإِنْ جَهَلَ عَلَيْهِ يَحْلُمُ] لَا يَبْخَلُ وَإِنْ بَخَلَ عَلَيْهِ صَبْرٌ ، عَقْلٌ فَاسْتَحْيَى
وَقَتَعَ فَاسْتَعْنَى ، حَيَاؤُهُ يَعْلُو شَهْوَتَهُ ، وَوُدُّهُ يَعْلُو حَسَدَهُ ، وَعَفْوُهُ يَعْلُو حَقْدَهُ ، لَا يَنْطِقُ بِغَيْرِ صَوَابٍ
وَلَا يَلْبَسُ إِلَّا الْإِقْتِنَادَ ، مَشْبُهُ التَّوَاضُعُ ، خَاضِعٌ لِرَبِّهِ بِطَاعَتِهِ ، رَاضٍ عَنْهُ فِي كُلِّ حَالٍ ، نَيْتُهُ
خَالِصَةٌ ، أَعْمَالُهُ لِبَسِّ فِهْرَانِشُ وَالْأَخْدِيعَةِ ، نَظْرُهُ عِبْرَةٌ ، سُكُوتُهُ فِكْرَةٌ ، وَكَلَامُهُ حِكْمَةٌ ، مُنَاصِحًا

نسبت بمردم عنده پذیراست واز آنها به نیکی یاد میکند و حسن ظن دارد، و در نهان خود را [و خود را بعیب] متهم میکند.

از روی فهم و دانش برای خدا دوست شود، و با دور اندیشی و تصمیم برای خدا از مردم کناره
گیرد، شادمانی نا بخردش نسازد و خوشحالی بسیار عقلش را نبرد. یاد آور دانا باشد و معلم نادان،
کسی از او انتظار شر ندارد و از بلاش نترسد (زیرا شر و بلا بکسی نرساند) کار و کوشش هر کسی را از
خود خالص نترداند، و نفس هر کس را از نفس خود صالحتر شناسد، عیب خود را میداند و گرفتار غم خویش
است، جز بهرورد گارش بجزیی اعتماد نکند، غریب و یکتا و بیعلاقه [و اندوهگین] است، برای خدا دوستی
کند و در راه خدا جهاد نماید تا از عشنودی او پیروی کرده باشد، خودش بخاطر خویش انتقام نگیرد (بلکه انتقام را
بخدا واگذارد) و در مورد خشم پرورد گارش دوستی نکند، با فقرا بنشیند و با راستان راست باشد و
اهل حق رایاری کند، یاور خویشاوند است و پدریتیم و شوهر بیوه زنان، و مهربان بستمندان، در گرفتاریها
آرزوی او کشند و در سختیها پاو امیدوارند، با نشاطست و خوشرو، نه عیبجو و ترش رو، معکم است و
فروخورنده خشم، خندان لب است و دقیق نظر و بسیار پرهیز، [نادانی نکند و در برابر نادانی دیگران
بردهاری ورزد] بخل نکند و در برابر بخل دیگر صبر کند، تمقل کند تا شرم ورزد، و قناعت کند تا
بی نیاز گردد.

شرمش بر شهوتش برتری دارد، و دوستیش بر حسدش و گذشتش بر کینه اش، جز سخن درست
نگوید و جز لباس اقتصاد نپوشد، با تواضع راه رود، و در اطاعت پرورد گارش خاضع باشد، در همه

مُبَادِلًا مُتَوَاجِحًا ، نَاصِحٌ فِي الْبَیْرِ وَالْعَلَانِيَةِ ، لَا يَهْجُرُ أَحَاهُ ، وَلَا يَغْتَابُهُ ، وَلَا يَمْكُرُ بِهِ ، وَلَا يَأْسُفُ عَلَى مَا فَاتَهُ ، وَلَا يَحْزَنُ عَلَى مَا أَصَابَهُ ، وَلَا يَرْجُو مَا لَا يَجُوزُ لَهُ الرَّجَاءُ ، وَلَا يَفْشَلُ فِي الشَّدَةِ ، وَلَا يَنْطَرُ فِي الرَّجَاءِ ، يَمْزُجُ الْجِلْمَ بِالْعِلْمِ ، وَالْعَقْلَ بِالصَّبْرِ ؛ تَرَاهُ بَعْدَ كَسَلِهِ ، ذَائِمًا نَشَاطُهُ ، قَرِيبًا أَمَلُهُ قَلْبًا زَلَلُهُ ، مُتَوَقِّعًا لِأَجَلِهِ ، خَاشِعًا قَلْبُهُ ، ذَا كِرَارَتِهِ ، قَانِعَةً نَفْسُهُ ، مَتِّيقًا جَهْلُهُ ، سَهْلًا أَمْرُهُ حَزِينًا لِدُنْيِهِ ، مَيِّتَةً شَهْوَتُهُ ، كَظُومًا عَيْظُهُ ، صَافِيًا خُلُقُهُ ، آمِنًا مِنْ جَارِهِ ، ضَعِيفًا كِبَرُهُ ، قَانِعًا بِالذِّي قَدَّرَ لَهُ ، مَتِّينًا صَبْرُهُ ، مُحْكَمًا أَمْرُهُ ، كَثِيرًا ذِكْرُهُ ، يُخَالِطُ النَّاسَ لِيَعْلَمَ ، وَيَصْمُتُ لِيَسْلَمَ ، وَيَسْأَلُ لِيَفْهَمَ ، وَيَتَجَرَّرُ لِيَنْفَعَهُ ؛ لَا يَنْصِتُ لِلْخَيْرِ لِيَفْجُرَ بِهِ ، وَلَا يَتَكَلَّمُ لِيَتَجَبَّرَ بِهِ عَلَى مَنْ سِوَاهُ ؛ نَفْسُهُ مِنْهُ فِي عَنَاءٍ وَالنَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ ؛ اتَّبَعَ نَفْسَهُ لِأَخْرِيهِ فَأَرَاغَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ ؛ إِنْ يُعَيَّ عَلَيْهِ صَبْرٌ حَتَّى يَكُونَ اللَّهُ الَّذِي يَنْتَصِرُ لَهُ ؛ بَعْدَهُ مِمَّنْ تَبَاعَدَ مِنْهُ بَعْضٌ وَتَرَاهُ ، وَدُونَهُ وَمِمَّنْ دَنَا مِنْهُ لِيَنْ وَرَحْمَةً لَيْسَ تَبَاعُدُهُ تَكْبَرًا وَلَا عَظَمَةً ؛ وَلَا دُونُهُ حَدِيْعَةً وَلَا خَلَابَةً ؛ بَلْ يَمْتَدِّي بِمَنْ كَانَ قَبْلَهُ مِنْ أَهْلِ الْخَيْرِ فَهُوَ إِمَامٌ لِمَنْ بَعْدَهُ مِنْ أَهْلِ الْبَیْرِ .

قَالَ : فَسَاحَ هَمًّا صَیْحَةً ؛ ثُمَّ وَقَعَ مَغْشِيًّا عَلَيْهِ ؛ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَمَا اللَّهُ لَقَدْ

احوال از خدا راضی است . نیتش خالص است و اعمالش بی غش و نیرنگه بازی . نگاهش عبرتست و سکوتش فکرت و سخنش حکمت ، خیرخواه و بخشنده و برادر است ، در نهان و آشکار نصیحت کند ، از مرادش دوری نکند و غیبت ننماید و با او مکر نوردد ، بر آنچه از دستش رفته افسوس نخورد ، و بر مصیبتی که باو رسیده اندوهگین نشود ، توقع بیجا نداشته باشد ، و هنگام سخنی سست نشود ، در زمان خوشی مست نکردد ، بردباری را با دانش آمیزد و عقل را با صبر ، تنبلی را از او دوربینی و نشاطش را پیوسته ، آرزویش نزدیک و لذزش کم است ، منتظر مرگست و دلش خاشع ، بیاد خداست و نفس قانع و جهلش زدوده و کارش آسان ، برای گناهش غمگین است و شهوتش مرده و خشمش فروخورده ، و خلقش ناآلوده ، همسایه اش از او آسوده است و بر سر خود پسنندی نیست ، با آنچه برایش مقدر شده قانع است ، بردبارش متین و کارش محکم و تذکرش بسیار است .

با مردم در آمیزد که دانا شود و سکوت کند که سالم ماند و پیرسده که بفهمد و تجارت کند که سود برد ، گوش دادنش سخن خوب برای بالیدن بد دیگران نیست [پست حماس را نپذیرد که آنرا وسیله گناه و زشت کاری سازد] و سخن گفتنش برای زور گویی بد دیگران نیست ، خودش از خویش در زحمت است و مردم از او در راحت ، خودش را برای آخرتش بزحمت افکنده و مردم را از (شر و آزار) خود راحت ساخته ، اگر بر او ستمی شود صبر کند تا خدا برایش انتقام گیرد ، دوریش از هر که دوری میکند بنفس و کناره گیری از آلودگی است ، و نزدیکیش بهر که نزدیک میشود ، ملائمت و مهربانی است ، دوریش برای خود پسنندی و بزرگ فروشی نیست ، و نزدیکیش برای فریب و نیرنگه نباشد ، بلکه از پیشینیان اهل خیر پیروی کند ، و خود پیشوای نیکان پس از خود باشد .

كُنْتُ أَخَافُهَا عَلَيْهِ وَقَالَ: هَكَذَا تَصْنَعُ الْمَوْعِظَةُ الْبَالِغَةُ بِأَهْلِهَا؛ فَقَالَ لَهُ قَائِلٌ: فَمَا بِالكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ
فَقَالَ: إِنَّ لِكُلِّ أَجَلًا لَا يَعْدُوهُ وَسَبَبًا لَا يُجَاوِزُهُ؛ فَمَهَلًا لِاتَّعَدَّ فَإِنَّمَا نَفَثَ عَلَى لِسَانِكَ شَيْطَانٌ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ : عَنْ أَبِيهِ : عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ : عَنْ جَمْسِيلِ بْنِ صَالِحٍ : عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

راوی گوید : همام فریادی کشید و بی‌هوش بیفتاد ، امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : همانا بخدا من از
بی‌تابی او ترسان بودم . سپس فرمود : اندرزه‌های رسا با اهل اندرز چنین میکند .

شخصی عرض کرد : پس شما را چه شده ؟ (که فریاد نکشی و بیهوش نشوی) فرمود : هر کسی را
اجلی است که از آن نکزدد و سببی است که از آن تجاوز نکند ، آرام باش و دیگر مگو که شیطان این
سخن را بزبان دمید .

شرح - این روایت با اختلاف بسیاری در نهج البلاغه ذکر شده و در آخر روایت جمله‌ایست که
مردن همام را نیز متضمن است ، ولی در آنجا سؤال همام از اوصاف متقین است ، پس ممکن است سؤال
از صفات مؤمنین و متقین بوده و در برخی روایات تنها صفات مؤمنین و در برخی خصوص صفات متقین ذکر
شده است .

و اما آنچه شخص معترض در آخر روایت گفت ، ممکن است مقصودش این باشد که : این موعظه
و اندرزه‌های بلیغ چرا در خود شما اثر نکرد و بیهوش نشدی ، یا آنکه چرا این موعظه را بهمام فرمودی
با آنکه نسبت باو ترسان بودی .

و اما جواب از اشکال اول اینست که : با وجود آنکه آنچه را حضرت جواب فرمود درست و مطابق
با واقع و قانع‌کننده معترض بود ، ولی در عین حال سبب پمیدی بود که برای بیهوشی یا مرگ همام بیان
فرمود ، و سبب قریبش اینستکه : نفوس بشر را استعدادات و حوسله‌های مختلف است و اولیاء خدا مخصوصاً
امیرالمؤمنین علیه السلام در حد اعلائی آن قرار گرفته‌اند ، پیداست که نیروی نفس قدسی علی‌السلام در
برابر واردات الهیه تحمل بسیار دارد ، و با ریاضت و تمرین بدرجه وقار و طمأنینه رسیده است ، علاوه
بر آنکه امام علیه‌السلام این صفات را که برای مؤمنین بیان فرمود ، بعد اعلا از برکت فیض خداپیمالی
درخود می‌بیند ، از این‌رو از فقدان آنها ، متألم نمی‌شود ، بخلاف همام که اولاً ضعف نفس و کمی
حوسله دارد . و ثانیاً فقدان این صفات در او موجب اندوه و افسوس کشنده میشود .

و اما جواب از اعتراض دوم اینستکه : امام علیه‌السلام بی‌تابی او را بعد بیهوشی و مرگ یقین
نداشت و یا آنکه برای هر کسی اجل و مرگ مقدریست و امام علیه‌السلام مرگ او را باین سبب میدانست
و طبق قضاء و قدر الهی رفتار کرد ، پس نظیر کشتن جوان در داستان خضر و موسی علیهما السلام است که
قرآن کریم بیان میکند .

۲ - امام صادق علیه‌السلام فرمود : مؤمن را سزاوار است که دارای هفت صفت باشد : ۱ - در

غَالِبٍ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ فِيهِ ثَمَانُ خِصَالٍ: وَقُوْرٌ عِنْدَ الْهَرَاهِرِ صَبُوْرٌ عِنْدَ الْبَلَاءِ؛ شَكُوْرٌ عِنْدَ الرَّحَاءِ؛ قَانِعٌ بِمَا رَزَقَهُ اللهُ؛ لَا يَظْلِمُ الْأَعْدَاءَ وَلَا يَتَحَامَلُ لِلْأَصْدِقَاءِ. بَدَنُهُ مِنْهُ فِي تَعَبٍ وَالنَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ؛ إِنَّ الْعِلْمَ خَلِيلُ الْمُؤْمِنِ؛ وَالْحِلْمَ وَزِيْرُهُ؛ وَالصَّبْرَ أَمِيرُ جُنُوْدِهِ وَالرِّفْقَ أَخُوهُ؛ وَالذِّينَ وَالِدُهُ.

۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ؛ عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ؛ عَنْ مَنْصُوْرِ بْنِ يُوْنُسَ؛ عَنِ أَبِي حَمْرَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ: الْمُؤْمِنُ يَصْمُتُ لِيَسْلَمَ؛ وَيَنْطِقُ لِيَقْنَمَ؛ لَا يَحْدُثُ أَمَانَتَهُ الْأَصْدِقَاءَ وَلَا يَكْتُمُ شَهَادَتَهُ مِنَ الْبُعْدَاءِ وَلَا يَعْمَلُ شَيْئًا مِنَ الْخَيْرِ رِيَاءً وَلَا يَتْرُكُهُ حَيَاءً؛ إِنَّ ذِكْرِي خَافَ مِمَّا يَقُوْلُونَ وَيَسْتَغْفِرُ اللهُ لِمَا لَا يَعْلَمُونَ؛ لَا يَغْتَرُّهُ قَوْلُ مَنْ حَبَلَهُ وَيَخَافُ إِخْصَاءَ مَا عَمَلَهُ.

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ؛ عَنْ بَعْضِ مَنْ رَوَاهُ؛ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: الْمُؤْمِنُ لَهُ قُوَّةٌ فِي دِينِهِ؛ وَحَرَمٌ فِي لَيْنِهِ؛ وَإِيمَانٌ فِي يَقِينِهِ وَحِرْصٌ فِي فِقْهِهِ؛ وَنَشَاطٌ فِي

گرفتاریهای سخت باوقار و سنگین باشد (خود را نبازد). ۲ - هنگام بلاشکبیا باشد. ۳ - در نعمت و آسایش سپاس گزار باشد. ۴ - با آنچه خدا روزیش کرده قانع باشد. ۵ - بدشمنان ستم نکند. ۶ - بخاطر دوستان مرتکب گناه نشود [کاربر را که نتواند بکردن نکیرد]. ۷ - تنش از او در زحمت باشد. ۸ - مردم از او در آسایش باشند.

همانا دانش دوست مؤمن است و خویشترن داری وزیر او، و شکیبائی سر لشکرش، و رفق برادر و لین پدرش.

توضیح - مجلسی علیه الرحمه راجع بفرق میان رفق و لین اقوالی بر سبیل احتمال بیان میکند که استنباطش از کتب لغت مشکل است. آنچه از لغت استفاده میشود رفق ضد خرق و لین ضد خشونت است و خرق بمعنی عجله در کار و ضعف و تدبیر است، پس رفق بمعنی تأنی و حسن تدبیر و لین بمعنی ملاپمت نمودن و خشونت نکردن است.

۳ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود: مؤمن سکوت میکند تا سالم ماند، و سخن میگوید تا سود برد، سپرده و راز خود را بدوستانش نمیگوید (تا چه رسد بدشمنان) و گواهی بحق را از بیگانگان دریغ ندارد (تا چه رسد باشنایان)، هیچ کار خیری را از روی ریا نکند و از روی شرم و حیا ترک ننماید اگر او را بستانند از گفته آنها هراس کند (که مبادا نزد خدا چنان نباشد) و از آنچه ستایندگان ندانند (از عیبهای نهانش) از خدا آمرزش خواهد، سخن کسیکه او را نشناخته (میتایند) فریض ندهد و از شمردن گاهی که مرتکب شده (و نزد خدا محفوظست) بترسد.

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن در امر دین نیرومند است و با وجود نرمی دور اندیشی دارد [در نرمیش دوراندیش است] و ایمانش پایتین است و برای تحصیل فقه حریص، در هدایت جوئی

هُدًى، وَيُزِي فِي اسْتِقَامَةٍ؛ وَعِلْمٌ فِي حِلْمٍ؛ وَكَيْسٌ فِي رِفْقٍ؛ وَسَخَاءٌ فِي حَقِّ؛ وَقَصْدٌ فِي غَيْثٍ، وَتَجَمُّلٌ فِي فَاةٍ، وَعَفْوٌ فِي قُدْرَةٍ؛ وَطَاعَةٌ لِلَّهِ فِي نَصِيحَةٍ؛ وَانْتِهَاءٌ فِي شَهْوَةٍ، وَوَرَعٌ فِي رَغْبَةٍ، وَحِرْصٌ فِي جِهَادٍ وَصَلَاةٍ فِي شُغْلٍ، وَصَبْرٌ فِي شِدَّةٍ؛ وَفِي الْهَزَائِرِ وَفُورٍ؛ وَفِي الْمَكَارِهِ صَبُورٍ؛ وَفِي الرَّخَاءِ شَكُورٌ؛ وَلَا يَغْتَابُ وَلَا يَتَكَبَّرُ، وَلَا يَقْطَعُ الرَّحِمَ، وَلَا يَسُ بَوَاهِنٍ؛ وَلَا فَاظٍ وَلَا غَلِيظٍ؛ وَلَا يَسْبِقُهُ بَصَرُهُ، وَلَا يَفْضَحُهُ بَطْنُهُ؛ وَلَا يَغْلِبُهُ فَرْجُهُ؛ وَلَا يَحْسُدُ النَّاسَ؛ يُعَيِّرُ وَلَا يُعَيَّرُ، وَلَا يُسْرِفُ؛ يَنْصُرُ الْمَظْلُومَ وَيَرْحَمُ الْمَسْكِينِ نَفْسَهُ مِنْهُ فِي عَنَاءٍ؛ وَالنَّاسَ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ؛ لَا يَرْعَبُ فِي عِزِّ الدُّنْيَا؛ وَلَا يَجْزَعُ مِنْ ذُلِّهَا؛ لِلنَّاسِ هَمٌّ قَدْ أَقْبَلُوا عَلَيْهِ وَلَهُ هَمٌّ قَدْ شَغَلَهُ؛ لَا يُرَى فِي حُكْمِهِ نَقْصٌ؛ وَلَا فِي رَأْيِهِ وَهْنٌ، وَلَا فِي دِينِهِ ضِيَاعٌ؛ يُرْشِدُ مِنَ اسْتِشَارَةٍ، وَيُسَاعِدُ مَنْ سَاعَدَهُ، وَيَكْفِي عَنِ الْخَنَا وَالْجَهْلِ.

﴿۲۲۷۵﴾ - عَنْهُ مِنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ، عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ: مَرَّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ بِمَجْلِسٍ مِنْ قُرَيْشٍ، فَأَذَاهُ وَيَقُومُ بِبُضِّ ثِيَابِهِمْ، صَافِيَةً أَلْوَانِهِمْ، كَثِيرٌ ضِحْكُهُمْ، يُشِيرُونَ بِأَصَابِعِهِمْ إِلَى مَنْ

بانشاط و با وجود ثبات و پایداری نیکوکار است، خویشتن داریش با علم است و با ملایمت زیرکی دارد، سخاوتش در راه حق است و در زمان توانگری اقتصاد را از دست ندهد، و در زمان ناداری خوش ظاهر و با آرایش باشد و در زمان قدرت گذشت دارد و با وجود خیرخواهی مردم اطاعت خدا کند، و در حال شهوت باز ایستد و در زمان رغبت پرهیزگاری کند و در امر جهاد حریص است و در گرفتاری نماز خواند و در سختی شکبیا باشد و در پیش آمدهای سنگین باوقار است و در ناگواریها بردبار و در آسایش و نعمت سپاس گزار.

پشت سر مزدم بد نگوید و تکبر نوزدد و قطع رحم ننماید، نه سست است و نه عشن و سنگدل دیده اش بر او پیشی نگیرد (فکر نکرده بجائی ننگرد) و شکمش او را رسوا نکند، و آلت شهوتش بر او چیره نشود (که بزنا و لواط افتد) بر مردم حسد نبرد، سرزنش کنند و او سرزنش نکند، اسراف نوزدد مظلوم را یاری کند و بر مستمند ترحم نماید، خودش از خویش در رنج است و مردم از او در آسایش، در عزت دنیا رغبت نکند و از ذلتش بیتابی ننماید، مردم مهمی دارند که بآن رو آورده و او را مهمی است که گرفتار کرده (مردم بفکر دنیا و او مشغول آخرت است) در قضاوتش نفسی دیده نشود و در آیش سستی نباشد و در دینش تباهی و گمشده نیست، مشورت کننده را رهبری کند و کمک کننده [کمک خواه] را کمک نماید، و از هر زده گوئی و نادانی بگریزد.

شرح - حرف «فی» در ۱۸ جمله اول روایت در بعضی ظرف لغو و در بعضی ظرف مستقر است چنانکه ترجمه نمودیم و ممکن است نسبت بهمه ظرف لغو باشد، چنانکه در جمله دوم هر دو احتمال را نوشتیم.

۵ - امیرالمؤمنین علیه السلام بانجمنی از مردم قریش گذشت که جامه های سفید پوشیده بودند و

يَعْرِضُهُمْ، ثُمَّ مَرَّ بِمَجْلِسِ لِلْأَوَّلَى وَالْخَرْجِ فَأَقَامَ قَوْمٌ بَلَيْتٌ مِنْهُمْ الْأَبْدَانُ، وَدَقَّتْ مِنْهُمْ الرِّقَابُ وَاصْفَرَّتْ مِنْهُمْ الْأَلْوَانُ، وَقَدَّتْ وَأَضَعُوا بِالْكَلامِ، فَتَعَجَّبَ عَلَيَّ عَبْدُ اللَّهِ مِنْ ذَلِكَ وَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ: يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي إِنِّي مَرَرْتُ بِمَجْلِسِ لَيْلِ فُلَانٍ - ثُمَّ وَصَفَهُمْ - وَمَرَرْتُ بِمَجْلِسِ لِلْأَوَّلَى وَالْخَرْجِ - فَوَصَفَهُمْ - ثُمَّ قَالَ: وَجَمِيعُ مُؤْمِنُونَ؟ فَأَخْبَرَنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ بِصِفَةِ الْمُؤْمِنِ؛ فَكَسَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ: عَشْرُونَ حَصْلَةً فِي الْمُؤْمِنِ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ فِيهِ لَمْ يَكْمُلْ إِيْمَانُهُ، إِنْ مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِينَ يَا عَلِيُّ: الْحَاضِرُونَ الصَّلَاةَ، وَالْمُسَارِعُونَ إِلَى الرَّكَاةِ، وَالْمُطْعِمُونَ الْمِسْكِينَ، الْمَاسِيحُونَ رَأْسَ النَّبِيِّ، الْمُطَهَّرُونَ أَطْمَارَهُمْ، الْمُشْرَرُونَ عَلَى أَسَاطِمِهِمُ، الَّذِينَ إِنْ حَدَّثُوا لَمْ يَكْذِبُوا وَإِذَا وَعَدُوا لَمْ يَخْلِفُوا، وَإِذَا أَتَمُّنُوا لَمْ يَحُونُوا، وَإِذَا تَكَلَّمُوا صَدَقُوا، رُهْبَانٌ بِاللَّيْلِ، أَسْدٌ بِالنَّهَارِ صَائِمُونَ النَّهَارَ، قَائِمُونَ اللَّيْلَ، لَا يُؤَدُّونَ جَارًا وَلَا يَتَأَدَّى بِهِمْ جَارٌ، الَّذِينَ مَشِيئَتُهُمْ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنٌ وَحُطَاهُمْ إِلَى بُيُوتِ الْأَرَامِلِ وَعَلَى أَثَرِ الْجَنَائِزِ، جَعَلْنَا اللَّهُ وَإِيَّاكُمْ مِنَ الْمُتَّقِينَ.

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ، عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ

رنکه صافی داشتند و بسیار می‌خندیدند و بهر که از آنجا می‌گذشت با انگشت اشاره می‌کردند، سپس بانجمن اوس و خزر ج گذشت و آنها را دید با پیکر فرسوده و گردن باریک و رنکه زرد، که با فروتنی سخن میگفتند

علی علیه السلام از این دو انجمن در شکفت شد و خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و گفت: پدر و مادرم بقرابت، من بانجمن آل فلان گذشتم - و حال آنها را بیان کرد - و بمجلس اوس و خزر ج گذشتم - و حال آنها را گفت - سپس عرض کرد: و همه آنها مؤمنند، ای رسول خدا صفت مؤمن را برایم بپازگو، رسول خدا صلی الله علیه و آله اندکی سر بزر انداخت و سپس سر بلند کرد و فرمود: بیست خصلت در مؤمن است که اگر نداشته باشد ایمانش کامل نیست. از اخلاق مؤمنانست که: ۱ - در نماز جماعت حاضرند. ۲ - در پرداخت زکاة شتابان. ۳ - مستمندان را اطعام کنند. ۴ - بر سر پیشم دست نوازش کشند. ۵ - لباسهای خود را پاکیزه دارند. ۶ - بند زیر جامه را بکمر بندند (تا ستر عورت شود و بزمین نکشد). ۷ - اگر خیر دهند دروغ نگویند. ۸ - اگر وعده کنند خلف ننمایند. ۹ - چون امانت گیرند خیانت نکنند. ۱۰ - چون سخن گویند راست گویند. ۱۱ - در شب عابدهند. ۱۲ - در روز شیر دلیرند. ۱۳ - روزها روزه دارند. ۱۴ - شبها (برای عبادت) بپایخیزند. ۱۵ - همسایه را نیازارند. ۱۶ - همسایه از آنها آزار نیند (اگر چه بوسیله بچه و خادم آنها باشد). ۱۷ - بر زمین با آرامش گام بردارند. ۱۸ - به خانه های بیوه زنان (بمنظور کمک و مساعدت) رهسپارند. ۱۹ - تشییع جنازه کنند. ۲۰ - خدا ما و شمارا از جمله متقین قرار دهد (کنایه از اینکه صفت بیستم آنها تقوی است).

قال: قال أبو عبد الله عليه السلام: مَنْ سَرَّ تَه حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ.

۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ [زَاعِلَانِ ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْخُرَّاسَانِيِّ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْعِ الْعَبْدِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: شَبِعْتَنَاهُمْ الشَّاحِبُونَ الدَّابِلُونَ الشَّاحِلُونَ، الَّذِينَ إِذَا جَنَّتْهُمُ اللَّيْلُ اسْتَقْبَلُوهُ بِحُزْنٍ.

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَمْرٍو الْيَمَانِيِّ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: شَبِعْتَنَا أَهْلُ الْهُدَى وَأَهْلُ التَّقَى وَأَهْلُ الْخَيْرِ وَأَهْلُ الْإِيمَانِ وَأَهْلُ الْفَتْحِ وَالظَّفَرِ.

۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ بَرْزَجَ ، عَنْ مُفَضَّلِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِيَّاكَ وَالسَّعِيَةَ ، فَإِنَّمَا شَبِعَهُ عَلِيُّ مِنْ عَمَّتْ بَطْنُهُ وَفَرَجُهُ ، وَاشْتَدَّ جِهَادُهُ ، وَعَمِلَ لِخَالِقِهِ ، وَرَجَا تَوَابَهُ ، وَحَافَ عِقَابَهُ ، فَإِذَا رَأَيْتَ أُولَئِكَ فَأُولَئِكَ شِيعَةُ جَعْفَرٍ

﴿۳۲۸﴾ ۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعٍ ، عَنْ ابْنِ أَبِي بَعْقُورٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ شِيعَةَ عَلِيِّ كَانُوا خَمَصَ الْبُطُونِ ، ذُبُلُ الشِّفَاهِ ؛ أَهْلُ رَاقَةٍ وَعِلْمٍ وَحِلْمٍ يُعْرَفُونَ بِالرُّهْبَانِيَّةِ فَأَعْبَنُوا عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ بِالْوَرَعِ وَالْإِحْتِهَادِ.

۶ - امام صادق علیه السلام فرمود: هر که از نیکی خود شادمان و از هدی خویش بدحال گردد،

او مؤمن است.

۷ - امام صادق علیه السلام فرمود: شیعیان ما همان رنکه پریدگان (از خوف خدا) خشک لبان

(از روزه) لاغراند که چون شب فرا رسد با اندوه از آن استقبال کنند (زیرا در غم انجام وظیفه پروردگار باشند).

۸ - امام صادق علیه السلام فرمود: شیعیان ما اهل هدایت و اهل تقوی و اهل خیر و اهل ایمان

و اهل فتح و ظفر میباشند (درهای رحمت خدا بروی آنها گشوده و بکمال سعادت خود رسیده اند).

۹ - امام صادق علیه السلام فرمود: از مردم پست دوری کن، همانا شیعه علی کسی است که عفت

شکم و فرج داشته باشد (آنها را از حرام و مشتبّه نگهدارد) و سخت بکوشد و جهاد کند، و برای

خالقش عمل کند، و هوشاب او امیدوار باشد، و از عقابش بترسد، اگر این گونه مردم را دیدی، آنها

شیعه جعفرند.

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود. شیعیان علی لاغرشکم و خشک لب بودند، و اهل مهرودانش

و پردپاری که بمبادت معروف بودند، پس با وجود دوستی و ولایتی که دارید [برای کفاره گناهانی

که مرتکب شده اید] با پرهیزگاری و کوشش کمک کنید (و خود را از عذاب برهانید).

۱۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَالِ، قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ، الَّذِي إِذَا غَضِبَ لَمْ يُخْرِجْهُ غَضَبُهُ مِنْ حَقِّ؛ وَإِذَا رَضِيَ لَمْ يُدْخِلْهُ رِضَاهُ فِي بَاطِلٍ وَإِذَا قَدِرَ لَمْ يَأْخُذْ أَكْثَرَ مِمَّا لَهُ.

۱۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ عَلِيِّ بْنِ التَّعْمَانِ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ، عَنْ سُلَيْمَانَ ابْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: يَا سُلَيْمَانُ أَتَدْرِي مِنَ الْمُسْلِمِ؟ قُلْتُ:

جُعِلْتُ فِذَاكَ أَنْتَ أَعْلَمُ، قَالَ: الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِيهِ، ثُمَّ قَالَ: وَتَدْرِي مِنَ الْمُؤْمِنِ؟ قَالَ: قُلْتُ: أَنْتَ أَعْلَمُ؛ قَالَ: [إِنَّ] الْمُؤْمِنَ مَنْ ائْتَمَنَهُ الْمُسْلِمُونَ عَلَى أَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَالْمُسْلِمُ حَرَامٌ عَلَى الْمُسْلِمِ أَنْ يَظْلِمَهُ أَوْ يَخْذُلَهُ أَوْ يَدْفَعَهُ دَفْعَةً تَعَيْتُهُ.

۱۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَجْبُوبٍ؛ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ؛ عَنْ أَبِي عُبَيْدَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ الَّذِي إِذَا رَضِيَ لَمْ يُدْخِلْهُ رِضَاهُ فِي إِنْهُمْ وَلَا بَاطِلٍ؛ وَإِذَا سَخِطَ لَمْ يُخْرِجْهُ سَخَطُهُ مِنْ قَوْلِ الْحَقِّ؛ وَالَّذِي إِذَا قَدِرَ لَمْ يُخْرِجْهُ قُدْرَتُهُ إِلَى التَّعَدِّيِ إِلَى مَا لَيْسَ لَهُ بِحَقِّ. ۱۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ؛ عَنْ أَبِيهِ؛ عَنْ أَبِي الْبَحْتَرِيِّ رَفَعَهُ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: الْمُؤْمِنُونَ هَيَبُونَ لَيْتُونَ كَالْجَمَلِ الْأَيْبِ إِذَا قَدِرَ تَفَادَ؛ وَإِنْ أُنْبِخَ عَلَى صَخْرَةٍ اسْتَنَاحَ.

۱۱ - امام صادق علیه السلام فرمود: همانا مؤمن کسی است که چون خشم کند، از حق نکندد و چون راضی و خشنود گردد، در باطل قدم ننهد و چون قدرت یابد، بیشتر از حق خود نگردد.

۱۲ - سلیمان بن خالد گوید: امام باقر علیه السلام فرمود: ای سلیمان! میدانی مسلمان کیست؟ عرض کردم قربانت شما بهتر میدانی، فرمود: مسلمان کسی است که مسلمانان از زبان و دست او سالم باشند، سپس فرمود: میدانی مؤمن کیست؟ عرض کردم: شما دانائید، فرمود مؤمن کسی است که مسلمانها او را بر مال و جان خود امین سازند، و بر مسلمان حرامست که نسبت بمسلمان دیگر ستم کند یا او را واگذارد یا او را براند [در پرداخت طلبش چندان مسامحه کند] که او را برنج اندازد.

۱۳ - امام باقر علیه السلام فرمود: همانا مؤمن کسی است که چون راضی و خرسند باشد، رضایتش او را بگناه و باطلی وارد نکند و چون ناراضی شود از سخن حق خارجش نکند، و کسی است که چون قدرت یابد، قدرتش او را بآنچه حق ندارد نکشاند.

۱۴ - امام عليه السلام فرمود: مؤمنان باوقار و آرامشند، مانند شترنری که مهار در بینی دارد، چون او را بکشند، براه افتد، و اگر بر صخره می بخواهند، بخواهد (کنایه از اینکه در امور شرعی رام و منقاد است و سرکشی و امتناع ندارد، اگر چه ذاتاً شتر نر است و نیروی ایمان او را

۱۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ : عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : ثَلَاثَةٌ مِنْ عِلَامَاتِ الْمُؤْمِنِ : الْعِلْمُ بِاللَّهِ ؛ وَمَنْ يُحِبُّ ، وَمَنْ يَكْرَهُ .

۱۶ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : الْمُؤْمِنُ كِمِثْلِ شَجَرَةٍ لَا يَتَحَاتُّ وَرَقُهَا فِي شَيْءٍ وَلَا صَيْفٍ ؛ قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَاهِي ؟ قَالَ : النَّخْلَةُ .

۱۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ ؛ عَنْ [أبي] إِبْرَاهِيمَ الْأَعْمَشِيِّ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْمُؤْمِنُ حَلِيمٌ لَا يَجْهَلُ ، وَإِنْ جُهِلَ عَلَيْهِ يَحْكُمُ ، وَلَا يَظْلِمُ ، وَإِنْ ظَلِمَ عَفَرَ ؛ وَلَا يَبْخُلُ ، وَإِنْ بُخِلَ عَلَيْهِ صَبَرَ .

۱۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ مُنْدِرِ بْنِ جَعْفَرٍ ، عَنْ آدَمَ أَبِي الْحُسَيْنِ اللَّوْلُؤِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْمُؤْمِنُ مَنْ طَابَ مَكْسَبُهُ ، وَحَسُنَتْ خَلِيقَتُهُ ، وَصَحَّتْ سَرِيرَتُهُ ؛ وَأَنْفَقَ الْفَضْلَ مِنْ مَالِهِ ، وَأَمْسَكَ الْفَضْلَ مِنْ كَلَامِهِ ، وَكَفَى النَّاسَ شَرَّهُ ، وَأَنْصَفَ النَّاسَ مِنْ نَفْسِهِ .

۱۹ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ أَبِي كَهْمَسٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَلَا نَسْتَكْمُ بِالْمُؤْمِنِ ؟ مَنْ أَنْتَمَهُ

از سرپیچی جلوگیری است).

۱۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : سه چیز از علامات مؤمن است : علم بخدا و هر که را خدا دوست دارد و هر که را دوست ندارد .

شرح - مقصود از علم بخدا ، شناختن خدا و صفات کمال او است و مراد بشناختن دوستان خدا ، شناختن پیغمبر و ائمه و پیروان ایشانست و دسته دیگر کفار و منافقینند .

۱۶ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : مؤمن مانند درختی است که برگش در زمستان و تابستان نریزد ؛ گفتند : یا رسول الله آن چه درخت است ؟ فرمود : درخت خرما .

شرح - تشبیه مؤمن بدرخت خرما از نظر منافع بسیار و سایه پیوسته و لذت میوه آنست که در درختهای دیگر نیست .

۱۷ - امام صادق علیه السلام فرمود : مؤمن بردباری است که نادانی نورزد ، و اگر نسبت باو نادانی ورزند ؛ بردباری کند ، و ستم نکند و اگر باو ستم کنند بیخشد ، و بخل نورزد و اگر نسبت باو بخل ورزند سبر کند .

۱۸ - امام صادق علیه السلام فرمود : مؤمن کسی است که کسبش حلال و اخلاقی نیکو و باطنش سالم باشد ، و زیادی مالش را انفاق کند و زیادی سخنی را نگهدارد ، و مردم از شرش محفوظ باشند و از خود با آنها انصاف دهد (حق را بگوید اگر چه بزبان خود و نفع مردم باشد) .

۱۹ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : مؤمن را بشما معرفی نکنم ؛ مؤمن کسی است که مؤمنین

المؤمنون على أنفسهم و أموالهم ، ألا أنسئکم بالمسلم ؟ من سلم المسلمون من لسانه و يديه و المهاجر من هجر السيئات و ترك ما حرم الله ، و المؤمن حرام على المؤمن أن يظلمه أو يخذله أو يتناهبه أو يدفعه دفعة .

﴿۳۳۹۰﴾ ۲۰ - محمد بن يحيى ، عن أحمد بن محمد بن عيسى ، عن محمد بن سنان ، عن مفضل بن عمر عن أبي أيوب العطار ، عن جابر قال : قال أبو جعفر عليه السلام : إنما شيعه علي الحلماء ، العلماء ، الذبيل السفاو ، تعرف الرهبانية على وجوههم

۲۱ - عدة من أصحابنا ، عن أحمد بن محمد بن خالد ، عن الحسن بن محبوب ، عن عبد الله بن سنان عن معروف بن خربوذ ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : صلى أمير المؤمنين عليه السلام بالناس الصبح بالعراق فلما انصرف وعظهم فبكي وأبكاهم من خوف الله ، ثم قال : أما الله لقد عهدت أقواماً على عهد خليلي رسول الله صلى الله عليه وآله وإنهم ليضيقون ويمسسون شعناً غير أخمصاً ، بين أعينهم كز كيب اليمزى يبيتون لربيتهم سجداً أو قياماً يراو حون بين أقدامهم و جباههم ، يناجون ربهم ويسألون فكاً كفايتهم من النار ، والله لقد رأيتهم مع هذا وهم خائفون مشفقون .

او را هر جان و مال خود امین دانند ، مسلمان را برای شما معرفی نکنم ؟ او کسی است که مسلمانها از زبان و دستش سالم باشند ، و مهاجر کسی است که بدیها را کنار گذارد و حرام خدا را ترک کند . و بر مؤمن حرام است که نسبت بمؤمن ستم کند یا او را واگذارد یا پشت سرش بد گوئی کند یا او را از خود براند .

۲۰ - امام باقر علیه السلام فرمود : شیعیان علی تنها همان بردباران دانشمندان خشکیده لبند که رهبانیت و ترک دنیا بر رخسارشان هویدا است .

۲۱ - امام باقر علیه السلام فرمود : امیرالمؤمنین علیه السلام نماز صبح را در عراق بجماعت گزارد چون دو بر گردانید مردم را موعظه فرمود و از خوف خدا گریست و آنها را نیز گریانید ، سپس فرمود : هان بخدا در زمان دوست صمیمیم پیغمبر صلی الله علیه و آله مردمی را میشناختم که در بامداد و شام ژولیده و گردآلود و گرسنه بودند ، پیشانی آنها (در اثر سجده) مانند زانوی بز بود ، برای پروردگار خود با سجود و قیام شب را میگذرانیدند ، گاهی روی پا ایستاده و گاهی پیشانی بز زمین میگذاشتند ، با پروردگار خود مناجات نموده و آزادی خویش را از آتش دوزخ طلب میکردند ، بخدا که آنها را پایان حال دهم که ترسان و نگران بودند .

۲۲ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : امیرالمؤمنین علیه السلام نماز صبح را گزارد و در جای خود بود تا خورشید یک نیزه برآمد ، آنگاه رو بر مردم کرد و فرمود : بخدا من مردمی را دیده‌ام که شب را با سجده و قیام برای پروردگار خود پسر میبردند ، گاهی پیشانی و گاهی زانو بر زمین میگذاشتند گویا نمره دم بر آوردن آتش دوزخ در گوش آنها بود ، چون خدا نزد آنها یاد میشد مانند درخت (ددرابر

۲۲ - عَنْهُ ، عَنِ السِّنْدِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الصَّلْتِ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : صَلَّى أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْفَجْرَ ثُمَّ لَمْ يَزَلْ فِي مَوْضِعِهِ حَتَّى صَارَتِ الشَّمْسُ عَلَى قَيْدِ رُمْحٍ وَ أَقْبَلَ عَلَى النَّاسِ يُوخِّهِمْ فَقَالَ : وَاللَّهِ لَقَدْ أَدْرَكْتُ أَقْوَامًا يَبْتَئُونَ لِرَبِّهِمْ سُجْدًا وَ قِيَامًا يُخَالِفُونَ بَيْنَ جِبَاهِهِمْ وَ رُكُوبِهِمْ ، كَأَنَّ زَقِيرَ النَّارِ فِي آذَانِهِمْ ، إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ عِنْدَهُمْ مَا دُوا كَمَا يَمِيدُ الشَّجَرُ ، كَأَنَّمَا الْقَوْمُ بِأَنْوَاعٍ فَايِنَ ، قَالَ : ثُمَّ قَامَ فَمَارَى فِي ضَاحِكٍ حَتَّى قُبِضَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ

۲۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ مُضَيْلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِذَا رَدَّتْ أَنْ تَعْرِفَ أَصْحَابِي فَانظُرْ إِلَى مَنْ اشْتَدَّ وَرَعُهُ وَخَافَ خَالِقَهُ وَرَجَا نَوَابَهُ ، وَإِذَا رَأَيْتَ هَوْلًا فَهَوْلًا ، أَصْحَابِي

۲۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُونٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْأَشْعَثِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ الْأَنْصَارِيِّ ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ أَبِي الْمُقْدَامِ ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : شَبَعْنَا الْمُتَبَاذِلُونَ فِي وَلَايَتِنَا ، الْمُتَحَابُّونَ فِي مَوَدَّتِنَا ، الْمُتَزَاوِرُونَ فِي إِخْيَاءِ أَمْرِنَا ، الَّذِينَ إِنْ غَضِبُوا لَمْ يَظْلِمُوا ، وَإِنْ رَضُوا لَمْ يُسْرِفُوا ، بِرَكَّةٍ عَلَيَّ مَنْ جَاوَرُوا ، يَسْلَمُ لِمَنْ خَالَطُوا .

﴿۲۳۹۵﴾ ۲۵ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَيْسَى النَّهْرَبَرِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ عَرَفَ اللَّهَ وَعَظَّمَهُ مَنَعَ فَاهُ مِنَ الْكَلَامِ وَبَطَنَهُ مِنَ الطَّعَامِ وَغَفَى نَفْسَهُ بِالصَّبَامِ وَالْقِيَامِ ، قَالُوا : يَا بَابِنَا وَ أُمِّهِاتِنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ هَوْلًا أَوْلِيَاءُ اللَّهِ ؟ قَالَ : إِنْ أَوْلِيَاءُ اللَّهِ سَكَنُوا فَكَانَ

تند باد (میلرزیدند ، گویا ابن مردم (شما و معاصرین شما) در خواب غفلت فرو رفته اند ، سپس برخاست و تا وفات کرد اورا خندان ندیدند

۲۳ - مفضل گوید : امام صادق علیه السلام فرمود : اگر خواهی اصحاب مرا بشناسی ، بنگر بکسیکه پرهیزگاریش بسیار باشد و از خالق خود بترسد و بخواه او امیدوار باشد ، هرگاه این مردم را دیدی ، اینها اصحاب منند .

۲۴ - امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : شیعیان ما کسانی باشند که برای ولایت ما بیکدیگر بخشش کنند و در راه دوستی ما با یکدیگر دوستی نمایند و برای زنده کردن امر ما بیدار یکدیگر روند ، اگر خشم کنند ستم نکنند و اگر راضی باشند اسراف نوزندند . برکت همسایگانند و با معاصرین خود سلم و صفا دارند .

۲۵ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هر که خدا را شناخت و بزرگه داشت ، زبانها از سخن بیهوده نکه دارد و شکمش را از خوراک زائد بر احتیاج باز دارد ، و نفس خود را با روزه و قیام رهاست دهد ، اصحاب گفتند یا رسول الله ! پدران و مادران ما بفدایت ، اینها اولیاء خدایند ؟ فرمود : اولیاء خدا خاموشی

سُكُونُهُمْ ذِكْرًا، وَنَظْرًا فَكَانَ نَظْرُهُمْ عِبْرَةً، وَنَطَقُوا فَكَانَ نَطْقُهُمْ حِكْمَةً، وَمَشَوْا فَكَانَ مَشْيُهُمْ بَيْنَ النَّاسِ بَرَكَةً، لَوْلَا الْأَجَالُ الَّتِي قَدْ كُتِبَتْ عَلَيْهِمْ لَمْ تَقَرَّ أَرْوَاحُهُمْ فِي أَجْسَادِهِمْ خَوْفًا مِنَ الْعَذَابِ وَشَوْقًا إِلَى النَّوَابِ.

۲۶ - عَنْهُ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ مِنَ الْعِرَاقِيِّينَ، رَفَعَهُ قَالَ: خَطَبَ النَّاسَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمْ مَا قَالُ: أَيُّهَا النَّاسُ أَنَا خَيْرٌ كُمْ عَنْ أَجْلِي كَانَ مِنْ أَعْظَمِ النَّاسِ فِي عَيْنِي وَكَانَ زَائِرٌ مَا عَظُمَ بِهِ فِي عَيْنِي صَغَرُ الدُّنْيَا فِي عَيْنِهِ، كَانَ خَارِجًا مِنْ سُلْطَانِ بَطْنِهِ، فَلَا يَشْتَهِي مَا لَا يَجِدُ وَلَا يَكْتُمُ إِذَا وَجَدَ، كَانَ خَارِجًا مِنْ سُلْطَانِ قَرْجِهِ، فَلَا يَسْتَحِفُّ لَهُ عَقْلَهُ وَلَا رَأْيَهُ، كَانَ خَارِجًا مِنْ سُلْطَانِ الْجَهَالَةِ فَلَا يَمُدُّ يَدَهُ إِلَى أَعْلَى يَقَعُ لِمَنْعَةٍ، كَانَ لَا يَشْتَهِي وَلَا يَسْتَحِطُّ وَلَا يَنْبَرِّمُ، كَانَ أَكْثَرَ دَهْرِهِ صَمَاتًا، فَإِذَا قَالَ بَدَأَ الْفَاتِلِينَ، كَانَ لَا يَدْخُلُ فِي مِرَاوٍ، وَلَا يَشَارِكُ فِي دَعْوَى وَلَا يُدْلِي بِحُجَّتِهِ حَتَّى يَرَى قَاضِيًا وَكَانَ لَا يَفْعَلُ عَنْ إِخْوَانِهِ وَلَا يَحْضُ نَفْسَهُ بِشَيْءٍ يَدُونَهُمْ، كَانَ ضَعِيفًا مُسْتَضْعَفًا إِذَا جَاءَ الْجِدُّ كَانَ لِيَتَأَعَادِيًا، كَانَ لَا يَلُومُ أَحَدًا فِيمَا يَقَعُ الْعُدُوِّ فِي مِثْلِهِ حَتَّى يَرَى اعْتِدَارًا، كَانَ يَقَعُ مَا يَقُولُ وَيَفْعَلُ مَا يَقُولُ،

گزیدند و خاموشی آنها ذکر بود و نگر بستند و نگاهشان عبرت بود و سخن گفتند و سخنشان حکمت بود، در میان مردم راه رفتند و راه رفتنشان برکت بود، اگر نبود که اجل و مرگشان (در روز معین) نوشته شده بود، از ترس عذاب و شوق ثواب، روح آنها در پیکرشان قرار نمیگرفت.

۲۶ - حسن بن علی صلوات الله علیهما برای مردم سخنرانی کرد و فرمود: ای مردم بشما خبر دهم از حال برادریکه داشتم که در نظرم از همه مردم بزرگتر بود و بالاترین چیزی که او را در نظرم بزرگ کرده بود، پستی و حقارت دنیا در نظر او بود، او از تسلط شکم خارج شده بود، چیزی را که نداشت نمیخواست و چون پیدا میکرد زیاد روی نمینمود، از تسلط فرج خود هم خارج شده بود. از اینرو عقل و رأیش سبکی نمیکرد، نادانی بر او تسلطی نداشت، از اینرو دست خویش جز بجانب شخص با اطمینان و برای سود دراز نمیکرد. پراشنها و ناراضی و ملول نبود، بیشتر عمرش خاموش بود. و چون سخن میگفت هر گویندگان غلبه میکرد، وارد جدال و ستیزه نمیشد، و در دعوا شرکت نمیکرد، دلیلی نمیآورد تا قاضی را بیابد (جز با دلیل سخن نمیگفت یا سبر میکرد تا خدا را حاکم یابد) از برادرانش غفلت نمینمود، و چیزی را بدون آنها بخود اختصاص نمیداد، لانر بود و مردم ناتوانش میشمردند، ولی چون پای مردی بمیان میآمد شیر جهنده [گردنفران] بود، کس را بگردنفرانی که عذر خواهی از آن ممکن است سرزنش نمیکرد (و سبر میکرد) تا عذر خواهی حاصل شود، آنچه را (بدیگران) میگفت خودش میکرد و آنچه را هم (برای تقیه یا مصلحت دیگری ب مردم) نمیگفت خودش میکرد [ب مردم احسان میکرد چه وعده میداد و چه نمیداد] چون دو کار برایش پیش میآمد که نمیدانست کدامیک آنها بهتر است، هر یک را بهوای نفس نزدیکتر میدید مخالفت میکرد. بیماری و دردش را جز بکسیکه امید بهبودی از او داشت اظهار نمینمود، و

كَانَ إِذَا ابْتَرَّتْهُ أَمْرَانِ لَا يَدْرِي أَيُّهُمَا أَفْضَلُ نَظَرَ إِلَى أَقْرَبِهِمَا إِلَى الْهَوَىٰ فَخَالَفَهُ، كَانَ لَا يَشْكُو وَجَعًا إِلَّا عِنْدَ مَنْ يَرْجُو عِنْدَهُ الْبُرَىٰ، وَلَا يَسْتَشِيرُ إِلَّا مَنْ يَرْجُو عِنْدَهُ النَّصِيحَةَ، كَانَ لَا يَتَمَرَّمُ وَلَا يَسَخَطُ وَلَا يَتَشَكَّى وَلَا يَتَشَهَّى وَلَا يَنْتَقِمُ وَلَا يَغْفُلُ عَنِ الْعَدُوِّ، فَعَلَيْكُمْ بِمِثْلِ هَذِهِ الْأَخْلَاقِ الْكَرِيمَةِ، إِنْ أَطَقْتُمُوهَا، فَإِنْ لَمْ تُطَبِّقُوهَا كُلَّهَا فَاحْذَرُوا الْقَلِيلَ حَتَّىٰ مِنْ بَرَكِ الْكَثِيرِ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

۲۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسِي، عَنْ يُونُسَ، عَنْ مِهْرَمَ، وَبَعْضُ أَصْحَابِنَا، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَبْدِ بْنِ إِسْحَاقَ الْكَاهَلِيِّ؛ وَابُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ غَايِرٍ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ عَبْدِ جَمْبَعًا؛ عَنْ مِهْرَمَ الْأَسَدِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَا مِهْرَمُ شَيْعَتُنَا مَنْ لَا يَعْدُو صَوْتَهُ سَمِعُهُ؛ وَلَا شَخْنَاؤُهُ بَدَنَهُ وَلَا يَمْتَدِّحُ بِنَامِعِلْنَا وَلَا يُجَالِسُ لَنَاغَابًا وَلَا يُخَاصِمُ لَنَا قَالِيًا؛ إِنْ لَقِيَ مُؤْمِنًا أَكْرَمَهُ وَإِنْ لَقِيَ جَاهِلًا هَجَرَهُ؛ قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ فَكَيْفَ أَصْنَعُ بِهَؤُلَاءِ الْمُتَشَبِّهَةِ؟ قَالَ: فِيهِمُ التَّمْيِيزُ وَفِيهِمُ التَّبْدِيلُ وَفِيهِمُ التَّمَحِصُ؛ تَأْتِي عَلَيْهِمْ سِنُونَ تُفَنِّمُهُمْ وَطَاعُونَ يَقْتُلُهُمْ وَاخْتِلَافٌ يُبَدِّدُهُمْ؛ شَيْعَتُنَا مَنْ لَا يَهْرُ هَرَّ بِرِ الْكَلْبِ وَلَا يَطْمَعُ طَمَعَ الْغُرَابِ وَلَا يَسْأَلُ عَدُوًّا نَاوِئًا مَاتَ جُوعًا قُلْتُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ فَايْنَ أَطْلُبُ هَؤُلَاءِ؟ قَالَ: فِي أَطْرَافِ الْأَرْضِ؛ أُولَئِكَ الْخَفِيضُ عَيْشُهُمُ الْمُتَنَبِّلَةُ

جز با کسیکه امید خیر خواهی داشت مشورت نمیکرد ، دلنگه نمیشد و نا راضی نبود و شکایت نمیکرد و درخواست نبود و انتقام نمیجست و از مکر دشمن هم غافل نبود ، هر شما باد که همه این اخلاق شریفه را بدست آورید ، اگر میتوانید ، و اگر نمیتوانید بدست آوردن اندک ازها کردن بسیار بهتر است (پس هر قدر میتوانید بدست آورید) نیرو و توانی جز بوسیله خدا نیست .

توضیح - این روایت با اندکی اختلاف در نهج البلاغه هم ذکر شده است ، و شارحین راجع به رادریکه حضرت برای خود در گذشته معرفی میکند ، و این صفات حمیده را برایش توضیح میدهد ، اختلاف دارند ، بعضی احتمال داده اند مقصود پینمبر اکرم صلی الله علیه وآله است و برخی گفته اند : ابوذر غفاری و دسته ای احتمال داده اند مقدار است ، و جماعتی گفته اند : این کلام بر سبیل مثل گفته شده و برادر مخصوصی مقصود نیست ، چنانکه رسم شعرا و ارباب ادبست .

۲۷ - مهزم اسدی گوید : امام صادق علیه السلام فرمود : شبیه ما کسی است که صدایش از گوش تجاوز نکند (فریاد نکند) و دشمنش از بدنش (تنها تن خود را برنج اندازد نه دیگران را) و مارا آشکارا نستاید (تا کینه مخالفین را برانگیزد) و با عیبگوی ما همنشینی نکند و با دشمن ما ستیزه نکند ، اگر مؤمنی را ببند احترام کند و اگر بجاهلی بر خورد از او دوری کند .

عرض کردم : پس تکلیف من با این شبیه نماها چیست ؟ فرمود : در میان آنها جدا شدن (خوب از بد) و تبدیل (خوب و بد) و امتناع واقع شود ، قحطی برایشان پیش آید که ناپود شوند و بیماری و بائی که آنها را بکشد و اختلافیکه متفرقان سازد ، شبیه ما کسی است که چون سکه عوعو نکند و مانند کلاغ طمع نوردد و اگر هم از گرسنگی بمیرد ، از دشمن ما چیزی نخواهد .

رِيارَهُمْ ؛ إِنْ شَهِدُوا لَمْ يُعْرَفُوا وَإِنْ غَابُوا لَمْ يُفْتَقَدُوا ، وَمِنَ الْمَوْتِ لَا يَجْرَعُونَ ، وَفِي الْقُبُورِ يَتَزَاوَدُونَ وَإِنْ لَجَأَ إِلَيْهِمْ دُوحَاةٌ مِنْهُمْ رَجِمُوهُ ، لَنْ تَخْتَلِفَ قُلُوبُهُمْ وَإِنْ اِخْتَلَفَ بِهِمُ الدَّارُ ، نَمَّ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : أَنَا الْمَدِينَةُ وَعَلِيٌّ الْبَابُ وَكَتَبَ مَنْ رَعَمَ أَنَّهُ يَدْخُلُ الْمَدِينَةَ لِأَمْنٍ قَبْلَ الْبَابِ وَكَتَبَ مَنْ رَعَمَ أَنَّهُ يُحْيِي وَيُبْغِضُ عَلِيًّا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ .

۲۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ ابْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : قَالَ : مَنْ عَامَلَ النَّاسَ فَلَمْ يَظْلِمْهُمْ وَحَدَّثَهُمْ فَلَمْ يَكْذِبْهُمْ وَوَعَدَهُمْ فَلَمْ يَخْلِفْهُمْ كَانَ مِمَّنْ حُرِّمَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ وَكَمَلَتْ مَرُورَتُهُ وَظَهَرَ عَدْلُهُ وَوَجِبَتْ أُخُوَّتُهُ .

۲۹ - عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثُّمَالِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ ، عَنْ أُمِّهِ فَاطِمَةَ بِنْتِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ ﷺ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : ثَلَاثٌ خِصَالٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ اسْتَكْمَلَ خِصَالَ الْأَيْمَانِ : إِذَا رَضِيَ لَمْ يَدْخُلْهُ رِضَاءٌ فِي بَاطِلٍ وَإِذَا غَضِبَ لَمْ يُخْرِجْهُ الْغَضَبُ مِنَ الْحَقِّ وَإِذَا قَدِرْ لَمْ يَتَعَاطَ مَا لَيْسَ لَهُ .

﴿۳۳۰﴾ ۳۰ - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ : إِنَّ لِأَهْلِ الدِّينِ عَلَامَاتٍ يُعْرَفُونَ بِهَا : صِدْقُ الْحَدِيثِ وَآدَاءُ الْأَمَانَةِ وَ

هر ضرکردم . قربانت ، اینهارا در کجا بهیوم ؟ فرمود : در اطراف زمین ، اینها زندگی سبکی دارند و آواره بسر برند (در یک جا سکونت ندارند) اگر حاضر باشند کسی آنها را نشناسد ، و اگر غایب شوند کسی از آنها جويا نشود ، از مرگه باک ندارند و در گورستان از هم دیدن کنند ، اگر حاجتمندی با آنها پناهنده شود ، برای او دلسوزی کنند ، دلشان از هم جدا نیست ، اگر چه خانه هاشان از هم دور باشد .

سپس فرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود ، من شهرم و علی دراست ، دروغ گوید هر که گمان کند از غیر در بهر در آمده ، و نیز دروغ گوید هر که گمان کند مرا دوست داشته و علی صلوات الله علیه را دشمن دارد .

۲۸ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که با مردم معامله کند و ستم ننماید و با آنها خبر دهد و دروغ نکوید ، و وعده شان دهد و خلف وعده نکند ، از کسانی است که فیهش حرامت و مردانگیش تمام گشته و دادگریش ظاهر شده و برادریش واجب گردیده است .

۲۹ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : سه خصلت است که هر کس داشته باشد ، بتمام خصال ایمان رسیده است : ۱ - چون راضی و خوشحال باشد ، رضایتش او را بیاطلی در نیاورد . ۲ - چون غم کند ، خصمش او را از حق خارج ننازد . ۳ - چون قدرت یابد با آنچه از آن او نیست دست دراز نکند .

۳۰ - امیر المؤمنین علیه السلام فرمود : برای اهل دین علاماتی است که بدان شناخته شوند : راستگویی و آداء امانت و وفای بییمان و صلہ ارحام و ترحم بر دشمنان و کم دهنال گیری از زنان - یا فرمود

وَفَاءٌ بِالْمَهْدِ وَصِلَةَ الْأَرْحَامِ وَرَحْمَةَ السُّعْفَاءِ وَقِلَّةَ الْمُرَاقَبَةِ لِلنِّسَاءِ. أَوْ قَالَ: قِلَّةَ الْمَوَاتَاةِ لِلنِّسَاءِ. وَبَدَلَ الْمَعْرُوفِ وَحُسْنَ الْخُلُقِ وَسَعَةَ الْخُلُقِ وَاتِّبَاعَ الْعِلْمِ وَ مَا يُقَرَّبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ زُلْفَى، طُوبَى لَهُمْ وَحَسَنُ مَأْبٍ، وَطُوبَى شَجَرَةٍ فِي الْجَنَّةِ أَصْلُهَا فِي ذَارِ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ ﷺ. وَلَيْسَ مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَفِي ذَارِهِ عَصْنٌ مِنْهَا، لَا يَخْطُرُ عَلَى قَلْبِهِ شَهْوَةٌ شَيْءٌ إِلَّا آتَاهُ بِهِ ذَلِكَ وَلَوْ أَنَّ زَاكِبًا مُجِدَّأً سَارَفِي ظِلِّهَا مِائَةَ عَامٍ مَا حَرَجَ مِنْهُ وَلَوْ طَارَ مِنْ أَشْفَلِهَا غَرَابٌ مَا بَلَغَ أَغْلَاها حَتَّى يَسْقُطَ هَرَمًا إِلَّا فِي هَذَا فَارْعَبُوا إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ نَفْسِهِ فِي شُفْلِ، وَالنَّاسُ مِنْهُ فِي رَاحَةٍ، إِذَا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ افْتَرَشَ وَجْهَهُ وَسَجَدَ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِمَكَارِمِ بَدَنِهِ يُنَاجِي الَّذِي خَلَقَهُ فِي عَكَالِكِ رَقَبَتِهِ، أَلَا فَهَكَذَا كُونُوا.

۳۱- عَنْهُ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عُمَيْرَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو النَّحَعِيِّ قَالَ: وَحَدَّثَنِي الْحُسَيْنُ بْنُ سَيْفِيهِ، عَنْ أَخِيهِ عَلِيِّ، عَنْ سُلَيْمَانَ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ: سُئِلَ النَّبِيُّ ﷺ عَنْ خِيَارِ الْعِبَادِ فَقَالَ: الَّذِينَ إِذَا أَحْسَنُوا اسْتَبَشَرُوا، وَإِذَا سَأَلُوا اسْتَغْفَرُوا وَإِذَا أُعْطُوا اشْكُرُوا؛ وَإِذَا ابْتَلُوا صَبَرُوا وَإِذَا غَضِبُوا غَفَرُوا.

۳۲- وَ بِإِسْنَادِهِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: إِنْ خِيَارَكُمْ أَوْلُو النَّبِيِّ؛ قَبْلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ أَوْلُو النَّبِيِّ؟ قَالَ: هُمْ أَوْلُوا خَلْقِي الْحَسَنَةَ وَأَوْلَا خَلَامَ الرَّزِيئَةِ، وَصِلَةَ الْأَرْحَامِ وَالْبِرَّةَ بِالْأَمِيَّاتِ وَالْآبَاءِ وَالْمُتَعَاهِدِينَ لِلْفَقْرَاءِ وَالْجَبْرَانَ وَالْيَتَامَى وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ وَيَقْسُونَ

کم نزدیکی کردن با زنان - و بذل نیکی و حسن خلق و گفاده خلقی و پیروی از دانش و آنچه بخدای عزوجل نزدیک سازد، طوبی از آن اینهاست و چه سرانجام خوبی دارند، و طوبی درختی است در بهشت که در بهشت در خانه پیمبر ما محمد صلی الله علیه و آله است و مؤمنی نیست جز آنکه شاخه‌ای از آن درخت در خانه اوست، در دلش اشتهای هر چه پیدا شود، آن درخت برایش بیاورد، و اگر سواری با جدیت صد سال در سایه آن راه پیماید، از آن نکند، و اگر از پاهایش کلافی پرواز کند بی‌آلایش نرسد، جز آنکه بملت پیری بریزد، هدایت نیست رحمت کنید، همانا مؤمن بکار خود مشغولست و مردم از او در آسایشند، چون شب بر او پرده افکند، و همسار او را بگستراند و با اعناء شریف بدتش برای خدای عزوجل سجده کند، و با خداییکه او را آفریده در باره آذایش (از آتش دوزخ) مناجات کند، همان اینگونه باشید.

۳۱ - امام باقر ﷺ فرمود: از پیمبر صلی الله علیه و آله پرسیدید: بهترین بندگان کیانند؟ فرمود: کسانی که چون نیکی کنند، شاد گردند و چون بدی کنند آموزش خواهند، و چون با آنها خطا شود شکر کنند، و چون گرفتار شوند صبر کنند، و چون عشم گیرند، چشم پوشی نمایند.

۳۲ - امام باقر علیه السلام فرمود: پیمبر صلی الله علیه و آله فرمود: بهترین شما خردمندانند، مرض شد: یا رسول الله! خردمندان کیانند؟ فرمود: دارندگان اخلاق نیکو و بردباری متین و صلح ارحام و نیکوکاران نسبت به مادران و پدران و احوال هرسان از فقرا و همسایگان و یتیمان، و آنها که طعام خوراندند و

السَّلامِ فِي الْعَالَمِ وَيُصَلُّونَ وَالنَّاسُ نِيَامًا غَافِلُونَ .

۳۳- عَنْهُ : عَنِ النَّبِيِّ الْهَدِيِّ ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَيُّ الْخِصَالِ بِالْمَرْءِ أَحْمَلُ ؟ فَقَالَ : وَقَارٌ بِالْمَهَابَةِ وَسَمَّاحٌ بِالطَّلَبِ مُكَافَأَةٌ ، وَتَشَاغُلٌ بِغَيْرِ مَنَاعِ الدُّنْيَا .

۳۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي وَالدِّ الْحَضْرَاطِ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنَّ الْمَعْرِفَةَ بِكَمَالِ دِينِ الْمُسْلِمِ تَرَكُّهُ الْكَلَامَ فِيمَا لَا يَعْنِيهِ وَقِلَّةُ مِرَائِهِ ؛ وَحِلْمُهُ وَصَبْرُهُ وَحَسَنُ خُلُقِهِ .

﴿۳۴۰۵﴾ ۳۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَرَفَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ : أَلَا خَيْرٌ كُمْ بِأَشْبَهِكُمْ بِي ؟ قَالُوا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ : أَحْسَنَكُمْ خُلُقًا وَأَلْيَنَكُمْ كَنَفًا ، وَأَبْرَثُ كُمْ بِقَرَابَتِهِ ، وَأَشَدُّ كُمْ حُبًّا لِإِخْوَانِهِ فِي دِينِهِ ، وَأَصْبَرُ كُمْ عَلَى الْحَقِّ ، وَأَأْكْظَمَكُمْ لِلْغَيْبِ ، وَأَحْسَنَكُمْ عَفْوًا ، وَأَشَدُّ كُمْ مِنْ نَفْسِهِ إِنْصَافًا فِي الرِّضَا وَالنَّعْصَبِ .

۳۶- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ عَنِ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مِنْ أَخْلَاقِ الْمُؤْمِنِ الْإِنْفَاقُ عَلَى قَدْرِ الْإِقْتَادِرِ ، وَالتَّوَسُّعُ عَلَى قَدْرِ التَّوَسُّعِ ، وَإِنْصَافُ النَّاسِ ، وَابْتِدَاءُ إِثَابِهِمْ بِالسَّلَامِ عَلَيْهِمْ .

۳۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ فَصَّالٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ

سلام را در جهان آشکار کنند و زمانیکه مردم در خوابند نماز گزارند .

۳۳ - عمران حلبی گوید : بامام صادق علیه السلام عرض کردم : چه صفاتی برای مرد پسندیده تراست ؟ فرمود : وقار بدون هیبت (سنگین باشد و مردم از او ترسند) و بغضش بدون عوض خواستن ، و اشتغال بغير مال دنیا .

۳۴ - علی بن الحسین علیهما السلام : میفرمود : همانا شناسائی بکمال دین مسلمان (یعنی علامت کمال دینش) ترک کردن سخنی است که با او مربوط نیست ، و کسی مجادله ، و عویشتن داری و صبر و حسن خلق .

۳۵ - پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود : شبیه ترین شما را بمن بشما خبر ندهم ؟ گفتند چرا یا رسول الله فرمود : نیکو خلق ترین شما ، و نرم جانب ترین شما (یعنی کسیکه مردم از ناحیه او آزار نبینند) و نیکو کارترین شما نسبت بخویشانتان ، و دوستدارترین شما برادران دینیش را و صابرترین شما برحق ، و خشم فرو برنده ترین شما ، و خوش گذشت ترین شما و انصاف دهنده ترین شما از خود در حال رضا و خشم .

۳۶ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : از جمله اخلاق مؤمن انفاق (بر اهل و عیال) است بقدر تنگدستی و توسعه دادن بقدر توسعه (ایکه خدا باو داده است) و انصاف دادن ب مردم ، و پیشی گرفتن بسلام بر آنها .

۳۷ - امام باقر علیه السلام فرمود : مؤمن از کوه محکمتر است ، زیرا از کوه چیزهای بر گرفته شود ، ولی

أبي جعفر عليه السلام قال: المؤمن أصلب من الجبل، الجبل يستقل منه والمؤمن لا يستقل من دينه شيء. ۳۸ - علي بن إبراهيم، عن صالح بن السندي، عن جعفر بن بشير، عن إسحاق بن عمارة عن أبي عبد الله عليه السلام قال: المؤمن حسن المعونة، خفيف المؤنة، جيد التدبير لمعيشته، لا يلسع من جرح مرتين.

۳۹ - علي بن محمد بن بشار، عن إبراهيم بن إسحاق، عن سهل بن الخارث، عن الدلهات مولى الرضا عليه السلام قال: سمعت الرضا عليه السلام يقول: لا يكون المؤمن مؤمناً حتى يكون فيه ثلاث خصال: سنة من ربه وسنة من نبيه، وسنة من وليه، فأما السنة من ربه فكنمان سريه قال الله عز وجل: «عالم الغيب فلا يظهر على غيبه أحداً إلا من ارتضى من رسول، وأما السنة من نبيه فمداواة الناس فإن الله عز وجل أمر نبيه عليه السلام بمداواة الناس فقال: «خذ العفو وأمر بالعرف وأما السنة من وليه فالصبر في البأساء والضراء».

(بَابُ)

(فِي قَلَّةِ عَدَدِ الْمُؤْمِنِينَ)

(۳۳۱۰) ۱ - محمد بن يحيى، عن أحمد بن محمد بن عيسى، عن محمد بن سنان، عن فضيلة الأعمش قال: بعثت أبا عبد الله عليه السلام يقول: المؤمنة أعز من المؤمن والمؤمن أعز من الكبريت الأحمر، فمن

از دین مؤمن چیزی بر گرفته نشود.

۳۸ - امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن یاری کردنش نیکو و خرچش سبک است، زندگی او خوب اداره میکند، از یک سوراخ دوبار گزیده نمیشود (یعنی از یک راه دوبار گول نمیخورد، بلکه در همان بار اول عبرت میگیرد).

۳۹ - امام رضا علیه السلام میفرمود: مؤمن، مؤمن حقیقی نباشد مگر زمانی که سه خصلت و روش در او بوده باشد: روشی از پروردگارش و روشی از پیغمبرش و روشی از ولی و امامش، اما روش پروردگارش نگهداری راز خود است، خدای عزوجل فرماید: «خدا عالم غیب است و کسی را بر غیب خود آگاه نکند جز رسولی را که پسندد»، ۲۶ سوره ۷۲، و اما روش پیغمبرش خوش رفتاری با مردم است زیرا خدای عزوجل پیغمبرش صلی الله علیه و آله را بخوش رفتاری با مردم دستور داده و فرموده است «گذشت را پیش گیر و به نیکی دستور ده»، ۱۹۹ سوره ۷، و اما روش امامش صبر کردن در زمان تنگدستی و پریشان حالی است.

(در کمی شماره مؤمنین)

۱ - امام صادق عليه السلام میفرمود: زن مؤمن از مرد مؤمن کمیابتر است و مرد مؤمن کمیابتر از کبریت

رَأَى مِنْكُمْ الْكِبْرِيَّةَ الْأَحْمَرَ ؟

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ، عَنْ مُشْتَبَى الْحَسْبِاطِ، عَنِ كَامِلِ التَّمَارِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: النَّاسُ كُلُّهُمْ بِهَاتِمٍ - ثَلَاثًا - إِلَّا قَلِيلٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، وَالْمُؤْمِنُونَ غَرِيبٌ - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَنِ ابْنِ رِثَابٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ لِأَبِي بَصِيرٍ: أَمَا اللَّهُ لَوْ أَنِّي أُجِدُّ مِنْكُمْ ثَلَاثَةَ مُؤْمِنِينَ يَكْتُمُونَ حَدِيثِي مَا اسْتَحَلَلْتُ أَنْ أَكْتُمَهُمْ حَدِيثًا .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ الْحَسَنِ وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ بُنْدَارٍ، عَنِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادِ النَّصَارِيِّ، عَنِ سَدِيرِ الصَّرْفِيِّ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقُلْتُ لَهُ: وَاللَّهِ مَا سَمِعْتُ الْقُعُودَ قَطًّا: وَلِمَ يَا سَدِيرُ؟ قُلْتُ: لِكثْرَةِ مَوَالِدِكَ وَشَبْعَتِكَ وَأَنْصَارِكَ وَاللَّهِ لَوْ كَانَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَالِكٌ مِنَ الشَّيْبَعَةِ وَالْأَنْصَارِ وَالْمَوَالِي مَا طَمَعَ فِيهِ تَيْمٌ وَلَا عِدِيٌّ، فَقَالَ: يَا سَدِيرُ وَكَمْ عَسَى أَنْ يَكُونُوا؟ قُلْتُ: مِائَةٌ أَلْفٍ، قَالَ: مِائَةٌ أَلْفٍ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، وَمِائَتِي أَلْفٍ قَالَ: مِائَتِي أَلْفٍ؟ قُلْتُ: نَعَمْ وَنِصْفَ الدُّنْيَا قَالَ: فَسَكَتَ عَنِّي ثُمَّ قَالَ: يَخْفُتُ عَلَيْكَ أَنْ تَبْلُغَ مَعْنَا إِلَى يَنْبَعٍ؟ قُلْتُ: نَعَمْ فَأَمَرَ بِحِمَارٍ وَبَعَلَ أَنْ يُسَرَّحًا، فَبَادَرَتْ فَرَكِبَتْ الْحِمَارَ، فَقَالَ: يَا سَدِيرُ أَرَى أَنْ تُؤْتِرَنِي بِالْحِمَارِ؟ قُلْتُ: أَلْبَعْلُ

أحمر است ، کدامیک از شما کبریت احمر را دیده‌اید ؟

توضیح - در لغت عرب چیز کمیاب را به کبریت احمر تشبیه کنند ، و مشهور اینست که کبریت احمر اکسیر و جوهریست که کیمیاگران در طلب آنند و شاید وجود خارجی هم نداشته باشد .

۲ - کامل تمار گوید : شنیدم امام باقر علیه السلام میفرمود : مردم همگی بمانند چهار پایباندند - این جمله را سه بار تکرار میکرد ، سپس میفرمود : - جز اندکی از مؤمنین ، و مؤمن غریب است - این جمله را هم سه بار میفرمود .

۳ - امام صادق علیه السلام باین سبب میفرمود : هان بخدا اگر من در میان شما سه تن مؤمن پیدا میکردم که حدیث مرا نگه دارند و فاش نکنند ، روا نمیدانستم هیچ حدیثی را از آنها نهان دارم .

۴ - سدير صيرفي گوید: خدمت امام صادق علیه السلام رسیدم و عرض کردم: بخدا که خانه نشستن برای شما روا نیست ، فرمود : چرا ای سدير ؟ عرض کردم : برای بسیاری دوستان و شیعیان و باورانی که داری بخدا که اگر امیر المؤمنین علیه السلام باندازه شما شیعه و باور و دوست میداشت تیم و عدی (قبیلۀ ابوبکر و عمر) نسبت باطمع نمیکردند (وحقیقتش را غیب نمینمودند) فرمود : ای سدير ، فکر میکنی چه اندازه باشند ؟ گفتم : صد هزار . فرمود : صد هزار ! عرض کردم آری ، بلکه دویست هزار ، فرمود : دویست هزار ! عرض کردم : آری و بلکه نصف دنیا ، حضرت از سخن گفتن با من سکوت کرد و سپس فرمود : برایت آمانست که همراه ما تا ینبع بیایی ؛ گفتم : آری .

أَزَيْنُ وَأَنْبَلُ قَالَ : الْجِمَارُ أَرْقُبِي ، فَزَلْتُ فَرَكِبَ الْجِمَارَ وَرَكِبْتُ الْبَعْلَ فَهَضَبْنَا فَخَانَتِ الصَّلَاةُ فَقَالَ : يَا سَدِيرُ أَنْزِلْ بِنَاصِلِي ، ثُمَّ قَالَ : هَذِهِ أَرْضٌ سَبِيحَةٌ لَا تَجُورُ الصَّلَاةُ فِيهَا فَيَسِرُ نَاحِشِي صِرْنَا إِلَى أَرْضٍ حَمْرَاءَ وَنَظَرُ إِلَى غُلَامٍ يَرْعَى حِذَاءَ فَقَالَ : وَاللَّهِ يَا سَدِيرُ لَوْ كَانَ لِي شِيعَةٌ يَعْبُدُ هَذِهِ الْجِدَاءَ مَا وَسَعَنِي الْقَعُودُ ، وَنَزَلْنَا وَصَلَّيْنَا فَلَمَّا فَرَعْنَا مِنَ الصَّلَاةِ عَطَفْتُ عَلَى الْجِدَاءِ فَعَدَدْتُهَا فَأَ ذَاهِي سَبْعَةَ عَشَرَ .

۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانَ ، عَنْ عَمْرِادِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ : قَالَ لِي عَبْدُ صَالِحٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : يَا سَمَاعَةُ أَمِنُوا عَلَيَّ فُرُشِهِمْ وَأَخَافُونِي أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ كَانَتِ الدُّنْيَا وَمَا فِيهَا إِلَّا وَاجِدٌ يَعْبُدُ اللَّهَ ، وَلَوْ كَانَ مَعَهُ غَيْرُهُ لَأَضَاقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ حَيْثُ يَقُولُ : وَإِنْ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَاتِلًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ، فَغَبَرَ بِذَلِكَ مَا شَاءَ اللَّهُ ، ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ آتَنَسَهُ بِإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ فَصَارُوا ثَلَاثَةً ، أَمَا وَاللَّهِ إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ لَقَلْبِلُوا وَإِنَّ أَهْلَ الْكُفْرِ لَكَثِيرٌ أَتَدْرِي لِمَ ذَلِكَ ؟ قُلْتُ : لِأَدْرِي جُعِلْتُ فِدَاكَ فَقَالَ : صُرِّرُوا أَنْسَالُ الْمُؤْمِنِينَ ، يَبْتَئُونَ إِلَيْهِمْ مَا فِي صُدُورِهِمْ فَيَسْتَرِيحُونَ إِلَى ذَلِكَ وَيَسْكُنُونَ إِلَيْهِ .

سپس دستور فرمود الاغ و استری را زین کنند ، من پیشی گرفتم و الاغ را سوار شدم ، حضرت فرمود : ای سدید ! میخواهی الاغ را بمن دهی ؟ گفتم : استر زیباتر و شریکتر است ، فرمود : الاغ برای من رهاورتر است ، من پیاده شدم ، حضرت سوار الاغ شد و من سوار استر و راه افتادیم تا وقت نماز رسید ، فرمود :

پیاده شوم نماز بخوانیم ، سپس فرمود : این زمین شوره زار است و نماز در آن روا نیست ، پس براه افتادیم تا بزمین خاک سرخی رسیدیم ، حضرت بسوی جوانیکه بزقاله میچرانید تگریست و فرمود : ای سدید بخدا اگر شیعیان بشماره این بزقالهها میبودند ، خانه نشستن برایم روا نبود ، آنکاه پیاده شدیم و نماز خواندیم ، چون از نماز فارغ شدیم بسوی بزقالهها تگریستم و شمردم هفده رأس بودند .

۵ - ساعة بن مهران گوید : پندہ صالحی (موسی بن جعفر) صلوات الله علیه بمن فرمود : ای ساعة (مدعیان تشیع و دوستی ما) روی بسترهای خود آرمیدند و مرا بترس انداختند (زیرا تقیه نکردند و فضائل ما را نزد هر کس گفتند) هان بخدا زمانی بود که در این دنیا جز یک تن خدا را نمیپرستید ، و اگر میبود خدای عزوجل او را هم اضافه میکرد در آنجا که میفرماید : همانا ابراهیم امتی بود مطیع خدا و با روش مستقیم و از مشرکین نبود ، ۱۲۰ سوره ۱۶ ، تا خدا خواست (زمانی طولانی) بدین روش گذرانید ، سپس خدا اسماعیل و اسحاق را انیس او ساخت و سه تن شدند ، هان بخدا مؤمن کم است و اهل کفر بسیارند ، میدانی چرا چنین است ؟ عرض کردم : نمیدانم قربانت ، فرمود : (مدعیان تشیع) همدم مؤمنین شدند تا مؤمنین آنچه در دل دارند بآنها گویند و باین وسیله استراحت یابند و آرام گیرند . شرح - حاصل مطلب اینکه مؤمنین حقیقی بسیار کم و اندکند و اگر تو آنها را بسیار میبینی جهت اینست که

﴿۳۳۱۵﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَوْرَمَةَ، عَنِ النَّضْرِ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي خَالِدٍ الْقَمَاطِ، عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ ع: جُعِلَتْ فِدَاكَ مَا أَقْلَنَّا لَوْ اجْتَمَعْنَا عَلَى شَيْءٍ مَا أَفْنَيْنَاهَا؟ قَالَ: أَلَا حَيْدُكَ بِأَعْجَبَ مِنْ ذَلِكَ، الْمُهَاجِرُونَ وَالْأَنْصَارُ ذَهَبُوا إِلَيَّ - وَأَشَارَ بِيَدَيْهِ - ثَلَاثَةَ قَالٍ حُمْرَانَ: فَقُلْتُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ مَا حَالُ عَمَّارٍ؟ قَالَ: رَحِمَ اللَّهُ عَمَّارًا أَبَا الْيَقْظَانَ بَايَعَ وَقُتِلَ شَهِيدًا، فَقُلْتُ فِي نَفْسِي: مَا شَيْءٌ أَفْضَلُ مِنَ الشَّهَادَةِ فَنَظَرْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ: لَعَلَّكَ تَرَى أَنَّهُ مِثْلُ الثَّلَاثَةِ، أَيُّهَاتِ أَيُّهَاكَ .

۷ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: لَيْسَ كُلُّ مَنْ قَالَ يُولَانِنَا مُؤْمِنًا وَلَكِنْ جُعِلُوا أَنْسَاءَ لِلْمُؤْمِنِينَ .

(بَابُ)

﴿الرِّضَا بِمَوْهَبَةِ الْإِيمَانِ وَالصَّبْرِ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ وَبَعْدَهُ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ عَبْدِ الْوَاحِدِ بْنِ الْمُخْتَارِ الْأَنْصَارِيِّ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ع: يَا عَبْدَ الْوَاحِدِ مَا يَصْرُ رَجُلًا

جمعی مؤمن نما بمؤمنین حقیقی در آمیخته و با آنها آمیزش میکنند و همان ایمان ظاهری و پوشالی آنها سبب میشود که مؤمنین حقیقی آنها را از خود دانند و با آنها سخن گویند و انس گیرند و از بسیاری مخالفین خود وحشت نکنند .

۶ - حمران بن اعین گوید : بامام باقر علیه السلام عرض کردم : قربانت ، چه اندازه ما شیعه کم هستیم ، اگر در خوردن کوفسندی شرکت کنیم آنها تمام نکنیم ، فرمود : خبری شکفت تر از این بنویسم ؛ مهاجرین و انصار (پس از پیغمبر از حقیقت ایمان) بیرون رفتند مگر - با انگشت اشاره کرد - سه تن ، (سلمان و مقداد و ابوذر) حمران گوید : عرض کردم : قربانت . عصار چگونه بود ؛ فرمود : خدا رحمت کند : اباالیقظان عصار را که بیعت کرد و شهید گشته شد . من با خود گفتم : چیزی بهتر از شهادت نیست (پس چرا عصار هم مثل آن سه تن نباشد) حضرت بمن نگرست و فرمود : مثل اینکه تو فکر میکنی عصار هم مانند آن سه تن است ، هیبات ، هیبات (که او مثل آنها باشد) .

۷ - علی بن جعفر گوید : شنیدم امام کاظم ع میفرمود : چنین نیست که هر که بولایت ما معتقد شد مؤمن باشد ، بلکه آنها همدم مؤمنین قرار داده شده اند .

﴿(بَابُ)

﴿(رِضَا بِمَوْهَبَةِ الْإِيمَانِ وَبِالسَّبْرِ بِرِجَالِهِمْ بِرِجَالِهِمْ﴾

۱ - عبد الواحد بن مختار گوید : امام باقر ع فرمود : ای عبد الواحد ! مردی که دارای این

— إِذَا كَانَ عَلَى ذَا الرَّأْيِ — مَا قَالَ النَّاسُ لَهُ وَلَوْ قَالُوا: مَجْنُونٌ! وَمَا يَصْرُهُ! وَلَوْ كَانَ عَلَى رَأْسِ حَبَلٍ يَبْدَأُ اللَّهُ حَتَّى يَجِيئَهُ الْمَوْتُ.

۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ حُنَيْسٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: لَوْلَمْ يَكُنْ فِي الْأَرْضِ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَاحِدٌ لَأَسْتَفْنَيْتُ بِهِ عَنْ جَمِيعِ خَلْقِي وَلَجَعَلْتُ لَهُ مِنْ إِيْمَانِهِ أَنْسَالًا يَخْتَانُ إِلَى أَحَدٍ.

۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُوسَى، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: مَا يُبَالِي مَنْ عَزَّ فَهَ اللَّهُ هَذَا الْأَمْرَ أَنْ يَكُونَ عَلَى قُلَّةِ حَبَلٍ يَأْكُلُ مِنَ نَبَاتِ الْأَرْضِ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ.

﴿۳۴۳﴾ ۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ كَلْبِ بْنِ مُعَاوِيَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ

عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: مَا يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَسْتَوْحِشَ إِلَى أَخِيهِ فَمَنْ دُونَهُ، الْمُؤْمِنُ عَزِيزٌ فِي دِينِهِ. ۵- عَنْهُ: عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبَانَ وَسَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي مَرَضَةٍ مَرَضَهَا لَمْ يَبْقَ مِنْهُ إِلَّا رَأْسُهُ فَقَالَ يَا فَضِيلُ إِنْسِي كَثِيرًا مَا أَقُولُ: مَا عَلِيٌّ رَجُلٌ عَزَّ فَهَ اللَّهُ هَذَا الْأَمْرَ لَوْ كَانَ فِي رَأْسِ حَبَلٍ

عقیده (مذهب تشیع) باشد، هر چه مردم درباره او گویند، زبانی با او نرساند، اگر چه بگویند دیوانه است، و اگر بر سر کوهی هم باشد، خدا را عبادت کند تا مرگش برسد.

۲- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدای تبارک و تعالی فرماید: اگر در روی زمین جز یک مؤمن نباشد، با او از همه مخلوق بی نیازی جویم و از ایمانش همدمی برای او سازم که بهیچ کس محتاج نباشد.

۳- امام باقر علیه السلام فرمود: کسی را که خدا باین امر (تشیع) آشنا کرد چه باک دارد از اینکه بر سر کوهی باشد و از گیاه زمین بخورد تا بمیرد.

۴- کلب بن معاویه گوید: شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود: برای مؤمن سزاوار نیست که از ترس وحشت با برادر و غیر برادرش مانوس شود، مؤمن از نظر دینش عزیز است (یعنی عزت و شرافت دینش از هر همدمی برای او بهتر و بالاتر است).

۵- فضیل بن یسار گوید: خدمت امام صادق علیه السلام رسیدم در مرضی که (اورا لاغرو و نهیغ کرده بود و) جز سرش باقی نمانده بود (۱)، فرمود:

ای فضیل! من بسیار میگویم: کسی را که خدا باین امر (تشیع) آشنا کرد، اگر بر سر کوهی باشد

(۱) این جمله در لغت عرب در مورد لاغری زیاد گفته میشود.

حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ ، يَافْضِيلَ بْنَ يَسَارٍ إِنَّ النَّاسَ أَخَذُوا يَمِينًا وَشِمَالًا وَإِنَّا وَشِبَعْنَا هُدَيْنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ، يَافْضِيلَ بْنَ يَسَارٍ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَوْ أَصْبَحَ لَهُ مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ كَانَ ذَلِكَ خَيْرًا لَهُ وَلَوْ أَصْبَحَ مُقْطَعًا أَعْضَاؤُهُ كَانَ ذَلِكَ خَيْرًا لَهُ ، يَافْضِيلَ بْنَ يَسَارٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَفْعَلُ بِالْمُؤْمِنِ إِلَّا مَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ يَا فُضَيْلَ بْنَ يَسَارٍ لَوْ عَدَلَتْ الدُّنْيَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَاسَقَى عَدُوَّهُ وَمِنْهَا شَرِبَ مَاءٌ يَافْضِيلَ ابْنِ يَسَارٍ إِنَّهُ مَنْ كَانَ هَمَّهُ هَمًّا وَاجِدًا كَفَاهُ اللَّهُ هَمَّهُ ، وَمَنْ كَانَ هَمَّهُ فِي كَيْلٍ وَإِدْمٍ يُبَالِ اللَّهُ بِأَيِّ وَإِدْمَكَ .

۶- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنْ مَنْصُورِ الصَّبِيحِيِّ وَالْمَعْلِيِّ بْنِ حُثَيْبٍ قَالَا : سَمِعْنَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَا تَرَبَّدَتْ فِي شَيْءٍ أَنَا فَعَلُهُ كَثْرَةً دَيْ فِي مَوْتِ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ ، إِنِّي لَأَجِبُ لِقَاءَهُ وَ يَكْرَهُ الْمَوْتَ فَأَصْرَفُهُ عَنْهُ ، وَإِنَّهُ لَيَدْعُونِي فَأُجِيبُهُ وَإِنَّهُ لَيَسْأَلُنِي فَأُعْطِيهِ ، وَلَوْ لَمْ يَكُنْ فِي الدُّنْيَا إِلَّا وَاحِدٌ وَنَ عَبْدِي مُؤْمِنٌ لَأَسْتَعْنَيْتُ بِهِ عَنْ جَمِيعِ خَلْقِي وَلَجَعَلْتُ لَهُ مِنْ إِيْمَانِهِ أَنْسَالَ يَسْتَوْجِسُّ إِلَيَّ أَحَدٌ .

تا مرگش برسد زیانی نیست .

ای فضیل بن یسار! مردم راه راست و چپ پیش گرفتند و ما و شیعیان ما به سراط مستقیم هدایت شدیم .
ای فضیل بن یسار! اگر میان مشرق و مغرب (تمام دنیا) از آن مؤمن باشد خیر اوست و اگر اعضایش را تکه تکه کنند خیر اوست .

ای فضیل بن یسار! خدا نسبت بمؤمن جز خیر انجام ندهد .

ای فضیل بن یسار! اگر دنیا نزد خدای عزوجل باندازه بال مکی ارزش می داشت ، شربت آبی از آن بدشمنش نمی آشامانید .

ای فضیل بن یسار! کسیکه هدف و همتش یک چیز (رضای خدا) باشد ، خدا هدفش را کارگزاری کند ، و کسیکه همتش بهمه سونوجه باشد ، خدا باک ندارد که درجه درمی هلاک شود (یعنی خداهدایت و توفیقش را از او بگیرد و او را بخود و هوای نفسش واگذارد تا در راه یکی از ادیان باطل جان سپارد) .
۶- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : خدای عزوجل فرماید : در هر کاریکه انجامش تنها بدست من است مردد نشدم ، مانند تردیدیکه در مرگه بنده مؤمنم دارم ، من دیدار او را دوست دارم و او مرگه را نمیخواهد ، پس مرگه را از او میگردانم ، و مؤمن بدرگام دعا میکند و من اجابتش میکنم و او از من میخواهد و من باو عطا میکنم . و اگر در دنیا جز یک بنده مؤمنم نباشد ، باو از همه مخلوقم بی نیازی جویم و از ایماش برای او همدمی سازم که بهیچ کس محتاج نباشد که از ترس باو پناه برد .

شرح - این حدیث میان عامه و خاصه مشهور است و چون تردد بمعنی شك و دودلی است و بر خدای عالم قادر محالست که نسبت به چیزی شك و دو دلی داشته باشد ، علماء خاصه و عامه و جوهری در بیان و توجیه این حدیث گفته اند که مرحوم مجلسی سه وجه از خاصه سه وجه از عامه نقل میکند و ما تنها به ذکر اقوال

(باب)

❖ (فِي سُكُونِ الْمُؤْمِنِ إِلَى الْمُؤْمِنِ) ❖

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِبْسَى بْنِ عَبِيدٍ ، عَنْ يُونُسَ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَسْكُنُ إِلَى الْمُؤْمِنِ ، كَمَا يَسْكُنُ الظَّمْثَانُ إِلَى الْمَاءِ الْبَارِدِ .

((باب))

❖ (فِيمَا يَدْفَعُ اللَّهُ بِالْمُؤْمِنِ) ❖

— مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّمِيمِيِّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَّارَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ

خاصه اکتفا میکنیم .

۱ - در کلام اضممار است و تقدیر اینستکه : اگر (بر فرض محال) برای خدا تردد روا باشد در چیزی مانند مرگه مؤمن تردد نکند .

۲ - چون عادت بر این جاری شده که انسان از بد حالی دوستش تردد پیدا میکند و در بد حالی دشمنش تردد ندارد ، این کلام بنحو استعاره تمثیلیه آورده شده و مقصود اینستکه مؤمن نزد خدا مورد احترام و توقیر است ، بخلاف دیگران .

۳ - چون از طرق خاصه و عامه روایت شده که خدای تعالی هنگام مرگه مؤمن بقدری نسبت باو لطف و کرامت میفرماید و وعده بهشت میدهد که کراهت مرگه از او زایل میشود و بانتقال بسرای جاودانی رغبت پیدا میکند و بر سبیدن مرگه راضی و خرسند میگردد . پس این موضوع مثل اینستکه کسی بخواهد بدوستش آزاری رساند که پس از آن او را باستراحت و آسایش دائم کشاند و با خود فکر کند که چگونه آن آزار را باو رساند که او را کمتر بدرد آورد .

❖ (باب) ❖

❖ (آرامش یافتن مؤمن بمؤمن) ❖

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : مؤمن بسوی مؤمن آرامش میگیرد ، چنانکه تشنه بآب سرد آرامش میگیرد .

توضیح - چنانکه شخص تشنه از فراق آب اضطراب و پریشانی دارد و همواره جویای آنست و چون آب را پیدا کرد ، دلش آرام میگیرد ، مؤمن هم از فراق مؤمن پریشانست ، و چون او را پیدا کند ، دلش آرام شود و خاطر جمع گردد ، پس این کلام از باب تشبیه معقول بمحموس است .

❖ (باب) ❖

❖ (در آنچه خدا بوسیله مؤمن دفع میکند) ❖

۱ - امام باقر عليه السلام فرمود : همانا خدا بواسطه يك مؤمن ناهودی را از يك قریه بر میدارد .

عَنْ أَبِي حَمْزَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ لَيَدْفَعُ بِالْمُؤْمِنِ الْوَاحِدِ عَنِ الْقَرْيَةِ الْفَنَاءَ .
 ﴿ ۲۳۲۵ ﴾ ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ
 عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : لَا يُصِيبُ قَرْيَةً عَذَابٌ وَفِيهَا سَبْعَةٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ .
 ۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَيْرِ وَاجِدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :
 قَبْلَ لُهُ فِي الْعَذَابِ إِذَا نَزَلَ بِقَوْمٍ يُصِيبُ الْمُؤْمِنِينَ ؟ قَالَ : نَعَمْ وَلَكِنْ يَخْلُصُونَ بَعْدَهُ .

(بَابُ)

﴿ فِي أَنَّ الْمُؤْمِنَ صِنْفَانِ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ نَصِيرِ أَبِي الْحَكَمِ الْحَنَمِيِّ ، عَنْ
 أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنَانِ مُؤْمِنَانِ قَمُومٌ صَدَقَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَوَفَى بِشَرَطِهِ وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ :
 « رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ ، فَذَلِكَ الَّذِي لَتُصِيبُهُ أَهْوَالُ الدُّنْيَا وَالْآهْوَالُ الْآخِرَةُ وَذَلِكَ مِمَّنْ
 يَشْفَعُ وَلَا يَشْفَعُ لَهُ وَمُؤْمِنٌ كَخَامَةِ الرَّزِيعِ ، تَعْوِجُ أَحْيَانًا وَتَقُومُ أَحْيَانًا ، فَذَلِكَ مِمَّنْ تُصِيبُهُ أَهْوَالُ
 الدُّنْيَا وَأَهْوَالُ الْآخِرَةِ وَذَلِكَ مِمَّنْ يُشْفَعُ لَهُ وَلَا يَشْفَعُ .

۲ - و فرمود : بقره ای که هفت مؤمن در آن باشد عذاب نرسد .

۳ - بامام جعفر صادق عليه السلام عرض شد : هر گاه عذاب بر مردمی فرود آید ، مؤمنین را هم فرا گیرد ؟
 فرمود آری ، ولی سپس خلاصی یابند .

﴿ بَابُ ﴾

﴿ دَرَايَنِكَ مُؤْمِنِينَ دَوْصِنْفَانِد ﴾

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : مؤمن دو جور است : ۱ - مؤمنی که به خدا عمل کرده و بشرطش
 وفا نموده ، و اینست که خدای عزوجل فرماید : « مردانیکه بماهده خود با خدا عمل کردند ، ۲۳ سوره
 ۳۳ ، اینست مؤمنیکه هراسهای دنیا و آخرت باو نرسد و او از کسانی است که شفاعت کند و نیازی بشفاعت
 دیگران ندارد . ۲ - مؤمنی که مانند ساقه نازک گیاه است که گاهی کج شود (بیاطل و شهوات و متاع دنیا
 گراید) و گاهی راست ایستد ، این مؤمن از کسانیست که هراسهای دنیا و آخرت بیند و از کسانی است که
 برایش شفاعت شود و او شفاعت نکند .

شرح - مراد به خدا ، توحید و نبوت و امامت و معاد است ، و مراد بملی ساختن آنها اعتراف و
 اقرار بآنهاست و مقصود از وفاء بشرط خدا ، بجا آوردن واجبات و ترک محرمات است که آنها را فروع دین
 بمعنی اعم گویند ، و اما در باره هراسهای دنیا سه وجه گفته اند : ۱ - بلاهای دنیا مانند قحطی و وبا و
 سكرات مرگه . ۲ - اندوه و افسوس برای از دست رفتن نعمتهای دنیا . ۳ - مرتکب شدن معاصی و
 گناهان بنحو مجاز مخالفت .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ خَالِدِ الْعَمِّيِّ ، عَنْ خُسْرِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنَانِ : مُؤْمِنٌ وَفِي اللَّهِ بِشْرُوطِهِ الَّتِي شَرَطَهَا عَلَيْهِ ، فَذَلِكَ مَعَ النَّبِيِّينَ وَالْقِدِّيقِينَ وَالشَّهَدَاءِ وَالسَّالِحِينَ وَحَسَنَ أَوْلِيَّكَ رَفِيقًا وَذَلِكَ مَنْ يَشْفَعُ وَلَا يُشْفَعُ لَهُ وَذَلِكَ مِمَّنْ لَا تُصِيبُهُ أَهْوَالُ الدُّنْيَا وَلَا أَهْوَالُ الْآخِرَةِ وَ مُؤْمِنٌ زَلَّتْ بِهِ قَدَمٌ فَذَلِكَ كَخَامَةِ الرَّزِيعِ كَيْفَمَا كَفَّنْتَهُ الرَّبُّ يَبْحَثُ أَنْكَفَاوَذَلِكَ مِمَّنْ تُصِيبُهُ أَهْوَالُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيُشْفَعُ لَهُ وَهُوَ عَلَى حَيِّرٍ .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ ، عَنْ أَبِي مَرْيَمَ الْأَنْصَارِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَامَ رَجُلٌ بِالْبَصْرَةِ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنَا عَنِ الْإِخْوَانِ ، فَقَالَ : الْإِخْوَانُ صِنْفَانِ : إِخْوَانُ التَّقَى وَإِخْوَانُ الْمُكَاشَرَةِ ، فَأَمَّا إِخْوَانُ التَّقَى فَبِهِمُ الْكَمْتُ وَالْجَنَاحُ وَالْأَهْلُ وَالْمَالُ ، فَإِذَا كُنْتَ مِنْ أَحْبَبِكَ عَلَى حَدِّ التَّقَى فَاذْبُلْ لَهُ مَالَكَ وَبَدَنَكَ ، وَصَافٍ مِنْ صَافَاهُ وَعَادٍ مِنْ عَاذَاهُ ، وَأَكْنَمَ سِرَّهُ وَعَيْبَهُ وَأَظْهَرِ مِنْهُ الْحُسْنَ ؛ وَأَعْلَمَ أَيْبَهَا السَّائِلُ أَنَّهُمْ أَقْلُ مِنَ الْكِبْرِيَةِ الْأَحْمَرِ ، وَأَمَّا إِخْوَانُ الْمُكَاشَرَةِ فَإِنَّكَ تُصِيبُ لَدُنْكَ مِنْهُمْ ، فَلَا تَقْطَعَنَّ ذَلِكَ مِنْهُمْ وَلَا تَطْلُبَنَّ مَا وَرَاءَهُ ذَلِكَ مِنْ صَمْبِيرِهِمْ ، وَأَبْذِلْ لَهُمْ مَا بَدَلُوا لَكَ مِنْ طَلَاقَةِ الْوَجْهِ وَحَلَاوَةِ اللِّسَانِ .

۳ - امام صادق علیه السلام میفرمود : مؤمن بر دو گونه است : ۱ - مؤمنیکه بشرطی که خدا با او نموده وفا کرده است ، و او همراء پیغمبران و صدیقان و شهیدان و شایسته لاراست ، و اینها چه رفقاء خوبی باشند ، و این مؤمنی است که شفاعت کند نه آنکه شفاعت شود ، و او از کسانیست که هراسهای دنیا و آخرت باو نرسد . ۲ - مؤمنیکه گامی او را نفرانیده (گناهی مرتکب شده) او مانند ساقه نازک گیاه است که باد بهرجانبش کج کند کج شود ، و او از کسانیست که هراسهای دنیا و آخرت باو رسد و برایش شفاعت شود و عاقبتش بخیر است .

۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : مردی در بصره برابر امیرالمؤمنین علیه السلام برخاست و گفت : یا امیرالمؤمنین ! حال برادران دینی را بما خبرده ، حضرت فرمود : برادران دو دسته اند : برادران مورد اعتماد و برادران خنده رو .

اما برادران مورد اعتماد ، دست و بال و اهل و مالند (که انسانرا یاری کنند و زیان و آزار را از او بگردانند) پس هرگاه ببرداری اعتماد پیدا کردی ، مال و بدنت را باو ببخش ، و با دوستان باصفاش صاف باش و با دشمنانش دشمنی کن ، و راز و عیبش را بیوشان و نیکیش را آشکار کن و بدان ای پرسنده که اینها از کبریت احمر کمترینند .

و اما برادران خنده رو ، تو از جانب آنها بلذت خود میرسی ، (و آن لذت معاشرت و مصاحبت با آنهاست) پس این را از آنها مبر ، و بیش از این هم از دل آنها میخواه (توقع صفا و یکدلی از آنها نداشته

(بَابُ)

(مَا أَحْنَهُ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِ مِنَ الصَّبْرِ عَلَى مَا يَلْحَقُهُ فِيمَا ابْتَلَى بِهِ)

﴿ ۳۴۴۰ ۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ ذَاوُدَ بْنِ قَرْقَدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الْمُؤْمِنِ عَلَى أَنْ لَا تُصَدَّقَ مَقَالَتُهُ وَلَا يَنْتَصِفُ مِنْ عَدُوِّهِ وَمَا مِنْ مُؤْمِنٍ يَشْفِي نَفْسَهُ إِلَّا بِيَضْحِكَتِهَا لِأَنَّ كُلَّ مُؤْمِنٍ مُلْجَمٌ ،

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ؛ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، جَمِيعاً ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنْ اللَّهُ أَخَذَ مِيثَاقَ الْمُؤْمِنِ عَلَى بَلَاءٍ أَرْبَعٍ أَيْسَرُهَا عَلَيْهِ مُؤْمِنٌ يَقُولُ يَقُولُهُ يَحْسُدُهُ ، أَوْ مُنَافِقٌ يَقَعُ أَثَرُهُ ، أَوْ شَيْطَانٌ يُغْوِيهِ ، أَوْ كَافِرٌ يَرَى جِهَادَهُ ، فَمَا بَقَاؤُ الْمُؤْمِنِ بَعْدَ هَذَا .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا أَقَلَّتْ الْمُؤْمِنِ مِنْ وَاحِدَةٍ مِنْ ثَلَاثٍ وَلَكِنْ تَمَّا اجْتَمَعَتِ الثَّلَاثُ عَلَيْهِ ، إِثْمًا بَعْضٌ مِنْ تَكُونٍ مَعَهُ فِي الدَّارِ ، يُفْلِقُ عَلَيْهِ بَابَهُ يُؤْذِيهِ ، أَوْ جَارٌ يُؤْذِيهِ ، أَوْ مَنْ فِي طَرَفِهِ إِلَى حَوَائِجِهِ

(باش) واز خوشرومی و شیرین زبانی خود آنها را بر خوردار کن تا آنجا که آنها ترا بر خوردار کنند .

(بَابُ)

(بَابُ يِيمَانِ مَرَفَقَتِنِ خُذَا مِنْ مُؤْمِنٍ لِإِيْمَانِهِ فِي مَرَفَقَتَارِيهِ)

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : خدا از مؤمن پیمان گرفته که گفتارش را تصدیق نکنند و از دشمنش انتقام نگیرد ، و مؤمنی دل خود را شفا ندهد جز بر سوائی خویش ، زیرا هر مؤمنی لجام برده‌است شرح - چنانکه هر اسمی که لجام بر دهن دارد ، در حرکت زبان آزاد نیست ، تنوای مؤمن هم برای او لجامی است که با او اجازه نمیدهد فحش دهد و دروغ گوید و تهمت زند ، از اینرو اگر بخواهد از دشمن خود انتقام گیرد و دل خود را خنک کند ، رسوائی بیار آورد ، زیرا انتقام گرفتن از مردم دنیا با احتیاط و ملاحظه کاری سازش ندارد .

۲ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : خدا از مؤمن برای چهار بلا پیمان گرفته که آسانترین (سخت‌ترین) آنها بر مؤمن اینست که : مؤمنی هم عقیده او باشد و بر او حسد ورزد یا منافقی که از او دنبال گیری کند (تا نقطه ضعفی بدست آورد) یا شیطان (از جن یا انس) که او را گمراه کند یا کافری که جنگه با او خواهد ، پس با این گرفتاری‌ها مؤمن چه اندازه عمر کند [از ایمانش باقی ماند] ؟

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : مؤمن نتواند خود را از یکی از سه چیز برهاند ؛ و گاهی هر سه بر او گردد آیند : یا دشمنی کسیکه در خانه در بست با اوست و آزارش رساند ، یا همسایه (بیرون خانه) آزارش دهد ، یا کسیکه در میان راهی که بسوی کارش میرود ، او را آزاد میدهد ، و اگر مؤمنی بر

يُؤذِبُهُ؛ وَلَوْ أَنَّ مُؤْمِنًا عَلَى قَلَمَةِ حَبِلٍ لَبَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ شَيْطَانًا يُؤذِبُهُ وَيَجْعَلُ اللَّهُ لَهُ مِنْ إِيْمَانِهِ
أَنْسَالًا يَسْتَوْحِشُ مَعَهُ إِلَى أَحَدٍ .

۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ سَرْحَانَ
قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : أَرْبَعٌ لَا يَخْلُو مَيِّهِنَّ الْمُؤْمِنُونَ أَوْ إِجْدَةً مِنْهُنَّ ، مُؤْمِنٌ يَحْسُدُهُ
وَهُوَ أَشَدُّ هَرَجًا عَلَيْكَ ، وَمُنَافِقٌ يَقْفُو أثرَهُ ، أَوْ عَدُوٌّ يُجَاهِدُهُ ، أَوْ شَيْطَانٌ يُغْوِيهِ .

۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ سَنَانَ ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنْ
سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ وَلِيَّهُ فِي الدُّنْيَا غَرَضًا لِعَدُوِّهِ .

﴿ ۲۳۳۵ ﴾ - ۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجَلَانَ
قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَشَكَأَ إِلَيْهِ رَجُلٌ الْحَاجَةَ فَقَالَ لَهُ : اصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ سَيَجْعَلُ لَكَ فَرْجًا
قَالَ : ثُمَّ سَكَتَ سَاعَةً ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ الرَّجُلُ فَقَالَ : أَخْبِرْنِي عَنْ سِجْنِ الْكُوفَةِ كَيْفَ هُوَ ؟ فَقَالَ :
- أَصْلَحَكَ اللَّهُ صَبِّحْ مُنْتَنٌ وَأَهْلُهُ بِأَسْوَى حَالٍ ، قَالَ : فَإِنَّمَا أَنْتَ فِي السِّجْنِ فَتُرِيدُ أَنْ تَكُونَ فِيهِ فِي
سَعَةٍ ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ .

۷- عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْلِيٍّ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْحَدَّادِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَغِيرٍ ، عَنْ جَدِّهِ شُعَيْبٍ قَالَ :
سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : الدُّنْيَا سِجْنُ الْمُؤْمِنِ فَأَيُّ سِجْنٍ جَاءَ مِنْهُ خَيْرٌ .

۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَجَّالِ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ أَبِي يَزِيدٍ ، عَنْ

سر کوهی باشد ، خدای عزوجل شیطانی برانگیزد که او را اذیت کند ، و خدا از ایمانش برای او مونسی
قرار دهد که از وحشت بکسی پناه نبرد .

۴- امام صادق علیه السلام میفرمود : مؤمن از چهار چیز یا یکی از آنها برکنار نیست : ۱- مؤمنی
که بر او حسد برد ، و این از همه برای او سخت تر است . ۲- منافقی که از او دنیا بگیرد . ۳- دشمنی
که بپسندد او بر خیزد . ۴- شیطانیکه گمراهش کند .

۵- امام صادق علیه السلام فرمود : همانا خدای عزوجل دوستش را در دنیا هدف تیر دشمنش قرار داده .

۶- محمد بن عجلان گوید : خدمت امام صادق عليه السلام بودم که مردی از نیازمندی باوشکایت کرد ، حضرت
باو فرمود : سیر کن که خدا بزودی برایت گشایش دهد ، آنکاه ساعتی سکوت نمود و سپس رو بآن مرد
کرد و فرمود : بمن بگو زندان کوفه چگونه است ؟ عرض کرد : تنگ و متفن است و زندانیان در بدترین
حالتند ، حضرت فرمود : تو هم در زندانی و باز میخواهی گشایش داشته باشی ؟ مگر ندانی دنیا زندان
مؤمن است ؟

۷- امام صادق عليه السلام میفرمود . دنیا زندان مؤمن است و از چه زندانی خیر و خوشی آید ؟

۸- داود بن ابی یزید گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : مؤمن ناسپاسی میشود .

أبي عبد الله عليه السلام قَالَ: الْمُؤْمِنُ مُكْتَفِرٌ .
 وَفِي رَوَايَةٍ أُخْرَى : وَذَلِكَ أَنْ مَعْرُوفَهُ يَصْعَدُ إِلَى اللَّهِ فَلَا يَنْشُرُ فِي النَّاسِ وَالْكَافِرُ مَشْكُورٌ .
 ۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَقَدَّ وَكَلَّ اللَّهُ بِهِ أَرْبَعَةَ : شَيْطَانًا يُغْوِيهِ يُرِيدُ أَنْ يُضِلَّهُ ، وَكَافِرًا يُفْتِنُهُ ، وَ
 مُؤْمِنًا يُحْسِنُهُ وَهُوَ أَشَدُّهُمْ عَلَيْهِ ، وَمُنَافِقًا يَتَّبِعُ عَثْرَاتِهِ .
 ۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُمَيْرٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِذَا مَاتَ الْمُؤْمِنُ خَلَّى عَلَى جَبْرَائِيلَ مِنَ الشَّيَاطِينِ عِنْدَ رِبْعَةِ وَمَضَرَ ، كَانُوا مُشْتَغِلِينَ بِهِ .

۳۴۴۰ * ۱۱ - سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا كَانَ وَلَا يَكُونُ وَلَا يَكُونُ وَلَا يَكُونُ مُؤْمِنٌ إِلَّا وَهُوَ جَارٌ يُؤْذِيهِ ؛ وَلَوْ أَنَّ مُؤْمِنًا فِي جَزِيرَةٍ مِنْ جَزَائِرِ الْبَحْرِ لَا يَتَمَتَّعُ اللَّهُ لَهُ مِنْ يُؤْذِيهِ .

۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا كَانَ فِيمَا مَضَى وَلَا فِيمَا بَقِيَ وَلَا فِيمَا أَنْتُمْ فِيهِ مُؤْمِنٌ إِلَّا وَهُوَ جَارٌ يُؤْذِيهِ .

۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ

و در روایت دیگر است : زیرا کار نیک او بسوی خدا بالا می‌رود و در میان مردم پخش نمی‌شود و کافر سب‌سگراری می‌شود .

۹ - امام صادق عليه السلام فرمود : مؤمنی نیست جز آنکه خدا چهار کسرا بر او گذاشته : ۱ - شیطانیکه او را وسوسه کند و میخواهد گمراهش نماید . ۲ - کافریکه در کین او است . ۳ - مؤمنیکه بر او حسد برد و او از همه برایش سخت‌تر است . ۴ - منافقیکه از لفظ‌های او دنبال‌گیری کند .

۱۰ - امام باقر عليه السلام می‌فرمود : هر گاه مؤمن بمیرد ، بشماره ربیبه و مضر (که دو قبیله بزرگ عربند) شیاطین بر همسایگان‌ش راه یابند و اینها بگمراهی او مشغول بوده‌اند .

۱۶ - امام صادق عليه السلام فرمود : نبوده و نخواهد بود و نباشد مؤمنی جز آنکه او را همسایه‌ای باشد که آزارش رساند ، و اگر مؤمنی در یکی از جزیره‌های دریا باشد ، خدا کسی را برای او برانگیزد که آزارش دهد .

۱۲ - امام صادق عليه السلام فرمود در گذشته نبوده و در آینده و زمان شما هم نباشد مؤمنی ، جز آنکه او را همسایه‌ای باشد که آزارش دهد ،

۱۳ - امام صادق عليه السلام می‌فرمود : در گذشته نبوده و تا روز قیامت نباشد مؤمنی ، جز آنکه او را

عَلَيْهِ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : مَا كَانَ وَلَا يَكُونُ إِلَّا أَنْ تَقُومَ السَّاعَةُ مُؤْمِرًا لِأَوَّلِهِ جَارِيًا يُؤَدِّبُهُ .

((بَاب))

«(شِدَّةُ ابْتِلَاءِ الْمُؤْمِنِ)»

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ أَشَدَّ النَّاسِ بَلَاءً إِلَّا نَبِيَاءَهُمْ ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ ، ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَلَا مَثَلُ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَخْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ : ذَكَرَ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْبَلَاءَ وَمَا يَحْضُرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ الْمُؤْمِنَ ، فَقَالَ : سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَنْ أَشَدُّ النَّاسِ بَلَاءً فِي الدُّنْيَا ، فَقَالَ : النَّبِيُّونَ ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَلَا مَثَلُ ، وَيَبْتَلِي الْمُؤْمِنَ بَعْدَ عَمَلِهِ قَدْرَ إِيمَانِهِ وَحَسَنَ أَعْمَالِهِ فَمَنْ صَحَّ إِيمَانُهُ وَحَسَنَ عَمَلُهُ أَشَدَّ بَلَاءُوهُ وَمَنْ سَخَفَ إِيمَانَهُ وَصَغَفَ عَمَلُهُ قَلَّ بَلَاءُوهُ .

«(۳۳۳)» ۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنْ زَيْدِ الشَّحَّامِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ عَظِيمَ الْأَجْرِ لَمَعَ عَظِيمُ الْبَلَاءِ وَمَا أَحَبَّ اللَّهُ قَوْمًا إِلَّا ابْتَلَاهُمْ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ ؛ عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ ، جَمِيعًا ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ فَصِيلِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : أَشَدُّ النَّاسِ

همسایه می باشد که اذیتش کند .

«(بَاب)»

«(شِدَّةُ ابْتِلَاءِ مُؤْمِنٍ)»

- ۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : سخت ترین مردم از لحاظ بلا و گرفتاری پیغمبرانند ، سپس کسانی که در پی آنانند ، و سپس کسی که از دیگران بهتر است بترتیب .
- ۲ - عبدالرحمن بن حجاج گوید : خدمت امام صادق علیه السلام سخن از بلا و آنچه خدای عزوجل مؤمن را بآن مخصوص میدارد بمیان آمد ، حضرت فرمود : از رسول خدا صلی الله علیه و آله پرسیدند : در دنیا بالای کدام کس سخت تر است ؟ فرمود : پیغمبران ، سپس هر که بآنها شبیه تر است بترتیب و بعد از آن مؤمن باندازه ایمان و نیکی کردارش گرفتار شود ، پس هر که ایمانش درست و کردارش نیکو باشد گرفتارش سخت است و هر که ایمانش سست و عملش ضعیف باشد گرفتارش اندکست .
- ۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : اجر بزرگه با بالای بزرگست و خدا هیچ قوم را دوست نداشته جز آنکه گرفتارش ساخته .
- ۴ - امام باقر علیه السلام فرمود : درمیان مردم بالای پیغمبران از همه سخت تر است ، سپس اوصیاء و بعد از

بلاءُ الأَنْبياءِ ثُمَّ الأَوْصِياءِ ثُمَّ الأَمَائِلُ فَالأَمَائِلُ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ ابْنِ رِثَابٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عِبَادًا فِي الأَرْضِ مِنْ خَالِصِ عِبَادِهِ مَا يُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ تَحْفَةً إِلَى الأَرْضِ إِلاَّ صَرَفَهَا عَنْهُمْ إِلَى غَيْرِهِمْ وَالأَبْلِيَّةُ إِلاَّ صَرَفَهَا إِلَيْهِمْ .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عُبَيْدٍ ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلْوَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ - وَعِنْدَهُ سَدِيرٌ - : إِنَّ اللَّهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا غَتَّهُ بِالأَبْلَاءِ غَتًّا وَ إِنَّا وَإِنَّا كَمَا نَسْتَدِيرُ لَنُصِغَ بِهِ وَنُصِغِي .

۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِبْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانَ ، عَنْ الوَلِيدِ بْنِ عَلَاءِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا غَتَّهُ بِالأَبْلَاءِ غَتًّا وَنَجَّهَهُ بِالأَبْلَاءِ نَجًّا ، فَأُدَاعَاهُ قَالَ : لَبَّيْكَ عَبْدِي لَكُنْ عَجَلْتُ لَكَ مَا سَأَلْتَ إِنِّي عَلَى ذَلِكَ لَقَادِرٌ وَلَكِنِ ادَّخَرْتُ لَكَ فَمَا ادَّخَرْتُ لَكَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكَ .

﴿ ۳۳۵ ﴾ ۸ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ زَيْدِ الرَّزَّازِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله إِنَّ عَظِيمَ الأَبْلَاءِ يُكَافَأُ بِهِ عَظِيمَ الْجَزَاءِ ، فَإِذَا أَحَبَّ اللَّهُ عَبْدًا ابْتَلَاهُ بِعَظِيمِ الأَبْلَاءِ فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ عِنْدَ اللَّهِ الرِّضَا وَمَنْ سَخِطَ الأَبْلَاءَ فَلَهُ عِنْدَ اللَّهِ السَّخَطُ .

۹ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ الْحَرِّ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ زَيْدٍ

أَنَّهُا نَبْكَوْتَرَانِ إِذَا مَرَدَمُ بِتَرْتِيبِ .

۵ - امام صادق عليه السلام فرمود : خدای عزوجل را در روی زمین بندگان است زنده و خالص بندگان که هیچ تحفمی بر زمین فرو نیاورد ، جز آنکه از آنها بسوی دیگران بگرداند ، و هیچ بلائی فرو نیاورد جز آنکه بهره آنها گرداند .

۶ - حسین بن علوان گوید : سیدر خدمت امام صادق عليه السلام بود که فرمود : چون خدا بنده می را دوست دارد ، او را در بلا غوطه ور سازد ، ای سدر ما وشما ، صبح وشام با آن دمسازیم .

۷ - امام باقر عليه السلام فرمود : هر گاه خدای تبارک و تعالی بنده می را دوست دارد ، او را در بلا غوطه ور سازد و باران بلا را بر سر او ریزد ، و چون بدر گاه خداداد کند ، فرماید : لبیک بنده من ، اگر خواسته ترا بزودی دم ، توانایم ، ولی اگر برایت ذخیره کنم ، برای تو بهتر است .

۸ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : بلای بزرگه به اجر بزرگه پاداش داده شود ، و هر گاه خدا بنده می را دوست دارد ، بیلای بزرگه گرفتارش سازد ، پس هر که راضی شود ، نزد خدا برای او رضا باشد ، و هر که ناراضی باشد ، نزد خدا برایش رضایت نیست .

۹ - امام باقر عليه السلام فرمود : مؤمن در دنیا باندازه دینش مبتلا شود - یا فرمود : بر حسب دینش .

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّمَا يُبْتَلَى الْمُؤْمِنُ فِي الدُّنْيَا عَلَى قَدْرِ دِينِهِ أَوْ قَالَ : عَلَى حَسَبِ دِينِهِ .
 ۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْمُثَنَّى
 الْحَضْرَمِيِّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَهْلُولِ بْنِ مُسْلِمِ الْعَبْدِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ بِمَنْزِلَةِ كَعْبَةَ
 الْمِيزَانِ ، كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ زِيدَ فِي بَلَاءِهِ .

۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ :
 سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : الْمُؤْمِنُ لَا يَمْضِي عَلَيْهِ أَرْبَعُونَ لَيْلَةً إِلَّا عَرَّضَ لَهُ أَمْرٌ يَحْزَنُهُ ، يُدَكِّرُ بِهِ .
 ۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ نَاجِيَةَ
 قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : إِنَّ الْمُعْبِرَةَ يَقُولُ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يُبْتَلَى بِالْجُدَامِ وَلَا بِالْبَرَصِ وَلَا يَكْذِبُ
 وَلَا يَكْذِبُ ؟ فَقَالَ : إِنْ كَانَ لَغَايِلًا عَنْ صَاحِبِ يَأْسٍ إِنَّهُ كَانَ مُكْتَسَبًا - ثُمَّ رَدَّ أَصَابِعَهُ - فَقَالَ : كَأَنِّي
 أَنْظُرُ إِلَى تَكْنِيبِهِ أَتَاهُمْ فَأَنْدَرَهُمْ ؛ ثُمَّ عَادَ إِلَيْهِمْ مِنَ الْغَدِ فَقَتَلُوهُ ثُمَّ قَالَ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ يُبْتَلَى بِكُلِّ بَلِيَّةٍ
 وَيَمُوتُ بِكُلِّ مِيتَةٍ إِلَّا أَنَّهُ لَا يَقْتُلُ نَفْسَهُ .

﴿۲۳۵۵﴾ ۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ
 عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَّارَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ مِنْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لِبِأَفْضَلِ مَكَانٍ

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود : مؤمن مانند کفه ترازو است ، که هر چه بر ایمانش بیفزاید ،

بر بلایش افزوده شود .

۱۱ - امام صادق علیه السلام میفرمود : بر مؤمن جهل شب نکند ، جز آنکه بیش آمدی برایش شود

که همگیش سازد تا موجب تذکرش گردد .

توضیح - مثنی متذکر شود که آن پیش آمد بسبب گناهی است که از او سرزده و توبه کند ، چنانکه

خدا یقیناً فرماید : «ما اسألكم من مصيبة فيما كسبت ايدى بكم» ، و نیز متذکر شود که خدا قادر است آن بلا را از او بگرداند ، پس دعا و تضرع کند ، و نیز متذکر پستی و خواری دنیا شود که چگونه بگذرد و مصائب مشهور است و در آخرت رفعت کند که مکان قدس و تنزه است .

۱۲ - ناجیه گوید : با امام باقر علیه السلام عرض کردم منیره میگوید : مؤمن بمرض جذام و پستی و

امثال آن مبتلا نمیشود ، فرمود : او از صاحب یاسین (حبیب نجات که داستانش در سوره یس مذکور است)

فاصل است که دستش چلاق بود - سپس امام انگشتان خود را برگردانید - (به شکل انگشتان چلاق) آنکاه

فرمود : گویا اکنون او را می بینم که با دست چلاقش نزد آنها آمده و اندرشان میدهد ، سپس فردا

نزد آنها آمد و ایمان او را گفتند ، آنکاه امام فرمود : مؤمن بهر بلائی مبتلا میشود و بهر مرگی می میرد

ولی خود کفی نمیکند .

ثَلَاثًا. إِنَّهُ لَيَبْلِيهِ بِالْبَلَاءِ ثُمَّ يَنْزِعُ نَفْسَهُ عَضْوًا عَضْوًا مِنْ جَسَدِهِ وَهُوَ يَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى ذَلِكَ .

۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ عُمَانَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَا يَبْلُغُهَا عَبْدٌ إِلَّا بِالْإِنْبَاءِ فِي جَسَدِهِ .

۱۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ عَنْ أَبِي يَحْيَى الْحَسَّاطِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَغْفُورٍ قَالَ : شَكَوْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَا أَلْقَى مِنَ الْأَوْجَاعِ . وَكَانَ مِسْقَامًا . فَقَالَ لِي : يَا عَبْدَ اللَّهِ لَوْ يَعْلَمُ الْمُؤْمِنُ مَالَهُ مِنَ الْأَجْرِ فِي الْمَصَائِبِ لَتَمَنَّى أَنَّهُ قُرِئَ مِنَ الْمَقَارِئِضِ .

۱۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ رِبَاطٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ أَهْلَ الْحَقِّ لَمْ يَزَالُوا مُنْذُ كَانُوا فِي شِدَّةٍ ، أَمَا إِنَّ ذَلِكَ إِلَى مُدَّةٍ قَلِيلَةٍ وَغَافِيَةٍ طَوِيلَةٍ .

۱۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ عَنْ حُمْرَانَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَيَتَعَاهَدُ الْمُؤْمِنَ بِالْبَلَاءِ كَمَا يَتَعَاهَدُ الرَّجُلُ أَهْلَهُ بِالْهَدِيَّةِ مِنَ الْغَيْبَةِ وَيَحْمِيهِ الدُّنْيَا كَمَا يَحْمِي الطَّيِّبُ الْمَرْيَضَ .

﴿ ۴۳۶۰ ﴾ ۱۸ - عَلِيُّ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْخَنَعَمِيِّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ

۱۳ - امام صادق عليه السلام سه بار میفرمود : مؤمن نزد خدای عزوجل بهترین مقام را دارد ،

همانا خدا مؤمن را بیلا مبتلا کند و سپس او را قطعه قطعه کند تا جانش را بگیرد ، و او خدا را بر آن حالت شکر کند ،

۱۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : در بهشت مقامی است که هیچ بنده ای بان نرسد ، جز با بلائی که (در دنیا) بیدنش رسد .

۱۵ - عبدالله بن ابی یغفور - که همیشه بیمار بود - گوید : از دردهایی که بمن میرسد با امام صادق علیه السلام شکایت کردم ، حضرت بمن فرمود : ای عبدالله اگر مؤمن پاداشی را که برای مصیبتها دارد بداند ، آرزو میکند که او را با مراضها تکه تکه کنند .

۱۶ - امام صادق عليه السلام میفرمود : اهل حق همیشه در سختی بوده اند ، بدان که سختی مدت کوتاهی دارد و عاقبتش با آسایش طولانی است .

۱۷ - امام باقر علیه السلام فرمود : همانا خدای عزوجل مؤمن را با بلا دلجوئی میکند ، چنانکه مرد با هدیه ای که از سفر برای خانواده اش میبرد از آنها دلجوئی میکند ، و خدا مؤمن را از دنیا پر هیز میدهد چنانکه پزشک بیمار را پر هیز میدهد .

بُكُولِ الْعَبْدِي قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: لَمْ يُؤْمِنِ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ هَذَا الدُّنْيَا وَ لَكِنَّهُ آمَنَهُ مِنَ الْعَمَى فِيهَا وَالشَّقَاءَ فِي الْآخِرَةِ .

۱۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ نَعِيمٍ الصَّخْفِيِّ ، عَنْ ذَرِيحِ الْمُحَارِبِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام يَقُولُ : إِنِّي لَا كُرَّةَ لِلرَّجُلِ أَنْ يُعَافَى فِي الدُّنْيَا فَلَا يُصِيبُهُ شَيْءٌ مِنَ الْمَصَائِبِ .

۲۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِي دَاوُدَ الْمُسْنَرِقِيِّ رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : دُعِيَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله إِلَى طَعَامٍ فَلَمَّا دَخَلَ مَنْزِلَ الرَّجُلِ نَظَرَ إِلَى دُجَاجَةٍ فَوْقَ حَائِطٍ قَدِ ابْتَأَسَتْ فَتَفَقَّعَ الْبَيْضَةَ عَلَيَّ وَ تَدَفَّقِي حَائِطٍ فَتَبَنَّتْ عَلَيْهِ وَ لَمْ تَسْقُطْ وَ لَمْ تَتَكَبَّرْ فَتَعَجَّبَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله مِنْهَا فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ : أَعْجِبْتَ مِنْ هَذِهِ الْبَيْضَةِ ؟ فَوَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ مَا رَزَيْتُ شَيْئًا قَطُّ ، [قَالَ :] فَهَئِذَا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَ لَمْ يَأْكُلْ مِنْ طَعَامِهِ شَيْئًا وَقَالَ : مَنْ لَمْ يَرْزَأْ فَمَا لِلَّهِ فِيهِ مِنْ حَاجَةٍ .

۲۱ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ أَبِي بَانٍ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لِأَحَاجَةٍ لِلَّهِ فِيمَنْ لَيْسَ لَهُ فِي مَالِهِ وَ بَدَنِهِ نَصِيبٌ .

۲۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عُثْمَانَ النَّوَّاسِيِّ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ

۱۸ - محمد بن بهلول عبیدی گوید : شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود : خدا مؤمن را از پلایهای تکان دهنده دنیا ایمن نساخته، ولی او را از کور دلی دنیا (که حق را تشخیص ندهد) و شقاوت آخرت ایمن ساخته است .

۱۹ - علی بن الحسین علیهما السلام میفرمود : من برای مرد نمی‌پسندم که در دنیا عاقبت داشته باشد و هیچ مصیبتی با او نرسد .

۲۰ - امام صادق علیه السلام فرمود : پیغمبر صلی الله علیه و آله را برای طعام دعوت کردند ، چون بمنزل مرد میزبان درآمد، مرغی را دید که روی دیوار تخم میگذاشت ، سپس تخم مرغ افتاد و روی میخی قرار گرفت ، نه بزمین افتاد و نه بشکست ، پیغمبر صلی الله علیه و آله از آن منظره در شکفت شد ، مرد عرضکرد : از این تخم مرغ تعجب میکنی ؟ سوگند بآنکه ترا بحق مبعوث ساخته که من هرگز بلائی ندیده‌ام . رسول خدا صلی الله علیه و آله برخاست و غذای او را نخورد و فرمود : کسیکه بلائی نبیند ، خدا باو نیازی ندارد (لطف و توجهی ندارد) .

۲۱ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : خدا بکسیکه از مال و بدنش برای او بهره‌مندی نیست

نیازی ندارد (کسیکه زیان مالی و بدنی نبیند خدا باو توجهی ندارد) .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْتَلِي الْمُؤْمِنَ بِكُلِّ بَلِيَّةٍ وَيَمْتِنُهُ بِكُلِّ مِثْقَلٍ وَلَا يَمْتَلِيهِ يَدُهَابُ عَقْلِهِ، أَمَا تَرَى أَيُّوبَ كَيْفَ سَلِطَ عَلَيْهِ سُلْطَانُ الْإِبْلِيسِ عَلَى مَالِهِ وَعَلَى وَلَدِهِ وَعَلَى أَهْلِهِ وَعَلَى كُلِّ شَيْءٍ مِنْهُ وَلَمْ يُسَلِّطْ عَلَى عَقْلِهِ، تَرَكْ لَهُ لِيُوحِدَ اللَّهُ بِهِ.

﴿۲۳۵﴾ ۲۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّهُ لَيَكُونُ لِلْعَبْدِ مَنْرَلَةٌ عِنْدَ اللَّهِ فَمَا يَتَأَلَّهَا إِلَّا بِأَخْذِي حَصَلَتَيْنِ إِمَّا يَدُهَابُ مَالِهِ، أَوْ بِلِيَّةٍ فِي جَسَدِهِ.

۲۴- عَنْهُ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ، عَنْ مُنْسَى الْحَطَّاطِ، عَنْ أَبِي سَامَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَوْلَا أَنِ يَجِدَ عَبْدِي الْمُؤْمِنُ فِي قَلْبِهِ لَعَصَبْتُ رَأْسَ الْكَافِرِ بِعِصَابَةِ حَدِيدٍ، لَا يَصْدَعُ رَأْسَهُ أَبَدًا.

۲۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عُمَانَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: مَثَلُ الْمُؤْمِنِ كَمَثَلِ خَامَةِ الزَّرْعِ تَكْفُفُهَا الرِّيحُ كَذَا وَكَذَا وَكَذَلِكَ الْمُؤْمِنُ تَكْفُفُهُ الْأَوْجَاعُ وَالْأَمْرَاضُ، وَمَثَلُ الْمُنَافِقِ كَمَثَلِ الْأُرْزَبَةِ الْمُسْتَقِيمَةِ الَّتِي لَا يُصِيبُهَا شَيْءٌ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ فَيَقْصِفُهُ قَصْفًا.

۲۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْعَدَةَ بِنْتِ صَدَقَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَوْمَئِذٍ أَصْحَابِيهِ: مَلْعُونٌ كُلُّ مَالٍ لَا يُرْكَسِي، مَلْعُونٌ كُلُّ جَسَدٍ لَا يُرْكَسِي، وَلَوْ فِي كُلِّ أَرْبَعِينَ يَوْمًا مَرَّةً، فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَا زَكَاةُ الْمَالِ فَقَدْ عَرَفْنَاهَا فَمَا زَكَاةُ الْجَسَادِ؟ فَقَالَ لَهُمْ: أَنْ تُصَابَ بِآفَةٍ، قَالَ: فَتَغَيَّرَتْ وَجُوهُ الَّذِينَ سَوَّعُوا ذَلِكَ مِنْهُ، فَأَمَّا آهَمُ قَدْ تَغَيَّرَتْ

۲۲- امام صادق عليه السلام فرمود: خدای عزوجل مؤمن را بهر بلائی مبتلا کند و بهر مرگی بمراند. ولی برقتن عقلش مبتلانکند، مگر ابوب را نمی بینی که خدا چگونه شیطانرا بر مال و فرزند و همسرا و هر چه داشت مسلط کرد، ولی برعقلش مسلط نکرد، تا با آن خدا را بیکانگی بپرستد.

۲۳- امام صادق عليه السلام فرمود: برای بنده نزد خدا مقامی است که بآن نرسد، جز بوسیله یکی از دو امر: یا رفتن مالش ویا رسیدن بلائی به تنش.

۲۴- وفرمود: خدای عزوجل فرماید: اگر بنده مؤمنم دل آزرده نمیشد، سرکافر را بادستمالی آهتین میبستم که هرگز درد سر نشود.

۲۵- رسولخدا صلی الله علیه وآله فرمود: حکایت مؤمن حکایت ساقه گیاهی است که باد اورا باین سو وآن سو کج میکند، مؤمن را هم دردها و بیماریها کج میکند و حکایت منافق، حکایت عسای آهتین راستی است که آسیبی بآن نرسد تا مرگش فرارسد و اورا بشکند.

۲۶- رسولخدا صلی الله علیه وآله روزی باصحابش فرمود: مملونست هر مالیکه زکاتش داده نشود مملونست هر بدنی که زکاتش داده نشود، اگر چه چهل روز یکبار باشد. اصحاب عرضکردند: یا رسول الله

أَلْوَانُهُمْ قَالَ لَهُمْ: أَتَدْرُونَ مَا عَنِيتُ بِقَوْلِي؟ قَالُوا: لَا يَا رَسُولَ اللَّهِ! قَالَ: بَلَى، الرَّجُلُ جُلُّ يَخْدُشُ الْخَدْمَةَ وَيَنْكَبُ التَّكْبَةَ وَيَعْمُرُ الْعَمْرَةَ وَيَمْرُسُ الْمَرْصَةَ وَيَشَاكُ الشُّوكَةَ وَمَا أَشْبَهَ هَذَا حَتَّى ذَكَرَ فِي حَدِيثِهِ اخْتِلَاجَ الْعَيْنِ.

۲۷ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ . عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ: عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَيُّتَلِّي الْمُؤْمِنُ بِالْجُدَامِ وَالْبَرَمِ وَأَشْبَاهِ هَذَا ؟ قَالَ : قَفَّالُ : وَهَلْ كُنِبَ الْبَلَاءُ إِلَّا عَلَى الْمُؤْمِنِ .

﴿ ۲۲۷۰ ﴾ ۲۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَمْرَنْ رَوَاهُ ، عَنِ الْحَلْبِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَكْرُمُ عَلَى اللَّهِ حَتَّى لَوْ سَأَلَهُ الْجَنَّةَ بِمَا فِيهَا أَعْطَاهُ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ مُلْكِهِ شَيْئًا وَإِنَّ الْكَافِرَ لَيَهْوُنُ عَلَى اللَّهِ حَتَّى لَوْ سَأَلَهُ الدُّنْيَا بِمَا فِيهَا أَعْطَاهُ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ مُلْكِهِ شَيْئًا وَإِنَّ اللَّهَ لَيَتَعَاهَدُ عَبْدَهُ الْمُؤْمِنَ بِالْبَلَاءِ كَمَا يَتَعَاهَدُ الْغَائِبُ أَهْلَهُ بِالطَّرْفِ وَإِنَّهُ لَيَحْمِيهِ الدُّنْيَا كَمَا يَحْمِيهِ الطَّبِيبُ الْمَرِيضَ .

۲۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :

زکاة مال را میدانیم ، زکاة بدن چه باشد ؟ فرمود : اینست که آفت و آسیبی بیند . در اینجا رنگه رخسار شوندگان دگرگون شد ، چون پیغمبر صلی الله علیه وآله رنگه آنها را دگرگون دید فرمود : دانستید مقصود چه بود ؟ گفتند : نه یا رسول الله ، فرمود : آری ، گاهی ممکن است بتن انسان خراشی رسد و پایش بسنکی برخورد ، بلغزد ، سر خورد ، بیمار شود ، خاری به تنش خلد ، و مانند اینها ، تا آنجا که در حدیث خویش پریدن چشم را هم یاد آور شد .

توضیح - مقصود از پریدن چشم ، حرکت سریع و تندبست که گاهی پشت سر هم برای پلک چشم پیش میآید ، و نیز بسایر اعضاء تن هم عارض میشود ، اطباء گویند علتش رطوبت غلیظی است که در مزاج بیخاری غلیظ تبدیل شده و چون خواهد از منافذ بدن خارج شود ، چنان حالتی پیدا میشود ، هر آتج ۲ ص ۲۳۲ .

۲۷ - این بکیر گوید : از امام صادق عليه السلام پرسیدم : آیا مؤمن به جذام و پستی و امثال آن مبتلا میشود ؟ فرمود : مگر بلا جز برای مؤمن نوشته و ثابت شده است ؟ ۱ .

۲۸ - امام صادق علیه السلام فرمود : مؤمن نزد خدا ارجمند است ، تا آنجا که اگر بهشت را با هر چه در آنست از خدا بخواهد ، باو عطا کند ، بدون آنکه از ملک او چیزی کم شود ، و کافر نزد خدا خوار و پست است ، تا آنجا که اگر دنیا را با هر چه در آنست از خدا خواهد باو دهد ، بی آنکه از ملکش چیزی کم شود ، و خدا بوسیله بلا از بنده مؤمنش دلجوئی کند ، چنانکه مسافر با سوغاتیهای نو ظهور از خانواده اش دلجوئی کند ، خدا مؤمن را از دنیا پرهیز دهد ، چنانکه پزشک بیمار را پرهیز دهد .

إِنَّ فِي كِتَابِ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ أَشَدَّ النَّاسِ بِلَاءَ السَّيِّئُونَ ، ثُمَّ الْوَصِيَّوْنَ ، ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَلَا مَثَلُ ، وَإِنَّمَا يُبْتَلَى الْمُؤْمِنُ عَلَى فِعْلِ أَعْمَالِهِ الْحَسَنَةِ ، فَمَنْ صَحَّ دِينُهُ وَحَسُنَ عَمَلُهُ أَشَدَّ بِلَاؤُهُ ، وَذَلِكَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَجْعَلْ لِدُنْيَانَا أَوْلِيَاءَ بِالْمُؤْمِنِينَ وَلَا عِقُوبَةَ لِكَافِرٍ ، وَمَنْ سَخَفَ دِينَهُ وَضَعَفَ عَمَلَهُ قَلَّ بِلَاؤُهُ ، وَإِنَّ الْبِلَاءَ أَسْرَعَ إِلَى الْمُؤْمِنِ التَّقِيِّ مِنَ الْمَطَرِ إِلَى قَرَارِ الْأَرْضِ .

۳۰- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنَّ هَذَا الَّذِي ظَهَرَ بِوَجْهِهِ بَزْعُمُ النَّاسِ أَنَّ اللَّهَ لَمْ يُبْتَلِ بِهِ عَبْدًا لَهُ فِيهِ حَاجَةٌ ، قَالَ : فَقَالَ لِي : لَقَدْ كَانَ مُؤْمِنٌ آلِ قِرْعَوْنَ مُكْتَسِعٌ الْأَصَابِعِ فَكَانَ يَقُولُ هَكَذَا - وَيَمُدُّ يَدَيْهِ - وَيَقُولُ : « يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ » ثُمَّ قَالَ لِي : إِذَا كَانَ التَّلْتُ الْأَخِيرُ مِنَ اللَّيْلِ فِي آذَانِ لِيهِ فَتَوَضَّأْ وَقُمْ إِلَى صَلَاتِكَ الَّتِي تُصَلِّيُهَا فَإِذَا كُنْتَ فِي السَّجْدَةِ الْأَخِيرَةِ مِنَ الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ فَقُلْ وَأَنْتَ سَاجِدٌ : « يَا عَلِيُّ يَا عَظِيمُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا سَامِعُ الدَّعَوَاتِ يَا مُعْطِي الْخَيْرَاتِ صَلِّ عَلَيَّ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَعْطِنِي مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَا أَنْتَ أَهْلُهُ وَأَصْرِفْ عَنِّي مِنْ شَرِّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَا أَنْتَ أَهْلُهُ وَأَذْهَبْ عَنِّي بِهَذَا الْوَجْعِ - وَتَسْمِيهِ - فَإِنَّهُ قَدْ غَاطَنِي وَ أَحْرَنِي ، وَآلَيْحَ فِي الدَّعَاءِ . قَالَ : فَمَا وَصَلْتُ إِلَى الْكُوفَةِ حَتَّى أَذْهَبَ اللَّهُ بِهِيَ عَنِّي كُلَّهُ .

۲۹- امام صادق علیه السلام فرمود : در کتاب علی علیه السلام است که : سخت ترین مردم از لحاظ بلا کشیدن پندمیرانند ، سپس اوصیاء آنها ، و سپس هر که از مردم نمونه آنهاست برترتیب ، و مؤمن فقط باندازه اعمال نیکش مبتلا شود ، پس هر که دینش درست و عملش نیکو باشد بلایش سخت است ، و این برای آنستکه خدای عزوجل دنیا را پاداش مؤمن و کیفر کافر قرار نداده است ، و هر که دینش نادرست و عملش ضعیف باشد ، بلایش اندکست ، بلا بمؤمن پرهیزگار از باران بزمین شیب زودتر میرسد .

۳۰- یونس بن عمار (که گویا لکه های پسی بچهره اش پیدا شده بود) گوید : بامام صادق علیه السلام هر ضرکرم : درباره آنچه در چهره من پیدا شده ، مردم گمان میکنند که خدا بنده ابراهیم را که با او توجیهی دارد بآن مبتلا نکند . حضرت فرمود : بتحقیق که مؤمن آل فرعون انگشتانش چلاق بود ، و با دو دستش اشاره میکرد و میگفت : « ای مردم از رسولان خدا پیروی کنید » سپس امام بمن فرمود : چون نلت آخر شب فرا رسید ، در آغاز آن وضو بگیر و بنمازیکه میخوانی (نماز شب) برخیز ، و چون در سجده دوم دو رکعت اول باشی ، در حال سجده بگو . « ای علی ، ای عظیم ، ای رحمن ، ای رحیم ، ای شنونده دعاها ، ای بخشنده خیرات ، بر محمد و آل محمد رحمت فرست و از غیر دنیا و آخرت آنچه سزاوار بخشش تو است بما عطا کن ، و از شر دنیا و آخرت آنچه سزاوار بخشش تو است از من بگردان ، و این درد را از من دور کن - و نام درد را ذکر کن - که او مرا بخشم آورده و غمگین ساخته ، و در دعا اسرار و پافشاری کن ، یونس گوید : بکوفه نرسیدم بودم که خدایه آنها را از من دور کرد .

(باب)

﴿ فضل فقراء المسلمین ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُسْلِمِينَ يَتَقَلَّبُونَ فِي رِيَاضِ الْجَنَّةِ قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَهُمْ بِأَرْبَعِينَ خَرْفًا ثُمَّ قَالَ : سَأَضْرِبُ لَكَ مَثَلًا ذَلِكَ إِنَّمَا مَثَلُ ذَلِكَ مَثَلُ سَفِينَتَيْنِ مَرَّ بِهِمَا عَلِيُّ غَاشِرٌ فَمَنْظَرٌ فِي إِحْدَاهُمَا فَلَمْ يَرَفِ فِيهَا شَيْئًا ، فَقَالَ : أَسْرِبُوهَا ، وَتَنْظُرُ فِي [الْأُخْرَى] فَإِذَا هِيَ مَوْقُورَةٌ فَقَالَ : احْسِبُوهَا .

۲ - عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ سَعْدَانَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : الْمَصَائِبُ مَنَحٌ مِنَ اللَّهِ وَالْفَقْرُ مَحْزُونٌ عِنْدَ اللَّهِ .

﴿ ۲۴۷۵ ﴾ ۳ - وَعَنْهُ رَفَعَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : يَا عَلِيُّ إِنْ اللَّهُ جَمَعَ الْفَقْرَ أَمَانَةً عِنْدَ خَلْقِهِ ، فَمَنْ سَتَرَهُ أَنْعَاهُ اللَّهُ مِثْلَ أَجْرِ السَّائِمِ الْقَائِمِ وَمَنْ أَفْشَاهُ إِلَى مَنْ يَقْدِرُ عَلَى

شرح - مرحوم مجلسی گوید : ذکر مؤمن آل فرعون بجای مؤمن آل یاسین ، از اشتباهات راویان ویا کاتبانست چنانکه در حدیث (دوازدهم این باب) گذشت ، و بعضی گفته اند فرعون نام هر گردنکش فلدریست که در برابر حق ستیزه کند ، مانند سنان که در کلدان با ابراهیم خلیل ستیزه کرد و ریان بن ولید که در مصر با جناب یوسف ستیزه کرد ، و ولید بن مصعب که نیز در مصر با جناب موسی ستیزه کرد .

و محتمل است مؤمن آل یاسین ، همان مؤمن آل فرعون بوده که تا آن زمان که ۱۶۳۲ سالست زنده بوده است ، ولی این احتمال مخالف اخبار و روایات بسیار است .

﴿ (باب) ﴾

﴿ فضیلت فقراء مسلمین ﴾

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : فقراء مسلمان چهل خریف پیش از توانگرانشان در باغهای بهشت میخرامند ، پس فرمود : برایت مثلی بزنم ، حکایت این دودسته حکایت دو کشتی است که بکمرک رسند و کمرکچی یکی را خالی ببندد و گوید رها کنید برود ، و دیگری را پر از بار ببندد و گوید نکش دارید . توضیح - خریف در روایات به یکسال و هفتاد سال و هزارعام تفسیر شده است .

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : مصیبتها بخششهای خدا است و فقر در خزانه خدا محفوظست (و آنرا جز به بنده عزیزش که خواهد او را بخود متوجه سازد ندهد) .

۳ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : ای علی ، همانا خدا فقرا را نزد مخلوقش به امانت گذاشته هر که آنرا نهان دارد ، خدا پیش مانند پاداش روزه داریکه به عبادت پیاخته دهد ، و هر که آنرا نزد کسیکه

- قَضَاءِ حَاجَتِهِ فَلَمْ يَفْعَلْ فَقَدْ قَتَلَهُ ؛ أَمَا إِنَّهُ مَا قَتَلَهُ بِسَيْفٍ وَلَا رُمْحٍ وَلَكِنَّهُ قَتَلَهُ بِإِيمَانِكُمْ مِنْ قَلْبِهِ .
- ۴ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ دَاوُدَ الْحَدَّادِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَنْبَرٍ ، عَنْ جَدِّهِ شُعَيْبٍ ، عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ قَالٍ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : كَلَّمَا ارْتَدَّ الْعَبْدُ إِيمَانًا ارْتَدَّ صَبَقًا فِي مَعْبُودِيهِ .
- ۵ - وَيَسْنَادُهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لَوْلَا الْخَاطِئُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى اللَّهِ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ لَتَقَلَّهْمُ مِنَ الْخَالِ السَّيِّئِ هُمْ فِيهَا إِلَى خَالٍ أَصْبَقَ مِنْهَا .
- ۶ - عَنْهُ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، رَفَعَهُ ، قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَا أُعْطِيَ عَبْدٌ مِنْ الدُّنْيَا إِلَّا اِعْتِبَارًا وَمَا رُوِيَ عَنْهُ إِلَّا اِخْتِبَارًا .
- ۷ - عَنْهُ ، عَنْ نُوحِ بْنِ شُعَيْبٍ وَأَبِي إِسْحَاقَ الْحَخَّافِ ، عَنْ رَجُلٍ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَيْسَ لِمُضَاصٍ شِعْبَتْنَا فِي دَوْلَةِ الْبَاطِلِ إِلَّا الْقُوَّةُ ، سِرِّ قُوا إِنْ شِئْتُمْ أَوْغِرْ بُولَانَ تَرَزَقُوا إِلَّا الْقُوَّةُ .
- ﴿ ۲۳۸۰ ﴾ - ۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يُعْيَبِيٍّ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ بَعْضِ مَشَائِخِهِ ، عَنْ إِدْرِيسَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : يَا عَلِيُّ الْحَاجَةُ أَمَانَةٌ لِلَّهِ عِنْدَ حَاجَتِهِ

میتواند حاجتش را بر آورد فاش سازد ، واو نکند او را کشته است ، آگاه باش که او را با مشیر و نیزه نکشته ، بلکه با زخم به دل کشته است .

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر اندازه ایمان بنده زیاد شود ، تنگی معیشتش افزایش یابد . شرح - چنانکه در باب گذشته ثواب و پاداش بی پایان گرفتاری و ابتلاء در دنیا ذکر شد ، و نیز ثروت بسیار موجب گردنکشی و تکبر شود و شخص ثروتمند بفقرا توهین و بی احترامی کند و قساوت قلب و خشونت پیدا کند ، و سرگرمی و نگهداری اموال او را از خدا غافل سازد ، علاوه بر آنکه اگر حقوق واجبه مال را نپردازد ، ملامت و مطرود خدا شود ، ولی فقر سبب شود که شخص فقیر بر خدا توکل کند و بدرگاه او دعا و تضرع نماید ، علاوه بر تواضع و ملایمت و صفات حمیده دیگری که زائیده فقر است ، اگر فقیر صابر و شکیبا باشد .

۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : اگر مؤمنین برای طلب روزی نزد خدا اصرار ننمایند ، خدا آنها را از آن حال به تنگدستی بیشتری منتقل مینماید .

۶ - و فرمود : چیزی از دنیا به بنده نمی عطا نشد ، مگر برای عبرت گرفتن ، و چیزی از او بر کنار نکردید ، مگر برای آزمودن .

۷ - و فرمود : شیعیان خالص مادر زمان دولت باطل جز با اندازه قوت و خوراک بهره ندارند ، خواهی به شرق روید یا به غرب زنید ، جز با اندازه قوت روزی نیابید .

۸ - پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود : ای علی ! نیازمندی امانت خداست نزد خلقش ، هر که آنرا نزد خود پوشیده دارد ، خدایش ثواب نازگزار دهد ، و هر که از آن پرده بردارد نزد کسیکه میتواند گشایش

فَمَنْ كَتَمَهَا عَلَى نَفْسِهِ أَعْطَاهُ اللَّهُ ثَوَابَ مَنْ صَلَّى وَمَنْ كَشَفَهَا إِلَى مَنْ يَغْتَدِرُ أَنْ يُغَيَّرَ جَعْلُهُ وَلَمْ يَفْعَلْ فَقَدْ قَتَلَهُ ، أَمَا إِنَّهُ لَمْ يَقْتُلْهُ بِسَيْفٍ وَلَا سِيفَانٍ وَلَا سَهْمٍ ، وَلَكِنْ قَتَلَهُ بِمَا نَكَى مِنْ قَلْبِهِ .

۹ - وَعَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنْ سُعْدَانَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَلْتَقِثُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَى فَقْرَاءِ الْمُؤْمِنِينَ ، شَبَّهًا بِالْمُعْتَدِرِ إِلَيْهِمْ فَيَقُولُ : وَعِزَّتِي وَجَلَالِي مَا أَفْقَرْتُكُمْ فِي الدُّنْيَا مِنْ هَوَانٍ بِكُمْ عَلَيَّ وَلَتُرَوَّنَّ مَا أَصْنَعُ بِكُمْ الْيَوْمَ فَمَنْ زَوَّدَ أَحَدًا مِنْكُمْ فِي دَارِ الدُّنْيَا مَعْرُوفًا فَخَذُوا بِيَدَيْهِ فَأَذْخَلُوهُ الْجَنَّةَ ، قَالَ : فَيَقُولُ رَجُلٌ مِنْهُمْ : يَا رَبِّ إِنَّ أَهْلَ الدُّنْيَا تَنَافَسُوا فِي دُنْيَاهُمْ فَكَحَّجُوا النِّسَاءَ وَلَبَسُوا الثِّيَابَ اللَّيِّنَةَ وَأَكَلُوا الطَّعَامَ وَسَكَنُوا الدَّوْرَ وَرَكِبُوا الْمَشْهُورَ مِنَ الدَّوَابِّ فَأَعْطَيْتَنِي مِنْهَا مَا أَعْطَيْتَهُمْ ، فَيَقُولُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : لَكَ وَلِكُلِّ عَبْدٍ مِنْكُمْ مِثْلُ مَا أَعْطَيْتَ أَهْلَ الدُّنْيَا مِنْهُمَا كَأَنَّهُ الدُّنْيَا إِلَى أَنْ انْقَضَتِ الدُّنْيَا سَبْعُونَ ضِعْفًا .

۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَقَبَةَ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَهْلِ وَ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبَّادٍ ، جَمِيعًا يَرْفَعَانِهِ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا كَانَ مِنْ وَلَدِ آدَمَ مُؤْمِنٌ إِلَّا فَقِيرًا وَلَا كَافِرٌ إِلَّا غَنِيًّا حَتَّى جَاءَ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام فَقَالَ : رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا ، فَصَبَّرَ اللَّهُ فِي

دهد و نکند ، او را کشته است ، بدان که او را با شمیر و نیزه و تیر نکشته ، بکه با زخمیکه بدلتش وارد آورده کشته است .

۹ - امام صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل روز قیامت مانند پوشش خوارم بفقراء مؤمنین توجه کند و فرماید : بمرت و جلالم سوگند که شما را در دنیا بواسطه خواری شما نزد خود فقیر نساختم ، امروز رفتار مرا با خود می بینید ، هر کس در دنیا بشما نیکی نموده ، دستش را بگیرد و ببهشتش در آورد ، مردی از فقرا گوید : پروردگارا ! اهل دنیا با یکدیگر در دنیا مسابقه گذاشتند ، با زنها نزدیک کردند ، جامه های نازک پوشیدند ، خوراک خوردند ، در کاخها نشستند ، و مرکوبهای معروف و مشهور را سوار شدند ، بمن هم مثل آنچه با آنها دادی عطا فرما ، خدای تبارک و تعالی فرماید : برای تو و هر یک از شماست هفتاد برابر آنچه با اهل دنیا دادم از آغاز تا انجام دنیا .

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود : از فرزندان آدم مؤمنی نبود جز آنکه فقیر بود ، و کافری نبود جز آنکه توانگر بود ، تا جناب ابراهیم علیه السلام آمد و عرض کرد : پروردگارا ما را وسیله آزمایش کفار مگردان ، (که با خود گویند اگر ایمان خوب بود ، اینها فقیر و گرفتار نبودند و یا برخی از ترس فقر ایمان نیاورده) سپس خدا از اینها دسته می را مالدار و دسته می را نیازمند ، و از آنها نیز برخی را مالدار و بعضی را نیازمند گردانید .

۱۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : مرد مالدار می با لباس پاکیزه خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و نزد یک حضرت نشست ، سپس مرد تنگدستی با جامه های چرکین وارد شد و پهلوی مرد مالدار

هُؤُلَاءِ أَمْوَالًا وَحَاجَةٌ وَفِي هُؤُلَاءِ أَمْوَالًا وَحَاجَةٌ .

۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ مُوسِرٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقِي الثَّوْبَ ، فَجَلَسَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَجَاءَ رَجُلٌ مُعْسِرٌ دَرِنُ الثَّوْبِ فَجَلَسَ إِلَى جَنْبِ الْمُوسِرِ ، فَقَبَضَ الْمُوسِرُ يَدَهُ مِنْ تَحْتِ فَجَدِيهِ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَخِفْتَ أَنْ يَمَسَّكَ مِنْ فَقْرِهِ شَيْءٌ ؟ قَالَ : لَا ، قَالَ : فَخِفْتَ أَنْ يُصِيبَهُ مِنْ غِنَاكَ شَيْءٌ ؟ قَالَ : لَا ، قَالَ : فَخِفْتَ أَنْ يُوسِّخَ ثِيَابَكَ ؟ قَالَ : لَا ، قَالَ : فَمَا حَمَلَكَ عَلَى مَا صَنَعْتَ ؟ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ لِي قَرَبَنَا يُزِينُنِي لِي كُلَّ قَبِيحٍ وَيَقْرِيحُ لِي كُلَّ حَسَنٍ ، وَقَدْ جَعَلْتَ لَهُ نِصْفَ مَالِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لِلْمُعْسِرِ أَنْ يَقْبَلَ ؛ قَالَ : لَا ، فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ : وَلِمَ ؟ قَالَ : أَخَافُ أَنْ يَدْخُلَنِي مَا دَخَلَكَ .

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الْمَنْقَرِيِّ ، عَنْ حَفِصِ بْنِ غِيَاثٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : فِي مُنَاجَاةِ مُوسَى عليه السلام : يَا مُوسَى إِذَا رَأَيْتَ الْعَقْرَ مُقْبِلًا فَقُلْ : مَرَحِبًا بِشِعَارِ الصَّالِحِينَ ؛ وَإِذَا رَأَيْتَ الْغَنَى مُقْبِلًا فَقُلْ : دَنَبٌ عَجَلَتْ عَقُوبَتُهُ .

﴿۲۳۸۵﴾ ۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : طُوبَى لِمَسَاكِينٍ بِالصَّبْرِ وَهُمْ الذُّبْنَ يَرَوْنَ مَلَكَوَتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ .
۱۴ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : يَا مَعْشَرَ الْمَسَاكِينِ طَبِّبُوا نَفْسًا وَأَعْطُوا اللَّهَ الرَّضَائِمَ

نست ، مال دار جا مه پشرا از زیر پای او بکشید . رسول خدا صلی الله علیه وآله باو فرمود : ترسیدی چیزی از فقر او بتو چسبد ؟ گفت : نه ، فرمود : ترسیدی از دارائی تو چیزی باو رسد ؟ گفت : نه ، فرمود : ترسیدی لباست چرک شود ؟ گفت : نه . فرمود : پس چه ترا بر این کار واداشت ؟ گفت : یا رسول الله ! من همدمی (شیطانی) دارم که هر کار زشتی را در نظرم زینت دهد ، و هر کار خوبی را زشت نمایش دهد ، من نصف مالم را باو میدهم ، پینمبر صلی الله علیه وآله بآن مرد نادار فرمود : تو میپذیری ؟ گفت : نه ، مرد مالدار گفت : چرا ؟ گفت : زیرا مینرمم در دل من درآید آنچه در دل تو درآمده (که تکبر و توهین فقرا باشد) .

۱۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : در مناجات موسی علیه السلام است که (خدایتعالی فرماید :) ای موسی ! هر گاه دیدی فقر رو آورده ، بگو مرحبا به شمار شایستگان و چون دیدی توانگری رو آورده بگو : گناهی است که عقوبتش شتاب کرده است .

۱۳ - پینمبر صلی الله علیه وآله فرمود : خوشا حال مستمندان از لحاظ سبب آنها [خوشا حال آنها که بصبر چسبیده اند] آنها پند که ملکوت آسمانها و زمین را میبینند .

قُلُوبِكُمْ يُشِكُّكُمْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى فَقْرِكُمْ ، فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَلَا تَوَابَ لَكُمْ .

۱۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ ، عَنْ عَيْسَى الْقَرَآءِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَمَرَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مُنَادِيًا يُنَادِي بَيْنَ يَدَيْهِ أَيْنَ الْقَرَآءُ ؟ فَيَقُومُ عُنُقُ مِنَ النَّاسِ كَثِيرٌ ، فَيَقُولُ : عِبَادِي ؟ فَيَقُولُونَ : لَبَّيْكَ رَبَّنَا ، فَيَقُولُ : إِنِّي لَأَمْرٌ فَقِيرٌ كُمْ لِهَوَانِ بِيكُمْ عَلَيَّ وَلِكَيْتِي إِنَّمَا اخْتَرْتُكُمْ لِمِثْلِ هَذَا الْيَوْمِ تَصَفَّحُوا وُجُوهَ النَّاسِ فَمَنْ صَنَعَ إِلَيْكُمْ مَعْرُوفًا لَمْ يَصْنَعْهُ إِلَّا فِيَّ فَكَافُوهُ عَنِّي بِالْجَنَّةِ .

۱۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْحَدَّادِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَغِيرٍ ، عَنْ جَدِّهِ شُعَيْبٍ ، عَنْ مُفَضَّلٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَوْلَى الْخَالِ هَذِهِ الشَّبَعَةُ عَلَى اللَّهِ فِي طَلَبِ الرِّزْقِ لَتَقْلَمُ مِنَ الْخَالِ الَّتِي هُمْ فِيهَا إِلَى مَا هُوَ أَضْيَقُ مِنْهَا .

۱۷ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ كَثِيرٍ الْحَزَازِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي : أَمَا تَدْخُلُ السُّوقَ ؟ أَمَا تَرَى الْفَاكِيهَةَ بُنَاعٌ ، وَالشَّيْءَ مِمَّا تَشْتَهِيهِ ؟ فَقُلْتُ : بَلَى ، فَقَالَ : أَمَا إِنَّ لَكَ بِكُلِّ مَانِرَةٍ فَلَا تَقْدِرُ عَلَى شِرَائِهِ حَسَنَةً

﴿ ۳۳۹ 》 ۱۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَفَّانٍ ، عَنْ

شرح - یعنی همایق جهان برای آنها منکشف گردد و بدانند آفریننده آسمانها و زمین عاجز و بیخیل نیست و فقر و ثروت مردم طبق قضا و قدر اوجاری شود و بجهت مصلحت بزرگی است که قادر متعال مقدر فرموده است : از اینرو با رضایت و خرسندی صبر میکنند .

۱۴ - پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود : ای گروه مستمندان : خوشدل باشید ، و رضایت قلبی خود را بدرگاه خدا تقدیم دارید تا خدای عزوجل شما را برای فقرتان ثواب دهد ، و اگر نکنید ، ثوابی ندارید .

۱۵ - امام باقر علیه السلام فرمود : چون روز قیامت شود ، خدای تبارک و تعالی دستور دهد که یک منادی در برابرش فریاد کشد : کجا هستند فقرا ؟ گروه بسیاری برخیزند ، خدا فرماید : پندگاران من ! گویند لبیک پروردگارا ، فرماید : من شما را برای خواری و پستی شما در نظرم فقیر نساحتم ، بلکه برای مثل امروز انتحایتان کردم ، در چهره مردم تأمل و جستجو کنید ، هر کس بشما احسانی کرده نسبت بمن کرده است ، از جانب من بهشت را باو پاداش دهید .

۱۶ - امام صادق عليه السلام فرمود : اگر اسرار این مردم شیمه بدرگاه خدا برای طلب روزی نبود ، خدا آنها را ازحالی که داشتند به تنگدستی بیشتری منتقل میفرمود .

۱۷ - محمد بن حسین بن کثیر خزاز گوید : امام صادق علیه السلام بمن فرمود : بیازار نیروی ؟ میوه‌هاییکه بفروش میرسد و چیزهای دیگری را ، که دلت میخواهد نمی بینی ؟ گفتم : چرا . فرمود : بدان که در برابر هر چه ببینی و نمیتوانی بخری برایت حسنه‌ای است .

مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ جَلَّ تَنَاهُ لِيَعْتَدِرُ إِلَى عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ الْمُخْرَجِ فِي الدُّنْيَا كَمَا يَمْتَدُّ الْأَخُّ إِلَى أَخِيهِ؛ فَيَقُولُ: وَعِزَّتِي وَجَلَالِي مَا أَخْرَجْتُكَ فِي الدُّنْيَا مِنْ هَوَانٍ كَانَ بِكَ عَلَيَّ، فَارْقَعْ هَذَا السَّجْفَ فَانظُرْ إِلَى مَا عَوَّضْتُكَ مِنَ الدُّنْيَا، قَالَ: فَيَرْفَعُ فَيَقُولُ مَا صَرَّ نَبِيٌّ مَا مَنَعَنِي مَعَ مَا عَوَّضْتَنِي.

۱۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكِيمِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَامَ عُنُقُ مِنَ النَّاسِ حَتَّى يَأْتُوا بَابَ الْجَنَّةِ فَيَضْرِبُوا بَابَ الْجَنَّةِ، فَيَقَالُ لَهُمْ: مَنْ أَنْتُمْ؟ فَيَقُولُونَ نَحْنُ الْفُقَرَاءُ؛ فَيَقَالُ لَهُمْ: أَقْبِلِ الْجِسَابَ؟ فَيَقُولُونَ: مَا أُعْطِيتُمُونَا شَيْئًا تَحْسِبُونَا عَلَيْهِ، فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: صَدَقُوا ادْخُلُوا الْجَنَّةَ.

۲۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ مُبَارِكِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ شُعَيْبِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام يَقُولُ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: إِنِّي لَمْ أُعِنِ الْعَيْنِي لِكِرَامَةِ بِي عَلِيٍّ وَلَمْ أَفْقِرِ الْفَقِيرَ لَهُوَ إِنْ بِي عَلِيٍّ وَهُوَ مِمَّا ابْتَلَيْتُ بِهِ الْأَعْيَانَ بِالْفُقَرَاءِ وَلَوْلَا الْفُقَرَاءُ لَمْ يَسْتَوْجِبِ الْأَعْيَانَ الْجَنَّةَ.

۲۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عِيسَى، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ وَالْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَا: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَيَّاسِرُ شِعْتِنَا أَمَاؤُنَا عَلَى مَخَاوِجِهِمْ، فَاحْفَظُونَا فِيهِمْ يَحْفَظْكُمْ اللَّهُ.

۱۸ - امام صادق عليه السلام فرمود: همانا (روز قیامت) خدا - جل ثناؤه - از پنده مؤمن محتاج در دنیایش پوزش میخواهد، چنانکه برادری از برادرش پوزش میخواهد و میفرماید: بمرت و جلالم سوگند که ترا در دنیا برای خواریت در نظرم محتاج نکردم، این روپوش را بردار و به بین بجای دنیا پتو چه دادم، او بردارد و گوید: با این هوس که عطا فرمودی، زبانی بمن ندارد آنچه از دنیا از من بازگرفتی.

۱۹ - امام صادق علیه السلام فرمود: چون روز قیامت شود، گروهی از مردم بر خیزند و تا در بهشت آیند و درزنند، بآنها گویند: شما کیستید؟ گویند ما فقرا هستیم، گویند: آیا پیش از حساب (میخواهید ببهشت درآید؟) گویند: بما چیزی ندادید که حسابش را بکشید، خدای عزوجل فرماید: راست گویند، ببهشت درآید.

۲۰ - موسی بن جعفر علیه السلام میفرمود: خدای عزوجل فرماید: من توانگر را برای هرافتش نزد خود توانگر نساختم و فقیر را برای خواریش در نظرم فقیر نکردم، بلکه با این تفاوت توانگران را بوسیله فقرا آزمودم، واگر فقرا نبودند، توانگران سزاوار بهشت نمیکشتند.

۲۱ - امام صادق علیه السلام فرمود: توانگران شهمیان ما امین ما هستند بر محتاجان آنها، رعایت حق ما را نسبت بآنها بکنید، تا خدا شما را رعایت کند.

۲۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : الْفُقَرَاءُ زَيْنٌ لِلْمُؤْمِنِ مِنَ الْعِدَارِ عَلَى حِدِّ الْقَرَسِ .

﴿۲۳۹۵﴾ ۲۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ غَالِبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْمُسَيَّبِ قَالَ : سَأَلْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام ، عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً» قَالَ : عَنِي بِذَلِكَ أُمَّةٌ تُجْرِمُ بِهَا مَنْ أَنْ يَكُونُوا عَلَى دِينِ وَاحِدٍ كُفَّارًا كُلُّهُمْ «لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِيُثْوِتَهُمْ سُقْمًا» وَفَعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ بِأُمَّةٍ عليها السلام لِحَزَنِ الْمُؤْمِنُونَ وَعَمَّهِمْ ذَلِكَ وَلَمْ يُنَاكِحُوهُمْ وَلَمْ يُؤَارِثُوهُمْ .

شرح - این حدیث شریف سفارش فقرا را بتوانگران مینماید ، زیرا گرفتار اموال از توانگران و رسانیدن به مستمندان از ثروت و مناصب امامت ، و چون در زمان تقیه و غیبت این عمل ممکن نیست ، امام علیه السلام توانگران را امین خود نامیده و سفارش فرموده که : مبدا حق فقرا را ضایع کنند و بآنها نرسانند .

۲۲ - امیرالمؤمنین عليه السلام فرمود : فقر برای مؤمن از خط گونه اسب خوش نامتر است .

توضیح - عذار در اصل بمعنی بناگوش است و در اینجا بمعنی خطی است که از رشته لجام اسب بر بناگوش دیده میشود و برحسب میافزاید .

۲۳ - سعید بن مسیب گوید : از علی بن الحسین علیهما السلام از تفسیر قول خدای عزوجل : « و اگر نبود که مردم یک امت میشدند » پرسیدم ، فرمود : مقصود از این آیه امت محمد صلی الله علیه و آله است که (اگر نبود که) همه کافر میشدند برای آنها ای که بخدای رحمن کافر میشدند . سستی از تفرقه برای خانه هایشان قرار میدادیم ، ۳۳ سوره ۴۳ ، و اگر خدا این کار را با امت محمد صلی الله علیه و آله مینمود ، مؤمنین اندوهگین شده و این عمل آنها را غنناک میساخت و دیگران با آنها زناشوی نمیکردند و از یکدیگر ارث نمیکردند .

شرح - مرحوم مجلسی گوید : مراد به « ناس » امت محمد صلی الله علیه و آله است بعد از وفات آنحضرت بقرینه سبیه مضارع در « یکون و یکفر » و مراد به کافران برحمان منکرین امامت و مخالفین شیعه میباشد و حاصل اینستکه : اگر مؤمنین حقیقی کافر نمیشدند یا غنناک و دل شکسته نمیکشند و شیطان بر آنها مسلط نمیشد ، همه مخالفین و منکرین امامت را ثروتمند و بی نیاز مینمودیم و مؤمنین در نهایت فقر و نیاز بسر میبردند و نیز اگر چنان میبود مخالفین با مؤمنین تناکح و ازدواج نمیکردند و در نتیجه نسل آنها قطع میشد ، و امت محمد صلی الله علیه و آله همه منافق و مخالف باقی میانند ، از اینرو برخی از مؤمنین را فقیر و برخی را ثروتمند ساخت و همچنین نسبت به مخالفین و منکرین امامت .

﴿ بَاب ﴾

- ۱- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبَانَ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ : حَدَّثَنِي بَكْرُ الْأَزْهَرِيُّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَوْ عَنْ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ دَخَلَ عَلَيْهِ وَاجِدٌ فَقَالَ : أَصْلَحَكَ اللَّهُ إِنِّي رَجُلٌ مُنْقَطِعُ إِلَيْكُمْ بِمَوَدَّتِي وَقَدْ أَصَابْتَنِي حَاجَةٌ شَدِيدَةٌ وَ قَدْ تَقَرَّرْتُ بِتُ بِيَدِكَ إِلَى أَهْلِ بَيْتِي وَقَوْمِي فَلَمْ يَزِدْنِي بِذَلِكَ مِنْهُمْ إِلَّا بُعْدًا ، قَالَ : فَمَا آتَاكَ اللَّهُ خَيْرٌ مِمَّا أُخْذِمُكَ قَالَ : جُعِلْتُ فِدَاكَ ادْعُ اللَّهَ لِي أَنْ يُغْنِيَنِي عَنْ خَلْقِهِ ، قَالَ : إِنْ اللَّهُ قَسَمَ رِزْقَ مَنْ شَاءَ عَلَى يَدَيَّ مِنْ شَاءٍ وَلَكِنْ سَأَلَ اللَّهُ أَنْ يُغْنِيَكَ عَنِ الْحَاجَةِ الَّتِي تَضَطَّرُّ لَهَا إِلَى خَلْقِهِ .
- ۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاهٍ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْفَقْرُ الْمَوْتُ الْأَحْمَرُ ، فَقُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : الْفَقْرُ مِنَ الدَّيْنِ وَاللَّذِي زَهَمَ ؟ فَقَالَ : لِأَوْلَادِكِ مِنَ الدَّيْنِ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ أَنْ لِلْقَلْبِ أُذُنَيْنِ يَنْفَتُّ فِيهِمَا الْمَلِكُ وَالشَّيْطَانُ ﴾

- ۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :

﴿ بَاب ﴾

- ۱- شخصی خدمت امام صادق عليه السلام آمد و عرض کرد : اصلحک الله من مردی هستم که دوستی خود را تنها بشما منوجه ساخته و از دیگران بریده ام ، و اکنون احتیاج سختی بزام پیش آمده که بواسطه آن بنامیل و قوم نزدیک شدم (که شاید گرفتاریم را برطرف کنند) ولی جز دوری از آنها برایم نبغزود (بمن پاسخ ندادند که مجبور شدم از آنها کناره گیرم) امام فرمود : آنچه خدا بتو داده (که ولایت اهل بیت علیهم السلام باشد) از آنچه از تو گرفته (که مال دنیا باشد) بهتر است ، عرض کرد : قربانت کردم ، از خدا بخواه که مرا از خلقش بی نیاز کند ، فرمود : خدا روزی هر که را خواسته بدست کسیکه خواسته قرار داده و تقسیم نموده (پس مردم بیکدیگر محتاجند) لیکن از خدا بخواه که ترا بی نیاز کند از احتیاجیکه بمخلوق پست و لثیمش ناچار شوی .
- ۲- امام صادق عليه السلام فرمود : فقر مرگه سرخ است ، راوی گوید : بامام علیه السلام عرض کردم : مقصود نداشتن دینار و درهم است؟ فرمود : نه ، بلکه فقر و نداشتن دین است .
- شرح - مقصود از مرگه سرخ ، مرگه سخت و خونین است ، و مقصود از فقر دینی ، ندانستن احکام و معارف دینی و نشناختن صفات حمیده و رذیله میباشد .

﴿ بَاب ﴾

﴿ دَلِ دَوْسُوسٍ دَارِدٌ كَهْ دَرِ دِیْغْرِی شَیْطَانٌ مَیْمَدٌ ﴾

- ۱- امام صادق علیه السلام فرمود : قلبی نیست جز آنکه دو گوش دارد ، بر سر یکی از آن دو

مَیْنِ قَلْبِ الْاُولَئِهٖ اُدْنَانٍ ، عَلٰی اِحْذَاهُمَا مَلِكٌ مُّرْسِدٌ وَعَلٰی الْاٰخَرٰی شَیْطَانٌ مُّقْتَدِنٌ ، هٰذَا یَاْمُرُهُ وَ هٰذَا یَنْجُرُهُ ، الشَّیْطَانُ یَاْمُرُهُ بِالْمَعَاصِیِ وَالْمَلٰئِكَةُ یَنْجُرُوْهُ عَنْهَا ، وَهُوَ قَوْلُ اللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ : «عَنِ الْیَمِیْنِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعْبِدٌ مَا یَلْقَظُ مِنْ قَوْلِ الْاَلْدَیْبِ رَقِیْبٌ عَتِیْدٌ» .

فرشته است راهما و بر سر دیگری شیطانیست فتنه انگیز، این فرمایش دهد و آن باز دارد، شیطان بگناهان فرمایش دهد، و فرشته از آنها باز دارد، و این است که خدای عزوجل فرماید: «در جانب راست و چپ نشسته است، بگفته می زبان نگشاید، جز آنکه نزدش رقیب و عتید حاضرند، ۱۷ سوره ۵۰.». شرح - کلمه قلب بدو معنی استعمال میشود: ۱ - گوشت سنوبری شکلی که در جانب چپ سینه قرار دارد و قسمتی از درونش مجوف است و میان آن خون سیاهی است که منبع و سرچشمه روحست، از اینرو شریفترین و مهمترین اعضاء بدنست، و بلکه زندگی و بقا سایر اعضاء بدن باو بستگی دارد. ۲ - گوهر روحانی و لطیفه ربانی که بقلب سنوبری ارتباط و تملقی دارد که در بیان حقیقت و نحوه ارتباطش حکماء و فلاسفه سخن بسیار گفته اند، ولی بد از همه گفته ها باید گفت:

مجلس تمام گشت و باخر رسید هر ما همچنان در اول وصف تو مانده ایم

در اینجا مرحوم مجلسی فرماید: - وجه خوب فرماید: - معرفت حقیقت قلب و صفاتش بر بیشتر مردم مخفی مانده، و ائمه ما علیهم السلام جز بکنایه و اشاره بیان نکرده اند و احتیاط اینست که ما آنچه آنها درباره قلب بیان کرده اند اکتفا کنیم، و آنچه آنها بیان کرده اند سلاح و فساد و آفات و درجات قلب است و سپس در تکمیل و تهذیب قلب از صفات شیطانی و آراستش بملکات روحانی بکوشیم - پایان - .

مترجم گوید: بتقیده ما همان هم بیان ائمه علیهم السلام علت سخنان طولانی و اختلافات بسیار حکما و فلاسفه شده است، مانند بسیاری از مطالب دیگر که چون آن ذوات مقدسه علیهم السلام برای اینکه سلاح ندانسته از آن سخن بپایان نیاورده اند، بفر وارد میدان خیال بانی و خرافات تراشی شده است، برخلاف آنچه را که برای دنیا یا آخرت بفر مفید دانسته و بیان کرده اند که امروز پس از گذشتن چهارده قرن و با وجود خرابکاریهای جاهلین و معرّفین آن مطالب تا حدی برای ما روشن و واضحست، مثلاً در موضوع مواد آنچه برای انسان مفید است، اینست که بدانند کردار و رفتار او حساب و کتاب و پاداش و عقاب دارد تا ازستم و تجاوز دوری کند، وقتی در قرآن و احادیث دقت میکنیم میبینیم، هدف اصلی و لبه تیز سخن در موضوع مواد روی همین اصل است، ولی کتب فلاسفه و عرفا را بنگرید که در اطراف حشرو صراط و بهشت و دوزخ چه لاطالاتی بافته اند، و نیز در موضوع علم خدا قرآن مجید میگوید: **یَعْلَمُ خَائِنَةَ الْاَعِیْنِ وَ مَا تَخْفٰی الصُّدُوْرُ** «خدا خیانت چشمها و آنچه را سینه ها پنهان میکنند میداند» و نهج البلاغه میگوید: **یَعْلَمُ عَجِیجِ الْوَحُوْشِ فِی الْقَلُوَاتِ وَ مَعَاصِی الْعِبَادِ فِی الْخَلُوَاتِ** «خدا فریاد حیوانات وحشی را در بیابانها و گناه بندگان را در خلوتها میداند» و نیز سدها آیه و حدیث دیگر باین مضمون وارد شده است تا بفر را آگاه کند که ناظری بسیار دقیق و حساس گفتار و رفتار او را کنترل میکند، ولی فلاسفه و عرفا در موضوع علم خدا سخن از حصولی و حضوری و اجالی و تنصیلی و ایمان ثابته و مثل افلاطونی و صدها اصطلاح معتبر دیگر پدیدان

۲- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ سَعْدَانَ؛ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ لِقَلْبِ أَدْتِنِ فَإِذَا هَمَّ الْعَبْدُ بِذَنْبٍ قَالَ لَهُ رُوحُ الْإِيمَانِ: لَا تَعْمَلْ؛ وَقَالَ لَهُ الشَّيْطَانُ: أَفْعَلْ، وَإِذَا كَانَ عَلَى بَطْنِهَا نَزَعَتْ مِنْهُ رُوحُ الْإِيمَانِ.

﴿۳۴۰۰﴾ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ، عَنْ أَبِي بَنِي تَغْلِبَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلِقَلْبِهِ أُذُنَانِ فِي جَوْفِهِ: أُذُنٌ يَنْقُتُ

میاوردند و عاقبت نتیجه آن میشود که مرحوم حاجی سبزواری نقل میکند:

قد قيل لا علم له بذاته	و قيل لا يعلم مملولاته
و مثبت لعلمه بما جعل	اما يقول انه عنه افضل
اوليس مفصولا ما المبتدا	اما هو الممدوم ثابتا بدا
عينا فهذا مذهب المتزله	او ذهنا الصوقية ذاقاله

و همچنین تا ۱۲ صفحه دیگر از کتاب منظومه اش به این موضوع ادامه میدهد، ولی حتی يك سطر آن هم ناظر به هدف قرآن و حدیث نبی باشد و آن منظور عالی را تأمین نمیکند.

خواننده متتبع با اندکی تأمل در این دو مثال که ذکر نمودیم، میتواند مثالهای بسیاری پیدا کند و پس از دقت کافی گفته ما را تصدیق نماید که: قرآن و اخبار مطالبی را میگویند که برای دنیا و آخرت بضر مفید باشد و مطالب بیهوده و لاغرائل تنها در نوشتجات بضر خیالباغ پیدا میشود.

سپس مرحوم مجلسی از قول بعضی از محققین نقل میکند که: قلب مایه شرف و فضیلت انسانست که بسبب آن بر مظلوم مخلوقات برتری یافته است، بوسیله قلب خدا را میشناسد و صفات جمال و کمال او آشنا میشود و در آخرت مستند ثواب و ذخائر الهی میگردد، پس در حقیقت قلب عالم بخدا، عامل برای خدا و کوشا بسوی خدا و نزدیکی جوینده بخداست و اعضاء و جوارح دیگر بدن پیروان و خدمتگزاران و آلات و ابزاری هستند که قلب آنها را استخدام کرده و کار میفرماید، و خطاب و سؤال و ثواب و عقاب خدا با قلب است پس اگر انسان قلب را شناخت خود را شناخته و چون خود را شناخت خدا را شناخته است (پنحو اختصار).

مرحوم مجلسی سپس برای هر يك از نفس و روح و عقل دو معنی ذکر میکند که یکی از آن دو بامعنی دوم قلب مطابقت میکند و در این باره توضیح بسیاری میدهد مرآت، ج ۲ ص ۲۳۷.

پیدا است که مقصود از قلب در این حدیث شریف معنی دوم آنست و اثبات گوش برای آن از باب استماره و تشبیه است و مقصود از دمیدن فرشته، الهامات و خاطرات پسندیده و غیره است که گاهی بدل انسان القا میشود و مقصود از دمیدن شیطان و سانس و خیالات فاسدی است که گاهی او را فرا میگیرد.

۲- امام صادق علیه السلام فرمود: قلب دو گوش دارد چون بنده آهنگه گشامی کند، روح ایمان (فرشته یا عقل یا نیروی ایمان) با او گوید: نکن، و شیطان با او گوید: بکن، و هر گاه (مشفول ارتکاب گناه شود، مثل اینکه) روی شکم زن زانیه افتاده باشد، روح ایمان از او برکنار شود.

۳- امام صادق علیه السلام فرمود، مؤمنی نیست جز آنکه قلبش از درون دو گوش مایه و

فِيهَا أَلْوَسَاؤُ الْخَنَاسِ ، وَأَذُنٌ يَنْتَعُ فِيهَا الْمَلِكُ ، فَيُؤَيِّدُ اللَّهُ الْمُؤْمِنَ بِالْمَلِكِ ، فَذَلِكَ قَوْلُهُ :
«وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ» .

(بَابُ)

(الرُّوحُ الَّذِي أُيِّدَ بِهِ الْمُؤْمِنُ)

۱- الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ وَ مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، جَمِيعاً ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ،
عَنْ أَبِي سَلَمَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدِ بْنِ عَزْرَانَ ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي حَدَّيْجَةَ
قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لِي : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَيْدَى الْمُؤْمِنِ بِرُوحٍ مِنْهُ تَحْضُرُهُ
فِي كُلِّ وَقْتٍ يُحْسِنُ فِيهِ وَيَتَّقِي ، وَتَغَيَّبُ عَنْهُ فِي كُلِّ وَقْتٍ يُذَيِّبُ فِيهِ وَيَعْتَدِي ، فَبِهِي مَعَهُ تَهْتَرُ
سُرُوراً وَعِنْدَ إِحْسَانِهِ وَتَسْبُحُ فِي التَّرَى عِنْدَ إِسَاءَتِهِ ، فَتَعَاهَدُوا عِبَادَ اللَّهِ نِعْمَهُ بِإِضْلَاحِكُمْ أَنْفُسَكُمْ تَزَادُوا
يَقِيناً وَتَزَبَحُوا نَفْسِائُمْ مِيناً ، رَحِمَ اللَّهُ أُمَّرَأَةً أَحَمَّ بِحَيْرٍ فَعَمِلَهُ أَهَمَّ بِشَرِّ فَازْتَدَعَ عَنْهُ ، ثُمَّ قَالَ : نَحْنُ
نُؤَيِّدُ الرُّوحَ بِالطَّاعَةِ لِلَّهِ وَالْعَمَلِ لَهُ .

(بَابُ الذَّنُوبِ)

۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِبْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ

۱- گوشیکه وسواس خناس در آن دمد . ۲- گوشیکه فرشته در آن دمد ، و خدا مؤمن را بسبب فرشته تقویت
کند ، و همین است گفتار خدای تعالی : « آنها را بوسیله روحی از جانب خود تقویت کرده است ۲۲
سوره ۵۸ » .

(بَابُ)

(رُوحِي كِه مَوْمن بَدَان كَمَك شُود)

۱- ابو خدیجه گوید : خدمت حضرت ابوالحسن علیه السلام رسیدم ، بمن فرمود : خدای تبارک
و تعالی مؤمن را بوسیله روحی از جانب خود تأیید کند و هر زمان که مؤمن نیکی کند و تقوی پیش گیرد ،
آن روح نزد او حاضر است ، و هر گاه گناه کند و تجاوز نماید ، آن روح در آن زمان غایب شود ،
پس آن روح با مؤمن است و در زمان احسان و نیکی او از شادی بجنبش آید و هنگام بد رفتاریش در
زمین فرو رود .

بندگان خدا ، نعمتهای خدا را (که ایمان و یقین است) بوسیله اصلاح نفس خویش (بسبب تقوی
و ترک گناه) مراقبت کنید تا یقین شما بیفزاید و سودی نفیس و گرانها برسد ، خدا رحمت کند بنده‌ای را
که تصمیم خیری گیرد و انجام دهد یا تصمیم شری گیرد و از آن بازایستد ، سپس فرمود : ما (اهلیت) آن
روح را بوسیله اطاعت خدا و عمل برای او تأیید میکنیم .

(بَابُ گناهان)

۱- امام صادق علیه السلام فرمود : پدرم همواره میفرمود : چیزی بیشتر از گناه قلب را فاسد

أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ: مَا مِنْ شَيْءٍ أَفْسَدَ لِلْقَلْبِ مِنْ خَطْبَةٍ، إِذْ الْقَلْبُ لِيُؤَافِعَ الْخَطِيئَةَ فَمَا تَزَالُ بِهِ حَتَّى تَغْلِبَ عَلَيْهِ فَيَصِيرَ رَاعِلًا أَسْفَلَهُ.

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ» فَقَالَ: مَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى فِعْلِ مَا يَعْلَمُونَ أَنَّهُ يُصِيرُهُمْ إِلَى النَّارِ.

۳- عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُؤَيْدٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: أَمَا إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ عِرْقٍ يُضْرَبُ وَلَا نَكْبَةٍ وَلَا صُدَاعٍ وَلَا مَرَضٍ إِلَّا يَذْنِبُ؛ وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ: «وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبْتُمْ أَيْدِيَكُمْ وَيَعْقُونَ عَنْ كَثِيرٍ» قَالَ: ثُمَّ قَالَ: وَمَا يَعْقُوهُ أَكْثَرُ مِمَّا يُؤَاجِدُ بِهِ.

۴- **(۲۳۰۵)** - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ حَرِيزٍ، عَنِ الْقُضَيْلِيِّ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي

نُكُنْدٍ، قَلْبٌ مَرْتَكِبٌ كَمَا هِيَ مِشْوَدٌ (۱) وَ بَرِ أَنْ اَصْرَارِ مِیورزد تا بالایش بیائین میگردید (سرنگون و وارونه میشود و سخن حق و موعظه در آن نمیکنند و تأثیر نمیکند) .

۲ - امام صادق عليه السلام در باره قول خدای عزوجل : «چه صبری بر آتش دوزخ دارند ۲۷۵ سوره ۴۲، فرمود : یعنی چه صبری دارند بر کارهایی که میکنند که آنها را بسوی آتش میکشاند .

شرح - حاصل آیه شریفه توییح و سرزنش گنهکارانست باظهار تعجب و شگفتی از صبر و شکیبایی آنها بر آتش دوزخ ، و چون عقوبت و مجازات گنهکاران از نظر خدای تبارک و تعالی مسلم و قطعی است ، وقتی بنده مرتکب گناهی میشود سپس همان گناه را تکرار میکند یا گناه بزرگتری انجام میدهد ، مثل اینکه خدای تعالی از صبر او اظهار تعجب میکند و میفرماید با وجود آنکه بار اول در آتش افتاد چرا دیگر بار برای خود آتش بیشتری خرید ، چه صبری در برابر آتش دارد !!

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : هیچ رگی نزند و پائی بسنگ نخورد و درد سر و مرضی پیش نیاید مگر بجهت گناهی (که انسان مرتکب شده است) و همین است که خدای عزوجل در کتابش فرماید « هر مصیبتی بشما رسد ، برای کاریست که بدست خود کرده اید و خدا از بسیاری هم گذشت میکند ، ۳۰ سوره ۴۲ ، سپس امام عليه السلام فرمود : آنچه خدا از آن میگذرد از آنچه از آن مؤاخذه میکند بیشتر است .

شرح - برخی از مفسرین گفته اند : آیه شریفه بصیباتی اختصاص دارد که بنحو عقوبت و مجازات در دنیا از طرف خدای تعالی بانسان میرسد ، پس مصیبات و بلاهائیرا که برای کودکان و دیوانگان و مردم بیگناه پیش میآید ، شامل نیست . و مخاطب آیه کریمه اینان نیستند .

۴ - امام باقر علیه السلام فرمود : هیچ نکبتی به بنده نرسد [پایش بسنگی نخورد] مگر بسبب (۱) گناهان انسان غالباً مربوط باعناء و جوارحست ، ولی چون فرمان دهنده همه اعضاء و جوارح

قلب است ارتکاب گناه باو نسبت داده شده است .

جَعْفَرٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَا مِنْ نَكْبَةٍ تُصِيبُ الْعَبْدَ إِلَّا يَدْنُبُ وَمَا يَفْعَلُ اللَّهُ عَنْهُ أَكْثَرَ .

۵ - عَلِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْفَلِيِّ ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : لِأَتِيدِينَ عَنْ وَاضِحَةٍ ، وَقَدَعَمِلْتَ أَعْمَالَ الْفَاضِحَةِ ، وَلَا يَأْمَنُ الْبَيِّنَاتِ مَنْ عَمِلَ السَّيِّئَاتِ .

۶ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ سَطَوَاتِ اللَّهِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ، قَالَ : قُلْتُ لَهُ : وَمَا سَطَوَاتُ اللَّهِ ؟ قَالَ : الْأَخْذُ عَلَى الْمَعَاصِي .

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الدُّنُوبُ كُلُّهَا شَدِيدَةٌ وَأَشَدُّهَا مَا نَبَتَ عَلَيْهِ اللَّحْمُ وَالذَّمُّ ، لِأَنَّهُ إِذَا مَرَّ حُرُومٌ وَإِنَّمَا مَعْدَبٌ وَالْجَنَّةُ لَا يَدْخُلُهَا إِلَّا طَيْبٌ .

۸ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنْ أَبِي بَانَ ، عَنِ الْقُضَيْلِيِّ بْنِ يَسَّارٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ الْعَبْدَ لَيَدْنُبُ الذَّنْبَ فَيَرْزُقِي عَنْهُ الرَّزْقَ .

۹ (۳۴۱۰) - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ التَّوْفَلِيِّ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُخْتَارٍ

گناهی و آنچه خدا اذآن میکندد بیشتر است .

۵ - امیر المؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ میفرمود : تو که اعمال رسوا کننده مرتکب شده‌ای خنده آندان نما مکن ، و کسیکه گناهانی کرده ، از بلائی شبگیر و پیش آمد ناگهانی نباید ایمن باشد .

۶ - ابی اسامه گوید : شنیدم امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ میفرمود : بخدا پناه برید از سطوهای خدا در شب و روز ، عرض کردم : سطوهای خدا جدا چیست ؟ فرمود : مؤاخذه بر گناه .

۷ - امام باقر علیه السلام فرمود : همه گناهان سخت است (از نظر نافرمانی خدا و کفر و عقوبت آنها) ولی سخت ترین آنها گناهانی است که بر آن گوشت و خون بریزد (مانند خوردن مال حرام یا اسرار بر گناه اگر چه حلال خورد) زیرا آن گنهگار یا بخشوده و یا معذب گردد ، و جز شخص پاک بیبخت وارد نشود (پس چنین گنهکاری باید در برزخ و یا محشر عذاب کشد تا آن گوشت و خونش بریزد و تصفیه گردد و سپس داخل بهشت شود) .

۸ - امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : همانا بنده مرتکب گناه میشود و روزی از او برکنار میگردد . شرح - مقصود گناهانی است که تنگی روزی میآورد و آن هم نسبت باشخاصیکه خدا پتمالی بخواهد آنها را دردتها پدینوسيله کيفر دهد ، وگرنه بسیاری از گنهکاران با توسعه رزق و زندگی مرفه در دنیا دیده میشوند .

۹ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : مملونست مملون کسیکه پرستش دینار و درهم کند (پول

عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ عَبْدَ الدِّينَارِ وَالِدِ زَهْمٍ مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ كَمَهَ أَعْمَى ، مَلْعُونٌ مَلْعُونٌ مَنْ نَكَحَ بِهِمَةَ .

۱۰ - الْحَسِينُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَاءِ ، عَنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي-

بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : اتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الدُّنْيَا ، فَإِنَّ لَهَا ظَالِمًا ، يَقُولُ أَحَدُكُمْ أَذْنِبَ وَ أَسْتَغْفِرُ ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : «سَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ وَ كَلَّ شَيْءٍ أَحْسِنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ» ؛ وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ : «إِنَّهَا إِنْ تَكُ مِنْغَالًا حَبَّتْ مِنْ حَرِّ دَلِ فَتَكُنُ فِي صَخْرَةٍ أَوْ فِي السَّمَادَاتِ أَوْ فِي الْأَرْضِ يَأْتِي بِهَا اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ حَبِيرٌ» .

۱۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنِ ثَعْلَبَةَ ، عَنِ سُلَيْمَانَ

ابْنِ طَرْفِيفٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنَّ الدُّنْيَا بَحْرٌ مَلْحٌ يَحْرِمُ الْعَبْدَ الرِّزْقَ

۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ عَلِيِّ بْنِ الْحَكِيمِ ، عَنِ ابْنِ عُثْمَانَ ، عَنِ الْفَضِيلِ

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الرَّجُلَ لَيُذْنِبُ الدُّنْيَا فَيَنْدُرُّ عَنْهُ الرِّزْقُ وَتَلَاهُنِيهِ الْآيَةُ : «إِذَا أَقْسَمُوا لِيَصْرِمُوهَا مُصْبِحِينَ وَلَا يَسْتَنْوُونَ قَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ» .

پرست باشد) ملعونست ملعون کسیکه نایبانی را کور کند (کسی را که دینی را برای خود انتخاب نکرده و سرگردانست بکفر و ضلالت کشاند) ملعونست ملعون ، کسیکه با چارپائی نزدیکی کند .

۱۰ - ابو بصیر گوید : شنیدم امام باقر علیه السلام میفرمود : از گناهانی که ناچیزش انکارید بپرهیزید زیرا آنها هم با درخواست کننده می دارد ، شخصی از شما میگوید : گناه میکنم و آمرزش میخواهم ، و خدای عزوجل میفرماید : « آنچه را پیش فرستاده و آثارش را خواهیم نوشت ، و همه چیز را در امام مبین (لوح محفوظ یا نامه اعمال) آمار کنیم ۱۲ سوره ۳۶ ، و باز فرماید : « براستی که اگر آنها (کردار و گفتار بندگان) بوزن دانه خردلی بوده و در میان سنگه سخت یا در آسمانها و یاد زمین باشد ، خدا آنها را بیاورد ، همانا خدا باریک بین و آگاهست ، ۱۶ سوره ۳۱ » .

۱۱ - امام صادق عليه السلام میفرمود : همانا گناه بنده را از روزی محروم میدارد .

۱۲ - امام باقر علیه السلام فرمود : مردی مرتکب گناهی میشود و روزی از او کناره میگیرد و این آیه را تلاوت فرمود : « زمانیکه قسم خوردند که سبعمم آنها را بچینند و انشاء الله نکنند ، بدانجهت از جانب پروردگارت بلامی بر آن چرخید و آنها خوابیده بودند ، ۲۷ سوره ۶۸ » .

شرح - مرحوم مجلسی از تفسیر جامع الجوامع طبرسی نقل کند که مردی در دو فرسنگی صنعاء بمن باغی داشت که مخارج سالی را از آن برمیداشت و باقی را بفقرا سده میداد و هر چه را داس لمیگرفت از گندم و جو و آنچه چیده نمیشد از انکور و آنچه ته بساط باقی میماند از خرما برای فقرا میداشت ، و اینها نیز مقدار بسیاری میشد ، چون آن مرد وفات کرد ، پسرانش گفتند : اگر ما بروش پدر رفتار کنیم ، زندگی

۱۳- عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِذَا أَذِنَ الرَّجُلُ خَرَجَ فِي قَلْبِهِ نُكْمَةٌ سَوْدَاءٌ ، فَإِنْ تَابَ انْمَحَتْ وَإِنْ زَادَ زَادَتْ حَتَّى تَغْلِبَ عَلَى قَلْبِهِ فَلَا يُفْلِحُ بَعْدَهَا أَبَدًا .

﴿۳۶۱۵﴾ ۱۴- عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنْ الْعَبْدُ سَأَلَ اللَّهَ الْخَاجَةَ فَيَكُونُ مِنْ شَأْنِهِ قَضَاؤُهَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ أَوْ إِلَى وَقْتٍ بَطِيءٍ ، فَيُدْنِبُ الْعَبْدُ ذَنْبًا فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : لِيَمْلِكِ لِاتَّقِضَ حَاجَتَهُ وَاحْرِمَهُ إِثَابًا ، فَإِنَّهُ تَعَرَّضَ لِسُخْطِي وَاسْتَوْجَبَ الْجَزْمَانَ مِنِّي .

۱۵- ابْنُ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنَّهُ مَا مِنْ سَنَةٍ أَقَلَّ مَطْرًا مِنْ سَنَةٍ ، وَلَكِنَّ اللَّهَ يَصْعَعُ حَيْثُ يَشَاءُ ، إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا عَمِلَ قَوْمٌ بِالْمَعَاصِي صَرَفَ عَنْهُمْ مَا كَانَ قَدْ رَلَّهُمْ مِنَ الْمَطَرِ فِي تِلْكَ السَّنَةِ إِلَى غَيْرِهِمْ وَإِلَى الْقِيَافِيِّ وَالْبَحَارِ وَالْجِبَالِ وَإِنَّ اللَّهَ أَعْيَدُّ الْجَعَلَ فِي جُجْرِهَا بِحَبْسِ لَمْطَرِ عَنِ الْأَرْضِ الَّتِي هِيَ بِمَحَلِّهَا بِحُطَايَا مَنْ يَحْضُرُهَا وَقَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَهَا السَّبِيلَ فِي مَسَلِّكَ يَسْوَى مَحَلَّةِ أَهْلِ الْمَعَاصِي .

قَالَ : ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ .

بر ما سخت شود ، زیرا ما عیال واریم ، لذا سوگند یاد کردند که سبب زود بروند و تا فقرا نیامد ، تا محصول باغ را بچینند و برای تصمیم و سوگند خویش انشاء الله نکنند ، خدا هم در آن شب آتش فرستاد تا همه باغ را بسوخت ...

۱۳- امام صادق عليه السلام میفرمود : هر گاه مرد گناهی کند ، در دلش نقطه سیاهی برآید ، پس اگر توبه کند ، محو شود ، و اگر برگناه بیفزاید ، آن سیاهی افزایش یابد تا بر دلش غالب شود ، سپس هرگز رستگار نشود .

۱۴- امام باقر عليه السلام فرمود : همانا بنده از خدا حاجتی میخواهد که اقتضا دارد ، زود یا دیر برآورده شود (زیرا حاجت مشروعست و شرایط دعا موجود) سپس آن بنده گناهی مرتکب میشود ، و خدای تبارک و تعالی بفرشته میفرماید : حاجتش را روا کن و او را از آن محروم دار : زیرا در معرض عشم من درآمد و سزاوار محرومیت من گشت .

۱۵- ابو حمزه گوید : شنیدم امام باقر علیه السلام فرمود : هیچ سالی کم باران تر از سال دیگر نیست ، ولی خدا باران را بجائی که خواهد میفرستد ، چون مردمی مرتکب گناهان شوند ، خدای عزوجل بارانی را که در آن سال برای آنها مقدر فرموده ، از آنها بگرداند و بسوی بیابانها و دریاها و کوهها فرستد و همانا خدا جمل را در سوراخش عذاب کند ، بوسیله نگهداشتن باران از زمینی که جمل در آنست ، برای گناهان مردمیکه در آنجا باشند ، در صورتیکه خدا برای جمل راهی در غیر محله گنهکاران قرارداده است سپس امام عليه السلام فرمود : ای صاحبان بینش عبرت گیرید .

شرح - مرحوم مجلسی راجع بجمله اخیر گوید : ای صاحبان بینش و خرد تفکر کنید و بینید پیشید

۱۶ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الرَّجُلَ يُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيُحْرَمُ صَلَاةَ اللَّيْلِ وَإِنَّ الْعَمَلَ السَّيِّئَ أَسْرَعُ فِي صَاحِبِهِ مِنَ السِّكِّينِ فِي اللَّحْمِ

۱۷ - عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَا يَعْمَلُهَا فَأَوْتَهُ رَبُّهَا عَمَلُ الْعَبْدِ السَّيِّئَةِ قَبْرَاهُ الرَّبُّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَيَقُولُ : وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أُغْفِرُ لَكَ بَعْدَ ذَلِكَ أَبَدًا .

۱۸ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنِ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ : حَقُّ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعْصَى فِي ذَاكِ إِلَّا أَضْحَاهَا لِلشَّمْسِ حَتَّى تُطَهَّرَهَا .

۱۹ - **۴۴۴۰** - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَاهُ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُونٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَصَمِّ ، عَنْ مِسْمَعِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنَّ الْعَبْدَ لِيُحْبَسُ عَلَى ذَنْبٍ مِنْ ذُنُوبِهِ مِائَةَ عَامٍ وَإِنَّهُ لَيَنْظَرُ إِلَى أَرْوَاحِهِ فِي الْجَنَّةِ يَنْتَعِمَنَّ .

۲۰ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ عَيْسَى بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَّارَ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ

که هر گاه حال حیوان غیر مکلف بی شعور و یا کم شعور در زیان بردن از همسایگی گنهکاران چنین باشد ، حال شما چگونه خواهد بود با این گناه بسیار و همسایگی با گنهکاران ، و این خبر دلالت دارد که حیوانات هم یکنوع شعور و ادراکی دارند و بعضی از تکالیف شرعی و اعمال پندگاران را میفهمند و تکلیفی هم دارند برخلاف بیشتر حکما و متکلمین . چنانچه داستان هدهد جناب ملیمان و اخبار دیگری را که در کتاب کبیر (بحار الانوار) خود ذکر نموده ایم مؤید این قولست ، و محتمل است مراد از جمله مردم ضعیف العقل باشند ، ولی این احتمال بعید است ، و نیز این خبر دلالت دارد بر وجوب مهاجرت از جائیکه مردم گنهکار دارد ، اگر باز داشتن آنها از گناه ممکن نباشد .

۱۶ - امام صادق علیه السلام فرمود : همانا شخص گناهی مرتکب میشود و بر اثر آن از نماز شب محروم میشود و تأثیر کار بد در صاحبش از تأثیر کار بد در گوشت زود تراست .

۱۷ - و فرمود : کسیکه آهنگ گناهی کند ، باید انجام ندهد ، زیرا گاهی بنده گناهی مرتکب شود و خدای تبارک و تعالی او را ببیند و فرماید : بجزت و جلالم سوگند ، دیگر ترا بعد از این نیامردم .

۱۸ - حضرت ابوالحسن عليه السلام فرمود : بر خدا سزاوار است که هر خانه‌ای که در آن نافرمانیست کنند ، خرابش کند تا خورشید بر آن بتابد و (از پلیدی منوی) پاکش کند (پس ممسیت خدا خانه را ویران کند چنانکه آفتاب بر سطح آن بتابد) .

۱۹ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : همانا بنده گاهی برای یکی از گناهانش صد سال (در قیامت) حبس شود ، و همسران خود را ببیند که در نعمت بهشت میخرامند (یعنی صد سال دیرتر از همسرانش بیهشت رود) .

عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : [قَالَ :] مَا مِنْ عَبْدٍ إِذْ وَفِيَ قَلْبِهِ نَكْتَةٌ بَيْضَاءُ ، فَإِذَا أَذِنَتْ ذَنْبًا خَرَجَ فِي النُّكْتَةِ نَكْتَةٌ سَوْدَاءُ ، فَإِنْ تَابَ ذَهَبَ ذَلِكَ السَّوَادُ وَإِنْ تَمَادَى فِي الذَّنْبِ زَادَ ذَلِكَ السَّوَادُ حَتَّى يُغْطِيَ الْبَيَاضَ فَإِذَا غَطَّى الْبَيَاضَ لَمْ يَرْجِعْ صَاحِبُهُ إِلَى خَيْرٍ أَبَدًا وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « كَذَّابِلُ ذَانَ عَلَيَّ قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ » .

۲۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : لَا تُبَدِّلَنَّ عَنْ وَاضِحَةٍ وَقَدْ عَمِلْتَ الْأَعْمَالَ الْفَاضِحَةَ ، وَلَا تَأْمَنِ الْبَيِّنَاتِ وَقَدْ عَمِلْتَ السَّيِّئَاتِ .

۲۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى وَأَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْرِيَّارَ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الْمَدَائِنِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ قَضَى قَضَاءً حَتْمًا الْأَيُّعِمَّ عَلَى الْعَبْدِ بِنِعْمَةٍ فَيَسْلُبُهَا إِثَاءً حَتَّى يُخْبِتَ الْعَبْدُ ذَنْبًا يَسْتَحِقُّ بِذَلِكَ التَّقَمَّةَ .

۲۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ سَدِيدِ بْنِ قَالٍ : سَأَلَ رَجُلٌ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « قَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ » ، الْآيَةَ ، فَقَالَ : هُوَ لَا ، قَوْمٌ كَانَتْ لَهُمْ قُرَى مُنْصَلَةً يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ وَأَنْهَارٌ جَارِيَةٌ وَأَمْوَالٌ ظَاهِرَةٌ فَكَفَرُوا بِنِعْمِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَعَبَّرُوا بِأَمْوَالِهِمْ مِنْ غَافِقَةِ اللَّهِ فَغَيَّرَ اللَّهُ مَا بِهِمْ مِنْ نِعْمَةٍ وَإِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ

۲۰ - امام باقر عليه السلام فرمود : هر بنده‌ای در دلش نقطه سفیدیست که چون گناهی کند ، حال سیاهی در آن پیدا شود ، سپس اگر توبه کند آن سیاهی برود ، و اگر از گناه دنبال گیری کند ، آن سیاهی بیفزاید تا روی سفیدی را ببوشاند ، و چون سفیدی پوشیده شد ، دیگر صاحب آن دل هرگز بخیر نکرايد و همین است ، گفتار خدای عزوجل : « نه چنین است ، بلکه آنچه مرتکب شدند بر دلشان زنگاری بست ، ۱۴ - سوره ۸۳ . »

۲۱ - امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : تو که اعمال رسواکننده مرتکب شده‌ای خنده‌دندان ناممكن و در صورتیکه مرتکب کردارهای زشت میشوی ، از بلای شبکیر و ناگهانی ایمن مباش .

۲۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : پدرم علیه السلام میفرمود : خدا حکم قاطع و حتمی فرموده که نعمتی را که به بنده‌ای مرحمت فرموده ، از او باز نکیرد ، مگر زمانی که بنده گناهی مرتکب شود که بسبب آن مستحق کیفر گردد .

۲۳ - مردی از امام صادق علیه السلام این قول خدای عزوجل را پرسید : « گفتند : پروردگارا ! بین سفرهای ما دوری انداز و آنها بخود ستم کردند ۱۸ - سوره ۳۴ » حضرت فرمود : آنها مردمی بودند دارای آبادیهای بهم پیوسته و در چشم رس یکدیگر با نهرهای جاری و اموال بسیار و نمایان ، سپس نعمتهای خدای عزوجل را ناسپاس کردند و عاقبت خدا را نسبت بخود دگرگون ساختند ، خدا هم نعمت

ما یقوم حتی یغیروا ما یا تفسیم ، فأرسل الله علیهم سبیل العرم ففرق قراهم وحرّب ديارهم وأذهب أموالهم ، وأبدلهم مکان جناتهم و جنّین ذواتی ا کُل خَمَطٍ وَأَثَلٍ وَشَیْءٍ مِنْ بِنْدِ قَلْبِلٍ ، ثُمَّ قَالَ : ذَلِكَ جَزَائُهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ .

﴿۴۴۴﴾ ۲۴ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : مَا نَعَمَ اللَّهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً فَسَلَبَهَا إِيَّاهُ حَتَّى يُدْنِبَ ذَنْبًا يَسْتَحِقُّ بِذَلِكَ السَّلْبَ .

۲۵ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، جَمِيعًا عَنْ ابْنِ مَخْبُوبٍ عَنِ النَّبِيِّ بْنِ وَاقِدِ الْجَزَرِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بَعَثَ نَبِيًّا مِنْ أَنْبِيَائِهِ إِلَى قَوْمِهِ وَأَوْحَى إِلَيْهِ أَنْ قُلْ لِقَوْمِكَ : إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ وَلَا [أ] أَنَا كَأَنْوَاعِ طَاعَتِي فَأَصَابَهُمْ فِيهَا سَرَأٌ فَتَحَوُّ لَوَاعِمًا حُبُّ إِلَى مَا أَكْرَهُهُ الْإِتْحَوُّ لَتْ لَهُمْ عَمَّا يُحِبُّونَ إِلَى مَا يَكْرَهُونَ ، وَلَيْسَ مِنْ أَهْلِ قَرْيَةٍ وَلَا أَهْلِ بَيْتٍ كَأَنْوَاعِ طَاعَتِي فَأَصَابَهُمْ فِيهَا سَرَأٌ فَتَحَوُّ لَوَاعِمًا أَكْرَهُهُ إِلَى مَا يُحِبُّ الْإِتْحَوُّ لَتْ لَهُمْ عَمَّا يَكْرَهُونَ إِلَى مَا يُحِبُّونَ ، وَقُلْ لَهُمْ : إِنَّ رَحْمَتِي سَبَقَتْ غَضَبِي فَلَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَتِي .

آنها را دگرگون ساخت و همانا خدا آنچه را مردمی دارند دگرگون نسازد تا آنها خود را دگرگون کنند ، خدا بر آنها سیل عرم (۱) فرستاد تا آبادیهاشانرا غرقه نمود و دیارشان را خراب کرد و اموالشان را برد ، و باغهای (سرسبز و پر میوه) آنها را بدو باغ از درخت تلخ و شوره گر و اندکی سدر (یعنی درختان بی میوه خود رو که پس از خشک شدن سیل روئیده بود) تبدیل کرد ، سپس خدای عزوجل فرماید : «ناسپاسی آنها را چنین کیفر دادیم ، مگرما جز ناسپاس را کیفردهیم ۱۶ سوره ۳۴» .

۲۴ - سماعه گوید : شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود : خدا نعمتی به بنده‌ئی نداده که از او بگیرد جز آنکه گناهی کند که بدان سزاوار سلب نعمت شود .

۲۵ - امام صادق علیه السلام میفرمود : خدای عزوجل یکی از پینمبرانش را بسوی قومش فرستاد و باو وحی فرمود که بقومت بگو : هر اهل قریه و مردمیکه بروش اطاعت من باشند و در آنحال با آنها خوشی و فراوانی رسد و سپس از آنچه دوست دارم بدانچه ناپسند دارم (از اطاعتن بمنصیت) گرایند ، آنها را از آنچه دوست دارند با آنچه ناخوش دارند (از خوشی بناخوشی) منتقل کنم .

و هر اهل قریه و خاندانی که نافرمانیم کنند و بسختی افتند ، سپس از آنچه ناپسند دارم با آنچه دوست دارم (از ممنصیت باطاعت) گرایند ، آنها را از آنچه نمیخواهند با آنچه دوست دارند منتقل کنم .

و نیز با آنها بگو : رحمت من بر خشم و غضب پیشی دارد ، پس از رحمتن نومید مباشید ، زیرا گماهی

(۱) عرم : بر وزن کف ، موشهایی که سد را سوراخ کردند و اقوالی دیگری هم در تفسیر

آن گفته شده .

رَحْمَتِي فَإِنَّهُ لَا يَتَمَاطَمُ عِنْدِي ذَنْبٌ أَغْفَرُهُ وَقُلْ لَهُمْ : لَا يَتَعَرَّضُوا مُعَاذِينَ لِسَخَطِي وَلَا يَسْتَحِقُّوا بِأَوْلِيَانِي فَإِنَّ لِي سَطَوَاتٍ عِنْدَ غَضَبِي ، لَا يَقُومُ لَهَا شَيْءٌ مِنْ خَلْقِي .

۲۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ الْهَاشِمِيُّ ، عَنْ جَدِّهِ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ ، عَنِ الرَّضَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى نَبِيِّهِ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ : إِذَا أُطِعْتُ رَضِيتُ وَإِذَا رَضِيتُ بَارَكْتُ وَلَيْسَ لِي رَكْبِي نَهَائَةً وَإِذَا غَضِبْتُ وَإِذَا غَضِبْتُ لَعْنْتُ وَلَعْنَتِي تَبْلُغُ الشَّيَاطِينَ مِنَ الْوَرْدِيِّ .

۲۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ [أَنَّهُ] قَالَ : إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَكْتُرُّ بِهِ الْخَوْفُ مِنَ السُّلْطَانِ وَمَا ذَلِكَ إِلَّا بِالذُّنُوبِ فَتَوَقَّوْهَا مَا اسْتَطَعْتُمْ وَلَا تَمَادَوْا فِيهَا .

۲۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ لَأَوْجَعَ أَوْجَعَ لِلْقُلُوبِ مِنَ الْإِدْنِ نُوبٌ ، وَلَا خَوْفَ أَشَدَّ مِنَ الْمَوْتِ ، وَكَفَى بِمَا سَلَفَ تَفَكُّرًا ، وَكَفَى بِالْمَوْتِ وَاعْظَا

﴿۳۴۴۰﴾ ۲۹ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكُوفِيُّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ الْمُهَيْمِيِّ ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ هِلَالِ الشَّامِيِّ

را که می‌آمرزم نزد من بزرگه نمینماید ، و با آنها بگو : با عناد و لجبازی در معرض خشم من نیایند ، و دوستانم را بسبب شمارند ، زیرا هنگام خشم هیبت‌هایم دارم که هیچ یک از مخلوقم تاب مقاومت آنها را ندارد

۲۶ - امام رضا علیه السلام فرمود : خدای عزوجل بیکی از پیغمبران وحی فرمود که : هرگاه اطاعت شوم راضی گردم و چون راضی شوم برکت دهم و برکت من بی‌پایانست ، و هرگاه نافرمانی شوم خشم گیرم ، و چون خشم گیرم لعنت کنم و لعنت من تا هفت پشت برسد .

شرح - بسیار دیده شده که اولاد ظلمه و ستمکاران بفرق و بلا و بیماری و ستمکشی دچار میشوند و این خود رحمتی است از خدای تعالی نسبت با آنها تا مانند پدران خود طمیان و سرکشی نکنند . علاوه بر آنکه برخی از پدران برای آنکه فرزندانشان گرفتار نشوند ، از ستم و تجاوز خودداری میکنند .

۲۷ - امام صادق علیه السلام فرمود : گاهی یکی از شما از سلطان بسیار میترسد ، و این جز برای ارتکاب گناهان نیست ، تا میتوانی از گناهان بپرهیزی و بر آنها اصرار نوری .

شرح - چنانچه بعد از این ذکر میشود برخی از گناهان موجب میشود که سلطان ظالمی بر مردم مسلط شود و آنها از او بترسند .

۲۸ - امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : دردی دردناکتر از گناه برای دل نیست ، و ترسی سخت‌تر از مرگ نیست ، و گذشته برای اندیشیدن (و عبرت گرفتن) بس است و مرگه برای اندرز دادن کافی است .

۲۹ - امام رضا علیه السلام میفرمود : هر چند پندگان گناهان تازه‌می‌را که سابقه نداشته ایجادکنند

مَوْلَى لِأَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : سَمِعْتُ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : كَلَّمَا أَحَدَثَ الْعِبَادُ مِنَ الذُّنُوبِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَعْصَمُونَ ، أَحَدَثَ اللَّهُ لَهُمْ مِنَ الْبَلَاءِ مَا لَمْ يَكُونُوا يَعْزِفُونَ .

۳۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ بْنِ صُهَيْبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : إِذْ عَصَانِي مَنْ عَرَفَنِي سَلَطْتُ عَلَيْهِ مَنْ لَا يَعْرِفَنِي .

۳۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَشْبَاطٍ ، عَنِ ابْنِ عَرَفَةَ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنْ لَلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ مُنَادِيًا يُنَادِي : مَهَلًا مَهَلًا عَبْدَ اللَّهِ عَنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ ، فَلَوْلَا بَهَائِمُ رُتَعٍ ، وَصِيبَةُ رُصْعٍ ، وَشِيُوخُ رُكْعٍ ، لَصَبَّ عَلَيْكُمُ الْعَذَابُ صَبًّا ، تُرَضُونَ بِرِضَا .

«(بَابُ الْكِبَائِرِ)»

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنِ الْحَلْبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : وَإِنْ تَجَنَّبُوا كِبَائِرَ مَا تُنْتَهَوْنَ عَنْهُ نَكَرْنَا عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَنَدْخَلْنَاكُمْ مَدْخَلًا كَرِيمًا ، قَالَ : الْكِبَائِرُ : الَّتِي أَوْجَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهَا الشَّارَ .

خدا برای آنها بلاها را که سابقه نداشته ایجاد کند .

توضیح - این روایت شریف در اجتماع امروز ما بسیار بارز و روشن جلوه گر است ، ما در این زمان گناهان نو ظهوری (خصوصاً نسبت بزنان و انواع کلاهبرداریها) می‌شنویم که نه در کتابی خوانده و نه از کسی شنیده‌ایم . و همچنین از امراض و گرفتاری‌های مردم آنچه می‌بینیم ، در قاموس معلومات ما تازگی دارد .

۳۰ - امام صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل فرماید : هر گاه کسیکه مرا شناخته نافرمانیم کند ، کسی که مرا نشناخته بر او مسلط کنم .

۳۱ - حضرت ابوالحسن علیه السلام فرمود : خدای عزوجل يك جارچی دارد که در هر روز و شب جار زند : ایست ، ایست بندگان خدا ، از رفتن بسوی نافرمانیهای خدا ، که اگر جارپایان چرند و کودکان شیرخوار و پیران بر کوع رفته نبودند ، عذابی بر سر شما فرو میریخت که نرم و کوبیده شوید .

«(گناهان کبیره)»

۱ - امام صادق علیه السلام در باره قول خدای عزوجل : « اگر از گناهان کبیره می‌نهی شده‌اید دوری کنید ، بدیهای شما را ببوشانیم و شما را بمنزل ارجمندی وارد کنیم ، ۳۱ سوره ۴ ، فرمود : گناهان کبیره آنهاست که خدای عزوجل دوزخ را برای آنها واجب ساخته .

شرح - در بیان تعریف و شماره گناهان کبیره میان علماء اختلافی است که در آخر این باب انشاء الله ذکر میکنیم ، بیاضای در تفسیر این آیه گفته است : اگر نر گناهان کبیره دوری کنید ، گناهان سفیه شما

۲ - عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ قَالَ : كَتَبَ مَعِيَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا إِلَى أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام يَسْأَلُهُ عَنِ الْكِبَائِرِ ، كَمْ هِيَ وَمَاهِي ؟ فَكَتَبَ : الْكِبَائِرُ : مَنْ اجْتَنَبَ مَا وَعَدَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ كَفَرَ عَنْهُ سِتِّينَ إِذَا كَانَ مُؤْمِنًا وَالسَّبْعُ الْمُوجِبَاتُ : قَتْلُ النَّفْسِ الْحَرَامِ وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ وَأَكْلُ الزَّيْبِ وَالنَّعْرُوبُ بَعْدَ الْهَجْرَةِ وَقَتْلُ الْمُحْصَنَاتِ ، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ، وَالْفِرَارُ مِنَ الرَّحْفِ .

﴿ ۴۴۳ 》 ۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : الْكِبَائِرُ سَبْعٌ : قَتْلُ الْمُؤْمِنِ مُتَمَعِدًا وَقَتْلُ الْمُحْصَنَةِ ، وَالْفِرَارُ مِنَ الرَّحْفِ ، وَالنَّعْرُوبُ بَعْدَ الْهَجْرَةِ ، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْمًا ، وَأَكْلُ الزَّيْبِ بَابَعْدَ الْيَتِيمَةِ وَكُلُّ مَا أَوْجَبَ اللَّهُ عَلَيْهِ النَّارَ .

۴ - يُونُسُ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ مِنَ الْكِبَائِرِ عُقُوقَ الْوَالِدَيْنِ ، وَالْيَأْسَ مِنْ رُوحِ اللَّهِ ، وَالْأَمْنَ لِمَكْرِ اللَّهِ . وَقَدْ دَوِيَ [أَنْ] أَكْبَرَ الْكِبَائِرِ الشِّرْكَ بِاللَّهِ .

را میا مرزیم و محوم میکنیم و شما را بیهشت و وعده گاه ثواب وارد میکنیم یا شما را محترمانه وارد میکنیم.

۲ - ابن محبوب گوید : یکی از اصحاب نامه‌ی نوشت و بمن داد که به حضرت ابوالحسن علیه السلام دهم ، در آن نامه پرسیده بود : کبائر چند تاست و چیست ؟ حضرت نوشت : کبائر : کسی که از آنچه خدا بر آن بدو زخم تهدید کرده دوری کند ، کردارهای بدش پوشیده میشود ، اگر مؤمن باشد ، و هفت گناهیکه موجب دوزخ میشود : ۱ - آدمکشی حرام (نه کشتن قاتل و مهاجم و مانند آن) . ۲ - نافرمانی پدر و مادر (پدر چه ایکه عاق آنها شود) . ۳ - ربا خواری . ۴ - تعرب بعد از هجرت . ۵ - منهم ساحخن زنان پارسا بزنا . ۶ - خوردن مال یتیم . ۷ - فرار از جهاد .

شرح - تعرب بعد از هجرت در صدر اسلام نسبت بکسانی بوده که از مکه و آبادیهای دیگر کفر نشین بدمین و مرکز اسلام هجرت نموده بودند ، برگشتن آنها یا مسلمین دیگر را بیلاد کفر تعرب بعد از هجرت میکنند و یکی از گناهان کبیره و بمنزله ارتداد بوده ، ولی در اعصار ائمه علیهم السلام و دوران غیبت تعرب اینستکه : مسلمانی در بیلاد کفر بوده و در آنجا از اظهار اسلام و تعلم احکام ممنوع و معذور باشد اقامت او در آنجا از گناهان کبیره است ، و برخی از علماء تعرب را تعمیم داده و حتی شامل کسی دانسته‌اند که مشغول تحصیل علمی شود و سپس ترک آن کند .

۳ - محمد بن مسلم گوید : شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود : کبائر هفت گناه است :

۱ - کشتن مؤمن بعد از ۲ - منهم ساحخن زن پاکدامن . ۳ - فرار از جهاد . ۴ - تعرب بعد از هجرت . ۵ - خوردن مال یتیم بناحق . ۶ - خوردن ربا بعد از دانستن (حرمت آن) . ۷ - هر چه خدا بر آن دوزخ را واجب کرده .

۴ - عبدالله بن سنان گوید شنیدم ، امام صادق عليه السلام میفرمود : از جمله گناهان کبیره نافرمانی پدر و مادر است و نومیدی از رحمت خدا و ایمنی از مکر خدا (یعنی عذاب و مهلت دادن خدا) و روایت شده که

۵ - یونس ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ نَعْمَانَ الرَّازِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ ذُنِيَ خَرَجَ مِنَ الْاِيْمَانِ ، وَمَنْ شَرِبَ الْحَمْرَ خَرَجَ مِنَ الْاِيْمَانِ ، وَمَنْ أَفْطَرَ يَوْمًا مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ مُتَعَمِّدًا خَرَجَ مِنَ الْاِيْمَانِ .

۶ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لَا يُزْنِي الرَّائِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ؟ قَالَ : لَا ، إِذَا كَانَ عَلَى بَطْنِهَا سُلْبُ الْاِيْمَانِ مِنْهُ فَإِذَا قَامَ رُذِّ إِلَيْهِ فَإِذَا غَادَ سُلِبَ قُلْتُ : فَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَعُودَ؟ فَقَالَ : مَا أَكْثَرَ مَنْ يُرِيدُ أَنْ يَعُودَ فَلَا يَعُودُ إِلَيْهِ أَبَدًا .

۷ - يُونُسُ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْاِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّعَمَ» قَالَ : الْفَوَاحِشُ الرَّئِي وَالسَّرَقَةُ ؛ وَاللَّعَمُ : الرَّجُلُ يَلْمُ بِالذَّنْبِ فَيَسْتَغْفِرُ اللَّهُ مِنْهُ . قَاتُ : بَيْنَ الصَّلَالِ وَالْكَفْرِ مَنزِلَةٌ؟ فَقَالَ : مَا أَكْثَرَ عَرَى الْاِيْمَانِ .

بزرگترین گناهان کبیره شرک بخداست .

۵ - نعمان رازی گوید : شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود : هر که زنا کند از ایمان خارج شود و هر که می بنوشد از ایمان خارج شود ، و هر که یکروز از ماه رمضان را عمداً افطار کند (دانسته وبدون هذر روزه اش را بخورد) از ایمان خارج شود (یعنی درحالیکه مؤمن مرتکب این گناهان است ، ایمان از او سلب میشود و پس از پایان گناه برمیگردد) .

۶ - محمد بن عبده گوید : بامام صادق علیه السلام عرض کردم : زناکار در حال زنا مؤمن نیست ؟ فرمود : نه ، زمانی که روی شکم آن زنت ، ایمان از او سلب شود و چون برخاست برگردهد و بازاگر بزنا برگشت سلب شود ، عرض کردم : او که آهنگه برگشتن بزنا دارد (پس چرا ایمانش برمیگردد و مؤمن گفته میشود)؟ فرمود : چه بسیار کسان که آهنگه برگشتن دارند ، ولی هرگز برنمیگردند (پس قصد آهنگه گناه مثل خود شاه نیست و ممکن است صغیره ای جبران پذیر باشد) .

۷ - امام صادق علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل : « کسانی که از گناهان بزرگه و زشتکاریها بجز گناهان خرد اجتناب میکنند ، ۳۵ سوره ۵۳ ، فرمود : زشتکاریها ، زنا و سرقت است و گناه خرد اینست که کسی آهنگه گناه کند و سپس از خدا آمرزش خواهد . عرض کردم : میان گمراهی و کفر منزلی است ؟ فرمود : دست آویزهای ایمان بسیار است .

شرح - بنا بقولی کبائر گناهانی است که مرتکبش را بدوزخ کشاند و فواحش گناهانی است که حد دارد مانند زنا و شرب خمر و سرقت و لعم گناهان صغیره است . مانند نگاه کردن و بوسیدن حرام . و اما سؤال وجواب آخر روایت ظاهراً مقصود سائل اینست که : آیا هر گمراهی کافر است یا ممکن است گمراهی باشد که کافر نباشد ، امام عليه السلام در مقام جواب شق دوم را اختیار کرده میفرماید : دست آویزهای ایمان بسیار است ، برخی از آنها مانند شهادتین است که اگر کسی ترك کند کافر است و بعضی واجبات و محرمانی است با درجات مختلف و ترك بعضی از واجبات و اتیان برخی از محرمان تنها موجب ضلالت میشود نه کفر و خلاصه آنکه میان ایمان کامل و کفر مطلق ضلالت است و آن درجات بسیاری دارد .

﴿۲۴۴۰﴾ ۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ ، عَنْ عَبْدِ بْنِ زُرَّادَةَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْكِبَائِرِ ، فَقَالَ : هُنَّ فِي كِتَابِ عَلِيِّ عليه السلام سَبْعٌ : الْكُفْرُ بِاللَّهِ ، وَقَتْلُ النَّفْسِ ، وَعَقُوقُ الْوَالِدَيْنِ ، وَأَكْلُ الرِّثَاةِ بَعْدَ الْيَتَمَةِ ، وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْمًا ، وَالْفِرَارُ مِنَ الرَّحْفِ ، وَالتَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهَجْرَةِ ، قَالَ : فَقُلْتُ : فَهَذَا أَكْبَرُ الْمَعَاصِي ؟ قَالَ : نَعَمْ قُلْتُ : فَأَكُلُ ذَهَبًا مِنْ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْمًا أَكْبَرًا مِنْ تَرْكِ الصَّلَاةِ ؟ قَالَ : تَرْكُ الصَّلَاةِ ، قُلْتُ : فَمَا عَدَدْتُ تَرْكَ الصَّلَاةِ فِي الْكِبَائِرِ ؟ فَقَالَ : أَيُّ شَيْءٍ أَوْلَى لِمَا قُلْتُ لَكَ ؟ قَالَ : قُلْتُ : الْكُفْرُ ، قَالَ : فَإِنَّ تَارِكَ الصَّلَاةِ كَافِرٌ . يَعْنِي مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ .

۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَبِيبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَصَمِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : مَا مِنْ عَبْدٍ إِلَّا وَعَلَيْهِ أَرْبَعُونَ جُنَّةً حَتَّى يَعْمَلَ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً فَإِذَا عَمِلَ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً أَنْكَشَفَتْ عَنْهُ الْجَنَّةُ فَيُوجِي اللَّهُ إِلَيْهِمْ أَنْ اسْتُرُوا عَبْدِي بِأَحْنَحِنِكُمْ فَتَسْتُرُهُ الْمَلَائِكَةُ بِأَحْنَحِنَتِهَا ، قَالَ : فَمَا يَدْعُ شَيْئًا مِنَ الْقَبِيحِ إِلَّا فَارَقَهُ حَتَّى يَمْتَدِّحَ إِلَى الشَّيْءِ بِفِعْلِهِ الْقَبِيحِ ، فَيَقُولُ الْمَلَائِكَةُ : يَا رَبِّ هَذَا عَبْدُكَ مَا

۸- عبید بن زراره گوید : از امام صادق علیه السلام راجع بکبائر پرسیدم . فرمود : آنها در کتاب علی علیه السلام هفت است : ۱- کفر بخدا . ۲- آدم کشی . ۳- نافرمانی پدر و مادر . ۴- خوردن ربا بعد از دانستن . ۵- خوردن مال یتیم بناحق . ۶- فرار از جهاد . ۷- تعرب بعد از هجرت . عرض کردم : اینها بزرگترین گناهانند ؟ فرمود : آری ، عرض کردم : گناه خوردن یکدرهم از مال یتیم بناحق بزرگتر است یا ترک نماز ؟ فرمود : ترک نماز ، عرض کردم : شما که ترک نماز را از کبائر شمردی ؟ فرمود : نخستین چیزی که بتو گفتم چه بود ؟ عرض کردم : کفر ، فرمود : تارک نماز کافر است ، یعنی بدون علت و عذر .

توضیح - جمله « یعنی من غیر علة » کلام مرحوم کلینی یا یکی از روایت و بعید است که سخن امام علیه السلام باشد ، و « علت » شامل جهل و نسیان و غفلت هم میشود ، پس اگر کسی نماز را از روی علم و عمد ترک کند کافر است چنانکه ترک زکاة و حج و هر واجبی نیز در آن صورت چنین است و این یکی از معانی کفر است که در مقام خود توضیح داده شود .

۹- امیر المؤمنین صلوات الله علیه فرمود : بر هر بنده ای که چهار پرده کشیده شده تا وقتی که چهار پرده کشیده شود ، چون مرتکب چهار کبیره شد ، پرده ها از او برداشته شود ، آنکاه خدا بان (فرشته) ها وحی فرماید : که بنده ام را با بالهای خود بیوشانید ، فرشتگان او را با بالهای خود بیوشانند . سپس آن بنده کارزشتی را نگذارد جز آنکه مرتکب شود تا آنجا که با ارتکاب زشتکاری میان مردم بیابد آنکاه فرشتگان گویند : پروردگارا این بنده تو هر عملی را مرتکب میشود و ما از کردار او عجالت

يَدْعُ شَيْئًا أَلْرَكْبَةَ وَإِنَّا لَنَسْتَحْيِي مِمَّا يَصْنَعُ ، فَيُوحِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ أَنْ اذْفَعُوا أُوْحِيَتَكُمْ عَنْهُ
فَإِذَا فَعِلَ ذَلِكَ أَخَذَ فِي بَعْضِنَا أَهْلَ الْبَيْتِ فَعِنْدَ ذَلِكَ يَنْهَيْكَ سِتْرُهُ فِي السَّمَاءِ وَسِتْرُهُ فِي الْأَرْضِ ، فَيَقُولُ
الْمَلَائِكَةُ : يَا رَبِّ هَذَا عَبْدُكَ قَدْ بَقِيَ مَهْتُوكُ السِّتْرِ فَيُوحِي اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِمْ : لَوْ كَانَتْ لِي فِيهِ حَاجَةٌ
مَا أَمَرْتُكُمْ أَنْ تَرْفَعُوا أُوْحِيَتَكُمْ عَنْهُ .

وَرَوَاهُ ابْنُ فَضَالٍ ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانٍ .

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : الْكِبَائِرُ : الْقَنُوطُ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ، وَالْيَأْسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ ، وَالْأَمْنُ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ ، وَقَتْلُ
النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ ، وَكُلُّ مَالِ الْيَتِيمِ ظُلْمًا ، وَكُلُّ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيْتِنِ ، وَالنَّعْرُبُ
بَعْدَ الْجُرَّةِ ، وَقَذْفُ الْمُحْصَنَةِ ، وَالْفِرَاقُ مِنَ الرَّحِيفِ ، فَقَبْلَهُ : أَرَأَيْتَ الْمُرْتَكِبَ لِلْكَبِيرَةِ يَمُوتُ
عَلَيْهَا ، أُنْتَجِرُهُ مِنَ الْإِيمَانِ ؟ وَإِنْ عَذِبَ بِهَا فَيَكُونُ عَذَابُهُ كَعَذَابِ الْمَشْرِ كَيْ ، أَوَّلُهُ انْقِطَاعُ ؟
قَالَ : يَخْرُجُ مِنَ الْإِسْلَامِ إِذَا زَعَمَ أَنَّهَا حَلَالٌ ، وَلِذَلِكَ يُعَذَّبُ أَشَدَّ الْعَذَابِ ، وَإِنْ كَانَ مُعْتَرِفًا بِأَنَّهَا
كَبِيرَةٌ وَهِيَ عَلَيْهِ حَرَامٌ وَأَنَّهُ يُعَذَّبُ عَلَيْهَا وَأَنَّهَا غَيْرُ حَلَالٍ ، فَإِنَّهُ مُعَذَّبٌ عَلَيْهَا وَهُوَ أَهْوَنُ عَذَابًا

میکشیم ، خدای عزوجل بآنها وحی فرماید : بالهای خود را از او بردارید ، و چون کارش بدینجا کشد
آغاز دشمنی با ما خانوادہ گذارد ، و آنکاء است که پرده او در آسمان و نیز پرده او در زمین دریده شود ،
سپس فرشتگان گویند : پروردگارا این بنده تو پرده دریده مانده است ، خدای عزوجل بآنها وحی فرماید
اگر خدا باو نیاز و توجهی میداشت بشما دستور نمیداد بالهای خود را از او بردارید .

شرح - مرحوم مجلسی در بیان پرده‌های چهلگانه شش قول نقل میکند که گویا بهترش اینست که آنها
کنایه از الطاف خداوند سبحان نسبت به بنده خویش است که سبب ترک معصیت میشود ، و ارتکاب هر گناه کبیره‌ئی
عاسی را مستحق منع یکی از آن الطاف مینماید ، ولی بازم او را رسوا نکند و بفرشتگان دستور پرده
پوشی و آبرو نگهداری او دهد تا با نجارسد که شاعر گوید :

لطف حق با نومداراها کند چونکه از حد بگذرد رسوا کند

۱۰ - امام صادق ع میفرمود : گناهان کبیره ، نومیدی از رحمت خداست (در دنیا) و یأس
از مرحمت او (در آخرت) و ایمنی از مکر خدا (یعنی از عذاب او) و قتل نفسیکه خدا حرام کرده و
نافرمانی پدر و مادر و خوردن مال یتیم بناحق و خوردن ربا بعد از دانستن و تعرب بعد از هجرت و
منهم ساحتن زن پاکدامن و فرار از جهاد .

بامام ع عرض شد : بفرمائید کسبیکه مرتکب کبیره شده و بی توبه بمبرد از ایمان خارجست ؟
و عذاب او مانند عذاب مشرکین باشد (که مخلد و جاودانست) یا پاپان میپذیرد ؟ فرمود : اگر
منتقد شود که آن گناه حلالست از اسلام بیرون رود ، و بعد از سخت مذنب شود ، ولی اگر اعتراف کند
که گناه کبیره کرده و بر او حرامست و در ارتکابش عذاب میشود و حلال نیست ، عذاب میشود ، ولی

مِنَ الْأَوَّلِ وَيُخْرِجُهُ مِنَ الْإِيمَانِ وَلَا يُخْرِجُهُ مِنَ الْإِسْلَامِ .

۱۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِذْ أَرَانِي الرَّجُلَ فَارَقَهُ رُوحُ الْإِيمَانِ ؟ قَالَ : هُوَ قَوْلُهُ : هُوَ آيَتُهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ ذَلِكَ الَّذِي يُفَارِقُهُ .

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ رَبِيعِي ، عَنِ الْفَضِيلِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : يُسَلَّبُ مِنْهُ رُوحُ الْإِيمَانِ مَا دَامَ عَلَى بَطْنِهَا فَإِذَا نَزَلَ غَادَ الْإِيمَانُ قَالَ : قُلْتُ [لَهُ] : أَرَأَيْتَ إِنْ هَمَّ ؟ قَالَ : لَا ، أَرَأَيْتَ إِنْ هَمَّ أَنْ يَسْرِقَ أَتَقَطَّعَ يَدَهُ ؟

۱۳ - (۲۴۴۵) عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ صَبَّاحِ بْنِ سَبَّابَةَ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ لَهُ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ : يَزْنِي الرَّجُلُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ ؟ قَالَ : لَا إِذَا كَانَ عَلَى بَطْنِهَا سَلِبَ الْإِيمَانِ مِنْهُ فَإِذَا قَامَ رَدَّ عَلَيْهِ ، قُلْتُ : فَإِنَّهُ أَرَادَ أَنْ يَعُودَ ؟ قَالَ : مَا أَكْثَرَ مَا يَهُمُّ أَنْ يَعُودَ ثُمَّ لَا يَعُودُ .

۱۴ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَاءِ ، عَنِ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : الْكَبَائِرُ سَبْعَةٌ . مِنْهَا قَتْلُ النَّفْسِ مُتَعَمِّدًا ، وَالشِّرْكَ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ، وَقَدْ فُ

عذابش از اولی سبکتر است و آنگناه از ایمان بیرونش میبرد ، ولی از اسلام خارجش نمیکنند .

۱۱ - ابن بکیر گوید : با امام باقر عليه السلام عرض کردم : چه میفرمائی در باره قول رسول خدا صلی الله علیه و آله که : « چون مرد زنا کند روح ایمان از او جدا شود » فرمود : این همان فرموده خداست که (در آیه ۲۲ سوره مجادله فرماید :) « و آنها را به روحی از جانب خود تقویت کرده اینست روحی که از او جدا میشود (بعدی ۲۴۰۶ رجوع شود) .

۱۲ - فضیل گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : تا زمانیکه مرد روی شکم زن زانیه است ، روح ایمان از او سلب میشود ، عرض کردم بفرمائید اگر قصد زنا کند چگونه ؟ فرمود : نه (روح ایمانش سلب نشود) بگو بدانم اگر قصد دزدی کند دستش بریده میشود ؟ (پس همچنانکه با قصد دزدی دست بریده نمیشود ، با قصد زنا هم روح ایمان سلب نمیشود و این مفاسد و عقوبات بر انجام فعل مترتب است نه بر قصد آن) .

۱۳ - صباح بن سیاب گوید : خدمت امام صادق عليه السلام بودم که محمد بن عبیدة بحضورت عرض کرد : زانی در حال زنا کردن مؤمن است ؟ فرمود : نه ، زمانیکه روی شکم آن زن است ، ایمان از او سلب شود و چون بر خیزد ، ایمان با او برگردد ، من عرض کردم : قصد دارد دو باره هم زنا کند ، فرمود : چه بسا قصد میکند دو باره زنا کند ولی نمیکند (پس با قصد زنا ایمانش سلب نشود) .

۱۴ - ابوبصیر گوید : شنیدم امام صادق عليه السلام میفرمود : گناهان کبیره هفت ناست ، از آنهاست قتل نفس از روی عمد ، و شرک بخدای بزرگه ، و متهم ساختن زن پاکدامن ، و خوردن ربا بعد از

الْمُحْصَنَةِ ، وَأَكْلُ الرِّبَا بَعْدَ الْبَيْتَةِ ، وَالْفِرَارُ مِنَ الرِّحْبِ ، وَالتَّعَرُّبُ بَعْدَ الْهَجْرَةِ ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ
وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ طُلْمًا ، قَالَ : وَالتَّعَرُّبُ وَالشِّرْكُ وَاجِدٌ .

۱۵- أَبَانُ ، عَنْ زَيْنَادِ الْكُنَاسِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : وَالَّذِي إِذَا دَعَاهُ أَبُوهُ لَعَنَ أَبَاهُ
وَالَّذِي إِذَا أُجَابَهُ ابْنُهُ يَضْرِبُهُ .

۱۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، رَفَعَهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ ذَاوُدَ الْغَنَوِيِّ
عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنِّي
نَاسَأَزْعَمُو أَنَّ الْعَبْدَ لَا يَزْنِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْرِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَشْرَبُ الْخَمْرَ وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَأْكُلُ
الرِّبَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يَسْتَفِيكُ الدَّمَ الْحَرَامَ وَهُوَ مُؤْمِنٌ ؛ فَقَدْ تَقَلَّ عَلَيَّ هَذَا وَحَرَجَ مِنْهُ صَدْرِي حِينَ
أَزْعَمُ أَنَّ هَذَا الْعَبْدَ يُصَلِّي صَلَاتِي وَيَدْعُو دُعَائِي وَيُنَاكِحُنِي وَأَنَا كَيْفُ وَبِوَارِثَتِي وَأُورِثُهُ وَقَدْ خَرَجَ
مِنَ الْإِيمَانِ مِنْ أَجْلِ ذَنْبٍ يَسِيرٍ أَصَابَهُ ، فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : صَدَقْتَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ

دانستن ، و گریختن از جهاد ، و تمرب بعد از هجرت ، و عقوق والدین و خوردن مال یتیم بناحق ،
فرمود : و تمرب و شرک یک چیز است .

توضیح - تمرب بعد از هجرت در حدیث ۲۳۳۴ توضیح داده شد .

و حاصلش اینستکه: مسلمان راضی باشد که در بلاد کفر و جائیکه دست رسی با احکام اسلام ندارد توطن
کند ، با وجود آنکه رفتن بدیار اسلام برایش ممکن باشد . پس چنین شخصی با مشرک فرق ندارد ، و
شرک و تمرب در گناهان کبیره یکی حساب میشود تا شماره آنها هفت شود .

۱۵ - زبیر کناسی گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : و کسیکه چون پدرش او را بخواند ، لعنتش
کند و کسیکه چون پسرش اجابت کند ، او را بناحق بزند .

شرح - گویا این روایت عقوق والدین را که در روایت سابق ذکر شد توضیح میدهد که این گناه
از جانب پدر و فرزند هر دو ممکن است ، اما از جانب فرزند اینستکه: وقتی پدرش او را صدا زند ،
پدرش را لعنت کند و اما از جانب پدر ، زمانستکه پسر مطیع و فرمانبر را بدون جهت بزند ، یا باو
زیان رساند (اگر کلمه « پشربه » بتشدید راه خوانده شود) .

۱۶ - اصبح بن نباته گوید : مردی خدمت امیر المؤمنین صلوات الله علیه آمد و عرضکرد : یا
امیر المؤمنین ! برخی از مردم عقیده دارند که بنده تا ایمان دارد زنا نکند و سرقت ننماید و شراب
ننوشد و ربا نخورد و خون محترم را نریزد ، این عقیده بر من گران آمده و از آن دلنگه شده ام ،
زیرا چنان بنده می هم نازمرا میخواند و مثل من دعا میکند ، او از من زن میگیرد و من از او زن
میگیرم و سپس از یکدیگر ارت میبریم ، با وجود این برای گناه کوچکی که بدان آلوده شده از ایمان
خارج میشود ؟

يَقُولُ وَالَّذِي لَيْسَ عَلَيْهِ كِتَابُ اللَّهِ :

خَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ النَّاسَ عَلَى ثَلَاثِ طَبَقَاتٍ وَأَنْزَلَهُمْ ثَلَاثَ مَنَائِلَ وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْكِتَابِ : «أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ وَالسَّابِقُونَ» فَأَمَّا مَا ذَكَرَ مِنْ أَمْرِ السَّابِقِينَ فَأَنْبِيَاءُ مَرْسَلُونَ وَعَبِيدٌ مَرْسَلِينَ ، جَعَلَ اللَّهُ فِيهِمْ خَمْسَةَ أَرْوَاحٍ : رُوحَ الْقُدُسِ وَرُوحَ الْإِيمَانِ وَرُوحَ الْقُوَّةِ وَرُوحَ الشَّهْوَةِ وَرُوحَ الْبَدَنِ ، فِرُّوْجُ الْقُدُسِ يُعِينُوا أَنْبِيَاءَ مَرْسَلِينَ وَعَبِيدَ مَرْسَلِينَ وَيَهْدِيهِمْ إِلَى الْأَشْيَاءِ وَرُوحُ الْإِيمَانِ عَبْدُ اللَّهِ وَلَمْ يُشْرِكُوا شَيْئًا وَرُوحُ الْقُوَّةِ جَاهِدُوا عَدُوَّهُمْ وَعَالِجُوا مَعَاشِهِمْ وَرُوحُ الشَّهْوَةِ أَصَابُ الدَّهْدِ الطَّعَامِ وَنَكَحُوا الْحَلَالَ مِنْ شَبَابِ النِّسَاءِ ، وَرُوحُ الْبَدَنِ دَبَّتْ وَدَرَجُوا قَبُولًا مَغْفُورًا لَهُمْ مَصْفُوحٌ عَنْ ذُنُوبِهِمْ ثُمَّ قَالَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «تِلْكَ الرُّسُلُ فَصَلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مِنْ كَلِمَةِ اللَّهِ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَأَتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيْتَانِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ» ثُمَّ قَالَ : فِي جَمَاعَتِهِمْ «وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ» يَقُولُ : أَكْرَمَهُمْ بِهَا فَصَلَّاهُمْ عَلَى مَنْ سِوَاهُمْ ، قَبُولًا مَغْفُورًا لَهُمْ مَصْفُوحٌ عَنْ ذُنُوبِهِمْ .

امیرالمؤمنین صلوات الله علیه فرمود : راست گوئی من هم از رسول خدا صلی الله علیه وآله شنیدم که میفرمود و دلیلش هم کتاب خداست که :

خدای عزوجل مردم را سه طبقه آفرید و در سه درجه جایگزینشان فرمود ، و این همان قول خدای عزوجل است در قرآن : ۱ - اصحاب میمنه ۲ - اصحاب مشأمه ۳ - سابقون (که در سوره واقعه بیان میفرماید) .

اما آنچه در باره سابقون فرموده ، آنها پینمبرانی هستند مرسل و غیر مرسل که خدا در آنها پنج روح قرار داده : ۱ - روح القدس ۲ - روح الایمان ۳ - روح القوه ۴ - روح الشهوه ۵ - روح البدن . که بوسیله روح القدس پشت آنها به پینمبری مرسل و غیر مرسل انجام شد و نیز بوسیله آن همه چیز را دانستند و با روح ایمان خدا را عبادت کردند و چیزها شریک او نساختند و با روح قوت با دشمن خود جنگیدند و با امر معاش خود پرداختند و با روح شهوت از طعام لذیذ و نزدیکی حلال با زنان جوان برخوردار گشتند و با روح بدن جنبیدند و راه رفتند ، این دسته آمرزیده اند و از گناهانشان (تکرار اولای آنها) چشم پوشی شده . سپس فرمود :

خدای عزوجل فرماید : « اینانند رسولان که برخی را بر برخی دیگر برتری دادیم ، بعضی از آنها با خدا سخن گفته و بعضی را چند درجه بالا بردیم و بیسی بن مریم معجزات روشن دادیم ، او را با روح القدس تقویت کردیم ۲۵۳ سوره ۲ ، سپس در باره جماعت آنها (یعنی رسولان که کاملترین مؤمنانند) فرموده : « و آنها را با روحی از خود کمک کرد ، یعنی با آن روح ارجسندشان داشت و بر دیگران نشان

ثُمَّ ذَكَرَ أَصْحَابَ الْمِيمَنَةِ وَهُمْ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا بِأَعْيَانِهِمْ ، جَعَلَ اللَّهُ فِيهِمْ أَرْبَعَةً أَرْوَاحَ : رُوحَ الْإِيمَانِ وَرُوحَ الْقُوَّةِ وَرُوحَ الشَّهْوَةِ وَرُوحَ الْبَدَنِ ، فَلَا يَزَالُ الْعَبْدُ يَسْتَكْمِلُ هَذِهِ الْأَرْبَعَةَ حَتَّى تَأْتِي عَلَيْهِ خَالَاتٌ ، فَقَالَ الرَّجُلُ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ مَا هَذِهِ الْخَالَاتُ ؟ فَقَالَ : أَمَّا الْوَأَلَهُنَّ فَهُوَ كَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : « وَمِنْكُمْ مَنْ يُرَدُّ إِلَى أَدْنَى الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا » فَهَذَا يَنْقُصُ مِنْهُ جَمِيعُ الْأَرْوَاحِ وَكَيْسَ بِالَّذِي يَخْرُجُ مِنْ دِينِ اللَّهِ لِأَنَّ الْفَاعِلَ بِهِ رَدُّهُ إِلَى أَدْنَى عُمُرِهِ فَهُوَ لَا يَعْرِفُ لِلصَّلَاةِ وَقْتًا وَلَا يَسْتَطِيعُ التَّهَجُّدَ بِاللَّيْلِ وَلَا بِالنَّهَارِ وَلَا الْيَقِيَامَ فِي الصَّغَرِ مَعَ النَّاسِ فَهَذَا نَقْضٌ مِنْ رُوحِ الْإِيمَانِ وَلَا يَسْ بَصْرُهُ شَيْئًا ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْقُصُ مِنْهُ رُوحُ الْقُوَّةِ فَلَا يَسْتَطِيعُ جِهَادَ عَدُوِّهِ وَلَا يَسْتَطِيعُ طَلَبَ الْمَعِيشَةِ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْقُصُ مِنْهُ رُوحُ الشَّهْوَةِ فَلَوْ مَرَّتْ بِهِ أَصْبَحُ بَنَاتِ آدَمَ لَمْ يَحِجَّ إِلَيْهَا وَلَمْ يَقُمْ وَتَبَقِيَ رُوحُ الْبَدَنِ فِيهِ فَهُوَ يَدْبُ وَيُدْرَجُ حَتَّى يَأْتِيَهُ مَلَكُ الْمَوْتِ فَهَذَا الْحَالُ خَيْرٌ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ هُوَ الْفَاعِلُ بِهِ وَقَدْ تَأْتِي عَلَيْهِ خَالَاتٌ فِي قُوَّتِهِ وَشَبَابِهِ فِيهِمْ بِالْحَطِيئَةِ فَيُشَجِّعُهُ رُوحُ الْقُوَّةِ وَيُرِيئُنْ لَهُ رُوحُ الشَّهْوَةِ وَيَقُوِّدُهُ رُوحُ الْبَدَنِ حَتَّى تَوْقِعَهُ فِي الْحَطِيئَةِ فَإِذَا لَمَسَهَا نَقُصُ مِنَ الْإِيمَانِ وَتَقْصُرُ مِنْهُ فَلَيْسَ يَعُودُ فِيهِ حَتَّى يَنْوَبَ ، فَإِذَا تَابَ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَإِنْ عَادَ أَدْحَلَهُ اللَّهُ نَارَ جَهَنَّمَ .

برتری داد ، این دسته نیز آمرزیده اند و از گناهانشان چشم پوشی شده (کنایه از اینکه گناه نمیکند). سپس اصحاب میمنه را یاد فرموده و آنها همان مؤمنین حقیقی هستند که خدا در آنها چهار روح نهاده (زیرا روح القدس مختص پیغمبرانست) روح ایمان و روح قوت و روح شهوت و روح بدن ، و بنده همواره در صدد تکمیل این ارواحست و حالاتی برایش پیش آید ، آنمرد گفت : یا امیر المؤمنین ! آن حالات چیست ؟ فرمود : اما نخستینش چنانستکه خدای عز وجل فرماید : « برخی از شما به پست ترین دوران عمر برسد تا پس ازدانشی (که داشت) چیزی نداند ۷۰ سوره ۱۶ » این کسی است که همه ارواحش کاسته شده ، ولی از دین خدا بیرون نرفته ، زیرا خدای پرورش دهنده او به پست ترین دوران عمرش رسانیده ، اینچنین کسی وقت نماز را نهدم و عبادت شب و روز را نتواند و نیز نتواند با مردم در صف (نماز جماعت) ایستد ، ایستد کاهش روح ایمان و زیانی هم بساچش ندارد .

و برخی از آنها روح قوتش کاهش یابد که نتواند با دشمن بجنگد و نه طلب معاش تواند کرد . و برخی دیگر روح شهوتش کاسته شود ، که اگر زیباترین دختران آدم بر او بگذرد ، باورنغبت نکند و بسویش بر نخیزد و تنها روح بدن باقی ماند که بوسیله آن بجنگد و راه رود تا ملک الموت بر سرش آید ، پس این حالت خوب است ، زیرا خدای عز وجل با او چنین کرده و همچنین در دوران نیرومندی و جوانی حالاتی برایش پیش آید ، قصد گناه میکند و روح قوت هم تحریکش مینماید و روح شهوت جلوه میدهد و روح بدن او را میکشاند تا بان گناهش میرساند ، و چون بدان رسید ، ایمان از او کم شود و کناره گیرد ، و بسویش برنگردد تا توبه کند و چون توبه کرد ، خدا با او توجه فرماید و اگر

فَأَمَّا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ فَمَنْ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «الَّذِينَ آمَنُواهُمْ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ» يَعْرِفُونَ تَحَدًّا وَالْوَلَايَةَ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ فِي مَنَازِلِهِمْ «وَإِنْ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ» «الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ (أَنَّكَ الرَّسُولُ إِلَيْهِمْ) فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ» فَلَمَّا جَحَدُوا مَا عَرَفُوا ابْتَلَاهُمُ اللَّهُ [بِذَلِكَ] فَسَلَبَهُمُ رُوحَ الْإِيمَانِ وَ أَسْكَنَ أَبْدَانَهُمْ ثَلَاثَةَ أَرْوَاجِ رُوحِ الْقُوَّةِ وَرُوحِ الشَّهْوَةِ وَرُوحِ الْبَدَنِ ، ثُمَّ أَضَافَهُمْ إِلَى الْأَنْعَامِ ، فَقَالَ : «وَإِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ» لِأَنَّ الذَّابَّةَ إِنَّمَا تَحْمِلُ بِرُوحِ الْقُوَّةِ وَتَعْتَلِفُ بِرُوحِ الشَّهْوَةِ وَتَسْبِرُ بِرُوحِ الْبَدَنِ ، فَقَالَ [لَهُ] السَّائِلُ : أَحَبَبْتَ قَلْبِي بِإِذْنِ اللَّهِ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ .

۱۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ دَاوُدَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ قَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : «إِذَا زَنَا الرَّجُلُ فَرَقَهُ رُوحُ الْإِيمَانِ» قَالَ : فَقَالَ : هُوَ مِثْلُ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَلَا تَيْمَمُوا الْحَبِيبَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ» ثُمَّ قَالَ : غَيْرَ هَذَا أَبِينُ مِنْهُ ، ذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ» هُوَ الَّذِي فَرَقَهُ .

گناه را تکرار کرد ، خدا او را با تئس دوزخ برد .

و اما اصحاب مشأمة يهود و نصاری که خداى عزوجل میفرماید : « کسانیکه خدا کتابشان داد او را میشناسند چنانکه فرزندان خود را میشناسند ، ۱۴۶ سوره ۲ ، یعنی (نبوت) محمد و ولایت (اوصیاء او) را در تورات و انجیل میشناسند ، چنانکه پسران خود را در خانه های خویش میشناسند ، و دستى از آنها با آنکه میدانند حق را میپوشند ، « حق و دستى از پروردگار تو است ، که تو بسوى آنها فرستاده شده مى د پس مبادا از آنها باشى که شك و تردد دارند » .

و چون اینها (یهود و نصاری) آنچه را شناختند انکار کردند : خدا باین بلا گرفتارشان کرد و روح ایمانرا از آنها بگرفت و تنها سه روح را در پیکرشان جای داد : روح قوت و روح شهوت و روح بدن ، سپس آنها را با چارپایان مربوط ساخت و فرمود : « آنها جز بمانند چارپایان نیستند . ۴۴ سوره ۳۵ ، زیرا چارپاهم با روح قوت بارکشد و با روح شهوت علف خورد و با روح بدن راه رود ، آنکاه سائل بامام عرضکرد : یا امیرالمؤمنین دلم را زنده کردى باذن خدا .

۱۷ - داود گوید : از امام صادق عليه السلام در باره قول رسول خدا صلی الله علیه و آله : « چون مرد زنا کند روح ایمان از او جدا شود ، پرسیدم ، فرمود : آن مانند قول خداى عزوجل است : [در آنچه انفاق میکنید قصد بد و پست آنرا نکنید ۲۶۸ سوره ۲ ، سپس فرمود : آیه دیگر روشن تر از اینست و آن قول خداى عزوجل است :] « و آنها را بروحى از خود تقویت فرمود ، این روحست که از او جدا شود .

شرح - از ابن عباس روایت شده که چون مردم خرماهای پوسیده و بد را بمنوان صدقه و زکاة میدادند ، در این آیه شریفه (سوره بقره) از آن کار نهی شدند ، یعنی خداى تعالی فرمود : هنگام انفاق قصد خرمای بدو پست نکنید ، بلکه تصمیم بگیرید که خرمای خوب را انفاق کنید و طبق تصمیم خود عمل

﴿۳۳۰﴾ ۱۸ - یونسُ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : وَإِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ ، الْكَبَائِرُ فَمَا يَوْأَاهَا ، قَالَ : قُلْتُ : دَخَلَتِ الْكَبَائِرُ فِي الْإِسْتِثْنَاءِ قَالَ : نَعَمْ .

۱۹ - یونسُ ، عَنِ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : الْكَبَائِرُ فِيهَا اسْتِثْنَاءٌ أَنْ يَغْفِرَ لِمَنْ يَشَاءُ ؟ قَالَ : نَعَمْ .

۲۰ - یونسُ ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنِ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَوَّعَتْهُ يَقُولُ : « وَمَنْ يُؤْتِ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا » قَالَ : مَعْرِفَةُ الْإِمَامِ وَاجْتِنَابُ الْكَبَائِرِ الَّتِي أُوجِبَ اللَّهُ عَلَيْهَا النَّارَ .

۲۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام : الْكَبَائِرُ تُخْرِجُ مِنَ الْإِيمَانِ ؟ فَقَالَ : نَعَمْ وَمَادُونَ الْكَبَائِرِ ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم :

کنید و اما وجه تشبیه این مطلب به زنا و رفتن روح ایمان گویا اینستکه اتفاق در راه خدا عملی است مستحسن و نیکو و دارای ثواب و پاداش از جانب خدا یعنی عالی ، ولی در صورتیکه در ضمن خرمای بد و پوسیده صورت گیرد آن ثواب و پاداش از میان برود ، چنانکه روح ایمان هنگام زنا از مومن برود ، مرحوم مجلسی در این باره دو وجه دیگر هم نقل میکند ، ولی همه را خالی از تکلف نمیداند .

۱۸ - سلیمان بن خالد گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : « همانا خدا نیامرزد که باو شرک آوردند ولی کمتر از شرک را برای هر که خواهد بیامرزد ۴۸ سوره ۴ » یعنی گناهان کبیره و غیر آنها را (برای هر که خواهد بیامرزد) عرض کردم : گناهان کبیره هم داخل استثناس ؛ فرمود : آری .

شرح - سلیمان تعجب میکند از اینکه گناهان کبیره هم قابل آمرزش باشد ، ولی امام عليه السلام طبق تمیمی که از آیه شریفه مستفاد میشود ، در پاسخ اومیفرماید : آری گناهان کبیره هم قابل آمرزشند ، نهایت اینکه بدون شرط و قید نیست که بندگان در ارتکاب کبائر جری و بی باک شوند ، بلکه همیشه خدا مقید است ، از این رو گفته اند : با وجود آنکه این آیه شریفه از تمام آیات قرآنی بندگانرا بیشتر امیدوار میکند ، زیرا غیر از شرک هر گناهی را قابل آمرزش میدانند ، جانب خوف را هم ملاحظه کرده و شرط آمرزش را مشیت خدا قرار داده است ، پس صفت خوف و رجا را باهم بمیزان لازم مراعات کرده است .

۱۹ - اسحاق بن عمار گوید : با امام صادق علیه السلام عرض کردم : در گناهان کبیره هم استثنای میباشد که خدا برای هر که خواهد بیامرزد ؛ فرمود : آری (هر گناه کبیره ای از هر کس آمرزیده نشود) .

۲۰ - امام صادق علیه السلام راجع به (آیه شریفه ۲۶۹ سوره ۲) « بهر که حکمت داده شد خیر بسیار داده شد » فرمود : مقصود (از حکمت) معرفت امام و دوری از گناهان کبیره ایستکه خدا برای آنها دوزخ را واجب فرموده است .

۲۱ - محمد بن حکیم گوید : بحضرت ابوالحسن علیه السلام عرض کردم : گناهان کبیره شخص

لَا يُزْنِي الزَّانِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يُسْرِقُ السَّارِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ .

۲۲ - ابنُ اَبی عُمیر ، عَنْ عَلِيٍّ [بْنِ] الزَّيْثَاتِ ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَّادَةَ قَالَ : دَخَلَ ابْنُ قَيْسٍ الْمَاصِرَ وَعَمْرُو بْنُ دَرٍّ - وَأَطْرَقَ مَعَهُمَا أَبُو حَنِيفَةَ - عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَتَكَلَّمَ ابْنُ قَيْسٍ الْمَاصِرَ فَقَالَ : إِنَّا لَأَنْخُرُجُ أَهْلَ دَعْوَتِنَا وَأَهْلَ مِلَّتِنَا مِنَ الْإِيمَانِ فِي الْمَعَاصِي وَالذُّنُوبِ ، قَالَ : فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَا ابْنَ قَيْسٍ أَمَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَدْ قَالَ : لَا يُزْنِي الزَّانِي وَهُوَ مُؤْمِنٌ وَلَا يُسْرِقُ السَّارِقُ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَازْهَبْ أَنْتَ وَأَصْحَابُكَ حَيْثُ شِئْتُمْ .

۲۳ (۲۴۵۵) - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَسَّانَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الرَّجُلِ يَرْتَكِبُ الْكَبِيرَةَ مِنَ الْكِبَايِرِ فَيَمُوتُ ، هَلْ يُخْرَجُهُ ذَلِكَ مِنَ الْإِسْلَامِ ؟ وَإِنْ عُدَّتْ كَانَ عَذَابُهُ كَعَذَابِ الْمُشْرِكِ أَمْ لَهُ مَدَّةٌ وَأَنْقِطَاعٌ ؟ قَالَ : مَنْ ارْتَكَبَ كَبِيرَةً مِنَ الْكِبَايِرِ فَزَعَمَ أَنَّهَا حَلَالٌ أَخْرَجَهُ ذَلِكَ مِنَ الْإِسْلَامِ وَعَدَّتْ أَشَدَّ الْعَذَابِ وَإِنْ كَانَ مُعْتَرِفًا أَنَّهُ أَذْنَبَ وَمَاتَ عَلَيْهِ أَخْرَجَهُ مِنَ الْإِيمَانِ وَلَمْ يُخْرَجْهُ مِنَ الْإِسْلَامِ وَكَانَ عَذَابُهُ أَهْوَنَ مِنْ عَذَابِ الْأَوَّلِ .

۲۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَبْدِ الْعَظِيمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْحَسَنِيِّ قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو جَعْفَرٍ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ : سَمِعْتُ أَبِي مُوسَى بْنَ جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : دَخَلَ عَمْرُو بْنُ دَرٍّ عُبَيْدَ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَلَمَّا سَلَّمَ وَجَلَسَ تَلَاهِيهِ آيَةَ : «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ

را از ایمان خارج میکند ؟ فرمود : آری پائین تر از گناهان بزرگه هم . رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است : زناکار زناکنند و مؤمن باشد ، و سارق سرقت نکند و مؤمن باشد (یعنی در حال زنا و سرقت ایمان از او کناره گیرد) .

۲۲ - عبید بن زراره گوید : ابن قیس ماصر و عمرو بن ذر خدمت امام باقر علیه السلام رسیدند . بگمانم ابوحنیفه هم همراه آنها بود . ابن قیس بسخن درآمد و عرض کرد : ما همکیشان و اهل ملت خود را با ارتکاب گناهان و معاصی از ایمان خارج نمیدانیم ، امام باقر علیه السلام فرمود : ای پسر قیس ! اما رسول خدا صلی الله علیه و آله فرموده است : زناکار زناکنند و مؤمن باشد و سارق سرقت نکند و مؤمن باشد تو و اصحاب هر عقیده ای خواهید داشته باشید (که ما پیرو رسول خدا ایم) .

۲۳ - عبدالله بن سنان گوید : از امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ پرسیدم : مردی که گناه بزرگه می کند (و توبه نکرده) بمیرد ، از اسلام خارج شود ؟ و اگر عذاب شود ، عذابش مانند عذاب مشرکین (مخلد و جاودان) است یا مدت و پایانی دارد ؟ فرمود : کسی که مرتب یکی از گناهان بزرگه شود ، و عقیده داشته باشد که آن حلالست ، از اسلام خارج گردد و سخت عذاب شود ، ولی اگر اقرار کند که گناه کار است و بمیرد ، از ایمان بیرون رود ، ولی از اسلام بیرون نرود و عذابش از عذاب اولی سبکتر باشد .

۲۴ - عبدالعظیم بن عبدالله حسنی گوید : امام جواد صلوات الله علیه فرمود : از پدرم شنیدم که فرمود : از پدرم موسی بن جعفر علیهما السلام شنیدم میفرمود : عمرو بن عبید نزد امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ آمد

كِبَائِرِ الْإِيمَانِ وَالْفَوَاحِشِ، ثُمَّ أَمْسَكَ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَا سَأَلْتَنِي ؟ قَالَ : أُحِبُّ أَنْ أَعْرِفَ الْكِبَائِرَ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ . فَقَالَ : نَعَمْ يَا عَمْرُو أَكْبَرُ الْكِبَائِرِ إِلَّا شَرَاكُ بِاللَّهِ ، يَقُولُ اللَّهُ : « وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَبَعَدَهُ الْإِيَّاسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ ، لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « إِنَّهُ لَا يُبَاسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ ، ثُمَّ الْأَمُّ لِمَكْرِ اللَّهِ ، لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « فَلَا يَأْمُرُ مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَائِرُونَ ، وَمِمَّا عَفُوقُ الْوَالِدِينَ لِأَنَّ اللَّهَ سُبْحَانَهُ جَعَلَ الْعَاقَ جَبَّارًا شَقِيئًا وَقَتْلُ النَّفْسِ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا ... » إِلَى آخِرِ الْآيَةِ ، وَقَدْفُ الْمُحْصَصَةُ ، لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « لُعِنُوا فِي الذُّنُوبِ الْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ » وَأَكْلُ مَالِ الْيَتِيمِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « إِنَّمَا يَكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا » وَالْفِرَارُ

چون سلام کرد و نشست این آیه را خواند : « کسانیکه از گناهان کبیره و زشتکارها دوری گزینند ۳۲ سوره ۵۳ ، سپس از سخن باز ایستاد . امام صادق علیه السلام باو فرمود : چرا سکوت کردی ، گفت : دوست دارم گناهان کبیره را از کتاب خدای عزوجل بدانم . فرمود : آری ، ای عمرو .

(۱) بزرگترین گناهان کبیره شرک بخداست که خدا میفرماید : « کسیکه شرک بخدا آورد ، خدا بهشت را براو حرام کرده است ، ۷۲ سوره ۵۰ .

(۲) و بعد از آن نومییدی از رحمت خداست ، زیرا خدای عزوجل میفرماید : « کسی جز مردم کافر از رحمت خدا نومید نشود ۷۸ سوره ۱۲ .

(۳) و پس از آن ایمنی از مکر (عذاب و مهلت) خداست ، زیرا خدای عزوجل میفرماید : « کسی از مکر خدا ایمن نشود مگر مردم زیانکار ۹۹ سوره ۷ .

(۴) و از گناهان کبیره است . عقوق والدین ، زیرا خدای سبحان عاق والدین را زورگوی با شقاوت مقرر فرموده (در آیه ۳۲ سوره ۱۹) .

(۵) قتل نفسی که خدا آنرا محترم دانسته مگر بحق (در مورد قصاص) زیرا خدای عزوجل میفرماید « کیفر او دوزخست و در آن جاودان باشد ... تا آخر آیه ۹۳ سوره ۴ .

(۶) متهم ساختن زن پاکدامن بزنا ، زیرا خدای عزوجل میفرماید : « آنها در دنیا و آخرت لعنت شده و عذاب بزرگی دارند ۲۳ سوره ۲۴ .

(۷) خوردن مال یتیم ، زیرا خدای عزوجل (در باره کینز آنها) میفرماید : « آنها در شکمهای خویش آتش فرو میبرند و باتشی افروخته درون میشوند ۱۰ سوره ۴ .

مِنَ الرَّحْمَةِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « وَمَنْ يُؤْلِمْ يَوْمَئِذٍ دُبرَهُ الْإِمْتَحَنَ فَلَيْتَالِ أَوْ مُتَحَيِّرًا إِلَى
 قُبَّةٍ فَقَدْ بَاءَ بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبَشَسَ الْمَصِيرُ » وَأَكْلُ الرِّيزِ بِاللَّيْلِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ :
 « الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّيزَ بِاللَّيْلِ يَأْكُلُونَ كَمَا يَقُولُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَيْمَنِ ، وَالسَّيْحَرُ ، لِأَنَّ اللَّهَ
 عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَقٍ ، وَالرِّيزَاءُ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ
 يَقُولُ : « وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ، وَالْيَمِينُ
 النِّعْمُ الْبِغَايَةِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَئِكَ
 لَأَخْلَقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ ، وَالْعُلُولُ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « وَمَنْ يَغْلُزْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَمَنْعُ
 الرِّكَازِ الْمَقْرُوصَةِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « فَتُكْوَى بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ ، وَشَهَادَةُ الرِّزْرِ
 وَكِتْمَانُ الشَّهَادَةِ لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : « وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آتِمٌ قَلْبُهُ ، وَشَرُّ الْحَمْرِ لِأَنَّ اللَّهَ

(۸) فرار از جهاد، زیرا خدای عزوجل میفرماید : « و هر که در آن روز از آنها پشت کند جز کسیکه
 برای جنگیدن منحرف شود یا سوی گروهی دیگر جای گیرد ، بنصب خدا بر گشته و جایش جهنم است که
 سرانجامی است بد ، ۱۶ سوره ۸۰ » .

(۹) ربا خواری زیرا خدای عزوجل میفرماید : « کسانی که ربا میخورند مانند کسیکه شیطان بجنون
 آشفته اش میکند بر خیزند (یعنی مانند دیوانگان و مستان از گور بر خیزند) ۲۷۷ سوره ۲ » .
 (۱۰) سحر (جادو و چشم بندی) زیرا خدای عزوجل میفرماید : « محققاً دانستند که هر کس
 خریدار جادو شود ، از آخرت بهره ای نخواهد داشت ۱۰۲ سوره ۲ » .

(۱۱) زنا کاری ، زیرا خدای عزوجل میفرماید : « و هر که چنین کند کبیر گناه خود بیند و در
 قیامت عذابش دو برابر شود و با خواری در آنجا جاودان باشد ، ۶۹ سوره ۲۵ » .

(۱۲) سوگند دروغ برای تبهکاری (چون خوردن مال مردم) زیرا خدای عزوجل میفرماید : « کسانی که
 پیمان با خدا و سوگندهای خود را ببهائی اندک میفروشند ، در آخرت بهره ای ندارند ، ۷۷ سوره ۳ » .

(۱۳) خیانت در غنیمت جنگی ، زیرا خدای عزوجل میفرماید : « و هر که در غنیمت خیانت کند
 روز قیامت با آنچه خیانت کرده بیاید ۱۶۱ سوره ۳ » .

(۱۴) باز داشتن زکاة واجب ، زیرا خدای عزوجل میفرماید : « با آنها (مال زکاة باز داشت شده)
 پیشانی و پشت و پهلویشان را داغ کنند ۳۶ سوره ۹ » .

(۱۵) شهادت دروغ و نمان کردن شهادت ، زیرا خدای عزوجل فرماید : « هر که شهادت رانمان
 کند ، دلش گنهگار است ۲۸۳ سوره ۲ » (نمان کردن شهادت عمل دلست و حرمت شهادت دروغ از اولویت

عَزَّ وَجَلَّ نَهَى عَنْهَا كَمَا نَهَى عَنْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ، وَتَرَكَ الصَّلَاةَ مُتَعَمِّدًا أَوْ شَيْئًا مِمَّا فَرَضَ اللَّهُ، لِأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ: مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ مُتَعَمِّدًا فَقَدْ بَرِيَءَ مِنْ ذِمَّةِ اللَّهِ وَذِمَّةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، وَ

استفاده میشود) .

(۱۶) شرایخواری ، زیرا خدای عزوجل از آن نهی فرموده. مثل آنکه از پرستش بنها نهی فرموده است (در آیه شریفه انما الخمر والميسر والانصاب والازلام رجس .. هر دو را بیک روش پلید و شیطانی معرفی کرده است) .

(۱۷) نماز یا واجب دیگر خدا را عمداً ترك کردن ، زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : کسیکه نماز را عمداً ترك کند . از پیمان و تعهد خدا و رسولش بیزاری جسته است (۱) .
(۱۸) و (۱۹) پیمان شکنی و قطع رحم ، زیرا خدای عزوجل فرماید : (کسانی که پیمان خدا را پس از استوار کردنش میشکنند و آنچه را خدا بوعثش فرمان داده قطع میکنند ...) ایشانند که لعنت دارند و خانه بد (در آخرت) ۲۵ سوره ۱۳ .

راوی گوید : عمرو از خدمت امام عليه السلام بیرون رفت ، در حالیکه شیون گریه اش بلند بود و میگفت : هلاک شد کسیکه برای خود فتوی داد و در علم و فضل با شما مبارزه کرد .
شرح - در تعریف گناهان کبیره علماء اختلاف دارند ، مرحوم مجلسی از قول شیخ بهائی این اقوال را ذکر میکند :

- ۱ - هر گناهی که خدا در قرآن بعقاب تهدید کرده است .
- ۲ - هر گناهی که شارع برایش حدی معین کرده (مانند کشتن یا رجم یا تازیانه) و در قرآن بر آن تهدید نموده است .
- ۳ - هر گناهی که دلالت بر بی اعتنائی بدین داشته باشد .
- ۴ - هر گناهی که حرمتش بدلیل قاطعی ثابت شده باشد .
- ۵ - هر گناهی که در کتاب یا سنت بشدت مورد تهدید قرار گرفته باشد .
- ۶ - این مسمود گوید : گناهان از اول سوره نساء تا آیه شریفه : ان تجتنبوا کبائرنا تنهون عنه کبیره است .

۷ - هر گناهی کبیره است ، زیرا همگی مخالفت خداست و خردی و بزرگی آنها نسبت ببالا و پائین است : مثلاً بوسیدن زن نامحرم نسبت بزنا صغیره و نسبت به نظر کردن باوکبیره است .
مرحوم مجلسی گوید : گویا نظر کسیکه هفت گناهان را کبیره دانسته اینست که گناه را نباید کوچک و ناچیز دانست چنانچه در اخبار وارد شده است ، زیرا نافرمانی شخص بزرگه بزرگست و مخالفت (۱) - اگر چه سائل گناهان کبیره را از کتاب خدا خواسته بود ، ولی سنت هم اعتبار کتاب را دارد ، حتی در نظر شخص سائل بدلیل سکوت او وعدم اعتراض .

تَقْضُ الْعَهْدَ وَقَطِيعَةَ الرَّحِمِ ، لِأَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : «أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ» قَالَ : فَخَرَجَ عَمْرُوؤُوهُ صِرَاحٌ مِنْ بُكَائِهِ وَهُوَ يَقُولُ : هَبْكَ مَنْ قَالَ بِرَأْيِهِ وَنَاذَعَكُمْ فِي الْفَضْلِ وَالْعِلْمِ .

پروردگار جلیل ، سنگین ، ولی این موضوع منافات ندارد که برخی از گناهان نسبت به خود بزرگتر از برخی دیگر باشد و سفائر و کبائر تقسیم شود ، که اگر از کبائر کتاره گیری شود ، سفائر آنها آمرزیده شود و ارتکاب کبیره و اصرار بر صغیره منافی عدالت باشد .

و اما راجع بشماره گناهان کبیره ، برخی آنها را هفت گناه دانسته اند : ۱ - شرك بخدا . ۲ - آدم کشی . ۳ - تهمت زنا دادن بزنی پاکدامن . ۴ - خوردن مال یتیم . ۵ - زنا . ۶ - فرار از جنگ . ۷ - عقوق والدین .

و برخی ۱۳ گناه دیگر باین هفت گناه اضافه کرده اند بدین ترتیب : ۸ - لواط . ۹ - جادوگری . ۱۰ - رباخواری . ۱۱ - غیبت . ۱۲ - سوگند دروغ . ۱۳ - شهادت ناحق . ۱۴ - میخواری . ۱۵ - بی احترامی به خانه کعبه . ۱۶ - دزدی . ۱۷ - پیمان شکنی . ۱۸ - توبه بعد از هجرت . ۱۹ - نومیدی از رحمت خدا . ۲۰ - ایمنی از مکر خدا .

بعضی دیگر ۱۴ گناه دیگر بر اینها افزوده اند : ۲۱ - خوردن مردار و خون و گوشت خوک و قربانی برای غیر خدا بدون ضرورت و خوردن سحت (هر حرامی مانند رشوه) . ۲۲ - قمار بازی . ۲۳ - کم فروشی . ۲۴ - کمک بظالم . ۲۵ - حبس حقوق بدون دستگیری (مانند کسیکه بدیهش را با آنکه دارد نمیدهد) . ۲۶ - اسراف (زیاد خرج کردن) . ۲۷ - تبذیر (بیهوده خرج کردن) . ۲۸ - خیانت . ۲۹ - اشتغال بکارهای لهو . ۳۰ - اصرار بر گناهان (صغیره) .

مرحوم مجلسی گوید : هیچیک از این اقوال نسبت به تعریف و شماره گناهان کبیره ، دلیلی که دل بان اطمینان پیدا کند ندارد و شاید در نهان داشتن آن مصلحتی باشد چنانچه در نهان کردن شب قدر و صلوة وسطی میباشد . پایان سخن مجلسی (ره) .

راجع بتعریف و تحدید گناهان کبیره باید گفت : دو روایت اول این باب که یکی از آنها را خود مجلسی هم صحیح میدانند کبائر را بگناهانی که خدا آتش دوزخ را برای آنها معین فرموده : (مانند قول اول) تعریف کرده است ، و اما راجع بشماره آنها پیدا است که بلحاظ اعتبارات و تداخل اقسام ، وعموم و خصوص الفاظ و انبات برخی با ولویت فرق میکنند ، چنانکه در روایت هشتم ترك نماز را داخل در كفر دانست و در روایت اخیر ترك نماز را جدا گانه ذکر فرمود : و همچنین خوردن مردار و خون و گوشت خوک و رشوه را میتوان گناه بحساب آورد و میتوان خوردن حرام ، گفت و یک گناه بحساب آورد ، و نیز لواط را در زنا میتوان داخل کرد از راه اولویت ، پس نسبت بشماره کبائر نمیتوان عدد مشخصی را تعیین نمود ولی چون شماره هفت در این روایات بیشتر ذکر شده بود ، میتوان گفت : گناهان دیگری هم که در روایات صحیح دیگر ذکر شده است به یکی از طرق مذکوره داخل این هفت گناه میباشد .

(بَابُ)

* (استغفار الذنوب) *

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ ، جَمِيعًا ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ أَبِي سَامَةَ زَيْدِ الشَّحَامِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : اتَّقُوا الْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ فَإِنَّهَا الْأَتْعَفَرُ ، قُلْتُ : وَمَا الْمُحَقَّرَاتُ ؟ قَالَ : الرَّجُلُ يُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيَقُولُ : طَوْبِي لِي لَوْلَمْ يَكُنْ لِي غَيْرُ ذَلِكَ .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ : لَا تَسْتَكْثِرُوا كَثِيرَ الْخَيْرِ وَلَا تَسْتَقْبِلُوا قَلِيلَ الذُّنُوبِ ، فَإِنَّ قَلِيلَ الذُّنُوبِ يَجْتَمِعُ حَتَّى يَكُونَ كَثِيرًا وَخَافُوا اللَّهَ فِي السِّرِّ حَتَّى تُعْطُوا مِنْ أَنْفُسِكُمْ النَّصَفَ .

۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ وَالْحَجَّالِ جَمِيعًا ، عَنْ ثَعْلَبَةَ ، عَنْ زِيَادٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله نَزَلَ بِأَرْضٍ قَرَّغَاءَ فَقَالَ لِأَصْحَابِهِ : ائْتُوا بِحَطَبٍ ، فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ نَحْنُ بِأَرْضٍ قَرَّغَاءَ مَا بِيَاهِمِنْ حَطَبٍ قَالَ : فَلْيَأْتِ كُلُّ إِنْسَانٍ بِمَا

* (بَابُ)

* (كُوْجَكِ شَمْرَدَنِ گناه) *

۱ - زید شحام گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : از گناهان محقر پیرهیزید که آمرزیده نشوند ، عرض کردم : گناهان محقر چیست ؟ فرمود : اینست که مردی گناه کند و بگوید ، خوشا حال من اگر غیر از این گناه نداشته باشم .

شرح - گناه هر چند کوچک باشد ، نافرمانی پروردگار بزرگست و از این نظر نباید آنرا کوچک دانست ، حتی اگر کسی خیال کند مرتکب هیچ گناهی نشده و تنها يك نگاه بنامحرم مثلا کرده است ، نباید بگوید : خوشا حال من اگر غیر از این گناه نداشته باشم ، .

۲ - سماعه گوید : از حضرت ابوالحسن عليه السلام شنیدم که میفرمود : خیر بسیار (مانند طاعت و بخشش زیاد) را بسیار بشمارید و گناه اندک را کم بشمارید ، زیرا گناه اندک انباشته میشود و زیاد میگردد ، و در نهان از خدا بترسید تا از خود انصاف دهید (بحق قضاوت کنید اگر چه بزبانتان باشد ، و چنین نکنند جز کسیکه در نهان از خدا بترسد) .

۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله در زمین بی گیاهی فرود آمد و باصحابش فرمود : قدری هیزم بیاورید ، گفتند : یا رسول الله ! در زمین بی گیاه آمده ایم ، در اینجا هیزم نیست حضرت فرمود : هر کس هر چه پیدا کرد بیاورد ، سپس آنها کم کم هیزم آوردند و در برابر آنحضرت انباشته کردند ، رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود ، گناهان اینگونه جمع میشود .

قَدِّعْلَيْهِ ، فَحَاوُوايَهُ حَتَّى رَمَوْا بَيْنَ يَدَيْهِ ، بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : هَكَذَا تَجْتَمِعُ الذُّنُوبُ ، ثُمَّ قَالَ : اِيَّاكُمْ وَالْمُحَقَّرَاتِ مِنَ الذُّنُوبِ ، فَإِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ ظَالِبًا ، أَوْ إِنْ ظَالِبَهَا يَكْتُمُ مَا قَدَّمَ مَوْا وَأَثَارَهُمْ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ .

((بَابُ))

(الإصرار على الذنب)

(۳۳۶۰) اسعده من اصحابنا ، عن أحمد بن محمد بن خالد ، عن عبد الله بن محمد النهدي ، عن عمار بن مرزبان القندي ، عن عبد الله بن سنان ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : لأصغرة مع الإصرار ، ولا كبيرة مع الاستغفار .

۲ - أبو علي الأشعري ، عن محمد بن سالم ، عن أحمد بن النضر ، عن عمرو بن شمر ، عن جابر عن أبي جعفر عليه السلام في قول الله عز وجل : «وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ» قال : الإصرار هو أن يُذنب الذنب فلا يستغفر الله ولا يحدث نفسه بتوبة فذلك الإصرار .

۳ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن منصور بن يونس ، عن أبي بصير قال : سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول : لا والله لا يقبل الله شيئاً من طاعته على الإصرار على شيء من معاصيه .

سپس فرمود : از گناهان محقر بیهیزید ، زیرا هر چیزی بازخواست کننده می دارد ، بدانید که بازخواست کننده گناهان «مینویسد آنچه را مردم پیش فرستاده و آثار آنها را و همه چیز را در امام مبین (لوح محفوظ یا نامه اعمال) شماره کنیم ، ۱۲ سوره ۳۶ .

((بَابُ))

(إصرار بر گناه)

۱ - امام صادق عليه السلام فرمود : با اصرار بر گناه صغیره نباشد ، و با استغفار کبیره نباشد .

شرح - کسیکه بر گناه صغیره می اصرار کند مثل مردیکه همیشه جامه ابریشم پوشد ، گناهش کبیره محسوب شود و آثار و عذاب گناه کبیره بر آن مترتب گردد . شهید «ره» فرموده است عزم بر تکرار گناه هم بمنزله اصرار است و توبه و استغفار گناه کبیره و صغیره را محو کند و باقی نگذارد ، ولی اعمال صالحه مانند وضو و نماز و روزه گناه صغیره را جبران کند .

۲ - امام باقر علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل : «وَبِرَّآءِ مَا كَرِهْتُمْ» فرمود : «ویر آنچه کرده اند اصرار نوزند و بدانند (که بد کرده اند) ۱۳۵ سوره ۳ ، فرمود : اصرار بر گناه اینست که کسی گناهی کند و از خدا آمرزش نخواهد ، و در فکر توبه نباشد ، اینست اصرار بر گناه .

شرح - کسیکه بفکر توبه نیست ، ظاهراً قصد تکرار گناه دارد و چنانکه شهید فرمود : این هم بمنزله اصرار است .

۳ - امام صادق علیه السلام میفرمود : نه بخدا سوگند که خدا هیچ طاعتی را با اصرار بر هر گناهی که باشد نپذیرد .

(بَابُ)

﴿ فِي أُصُولِ الْكُفْرِ وَأَرْكَانِهِ ﴾

- ۱ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أُصُولُ الْكُفْرِ ثَلَاثَةٌ : الْحِرْصُ ، وَالْإِسْتِكْبَارُ ، وَالْحَسَدُ ، فَأَمَّا الْحِرْصُ فَإِنَّ آدَمَ عليه السلام حِينَ نُهِيَ عَنِ الشَّجَرَةِ ، حَمَلَهُ الْحِرْصُ عَلَى أَنْ أَكَلَ مِنْهَا وَأَمَّا الْإِسْتِكْبَارُ فَأَبْلَيْسُ حَيْثُ أَمَرَ بِالسُّجُودِ لِآدَمَ فَأَبَى ، وَأَمَّا الْحَسَدُ فَأَبْنَا آدَمَ حَيْثُ قَتَلَ أَحَدَهُمَا صَاحِبَهُ .
- ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : أَرْكَانُ الْكُفْرِ أَرْبَعَةٌ : الرَّغْبَةُ وَالرَّهْبَةُ وَالسَّخَطُ وَالغَضَبُ .

﴿ بَابُ ﴾

﴿ رِيْشَةُ هَايِ كُفْرٍ وَ پَايَةُ هَايِشِ ﴾

- ۱ - امام صادق عليه السلام فرمود : ریشه های کفر سه چیز است : حرص و تکبر و حسد . اما حرص در داستان آدم علیه السلام است زمانیکه از خوردن آن درخت نهی شد و حرص او را برانگیخت که از آن بخورد .
- و اما تکبر در داستان شیطانست که چون مأمور بسجده آدم شد سرپیچی کرد . و اما حسد در داستان دو پسر آدم (هابیل و قابیل) است ، زمانیکه یکی دیگری را کشت .
- شرح - مرحوم مجلسی گوید : گویا مراد بریشه های کفر گناهانی است که گاهی موجب کفر شود نه همیشه ، و کفر نیز معانی بسیاری دارد ، مانند انکار خداوند سبحان و عناد و لجاج نسبت بصفاتش و مانند انکار پیغمبران و حجج او و انکار تعلیمات آنها و مانند نافرمانی خدا و رسولش و چون ناسپاسی نعمتهای خدا تا برسد بترك اولی ، پس حرص گاهی سبب ترك اولی و گاهی موجب گناه سفیه یا کبیره می میشود ، تا بشرك و انکار خدا میرسد ، و حرص آدم علیه السلام موجب ترك اولای او شد ولی در فرزندانش تکامل پیدا کرد تا بکفر و انکار خدا رسید ، از اینرو حرص را ریشه کفر نامیدند ، و همچنین نسبت به تکبر و حسد و صفات دیگر .
- و اما راجع بشیطان برخی حسد را موجب سجده نکردنش دانسته اند ، ولی از آیه شریفه « خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَ خَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ » که خودش بدان تسک کرده و نیز از این روایت پیداست که همان استکبار (خودپسندی و منیت و بزرگی طلبی) او باعث گناهی شد .
- ۲ - پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود : پایه های کفر چهار چیز است : ۱ - نفی (دل بستگی بدنیا و شهوات نفسانی) ۲ - رهبت (ترس از دست رفتن دنیا و ترك جهاد و زکوة) ۳ - ناخرسندی (از قناء و قدر خدا و تقسیم روزی او) ۴ - غضب .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ نَوْحِ بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ هَفَّانٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: إِنَّ أَوْلَى لِمَا عَصَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ بَيْتٌ: حُبُّ الدُّنْيَا، وَحُبُّ الرِّيَاسَةِ، وَحُبُّ الطَّغَامِ، وَحُبُّ النَّوْمِ، وَحُبُّ الرَّاحَةِ وَحُبُّ النَّسَائِطِ.

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ رَجُلًا مِنْ خَنَمِ جَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ: أَيُّ الْأَعْمَالِ أَبْفِضُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ؟ فَقَالَ: الشِّرْكَ بِاللهِ، قَالَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: قَطِيعَةُ السَّرْحِمِ قَالَ: ثُمَّ مَاذَا؟ قَالَ: الْأَمْرُ بِالْمُنْكَرِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمَعْرُوفِ.

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ يَزِيدِ الصَّائِغِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: رَجُلٌ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ إِنْ حَدَّثَ كَذَبًا، وَإِنْ وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِنْ أَتَمَّنَ حَانَ، مَا مَنَزَلَتْهُ؟ قَالَ: هِيَ أَدْنَى الْمَنَازِلِ مِنَ الْكُفْرِ وَلَيْسَ بِكَافِرٍ.

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْوَفِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: مِنْ عَلَامَاتِ الشَّقَاءِ جُمُودُ الْعَيْنِ وَقَسْوَةُ الْقَلْبِ وَشِدَّةُ الْجِرْمِ فِي طَلَبِ

۳ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: سر آغاز نافرمانی خدای عز وجل شش چیز است.

۱ - دوستی دنیا ۲ - دوستی ریاست ۳ - دوستی خوراک ۴ - دوستی خواب ۵ - دوستی استراحت ۶ - دوستی زنان.

شرح - پیداست که دوست داشتن این شش چیز زمانی مذموم و ناپسند است که بعد افراط رسد و موجب مصیبت گردد اما دوست داشتن آنها بعد اعتدال و بقصد کمک بر تقوی و عبادت محمود و پسندیده است، حتی دوستی ریاست برای کمک بمظلوم و امر بمعروف و نهی از منکر و اجراء حدود خدا عبادت است.

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود: مردی از قبیله خثعم خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله آمد و عرضکرد: چه اعمالی را خدا بیشتر دشمن دارد؟ فرمود: شرک بخدا. عرضکرد: سپس چه؟ فرمود: قطع رحم (بریدن از خویشاوندان) عرضکرد: سپس چه؟ فرمود: امر بمنکر و نهی از معروف (پیدی و ادا کردن و از خوبی باز داشتن).

۵ - یزید صائغ گوید: با امام صادق علیه السلام عرضکردم: مردیست که مسلمان و شیعی مذهب است اگر خبر دهد دروغ گوید، و اگر وعده دهد خلف کند و اگر امین شود خیانت کند، او چه منزلتی دارد؟ فرمود: در نزدیکیترین منازل کفر است، ولی کافر نیست (نزدیکست که گناهانش او را بکفر رساند).

۶ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: از نشانه های شقاوت خشکی چشم (از گریه) و قساوت

الدُّنْيَا وَالْإِسْرَارُ عَلَى الدُّنْيَا .
 ۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ
 عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : حَطَبَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله النَّاسَ فَقَالَ : أَلَا خَيْرٌ كُمْ بِشِرَارِكُمْ ؟ قَالُوا :
 بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : الَّذِي يَمْتَنِعُ رِفْدَهُ وَيَضْرِبُ عَبْدَهُ وَيَتَزَوَّدُ وَحْدَهُ ، فَظَنُّوا أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَخْلُقْ
 خَلْقًا هُوَشَّرَ مِنْ هَذَا .

ثُمَّ قَالَ : أَلَا خَيْرٌ كُمْ مِنْ هُوَشَّرَ مِنْ ذَلِكَ ؟ قَالُوا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : الَّذِي لَا يُرْحَى
 خَيْرُهُ وَلَا يُؤْمَنُ شَرُّهُ فَظَنُّوا أَنَّ اللَّهَ لَمْ يَخْلُقْ خَلْقًا هُوَشَّرَ مِنْ هَذَا .
 ثُمَّ قَالَ : أَلَا خَيْرٌ كُمْ مِنْ هُوَشَّرَ مِنْ ذَلِكَ ؟ قَالُوا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : الْمُتَفَحِّشُ اللَّعْمَانُ
 الَّذِي إِذَا ذُكِرَ عِنْدَهُ الْمُؤْمِنُونَ لَعَنَهُمْ وَإِذَا ذُكِرُوا لَعَنُوهُ .

﴿ ۳۳۷ 〉 ۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ
 أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَتْ مُنَافِقًا وَإِنْ صَامَ وَصَلَّى وَرَمَعَ أَنَّهُ
 مُسْلِمٌ : مَنْ إِذَا اتَّيَمَّنَ خَانَ وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ فِي كِتَابِهِ :
 « إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ » وَقَالَ : « أَنْ لَعَنَتِ اللَّهُ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ » وَفِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَأَذْكَرٌ
 فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلُ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا »

قلب سخت و حریص بودن در طلب دنیا و اسرار پرگناخت .

۷ - امام باقر علیه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله برای مردم خطبه خواند و فرمود :
 بدترین شما را بشما خبر ندمم ؟ گفتند : چرا یا رسول الله ! فرمود : کسیکه از صلّه و بخشش درینج
 کند و بنده خود را بزند و تنها بخورد ، آنها گمان کردند خدا مخلوقی را بدتر از او نیافریده .
 سپس فرمود : بدتر از این را بشما خبر ندمم ؟ گفتند : چرا یا رسول الله ! فرمود : کسیکه بهیرش
 امید نیست و از شرش ایمنی نباشد ، آنها گمان کردند خدا مخلوقی را بدتر از او نیافریده .
 سپس فرمود : شما را خبر ندمم به بدتر از این ؟ هرشکردند : چرا یا رسول الله ! فرمود : کسیکه
 زیاد فحش دهد و لعنت کند ، چون مؤمنین را نزدش نام برد آنها را لعنت کند و چون آنها یادش کنند
 لعنتش کنند .

۸ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : سه صفت است که هر که داشته باشد منافق است ، اگر
 چه اهل نماز و روزه باشد و خود را مسلمان پندارد : ۱ - کسیکه چون امانت بدو سپارند خیانت کند ۲ - چون
 خبری دهد دروغ گوید ۳ - هر گاه وعده دهد خلف کند ، خدای عزوجل در کتابش فرموده است : « خدا
 خیانتکارانرا دوست ندارد ، ۵۸ سوره ۸ » و فرموده : « لعنت خدا بر او اگر از دروغگویان باشد ۷ -
 سوره ۲۴ » ، و فرموده : « اسماعیل را در کتاب یاد کن ، همانا او درست وعده و رسول و پیغمبر بود .
 ۵۴ سوره ۱۹ » .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَلَا خَيْرٌ كُمْ بِأَعْدِكُمْ مِثِّي سَهْبًا ؟ قَالُوا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : الْفَاجِسُ الْمُنْتَفِجِسُ الْبَيْدِيُّ ، الْبَحْبَلُ الْمُخْتَالُ الْحَقُودُ الْحَسُودُ الْقَاسِي الْقَلْبِ ، الْبَعِيدُ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ يَرْجَى ، غَيْرُ الْمَأْمُونِ مِنْ كُلِّ شَرٍّ يُشَقَى .

۱۰ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَنَسِ بْنِ رَفَعَةَ إِلَى سَلْمَانَ قَالَ : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَلَكَ عَبْدٌ نَزَعَ مِنْهُ الْحَيَاءَ ، فَإِذَا نَزَعَ مِنْهُ الْحَيَاءَ لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا خَائِنًا مَحْوُونًا فَإِذَا كَانَ خَائِنًا مَحْوُونًا نَزَعَتْ مِنْهُ الْأَمَانَةَ ، فَإِذَا نَزَعَتْ مِنْهُ الْأَمَانَةَ لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا فَظًّا غَلِيظًا ، فَإِذَا كَانَ فَظًّا غَلِيظًا نَزَعَتْ مِنْهُ رِبْقَةَ الْإِيمَانِ ، فَإِذَا نَزَعَتْ مِنْهُ رِبْقَةَ الْإِيمَانِ لَمْ تَلْقَهُ إِلَّا شَيْطَانًا مَلْعُونًا .

۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ زِيَادٍ الْكَرْخِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : ثَلَاثٌ مَلْعُونَاتٌ مَلْعُونٌ مَنْ فَعَلَهُنَّ : الْمُنْتَفِجُ فِي ظِلِّ التَّرَالِ ، وَالْمَائِعُ الْمَاءِ الْمُتَنَابِ ، وَالسَّادُّ الطَّرِيقَ الْمُعْرَبَةَ .

۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْكَرْخِيِّ ، عَنْ أَبِي

۹ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : کسی را که شبا هتش از همه شما بمن دورتر است بشما خیر ندهم ؛ گفتند : چرا یا رسول الله ! فرمود : کسیکه از فحش گفتن و فحش شنیدن پروا ندارد [فحش دهد و بسیار دهد] و بد زبانست و بخیل و متکبر و کینه توز و حسود و سخت دل و از هر خیری که بدان امید می رود دور است و از هر شریکه از آن پرهیز میشود ، از او ایمنی نیست .

۱۰ - سلمان فارسی گوید : هر گاه خدای عزوجل هلاک بنده ای را خواهد (او را مستحق لطف و توفیق نداند) حیا را از او بگیرد و چون حیا را از او گرفت او ب مردم خیانت کند و مردم باو ، و چون چنین کرد ، امانت بکلی از او برکنار شود ، و چون امانت از او رخت بر بست ، همواره خشن و سخت دل شود ، و چون خشن و سخت دل شد ، رشته ایمان از او بریده شود ، و چون رشته ایمان از او بریده شد ، او را جز شیطانی مملون نبینی (صفاتش همه شیطانی شود و مورد لعنت خدا و ملائکه قرار گیرد) .

۱۱ - پیغمبر (ص) فرمود : سه عمل مورد لعنت است نسبت بکسیکه آنها را انجام دهد : ۱- کسیکه در سایه گاه قافله تنوط کند ۲- هر که از نوبت آب کسی جلوگیری کند ۳- کسیکه راه روشن و معلوم راه ب بندد . شرح - مقصود از راه روشن و معلوم آنستکه مردم از آنجا بسیار عبور کرده و راه بودنش معلوم باشد و در بعض نسخ « مقربه » ضبط شده و آن ب معنی راه نزدیکست ، و مقصود کسی است که راه نزدیک را بر مردم به بندد و آنها را مجبور کند که از راه دور عبور کنند ، و این روایت دلیل بر جواز لمن این اشخاص دارد ، و شاید لعنتی که از مسلمین در این موارد شنیده میشود متکی باین روایات باشد .

عبدالله رضی الله عنه قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله : ثَلَاثٌ مَلْعُونٌ مَن قَمَلَهُنَّ : الْمَتَعَوِّطُ فِي ظِلِّ النَّزَالِ ، وَالْمَانِعُ الْمَاءَ الْمُتَنَابِ ، وَالشَّادُّ الطَّرِيقَ الْمَسْلُوكَ .

۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ ابْنِ رِثَابٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله : أَلَا خَيْرُكُمْ بِشِرَارِ رِجَالِكُمْ ؟ قُلْنَا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَقَالَ : إِنَّ مِنْ شِرَارِ رِجَالِكُمُ الْبُهَاتُ الْجَبْرِيَّةُ الْفَحَاشُ الْأَكْلُ وَحَدَّةُ ، وَالْمَانِعُ رِفْدَهُ ، وَالصَّارِبُ عِبْدَهُ ، وَالْمَلْجِيءُ عِيَالَهُ إِلَى غَيْرِهِ .

۱۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مَيْسِرٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ رضی الله عنه قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله : حَمْسَةٌ لَعْنَتُهُمْ وَكُلُّ نَبِيٍّ مُجَابٍ : الرَّائِدُ فِي كِتَابِ اللَّهِ وَالتَّارِكُ لِسُنَّتِي وَالْمُكَذِّبُ بِقَدْرِ اللَّهِ وَالْمُسْتَحِلُّ مِنْ عَيْتَرَتِي مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَالْمُسْتَأْنِرُ بِالْفِيءِ [وَالْمُسْتَحِلُّ لَهُ

(بَابُ الرِّيَاءِ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ

۱۲ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : سه عمل ملعونست یعنی انجام دهنده آنها : ۱ - کسی که در سایه گاه کاروان تنوط کند ۲ - کسیکه از آب نوبتی جلو گیری کند ۳ - کسیکه راه عبور مردم را مسدود کند .

۱۳ - جابر بن عبدالله گوید : رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : بدترین مردانان را بشماخیر ندیم ؛ گنیم : چرا یا رسول الله ! فرمود : از بدترین مردان شما ، همت زنده می باک فحاشی است که تنها بخورد و از بخشش (واجب و مستحب) دریغ کند و بنده اش را بزند و عیالش را بدیگران پناه دهد ، (یعنی نسبت بمخارج و حوائج آنها کوتاهی کند تا مجبور شوند بدیگران پناه برند) .

۱۴ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : پنج کس را من و هر پیغمبر مستجاب الدعوه می لفت کرده ایم : ۱ - کسیکه چیزی در کتاب خدا زیاد کند ۲ - آنکه سنت مرا ترک کند ۳ - هر که قدر خدا را تکذیب کند (مانند مفوضه که توضیح عقیده آنها در ج ۱ ص ۲۱۵ گذشت) ۴ - کسیکه آنچه را خدا نسبت بمترت من محترم دانسته روا شمرد (آنها را بکشد یا اهانت وانکار کند) ۵ - غنیمت جنگی را (که دیگران هم در آن شرکت دارند) بخود اختصاص دهد و حلال داند .

☆ (بَابُ الرِّيَاءِ) ☆

توضیح ریا : بمعنی نشان دادن عمل است بمردم بمنظور جاه طلبی و خود نمایی و برای اینکه جلب نظر آنها کند و خود را نزد آنها پرهیزکار و متقی جلوه دهد چنانکه در باب نیت از این موضوع سخن بیان آمد .

۱ - امام صادق رضی الله عنه بعباد بن کثیر بصری در مسجد فرمود : وای بر تو ای عباد از ریا ، پرهیز که

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ لِعَبَادِي كَثِيرٍ الْبَصْرِيِّ فِي الْمَسْجِدِ : وَيَلَيْكَ يَا عَبَادُ إِشَاكَ وَالرِّيَاءَ فَإِنَّهُ مِنْ عَمَلٍ لَيْعِزٍ اللَّهُ وَكَلَهُ اللَّهُ إِلَى مَنْ عَمِلَ لَهُ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : اجْعَلُوا أَمْرَكُمْ هَذَا لِلَّهِ وَلَا تَجْعَلُوهُ لِلنَّاسِ فَإِنَّهُ مَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ لِلَّهِ وَمَا كَانَ لِلنَّاسِ فَلَا يَصْعَدُ إِلَى اللَّهِ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي الْمَعْرُوفِ ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ حَلِيفَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : كُلُّ رِيَاءٍ شِرْكٌ ، إِنَّهُ مِنْ عَمَلِ النَّاسِ كَانَ ثَوَابُهُ عَلَى النَّاسِ وَمَنْ عَمِلَ لِلَّهِ كَانَ ثَوَابُهُ عَلَى اللَّهِ .

﴿ ۳۴۸۰ 》 ۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ جَرَّاحِ الْمَدَائِنِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : وَقَمِنَ لَكَ يَوْمَ حُلُوفٍ رَيْبٌ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ، قَالَ : الرَّجُلُ يَعْمَلُ شَيْئًا مِنَ الثَّوَابِ لَا يُطْلَبُ بِهِ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّمَا يُطْلَبُ تَرْكِيَةَ النَّاسِ يَشْتَبِهِي أَنْ يُسْمِعَ بِهِ النَّاسَ ، فَهَذَا الَّذِي أَشْرَكَ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ ، ثُمَّ قَالَ : مَا مِنْ عَبْدٍ أَسْرَّ خَيْرًا فَذَهَبَتِ الْأَيَّامُ أَبْدًا حَتَّى يُظْهِرَ اللَّهُ لَهُ خَيْرًا وَمَا مِنْ عَبْدٍ يُسْرُّ شَرًّا فَذَهَبَتِ الْأَيَّامُ أَبْدًا حَتَّى يُظْهِرَ اللَّهُ لَهُ شَرًّا .

هر که برای غیر خدا کار کند ، خدا او را بکسیکه برایش کار کرده واگذارند .

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : این امر (تشیع و مذهب داری) خود را برای خدا قرار دهید نه برای مردم ، زیرا هر چه بمنظور خدا باشد ، برای خداست (او میپذیرد و پاداش میدهد) و هر چه برای مردم است ، بسوی خدا بالا نرود (خدا نپذیرد و پاداش ندهد) .

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر گونه ریائی شرکست ، هر که برای مردم کار کند ، پاداشش بمهدد مردم است و هر که برای خدا کار کند ، ثوابش بر خداست .

۴ - امام صادق علیه السلام در باره قول خدای عزوجل : « هر که امید لقاء پروردگارش را دارد باید عملی صالح کند و در عبادت پروردگارش هیچکس را شریک نسازد ۱۱۰ سوره ۱۸ ، فرمود : شخصی کار ثوابی میکند و مقصودش خدا نیست ، بلکه میخواهد مردم بشنوند و او را بستایند ، اینست کسبیکه در عبادت پروردگارش شریک میآورد ، سپس فرمود : هر گز نباشد بنده تکیه در نهان کار غیر کند و روزگار بگذرد ، جز آنکه خدا برایش خیری ظاهر سازد ، و هر گز بنده نمی نباشد که در نهان شری کند و روزگار بگذرد ، جز آنکه خدا برایش شری آشکار کند .

توضیح - مرحوم مجلسی گوید : ای یظہر اللہ ذلک العمل الخفی للناس . یعنی خدا همان عمل نهانش را برای مردم آشکار کند تا او را بستایند و علاوه بر ستایش خدا ، ستایش مردم را هم تحصیل کند ، ولی طبق تفسیر ایشان میبایست عبارت روایت یظہرہ اللہ خیرہ یا یظہرہ اللہ له الخیر باشد

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَرَفَةَ قَالَ: قَالَ لِي الرَّضَا عليه السلام وَيَحْكُ يَا ابْنَ عَرَفَةَ: اَعْمَلُوا لِغَيْرِيَا، وَلَا سَمْعَةَ، فَإِنَّهُ مَنْ عَمِلَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَكَلَّمَ اللَّهُ إِلَى مَا عَمِلَ وَيَحْكُ مَا عَمِلَ أَحَدٌ عَمَلًا إِلَّا رَدَّ اللَّهُ، إِنْ خَيْرًا فَخَيْرٌ، وَإِنْ شَرًّا أَفْشَرٌ.

۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: إِنِّي لَا تَعَشَى مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذْ تَلَاهُ هَذِهِ آيَةَ وَبَلَّ الْإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بِصِيرَةٍ وَكَوَلْتَنِي مَعَاذِيرُهُ، يَا أَبَا حَفْصٍ مَا يَصْنَعُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَتَقَرَّبَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ بِخِلَافِ مَا يَعْلَمُ اللَّهُ تَعَالَى، إِنْ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ يَقُولُ: مَنْ أَسْرَّ سَرِيرَةً رَدَّ اللَّهُ رَدًّا، إِنْ خَيْرًا فَخَيْرٌ وَإِنْ شَرًّا أَفْشَرٌ.

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّوْقَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله: إِنْ الْمَلِكُ لَيَصْعَدُ بِعَمَلِ الْعَبْدِ مُبْتَهَجًا بِهِ فَاذْأَصِيدَ بِحَسَنَاتِهِ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: اجْعَلُوهَا فِي سَجِينٍ إِنَّهُ لَيْسَ بِإِيَّايَ أَرَادِيهَا.

۸ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ لِلْمَرَأَتِي: يَنْشَطُ إِذَا رَأَى النَّاسَ وَيَكْسَلُ إِذَا كَانَ وَحْدَهُ، وَيَجِبُ أَنْ يُحْمَدَ فِي جَمِيعِ أُمُورِهِ.

ولی با نکره بودن غیر درست نمیآید ، همچنین نسبت بجمله دوم .

۵ - محمد بن عرفه گوید : امام رضا علیه السلام فرمود : وای بر تو ای پسر عرفه ، کارکنید ، نه بمنظور ریا و بگوش مردم رسیدن ، زیرا هر که برای غیر خدا کار کند ، خدا او را بکارش واگذارد وای بر تو ، کسی عملی نکند جز آنکه خدا عیبی بر او پوشاند (از جنس همان عملش) اگر عملش خوب باشد عیبی خوب و اگر بد باشد عیبی بد .

توضیح - ردا بمعنی عبا و پوستین و هرجامه ایستکه آنرا روی لباسها پوشند و تشبیه اثر و نتیجه عمل بآن از نظر آشکار بودن و فرا گرفتن آنست .

۶ - عمر بن یزید گوید : همراه امام صادق علیه السلام شام میخوردم که ناگهان این آیه را تلاوت فرمود : و بلکه انسان بخود بیناست ، اگر چه عذرها برای خود تراشد ۱۴ سوره ۷۵ ، ای ابا حفص ! انسان چه میکند (چرا چنین میکند و چه ثمری برای او دارد) که بسوی خدای عزوجل تقرب جوید بخلاف آنچه خدای تعالی از باطن او میداند (مانند کسیکه نماز بخواند و مقصودش نمایش ب مردم باشد) رسول خدا صلی الله علیه و آله میفرمود : هر که نبی در دل داشته باشد ، خدا لباسی مناسب آن براه او پوشد ، اگر خوب باشد خوب و اگر بد باشد بد .

۷ - پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود : فرشته عمل بنده ای را بالا میبرد و اذان مسروراست ، ولی چون آن عمل را که بسورت حسناتست بالا برد ، خدای عزوجل فرماید : آن اعمال را در سجن (دیوان اعمال گنهکاران) گذارید ، زیرا آن بنده این اعمال را برای من بجا نیاورده .

۸ - امیر المؤمنین علیه السلام فرمود : ریاکارسه نشانه دارد چون مردم را ببیند (در عبادت) پنهان

۹۰ (۲۳۸۵) - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ عَلِيِّ بْنِ سَالِمٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «أَنَا خَيْرُ شَرِيكَ مَنْ أَشْرَكَ مَعِيَ عَيْرِي فِي عَمَلٍ عَمِلَهُ لَمْ أَقْبَلْهُ إِلَّا مَا كَانَ لِي خَالِصاً».

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَنْ دَاوُدَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ أَنْظَرَ لِلنَّاسِ مَا يُحِبُّ اللَّهُ وَبَارَزَ اللَّهُ بِمَا كَرِهَهُ لِقَى اللَّهَ وَهُوَ مَأْوُتٌ لَهُ.

۱۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ، عَنْ فَضْلِ أَبِي الْعَبَّاسِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا يَصْنَعُ أَحَدُكُمْ أَنْ يُظْهِرَ حَسَنًا وَيُسِّرَ سَيِّئًا، أَلَيْسَ يَرْجِعُ إِلَى نَفْسِهِ فَيَعْلَمُ أَنَّ ذَلِكَ لَيْسَ كَذَلِكَ وَاللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: «بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ» إِنَّ السَّرِيرَةَ إِذَا صَحَّتْ قَوَّيَتْ الْعَلَانِيَةَ.

الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جَمْهُورٍ، عَنْ فَصَّالَةَ، عَنْ مُعَاوِيَةَ، عَنِ الْفَضْلِ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِثْلَهُ.

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ صَالِحِ بْنِ السَّنْدِيِّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ عَنِ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَا مِنْ عَبْدٍ يُسِرُّ خَيْرًا إِلَّا لَمْ تَذْهَبِ الْآيَاتُ حَتَّى يُظْهِرَ اللَّهُ لَهُ خَيْرًا وَمَا مِنْ عَبْدٍ يُسِرُّ شَرًّا إِلَّا لَمْ تَذْهَبِ الْآيَاتُ حَتَّى يُظْهِرَ اللَّهُ لَهُ شَرًّا.

۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ بَشِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ

آید ، و هر گاه تنها باشد کسل شود ، و دوست دارد که در هر کاری او را یستایند .

۹ - امام صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل فرماید : من بهترین شریکم ، (پس ای بنده دیگری را در عبادت شریک من مساز زیرا) هر کس در علمی که انجام میدهد ، دیگری را شریک من سازد از او نپذیرم ، جز عملیکه خالص برای من باشد .

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که ب مردم نشان دهد آنچه خدا دوست دارد و بخدا نشان دهد [با خدا مبارزه کند] با آنچه ناپسند دارد ، خدا را ملاقات کند در حالیکه او را دشمن داشته باشد .

۱۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : چه میکند آنکه از شما خوبی را ظاهر و بدی را در باطن میدارد مگر بیاطن خود مراجعه نمیکند تا بدانند موضوع چنان نیست ، در صورتیکه خدای عزوجل میفرماید : بلکه انسان بخود بیناست ، اگر چه عذرهای خود تراشد ۱۴ سوره ۷۵ ، باطن هر گاه درست شد ظاهر هم نیرومند میشود (اعضاء و جوارحش بمبادت تواما و محکم میشود بر خلاف ریاکاری که در عبادت برای خداست و کسل است) .

۱۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : بنده می نیست که در نهان کار خیری کند ، جز آنکه روزگاری نگذشته ، خدا برای او خیری ظاهر کند ، و بنده می نیست که در نهان کار شری کند ، جز اینکه روزگاری نگذشته ، خدا برایش شری ظاهر کند .

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِالْقَلْبِ مِنْ عَمَلِهِ أَظْهَرَ اللَّهُ لَهُ أَكْثَرَ مِمَّا أَرَادَ، وَمَنْ أَرَادَ النَّاسَ بِالْكَثِيرِ مِنْ عَمَلِهِ فِي تَعَبٍ مِنْ بَدَنِهِ وَسَهْرٍ مِنْ لَيْلِهِ أَبِي اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا أَنْ يُقَلِّلَهُ فِي عَيْنٍ مِنْ سَمِعِهِ.

۱۴ (۲۴۹۰) - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ تَخْبَثُ فِيهِ سَرَائِرُهُمْ وَتَحْسُنُ فِيهِ عَلَانِيَتُهُمْ، طَمَعًا فِي الدُّنْيَا، لَا يُرِيدُونَ لَهُ مَا عِنْدَ رَبِّهِمْ، يَكُونُ دِينُهُمْ رِيَاءً، لَا يُحَالِطُهُمْ خَوْفٌ، يَعْمَهُمُ اللَّهُ بِعِقَابِهِ، فَيَدْعُونَهُ دُعَاءَ الْغَرِيقِ فَلَا يَسْتَجِيبُ لَهُمْ.

۱۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ: إِنِّي لَا تَعَشَى مَعَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذْ تَلَاهِيهِ الْآيَةُ: «بَدَلِ الْإِنْسَانَ عَلَى نَفْسِهِ بِصِيرَةٍ وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ» يَا أَبَا حَقِصٍ مَا يَصْنَعُ الْإِنْسَانُ أَنْ يَعْتَدِرَ إِلَى النَّاسِ بِخِلَافِ مَا يَعْلَمُ اللَّهُ مِنْهُ، إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ يَقُولُ: مَنْ أَسْرَرَ سِرِّيَةَ أَلْبَسَهُ اللَّهُ رِدَاءَهَا، إِنْ خَيْرٌ أَفْخَبَرُ وَإِنْ شَرٌّ أَفْشَرُ.

۱۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنِ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ: الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ أَشَدُّ مِنَ الْعَمَلِ، قَالَ: وَمَا الْإِبْقَاءُ عَلَى الْعَمَلِ؟ قَالَ: يَصِلُ الرَّجُلُ بِصِلَةٍ وَيَنْفِقُ نَفَقَةَ اللَّهِ وَحَدَّهُ لِأَشْرِيكَ لَهُ فَكَتَبَ لَهُ سِرًّا ثُمَّ يَدَّ كِرْهًا فَنَمَحَى فَنَكْتَبُ

۱۳ - امام صادق عليه السلام فرمود: هر که با عمل اندکش، خدای عزوجل را قصد کند، خدا هم بیشتر از آنچه قصد کرده برایش نمایان سازد، و هر که با عمل بسیار و رنج تن و بیدار خوابی شبی، مردم را قصد کند، خدای عزوجل حتماً عملش را در نظر شوندگان کم جلوه دهد.

۱۴ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: زمانی برای مردم پیش آید که برای طمع دنیا باطنشان پلید و ظاهرشان زیبا باشد، و از ظاهر خویش ثواب خدا را مقصود نداشته باشند، دینشان رها باشد و ترس از خدا بآنها آمیخته نشده باشد: خدا آنها را مجازاتی همگانی کند، سپس مانند کسیکه غرق میشود، دعا کنند و خدا مستجاب نکند.

۱۵ - (این روایت عین روایت ششم این باب است که ترجمه آن گذشت و تنها در جمله «يعتذر الي الناس» و جمله «البسه با آن اختلاف دارد که شاید بجهت همین اختلاف تکرار شده، و ممکن است از اشتباهات ناسخ باشد، زیرا از لحاظ سند هم با آن روایت اختلاف ندارد).

۱۶ - حضرت ابیجعفر علیه السلام فرمود: نگهداری عمل از خود عمل سخت تر است، راوی هر ضکرد: نگهداری عمل چیست؟ فرمود: مردی برای خدای یگانه بی شریک بخشش میکند و خرجی مینماید، برایش عمل نهانی نوشته میشود (که پذیرفته خداست و ثواب دارد) سپس کارش را بزبان میآورد و برایش عمل آشکار مینویسند (که ثوابش کمتر است) باز هم بزبان میآورد، تا آنرا محو کرده، برایش ریا

لَهُ عَلَانِيَةً ، ثُمَّ يَدَّ كِرْهًا فَنَمَحِي وَتَكْتَبُ لَهُ رِيَاءً .

۱۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : أَحْسُوا اللَّهَ خَشِيَةً لَيْسَتْ بِتَعَذُّبٍ ، وَ أَعْمَلُوا اللَّهَ فِي غَيْرِ رِيَاءٍ ، وَلَا سُمْعَةٍ ، فَإِنَّهُ مَنْ عَمِلَ لِغَيْرِ اللَّهِ وَ كَلَّمَ اللَّهَ إِلَى عَمَلِهِ .

۱۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ إِبْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ الرَّجُلِ يَعْمَلُ الشَّيْءَ مِنَ الْخَيْرِ فَمَرَأَهُ إِنْسَانٌ فَيَسِرُّهُ ذَلِكَ ؟ فَقَالَ : لَا بَأْسَ ، مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَهُوَ يُحِبُّ أَنْ يَظْهَرَ لَهُ فِي النَّاسِ الْخَيْرُ ، إِذَا لَمْ يَكُنْ صَنَعَ ذَلِكَ لِذَلِكَ .

((بَابُ))

((طَلَبِ الرِّئَاسَةِ))

﴿ ۲۳۹۵ ﴾ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مَعْمَرِ بْنِ حَلَّادٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام أَنَّهُ ذَكَرَ رَجُلًا فَقَالَ : إِنَّهُ يُحِبُّ الرِّئَاسَةَ ، فَقَالَ : مَا ذُنُوبَانِ ضَارِبَانِ فِي عَنَقِهِ قَدْ تَفَرَّقَ رِعَاؤُهُمَا بِأَضْرٍ فِي دِينِ الْمُسْلِمِ مِنَ الرِّئَاسَةِ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جَنَاحٍ ، عَنْ أَجْبِهِ أَبِي غَامِرٍ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ طَلَبَ الرِّئَاسَةَ هَلَكَ .

می نویسد (که علاوه بر آنکه ثواب ندارد مستحق عقابت) .

۱۷ - أميرالمؤمنین صلوات الله علیه فرمود : از خدا چنان بترسید که محتاج عذر خواهی نباشید [که مقصر نباشید] وبدون ریا و قصد شهرت برای خدا کار کنید ، زیرا هر که برای غیر خدا کار کند ، خدا او را بعملتش واگذارد .

۱۸ - زراره گوید : از امام باقر علیه السلام پرسیدم راجع بمردی که کار خیری میکند و شخصی او را می بیند و او خوشش می آید ، فرمود : عیب ندارد ، هر کس دوست دارد خویشی میان مردم نمایان شود بشرط آنکه عمل را بآن قصد انجام ندهد .

((باب))

((ریاست طلبی))

۱ - معمر بن خلاد نزد حضرت ابوالحسن علیه السلام نام مردی را برد و گفت : او ریاست را دوست دارد ، حضرت فرمود : بودن دو گر که درنده در میان کله کوسفندی که چوپانش حاضر نباشند ، زیانبخش تر از ریاست نسبت بدین مسلمان نیست (ریاست طلبی از دو گر که درنده بدین مسلمان بیشتر زبان رساند) .

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر که ریاست طلبد هلاک شود .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغْبِرَةِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِيَّاكُمْ وَهُؤُلَاءِ الرُّؤَسَاءِ الَّذِينَ يَتَرَأَّسُونَ قَوْلَهُ مَا خَفَعَتِ النَّيَالُ خَلْفَ رَجُلٍ إِلَّا هَلَكَ وَ أَهْلَكَ .

۴ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَرِيعٍ وَ غَيْرِهِ رَفَعُوهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَلْعُونٌ مَنْ تَرَأَّسَ ، مَلْعُونٌ مَنْ هَمَّ بِهَا ، مَلْعُونٌ مَنْ حَدَّثَ بِهَا نَفْسَهُ .

۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ أَبِي عَقِيلَةَ الصَّرَفِيِّ قَالَ : حَدَّثَنَا كَرَامٌ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِيَّاكَ وَالرِّئَاسَةَ وَإِيَّاكَ أَنْ تَطَأَ أَعْقَابَ الرِّجَالِ ، قَالَ : قُلْتُ : جُمِلْتُ فِدَاكَ أَمَا الرِّئَاسَةُ فَقَدْ عَرَفْتُهَا وَ أَمَا أَنْ أَطَأَ أَعْقَابَ الرِّجَالِ فَمَا ثَلَاثًا فِي يَدَيِ الْإِمَامَةِ وَ طِئْتُ أَعْقَابَ الرِّجَالِ ؟ فَقَالَ لِي : لَيْسَ حَيْثُ تَذَهَبُ ؛ إِيَّاكَ أَنْ تَنْصِبَ رَجُلًا دُونَ الْحُجَّةِ ، فَتَصِدِّقَهُ فِي كُلِّ مَا قَالَ .

﴿ ۳۵۰۰ ﴾ ۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي : وَيْحَكَ يَا أَبَا الرَّبِيعِ لَا تَطْلُبَنَّ الرِّئَاسَةَ وَلَا تَكُنْ رِئِيسًا وَلَا تَأْكُلْ بِهَا النَّاسَ فَيَقْرَءَكَ اللَّهُ وَلَا تَقُلْ فِينَا مَا لَا نَقُولُ فِي أَنْفُسِنَا فَإِنَّكَ مَوْقُوفٌ وَ مَسْئُولٌ لِمَحَالَةٍ ، فَإِنْ كُنْتَ صَادِقًا صَدَّقْنَاكَ وَ إِنْ كُنْتَ كَاذِبًا كَذَّبْنَاكَ .

۳ - امام صادق عليه السلام میفرمود : پرهیزید از این رؤساییکه ریاست را بخود مینهند ، زیرا بخدا سوگند که کشفها دنبال سرمردی صدا نکنند ، جز آنکه هلاک شود و هلاک کند (مقصود از این رؤسا حسن بسری و سفیان ثوری و ابوحنیفه و امثال آنهاست) .

۴ - امام صادق عليه السلام فرمود : ملعونست کسیکه ریاست را بخود ببرد ، ملعونست کسیکه بان همت گمارد ، ملعونست کسیکه بفکر آن باشد .

۵ - ابو حمزه ثمالی گوید : امام صادق علیه السلام فرمود : پرهیز از ریاست و پرهیز از اینکه دنبال مردم روی ، عرضکردم : قربانت کردم ریاست را فهمیدم و اما اینکه دنبال مردم روم ، که من دوسوم آنچه دارم (از احادیث و اخبار شما) از دنبال مردم رفتن بدست آمده ؟ ؟ فرمود : چنانکه تو فهمیدی نیست مقصود اینستکه پرهیز از اینکه مردی را بدون دلیل [در برابر امام علیه السلام] به پیشوائی برگزینی و هرچه گوید تصدیقت کنی .

۶ - ابا ربیع شامی گوید : امام باقر علیه السلام فرمود ، وای بر تو ، ای ابا ربیع ، ریاست مجو و گر که مباش که بنام ما مردم را بخوری که خدا محتاجت کند ، و در باره ما آنچه خود نگفته ایم مگو (غلو مکن) زیرا ناچار تو (در قیامت) بازداشت و بازخواست شوی ، پس اگر راست گو باشی تصدیقت کنیم ، و اگر دروغگو باشی تکذیبت کنیم .

۷ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ ، عَنِ ابْنِ مِشَاجٍ ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ أَرَادَ الرِّثَاةَ هَلَكَ .

۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنِ الْعَلَاءِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : أَتَرَى لِأَعْرَفُ خِيَارَ كُمْ مِنْ شِرَارِكُمْ ؟ بَلَى وَاللَّهِ وَإِنَّ شِرَارَكُمْ مَنْ أَحَبَّ أَنْ يُوطَأَ عَقِبُهُ ، إِنَّهُ لَا بُدَّ مِنْ كَذِّابٍ أَوْ عَاجِزٍ الرَّأْيِ .

(بَابُ)

(اِحْتِمَالِ الدُّنْيَا بِالْدِّينِ)

۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانَ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ ، عَنْ يُونُسَ ابْنِ طَلْبَانَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : وَيَلِّدُ الَّذِينَ يَحْتَلُونَ الدُّنْيَا بِالْدِّينِ ، وَيَوِّلُ لِلَّذِينَ يَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ ؛ وَ

۲ - امام صادق علیه السلام میفرمود : هر که ریاست بخواد هلاک شود .

۸ - محمد بن مسلم گوید : شنیدم امام صادق علیه السلام فرمود : گمان نکنی که من خوبان و پدران شما را نمیفکام ؟ چرا بخدا که بدان شما کسی است که دوست دارد پشت سرش راه روند ، و بناچار باید دروغ پرداز یا ناتوان عدلای باشد .

شرح - مقصود اینستکه : در هر عصری شخصی ریاست طلب که دوست داشته مردم دنبال سرش افتند بوده است و او برابر سؤالات مردم یا ددوفی از خود میترشد یا درمانده و ناتوان وامیاند و ممکن است مقصود این باشد که : هر کس ریاست را دهست دارد چنین است .

مرحوم مجلسی گوید : ریاست بد و محبوب دارد، ریاست خوب آنستکه خداپسالی به پنبهران و اوصیا علیهم السلام داده و نیز مانند قاضی و امام جماعت و تدیس و وظ و منصب شرمی که مقصود رئیس دلسوزی برای مردم و جلوگیری از فساد و منکرات باشد ، و این ریاست واجب کفائی و گاهی واجب عینی است و ریاست مضموم و ناپسند آنستکه شخص رئیس الامنمش سوه استفاده کند و مقصودش بدست آوردن اغراض دنیاست دنیا باشد و این اخبار بر وجوه مضمومه و ناپسند آن حمل شود یا بر اینکه کسی نفس ریاست را دوست داشته و جاه طلب باشد و فرض شرمی مستحسنی از آن نداشته باشد .

(بَابُ)

(دین را دام دنیا ساختن)

۱ - امام صادق علیه السلام میفرمود : رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : خدای عزوجل فرماید : وای بر کسانی که دین را دام بدست آوردن دنیا کنند ، وای بر کسانی که مردمی را که بدالت دستور دهند بکشند ، وای بر کسانی که مؤمن در میان آنها با خوف و تقیه پسر برد ، اینها بمن فرود میفوند ؟ (برای

وَيَذَلُّ الَّذِينَ يَسْبِرُ الْمُؤْمِنُ فِيهِمْ بِالتَّقِيَّةِ ، أَبِي يَفْتَرُونَ أُمَّ عَلِيٍّ يَجْتَرُونَ ؛ فَبِي حَلَفْتُ لَا يَبْحَثَ لَهُمْ فِتْنَةٌ تَتْرُكُ الْحَلِيمَ مِنْهُمْ حَيْرَانَ .

(بَابُ)

(مَنْ وَصَفَ عَدْلًا وَعَمِلَ بِغَيْرِهِ)

- ۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ يُونُسَ الْبَرِّيِّ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ [مِنْ] أَشَدِّ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ وَصَفَ عَدْلًا ثُمَّ عَمِلَ بِغَيْرِهِ .
- *(۲۵۰۴)* ۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ قُتَيْبَةَ الْأَعَشِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ : إِنَّ [مِنْ] أَشَدِّ النَّاسِ عَذَابًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ وَصَفَ عَدْلًا وَعَمِلَ بِغَيْرِهِ .
- ۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ؛ عَنْ ابْنِ أَبِي يَنْغُورٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ مِنْ أَعْظَمِ النَّاسِ حَسْرَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ وَصَفَ عَدْلًا ثُمَّ خَالَفَهُ إِلَى غَيْرِهِ .
- ۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَّارٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ

اینکه نست و مهلتشان میدهم) یا بر من گستاخی میکنند ، بحق خودم سوگند که فتنه و هلاکی برای آنها پیش آورم که خردمندشان سرگردان شود .

(بَابُ)

(کسیکه عدالتی را بپسندید و عمل دیگر کند)

- توضیح - مقصود از این باب اینست که کسی از مطلب حق که مطابق قانون عدالت باشد دم زده و آنرا برای مردم بیان کند ، ولی خودش بآن عمل نکند ، یا از دین و امام برحقى ستایش کند و خودش پیروی شیطان نماید . چنانچه خدای عزوجل فرماید : لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَعْمَلُونَ و باز فرماید : أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ و مردم را به نیکی امر میکنید و خود فراموش مینمائید .
- ۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : پر حسرت ترین مردم روز قیامت کسی است که عدالتی را ستوده و عمل خودش برخلاف آن باشد (زیرا در قیامت می بیند بشنوندگان سخن اوسعادتمند گشته ولی خودش بدبخت و گرفتار است) .
 - ۲ - و فرمود ، روز قیامت سخت ترین مردم از لحاظ عذاب کسی است که عدالتی را بپسندید و برخلاف آن عمل کند .
 - ۳ - و فرمود : پر حسرت ترین مردم روز قیامت کسی است که عدالتی را بپسندید و برخلاف آن عمل دیگر کند .

ابنِ مُسْكَانٍ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَكَبِّبُوا فِيهَا لَهُمُ وَالْفَاوُونَ» قَالَ: يَا أَبَا بَصِيرٍ هُمْ قَوْمٌ وَصَفُوا عَدْلًا بِالسِّنِّينِ ثُمَّ خَالَفُوهُ إِلَى غَيْرِهِ .
 ۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ حَيْثِمَةَ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : أْبْلَغَ شَيْعَتَنَا أَنَّهُ لَنْ يَنَالَ مَا عِنْدَ اللَّهِ إِلَّا بِعَمَلٍ وَأَبْلَغَ شَيْعَتَنَا أَنْ أَعْظَمَ النَّاسِ حَسْرَةَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ وَصَفَ عَدْلًا ثُمَّ يَخَالِفُهُ إِلَى غَيْرِهِ .

(بَابُ)

﴿الْمِرَاءُ وَالْخُصُومَةُ وَمُعَاذَةُ الرَّجَالِ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : إِثَاكُمْ وَالْمِرَاءَ وَالْخُصُومَةَ فَإِنَّهُمَا يُرْسَانِ الْقُلُوبَ عَلَى الْإِخْوَانِ وَيَنْبِتُ عَلَيْهِمَا التِّقَاتِ .

﴿۳۵۱۰﴾ ۲- وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : ثَلَاثٌ مَنْ لَقِيَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَبْنَ دَخَلَ الْجَنَّةَ

۴ - ابو بصير گوید : امام صادق علیه السلام راجع بقول خدای عزوجل فرمود : « آنها و گمراهان برو در دوزخ افتند ۹۴ سوره ۲۶ ، فرمود : ای ابا بصیر اینها مردمی هستند که با زبان خود عدالتی را ستوده و در مقام عمل بخلافتش گراییده اند .
 ۵ - امام باقر عليه السلام فرمود : بشیعیان ما این پیام برسان که : هرگز ثواب خدا بکسی جز با عمل نرسد و با آنها برسان که پر حسرت‌ترین مردم روز قیامت کسی است که عدالتی را ستاید و سپس بخلاف آن گراید .

﴿بَابُ﴾

﴿مَجَادَلَةُ وَتَسْتِيزَةُ وَدُشْمَنِيَّةُ بِمَرْدَمٍ﴾

توضیح - مقصود از این باب مباحثات و گفتگوهای است که میان مردم برپا می‌شود و بر سخن یکدیگر اعتراض میکنند ، برای اینکه سخن خود را اگر چه باطلست بکسی نشانند و اظهار و دانش کنند ، از این رو غالباً اینگونه مباحثات بدشمنی و دشنام و دوری از یکدیگر می‌کند و اما بحث و مجادله برای اظهار حق یا فهمیدن حق محبوب و پسندیده است ، چنانکه خدایتعالی فرماید : وَجَادَلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ وَ بَرُوشْ نِيكُوتَرِي بِأَنْهَا مَجَادَلَةُ كُنْ ،

۱ - امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : از مجادله و ستیزه بهره‌زید که دل‌های دوستان و برادران را بیمار کنند و نفاق رویانند (زیرا سلامتی دل بضا و صمیمت است و بیماریش بکینه و اندوه و پریشانی خاطر که از مجادله و ستیزه بهره‌زید و دوستان را با یکدیگر دو رو کند) .
 ۲ - پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمود : سه خصلت است که هر کس خدای عزوجل را با آنها ملاقات

مِنْ أَيِّ بَابٍ شَاءَ : مَنْ حَرَّ سُلْقُهُ ، وَحَسِيَ اللَّهَ فِي الْمَغْشِيِّ الْمَحْضَرِ ، وَتَرَكَ الْمِرَاءَ وَإِنْ كَانَ مُحِقًّا

۳ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ : مَنْ نَصَبَ اللَّهُ عَرَضًا لِلْخُصُومَاتِ أَوْ شَكَ أَنْ يُكْتَبَرَ الْإِنْتِقَالَ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بِشِيرٍ ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ

قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لِأَنْعُمَارَيْنِ حَلِيمًا وَلَا سَفِيًّا ، فَإِنَّ الْحَلِيمَ يَقْلِبُكَ وَالسَّفِيَةَ يُؤْذِيكَ .

۵ - عَلِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ

أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَا كَادَ جِبْرِئِيلُ عليه السلام يَأْتِينِي إِلَّا قَالَ : يَا مُحَمَّدُ اتَّقِ

شَحْنَاءَ الرَّجَالِ وَعَدَاوَتَهُمْ .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ الْحُسَيْنِ الْكِنْدِيِّ

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ جِبْرِئِيلُ عليه السلام لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وآله : إِيَّاكَ وَمَلَأَ حَاةَ الرَّجَالِ .

﴿ ۳۵۱۵ ﴾ ۷ - عَنْهُ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَيَابَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :

کند (با این سه خصلت بمیرد) از هر دریکه خواهد داخل بهشت شود : کسیکه خلقش نیکو باشد و در حقیت و حضور مردم از خدا بترسد و مجادله نکند اگر چه حق با او باشد .

۳ - و باز فرمود : کسیکه خدا را هدف مجادلاتش کند ، بتحول بسیار نزدیک شود .

شرح - مرحوم مجلسی ، برای این روایت سه معنی ذکر فرموده که دومین آن قریب بذهن است :

۱ - در ذات و صفات خدا وارد بحث و گفتگو نشوید و با یکدیگر ستیزه منمائید ، زیرا عقول و افکار بشر از درک آن قاصر است و از اینرو همواره از رأی دیگر منتقل میشوند ، چنانچه از سخنان حکماء و متکلمین هویدا است که هر کدام مذهب و عقیده می دارند ، پس بهتر آنستکه بتعلیمات قرآن و سنت اکتفا شود ، چنانچه درس ۳۶۷ دومثال از تعلیمات قرآن و اخبار را با تعلیمات حکما و عرفا تطبیق نمودیم) و ممکن است مراد بانتقال ، انتقال بکفر و باطل باشد .

۲ - هنگام مباحثه و مجادله بخدا سوگند یاد نکنید ، زیرا ممکن است ، از ترس عذاب و عقاب خدا از آنچه سوگند خورده اید برای دیگر منتقل شوید و رسوا گردید .

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : با شخص حلیم و سخیه مجادله مکن ، زیرا حلیم دشمنت دارد و سخیه آزارت رساند .

توضیح - حلیم دومعنی دارد : ۱ - خردمند و عاقل : ۲ - خویشتر داری که در کارها شتاب نکند و هر دو معنی در اینجا مناسب است و سخیه بیخورد و نادانست .

۵ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : نبود زمانی که جبرئیل نزد من آید ، جز آنکه غالباً میگفت :

ای محمد از بیض و دشمنی مردم بپرهیز .

۶ - امام صادق علیه السلام فرمود : جبرئیل به بنمبر گفت : از گفتگو و ستیزه با مردم بپرهیز .

إِيَّاكُمْ وَالْمُشَارَةَ فَإِنَّهَا تُورِثُ الْمَعْرَةَ وَتُظْهِرُ الْمُعْوَرَةَ .

۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ عَبَسَةَ الْعَايِدِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِيَّاكُمْ وَالْخُصُومَةَ ، فَإِنَّهَا تَشْغُلُ الْقَلْبَ وَتُورِثُ النِّفَاقَ وَتَكْسِبُ الضَّغَائِنَ .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَا كَادَ جَبْرَيْلُ عليه السلام يَأْتِينِي إِلَّا قَالَ : يَا مُحَمَّدُ اتَّقِ شَحْنَاءَ الرِّجَالِ وَعَدَاوَتَهُمْ .

۱۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَا أَتَانِي جَبْرَيْلُ عليه السلام قَطُّ إِلَّا أَوْعَظَنِي فَأَخِرَ قَوْلِي : إِيَّاكَ وَمُشَارَةَ النَّاسِ فَإِنَّهَا تَكْشِفُ الْعَوْرَةَ وَتَذْهَبُ بِالْعِزِّ .

۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَحَدَّثَ ابْنُ إِسْمَاعِيلَ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ ، جَمِيعاً ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ صَبِيحٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَا عَاهَدَ إِلَيَّ جَبْرَيْلُ عليه السلام فِي شَيْءٍ مَاعَاهَدَ إِلَيَّ فِي مُعَاوَاةِ الرِّجَالِ .

﴿ ۲۵۴۰ ﴾ ۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، رَفَعَهُ ، قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ زَرَعَ الْعَدَاوَةَ حَصَدَ مَا بَدَدَ .

۷ - امام صادق علیه السلام فرمود : از برانگیختن شر پیرمیزید که موجب گناه و آزار و گرامت شود ، و عیب پوشیده را آشکار کند .

۸ - و فرمود : از دشمنی با یکدیگر پیرمیزید ، زیرا دشمنی دل را مشغول کند و موجب نفاق شود و کینه‌ها پدید آرد .

۹ - (عین حدیث پنجم این بابست) .

۱۰ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هیچگاه نبود که جبرئیل نزد من آید ، جز آنکه مرا مواظف میگرد و آخرین سخنی بمن این بود که : از دشمنی با مردم پیرمیزد ، زیرا که آن عیب نهفته را آشکار کند و عزت را ببرد .

۱۱ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : آن اندازه که جبرئیل درباره دوری از دشمنی با مردم بمن سفارش کرد ، درباره چیز دیگری سفارش نکرد .

۱۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر که دشمنی بکارد ، کاشته خود را ذر و کند .

هـ (بَابُ الْغَضَبِ) هـ

۱ - عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ الشَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : الْغَضَبُ يُفْسِدُ الْإِيمَانَ كَمَا يُفْسِدُ الْحَلَّ الْعَسَلُ .

۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مَيْسِرٍ قَالَ : ذَكَرَ الْغَضَبُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ : إِنَّ الرَّجُلَ لَيَغْضَبُ فَمَا يَرْضَى أَبَدًا حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ ، فَأَيُّمَارَجُلٍ غَضِبَ عَلَى قَوْمٍ وَهُوَ قَائِمٌ فَلْيَجْلِسْ مِنْ فَوْرِهِ ذَلِكَ ، فَإِنَّهُ سَيَذْهَبُ عَنْهُ رَجَزُ الشَّيْطَانِ ، وَأَيُّمَارَجُلٍ غَضِبَ عَلَى ذِي رَحِمٍ فَلْيَدْنُ مِنْهُ فَلْيَمْسَهُ ، فَإِنَّ الرَّجِيمَ إِذَا مَسَّتْ سَكَنَتْ .

۳ - عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : الْغَضَبُ مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُ أَبِي عليه السلام يَقُولُ : أَتَى رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : رَجُلٌ بَدْوِيٌّ فَقَالَ : إِنِّي أَسْكُنُ الْبَارِيَةَ فَعَلِمَنِي جَوَامِعَ الْكَلَامِ ، فَقَالَ : أَمْرُكَ أَنْ لَا تَغْضَبَ ، فَأَعَادَ عَلَيْهِ

هـ (بَابُ خَشَمِ وَغَضَبِ) هـ

۱ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : غضب ایمان را فاسد کند چنانکه سرکه عمل را .

۲ - میسر گوید : خدمت امام باقر علیه السلام از غضب سخن بمیان آمد . حضرت فرمود : همانا مرد غضب میکند و تا داخل دوزخ نشود ، هرگز راضی نگردد (تا مرتکب گناهی نشود خشمش تسکین نیابد) پس هر کس بر مردمی خشمگین شد ، و ایستاده بود ، باید فوری بنشیند ، تا پلیدی شیطان از او دور شود ، و هر کس بر خویشاوندش غضب کند باید نزدیک او رود و تنش را مس کند (مثلا دست به دست او ساید) زیرا خویشاوند هر گاه مس شود آرامش یابد .

شرح - علماء اخلاق برای چاره و علاج غضب دواء علمی و عملی ذکر کرده اند . راه عملیش آنستکه بنده خدا تفکر کند در آیات و اخباریکه در مذمت غضب و خشم و ستایش عفو و حلم و کظم غیظ وارد شده است و راه عملیش آنستکه : چون خشمگین شود ، اعوذ بالله من الشیطان الرجیم بگوید و با آب سرد وضو بگیرد یا غسل کند و اگر ایستاده است بنشیند و اگر نشسته دراز کشد و اگر بر فامیل و خویشاوندش غضب کرده نزدیک او رود و دست بپدن او گذارد .

۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : غضب کلید هر شری است .

۴ - امام صادق عليه السلام فرمود : شنیدم پدرم میفرمود : مردی بیابانی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد : من صحرا نشینم (و چون نمیتوانم همیشه از خدمت شما استفاده کنم) کلمات جامعی بمن

الأعرابي المسألة ثلاث مرات حتى رجع الرّجل إلى نفسه فقال: لأشأل عن شيء بعد هذا ، ما أمرني رسول الله ﷺ إلا بالخير . قال : وكان أبي يقول: أي شيء أشد من الغضب، إن الرّجل ليغضب فيقتل النفس التي حرّم الله ويقذف المحصنة .

﴿۲۰۲۵﴾ ۵ - عنه عن ابن فضال عن إبراهيم بن محمد الأشعري ، عن عبد الأعلى قال : قلت لأبي عبد الله عليه السلام : علمني عظة أتعظ بها ، فقال : إن رسول الله ﷺ أتاه رجل فقال له : يا رسول الله علمني عظة أتعظ بها ، فقال له : انطلق ولا تغضب ، ثم أعاد إليه فقال له : انطلق ولا تغضب . ثلاث مرات .

۶ - عنه ، عن إسماعيل بن مهران ، عن سيف بن عميرة ، عن سمعان بن عبد الله عليه السلام يقول : من كَفَّ غضبه ستر الله عورته .

۷ - عنه ، عن ابن محبوب ، عن هشام بن سالم ، عن حبيب السجستاني ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : مكتوب في التوراة فيما ناجى الله عزّ وجلّ به موسى عليه السلام : يا موسى أممك غضبك عمن ملكتك عليه أكفّ عنك غضبي

۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى بَعْضِ أَنْبِيَائِهِ : يَا ابْنَ آدَمَ

بیاموز ، فرمود : دستورت میدهم که غضب مکن ، مرد عرب درخواست خود را سه بار تکرار کرد (وهما جواب را شنید) تا آن مرد بخود آمد و گفت : دیگر سؤالی نمیکنم ، رسول خدا صلی الله علیه و آله جز بخیر مرا دستور نفرمود (زیرا همان غضب نکردن مرا از دشنام و تهمت و آزار مسلمان و جاقو کشی و آدم کشی و گناهان دیگر باز میدارد) سپس فرمود : پدرم میفرمود : سخت تر از غضب چه چیز است ؟ همانا مرد غضب میکند و در آئین مرتکب قتل نفسی که خدا حرام کرده میشود وزن پاکدامن را متهم میسازد .

۵ - عبدالاعلی گوید : امام صادق علیه السلام عرض کردم : مرا اندرزی ده که از آن پند گیرم ، فرمود : مردی خدمت رسول خدا صلی الله علیه و آله آمد و عرض کرد : یا رسول الله : اندرزی بمن بیاموز که از آن پند گیرم ، حضرت باو فرمود برو و غضب مکن ، سپس تکرار کرد و باز حضرت فرمود : برو و غضب مکن تا سه بار .

۶ - امام صادق علیه السلام میفرمود : هر که غضب خود را نگاه دارد . خدا عیب او را ببوشاند .

۷ - امام باقر علیه السلام فرمود : در کتاب تورات در ضمن مناجات خدای عزوجل با موسی علیه السلام است : که : ای موسی خشم خود را از کسیکه ترا براو مسلط ساختهام بازگیر تا خشم خود را از تو بازگیرم .

۸ - امام صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل به یکی از پیغمبرانش وحی فرمود : ای پسر آدم در حال خشمت مرایادکن تا در حال خشمت ترایادکنم (قدرت مرا بیاد آور تا عفو مرا شامل حال گردانم) و با آنها

أَذْكَرَنِي فِي غَضَبِكَ أَذْكَرَكَ فِي غَضَبِي لِأَمْحَقَّكَ فِيمَنْ أَمْحَقُّ وَارْضَ بِي مُسْتَصِرًّا فَإِنَّ انْتِصَارِي لَكَ خَيْرٌ مِنْ انْتِصَارِكَ لِنَفْسِكَ

۹ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ، وَزَادَ فِيهِ وَإِذَا ظَلِمْتَ بِمَظْلَمَةٍ فَارْضَ بِانْتِصَارِي لَكَ فَإِنَّ انْتِصَارِي لَكَ خَيْرٌ مِنْ انْتِصَارِكَ لِنَفْسِكَ .

﴿ ۲۵۳۰ ﴾ ۱۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ فِي التَّوْرَةِ مَكْتُوبًا : يَا ابْنَ آدَمَ أَذْكَرَنِي حِينَ تَغْضَبُ أَذْكَرَكَ عِنْدَ غَضَبِي ، فَلَا أَمْحَقَّكَ فِيمَنْ أَمْحَقُّ ، وَإِذَا ظَلِمْتَ بِمَظْلَمَةٍ فَارْضَ بِانْتِصَارِي لَكَ ، فَإِنَّ انْتِصَارِي لَكَ خَيْرٌ مِنْ انْتِصَارِكَ لِنَفْسِكَ .

۱۱ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ جَمِيعًا ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِدٍ ، عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ حُنَيْسٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَجُلٌ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وآله : يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلِّمْنِي . قَالَ : اذْهَبْ وَلَا تَغْضَبْ ، فَقَالَ الرَّجُلُ : قَدْ كُنْتُ كُنْتُ بِذَلِكَ ، فَمَضَى إِلَى أَهْلِهِ فَإِذَا بَيْنَ قَوْمِهِ حَرْبٌ قَدْ قَامُوا صُفُوفًا وَلَبَسُوا التَّلَاحَ ، فَلَمَّا رَأَى ذَلِكَ لَيْسَ بِسِلَاحِهِ ثُمَّ قَامَ مَعَهُمْ ، ثُمَّ ذَكَرَ قَوْلَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : «لَا تَغْضَبْ» فَرَمَى السِّلَاحَ ، ثُمَّ جَاءَ يَمْشِي إِلَى

که (در اثر خشم خود) نابودشان میکنم نابودت نکنم و با انتقام گیری من (از دشمنانت) راضی باش ، زیرا انتقام گیری من برای تو بهتر از انتقام گرفتن تو برای خودت میباشد .

۹ - و در روایت دیگر مانند همین روایت ذکر نموده. ولی در آنجا افزوده است : و هر گاه مظلوم شدی و ستمی بتو رسید با انتقام گرفتن من برای خود راضی باش ، زیرا انتقام گرفتن من برای تو بهتر از انتقام گیری تو برای خودت میباشد .

۱۰ - اسحاق بن عمار گوید : شنیدم امام صادق علیه السلام میفرمود : در تورات نوشته است : ای آدمیزاد ، هر گاه خشم گیری مرا بیاد آورد تا ترا هنگام خشمم بیاد آورم و با آنها که نابودشان میکنم نابودت نکنم و چون ستمی بر تو شد ، با انتقام گیری من برای خود راضی باش ، زیرا انتقام گیری من برای تو از انتقام گیری خودت بهتر است .

۱۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : مردی به پیغمبر صلی الله علیه و آله عرض کرد : یا رسول الله ! مرا تعلیم ده ، فرمود : برو و غضب مکن ، آن مرد گفت : همین مرا بس است و بجانب قبیله خود رفت ، ناگاه در میان قومش جنگی پیا شد ، و اسلحه پوشیده در برابر یکدیگر صف کشیدند ، آن مرد هم چون چنان دید ، اسلحه پوشید و بسف ایستاد ، آنگاه سخن پیغمبر صلی الله علیه و آله را بیاد آورد که باو فرمود : و غضب مکن ، سپس اسلحه را کنار گذاشت ، و نزد مردمیکه دشمن قومش بودند آمد و گفت : ای مردم هر

الْقَوْمِ الَّذِينَ هُمْ عَدُوٌّ قَوْمِهِ، قَالَ: يَا هَؤُلَاءِ مَا كَانَتْ لَكُمْ مِنْ جَرَا حَةٍ أَوْ قَتْلِ أَوْ ضَرْبٍ لَيْسَ فِيهِ أَثْرٌ فَعَلَيْ فِي مَالِي أَنَا وَفِيكُمْ وَهُ قَالَ الْقَوْمُ: فَمَا كَانَ فَهَوْلَكُمْ، نَحْنُ أَوْلَىٰ بِذَلِكَ مِنْكُمْ، قَالَ: فَاصْطَلَحَ الْقَوْمُ وَوَدَّعَ الْقَضْبَ.

۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، جَمِيعًا، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَنِ ابْنِ رِثَابٍ، عَنِ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ هَذَا الْقَضْبَ جَمْرَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تُوَقَّدُ فِي قَلْبِ ابْنِ آدَمَ وَإِنْ أَحَدُكُمْ إِذَا غَضِبَ اخْمَرَّتْ عَيْنَاهُ وَانْتَفَخَتْ أَوْدَاجُهُ وَدَخَلَ الشَّيْطَانُ فِيهِ، فَإِذَا خَافَ أَحَدُكُمْ ذَلِكَ مِنْ نَفْسِهِ فَلْيَلْزِمِ الْأَرْضَ فَإِنَّ رِجْزَ الشَّيْطَانِ لَيَذْهَبُ عَنْهُ عِنْدَ ذَلِكَ.

۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: الْقَضْبُ مَحَقَّةٌ لِقَلْبِ الْحَكِيمِ، وَقَالَ: مَنْ لَمْ يَمْلِكْ غَضَبَهُ لَمْ يَمْلِكْ عَقْلَهُ.

۱۴ - الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ غَاضِمِ بْنِ حُمَيْدٍ، عَنِ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: مَنْ كَفَّتْ نَفْسُهُ عَنْ أَعْرَاضِ النَّاسِ أَقَالَ اللَّهُ نَفْسَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ كَفَّتْ غَضَبَهُ عَنِ النَّاسِ كَفَّتْ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عَنْهُ عَذَابَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

﴿ ۲۵۴۵ ﴾ ۱۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَنِ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: مَنْ كَفَّتْ غَضَبَهُ عَنِ النَّاسِ كَفَّتْ اللَّهُ عَنْهُ عَذَابَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

جراحت و قتل و زدن بی نشانه می که در افراد شما باشد بعهده من و من خونهای آنرا بشما میبردارم (اما زخم نشانه دار را از زنده اش بگیرد) آن مردم گفتند، هر چه چنین باشد بپنجه شما و ما از شما بپرداخت این جرمه سزاوارتریم، سپس با یکدیگر صلح کردند و آن کینه از میان برفت.

۱۲ - امام باقر علیه السلام فرمود: این غضب (وخشمی که در وجود شامت) شراره می است شیطانی که در دل آدمیزاد شلهور میغود، و چون کسی از شما عشمکین شود، چشمانش سرخ شود و در گهای گردنش ورم کند و شیطان در وجودش در آید، پس هر گاه کسی از شما از این حالت خویش بترسد، بزمین بچسبد، زیرا وسوسه شیطان در آن هنگام از او دور شود.

۱۳ - امام صادق علیه السلام فرمود: غضب دل شخص حکیم را نابود کند (از اینرو بجای حکمت ادا و سفاقت بینند) و فرمود: هر کس مالک غضب خود نباشد، مالک عقل خود نخواهد بود.

۱۴ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: کسیکه خود را از ریختن آبروی مردم نگهدارد، خدا در قیامت از [عیب] او در گذرد، و هر که خشم خود را از مردم باز گیرد، خدای تبارک و تعالی عذاب روز قیامت را از او باز گیرد.

۱۵ - امام باقر علیه السلام فرمود: هر که خشم خود را از مردم باز گیرد، خدا عذاب روز قیامت

(بَابُ الْحَسَدِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : إِنَّ الرَّجُلَ لَيَأْتِي بَأْتِي بَادِرَةٍ فَيَكْفُرُ وَإِنَّ الْحَسَدَ لَيَأْكُلُ الْإِيمَانَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، وَالْحَسَنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُؤَيْدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ جَرَّاحِ الْمَدَائِنِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْحَسَدَ يَأْكُلُ الْإِيمَانَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ دَاوُدَ الرَّقِّيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : اتَّقُوا اللَّهَ وَلَا يَحْسُدْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا ، إِنَّ عَيْسَى بْنَ مَرْيَمَ كَانَ مِنْ شَرِيعِهِ السَّيِّئِ فِي الْبِلَادِ ، فَخَرَجَ فِي بَعْضِ سَبْحِهِ وَمَعَهُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِهِ قَصِيرٌ وَكَانَ كَثِيرَ اللَّزُومِ لِعَيْسَى

را از او باز کرد .

❖ (بَابُ حَسَدِ) ❖

۱ - امام باقر عليه السلام فرمود : همانا مرد هر گونه تندى و شتابزدگى مىکند و کافر مىشود ، و حسد ايمان را مىخورد ، چنانکه آتش هيزم را مىخورد .

شرح - بادره بمعنى تيزى خشم و شتاب زدگى و خطاى در گفتار و کردارى است که از خشم پديد آيد و سخن بى اندیشه را نيز گویند ، پس مراد ب جمله اول اينستکه خشم و تندى گاهى موجب مىشود که انسان شتاب زده مىشود و بخدا و پيغمبر صلى الله عليه وآله ، ناسزا مىگويد - الياذ بالله - يا قرآن را زير پا مىگذارد و پاره مىکند و در تبخيره مرتد و کافر مىشود ، پس بايد از غضب پرهيز کرد و در علاج آن کوشيد ، و ممکن است کلمه « فیکفر » مشدد قرائت شود پس معنى اينست که بعضى از شتابزدگى ها و اشتباهات گفتار و کردار بخشوده مىشود ، زيرا انسان بى اختيار مىشود و پشيمان مىگردد ، و اما راجع بحسد در آخراين باب توضيحى بيان مىشود ، انشاء الله تعالى .

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : حسد ايمان را مىخورد چنانکه آتش هيزم را مىخورد .

۳ - داود رقى گوید : شنيدم امام صادق عليه السلام مىفرمود : از خدا پروا کنيد و بريدگديگر حسد مبريد همانا از جمله مقررات دينى عيسى بن مريم گردش در شهرها بود ، در يکى از گردشها مردى کوتاه قد که غالباً ملازم عيسى عليه السلام و از اصحاب آنحضرت بود همراهش شد ، چون عيسى بدريا رسيد ، با يقين درست فرمود : بسم الله و بر روى آب راه رفت ، چون مرد کوتاه قد عيسى عليه السلام را ديد که بر روى آب مىگذرد

فَلَمَّا أَتَتْهُ عَيْسَى إِلَى الْبَحْرِ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ بِصِحَّةٍ يَقِينٍ مِنْهُ فَمَشَى عَلَى طَهْرِ الْمَاءِ فَقَالَ الرَّجُلُ الْقَصِيرُ جِبْنَ نَظَرَ إِلَى عَيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ جَاوَهُ: بِسْمِ اللَّهِ، بِصِحَّةٍ يَقِينٍ مِنْهُ فَمَشَى عَلَى الْمَاءِ وَوَلَّحَقَ بِعَيْسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ، فَدَخَلَهُ الْعُجْبُ بِنَفْسِهِ. فَقَالَ: هَذَا عَيْسَى رُوحُ اللَّهِ يَمْشِي عَلَى الْمَاءِ وَأَنَا مَمْشِي عَلَى الْمَاءِ فَمَا فَضَلَهُ عَلَيَّ؟ قَالَ: قَرُمِسَ فِي الْمَاءِ فَاسْتَعَاثَ بِعَيْسَى فَتَنَاوَلَهُ مِنَ الْمَاءِ فَأَخْرَجَهُ ثُمَّ قَالَ لَهُ: مَا قُلْتَ يَا قَصِيرُ؟ قَالَ: قُلْتُ: هَذَا رُوحُ اللَّهِ يَمْشِي عَلَى الْمَاءِ وَأَنَا مَمْشِي عَلَى الْمَاءِ فَدَخَلَنِي مِنْ ذَلِكَ عُجْبٌ، فَقَالَ لَهُ عَيْسَى: لَقَدْ وَضَعْتَ نَفْسَكَ فِي غَيْرِ الْمَوْضِعِ الَّذِي وَضَعَكَ اللَّهُ فِيهِ فَمَقَّنَكَ اللَّهُ عَلَى مَا قُلْتَ فَتَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِمَّا قُلْتَ، قَالَ: فَتَابَ الرَّجُلُ وَعَادَ إِلَى مَرْتَبَتِهِ الَّتِي وَضَعَهُ اللَّهُ فِيهَا، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا يَحْسِدَنَّ بَعْضُكُمْ بَعْضًا. ٤ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: كَادَ الْفُقْرَانُ يَكُونُ كُفْرًا وَكَادَ الْحَسَدَانُ يَغْلِبُ الْقَدْرَ.

او هم با یقین درست گفت بسم الله و بر روی آب برآه افتاد تا بمسی علیه السلام رسید، آنکاه خود بینی اورا گرفت و با خود گفت: این عیسی روح الله است که بر روی آب می رود و من هم روی آب میروم پس او را بر من چه فضیلتی باشد؟

آنکاه در آب فرو رفت و از عیسی فریاد رسی خواست، عیسی دستش را گرفت و از آب بیرون آورد و پاوگفت: ای کوتاه قد! چه گفتی؟ (که در آب فرود رفتی) گفت: من گفتم: این روح الله است که روی آب راه می رود و من هم روی آب راه میروم و مرا خود بینی فراگرفت، عیسی پاو فرمود: خود را در جایی گذاشتی که خدایت در آنجا نگذاشته، پس خدا بسبب این گفتار ترا مبهوض داشت، از آنچه گفتی بسوی خدای عزوجل توبه کن.

امام علیه السلام فرمود: آنمرد توبه کرد و بر تبه ای که خدا برایش قرار داده بود برگشت، پس از خدا پروا کنید و بر یکدیگر حسد نبرید.

٤ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: فقر نزدیک بکفر است و حسد نزدیک است که بر قدر غلبه کند. شرح - مرحوم مجلسی برای جمله اول سه قول از خود و غیر الی و راوندی نقل میکند، ولی چنانکه در آخر میگوید برگشت هر سه قول بیک چیز است و خلاصه آن اقوال اینست که: مقصود از فقر نیازمندی و احتیاج مردم و عدم اعتماد و توجه بخالق است، چنین فقیری بخدا نسبت بی عدالتی دهد و بسا مرتکب دزدی و خیانت و کمک بظلمه و راهزنی و آدمکشی گردد، و این اعمال نزدیک بکفر است.

و اما برای جمله دوم پنج معنی ذکر میکند.

(۱) از راوندی (ره) گاهی حسد انسانرا وادار میکند که محسود را بکشد و مالش را تلف کند و زندگی را از میان ببرد، پس گویا چنین شخصی کوشش میکند که بر مقدرات خدا غلبه کند...

(۲) گاهی حسد سبب زیادی نعمت محسود میشود و بر مقدرات او غلبه میکند.

﴿۲۵۴۰﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمِيْنٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ: قَالَ: أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: أَفَقَالَ دِينَ الْحَسَدِ وَالْعُجْبِ وَالْفَحْرِ - يُونُسُ، عَنْ دَاوُدَ الرَّقِئِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمُوسَى بْنِ عِمْرَانَ عليه السلام: يَا ابْنَ عِمْرَانَ لَا تَحْسِدَنَّ النَّاسَ عَلَى مَا آتَيْتَهُمْ مِنْ فَضْلِي وَلَا تَمْدَنَّ عَيْنِيكَ إِلَى ذَلِكَ وَلَا تَتَّبِعْهُ نَفْسَكَ، فَإِنَّ الْعَايِدَ سَاخِطٌ لِنِعْمِي، صَادِقٌ لِقَسَمِي الَّذِي قَسَمْتُ بَيْنَ عِبَادِي وَمَنْ يَكُ كَذَلِكَ فَلَسْتُ مِنْهُ وَلَيْسَ مِنِّي.

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْمُنْقَرِيِّ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ عِيَّانٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَفِطُ وَلَا يَحْسِدُ وَالْمُنَافِقُ يَحْسِدُ وَلَا يَفِطُ.

(۳) حسد موجب تغییر نعمت حاسد میشود و غیراتی که برای او مقدر شده بسبب حسدش زایل میگردد.
 (۴) گناه حسد نزدیکست که از اعتقاد به قدر زیادتر شود، با وجود سختی عذایب که قدریه دارند.
 (۵) اشاره بتأثیر چشم زخم دارد، زیرا حسد سبب چشم زدن میشود، چنانچه جماعتی از مفسرین آیه شریفه و من شر حاسد اذا حسد را به چشم زدن تفسیر کرده اند و نیز عامه از پیغمبر صلی الله علیه و آله و خامه از امام صادق علیه السلام روایت کرده اند که: اگر چیزی بر قدر پیشی گیرد چشم زدن است. و مرحوم طبرسی راجع بآیه شریفه لا تدخلوا من باب واحد گفته است: چون یعقوب علیه السلام ترسید که پسرانش را چشم زند بآنها گفت: همگی از یک در وارد نشوید، و اگر جیبائی چشم زدن را انکار کرده و گفته است برهانی برای اثباتش نداریم، اما بیشتر محققین آنرا پذیرفته و درست دانسته اند، سپس مرحوم مجلسی سه قول از جاحظ و بلخی و حکما برای اثبات آن نقل میکند و در آخر هم تأییدی از سید رضی - قدس الله روحه - ذکر میفرماید.

۵ - امام صادق علیه السلام فرمود: آفت دین حسد و خود بینی و بالیدن است.

۶ - رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود: خدای عز و جل بموسی بن عمران علیه السلام فرمود: ای پسر عمران! بر آنچه از فضل خود به مردم داده ام حسد مبر و چشمت را دنبال آن دراز مکن و دلت را پی آن مبر، زیرا حسد برنده از نعمت من ناراحت است و از تقییمی که میان بندگانش کرده ام جلوگیر است، و کسیکه چنین باشد، من از او نیستم و او از من نیست (میان من و او ارتباط و آشنائی نباشد).

۷ - امام صادق علیه السلام فرمود: مؤمن فبطه برد و حسد نبرد، ولی منافق حسد برد و غبطه نبرد.

شرح - حسد آنستکه نعمتی را که خدا بپیرادر دینی تو داده، برای او نخه اهی و از آن رنجبری و آرزوی زوال آنرا داشته باشی چه آنکه بخودت رسد یا نرسد ولی غبطه آنستکه با نعمت او کاری نداشته باشی و آرزو کنی که خودت هم مثل آن نعمت را داشته باشی.

حسد از نظر عقل و شر مذموم و ناپسندع است، زیرا حسد بیماری دلت و بدخواهی برادر مسلمان و ناراحتی از لطف و نعمت پزدان و اعتراض بر عدالت خدای تعالی و نظام احسن او. و این ناراحتی بساموجب

(بَابُ الْعَصِيَّةِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ التَّمِيمِ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ تَعَصَّبَ أَوْ تَعَصَّبَ لَهُ فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَةَ الْإِيمَانِ مِنْ عُنُقِهِ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، وَدُرُسْتِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ تَعَصَّبَ أَوْ تَعَصَّبَ لَهُ فَقَدْ خَلَعَ رِبْقَ الْإِيمَانِ مِنْ عُنُقِهِ .

﴿۲۵۴۵﴾ ۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ حَبَّةٌ مِنْ حَرْدَلٍ مِنْ عَصِيَّةٍ بَعَثَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَعَ أَعْرَابِ الْجَاهِلِيَّةِ .

لا فری تن واختلال حواس ودق کردن حسود میشود ، پس حسود دشمن جان خود است ، ولی فبطه و رقابت مددوح و مستحسن است و در آیات شریفه و اخبار واحادیث گاهی اذآن به تنافس تعبیر شده و گاهی به مسابقه و تسابق . مانند :

- (۱) وفي ذلك فليتنافس المتنافسون .
- (۲) سابقوا الى مغفرة من ربكم .
- (۳) فمليكم بهذه الخلائق فالزموها وتنافسوا فيها .
- (۴) فسبقوا - رحمكم الله - الى منازلكم التي امرتم ان تسروها والتي رغبت فيها و دعيت اليها .

❖ (بَابُ عَصِيَّةٍ) ❖

توضیح - مراد به عصبيت و تعصب مذموم که در این باب مفاسدش ذکر میشود آنستکه : حمایت و طرفداری از فامیل و دوست و رفیق شود ، در راه ستم یا عقیده باطل ، و همچنین طرفداری کردن از مذاهب باطله پدران و دفاع از جهل و گمراهی و پایداری بر عقیده ای که انسان داشته و فهمیده باطلست تعصب مذمومست . و نزدیک به معنی تعصب است حمیت و انفة که خدا پتانلی فرماید : اذ جعل في قلوبهم الحمية ، حمية الجاهلية و اما تعصب در راه حق و طرفداری از عقاید صحیحه و حمایت أهل حق چه خویش باشد و چه بیگانه محمود و پسندیده و گاهی واجب و لازم است .

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود: کسی که تعصب برد یا پریش تعصب برند (در سورتیکه بان تعصب راضی باشد) رشته ایمانرا از گردن خویش باز کرده است .

۲ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : (مانند روایت اول) .

۳ - رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : هر که در دلش باندازه دانه خردلی عصیت باشد خدا او را

- ۴ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ خِصْرِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ تَعَصَّبَ عَصَبَهُ اللَّهُ بِعَصَابَةٍ مِنْ نَارٍ .
- ۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ غَامِرِ بْنِ السَّمِطِ ، عَنْ حَبِيبِ بْنِ أَبِي ثَابِتٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ : لَمْ يَدْخُلِ الْجَنَّةَ حَمِيَّةٌ غَيْرَ حَمِيَّةِ حَمْزَةَ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ - وَذَلِكَ حِينَ أَسْلَمَ - غَضِبَ لِلنَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فِي حَدِيثِ السَّلَالَةِ الَّذِي أُلْفِيَ عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله .
- ۶ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ فَضَالَةَ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ قَرْقَدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْمَلَائِكَةَ كَانُوا يَحْسَبُونَ أَنَّ إبليسَ مِنْهُمْ وَكَانَ فِي عِلْمِ اللَّهِ أَنَّهُ لَيْسَ مِنْهُمْ ، فَاسْتَخْرَجَهَا فِي نَفْسِهِ بِالْحَمِيَّةِ وَالْغَضَبِ فَقَالَ : « دَخَلْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ » .

روز قیامت با اعراب جاهلیت میبوت کند .

- ۴ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر که تعصب کند خدا دستمال و سربندی از آتش پسر او بندد .
- ۵ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : هیچ حمیتی بیبشت نرود ، مگر حمیت حمزه بن عبدالمطلب زمانی که برای حمایت پیغمبر صلی الله علیه وآله خشم کرد و مسلمان شد ، در داستان شکبه می که بر سر پیغمبر صلی الله علیه وآله انداختند .

شرح - داستان شکبه در روایت ۱۲۱۳ ج ۲ ص ۳۴۰ ذکر شد . و اما داستان اسلام آوردن جناب حمزه را مختلف نوشته اند ، آنچه از این حدیث شریف پیداست همان داستان شکبه انداختن ابو جهل روی سر پیغمبر صلی الله علیه وآله بوده است که در ابتدا تعصب حمزه را برانگیخت و با وجود آنکه مسلمان نبود بصحابت برادرزاده خود (حضرت پیغمبر صلی الله علیه وآله) برخاست ، ولی چنانکه مورخین ذکر نموده اند حمزه در آنجا به ابو جهل گفت : اکنون که تو برادر زاده ام را دشنام میدهی من هم دین و عقیده او را دارم ، اگر میتوانی مرا برگردان ، ولی چون بخانه برگشت مردد شد و گفت : خدایا ! اگر دین او درست است ، قلب مرا آشنا کن و گرنه مرا از این گرفتاری (حمایت بیجا) نجات ده ، و شب را با کمال ناراحتی پسر برد و چون صبح شد ، نزد پیغمبر صلی الله علیه وآله رفت و گفت : پسر برادر ! برای من پیش آمدی کرده که راه چاره آنرا نمیدانم ، آیا دین تو هدایت است و صواب یا گمراهی و خطا ، پیغمبر صلی الله علیه وآله باو متوجه شد و او را مواظف کرد و بشارت داد و انذار فرمود : تا خدا ایما ترا از برکت فرمایشات آنحضرت در دل او افکند ، حمزه گفت : شهادت دهم که تو صادقی ، دینت را اظهار کن که من باور تو هستم .

- ۶ - امام صادق علیه السلام فرمود : ملائکه میبنداشتند شیطان از آنها است ولی در علم خدا از آنها نبود تا بسبب حمیت و تعصب باطن خود را اظهار کرد و گفت : « اذ آتشی (روشن) آفریده امی و او را از خاک (تیره) خلق کرده امی » .

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْمُنْقَرِيِّ ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ ، عَنْ مَعْمَرٍ ، عَنِ الرَّزَّازِيِّ قَالَ : سُئِلَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام عَنِ الْعَصِيَّةِ ، فَقَالَ : الْعَصِيَّةُ الَّتِي يَأْتُمُ عَلَيْهَا صَاحِبُهَا أَنْ يَرَى الرَّجُلُ شِرَارَ قَوْمِهِ خَيْرًا مِنْ خِيَارِ قَوْمٍ آخَرِينَ وَلَيْسَ مِنَ الْعَصِيَّةِ أَنْ يُحِبَّ الرَّجُلُ قَوْمَهُ وَلَكِنْ مِنَ الْعَصِيَّةِ أَنْ يُبَيِّنَ قَوْمَهُ عَلَى الظُّلْمِ .

(بَابُ الْكِبَرِ)

﴿۴۵۵۰﴾ ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ أَبِيانٍ ، عَنْ حَكِيمِ

شرح - ملائکه مینداشتند شیطان هم مانند آنها مقدس و مطیع خداست و هرگز گناه و نافرمانی نمیکند ولی تنها حمیت و خودخواهی او موجب شد که نهان پلید خود را آشکار کرد و بآدم علیه السلام سجده نکرد پس از حمیت و تمصب بهره‌زید .

۷ - از علی بن الحسین علیهما السلام راجع به عصیت پرسیدند ، فرمود : عصیتی که صاحبش بسبب آن گنهگار است اینست که کسی بدان قوم خود را از نیکان قوم دیگر بهتر داند ، ولی دوست داشتن کسی قوم خود را عصیت نیست ، بلکه کتک کردن کسی قوم خویش را برستم از جمله عصیت است .

❖ (بَابُ كِبَرٍ وَ بزرگی هشی) ❖

توضیح - کبر برخلاف تواضع اینست که کسی خود را از دیگران بزرگتر و بالاتر داند و بر او گردنکشی و سرفرازی کند ، ولی عجب که در باب آینده ذکر میشود اینست که : انسان خود بین و خود پسند باشد و بر خود بیبالد ، پس در تکبر لازمست دیگری باشد و انسان خود را از او بالاتر داند ولی در عجب بودن شخص دیگر و ملاحظه برتری بر او لازم نیست .

مرحوم مجلسی علاوه بر اخبار این باب، آیات و روایات بسیار دیگری در مذمت این صفت در مرآت القول نقل میکند و سپس میگوید : تکبر بر سه قسم است :

(۱) تکبر بر خداست که از همه بدتر است مانند تکبر فرعون و نمرود .
(۲) تکبر بر پیغمبران و امامان ، مانند کسانی که بآنها نکرودند و گفتند : أَنْتُمْ لَبِشْرِينَ مِثْلُنَا بلکه بایشان ناسزا گفتند و آنها را کشتند .

(۳) تکبر بر بندگان خدا ، و سبب تکبر چند چیز است :

۱ - علم و دانش . ۲ - عمل و عبادت . ۳ - حسب و نسب نژادی . ۴ - جمال و زیبایی . ۵ - ثروت و دارائی . ۶ - زور بازو و نیرومندی . ۷ - داشتن پیروان و یاران و شاگردان و نوکران و فامیل و خویشان .
و اما ملاحظه تکبر در راه علمی و عملی دارد : راه علمیش اینست که : انسان بحقارت و پستی خود و عظمت و کبریائی پروردگارش آگاه شود ، ولی این دو آگاهی طول بسیار دارد و نهایت علم صدیقین همین است ، ولی برای شناختن حقارت خود کافی است که در یکی از آیات بسیار قرآن که در این زمینه وارد

- قال : سألتُ ابا عبد الله عليه السلام عن ادنى الاحادي ، فقال : ان الكبر ادناه .
- ۲ - محمد بن يحيى ، عن احمد بن محمد بن عيسى ، عن علي بن الحكم ، عن الحسين بن ابي العلاء عن ابي عبد الله عليه السلام قال : سمعته يقول : الكبر قد يكون في شرار الناس من كل جنس ، والكبر رداء الله ، فمن نازع الله عز وجل رداءه لم يردّه الله إلا سفلاً ، ان رسول الله صلى الله عليه وآله مرّ في بعض طرق المدينة وسوداء تلقط السرقين فقبل لها : تنحني عن طريق رسول الله فقالت : ان الطريق لمعرض فمّ يبا بعض القوم ان يتناولها ، فقال رسول الله صلى الله عليه وآله : دعوها فانها جبارة .
- ۳ - عده من اصحابنا ، عن احمد بن ابي عبد الله ، عن عثمان بن عيسى ، عن العلاء بن الفضيل

شده است تأمل کند ، زیرا علم اولین و آخرین در قرآنست برای کسیکه چشم بصیرتش باز باشد .
مرحوم مجلسی در اینجا آیات بسیاری نقل و تفسیر میکند ، یکقسمت اذنان آیات اینست : « قتل الانسان ما اكفره من اى شيء خلقه ، من نطفة خلقه فقدره ثم السبيل يسره ، ثم اما تده فأقبره ، ثم اذا شاء أنشره » خدای تعالی در این آیات اشاره میفرماید : که انسان حادث است یعنی میلیونهای سال نابود و معدوم بوده و سپس از خاک و نطفه و خون و علقه و مضنه پلید و متفنن خلق شده ، و در آخر بیجان میشود و زیر خاک میرود و دوباره مشیت خدا او را از خاک برمیآورد .

و اما راه عملیش مواظبت داشتن بر رفتار سلحا و متواضعین مخصوصاً پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله است ، زیرا آنحضرت با وجود مقام ارفع و شامخش ، روی زمین مینشست و غذا میخورد و میفرمود : من بنده هستم و چون بندگان غذا میخورم - مرآت ج ۲ ص ۲۹۶ .

۱ - حکیم گوید : از امام صادق علیه السلام پرسیدم : کمترین درجه الحاد چیست ؟ فرمود : کمترین درجه آن کبر است .

توضیح - مرحوم مجلسی از مفردات راغب نقل کند که : الحاد انحراف از حق است چه مشرک بعدا شود و چه مشرک باسباب (وسائل و واسطی که خدای تعالی میان خود و خلقتش قرار داده) و شرک بعدا ایمان را باطل کند ولی شرک باسباب رشته های ایمان را سست کند ، اما ایمان را باطل نکند .

۲ - امام صادق علیه السلام میفرمود : تکبر در بدترین مردم است از هر جنسی که باشند (اگر چه پست و بی مقدار باشند) کبر و بزرگه منشی لباس مخصوص خدا است ، کسی که با لباس خدای عزوجل منازعه کند ، خدا جز پستی نینماید .

رسول خدا صلی الله علیه و آله از یکی کوجه های مدینه میگذشت و زن سیاهی سرگین برمیچید ، باو گفتند : از پیش راه پیغمبر بکناری رو : او گفت راه پهن است ، یکی از مردم خواست او را بکناری زند [دشنام دهد] پیغمبر صلی الله علیه و آله فرمود : رهاش کنید که او سرکش است .

۳ - امام باقر علیه السلام فرمود : عزت روپوش خدا و بزرگه منشی زهرپوش خداست ، پس هر کس

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : الْعِزُّ رِذَاءُ اللَّهِ ، وَالْكِبْرُ إِزَارُهُ ، فَمَنْ تَنَاوَلَ شَيْئًا مِنْهُ أَكَبَّهُ اللَّهُ فِي جَهَنَّمَ .

۴ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ ثَعْلَبَةَ ، عَنْ مَعْمَرِ بْنِ عُمَرَ ابْنِ عَطَاءٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : الْكِبْرُ رِذَاءُ اللَّهِ وَالْمُنْكَسِرُ يُنَازِعُ اللَّهَ رِذَاءَهُ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ لَيْثِ الْمُرَادِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ : الْكِبْرُ رِذَاءُ اللَّهِ فَمَنْ نَازَعَ اللَّهَ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ أَكَبَّهُ اللَّهُ فِي النَّارِ .

﴿۲۵۵۵﴾ ۶ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَكِيرٍ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليهما السلام قَالَا : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ .

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ : لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنَ الْكِبْرِ ، قَالَ : فَاسْتَرْجَعْتُ ، فَقَالَ : مَا لَكَ تَسْتَرْجِعُ ؟ قُلْتُ : لِمَا سَمِعْتُ مِنْكَ ، فَقَالَ : لَيْسَ حَيْثُ تَذْهَبُ ، إِلَّا نَمَاءُ عَيْنِي الْجُحُودَ ، إِلَّا نَمَاهُ الْجُحُودُ .

یکی از آنها دست درازی کند ، خدا در دوزخ سرنگونش کند .

شرح - روپوش و زیرپوش اسماره است برای اختصاص عزت و بزرگمنشی بخدایتعالی چنانکه لباس روپوش و زیرپوش هر کسی مختص به خود اوست .

۴- امام باقر عليه السلام فرمود : بزرگمنشی روپوش خداست ، و متکبر باروپوش خدا کشمکش دارد .
۵- امام صادق عليه السلام فرمود : بزرگمنشی روپوش خداست و هر که نسبت به چیزی از آن باخداستیزه کند خدا در آتش سرنگونش سازد .

۶- امام باقر و امام صادق علیهما السلام فرمودند : هر که به سنگینی ذره‌ای تکبر در دلش باشد داخل بهشت نشود .

۷- محمد بن مسلم گوید : یکی از آندو امام علیهما السلام فرمود : هر که باندازه سنگینی دانه خردلی تکبر در دلش باشد ، داخل بهشت نشود . راوی گوید : من گفتم : انالله وانا اليه راجعون (۱) امام فرمود : چرا گفتم : انالله وانا اليه راجعون ؟ گفت : برای آنچه از شما شنیدم ، فرمود : چنانکه تو فکر میکنی نیست ، مقصود من انکار است ، و آن جز انکار نیست (یعنی مقصود از تکبر انکار خدا و کردنگشی در برابر اوست) .

(۱) این جمله در عربی برای اظهار تأسف و بجای وای بحال من گفته میشود ، و چون راوی گمان کرد : هر کس تکبر داشته باشد بهشت نرود ، این جمله را گفت .

- ۸ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُبَيْدَةَ ؛ عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحَرِّ ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْكِبْرُ أَنْ تَغْمِصَ النَّاسَ وَتَسْفَهُ الْحَقَّ
- ۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى بْنِ أَعْيَنَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنْ أَعْظَمَ الْكِبْرُ عَمَصَ الْخَلْقِ وَسْفَهُ الْحَقَّ ، قَالَ : قُلْتُ : وَمَا عَمَصَ الْخَلْقِ وَسْفَهُ الْحَقَّ ؟ قَالَ : يَجْهَلُ الْحَقَّ وَيَطْعُنُ عَلَى أَهْلِهِ ، فَمَنْ فَعَلَ ذَلِكَ فَقَدْ نَارَعَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ رِذَاءَهُ .
- ۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنْ فِي جَهَنَّمَ لَوَادِيًا لِلْمُتَكَبِّرِينَ يُقَالُ لَهُ : سَقَرٌ ؛ شَكَأَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ شِدَّةَ حَرِّهِ ، وَسَأَلَهُ أَنْ يَأْتِيَ لَهُ أَنْ يَنْتَفِسَ فَمَنْتَفَسَ فَأَحْرَقَ جَهَنَّمَ .
- ۱۱ (۲۵۶۰) - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَيْنَانَ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ فَرْقَدٍ ؛ عَنْ أَحْبَبِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنْ الْمُتَكَبِّرِينَ يُجْعَلُونَ فِي صُورِ النَّذْرِ ؛ يَتَوَطَّأُهُمُ النَّاسُ حَتَّى يَفْرَغَ اللَّهُ مِنَ الْحِسَابِ .
- ۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَيْرِ وَاحِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ؛ عَنْ عَمِيهِ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : مَا الْكِبْرُ ؟ فَقَالَ : أَعْظَمُ

- ۸- امام صادق عليه السلام فرمود : تکبر اینستکه : مردم را خوار شماری و حق را سبک شماری [در برابر حق سفاکت کنی] .
- ۹- امام صادق عليه السلام از قول رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : بزرگترین تکبر خوار شمردن مخلوق و سبک شمردن حق است ، راوی گوید : عرض کردم خوار شمردن مخلوق و سبک شمردن حق چیست ؟ فرمود : در برابر حق نادانی کند و باهل حق طعنه زند ، پس هر که چنین کند با لباس مخصوص خدای عزوجل ستیزه کرده است .
- ۱۰ - امام صادق عليه السلام فرمود : در جهنم دره‌ای است بنام دوزخ برای متکبران که از شدت حرارت خود بخدای عزوجل شکایت کرد و در خواست کرد باو اجازه دهد نفس کشد ، پس چون نفس کشید جهنم شعله ور شد .
- ۱۱ - امام صادق علیه السلام میفرمود : متکبران (روز قیامت) بصورت مور در آیند ، و مردم آنها را پایمال کنند تا خدا از حساب آنها فارغ شود .
- ۱۲ - عبدالاعلی گوید : با امام صادق علیه السلام عرض کردم : تکبر چیست ؟ فرمود : بزرگترین تکبر اینستکه حق را سبک شماری و مردم را پست دانی ، گفتم سبک شمردن حق چیست ؟ فرمود : در برابر حق

الْكِبْرَانَ تَسْفَهُ الْحَقَّ وَتَغْمِصَ النَّاسَ ، قُلْتُ : وَمَاسَفَهُ الْحَقَّ قَالَ : يَجْهَلُ الْحَقَّ وَيَطْمَعُنْ عَلَى أَهْلِهِ .
 ۱۳ - عَنْهُ : عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرِو بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ
 عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنِّي آكِلُ الطَّعَامَ الطَّيِّبَ وَأَشْمُ الرِّيحَ الطَّيِّبَةَ وَأَرْكَبُ الدَّابَّةَ الْفَارِغَةَ وَيَتَّبِعُنِي الْغُلَامُ فَتَرَى
 فِي هَذَا شَيْئًا مِنَ التَّجَبُّرِ فَلَا أَفْعَلُهُ ؟ فَأَطَّرَقَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ : إِنَّمَا الْجَبَّارُ الْمَلْعُونُ مَنْ غَمَصَ
 النَّاسَ وَجْهَلِ الْحَقَّ ، قَالَ عُمَرُ : فَقُلْتُ : أَمَا الْحَقُّ فَلَا أَجْهَلُهُ وَالغَمَصُ لَا أَدْرِي مَا هُوَ ؟ قَالَ : مَنْ
 حَقَّرَ النَّاسَ وَتَجَبَّرَ عَلَيْهِمْ فَذَلِكَ الْجَبَّارُ .

۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ جَعْفَرٍ : عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ؛ عَنْ غَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ ؛ عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ؛ عَنْ أَبِي
 جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : ثَلَاثَةٌ لَا يَكْلِمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ
 وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ : شَيْخُ زَانَ وَمَلِكُ جُبَّارٌ وَمَقْلُ مُحْتَالٌ .

۱۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ؛ عَنْ مَرْوَانَ بْنِ عُبَيْدٍ ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ، عَنْ أَبِي
 عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنْ يَوْسُفَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا قَدِمَ عَلَيْهِ الشَّيْخُ يَعْقُوبُ عَلَيْهِ السَّلَامُ دَخَلَهُ عِزُّ الْمَلِكِ ؛ فَلَمْ
 يَنْزِلْ إِلَيْهِ ؛ فَهَبَطَ جِبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ : يَا يَوْسُفُ ابْسُطْ رِاحَتَكَ فَخَرَجَ مِنْهَا نُورٌ سَاطِعٌ ؛ فَصَارَ فِي جَوْ
 السَّمَاءِ ؛ فَقَالَ يَوْسُفُ : يَا جِبْرَائِيلُ مَا هَذَا النُّورُ الَّذِي خَرَجَ مِنْ رِاحَتِي ؟ فَقَالَ : نَزَعَتْ النُّبُوَّةُ مِنْ

نادانی کند و باهل حق طمنه زند .

۱۳- عمر بن یزید گوید : با امام صادق علیه السلام عرض کردم : من خوراک خوب میخورم و بوی
 خوش میبویم و مرکب چایک سوار میشوم ، و غلام دنبالم میآید ، اگر در اینها گردنکشی است تا نکنم . امام
 صادق علیه السلام سر بریز انداخت و سپس فرمود : هانا گردنکش ملعون کسی است که مردم را خوار
 شمرد ، و در برابر حق بیخردی کند ، عمر (که یکی از روایتست) گوید من گفتم : در برابر حق نادانی
 نکنم ، اما خوار شمردن را ندانم چیست ؟ فرمود : کسیکه مردم را کوچک شمرد و بر آنها گردنکشی
 کند ، جبار و گردنکش است .

شرح - مرحوم مجلسی گوید : سر بریز انداختن و سکوت امام اشاره دارد که این امور محل
 خطر است و موجب تکبر ، ولی ما وجه این اشاره را ندانستیم .

۱۴- رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : روز قیامت خدا باه کس سخن نکوید و با آنها توجه نفرماید
 و پاک و بی آایشان ننازد و برای آنها عذایی در دنیا کست : پسر زناکار و سلطان جبار و فقیر خود خواه .

۱۵- امام صادق علیه السلام فرمود : چون یعقوب سالخورده بر یوسف علیهما السلام وارد شد ، عزت
 سلطنت یوسف را گرفت و با احترام او پیاده نهاد ، جبرئیل علیه السلام فرود آمد و گفت : یوسف ا کف
 دست را باز کن ، چون باز کرد ، نوری از آن برخواست و در فضای آسمان قرار گرفت . یوسف گفت :

عَبِيكَ عُقُوبَةً لِمَا لَمْ تَنْزِلْ إِلَى الشَّيْخِ يَعْقُوبَ فَلَا يَكُونُ مِنْ عَبِيكَ نَبِيًّا .
 ﴿۲۵۶﴾ ۱۶۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ؛ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ عَبْدٍ أَدْفَى رَأْيِهِ حَكْمَةً وَمَلَكٌ يُمَسِّكُهَا ، فَإِذَا تَكَبَّرَ قَالَ لَهُ : اتَّصِعْ وَصَعَكَ اللَّهُ فَلَا يَزَالُ أَعْظَمَ النَّاسِ فِي نَفْسِهِ وَأَصْغَرَ النَّاسِ فِي أَعْيُنِ النَّاسِ وَإِذَا تَوَاضَعَ رَفَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ؛ ثُمَّ قَالَ لَهُ : اتَّعِشْ نَعَشَكَ اللَّهُ فَلَا يَزَالُ أَصْغَرَ النَّاسِ فِي نَفْسِهِ وَأَرْفَعَ النَّاسِ فِي أَعْيُنِ النَّاسِ .
 ۱۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ ؛ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ؛ عَنِ النَّهْدِيِّ ؛ عَنْ يَزِيدِ بْنِ إِسْحَاقَ شَعْبَرَ ؛ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُنْذِرِ ؛ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَا مِنْ أَحَدٍ تَبِعَهُ إِلَّا مِنْ دَلَّةٍ يَجِدُهَا فِي نَفْسِهِ ؛ وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ مَا مِنْ رَجُلٍ تَكَبَّرَ أَوْ تَجَبَّرَ إِلَّا لِدَلَّةٍ وَجَدَهَا فِي نَفْسِهِ .

این چه نوری بود که از کفم خارج شد ؟ گفت : بکیفر پیاده نشدنت برای یعقوب سالخورده نبوت از فرزندان برکنار شد ، و از نسل تو پندمبری نباشد .

شرح - پیداست که چنین خلافتی نسبت به مردم عادی مستوجب چنان کیفری نیست ، ولی پندمبران بواسطه علو شأن و رفعت مقامشان بکوچکترین خلاف مورد عقاب میشوند ، و نظم و دقت دستگام حساب خدا مقنضی همین سنجش است .

۱۶ - امام صادق عليه السلام فرمود : هیچ بنده ای نیست جز اینکه بر سرش لگامی است و فرشته ای است که آنرا نگه میدارد ، و هر گاه گردنکشی کند ، فرشته باو گوید : فروتنی کن - خدا پستت کند - سپس همواره نزد خود بزرگترین مردم و در چشم مردم خوارترین آنها باشد ، و هر گاه تواضع کند ، خدای عزوجل او را بالا برد ، و فرشته باو گوید : سرفراز باش - خدا سرفرازت کند - سپس همواره نزد خود کوچکترین مردم و در چشم مردم بالاترین آنها باشد .

۱۷ - امام صادق علیه السلام فرمود : هیچکس لاف بزرگی نزنند جز بسبب ذلتی که در خود میبیند ، و در حدیث دیگر است که آنحضرت فرمود : مردی تکبر و گردنکشی نکند ، مگر بجهت ذلتی که در خود می بیند .

شرح - کسیکه میداند دانش ندارد ، در برابر مردم اظهار فضا ، و خود نمائی میکند تا بدان وسیله نفس خود را جبران کند ، و کمالی برای خود بتراشد ، و حاصل بطلب اینکه انسان بطبیع خویش خواهان ترقی و کمال و اظهار آن نزد همکنانست ، پس اگر در واقع و حقیقت ، شرف و کمال داشته باشد ، هدف و منظور او تامین میشود ، و اگر آن کمال را نداشته باشد با خود نمائی و گردنفرازی بر مردم عیب خود را میپوشاند و پنهان خویش هدفش را تامین میکند .

(بَابُ الْعُجْبِ)

۱- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى؛ عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى؛ عَنِ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ؛ عَنِ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا مِنْ أَهْلِ خُرَّاسَانَ مِنْ وَلَدِ إِبْرَاهِيمَ بْنِ سَيَّارٍ؛ يَرْفَعُهُ؛ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَلِمَ أَنَّ الذَّنْبَ خَيْرٌ لِلْمُؤْمِنِ مِنَ الْعُجْبِ وَلَوْلَا ذَلِكَ مَا ابْتُلِيَ مُؤْمِنٌ بِذَنْبٍ أَبَدًا.

۲- عَنْهُ؛ عَنِ سَعِيدِ بْنِ جَنَاحٍ؛ عَنِ أَخِيهِ أَبِي غَامِرٍ؛ عَنِ رَجُلٍ؛ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ دَخَلَ الْعُجْبَ هَلَكَ.

۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ؛ عَنِ أَبِيهِ؛ عَنِ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ؛ عَنِ أَحْمَدَ بْنِ عَمْرٍو الْحَلَّالِ؛ عَنِ عَلِيِّ بْنِ سُؤَيْدٍ؛ عَنِ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْعُجْبِ الَّذِي يُفْسِدُ الْعَمَلَ؛ فَقَالَ: الْعُجْبُ دَرَجَاتٌ مِنْهَا أَنْ يَزِيَنَّ لِلْعَبْدِ سُوءَ عَمَلِهِ قِيْرَاهُ حَسَنًا فَيُعْجِبُهُ وَيَحْسَبُ أَنَّهُ يُحْسِنُ صُنْعًا وَمِنْهَا أَنْ يُؤْمِنَ الْعَبْدُ بِرَبِّهِ فَيَمُنُّ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَاللَّهُ عَلَيْهِ فِيهِ الْإِيمَانُ.

﴿۴۲۷۰﴾ ۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ؛ عَنِ أَبِيهِ؛ عَنِ ابْنِ أَبِي عَمَّيرٍ؛ عَنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ؛ عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الرَّجُلَ لَيُذْنِبُ الذَّنْبَ فَيَنْدَمُ عَلَيْهِ وَيَعْمَلُ الْعَمَلَ فَيَسْرُرُ ذَلِكَ فَيَتَرَاخَى عَنْ حَالِهِ

* (بَابُ خُودِ بِيْنِي) *

توضیح - منی عجب و فرقی آن با تکبر در اول باب گذشته بیان شد.

- ۱- امام صادق علیه السلام فرمود: همانا خدا دانست که ارتکاب گناه برای مؤمن از خود بینی بهتر است و اگر چنین نبود، هرگز مؤمنی بگناهی دچار نمیشد.
- ۲- و فرمود: هر که را خود بینی فراگیرد هلاک شود.
- ۳- علی بن سؤید گوید: از حضرت ابی الحسن علیه السلام راجع به خود بینی و عجبی که عمل را فاسد کند پرسیدم، فرمود: خود بینی چند درجه دارد: بعضی از آن درجات اینستکه کردار زشت بنده بنظرش جلوه کند و آنرا خوب پندارد (۱) و از آن خوش آید و گمان کند کار خوبی میکند، (۲) و بعضی از درجاتش اینستکه: بنده به پروردگارش ایمان آورد و بر خدای عزوجل منت گذارد، در صورتیکه خدا را براو منت است (۳) (که بایمانش هدایت فرموده).
- ۴- امام صادق علیه السلام فرمود: مردی گناه می کند و از آن پشیمان میشود، و کار شایسته ای می کند

۱- اشاره بآیه شریفه ائمن زین له سوء عمله فرآه حسناً.

۲- اشاره بآیه شریفه وهم یحسبون انهم یحسنون صنعا.

۳- اشاره بآیه شریفه یمنون علیک ان اسلموا، قل لاتمنوا علی اسلامکم بل اللہ یمن

علیکم ان هدیکم للإیمان.

تِلْكَ فَلَا نَ يَكُونُ عَلَيَّ حَالَهُ تِلْكَ خَيْرٌ لَهُ مِمَّا دَخَلَ فِيهِ .

۵ - محمد بن يحيى، عن أحمد بن محمد، عن محمد بن سنان، عن نصر بن فرواش، عن إسحاق بن عمار، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: أتى عالمٌ عابداً فقال له: كيف صلاتك؟ فقال: مثلي يسأل عن صلاته؟ وأنا عند الله منذ كذا وكذا، قال: فكيف بكاؤك؟ قال: أبكي حتى تجري دموعي، فقال له العالم: فإن ضحكك وأنت خائف أفضل من بكائك وأنت مدبل، إن المدبل لا يصعد من عمله شيء.

۶ - عنه - عن أحمد بن محمد، عن أحمد بن أبي داود، عن بعض أصحابنا، عن أحدهما عليهما السلام قال: دخل رجلان المسجد أحدهما عابد والآخر فاسق فخرجا من المسجد والفاسق صديق والعابد فاسق وذلك أنه يدخل العابد المسجد مدلاً بعبادته يدل بها فتكون فكرته في ذلك وتكون فكرة الفاسق في التندم على فسقه ويستغفر الله عز وجل مما صنع من الذنوب.

۷ - علي بن إبراهيم، عن محمد بن عيسى، عن يونس، عن عبد الرحمن بن الحجاج قال: قلت لأبي عبد الله عليه السلام: الرجل يعمل العمل وهو خائف مشفق ثم يعمل شيئاً من الير فيدخله شبه

وآن شادمانش میسازد، و از حال پشیمانی دور میافتد، در صورتی که خودش بحال پشیمانی بهتر است از شادی و سروری که او را فرا گرفته است.

شرح - معلومست که شخص پشیمان حال تواین را پیدا می کند و خدای تعالی فرماید: ان الله يحب التوابين وشادی و سرور، نازیدن و بالیدن بر خداست، علاوه بر آنکه تبیین ارزش عمل بنده باسید و مولای او است و از این روایات پیداست که خدای تعالی گنهگار ترسان را از عابد خود بین دوست تر دارد.

۵ - امام صادق علیه السلام فرمود: عالمی نزد عابدی رفت و باو گفت: نماز خواندنت چگونه و در چه حد است، عابد گفت: مانند منی را از نمازش میپرسند ۱۱۲ در صورتیکه من از فلان زمان و فلان وقت عبادت خدا میکنم، عالم گفت: گریه کردنت چگونه است؟ گفت: چنان میگیرم که اشکهایم روان میشود، عالم گفت: همانا اگر خنده کنی و ترسان باشی، بهتر است از اینکه گریه کنی و بیالی، هر که بخود بیالد چیزی از عملش بالا نرود (پذیرفته نشود).

۶ - امام باقر یا امام صادق علیهما السلام فرمود: دوزخ در داخل مسجد شوند که یکی هابود دیگری فاسق باشد، و از مسجد خارج شوند، در حالیکه فاسق صدیق (مؤمن واقعی) شده باشد و عابد فاسق، و این برای آنستکه عابد داخل مسجد شود، در حالیکه بعبادتش بیالد و بان بناد و فکرش در آن باره باشد ولی فکر فاسق در باره نداشت و پشیمانی از فسقش باشد و از خدای عزوجل راجع بگناهانی که کرده آموزش خواهد.

۷ - عبد الرحمن بن حجاج گوید: با امام صادق علیه السلام مرض کردم: مردی عملی (گناهی) می کند و از آن ترسان و هراسان میشود، سپس کار نیکی میکند و او را شبه عجبی میگیرد (و بکار نیکش مبادد)

الْعُجْبِ بِهِ؟ فَقَالَ: هُوَ فِي خَالِهِ الْأُولَى وَهُوَ خَائِفٌ أَحْسَنُ خَالِمَتِهِ فِي خَالِ عُجْبِهِ.

۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: بَيْنَمَا مُوسَى عليه السلام جَالِسًا إِذْ أَقْبَلَ إبْلِيسُ وَعَلَيْهِ بُرْنُسٌ ذُو الْوَانِ، فَلَمَّا دَنَا مِنْ مُوسَى عليه السلام حَلَعَ الْبُرْنُسَ وَقَامَ إِلَى مُوسَى فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَقَالَ لَهُ مُوسَى: مَنْ أَنْتَ؟ فَقَالَ: أَنَا إبْلِيسُ، قَالَ: أَنْتَ فَلَا قَرَبَ اللَّهِ ذَاكَ قَالَ: إِنِّي إِنَّمَا جِئْتُ لِاسْتِغْفَارِكَ لِمَكَانِكَ مِنَ اللَّهِ، قَالَ: فَقَالَ لَهُ مُوسَى عليه السلام: فَمَا هَذَا الْبُرْنُسُ؟ قَالَ: بِهِ اخْتَطَفْتُ قُلُوبَ بَنِي آدَمَ، فَقَالَ مُوسَى: فَأَخْبِرْنِي بِالذَّنْبِ الَّذِي إِذَا أَذَنَّهُ ابْنُ آدَمَ اسْتَحْوَذَتْ عَلَيْهِ؟ قَالَ: إِذَا أَعْجَبَتْهُ نَفْسُهُ وَاسْتَكْبَرَتْ عَمَلَهُ وَصَغُرَ فِي عَيْنِهِ ذَنْبُهُ.

وَقَالَ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِدَاوُدَ عليه السلام: يَا دَاوُدُ بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ وَانذِرِ الصَّادِقِينَ قَالَ: كَيْفَ أَبَشِّرُ الْمُذْنِبِينَ وَانذِرِ الصَّادِقِينَ؟ قَالَ: يَا دَاوُدُ بَشِّرِ الْمُذْنِبِينَ أَنِّي أَقْبَلُ التَّوْبَةَ وَأَعْفُو عَنِ الذَّنْبِ وَانذِرِ الصَّادِقِينَ أَلَّا يُعْجِبُوا بِأَعْمَالِهِمْ فَإِنَّهُ لَيْسَ عَبْدٌ أَنْصَبُهُ لِلْحِسَابِ إِلَّا هَلَكَ.

امام فرمود: او در حالت اولش با ترس بهتر است از حالت عجب و خود بینش.

۷- رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود: زمانی موسی عليه السلام نشسته بود که ناگهان شیطان سوی او آمد و کلاه دراز رنگارنگی بر سر داشت، چون نزدیک موسی علیه السلام رسید، کلاهش را برداشت و خدمت موسی بایستاد و باو سلام کرد.

موسی گفت: تو کیستی؟ گفت من شیطانم.

موسی گفت: شیطان توئی؟ خدا آورده است که شیطان گفت: من آمده‌ام بنو سلام کنم بخاطر

منزلتی که نزد خدا داری.

موسی علیه السلام باو فرمود: این کلاه چیست؟ گفت: بوسیله این کلاه دل آدمیزاد را میربایم

(گویا رنگهای مختلف کلاه نمودار شهوات و زینتهای دنیا و عقاید فاسد و ادیان باطل بوده است).

موسی گفت: بمن خبر ده از گماهی که چون آدمیزاد مرتکب شود بر او مسلط شوی، شیطان گفت:

هنگامی که او را از خود خوش آید و عملش را زیاد شمارد و گناهش در نظرش کوچک شود.

و فرمود: خدای عزوجل پداود علیه السلام فرمود: ای داود! گنهکاران را مرده بده و صدیقان

(راستگویان و درست کرداران) را پترسان، داود عرض کرد: چگونه گنهکاران را مرده بدهم و صدیقان

را پترسانم؟ فرمود: ای داود! گنهکارانرا مرده بده که من توبه را میپذیرم و از گناه درمیگذرم و

صدیقان را پترسان که باعصا خویش خودبین نشوند، زیرا بنده منی نیست که پیای حسابش کشم جز آنکه

هلاک باشد (و سزاوار عذاب، زیرا از نظر عدالت و حساب عبادات بنده با شکر یکی از نعمتهای او

برابری نکند).

استدراك

ترجمه حدیث ۱۹۴۶ که در ص ۲۱۶ - از قلم افتاده است .

۹- امام صادق علیه السلام فرمود : مؤمن گرفتار نشده بچیزی که بر او سخت تر باشد از سه خصلتی که از آنها محروم شود (محرومیت از این سه خصلت برای مؤمن از هر چیزی سخت تر است) عرض شد : آنها چه هستند ؟ فرمود : ۱- مواسات نسبت بدارائیش (با برادران دینیش) . ۲- انصاف دادن از خود (یعنی حق را بگوید اگر چه بزیان او باشد) . ۳- بسیار ذکر خدا کردن .

آگاه باش ، من نمیگویم : سبحان الله و الحمد لله [ولا اله الا الله] است (یعنی ذکر خدا تنها گفتن این کلمات نیست) بلکه یاد کردن خداست هنگام حلال و حرام او (یعنی هنگام مواجهه با حلال و حرام . خدا را بیاد آورد و حلال را کسب کند و حرام را ترک گوید) .

در این جلد نیز مانند جلد دوم ، علاوه بر کتب لغت و تفاسیر که گاهی مورد مراجعه بوده است تنها مصدر و مرجعیکه همیشه بآن رجوع داشته ایم ، کتاب *مرآت العقول* بوده است که گاهی بمناسبتی از آن نام برده ایم ، و نیز مواردیکه در ضمن شرح و توضیح مطالبی تنها بفکر خود ما رسیده است : باجمله مترجم گوید و امثال آن مشخص شده است مانند صفحات ۸۴-۸۶ و ۳۶۷-۳۶۸ که مطالعه آن دانشمندان نقاد را برای این کم مایه قصیر الباع اگر تذکری دهند سودمند است .

ما همواره هدایت فکر و قلم خویش را از خداوند متعال خواستاریم و از لغزشهای آنها بذات مقدسش پناه میبریم . *حسبنا الله و نعم الوکیل ، نعم المولی و نعم النصیر* .

سید جواد مصطفوی

فهرست موضوعات

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۲۳	باب اینکه صبغه خدا اسلام است	۲	باب طینت مؤمن و کافر
	معنی آیه شریفه «صبغة الله ومن أحسن	۳	معنی علیّین وسجین
۲۲	من الله صبغة»	۳	توجیه اجمالی اخبار طینت
۲۴	باب اینکه سکینه ایمانست	۷	توجیه تفصیلی اخبار طینت
	معنی آیه شریفه «وانزل السکینه فی		باب دیگری از این باب باضافه
۲۵	قلوب المؤمنین»	۹	تکلیف نخست
۲۵	باب اخلاص		تفسیر آیه شریفه «واذاخذ ربک من
۲۶	معنی قلب سلیم	۱۰	بنی آدم من ظهورهم»
۲۷	باب شرایع پیغمبران	۱۳	باب دیگر از این باب
۲۹	باب پایههای اسلام	۱۴	علت اختلاف مخلوق در اصل خلقت
	در اینکه نماز ، زکاة ، حج ، روزه ،		نخستین کسیکه پاسخ داد و بر بوبیت
۳۰	ولایت پنج رکن اسلامند	۱۶	خدا اقرار کرد پیغمبر ﷺ بود
	باب اسلام حفظ جان و اداء امانت		باب چگونه پاسخ دادند با آنکه
۳۸	کند ولی ثواب بایمانت	۱۹	ذره بودند
۳۰	معنی اسلام و ایمان	۱۹	توجیه اخبار عالم ذر
	باب جمع شدن ایمان با اسلام نه		باب فطرت مخلوق بر یکتاپرستی
۳۰	برعکس	۱۹	است
	تشبیه ایمان و اسلام را بکعبه و		تفسیر آیه شریفه «فطرة الله التي فطر
۴۲	مسجد الحرام	۲۰	الناس علیها»
۴۴	باب پیش بودن اسلام از ایمان	۴۱	باب بودن مؤمن در صلب کافر
		۴۲	باب چون خدا خواهد مؤمن آفرینند

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۹۱	باب تفکر	۴۶	باب « راجع باسلام وایمان »
۹۲	تفکر از نماز وروزه بسیار بهتر است		فرق آیات مکی ومدنی از لحاظ نرهمی
۹۲	باب مکارم « سنات عالی انسانی »	۵۲	و شدت بیان
۹۴	توضیح کلمه « بر »	۵۶	باب بخش ایمان بهمه اعضاء بدن
۹۵	باب فضیلت یقین	۵۸	وظیفه ایمانی هر یک از اعضاء بدن
۹۷	تفسیر آیه شریفه « وکان تحته کنز لهما »	۶۷	معنی « مرجئه »
۹۹	باب راضی بودن بقضاء خدا	۶۷	باب پیشی گرفتن بسوی ایمان
۱۰۳	درجات زهد وورع ویقین ورضا	۶۸	مؤمنین در درجات ایمان مختلفند
	باب واگذاردن امر بخدا و توکل	۷۰	باب درجات ایمان
۱۰۴	بر او		حکایت اسلام نصرانی و برگشت او
۱۰۵	ابن زبیر وفتنه او	۷۲	بسبب سخنگیری همسایه مسلمانش
	تعریف توکل از محقق طوسی وحاجی		باب « ترتیب تقسیم ایمان میان افراد
۱۰۶	سبزواری	۷۴	مؤمنین »
۱۰۹	باب خوف ورجا	۷۶	باب نسبت اسلام
	داستان جوان گنهگار ترسانیکه ابر		معرفی اسلام با ذکر لوازم و
۱۱۲	روی سرش آمد	۷۶	ملزوماتش
۱۱۴	باب حسن ظن بخدا	۷۸	باب حصول مؤمن
۱۱۵	خطاب خدا با بندگان	۸۱	باب « فضیلت شریعت اسلام »
۱۱۶	باب اعتراف به تقصیر	۸۳	باب بیان وصف ایمان
۱۱۷	باب طاعت و تقوی		تطبیق فرمایش علی <small>رضی الله عنه</small> با سخنان
۱۲۰	ولایت ائمه گنهگار را سود نبخشد	۸۵	علماء اخلاق
۱۳۱	باب ورع		باب برتری ایمان بر اسلام و یقین
	مردم را با ورع و کوشش و نماز و کار	۸۶	بر ایمان
۱۲۴	خیر خود دعوت کنید	۸۷	معنی تقوی و مراتب سه گانه آن
۱۳۵	باب عفت و پاکدامنی	۸۸	باب حقیقت ایمان و یقین
۱۲۶	ترس پیغمبر «ص» از سه محل امتش		شرح روایت « ان علی کل حق »
۱۳۶	باب اجتناب از محرّمات	۹۱	حقیقه

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
	احسان و خوشروئی جلب محبت کند و	۱۲۷	معنی آیه شریفه و فجعلناه هباءاً منثوراً
۱۶۲	بیهشت در آورد	۱۲۸	باب انجام واجبات
۱۶۳	باب راستگویی و اداء امانت	۱۲۹	باب استواری و مداومت بر عمل
	امام باقر <small>علیه السلام</small> فرمود: راستگویی را	۱۳۰	باب عبادت
۱۶۳	پیش از حدیث پیاموزید		معنی زشتی فقر بعد از ثروت و گناه
۱۶۵	باب حیاء	۱۳۲	پس از درویشی
۱۶۶	حیا بردو گونه است: خوب و بد	۱۳۳	باب نیت
۱۶۶	باب عفو		شرح و بیان نیت از قول مرحوم
	گنشت امام هفتم <small>علیه السلام</small> از غلامیکه	۱۳۳	مجلسی
۱۶۸	خوشه خرما دزدید	۱۳۶	باب دیگر
۱۶۹	باب فرو خوردن چشم	۱۳۷	باب میانه روی در عبادت
	فرمایش امام سجاد <small>علیه السلام</small> راجع به	۱۳۸	عبادت خدا را مبنغوض خود مگردان
۱۶۹	کظم غیظ		باب کسیکه ثواب خدا را بر عملی
۱۷۳	باب حلم و عفویشتن داری	۱۳۹	بشنود اخبار من بلغ
	رفتار امام صادق <small>علیه السلام</small> با غلامی که	۱۳۹	بیان و شرح اخبار من بلغ
۱۷۴	دنبال کاری رفت و خوابید	۱۴۰	باب صبر
۱۷۳	باب خاموشی و نگه‌داری زبان	۱۴۰	چگونه صبر سر ایمانست
	خواهش اعضا بدن از زبان در هر روز	۱۴۲	آزاد مرد همیشه آزاد است
۱۷۹	باب مدارا و سازگاری		معنی قول امام صادق <small>علیه السلام</small> که:
۱۸۰	سازش با مردم نصف ایمانست	۱۴۸	شیعیان ما بر دبارتر از مایند
۱۸۰	باب نرمی و ملاطفت	۱۴۸	باب شکر
	نرمی و ملاطفت حتی نسبت به حیوانات	۱۵۲	معنی استدراج خدایتعالی
۱۸۲	پسندیده است		در هر بلا و مصیبتی پنج نوع شکر است
۱۸۳	باب تواضع	۱۵۶	باب عوش خلقی
	علت انتخاب موسی <small>علیه السلام</small> به نبوت		حسن خلق گناه را آب کند و عمر
۱۸۷	تواضع او بود	۱۵۷	وروزی را زیاد
		۱۶۱	باب خوشروئی

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۲۴۰	باب احترام سالخوردهگان	۱۸۹	باب دوستی و دشمنی برای خدا
۲۴۱	باب برادری اهل ایمان با یکدیگر	۱۹۰	ایمان جز حب و بغض نباشد
۲۴۱	مؤمنین همه از یک روحند	۱۹۴	باب تکوین دینا و بیان زهد
	باب حق آنکه خود را با ایمان نسبت		گناهان نخستین هفت است و همگی
۲۴۴	دهد و گماشت حق او	۱۹۷	در دوستی دنیاست
	باب برادری بر پایه دین نیست بلکه		تشبیه دنیا بمار
۲۴۵	شناختن است	۲۰۴	باب دیگر
۲۴۵	شرح و بیان این موضوع	۲۰۵	بنده ای که خدا را بر هوی اختیار کند
۲۴۵	باب حق مؤمن بر برادرش	۲۰۶	باب قناعت
۲۴۶	باب هفت حق مؤمن بر مؤمن		مرد فقیری با نصیحت پیغمبر خار کنی
۲۵۴	باب مهر و عطوفت با یکدیگر		کرد و ثروت مند شد
۲۵۴	باب دیدار برادران دینی	۲۰۸	باب گفای
۲۰۹	باب مصافحه	۲۰۹	شیر خواستن رسول خدا ﷺ از دو چوپان
	دست خدا میان دو دست مصافحه	۲۱۱	باب تعجیل در کار خیر
۲۶۰	کنند گانست	۲۱۳	باب انصاف و عدالت
۲۶۵	باب معافه	۲۱۷	کلمات جامع خدای تعالی با آدم <small>ع</small>
۲۶۶	ثواب معافه برای خدا	۲۱۸	باب بی نیازی از مردم
۲۶۶	باب بوسیدن	۲۲۰	حالیترین دستور معاشرت با مردم
	تعیین محل بوسه خویشاوند و رفیق		باب صلح و رحم
۲۶۷	وامام	۲۲۲	فوائد صلح و رحم و زیان قطع آن
۲۶۸	باب مذاکره و گفتگوی برادران	۲۳۰	باب عوشر فتاری با پدر و مادر
۲۷۰	فرق مجلس مؤمنین با مجلس منکرین		بیان آیه شریفه «بالوالدین احساناً»
۲۷۱	باب شادی رساندن بمؤمن	۲۳۲	در سوره اسرا و لقمان
	شاد ساختن نجاشی عامل خود را به		وظیفه فرزندان با پدر و مادر غیر شیعه خود
۲۷۳	پیغام امام صادق <small>ع</small>		باب همت گماشتن بامور مسلمین و
۲۷۶	باب روا ساختن حاجت مؤمن	۲۳۸	خیر خواهی آنها
۲۷۸	عذابهای قبر بر پیکر مثالی وارد شود		دوست ترین مردم نزد خدا سودمندترین
۲۸۲	باب گوش در راه حاجت مؤمن		آنها ب مردم است
	روا ساختن امام حسن <small>ع</small> حاجت	۲۳۹	
۲۸۴	مردی را		

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۳۱۲	داستان میثم تمار و تقیه نکردن او	۲۸۵	باب ۳شودن گرفتاری مؤمن
۳۱۴	باب نگهداشتن راز	۲۸۷	باب اطعام مؤمن
۳۱۷	نکوهش انکار روایات و احادیث بازداشت امام هفتم <small>علیه السلام</small> بوسیله برامکه	۲۸۹	ثواب مهمانداری
۳۱۹	بوده	۲۹۲	باب کسیکه مؤمنی را بپوشاند فرشتگان برای پوشاننده مؤمن استغفار کنند
۳۲۱	باب علامات و لغات مؤمن	۱۹۲	باب مهر بانی بمؤمن و گرامی داشتن او
۳۲۵	موعظه علی <small>علیه السلام</small>	۲۹۳	ثواب کسیکه کوچکترین احسانی مؤمنی کند
۳۲۶	فرق میان رفیق و لیل	۲۹۵	باب خدمت بمؤمن
۳۲۸	بیان بیست صفت مؤمن	۲۹۶	باب خیرخواهی مؤمن
۳۳۱	تشبیه مؤمن بدرخت خرما	۲۹۷	باب اصلاح میان مردم
۳۳۴	باب کمی شماره مؤمنین علت آمیزش مؤمن نماها بمؤمنین	۲۹۸	تجویز دروغ برای اصلاح میان مردم
۳۴۱	حقیقی	۲۹۹	باب احیاء مؤمن بیان آیه شریفه و من أحياء فکانما
	باب رضا بموهبت ایمان و سپس صبر	۳۰۰	احیاء الناس جميعاً
۳۴۲	بر همه چیز	۳۰۱	باب دعوت خانواده بایمان
۳۴۴	معنی شك و دودلی خدا	۳۰۱	باب دعوت نکردن مردم بایمان
۳۴۵	باب آرامش یافتن مؤمن بمؤمن	۳۰۲	چون خدا خیر بنده را خواهد
	باب آنچه خدا بوسیله مؤمن دفع میکند	۳۰۴	جمله معترضه باب خدا دین را به کسیکه دوست دارد عطا کند
۳۴۶	باب مؤمنین دو صنف اند	۳۰۴	
۳۴۷	معنی اخوان مکاشرة	۳۰۵	باب سلامتی دین سلامتی دین و تندستی از مال دنیا بهتر است
	باب پیمان گرفتن خدا از مؤمن برای صبر در گرفتاری	۳۰۶	باب تقیه
۳۴۸		۳۰۷	در دو چیز تقیه نیست
۳۵۰	آزار بیند	۳۰۷	خود انسان مورد تقیه را بهتر میفهمد
۳۵۱	باب شدت گرفتاری مؤمن	۳۱۱	

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۳۹۶	باب ریشه‌های کفر و پایه‌هایش		غذا نخوردن پیغمبر <small>صلی الله علیه و آله</small> در منزل
۳۹۹	سه کس ملعونند	۳۵۵	مردی که تخم مرغ افناد و نشکست
۴۰۰	باب ریا	۳۵۷	معنی پریدن پلک چشم و علت آن
	راجع به آیه شریفه «بل الانسان علی	۳۵۹	باب فضیلت فقراء مسلمین
۴۰۲	نفسه بصیره»	۳۶۲	عذر خواهی خدایتعالی از فقرادر قیامت
۴۰۵	باب ریاست طلبی	۳۶۶	باب دیگر
۴۰۶	مقصود از دنبال مردم افتادن چیست	۳۶۶	مرگ سرخ فقر دینی است
۴۰۷	باب دین را دام دنیا ساختن		باب دل دو گوش دارد که در یکی
	باب کسیکه عدالتی را ستاید و عمل	۳۶۶	فرشته و در دیگری شیطان دمد
۴۰۸	دیگر کند		فرق تعلیمات انبیا با تعلیمات حکما
۴۰۸	توضیح این عنوان	۳۶۷	و عرفا
۴۰۹	باب مجادله و ستیزه و دشمنی با مردم	۳۶۹	باب روحی که مؤمن بدان کمک شود
	معنی کسیکه خدا را هدف مجادلاتش		این روح هنگام نیکی و تقوی حاضر و
۴۱۰	کند	۳۶۹	دروقت گنهکاری غائب میشود
۴۱۳	باب خشم	۳۶۹	باب گناه
۴۱۲	چاره علمی و عملی خشم	۳۷۰	بلائی بانسان نرسد جز بوسیله گناه
۴۱۵	مفاسد خشم	۳۷۲	گناه روزی را کم کند و دل را سیاه
۴۱۶	باب حسد	۳۷۳	گویا جعل هم شعور و تکلیفی دارد
۴۱۶	داستان مرد کوتاه قد و حضرت عیسی	۳۷۸	باب گناهان کبیره
۴۱۷	معنی غلبه حسد بر قدر	۳۷۹	معنی تعرب بعد از هجرت
۴۱۸	تأثیر چشم زخم	۳۸۱	خدا بر هر بنده‌ئی چهل پرده کشیده
۴۱۸	فرق حسد با غبطه	۳۹۲	تعریف گناهان کبیره و شماره آنها
۴۱۹	باب عصبيت	۳۹۳	باب کوچک شمردن گناه
۴۱۹	توضیح تعصب و حمیت و انقه		کرد آمدن گناه مانند انباشته شدن
۴۲۰	حمیت حمزة بن عبدالمطلب نیکو بود	۳۹۴	هیزم در زمین صاف
۴۲۱	باب کبر	۳۹۵	باب اصرار بر گناه
۴۲۱	معنی کبر و مفاسد آن		خدا عبادت کسی را که بر گناه اصرار
۴۲۷	باب عجب و خود بینی	۳۹۵	کند نپذیرد

اصول

مؤلف

مجلد

جلد

جلد

جلد

جلد

جلد

جلد

اصول کافی

لاری

تفاریقاً فی الاموال ابی جعفر محمد بن یعقوب بن ابی حمزة

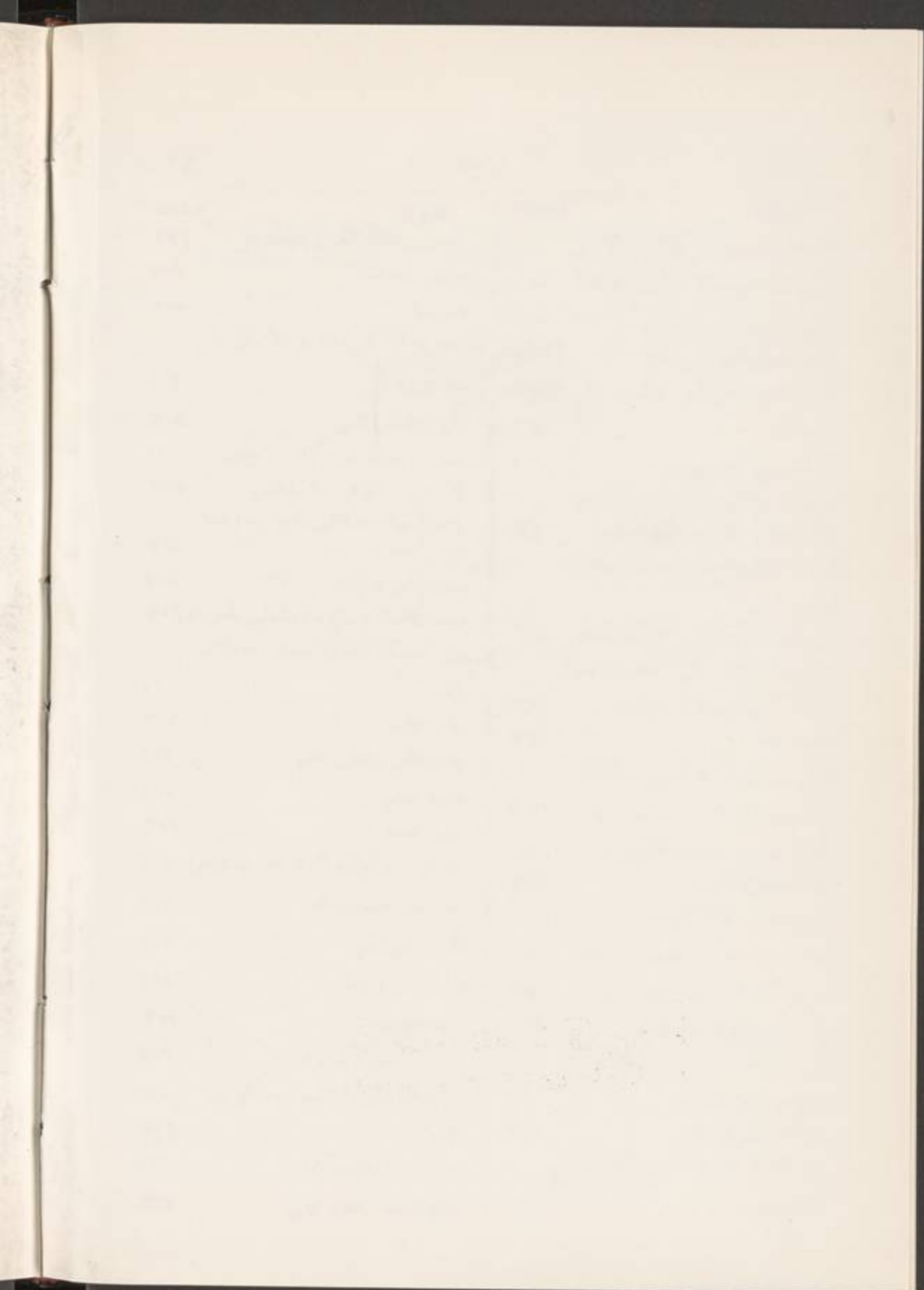
الکلبی فی الرضا بنی

المؤلفی سنه ۳۲۸/۳۲۹ هـ

باز جلد شرح

تقریباً سنه ۱۲۰۰ هـ

کتابخانه حضرت قائم (ع)
تاسیس ۱۳۶۱ هـ

اصول کافي

تالیف

تفکراً لا یسئلاً ابی جعفر محمد بن یعقوب بن اسحاق

الکلبینی السمرقندی

المطبوع فی سنه ۳۲۸ ۳۲۹ هـ

بترجمه و شرح

بقلم دانشمند محترم جناب آقای علاج سید اشم رسولی

کتابخانه حضرت قائم (عج)
تاسیس ۱۳۶۱ منظره (۱۳۶۱)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

((بَابُ))

﴿ حُبِّ الدُّنْيَا وَالْحِرْصِ عَلَيْهَا ﴾

﴿ ۱۷۵۵ ﴾ ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ دُرِّسْتِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام، وَهَشَامٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: رَأْسُ كُلِّ حَظِيئَةٍ حُبُّ الدُّنْيَا.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

﴿ (بَابُ دُوسْتِي دُنْيَا وَحِرْصِ بَرِآنِ) ﴾

۱- حضرت صادق عليه السلام فرمود: ریشه و سرهر خطا کاری دوستی دنیا است .
توضیح - باید دانست که دنیا و دوستی آن بخودی خود مذموم نیست ، آنچه مذموم است آن دنیائی است که انسانرا از کسب کمالات و تحصیل آخرت باز دارد ، و او را به هلاک اندازد ، و گرنه وسیله بسیاری از سعادات همین دنیا و دوستی آن است ، دنیا است که محل نزول فرشتگان رحمت ، و خانه پیمبران ، و جای تجارت اولیاء خدا بوده ، چنانچه امیر المؤمنین عليه السلام فرماید ، و روی همین اصل ، پیمبران و ائمه اطهار از خدای تعالی طول عمر و ماندن در دنیا را می خواستند ، چنانچه در کلام سیدالساچدین عليه السلام است ، که از خدا برای صرف در اطاعتش طول عمر میخواهد ، و البته این چنین دنیائی عین آخرت است ، چنانچه در روایت صحیح از ابن ابی عمیر حدیث شده است که گوید : عرض کردم بحضرت صادق عليه السلام که مادنی را دوست داریم ؟ فرمود : میخواهی برای چه کار ؟ عرض کردم می خواهم بوسیله آن تزویج کنم و حج بجای آورم و بر نانخورهای خود انفاق کنم ، و به برادران دینی خود برسانم ، و صدقه دهم ؟ فرمود : این از دنیا نیست ، (بلکه) این آخرت است . پس رو به رفقه آنچه از اخبار و آیات استفاده میشود آن است که دوستی دنیائی که باعث فراموشی آخرت و تن پروری و واگذاوردن دستورات الهی و حرص بر لذات و نهوات و گناهان و امثال اینها باشد مذموم است ، و بعبارت روشنتر دنیا را برای دنیا بخواهد نه برای آخرت ، ولی اگر دنیا را برای درک سعادات و کسب کمالات و آخرت بخواهد مذموم نیست بلکه مدح است (این بود ملخص کلام مجلسی علیه الرحمة در باب ذم دنیا) .

۲- عَلِيٌّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَا ذُنُوبَانِ ضَارِيَانِ فِي عَنَمٍ قَدْ فَارَقَهَا رِعَاؤُهَا ، أَحَدُهُمَا فِي أَوَّلِهَا وَالْآخَرُ فِي آخِرِهَا يَأْفَسِدُ فِيهِمَا مِنْ حُبِّ الْمَالِ وَالشَّرَفِ فِي دِينِ الْمُسْلِمِ .

۳- عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَا ذُنُوبَانِ ضَارِيَانِ فِي عَنَمٍ لَيْسَ لَهَا رِجَالٌ ، هَذَا فِي أَوَّلِهَا وَهَذَا فِي آخِرِهَا يَأْسُرِعُ فِيهِمَا مِنْ حُبِّ الْمَالِ وَالشَّرَفِ فِي دِينِ الْمُؤْمِنِ .

۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْحَرَّازِ ، عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الشَّيْطَانَ يُدْبِرُ ابْنَ آدَمَ فِي كُلِّ شَيْءٍ ، فَإِذَا أَعْيَاهُ جَنَّمَ لَهُ عِنْدَ الْمَالِ فَأَحَدٌ بِرَقَبَتِهِ .

۵- عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله مَنْ لَمْ يَتَعَرَّ بِعِزِّ اللَّهِ تَقَطَّعَتْ نَفْسُهُ حَسْرَاتٍ عَلَى الذُّنُوبِ وَمَنْ أَتْبَعَ بَصْرَهُ مَا فِي أَيْدِي النَّاسِ كَثُرَ هَمُّهُ وَلَمْ يَشْفِ غَيْظُهُ وَمَنْ لَمْ يَرِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ نِعْمَةٌ إِلَّا فِي مَطْعَمٍ أَوْ مَشْرَبٍ

۲- حماد بن بشیر گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : دو گرگه درنده و خونخوار که بگله بی شبانی برسند یکی از آن دو در جلوگله بایستد و دیگری در آخر آنها زبان آنها بیشتر از دوستی دنیا و شرف برای دین مسلمان نیست .

توضیح - مقصود از دوستی شرف در روایت همان اعیان منشی و تکبری است که از این ناحیه پیدا شود ، و سدی در مقابل پذیرفتن حق و دعوت پیبران گردد ، و برآسانی این گونه خود بستگیها در تاریخ بزرگترین بدبختی بوده که کریبانگیر دسته از شرافت ما بان شده و آنان را از درک هر گونه حقیقتی باز داشته است .

۳- حضرت باقر علیه السلام فرمود : دو گرگه درنده و خونخوار در گله بی شبان که این یکی در جلو و آن دگر در عقب آن بیفتند زودتر آنان را از بین نبرند که دوستی مال و شرافت در دین مؤمن افتند (یعنی ایندو خوی نابود کنند ، وینرا زودتر از آن دو گرگه از میان میبرند) .

۴- حضرت صادق علیه السلام فرمود : شیطان پسر آدم را در هر چیز می چرخاند (و بهر گناهی پیشنهاد می کند) همین که او را خسته کرد ، در کنار مال کمین می کند ، و چون بدان جا رسد کریبانش را می گیرد .

شرح - مقصود اینست که مال و ثروت بزرگترین کمینگاه شیطان است زیرا بسیار کم است کسی که بان برسد او را تقریباً .

۵- و آنحضرت صلی الله علیه و آله فرموده که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : هر که با تسلیت و دلجویی خداوند تسلی نجوید (و در مقابل نامالایمات بردباری نکند) نفسش از حسرت های پی در پی پند آید ، و هر

أَوْلَيْسَ فَقَدْ قَصَّرَ عَمَلَهُ وَدَنَا عَذَابَهُ .

۶- (۲۵۸۰) عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؛ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ زِيَادِ الْقَنْدِيِّ عَنْ أَبِي وَكَيْع ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ السَّبْعِيِّ ، عَنِ الْخَارِثِ الْأَعْوَرِ ؛ عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ الدِّينَارَ وَالذِّهْمَ أَهْلَكَا مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ وَهُمَا مُهْلِكَاكُمْ .

۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عُقْبَةَ الْأَزْدِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَثَلُ الْحَرِيسِ عَلَى الدُّنْيَا مَثَلُ دَوْدَةَ الْقَرْزِ ، كُلَّمَا أَزْدَادَتْ مِنَ الْقَرْزِ عَلَى نَفْسِهَا لَفًا كَانَ أَبْعَدَ لَهَا مِنَ الْخُرُوجِ حَتَّى تَمُوتَ غَمًّا . وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَغْنَى الْغَنِيِّ مَنْ لَمْ يَكُنْ لِلْحَرِيسِ أُسْبَرًا ، وَ قَالَ : لَا تَشْعِرُوا قُلُوبَكُمْ الْإِسْتِفَالَ بِمَا قَدَفَاتِ فَتَشْغَلُوا أَذْهَانَكُمْ عَنِ الْإِسْتِعْدَادِ لِمَا لَمْ يَأْتِ .

۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَ عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، جَمِيعًا عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْمُنْقَرِيِّ ، عَنْ عَبْدِ الرَّزَّاقِ بْنِ هَاشِمٍ ، عَنْ مَعْمَرِ بْنِ زَائِدٍ ، عَنِ الزُّهْرِيِّ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : سَأَلَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ ؟ قَالَ : مَا مِنْ عَمَلٍ بَعْدَ مَعْرِفَةِ اللَّهِ عَزَّ

که چم بدنای آنچه در دست مردمان دیگر است اندازد ، اندوخت فراوان گردد ، و سوز دلش درمان پذیرد ، و هر که جز در خوردن و یا نوشیدن یا جامه پوشیدن برای خدای عزوجل در خودش نمئی نبیند بطور تحقیق (چنین کسی) کردارش کم و کوتاه ، و عذابش نزدیک است .

۶- امیر المؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله فرموده : درهم و دینار (و دوستی آنها) آنان را که بش از شما بودند هلاک کردند ، و همانندو هلاک کننده شایند .

۷- و از حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ حدیث شده که حضرت باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : شخص حریص بردنیامند کرم ابریشم است که هر چه بیشتر ابریشم بر خود می پیچد زاه بیرون شدنش دورتر و بسته تر میگردد ، تا اینکه از نم و اندوه ببرد .

و حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : بی نیازترین مردمان کسی است که گرفتار حرص نباشد .
و نیز فرمود : دلهای خود را با آنچه از دست رفته نبندید ، که افکارتان را از آمادگی برای آنچه نیامده باز دارید .

شرح - یعنی دلبنگی بدنای از دست رفته باعث خرابی فکر و اندیشه در باره آخرت میگردد ، و شخص را از آمادگی شدن برای آن عالم باز میدارد .

۸- زهری گوید : از حضرت علی بن الحسین عَلَيْهِمَا السَّلَامُ پرسیدند : بهترین کردارها در نزد خداوند چیست ؟ فرمود : کرداری پس از شناختن خدای عزوجل و شناختن پیمبرش صلی الله علیه وآله بهتر از بعض دنیا نیست ، زیرا که برای آن شبهه های بسیاری است ، و برای گناهان نیز شبهه های است ،

وَجَلَّ وَمَعْرِفَةَ رَسُولِهِ ﷺ أَفْضَلُ مِنْ بَعْضِ الدُّنْيَا فَإِنَّ لِدُنْيَا كَثِيرَةً وَلِلْمَعَاصِي شُعْبٌ فَأَوَّلُ مَاعَصِيَ اللَّهُ بِهِ الْكِبْرُ: مَعْصِيَةُ إِبْلِيسَ حِينَ أَبِي وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ثُمَّ الْعِرْصُ وَهِيَ مَعْصِيَةُ آدَمَ وَ حَوَا عَلَيْهِمَا حِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُمَا : « كَلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ » فَأَخَذَا مَا لَمْ يَحَاجَةَ بِهِمَا إِلَيْهِ ، فَدَخَلَ ذَلِكَ عَلَى ذِي يَنْهَمَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَذَلِكَ أَنَّ أَكْثَرَ مَا يَطْلُبُ ابْنُ آدَمَ مَا لَمْ يَحَاجَةَ بِهِ إِلَيْهِ ، ثُمَّ الْحَسَدُ وَ هِيَ مَعْصِيَةُ ابْنِ آدَمَ حَيْثُ حَسَدَ أَخَاهُ فَقَتَلَهُ ، فَشَعَتَبَ مِنْ ذَلِكَ حُبُّ النِّسَاءِ وَ حُبُّ الدُّنْيَا وَ حُبُّ الرِّئَاسَةِ وَ حُبُّ الرِّاحَةِ وَ حُبُّ الْكَلَامِ وَ حُبُّ الْعُلُوِّ وَ الثَّرْوَةِ ، فَصِرْنَ سَبْعَ خِصَالٍ فَاجْتَمَعْنَ كُلُّهُنَّ فِي حُبِّ الدُّنْيَا فَقَالَ الْأَنْبِيَاءُ وَالْعُلَمَاءُ بَعْدَ مَعْرِفَةِ ذَلِكَ : حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيئَةٍ وَالدُّنْيَا دُنْيَا ، إِنَّ دُنْيَا بِلَاغٍ وَدُنْيَا مَلْعُونَةٌ

۹- وَبِهَذَا الْإِنْسَانُ ، عَنِ الْمُنْقَرِيِّ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : فِي مَنَاحِيءِ مُوسَى عليه السلام : يَأْمُوسِي إِنْ الدُّنْيَا دَارُ عُقُوبَةٍ ، عَاقِبَتْ فِيهَا آدَمَ عِنْدَ خَطِيئَتِهِ وَجَعَلَتْهَا مَلْعُونَةً ، مَلْعُونٌ مَا فِيهَا إِلَّا مَا كَانَ فِيهَا لِي ، يَأْمُوسِي إِنْ عِبَادِي الصَّالِحِينَ زَهَدُوا فِي الدُّنْيَا يَقْدِرَ عَلَيْهِمْ وَ

پس اول چیزی که بوسیله آن نافرمانی خداوند شد کبر بود و آن گناه شیطان بود آن هنگام که سرباز زد و تکبر و رزید و از کافرین شد ، سپس حرص است و آن گناه آدم و حوا علیهما السلام بود آن هنگام که خداوند عزوجل بآندو فرمود : « بخورید از هر جا که خواهید و نزدیک نشوید بدین درخت که میشوید از ستمگران » (سوره اعراف آیه ۱۹) و آندو دنبال چیزی رفتند که بدان نیازی نداشتند ، و این خوی در نزدشان تا روز رستاخیز درآمد و روی همین است که بیشتر آنچه آدمیزاد بجهتجوی آن است چیزهاییست که بدان نیاز ندارد ، سپس حسد است و آن گناه فرزند آدم (قابیل) است ، آن هنگام که برادرش (هابیل) حسد و رزید او را کشت ، و از این منشعب میشود : دوستی زنان ، دوستی دنیا ، دوستی ریاست ، دوستی راحتی (وراحت طلبی) دوستی سخنوری و گفتار ، دوستی برتری بر دیگران ، دوستی ثروت ، و اینها هفت خصلت است که همه آنها در دوستی دنیا گرد آمده ، و پیمبران و دانشمندان پس از شناختن آن گفته اند : دوستی دنیا سر هر گناهی است ، و دنیا دو قسم دنیا است ، دنیای بلاغ (یعنی بمقدار ضرورت زندگی ، یا بمعنای وسیله رسیدن بآخرت) و دنیای ملعون .

توضیح - آنچه در هفت خصلت ترجمه شد بنا بر اینست که دوستی ثروت را غصلتی جدا گانه بحساب در آوریم ، و اگر چه لفظ « حب » در کلام نیست لکن از اینکه بوسیله « واو » عطف شده است این معنی را میتوان استفاده نمود ، و بعضی گفته اند : که دوستی برتری و ثروت یکی است بقرینه اینکه لفظ « حب » در ثروت ذکر نشده ، و آن خصلت دگر کبر است که در صدر حدیث یاد شده ، و حسد نیز بجهت اینکه شبهه های آن ذکر شده خودش در شمار و حساب نیامده است .

۹- حضرت صادق عليه السلام فرمود : در مناجات موسی عليه السلام آمده است که : ای موسی دنیا خانه کبیر است ، من آدم را برای عطلایی که از او سرزد در آن کبیر دادم ، و دنیا را ملعونه قرار دادم ، آنچه در

سَائِرِ الْخَلْقِ رَغِبُوا فِيهَا بِقَدْرِ جَهْلِهِمْ وَمَا مِنْ أَحَدٍ عَظَمَ مَا فَقَرَتْ عَيْنَاهُ فِيهَا وَلَمْ يَحْقِرْهَا أَحَدٌ إِلَّا اتَّفَعَهَا .

۱۰- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَلْبِيِّ ،

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا ذُيَّبَانِ ضَارِبَانِ فِي عَنَمٍ قَدْ فَارَقَهَا رِغَاؤُهَا، وَاحِدٌ فِي أَوْلِيَّهَا وَهَذَا فِي آخِرِهَا بِإِفْسَادِ فِيهَا مِنْ حَبِّ الْعَالِ وَالشَّرَفِ فِي دِينِ الْمُسْلِمِ .

﴿۲۵۸۵﴾ ۱۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جَنَاحٍ

عَنْ عُمَانَ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ عَلِيِّ الْكُوفِيِّ ، عَنْ مُهَاجِرِ الْأَسَدِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام

قَالَ: مَرَّ عَيْسَى ابْنُ مَرْيَمَ عليه السلام عَلَى قَرْيَةٍ قَدَمَاتُ أَهْلِهَا وَطَيْرُهَا وَدَوَابُّهَا فَقَالَ: أَمَا إِنَّهُمْ لَمْ يَمُوتُوا

إِلَّا بِسُخْطِهِ وَلَوْ مَاتُوا مُتَقَرِّينَ لَتَدَافَنُوا ، فَقَالَ الْخَوَارِيزِيُّونَ: يَارُوحَ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ! أَدْعُ اللَّهَ أَنْ يُحْيِيَهُمْ

لِنَافِئِ خَيْرُونَا مَا كَانَتْ أَعْمَالُهُمْ فَجَنَّبِنَا ، فَدَعَا عَيْسَى عليه السلام رَبَّهُ فَنُودِيَ مِنَ الْجَوِّ أَنْ: نَادِهِمْ ، فَقَامَ

عَيْسَى عليه السلام بِاللَّيْلِ عَلَى شَرَفٍ مِنَ الْأَرْضِ فَقَالَ: يَا أَهْلَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ فَاجَابَهُ مِنْهُمْ مُجِيبٌ: لَبَّيْكَ

يَارُوحَ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ ، فَقَالَ: وَيَحْكُمُ مَا كَانَتْ أَعْمَالُكُمْ؟ قَالَ: عِبَادَةُ الطَّاغُوتِ وَحُبُّ الدُّنْيَا مَعَ

خَوْفٍ قَلِيلٍ وَأَمَلٍ بَعِيدٍ وَغَفْلَةٍ فِي لَهْوٍ وَلَمَبٍ ، فَقَالَ: كَيْفَ كَانَ حُبُّكُمْ لِلدُّنْيَا؟ قَالَ: كَحُبِّ الصَّبِيِّ

لِأُمِّهِ ، إِذَا قَبِلَتْ عَلَيْنَا فِرْحَانًا وَسُرْرَانًا وَإِذَا دَبَّرَتْ عَلَانَا بِكَيْفَانَا وَحَزِينَانَا ، قَالَ: كَيْفَ كَانَتْ عِبَادَتُكُمْ

آنست مملوئت مکر آنچه برای من باشد ، ای موسی بندگان شایسته من باندازه دانششان در دنیا زهد ورزیدند ، و دیگران باندازه نادانشان بدان رغبت کردند ، و کسی نیست که آنرا بزرگه شمارد و چشمش در آن روشن گردد ، و هیچکس آنرا زبون و پست نشمرد جز آنکه بدان بهره مند شود .

۱۰- (ترجمه این حدیث در اول همین باب در شماره ۲ گذشت) .

۱۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : عیسی بن مریم بقریه گذشت که اهل آن و پرند ه او

جاندارانش یکجا مرده بودند ، فرمود : همانا اینها بخشم و عذاب (خدا) هلاک شده اند ، و اگر بمرگ

خود بتدریج مرده بودند هر آینه یکدیگر را بخاک سپرده بودند ، خواریون عرض کردند : یا روح الله از

خدا بخواه اینان را برای ما زنده کند تا بما بگویند کردارشان چه بوده (که باین عذاب گرفتار شده اند)

تا ما از آن دوری کنیم ، عیسی عليه السلام از پروردگار خود خواست ، پس از جانب فضا بدو ندا شد : که آنان را

صدا بزنی ، پس عیسی علیه السلام شب هنگام بر تپه از زمین برآمد ، و فرمود : ای مردم این ده ، یک تن

از میان آنها پاسخ داد ، بلی ای روح خدا و کلبه اش ، فرمود : وای بر شما کردار شما چه بود ؟ در پاسخ

عرض کرد : پرستش طاغوت ، و دوستی دنیا بهمراه ترس اندک (از خدا) و آرزوی دور و دراز ، و غفلت در

سرگرمی و بازی ، عیسی علیه السلام فرمود : دوستی شما بدنیای چگونه بود ؟ عرض کرد : مانند دوستی

کودک به مادرش ، هر گاه بما رومی آورد شاد و خرسند میشدیم ، و چون از ما رومیگرداند گریان و غمناک میشدیم

لِلطَّاعُونَ؟ قَالَ: الطَّاعَةُ لِأَهْلِ الْمَعَاصِي، قَالَ: كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِكُمْ؟ قَالَ: بِنْتَالِبِلَّةٍ فِي عَاقِبَةِ وَ
 أَصْبَحْنَا فِي الْهَآوِيَةِ، فَقَالَ: وَمَا الْهَآوِيَةُ؟ فَقَالَ: سَجِينٌ قَالَ: وَمَا سَجِينٌ؟ قَالَ: جِبَالٌ مِنْ جَمْرٍ
 تُوَقَّدُ عَلَيْنَا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، قَالَ: فَمَا قَلْتُمْ وَمَا قِيلَ لَكُمْ؟ قَالَ: قُلْنَا رُدْنَا إِلَى الدُّنْيَا فَنَزَهْدُ فِيهَا
 قَبْلَ لَنَا كَذَبْتُمْ، قَالَ: وَ يَحْكُ كَيْفَ لَمْ يُكَلِّمْنِي عَمْرُكَ مِنْ بَيْنِهِمْ؟ قَالَ: يَارُوحُ اللَّهِ إِنَّهُمْ مُلْجَمُونَ
 يُلْجَأُونَ مِنْ نَارِ يَأْتِيهِمْ مَلَائِكَةٌ غَلَاطِ شِدَادٍ وَإِنِّي كُنْتُ فِيهِمْ وَلَمْ أَكُنْ مِنْهُمْ، فَلَمَّا نَزَلَ الْعَذَابُ عَمَّنِي
 مَعَهُمْ فَأَنَا مَعْلُوقٌ بِشَعْرَةٍ عَلَى شَفِيرِ جَهَنَّمَ لَا أَدْرِي أَوْ كَبُتُّ فِيهَا أَمْ أَتَجُومِنُهَا، فَأَلْتَمَسْتُ عَيْسَى عليه السلام إِلَى
 الْحَوَارِيِّينَ فَقَالَ: يَا أَوْلِيَاءَ اللَّهِ أَكَلِ الْخُبْزِ الْيَابِسِ بِالْمِلْحِ الْجَرِيشِ وَالنُّومِ عَلَى الْمَرَازِلِ خَيْرٌ كَثِيرٌ
 مَعَ عَاقِبَةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ

عليه السلام قَالَ: مَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيَّ عَبْدًا بَابًا مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا إِلَّا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيَّ مِنْ الْجَرَسِ مِثْلَهُ.

۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ الْمُتَمَرِّ بْنِ غِيَاثٍ،

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ عَيْسَى بْنُ مَرْيَمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: تَعْمَلُونَ لِلدُّنْيَا وَأَنْتُمْ تُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ

فرمود: پرستش شما از طاغوت چگونه بود؟ عرض کرد، گمکاران را فرمانبری داشتیم، فرمود: سر
 انجام کار شما بکجا کشید؟ عرض کرد: شبی را بخوشی بسر بردیم و بامدادان درهاویه افتادیم، فرمود
 هاویه چیست؟ عرض کرد: سجین است، فرمود: سجین چیست؟ عرض کرد: کوههایی از آتش کداخته
 است که تا در روز قیامت بر ما فروزان است، فرمود: پس چه گفتید و بشما چه گفتند؟ عرض کرد:
 گفتیم مارا بدنیا برگردانید تا در آن زهد ورزیم، بما گفته شد: دروغ میگوئید، فرمود: وای بر تو
 چه شد که جز تو دیگری از این جماعت با من سخن نگفت؟ عرض کرد: یا روح الله همه آنها بدهنه و لکام
 آتشین مهار شده اند، و بدست فرشتگان سخت و تند گرفتارند، و من در میان آنها بسر میبردم ولی از آنها
 نبودم، تا آن هنگام که عذاب خدا آمد مراهم با ایشان دربر گرفت، پس من بنار موئی بر لبه دوزخ
 آویزانم و نمیدانم که آیا در آن پرو درافتم و یا از آن رهائی یابم، پس عیسی عليه السلام بسوی حواریین رو کرده
 فرمود: ای دوستان خدا خوردن نانی خشک با نمکی زهر و خوابیدن بر مزبله ها غیر بسیار است در صورتی
 که دنیا و آخرت در عافیت باشد.

۱۲ - امام صادق علیه السلام فرمود: خداوند دری از دنیا بر بنده نکشاید جز اینکه همانند آن دری از

حرس بر او بکشاید.

شرح - مقصود این است که هر مقدار مال زیاد گردد بهمان مقدار حرس زیاد شود چنانچه
 تجربه شده است.

۱۳ - از امام صادق عليه السلام حدیث شده که حضرت عیسی عليه السلام فرمود: ای مردم شما، برای دنیا کار

میکنید در صورتیکه بدون کار روزی بشما داده شود، و برای آخرت کار نمیکنید در حالیکه در آخرت

عَمَلٍ وَلَا تَمْتَلُونَ لِلْآخِرَةِ وَأَنْتُمْ لَا تَرْتَدُّونَ فِيهَا إِلَى الْعَمَلِ ، وَيَلْكُمْ عُلَمَاءُ سَوَاءٌ ، الْأَجْرَ تَأْخُذُونَ ، وَالْعَمَلَ تُضَيِّعُونَ ، يُوشِكُ رَبُّ الْعَمَلِ أَنْ يَقْبَلَ عَمَلَهُ وَ يُوشِكُ أَنْ يُخْرِجُوا مِنْ صَبِيقِ الدُّنْيَا إِلَى ظُلْمَةِ الْقَبْرِ ، كَيْفَ يَكُونُ مِنْ أَهْلِ الْعِلْمِ مَنْ هُوَ فِي مَسِيرِهِ إِلَى آخِرَتِهِ وَهُوَ مُقْبِلٌ عَلَى دُنْيَاةٍ وَ مَا يَضُرُّهُ أَحَبُّ إِلَيْهِ مِمَّا يَنْقَعُهُ .

۱۴ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو - فِيمَا أَعْلَمَ - عَنْ أَبِي عَلِيٍّ الْحَدَّاءِ ، عَنْ حَرِيسِ بْنِ زُرَّارَةَ ، وَ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَيْدِي مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا لَمْ يَهْمُهُ إِلَّا بَطْنُهُ وَ فَرْجُهُ .

۱۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ وَ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْعَبْدِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ أَصْبَحَ وَأَمْسَى وَالْدُّنْيَا أَكْبَرَ هَمِّهِ جَعَلَ اللَّهُ تَعَالَى الْفَقْرَيْنِ عَيْنَيْهِ وَ شَتَّتْ أَمْرَهُ وَ لَمْ يَنْتَلِ مِنَ الدُّنْيَا إِلَّا مَا قَسَمَ اللَّهُ لَهُ وَ مَنْ أَصْبَحَ وَ أَمْسَى وَالْآخِرَةَ أَكْبَرَ هَمِّهِ جَعَلَ اللَّهُ الْغِنَى فِي قَلْبِهِ وَ جَمَعَ لَهُ أَمْرَهُ .

جز در برابر کردار بشما روزی داده نشود ، وای بر شما علمای بد کردار ، مزد را بگیری و کار را ضایع سازید ، نزدیک است که صاحب کار ، کارش را بپذیرد و نزدیک است کارکنان از تنگنای دنیا بناریکی گور روند ، چگونه دانشمند است کسی که در راه آخرت است و رو بدنیا دارد ، و آنچه باو زبان رساند محبوبتر است نزدش از آنچه باو سود رساند .

شرح - آنچه ترجمه شد بنا بر این است که مراد از « رب » در جمله « رب العمل » خدای متعال باشد و لفظ « یقبل » بیا ، موحد و بصورت معلوم خوانده شود و از قبول گرفته شده باشد . ولی ممکن است « یقبل » بصورت مجهول خوانده شود و مقصود از « رب العمل » نیز هابدی باشد که از عالم و دانشمند پیروی و تقلید میکند ، و آنچه از دانشمند می شنود بآن عمل کند و خود عالم عمل نکند ، که حضرت بخواهد توییح کند دانشمندی را که بگفتار خود عمل نکنند ، و این کلامی است که فیض علیه الرحمة در معنای حدیث فرموده است ، و محتمل است « یقبل » بیا ، مشاء و از اقاله باشد ، و بنا بر این ترجمه چنین است : « نزدیک است صاحب کار کارش را پس بگیرد ... » و این احتمال را مجلسی علیه الرحمة از بعضی نقل فرموده است .

۱۴ - امام صادق عليه السلام فرمود : دورترین حالی که بنده از خدای عزوجل دارد اینست که اندوهی جز برای شک و فرج نداشته باشد .

۱۵ - و نیز آنحضرت صلی الله علیه و آله فرمود : هر که بامداد کند و روز را بشب رساند و بزرگترین اندوهش دنیا باشد خدای تعالی فقر و پریشانی را جلوی چشمش نهد ، و کارش را پریشان سازد ، و بجز بدانچه خداوند روزی او کرده نرسد ، و هر که بامداد کند و شام کند و بزرگترین اندوهش آخرت باشد ، خداوند توانگری وی نیازی در دلش نهد و کارش را منظم کند .

﴿۲۵۹۰﴾ - ۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمِيٍّ ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ ابْنِ سِنَانٍ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ قُرَيْبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ كُنْزًا شَفِينًا كُهُ بِاللِّدِّ نِيَا كَانَ أَشَدَّ لِحَسْرَتِهِ عِنْدَ قَرَأَتِهَا .

۱۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ مَعْبُودٍ ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْعَبْدِيِّ ، عَنْ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ تَعَلَّقَ قَلْبُهُ بِاللِّدِّ نِيَا تَعَلَّقَ قَلْبُهُ بِثَلَاثِ حِصَالٍ : هَمٌّ لَا يَغْنَى ، وَأَمَلٌ لَا يَبْدُرُكَ ، وَرَجَاءٌ لَا يَنْتَهِئُ .

• (بَابُ الطَّمَعِ) •

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانٍ ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا أَقْبَحَ بِالْمُؤْمِنِ أَنْ تَكُونَ لَهُ رَغْبَةٌ تَذَلُّهُ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، بَلَغَ بِهِ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : يَنْسُ الْعَبْدُ عَبْدَهُ لَهْ طَمَعٌ يَقْوَدُهُ وَيَنْسُ الْعَبْدُ عَبْدَهُ لَهْ رَغْبَةٌ تَذَلُّهُ .

شرح - مجلسی علیه الرحمة (در این جمله که فرماید) : خداوند پربشانی را جلوی چشمش نهد گوید : زیرا هر چه از دنیا بدست او رسد بهمان اندازه حرصش افزون گردد و نیازش زیاد شود ، یا بخاطر کسی توکل او بر خدا بر سعی از درهای روزی بر او بسته گردد ، (و اینکه فرمود) : خداوند توانگری در هفتی نهد ، یعنی بوسیله توکل بر خدا ، و بیرون بردن حرص و دوستی دنیا از دلش ، او را بی نیاز کند .

۱۶ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : هر که بیشتر بدنیا آلوده است هنگام جدائی از آن افسوس سخت تر است .

۱۷ - عبدالله بن یعفور گوید : شنیدم از حضرت صادق عليه السلام که میفرمود : هر که دل بدنیا بندد پسه عملت دل بسته است : اندوهی که پایان ندارد . و آرزویی که بچنگ نیاید ، و امیدیکه بدان نرسد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : زیرا آنچه فراعور حرص او است برای او فراهم نکرد ، و از آفات و مصائب آن نتواند دوری کند ، پس همیشه در غم و اندوه آنچه از دستش رفته و آنچه برایش فراهم نگشته میباشد .

• (بَابُ طَمَعِ) •

۱ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : چه زشت است برای مؤمن که میل و رغبتی در او باشد که او را حوار کند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود رغبت بمردم است بخواهش کردن از ایشان ، و این است آن رغبتی که باعث حواری و ذلت است و اما رغبت بجانب پروردگار متعال پس آن عین عزت است .

۲ - از حضرت باقر علیه السلام روایت کنند که فرمود : چه بد بنده ایست آن بنده که در او

۳ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن القاسم بن محمد ، عن المنقری ، عن عبد الرزاق ، عن معمر بن الزمری قال : قال علي بن الحسين عليهما السلام : رأيت الخیر کله قد اجتمع فی قطع الطمع عما فی أيدي الناس .

﴿۳۹۵﴾ ۴ - محمد بن یحیی ، عن محمد بن أحمد ، عن بعض اصحابنا ، عن علي بن سليمان بن رشید ، عن موسى بن سلام ، عن سعدان ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : قلت له : [ما] الذي يثبت الايمان في العبد؟ قال : الورع ، والذي يخرج منه ؟ قال : الطمع .

(باب الخرق)

۱ - عده من اصحابنا ، عن احمد بن أبي عبدالله : عن أبيه : عن حدیثه . عن محمد بن عبدالرحمن بن أبي لیلی ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : من قسم له الخرق حجب عنه الايمان .

طمعی باشد که او را بکشاند ، و چه بد بنده است آن بنده که در او میل و رغبتی باشد که او را خوار کند .
شرح - مجلسی (ره) گوید : شاید مقصود از طمع همان میل دل است که آنچه در دست مردم است دوست دارد و آرزو کند ، و مقصود از میل و رغبت اظهار آن است بخواهی کردن و خواستن از مخلوق خدا و کشاندن با اول مناسب است چنانچه خوار کردن با دومی مناسبت دارد .
۳ - زهری گوید : علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : من تمامی خیر و سعادت را دیدم گرد آمده در اینکه باید طمع از هر چه در دست مردم است ببرد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : زیرا طمع : خواری ، پستی ، حسد ، کینه ، دشمنی ، غیبت ، بدگویی ، ستم ، مداخنه ، نفاق ، ریا ، سب بر باطل مردم ، بی توکلی بخدا و مفاسد بی شمار دیگر بیار آورد ، و علاج همه آنها بقطع طمع است .

۴ - سعدان گوید : با امام صادق عليه السلام عرض کردم : چیست آن که ایمان را در بنده پایدار کند ؟ فرمود : ورع و پارسائی (و پرسیدم) آنچه که او را از ایمان بیرون بود چیست ؟ فرمود : طمع است .

☆ (باب ناسازگاری) ☆

۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : آنکس که ناسازگاری بهره اش گردد ایمان از او در پس پرده رود .

شرح - مجلسی علیه الرحمة گوید : سر اینکه شخص ناسازگار از ایمان دور میشود اینست که اولاً : مؤمنین را آزار دهد و این مخالف ایمان است ، زیرا مؤمن کسی است که مسلمانان از دست و زبانش آسوده و در امان باشند ، و ثانیاً بواسطه ناسازگاری از طلب دانش که بوسیله او پیاپی کمال ایمان رسد محروم ماند ، زیرا اسباب طلب آن برایش فراهم نکرد .

۲- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى : عَنْ عَلِيِّ بْنِ التُّعْمَانِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَمْرِ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله : لَوْ كَانَ الْحَرَقُ خَلْقًا يَرَى مَا كَانَ شَيْءٌ مِمَّا خَلَقَ اللَّهُ أَقْبَحَ مِنْهُ .

((بَابُ سُوءِ الْخُلُقِ))

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ : إِنَّ سُوءَ الْخُلُقِ لَيَقْسِدُ الْعَمَلَ كَمَا يَقْسِدُ الْحَلُّ الْعَسَلَ .

۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلی الله علیه و آله : أَبَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِيُصَاحِبَ الْخُلُقِ السَّيِّئِ بِالتَّوْبَةِ قَبْلَ : وَ كَيْفَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : لِأَنَّهُ إِذَا تَابَ مِنْ ذَنْبٍ وَقَعَ فِي ذَنْبٍ أَكْبَرَ مِنْهُ .

۳- (۲۶۰۰) - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ : عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام قَالَ : إِنَّ سُوءَ الْخُلُقِ لَيَقْسِدُ الْإِيمَانَ كَمَا يَقْسِدُ الْحَلُّ الْعَسَلَ .

و پوشیده نماید که ناسازگاری تا آنجا نکوهیده و مذموم است که نرمش و ملائمت ممکن باشد و کار بسامحه در دین نکشد و گرنه ناپسند و مذموم نخواهد بود چنانچه امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : مدارا کن تا آنجا که نرمش سزد ، و بتندی رفتار کن آنجا که ملائمت سود ندهد .

۲ - و نیز حضرت باقر علیه السلام فرمود : که رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم فرمود : اگر ناسازگاری دیده شود ، چیزی در میان مخلوقات خدا زشت تر از آن نباشد .

☆ (بَابُ بَدْخَوْنِي) ☆

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : بد خوئی کردار را تباه سازد چنانچه سرکه عمل را تباه کند .

۲ - و نیز آنحضرت فرمود : که رسول خدا صلی الله علیه و آله فرمود : خدای عزوجل از صاحب خوی بد توبه نخواست ، عرض شد : ای رسول خدا این چگونه باشد ؟ فرمود : بجهت اینکه هر گاه از گناهی توبه کند در گناه بزرگتری افتد .

شرح - مجلسی علیه الرحمه در شرح حدیث گوید : که خوی بد صاحب خود را از توبه جلوگیری کند و اگر توبه نیز کند از باقی ماندن بر آن ممانعت کند تا بدانجا که اگر از گناهی توبه کند در گناه بزرگتری افتد ، زیرا این خوی اگر مبالغه نشود روز بروز بزرگتر و شدیدتر گردد ، پس گناه بعدی بزرگتر از اولی است ، و خلاصی از آن فقط بمعالجه علمی و عملی آن حاصل گردد .

۳ - و نیز از آنحضرت روایت شده که فرمود : بد خوئی هر آینه ایمان را تباه سازد چنانکه سرکه عمل را تباه کند .

۴ - عَنْهُ : عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَرِيعٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ غَالِبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ سَاءَ خُلُقُهُ عَدَبَ نَسَهُ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ؛ عَنْ يَحْيَى بْنِ عَمْرٍو ؛ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى بَعْضِ أَنْبِيَائِهِ : الْخُلُقُ السَّيِّئُ يُفْسِدُ الْعَمَلَ كَمَا يُفْسِدُ الْخَلَّ الْعَسَلَ .

(بَابُ السَّفَهَةِ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ رَبِيفِ بْنِ سَابِقٍ ، عَنْ الْفَضْلِ بْنِ أَبِي قُرَّةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ السَّفَهَةَ خُلُقٌ لَثِيمٌ ، يَسْتَبِيلُ عَلَى مَنْ [هُوَ] دُونَهُ وَيَخْضَعُ لِمَنْ [هُوَ] فَوْقَهُ .

۴ - و نیز فرمود : هر که خوی او بد است خود را شکنجه دهد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : زیرا خودش از خویشتر در نجات چون بر آشفتگی و حرکات دروسی و جسمی به تن و جانش زیان رساند ، و چون غضبش فرو نهند از کرده خویش پشیمان کرده و خود را سرزنش کند ، و گذشته بد خویش را غالباً مردم تحمل نکنند و او را (در مقابل بد خویش) آزار کنند ، و از او کناره گیری کنند و در هیچ کاری او را کمک نکنند ، و چون باعث آنها خودش بوده پس گویا خودش خویشتر را شکنجه کرده .

و باید بدانیکه بسا مقصود از اینخبر و مانند آن تمامی خواهی بد باشد ، مانند کبر و حسد و کینه و نظائر آنها ، زیرا تمامی آنها چیزهایی است که انسان را در مفاسد بزرگ دنیوی اندازند ، و در ایمان سستی آورند ، و سبب کاهش کردار گردند .

۵ - و نیز حضرت صادق عليه السلام فرمود : خدای عز و جل به برخی از پسران وحی کرد : که بدخوی کردار را تباہ سازد مانند سر که که صل را تباہ کند .

❖ (بَابُ سَفَاهَةِ)

۱ - از حضرت صادق علیه السلام روایت شده که فرمود : سفاقت بر راستی خوی پستی است ، صاحب آن بر زبردستش کردن فرازی کند ، و بر بالادست خود زبونی کند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : سفاقت سبک عقلی و پیشی گرفتن در گفتار و کردار بدون تفکرات ، تا آنجا که گوید : برخی گفته اند : سفاقت گاهی در برابر حکمتی است که با اعتدال در نیروی عقل حاصل گردد ، و این سفاقت خلقی است در نفس که او را وادار بسخرگی ، و استهزاء و سبکسری ، و بی تابی ، و چاپلوسی ، و اظهار شادی در وقت ناراحتی دیگران ، و حرکات نامردوان ، و گفتار و کردارهایی که

۲- محمد بن یحیی؛ عن أحمد بن محمد بن عیسی؛ عن بعض أصحابه، عن أبي المعمر، عن الحلبي عن أبي عبدالله عليه السلام قال: لا تسفهاوا فإن أئمتكم ليسوا بسفها.

وقال أبو عبدالله عليه السلام: من كافأ السفيه بالسفه فقد رضي بما أتى إليه حيث أخذنى مثاله.

۳- (۳۶۰۵) علي بن إبراهيم، عن أبيه؛ عن ابن محبوب، عن عبد الرزاق بن الحجاج، عن أبي الحسن موسى عليه السلام في رجلين يتسبانان فقال: البادي منهما أظلم، وورزه وورضاحيه عليه ما لم يتعد المظلوم.

۴- عده من أصحابنا، عن سهل بن زياد، عن صفوان، عن عيص بن القاسم، عن أبي عبدالله

همانند گفزار و کردار خردمندان نیست دچار کند، و گاهی در برابر بردباری است که با اعتدال در نیروی غضب بدست آید، و آن خلقتی است که نفس او را وادار بزدن و دشنام دادن و زبری و تسلط و غلبه بر دیگران و کردن کشی کند و ریشه اش تباهی و فساد در نیروی غضب و میل آن بطرف افراط است سپس گوید: ظاهر اینست که مقصود از سفاقت همین معنای دوم است که برابر بردباری است.

۲ - و نیز حللی از آنحضرت حدیث کند که فرمود: سفاقت نکند زبرا پیشوایان شما سفيه نبودند. و حضرت صادق علیه السلام فرمود: هر کس شخص سفيه را با سفاقت مکافات کند، بهره برش آید تن داده چون بمانند او رفتار کرده.

شرح - این دستوری است از امام علیه السلام که از مکافات سفيه سرف نظر باید کرد، و با آمان چنانچه خدایتعالی فرموده است باید رفتار شود در آنجا که فرماید، و هر گاه نادانان با ایشان سخن گویند سلام گویند، همانطور که مجلسی (ره) فرموده.

۳ - عبد الرحمن بن حجاج از حضرت موسی بن جعفر علیه السلام در باره دومی که همدیگر را دشنام دهند روایت کرده که فرمود: آغاز کننده دشنام ستمکارتر است و گناه خود و گناه رفیقش بکردن اوست در صورتیکه آنکس که ستم باو شده از حد نکذرد.

توضیح - جمله اخیر این حدیث شریف دو احتمال دارد یکی اینکه تارقیش که مورد ستم واقع شده عمل ناروا نکرده و یا سخن ناروایی نگفته همه گناه بکردن آغاز کننده دشنام است، و نسبت گناه باو در این صورت فرضی است، احتمال دوم آن است که تا از حد خود نگذشته همه گناه بکردن اوست، و حدش همان مقداری است که از دشنام شنیده و تا آن حد بر او گشای نیست زیرا از خود دفاع کرده و انتقام گرفته است، و خدای تعالی در اینباره فرموده است: و هانا بر آنکه پس از ستمی که باو شده یاری جوید گاهی نیست، و در جای دیگر فرماید: و پس آنکس که بشما تجاوز کند (طبرسی فرموده: یعنی ظلم و ستم کند) تجاوز کنید بر او برابر آنچه بر شما تجاوز کرده، و غیر اینها از آیات و روایاتی که

دلالته بر جواز ممانعت بمنثل دارند، و بعید نیست احتمال دوم مناسبتر بسابق روایت باشد.

۴ - و از حضرت صادق علیه السلام روایت شده که فرمود: بدستنی که مبعوضترین خلق خدا آن

عَلَيْهِ قَالَ: إِنَّ أَبْغَضَ خَلْقِ اللَّهِ عَبْدًا اتَّقَى النَّاسَ لِسَانَهُ.

(بَابُ الْبَدَاءِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ ابْنِ فَصَّالٍ، عَنْ أَبِي الْمَعْرُوفِ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: [إِنَّ] مِنْ عَلَامَاتِ شُرْكَ الشَّيْطَانِ الَّذِي لَا يُشَكُّ فِيهِ أَنْ يَكُونَ فَحَاشًا، لَا يُبَالِي مَا قَالُوا وَلَا مَا قِيلَ فِيهِ.

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِذَا رَأَيْتُمْ الرَّجُلَ لَا يُبَالِي مَا قَالُوا وَلَا مَا قِيلَ لَهُ فَإِنَّهُ لَغَيْبَةٌ أَوْ شُرْكَ شَيْطَانٍ.

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَيْسَى، عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ، عَنْ ابْنِ أَبِي عِيَّاشٍ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَيْسٍ، عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: إِنَّ اللَّهَ حَرَّمَ الْجَنَّةَ عَلَى كُلِّ فَحَاشٍ بَدَى، قَلِيلِ الْحَيَاءِ، لَا يُبَالِي مَا قَالُوا وَلَا مَا قِيلَ لَهُ فَإِنَّكَ إِنْ فَتَنْتَهُ لَمْ تَجِدْهُ إِلَّا لَغَيْبَةً أَوْ شُرْكَ شَيْطَانٍ فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَفِي النَّاسِ شُرْكَ شَيْطَانٍ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَمَا تَقْرَأُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَوَاشِرَ كُفْرِهِمْ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ».

قَالَ: وَسَأَلَ رَجُلٌ قُفَيْبًا: هَلْ فِي النَّاسِ مَنْ لَا يُبَالِي مَا قِيلَ لَهُ؟ قَالَ: مَنْ تَعَرَّضَ لِلنَّاسِ بِشَتْمِهِمْ

بنده اینست که مردم از زبانش برهیز کنند.

(بَابُ بَدْزَانِي)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: از نشانه های شرکت شیطان که تردیدی در آن نیست اینست که فحاش باشد که با کسی از آنچه گوید و از آنچه دوباره او گویند نداشته باشد.

شرح - مجلس (ره) گوید: فحاش آنکس است که در فحش دادن - یعنی گفتار زشت - از حد بگذراند و معناد شود، و معنی شرک شیطان در شرح حدیث ۳ بیاید.

۲ - حضرت سادق علیه السلام فرمود: رسول خدا (ص) فرمود: هر گاه مردی را دیدید که با کسی از آنچه گوید و آنچه با او گفته شود ندارد، پس بدتر است که با او از زناست یا از شرکت شیطان.

۳ - از امیر المؤمنین علیه السلام روایت شده که رسول خدا (ص) فرمود: خدا حرام کرده است بهشت را بر هر فحاشی که می آید و کم شرمی که با کسی از آنچه گوید و آنچه با او گفته شود ندارد، زیرا اگر با درسی از حالش کسی با او زناست یا از شرکت شیطان، بوی عرض شد: ای رسول خدا در میان مردمان شرکت شیطان هم هست؟ فرمود: آری که نار حدای مردمان را بخواند که (بشطان فرماید): «دو شرکت کسی با ایشان در مالها و فرزندان» (سوره اسراء آیه ۶۴).

وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُمْ لَا يَتَرَكُونَهُ ، فَذَلِكَ الَّذِي لَا يُبَالِي مَا قَالُوا وَلَا مَا قِيلَ فِيهِ .
 ﴿ ۳۶۱۰ 〉 ۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي جَبِيلَةَ ، يَرْفَعُهُ
 عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ يُبَغِضُ الْفَاحِشَ الْمُتَفَحِّشَ .

۵ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ نُعْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ
 قَالَ : كَانَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام صَدِيقٌ لَا يَكَادُ يُفَارِقُهُ إِذَا ذَهَبَ مَكَانًا فَبَيْنَمَا هُوَ يَمْشِي مَعَهُ فِي الْحَدَائِثِ
 وَمَعَهُ غُلَامٌ لَهُ سِنْدِي يَمْشِي خَلْفَهُمَا إِذَا التَفَتَ الرَّجُلُ يُرِيدُ غُلَامَهُ ثَلَاثَ مَرَاتٍ فَلَمْ يَرَهُ فَلَمَّا نَظَرَ
 فِي الرَّابِعَةِ قَالَ : يَا ابْنَ الْفَاعِلَةِ أَيْنَ كُنْتَ ؟ قَالَ : فَرَفَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَدَهُ فَصَكَ بِهَا جَبْهَةَ نَفْسِهِ ، ثُمَّ
 قَالَ : سُبْحَانَ اللَّهِ تَقْدِيفًا مَهْمًا ؟ قَدْ كُنْتُ أَرَى أَنَّ لَكَ وَرَعًا فَإِذَا لَيْسَ لَكَ وَرَعٌ ، فَقَالَ : جُعِلْتُ فِدَاكَ

راوی گوید : مردی از قبیله پرسید : آیا در میان مردم کسی هست که با کسی از آنچه با او گفته شود
 ندارد ؟ گفت : آنسکه متعرض مردم شود و با آنان دشنام گوید در صورتیکه میدانند که آنها رهاش نکنند
 اینست آنسبکه با کسی از آنچه گوید و آنچه درباره اش گفته شود ندارد .

شرح - مجلسی (ر) از شیخ بهائی قدس سره نقل کند که : (در آنجا که حضرت فرمود : خدا
 بهشت را حرام کرده ...) گوید : شاید مقصود اینست که مدتی طولی حرام است بر آنان نه همیشه ، یا مقصود
 از بهشت بهشت مخصوصی است که برای غیر فحاش آماده است ، و گرنه ظاهر حدیث مشکل است ، زیرا سرانجام
 گناهکاران این امت بهشت است ، و گرچه زمانی دراز در آتش بمانند .

ومفسرین در تفسیر گفتار خدا بیتمالی : « و شرکت کن ... » گفته اند : شرکت شیطان در اموال و ادار
 کردن مردم است بتحصیل آن و کرد آوردنش از حرام ، و صرف کردن آن در آنچه جایز نیست ، و در
 خرج کردن آنان را از حد میانه روی بیرون بردن که با اسراف و تبذیر کنند ، و یا بخل ورزند و سخت گیری کنند .
 و اما شرکت در اولاد بچند وجه است : ۱ - تشویق آنان بوسائل حرام چون زنا و مانند آن .
 ۲ - و ادار کردن آنان باینکه اولاد و فرزندانشان را بنامهایی مانند عبدالمری و عبداللات - یعنی بنده
 عزیزی ولات که نام دوبت بوده - نام نهند . ۳ - فرزندان را کمراه کنند باینکه آنها را بکیشهای باطل و کارهای
 زشت بکشاند ، این بود آنچه مفسرین گفته اند ، ولی از بعضی احادیث استفاده شود که مقصود شرکت او
 است در نطفه آنها ، و در آن حدیث برای شناختن او هم نشانه قرار داده است ، و حدیث را شیخ (ر) در
 تهذیب در باب آداب تزویج روایت کرده هر که خواهد بداندجا مراجعه کند .

۴ - از امام باقر عليه السلام روایت شده که فرمود : خدا دشمن دارد دشنام گوی دشنام حورا .
 ۵ - عمرو بن نعمان جعفی گوید : حضرت صادق عليه السلام دوستی داشت که آن حضرت را بهر جا که
 میرفت رها نمیکرد و از او جدا نمیشد ، روزی در بازار کفاشها همراه حضرت میرفت ، و دنبالشان غلام او
 که از اهل سند بود می آمد ، ناگاه آن مرد به پشت سر خود متوجه شده و غلام را خواست و او را ندید و تا
 سه مرتبه بدنبال برگشت و او را ندید ، باز چهارم که او را دید گفت : ای زناراده کجا بودی ؟ حضرت

إِنَّ أُمَّةً سِنْدِيَّةً مُشْرِكَةٌ ، فَقَالَ : أَمَا عَلِمْتُمْ أَنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ نِكَاحًا ، تَنَحَّ عَنِّي ، قَالَ : فَمَا رَأَيْتُهُ يَمْشِي مَعَهُ حَتَّى فَرَاقَ الْمَوْتَ بَيْنَهُمَا .

وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى : إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ نِكَاحًا تَحْتَجِرُونَ بِهِ مِنَ الرِّثَا .

۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ ابْنِ أُذَيْنَةَ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنْ الْفُحْشُ لَوْ كَانَ مِثْلَ الْكَانِ مِثَالِ سَوْ .

۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْجُوبٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ فَدَعَا اللَّهَ أَنْ يَرُدَّ عَلَيَّ مَا ثَلَاثَ سِنِينَ فَلَمَّا رَأَى أَنَّ اللَّهَ لَا يُجِيبُهُ قَالَ : يَا رَبِّ أَبْعِدْ أُنَامِيكَ فَلَا تَسْمَعْنِي أَمْ قَرِيبٌ أَنْتَ مِنِّي فَلَا تُجِيبُنِي قَالَ : فَأَتَاهُ آتٍ فِي مَنَامِهِ فَقَالَ : إِنَّكَ تَدْعُو اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مِنْذُ ثَلَاثِ سِنِينَ بِلِسَانِ بَنِي إِسْرَائِيلَ وَقَلْبٍ عَابٍ غَيْرِ تَقِيٍّ وَنِيَّةٍ غَيْرِ صَادِقَةٍ ، فَأَقْلَعْ عَنْ بَدَائِكَ وَلِيَتَقِيَ اللَّهُ قَلْبَكَ وَتَحَسَّنْ نِيَّتَكَ ، قَالَ : فَفَعَلَ الرَّجُلُ ذَلِكَ ثُمَّ دَعَا اللَّهَ فَوُلِدَ لَهُ غُلَامٌ .

صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ دست خود را بلند کرده و به پیشانی خود زد و فرمود : سبحان الله مادرش را بزنا متهم کنی ؟ من خیال میکردم تو خوددار و پارسایی ، و اکنون می بینم که ورج و پارسایی نداری ؟ عرض کرد : قربانت کردم مادرش زنی است از اهل سند و مشرک است ؟ فرمود : مگردانسته که هرملتی برای خود ازدواجی دارند ، ازمن دور شو هرورن نمان (راوی حدیث) گوید : دیگر او را ندیدم که با آنحضرت راه برود تا تا آنگاه که مرگه میان آنها جدائی انداخت .

و در روایت دیگری است که فرمود : (آیا ندانسته که) برای هرملتی ازدواجی است که بوسیله آن از زنا جلوگیری کنند .

۶- و از حضرت باقر حدیث شده که رسول خدا (ص) فرمود : دشنام اگر بصورتی در آید صورت بدی است .

۷- از حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ حدیث شده که فرمود : دربنی اسرائیل مردی بود که سه سال پیوسته دعا میکرد که خدا پسری باو روزی کند (دعایش مستجاب نمیشد) همینکه دید خدا خواستش او را برنمیاورد عرض کرد : پروردگارا آیا من از تو دورم و تو سخن مرا نمیشنوی ، یا تو بمن نزدیکی و پاسخ نمیدی ؟ کسی در خواب نزدش آمد و باو گفت : تو سه سال تمام خدا را با زبانی بد و هرزه ، و دلی سرکش و ناپرهیزکار ، و نیتی نادرست میخوانی ، پس باید از هرزه گوئی بدر آئی ، و دلت پرهیزکار ، و نیت درست گردد (تا خواهشش بر آورده شود) حضرت فرمود : آنمرد بدستور عمل کرد سپس دعا کرد و خدا را خواند و دارای پسری شد .

توضیح - از این حدیث معلوم شود که استجاب دعا شرائطی دارد که از آجمله است پاکی زبان و پرهیزکاری دل و درستی نیت ، و این منافاتی با وعده خدا در اجابت دعا ندارد .

٨ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنْ مِنْ شَرِّ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ تَكَرَّرَ مُجَالَسَتَهُ لِفُحْشِهِ .
 ﴿٢٦١٥﴾ ٩ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ ابْنِ رِثَابٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْبَدَأُ مِنَ الْجَفَاءِ وَالْجَفَاءُ فِي النَّارِ .

١٠ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنِ الْحَسَنِ الصَّقِيلِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ الْفُحْشُ وَالْبَدَأُ وَالسَّلَاطَةُ مِنَ النِّفَاقِ .

١١ - عَنْهُ ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ شَمْرٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنْ اللَّهُ يَبْغِضُ الْفَاحِشَ الْبَدِيَّ وَالسَّائِلَ الْمُلْحِفَ .

١٢ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ ابْنِ أُذَيْنَةَ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِعَائِشَةَ : يَا عَائِشَةُ إِنْ الْفُحْشَ لَوْ كَانَ مُمَثَّلًا لَكَانَ مِثْلَ سَوْءٍ .

١٣ - الْحَسَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ قَالَ : قَالَ مَنْ فَحَّشَ عَلِيَّ أَجْبِهِ الْمُسْلِمَ نَزَعَ اللَّهُ مِنْهُ بَرَكَهَ رِزْقِهِ وَوَكَلَهُ إِلَى نَفْسِهِ وَأَفْسَدَ عَلَيْهِ مَعِيشَتَهُ .

﴿٢٦٢٠﴾ ١٤ - عَنْهُ ، عَنْ مُعَلَّى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَسَّانٍ ، عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ لِي مُبْتَدَأًا : يَا سَمَاعَةُ مَا هَذَا الَّذِي كَانَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ جَمَالِكَ ؟ إِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ فَحَّاشًا أَوْ صَحَابًا أَوْ لَعَانًا ، فَقُلْتُ : وَاللَّهِ لَقَدْ كَانَ ذَلِكَ ، إِنَّهُ ظَلَمَنِي ، فَقَالَ : إِنْ كَانَ ظَلَمَكَ لَقَدْ أَرَبَيْتَ عَلَيْهِ إِنْ هَذَا

٨ - و نیز از حضرت صادق علیه السلام حدیث شده که رسول خدا (ص) فرمود : از زمره بدترین بندگان خدا کسی است که برای هرزه گوئی و دشنام گوئی از هم نشینی و مجالست با او کناره گیری شود .

٩ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : بدزبانی از جفاکاریست و جفاکاری در آتش است .

١٠ - و نیز فرمود : دشنام دادن و بدزبانی و هرزه گوئی از (نشانه های) نفاق و دورویی است .

١١ - و از حضرت باقر علیه السلام حدیث شده که رسول خدا (ص) فرمود : خداوند دشمن دارد دشنام دهنده بدزبان و گدای مبرم را .

١٢ - و نیز از آن حضرت روایت شده که رسول خدا (ص) بپایشه فرمود : اگر دشنام گوئی مجسم میشد ، صورت بدی بود .

١٣ - و امام علیه السلام فرمود : هر کس پیرادر مسلمان خود دشنام دهد خدا برکت از روزی او بردارد ، و او را بخودش واگذارد ، و زندگیش را تباه سازد .

١٤ - سماعه گوید : وارد شدم بر حضرت صادق علیه السلام ، حضرت آغاز سخن کرد و بمن فرمود : ای سماعه اینچه جنجالی بود که میان تو و شتردارت پدیدار گشته بود ؟ میداد دشنامگو و بدزبان و

لَيْسَ مِنْ فِعَالِي وَلَا أَمْرِي بِهِ شَيْعَتِي ، اسْتَغْفِرَ رَبِّكَ وَلَا تَعُدْ ، قُلْتُ : اسْتَغْفِرُ اللَّهَ ؛ وَلَا أَعُودُ .

((بَابُ مَنْ يُتَّقَى شَرَّهُ))

- ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله بَيْنَا هُوَذَا تَ يَوْمَ عِنْدَ عَائِشَةَ إِذَا اسْتَأْذَنَ عَلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : يَسَّ أَحْوَالِ الْعَشِيرَةِ ، فَقَامَتْ عَائِشَةُ فَدَخَلَتْ الْبَيْتَ وَأَذِنَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِلرَّجُلِ ، فَلَمَّا دَخَلَ أَقْبَلَ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ وَبِشَرِّهِ [إِلَيْهِ] يَحْدِثُهُ حَتَّى إِذَا قَرَعَ وَخَرَجَ مِنْ عِنْدِهِ قَالَتْ عَائِشَةُ : يَا رَسُولَ اللَّهِ بَيْنَا أَنْتَ تَذَكُرُ هَذَا الرَّجُلَ بِمَا ذَكَرْتَهُ بِهِ إِذَا قَبَلْتَ عَلَيْهِ بِوَجْهِكَ وَبِشَرِّكَ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله عِنْدَ ذَلِكَ : إِنَّ مِنْ شَرِّ عِبَادِ اللَّهِ مَنْ تَكَرَّرَ مُجَالَسَتُهُ لِفُحْشِهِ .
- ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله شَرُّ النَّاسِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُكْرَمُونَ اتِّقَاءً ، شَرِّهِمْ .

لغت کننده باشی ؟ عرض کردم : بخدا سوگند چنین بود (که فرمودی ولی) او بمن ستم کرد ؟ فرمود : اگر او بتو ستم کرده تو از اوس افتادی ، هر آینه این کردار از کردارهای من نیست ، و بشیما من چنین دستور داد ، از پروردگارت آمرزش بخواه ، و با نکردار باز مگرد ، عرض کردم : از خدا آمرزش خواهم و دیگر باز نگردم .

❖ (بَابُ كَسِيكِهِ بَرَأَى بَدِيْشِ اَزَاوِ پرهیز کنند) ❖

- ۱ - حضرت صادق علیه فرمود : روزی پنجمبر (س) نزد عایشه بود ناگاه مردی اجازه شرفیابی خواست ، رسول خدا (ص) فرمود : چه مرد بدی است از این تیره و قبیله ، پس عایشه برخواست و بدرون اطاق رفت و رسول خدا (ص) اجازه ورود بآن مرد داد ، همینکه وارد شد حضرت پاری باز از او پذیرایی کرد و با او بگفتگو پرداخت تا هنگامیکه پیاپی رسانید و آن مرد از نزدش بیرون رفت ، عایشه (برگشته) و عرض کرد : ای رسول خدا در حالیکه شما این مرد را بیدی یاد کردی پاری باز از او پذیرایی کردی ؟ در این هنگام حضرت فرمود : از بدترین بندگان خدا کسی است که برای دشنامگویی هم نشینی با او را بدارند . توضیح - مجلسی (ره) گوید : آنچه حضرت در آخر حدیث فرمود : که از بدترین بندگان خدا ... ، یا عذراست برای آنچه نخست فرمود ، یا برای آنچه در پایان عمل کرد یا برای هر دو آنها ، و این حدیث دلالت بر جواز مدارا کردن با فاسق و جواز نیت اودارد ، و گویند آن مرد هینه بن حصن فرزای یکی از سران شرور عرب بوده است .
- ۲ - از حضرت صادق عليه السلام روایت شده است که رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم فرمود : بدترین مردم در روز قیامت نزد خدا کسانی هستند که از ترس بدی و شر آنها احترام و اکرامشان کنند .

۳ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى بْنِ عُبَيْدٍ ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ خَافَ النَّاسَ لِسَانَهُ فَهُوَ فِي النَّارِ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ ابْنِ رِثَابٍ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ؛ عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله : شَرُّ النَّاسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ الَّذِينَ يُكْرَمُونَ اتِّقَاءَ شَرِّهِمْ .

(بَابُ الْبَغْيِ)

۱- (۳۶۳۵) عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَمْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی الله علیه و آله : إِنَّ أَعْجَلَ الشَّرِّ عُقُوبَةَ الْبَغْيِ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : يَقُولُ إبْلِيسُ لِحُنُودِهِ : أَلْقُوا بَيْنَهُمُ الْحَسَدَ وَالْبَغْيَ ، فَإِنَّهُمَا يَعْذِلَانِ عِدَّةَ اللَّهِ الشَّرَّكَ .

۳ - عَلِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ حَرِيزٍ ، عَنْ وَسْمِجِ أَبِي سَيَّارٍ أَنَّ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كَتَبَ إِلَيْهِ فِي كِتَابٍ : أَنْظُرْ أَنْ لَا تُكَلِّمَنَّ بِكَلِمَةٍ بَقِيَ أَبَدًا وَإِنْ أَعْجَبَتْكَ نَفْسُكَ وَعَشِيرَتُكَ .

۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : کسیکه مردم از زبانش بترسند ، او در آتش است .

۴ - جابر بن عبدالله گوید : که رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود : بدترین مردم در روز قیامت آنانند که از ترس بدی و شرشان اکرام و احترام شوند .

(بَابُ تَجَاوُزِ كَارِي ، وَ سَتْمَكْرِی ، وَ سِرْ كَشِي) *

۱ - از حضرت صادق عليه السلام حدیث شده که رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود : زودرس ترین بدیها از نظر کيفر و عقوبت تجاوز کاری و ستمگری است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود از تعجیل در کيفر او اینست که در دنیا نیز کيفر کردارش با او میرسد ، بلکه در دنیا نیز زود با او برسد .

۲ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : شیطان بلسکرهای خود گوید : میان افراد آدمیزاده حسد و ستم افکنید ، زیرا ایندو در نزد خداوند با شرک برابرند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : برابری آندو با شرک برای آنست که آنها نیز در بیرون بردن از دین و کيفر و تأثیر در فساد نظام جهان همانندند زیرا بیشتر مفاسد جهان از مخالفت با پیمبران و اوصیاء ایشان و پیروی نکردن از آنان و شیوع گناهان از این دو خصلت سرچشمه گرفته ، چنانچه شیطان بآدم عليه السلام حسد ورزید ، و چنانچه سرکشان هرملت و امتی بجهت های الهیه تعدی و ستم کردند .

۳ - از ابو سیار حدیث شده که حضرت صادق عليه السلام در نامه باو نوشت : نگاه کن مبادا هرگز سخنی بستم و سرکشی بزبان آری اگر چه تو را تیره و قامیلت خوش آید .

۴- عَلِيٌّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ، عَنْ ابْنِ رِثَابٍ وَيَمْقُوبَ السَّرَّاجِ، جَمِيعًا، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ الْبَغْيَ يَقُودُ أَصْحَابَهُ إِلَى النَّارِ وَإِنَّ أَوَّلَ مَنْ بَغَى عَلَى اللَّهِ عَنَاقُ بِنْتِ آدَمَ، فَأَوَّلُ قَبِيلٍ قَتَلَهُ اللَّهُ عَنَاقُ وَكَانَ مَجْلِسُهَا جَرِيبًا فِي جَرِيْبٍ وَكَانَ لَهَا عَشْرُونَ إصْبَعًا فِي كُلِّ إصْبَعٍ ظُفْرَانٌ مِثْلُ الْمِنْجَلَيْنِ فَسَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهَا أَسَدًا كَالْفِيلِ وَرِثَابًا كَالْبَعِيرِ وَ نَسْرًا مِثْلَ الْبَغْلِ، فَقَتَلْنَهَا وَقَدْ قَتَلَ اللَّهُ الْجَبَابِرَةَ عَلَى أَفْضَلِ أَحْوَالِهِمْ وَأَمِنْ مَا كَانُوا.

(بَابُ الْفَخْرِ وَالْكَبْرِ)

۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيْسَى، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَجْبُوبٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ التَّمَالِيّ قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ: عَجَبًا لِلْمُتَكَبِّرِ الْفَخُورِ، الَّذِي كَانَ بِالْأَمْسِ نُظْفَةً ثُمَّ هُوَ عَدَا حِقِيقَةً.

۲- (۳۶۳۰) عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ التَّوْفَلِيِّ عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: آفَةُ الْحَسَبِ الْإِفْخَارُ وَالْعُجْبُ.

توضیح - ممکن است منای جمله «وان اعجبك نفسك ...» این باشد که واگر چه تیره و فامیلت تورا خوش آید و بمجب وادارد ، ولی منای اول ظاهر تراست چنانچه مجلسی (ره) نیز فرموده است .
 ۴- از حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ روایت شده که امیر المؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : ای مردم همانا ستمگری و بنی یاران خود را بآتش (یا بدوزخ) کشد ، و اولین کسی که بر خدا سرکشی کرد عناق دختر آدم بود ، و اولین کشفه که خدا اورا کشت (همان) عناق بود ، که نشمینگاهش یک جریب در یک جریب بود و بیست انگشت داشت که درهر انگشتی دوناخن بود چون دوداس ، پس خدا شیری مانند فیل ، و گرگی ببزرگی شتر ، و کرکی باندازه استر بر او مسلط کرد ، و آنها اورا کشتند ، خداوند زور گویان و سرکشان را در بهترین حال و آسوده ترین وضعی که داشته اند کشته است .

شرح - مقصود اینست که ستمگران گول آسودگی وضع و مهیا بودن اسباب قدرت و شوکت خود را نخورند ، زیرا چه بسا زور گویانی که در کمال خوشی و آسودگی خاطر بوده اند و ناگهان خداوند بواسطه تعدی و ستمکاریشان آنها را نابود کرده است .

(بَابُ الْفَخْرِ وَالْكَبْرِ)

۱- حضرت علی بن الحسین عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فرمود : عجب است از تکبر کننده بر خود بالنده ، آنکس که دیروز نطفه (بد بو و بی ارزش) بوده ، و سپس فردا مرداری (گندیده) است .
 ۲- از حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ روایت شده است که رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم ، فرمود : آفت حسب و شرافت بخود پالیدن و خود بینی است .

۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ حَنَانٍ، عَنْ عَقْبَةَ بْنِ بَشِيرِ الْأَسَدِيِّ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: أَنَا عَقْبَةُ بْنُ بَشِيرِ الْأَسَدِيِّ وَأَنَا فِي الْحَسَبِ الصَّخْمِ مِنْ قَوْمِي قَالَ: فَقَالَ: مَا تَمَنَّ عَلَيْنَا بِحَسَبِكَ؟ إِنَّ اللَّهَ رَفَعَ بِالْإِيمَانِ مَنْ كَانَ النَّاسُ يُسَمُّونَهُ وَضِعاً إِذَا كَانَ مُؤْمِناً وَوَضَعَ بِالْكَفْرِ مَنْ كَانَ النَّاسُ يُسَمُّونَهُ شَرِيفاً إِذَا كَانَ كَافِراً، فَلَيْسَ لِأَحَدٍ فَضْلٌ عَلَى أَحَدٍ إِلَّا بِالتَّقْوَى.

۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ عِيسَى بْنِ الصَّحَّاحِ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: عَجَباً لِلْمُخْتَالِ الْفَخُورِ، وَإِنَّمَا خَلِقَ مِنْ نُطْقَةٍ تَمَّ يَعُودُ حَيْفَةً وَهُوَ فِيمَا بَيْنَ ذَلِكَ لَا يَدْرِي مَا يُصْنَعُ بِهِ.

۵- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَا فُلَانُ بْنُ فُلَانٍ حَتَّى عَدَّ تِسْعَةً، فَقَالَ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: أَمَا إِنَّكَ عَاشِرُهُمْ فِي النَّارِ.

شرح - مجلسی (ره) گوید: «حسب» شرافت و شخصیت آباء و اجدادی است و بسا بشفافی اطلاق شود که از کارهای نیک یا اخلاق خوب بدست آید گرچه از پدران نباشد.

۳- عقبه بن بشیر اسدی گوید: با امام باقر عليه السلام عرض کردم: من عقبه بن بشیر اسدی هستم، و در میان قوم خود خاندان بزرگی دارم؟ حضرت فرمود: تو بحسب و شرافت خانواده گیت بر سر مامنت نهی؟ بدرستی که خداوند آنکه مردم او را پست میشمردند بواسطه ایمان در صورتیکه مؤمن باشد بالا برده است، و آنکه مردم او را شریف میخواندند بجهت کفر در صورتیکه کافر باشد پست و ذبون ساخته است؛ پس کسی را بر کسی برتری نیست جز بوسیله تقوی.

توضیح - آنچه ترجمه شد بنا بر اینست که لفظ «ماء» در جمله «ماتمن...» استنهاییه باشد، و معنای آن است «ماء» نافی باشد، یعنی «بر،» منت منه... و گفتار آنحضرت که فرمود: «پس کسی را بر کسی برتری نیست...» اشاره است بگفتار خدای تعالی: «ای مردم هماما ما آفریدیمتان از تر و ماده و گردانیدیم شمارا شامعهای و تیرههای ناپیکد یکدیگر را بشناسید، همانا گرامیترین شما نزد خدا پرهیز کارترین شماست، سوره حجرات آیه ۱۳».

۴- حضرت باقر عليه السلام فرمود: عجب است از متکبری که بگوید مینازد، در صورتیکه از نطفه آفریده شده، سپس مرداری کندیده شود، و در این میان نمیداند با او چه خواهد شد.

۵- حضرت صادق علیه السلام فرمود: که مردی نزد رسول خدا آمد عرض کرد: ای رسول خدا من فلان پسر فلانم و تانه نفر از پدران خود را شمرد، رسول خدا (ص) بوی فرمود: تو دهی آنانی در دوزخ. شرح - مجلسی (ره) در معنای حدیث گوید: یعنی پدران کافر بوده اند و در دوزخند، پس این

۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : آفَةُ الْحَسْبِ الْإِفْتِحَارُ .

(بَابُ الْقَسْوَةِ)

۱- (۲۳۳۵) عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُمَانَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عِمْسَى رَفَعَهُ ، قَالَ : فِيمَا نَاجَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مُوسَى عليه السلام : يَا مُوسَى لَا تَطْوِلْ فِي الدُّنْيَا أَمْلَكَ فَيَقْسُو قَلْبَكَ وَالْقَاسِي الْقَلْبَ مِنِّي بَعِيدٌ .

۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَفْصٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ دَبْيَسٍ عَمَّنْ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا خَلَقَ اللَّهُ الْعَبْدَ فِي أَسْلِ الْخَلْقَةِ كَافِرًا لَمْ يَمُتْ حَتَّى يُحَيِّبَ اللَّهُ إِلَيْهِ الشَّرَّ فَيَقْرُبُ مِنْهُ فَابْتِلَاءٌ بِالْكِبْرِ وَالْجَبْرِ يَتَقَسَّاقَلْبُهُ وَسَاءَ خَلْقُهُ وَغَلَطَ وَجْهُهُ وَظَهَرَ فُحْشُهُ وَ قَلَّ حَيَاتُهُ وَكَشَفَ اللَّهُ سِتْرَهُ وَرَكِبَ الْمَحَارِمَ فَلَمْ يَنْرَعْ عَنْهَا ، ثُمَّ رَكِبَ مَعَاصِيَ اللَّهِ وَ أَبْغَضَ طَاعَتَهُ وَ وَثَبَ عَلَى

چه افتخاری است که تو با آن داری و تو نیز مانند آنان کافر هستی در باطن اگر منافق بوده ، و در ظاهر اگر کافر بوده است ، پس هیچ راهی برای بالیدن خود با ایشان نداری .

۶- از حضرت صادق علیه السلام روایت شده که رسول خدا (ص) فرمود : آفت حسب بخود بالیدن است .

توضیح - این حدیث مانند حدیث دوم این باب است جز اینکه در آنجا موجب بجای افتخار بود

(بَابُ قِصَاوَتِ وَ سَخْتِ دَلِي)

۱- علی بن عیسی در حدیثی مرفوع روایت کند که فرمود : در آنچه خدای عز و جل با موسی علیه السلام مناجات کرد این بود که : ای موسی درد دنیا آرزوی خود در آرزای من کن که دلت سخت ، و سخت دل از من دور است .

شرح - مجلسی علیه الرحمة گوید : درازی آرزو اینست که انسان مرگ را فراموش کند و دور پندارد ، و گمان کند که عمرش دراز باشد ، یا آرزوهای بسیاری که جز در طول عمر بدست نیاید ، و این مایه سخت دل است ، یعنی ترسیدن و نداشتن هراس از ترسناکیها ، و نپذیرفتن پندهای سودمند ، چنانکه یاد مرگ دل انسان را نرم و هنگام تذکر خدا و مرگ ترسناک کند .

۲- حضرت صادق علیه السلام فرمود : چون خداوند بنده را در سرشت کافر بیافریند آن بنده نمیرد تا پدی را دوست او گرداند ، پس بدان نزدیک شود ، و در نتیجه به کبر و زور گوئی (با هر زکی) او را گرفتار کند ، پس دلت سخت شود ، و خلقتش ناپسند گردد ، و رویش سخت ، و پستی آشکار ، و شرمش کم شود ، و خداوند پرده اثر را ببرد ، و پهرامها (ی خداوند) دریافتند و از آنها جدا کرد ، سپس بنا فرمایند خدای

النَّاسِ ، لَا يَشْبَعُ مِنَ الْخُصُومَاتِ ، فَاسْأَلُوا اللَّهَ الْعَافِيَةَ وَاطْلُبُوا هَامِيئَهُ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : لَمَتَانِ : لَمَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ وَلَمَةٌ مِنَ الْمَلِكِ ، فَلَمَتَةُ الْمَلِكِ : الرِّقَّةُ وَالْمَهْمُ وَلَمَتَةُ الشَّيْطَانِ السَّهْوُ وَالْقَسْوَةُ .

(بَابُ الظُّلْمِ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ ، عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِيفٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : الظُّلْمُ ثَلَاثَةٌ : ظَلَمَ يَغْفِرُهُ اللَّهُ وَظَلَمَ لَا يَغْفِرُهُ اللَّهُ وَظَلَمَ لَا يَدَّعِيهِ اللَّهُ ، فَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَغْفِرُهُ فَالشِّرْكُ وَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي يَغْفِرُهُ فَظَلَمَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ وَأَمَّا الظُّلْمُ الَّذِي لَا يَدَّعِيهِ فَالْمُدَايَنَةُ بَيْنَ الْعِبَادِ .

دچار شود و فرمانبرداریش را بپردازد ، و به مردمان به پرد ، و از ستیزه سیر نشود ، از خداوند عافیت بخواهید و دوام آنرا بخواهید .

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : امیر المؤمنین علیه السلام فرموده : (مردم را) دو خاطره است ، خاطره از شیطان و خاطره از فرشته ، خاطره فرشته : رقت (یعنی نرمی دل) و فهم است و خاطره شیطان : فراموشی و سخت دلی است .

توضیح - «له» آنچیزیست که بدل نزدیک شود و خطور کند که به خاطره ترجمه شد ، مجلسی (ره) گوید : مقصود از رقت و فهم که خاطره فرشته است نتیجه آندو و یا نشانه آنها است و حمل بر مجاز گردد ، زیرا خاطره که فرشته در دل اندازد نیکی و تصدیق بحق است ، و نتیجه آن رقت دل و صفا و میل آن بنیکی است ، و همچنین خاطره شیطان انداختن و سوسه ها و شک و میل بشهوات در دل است ، و نتیجه آن فراموش کردن حق و غفلت از خدا و سنگدلی است .

❖ (بَابُ ظُلْمٍ وَ سْتِمٍ كَرْدَنِ) ❖

۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : ستم بر سه گونه است : ستمیکه خدا بیامرزد ، و ستمیکه خدا بیامرزد ، و ستمیکه خدا از آن صرف نظر کند ، اما آنستیکه خداوند نیامرزد شرک است ، و اما آنستیکه خدا بیامرزد ستمی است که انسانی بخواهش کند میانه خود و خدای خود ، و اما ستمیکه خدا صرف نظر نکند حقوقی است که مردم بیکدیگر دارند .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : ستم نهادن چیزی است در غیر جای خود ، و آنکس که شرک ورزد ستم کرده است زیرا غیر از خدا را شریک قرار داده ، و پرستش بیجا کرده ، و گنهکار ستمکار است زیرا گناه را بجای طاعت نهاده .

۲ - عَنْهُ، عَنِ الْحَجَّالِ، عَنِ غَالِبِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «إِنَّ رَبَّكَ لِيَا لَمِرْصَادٍ» قَالَ: قَنْطَرَةٌ عَلَى الصِّرَاطِ لَا يَجُوزُهَا عَبْدٌ بِمَظْلَمَةٍ.

۳ - (۳۶۳۰) - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ وَهْبِ بْنِ عَبْدِ رَبِّهِ وَعَبِيدِ اللَّهِ الطَّوِيلِ

عَنْ شَيْخٍ مِنَ النَّخَعِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: إِنِّي لَمْ أَزَلْ وَالْبَاءُ مُنْذُ زَمَنِ الْحَجَّاجِ إِلَى يَوْمِي هَذَا قَهْلِي مِنْ تَوْبَةٍ؟ قَالَ: فَسَكَتَ ثُمَّ أَعَدَّتْ عَلَيْهِ، فَقَالَ: لِأَحْسَى تَوَدِّيَ إِلَى كُلِّ ذِي حَقٍّ حَقَّهُ.

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ صَبِيحٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا مِنْ مَظْلَمَةٍ أَشَدُّ مِنْ مَظْلَمَةِ لَا يَجِدُ صَاحِبَهَا عَلَيْهَا عَوْنًا إِلَّا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ.

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ دُرِّسْتِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ عَنِ عَيْسَى بْنِ بَشِيرٍ، عَنِ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: لَمَّا حَضَرَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام الْوَفَاةَ صَمَمَنِي إِلَى صَدْرِي، ثُمَّ قَالَ: يَا بَنِي أَوْصِيكَ بِمَا أَوْصَانِي بِهِ أَبِي عليه السلام حِينَ حَضَرْتَهُ الْوَفَاةَ وَيَمَادَ كَرَّانَ أَبَاهُ أَوْصَاهُ بِهِ، قَالَ: يَا بَنِي إِسَّاكَ وَظَلَمَ مَنْ لَا يَجِدُ عَلَيْكَ نَاصِرًا إِلَّا اللَّهَ.

۲ - واز امام صادق علیه السلام حدیث شده که در (تفسیر) گمنار خدای عز وجل : « و بدرستی که پروردگارت در کینگاه است » (سوره فجر آیه ۱۴) فرمود : (که آنکینگاه) پلی است بر صراط که از آن نگذرد بنده که بدمکار (بدبکران) است (و حقوق مردمان در گردن اوست) .

۳ - یکی از بزرگان قبیله نخع گوید : حضرت باقر عليه السلام عرض کرد : من از زمان (حکومت) حججاج تا کنون پیوسته والی (و فرماندار) بوده ام آیا توبه برای من میسر است ؟ گوید : آنحضرت سکوت کرد (و جوابها نداد) من دوباره پرسیدم ، فرمود : نه ، تا به هر صاحب حقی حقش را بپرداز .

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود : هیچ ستمکاری سخت تر از آن ستمکاری نیست که صاحبش یاوری جز خدای عزوجل نیابد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : یعنی نتواند در دنیا انتقام بگیرد و نه استمداد از کسی دیگر برایش میسر شود ، و بعضی گفته اند : یعنی برای انتقام بکسی متوسل نشود و از احدی کمک نگیرد ، بلکه واگذار بخدا کند ، و انتقام را بروز جزا اندازد ، ولی معنای اول ظاهر تر است .

۵ - حضرت باقر عليه السلام فرمود : هنگامیکه مرگه (پدرم) علی بن الحسین در رسید مرا پسینه خود چسباند سپس فرمود : ای فرزند سفارش کنم ترا با آنچه پدرم هنگام مرگش بمن سفارش کرد ، و بهمان چیزیکه او یاد آور شد که پدرش بآن سفارش کرده بود ، ایفرزند مبادا ستم کنی بکسیکه یاوری در

- ۶ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ ، عَنْ حَقِصِ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : مَنْ خَافَ الْقِصَاصَ كَفَّتْ عَنْ ظُلْمِ النَّاسِ .
- ۷ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ أَصْبَحَ لَا يَنْوِي ظُلْمَ أَحَدٍ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا دَنَبَ ذَلِكَ الْيَوْمَ مَا لَمْ يَسْمِكْ دَمًا أَوْ يَأْكُلْ مَالَ يَتِيمٍ حَرَامًا .
- ﴿۳۶۵﴾ ۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْقَلِيِّ : عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ أَصْبَحَ لَا يَهْتَمُّ بِظُلْمِ أَحَدٍ غَفَرَ اللَّهُ مَا اجْتَرَمَ .

برابر تو جز خدا نیابد .

- ۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : امیر المؤمنین صلوات الله علیه فرمود : هر که از قصاص (وجزای کردار) بترسد ، خود را از ستم کردن ب مردم نگهدارد .
- ۷ - اسحاق بن عمار گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که صبح کند و در دل قصد ستم کردن بکسی را نکند خداوند هر گناهی که آن روز کرده بیامزد تا خونی نریزد ، و مال یتیمی را بحرام (و ناحق) نخورد .

توضیح - این خبر را چند جور میتوان معنی کرد :

- اول - اینکه مقصود این است که تصمیم داشته باشد ستم نکند و در بین روز هم ناشب ستم نکند خداوند گناهانیکه از او سرزند و مربوط باو باشد یعنی حق او باشد میآمرزد در صورتیکه پیش از آن روز خونی نریخته باشد و مال یتیمی را بناحق نخورده باشد و ذمه اش با مثال این حقوق مشمول نباشد . که در این صورت آمادگی برای آمرزش گناهان ندارد ، و بنا بر این محتمل است از لحاظ ادبی «ذلك اليوم» ظرف برای «غفران» باشد نه برای «أذن» و در نتیجه آمرزش شامل گناهان گذشته نیز نمیکرد چنانچه ظاهر خبر آینده است .
- دوم - اینکه تصمیم بستن نکردن داشته باشد و منافات ندارد که در بین روز از قصد خود برگردد و ستم کند و خداوند هر ستمی باشد جز آن دو میآمرزد ، ولی این معنی با اخباریکه دلالت بر مؤاخذة حقوق مردم دارد گویانکه کمتر از خونریزی و خوردن مال یتیم باشد منافات دارد و تحقیق آنها وهم چنین تخصیص ظواهر آیات باین یک خبر مشکل است و گرچه گفته شود : که خدا مظلوم را راضی کند .
- سوم - اینکه ذکر خصوص این دو ستم از باب مثال است و گرنه مقصود تمامی حقوق مردم است ، زیرا در میان حقوق مردم فقط این دو از گناهان کبیره است ، و کبار دیگر همگی از حقوق خداوند است ، یا برای اینکه حقوق مردم یا مربوط بجان آنها است یا مالشان ، و چون در میان حقوق مربوط بجان آدمکش ، و در میان حقوق مربوط بمال خوردن مال یتیم از همه سخت تر بوده ، یا بندو مثال زده شده این بود ملخصی از گفتار مجلسی علیه الرحمة در معنای این حدیث .
- ۸ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : که رسول خدا (ص) فرموده : هر که بامداد کند و قصد ستم

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ ظَلَمَ مَظْلَمَةً أُجِدَّ بِهَا فِي نَفْسِهِ أَوْ فِي مَالِهِ أَوْ فِي وَلَدِهِ .

۱۰ - ابْنُ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّهُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

۱۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، [عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى] عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّهُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَدِينَةَ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ أَحَدٍ يَظْلِمُ بِمَظْلَمَةٍ إِلَّا أَخَذَهُ اللَّهُ بِهَا فِي نَفْسِهِ وَمَا لِهَ وَمَا الظُّلْمُ الَّذِي بَيْنَهُ وَبَيْنَ اللَّهِ فَادَاتَابَ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ .

﴿ ۳۶۵ ﴾ ۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ حَكِيمٍ ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى مَوْلَى آلِ سَامٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مُبْتَدِئًا : مَنْ ظَلَمَ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَنْ

بکسی را نداشته باشد ، خداوند گناهبرگزار او را مرتکب شود بیامرزد .

۹ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که ستم بکسی کند بهمان ستم گرفتار شود ، در خودش باشد یا در مالش یا در فرزندش .

۱۰ - و نیز فرمود : که رسول خدا (ص) فرمود : خود را از ستم باز دارید که آن تاریکی روز قیامت است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود از تاریکی در حدیث یا تاریکی حقیقی است ، چنانچه گفته اند : که حالات نفسانی که نتیجه کردار است و مایه سعادتمندی یا شقاوت است ، اینها نورها و تاریکیهای است که پیوسته همراه انسانی است ، و چون روز قیامت روز آشکار شدن اسرار ، و ظاهر شدن پنهانها است لذا در آنروز ظاهر گردد ، و همانست که مؤمنان در پرتو نور خود پیش میروند (چنانچه خداوند متعال در سوره حدید آیه ۱۲ فرماید) ، بر شخص ستمکار نیز باندازه ستمش تاریکیها احاطه کند . یا آنکه مقصود از تاریکیها سعیدها و هراسهایی است که در قیامت است ، چنانچه در گفتار خدای تعالی : « قُلْ مَنْ يَنْجِيكُمْ مِنْ ظُلُمَاتِ اللَّيْلِ وَالنَّجْمِ » در تفسیر « ظلمات » گفته اند .

۱۱ - (این حدیث نیز مانند حدیث ۱۰ است لذا از تکرار ترجمه خود داری شد) .

۱۲ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : هیچکس نیست که بکسی ستم کند جز آنکه خدا او را بهمان ستم بگیرد ، درباره خودش باشد یا مالش ، و اما ستمی که میان او و خدا باشد ، هر گاه توبه کند خدا بیامرزد .

۱۳ - عبد الاعلی مولى آل سام گوید : حضرت صادق علیه السلام شروع سخن کرده فرمود : هر که

يَظْلِمُهُ [أَوْ عَلَى عَقِبِهِ] أَوْ عَلَى عَقِبِهِ قَالَ قُلْتُ: هُوَ يَظْلِمُ فَسَلِّطَ اللَّهُ عَلَى عِزِّهِ أَوْ عَلَى عَقِبِ عَقِبِهِ؟ إِذَا قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: «وَلْيَبْخَشِ الَّذِينَ لَوْ تَرَ كُؤَامِنَ خَلَعِهِمْ دَرِيَّةً ضِعَافًا خَافُوا عَلَيْهُمْ فَلْيَتَّقُوا اللَّهَ وَلْيَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا».

۱۴ - عَنْهُ ، عَنْ ابْنِ مَجْنُوبٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَوْحَى إِلَى نَبِيِّ مِنْ أَنْبِيَائِهِ فِي مَمْلَكَةِ جَبَّارٍ مِنَ الْجَبَّارِينَ أَنَّ أَتَيْتَ هَذَا الْجَبَّارَ فَقُلْ لَهُ : وَإِنِّي لَمْ أَسْتَعْمَلْكَ عَلَى سَفْكِ الدِّمَاءِ وَاتِّحَادِ الْأَمْوَالِ وَإِنَّمَا اسْتَعْمَلْتُكَ لِتَكْفَ عَنِّي أَصْوَاتَ الْمَظْلُومِينَ

ستم کند خداوند مسلط گرداند کسی را که باو یا فرزندان او یا با فرزندان فرزندش ستم کند ، گوید : هر ستمگر دم : او ستم کند و خدا با فرزندش یا فرزند فرزندش کسی را مسلط سازد ؟ فرمود : خدای عزوجل فرموده : و باید پترسند آمان که اگر بار گرداند پس از خود فرزندان ناتوانی میترسند برایشان پس پترسند خدا را و بگویند سخنی استوار ، (سوره نساء آیه ۹) .

شرح - در تفسیر ابن آیه شریفه سه وجه گفته اند که مناسب با استشهاد امام علیه السلام وجه دوم است و آن اینست که خداوند در این آیه بولی یتیم دستور باداه امانت و حفظ مال یتیم را داده است ، و بنا براین معنی آیه چنین میشود : که هر کس سر پرستی یتیمی را بعهده گرفته باید طوری در اموال او تصرف کند که دوست دارد دیگران در اموال فرزندان خودش پس از مرگ او آنطور تصرف کنند و خلاصه ستم با آنها روا ندارد هم چنانکه دوست ندارد دیگران در باره فرزندانش پس از وی ستم کنند ، و لذا دنبال این آیه خداوند فرماید : «ان الذین یا کلون ... همانا آنانکه میخورند اموال یتیمان را ستم جز این نیست که میخورند در شکمهای خویش آش را ... تا آخر آیه » و شیخ طبرسی (ره) در تفسیر این آیه از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند (و ملخصش اینست) که فرمود : در کتاب علی بن ابیطالب علیه السلام نوشته است که هر که مال یتیم را بخورد و بالش در دنیا و آخرت بوی برسد اما در دنیا با فرزندانش پس از او رسد و اما در آخرت گرفتار آتش شود .

و روی این بیان نظر امام علیه السلام نیز در پاسخ از پرسش راوی و استبعاد او از اینکه چگونه فرزند یتیم پدر عقوبت شود روشن گردد ، زیرا ستم اثری طبیعی دارد که آن اثر در دنیا نیز ستمکار برسد و اگر بخورد او نرسید با فرزندانش برسد ، مانند آتش که هر جا افتاد اثرش سوزاندن است ، و همین بیان برای جلوگیری از ستم ستمکاران کافی است زیرا آنکس که گرفتاری ستمکار یا فرزندان او را دید و یا این گرفتار را در کوبنده راستگویی چون امام علیه السلام شنید و باور داشت ، و دانست که ستمکاری خواه و ناخواه در نظام آفرینش اثر دارد و ستمکار بجزای کردار زشتش دچار گردد ، ستم بکس روا ندارد ، و باعث جلوگیری ظلم و تعدی گردد ، و این منافاتی با عدل اللهی ندارد زیرا اثر طبیعی و از کتش عدل انسانی است .

۱۴ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : که خدای عزوجل به پیامبری از پیامبرانش که در کشور یکی از سرکشان و جباران بود وحی فرستاد که نزد این مرد جبار برو و باو بگو : که من ترا نکندم برای دینم

فَأَنبِي لَمْ أَدْعِ ظَلَامَتَهُمْ وَإِن كَانُوا كُفَّارًا .

۱۵- الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ مَعْلَى بْنِ عُمَرَ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ أَكَلَ مَالَ أُخِيهِ ظُلْمًا وَلَمْ يَرُدَّهُ إِلَيْهِ أَكَلَ جَدْوَةً مِنَ السَّارِيَوْمِ الْقِيَامَةِ .

۱۶- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْعَامِلُ بِالظُّلْمِ وَالْمُعِينُ لَهُ وَالرَّاضِي بِهِ شَرَّكَاهُ ، ثَلَاثَتُهُمْ .

۱۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ الْعَبْدَ لَيَكُونُ مَظْلُومًا قَمَيرًا لِيَدْعُو حَتَّى يَكُونَ ظَالِمًا .

خونها و گرفتن اموال ، هانا تو را گماردم تا ناله‌های ستم رسیدگان را از من بازداري ، زیرا من از ستمی که بایشان شده نگذرم اگر چه کافر باشند .

۱۵- ابوبصیر گوید : شنیدم از حضرت صادق عليه السلام که میفرمود : هر که مال برادر (دینی) خود را بخورد ، و (خودش یا عوضش را) با او برنگرداند ، در روز قیامت پاره از آتش خورد .

۱۶- دینار آنحضرت عليه السلام فرمود : ستمکار و کمکار او و آنکه بستم او راضی باشد هر سه آنان در ستم شریکند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : ظاهر حدیث در ستم بدیگران است ، وجه بسا شامل ظلم بنفس نیز می‌شود ، و ظاهر از کمکار آنکس است که در ستم کمک بستمکار کند ، و وجه بسا عمومیت داشته باشد که شامل هر کمکار بستمکار نیز بشود ، و ظاهر از راضی بستم غیر از آنکس است که باو ستم شده ، وجه بسا شامل او نیز گردد ، و تأیید کند آنچه را گفتیم گفتار خدای تعالی : و نگروید بسوی آنان که ستم کردند که میرسد شمارا آتش (سوره هود آیه ۱۱۳) در کشف گوید : این نهی شامل شود هم میلی با آنان و بستگی با آنها و رفاقت و هم نشینی و دیدارشان و نادیده گرفتن کردارشان و رضایت اعمالشان و شبیه شدنشان و درآمدن بر رفتارشان ، و بانتظام و احترام بردن نامشان را (که تمامی آنها را شامل گردد) و در کتاب من لایحضره النقیه در خیر مناهی پیغمبر اکرم (ص) و غیر آن خبر است که فرمود : هر که سلطان ستمگری را ستایش کند ، یا از راه طمع باو برایش زبونی و فروتنی کند با او در دوزخ هم نشین است .

۱۷- هشام بن سالم گوید : شنیدم که حضرت صادق عليه السلام میفرمود : هانا بنده مظلوم شود ، و پیوسته دعا کند تا ظالم گردد .

شرح - فیض علیه الرحمة گوید : یعنی آنقدر نفرین بر ظالم کند که بر ظالم او بجز بد ، پس ظالم ، مظلوم ، و مظلوم ظالم گردد . و مجلسی علیه الرحمة گوید : چندان احتمال دارد : اول : در نفرین بر ظالم فراتر کند و از حد بگذراند تا با آنجا که خود ظالم گردد ، مانند اینکه ما ستم‌اندگی باو کرده چون دشام یا برون چند درهم مددود ، و مظلوم در مقابل باو نفرین بسرک و نابودی و کوری و زمینگیری و امثال آنها کند ، دوم :

۱۸۴ (۲۶۵۵) - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَاهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي نَهْشَلٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ ابْنِ سَيَّانٍ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ : مَنْ عَدْرَ ظَالِمًا يَظْلُمُهُ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ مَنْ يَظْلِمُهُ فَإِنْ دَعَا لَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ وَلَمْ يَأْجِرْهُ اللَّهُ عَلَى ظُلَامَتِهِ .

۱۹ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ : مَا أَنْتَصَرَ اللَّهُ مِنْ ظَالِمٍ إِلَّا يَظَالِمُ ، وَذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ : « وَكَذَلِكَ نُؤْتِي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا .

۲۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ ظَلَمَ أَحَدًا فَقَاتَلَهُ فَلَيْسَتْغَفِيرُ اللَّهِ لَهُ فَإِنَّهُ كَفَّارَةٌ لَهُ .

۲۱ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْكُوفِيِّ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَلْبٍ ، عَنْ مُوسَى بْنِ إِبْرَاهِيمَ

اینکه مقصود این باشد که بدشمن مؤمن نفرین کند که گرفتار بلا گردد که خدا آنرا نپسندد و بر خود بلکه بر برادر مؤمن خود ظالم گردد ، زیرا مقتضای اخوت ایمانی این بود که صلاح او دعا کند ... سوم : اینکه اصرار در دعا کند تا آنکه دعایش مستجاب گردد ، و بردشمن مسلط گردد ، و باو ستم کند که در این صورت کار برعکس شود ، در صورتیکه حال او یعنی مظلوم بودنش برای او بهتر بود . (و جمعا ۶ وجه ذکر فرموده است که سه وجه آن بدون مراعات ترتیب انتخاب شد) .

۱۸ - عبدالله بن سنان گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که برای ستم کاری درستی که کرده است عذر بپراشد (و در ستم دفع سرزنش و ملامت مردمان نسبت باو برآید) خداوند بر او مسلط کند کسی را که باو ستم کند ، و اگر دعا کند (که آن ستم را از او دور کند) مستجاب نکند ، و در برابر ستمیکه باو شده پاداشی باو ندهد .

۱۹ - ابو بصیر گوید : که امام باقر علیه السلام فرمود : خداوند از (هیچ) ستمکاری انتقام نگیرد مگر بوسیله ستمکار دیگری ، و اینست که نار خدای عزوجل و بدینسان بگماریم بعضی از ستمکارانرا بر بعضی ، (سوره انعام آیه ۱۲۹) .

۲۰ - از امام صادق علیه السلام روایت شده است که رسول خدا (ص) فرمود : هر که بدبگیری ستم کرد و او را از دست داد (یعنی دشمنی باو نداشت که از او رضایت بجوید) از خدا برای او طلب آمرزش کند ، زیرا که همان کفاره ستم او گردد .

توضیح - مجلسی علیه الرحمه گوید : شاید این خبر حمل گردد بر آن موردی که حق مالی نباشد مانند قیمت و امثال آن ، و گرنه واجب است : که مال را از او صدقه بدهد ، مگر آنکه کسی بگوید تسدق نیز بکنوع طلب آمرزشی است برای او .

۲۱ - حضرت موسی بن جعفر علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : هر که صبح کند و در دل قصد ستم

المروزی عن أبي الحسن موسى عليه السلام قال: قال رسول الله ﷺ: مَنْ أَصْبَحَ وَهُوَ لَا يَهُمُّ بِظُلْمِ أَحَدٍ غَفَرَ اللَّهُ لَهُ مَا اجْتَرَمَ.

۲۲ - محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد بن عیسی، عن الحسن بن محبوب، عن علی بن ابی حمزة، عن ابی بصیر قال: دَخَلَ رَجُلَانِ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي مَذَارِئِهِمَا وَمُعَامَلَةٍ، فَلَمَّانُ سَمِعَ كَلَامَهُمَا قَالَ: أَمَا إِنَّهُمَا ظَفِرَ أَحَدٌ بِخَيْرٍ مِنْ ظَفِرِ الْظَلَمِ، أَمَا إِنَّ الْمَظْلُومَ يَأْخُذُ مِنْ دِينِ الظَّالِمِ أَكْثَرِمَا يَأْخُذُ الظَّالِمُ مِنْ مَالِ الْمَظْلُومِ، ثُمَّ قَالَ: مَنْ يَفْعَلِ الشَّرَّ بِالنَّاسِ فَلَا يَنْكُرُ الشَّرَّ إِذَا فُوعِلَ بِهِ، أَمَا إِنَّهُ إِنَّمَا يَخْصِدُ ابْنَ آدَمَ مَا يَزْرَعُ وَلَيْسَ يَخْصِدُ أَحَدٌ مِنَ الْمَرْحُورِ حُلُومًا وَلَا مِنَ الْحُلُومِ أَوْ فَاصْطَلَحَ الرَّجُلَانِ قَبْلَ أَنْ يَقُومَا.

﴿۲۶۶۰﴾ ۲۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ خَافَ الْقِصَاصَ كَفَّ عَنْ ظُلْمِ النَّاسِ.

(بَابُ اتِّبَاعِ الْهَوَى)

۱ - محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد بن عیسی، عن ابن محبوب، عن ابی عبد الوابسی قال: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: اخْتَدُوا أَهْوَاءَ كُمْ كَمَا تَخْتَدُونَ أَعْدَاءَ كُمْ فَلَيْسَ شَيْءٌ أَعْدَى لِلرَّجُلِ جَالٍ مِنْ اتِّبَاعِ أَهْوَائِهِمْ وَحَصَائِدِ أَلْسِنَتِهِمْ.

کسی را نکند، خداوند هر گناهی که از او سرزده بیاورد.

۲۲ - ابو بصیر گوید: دومرد برای کشمکش و معامله که باهم داشتند خدمت حضرت صادق علیه السلام آمدند، همینکه حضرت سخن هر دو را شنید، فرمود: هر آینه پدرستیکه کسی دست نیابد بچیزی مانند کسی که بوسیله ستم بچیزی دست یابد (یعنی مظلوم واقع شود و بوسیله ستمی که باو شده پادشاهای بسیاری رسد) هر آینه پدرستی که مظلوم از دین ظالم بگیرد بیش از آنچه ظالم از مال مظلوم گرفته است، سپس فرمود: هر که ب مردم بدی کند، نباید بدی را زشت شمارد آنکاه که باو بد کنند، همانا آدمیزاده درو کند همان را که بکارد، و هیچکس از دام تلخ شیرین درو نکند، و نه از شیرین تلخ (درو کند) پس آندو مرد پیش از آنکه ازجا برغیزند باهم سازش کردند.

۲۳ - (این حدیث مانند حدیث ۶ است که با ترجمه اش گذشت) .

(بَابُ پَرُویِ از هَوایِ نفسِ)

۱ - ابو محمد و ابی گوید: شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود: از هوا های (نفسانی) خود بر حذر باشید و بترسید چنانچه از دشمنان حذر میکنید، زیرا چیزی برای مردان دشمن تر از پیروی هواهای خودشان و درو شده های ذباهاشان (یعنی آنچه بیهوده از دهان خارج شود) نیست.

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَعَظَمَتِي وَكِبْرِيَاءِي وَنُورِي وَعُلُوِّي وَارْتِفَاعَ مَكَانِي لَا يُؤْتِرُ عَبْدٌ هَوَاهُ عَلَى هَوَايَ إِلَّا شَتَّتَ عَلَيْهِ أَمْرَهُ وَلَبَسَتْ عَلَيْهِ ذُنْيَاهُ وَشَغَلَتْ قَلْبَهُ بِهَا وَلَمْ أُؤْتِهِ مِنْهَا إِلَّا مَا قَدَّرْتُ لَهُ ، وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَعَظَمَتِي وَنُورِي وَعُلُوِّي وَارْتِفَاعَ مَكَانِي لَا يُؤْتِرُ عَبْدٌ هَوَاهُ إِلَّا اسْتَحَفَّظْتُهُ مَلَائِكَتِي وَكَفَلْتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِينَ رِزْقَهُ وَكُنْتُ لَهُ مِنْ وَرَاءِ تِجَارَةٍ كُلِّ تَاجِرٍ وَأَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ .

۳ - الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَاءِ ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ حَمِيدٍ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَقِيلٍ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : إِنَّمَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ اثْنَيْنِ اتِّسَاعَ الْهَوَى وَطُولَ

توضیح - باید دانست که همه آنچه دل بخواهد ، و پیروی هوای نفس همه جا مذموم نیست ، بلکه میزان همانست که در باب دوستی دنیا گذشت که هر هوای نفسی که فقط بخاطر شهوت رانی و لذت جسمانی و اغراض دنیوی باشد و خدا در آن منظور نباشد پیروی از آن مذموم ، و چنانچه پیروی کرد پیروی نفس اماره بسوء را کرده است ، و آنچه انسان بخاطر اطاعت امر خدای سبحان انجام دهد و برای تحصیل رضای او باشد اگر چه بر طبق دلخواه و هواپرستی او باشد مذموم نیست ، پس ممکن است گاهی انسان بخاطر شهرت در عبادت و جلب قلوب جهال و نادانان ترك لذات نفسانی کند و گرسنگی و تشنگی و شب زنده داری را بر خود هموار کند ولی مذموم باشد زیرا بخاطر اغراض پست دنیا بوده ، و در مقابل گاهی ممکن است بخاطر انجام فرمان خدا و بمنظور بدست آوردن فرزند صالح و شایسته ، یا برای آلوده نشدن بحرام ازدواج کند و با حلال خود جماع کند ، و چنین شخصی اگر چه لذت جسمانی هم میبرد ولی مذموم نیست چون هدفش در این عمل کار صحیحی است . این بود ملخصی از کلام مجلسی علیه الرحمة .

۲ - از امام باقر علیه السلام روایت شده که رسول خدا (س) فرمود : خدای عزوجل فرماید : سوگند بمرتبت و جلال خودم و بزرگی و کبریایم و نور و برتری مقام که هیچ بنده دلخواه خود را بر دلخواه من مقدم ندارد جز اینکه نگارش را پریشان کنم و دنیایش را درهم سازم ، و دلش را باو مشغول کنم ، و از دنیا بر او ندمم جز آنچه برایش مقدر کرده ام ، و سوگند بمرتبت و جلال و بزرگی و نور و برتری و بلندی مقام که هیچ بنده دلخواه مرا بر دلخواه خود مقدم ندارد جز آنکه فرشتگان من او را نکهبانی کنند ، و آسمانها و زمینها روزی او را منکفل کردند (و بعهده گیرند) و از پس تجارت هر تاجری پشتیبان و نگران او باشم ، و دنیا هم در حالی که نخواهد بجانب او رو کند .

توضیح - مجلسی علیه الرحمة در معنای «و کنت له من وراء تجارة کل تاجر» چند وجه ذکر کرد که شاید بهترین آنها وجه اول است که مقصود این است که دل آنها را مسخر او کنم ، و در دلهای آنها اندازم تا سهمی از بهره تجارت خود را باو بدهند .

۳ - امیر المؤمنین علیه السلام فرمود : جز این نیست که من به شما از دو چیز می ترسم : پیروی هوای

الْأَمَلِ أَمَا تَبَاعُ الْهَوَىٰ فَإِنَّهُ يَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ وَأَمَّا طُولُ الْأَمَلِ فَيُنْسِي الْآخِرَةَ .
 ۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا : عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُونٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
 عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَصَمِّ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام : اتَّقِ الْمُرْتَقَى
 السَّهْلَ إِذَا كَانَ مُنْحَدِرَةً وَعَرًّا .

قَالَ : وَكَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : لَا تَدْعِ النَّفْسَ وَهَوَاهَا فَإِنَّ هَوَاهَا [فِي] رَدَاهَا ، وَتَرَكَ النَّفْسَ
 وَمَاتَهْوَىٰ أَذَاهَا ؛ وَكَفَّ النَّفْسَ عَمَّا تَهْوَىٰ دَوَاهَا .

(بَابُ)

﴿الْمَكْرُ وَالْفُتْرُ وَالْخَدِيعَةُ﴾

﴿۳۶۶۵﴾ ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ رَفَعَهُ
 قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : لَوْلَا أَنَّ الْمَكْرَ وَالْخَدِيعَةَ فِي النَّارِ لَكُنْتُ أَمَكْرَ النَّاسِ .

نفس ، و درازی آرزو ، اما پیروی هوا پس همانا که از حق باز میدارد و اما درازی آرزو آخرت را
 فراموش سازد .

۴- عبدالرحمن بن الحجاج گوید : حضرت موسی بن جعفر علیه السلام بمن فرمود: بپرهیز از نردبانیکه
 بالا رفتنش آسان و پائین آمدنش دشوار است .

شرح - قبض و مجلسی علیها الرحمة گویند : شاید مقصود نهی از طلب جاه و ریاست و سایر شهوات
 دنیا و بلندبهای آن باشد که اگر چه باسانی بدست آید ولی عاقبت و سرانجام بدی دارد ، و خلاصی از
 گرفتاریهای آن بی نهایت دشوار است ، و حاصل اینکه پیروی نفس و بالا رفتن از پله های هوی و هوس گرچه
 آسانست و برآمدن بر هر پله سهولت انجام شود ، و باسانی بدست آید ولی هنگام مرگ دست از همه شستن
 و گذاردن و رفتن و حساب پس دادن آن دشوار است ، و همانند کسی است که اندک اندک بر قله کوهی بالا رود
 و در فرود آمدن حیران و سرگردان بماند ، و همانند کسی است که پله پله بر نردبانی بر آید و در پله آخرین
 ناکهانی درافتد ، پس هر مقدار پله ها زیادتر باشد زیان سقوط بیشتر و خطر آن زیادتر است .

(بر گردیم بدنباله حدیث ، عبدالرحمن بن حجاج) گوید و حضرت صادق علیه السلام میفرمود : نفس
 (سرکش) را ببیل و خواهش خود رها مکن ، زیرا که نابودبش در خواهش آن است ، رها کردن نفس با آنچه
 خواهد برای آن درد ، و جلوگیری آن از آنچه خواهد درمان آن است .

﴿(بَابُ مَكْرٍ وَبَيُوفَالِيٍّ وَفَرِيكَارِيٍّ)﴾

۱- هشام بن سالم در حدیثی مرفوع از امیرالمؤمنین علیه السلام حدیث کند که فرمود : اگر نبود که
 مکر و فریبکاری در آتشند من مکر اندیش ترین مردمان بودم .

۲ - عَلِيٌّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : يَجِيءُ كُلُّ غَائِرٍ - يَوْمَ الْقِيَامَةِ - بِإِمَامٍ مَائِلٍ شِدْقُهُ حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ وَيَجِيءُ كُلُّ نَاكِثٍ بِبِعَةِ إِمَامٍ أَجْذَمٍ حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ .

۳ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لَيْسَ مِثْلَانِ مَا كَرُمَ مُسْلِمًا .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ قَرَيْتَيْنِ مِنْ أَهْلِ الْحَرْبِ لِكُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُمَا مَلِكٌ عَلَى جِدَّتِهِ ، أَقْتَلُوا

توضیح - گویا جهت اینکه حضرت این سخن را فرموده این بود که مردم معاویه را مردی سیاستمدار و عاقل میدانستند ، و آنحضرت را ست رأی می پنداشتند ، چون میدیدند که **حیلای معاویه** که بر پایه دروغ و مکر بنا نهاده شده بود پیشرفت میکرد ، پس آنحضرت بیان فرماید : که او باین نیرنگها آشناتر است ولی چون آنها مخالف بادستور خدا است آنها را بکار نیندد چنانچه سید رضی (ره) در نهج البلاغه از آنحضرت روایت کرده است که فرمود : **دوما** در زمانی واقع شده ایم که بیشتر مردم آن مکررا زیرکی پندارند ، و نادانان ایشان را زیرک خوانند ، آنها را چه شده است ؟ خدا ایشان را بکشد ، مرد نیرومند و کاردان راه حیل و نیرنگها میداند ولی امر و نهی خدا حلو گیرش کند ، و با اینکه برای المین آنرا دیده و دانسته و توانائی بکار بردن آنرا دارد و امیکذارد و کسیکه در دین از هیچ گناهی پاک ندارد فرصت جوئی میکند و مکررا بکار اندازد ... و آشناتر بودن آنحضرت بمکر و حیل و داناتر بودنش در بکار بردن آن روشن است زیرا آنحضرت بهمه چیز داناتر از دیگران بوده است . این بود ملخصی از گفتار مجلسی (ره) در معنای حدیث .

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : بیاید هر که عهد شکنی کند در روز قیامت با امامی که دهن او کج باشد تا داخل آتش گردد ، و بیاید هر که بیعت امامی را شکسته دست بریده تا بهمان حال داخل آتش شود .

شرح - ممکن است از لحاظ ادبی کلمه «بامام» متعلق به «قادر» باشد و مقصود از «امام» امام حق باشد چنانچه مجلسی (ره) گفته ، و پس از این در خبر (۵) بیاید و بنا بر این معنای حدیث چنین شود : که هر که با امامی و پیشوای حقی از پیشوایان عهد شکنی کند با دهن کج وارد سحرای محشر گردد و بهمین حال باشد تا بدوزخ رود ، و ممکن است حرف «بامام» در «بامام» بمعنای «مع» باشد و متعلق به «یجیب» باشد و مقصود از «امام» امام شلالت و گمراهی باشد چنانچه فیض (ره) گفته ، و بنا بر این معنی چنین است : که هر که عهد شکنی کند بیاید در روز قیامت در زیر پرچم امامی دهن کج تا بهمان وضع با او بدوزخ رود .

۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : که رسول خدا (ص) فرموده : ازمانیست کسیکه با مسلمانی نیرنگ کند .

۴ - طلحه بن زبیر گوید : از حضرت صادق عليه السلام پرسیدم : دو شهر است و اهل هر دو کافر حربی هستند ، و برای هر کدام پادشاهی جدا است ، (اهل آندو) با هم جنگ کردند سپس سازش نمودند ، پس از آن

ثُمَّ اصْطَلَحُوا، ثُمَّ إِنَّ أَحَدَ الْمَلِكَيْنِ عَدَدِيصَاجِهِ فَجَاءَ إِلَى الْمُسْلِمِينَ فَصَالَحَهُمْ عَلَى أَنْ يَفْرُوَ وَمَعَهُمْ تِلْكَ الْمَدِينَةُ؟ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا يَتَّبِعِي لِلْمُسْلِمِينَ أَنْ يَفْدُوا وَلَا يَأْمُرُوا بِالْفِدْوِ وَلَا يَقَاتِلُوا مَعَ الَّذِينَ عَدَدُوا وَلَكِنَّهُمْ يُقَاتِلُونَ الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدُوهُمْ وَلَا يَجُوزُ عَلَيْهِمْ مَا عَاهَدَ عَلَيْهِ الْكُفَّارُ.

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُونٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْأَشْعَثِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادِ الْأَنْصَارِيِّ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَجِبِي كُلُّ غَادِرٍ بِأَمَامِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَا يَلَا شِدْقَهُ حَتَّى يَدْخُلَ النَّارَ.

﴿ ۳۶۷۰ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أُسْبَاطٍ، عَنْ عَمِّهِ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْعَبْدِيِّ؛ عَنْ سَعْدِ بْنِ طَرِيفٍ؛ عَنْ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ ذَاتَ يَوْمٍ وَهُوَ يَخْطُبُ عَلَى الْمِنْبَرِ بِالْكُوفَةِ: يَا أَيُّهَا النَّاسُ لَوْلَا كَرَاهِيَةُ الْفِدْوِ كُنْتُ مِنْ أَدْمَى النَّاسِ، إِلَّا إِنَّ لِكُلِّ غَدْرَةٍ فَجْرَةٌ وَلِكُلِّ فَجْرَةٍ كُفْرَةٌ؛ أَلَا وَإِنَّ الْغَدْرَ وَالْفُجُورَ وَالْحِيَانَةَ فِي النَّارِ.

(بَابُ الْكِذْبِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ؛ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ،

یکی از آندو پادشاه برفیقش (یعنی پادشاه دیگری) خدعه زد و آمد با مسلمانان سازش کرد که بوسیله آنها با آن شهر دیگر جنگ کند؛ حضرت صادق علیه السلام فرمود: برای مسلمین نشاید که خدعه کنند، و نه دستور بخدعه دهند، و نه جنگه کنند با آنانکه نیرنگ زنند (و عهد شکنی کنند) ولی میتوانند هر جا که مشرکین را یافتند با آنها بجنگند، و آنچه کفار بر آن پیمان بسته اند بر آنان گذرا (و نافذ) نیست. (یعنی پیمان مشرکین و سازشان بایکدیگر صحیح نیست و مانع از جنگ مسلمانان با آنها نیست، و هر کجا که مشرکین را یافتند میتوانند با آنها جنگ کنند).

۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: که رسول خدا (ص) فرمود: هر که با امامی بیوفائی (و عهد شکنی کند) پادهن کج وارد محشر گردد تا بدوزخ رود.

۶ - اصْبَغُ بْنُ نُبَاتَةَ كَرِيْدٌ: رُوِيْ مِنْ اَمِيْرِ الْمُؤْمِنِيْنَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِرَمْنِيْرِ كُوْفَةِ خَطْبِهِ خَوَانِدٌ وَفَرَمُوْدٌ: اِيْ كَرُوْهُ مَرْدَمٌ اِكْرَهْدُ شَكْنِيْ بِدِنْبُوْدٍ مِنْ سِيَا سْتَمْدَا رْتَرِيْنِ مَرْدَمِ بُوْدَمْ، اَكَا. بَاشِيْدِكْ هِرْ عَهْدِ شَكْنِيْ تِيَا. كَارِيْ وَهَرَزَهْ كِيْ اسْتِ، وَهَر تِيَا. كَارِيْ نَاسِيَا سِيْ وَكُفْرِيْ دَر بَر دَا رِدْ، اَكَا. بَاشِيْدِكْ بِيُوْفَا مِيْ وَتِيَا. كَارِيْ وَخِيَا نْتِ دَر اَنْشِ اسْتِ.

(بَابُ دَرُوغِ)

۱ - ابونعمان گوید: حضرت باقر علیه السلام فرمود: ای ابانعمان بر ما دروغی مبتد تا دین خود را

عَنْ أَبِي التَّعْمَانِ قَالَ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : يَا أَبَا التَّعْمَانِ لَا تَكْذِبْ عَلَيْنَا كَذِبَةَ فَتَسْلُبَ الْحَبِيبِيَّةَ ، وَلَا تَطْلُبَنَّ أَنْ تَكُونَ رَأْسًا فَتَكُونَ ذَنْبًا ، وَلَا تَسْتَأْكِلِ النَّاسَ بِنَافَتَمَقَرٍ ، فَإِنَّكَ مَوْقُوفٌ لِمَحَالَةٍ وَمَسْئُولٌ ، فَإِنْ صَدَقْتَ صَدَقْنَاكَ وَإِنْ كَذَبْتَ كَذَبْنَاكَ .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمَا يَقُولُ لَوْلَيْدِهِ اتَّقُوا الْكِذْبَ ، الصَّغِيرَ مِنْهُ وَالْكَبِيرَ فِي كُلِّ حِدٍ وَهَزَلٍ ، فَإِنَّ الرَّجُلَ إِذَا كَذَبَ فِي الصَّغِيرِ اجْتَرَى عَلَى الْكَبِيرِ ، أَمَا عَلِمْتُمْ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم قَالَ : مَا يَزَالُ الْعَبْدُ يَصْدُقُ حَتَّى يَكْتَبَهُ اللَّهُ صِدْقًا وَمَا يَزَالُ الْعَبْدُ يَكْذِبُ حَتَّى يَكْتَبَهُ اللَّهُ كَذِبًا .

۳ - عَنْهُ ؛ عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ لِلشَّرِّ أَقْفَالًا وَجَعَلَ مَفَاتِيحَ تِلْكَ الْأَقْفَالِ الشَّرَابَ ؛ وَالْكِذْبَ شُرَّ

بر باد دمی ، و مبادا خواهی که سر باشی (و جلو فرار گیری) تادم شوی (و عقب یمانی) و بوسیله ما مردم را مخور که فقیر کردی ، زیرا بناچار ترا نگذارند و پرسش کنند ، پس اگر راست گوئی ما تصدیقت کنیم و اگر دروغ گوئی ما ترا تکذیب کنیم .

شرح - مجلسی علیه الرحمه در معنای فرمایش حضرت که : «مبادا بخوای سر باشی تادم شوی» چندوجه ذکر کرده است اول اینکه دم کنایه از ذلت و پستی نزد خداوند و نزد بندگان شایسته و صالح اوست . دوم اینکه مقصود عقب ماندن در آخرت است و به تشبیه لطیفی اشاره فرموده است ، و آن اینست که اگر در راه باریکی بگذسته سوار بیروند هنگام مراجعت و بازگشت آنکسکه جلو بوده بناچار عقب قرار گیرد . سوم اینکه بواسطه طلب دنیا ذلیل خواهی شد و مرادت در دنیا حاصل نکرده و بدان نرسی ، زیرا غالباً دنیا طلب بدان نرسد ، و بعکس آنکه از دنیا فرار کند آنرا بیابد . چهارم اینکه ریاست در دنیا برای مردمان متوسط بدست نیاید جز از راه توسل ببالایر از خود ، و چون غالباً ریاست دنیا بدست نااهلان است و ریاست برای اهل حق در دنیا بندرت اتفاق افتد . پس ناچار باید بنااهلان متوسل شود و تابع ایشان گردد و در زمره یاران و اعوان ایشان در آید ، و این باعث شود که در آخرت نیز با آنان محشور گردد .

و در گفتار حضرت که : «و بوسیله ما مردم را مخور ...» گوید : یعنی بسبب ساختن خبرهای دروغ درباره ما ، یا با احکام دروغ ساختن و نسبت آنها را بآدمان ، میخواه که اموال مردم را بخوری ، پس در دنیا یا در آخرت بیچاره و فقیر شوی .

۲ - حضرت باقر عليه السلام فرمود : علی بن حسین بفرزندانش میفرمود : از دروغ کوچک و بزرگش ، جدی و شوخیش پرهیزید ، زیرا آنکسکه در چیز کوچک دروغ گفت بدروغ بزرگ نیز جرئت پیدا کند آیا ندانید که رسول خدا (ص) فرمود : بنده (حدا) پیوسته راست گوید تا خدا او را صدیق نویسد ، و پیوسته دروغ گوید تا خدا او را کذاب (و دروغگو) نویسد .

۳ - حضرت باقر عليه السلام فرمود : خدای عزوجل برای بدی قفلهایی قرار داده ، و کلیدهای آنها را

مِنَ الشَّرَابِ .
 ۴ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي لَيْلَى ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْكَيْتَبَ هُوَ خَرَابُ الْإِيمَانِ .

﴿۴۱۷۵﴾ - الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَادٍ جَمِيعًا ، عَنِ الْوَشَاءِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِدٍ ، عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْكَيْتَبُ عَلَى اللَّهِ وَعَلَى رَسُولِهِ عليه السلام مِنَ الْكِبَائِرِ .

۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ! عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي أَنْبَاءِ الْأَحْمَرِ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنْ أَدَّ لِمَنْ يُكْذِبُ الْكَذَّابَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ، ثُمَّ الْمَلَكُ الْكَذَّابُ مَعَهُ ، ثُمَّ هُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ كَاذِبٌ .

۷ - عَلِيُّ بْنُ الْحَكَمِ ، [عَنْ أَبِي أَنْبَاءِ] ، عَنْ عُمَرَ بْنِ زَيْدٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنْ الْكَذَّابُ يَهْلِكُ بِالْبَيْتَاتِ وَيَهْلِكُ أَتْبَاعُهُ بِالشَّبَهَاتِ .

۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنْ آيَةَ الْكَذَّابِ بَيَانٌ يُخْبِرُكَ خَبَرَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ وَالْمَشْرِقِ شَرَابٌ قَرَارٌ دَارِهِ ، وَدَرُوفٌ بَدْتَرٌ أَشْرَابِ اسْتِ .

شرح - مجلسی (ره) گوید : گویا سرش اینستکه شراب فقلرا زائل کند وبا زائل شدن آن تمامی موانع - چون شرم از خدا و خلق و تفکر در قبح و عقاب خدا و مفسده های دنیوی و اخروی - برداشته شود پس تمامی این قفلها باز گردد ، و گویا مراد بدروغی که بدتر از شراب است دروغ بردخاوند و حجت های اوست زیرا او هر دین کفر است ، و حلال شمردن شراب های حرام یکی از نتایج این قسم دروغ است .

۴ - و نیز حضرت باقر عليه السلام فرمود : دروغ و پرانکننده ایمان است .

۵ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : دروغ بردخا و رسولش (ص) از گناهان کبیره است .

۶ - حضرت باقر عليه السلام فرمود : اولین کسیکه دروغگورا تکذیب کند خداوند عزوجل است ، سپس

دو فرشته که با او هستند ، سپس خود او هم میدانند که دروغگو است .

۷ - عمر بن یزید گوید : شنیدم حضرت صادق عليه السلام میفرمود : دروغگو با برهانهای روشن هلاک

گردد ، و پیروانش بوسیله شبهات .

توضیح - فیض (ره) گوید : مقصود از کذاب و دروغگو در اینجا مدعی ریاست است چون او با

علم و دانائی بجهل خود خلاف واقع گوید ، و پیروانش بسبب حسن ظن و خوش بینی با او احتمال راستگویی

دچار اشتباه شوند .

۸ - معاویه بن وهب گوید : شنیدم از حضرت صادق عليه السلام که میفرمود : نشانه دروغگو اینست که از

وَالْمَغْرِبِ فَإِذَا سَأَلْتَهُ عَنْ حَرَامِ اللَّهِ وَحَلَالِهِ لَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ شَيْءٌ .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ الْكُذْبَةَ لَتَطْطُرُ الضَّائِمَ ؛ قُلْتُ : وَأَيُّنَا لَا يَكُونُ ذَلِكَ مِنْهُ ؟ قَالَ : لَيْسَ حَيْثُ ذَهَبَتْ إِنَّمَا ذَلِكَ الْكِذْبُ عَلَى اللَّهِ وَعَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْأَئِمَّةِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَعَلَيْهِمْ .
 * (۳۶۸۰) . مُحَمَّدُ بْنُ يُحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : ذِكْرُ الْحَائِكِ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ مَلْعُونٌ فَقَالَ : إِنَّمَا ذَاكَ الَّذِي يَحُوكُ الْكِذْبَ عَلَى اللَّهِ وَعَلَى رَسُولِهِ عليه السلام .

۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؛ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ عَزْرَةَ ، عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ الطَّائِيِّ ؛ عَنْ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : لَا يَجِدُ عَبْدٌ طَعْمَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَتْرَكَ الْكِذْبَ هَزْلَهُ وَجِدَّهُ .

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ؛ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : الْكُذَّابُ هُوَ الَّذِي يَكْتِيبُ فِي الشَّيْءِ ؟ قَالَ : لَا ؛ مَا مِنْ أَحَدٍ إِلَّا يَكُونُ ذَلِكَ مِنْهُ وَلَكِنَّ الْمَطْبُوعَ عَلَى الْكِذْبِ .

۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ طَرْفِيفٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَمَّنْ

آسمان وزمین و مشرق و مغرب خبر میدهد ، ولی آنکاه که از حرام و حلال خدا آزاو پرسی چیزی نبرد او نیست که پاسخ دهد .

۹ - ابو بصیر گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام می فرمود : یکدروغ روزه روزه دار را بگشاید عرض کردم : کدامیک از ما است که چنین کاری آزاو سر نزنند ؟ (ویکدروغ در روز نکوید ؟) فرمود : آن دروغ که تو خیال کردی (منظور) نیست ، همانا آن دروغ بستن بخدا و رسولش و ائمه علیهم السلام است .

۱۰ - در حدیثی مرفوع روایت شده که نزد حضرت صادق علیه السلام گفته شد : که بافنده ملعونست ؟ حضرت فرمود : این آن بافنده ایست که بر خدا و بر رسولش دروغ بیافند .

۱۱ - حضرت امیر المؤمنین علیه السلام فرمود : هیچ بندهٔ مرهٔ ایمان را نهشت تا دروغ را ترک کند چه شوخی باشد و چه جدی .

۱۲ - عبدالرحمن بن حجاج گوید : بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم : کذاب آنکس است که در چیزی دروغ گوید ؟ فرمود : نه ، (زیرا) کسی نیست جز اینکه این آزاو سرزند ولی مقصود آنکس است

که بدروغ عادت کرده است .
 ۱۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : عیسی بن مریم علیه السلام فرمود : هر که دروغش زیاد

ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَنْ كَثُرَ كِذْبُهُ ذَهَبَ بِهِ أَوْهُ .
 ۱۴ - عَنْهُ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ :
 يَنْبَغِي لِلرَّجُلِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَجْتَنِبَ مُوَاخَاةَ الْكَذَّابِ ، فَإِنَّهُ يَكْذِبُ حَتَّى يَجِيءَ بِالصِّدْقِ فَلَا يَصْدُقُ
 ﴿۳۱۸۵﴾ ۱۵ - عَنْهُ عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَّارَةَ قَالَ : سَمِعْتُ
 أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنَّ مِمَّا أَعَانَ اللَّهُ [بِهِ] عَلَى الْكَذِّ ابْنِ التَّيْسِيَّانِ .
 ۱۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ أَبِي يَحْيَى الْوَاسِطِيِّ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا
 عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الْكَلَامُ ثَلَاثَةٌ : صِدْقٌ وَكِذْبٌ وَإِصْلَاحٌ بَيْنَ النَّاسِ قَالَ : قَبِلَ لَهُ : جُعِلَتْ
 وَدَاكُ مَا الْإِصْلَاحُ بَيْنَ النَّاسِ ؟ قَالَ : تَسْمَعُ مِنَ الرَّجُلِ كَلَامًا يَبْلُغُهُ فَتَحَبُّتُ نَفْسَهُ فَلَقَاهُ فَتَقُولُ :
 سَمِعْتُ مِنْ فُلَانٍ قَالَ فَبِكَ مِنَ الْخَيْرِ كَذَا وَكَذَا ؛ خِلَافَ مَا سَمِعْتُ مِنْهُ .
 ۱۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنِ
 الْحَسَنِ الصِّقْلِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنْ أَقْدَدْتُ وَبْنَا عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ يُوسُفَ
عَلَيْهِ السَّلَامُ : «أَتَيْنَاهَا الْبَعِيرُ أَنْتُمْ لَسَارِقُونَ» ؟ فَقَالَ : وَاللَّهِ مَا سَرَقُوا وَمَا كَذَّبَ ، وَقَالَ إِبْرَاهِيمُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : «بَلْ
 فَعَلَهُ كِبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ» ؟ فَقَالَ : وَاللَّهِ مَا فَعَلُوا وَمَا كَذَّبَ ، قَالَ : فَقَالَ
 أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَا عِنْدَكُمْ فِيهَا يَصِيقَلُ ؟ قَالَ : فَقُلْتُ : مَا عِنْدَنَا فِيهَا إِلَّا التَّسْلِيمُ ، قَالَ : فَقَالَ : إِنَّ اللَّهَ

شد ، آبروش برود .

۱۴ - امیرالمؤمنین علیہ السلام فرمود : برای مرد مسلمان سزاوار و شایسته است که از رفاقت دروغگو
 پرهیزد ، زیرا که او دروغگوید تا بدانجا که اگر راست هم بگوید باور نشود .
 ۱۵ - عبید بن زراره گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : از چیزهایی که خداوند
 بوسیله آن بدروغگوپان کمک کرده است فراموشی است .
 ۱۶ - از حضرت صادق علیه السلام حدیث شده است که فرمود : سخن برسه گونه است : راست ، و
 دروغ ، و اصلاح میان مردم ، (راوی) گوید : بآن حضرت عرض شد : قربانت اصلاح میان مردم چیست ؟
 فرمود : از کسی سخنی در باره دیگری میشنوی که اگر آن سخن باو برسد بد دل می شود ، پس تو او را
 دیدار کنی و با او بگویی : از فلانی شنیدم که درباره خوبی تو چنین وچنان میگفت ، بر خلاف آنچه شنیده ای .
 ۱۷ - حسن صیقل گوید : به حضرت صادق عرض کردم : برای ما از حضرت باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ روایت شده که
 درباره گفتار یوسف علیه السلام (که فرمود) : « ای کاروان هر آینه شما دزد هستید » (سوره یوسف آیه ۷۰)
 آنحضرت فرموده است : بخدا سوگند دزدی نکردند و یوسف هم دروغ نگفت ، و (هم چنین درباره آنچه)
 ابراهیم فرمود : « بلکه بزرك آن بتان کرده است پس بپرسید از ایشان اگر هستند سخن گویان » (سوره
 انبیاء آیه ۶۳) آنحضرت عَلَيْهِ السَّلَامُ فرموده است : بخدا سوگند آنان نکرده بودند و ابراهیم نیز دروغ نگفت ؟

أَحَبُّ أَتْنِينَ وَأَبْغَضُ أَتْنِينَ أَحَبُّ الْخَطَرِ فِيمَا بَيْنَ الصَّفَتَيْنِ وَأَحَبُّ الْكَيْدِ فِي الْإِصْلَاحِ وَأَبْغَضُ الْخَطَرِ فِي الطَّرْفَاتِ وَأَبْغَضُ الْكَيْدِ فِي غَيْرِ الْإِصْلَاحِ ، إِنَّ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِتْمَا قَالَ : دَبْلُ فَعَلِهِ كَبِيرُهُمْ هَذَا ، إِزَادَةَ الْإِصْلَاحِ وَدَلَالَةَ عَلَى أَنَّهُمْ لَا يَفْعَلُونَ ؛ وَقَالَ يُوسُفُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِزَادَةَ الْإِصْلَاحِ .

حضرت صادق (که اینکلام را شنید) فرمود : ای سبقل نزد شما در اینباره چیست ؟ گوید : هر ضرکرم : نزدما جز تسلیم چیزی نیست ، گوید : پس آنحضرت فرمود : خداوند دوجیز را دوست دارد و دوجیز را دشمن دارد ، دوست دارد خرامندگی (وبا تبختر راه رفتن) را در میان دوصف (از لشکر اسلام و کفر) و دوست دارد دروغ گفتن را در جای اصلاح (بین دونفر یا دوجمیت از مسلمانان) و دشمن دارد خرامندگی در راهها و کویها را ، (همچنین) دشمن دارد دروغ گفتن را در غیرمقام اصلاح ، بدرستی که ابراهیم علیه السلام که فرمود : و بلکه بزرگ ایشان این کار را کرده است ، بخاطر اصلاح (حال بت پرستان و نجات آنها از گمراهی) بوده ، و راهنمایی (کردن آن جماعت) باینکه آن بتان نمی توانند کاری انجام دهند و یوسف علیه السلام نیز بخاطر اصلاح (حال فامیل خود یا دیگران آن کلام را) فرمود .

توضیح - در اینکه دروغ از محرمات است بحثی نیست و چنانچه شیخ انصاری رضوان الله علیه فرموده است : حرمت آن بضرورت عقول و ادیان و ادله اربعه ثابت است ، لکن در دوجهت بحث شده : یکی اینکه آیا از کبایر است یا نه ، دیگر در ذکر جاهائی که دروغ جایز است اما در جهت اول چون بحث در آن خارج از وضع ترجمه و توضیح این روایت است خودداری میشود و برای توضیح بیشتر در این باره خوانندگان محترم بمناسبت شیخ (ره) مراجعه فرمایند ، واما درجهت دوم آنچه از احبار (که پاره از آنها نیز پس از این بیاید) و کلمات فقهاء و دانشمندان استفاده میشود آنست که دروغ در سه یا چهار مورد جایز است ، اول : در مورد اضطرار و ناچاری مانند آنکه ضرری بمال یا جان یا آبروی کسی متوجه گردد و برای دفع آن راهی جز دروغ نداشته باشد که در چنین مورد گذشته از آیات و روایات اجماع قائم است بر جواز دروغ برای دفع آن و مشهور بر آنند که اگر قدرت بر توریه (و حقیقت پوشی بطوری که دروغ هم نکوید) داشته باشد باید توریه کند ، زیرا در چنین صورتی اضطراری بر دروغ ندارد ، دوم در صورتی که قصد اصلاح و سازش دادن میان دو مسلمان یا دوجمیت از مسلمانان را داشته باشد که در چنین صورت نیز فقهای عظام بر طبق روایاتی که آمده است دروغ را جایز میدانند ، سوم در مورد حيله و نیرنگ در جنگ با دشمنان که آنرا حایز دانسته اند مانند اینکه بآنها بگویند : فرمانده شما مرد ، یا بگویند : فردا برای ما کمک می آید و امثال اینها چهارم - در مورد وعده مرد بزن خود که در این مورد نیز دروغ را جایز دانسته اند . و بعضی آنرا مقید بزن تنها نیز نکرده اند بلکه در مطلق خانواده و اهل ایشان (طبق پاره از روایات وارده) جایز میدانند . و آنچه در توضیح این روایت اکنون مورد بحث ما است مورد دوم است که شخص از روی اراده اصلاح مرتکب دروغ شود .

۱۸ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ صَقْوَانَ ، عَنْ أَبِي مُخَلَّبٍ السَّرَّاجِ ، عَنْ جَبَسَى بْنِ حَسَّانٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : كُلُّ كَذِبٍ مَسْئُولٌ عَنْهُ صَاحِبُهُ يَوْمًا إِلَّا [كَذِبًا] فِي ثَلَاثَةِ رَجُلٍ كَأَيْدٍ

مجلسی (ره) در گفتار امام صادق علیه السلام که درباره کلام حضرت ابراهیم علیه السلام فرموده : « این کلام را بخاطر اصلاح فرموده گفته است : شاید مقصود اراده اصلاح حال قومش بود باینکه آنان را از پرستش بتان برگرداند ، زیرا هنگامی که شخص خردمند در اسناد شکستن بتان بخود آنها اندیشه کند ، و بداند که شکستن آنها از يك موجودی که فاقد شعور و علم و قدرت است سرزنش است ، در نتیجه خواهد دانست که آنها چنین کاری نکرده ، و چنین موجوداتی که قادر بر دفع زیان و خواری از خودشان نیستند ، شایسته پرستش نخواهند بود ، همین باعث آن گردد که اینان از این کردار برگردند و دست از پرستش بتان برداشته خدای یگانه را بپرستند . سپس وجوه دیگری که دانشمندان در تفسیر این آیه گفته اند نقل فرماید که ذکر تمامی آنها در اینجا موجب تطویل کلام و خارج از وضع ترجمه است ، و برای تقمیم فایده بایراد یکی از آن وجوه که بعدی از حضرت صادق علیه السلام نیز تأیید شده است (با مختصر تصرفاتی که این بنده در آن نموده ام) اکتفا میشود و آن اینست که :

در کلام (حضرت ابراهیم علیه السلام) تقدیم و تأخیری است و تقدیر کلام چنین است : « بلکه بزرگ ایشان کرده است اگر سخن میگویند ، پس از ایشان پرسیده » و بنا بر این اسناد عمل بزرگ آنها مشروط بر سخن گفتن آنان شده ، و چون سخن نمیگفتند پس فاعل آن نبودند ، و غرض (آنحضرت از این طرز گفتار ، و بیج و غم دادن مطلب با اینکه ترسی از سراجت لهجه در پاسخ آنان نداشت) این بود که بیخردی و سبک مغزی آنان را بر رخشان بکشد ، و آنان را در پرستش چیزی که نشنود و نه بیند و قدرت بر تکلم و دفع زیان از خود ندارد سرزنش کند ، و تأیید کند این وجه را آنچه در کتاب احتجاج روایت شده که از حضرت صادق علیه السلام درباره کلام حضرت ابراهیم علیه السلام پرسش شد ، حضرت فرمود : بزرگ آنها نکرده بود و ابراهیم نیز دروغ نکفت ، گفته شد : این چگونه است ؟ فرمود : جز این نیست که ابراهیم گفت : « پرسید از آنها اگر سخن گویند » (و معنای این کلام این است که) اگر سخن گویند پس بزرگ آنها کرده است ، و اگر سخن نگویند بزرگ آنها کاری نکرده است ، پس آنها که سخن نگفتند و ابراهیم نیز دروغ نکفت (این راجع بکلام ابراهیم علیه السلام) .

و اما درباره کلام حضرت یوسف علیه السلام گفته است : گویا مقصود اصلاح بین خود و برادرانش درباره نگهداشتن برادرش بنیامین نزد خود ، و گردن نهادن آنها باینکار بود ، قسمی که جای نزاع برای دو طرف باقی نماند ، و این ممکن نبود مگر بدو کار ، یکی نسبت دزدی به بنیامین ، و دیگری دست آویز شدن بحکم پروان یعقوب درباره شخص دزد و آن حکم این بود که شخص دزد باید یکسال بصورت بنده ذرخریدی در اختیار صاحب مال باشد ، ولی در مذهب شاه مصر این حکم نبود ، و بخاطر آنچه ذکر شد چنین دستوری داد .

۱۸ - عیسی بن حسان گوید : از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که میفرمود : از هر دروغگو در يك

في حزيه فهو موضوع عنه ، أو رجل أصلح بين اثنين يلقي هذا بغير ما يقضي به هذا ، يريد بذلك الإصلاح ما بينهما ، أو رجل وعدأهله شيئاً وهو لا يريد أن يتم لهم .

۱۹- عدة من أصحابنا ، عن أحمد بن محمد بن خالد ، عن أبيه ، عن عبد الله بن المغيرة ؛ عن معاوية بن عمار ؛ عن أبي عبد الله عليه السلام قال : المصلح ليس بكذاب .

۲۰- (۴۶۹۰) محمد بن يحيى ، عن أحمد بن محمد ، عن علي بن الحكم ، عن عبد الله بن يحيى الكاهلي عن محمد بن مالك ، عن عبد الأعلى مولى آل سام قال : حدّثني أبو عبد الله عليه السلام بحديث ، فقلت له جعلت فداك أليس زعمت لي الساعة كذا وكذا ؟ فقال : لا ، فعمّمْ ذلك عليّ ، فقلت : بلى والله زعمت ؛ فقال : لا والله ما زعمته ، قال : فعمّمْ عليّ فقلت : جعلت فداك بلى والله قد قلته ، قال : نعم قد قلته أما علمت أنّ كلّ زعم في القرآن كذب .

روزی باز پرسى شود جز درسه جا یکی مردی که در نبرد خود (بادشمنان دین) نبرک زند که گناهی بر او نیست ، دیگر مردی که میان دو کس را سازش دهد و اصلاح کند ، باین برخورد کند بفر آنچه بدیگری برخورد کند ، و متمادش از اینکار اصلاح میانه آندواست ، سوم : مردی که بزَن خود (یا خوانواده اش) بچیزی وعده دهد و قصد انجام دادن آنرا نداشته باشد .

شرح - مجلسی علیه الرحمة گوید : مضمون این حدیث مورد اتفاق میان عامه و خاصه است سپس حدیثهایی در اینباره از عامه (واهل سنت) نیز روایت میکنند .

۱۹ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : اصلاح کننده (بین دو نفر یا دو جمعیت) دروغگو نیست .
۲۰ - عبد الاعلی مولى آل سام گوید : حضرت صادق علیه السلام برای من حدیثی بیان فرمود ، پس من باو عرض کردم : قربانت آیاهم اکنون برای من چنین وچنان نه پنداشتی ؟ فرمود : نه ، پس این حرف بر من گران آمد ، عرض کردم : آری بخدا سوگند پنداشتی ، فرمود : نه بخدا سوگند نه پنداشتم ، گوید : باز بر من گران آمد عرض کردم : قربانت چرا بخدا سوگند آنرا گفتی ؟ فرمود : آری آنرا گفتم مگر ندانیکه هر پنداری در قرآن (بمعنای) دروغ است .

شرح - بیشتر مواردیکه کلمه «زعم» و پندار در کلام عرب استعمال شود در مورد شك و موضوعاتی است که حقیقت ندارد ، مانند اینکه گویند : فلاکس اینگونه می پندارد یا پنداشت و اساساً بعضی گفته اند : این لفظ کبابه از دروغ است ، و دیگری گفته است : بیشتر جاها در باطل استعمال شود ، و از این قرطبه حکایت کنند که گفته است : «زعم» و «پنداشت» در خبری گویند که گوینده نداند - قی است یا باطل ، مجلسی (ره) پس از نقل قسمتی از کلمات اهل لغت در این باره (که آنچه بیان کردیم پاره از آنهاست) گوید : پس از دانستن آنچه گفته شد روشن گردد : که کلمه «زعم» و «پنداشت» یا حقیقت نموی یا عرفی یا شرعی در دروغ است و یا در گفتاری گویند که از روی گمان یا وهم و بدون دانائی بصیرت گفته شود ، و نسبت دادن آن بکسی که کنارش جز از روی حقیقت و یقین نیست ، روئے اصحاب یقین نیست ، و بهمین اعتبار حضرت «پندار» و زعم را از خود نفی کرده است .

۲۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَنَسٍ ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْخُرَاسَانِيِّ قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ : يَا كُفْرًا وَالْكَذِبَ فَإِنَّ كُلَّ رَاحٍ ظَالِمٌ وَ كُلُّ خَائِفٍ هَارِبٌ .

۲۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ الْحَجَّاجِ ، عَنْ ثَعْلَبَةَ ، عَنْ مَعْمَرِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ عَطَاءٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لَا كَذِبَ عَلَى مُصْلِحٍ ، ثُمَّ تَلَا : «أَيُّهَا الْعَبْرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ» ، ثُمَّ قَالَ : وَاللَّهِ مَا سَرَقُوا وَمَا كَذَبَ ، ثُمَّ تَلَا : «بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَاسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ» ، ثُمَّ قَالَ : وَاللَّهِ مَا فَعَلُوهُ وَمَا كَذَبَ .

(بَابُ ذِي اللِّسَانِينَ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَيَّانٍ ، عَنْ عَوْنِ الْقَلَّاسِيِّ ، عَنْ ابْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ لَقِيَ الْمُسْلِمِينَ بِوَجْهِينَ وَلِسَانَيْنِ جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَهُ لِسَانَانِ مِنْ نَارٍ .

۲۱ - ابواسحاق خراسانی گوید : امیرالمؤمنین علیه السلام میفرمود : پیر هیزید از دروغ زیرا هر شخص امیدواری جوینده است ، و هر بیمناسکی گریزان .

شرح - فیض علیه الرحمة گوید : مقصود آنحضرت علیه السلام اینست که در ادعای بیم و امید و خوف و اجاه از خدا دروغ نگوئید ، زیرا که هر امیدواری کوشای در اسباب آن است ، و شما اینگونه نیستید و هر بیمناسکی از آنچه او را به بیم نزدیک کند گریزان است ، و شما اینگونه نیستید .

۲۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده بر اصلاح کنند (و سازش دهند) دروغی نیست ، سپس این آیه را (که در سوره یوسف علیه السلام است و در خیر ۱۷ گذشت) تلاوت فرمود : «ای کاروان هر آنچه شما نیدزدان» سپس فرمود : بخدا سوگند دزدی نکردند ، و یوسف هم دروغ نگفت ، سپس این آیه را نیز (که در همان حدیث گذشت) تلاوت فرمود : « بلکه بزرگ آنان اینکار را کرده است پس رسید از ایشان اگر هستند سخن گویان» آنگاه فرمود : بخدا آنها نکرده بودند و ابراهیم علیه السلام نیز دروغ نگفت .

توضیح : در ذیل حدیث ۱۷ شرحی بر نظائر این حدیث و منهای فرمایش حضرت در تفسیر این دو آیه کریمه گذشت مراجعه فرمائید .

(بَابُ شَخْصِ دُوزْبَانٍ وَ دُورٍ)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که با مسلمانان به دور و دوزبان برخورد کند ، روز قیامت بیاید در حالیکه برای او دوزبان از آتش باشد .

شرح - مقصود کسانی هستند که برای جلب نفع دنیوی نزد هر کس مطابق تمایلات او سخن گویند

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ أَبِي شَيْبَةَ ، عَنْ الزُّهْرِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : يَشُ الْمَبْدُ عَبْدٌ يَكُونُ ذَا وَجْهَيْنِ وَذَا لِسَانَيْنِ ، يُطْرَقُ أَحَامُ شَاهِدًا وَيَأْكُلُهُ غَائِبًا ، إِنْ أُعْطِيَ حَسَنَهُ وَإِنْ ابْتُلِيَ خَدَلَهُ .

۳- (۳۶۹۵) عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ عليه السلام : يَا عِيسَى لِيَكُنْ لِسَانُكَ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ لِسَانًا وَاحِدًا وَكَذَلِكَ قَلْبُكَ ، إِنِّي أَحَدَرْتُكَ نَفْسَكَ وَكَفَيْتُ بِي حَبِيرًا ، لَا يَصْلَحُ لِسَانَانِ فِي فَمٍ وَاحِدٍ وَلَا سِيفَانِ فِي عَمَدٍ وَاحِدٍ وَلَا قَلْبَانِ فِي صَدْرٍ وَاحِدٍ ، وَكَذَلِكَ الْأَذْهَانُ .

(بَابُ الْهَجْرَةِ)

۱ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ الرَّبِيعِ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، رَفَعَهُ ، قَالَ فِي وَصِيَّةِ الْمَفْضَلِ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : لَا يَفْتَرِقُ

و باصطلاح معروف نان را بنرخ روز خورند ، و اینکار باعث حقیقت پوشی ها و حق کشیهای زیادی گردد و بقول علامه مجلسی (ره) و دیگران این عین نفاق است .

۲- حضرت باقر علیه السلام فرمود : چه بدبندهایست آن بندهایکه دارای دو رو و دو زبان است ، درحضور برادرش او را ستایش کند (و یا در تمجید او از حد بگذراند) و در پشت سر او را بخورد (و از او بدگویی کند) اگر دارا شود (و ثروتی بچنگ آورد) بر او رشک برد ، و اگر گرفتار شود دست از یاری او بردارد .

شرح - مقصود از فرمایش حضرت که فرمود : « در پشت سر او را بخورد » یعنی غیبت او کند چنانچه خداوند تعالی فرماید : « و غیبت نکند برخی از شما برخی را آبا دوست دارد یکی از شما که بخورد گوشت برادر مرده خویش را ، همانا ناخوش دارید آنرا » (سوره حجرات آیه ۱۲) .

۳- عبدالرحمن بن حماد در حدیثی مرفوع (که آنرا بمصوم رسانده است) گوید : خدای تبارک و تعالی به عیسی باید که زبانت در پنهانی و آشکار یک زبان باشد ، و هم چنین دلت . همانا من تو را از نفس خودت میترسانم و چون من آگاهی (برای تو) کافی است ، دو زبان در یکدهان نشاید ، و دوشمشیر در یک غلاف ننگد ، و دو دل در یک سینه نباشد ، نهاد انسان نیز این چنین است که (دو عقیده مخالف در یکدهن نتواند جایگیر شود) .

(بَابُ قَهْرِ كَرْدَنِ وَ جِدَائِيٍّ مِنْ بَرَادَرِ دِينِي)

۱- در وصیت مفصل است که (گوید) : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام میفرمود : از هم جدا نشوند دو مرد بسورت قهر کردن جز اینکه یکی از آندو سزاوار بیزاری (خدا و رسولش از وی) و لعنت

رَجُلَانِ عَلَى الْهَجْرَانِ إِلَّا تَوَجَّحَ أَحَدُهُمَا الْبِرَاءَةَ وَاللَّعْنَةَ وَرُبَّمَا اسْتَحَقَّ ذَلِكَ كِلَاهُمَا ، فَقَالَ لَهُ مَعْتَبٌ : جَعَلَنِي اللَّهُ فِدَاكَ هَذَا الظَّالِمُ فَمَا بَالُ الْمَظْلُومِ ؟ قَالَ : لِأَنَّهُ لَا يَدْعُو أَخَاهُ إِلَى صِلَتِهِ وَلَا يَتَّعَمَسُ لَهُ عَنْ كَلَامِهِ ، سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ : إِذَا تَنَازَعَ اثْنَانِ فَمَا زَا أَحَدُهُمَا الْآخَرَ فَلْيَرْجِعِ الْمَظْلُومُ إِلَى صَاحِبِهِ حَتَّى يَقُولَ لِصَاحِبِهِ : أَيُّ أَخِي أَنَا الظَّالِمُ ، حَتَّى يَقْطَعَ الْهَجْرَانُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ صَاحِبِهِ ، فَإِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَكَمٌ عَدْلٌ يَأْخُذُ لِلْمَظْلُومِ مِنَ الظَّالِمِ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لَا هِجْرَةَ فَوْقَ ثَلَاثِ .

۳ - حَمِيدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ ، عَنْ وَهَبِ بْنِ حَفْصٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَصْرِمُ ذَوْيَ قَرَابَتِهِ مِمَّنْ لَا يَعْرِفُ الْحَقَّ ؟ قَالَ : لَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَصْرِمَهُ .

(یعنی دوری از رحمت حق) گردد ، وجه بسا که هر دوی آنها سزاوار آن شوند ، منتب (که یکی ازدوستان مخصوص آنحضرت بود) هر شکرد : خدا مرا بقربان تو گرداند ؛ آنکه ظالم و ستمکار است این سزای اوست ، اما مظلوم چه جرمی دارد (که سزاوار بیزاری و لعنت شود) ؟ فرمود : برای آنکه برادر خود را باشتی و پیوست با خود دعوت نمی کند ، و از گفتار او سرف نظر نمی کند (و آنرا نشنیده نمیگردد) شنیدم پدرم میگفت : هر گاه دو تن باهم ستیزه کنند و یکی بر دیگری غالب آید ، باید آن ستمدیده و مظلوم نزد رفیق ستمگر خود رود و پا و بگوید : ای برادر من ستمکارم ، تاجدائی میانه او و رفیقش از بین برود ، پس خدای تبارک و تعالی حکیم و عادل است و داد مظلوم را از ظالم بستاند .

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : که رسول خدا (ص) فرموده : بیش از سه روز جدائی و قهر کردن روا نیست .

شرح - مجلسی علیه الرحمه گوید : ظاهر این حدیث اینست که اگر میانه دو برادر ایمانی در اثر کوتاهی کردن در آداب معاشرت کدورت و نقاری پیدا شد و سرانجام بقهر و جدائی کشید نباید بیش از سه روز بمتار که ادامه دهند ، و اما در آن سه روز ظاهراً عفو شده است و آن سبب تسکین فضب و بدخلتی در این مدت است ، با اینکه دلالت آن بر جواز ادامه تا سه روز بمعنوم حدیث است و دلالت مفهوم (و استدلال بآن) ضعیف است .

و (باید دانست که) اینگونه اخبار مخصوص است بقریب گذاران و هوا پرستان و آنان که برگناه خوگر نه اند و رها نمی کنند ، و گرنه قهر و جدائی از آنان مطلوب و این خود یکنوع نهی از منکر است .

۳ - ابو بصیر گوید : از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم : از مردیکه از خویشاوندانش بخاطر اینکه مذهب حق را نمی شناسند (و شیعه نیستند) ببرد (و قطع مراوده کند) ؟ فرمود : سزاوار نیست که از آنها بپرد .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ ؛ عَنْ عَمْرِو بْنِ مُرَازِمِ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ : كَانَ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِنَا يَلْقُبُ شَلْقَانَ وَكَانَ قَدْ صَبَّرَهُ فِي تَقَعُّبِهِ وَكَانَ سَيِّئَ الْخَلْقِ فَهَجَرَهُ ، فَقَالَ لِي يَوْمًا : يَا مُرَازِمُ [وَ] تَكَلِّمُ عَيْسَى ؛ فَقُلْتُ نَعَمْ ، فَقَالَ : أَصَبْتَ لَا خَيْرَ فِي الْمُهَاجِرَةِ .

﴿ ۲۷۰۰ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ؛ عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْقَمَاطِيِّ عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ أَبِي عليه السلام : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَيُّمَا مُسْلِمِينَ تَهَاجَرَا فَمَكَثْنَا ثَلَاثًا لَا يَصْطَلِحَانِ إِلَّا كَانَا شَارِحِينَ مِنَ الْإِسْلَامِ وَلَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا وَلَا يَهُ قَائِمُهُمَا سَبَقَ إِلَى كَلَامِ أَحَبِّهِ كَانَ السَّابِقُ إِلَى الْجَنَّةِ يَوْمَ الْحِسَابِ .

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ؛ عَنْ ابْنِ أُذَيْنَةَ ؛ عَنْ زُرَّادَةَ ؛ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الشَّيْطَانَ يُغْرِي بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ مَا لَمْ يَرِجِعْ أَحَدُهُمْ عَنْ دِينِهِ ؛ فَإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ اسْتَلْقَا عَلَى قَعَاهُ وَتَمَدَّدَا ، ثُمَّ قَالَ : فُزْتُ ، فَرَجَمَ اللَّهُ أُمَّرَأَ الْفِئَةِ بَيْنَ وِلَيْتَيْنِ لَنَا ، يَا مَعْشَرَ الْمُؤْمِنِينَ تَأَلَّفُوا وَتَعَاطَفُوا .

۷ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعِيدٍ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَحْفُوظٍ ، عَنْ

۴ - مرآزم بن حکیم گوید : یکی از اصحاب ما که بلقب شلقان اورا میخواندند (و نامش عیسی بود) در خانه حضرت صادق علیه السلام بود ، و حضرت اورا ناظر بر خروج خانه عود کرده بود (یا حرج اورا میداد) . و مردی بد اخلاق بود ، (و بدین سبب) مرآزم با او قهر کرده بود ، (مرآزم گوید :) روزی حضرت صادق علیه السلام پس فرمود : ای مرآزم آیا با عیسی سخن میگوئی (و با او آشتی کرده ای) ؟ هرگز دم : آری ، فرمود : خوب کردی در قهر گیری نیست .

۵ - داود بن کثیر گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : پدرم فرمود : که رسول خدا (ص) فرموده است : هر دو نفر مسلمانیکه از همدیگر قهر کنند سه روز بر آن حال بمانند و باهم آشتی نکنند هر دو از اسلام بیرون روند ، و میان آنها پیوند و دوستی دینی نباشد ، پس هر کدام از آن دو سخن گفتن با برادرش پیشی گرفت ، او در روز حساب پیشرو به بهشت باشد .

۶ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : همانا شیطان میان دو مؤمن دشمنی اندازد و تا یکی از آن دو از دین برنگردد (آن دورا رها نکند) ، و همینکه چنین کردند پشت بخوابد و دراز کشد ، و سپس گوید : کایاب شدم ، پس خدا رحمت کند مردی را که میانه دو تن از دوستان ما الفت اندازد ، ای گروه مؤمنین باهم انس و الفت گیرید و باهم مهربانر کنید .

۷ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : پیوسته شیطان تا دو مسلمان باهم قهر هستند شادمان است ، و همینکه

عَلِيَّ بْنِ السُّعْمَانِ ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَا يَزَالُ إبْلِيسُ فَرِحًا مَا هَتَجَرَ الْمُسْلِمَانَ ، فَإِذَا النَّقْمَا صَطَّكَتْ رُكْبَتَاهُ وَتَحَلَّعَتْ أَوْصَالُهُ وَنَادَى يَا وَيْلَهُ ، مَا لَعَنِي مِنَ النَّبِيِّ .

(بَابُ قَطِيعَةِ الرَّحِمِ)

١ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عُرَيْرِ بْنِ أَدِيَسَةَ ، عَنْ مِسْمَعِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلوات الله عليه : فِي حَدِيثِ الْأَبْنِ فِي التَّبَاعُضِ الْخَالِقَةِ ، لِأَعْنِي خَالِقَةَ الشَّعْرِ وَلَكِنْ خَالِقَةَ الدِّينِ .

٢ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ ، عَنْ حَدِيثِ بْنِ مَنْصُورٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : اتَّعَمُوا الْخَالِقَةَ فَاتَّهَمْتُمُ الرِّجَالَ ؛ قُلْتُ : وَمَا الْخَالِقَةُ ؟ قَالَ : قَطِيعَةُ الرَّحِمِ .

باهم آشتی کنند زانوهایش بلرزد و بندهایش ازهم جدا شود و فریاد زند : ایوای بر او (و مقصود از او خود شیطان است بشرحیکه بیاید) از آنچه بدو رسد از هلاکت .

شرح - فیض علیه الرحمة گوید : اینکه حضرت در گفتار شیطان در ویاویله، و دلتی، از تکلم التفات بهنیت فرمود برای برکنار داشتن نفس شریف خود از اینکه در عبارات نسبت شر بآن دهد اگر چه در معنی منسوب بدیگری است و نظیر آن در کلام شایع است (پایان کلام فیض ره) .

و جرزی در نهاییه گوید : در حدیث آمده : که چون آدمیزاد آیه سجده خواند و بسجده رود شیطان بکناری رود و گریان شود و گوید : «یاویله» ایوای بر او - تا آنکه گوید - : و معنی آن ایوای من وای اندوه من وای هلاکت من وای عذاب من نزد من بیا که اینک زمان تو است ، و اینکه اضافه فرمود «ویل» را بهضمیر غایب و «ویل» گمت (با اینکه یاویلی بصورت متکلم باید گفته شود) از نظر حمل بر معنی است و عدول از حکایت گفتار ابلیس «یاویلی» فرمود برای اینکه نخواسته است «ویل» را بخود نسبت دهد .

❖ (بَابُ قَطْعِ رَحِمٍ) ❖

١ - از حضرت صادق علیه السلام روایت شده که رسول خدا (ص) در ضمن حدیثی فرمود : هر آنچه بدرستی که در دشمنی کردن بایکدیگر ستردن واز بن برکنند است، مقصودم ستردن مو نیست ، ولی ستردن دین است .

توضیح - مجلسی علیه الرحمة گوید جهت اینکه مصنف کتاب (شیخ کلینی ره) این حدیث را در این باب آورده این است که دشمنی کردن بایکدیگر شامل ارحام نیز میباشد ، یا برای اینستکه خالق (ستردن) در اخبار دیگر بقطع رحم تفسیر شده است .

٢ - حدیثی بن منصور گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : از خالق بهر هیزد زیرا که آن مردان را میمیراند (و بنا بودی میکشاند) عرض کردم : خالق چیست ؟ فرمود : قطع رحم است .

(۲۷۰۵) ۲ - محمد بن یحیی عن أحمد بن محمد بن عیسی ، عن عثمان بن عیسی ؛ عن بعض أصحابنا ، عن ابي عبد الله عليه السلام قال : قلت له : إن إخوتي وبنی عمی قد ضیعوا عسی الدار والجأونی منها إلى بیت ولو تکلمت أخذت ما فی یدیهم ؛ قال : فقال لی : اصبر فإن الله سيجعل لك فرجا قال : فأنصرفت ووقع الأوباء فی سنة إحدى و ثلاثین [و مائة] فماتوا والله کلهم فمابقی منهم أحد ؛ قال : فخرجت فلما دخلت علیه قال : ما حال أهل بیتک ؛ قال : قلت له : قدماتوا والله کلهم ؛ فمابقی منهم أحد ؛ فقال : هو بما صنعوا بک و یعقوبهم إبتاک و قطع رحمهم بئروا تحب أنهم بقوا و أنهم ضیعوا علیک ؛ قال : قلت : إي والله .

۴ - عنه ؛ عن أحمد ، عن الحسن بن محبوب ؛ عن مالک بن عطیة ؛ عن ابي عبدة ؛ عن ابي جعفر عليه السلام قال : فی کتاب علی عليه السلام ثلاث خصال لا يموت صاحبهن أبدا حتى یرى وبالهن : البغی و قطیعة الرجم و الیمین الکاذبة ، یبارز الله بها ، وإن أعجل الطاعة ثوابا لصلة الرجم ، وإن القوم لیكونون فجارا فیتواصلون فتنمی أموالهم و یشرون و إن الیمین الکاذبة و قطیعة الرجم

۳ - برخی از اصحاب ما گوید : که به حضرت صادق عرض کردم : برادران و عموزادگانم خانه‌ام را بر من تنگ کرده و از همه آن خانه مرا بیک اطاق آن پناهنده کرده‌اند ، و من چنانچه در این باره اقدام کنم آنچه در دست آنها است میگیرم ؟ گوید : آنحضرت فرمود : سیر کن زیرا خداوند برایت گشایشی فراهم کند ، گوید : من متصرف شدم ، و وبائی در سال صدوسی بک پیامد و بخدا سوگند همگی آنها مردند و یک نفر از آنها باقی نماند ، گوید : من بیرون آمدم (و بنزد آنحضرت رفتم) همینکه بر او وارد شدم فرمود : حال اهل خانه‌ات چگونه است ؟ عرض کردم : بخدا سوگند همه آنها مردند ، و یک نفر از آنها زنده نماند ، فرمود : این برای آن کاری بود که بنو کردند ، و برای آن آزاری که بنو رسانند و قطع رحمیکه کردند ناپود شدند ، آیا میخواستی که زنده باشند و بر تو تنگ بگیرند ؟ عرض کردم : آری بخدا سوگند .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : گفتار آنحضرت «ببقوقهم» متعلق است به «بترواء» که بنا بر این ترجمه آن چنین میشود : و بواسطه آزاری که کردند ناپود شدند ، و تو از قطع رحم آنها بهره‌یز (پایان کلام مجلسی ره) ولی ظاهر عبارت چنان بود که ترجمه شد و من وجهی بر این حمل ندیدم لذا از تغییر ظاهر عبارت در ترجمه خود داری شد .

۴ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : در کتاب علی علیه السلام است که : سه خصلت است که هر که دارا باشد نمیرد تا وبال آنرا ببیند : ستم ، و قطع رحم ، و قسم دروغ که بدان با خدا بجنک رود ، و هر آینه آن طاعتیکه ثواب و اجرش زودتر برسد صله رحم است ، و براستی (چه بسا) مردمیکه از حق روگردانند و باهم پیوند کنند (وصله رحم کنند) پس اموالشان زیاد شود و ثروت مند گردند ، و بدرستی که قسم دروغ و قطع رحم خانه‌ام را ویران و خالی از اهل و خانمان کند ، و خوشاوندی را از جای بر کند ، و از جای بر کردن خویشی

لَتَدِرَانِ الَّذِي يَأْتِي بِالْقَمَرِ مِنْ أَهْلِهَا وَتَنْقُلُ الرَّجْمَ وَإِنَّ نَقْلَ الرَّجْمِ انْقِطَاعُ السَّلِّ .
 ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ ضَالِحِ بْنِ السِّدِّيِّ ؛ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بِشِيرٍ ، عَنْ عَبَسَةَ الْعَابِدِ قَالَ :
 جَاءَ رَجُلٌ فَشَكَاَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَقَارِبَهُ ؛ فَقَالَ لَهُ : اكْظِمْ عَيْظَكَ وَافْعَلْ ، فَقَالَ : إِنْتُمْ تَفْعَلُونَ
 وَيَفْعَلُونَ ؛ فَقَالَ : أَتُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِثْلَهُمْ فَلَا يَنْظُرُ اللَّهُ إِلَيْكُمْ .
 ۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الْوَفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ :

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : لَا تَقْطَعْ رَجْمَكَ وَإِنْ قَطَعَتْكَ .
 ۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِيهِ رَفَعَهُ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ :
 قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي خُطْبَةٍ : أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الذُّنُوبِ الَّتِي تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ ، فَقَامَ إِلَيْهِ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ
 الْكُوَاةِ الْبِشْكَرِيُّ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَوْتَكُونُ ذُنُوبٌ تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ ؟ فَقَالَ : نَعَمْ وَيَلِكَ قَطِيعَةُ
 الرَّجْمِ ، إِنَّ أَهْلَ الْبَيْتِ لَيَجْتَمِعُونَ وَيَتَوَاسُونَ وَهُمْ فَجْرَةٌ فَيُرْزَقُهُمُ اللَّهُ وَإِنَّ أَهْلَ الْبَيْتِ لَيَنْتَفِرُونَ
 وَيَقْطَعُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فَيَحْرِمُهُمُ اللَّهُ وَهُمْ أَتَقِيَاءُ .

﴿ ۲۷۱۰ ﴾ ۸ - عَنْ ابْنِ مَجْهُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةٍ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ

مائة قطع نسل کردد .

۵ - عبسۀ بن عابد گوید : مردی نزد حضرت صادق علیه السلام آمد و از نزدیکان (دخویشان) خود
 با آنحضرت شکایت کرد ، حضرت بوی فرمود : خشم را فرو نشان و بکن (بمنی دائماً خشم را فرو نشان و
 در سدد انتقام برمیآ) هرگز کرد : آنها میکنند (آنچه میخواهند) و میکنند (و شما بمن دستور فرو نشاندن
 خشم را میدهی ؟) فرمود : آیا تو هم میخواهی مانند آنان باشی تا خدا تو حرامی بشما نکند .
 شرح - مجلس (ره) گوید : یعنی خدا رحمت خود را از همه شما در دنیا و آخرت بازدارد ؟ و اما اگر با
 آنها پیوند کردی (وصله رحم کردی) یا اینست که باز کردند (دست از آزار تو بردارند) پس رحمت حق
 شامل همه شما گردد و تو بان سزاوارتری و حظت بیشتر است ، و یا اینست که بازگشت نکنند ، پس رحمت
 حق مخصوص تو گردد و هیچ انتقامی برای تو بهتر از این نیست .

۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : قطع رحم خود مکن اگر چه او
 از تو قطع کند .

۷ - ابو حمزۀ ثمالی گوید : امیر المؤمنین علیه السلام در خطبۀ فرمود : بنام عبیرم بخدا از گناهانیکه
 در نابودی (گناه کار) شتاب کنند ، عبدالله بن کواہ پیشکری برخواست و گفت : ای امیر مؤمنان مگر گناهی
 هم هست که در نابودی شتاب کنند ؟ فرمود : آری وای بر تو آن قطع رحم است ، هر آینه (چه بسا) خاندانی
 هستند که گردهم آیند و پاری هم کنند و با اینکه از حق دورند خداوند با آنها روزی دهد ، و (چه بسا)
 خاندانیکه از هم جدا شوند و از همدیگر ببرند پس خدا آنها را محروم (از روزی) کند با اینکه پرهیز کارند .

۸ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : که امیر المؤمنین علیه السلام فرموده : هر گاه مردمان قطع

قال: قال أمير المؤمنين عليه السلام: إذا فطعوا الأرحام جعبت الأموال في أيدي الأشرار.

((باب العقوق))

- ۱ - محمد بن يحيى ، عن أحمد بن محمد بن عيسى ، عن محمد بن سنان ، عن حديد بن حكيم ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : أدنى العقوق أفر ، ولو علم الله عز وجل شيئا أهون منه لنهى عنه .
- ۲ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن عبدالله بن المغيرة ، عن أبي الحسن عليه السلام قال : قال رسول الله صلى الله عليه وآله : كن باراً واقصر على الجنة وإن كنت عاقاً (فظاً) فاقصر على النار .
- ۳ - أبو علي الأشعري ، عن الحسن بن علي الكوفي ، عن عبيد بن هشام ، عن صالح الحداء عن يعقوب بن شعيب ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : إذا كان يوم القيامة كشف عطاء من أعطية الجنة فوجد ريحها من كانت له روح من مسيرة خمسمائة عام إلاصف واحد ، قلت : من هم ؟ قال : العاق لوالديه .
- ۴ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن النوفلي ، عن الشكوتي ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال :

رحم کنند اموال (و ثروتها) در دست اشرار قرار گیرد .

شرح - مجلسی علیه الرحمۃ گوید : و این بتجربه رسیده است و یکی از اسبابش اینستکه باهم مخاصمه و نزاع کنند و نزد حکام جور و ظلمه بمرافعه میروند ، پس اموال خود را بآنها رشوه دهند و در نتیجه بآنها منتقل شود ، و نیز هنگامیکه باهم نزاع کردند و همدیگر را کمک نکردند اشرار بر آنها مسلط کردند و آن اموال را از دست آنها بگیرند .

*(باب عقوق و آزردن پدر و مادر) *

- ۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : کمترین آزار (به پدر و مادر) گفتن اف (بآنها) است ، و اگر خدای عزوجل چیزی را آسانتر و خوارتر از آن میدانست از آن نهی میفرمود توضیح - اشاره است بگفتار خدایتعالی که در سوره اسراء آیه ۲۳ فرماید : و فلا تقل لها اف ... ، پس بآندو (یعنی پدر و مادر) افمکو و نهیب زنن برایشان ، و اف کلمه ای است که در کراهت و ضجر استعمال شود ، یعنی گوینده آن بواسطه بدی حال و کراهت از چیزی آنرا بر زبان جاری کند .
- ۲ - رسول خدا (ص) فرمود : (با پدر و مادر) نیکو رفتار باش و در بهشت جایگزین شو و اگر عاق و جفاکاری با آتش (دوزخ) بساز .
- ۳ - یعقوب بن شعيب گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : چون روز قیامت شود ، پرده از پرده های بهشت را کنار زنند ، پس هر جاننداری بوی آنرا از مسافت پانصد سال راه بشنود ، جز یکدسته ، هر سکر دم : آنها کیانند ؟ فرمود : عاق و الدین خود .
- ۴ - رسول خدا (ص) فرمود : بالای نیکی هر نیکوکاری نیکی است تا آنکه انسان در راه خدا کشته

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: فَوْقَ كُلِّ ذِي بَرٍّ بَرٌّ، حَتَّى يُقْتَلَ الرَّجُلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، فَإِذَا قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَيْسَ فَوْقَهُ بَرٌّ، وَإِنْ فَوْقَ كُلِّ عَفُوقٍ عَفُوقٌ حَتَّى يُقْتَلَ الرَّجُلُ أَحَدَ الْيَدِيهِ، فَإِذَا فَعَلَ ذَلِكَ فَلَيْسَ فَوْقَهُ عَفُوقٌ.

﴿۲۷۱۵﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ سَيْفِ بْنِ

عَمِيرَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: مَنْ نَظَرَ إِلَى أَبِيهِ نَظْرَ مَوْتٍ وَهَمَا ظَالِمَانِ لَهُ لَمْ يَقْبَلِ اللَّهُ لَهُ صَلَاةً. ٦ عَنْهُ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قُرَابٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي كَلَامِهِ لَهُ: إِنَّا كُمْ وَعَفُوقُ الْوَالِدِينَ فَإِنَّ رِيحَ الْجَنَّةِ تَرْجِدُ مِنْ مَسْبِرَةِ أَلْفِ غَامٍ وَلَا يَجِدُهَا عَاقٌ وَلَا فَاطِعٌ رَحِمٍ وَلَا شَيْخٌ زَانَ وَلَا جَارٌ إِذْ أَرَاهُ خِيَلًا، إِنَّمَا الْكِبْرِيَاءُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

٧ - عَنْهُ، عَنْ يَحْيَى بْنِ إِبرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ [السُّلَمِيِّ]، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: لَوْ عَلِمَ اللَّهُ شَيْئًا أَذْنِي مِنْ أَفٍّ لَنَهَى عَنْهُ وَهُوَ مِنْ أَذْنِي الْعَفُوقِ وَمِنَ الْعَفُوقِ أَنْ يَنْظُرَ الرَّجُلُ إِلَى الْيَدِيهِ فَيَجِدَ النَّظْرَ إِلَيْهِمَا

٨ - عَلِيٌّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ: إِنَّ أَبِي نَظَرَ إِلَى رَجُلٍ وَمَعَهُ ابْنُهُ يَمْشِي وَالْأَبْنُ مُتَسَكِّمٌ، عَلَى ذِرَاعِ الْأَبِّ، قَالَ: فَمَا كَلَّمَهُ أَبِي ﷺ مَقْتَالَهُ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا.

شود ، و چون در راه خدا کشته شد دیگر بالای آن نیکی (و علی بهتر) نیست ، و بالای هر آزر دنی آزر دنی است ، تا آنکه کسی یکی از پدر و مادر خود را بکشد ، و چون چنین کرد بالاتر از آن آزر دنی نیست .
٥ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر کس پدیر و مادر خود نظر دشمنی کند در صورتیکه آندو باوستم (نیز) کرده باشند ، خداوند نمازش را نپذیرد .

شرح - یعنی در صورت ستم باو نیز قبول نشود تا چه رسد باینکه نیکی باو کنند .
٦ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : که رسول خدا (ص) در ضمن سخنی از سخنان خود فرمود : بپرهیزید از آزر ددن پدر و مادر ، زیرا بوی بهشت از مسافت هزار سال شنیده شود ، ولی عاق والدین و قطع کننده رحم و پیر مرد زناکار و آنکه جامه اش را از روی تکبر و بزرگ منشی (بلند کند که) بر زمین کشد آنرا نشنوند ، و جز این نیست که کبریاء و بزرگی از آن پروردگار جهانیانست .

٧ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : اگر خداوند چیزی را (در آزر ددن پدر و مادر) کمتر از آف میداندست از آن نهی میکرد ، و آن کمترین مراتب آزر ددن است ، و از جمله آزر ددن است که کسی به پدر و مادر خود خیره نگاه کند .

٨ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : پدیرم بمردی نگاه کرد که پسرش بهمراه او بود و آن پسر بشانه پدرش تکیه کرده بود ، فرمود : پدیرم با آن پسر از پدی آن کارش سخن نگفت تا از دنیا رفت .

٩ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ ، عَنْ أَبِي بَنِ بِنِ عُمَانَ ، عَنْ حَدِيدِ بْنِ حَكِيمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَدْنَى الْعُقُوقِ أُمَّيٌّ ، وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ أَيْسَرِمَهُ لَنَهَى عَنْهُ .

(بَابُ الْإِنْتِفَاءِ)

﴿٢٧٣٠﴾ ١ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَفَرَّ بِاللَّهِ مَنْ تَبَرَ أَمِنْ نَسَبٍ وَإِنْ دَقَّ .

٢ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ فَصَّالٍ ، عَنْ أَبِي الْمَعْرَأِ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَفَرَّ بِاللَّهِ مَنْ تَبَرَ أَمِنْ نَسَبٍ وَإِنْ دَقَّ .

٣ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، وَابْنِ فَصَّالٍ ، عَنْ رِجَالٍ شَتَّى ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليهما السلام أَنَّهُمَا قَالَا : كُفَّرَ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ الْإِنْتِفَاءُ مِنْ حَسَبٍ وَإِنْ دَقَّ .

(بَابُ)

﴿مَنْ آذَى الْمُسْلِمِينَ وَاحْتَقَرَهُمْ﴾

١ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : لِيَأْذَنَنَّ بِحَرْبٍ مِنِّي مَنْ آذَى عَبْدِي الْمُؤْمِنَ وَلِيَأْمَنَنَّ غَضَبِي مَنْ أكرمَ عَبْدِي الْمُؤْمِنَ ؛ وَلَوْ لَمْ يَكُنْ مِنْ خَلْقِي فِي الْأَرْضِ فِيمَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ إِلَّا مُؤْمِنٌ

٩ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : کمترین آزردهن پدر و مادر گنهن آف است ، و اگر خداوند چیزی را آسانتر از آن میدانست از آن نهی میفرمود .

﴿باب بیزاری از نسب﴾

١ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : آن کس که از نسب خود اگر چه پست باشد بیزاری جوید بخدا کافر شده است .

٢ - (این حدیث نیز مانند حدیث اول است)

٣ - جمع زیادی از راویان حدیث از حضرت باقر و حضرت صادق علیهما السلام روایت کرده اند که فرمودند : انکار نسب کفر بخواهی عظیم است اگر چه آن نسب پست و کم ارزش باشد .

﴿باب کسیکه مسلمانان را آزار کند و خوارشان شمارد﴾

١ - هشام بن سالم گوید : شنیدم حضرت صادق عليه السلام میفرمود : خدای عز و جل فرماید : محنک بامن اعلان دهد آنکس که بنده مؤمن مرا بیازارد ، و از خشم من آسوده خاطر باشد آنکس که بنده مؤمن مرا کرامی دارد ، و اگر در میان مشرق و مغرب زمین آفریده از آفریده هایم جز یک مؤمن و یک پیشوای

وَاجِدَ مَعَ إِمَامٍ عَادِلٍ لَأَسْتغْنِيَتْ بِعِبَادَتَيْهِمَا عَنْ جَمِيعِ مَا خَلَقَتْ فِي أَرْضِي وَلَقَامَتْ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَ
أَرْضِينَ بِهِمَا وَجَعَلَتْ لَهُمَا مِنْ إِيْمَانِهِمَا أُنْسًا لِيَحْتَاجَانِ إِلَى أُنْسٍ سِوَاهُمَا .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ سِنَانٍ ، عَنْ مُنْدِرِ بْنِ يَزِيدَ ، عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ :
قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ نَادَى مُنَادٌ : أَيُّ الصَّدُودِ لِأَوْلِيَائِي فَيَقُومُ قَوْمٌ لَيْسَ
عَلَى وُجُوهِهِمْ لَحْمٌ ؛ فَيُقَالُ : هَؤُلَاءِ الَّذِينَ آذَوْا الْمُؤْمِنِينَ وَنَبَّوْا لَهُمْ وَعَانَدُوهُمْ وَعَسَفُوهُمْ فِي دِينِهِمْ
ثُمَّ يُؤْمَرُ بِهِمْ إِلَى جَهَنَّمَ .

﴿۲۷۲۵﴾ ۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ؛ عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونِ
عَنْ حَمَّادِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم : قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : مَنْ
أَهَانَ لِي وَلِيًّا فَقَدْ أَرَصَدَ لِمَحَارِبَتِي .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ
عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ حَقَرَهُ مُؤْمِنًا مَسْكِينًا أَوْ غَيْرَ مَسْكِينٍ لَمْ يَزَلِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

هادی با او نباشد ، من بیبادت آندو از تمامی آنچه در زمینم آفریدم بی نیاز باشم و هر آینه هفت آسمان
و هفت زمین بخاطر او برپا باشند . و برای آندو از ایمانی که دارند آرامشی فراهم سازم که نیازی به آرامش
دیگری نداشته باشند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود از بی نیازی خداوند بیبادت بکومون و یک امام از عبادت دیگران
پذیرفتن عبادت آندو است و گرنه خدای متعال غنی بالذات است و نیازی بیبادت هیچکس ندارد ، و نیز
مقصود از بودن یک مؤمن و یک پیشوا اعم است از اینکه بالفعل آن مؤمن موجود باشد یا بالقوه ، زیرا چه
بسا پیمبرانی که مبعوث شدند و نامدتی کسی با آنها ایمان نیاورد چنانچه در باب کمی عدد مؤمنین گذشت که
حضرت ابراهیم علیه السلام یک تنه عبادت خدا را میکرد و کسی با او نبود تا آنکه خداوند او را با اسمعیل
و اسحاق مانوس کرد ، و بعضی گفته اند مقصود بیان حال این امت است پس منافاتی با تنهایی پیمبران
گذشته ندارد .

۲- مفضل بن عمر گوید : که حضرت صادق علیه السلام فرمود : چون روز قیامت شود یک منادی ندا
کند : کجا بندگان روگردانان از دوستان من ؟ پس دست که صورت آنها گوشت ندارد بر خیزند ، پس گفته
شود : اینها بندگان آن کسانی که مؤمنین را آزرده ، و با آنان دشمنی کردند ، و عناد ورزیدند ، و آنها را در
دینشان بادرستی سرزنش کردند ، سپس فرمان شود که آنان را بدوزخ برند .

۳- از حضرت صادق علیه السلام حدیث شده که فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : حدایتالی فرموده
است : هر که بیک دوستی از من اهانت کند ، بشحبق بجنک بامن کین کرده است .

۴- حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که مؤمنی را حواری شارد چه (آن مؤمن) مستمند باشد

حَاقِرَ آلِهِ مَا قِنَا، حَتَّى يَرْجِعَ عَن مَحَقَّرَتِهِ إِيَّاهُ .

۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ؛ عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ ؛ عَنِ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَقُولُ : مَنْ أَهَانَ لِي وَلِيًّا فَقَدَ ارْصَدَ لِمُحَارَبَتِي ، وَأَنَا أَسْرَعُ شَيْءٍ إِلَى نُصْرَةِ أَوْلِيَائِي .

۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنِ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنِ ابْنِ مَجُوبٍ ، عَنِ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنِ مُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : قَدْنَا بَدَنِي مِنْ أَدَلِّ عِبْدِي الْمُؤْمِنِينَ .

۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنِ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَيْسَى ، وَ أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، جَمِيعًا ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنِ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنِ حَمَّادِ بْنِ بَشِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : مَنْ أَهَانَ لِي وَلِيًّا فَقَدَ ارْصَدَ لِمُحَارَبَتِي وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدٌ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ تَرْضَتْ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَيَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالتَّأْفَلَةِ حَتَّى أُحِبَّهُ فَإِذَا أَحْبَبْتَهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَلِسَانَهُ الَّذِي يَنْطِقُ بِهِ وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا ، إِنْ دَعَانِي أَحْبَبْتَهُ وَإِنْ سَأَلَنِي أَعْطَيْتُهُ ، وَمَا تَرَدَّدَتْ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ كَتَرَدَّدَتْ عَنْ مَوْتِ الْمُؤْمِنِ ، يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَأَكْرَهُ مَسَاءَتَهُ .

يا غیر مستمند ، پیوسته خدای عزوجل او را عوار و دشمن دارد تا آنکه او را از عوار شمردن آن مؤمن بر گردد .

۵- معلى بن خنيس گوید : شنيدم از حضرت صادق عليه السلام مي فرمود : خدای تبارک و تعالی فرمايد :

هر که بيک دوست من اهانت کند بچنگ با من کمين کرده ، و من بياری دوستانم از هر چيز شان با ن ترم .

۶- و نیز گوید : از آن حضرت شنيدم که فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : خدای عزوجل فرموده :

آشکارا بچنگ با من برخاسته آنکس که بنده مؤمن مرا عوار کند .

۷- حماد بن بشير گوید : شنيدم از حضرت صادق عليه السلام که فرمود : رسول خدا (ص) فرموده

خدای عزوجل فرمايد : هر که بدوستی از من اهانت کند بتحقيق برای چنگ با من کمين کرده است ، و

هیچ بنده بجيزی بمن تقرب نجويد که نزد من محبوب تر از آنچه براو واجب کرده ام باشد ، و هاما او

بوسيله نماز نافله بمن نزدیک شود تا آنجا که من او را دوست بدارم ، و هنگامی که او را دوست بدارم گوش

او شوم همان گوشى که با آن ميشنود و چشم او کردم همان چشمى که با آن بيند ، و زبانش شوم همان

زبانى که با آن سخن گوید ، و دست او کردم ، همان دستى که با آن بگیرد ، اگر مرا بخواند اجابتش کنم ،

و اگر از من خواهش کند باو بدهم ، و من در کارى که انجام دهم هیچکام تردید نداشته ام مانند تردیدى که

در مرگ مؤمن دارم ، (زیرا) او مرگ را خوش ندارد ، و من ناخوش کردن او را .

۸۴۲۷۳۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَاهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْقَمَاطِ ، عَنْ أَبِي بَنِي تَغْلِبٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لَمَّا أُسْرِيَ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : يَا رَبِّ مَا حَالُ الْمُؤْمِنِ عِنْدَكَ ؟ قَالَ : يَا نَحْتَهُ مِنْ أَهَانٍ لِي وَلِيَاً فَقَدْ بَارَزَنِي بِالْمَحَارَبَةِ وَأَنَا أُسْرِعُ شَيْءٍ إِلَى نُصْرَةٍ أَوْ لِيَايِي وَمَا تَرَدَّدْتُ عَنْ شَيْءٍ أَنَا فَعَلَهُ كَثْرَةُ دِي عَنْ وَفَاةِ الْمُؤْمِنِ ، يَكْرَهُ الْمَوْتَ وَأَكْرَهُ مَسَاةَتَهُ ؛ وَإِنَّ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ مَنْ لَا يَصْلَحُهُ إِلَّا الْغِنَى وَلَوْ صَرَفْتَهُ إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ لَهَلَكَ ، وَإِنَّ مِنْ عِبَادِي الْمُؤْمِنِينَ مَنْ لَا يَصْلَحُهُ إِلَّا الْفَقْرُ وَلَوْ صَرَفْتَهُ إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ لَهَلَكَ وَمَا يَتَّقَرَّبُ إِلَيَّ عَبْدٌ مِنْ عِبَادِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا أَفْرَضْتُ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَيَتَّقَرَّبُ إِلَيَّ بِاللِّتَافَلَةِ حَتَّى أُحِبَّهُ فَإِذَا أُحِبَبْتُهُ كُنْتُ إِذَا سَمِعَهُ

توضیح - شرح ابن حدیث و پاره توضیحات مربوط بان در ذیل حدیث ۸ بیاید .

۸- حضرت باقر علیه السلام فرمود : چون پیغمبر (ص) را با آسمان بردند هرگز در پروردگارا حال مؤمن نزد تو چگونگی است ؟ فرمود : ای محمد هر که بدوستی از من اهانت کند آشکارا بهجنگ من آمده و من بیاری دوستانم از هر چیز شنایانترم ، و من در هر کاری که انجام دهم آن اندازه تردید ندارم که در پاره وفات مؤمن تردید دارم ، او بزمرک بدش آید ، و من ناراحت کردن او را خوش ندارم ، و برآسانی برخی از بندگان مؤمن من هستند که جز توانگری آنانرا اصلاح نکند (و حالشان را نیکو نسازد) و اگر بحال دیگری او را در آورم ناپود و هلاک گردد ، و برخی از بندگان مؤمن من هستند که جز نداری و فقر آنانرا اصلاح نکند ، و اگر او را بحال دیگری بگردانم هر آینه هلاک گردد ، و هیچیک از بندگانم بمن تقرب نجوید با عملیکه نزد من محبوبتر باشد از آنچه براو واجب کرده ام ، و پدرستیکه بوسیله نماز نافله بمن تقرب جوید تا آنجا که من دوستش دارم ، و چون دوستش دارم آنکاه گوش او شوم که بدان بشنود ، و چشمش شوم که بدان ببیند ، و زبانش کردم که بدان بگوید ، و دستش شوم که بدان برگردد ، اگر بخواندم اجایش کنم ، و اگر خواهشی از من کند باو بدهم .

شرح - ایندو حدیث از لحاظ معنی از احادیث مشکله است که چند جای آن احتیاج بشرح و توضیح دارد و دانشمندان بزرگوار شیمه هر کدام درخور فهم مردمان شرحی بر آن نگاشته و توضیحاتی داده اند ، و ما نیز بنوبه خود بارعایت کمال اختصار ملخصی از آن کلمات را در چند مورد نقل می کنیم :

۱- از جاهائی که مورد بحث دوایندو حدیث قرار گرفته است ، آنجا که فرماید : و ما یقترب الی عبدی بحب ... که از آن استفاده شود که عمل واجب همیشه از لحاظ فضیلت و ثواب برتر از عمل مستحب است ، لکن مرحوم شهید در قواعد فرموده است : ما جاهائی داریم که از تحت این قاعده خارج است ، مانند بریه کردن ذمه بدهکار در مقابل مهلت دادن باو که اولی مستحب است و دومی واجب و اولی فضیلتش در ثواب زیادتر است ، و مانند اعاده نماز واجبی که مکلف خوانده است باجماعت که دومی با اینکه مستحب است بیست و هفت درجه برتر از نماز فرادای واجب است ، و مانند نماز در بقاع شریفه که برتر از غیر آن است صد هزار برابر تا دوازده برابر و دیگر موارد ، و در حل آن گفته است : ولی در تمام این موارد در حقیقت مستحب معارض با خود واجب نیست ، و فزونی ثواب بخاطر اینست که مشتمل بر مصلحتی نااند

الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ وَبَصَرُهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ وَلِسَانُهُ الَّذِي يُنطِقُ بِهِ وَيَدُهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، إِنَّ دَعَائِي أَحَبُّهُ
وَإِنْ سَأَلْتَنِي أُعْطِيْتَهُ.

پرانجام واجب است نه بخاطر آن قید ، و مجلسی (ره) پس از مناقشاتی در اینکلام گوید : ممکن است این اخبار و نظائر آن که دلالت بر برتری واجب بر مستحب کند مخصوص بنوع خودش باشد مانند برتری نماز واجب بر مستحب ، و بنا بر این لازم نیاید که رد سلام واجب (مثلاً) برتر باشد از یک حج مستحب یا نماز جعفر و یا ساختن پل یا مدرسه بزرگی .

۲- در آنجا که فرماید : و ما ترددت فی شئ ... در هیچ چیز تردید نکردم مانند تردید در مرك مؤمن ... که نسبت تردید بخدای سبحان احتیاج بناوید دارد و در تأویل آن وجوهی گفته اند یکی اینکه ممکن است تردید اشاره بجموعه و اثبات در لوحشان باشد ، زیرا اجل و زمان مرگش در یک زمان معینی در لوح نوشته شده ، و آن بنده دعای در تأخیر آن کند یا ساقیه بدهد ، و خداوند آنرا محو کرده و مرگش را بزمان دیگری اندازد ، پس این کار همانند کار شخص متردد است و بطور استماره بر او تردید اطلاق شده . وجه دیگر اینکه مقصود از تردد در حدیث بر طرف کردن کراهتی است که بنده از مرك دارد و رفع علاقه او از دنیا که این احتیاج به پیش آوردن حالاتی از جانب پروردگار دارد که یکسره علاقه او را از دنیا بکند و کراهتش را از مرك زائل کند ، مانند مرض . پیری . زمینگیری . فقر و احتیاج . بلاهای ناگهانی و شدید و امثال اینها که تدریجاً مرك را بر بنده خدا آسان کند و مشتاق آن گردد و در این حدیث از این معنی تعبیر به تردید شده چون از جهت وصف با کار شخص متردد شبیه است .

۳- در معنی این جمله که فرماید : و فاذا أحببته كنت سمة ... چون او را دوست داشتم گوش او کردم که بدان بشنود ... که بظاهر آن نمی شود چنگ زد و نیاز بناوید دارد و برخی از صوفیه بظاهر آن تسك کرده و قائل باتحاد و حلول شده اند و از استمارات لطیفه که در بواطن این العاظ است روی بر تافته و به گمراهی افتاده اند و دیگران را نیز گمراه ساخته اند ، با اینکه حلول و اتحاد نزد تمام خردمندان محال است ، و چگونه ممکن است چیزی که باتمام اشیاء در حقیقت و آثار متباین است متحد گردد ، در صورتیکه اینان در کفر صریحی که گفته اند از اتحاد و حلول با خصوص عارفان و معبین اکتفا نکرده اند ، و خدای سبحان را با همه موجودات حتی سگان و خوکان و قاذورات متحد دانسته اند و پروردگار سبحان منزله است از این گفتار سخیف که هیچ خردمندی حتی قائلین باین گفتار باتحاد خودشان با این موجودات پست تن در دهند و اتحاد بوجود ناتوان پستی چون خود را با آنها نپذیرند و خود را برتر از آن دانند تا چه رسد با فریدگار جهانیان ، و در تأویل این اخبار که بر طریق استماره و مجاز وارد شده و مانند آن در قرآن و حدیث و سخنان دانشمندان عرب بسیار است وجوهی گفته اند : اول آنکه اینگونه تعبیرات برای مبالغه در قرب بخدا است و بخاطر بیان تسلط محبت بر ظاهر و باطن و عیان و نهان بنده است ، پس مقصود - والله اعلم - اینست که چون بنده ام را دوست دارم او را بی مقام انس خود بکشم ، و داخل عالم قدس گردانم و اندیشه اش را غرق در اسرار ملکوت کنم ، و حواسش را در تصرف نودانیت انوار جبروت در آورم ، پس

۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ اسْتَدَلَّ مُؤْمِنًا وَاسْتَحَقَّرَهُ لِقَلْبِهِ ذَاتَ يَدِهِ وَلِقَفْرِهِ شَهْرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَى رُؤْسِ الْخَلَائِقِ .

۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لَقَدْ أَسْرَى رَبِّي بِي فَأَوْحَى إِلَيَّ مِنْ وَرَاءِ الْحِجَابِ مَا أَوْحَى وَشَاقِبَنِي [إِلَى] أَنْ قَالَ لِي : يَا مُحَمَّدُ مَنْ أَدَّلَ لِي وَلَيْسَ فَقَدْ أَرَّصَنِي بِالْمُخَارَبَةِ وَمَنْ خَارَبَنِي خَارَبْتَهُ ، قُلْتُ : يَا رَبِّ وَمَنْ وَلَيْكَ هَذَا ؟ فَقَدْ عَلِمْتُ أَنَّ مَنْ خَارَبَكَ خَارَبْتَهُ ، قَالَ لِي : ذَلِكَ مَنْ أَخَذْتُ مِيثَاقَهُ لَكَ وَلَوْ صِيَّتْكَ وَلِذَرِيَّتِكَمَا بِالْوَلَايَةِ .

قدمش در مقام قرب ثابت گردد ، و گوشت و خونش بسبب آمیخته گردد تا آنجا که یکسره از نفس خود قافل گردد ، و اغیار از نظر او پراکنده شوند و من بمنزله گوش و چشمش شوم ، چنانچه در مبالغه محبت بین دو دوست گویند: تو گوش و چشم و دل منی... دوم آنکه مقصود این باشد که بواسطه شدت محبت بحقنمالی و تغلق باخلاق خدا جل و علا از خود اراده و محبتی ندارد ، و نشود جز آنچه خدا خواهد ، و نگاه نکند جز بآنچه خدا دوست دارد .. سوم اینکه خداوند سبحان در بدن انسان و قلب و روحش قوای ضعیفه بودیم نهاده که تمامی آنها در معرض زوال و فنا است ، پس اگر آنها را در پیروی هوای نفس و شهوات جسمانی صرف کرد دستخوش زوال گردد و جز حسرت و ندامت اثری از آنها بجای نماند ، و اگر در اطاعت پروردگار و پیروی او بکار برد خداوند آنها را نیرو دهد و تقویت کند تا آنجا که یکسره کامل گردد و ابیدی شود و امثال مرگ و کوری و کوری و کسکی در او نقیسی نیاورد ، و چنان شود که در قبر و قیامت نیز همانند این عالم بشنود و ببیند و سخن گوید ، چنانچه در حدیث شریفه نبوی است : «اتقوا فراسة المؤمن فانه ينظر بنور الله» و چنانچه در کلام امیرالمؤمنین عليه السلام است : «ما قلت باب خير بقوة جسمانية بل بقوة ربانية» و این وجوه را شیخ بهائی قدس سره فرموده و دیگران از او نقل کرده اند .

۹- حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر که مؤمنی را بخاطر نسداری و فقرش پست و کوچک شمارد ، خداوند روز قیامت او را در برابر خلائق رسوا کند (و بزشتی شهره سازد) .
۱۰- و از آنحضرت روایت شده که رسول خدا (ص) فرمود : همانا پروردگار من مرا باسمان بالا برد ، و از پس پرده حجاب بمن وحی کرد آنچه کرد ، و بی واسطه بامن سخن گفت تا آنکه بمن فرمود : ای محمد هر که دوستی از من خوار کند بچنگ بامن کمین کرده ، و آنکه بامن چنگ کند با او بچنگم ، گفتم: پروردگارا این دوست تو کیست ؟ من دانستم که هر که با تو بچنگد تو با او بچنگی ؟ بمن فرمود : او آن کسی است که من برای تو و وصیت و فرزندان تو بولایت و دوستی از او پیمان گرفته ام .
توضیح - مجلسی (ره) گوید : مقصود از حجاب و پرده همان حجاب منتهی است که امکان بنده خدا و ممکن بودن اوست که مانع از درک حقیقت ربوبیت است ، و بعضی گفته اند : مقصود از حجاب فرشته است ، و مقصود از مشافهه بدون واسطه فرشته است .

۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ حُنَيْسٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : مَنْ اسْتَدَلَ عَبْدِي الْمُؤْمِنِ فَقَدْ بَارَزَنِي بِالْمُحَارَبَةِ وَمَا تَرَدَّدْتُ فِي شَيْءٍ أَنَا فَاعِلُهُ كَمَا تَرَدَّدْتُ فِي عَبْدِي الْمُؤْمِنِ ، إِنِّي أُحِبُّ لِقَاءَهُ فَيَكْرَهُ الْمَوْتَ فَاصْرِفْهُ عَنْهُ ، وَإِنَّهُ لَيَدْعُوَنِي فِي الْأَمْرِ فَاسْتَجِيبْ لَهُ بِمَا هُوَ خَيْرٌ لَهُ .

((بَابُ))

﴿مَنْ طَلَبَ عَشْرَاتِ الْمُؤْمِنِينَ وَعَمَّوَرَاتِهِمْ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ وَالْمُضَلِّ ابْنَيْ يَزِيدَ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ وَأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليهما السلام قَالَا : أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى الْكَفْرِ أَنْ يُوَاجِهُ الرَّجُلَ عَلَى الدِّينِ فَيُحْصِي عَلَيْهِ عَشْرَاتِهِ وَذَلَّاهُ لِبِعْتِهِ بِهَا يَوْمًا مَا

﴿۲۷۳۵﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ التَّعْمَانِ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِلِسَانِهِ وَلَمْ يَخْلِصِ الْإِيمَانَ إِلَى قَلْبِهِ

۱۱- و نیز از آنحضرت روایت شده که رسول خدا (س) فرمود : خدای عزوجل فرموده است : هر که بنده مؤمن مرا خوار پندارد بچنگ آشکار یا پنهان برخاسته ، و من تردید نکند در کاری که انجام دهم مانند تردیدیکه درباره بنده مؤمنم دارم ، زیرا من دیدار او را دوست دارم و او از مرگ کراهت دارد پس من مرگ را از او بگردانم ، و بدرستی که او مرا در کاری میخواند و من برایش اجابت کنم بچیزی که بهتر است برای او (از آنچه خواسته بود) .

شرح - یعنی در برابر دعایش آنچه صلاح او است باو دهم و همین است معنای اجابت دعا نه اینکه عطای خداوند مطابق خواسته او باشد ، زیرا بنده هرچه خواهد برای خیر خود خواهد منتهی گاهی در تشخیص خطا میکند و آحر کار میفهمد که آنچه خداوند باو داده خیر بوده نه آنچه خودش خواسته بود . و معنای آن جمله که فرماید : و من تردید نکند ... در ذیل حدیث ۸ گذشت مراجعه شود .

﴿بَابُ كَسِيكَةِ دُنْبَالٍ عَيْبِجَوْنِي وَ لَغْزَشِ مُؤْمِنَانَ اسْت﴾

۱ - حضرت باقر و حضرت صادق عليهما السلام فرمودند: نزد بکنتر چیزی که بنده بکفر دارد اینست که با مردی عقد برادری در دین بسته باشد و لغزش ها و خطاهای او را شماره کند که روزی او را با آنها سرزنش کند .
۲ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا (س) فرموده است : ای گروهیکه بزبان اسلام آورده و بدلتش ایمان نرسیده (و پیوست نشده) مسلمانان را نکوهش نکنید ، و از عیوب آنان جستجو نکنید ، زیرا

لَا تَدْعُوا الْمُسْلِمِينَ وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَّبَعَ عَوْرَاتِهِمْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ ، وَ مَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ تَعَالَى عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ وَلَوْ فِي بَيْتِهِ .

عنه : عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ أَبِي الْجَارُودِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام مِثْلَهُ .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنْ أَقْرَبَ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى الْكُفْرِ أَنْ يُوَاخِي الرَّجُلَ الرَّجُلَ عَلَى الدِّينِ فَيَحْضِي عَلَيْهِ عَنْرَاتِهِ وَ لَآئِهِ لِيَعْنِفَهُ بِهَا يَوْمَ مَا .

۴ - عنه ، عَنْ الْحَجَّالِ ، عَنْ عَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ ، عَنْ أَبِي بصير ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : يَا مَعْشَرَ مَنْ أَسْلَمَ بِإِسَانِهِ وَلَمْ يَسْلَمْ بِقَلْبِهِ لَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِ الْمُسْلِمِينَ فَإِنَّهُ مَنْ تَتَّبَعَ عَوْرَاتِ الْمُسْلِمِينَ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَ مَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ .

۵ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن علي بن إسماعيل ، عن ابن مسكان عن محمد بن مسلم أو الحلبي ، عن أبي عبد الله عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لَا تَطْلُبُوا عَوْرَاتِ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنَّ مَنْ تَتَّبَعَ عَوْرَاتِ أَخِيهِ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَنْرَاتِهِ وَ مَنْ تَتَّبَعَ اللَّهُ عَنْرَاتِهِ يَفْضَحْهُ وَ لَوْ فِي جَوْفِ بَيْتِهِ .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : أَقْرَبُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ إِلَى الْكُفْرِ أَنْ يُوَاخِي الرَّجُلَ الرَّجُلَ عَلَى الدِّينِ فَيَحْضِي عَلَيْهِ زَلاَئِلَ لِعَبْرَةٍ بِهَا يَوْمَ مَا .

﴿ ۲۳۰ ﴾ عنه : عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَبْعَدُ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ اللَّهِ أَنْ يَكُونَ الرَّجُلُ يُوَاخِي لِرَجُلٍ وَهُوَ يَحْفَظُ عَلَيْهِ زَلاَئِلَ لِعَبْرَةٍ بِهَا يَوْمَ مَا .

هر که عیوب آهرا جستجو کند ، خداوند عیوب او را دنبال کند ، و هر که خداوند عیوب او را دنبال کند رسوایش کند گرچه در خانه اش باشد .

و از حضرت باقر عليه السلام مانند این حدیث روایت شده است .

۳ - و نیز از حضرت باقر عليه السلام (مانند حدیث ۱) روایت شده است .

۴ - و نیز از آنحضرت از رسول خدا (ص) (مانند حدیث ۲) روایت شده است .

۵ - و از حضرت صادق عليه السلام از رسول خدا (ص) حدیث شده است که فرمود : لغزشهای مؤمنین را جستجو نکنید - زیرا هر که لغزشهای برادرش را جستجو کند ، خداوند لغزشهای او را دنبال کند ، و هر که را خداوند لغزشهای او را دنبال کند رسوایش سازد گرچه در درون خانه اش باشد .

۶ - و از حضرت باقر عليه السلام (مانند حدیث ۱) روایت شده است .

۷ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : دورترین بنده از خدا آنکس است که با مردی برادری کند و لغزشهای او را بر او نگهداری کند که روزی بر آنها سرزنشتر کند .

(بَابُ التَّعْيِيرِ)

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ أَنْتَبَ مُؤْمِنًا أَنْتَبَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .

۲ - عَنْهُ : عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ أَدَاعَ فَاحِشَةً كَانَ كَمَبْدِيئِهَا وَمَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا بِشَيْءٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرَكَبَهُ .

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ عَيَّرَ مُؤْمِنًا يَدْتَبِ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرَكَبَهُ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ ابْنِ فَصَّالٍ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عُمَرَ بْنِ سَلِيمَانَ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ لَقِيَ أَخَاهُ بِمَا يُؤْتِيهِ أَنْتَبَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .

* (بَابُ) *

* (الْغَيْبَةُ وَالْمَهْتَةُ) *

۱۶۳۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْفَلِيِّ ، عَنِ الشَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : الْغَيْبَةُ أَسْرَعُ فِي دِينِ الرَّجُلِ الْمُسْلِمِ مِنَ الْأَكْلَةِ فِي جَوْفِهِ .

* (بَابُ سِرْزَنْشِ) *

۱ - حضرت صادق عليه السلام فرمود: هر که مؤمنی را سرزنش کند، خدا او را در دنیا و آخرت سرزنش کند.

۲ - حضرت صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا (ص) فرموده است: هر که کار دشمنی را فاش کند چون کسی است که آنرا انجام داده، و هر که مؤمنی را بچیزی سرزنش کند نمیرد تا مرتکب آن شود.

۳ - حضرت صادق عليه السلام فرمود: هر که مؤمنی را بگناه سرزنش کند نمیرد تا آنرا مرتکب گردد.

۴ - و نیز آنحضرت صلی الله علیه و آله فرمود: هر که مؤمنی را دیدار کند بچیزی که او را سرزنش کند، خداوند او را در دنیا و آخرت سرزنش کند.

* (بَابُ غَيْبَتِ وَبَهْتَانِ) *

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: که رسول خدا (ص) فرموده است: غیبت در (نابودی) دین مرد مسلمان زودتر کارگر شود از بیماری خوره در درون او.

قَالَ : وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : الْجُلُوسُ فِي الْمَسْجِدِ نَتظارَ الصَّلَاةِ عِبَادَةٌ مَا لَمْ يُحَدِّثْ ، قِيلَ : يَأْرَسُولُ اللَّهِ وَمَا يُحَدِّثُ ؟ قَالَ : الْإِغْتِيَابُ .

٢ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : مَنْ قَالَ فِي مُؤْمِنٍ مَا زَاتَهُ عَيْنَاهُ ، سَمِعَتْهُ أُذُنَاهُ فَهُوَ مِنَ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَإِنَّ الَّذِينَ يُجِبُّونَ أَنْ تَشْبِعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ .

٣ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَعْلَى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْوَشَائِ عَزَّ ، دَاوُدُ بْنُ سِرْحَانَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ عَنِ الْغَيْبَةِ قَالَ : هُوَ أَنْ تَقُولَ لِأَخِيكَ فِي دِينِهِ مَا لَمْ يَفْعَلْ وَتَبَيَّنَ عَلَيْهِ أَمْرًا قَدْ سَرَّهُ اللَّهُ عَلَيْهِ لَمْ يَقُمْ عَلَيْهِ فِيهِ حَدٌّ .

فرمود : ونیز آن حضرت (ص) فرموده است : نشستن در مسجد بانتظار نماز عبادت است تا حدی از او سرزند عرض شد : ای رسول خدا حدی چیست ؟ فرمود : غیبت کردن است .

شرح - غیبت در لغت بمعنای اغتیب است و آن یاد کردن انسان است دیگری را بچیزی که در آن بدی اوست ، جوهری در صحاح گوید : آن است که پشت سر شخصی عقیف سخنی گوید که اگر بشنود غمناک شود ، پس اگر راست باشد غیبت است ، و اگر دروغ باشد بهتان است ، و اما در عرف شرع مجلسی (ره) و دیگران گفته اند : غیبت در نظر شرع یاد کردن شخص معین یا آنکه در حکم معین است (مانند اینکه بگوید : یکی از دو قاضی این شهر) در نبودن او و در حال غیبتش بچیزی که در او هست و بد دارد نسبت دادن آنچه بر او ، و در نزد مردم نیز نقص او محسوب گردد و قصد مذمت و نکوشتن او را نیز داشته باشد ، چه با زبان باشد یا با اشاره یا بکنایه ، گوشه زند یا تصریح کند . و غیبت از گناهان کبیره و بزرگ است چنانچه شیخ (ره) در مناجر گوید نهایت ظاهر اخبار حرمت آنرا مخصوص بمؤمن فرموده ، و البته باید دانست که در موارد زیادی غیبت را جایز دانسته اند . و از حرمت آن استثناء شده است که برای اطلاع بیشتر خوانندگان محترم بکتاب مناجر شیخ و مرآة المقول مجلسی علیهما الرحمة و غیر آنها مراجعه کنند .

٢ - امام صادق ﷺ فرمود : هر که درباره مؤمنی بگوید آنچه دو چشمش دیده و دو گوشش شنیده پس او از کسانی است که خدای عزوجل درباره آنها فرموده : همانا آنانکه دوست دارند فراوان (یا فاش) شود فحشاء درباره آنان که ایمان آورده اند ، ایشان را است عذابی دردناک ، (سورة نور آیه ١٨) .
شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود اینست که مورد آیه تنها بهتان نیست بلکه شامل حتی هم که دیده و شنیده است میشود .

٣ - داوود بن سرحان گوید : از حضرت صادق ﷺ از غیبت پرسیدم (که چیست ؟) فرمود : اینست که درباره برادرت در دین او بگویی چیزی را که نکرده است ، و بزبان او منتشر کنی چیزی را که خداوند بر او پوشانیده بود و حدی درباره آن اقامه نکرده بود .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ اصْحَابِنَا ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ عُمَرَ . عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَأَلَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : مَا كَفَّارَةُ الْاِغْتِيَابِ قَالَ : تَسْتَغْفِرُ اللَّهَ لِمَنْ اَعْتَبْتَهُ كُلَّمَا ذَكَرْتَهُ .

۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ عَنْ ابْنِ أَبِي يَعْفُورٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ بَهَتَ مُؤْمِنًا أَوْ مُؤْمِنَةً بِمَا لَيْسَ فِيهِ بَعَثَهُ اللَّهُ فِي طَبِئَةِ خَبَالٍ حَتَّى يَخْرُجَ مِمَّا قَالِ ، قُلْتُ : وَمَا طَبِئَةُ الْخَبَالِ ؟ قَالَ : صَدِيدٌ يَخْرُجُ مِنْ فَرْجِ الْمُؤْمِنَاتِ .

۶ - (۲۷۵۰) - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَتَّابٍ ، عَنْ رَجُلٍ لَانْعَلَمَهُ إِلَّا

شرح - در کلام حضرت که فرمود : « برادرت در دین او ... » دو احتمال می‌رود ، یکی آنکه مقصود برادر دینی باشد که در این صورت فهمیده شود : که غیبت کافر و مخالف جایز است ، و دیگر آنکه جمله متناقض به «تقول» باشد که معنا چنین شود که « بگوئی در باره دین او چیزی را که نکرده است ، بنسبت دادن کفر یا معصیتی با او ، و هر دو احتمال را مجلسی (ره) ذکر کرده است و سپس گوید : این حدیث دلالت کند که غیبت شامل بهتان نیز می‌شود و این اصطلاح دیگری است برای غیبت . سپس وجهی ذکر کرده برای اینکه مقصود همان غیبت اصطلاحی باشد و معنای تازه نباشد .

۴ - از حضرت صادق عليه السلام حدیث شده که فرمود : از پیغمبر (ص) پرسیدند : کفاره غیبت چیست ؟ فرمود : از خداوند طلب آمرزش کنی برای آنکه غیبتش کردی هر زمان بیادش افتادی .

شرح - از این حدیث استفاده شود که در کفاره غیبت استحلال (و حلالیت طلبیدن) واجب نیست چنانچه جماعتی نیز واجب ندانسته‌اند ، و در مقابل جمع زیادی واجب دانسته‌اند و حمی تفصیل داده‌اند میانه آنموردیکه غیبت بگوش اورسیده باشد که : اینجا استحلال واجب است ، و آنجائیکه بگوش نرسیده باشد که واجب نیست و استغفار کافی است مجلسی (ره) گوید : ممکن است این خبر را نیز حمل بر اینصورت دوم کرد و بدینوسیله میان تمامی اخبار در باب غیبت جمع کرد و توافق داد .

۵ - ابن ابی یعفر از حضرت صادق عليه السلام حدیث کند که فرمود : هر که ببرد مؤمن یا زن مؤمنه بهتان زند بآنچه در او نیست ، خداوند او را در طینت خبال براسکیزد و نگهدارد تا از آنچه گفته بیرون آید ، گوید : من عرض کردم : طینت خبال چیست ؟ فرمود : چرکی است که از فرج زنان بدکاره بیرون آید .

شرح - معنای کلام حضرت که فرمود : « تا از آنچه گفته بیرون آید » ممکن است کنایه از دوام و خلود باشد زیرا اثبات آن بر او ممکن نیست چونکه بهتان زده ، و محتمل است مقصود پاک شدن از چرکی گناه بوسیله آتش باشد ، و طیبی در شرح مشکوٰۃ گفته است : یعنی توبه کند پاپاک شود ، و مجلسی (ره) فرماید : شاید مقصودش توبه در دنیا باشد لکن بعید است .

۶ - از یحیی ازرق حدیث شده که گفت : حضرت ابوالحسن (موسی بن جعفر) عليه السلام بمن فرمود :

يَحْيَى الْأَزْرَقُ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : مَنْ ذَكَرَ جَلًّا مِنْ خَلْفِهِ بِمَا هُوَ فِيهِ مَعًا عَرَفَهُ النَّاسُ لَمْ يَفْتَنِهِ وَمَنْ ذَكَرَهُ مِنْ خَلْفِهِ بِمَا هُوَ فِيهِ مَعًا لَا يَعْرِفُ النَّاسُ اغْتَابَهُ وَ مَنْ ذَكَرَهُ بِمَا لَيْسَ فِيهِ فَقَدْ بَهَنَهُ .

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَبَابَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : الْعَيْبَةُ أَنْ تَقُولَ فِي أَخِيكَ مَا سَرَّهُ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ أَمَّا الْأَمْرُ الظَّاهِرُ فِيهِ مِثْلُ الْجِدَّةِ وَالْعَجَلَةِ فَلَا ؛ وَ الْبَهْتَانُ أَنْ تَقُولَ فِيهِ مَا لَيْسَ فِيهِ .

(بَابُ)

﴿الرَّوَايَةُ عَلَى الْمُؤْمِنِ﴾

۱ - مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ مُقْصِلِ بْنِ عَمْرٍو قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ رَوَى عَلَيَّ مُؤْمِنٌ رَوَايَةَ يَرِيدُ بِهَا شَيْنَهُ وَ هَدَمَ مَرْوَعَتَهُ لَيْسَ قَطْمٌ مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ أَخْرَجَهُ اللَّهُ مِنْ وَلايَتِهِ إِلَى وَلايَةِ الشَّيْطَانِ فَلَا يَقْبَلُهُ الشَّيْطَانُ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مَخْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : قُلْتُ لَهُ : عَوْرَةُ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ حَرَامٌ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : تَعْنِي سَفَلِيهِ قَالَ : لَيْسَ ، حَيْثُ تَذَهَبُ ، إِنَّمَا هِيَ إِذَاعَةُ سِرِّهِ .

هر که پشت سر مردی چیزی را گوید که در اوست و مردم میدانند که آن چیز در اوست غیبت او را نکرده ، و هر که پشت سر کسی چیزی را گوید که در اوست ولی مردم نمی دانند غیبتش کرده ، و هر که پشت سر کسی چیزی گوید که در او نیست باو بهتان زده است .

۷ - عبدالرحمن بن سیاه گوید : شنیدم حضرت صادق عليه السلام میفرمود : غیبت آنستکه درباره برادرت بگویی چیزی را که خدا بر او پوشانده است ، و اما چیزی را که در وجود او آشکار و ظاهر است مثل تند خوئی و شتابزدگی (گفتن آن) غیبت نیست ، و بهتان آنستکه در باره اش بگویی چیزی بیکه در او نیست .

﴿بَابُ دَأْسَانِ سِرَائِي بِرُضْرٍ مُؤْمِنٍ﴾

۱ - مُقْصِلُ بْنُ عَمْرٍو گوید : حضرت صادق عليه السلام بمن فرمود : هر که بر ضرر مؤمن داستانی بگوید و قصدش هب او و ریختن آبرویش باشد که از چشم مردم بپندد خداوند او را از دوستی خود بدوستی شیطان براند و شیطان هم او را نپذیرد .

۲ - عبدالله بن سنان گوید : با آنحضرت عرض کردم : عورت مؤمن بر مؤمن حرامست ؟ فرمود : آری ، عرض کردم : مقصود شما دعوای پائین تنه اوست ؟ فرمود : آنچه که فهم تو بدان رفته است نیست همانا عورت مؤمن فاش کردن سر اوست .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، فِي الْحَدِيثِ «عَوْرَةُ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ حَرَامٌ» قَالَ : مَا هُوَ أَنْ يَنْكَشِفَ فِتْرَى مِنْهُ شَيْئًا إِنَّمَا هُوَ أَنْ تَرَوِي عَيْبَهُ أَوْ تَعْبِيهِ .

(بَابُ الشَّمَاتَةِ)

(۲۷۵۵) ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، قَالَ : لَا تُبْدِي الشَّمَاتَةَ لِأَخِيكَ فَيَرَحِمَهُ اللَّهُ وَيَصِيرَ هَايَكَ ، وَقَالَ : مَنْ شَمَّتْ بِمُصِيبَةٍ نَزَلَتْ بِأَخِيهِ لَمْ يَخْرُجْ مِنَ الدُّنْيَا حَتَّى يَفْتَنَّ .

﴿ بَابُ السَّبَابِ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : سَبَابُ الْمُؤْمِنِ كَالْمُشْرِفِ عَلَى الْهَلَكَةِ .

۳ - از زید روایت شده است که حضرت صادق علیه السلام درباره اینکه در حدیث آمده : «عورت مؤمن بر مؤمن حرام است» فرمود : این نیست که مؤمن برهنه شود و تو از او چیزی ببینی ؛ همانا مقصود این است که بضر او داستانی بگویی یا او را غیبت کنی (و نسبت عیب باو دهی) .

﴿ بَابُ شَمَاتٍ وَ شَادَكَمِي بِكَرْفَتَارِي مُؤْمِنٍ ﴾

۱ - ابان بن عبدالمک از امام صادق علیه السلام حدیث کند که آنحضرت فرمود : در گرفتاری برادر (دینی) خود اظهار شادی و شماتت مکن تا (در نتیجه) خداوند با تو ترحم کند و آن گرفتاری را بسوی تو بگرداند . و فرمود : هر کس بمسببتی که برادر (دینیش) رسیده شادکام شود از دنیا نرود تا خودش گرفتار آن شود .

شرح - مجلسی (ره) گوید : اینکه در این حدیث از اظهار شادی و شماتت نهی شده برای اینست که بسا شادی در دل دشمن بی اعتبار بیاید ، و تکلیف هامة مردم برخلاف آن جرح (ودشوار) است و با شریعت سهله منافات دارد .

﴿ بَابُ دَشَامِ كَوْنِي ﴾

۱ - از حضرت صادق علیه السلام روایت شده که رسول خدا (ص) فرمود : دشنام گوی مؤمن مانند کسی است که در پرتگاه هلاکت است . و در لفظ «سباب» و «مشرف» مجلسی (ره) دو احتمال ذکر کرده یکی «سباب» و یکسر «سب» .

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُكَيْرٍ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: سَبَابُ الْمُؤْمِنِ فُسُوقٌ، وَقِتَالُهُ كُفْرٌ، وَأَكْلُ لَحْمِهِ مَعْصِيَةٌ، وَحَرَمَةٌ مَالِهِ كَحَرَمَةِ دَمِهِ.

۳- عَنْهُ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَجْزُوبٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنْ رَجُلًا مِنْ بَنِي تَمِيمٍ أَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ: أَوْصِنِي، فَكَانَ فِيمَا أَوْصَاهُ أَنْ قَالَ: لَا تَسُبُّوا النَّاسَ فَتَكْتَسِبُوا الْعَدَاوَةَ بَيْنَهُمْ.

۴- ابْنُ مَجْزُوبٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام فِي رَجُلَيْنِ يَتَسَابَّانِ قَالَ: الْبَادِي مِنْهُمَا أَظْلَمُ، وَوَزْرُهُ وَوِرْضُ صَاحِبِهِ عَلَيْهِ، مَا لَمْ يَمْتَدِدْ إِلَى الْمَظْلُومِ.

۵- **﴿۲۷۶۰﴾** أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ عَبْدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَمْرٍ، عَنْ جَابِرِ

که مصدر وبمعنای دشنامگویی است و «مشرف» بکسر راء که اسم فاعل وبمعنای کسیکه در پرتگاه هلاکت قرار گیرد، و دیگری «سباب» بفتح سین و تشدید باء که صیغه مبالغه وبمعنای بسیار دشنامگو و «مشرف» بفتح راء که مصدر میمی وبمعنای پرت شدن است. سپس درباره خود دشنام گوید: دشنام بحسب لمت شامل قذف یعنی نسبت بزنا و زنازادگی هم میشود، و بعید نیست بیشتر این اخبار نیز شامل آن گردد، ولی در اصطلاح فقهاء آنستکه قذف نباشد مانند اینکه بگوید: ای شرابخوار، ای رباخوار، ای ملون، ای سگ، ای خوک.... و امثال اینها که منضم استخفاف و توهین باشد.

۲ - امام باقر عليه السلام فرمود: که رسول خدا (ص) فرموده است: دشنامگویی به مؤمن نافرمانی است، و جنگیدن با او کفر است، و خوردن گوشتش (بوسیله غیبت) گناه است، و احترام مال مؤمن مانند احترام خون اوست.

شرح - مجلسی (ره) گوید: مقصود از کفر در جنگیدن با مؤمن کفری است که بمرتکب کبیره اطلاق شود، یا کفر واقعی است در صورتیکه آنرا حلال شمارد، و گفته شده: گویا از باب اینکه جنگیدن از اسباب کفر است بطور مجاز کفر نامیده شده یا مقصود کفران نعمت الفت بین مسلمانان است که عداوتند قرار داده است.

۳ - حضرت باقر عليه السلام فرمود: مردی از قبیله بنی تمیم نزد پیغمبر (ص) آمده عرض کرد: بمن سفارشی (دوستی) بفرما، پس در آنچه حضرت باقر سفارش فرمود این بود که: بمردم دشنام مدهید تا (در نتیجه) کسب عداوت (ودشمنی) میان آنها کنید.

۴ - عبدالرحمن بن حجاج از حضرت موسی بن جعفر عليه السلام حدیث کند که در باره دو مردیکه بهم دشنام دهند فرمود: آنکه آغاز بدشنام کرد ستمکارتر است، و گناه او و گناه رفیقش بکردن اوست تا زمانیکه از ستمکشیده (و مظلوم) ممدردت نخواسته.

۵ - حضرت باقر علیه السلام فرمود: هیچگاه مردی بکفر مرد دیگر گواهی ندهد (مثل اینکه

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَا شَهِدَ رَجُلٌ عَلَيَّ رَجُلٌ بِكُفْرٍ قَطُّ إِلَّا بَاءَ بِهِ أَحَدُهُمَا ، إِنْ كَانَ شَهِدَ [بِهِ] عَلَيَّ كَافِرٌ صَدَقَ وَإِنْ كَانَ مُؤْمِنًا رَجَعَ الْكُفْرَ عَلَيَّ ، فَإِنَّا كُمْ وَالطَّعَنَ عَلَيَّ الْمُؤْمِنِينَ .

۶- الْحَسَنُ بْنُ نَجَّارٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ نَجَّارٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْوَشَائِءِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنْ اللَّعْنَةُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْ فِي صَاحِبِهَا تَرَدَّدَتْ فَإِنْ وَجَدَتْ مَسَاعًا وَإِلَّا رَجَعَتْ عَلَيَّ صَاحِبِهَا .

۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ نَجَّارٍ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُقْبَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : إِنْ اللَّعْنَةُ إِذَا خَرَجَتْ مِنْ فِي صَاحِبِهَا تَرَدَّدَتْ بَيْنَهُمَا فَإِنْ وَجَدَتْ مَسَاعًا وَإِلَّا رَجَعَتْ عَلَيَّ صَاحِبِهَا .

۸- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِذَا قَالَ الرَّجُلُ لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ : أَقْبِ خَرَجَ مِنْ ذَلَالَتِهِ وَإِذَا قَالَ : أَنْتَ عَدُوِّي كَفَرَا أَحَدُهُمَا ، وَلَا يَقْبَلُ اللَّهُ مِنْ مُؤْمِنٍ عَمَلًا وَهُوَ مُضْمِرٌ عَلَيَّ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ سَوْأً .

۹- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ نَجَّارٍ ، عَنْ ابْنِ سِنَانٍ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ الْفَضِيلِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ إِنْسَانٍ يَطْعَنُ فِي عَيْنِ مُؤْمِنٍ إِلَّا مَاتَ بِشَرِّ وَبَيْتِهِ وَكَانَ قِمْنًا أَنْ لَا يَرْجِعَ إِلَى خَيْرٍ .

بگوید : تو کافری ، یا بگوید : ای کافر (جزاینکه بیکی از آن دو برگردد ، اگر بکفر کافری گواهی داده (یعنی طردش واقماً کافر بوده) که راست گفته ، و اگر مؤمن است کفر بخودش برگردد ، پس مبدا بؤمنی طعن زنید .

۶ - علی بن حمزه گوید : از حضرت باقر یا حضرت صادق علیهما السلام شنیدم که فرمود : همین که لنت از دهان کسی بیرون آمد (در هوا) مردد ماند ، پس اگر جامی پیدا کرد (که در آن قرار گیرد) برود ، وگرنه بصاحب خود (یعنی گوینده) برگردد .

۷ - ابو حمزه ثمالی گوید : شنیدم حضرت باقر علیه السلام میفرمود : (و مانند حدیث گذشته را روایت کرده است) .

۸ - و نیز ابو حمزه گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : هنگامیکه مردی برادره و من خود بگوید : دافه از پیوند (دینی) با او بیرون رفته ، و هر گاه با او بگوید : تو دشمن منی ، یکی از آن دو کافر شده اند ، و خداوند از هر مؤمنی که نیت بد نسبت برادر مؤمنش در دل دارد هیچ عملی را نپذیرد .

۹ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : هیچ انسانی در چشم مؤمنی (یعنی روبرو) با وطن نزند جز اینکه بدترین - گناه ببرد ، و سزاوار است که بخیر (و سعادت) باز برگردد .

(بَابُ)

﴿التُّهْمَةُ وَسُوءُ الظَّنِّ﴾

﴿۳۷۵﴾ عَنِ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْبِمَانِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا اتَّهَمَ الْمُؤْمِنُ أَخَاهُ ائْتَمَرَ الْإِيمَانَ مِنْ قَلْبِهِ كَمَا يَتَمَتُّ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ حَازِمٍ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عُمَرَ بْنِ يَزِيدٍ ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ اتَّهَمَ أَخَاهُ فِي دِينِهِ فَلَا حُرْمَةَ بَيْنَهُمَا وَمَنْ عَامَلَ أَخَاهُ بِمِثْلِ مَا عَامَلَ بِهِ النَّاسُ فَهُوَ بَرِيءٌ مِمَّا يَنْتَحِلُ .

۳ - عَنْهُ ؛ عَنْ أَبِيهِ ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ فِي كَلَامٍ لَهُ : ضَعُ أَمْرَ أَخِيكَ عَلَى أَحْسَنِ حَتَّى يَأْتِيكَ مَا يَغْلِبُكَ مِنْهُ وَلَا تَنْظُنَّ بِكَلِمَةٍ خَرَجَتْ مِنْ أَخِيكَ سُوءًا وَأَنْتَ تَجِدُهَا فِي الْخَيْرِ مُحْتَمِلًا .

﴿بَابُ تَهْمَتٍ وَبَدْغَمَانِي﴾

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : همتیکه مؤمن برادر (دینی) خود را تهمت زند ایمان ازدلش

زدوده شود ، چون نیک در آید .

۲ - عمر بن یزید از پدرش حدیث کند که گفت : شنیدم حضرت صادق عليه السلام می فرمود : هر کس برادر دینی خود را تهمت زند ، احترامی میان آندو بجا نماند ، و هر که با برادر (دینی) خود مانند سایر مردم معامله کند او از آنچه خود را بدان بسته (یعنی مذهب حق) بیزار و بر کنار شده است .

۳ - از حضرت صادق عليه السلام روایت شده که امیر المؤمنین عليه السلام در ضمن سخنی از (سخنان) خود فرمود : هر کار (ی که از) برادر دینی خود (سرزند آن) را بهترین وجه آن حمل کن ، تا کاری کند که راه توجیه را بر تو ببیند ، و هیچگاه بسختی که از (دهان) برادرت بیرون آید گمان بد مبر ، در صورتیکه برای آن سخن محصل خوبی میباید .

شرح - مقصود این است که هر گاه گفتاری یا کرداری از برادر دینی سرزند که دارای دو وجه است یکی نیک و یکی بد ، باید تا آنجا که مقدور انسان است آنرا حمل بر وجه نیک کند گر چه احتمال طرف دیگر را هم بدهد و تجسس و وادسی کردن هم جایز نیست و خداوند از آن نهی فرموده ، مگر آنکه راهی بر حمل وجه نیک بدست نیآوری یا آنرا بر تو ببیند .

﴿ بَاب ﴾

﴿مَنْ لَمْ يَنْصَحْ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ التَّعْمَانِ ، عَنْ أَبِي حَفْصٍ الْأَعْشَى ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ سَعَى فِي حَاجَةِ لِأَخِيهِ فَلَمْ يَنْصَحْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : أَيْمًا مُؤْمِنٍ مَشَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ فَلَمْ يَنْصَحْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ .

﴿ ۲۷۷۰ ﴾ ۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، وَأَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانٍ جَمْبِعًا ، عَنْ إِدْرِيسَ بْنِ الْحَسَنِ ، عَنْ مُصْتَبِحِ بْنِ هَلْقَامٍ قَالَ : أَخْبَرَنَا أَبُو بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : أَيْمًا رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِنَا اسْتَعَانَ بِهِ رَجُلٌ مِنْ إِخْوَانِهِ فِي حَاجَةٍ فَلَمْ يُبَالِغْ فِيهَا بِكُلِّ جَهْدٍ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالْمُؤْمِنِينَ ، قَالَ أَبُو بَصِيرٍ : قُلْتُ : لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَا تَعْبَرُ بِقَوْلِكَ وَالْمُؤْمِنِينَ ؟ قَالَ : مِنْ لَدُنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ إِلَى آخِرِهِمْ .

﴿ بَابُ كَسِيكِهِ بَرَايَ بَرَادِرِ دِينِي خُودِ خَيْرِ اَنْدِيشِي نَكَنْدِ ﴾

۱ - ابو حفص اشعری گوید : شنیدم از حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ که میفرمود : رسول خدا (ص) فرمود : هر که دنبال انجام حاجت برادر دینی خود رود ولی غیر اندیشی برای او نکند بخدا و رسولش خیانت کرده است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : یعنی تلاش برای قضاء حاجت او نکند ، و اهدیت بآن ندهد .
۲ - ساعة گوید : شنیدم حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ میفرمود : هر مؤمنی که دنبال حاجت برادر (دینی) خود رود و برای او خیر اندیشی نکند بخدا و رسولش خیانت کرده .

۳ - ابوبصیر گوید : شنیدم حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ میفرمود : هر که از یاران ما که یکی از برادران (دینیش) در کاری از او کمک واری بخواهد و تا آنجا که میتواند در آن کوشش نکند بخدا و رسولش و مؤمنین خیانت کرده ، ابوبصیر گوید : بحضرت عرض کردم : مقصود شما از مؤمنین چیست ؟ فرمود : از زمان امیر المؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ تا آخر آمان .

شرح - مجلسی (ره) گوید : محتمل است مقصود از مؤمنین ائمه علیهم السلام باشند زیرا مؤمنین حقیقی آنهاند ؛ آنچه در روایات مؤمنین بآنان تفسیر شده است . و محتمل است شامل سایرین نیز گردد .

۴ - عَنْهُمَا جَمِيعاً ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ مَشَى فِي حَاجَةِ أَخِيهِ ثُمَّ لَمْ يُنَاصِحْهُ فِيهَا كَانَ كَمَنْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَكَانَ اللَّهُ حَصَمَهُ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ حَازِمٍ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ يَزِيدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ اسْتَشَارَ أَخَاهُ فَلَمْ يَمَحْضْهُ مَحْضَ الرَّأْيِ سَلَبَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ رَأْيَهُ .

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى بْنِ عَمِيْدٍ ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : أَيُّمَا مُؤْمِنٍ مَشَى مَعَ أَخِيهِ الْمُؤْمِنِ فِي حَاجَةٍ فَلَمْ يُنَاصِحْهُ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ .

(بَابُ خُلْفِ الْوَعْدِ)

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : عِدَّةُ الْمُؤْمِنِ أَخَاهُ نَذْرٌ لَا كَفَّارَةَ لَهُ ، فَمَنْ أَخْلَفَ فِخْلَفِ اللَّهِ بَدَأَ وَلَيْقَتِهِ تَعَرَّضَ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ : يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَعْمَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَعْمَلُونَ .

۴ - ابو جمیله گوید : شنیدم حضرت صادق عليه السلام میفرمود : هر که دنبال حاجت برادر (دینی) خود رود و سپس نسبت باو خیر اندیشی نکند مانند کسی است که بخدا و رسولش خیانت کرده ، و خدا خصم او است .

۵ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر که از برادر (دینی) خود مشورت کند ، و او رأی خالص و بی‌فرضانه باو ندهد ، خدای عزوجل رأی (یعنی عقل و تدبیر) او را بگیرد .

۶ - سماعه گوید : شنیدم حضرت صادق عليه السلام میفرمود : هر مؤمنی که با برادر مؤمنش دنبال حاجتی از او برود و برای او مصلحت اندیشی نکند بخدا و رسولش خیانت کرده .

❖ (بَابُ خُلْفِ وَعْدِهِ) ❖

۱ - هشام بن سالم گوید : از حضرت صادق عليه السلام شنیدم که میفرمود : وعده مؤمن برادر (دینی) خود نذری است که کفارۀ ندارد ، پس هر که بان وفا نکند بمخالفت وعده یا خدا برخواستۀ و خود را در غضب او انداخته ، این است گفتار خداپسالی که (فرماید) : «ای کسانی که ایمان آورده‌اید چرا گوئید آنچه را نکتیه چه دشمنی گرانی است نزد خدا که بگوئید آنچه را نکتیده» (سوره صف آیه ۲-۳) .

شرح - مقصود از گفتار حضرت که فرمود : «نذری است که کفارۀ ندارد» بحسب ظاهر برای تفلیط و اهمیت آن بر سایر نذرها است ، و حمل بر تخفیف و سبکتر بودنش از نذره‌های دیگر ، خلاف ظاهر و سیاق عبارت است ، مجلسی (ره) گوید : اینک فرمود : «بخیلف الله بدأ» برای اینست که خداوند از بندگان

﴿۲۷۷﴾ ۲- عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ شُعَيْبِ الْعَقَرِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَيْفَ إِذَا وَعَدَ .

(بَابُ)

﴿مَنْ حَجَبَ أَخَاهُ الْمُؤْمِنَ﴾

۱- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانٍ ؛ وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ جَمِيعاً ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ الْمُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : أَيُّمَا مُؤْمِنٍ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ مُؤْمِنٍ حِجَابٌ ضَرَبَ اللَّهُ عَرَّ وَجَلَّ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ سَبْعِينَ أَلْفَ سُورٍ مَا بَيْنَ السُّورِ إِلَى السُّورِ مَسِيرَةَ أَلْفِ عَامٍ .

پیمان گرفته که بدستوراتش عمل کنند و نواهی او را ترک نمایند ، و چون دستور بوفاء بهمد داده و از خلف وعده نهی فرموده ، پس آنکس که خلف وعده کند با عهد خدا مخالفت کرده ، سپس در تفسیر آیه و شأن نزولش گمنام مفسرین و مختار خود را نقل فرموده که جمعی گفته اند آیه درباره منافقین و مخالفین نازل شده و ذکر آن بطول انجامد و از وضع ترجمه و شرح ما خارج است .

۲- حضرت صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : هر که بخدا و روز جزا ایمان دارد باید بوعده که میدهد وفا کند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : این دو حدیث با قوت سندی که دارند دلالت بر وجوب وفاء بهمد کنند و در حدیث اول تهدید شدیدی است و دلالت کند که آیه در خلف وعده نازل شده و آن مشتمل بر تأکیدات و مبالماتی است که بضمیمه حدیث معتبر دلالت بر وجوب وفاء بوعده کند ، با اینکه ظاهر کلمات بیشتر علماء شیعه اینست که بوفاء بهمد مستحب است مگر اینکه وعده در ضمن عقد لازمی باشد ، سپس بر دلالت آیه اشکالی میکنند و از آن جواب دهد که ملخصش اینست که اگر گفته شود در آیه احتمالاتی است خصوص با اینکه در اخبار شیعه و سنی آمده است که آیه درباره منافقین و مخالفین نازل گردیده ، در جواب گوئیم : که سیاق آیه همومیت دارد و مورد نزول ، باعث تخصیص آیه نگردد ، و پس از بیان اشکال و جواب در وجه اینکه بیشتر علماء شیعه وفاء بهمد را مستحب دانسته اند مطالبی بیان فرموده و کلماتی از دانشمندان ایراد کرده و در پایان برای وعده مراتبی بیان داشته که در بعضی از آنها وفاء بهمد واجب و در بعضی مستحب است ، و برای توضیح بیشتر بر آء المقول مراجعه شود .

﴿بَابُ كَسِيكَةِ دَرِ بَرِّوِي بَرَادَرِ مَوْمِنِ خُودِ بِنْدَدِ﴾

۱- مفضل بن عمر گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر مؤمنی که میانه او و مؤمن دیگر حجابی باشد خدای هر دو را در جهنم هفتاد هزار دیوار بلند بکشد که بین هر دو دیوار هزار سال راه مسافت باشد .

۲ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمُورٍ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ الرَّضَا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَقَالَ لِي: يَا مُحَمَّدُ إِنَّهُ كَانَ فِي زَهْنِ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَرْبَعَةٌ نَفَرٍ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فَاتَى وَاحِدٌ مِنْهُمُ الثَّلَاثَةَ وَهُمْ مُجْتَمِعُونَ فِي مَنْزِلٍ أَحَدِهِمْ فِي مَنَاطِرٍ بَيْنَهُمْ فَفَرَعَ الْبَابُ فَخَرَجَ إِلَيْهِ الْغُلَامُ فَقَالَ: أَيْنَ مَوْلَاكَ؟ فَقَالَ: لَيْسَ هُوَ فِي الْبَيْتِ فَرَجَعَ الرَّجُلُ وَدَخَلَ الْغُلَامُ إِلَى مَوْلَاهُ فَقَالَ لَهُ: مَنْ كَانَ الَّذِي قَرَعَ الْبَابَ؟ قَالَ: كَانَ فُلَانٌ فَقُلْتُ لَهُ: لَسْتَ فِي الْمَنْزِلِ، فَسَكَتَ وَلَمْ يَكْتَرِثْ وَلَمْ يَلْمُ غُلَامَهُ وَلَا عَتَمَ أَحَدٌ مِنْهُمْ لِرُجُوعِهِ عَنِ الْبَابِ وَأَقْبَلُوا فِي حَدِيثِهِمْ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْعَدِيدِ كَرَّ إِلَيْهِمُ الرَّجُلُ فَأَصَابَهُمْ وَقَدْ حَرَّجُوا يُرِيدُونَ ضَيْعَةً لِبَعْضِهِمْ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ وَقَالَ: أَنَا مَعَكُمْ؟ فَقَالُوا لَهُ: نَعَمْ، وَلَمْ يَتَّخِذُوا إِلَيْهِ وَكَانَ الرَّجُلُ مُحْتَاجًا ضَعِيفَ الْحَالِ، فَلَمَّا كَانُوا فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ إِذَا غَمَامَةٌ قَدْ أَظْلَمَتْهُمْ فَظَنُّوا أَنَّهُ مَطَرٌ، فَلَمَّا اسْتَوَتْ الْغَمَامَةُ عَلَى رُؤُوسِهِمْ إِذَا مَنَادٌ يُنَادِي مِنَ جَوْفِ الْغَمَامَةِ أَيُّهَا النَّارُ حُدَيْبِيهِمْ وَ أَنَا حَبْرَيْلُ رَسُولِ اللَّهِ، فَإِذَا نَارٌ مِنْ جَوْفِ الْغَمَامَةِ قَدْ اخْتَطَفَتِ الثَّلَاثَةَ النَّفَرِ وَيَقِي الرَّجُلُ مَرَّعُوبًا يَعَجَبُ مِمَّا نَزَلَ بِالْقَوْمِ وَلَا يَدْرِي مَا السَّبَبُ؟ فَرَجَعَ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلَقِيَ يُوْشَعَ بْنَ نُوْنٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَخْبَرَهُ الْخَبْرَ وَمَا رَأَى وَ مَا سَمِعَ، فَقَالَ

۲ - محمد بن سنان گوید: نزد حضرت رضا علیه السلام بودم پس بمن فرمود: ای محمد بدرستی که در زمان بنی اسرائیل چهار نفر مؤمن بودند، پس (روزی) یکی از آنان نزد آن سه نفر دیگر که در منزل یکی از آنان برای صحبتی گرد آمده بودند رفت و در زد، غلام بیرون آمد باو گفت: آقایت کجاست؟ گفت: در خانه نیست، آنمرد برگشت و غلام نیز نزد آقایش رفت، آقایش از او پرسید: آنکه در زد که بود گفت: فلانکس بود و من باو گفتم: که شما در خانه نیستید؟ آنمرد ساکت شد و احوالتی نکرد و غلام خود را در اینباره سرزنش نکرد و هیچکدامیک از آن سه نفر از این پیش آمد اندوهی بخود راه ندادند و شروع بدنیاله سخن خود کردند، همینکه فردای آنروز شد آنمرد مؤمن بامداد بنزد آن سه نفر رفت و با آنها برخورد کرد که نرسه از خانه بیرون آمده بودند و میخواستند بکشتن را (یا باغی) که از یکی از آنان بود بروند، پس با آنان سلام کرد و گفت: من هم باشما هستم (و بهمراه شما بیایم؟) گفتند: آری و از او نسبت به پیش آمد دیروز هتدخواهی نکردند و او مردی مستمند و ناتوان بود، پس (براه افتادند) و همین طوری که در قسمتی از راه میرفتند ناگه قطعه ابری بالای سر آنها آمد و بر آنها سایه انداخت، آنان گمان کردند که باران است، پس شتافتند (که باران نخوردند ولی) چون ابر بالای سرشان قرار گرفت یکمناهی از میان آن ابر فریاد زد: ای آتش، ای تان را (در کام خود) بگیر و من جبرئیل فرستاده خدایم، بناگاه آتشی از دل آن ابر بیرون آمد و آن سه نفر را در خود فرو برد، و آنمرد مؤمن تنها و هراسناک ماند و از آنچه بر سر آنها آمده بود در شگفت بود و نمیدانست سبب چیست؟ پس بشهر برگشت و حضرت یوشع بن نون (وصی حضرت موسی) عَلَيْهِ السَّلَامُ را دیدار کرد و جریان را با آنچه دیده و شنیده بود باو گفت،

يُوشِعُ بْنُ نُونٍ رضی اللہ عنہ : أَمَا عَلِمْتُمْ أَنَّ اللَّهَ سَخِطَ عَلَيْهِمْ بَعْدَ أَنْ كَانَ عَنْهُمْ رَاضِيًا وَذَلِكَ يَفْعَلُهُمُ بَكَ ، فَقَالَ : وَمَا فَعَلْتُمْ بِهِ ؟ فَحَدَّثَهُ يُوْشِعُ فَقَالَ الرَّجُلُ : فَأَنَا أَجْعَلُهُمْ فِي حِلِّ وَاعْفُو عَنْهُمْ ، قَالَ : لَوْ كَانَ هَذَا قَبْلَ لِنَفْعِهِمْ فَأَمَّا السَّاعَةَ فَلَا ، وَعَسَى أَنْ يَنْفَعَهُمْ مِنْ بَعْدِ .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ رضی اللہ عنہ قَالَ : أَيُّمَا مُؤْمِنٍ كَانَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ مُؤْمِنٍ حِجَابٌ ضَرَبَ اللَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجَنَّةِ سَبْعِينَ أَلْفَ سُوْرٍ ، غِلْظَ كُلِّ سُوْرٍ مَسْبِرَةٌ أَلْفِ غَامٍ [مَا بَيْنَ السُّوْرِ إِلَى السُّوْرِ مَسْبِرَةٌ أَلْفِ غَامٍ] .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ ، عَنْ غَاصِمِ بْنِ حَمِيدٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ رضی اللہ عنہ قَالَ : قُلْتُ لَهُ جُعِلْتُ فِدَاكَ مَا تَقُولُ فِي مُسْلِمٍ أَتَى مُسْلِمًا زَائِرًا [أَوْ طَالِبَ حَاجَةٍ] وَهُوَ فِي مَنْزِلِهِ ؛ فَاسْتَأْذَنَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَأْذَنْ لَهُ وَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : يَا أَبَا حَمْرَةَ أَيُّمَا مُسْلِمٍ أَتَى مُسْلِمًا زَائِرًا أَوْ طَالِبَ حَاجَةٍ وَهُوَ فِي مَنْزِلِهِ فَاسْتَأْذَنَ لَهُ وَلَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِ لَمْ يَزَلْ فِي لَعْنَةِ اللَّهِ حَتَّى يَلْتَقِيَا فَقُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ فِي لَعْنَةِ اللَّهِ حَتَّى يَلْتَقِيَا ؟ قَالَ : نَعَمْ يَا أَبَا حَمْرَةَ .

(بَابُ)

(مَنْ اسْتَعَانَ بِهِ أَخُوهُ فَلَمْ يَعْنِهِ)

(۲۷۸۰) ۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ؛ وَأَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانٍ

یوشع بن نون فرمود : آیا نمیدانید که خداوند بر آنها خشم کرد پس از آنکه از آنان خشنود و راضی بود، و این پیش آمد برای آن کاری بود که بانو کردند عرض کرد : مگر آنها با من چه کردند ؟ یوشع حریان را گفت ، آن مرد گفت : من آنها را حلال کردم و از آنها گذشتم ؟ فرمود : اگر این (گذشت تو) پیش از آمدن عذاب بود با آنها سود میداد ولی اکنون برای آنان سودی ندارد ، و شاید پس از این به آنها سود بخشد .

۳- (این حدیث مانند حدیث اول است که ترجمه آن گذشت) .

۴- ابو حمزه گوید : حضرت باقر علیه السلام عرض کردم : قربانت ، چه فرمائی دربارهٔ مسلمانی که برای دیدار یا حاجتی نزد مسلمانی برود و او در خانه باشد و اجازهٔ ورود بخواهد ، و او اجازه ندهد و از خانه هم بیرون نیاید ؟ فرمود : ای اباحمزه هر مسلمانی که برای دیدار یا خواستن حاجتی نزد مسلمانی برود و او در خانه باشد اجازهٔ ورود بخواهد و او بیرون نیاید پیوسته در لنت خدا باشد تا همدیگر را دیدار کنند ، عرض کردم : قربانت در لنت خدا است تا همدیگر را دیدار کنند ؟ فرمود : آری ای اباحمزه . توضیح - مجلسی (ره) گوید : شاید مقصود دیدار برای عذرخواهی یا بهر آن عذرخواهی باشد .

(بَابُ كَسِيكَةِ بَرَادِرِ دِينِيْشِ اَزَاو كَمَكْ بَخَوَاهِدْ وَ اَو كَمَكَشْ نَدَهْدْ)

۱- حضرت باقر علیه السلام فرمود : کسیکه در کمک کردن برادر مسلمانش بخل ورزد و از اقسام

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ سَعْدَانَ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ أَهْبِينَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَنْ بَخِلَ بِمَعُونَةِ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ وَالْقِيَامَ لَهُ فِي حَاجَتِهِ [إِلَّا] ابْتَلِيَ بِمَعُونَةٍ مِنْ يَأْتُمُّ عَلَيْهِ وَلَا يُوجِرُ .

۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَيُّمَا رَجُلٍ مِنْ شِبَعِنَا أَتَى رَجُلًا مِنْ إِخْوَانِهِ فَاسْتَعَانَ بِهِ فِي حَاجَتِهِ فَلَمْ يُعِنْهُ وَهُوَ يَقْدِرُ إِلَّا ابْتَلَاهُ اللَّهُ بِأَنْ يَقْضِيَ حَوَائِجَ غَيْرِهِ مِنْ أَعْدَائِنَا يُعَذِّبُ اللَّهُ عَلَيْهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَسْلَمَ ، عَنْ الْخَطَّابِ بْنِ مُصْعَبٍ ، عَنْ سَدِيدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَمْ يَدْعُ رَجُلٌ مَعُونَةَ أَخِيهِ الْمُسْلِمِ حَتَّى يَسْغَى فِيهَا وَيُؤَاسِيَهُ إِلَّا ابْتَلِيَ بِمَعُونَةٍ مِنْ يَأْتُمُّ وَلَا يُوجِرُ .

۴- الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَعْلَى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ ، عَنْ [أَخِيهِ] أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : مَنْ قَصَدَ إِلَيْهِ رَجُلٌ مِنْ إِخْوَانِهِ مُسْتَجِيرًا بِهِ فِي بَعْضِ أحوَالِهِ فَلَمْ يَجِرْهُ بَعْدَ أَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ فَقَدْ قَطَعَ وَلايَةَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ .

(بَابُ)

❖ (مَنْ مَنَعَ مُؤْمِنًا شَيْئًا مِنْ عِنْدِهِ أَوْ مِنْ عِنْدِ غَيْرِهِ) ❖

۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَأَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانَ ، جَمِيعًا

در انجام حاجتش دریغ کند گرفتار بکمک کسی شود که در آن کمک گناهکار (خدا) شود و مزدی هم نبرد .

۲- حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر مردی از شیعیان ما که نزد مردی از برادرانش برود و در باره حاجتی از او کمک بخواهد و او با اینکه قدرت بر آن دارد کمکش نکند خداوند او را گرفتار کند که حاجت دیگری از دشمنان مارا بر آورد و بدان واسطه خداوند در روز قیامت او را عذاب کند .

۳- حضرت صادق علیه السلام فرمود : کسی کمک ببرد از مسلمان خود و کوشش در آن و همدردی و همکاری با او را و اسکا دارد جز اینکه گرفتار بکمک کسی گردد که در آن گناهکار شود و اجری نبرد .

۴- علی بن جعفر از برادرش حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام حدیث کند و گوید : شنیدم که میفرمود : هر که مردی از برادران (ایمانیش) پناهنده او را رو کند و در پاره از گرفتاریهایش پناهنده او آورد و او پناهش ندهد با اینکه قدرت بر آن دارد ، بتحقیق پیوند خود را از خدای عزوجل بریده است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : یعنی در دفع ظلمی یا قضاء حاجتی ضروری پناهنده شود ، و مقصود از قطع ولایت خداوند ، یا دوستی او با خدا است ، و یا دوستی خدا با او است ، یا یاری خداوند او را یا یاری او خداوند را است ، و یا کنایه از سلب ایمان است زیرا خداوند ولی مؤمنین است .

❖ (بَابُ) ❖

❖ (کسیکه مؤمنی را از چیزی خود یاد دیگری منع کند) ❖

۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر مؤمنی که مؤمن دیگری را از چیزی خود یاد دیگری که قدرت

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ فُرَاتِ بْنِ أَحَقَفَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أَيُّمَا مُؤْمِنٍ مَنَعَ مُؤْمِنًا شَيْئًا مِمَّا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ مِنْ عِنْدِغَيْرِهِ أَقَامَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُسَوِّدًا وَجْهَهُ مَزْرَقَةً عَيْنَاهُ مَغْلُولَةٌ يَدَاهُ إِلَى عُنُقِهِ فَيَقَالُ : هَذَا الْخَائِنُ الَّذِي خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ثُمَّ يُؤْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ .

﴿ ۲۷۸۵ ﴾ ۲ - ابن سنان، عن یونس بن ظبیبان قال : قال أبو عبد الله عليه السلام : یا یونس من حبس حق المؤمن أقامه الله عز وجل يوم القيامة خمسمائة عام على رجله حتى يسبل عرقه أودمه وینادی من عنده : هذا الظالم الذي حبس عن الله حقه قال : فیوبخ أربعین یوماً ثم یؤمر به إلى النار .
 ۳ - محمد بن سنان ، عن مفضل بن عمر قال : قال أبو عبد الله عليه السلام : من كانت له ذار فاحتاج مؤمناً إلى سکنها فمنعه إياها قال الله عز وجل : یا مالا یکتبی أبجل عبدی علی عبدی بسکنی الدار

بر آن دارد منع کند و آن مؤمن نیز نیازمند آن چیز است ، روز قیامت خداوند او را با روی سیاه و چشم کبود و دستهای بسته بگردن ، روی پا نکه دارد پس گفته شود : این است آن خیانتکاری که بخدا و رسولش خیانت کرده ، سپس فرمان دهند که او را بدوزخ برند .

شرح - کبودی چشم آنان در روز قیامت بواسطه شدت عطش یا شدت دهشت و ترس آنها است چنانچه از غریب القرآن و غیر آن در تفسیر گمنام خدا بشعالی و ونحشر الحجر من یومئذ زرقاً ، نقل شده ، و محتمل است کنایه از زشتی منظر آنها باشد ، و از بیضای نقل شده که بدان وصف شده اند برای آنکه بدترین رنگهای چشم و مبغوضترین آنها نزد عرب کبودی آن بوده است زیرا سخت ترین دشمنان آنها رومیان بودند و آنها کبود چشم بوده اند .

۲ - یونس بن ظبیبان گوید : که امام صادق علیه السلام فرمود : ای یونس هر که حق مؤمنی را حبس کند خدای عزوجل در روز قیامت پانصدسال او را روی دوبا نکه دارد تا عرقش یا خوشش (تردید از راوی حدیث است) جاری شود ، و منادی از جانب خداوند ندا کند : این است آن ستمکاریکه حق خدا را از او حبس کرده ، حضرت فرمود : پس چهل روز سرزنش شود ، سپس فرمان شود او را بدوزخ برند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : تردید در کلام حضرت که فرمود : «عرقش یا خوشش» از راوی حدیث است (چنانچه در ترجمه گذشت) و بعضی گویند لفظ داوه برای تقسیم است یعنی اگر ستمش کم است عرقش جاری شود و اگر زیاد است خونش جاری گردد ، تا آنجا که فرماید و این حدیث دلالت دارد بر اینکه حق مؤمن بیخاطر کمال قربی که دارد ، حق خدای عزوجل است .

۳ - مفضل بن عمر گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که خانه داشته باشد و مؤمنی بنشیند در آن نیازمند است و از او جلوگیری کند (یا در بیگ کند) خدای عزوجل (بفرشنگاش) خطاب کند که : ای

الدُّنْيَا وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا يَسْكُنُ جَنَانِي أَبَدًا .

۴ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَعْلَى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : مَنْ آتَاهُ أَخُوهُ الْمُؤْمِنُ فِي حَاجَةٍ فَاتَّمَاهِي رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَجَلَّ سَاقَهَا إِلَيْهِ فَإِنَّ قَبْلَ ذَلِكَ فَقَدْ وَصَلَهُ بِوَلَايَتِنَا وَهُوَ مُوَصَّلٌ بِوَلَايَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَإِنْ رَدَّهُ عَنْ حَاجَتِهِ وَهُوَ يَقْدِرُ عَلَى فِضَائِلِهَا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ شُجَاعًا مِنْ نَارِ نَيْهَشِهِ فِي قَبْرِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَغْفُورٌ لَهُ أَوْ مَعْدُوبٌ ، فَإِنَّ عَدُوَّهُ الطَّالِبُ كَانَ أَسْوَأَ خَالًا قَالَ : وَسَمِعْتُهُ يَقُولُ : مَنْ قَصَدَ الْبِرَّ جُلَّ مِنْ إِخْوَانِهِ مُسْتَجِيرٍ بِهِ فِي بَعْضِ أَحْوَالِهِ فَلَمْ يَجِرْهُ بَعْدَ أَنْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ . فَقَدْ قَطَعَ وَوَلَايَةَ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى .

((بَابُ))

﴿مَنْ أَخَافَ مُؤْمِنًا﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ الْأَنْصَارِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ نَظَرَ إِلَى مُؤْمِنٍ نَظْرَةً لِيُخْفِيَهُ بِهَا أَخَافَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ .

فرشتگان من بنده مؤمن ببنده دیگرم از نشستن در خانه دنیا بخل ورزید ، بعزت وجلال خودم سوگند او هرگز ساکن بهشت من نکردد .

۴ - علی بن جعفر گوید از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام شنیدم فرمود : هر که برادر مؤمنش در حاجتی نزد او آید همانا آن رحمتی است از جانب خدای عزوجل که بسوی او روانه کرده است پس اگر آنرا بپذیرد (این پذیرش) او را بولایت و دوستی مازسانده است ، و آن بولایت خدای عزوجل پیوند است ، و اگر از حاجتش باز گرداند ، و با اینکه قدرت بر بر آوردن آن حاجت دارد آنرا بر نیارود خداوند ما را آتشینی بر او مسلط و جیره کند که ناروز قیامت در قبرش او را نیش زند ، خواه آمرزیده باشد و خواه در عذاب باشد ، و اگر (در اینصورت بددوغ معذرت خواهی کند) آن مؤمن حاجت مند نیز عذرش را بپذیرد حالش بدتر است . (یعنی حال آن مؤمن حاجت مند چون دروغگویی را تصدیق کرده و نهی از منکر ننموده ، یا حال آن شخص ردکننده و عذر تراش زیرا ادعای دروغ کرده) .

گوید : و شنیدم از آنحضرت که میفرمود : هر که یکی از برادران (دینیش) آهنگ او کند که باو پناهنده شود درباره برخی از گرفتاریهایش و او پناهنش ندهد با اینکه توانایی بر آن دارد ، ولایت و دوستی خدا را از خود بریده است .

﴿بَابُ كَسِيكَةِ الْمُؤْمِنِ إِذَا بَتَّرَ سَانِدَهُ﴾

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده است : هر که بمؤمنی نگاه کند نگاهی که او را بآن بترساند ، خدای عزوجل در روزیکه سایه (رحمت و پناهگاهی) جز سایه (رحمت) او نیست او را بترساند .

- ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْحَقَافِ ، عَنْ بَعْضِ الْكُوفِيِّينَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ رَوَعَ مُؤْمِنًا يَسْلُطَانِ لِيَصِيبَهُ مِنْهُ مَكْرُوهٌ فَلَمْ يَصِبْهُ فَمَوْفِي النَّارِ ؛ وَمَنْ رَوَعَ مُؤْمِنًا يَسْلُطَانِ لِيَصِيبَهُ مِنْهُ مَكْرُوهٌ فَأَصَابَهُ فَمَوْعَ فِرْعَوْنَ وَآلِ فِرْعَوْنَ فِي النَّارِ .
- ۳ (۳۷۹۰) - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ أَعَانَ عَلِيًّا مِنْ بَشَطِرٍ كَلِمَةً لَتَمِيَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَوْمَ الْفِيَامَةِ مَكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ : آيِسٌ مِنْ رَحْمَتِي .

(بَابُ التَّمِيمَةِ)

- ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَجْنُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَلَا أُسَبِّحُكُمْ بِشِرَازِكُمْ ، قَالُوا : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ . قَالَ : الْمَشَاوِرُونَ بِالتَّمِيمَةِ ، الْمَقَرِّ قَوْمٌ بَيْنَ الْأَجَبَةِ ، الْبَاغُونَ لِلْبِرَاءِ الْمَعَايِبِ .
- ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمِيْسٍ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَقِيلٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مُحَرَّمَةٌ الْجَنَّةُ عَلَى الْقَتَايِنِ الْمَشَاتِيْنِ بِالتَّمِيمَةِ .
- ۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمِيْسٍ ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَصْهَرَانِيِّ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : شِرَازُكُمْ الْمَشَاوِرُونَ بِالتَّمِيمَةِ الْمَقَرِّ قَوْمٌ بَيْنَ الْأَجَبَةِ ، الْمُبْتَغُونَ لِلْبِرَاءِ الْمَعَايِبِ .

۲ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : کسیکه مؤمن را از سلطان بترساند باینکه از جانب آن سلطان بدی باو میرسد و ترسد و در آتش است ، و اگر بترساند او را باینکه از سلطان باو بدی میرسد و ترسد یا فرعون و پيروان فرعون در آتش است .

۳ - و نیز فرمود : هر که به نيم کلمه بر ضرر مؤمن اقدام کند روز قیامت خدای عزوجل با او بدار کند و میان دو چشمش نوشته شده : نا امید است از رحمت من .

(بَابُ سَخْنِ چینی)

۱ - آنحضرت صادق علیه السلام فرمود : رسوا جدا (من) (باصحاب) فرمود : آید شمارا بدتر بنام آگاه نکتہ و عرص کردند : چرا با رسول الله . فرمود : آمان که سخن چینی رود ، و بیایه و دستان حدائی افکنند ، و برای مردمان پاکدامن عیب جوئی کنند .

۲ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : بهشت بر دروغ پردازان (یا کار آگاهان که) سخن چینی کنند حرام است .

۳ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : امر المؤمنین علیہ السلام فرمود : بدتر من شما آن کسانی هستند که سخن چینی کنند ، و میان دوستان جدائی افکنند ، و برای پاک دامنان عیب جویند .

((بَابُ الْإِذَاعَةِ))

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجَلَانَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ عَيَّرَ أَقْوَامًا بِالْإِذَاعَةِ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ : وَ إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ، فَإِنَّا كُمْ وَالْإِذَاعَةُ .

﴿ ۲۷۹۵ ﴾ ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَرَّازٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ أَذَاعَ عَلَيْنَا حَدِيثَنَا فَهُوَ بِمَنْزِلَةِ مَنْ جَحَدَنَا حَقًّا .

شرح - از مرحوم شهید (ره) در اینجا کلامی نقل کنند و نحسش اینست که فرموده : بدانکه سخن چینی در بیشتر کلمات دانشمندان در حکایت کردار بوسیله گمنام بکار رفته ولی باید دانست که احتیاط بگفتار و کردار ندارد بلکه معنای اهمی است که شامل غیر کردار و نوشتن و رمز و اشاره نیز میشود ، و تفسیر کاملش اینست که سخن چینی یعنی افشاکردن رازیکه افشای آن بدست و موجب ناراحتی مردمان گردد ، خواه برای آنکه از او نقل شده بدباشد یا از نظر آنکه برای او نقل شود یا برای شخص ثالثی ، و خواه افشای راز بوسیله گفتن باشد یا نوشتن یا با اشاره یا سایر اسباب ، و خواه آن رازیکه فاش میکند کردار کسی باشد یا گفتارش ، و خواه افشای آن راز عیبی بر آن شخص باشد یا نه ، بلکه حقیقت تمامی سخن چینی افشای راز و کشف نهانی است که افشای آن بدست ، و آن گناه است مگر در جاهاتی که افشای آن برای مسلمانی سودی داشته باشد یا جلوگیری از مصیبتی کند ، چنانچه اگر ببیند کسی مال دیگری را برداشت که بخاطر حق آنکس که مالش رفته گواهی دهد ، و اما اگر ببیند کسی مال خود را پنهان میکند باز گو کردن آن سخن چینی است .

﴿ بَابُ فَاشِ كَرْدَنِ اسرارِ مذهبِ ﴾

۱ - محمد بن عجلان گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : همانا خدای عزوجل سرزنش کرده است بواسطه فاش کردن اسرار ، مردمانی را در گفتارش که فرماید : و هر گاه برسد ایشان را امری درباره امنیت یا ناامنی آنرا فاش کنند ، (سوره نساء آیه ۸۳) . (سپس فرمود :) پرهیزید از فاش کردن (اسرار) .

شرح - مجلسی (ره) پس از نقل کلام بیضاوی در تفسیر آیه شریفه فرماید : و بهر حال آیه دلالت دارد بر مذمت فاش کردن آنچه در افشای آن مفسده است ، و غرض حضرت بر حذر داشتن از فاش کردن اسرار ائمه علیهم السلام بود محالین است ، زیرا سبب مفسده و ضرر برائمه و مؤمنین گردد ، و ممکن است فاش کردن بارة از مسائل عامه (و مشکلات) علوم را که پایه خرد و فهم عامه مردم بدان نزد نیز شامل گردد چنانچه در باب گمنام گذشت .

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که حدیث ما را بر ضرر ما فاش کند مانند کسی است که دانسته حق ما را انکار کند

قال : وَقَالَ لِمُعَلَّى بْنِ خُنَيْسٍ : الْمَدِيْعُ حَدِيثُنَا كَالْجَاحِدِ لَهُ .

۳- یونس ، عن ابنِ مُسْكَانٍ ، عنِ ابْنِ أَبِي يَعْقُوبَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ أَدَاعَ عَلَيْنَا حَدِيثَنَا سَلِمَهُ اللَّهُ الْإِيمَانَ .

۴- یونس بنِ يَعْقُوبَ ، عنِ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عنِ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا قَتَلْنَا مَنْ أَدَاعَ حَدِيثَنَا قَتَلَ خَطِيْءًا وَلَكِنْ قَتَلْنَا قَتَلَ عَمِيْرًا .

۵- یونس ، عنِ الْمَلَوِّ ، عنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : يُحْشَرُ الْعَبْدُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ مَا نَدَى دَمًا فَيُدْفَعُ إِلَيْهِ شِبْهُ الْمِحْجَمَةِ أَوْ فَوْقَ ذَلِكَ فَيَقَالُ لَهُ : هَذَا سَهْمُكَ مِنْ دَمِ فُلَانٍ ، فَيَقُولُ : يَا رَبِّ إِنَّكَ لَتَعْلَمُ أَنَّكَ قَبَضْتَنِي وَمَا سَفَكْتَ دَمًا فَيَقُولُ : بَلَى سَمِعْتَ مِنْ فُلَانٍ رِوَايَةً كَذَا وَ كَذَا ، فَرَوَيْتَهَا عَلَيْهِ فَتَقَلَّتْ حَتَّى صَارَتْ إِلَى فُلَانِ الْجَبَّارِ فَقَتَلَهُ عَلَيْهَا وَ هَذَا سَهْمُكَ مِنْ دَمِهِ .

۶- یونس عنِ ابْنِ سِنَانٍ ، عنِ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عنِ ابْنِ عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَ تَلَاهِيْهِ الْآيَةُ : ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَ كَانُوا يَعْتَدُونَ ، قَالَ : وَ اللَّهُ مَا قَتَلُوهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَ لَا ضَرْبُوهُمْ بِأَسْيَافِهِمْ وَ لَكِنَّهُمْ سَمِعُوا أَحْسَابِيْهِمْ فَأَدَاعَوْهَا فَأُخِذُوا عَلَيْهَا

و بمعنی بن خنيس فرمود : فاش کنندۀ حدیث ما چون انکار کنندۀ آن است .

۳- ابن ابی یعقوب گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که بر ضرر ما حدیث ما را فاش کند

خداوند ایمان او را ببرد .

۴- حضرت صادق علیه السلام فرمود : آنکه حدیث ما را فاش کند ما را بخطا نکشته است بلکه از

روی عمد کشته است .

توضیح - گویا مقصود حضرت اینست که چون افشاء حدیث ائمه اطهار و ترک تقیه ، گاهی منجر بکشتن

آنها میشده در اینصورت راویان باعث بر قتل آنها میشوند و دانسته آنها را بکشتن میدادند .

۵- محمد بن مسلم گوید : شنیدم حضرت باقر علیه السلام میفرمود : بنده خدا روز قیامت محشور

شود و (با اینکه درد نیا) دستش بخونی آلوده نشده (و خونی نریخته) با اندازه یک حجامت یا بیشتر خون باو

بدهند و بگویند : این سهم تو است از خون فلانکس ؟ عرض میکند : پروردگارا تو خود میدانی که همانا جان

مرا گرفتی (و در آن حال) من خون کسی را نریخته بودم (و هیچ خونی بگردنم نبود ؟) خداوند فرماید :

آری تو از فلانی روایتی چنین و چنان شنیدی و بضر او بارگویی ، پس زبان بزبان بفلان جبار

(و ستار) نسید و بدان روایت او را گشت ، و این بهره تو از خون اوست .

۶- اسحاق بن عمار گوید : حضرت صادق عليه السلام این آیه را تلاوت فرمود : و این بدان بود که کفر

میورزیدند بآیات پروردگار و میکشند پیامبران را بناحق ، این بدان شد که نافرمانی کردند و بودند تجاوز

کنندگان ، (سوره بقره آیه ۶۱) و فرمود : بخدا سوگند آنسرا بدستهای خود نکشند و بشمشیرهای خود

ززدند بلکه حدیثهای آنان را شنیدند پس آنها را فاش کردند ، و آنان را بدان سبب گرفتند و کشته شدند

فَقَاتِلُوا فَصَارَ قِتَالًا وَأَعْتِدَاءُ وَمَعَصِيَةٌ .

﴿ ۴۸۰۰ ۷ ﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَاهُ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَيَقْتُلُونَ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقِّ » ، فَقَالَ : أَمَا وَاللَّهِ مَا قَاتَلُوهُمْ بِأَسْيَافِهِمْ وَلَكِنْ أَدَاعُوا سِرَّهُمْ وَأَفْشَوْا عَلَيْهِمْ فَفَقَاتَلُوا .

۸ - عَنْهُ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَجَلَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَيَّرَ قَوْمًا بِالْإِدَاعَةِ ، فَقَالَ : « وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَدَاغُوا بِهِ ، فَإِنَّا كُمْ وَالْإِدَاعَةُ .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عُثْمَانَ ، عَمَّنْ أَخْبَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ أَدَاعَ عَلَيْنَا شَيْئًا مِنْ أَمْرِنَا فَهُوَ كَمَنْ قَتَلَنَا عَمْدًا وَلَمْ يَقْتُلْنَا خَطَأً .

۱۰ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ نَصْرِ بْنِ صَاعِدٍ مَوْلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ أَبِيهِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مُدْبِعُ السِّرِّ شَاكٌ ؛ وَقَائِلُهُ عِنْدَ غَيْرِ أَهْلِهِ كَافِرٌ وَمَنْ تَمَسَّكَ بِالْمَرْوَةِ الْوُثْقَى فَهُوَ نَاجٍ ، قُلْتُ : مَا هُوَ ؟ قَالَ : التَّسْلِيمُ .

۱۱ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ ؛ عَنْ رَجُلٍ مِنَ الْكُوفِيِّينَ ، عَنْ أَبِي خَالِدِ الْكَاذِبِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ : إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ الدَّيْرَ : دَوْلَتَيْنِ دَوْلَةَ آدَمَ - وَهِيَ دَوْلَةُ اللَّهِ - وَ

پس هم کشتن شد و هم نافرانی و هم تجاوز .

توضیح - مقصود حضرت تفسیر آیه شریفه است که خداوند نسبت کشتن و نافرمانی و تجاوز با نمان داده است و اینکه همان فاش کردن حدیثهای آمان باعث این سه گناه برای آنها شد .

۷ - ابو بصیر گوید : حضرت صادق علیه السلام در (تفسیر) گفتار خدای عزوجل : « و میکشند بیابان را بناحق » (سوره آل عمران آیه ۱۱۲) فرمود : هر آینه بخدا سو کند که آنها را با شمشیرهایشان نکشند ، ولی سر آنها فاش کردند و شهرت دادند پس کشته شدند .

۸ - مانند حدیث اول است .
۹ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که چیزی از کارهای ما را فاش کند او همانند کسی است که ما را بعمد کشته است و بیخطا نکشته .

۱۰ - نصر بن صاعد از پدرش حدیث کند که گفت : شنیدم از امام صادق علیه السلام میفرمود : فاش کننده سر ، شاک (وست عقیده) است ، و گوینده آن پیش نا اعلان کافر است ، و هر که بر پیمان محکم چنگ زند دستکار است ، من عرض کردم : (آن پیمان محکم) چیست ؟ فرمود : تسلیم (و سر فرود آوردن در مقابل فرمان امام) است .

۱۱ - ابو خالد کلمی از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که فرمود : خدای عزوجل دین رادو دولت قرار داده دولت آدم - و آن دولت خدا است - و دولت ابلیس ، هنگامیکه خداوند اراده فرماید که

دَوْلَةَ إِبْلِيسَ : فَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يُعْبَدَ عَلَانِيَةً كَانَتْ دَوْلَةُ آدَمَ وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يُعْبَدَ فِي السِّرِّ كَانَتْ دَوْلَةُ إِبْلِيسَ ، وَالْمُذْبِعُ لِمَا أَرَادَ اللَّهُ سَتْرُهُ مَارِقٌ مِنَ الدِّينِ .

﴿۲۸۰۵﴾ ۱۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاسِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ اسْتَفْتَحَ نَهَارَهُ بِإِذَاعَةِ سِرِّ نَا سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِ حَرَّ الْحَدِيدِ وَضَبِقَ الْمَحَابِسِ .

(بَابُ)

﴿مَنْ أَطَاعَ الْمَخْلُوقَ فِي مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ﴾

- ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ طَلَبَ رِضَا النَّاسِ يَسْخَطِ اللَّهُ جَعَلَ اللَّهُ حَامِيَهُ مِنَ النَّاسِ ذَامِتًا .
- ۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَمْرٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ طَلَبَ مَرْضَاءَ النَّاسِ يَمَاسْخِطِ اللَّهُ كَانَ حَامِيَهُ مِنَ النَّاسِ ذَامِتًا وَمَنْ آثَرَ طَاعَةَ اللَّهِ بِغَضِبِ النَّاسِ كَفَاءَ اللَّهِ عِدَاوَةَ كُلِّ عَدُوٍّ ، وَحَسَدَ كُلِّ حَاسِدٍ ، وَبَغْيَ كُلِّ بَاغٍ وَكَانَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ نَاصِرًا وَظَهْرًا .

آشکارا پرستش شود دولت آدم بر سر کار باشد ، و همینکه اراده فرماید که در پنهانی پرستش شود دولت ابلیس بر سر کار آید ، و آنکس که فاش کند چیزی که خداوند خواسته است پنهان باشد ، او از دین بیرون رفته (و خارج شده) است .

۱۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: هر که روز خود را با افشاء راز ما بگذراند ، خداوند حرارت آهن و تنگنای زندانها را بر او مسلط گرداند .

﴿بَابُ كَسِيكِهِ بِخَاطِرِ فِرْمَانِ بَرْدَمَانِ نَافِرْمَانِي خُدا كُنْد﴾

۱ - از حضرت صادق علیه السلام حدیث شده که رسول خدا (ص) فرمود : هر کس خوشنودی مردم را بغض خدا جوید ، خداوند ستایش کننده او را نکوهش کننده اش قرار دهد .
شرح - شاید مقصود اینست که آنکس که بخاطر او و خوشنودیش این کار را انجام داده و توقع مدح از او داشته است ، خداوند چنان کند ، که هم او نکوهش کند ، یا مقصود این است که جلوی رو مدحش کنند و پشت سر مذمتش نمایند .

۲ - از حضرت باقر علیه السلام حدیث شده است که رسول خدا (ص) فرمود : هر کس خوشنودی مردم را بچیزی بجوید که خدا را در آنتهیز بستم آورد ، ستاینده او از مردم نکوهش کند ، و هر که فرمانبرداری خدا را بغض مردم مقدم آورد ، خداوند دشمنی کردن هر دشمنی را اذوا کفایت کند و رد آن برد

۳ - عَنْهُ ، عَنْ شَرِيفِ بْنِ سَابِقٍ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ أَبِي قُرَّةَ ، عَنْ أَبِي قُرَّةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَتَبَ رَجُلٌ إِلَى الْحَسَنِ صَلَواتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : عِظْنِي بِحَرْفَيْنِ فَكَتَبَ إِلَيْهِ : مَنْ حَاوَلَ أَمْرًا بِمَعْصِيَةِ اللَّهِ كَانَ أَقْوَمَ لِمَا يَرَجُو وَأَسْرَعَ لِمَعْجِيءٍ مَا يَحْتَدُّ .

۴ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنِ الْعَلَاءِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : لِأَدِينٍ لِمَنْ دَانَ بِطَاعَةِ مَنْ عَصَى اللَّهَ ، وَلِأَدِينٍ لِمَنْ دَانَ بِقَرِيْبَةٍ بَاطِلٍ عَلَى اللَّهِ ، وَلِأَدِينٍ لِمَنْ دَانَ بِجُحُودِ شَيْءٍ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ .

﴿ ۲۸۱۰ ۵ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ مَعْنِ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ [الْأَنْصَارِيِّ] قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلوات الله وسلامه عليه : مَنْ أَرْضَى سُلْطَانًا يَسْحَطُ اللَّهُ حَرْجَ مَنْ دِينَ اللَّهُ .

هر حسودی و ستم هر ستکاری را از او باز دارد ، و خدای عز و جل یاور و پشتیبان او شود .

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : مردی بحسین علیه السلام نوشت : مرا با دو حرف پند بده ؟ آنحضرت در جواب نوشت : هر که امری را با نافرمانی خدا بجوید آنچه امید دارد زودتر از دستش برود ، و از آنچه میگریزد زودتر پسرش آید .

۴ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : دین ندارد آنکسکه فرمانبرداری کسی را که نافرمانی خدا کند دین خود قرار دهد ، و دین ندارد کسیکه افتراء باطلی را بر خدا دین خود کند ، و دین ندارد کسیکه انکار یکی از آیات خدا را دین خود کند .

شرح - یعنی فرمانبرداری معصیت کار و افتراء باطل و انکار آیات خدا را عبادت خود قرار دهد و آنرا دین خود داند مانند کسانی که احکام خدا را منکر شوند یا باطل توجیه کنند و همانرا دین خدا خوانند قبض کاشانی (ره) برای قسمت اول حدیث مثال زده است بآنکه پیروی از خلفاء ناحق کردند ، و برای قسمت دوم مثل زده است بآنکه مدعی هستند که خداوند خلافت را با اختیار مردم نهاد و مردم میتوانند برای خود خلیفه انتخاب کنند در صورتیکه این افتراء باطلی است بر خداوند ، و خداوند اجازه انتخاب خلیفه را به مردم نداده ، و برای قسمت سوم مثال زده بآنکه آیاتی که درباره امیر المؤمنین علیه السلام نازل شده بود منکر شده و آنرا دین خود میدانستند ، سپس گوید : آنچه گفتیم مثالهایی بود برای توضیح حدیث و گرنه حدیث عمومیت دارد و شامل شود هر کس را که چنین باشد .

۵ - امام صادق عليه السلام پدرش علیهما السلام از جابر بن عبدالله انصاری حدیث کند که رسول خدا (ص) فرمود : هر که سُلْطانی را بوسیله خشم خداوند خوشنود سازد از دین خدا بیرون رود .

﴿بَاب﴾

﴿فِي عَقُوبَاتِ الْمَعَاصِي الْعَاجِلَةِ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، جَمِيعاً عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ ، عَنْ أَبِي نَجْرٍ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ : حَمْسٌ إِنْ أَدْرَكَتُمْ مِنْ قَتَعُوا ذِوَا اللَّهِ مِنْهُنَّ : لَمْ تَنْظُرُوا الْفَاجِشَةَ فِي قَوْمٍ قَطُّ حَتَّى يُعْلِنُوا الْإِظْهَرَ فِيهِمُ الطَّاعُونَ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِي لَمْ تَكُنْ فِي أَسْلَافِهِمُ الَّذِينَ مَضَوْا ، وَلَمْ يَنْقُضُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ إِلَّا أُخِذُوا بِالسِّنِينَ وَشِدَّةِ الْمَوْتِ وَجَوْرِ السُّلْطَانِ ، وَلَمْ يَمْنَعُوا الرَّكَاةَ إِلَّا مُنِعُوا الْقَطْرَ مِنَ السَّمَاءِ ، وَلَوْ لَا الْبَهَائِمُ لَمْ يُمَطَّرُوا ، وَلَمْ يَنْقُضُوا عَهْدَ اللَّهِ وَعَهْدَ رَسُولِهِ إِلَّا سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ وَأَخَذُوا بِعَضِّ مَافِي أَيْدِيهِمْ ، وَلَمْ يَحْكُمُوا بِغَيْرِ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ [عَزَّ وَجَلَّ] إِلَّا جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِأَسْمِهِمْ بَيْنَهُمْ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، جَمِيعاً عَنْ أَبِي نَجْرٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : وَجَدْنَا فِي كِتَابِ رَسُولِ اللَّهِ

﴿بَابُ عَقُوبَاتِهَا سَرِيعٌ مَنَاهَان﴾

۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : پنج چیز است که اگر با آنها برخورد کردید از آنها بخدا پناه برید : هرگز در مردمی زنا پیدا نشود که آنرا آشکارا کنند جز اینکه در ایشان طاعون و دردهائی که در گذشتگان آنها سابقه نداشته پدیدار گردد ، و از پیمان و ترازو کم نگذارند جز اینکه بقحطی و سختی مخارج زندگی و ستم سلطان گرفتار شوند ، و از دادن زکوة منع نکنند جز اینکه آمدن باران آسمان بر آنها ممنوع گردد و اگر بخاطر چهار پایان نبود هیچ باران بر آنها نیارد ، و پیمان خدا و رسولش را نشکنند جز اینکه خداوند دشمنان را برایشان چیره کند و برخی اموالشان را بگیرد ، و بغیر آنچه خدای عزوجل نازل کرده حکم نکنند جز اینکه خداوند کشمکش و ستیزه میان آنها قرار دهد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : بعضی گفته اند : که بر هر گناهی عقوبتی مناسب با آن مترتب شده زیرا در اولی ضایع کردن نسل است و باطاعون که موجب قطع نسل است مناسب است ، و در دومی چون مقصود در کم فروشی از دیباة مال است باقحطی و سختی وجود سلطان مناسب است ، و در سومی چون از دادن آنچه که خدا بوسیله آب باها داده جلوگیری کرده اند با جلو گیری نزول باران مناسب است ، و در چهارمی ترک عدل مناسب با تسلط دشمن است ، و در پنجمی ترک نمودن شریعت و پشت پا زدن قوانین حق مناسب با وقوع ظلم میان ایشان و غلبه بعضی بر بعضی است .

۲ - و نیز حضرت باقر علیه السلام فرمود : که در کتاب رسول خدا یافتیم (نوشته بود) : هر گاه پس از من زنا پدیدار شود هر که ناگهانی فراوان گردد ، و هر گاه از پیمان و ترازو کم شود ، خداوند آنرا

وَإِذَا ظَهَرَ لَنَا مِنْ بَعْدِي كَثْرَةُ وَتِ الْمَجَاعَةِ وَإِذَا طُفِفَ الْمِكْيَالُ وَالْمِيزَانُ أَخَذَهُمُ اللَّهُ بِالسِّينِ وَالنَّقْصِ وَإِذَا مَنَعُوا الرَّكَاةَ مَنَعَتِ الْأَرْضُ بِرِكْتِهَا مِنَ الرَّزْقِ وَ التَّمَارِ وَ الْمَعَادِنِ كُلِّهَا وَ إِذَا جَارُوا فِي الْأَحْكَامِ تَعَاوَنُوا عَلَى الظُّلْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِذَا تَقَضُوا الْعَهْدَ سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ عَدُوَّهُمْ وَإِذَا قَطَعُوا الْأَرْحَامَ جُعِلَتِ الْأَمْوَالُ فِي أَيْدِي الْأَشْرَارِ وَإِذَا لَمْ يَأْمُرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَلَمْ يَنْهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلَمْ يَتَّبِعُوا الْأَخْيَارَ مِنْ أَهْلِ بَيْتِي سَلَطَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ شَرَّاهُمْ فَيَدْعُو خِيَارَهُمْ فَلَا يَسْتَجَابُ لَهُمْ

(بَابُ)

مَجَالَسِ أَهْلِ الْمَعَاصِي

- ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ أَبِي زِيَادِ النَّهْدِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَا يَتَّبِعِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَجْلِسَ مَجْلِسًا يُعْصَى اللَّهُ فِيهِ وَلَا يَقْدِرُ عَلَى تَغْيِيرِهِ .
- ۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ : مَالِي زَائِتُكَ عِنْدَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَعْقُوبَ ؛ فَقَالَ : إِنَّهُ خَالِي ؛ فَقَالَ : إِنَّهُ

بمجلسی و کمی (خواروبار و سایر وسائل زندگی) مأخوذ دارد ، و هر گاه از دادن زکاة دریغ کنند ، زمین برکات خود را از زراعت و میوه ها و معادن همه آنها (از آنان) دریغ کند ، و هر گاه در احکام بناحق حکم کنند همکاری در ستم و عدوان کنند (و ستم همدیگر دچار شوند) و چون پیمان شکنی کنند خداوند دشمنان را بر آنان مسلط کند ، و چون قطع رحم کنند خداوند اموال (و ثروتها) را در دست اشرار قرار دهد ، و چون امر بمعروف و نهی از منکر نکنند و پیروی از نیکان اهل بیت من ننمایند خداوند اشرار آنان را بر ایشان مسلط گرداند ، پس نیکان آنها دعا کنند و مستجاب نشود .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : اینکه قطع رحم سبب افتادن اموال در دست اشرار است بتجربه رسیده و برای آن اسبابی نهانی و ظاهری است ، و عمده اسباب نهانی آن قطع لطف خداوند از ایشان است و از جمله اسباب ظاهری آن اینست که آنها در جلوگیری از ستم همکاری نکنند پس اشرار بر آنها چیره گردند و اموال آنها را بگیرند .

(بَابُ هَمْنِشِينِي بَاغْتِهَارَانِ)

- ۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : برای مؤمن سزاوار نیست که در مجلسی بنشیند که خداوند در آن مجلس نافرمانی شود و آن مؤمن قدرت بر به زدن آن مجلس نداشته باشد .
- ۲ - جعفری گوید : شنیدم حضرت ابوالحسن علیه السلام بمن فرمود : چرا مبنکرم که تو نزد عبد الرحمن بن یعقوب هستی ، (جعفری) عرض کرد : او دائمی من است ؛ حضرت فرمود : او در پاره خدا

يَقُولُ فِي اللَّهِ قَوْلًا عَظِيمًا ، يَيْفُ اللَّهُ وَلَا يُوصَفُ ؛ فَمَا جَلَسَتْ مَعَهُ وَتَرَ كُنُفَنَا وَإِمَّا جَلَسَتْ مَعَنَا وَتَرَ كُنُفَهُ ؟ فَقُلْتُ : هُوَ يَقُولُ مَا شَاءَ ؛ أَيُّ شَيْءٍ عَلَيَّ مِنْهُ إِذَا لَمْ أَقُلْ مَا يَقُولُ ؟ فَقَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام : أَمَا تَخَافُ أَنْ تَنْزِلَ بِهِ نَقْمَةٌ فَتُصِيبَكُمُ جَمِيعًا أَمَا عَلِمْتَ بِالَّذِي كَانَ مِنْ أَصْحَابِ مُوسَى عليه السلام وَكَانَ أَبُوهُ مِنْ أَصْحَابِ فِرْعَوْنَ فَلَمَّا لَحِقَتْ حَيْلُ فِرْعَوْنَ مُوسَى تَخَلَّفَ عَنْهُ لِبَعْظِ آبَاءِهِ فَبَلَّغَهُ بِمُوسَى قَمَضَى أَبُوهُ وَهُوَ يُرَاغِمُهُ حَتَّى بَلَغَا طَرَفًا مِنَ الْبَحْرِ فَفَرَّ قَا جَمِيعًا فَأَتَى مُوسَى عليه السلام الْخَبْرُ ؛ فَقَالَ : هُوَ فِي رَحْمَةِ اللَّهِ وَلَكِنَّ النِّقْمَةَ إِذَا نَزَلَتْ لَمْ يَكُنْ لَهَا عَمَنٌ فَارَبُّ الْمُذْنِبِ دِفَاعٌ .

۳ (۴۲۱۵) - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ قَالَ : لَا تَتَّعِبُوا أَهْلَ الْبِدْعِ وَلَا تَجَالِسُوهُمْ فَتَصِيرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاجِدٍ مِنْهُمْ ؛ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ وَقَرِينِهِ .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِذَا رَأَيْتُمْ أَهْلَ الرَّيْبِ وَالْبِدْعِ مِنْ بَعْدِي فَأَطْفِرُوا

سخن ناهمواری گوید ؟ عدادا (بصورت اجسام و اوصاف آن) وصف کند ؟ پس یا با او همنشین شو و مارا او گذار یا با ما بنشین و او را ترک کن عرض کردم : او هر چه میخواهد بگوید بمن چه دانی دارد و قنیکه من نکویم آنچه را که او گوید ؟ ابوالحسن علیه السلام فرمود : آیا نمی ترسی از اینکه با او عذایی نازل گردد و هر دوی شمارا فرا گیرد ؟ آیا ندانی (داستان) آنکس را که خود از یاران موسی علیه السلام بود و پدرش از یاران فرعون ، پس هنگامیکه لشکر فرعون (در کنار دریا) بموسی (و یارانش) رسید ، (آن پدر) از موسی جدا شد که پدرش را پند دهد و بموسی (و یارانش) ملحق سازد ، و پدرش براه خود (در لشکر فرعون) میرفت و این جوان با او (درباره مذهبش) ستیزه میکرد ، تا اینکه هر دو بکناری از دریا رسیدند و (هبنتکه لشکر فرعون غرق شدند) آندو نیز باهم غرق شدند ، خبر بموسی علیه السلام رسید ، فرمود : او در رحمت خدا است ولی چون عذاب نازل گردد از آنکه نزدیک گنهگار است دفاعی نشود .

شرح - مجلسی (ره) گوید : جعفری (راوی حدیث) همان ابو هاشم داود بن قاسم جعفری است و او از بزرگان اصحاب ما است ، و گویند : که او حضرت رضا علیه السلام را تا آخرین امامان درک کرده ، و حضرت ابوالحسن علیه السلام (در حدیث) محتمل است حضرت رضا یا حضرت هادی علیهما السلام باشند ، و ممکن است مقصود از جعفری در اینجا سلیمان بن جعفر جعفری باشد چنانچه در کتاب مجالس مفید (ره) بدان تصریح شده است .

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود : با اهل بدعت رفاقت و هم نشینی نکنید تا نزد مردم چون یکی از آنها محسوب شوید ، رسول خدا (ص) فرمود : انسان بر کیش دوست و رفیق خود است .

۴ - از حضرت صادق علیه السلام حدیث شده است که فرمود : رسول خدا (ص) فرموده است : هر گاه پس از من اهل ریب و بدعت را دیدید بیزاری خود را از آنها آشکار کنید ، و بسیار با آنها دشنام دهید ،

الْبِرَاءَةِ مِنْهُمْ وَأَكْثَرُوا مِنْ سَبِّهِمْ وَالْقَوْلِ فِيهِمْ وَالْوَقِيعَةَ وَبَاهْتُوهُمْ كَيْلًا يَطْمَعُونَ فِي الْفَسَادِ فِي الْإِسْلَامِ وَيَحْدُدُّهُمْ النَّاسُ وَلَا يَتَعَلَّمُوا مِنْ يَدِيهِمْ يَكْتُبُ اللَّهُ لَكُمْ بِذَلِكَ الْحَسَنَاتِ وَيَرْفَعُ لَكُمْ بِهِ الدَّرَجَاتِ فِي الْآخِرَةِ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدَ بْنِ يُونُسَ ، عَنْ مَيْسِرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَا يَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يُؤَاجِرَ الْفَاجِرَ وَلَا الْأَخْمَقَ وَلَا الْكَذَّابَ

و در باره آنها بد گوید ، و آنها را با برهان و دلیل خفه کنید که (توانند در دل مردم القاء شبهه کنند و) نتوانند فساد در اسلام طمع کنند ، و در نتیجه مردم از آنها دوری کنند و بدعتهاى آنها را یاد نگیرند ، و خداوند در برابر این کار برای شما حسنات بنویسد و درجات شما را در آخرت بالا برد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : گویا مقصود از اهل ریب آنهاى هستند که در دین شک کنند . و مردم را با القاء شبهات بشبهه اندازند ، و گفته شده : که مقصود کسانی هستند که پایه دین آنها بر گمان و اوهام فاسده بنا نهاده شده مانند علمای اهل خلاف ؛ سپس کلام مصباح اللفه را در منهای بدعت ذکر کرده ، و پس از آن فرماید : بدعت در صرف شرح بآن چیزی گویند که پس از رسول خدا (ص) پدیدار گشته و درباره خصوص آن نسی نرسیده و داخل در تحت دستورات عمومی هم نباشد یا بطور خصوص یا عموم از آن نهی شده ، پس آنچه در عموماً (واجبه یا مستحبه) داخل است بدعت شامل آن نگردد مانند ساختن مدارس و امثالش که داخل در عموماً (مستحبه) سکنا دادن بمؤمن و کمک کردن بآنها است ، و مانند تألیف کتابهای علمی که داخل در کمک بعلوم شرعیه است ، و مانند (پوشیدن یا دوختن) جامه ها و یا خوردن غذاهائی که در زمان رسول خدا (ص) نبوده که داخل در عموماً حلیت (زینت و اکل) است و نهی درباره آنها نرسیده ، و آنچه داخل در این گونه عموماً است تا بدان خصوصیتی ندهند بدعت نیست ، و گرنه اگر بصورت خاصی انجام دهند که دلیل ونسی نداشته باشد بدعت گردد ، مانند اینکه نماز بهترین موضوعست و در هر وقت و زمان انجام آن مستحب است اما اگر همین نماز را در وقت مخصوص و مکان مخصوص و رکعات مخصوصی بدون دلیل و نسی بجا آورد بدعت گردد (مانند دستوری که عمر برای جماعت خواندن نمازهای نافله شبهای ماه رمضان داد ، و خود او هم گفت : خوب بدعتی است) و هم چنین سایر کارها ، و اینکه اهل سنت بدعت را مانند احکام پنجگانه (واجب ، مستحب ، حرام ، مکروه ، مباح) پنج قسمت کرده اند برای تصحیح همان گفتار عمر است (که در نماز شبهای ماه رمضان گفت) و این درست نیست زیرا بدعت اطلاق نشود جز بر آنچه محرم است چنانچه رسول خدا (ص) فرموده است : که هر بدعتی گمراهی است ، و هر گمراهی راهی بدوختن است ، و آنچه عمر کرد از بدعتهاى محرمه است زیرا پیغمبر (ص) از جماعت در نافله نهی فرموده بود ، پس این تقسیم آنان را نفع نبخشد . سپس مرحوم مجلسی (قدس) کلام شهید (ره) را در این باره نقل فرموده که آنها تمیز کلامی است که گذشت .

۵ - حضرت صادق علیه السلام فرماید : برای مسلمان سزاوار نیست که با فاجر (هرزه) ، تهاکار ،

۶ - عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمِ الْكِنْدِيِّ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِذَا صَعِدَ الْمَنْبَرُ قَالَ: يَتَّبِعِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَجْتَنِبَ مُوَاخَاةَ ثَلَاثَةٍ: الْمَاجِنِ وَالْأَحْمَقِ وَالْكَذَّابِ؛ فَأَمَّا الْمَاجِنُ فَمَنْ لَكَ فِعْلُهُ وَيَجِبُ أَنْ تَكُونَ مِثْلَهُ وَلَا يُعِينُكَ عَلَى أَمْرِ دِينِكَ وَمَعَارِكَ، وَمَقَارِنَتْهُ جَفَاءٌ وَقَسْوَةٌ، وَمَدْخَلُهُ وَمَخْرَجُهُ عَلَيْكَ عَارٌ، وَأَمَّا الْأَحْمَقُ فَإِنَّهُ لَا يُشِيرُ عَلَيْكَ بِخَيْرٍ وَلَا يُرْجِي لِصِرْفِ السُّوءِ عَنكَ وَلَوْ أَجْهَدَ نَفْسَهُ وَرُبَّمَا أَرَادَ مَنفَعَتَكَ فَضَرَكَ فَمَوْتُهُ خَيْرٌ مِنْ حَيَاتِهِ وَسُكُوتُهُ خَيْرٌ مِنْ نُطْقِهِ وَبَعْدَهُ خَيْرٌ مِنْ قُرْبِهِ، وَأَمَّا الْكَذَّابُ فَإِنَّهُ لَا يَهْتَنُكَ مَعَهُ عَيْشٌ يَنْتَقِلُ حَدِيثَكَ وَيَنْتَقِلُ إِلَيْكَ الْحَدِيثَ، كَلَّمَاءَ أَفْنَى أَحَدُوهُ مَطْمَئِنَّا بِأُخْرَى حَتَّى أَنَّهُ يُحَدِّثُ بِالصِّدْقِ فَمَا يَصَدِّقُ وَيَغْرِهِي بَيْنَ النَّاسِ بِالْعَدَاوَةِ فَيُنَبِّئُ السَّخَائِمَ فِي الصُّدُورِ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَانظُرُوا لِأَنْفُسِكُمْ.

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُدَّافِرٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ أَوْ أَبِي حَمْرَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِيهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ لِي عَلِيُّ بْنُ

نافرمان) و نه با احمق و نه با دروغگو رفاقت کند .

توضیح - مجلسی (ره) گوید: اینک دروغگو را در این حدیث جدا ذکر فرموده با اینک داخل

درفاجر بود برای اینست که زیان او بیش از سایر فجراست .

۶ - امام صادق علیه السلام فرمود: هر گاه امیر المؤمنین علیه السلام بمنبر بالا میرفت میفرمود: برای مسلمان سزاوار است که از رفاقت با سه کس اجتناب کند: بی باک (در گفتار و کردار و هرزه)، و احمق، و دروغگو، اما شخص بی باک و هرزه، کار خود را برای تو زینت دهد، و دوست دارد که تو هم مانند او باشی، و در کار دین و آخرت تو را یاری نکند، و رفاقت با او جفا و سخت دلی آرد، و رفت و آمدش برای تو ننگ و عار است، و اما احمق پس او بخیر و خوبی تو دستور ندهد، و در دفع شر از تو امیدی باو نیست اگر چه خود را بتب و رنج اندازد، و چه بسا بخواهد که بتوسودی برساند (ولی بواسطه حماقتش) بتو زیان رساند پس مرگ او بهتر از زندگیش باشد، و خموشیش به از سخن گفتن است، و دوری اش به از نزدیکی است، و اما دروغگو هیچ گاه زندگی بهر امری او بر تو گوارا نیست گفنته تو را نزد دیگران برد، و حدیث دیگران را نزد تو آرد، و هر گاه داستانی را با آخر رساند داستان دیگری بدنبالش آفراید تا آنجا که بسا راست گوید ولی باور نکنند، و میان مردم دشمنی اندازد، و در سینه مردمان کینه ها برویاند، پس از خدا بترسید و خود را بیابید (که با چه کسی رفاقت می کنید و طرح دوستی می افکنید).

۷ - از حضرت صادق علیه السلام از پدرش حدیث شده که فرمود: پدرم علی بن الحسین (علیهما السلام) بمن فرمود: پنجکس را در نظر داشته باش و با آنها همراء و هم صحبت و رفیق راه مشو، من گفتم: پدرجان

الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا : يَا بَنِيَّ انظُرْ خَمْسَةَ فَلاتُضَاجِبَهُمْ وَلَا تُحَادِثُهُمْ وَلَا تُرَافِقُهُمْ فِي طَرَبِي فَقُلْتُ يَا أَبَهَ مَنْ هُمْ ؟ قَالَ : إِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْكَذَّابِ فَإِنَّهُ بِمَنْزِلَةِ السَّرَابِ يَقْرَبُ لَكَ الْبَعِيدَ وَيُبَاعِدُ لَكَ الْقَرِيبَ وَإِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْفَاسِقِ فَإِنَّهُ بِإِيْمَتِكَ بَأَكْثَرِ كَلَّةٍ أَوْ أَقَلِّ مِنْ ذَلِكَ ، وَإِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْبَخِيلِ فَإِنَّهُ يَجْذُلُكَ فِي مَالِهِ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ وَإِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْأُحْمَقِ فَإِنَّهُ يَرِيدُ أَنْ يَنْتَعِكَ فَيَضْرِبُكَ وَإِيَّاكَ وَمُصَاحِبَةَ الْفَاطِجِ لِرَجْمِهِ فَإِنِّي وَجَدْتُهُ مَلْعُونًا فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : « قَهْلَ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَ تَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ » وَقَالَ : « الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ » وَقَالَ فِي الْبَقَرَةِ : « الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ » .

﴿ ۲۸۲۰ ﴾ ۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ شُعَيْبِ الْعَقْرَقُونِيِّ ، قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتَ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا . إِلَى آخِرِ الْآيَةِ » فَقَالَ : إِنَّمَا عُنِيَ بِهَذَا : [إِذَا سَمِعْتُمْ] الرَّجُلَ جَلَّ [الَّذِي]

آنها چه کسانیست ؟ فرمود : پرهیز از همراهی و رفاقت با دروغگو زیرا او بمنزله سرابی است که دور را بتو نزدیک و نزدیک را بتو دور سازد ، و پرهیز از رفاقت با فاسق زیرا او ترا بفروشد بلقمه ای از خوراکی یا کمتر از آن ، و پرهیز از رفاقت با بخیل زیرا او دست از کمک بتو بوسیله مالتی بردارد آنگاه که تو بینهایت بدان نیازمندی ، و پرهیز از رفاقت با احمق زیرا او میخواهد بتو سود رساند (و بواسطه حماقتش) بتو زیان رساند ، و پرهیز از رفاقت با قاطع رحم زیرا من یافتم او را که درسه جای قرآن باو لحن شده است : خدای عزوجل فرموده است : پس آیا امید دارید که هرگاه بسرپرستی گمارده شدید آنکه تبهکاری کنید در زمین و قطع رحم کنید ، آنانند که خداوند لعنتشان کرده پس کرشان ساخت و چشم های آنها را کور کرد ، (سوره محمد آیه ۲۳) و نیز فرموده است : « آنانکه می شکنند پیمان خدا را پس از بستنش و می برند آنچه خداوند دستور داده که پیوند باشد ، و تبهکاری کنند در زمین آمان را است لعنت و برای ایشان است بدی آن سرای ، (سوره رعد آیه ۲۴) و در سوره بقره (آیه ۲۷) فرموده است : « آنانکه پیمان خدا را پس از بستنش بشکنند و ببرند آنچه را خداوند دستور پیوندش داده و فساد کنند در زمین همانا آنانند زیان کاران » .

۸ - شعیب عرقوفی گوید : پرسیدم از حضرت صادق علیه السلام از گفتار خدای عزوجل (که) فرماید : « و بتحقق فرآورده است بر شما در کتاب که اگر شنیدید آیات خدا کفر ورزی میشود یا استهزاء

يَجْحَدُ الْحَقَّ وَيُكْذِبُ بِهِ وَيَقَعُ فِي الْأَيْمَةِ فَمَنْ مِنْ عِنْدِهِ وَلَا تَقَاعُدُهُ ، كَأَيْنَا مَنْ كَانَ .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ . عَنْ عَبْدِ الْأَعْنَى ابْنِ أَعْيَنَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَجْلِسُ مَجْلِسًا يَنْقُصُ فِيهِ إِمَامٌ أَوْ يُعَابُ فِيهِ مُؤْمِنٌ

۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَقُومُ مَكَانَ رِيْبَةٍ .

۱۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلَا يَقْعُدَنَّ فِي مَجْلِسٍ يُعَابُ فِيهِ إِمَامٌ أَوْ يَنْقُصُ فِيهِ مُؤْمِنٌ .

۱۲ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ مُوسَى قَالَ : حَدَّثَنِي أَحَبِّي وَعَمِّي ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : ثَلَاثَةٌ مَجَالِسٌ يَمَقْتَنَاهَا اللَّهُ وَيُرْسِلُ نِقْمَتَهُ عَلَى أَهْلِهَا فَلَا تَقَاعِدُوهُمْ وَلَا تُجَالِسُوهُمْ مَجْلِسًا فِيهِ مَنْ يَصِفُ لِسَانَهُ كِذْبًا فِي فِتْنَاهُ ، وَمَجْلِسًا ذُكِرَ أَعْدَانُنَا

میشود بدانها ، تا آخر آیه (که فرماید : بایشان ننشینید ، سوره نساء آیه ۱۴۰) .

حضرت فرمود : مقصود از این گفتار این است که هر گاه شنیدید که مردی حقرا انکار میکند و دروغ می‌پندارد ، و درباره‌ی امامان علیهم السلام بدمی گوید از نزد او بر خیز و هم نشین با او مشو ، هر که خواهد باشد .
۹ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که ایمان بخدا و روز قیامت دارد در مجلسی که امامی را مذمت کنند یا مؤمنی را عیب کنند ننشیند .

۱۰ - و نیز فرمود : که امیر المؤمنین علیه السلام فرموده : هر که ایمان بخدا و روز جزا دارد در مکان تهمت و شك نایستد .

شرح - مجلسی علیه الرحمه گوید : گویا مقصود نهی از حضور در جائی است که موجب تهمت بفسق یا کفر یا ذمائم اخلاقی گردد ، زیرا انسان نزد مردم منهم باین صفات گردد و گاهی در دل انسان نیز اثر کند و باطن شخص ملوث گردد ، و ممکن است که مقصود جلوه‌گیری از مجالست با کسانی باشد که ایحاد شکوک و شبهه در دین کنند و به خیال خود آن را کیاست پندارند و مردم را بدین وسیله از طریق اهل یقین گمراه کنند .
۱۱ - عبد الاعلی گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : هر کس بخدا و روز جزا ایمان دارد نباید در مجلسی بنشیند که امامی را در آن عیب کنند یا مؤمنی را مذمت نمایند .

۱۲ - و نیز آنحضرت صلی الله علیه و آله فرمود : سه مجلس است که خداوند آنهارا دشمن دارد ، و عذاب خود را بر اهل آن بفرستد ، پس با آنان ننشینید و مجالست نکنید ، یکی آن مجلسی که در آن کسی باشد که در فتوای خود

فیه حدیث و ذکرنا فیدرت ، و مجلساً فیه من یصدعنا و أنت تعلم ، قال : ثم تلا أبو عبد الله علیه السلام ثلاث آیات من کتاب الله کأنما کن فی فیه . أو قال [فی] کفیه . : « ولاتسبوا الذین یدعون من دون الله فیسبوا الله عدواً بغير علم » . و إذا رأیت الذین یخوضون فی آياتنا فأعرض عنهم حتی یخوضوا فی حدیث غیره : « ولاتقولوا لما تصف السنتکم الکذب هذا حلال وهذا حرام لیفتروا علی الله الکذب » .
 ﴿ ۲۸۲۵ ﴾ ۱۳ - و بهذا الأسناد ، عن محمد بن مسلم ، عن داود بن فرقد قال : حدثنی محمد بن سعید الجمحی قال : حدثنی همام بن سالم ، عن أبي عبد الله علیه السلام قال : إذا ابتلیت بأهل النصب و مجالستهم فکن کأنک علی الرطف حتی تقوم فإن الله یمقنهم ویلعنهم ، فإذا رأیتهم یخوضون فی ذکر امام من الأئمة فقم فإن سخط الله ینزل هناك علیهم .

۱۴ - أبو علی الأشعری ، عن محمد بن عبد الجبار ، عن صفوان ، عن عبد الر حمن بن الحجاج عن أبي عبد الله علیه السلام قال : من قعد عند سبب لا ولیاء الله فقد عصی الله تعالی .

۱۵ - عده من أصحابنا عن أحمد بن محمد بن خالد ، عن أبيه ، عن القاسم بن عروة ، عن عبید بن زرارة ، عن أبيه ، عن أبي جعفر علیه السلام قال : من قعد فی مجلس یسب فیه امام من الأئمة ، یقدر

دروغ گوید ، و دیگر مجلسیکه ذکر دشمنان ما در آن تازم و نو ، ولی ذکر ما در آن کهنه باشد ، و دیگر مجلسیکه در آن کسی استکه از پیروی ما (مرد مرا) باز میدارد و تو میدانی (که او چنین کسی است ، عبد الاعلی گوید) : سپس حضرت صادق علیه السلام سه آیه از کتاب خدا خواند که گویا در دهانش بود - یا گفت : گویا در مشتش بود - (اول این آیه بود سوره انعام آیه ۱۰۸) : « دشنام ندهید آمان را که جز خدا میخوانند تا (آنها نیز) دشنام دهند خدارا ستمگرانه بنادانی » (دوم آیه ۶۸ از همان سوره) و هر گاه بینی آمان را که فرو روند در آینهای ما پس روگردان از ایشان نافر و روند در داستان دیگر ، (سوم آیه ۱۱۶ از سوره نحل) « و نکوئید بدانچه میسپاید زبانهای شما بدروغ این حلال است و این حرام است ناپدروغ بر خدا اوتراهم بندید » .

۱۳ - و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود : هر گاه بناسبیها و هم نشینی آنها گرفتار شدی پس مانند کسی باش که روی سنگ شده نشسته باشی تا بر خیزی ، زیرا خداوند آنها را دشمن دارد و لعنت کند پس هر گاه دیدی که درباره امامی از امامان بدگویند بر خیز زیرا غضب خداوند در چنین وقتی بر ایشان نازل گردد .

۱۴ - و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود : هر که نزد دشنامگوی باولیا خدا بنشیند خدای تعالی را نافرمانی کرده است .

۱۵ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : هر که بنشیند در مجلسیکه در آن امامی از امامان دشنام

عَلَى الْإِتِّصَابِ فَلَمْ يَفْعَلْ لَسَّ اللَّهُ الذَّلُّ فِي الدُّنْيَا وَ عَذَابُهُ فِي الآخِرَةِ وَ سَلَبَهُ صَالِحَ مَامَنْ بِهِ عَلَيْهِ مِنْ مَعْرِفَتِنَا .

۱۶ - الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَعْدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ التُّعْمَانِ ، قَالَ : حَدَّثَنِي أَبِي : عَلِيُّ بْنُ التُّعْمَانِ ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ الْإِمَامِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : رَأَيْتُ يَحْيَى بْنَ أُمِّ الطَّوِيلِ وَقَفَ بِالْكَنَاسَةِ ثُمَّ نَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ : قِيْلَ : مَعَاشَرَ أَوْلِيَاءِ اللَّهِ إِنَّا بُرَاءٌ مِمَّا تَسْمَعُونَ : مَنْ سَبَّ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَلْبُهُ لَعْنَةُ اللَّهِ وَ نَحْنُ بُرَاءٌ مِنْ آلِ مَرْوَانَ وَ مَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ، ثُمَّ يَخْفِضُ صَوْتَهُ قِيْلَ : مَنْ سَبَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ فَلَا نَقَاعِدُوهُ ، وَ مَنْ سَبَّكَ وَ بِيَمَانِ نَحْنُ عَلَيْهِ فَلَا نَقَاعِدُوهُ ، وَ مَنْ أَحْتَاجَ إِلَيَّ مَسْأَلَتِكُمْ مِنْ إِخْوَانِكُمْ فَمَدَحْتُمْوهُ ، ثُمَّ يَقْرَأُ : إِنَّا أَعْنَدْنَا لِلظَّالِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهَمُّ سُرَادِقِهَا وَإِنْ يَسْتَعِينُوا يَأْتُوا بِآيَةٍ كَالْمُهْلِ يَشْوِي الْوُجُوهُ بِشَسِّ الشَّرَابِ وَ سَاءَتْ مَرْتَعَاةُ .

گویند و می‌تواند بر خیزد و نکند خداوند دل‌ترا در دنیا برا او بیوشاند و در آخرت او را عذاب کند ، و آن چیز نیکی که بدان آن برا او منت نهاده (یعنی معرفت ما را از او بگیرد) .

۱۶ - یمان بن عبدالله گوید : یحیی پسر ام طویل را دیدم که در کناسه (میدان بزرگه کوفه) ایستاده و بابلندترین آوارش فریاد میزد و میگفت : ای گروه دوستان خدا ما بیزاریم از آنچه شما می‌شنوید ، هر که علی علیه السلام را سب کند لعنت خدا برا او باد ، ما بیزاریم از آل مروان و آنچه بجز از خدا می‌پرستند ، پس صدایش را کوناه می‌کرد و (آهسته‌تر) میگفت : هر کس اولیاء خدا را سب کرد با او نشینید ، و هر که شک دارد در آنچه ما بدان هستیم با او محاکمه نکنید ، و هر که از برادرانمان نیازمند بخواهش و گدائی از شما شد با او حیانت کرده‌اید (یعنی پیش از اینکه خواهش کند با او عطا کنید که نیاز بسؤال پیدا نکند) سپس می‌خواند (این آیه شریفه را) « همانا ما آماده کرده‌ایم برای ستمکاران آتشی که فرا گرفته است بدیشان سراپرده آن و اگر فریاد کنند فریاد رسی شوند با می چون آهن گداخته ، بریان کند چهره‌ها را ، چه زشت نوشابه‌ایست و چه زشت آسایشگاهی » (سوره کهف آیه ۲۹) .

شرح - یحیی بن ام الطویل مطعمی از اصحاب حضرت زین العابدین علیه السلام است ، و فضل بن شاذان گفته است : در اول کار علی بن الحسین علیهم السلام جز پنج نفر نبودند که از جمله آنها یحیی بن ام الطویل بود ، و از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که فرمود : پس از شهادت حسین علیه السلام مردم برگشتند جز سه نفر : ابو جالد کابلی ، و یحیی بن ام طویل ، و حبیر بن مطعم ، سپس مردم (کم کم) آمدند و پیوستند و فراوان شدند ، و از حضرت باقر علیه السلام روایت شده که حجاج یحیی را حواست و گفت به ابی تراب لعنت کن و دستور داد که دست و پایش را قطع کنند و او را کشت .

((بَابُ))

﴿اصْنَافِ النَّاسِ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَشْبَاطٍ ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ طَرْبَالٍ قَالَ : حَدَّثَنِي هِشَامٌ ، عَنْ حَمْرَةَ بْنِ الطَّيَّارِ ، قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : النَّاسُ عَلَى سِتَّةِ أَصْنَافٍ قَالَ : قُلْتُ أَتَادَن لِي أَنْ أَكْتُبَهَا ؟ قَالَ : نَعَمْ قُلْتُ : مَا أَكْتُبُ ؟ قَالَ : أَكْتُبُ أَهْلَ الْوَعِيدِ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ وَأَهْلَ النَّارِ وَأَكْتُبُ «وَأَخْرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا» قَالَ : قُلْتُ : مَنْ هَؤُلَاءِ ؟ قَالَ : وَحِشِي مِنْهُمْ قَالَ : وَآكْتُبُ «وَأَخْرُونَ مُرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ» قَالَ : وَآكْتُبُ «إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانَ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا» لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً إِلَى الْكُفْرِ ، وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا إِلَى الْإِيمَانِ «فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفِرَ لَهُمْ» قَالَ : وَآكْتُبُ أَصْحَابَ الْأَعْرَافِ قَالَ قُلْتُ : وَمَا أَصْحَابُ الْأَعْرَافِ ؟ قَالَ : قَوْمٌ اسْتَوَتْ حَسَنَاتُهُمْ وَسَيِّئَاتُهُمْ ؛ فَإِنْ أَدْخَلَهُمُ النَّارَ فَيُذَنَّبُوهُمْ وَإِنْ أَدْخَلَهُمُ الْجَنَّةَ فَيُرْحَمُهُ .

﴿بَابُ اصْنَافِ مَرْدَمِ﴾

۱ - حمزة بن طیار گوید : حضرت صادق علیه السلام بمن فرمود : مردم برشش گونه هستند ، گوید : عرض کردم : اجازه میفرمائید آنرا بنویسم ؟ فرمود : آری ، عرض کردم : چه بنویسم ؟ فرمود : بنویس اهل وعید از اهل بهشت و دوزخ .
 و بنویس : « و دیگران که اعتراف کردند بگناهان خویش و بیامیختند کردار خوب را با کردار بد ، (سوره توبه آیه ۱۰۲) گوید : عرض کردم : اینها کیانند ؟ فرمود : وحشی (کشفده حضرت حمزه بن عبدالمطلب سیدالشهداء عموی پیغمبر اکرم «ص») از اینهاست ، فرمود :
 و بنویس « و دیگران که با امید خدایند یا عذابشان کند یا توبهشان بپذیرد ، (سوره توبه آیه ۱۰۶) .
 و بنویس « مگر ناتوانان از مردان و زنان و کودکان که نه چاره ای توانند و نه راه بجائی برند ، که نه چاره ای بسوی کفر دارند و نه راهی بایمان دارند « اینها را امیداست خداوند در گذرد از ایشان ، (سوره نساء آیه ۹۸ - ۹۹) . فرمود :
 و بنویس اصحاب اعراف ، گوید : عرض کردم : اصحاب اعراف کیانند ؟ فرمود : مردمیکه کارهای نیک و کارهای بد آنها برابر باشد ، پس اگر آنها را بدوزخ برد بسبب گناهانشان است ، و اگر ببهشت برد رحمت اوست .
 شرح - شش گروه که امام علیه السلام فرمود : باعتبار اینستکه دسته اول بردودسته شوند یکدسته اهل وعد بهشت ، و یکدسته اهل وعید بدوزخ که بنا بر این شش گروه میشوند چنانچه از حدیث بعد معلوم شود ، مجلسی علیه الرحمة گوید: اینکه فرمود : « اهل وعید» یعنی اهل وعد و وعید و از باب تغلیب بذکر یکی

﴿۲۳۴۰﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى بْنِ عُبَيْدٍ، عَنْ يُونُسَ، عَنْ حَمَّادٍ، عَنْ حَمْرَةَ بْنِ الطَّيَّارِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: النَّاسُ عَلَى سِتِّ فِرْقٍ، يُؤَدُّونَ كُلُّهُمْ إِلَى ثَلَاثِ فِرْقٍ: الْإِيمَانِ وَالْكَفْرِ وَالضَّلَالِ، وَهُمْ أَهْلُ الْوَعْدَيْنِ الَّذِينَ وَعَدَهُمُ اللَّهُ الْجَنَّةَ وَالنَّارَ: الْمُؤْمِنُونَ وَالْكَافِرُونَ وَالْمُسْتَضْعَفُونَ وَالْمَرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ إِمَّا يُعَدِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَالْمُعْتَرِفُونَ بِذُنُوبِهِمْ حَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَسَيْنًا وَأَهْلُ الْأَعْرَافِ.

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ زُرَّادَةَ قَالَ: دَخَلْتُ أَنَا وَحُمْرَانٌ - أَوْ أَنَا وَبَكِيرٌ - عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ: إِنَّا نَعُدُّ الْمِطْمَارَ قَالَ: وَمَا الْمِطْمَارُ؟ قُلْتُ: الْبَتْرُ فَمَنْ وَافَقْنَا مِنْ عَلَوِيِّ أَوْ غَيْرِهِ تَوَلَّيْنَاهُ وَمَنْ خَالَفَنَا مِنْ عَلَوِيِّ أَوْ غَيْرِهِ بَرَّئْنَا

از آن دو! گفتا فرمود، و در پاره ای از نسخه ها کلمه الوعد (بجای الوعد) ذکر شده، و در برخی دو عدین است و او ظاهر تر است یعنی کسانی که در پاره آنها وعده ثواب یا تهدید بمقاب محقق شده که هر گاه یکی از این دو حالت بعینند، پس اهل وعد اهل بهشتند و اهل وعید اهل دوزخ.

و در جمله «لا یسئطیون حیلة...» که نه چاره دارند و نه راه بجائی برند، گوید: یعنی عاجزند از هجرت بمدینه چون خرجی و وسیله ندارند و چاره ای هم ندارند و راه نجاتی از شهر مکه ندارند و اینانند که امید است خداوند از ایشان درگذرد، چون در هجرت نکردن بمدینه معذورند. این گمنام مفسرین است، ولی بنا بر تأویل امام علیه السلام یعنی توانائی بر نهییدن از روی دلیل برای کفر ندارند و راهی هم برایمان بواسطه ابله بودن و کم خردیشان ندارند، پس ایشان معذورند، و شاید این از بطون آیه باشد و ممکن است ظاهر آیه نیز شامل آن باشد چون در مکه کسانی از این قبیل وجود داشتند که برای آنها تحصیل آن میسر نبوده است.

و اما اعراف پس تفسیر آن در سابق گذشت، و برخی از مفسرین گفته اند: آن دیواری است میانه بهشت و جهنم، سپس اشکال و جوابی نقل میکند که ذکر آن بطول انجامد و برای توضیح بیشتر خوانندگان محترم بتفاسیر رجوع کنند.

۲ - و نیز حمزه بن طیار از آنحضرت صلی الله علیه و آله حدیث کند که فرمود: مردم شش دسته اند که سه دسته بر گردند ایمان، کفر، گمراهی، و ایشان اهل دو وعده اند که خداوند بآنها وعده بهشت و دوزخ داده است: مؤمنان، و کافران، و ناتوانان، و آمانی که بامید خدایند (و کارشان با خداست) یا عبادشان کند و یا توبه شان را بپذیرد، و آمانی که بگناهان خویش اعتراف کنند و کردار خوب با او بکردار بد بهم آمیخته اند، و دیگر اهل اعراف هستند.

۳ - زراره گوید: من و حمران - یا من و بکیر - خدمت امام محمد باقر علیه السلام شرفیاب شدیم، من بوی عرض کردم: ما خود را تراز کنیم (و بسنجیم) فرمود: تراز چیست؟ عرض کردم: ریسمانکار (بنایان) پس هر کس با ما موافقت داشت چه علوی باشد (و منسوب بامیرالمومنین علیه السلام باشد) چه غیر او او را دوست

مِنْهُ ، فَقَالَ لِي : يَا زُرَّارَةَ قَوْلَ اللَّهِ أَصْدَقُ مِنْ قَوْلِكَ ، فَإِنَّ الَّذِينَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ لَا يَسْتَعْبِدُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا» أَيْنَ الْمُرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ ؟ أَيْنَ الَّذِينَ حَلَطُوا عَمَلًا ضَالِحًا وَآخِرَ سَيِّئًا ؟ أَيْنَ أَصْحَابُ الْأُغْرَافِ أَيْنَ الْمُؤَلَّفَةَ قُلُوبِهِمْ ؟ ۱۰

وَرَزَادٌ حَمَّادٌ فِي الْحَدِيثِ قَالَ : فَارْتَفَعَ صَوْتُ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ رَمَوْتِي حَتَّى كَادَ يَسْمَعُهُ مَنْ

عَلَى بَابِ الدَّارِ

وَرَزَادٌ فِيهِ جَمِيلٌ ، عَنْ زُرَّارَةَ : فَلَمَّا كَثُرَ الْكَلَامُ بَيْنِي وَبَيْنَهُ قَالَ لِي : يَا زُرَّارَةَ حَقًّا عَلَيَّ اللَّهُ أَنْ [لَا] يُدْخِلُ الضَّلَّالَ الْجَنَّةَ .

داریم (بابا او دوستی کنیم) و هر که با ما مخالف بود چه علوی باشد چه غیر او بیزاری جوئیم ؟ پس بمن فرمود : ای زراره گفتار خداوند از گفته تو درست تر است ، پس کجایند آنها که خدای عزوجل (درباره شان) فرماید : « مگر ناتوانان از مردان و زنان و کودکان که نه چاره دارند و نه راه بجائی برند » (سوره نساء آیه ۹۷) کجایند آنانکه با امید خدایند ؟ کجایند آنانکه کار نیک را با کردار بد بهم آمیختند ؟ کجایند اصحاب اعراف ؛ کجایند مؤلفه قلوبهم ؟ (یعنی دل بدست آوردگان ، و آنها دسته‌ای از اشراف زمان رسول خدا (س) بودند که آن حضرت سهمی از زکاة با آنها میداد که دل آنها را بدست آورد و برای جنگ با دشمنان اسلام با آنان استمانت جوید) .

حماد (از قول زراره) در این حدیث افزوده است : که آواز امام باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ و صدای من بلند شد تا حدیکه هر که در خانه بود می شنید .

و جمیل از قول زراره در حدیث افزوده است : (زراره گفت :) همینکه سخن میان من و آن حضرت بدراز کشید بمن فرمود : (آیا) بر خداوند حتم است که گمراهان را ببهشت نبرد ؟ .

شرح - مقصود این است که حضرت باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ قدسش آگاهی دادن زراره و آنانکه در مجلس حضور داشته‌اند باشند او بود که پنداشته است میزان در خوبی و بدی و اهل بهشت و دوزخ فقط هم عقیدگی با شیعه است ، و امام علیه السلام فرموده بسا که ناتوان در دین از مخالفین که عنادی نوزند و سایر اصنافیکه ذکر فرموده است به بهشت روند زیرا که خداوند وعده عفو و آمرزش با آنها داده است و نباید از آنها بیزاری جست ضمناً از روی هم رفته این حدیث استفاده شود که زراره مرد بی ادب و بی اطلاعی بوده و حدیث بحسب ظاهر دلالت بر مذمت زراره کند در صورتیکه جلالت قدر و مقام او مورد اتفاق شیعه است و روایات بسیاری در مدح او رسیده تا بجائیکه او را فقیه ترین اصحاب حضرت باقر و صادق علیهما السلام دانسته‌اند ، و لذا برای جواب از این حدیث و نظائر آن وجوهی گفته‌اند : مانند اینکه گفته‌اند : این امور در آغاز کارش بوده پیش از آنکه معرفتش کامل گردد ، یا اینکه طبع و خوی او اینگونه بوده و نمی توانسته خودداری کند از بحث و مشاجره نه بخاطر شك و تردید و بی اعتنائی او ، یا اندش آموختن کیفیت مناظره در این مطلب بوده که با

﴿ بَابُ الْكُفْرِ ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ كَثِيرٍ الرَّقِئِيِّ قَالَ : قُلْتُ : لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : سُنَّ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَفَرَائِضَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ؟ فَقَالَ : إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَرَضَ فَرَائِضَ مُوجِبَاتٍ عَلَى الْعِبَادِ فَمَنْ تَرَكَ فَرِيضَةً مِنَ الْمَوْجِبَاتِ فَلَمْ يَعْمَلْ بِهَا وَجَدَّهَا كَانَ كَافِرًا وَأَمَرَ [رَسُولُ اللَّهِ] بِأُمُورٍ كُلُّهَا حَسَنَةٌ فَلَيْسَ مَنْ تَرَكَ بَعْضَ مَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ عِبَادَةً مِنَ الطَّاعَةِ بِكَافِرٍ ، وَلَكِنَّهُ تَارِكٌ لِلْفَضْلِ ، مَنْقُوصٌ مِنَ الْخَيْرِ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ حَرْبِ بْنِ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : وَاللَّهِ إِنْ الْكُفْرَ لَا قَدَمٌ مِنَ الشِّرْكِ وَأَحَبُّ وَأَعْظَمُ ، قَالَ : ثُمَّ ذَكَرَ كُفْرَ إِبْلِيسَ حِينَ قَالَ لِلَّهِ

مخالفتین بتواند بحث کند ، یا از شدت علاقه‌ای که بائمه علیهم السلام داشته است راضی نمی‌شده که مخالفین بیهشت روند .

مطلب دیگری که لازم بتوضیح است اینکه در بعضی نسخه‌ها «ان یدخل الجنة بدون لفظ ولاء است که ترجمه‌اش چنین شود که هر خدا حتم است که گمراهان را بیهشت برده و چون اجماع همه فرق‌های اسلامی و روایات بسیار زیادی دلالت دارد بر اینکه کفار بیهشت نمی‌روند مجلسی (ره) فرموده است : یعنی بعضی از آنها بیهشت روند و مقصود از گمراهان مستضعفین و دیگر اصناف مذکوره در حدیث هستند و آنها کافر نباشند . و بنا بودن لفظ ولاء هم فرموده است : که استفهام انکاری است .

﴿ بَابُ كُفْرِ ﴾

۱ - داود بن کثیر رقمی گوید : بحضرت صادق عرض کردم : سنتهای رسول خدا (ص) چون فرائض خداوند عزوجل میباشد؟ فرمود : بدرستی که خدای عزوجل فرائضی را فرض فرموده که بر بندگان لازم گشته ، پس هر که فریضه‌ای از آنچه لازم شده ترک کند و بان عمل نکند و منکر آن شود کافر است و [رسول خدا (ص)] بکارهایی فرمان داده که همه آنها خوب است ، پس کسیکه برخی از آنچه خدای عزوجل بندگانش را بان فرمان داده از طاعتش ترک کند کافر نیست ولی ترک فضیلت کرده و از خیر کم بهره‌است . شرح - فیض علیه‌الرحمه گوید : مقصود حضرت اینست که همه این دستورات (اعم از فرائض خدا و سنتهای رسول خدا (ص)) بفرمان خدا است که از زبان پندمیر (ص) رسیده (وا از این جهت فرقی میان آنها نیست منتوی) بعضی از آنها فرائض لازمه است که ترک آنها با انکار موجب کفر است ، و بعضی فضیلت است که ترک آن (موجب کفر نیست ولی) موجب کمی خیر است .

۲ - زراره گوید : حضرت باقر عليه السلام فرمود : بخدا سوگند کفر خلوتر از شرك و پلیدتر و بزرگتر از آن است گوید : سپس کفر ابلیس را یاد آور شد هنگامیکه خداوند باو فرمود : بآدم سجده کن ، و او از سجده کردن سرباز زد ، پس کفر بزرگتر از شرك است ، پس هر که دیگری را پرخدای عزوجل

لَهُ : اسجد لادم فابني ان يسجد ، فالكفر اعظم من الشرك فمن اخطار على الله عز وجل و ابي الطاعة واقام على الكباير فهو كافر ومن نصب ديناً غير دين المؤمنين فهو مشرك .

۳ - علي بن ابراهيم ، عن محمد بن عيسى ، عن يونس ، عن عبدالله بن بكير ، عن زرارة عن ابي جعفر عليه السلام قال : ذكر عنده سالم بن ابي حفصة واصحابه فقال : انهم يسكرون ان يكون من حارب علياً مشركين ؟ فقال ابو جعفر عليه السلام : فانهم يزعمون انهم كفار ، ثم قال لي : ان الكفر اقدم من الشرك ثم ذكر كفر ابليس حين قال له : اسجد فابني ان يسجد ، و قال : الكفر اقدم من الشرك ، فمن اخطرت على الله فابني الطاعة واقام على الكباير فهو كافر يعني مستخف كافر .

برگیرند و از فرمانبرداری او سر باز زند و بر ارتکاب گناهان کبیره ایستادگی کند او کافر است ، و هر که دین و کیشی غیر از دین مؤمنین بر پا دارد مشرک است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : آنچه از این اخبار برای من آشکار شود اینست که مقصود بیان کفر آن کسی است که منکر امامت امیر المؤمنین علیه السلام شده و بر او پیشی گرفته و با او جنگیده است ، و غرض اینست که اینها پلیدتر از مشرکین هستند ، و از این روایات ظاهر گردید که کفر عبارت است از ترک اطاعت خداوند از روی عناد و تکبر و زنی ، و شرک آنست که برای خداوند در میان خلق یاد رعایت یا طاعت شریکی بسازد چه اینکار از روی عناد باشد یا از روی نادانی و گمراهی ، پس آنحضرت بیان فرمود : که ترک اطاعت خداوند دانسته و از روی علم با عناد و تکبر پلیدتر و جلوتر از شرک است زیرا اولین گاهی که از روی عناد سر زد گناه ابلیس بود زیرا او شرک نورزید بلکه ترک سجده و اطاعت حق نمود از روی عناد و تکبر .

۳- زراره گوید : نزد حضرت باقر علیه السلام از سالم بن ابی حفصه و پیروانش ذکر می آمد پس (زراره یا دیگری) گفت : اینان منکرند که هر که با علی علیه السلام جنگیده مشرک است ؟ حضرت باقر علیه السلام فرمود : پس (لا بد) پندارند که آنها کافرند ، سپس بمن فرمود : کفر جلوتر از شرک است ، پس منذر کفر ابلیس شد در آنجا که خداوند باو فرمود : سجده کن و او سر باز زد ، و (مجدداً) فرمود : کفر جلوتر از شرک است ، پس هر که برخدا دلیری کند و از اطاعتش سر باز زند و بر ارتکاب گناهان کبیره ایستادگی کند پس او کافر است ، یعنی استخفاف کرده (وسبک شمرده) و کافر است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : سالم بن ابی حفصه از کسانی است که از امام سجاده و حضرت باقر و صادق علیهم السلام روایت نقل کند و زیدی مذهب بوده و از سران آنها است ، و امام صادق علیه السلام او را لعنت و تکذیب و تکفیر کرده است و در ذم او روایات زیادی رسیده .

و در جملهٔ یعنی مستخف کافر، که در آخر حدیث است گوید : ظاهر این است که گفته یکی از راویان حدیث است ، و گفته شده : که شاید کلام امام علیه السلام باشد و مقصود این باشد که درسورتی بکفر تارک اطاعت حکم شود ، که استخفاف کند ، یا مقصود این باشد که آنکه همیشه ترک طاعت کند ناچار باید استخفاف کننده هم باشد .

﴿۲۸۲۵﴾ ۴- عَنْهُ . عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَكِيرٍ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ حُمْرَانَ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ : « إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا » قَالَ : « إِمَّا أَخَذَ فَهُوَ شَاكِرٌ وَإِمَّا تَارَكَ فَهُوَ كَافِرٌ » .

۵- الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَعْلَى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَّادَةَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ » قَالَ : « تَرَكَ الْعَمَلَ الَّذِي أَقَرَّ بِهِ : مِنْ ذَلِكَ أَنْ يَتْرَكَ الصَّلَاةَ مِنْ غَيْرِ سَقَمٍ وَلَا شُغْلٍ » .

۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنْ مُوسَى بْنِ بَكِيرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام عَنِ الْكُفْرِ وَالشِّرْكِ أَيُّهُمَا أَوْفَى ؟ قَالَ لِي : « مَا عَهْدِي بِكَ تَخَاصُمِ النَّاسِ قُلْتُ : أَمْرَنِي هِشَامُ بْنُ سَالِمٍ أَنْ أَسْأَلَكَ عَنْ ذَلِكَ ، فَقَالَ لِي : « الْكُفْرُ أَوْفَى وَهُوَ الْجُحُودُ ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : « وَاللَّيْلِيْسَ أَبِي وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ » .

۴- حمران بن اعین گوید : از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم از گفتار خدای عزوجل (که در سوره دهر آیه ۳ فرماید) : « همانا براه رهبریش کردیم یا سپاسگذار باشد و یا ناسپاس ، در پاسخ فرمود : یا بگیرد (و عمل کند) پس او (سپاسگرار و) شاکر است و یا وانهد (و عمل نکند) پس او (ناسپاس) و کافر است .
۵- زراره گوید : از حضرت صادق عليه السلام پرسیدم از گفتار خدای عزوجل (در سوره مائده آیه ۵۰ فرماید) : « و آنکه کفر و رزد با ایمان همانا تباہ شده است کردار او ، فرمود : یعنی ترک کند کرداری را که بدان اعتراف کرده است ، و از آن جمله است ترک نماز بدون کسالت و بیماری و نه از روی اشتغال بکاری .
شرح - مجلسی (ره) گوید : بعضی گفته اند : « باء » - آیه شریفه « و من یکفر بالایمان » بمعنای عوض است یعنی هر که کفر و رزد بجای ایمان ، یا برای مصاحبت است یعنی بهمراه ایمان ، پس بنا بر اولی یعنی کفر بعد از ایمان و بنا : دوم یعنی در دل منکر شود و در ظاهر اقرار کند ، سپس کلام بیضاوی و طبرسی را در تفسیر آن بیان کرده آنکاء گوید : مقصود امام عليه السلام از ترک کردار که موجب کفر است یعنی ارتکاب هر کبیره یا آن کبیرهای که انجام آن از نبودن یقین و استخفاف بدین خبر دهد ، چنانچه از مثال زدن بترک نماز بدون عذر برمباید .

۶- موسی بن بکر گوید : از حضرت ابوالحسن (موسی بن جعفر) علیهما السلام پرسیدم کفر و شرک کدامیک جلوترند؟ گوید : بمن فرمود : من از تو سابقه ستیزه و مخاصمه با مردم را نداشتم ، عرض کردم : هشام بن سالم بمن دستور داده که این سؤال را از شما بکنم ، فرمود : کفر جلوتر است و آن ارتکاب است خدای عزوجل فرموده : « جز ابلیس که سر بیچید و بزرگی طلبید و بود از کفار ، (سوره بقره آیه ۳۵) .

شرح - مجلسی (ره) در آنجا که امام علیه السلام فرماید : « ما عهدی بک تخاصم الناس » گوید : یعنی من نمیدانستم که توهم با مردم بحث کنی و درافتی ، یا اینکه ، پیش از این از آنان که با مخالفین مخاصمه می نمودی و در اینگونه مسائل که مورد مخاصمه میان متکلمین است وارد نمی شدی و این پرسش تو میرساند که شروع کرده ای .

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : يَدْخُلُ النَّارَ مُؤْمِنٌ ؟ قَالَ : لَا وَاللَّهِ ، قُلْتُ فَمَا يَدْخُلُهَا إِلَّا كَافِرٌ ؟ قَالَ : لَا إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ فَلَمَّا دَدَدْتُ عَلَيْهِ مِرَارًا قَالَ لِي أَيُّ زُرَّارَةَ إِنِّي أَقُولُ : لَا ، وَأَقُولُ : إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ ، وَأَنْتَ تَقُولُ : لَا ، وَلَا تَقُولُ : إِلَّا مَنْ شَاءَ اللَّهُ .

قَالَ فَحَدَّثَنِي هِشَامُ بْنُ الْحَكَمِ وَحَمَّادٌ ، عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ : قُلْتُ فِي نَفْسِي : شَيْخٌ لَا عِلْمَ لَهُ بِالْخُصُومَةِ . قَالَ : فَقَالَ لِي : يَا زُرَّارَةَ مَا تَقُولُ فِيمَنْ أَقْرَأَكَ بِالْحُكْمِ أَتَقْتُلُهُ ؟ مَا تَقُولُ فِي خَدَمِكُمْ وَ أَهْلِيكُمْ أَتَقْتُلُهُمْ ؟ قَالَ : فَقُلْتُ : أَنَا - وَاللَّهِ - الَّذِي لَا عِلْمَ لِي بِالْخُصُومَةِ .

۷ - زراره گوید : حضرت باقر علیه السلام عرضکردم : مؤمن بدوزخ می‌رود ؟ فرمود : نه بخدا سوگند ، عرضکردم : پس بدوزخ نرود جز کافر ؟ فرمود : نه مگر آنکه خدا خواهد ، و چون چندبار (این حرف را) تکرار کردم بفرمود : ای زراره من میگویم : نه ، و میگویم : مگر آنکه خدا خواهد ، و تو میگوئی : نه ، و نمیگوئی : مگر آنکه خدا خواهد ؟ .

(راوی گوید : هشام بن حکم و حماد برای من حدیث کردند : که زراره گفت : من با خود گفتم : (این آقا) استادی است که علم بحث و مناظره ندارد ؟ گوید : (همینکه این مطلب در دل من خطوط کرد) بن فرمود : ای زراره چه گوئی درباره کسیکه برای تو بحکم اسلام اقرار کند (و گوید : هر چه تو گوئی من بهمان منقدم) آیا اورا میکشی ؟ (یا از او می پذیری ؟ بنا براینکه و تقبله باشد چنانچه در نسخه دانی است) چه گوئی درباره خدمتکاران و خانواده تان آیا ایشان را میکشی ؟ (زراره) گوید : عرضکردم بخدا سوگند منم که علم بحث و مناظره ندارم .

شرح - از روی مرفقه حدیث معلوم میشود که زراره خیال کرده است که مردم بردو دسته اند یا مؤمن (و او شیعه عادل امامی است که مرتکب گناه نشود) و یا کافر (و او کسی است که اینگونه نباشد) و امام علیه السلام خواسته این نظریه را رد کند و واسطه ای در این میان ثابت کند که آنها مرتکبین گناهان کبیره از شیعه و مستضعفین از سنیها و آنها که حجت بر آنها تمام نکشیده است از سایر فرق که اینها واسطه میان مؤمن و کافرند و ممکن است بدوزخ روند و ممکن است ببهشت برده شوند ، و زراره اینگونه اشخاص را پایکسره جزء کفار میشمرد و با برخی را جزء مؤمنین و برخی را جزء کفار میدانسته و روی این جهت اسرار داشته و روانی دانسته که مؤمن بدوزخ رود و غیر مؤمن ببهشت . تا بعدیکه در ذهنش خطوط کرده که آنحضرت علم خصومت (و بحث و مناظره) ندارد ، زیرا چنانچه مجلسی علیه الرحمه گوید : ظاهر اینست که غرض از « لا علم له بالخصومة » امام علیه السلام است ، و با اصطلاح مرجع ضعیف « له » آن بزرگوار است ، و حمله بر اینست که مقصود خود او باشد بعید است ، منتهی این حرف پیش آید که این مطلب با جلالت مقام زراره مناسب نیست لذا مجلسی (ره) فرموده است : مجرد خطوط بذهن مؤاخذه ندارد .

و در جمله « فیمین اقرک بالحکم » فیض علیه الرحمه گوید : یعنی بنو گوید : من بر مذهب تو هستم و هر چه

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام . وَسُئِلَ عَنِ الْكُفْرِ وَالشِّرْكِ أَيُّهُمَا أَقْدَمُ ؟ - فَقَالَ : الْكُفْرُ أَقْدَمُ وَذَلِكَ أَنَّ إِبْلِيسَ أَوَّلَ مَنْ كَفَرَ وَكَانَ كُفْرُهُ غَيْرَ شِرْكَ لِأَنَّهُ لَمْ يَدْعُ إِلَى عِبَادَةِ غَيْرِ اللَّهِ وَإِنَّمَا دَعَى إِلَى ذَلِكَ بَعْدَ فَاشْرَكَ .

﴿ ۲۸۳۰ ۹ ﴾ - هَارُونُ ، عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام . وَسُئِلَ مَا بَالُ الرَّائِي لِاتِّسَابِهِ كَافِرًا وَتَارِكِ الصَّلَاةِ قَدْ سَمِيَتْهُ كَافِرًا وَمَا الْحُجَّةُ فِي ذَلِكَ ؟ - فَقَالَ : لِأَنَّ الرَّائِي وَمَا أَشْبَهَهُ إِنَّمَا يَفْعَلُ ذَلِكَ لِمَكَانِ الشَّهْوَةِ لِأَنَّهَا تَغْلِبُهُ ، وَتَارِكِ الصَّلَاةِ لِأَنَّهُ لَا يَتَرُكُهَا إِلَّا اسْتِخْفَافًا بِهَا وَذَلِكَ لِأَنَّكَ لَا تَجِدُ الرَّائِي يَأْتِي الْمَرْأَةَ إِلَّا وَهُوَ مُسْتَلِذٌّ لِأَتْيَانِهِ إِثَابًا فَاصِدًّا إِلَيْهَا ، وَكُلُّ مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ فَاصِدًّا إِلَيْهَا فَلَيْسَ يَكُونُ قَصْدُهُ لِرَكِّهَا اللَّذَّةَ ، فَإِذَا نُبِيتِ اللَّذَّةُ وَقَعَ الْاسْتِخْفَافُ وَإِذَا وَقَعَ الْاسْتِخْفَافُ وَقَعَ الْكُفْرُ .

قَالَ : وَسُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَقِيلَ لَهُ : مَا فَرْقُ بَيْنَ مَنْ نَظَرَ إِلَى امْرَأَةٍ فَرَنَى بِهَا أَوْ خَمِرٍ فَشَرِبَهَا وَبَيْنَ مَنْ تَرَكَ الصَّلَاةَ حَتَّى لَا يَكُونَ الرَّائِي . وَشَارِبُ الْخَمِرِ مُسْتَخْفٍ كَمَا يَسْتَخْفِ تَارِكُ

تو حکم کنی که معتقد باشم من بدان معتقدم و آنرا دین خود در برابر خدا دانم آیا از او می پندیزی (بنا بر نسخه وافی که در تلبه است) و بمجرد تقلید حکم بایمان او میکنی و هم چنین در باره خدمتگذاران و خانواده خود ، پس زواره از جواب عاجز شد و دانست که اوست که علم بمنظره و خصومت ندارد نه امام علیه السلام ، و همت اینکه از جواب عاجز ماند این بود که چطور میتوانست بمجرد تقلید بدون فهم و بصیرت حکم بایمان آنها کند ، و یا چطور میتوانست با این اقرار حکم بکفر آنها کند پس واسطه ای در این میان ثابت شد .

۸ - مسعدة بن صدقه گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام در جواب این سؤال که - کدامیک از کفر و شرک جلوتر است ؟ - فرمود : کفر جلوتر است ، برای اینکه ابلیس نخستین کسی بود که کافر شد ، و کفر او غیر از شرک بود زیرا او به پرستش غیر از خدا دعوت نکرد ، و همانا پس از آن (مردم را پرستش غیر خدا) خواند و مشرک شد .

۹ - و نیز گوید : شنیدم از آنحضرت که در پاسخ این سؤال که - چگونه شد که شما زناکار را کافر نامی ولی تارک نماز را کافر نامی دلیل بر این چیست ؟ فرمود : چون زناکار و آنکه مانند اوست همانا این کار را بخاطر غلبه شهوت کند ، ولی تارک نماز آنرا ترک نکند جز از روی استخفاف (وسبک شمردن) آن و این برای آنستکه زناکاری نیست که نزد زنی رود جز اینکه از نزدیکی یا او طلب لذت کند و هدفش (کامیابی) و لذت است ، ولی هر که نماز را ترک کند و قصد آن کند هدفش در ترک آن لذت نیست ، و چون لذتی نیست (پس برای) استخفاف (وسبک شمردن) است ، و هر گاه استخفاف شد کفر واقع شود .

گوید : و نیز از آنحضرت پرسش شد و بوی عرض شد : چه فرق است : میان کسی که بزنی نگاه کند پس با او زنا کند یا بشرابی (برسد) و آنرا بنوشد و میان کسیکه نماز را ترک کند که زنا کند و شراب خوار استخفاف کننده نباشند چنانچه تارک نماز استخفاف کننده است ؟ و دلیل در این باره چیست ؟ و بجه

الصَّلَاةِ وَمَا الْحُجَّةُ فِي ذَلِكَ وَمَا الْعِلْمَةُ الَّتِي تَقْرُقُ بَيْنَهُمَا ؟ قَالَ : الْحُجَّةُ أَنْ كُلَّمَا أَدَخَلْتَ أَنْتَ نَفْسَكَ فِيهِ لَمْ يَدْعُكَ إِلَيْهِ ذَاغٌ وَلَمْ يَغْلِبْكَ غَالِبٌ شَهْوَةٌ مِثْلَ الرِّزْنِيِّ وَشَرِبَ الْخَمْرَ وَأَنْتَ دَعَوْتَ نَفْسَكَ إِلَى تَرْكِ الصَّلَاةِ وَلَيْسَ تَمَّ شَهْوَةٌ فَهِيَ الْإِسْتِخْفَافُ بِعَيْنِهِ وَهَذَا فَرَقٌ مَا بَيْنَهُمَا .

۱۰ - محمد بن یحیی ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ :

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ شَكَ فِي اللَّهِ وَفِي رَسُولِهِ ﷺ فَهُوَ كَافِرٌ .

۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي

عَبْدِ اللَّهِ ﷺ : مَنْ شَكَ فِي رَسُولِ اللَّهِ ﷺ ؟ قَالَ : كَافِرٌ ، قُلْتُ : فَمَنْ شَكَ فِي كَفْرِ الشَّاكِّ فَهُوَ كَافِرٌ ؟ فَأَمْسَكَ عَنِّي فَرَدَدْتُ عَلَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَاسْتَبْتْتُ فِي وَجْهِهِ الْغَضَبَ .

علت بین آن دو جدا شود ، فرمود : دلیل وحجت اینستکه هر چیزی که تو خود را وارد ددان کنی دایم و فلبه شهوت ترا بر آن وانداشته چنانچه در زنا شراب و خواری (که غلبه شهوت سبب ارتکاب آنهاست) و تو خودت دایم خوبش بر ترک نماز شدی و گرنه در اینجا شهوتی نیست ، بلکه عین استخفاف و بی اعتنائی است و همین است فرق میان آن دو .

شرح - مجلسی علیه الرحمه گوید : ظاهر از کفر در اینجا ارتکاب چیزی است که کم اعتنائی بدین وستی یقین را میرساند زیرا دایم قوی بر مخالفت امر پروردگار ندارد ، و همین موجب عذاب عظیم و کفر طولانی است ، و این آن کفر نیست که سبب خلود در آتش با کفار باشد و شفاعت شافعی هم سودشان ندهد ، و در دنیا نیز احکام کفار مانند نجاست و ممنوع بودن از نکاح و ارث بر آنها جاری گردد . و حمل آن بر مورد استحلال و انکار (نماز) هم بعید است ، زیرا زنا کار هم در صورت استحلال کافر است ، پس این یکی از معانی کفر و درجهای از درجات آن است چنانچه ایمان درجات دارد .

۱۰ - امام صادق علیه السلام فرمود : هر که در خدا و رسولش شك کند کافر است .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : این حدیث دلالت کند بر اینکه شك در اصول دین نیز موجب کفر است چنانچه گذشت و پس از این نیز ان شاء الله بیاید ، و گویا حدیث محمول است بر شك پس از اتمام حجت ، و مقصود از کفر چیزی است که در برابر ایمانست پس مستضعفین را نیز شامل گردد ، و کفر با این معنی مستلزم خلود در آتش نباشد .

۱۱ - منصور بن حازم گوید : بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم : کسیکه شك در باره رسول (ص) دارد (حکمتش چیست) ؟ فرمود : کافر است ، عرض کردم : کسیکه شك در کفر شاک دارد او هم کافر است ؟ حضرت از پاسخ (پایین سؤال) خود داری کرد و من تاسه بار تکرار کردم دیدم آثار عظم در چهره اش ظاهر گردید (من هم ساکت شدم) .

شرح - فیض (ره) گوید : اینکه حضرت پاسخش را نهاده و از او در عظم شد برای اینستکه چنین پرسشی مورد نداشت ، و واضح است که این شك موجب کفر نیست و گرنه خود پرسش کننده نیز در باره کفر

۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ بْنِ زُرَّارَةَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَمَنْ يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ » فَقَالَ : مَنْ تَرَكَ الْعَمَلَ الَّذِي أُقْرَبَ بِهِ ، قُلْتُ : فَمَا مَوْضِعُ تَرْكِ الْعَمَلِ ؟ حَتَّى يَدْعَهُ أَجْمَعُ ؟ قَالَ : مِنْهُ الَّذِي يَدْعُ الصَّلَاةَ مُتَعَمِّدًا لِأَمِنْ سُكْرًا وَلَا مِنْ عِلَّةٍ .

۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ عَبْدِ بْنِ حَكِيمٍ وَحَمَّادٍ ، عَنْ أَبِي مَسْرُوقٍ قَالَ : سَأَلَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام عَنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ ، فَقَالَ لِي : مَا هُمْ ؟ قُلْتُ : مَرْجُئَةٌ وَقَدْرِيَّةٌ وَحَرُورِيَّةٌ فَقَالَ : لَعَنَ اللَّهُ تِلْكَ الْمِلَّةَ الْكَافِرَةَ الْمَشْرُوكَةَ الَّتِي لَا تَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى شَيْءٍ .

﴿ ۲۸۴۵ ﴾ - ۱۴ - عَنْ الْحَطَّابِ بْنِ مُسْلِمَةَ وَأَبَانَ ، عَنِ الْفَضِيلِ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ علیه السلام وَعِنْدَهُ رَجُلٌ فَلَمَّا قَعَدْتُ قَامَ الرَّجُلُ فَحَرَّجَ ، فَقَالَ لِي : يَا فَضِيلُ مَا هَذَا عِنْدَكَ ، قُلْتُ : وَمَا هُوَ ؟ قَالَ :

او شك داشته واطلاعی نداشته و لذا پرسش نموده است .

۱۲ - عبید بن زراره گوید : از حضرت صادق علیه السلام از تفسیر گفتار خدای عز و جل پرسیدم که فرماید : « و آنکه کفر ورزد با ایمان همانا کردارش تباہ شده است » (سوره مائده آیه ۵) فرمود : مقصود آنکسی است که کرداری که بآن اقرار و اعتراف کرده ترک کند ، عرض کردم : مرتبه ترک آن عمل چیست ؟ همه آن را وانهد ؛ فرمود از آنست کسیکه عمداً نماز را ترک کند بدون اینکه مست باشد و باعلنی داشته باشد ، شرح - مجلسی (ره) گوید : « فاما موضع ترك العمل ، دو احتمال دارد : اول - اینکه مقصود استسلام از این باشد که مراد ترك تمام اعمال است یا برخی از آنها هم دارای این حکم است ؛ امام علیه السلام پاسخ داده است : که مراد دومی است و ترك برخی هم (مانند ترك نماز) موجب کفر است - دوم - اینکه غرض استسلام از این بوده است که هر عملی ترکش چنین است یا برخی از آنها ترکش موجب کفر است ؛ حضرت در پاسخ اشاره فرمود که برخی چنین است نه هر عملی ، و در هر دو صورت کلمه « ما » استفهامیه است و در جمله « حتی یدعه اجمع » نیز استفهام مقدر است .

۱۳ - ابو مسروق گوید : حضرت علیه السلام از من در باره اهل بصره پرسید و فرمود : بر چه (مذهبی) هستند ؟ عرض کردم : مرجئه ، و قدریه ، و حروریه ، فرمود : خدا لعنت کند این ملت های کافر مشرک را که بهیچوجه خدا پرست نیستند .

شرح - مرجئه آنها بودند که گمان کنند ایمان فقط همان علم بآنچه پینمبر آورده است میباشد ، و هیچ گاهی با وجود ایمان زیان نرساند چنانچه هیچ طاعتی با کفر سود ندهد .
و قدریه در اخبار بهر دو دسته جبری و تفویضی اطلاق شده و هر دو دسته از مذهب حق بدورند ، و مذهب حق همانست که امامه دین علیهم السلام فرمودند : که « لا جبر ولا تفویض بل امر بین امرین » .
و حروریه دسته ای از خوارجند که به حروراء (که محلی است نزدیک کوفه) منسوبند .

۱۴ - فضیل گوید : وارد شدم بر حضرت باقر علیه السلام و نزدش مردی بود ، پس چون من نشستم آن

حَرُورِيٌّ ، قُلْتُ كَافِرٌ ؛ قَالَ : اِي وَاللّٰهِ مُشْرِكٌ .

۱۵- عَن اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنِ اَبِي اَيُّوبَ ، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : سَمِعْتُ اَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : كُلُّ شَيْءٍ يَجْرُؤُ الْاِقْرَارُ وَالتَّسْلِيمُ فَهُوَ الْاِيْمَانُ وَكُلُّ شَيْءٍ يَجْرُؤُ الْاِنْكَارُ وَالجُحُودُ فَهُوَ الْكُفْرُ .

۱۶- الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ اَبِي حَمْرَةَ قَالَ : سَمِعْتُ اَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : اِنَّ عَلِيًّا صَلَوَاتُ اللّٰهِ عَلَيْهِ بَابُ فَتْحِ اللّٰهِ ، مَنْ دَخَلَهُ كَانَ مُؤْمِنًا وَمَنْ خَرَجَ مِنْهُ كَانَ كَافِرًا .

۱۷- عِدَّةٌ مِنْ اَصْحَابِنَا ، عَنِ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنِ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ ، عَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ عَنِ اِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ؛ وَابْنِ سِنَانٍ ؛ وَسَمَاعَةَ ، عَنِ اَبِي بَصِيْرٍ ، عَنِ اَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صلى الله عليه وآله : طَاعَةٌ عَلِيٍّ عليه السلام ذُلٌّ وَمَعْصِيَتُهُ كُفْرٌ بِاللّٰهِ ، قِيلَ : يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ وَكَيْفَ يَكُوْنُ طَاعَةٌ عَلِيٍّ عليه السلام ذُلًّا وَمَعْصِيَتُهُ كُفْرًا بِاللّٰهِ ؟ قَالَ : اِنَّ عَلِيًّا عليه السلام يَحْمِلُكُمْ عَلَيَّ الْحَقِّ فَاِنْ اَطَعْتُمُوهُ دَلَلْتُمْ وَاِنْ عَصَيْتُمُوهُ كَفَرْتُمْ بِاللّٰهِ عَزَّ وَجَلَّ .

مرد : برخاست و بیرون رفت ، حضرت بمن فرمود ای فضیل این که بود نزد تو ؟ گفتم که بود ؟ فرمود : حروری بود (ومذهب حروریها داشت) عرض کردم : او کافر است ! فرمود : آری بخدا سوگند مشرک است .
۱۵ - محمد بن مسلم گوید : شنیدم از امام محمد باقر عليه السلام میفرمود : هر چه را اقرار و تسلیم بیاورد ایمان است و هر چه را انکار و جحود بیاورد آن کفر است .

۱۶ - ابو حمزه گوید : شنیدم از امام باقر عليه السلام که میفرمود : همانا علی عليه السلام دری است که خداوند (بروی مردمان) گشود ، هر که داخل آن گردد مؤمن است ، و هر که از آن بیرون رود کافر است .
شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود از داخل آنکس باشد که معرفت درباره حقش دارد و مقصود از خارج آنکس است که منکرش باشد چه مطلقاً و چه آنکه در مرتبه خودش منکر او گردد .

۱۷ - رسول خدا (ص) فرمود : طاعت علی عليه السلام ذلت و خواری است ، و معصیت و نافرمانی او سبب کفر بخداست ، هر ض شد : ای رسول خدا چگونه طاعت علی ذلت و نافرمانیش کفر بخداست ؟ فرمود : هر آینه علی عليه السلام شمارا بحق و امیدارد ، پس اگر او را فرمان برید (در دنیا) و در نظر مردمان خواری باشید ، و اگر نافرمانیش کنید بخدای عزوجل کافر شوید .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : ظاهر اینست که مقصود ذلت و خواری در دنیا و نزد مردم است ، زیرا اطاعتش موجب ترک دنیا و زهد آنست ، و تقسیم مساوی بین شریف و ضعیف راضی باشد ، و بحکم حلال قناعت کند ، و تواضع نموده تکبر نوردد و تمامی اینها از چیزهایی است که موجب ذلت نزد مردم دنیا میهود .

۱۸ - الْحَسَنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، قَالَ ! حَدَّثَنِي إِبْرَاهِيمُ بْنُ أَبِي بَكْرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنَّ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْهُدَى ، فَمَنْ دَخَلَ مِنْ بَابِ عَلِيٍّ كَانَ مُؤْمِنًا وَمَنْ خَرَجَ مِنْهُ كَانَ كَافِرًا وَمَنْ لَمْ يَدْخُلْ فِيهِ وَلَمْ يَخْرُجْ مِنْهُ كَانَ فِي الطَّبَقَةِ الَّذِينَ لِلَّهِ فِيهِمُ الْمَشِيئَةُ .

* (۲۸۵۰) ۱۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ ذُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لَوْ أَنَّ الْعِبَادَ إِذَا جَهِلُوا وَقَفُوا وَلَمْ يَجْحَدُوا لَمْ يَكْفُرُوا .

۲۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ فَضِيلِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ نَصَبَ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَمًا بَيْنَهُ وَبَيْنَ خَلْقِهِ فَمَنْ عَرَفَهُ كَانَ مُؤْمِنًا وَمَنْ أَنْكَرَهُ كَانَ كَافِرًا وَمَنْ جَهِلَهُ كَانَ ضَالًّا وَمَنْ نَصَبَ مَعَهُ شَيْئًا كَانَ مُشْرِكًا وَمَنْ جَاءَ بِوَلَايَتِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ جَاءَ بَعْدَ وَتِهِ دَخَلَ النَّارَ .

۲۱ - يُونُسَ ، عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرٍ ، عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ بَابٌ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ فَمَنْ دَخَلَ بِابِهِ كَانَ مُؤْمِنًا وَمَنْ خَرَجَ مِنْ بَابِهِ كَانَ كَافِرًا ، وَمَنْ لَمْ يَدْخُلْ فِيهِ وَلَمْ يَخْرُجْ مِنْهُ كَانَ فِي الطَّبَقَةِ الَّتِي لِلَّهِ فِيهِمُ الْمَشِيئَةُ

۱۸ - ابراهیم بن ابی بکر گوید: شنیدم از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام فرمود: هر آینه علی علیه السلام دری است از درهای هدایت ، پس هر که از آن در وارد شود مؤمن است و هر که از آن بیرون رود کافر است ، و هر که وارد آن نشود و بیرون نرود در آن طبقه ای باشد که کارشان با خدا است (و هر چه خواهد درباره آنان انجام دهد) .

۱۹ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: اگر بندگان در هنگامیکه نمیدانستند توقف میکردند و انکار نمیکردند کافر نمیشدند .

۲۰ - حضرت باقر علیه السلام فرمود: خدای عزوجل علی علیه السلام را میان خود و خلقش برای رهبری منصوب فرموده ، پس هر که او را بشناسد مؤمن است ، و هر کس او را انکار کرد کافر است و هر که درباره او توقف کند (و منکر نشود) گمراه است ، و هر که با او دیگری را همراه کند مشرک است ، و هر که با دوستی او آید بیهشت رود ، و هر که با دشمنی او آید بدوزخ رود .

۲۱ - حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام فرمود: بدوستیکه علی علیه السلام دری از درهای بهشت است هر کس از این در درآید مؤمن است ، و هر که از آن بیرون رود کافر است ، و هر که نهد درآید و نه بیرون رود در آن طبقه ای باشد که کارشان با خدا است (و هر چه خواهد درباره آنان همان کند) .

(بَابُ وُجُوهِ الْكُفْرِ)

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ أَبِي عَمْرٍو الزُّبَيْرِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قُلْتُ لَهُ : أَخْبِرْنِي عَنْ وُجُوهِ الْكُفْرِ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ : الْكُفْرُ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَلَى خَمْسَةِ أَوْجِهٍ :

فَمِنْهَا كُفْرُ الْجُحُودِ ، وَالْجُحُودُ عَلَى جِهَيْنِ ، وَالْكَفْرُ بِتَرْكِ مَا أَمَرَ اللَّهُ ؛ وَكُفْرُ الْبِرَاءَةِ ؛ وَكُفْرُ الْيَعْمِ .

فَأَمَّا كُفْرُ الْجُحُودِ فَهُوَ الْجُحُودُ بِالرُّبُوبِيَّةِ وَهُوَ قَوْلُ مَنْ يَقُولُ : لَأَرْبَ وَلَا جِنَّةَ وَلَا نَارَ وَهُوَ قَوْلُ صَافِيَيْنِ مِنَ الزَّوَادِقَةِ يُقَالُ لَهُمْ : الدَّهْرِيَّةُ وَهُمْ الَّذِينَ يَقُولُونَ «وَمَا يَهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ» وَهُودِيْنَ وَضَعُوهُ لِأَنْفُسِهِمْ بِالْإِسْتِحْسَانِ عَلَى غَيْرِ تَثْبِيْتٍ مِنْهُمْ وَلَا تَحْقِيقِ لَشَيْءٍ مِمَّا يَقُولُونَ ، قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «إِنَّهُمْ لَا يُظَنُّونَ» أَنْ ذَلِكَ كَمَا يَقُولُونَ . وَقَالَ : «إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنْذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ» ، يَعْنِي بِتَوْحِيدِ اللَّهِ تَعَالَى فَبِذَا أَحَدٌ وُجُوهُ الْكُفْرِ .

وَأَمَّا الْوَجْهُ الْآخَرُ مِنَ الْجُحُودِ عَلَى مَعْرِفَةٍ وَهُوَ أَنْ يَجْحَدَ الْجَاحِدُ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنَّهُ حَقٌّ ، قَدْ اسْتَقَرَّ عِنْدَهُ وَقَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا»

❖ (بَابُ أَقْسَامِ كُفْرِ) ❖

۱ - ابو عمرو زبیری گوید : بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم : مرا آگاہ فرما باینکه کفر در کتاب خدای عز وجل (قرآن) بچند وجه است ؟ فرمود : کفر در کتاب خدا بر پنج وجه است : کفر حجود (انکار ربوبیت) و آن بردو قسم است ، و کفر بتراک کردن آنچه خداوند بآن فرمان داده ، و کفر برائت (و بیزارای جستن) و کفر نعمتها .

اما کفر حجود : پس همان انکار بر ربوبیت است ، و آن گفتار کسی است که میگوید : نه پروردگاری است و نه بهشتی و نه دوزخی ، و اینها دودسته از زندیقان هستند که بایشان دهریه گویند ، و آنها پند کسانی که گویند : «و هلاک نکنند ما را جز دهر» (و خداوند گفتارشان را در قرآن مجید در سوره جاثیه آیه ۲۴ حکایت کند) و آن دینی است که برای خدای بلیقه و نظر خودشان ساخته اند ، بدون اینکه بررسی و تحقیق و کاوش در اطراف آنچه میگویند بکنند ، خدای عزوجل دنبال آن فرماید : «نیستند جز اینکه پندار کنند» (یعنی پندارند) مطلب هماطور است که آنها گویند ، و نیز فرماید : « همانا آمانی که کافران بپسندان است بر ایشان بترسانیشان یا ترسانیشان ایمان نیاورند» (سوره بقره آیه ۶) یعنی بتوحید خداوند (کافر شدند) پس این یکی از وجوه کفر .

و اما وجه دیگر : آن انکار بامعرفت است ، و آن اینست که منکر باینکه میدانند مطلب حق است انکار

وَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «وَكَانُوا مِنْ قَبْلِ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ» ، فِهَذَا تَفْسِيرُ وَجْهِ الْجَحْدِ .
 وَالْوَجْهُ الثَّلَاثُ مِنَ الْكُفْرِ كُفْرُ النِّعَمِ ، ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى يَحْكِي قَوْلَ سُلَيْمَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : «هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي ، أَشْكُرَ أَمْ أَكْفُرُ ؟ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ» ، وَقَالَ : «لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِنْ كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ» ، وَقَالَ : «فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ» .

وَالْوَجْهُ الرَّابِعُ مِنَ الْكُفْرِ تَرْكُ مَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَإِذَا أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَآتِفِكُونَ بِنِعْمَتِنَا كَمْ وَلَا تَخْرُجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنْتُمْ تُشَاهِدُونَ ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتَخْرُجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن يَأْتُواكُمْ آسَارِي تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ ، فَكَفَرَهُمْ بِتَرْكِ مَا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ وَتَسْبِهِمُ إِلَى الْإِيمَانِ

کند ، وبا اینکه مطلب نزد او ثابت شده ، و خدای عزوجل در این باره فرموده است : « و انکار کردند آنها را در حالیکه یقین بدانها داشت دلهای ایشان ، از روی ستمگری و سرکشی ، (سوره نمل آیه ۱۴) و نیز خدای عزوجل فرموده است : « و بودند (یهود مدینه) که از پیش (از آمدن پیغمبر ص) پیروزی می جستند بر آنانکه کفر ورزیدند ، و چون آمد ایشان را آنچه شناخته بودند ، بدان کافر شدند ، پس لعنت خدا بر کافرین باد ، (سوره بقره آیه ۸۹) این بود تفسیر دو وجه (کفر) جحود و انکار .

وجه سوم - از وجوه کفر : کفر بنعمت (یعنی کفران نعمت) است و اینست گفتار خدای تعالی که از سلیمان حکایت کند که (فرمود) : « و این از فضل پروردگرم باشد تا مرا بیازماید که آیا شکر میکنم یا کفران ورزم ، و آنکه شکر کند جز این نیست که برای خوبستن سپاسگردد ، و آنکه کفران کند همانا پروردگار من بی نیاز و گرامی است ، (سوره نمل آیه ۴۰) و نیز فرماید : « اگر شکر گراید بیفزایم شمارا و اگر کفر ورزید همانا عذاب من سخت است ، (سوره ابراهیم آیه ۷) و نیز فرماید : « پس بساز کنید مرا تا بادکنم شمارا و مرا شکر کنید و کفر نورزید ، (سوره بقره آیه ۱۵۲) .

وجه چهارم - از وجوه کفر : ترک آن چیز است که خدای عزوجل بدان فرمان داده ، و اینست گفتار خدای عزوجل « و هنگامیکه گرفتیم پیمان شمارا که نریزید خونهای خود را و بیرون نکنید همدیگر را از دیار خویش پس اقرار کردید و شما بر آن گواہ بودید ، سپس اینک شما می کنید همدیگر را و بیرون میکنید گروهی را از خانه هاشان پشتبانی خویش برایشان نکاه و ستم و اگر باسری آنها را نزد شما آورند فدیة از ایشان دهید در حالیکه حرام است بر شما بیرون دادن ایشان آیا ایمان آورید بسمی از کتاب (تورات) و کافر شوید بسمی (از آن) چیست کفر آنکه از شما این کار را بکنند ، (سوره بقره آیه ۲۱۷) .

وَلَمْ يَقْبَلْهُ مِنْهُمْ وَلَمْ يَنْفَعَهُمْ عِنْدَهُ فَقَالَ : «فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَقَعُلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ» .

وَالْوَجْهَ الْخَامِسُ مِنَ الْكُفْرِ كُفْرُ الْبِرَاءَةِ وَ ذَلِكَ قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ يَحْكِي قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : «كَفَرَ نَابِكُمْ وَبَدَأ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ أَبَدًا حَتَّىٰ تُوْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَّهُ» ، يَعْنِي تَبَرَّأْنَا مِنْكُمْ ، وَ قَالَ يَذْكَرُ إِبْلِيسَ وَتَبَرُّتَهُ مِنْ أَوْلِيَائِهِ مِنَ الْإِنْسِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ : «إِنِّي كَفَرْتُ بِمَا أَشْرَكْتُمُونَ مِنْ قَبْلُ» ، وَ قَالَ : إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَانَا مَوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُمْ بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُمْ بَعْضًا يَعْنِي يَنْبَرُّ بِبَعْضِكُمْ مِنْ بَعْضٍ .

(بَابُ)

﴿دَعَائِمُ الْكُفْرِ وَشَعْبِهِ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْيَمَانِيِّ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَدِيْنَةَ ، عَنْ أَبَانَ بْنِ أَبِي عِيَّاشٍ ، عَنْ سَلِيمِ بْنِ قَيْسِ الْهَلَلِيِّ ، عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ : بُنِيَ الْكُفْرُ عَلَىٰ أَرْبَعِ دَعَائِمٍ : الْفِسْقُ وَالْفُلُوُّ وَالشَّكُّ وَالشَّبْهَةُ . وَالْفِسْقُ عَلَىٰ أَرْبَعِ شَعْبٍ : عَلَى الْجَفَاءِ ، وَالْعَمَى ، وَالغَفْلَةِ ، وَالْعَنُوِّ ، فَمَنْ جَفَا حَتَرَ الْحَقَّ

۸۴ - ۸۵) پس خداوند اینها را بسبب ترک آنچه باو فرمان داده کافر دانسته ، و نسبت ایمان بآنها داده ولی از آنها پذیرفته و آن ایمان نزد خداوند برای ایشان سودی ندهد ، پس فرموده : «پس چیست کفر آنکه ارشاد این کار را بکنند جز خواری درزندگانی دنیا و روز رستاخیز برگردانده شود بسوی سخت ترین عذاب و خدا غافل نیست از آنچه شما میکنید» .

وجه پنجم - از وجوه کفر : کفر (بمعنای) بیزارى است ، و اینست گفتار خدای عزوجل که (در سووة منمنه آیه ۴) از حضرت ابراهیم عَلَيْهِ السَّلَامُ حکایت کند (بقوم خود فرمود) : «ما کفر ورزیدیم بشما و پدیدار شد میان ما و شما دشمنی و کینه برای همیشه تا آنگاه که شما ایمان بخدای یگانه آورید» ، یعنی ما از شما بیزاریم ، و خداوند در آنجا که (داستان) شیطان و بیزارى جستن او را از دوستانش از آدمیزاده درقیامت یاد میکند فرماید : «من همانا کفر ورزیدیم بدانچه مرا شریک گردانیدید از پیش» (سورة ابراهیم آیه ۲۲) و فرماید : «جز این نیست که شما برگرفتید بتانی را بجز خدا بدوستی میان خویش درزندگانی دنیا پس رورقیامت کفر ورزد برخی از شما برخی و لمن کند برخی از شما برخی را» (سورة عنکبوت آیه ۲۵) یعنی بیزارى جوید برخی از شما از برخی .

﴿بَابُ سِتُونِهَائِ الْكُفْرِ وَشَعْبِهَائِ أَنْ﴾

۱ - امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : کفر بر چهار پایه استوار شده : فسق ، غلو ، شك ، شبهه .

وفسق (بهر) بر چهار شبهه است : جفا ، کوری ، غفلت ، سرکشی .

وَمَقَّتْ الْمَقْبَاهُ، وَأَصْرَ عَلَى الْجَنِّ الْعَظِيمِ، وَمَنْ عَمِيَ نَيْبِي الذِّكْرِ، وَاتَّبَعَ الظَّنَّ، وَبَارَزَ خَالِقَهُ، وَ
 أَلَحَّ عَلَيْهِ الشَّيْطَانُ، وَطَلَبَ الْمَغْفِرَةَ بِالتَّوْبَةِ وَلَا اسْتِكَانَةَ وَلَا غَفْلَةَ، وَمَنْ غَفَلَ جَنَى عَلَى نَفْسِهِ، وَ
 انْقَلَبَ عَلَى ظَهْرِهِ، وَحَسِبَ عَيْهُ رُشْدًا، وَغَرَّتْهُ الْأُمَانِي، وَأَخَذَتْهُ الْحَسْرَةُ وَالنَّدَامَةُ إِذَا قَضَى الْأَمْرَ
 وَانْكَشَفَ عَنْهُ الْغِيْطَاءُ، وَبَدَّالَهُ مَا لَمْ يَكُنْ يَحْتَسِبُ، وَمَنْ عَنَّا عَنْ أَمْرِ اللَّهِ شَكًّا وَمَنْ شَكَّ تَعَالَى اللَّهُ عَلَيْهِ
 فَأَذَلَّهُ بِسُلْطَانِهِ وَصَفَّرَهُ بِجَلَالِهِ كَمَا غَتَّرَ بِرَبِّهِ الْكَرِيمَ وَفَرَّطَ فِي أَمْرِهِ.

پس هر که جفا کند حق را کوچک شمرده ، و فقهاء را دشمن داشته ، و برگناه بزرگ اصرار کرده
 است ، و هر که کور دل شود ذکر (حق) را فراموش کند ، و (در اصول دین یا در تمام احکام آن) پیروی از
 گمان کند ، و با آفریننده خود جنک کند ، و شیطان بر او چیره گردد ، و بدون توبه (و پشیمانی ار کرده
 خویش) و (هم چنین) بدون زاری (در طلب آمرزش) و بدون غافل نبودن از گناه (از خدا) آمرزش خواهد.
 و هر که غفلت کند بر خود خیانت کرده (و خود را بهلاکت افکنده ، و از دین حق) بیشتر برگشته ، و گمراهی
 خود را رشد و صلاح پنداشته ، و آرزوها (و وعده های دروغین شیطان) او را فریب دهد (و سرگرم کند) و
 حسرت و پشیمانی در هنگامیکه کار از کار بگذرد و پرده برداشته شود او را فرا گیرد ، و برایش آشکار گردد
 که آطور که او میپنداشت نبوده . و هر که از فرمان خدا سرکشی کند بشک افتاده ، و هر که بشک افتد
 بر او بزرگی (و غضب) کند ، و او را بسلطنت (و قدرت) خود خوار سازد ، و (نزد خلاق) بوسیله جلال
 (و عظمت) خود او را کوچک کند چنانچه پیرو در کار کریم خود فریفته شده و مغرور شود (و کرم او را
 دستاویز کرده) و در فرمان او کوتاهی کند .

(مجلسی ره) از برخی از افاضل نقل کند که گفته است ه از مغرورین آنانند که حشر و نشر را منکر

شوند ، و از آن جمله هستند :

کسانی که پندارند تهدید پیغمبران از برای بیم دادنست و کیفری در آخرت نیست .
 و کسانی که گویند لذتهای دنیا یقینی است و کیفر آخرت مشکوک و یقین را بخاطر شك رها نکنند .
 و کسانی که نافرمانی کنند و گویند خداوند غفور و رحیم است .
 و کسانی که پندارند دنیا نقد است و آخرت نسیه و نقد از نسیه بهتر است .
 و کسانی که بخودشان و کردارشان مغرور و از آفات آن غافل باشند .
 و کسانی که بعلم خود مغرور شوند، آنکه پندارد که بعد کمال رسیده و مانند کسی نیست گویا آنچه در
 باره دانشمندان مغرور بدانش رسیده نشنیده .

و کسانی که بعلم و عمل اکتفا کرده و از شستشوی باطن از اخلاق زشت غفلت نموده و پندارد که
 بهمان اندازه مستحق ثواب شایان است .

و آنانکه بخود دانش فریفته شده و بعلوم دنیائی پرداخته و از تحصیل علم آخرت باز مانده .

و کسانی که بمبادت فریفته شده .

و آنانکه بمال و منال مغرور گشته . یا باولاد و انصار فریفته شده . یا بجاه و مقام گول خورده . و

وَالْفُلُوْءُ عَلَى اَرْبَعِ شُعَبٍ : عَلَى التَّمَعُّقِ بِالرَّأْيِ ، وَالتَّنَازُعِ فِيهِ ، وَالرَّيْبِ ، وَالشَّقَاقِ ؛ فَمَنْ تَمَعَّقَ لَمْ يَبْثُ إِلَى الْحَقِّ وَلَمْ يَزِدْ إِلَّا عُرْفًا فِي الْعَمَرَاتِ وَلَمْ تَنْحَسِرْ عَنْهُ فِتْنَةٌ إِلَّا غَشِيَتْهُ أُخْرَى ، وَانْتَحَرَقَ دِينُهُ فَهُوَ يَهْوِي فِي أَمْرِ مَرِيحٍ ، وَمَنْ نَازَعَ فِي الرَّأْيِ وَخَاصَمَ شُهْرًا بِالْعِنْدِ مِنْ طَوْلِ اللَّجَاجِ وَمَنْ زَاغَ قَبَحَتْ عِنْدَهُ الْحَسَنَةُ وَحَسُنَتْ عِنْدَهُ السَّيِّئَةُ وَمَنْ شَاقَّ أَعْوَرَتْ عَلَيْهِ طَرْفُهُ وَاعْتَرَسَ عَلَيْهِ أَمْرُهُ ، فَضَاقَ عَلَيْهِ مَخْرَجُهُ إِذَا لَمْ يَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُؤْمِنِينَ .

وَالشُّكُّ عَلَى اَرْبَعِ شُعَبٍ : عَلَى الْعَرِيَّةِ ، وَالْهَوَى ، وَالتَّرَدُّدِ ، وَالْإِسْتِسْلَامِ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَفِي آيَةِ رَبِّكَ تَنَمَّارِي .

وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى : عَلَى الْعَرِيَّةِ ، وَالْهَوْلِ مِنَ الْحَقِّ ، وَالتَّرَدُّدِ ، وَالْإِسْتِسْلَامِ لِلْجَهْلِ وَأَهْلِهِ . فَمَنْ هَالَهُ مَا بَيْنَ يَدَيْهِ نَكَصَ عَلَى عَقْبَيْهِ ، وَمَنْ أَمْتَرَى فِي الدِّينِ تَرَدَّدَ فِي الرَّيْبِ ، وَسَبَقَهُ الْأَوْلُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ، وَأَدْرَكَهُ الْآخَرُونَ ، وَوَطِنَتْهُ سَنَابِكُ الشَّيْطَانِ ، وَمَنْ اسْتَسْلَمَ لِهَلْكَةِ الدُّنْيَا

غیر اینها از اسباب بزرگه منشی که در شماره نیاید .

(وهر صورت امیر المؤمنین علیه السلام دنباله حدیث فرمود : وغللو بر چهار شبهه است : بر تمعق در رأی (ودقت بسیار نمودن) ، تنازع در رأی . کجی (واغراق از حق) . شقاق (ودشمنی کردن با حق پرستان) ، پس هر که بسیار دقت (وخرده بینی) کند بحق نگراید ، وجز غرق شدن در امواج خروشان (شبهات و باطل) نیفزاید ، فتنه از او دور نشود (و گرهی از عقده های اعتقادی او باز نشود) جز اینکه فتنه دیگری (ومشکل تازه ای) گریبانگیرش شود و پرده دینش (باقیجی فتنه) ببرد ، پس در کار درهم و برهمی فرو افتد (وحق و باطل بر او مختلط گردد) . و هر که در رأی نزاع و ستیزه کند بحماقت (یا بسستی و بزدلی) شهره گردد (و این) به خاطر لجبازی دنباله دار (اواست) . و هر که کج دل شد خوبی در نزد او دشت گردد ، و بدی در نظر او زیبا گردد . و هر که شقاق کند (و با حق پرستان دشمنی و نزاع کند) راههای زندگی بر او تیره و تاریک گردد ، و کار بر او دشوار شود ، و بتنگنائی دچار گردد که راه خلاصی از آن بسته شود ، زیرا از راه مؤمنین پیروی نکرده است .

و شك دارای چهار شعبه است : مریه (یعنی تردید . شك و جدل) ، هوی ، تردد ، استسلام (یعنی تن دادن و گردن نهادن) و اینست گفتار خدای عزوجل : پس بکدام نعمتهای پروردگارت ستیزه جوئی ، (سوره نجم آیه ۵۵) .

و در روایت دیگر است (که فرمود : شك) : بر مریه است ، و هراس از حق ، و تردد ، و استسلام در برابر نادانی و اهل آن . پس هر که از آنچه در پیش او است (از حق و رغبت بسوی آخرت) بهرامد پشت سر (یعنی بسوی باطل و دنیا) برگردد ، و هر که در دین ستیزه کند در شك بچرخد ، و همدیفان او از مؤمنین از وی پیشی گرفته (چون شك ندارند) و باز ماندگان (در ایمان که پس از او بودند) او را دریابند ، و لکن مال

وَالْآخِرَةَ هَلَكَ فِيمَا بَيْنَهُمَا ، وَمَنْ تَجَامَرَ ذَلِكَ فَمِنْ فَضْلِ الْبَاقِينَ ، وَلَمْ يَخْلُقْ اللهُ خَلْقًا أَقَلَّ مِنَ الْبَاقِينَ .
وَالشُّبُهَةُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ : إعجاب بِالرَّيْنَةِ ، وَتَسْوِيلِ النَّفْسِ ، وَتَأْوِيلِ الْعُوجِ وَلبسِ الْحَقِّ
بِالْبَاطِلِ ، وَذَلِكَ بِإِنَّ الرَّيْنَةَ تَصْدِفُ عَنِ الْبَيِّنَةِ وَأَنَّ تَسْوِيلَ النَّفْسِ يُفْحِمُ عَلَى الشَّهْوَةِ ؛ وَأَنَّ الْعُوجَ
يَمِيلُ بِصَاحِبِهِ مِيلًا عَظِيمًا ، وَأَنَّ اللَّبْسَ ظَلَمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ فَذَلِكَ الْكُفْرُ وَدَعَائِمُهُ وَشُعْبُهُ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ صِفَةُ النِّفَاقِ وَالْمُنَافِقِ ﴾

﴿ ۲۷۵۵ ﴾ ۱ - قَالَ : وَالنِّفَاقُ عَلَى أَرْبَعِ دَعَائِمٍ : عَلَى الْهَوَى ، وَالْهَوْنِ ، وَالْحَفِظَةِ ، وَالطَّمَعِ .
فَالْهَوَى عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ : عَلَى الْبَغْيِ ، وَالْعُدْوَانِ ، وَالشَّهْوَةِ ، وَالطُّغْيَانِ ، فَمَنْ بَغَى كَثُرَتْ
عَوَائِلُهُ وَتَخَلَّى مِنْهُ وَقَصُرَ عَلَيْهِ ، وَمَنْ اعْتَدَى لَمْ يُؤْمَرْ بِوَأْتِيهِ وَلَمْ يَسَلِّمْ قَلْبَهُ لَمْ يَمْلِكْ نَفْسَهُ مِنَ الشَّهَوَاتِ ،
وَمَنْ لَمْ يَعْدِلْ نَفْسَهُ فِي الشَّهَوَاتِ خَاصًّا فِي الْخَبِيثَاتِ ، وَمَنْ طَفَى صَلَّى عَلَى عَمَدٍ بِلَا حِجَةَ .
وَالْهَوْنُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ : عَلَى الْفِرْقَةِ ، وَالْأَمَلِ ، وَالْهَيْبَةِ ، وَالْمُعَاطَلَةِ ، وَذَلِكَ بِإِنَّ الْهَيْبَةَ
تُرَدُّ عَنِ الْحَقِّ ، وَالْمُعَاطَلَةُ تَفْرِطُ فِي الْعَمَلِ حَتَّى يُقَدِّمَ عَلَيْهِ الْأَجَلَ ؛ وَلَوْلَا الْأَمَلُ عَلِمَ الْإِنْسَانُ

شیاطین گردد ، و هر که بهلاکت دنیا و آخرت تن دهد در این میان (نیز) بهلاکت رسد و هر که از آن رهائی
یابد از فضل یقین است ، و خدا چیزی کمتر از یقین نیافریده است .
و شبهه بر چهار شعبه است : شادمان شدن بزینت (دنیا یا راههای فاسدهای که نزد خود زینت داده) ، و
خود آرائی (یا باطل) ، و بازگرداندن کج (در برابرست بنظر خویش) ، و در آمیختن حق را باطل ، و
این برای آنستکه زینت انسانی را از بینه (و برهان روشن) باز دارد ، و خود آرائی مایه افتادن در شهوت
است ، و کجی صاحب خود را با محراف بزرگی بکشاند ، و آمیختن حق باطل تاریکیهایی است که رویهم
انباشته . اینست کفر و ستونها و شعبه های آن .

﴿ بَابُ صِفَةِ نِفَاقٍ وَنِفَاقِ ﴾

۱ - (وهم امیر المؤمنین علیه السلام) فرمود : و نفاق بر چهار ستون (استوار) است : برهوی (وهوس)
و سهل انکاری (در امر دین) ، و خشم و رزی ، و طمع .
و هوی پرستی بر چهار شعبه است : برستم ، و زور گویی و تجاوزه ، و شهوت رانی ، و سرکشی ، پس
هر که ستم کرد بلاها و گرفتاریهاش زیاد شود ، و او را وا گذارند و از کمک یا خودداری شود ، و هر که تعادله
کند و زور بگوید از سخنیها نیاساید ، و دلش آرام نباشد ، و از شهوت رانیها خودداری نتواند ، و هر که

حَسَبَ مَا هُوَ فِيهِ وَلَوْ عَلِمَ حَسَبَ مَا هُوَ فِيهِ مَا تَخَفَاتَا مِنْ الْهَوْلِ وَالْوَجَلِ ، وَالْفِرَّةُ تَقْصِرُ بِالْمَرْءِ عَنِ الْعَمَلِ .

وَالْحَقِيقَةُ عَلَى أَرْبَعِ شُعَبٍ: عَلَى الْكِبَرِ وَالْفَخْرِ وَالْحَمِيَّةِ وَالْمَعْصِيَّةِ ، فَمَنْ اسْتَكْبَرَ أَذْبَرَ عَنِ الْحَقِّ وَمَنْ فِخِرَ فَجَزَّوَمَنْ حَيَّوْا أَصَرَ عَلَى الذُّنُوبِ وَمَنْ أَخَذَتْهُ الْمَعْصِيَّةُ جَارَ ، فَيُنْسَ الْأَمْرُ بَيْنَ إِدْبَارٍ وَفُجُورٍ وَإِصْرٍ وَجُورٍ عَلَى الصِّرَاطِ .

شہوت خود را تبدیل نکند در پلیدیها فرو رود ، و هر که سرکشی کند بدون برهان و از روی عمد خود را گمراه کند .

وسپه‌انگاری بر چهار شنبه است : برفریب (خوردن برحمت حق سبحانه و غفلت از شیطان) ، آرزو ، وترس و بیم (از غیر خدا) و امروز و فردا کردن ، و این برای آنستکه ترس و بیم (از غیر خدا) راه حق را ببندد ، و امروز و فردا کردن موجب کوتاهی در عمل گردد تا (آنگاه که) مرگه او برسد ، و اگر آرزو نباشد (شخص) بحساب خود برسد ، و اگر حساب کار خود را بدانند از هراس و ترس بمرگ ناگهانی بپیرد ، (و فریب برحمت حق خوردن) دست انسان را از عمل کوتاه کند .

مجلسی (ره) در شرح و حسب ماهو فیه . . گوید : « حسب » بتحریرک بمعنای رسیدن بحساب و اندازه و شماره و آنچه در آنست از عمر و عمل و این اشاره است بگفتار پیغمبر (ص) که فرمود : بحساب خودتان برسید پیش از آنکه بحساب شما برسند . تا آنکه گوید : و حاصل اینکه اگر آرزو و غفلتی که لازمه اوست در کار نبود بحساب عمر خود و آنچه از آن صرف کرده و گناہانی که کسب کرده میرسید ، و میآیندیشید که ممکن است بزودی مرگش فرارسد و دست خالی از عمل و توشه بآخرت رود ، و در باره سختیهای مرگه و هراسهای پس از آن و دشواریهای قیامت و کیفرهای سختی که در انتظار اوست اندیشه و تفکر میکرد ، حشش این بود که از ترس و دهشت فجاء کند و ناگهان بپیرد چنانچه هم آنگاه که اوصاف ، و مؤنن را شنیدنا گهان (بروی زمین افتاد) و جان داد ، و این آرزو است که انسان را از تقام این افکار و اندیشهها باز دارد ، و از اینجا روشن شود که در مقداری از آرزو و غفلت حکمت نظام نوع انسان و بقاء عالم نهفته است ولی زیاده روی در آن موجب شقاوت در آخرت گردد ، بر گردیم بدنباله حدیث که امیر المؤمنین علیه السلام فرمود : .

و خشم و ورزی بر چهار شنبه است ، بر کبر ، و فخر (کردن بحسب و نسب و غیر اینها) ، و حمیت (یعنی نخوت و) غیرت ، و تمصب (که هر دوی اینها دنباله کبر است) ، پس هر که کبر و ورزد بحق پشت کند ، و هر که فخر کند (و بر خود بنازد) نافرمانی کرده (یا دروغ گفته و خلاف کرده) و هر که حمیت کشد بگناہان اصرار ورزد (و بواسطه حمیت بنظائر فحاشی و آدمکشی و جنایات دیگر دچار گردد) و هر که تمصب او را فرآگیرد ستم کند (یا از راه راست منحرف شود) ، پس چه بد چیز است خشم و ورزی که میان پشت کردن بحق و نافرمانی و اصرار بر گناه و انحراف از راه راست قرار گرفته است . (این معنی بنا بر توضیحی است که آخر حدیث بیاید) .

گمان (انسان که بر نافرمانی) او را برساند ، و کلمه مال

وَالطَّمَعُ عَلَىٰ أَرْبَعِ شُعَبٍ: الْقَرَجُ، وَالْمَرَجُ، وَاللَّجَاجِجُ، وَالتَّكَاثُرُ، فَالْقَرَجُ مَكْرُوهٌ عِنْدَ اللَّهِ، وَالْمَرَجُ حَيْلَاءٌ، وَاللَّجَاجِجُ بَلَاءٌ لِمَنْ اضْطَرَّ تَهُ إِلَى حَمْلِ الْأَنْامِ، وَالتَّكَاثُرُ لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَ شُغْلٌ وَاسْتِبدَالُ الَّذِي هُوَ أدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ.

فَذَلِكَ التَّفَاقُ وَدَعَائِمُهُ وَشُعْبُهُ . وَاللَّهُ قَاهِرٌ فَوْقَ عِبَادِهِ تَعَالَى ذِكْرُهُ وَجَلَّ وَجْهُهُ وَأَحْسَنَ كُلِّ شَيْءٍ خَلْقَهُ وَأَنْبَسَطَتْ يَدَاهُ وَوَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَتُهُ وَظَهَرَ أَمْرُهُ وَ أَشْرَقَ نُورُهُ وَفَاضَتْ بَرَكَتُهُ وَ اسْتَضَاعَتْ حِكْمَتُهُ وَهَيَمَنَ كِتَابُهُ وَفَلَجَتْ حُجَّتُهُ وَخَلَصَ دِينُهُ وَاسْتَظَهَرَ سُلْطَانُهُ وَ حَقَّتْ كَلِمَتُهُ وَ أَقْسَطَتْ مَوَازِينُهُ وَبَلَّغَتْ رُسُلُهُ ، فَجَعَلَ السَّيِّئَةَ ذَنْبًا وَالدَّيْنَ فِتْنَةً وَالفِتْنَةَ دَسَاسًا ، وَ جَعَلَ الْحُسْنَى عُنْبِيً وَالعُنْبِيَّ تَوْبَةً وَالتَّوْبَةَ طَهْرًا ، فَمَنْ تَابَ اهْتَدَى ، وَ مَنْ افْتَتَنَ غَوَى مَا لَمْ يَنْبِ إِلَى اللَّهِ وَيَعْتَرِفْ بِدَيْنِهِ ، وَ لَا يَهْلِكَ عَلَى اللَّهِ إِلَّا هَالِكٌ .

اللَّهُ اللَّهُ فَمَا أَوْسَعَ مَا لَدَيْهِ مِنَ التَّوْبَةِ وَالرَّحْمَةِ وَالْبَشْرَى وَالْحِلْمِ الْعَظِيمِ وَمَا أَنْكَلَ مَا عِنْدَهُ

وطمع برجها شبیه است : شادی و شادکامی و تبختر ، و سرسختی ، و فزون طلبی ، پس شادی نزد خداوند خوش نیست (و بد است) و شادکامی و تبختر خود پسندی است ، و سرسختی بلائی است که اگر کسی دچار شد او را بکشیدن بار گناهان و ادار میسازد ، و فزون طلبی (و برتری جوئی) بازی و سرگرمی و (موجب) باز داشتن دل (از یاد خدای تعالی) است و پذیرفتن چیز بیست (یعنی دنیا و سرگرمیهای آن) بجای آنچه بهتر است (یعنی آخرت و نعمتهای آن) می باشد .

پس این بود تفاق و ستونها و شبهه های آن ، و خداوند بر تمام بندگان خود غالب است ، نامش بلند و ذاتش والا است ، و زیبا و نیکو ساخته است خلقت هر چیز را ، دودست جودش گشاده است ، و رحمتش همه چیز را فرا گرفته ، امر او عیان و نورش تابان است ، برکتش بسیار و حکمتش نورانی است ، کتابش پابرجا و حجتش پیروز و هویدا است ، دینش پاک ، و سلطنتش محکم و پیروز است ، سخنش حق ، و موازینش عادلانه و رسولانش رساننده بودند ، بد کرداری را گناه دانسته ، و گناه را فتنه ، و فتنه را چرکی شمرده ، و کار نیک را بازگشت دانسته ، و بازگشت را توبه ، و توبه را پاک کننده قرار داده ، پس هر که توبه کند برای راست هدایت یافته ، و هر که گرفتار فتنه شود گمراه شده تا مادامیکه بخدا بازگشت نکند و بگناهی اش اعتراف ننماید ، بر خدا دلبری نکند مگر هلاک شونده ، از خدا بترسید ، از خدا بترسید ، از خدا بترسید ، که چه اندازه باب توبه و رحمت و بشارت و بردباری بزرگ در درگاهش و وسیع است ، وجه اندازه سخت است آن شکنجه ها و دوزخ و شکنجیری او ، پس هر که با طاعتش دست یابد کرامتش را بخود جلب کند ، و هر که در نافرمانیش در آید ناگواری و سختی پاداش کیفر او را چشد و بزودی زود روز پشمانیش فرارسد .

توضیح - و شرح - : مواردی از این بحث شریف محتاج بشرح و توضیح است که قسمتی از آنها در ضمن ترجمه مابین پرانتز ذکر شد ، و باره ای از آن موکول پایان حدیث گردید ، یکی در جمله : و فیئس الامر بین ادبار و فجور ... اه . که آنچه ترجمه شد بنا بر شرحی است که مجلسی علیه الرحمه فرموده است

مِنَ الْاَسْكَالِ وَالْحَجِيمِ وَالْبَطْشِ الشَّدِيدِ ، وَمَنْ ظَفِرَ بِطَاعَتِهِ اجْتَلَبَ كَرَامَتَهُ وَمَنْ دَخَلَ فِي مَعْصِيَتِهِ ذَاقَ وَبَالَ يَقَمَّتِهِ وَعَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ .

باینکه کلمه «علی» در جمله «علی الصراط» بمعنای «عن» باشد ، و مقصود از «صراط» هم معنای لنوی آن باشد ، اما بنابر احتمال دیگر که «علی» بمعنای حقیقی آن و «صراط» هم مقصود صراط در قیامت باشد معنی چنین است «پس بدون منی است و ضعیفه میان پشت کردن حق و نافرمانی و اصرار بگناه و ستم است هنگام عبور از صراط ، ولی معنای اول ظاهرتر است و احتیاج آن بارتکاب خلاف ظاهر و تصرفات در عبارت کمتر از دومی است .

و دیگر در مورد صفاتی که امیر المؤمنین علیه السلام درباره نفاق و منافق بیان فرمود ، مجلسی علیه الرحمه از بعضی نقل کند که گفته اند : احادیث این باب دلالت دارد بر اینکه مؤمن کمیناب تراست از کبریت احمر زیرا هیچیک از علماء و صالحین نیستند که گرفتار برخی از این صفات (که حضرت برای نفاق و منافق بیان فرمود) نباشند تا چه رسد بدیگران ، و روی این جهت تأویلاتی از دانشمندان برای حدیث ذکر فرموده که بازگشت جعلی آنها باینست که هر کس این گناهان را مرتکب شود از روی بی اغنائی بدین و این کار عادت او گردد او از دین خارج گشته و در زمره منافقین صدر اسلام در آید ، ولی اگر گاهی پاره‌ای از آنها از بعضی از مؤمنین بواسطه غلبه شهوت و هوای نفس سرزد موجب خروج از دین نگشته گرچه در اسم بامنافقین مشارکت دارد .

و در جمله «تعالی ذکره» گوید: یعنی از نقائص یا از اینکه مانند ذکر مخلوق باشد ، یا از اینکه کسی آسپور که شاید ذکرش کند . و تأکید وجه دوم است آنچه در دعاء آمده «تعالی ذکرک عن المذکورین» .
و «جل وجهه» گوید : یعنی ذات او اجل است از اینکه بکنهش برسند ، یا مقصود از وجه انبیاء و حجتهای اویند ، و با دین او است .

و در «وانبسط یداه» گوید : اشاره است بگفتار خدای تعالی (در سوره مائده آیه ۶۴) «و یهود گفتند دست خدا بسته است ، بسته باد دستهای آمان و ولنت بر آنها باد بدانچه گفتند بلکه دستهای او باز است می‌بخشد هر گونه بخواهد» و گفته اند : اینکه «یده» را تثنیه آورد ، و در دست فرمود برای میالنه در رد یهود و نفی بخل از خدای تعالی و برای اثبات قایت جود است ، زیرا نهایت سخاوت برای سخی باینست که با هر دو دست بخشش کند . طبری (ره) گوید : لفظ «یده» در لغت بر پنج وجه آمده است : (۱) عضو بدن (۲) نعمت (۳) قوت (۴) ملک و سلطنت (۵) برای استاد فعل بفاعل . سپس گفته است ، و چون شخص سخاوتمند بدست بخشد و شخص بخیل دستش را از بخشش نگاهدارد خود و بخل را بدست نیست داده اند ، و بخشش سخاوتمند گویند . دست باز ، و به بخیل گویند . دست بسته . . . تا آنجا که خود مجلسی (ره) گوید محتمل است که دودست در اینجا کنایه از نعمت و بلا باشد .

و در «ظهر امره» گوید : یعنی وجود و علم و قدرت و حکمتش بسبب آنچه در آفاق و انفس آشکار

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْرِيَّازَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ وَالْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدِ جَمِيعاً ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ قَالَ : كَتَبْتُ إِلَى أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَسْأَلُهُ عَنْ مَسْأَلَةٍ فَكَتَبَ إِلَيَّ : «إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كَسَالَى يُرَاوُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا مَذْبُوبِينَ بَيْنَ ذَلِكَ لِإِلَى هَؤُلَاءِ وَلَا إِلَى هَؤُلَاءِ وَمَنْ يُضِلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا لَيْسُوا مِنَ الْكَافِرِينَ وَلَيْسُوا مِنَ الْمُسْلِمِينَ ، يُظَاهِرُونَ الْإِيمَانَ وَ يَصِيرُونَ إِلَى الْكُفْرِ وَالتَّكْذِيبِ لَعَنَهُمُ اللَّهُ .»

کرده ، یا مقصود : دین و شریعت اوست در میان بندگان تا بی‌وحدیت او اعتراف کنند ، یا مقصود امر تکوینی است که دلالت بر کمال قدرتش کند .

«واشرف نوره» یعنی اضافه فرمود نور وجود ، علم و کمالات را بر جمیع مواد قابله بحسب قابلیت و استعدادشان ، و گفته شده : مقصود از علم نور اوست که در دل‌های عارفان انداخته ، و با برهان‌های استکه راهنمایی بروحدانیت و بزرگی ذات و صفاتش کنند ، یا نبوت محمد (ص) است و یا نور ولایت است که در قرآن بدان اشاره شده است که فرماید «میخواهند با دانه‌های خویش نور خدا را خاموش کنند و خدا تمام کننده است نور خویش را اگر چه بدارند کافران» (سوره صف آیه ۸) .

«وهمین کتابه» یعنی کتابش حافظ و شاهد و رقیب بر همه چیز است زیرا بیان هر چیزی در آن است ، یا اینکه بر دیگر کتابها ناظر و رقیب است زیرا گواهی بر صحت آنها است ، و این معنای دوم روشن است زیرا اشاره است بگفتار خدای تعالی : «و فرستادیم بر تو کتاب را بحق تصدیق کننده آنچه پیش روی اوست از کتاب و نگهبانی بر آن ...» (سوره مائده آیه ۴۸) که بیضاوی گوید : یعنی رقیب بر سایر کتابها که آنها را از تغییر نگهدارد و ثبوت و درستی آنها گواهی دهد .

«والذنب فتنه» یعنی گمراهی از حق ، یا امتحان و آزمایش است ، زیرا همه تکالیف وسیله آزمایش بندگان است یا سبب مفتون شدن دنیا و تسلط شیطان بر او است ، و در قاموس گفته است : «فتننه بمعنای آزمایش و دلدادن بچیزی و گمراهی . و گناه . و کفر . و قضیعت . و عذاب . و گمراه کردن . و دیوانگی و محنت . و مال و اولاد ، و اختلاف مردمان در آراء است» و بیشتر این معانی (که در قاموس گفته) در اینجا مناسب است .

این بود شرح قسمتی از این حدیث شریف و برای اطلاع از شرح تمامی حدیث بمراجعه بقول مراجعه شود .

۲ - محمد بن فضیل گوید : بحضرت ابی الحسن عَلَيْهِ السَّلَامُ نوشتم و از مسئله‌ای از او پرسش کردم در پاسخ بمن نوشت : «همانا منافقان نیرنگ و رزنده با خدا و اوست فریب‌دهنده ایشان و هر گاه برخیزند بسوی نماز برخیزد سرگران خود نمائی کنند بمردم و یاد نکنند خدا را جز آن‌دگی ، در این میان سرگردانند نه بسوی اینانند و نه بسوی آنان و هر که را خدا گمراه سازد برای او راهی نیایی» (سوره نساء آیه ۱۴۲ - ۱۴۳) اینها نه از کفارند و نه از مسلمانان ، اظهار ایمان کنند و بسوی کفر و تکذیب روند ، خدا آنها را لعنت کند .

۳- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ جُمُوهْرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ الْأَصَمِّ، عَنِ الْهَيْثَمِ بْنِ وَاقِدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانَ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا قَالَ: قَالَ: إِنَّ الْمَنَافِقَ يَنْهَى وَلَا يَنْتَهِي وَيَأْمُرُ بِمَا لَا يَأْتِي وَإِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ اعْتَرَضَ - قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ وَمَا الْإِعْتِرَاضُ؟ قَالَ: الْإِلْتِفَاتُ - وَإِذَا رَكَعَ رَبَضَ، يُمْسِي وَهَمُّهُ الْعِشَاءُ وَهُوَ مَقْطِرٌ وَيُصْبِحُ وَهَمُّهُ النَّوْمُ وَلَمْ يَسْهَرْ، إِنْ حَدَّثَكَ كَذِبَكَ وَإِنْ ائْتَمَمْتَهُ خَانَكَ وَإِنْ غَبَتَ ائْتَابَكَ وَإِنْ وَعَدَكَ أَخْلَفَكَ.

۴- عَنْهُ، عَنِ ابْنِ جُمُوهْرٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ سَمَاعَةَ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ بَحْرِ، رَفَعَهُ مِثْلَ ذَلِكَ - وَزَادَ فِيهِ - إِذَا رَكَعَ رَبَضَ وَإِذَا سَجَدَ تَقَرَّرَ وَإِذَا اجْلَسَ شَفَّرَ.

شرح - فیض (ره) گوید: اما از کفار نیستند چون اظهار ایمان کنند و شهادتین بر زبان جاری سازند، و از مسلمانان نیستند چون در دل انکار کنند. و مجلسی (ره) درمرآةالمقول از بعضی نقل کند که گفته اند: شاید ذکر نشدن اصل مسئله در حدیث بحمت تقیه بوده است، و شاید سؤال از حال مأمون بوده زیرا او از دشمنان اهل بیت علیهم السلام بود و برای مصلحت اظهار تشیع میکرد، و مقصود حضرت در پاسخ او و شبیه مآبان منافق اطراف اهل بیت ذوالریاستین باشد.

۳- ابو حمزه از حضرت علی بن الحسین علیهما السلام حدیث کند که فرمود: همانا منافق (آنکس است) که (از کاری) نهی کند ولی خود او (از آن کار) دست نمی کشد، و فرمان میدهد بدانچه خود نمیکند، و چون بنماز ایستد اعتراض کند، عرض کردم: ای فرزند رسول خدا اعتراض چیست؟ فرمود: رو بر است و چپ گردانیدن، و چون رکوع کند خود را (مانند گوسفند) بزمین اندازد (یعنی بعد از رکوع نایستد و بهمان حال سجده رود) رورش را شب کند و اندوهی جز خوردن شام ندارد باینکه روزه هم نبوده است، و چون بامداد کند اندوهی جز خوابیدن ندارد باینکه شب را بیدار نبوده، اگر برای توحیدش گوید دروغ گوید، و اگر زردش چیزی بامانت گذاری بتو خیانت کند، اگر از او پنهان باشی تو را غیبت کند (و بدگویی کند) و اگر بتو وعده بدهد وفا نکند.

۴- عبدالملک بن بحر مانند همین حدیث را بطور مرفوع از آنحضرت حدیث کرده و در آن افزوده است: چون رکوع کند چون گوسفند بزمین افتد، و چون سجده کند بوزن زمین زند (چون کلانی که دانه از زمین برچیند، یعنی سجده را بسیار کوتاه بجا آورد) و چون بنشیند چون سگی است که بر سر دم نشیند.

شرح - محتمل است این تعبیر اشاره بترك جلسه استراحت باشد، و مجلسی (ره) گوید: ظاهر تر بردن آنست که این تعبیر اشاره است بآنچه بیشتر مخالفین در تشهد مستحب دانند که برورك چپ نشینند و پای راست را روی پای چپ اندازند و قدم راست را بلند کنند بطوری که سر انگشتان بطرف قبله فرار گیرد.

۵ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَثَلُ الْمُنَافِقِ مَثَلُ جَذْعِ النَّخْلِ أَرَادَ صَاحِبُهُ أَنْ يَنْتَفِعَ بِهِ فِي بَعْضِ بَنَائِهِ فَلَمْ يَسْتَقِمَّ لَهُ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي أَرَادَ ، فَحَوَّلَهُ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ فَلَمْ يَسْتَقِمَّ لَهُ فَكَانَ آخِرُ ذَلِكَ أَنْ أَحْرَقَهُ بِالنَّارِ .

۶۴۲۸۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُونٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ مِسْمَعِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَا زَادَ خُشُوعَ الْجَسَدِ عَلَى مَا فِي الْقَلْبِ فَهُوَ عِدْنَانِ نَفَاقٍ .

(بَابُ الشِّرْكِ)

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ بُرَيْدِ الْعَجَلِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنْ أَدْنَى مَا يَكُونُ الْعَبْدُ بِهِ مُشْرِكًا ، قَالَ : قَالَ : مَنْ قَالَ لِلنَّوَاءِ : إِنَّهَا حِصَاةٌ وَلِلْحِصَاةِ : إِنَّهَا نَوَاءَةٌ ثُمَّ ذَانَ بِهِ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانٍ ، عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ أَدْنَى مَا

۵ - رسول خدا (ص) فرمود : منافق همانند تنه درخت خرما است که صاحب آن بخواد در قلمنی از ساختمانش از آن بهره مند گردد و در آنجا که خواهد (بواسطه کجی) قرار نگیرد ، پس بجای دیگرش برد (آنجا نیز) قرار نگیرد ، و سرانجامش اینست که آنها را به آتش بسوزاند .

۶ - و نیز آنحضرت (ص) فرمود : آنچه از خشوع بدن بر آنچه در دل است بچربد آن در نزد ما نفاق است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : این حدیث دلالت دارد بر اینکه زیادی خشوع بدن بر خشوع قلب از روی ربا و نفاق است ، و در گفتارش که فرمود : وعدنا اشاره است باینکه نفاق حقیقی نیست بلکه حاصل بدی است که شبهه نفاق است .

☆ (بَابُ شِرْكِ)

۱ - برید عجلی گوید : از حضرت باقر علیه السلام پرسیدم : از کمترین چیزی که بنده بدان مشرک گردد؟ گوید : فرمود : هر که به ته ای بگوید : سنکریزه ، و بسنکریزه بگوید : هسته ، و بان متدین گردد .

شرح - قبض علیه الرحمه گوید : یعنی بقلب خود اعتقاد بان پیدا کند و آنها را دین خود قرار دهد و سر اینکه شرک است آنست که به پیروی هوای نفس بر گردد ، و صاحب این عقیده اگر چه خدا را عبادت کند ولی هوای نفس را هم اطاعت کند و در اطاعت برای خدا شریک قرار داده است .

۲ - ابوالعباس گوید : از حضرت صادق عليه السلام پرسیدم : از کمترین چیزی که انسان بدان مشرک شود؟

يَكُونُ بِهِ الْإِنْسَانُ مُشْرِكًا ، قَالَ : فَقَالَ : مَنْ ابْتَدَعَ رَأْيًا فَاجْتَبَى عَلَيْهِ أَوْ ابْتَعْصَمَ عَلَيْهِ .
 ۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ نَحْيِيِّ بْنِ الْمُبَارَكِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَبَلَةَ ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ وَاسْحَاقِ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ » ، قَالَ : يُطْبِعُ الشَّيْطَانُ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُ فَيَشْرِكُ .
 ۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ ابْنِ بَكْبَرٍ ، عَنْ ضُرَيْسٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ » ، قَالَ : شَرِكُ طَاعَةٍ وَلا يَسِرُّ شَرِكُ عِبَادَةٍ . وَعَنْ قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ » ، قَالَ : إِنَّ الْآيَةَ تَنْزِيلُ فِي الرَّجُلِ ثُمَّ تَكُونُ فِي أَتْبَاعِهِ ثُمَّ قُلْتُ : كُلُّ مَنْ نَصَبَ دُونَكُمْ شَيْئًا فَهُوَ مِمَّنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ ؟ فَقَالَ : نَعَمْ وَقَدْ يَكُونُ مُحَضًّا .

﴿ ۴۸۶۵ ۵ - یونس، عن داؤد بن فرقد، عن حسان الجهمالی؛ عن عميرة، عن أبي عبد الله عليه السلام﴾

گوید : فرمود : هر که رأی را بدعت گذارد چه بواسطه آن محبوب گردد . وجه بدان واسطه مبنیوس شود . شرح - مجلسی (ره) گوید : رأی مبتدع آنست که مستند شرعی نداشته باشد چه اینکه آن رأی در اصول باشد و چه در فروع ، و اما آنکس که در فهم کتاب و سنت با کوشش فراوانی که کرده خطا کند ظاهر اینست که داخل در بدعت گذار نباشد .

۳- حضرت صادق عليه السلام در گفتار خدای عزوجل : « و ایمان نیاورند بیشتر آنان بخدا جز اینکه ایشانند مشرکان » (سوره یوسف آیه ۱۰۶) فرمود : شیطان را ندانسته پیروی کند پس مشرک گردد .
 ۴- ضریس از آنحضرت عليه السلام حدیث کند که در گفتار خدای عزوجل (در همین آیه) فرمود : شرک در طاعت است نه شرک در عبادت ، و از گفتار خدای عزوجل « و برخی از مردمنده که خدا را بر حرف پرستش کنند ، (سوره حج آیه ۱۱ پرسیدم ؟) فرمود : آیه درباره مردی نازل شده و سپس در باره پیروان او هم باشد ، پس من عرض کردم : هر که در برابر شما چیزی برپا دارد او از کسانی است که خدا را بر حرف پرستیده ؟ فرمود : آری و گاهی مشرک محض باشد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : یعنی مقصود : شرک از نظر اطاعت و پیروی کردن غیر از خداوند است و گرچه عبادت و پرستش و سجده بر او نکند ، مانند کسیکه پیروی شیطان یا هوای نفس یا انسان گمراه یا گمراه کننده را بکند که او با خدا شریک قرار داده ، تا آنکه در تفسیر آیه دوم گوید و حاصل اینست که پرستش کننده از حال مخالفین پرستش کرده که آیا ایشان اهل این آیه هستند ؟ فرمود : برخی اهل آن هستند و برخی مشرک محض میباشند ، محتمل است ثنمه کلام سابق امام عليه السلام باشد یعنی گاهی درباره مردی بتنهالی باشد و گاهی درباره پیروانش ، و در بعضی نسخهها « محضاً » بجای « محضاً » ضبط شده که او سریع در همین معنای اخیر است .

۵ - عمیره گوید : آنحضرت صادق عليه السلام شنیدم که میفرمود : مردم بشناسائی ما و مراجعه بما و تسلیم

قَالَ : سَمِعْتَهُ يَقُولُ : أُمِرَ النَّاسُ بِمَعْرِفَتِنَا وَالرَّيِّ إِلَيْنَا وَالتَّسْلِيمِ لَنَا ؛ ثُمَّ قَالَ : وَإِنْ صَامُوا وَصَلُّوا وَشَهِدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَجَعَلُوا فِي أَنْفُسِهِمْ أَنْ لَا يَرُدُّوا إِلَيْنَا كَانُوا بِذَلِكَ مُشْرِكِينَ .

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى الْكَاهِلِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لَوْ أَنَّ قَوْمًا عَبَدُوا اللَّهَ وَحَدَّ لِشَرِيكَ لَهُ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَحَجَّجُوا الْبَيْتَ وَصَامُوا شَهْرَ رَمَضَانَ ثُمَّ قَالُوا لَيْشِي ؛ صَنَعَهُ اللَّهُ أَوْ صَنَعَهُ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : الْأَصْنَعُ خِلافَ الذَّهَبِيِّ صَنَعٌ ؟ أَوْ وَجَدُوا ذَلِكَ فِي قُلُوبِهِمْ لَكَانُوا بِذَلِكَ مُشْرِكِينَ ، ثُمَّ تَلَاهُ الذَّهَبِيُّ آيَةَ « فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيَسْلَمُوا تَسْلِيمًا » ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : فَعَلَيْكُمْ بِالتَّسْلِيمِ .

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ مُسْكَانَ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « اتَّخَذُوا أَحْبَابَهُمْ رَهَبَانَهُمْ أَزْوَاجًا مِنْ دُونِ اللَّهِ » فَقَالَ : أَمَا وَاللَّهِ مَا دَعَوْهُمْ إِلَى عِبَادَةِ أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ دَعَوْهُمْ إِلَى عِبَادَةِ أَنْفُسِهِمْ لَمَا أَجَابُوهُمْ وَلَكِنْ أَحَلُّوا لَهُمْ حَرَامًا وَحَرَّمُوا عَلَيْهِمْ حَلَالَ فَعَبَدُوهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ .

۸ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ ؛ وَعَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ

شدن برای ما مأمورند ، سپس فرمود : و اگر چه روزه بگیرند و نماز گیرند و گواهی دهند که معبودی جز خدای یگانه نیست ؛ ولی پیش خود بنا گذارند که بما مراجعه نکنند بهمان سبب مشرک گردند .

۶ - عبدالله بن یحیی کاهلی گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : اگر چنانچه مردمی خدای یگانه و بی شریک را پرستش کنند ، و نماز را بر پا دارند ، و زکاة را بدهند ، و حج خانه خدا را بجا آورند ، و ماه رمضان را روزه دارند ، سپس چیزی که خدا کرده یا پیغمبر (ص) ساخته اعتراض کنند و بگویند : که چرا برخلاف آن ساخته ؟ یا در دل خود چنین اعتراض کنند (گرچه بزبان نیاورند) بهمین اعتراض مشرک شوند ، سپس این آیه را تلاوت فرمود : « نه چنین است بیوردگار تو سوگند ایمان نیاورند تا بدآوری بگریزند تو را در آنچه سر زده است بین ایشان و سپس نیابند در دلهای خویش چاره ای از آنچه تو قضاوت کرده ای و تسلیم شوند تسلیم شدنی » (سوره نساء آیه ۶۵) سپس حضرت صادق علیه السلام فرمود : بر شماست که تسلیم باشید .

۷ - ابو بصیر گوید : از امام صادق علیه السلام پرسیدم : از گفتار خدای عزوجل : « کفیشان و دیر نشینان خود را خدایانی در برابر خدا گرفتند » (سوره توبه آیه ۳۱) فرمود : هر آینه بخدا سوگند آنها ایشان را پرستش خودشان نخواندند ، و اگر پرستش خود خوانده بودند ایشان نمی پذیرفتند ولی حرامی را برایشان حلال کردند ، و حلالی را برایشان حرام کردند ، پس آنها را ندانسته از همین راه پرستش کردند .

عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ أَطَاعَ رَجُلًا فِي مَعْصِيَةٍ فَقَدْ عَبَّدَهُ.

(بَابُ الشَّكِّ)

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ: كَتَبْتُ إِلَى الْعَبْدِ الصَّالِحِ عليه السلام أَخْبِرْهُ أَنِّي شَاكٌ وَقَدْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ عليه السلام: «رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتِي، وَ إِنِّي أُحِبُّ أَنْ تُرِيَنِي شَيْئًا، فَكَتَبَ عليه السلام أَنْ إِبْرَاهِيمَ كَانَ مُؤْمِنًا وَ أَحَبَّ أَنْ يَزِدَادَ إِيْمَانًا وَ أَنْتَ شَاكٌ وَ الشَّاكُ لِأَخْبِرْفِيهِ، وَ كَتَبَ إِنَّمَا الشَّكُّ مَا لَمْ يَأْتِ الْبَقِيْنُ فَاذَا جَاءَ الْبَقِيْنُ لَمْ يَجْزِ الشَّكُّ، وَ كَتَبَ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: «وَمَا جَدْنَا لِأَكْثَرِهِمْ مِنْ عَهْدٍ وَإِنْ وَجَدْنَا أَكْثَرَهُمْ لَفَاسِقِيْنَ»، قَالَ: نَزَلَتْ فِي الشَّاكِّ.

۸ - حضرت صادق عليه السلام فرمود: هر که مردی را در گناهی پیروی کند بتعقیب که او را پرستش کرده است.

شرح - مجلسی (ره) گوید: و سر این مطلب آنست که پرستش جز خضوع و تذلل و اطاعت و انقیاد نیست، و روی همین حساب خدای سبحان پیروی هوای نفس و اطاعت شیطان را پرستش آندو نامیده در آنجا که فرماید: «آیا بدی آنکس را که برگرفت خدای خویش را هوس خویش» (سوره جانبیه آیه ۲۳) و نیز فرماید: «آیا بشما سفارش نکردیم ای بنی آدم که نپرستید شیطان را که او شما را دشمنی است آشکار» (سوره یس آیه ۶۰).

❀ (بَابُ شَكِّ) ❀

۱- حسین بن حکم گوید: بحضرت موسی بن جعفر علیهما السلام نوشتم و از حال خود آگاه گاه کردم که من در شک افتاده ام، و حضرت ابراهیم عليه السلام بخدا عرض کرد: «پروردگارا این بنما چگونه مرده هارا زنده میکنی» (سوره بقره آیه ۲۶۰) و من دوست دارم که شما (نیز برای رفع شک من) چیزی (از معجزه و دلیل امامت) بمن نشان دهی، پس آنحضرت بمن نوشت: که ابراهیم بر اوستی مؤمن بود (و عقیده داشت) و میخواست که ایمانش را افزون کند، ولی تو درشکی، و در شک خیری نیست، و نوشت: جز این نیست که شک تا جائیست که یقین نیامده، و چون یقین آمد شک روا نباشد، و نوشت: بدستی که خدای عزوجل فرماید: «و نیافتیم برای بیشترشان مهدی و دریافتیم بیشترشان را نافرمانان» (سوره اعراف آیه ۱۰۲) و فرمود: این آیه درباره شک کننده نازل شده.

شرح - مجلسی (ره) گوید: فرض راوی از نقل داستان حضرت ابراهیم علیه السلام عذتر اش برای شک خود بوده باینکه ابراهیم بامرتبه نبوت درباره مردگان در شک بوده و از خدا چیزی برای برطرف کردن شک خود پرسش کرده، و آنچه راوی این حدیث سنوال کرده یا معجزه بوده یا دلیلی بر امامت، و بنا بر اول یا حضرت معجزه ای برایش آشکار کرده و راوی بیان نکرده است، و یا آنحضرت علیه السلام مصلحت

﴿۳۸۷﴾ ۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ الْخُرَاسَانِيِّ قَالَ: كَانَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ فِي خُطْبَتِهِ: لَا تَرْتَابُوا فَتَشْكُوا وَلَا تَشْكُوا فَتَكْفُرُوا.

۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَلْفِ بْنِ حَقَّادٍ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزْرَازِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام جَالِسًا عَنْ يَسَارِهِ وَ زُرَّارَةُ عَنْ يَمِينِهِ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ أَبُو بَصِيرٍ فَقَالَ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا تَقُولُ فِيمَنْ شَكَّ فِي اللَّهِ؟ فَقَالَ: كَافِرٌ يَا أَبَا عَمْرٍو.

در آشکار کردن آن ندمیده . یا میدانسته که شك او روی وسواس و عناد است و گرنه حجت بر او تمام شده و حقی برایش آشکار گردیده ، و بنا بر احتمال دوم نیز هر سه وجه احتمال می رود و آخری ظاهرتر است ، و اما عذری که برای شك خود آورده است حضرت آنرا ابطال کرده است باینکه ابراهیم شك نداشت ... بلکه بحجت ازدیاد یقین بود و بتعبیر دیگر او علم الیقین داشت و طالب عین الیقین بود ولی تو چنانچه خود اعتراف کرده ای شك داری و خیری در آن نیست زیرا هر چه خیر است در ایمان است و او بجز بایقین حاصل نگردد . و در جمله و انما الشك مالم یأت الیقین ، گوید : این جمله دو احتمال دارد اول اینکه تا کید همان جمله سابق باشد که فرمود : ابراهیم مؤمن بود و حاصل معنی این است که او یقین بقدرت خدا یتعالی برزنده کردن مردگان داشت و شك بایقین اجتماع نکنند ، و جواز (در فرمایش آنحضرت) لم یجزء (به معنای امتناع است .

دوم مراد بیقین آن چیزی است که یقین آورد و شك بعد از آن وسوسه و عناد است (و این همان وجهی است که قبض (ره) نیز در وافی فرموده است) .

سپس مجلسی (ره) پس از تفسیر آیه شریفه دوما وجدنا لا کثرهم من عهد ، گوید : و شاید تأویل حضرت عليه السلام باین باز گردد که خدای تعالی از ایشان بواسطه آن عقلی که با آنها داده پیمان گرفته که همانرا بکار اندازند و یقین کنند ، و آنرا واگذارند و پس از مشاهده معجزات روشن فاسق شدند و از ایمان بیرون رفتند .

۲- ابو اسحاق خراسانی گوید : أمير المؤمنين عليه السلام در خطبه اش میفرمود : تردید (درباره دین و احکام آن) بخود راه ندهید تا بشک افتید ، پس کافر شوید .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : شاید مقصود ورود در شبهاتی است که موجب شك گردد ، یا نارضایتی بقضای خدا است و منهم ساحتن خداوند در قضای اوست ، یا مقصود تردیدی است که ریشه و مبداء شك است .

۳- محمد بن مسلم گوید : نزد حضرت صادق علیه السلام در سمت چپ آن حضرت نشسته بودم ، و زراره درست راسش بود ، پس ابو بصیر وارد شد و عرض کرد : یا اباعبدالله چه فرمائی درباره کسی که در خدا شك کند ؟ فرمود : کافر است ای ابامحمد (ابامحمد کنیه ابو بصیر است) عرض کرد : اگر در پیغمبر

قَالَ : فَشَكَ فِي رَسُولِ اللَّهِ ؟ فَقَالَ : كَافِرٌ ، قَالَ : ثُمَّ التَفَتَ إِلَى زُرَّارَةَ فَقَالَ : إِنَّمَا يَكْفُرُ إِذَا جَحَدَ .
 ۴- عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبَسُوا إِيمَانَهُمْ يَظْلَمُ» قَالَ : بِشَكِّ .

۵- الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ إِسْحَاقَ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الشَّكَّ وَالْمَعْصِيَةَ فِي النَّارِ ، لَيْسَامَتَاوَالْإِلَيْنَا .

۶- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ عَثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ رَجُلٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ شَكَ فِي اللَّهِ بَعْدَ مَوْلِدِهِ عَلَى الْفِطْرَةِ لَمْ يَقِءْ إِلَى خَيْرٍ أَبَدًا .

۷- **(۲۸۷۵)** عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، رَفَعَهُ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : لَا يَنْفَعُ مَعَ الشَّكِّ وَالْجُحُودِ عَمَلٌ .

شک کند (چطور) ؟ فرمود : کافر است ؟ (محمد بن مسلم) گوید : پس حضرت رو بزداره کرد و فرمود : همانا کافر شود در صورتیکه انکار کند .

توضیح - اینکه حضرت در پایان حدیث رو بزداره کرد و فرمود : همانا کافر شود در صورتیکه انکار کند ، شاید بخاطر این بوده که زداره واسطه میان ایمان و کفر در قبول نداشته چنانچه این مطلب در ضمن حدیثی در باب کفر حدیث (۷) گذشت ، و مقصود امام علیه السلام اینست که بمجرد شک کافر نشود بلکه شک در صورتی موجب کفر است که از روی انکار باشد گرچه در صورت شک مؤمن هم نیست .

۴ - ابو بصیر گوید : پرسیدم از حضرت صادق علیه السلام از (تفسیر) گفتار خدای عزوجل : «وَأَمَّا أَنْكَرَ إِيْمَانًا آوَرَدْتُمْ وَإِيْمَانِثَانِ رَا بَسْتُمْ أَلُوْدَهُ نَكَرْتُمْ» (سوره انفصاح آیه ۸۲) فرمود : (مقصود از ستم) شک است (یعنی ایمانسان را بشک نیالودند) .

۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : شک و نافرمانی در آتشند ، نه از ما هستند و نه بسوی ما توجه دارند .

شرح - فیض (ره) گوید : نظر امام علیه السلام کنایه از شک و نافرمانی است ، زیرا استحقاق آمانکه شک کند و نافرمانی کنند برای آتش بخاطر شک و نافرمانی است پس مقصود اهل آنهایند .

۶ - و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود : کسی که بر فطرت توحید (واز پدر و مادر خدا پرست) بدنیا آید درباره خدا شک کند هرگز بخیر بازنگردد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : ظاهر این حدیث اینست که توبه مرتد فطری قبول نشود چنانچه مشهور است .

۷ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : بانك وانكار هیچ عملی سود ندارد .

۸- وَفِي وَصِيَّةِ الْمُفْضَلِ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ شَكَ أَوْطَرَ فَأَقَامَ عَلَى أَحَدِهِمَا أَحْبَبَ اللَّهُ عَمَلَهُ ، إِنَّ حُجَّةَ اللَّهِ هِيَ الْحُجَّةُ الْوَاضِحَةُ .
 ۹- عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ : قُلْتُ : إِنَّا لَنَرَى الرَّجُلَ لَهُ عِبَادَةٌ وَاجْتِهَادٌ وَخُشُوعٌ وَلَا يَقُولُ بِالْحَقِّ قَهْلٌ يَنْفَعُهُ ذَلِكَ شَيْئاً ؟ فَقَالَ : يَا أَبَا نَجْمٍ إِنَّمَا مَثَلُ أَهْلِ الْبَيْتِ مَثَلُ أَهْلِ بَيْتِ كَانُوا فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ كَانَ لَا يَجْتَهِدُ أَحَدٌ مِنْهُمْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً إِلَّا دَعَا فَأُجِبَ وَإِنْ رَجُلًا مِنْهُمْ اجْتَهَدَ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ؛ ثُمَّ دَعَا فَلَمْ يَسْتَجِبْ لَهُ فَاتَى عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ عليهما السلام يَشْكُو إِلَيْهِ مَا هُوَ فِيهِ وَيَسْأَلُهُ الدُّعَاءَ قَالَ : فَتَطَهَّرَ عِيسَى وَصَلَّى ثُمَّ دَعَا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ يَا عِيسَى إِنَّ عَبْدِي أَنَا بِي مِنْ غَيْرِ الْبَابِ الَّذِي أُوتِيَ مِنْهُ ، إِنَّهُ دَعَانِي وَفِي قَلْبِهِ شَكٌّ مِنْكَ فَلَوْ دَعَانِي حَتَّى يَنْقَطِعَ عُنُقُهُ وَتَنْشُرَ أَنَامِلُهُ مَا اسْتَجَبْتُ لَهُ . قَالَ : فَالْتَمَعْتُ إِلَيْهِ عِيسَى عليهما السلام فَقَالَ : تَدْعُو رَبَّكَ وَأَنْتَ فِي شَكٍّ مِنْ نَبِيِّهِ ؟ فَقَالَ : يَا رُوحَ اللَّهِ وَكَلِمَتَهُ قَدْ كَانَ وَاللَّهِ

۸- در وصیت مفضل است که گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : هر که شک کند و یا گمان برد و بر یکی از آندو بایستد خداوند عملش را هدر کند ، بدرستی که حجت خدا همان حجت روشن است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : یعنی حجت خدا در اصول دین واضح است و یقین آورد پس شک و گمان موجب عذر انسانی نیست و از کوتاهی او در تحصیل یقین خبر دهد ، سپس گوید : بدانکه این اخبار دلالت کند که علم یقینی در ایمان معتبر است ، و این که شخص شک و بلکه آنکه گمان دارد در عقائد ایمانیه ، کافر است تا آنکه گوید : و آخر چیزی که میتوان درباره این اخبار گفت : همانست که این در خصوص اصول دین است و قسمتی از بحث مربوط بآن در اول این کتاب (مرآة العقول) گذشت .

۹- محمد بن مسلم از یکی از دو امام باقر یا صادق علیهما السلام حدیث کند که بوی عرض کردم : ما می بینیم مردی را که دارای عبادت و کوشش و خشوع در دین است ولی معتقد بحق (یعنی امامت شما) نیست ، آیا این اعمال باو سودی بخشد ؟ فرمود : ای ایامحمد جز این نیست که مثل (ما) اهل بیت و (مردم) ، مثل آن خاندانی هستند که در بنی اسرائیل بودند ، و هیچ یک از آنها نبود که جهل شب کوشش کند (وریاست کشد) جز اینکه (پس از جهل شب) دعا میکرد و دعایش اجابت میشد ، (ولی وقتی) یکی از آنها جهل شب کوشش کرد سپس دعا کرد ، و دعایش اجابت نرسید ، پس نزد عیسی بن مریم علیه السلام آمد و از حال خود باو شکایت کرد و از او خواست که برایش دعا کند ، پس عیسی علیه السلام تظہیر کرده و نماز خواند سپس بدرگاہ خدای عزوجل دعا کرد ، خدای عزوجل باو وحی کرد ای عیسی این بنده من نزد من آمد اما بفر از آندریکه باید بیاید ، او مرا خواند ولی دردش نسبت بتو شک داشت ، پس (با این حال) اگر (آنگذر) مرا بخواند که گردشش ببرد و انگشتانش بریزد دعایش را اجابت نکنم ، پس حضرت عیسی علیه السلام بآن مرد رو کرده فرمود : تو پروردگارت را میخوانی و نسبت به پیغمبرش شک داری ؟ عرض کرد :

مَأْتَلَتْ ، فَأَدْعُ اللَّهَ [لِي] أَنْ يَذْهَبَ بِهِ عَنِّي قَالَ : فَدَعَا لَهُ عِيسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ فَتَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَ قَبِلَ مِنْهُ وَ صَارَ فِي حِدِّ أَهْلِ بَيْتِهِ .

«(بَابُ الصَّلَاةِ)»

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ ، عَنْ هَاشِمِ بْنِ صَاحِبِ الْبَرِيدِ قَالَ : كُنْتُ أَنَا وَعُمَيْرُ بْنُ مُسْلِمٍ وَأَبُو الْخَطَّابِ مُجْتَمِعِينَ فَقَالَ لَنَا أَبُو الْخَطَّابِ : مَا تَقُولُونَ فِيمَنْ لَمْ يَعْرِفْ هَذَا الْأَمْرَ ؟ فَقُلْتُ : مَنْ لَمْ يَعْرِفْ هَذَا الْأَمْرَ فَهُوَ كَافِرٌ ، فَقَالَ أَبُو الْخَطَّابِ : لَيْسَ بِكَافِرٍ حَتَّى تَقُومَ عَلَيْهِ الْحُجَّةُ ، فَإِذَا قَامَتْ عَلَيْهِ الْحُجَّةُ فَلَمْ يَعْرِفْ فَهُوَ كَافِرٌ ، فَقَالَ لَهُ عُمَيْرُ بْنُ مُسْلِمٍ : سُبْحَانَ اللَّهِ مَا لَهُ إِذْ لَمْ يَعْرِفْ وَلَمْ يَجْعَدْ بِكَفْرٍ ؟ لَيْسَ بِكَافِرٍ إِذْ لَمْ يَجْعَدْ ، قَالَ : فَلَمَّا حَجَّجْتَ دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَخْبَرْتَهُ بِذَلِكَ فَقَالَ : إِنَّكَ قَدْ حَصَرْتَ وَعَايَا وَلَكِنْ مَوْعِدُكُمْ اللَّيْلَةَ ، الْجَمْرَةَ الْوَسْطَى بِعِنِي .

پاروچ الله بخدا سو گند آنچه گفتمی همانطور بود (و من درباره تونك داشتم) اكنون از خدا بخواه كه اين شكرا از دل من ببرد ، (حضرت صادق عليه السلام) فرمود : كه عيسى براى او دعا كرد و خدا توبه آن مرد را پذيرفت و قبول كرد و او همانند خاندان خود گرديد .

شرح - مجلسى (ره) گوید : دمشقود از اهل البيت اسحاب آنهايند يادوسنان واقمى آنهايند دپايان ولى ممكن است مقصود خود اهل بيت عليهم السلام باشند چنانچه ترجمه شد و وجه حمل مجلسى مرحوم بر آنچه فرموده است سياق لغتلى عبارت است ولى وجود قرينه ما را از اين عمل بى نياز كند ، قبض عليه الرحمة گوید : حضرت در اين حديث اهل بيت پينمبر (س) وامت اورا بپيسى عليه السلام وامنش مثل زده در اين كه آنها كه درباره اهل بيت عليهم السلام شك داشته باشند دعايشان مستجاب نشود و عبادتشان قبول درگاه واقع نكردد ، ودر حديث اشاره است باین كه شك درباره آنها چون شك درباره پينمبر است زيرا عيسى عليه السلام پينمبر بود .

«(بَابُ مَمْرَاهِي (يا ممرهان)»

۱- هاشم صاحب بريد گوید : من با محمد بن مسلم و ابو الخطاب گردهم بوديم پس ابو الخطاب بما گفت : چه گوئيد در باره كسى كه امرامت را نشناسد ؟ من گفتم : هر كه آنرا نشناسد كافر است ، ابو الخطاب گفت : كافر نيست تا حجت بر او اقامه شود و چون حجت بر او اقامه شد و آنرا نپذيرفت آن كافر است ، محمد بن مسلم باو گفت : سبحان الله اگر نپذيرد و انكارهم نكند كافر است ؟ اگر انكار نكند كافر نيست ، گوید (اين جريان گذشت تا بحج رفتيم) همينكه حج كردم خدمت حضرت صادق عليه السلام شرفياب شدم و جريان را خدمتش عرضه داشتم ، فرمود : تو اكنوى هستى ولى آن دو غايبند موعده شما (هر سه) امشب نزد جمره وسطى درمنى باشد .

فَلَمَّا كَانَتِ اللَّيْلَةُ اجْتَمَعْنَا عِنْدَهُ وَأَبُو الْخَطَّابِ وَتَمِيمُ بْنُ مُسْلِمٍ فَتَنَّاوَلِ وَ سَادَةَ فَوَضَعَا فِي صَدْرِهِ ثُمَّ قَالَ لَنَا : مَا تَقُولُونَ فِي خَدَمِكُمْ وَنِسَائِكُمْ وَأَهْلِيكُمْ؟ أَلَيْسَ يَشْهَدُونَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ؟ قُلْتُ : بَلَى : قَالَ : أَلَيْسَ يَشْهَدُونَ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ قُلْتُ : بَلَى ، قَالَ : أَلَيْسَ يَصَلُّونَ وَيُصُومُونَ وَيَحُجُّونَ؟ قُلْتُ : بَلَى : قَالَ : قَبِعِرْفُونَ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ؟ قُلْتُ : لَا ، قَالَ : فَمَا هُمْ عِنْدَكُمْ؟ قُلْتُ : مَنْ لَمْ يَعْرِفْ [هَذَا الْأَمْرَ] فَهُوَ كَافِرٌ .

قَالَ : سُبْحَانَ اللَّهِ أَمَا رَأَيْتَ أَهْلَ الطَّرِيقِ وَأَهْلَ الْمِيَاهِ؟ قُلْتُ : بَلَى ، قَالَ : أَلَيْسَ يَصَلُّونَ وَيُصُومُونَ وَيَحُجُّونَ؟ أَلَيْسَ يَشْهَدُونَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ؟ قُلْتُ : بَلَى ، قَالَ : قَبِعِرْفُونَ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ؟ قُلْتُ : لَا ، قَالَ : فَمَا هُمْ عِنْدَكُمْ؟ قُلْتُ : مَنْ لَمْ يَعْرِفْ هَذَا الْأَمْرَ فَهُوَ كَافِرٌ .

قَالَ : سُبْحَانَ اللَّهِ أَمَا رَأَيْتَ الْكَعْبَةَ وَالطُّوْفَ وَأَهْلَ الْيَمَنِ وَتَعَلَّقَهُمْ بِأَسْتَارِ الْكَعْبَةِ؟ قُلْتُ : بَلَى قَالَ : أَلَيْسَ يَشْهَدُونَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَيُصَلُّونَ وَيُصُومُونَ وَيَحُجُّونَ؟ قُلْتُ : بَلَى قَالَ : قَبِعِرْفُونَ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ؟ قُلْتُ : لَا ، قَالَ : فَمَا تَقُولُونَ فِيهِمْ؟ قُلْتُ : مَنْ لَمْ يَعْرِفْ فَهُوَ كَافِرٌ .

گوید : همینکه شب شد من و محمد بن مسلم و ابو الخطاب خدمتش رفتم ، پس حسرت بالشی برداشت و بسینه نهاد (و بر آن تکیه زد) سپس با فرمود : شما درباره خدمتکاران و زمان و خاندان خود چه گوئید؟ آیا شهادت و گواهی بیگانهی خدای یگانه ندهند؟ عرض کردم : چرا ، فرمود : آیا گواهی ندهند که محمد (ص) رسول (و فرستاده) خداست؟ عرض کردم : چرا ، فرمود : آیا نماز نمیخوانند ، روزه نمیگیرند ، وحج نمیکنند؟ عرض کردم : چرا ، فرمود : آیا آنچه شما برآید (از شناسائی امام و امر امامت) آنها می شناسند و میفهمند؟ عرض کردم : نه ، فرمود : آنها در نظر شما چگونه هستند؟ عرض کردم : هر که امر امامت را نشناسد کافر است .

فرمود : سبحان الله ! آیا اینان که سر راهها (ی مکه و غیر آن) و کنار آنها (ی جاء و غیره منزل کرده اند) ندیده ای؟ عرض کردم : چرا ، فرمود : آیا نیست که اینها نماز میخوانند و روزه میگیرند و حج میکنند؟ آیا نیست که گواهی دهند که معبودی جز خدای یگانه نیست و محمد (ص) رسول خداست؟ عرض کردم : چرا ، فرمود : آنچه شما برآید (از امر امامت) میدانند؟ عرض کردم : نه ، فرمود : آنها در نزد شما چگونه هستند؟ عرض کردم : هر که این امر امامت را نشناسد کافر است .

فرمود : سبحان الله ! آیا تو خانه کعبه و طواف کنندگان آن و اهل یمن و آویختن آنها را بریده کعبه ندیده ای؟ عرض کردم : چرا ، فرمود : آیا گواهی ندهند که معبودی جز خدای یگانه نیست و محمد (ص) رسول خداست و [آیا] نماز نخوانند و روزه نگیرند و حج نکنند؟ عرض کردم : چرا ، فرمود : آیا آنچه شما برآید (از امر امامت) میدانند؟ عرض کردم : نه ، فرمود : درباره آنها چه گوئید؟ عرض کردم : هر که نشناسد (امر امامت) او کافر است .

قَالَ : سُبْحَانَ اللَّهِ هَذَا قَوْلُ الْخَوَارِجِ ، ثُمَّ قَالَ : إِنْ شِئْتُمْ أُخْبِرْتُكُمْ ، فَقُلْتُ أَنَا : لَا ، فَقَالَ :
أَمَا إِنَّهُ شَرٌّ عَلَيْكُمْ أَنْ تَقُولُوا بِشَيْءٍ مَا لَمْ تَسْمَعُوهُ مِنَّا ، قَالَ : فَظَنَنْتُ أَنَّهُ يُدِيرُنَا عَلَيَّ قَوْلَ
عَمَّادِ بْنِ مُسْلِمٍ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ عَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قُلْتُ لَهُ : فَمَا تَقُولُ فِي مَنْ كَفَرَ النَّاسَ فَإِنِّي قَدِ بَلَغْتُ مَا تَرَاهُ وَمَا تَرَوُ جُتُ قَطُّ ، فَقَالَ :
وَمَا يَمْنَعُكَ مِنْ ذَلِكَ ؟ فَقُلْتُ : مَا يَمْنَعُنِي إِلَّا أَنِّي أَخْشَى أَنْ لَا تَجِدَ لِي مِنْكُمْ كَحْتَمِهِمْ فَمَا تَأْمُرُنِي ؟
فَقَالَ : فَكَيْفَ تَصْنَعُ وَأَنْتَ شَابٌّ ، أَتَصِيرُ ؟ قُلْتُ : أَتَخِذُ الْجَوَارِي قَالَ : فَهَاتِ الْآنَ فِيمَا تَسْتَجِدُّ

فرمود : سبحان الله : این گفتار خوارج است ، سپس فرمود : اگر بخواهید آگاهتان کنم ؟ من
عرض کردم : نه ، پس فرمود : همانا برای شما بد است که چیزی را تا از ما نشنیده‌اید بگویید ، گوید : من
فهمیدم که حضرت ما را بگفتار محمد بن مسلم وامیدارد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : عقیده صاحب برید این بوده که هر که امر امامت را نشناسد چه حاجت
بر او قائم شود وجه نشود ، وجه انکار هم بکند یا نکند کافر است ، ولی عقیده محمد بن مسلم این بوده که
در سورتی کافر است که انکار کند ، و اگر انکار نکند کافر نیست ، و این همان واسطه بین ایمان و کفر است
که مستضعف و کمراه نامیده شود ، و گویا مقصود از کافر در اینجا کسی است که احکام کفر مانند نجاست و
عدم جواز مباشرت و نکاح و غیر آن بر او بدر باشد چنانچه برخی از اصحاب گفته‌اند و گرنه در استحقاق
عقوبت و خلود برخی از آنان در آتش خلافتی نیست .

و این که حضرت فرمود : و این گفتار خوارج است ، زیرا آنها گویند : هر که گناه کبیره کند و
اصرار بر صغیره کند کافر است و از اسلام بیرون رود و سزاوار کشتن است ، و از این رو بکفر امیر المؤمنین
علیه السلام در قصه حکمیت حکم کنند ، باینکه خود آنها حضرت را بر قبول حکمیت واداشتند ، و او را مجبور
بر قبول حکم آن مرد احمق و جائر و دشمن امیر المؤمنین علیه السلام کردند ، و باینکه آن بزرگوار بطور
مطلق بحکم آنان رضا نداده ، بلکه در سورتی که بر طبق کتاب و سنت حکم کنند رضایت داد ، و آن دو ملموع
بر خلاف کتاب و سنت حکم کردند و آنچه آن حضرت علیه السلام انجام داد مصیبت نبود و تفصیل این مطلب را
در کتاب کبیرمان گفته‌ایم . و فیض (ره) گوید : این که راوی حاضر نشد که حضرت صادق علیه السلام
به حق آگاهشان کند برای این بود که دانست که حضرت بر خلاف عقیده او بگوید ، و آنگاه نزد آن دو نفر
که طرف نزاعش بودند رسوا شود از این رو حاضر نشد و شاید پیش خود مطلب را قبول کرده بود و از حرف
سابقش برگشته است .

۲ - زراره گوید : بحضرت باقر علیه السلام عرض کردم : چه فرمائی درباره زناشویی با این مردم
(که قائل با امامت شما نیستند یعنی سنیها) زیرا من باین سن که می بینید رسیده‌ام و هنوز زن نکرده‌ام ؟
فرمود : چه چیز جلو گیریت کرده از ازدواج ؟ عرض کردم : چیزی جلو گیریم نکرده جز این که میترسم

الْجَوَارِي؟ قُلْتُ: إِنَّ الْأُمَّةَ لَيْسَتْ بِمَنْزِلَةِ الْخُرَّةِ إِنْ رَأَيْتَنِي بِشَيْءٍ يَعْتَمِدُهَا وَعَتَرْتَهَا؛ قَالَ: فَحَدِّثْنِي بِمَا سَتَحَلَلْتَهَا؟ قَالَ: فَلَمْ يَكُنْ عِنْدِي حَوَابٌ.

قُلْتُ لَهُ: فَمَا تَرَى أُتْرَوْجُ؟ فَقَالَ: مَا بِالْبَالِي أَنْ تَفْعَلَ، قُلْتُ: أَرَأَيْتَ قَوْلَكَ: مَا بِالْبَالِي أَنْ تَفْعَلَ، فَإِنَّ ذَلِكَ عَلَى جَهَنَّمَ تَقُولُ: لَسْتُ بِالْبَالِي أَنْ تَأْتِمَّ مِنْ غَيْرِ أَنْ أَمْرَكَ، فَمَا تَأْمُرُنِي أَفْعَلُ ذَلِكَ بِأَمْرِكَ؟ فَقَالَ لِي: قَدْ نَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ تَزْوُجَ وَقَدْ كَانَ مِنْ أُمَّرِ امْرَأَةٍ نَوْجٍ وَامْرَأَةٍ لَوْطٍ مَا قَدْ كَانَ، إِنَّهُمَا قَدْ كَلَّمَا تَحْتَ عَبْدِ بْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحِينَ، قُلْتُ: إِنْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَيْسَ فِي ذَلِكَ بِمَنْزِلَتِي إِسْمَاهِي تَحْتَ يَدِهِ وَهِيَ مُقَرَّةٌ بِحُكْمِهِ، مُقَرَّةٌ بِدِينِهِ قَالَ: فَقَالَ لِي: مَا تَرَى مِنْ الْخِيَانَةِ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ «فَخَاتَمَتَاهُمَا» مَا يَعْنِي بِذَلِكَ إِلَّا الْفَاجِشَةَ وَقَدْ زَوَّجَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فُلَانًا، قَالَ: قُلْتُ: أَصْلَحَكَ اللَّهُ مَا تَأْمُرُنِي أَنْ تَطْلُقَ فَأَتَزَوَّجُ بِأَمْرِكَ؟ فَقَالَ لِي: إِنْ كُنْتَ فَأَعْلَفْ لِعَمَلِكَ بِالْبَلَاءِ مِنَ النِّسَاءِ؛ قُلْتُ: وَمَا الْبَلَاءُ؟ قَالَ: ذَوَاتُ الْخُدُورِ الْعَفَاقِفُ.

ازدواجشان بر من حلال نباشد، پس در این باره چه دستوری بمن میدهد؟ فرمود: پس توجه میکنی با اینکه جوانی؟ آیا برد باری میکنی؟ عرض کردم: کنیزها را (برای زناشویی) میگیریم، فرمود: اکنون بیاور (آنچه در پاره آنها داری، و بگو بدانم) بچه دلیل کنیزان را حلال دانی؟ عرض کردم: کنیز که همانند زن آزاد نیست اگر چیزی از او دیدم که مرا بشک انداخت او را می فروشم و از او کناره میگیرم، فرمود: برای بیان کن بچه دلیل او را بر خود حلال میدانی؟ گوید: من جوابی (و پاسخی) نداشتم که بان حضرت عرض کنم.

(مجلسی (ره) گوید: علت ترس زدراره از ازدواج با آنها این بود که زدراره اصرار داشته که واسطه‌ای میان ایمان و کفر نیست (چنانچه پیش از این نیز بدان اشاره شد) و همه مخالفین و گرچه از فرقی شیعه نیز از امامیه باشند کافر میدانسته، و احکام کفر را در دنیا و آخرت بر آنان جاری میکرد، و امام علیه السلام درباره آمیزش کنیزان از او مطالبه دلیل کرد یعنی او هم زن کافره است و خصوص اگر اهل کتاب نباشد و طیبی حرام است چنانچه نکاح کافره حرام است، پس چه فرقی میان آنهاست؟).

(زدراره گوید): پس بانحضرت عرض کردم: چه فرمائی (بالاخره) ازدواج کنم (بانه)؟ فرمود: من باکی ندارم که ازدواج کنی، عرض کردم: این که فرمودی: من باکی ندارم که ازدواج کنی دو معنی دارد: یکی اینکه میفرمائی من باک ندارم تو گناهی مرتکب شوی بی آنکه من بتو دستور دهم (دیگر اینکه برای من جایز است؟) پس چه دستور دهی آیا فرمان شما اینکار را بکنم؟ فرمود: رسول خدا (ص) زن گرفت، و داستان زن نوح و زن لوط (و نیز که) میدانی چه بوده (که در سوره تحریم آیه ۶۰ خداوند داستان آنها را بیان فرماید): «و بودند دزدیرس پرستی (حباله نکاح) دو بنده از بنندگان شایسته ما؟» من عرض کردم: رسول خدا مانند من نبوده، همارا زن زبردست او بوده: و بحکمش اقرار داشته، و بدین او اعتراف میکرده؟ گوید: بمن فرمود: درباره آن خیانت که در گفتار خدای عزوجل (در همان آیه است که فرماید: «پس خیانت

فَقُلْتُ: مَنْ هِيَ عَلَى دِينِ سَالِمِ بْنِ أَبِي حَفْصَةَ؟ قَالَ: لَا، فَقُلْتُ: مَنْ هِيَ عَلَى دِينِ رَبِيعَةَ الرَّأْيِيِّ؟ فَقَالَ: لِأَوْلَادِ الْعَوَاتِقِ اللَّوَاتِي لَا يَتَّصِنَنَّ كُفْرًا وَلَا يَعْرِفَنَّ مَا تَعْرِفُونَ، قُلْتُ: وَهَلْ تَعُدُّوْنَ أَنْ تَكُونُوا مُؤْمِنَةً أَوْ كَافِرَةً؟ فَقَالَ تَصُومُ وَتُصَلِّي وَتَتَّقِي اللَّهَ وَلَا تَدْبِي مَا أَمَرُكُمْ؟ فَقُلْتُ: قَدْ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ، لَوْلَا اللَّهُ لَا يَكُونُ أَحَدٌ مِنَ النَّاسِ لَيْسَ بِمُؤْمِنٍ وَلَا كَافِرٍ».

قَالَ: فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: قَوْلُ اللَّهِ أَصْدَقُ مِنْ قَوْلِكَ يَا زُرَّارَةُ أَرَأَيْتَ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ» فَلَمَّا قَالَ «عَسَى»؟ فَقُلْتُ: مَا هُمْ إِلَّا الْمُؤْمِنِينَ

که دند آن دوزن، چه نظر داری؟ (آیا خداوند) مقصودی جز فاحشه (یعنی زنا) ندارد؟ (اینطور نیست بلکه مقصود از خیانت شرک و کفر باطنی است و آندو پیغمبر، آنها را بزنی گرفته بودند) و رسول خدا (ص) بملانی (یعنی عثمان) زن داد (در صورتیکه مطلب در اینجا بعکس آنچه تو درباره خود رسول خدا و زنانش گوئی بوده)؟ گوید: عرض کردم: - خداوند کار شمارا به نیک گرداند - (بالاخره) چه دستوری بمن فرمائی؟ آیا بروم و بدستور شما (از اینها) زن بگیرم؟ بمن فرمود: اگر اینکار را میکنی بتو سفارش کنم که از زنهای بی تمیز و ساده بگیري، عرض کردم: زنهای بی تمیز و ساده کیانند؟ فرمود: پرده نشینان پارسا. عرض کردم: آنکه بر کیش سالم بن ابی حفصه است؟ فرمود: نه! عرض کردم: آنکه بر کیش ربیعه الرأیی است؟ فرمود: نه.

(مترجم گوید: سالم بن ابی حفصه از رؤسای زبديه است و در روایات حضرت صادق عليه السلام او را لمن و تکذیب و تکفیر کرده، و ربیعه فقیه اهل مدینه بوده و چون برای خود فتوی میداده او را ربیعه الرأیی نامیده اند.)

(سپس فرمود: (ولی تزویج کن دختران جوانی که در تحت سرپرستی پدرانشان هستند و اظهار کفری نکنند و اطلاعی هم از آنچه شما دانید (و اعتقاد شما با امامت ما) ندارند، عرض کردم: جز اینست که آن دختر هم یا مؤمن است یا کافر؟ فرمود: او نماز میخواند و روزه میگیرد و از خدا میترسد ولی عقیده شما را نمیداند؟ عرض کردم: بتحقیق خدای عزوجل فرموده است: «و او است آنکه شما را آفرید پس برخی از شما کافر است و برخی مؤمن» (سوره تباين آیه ۲ - مقصود زراره این است که مردم از این دو دسته خارج نیستند) نه بخدا سوگند کسی از مردم نیست که نه مؤمن باشد و نه کافر (و واسطه‌ای در بین نیست)؟

گوید: حضرت باقر عليه السلام فرمود: ای زراره گفتار خداوند از گفته تو راست تر است، آیا دیده‌ای گفتار خدای عزوجل را که فرماید: (سوره توبه آیه ۱۰۲) «در آمیختند کردار نیک را با کردار بد امید است که خداوند توبه آنها را بپذیرد» (زراره گوید: همینکه فرمود: «عسی» امید است که من عرض کردم: آنها هم نیستند جز مؤمن و یا کافر (یعنی زراره صبر نکرد تا امام عليه السلام آیه را تمام کند و عقیده خود

أَوْ كَافِرِينَ : قَالَ : فَقَالَ : مَا تَقُولُ فِي قَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ «إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ
 لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا» إِلَى الْإِيمَانِ ، فَقُلْتُ : مَا هُمْ إِلَّا مُؤْمِنِينَ أَوْ كَافِرِينَ ، فَقَالَ :
 وَاللَّهِ مَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ وَلَا كَافِرِينَ ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ فَقَالَ : مَا تَقُولُ فِي أَصْحَابِ الْأَعْرَافِ ؟ فَقُلْتُ : مَا هُمْ
 إِلَّا مُؤْمِنِينَ أَوْ كَافِرِينَ ، إِنْ دَخَلُوا الْجَنَّةَ فَهُمْ مُؤْمِنُونَ وَإِنْ دَخَلُوا النَّارَ فَهُمْ كَافِرُونَ ، فَقَالَ :
 وَاللَّهِ مَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ وَلَا كَافِرِينَ ، وَلَوْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ لَدَخَلُوا الْجَنَّةَ كَمَا دَخَلَهَا الْمُؤْمِنُونَ وَلَوْ كَانُوا
 كَافِرِينَ لَدَخَلُوا النَّارَ كَمَا دَخَلَهَا الْكَافِرُونَ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ قَدِ اسْتَوَتْ حَسَنَاتُهُمْ وَسَيِّئَاتُهُمْ فَعَصَرَتْ
 بِهِمُ الْأَعْمَالُ وَإِنَّهُمْ لَكَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ .

فَقُلْتُ : أَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ هُمْ أَمْ مِنْ أَهْلِ النَّارِ ؟ فَقَالَ : اتْرُكْهُمْ حَيْثُ تَرَى كَيْفَ اللَّهُ قُلْتُ : أَفْتَرِحْتَهُمْ ؟
 نَالٍ : نَعَمْ أَرِحْتَهُمْ كَمَا أَرَجَاهُمْ اللَّهُ ، إِنْ شَاءَ أَدْخَلَهُمُ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِهِ وَإِنْ شَاءَ سَأَقِمُّهُمْ إِلَى النَّارِ يَذُوبُهُمْ
 وَلَمْ يَظْلِمَهُمْ ، فَقُلْتُ : هَلْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ كَافِرٌ ؟ قَالَ : لَا ، قُلْتُ : [وَإِذَا] يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا كَافِرٌ ؟ قَالَ :
 فَقَالَ : لِأَيِّ شَاءَ اللَّهُ ، يَا زُرَّارَةَ إِنِّي أَقُولُ مَا شَاءَ اللَّهُ وَأَنْتَ لَاتَقُولُ مَا شَاءَ اللَّهُ ، أَمَا إِنَّكَ إِنْ كَبُرْتَ
 رَجَعْتَ وَتَحَلَّيْتَ عَنْكَ عَقْدُكَ .

راتکرار کرد) گوید : پس فرمود : چه گویی در گمنان خدای عز و جل : (سوره نساء آیه ۹۸) «و مکر
 مستضعفان (ناتوانان) از مردان و زنان و کودکانی که نه چاره توانند و نه راه برند ، که بایمان رسند ؟
 عرض کردم : آنها هم نیستند جز مؤمن یا کافر ، فرمود : بخدا ، سوگند آنها نه مؤمنند و نه کافر ، سپس رو
 بمن کرد و فرمود : چه گویی درباره اصحاب اعراف ؟ (اعراف نام دیواری است میان بهشت و جهنم چنانچه
 از روایات و تفاسیر استفاده شود و پیش از این نیز گذشت) عرض کردم : آنها هم نیستند جز مؤمن و یا کافر ،
 اگر بهشت روند مؤمنند و اگر بدوزخ روند کافرند ، فرمود : بخدا سوگند نه مؤمنند و نه کافر و اگر
 مؤمن بودند بهشت میرفتند چنانچه دیگر مؤمنان بهشت میروند ، و اگر کافر بودند بدوزخ میرفتند
 چنانچه دیگر کافران بدوزخ روند ، ولی آنها مردمی هستند که کارهای نیک و کارهای بد آنها برابر
 است ، و کردار نیک آنها را (بهشت) نرساند و حال اینها چنانست که خدای عز و جل فرموده .

پس من عرض کردم : آیا ایشان از اهل بهشتند یا از اهل دوزخ ؟ فرمود : آنها را واگذار همانجا
 که خدا واگذارده (یعنی کارشان با خدا است) عرض کردم : آیا کار آنها را بناحیر اندازی (که خدا هر چه
 خواهد با آنها انجام دهد) ؟ فرمود : آری من هم بناحیر اندازم چنانچه خداوند بناحیر انداخته ، اگر
 بخواهد بسبب رحمت خود آنها را بهشت برد ، و اگر خواهد بسبب گناهانشان بدوزخشان کشد و ستم هم
 با آنها نکرده ، عرض کردم : آیا کافری بهشت میرود ؟ فرمود : نه ، عرض کردم : آیا بجز کافر کسی بدوزخ
 رود ، فرمود : نه ، جز آنکه خدا بخواهد ، ای زراره من میگویم آنچه خدا خواهد . (همان شود) و تو
 میگوئی آنچه خدا خواهد ، هر آینه اگر تو بزگه شوی از این حرف بر گردی و حشمت (نسبت بمحالمان)

((بَابُ الْمُسْتَضْعَفِ))

﴿۳۸۸۰﴾ ۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الْمُسْتَضْعَفِ فَقَالَ: هُوَ الَّذِي لَا يَهْتَدِي حِيلَةَ إِلَى الْكُفْرِ فَيَكْفُرُ وَلَا يَهْتَدِي سَبِيلًا إِلَى الْإِيمَانِ، لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُؤْمِنَ وَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَكْفُرَ، فَهُمْ السَّبِيحَانُ، وَمَنْ كَانَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ عَلَى مِثْلِ عَقُولِ الصَّبِيَّانِ مَرْفُوعٌ عَنْهُمْ الْقَلَمُ.

۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ، عَنْ جَمِيلٍ، عَنْ زُرَّارَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: الْمُسْتَضْعَفُونَ الَّذِينَ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةَ وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا، قَالَ: لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةَ

فرو نشینند (یا عقده‌های دلت باز شود).

توضیح - از روی هم رفته این حدیث مذمت بزرگی برای زراره استفاده شود در صورتی که تمامی دانشمندان شیعه بر جلالت مقام و عدالت و راستگویی زراره اتفاق دارند، و از این رو در پاسخ گویی باین حدیث فرموده‌اند: این گفتگوی زراره در آغاز کار او بوده چنانچه از خود حدیث هم استفاده شود که در سنن جوانی بوده و دانش راضی نمی‌شده که مخالفین بهشت روند و آنان را کافر می‌دانسته، و بعد از این عقیده برگشته و بایان امام عَلَيْهِ السَّلَامُ قانع شده‌است، و گذشته از این حدیث در مقابل احادیث بسیاری که مدح و وثاقت او رسیده است مقاومت نکند خصوصاً که از جهت ارسال این حدیث را ضعیف دانسته‌اند، و وجه دیگر ضعف آن، بودن محمد بن عیسی در سنن آن است که گرچه مدح و توثیق از برخی از علماء امامیه در باره او رسیده لکن سیدین طاووس و صدوق و استادش ابر و لید او را ضعیف شمرده‌اند، و مجلسی (ره) از شهید ثانی نقل کند که فرموده: روشن شده است که تمام اخباری که در مذمت زراره رسیده است سندش بمحمد بن عیسی میرسد، و این فریفته بزرگی است برای آنکه نسبت باو حسادت ورزیده و انحرافی از او داشته‌است.

﴿بَابُ الْمُسْتَضْعَفِ (نَاتُوَانِ دَرْدِينِ)﴾

۱- زراره گوید: از حضرت باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ راجع بمسْتَضْعَفِ پرسش کردم: فرمود: او کسی است که حیلۀ بکفر ندارد که کافر شود، و راهی بایمان نیابد (تا مؤمن گردد) نتواند مؤمن شود و نتواند کافر گردد، و آنها کودک‌اند، و هر مرد و زنی که عقل (و خرد) آنها چون عقل کودکان است، و قلم (تکلیف) از آنان برداشته شده است.

توضیح - مجلسی (ره) گوید: این که حضرت در کفر تعبیر به حیلۀ فرمود و در ایمان تعبیر به راه برای این که کفر راهی و دلیلی ندارد، و اگر چیزی هم باشد که انسان را بکفر بکشاند همان حیلۀ گری و نیرنگ و شبهات شیطانی است، ولی این کلام مجلسی (ره) یا حدیث آینده سازگار نیست.

۲- و نیز زراره از آن حضرت عَلَيْهِ السَّلَامُ حدیث کند که فرمود: مستضعفان و آن کسانی که چاره‌ای نتوانند وراء بجائی نبرند، فرمود: (یعنی) چاره بسوی ایمان نتوانند و کافر هم نشوند، و اینها کودک‌اند

إلى الإيمان، ولا يكفرون الصبيان وأشباه عقول الصبيان من الرجال والنساء.

۳- عده و أصحابنا ، عن سهل بن زياد ، عن ابن محبوب ، عن ابن رثاب ، عن زرارة قال : سألت أبا جعفر عليه السلام عن المستضعف ، فقال : هو الذي لا يستطيع حيلة يدفع بها عنه الكفر ولا يهتدي بها إلى سبيل الإيمان ، لا يستطيع أن يؤمن ولا يكفر قال : والصبيان ومن كان من الرجال والنساء على مثل عقول الصبيان .

۴- محمد بن يحيى ، عن أحمد بن محمد بن عيسى ، عن علي بن الحكم ، عن عبد الله بن جندب عن سفیان بن السمط البجلي قال : قلت لأبي عبد الله عليه السلام : ما تقول في المستضعفين فقال لي شبيها بالفرج : فتر كنتم أحدايكون مستضعفا وأين المستضعفون ؟ فوالله لقد مشى بأمركم هذا العواتق إلى العواتق في خدورهن وتحدث به السقايات في طريق المدينة .

و کسانی که عقلشان چون کودکان است از مردان و زنان .

۳ - و نیز زراره گوید : از حضرت باقر علیه السلام از مستضعف پرسیدم ؟ فرمود او کسی است که حيله ای که بوسیله آن کفر را از خود دور کند نتواند و چاره ای ندارد که بدان بر او ایمان رود ، نتواند که مؤمن شود ، و نه کافر گردد ، فرمود : و (آنها) کودکانند و هر که از مردان و زنان که عقلشان چون عقل کودکان است .

۴ - سفیان بن سمط بجلي گوید : بحضور صادق عرشکردم : چه گویی درباره مستضعفان ؟ حضرت مانند شخص هراسناکی بمن فرمود : مگر شما مستضعفی گذاردید ؟ گجایند مستضعفان ؟ بخدا سوگند عقیده شمارا دوشیزگان پشت پرده بهم رسانده اند ، و زنان آبکش و سقا در راه مدینه (در باره مذهب شما) گفتگو کنند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : گویا این اضطراب و فزع حضرت بخاطر خشم و انکاری بوده که بر فاش کنندگان اسرار اهل بیت از شیعه داشته ، زیرا آنان بسبب ترك تقیه مذهب اهل بیت را بر ملا کردند تا آنجا که دوشیزگان پشت پرده با اینکه از خانه بدر نروند و زنان سقائی که کارشان تغئیش مذهب نیست و در جستجوی آن نبودند از اسرار مذهب شیعه آگاه شدند ، و این فاش کردن اسرار موجب زیان برائمه و شعیبان آنها میشد و برای هدایت مردمان هم سودی نداشت ، و سبب میشد که مستضعفان ناصب گردند و معذور نباشند . و بدانکه مستضعفان نزد بیشتر اصحاب ما کسی است که امام را نشناسد و منکر او هم نباشد و ولایت شخص معینی را هم نداشته باشد چنانچه شهید در ذکری فرموده ، و از شیخ مفید در کتاب غریبه نقل کند که فرموده : آنکس است که ولایت را شناخته ولی در برائت توقف کند . (و با اصطلاح تولى دارد ولی تبری ندارد) ، و این ادربس گفته است : آنکسی است که اختلاف مذاهب را نداند و با اهل حق هم دشمن نیست ، سپس مجلسی (ره) گوید : و این موافق تر با اخبار است .

ه عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ قُضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي بَابٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْمُسْتَضْعَفِينَ فَقَالَ : هُمْ أَهْلُ الْوَلَايَةِ ، فَقُلْتُ أَيُّ وِلَايَةٍ ؟ فَقَالَ : أَمَا إِنِّي لَأَبْسَتْ بِالْوَلَايَةِ فِي الدِّينِ وَلَكِنَّهَا الْوَلَايَةُ فِي الْمُنَاقَحَةِ وَالْمَوَارِيثِ وَالْمُخَالَطَةِ وَهُمْ لَيْسُوا بِالْمُؤْمِنِينَ وَلَا بِالْكَفَّارِ وَمِنْهُمْ الْمَرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ .

﴿۲۸۵﴾ -۶- الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنْ مُنَسَّى ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنِ الدِّينِ الَّذِي لَا يَسَعُ الْعِبَادَ جَهْلُهُ ، فَقَالَ : الدِّينُ وَاسِعٌ وَلَكِنَّ الْخَوَارِجَ ضَيَّقُوا عَلَيَّ أَنْفُسَهُمْ مِنْ جَهْلِهِمْ ، قُلْتُ : جَعَلْتَ فِدَاكَ فَأَحَدُكَ يُدِينِي الَّذِي أَنَا عَلَيْهِ ؟ فَقَالَ : بَلَى ، فَقُلْتُ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَالْأَقْرَابُ بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَأَتَوَلَّوْكُمْ وَأَبْرَأُ مِنْ عَدُوِّكُمْ وَمَنْ رَكِبَ رِقَابَكُمْ وَتَأَمَّرَ عَلَيْكُمْ وَظَلَمَكُمْ حَقَّكُمْ ، فَقَالَ : مَا جَعَلْتَ

۵ - عمر بن ابان گوید : از امام صادق عليه السلام درباره مستضعفین پرسیدم ؛ فرمود : آنها اهل ولایت هستند ، عرض کردم : چه ولایتی ؟ فرمود : هر آینه آن ولایت دردین نیست بلکه ولایت (وهم بستگی) در ازدواج وارث و معاشرت است ، و ایشان نه مؤمنند و نه کافر ، و از آنها ایند کسانی که بامید خدای عزوجل هستند (و کارشان با خدا است که اگر خواهد عذاب کند یا ببخشد) .

شرح - مجلسی (ره) گوید : چون لفظ «ولایت» مجمل بوده و احتمال داده میشد که مقصود ولایت اهل بیت علیهم السلام باشد سائل عرض کرده است : چه ولایتی ، حضرت در پاسخ فرموده است : مقصود ولایت اهل بیت و امامان برحق نیست زیرا اگر اینطور بودند در زمره مؤمنین بودند ، یا این که مقصود از ولایت دردین آن ولایتی است که بسبب اتحاد در دین مباحه مؤمنین است چنانچه خدای سبحان فرماید : وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ . یعنی مردان مؤمن و زنان مؤمنه برخی از آنها دوستان برخی هستند (سوره توبه آیه ۷۱) و حضرت فرموده است اینان نیستند بلکه مقصود مردمی هستند که منتصب در مذهب خود نیستند و با شما نیز بغض ندارند بلکه با شما ازدواج کنند و ارث دهند و آمیزش کنند ، یا اینکه مقصود این است برای شما ازدواج و معاشرت ایشان جایز است آمان از شما ارث برند و شما از ایشان ، پس پرسش سائل از حکم آنها بوده نه از وصفشان ، یا این که حضرت حکمشان را بیان فرموده سپس آنها را معرفی کرده است که اینان مؤمن نیستند و کافر هم نیستند . . .

۶ - اسماعیل جعفی گوید : از حضرت باقر عليه السلام پرسیدم : از آن دینی که بر بندگان روا نیست نسبت بدان نادان باشند (و باید بدانند که آن چه دینی است ؟) فرمود : دین وسیع است ، ولی خوارج از روی نادانی خودشان بر خود تنگه گرفتند (و گرفتار شدند) عرض کردم : قربانت (اجازه مینرمانید) من دین عولام را که بر آن هستم برای شما باز گویم ؟ فرمود : آری ، عرض کردم : گواهی دهم که ، سودی جز خدای یگانه نیست ، و گواهی دهم که محمد بنده و رسول اوست ، و آنچه از جانب خداوند آورده است قبول دارم ، و شما را دوست دارم ، و از دشمن شما و هر که بر شما برتری کند و استیلا خواهد و خود را امر

شَيْئاً! هُوَ اللهُ الَّذِي نَحْنُ عَلَيْهِ؛ قُلْتُ: قَهْلَ سَلِمَ أَحَدُ لَيَعْرِفُ هَذَا الْأَمْرَ؟ فَقَالَ: لَا إِلَّا الْمُسْتَضْعِفِينَ
قُلْتُ: مَنْهُمْ؟ قَالَ: نِسَاؤُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ، ثُمَّ قَالَ: أَرَأَيْتَ أُمُّ أَيْمَنَ؟ فَإِنِّي أَشْهَدُ أَنَّهَا مِنْ أَهْلِ
الْجَنَّةِ وَمَا كَانَتْ تَعْرِفُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ.

۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانَ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ
قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام، مَنْ عَرَفَ اخْتِلَافَ النَّاسِ فَلَيْسَ بِمُسْتَضْعِفٍ.

۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ، عَنْ جَبْرِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ:
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنِّي رُبَّمَا دَكَّرْتُ هَؤُلَاءِ الْمُسْتَضْعِفِينَ فَأَقُولُ: نَحْنُ وَهُمْ فِي مَنَازِلِ الْجَنَّةِ؟

وحاکم بر شما داند ، وحق شمارا بستم بگیرد بیزارم ؛ فرمود : تو چیزی را نادان نیستی ، این همانست که
بخدا سوگند مامم بر آن هستم (و بدان معتقدیم) عرض کردم : آیا کسی که این امر را نداند (و از عذاب
خداوند یا مخلود در آتش) سالم ماند ؛ فرمود : نه ، مگر مستضعفان ، عرض کردم : آنها کیانند ؛ فرمود :
زنان و فرزندان شما ، سپس فرمود : آیا ام ایمن را دیده ای ؛ همانا من گواهی دهم که او اهل بهشت
است در صورتی که آنچه شما بر آنید (و بدان معتقدید) نمیدانست .

توضیح - فیض علیه الرحمه گوید : شاید ام ایمن نام زنی در آن زمان بوده است که نزد مخاطب معروف
بوده ، و محتمل است که مقصود همان ام ایمنی بوده است که در زمان رسول خدا (س) بوده و آنحضرت (س)
گواهی داد که او از اهل بهشت است ، و مجلسی (ره) گوید : ام ایمن همان آزاد شده رسول خدا (س) بوده و از
گواهان فدک است ، و خاصه و عامه از پینمبر (س) روایت کنند که او اهل بهشت است ، تا آنجا که گوید :
«وما کانت تعرف ما انتم علیه...» یعنی در صورتیکه او امامت سایر امامان جز امیر المؤمنین علیه السلام را
را نمیدانست و در اینباره معذور بود چون نشنیده بود و حجت بر او تمام نشده بود ، و همین مستضعف بهمین
جهت معذور است ، و اما درباره امامت امیر المؤمنین و معرفت نداشتن ام ایمن بدان بسیار بعید است و اینکه
ام ایمن زن دیگری بوده باشد که نزد مخاطب معروف بوده بعید تر است (پایان) و این اشاره بکلام فیض (ره)
است ، ولی این استبعاد زیادی که مجلسی علیه الرحمه کرده و جهش ظاهر نیست بلکه از سیاق روایت ظاهر
گردد که بعید نیست مقصود آن ام ایمن نبوده باشد ، زیرا گواهی دادن حضرت صادق علیه السلام باینکه او
اهل بهشت است باینکه پیش از آن رسول خدا (س) بدان گواهی داده ، و شناختن او آنچه شبیهان زمان حضرت
صادق علیه السلام بدان معتقد بوده اند با اینکه او در زمان خلافت عثمان از دنیا رفته چندان مهم نبوده و
هم چنین از لفظ «أرأیت» و دیگر مطالب استفاده شود که احتمال فیض (ره) چندان بعید نیست .

۷- ابو بصیر گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که اختلاف مردم را (در دین بفرمدمستضعف
نباشد (زیرا در اینصورت پیدا کردن مذهب حق بر او عقلا و شرعاً لازم است) .

۸- جمیل بن دراج گوید بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم : هر آینه من گاهی بیاد این مستضعفین
میاftم و میگویم : ما و آنها در منازل بهشت همراهم ؛ پس حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر گز خداوند

فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: لَا يَفْعَلُ اللَّهُ ذَلِكَ بِكُمْ أَبَدًا.

۹- عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّمِيمِيِّ ، عَنْ أَخُوَيْهِ مُحَمَّدٍ وَ أَحْمَدَ ابْنَيْ الْحَسَنِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَعْقُوبَ ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحَرِّ قَالَ : قَالَ رَجُلٌ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَنَحْنُ عِنْدَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ ، إِنَّا نَخَافُ أَنْ نَنْزَلَ بِدُنُوبِنَا مَنَازِلَ الْمُسْتَضْعَفِينَ ، قَالَ فَقَالَ : لَا وَاللَّهِ لَا يَفْعَلُ اللَّهُ ذَلِكَ بِكُمْ أَبَدًا .

عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِثْلَهُ .
۱۰- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي الْمَعْرُوفِ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَنْ عَرَفَ اخْتِلَافَ النَّاسِ فَلَيْسَ بِمُسْتَضْعَفٍ .

﴿ ۴۸۹ ﴾ ۱۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَسْوُورٍ الْخُزَاعِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ سُؤَيْدٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : سَأَلْتُهُ عَنِ الضَّعْفَاءِ ، فَكَتَبَ إِلَيَّ: الضَّعِيفُ مَنْ لَمْ تَرْفَعْ إِلَيْهِ حُجَّةً وَلَمْ يَعْرِفِ الْإِخْتِلَافَ ، فَإِذَا عَرَفَ الْإِخْتِلَافَ فَلَيْسَ بِمُسْتَضْعَفٍ .

۱۲- بَعْضُ أَصْحَابِنَا ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَبِيبِ الْحَخَمِيِّ ، عَنْ أَبِي سَارَةَ إِمَامِ مَسْجِدِ بَنِي هَلَالٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لَيْسَ الْبِسْوَمُ مُسْتَضْعَفٌ ، أَبْلَغَ الرَّجُلِ جَالَ الرَّجُلِ جَالَ وَالنِّسَاءُ النِّسَاءُ .

باشما چنین نکند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود راوی این است که ما بسبب گناهانمان میترسیم که خداوند ما را در درجه مستضعفین از مخالفین قرار دهد ، یا بر ما گران است که آنها با اینکه مخالفند داخل بهشت شوند و با ما در منازلمان باشند ، و فیض (ره) گوید : اینکه امام علیه السلام فرمود : هرگز خداوند با شما چنین نکند، برای آنستکه منازل مؤمنین در بهشت در درجه بلندتری از مستضعفین است اگرچه همگی بیبهشت روند، و گنهکاران از مؤمنین پس از تطهیر و پاک شدن از گناهان داخل بهشت کردند .

۹- ایوب بن حر گوید : مردی بحضرت صادق علیه السلام عرض کرد - وما هم در خدمت آن بزرگوار بودیم - که : قربانت .. ما میترسیم بواسطه گناهانمان (در بهشت) بدرجه مستضعفین تنزل کنیم ؟ گوید :

پس آنحضرت فرمود : نه بخدا سوگند هرگز خداوند با شما چنین نکند .

۱۰- (مانند حدیث ۷ است) .

۱۱- علی بن سؤید گوید از حضرت موسی بن جعفر علیه السلام از ضعفاء (ناتوان دودین) پرسیدم ؟ پس بمن نوشت : ضعیف آنکسی است که حاجت پاو نرسیده و اختلاف را نفهمیده است ، و چون اختلاف را فهمید مستضعف نیست .

۱۲- حضرت صادق علیه السلام فرمود ، امروز دیگر مستضعفی نیست ، (زیرا) مردان بگردان

﴿ بَاب ﴾

﴿ الْمَرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ ﴾

۱- محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد، عن علي بن الحکم، عن موسى بن بکر، عن زرارة، عن أبي جعفر عليه السلام في قول الله عز وجل « وَأَحْسِرُونَ مَرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ » قال: قوم كانوا مشركين فقتلوا مثل حمزة وجعفر وأشباههما من المؤمنين، ثم إنهم دخلوا في الإسلام فوحدوا الله وتركوا الشرك ولم يعرفوا الإيمان بقلوبهم فيكونوا من المؤمنين فتجبت لهم الجنة، ولم يكونوا على جحودهم فيكفروا فتجبت لهم النار فهم على تلك الحال إما يمد بهم وإما يتوب عليهم.

۲- عده من أصحابنا، عن سهل بن زياد، عن علي بن حسان، عن موسى بن بكر الواسطي، عن رجل قال: قال أبو جعفر عليه السلام: المَرْجُونَ قوم كانوا مشركين فقتلوا مثل حمزة وجعفر وأشباههما من المؤمنين ثم إنهم بعد ذلك دخلوا في الإسلام فوحدوا الله وتركوا الشرك ولم يكونوا يؤمنون فيكونوا من المؤمنين ولم يؤمنوا فتجبت لهم الجنة ولم يكفروا فتجبت لهم النار فهم على تلك الحال مَرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ.

(دین حق) را رسانده اند و زنان بزنان .

﴿ بَاب آتَانِكِه بَامِيد خدایند (و کارشان با خدا است) ﴾

- ۱- حضرت باقر علیه السلام در گفتار خدای عزوجل: « و دیگران که بامید خدایند » (سوره توبه آیه ۱۰۶) فرمود: اینها مردمی مشرک بودند، که مانند حمزه و جعفر و نظائر ایشان را از مؤمنین کشتند، سپس همانها مسلمان شدند پس خدا را بیکانگی شناختند و شرک را رها کردند، و بدلهایشان ایمان را پذیرفتند تا از مؤمنین باشند و بهشت بر آنها واجب گردد، و برانکارشان نیز نماندند تا کافر باشند و آتش دوزخ بر آنها لازم باشد، پس آنها بر همین منوال هستند یا خدا عذابشان کند و پاتوبهشان را بپذیرد.
- ۲- حضرت باقر علیه السلام فرمود: مرجون لامر الله و آتانیکه بامید خدایند مردمانی هستند که مشرک بودند پس حمزه و جعفر و مانند اینها از مؤمنین را کشتند، سپس همانها بعد از این کارشان مسلمان شدند و خدا را بیکانگی شناختند و شرک را رها کردند ولی ایمان کامل نیاوردند تا در ذممه مؤمنین باشند و بدل ایمان نیاوردند تا بهشت بر آنها واجب گردد، و کافر نشدند تا آتش دوزخ بر آنها لازم شود، پس اینان بر همین حال بامید خدایند.

﴿ بَاب ﴾

﴿ اصحاب الاعراف ﴾

۱ - عَدْبَنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ رَجُلٍ جَمِيعًا ، عَنْ زُرَّادَةَ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَا تَقُولُ فِي أَصْحَابِ الْأَعْرَافِ ؟ فَقُلْتُ : مَا هُمْ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ أَوْ الْكَافِرُونَ إِنْ دَخَلُوا الْجَنَّةَ فَهُمْ مُؤْمِنُونَ وَإِنْ دَخَلُوا النَّارَ فَهُمْ كَافِرُونَ ، فَقَالَ : وَاللَّهِ مَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ وَلَا كَافِرِينَ وَلَوْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ دَخَلُوا الْجَنَّةَ كَمَا دَخَلَهَا الْمُؤْمِنُونَ وَلَوْ كَانُوا كَافِرِينَ لَدَخَلُوا النَّارَ كَمَا دَخَلَهَا الْكَافِرُونَ وَلَكِنَّهُمْ قَوْمٌ اسْتَوَتْ حَسَنَاتُهُمْ وَسَيِّئَاتُهُمْ فَقَصَّرَتْ بِهِمُ الْأَعْمَالُ وَإِنَّهُمْ لَكَمَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ، فَقُلْتُ : أَمِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ هُمْ أَوْ مِنْ أَهْلِ النَّارِ ؟ فَقَالَ : أَتَرُكُهُمْ حَيْثُ تَرَكَهُمُ اللَّهُ ، قُلْتُ : أَفَتَرُجُهُمْ ؟ قَالَ : نَعَمْ أُرْجِيهِمْ كَمَا أُرْجَاهُمُ اللَّهُ إِنْ شَاءَ أَدْخَلَهُمُ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِهِ وَإِنْ شَاءَ سَأَقِمُهُمْ إِلَى النَّارِ بِدُنُوبِهِمْ وَلَمْ يَطْلِمَهُمْ ، فَقُلْتُ : هَلْ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ كَافِرٌ ؟ قَالَ : لَا ، قُلْتُ : هَلْ يَدْخُلُ النَّارَ إِلَّا كَافِرٌ ؟ قَالَ : قَالَتْ : لَا إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ يَأْذُرَادَةَ إِنِّي أَقُولُ : مَا شَاءَ اللَّهُ وَأَنْتَ لَا تَقُولُ مَا شَاءَ اللَّهُ ، أَمَا إِنَّكَ إِنْ كَبُرْتَ رَجَعْتَ وَتَحَلَّلْتَ [عَنْكَ] عَقْدُكَ .

﴿ باب اصحاب اعراف ﴾

۱ - زواره گوید : امام باقر علیه السلام بمن فرمود : چه گوئی درباره اصحاب اعراف ؟ عرض کردم : اینها نیستند جز اینکه یا مؤمنند یا کافرند ، اگر بیهشت روند مؤمنند و اگر بدوزخ روند کافرند فرمود : نه بخدا سوگند نه مؤمنند و نه کافر ، و اگر مؤمن بودند بیهشت میرفتند چنانچه مؤمنان بروند ، و اگر کافر بودند بدوزخ میرفتند چنانچه کافران روند ، ولی اینان مردمانی هستند که کارهای نیک و کارهای بدشان برابر بود ، و کردار نیک آنها را (بیهشت) نرساند ، و آنها چنانند که خدای عزوجل فرموده است ، من عرض کردم : آیا ایشان از اهل بهشتند یا از اهل دوزخ ؟ فرمود : آنها را واگذار همانجا که خدا واگذارده (یعنی کارشان با خدا است) ، من عرض کردم : آیا کار آنها را بتأخیر اندازی ؟ فرمود : آری بتأخیر اندازم چنانچه خداوند کارشان را بخود (وسر انجام نامعلومی) واگذار کرده ، اگر خواهد برحمت خود آنها را بیهشت برد ، و اگر خواهد آنانرا بسبب گناهانشان بدوزخ کشد و ستم بآنها نکرده است ، پس عرض کردم : آیا کافری بیهشت رود ؟ فرمود : نه ، عرض کردم : آیا بجز کافر کسی بدوزخ رود ؟ گوید : فرمود : نه مگر اینکه خدا خواهد ، ای زواره من گویم : آنچه خدا خواهد و تو نمیگوئی : آنچه خدا خواهد ، همانا چون تو بزرگه شوی از این حرف برگردی و عقده های دلت باز شود .

توضیح - این قسمتی از حدیث مفصلی است که تمامی آن در باب ضلال گذشت .

﴿۲۸۹۵﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرِ ، عَنْ رَجُلٍ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : «الَّذِينَ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَ آخَرَ سَيِّئًا ، فَأُولَئِكَ قَوْمٌ مُؤْمِنُونَ يُحَدِّثُونَ فِي إِيْمَانِهِمْ مِنَ الذُّنُوبِ النَّسْبِي يَعْيبُهَا الْمُؤْمِنُونَ وَ يَكْرَهُونَهَا فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ .

(بَابُ)

﴿فِي صُوفِ أَهْلِ الْخِلَافِ وَ ذِكْرِ الْقَدَرِيَّةِ وَ الْخَوَارِجِ وَ الْمَرْجِيَّةِ وَ أَهْلِ الْبُلْدَانِ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ عُبَيْدٍ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَعَنَ اللَّهُ الْقَدَرِيَّةَ ، لَعَنَ اللَّهُ الْخَوَارِجَ ، لَعَنَ اللَّهُ الْمَرْجِيَّةَ ، لَعَنَ اللَّهُ الْمَرْجِيَّةَ قَالَ : قُلْتُ : لَعَنَتْ هَؤُلَاءِ مَرَّةً مَرَّةً وَ لَعَنَتْ هَؤُلَاءِ مَرَّةً تَبِيْنٌ ؟ قَالَ : إِنْ هَؤُلَاءِ يَقُولُونَ : إِنْ قَتَلْنَا مُؤْمِنُونَ قَدِيمًا وَ نَا مُنْتَطِحَةً بِبَيَابِهِمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، إِنْ اللَّهُ حَكَمَى عَنْ قَوْمٍ فِي كِتَابِهِ : «لَنْ نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّى يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ النَّارُ قَدْ جَاءَ كُمْ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ وَ بِالذِّبِّ قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ» قَالَ : كَانَ بَيْنَ الْقَاتِلِينَ وَ الْقَاتِلِينَ خَمْسِمِائَةَ عَامٍ فَالزَّمَهُمُ اللَّهُ الْقَتْلَ بِرِضَاهُمْ مَا فَعَلُوا .

۲ - حضرت باقر علیه السلام (در تفسیر گفتار خدای تعالی) : و آنسانکه آمیختند کرداری نیک را با کرداری بد ، (سوره توبه آیه ۱۰۲) فرمود : آنان مردمی مؤمن بودند که در ایمانشان گناهی پدید آوردند که مؤمنین آن گناهان را بد میدانستند و ناخوش داشتند ، پس اینانند که امید میرود خداوند توبه شان را بپذیرد .

﴿بَابُ﴾

(در بیان حال اصناف مخالفین و قدریه و خوارج و مرجئه و اهالی شهرها و بلاد)

۱ - مردی از حضرت صادق عليه السلام حدیث کند که فرمود : خدا لعنت کند قدریه را ، خدا لعنت کند خوارج را ، خدا لعنت کند مرجئه را ، خدا لعنت کند مرجئه را گوید : من عرض کردم : قدریه و خوارج را هر کدام یک بار لعنت کردی ، و اینان را (یعنی مرجئه) را دوباره؟ فرمود : اینها میگویند : کشتن گان ما ، و مفند ، پس دامنشان تا روز قیامت بخون ما لوده است ، همانا خداوند در کتاب خود از مردمی حکایت کند که (گفتند) : و هر گز ایمان بیامیزی نیاوریم تا برای ما قربانی بیاورد که آتش آنرا بخورد بگو همانا آمد شمار پیامبرانی پیش از من با نشانهها و با همانکه گفتید پس چرا کشتید آنها را اگر راستگو یانید ، (سوره آل عمران آیه ۱۸۳) فرمود : میانه کشتن گان و گویند گان (باین حرف) با نصدسال فاصله بود و خداوند کشتن را با مان نسبت داده برای اینکه بدانچه آنها (یعنی کشتن گان) کردند راضی بودند .

شرح - قدریه در روایات بر جبری و تفویضی هر دو اطلاق شده و در اینجا مقصود دومی است

- ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَكِيمٍ ، وَحَمَّادِ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ أَبِي مَسْرُوقٍ قَالَ : سَأَلَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ أَهْلِ الْبَصْرَةِ مَا هُمْ ؟ فَقُلْتُ : مُرْجِيَّةٌ وَ قَدْرِيَّةٌ وَ حَرُورِيَّةٌ ، فَقَالَ : لَعَنَ اللَّهُ تِلْكَ الْمِلَّةَ الْكَافِرَةَ الْمُشْرِكَةَ الَّتِي لَانْعَبُدُ اللَّهَ عَلَى شَيْءٍ .
- ۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُوسُفَ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : أَهْلُ الشَّامِ شَرُّ مَنْ أَهْلِ الرُّومِ وَأَهْلُ الْمَدِينَةِ شَرُّ مَنْ أَهْلِ مَكَّةَ وَأَهْلُ مَكَّةَ يَكْفُرُونَ بِاللَّهِ جَهْرَةً .

چنانچه پیش از این نیز گذشت ، و خوارج آنها پند که بر امام علیه السلام خروج کنند و مرجئه بحسب لغت از ارجاء بمعنای تأخیر است ، و بکسانی گویند که علی علیه السلام را از مرتبه خود در خلافت تأخیر اندازند و خلیفه چهارم دانند ، و نیز بآمان گویند که معتقدند که هیچ گناهی بایمان زیان نرساند زیرا ایمان در نظر آنها صرف عقیده است و عمل هیچ دخلتی در آن ندارد و روی این جهت گویند هیچ معصیتی بایمان زیان نرساند چنانچه هیچ طاعتی با کفر سود ندهد ، و این دسته دوم آنها پند که گویند کشتن امام و مؤمنین اختیار موجب عذاب نشود زیرا صرف اعتقاد بخدا و رسول را ایمان دانند و وجه این که آنها را مرجئه گویند اینست که ایمان عذاب را از گناه پس اندازند و مؤخر کنند ، و ظاهر این است که مقصود از مرجئه این معنای دوم است اگر چه چنانچه مرحوم مجلسی (ره) گوید : ممکن است بمعنای اول هم باشد زیرا آنان که علی را خلیفه چهارم دانند (و انتخاب خلیفه را برای مردم دانند) کشتن هر کس که بر خلیفه زمان بشورد جایز دانند اگر چه از ائمه دین و فرزندان رسول خدا (ص) باشند ، و باید دانست که آیه نقل بمعنا شده و گرنه لفظ آیه «و لا تؤمن» است بجای «لن تؤمن» .

۲ - ابو مسروق گوید : حضرت صادق علیه السلام از من درباره اهل بصره پرسید که (بر چه مذهبی) هستند ؟ عرض کردم : مرجئه ، و قدریه ، و حروریه ، فرمود : خدا لعنت کند این ملت های کافر مشرک را که بهیچ وجه خدا پرست نیستند .

توضیح - حروریه دسته ای از خوارجند که به حروراء که محلی است نزدیک کوفه منسوبند .

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : اهل شام بدتر از مردم رومند ، و اهل مدینه از اهل مکه بدترند ، و اهل مکه آشکارا بخدا کفر ورزند .

شرح : مجلسی (ره) گوید : محتمل است که این کلام در زمان بنی امیه صادر شده که اهل شام از بنی امیه و پیروانشان بودند و آنها منافق بودند که بزبان اظهار اسلام میکردند و در دل کافر بودند ، و منافق از کافر بدتر است ، و هم آنها بودند که امیر المؤمنین علیه السلام را سب میکردند و این خود کفر بخدای بزرگ بود ولی نصاری و اهل روم چنین کاری نمیکردند (پس بدو سب اینها بدتر از اهل روم بودند) - تا آنکه گوید - : و تفاوت بین این شهرها برای این بوده است که بیشتر مخالفین در آن زمان از ناصیبان منحرف از اهل بیت علیهم السلام بوده اند و مخصوصاً اهل این سه شهر ، و سبب اختلافشان تفاوت آنها در

٤ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي بصير ، عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ أَهْلَ مَكَّةَ لَيَكْفُرُونَ بِاللَّهِ جَهْرَةً وَإِنَّ أَهْلَ الْمَدِينَةِ أَحَبُّ مِنْ أَهْلِ مَكَّةَ ، أَحَبُّ مِنْهُمْ سَبْعِينَ ضِعْفًا .

٥٤٣٩٠٠ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد بن عیسی ، عن الحسن بن سعید ، عن فضالة بن أيوب عن سيف بن عميرة ، عن أبي بكر الحضرمي قال : قلت لأبي عبد الله عليه السلام : أهل الشام شر أم [أهل] الروم؟ فقال: إن الروم كفروا ولم يعادونا وإن أهل الشام كفروا و عَادُونَا .

٦ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِيانَ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنِ النَّضِيلِ بْنِ سَارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَأَنْجَالِسُوهُمْ - يَعْنِي الْمُرْجِئَةَ - لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَ لَعَنَ [اللَّهُ] مِلَّتَهُمُ الْمَشْرِكَةَ الَّذِينَ لَا يَعْبُدُونَ اللَّهَ عَلَى شَيْءٍ مِنَ الْأَشْيَاءِ .

دشمنی اهل بیت علیهم السلام از جهت شدت و ضعف بوده است ، و شبهه نیست در این که ناصبها خبیث تر از کفارند ، و نسبت اهل مکه بکفر آشکارا بجهت اظهار دشمنی آنها با خاندان پیغمبر (ص) است که تا با امروز هم در میان آنان هست و روز عاشورا از بزرگترین عیدهای خود دانند ، و بعضی گفته اند : این که اهل مکه بکفر نسبت داده شده اند برای اینست که آنها هر گاه نافرمانی یا پرستش غیر از خدا را کنند یا جز اولیاء خدا دوست دارند ملحد و مشرک شوند ، زیرا خدای تعالی فرماید : «ومن یرد فیه بالحاد یظلم نذقه من عذاب الیم ، و در روایت صحیح است که حضرت صادق علیه السلام در تفسیر این آیه فرمود : هر که در مکه پرستش غیر از خدا کند یا جز دوستان خدا در آن دوست بدارد او بستم ملحد شده و بر خدا است که از عذاب دردناکش باو بپوشاند .

٤ - ابو بصیر از حضرت باقر یا حضرت صادق علیهما السلام حدیث کند که فرمود : همانا اهل مکه آشکارا بخداوند کفر ورزند ، و اهل مدینه از اهل مکه خبیث ترند ، هفتاد بار خبیث ترند .

٥ - ابو بکر حضرمی گوید : بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم : اهل شام بدترند یا اهل روم؟ فرمود : (مردمان) روم کافرند ولی با ما دشمنی نکنند ، و اهل شام هم کافرند هم با ما دشمنی کنند .

٦ - فضیل بن یسار از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که آن حضرت فرمود : با آنها - یعنی مرجئه - همنشین نشوید ، خدا آنها و ملت های مشرکان را لعنت کند در هیچ چیز خدادا پرستش نکنند .

توضیح - فیض (ره) گوید : مقصود از مرجئه همان معنای اول از دو معنا است (که گذشت و آن این بود که مرجئه آنانند که علی علیه السلام را چهارمین خلیفه دانند) زیرا آنها یاند که ملت های زیادی هستند .

﴿ بَاب ﴾

﴿ الْمُؤَلَّفَةُ قُلُوبِهِمْ ﴾

۱ - محمد بن یحیی : عن أحمد بن محمد ، عن علي بن الحكم ، عن موسى بن بكر ، وعلي بن إبراهيم ، عن محمد بن عيسى ، عن يونس ، عن رجل جميعاً ، عن زرارة ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : المؤلفة قلوبهم قوم وُحِدُوا لِلَّهِ وَخَلَعُوا عِبَادَةَ [مَنْ يُعْبَدُ] مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَمْ تَدْخُلِ الْمَعْرِفَةُ قُلُوبَهُمْ أَنْ يُعْبَدَ رَسُولُ اللَّهِ ، وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَتَأَلَّفُهُمْ وَيَعْرِفُهُمْ لِكَيْمَا يَعْرِفُوا وَيَعْلَمَهُمْ .

۲ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن عمر بن أذينة ، عن زرارة ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : سألت عن قول الله عز وجل : « وَالْمُؤَلَّفَةُ قُلُوبِهِمْ » ، قال : هم قوم وُحِدُوا لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَخَلَعُوا عِبَادَةَ مَنْ يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَشَهِدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَهُمْ فِي ذَلِكَ شُكَّاكَ فِي بَعْضِ مَا جَاءَ بِهِ مُحَمَّدٌ صلى الله عليه وآله فَأَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَبِيَّهُ صلى الله عليه وآله أَنْ يَتَأَلَّفَهُمْ بِالْمَالِ وَالْعَطَاءِ لِكَيْ يَحْسُنَ إِسْلَامَهُمْ وَيَثْبُتُوا عَلَى دِينِهِمُ الَّذِي دَخَلُوا فِيهِ وَأَقْرَبُ وَابِهِ .

﴿ (بَاب) ﴾

(مؤلفة قلوبهم) (دل بدست آورده گان)

۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : « مؤلفه قلوبهم » مردمی بودند که خدا را بیگانهی شناختند و از پرستش آنچه بجز خدا پرستش میشود دست برداشته بودند ولی در دل آنها شناختن اینکه محمد رسول خدا است وارد نشده بود ، و شیوه رسول خدا (س) این بود که دل آنها را بدست آورد (و آنها را بخود نزدیک کند) و (بانشان دادن براهین و معجزات دین اسلام و رسالت خود را) بآنها میفهماند تا بفهمند (و شرایع و دستورات دین را) بآنها یاد میداد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : بدانکه « مؤلفه قلوبهم » يك دسته از مستحقین زکاة هستند که خداوند در قرآن بیان فرموده است ، و از این اخبار ظاهر گردد که اینها مردمی بودند که اظهار اسلام میکردند ولی پابرجا در آن نبودند پس آنها یا منافق بودند و یا در شك بودند ، خدای تعالی سهمی از زکاة و غنیمت ها بآنها اختصاص داد تا دلشان باسلام الفت گیرد و در دین پا برجا شوند ، و در جهاد بامشركین از آنان کمک گرفته شود تا آنکه گوید : و مشهور میان اصحاب ما آنست که ایشان کفاری بودند که برای جهاد از آنان دلجوئی میشد .

۲ - زرارة گوید : از امام محمد باقر عليه السلام (از تفسیر) گفتار خدای عز وجل پرسیدم (که فرماید) : « وَالْمُؤَلَّفَةُ قُلُوبِهِمْ » (سورة توبه آیه ۶۰) فرمود : ایشان مردمی بودند که خدای عز وجل را بیگانهی شناختند و از پرستش آنچه بجز خداوند پرستش شود دست برداشته بودند ، و گواهی دادند که معبودی جز خدای یگانه نیست و محمد (س) رسول خدا است ، ولی با این حال در برخی از آنچه پیغمبر (س) آورده بود شك داشتند ، پس خدای عز وجل به پیغمبر خود دستور داد بوسیله مال و عطا (ی بآنها) آنان را باسلام

وَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَوْمَ حُنَيْنٍ تَأَلَّفَ رُؤَسَاءَ الْعَرَبِ وَمِنْ قُرَيْشٍ وَسَائِرِ مَضَرَ، مِنْهُمْ أَبُو سَعْيَانَ
ابْنِ حَرْبٍ وَعَيْبَةَ بْنَ حُصَيْنٍ الْفَرَارِي وَأَشْبَاهَهُمْ مِنَ النَّاسِ فَغَضِبَتْ الْأَنْصَارُ وَاجْتَمَعَتْ إِلَى سَعْدِ بْنِ
عُبَادَةَ فَانْطَلَقَ بِهِمْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالْحِجْرَانَةِ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْتَ ذُنُوبِي فِي الْكَلَامِ؟ فَقَالَ:
نَعَمْ فَقَالَ: إِنْ كَانَ هَذَا الْأَمْرُ مِنْ هَذِهِ الْأَمْوَالِ الَّتِي قَسَمْتَ بَيْنَ قَوْمِكَ شَيْئاً أَنْزَلَ اللَّهُ رِضِينَا وَإِنْ كَانَ غَيْرَ
ذَلِكَ لَمْ نَرْضَ، قَالَ زُرَّارَةُ: وَسَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يَا مَعْشَرَ الْأَنْصَارِ
أَكَلْتُمْ عَلَيَّ قَوْلِي سَيِّدِكُمْ سَعْدٍ؟ فَقَالُوا: سَيِّدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ، ثُمَّ قَالُوا فِي النَّائِلَةِ: نَحْنُ عَلَيَّ مِنْ
قَوْلِهِ وَرَأَيْهِ؛ قَالَ زُرَّارَةُ: فَسَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ: فَحَطَّ اللَّهُ نُورَهُمْ. وَفَرَسَ اللَّهُ لِيْلَهُمْ وَوَلَّغَهُ
قُلُوبَهُمْ سَهْماً فِي الْقُرْآنِ.

الف دهد تا اسلام آنها نیکو شود ، و بر این دین که بدان در آمده اند و بدان اعتراف کرده اند با برحاشوند ،
و همانا رسول خدا (ص) در جریان جنگه حنین بهمین وسیله از رؤسای عرب از قریش و سایر قبیایل مضر
دلجوئی کرد ، و از آن جمله ابوسفیان بن حرب و عیبته بن حصین فراری بودند ، پس انصار (از این جریان)
خشمگین شدند و نزد سعد بن عباده (رئیس انصار) گرد آمدند ، و سعد آنها را در حجرانه (که محلی میان
مکه و مدینه بود) خدمت پیغمبر (ص) آورد و عرض کرد : ای رسول خدا اجازه سخن بده من می دهم ؟
فرمود : آری ، پس عرض کرد : اگر این کار (که انجام دادی) یعنی این اموال که میان قوم خود قسمت
کردی کاری بود که خداوند دستور داده بود ما رضایت دادیم ، و اگر نه اینست ما رضایت ندهیم ؟ زراره
گوید : شنیدم از حضرت باقر علیه السلام که فرمود : پس رسول خدا (ص) فرمود : ای گروه انصار آیا همه شما
با گفتمار بزرگه (ورئستان) سدهم آهنگه هستید ؟ گفتند : بزرگه و سید ما خدا و رسول اوست ، (و نامه
مرتبہ این پرسش و جواب تکرار شد) و در مرتبہ سوم گفتند : ما هم برای و قول او هستیم (و همان را گوئیم
که او گفت) زرارہ گوید : شنیدم حضرت باقر علیه السلام می فرمود : پس خداوند نور ایمان آنها را (برای این
حرفشان) تنزل داد ، و برای مؤلفه قلوبهم ، در قرآن سهمی مقرر داشت .

شرح - حنین نام دره و سیمی است میان مکه و طائف که در آنجا در سال هشت هجری میان لشکر
اسلام و قبیلہ هوازن و ثقیف که مردمانی مشرک و جنگجو بودند جنگی واقع شد و آن جنگه را بنام آن مکان
جنگه حنین نامیدند ، و در آغاز جنگه لشکر اسلام بواسطه دلیری و شہامت دشمن گریختند ، و بیاری خداوند باز
گشتند و دشمن رو بفرار نهاد . باوطاس و طائف و بطن نخله گریختند مسلمانان از پی هزیمت شدگان رفته
و پس از جنگه و گریزهای مختصری مسلمین اموال زیادی از آنان بقتیبت گرفتند و از مردان و زنان و
کودکان آنها شہرار نفر باسیری بردند و در میان اسیران شیماہ دختر حلیمہ (و جواهر رضائی رسول خدا
(ص)) بود که آن حضرت و مسلمانان بیشتر آن اسیران را بسبب و ساطت شیماہ آزاد کردند و اموال را
تقسیم کردند .

۳- عَلِيٌّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ زُرَّارَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: الْمُؤَلَّفَةُ قُلُوبُهُمْ لَمْ يَكُونُوا قَطُّ أَكْثَرُ مِنْهُمْ الْيَوْمَ.

﴿۲۹۰۵﴾- عَلِيٌّ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ غَالِبٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَا إِسْحَاقُ كَمْ تَرَى أَهْلَ هَذِهِ الْآيَةِ: وَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رِضْوَانًا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْحَطُونَ، قَالَ: ثُمَّ قَالَ: هُمْ أَكْثَرُ مِنْ ثُلُثِي النَّاسِ.

۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانٍ، عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرِ، عَنْ رَجُلٍ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: مَا كَانَتْ الْمُؤَلَّفَةُ قُلُوبُهُمْ قَطُّ أَكْثَرُ مِنْهُمْ الْيَوْمَ، وَهُمْ قَوْمٌ وَحَدَّثُوا اللَّهَ وَحَرَّجُوا مِنَ الشَّرِكِ وَلَمْ تَدْخُلْ مَعْرِفَةُ نَبِيِّ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله قُلُوبَهُمْ وَمَا جَاءَ بِهِ فَتَأَلَّفَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وَتَأَلَّفَهُمُ الْمُؤْمِنُونَ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله لِكَيْمَا يَعْرِفُوا.

۳- حضرت باقر عليه السلام فرمود: هیچ زمانی مؤلفه قلوبهم، بیشتر از امروز نبودمانند. شرح - فض علیه الرحمة گوید: این فرمایش حضرت بخاطر اینست که دیانت بیشتر مسلمانان در هر زمان روی دنیای آنها پایه گذاری شده. اگر وضع دنیای آنها خوب شد (و بنوائی رسیدند) بدین خود خوشنود شوند و تن در دهند، و اگر چیزی از دنیا بآنها نرسید نگران شوند و پشت پا بدین زنند.

۴- اسحاق بن غالب گوید: حضرت صادق عليه السلام بمن فرمود: بنظر تو چقدر مردم اهل این آیه هستند (که خدا فرماید): و اگر از آن صدقات بآنها داده شود خوشنود شوند و اگر بآنها داده نشود از آن ناکهان خشم کنند، (سوره توبه آیه ۵۸) گوید: (خود) آن حضرت فرمود: آنان بیش از دوسوم مردم هستند.

توضیح - شیخ طبرسی (ره) و دیگران گویند: چون پیغمبر (ص) غنیمتهای حنین را چنانچه گذشت تقسیم فرمود حرقوس بن زهیر (یکی از آنانکه بعدها از سران خوارج شد) یا دیگری از منافقین بآن حضرت ایراد و خرده گیری کردند و گفتند بتساوی قسمت نکرد؟ یا گفتند آیا این عدالت است (که بما چیزی ندهی و بآنها تقسیم کردی) سپس این آیه نازل شد: و منهم من يلزمك في الصدقات فان اعطوا منها یعنی و برخی از ایشان بنو در باره صدقات خرده گیرند پس اگر بآنها داده شود و مقصود حضرت اینست که بیشتر مردمان این زمان هم اینگونه هستند.

۵- حضرت باقر عليه السلام فرمود: هیچگاه مؤلفه قلوبهم، بیش از امروز نبوده اند و آنها مردمانی بودند که خدا را بیگانگی شناختند، و از شرك بیرون آمدند، ولی معرفت رسالت محمد (ص) و آنچه (از جانب خدا آورده بود) در دلهای آنان استوار نشد، و رسول خدا (ص) از آنان دلجویی کرد و هم چنین مؤمنین پس از رسول خدا (ص) بآنها الفت گرفتند تا آنکه معرفت پیدا کنند.

(بَابُ)

(فِي ذِكْرِ الْمُنَافِقِينَ وَالضَّلَالِ وَإِبْلِيسَ فِي الدَّعْوَةِ)

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ جَمِيلٍ قَالَ : كَانَ الطَّيَارُ يَقُولُ لِي :
 إِبْلِيسُ لَيْسَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَإِنَّمَا أُمِرَتِ الْمَلَائِكَةُ بِالسُّجُودِ لِأَدَمَ عليه السلام فَقَالَ إِبْلِيسُ : لَا أَسْجُدُ ،
 فَمَا لِي بِإِبْلِيسَ يَعْصِي حِينَ لَمْ يَسْجُدْ وَلَيْسَ هُوَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ ؟ قَالَ : فَدَخَلَتْ أَنَا وَهُوَ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام
 قَالَ : فَأَحْسَنَ وَاللَّهِ فِي الْمَسْأَلَةِ ؛ فَقَالَ : جَعَلْتُ فِدَاكَ أَرَأَيْتَ مَا نَدَّبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ الْمُؤْمِنِينَ
 مِنْ قَوْلِهِ : «يَأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَدْخُلْ فِي ذَلِكَ الْمُنَافِقُونَ مَعَهُمْ ؟ قَالَ : نَعَمْ وَالضَّلَالُ وَكُلُّ
 مَنْ أَقْرَبَ بِالْدَّعْوَةِ الظَّاهِرَةِ وَكَانَ إِبْلِيسُ مِمَّنْ أَقْرَبَ بِالْدَّعْوَةِ الظَّاهِرَةِ مَعَهُمْ .

(بَابُ)

(فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ»)

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أُذَيْنَةَ ، عَنِ الْفَضْلِ وَرِزَاةَ

(بَابُ)

(در اشترک منافقین و کمراهان و شیطان (بامؤمنین و فرشتگان) در دعوت الهیه)

۱ - جمیل گوید : طیار بمن -ی گفت : شیطان که از فرشتگان نبود ، و جراین نیست که فرشتگان
 مأمور بسجده برای آدم عليه السلام شدند ، و شیطان گفت : من سجده نمیکنم ، پس چرا شیطان که کار شد آنکار
 که سجده نکرد با اینکه او از فرشتگان نبود ؟ گوید : من و او خدمت حضرت صادق عليه السلام شرفیاب شدیم ،
 و بخدا سوگند پرسش خود را بطرز نیکویی طرح کرد و عرض کرد : قربانت شوم بفرماید آنچه خداوند
 مؤمنین را خوانده است از این که فرموده است : وای کسانی که ایمان آورده اید ، آیا منافقان هم در این
 خطاب وارد میشوند (و خطاب شامل آنان نیز گردد) فرمود : آری و شامل کمرهان نیز گردد ، و شامل
 هر کس که بدعوت آنکار (اسلام) اعتراف کرده نیز گردد ، و شیطان هم از کسانی بود که بدعوت آنکار
 با آنان (یعنی فرشتگان) اعتراف کرده بود .

شرح - مقصود از این که راوی گوید : طیار سؤال را خوب طرح کرد روشن است زیرا خدمت
 امام عليه السلام که رسیدند ادب را رعایت کرد و سؤال اصلی را که صورت اعتراض بخدای تعالی داشت طرح
 نکرد ، بلکه سؤال دیگری طرح کرد که این صورت را نداشت ولی در پشه باهم مشترک بودند و از جواب
 امام عليه السلام شبهه اصلی نیز بر طرف شده و جواب آن نیز داده میشد ، و امام عليه السلام چون از راه اعجاز منظور
 اصلی او را متوجه شده بود سؤال اصلی را هم طرح فرموده و از آن جواب داد .

(بَابُ)

(در تفسیر گفتار خدای تعالی : «و برخی از مردم خدا را بر حرفی پرستش کنند»)

۱ - رزاره گوید : از حضرت باقر عليه السلام از گفتار خدای عز و جل : «و برخی از مردم خدا را

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ» قَالَ زُرَّادَةُ : سَأَلْتُ عَنْهَا أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ : هُوَ لَوْ قَوْمٌ عَبَدُوا اللَّهَ وَخَلَعُوا عِبَادَةَ مَنْ يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَشَكَرُوا فِي عَمَلِهِ وَالْإِسْلَامِ وَمَا جَاءَ بِهِ فَتَكَلَّمُوا بِالْإِسْلَامِ وَشَهِدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَأَقْرَأُوا بِالْقُرْآنِ وَهُمْ فِي ذَلِكَ شَاكُونَ فِي عَمَلِهِ وَالْإِسْلَامِ وَمَا جَاءَ بِهِ وَلَيْسُوا شُكَّاءَ فِي اللَّهِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ، يَعْنِي عَلَى شَيْءٍ فِي عَمَلِهِ وَالْإِسْلَامِ وَمَا جَاءَ بِهِ «فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ» يَعْنِي عَافِيَةٌ فِي نَفْسِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ «اطْمَأَنَّ بِهِ» وَرَضِيَ بِهِ «وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ» يَعْنِي بَلَاءٌ فِي جَسَدِهِ أَوْ مَالِهِ تَطْيِيرٌ وَكَرِهَ الْمَقَامَ عَلَى الْإِقْرَارِ بِالنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَرَجَعَ إِلَى الْوُقُوفِ وَالشَّكِّ ، فَصَبَّ الْعِدَاؤَةَ لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ وَالْجُحُودَ بِالنَّبِيِّ وَمَا جَاءَ بِهِ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرِ ، عَنْ زُرَّادَةَ

بر حرف پرستش کنند . پس اگر خوبی و خوشی بدو رسید بدان آسوده خاطر است ، و اگر آزمایش و فتنه بدو رسد روی بر تابد در دنیا و آخرت زیانکار است ، (سوره حج آیه ۱۱) پرسیدم ؟ فرمود : ایمان مردمی بودند که خدا را پرستش کردند ، و دست از پرستش آنچه جز خدا پرستش میشد کشیدند ، ولی درباره محمد (س) و آنچه آورده بود شبهه کردند ، و در شك بودند ، پس اسلام را بزبان جاری کردند و گواهی دادند که معبودی جز خدای یگانه نیست و این که محمد (س) رسول خدا است ، و قرآن نیز اعتراف کردند ، ولی با این حال آنها درباره محمد (س) و آنچه آورده بود در شك بودند ، اگر چه درباره خدا شك نداشتند ، خدای عز و جل فرماید : «و برخی از مردمتد که خدا را بر حرف پرستش کنند» یعنی بر شك درباره محمد (س) و آنچه آورده است پس اگر باو خوبی رسد، یعنی عافیت در خود و مال و فرزندش و بان آسوده گردد و خوشنود گردد «و اگر فتنه ای باورسد» یعنی بلائی در تن و پامالش ، آن را بفال بدگیرد و از پابرجا بودن بر اقرار پیغمبر (س) بدش آید و بتوقف و شك بر گردد ، و بدشمنی خدا و رسولش و انکار پیغمبر و آنچه آورده است برخیزد .

شرح - «حرف» در لغت بمعنای طرف و کنار و حاشیه است ، مجلسی (ره) از بیضاوی نقل کند که در تفسیر «علی حرف» گفته است یعنی در کنار دین است و پابرجا نیست مانند کسی که در کنار (و حاشیه) لشکر است اگر احساس پیروزی کند پابرجا بایستد و گرنه فرار کند و بگریزد . و روایت شده که این آیه درباره دسته ای از بدویان حجاز نازل گردید که بدین آمده بودند (و اسلام اختیار کرده بودند) و هر کدام تنش سالم بود و اسبش کمره خوبی میز آید ، و زنش پسر نیکومی می آورد و مال و گله اش زیاد میشد میگفت: از وقتی وارد دین شده ام جز خوبی ندیدم ، و دلبندهم و آسوده خاطر میگردیدم و اگر برخلاف آن بود میگفت : جز بدی چیزی ندیدم و بهره یگفت .

۲ - و نیز زراره از آنحضرت حدیث کند که در تفسیر این آیه فرمود : ایشان مردمی بودند که خدا

عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَمِنَ النَّاسِ مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَى حَرْفٍ» قَالَ: هُمْ قَوْمٌ وَحَدُوا اللَّهَ وَحَلَمُوا عِبَادَةَ مَنْ يَعْبُدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَحَرَجُوا مِنَ الشِّرْكِ وَلَمْ يَعْرِفُوا أَنَّ عَهْدًا بِاللَّهِ رَسُولُ اللَّهِ، فَهُمْ يَعْبُدُونَ اللَّهَ عَلَى شَكِّ فِي عَهْدِ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَ بِهِ، فَأَتَوْا رَسُولَ اللَّهِ عليه السلام وَقَالُوا: نَنْظُرُ فَإِنْ كَثُرَتْ أَمْوَالُنَا وَعُوفِينَا فِي أَنْفُسِنَا وَأَوْلَادِنَا عَلِمْنَا أَنَّهُ صَادِقٌ وَأَنَّهُ رَسُولُ اللَّهِ وَإِنْ كَانَ غَيْرُ ذَلِكَ نَظَرْنَا قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ» يَعْنِي عَاقِبَةُ فِي الدُّنْيَا وَإِنْ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ يَعْنِي بَلَاءٌ فِي نَفْسِهِ [وَمَالِهِ] «انْقَلَبَ عَلَى وَجْهِهِ» انْقَلَبَ عَلَى شَكِّهِ إِلَى الشِّرْكِ، «خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ» ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ع يَدْرِيَنَّ دُونَ اللَّهِ مَا لِيَضُرَّهُ وَمَا لِيَنْتَعَهُ قَالَ: يَنْقَلِبُ مُشْرِكًا، يَدْعُو غَيْرَ اللَّهِ وَيَعْبُدُ غَيْرَهُ، فَمِنْهُمْ مَن يَعْرِفُ وَيَدْخُلُ الْإِيمَانَ قَلْبَهُ فَيُؤْمِنُ وَيَصَدِّقُ وَيَزُولُ عَنْ مَنْزِلَتِهِ مِنَ الشَّاكِّ إِلَى الْإِيمَانِ وَمِنْهُمْ مَن يَثْبُتُ عَلَى شَكِّهِ وَمِنْهُمْ مَن يَنْقَلِبُ إِلَى الشِّرْكِ.

عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ زُرَّارَةَ مِثْلَهُ.

﴿ باب ﴾

﴿ اَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْعَبْدُ مُؤْمِنًا أَوْ كَافِرًا أَوْ ضَالًّا ﴾

﴿ ۳۹۱۰ ﴾ - عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَمْرٍو الْعِمَّانِيِّ، عَنْ

را یگانه دانستند ، واز پرستش آنچه جز خداوند پرستش شود دست برداشتند ، پس (بدینجهت) از شرك بیرون جستند ، ولی ندانستند که محمد (س) رسول خداست ، اینها خدا را پرستیدند باشک در باره محمد (س) و آنچه آورده است ، پس اینان نزد رسول خدا (س) آمدند و گفتند : ما نظر میکنیم اگر دیدیم اموال ما بسیار شد و از جهت تن خودمان و فرزندانمان بقایت وصحت مانند میدانیم که او راستگو است و پیامبر خدا است ، و اگر جز این شد تأمل میکنیم ، خدای عزوجل فرمود : « پس اگر باو خوبی رسد بدان آسوده خاطر گردد ، یعنی عاقبت در دنیا و اگر فتنه ای باو رسد ، یعنی بلائی در جان و مالش در روبرو گرداند (یعنی) بشک خود بسوی شرك باز گردد «زیانکار است در دنیا و آخرت اینست آن زبان آشکار ، میخواند جز خدا آنچه را نه زیانتش رساند و نه سودش دهد» (سوره حج آیه ۱۲) فرمود : بشک بر گردد و جز خدا را بخواند و جز او را پرستش کند ، پس برخی از آنها کسانی هستند که میفهمند و ایمان در دلشان وارد گردد ، پس ایمان آورد و باور کند و از سر منزل شک بمقام ایمان درآید ، (دسته دیگر) آنها بندگان که بر شک خود پا برجایند و (دسته سوم) آنها بندگان که بشک بر گردند .

وعلی بن ابراهیم نیز مانند این خیر را از زراره حدیث کرده است .

﴿ باب ﴾

(کمتر چیزیکه بنده بسبب آن مؤمن شود و یا کافر و یا گمراه گردد)

۱- سلیم بن قیس گوید : شنیدم علی علیه السلام میفرمود : - (واین هنگامی بود) که مردی نزد آن

ابْنِ أَدِيْمَةَ، عَنْ أَبِي بَانٍ بْنِ أَبِي عِيَّاشٍ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ قَبِيْسٍ قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ يَقُولُ: وَأَنَّهُ رَجُلٌ فَقَالَ لَهُ: مَا أَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْعَبْدُ مُؤْمِنًا وَأَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْكَافِرَ وَأَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْعَبْدُ ضَالًّا؟ فَقَالَ لَهُ: قَدْ سَأَلْتَ فَأَقِمْ الْجَوَابَ. : أَمَّا أَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْعَبْدُ مُؤْمِنًا أَنْ يُعْرِفَ فَهَلَّا تَبَارَكَ وَتَعَالَى نَفْسَهُ فَيَقِرَّ لَهُ بِالطَّاعَةِ وَيُعْرِفَ فَهَ نَبِيَّهُ ~~وَأَمَّا أَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْكَافِرَ أَنْ يُعْرِفَ فَهَ~~ وَإِمَامَهُ وَحُجَّتَهُ فِي أَرْضِهِ وَشَاهِدَهُ عَلَى خَلْقِهِ فَيَقِرَّ لَهُ بِالطَّاعَةِ، قُلْتُ لَهُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِنْ جَهَلَ جَمِيعَ الْأَشْيَاءِ إِلَّا مَا وَصَفْتَ؟ قَالَ: نَعَمْ إِذَا أَمَرَ اطَّاعَ وَإِذَا نُهِىَ انْتَهَى. وَأَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْعَبْدُ كَافِرًا مَنْ زَعَمَ أَنَّ شَيْئَانِي اللهُ عَنْهُ أَنَّ اللهُ أَمَرَهُ بِهِ وَنَصَبَهُ دِينًا يَتَوَلَّى عَلَيْهِ وَيَزْعَمُ أَنَّهُ يَعْبُدُ الَّذِي أَمَرَ بِهِ وَإِنَّمَا يَعْبُدُ الشَّيْطَانَ.

وَأَدْنَى مَا يَكُونُ بِهِ الْعَبْدُ ضَالًّا أَنْ لَا يَعْرِفَ حُجَّةَ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى وَشَاهِدَهُ عَلَى عِبَادِهِ الَّذِي أَمَرَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِطَاعَتِهِ وَفَرَضَ وِلَايَتَهُ؛ قُلْتُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صِفْهُمْ لِي فَقَالَ: الَّذِينَ قَرَنُوا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِنَفْسِهِ وَنَبِيِّهِ فَقَالَ: وَيَأْتِيهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ،

حضرت آمده بود و با عرض کرد: کمتر چیزی که بنده بسبب آن مؤمن شود چیست؟ و کمتر چیزی که بنده بوسیله آن کافر گردد چیست؟ و کمتر چیزی که بنده با آن گمراه است چیست؟ حضرت با عرض فرمود: پرسیدی پس پاسخ را (دقت کن و) بنهم.

اما کمتر چیزی که بنده بدان مؤمن است آنست که خدای تبارک و تعالی خودش را بآن بنده بشناسد پس (آن بنده) بفرمانبرداری برای او اقرار کند، و (سپس) پیغمبرش (ص) را باو بشناسد پس بفرمانبرداری او نیز اقرار کند، و (هم چنین) امام و حجت خود را در زمین، و گواهی را بر خلق باو معرفی کند، و برای او هم بفرمانبرداری اعتراف کند، (سلیم گوید:) من عرض کردم: ای امیر مؤمنان و اگر چه همه چیز را بهر آنچه بیان فرمودی نداند؟ فرمود: آری در صورتیکه هر گاه دستوری باو دهند اطاعت کند، و اگر نه پیش کردند نکند.

و کمتر چیزیکه بنده بسبب آن کافر گردد آنست که کسی چیزی را که خدا از آن نهی کرده است پندارد که (حایر است) و خدا بآن دستور داده (یعنی بدعتی در دین گذارد)، و این معنی را دین خود کند و بآن بماند، و پندارد که خدا باین کار (پندار خودش) دستور داده پرستش کند، (در حالیکه) جز این نیست که شبان را پرستش کند.

و کمتر چیزیکه بنده بواسطه آن گمراه شود ایدت که حجت خدای تعالی و گواهی را بر بندگانش بشناسد (یعنی) آنکس را که خدای عزوجل دستور بفرمانبرداریش داده، و ولایتش را فرض (و واجب) فرمود، (سلیم گوید) من عرض کردم: ای امیر مؤمنان آمان (یعنی حجت و گواهان) را برایم توصیف کن. فرمود: آنها کسانی هستند که خدای عزوجل آنها را فرین خود و پیغمبرش ساخته و فرموده است: دای آمانکه ایمان آورده اید خدا و رسول و اولیاء امر خود را فرمانبرداره (سوره نساء آیه ۵۹) عرض

قُلْتُ: يَا امِيرَ الْمُؤْمِنِينَ جَعَلَنِي اللهُ فِدَاكَ اَوْضَحَ لِي فَقَالَ: الَّذِيْنَ قَالَ رَسُوْلُ اللهِ ﷺ فِي آخِرِ حُطْبَتِهِ يَوْمَ قَبَضَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ اِلَيْهِ: اِنِّي قَد تَرَكْتُ فِيكُمْ اَمْرَيْنِ لَنْ تَضِلُّوْا بَعْدِي مَا اِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِمَا: كِتَابَ اللهِ وَعَثَرْتِي اَهْلَ بَيْتِي، فَاِنَّ اللطيفَ الخبيرَ قد عهِدَ اِلَيَّ اَنْهُمَا لَنْ يَفْسُرَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ - الحَوْضَ كَهَاتَيْنِ - وَجَمَعَ بَيْنَ مَسْتَحْتَبِيهِ - وَلَا اَقُوْلُ كَهَاتَيْنِ - وَجَمَعَ بَيْنَ الْمَسْتَحْتَبَةِ وَالْوَسْطَى - فَتَسْبِقُ اِحْدَاهُمَا الْاُخْرَى، فَتَمَسَّكُوا بِمَا لَا تَزَلُّوْا وَلَا تَضِلُّوْا وَلَا تَقْدَمُوْهُمَ فَتَضِلُّوْا.

(بَابُ)

۱ - عِليُّ بْنُ اِبْرَاهِيْمَ، عَنِ اَبِيهِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْمِثْقَرِيِّ، عَنِ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ، عَنِ اَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: اِنَّ بَنِي اُمِيَّةَ اَطْلَقُوْا لِلنَّاسِ تَعْلِيْمَ الْاِيْمَانِ وَاَمَّ يُطْلِقُوْا تَعْلِيْمَ الشِّرْكِ لِيَكِيْ اِذَا حَمَلُوْهُمَ عَلَيْهِ لَمْ يَعْرِ فَوْهُ.

کردم: ای امیر مؤمنان خدا مرا بفدایت کند بر ایم واضح کن (و آشکارتر بیان فرما) فرمود: آناسکه رسول خدا (ص) در آخرین خطبه اش روزی که خدای عزوجل قبض روحش فرمود (و او را بنزد خودش برد) فرمود: من همانا دوجیز در میان شما میگذارم که پس از من هرگز گمراه نشوید تا مادامیکه بآندو چنگ زنید: کتاب خدا، و عترتم که اهل بیت (و خاندان) منند زیرا خدای لطیف و آگاه بمن سفارش کرده که آندواز هم جدا نشوند تا در کنار حوض بر من وارد شوند، مانند این دو (انگشت که با هم برابرند) و دو انگشت سبابه خود را بهم چسباند و نمیگویم مانند این دو انگشت - و انگشت سبابه و وسطی را بهم چسباند (یعنی باهم برابرند و اینطور نیست) که یکی بردیگری پیش باشد (و جلو افتد) پس بهر دوی اینها چنگ زنید تا نلغزید و گمراه نشوید، و برایشان جلو نیفتید که گمراه شوید.

☆ (بَابُ) ☆

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: همانا بنی امیه برای مردم تعلیم ایمان را آزاد گذاردند و تعلیم شرك را آزاد نگذازدند، زیرا اگر مردم را بر آن وادار میکردند آنرا نمی پذیرفتند.

شرح - مجلسی (ره) از پدر شیخ هاشمی قدس سره نقل کند که گفته است: در معنی این حدیث گفته اند: مقصود این است که بنی امیه مردم را آزاد گذاردند و آنها را بیاد گرفتن ایمان وادار نکردند و از این زحمت آنان را فارغ کردند، زیرا اگر بر آن وادارشان میکردند و رنج آنرا بآنان تکلیف میداشتند آنرا نمی شناختند، زیرا ایمان عبارت از (شناسائی) اهل بیت بود و بنی امیه دشمن اهل بیت بودند و چگونه مردم را بیاد گرفتن چیزی وادار میکردند که سبب زوال دولت و سلطنت آنها بود بخلاف شرك که منافاتی با سلطنت آنها نداشت، سپس مجلسی (ره) گوید: و پوشیده نماند که این معنی دور است بلکه ظاهر اینست که مقصود امام علیه السلام این بوده که آنها چیزی نه مردم را از اسلام بیرون برد یا دشان نمیدادند (و بسف) دستورات اولیه اسلام و کلیاتی اکتفا میکردند و اگر آنچه موجب شرك میشود و مردم را از دین بیرون

﴿ بَاب ﴾

﴿ ثُبُوتُ الْإِيمَانِ وَهَلْ يَجُوزُ أَنْ يَنْقَلَهُ اللَّهُ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ نَعِيمٍ الصَّخَّافِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لِمَ يَكُونُ الرَّجُلُ عِنْدَ اللَّهِ مُؤْمِنًا قَدْ ثَبَّتَ لَهُ الْإِيمَانُ عِنْدَهُ ثُمَّ يَنْقَلُهُ اللَّهُ بَعْدَ مِنَ الْإِيمَانِ إِلَى الْكُفْرِ ؟ قَالَ : فَقَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ هُوَ الْعَدْلُ إِنَّمَا دَعَا الْعِبَادَ إِلَى الْإِيمَانِ بِهِ لِأَنَّ الْكُفْرَ لَا يَدْعُو أَحَدًا إِلَى الْكُفْرِ بِهِ ، فَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ ثُمَّ ثَبَّتَ لَهُ الْإِيمَانُ عِنْدَ اللَّهِ لَمْ يَنْقَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ [بَعْدَ ذَلِكَ] مِنَ الْإِيمَانِ إِلَى الْكُفْرِ ؛ قُلْتُ لَهُ : فَيَكُونُ الرَّجُلُ كَافِرًا قَدْ ثَبَّتَ لَهُ الْكُفْرُ عِنْدَ اللَّهِ ثُمَّ يَنْقَلُهُ بَعْدَ ذَلِكَ مِنَ الْكُفْرِ إِلَى الْإِيمَانِ ؟ قَالَ : فَقَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ النَّاسَ كُلَّهُمْ عَلَى الْفِطْرَةِ الَّتِي فَطَرَهُمْ عَلَيْهَا لَا يَعْرِفُونَ إِيمَانًا بِشَرِيعَةٍ وَلَا كُفْرًا بِجُحُودٍ ، ثُمَّ بَعَثَ اللَّهُ الرَّسُلَ يَدْعُو الْعِبَادَ إِلَى الْإِيمَانِ بِهِ ، فَمِنْهُمْ مَنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يَهْدِهِ اللَّهُ .

بردمردم یاد میدادند مردم پیروی آنها را میکردند و آنها را از مقام خلافت و زمامداری اسلام طرد مینمودند مانند انکار کردن نصوصی که پنجم (س) درباره خلافت علی عليه السلام و فرزندان او فرموده بود ، و مانند اینکه هر کس بر امیرالمؤمنین علی عليه السلام خروج کند یا او را سب کند یا دشمنی با او و اهل بیت او را آشکارا کند مشرک است و از دین خارج شده ، زیرا اگر اینها را بر مردم یاد می دادند و مردم متوجه میشدند هرگز پیروی امثال آن غاصبین یاغی را نمیکردند (این بود گفتار مجلسی (ره) با پاره توضیحات مربوط بآن) .

﴿ (بَاب) ﴾

﴿ ثُبُوتُ الْإِيمَانِ وَإِنْكَارُ آيَاتِ رُوحِ اللَّهِ وَهَلْ يَجُوزُ أَنْ يَنْقَلَهُ اللَّهُ ﴾

۱ - حُسَيْنُ بْنُ نَعِيمٍ صَخَّافِي كَوَيْدٌ : بِحَضْرَتِ صَادِقٍ عليه السلام عَرْضَكُردم : چگونه است که (گاهی) انسان نزد خداوند مؤمن است و ایمان او نزد خدا ثابت است سپس خداوند پس از آن او را از ایمان بکفر ببرد ؟ گوید : حضرت در پاسخ فرمود : همانا خدای عزوجل عادل است ، و جز این نیست که بندگان را با ایمان بخود خوانده است نه بکفر ، و احدی را بکفر دعوت نکرده است ، پس هر که باو ایمان آورد و ایمانش نزد خداوند ثابت گردد خدای عزوجل دیگر او را از ایمان بکفر منتقل نسازد .
من عرض کردم : (گاهی) مردی کافر است ، و کفرش نزد خدا ثابت است سپس خداوند او را پس از آن از کفر با ایمان منتقل سازد (این چگونه است ؟) .

فرمود : همانا خدای عزوجل همه مردم را بر فطرت ساده آفریده ، که نه ایمان بشری را بفهمند و نه کفر و انکاری دانند ، سپس رسولان را فرستاد که بندگان را با ایمان بخدا دعوت کنند ، پس برخی را خداوند (بدین وسیله) هدایت و راهنمایی فرمود ، و برخی را هدایت نفرمود

(بَابُ الْمُعَارِفِينَ)

۱- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ؛ عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ خَلْقًا لِلْإِيمَانِ لِأَزْوَالٍ لَهُ وَخَلَقَ خَلْقًا لِلْكَفْرِ لِأَزْوَالٍ لَهُ ، وَخَلَقَ خَلْقًا بَيْنَ ذَلِكَ وَاسْتَوَدَعَ بَعْضَهُمُ الْإِيمَانَ ، فَإِنْ يَشَاءُنْ يَتِمَّهُ لَهُمْ أُمَّةٌ ؛ وَإِنْ يَشَاءُنْ يَسْلُبُهُمْ إِيَّاهُ سَلْبُهُمْ وَكَانَ فُلَانٌ مِنْهُمْ مُعَارِفًا .

شرح - در قسمت اول حدیث جواب و سؤال واضح است ، ولی در قسمت دوم بنا بر اینکه « جمله » قلت له : فیکون الرجل کافراً ... « جمله استفهامیه باشد نه خبریه چنانچه ظاهر همانست ، امام عَلَيْهِ السَّلَامُ جواب صریح به پرسش راوی نداده است بلکه بجای آن يك قاعدة کلیه بیان فرموده است . مجلسی (ره) پس از احتمالاتی که در قسمت اول و دوم حدیث داده است در قسمت دوم آن چنین گوید : ظاهر اینست که کلام سائل استفهام (و پرسش) باشد ، و حاصل جواب (و پاسخ) اینست که خدای تعالی بندگان را بر فطرتی آفریده که قابل پذیرش ایمان است ، و بوسیله فرستادن رسولان و برپا داشتن حجتهای خود بر همه آنها حجتها را تمام کرده ، پس هیچکس در قیامت حجتی بر خدا ندارد ، و احدی از آنها مجبور بر کفر نیست نه از نظر آفرینش و نه از نظر کوتاهی کردن در هدایت و راهنمایی و برپا داشتن حجتها ، لیکن برخی مشمول لطف خاص پروردگار شدند و همان باعث تأیید آنها در ایمانشان شد ، و برخی بواسطه سوء اختیار خودشان سزاوار لطف خاص او نشدند و کافر شدند در عین حال مجبور بر کفر هم نبودند و همین معنای دامن بین امرین ، است که بارها گفته ایم .

و محتمل است که مقصود از فرمایش آنحضرت « فمنهم من هدی الله ... » این باشد که برخی از این هدایت عامه بهره مند شدند و برخی بهره مند نشدند و این معنی بمسلك متكلمین موافق تر است ، و معنای اول با اخبار دیگر سازگارتر است ، والله اعلم بحقیقة الاسرار .

☆ (بَاب) ☆

(آنانکه ایمان عاریه دارند)

۱ - محمد بن مسلم از امام باقر و امام صادق علیهما السلام حدیث کند و گوید : شنیدم که میفرمود : همانا خدای عزوجل خلقی را برای ایمان ثابت آفریده که ایمانشان زوال ندارد ، و خلقی را برای کفر آفریده که کفرشان زوال ندارد ، و خلقی را میانه ایندو آفریده ، و برخی از ایشان ایمان را به عاریت داده ، که اگر بخواید برای آنها پایان رساند میسراند ، و اگر بخواهد از ایشان بگیرد میگیرد ، و فلانکس از آنها بود که ایمانش عاریت بود .

شرح - مجلسی (ره) گوید : گفته شده است : که «لام» در «لایمان» ، لام عاقبت است یعنی خلقی آفریده که سرانجام و عاقبت آنها در علم ازلی ایمان است و زوال در ایمانشان نیست و آنها پیمبران و اوصیاء

۲- محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد، عن الحسين بن سعيد؛ عن فضالة بن أيوب والقايم بن محمد الجوهری، عن کلب بن معاوية الأسدی؛ عن أبي عبد الله عليه السلام قال: إن العبد يصح مؤمناً ويُمسي كافراً ويصبح كافراً أو يمسي مؤمناً، وقوم يعارون الايمان ثم يسلبونه ويسمون المعارين، ثم قال: فلان منهم.

۳- (۳۹۱۵) علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن حفص بن البختري وغيره؛ عن عيسى شلقان قال: كنت قاعداً فمر أبو الحسن موسى عليه السلام ومعه بئمه قال: قلت: يا غلام ما ترى ما يصنع أبوك؟ يأمرنا بالشئ ثم ينهانا عنه، أمرنا أن نتولى أبا الخطاب ثم أمرنا أن نلعنه وننبرأ منه؟ فقال أبو الحسن عليه السلام وهو غلام: إن الله خلق خلقاً للإيمان لازوال له وخلق خلقاً للكفر لازوال له وخلق خلقاً بين ذلك أعارهم الايمان يسمون المعارين، إذا شاء سلبهم وكان أبو الخطاب ممن أُعبر

آنها وپروان نشان از مؤمنین بوده اند که در ایمان ثابت و پابرجا بوده اند، و خلقی آفریده که عاقبت و سرانجام آنها در علم ازلی خدای عز و جل کفر بوده و دسته ای هم در این میان آفریده که در علم ازلی او در زمره مستضعفین (و ناتوانان) بوده اند.... تا آن که گوید:

و ظاهر اینست که مقصود از فلان کس ابو الخطاب (محمد بن مقلاس است که حضرت صادق علیه السلام او را بواسطه غلوش لمن فرمود) و احتمال داده است که مقصود این عباس یاد دیگران باشند و در آخر گوید: لکن در اخبار بعدی بیاید که امام علیه السلام تصریح بنام ابو الخطاب فرموده است، و فیض (ره) نیز همین معنای اختیار کرده است.

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: همانا بنده باعداد کند در حالی که مؤمن است و شام کند در حالی که کافر است، و (بالمعکس گاهی شود که) صبح کند کافر و شام کند مؤمن، (و در این میان) مردمی هستند که ایمانشان عاریت است و سپس از آنها گرفته شود و آنها را معارین (یعنی عاریت داده شدگان) نامند، سپس فرمود: فلانی از آنها است.

۳ - عیسی شلقان گوید: (روزی) نشسته بودم و حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام (که در آن زمان کودکی بود بر من) گذر کرد و بره ای با او بود، گوید: من مرض کردم: ای پسر من می بینی پدر شام چه میکند؟ دارد بچیزی فرمان دهد سپس از همان چیز نهی (و جلوگیری) کند، بما دستور داده که ابو الخطاب را دوست بداریم سپس دستور داد که او را لمن کنیم و از او بیزار می جوئیم؟ پس آن حضرت علیه السلام در حالی که پسر بجهای بود فرمود: همانا خداوند خلقی را برای ایمان آفرید که (آن ایمان) ذوال ندارد، و خلقی را آفرید برای کفر که ذوال ندارد، و در این میان هم خلقی آفرید و ایمان را بآنها داد و اینها را معارین نامند، که هر گاه (خداوند) بخواهد ایمان را از ایشان برگرد و ابو الخطاب از کسانی است که ایمان را بآنها عاریت بدو داده بودند. گوید: پس از آن من خدمت حضرت صادق علیه السلام شرفیاب شدم و آنچه (بفرزندش) ابو الحسن (موسی) گفته بودم و پاسخی که بمن داده بود همه را بعرض امام صادق

الْإِيمَانَ . قَالَ : فَدَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَأَخْبَرْتُهُ مَا قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام وَمَا قَالَ لِي ، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّهُ نَبْعَةٌ نُبُوَّةٌ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرَّارٍ ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ التَّيْبِينَ عَلَى النُّبُوَّةِ فَلَا يَكُونُونَ إِلَّا أَنْبِيَاءَ وَخَلَقَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْإِيمَانِ فَلَا يَكُونُونَ إِلَّا مُؤْمِنِينَ ؛ وَأَعَارَقُوا بِإِيمَانِنَا ، فَإِنْ شَاءَ تَمَمَهُ لَهُمْ وَإِنْ شَاءَ سَلَبَهُمْ إِيَّاهُ ، قَالَ : وَفِيهِمْ جَرَتْ : «مَسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ» وَقَالَ لِي : إِنَّ فُلَانًا كَانَ مُسْتَوْدَعًا بِإِيمَانِهِ ؛ فَلَمَّا كَذَبَ عَلَيْنَا سَلِبَ إِيْمَانَهُ ذَلِكَ .

۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ حَبِيبٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ جَبَلَ التَّيْبِينَ عَلَى نُبُوَّتِهِمْ ، فَلَا يَرْتَدُّونَ أَبَدًا ؛ وَجَبَلَ الْأَوْصِيَاءَ عَلَى وُضَايَاهُمْ فَلَا يَرْتَدُّونَ أَبَدًا وَجَبَلَ بَعْضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْإِيمَانِ فَلَا يَرْتَدُّونَ

عليه السلام رساندم ، حضرت فرمود : این کلام از جوشش نبوت است (یعنی از سرچشمه نبوت جوشیده است . از فیض - ره - .

شرح - ابوالخطاب محمد بن مقلاس اسدی کوفی است که در آغاز کارش از اصحاب حضرت صادق علیه السلام و از بزرگان آنها بود سپس برگشت و مذاهب باطلی اختراع کرد و امام صادق علیه السلام او را لعن کرد و از او بیزاری جست ، و روایات بسیاری در مذمت او رسیده که دلالت بر کفر و لعنش کند ، و گویند که درباره حضرت صادق علیه السلام غلو کرد تا بدانجا که آن حضرت را خدا میخواند و خود را از طرف آن حضرت پیغمبر پراهل کوفه میدانست .

۴ - از برخی از اصحاب ما حدیث شده است که حضرت ابوالحسن عليه السلام (موسی بن جعفر یا فرزندش رضاعی علیهم السلام) فرمود: بدرستی که خداوند پیغمبران را به نبوت خلق فرمود و جز پیغمبر نباشند ، و مؤمنین را بر ایمان آفریده و بجز مؤمن نباشند (یعنی ایمان بر نبوت و ایمان نشان ثابت قدم هستند و هرگز بر نمی گردند) و مردمی را ایمان عاریت داده ، پس اگر بخواهد برای آنها بی پایان رساند ، و اگر بخواهد از ایشان باز گیرد ، فرمود : و درباره ایشان جاری است (معنای آیه شریفه) «پس پایدار باشد و ناپایدار» (سوره اسعاف آیه ۹۸) و بمن فرمود : فلانی ایمانش عاریتی بود ، و همین که بر ما دروغ بست آن ایمان عاریته از او گرفته شد .

توضیح - تمام آیه شریفه این است که خداوند فرماید : و او است که شمارا از بگتن آفرید پس مستقر (و پایدار) و مستودع (ناپایدار) همانا تفصیل دادیم آینه‌ها را برای گروهی که درمی یابند ،

۵ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : خداوند پیغمبران را بر سرشت نبوت آفرید پس هرگز برنگردند و اوصیاء (آنها را) بر سرشت وصیئها (و آنچه بآنها سفارش شده) آفرید ، پس هرگز برنگردند ، و برخی

أَبْدَأَ وَمِنْهُمْ مَنْ أَعْبَرَ الْإِيمَانَ عَارِيَةً ؛ فَإِذَا هُوَ دَعَا وَأَلْحَ فِي الدُّعَاءِ مَاتَ عَلَى الْإِيمَانِ .

(بَابُ فِي عِلَامَةِ الْمُعَارِ)

۱- عَنْهُ ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ الْمُفَضَّلِ الْجُمَيْيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ الْحَسْرَةَ وَالنَّدَامَةَ وَالْوَيْلَ كُلَّهُ لِمَنْ لَمْ يَنْتَفِعْ بِمَا أَبْصَرَهُ وَلَمْ يَنْدِرْ مَا لَمْ يَرَأِ الَّذِي هُوَ عَلَيْهِ مُقِيمٌ ، أَنْتَفَعُ لَهُ أَمْ صَرَ ؛ قُلْتُ لَهُ : فِيمَ يُعْرَفُ النَّاجِي مِنْ هَؤُلَاءِ جُمِلَتْ فِدَاكَ ؟ قَالَ مَنْ كَانَ فِعْلُهُ لِقَوْلِهِ مُوَافِقًا قَائِبَتِ لَهُ الشَّهَادَةُ بِالتَّجَاؤِ وَمَنْ لَمْ يَكُنْ فِعْلُهُ لِقَوْلِهِ مُوَافِقًا تَمَّ ذَلِكَ مُسْتَوْدِعٌ .

(بَابُ سَهْوِ الْقَلْبِ)

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ وَغَيْرِهِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ الْقَلْبَ لَيَكُونُ الشَّاعَةَ مِنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ مَا فِيهِ كُفْرٌ

از مؤمنین را بر سرشت ایمان آفریده پس هرگز برنگردند ، و برخی از ایشان کسی است که ایمانش عاریتی است ، پس اگر دعا کند و در دعا اسرار و وزد با ایمان بسپرد .

(بَابُ)

در نشانه عاریت دار (ایمان)

۱- مفضل جعفی گوید : حضرت صادق عليه السلام فرمود : برستی حسرت و پشیمانی و وای ، همه اینها برای آنکس است که آنچه بیند سود نبرد و آنچه بر آن استوار است (از روش و عقیده) نداند که چیست و آیا برایش سودبخشند یا زیان ؟ من عرض کردم : قربانت پس از میان این مردم رستگارشان بچه چیز شناخته شود ؟ فرمود : آنکس که کردارش با گفتارش موافقت دارد (و آنچه میگوید بدان عمل کند) گواهی پنجگانه و رستگاری برای او ثابت شده ، و هر که کردارش موافقت با گفتارش ندارد ایمانش عاریت است .

شرح - مجلسی (ره) در گفتار امام صادق عليه السلام که فرمود : همه اینها برای آن کس است ... ، گوید : یعنی برای آنکس که آنچه بیند و از عقاید و احکام و اعمال و اخلاق و آداب داند بر طبق آن عمل نکند ، و در حمله و فائت له الشهادة ، گوید : «اثبت» بسینه مجهول خوانده شود ، یعنی خدای تعالی و فرشتگاش و محتمای الهی همه مؤمنین بر سنگار بودنش گواهی دهند .

(بَابُ سَهْوِ الْقَلْبِ)

۱- ابوبصیر و دیگران از حضرت صادق عليه السلام حدیث کنند که فرمود : بدرستی که ساعتی از شب و روز بر دل بگذرد که نه در آن کفر است و نه ایمان و بمانند پارچه کهنه است ، گوید : سپس بمن فرمود :

وَلَا إِيمَانُ كَالثَّوْبِ الْخَلِيقِ ، قَالَ : ثُمَّ قَالَ لِي : أَمَا تَجِدُ ذَلِكَ مِنْ نَفْسِكَ ؟ قَالَ : ثُمَّ تَكُونُ التَّكْنَةُ مِنْ اللَّهِ فِي الْقَلْبِ بِمَاشَاءَ مَنْ كَفَرُوا بِإِيمَانٍ .

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عَمِيرٍ مِثْلَهُ .
 (۲۹۴۰) - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مَعْرُوفٍ ، عَنْ حَقَّادِ بْنِ عَيْسَى عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : يَكُونُ الْقَلْبُ مَا فِيهِ إِيمَانٌ وَلَا كُفْرًا ، شِبْهَ الْمُضْغَةِ أَمَا يَجِدُ أَحَدُكُمْ ذَلِكَ .

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنِ الْعَمَرِ بْنِ كَيْبِ بْنِ عَلِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ قُلُوبَ الْمُؤْمِنِينَ مَطْوِيَّةً مُبْهَمَةً عَلَى الْإِيمَانِ فَإِذَا أَرَادَ اسْتِنَارَةَ مَا فِيهَا نَضَحَهَا بِالْحِكْمَةِ ، وَزَرَعَهَا بِالْعِلْمِ ، وَزَارِعَهَا وَالْقَتْمَ عَلَيْهِمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ .

آیا تو در نفس خود چنین چیزی را درک نکرده ای ؟ فرمود : سپس از طرف خدا است که هر طور بخواهد نقطه ای بدل زند (نقطه) کفر باشد یا (نقطه) ایمان . مانند همین حیر از محمد بن ابی عمیر حدیث شده است .
 شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود از قلب (ودل) در اینجا همان نفس ناطقه انسانی است که محل ایمان و کفر است نه آن عضو (گوشتی) صنوبری که در طرف چپ سینه است ، و جهت این که بنفس ناطقه قلب گفته اند برای انقلاب و تغییر پیدا کردن حالات او است ، یا برای اینست که تعلق نفس انسانی در اول بروح حیوانی است و آن بخار لطیفی است که از قلب برخیزد . و مقصود از ساعت (که فرمود : ساعتی از شب و روز بردل بگذرد ...) همان ساعت غفلت از حق تعالی و مشغول بودن بسا-وا ای اوست ، یعنی در آن ساعت بیاد هیچ یک از ایمان و کفر نیست ، یا در حالی است که حکم بکفرش نتوان کرد و توجه به عالم قدس و حق نیز ندارد ، و در معنای «نکته» گوید : در نهایت گفته است : نکته یعنی اثر کمی مانند چرکی روی آینه و مشیر و مانند آن دو ، و در قاموس گوید : «نکت» : آنست که باجوب یا چیز دیگری بر زمین بر نی که آن اثری بجا بگذارد ، و «نکته» بمعنای نقطه است و شبیه بچرکی است که در آینه باشد . و مقصود از اینکه نکته از جانب خدا است باعتبار توفیق و نبودن آن از جانب خدا است که هر دوی آنها نیز از اختیار کردن خوب و بد خود بنده است ..

۲ - ابو بصیر گوید : شنیدم که حضرت باقر عليه السلام فرمود : گاهی دل در آن (هیبیک) از ایمان و کفر نیست ، مانند یک قطعه گوشت ، آیا هیبیک از شما این را (که گفتم) نیافته (و درک نکرده است) ؟

۳ - حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام فرمود : خداوند دل های مؤمنان را پیچیده و بسته بایمان آفریده (یعنی مانند نامه لوله کرده و خانه بسته که جز نویسنده نامه و صاحبخانه کسی ندادند چه در آن است) و هنگامی که بخواهد آنچه در آنست بدرخشد بیاران حکمت آبیاریش کند ، و بند علم در آن بکارد ، و زارع و سرپرست آن پروردگار جهانیان است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : این که حضرت تعبیر به پیچیدگی و بستگی دل فرمود اشاره به

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْقَلْبَ لَيَتَرَجَّحُ فِيمَا بَيْنَ الصَّدْرِ وَالْحَنْجَرَةِ حَتَّى يُعَقَّدَ عَلَى الْإِيمَانِ فَإِذَا عُقِدَ عَلَى الْإِيمَانِ قَرَّ، وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ «وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ».

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ الْحَلِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْقَلْبَ لَيَتَجَلَّجَلُ فِي الْجَوْفِ يَطْلُبُ الْحَقَّ فَإِذَا أَصَابَهُ أَطْمَأَنَّ وَقَرَّ ثُمَّ تَلَا أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام هَذِهِ الْآيَةَ: «فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ» - إِلَى قَوْلِهِ - كَأَنَّمَا يَصْعَدُ فِي السَّمَاءِ.

وغلط دل است و اذ این روی (کلینی ره) این حدیث را در این باب آورده است، و گفته شده: که چون خلقت دنبال علم است و باریتعالی پیش از آفرینش هر چیزی علم بآن دارد چنانچه پس از آفرینش آن علم بآن دارد و قلب مؤمن با اختیار خود او بایمان متصف گردد، پس این تعبیر درست است که خداوند آن را با این وصف آفریده و جبری لازم نیاید.

و گویا مقصود از حکمت (در حدیث) آن اضافاتی است که از طرف پروردگار عالم شود، و مقصود از علم چیزی است که انسان با اندیشه و تدبیر بدست آورد و از کتاب و سنت برگردد، پس امام علیه السلام باین کلام اشاره فرموده که بآدم بر و اندیشه بتهنای بدون افاضات سبحانی نتوان (ایمان را) بدست آورد، و کوشش بی توفیق سود ندهد، و حضرت در اینجا علم را به پذیر تشبیه فرموده و حکمتی که افاضات سبحانی است بیاران، و چنانچه تخم افشاندن در زمین بدون باران ثمر ندهد و سبز نشود، کوشش بنده بدون افاضه پروردگار بی نتیجه ماند.

۴ - امام صادق علیه السلام فرمود: دل میان سینه و گلوگاه لرزانست تا بایمان بسته شود، و چون بایمان بسته شد قرار گیرد، و اینست گفتار خدای عزوجل: «وَأَن تَكُونَ إِيمَانًا بِخَدَائِدِ دَلَّتْ رَأْيًا يَأْتِيهِ» - (سوره تغابن آیه ۱۱).

۵ - و نیز حلی از آن حضرت حدیث کند که فرمود: برآستی دل در درون انسان مضطرب و لرزانست و حق را جستجو کند، و چون بدان رسد آرامش پیدا کند و قرار گیرد، سپس این آیه را تلاوت فرمود: «وَأَن تَكُونَ إِيمَانًا بِخَدَائِدِ دَلَّتْ رَأْيًا يَأْتِيهِ» - تا آنجا که فرماید: و چنانکه گوئی با آسمان بالا رود، (سوره انعام آیه ۱۲۵).

شرح - تمام آیه اینست که: و آن کس را که خواهد گمراه سازد سینه اش را تنبیه و گرفته کند چنانچه گوئی با آسمان بالا رود، و در این تشبیه که خداوند فرموده است و جوهی گفته اند: یکی اینک معنای آن اینست که چون او را باسلام دعوت کنند پذیرش آن برای او مانند اینست که او را بی بالا رفتن با آسمان تکلیف کرده اند، دیگر این که مانند اینست که قلبش را با آسمان کشند بخاطر اینک دست کشیدن از روش باطل و مذهب خودش برای او بسیار سخت و دشوار است.

۶ - عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي الْعَمْرَاءِ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنَّ الْقَلْبَ يَكُونُ فِي السَّاعَةِ مِنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَيْسَ فِيهِ إِيمَانٌ وَلَا كُفْرٌ ، أَمَا جِدَ ذَلِكَ ، ثُمَّ تَكُونُ بَعْدَ ذَلِكَ نُكْتَةٌ مِنَ اللَّهِ فِي قَلْبِ عَبْدِهِ بِمَا شَاءَ ، إِنْ شَاءَ بِإِيمَانٍ ، وَإِنْ شَاءَ بِكُفْرٍ .

﴿ ۲۹۲۵ ﴾ - ۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُونٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ خَلَقَ قُلُوبَ الْمُؤْمِنِينَ مُبَهَّمَةً عَلَى الْإِيمَانِ فَإِذَا أَرَادَ اسْتِنَارَةَ مَا فِيهَا فَتَحَهَا بِالْحِكْمَةِ وَزَرَعَهَا بِالْعِلْمِ ، وَزَارَعَهَا وَالْقَيْمُ عَلَيْهِ رَبُّ الْعَالَمِينَ .

(بَابُ)

﴿ فِي ظُلْمَةِ قَلْبِ الْمُنَافِقِ وَإِنْ أُعْطِيَ اللِّسَانَ ، وَنُورِ قَلْبِ الْمُؤْمِنِ ﴾

﴿ وَإِنْ قَصَرَ لِسَانُهُ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ فَصَّالٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُبَيْدَةَ ، عَنْ عَمْرٍو ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ لَنَا ذَاتَ يَوْمٍ : تَجِدَالْتُمْ جُلَّ لَا يَخْطِي ، بِإِلَامٍ وَلَا وَاوٍ خَطْبِيًّا مَسْقَعًا وَلِقَلْبُهُ

۶ - ابو بصير گوید : شنیدم از حضرت صادق عليه السلام که میفرمود : در ساعتی از شب و روز است که در دل نه ایمان باشد و نه کفر ، آیات و چنین نیافته‌ای ؟ سپس پس از آن (ساعت) نقطه‌ای از جانب خداوند بهره خواهد در دل بنده اش افتد ، اگر خواهد با ایمان و اگر خواهد بکفر .
توضیح - این حدیث همانند حدیث اول است که با شرحش گذشت .

۷ - و نیز یونس بن ظبیان از آنحضرت عليه السلام حدیث کند که فرمود : خداوند دل‌های مؤمنین را سربسته با ایمان آفریده ، و چون خواهد آنچه در آنها است بدرخشد آنها را بحکمت بگشاید و تخم علم در آنها کشت کند ، و زارع و سرپرست آنها پروردگار جهانیاست .
توضیح - این حدیث نیز مانند حدیث سوم است که با شرحش گذشت .

☆ (بَاب) ☆

(در تیرگی دل منافق هر چه زبان آور (و سخنور) باشد)

(و روشنی دل مؤمن هر چه کوتاه زبان باشد)

(و نتواند آنچه در دل دارد بزبان آورد)

۱ - عمرو گوید روزی حضرت صادق عليه السلام بما فرمود : (گاهی) مردی را می بینی که در سخنوری در یکلام یا واوی خطانکند ، خطیب (و سخنوری) است زبردست و شیوا ولی همانا دلش از شب تاریک و ظلمانی

أَشَدُّ ظُلْمَةً مِنَ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ ، وَتَجِدُ الرَّجُلَ لَا يَسْتَطِيعُ يُعَبِّرُ عَمَّا فِي قَلْبِهِ بِلِسَانِهِ ، وَقَلْبُهُ يَزْهَرُ كَمَا يَزْهَرُ الْمِصْبَاحُ .

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ الْجَهْمِ ، عَنِ الْمُفَضَّلِ عَنْ سَعْدٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْقُلُوبَ أَرْبَعَةٌ : قَلْبٌ فِيهِ نِفَاقٌ وَإِيمَانٌ ، وَقَلْبٌ مَنكُوسٌ ، وَقَلْبٌ مَطْبُوعٌ ، وَقَلْبٌ أَزْهَرُ أَجْرَدُ . فَقُلْتُ : مَا الْأَزْهَرُ؟ قَالَ : فِيهِ كَهَيْئَةِ السَّرَاجِ . فَأَمَّا الْمَطْبُوعُ فَقَلْبُ الْمُنَافِقِ ، وَأَمَّا الْأَزْهَرُ فَقَلْبُ الْمُؤْمِنِ إِنْ أَعْطَاهُ شُكْرًا وَإِنْ ابْتَلَاهُ صَبْرًا وَأَمَّا الْمَنكُوسُ فَقَلْبُ الْمُشْرِكِ ، ثُمَّ قَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ : وَأَقْمِنِّي بِمِشْيِ مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَى أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ، فَأَمَّا الْقَلْبُ الَّذِي فِيهِ إِيمَانٌ وَنِفَاقٌ فَهُمْ قَوْمٌ كَانُوا بِالطَّائِفِ فَإِنْ أَدْرَكَ أَحَدَهُمْ أَجَلُهُ عَلَى نِفَاقِهِ هَلَكَ وَإِنْ أَدْرَكَهُ عَلَى إِيمَانِهِ نَجَّى .

۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : الْقُلُوبُ ثَلَاثَةٌ : قَلْبٌ مَنكُوسٌ لِأَيِّ شَيْءٍ مِنَ الْخَيْرِ وَهُوَ قَلْبُ الْكَافِرِ ، وَقَلْبٌ فِيهِ نَكْتَةٌ سَوْدَاءٌ فَالْخَيْرُ وَالشَّرُّ فِيهِ يَعْتَلِجَانِ فَأَيُّهُمَا كَانَتْ مِنْهُ غَلَبَ عَلَيْهِ . وَقَلْبٌ مَفْتُوحٌ فِيهِ مَصَابِيحُ

تاریکتر و سیاهتر است ، و (گاهی) مردی را بینی که نتواند آنچه در دل دارد بزبان آورد ، اما دلش مانند چراغ نورافشانی کند .

۲- سعد از امام باقر عليه السلام حدیث کند که فرمود : همانا دلها چهار (گونه) اند : دلی که در آن نفاق و ایمانست ، و دلی که وارونه است ، و دلی که مهر خورده است (واژ چرک و زنگ روی آن پوشیده است) ، و دلی که تابناک و پاکیزه است ، من عرض کردم : تابناک کدام است ؟ فرمود : آنکه چون چراغی در آن است ، و اما دل مهر خورده آن دل منافق است ، و اما دل تابناک آن دل مؤمن است ، که اگر خدا باو بدهد شکر کند ، و اگر گرفتارش کند صبر کند ، و اما وارونه آن دل مشرک است ، سپس این آیه را خواند : «وَأَيُّهَا أَنْكَسُ» که نکونار بر روی خویش راه رود راهنمون تراست یا آنکس که می رود استوار بر راهی راست ؟ (سوره ملک آیه ۲۲) و اما آن دلی که در آن ایمان و نفاق (مردود) هست (دل) آن مردمی است که در شهر طائف بودند (و گاهی مؤمن و گاهی منافق بودند) پس هر کدام در حال نفاق مرگش فرامیرسید (از لحاظ ایمان) هلاک بود ، و اگر در حال ایمان اجلش میرسید دستگار بود .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : ذکر مردمان طائف از باب تمثیل است و مقصود همه آن مردمی باشند که شک دارند (و در حال شک و تردید روزگارشان را بسر برند) .

۳- ابو حمزه ثمالی از حضرت باقر عليه السلام حدیث کند که فرمود : دلها سه (گونه) اند : دل وارونه که هیچ خیر و خوبی در آن جا نکند و آن دل کافر است ، و دلی که در آن نقطه سیاهی است ، و خوبی و بدی در آن باهم در کشمکش باشند ، پس هر کدام از آن دل باشد بر آن دیگری چیره گردد ، و دلی است باز

تَزْهَرُ، وَلَا يَطْفَأُ نُورُهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُوَ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ.

(بَابُ)

☆ (فِي تَنْقِيلِ أحوالِ الْقَلْبِ) ☆

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَجَدَّ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، جَمِيعاً ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ النُّعْمَانِ الْأَحْوَلِ ، عَنْ سَلَامِ بْنِ الْمُسْتَنَبِرِ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَدَخَلَ عَلَيْهِ حُمْرَانُ بْنُ أَعْيَنَ وَسَأَلَهُ عَنْ أَشْيَاءَ فَلَمَّا هَمَّ حُمْرَانُ بِالْقِيَامِ قَالَ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : أَخْبِرْكَ أَطَالَ اللَّهُ بِقَاءِ كَلْبِنَا وَأَمْتَعَانِيكَ - أَنَا نَابُئِكَ فَمَا نَخْرُجُ مِنْ عِنْدِكَ حَتَّى تَرِيقَ قُلُوبُنَا وَتَسْلُوَ أَنْفُسُنَا عَنِ الدُّنْيَا وَيَهْوُونَ عَلَيْنَا مَا فِي أَيْدِي النَّاسِ مِنْ هَذِهِ الْأَمْوَالِ ، ثُمَّ نَخْرُجُ مِنْ عِنْدِكَ فَإِذَا صِرْنَا مَعَ النَّاسِ وَالتَّجَارِ أَحْبَبْنَا الدُّنْيَا ؟ قَالَ : فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : إِنَّمَا هِيَ الْقُلُوبُ مَرَّةً تَصْعَبُ مَرَّةً تَسْهَلُ .

ثُمَّ قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : أَمَا إِنَّ أَصْحَابَ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله قَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ نَخَافُ عَلَيْكَ التَّفَاقُقَ قَالَ : فَقَالَ : وَلِمَ تَخَافُونَ ذَلِكَ؟ قَالُوا : إِذَا كُنَّا عِنْدَكَ فَدَكَرْنَا وَرَغَبْنَا ، وَجَلْنَا وَتَسَبَّأْنَا الدُّنْيَا وَ

وگشاده که در آن چهره‌های است تابناک ، و نورش تا روز رستاخیز خاموش نکرده و آن دل مؤمن است . توضیح - مجلسی (ره) گوید : اینکه در این حدیث فرمود : و دلهای ما چگونه اند ، منافاتی با حدیث گذشته که فرمود : دلهای ما بر چهار گونه اند ، ندارد ، زیرا فرمایشش که فرمود : ودلی که در آن نقطه تاریک است شامل دو قسم گردد یکی دلی که در آن ایمان و نفاق است ، و دیگر دل منافق ، و اینکه فرمود : و تا روز رستاخیز نورش خاموش نکرده ، اشاره باینست که دلی که بنور ایمان و معارف روشن شد پس از جدا شدن از بدن نیز در عالم برزخ و پس از آن روشن است ، و آن نور هرگز از او گرفته نشود .

☆ (بَابُ) ☆

(در تغییرات حالات دل)

۱ - سلام بن مستنبر گوید : من در خدمت حضرت باقر علیه السلام بودم که حمران بن اعین (یکی از اصحاب آنحضرت) وارد شد ، و از چیزهایی از آنحضرت پرسید ، پس همین که خواست برخیزد بامام باقر عرض کرد : من شمارا آگاه کنم - خداوند عمر شمارا دراز کند و ما را بوجود شما بهره مند سازد - که ما خدمت شما میرسیم و از نزد شما بیرون نمیرویم تا اینکه (در نتیجه) دلهای ما نرم شود ، و جانهای ما از (نداشتن) این دنیا تسلی یابد ، و آن چه از این اموال و دارایی که در دست مردم است بر ما خوار و پست شود ، سپس از نزد شما بیرون رویم و همینکه (دوباره) پیش مردم و تجار رویم دنیا را دوست بداریم ؟ (این چگونه است) ؟ گوید : آنحضرت علیه السلام فرمود : همانا اینها دلهاست که گاهی سخت شود ، و گاهی هموار و آسان . سپس فرمود : هر آینه یاران محمد (ص) عرض کردند : ای رسول خدا ما بر نفاق از خودمان ترسناکیم ؟ فرمود : چرا از آن می ترسید ؟ عرض کردند : هنگامیکه نزد شاه هستیم و شما ما را متذکر کنید و با عجز تشویق

رَهْدَنَا حَتَّى كَانَتَا نَعَيْنِ الْآخِرَةَ وَالْجَنَّةَ وَالنَّارَ وَنَحْنُ عِنْدَكَ فَإِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِكَ وَدَخَلْنَا هَذِهِ
الْبُيُوتَ وَشَمَمْنَا الْأَوْلَادَ وَرَأَيْنَا الْعِيَالَ وَالْأَهْلَ يَكْادُونَ نَحْوًا لَعَنَ الْخَالِ الْبَتِي كُتِبَ عَلَيْهَا عِنْدَكَ وَحَتَّى
كَانَتَا لَمْ تَكُنْ عَلَيَّ شَيْءٌ أَفْتَحَافُ عَلَيْنَا أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ يَفَاقًا؟ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: كَلَّا إِنَّ
هَذِهِ خَطُواتُ الشَّيْطَانِ فَيُرْعِبُكُمْ فِي الدُّنْيَا وَاللَّهُ لَوَ تَدْرُومُونَ عَلَى الْخَالَةِ الْبَتِي وَصَفْتُمْ أَنْفُسَكُمْ بِهَا
لَصَافِحَتِكُمُ الْمَلَائِكَةَ وَمَشَيْتُمْ عَلَى الْمَاءِ وَلَوْلَا أَنْتُمْ تُذَيَّبُونَ فَتَسْتَغْفِرُونَ اللَّهَ لَخَلَقَ اللَّهُ خَلْقًا حَتَّى
يُذَيَّبُوا، ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهُ فَيَغْفِرُ [اللَّهُ] لَهُمْ، إِنَّ الْمُؤْمِنِينَ مُفْتَرُونَ تَوَاتُبًا أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ:
«إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ» وَقَالَ: «اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ».

کنید ، از خدا می ترسیم و دنیا را (بکسره) فراموش کنیم و در آن بی رغبت شویم تا آنجا که گویا آخرت
را بچشم خود ببینیم و بهشت و دوزخ را (بنکریم) و چون از خدمت شما برویم و داخل این خانه ها گردیم ،
وبوی فرزندان را بشنوم و زنان و خاندان را بنکریم از آن حالی که نزد شما داشتیم بر گردیم بحدی که گویا
ما هیچ نداشته ایم (و شمارا ندیده و خدمت شما نبوده ایم و آن حال قبلی را نداشته ایم) آیا شما از این که این
تغییر حالت نفاق باشد بر ما مینرسید ؟ رسول خدا (ص) بآن ها فرمود : هرگز (این نفاق نیست) ، اینها
وسوسه های شیطان است که شمارا بدین تشویق کند ، بخدا سوگند اگر شما بهمان حالی که بآن خودتان را
توصیف کردید میماندید هر آینه فرشتگان دست در دست شما میگذارند (و بدون وسیله) روی آب راه میرفتید ،
و اگر نبود که شما گناه میکنید سپس از خدا آمرزش (آن گناه را) خواهید هر آینه خداوند خلقی می آفرید
تا گناه کنند و سپس از خدا آمرزش خواهند و خداوند آنها را بیامرزد ، و پراستی مؤمن در گناه افتد (یا
بامتحان در گناه گرفتار شود) و بسیار توبه کند ، آیا نشنیده ای گفتار خدای عز و جل را (که فرماید :)
« همانا خداوند دوست دارد توبه کنندگان را و دوست دارد پاکیزه جویان را » (سوره بقره آیه ۲۲۲) و (نیز)
فرماید : « و آمرزش خواهید از پروردگار خویش سپس باز گشت کنید بسوی او » (سوره هود آیه ۹۰) .
شرح - مجلسی (ره) گوید : این که حضرت فرمود : دلها گاهی سخت باشد ... ، یعنی از رو
آوردن به عالم قدس و بیکسو نهادن دنیا و گاهی هموار ... ، یعنی نرم باشد و پیروی از عقل کند و شهوات را
بآسانی ترک کند ، وجهش اینست که روش خداوند تعالی درباره انسان اینست که او واسطه میان فرشتگان
و شیاطین باشد ، پس فرشتگان ثابت در مقام قدسند ، و شیاطین مستغرق در شرور و خطاها و خوانندگان
بگناهان و زشتیها هستند و همچنین بهائم دروسمی هستند که میل به شهوات و رغبت بسوی لذات دارند ، و انسان
در میان این هر دو قرار گرفته و از هر دو نشانه ترکیب یافته ، زیرا روحش از عالم قدس و تنش از حیوانات
گرفته شده ... تا آنجا که گوید : رسول (ص) اشاره فرمود : با اینکه حالت اول شما (یعنی اصحاب و
پیروانش) حالت شریفی است و ادامه آن باعث تشبیه بفرشتگان و رسیدن بمقامات عالیه شود ، و اما حالت

﴿بَاب﴾

﴿الْوَسْوَسَةِ وَحَدِيثِ النَّفْسِ﴾

- ۱- ﴿۲۹۴۰﴾ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَّاءِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمَرَانَ قَالَ سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْوَسْوَسَةِ وَإِنْ كَثُرَتْ ، فَقَالَ : لِأَشْيَاءَ فِيهَا ، تَقُولُ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ .
- ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ : عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : إِنَّهُ يَقَعُ فِي قَلْبِي أَمْرٌ عَظِيمٌ ، فَقَالَ : قُلْ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ . قَالَ جَمِيلٌ : فَكَلَّمْنَا وَقَعُ فِي قَلْبِي شَيْءٌ ، قُلْتُ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ فَيَذْهَبُ عَنِّي .

دوم که آلودگی بکنهاان و طلب آموزش پس اذآن باشد خالی ازحکمت الهی نیست بگفتارش که فرمود: دبعدها سوگند اگر ادامه دهید زیرا مانع ازظهور این آثار (یعنی مضافه فرشتگان وراه رفتن برروی آب) کندوتهای جسمانی وعلقه‌های بشری و وسوسه‌های شیطانی ومیل بزبورهای دنیائی است . و چون اینها ذائل گردید واین موانع ازبنده دور شد نور صرف و روح حالمس گردد . بصفت فرشتگان منصف شود ، وپسره‌بروحانین ملحق گردد وپاآنان باشد ومانند آنها برروی آب راه رود . واگرتوضیح این مطلبدا خواهی گوئیم : برای روح انسانی درسیر بسوی خدا منزلهایی است : ۱ - عالم محسوسات ۲ - عالم تخیلات ۳ - عالم موهومات ۴ - معقولات ، ودر این منزل است که از سایر حیوانات جدا شود . ودر این عالم چیزها ببندکه از عالم حس وخیال ووهم خارج است ، ودر آنجا جان اشیاء وحقائق آنها را ببیند ، وبرای آن عرض مریش وزمینة پهنآوری است که آغارش عالم انسان وسر انجامش عالم فرشتگان بلکه برتر اذآن است وواست مزاج انسان چنانچه آن سه منزل پست‌ترین منازل واسفل سافلین است . تا آنجاکه گوید : واز اینجا دانسته شودکه صدور کرامات از اولیاء مورد انکار نیست .

و در جمله : « و لولا انکم تذنبون » فرماید : این گفتار دلالت کند براینکه در این نوع از خلقت مصلحت بزرگی است زیرا صفت غفاریت ورحمت و لطف او آشکار شود ، بلکه ظاهر اینست که همین گناه و آموزش خواهی سبب بلندی درجات و ازدیاد کمالاتشان گردد

﴿بَاب﴾

﴿وَسْوَسَةِ وَحَدِيثِ نَفْسٍ﴾

- ۱ - محمد بن حمران گوید : از امام صادق عليه السلام از وسوسه گرچه بسیار باشد پرسیدم ، در پاسخ فرمود : چیزی در آن نیست ، میکویی : لاله الا الله . (یعنی همین کلام وتفکر در آن وسوسه را از بین می‌برد زیرا مقصود از وسوسه وحديث نفس همان وسوسه‌های مربوط بخدا ومکان و کیفیت اوست) .
- ۲ - جمیل بن دراج گوید : بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم : در دلم چیز بزرگی آمده ، فرمود : بگو لاله الا الله ، جمیل گوید : هر گاه در دلم چیزی می‌آید می‌گفتم : لاله الا الله آن چیز از دلم بیرون میرفت .

۳ - ابن ابی عمیر، عن محمد بن مسلم، عن ابی عبدالله علیه السلام قال: جاء رجل إلى النبي صلى الله عليه وآله فقال يا رسول الله هلكت، فقال له عليه السلام: أتاك الخبيث فقال لك: من خلقك؟ فقلت: الله، فقال لك: الله من خلقه؟ فقال: إي والذي بعثك بالحق لكان كذا، فقال رسول الله صلى الله عليه وآله: ذاك والله محض الایمان.

قال ابن ابی عمیر: فحدثت بذلك عبدالرحمن بن الحجاج فقال: حدثني أبي، عن ابی عبدالله عليه السلام أن رسول الله صلى الله عليه وآله إنما عنى بقوله «هذا والله محض الایمان» خوفه أن يكون قد هلك حيث عرض له ذلك في قلبه.

۴ - عده من اصحابنا، عن سهل بن زياد، و محمد بن يحيى، عن احمد بن محمد، جميعاً عن علي بن مهزيار قال: كتب رجل إلى ابی جعفر عليه السلام يشكو إليه لَمَّا يَحْطِرُ عَلَيَّ بِاللَّهِ، فَأَجَابَهُ فِي بَعْضِ كَلَامِهِ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِنْ شَاءَ تَبَتَّكَ فَلَا يَجْعَلُ لِإِبْلِيسَ عَلَيْكَ طَرِيقًا، قَدْ شَكِيَ قَوْمٌ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله لَمَّا يَعْرِضُ لَهُمْ لِأَنْ تَهْوِيَ بِهِمُ الرِّيحُ أَوْ يَقَطَّعُوا أَحَبَّ إِلَيْهِمْ مِنْ أَنْ يَتَكَلَّمُوا بِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: أَتَجِدُونَ ذَلِكَ؟ فَالْوَأْنَعَمْ، قَالَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنْ ذَلِكَ لَصَرِيحُ الْإِيمَانِ، فَأَذَاوَجْتُمُوهُ فَقُولُوا: آمَنَّا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالْأَحْوَلِ وَالْأَقْوَةَ إِلَّا بِاللَّهِ.

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: مردی نزد پیغمبر (ص) آمده عرض کرد: ای رسول خدا هلاک شدم، حضرت رسول (ص) باو فرمود: آن خبیث نزد تو آمد و بتو گفت: کی ترا آفرید؟ تو گفתי خدا پس بتو گفت: خدا را چه کسی آفریده؟ آن مرد عرض کرد: آری سوگند بآنکه تورا براستی (به نبوت) برانگیخته چنین بوده است؟ پس رسول خدا (ص) بآن مرد فرمود: بخدا سوگند این محض ایمان است. ابن ابی عمیر گوید: من این حدیث را برای عبدالرحمن بن حجاج گفتم، او گفت: پدرم از امام صادق علیه السلام برایم حدیث کرد که فرمود: مقصود رسول خدا (ص) از اینکه فرمود: «بخدا این محض ایمانست»، یعنی همین ترس از اینکه هلاک شده باشد هنگامی که این خاطره در دلش گذشته است (محض ایمانست، زیرا کافر از این خاطرها بلکه از بالاتر از آنها هراسی در دل ندارد).

۴ - علی بن مهزیار گوید: مردی بحضرت جواد علیه السلام نوشت و از سوسه‌هایی که بخاطرش آید شکایت کرد، حضرت در ضمن پاسخ نامه‌اش باو چنین نوشت: همانا خدای عزوجل اگر بخواهد تورا ثابت و پا برجا کند و از برای شیطان بر تو راهی قرار ندهد، و مردمی هم به پیغمبر (ص) شکایت بردند از خاطره‌هایی که در دل آنها افتد که اگر باد آنها را بجای دوری اندازد و یا قطعه قطعه شوند دوستدارند از اینکه آن خاطره‌ها را بزبان آرند؟ پس رسول خدا (ص) فرمود: این را دریافتید؟ (که این خاطره‌ها بر شما بسیار گران است؟) عرض کردند: آری، فرمود: سوگند بآنکه جانم بدست اوست این صریح ایمانست، پس هر گاه آنها را یافتید (و احساس کردید که این خاطره‌ها بر اسراقتان آمده) بگوئید: «آمنا بالله ورسوله ولاحول ولا قوة الا بالله».

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَكْرِ بْنِ جَنَاحٍ ، عَنْ زَكْرِيَّابِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي الْبَسَمِ دَاوُدَ الْبَزَارِيِّ ، عَنْ حُمْرَانَ : عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ رَجُلًا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي نَافَقْتُ ، فَقَالَ : وَاللَّهِ مَا نَافَقْتُ وَلَوْ نَافَقْتُ مَا أَتَيْتَنِي تَعْلِمُنِي ، مَا الَّذِي رَأَيْتَ ؟ أَظُنُّ الْعَدُوَّ الْحَاضِرَ أَتَاكَ فَقَالَ لَكَ : مَنْ خَلَقَكَ ، فَقُلْتَ : اللَّهُ خَلَقَنِي فَقَالَ لَكَ : مَنْ خَلَقَ اللَّهَ ؟ قَالَ : إِي وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ لَكَانَ كَذًّا ، فَقَالَ : إِنَّ الشَّيْطَانَ أَتَاكُمْ مِنْ قَبْلِ الْأَعْمَالِ فَلَمْ يَقْوَعْ عَلَيْكُمْ فَأَتَاكُمْ مِنْ هَذَا الْوَجْهِ لِكَيْ يَسْتَزِلَّكُمْ ، فَإِذَا كَانَ كَذَلِكَ فَلْيَذْكَرُوا أَحَدُكُمْ اللَّهَ وَحْدَهُ .

(بَابُ)

(الْإِعْتِرَافُ بِالذُّنُوبِ وَالنَّدَمُ عَلَيْهَا)

(۲۹۳۵) ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَلِيِّ الْأَحْمَسِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : وَاللَّهِ مَا يَنْجُو مِنَ الذَّنْبِ إِلَّا مَنْ أَقْرَبَهُ . قَالَ : وَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام : كَفَى بِالنَّدَمِ تَوْبَةً .

۵ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : مردی نزد رسول خدا (ص) آمد و عرض کرد : ای رسول خدا من منافق شدم ، فرمود : بخدا سوگند تو منافق نشده ای ، و اگر منافق بودی نزد من نیامدی که مرا بآن آگاه کنی ، چه چیز تو را بشک انداخته ؟ بگمانم آن دشمن حسرت بخاطرت آمده و بتو گفت : کی تو را آفریده ؛ تو گفتی : خدا مرا آفریده ، پس بتو گفته : کی خدا را آفریده . عرض کرد : آری بدانکه تو را براستی فرستاده سوگند که چنین شده ، فرمود : همانا شیطان از راه کردارهای شما (و جلوگیری شما از اعمال نیک) نزدتان آید و بر شما دست نیاید پس از این راه بسراغتان آید که شمارا بلندزند ، و هر گاه چنین شد هر کدام شما (که برایش چنین رخ داد) خدا را بیگانگی یاد کند (حیالات شیطانی بر طرف گردد).

(بَابُ)

(اعتراف بگناهان و پشیمانی از آنها)

۱ - علی احمسی از حضرت باقر علیه السلام حدیث کند که فرمود : بخدا سوگند از گناه نجات نیاید (ورها نشود) جز کسیکه بدان اعتراف کند .

گوید : و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود : در توبه پشیمانی کافر است .

شرح - مجلسی (ره) در قسمت اول حدیث گوید : یعنی اعتراف کند که گناه است ، زیرا کسی که گناهی مرتکب گردد (انکار کند که این گناه است ، و آنرا حلال بشمارد چنین کسی کافر است) پذیرفته نشود . و اگر مقصود از اعتراف بگناه توبه باشد پس ممکن است آنرا بر نجات کامل یا نجات

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَدَنَ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لَأَوْ اللَّهِ مَا أَرَادَ اللَّهُ تَعَالَى مِنَ النَّاسِ الْإِخْلَاصَ : أَنْ يُقَرُّ وَالَهُ بِالنِّعَمِ فَيَزِيدَهُمْ وَيَالِدُهُمْ نَوْبٌ فَيَغْفِرَ هَا لَهُمْ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَزَّابِي ، عَنْ عَمْرِو بْنِ [و] بِنِ عُثْمَانَ ، عَنْ بَسِّ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنَّ الرَّجُلَ لَيُذَيَّبُ الذَّنْبَ فَيَدْخُلُهُ اللَّهُ بِهَ الْجَنَّةَ ، قُلْتُ : يَدْخُلُهُ اللَّهُ بِالذَّنْبِ الْجَنَّةَ؟ قَالَ : نَعَمْ إِنَّهُ لَيُذَيَّبُ فَلَا يَزَالُ مِنْهُ خَائِفًا مَا قَاتَلَ نَفْسَهُ فَرَحِمَهُ اللَّهُ فَيَدْخُلُهُ الْجَنَّةَ .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ معاوية بن عثمان قال : سمعت أبا عبد الله عَلَيْهِ السَّلَامُ يقول : إِنَّهُ وَاللَّهِ مَا خَرَجَ عَبْدٌ مِنْ ذَنْبٍ بِإِضْرَارٍ وَمَا خَرَجَ عَبْدٌ مِنْ ذَنْبٍ إِلَّا بِإِقْرَارٍ .

۵ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِمْرَانَ بْنِ الْحَجَّاجِ السَّبْعِيِّ [عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ وَهْبٍ] عَنْ يُونُسَ

حمل کرد ، زهر بدون توبه (شخص گنهگار) در تحت اراده حق تعالی است اگر خواهد او را عذاب کند و اگر خواهد از او درگذرد ، و ممکن است حمل کرد با آنچه خبر پنجم بدان دلالت کند .

و در قسمت دوم گوید : «کفی بالندم توبه» ظاهر اینست که مقصود پشیمانی کامل است که مستلزم تصمیم بر ترک آن در آینده باشد و گرنه ظاهرش که مجرد اکتفاء به پشیمانی باشد منافات با سایر اخبار دارد که دلالت بر تصمیم بر ترک در آینده نیز دارد .

۲ - امام باقر علیه السلام فرمود : نه بخدا سوگند ! خداوند از مردم جز دو خصلت نخواسته است : (یکی) اعتراف بنعمتهای او تا نعمت را بر ایشان بیفزاید ، و (دیگر) اعتراف بگناهان تا آنها را برای ایشان بیامرزد .

۳ - برخی از اصحاب عمرو بن عثمان از حضرت صادق حدیث کنند که شنیدم آن حضرت میفرمود : همانا مرد (گاهی) گناه کند و خدا بوسیله آن او را ببهشت برد ، عرض کردم : خداوند بسبب گناه او را ببهشت برد ؟ فرمود : آری ، هر آینه او گناه کند و پیوسته از آن ترسان است و بر خود خشمناک است پس خداوند باو ترحم کند و او را ببهشت برد .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : این حدیث دلالت کند بر اینکه گناهی که باعث خضوع گردد بهتر از طاعتی است که موجب عجب باشد .

۴ - معاویه بن عمار گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : هر آینه بخدا سوگند هیچ بنده باسرار (بگناه و ادامه آن) از گناه بیرون نرود ، و هیچ بنده ای از گناه بیرون نرود جز باقرار و اعتراف (بان) .

۵ - یونس بن یعقوب گوید : که شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : هر که گناهی کند

ابن یعقوب ، عن ابي عبدالله عليه السلام قال : سمعته يقول : من اذنب ذنبا فعلم ان الله مطلع عليه ان شاء عذبه وان شاء غفر له ، وغفر له وان لم يستغفر .

۶- (۲۹۴۰) عده من اصحابنا ، عن احمد بن محمد بن خالد ، عن محمد بن علي ، عن عبدالرزق بن محمد بن ابي هاشم ، عن عنبسة العائدي ، عن ابي عبدالله عليه السلام قال : ان الله يحب العبد ان يطلب اليه في الجرم العظيم ويبغض العبد ان يستخف بالجرم اليسير .

۷- محمد بن يحيى ؛ عن احمد بن محمد بن عيسى ، عن اسماعيل بن سهل ، عن حماد ، عن ربعي عن ابي عبدالله عليه السلام قال : قال امير المؤمنين صلوات الله عليه : ان الندم على الشر يدعو الى تركه .

۸- محمد بن يحيى ، عن علي بن الحسين الدقاق ، عن عبدالله بن محمد ، عن احمد بن عمر ، عن زيد القنات ؛ عن ابان بن تغلب قال : سمعت ابا عبدالله عليه السلام يقول : ما من عبد اذنب ذنبا فندم عليه الا غفر الله له قبل ان يستغفر ، وما من عبد انعم الله عليه نعمة فعرف انها من عند الله الا غفر الله له قبل ان يحمد .

و بدانند که خدا براو مطلع هست که اگر خواهد او را عذاب کند و اگر خواهد او را بپامرزد ، خداوند (بهمن آگاهی) او را بپامرزد اگر چه استغفار هم نکند .

شرح - مجلسی (ره) در جمله « فملم ان الله مطلع عليه » گوید : شاید مقصود علمی است که در نفس اثر کند و نمره اش عمل باشد (یعنی دنباله این علم عمل باشد و دست از گناه بردارد) و گرنه هر مسلمانی باین امر اعتراف دارد ، و هر که منکر آن باشد کافر است ، و هر که بر این علم بیندیشد و ادامه دهد گناه از او سرنزند مگر بندرت ، و اگر گناهی هم از او سرزند دنبالش پشیمان و تراسان است ، و در حقیقت تائب است و اگر چه بزبان طلب آمرزش نکند .

۶- حضرت صادق عليه السلام فرمود : همانا خداوند دوست دارد بنده ای را که در گناه بزرگ با او توجه کند (وازاو آمرزش بخواهد) و مینویسند دارد بنده ای را که گناه اندک را خوار شمارد و بآن بی اعتنا باشد (و در مقام توبه و تدارک آن نباشد) .

۷- حضرت صادق عليه السلام فرمود : امیر المؤمنین علیه السلام فرموده : همانا پشیمانی بر گناه و بدی ، انسان را بدست کشیدن از آن و میدارد .

۸- ابان بن تغلب گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : هیچ بنده ای نیست که گناهی کند و از آن پشیمان گردد جز اینکه پیش از آنکه طلب آمرزش کند خدا گناهی را بپامرزد ، و هیچ بنده ای نیست که خداوند براو نعمتی ارزانی دارد ، و بدانند که آن نعمت از طرف خدا است جز اینکه خداوند پیش از آنکه او سپاسگرازی آنرا کند او را بپامرزد .

ابن یعقوب ، عن ابي عبدالله عليه السلام قال : سمعته يقول : من اذنب ذنبا فعلم ان الله مطلع عليه ان شاء عذبه وان شاء غفر له ، غفر له وان لم يستغفر .

۶۴۴۰- عده من اصحابنا ، عن احمد بن محمد بن خالد ، عن محمد بن علي ، عن عبد الرزاق بن محمد بن ابي هاشم ، عن عنبسة العائدي ، عن ابي عبدالله عليه السلام قال : ان الله يحب العبد ان يطلب اليه في الجرم العظيم ويبغض العبد ان يستخف بالجرم اليسير .

۷- محمد بن يحيى ؛ عن احمد بن محمد بن عيسى ، عن اسماعيل بن سهل ، عن حماد ، عن ربعي عن ابي عبدالله عليه السلام قال : قال امير المؤمنين صلوات الله عليه : ان الندم على الشر يدعو الى تركه .

۸- محمد بن يحيى ، عن علي بن الحسين الدقاق ، عن عبدالله بن محمد ، عن احمد بن عمر ، عن زيد القناتي ؛ عن ابان بن تغلب قال : سمعت ابا عبدالله عليه السلام يقول : ما من عبد اذنب ذنبا فسدم عليه الا غفر الله له قبل ان يستغفر و ما من عبد انعم الله عليه نعمة فعرف انها من عند الله الا غفر الله له قبل ان يحمده .

و بدانند که خدا بر او مطلع هست که اگر خواهد او را عذاب کند و اگر خواهد او را ببامرزد ، خداوند (بهمن آگاهی) او را ببامرزد اگر چه استغفار هم نکند .

شرح - مجلسی (ره) در جمله و فعلم ان الله مطلع عليه ، گوید : شاید مقصود علمی است که در نفس اثر کند و ثمره اش عمل باشد (یعنی دنباله این علم عمل باشد و دست از گناه بردارد) و گرنه هر مسلمانی باین امر اعتراف دارد ، و هر که منکر آن باشد کافر است ، و هر که بر این علم بیندیشد و ادامه دهد گناه از او سرزند مگر بندرت ، و اگر گناهی هم از او سرزند دنبالش پشیمان و ترسان است ، و در حقیقت تائب است و اگر چه بزبان طلب آمرزش نکند .

۶- حضرت صادق عليه السلام فرمود : همانا خداوند دوست دارد بنده ای را که در گناه بزرگ با توجه کند (وازاو آمرزش بخواد) و مینموشد دارد بنده ای را که گناه اندک را خوار شمارد و بان بیاعتنا باشد (و در مقام توبه و تدارک آن نباشد) .

۷- حضرت صادق عليه السلام فرمود : امیر المؤمنین علیه السلام فرموده : همانا پشیمانی بر گناه و بدی ، انسانرا بدست کشیدن از آن و میدارد .

۸- ابان بن تغلب گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : هیچ بنده ای نیست که گناهی کند و از آن پشیمان گردد جز اینکه پیش از آنکه طلب آمرزش کند خدا گناهی را ببامرزد ، و هیچ بنده ای نیست که خداوند جز او نعمتی ارزانی دارد ، و بدانند که آن نعمت از طرف خدا است جز اینکه خداوند پیش از آنکه او سپاسگراری آنرا کند او را ببامرزد .

(بَابُ سَمِّ الدُّنُوبِ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنِ الْمُبَاسِّ مَوْلَى الرِّضَا عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ عليه السلام يَقُولُ : الْمُسْتَتِرُ بِالْحَسَنَةِ يَعْدِلُ سَبْعِينَ حَسَنَةً وَالْمُدْبِعُ بِالسَّيِّئَةِ مَخْذُولٌ ، وَالْمُسْتَتِرُ بِالسَّيِّئَةِ مَغْفُورٌ لَهُ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ صَدِّقٍ ، عَنْ يَاسِرٍ ، عَنِ الْبَسَّجِ بْنِ حَمَزَةَ ، عَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : الْمُسْتَتِرُ بِالْحَسَنَةِ يَعْدِلُ سَبْعِينَ حَسَنَةً ، وَالْمُدْبِعُ بِالسَّيِّئَةِ مَخْذُولٌ وَالْمُسْتَتِرُ بِهَا مَغْفُورٌ لَهُ .

بَابُ

*(مِنْ مَرَمِهِ بِالْحَسَنَةِ أَوْ السَّيِّئَةِ) *

*(۲۹۴۵) مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ، عَنْ زُرَّارَةَ

*(بَاب) *

(پنهان داشتن گناهان)

۱ - عباس غلام حضرت رضا علیه السلام گوید : شنیدم آنحضرت علیه السلام میفرمود : پنهان کننده کار نیک (کردارش) برابر هفتاد حسنه است ، و آشکارا کننده کار بد مخذول است ، و پنهان کننده کار بد آمرزیده است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : فاش کننده گناه از نظر بی باکی نسبت بشرح مقدس و بیشرمی مخذول است و توفیق از او گرفته شود ، و پنهان کننده آن از نظر شرمی که دارد آمرزیده شود نه از جهت نفاق و دورویی ، و این خبر دلالت دارد که پنهان داشتن طاعات بهتر از آشکار نمودن آن است چون از ریاء و سمعه دور است ، و برخی گفته اند : آشکار کردن آن بهتر است و برخی میان واجبات و مستحبات فرق گذارده اند و در واجبات گفته اند : اظهارش افضلت و در مستحبات احتفاء (و پنهان داشتن) . و برخی تفصیل دیگری داده اند و گفته اند : اگر کار نیک آشکار کردش از ریاء و سمعه محفوظ باشد اظهارش بهتر است زیرا سبب ناسی کردن دیگران با او گردد و گرنه احتفاء افضلت .

۲ - حضرت رضا علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده است (و مانند حدیث گذشته را روایت کرده است) .

*(بَاب) *

(کسیکه آهنگ کار نیک با کار نیکند)

۱ - زراره از یکی از دو امام باقر و یا صادق علیهما السلام حدیث کند که فرمود : همانا خدای تبارک

عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى جَعَلَ لَادَمَ فِي ذُرِّيَّتِهِ مِنْهُمْ بِحَسَنَةٍ وَلَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ وَمِنْهُمْ بِحَسَنَةٍ وَعَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ بِهَا عَشْرُ أَوْ مِنْهُمْ بِسَيِّئَةٍ وَلَمْ يَعْمَلْهَا لَمْ تَكُتَبْ عَلَيْهِ [سَيِّئَةٌ] وَمِنْهُمْ بِهَا وَعَمِلَهَا كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ.

وتمالی برای آدم در فرزندانش مقرر ساخته که هر که آهنگ کار نیکی کند و آن کار را نکند برای او یک حسنه نوشته شود ، و هر که آهنگ کار نیکی کند و بکند برای او ده حسنه نوشته شود ، و هر که آهنگ کار بد کند و آن را نکند بر او نوشته نشود ، و هر که آهنگ آن کند و انجام دهد یک گناه بر او نوشته شود .
شرح - مجلسی (ره) در شرح این حدیث کلامی طولانی دارد که ملخص آن با پاره‌ای توضیحات نقل می‌شود :

این حدیث دلالت دارد که بر قصد گناه تا هنگامی که انجام نشود مؤاخذه‌ای نیست و این دو احتمال دارد : یکی اینکه گناهی کوچک باشد که همان ترک آن کفاره‌اش باشد . دیگر اینکه بگوئیم قصد هر گز منصف بخوبی و بدی نشود تا عملی دنبال آن نباشد (چنانچه ظاهر حدیث است) و جمعی بدان قائل شده‌اند ، ولی احتمال اول ظاهرتر است ، بلی اگر محض خطور در دل باشد بدون اختیار البته تکلیفی بآن تعلق نگیرد و تفصیل آن در باب و سوسه گذشت .

و محقق طوسی در تحریر گفته است : اراده کردن کار قبیح قبیح است ، و تفصیل این کلام اینست که آنچه در نفس است بر سه گونه‌اند : ۱- خاطراتی که بی اختیار آید و در دل مستقر نگردد و گفتم که آنها مؤاخذه ندارد و خلاقی در این باره میان امت نیست . ۲- خاطراتی که با اختیار آید و آهنگ کند و این همان حدیث نفس اختیاری است که کاری را بکند یا نکند که (حدیث گوید) : اگر کار نیک باشد و نکند یک حسنه دارد و اگر بکند و در این هم خلاقی نیست . ۳- عزم و تصمیم و مهیا شدن بر انجام کاری (کردن یا نکردن) و در این اختلاف است و بیشتر اصحاب بخاطر ظاهر این اخبار گفته‌اند : مؤاخذه ندارد ، و بیشتر سنیان و متکلمین و محدثین گفته‌اند مؤاخذه دارد لکن نه مؤاخذه بآن گناهی که تصمیم انجام آنرا دارد بلکه مؤاخذه بهمین تصمیم و عزم بر گناه .

تا آنجا که گوید : ظاهر از این حدیث این است که فرقی در نکردن گناه با آهنگ آن میان آنجایی که از ترس خدا نکند یا برای حفظ آبرو و ترس از مردم نیست و آن گناه بر او نوشته نشود و نیز ظاهر اینست که اینکه قصد گناه مؤاخذه ندارد مخصوص بمؤمنین است پس منافاتی با بعضی اخبار دیگر ندارد (مترجم گوید : شاهد بر این کلام حدیث (۲) است که بیاید).

سپس کلامی از شهید (ره) و شیخ بهائی (فدیه) نقل می‌کند که ملخص آن اینست که شهید (ره) فرموده است : قصد گناه تا مرتکب آن گناه نشود نه عقابی دارد و نه مدمنی ، و شیخ بهائی در شرح این کلام گفته است : غرض شهید (ره) اینست که نیت گناه گرچه خودش گناه است ولی چون اخبار در عفو آن رسیده است عقاب و مدمنی بر او نیست گرچه استحقاق آندو را دارد ، و گرنه حرام بودن عزم و قصد بر گناه در نزد ما و هم چنین نزد عامه شکی در آن نیست سپس برخی از کلام عامه و خاصه را در این باره در تفسیر آیه شریفه :

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ عَنْ أَبِي بصير، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِيَهُمُ بِالْحَسَنَةِ وَلَا يَعْمَلُ بِهَا فَتُكْتَبَ لَهُ حَسَنَةٌ وَإِنْ هُوَ عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرُ حَسَنَاتٍ وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ لِيَهُمُ بِالسَّيِّئَةِ أَنْ يَعْمَلَهَا فَلَا يَعْمَلَهَا فَلَا تُكْتَبُ عَلَيْهِ.

۳ - عَنْهُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَفْصِ الْعَسَوِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الشَّائِجِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: سَأَلْتُهُ عَنِ الْمَلَكَيْنِ هَلْ يَعْلَمَانِ بِالذَّنْبِ إِذَا أَرَادَ الْعَبْدُ أَنْ يَفْعَلَهُ أَوْ الْحَسَنَةَ؟ فَقَالَ: رِيحُ الْكَيْفِ وَرِيحُ الطَّيِّبِ سَوَاءٌ؟ قُلْتُ: لَا قَالَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا هَمَّ بِالْحَسَنَةِ حَرَجَ نَفْسَهُ طَيْبَ الرِّيحِ فَقَالَ: صَاحِبُ الْيَمِينِ لِصَاحِبِ الشِّمَالِ: قُمْ فَإِنَّهُ قَدَّمَ بِالْحَسَنَةِ فَاذْفَعْلَهَا كَانَ لِسَانُهُ قَلَمَهُ وَرِيقُهُ مِدَادَهُ فَأَثْبَتَهَا لَهُ وَإِذَا هَمَّ بِالسَّيِّئَةِ حَرَجَ نَفْسَهُ مِثْنَيْنِ الرِّيحِ فَيَقُولُ صَاحِبُ الشِّمَالِ لِصَاحِبِ الْيَمِينِ: قِفْ فَإِنَّهُ قَدَّمَ بِالسَّيِّئَةِ فَاذْفَعْلَهَا كَانَ لِسَانُهُ قَلَمَهُ وَرِيقُهُ مِدَادَهُ وَ أَثْبَتَهَا عَلَيْهِ.

• ان السمع والبصر والذواد كل اولئك كان عنه مسئولا ؛ (سورة اسراء آیه ۳۶) نقل کند که این آیه دلالت دارد بر اینکه انسان به نیت گناه هم که در دل کند مواخذه شود ، و نیز کلامی از سیدمرتضی و صاحب تفسیر کشاف در تفسیر آیه شریفه : «اذ همت طائفنان منکم ان تفتلا والله ولیهما» (سورة آل عمران آیه ۱۲۳) بهمین مضمون نقل کند ، و در آخر کلام نتیجه گیرد که این اخباری که در این باب آمده است (مانند همین خبر و خبر بعد از این) دلالت ندارند بر اینکه عزم بر گناه ، گناه نیست ، و حزاین نیست که دلالت دارند بر اینکه کسی که عزم بر گناهی مانند شرب خمر یا زنا مثلا کرد ولی آن گناه را انجام نداد براو نوشته نشود نه اینکه یکسره گناهی نکرده ، بلکه گناه هست ولی نوشته نشود و آن عفو شده است .

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : همانا مؤمن آنک کار نیک کند و انجام ندهد و برای او حسنه ای نوشته شود ، و اگر انجام دهد ده حسنه برای او نوشته شود ، و همانا مؤمن آنک کار بد کند که آنرا بجا آورد و نکند ، پس چیزی براو نوشته نشود .

۳ - عبدالله بن موسی بن جعفر گوید : از پدرم (موسی بن جعفر عليه السلام) پرسیدم از دو فرشته (موکل) بر انسان که آیا هر گاه بنده قصد گناه کند یا قصد کار نیک کند میدانند ؟ فرمود : بوی مبال و بوی مطر یکی است ؟ گفتم : نه ، فرمود : همانا بنده چون آنک کار نیک کند نفسش خوشبو بیرون آید ، پس فرشته دهن راست بفرشته دست چپ گوید : بر خیز (و دنبال کار خود رو) زیرا این بنده آنک کار خوب کرده ، و هنگامیکه آن کار خوب را انجام داد زبانش قلم او باشد و آب دهانش مرکب او و آن را برای او ثبت کند ، و هر گاه آنک گناه کند نفسش بدبو بیرون آید ، پس فرشته دست چپ بدست راستی گوید : توقف کن (و دست نگهدار و چیزی ننویس) زیرا او آنک گناه کرده ، و چون آن گناه را بجا آورد زبانش قلم او است و مرکبش آب دهان او ، و آن گناه را براو ثبت کند .

۴ - محمد بن یحیی ، عن احمد بن محمد بن عیسی ، عن علی بن الحکم ، عن فضل بن عثمان المرادی قال : سمعت ابا عبد الله علیه السلام يقول : قال رسول الله صلی الله علیه و آله : اربع من کن فیہ لم یهلك علی الله بعدهن الا هالك ، یوم العبد بالحسنة فیعملها فان هو لم یعملها کتب الله له حسنة بحسن نیتہ وإن هو عملها کتب الله له عشرًا ، ویوم بالسیئة ان یعملها فان لم یعملها لم یکتب علیه شیء ، وإن هو عملها اُجِل سبع ساعات وقال صاحب الحسان لصاحب السیئات وهو صاحب الشمال : لا تعجل عسی ان یتبعها بحسنة تمحوها فان الله عز وجل یقول : «ان الحسنات یدهن السیئات» أو الاستغفار فان هو قال : «استغفر الله الذی لا اله الا هو ، عالم الغیب والشهادة» العزیز الحکیم الغفور الرحیم ، ذا الجلال والاکرام و اتوب الیه ، لم یکتب علیه شیء ، وإن مضت سبع ساعات ولم یتبعها بحسنة و استغفار قال صاحب الحسان لصاحب السیئات : اکتب علی الشقی المعروم .

«(باب التوبة)»

۱ - محمد بن یحیی ، عن احمد بن محمد بن عیسی ، عن الحسن بن محبوب ، عن معاوية بن وهب

۴- فضل بن عثمان مرادی گوید : از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که رسول خدا (ص) فرمود : چهار خصلت است که در هر که باشد (هنگام) ورود به (پیشگاه) خداوند پس از آنکه هلاک نکند و اگر آنکه سزاوار هلاکت باشد : بنده آنکه کار خوب کند که آنرا انجام دهد ، که اگر آن را نکند یک حسنه خداوند برای او بنویسد بخاطر حسن نیت او ، و اگر آنرا بکند خداوند برایش ده حسنه بنویسد ، و بنده آنکه کار بد کند که آن را انجام دهد ، پس اگر انجام ندهد چیزی بر او نوشته نشود و اگر بجا آورد تا هفت ساعت مهلتش دهند ، و فرشته موکل حسنت بفرشته موکل سیئات که در طرف چپ است گوید : شتاب مکن شاید دنیا آنگاه (کار بد) کار خوبی کند که آنرا محو سازد (و ازین ببرد) زیرا خدای عزوجل فرماید : « همانا کارهای خوب کارهای بد را ببرد » (سوره هود آیه ۱۱۴) و با آنکه آمرزش خواهد و استغفار کند پس اگر گوید : « استغفر الله الذی لا اله الا هو ، عالم الغیب والشهادة العزیز الحکیم الغفور الرحیم ذوالجلال والاکرام و اتوب الیه » چیزی بر او نوشته نشود ، و اگر هفت ساعت بگذرد و دنیا اش حسنه ای نیابد (و کار نیکی نکند) و استغفار هم نکند فرشته حسنت بفرشته سیئات گوید : بنویس (گناه را) بر این بدبخت معروم (از خیر) .

توضیح - مجلسی (ر) گوید : این ذکر استغفاری که فرموده است بهترین افراد استغفار است نه این که مقصود منحصر بودن استغفار باین ذکر مخصوص است .

«(باب توبه)»

۱- معاوية بن وهب گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : چون بنده توبه نصوح کند خداوند او

قَالَ : سَمِعْتُ أَبَاعَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه يَقُولُ : إِذَا تَابَ الْعَبْدُ تَوْبَةً نَصُوحاً أَحَبَّهُ اللَّهُ فَسُتَرَ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَقُلْتُ : وَكَيْفَ يَسْتُرُ عَلَيْهِ ؟ قَالَ : يُسَيِّئُ مَلَكِيهِ مَا كَتَبْنَا عَلَيْهِ مِنَ الذُّنُوبِ وَيُوحِي إِلَى جَوَارِحِهِ : اكْتُمِي عَلَيْهِ ذُنُوبَهُ وَيُوحِي إِلَى بَقَاعِ الْأَرْضِ اكْتُمِي مَا كَانَ يَعْمَلُ عَلَيْكَ مِنَ الذُّنُوبِ ، فَيَلْقَى اللَّهُ جِبْنَ يَلْقَاهُ وَلَيْسَ شَيْءٌ يُشْهَدُ عَلَيْهِ بِشَيْءٍ مِنَ الذُّنُوبِ .

﴿ ۲۹۵۰ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ؛ عَنْ أَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَحَدِهِمَا رضي الله عنهما فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ » قَالَ : الْمَوْعِظَةُ التَّوْبَةُ .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَاضِي ، عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَاعَبْدِ اللَّهِ رضي الله عنه عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ « يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تَوْبُوا »

را دوست دارد ، و در دنیا و آخرت براو پرده پوشی کند ، من هر کردم : چگونه براو پرده پوشی کند؟ فرمود : هر چه از گناهان که دو فرشته موکل براو برایش نوشته اند از یادشان ببرد و بجوارح (واعضای بدن) او وحی فرماید : که گناهان او را پنهان کنید ، و به قطعه‌های زمین (که در آنجاها گناه کرده) وحی فرماید : که پنهان دار آنچه گناهان که بر روی تو کرده است ، پس دیدار کند خدا را هنگام ملاقات او و چیزی که بضرر او بر گناهانش گواهی دهد نیست .

شرح - مجلسی (ره) گوید : در نهایی گفته است که در حدیث ایی بن کعب آمده از پیغمبر (ص) از توبه نصح پرسید ؟ فرمود : آن توبه خالصی است که پس از آن بگناه بازگشت نکند . و شیخ بهائی گفته است که مفسران در معنای توبه نصح چند وجه گفته اند :

از آن جمله است اینکه مقصود توبه ایست که مردمان را نصیحت کند و اندرز دهد یعنی آنها را بخواند که مانندش بیاورند بخاطر آثار نیکی که از آن در صاحبش آشکار شود یا صاحبش را اندرز دهد و بکسره از گناهان دست بکشد و هرگز بازگشت نکند .

و از آن جمله اینکه نصح توبه ایست که خالص و پاک برای رضای خدا و خالصاً لوجه الله باشد و ریشه این لغت از « نصح » گرفته شده که بمعنای آن عملی است که خالص و پاک از موم باشد . و از آن جمله اینکه « نصح » از نصح بمعنی خیاطت باشد ، زیرا بوسیله آن هر آنچه گناهان از پرده دیانت پاره کرده رفو کند ، یا این توبه میانه او و اولیاء خدا و دوستانش را جمع کند و او را با آنان متصل سازد چنانچه بوسیله دوختن ، تیکه‌های پارچه بهم متصل گردد .

۲ - محمد بن مسلم از یکی از دو امام باقر و یا صادق علیهما السلام حدیث کند که در گفتار خدای عزوجل : « و آنکس که بیایدش اندرزی از جانب پروردگاش پس باز ایستد ، ازان اوست آنچه در پیش گذشته است ، (سوره بقره آیه ۲۷۵) فرمود : (مقصود از) اندرز (و موعظه در این آیه) توبه است .

۳ - ابو الصباح کنانی گوید : پرسیدم از حضرت صادق علیه السلام از گفتار خدای عزوجل : « ای

إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا قَالَ : يَتُوبُ الْعَبْدُ مِنَ الذَّنْبِ ثُمَّ لَا يَعُودُ فِيهِ .
 قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ الْقَاضِي : سَأَلْتُ عَنْهَا أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام فَقَالَ : يَتُوبُ مِنَ الذَّنْبِ ثُمَّ لَا يَعُودُ فِيهِ ،
 وَأَحَبُّ الْعِبَادِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى الْمُفْتَنُونَ التَّوَابُونَ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ : قُلْتُ
 لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : « يَا أَبَتَاهُ الَّذِينَ آمَنُوا تَوَبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا قَالَ : هُوَ الَّذِي لَا يَعُودُ
 فِيهِ أَبَدًا ، قُلْتُ : وَإِنَّمَا يَعُدُّ ؟ قَالَ : يَا أَبَتَاهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ مِنْ عِبَادِهِ الْمُفْتَنَ التَّوَابَ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ
 عَزَّ وَجَلَّ أَعْطَى التَّائِبِينَ ثَلَاثَ خِصَالٍ لَوْ أُعْطِيَ مِنْهَا جَمِيعَ أَهْلِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنَجَّوْا بِهَا
 قَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ : « إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ » فَمَنْ أَحَبَّهُ اللَّهُ لَمْ يَعُدَّ بِهِ ، وَقَوْلُهُ :

آنانکه ایمان آوردید توبه کنید بسوی خدا توبه نصح ، (سوره تحریم آیه ۸) فرمود : یعنی بنده از گناه
 توبه کند و دیگر بآن بازنگردد .

محمد بن فضیل گوید : من از تفسیر این آیه از حضرت ابوالحسن (موسی بن جعفر علیهما السلام)
 پرسیدم ، فرمود : از گناه توبه کند و دیگر بآن بازنگردد ، و دوست‌ترین بندگان نزد خدای تعالی آن کسانی

هستند که در فتنه (گناه) واقع شوند و بسیار توبه کنند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : گویا مقصود اینست که خدای تعالی دستور بتوبه نصح داده ولی
 اگر دو بار گناهی کرد و توبه کرد خداوند او را نیز دوست دارد (و از آنان که توبه نکنند دوستتر دارد)
 پس محبوبتر بودن اضافی است - تا آنکه گوید : - و محتمل است که مقصود زیادی توبه باشد باینکه
 توبه کند پس گناه کند و سپس توبه کند و همین طور (که هر گناهی از او سرزد بی‌درنگه توبه کند) و او
 محبوبتر است از آنکه از همه گناهان یک توبه کند و یا گناهانی کند سپس یک توبه کند و دو باره گناهانی
 کند و یک توبه کند .

۴ - ابو بصیر گوید (راجع بهمین آیه) بحضرت صادق عليه السلام عرض کردم (که معنای آن چیست) فرمود :
 آن گناهی است که هرگز در آن بازنگردد ، عرض کردم : کدامیک از ما هست که باز نگردد ؟ فرمود :
 ای ابا محمد همانا خداوند از (میان) بندگان دوست دارد آنکس را که در فتنه (گناه) واقع شود
 و بسیار توبه کند .

۵ - ابن ابی عمیر از برخی از اصحاب در حدیثی مرفوع (که سندش بمعصوم عليه السلام رسد) حدیث کرده
 که فرمود : خدای عزوجل بتوبه کنندگان سه خصلت داده است که اگر یکی از آنها را بشامی اهل آسمانها
 و زمین بدهد بسبب آن همگی نجات یابند .
 (یکی این بشارت و نویدی است که بآنان داده در) گفتارش : و همانا خداوند دوست دارد توبه -

وَالَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ وَمَنْ حَوْلَهُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبُّنَا وَسِعَتْ
 كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّاتِ
 عَدْنٍ الَّتِي وَعَدْتَهُمْ وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ۝ وَقِهِمُ
 السَّيِّئَاتِ وَمَنْ تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ وَقَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ : «وَالَّذِينَ
 لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ
 يَلْقَ أَثَامًا ۝ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا ۝ إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا
 فَأُولَئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا .

۶ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد ، عن ابن محبوب ، عن العلاء : عن محمد بن مسلم ، عن
 أبي جعفر علیه السلام قال : یا محمد بن مسلم ذنوب المؤمن إذا تاب منها مغفورة له فلیعمل المؤمن لما یستأنف
 بعد التوبة والمغفرة ، أما والله إنها لیست إلا لأهل الايمان قلت : فإن غاد بعد التوبة والاستغفار

کنندگان را و دوست دارد پاکیزگی جوینان را ، (سوره بقره آیه ۲۲۲) پس هر که خدا او را دوست
 دارد عذابش نکند .

(دیگر) گفتار اوست (که فرماید) : «آنکسانیکه بردارند عرش را و آنانکه گرد آند ، تسبیح
 گویند بشتابش پروردگار خویش و ایمان آورند بدو و آمرزش خواهند برای آنانکه ایمان آوردند ، پروردگارا
 فرا گرفتی همه چیز را برحمت و دانش پس بیامرز آنانکه توبه کردند و پیروی کردند راه تو را ، و آنها
 را از عذاب دوزخ باز دار . پروردگارا و در آور ایشانرا ببهشتهای جاودانی که نوید دادی بایشان و هر
 که شایسته باشد از پدرانشان و همسرانشان و فرزندانشان زیرا که توئی همانا عزیز و حکیم . و دور ساز
 ایشان را از بدیها و آنها که از بدیها دور ساختی در آنروز همانا باو مهرورزیدی و این است آن رسنگاری
 بزرگه ، (سوره مؤمن آیه های ۷ و ۸ و ۹) .

و دیگر گفتار او عز وجل است : «و آنانکه نخوانند با خدا معبود دیگری ، و نکشند تنی را که
 حرام کرد خدا جز بحق ، و زنا نکنند و هر که چنین کند گرفتار کیفر شود . افزوده شود برای او
 عذاب در روز قیامت و جاودان ماند در آن سر افکنده . مگر آنکه توبه کند و ایمان آرد و کردار شایسته
 کند پس آنانکه خداوند تبدیل کند بدیهایشانرا بخوبیها و خدا آمرزنده و مهربان است ، (سوره فرقان
 آیه های ۶۸ و ۶۹ و ۷۰) .

شرح - سه خصلتی که حضرت فرمود و از این آیات استفاده شود (اول) اینکه خداوند آنها
 را دوست دارد . (دوم) اینکه فرشتگان برای آنان آمرزش خواهند . (سوم) اینکه خدای عزوجل بآنها
 نوید امن و رحمت داده است .

۶ - محمد بن مسلم گوید : حضرت باقر علیه السلام فرمود : ای محمد بن مسلم گناهان مؤمن که
 از آن توبه کند برای او آمرزیده است ، و باید برای آینده پس از توبه و آمرزش کار (نیک) کند ،

مِنَ الذُّنُوبِ وَعَادَ فِي التَّوْبَةِ؟ فَقَالَ : يَا مُحَمَّدُ بْنُ مُسْلِمٍ أَتَرَى الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ يَنْدُمُ عَلَى ذَنْبِهِ وَيَسْتَغْفِرُ مِنْهُ وَيَتُوبُ ثُمَّ لَا يَقْبَلُ اللَّهُ تَوْبَتَهُ؟ قُلْتُ فَإِنَّهُ فَعَلْ ذَلِكَ مِرَارًا ، يُذْنِبُ ثُمَّ يَتُوبُ وَيَسْتَغْفِرُ [اللَّهُ] ، فَقَالَ : كُلَّمَا عَادَ الْمُؤْمِنُ بِالْإِسْتِغْفَارِ وَالتَّوْبَةِ عَادَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِالْمَغْفِرَةِ وَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ، يَقْبَلُ التَّوْبَةَ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ ، فَإِنَّكَ أَنْ تَقْتَرِطَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ .

۲۹۵۵) ابوعلی اشعری، عن محمد بن عبد الجبار، عن ابن فضال، عن ثعلبة بن ميمون، عن أبي بصير، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: سألتُه عن قول الله عز وجل: «إِذْ آتَاهُمُ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَدَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ» قال: هو العبد منهم بالذنب ثم يتدكَّر فريمسك فذلك قوله: «تَدَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ».

۸- علی بن ابراهیم، عن ابيه، عن ابن أبي عمير، عن عمر بن اذينة، عن أبي عبيدة الحداد قال: سمعتُ ابا جعفر عليه السلام يقول: إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ رَجُلٍ أَضَلَّ رَأْسَهُ وَ زَادَهُ فِي لَيْلَةٍ ظُلْمًا فَوَجَدَهَا فَاللَّهُ أَشَدُّ فَرَحًا بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ مِنْ ذَلِكَ الرَّجُلِ بِرَأْسِهِ حِينَ وَجَدَهَا .

هر آینه بخدا سوگند این فضیلت نیست مگر برای اهل ایمان، هر سکر دم: پس اگر بعد از توبه و استغفار از گناهان باز گناه کند و دو باره توبه کند (چگونه است)؟ فرمود: ای محمد بن مسلم آیا باورداری که بنده مؤمن از گناه خود پشیمان شود و از آن آمرزش خواهد و توبه کند و خداوند توبه اش را نپذیرد؛ عرض کردم: (اگر) چند بار این کار را کرده، گناه میکند پس توبه کند و از خدا آمرزش خواهد (این چگونه است)؟ فرمود: هر آنکس که مؤمن با استغفار و توبه باز گردد خداوند نیز با آمرزش او بر میگردد (و گناهش را بیامرزد) و بد رستیکه خداوند آمرزنده و مهربان است، توبه را میپذیرد، و از کردارهای بد در گذرد، پس مبادا تو مؤمنان را از رحمت خدا دور سازی.

۷- ابو بصیر گوید: از حضرت صادق علیه السلام از تفسیر گفتار خدای عزوجل پرسیدم (که فرماید: همانا آنانکه پرهیزگاری کردند) « هر گاه شیطان رهگذری خود را بدانها ساید یاد آور شوند و بنا گاه بینا شوند » (سوره اعراف آیه ۲۰۱) فرمود: او بنده ای است که آهنگه گناه کند سپس یاد آور از خدا شود و خود داری کند، پس اینست گفتارش (که فرماید) : « یاد آور شوند و بنا گاه بینا شوند » .

۸- ابو عبیده حذاء گوید: شنیدم از حضرت باقر علیه السلام که میفرمود: همانا خدای تعالی بنوبه (و بازگشت) بنده خود فرحناکتر است از مردی که در شب تاری شتر و توشه خود را گم کند و آنها را بیابد، پس خدا بنوبه بنده اش از چنین مردی در آنحال که راحله گم شده را پیدا کند شادتر است .

۹- محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد بن عیسی ، عن محمد بن إسماعیل ، عن عبد الله بن عثمان عن أبي حمزة قال : قال أبو عبد الله عليه السلام : إن الله يحب العبد المقتن التواب ومن لم يكن ذلك منه كان أفضل .
 ۱۰- عنه ، عن أحمد بن محمد ، عن علي بن النعمان ؛ عن محمد بن سنان ، عن يوسف [بن] أبي يعقوب بن شعاع الأزدي ، عن جابر ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : سمعته يقول : التائب من الذنب كمن لا ذنب له والمقيم على الذنب وهو مستغفر منه كالمستعزى .

۱۱- علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، و عده من أصحابنا ، عن سهل بن زياد ، جميعاً عن ابن محبوب ، عن أبي حمزة ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : إن الله عز وجل أوحى إلى داود عليه السلام أن أت عبدي دانيال فقل له : إنك عصيتني فغفرت لك وعصيتني فغفرت لك وعصيتني فغفرت لك ، فإن أنت عصيتني الرابعة لم أغفر لك ، فاتاه داود عليه السلام فقال : يا دانيال إنني رسول الله إليك وهو يقول لك : إنك عصيتني فغفرت لك وعصيتني فغفرت لك وعصيتني فغفرت لك فإن أنت عصيتني الرابعة لم أغفر لك ، فقال له دانيال : قد بلغت يانبي الله ، فلما كان في السحر قام دانيال فنادى

شرح - جزری در نهاية پس از نقل حدیثی نظیر حدیث گذشته گوید : « فرح ، در اینجا و در امثال آن کبابه از خوشنودی و سرعت پذیرش و پاداش نیکو داشتن است زیرا اطلاق ظاهر « فرح » بر خدای تعالی جایز نیست .

۹- حضرت صادق علیه السلام فرمود : همانا خداوند دوست دارد بنده‌ای که در فتنه (گناه) افتد و بسیار توبه کند ، و هر که اینگونه نباشد (البته) بهتر است (یعنی آنکس که خود را آلوده بگناه نکرده بهتر است از آنکه گناه کند و پس از آن توبه نماید) .

۱۰- جابر گوید : شنیدم حضرت باقر عليه السلام می فرمود : توبه کننده از گناه همانند کسی است که گناه ندارد ، و آنکه در گناه بماند با اینکه آمرزش خواهد چون مسخرچی است .

شرح - یعنی کسی که استغفار کند و آمرزش خواهد ولی باین حال از گناه نیز دست نکشد مانند مسخره چی است که خود را با احکام دین را یا پروردگار را مسخره کند ، مجلسی (ره) گوید : زیرا او اظهار پشیمانی کند ولی در حقیقت پشیمان نیست زیرا پشیمانی حقیقی دنبالش دست کشیدن از گناه است ، و اگر در حقیقت مسخره کند بخدای بزرگ کافر شود .

۱۱- حضرت باقر عليه السلام فرمود : خدای عزوجل بداد عليه السلام وحی فرمود : که نزد بنده‌ام دانیال برو و بگو : همانا تو مرا نافرمانی کردی و من آمرزیدمت ، و نافرمانی کردی و تو را آمرزیدم ، و نافرمانی کردی و تو را آمرزیدم ، و اگر در بار چهارم نافرمانی مرا کنی تو را نیامرزم ؛ پس داود علیه السلام نزدش آمد و فرمود : ای دانیال من فرستاده خدایم بسوی تو ، و او بتو فرماید : تو مرا نافرمانی کردی پس من آمرزیدم ، و نافرمانی مرا کردی و من تو را آمرزیدم ، و نافرمانی مرا کردی و تو را آمرزیدم ،

رَبَّهُ فَقَالَ : يَا رَبِّ إِنَّ دَاوُدَ نَبِيَّكَ أَخْبَرَنِي عَنْكَ أَنْتَبِي قَدْ عَصَيْتَكَ فَفَعَّرْتَنِي لِي وَعَصَيْتَكَ فَفَعَّرْتَنِي لِي وَأَخْبَرَنِي عَنْكَ أَنْتَبِي إِنْ عَصَيْتَكَ الزَّائِعَةَ لَمْ تَغْفِرْ لِي ، فَوَعِزَّتِكَ لَنْ لَمْ تَعْمِمْ لِي لَأَعَصِيَنَّكَ ثُمَّ لَأَعَصِيَنَّكَ ثُمَّ لَأَعَصِيَنَّكَ .

﴿ ۲۹۶۰ ﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ زَائِدٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِذَا تَابَ الْعَبْدُ تَوْبَةً نَصُوحًا حَاجَّهَ اللَّهُ فَسَتَرَ عَلَيْهِ ، فَقُلْتُ : وَكَيْفَ يَسْتُرُ عَلَيْهِ ؟ قَالَ : يُنْسِي مَلَكِيهِ مَا كَانَا يَكْتُبَانِ عَلَيْهِ وَيُوجِي (اللَّهُ) إِلَى جَوَارِحِهِ وَإِلَى بِقَاعِ الْأَرْضِ أَنْ أُنْكَبِي عَلَيْهِ ذُنُوبَهُ فَيَلْقَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حِينَ يَلْقَاهُ وَلَيْسَ شَيْءٌ يَشْهَدُ عَلَيْهِ بِشَيْءٍ مِنَ الذُّنُوبِ .

۱۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقْرَحُ بِتَوْبَةِ عَبْدِهِ الْمُؤْمِنِ إِذَا تَابَ كَمَا يَقْرَحُ أَحَدَكُمْ بِضَالَّتِهِ إِذَا وَجَدَهَا .

پس اگر برای چهارمین بار مرا نافرمانی کنی تو را نیامرزم ، دانیال بوی گفت : ای پیامبر خدا پیام خود را رساندی ، همین که وقت شعر شد دانیال بر خاست و با پروردگار خود مناجات کرد و عرض کرد : پروردگارا همانا پندمیر تو داود از سوی تو مرا خیر داد که هر آینه من تو را نافرمانی کردم و تو آمرزیدی ، و نافرمانیت کردم و تو آمرزیدی ، و نافرمانیت کردم و تو آمرزیدی ، و بین خیر داد از سوی تو که اگر من در بار چهارم تو را نافرمانی کنم مرا نیامرزی ، پس بهزت سوگند اگر تو مرا نگاه نداری (و از نافرمانی کردن مرا حفظ نکنی) هر آینه تو را نافرمانی کنم ، و سپس نیز نافرمانی کنم ، و باز هم نافرمانی کنم .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : عصیان و نافرمانی در این حدیث معمول بر ترک اولی است زیرا دانیال علیه السلام از انبیاء و پیامبران است ، و پسران نزد ما از گناهان کبیره و صغیره معصومند .
۱۲ - معاویة بن وهب گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام بفرمود (و مانند حدیث اول را نقل فرموده است که با ترجمه اش گذشت) .

۱۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : همانا خداوند عزوجل توبه بنده مؤمنش شاد شود چون توبه کند ، چنانچه یکی از شما بگمشته خود که پیدا کرده شاد گردد .

(بَابُ)

﴿الِاسْتِغْفَارِ مِنَ الذَّنْبِ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حُمْرَانَ ، عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنْ الْعَبْدُ إِذَا أَذِنَبَ ذَنْبًا أُجِزَ مِنْ عُدْوَةٍ إِلَى اللَّيْلِ فَإِنْ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ لَمْ يَكُتَبْ عَلَيْهِ .

۲ - عَنْهُ . عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، وَابُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ أَبِي بصير ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً أُجِزَ فِيهَا سَبْعَ سَاعَاتٍ مِنَ النَّهَارِ فَإِنْ قَالَ : «اسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ» - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - أَمْ تَكُتَبُ عَلَيْهِ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَابُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، وَ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، جَمِيعًا ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزَبَانَ ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ عَبْدِ الصَّمَدِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ إِذَا أَذِنَبَ ذَنْبًا أَجَلَهُ اللَّهُ سَبْعَ سَاعَاتٍ فَإِنْ اسْتَغْفَرَ اللَّهَ لَمْ يَكُتَبْ عَلَيْهِ شَيْءٌ .

﴿بَابُ﴾

(استغفار (آمزش خواهی) از گناه)

۱ - زراره گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : بنده چون گناهی کند از بامداد تا شب مهلت دارد ، پس اگر آمزش خواست (آن گناه) بر او نوشته نشود .

شرح - پیش از این در باب کسیکه آهنگه گناه کند در حدیث (۴) آن باب گذشت و هم چنین در حدیث (۲) و (۳) و (۵) و (۹) این باب نیز بیاید که چون کسی گناهی کند هفت ساعت مهلت دارد و در این حدیث از صبح تا شب مهلتش ذکر شده است و برای جمع میان دو حدیث مجلسی (ره) فرماید : یعنی با اندازه این مدت ، و ممکن است مدت این مهلت نسبت باشخاص و حالات و گناهان متفاوت باشد یا مقصود از «عدوة» و بامداد پیش از ظهر باشد و مقصود از شب نزدیکیهای شب .

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر کس گناهی کند هفت ساعت از روز در باره آنها باو مهلت دهند پس اگر سه بار گفت : «استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم» ، آن گناه بر او نوشته نشود .

شرح - مجلسی (ره) گوید : این ذکر استغفار که در این حدیث است بیان فرد اکمالات و گزرنه سایر احوال بنحو اطلاق است و ذکر مخصوصی برای استغفار بیان نکرده اند .

۳ - ویر آنحضرت صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمود : بنده مؤمن چون گناه کند خداوند او را هفت ساعت مهلت دهد ، پس اگر از خدا آمزش خواست چیزی بر او نوشته نشود و اگر این ساعتها گذشت و آمزش نخواست

وَإِنْ مَضَتِ السَّاعَاتُ وَلَمْ يَسْتَغْفِرْ كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ وَإِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُدَّ كُرْدُزْبَهُ بَعْدَ عِشْرِينَ سَنَةً حَتَّى يَسْتَغْفِرَ رَبَّهُ فَيَغْفِرَ لَهُ وَإِنَّ الْكَافِرَ لَيَسْأَهُ مِنْ سَاعَتِهِ .

۴- (۲۹۶۵) - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ ، عَنْ أَبِي بَانَ ، عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً ، فَقُلْتُ : أَمَا كَانَ يَقُولُ : اسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : لِأَوْلَيْكَ كَانَ يَقُولُ : أَتُوبُ إِلَى اللَّهِ ، قُلْتُ : إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ يَتُوبُ وَلَا يَعُودُ وَنَحْنُ نَتُوبُ وَنَعُودُ ، فَقَالَ : اللَّهُ الْمُسْتَعَانُ .

۵- محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد بن عیسی ، عن علی بن الحکم ، عن ابی ایوب ، عن ابی بصیر عن ابی عبدالله عليه السلام قال : من عمل سیئة اُجِلَّ فیها سبع ساعات من النهار ، فإن قال : «استغفر الله الذي لا إله الا هو الحي القيوم واتوب إليه» - ثلاث مرات - لم تكتب عليه .

۶- عنه ؛ عن أحمد بن محمد ، عن ابن فضال ، عن علی بن عقیبة بیساع الأکسبیة ، عن ابی عبدالله عليه السلام قال : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيُدْبُ الدُّنْبَ فَيُدَّ كُرْدُزْبَهُ بَعْدَ عِشْرِينَ سَنَةً فَيَسْتَغْفِرُ اللَّهَ مِنْهُ فَيَغْفِرُ لَهُ

يك گناه براو نوشته شود ، ومانا مؤمن پس از بیست سال بیاد گناهش افتد تا از خدا آمرزش خواهد و خدا گناهش را بیامزد ، و کافر همان ساعت آنرا فراموش کند .

۴ - زید شحام از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که فرمود : رسول خدا (ص) روزی هفتاد بار بدرگاه خدای عزوجل توبه میکرد ، من عرض کردم : می فرمود : «استغفر الله واتوب الیه» ، فرمود : نه ، ولی می فرمود : «أتوب الی الله» عرض کردم : رسول خدا (ص) توبه میکرد (با اینکه) باز نمیکشت و ما توبه کنیم و باز برگردیم ؟ فرمود : خدا یار است .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : استغفار آنحضرت و سایر ائمه علیهم السلام بخاطر گناه نبوده است زیرا امامیه اتفاق دارند که آنان معصومند ، اربلی در کتاب کشف الغمّه گوید : انبیاء چون دلهایشان مستغرق ذکر خدا (و یاد او) است و متوجه کمال و محو جلال اویند و هر نوع اشتغال بخوردنی و نوشیدنی و زناشویی از مباحات تیرگی در دل آنها آورد و آنرا بر خود روا ندانند و از آن حال بسوی خدا استغفار و توبه کنند زیرا همان اشتغال کوچک و مباح را برای خود خطا و گناه دانند و از آن توبه کنند . (مترجم گوید : وجوه دیگری نیز درباره استغفار معصومین علیهم السلام گفته اند که ما بعضی از آنرا در پاورقی کشف الغمّه ج ۳ ص ۴۴ بیان نموده ایم) .

۵ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : هر که کار بدی (و گناهی) کند تا هفت ساعت از روز مهلت دارد پس اگر (در این مدت) سه مرتبه گفت : «استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم واتوب الیه» ، براو نوشته نشود .

۶- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : مانا مؤمن گناه کند و پس از بیست سال بیادش آید و

وَإِنَّمَا يُدَكِّرُهُ لِيَغْفِرَ لَهُ وَإِنَّ الْكَافِرَ لَيُدْبِرُ الذَّنْبَ فَيَنْسَاهُ مِنْ سَاعَتِهِ .

۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُقَارِفُ فِي يَوْمِهِ وَلَيْلَتِهِ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً فَيَقُولُ وَهُوَ نَادِمٌ : « اَسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ بِدِيَعِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ » وَأَسْأَلُهُ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ يَتُوبَ عَلَيَّ ، إِلَّا غَفَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ وَلَا خَيْرَ فِيمَنْ يُقَارِفُ فِي يَوْمٍ أَكْثَرَ مِنْ أَرْبَعِينَ كَبِيرَةً .

۸- عَنْهُ ، عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا ، رَفَعُوهُ قَالُوا : قَالَ : لِكُلِّ شَيْءٍ دَوَاءٌ وَدَوَاءُ الذَّنْبِ الْإِسْتِغْفَارُ .
 ۹- (۲۹۷۰) أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، وَنَجْمُ بْنُ يَحْيَى جَمِيعًا ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ إِسْحَاقَ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ ، جَمِيعًا ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَهْزِيَارٍ ، عَنْ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ غَزْوَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُدْبِرُ ذَنْبًا إِلَّا أَجَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ سَبْعَ سَاعَاتٍ مِنَ النَّهَارِ ، فَإِنْ هُوَ تَابَ لَمْ يُكْتَبْ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَإِنْ هُوَ لَمْ يَقْعَلْ [كَتَبَ اللَّهُ] عَلَيْهِ سَيِّئَةً ، فَاتَاهُ عَبْدًا الْبَصْرِيُّ فَقَالَ لَهُ : بَلَّغْنَا أَنَّكَ قُلْتَ : مَا مِنْ عَبْدٍ يُدْبِرُ ذَنْبًا إِلَّا أَجَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ سَبْعَ سَاعَاتٍ مِنَ النَّهَارِ ؟ فَقَالَ : لَيْسَ هَكَذَا قُلْتُ وَلَكِنِّي قُلْتُ : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ ، وَكَذَلِكَ كَانَ قَوْلِي .

از خدا راجع بآن گناه آمرزش خواهد و خداوند برایش بیامرزد ، و هر آینه (خداوند) بیادش اندازد تا برایش بیامرزد ، و همانا کافر گاهی کند و همان ساعت آنرا فراموش کند .

۷- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : هیچ مؤمنی نیست که در شبانه روز چهل گناه کبیره کند و با پشیمانی بگوید : « استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم بديع السماوات و الارض ذوالجلال و الاكرام و اسئله ان يصلي على محمد و آل محمد ان يتوب على » جز اینکه خدای عزوجل گناهی را بیامرزد ، و کسی که بیش از چهل گناه کبیره در روز انجام دهد خیری در او نیست (یعنی ایمان ندارد) .

۸- جمعی از اصحاب در حدیث مرفوعی از معصوم حدیث کنند که فرمود : برای هر چیزی دارویی است ، و داروی گناهان آمرزشخواهی و استغفار است .

۹- حفص بن غیاث گوید : شنیدم از حضرت صادق عليه السلام که میفرمود : هیچ مؤمنی نیست که گناهی را مرتکب شود جز اینکه خدای عزوجل هفت ساعت از روز با او مهلت دهد ، پس اگر (در این مدت) توبه کرد چیزی بر او نوشته نشود ، و اگر توبه نکرد ، خداوند يك گناه بر او بنویسد ، پس عباد بصری نزد آنحضرت آمد و گفت : بما رسید که شما فرموده اید : هیچ بنده ای نیست که گناهی کند جز اینکه خداوند هفت ساعت از روز مهلتش دهد ؟ فرمود : من چنین نگفتم بلکه من گفتم : هیچ مؤمنی نیست و چنین بوده است گفته من .

۱۰- محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد بن عیسی، عن محمد بن سنان، عن عثمان بن مروان قال: قال أبو عبد الله علیه السلام: من قال: «استغفر الله» مائة مرة في [كَلِّ] يوم غفر الله عز وجل له سبع مائة ذنب ولا حير في عبد ذنب في [كَلِّ] يوم سبع مائة ذنب.

هـ (باب)

﴿فِيمَا عَطَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَتِ التَّوْبَةِ﴾

۱- علی بن ابراهیم، عن ابيه، عن ابن أبي عمير، عن جميل بن دراج، عن ابن بكير، عن أبي عبد الله علیه السلام أو عن أبي جعفر علیه السلام قال: إن آدم علیه السلام قال: «يَا رَبِّ، سَلِّطْ عَلَيَّ الشَّيْطَانَ وَأَجْرِيتهُ مِنِّي مَجْرَى الدَّمِّ فَاجْعَلْ لِي شَيْئًا، فَقَالَ: يَا آدَمُ جَعَلْتُ لَكَ أَنْ مَنَ هَمٌّ مِنْ ذَنْبِكَ بِسَيِّئَةٍ أَمْ تَكْتَبُ عَلَيْهِ، فَإِنْ عَمِلَهَا كُتِبَتْ عَلَيْهِ سَيِّئَةٌ وَمَنْ هَمٌّ مِنْهُمْ بِحَسَنَةٍ فَإِنْ لَمْ يَعْمَلْهَا كُتِبَتْ لَهُ حَسَنَةٌ فَإِنْ هُوَ عَمِلَهَا كُتِبَتْ لَهُ عَشْرًا، قَالَ: يَا رَبِّ زِدْنِي، قَالَ: جَعَلْتُ لَكَ أَنْ مَنَ عَمِلَ مِنْهُمْ سَيِّئَةً نَمَّ اسْتَغْفَرَ غَفْرَتُ لَهُ، قَالَ: يَا رَبِّ زِدْنِي، قَالَ: جَعَلْتُ لَهُمُ التَّوْبَةَ. أَوْ قَالَ: بَسَطْتُ لَهُمُ التَّوْبَةَ.»

شرح - یعنی این مهلت که من گفتم مخصوص بمؤمن است و شامل کافر و مخالف نیست.

۱۰ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود: هر کس روزی صد بار بگوید: «استغفر الله» خدای

عزوجل برای او هفتصد گناه بپارزد، و در آن بنده‌ای که روزی هفتصد گناه کند خیری نیست.

شرح - مجلسی (ره) گوید: «هفتصد گناه او را بپارزد» یعنی از گناهی که در آن روز کرده

است، سپس فرمود: «و خیری نیست در بنده...» تا بنده باین کلام مفرور نگردد و روزی هفتصد گناه کند زیرا چنین کسی خیری در او نیست و موفق باستغفار و توبه نگردد، و گناه در این حدیث شامل سفیره و کبیره و مخلوط از هر دوی آنها گردد.

هـ (باب)

(در آنچه خدای عزوجل هنگام توبه آدم علیه السلام باو عطا فرمود)

۱ - ابن بکر از حضرت صادق یا حضرت باقر علیهما السلام حدیث کند که فرمود: همانا آدم

علیه السلام عرض کرد: پروردگارا شیطان را بر من مسلط کردی، و چون خون (که در رگهای من جریان دارد) او را بر من چیره کردی پس برای من هم چیزی مقرر فرما، خداوند فرمود: ای آدم قرار دادم برای تو که هر یک از فرزندان آهنگ گناهی کند بر او نوشته نشود، و اگر انجام داد یک گناه بر او نوشته شود، و هر که آهنگ کار نیکی کرد اگر آنرا انجام نداد یک حسنه برای او نوشته شود، و اگر انجام داد ده حسنه برایش نوشته شود، عرض کرد: پروردگارا برایم بیفزای، فرمود: برایت مقرر ساختم که هر یک از فرزندان گناهی کند سپس برای آن آمرزش خواهد برایم بپارزد، عرض کرد: پروردگارا برایم بیفزای، فرمود: برای آنها توبه فرار دادم - یا فرمود: توبه را برای ایشان گستردم.

حَتَّى تَبْلُغَ النَّفْسَ هَذِهِ ، قَالَ : يَارَبِّ حَسْبِي .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ تَابَ قَبْلَ مَوْتِهِ بِسَنَةٍ قَبْلَ اللَّهِ تَوْبَتَهُ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ السَّنَةَ لَكَثِيرَةٌ مِنْ تَابَ قَبْلَ مَوْتِهِ بِشَهْرٍ قَبْلَ اللَّهِ تَوْبَتَهُ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ الشَّهْرَ لَكَثِيرٌ ، مَنْ تَابَ قَبْلَ مَوْتِهِ بِجُمُعَةٍ قَبْلَ اللَّهِ تَوْبَتَهُ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ الْجُمُعَةَ لَكَثِيرٌ مِنْ تَابَ قَبْلَ مَوْتِهِ بِيَوْمٍ قَبْلَ اللَّهِ تَوْبَتَهُ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ يَوْمًا لَكَثِيرٌ مِنْ تَابَ قَبْلَ أَنْ يُعَايِنَ قَبْلَ اللَّهِ تَوْبَتَهُ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ : عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ جَمِيلٍ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِذَا بَلَغَتِ النَّفْسُ هَذِهِ - وَ أَهْوَى بِسَيْدِهِ إِلَى حَلْقِهِ - لَمْ يَكُنْ لِلْعَالَمِ تَوْبَةٌ وَ كَانَتْ لِلْجَاهِلِ تَوْبَةٌ .

تا آنکه نفس باینجا (یعنی بکلوگاه) رسد ، عرض کرد : پروردگارا مرا بس است .

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده است : هر که یکسال پیش از مرگش توبه کند خداوند توبه اش را بپذیرد سپس فرمود : یکسال هر آینه زیاد است هر که یکماه پیش از مرگش توبه کند خدا توبه اش را بپذیرد ، سپس فرمود یکماه زیاد است ، هر که یک هفته پیش از مرگش توبه کند خدا توبه اش را بپذیرد ، سپس فرمود : یک هفته زیاد است هر که یک روز پیش از مرگش توبه کند خدا توبه اش را بپذیرد ، سپس فرمود : یک روز زیاد است هر که پیش از دیدار مرگ (ملك الموت) توبه کند خدا توبه اش را بپذیرد .

شرح - مجلسی (ره) از شیخ بهائی در این نقل کند گفته است : مقصود بپذیرفتن توبه ساقط کردن عقابی است که بر این گاهی که از آن توبه کرده مترتب شده بود و سقوط عقاب بسبب توبه از چیزهایی است که مورد اتفاق اهل اسلام است ، و خلافی که هست در این است که آیا پذیرش توبه بر خدا لازم است که اگر بعد از توبه عقاب کند ستم باشد ، یا آن تفضلی است که خداوند از جهت کرم و رحمت بیندگانش فرموده؟ معتزله باولی قائل شده اند و آنرا بر خدا لازم دانند ، و اشاعره به دوم قائل شده اند و شیخ طوسی (ره) در کتاب اقتصاد و علامه (ره) در برخی از کتابهای کلامی خود همین قول را اختیار فرموده اند ، و محقق طوسی در کتاب تجرید توقف کرده است ، و آنچه شیخ طوسی و علامه اختیار کرده اند همان ظاهر است .

۳ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : همینکه جان باینجا رسید - و اشاره بکلوی خود فرمود - برای عالم (ودانا) توبه نباشد ، و برای نادان وقت توبه (باقی) است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : این حدیث در باب دلزوم حجت بر عالم ، گذشت ، و اینکه فرمود : « برای عالم توبه نیست ... » گویا مراد بنام کسی است که شاهد بر احوال آخرت باشد ، و مقصود از جاهل آنکس است که آنرا مشاهده نکرده ، و ممکن است مقصود از عالم و جاهل همان معنای معروف و متبادر آن باشد و در اینصورت حدیث موافق شود با ظاهر آیه شریفه « انما التوبة على الله للذين يملون

﴿۲۹۷۵﴾ - محمد بن یحییٰ، عن أحمد بن محمد بن عیسیٰ، عن محمد بن سینان؛ عن معاویة بن وهب قال: خرجنا إلى مكة ومعنا شيخ من آلِه متعمد لا يعرف هذا الأمر في الصلاة في الطريق ومعهُ ابن أخ له مسلمٌ، فمرض الشيخُ فقلت لابن أخيه: لو عرضت هذا الأمر على عمك لعل الله أن يحلصه، فقال كلهم: دعوا الشيخ حتى يموت على حاله فإنه حسن الهيئة فلم يصبر ابن أخيه حتى قال له: يا عم إن الناس ارتدوا بعد رسول الله ﷺ إلا نرايسبراً وكان لي علي بن أبي طالب عليه السلام من الطاعة ما كان لرسول الله ﷺ وكان بعد رسول الله الحق والطاعة له؛ قال: فتنفس الشيخُ وشق وقال: أنا على هذا وخرجت نفسي. فدخلنا على أبي عبد الله عليه السلام فمرض علي بن السري هذا الكلام على أبي عبد الله عليه السلام فقال: هو رجل من أهل الجنة، قال له علي بن السري إنه لم يعرف شيئاً من هذا غير ساعته تلك؛ قال: فتردون منه ماذا؟ قد دخل والله الجنة.

* (بابُ اللّمَمِ) *

۱ - علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن أبي أيوب، عن محمد بن مسلم، عن

السوء بجهالة... الآية (سورة نساء آیه ۱۷) سپس تفسیری که در آیه شده است نقل کند.

۴ - معاویة بن وهب گوید: (سالی ما) بطرف مکه حرکت کردیم و با ما پیری بود خدا پرست و اهل عبادت (ولی) مترف بذهب شیعه نبود (و اخلاعی از آن نداشت) (و بذهب سنیها که تمام خواندن نماز را برای مسافر جایز دانند) نمازش را در راه تمام میخواند؛ برادر زاده ای داشت مسلمان (و شیعه مذهب) که همراهش بود، پس آن پیر بیمار شد من برادر زاده اش گفتم: کاش مذهب شیعه را بمموت پیشنهاد میکردی شاید خدا او را نجات دهد؟ همه همراهان ما گفتند: بگذارید پیر مرد بحال خود بمیرد زیرا همین حال که دارد خوب است، ولی برادر زاده اش تاب نیاورد تا بالاخره بدو گفت: ای عموجان همانا مردم پس از رسول خدا (ص) مرتد شدند جز عده کمی، و علی بن ابیطالب مانند رسول خدا (ص) بود که پیروی و اطاعتش لازم بود، و پس از رسول خدا حق و طاعت ازان او بود؛ گوید: آن پیر مرد نفس کشید و فریاد زد و گفت: من هم بر همین عقیده هستم، و جانش از تن بیرون آمد (و مرد) و پس ما شرفیاب خدمت حضرت صادق عليه السلام شدیم، علی بن سری (یکی از همراهان ما) سخن پیر مرد را (یا جریان را) با حضرت عرض کرد، حضرت فرمود: او مردیست از اهل بهشت، علی بن سری عرض کرد: آن مرد جز در آن ساعت از مذهب شیعه هیچ اخلاعی نداشت؛ فرمود چه چیز دیگر از او میخواهید؟ بخدا سوگند وارد بهشت شد.

❖ (باب) ❖

(لمم گناهان خرد، یا سبک از نظر عقاب)

۱ - محمد بن مسلم گوید: به حضرت صادق علیه السلام عرض کردم: آیا (تفسیر) گفتار خدای مزوجیل

أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : أَرَأَيْتَ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ» قَالَ : هُوَ الَّذِي يُبَلِّغُكَ بِهِ الرَّجُلُ فَيَمُوتُ مَا شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ يُبَلِّغُكَ بِهِ بَعْدُ .

۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنِ الْعَلَاءِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ» قَالَ : الْهِنَةُ بَعْدَ الْهِنَةِ أَيُّ الذَّنْبِ بَعْدَ الذَّنْبِ يُبَلِّغُكَ بِهِ الْعَبْدُ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا لَهُ ذَنْبٌ يَهْجُرُهُ زَمَانًا ثُمَّ يُبَلِّغُكَ بِهِ وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «إِلَّا اللَّمَمَ» وَسَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ» قَالَ : الْفَوَاحِشُ الرَّئِي وَالسَّرَقَةُ وَاللَّمَمُ : الرَّجُلُ يُبَلِّغُكَ بِالذَّنْبِ فَيَسْتَغْفِرُ اللَّهُ مِنْهُ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ بَهْرَامَ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْجٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ جَاءَنَا يَلْتَمِسُ الْفِقْهَ وَالْقُرْآنَ وَتَفْسِيرَهُ فَدَعُوهُ وَمَنْ جَاءَنَا يُبَدِّي عَوْرَةَ قَدَسَتْهَا اللَّهُ فَنَحْوُهُ ؛ فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ : جُعِلَتْ فِدَاكَ وَاللَّهِ إِنِّي لَمُعِيبٌ عَلَى ذَنْبٍ مُنْذَرٍ

نزد شما چیست (که فرماید) : « آمان که دوری گرینند از گناهان بزرگه و ناشایسته هاجز لم ، (سوره نجم آیه ۳۲) ، فرمود : لم گناهی است که شخص بدان دست زند ، سپس تا خدا خواهد (مدتی) خودداری کند و باز دوباره بدان دست زند .

۲ - و نیز محمد بن مسلم از یکی از دو امام باقر و یا صادق علیهما السلام حدیث کند که فرمود : بآنحضرت عرض کردم : (در باره تفسیر لم در این آیه) فرمود : آن گناه پس از گناه است که بنده دست بدان زند .

توضیح - : « هنه در این حدیث بمعنای « چیز » ولی چون در خود حدیث حضرت بگناه تفسیر فرموده است از ترجمه « الهنة بعد الهنة » خود داری شد و « هنه » کلمه کنایه است .

۳ - اسحاق بن عمار گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هیچ مؤمنی نباشد جز اینکه برای او گناهی است که مدتی او را از خود دور ساخته ، سپس بدان دست زند و اینست گفتار خدای عزوجل : « جز لم ، (در همان آیه که در حدیث (۱) گذشت) و از آنحضرت تفسیر (تمامی آن آیه و) گفتار خدای عزوجل را پرسیدم ؛ فرمود : مقصود از فواحش (در آیه) زنا و دزدیست ، ولم آنست که شخص بگناه دست زند پس از خداوند آمرزش خواهد .

۴ - عمرو بن جمیع گوید : امام صادق علیه السلام فرمود : هر که نزد ما آید وفقه و قرآن و تفسیر آنرا جوید از او دست بدارید (تا بیاید و فرا گیرد) و هر که نزد ما آید تا عیبی که خدا پوشانده است فاش کند او را دور کنید (و از آمدنش بنزد ما جلوگیری کنید) یکی از آن مردم (که حاضر بود) عرض کرد قربانت بخدا سوگند همانا من دیر زمانی است دچار گناهی هستم و هر چه خواهم که از آن گناه بسوی کار

أُرِيدَانِ اتَّحَوَّلَ عَنْهُ إِلَى غَيْرِهِ فَمَا أَقْدِرُ عَلَيْهِ ، فَقَالَ لَهُ : إِنْ كُنْتَ صَادِقًا فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّكَ وَمَا يَمْنَعُهُ أَنْ يَنْتَقِلَ مِنْهُ إِلَى غَيْرِهِ إِلَّا لِكَيْ تَخَافَهُ .

﴿ ۳۹۸ ۵۴ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى [عَنْ حَرِيزٍ] عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَا مِنْ ذَنْبٍ إِلَّا وَقَدْ طُمِعَ عَلَيْهِ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ يَهْجُرُهُ الرَّمَّانُ ثُمَّ يُلِيمُ بِهِ وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ» ، قَالَ : اللَّمَمُ الْعَبْدُ الَّذِي يُلِيمُ الذَّنْبَ بِعَدَالَتِهِ لَيْسَ مِنْ سَلْبِقَتِهِ ، أَيِّ مِنْ طَبِيعَتِهِ .

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، جَمِيعًا ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ ابْنِ رِثَابٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنْ الْمُؤْمِنُ لَا يَكُونُ سَجِيئَةً الْكُذْبِ وَالْبُخْلِ وَالْفُجُورِ وَرَبَّمَا لَمْ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا لَا يَدُومُ عَلَيْهِ ، قِيلَ : فَيَزِينِي ؟ قَالَ : نَعَمْ وَلَكِنْ لَا يُولَدُ

(نيك) دیگری بیرون روم و آنرا وانهم نتوانم ؛ حضرت باو فرمود : اگر راستگویی پس همانا خدا تو را دوست دارد و چیزی جلوگیر او نشده که تو را از آن بکار (نیک) دیگری نقل دهد جز اینکه (خواهد) که تو از او در ترس باشی .

شرح - مجلسی (ره) گوید : عورت بچیز قبیح گویند ، و بهر چیز که از آن شرم آید و ظاهر این است که مقصود اظهار و آشکار نمودن گناهان خودش باشد که اعتراف بآن موجب حد و تعزیر بوده ، دستور داد که «آنها را دور سازید ، تا نزد ما بگناه خود اقرار نکنند بلکه (برود) و میان خود و خداوند توبه کند ، و محتمل است مقصود اظهار عیب دیگری بوده که مشهور بدان نشده چه برای غیبت کردن از او یا برای اداء شهادت ، زیرا پنهان کردن عیبا بهتر است ، لکن احتمال اول ظاهر تر است و در کتاب حدود مؤیدی بر آن بیاید ، و گفته شده است : آنحضرت جمعی از اصحابش که فرست داشتند بآنها دستور داده بود که از ورود کسانی که اهل افشاء اسرار هستند بنزد آنها جلوگیری کنند ، زیرا باشدت خوف و تقیه که در کار بوده فاش شدن اسرار ائمه علیهم السلام برای آنها و شبیهان نشان مصلحت نبوده است .

۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هیچ گناهی نیست جز آنکه بنده مؤمنی بدان خو گرفته ، مدتی آنرا وا گذارد سپس (دوباره) بآن دست زند ، و آن است گفتار خدای عزوجل : «آنانکه دوری گیرند از گناهان بزرگه و ناشایسته ها جز لیم ، فرمود : لمام : آن بنده ایست که بگناهی پس از گناهی دست زند که موافق سلیقه او یعنی از طبیعت او نیست .

شرح - فیض (ره) گوید : «وقد طبع علیه ، یعنی بخاطر پیش آمدی که کرده بر آن گناه خو گرفته و میتواند از خود دور کند ، و مقصود از «طبع علیه ، طبیعت اولیه و سرشت در آفرینش نیست و گر نه ترك آن برای او ممکن نبود و بنا بر این منافاتی میان اول حدیث با آخر آن نیست .

۶ - علی بن رباب گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : سرشت و طبیعت مؤمن دروغ و بخل و زناکاری نیست ، و گاهی بچیزی از آنها دست زند ولی ادامه ندهد ، عرض شد : (ممکن است که) او

لَهُ مِنْ تِلْكَ النُّطْفَةِ .

(ناب)

﴿فِي أَنَّ الذُّنُوبَ ثَلَاثَةٌ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ قَالَ : صَعِدَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالْكَوْفَةِ الْمُنِيرَةِ فَحَمِدَ اللَّهَ وَأَنْتَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ : أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ الذُّنُوبَ ثَلَاثَةٌ ثُمَّ أَمْسَكَ فَقَالَ لَهُ حَبَّةُ الْعَرَبِيَّةِ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قُلْتَ : الذُّنُوبُ ثَلَاثَةٌ ثُمَّ أَمْسَكَتَ ؟ فَقَالَ : مَا ذَكَرْتُهَا إِلَّا وَأَنَا رِبْدَانٌ أُفْسِرُهَا وَلَكِنْ عَرَضَ لِي بِهِمْ خَالَ بَيْنِي وَبَيْنَ الْكَلَامِ نَعَمَ الذُّنُوبُ ثَلَاثَةٌ : فَذَنْبٌ مَغْفُورٌ وَذَنْبٌ غَيْرُ مَغْفُورٍ وَذَنْبٌ نَرَجُو لِصَاحِبِهِ وَنَخَافُ عَلَيْهِ ؛ قَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ قَبِّئْهَا لَنَا .

فَالَ نَعَمْ أَمَا الذُّنُوبُ الْمَغْفُورُ فَعَبْدُ عَاقِبِهِ اللَّهُ عَلَى ذَنْبِهِ فِي الدُّنْيَا فَاللَّهُ أَحْلَمُ وَأَكْرَمُ مِنْ أَنْ يُعَاقِبَ عَبْدَهُ مَرَّتَيْنِ ، وَ أَمَا الذُّنُوبُ الَّتِي لَا يُغْفَرُ فَمُظَالِمُ الْعِبَادِ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَ تَعَالَى إِذَا

زنا کند ؟ فرمود : آری ولی از آن نطفه فرزندى نیارد .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : اگر کسی بگوید : که ما می بینیم که از نطفه زناى مؤمن هم فرزند بهم رسد ؟ در جواب گوئیم : برای مؤمن معانی و درجات بسیاری است و شاید این فضیلت بیکدسته خاصی از مؤمنین اختصاص دارد یا اینکه از آخر کار جز خدا کسی دانا نیست ، (پس چه بسا کسانی که ظاهر اکنون مؤمنند ولی تا آخر نرسانند) و محتمل است حمل بر قالب شود

﴿ (باب) ﴾

(در اینکه گناهان بر سه گونه اند)

۱ - عبدالرحمن بن حماد در حدیثی مرفوع از برخی از اصحابش نقل کند که امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ در کوفه بر منبر بر آمد ، خدا را سپاس گفت و ستایش کرد سپس فرمود : ای مردم همانا گناهان سه گونه اند (اینرا فرمود و خاموش نشست) و از سخن گفتن خود داری کرد ، حبه عربی (که یکی از اصحاب آنحضرت بود) بوی هرزگرد : ای امیرمؤمنان فرمودی گناهان سه گونه اند و دم فروبستی ؟ فرمود : من آنها را یاد نکردم جز اینکه میخواستم شرح دهم ولی تنگی نفسی بر من هاراض شد که میان من و سخنم حائل شد ، آری گناهان سه گونه اند : گناهی که آمرزیده است ، و گناهی که آمرزیده نشود ، و گناهی که بر صاحبش هم امیدوار وهم بیسناکم ، هرزگرد : ای امیرمؤمنان آنها را برای ما بیان فرما . فرمود : آری اما گناه آمرزیده : گناه آن بنده ای است که خداوند او را در دنیا بر گناهِش عفویت کند پس خدا بر دبارتر و کرهتر از آن است که بنده خود را دوبار عفویت کند ، و اما گناهی که آمرزیده نشود

بَرَزَ لِخَلْقِهِ اُقْسَمَ قَسَمًا عَلٰی نَفْسِهِ ، فَقَالَ : وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا يَجُوزُنِي ظُلْمٌ ظَالِمٌ وَلَوْ كَفْتُ بِكَفِّ وَلَوْ
مَسَحَهُ بِكَفِّ وَلَوْ نَطَحَهُ مَا بَيْنَ الْقَرْنَيْنِ اِلَى الْجَمَاءِ فَيَقْتَنَصُ لِلْعِبَادِ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ حَتَّى لَا تَبْقَى لِأَحَدٍ
عَلَى أَحَدٍ مَظْلَمَةٌ ثُمَّ يَبْعَثُهُمُ لِلْحِسَابِ ، وَآمَّا الدَّنْبُ الثَّلَاثُ فَدَنَبُ سَرَّهٗ اللهُ عَلٰی خَلْقِهِ وَرَزَقَهُ التَّوْبَةَ
مِنْهُ ، فَأَصْبَحَ خَائِفًا مِنْ ذَنْبِهِ رَاجِعًا لِرَبِّهِ ، فَخَنُّ لَهُ كَمَا هُوَ لِنَفْسِهِ ؛ نَرَجُوهُ الرِّحْمَةَ وَنَخَافُ
عَلَيْهِ الْعَذَابَ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ ؛ عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ
حُمْرَانَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ رَجُلٍ أَقْبَمَ عَلَيْهِ الْحَدُّ فِي الرَّجْمِ أَيْعَاقِبُ [عَلَيْهِ] فِي الْآخِرَةِ؟
قَالَ : إِنَّ اللَّهَ أَكْرَمُ مِنْ ذَلِكَ .

(بَابُ)

﴿تَعْجِيلُ عِقَابِ الدَّنْبِ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ
عَنْ حَمْرَةَ بِنْتِ حُمْرَانَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ إِذَا كَانَ مِنْ أَمْرِهِ أَنْ
يُكْرِمَ عَبْدًا وَلَهُ ذَنْبٌ ابْتَلَاهُ بِالسَّقَمِ ، فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ ذَلِكَ لَهُ ابْتَلَاهُ بِالْحَاجَةِ فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ بِهِ ذَلِكَ شَدَّدَ

سنگار بهائی است که بندگان بر خوی بیرخی کنند ، زیرا چون خداوند تبارک و تعالی (بوسیله پیغمبران و
احکام) بر خلقتش میان شد بخودش سوگند یاد کرده و فرموده است : بعزت و جلالم سوگند که منم هیچ
سنگاری (بدون کیفر) از من نکندد گرچه زدن مشت میبشنی باشد یا مالیدن (دستی) بدستی باشد (از
روی لذت و هوسرانی) و گرچه شاخ زدن شاخداری به بیشاخی باشد پس برای بندگان از یکدیگر قصاص
گیرد تا ستمی از کسی بر کسی (بدون کیفر) نماند ، سپس آنها را (خداوند) برای حساب برانگیزد ، و
اما گناه سوم گناهی است که خداوند بر خلقتش پنهان داشته ، و توبه از آنرا بر گنهکار روزی کرده ، و
بوضعی درآمده که از گناهش بیسناک و بیورد گارش امیدوار است ، پس ما برای او (یعنی این شخص
گنهکار) همان حال را داریم که خودش آن حال را برای خود دارد امید رحمت برای او داریم ، و از عذاب
نیز بر او بیسناکیم .

۲ - حمران گوید : از حضرت باقر عليه السلام پرسیدم از مردیکه (زناى با زن شوهر دار کرده است)
و حد بر او جاری شده و سنگسار شده آیا در آخرت هم عقاب شود ؟ فرمود : خدا کریمتر از آن است (که
با اینکه در دنیا کیفر شده در آخرت نیز او را کیفر کند) .

﴿بَابُ﴾

(سِتَابُ دَرِ كَيْفَرِ گناه)

۱ - حضرت باقر عليه السلام فرمود : چون خدای عزوجل خواهد که بنده ای را که دارای گناهست
اکرام کند او را به بیماری گرفتاری کند ، و اگر اینکار را نکند به نیازمندی مبتلاش سازد ، و اگر اینکار را

عَلَيْهِ الْمَوْتُ لِيُكَافِيَهُ بِذَلِكَ الذَّنْبِ قَالَ : وَ إِذَا كَانَ مِنْ أَمْرِهِ أَنْ يَهْبِنَ عَبْدًا أَوْلَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً صَحَّحَ بَدَنَهُ ، فَإِنْ لَمْ يَفْعَلْ بِهِ ذَلِكَ وَسَعَّ عَلَيْهِ فِي رِزْقِهِ ، فَإِنْ هُوَ لَمْ يَفْعَلْ ذَلِكَ بِهِ هَوَّنَ عَلَيْهِ الْمَوْتُ لِيُكَافِيَهُ بِتِلْكَ الْحَسَنَةِ .

﴿ ۳۹۸ 〉 - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنِ الْحَكَمِ ابْنِ عَتِيبَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا كَثُرَتْ ذُنُوبُهُ وَلَمْ يَكُنْ عِنْدَهُ مِنَ الْعَمَلِ مَا يَكْفُرُهَا ابْتِلَاءً بِالْحَزَنِ لِيُكْفِرُهَا .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ شَهَابٍ الشَّعْرِيِّ ، عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أُخْرِجُ عَبْدًا مِنَ الدُّنْيَا وَأَنَا رِيدٌ أَنْ أَرْحَمَهُ حَتَّى اسْتَوْفِيَ مِنْهُ كُلَّ حَطْبَيْتِهِ عَمَلًا ، إِثْمًا يَسْقُمُ فِي جَسَدِهِ وَإِثْمًا يَضِيقُ فِي رِزْقِهِ وَإِثْمًا يَخَوْفُ فِي دُنْيَاهُ فَإِنْ بَقِيَتْ عَلَيْهِ بَقِيَّةٌ شَدِدَتْ عَلَيْهِ عِنْدَ الْمَوْتِ ، وَعِزَّتِي وَجَلَالِي لَا أُخْرِجُ عَبْدًا مِنَ الدُّنْيَا وَأَنَا رِيدٌ أَنْ أُعِدَّ بِهِ حَسَنًا وَفِيهِ كُلُّ حَسَنَةٍ عَمَلَهَا إِثْمًا يَسْقُمُ فِي رِزْقِهِ وَإِثْمًا يَصِحُّ فِي جَسَدِهِ وَإِثْمًا يَأْمَنُ فِي دُنْيَاهُ فَإِنْ بَقِيَتْ عَلَيْهِ بَقِيَّةٌ هَوَّنَتْ عَلَيْهِ بِهَا الْمَوْتَ .

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ،

با او نکرد مرگه را بر او سخت کند تا بدان واسطه گناهش را جبران کند (دیگناهش مکافات کند) فرمود و چون بخواهد بنده‌ای را که حسنه‌ای در نزدش دارد بخوار کند تنش را سالم کند و اگر اینکار را در باره‌اش نکند روزیش را فراخ گرداند ، و اگر آنرا هم در باره‌اش انجام ندهد مرگه را بر او آسان کند تا بدان سبب در عوض آن حسنه او را پاداش دهد .

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : چون گناه بنده بسیار گردد (و خدا بخواهد او را پاک کند) و چیزی از کردار (نیک) نداشته باشد که آنرا جبران کند و کفاره آنها شود او را باندوه گرفتار سازد تا کفاره گناهش گردد .

۳ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : که رسول خدا (ص) فرمود : خدای عزوجل فرماید بجزت و جلال سوگند من بنده‌ای که بخواهم رحمتش کنم از دنیا بیرون نبرم تا اینکه هر گناهی کرده است (عوضش را) یا بوسیله بیماری در تنش ، یا بتنگی در روزیش ، یا با ترس و هراس در دنیایش ، و اگر باز هم چیزی مانند مرگه را بر او سخت کنم ، و بجزت و جلال سوگند بنده‌ای را که بخواهم عذاب کنم از دنیا بیرون نبرم تا هر کار نیکی انجام داده (عوض کاملش) را با او بدهم : یا بفراخی در روزیش ، و یا بسلامت در تنش ، و یا با سودگی خاطر در دنیایش ، و اگر باز هم چیزی باقی ماند مرگه را بر او آسان کنم .

۴ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : همانا مؤمن خواب هولناک ببیند و (بواسطه همان ترسی که کرده)

عَنْ أَبِي بَنْ تَعْلَبٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَهْوُلُ لِيَهْوَلَ عَلَيْهِ فِي نَوْمِهِ فَيَغْفِرُ لَهُ ذُنُوبَهُ وَإِنَّهُ لَيَمْتَنُّ فِي بَدَنِهِ فَيَغْفِرُ لَهُ ذُنُوبَهُ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنِ السَّرِيِّ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا أَرَادَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِعَبْدٍ خَيْرًا عَجَّلَ لَهُ عُقُوبَتَهُ فِي الدُّنْيَا وَإِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ سُوءًا أَمَسَكَ عَلَيْهِ ذُنُوبَهُ حَتَّى يُوَافِيَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ شَمُّونَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ مِسْعَعِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فِي قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ » : لَيْسَ مِنَ التَّوْبَةِ عِرْقِي ، وَلَا نَكْبَةَ حَجْرِي ، وَلَا عَثْرَةَ قَدَمِي ، وَلَا خَدَشَ عُوْدِ الْإِيذَنْبِ وَلَا مَا يَعْفُو اللَّهُ أَكْثَرَ ، فَمَنْ عَجَّلَ اللَّهُ عُقُوبَةَ ذَنْبِهِ فِي الدُّنْيَا فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَجَلَ وَأَكْرَمَ وَأَعْظَمَ مِنْ أَنْ يَعُودَ فِي عُقُوبَتِهِ فِي الْآخِرَةِ .

۳۹۹۰ - ۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ مُوسَى الْوَرَّاقِ ، عَنْ عَلِيِّ الْأَحْمَسِيِّ ، عَنْ رَجُلٍ ؛ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَا يَزَالُ اللَّهُمَّ وَاللَّحْمُ بِالْمُؤْمِنِ حَتَّى مَا يَدْعُ لَهُ ذَنْبًا .

۸ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، جَمِيعًا ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ بَهْرَامٍ ، عَنْ عَمْرٍو بْنِ جُمَيْعٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ الْعَبْدَ الْمُؤْمِنَ لَيَمْتَنُّ

گناهش آمرزیده شود ، و تنش رنج کار ببیند پس گناهش آمرزیده شود .

۵ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : چون خدای عزوجل خیر بنده ای را خواهد بمقوت اودر دنیا بشتابد ، و چون بدی درباره بنده ای خواهد گناهانش را بر او نگذارد تا در روز قیامت (کیفر) همه را بدو بدهد .

۶ - و نیز فرمود امیر المؤمنین عليه السلام در تفسیر گفتار خدای عزوجل : « و هر چه بشما رسد از پیش آمدها پس بسبب چیزی است که فراهم کرده اند دستهای شما و خداوند در گذرد از بسیاری گناهان ، (سوره شوری آیه ۳۰) فرمود : هیچ بیج خوردن رگی نیست ، و نه بر خورد بسنگی ، و نه لغزش گامی ، و نه خراش دادن چوبی ، جز بخاطر گناهی ، و هر آینه آنچه را که خداوند در گذرد بیشتر است ، پس هر که را خداوند در دنیا بکیفر گناهش شتاب کرد پس آن خدای عزوجل و الاثر و کریمتر و بزرگوارتر از آنست که دوباره در آخرت او را کیفر کند .

۷ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : رسول خدا (س) فرمود : پیوسته نم و اندوه گریبانگیر مؤمن باشند تا برای او گناهی بجا نگذارند .

۸ - عمرو بن جمیع گوید : از حضرت صادق عليه السلام شنیدم میفرمود : همانا بنده مؤمن در دنیا اندوهگین

فِي الدُّنْيَا حَتَّى يَخْرُجَ مِنْهَا وَلَا ذَنْبَ عَلَيْهِ .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ عَلِيِّ الْأَحْمَسِيِّ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : لَا يَزَالُ اللَّهُ وَالْغَمُّ بِالْمُؤْمِنِ حَتَّى مَا يَدْعُهُ لَهُ مِنْ ذَنْبٍ .

۱۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : مَا مِنْ عَبْدٍ أُرِيدُ أَنْ أُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ إِلَّا ابْتَلَيْتُهُ فِي جَسَدِهِ ، فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ كَفَّارَةً لِدُنُوبِهِ وَإِلْشَادَةً عَلَيْهِ عِنْدَ مَوْتِهِ حَتَّى يَأْتِيَنِي وَلَا ذَنْبَ لَهُ ، ثُمَّ أُدْخِلُهُ الْجَنَّةَ . وَمَا مِنْ عَبْدٍ أُرِيدُ أَنْ أُدْخِلَهُ النَّارَ إِلَّا صَحَّحْتُ لَهُ جِسْمَهُ فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ تَمَامًا لَطَلَبْتِهِ عِنْدِي وَإِلَّا آمَنْتُ خَوْفَهُ مِنْ سُلْطَانِيهِ فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ تَمَامًا لَطَلَبْتِهِ عِنْدِي وَإِلَّا وَسَعْتُ عَلَيْهِ فِي رِزْقِهِ فَإِنْ كَانَ ذَلِكَ تَمَامًا لَطَلَبْتِهِ عِنْدِي وَإِلَّا هَوَّيْتُ عَلَيْهِ مَوْتَهُ حَتَّى يَأْتِيَنِي وَلَا حَسَنَةَ لَهُ عِنْدِي ثُمَّ أُدْخِلُهُ النَّارَ .

۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أُورَمَةَ ، عَنِ النَّصْرِيِّ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنْ

دُرِّسْتِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَرَّ نَبِيٌّ مِنْ أَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ بِرَجُلٍ بَعْضُهُ تَحْتَ حَائِطٍ وَبَعْضُهُ خَارِجٌ مِنْهُ قَدْ شَعَّثَهُ الطَّيْرُ وَمَرَّ قَتَهُ الْكِلَابُ ثُمَّ مَضَى

شود ، تا اینکه از دنیا بیرون رود و گماهی بر او نباشد .

۹ - امام باقر علیه السلام فرمود : پیوسته غم و اندوه گریبانگیر مؤمن باشد تا برای او گناهی بجا نگذارند .

۱۰ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده است : خدای عزوجل فرماید : هیچ بنده ای نباشد که من بخواهم او را بیهشت ببرم جز آنکه او را بیلامی در تنش دچار کنم ، پس اگر آن کمارة گناهانش شد (که پاک شود) و گرنه هنگام مرگش بر او سخت گیرم تا نزد من آید و گناهی بر او نباشد سپس او را بیهشت برم ، و هیچ بنده ای نباشد که بخواهم او را بدوزخ برم جز آنکه تنش را سالم کنم ، پس اگر بدان سبب آنچه از من خواهد بیایان رسد (حسابش پاک شود) و گرنه از ترس آنکه بر او تسلط دارد آسوده خاطرش کنم ، پس اگر طلبی که نزد من دارد بدان پایان یابد (که رها شود) و گرنه روزیش را بر او فراخ کنم ، پس اگر طلبی از این تمام شود (که او را بس باشد) و گرنه (در آخر کار) مرگه را بر او آسان کنم تا نزد من آید و هیچ کردار نیکی نزد من نداشته باشد سپس او را بدوزخ برم .

۱۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : پیغمبری از پیغمبران بنی اسرائیل بمردی گذر کرد که قسمتی از بدنش در زیر دیواری بود و قسمتی از آن بیرون از دیوار بود و مرغان پرنده او را از هم پاشیده و سگان تنش را دیده بودند ، از آنجا گذشت شهری پدیدار شد وارد آن شهر شد دید یکی از بزرگان آن شهر

قُرِفَتْ لَهُ مَدِينَةٌ قَدْ خَلَهَا إِذَا هُوَ يَعْظِمُ مِنْ عَظَمَاتِهَا مَيْبٌ عَلَى سَيْبٍ مُسَجَّابٌ بِالدِّيَابِ حَوْلَهُ الْمَحْمَرُ
فَقَالَ : يَا رَبِّ أَشْهَدُ أَنَّكَ حَكَمٌ عَدْلٌ ، لَا تَجُورُ ، هَذَا عَبْدُكَ لَمْ يُشْرِكْ بِكَ طَرَفَةَ عَيْنِ أُمَّتِهِ بِنِكَالِ الْمَيْبَةِ
وَهَذَا عَبْدُكَ لَمْ يُؤْمَرْ بِكَ طَرَفَةَ عَيْنِ أُمَّتِهِ بِهَذِهِ الْمَيْبَةِ ؟ قَالَ : عَبْدِي أَنَا كَمَا قُلْتَ حَكَمٌ عَدْلٌ لَا أُجُورُ ،
ذَلِكَ عَبْدِي كَانَتْ لَهُ عِنْدِي سَيِّئَةٌ أَوْ ذَنْبٌ أُمَّتُهُ بِنِكَالِ الْمَيْبَةِ لِكَيْ يُلْقَانِي وَلَمْ يَبْقَ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَ هَذَا
عَبْدِي كَانَتْ لَهُ [عِنْدِي] حَسَنَةٌ فَأَمَّتُهُ بِهَذِهِ الْمَيْبَةِ لِكَيْ يُلْقَانِي وَلَيْسَ لَهُ عِنْدِي حَسَنَةٌ

﴿ ۲۹۹۵ ﴾ ۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ قَالَ
كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَدَخَلَ عَلَيْهِ شَيْخٌ فَقَالَ : يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ أَشْكُو إِلَيْكَ وَ أَدْبِي وَ غُفُوقَهُمْ وَ
إِخْوَانِي وَ جَفَاءَهُمْ عِنْدَ كِبَرِ سِنَتِي ، فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا هَذَا إِنَّ لِلْحَقِّ دَوْلَةً وَ لِلْبَاطِلِ دَوْلَةً وَ
كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا فِي دَوْلَةٍ صَاحِبِهِ ذَلِيلٌ وَ إِنْ أَدْنَى مَا يُصِيبُ الْمُؤْمِنَ فِي دَوْلَةِ الْبَاطِلِ الْعُفُوقُ مِنْ وُلْدِهِ
وَ الْجَفَاءُ مِنْ إِخْوَانِهِ وَ مَا مِنْ مُؤْمِنٍ يُصِيبُهُ شَيْءٌ مِنَ الرَّفَاهِيَةِ فِي دَوْلَةِ الْبَاطِلِ إِلَّا ابْتَلِيَ قَبْلَ مَوْتِهِ إِمَّا
فِي وُلْدِهِ إِمَّا فِي مَالِهِ حَتَّى يَحْلِصَهُ اللَّهُ مِمَّا كَتَبَ فِي دَوْلَةِ الْبَاطِلِ وَ يُوقِرَ لَهُ حَظَّهُ فِي دَوْلَةِ الْحَقِّ
فَاصْبِرْ وَ أَبْشِرْ .

مرد است ، او را بر زبر تختی نهاده‌اند و با پارچهٔ دِبا کفن شده و دوران تخت منقلهای عود است (که
میسوزد) پس عرض کرد : پروردگارا من گواهی دهم که تو حاکم عادل هستی که ستم نکنی ، آن بنده
تو است که چشم بهمزدنی بنو شریک نورزیده و بآن مردن (که من دیدم با آن وضع رقت بار) او را
میرانیدی ، و این هم یک بنده تو است که چشم برهم زدنی بنو ایمان نیاورده باین مرگه (با این
تشریفات) او را میرانیدی ؟ خداوند فرمود : (آری) ای بنده من ، من چنانم که گفتم حاکم عادل
هستم که ستم نکنم ، آن بنده من گناهی یا کردار بدی پیش من داشت او را بآن وضع میراندم تا مرا دیدار
کند و گناهی بر او بجای نماند ، و این بنده من کار نیکی نزد من داشت ، او را با چنین وضعی میراندم تا
مرا ملاقات کند و پیش من حسنه‌ای نداشته باشد .

۱۲ - ابوالصباح کنانی گوید : خدمت امام صادق علیه السلام بودم که پیر مردی بر آنحضرت وارد
شد و عرض کرد : یا ابا عبدالله من از فرزندانم و ناسپاسیشان و از برادرانم و جفاکاریشان نزد شما شکایت
آورده‌ام با این سالخوردگی من ؟ حضرت صادق عليه السلام باو فرمود : ای پیرمرد همانا برای حق دولتی است
و برای باطل هم دولتی است و هر کدامیک از ایندو در دولت رفیقت خوار است ، و همانا کمترین مصیبتی که
در دولت باطل بمؤمن رسد آزار کشیدن از فرزندان و جفاکاری برادران او است ، و هیچ مؤمنی نباشد که
در دولت باطل آسایشی بیند جز آنکه پیش از مرگش گرفتار شود یا در بارهٔ فرزندان او یا در بارهٔ
مالش تا خداوند او را از آنچه در دوران حکومت باطل بدست آورده رها سازد ، و بهر اشیاء را در دولت حق
وافر کند پس صبر کنه مژده بادتورا .

﴿ بَاب ﴾

﴿ فِي تَفْسِيرِ الذُّنُوبِ ﴾

- ۱- الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَعْلَى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ الْعَلَاءِ ، عَنْ مُجَاهِدٍ عَنِ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الذُّنُوبُ الَّتِي تُغَيِّرُ الِتِّمَّ الْبَغْيُ وَ الذُّنُوبُ الَّتِي تُورِثُ السَّدَمَ الْقَتْلُ ؛ وَ الَّتِي تُنْزِلُ الِتِّمَّ الظُّلْمُ ؛ وَ الَّتِي تَهْتِكُ السِّرَّ شَرْبُ الخَمْرِ ، وَ الَّتِي تَحْسِبُ الرَّقَّ الرَّقُّ نِي وَ الَّتِي تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ ، وَ الَّتِي تَرُدُّ الدُّعَاءَ وَ تَظْلِمُ الْهَوَاءَ عُقُوقُ الْوَالِدَيْنِ .
- ۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : كَانَ أَبِي يُحَلِّي يَقُولُ : نَعُودُ بِاللَّهِ مِنَ الذُّنُوبِ الَّتِي تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ وَ تَقْرِبُ الْأَجَالَ وَ تُحَلِّي الدِّيَارَ وَ هِيَ قَطِيعَةُ الرَّحِمِ وَ الْعُقُوقُ وَ تَرَكُ الْبِرِّ .
- ۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ نُوحٍ - أَوْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ عَنْ أَيُّوبَ - عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ : حَدَّثَنِي بَعْضُ أَصْحَابِنَا قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِذَا فَشَأَ أَرْبَعَةٌ ظَهَرَتْ أَرْبَعَةٌ : إِذَا فَشَأَ الرَّقُّ نِي ظَهَرَتْ الرَّقَّةُ لَزَلَةٌ وَ إِذَا فَشَأَ الْجَوْفِيُّ الْحَكْمُ أَحْسِنَ الْفَطْرُ وَ إِذَا خُفِرَتِ الذِّمَّةُ أُدْبِلَ لِأَهْلِ الشِّرْكِ مِنَ أَهْلِ الْإِسْلَامِ وَ إِذَا مُنِعَتِ الرَّكَاةُ ظَهَرَتْ الْحَاجَةُ .

﴿ بَاب ﴾

(در تفسیر گناهان)

- ۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : گناهانی که نعمت‌ها را دگرگون سازند تجاوز (بدبکران) است ، و گناهانی که پشیمانی بیار آورند کشتن (و آدمکشی) است ، و آن گناهانی که بلاها نازل کند ستم است ، و آنها که برده را بدرند شرابخواریست ، و آنها که روزی را نگهدارند (و در نتیجه کم شود) زنا است ، و آنها که در نابودی شباب کنند قطع رحم است ؛ و آنها که دعا را بر گردانند و فضا را تیره و تار کنند نافرمانی و آزدن پدر و مادر است .
- ۲- اسحاق بن عمار گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که می فرمود : همیشه پدرم می فرمود : پناه می بریم بخدا از گناهانی که در نابودی شباب کنند و مرگ‌ها را نزدیک سازند و خانه‌ها را ویران کنند آنها : قطع رحم ، و آزدن و نافرمانی پدر و مادر ، و واگذاردن احسان و نیکی است .
- ۳- و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : همین که چهار چیز شایع شد (همراه آنها) چهار چیز دیگر پدیدار گردد : هر گاه زنا شایع شد لرزه پیدا شود ، و هر گاه حکم بناحق شایع شود باران بند آید ، و هر گاه پیمان با کفاری که در ذمه اسلامند شکسته شود (و طبق مقررات با آنها رفتار نشود) دولت بدست مشرکین افتد و بر مسلمین حکومت کنند ، و هر گاه زکاة داده نشد فقر و احتیاج پدیدار گردد .

(باب نادر)

۱ - محمد بن یحیی؛ عن أحمد بن محمد بن عیسی، عن الحسن بن محبوب، عن عبد العزیز العبدی؛ عن ابن ابی یعفور قال: سمعتُ أبا عبد الله ع يقول: قال الله عز وجل: إِنَّ الْعَبْدَ مِنْ عِبْدِي الْمُؤْمِنِينَ لَيَدَّبُّ الذَّنْبُ الْعَظِيمَ وَمَا يَسْتَوْجِبُ بِهِ عُقُوبَتِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَأَنْظِرُهُ فِيهَا فِيهِ صَلَاحُهُ فِي آخِرَتِهِ فَأَعْجَلُ لَهُ الْعُقُوبَةَ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا لِأَحَارِبِهِ بِذَلِكَ الذَّنْبِ وَأَقْدَرُ رِعْقُوبَةَ ذَلِكَ الذَّنْبِ وَأَقْضِيهِ وَأَتْرُكُهُ عَلَيْهِ مَوْقُوفًا غَيْرَ مَمْضَى وَلِي فِي إِمْضَائِهِ الْمَشِيبَةُ وَمَا يَعْلَمُ عَبْدِي بِهِ فَأَتَرَدَّدُ فِي ذَلِكَ مِرَارًا عَلَى إِمْضَائِهِ ثُمَّ أُمِيسُكَ عَنْهُ فَلَا أَمْضِيهِ كَرَاهَةً لِمَسَاءَتِهِ وَجِبَدًا عَنْ إِدْخَالِ الْمَكْرُوهِ عَلَيْهِ فَاتَطَوَّلَ عَلَيْهِ بِالْعَفْوِ عَنْهُ وَالصَّفْحِ، مَحَبَّةً لِمُكَافَاتِهِ لِكَثِيرِ نَوَافِلِهِ الَّتِي يَتَقَرَّبُ بِهَا إِلَيَّ فِي لَيْلِهِ وَنَهَارِهِ فَاصْرَفْتُ ذَلِكَ الْبَلَاءَ عَنْهُ وَقَدْ قَدَّرْتَهُ وَقَضَيْتَهُ وَتَرَكْتُهُ مَوْقُوفًا وَلِي فِي إِمْضَائِهِ الْمَشِيبَةُ، ثُمَّ أَكْتُبُ لَهُ عَظِيمَ أَجْرٍ نَزُولِ ذَلِكَ الْبَلَاءِ وَأَذْخِرُهُ وَأَوْقِرُ لَهُ أَجْرَهُ وَلَمْ يَشْعُرْ بِهِ وَلَمْ يَصِلْ إِلَيْهِ أَذَاهُ وَإِنَّا لِلَّهِ الْكَرِيمِ الرَّؤُوفِ الرَّحِيمِ.

شرح - مجلسی (ره) گوید: اینکه پیمان شکنی با ذمیان سبب غلبه آنها شود برای آنست که چون بنقض عهد مخالفت با خداوند کنند بجهت اظهار تسلط، خدا نیز خلاف مقصودشان راپیش آورد، چنانچه منع از زکاة بخاطر نروتمند شدن پس خدا برکت آن رامیبرد و آنها را نیازمند کند.

* (باب نادر) *

۱ - ابن ابی یعفور گوید: شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که می فرمود: خدای عزوجل فرماید: همانا بنده ای از بندگان مؤمن من گناهی بزرگ کند که مستوجب کیفر و عقوبت من در دنیا و یا در آخرت شود و من آنچه صلاح آخرت او در آنست برایش منظور کنم پس در عقوبت دنیایش شتاب کنم تا او را بدین گناه کیفر دهم، و یا اینکه انداره کیفر او را معین کنم و بدان حکم کنم و آن را بدون اجرا موقوف گذارم و اجرای آنرا بمشیت خود واگذارم و بنده من آنرا نمیداند، و بارها در باره اجرای آن مردد گردم سپس خود داری کنم و اجرا نکنم زیرا بد آمدن او را خوش ندارم و او بد حال کردن او کساره گیری کنم، و بگذشت و ندیده گرفتن آن گناه بر او منت نهادم (و بالآخره آنرا ببخشم) زیرا دوست دارم نمازهای نافله بسیاری که بسبب آنها در شب و روز بمن تقرب می عست پاداش دهم، پس این بلا را از او بگردانم یا اینکه آن را مقدر کرده و بدان حکم کرده بودم و موقوف گذارده بودم و اجرای آن صحتی بمشیت من داشت، سپس (باین هم اکتفا نکنم) و اجر بزرگ نزول این بلائی که از آن منافی شده است برایش بنویسم و ذخیره کنم، و مزدش را وافر کنم با اینکه خود او بدان آگاه نیست (زیرا) آزار آن بلا باو نرسیده است، و منت خداوند کریم مهربان و رحیم.

توضیح - مجلسی (ره) و فیض (قده) گفته اند: «و او» در: «فی الدنیا و الآخرة»، و هم چنین دره و اوقدر عقوبه... یعنی «او» است.

﴿ بَابُ نَادِرٍ أَيْضًا ﴾

﴿ ۳۰۰۰ ﴾ ۱- محمد بن یحیی عن أحمد بن محمد، عن ابن فضال؛ عن ابن بکیر قال: سألت أبا عبد الله عليه السلام في قول الله عز وجل: «وما أصابكم من مصيبة فبما كسبت أيديكم» فقال هو: «ويعفون كثير» قال: قلت: ليس هذا أردت أرايت ما أصاب علياً وأشباهه من أهل بيته عليهم السلام من ذلك؟ فقال: إن رسول الله صلى الله عليه وآله كان يتوب إلى الله في كل يوم سبعين مرة من غير ذنب.

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، جَمِيعاً عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ رِثَابٍ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ» أَرَأَيْتَ مَا أَصَابَ عَلِيًّا وَ أَهْلَ بَيْتِهِ عليهم السلام مِنْ بَعْدِهِ هُوَ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَهُمْ أَهْلُ بَيْتِ طَهَارَةٍ مَعْصُومُونَ؟ فَقَالَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَ لَيْلَةٍ مِائَةً مَرَّةً مِنْ غَيْرِ ذَنْبٍ، إِنَّ اللَّهَ يَحْضُرُ أَوْلِيَاءَهُ بِالْمَصَائِبِ لِيُخْرِجَهُمْ عَلَيْهَا مِنْ غَيْرِ ذَنْبٍ.

﴿ بَابُ نَادِرٍ دِيْكَرٍ ﴾

۱- ابن بکیر گوید: از حضرت سادق علیه السلام از گفتار خدای عزوجل پرسیدم (که فرماید)

«و هر چه مصیبت بشما رسد بواسطه آن چیزی است که خودتان کرده اید» حضرت (دنباله آیه را خواند و) فرمود: «و از بسیاری از گناهان بگذرد» (سوره شوری آیه ۳۰) گوید: من عرض کردم: مقصود دنباله آیه نبود (بلکه) بفرمائید آنچه بعلی علیه السلام و آنانکه مانند او بودند از خاندانش رسید از همین باب بود؟ (یعنی آنها چه کرده بودند که آنهمه مصیبت و بلا بدانها رسید؟) فرمود: همانا رسول خدا (ص) در هر روز بدون اینکه گناهی داشته باشد هفتاد بار استغفار میکرد.

شرح - مجلسی (ره) گوید: پاسخ حضرت باینکه: «رسول خدا روزی هفتاد بار...» دو احتمال دارد: اول اینکه چنانچه استغفار پیمبر (ص) برای ریختن گناهی نبود بلکه برای بالا بردن درجه اش بوده است، همچنین گرفتاری و مصیبتی که بعلی علیه السلام و خاندانش رسیده کفاره گناهان نبوده بلکه برای بالا رفتن درجات آنها و بسیاری ثوابشان بوده. دوم: اینکه مقصود این است که استغفار پیمبر (ص) برای ترک اولی یا عدول از عبادت افضل بادی و امثال اینها بوده است و ابتلاء آنها هم بهمین خاطر بوده، ولی معنای اول روشن تر است چنانچه خبر بعدی بآن دلالت کند.

۲- علی بن رثاب گوید از حضرت سادق علیه السلام پرسیدم از تفسیر گفتار خدای عزوجل آنچه بشما از مصیبتها رسد برای آنچه می کنید است که خودتان کرده اید، بفرمائید: آنچه بعلی و اهل بیت (معصومین او) علیهم السلام رسد بظالم کاری بود که آنها کرده بودند، با این که آنان خاندان طهارت و هم معصوم (از گناه) بودند؟ فرمود: همانا رسول خدا (ص) در هر روز و شبی - بدون گناه - صد بار استغفار میکرد و بسوی او توبه مینمود، همانا خداوند دوستان خود را بمصیبتها و پیش آمدها گرفتار کند تا بدان واسطه بدون گناه بآنها اجر و ثواب دهد.

۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، رَفَعَهُ قَالَ : لَمَّا حَمَلَ عَلِيٌّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِمَا إِلَى يَزِيدَ بْنِ مَعَاوِيَةَ فَأَوْقَفَ بَيْنَ يَدَيْهِ قَالَ يَزِيدُ لَعْنَهُ اللَّهُ : « مَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فِيمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ ، فَقَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ : لَيْسَتْ هَذِهِ آيَةٌ فِيمَا إِنْ فِينَا قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنْ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ،

(بَابُ)

«إِنَّ اللَّهَ يَدْفَعُ بِالْعَامِلِ عَنِ غَيْرِ الْعَامِلِ»

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبُدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ يُونُسَ بْنِ طَبَّانَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنْ اللَّهُ [لَا] يَدْفَعُ يَمَنَ يُصَلِّي مِنْ شِبَعَيْنَا عَمَّنْ لَا يُصَلِّي مِنْ شِبَعَيْنَا وَلَوْ أَجْمَعُوا عَلَيَّ تَرَكَ الصَّلَاةَ لَهَلَكُوا ؛ وَإِنَّ اللَّهَ لَيَدْفَعُ يَمَنَ يَزُكِّي مِنْ شِبَعَيْنَا عَمَّنْ لَا يَزُكِّي وَلَوْ أَجْمَعُوا عَلَيَّ تَرَكَ الزَّكَاةَ لَهَلَكُوا ؛ وَإِنَّ اللَّهَ لَيَدْفَعُ يَمَنَ يَحُجُّ مِنْ شِبَعَيْنَا عَمَّنْ لَا يَحُجُّ وَلَوْ أَجْمَعُوا عَلَيَّ تَرَكَ الْحَجَّ لَهَلَكُوا وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَلَوْ لَا دَفَعَ اللَّهُ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ

۳- علی بن ابراهیم در حدیث مرفوعی (که سندش بمصوم رسد) حدیث کند که فرمود : هنگامی که حضرت علی بن الحسین (زین العابدین) علیهما السلام را نزد یزید بن معاویه بردند و در برابر او نکهداشتند یزید - که خدایش از رحمت خود دور کرده - گفت : « و آنچه بشما مصیبت رسید از آنجبری بود که خود کردید » (و این آیه شریفه را خواند) حضرت علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : این آیه در باره ما نیست ، همانا در باره ما گفتار خدای عز و جل است (که فرماید :) « هیچ مصیبتی در زمین نرسد و نه بجانهای شما جز اینکه در کتابی است پیش از آنکه آنها را بیافرینیم همانا این بر خدا آسان است ، (سوره حدید آیه ۲۲) .

«بَابُ»

(اینکه خداوند بواسطه عمل کننده (بلا را) از تارك عمل دور کند)

۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر آینه خداوند بخاطر آنکه کسیکه نماز بخواند از شیعیان ما (بلا را) دفع کند از آنکه نماز نپخواند از شیعیان ما و اگر حدکی نماز را ترک کند هر آینه (همگی آنها) هلاک شوند . و خداوند بخاطر آنکه زکاة دهد از شیعیان ما دفع کند از آنکه زکاة نبردارد و اگر همگی زکاة ندهند هلاک گردند . و همانا خداوند بخاطر آنکه از شیعیان ما حج کند از آنکه حج نکند (بلا را) دفع کند ، و اگر بتزک حج اتفاق کنند هر آینه هلاک شوند . و ایست گفتار خدای عز و جل : « و اگر نبود بر کار کردن خداوند برخی را برخی دیگر هر آینه زمین تباہ میشد ولیکن خدا دارای فضل است بر همه جهانیان ، (سوره بقره آیه ۲۵۱) فرمود : بخدا سوگند این آیه جز در

ذُو قُضَلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ، قَوْلَهُ مَا نَزَلَتْ إِلَّا فِيكُمْ وَلَا عَنِّي بِهَا غَيْرُكُمْ.

(بَابُ)

﴿إِنَّ تَرَكَ الْخَطِيئَةَ أَيْسَرُ مِنْ [طَلَبِ] التَّوْبَةِ﴾

۱- تَهْدِيْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ

أَبِي الْعَبَّاسِ الْبُقَيْرِيِّ [قَالَ] : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : تَرَكَ الْخَطِيئَةَ أَيْسَرُ مِنْ طَلَبِ التَّوْبَةِ وَكَمْ مِنْ شَهْوَةٍ سَاعَةً أَوْرَثَتْ حُرْنَا طَوِيلًا وَالْمَوْتَ فَصَحَّ الدُّنْيَا ، فَلَمْ يَتَرَكَ لِيذِي لُبٍّ فَرَحًا .

((بَابُ الْإِسْتِدْرَاجِ))

﴿۳۰۰۵﴾ - سَعْدَةُ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدَبٍ ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ السَّمْطِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ لَمْ يَأْتِ إِذَا أَرَادَ بَعْدَ خَيْرٍ فَأَذْنَبَ ذَنْبًا أَتْبَعَهُ نِقْمَةٌ وَيُذَكِّرُهُ الْإِسْتِغْفَارَ ، وَإِذَا أَرَادَ بَعْدَ شَرٍّ فَأَذْنَبَ ذَنْبًا أَتْبَعَهُ نِعْمَةٌ لِيُنْسِيَهُ الْإِسْتِغْفَارَ ، وَتَمَادَى بِهَا ،

بارہ شما نازل نگفته ، و دیگری جز شما از آن مقصود نیست .

☆ (بَابُ) ☆

(ایسکه نکردن گناه آسانتر از توبه کردن است)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده : دست برداشتن از گناه آسانتر از طلب توبه است ، و بسا شهوترانی یکساعت که اندوه درازی بجای گذارد ، و مرگه دنیا را رسوا کرده و برای هیچ صاحب خردی شادی نگذاشته .
شرح - مجلس (نه) گوید : « ایسر من طلب التوبة » اشاره باینست که شرایط قبول شدن توبه بسیار است ، و اینکه فرمود : « و مرگه دنیا را رسوا کرده » برای آنست که مرگه پرده از بدیهای آن و کول ردهای وی و فائیهای آن برداشته است .

☆ (بَابُ) ☆

(استدراج (و غافلگیر کردن) با هستگی و تدریج)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : همانا چون خداوند خوبی بندهای را خواهد و آن بنده گناهی مرتکب شود خدا دنیايش اورا کيفرى دهد و استغفار را بپايد او اندازد ، و چون برای بندهای بدی خواهد و او گناهی کند خدا دنیايش نعمتی باو دهد تا استغفار را از ياد او ببرد و بآن حال ادامه دهد ، و این است گمنام خدای عزوجل و تدریج و آهستگی آنها را غافلگیر کنیم از راهیکه ندانند ، (سوره اعراف

وَهُوَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «سَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ» بِالنِّعَمِ عِنْدَ الْمَعَاصِي .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، جَمِيعاً عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ ابْنِ رِثَابٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ : سَأَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ اسْتِدْرَاجٍ ، فَقَالَ : هُوَ الْعَبْدُ يُدْنِبُ الذَّنْبَ فَيَعْمَلِي لَهُ وَيَجِدُ ذَلِكَ عِنْدَهَا النَّعْمَ فَنَلْبِسُهُ عَنِ الْإِسْتِغْفَارِ مِنَ الذُّنُوبِ فَهُوَ مُسْتَدْرَجٌ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُ .

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «سَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ» قَالَ : هُوَ الْعَبْدُ يُدْنِبُ الذَّنْبَ فَتَجِدُ ذَلِكَ النَّعْمَ مَعَهُ تَلْبِسُهُ تِلْكَ النَّعْمَةَ عَنِ الْإِسْتِغْفَارِ مِنْ ذَلِكَ الذَّنْبِ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ : عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ [الْمُنْقَرِي] ، عَنْ حَقِيقِ بْنِ غِيَاثٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَمْ مِنْ مَغْرُورٍ بِمَا قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ ، وَ كَمْ مِنْ مُسْتَدْرَجٍ بِسُوءِ اللَّهِ عَلَيْهِ ، وَ كَمْ مِنْ مَفْتُونٍ بِنَاءِ النَّاسِ عَلَيْهِ .

((بَاب))

﴿ مَحَاسِبَةُ الْعَمَلِ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، جَمِيعاً ، عَنِ الْحَسَنِ

آیه ۱۸۲) یعنی بسبب (دادن) نعمت هنگام (ارتکاب) گناهان .

۲ - از امام صادق علیه السلام معنای استدراج را پرسیدند ؟ فرمود : آن اینست که بنده ای گناه کند پس باو مهلت داده شود و برایش در هنگام گناه نعمتی تجدید گردد . پس او را از آموزش خواهی از گناهان باز دارد ، پس او غافلگیر شده از راهی که نداند .

۳ - سماعة بن مهران گوید : از حضرت صادق عليه السلام از گفتار خدای عزوجل پرسیدم که فرماید : «ایشان را باهستگی و تدریج غافلگیر کنیم از راهی که ندانند» (سوره اعراف آیه ۱۸۲) فرموده : آن بنده ایست که گناهی مرتکب شود ، پس برای آن بنده با آن گناه نعمت هم تجدید گردد ، و آن نعمت او را از استغفار آن گناه سرگرم کند .

۴ - و آنحضرت علیه السلام فرمود : چه بسا شخصی که بنمتهائی که خداوند باو داده مغرور گردد ، و چه بسا کسیکه به پرده پوشی خداوند بر آنها ، غافلگیر شوند ، و چه بسا مردمی که بتایش مردم فریب خورند .

﴿ (بَاب) ﴾

﴿ مَحَاسِبَةُ (وَحِسَابُ) كَرْدَنِ عَمَلٍ ﴾

۱ - علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : پیوسته امیر المؤمنین علیه السلام میفرمود : همانا روزگار

ابن محبوب، عن علی بن رباب، عن ابي حمزة، عن علی بن الحسین علیه السلام قال: کان امیر المؤمنین علیه السلام یقول: انما الذهر ثلاثة ايام انت فيما بینهن: مضی امس بما فیہ فلا یرجع ابداً فان کنت عملت فیہ خیر اتم تحزن لذهابہ و فرحت بما استقبلته منه و ان کنت قد فرطت فیہ فحسرتک شدیدة لذهابہ و تقریطک فیہ و انت فی یومک الذی اصبحت فیہ من غد فی غیرة و لاتدری لعلک لا تبلفه و ان بلفته لعل حظک فیہ فی التقریط مثل حظک فی الامس الماضي عنک .

فیوم من الثلاثة قد مضی انت فیہ مفرط، و یوم تنظیره لست انت منه علی یقین من ترک التقریط و انما هو یومک الذی اصبحت فیہ وقد ینبغی لک ان عقلت و فکرت فیما فرطت فی الامس الماضي معاً فانک فیہ من حسنات الاتکون اکسبتہا و من سیئات الاتکون افسرت عنها و انت مع هذا مع استقبال غد علی غیر یقین من ان تبلفه و علی غیر یقین عن کتاب حسنہ او امر تدع عن سینه محیطه، فانک من یومک الذی تستقبل علی مثل یومک الذی استدرت، فاعمل عمل رجل لیس یامل من الايام الا یومه الذی اصبیح فیہ و لیلته، فاعمل اودع و الله الموعن علی ذلک .

﴿ ۳۰۱۰ ﴾ - علی بن ابراهیم، عن ابيه، عن حماد بن عيسى، عن ابراهيم بن عمر اليماني، عن ابي

سه روز است که تو در میانه آنهائی : دیر روز که گذشت با هر آنچه در آن بود ، و هرگز برنگردد ، پس اگر کار نیکی در آن انجام داده ای از رفتنش اندوهی نداری و بدانچه بدان با وی رو برو شدی (یعنی بکار نیکی که در آن انجام دادی) خوشحال و شاد هستی ، و اگر تو در آن تقصیر روا داشته ای افسوس سختی بر رفتن آن و بتقصیری که در آن کرده ای داری . و تودر روزیکه هستی درباره فردایت غافل و ندانی چه شود ؟ شاید بدان نرسی و اگر هم بررسی شاید بهرات از لحاظ تقصیر و کوتاهی کردن مانند بهره دیروز گذشتهات باشد .

پس یکی از آن سه روز که گذشته است و تو در آن کوتاهی کردی ، و یکی روز آینده است که انتظار آمدنش را داری و یقین نداری که در آن کوتاهی نکنی ، و همانا توئی و آن روزی که در آن هستی ، و تو را سزاوار است اگر تمقل کنی و در کوتاهی کردن گذشتهات بیندیشی که چه حسنائی از دست رفته تا (اکنون در این روز) بدست آری ، و چه گناهی کرده ای که در آن کوتاهی کنی (و مرتکب آن نشوی) و تو با اینحال رو بفردائی هستی که اطمینان نداری که بدان بررسی ، و یقین نداری که ، آن کار نیکی بدست آوری (و انجام دهی) یا چیزی تورا از گناهی تپاه کنند (که نیکیها را تپاه سازد) باز دارد ، پس تو نسبت بروزی که در جلو داری مانند روزی هستی که پشت سر گذارده ای ، پس کار کن مانند آن مردیکه از همه روزها امیدی ندارد جز بهمان روزی که در آنست و شبش ، پس کار کن یا (اگر نخواهی) و اگذار و خدا بر کار تو کمک کند .

۲ - حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام فرمود : از ما نیست کسی که هر روز حساب خود را نکند ، پس

الْحَسَنَ الْمَاضِي صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ قَالَ : لَيْسَ مِمَّا مَنْ لَمْ يُحَاسِبْ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ فَإِنْ عَمِلَ حَسَنًا اسْتَرَادَ اللَّهُ وَإِنْ عَمِلَ سَيِّئًا اسْتَغْفَرَ اللَّهُ مِنْهُ وَتَابَ إِلَيْهِ .

۳ - محمد بن يحيى ، عن أحمد بن محمد بن عيسى ، عن علي بن النعمان ، عن إسحاق بن عمارة عن أبي النعمان العجلي ، عن أبي جعفر عليه السلام قَالَ : يَا أَبَا النُّعْمَانِ لَا يَغْرَزَنَّكَ النَّاسُ مِنْ نَفْسِكَ ، فَإِنَّ الْأَمْرَ بِصِلِ إِلَيْكَ دُونَهُمْ ، وَلَا تَقْطَعْ نَهَارَكَ بِيَكْذَا وَكَذَا فَإِنَّ مَعَكَ مَنْ يَحْفَظُ عَلَيْكَ عَمَلَكَ وَأَحْسِنَ فَإِنَّهُ لَمْ أَرِ شَيْئًا أَحْسَنَ دَرَكًا وَلَا أَسْرَعَ طَلَبًا مِنْ حَسَنَةِ مُجَدِّدِهِ لِذَنْبٍ قَدِيمٍ .

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي النُّعْمَانِ مِثْلَهُ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ : أَصْبِرْ وَأَعْلَى الدُّنْيَا فَإِنَّهَا هِيَ سَاعَةٌ فَمَا مَضَى مِنْهُ فَلَا تَجِدْ لَهُ أَلْمًا وَلَا سُرُورًا ، وَمَا لَمْ يَجِبْ ، فَلَا تَدْرِي مَا هُوَ؟ وَإِنَّمَا هِيَ سَاعَتُكَ الَّتِي أَنْتَ فِيهَا فَاصْبِرْ فِيهَا عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَاصْبِرْ فِيهَا عَنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ .

اگر کار نیکی کرده است از خدا زیادی آنرا خواهد ، و اگر گناه کار بدی کرده در آن گناه از خدا آمرزش خواهد و بسوی او بازگشت کند (و توبه نماید) .

۳ - ابونعمان عجلی از حضرت باقر علیه السلام حدیث کند که فرمود : ای ابانعمان مردم تو را بخودت مفرور نکنند (و با مدح و ستایشت تو را از خودت غافل نکنند) زیرا (سزای) کار (و کردارت) پتو رسد نه بآنها ، و روزت را بچنین و چنان (یعنی سخنان بیهوده) پایان مبر ، زیرا با تو کسی هست که کردار تو را بر تو نگهدارد (و یادداشت کند) و نیکی کن زیرا من ندیده‌ام چیزی را برای تدارک گناه گذشته و کهنه بهتر و شناباش از کردار نیکی که تازه باشد .

۴ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : بر دنیا شکینا باشید که آن ساعتی است ، زیرا آنچه که از دنیا گذشته (اکنون) نه دردی از آن احساس کنی و نه شادی ، و آنچه نیامده که ندانی چیست ؛ همانا دنیای تو آن ساعتی است که در آنی پس در آن یکساعت بر طاعت خدا صبر کن و از نافرمانی خداوند شکینا باش (و خود را نگاهدار) .

شرح - یعنی هر چه حساب کنی بیش از این یکساعتی که در آنی نیست ، اگر طاعتی داری برانجام آن شکینا باش و اگر نافرمانی پیش آمده بترک آن شکینا باش زیرا آنچه گذشته که اکنون خبری از آن نیست و درد و لذتی از آن پتو نرسد ، و آنچه نیامده که معلوم نیست بدان برسی یا نرسی ، و اگر هم برسی وضع خوشی و ناخوشیت روشن نیست ، پس همین ساعت که در آن هستی برای تو باقی نماند که آنهم باشکینائی در اطاعت یا معصیت میتوانی بسربری .

۵- عَنْهُ ' عَنْ بَعْضِ اصْحَابِنَا رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام احْمِلْ نَفْسَكَ لِنَفْسِكَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ لَمْ يَحْمِلْكَ غَيْرُكَ .

۶- عَنْهُ : رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِرَجُلٍ : إِنَّكَ قَدْ جُعِلْتَ طَبِيبَ نَفْسِكَ وَبَيْنَ لَكَ الدَّاءُ ، وَعَزِي فَتِ آيَةِ الصِّحَّةِ ؛ وَدُلِّتَ عَلَى الدَّاءِ ، فَأَنْظِرْ كَيْفَ قِيَامَكَ عَلَى نَفْسِكَ .

۷- (۳۰۱۵) عَنْهُ رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام لِرَجُلٍ : احْمِلْ قَلْبَكَ قَرِيبًا بِرَأْ أَوْ وُلْدًا وَأَصْلًا وَاجْعَلْ عَمَلَكَ وَالِدَاتِ تَتَّبِعُهُ وَاجْعَلْ نَفْسَكَ عَدُوًّا تُجَاهِدُهَا وَاجْعَلْ مَالَكَ غَارِيَةً تُرَدُّهَا

۸- [و] عَنْهُ ' رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ علیه السلام : اقْصُرْ نَفْسَكَ عَمَّا يَصْرُفُ بِهَا مِنْ قَبْلِ أَنْ تَتَفَارَقَكَ

۵- حضرت صادق علیه السلام فرمود : خودت را برای خودت بردار (یعنی از خودت برای خودت استفاده کن) و اگر بر نداری دیگری تو را بر ندارد .

شرح - یعنی از وجود خودت بکنج خود استفاده کن و اگر نکنی دیگری از تو بکنج تو استفاده نکند . مجلسی (ره) گوید : یعنی نفس خود را از جاهای پست دنیا و آخرت بردار ، و یا اینکه نفس خود را برای رسیدن بهشت و درجات عالیّه بر مرکب اطاعتها و اعمال صالحه سوار کن ، و آنچه دیگران انجام دهند اگر بوسیت تو باشد که از کارهای او است (و نتیجه اش عاید او گردد) و اگر بوسیت تو نباشد چندان نفی نبخشد و گذشته اعتمادی بر آن نیست .

۶- حضرت صادق علیه السلام بمردی فرمود : تو را طبیب خودت کرده اند ، و درد را هم برایت گفته اند و نشانه سلامتی را نیز بتو یاد داده اند ، و بدار و هم تو را راهنمایی کرده اند اکنون بنگر تا چگونه در باره آن رفتار کنی .

شرح - مجلسی (ره) گوید : درد همان اخلاق زشت و گناهان کشفده است ، و نشانه سلامتی همان نشانه هایست که خدا و رسول و ائمه اطهار فرموده اند مانند اول تنوره مؤمنون و سایر آنچه در اوصاف مؤمنین و متقین گفته شده است و بسیاری از آنها گذشت ، و دارو توبه و استغفار است و هم چنین هم نشینی با اعیان و پرهیز کردن از اشرار و زهد در دنیا و تحقیق در اطراف امراض جسم کردن و مداوای هر کدام را بسند خودش تا آنجا که گوید : « اکنون نگاه کن بین چگونه در رسیدگی بپسودت قیام کنی ، و دردهای آنرا درمان کنی ، و اگر در این باره کوتاهی کنی خود را کشته ای و هر که خود کشی کند سزایش تا ابد دوزخ است .

۷- و نیز آنحضرت صلی الله علیه و آله بمردی فرمود : دل خود را (بمنزله) رفیقی خوش کردار ، یا فرزندی سپاسگزار قرار ده ، و کردارت را (بمنزله) پدری که از او پیروی کنی ، و نفس (اماره) خود را (بجای) دشمنی که با او نبرد میکنی ، و مالت را (بمنزله) غاری که برگردانی .

۸- و نیز آنحضرت صلی الله علیه و آله فرمود : خوب شدن را از آنچه زبانش رساند بازگیر (و دست نشن را از

وَأَسْعَ فِي فَكَاكِهَا كَمَا تَسْعَى فِي طَلَبِ مَبِيشَتِكَ ، فَإِنَّ نَفْسَكَ رَهْبَةٌ بِعَمَلِكَ .

۹ - عَنْهُ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : كَمْ مِنْ طَالِبٍ لِلدُّنْيَا لَمْ يَدْرِ كَيْفَهَا وَمَدْرِكُهَا قَدْ فَارَقَهَا ، فَلَا يَشْفَلُكَ طَلِبُهَا عَنْ عَمَلِكَ وَالتَّوَسُّلِ مِنْ مُعْطِيهَا وَمَالِكِهَا فَكَمْ مِنْ حَرِيصٍ عَلَى الدُّنْيَا قَدَصَرَ عَتُهُ وَاشْتَغَلَ بِمَا أَدْرَكَ مِنْهَا عَنْ طَلَبِ آخِرَتِهِ حَتَّى قَتِي عُمُرُهُ وَأَدْرَكَهُ أَجَلُهُ .
وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : الْمَسْجُونُ مَنْ سَجَنَتْهُ دُنْيَاهُ عَنْ آخِرَتِهِ .

۱۰ - وَعَنْهُ ، رَفَعَهُ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ : إِذَا أَنْتَ عَلَى الرَّجُلِ أَرْبَعُونَ سَنَةً قَبْلَ لَهْ : خُدَّ حِنْدُكَ فَإِنَّكَ غَيْرُ مَعْدُورٍ وَلَيْسَ ابْنُ الأَرْبَعِينَ بِأَحَقَّ بِالْحَدِّ مِنْ ابْنِ العَشْرِينَ فَإِنَّ الَّذِي يَطْلُبُهُمَا وَاحِدٌ وَلَيْسَ بِرَاقِدٍ ، فَأَعْمَلْ لِمَا أَمَّاكَ مِنَ الأَهْوَالِ وَدَعْ عَنْكَ فَضُولَ القَوْلِ .

۱۱ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ حَسَّانِ ، عَنْ زَيْدِ الشَّحَّامِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : خُدِّ لِنَفْسِكَ مِنْ نَفْسِكَ ، خُدِّ مِثْلَ الصِّحَّةِ قَبْلَ السُّقْمِ ، وَفِي القُوَّةِ قَبْلَ الضَّعْفِ ، وَفِي الحَيَاةِ قَبْلَ المَمَاتِ .

آن کوتاه کن) پیش از آنکه از تو جدا شود ، و چنانچه در جشنجوی روزی میکوشی در راهائی آن بکوش ، زیرا نفس تو در گرو کردار تو است .

۹ - و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود : چه بسا جوینده دنیا که بدان نرسیده ، و (چه بسا کسانی که) رسیده اند بدان و از آن مفارقت کرده اند ، پس مبادا طلب دنیا تو را از کردارت باز دارد ، و دنیا را از بخشنده و مالکش (که خدا است) بخواه ، چه با حریص بر دنیا که دنیا او را ب خاک افکنده ، و آنچه از آن بدست آورده از آخرتش باز مانده تا اینکه عمرش سپری شده و مرگش در رسیده . و فرمود : زندانی آن کس است که دنیا او را از طلب آخرت ببندد گرفتار کرده (و بزندان خود افکنده است) .

۱۰ - امام باقر علیه السلام فرمود : همین که مرد چهل ساله شد باو گفته شود : خود را واپای (و بر حدی باش) زیرا معدوم نیستی ، و چهل ساله بگذر کردن سزاوارتر نیست از مرد بیست ساله (و هر دو باید بترسند) زیرا آنکه هر دو را میجوید (و میطلبند که مرگه باشد) یکی است . و او خواب هم نیست (که از کسی غفلت کند) پس برای آن بینی که در پیش داری کار کن ، و زیادی گمناز . او اگذازد (زیرا : بعمل کار بر آید بسخن دانی نیست) .

۱۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : از خودت برای خودت باز گیر ، از تندرسیت پیش از آنکه بیمار شوی باز گیر ، و در توانائی پیش از آنکه ناتوان گردی ، و در زندگی پیش از مردن (از خودت بفتح خودت بهره برداری کن) .

۱۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : چون روز آید (بمردمان) گوید : ای فرزند آدم در

۲۴۰۰) عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ النَّهَارَ إِذَا جَاءَ ، قَالَ : يَا بَنَ آدَمَ أَعْمَلُ فِي يَوْمِكَ هَذَا خَيْرًا أَشْهَدُ لَكَ بِهِ عِنْدَ رَبِّكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، فَأْتِي لَمْ آتِكَ فِيمَا مَضَى وَلَا آتِيكَ فِيمَا بَقِيَ وَإِذَا جَاءَ اللَّيْلُ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ .

۱۳ - الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ شُعَيْبِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، رَفَعَهُ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أُرْصِنِي بِوَجْهِهِ مِنْ وَجْهِهِ الْبَرِّ أَنْجُ بِهِ ، قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَيُّهَا السَّائِلُ اسْتَمِعْ ثُمَّ اسْتَفْهِمْ ثُمَّ اسْتَبْقِنْ ثُمَّ اسْتَعْمِلْ وَاعْلَمْ أَنَّ النَّاسَ ثَلَاثَةٌ : زَاهِدٌ وَصَابِرٌ وَرَاغِبٌ فَأَمَّا الزَّاهِدُ فَقَدَّحَرَ جَتِ الْأَحْزَانُ وَالْأَفْرَاحُ مِنْ قَلْبِهِ فَلَا يَفْرَحُ بِشَيْءٍ مِنَ الدُّنْيَا وَلَا يَأْسَى عَلَى شَيْءٍ مِنْهَا فَاتَهُ ، فَهُوَ مُسْتَرْبِحٌ وَأَمَّا الصَّابِرُ فَإِنَّهُ يَتَمَتَّأُ بِقَلْبِهِ فَإِذَا نَالَ مِنْهَا الْجَمَّ نَفَسَهُ عَنْهَا السُّوَاءَ عَاقِبَتِهَا وَشَتَّانَهَا ، لَوْ اطَّلَعْتَ عَلَى قَلْبِهِ عَجِبْتَ مِنْ عِقْبَتِهِ وَتَوَاضَعَهُ وَحَزَمِهِ وَأَمَّا الرَّاغِبُ فَلَا يُبَالِي مِنْ أَيْنَ جَاءَتْهُ الدُّنْيَا مِنْ جِلْبَاءٍ أَوْ [مِنْ] حَرَامِهَا وَلَا يُبَالِي مَا دَنَسَ فِيهَا عَرِضَهُ وَأَهْلَكَ نَفْسَهُ وَأَذْهَبَ مَرُوءَتَهُ ، فَهُمْ فِي عَمْرَةٍ يَضْطَرُّونَ .

۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَكِيمٍ ، عَنْ عَمْرِئِ بْنِ حَدَّادٍ ،

این روز کار نیکی کن تا من در روز قیامت نزد پروردگارت برای تو گواهی دهم ، زیرا من که در گذشته پیش تو نیامدم و پس از این هم نزدت نیایم ، شب هم هنگامی که آید همین سخن را گوید .
شرح - مجلسی (ره) گوید : گفتار شب و روز یا بزبان حال است یا گفتار فرشته‌ای است که موکل روز و شب است .

۱۳- شعیب بن عبدالله در حدیث مرفوعی (که سند بمعصوم رسد) حدیث کند که فرمود : مردی نزد امیرالمؤمنین علیه السلام آمد و عرض کرد : ای امیر مؤمنان مرا سفارش کن برای از راههای خیر و خوبی که بدان نجات یابم ، امیر المؤمنین علیه السلام فرمود : ای آنکه پرسیدی بشنو و سپس بفهم و پس از آن باور کن و سپس بکار بند :

مردم سه گروهند : زاهد (پارسا) و صابر (شکپیا) و راغب (خواهان دنیا) ، اما زاهد کسی است که اندوهها و شادیاها از دلش بیرون رفته نه بچیزی از دنیا شاد شود ، و نه بر چیزی که از دستش رفته افسوس خورد پس او آسوده خاطر است ، و اما صابر آنکس است که در دل آرزوی دنیا کند و چون بدان رسد بخاطر سرانجام بدان و زشتی منظر آن (در نظر حرد) بنفس خود لگام زند که از آن برنگردد ، (و چنانست) که اگر بر دلش آگاه شوی از پارسائی و فروتنی و دور اندیشی او در شکست شوی ، و اما راغب باک ندارد که دنیا از چه راهی بدست او رسد : از حلال است یا از حرام ، و باک ندارد که درباره آن آبرویش چرکین شود ، و خود را هلاک کند ، و مردانگی خود را از بین ببرد ، پس آنها پند که در گرداب سخت (دنیا) سرگردان و مضطرب بند .

۱۴- حضرت صادق علیه السلام فرمود : امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده : آنچه در روز قیامت سود دهد و بکار

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَا يَصْغُرُ مَا يَنْتَعِقُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يَصْغُرُ مَا يَصْرُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، فَكُونُوا فِيهَا أَحْبَرَ كَمَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كَمَنْ عَائِن .
 ۱۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيُّ ، جَمِيعاً ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْمُنْقَرِيِّ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ قَالَ سَمِعْتُ : أَبَا عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ : إِنْ قَدَّرْتَ أَنْ لَا تُعْرَفَ فَأَفْعَلْ وَمَا عَلَيْكَ إِلَّا بُنِيَّ عَلَيْكَ النَّاسُ وَمَا عَلَيْكَ أَنْ تَكُونَ مَذْمُوماً عِنْدَ النَّاسِ إِذَا كُنْتَ مَحْمُوداً عِنْدَ اللَّهِ ، ثُمَّ قَالَ : قَالَ أَبِي عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام :

لَاخْبِرْ فِي الْعَيْشِ إِلَّا الرَّجُلَيْنِ رَجُلٌ يَزِدُّهُ كُلُّ يَوْمٍ حَيْرًا وَرَجُلٌ يَتَدَارَكُ مَبِيتَهُ بِالتَّوْبَةِ وَآتَى لَهُ بِالتَّوْبَةِ وَاللَّهُ لَوْ سَجَدَ حَتَّى يَنْقَطِعَ عُنُقُهُ مَا قَبِلَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مِنْهُ إِلَّا بَوْلَانِيًا أَهْلَ الْبَيْتِ الْأَوْمَنَ عَرَفَ حَقَّنَا وَرَجَالَ النَّوَابِ فِينَا [وَأَرْضِي بِقُوَّتِهِ يَصِفُ مَدِّي فِي كُلِّ يَوْمٍ وَمَا سَرَّ عَوْرَتَهُ وَمَا أَكْرَهَ رَأْسَهُ وَهُمْ وَاللَّهُ فِي ذَلِكَ خَائِفُونَ وَجِلُونَ وَدُءُ وَأَنَّهُ حَظَّهُمْ مِنَ الدُّنْيَا وَكَذَلِكَ وَصَّعَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ : وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ، ثُمَّ قَالَ : مَا الَّذِي آتَوْا؟ آتَوْا وَاللَّهُ مَعَ الطَّاعَةِ الْمَحَبَّةِ وَالْوَلَايَةِ وَهُمْ فِي ذَلِكَ خَائِفُونَ ، لَيْسَ حَوْفُهُمْ حَوْفُ شَيْءٍ وَلَكِنَّهُمْ خَافُوا أَنْ يَكُونُوا مُقَصِّرِينَ فِي مَحَبَّتِنَا وَطَاعَتِنَا

آید کوچک نیست (با کوچک شمرده نشود) و آنچه در روز قیامت زیان رساند کوچک نباشد ، پس در آنچه خدای عزوجل بشما آگاهی داده مانند کسی باشید که بیچشم خود دیده باشد .

۱۵ - حفص بن غیاث گوید : شنیدم حضرت سادق عليه السلام میفرمود : اگر بتوانی که شناخته نشوی (و گمنام باشی) همان کار را بکن ، چه با کسی بر تو باشد که مردم تو را نستانند ، و چه با کسی است تو را که نزد مردم نکوهیده باشی در صورتیکه نزد خدا پسندیده باشی؟ سپس فرمود : پدرم علی بن ابیطالب عليه السلام فرموده خیری در زندگی نیست جز برای دوزخ ؛ (یکی) مردی که هر روز کار خیری (بر کارهای غیر گذشته) بیفزاید ، و (دیگر) مردی که مرگش را با توبه تدارک ببیند و کجا توبه تواند ؟ بخدا سوگند اگر سجده کند تا گردنش بریده شود بجز با ولایت (و دوستی) ما اهل بیت ، خدای تعالی توبه اش را نپذیرد . آگاه باشید آیا کیست که حق ما را بشناسد و امید ثواب بوسیله ما داشته باشد ؟ و بخوراک نیم مد (که تقریباً پنج سیر است) در هر روز راضی باشد ، و بدانچه از جامه که عورتش را بپوشاند و سرش را در خود مستور سازد (بخشود باشد) با اینکه در همین اندازه هم ترسان و هراسان باشند ، و دوست دارند بهره شان از دنیا همان باشد و بهمین سان خدای عزوجل آنها را توصیف کرده و فرموده است : « و آنانکه در راه خدا بدهند آنچه بآنها داده شده و دلشان ترسان است که بسوی پروردگارشان بازگشت کنند ، (سوره مؤمنون آیه ۶۰) سپس فرمود : چه چیز بآنها داده شده ؟ بخدا سوگند بدانها - با اطاعت خدا - محبت و ولایت (ما خاندان) داده شد و با اینحال باز هم ترسانند ، ترسشان شك و تردید نیست ، بلکه می ترسند مبدا در دوستی و فرمانبرداری از ما مقصر باشند ؟

۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِهْرَبٍ ، عَنْ الْحَكَمِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ : دَخَلَ قَوْمٌ قَوَاعِظَهُمْ ثُمَّ قَالَ : مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا وَقَدْ عَايَنَ الْجَنَّةَ وَمَا فِيهَا ، وَعَايَنَ النَّارَ وَمَا فِيهَا إِنْ كُنْتُمْ تَصِدُّ قَوْلَ بِالْكِتَابِ .

﴿۴۰۴۵﴾ ۱۷ - مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَمِيْسٍ ، عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : لَا تَسْتَكْبِرُوا كَثِيرَ الْخَيْرِ وَلَا تَسْتَقِلُّوا قَلِيلَ الذُّنُوبِ فَإِنَّ قَلِيلَ الذُّنُوبِ يَجْتَمِعُ حَتَّى يَصْبِرَ كَثِيرًا وَخَافُوا اللَّهَ فِي السِّرِّ حَتَّى تُعْطُوا مِنْ أَنْفُسِكُمْ لِيَصْفَ وَسَارِعُوا إِلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَاصْدُقُوا الْحَدِيثَ وَادُّوا الْأَمَانَةَ فَإِنَّهَا فَاتِمَّةٌ ذَلِكَ لَكُمْ وَلَا تَدْخُلُوا فِيهَا لِأَيُّجَلْ لَكُمْ ، فَإِنَّهَا ذَلِكَ عَلَيْكُمْ .

۱۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : مَا أَحْسَنَ الْحَسَنَاتِ بَعْدَ السَّيِّئَاتِ وَمَا أَقْبَحَ السَّيِّئَاتِ بَعْدَ الْحَسَنَاتِ .

۱۶ - حکم بن سالم گوید : دسته‌ای از مردم وارد شدند (بر حضرت باقر و یا حضرت صادق علیهما السلام - چنانچه مجلسی (ره) گوید) پس آنحضرت آنها را موعظه کرد ، سپس فرمود : هیچکدام از شما نیست جز اینکه بهشت را با آنچه در آنست بچشم خود دیده ، و دوزخ و آنچه در آنست دیده است اگر قرآن را راست و درست دانید (و آنرا باور دارید) .

شرح - یعنی اگر انسان ایمان بقرآن و آنچه در آنست داشته باشد و یقین داند که هر چه خداوند در قرآن فرموده از حالات قیامت و نعمتهای بهشتی و عذابهای دوزخ بدون کم و زیاد بیاید و بدان برسد پس چنین کسی مانند آن کس است که بچشم خود تمامی آن نعمتها و عذابها و خود بهشت و دوزخ را دیده باشد .

۱۷ - سماعه گوید : از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام شنیدم که میفرمود : کار خیر زیاد هم که باشد شما آنرا زیاد بشمارید ، و گناه کم هم اگر هست شما آنرا کم بشمارید زیرا گناه کم است که فراهم شود تا بسیار گردد ، و از خدا در نهانی بفرسید تا خودتان انصاف و عدالت کرده باشید ، و بسوی اطاعت خداوند شتاب کنید ، و راست بگوئید و امانت را بپا دارید زیرا که آن بسود شما است ، و در آنچه بر شما حلال نیست وارد نشوید زیرا که آن بزبان شما است .

شرح - مجلسی (ره) در جمله « حتی تعطوا من انفسکم النصف » . . . گوید : یعنی انصاف باینکه از خدا می‌ترسید ، یا خودتان قاضی و حاکم خود باشید و محتاج بچاکم دیگری که میان شما حکم کند نباشد .

۱۸ - محمد بن مسلم گوید : از امام باقر علیه السلام شنیدم که میفرمود : چه بسیار خوب است حسنات (کارهای نیک و شایسته) بدنبال سیئات (کارهای بد و گناهان) و چه بسیار بد است سیئات در دنبال حسنات .

۱۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّكُمْ فِي أَجَالٍ مَقْبُوضَةٍ وَأَيَّامٍ مَعْدُودَةٍ وَالْمَوْتُ يَأْتِي بَغْتَةً ، مَنْ يَزْرَعْ خَبْرًا يَحْصِدْ غِبْطَةً وَمَنْ يَزْرَعْ شَرًّا يَحْصِدْ نَدَامَةً وَلِكُلِّ زَارِعٍ مَارَزَعٌ وَلَا يَسْبِقُ الْبَطِيءُ مِنْكُمْ حِظَّهُ وَلَا يُدْرِكُ حَرِيصٌ مَالًا يُقَدَّرُ لَهُ ، مَنْ أُعْطِيَ خَيْرًا فَأَلْفَهُ أَعْطَاهُ وَمَنْ رُوِيَ شَرًّا فَأَلْفَهُ وَقَاهُ .

۲۰ - محمد بن يحيى ، عن أحمد بن محمد ، عن بعض أصحابه ، عن الحسن بن علي بن أبي عثمان عن واصل ، عن عبد الله بن سنان ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : جاء رجل إلى أبي ذر فقال : يا أبا ذر ما لنا نكفر الموت ؟ فقال : لا تنكمم عمرتكم الدنيا و آخرتكم الآخرة فتكفرون أن تنقلوا من عمران إلى حراب . فقال له : فكيف ترى قدومنا على الله ؟ فقال : أما المحسن منكم فكأن الغائب يقدم على أهله وأما المسيء منكم فكأن يبق يردد على مولاه ، قال : فكيف ترى حالنا عند الله ؟ قال : اعزبوا أعمالكم على الكتاب ، إن الله يقول : « إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ » قَالَ : فَقَالَ الرَّجُلُ ، فَأَيَّنَ رَحْمَةَ اللَّهِ ؟ قَالَ : رَحْمَةَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ .

۱۹ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : همانا شما در عمرهای گرفته شده و روزهای شمرده شده هستید که ناگهان مرگه در رسد ، آنکه خوبی کشت کند (آنجا) غبطه (و آرزوی زیادتیر داشتن را) درو کند ، و هر که بدی میکارد پشیمانی بچیند ، برای هر شخص کشتکاری همانست که کشت کرده ، هر کس از شما که در تحصیل روزی کند است روزیش بر او پیش نگردد ، (یعنی کندیش سبب از دست رفتن روزی او نشود) و آنکه حریص است (هر قدر حرص زند) بآنچه مقدرش نشده دست نیابد ، اگر بکسی خیری رسد خداست که آنرا باو داده و اگر از بدی نگهداشته شود ، خداست که او را از آن نگهداشته است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : « در عمرهای گرفته شده ، یعنی آن بآن و ساعت بساعت از آن میگیرند و آن دائماً و پیوسته رویتش و زوال است ، یا از بس کم وزود گذر است گویا هیچ درکار نیست و گرفته شده ، ولی معنای اول آشکارتر است ، و روزهای شمرده شده ، یعنی شماره و اندازه دارد و زیاد و کم نشود .

۲۰ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : مردی پیش امیر درآمد و گفت : ای اباذر چگونه است که ما مرگه را بد (و ناخوش) داریم ؟ گفت : زیرا شادانیا را آباد کرده اید و آخرت را ویران ساخته اید و خوش ندارید که از (حایه) آبادان بمنزل ویران روید (آنمرد) از او پرسید : ورود ما را بر خداوند چگونه بینی ؟ گفت : اما نیکوکاران شما مانند مسافری است که بخاندان خود وارد شود ، و اما بدکرداران (و گمکاران) شما چون بنده گریخته ایست که نزد آقایش بازگردانند ، گفت : حال ما را نزد خداوند چگونه بینی ؟ گفت : کردارن را بر قرآن عرضه کنید (و بوسیله آن سنجش کنید) خداوند (در قرآن) فرماید : و همانا نیکان در نعمتها هستند ، و همانا گمکاران در دورحمتند (سوره انفطار آیه ۱۳ - ۱۴) حضرت فرمود : پس آنمرد گفت : پس رحمت خدا کجاست ؟ فرمود رحمت خدا به نیکوکاران نزدیک

قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: وَكَتَبَ رَجُلٌ إِلَى أَبِي دَرٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - يَا أَبَا دَرٍّ أَطْرَفَنِي بِشَيْءٍ مِنَ الْعِلْمِ فَكَتَبَ إِلَيْهِ أَنْ الْعِلْمَ كَثِيرٌ وَلَكِنْ إِنْ قَدَّرْتَ أَنْ لِأَسْبِيءَ إِلَى مَنْ تُحِبُّهُ فَأَقْعَلْ، قَالَ: فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: وَهَلْ دَرَيْتَ أَحَدًا يَسْبِيءُ إِلَى مَنْ يُحِبُّهُ؟ فَقَالَ لَهُ: نَعَمْ نَفْسُكَ أَحَبُّ إِلَيْكَ فَإِذَا أَنْتَ عَصَيْتَ اللَّهَ فَقَدْ آسَأْتَ إِلَيْهَا.

۲۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ سَمَاعَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: أَصْبِرُوا عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَتَصَبَّرُوا عَنْ مَعْصِيَةِ اللَّهِ، فَإِنَّمَا الدُّنْيَا سَاعَةٌ فَمَامَضَى فَلَيْسَ تَجِدُ لَهُ سُرُورًا وَلَا حُزْنَ نَا وَمَالٌ يَأْتِ فَلَيْسَ تَعْرِفُهُ فَاصْبِرْ عَلَى تِلْكَ السَّاعَةِ الَّتِي أَنْتَ فِيهَا، فَكَأَنَّكَ قَدِ اغْتَبَطْتَ.

﴿۳۰۳﴾ - ۲۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ الْخَضِرُ لِمُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ: يَا مُوسَى إِنْ أَصْلَحَ يَوْمِيكَ الَّذِي هُوَ أَمَامَكَ فَانظُرْ أَيُّ يَوْمٍ هُوَ وَعِدَّةٌ لَهُ الْجَوَابَ، فَإِنَّكَ مَوْفُوفٌ وَمَسْئُولٌ وَخُدْمُو عِظَنِكَ مِنَ الدَّهْرِ فَإِنَّ الدَّهْرَ طَوِيلٌ قَصِيرٌ،

است (یعنی باید مستحق رحمت باشد تا باو برسد) .

و نیز امام صادق علیه السلام فرمود: مردی بآی ذر نوشت: ای اباذر چیزی از علم بمن تحفه بده، در جوابش نوشت: همانا علم بسیار است ولی اگر بتوانی بآنکه دوستش داری بدی نکنی، آنرا بکن، آن مرد گفت: آیا تا کنون کسی را دیده‌ای که بآنکه دوستش دارد بدی کند؟ گفت: آری تو خودت را از همه کسی بیشتر دوست داری، و چون نافرمانی خدا کنی بدای بدی کرده‌ای.

۲۱ - سماعه گوید از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که می‌فرمود: بر طاعت خدا صبر کنید و از نافرمانی خدا شکیبائی ورزید (و خود را بسیر و ادار کنید) زیرا جز این نیست که دنیا ساعتی است، چون آنچه گذشته است اکنون نه از شادی آن چیزی دست تو است و نه از اندوختن، و آنچه نپاییده است که ندانی چگونه است، پس اکنون بر آن ساعتی که در آن هستی صبر کن (که اگر صبر کردی) بزودی مورد رشک دیگران واقع شوی.

شرح - مجلسی (ره) در جمله پایان حدیث گوید: یعنی پس از مرگ در حال نیکی قرار گیری که مردمان بر تو قبضه بکنند و آرزوی آن حال تو را کنند و تلخی صبر هم از کاست بیرون رفته و پایان یافته.

۲۲ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود: ای موسی بهترین دو روز (زندگانی دنیا و آخرت) همان روزی است که در پیش داری (که روز آخرت باشد) پس ببین که آنروز چه روزی است و جوابی برای آن آماده و مهیا کن، زیرا تو باز داشت شوی، و پریش شوی، و تو پند خود را از دنیا بگیر، زیرا روز کار هم دراز است و هم کوتاه، پس چنان کار کن که گویا ثواب کردارت را به هم خود

فَاعْمَلْ كَأَنَّكَ تَرَى ثَوَابَ عَمَلِكَ لِيَكُونَ أَطْمَعَ لَكَ فِي الْآخِرَةِ فَإِنَّ مَا هُوَ آتٍ مِنَ الدُّنْيَا كَمَا هُوَ
قَدْ وُلِيَ مِنْهَا.

۲۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَسِيدٍ ، عَمْرٍو ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي
عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَبْلَ لِأَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : عِظْنَا وَأَوْحِرْ ، فَقَالَ : الدُّنْيَا حَلَالٌ لَنَا حِسَابًا وَ
حِرَامٌ لَنَا عِقَابًا وَأَنْتَى لَكُمْ بِالرَّوْحِ وَ لَمَّا تَأَسَّوْا بِسُنَّةِ نَبِيِّكُمْ تَطْلُبُونَ مَا يُطْفِئُكُمْ وَلَا تَرْضَوْنَ
مَا يَكْفِيكُمْ .

بینی تا با آخرت خود امیدوارتر باشی ، زیرا آنچه از دنیا بیاید همانند آنست که رفته است .
شرح - مجلسی (ره) گوید : اینکه حضرت فرمود و زیرا روزگار هم دراز است و هم کوتاه ،
چند احتمال دارد : اول اینکه روزگار پند دراز است زیرا میتواند پند بگیرد و در حال اهل سعادت و
شقاوت از اول روزگار تا زمانی که خودش در آنست بیندیشد گویا با همه آنها زندگی کرده است ، و
اما لذتهای آن کوتاه است ، دوم اینکه روزگار از جهت پند و اندرز دراز است زیرا انسان میتواند
بکمتر زمانی بیدار شود ، چون دنیا پیوسته در انقلاب و زبرور و شدن است ، ولی از جهت کار و عمل کوتاه
است و باید فرصت را غنیمت شمرد . سوم اینکه روزگار برای نیکو کاران دراز است و میتواند سعادت‌های
بزرگی در کمترین زمانی بدست آورند و اینان در این عمرهای کوتاهشان کارهای زیادی انجام دهند ، و
آثار نیکویی از آنها بیادگار ماند ، ولی برای بدکاران روزگار کوتاه است زیرا لذات آنها فانی شده
و عقوبتهای آن برای ایشان بجای مانده ، و از عمرشان سودی نبرند . چهارم اینکه مقصود این است که
تمام عمر گرچه طولانی و دراز است اما آنچه اکنون در دست اوست یعنی آن ساعتی که در آن است کوتاه
است ، زیرا آنچه گذشته است که از دستش رفته ، و آنچه پس از این آید که وضعی در آن روشن نیست ،
چنانچه در روایات بسیاری گذشت .

۲۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : بامیر مؤمنان عرض شد : بما پند ده و مختصر کن (یعنی در
قالب کوتاهی بریز) فرمود : حلال دنیا حساب است و حرامش عتاب ، کجا برای شما آسایشی فراهم
کردد (از هراسهای قیامت) با اینکه بروش پیغمبرتان در نیامده‌اید ، میجوئید آنچه شما را بسر کشی
برد ، و خشنود نیستید بدانچه شما را کفایت کند (و بیش از حد کفایت خواهید) .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : ظاهر این حدیث این است که بنده را آنچه از حلال بدست آورده
و در حلال صرف کرده محاسبه کنند ، ولی برخی از اخبار هست که با این منافات دارد چنانچه در کتاب
اطمینه (از فروع کافی) بیاید ، سپس اخباری نقل کند که ازدوتای آنها استفاده شود که از خوراک مؤمن و جامه‌ای
که من باشد و زنی که باو کد کند محاسبه نشود ، یا از جامه‌ای که عورتش را بدان پوشانده ، یا لقمه‌مانی
که سد جوع بدان کرده یا خانه‌ای که او را از سرما و گرما پوشانده محاسبه نشود و در برخی از
آنها است که از نعمت ولایت محمد و آل محمد علیهم السلام پریش شوند نه از چیز دیگر ، و پس از نقل
آنها گوید :

(بَابُ)

(مَنْ يَعِيبُ النَّاسَ)

۱ - عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، جَمِيعًا ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ غَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ الثَّمَالِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ أَسْرَعَ الْخَيْرِ ثَوَابًا الْبِرُّ ، وَإِنَّ أَسْرَعَ الشَّرِّ عُقُوبَةُ الْبَغْيِ ، وَكَفَى بِالْمَرْءِ عَيْبًا أَنْ يَبْصُرَ مِنَ النَّاسِ مَا يَعْمَى عَنْهُ مِنْ نَفْسِهِ أَوْ يَعِيبَ النَّاسَ بِمَا لَا يَسْتَطِيعُ تَرْكُهُ أَوْ يُؤْذِي جَلِيسَهُ بِمَا لَا يَعْنِيهِ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الثُّعْمَانِ ، عَنْ ابْنِ مُسْكَانَ ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ : سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : كَفَى بِالْمَرْءِ عَيْبًا أَنْ

ممکن است جمع میان این اخبار باینکه گوئیم اخباری که دلالت بر عدم حساب دارد حمل بر مؤمنین شود ، و اخبار حساب حمل بر غیر آنها شود چنانچه ظاهر بیشتر اخبار است ، یا اخبار عدم حساب حمل شود بر آنچه در ضروریات صرف گردد ، و اخبار حساب بر آنچه بیش از ضرورت باشد ، چون جمع مال بیش از اندازه حاجت و صرف آن در غیر مورد ضرورت .

(بَابُ)

(کسیکه مردم را عیب کند (یا عیب مردمان گوید))

۱- حضرت باقر علیه السلام فرمود : همانا ثواب نیک رفتاری زودتر از هر کار خیری رسد ، و عقوبت ستم

و تعدی ب مردم زودتر از هر بدی آید ، و همین عیب برای مرد بس است که از مردمان ببیند چیزی را که از (دیدن) آن چیزی در خودش کور است ، یا مردم را بکاری سرزنش کند که خودش نتواند آنرا وا گذارد ، یا همنشین خود را بچیزی که بکار او نخورد آزار دهد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : ظاهر این است که مراد از «بر» احسان بدیگری است و گاه بهر کار خیری اطلاق شود ، و مقصود از «بغی» ظلم و دست درازی ب مردم است و گاهی بر زنا اطلاق شود ، و ظاهر در اینجا همان معنای اول است ، و ممکن است مقصود خروج بر امام باشد . . . تا آنکه گوید : سپس ظاهر این است که مقصود از آن چیزی که از دیدن آن در خود کور است ، یا خودش استطاعت ترک آنرا ندارد اعم است از اینکه از جنس عیب دیگران باشد یا نباشد . . . و گفتار آنحضرت که فرمود : و یا هم نشین خود را بچیزی که بکار او نخورد بیازارد ، یعنی چیزی که برای او مهم نیست و سودی ندارد چه برای خودش و چه برای همنشینش و ممکن است مقصود پرگفتن و بیهوده گفتن باشد ، زیرا که آن همنشین خردمند را آزار دهد .

۲- ابو حمزه گوید : از حضرت علی بن الحسین علیهما السلام شنیدم که میفرمود : رسول خدا (ص)

فرموده : همین عیب برای مرد بس است که ببیند از مردمان چیزی را که در خود نبیند ، و همنشین خود

يُبْصِرُونَ النَّاسَ مَا يَعْمَى عَلَيْهِ مِنْ نَفْسِهِ وَأَنْ يُؤْذِيَ جَلْبَسَهُ بِمَا لَا يَعْينُهُ .

۳- محمد بن یحیی ، عن الحسن بن إسحاق ، عن علي بن مهزيار ، عن حماد بن عيسى ، عن الحسن بن مختار ، عن بعض أصحابه ، عن أبي جعفر عليه السلام قَالَ : كَفَى بِالْمَرْءِ عَيْبًا أَنْ يَتَعَرَّفَ مِنْ عِيُوبِ النَّاسِ مَا يَعْمَى عَلَيْهِ مِنْ أَمْرِ نَفْسِهِ أَوْ يَعْتَبِ عَلَى النَّاسِ أَمْرًا هُوَ فِيهِ لَا يَسْتَطِيعُ التَّحَوُّلَ عَنْهُ إِلَى غَيْرِهِ ، أَوْ يُؤْذِيَ جَلْبَسَهُ بِمَا لَا يَعْينُهُ .

﴿۳۰۴﴾ علی بن ابراهیم ، عن محمد بن عیسی ؛ عن یونس ، عن ابي عبد الله حمزة بن الاعرج وعمر بن ابيان ، عن ابي حمزة ، عن ابي جعفر وعلی بن الحسن صلوات الله عليهم قالا : ان أسرع الخیر ثوابا البر ، وأسرع الشر عقوبة البغي ، وكفى بالمرء عيبا ان ينظر في عيوب غيره ما يعمى عليه من عيب نفسه أو يؤذي جلبسه بما لا يعينه أو ينهى الناس عما لا يستطيع تركه .

﴿باب﴾

﴿أَنَّهُ لَا يُؤَاخِذُ الْمُسْلِمَ بِمَا عَمِلَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ﴾

۱- محمد بن یحیی ؛ عن احمد بن محمد بن عیسی ، عن ابن محبوب ، عن جميل بن صالح ؛ عن ابي عبيدة ، عن ابي جعفر عليه السلام قَالَ : اِنَّ نَاسًا اَتَوْا رَسُوْلَ اللهِ صلى الله عليه وسلم بَعْدَ مَا اَسْلَمُوا وَاَقْبَلُوْا : يَا رَسُوْلَ اللهِ اَيُّوْخِذُكَ جُلٌّ مِثْلَ مَا كَانَ عَمَلًا فِي الْجَاهِلِيَّةِ بَعْدَ اِسْلَامِهِ ؟ فَقَالَ لَهُمْ رَسُوْلُ اللهِ صلى الله عليه وسلم :

دا بيازارد بچیزی که بکار او نخورد .

۳- حضرت باقر عليه السلام فرمود : این عیب برای مرد پس است که از عیبهای مردم چیزی را جستجو کند (و در صدد فهمیدن آن بر آید) که از دیدن آن در خود نا بینا است ، یا چیزی را بر مردم عیب گیرد که در خود او هست ، و تواند از آن عیب بیرون آید و بحال دیگری در آید ، یا همنشین خود را بچیزی که بکارش نخورد آزار دهد .

۴- ابو حمزه از حضرت باقر و حضرت علی بن الحسن علیهم السلام حدیث کند (که مانند حدیث (۱))

است و با ترجمه و شرحش گذشت) .

﴿باب﴾

اینکه مسلمان بآنچه در جاهلیت (پیش از مسلمانی) کرده است مؤاخذه نشود)

۱- حضرت باقر عليه السلام فرمود : مردمی نزد رسول خدا (س) آمدند و این پس از آن بود که مسلمان شده بودند ، پس عرض کردند : ای رسول خدا آیا کسی از ماها بکارهایی که در زمان جاهلیت کرده است پس از اینکه مسلمان شده مؤاخذه شود ؟ رسول خدا (س) بآنها فرمود : هر که اسلامش نیکو شود و یقین

مَنْ حَسَنَ إِسْلَامَهُ وَصَحَّ يَقِينُ إِيمَانِهِ لَمْ يُؤَاخِذْهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِمَا عَمِلَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ ، وَمَنْ سَحَفَ إِسْلَامَهُ وَلَمْ يَصِحَّ يَقِينُ إِيمَانِهِ أَحَدَهُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى بِالْأَوَّلِ وَالْآخِرِ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْجَوْهَرِيِّ ، عَنِ الْمُنْقَرِيِّ : عَنْ فَضِيلِ بْنِ عِيَاضٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ الرَّجُلِ يُحْسِنُ فِي الْإِسْلَامِ أَيُّوَأْخِذُ بِمَا عَمِلَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ ؟ فَقَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ : مَنْ أَحْسَنَ فِي الْإِسْلَامِ لَمْ يُؤَاخِذْ بِمَا عَمِلَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَمَنْ أَسَاءَ فِي الْإِسْلَامِ أُخِذَ بِالْأَوَّلِ وَالْآخِرِ .

(بَابُ)

﴿ أَنْ الْكَفْرَ مَعَ التَّوْبَةِ لَا يُبْطِلُ الْعَمَلَ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ وَغَيْرِهِ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ كَانَ مُؤْمِنًا فَعَمِلَ خَيْرًا فِي إِيمَانِهِ ثُمَّ أَصَابَتْهُ فِتْنَةٌ فَكَفَرَ ثُمَّ تَابَ بَعْدَ كُفْرِهِ كَتَبَ لَهُ وَحُوسًا بِكُلِّ شَيْءٍ كَانَ عَمَلُهُ فِي إِيمَانِهِ وَلَا يُبْطِلُهُ الْكُفْرُ إِذَا تَابَ بَعْدَ كُفْرِهِ .

ایمانش درست باشد خدای تبارک و تعالی بآنچه در جاهلیت انجام داده او را مؤاخذه نکند ، و هر که اسلامش نیکو نشده ، و یقین ایمانش درست نباشد خدای تعالی باول (یعنی پیش از اسلامش) و باخر (یعنی پس از اسلامش) او را مؤاخذه کند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود باسلام نیکو آن است که بتامی اصول دین مقرون باشد تا مخالفان و امثال آنها خارج باشند ، و مقصود از درستی یقین ایمان اینست که آلوده بشک و نفاق نباشد .

۲ - فضیل بن عیاض گوید : از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم از مردی که در اسلام خود نیکو باشد آیا بآنچه در جاهلیت کرده است مؤاخذه شود ؟ فرمود : که رسول خدا (ص) فرموده است : هر که در اسلام نیکو شود (و بدل و جان بدان معتقد گردد) بآنچه در زمان جاهلیت کرده مؤاخذه نشود ، و هر که در اسلام بد باشد (و طوری باشد که منجر بسلب ایمانش گردد) باغاز تا انجام مؤاخذه شود .

﴿ (بَابُ) ﴾

(در اینکه کفر (پس از ایمان) و توبه از آن ، عمل)

(گذشته (پیش از کفر) را باطل نکند)

۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : هر که مؤمن باشد و کار خیری در زمان ایمانش کرده باشد سپس فتنه‌ای دچار او گردد و کافر شود ، و پس از کفر توبه کند (و دوباره مؤمن گردد) هر چه (کار خیر) در زمان ایمانش کرده است نوشته شود و در حساب آید ، و این کفری که پس از آن توبه کرده آنها را باطل نکند .

(باب)

* (المُعَافِينَ مِنَ الْبَلَاءِ) *

۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ جَمِيعًا ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ [وغيره] عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ صَنَائِينَ يَضُنُّ بِهِمْ عَنِ الْبَلَاءِ فَيُحِبُّهُمْ فِي عَافِيَةٍ وَيَرْزُقُهُمْ فِي عَافِيَةٍ وَ يُبْسِتُهُمْ فِي عَافِيَةٍ وَيَبْعَثُهُمْ فِي عَافِيَةٍ وَيُسَكِّنُهُمُ الْجَنَّةَ فِي عَافِيَةٍ .

۲- (۴۰۴) عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ خَلَقَ خَلْقًا صَنَّنَ بِهِمْ عَنِ الْبَلَاءِ خَلَقَهُمْ فِي عَافِيَةٍ ، وَأَحْبَاهُمْ فِي عَافِيَةٍ ، وَأَمَاتَهُمْ فِي عَافِيَةٍ ، وَأَدْخَلَهُمُ الْجَنَّةَ فِي عَافِيَةٍ .

۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، جَمِيعًا ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ صَنَائِينَ مِنْ خَلْقِهِ يَعْنُدُوهُمْ بِنِعْمَتِهِ ، وَيَحْبُوهُمْ بِعَافِيَتِهِ ، وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِهِ ، تَمُرُّ بِهِمُ الْبَلَايَا وَالْفِتَنُ لَا تَضُرُّهُمْ شَيْئًا .

* (باب)

* (مَارْفَعٌ عَنِ الْأَمَةِ) *

۱- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَعْلَى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي دَاوُدَ الْمُسْرَقِيِّ قَالَ : حَدَّثَنِي عَمْرٌ وَابْنُ مَرْوَانَ

* (باب)

(معاف شده گمان از بلا)

۱- امام باقر عليه السلام فرمود : همانا خداوند بندگان خاصی دارد که از بلا آنها را بگرداند ، و سردر عاقبت آنان را زنده بدارد ، و در عاقبت روزیشان دهد ، و در عاقبت بمیراند ، و در عاقبت بمموتشان کند ، و در عاقبت در بهشت آنانرا سکونت دهد .

۲- اسحاق بن عمار گوید : از حضرت صادق عليه السلام شنیدم که میفرمود : خدای عزوجل خلقی آفرید که از بلا بدانها درینج دارد ، آنها را در حال عاقبت آفریده و در عاقبت زنده داشته ، و در عاقبت بمیراند و با عاقبت بهشتشان برد .

و نیز حضرت صادق عليه السلام فرمود : برای خدای عزوجل خواص از بندگان هستند که نعمت خود آنانرا عوراک دهد ، و با عاقبت خود بدانها بخشش کند ، و بر حمت خود آنان را بهشت برد ، و بلاها و فتنه ها بر آنها بگذرد ، و هیچگونه زبانی با آنان نرسانند .

* (باب)

(آنچه از امت بر داشته شده)

۱- عمرو بن مروان گوید : شنیدم حضرت صادق عليه السلام میفرمود : رسول خدا (ص) فرموده : چهار

قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : رُفِعَ عَنِّي أَرْبَعُ خِصَالٍ : خَطَاؤُهَا وَنِسْيَانُهَا وَمَا كَرِهُوا عَلَيْهِ وَمَا لَمْ يَطِيقُوا ، وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لِطَاقَةِ لِنَابِهِ وَقَوْلُهُ : « الْإِيمَانُ كُرْهُ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ » .

۲. الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَبْدِ بْنِ أَحْمَدَ النَّهْدِيِّ ، رَفَعَهُ ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : « دُضِعَ عَنِّي أَرْبَعُ خِصَالٍ : الْخَطَاةُ وَالنِّسْيَانُ وَمَا لَا يَعْلَمُونَ وَمَا لَا يَطِيقُونَ وَمَا اضْطُرُّوا

خصلت از امت من برداشته شده : خطا ، فراموشی ، آنچه بزور بآن وادار شوند ، آنچه تاب آنرا ندارند ، و این است معنای گفتار خدای عزوجل : « و رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا » . پروردگارا تکلیفهای سنگین را بر ما بارمکن چنانچه با آنکه پیش از ما بودند بار کردی ، پروردگارا بما تحمیل مکن آنچه ما تاب آنرا نداریم ، (سوره بقره آیه ۲۸۶) و گفتار دیگر او « مکر آنکه وادار شود بناخواه در حالیکه دلش مطمئن بایمان است ، (سوره نحل آیه ۱۰۶) .

شرح - مجلسی (ره) گوید : شاید مقصود از رفع (در گفتار آنحضرت که فرمود : چهار چیز از امت من رفع شده و برداشته شده) رفع مؤاخذه باشد و عقاب ، و محتمل است در بعضی اصل آن باشد یا تأثیر آن یا حکم تکلیفی آن ، و شاید خصوصیت امت آنحضرت در برخی منظور نباشد و مقصود اختصاص مجموع آنها با این امت است و گرچه برخی از آنها مشترک این امت و دیگر امتها است ، پس خطا مانند اینکه خواسته است شکاری را با تیر صید کند بانسانی خورده ، و مانند خطا کردن طبیب وقتوی دهنده ، و مقصود در اینجا رفع گناه است و این منافاتی با وجوب ضمان در دنیا ندارد گرچه ظاهر این حدیث رفع ضمان هم هست ، و هم چنین رفع گناه بسبب فراموشی منافات با وجوب اعاده نماز مثلا در آنجائی که رکن فراموش شود ندارد و هم چنین منافاتی با وجوب سجده سهو و تدارک برخی از واجبات غیر رکنی ندارد ، و گفته شده است : از رفع فهمیده شود که ایندو (یعنی خطا و نسیان) موجب گناه و عقوبت شوند ولی خدای تعالی از هر دوی آنها (یعنی گناه و عقوبت) از راه رحمت و تفضل سرفنظر کرده است ، و اکراه اعم است از اینکه در اصول دین باشد یا در فروع آن از آنچه که تقیه در آن جایز است نه آنچه تقیه در آن نیست مانند قتل نفس . و « مَا لَمْ يَطِيقُوا » یعنی تکلیفهای مشقت دار و دستورات سختی که از این امت برداشته شده .

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : نه خصلت از امت من برداشته شده : خطا ، فراموشی ، آنچه ندانند ، آنچه نتوانند ، آنچه بدان توانائی ندارند ، آنچه بناخواه (و زور) بر آن وادار شوند ، طیره ، و سوسه در تفکر (و اندیشه) در آفرینش ، و حسد (و رشک بردن) در صورتیکه بزبان یا دست آشکار نشود .

شرح - مجلسی (ره) گوید : « طیره » بمعنای فال دزدن است و از جوهری نقل کند که گفته :

إِلَيْهِ وَمَا اسْتَكْبَرُوا عَلَيْهِ وَالطَّيْرَةَ وَالْوَسْوَةَ فِي التَّنَكُّرِ فِي الْحَلْقِ وَالْحَسْدُ مَا لَمْ يَطْهَرُ بِلِسَانِ أَوْ يَدَيْهِ

در حدیث ماست که آنحضرت (یعنی رسولخدا «ص») فال را دوست داشت و طیره ، را خوش نداشت و پس از نقل گفتار نهایت در لغت طیره گوید :

در رفع طیره چند احتمال است : (۱) رفع مؤاخذة و عقاب از این خاطرهای که در دل رخ دهد ، زیرا جلوگیری از آمدن این خاطر در نفس میسور نیست ، و کفاره اش ترتیب اثر ندادن و نیاوردن عمل بمعنای آنست ، و اینکه توکل بحدا کند و بدون توجه بفال بدی که در دلش خطور کرده دنبال کار خود رود ، و روی همین جهت رسولخدا «ص» فرمود : هر گاه در کاری فال بزدی آنرا انجام بده (واعنائی بفال ممکن) . (۲) معنای رفع طیره یعنی رفع تأثیرش از این است بپیرکت آنچه از رسولخدا «ص» و ائمه اطهار در باره آنها رسیده از اعتناء نکردن و توکل بر خدا و دعاها و ذکرهایی که جلوی فال بد را میکشد . (۳) اینکه مقصود از رفع آن جلوگیری از عمل کردن بر طبق آنست چنانچه صاحب نهابه و دیگران گفته اند ، و ظاهرترین معانی در اینجا همان معنای اول است ، و اما اینکه آیا فال بد اثر دارد یا نه ، اخبار در اینبار متفاوت است آنچه از رویهمرفته آنها استفاده شود اینست که در صورتیکه در نفس اثر کند بی تأثیر نیست ، و اما اگر بدان اعتنا نشود و چون خطور کرد انسان بخدا توکل کند و بدان ترتیب اثری ندهد تأثیر نکند .

و اما « وسوسة در تفکر » چند احتمال دارد : (۱) وسوسه های شیطانی در اندیشه کردن در حالات مردم و بدگمانی بآنها در آنچه از ایشان مشاهده کند ، زیرا که آن چیزی است که جوار و ناحوا در نفس بیاید و جلوگیری از آمدن آن میسور نیست ، ولی باید باین گمان بد خود حکم در باره مردم نکند ، و آنرا آشکار سازد ، و بموجب آن عمل نکند باینکه آنها را قدح کند یا شهادتشان را زرد کند و مانند اینها .

(۲) تفکر و اندیشه در وسوسه هایی که راجع باصل آفرینش و مبده پیدایش مخلوقات و اینکه حدای آفریننده خودش چگونه آفریده شد و در کجاست و مانند این وسوسه ها که اگر بزبان آید موجب کفر و شرک گردد ، و مؤید این معنا است اخبار بسیاری که در باب وسوسه و حدیث نفس گذشت و عامه نیز بهمان مضمون روایاتی نقل کرده اند .

(۳) تفکر در قضا و قدر و آفریده شدن اعمال بندگان و حکمت در حلفت بر حق از شرور در عالم ، چون شیطان و حیوانات مودی ، و درباره تسلط مردمان بد بر نیکان و اخبار و خلقت کفار و دوزخ و چیزهای دیگری که همه کس بدانها دچار گردد ، و همه آنها تا زمانی که در نفس مستقر نگردد و موجب شک در حکمت آفریننده و عدالتش ... نگردد از آن عفو شده است .

* (باب) *

*) (أَنَّ الْإِيمَانَ لَا يَضُرُّهُ سَيِّئُهُ وَالْكَفْرَ لَا يَنْفَعُ مَعَهُ حَسَنَةٌ) *

- ۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شَعِيبٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : هَلْ لِأَحَدٍ عَلَى مَا عَمِلَ نَوَاقِبٌ عَلَى اللَّهِ مُوجِبَةٌ إِلَّا لَهُ مُؤْمِنِينَ ؟ قَالَ : لَا .
- ۲- عَنْهُ ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ مُوسَى لِلْخَضِرِ عليه السلام : قَدْ تَحَرَّوْا مَتَّ بِصُحْبَتِكَ فَأَوْصِنِي ، قَالَ [لَهُ] : أَلِزِمْ مَا لَا يَضُرُّكَ مَعَهُ شَيْءٌ كَمَا لَا يَنْفَعُكَ مَعَ غَيْرِهِ شَيْءٌ .
- ۳- عَنْهُ ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ ، عَنْ أَبِي أُمَيَّةَ يُونُسَ بْنِ ثَابِتٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : لَا يَضُرُّ مَعَ الْإِيمَانِ عَمَلٌ وَلَا يَنْفَعُ مَعَ الْكَفْرِ عَمَلٌ ، أَلَا تَرَى أَنَّهُ قَالَ : « وَمَا مَعَهُمْ أَنْ يَقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتِهِمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ... وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ » .
- ۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ ثَعْلَبَةَ ، عَنْ أَبِي أُمَيَّةَ يُونُسَ بْنِ ثَابِتِ بْنِ أَبِي سَعْدَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام [قَالَ] : قَالَ : الْإِيمَانُ لَا يَضُرُّهُ عَمَلٌ وَكَذَلِكَ

* (باب) *

(اینکه هیچ گناهی با بودن ایمان زیان ندارد ، و هیچ حسنه‌ای با بودن کفر سود ندهد)

- ۱- یعقوب بن شعیب گوید : بحضرت صادق علیه السلام : عرض کردم : آیا برای کسی در برابر آنچه میکند توایی بر خدا لازم باشد جز برای مؤمنان ؟ فرمود : نه .
- ۲- و نیز آنحضرت صلی الله علیه و آله فرمود : که موسی علیه السلام بخضر (ع) گفت : من بواسطه مصاحبت و همدمی با تو حق و جرمنی پیدا کردم پس باید بمن سفارشی کنی (و پندی دهی) ؟ باو فرمود : ملازمت کن (و جیب بدان) چیزی که با وجود آن هیچ چیز تو را زیان نرساند چنانچه با چیز دیگری جز آن هیچ چیز تو را سود ندهد (و آن ایمان است) .
- ۳- یوسف بن ثابت گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : با وجود ایمان هیچ عملی زیان ندارد ، و با کفر (نیز) هیچ عملی سود ندهد ، آیا نبینی که خدا فرمود : « و باز نداشت آنها را اینکه بخشه‌هاشان پذیرفته شود جز اینکه ایشان بخدا و به پیغمبرش کافر شدند (تا آنکه فرماید) : و مردند در حالی که کافر بودند » .
- توضیح - اول این آیات : آیه ۵۴ از سوره توبه است و آخر آن آحر آیه ۱۲۵ از همان سوره است ، و از این روی مجلسی (ر) گوید : شاید در قرائت ائمه چنین بوده ، و با آنکه ممکن است نقل سستی شده چون همه آیات در وصف یکدسته است (مترجم) گوید : « آحر آیه ۵۵ چنین است : « و تترق اسمهم وهم کافرون » پس ممکن است امام علیه السلام همین آیه شریفه (۵۵) را نقل یمنی فرموده باشد .
- ۴- امام صادق علیه السلام فرمود : با ایمان هیچ کاری زیان ندارد ، و هم چنین با کفر هیچ کرداری

الْكَفْرَ لَا يَنْقَعُ مَعَهُ عَمَلٌ .

۵ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَّارَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَارِدٍ ، قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : حَدِيثُ رُوِيَ لَنَا أَنَّكَ قُلْتَ : إِذَا عَرَفْتَ فَاعْمَلْ مَا شِئْتَ ؟ فَقَالَ : قَدْ قُلْتُ ذَلِكَ ، قَالَ : قُلْتَ : وَإِنْ زَنَوْا أَوْ سَرَقُوا أَوْ شَرَبُوا الْخَمْرَ فَقَالَ لِي : إِنَّ اللَّهَ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ، وَاللَّهُ مَا أَنْصَفُونَا أَنْ نَكُونَ أُخْدَانًا بِالْعَمَلِ وَوَضَعَ عَنْهُمْ ؛ إِنَّمَا قُلْتَ : إِذَا عَرَفْتَ فَاعْمَلْ مَا شِئْتَ مِنْ قَبْلِ الْخَيْرِ وَكَبِيرِهِ فَإِنَّهُ يَقْبَلُ مِنْكَ .

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّيَّانِ بْنِ الصَّلْتِ ، رَفَعَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ، قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام كَثِيرًا مَا يَقُولُ فِي حُطْبَتِهِ : يَا أَيُّهَا النَّاسُ دِينَكُمْ دِينَكُمْ فَإِنَّ السَّيِّئَةَ فِيهِ خَيْرٌ مِنَ الْحَسَنَةِ فِي غَيْرِهِ وَالسَّيِّئَةُ فِيهِ تُغْفَرُ وَالْحَسَنَةُ فِي غَيْرِهِ لَا تُقْبَلُ .
هَذَا آخِرُ كِتَابِ الْإِيمَانِ وَالْكَفْرِ وَالطَّاعَاتِ وَالْمَعَاصِي مِنْ كِتَابِ الْكَافِي وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَحْدَهُ
وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ .

سود نهد .

۵ - محمد بن مارد گوید : بحضرت صادق عليه السلام عرض کردم : برای ما حدیثی روایت شده که شما فرموده‌اید : چون معرفت (با امامت ما) پیدا کردی پس هر چه خواهی بکن ؛ فرمود : آری ، من اینرا گفته‌ام ، گوید : عرض کردم : اگر چه زنا کنند ، یا دزدی کنند یا شراب بنوشند ؟ بن فرمود : و انا لله وانا الیه راجعون ، بخدا سوگند با ما با انصاف رفتار نکردند که خود ما بگردارمان مؤاخذه شویم ولی تکلیف از آنها برداشته شده باشد ؛ همانا من گفتم : چون معرفت (با امام خود) پیدا کردی هر چه خواهی کم یا بیش کار خیر انجام ده که از تو پذیرفته شود .

شرح - مجلسی (ره) گوید : و انا لله وانا الیه راجعون ، اشاره باین است که چنین افتراضی بر ما بکج فهمی کلام ما مصیبت بزرگی است . و در جمله « ان نکون اخذنا بالعمل » گوید : حاصل کلام امام عليه السلام اینست که تکلیف از ما برداشته نشده پس چگونه بخاطر ما از آنان برداشته شود ؛ یا اینکه ما خود از عقاب بی‌مناکیم و توبه و زاری بسوی خدا کنیم و آنها بسبب ولایت ما آسوده باشند ؛ این انصاف نیست .

۶ - و نیز حضرت صادق عليه السلام فرمود : امیر المؤمنین علیه السلام (این جمله را) زیاد در خطبه‌اش می‌فرمود : ای مردم دین خود را نگهدارید ، دین خود را نگهدارید ، زیرا گناه در آن بهتر از حسنه در غیر آن است ، گناه در آن آمرزیده شود و حسنه در غیر آن پذیرفته نشود .

شرح - بهتر بودن گناه در این دین از حسنه در غیر آن ظاهراً بهمان اعتباری است که در خود حدیث است که گناه در این دین آمرزیده شود و حسنه در غیر آن پذیرفته نشود .

پایان کتاب ایمان و کفر و طاعات و معاصی از کتاب کافی ، و سپاس مر خداوند بکنا را است ، و درود خداوند بر محمد و آتش باد .

الكفر لا يتعمد مما قيل

عنه . أحسن من غيره . عن الحسن بن سعيد . قيل في قوله . عن محمد بن زكريا . عن محمد بن مهران

كتاب الدعاء

قال : قلت لأبي عبد الله عليه السلام : قلت : إن دعاء المؤمن لا يكون أجداً بالمعنى . أسمعك : إذا عرفت فاسأل ما شئت . وإن

من

الكافي

قال : قلت لأبي عبد الله عليه السلام : قلت : إن دعاء المؤمن لا يكون أجداً بالمعنى . أسمعك : إذا عرفت فاسأل ما شئت . وإن

كأن أمير المؤمنين عليه السلام : يا أيها الناس . إن الله يحب المؤمن الذي يكثر الدعاء . قال : قلت : يا أيها الناس . إن الله يحب

الذي يكثر الدعاء . قال : قلت : يا أيها الناس . إن الله يحب المؤمن الذي يكثر الدعاء . قال : قلت : يا أيها الناس . إن الله يحب

هذا الخبر . كتاب الايمان والكفر والطاعات والسنن من كتاب الكافي والخصائص وغيرها

وغيره على غير ما ذكرناه

تأليف

تأليف جعفر محمد بن يعقوب بن اسحاق الكليني الرازي

الاسلام ابي جعفر محمد بن يعقوب بن اسحاق الكليني الرازي

المتوفى ۴۲۸ هـ

المتوفى ۴۲۸ هـ . كتاب الايمان والكفر والطاعات والسنن من كتاب الكافي والخصائص وغيرها

المتوفى ۴۲۸ هـ . كتاب الايمان والكفر والطاعات والسنن من كتاب الكافي والخصائص وغيرها

و

بليه كتاب فضل القرآن

شرح . بليه كتاب فضل القرآن . كتاب الايمان والكفر والطاعات والسنن من كتاب الكافي والخصائص وغيرها

و

كتاب العشرة

شرح . كتاب العشرة . كتاب الايمان والكفر والطاعات والسنن من كتاب الكافي والخصائص وغيرها

كتاب العشرة . كتاب الايمان والكفر والطاعات والسنن من كتاب الكافي والخصائص وغيرها

كتاب العشرة . كتاب الايمان والكفر والطاعات والسنن من كتاب الكافي والخصائص وغيرها

كتاب العشرة . كتاب الايمان والكفر والطاعات والسنن من كتاب الكافي والخصائص وغيرها

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب الدعاء

* (باب) *

* (فَضْلُ الدُّعَاءِ وَالْحَثِّ عَلَيْهِ) *

۱- عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَمَادِ بْنِ عِيسَى، عَنْ حَرْبِ بْنِ، عَنْ زُرَّارَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: «إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَدِّحُلُونَ جَهَنَّمَ ذَاخِرِينَ، قَالَ: هُوَ الدُّعَاءُ وَ أَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الدُّعَاءُ، قُلْتُ: «إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لِأَوَاهُ حَلِيمٌ؟ قَالَ: الْأَوَاهُ هُوَ الدُّعَاءُ».

۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ وَ ابْنِ مَجْبُوبٍ، جَمِيعًا، عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام: أَيُّ الْعِبَادَةِ أَفْضَلُ؟ فَقَالَ: مَا مِنْ شَيْءٍ أَفْضَلَ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ أَنْ يُسَالَ وَ يُطَلَّبَ مِمَّا عِنْدَهُ، وَمَا أَحَدٌ أَبْغَضَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ مَن يَسْتَكْبِرُ عَنْ عِبَادَتِهِ وَ لَا يُسَالَ مَا عِنْدَهُ.

(بنام خداوند بخشاینده مهربان)

(کتاب دعا)

* (باب) *

(فضیلت دعا و تشویق کردن بر آن)

۱ - زراره از حضرت باقر علیه السلام حدیث کند که فرمود: خدای عزوجل فرماید: « همانا آنانکه سرفرازی کنند از عبادت (و پرستش) من ، زود است که سرافکنده بدوزخ درآیند » (سوره مؤمن آیه ۶۰) حضرت فرمود: (مقصود از عبادت) دعاء است ، و بهترین عبادت دعاء است ، عرض کردم: (مقصود از « آواه » در این آیه چیست که خداوند فرماید:) « همانا ابراهیم آواه و شکیبا بود » (سوره توبه آیه ۱۱۴) فرمود: « آواه » یعنی بسیار دعاء کننده بدرگاه خداوند .

۲ - سدید گوید: پامام باقر علیه السلام عرض کردم: کدام عبادت بهتر است؟ فرمود: چیزی نزد خدای عزوجل بهتر از این نیست که از او درخواست شود و از آنچه نزد او است خواسته شود، و کسی نزد خدای عزوجل مبنغوش تر نیست از آنکس که از عبادت او تکبر ورزد (و سرپیچی کند) و آنچه نزد او است درخواست نکند .

۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ مَيْسِرِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ لِي : يَا مَيْسِرُ ادْعُ وَلَا تَقُلْ : إِنَّ الْأَمْرَ قَدْ فُرِعَ مِنْهُ ، إِنَّ عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَنْزِلَةً لِأَتْنَالُ الْإِمْسَالَةِ ، وَلَوْ أَنَّ عَبْدًا سَدَّ فَاهُ وَلَمْ يَسْأَلْ لَمْ يُعْطَ شَيْئًا ، فَسَلْ تَعْطَى ، يَا مَيْسِرُ إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ بَابٍ يُفْرَعُ إِلَّا يُوشِكُ أَنْ يَفْتَحَ لِصَاحِبِهِ .

۳ - میسر بن عبد العزیز گوید : حضرت صادق علیه السلام بمن فرمود : ای میسر دعا کن و مگو که کار گذشته است و آنچه مقدر شده همان شود (و دعا اثری ندارد) ، همانا نزد خدای عزوجل منزلت و مقامی است که بدان نتوان رسید جز بدرخواست و مسئلت ، و اگر بنده ای دهان خود ببندد و در خواست نکند چیزی باو داده نشود ، پس درخواست کن تا بنوداده شود ، ای میسر هیچ دری نیست که کوبیده شود جز اینکه امید آن رود که بروی کوبنده باز شود .

شرح - مجلسی (ره) گوید : اینکه فرمود : «مگو که کار گذشته است» این نهی امام علیه السلام از این گفتار دو وجه دارد : یکی آنکه این گفتار باطل است زیرا این گفتار بهود و برخی از حکماء است بلکه باید ایمان به بداء داشت و باینکه خداوند سبحان هر روز در کاری است ، و هر چه خواهد محو کند و هر چه بخواهد ثبت کند و قضا و قدر مانع دعا نیستند چون تغییر در احوال و جو و اثبات ممکن است ، گذشته از اینکه خود دعاء نیز از اسباب قضا و قدر است و امر بدعاه نیز از همانها است .

دیگر اینکه درست است که علم خداوند به هر چه تعلق گرفته همان شود ولی این مانع از دعا نیست و اینکه امام علیه السلام او را از این گفتار نهی فرموده یعنی نهی از اینست که این کلام را (که در جای خود صحیح است) مانع از دعاء قرار ندهی که سبب اعتقاد بر بی فائده بودن دعای تو شود ، و حاصل جوابی که حضرت از آن فرموده است بدو وجه برگردد :

اول اینکه : دعا بخودی خود مطلوبست چون عبادت بزرگ است و بمقام بلندی انسان را نزد خدای تعالی رساند که جز بوسیله دعا و زاری رسیدن بدان مقام ممکن نیست .

دوم اینکه مقدرات گاهی کم و زیاد میشود و بسا باشد که بواسطه شرطی از میان برود مثلاً در تقدیر خداوند عمر کسی سی سال گذشته است بشرط اینکه صلوة رحم نکند و اگر کرد شصت سال مقدر شده ، و روزیش در فلان روز بیکدر هم مقدر شده اگر دعا نکند و بیشتر درخواست نکند ، و اگر دعا و درخواست کرد دو درهم مقدر شده و هم چنین سایر چیزها ، و حاصل اینکه برای وجود تمام کاینات و عدم آنها شرائط اسبابی است و خدای سبحان نخواسته است کارها را بدون اسباب انجام دهد ، و از جمله اسباب برای برخی چیزها دعا است که اگر دعا نکند آن چیز بدو داده نشود ؟

و اما علم خداوند پس آن تابع معلوم است و علت پیدایش چیزی نکرده ، و قضا و قدر حتمی و لازم هستند و گرنه نواب و عقاب و امر و نهی باطل گردند چنانچه از امیر المؤمنین علیه السلام گذشت ، سپس کلامی از غرالی و دیگران در اینباره نقل کنند که ابراد آن از وضع و شرح و ترجمه ما بیرون است .

- ۴ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَشَابِيِّ ، عَنِ ابْنِ بَقَّاجٍ ، عَنِ مُعَاذٍ ، عَنِ عَمْرِو بْنِ جُمَيْعٍ ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ لَمْ يَسْأَلِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ فَضْلِهِ [فَقَدْ] افْتَقَرَ .
- ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنِ أَبِيهِ ، عَنِ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : ادْعُ وَلَا تَقُلْ : قَدَفَرِعْ مِنَ الْأَمْرِ ، فَإِنَّ الدُّعَاءَ هُوَ الْعِبَادَةُ إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : «إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ» ، وَقَالَ : «ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ» .
- ۴۰۵۵ - ۶ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنِ سَيْفِ الثَّمَارِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : عَلَيْكُمْ بِالِدُّعَاءِ فَإِنَّكُمْ لَا تَقْرَبُونَ بَيْنِيهِ وَلَا تَنْتَرُونَ كَوَاصِعِيرَةَ لِصَغَرِهَا أَنْ تَدْعُوا بِهَا ، إِنَّ صَاحِبَ الصَّغَارِ هُوَ صَاحِبُ الْكِبَارِ .
- ۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحُسَيْنِ سَعِيدٍ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ

۴ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که از فضل خدای عزوجل درخواست نکند نیازمند و فقیر گردد .

۵ - حماد بن عیسی گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : دعا کن و مگو کار از کار گذشته است زیرا دعا همان عبادت است و خدای عزوجل فرماید : «آنانکه از عبادت من تکبر ورزند زود است که سرافکنده بدوزخ درآیند» (سوره مؤمن آیه ۶۰) و نیز فرموده است : «مرا بخوانید تا حاجات کم» (این آیه نیز اول همان آیه پیشین است) .

شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود اینست که چنانچه پیش گفته شد دعا بخودی خود عبادت است زیرا در این آیه آنرا عبادت دانسته و خدای تعالی بدان فرمان داده پس بر فرض که با حاجت نیز نرسد بخاطر اطاعت امر او باید انجام شود مانند سایر عبادات ، و ترک آن موجب خواری و کوچکی و ورود در دوزخ است چنانچه آیه بر آن دلالت دارد ، علاوه بر اینکه خدای سبحان وعده اجابت فرموده و در وعده خوبش تخلف نرزد ، و این مطلب با تقدیر هم منافات ندارد ، زیرا دعا نیز مقدر است و فایده ای هم که بر آن مترتب شود مقدر گردیده است .

۶ - سیف ثمار گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : بر شما باد به (ملازمت) دعا ، زیرا بهیچ چیز مانند آن بخدا نزدیک نشوید ، و هیچ حاجت کوچکی را بخاطر کوچکیش رها نکنید از اینکه برای آن بدرگاه خداوند دعا کنید ، زیرا آنکس که حاجات کوچک بدست اوست همان کس است که حاجات بزرگ در اختیار اوست .

شرح - یعنی نپندارید که کارهای کوچک بدون تقدیر خداوند انجام شود بلکه تمامی کارها از کوچک و بزرگ بدست اوست .

۷ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : دعا همان عبادتی است که خدای عزوجل فرموده است

عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ عَبْدِ بْنِ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ رَجُلٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : الدُّعَاءُ هُوَ الْعِبَادَةُ الَّتِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : وَإِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي .. «الآيَةَ أَدْعُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَلَا تَقُلْ : إِنَّ الْأَمْرَ قَدْ فُرِغَ مِنِّي» .

قال زُرَّارَةُ : إِنَّمَا يَعْنِي لِيَمْنَعَكَ إِيمَانُكَ بِالْقَضَاءِ وَالْقَدَرِ أَنْ تُبَالِغَ بِالِدُّعَاءِ وَتَجْتَهِدَ فِيهِ - أَوْ كَمَا قَالَ - .

۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ تَمِيمٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْأَرْضِ الدُّعَاءُ وَأَفْضَلُ الْعِبَادَةِ الْعَقَافُ ، قَالَ : وَكَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام رَجُلًا دَعَا .

(بَابُ)

﴿أَنَّ الدُّعَاءَ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ فَصَّالَةَ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ الشَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : الدُّعَاءُ سِلَاحُ الْمُؤْمِنِ وَعَمُودُ الَّذِينَ وَنُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ .

۲ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : الدُّعَاءُ مِفْتَاحُ النَّجَاحِ وَمَقَالِيدُ الْفَلَاحِ

و همانا آنانکه از عبادت من تکبر و رزند ، تا آخر آیه . خدای را بخوان (و دعا کن) و مگو کار گذشته است .

زراره گوید : مقصود آنحضرت اینست که عقیده تو بقضا و قدر جلو گیر تو نشود از اصرار در دعا و کوشش در آن - یا (آنکه زراره کلامی) مانند این گفت .

۸ - و نیز امام صادق علیه السلام فرمود : امیرالمؤمنین علیه السلام فرماید : محبوبترین کارها در (روی) زمین برای خدای عزوجل دعا است ، و بهترین عبادت پرهیزکاری و پارسایی است و امیرالمؤمنین عليه السلام مردی بود که بسیار دعا میکرد .

☆ (بَابُ) ☆

(اینکه دعا سلاح مؤمن است)

۱ - امام صادق علیه السلام فرمود : رسولخدا (ص) فرموده : دعاء سلاح مؤمن و ستون دین و نور آسمانها و زمین است .

۲ - و نیز فرمود : امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده : دعاه کلیدهای نجات و گنجینههای

وَخَيْرَ الدُّعَاءِ مَا صَدَرَ عَنْ صَدْرِ تَقِيٍّ وَقَلْبِ تَقِيٍّ ، وَفِي الْمُنَاجَاةِ سَبَبُ النِّجَاةِ وَبِالْإِخْلَاصِ يَكُونُ الْخَلَاصُ
فَإِذَا اشْتَدَّ الْفَرْعُ فَالِيَ اللَّهُ الْمَفْرَعُ .

﴿ ۳۰۶۰ ﴾ - ۳ - وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ ﷺ : أَلَا أَدُلُّكُمْ عَلَى سِلَاحٍ يُنَجِّبُكُمْ مِنْ أَعْدَائِكُمْ وَيُدِّرُ
أَرْزَاقَكُمْ ؟ قَالُوا : بَلَى ، قَالَ : تَدْعُونَ رَبَّكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ، فَإِنَّ سِلَاحَ الْمُؤْمِنِ الدُّعَاءُ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ ،
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : الدُّعَاءُ تَرْسُ الْمُؤْمِنِ وَمَنْ تَكْثِرُ قَرَعَ الْبَابِ
يُفْتَحُ لَكَ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنِ الرَّضَا
عليه السلام أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ لِأَصْحَابِهِ : عَلَيْكُمْ بِسِلَاحِ الْأَنْبِيَاءِ ، فَقِيلَ : وَمَا سِلَاحُ الْأَنْبِيَاءِ ؟ قَالَ : الدُّعَاءُ .

۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغِيرَةِ ، عَنْ أَبِي سَعِيدِ الْبَجَلِيِّ قَالَ : قَالَ
أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ الدُّعَاءَ أَنْتَدُّ مِنَ السِّنَانِ .

۷ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :
الدُّعَاءُ أَنْتَدُّ مِنَ السِّنَانِ الْحَدِيدِ .

رستگاریست ، و بهترین دعاء آن دعا است که از سینه پاک و دلی پرهیز کار بر آید ، و وسیله نجات
در مناجات است ، و خلاصی باخلاص آید ، و چون فرغ و بی تمامی سخت شود مفرغ و پناه گاه
خدا است .

۳- و نیز فرمود : پیغمبر (ص) فرمود : آیاشما دابلاخی راهنمائی نکنم که شما را از دشمنان رهایی
دهد و روزی شماها را فراوان سازد ؟ عرض کردند : چرا ، فرمود : پروردگارتانرا در شب و روز بخوانید
زیرا سلاح مؤمن دعا است .

۴- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود : دعا سپر مؤمن است ، و هر گاه
سیار دری را کوبیدی بروی تو باز شود .

۵- حضرت رضا عليه السلام همیشه باصحاب خود میفرمود : بر شما باد باسلحهٔ پیمبران باو عرض شد : اسلحهٔ
پیمبران چیست ؟ فرمود : دعا است .

۶- حضرت صادق علیه السلام فرمود : دعاء از نیزه نافذتر است .

۷- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : دعا از نیزهٔ تیز نافذتر است .

«(بَابُ)»

«(إِنَّ الدُّعَاءَ يَرُدُّ الْبَلَاءَ وَالْقَضَاءُ)»

- ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: إِنَّ الدُّعَاءَ يَرُدُّ الْقَضَاءَ، يَنْقُضُهُ كَمَا يَنْقُضُ السَّلْكَ وَقَدْ أُبْرِمَ إِبْرَاهِمًا.
- ۲ - عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَرِيدٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ يَقُولُ: إِنَّ الدُّعَاءَ يَرُدُّ مَا قَدَّفَدَ، وَمَالَهُ يُقَدَّرُ، قُلْتُ وَمَا قَدَّفَدَ؟ عَرَفْتَهُ فَمَا لِي يُقَدَّرُ؟ قَالَ: حَتَّى لَا يَكُونَ.
- ۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمَّارِ، عَنْ صَعْوَانَ، عَنْ سَطْنَامِ الرَّزَّازِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ: إِنَّ الدُّعَاءَ، يَرُدُّ الْقَضَاءَ، وَقَدَّرَلِ مِنَ السَّمَاءِ، وَقَدْ أُبْرِمَ إِبْرَاهِمًا.
- ۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ [أَحْمَدِ بْنِ] مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ أَبِي هِشَامِ [إِسْمَاعِيلِ بْنِ] هِشَامٍ، عَنِ الرَّضَا يَقُولُ: قَالَ: قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ الدُّعَاءَ وَالْبَلَاءَ، لَيَتَرَاقِفَانِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ، إِنَّ الدُّعَاءَ، لَيَرُدُّ الْبَلَاءَ، وَقَدْ أُبْرِمَ إِبْرَاهِمًا.

☆ (بَابُ) ☆

(اینکه دعا بلا و قضا را دفع میکند)

- ۱- حماد بن عثمان گوید: شنیدم که میفرمود: همانا دعاء قضا را بر میگرداند، و آنرا از هم و تاراج و بزند چنانچه رشته نخ اگر چه بسختی ناپایده شده باشد از هم باز شود.
- ۲- عمر بن یزید گوید: از حضرت ابی الحسن (کاظم) علیه السلام شنیدم که میفرمود: همانا دعاء بر میگرداند آنچه رامقدر شده و آنچه رامقدر نشده، عرض کردم: مقدر شده را دانستم مقدر نشده کدام هست؟ فرمود: تا اینکه تقدیری در باره آن نشود.
- شرح - یعنی دعاء حاو تقدیر را میگرد و دعاء حاصل گردد.
- ۳- حضرت صادق علیه السلام فرمود: دعا بر گرداند قضائیکه از آسمان نازل گردیده و بسختی ابرام شده (و محکم گردیده) است.
- ۴- حضرت رضا علیه السلام فرمود: علی بن الحسین علیهما السلام فرموده: همانا دعا و بلا تا روز قیامت باهم رفاقت کنند، و همانا دعاء بر گرداند بلا را که بسختی ابرام شده است.
- توضیح - مجلسی (ره) گوید: در بعضی از نسخ دلیتواقفان، بجای دلیتراقفان ضبط شده و آن ظاهر تر است یعنی باهم مبارزه و محاصره کنند. و تأیید کند آنرا آنچه عامه از پیغمبر (ص) نقل کنند که فرمود: دعاء بلا را دیدار کند پس در هوا با هم بجهدال بر چیزند.

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَاءِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ يَقُولُ : الدُّعَاءُ يَدْفَعُ الْبَلَاءَ النَّازِلَ وَمَالَهُ يَنْزِلُ .

﴿ ۳۰۷۰ ﴾ - ۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ حَرْبِ بْنِ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ لِي : الْأَدْلَكُ عَلَيَّ شَيْءٌ لَمْ يَسْتَنْ فِيهِ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ ؟ قُلْتُ : بَلَى قَالَ : الدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ وَقَدْ أُرِمَ إِبْرَاهِيمَ - وَصَمَّ أَصَابِعَهُ .

۷ - الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلِّمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَاءِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : الدُّعَاءُ يَرُدُّ الْقَضَاءَ بَعْدَ مَا بُرِمَ إِبْرَاهِيمَ ، فَأَكْثَرَ مِنَ الدُّعَاءِ فَإِنَّهُ مِفْتَاحُ كُلِّ رَحْمَةٍ وَنَجَاحُ كُلِّ حَاجَةٍ وَلَا يَنْالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا بِالْأَدْلَكِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَيْسَ بَابٌ يَكْتَرُ قَرَعُهُ إِلَّا يُوْشِكُ أَنْ يَفْتَحَ لِصَاحِبِهِ .

۸ - مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي وَهَّابٍ قَالَ : قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا دُعَاءُ فَإِنَّ الدُّعَاءَ وَالطَّلَبَ إِلَى اللَّهِ يَرُدُّ الْبَلَاءَ وَقَدْ قَدَّرَ وَوَفِيهِ وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا مِضَاؤُهُ ، فَإِذَا دُعِيَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ وَسُئِلَ صُرْفَ الْبَلَاءِ صُرْفَةً

۹ - الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، رَفَعَهُ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنْ أَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَ

۵- و نیز از حضرت رضا علیه السلام از آنحضرت علیه السلام حدیث شده که فرمود : دعا بلائی را که نازل شده و آنچه نازل نشده دفع کند .

۶- زراره گوید : حضرت باقر علیه السلام بمن فرمود : آیا تورا راهنمایی نکنم چیزی که رسول خدا (ص) در آن استثناء نرزد (و چیزی را از آن بیرون نکرده) ؟ عرض کردم : چرا ، فرمود : دعاء است که برگرداند قضاء مبرم را که بسختی محکم شده - و (برای تشبیه و بیان مطلب) انگشتانش را بهم چسباند - (یعنی شدت ابرام آن مانند این انگشتان چسبیده بهم باشد) .

۷- عبدالله بن سنان گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : دعاء قضاء مبرم شده را برگرداند ، پس بسیار دعا کن که آن کلید هر رحمت و پروزی در هر حاجت است ، و بآنچه نزد خدای عزوجل است نتوان رسید جز بوسیله دعا ، و هیچ دری بسیار کوبیده نشود جز این که امید بپاز شدن آن نزدیک شود .

۸- ابوولاد گوید : حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام فرمود : بر شما باد (که ملازمت کنید) بدعا ، زیرا دعاء بدرگاه خدا و خواستن از او ، برگرداند بلائی را که مقدر شده و حکم بدان شده ، و جز اجرای آن چیزی نمانده ، پس چون خدای عزوجل خوانده شد و از او درخواست شد بیکباره بلا را برگرداند .

۹- حضرت صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل هر آینه دفع کند بوسیله دعا آنچه را که میدانند

جَلَّ لِيَدْفَعُ بِالْدُعَاءِ الْأَمْرَ الَّذِي عَلِمَهُ أَنْ يُدْعَى لَهُ فَيَسْتَجِيبُ وَلَوْ لَأَمْرًا وَقِيقَ الْعَبْدِ مِنْ ذَلِكَ الدُّعَاءِ
لَأَصَابَهُ مِنْهُ مَا يَجْتَنِيهِ مِنْ جَدِيدِ الْأَرْضِ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ أَنْ الدُّعَاءَ شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ سَبَاطِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ عَلَاءِ بْنِ كَامِلٍ
قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: عَلَيْكَ بِالْدُعَاءِ فَإِنَّهُ شِفَاءٌ مِنْ كُلِّ دَاءٍ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ أَنْ مَنْ دَعَا اسْتَجِيبَ لَهُ ﴾

﴿ ۳۰۷۵ ﴾ - ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ -
بْنِ مَيْمُونِ الْقَدَّاحِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: قَالَ: الدُّعَاءُ كَهْفُ الْإِجَابَةِ كَمَا أَنَّ السَّحَابَ كَهْفُ الْمَطَرِ .

اگر برای آن دعاء شود اجابت خواهد کرد ، و اگر نبود که بنده باین دعا موفق شود باو بلائی میرسد که
اورا از روی زمین بردارد .

شرح - مجلسی (ره) پس از تجزیه و ترکیب قسمی از حدیث کلامی گوید : که حاصلش اینست
که خدای سبحان دفع کند بلائی را که بنده مستحق نزول آن گشته ، هر گاه بداند که آن بنده پس از
این برای برطرف شدن آن دعا میکند ، پس آن بلا را نازل نکند بخاطر آن دعائی که پس از این از آن بنده
سرزند ، پس دعا پیش از وقوعش در دفع بلا اثر کند .

﴿ بَاب ﴾

(اینکه دعا شفاء و درمان هر دردی است)

۱ - علاء بن کامل گوید : حضرت صادق علیه السلام بمن فرمود : هر تو باد بدعاه زیرا آن درمان
هر دردی است .

﴿ بَاب ﴾

(اینکه هر که دعا کند مستجاب گردد)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : دعا مغز و کجینه اجابت است چنانچه ابر مغز
باران است .
شرح - مجلسی (ره) گوید : و الدعاء كهف الاجابة، یعنی مغز و محل (منطقه) اجابت است چنانچه

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا أَبْرَزَ عَبْدٌ يَدَهُ إِلَى اللَّهِ الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ إِلَّا اسْتَحْيَا اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَرُدَّهَا صِفْرًا حَتَّى يَجْعَلَ فِيهَا مِنْ فَضْلِ رَحْمَتِهِ مَا يَشَاءُ ، فَإِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلَا يَرُدُّ يَدَهُ حَتَّى يَمْسَحَ عَلَى وَجْهِهِ وَرَأْسِهِ .

ابر محل و مظنه باران است ... تا اینکه گوید : و گفته شده : اینکه تشبیه بابر فرموده اشاره باینست که ابر محل باران است جز اینکه روی نبودن مصلحت گاهی باران ندارد، دعا نیز این چنین است که گاهی روی نبودن مصلحت در دنیا مستجاب نکردد ولی در آخرت عوض آن را بدهند .

۲- حضرت صادق عليه السلام فرمود : هیچ بنده ای دست بدر گاه خدای عزیز جبار نکشاید جز اینکه خدای عزوجل شرم کند که آنرا نهی بازگرداند تا اینکه از فضل رحمت خود در آن بنهد ، پس هر گاه یکی از شماها دعا کرد دستش را برنگرداند تا آنرا بر روی خود بکشد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : شرم و حیاء گرفتنی نفس است از کار بد بخاطر بیم نکوهش و چون بخدای تعالی نسبت داده شود مقصود از آن لازمه آن است که ترک باشد بنی خدا آن کار را نکند ... تا آنکه گوید :

و در اینجا شبهه ایست که باید آنرا دفع کنیم و بخاطر بسیاری از مردم بیاید و آن اینست : که چگونه خدای سبحان وعده اجابت داده و خلف وعده او محال است و گذشته آیات و روایات بسیاری در این باره آمده ، و دروغ از خدای تعالی و حجت های او علیهم السلام ممنوع است (پس چگونه است که بسیاری از دعاها با اجابت نرسد) ؟

و جواب از این اعتراض را ممکن است بپند وجه گفت :

اول : اینکه وعده خدا مشروط به مشیت است یعنی اگر بخواهم اجابت کنم و بهمین دلالت کند گفتارش که (در سوره انعام آیه ۴۱) فرماید : و بر طرف کند آنچه را بدر گاه او دعا کنید اگر بخواهد .

دوم : اینکه مقصود از اجابت که خداوند و صحیح او فرمودند لازمه آنست که آن توجه و استماع دعاست یعنی فوراً شنیده شود و مورد توجه قرار گیرد ولی در دادن آنچه را خواهد تأخیر کند تا باز او را بخواهد و آوازش بشنود چون آنرا دوست دارد .

سوم : اینکه اجابت مشروط بمصلحت و خیر بودن برای دعا کننده است زیرا خدای حکیم بدلیخواه بندگان از آنچه خیر و صلاح آنهاست دست بردارد .

چهارم : لازم نیست اجابت دعا فوری باشد و ممکن است دعا مستجاب شده باشد ولی ظهور آثار آن روی پاره ای از مصالح بدت زیادی تأخیر افتد ، چنانچه در تفسیر گفتار خدای تعالی : وقد اجبت دعوتكما ، که خدا بموسی و هارون که دعا کردند پرورد گارا اموال ایشان را تباہ سازد .. خطاب فرمود : که همانا مستجاب شد دعای شما ، (سوره یونس آیه ۸۹) حدیث شده که فرمودند : میان این خطاب و

﴿ بَابُ الْإِهَامِ الدُّعَاءِ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : هَلْ تَعْرِفُونَ طَوْلَ الْبَلَاءِ مِنْ فَصْرِهِ ؟ قُلْنَا : لَا ، قَالَ : إِذَا الْهَمُّ أَحَدًا [كُمْ] الدُّعَاءَ عِنْدَ الْبَلَاءِ فَاعْلَمُوا أَنَّ الْبَلَاءَ قَصِيرٌ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي وَلاَدٍ قَالَ : قَالَ أَبُو الْحَسَنِ مُوسَى عليه السلام : مَا مِنْ بَلَاءٍ يَنْزِلُ عَلَى عَبْدٍ مُؤْمِنٍ قَبْلَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الدُّعَاءَ إِلَّا كَانَ كَشَفُ ذَلِكَ الْبَلَاءِ وَشَيْكًا وَمَا مِنْ بَلَاءٍ يَنْزِلُ عَلَى عَبْدٍ مُؤْمِنٍ قَبْلَهُمُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا كَانَ ذَلِكَ الْبَلَاءَ طَوِيلًا فَإِذَا نَزَلَ الْبَلَاءُ فَعَلَيْكُمْ بِالْدُّعَاءِ وَالتَّضَرُّعِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ .

(بَابُ)

﴿ التَّقَدُّمُ فِي الدُّعَاءِ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ تَقَدَّمَ فِي الدُّعَاءِ اسْتَجِيبَ لَهُ إِذَا نَزَلَ بِهِ الْبَلَاءُ ، وَ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ :

میان فرق فرعون و نابودی او و پیروانش (که برای آن دعا کرده بودند) جهل سال طول کشید ...
(مترجم گوید : مجلسی (ره) وجوه دیگری نیز ذکر کرده که بهمین چهار وجه اکتفاء شد) .

﴿ (بَابُ) ﴾

(اینکه برای دعا بمؤمن الهام شود)

۱ - هشام بن سالم گوید : حضرت صادق عليه السلام فرمود : آیا طولانی بودن بلا را از کوتاهی آن می شناسید (و میفهمید چه بلایی طولانی و چه بلایی کوتاه است) ؟ عرض کردیم : نه ، فرمود چون در هنگام بلاه بکسی [از شما] الهام شد که دعا کند بدانند که بلاه کوتاه است (و مدت آن سپری شده) .
۲ - ابو ولاد گوید : حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام فرمود : هیچ بلایی بر بنده مؤمن نازل نشود که خدای عز و جل بدو الهام دعا کند ، جز اینکه بزودی آن بلا برطرف شود ، و هیچ بلایی بر بنده مؤمن نازل نگردد که از دعا کردن خود داری کند جز اینکه آن بلا طولانی است ، پس هر گاه بلا نازل شد بر شما باد که بدرگاه خدای عز و جل دعا و زاری کنید .

﴿ (بَابُ) ﴾

(پیش افتادن در دعا)

۱ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر که در دعا پیش افتد (یعنی همیشه دعا میکند و اختصاصی بهنگام

صَوْتُ مَعْرُوفٍ، وَلَمْ يُجَبَّ عَنِ السَّمَاءِ وَمَنْ لَمْ يَتَقَدَّمْ فِي الدُّعَاءِ لَمْ يُسْتَجَبْ لَهُ إِذْ أَنْزَلَ بِهِ الْبَلَاءُ، وَ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ: إِنَّ ذَا الصَّوْتِ لَا نَعْرِفُهُ

۳۰۸۰ - ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ؛ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ زَيْنِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ عَنَسَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ تَخَوَّفَ [مِنْ] بَلَاءٍ يُصِيبُهُ فَتَقَدَّمَ فِيهِ بِالْدُّعَاءِ لَمْ يَرِهِ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ ذَلِكَ الْبَلَاءُ أَبَدًا.

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ، عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: قَالَ: إِنَّ الدُّعَاءَ فِي الرَّخَاءِ يَسْتَحْرِجُ الْحَوَائِجَ فِي الْبَلَاءِ.

۴ - عَنْهُ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَيْسَى؛ عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُسْتَجَابَ لَهُ فِي الشَّدَّةِ فَلْيَكْثِرِ الدُّعَاءَ فِي الرَّخَاءِ.

۵ - عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى، عَنْ رَجُلٍ؛ عَنْ عَبْدِ الْحَمِيدِ بْنِ غَوَّامِ الطَّائِيِّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ جَدِّي يَقُولُ: تَقَدَّمُوا فِي الدُّعَاءِ فَإِنَّ الْعَبْدَ إِذَا كَانَ دَعَاءً فَنَزَلَ بِهِ الْبَلَاءُ فَدَعَا، قِيلَ: صَوْتُ مَعْرُوفٍ، وَإِذْ لَمْ يَكُنْ دَعَاءً فَنَزَلَ بِهِ بَلَاءٌ فَدَعَا، قِيلَ: أَيْنَ كُنْتَ قَبْلَ الْيَوْمِ.

رسیدن بلا ندارد) بلائی که باو برسد دعایش مستجاب شود، و فرشتگان گویند: صدای آشنائی است و از بالا رفتن با آسمان ممنوع نگردد، و کسی که پیشدستی بدها نکند، چون بلا باو برسد دعایش مستجاب نشود، و فرشتگان گویند ما: این آواز را نشناسیم.

۲ - و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود: هر که از بلائی بترسد که بدو رسد و پیش از رسیدن آن بلا در باره (بر طرف شدن) آن دعا کند خدای عزوجل هرگز آن بلا را بدو ننماید.

۳ - و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود: دعا در حال راحتی و آسایش نیازمند بهای در حال بلا را بر میآورد (یعنی گرفتاریهای آن زمان را بر طرف میکند).

۴ - و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود: هر که را خوش آید (و خواهان است) که دعایش در حال سختی با اجابت رسد باید در حال راحتی و آسایش بسیار دعا کند.

۵ - محمد بن مسلم گوید: حضرت صادق علیه السلام فرمود: جدم می فرمود: در دعا پیش دستی کنید (و پیش از آنکه گرفتار شوید دعا کنید) زیرا چون بنده ای بسیار دعا کند و بلائی باو رسد و دنبالش دعا کند گفته شود: آوازی آشنا است، و چون بسیار دعا نکند (و پر دعا نباشد) و بلائی باو رسد و دنبالش دعا کند بدو گفته شود: تا با امروز کجا بودی؟

۶- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَاءِ ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ يَقُولُ : الدُّعَاءُ بَعْدَ مَا يَنْزِلُ الْبَلَاءُ لَا يَنْتَفِعُ [بِهِ] .

((بَاب))

☆ (الْيَقِينُ فِي الدُّعَاءِ) ☆

☆ (۳۰۸۵) - ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ : عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ الْفَرَاءِ ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِذَا دَعَوْتَ فَظَنَّ أَنَّ حَاجَتَكَ بِالْبَابِ .

☆ (بَاب) ☆

☆ (الْإِقْبَالُ عَلَى الدُّعَاءِ) ☆

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ بَظْهِرِ قَلْبٍ سِوَاهُ فَإِذَا دَعَوْتَ فَأَقْبِلْ بِقَلْبِكَ ثُمَّ اسْتَيْقِنْ بِالْإِجَابَةِ .

۶ - حضرت موسیٰ بن جعفر علیهما السلام فرمود : همیشه علی بن الحسین علیهما السلام میفرمود : دعای بعد از رسیدن بلا سود ندارد .

توضیح - مجلسی (ره) گوید این روایت حمل شود بر اینکه پیش از آن عادت بدعا کردن نداشته و مقصود از سود داشتن هم سود کامل است .

☆ (بَاب) ☆

(یقین داشتن (باجابت) در حال دعا)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر گاه دعا کردی گمان کن که حاجتت بر در خانه است . شرح - مجلسی (ره) گوید : کلینی (ره) گمان را حمل بر یقین کرده و بمعنای یقین دانسته بقرینه آنچه در حدیث (۱) باب آینده بیاید ، و ممکن است حمل بر معنای ظاهر خود آن که گمان است شود زیرا یقین باجابت مشکل است ، مگر اینکه گفته شود مقصود یقین بوعده اجابت باشد که خدا فرموده است ، در سورتیکه دعاء با شراطش باشد .

☆ (بَاب) ☆

(اقبال (ورو آوردن و توجه) بدعا)

۱ - سلیمان بن عمرو گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : دعای عزوجل اجابت نکند دعائی که از روی دل غافل باشد ، پس هر گاه دعا کردی بدل توجه کن و یقین داشته باش که اجابت شود .

۲. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْجَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : لَا يَقْبَلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ دُعَاءَ قَلْبٍ لَاحٍ ، وَ كَانَ عَائِي عليه السلام يَقُولُ : إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ لِلْمَيِّتِ فَلَا يَدْعُو لَهُ وَقَلْبُهُ لَاحٍ عَنْهُ ، وَلَكِنْ لِيَجْتَمِدَ لَهُ فِي الدُّعَاءِ .

۳. مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى : عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِيهِ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ سُلَيْمِ بْنِ الْقَرَائِ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا دَعَوْتَ فَأَقْبِلْ بِقَلْبِكَ وَطُنَّ حَاجَتَكَ بِالْبَابِ .

۴. عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَسْتَجِيبُ دُعَاءَ بَظْفَرِ قَلْبٍ قَائِنٍ .
 ﴿ ۴۰۹۰ ﴾ - ۵. عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَمَّا اسْتَسْقَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسُقِيَ النَّاسُ حَتَّى قَالُوا : إِنَّهُ الْفَرَقِيُّ - وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله بِيَدَيْهِ وَرَدَّهَا : اللَّهُمَّ حَوَالَيْنَا وَلَا عَلَيْنَا قَالَ : فَتَفَرَّقَ السَّحَابُ - فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : امیر المؤمنین صلوات الله علیه فرموده است : خدای عز وجل دعای دل غافل و سرگرم بپهورا نپذیرد ، و علی علیه السلام همیشه میفرمود : هر گاه یکی از شماها برای مرده ای دعا کند ، در حالی که دلش از او غافل است دعا نکند ، بلکه در دعای براو کوشش کند (یعنی برآستی از دل دعا کند) .

شرح - مجلسی (ره) گوید : اینکه تخصیص بر مرده داده شده است برای اینستکه مرده بدعا نیازمند تر است ، یا برای آنستکه در میان مردم شایع شده و معمول است که برای سر سلامتی که میروند طبق معمول و مرسوم برای مرده دعای کنند بدون اینکه توجه و تصمیمی در دعا داشته باشند و منظور امام عليه السلام اینست که این دعای برای مرده نیست - و معنای اول ظاهر تر است .

۳ - امام صادق عليه السلام فرمود : هر گاه دعا کردی بدل توجه کن و گمان کن که حاجتت بر در خانه است .

۴ - و نیز آن حضرت عليه السلام فرمود : بدرستی که خدای عز وجل اجابت نکند دعائی که از روی دل سخت و با قساوت باشد .

۵ - و نیز آن حضرت عليه السلام فرمود : هنگامیکه رسول خدا (ص) طلب باران کرد و باران آمد تا جایی که گفتند : فرق میشود و رسول خدا (ص) بدست مبارک اشاره کرد و آنها را برگرداند ، و گفت : خدایا باطراف ما باران را بفرست و بر ما نفرست ، پس ابرها پراکنده شدند (و گرد شهر مدینه را حلقه وار گرفتند و باطراف مدینه باریدند ، اصحاب و مسلمانان) عرض کردند : ای رسول خدا یکبار دیگر نیز برای ما طلب

اسْتَسْقَيْتَ لَنَا قَلْمَ نَسَقٍ ثُمَّ اسْتَسْقَيْتَ لَنَا قُسْبِيْنَا ؟ قَالَ : إِنِّي دَعَوْتُ وَلَيْسَ لِي فِي ذَلِكَ نَيْتَةٌ ثُمَّ دَعَوْتُ
وَلِي فِي ذَلِكَ نَيْتَةٌ .

(بَابُ)

« (الإلحاح في الدعاء والتبثُّ) »

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ؛ عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ
الطَّوِيلِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ الْعَبْدَ إِذَا دَعَا لَمْ يَزَلِ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فِي حَاجَتِهِ مَا لَمْ يَسْتَعْجِلْ .
عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ
عَبْدِ الْعَزِيزِ الطَّوِيلِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَنَحْوَهُ .

۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، وَعَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، جَمِيعًا ، عَنْ
ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَحَفْصِ بْنِ الْبَحْرِيِّ وَعَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنْ
الْعَبْدَ إِذَا عَجَلَ قَامَ لِحَاجَتِهِ يَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : أَمَا يَعْلَمُ عَبْدِي أَنِّي أَنَا اللَّهُ الَّذِي أَقْضِي

باران کردی ولی باران بر ما نیارید و دومین بار که طلب باران کردی بر ما یارید ؟ (این چگونه بود ؟)
فرمود : من (در اولین بار که) دعا کردم تصمیم بدان نداشتم ، سپس که دعا کردم تصمیم داشتم .

شرح - فیض (ره) گوید : شاید آن حضرت (س) در بار اول در این که آیا طلب باران مصلحت است
یا نه مردد بوده است و لذا تصمیم بر طلب آن در دعا نداشته است و فقط بخاطر دلخوشی اصحاب دعا کرده
ولی در بار دوم چون مصلحت دیده است از روی تصمیم دل دعا کرده است .

(بَابُ)

« (بافشاری کردن و اصرار در دعا و انتظار اجابت) »

۱- حضرت صادق عليه السلام فرمود : هَمَانَا چون بنده دعا کند خدای تبارک و تعالی در کار حاجت او است
مادامیکه آن بنده شتاب نکند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : یعنی مادامی که شتاب در آن را نخواهد که اگر تأخیر در اجابت
آن شد نومید گردد و در نتیجه از خداوند روگردان شود و پندارد که چون تأخیر در اجابت شده خداوند
دعایش را مستجاب نفرماید ، یا معنای کلام حضرت علیه السلام اینست : مادامی که آن بنده در دعا شتاب
نکند و بدان اعتنا نکرده و بدون بافشاری و اصرار در اجابت آن بدنبال کار خود رود چنانچه ظاهر خبر
دوم است .

۲- و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود : هَمَانَا بنده چون شتاب کند و برای کار (های) خود بر خیزد
(و بدنبال کار خود رود) خدای تبارک و تعالی فرماید : آیا بنده من نداند که بر اوستی منم آن خدائی که

الْحَوَائِجُ؟

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ عُقْبَةَ الْهَجْرِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : وَاللَّهِ لَا يُلِيحُ عَبْدٌ مُؤْمِنٌ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي حَاجَتِهِ إِلَّا قَضَاهُ .

۴ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنِ الْحَبَّالِ ، عَنْ حَسَّانٍ ، عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كَرِهَ الْخَاحَ النَّاسِ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ فِي الْمَسْأَلَةِ وَ أَحَبَّ ذَلِكَ لِنَفْسِهِ ، إِنْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ أَنْ يُسْأَلَ وَيُطَلَّبَ مَا عِنْدَهُ .

﴿ ۴۰۹۵ 〉 - ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ حُسَيْنِ الْأَحْمَسِيِّ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : لَا وَاللَّهِ لَا يُلِيحُ عَبْدٌ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَوَّلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا طَلَبَ مِنْ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَاجَةً فَالَحَّ فِي الدُّعَاوِ اسْتَجِيبَ لَهُ أَوْلَمَ يَسْتَجِبْ [لَهُ] وَ تَلَاهُ فِيهِ آيَةٌ : « وَادْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاؤِ رَبِّي شَقِيًّا » .

حاجت‌ها را بر آورم .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : « اذاعیل ، یعنی در تعقیب نماز شتاب کند و آنرا واگذار و باندک توجهی اکتفا کند و بر خیزد دنبال کار خود برود ، یا باندک دعائی اکتفا کند و بدنبال آن کاری که برای آن دعا کرده برود ، یا مقصود همان باشد که در خیر سابق گفتیم .

۳ - ولید بن عقبه هجری گوید : شنیدم حضرت باقر علیه السلام فرمود : بخدا سوگند هیچ بنده‌ای در دعا پافشاری و اسرار بدرگاه خدای عزوجل نکند جز اینکه حاجتش را بر آورد .

۴ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : همانا خدای عزوجل خوش ندارد که مردم در انجام حاجت بهمدیگر اصرار کنند ولی برای خودش آنرا دوست دارد ، خدای عزوجل دوست دارد که از او درخواست شود و آنچه نزد او است خواستن شود .

۵ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : نه بخدا سوگند هیچ بنده‌ای بدرگاه خدای عزوجل اسرار نرزد جز اینکه خداوند دعایش را مستجاب کند .

۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : خدا رحمت کند بنده‌ای را که از خدای عزوجل حاجتی بخواهد و در دعای درباره آن پافشاری و اصرار کند ، خواه اجابت شود و خواه اجابت نشود ، و این آیه را تلاوت فرمود (که ابراهیم علیه السلام فرماید :) و دعا کنیم بدرگاه پروردگار خود شاید بوسیله دعای پروردگارم تیره بخت نباشم ، (سوره مریم آیه ۴۸) .

﴿ بَاب ﴾

﴿ تَسْمِيَةِ الْحَاجَةِ فِي الدُّعَاءِ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْقُرَّاءِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَعْلَمُ مَا يُرِيدُ الْعَبْدُ إِذَا دَعَاهُ وَلَكِنَّهُ يُحِبُّ أَنْ تُبَيَّنَ إِلَيْهِ الْحَوَائِجُ فَإِذَا دَعَوْتَ فَسَمِّ حَاجَتَكَ . وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ قَالَ : قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَعْلَمُ حَاجَتَكَ وَ مَا تُرِيدُ وَلَكِنْ يُحِبُّ أَنْ تُبَيَّنَ إِلَيْهِ الْحَوَائِجُ .

(بَابُ إِخْفَاءِ الدُّعَاءِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَبِي هَمَّامٍ إِسْمَاعِيلَ بْنِ هَمَّامٍ ، عَنْ أَبِي

الْحَسَنِ الرِّضَا عليه السلام قَالَ : دَعْوَةُ الْعَبْدِ سِرٌّ أَدْعُوهُ وَاحِدَةً تَعْدِلُ سَبْعِينَ دَعْوَةً عَلَانِيَةً .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : حاصل معنای حدیث اینست که : برای تأخیر در اجابت اسرار را رها نکند و استعهاد بآیه برای آنست که ابراهیم علیه السلام اظهار امیدواری و بلکه اطمینان کرد زیرا لفظ «می» برای اثبات است باینکه دعا بدرگاه خداوند موجب عدم شقاوت او گردد و محتمل است که در کلام تقدیری باشد یعنی پس از پافشاری و اسرار راضی شود چه باجابت رسد و چه نرسد و دنبالش بر خداوند اعتراض نکند و بدگمان با او نشود پس استعهاد بآیه باینست که حمل شود بر این معنا که : امید است که دعای من سبب شقاوت و تیره بختی من نگردد . و محتمل است که ذکر آیه شریفه فقط به خاطر بیان فضیلت دعا باشد .

﴿ (بَاب) ﴾

(نام بردن حاجت در دعا)

۱ - ابوعبدالله فراه گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : خدای تبارک و تعالی میداند که بنده اش چه میخواهد هر گاه بدر گاهش دعا کند ، لیکن دوست دارد که حاجتها بدر گاهش شرح داده شود پس هر گاه دعا کردی حاجت را نام ببر .

و در حدیث دیگری گوید : که فرمود : خدای عزوجل حاجت تو را میداند و نیز داند که تو چه خواهی ولی دوست دارد که حاجتهای (خود را) بدر گاه او شرح دهی .

﴿ (بَاب) ﴾

(پنهان کردن دعا)

۱ - حضرت رضا علیه السلام فرمود : دعای بنده در پنهانی بکند دعایش برابر با هفتاد دعای آشکار است .

وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى : دَعْوَةٌ تُخَفِّمُهَا أَفْضَلُ عِنْدَ اللَّهِ مِنْ سَبْعِينَ دَعْوَةً تُظَهِّرُهَا .

((بَاب))

﴿الْأَوْقَاتِ وَالْحَالَاتِ الَّتِي تُرْجَى فِيهَا الْإِجَابَةُ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ إِبرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبَلَادِ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : اَطْلُبُوا الدُّعَاءَ فِي أَرْبَعِ سَاعَاتٍ : عِنْدَ هُبُوبِ الرِّيحِ وَزَوَالِ الْأَقْيَامِ وَنَزُولِ الْقَطْرِ وَأَوَّلِ قَطْرَةٍ مِنْ دَمِ الْقَتِيلِ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّ أَبْوَابَ السَّمَاءِ تَفْتَحُ عِنْدَ هَذِهِ الْأَشْيَاءِ .

﴿۳۱۰﴾ ۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ وَعَبْرُهُ ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ فَضْلِ الْبَقْبَاقِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يُسْتَجَابُ الدُّعَاءُ فِي أَرْبَعَةِ مَوَاطِنَ : فِي الْوَتْرِ وَبَعْدَ الْعَجْرِ وَبَعْدَ الظُّهْرِ وَبَعْدَ الْمَغْرِبِ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الثَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :

وَدَرِ حَدِيثٍ دِيْكَرٍ اسْتَكْمَلَهُ : بِكَ دَعَائِي كَمَا فِي بَهْنَانِي كُنِي بَهْتَرِ اسْتَكْمَلَهُ نَزْدَ خَدَاوَنْدِ اَزْ هَفْتَادِ دَعَاكَ اَشْكَارِ كُنِي .

شرح - مجلسی (ره) گوید : این دو حدیث دلالت کند بر اینکه پنهان کردن دعا بهتر از آشکار کردن آنست ، و اینکه يك دعای در پنهانی برابر است یا بهتر است از هفتاد دعای آشکار در صورتی که آشکار کردن آن مشوب بریاء و ستمه نباشد و گرنه میان آنها نسبتی نیست .
و اما جمع میان این اخبار و آنچه روایت شده است از اینکه مستحب است اجتماع در دعا پس از این بحث در آن بیاید ان شاء الله تعالی .

﴿بَاب﴾

﴿اَوْقَاتِ وَحَالَاتِكَ اميد اجابت دعا در آنها رود﴾

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : دعا در چهار هنگام بخوانید : هنگام وزیدن بادها ، و (گناه) برطرف شدن سایهها (یعنی هنگام ظهر) ، و (نزد) فرو شدن باران ، و (هنگام) ریخته شدن اولین قطره خون مؤمن (در جهاد یا غیر آن) زیرا در این چیزها درهای آسمان باز شود .
۲ - و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود : دعا در چهار جاء باجابت رسد : در نماز وتر ، و بعد از سپیده دم ، و بعد از ظهر ، و بعد از مغرب .

توضیح : مجلسی (ره) گوید : ظاهر اینست که در سه مورد اخیر بعد از نمازهای این اوقات است نه بعد از دخول اوقات . (مترجم گوید : وجهی برای این استظهار بنظر نرسید ، والله اعلم) .

۳ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : امیر المؤمنین عليه السلام فرموده است : دعا را در چهار جا قیمت شمارید :

قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: اغْتَمُوا الدُّعَاءَ عِنْدَ أَرْبَعٍ: عِنْدَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ وَعِنْدَ الْأَذَانِ، وَعِنْدَ نَزْوِلِ الْعَيْثِ، وَعِنْدَ الْبِقَاءِ الصَّغِيرِ لِلشَّهَادَةِ.

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَطَاءٍ، عَنْ أَبِي جَمْرٍ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَبِي إِذَا كَانَتْ لَهُ إِلَى اللَّهِ حَاجَةٌ طَلَبَهَا فِي هَذِهِ السَّاعَةِ، يَعْنِي زَوَالَ الشَّمْسِ.

۵ - عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِذَا نَقَّ أَحَدُكُمْ فَلْيَدْعُ، فَإِنَّ الْقَلْبَ لَا يَرُقُّ حَتَّى يَخْلُصَ.

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ شَرِيفِ بْنِ سَابِقٍ، عَنْ الْفَضْلِ بْنِ أَبِي قُرَّةٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: خَيْرُ وَقْتٍ دَعَوْتُمْ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ الْأَسْحَارُ، وَتِلَاوَةُ آيَةِ فِي قَوْلِ يَعْقُوبَ عليه السلام: «سَوْفَ أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّي» [و] قَالَ: أَخْرَهُمْ إِلَى السَّحْرِ.

﴿ ۴۱۰۵ ﴾ ۷ - الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ، عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَبِي إِذَا طَلَبَ الْحَاجَةَ طَلَبَهَا عِنْدَ زَوَالِ الشَّمْسِ إِذَا أَرَادَ ذَلِكَ

نزد قرائت قرآن ، و نزد گنجه اذان ، و نزد آمدن باران ، و نزد برخورد کردن دوسف (از مؤمنین و کفار) برای قنال .

۴ - حضرت باقر عليه السلام فرمود : پدرم هر زمان بدرگاه خداوند حاجتی داشت در این ساعت آن را میخواست - یعنی هنگام زوال خورشید - (و اول ظهر که خورشید از میانه آسمان بطرف مغرب متمایل شود) .

۵ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر گاه دل یکی از شما رقت کرد (و نرم شد) در آنحال دعا کند ، زیرا دل تا پاک نشود رقت نکند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : رقت ضد قساوت است و نشانه رقت دل گریه است ، و حاصل اینکه رقت نشانه پاکی دل از دغلی و حسد و افکار باطله و خیالاتی است که انسانرا از توجه بخدای تعالی سرگرم کند ، و خلوس و پاکی دل نشانه و سبب اجابت دعاء است .

۶ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده است : بهترین وقتی که در آن خدای عز و جل را بخوانید (و دعا بدرگاهش کنید) سحرها است ، و این آیه را که درباره کفار حضرت یعقوب علیه السلام است تلاوت فرمود : «گفت بزودی آمرزش خواهم برای شما از پروردگار خود ، (سوره یوسف آیه ۹۸) فرمود : (دعا کردن برای آنها را) بسحر تأخیر انداخت (و موکول بوقت سحر کرد) .

۷ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : پدرم هر گاه حاجتی از خدا طلب میکرد آنرا هنگام ظهر طلب میکرد ، و چون اراده آن را میکرد چیزی می آورد و صدقه میداد ، و مقدار کمی عطر میزد و بمسجد

- قَدَمَ شَيْئًا فَتَصَدَّقَ بِهِ وَشَمَّ شَيْئًا مِنْ طِيبٍ وَرَاحَ إِلَى الْمَسْجِدِ وَدَعَا فِي حَاجَتِهِ بِمَا شَاءَ اللَّهُ .
- ۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ ، رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِذَا أَقْسَعَرَ جِلْدُكَ وَدَمَعَتْ عَيْنَاكَ ، فَدُونِكَ دُونَكَ ، فَقَدْ قَصَدَ قَصْدَكَ .
- قَالَ : وَرَوَاهُ مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ مَيْمُونَةَ .
- ۹ - عَنْهُ ، عَنِ الْجَامُورَانِيِّ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ صَنْدِلٍ ، عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنْدَانِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ مَنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ كُلَّ [عَبْدٍ] دَعَا بِالدُّعَاءِ فِي السَّحْرِ إِلَى طُلُوعِ الشَّمْسِ فَإِنَّهَا سَاعَةٌ تُفْتَحُ فِيهَا أَبْوَابُ السَّمَاءِ ، وَتُقَسَّمُ فِيهَا الْأَرْزَاقُ ، وَتُقَضَى فِيهَا الْحَوَائِجُ الْعِظَامُ .
- ۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَدِيَسَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنَّ فِي اللَّيْلِ لَسَاعَةً مَا يُؤَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ ثُمَّ يَصَلِّي وَيَدْعُو اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيهَا إِلَّا اسْتَجَابَ لَهُ ، فِي كُلِّ لَيْلَةٍ ، قُلْتُ : أَصَلَحَكَ اللَّهُ وَأَيُّ سَاعَةٍ هِيَ مِنَ اللَّيْلِ ؟ قَالَ : إِذَا مَضَى نِصْفُ اللَّيْلِ

میرفت و برای حاجت خود دعا میکرد بدانچه خدا میخواست .

توضیح - دوشم شیئا من الطیب ، کنایه از استعمال آن است چنانچه ترجمه شد ، و نیز مرحوم مجلسی و دیگران گفته اند : و این حدیث دلالت کند که دعا چند شرط دارد (۱) هنگام زوال باشد (۲) صدقه دادن پیش از آن (۳) استعمال عطر (۴) بمسجد رفتن .

۸ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : هر گاه بدنت لرزید و چشمت گریبان شد پس خود را باش ، خود را باش (و بوسیله دعا بکبر از خدای سبحان آنچه خواهی - از قبض ره -) که بتو توجهی شده است .

توضیح - «قصد صدك» منظور آنست که ترجمه شد بنا بر وجهی است که فیض (ره) و مجلسی (قدمه) و دیگران معنا کرده اند باینکه «قصد» بصیغه مجهول خوانده شود و «قصدك» نائب فاعل آن باشد یعنی «بر آورده شدن قصد» و مقصود تو مورد قصد و اراده حتمتالی قرار گرفته است ، و ممکن است «قصد» بصیغه معلوم خوانده شود و «قصدك» نیز فاعلش باشد ولی باین نحو چنانچه مجلسی (ره) گوید بعید است .

۹ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : خدای عزوجل از میان بندگان مؤمنش آن بنده ای را دوست دارد که بسیار دعا کند ، پس بر شما باد دعا . از هنگام سحر تا زدن آفتاب زیرا آن هنگامی است که درهای آسمان در آن هنگام باز گردد ، و روزها در آن تقسیم شود ، و حاجتهای بزرگ بر آورده شود .

۱۰ - عمر بن اذینه گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : همانا در شب ساعتی است که درك نکند آنرا بنده مسلمانی که در آن نماز گزارد و خدای عزوجل را در آن ساعت بخواند (و بدرگاهش دعا کند) جز اینکه اجابت شود (و دعایش مستجاب گردد) و این ساعت در هر شب هست ، عرض کردم : خدایت خیر دهد بفرمایید آن چه ساعتی از شب است ؟ فرمود : هنگامی که نیمی از شب بگذرد ،

وَهِيَ السُّدُسُ الْأُولَى مِنْ أَوَّلِ النَّصَفِ

(بَابُ)

﴿الرَّغْبَةِ وَالرَّهْبَةِ وَالتَّضَرُّعِ وَالتَّيْتَلِ وَالْإِبْتِهَالِ﴾
 ﴿وَالْإِسْتِغَاذَةَ وَالْمَسْأَلَةَ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ سَبِيحِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الرَّغْبَةُ أَنْ تَسْتَقْبِلَ بِمَطْنِ كَفَيْكَ إِلَى السَّمَاءِ ، وَالرَّهْبَةُ أَنْ تَجْعَلَ ظَهْرَ كَفَيْكَ إِلَى السَّمَاءِ ، وَقَوْلُهُ : وَتَيْتَلُ إِلَيْهِ تَيْتِيلًا ، قَالَ : الدُّعَاءُ بِإِصْبَعٍ وَاحِدَةٍ تُشِيرُ بِهَا ، وَالتَّضَرُّعُ تُشِيرُ بِإِصْبَعِكَ وَتُحَرِّرُ كُهُمَا ، وَالْإِبْتِهَالُ رَفْعُ الْيَدَيْنِ وَتَمَدُّهُمَا وَذَلِكَ عِنْدَ الدَّمْعَةِ ، ثُمَّ ادْعُ .

شش يك از اول نیمه شب .

﴿ (بَابُ) ﴾

(رغبت و رهبت و تضرع و تبتل و ابتهاج و استعاذه و مسألت)

توضیح - رغبت بمعنای میل و شوق و رهبت بمعنای ترس و بیم ، و تضرع یعنی فروتنی کردن ، و تبتل بمعنای بریدگی و انقطاع پد رگام خداوند ، و ابتهاج بمعنای زاری کردن است و استعاذه یعنی پناه جستن ، و مسألت بمعنای درخواست کردن است ، اینها ترجمه های فارسی آن است و معانی دیگر آنها در ضمن اخبار بیاید .

۱ - ابو اسحاق گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : رغبت آن است که کف دو دست خود را بسوی آسمان بداری ، و رهبت آن است که پشت دستانهات را بسوی آسمان بداری ، و در گفتار خدای عزوجل : « وَتَيْتَلُ إِلَيْهِ تَيْتِيلًا ، فرمود : تبتل : دعا کردن بیک انگشت است که بدان اشاره کنی ، و تضرع : اینست که با دو انگشت اشاره کنی و آندو را حرکت دهی ، و ابتهاج : بالا بردن هر دو دست است و اینکه آنها را بکشی ، و این موقع اشک ریختن است ، و سپس دعا کن .

شرح - مجلسی (ره) گوید : در این خبر و نظائر آن در معنای رغبت دو احتمال است :

اول : اینکه معنی این باشد که اگر در حال دعا شوق و امید بر او غالب شد سزاوار است که دو کف دستهای خود را به آسمان باز دارد که گویا میخواهد رحمت خدا را دریامت کند ، و اگر ترس و بیم بر او غالب آمد از اینکه دعایش با جابت رسد پشت دو دست را با آسمان کند کنایه از اینکه بخاطر بسیاری گناه سزاوار حرمان است اگر چه مقتضای کرم وجود خداوند فضل و احسان باوست .

دوم : معنی این باشد که اگر برای سودی دعا میکند سزاوار است دو کف را بطرف آسمان بردارد ، و اگر دعا برای دفع زبانی است که از آمدن آن ترسان است پشت دستها را با آسمان کند که گویا آن را

﴿۳۱۱۰﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ : عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ : عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «فَمَا اسْتَكَانُوا لِلرَّبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ» فَقَالَ : الِاسْتِكَانَةُ هُوَ الْخُضُوعُ وَالتَّضَرُّعُ هُوَ رَفْعُ الْيَدَيْنِ وَالتَّضَرُّعُ بِهِمَا

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمِيرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، وَالْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، جَمِيعًا ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُؤَيْدٍ ، عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ ، عَنْ أَبِي خَالِدٍ ، عَنْ مَرْوَانَ بْنِ أَبِي عَمْرٍو ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ ذَكَرَ الرَّغَبَةَ : وَأَبْرَزَ بَاطِنَ رَاحَتَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ ، وَهَكَذَا الرَّهْبَةَ : وَجَعَلَ طَهْرَ كَفِّهِ إِلَى السَّمَاءِ ، وَهَكَذَا التَّضَرُّعَ : وَحَرَّكَ أَصَابِعَهُ يَمِينًا وَسِمَالًا وَهَكَذَا التَّنْبُلَ : وَرَفَعَ أَصَابِعَهُ مَرَّةً وَيَضَعُهَا مَرَّةً ، وَهَكَذَا الْإِبْتِهَالَ : وَمَدَّ يَدَهُ تَلْقَاءَ وَجْهِهِ إِلَى الْقِبْلَةِ وَلَا يَبْتَهِلُ حَتَّى تَجْرِيَ الدَّمْعَةُ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ فَصَّالَةَ : عَنِ الْعَلَاءِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : مَرَّ بِي رَجُلٌ وَأَنَا دَعُو فِي صَلَاتِي بِسَارِي فَقَالَ : يَا

دفع میکند .. تا اینکه گوید : و طهرسی گفته است : تنبل بمعنی انقطاع بدرگاه خدا است برای عبادت ، و احلاس عمل برای او و اصل آن از «بتل الشيء» بمعنی بریدن و قطع کردن آن است و از این رو فاطمه (ع) را بتول گفتند : چون با عبادت خدا از دیگران بریده بود ، سپس مجلسی (ره) گوید : محتمل است معنای حدیث این باشد که این قسم بهترین اقسام تنبلی است که خداوند فرموده ، و اشاره با انگشت ممکن است اشاره ببلندی و پستی باشد ، و حرکت دادن انگشتان اشاره به چپ و راست باشد ، و گفته شده : بلندی و پستی اشاره باینست که پروردگارا نمیدانم آیا مرا بلند گردانیده یا پست کرده ای ، و حرکت دادن چپ و راست اشاره بدان است که نمیدانم آیا از اصحاب یمنی هستم یا از اصحاب شمال .

۲ - محمد بن مسلم گوید : از حضرت باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ پرسیدم از (تفسیر) گفتار خدای عزوجل : «پس فروتنی نشدند برای پروردگار خویش و زاری نکردند» (سوره مؤمنون آیه ۷۶) فرمود : استکانت همان فروتنی است و تضرع : بلند کردن هردو دست و زاری کردن بدانها است .

۳ - حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ رغبت را ذکر کرد و درون دو کف خود را بطرف آسمان باز کرد (یعنی رغبت چنین است) و اما رهت چنین است : و پشت دو دست را بطرف آسمان کرد ، و اما تضرع چنین است : و انگشتانش را برابر و چپ گردانید ، و تنبل چنین است : و انگشتانش را بالا میبرد و پائین می آورد ، و ابتهال چنین است : و دست خود را تا برابر رویش بجانب قبله کشید (فرمود) و ابتهال نباشد تا اشک روان شود .

۴ - محمد بن مسلم گوید : شنیدم حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ علیه السلام میفرمود : مردی یمن گذر کرد و من با دست چپ در نماز دعا میکردم ، پس گفتم : یا ابا عبد الله بادست راست (دعا کن) من گفتم : ای بنده خدا

عَبْدَ اللَّهِ بِمِمينِكَ ، فَقُلْتُ : يَا عَبْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَقًّا عَلَيَّ هَدَمَ كَحَقِّهِ عَلَيَّ هَدَمَ .
 وَقَالَ : الرَّغْبَةُ تَبْسُطُ يَدَيْكَ وَتُظْهِرُ بَاطِنَهُمَا ، وَالرَّهْبَةُ تَبْسُطُ يَدَيْكَ وَتُظْهِرُ ظَهْرَهُمَا ،
 وَالتَّضَرُّعُ تُحَرِّكُ السَّبَابَةَ اليمينية يَمِينًا وَشِمَالًا ، وَالتَّبَتُّلُ تُحَرِّكُ السَّبَابَةَ اليسرى تَرْفَعُهَا فِي
 السَّمَاءِ رِسْلًا وَتَضَعُهَا ، وَالإِبْتِهَالُ تَبْسُطُ يَدَيْكَ وَذِرَاعَيْكَ إِلَى السَّمَاءِ ، وَالإِبْتِهَالُ حِينَ تَرَى
 أَسْبَابَ البُكَاءِ .

۵ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ أَوْ غَيْرِهِ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :
 سَأَلْتُهُ عَنِ الدُّعَاءِ وَرَفْعِ اليدين فَقَالَ : عَلَى أَرْبَعَةٍ أَوْجِدُ : أَمَّا التَّوَدُّدُ فَتَسْتَقْبِلُ القِبْطَةَ بِبَاطِنِ كَفَيْكَ
 وَأَمَّا الدُّعَاءُ فِي الرَّزْقِ فَتَبْسُطُ كَفَيْكَ وَتُقْضِي بِبَاطِنَيْهَا إِلَى السَّمَاءِ وَأَمَّا التَّبَتُّلُ فَأَيْمَانًا بِأَصْبَعِكَ
 السَّبَابَةَ وَأَمَّا الإِبْتِهَالُ فَارْفَعْ يَدَيْكَ تَجَاوِزِيهِنَّ مَرَّاسَكَ وَدُعَاءُ التَّضَرُّعِ أَنْ تُحَرِّكَ إِصْبَعَكَ السَّبَابَةَ

همانا برای خدای تبارک و تعالی بر این هم حقی است مانند حقی که بدان دارد .
 مجلسی (ره) گوید : «ممکن است آنحضرت دست چپ را بادت راست بلند کرده بوده و ممکن است
 بدون دست راست بوده مانند نمازوتر ، و گویا سائل نادان پیش خود فکر کرده که دست راست اشرف است
 ولی بیخبر بوده از اینکه همه بدن را از عذاب سهمی است ، که باید از آن پناه جست ، و برای هر کدام
 از اعضاء بدن بسوی پروردگار درهستی و بقاء و پرورش نیازی است ، بلکه چپ در اینجا مناسبتر است ،
 زیرا فرشته نویسنده گناهان در سمت چپ است و گناهان از جانب چپ نفس که میل بجهت ولذت و اعمال
 پست دنیائی است بیاید . و جواب آنحضرت بآن مرد پس از نماز بوده ، و محتمل است که مقصود آنحضرت
 که فرماید : «در نماز دعا میگردم» یعنی در تمقیب نماز بودم و آنرا تأیید کند آنچه بیاید در باب دعای بید
 از نمازها (در دعائی) که دست راست را بریش بگیرد و دست چپ را بسوی آسمان بلند کند ، برگردیم
 بدنبال حدیث (۴) :

و فرمود : رغبت اینست که : هر دو دست را بگشائی و درون آنها را آشکار کنی ، و رهبت اینست که :
 دو دست را بگشائی و پشت آندو را ظاهر سازی ، و تضرع آنست که : انگشت سیبایه راست را بر است و چپ
 بجنبانی ، و تبتل : جنبانیدن انگشت (سیبایه) چپ است که آنرا با دامن بسوی آسمان بالا بری و پائین آوری ،
 و ابتهال آنست که : هم دستها و هم دو ذراع را بسوی آسمان بگشائی ، و ابتهال در وقتی است که ببینی وسائل
 گریه فراهم شده است .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : این خبر چون تفسیری بر اخبار گذشته است .

۵ - ابو بصیر گوید : از حضرت صادق عليه السلام از دعا کردن و بلند کردن دستها پرسیدم فرمود : بر چهار
 گونه است : اما برای پناه بردن بخدا (از شر دشمنان) درون دستهای خود را بطرف قبله کنی ، و اما در دعای
 برای روزی دستهای خود را باز کنی و درون آندو را بسوی آسمان بداری ، و اما تبتل پس آن اشاره کردن
 با انگشت سیبایه است ، و اما ابتهال : بلند کردن دستها است بطوری که از سرت بگذرد ، و دعای تضرع

مِثَالِي وَحَبِّكَ وَهُدَعَا، الْخَيْفَةَ.
 ۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ:
 سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: «فَمَا اسْتَكَانُوا لِلرَّبِّهِمْ وَمَا يَنْتَرِعُونَ» قَالَ: الْإِسْتِكَانَةُ
 هِيَ الْخُضُوعُ وَالْتَضَرُّعُ رَفْعُ الْيَدَيْنِ وَالْتَضَرُّعُ بِهِمَا.
 ﴿۴۱۱۵﴾ ۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَسَّادٍ، عَنْ حَرِيزٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ وَ
 زُرَّادَةَ قَالَا: قُلْنَا لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: كَيْفَ الْمَسْأَلَةُ إِلَى اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى؟ قَالَ: تَبَسُّطُ كَفِّكَ، قُلْنَا
 كَيْفَ الْإِسْتِعَاذَةُ؟ قَالَ: تَغْفِي بِكَفِّكَ وَالتَّبْتُلُ الْأَيْمَاءُ بِالْأَصْبَحِ، وَالتَضَرُّعُ: تَحْرِيكُ الْأَصْبَحِ
 وَالْإِبْتِهَالُ أَنْ تَمُدَّ يَدَيْكَ جَمِيعًا.

اینست که انگشت سبابه را در برابر رویت بچنانی و آن دعای خیفه (وهراس) است.

شرح - مجلسی (ره) گوید: ظاهر آنست که مقصود از نمودن: پناه بردن از شر دشمنان است، و
 ممکن است آنرا تعمیم داد که دشمنان باطن را هم چون نفس و شیطان شامل شود، و این حالت (یعنی حالتی
 که امام علیه السلام در نمودن فرمود) حالت نهایت بیچارگی است، زیرا کسی که سنگی یا شمشیری یا نیزه‌ای را بیند
 اینگونه دست خود را سپر سازد تا آنها را از اعضاء شریف بدن خود دور سازد.

۶ - (این خبر مانند حدیث (۲) است که با ترجمه اش گذشت).

۷ - محمد بن مسلم و زراره گویند: بحضرت صادق علیه السلام عرض کردیم: مسئلهت بدرگام خدا
 چگونه است؟ فرمود: دو دست خود را باز کنی، عرض کردیم: استعاذه چگونه است؟ فرمود: هر دو کف
 دست خود را بجانب فضا کنی (مانند کسی که میخواهد دست بدیوار بگذارد و خلاصه اینکه کف دستها را
 بطرف قبله میگیری - از مجلسی ره) و تبتل: اشاره با انگشت است، و تضرع: چنانچنین انگشت است، و
 ابتهال: اینست که هر دو دست را باهم بکشی.

توضیح - مجلسی (ره) گوید: عارف ربانی در کتاب عدة الداعی گفته است: این حالات و هیئتهایی
 که در این اخبار ذکر شده است یا تعبد است برای علتی که ما آنرا نمیدانیم، و یا (برای بعضی مناسبات
 عرفی) مثلاً:

مقصود از گشودن دستها در حال رغبت و شوق بخاطر این است که این حال و کیفیت بحال شخص
 امیدوار بفضل خدا نزدیکتر است، و مانند کسی است که دستهای خود را برای پزیرش احسان در آنها
 باز کرده.

و در رهبت گویا بنده بزبان خواری و بیستداری بمالم خفیات و اسرار عرضه میدارد: پروردگارا
 من بیاز کردن کف دست بسوی تو اقدام نکردم و روی آنها را بواسطه شرمندگی و خواری بطرف زمین
 متوجه کرده‌ام.

و مقصود بچنانچنین انگشتان طرف راست و چپ در حال تضرع اینست که خود را پانکسی که فرزند

باب البكاء

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ، عَنْ مَنصُورِ بْنِ يُونُسَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَلَهُ كَيْلٌ وَوَزْنٌ إِلَّا الذُّمَّ مَوْعٌ فَإِنَّ الْقَطْرَةَ تُطْفِئُ بِجَارٍ مِنْ نَارٍ، فَإِذَا أَعْرَوْرَقَتِ الْعَيْنُ بِمَائِهَا لَمْ يَرَهُ قَرْ وَجْهًا قَتَرَ وَلَا دِلَّةً فَإِذَا فَاضَتْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَى النَّارِ وَلَوْ أَنَّ بَاكِيًا بَكَى فِي أُمَّةٍ لَرُجِمُوا.

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ وَمَنصُورِ بْنِ يُونُسَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا مِنْ عَيْنٍ إِلَّا وَهِيَ بِأَكْبِيَةِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِلَّا عَيْنًا بَكَتَ مِنْ حَوْفِ اللَّهِ وَمَا أَعْرَوْرَقَتِ عَيْنٌ بِمَائِهَا مِنْ حَشْبَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا حَرَّمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ سَائِرَ جَسَدِهِ عَلَى النَّارِ وَلَا فَاضَتْ عَلَى حَدِيدٍ فَرَهُ قَرْ ذَلِكَ الْوَجْهَ قَتَرَ وَلَا دِلَّةً وَمَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا لَهُ كَيْلٌ وَوَزْنٌ إِلَّا السَّدْمَةَ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُطْفِئُ بِالْيَسِيرِ مِنْهَا الْحَارِمِينَ النَّارِ، فَلَوْ أَنَّ عَبْدًا بَكَى فِي أُمَّةٍ لَرَجَمَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ

مرده است شبیه سازد زیرا چنین کسی در آن حال دستها را با این سو و آن سو کند.

و در حال تبذل که انگشتان را گاهی بالا برد و گاهی پائین آورد مقصود این است که گویا بزبان حال به برآورنده حاجات و آمال عرض کند: من از همه بریدم و بدرگاه تو رو آوردم و بایک انگشت اشاره کند که نشانه یگانگی خداوند است.

و مقصود از کشیدن دستها بسوی قبله در برابر رو در حال ابتغال، یا کشیدن دو دست و دراز کردن آسمان، یا کشیدن دستها و گذاردن از سر، بحسب اختلافاتی که در روایات بود، آن است که این یک نوع از انواع عبادتها و اظهار کوچکی و خواری است، یا مانند غریقی است که دستهای لخت خود را از آب برآورده و بدامن رحمتش آویزان در آویخته.

☆ (باب گریه) ☆

۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود: هیچ چیزی نیست جز اینکه پیمان و وزنی دارد جز گریه که يك قطره اش دریاها می از آتش را خاموش سازد، و چون چشم باشك خود پر شود (واشك در آن حلقه برسد) آن چهره پریشانی و خواری نبیند، و چون اشك بریزد خدا آنرا بر آتش دوزخ حرام کند، و اگر هر آنکه در میان يك امت يك نفر گریان باشد همه آنها مورد ترحم قرار گیرند.

۲- و نیز آنحضرت صلی الله علیه و آله فرمود: هیچ چشمی نیست جز اینکه روز قیامت گریان است مگر چشمیکه از ترس خدا گریسته باشد، و هیچ چشمی نیست که از ترس خدای عزوجل باشك خود پر شود جز اینکه خدای عزوجل همه آن بدن را بر آتش دوزخ حرام گرداند، و آن اشك بر گونه ای روان نکرده که کرد پریشانی و خواری ببیند، و هیچ چیزی نیست جز اینکه پیمان و وزنی دارد مگر اشك که همانا خدای عزوجل باندگی از آن دریاها می از آتش را خاموش کند، پس اگر بنده ای در میان يك امتی بگرید خدای عزوجل

تِلْكَ الْأُمَّةَ يَبْكُوا ذَلِكَ الْعَبْدُ .

۳ - عَنْهُ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ مُنْتَهَى الْحَسَاطِ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَا مِنْ فِطْرَةٍ أَحْتِ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ فِطْرَةٍ دُمُوعٌ فِي سَوَادِ اللَّيْلِ مَخَافَةَ مِنْ اللَّهِ لَا يُرَادُ بِهَا غَيْرُهُ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُوسُفَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ رَزِينٍ وَتَمِيمِ بْنِ مَرْوَانَ وَغَيْرَهُمَا ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كُلُّ عَيْنٍ بَاكِئَةٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا ثَلَاثَةً : عَيْنُ غَضَّتْ عَنْ مَحَارِمِ اللَّهِ وَعَيْنٌ سَهَرَتْ فِي طَاعَةِ اللَّهِ وَعَيْنٌ بَكَتْ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ مِنْ حَشْبَةِ اللَّهِ .

﴿ ۳۱۴۰ ﴾ ۵ - إِبْنُ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ وَدَرَسْتُ ، عَنْ تَمِيمِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَهُوَ كَيْلٌ وَوَزْنٌ إِلَّا الدُّمُوعَ ، فَإِنَّ الْقَطْرَةَ مِنْهَا تُطْفِئُ بِحَارًا مِنَ النَّارِ فَإِذَا أَعْرُورِقَتِ الْعَيْنُ بِمَا نَهَا لَمْ يَرْهَقْ وَجْهَهُ قَمَرٌ وَلَا ذَلَّةٌ ، فَإِذَا فَاصَتْ حَرَّ مَهَالِكِ عَلَى النَّارِ ، وَ لَوْ أَنَّ بَاكِئًا يَبْكِي فِي أُمَّةٍ لَرُجِمُوا .

۶ - إِبْنُ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَصْحَابِهِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَنْ عِبَادِي لَمْ يَتَّقَرُّ بُوا إِلَيَّ بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِنْ ثَلَاثِ خِصَالٍ ، قَالَ مُوسَى : يَارَبِّ وَمَا هُنَّ ؟ قَالَ : يَا مُوسَى الرَّهُدُ فِي الدُّنْيَا وَالْوَرَعُ عَنِ الْمَعَاصِي وَالْبُكَاءُ مِنْ حَشْبَتِي ، قَالَ مُوسَى :

بِخاطر گریه آن بنده بهمه آن امت رحم کند .

۳ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : هیچ قطره ای نزد خدا محبوبتر نیست از آن قطره اشکی که در تاریکی شب از ترس خدا بریزد و جز خدا چیز دیگری بآن منظور نباشد .

۴ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر چشمی در روز قیامت گریان است جز سه چشم : چشمی که از (دیدن و نظریه) آنچه خداوند حرام کرده برهم نهاده شده ، و چشمی که در راه طاعت خداوند بیداری کشیده ، و چشمی که در دل شب از ترس خدا گریسته است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : «عین سهرت» یعنی بیش از مقدار متعارف و عادت بیدار بوده ، و طاعت خدا چون نماز و تلاوت قرآن و دعا و مطالعه علوم دینی و در راه جهاد و حج و زیارت های دیگر و هر چه برای خدای سبحان اطاعت باشد شامل شود .

۵ - (این حدیث مانند حدیث (۱) است که با ترجمه اش گذشت) .

۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل بموسی علیه السلام وحی فرمود : که همانا بندگان من بمن تقرب نجسند بچیزی که محبوبتر باشد نزد من از سه خصلت ، موسی عرض کرد : پروردگارا آنها کدام است ؟ فرمود : زهد در پاره دنیا (و بی اعتنائی بدان) دورح (و پارسائی) از نافرمانیها و معاصی ،

يَا رَبِّ فَمَا لَمْ يَصْنَعْ ذَا؟ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِ يَا مُوسَى أَمَا لَرَأَيْتَهُمْ فِي الدُّنْيَا قَوْمًا يَتَّبِعُونَ
أَمَّا الْبَكَاءُ مِنْ حَشِينِي فِيهِ الرَّفِيعُ الْأَعْلَى لَا يُشَارِكُهُمْ أَحَدٌ وَأَمَّا الْوَرَعُونَ عَنْ مَعَاصِي فَإِنِّي
أَفْتِشُ النَّاسَ وَلَا أُفْتِشُهُمْ.

۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ :
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَكُونُ أَدْعُو فَأَشْتَبِي الْبُكَاءَ وَلَا يَجِيبُنِي وَرُبَّمَا كَرْتُ بَعْضَ مَنْ مَاتَ مِنْ
أَهْلِي فَأَيْقُ وَ أُنْكِي قَهْلٌ يَجُورُ ذَلِكَ ؟ فَقَالَ : نَعَمْ فَتَدَّ كَرَّهُمْ فَإِذَا رَقَّتْ فَابْكِي وَ ادْعُ رَبَّكَ
تَبَارَكَ وَتَعَالَى.

۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عُبَيْدَةَ الْعَلَيْدِيِّ
قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ لَمْ تَكُنْ بِكَ بُكَاءٌ فَتَبَاكَ .

۹- عَنْهُ ، عَنْ أَبِي قَسَّالٍ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ بِشَاعِ الشَّارِبِيِّ قَالَ :
قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنِّي أَتْبَاكِي فِي الدُّعَاءِ وَلَيْسَ لِي بُكَاءٌ ؟ قَالَ : نَعَمْ وَلَوْ مِثْلَ رَأْسِ الدُّبَابِ .
﴿ ۲۱۲۵ 〉 ۱۰- عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْزَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو

و گریه از ترس من ، موسی عرض کرد : پروردگارا هر که اینها را بجا آورد چه پاداشی دارد ؟ حدادی
عزوجل بموسی وحی کرد : ای موسی اما آمانکه درباره دنیا زهد ورزیدند در بهشت باشند ، و اما آمانکه
از ترس من گریه کنند در بلندترین منازلند ، واحدی در آن منازل با آنها شریک نباشد ، و اما آنها که از
نافرمانیهای من بهره‌مند پس من که همه مردم را (در روز قیامت) بازرسی و تنقیش کنم آنها را بازرسی
و تنقیش نکنم .

شرح - مجلسی (ره) گوید : رفیع اعلی آن مکان بلندی است که در بهشت بلندترین مرتبه آنها است ،
و آن مسکن انبیاء و اولیاء است ، و مقصود از اینکه (در دسته سو) فرمود : آنها را بازرسی و تنقیش کنم
یعنی آنها بی حساب ببهشت روند .

۷- اسحاق بن عمار گوید : حضرت صادق علیه السلام عرض کردم : من دعا میکنم و میل دارم گریه
(نیز) بکنم ولی گریه‌ام نمی‌آید ، و بسا بیاد برخی از مردگان خانواده خودم می‌آید پس رفت می‌کنم و
گریه کنم آیا این کار درست است ؟ فرمود : آری آنها را بیاد آور و چون رفت که دی گریه کن و پروردگار
تبارک و تعالی را بخوان (و بدرگاهش دعا کن) .

۸- حضرت صادق علیه السلام فرمود : اگر گریه نداری خود را بگریه و - کن (با مانند گریه
کن بنما) .

۹- سعید بن یسار گوید : حضرت صادق عرض کردم : من در حال دعا ، در آرزوی گریه و ادراک آن گریه
گریه ندارم ؟ فرمود : آری گریه با اندازه سرمکنی باشد .

۱۰- علی بن ابی حمزه گوید : حضرت صادق علیه السلام باین حدیث فرمود : اگر از وقوع چیزی

عَبْدَ اللَّهِ ﷺ لِأَبِي بَصِيرٍ: إِنْ خِفْتَ أَمْرًا يَكُونُ أَوْ حَاجَةً تُرِيدُهَا فَابْدَأْ بِاللَّهِ وَ مَجِيدَهُ وَ أَتْنِ عَلَيْهِ كَمَا هُوَ أَهْلُهُ وَصَلِّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ وَ سَلِّ حَاجَتَكَ وَ تَبَاكَ وَ لَوْ مِثْلَ رَأْسِ الدُّبَابِ، إِنْ أَبِي ﷺ كَانَ يَقُولُ: إِنْ أَقْرَبَ مَا يَكُونُ الْعَبْدُ مِنَ الرَّبِّ عَزَّ وَجَلَّ وَهُوَ سَاجِدٌ بِكَ .

۱۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغْبِرَةِ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْجَلِيِّ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ: إِنْ لَمْ يَحِثَّكَ الْبُكَاءُ فِتْبَاكَ، فَإِنْ خَرَجَ مِنْكَ مِثْلُ رَأْسِ الدُّبَابِ فَصَبِّحْ بِحَاجَتِكَ .

(بَابُ)

﴿ التَّوْبَةُ قَبْلَ الدُّعَاءِ ﴾

۱- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغْبِرَةِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ: إِذَا كُفُّمُ إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ أَنْ يَسْأَلَ مِنْ رَبِّهِ شَيْئًا مِنْ حَوَائِجِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ حَتَّى يَبْدَأَ بِالتَّوْبَةِ عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَ الْمَدْحِ لَهُ وَ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ يَسْأَلُ اللَّهَ حَوَائِجَهُ .

۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ، عَنْ ابْنِ بُكَيْرٍ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: إِنْ فِي كِتَابِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ: إِنْ الْمَدْحَةَ قَبْلَ الْمَسْأَلَةِ فَإِذَا دَعَوْتَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَمَجِيدُهُ. قُلْتُ: كَيْفَ أَمَجِيدُهُ؟ قَالَ: تَقُولُ: يَا مَنْ هُوَ أَقْرَبُ

ترس داشتی یا حاجتی خواستی بنام خدا (دعارا) آغار کن ، و اورا تمجید کن و ستایش کن چنانچه شایسته آن است ، و بر پیغمبر (ص) صلوات بفرست و حاجت خود را بخوای و خود را بگریه و اداری کن اگر چه به اندازه سرمکسی باشد ، همانا پدرم همیشه میفرمود : نزدیکترین حالی که بنده بیورد گار عزوجل دارد آن زمانی است که در سجده باشد و گریان .

۱۱- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : اگر گریهات نیاید خود را بگریه و اداری کن ، پس اگر از دیدهات باندازه سرمکسی اشک بیرون آمد پس به به (خوشا بر احوالت) .

﴿ بَابُ ﴾

(ستایش و ثناء پیش از دعا)

۱- حارث بن مغیره گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : میباید چون یکی از شما بخواهد از پروردگار خویش چیزی از حاجات دنیا و آخرت مسئلت کند بدان مبادرت ورزد تا ستایش او و صلوات بر پیغمبر (ص) سخن خود را آغاز کند ، سپس حاجات خود را بخواهد .

۲- محمد بن مسلم گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : همانا در کتاب امیر المؤمنین علیه السلام است که ستایش پیش از درخواست است ، پس هر گاه خدای عزوجل را خواندی (و بدر گاهش دعا کردی) او را تمجید کن ، هر نکردم ؛ چگونه تمجیدش کنم ؛ فرمود : میگوئی : « ای کسیکه بمن از رگه کردن نزدیکتری ،

الَّتِي مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ، يَا قَعْلًا لِمَا يُرِيدُ ، يَا مَنْ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ ، يَا مَنْ هُوَ بِالْمَنْظَرِ الْأَعْلَى
يَا مَنْ هُوَ لَيْسَ كَمَا يَلِيهِ شَيْءٌ .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ سِنَانٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ
ابْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِسْمَاهِي الْمِدْحَةُ . ثُمَّ الثَّنَاءُ ، ثُمَّ الْأَقْرَارُ بِاللَّدْنِ . ثُمَّ الْمَسْأَلَةُ

ای کسیکه هر چه را بخواهی انعام دهند: آنی ، وای کسیکه میان مرد و دانی حائل شوی ، وای کسیکه در
برترین نظر اندازهای ، وای آنکه بمانندش چیزی نیست .

شرح - مجلسی (ره) در جمله «یا من یحول بین المرء و قلبه» وجه گفته است :

اول : اینکه کنایه از نزدیکی خداوند به بندگانش میباشد زیرا کسی که حائل بین دو چیز شد بدان
چیز نزدیکتر از دیگر است .

دوم : اشاره باینست که او بر مکنونات از دلها آگاه است که شاید صاحبان آنها از آن بی خبر باشند
و در روایتی نیز هست که فرمود : معنای این جمله اینست که دلها نتوانند چیزی را از خداوند مخفی و
پنهان دارند .

سوم : یعنی بوسیله مرگ بین انسان و دلتش جدائی اندازند و این جمله دعا برای وادار کردن مردم
است باینکه بیایک کردن دلهایشان میادرت ووزند پیش از آنکه خداوند بسبب مرگ بین آنها و دلها جدائی
اندازد . . .

چهارم : اینکه کنایه از اینست که خداست که مالک دلهای بندگان است هر تصمیمی که گرفته باشند
بهم زند و مقادیر او را تغییر دهد و او را بحالت مختلف بگرداند از ذکر بفراموشی و از فراموشی بذكر ،
و از ترس بآسودگی خاطر و از آسودگی بترس . . . و در حدیث است که دل مؤمن میان دو انگشت او است
بهر سو که خواهد بگرداند ، و در دعا است «یا مقلب القلوب» . . .
پنجم : آنچه از دو حدیث از تفسیر عیاشی آمده که معنایش اینست که حایل میشود میان انسان و میان
اینکه باطل را از حق تمیز دهد .

ششم : یعنی او را از آنچه در دلتش نهفته است غافل کنی .
و در جمله «یا من هو بالمنظر الاعلی» گوید : در قاموس گفته : «منظر» چیزی است که بدان نگاه کنی
و شاید حضرت عليه السلام مکانت و درجه رفیقه معنویه را بمکانهای بلند ظاهری تشبیه فرموده ، پس این یا کنایه
از اطلاع او است بر تمامی مخلوقات ، زیرا کسی که در جای بلندی بود مشرف بر پائین آن هست و اطلاع بر آن
دارد ، و یا کنایه از تسلط و اقتدار او بر آنچه بجز او است از ممکنات ، و یا کنایه از نرسیدن خردها و
اندیشهها بساحت معرفت او است ، و معتمد است «منظر» از نظر بمعنای فکری باشد یعنی او بالاتر است از اینکه
افکار خلق بدو رسد .

۳ - حضرت سادق عليه السلام فرمود : جز این نیست که ، (آداب دعا) همان مدح است ، و سپس ستایش ،

إِنَّهُ وَاللَّهِ مَا خَرَجَ عَبْدٌ مِنْ ذَنْبٍ إِلَّا بِالْإِقْرَارِ

﴿۳۱۳﴾ ۴ - وَعَنْهُ ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ ثَعْلَبَةَ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِثْلَهُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ : ثُمَّ التَّائِبُ ، ثُمَّ الْإِعْتِرَافُ بِالذَّنْبِ .

۵ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُثْمَانَ ، عَنِ الْخَارِثِ ابْنِ الْمُغْبِرَةِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِذَا رَدَّتْ أَنْ تَدْعُوَ فَمَجِدِ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَاحْمَدْهُ وَسَبِّحْهُ

وَهَلِّلهُ وَأَتْبِنِ عَلَيْهِ وَصَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ وَآلِهِ ، ثُمَّ سَلِّ تَعَطَّ .

۶ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ عَيْصِ بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِذَا طَلَبَ أَحَدُكُمْ الْحَاجَةَ فَلْيُثْنِ عَلَى رَبِّهِ وَلْيَمْدَحْهُ فَإِنَّ السَّرَّ جَلَّ إِذَا طَلَبَ الْحَاجَةَ مِنَ السُّلْطَانِ هَيَّأْ لَهُ مِنَ الْكَلَامِ أَحْسَنَ مَا يَقْدِرُ عَلَيْهِ فَإِذَا طَلَبْتُمُ الْحَاجَةَ فَمَجِدُوا اللَّهَ الْعَزِيزَ

و بعد اقرار بگناه ، آنگاه درخواست ، همانا بخدا سوگند هیچ بنده ای از گناه بیرون نشده جز با اقرار بآن .
شرح - مجلسی (ره) گوید : شاید مراد از مدح بیان آن چیزهایی است که دلالت بر بزرگواری ذات و صفات او دارد بدون ملاحظه نعمت ، و مراد ستایش و ثناء : اعتراف بنعمتهای او و شکر گزاری بر آنها است .

۴ - و نیز از آنحضرت صلی الله علیه و آله مانند حدیث گذشته روایت شده جز اینکه در این حدیث فرموده : سپس ستایش و بعد اعتراف بگناه (و بجای اقرار که در حدیث گذشته بود اعتراف ذکر شده) .

۵ - حارث بن مغیره گوید : که حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر گاه خواهی دعا کنی پس خدای عزوجل را تمجید کن ، و سپاسگزار او را تسبیح و تهلیل بگو و او را ثنا گوی (و ستایش کن) و بر محمد (ص) و آل او صلوات فرست سپس درخواست کن تا بتوداده شود .

شرح - مجلسی (ره) گوید : گاهی گفته شود که تمجید گفتن «الله اکبر» است ، و تحمید «الحمد لله» است ، و تسبیح «سبحان الله» است ، و تهلیل «لا اله الا الله» است ، و ثناء آن است که نعمتهایی که خداوند بر بنده عطا فرموده بشمارد ، ولی دور نیست که معانی اینها را تمجید دهم که شامل گردد هر چه را باین معانی برسانند و اختصاصی باین الفاظ مخصوص نداشته باشد چنانچه تمجید بر «لا حول و لا قوة الا بالله» نیز اطلاق شده است .

۶ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر گاه یکی از شما حاجتی خواهد پس پروردگارا ستایش کند و او را مدح گوید ، زیرا چون مردی از سلطان حاجتی خواهد بهترین سخنی که توانائی آنرا دارد برای او آماده سازد ، پس چون حاجتی خواستی پس خدای عزیز جبار را تمجید کنید و او را مدح گوئید و ستایش کنید (و باین بیان) میگوئی : یا اجود من اعطی ، یا اخیر من سئل ، یا ارحم من استرحم ، یا احد یا

الْجَبَّارِ وَامْدَحُوهُ وَاتَّنُوا عَلَيْهِ تَقُولُ : « يَا أَجُودَ مَنْ أَعْطَى وَيَا خَيْرَ مَنْ سُئِلَ ، يَا أَرْحَمَ مَنْ اسْتَرْجِمَ ، يَا أَحَدُ يَا صَمَدٌ ، يَا مَنْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ، يَا مَنْ لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وُلَدًا ، يَا مَنْ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ وَيَقْضِي مَا أَحَبَّ ، يَا مَنْ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ ، يَا مَنْ هُوَ بِالْمَنْظَرِ الْأَعْلَى ، يَا مَنْ لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ ، يَا سَمِيعُ يَا بَصِيرُ ، وَأَكْثَرُ مِنْ أَسْمَاءِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَإِنَّ أَسْمَاءَ اللَّهِ كَثِيرَةٌ وَصَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَقُلْ : « اللَّهُمَّ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ مَا أَكْفُ بِهِ وَجْهِي وَأُوْدِي بِهِ عَنْ أَمَانَتِي وَأَصِلْ بِهِ رَحْمِي وَيَكُونُ عَوْنًا لِي فِي الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ » وَقَالَ : إِنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ سَأَلَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « عَجَّلَ الْعَبْدُ رَبَّهُ ، وَجَاءَ آخَرَ فَصَلَّى رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ أَتَى عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَصَلَّى عَلَى النَّبِيِّ [وَأَوْلِيهِ] فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : سَلْ تُعْطَ . »

۷ - محمد بن يحيى ، عن أحمد بن محمد بن عيسى ، عن علي بن الحكم ، عن أبي كهمس قال :

صمد ، یا من لم یلد و لم یولد و لم یکن له کفو او احد ، یا من لم یخذ صاحب و لا ولد او ، یا من یفعل ما یشاء و یحکم ما یرید و یقضی ما احب ، یا من یحول بین المرء و قلبه ، یا من هو بالمنظر الاعلی ، یا من لیس کمنه شیء ، یا سمیع یا بصیر ، و از نامهای خدای عز و جل بسیار بگو ، زیرا نامهای خدا بسیار است و صلوات فرست بر محمد (س) و آلش و بگو : « اللهم اوسع علی من رزقك الحلال ما اکف به وجهی و اودی به عن امانتی و اصل به رحمی و یكون عوناً لی فی الحج و العمرة » .

و فرمود : مردی وارد مسجد شد و دو رکعت نماز خواند و از خدای عز و جل درخواست کرد ، رسول خدا (س) فرمود : این بنده نسبت (بدرخواست از) پروردگارش شتاب کرد ، مرد دیگری آمد و دو رکعت نماز خواند سپس بر خدای عز و جل ثناء خواند (و او را ستایش کرد) و بر پیغمبر و آلش صلوات فرستاد ، پس رسول خدا (س) فرمود : (اکنون) درخواست کن که بتو داده شود .

توضیح - در حدیث (۲) دعائی بود که هم ترجمه بفارسی شد و هم شرح بعضی از فقرات آن را در آخر حدیث ذکر کردیم ، ولی چون از این پس تا آخر کتاب دعا بیشتر احادیث مشتمل بر دعاهائی است که رسول خدا یا ائمه معصومین صلوات الله عليهم اجمعین دستور خواندن آنها را فرموده اند ، و ترجمه و شرح آن برای خوانندگان پارسی زبان بسیار کم فائده بود ، زیرا با دستور و سیرهای که بر خواندن دعاها بمن عربی آن رسیده ، و از طرفی تمامی این دعاها در کتب ادعیه با ترجمه اش برای کسانی که بخواهند از معانی آن استفاده کنند موجود بود ، بدین جهت حدیثهایی که از این پس مشتمل بر دعا است ، قسمی از آن که مربوط بکیفیت خواندن آن دعا است و یا چیزهای دیگری که از معنی دعای مورد نظر بیرون است ترجمه خواهد شد ، ولی از ترجمه متن دعاها خود داری میشود جز در پارهای از موارد که مناسب باشد .

۷ - ابو کهمس گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام می فرمود : مردی وارد مسجد شد و پیش از

سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : دَخَلَ رَجُلٌ الْمَسْجِدَ فَأَبْتَدَأَ قَبْلَ الشَّاءِ عَلَى اللَّهِ وَالصَّلَاةَ عَلَى النَّبِيِّ
 وَآلِهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : عَاجِلَ الْعَبْدِ رَبَّهُ ، ثُمَّ دَخَلَ آخَرَ فَصَلَّى وَأَثْنَى عَلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ
 وَصَلَّى عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : سَلْ تَعَطَّ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ فِي كِتَابِ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 أَنَّ الشَّاءَ عَلَى اللَّهِ وَالصَّلَاةَ عَلَى رَسُولِهِ قَبْلَ الْمَسْأَلَةِ وَإِنْ أَحَدُكُمْ لِيَأْتِيَ الرَّجُلَ يَطْلُبُ الْحَاجَةَ فَيُحِبُّ
 أَنْ يَقُولَ لَهُ خَيْرًا أَقْبَلَ أَنْ يَسْأَلَ حَاجَتَهُ .

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ
 قَالَ : قُلْتُ : آيَاتَانِ فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَطْلِبُهُمَا فَلَا أَحَدُهُمَا قَالَ : وَمَاهُمَا ؟ قُلْتُ : قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ
 وَجَلَّ : «إِذْ دَعَوْنِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ» فَدَعُوهُ وَلَا تَرَى إِجَابَةَ ، قَالَ : أَفَرَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَخْلَفَ وَعَدَهُ ؟
 قُلْتُ : لَا ، قَالَ : فِعَمَ ذَلِكَ ؟ قُلْتُ : لِأَدْرِي ، قَالَ : لِكَيْبِي أُخْبِرُكَ ، مَنْ أَطَاعَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيمَا
 أَمَرَهُ ثُمَّ دَعَا مِنْ جِهَةِ الدُّعَاءِ إِجَابَهُ ، قُلْتُ وَمَا جِهَةُ الدُّعَاءِ ؟ قَالَ : تَبْدَأُ فَتُحْمَدُ اللَّهُ وَتَذْكُرُ نِعْمَهُ
 عِنْدَكَ ثُمَّ تَشْكُرُهُ ثُمَّ تُصَلِّي عَلَى النَّبِيِّ ﷺ ثُمَّ تَذْكُرُ ذُنُوبَكَ فَتَقْرَأُ بِهَا ثُمَّ تَسْتَعِيدُ مِنْهَا فَبِذَا جِهَةُ
 الدُّعَاءِ ثُمَّ قَالَ : وَمَا آيَةُ الْآخَرَى ؟ قُلْتُ : قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «وَمَا أَنْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهَوِي يَحِلِّفُهُ وَهُوَ

سنايش بر خدا و صلوات بر پیغمبر (س) شروع بدعا کرد ، رسول خدا (س) فرمود : این بنده در (دعا و درخواست از) پروردگارش شتاب کرد ، سپس مرد دیگری وارد شد و نماز خواند و خدای عز و جل را سنايش نمود و بر رسول خدا (س) صلوات فرستاد ، پس رسول خدا (س) بوی فرمود : بخواه تا بتو داده شود . سپس حضرت صادق علیه السلام فرمود : همانا در کتاب علی علیه السلام است که : سنايش بر خدا و صلوات بر رسول خدا پیش از حاجت خواستن است ، و یکی از شماها (چون) نزد مردی آید و حاجتی خواهد آمد نزد دوست دارد که پیش از خواستن حاجتش سخن خوشی گوید .

۸ - عثمان بن عیسی از کسی که برای او حدیث کرده نقل کند که حضرت صادق علیه السلام عرض کردند : دو آیه در کتاب خدا (قرآن) است که آن دورا میجویم و نمی یابم ، فرمود : کدام است آن دو آیه ؟ عرض کردم : گفتار خدای عز و جل : « مرا بخوانید تا برای شما اجابت کنم » (سوره مؤمن آیه ۶۰) و ما اورا میخوانیم و اجابتی نمی بینیم ؟ فرمود : آیا تو پنداری که خداوند خلاف وعده خود کرده ؟ عرض کردم : نه ، فرمود : پس این (باجابت نرسیدن دعاها) از چیست ؟ عرض کردم : نمیدانم ، فرمود ، ولی من تو را آگاه کنم : هر که خدای عز و جل را در آنچه باو فرمان داده اطاعت کند سپس اورا از جهت دعا بخواند اورا اجابت کند ، عرض کردم : جهت دعا چیست ؟ فرمود : شروع میکنی پس خدا را حمد و سنايش کنی ، و نعمتها یکیه بتو داده است بزبان آری ، و سپس اورا شکر کنی ، سپس بر محمد (س) صلوات فرستی ، و سپس گناهان خود را یاد آور شوی و بدانها اعتراف کنی و از آنها بخدا پناه بگیری ، اینست جهت (وراء) دعا .

سپس فرمود : آیه دیگر کدام است ؟ عرض کردم : گفتار خدای عز و جل : « دو آنچه بدهید از چیزی

خَيْرُ الرَّازِقِينَ، وَإِنِّي أَنْفِقُ وَلَا أَرَى خَلْفًا، قَالَ: أَفَتَرَى اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَخْلَفَ وَعَدَهُ؟ قُلْتُ: لَا، قَالَ: فَمِمَّ ذَلِكَ؟ قُلْتُ: لِأَدْرِي، قَالَ: لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ أَكْتَسَبَ الْمَالَ مِنْ جِلِّهِ وَأَنْفَقَهُ فِي جِلِّهِ لَمْ يُنْفِقْ دِرْهَمًا إِلَّا أَخْلَفَ عَلَيْهِ.

﴿۳۱۳۵﴾ ۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي سَابِطٍ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُسْتَجَابَ لَهُ دَعْوَتُهُ فَلْيَطْبُ مَكْسَبَهُ.

﴿بَابُ﴾

﴿الاجتماع في الدعاء﴾

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبُدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْوَيْطِيِّ، عَنْ دُرَيْسِ بْنِ أَبِي مَنْصُورٍ، عَنْ أَبِي خَالِدٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: هَامِنْ رَهْطٍ أَرْبَعِينَ رَجُلًا اجْتَمَعُوا فَدَعَوْا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي أَمْرِ، إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُمْ، فَإِنْ لَمْ يَكُونُوا أَرْبَعِينَ فَارْبَعَةٌ يَدْعُونَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ

پس خداوند عوشر را بدهد و اوست بهترین روزی دهندگان، (سوره سبأ آیه ۳۹) و من اتفاق کنم (و بدهم) ولی عوضی (برای آن) نبینم؟ فرمود: آیا پنداری که خدای عزوجل خلاف وعده خود کند؟ عرض کردم: نه، فرمود: پس این از چیست؟ عرض کردم: ندانم، فرمود: اگر هر آینه یکی از شماها مالی را از راه حلالش بدست آورد، و آن را در راه حلالش اتفاق کند (و بدهد) هیچ دره‌می از آن اتفاق نکند جز اینکه بر آن عوض داده شود.

توضیح - اتفاق در لغت عرب بمعنای خرج کردن و بخشیدن یا دادن مال بکسی و نفعه دادن و امثال این معنای است، و در این آیه شریفه طبری (ره) در مجمع البیان گوید: یعنی آنچه از مال خود را در راه خیر صرف کنید پس خدای سبحان عوض آنرا بشما عطا فرماید، اما در دنیا باینکه نعمت شمارا افزون کند، و اما در آخرت پاداش آن بهشت است، و کلیبی گفته: آنچه در راه خیر صدقه دهید خداوند عوض آنرا بشما بدهد یا در دنیا و یا برای آخرتتان ذخیره کند، و جابر از پیغمبر (ص) حدیث کند که فرمود: هر کار معروفی صدقه است و هر چه مرد بوسیله آن آبروی خود را نگهدارد صدقه است، و هر چه انسان خرج کند خدا ضامن عوض آن است مگر آنچه در بنا و نافرمانی باشد.

۹- حضرت صادق علیه السلام فرمود: هر که شاد شود که دعایش باجاوت رسد باید کسب خود را پاک و حلال کند.

﴿بَابُ﴾

﴿اجتماع برای دعا کردن﴾

۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود: هیچ چهل نفر مردی برای دعا نزد هم اجتماع نکنند و خدای عزوجل را در کاری نخوانند (و دعا نکنند) جز اینکه خداوند دعای آنها را مستجاب کند، پس اگر چهل نفر نبودند، و چهار نفر بودند (نزد هم جمع شوند) ده بار خدای عزوجل را بخوانند خداوند

عَشْرَ مَرَّاتٍ إِلَّا اسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُمْ ، فَإِنْ لَمْ يَكُونُوا أَرْبَعَةً فَوَاحِدٌ يَدْعُوهُ أَرْبَعِينَ مَرَّةً قَيْسْتَجِيبُ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ لَهُ .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا اجْتَمَعَ أَرْبَعَةٌ رَهْطٍ قَطُّ عَلَى أَمْرٍ وَاحِدٍ فَدَعَا (اللَّهُ) إِلَّا تَفَرَّقُوا عَنْ إِجَابَةٍ .

۳ - عَنْهُ ، عَنِ الْحَجَّالِ ، عَنْ ثَعْلَبَةَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَقَبَةَ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَبِي عليه السلام إِذَا حَرَّ نَهَ أُمَّرُجَمَعَ النِّسَاءَ وَالصِّبْيَانَ ثُمَّ دَعَاوَأَمَّنُوا .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الدَّاعِي وَالْمُؤْمِنُ فِي الْأَجْرِ شَرِيكَانِ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ الْعُمُومُ فِي الدَّعَاءِ ﴾

﴿ ۳۱۴۰ ﴾ ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عليه السلام ، عَنْ ابْنِ

دعایشان را اجابت کند ، و اگر چهار نفر هم نباشند و یک نفر باشد که چهل مرتبه خدا را بخواند پس خدای عزیز جبار برای او اجابت کند .

توضیح - پیش از این گذشت که دعا کردن در پنهانی هفتاد برابر یا بیشتر از دعاهای آشکار است و مجلسی (ره) وعده کرده که میان آن دسته از روایات و این روایات را در این جا جمع کند و از این روی در اینجا گوید :

بسا توهم شود که میان اینجا و آنچه گذشت که دعای پنهانی تو باش بیشتر است منافات است و ممکن است بدو وجه جواب داده شود :

(اول) : اجتماع در اجابت مؤثر تر است گرچه تو باش کمتر است .
(دوم) : این درجائی است که از رياء و خود نمائی مأموم باشد ، و آنچه در آن باب گذشت در سورتی است که از رياء ایمن نیست .

۲ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : هیچگاه چهار نفر با هم اجتماع نکرده اند که برای مطلبی پدر گاه خدا دعا کنند جز اینکه با اجابت آن دعا از هم جدا شده اند .

۳ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : هر گاه پیش آمدی پدرم را غمناک میکرد زنان و کودکان را جمع میکرد ، سپس دعا میکرد و آنها آمین میگفتند .

۴ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : دعا کننده و آمین گو درمزد و اجر شریکند .

﴿ بَاب ﴾

(عمومیت دادن در دعا) (و برای همه دعا کردن)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : در واحد (ص) فرمود : هر گاه یکی از شما دعا کند پس

الْقَدْحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ فَلْيَعْمَ ، فَإِنَّهُ أَوْجِبَ لِلدُّعَاؤِ .

﴿بَاب﴾

﴿مَنْ أَبْطَأَتْ عَلَيْهِ الْإِجَابَةُ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي قَدْ سَأَلْتُ اللَّهَ حَاجَةً مُنْذُ كَذَا وَكَذَلِكَ وَقَدْ دَخَلَ قَلْبِي مِنَ الْإِبْطَاءِ شَيْءٌ ، فَقَالَ : يَا أَحْمَدُ إِنَّا وَالشَّيْطَانَ أَنْ يَكُونَ لَكَ سَبِيلٌ حَتَّى يَقْبِطَكَ ، إِنَّ أَبَا جَعْفَرٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يَقُولُ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَسْأَلُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَاجَةً فَيُؤَخِّرُ عَنْهُ تَعْجِيلَ إِجَابَتِهِ حَتَّى إِصْوَبَهُ وَاسْتَمَاعَ نَجْوَاهُ ثُمَّ قَالَ : وَاللَّهِ مَا أَخَّرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ مَا يَطْلُبُونَ مِنْ هَذِهِ الدُّنْيَا خَيْرَ لِهِمْ مِمَّا عَجَّلَ لَهُمْ فِيهَا وَأَتَى شَيْءٌ الدُّنْيَا ، إِنَّ أَبَا جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَقُولُ : يَسْعَى لِلْمُؤْمِنِ أَنْ يَكُونَ دُعَاؤُهُ فِي الرَّخَاءِ نَحْوًا مِنْ دُعَائِهِ فِي الشَّدَّةِ ، لَيْسَ إِذَا أُعْطِيَ قَتَرَ ، فَلَا تَمَلَّ الدُّعَاةَ فَإِنَّهُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ يَمَكِّنُ وَعَلَيْكَ بِالصَّبْرِ وَطَلْبِ الْحَلَالِ وَصِلَةِ الرَّحِمِ وَإِيَّاكَ وَمُكَاشَفَةِ النَّاسِ فَإِنَّا أَهْلُ الْبَيْتِ نَصِلُ مَنْ قَطَعَنَا وَنُحْسِنُ إِلَى مَنْ آذَانَا ، فَتَرَى وَاللَّهِ فِي ذَلِكَ الْعَاقِبَةَ الْحَسَنَةَ إِنَّ صَاحِبَ

عمومیت دهد (وهمه را دعا کند) زیرا که آن باجابت نزدیکتر است .

﴿بَاب﴾

(کسیکه اجابت دعایش بتأخیر افتد)

۱ - احمد بن محمد بن محمد بن امی نصر گوید بحضرت ابی الحسن (رضا) علیه السلام عرض کردم : قربانت : من چند سال است که از خدا حاجتی درخواست کرده‌ام و از تأخیر اجابتش در دلم شبهه و نگرانی آمده است؟ فرمود : ای احمد مبادا شیطان بر (دل) تو راهی باز کند ، تا تو را نا امید کند همانا امام باقر علیه السلام می فرمود : هر آینه مؤمن حاجتی از خدا بخواهد و اجابت آن پس افتد برای محبوبیت آوازش (نزد خداوند) و شنیدن صدای گریه اش ، سپس فرمود : بخدا سوگند آنچه خدای عز و جل برای مؤمنین از آنچه خواهند پس اندازد ، بهتر است برای ایشان از آنچه زود بآنها عطا فرماید ، و دنیا چیست ؟ امام باقر علیه السلام می فرمود : سزاوار است برای مؤمن که دعایش در حال آسایش همانند دعای او در حال سختی باشد ، و چون باو داده شد (آنچه درخواست کرده از دعا) سست نشود . پس تو از دعا خسته مشو زیرا که دعا نزد خدای عز و جل منزلی دارد (پس بزرگه) و بر تو باد بشکبائی ، و دنبال روزی حلال رفتن ، و صله رحم کردن و مبادا با مردم اظهار دشمنی کنی ، زیرا که ما خاندانی هستیم که پیوند کنیم با هر که از ما ببرد ، و نیکی کنیم با هر که با ما بدی کند ، پس بخدا سوگند در این کار سرانجام نیکی بی بینیم (چه در دنیا و چه در

التَّعَمُّةَ فِي الدُّنْيَا إِذْ سَأَلَ فَأَعْطِيَنِي طَلَبَ غَيْرِ الَّذِي سَأَلَ وَصَفَرَتِ النَّعْمَةُ فِي عَيْنِهِ فَلَا يَشْبَعُ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَثُرَتِ التَّعَمُّةُ كَانَ الْمُسْلِمُ مِنْ ذَلِكَ عَلَى حَظَرٍ لِلْحَقُّوقِ الَّتِي تَجِبُ عَلَيْهِ وَمَا يُخَافُ مِنَ الْفِتْنَةِ فِيهَا؛ أَحْبِرْنِي عَنْكَ لَوْ أَنْبَيْتَنِي قُلْتَ لَكَ قَوْلًا كُنْتَ تَتَّقِي بِهِ مِنِّي؟ فَقُلْتُ لَهُ: جُعِلْتُ فِدَاكَ إِذَا لَمْ أَتُحِّقْ بِقَوْلِكَ فِيمَنْ أَتُحِّقُ وَأَنْتَ حُجَّةُ اللَّهِ عَلَى خَلْقِهِ؟ قَالَ: فَكُنْ بِاللَّهِ أَوْثِقَ فَإِنَّكَ عَلَى مَوْعِدٍ مِنَ اللَّهِ، أَلَيْسَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: «وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ» وَقَالَ: «لَا تَقْنَطُوا مِن رَحْمَةِ اللَّهِ» وَقَالَ: «وَاللَّهُ يَبْدَأُ كُمْ مَعْفَرَةً مِنْهُ وَقَضَاً» فَكُنْ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَوْثِقَ مِنْكَ بِغَيْرِهِ وَلَا تَجْعَلُوا فِي أَنْفُسِكُمْ الْآخِرَ أَفَاتَهُ مَغْفُورٌ لَكُمْ.

آخرت) ، همانا کسی که در این دنیا دارای نعمت است اگر هر گاه درخواست (چیزی از خدا) کند و با او داده شود (حرصی زیاد گردد) و جز آنرا نیز بخواهد ، و (در نتیجه) نعمت خدا در چشم او کوچک و خوار گردد ، و از هیچ چیز سیر نشود ، و چون نعمت فراوان شود مسلمان از اینراه بخطر افتد (و این خطر بخطر آن حقوقی است) که بر او واجب شود ، و بخطر آن چیزی است که بیم آن رود بواسطه این حقوق در فتنه و آزمایش افتد (و در آداء آنها کوتاهی کند) ، بگو بدانم که اگر من بتو چیزی گفتم بدان وثوق و اعتماد داری ؟ عرض کردم : فدایت گردم اگر من بگفتم شما اعتماد نکنم پس بگفتار چه کسی اعتماد کنم با اینکه شما حجت خداوند بر خلق او هستی ؟ فرمود : پس تو بخدا (و وعده ها و گفتار های او) اعتمادت بیشتر باشد ، زیرا خداوند بتو وعده اجابت داده است (یا اینکه اجابت دعای تو بوعدی واگذار شده) آیا خدای عزوجل نفرماید : «وهر گاه پرسندت بندگان من از من ، پس همانا من نزدیکم و اجابت کنم دعای آنکه مرا خواند» (سوره بقره آیه ۱۸۶) ؟ و فرموده است : «تو امید نباشید از رحمت خدا» (سوره زمر آیه ۵۳) و نیز فرموده است : «خدا نویدتان دهد بآمرزش و فضل» (سوره بقره آیه ۲۶۸) پس تو بخدای عزوجل اعتمادت بیشتر باشد از دیگران ، و در دل خود جز خوبی راه ندهید ، که شما آمرزیده اید .
توضیح - مجلسی (ره) در ضمن شرح قسمتهای حدیث و جوهری برای تأخیر در اجابت دعا از آن استفاده نموده که ناهشت وجه آنرا ذکر کرده است (اول) : حقارت و پستی دنیا و اینکه تأخیر با آخرت بهتر است . (دوم) اینکه از شرایط اجابت دعا اینست که در هر حال نباید دست از دعا برداشت چه در حال آسودگی و چه در حال سختی (سوم) شکبائی در تأخیر آن (چهارم) اینکه کسب خود را حلال کند ؛ یا اینکه دعائی با اجابت رسد که حرامی در بر نداشته باشد . (پنجم) قطع رحم نکند (ششم) اظهار دشمنی با مردم نکند (هفتم) اینکه اگر زود با اجابت رسد موجب حرص بر دنیا گردد و نعمتهای خدا در نظر خوار و کوچک شود (هشتم) آنکه بواسطه فراوان شدن مال و ثروت و قدرت در خطر آداء نکردن حقوق آن افتد ، و سپس در آخر گفتارش گوید : و در این حدیث فوائد بسیار و حقیقتهای فراوانی است برای کسی که بدیده حقیقت و یقین در آن بنگردد .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ مَسْرُورِ الصَّقَلِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رُبَّمَا دَعَا الرَّجُلُ بِالِدُعَاءِ فَاسْتَجِيبَ لَهُ ثُمَّ أُخْرِجَ ذَلِكَ إِلَى جِبِينٍ ؟ قَالَ : فَقَالَ : نَعَمْ ، قُلْتُ : وَلِمَ ذَلِكَ ؟ لِيُرَدَّادَ مِنَ الدُّعَاءِ ؟ قَالَ : نَعَمْ

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ أَبِي هِلَالٍ الْمَدَائِنِيِّ ، عَنْ حَدِيدٍ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْعَبْدَ لَيَدْعُو فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِلْمَلَائِكِينَ : قَدِ اسْتَجَبْتُ لَهُ وَلَكِنْ أَحْسَبُهُ يَحَاجُّنِي ، فَإِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَ صَوْتَهُ وَإِنَّ الْعَبْدَ لَيَدْعُو فَيَقُولُ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : عَجِّلُوا لَهُ حَاجَتَهُ فَإِنِّي أَبْغِضُ صَوْتَهُ

۴ - ابْنُ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ صَاحِبِ الشَّارِبِيِّ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : يُسْتَجَابُ لِلرَّجُلِ الدُّعَاءُ ثُمَّ يُؤَخَّرُ ؟ قَالَ : نَعَمْ عَشْرِينَ سَنَةً .

۵ - (۲۱۴۵) ابْنُ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ بَيْنَ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ «قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا» وَبَيْنَ اخْتِذِ فِرْعَوْنَ أَرْبَعِينَ عَامًا

۶ - ابْنُ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَدْعُو فَيُؤَخَّرُ إِجَابَتَهُ إِلَى يَوْمِ الْجُمُعَةِ . [مجمع الغياضه خ ل] .

۲- منصور سیفیل گوید : بحضرت صادق عليه السلام عرض کردم : بسا هست که مردی دعا کند و دعایش مستجاب گردیده ، ولی تا مدتی (اثر آن استجاب ظاهر نگردد و) پس افتد ؛ فرمود : آری (چنین است) عرض کردم : این برای چیست ؛ آیا برای اینست که بیشتر دعا کند ؛ فرمود : آری .
۳ - و نیز آنحضرت صلی الله علیه و آله فرمود : همانا بنده ای دعا کند پس خدای عزوجل بدو فرشته (که موکل بر انسان هستند یا دو فرشته دیگر) فرماید : من دعای او را باجابت رساندم ولی حاجتش را نکهدارید ، زیرا که من دوست دارم آواز او را بشنوم ، و همانا بنده ای هم هست که دعا کند پس خدای تبارک و تعالی فرماید : زود حاجتش را بدهید که آوازش را خوش ندارم .

۴- اسحاق بن عمار گوید : بحضرت صادق عرض کردم : (ممکن است) دعای مردی مستجاب شده (باشد) ولی بتأخیر افتد (و اثر استجاب آن همان زمان ظاهر نگردد) ؛ فرمود : آری تا بیست سال (ممکن است تأخیر افتد) .

۵- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : میان گفته خدای عزوجل (که بموسی و هارون - در مقابل تقاضای نابودی فرعون و پیروانش - فرمود :) «در آینه دعای شما باجابت رسید» (سوره یونس ۸۹) و میان نابودی فرعون چهل سال طول کشید .

۶- ابو بصیر گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : همانا مؤمن دعا کند و اجابت دعایش تا روز جمعه [یا روز قیامت] بتأخیر افتد .

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغْبِرَوِّ ، عَنْ عَيْرٍ وَاحِدٍ مِنْ أَصْحَابِنَا قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ الْعَبْدَ الْوَلِيَّ لِلَّهِ يَدْعُو اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْأَمْرِ يَنْوِبُهُ فَيَقُولُ لِلْمَلِكِ الْمَوْكَلِ بِهِ : اقْضِ لِعِبْدِي حَاجَتَهُ وَلَا تَعْجِلْهَا فَإِنِّي أَشْتَهِي أَنْ أَسْمَعَ نِدَاءَهُ وَصَوْتَهُ وَإِنَّ الْعَبْدَ الْعَدُوَّ لِلَّهِ لِيَدْعُو اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْأَمْرِ يَنْوِبُهُ فَيَقَالُ لِلْمَلِكِ الْمَوْكَلِ بِهِ : اقْضِ [لِعِبْدِي] حَاجَتَهُ وَعَجِّلْهَا فَإِنِّي أَكْرَهُ أَنْ أَسْمَعَ نِدَاءَهُ وَصَوْتَهُ .

قَالَ : فَيَقُولُ النَّاسُ : مَا عَطَيْتِي هَذَا الْكِرَامَتَهُ وَلَا مُنِعَ هَذَا الْإِلَهَوَانِيهِ .

۸ - شَابَّ بْنَ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ؛ عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَا يَزَالُ الْمُؤْمِنُ يَحْيِرُ وَرَجَاءُ ، رَحْمَةً مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا لَمْ يَسْتَعْجِلْ ، فَيَمْتَنُطْ وَيَتْرُكْ الدُّعَاءَ ، قَالَتْ لَهُ : كَيْفَ يَسْتَعْجِلُ ؟ قَالَ : يَقُولُ : قَدْ دَعَوْتُ مِنْذُ كَذَا وَكَذَا وَمَا أَرَى الْإِجَابَةَ .

۹ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِيَدْعُو اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي حَاجَتِهِ فَيَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آخِرُوا إِجَابَتَهُ ، شَوْقًا إِلَى صَوْتِهِ وَدَعَائِهِ ؛ فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : عَبْدِي ! دَعَوْتَنِي فَأَحْتَرْتُ

۷- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : همانا بنده‌ای که دوست خدا است در پیش آمدی که برای او رخ داده دعا کند ، و خدا بفرشته‌ای که موکل با او (یا بآن دعا) است فرماید : حاجت بنده مرا بر آور ولی در (دادن) آن شتاب مکن زیرا که من میل دارم صدا و آواز او را بشنوم . و همانا بنده‌ای دشمن خدا بدرگاه خدای عزوجل درباره اتفاقی که برای او پیش آمده دعا کند پس بفرشته موکل بر او (یا بر آن دعا) گفته شود : حاجتش را بر آور و در (دادن) آن شتاب کن زیرا من خوش ندارم آواز و صدایش را بشنوم .
فرمود : پس مردم (که خبر از این جریان ندارند بآنکه حاجتش زود بر آورده شده) گویند : باین داده نشده جز برای گرامی بودنش (نزد خدا ، و بآنکه در اجابتش تأخیر شده گویند) : اذ او درین نشده جز برای زبونی و خواریش .

۸ - ابوبصیر گوید : حضرت صادق عليه السلام فرمود : پیوسته مؤمن در حال خیر و امیدواری است تا مادامیکه شتاب نکند پس نومید شود و دعا را رها کند ، عرض کردم : چگونه شتاب کند ؟ فرمود : گوید از فلان وقت و فلان وقت دعا کرده‌ام و اجابت آنرا نمی بینم ؟

۹ - و نیز آنحضرت صلی الله علیه و آله فرمود : همانا مؤمن خدای عزوجل را درباره حاجت خود بخواند و خدای عزوجل فرماید : اجابت او را بتأخیر اندازید به خاطر شوقی که بآواز و دعای او دارم ، پس چون روز قیامت شود خدای عزوجل فرماید : ای بنده من تو مرا خواندی (و دعا کردی) و من اجابتت را پس انداختم

إِجَابَتِكَ وَتَوَابِكَ كَذَا وَدَعَوَتِي فِي كَذَا كَذَا فَاحْرَتْ إِجَابَتِكَ وَتَوَابِكَ كَذَا كَذَا : قَالَ :
فَيَتَمَنَّى الْمُؤْمِنُ أَنَّهُ لَمْ يَسْتَجِبْ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا مِمَّا يَرَى مِنْ حُسْنِ التَّوَابِ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ الصَّلَاةِ عَلَى النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ وَأَهْلِ بَيْتِهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ ﴾

﴿ ۴۱۵۰ ﴾ ۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : لَا يَزَالُ الدُّعَاءُ مَحْجُوبًا حَتَّى يُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٌ وَآلُ مُحَمَّدٍ .

اکنون ثواب و پاداش تو چنین و چنان است ، و با زدر باره فلان چیز و فلان چیز مرا خواندی (ودعا کردی) و من اجابت تو را بناخیز انداختم و پاداش تو چنین و چنان است ، فرمود : پس مؤمن آرزو کند که کاش هیچ دعائی از او در دنیا اجابت نمی شد برای آنچه ثواب و پاداش نیک که می بیند .

﴿ بَاب ﴾

(ذکر) صلوات بر محمد (ص) و خاندانش علیهم السلام (در دعا و غیر آن)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : پیوسته دعا محجوبست (و میانه آن و استجابش حجاب و پرده ای

حائل است) تا بر محمد و آلش صلوات فرستاده شود (که آنگاه پرده و حائل برطرف شود) .

شرح - جزری در نهایه گفته است : صلوة در لغت بمعنای دعا است ، و عبادت مخصوصه را که شامل دعا است صلوة گفته اند ، و برخی گفته اند : صلوة در لغت بمعنای تعظیم است ، و عبادت مخصوصه را هم صلوة گفته اند چون در آن تعظیم خداوند است - تا آنکه گوید - : و اما اینکه گوئیم اللهم صل علی محمد ، معنایش اینست که خدایا او را بزرگواری در دنیا بوسیله بلند کردن نام او آشکار کردن دعوت و نگهداری شریعتش ، و در آخرت بقبول کردن شفاعت او درباره امتش و دوچندان کردن اجر و پاداشش .

فیض (ره) دروافی گوید : معنای صلوة خدا بر پیغمبرش (ص) افاضه انواع کرامات و لطائف نعمتها

است بر او ، و اما صلوات ما و فرشتگان بر او پس آن درخواست آن کرامت و افاضه آن بر او است .

و مجلسی (ره) گوید : مشهور آنست که صلوة از خدای سبحان رحمت است و از فرشتگان استغفار (و طلب آمرزش) و از بندگان دعا است . و در معنای «آل» گفته است : آل پیغمبر (ص) نزد شیعه امامیه عزت طاهره و خاندان معصوم اوستند ، و اینکه شهید ثانی (ره) آنرا مخصوص بأمیر المؤمنین و فاطمه و حسن و حسین علیهم السلام کرده است وجهی و دلیلی ندارد ، و اما نزد عامه در این باره اختلاف بسیاری است پس برخی گفته اند : آل پیغمبر (ص) تمامی امت اوستند و برخی گفته اند : عشیره اویند ، و برخی گفته اند ، هر که از بنی هاشم و بنی عبدالمطلب که گرفتن زکاة بر آنها حرام است آل پیغمبرند ، سپس وجوهی برای اینکه دعا بدون صلوات محجوبست ذکر فرموده است .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ الشَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ دَعَاوَلَمْ يَذْكُرِ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله رَفَّرَ الدُّعَاءُ ، عَلَى رَأْسِهِ فَاذَا ذَكَرَ النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله رَفَعَهُ رُفِعَ الدُّعَاءُ .

۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ مَفْوَانَ ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ زَيْدِ الشَّحْمَاءِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ رَجُلًا أَتَى النَّبِيَّ صلى الله عليه وآله فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَجْعَلُ لَكَ نُلُكًا صَلَوَاتِي ، لَا ، بَلْ أَجْعَلُ لَكَ نِصْفَ صَلَوَاتِي ، لَا ، بَلْ أَجْعَلُهَا كُلَّهَا لَكَ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِذَا تَكْفَى مَوْوَنَةَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ سَيْفٍ ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام «مَا مَعْنَى أَجْعَلُ صَلَوَاتِي كُلَّهَا لَكَ» ؟ فَقَالَ : يُقَدِّمُهُ بَيْنَ يَدَيْ كُلِّ حَاجِبٍ فَلَا يَسْأَلُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ شَيْئًا حَتَّى يَبْدَأَ بِالنَّبِيِّ صلى الله عليه وآله فَيُصَلِّيَ عَلَيْهِ ثُمَّ يَسْأَلُ اللَّهَ حَوَائِجَهُ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ؛ عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : لَا تَجْعَلُونِي كَقَدْحِ الزَّاكِبِ فَإِنَّ الزَّاكِبَ يَمْلَأُ قَدْحَهُ فَيَشْرَبُهُ إِذَا شَاءَ ، اجْعَلُونِي فِي أَوَّلِ الدُّعَاءِ وَفِي آخِرِهِ وَفِي وَسْطِهِ .

۲ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر که دعای کند و نام پیغمبر (ص) را نبرد آن دعا بالای سرش (چون پرندهای) بچرخد ، و چون نام پیغمبر (ص) را برد دعا بالا رود .

۳ - و نیز آنحضرت صلى الله عليه وآله فرمود : مردی نزد پیغمبر (ص) آمد عرض کرد : ای رسول خدا من یکسوم صلواتم را برای شما قرار دهم ، نه بلکه نیمی از صلواتم را مخصوص شما گردانم ، نه بلکه تمامی آن را از آن شما گردانم ؛ رسول خدا (ص) فرمود : در این صورت خرج و موهونه دنیا و آخرت تو کفایت شود . (شرح این حدیث از زبان امام عليه السلام در حدیث (۴) بیاید) .

۴ - ابوبصیر گوید : از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم معنای اینکه : همه صلواتم را برای شما قرار دهم ، چیست ؟ فرمود : یعنی پیغمبر (ص) را مقدمه و جلو هر حاجتی قرار میدهد ، و از خدای عزوجل چیزی درخواست نکند تا بنام پیغمبر (ص) ابتداء کند و صلوات بر او فرستد ، سپس حاجات خود را از خدا درخواست کند .

شرح - فیض (ره) در شرح حدیث (۳) گوید : مقصود از صلوة معنای لغوی آن است که دعا باشد و معنای گمنام آن مرد به پیغمبر اینست که هر گاه بدرگاه خداوند درباره حاجتی دعا میکنم اول شما دعا میکنم و آنرا ریشه و پایه قرار میدهم سپس آنچه برای خود خواهم روی آن قرار دهم و همین است معنای آنچه از تفسیر این حدیث بیاید (که اشاره بحدیث (۴) است) .

۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود مرا چون قدح شترسوار قرار ندهید ، زیرا شترسوار قدح خود را بر کند و هر زمان خواست بنوشد مرا در اول دعا و وسط و آخر آن قرار دهد .

۶۱۵۵) - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ، عَنْ أَبِيهِ، وَحُسَيْنِ بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ: إِذَا ذُكِرَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله فَاتَّكِرُوا الصَّلَاةَ عَلَيْهِ فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله صَلَاةً وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ أَلْفَ صَلَاةٍ فِي أَلْفِ صَفٍّ مِنَ الْمَلَائِكَةِ وَلَمْ يَبْقَ شَيْءٌ مِمَّا خَلَقَهُ اللَّهُ إِلَّا صَلَّى عَلَيَّ عَبْدٌ لِيَصَلِّيَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَصَلَاةٌ مَلَائِكَتِهِ، فَمَنْ لَمْ يَرْعَبْ فِي هَذَا قَوْمًا جَاهِلٌ مَعْرُورٌ، قَدْ بَرَى، اللَّهُ مِنْهُ وَرَسُولُهُ وَأَهْلُ بَيْتِهِ.

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ، عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: مَنْ صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً وَاحِدَةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَمَلَائِكَتُهُ وَمَنْ شَاءَ.

شرح - فیض (ره) گوید: این اثر گفته است: یعنی در آخر بیاد من بیفتد چنانچه شتر سوار قدح خود را در آخر بار و بنه خود قرار دهد، و پس از آنکه از بار کردن همه آنها فارغ گردید آنرا پشت آنها بیاویزد، سپس فیض (ره) گوید: و شاید مقصود این باشد که همیشه بیاد من باشد نه مانند قدح شتر سوار (برای آنکه) شتر سوار یاد قدح خود نکند تا گاهی که تشنه شود و بخواهد آب بیاشامد که در آن هنگام آنرا پر کند و بیاشامد، و اوقات دیگر از آن غافل است.

۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: چون نام پیغمبر (ص) برده شد بسیار بر او صلوات بفرستید، زیرا هر کس یک صلوات بر پیغمبر (ص) فرستد خداوند هزار بار در هزار صف از فرشته‌ها بر او صلوات فرستد، و چیزی از مخلوقات خدا نماند جز اینکه بر این بنده صلوات فرستد برای آنکه خداوند فرشتگان برای او صلوات فرستند، و هر کس در این فضیلت رغبت نکند پس او نادان و مغرور است، و خدا و رسول و خاندانش از او بیزارند.

شرح - مجلسی (ره) گوید: اینکه فرمود: «بسیار صلوات بر او بفرستید» محمول بر استحباب است چنانچه اجماع بر آن است، و اینکه فرمود: «خداوند در هزار صف فرشتگان بر او صلوات فرستد» چند معنی دارد، و معنی اول که ظاهر هم همانست اینست که خداوند بر او ثنا گوید و صلوات فرستد بکلامیکه آنکلام را هزار صف از فرشتگان بشنوند و آنها نیز بصلوات خداوند عزوجل صلوات فرستند. و پس از آن چند وجه دیگر نقل کرده (و در آخر باب هم در فائده پنجم از فوائدی که ذکر کرده معانی دیگری نقل کند) - تا آنکه گوید: «و مقصود از صلوات بر پیغمبر (ص) صلوات بر او و آل او است، نه صلوات بر پیغمبر (ص) فقط، زیرا در روایات خاصه و عامه وارد شده که صلوات با و بدون صلوات بر آل پذیرفته نیست، بلکه از اخبار ما ظاهر گردد که حرام و موجب عقاب است. و در آخر این خبر نیز اشاره‌ای بدان شده.

۷ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا (ص) فرمود: هر که بر من صلوات فرستد خدا

فَتَبَيَّرَ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكْثِرْ .

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : الصَّلَاةُ عَلَيَّ وَعَلَىٰ أَهْلِ بَيْتِي تَدْهَبُ بِالتَّيْفَاقِ

۹ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْأَزْدِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَالَ : يَا رَبِّ صَلِّ عَلَيَّ وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ - مِائَةَ مَرَّةٍ - فَضِيَّتْ لَهُ مِائَةُ حَاجَةٍ ثَلَاثُونَ لِلدُّنْيَا [وَالْبَاقِي لِلْآخِرَةِ] .

۱۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، وَعَبْدَ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، جَمِيعاً ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كُلُّ دُعَاءٍ يُدْعَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مَحْجُوبٌ عَنِ السَّمَاءِ حَتَّىٰ يُصَلِّيَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ آلِ مُحَمَّدٍ .

﴿ ۳۱۶۰ ﴾ ۱۱ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ أَبِي بَكْرٍ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ : حَدَّثَنِي مَنْ سَمِعَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ : أَجْعَلْ نِصْفَ صَلَوَاتِي لَكَ ؟ قَالَ : نَعَمْ ، ثُمَّ قَالَ : أَجْعَلْ صَلَوَاتِي كُلَّهَا لَكَ قَالَ : نَعَمْ ، فَلَمَّا مَضَى قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : كَفَيْتَهُمَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ .

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُرَازِمٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنْ رَجُلًا أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي جَعَلْتُ ثُلُثَ صَلَوَاتِي لَكَ ؟ فَقَالَ لَهُ خَيْرًا ،

و فرشتگان بر او صلوات فرستند ، هر که خواهد کم فرستد و هر که خواهد بیش .

۸ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : رسول خدا (س) فرمود : صلوات بر من و بر اهل بیت من

نفاذ را میبرد .

۹ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که صد بار بگوید : یا رب صلی علی محمد و آل محمد ، صد حاجت از او بر آورده شود که سی حاجت آن از (حاجات) دنیا باشد [و باقی از آخرت] .

۱۰ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : هر دعائی که خدای عزوجل بدان خوانده شود از رفتن با آسمان محجوبست تا صلوات بر محمد و آل محمد فرستاده شود .

۱۱ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : مردی نزد رسول خدا (س) آمده عرض کرد : من نیمی از صلوات (و دعاها) را برای شما قرار دهم ؟ فرمود : آری ، سپس عرض کرد : همه دعاها را بشما مخصوص گردانم ؟ فرمود : آری ، همینکه آن مرد رفت رسول خدا (س) فرمود : اندوه دنیا و آخرتش کفایت شد .

۱۲ - و نیز فرمود : (ع) مردی نزد رسول خدا (س) آمده عرض کرد : ای رسول خدا : یک سوم دعاها را خود را بشما اختصاص دهم ؟ فرمود : نیکو است ، عرض کرد : ای رسول خدا نیمی از دعاها را خود را

قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي جَعَلْتُ نَيْفَ صَلَوَاتِي لَكَ ؟ فَقَالَ لَهُ : ذَاكَ أَفْضَلُ ، فَقَالَ : إِنِّي جَعَلْتُ كُلَّ صَلَوَاتِي لَكَ فَقَالَ : إِذَا يَكْفِيكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَا أَمَمَكَ مِنْ أَمْرٍ نِيَاكَ وَأَجْرَتِكَ ، فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ : أَصَلَحَكَ اللَّهُ كَيْفَ يَجْعَلُ صَلَاتَهُ لَهُ ؟ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لَا يَسْأَلُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ شَيْئًا إِلَّا بَدَأَ بِالصَّلَاةِ عَلَى نَجْمٍ وَآلِهِ عليهم السلام .

۱۳ - إِبْنُ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : ارْفَعُوا أَسْوَاتِكُمْ بِالصَّلَاةِ عَلَيَّ فَإِنَّهَا تَذْهَبُ بِالتِّيغَانِ .

۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ فَرُّوخَ مَوْلَى آلِ طَلْحَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا إِسْحَاقُ بْنُ فَرُّوخَ مَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِي نَجْمٍ وَآلِ نَجْمٍ عَشْرًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَمَلَائِكَتُهُ مِائَةَ مَرَّةٍ ، وَمَنْ صَلَّى عَلَيَّ فِي نَجْمٍ وَآلِ نَجْمٍ مِائَةَ مَرَّةٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَمَلَائِكَتُهُ أَلْفًا ، أَمَا تَسْمَعُ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : دَهْوَالَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا .

مخصوص شما گردانم ؟ فرمود : این بهتر است ، عرض کرد : همه دعاها را برای شما قرار دهم ؟ فرمود : در این صورت خدای عزوجل آنچه از کارهای دنیا و آخرت که ترا اندوهناک کند کمايت فرماید . پس مردی بحضرت صادق عليه السلام عرض کرد : خدایت نیکی دهد چگونه دعایش را برای او قرار دهد ، حضرت علیه السلام فرمود : چیزی از خدای عزوجل در خواست نکنند جز اینکه ابتداء بصلوات بر محمد و آلش عليهم السلام کند .

۱۳ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : آوازه های خود را بصلوات بر من بلند کنید ، زیرا که آن نفاق را بر طرف سازد .

۱۴ - اسحاق بن فروخ گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : ای اسحاق بن فروخ هر که ده بار بر محمد و آل محمد صلوات بفرستد خداوند وفرشتگان او صد بار بر او صلوات فرستند ، و هر که صد بار بر محمد و آل محمد صلوات فرستد خداوند وفرشتگانش هزار بار بر او صلوات فرستند ، آیا گفتار خدای عزوجل را نشنیده ای (که فرماید) : و او است آن خداوندی که رحمت (یا درود) فرستد بر شما (او) وفرشتگانش تا برون آرد شمارا از تاریکیها بسوی روشنائی و بوده است بمؤمنان مهربان « (سوره احزاب آیه ۴۳) .

توضیح - استشهاد بآیه شریفه برای اثبات این معنا است که چگونه خداوند وفرشتگانش صلوات و درود بر کسی فرستند ، و در اینکه صلوات خدا وفرشتگان بر مردم چیست و چگونه است مورد اختلاف است طبرسی (ره) گوید : صلوات از خدا آمرزش و رحمت است ، و گفته شده : ثنا و سفایش است ، و برخی گفته اند : کرامت و بخشندگی است ، و اما صلوات فرشتگان همان دعای آنها است چنانکه از ابن عباس نقل شده ، و گفته شده : در خواست آنها است از خدای تعالی برای فرورستان رحمت .

۱۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ : مَا فِي الْمِيزَانِ شَيْءٌ أَثْقَلُ مِنَ الصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَإِنَّ الرَّجُلَ لَتَوْضَعُ أَعْمَالُهُ فِي الْمِيزَانِ فَيَمِيلُ بِهِ فَيُخْرِجُ الصَّلَاةَ عَلَيْهِ فَيَضَعُهَا فِي مِيزَانِهِ فَيَرْجَحُ [بِهِ]

﴿ ۳۱۶۵ ۱۶ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي جَمُورٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ رَجَالِهِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ كَانَتْ لَهُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَاجَةٌ فَلْيَبْدَأْ بِالصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، ثُمَّ يَسْأَلْ حَاجَتَهُ ، ثُمَّ يَحْتَمِ بِالصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَكْرَمُ مِنْ أَنْ يَقْبَلَ الطَّرْفَيْنِ وَيَدْعَ الْوَسْطَ [إِذَا] كَانَتِ الصَّلَاةُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ لَا تُحْجَبُ عَنْهُ .

۱۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ ، عَنْ أَبِي بَانٍ الْأَحْمَرِ ، عَنْ عَبْدِ السَّلَامِ بْنِ نَعِيمٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنِّي دَخَلْتُ الْبَيْتَ وَلَمْ يَحْضُرْ نَبِيٌّ شَيْءٌ مِنَ الدُّعَاءِ إِلَّا الصَّلَاةَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ فَقَالَ : أَمَا إِنَّهُ لَمْ يُخْرِجْ أَحَدٌ بِأَفْضَلٍ مِمَّا خَرَجَتْ بِهِ .

۱۸ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الرَّيَّانِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الدِّهْقَانِيِّ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي الْحَسَنِ الرَّضَا عليه السلام فَقَالَ لِي : مَا مَعْنَى قَوْلِهِ : «وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّي فَصَلِّ» قُلْتُ : كُلَّمَا ذَكَرَ اسْمَ رَبِّي قَامَ فَصَلَّى ، فَقَالَ لِي : لَقَدْ كَلَّفَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذَا شَطَطًا فَقُلْتُ : جُعِلَتْ

۱۵ - محمد بن مسلم از یکی از دو امام باقر و صادق علیهما السلام حدیث کند که فرمود : در میزان (و ترازوی اعمال در قیامت) چیزی سنگین تر از صلوات بر محمد و آل محمد نیست ، و همانا مردی باشد که اعمالش را در میزان گذارند و سبک باشد ، پس ثواب صلوات او درآید و آنرا در میزان نهد پس بسبب آن سنگین گردد و (بر کفه دیگر) بچربد .

۱۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که پدر گاه خدای عزوجل حاجتی دارد باید بصلوات بر محمد و آلش شروع کند ، و سپس حاجت خود را بخواهد ، و در آخر هم بصلوات بر محمد و آل محمد پایان دهد ، زیرا که خدای عزوجل کریم تر از آن است که دوطرف (دعا) را بپذیرد ، و وسط (دعا) را واگذارد (و با حاجت نرساند) زیرا صلوات بر محمد و آل محمد محبوب نیست (و بدون بر خورد بحجابی بالا رود) .

۱۷ - عبدالسلام بن نعیم گوید : با امام صادق علیه السلام عرض کردم : من وارد خانه (کعبه) شدم و هیچ دعائی بخاطر نداشتم جز صلوات بر محمد و آل محمد ؟ فرمود : آگاہ باش که هیچ کس مانند تو (در فضیلت و ثواب) از خانه بیرون نیامده است .

۱۸ - عبیدالله بن عبدالله دهقان گوید : خدمت حضرت رضا علیه السلام شرفیاب شدم ، پس آنحضرت بمن فرمود : معنای گفتار خداوند چیست ؟ (که فرماید) : «و یاد کرد نام پروردگارش را پس صلوات بجا آورد» (سوره اعلی آیه ۱۵) ؟ من عرض کردم : یعنی هر زمان نام پروردگارش را بیاد آورد برخاست

فداك فكيف هو؟ فقال: كلما ذكر اسم ربي صلى على محمد وآله.

۱۹ - عنه ' عن محمد بن علي ، عن مفضل بن صالح الأسيدي ، عن محمد بن هارون ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : إذا صلى أحدكم ولم يذكر النبي [وآله] في صلاته يسلك بصلاته غير سبيل الجنة وقال رسول الله صلى الله عليه وآله : من ذكرت عنده فلم يصل علي دخل النار فبعده الله ، وقال صلى الله عليه وآله : و من ذكرت عنده فسي الصلاة علي خطي به طريق الجنة .

۲۰ - أبو علي الأشعري ، عن الحسين بن علي ، عن عبيس بن هشام ، عن ثابت ، عن أبي بصير ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : قال رسول الله صلى الله عليه وآله : من ذكرت عنده فسي أن يصلي علي خطا الله به طريق الجنة .

﴿ ۳۱۷۰ ﴾ ۲۱ - عده من أصحابنا ؛ عن سهل بن زياد ، عن جعفر بن محمد ، عن ابن القداج ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : سمع أبي رجلاً متعلماً بالبيت و هو يقول : اللهم صل علي محمد ، فقال له أبي : يا عبد الله لا تبرها لا تعلمنا حقنا قل : اللهم صل علي محمد وأهل بيته .

پس نماز خواند (وصلوة بمعنای نماز است) فرمود : (اگر اینطور باشد) پس خدا بحقیقت تکلیفی نابجا و بیرون از طاقت و توانایی کرده است ؛ عرض کردم : قربانت : پس معنای آن چگونه است ؟ فرمود : هرگاه نام پروردگارش را یاد کند بر محمد و آل او صلوات فرستد .

توضیح - مجلسی (ره) پس از نقل تفاسیر زیادی که از معصوم علیه السلام و غیر او در تفسیر آیه رسیده که صلوة در آیه و فصلی را بتوحید ، و ذکر قلبی ، و ذکر زبانی - یعنی الله اکبر - و نماز در صحرا ، و نماز فطر و اضحی ، تفسیر کرده اند گوید : منافاتی میانه این روایت و آن روایات نیست ، زیرا این نیز یکی از معانی آیه و طنی از بطون آن میباشد .

۱۹ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هرگاه یکی از شماها نماز بخواند و در نماز خود نام پندمیر (س) [و آل او] را نبرد ، با این نماز بجز راه بهشت میرود (یعنی این نماز او را بیهشت نخواهد برد) . و رسول خدا (س) فرمود : هر کس که من نزد او نام برده شود و بر من صلوات نفرستد بدو رخ رود ، پس خدایش (از رحمت خود) دور کند . و فرمود (س) : و هر کس که من نزدش نام برده شوم و صلوات (فرستادن) را بر من فراموش کند از راه بهشت بخطا رفته است .

۲۰ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : رسول خدا (س) فرموده است : هر که من نزدش نام برده شوم و فراموش کند که بر من صلوات نفرستد خداوند او را برای جز راه بهشت برد .

۲۱ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : پدوم شنید که مردی پیرده کعبه در آویخته و میگوید : اللهم صل علی محمد ، (و نامی از آل محمد دنبال آن نمی برد) پدوم باو فرمود : ای بنده خدا بریده اش مکن ، و درباره حق ما بیاسم مکن ، و بگو : اللهم صل علی محمد و أهل بيته .

«(بَابُ)»

«(مَا يَجِبُ مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ مَجْلِسٍ)»

۱- عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ خَلْفِ بْنِ حَمَّادٍ، عَنْ رَبِيعِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْجَارُودِ الْهَدَلِيِّ، عَنِ الْقُضَيْبِيِّ بْنِ يَسَارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: مَا مِنْ مَجْلِسٍ يَجْتَمِعُ فِيهِ إِبْرَاهِيمُ بْنُ جُبَارٍ، فَيَقُومُونَ عَلَى غَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا كَانَ حَسْرَةً عَلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

۲- حَمِيدُ بْنُ زِيَادٍ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ، عَنْ وَهَبِ بْنِ حَفْصٍ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَا اجْتَمَعَ فِي مَجْلِسٍ قَوْمٌ لَمْ يَذْكُرُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَلَمْ يَذْكُرُونَا إِلَّا كَانَ ذَلِكَ لِمَجْلِسٍ حَسْرَةً عَلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ثُمَّ قَالَ: [قَالَ] أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: إِنَّ ذِكْرَنَا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَ ذِكْرَعَدُوِّنَا مِنْ ذِكْرِ الشَّيْطَانِ.

۳- وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: مَنْ أَرَادَ أَنْ يَكْتَالَ بِالْمِكْيَالِ الْأَوْفَى فَلْيَقُلْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُومَ مِنْ مَجْلِسِهِ: سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

«(بَابُ)»

(آنچه لازم است از ذکر خدای عزوجل در هر مجلسی)

۱- حضرت صادق عليه السلام فرمود: هیچ مجلسی نباشد که در آن نیکن و بدکاران گرد هم اجتماع کنند که بی یاد خدای عزوجل از آن برخیزند جز اینکه در روز قیامت برای آنها مایه حسرت و افسوس باشد.

توضیح - مجلسی (ره) گوید: مقصود از ذکر هر آنچه چیزی است که سبب یادآوری خدای سبحان در خاطر انسانی گردد، و نیز موجب فرمانبرداری از دستورات خدا و واگذار کردن نهیهای او، و تفکر در آنچه جایز است از صفات خداوند و محامد او، و تذکر تمامی اینها بدل و زبان، و یادآوری پیمبران و ائمه دین و بیان مناقب و فضائل و برهان بر امامت آنها - چنانچه در حدیث آمده که ذکر ما ذکر خدا است و ذکر دشمنان ما ذکر شیطان است - و هم چنین یادآوری ممد و حشر و حساب - تا آنکه گوید: - ولی عبادات اختراعی و اذکاری که بدعت باشد آنها ذکر خدایند.

۲- و نیز حضرت صادق عليه السلام فرمود: هیچ مردمی، در انجمنی فراهم نشوند که در آن ذکر خدای عزوجل و ذکر ما نباشد جز اینکه آن انجمن در روز قیامت مایه حسرت و افسوس آنان باشد، سپس فرمود:

(پدرم) حضرت ابو جعفر عليه السلام فرمود: همانا ذکر ما ذکر خدا است و ذکر دشمن ما ذکر شیطان است.

۳- حضرت باقر عليه السلام فرمود: هر که خواهد به پیمان تمام مزد برد (و کمالترین وجهی می کم و کاست از خدا ثواب دریافت کند) باید هنگامی که میخواهد از جای خود برخیزد بگوید:

«سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ، وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.»

۴ - محمد بن یحیی ، عن احمد بن محمد بن عیسی ، عن ابن محبوب ، عن عبدالله بن سنان ، عن ابي حمزة الثمالی ، عن ابي جعفر علیه السلام قال : مکتوب فی التوراة الّتی لم تغیر ان موسى علیه السلام سأل ربه فقال : یارب اقریب انت منی فا ناحیک ام بعد فا ناریک . فاوحی الله عز وجل الیه : یا موسی انا جلست من ذکر نبی ، فقال موسی : فمن فی سترک یوم لا یتراک الا سترک ؟ فقال : الذین یدکرونی فا ذکرهم ویتحابون فی فاجبتهم فا ولتک الذین اذا اردت ان اصیب اهل الارض بسوء ذکرتمهم فدفعت عنهم بهم .

۵ - ابوعلی الأشعری ، عن محمد بن عبدالجبار ، عن صفوان بن یحیی ، عن حسین ابن زید ، عن ابي عبدالله علیه السلام قال : قال رسول الله صلی الله علیه و آله : ما من قوم اجتمعوا فی مجلس فلم یدکروا اسم الله عز وجل وام یصلوا علی نبیهم الا کان ذلک المجلس حسرة و وبالاً علیهم .

۶ - عده من اصحابنا ، عن سهل بن زیاد ، عن ابن محبوب ، عن ابن رثاب ، عن الحلبي ، عن ابي عبدالله علیه السلام قال : لا بأس بذكر الله وانت تبول فان ذکر الله عز وجل حسن علی کل حال فلا تسام من ذکر الله .

۴ - و نیز آنحضرت صلی الله علیه و آله فرمود : در آن توراتی که دست نخورده (و مانند این توراة فعلی که تحریف شده نیست) نوشته است که موسی علیه السلام از خداوند پرسشی کرده عرض کرد : پروردگارا آیا تو بمن نزدیکتر تا بانو آهسته راز گویم یا از من دوری تا فریادت کنم ؟ خدای عزوجل باو وحی فرمود : ای موسی من هم نشین آن کسم که مرا یاد کند ، موسی عرض کرد : کیست که در پناه تو است روزی که پناهی جز پناه تو نیست ؟ فرمود : آنانکه مرا یاد کنند پس من نیز آنها را یاد کنم ، و در راه من (با بخاطر خشنودی من) با هم دوستی کنند ، پس من نیز آنها را دوست دارم ، اینها اینند که چون خواهم باهل زمین بلا ویدی برسانم یادشان کنم و بخاطر آنها آن بدی را از اهل زمین دفع کنم .

شرح - مجلسی (ره) در شرح کلام اول حضرت موسی علیه السلام گوید : گویا غرض پرسش از آداب دعا است باینکه میدانست که او بما از رگه کردن نزدیکتر است ، یعنی : آیا دوستداری مانند نزدیکان بانو راز گویم یا مانند دوران فریادت کنم ، و بیبانی ساده تر : چون بتو نگاه کنم پس تو از هر نزدیکتری نزدیکتری ، و چون بخود نظر افکنم خود را در منتهای دوری از تو بینم ، پس ندانم که هنگام دعاء بدرگاہ بحال خودم نگاه کنم یا بحال تو .

۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : هیچ مردمی نباشند که در انجمنی کردهم آیند و نام خدای عزوجل را نبرند ، و بر پینمبر (ص) صلوات نفرسند جز اینکه آن مجلس مایه حسرت و زیان بر آنها باشد .

۶ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : ذکر خدا در هنگامی که بول کنی عیب ندارد زیرا ذکر خدا در هر حالی نیکو است ، پس از ذکر خدا خسته مشو .

۷- عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الثَّقَلَيْنِ ، عَنِ الشَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :
أَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى مُوسَى عليه السلام يَا مُوسَى لَا تَفْرَحَ بِكَثْرَةِ الْمَالِ وَلَا تَدَّعِ ذِكْرِي عَلَى كُلِّ حَالٍ ،
فَإِنَّ كَثْرَةَ الْمَالِ تُنْسِي الدُّنُوبَ وَإِنَّ تَرَكَ ذِكْرِي يُقْسِي الْقُلُوبَ .

۸- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْهُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ
أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَكْتُوبٌ فِي التَّوْرَةِ الَّتِي لَمْ تُغَيَّرْ أَنَّ مُوسَى سَأَلَ رَبَّهُ فَقَالَ
إِلَهِي إِنَّهُ يَا أَبِي عَلَيَّ مَجَالِسُ عِزِّكَ وَأَجَلُّكَ أَنْ أذُكَّرَكَ فِيهَا ، فَقَالَ : يَا مُوسَى إِنَّ ذِكْرِي حَسَنٌ
عَلَى كُلِّ حَالٍ .

۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ،
عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمُوسَى : أَكْثِرْ ذِكْرِي بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَكَنْ عِنْدَ ذِكْرِي خَاشِعًا وَعِنْدَ بَلَائِي صَابِرًا وَاطْمِئِنَّ عِنْدَ ذِكْرِي وَعَبْدِي وَلَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا ، إِلَهِي
الْمَصِيرُ ، يَا مُوسَى اجْعَلْنِي ذُكْرَكَ وَضَعْ عِنْدِي كَنْزَكَ مِنَ الْبَاقِيَاتِ الصَّالِحَاتِ .

﴿ ۴۱۸۰ ﴾ ۱۰- وَيَأْسِنَاهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِمُوسَى : اجْعَلْ
لِسَانَكَ مِنْ وَرَاءِ فَلَكَ تَسَلَّمَ وَأَكْثِرْ ذِكْرِي بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَلَا تَتَّبِعِ الْخَطِيئَةَ فِي مَعْدِنِهَا فَتَنْدَمَ فَإِنَّ
الْخَطِيئَةَ مَوْعِدُ أَهْلِ النَّارِ .

۷- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : خدای عزوجل بموسی وحی کرد : ای موسی بزبانی مال
شاد مشو ، و ذکر مرا در هر حالی و مقدار (از یاد من بیرون مرو) زیرا زیادی مال گناهان را فراموش
سازد ، و واگذارند ذکر من دلها را سخت کند .

۸- امام باقر علیه السلام فرمود : در آن توراتی که تغییری در آن داده نشده است (و معجرف نیست)
نوشته است : که همانا موسی از پروردگار پرسید و عرض کرد : بارالها هر آینه گاهی مجلسی برای من
پیش آید که من تورا عزیزتر و والاتر دانم از اینکه در آن مجلسها یاد تو کنم (و نامت را برم) .

فرمود : ای موسی یاد من کردن در هر حال خوب است .

۹- حضرت صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل بموسی فرمود : در شب و روز مرا بسیار یاد
کن و هنگام ذکر من خاشع باش ، و هنگام بلایم شکیب باش ، و پیش ذکر من آسوده باش (چون با ذکر
من دل آسوده شود) و مرا بیست و چیزی را شریک من قرار مده ، بازگشت بسوی من است ، ای موسی
مرا (برای روز درماندگی) ذخیره خود ساز ، و گنج کردارهای شایسته و پاینده خود را بمن بسیار .

۱۰- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : خدای عزوجل بموسی فرمود : زبانت را دنبال دلت قرار
ده تا سالم بمانی ، و در شب و روز مرا بسیار یاد کن و گناه را از کان و معدنش دنبال مکن که پشیمان شوی ،
زیرا خطاکاری و گناه وعده گناه اهل دوزخ است .

۱۱- وَبِإِسْنَادِهِ قَالَ : فِيمَا نَاجَى اللَّهُ بِهِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : يَا مُوسَى لَا تَسْنِي عَلَيَّ كُلَّ حَالٍ فَإِنَّ سِنْيَانِي يُمِيتُ الْقَلْبَ .

۱۲- عَنْهُ ، عَنِ ابْنِ فَصَّالٍ ، عَنْ غَالِبِ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ بَشِيرِ الدَّهَّانِ . عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : يَا ابْنَ آدَمَ أَذْكَرُ بِي فِي مَلَأَةٍ أَدْكَرُكَ فِي مَلَأَةٍ حَبِيرٍ مِنْ مَلَائِكَ .

۱۳- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : مَنْ ذَكَرَنِي فِي مَلَأَةٍ مِنَ النَّاسِ ذَكَرْتُهُ فِي مَلَأَةٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ .

* (بَابُ) *

* ذِكْرُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ كَثِيرًا *

۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ

شرح - فیض (ره) گوید : ذبیانیت را دنبال دلت قرار ده ، یعنی در آنچه میخواهی بدان تکلم کنی و بگوئی اول تأمل کن (و ببین چگونه است) آنکاه بگو ، زیرا اگر چنین کردی از خطا و پشیمانی سالم بمانی . و در جمله د و گناه را از معدنش .. ، گوید : یعنی با اهل خطا که معدن آن هستند هم نشینی ممکن زیرا تو نیز با آنان شریک کردی و بر آن پشیمان شوی .

۱۱- و نیز امام صادق علیه السلام فرمود : در آنچه خدا با موسی مناجات کرد (این بود که) فرمود : ای موسی مرا در هیچ حالی فراموش مکن زیرا که فراموش کردن من دل را میپیراند .

۱۲- و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل فرماید : ای فرزند آدم مرا در میان مردم یاد کن تا من تورا در میان گروهی بهتر (یعنی فرشتگان) یاد کنم .

شرح - فیض (ره) گوید : شاید مقصود از ذکر در ملاء ستایش او باشد بطوری که مردم بشنوند و آنها را بیاد خدا اندازد . و مجلسی (ره) گوید : این خبر را عامه نیز روایت کرده اند ، و مقصود از گروه بهتر فرشتگانند چنانچه عامه نیز گفته اند و آنانکه گویند : فرشتگان بهتر از افراد بشر هستند باین حدیث تمسک جسته اند .

۱۳- و نیز فرمود : خدای عزوجل فرموده : هر که در میان دسته ای از مردم مرا یاد کند من او را در میان دسته ای از فرشتگان یاد کنم .

* (بَابُ) *

(بسیار ذکر خدای عزوجل کردن)

۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : هیچ چیز نیست جز آنکه برای آن حدی (و اندازه ای) است که

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا وَهُدَى إِلَيْهِ إِلَّا الذِّكْرَ فَلَيْسَ لَهُ حَدٌّ يَنْتَهِي إِلَيْهِ
 وَرَضَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْفَرَائِضَ وَمَنْ أَدَاهُنَّ فَهُوَ حَدُّهُنَّ، وَشَهْرُ رَمَضَانَ وَمَنْ صَامَهُ فَهُوَ حَدُّهُ وَالْحَجَّ
 وَمَنْ حَجَّ فَهُوَ حَدُّهُ إِلَّا الذِّكْرَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَرْضَ مِنْهُ بِالْقَلِيلِ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ
 ثُمَّ تَلَاهِيهِ الْآيَةُ: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَبِيرًا وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا، فَقَالَ: لَمْ
 يَجْعَلْ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ حَدًّا يَنْتَهِي إِلَيْهِ، قَالَ: وَكَانَ أَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ كَثِيرًا الَّذِي ذَكَرْتُ أَمَشِي مَعَهُ وَ
 إِنَّهُ لَيَذْكُرُ اللَّهَ وَآكُلُ مَعَهُ الطَّعَامَ وَإِنَّهُ لَيَذْكُرُ اللَّهَ وَلَقَدْ كَانَ يُحَدِّثُ الْقَوْمَ [وَ] مَا يَشْعَلُهُ ذَلِكَ عَن
 ذِكْرِ اللَّهِ وَكَانَتْ أَرَى لِسَانَهُ لَارْقًا بِحَنَكِهِ يَقُولُ: لِإِلَهِ الْإِلَهِاتِ وَكَانَ يَجْمَعُنَا فَيَأْمُرُنَا بِالذِّكْرِ حَتَّى
 تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَيَأْمُرُ بِالْقِرَاءَةِ مَنْ كَانَ يَقْرَأُ مِنَّا وَمَنْ كَانَ لَا يَقْرَأُ مِنَّا أَمَرَهُ بِالذِّكْرِ
 وَالْبَيْتِ الَّذِي يَقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنَ وَيَذْكُرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ تَكْتُمُ بَرَكَةً وَتَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ
 وَتَهْجُرُهُ الشَّيَاطِينُ وَيُضِيءُ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا يُضِيءُ الْكَوْكَبُ الدَّرِّيُّ لِأَهْلِ الْأَرْضِ وَالْبَيْتِ
 الَّذِي لَا يَقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنَ وَلَا يَذْكُرُ اللَّهَ فِيهِ تَقِلُّ بَرَكَتُهُ وَتَهْجُرُهُ الْمَلَائِكَةُ وَتَحْضُرُهُ الشَّيَاطِينُ
 وَقَدْ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: الْأَخْيَرُ كُمْ بَحِيرُ أَعْمَالِكُمْ لَكُمْ أَرْفَعُهَا فِي دَرَجَاتِكُمْ وَأَرْكَأُهَا عِنْدَ

بدان پایان پذیرد مگر ذکر که حدی ندارد تا پایان پذیرد ، خدای عزوجل فراموش را واجب کرده و هر که آنها را بجای آورد همان حد و انتهای آنها است ، و ماه رمضانست پس هر که آنها را روز دارد همان حد آن است ، و حج (واجب است) و هر که حج کرد بپایان رسانده ، مگر همان ذکر که براسنی خدای عزوجل بانگ آن راضی نشده و انتها و حدی برای آن قرار نداده که بدان پایان یابد ، سپس این آیه را تلاوت فرمود : ای آنا که ایمان آوردید یاد کنید خدا را بسیار ، و تسبیحش گوئید بامدادان و شامگاهان ، (سوره احزاب آیه ۴۱ - ۴۲) پس فرمود : خدای عزوجل برای آن حدی که بدان پایان پذیرد قرار نداده است .

فرمود : و پدرم فراوان ذکر خدا میکرد ، (گاهی) من بهمراه او میرفتم و او ذکر خدا میکرد ، با او غذا میخوردم او ذکر خدا میکرد ، و (گاهی) با مردم گفتگو میکرد ولی آن از ذکر خدا بازش نمیداشت و من میدیدم زبانش را که چسبیده بکامش بود و میگفت : و لا اله الا الله ، و پیوسته ما را انجمن میکرد ، و ما را بذكر خدا فرمان میداد تا آفتاب بزند ، و هر کدام ما که خواندن (قرآن) میدانستیم دستور بخواندن میداد ، و هر کدام نمیدانست باو دستور ذکر میفرمود .

در هر خانه ای که قرآن خوانده شود و ذکر خدای عزوجل شود برکت آن خانه زیاد گردد ، و فرشتگان در آن خانه آیند ، و شیاطین از آن دوری کنند ، و برای اهل آسمان بدرخشند چنانچه ستاره فروزان برای اهل زمین بدرخشند ، و (اما) خانه ای که در آن قرآن خوانده نشود و خدا در آن خانه ذکر نشود برکتش کم شود و فرشتگان از آن دوری کنند و شیاطین در آن خانه در آیند .

و بشحقی رسول خدا (ص) فرموده : آیا شما را آگاه نکنم به بهترین کارهایتان که در درجات شما

مَلِيكِكُمْ وَخَيْرَ لَكُمْ مِنَ الدَّيْنَارِ وَالِدِرْهَمِ وَخَيْرَ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقَوْا عِدَّةَ كُمْ فَتَقْتُلُوهُمْ وَيَقْتُلُواكُمْ؟ فَقَالُوا: بَلَى، فَقَالَ: ذَكَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ كَثِيرًا، ثُمَّ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ: مَنْ خَيْرُ أَهْلِ الْمَسْجِدِ؟ فَقَالَ: أَكْثَرُهُمْ لِلَّهِ ذِكْرًا. وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أُعْطِيَ لِسَانًا ذَا كِبْرٍ فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. وَقَالَ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «وَلَا تَمُنُّنَّ تَسْتَكْبِرُ» قَالَ: لَا تَسْتَكْبِرُ مَا عَمِلْتَ مِنْ خَيْرٍ لِلَّهِ.

۲- (۳۱۸۵) حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ، عَنْ ابْنِ سَمَاعَةَ، عَنْ وَهْبِ بْنِ حَفْصٍ، عَنْ أَبِي بصيرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: شِيعَتُنَا الَّذِينَ إِذَا خَلَوْا ذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا.

۳- الْحُسَيْنُ بْنُ نُجَيْمٍ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ نُجَيْمٍ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ نُجَيْمٍ جَمِيعًا، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْوَشَّاءِ؛ عَنْ دَاوُدَ بْنِ سِرْحَانَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَحَبَّهُ اللَّهُ وَمَنْ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا كُتِبَتْ لَهُ بَرَاءَةٌ مِنْ النَّارِ وَبَرَاءَةٌ مِنَ النَّفَاقِ.

۴- نُجَيْمُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ، عَنْ بَكْرِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ، عَنْ زُرَّادَةَ بْنِ أَعْيَنَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: تَسْبِيحُ فَاطِمَةَ الرَّهْمَاءِ عَلَيْهَا السَّلَامُ مِنَ الذِّكْرِ الْكَثِيرِ الَّذِي قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا».

عَنْهُ؛ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ، عَنْ أَبِي سَامَةَ زَيْدِ الشَّحَامِ وَمَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ

از همه کارها بالاتر ، و نزد خداوند از همه پاکتر و پاکیزه تر است ، و برای شما از دینار (طلا) و درهم (نقره) بهتر ، و از اینکه با دشمن خودتان برخورد کنید (و جهاد کنید) و شما آنها را بکشید و آنها شما را بکشند خویشتر است ؟ عرض کردند : چرا ، فرمود : آن بسیار ذکر خدا کردند ، سپس فرمود : مردی خدمت پیغمبر (ص) فرمود : هر که زبانی گویای بذكر خدا باو داده شده است خیر دنیا و آخرت باو داده شده ، و درباره گمناخ خدایتعالی : «ومننت منه که فرونی جوئی» (سوره مدثر آیه ۶) فرمود ، (یعنی) آنچه کار خیر برای خدا کردی آنرا بیش مشمار .

۲- حضرت صادق علیه السلام فرمود : شیعیان ما آتھائی هستند که هر گاه تنها باشند ذکر خدا بسیار کنند .

۳- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : هر که ذکر خدای عزوجل را بسیار کند خداوند او را دوست دارد ، و هر که ذکر خدا را بسیار کند برای او دو براءت (یعنی منشور آزادی) نوشته شود ، یکی براءت از دوزخ ، و دیگری براءت از نفاق (و دورویی) .

۴- حضرت صادق علیه السلام فرمود : تسبیح فاطمه زهرا علیها السلام از جمله ذکر بسیاری است که خدای عزوجل فرموده است : «خدا را یاد کنید یاد کردن بسیار» (سوره احزاب آیه ۴۱) . و نیز مانند این

وَسَعِيدًا أَعْرَجُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْهُ .

۵ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَاءِ ، عَنْ دَاوُدَ الْحَمَّارِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ أَكْثَرَ ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ أَطْلَقَهُ اللَّهُ فِي جَنَّتِهِ .

(باب)

☆ (أَدَّ الصَّاعِقَةَ لِأَنْصِيبُ ذَا كِرَاءٍ) ☆

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَضِيلِ ، عَنْ أَبِي الصَّبَّاحِ الْكِنَانِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : يَمُوتُ الْمُؤْمِنُ بِكُلِّ مِئْتَةٍ إِلَّا الصَّاعِقَةَ ، لِأَنَّا خَذَهُ وَهُوَ يَذْكُرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ .

☆ (۴۱۹۰) ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ ابْنِ أُذَيْنَةَ ، عَنْ بَرِيدِ بْنِ مُعَاوِيَةَ الْعَجَلِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنْ الصَّوْءُ اعْقَلَ لِأَنْصِيبُ ذَا كِرَاءٍ ، قَالَ : قُلْتُ : وَمَا ذَا كِرَاءٍ ؟ قَالَ : مَنْ قَرَأَ مِائَةَ آيَةٍ .

۳ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ ، عَنْ وَهَبِ بْنِ حَقِصٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ مِئْتَةِ الْمُؤْمِنِ ، قَالَ : يَمُوتُ الْمُؤْمِنُ بِكُلِّ مِئْتَةٍ : يَمُوتُ عَرَفًا وَيَمُوتُ بِالْهَدْمِ وَيَمُتْلِي بِالسَّبْعِ وَيَمُوتُ بِالصَّاعِقَةِ لِأَنْصِيبُ ذَا كِرَاءٍ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ .

حدیث را سعید اعرج از آنحضرت علیه السلام روایت کرده است .

۵- و نیز امام صادق علیه السلام فرمود : هر که بسیار ذکر خدای عزوجل را کند خداوند او را در بهشتش در کنف رحمت خود جا دهد .

☆ (باب) ☆

(اینکه صاعقه (آتشی که در رعد و برق شدید از آسمان فرو ریزد))

(شخص ذاکر را نکیرد)

۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : مؤمن بهر مرگی میمیرد جز بصاعقه زیرا در حالیکه او ذکر خدای عزوجل میکند باو اصابت نکند .

۲- برید بن معاویه عجلای گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : صاعقه‌ها یکسبک که ذکر خدا گوید و ذاکر است اصابت نکند ، گوید : من عرض کردم : ذاکر کیست ؟ فرمود : آنکه صدآیه بخواند . شرح - مجلسی (ره) گوید : یعنی در هر روز و شب صد آیه بخواند یا در هر یک از شب و روز .

۳- ابوبصیر گوید : از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم از مردن مؤمن ؟ فرمود : مؤمن بهر مردنی میمیرد : بوسیله غرق شدن بمیرد ، بزیر آوار ماندن بمیرد ، بدرنده دچار گردد ، بصاعقه بمیرد ، ولی این صاعقه بذکر کننده خدای عزوجل اصابت نکند (و نرسد) .

﴿ بَاب ﴾

﴿ الإِشْتِغَالُ بِذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ﴾

- ۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ : عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ : مَنْ شَغَلَ بِي ذِكْرِي عَنْ مَسْأَلَتِي أُعْطِيَتْهُ أَفْضَلُ مَا أُعْطِي مَنْ سَأَلَنِي .
- ۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُوسُفَ ، عَنْ هَارُونَ ابْنِ خَارِجَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الْعَبْدَ لَيَكُونُ لَهُ الْحَاجَةُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَيَبْدَأُ بِالشَّمَاءِ عَلَى اللَّهِ وَالصَّلَاةِ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ حَتَّى يَنْسَى حَاجَتَهُ فَيَقْضِيهَا لِلَّهِ لَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْأَلَ بِهَا .

﴿ بَاب ﴾

﴿ ذِكْرُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي السِّرِّ ﴾

- ۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبَلَاءِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : مَنْ ذَكَرَنِي سِرًّا ذَكَرْتُهُ عَلَانِيَةً .

﴿ (بَاب) ﴾

(سرگرم شدن بذکر خدا)

- ۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : همانا خدای عزوجل فرماید : هر که بسبب ذکر من از درخواست و پرسش از من سرگرم شود (بطوری که درخواست و حاجت خود را فراموش کند) باو بدهم بهتر از آنچه میدهم بآنکس که از من درخواست کند . (و ذکر من او را سرگرم نکرده) .
- ۲- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : همانا بندهای بخدای عزوجل حاجتی دارد ، و به ثناء و ستایش بر خدا و صلوات بر محمد و آل محمد شروع کند تا اینکه حاجت خود را فراموش کند (و سرگرم ثناء بر خدا و صلوات شود) پس خداوند حاجت او را بر آورد بی آنکه درباره آن درخواستی کرده باشد .

﴿ (بَاب) ﴾

(ذکر خدای عزوجل در نهان)

- ۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : خدای عزوجل فرموده : هر که مرا در نهانی یاد کند من او را آشکارا یاد کنم .
- شرح - مجلسی (ره) کوید : ذکر نهانی یعنی در دل یا در خلوت و تنهایی یا آهسته گفتن در برابر بلند گفتن (که بر تمامی اینها صادق است)

۲۴۱۹۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ أَبِي الْمَغْرَا الْخَصَافِ ، رَفَعَهُ ، قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : مَنْ ذَكَرَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي السِّرِّ فَقَدْ ذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا ، إِنَّ الْمُنَافِقِينَ كَانُوا يَذْكُرُونَ اللَّهَ عَلَانِيَةً وَلَا يَذْكُرُونَهُ فِي السِّرِّ ، فَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : دِرَاؤُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِعِيسَى عليه السلام : يَا عِيسَى إِذْ كُرِّبِي فِي نَفْسِكَ إِذْ كُرِّبَ فِي نَفْسِي وَإِذْ كُرِّبِي فِي مَلَأِ [كَ] إِذْ كُرِّبَ فِي مَلَأِ خَيْرٍ مِنْ مَلَأِ الْآدَمِيِّينَ ، يَا عِيسَى أَلِنِ لِي قَلْبَكَ وَأَكْثِرِ ذِكْرِي فِي الْحَلَوَاتِ وَاعْلَمْ أَنَّ سُرُورِي أَنْ تُبْصِصَ إِلَيَّ وَكُنْ فِي ذَلِكَ حَيًّا وَلَا تَكُنْ مَيِّتًا .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ حَرِيزٍ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَحَدِهِمَا عليه السلام : قَالَ : لَا يَكْتُبُ الْمَلَكُ إِلَّا مَا سَمِعَ وَقَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : هُوَ إِذْ كُرِّبَتْكَ فِي نَفْسِكَ تَصَرَّعًا وَخَبِيقَةً ، فَلَا

۲ - ای مفرای خصاف در حدیث مرفوعی از امیرالمؤمنین علیه السلام حدیث کند که فرمود : هر کس

خدای عزوجل را در نهان یاد کند (از جمله کسانی است که) ذکر خدا را بسیار کرده ، زیرا منافقان را شیوه این بود که آشکارا (پیش مسلمانان) ذکر خدا میکردند ولی در نهان ذکر خدا نمیکردند ، پس خدای عزوجل فرمود : « خود نمایی کنند بمردم و یاد نکنند خدا را جز اندکی » (سوره نساء آیه ۱۴۲).

۳ - ابن فضال در حدیث مرفوعی (که سند آنرا بمعصوم رسانده) حدیث کند که خدای عزوجل بیسی

علیه السلام فرمود : ای عیسی مرا در خاطر خود یاد کن تا من نیز تو را بیساده آرم ، و مرا در میان مردمان یاد کن تا من نیز تو را در میان جمعی بهتر از جمع آدمیان (یعنی فرشتگان) یاد کنم ، ای عیسی دلت را برای من نرم کن و در تنهاییها بسیار مرا یاد کن و بدان که شادی من باینست که برای من تواضع کنی ، و در این باره زنده (دل) باش و مرده (دل و افسرده) مباش .

شرح - مجلسی (ره) در اینکه « نفس » در این حدیث معنای آن چیست ؟ و جوهی نقل کند و

بالاخره آنرا بمعنای ذات گرفته و هدین معنا را تقویت نموده و معانی دیگر را چندان مناسب با این حدیث نداند . سپس گوید : و برخی گفته اند : فرمایش خداوند : « اذکرک فی نفسی » مقصود پاداش آن ذکر است ، یعنی پاداش و ثواب ذکر تو را میدهم و پاداش ذکر ذکر نامیده شده و مقصود ذکر در مقابل نسیان نیست ، زیرا ذکر باین معنی در خدا هست چه آنکه بنده او را یاد کند و چه نکند ، یا مقصود این است که تو را یاد کنم بطوری که احدی مطلع نشود .

۴ - زراره از یکی از دو امام باقر و یا امام صادق علیهما السلام حدیث کند که فرمود : فرشته

ننویسد جز آنچه را بشنود ، و خدای عزوجل فرموده است : « و یاد کن پروردگار حویش را در درون

يَعْلَمُ ثَوَابَ ذَلِكَ الذِّكْرِ فِي نَفْسِ الرَّجُلِ غَيْرُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لِعَظَمَتِهِ .

((بَاب))

﴿ذِكْرُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْغَائِلِينَ﴾

- ۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : الذَّاكِرُ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْغَائِلِينَ كَالْمُقَاتِلِ فِي الْمُحَارِبِينَ .
- ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : ذَاكِرُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي الْغَائِلِينَ كَالْمُقَاتِلِ عَنِ الْفَارِزِينَ وَالْمُقَاتِلِ عَنِ الْفَارِزِينَ لَهُ الْجَنَّةُ .

﴿بَاب﴾

﴿التَّحْمِيدُ وَالتَّمَجِيدُ﴾

- ﴿۴۴۰﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْقَمَاطِيِّ ، عَنِ الْمُفَضَّلِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي

خود برادری و ترس ، (سوره اعراف آیه ۲۰۵) پس بجز خدای عزوجل ثواب این ذکر را که درون مرد باشد کسی نداند برای بزرگی آن ذکر .

﴿بَاب﴾

(ذکر خدای عزوجل در میان غافلان (وی خبران از حق))

- ۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : کسیکه در میان بی خبران یاد خدای عزوجل کند مانند کسی است که در میان جنگجویان (فراری یا آنانکه هستند ولی جنگه نکنند) باشد ، و (تنها او) بجنگد (و از دیگران دفاع کند) .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : یعنی بواسطه او دفع ضرر از غافلان میشود چنانچه بخاطر آن بکنفر مجاهد دفع دشمن از دیگران بشود . و در بعضی از نسخهها « هاربین » بجای « محاربین » است که بمعنای « فراریان » است .

- ۲ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده است : یادکننده خدای عزوجل در میان غافلان چون کسی است که (در میدان جنگه با دشمنان دین) جنگه کند بجای گریختهها (بخاطر دفاع از آنها که دشمن آنها را تعقیب نکنند) و هر که بجای گریختهها جنگه کند بهشت برای او (لازم) گردد .

﴿بَاب﴾

(تحمید (یعنی ستایش کردن) و تمجید (یعنی بزرگی و نیکی ستودن))

- ۱ - منزل گوید : بامام صادق علیه السلام عرض کردم : قربانت کردم دعاه جامی (یعنی تمام کمالی)

عَبْدَ اللَّهِ ﷺ : جُعِلَتْ فِدَائِي عَلَيَّ دُعَاءَ جَامِعًا ، فَقَالَ لِي : اِحْمَدُ اللَّهَ فَاتَهُ لَا يَبْقَى أَحَدٌ يُصَلِّي إِلَا دَعَاكَ ، يَقُولُ : سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمَدَهُ .

۲ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ : أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ؟ فَقَالَ : أَنْ تَحْمَدَهُ ،

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَنْبَارِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَحْمَدُ اللَّهَ فِي كُلِّ يَوْمٍ ثَلَاثِينَ مَرَّةً وَسِتِّينَ مَرَّةً ، عَدَدَ عُرُوقِ الْجَسَدِ ، يَقُولُ : الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ كَثِيرًا عَلَى كُلِّ حَالٍ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَحُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ جَمِيعًا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِثْمَظِيِّ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ﷺ يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : إِنَّ فِي ابْنِ آدَمَ ثَلَاثِينَ وَسِتِّينَ عُرْفًا ، مِنْهَا مِائَةٌ وَثَمَانُونَ مُتَحَرِّكَةٌ وَمِنْهَا مِائَةٌ وَثَمَانُونَ سَاكِنَةٌ ، فَلَوْ سَكَنَ الْمُتَحَرِّكَةُ لَمْ يَنْمَ وَلَوْ تَحَرَّكَ السَّاكِنَةُ لَمْ يَنْمَ وَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَصْبَحَ قَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ كَثِيرًا عَلَى كُلِّ حَالٍ - ثَلَاثِينَ وَسِتِّينَ مَرَّةً - وَإِذَا أَمْسَى قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ .

بمن پیاموز ، فرمود : خدا را ستایش کن زیرا هیچ نماز گزاری نیست جز اینکه (آنزمان) برای تودعا کند (زیرا هر نماز گزاری در نماز) میگوید : (سمع الله لمن حمده یعنی) : خدایا بشنو سخن کسیکه تو را ستایش کند .

۲ - محمد بن مروان گوید : حضرت صادق علیه السلام عرضکردم : چه عملی بدرگاه خدای عزوجل محبوبترین همه اعمال است ؟ فرمود : اینکه او را ستایش کنی .

۳ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : رسولخدا (ص) چنان بود که روزی سیمد و شصت بارخدا را حمد (و ستایش) میکرد بشماره : رگهای بدن ، (و اینگونه میفرمود : و الحمد لله رب العالمین کثیراً علی کل حال) (یعنی ستایش مخصوص پروردگار جهانیاست بسیار بر هر حال) .

۴ - یعقوب بن شعیب گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : رسولخدا (ص) فرموده است : هماما در (بدن) آدمیزاد سیمد و شصت رگه است ، که یکصد و هشتاد رگه از آنها میچنبد و یکصد و هشتاد رگه دیگرش ساکن است ، پس اگر یکی از رگهای چنبنده ساکن شود (آدمیزاد) خوابش نبرد ، و اگر یکی از رگهای ساکن بجنبش درآید خوابش نبرد ، و رسولخدا (ص) چنان بود که چون بامداد میکرد سیمد و شصت بار میفرمود : و الحمد لله رب العالمین کثیراً علی کل حال ، و چون شام میکرد مانند آنرا میگفت .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مَنصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ جَنَاحٍ قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو مَسْعُودٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ قَالَ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ إِذَا أَصْبَحَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ يَوْمِهِ وَمَنْ قَالَهَا إِذَا أَمْسَى فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ لَيْلَتِهِ .

۳۲۰۵) عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كُلُّ دُعَاءٍ لَا يَكُونُ قَبْلَهُ تَحْمِيدٌ فَهُوَ ابْتِرٌ ، إِنَّمَا التَّحْمِيدُ نَمُّ الشُّنَاءِ ، قُلْتُ : مَا أَدْرِي مَا يُجْزِي مِنَ التَّحْمِيدِ وَالتَّمْجِيدِ ، قَالَ : يَقُولُ : «اللَّهُمَّ أَنْتَ الْأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْبَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ وَأَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ» .

۷ - وَبِهَذَا الْأَسْنَادِ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا أَدْنَى مَا يُجْزِي مِنَ التَّحْمِيدِ ؟ قَالَ : تَقُولُ : «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَلَا قَهْرَهُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَلَكَ قَدْرَهُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَطَّنَ فَخْرَهُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي [يُمِيتُ الْأَحْيَاءَ وَ] يُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» .

(بَابُ الْأِسْتِغْفَارِ)

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ : عَنِ التَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : خَيْرُ الدُّعَاءِ الْأِسْتِغْفَارُ

۵ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر که چون صبح کند چهار بار بگوید : «الحمد لله رب العالمين» هر آینه شکر آن روزش را ادا کرده ، و هر که آنرا همینکه شام کرد بگوید هر آینه شکر آن شبش را ادا کرده است .

۶ - برخی از یاران علی بن حسان از حضرت صادق عليه السلام حدیث کنند که فرمود : هر دعائی که پیش از آن حمد و ستایش (خداوند) نباشد آن ناتمام و پی بریده است ، حمد باید و سپس ثناء گوئی او ، عرض کردم : من نمیدانم چه اندازه از تحمید و تمجید کمات کند ؟ فرمود : میگوید : « اللهم انت الاول فليس قبلك شيء ، و انت الاخر فليس بعدك شيء ، و انت الظاهر فليس فوقك شيء ، و انت الباطن فليس دونك شيء ، و انت العزيز الحكيم » .

۷ - و نیز گوید : از آنحضرت پرسیدم در تحمید (و سپاس گوئی خداوند) چه اندازه بس است ؟ فرمود : میگوئی : « الحمد لله الذي علا قهره ، و الحمد لله الذي ملك قدره ، و الحمد لله الذي بطن فخره ، و الحمد لله الذي [يميت الاحياء و] يحيى موتى و هو على كل شيء قدير » ،

☆ (بَابُ) ☆

(استغفار (آمرزشخواهی))

۱ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : بهترین دعا استغفار (و آمرزشخواهی) است .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ سَيْفٍ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ عَبْدِ بْنِ زُرَّادَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِذَا أَكْثَرَ الْعَبْدُ مِنَ الْأَسْتِغْفَارِ رُفِعَتْ صَاحِبَتُهُ وَهِيَ بِنَاءٌ لَأَنَّ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عنه [عَنْ أَبِيهِ] عَنْ نَاسِرٍ : عَنِ الرَّضَا عليه السلام قَالَ : مَثَلُ الْأَسْتِغْفَارِ مَثَلُ وَرَقٍ عَلَى شَجَرَةٍ تَحْرُكُ فَيَنْثَرُ ، وَالْمُسْتَغْفِرُ مِنْ ذَنْبٍ وَيَقَعُهُ كَالْمُسْتَهْزِي بِرَبِّهِ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ بُلَّحَةَ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ لَا يَقُومُ مِنْ مَجْلِسٍ وَإِنْ خَفَّ حَتَّى يَسْتَغْفِرَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ حَمْسًا وَعِشْرِينَ مَرَّةً .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنِ الْحَارِثِ بْنِ الْمُغْبِرَةِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ مَرَّةً وَيَتُوبُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ سَبْعِينَ مَرَّةً ، قَالَ : قُلْتُ : كَانَ يَقُولُ : أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ ؟ قَالَ : كَانَ يَقُولُ : أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ ، سَبْعِينَ مَرَّةً - وَيَقُولُ : وَأَتُوبُ إِلَى اللَّهِ ، سَبْعِينَ مَرَّةً .

شرح - مجلسی (ره) گوید : برای آنکه آموزش مهمترین و بزرگترین خواسته‌های (دعا کننده) است ، و یا برای آنست که استغفار وسیله برطرف شدن گناهان شود که آنها بزرگترین برده‌ها و حجاب‌های مستجاب شدن دعاها است .

۲ - عبید بن زراره گوید : امام صادق عليه السلام فرمود : هر گاه بنده بسیار استغفار کند (و از خداوند آموزش خواهد) نامه عملش بالا رود در حالیکه میدرخشد .

۳ - حضرت رضا عليه السلام فرمود : مثل استغفار (و ریختن گناهان بسبب آن) چون برگی است بردرختی که (در فصل پائیز آن درخت) بچنید و آن برگه بریزد ، و کسیکه از گناهی استغفار کند و باز آنرا انجام دهد مانند کسی است که پروردگار خود را مسخره کند .

۴ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : که رسول خدا (ص) را شیوه چنان بود که از هیچ مجلسی بر نمیخواست و گرچه (مدت توقفش در آن) کوتاه بود ، تا اینکه بیست و پنج بار بدرگاه خدای عزوجل استغفار میکرد . توضیح - در باب استغفار از گناه در کتاب ایمان و کفر بیانی از مرحوم اربلی مؤلف کتاب کشف اللمة در معنای استغفار رسول خدا (ص) وائمه معصومین علیهم السلام که با اینکه معصوم بودند چگونه استغفار از گناه میکردند گذشت بدانجا مراجعه شود .

۵ - حارث بن مغیره از حضرت صادق عليه السلام حدیث کند که فرمود : شیوه رسول خدا (ص) این بود که در هر روز هفتاد بار بدرگاه خدای عزوجل استغفار می کرد ، و هفتاد بار توبه میکرد ، گوید : عرض کردم : (یعنی) میفرمود : و استغفرا لله واتوب الیه ؟ فرمود : هفتاد بار میفرمود : استغفر الله ، استغفر الله ، و هفتاد بار (دیگر) میفرمود : اتوب الى الله ، اتوب الى الله .

۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ ثَمَرِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : الْأَسْتِغْفَارُ وَقَوْلُ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، خَيْرُ الْعِبَادَةِ ، قَالَ اللَّهُ الْعَرَبِيُّ الْجَبَّارُ : فَأَعْلَمَ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرُ لِدُنْيِكَ

(بَاب)

﴿التَّسْبِيحُ وَالتَّهْلِيلُ وَالتَّكْبِيرُ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ وَأَبِي أَيُّوبَ الْخَزَّازِ جَمِيعاً ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، قَالَ : جَاءَ الْفُقَرَاءُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْأَغْنِيَاءَ لَهُمْ مَا يَعْتَقُونَ وَلَيْسَ لَنَا ، وَلَهُمْ مَا يَحْجُونَ وَلَيْسَ لَنَا ، وَلَهُمْ مَا يَنْصَدُّونَ وَلَيْسَ لَنَا ، وَلَهُمْ مَا يُجَاهِدُونَ وَ لَيْسَ لَنَا ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَنْ كَبَّرَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ مِائَةَ مَرَّةٍ كَانَ أَفْضَلَ مِنْ عِتْقِ مِائَةِ رَقَبَةٍ وَمَنْ سَبَّحَ اللَّهَ مِائَةَ مَرَّةٍ كَانَ أَفْضَلَ مِنْ سِيقِ مِائَةِ بَدَنَةٍ وَمَنْ حَمِدَ اللَّهَ مِائَةَ مَرَّةٍ كَانَ أَفْضَلَ مِنْ حُمْلَانِ مِائَةِ فَرَسٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَسْرُجُهَا وَلُجْمِهَا وَرُكْبُهَا وَمَنْ قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ، مِائَةَ مَرَّةٍ كَانَ أَفْضَلَ النَّاسِ عَمَلًا ذَلِكَ الْيَوْمَ ، إِلَّا مَنْ زَادَ ؛ قَالَ : فَبَلَغَ ذَلِكَ الْأَغْنِيَاءَ فَصَعَوْهُ ، قَالَ : فَعَادَ الْفُقَرَاءُ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالُوا : يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ بَلَغَ الْأَغْنِيَاءَ مَا قَلَّتْ فَصَنَعُوهُ ؛ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ

۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (س) فرمود : استغفار و گفتن «لا اله الا الله» بهترین عبادتست ، خدای عزیز جبار فرموده است : «پس بدانکه نیست مبدودی جز خدا ، و آمرزش خواه برای گناه خویش» (سوره محمد آیه ۱۹) .

﴿بَاب﴾

(تسبیح سبحان الله گفتن) و تهلیل (لا اله الا الله گفتن) و تکبیر (الله اکبر گفتن)

۱ - هشام بن سالم و ابی ایوب خزاز هر دو از حضرت صادق علیه السلام حدیث کنند که فرمود : فقراء و مستمندان خدمت رسول خدا (س) آمدند و عرض کردند : ای رسول خدا ، همانا اغنیاء و توانگران (آن اندازه مال) دارند که بنده آزاد کنند و ما نداریم ؛ (و همچنین) دارند که - حج کنند و ما نداریم . (و نیز) دارند چیزی که صدقه دهند و ما نداریم (و هم) دارند که چیزی بدان جهاد کنند و ما نداریم (و در نتیجه ما بواسطه نداری از ثواب این اعمال محروم و بی بهره هستیم ؛) پس رسول خدا (س) (در پاسخشان) فرمود : هر که صد بار «الله اکبر» بگوید بهتر است از آزاد کردن صد بنده ، هر که صد بار «سبحان الله» بگوید بهتر است از دادن صد شتر (برای قربانی کردن در حج) و هر که خدا را صد بار حمد گوید بهتر است از فرستادن صد اسب پازین و لجام و سوار آن در راه خدا (برای جهاد) و هر که صد بار بگوید : «لا اله الا الله» در آن روز از نظر عمل بهترین مردم است مگر (از) کسیکه زیادتیر گفته باشد ، (حضرت صادق علیه السلام) فرمود : این خیر بگوش اغنیاء رسید آنها (آنچه پیغمبر (س) فرموده بود) بکار بستند ، فرمود : پس فقراء دوباره نزد رسول خدا (س)

يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَنَزَةَ ، عَنْ رِبْعِيِّ ، عَنْ فُضَيْلٍ ، عَنْ أَحَدِهِمَا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : أَكْثَرُ مَا مِنَ التَّهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ فَإِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ أَحَبَّ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ التَّهْلِيلِ وَالتَّكْبِيرِ .

﴿۳۲۱۵﴾ ۳ - عَلِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ التَّوْقَلِيِّ ، عَنْ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ التَّسْبِيحُ نِصْفُ الْمِيزَانِ وَالتَّحْمِيدُ يَمَلُّ الْمِيزَانَ وَاللَّهُ أَكْبَرُ يَمَلُّ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ وَالأَرْضِ .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ هَارِثِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ

باز گشتند و عرض کردند : ای رسول خدا آنچه فرمودید بگوش اغنیاء رسید و آمان (نیز) آنرا بکار بستند (واکنون هر دو ثواب را دریافت کنند) فرمود : این فضل خدا است بهر که خواهد دهد .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : ظاهر این حدیث آنست که فقراء در فضیلت باغنیاء نرسند با اینکه ثواب فقر و صبر آنها بر فقر بسیار بزرگ است چنانچه در اخبار زیادی گذشت ، و اخباری نیز بود که دلالت داشت بر اینکه هر که کار خیری را آرزو کند و برایش فراهم کرد خدای کریم ثواب آنرا با وعظا فرماید ، و شاید آنحضرت (ص) این مزده را بآمان نداده تا اجرشان زیادتیر باشد . یا میخواسته است آنها را ادب کند که آنچه را بوی حسد و راضی نبودن بقضا و تقدیرات خدا میدهد واگذارند .

۲ - فضیل از یکی از دو امام باقر و صادق علیهما السلام حدیث کند که فرمود : شنیدم از آنحضرت که میفرمود : لا اله الا الله ، و الله اکبر ، بسیار بگوئید ، زیرا چیزی نزد خدای عزوجل محبوبتر از گفتن لا اله الا الله ، و الله اکبر نیست .

۳ - حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : امیر المؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : سبحان الله گفتن نیمی از میزان اعمال است (که نیم آنرا پر کند) و الحمد لله ، همه میزان را پر کند ، و الله اکبر ، میان آسمان زمین را پر کند .

شرح - فیض (ره) گوید : شاید سرش این باشد که برای خدای سبحان صفات نبوتی جمالی و صفات سلبی جلالی است ، و هر گاه بنده ای هر دوی آنها را آورد میرایش پر شود ، اما تسبیح چون فقط از صفات سلبی جلالی است نیمی از میزان پر گردد ، ولی حمد گفتن هر دو را شامل کرد ، هم از صفات نبوتی جمالی است و هم از صفات سلبی جلالی پس از این نظر حمد خدا گفتن همه میزان را پر کند ، ولی باز هم تسبیح و تحمید از میزان بنده نگذرند ، زیرا آندو با اندازه فهم و دانش و معرفت آن بنده در پاره صفات خدا است ، ولی گفتن و الله اکبر ، چون یک برتری دادن مجملی است که تنها باجمال دانستن آنچه خداوند بر آن برتری دارد در این پاره کافی است ، پس آن میان زمین و آسمان را پر کند .

۴ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) بمردی گذر کرد که در باغش درخت میبکاشت

صُرِيحِي الْكُنَائِي، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِرَجُلٍ يَقْرُسُ عَرَسًا فِي حَائِطٍ لَهُ فَوَقَفَ لَهُ وَقَالَ: أَلَا ذَلِكَ عَلِيٌّ عَرَسَ أُتْبِتَ أَصْلًا وَأَسْرَعَ إِينَاعًا وَ أَطْيَبَ تَمَسْرًا وَأَبْقَى؟ قَالَ: بَلَى فَدَلَّنِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَقَالَ: إِذَا أَصْبَحْتَ وَأَمْسَيْتَ فَقُلْ: سُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ فَإِنَّ لَكَ إِِنْ قُلْتَهُ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ عَشْرَ شَجَرَاتٍ فِي الْجَنَّةِ مِنْ أَنْوَاعِ النَّكَاهَةِ وَهَنْ مِنْ الْبَاقِيَاتِ الصَّالِحَاتِ قَالَ فَقَالَ الرَّجُلُ: فَاتَّبَعْتِي أَشْهَدُكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنَّ حَائِطِي هَذَا صَدَقَةٌ مَقْبُوضَةٌ عَلَى فَقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ أَهْلِ الصَّدَقَةِ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ آيَاتٍ مِنَ الْقُرْآنِ: «فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى» وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى «فَسَيُزِيدَهُ لِلْيُسْرَى».

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: خَيْرُ الْعِبَادَةِ قَوْلُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

(بَابُ)

(الدُّعَاءُ لِلْإِخْوَانِ بِظَهْرِ الْقَيْبِ)

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ، عَنِ أَبِي الْمَغْرَا، عَنِ الْمُضَلِّ بْنِ يَسَافٍ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَوْشَكَ دَعْوَةٌ وَأَسْرَعُ إِجَابَةٌ دُعَاءُ الْمَرْءِ لِأَخِيهِ بِظَهْرِ الْقَيْبِ.

پس آنحضرت (ص) نزدش ایستاد و فرمود: تو را راهنمایی نکنم بر کشت درختی که ریشه اش پابرجا تر و میوه هايش زودتر و بهتر و پاينده تر باشد عرض کرد: چرا مرا راهنمایی فرما ای رسول خدا، فرمود: چون باعداد کنی و شام کنی بگو: سبحان الله والحمد لله ولا اله الا الله والله اكبر، زیرا اگر آنرا بگوئی بشماره هر تسبیحی (یعنی هر يك مرتبه) ده درخت در بهشت داری (که هر درختی از آنها بگونه) از انواع میوه ها (میدهد) و آنها از کارهای شایسته و پاينده است. امام محمد باقر علیه السلام فرمود: پس آن مرد گفت: پس من شمارا گواه گرفتم که این باغ من صدقه قبض شده ووقف است بر فقراى از مسلمانان که مستحق صدقه باشند، پس خدای عزوجل آیاتی از قرآن را نازل کرد: و پس اما آنکه بخشید و برهیز کاری کرد، و تصدق به نکو کاری کرد، زود است که راهنمويش بسوی گشایش شویم، (سوره لیل آیه های ۵ - ۶ - ۷).

۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا (ص) فرمود: بهترین عبادت گفتن: لا اله الا الله است.

(بَابُ)

(دعای برای برادران (دینی) در پشت سر آنان)

۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود: دعایی که بیشتر امید استجاب آن میورد و زودتر باجابت رسد دعا برای برادر دینی است در پشت سر او.

۲ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد بن عیسی ، عن الحسن بن محبوب ، عن عبد الله بن سنان عن أبي عبد الله عليه السلام قال : دعاء المرء لأخيه يظهر الغيب يدر الرزق ويدفع المكروه .

۳ (۳۳۰) - عنه عن أحمد بن محمد ، عن علي بن الحكم ، عن سيف بن عميرة ، عن عمرو بن شمر عن جابر ، عن أبي جعفر عليه السلام في قوله تبارك وتعالى : وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ قَالَ : هُوَ الْمُؤْمِنُ يَدْعُو لِأَخِيهِ يَطْهَرُ الْغَيْبَ فَيَقُولُ لَهُ الْمَلِكُ : آمِينَ وَيَقُولُ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ : وَلَكَ مِثْلًا مَا سَأَلْتَ وَقَدْ أُعْطِيََتْ مَا سَأَلْتَ بِحُبِّكَ إِتَاءَهُ .

۴ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن علي بن معبد ، عن عبد الله بن عبد الله الواسطي ، عن درست بن أبي منصور ، عن أبي خالد القمط قال : قال أبو جعفر عليه السلام : أسرع الدعاء نجحاً للإجابة دعاء الأخ لأخيه يظهر الغيب يدره بالدعاء لأخيه فيقول له ملك موكل به : آمين ولك مثله .

۵ - علي بن محمد ، عن محمد بن سليمان ، عن إسماعيل بن إبراهيم ، عن جعفر بن محمد التميمي عن حسين بن علوان ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : قال رسول الله صلى الله عليه وآله : ما من مؤمن دعا للمؤمنين والمؤمنات إلا رزق الله عز وجل عليه مثل الذي دعا لهم به من كل مؤمن ومؤمنة مضي من أول الدهر أو هو آت إلى يوم القيامة ، إن العبد لمؤمره إلى النار يوم القيامة فيسحب فيقول المؤمنون

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : دعای انسان برای برادر (دینی اش) در غیاب او روزی را فراوان کند و از ناخوشی و بدی جلوگیری کند .

۳ - حضرت باقر علیه السلام در تفسیر گفتار خدای تبارک و تعالی : « و میبذرد از آنانکه ایمان آوردند و کردار نیک کردند ، و بیفزاید برای ایشان از فضل خویش » (سوره شوری آیه ۲۵) فرمود : مقصود مؤمنی است که برای برادر (دینی) خود در پشت پر او دعا کند ، پس فرشته برای دعای او آمین گوید ، و خدای عزیز چهار بار فرماید : برای تو است دو برابر آنچه (برای برادرت) درخواست کردی ، و آنچه (نیز برای او) درخواست کردی ، بخاطر اینکه او را دوست داشتی بقو داده شد (و دعایت در حق او مستجاب شد) .

۴ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : زودترین دعائی که با حاجت رسد دعای برادر (دینی) است برای برادرت در غیاب او ، ابتداء شروع بدعا برای برادرت کند پس فرشته ای که موکل بر او است گوید : آمین و برای تو است دو چندان (آنچه برای برادر دینیت خواستی) .

۵ - امام صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : هیچ مؤمنی نیست که برای مردان مؤمن و زنان مؤمنه دعا کند جز اینکه خدای عزوجل با او بازگرداند مانند آنچه را برای ایشان دعا کرده است بشماره هر مرد مؤمن و زن مؤمنه ای که از آغاز روزگار در گذشته یا تا روز قیامت پندیا آید ، همانا پندهای

وَجَهَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَكُنْ فِيهِ مُقْصِراً عِنْدَ تَمَسُّكِتِ ، فَإِنَّ النَّاسَ كَانَتْهُمْ فِي أَعْمَالِهِمْ فِيمَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مُقْصِرُونَ .

عَنْهُ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي بَانٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَعْيَنَ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام لَقَدْ غَفَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِرَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ بِكَلِمَتَيْنِ دَعَا بِهِمَا ، قَالَ : «اللَّهُمَّ إِنَّ تَعَذُّبَ بَنِي قَاهِلٍ لِيذَلِكَ أَنَا ، وَإِنْ تَغْفِرْ لِي قَاهِلٍ لِيذَلِكَ أَنْتَ ، فَغَفَرَ اللَّهُ لَهُ .

۹ - عَنْهُ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ ؛ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبَلَدِ ، عَنْ عَمِيهِ ، عَنِ الرَّضَا عليه السلام قَالَ : «يَأْمَنُ دَلْنِي عَلَى نَفْسِي وَذَلَّلَ قَلْبِي بِتَصَدِيقِهِ ، أَسْأَلُكَ الْآمَنَ وَالْإِيمَانَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ .

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ : رَأَيْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام فِي فِئَاءِ الْكَعْبَةِ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ يَصَلِّي فَأَطَالَ الْقِيَامَ حَتَّى جَعَلَ مَرَّةً يَتَوَكَّأُ عَلَى رِجْلِهِ الْيُمْنَى وَمَرَّةً عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى ثُمَّ سَمِعْتُهُ يَقُولُ بِصَوْتٍ كَأَنَّهُ يَأْكُ : «يَا سَيِّدِي تَعَذُّبِي وَحُبُّكَ فِي قَلْبِي ؛ أَمَا وَعِزَّتْ لِيكَ لِيُنْفَعَنَّ بَيْنِي وَبَيْنَ قَوْمٍ طَالَ مَا عَادَيْتَهُمْ فِيكَ» .

۱۱ - عاریت داده شدگان ، معنایش را دانستم ، آیا معنای «مرا از تقصیر بیرون میر ، چیست ؟ (و یعنی چه ؟) فرمود : هر کاری را که بخاطر خدای عز و جل انجام دهی پس خود را در آن کار پیش خود مقصر بدان ، زیرا که همه مردم در کارهایشان میان خود و خدای عزوجل تقصیر کار و مقصرند .

۸ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : بحقیقت و راستی که خدا مردی بیابانی را با دو کلمه که با آنها بدرگام خداوند دعا کرد آمرزید (و آن دو کلمه این بود که) گفت : «اللهم ان تعذبني فأهل لذلك أنا ، وان تغفر لي فأهل لذلك أنت ، (یعنی بار خدایا اگر مرا عذاب فرمائی پس من سزاوار آنم ، و اگر ببامرزی پس تو شایسته آنی) پس خداوند او را آمرزید .

۹ - حضرت رضا علیه السلام (ابن دعا را میخواند) فرمود : «یامن دلتی علی نفسه ، و ذل قلبی بتصدیقہ اسئلك الامن و الایمان فی الدنیا و الاخره .

۱۰ - محمد بن ابی حمزه از پدرش نقل کند که گوید : شبی حضرت علی بن الحسین علیهما السلام را در کنار خانه کعبه دیدم که نماز میخواند و قیام آنرا طول داد تا بحدی که گاهی بر پای راستش تکیه میداد ، و گاهی بر پای چپ ، سپس شنیدم با صدائی مانند شخص گریان میگفت : «یا سیدی تعذبنی و حیک فی قلبی ، و اما وعزتک لیئن فعلت لتجمعن بینی و بین قوم طال ما عادینهم فیک ، (یعنی ای آقای من آیا مرا عذاب کنی با اینکه دوستی تو را در دل دارم ؟ هر آینه بهزمت سوگند اگر چنین کنی میان من و مردمی جمع کنی - و مرا با مردمی کرد آوردی - که دیر زمانی بخاطر تو با آنان دشمنی ورزیده ام) .

أصحابه ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ثَلَاثَ سَاعَاتٍ فِي اللَّيْلِ وَثَلَاثَ سَاعَاتٍ فِي النَّهَارِ يُمَجِّدُ فِيهِنَّ نَفْسَهُ ، فَأَوَّلُ سَاعَاتِ النَّهَارِ حِينَ تَكُونُ الشَّمْسُ هَذَا الْجَانِبَ يَعْنِي مِنَ الْمَشْرِقِ مِقْدَارَهَا مِنَ الْعَصْرِ يَعْنِي مِنَ الْمَغْرِبِ إِلَى الصَّلَاةِ الْأُولَى وَأَوَّلُ سَاعَاتِ اللَّيْلِ فِي الثُّلُثِ الْبَاقِي مِنَ اللَّيْلِ إِلَى أَنْ يَنْفَجِرَ الصُّبْحُ يَقُولُ : إِبْنِي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ مَالِكُ يَوْمِ الدِّينِ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ لَمْ أَزَلْ وَلَا أَزَالُ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ خَالِقُ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ خَالِقُ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ بَدِيءُ كُلِّ شَيْءٍ وَإِلَى يَعُودُ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ الْوَاحِدُ الصَّمَدُ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيَّبُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِيءُ الْمُصَوِّرُ ، لِي الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى ، إِبْنِي أَنَا اللَّهُ الْكَبِيرُ الْمُنْعَالُ . قَالَ : ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مَنْ عِنْدَهُ وَالْكِبْرِيَاءُ رِذَاؤُهُ فَمَنْ نَارَعَهُ شَيْئًا مِنْ ذَلِكَ أَكْبَهَهُ اللَّهُ فِي النَّارِ ، ثُمَّ قَالَ : مَا مِنْ عَبْدٍ مَوْمِنٍ يَدْعُو بِهِنَّ مُقْبِلًا قَلْبَهُ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِلَّا قَضَى حَاجَتَهُ ، وَلَوْ كَانَ شَقِيحًا رَجَّوَتْ أَنْ يَحُولَ سَعِيدًا .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَكِيرٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ

سه ساعت که خود را در آن ساعات تمجید کند ، پس نخستین ساعتها از روز آن ساعت است که غورشید در جانب مشرق باشد و باندازه‌ای که در عصر بفرود مانده است (بوقت نماز ظهر مانده باشد) و تا هنگام نماز اولی (یعنی نماز ظهر) ادامه یابد ، و نخستین ساعتها شب نیک آحر شب است تا زدن سپیده (که در این ساعات خداوند خود را تمجید کند و) فرماید :

« ای انانالله العلی العظیم ، ای انانالله العزیز الحکیم ، ای انانالله الغفور الرحیم ، ای انانالله الرحمن الرحیم ، ای انانالله مالک یوم الدین ، ای انانالله لم ازل ولا ازال ، ای انانالله خالق الخیر و الشر ، ای انانالله خالق الجنة و النار ، ای انانالله بديء كل شيء و الی يعود ، ای انانالله الواحد الصمد ، ای انانالله عالم الغیب و الشهادة ، ای انانالله الملک القدوس السلام المؤمن المهيب العزیز الجبار المتکبر ، ای انانالله الخالق الباریء المصور لی الاسماء الحسنی ، ای انانالله الکبیر المنعال » .

پس حضرت صادق علیه السلام از بیان خودش فرمود : «والکبریاء رداؤه» (یعنی کبریاء و بزرگی برآزنده حضرت اوست) و هر کس در باره آن با او ستیزه کند خداوند او را به رو در آتش اندازد ، سپس فرمود : هیچ بنده مؤمنی نیست که این اسامی را بخواند و دلش متوجه خدای عز و جل باشد چرا اینکه حاجتش برآورده شود ، و اگر شقی (و اشقاوت) باشد امید دارم که سعید گردد .

توضیح - یعنی این اسماء شریفه را بخواند ، نه اینکه تمامی این جمعات را بدون کم و زیاد بگوید . چنانچه در حدیث (۲) بیاید .

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : خدای تبارک و تعالی در هر روز و شبی سه بار خود را تمجید

وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ الصَّالِحِ لِوَالِدَيْهِ وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ الصَّالِحِ لِوَالِدِهِ وَدَعْوَةُ الْمُؤْمِنِ لِأَخِيهِ يَطْهَرُ الْغَيْبِ ، وَيَقُولُ :
وَلَكَ مِنْهُ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِذَا كُمْ وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهَا تَرْفَعُ فَوْقَ السَّحَابِ حَتَّى يَنْظُرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ
وَالْبَهَائِقِيقُولُ : اذْعُوهَا حَتَّى اسْتَجِيبَ لَهُ ، وَإِنَّا كُمْ وَدَعْوَةُ الْوَالِدِ فَإِنَّهَا أَحَدٌ مِنَ السَّيْفِ .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ أَخِيهِ الْحَسَنِ ، عَنْ زُرْعَةَ ،
عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَبِي يَقُولُ : اتَّفَقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ دَعْوَةَ الْمَظْلُومِ تَصْعَدُ
إِلَى السَّمَاءِ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :
مَنْ قَدَّمَ أَرْبَعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ثُمَّ دَعَا اسْتَجِيبَ لَهُ .

﴿ ۲۲۴۰ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ طَلْحَةَ النَّهْدِيِّ
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَرْبَعَةٌ لَا تُرَدُّ لَهُمْ دَعْوَةٌ حَتَّى تَفْتَحَ لَهُمْ أَبْوَابُ

زمانی باشد ۳ - دعای فرزند صالح (ونیکوکار) برای پدر و مادر ۴ - دعای پدر صالح برای فرزندش

۵ - دعای مؤمن برای برادرش در پشت سراوکه خدا فرماید : برای تو باد مانند آن .

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : بترسید از دعای ستم‌دیده و مظلوم
زیرا که آن از ابرها (وپرده‌های مانع از دعا) بالا رود تا خدای عزوجل در آن بتکند و فرماید : آنرا
بالا ببرد تا برای او اجابت کنم ، و پرهیزید از نفرین پدر که آن از شمشیر برنده‌تر است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : «سحاب» یعنی ابرها در این حدیث کنایه از موانع اجابت دعا است
یا مقصود حجابهای معنویه‌ای است که میانه او و پروردگارش حائل است یا کنایه از پرده‌های بالای عرش
یا زیر آن بنا بر اختلاف اخبار میباشد و ممکن است حمل آن بر ابرهای معروف بنا بر استعاره تمثیلیه برای
بیان کمال اجابت ، و مقصود از نظر کردن خداوند نظر رحمت و عنایت و اراده پذیرفتن است .

۴ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : پدرم میفرمود : از ستم پرهیزید زیرا دعای ستم‌دیده
بآسمان بالا رود .

۵ - و نیز امام صادق عليه السلام فرمود : هر که چهل مؤمن را (در دعا) جلو اندازد (و بآنها دعا کند)
سپس (برای خود) دعا کند دعایش اجابت شود .

۶ - و نیز حضرت صادق عليه السلام فرمود : چهار کس هستند که دعایشان باز نگردد تا آنکه درهای
آسمان برای آنها باز شود و برش رسند : دعای پدر برای فرزندش ، دعای مظلوم بر آنکه باوستم کرده ،

السَّمَاءِ وَتَصِيرَ إِلَى الْعَرْشِ : الْوَالِدُ لَوْلَدِهِ ، وَالْمَظْلُومُ عَلَى مَنْ ظَلَمَهُ ، وَالْمُعْتَمِرُ حَتَّى يَرْجِعَ ، وَالضَّائِمُ حَتَّى يُفْطِرَ .

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ الشَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : لَيْسَ شَيْءٌ أَسْرَعَ إِجَابَةً مِنْ دَعْوَةِ غَائِبٍ لِغَائِبٍ .

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ الشَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : دَعَا مُوسَى عليه السلام وَأَمَّنْ هَارُونَ عليه السلام وَأَمْسَتِ الْمَلَائِكَةُ عَلَيْهِمَا فَقَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمَا فَاسْتَجِبْمَا ، وَمَنْ عَزَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ اسْتَجِيبَ لَهُ كَمَا اسْتَجِيبَ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

(بَابُ)

☆ (مَنْ لَاسْتَجَابَ دَعْوَتَهُ) ☆

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ مُخْتَارٍ ، عَنِ الْوَلِيدِ ابْنِ سَبِيحٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : صَحِبْتُهُ بَيْنَ مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ فَجَاءَ سَائِلُ فَأَمْرَانِ يُعْطَى ، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَأَمْرَانِ يُعْطَى ، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ فَأَمْرَانِ يُعْطَى ، ثُمَّ جَاءَ الرَّابِعُ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يُشْبِعُكَ اللَّهُ ، ثُمَّ التَفَتَ الْبِنَاقَالَ : أَمَا إِنَّ عِنْدَنَا مَا نَعْطِيهِ وَلَكِنْ أَخْشَى أَنْ نَكُونَ كَأَحَدِ الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ

دعای عمره کننده تا بوطن بازگردد ، دعای روزه دار تا وقتی افطار کند .

۷ - و نیز حضرت صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا (س) فرموده : هیچ دعائی زودتر باجابت نرسد از دعای شخص غایب که برای غایب دیگری کند .

۸ - و نیز آنحضرت صلى الله عليه وآله فرمود : رسول خدا (س) فرمود : حضرت موسی دعائی کرد و هارون آمین گفت ، و فرشتگان نیز آمین گفتند ، پس خدای تبارک و تعالی فرمود : در آینه دعای شما مستجاب شد پس باید استقامت (و پایداری) کنید ، (سوره یونس آیه ۸۹) و هر که در راه خدا جهاد کند دعایش مستجاب شود - چنانچه دعای شما باجابت رسید - تا روز قیامت .

☆ (بَابُ)

☆ (کَسِيكَةَ دَعَائِشِ بِاجَابَتِ نَرَسِدُ) ☆

۱ - ولید بن سبیح گوید : میان راه مکه و مدینه همراه حضرت صادق عليه السلام بودم پس سائلی آمد (و چیزی درخواست کرد) حضرت دستور داد باو چیزی بدهند ، سائل دیگری آمد آنحضرت دستور دادند چیزی باو نیز داده شود ، سپس دیگری آمد دستور فرمود باو هم داده شود ، تا اینکه سائل چهارمی آمد حضرت صادق عليه السلام فرمود : خدا سیرت کند (و برای او دستوری نفرمود) سپس رو بما کرد و فرمود : آگاہ باشید هر آینه نزد ما هست چیزی که باو بدهیم ولی میترسم مانند یکی از آن سه کس شویم که

لَا يُسْتَجَابُ لَهُمْ دَعْوَةٌ : رَجُلٌ أَعْطَاهُ اللَّهُ مَالًا فَانْقَعَهُ فِي غَيْرِ حَقِّهِ . ثُمَّ قَالَ : اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فَلَا يُسْتَجَابُ لَهُ وَرَجُلٌ يَدْعُو عَلَى امْرَأَتِهِ أَنْ يَرْبِحَ مِنْهَا وَقَدْ جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَمْرَهَا إِلَيْهِ وَرَجُلٌ يَدْعُو عَلَى جَارِهِ وَقَدْ جَعَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُ السَّبِيلَ إِلَى أَنْ يَتَحَوَّلَ عَنْ جَوَارِهِ وَيَبِيعَ دَارَهُ .

۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ : عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ : عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : أَرْبَعَةٌ لَا تُسْتَجَابُ لَهُمْ دَعْوَةٌ : رَجُلٌ جَالِسٌ فِي بَيْتِهِ يَقُولُ : اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي فَيُقَالُ لَهُ : أَلَمْ أَمُرْكَ بِالطَّلَبِ ؟ وَرَجُلٌ كَانَتْ لَهُ امْرَأَةٌ فَدَعَا عَلَيْهَا فَيُقَالُ لَهُ : أَلَمْ أَجْعَلْ أَمْرَهَا إِلَيْكَ ؟ وَرَجُلٌ كَانَ لَهُ مَالٌ فَافْسَدَهُ فَيَقُولُ : اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي ؛ فَيُقَالُ لَهُ : أَلَمْ أَمُرْكَ بِالْإِقْتِسَادِ ؟ أَلَمْ أَمُرْكَ بِالْإِصْلَاحِ ، ثُمَّ قَالَ : « وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا » وَرَجُلٌ كَانَ لَهُ مَالٌ فَأَذَانُهُ يَغِيرُ بَيْتَهُ فَيُقَالُ لَهُ : أَلَمْ أَمُرْكَ بِالشَّهَادَةِ ؟

دعایشان مستجاب نشود : (یکی) آن مردی است که خداوند مالی باو بدهد و آنرا در غیر مورد شایسته اش خرج کند ، سپس بگوید : خدایا بمن بده (که چنین کسی) دعایش مستجاب نشود ، (دیگر) مردی که در باره زن خود دعا کند که خدا او را آن زن راحت کند با اینکه خدای عزوجل کار طلاق آن زن را باو واگذار کرده (و میتواند او را طلاق دهد و بدین وسیله راحت شود) ، (سوم) مردی که بر همسایه خود نفرین کند (و از همسایه آزاری او بخدا شکایت کند) با اینکه خدای عزوجل برای او راهی قرار داده ، و آن اینست که خانه خود را بفروشد و از همسایگی او بجای دیگر رود .

شرح - مجلسی (ره) گوید : ظاهر آنست که سائلین از مخالفین و مستضعفین بوده اند و از این روی آنحضرت بسه نفرشان اکتفا فرمود (و بجهارمی چیزی نداد) و گرنه آنها کسانی هستند که شیعیان نشان را بر خود مقدم میداشتند ، یا اینکه این کردار حضرت برای یاد دادن و آموختن حکم انفاق بوده و فهماندن اینکه بیش از این مقدار برای توسعه بر مؤمنین لازم نیست .

۲ - حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : چهار کس هستند که دعایشان با حاجت نرسد : (۱) مردی که در خانه خود نشسته و میگوید : خدایا بمن روزی بده ، پس بوی گفته شود : آیا بنو دستور ندادم که بچستجوی روزی برو ؟ (۲) مردی که زنی دارد و بر او نفرین کند که باو گفته شود : آیا کار او را بنو واگذار نکردم ؟ (اختیار طلاق و رها کردنش بدست تو است) (۳) مردی که مالی دارد و آن را از بین برده و فاسد کرده و میگوید : خدایا بمن روزی ده ، پس بوی گفته شود : آیا بنو دستور میانه روی ندادم ؟ آیا بنو دستور اصلاح مالت را ندادم ؟ سپس (باین آیه استشهاد کرده) فرمود : « و کسانی که هر گاه انفاق کنند نه اسراف کنند و نه بر خود تنگی گیرند و باشند میان ایندو ، (سوره فرقان آیه ۶۷) » (۴) مردی که مالی را بدون شاهد و گواهی بدیگری وام دهد (و سپس بانکار مدیون بر خورد کند ، و برای دریافت طلبش از مدیون منکر بدرگاه خداوند متعال رو آورد و از او استمداد جوید) که باو گفته شود : آیا بنو دستور ندادم (که هنگام وام دادن) گواهی بگیری ؟

عَنْ عَبْدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَبِي عَاصِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ .

﴿ ۴۲۴۵ ﴾ - الْحُسَيْنُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ الشَّعْرِيُّ ، عَنْ مَعْلَى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَاءِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ الْوَلِيدِ بْنِ صَبِيحٍ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : ثَلَاثَةٌ تُرَدُّ عَلَيْهِمْ دَعْوَتُهُمْ : رَجُلٌ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالًا فَأَنْفَقَهُ فِي غَيْرِ وَجْهِهِ ثُمَّ قَالَ : يَارَبِّ ارْزُقْنِي ، فَيُقَالُ لَهُ : أَلَمْ ارْزُقْكَ ؟ وَرَجُلٌ دَعَا عَلَى امْرَأَتِهِ وَهَوَّلَهَا ظَالِمٌ فَيُقَالُ لَهُ : أَلَمْ أَجْعَلْ أَمْرَهَا بِيَدِكَ ؟ وَرَجُلٌ جَلَسَ فِي بَيْتِهِ وَقَالَ يَارَبِّ ارْزُقْنِي فَيُقَالُ لَهُ : أَلَمْ أَجْعَلْ لَكَ السَّبِيلَ إِلَى طَلَبِ الرِّزْقِ ؟

(بَابُ)

﴿ الدُّعَاءُ عَلَى الْعَدُوِّ ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارِكِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَبَلَةَ عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : شَكَوْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ جَارَ أَبِي وَمَا أَلْتَمَسْتُ مِنْهُ ، قَالَ : فَقَالَ لِي : ادْعُ عَلَيْهِ ، قَالَ : فَفَعَلْتُ فَلَمْ أَرَشِيئًا فَعَدْتُ إِلَيْهِ فَشَكَوْتُ إِلَيْهِ فَقَالَ لِي : ادْعُ عَلَيْهِ قَالَ : فَفَعَلْتُ : جُعِلَتْ

و مانند این حدیث بسند دیگر نیز از آنحضرت روایت شده .

۳ - ولید بن صبیح گوید : از آنحضرت عَلَيْهِ السَّلَامُ شنیدم که میفرمود : سه کس هستند که دعای آنها بخودشان برگردد و با اجابت نرسد : (۱) مردی که خداوند باو مالی ارزانی داشته و او بیجا و بیمورد خرج کرده و سپس بگوید : خدا یا بمن روزی ده ، که باو گفته شود : آیا بتو روزی ندادم ؟ (۲) مردی که بر همسر خود با اینکه باو ستم کند نفرین کند که باو گفته شود : آیا کار (جدائی و طلاق) اورا بدست تو ندادم ؟ (۳) مردی که در خانه اش بنشیند و بگوید : پروردگارا بمن روزی بده که باو گفته شود : آیا برای تو راه پیدا کردن روزی را قرار ندادم ؟

شرح - مجلسی (ره) در جمله « و هولها ظالم » گوید : یعنی آن مرد بسبب آن نفرین نسبت بان زن ستمکار است ، زیرا نفرین او بر آن زن با اینکه قدرت بر خلاصی از او از راه دیگر دارد ظلم و ستم است .

﴿ (بَابُ) ﴾

(نفرین بر دشمن)

۱ - اسحاق بن عمار گوید : بحضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ از دست همسایه ای که داشتم و آزاری که از او بمن میرسید شکایت کردم ؟ گوید : بمن فرمود : بر او نفرین کن ، پس من نفرین کردم ولی نتیجه ای ندیدم ، پس دوباره خدمتش رفتم و شکایت کردم ؟ فرمود : بر او نفرین کن گوید : عرض کردم : فدایت کردم من نفرین کردم و نتیجه ای ندیدم ، فرمود : چگونه نفرین کردی ؟ عرض کردم : هر گاه او

فِذَلِكَ قَدْ فَعَلْتُ فَلَمْ أَرَشِيئًا ، فَقَالَ : كَيْفَ دَعَوْتَ عَلَيْهِ ؟ فَقُلْتُ : إِذَا لَقَيْتُهُ دَعَوْتُ عَلَيْهِ ، قَالَ : فَقَالَ : ادْعُ عَلَيْهِ إِذَا دَبَّرَ [إِذَا] اسْتَدْبَرَ فَعَلْتُ فَلَمْ أَلْبَثْ حَتَّى أَرَا اللَّهَ مِنْهُ

۲ - وَرَوَى عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ : إِذَا دَعَا أَحَدُكُمْ عَلَى أَحَدٍ قَالَ : اللَّهُمَّ اطْرُقْهُ بِبَيْلِيَةِ لَأُخْتِ لَهَا وَأَبِيعْ حَرِيمَةَ .

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَارٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ لِي جَارًا مِنْ قُرَيْشٍ مِنَ آلِ الْمُحَرِّزِ قَدَنُوهُ بِاسْمِي وَشَهْرِي ، كُلَّمَا مَرَّرْتُ بِهِ قَالَ : هَذَا الرَّافِضِيُّ يَحْمِلُ الْأَمْوَالَ إِلَى جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ قَالَ : فَقَالَ لِي : قَادَعُ اللَّهُ عَلَيْهِ إِذَا كُنْتَ فِي صَلَاةِ اللَّيْلِ وَأَنْتَ سَاجِدٌ فِي السَّجْدَةِ الْآخِرَةِ مِنَ الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ فَأَحْمِدُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَمَجِيدُهُ وَقُلِ : اللَّهُمَّ إِنَّ فُلَانَ بْنِ فُلَانٍ قَدْ شَهَّرَنِي وَتَوَهَّبَنِي وَغَاظَنِي وَعَرَضَنِي لِلْمَكَارِهِ ، اللَّهُمَّ اضْرِبْهُ بِسَهْمٍ عَاجِلٍ تَشْغَلْهُ بِهِ عَنِّي اللَّهُمَّ وَقَرِّبْ أَجَلَهُ وَاقْطَعْ أَثَرَهُ وَعَجِّلْ ذَلِكَ يَارَبِّ السَّاعَةِ السَّاعَةِ ، قَالَ : قَلَّمَا قَدِيمًا الْكُوفَةَ قَدِيمًا لِيَلْفَسَاتُ أَهْلَانَهُ قُلْتُ : مَا قَسَلَ فُلَانٌ ؟

برخوردم نفرینش کردم ، گوید : فرمود : چون بنو پشت کند و ردگرداند نفرینش کن ، پس من اینکار را کردم و زمانی نگذشت که خدا مرا از شر او آسوده کرد .

شرح - ظاهر این خبر با ذیل حدیث اول از باب قبل کمی منافات دارد زیرا در آنجا فرمود نفرین در حق همسایه صحیح نیست و مستجاب نشود چون انسان میتواند خانه خود را بفروشد و از وی خلاص شود و در اینجا فرمود نفرین با چنین شرطی (یعنی هنگام پشت کردن و روگرداندنش) پذیرفته کرده و دفع تنافی بقریب عنوان باب بدین است که در حدیث قبل مراد نفرین در حق همسایه است که صدمه اش بانسان تنها از جهت همسایگی است نه از راه دشمنی . و در این خبر مراد نفرین بدشمنی است که در همسایگی انسان است نه همسایه فقط .

۲- و از حضرت ابی الحسن عليه السلام روایت شده که فرمود : هرگاه یکی از شماها بر دشمن نفرین کند بگوید : اللَّهُمَّ اطْرُقْهُ بِبَيْلِيَةِ لَأُخْتِ لَهَا وَأَبِيعْ حَرِيمَةَ (یعنی بار خدایا او را بیلای شبانه که مانند ندارد دچار کن ، و دشمن را بر او چیره ساز) .

۳- یونس بن عمار گوید : بحضرت صادق عليه السلام عرض کردم : من گرفتار همسایه ای - از قریشی ادال محرز - شده ام که نام مرا فاش کرده و مرا شهرة مردم ساخته (که همه را بشناسند) هرگاه با او بگندم گویم : این رافضی است و مالها را بنزد جعفر بن محمد میبرد ؟ گوید : حضرت بمن فرمود : در نازیب باو نفرین کن آنکاه که بسجده روی در سجده آخر از دور کت اول ، پس خدای عزوجل را حمد کن و تسبیح نما و بگو : (آنچه ترجمه اش اینست :) بار خدایا فلان پسر فلان مرا شهرة مردم کرده ، و نام مرا فاش کرده و مرا بخشم آورده و در معرض عطرها قرار داده بار خدایا او را با تبر شتابانی بزن که او را از من بازدارد .

فَقَالُوا : هُوَ مَرِيضٌ فَمَا انْقَضَى آخِرُ كَلَامِي حَتَّى سَمِعْتُ الصَّبَاحَ مِنْ مَزَلِهِ وَقَالُوا : قَدَمَات .
 ۴ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكُوفِيُّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ التَّمِيمِيِّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي سَابِطٍ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ
 سَالِمٍ قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ لَهُ الْعَلَاءُ بْنُ كَامِلٍ : إِنْ فَلَانًا يَفْعَلُ بِي وَيَفْعَلُ قَانِ رَأَيْتَ أَنْ
 تَدْعُو اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فَقَالَ : هَذَا ضَعْفُكَ قُلْ : اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَكْفِيهِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا يَكْفِيهِ مِنْكَ شَيْءٌ
 فَارْتَدَّ عَنِّي أَمْرُ فَلَانٍ بِمِثْلِ شَيْءٍ وَكَيْفَ شِئْتَ وَ [مِنْ] حَيْثُ شِئْتَ وَأَنْتَى شِئْتَ .

۴۳۴۰ - محمد بن یحیی عن احمد بن محمد ، عن ابن ابی نجران ، عن حماد بن عثمان ، عن الیسمعی
 قال : لما قتل داود بن علی الملعون بن حنیس قال ابو عبد الله عليه السلام : لا دعون الله علی من قتل مولای
 واخذ مالی ، فقال له داود بن علی : انک لتهدی ذنبی بدعائک ، قال حماد : قال الیسمعی : فخذ نبي

بار خدا یا مرگش را نزدیک کن و اثرش را از میان بردار ، و پروردگارا در آن شتاب کن ، الساعة ، الساعة (یعنی هم اکنون) ، گوید : همینکه بکوفه آمدیم شبانه وارد شدیم ، و از خانواده خود از حال آن مرد پرسیدم و گفتم : فلانی چه کرد ؟ گفتند : مریض و بیمار است ، و هنوز سخنان را پایان نرسانده بودم که صدای شیون از خانه اش بلند شد و گفتند : مرد .

۴ - یعقوب بن سالم گوید : خدمت حضرت صادق عليه السلام بود پس علاء بن کامل با آنحضرت عرض کرد : هانا فلانکس بمن (آزار) میکند (و هر چه خواهد) میکند ؟ اگر صلاح میدانید بدرگاہ خدای عزوجل بر او نفرین کنید ؟ فرمود : این از ضعف (و ناتوانی) تو است بگو : « بار خدایا تو از هر چیزی که نیت کنی و چیزی از تو کفایت نکند کار فلانکس را درباره من کفایت فرما بدانچه خواهی و هر گونه خواهی و از هر راهی که خواهی و از آنجا که خواهی ، » .

شرح - مجلسی (ره) گوید : اینکه امام عليه السلام فرمود : « این از ضعف تو است ، چند احتمال دارد (۱) اشاره باینست که سر زدن بدشمن بسبب نفرین بواسطه ضعف تقوی و ورع و ضعف دعا و توکل بر خدا است ، (۲) اینکه مقصود ضعف یقین تو است که بخدا پناه نبردی و بدرگاہ او نرفتنه و بنزد من آمده‌ای و از من درجوست دعا کنی (۳) مقصود ضعف در تقیه و کیفیت معاشرت است که نتوانسته‌ای دشمن را راضی نگهداری . (۴) اشاره بچیزی که از سخنان آنحضرت در ضمن معلوم میشود ، که چنین استفاده شود که دعا کرده و چون دعایش مستجاب نشده اینک بدانحضرت توسل جسته ، و مننای فرمایش حضرت بنا بر این چنین است : که مستجاب نشدن دعای تو بخاطر ضعف (و کمی) دانش تو در باره دعا و آداب و شرائط آنست ، سپس این دعا را یاد آموخت .

۵ - مسلم گوید : همینکه داود بن علی (که از جانب خلغای عباسی حاکم مدینه بود) معلی بن حنیس را که آزار کرده امام صادق عليه السلام و از نزدیکان آنحضرت بود) کشت ، آنحضرت عليه السلام فرمود : هر آینه نفرین کم بدرگاہ خدا بر کسیکه آزاد شده من (معلی) را کشته ، و مال مرا ربوده است ؟ داود بن

مَعْتَبٌ أَنْ أَبْعَدَ اللَّهُ ﷻ لَمْ يَزَلْ لَيْلَتَهُ رَاكِعًا وَسَاجِدًا فَلَمَّا كَانَ فِي السَّحْرِ سَمِعَهُ يَقُولُ وَهُوَ سَاجِدٌ :
 «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِقُوَّتِكَ الْقَوِيَّةِ وَبِجَلَالِكَ الشَّدِيدِ الَّذِي كُلُّ خَلْقِكَ لَهُ دَلِيلٌ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ
 وَأَهْلِ بَيْتِهِ وَأَنْ تَأْخُذَهُ الشَّاعَةَ الشَّاعَةَ ، فَمَارَعَ رَأْسَهُ حَتَّى سَمِعْنَا الصَّيْحَةَ فِي دَارِ دَاوُدَ بْنِ عَلِيٍّ
 فَرَفَعَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷻ رَأْسَهُ وَقَالَ : إِنِّي دَعَوْتُ اللَّهَ بِدَعْوَةٍ بَعَثَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ مَلَكًا فَضَرَبَ رَأْسَهُ
 بِمِرْرَتِهِ مِنْ حَدِيدٍ انشَقَّتْ مِنْهَا مَائَتَةٌ فَمَاتَ .

﴿ بَابُ الْمَبَاهَلَةِ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَكِيمٍ ، عَنْ أَبِي مَسْرُوقٍ ، عَنْ
 أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷻ قَالَ : قُلْتُ : إِنَّا نَكَلِّمُ النَّاسَ فَتَحْتَجُّ عَلَيْهِمْ بِقَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا
 الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ» فَيَقُولُونَ : نَزَلَتْ فِي أُمَّرَاءِ السَّرَايَا ، فَتَحْتَجُّ عَلَيْهِمْ بِقَوْلِهِ عَزَّ وَجَلَّ :

علی گفت : آیا مرا بنفرین خود تهدید میکنی ؟ حماد (که راوی حدیث است) گوید :

مسمی گفت : معتب (خادم امام صادق ﷻ) برای من حدیث کرد که امام صادق علیه السلام در آن شب
 پیوسته در رکوع و سجود بود ، پس همینکه سحر شد شنیدم که در سجده میفرمود : « بار خدایا از تو به
 نیروی نیرومندی و بجلالت سختی که همه آفریده هایت در برابر آن خوارند درخواست کنم که بر محمد و
 خاندانش رحمت فرستی و او را هم اکنون الساعه بگیری » - (معتب گوید) : آنحضرت سراز سجده برداشته
 بود که فریاد شیون از خانه داود بن علی شنیدیم ، پس حضرت صادق علیه السلام سر (از سجده) برداشت و
 فرمود : من خدا را بدعائی خواندم و خدای عزوجل فرشته ای فرستاد که با میلی آهنین چنان بر سر او
 زد که مئانه اش از آن ضربت شکافت و مرد .

شرح - معلی بن خنیس غلام آزاد کرده حضرت صادق علیه السلام بوده و از رو بهمرفتنه اخبار
 استفاده شود که از نزدیکان آنحضرت و جزء محرمان اسرار بوده است ، داود بن علی عباسی او را گرفته
 بزندان افکند و از او خواست که نام اصحاب حضرت صادق علیه السلام را فاش کند و آنها را معرفی نماید
 و معلی نپذیرفت و در پاسخ گفت : اگر در زیر پایم باشند تو را از نامشان آگاه نکنم ، پس داود بن علی
 دستور داد گردنش را زدند و بدارش آویختند .

﴿ بَاب ﴾

(مَبَاهَلَةُ) یعنی لعن کردن و نفرین کردن بیکدیگر)

۱ - ابو مسروق گوید : بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم : ما با مردم (در باره مذهب و امامت شما)
 گفتگو کنیم و با آنان احتجاج کنیم و بگفتار خدای عزوجل دلیل آوریم که فرماید : « خدا و رسول را و
 اولیاء امر را فرمانبریده (سوره نساء آیه ۵۹) مردم گویند : این آیه در باره فرماندهان قشونها نازل

«إِنَّمَا وَلِيَتِكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ» إِلَى آخِرِ آيَةِ فَيَقُولُونَ : نَزَلَتْ فِي الْمُؤْمِنِينَ ، وَ نَحَتَّ عَلَيْهِمْ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : «قُلْ لَأَسْأَلَنَّكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى» فَيَقُولُونَ : نَزَلَتْ فِي قُرْبَى الْمُسْلِمِينَ ، قَالَ : فَلَمْ أَدْعُ شَيْئًا مِمَّا حَضَرَ نَبِيَّ ذِكْرُهُ مِنْ ذَنْبِهِ وَشِبْهِهِ إِذْ ذَكَرْتُهُ فَقَالَ لِي : إِذَا كَانَ ذَلِكَ فَادْعُهُمْ إِلَى الْمُبَاهَلَةِ ، قُلْتُ : وَكَيْفَ أَصْنَعُ ؟ قَالَ : أَصْلِحْ نَفْسَكَ ثَلَاثًا وَ أَطْمِئِنَّ فَالْ وَصْمُ وَ اغْتَسِيلُ وَ اِبْرُؤَانَتَ وَهُوَ إِلَى الْجَبْتَانِ فَشَبِّكَ أَصَابِعَكَ مِنْ يَدِكَ الْيُمْنَى فِي أَصَابِعِهِ ، ثُمَّ أَنْصِفْهُ وَ أَبْدَأْ بِنَفْسِكَ وَقُلْ : «اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبَّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ ، غَالِمِ الْعَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ، إِنْ كَانَ أَبُو مَسْرُوقٍ جَدَّ حَقًّا وَادَّعَى بِاطِلَالًا فَانزِلْ عَلَيْهِ حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ أَوْ عَذَابًا أَلِيمًا» ثُمَّ رَدِّ الدَّعْوَةَ عَلَيْهِ فَقُلْ : «وَإِنْ كَانَ فُلَانٌ جَدَّ حَقًّا وَادَّعَى بِاطِلَالًا فَانزِلْ عَلَيْهِ حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ أَوْ عَذَابًا أَلِيمًا» ثُمَّ قَالَ لِي : فَإِنَّكَ لَا تَلْبَثُ أَنْ تَرَى ذَلِكَ فِيهِ ، فَأَوَّلَهُ مَا وَجَدْتَ خَلَقًا يُجِيبُنِي إِلَيْهِ .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ أَبِي الشُّكْرِ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ : عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : الشَّاعَةُ الَّتِي يُبَاهِلُ فِيهَا مَائِينَ تَطْلُوعُ الْفَجْرِ إِلَى

گشته ، پس برای آنان بگفتار (دیگر) خدای عزوجل حاجت آوریم (که فرماید) : «جز این نیست که ولی شما خدا و رسول او است» - تا آخر آیه (۵۵ از سوره مائده) پس مردم گویند : این آیه درباره مؤمنین نازل شده ، و دلیل آوریم برای آنها بگفتار خدای عزوجل : «بگو ای محمد من از شما مزدی نخواهم جز دوستی درباره نزدیکان (و خویشان) ..» (سوره شوری آیه ۲۳) گویند : این آیه درباره نزدیکان و خویشان اسلامی نازل شده ، گوید : من آنچه در خاطر داشتم از این آیات و مانند آن (و جوابهایی که مردم از آنها دهند) ذکر کردم ؟ حضرت بمن فرمود : اگر اینطور است آنها را بمباهله دعوت کن ، عرض کردم : چگونه (مباهله) کنم ؟ فرمود : سه روز خود را اصلاح کن - و گمانم که فرمود : روزه بگیر - (یعنی در آن سه روز که در سدد اصلاح خود بتوبه و استغفار و دعا و امثال اینها بر آمی روزه هم بگیر) و غسل کن و تو با طرف خود به صحرا بروید و انگشتان دست خود را در انگشتان او شبکه وار بینداز ، و او را انصاف ده (یعنی) ابتداء بخود (لین و نفرین) کن و بگو : «بار خدایا ای پروردگار هفت آسمان و هفت زمین ، وای دانای نهان و میان ، وای بخشاینده مهربان ، اگر ابو مسروق حقی را انکار کرده و ادعای باطلی کرده پس براو افساس عذابی دردناک نازل فرما ، سپس نفرین را باو برگردان و بگو : «و اگر فلانکس حقی را انکار کرده و باطلی را ادعا کرده پس عذابی دردناک از آسمان براو فرآور ، سپس فرمود : پس از آن درنگ نکنی که اثر آنرا در آن شخص بچشم خود خواهی دید ، (ابو مسروق گوید) : پس بخدا سوگند هیچکس را ندیدم که مرا در اینکار اجابت کند (و بمباهله حاضر شود) .

۲ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : ساعتیکه در آن مباهله شود میان زدن سبیده تا زدن

طُلُوعِ الشَّمْسِ .

عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي الشُّكْرِ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِثْلَهُ .

۳ - أَحْمَدُ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا فِي الْمُبَاهَلَةِ قَالَ : تُشَبِّكَ أَصَابِعَكَ فِي أَصَابِعِهِ ثُمَّ تَقُولُ :
«اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ فُلَانٌ جَدَّ حَقًّا وَأَقْرَبَ بِنَاطِلٍ فَأَصِبْهُ بِحُسْبَانٍ مِنَ السَّمَاءِ أَوْ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِكَ - وَتَلَاعِنَهُ سَبْعِينَ مَرَّةً .»

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ أَبِي الْعَبَّاسِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْمُبَاهَلَةِ قَالَ : تُشَبِّكَ أَصَابِعَكَ فِي أَصَابِعِهِ ثُمَّ تَقُولُ : «اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ فُلَانٌ جَدَّ حَقًّا وَأَقْرَبَ بِنَاطِلٍ فَأَصِبْهُ بِحُسْبَانٍ مِنَ السَّمَاءِ أَوْ بِعَذَابٍ مِنْ عِنْدِكَ . وَتَلَاعِنَهُ سَبْعِينَ مَرَّةً .»

﴿۳۳۵﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ : إِذَا جَدَّ الرَّجُلُ الْحَقَّ فَإِنْ أَرَادَ أَنْ تَلَاعِنَهُ قُلِ : «اللَّهُمَّ رَبِّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبِّ الْأَرْضِينَ السَّبْعِ وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ إِنْ كَانَ فُلَانٌ جَدَّ الْحَقَّ وَكَفَرِيهِ فَأَنْزِلْ عَلَيْهِ حُسْبَانًا مِنَ السَّمَاءِ أَوْ عَذَابًا أَلِيمًا .»

﴿بَابُ﴾

﴿مَا يُمَجِّدُ بِهِ الرَّبَّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى نَفْسَهُ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّانٍ ، عَنْ بَعْضِ

أَقْنَابِ اسْت .

و بسند دیگر نیز این حدیث را از آنحضرت علیه السلام حدیث کرده است .

۳ - برخی از اصحاب ما در کیفیت مباهله گفته است که : انگشتان را در انگشتان او (یعنی طرف بحث) شبکه میکنی سپس میگوئی : اللهم ان كان فلان (ونام او را میبری) جدد حقاً و اقر بباطل ما صبه بحسبان من السماء او بعباد من عندك ، و تاهفناذ بار با او باين نحو ملاعنه کنی و بهمدیگر نفرین کنید .

۴ - (مانند همان حدیث (۳) است که از حضرت صادق علیه السلام روایت شده است) .

۵ - ابو جمیل از برخی از اصحابش نقل کند که گفته است : اگر مردی حق را انکار کرد و خواست که تو با او ملاعنه کنی (وهمدیگر را لعن کنید) بگو : اللهم رب السماوات السبع ورب العرش العظيم ان كان فلان - جدد الحق و كفر به فانزل عليه حسبانا من السماء او عذابا الیما ،

﴿بَابُ﴾

﴿آنچه خدای تبارک و تعالی خود را بدان تمجید کرده است﴾

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هانا برای خدای عزوجل در شب سه ساعت است و در روز

لَهُ وَإِنِّي عَلَيْكَ مِن لِّئَلِي مَا أَتَيْتَ عَلَيْهِ وَلَكَ الْفَضْلُ عَلَيْهِ وَإِذَا سَمِعُوهُ يَذْكُرُ أَخَاهُ بِسُوءٍ وَيَدْعُو عَلَيْهِ قَالُوا لَهُ يَبْنَؤُا لَاحِ أَنْتَ لَا حَيْكَةَ كَذَبَ أَيُّهَا الْمُسْتَرُّ عَلَى ذُنُوبِهِ وَعَوْرَتِهِ وَارْبَعٌ عَلَى نَفْسِكَ وَأَحْمَدُ اللَّهِ الَّذِي سَتَرَ عَلَيْكَ وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَعْلَمُ بِعَبْدِهِ مِنْكَ .

(بَابُ)

﴿مَنْ تَسْتَجَابُ دَعْوَتُهُ﴾

۱۴۳۳۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَيْسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقُمِّيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : ثَلَاثَةٌ دَعْوَتُهُمْ مُسْتَجَابَةٌ : الْحَاجُّ فَانظُرُوا كَيْفَ تَحْلِفُونَهُ . وَالغَازِي فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَانظُرُوا كَيْفَ تَحْلِفُونَهُ . وَالْمَرِيضُ فَلَا تُعِظُوهُ وَلَا تُضَجِّرُوهُ .

۲ - الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ : عَنْ مَعْلَى بْنِ مُحَمَّدٍ : عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْوَشَائِءِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَيَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَبِي عليه السلام يَقُولُ : حَمْسُ دَعَوَاتٍ لَا يُحْجَبَنَّ عَنْ الرَّبِّ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : دَعْوَةُ الْإِمَامِ الْمَقْسُطِ ، وَدَعْوَةُ الْمَظْلُومِ يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : لَا نَقْمَنَّ لَكَ وَلَوْ بَعْدَ حِينٍ .

که برادرش را ببندی یاد کند و برایش نفرین کند ، گویند : توجه بد برادری هستی برای برادرت خود را از این سخنان نگهدار ای کسی که بر گناهانت پرده پوشی شده و بخودت بشکر (و بین خودت چه اندازه عیب و گناه داری) و سپاسگر آن خدائی را که روی (گناهان و عیوب) تو پرده پوشیده و بدانکه خدای عز و جل نسبت ببنده اش از تودا نا تر است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : یعنی خدای عز و جل دانا تر بمصلحت بندگانش می باشد اگر صلاح او و صلاح دیگر بندگانش را در دفع آن شخص بداند او را دفع کند و اگر صلاح او را در ابتلاء و یا عاقبت او به ببند همان کند و نیازی بدستور تو ندارد .

﴿بَابُ﴾

(کسیکه دعایش مستجاب شود)

۱ - عیسی بن عبدالله قمی گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : سه دسته اند که دعایشان باجابت رسد : (یکی) آنکس که بجهت رود ، پس بیاید که چگونه در بازماندگانش بجای او رفتار کنید . (دیگر) جهاد کننده در راه خدا ، پس بیاید چگونه در بازماندگانش در قیاب او رفتار کنید ، (سوم) بیمار و مریض ، پس او را بخشم در نیاورید و دلنگش نکنید ، (مبادا پشما نفرین کند) .

۲ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : پدرم میفرمود : پنج دعا است که از درگاه پروردگار تبارک و تعالی محبوب نگردد (و پرده و حائل نیست که جلوش را بگیرد) ۱ - دعای امام عادل ۲ - دعای ستم دیده که خدای عز و جل فرماید : هر آینه بطور مسلم انتقام تو را (از ستمکارت) بگیرم گرچه پس از

ابن اَعین ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى يَمَجِّدُ نَفْسَهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَبِلَيْلَةٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَمَنْ مَجَّدَ اللَّهَ بِمَا مَجَّدَ بِهِ نَفْسَهُ ثُمَّ كَانَ فِي حَالِ شَقْوَةٍ حَوَّلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى سَعَادَةٍ ، يَقُولُ أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ رَبُّ الْعَالَمِينَ ، أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ، أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ الْعَزِيزُ [الْعَلِيُّ] الْكَبِيرُ ، أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ مَالِكُ يَوْمِ الدِّينِ ، أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ الْعَفُورُ الرَّحِيمُ ، أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ، أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ مِنْكَ بَدَأَ الْخَلْقَ وَإِلَيْكَ يَعُودُ ، أَنْتَ اللَّهُ [الَّذِي] لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ لَمْ تَزَلْ وَلَا تَزَالُ ، أَنْتَ اللَّهُ الَّذِي لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ خَالِقُ الْخَيْرِ وَالشَّرِّ أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ خَالِقُ الْجَنَّةِ وَالنَّارِ ، أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ أَحَدٌ صَدُّ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ؛ أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ، هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِيُّ الْمَصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ - إِلَى آخِرِ السُّورَةِ - أَنْتَ اللَّهُ لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ الْكَبِيرُ ، وَالْكَبْرِيَاءُ رِذَاؤُكَ .

(بَابُ)

* (مَنْ قَالَ لِإِلَهِ إِلَّا اللَّهُ) *

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ

کند پس هر که خدا را تمجید کند بهمان نحو که او خودش را تمجید کرده و در حال شقاوت باشد خدای عزوجل او را بحال سعادت درآورد بگوید :

دانت الله لاله الا انت رب العالمين ، انت الله لاله الا انت الرحمن الرحيم ، انت الله لاله الا انت العزيز [العلی] الكبير ، انت الله لاله الا انت مالك يوم الدين ، انت الله لاله الا انت العفور الرحيم انت الله لاله الا انت العزيز الحكيم ، انت الله لاله الا انت منك بدء الخلق واليك يعود ، انت الله [الذی] لاله الا انت لم تزل ولا تزال ، انت الله لاله الا انت خالق الخير والشر ، انت الله لاله الا انت خالق الجنة والنار ، انت الله لاله الا انت احد صمد لم يلد ولم يولد ولم يكن له كفواً احد ، انت الله لاله الا انت الملك القدوس السلام المؤمن المهيمين العزيز الجبار المتكبر سبحان الله عما يشركون ، هو الله الخالق الباري المصور له الاسماء الحسنی يسبح له ما في السموات والارض وهو العزيز الحكيم - تا آخر سورة (حشر) - انت الله لاله الا انت الكبير ، والكبرياء رداؤك .

* (بَابُ)

(نَوَابِ) كَسِيكِهِ لِإِلَهِ إِلَّا اللَّهُ بِكُوَيْدِ

۱ - ابو حمزه گوید : شنیدم حضرت باقر علیه السلام میفرمود : هیچ چیز ثوابش بزرگتر از این

قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ: مَا مِنْ شَيْءٍ أَعْظَمُ ثَوَابًا مِنْ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَا يَعْدِلُهُ شَيْءٌ وَلَا يُشْرِكُهُ فِي الْأُمُورِ أَحَدٌ.

۲- عَنْهُ، عَنِ الْفَضِيلِ بْنِ عَبْدِ الْوَهَّابِ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْوَلِيدِ الْوَصَّافِيِّ، رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: مَنْ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، عُرِسَتْ لَهُ شَجَرَةٌ فِي الْجَنَّةِ مِنْ بَاقُوْتَةِ حَمْرَاءَ مَثْبُتًا فِي مِسْكِ أَبْيَضٍ، أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ وَأَشَدَّ بَيَاضًا مِنَ النَّلِّجِ وَأَطْيَبَ رِيحًا مِنَ الْمِسْكِ، فِيهَا أَمْثَالُ نُدِيِّ الْأَبْكَارِ؛ تَعْلُو عَنْ سَبْعِينَ حَلَّةً.

وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: خَيْرُ الْعِبَادَةِ قَوْلُ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ.

وَقَالَ: خَيْرُ الْعِبَادَةِ الْإِسْتِغْفَارُ وَذَلِكَ قَوْلُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ: «فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ».

(بَابُ)

*(مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ) *

(۳۳۵) ۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، رَفَعَهُ، عَنْ حَرَبِ بْنِ، عَنْ يَعْقُوبَ الْقُمِّيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: تَمُنُّ الْجَنَّةَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ.

نیست که انسان گواهی دهد بیکانگی خداوند (والله الا الله بگوید) همانا با خداوند عز وجل هیچ چیز برابری نکنند، و احدی با او در کارها شرکت نجوید.

۲- رسول خدا (ص) فرمود: هر که «والله الا الله» بگوید، برایش درختی در بهشت کاشته شود که از باقوت سرخ باشد، و بن آن درخت در مشک سفید است، و (میوه اش) از عسل شیرین تر و از برف سفیدتر و از مشک خوشبو تر است، و در آن درختها است مانند پستانهای دوشیزگان که در زیر هفتاد پیراهن برآمده باشد. و رسول خدا (ص) فرمود: بهترین عبادت گفتن «والله الا الله» است.

و فرموده است: استغفار بهترین عبادت است (یعنی مجموع این دو از بهترین عبادات است) و اینست گفتار خدای عز وجل در قرآن (که فرماید): پس بدانکه همانا نیست معبودی جز خدا و آمرزش خواه برای گناه خویش، (سوره محمد آیه ۱۹).

(بَابُ)

*(کَسِيكَه بگويد : لا اله الا الله والله اكبر) *

۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود: بهای بهشت (گفتن): «والله الا الله والله اكبر» است.

﴿بَابُ﴾

﴿مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ وَحْدَهُ﴾

۱ - محمد بن یحییٰ، عن أحمد بن محمد، عن علي بن النعمان، عمّن ذكره، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: قال جبرئيل عليه السلام لرسول الله صلى الله عليه وآله: «عُوبِي لِمَنْ قَالَ وَرَأْسِيكَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ وَحْدَهُ».

﴿بَابُ﴾

﴿مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لِأَشْرِيكَ لَهُ: سَرَأَ﴾

۱ - عدة من أصحابنا، عن أحمد بن محمد، عن عمرو بن عثمان، وعلي بن إبراهيم، عن أبيه جميعاً، عن عبد الله بن المغيرة، عن ابن مسكان، عن أبي بصير، عن المرادي، عن عبد الكريم بن عتبة، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: سمعته يقول: مَنْ قَالَ عَشْرَ مَرَّاتٍ قَبْلَ أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ وَ قَبْلَ غُرُوبِهَا: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لِأَشْرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمَلِكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يَحْيِي وَيَمِيتُ وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ، يَبْدِئُ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» كَانَتْ كَقَارَةِ لَذْنِ يَوْمِ ذَلِكَ الْيَوْمِ.

۲ - محمد بن یحییٰ، عن أحمد بن محمد بن عیسیٰ، عمّن ذکره، عن عمرو بن محمد، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: مَنْ صَلَّى الْغَدَاةَ فَقَالَ قَبْلَ أَنْ يَنْقُضَ رُكُوعَهُ عَشْرَ مَرَّاتٍ: «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»

﴿بَابُ﴾

﴿كَسِيكُهُ بِكُوَيْدٍ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ وَحْدَهُ﴾

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: جبرئیل بر رسول خدا گفت: خوشا بحال هر کس از امت تو که بگوید: «لا اله الا الله وحده وحده وحده».

﴿بَابُ﴾

﴿كَسِيكُهُ دَه بَارٍ بِكُوَيْدٍ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لِأَشْرِيكَ لَهُ﴾

۱ - عبد الكريم بن عتبة گوید: از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که میفرمود: هر که پیش از زدن آفتاب و هم پیش غروب آفتاب ده بار بگوید: «لا اله الا الله وحده لا شريك له، له الملك وله الحمد يحيى ويميت ويميت ويحيى وهو حي لا يموت بيد الخير وهو على كل شيء قدير، كفارة كماهان آرزوش گردد».

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا (ص) فرمود: هر که نماز صبح بخواند و پیش از آنکه زانوهارا حرکت دهد (یعنی از آن حال که در وقت سلام نماز داشته تغییر نکند) ده بار بگوید: «لا اله الا الله»

وَحَدَهُ لِشَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمَلِكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ، يُحْيِي وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَيُحْيِي [وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ] بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، وَفِي الْمَغْرِبِ مِثْلَهَا ، لَمْ يَلَقَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَبْدًا يَعْمَلُ أَفْضَلَ مِنْ عَمَلِهِ إِلَّا مِنْ جَاءَ بِمِثْلِ عَمَلِهِ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ مَن قَالَ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ ﴿
﴿ مُحَمَّدًا عَبْدَهُ وَرَسُولَهُ ﴾ ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ سَعِيدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحَدَّادِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَالَ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدَهُ وَرَسُولَهُ ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَلْفَ أَلْفٍ حَسَنَةٍ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ مَن قَالَ عَشْرَ مَرَّاتٍ فِي كُلِّ يَوْمٍ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ إِلَهًا وَاحِدًا ﴿
﴿ (أَحَدًا صَمَدًا ، لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا) ﴾ ﴾

﴿ ۲۳۵ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَعْقِبَ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ الْعَبْدِيِّ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَالَ فِي كُلِّ

وحده لاشريك له ، له الملك وله الحمد يحيى ويميت ويحيى ويميت ويحيى [وهو حي لا يموت] بيده الخير وهو على كل شيء قدير ، ودر نماز مغرب نیز چنین کند هیچ بنده ای خدای عزوجل را بکرداری بهتر از کردار او دیدار نکند مگر آنکس که مانند کار او (بدرگاه خدای عزوجل کاری) آورده است .

﴿ بَاب ﴾

(کسیکه بگوید : اشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له واشهد ان محمداً عبده ورسوله)
۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : هر که بگوید : اشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له واشهد ان محمداً عبده ورسوله ، خداوند برای او هزار هزار حسنه بنویسد .

﴿ بَاب ﴾

کسیکه در هر روز ده بار بگوید : اشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له الها واحداً
احداً صمداً لم يتخذ صاحبة ولا ولداً

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که هر روز ده بار بگوید : داشهدان لا اله الا الله وحده لاشريك له الها واحداً صمداً لم يتخذ صاحبة ولا ولداً ، خداوند برای او چهل و پنج هزار حسنه

يَوْمَ عَشْرَمَرَاتٍ : أَشْهَدَانِ لِإِلَهِ الْإِلَهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، إِلَهًا وَاحِدًا أَحَدًا صَدًّا ، لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً
وَلَأَوْلَادًا - كَتَبَ اللَّهُ لَهُ خَمْسَةَ وَأَرْبَعِينَ أَلْفَ حَسَنَةٍ وَمَخَاعِنُهُ خَمْسَةٌ وَأَرْبَعِينَ أَلْفَ سَيِّئَةٍ وَرَفَعَ لَهُ خَمْسَةَ
وَأَرْبَعِينَ أَلْفَ دَرَجَةٍ .

وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى يُؤَكَّدُ لَهُ جِرْزُ أَبِي يَوْمِهِ مِنَ السُّلْطَانِ وَالشَّيْطَانِ وَلَمْ تُحْطِ بِهِ كَبِيرَةٌ مِنَ الذُّنُوبِ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ مَن قَالَ : يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ - عَشْرَمَرَاتٍ - ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَيُّوبَ بْنِ الْحَرِّ أَخِي أُدَيْمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَن قَالَ : يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ - عَشْرَمَرَاتٍ - قَبْلَ لَهْ : لَبَّيْكَ مَا حَاجَتُكَ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ مَن قَالَ : لِإِلَهِ الْإِلَهِ حَقًّا حَقًّا ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى الْأَرْمِينِيِّ ، عَنْ أَبِي عَمْرَانَ
الْحَرَّاطِ ، عَنِ الْأَوْزَاعِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَن قَالَ فِي كُلِّ يَوْمٍ : لِإِلَهِ الْإِلَهِ حَقًّا حَقًّا لِإِلَهِ
الْإِلَهِ عُبودِيَّةً وَرِقًّا ؛ لِإِلَهِ الْإِلَهِ إِيمَانًا وَصِدْقًا ، أَقْبَلَ اللَّهُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ وَلَمْ يَصْرِفْ وَجْهَهُ عَنْهُ حَتَّى
يَدْخُلَ الْجَنَّةَ .

بنویسد ، وچهل و پنج هزار سینه از او محو کند و چهل و پنج هزار درجه برای او بالا برد .

و در روایت دیگری است که : این ذکر (که ده بار گفته است) در آن روز برای او پناه گاهی محکم

در برابر سلطان و شیطان باشد ، و هیچ گناه کبیره ای پیرامون او را فرا نگیرد .

﴿ بَاب ﴾

﴿ کسیکه ده بار بگوید : يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ ﴾

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که ده بار بگوید : يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ باو گفته شود : به

حاجت چیست ؟

﴿ بَاب ﴾

﴿ کسیکه بگوید : لِإِلَهِ الْإِلَهِ حَقًّا حَقًّا ﴾

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر کس در هر روز بگوید : لِإِلَهِ الْإِلَهِ حَقًّا حَقًّا لِإِلَهِ الْإِلَهِ

عُبودِيَّةً وَرِقًّا ، لِإِلَهِ الْإِلَهِ إِيمَانًا وَصِدْقًا ، خداوند باور کند و از او رو برنگرداند تا بهشت رود .

﴿ بَاب ﴾

﴿ مَن قَالَ : يَا رَبِّ يَا رَبِّ ﴾

۱ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد بن عیسی ، عن محمد بن عیسی ، عن ایوب ابن الحرّ اُحیی اُدیمی ، عن ابي عبدالله علیه السلام قَالَ : مَن قَالَ عَشْرَ مَرَّاتٍ : يَا رَبِّ يَا رَبِّ قَبْلَ لَه : لَبَّيْكَ مَا حَاجَتَكَ .

۲ - أحمد بن محمد ، و علی بن ابراهیم ، عن ابيه ، جميعاً ، عن ابن ابي عمير ، عن محمد بن حمران قَالَ : مرَّص إسماعيل بن ابي عبدالله عليه السلام فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قُلْ : يَا رَبِّ يَا رَبِّ عَشْرَ مَرَّاتٍ - فَإِنَّ مَن قَالَ ذَلِكَ نُودِيَ لَبَّيْكَ مَا حَاجَتَكَ .

﴿ ۲۲۶۰ ﴾ ۳ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد ، عن محمد بن عیسی ، عن معاوية ، عن ابي بصير عن ابي عبدالله عليه السلام قَالَ : مَن قَالَ : يَا رَبِّ يَا رَبِّ يَا رَبِّ يَا رَبِّ - حَتَّى يَنْقَطِعَ نَفْسُهُ قَبْلَ لَه : لَبَّيْكَ مَا حَاجَتَكَ .

﴿ (بَاب) ﴾

﴿ مَن قَالَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصًا ﴾

۱ - الحسين بن محمد ، عن معلى بن محمد ، و عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، جَمِيعًا ، عَنِ الْوَشَّاءِ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِذٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ السَّوَّاقِ ، عَنْ ابْنِ بَنِي تَغْلِبَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : يَا

﴿ (بَاب) ﴾

﴿ هر کس که « یارب یارب » بگوید ﴾

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر کس ده بار « یارب یارب » بگوید : بدو گفته شود : بله حاجت چیست ؟

۲ - محمد بن حمران گوید : اسماعیل فرزند امام صادق علیه السلام بیمار شد پس حضرت صادق علیه السلام باو فرمود بگو : « یارب یارب » زیرا هر کس آنرا بگوید باو ندا شود : بله حاجت چیست .

۳ - ابو بصیر گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که بگوید : « یارب یا الله ، یارب یا الله ، یارب یا الله ، یا الله » : بله حاجت چیست ؟

﴿ (بَاب) ﴾

﴿ کسیکه بگوید : لا اله الا الله مخلصاً ﴾

۱ - ابان بن تغلب گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : ای ابان چون بگوئی « رفی این حدیث را (برای مردم) روایت کن : هر که شهادت دهد که معبودی جز خدای نیست در حالیکه (دین خود را) برای

أَبَانٌ إِذَا قَدِمَتِ الْكُوفَةَ فَأَرَاهُ هَذَا الْحَدِيثَ : مَنْ شَهِدَ أَنْ لَإِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُخْلِصاً وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ ، قَالَ : قُلْتُ لَهُ : إِنَّهُ يَأْتِينِي مِنْ كُلِّ صَنَفٍ مِنَ الْأَصْنَافِ أَفَارَوِي لَهُمْ هَذَا الْحَدِيثَ ؟ قَالَ : نَعَمْ يَا أَبَانُ إِنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَجَمَعَ اللَّهُ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ فَتَسَلَّبَ لِإِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ مِنْهُمْ الْإِيمَنُ كَانَ عَلَيَّ هَذَا الْأَمْرُ

(بَابُ)

﴿مَنْ قَالَ : مَا شَاءَ اللَّهُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾

- ۱- محمد بن یحییٰ، عن أحمد بن محمد بن عیسیٰ، عن علی بن الحکم، عن هشام بن سالم، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: إذا دعا الرجل فقال بعد ما دعاه: ما شاء الله لا حول ولا قوة إلا بالله. قال الله عز وجل: استسلب عبدي واستسلم لا مربي أفصوا حاجته.
- ۲- محمد بن یحییٰ، عن أحمد بن محمد، عن بعض أصحابه، عن جميل، عن أبي عبد الله عليه السلام

او) پاکیزه کرده است (و بگوید: لا اله الا الله مخلصاً) بهشت برای او واجب گردد، گوید: عرض کردم: از هر دسته و گروهی نزد من (بدیدم) میآیند آیا برای همه آنان این حدیث را روایت کنم؟ فرمود: آری ای ابان چون روز قیامت شود و خداوند همه اولین و آخرین را (در آنجا) گرد آورد و لاله الا الله را از آنها بگیرد جز آنکس که بر این مذهب باشد (یعنی شیعه باشد).

توضیح - گویا ابان از این فرمایش بشکفت آمده و عرض کرده است: همه گروهی (از شیعه و سنی و فرقه‌های بسیاری که در میان شیعه و سنی هستند) نزد من می‌آیند آیا برای همه این فرمایش شمارا بگویم و این بشارت را بهمه بدهم که هر که این شهادت را گفت بهشت بر او واجب گردد؛ و همه این فرقه‌ها یا گفتن آن بهشت روند؟ امام علیه السلام برای رفع این شبهه فرمود: روز قیامت کلامه لا اله الا الله از آنان گرفته شود، مجلسی (ره) گوید: این که اول حدیث هم فرمود: «من شهد» یعنی هر که گواهی دهد اشاره باینست که گفتار بی عقیده و قدس چنین پاداشی نداد، زیرا گواهی باید از سمیع قلب باشد، و نیز از مخلصاً، که در دنبال فرمود این مطلب آشکارا گردد زیرا «مخلصاً» یعنی از روی اخلاص دین باشد و اخلاص دین آنستکه آمیخته بهیچ نوعی از شرک نباشد مانند انکار رسالت و ولایت و انکار معاد و چیزهای دیگر که از ضروریات دین است.

﴿بَابُ﴾

(کسیکه بگوید: ما شاء الله لا حول ولا قوة الا بالله)

- ۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: هر گاه مردی دعا کند و پس از دعا بگوید: ما شاء الله لا حول ولا قوة الا بالله، و خدای عز و جل فرماید: بنده مؤمن دل بمن نهاد و تسلیم امر من گردید و حاجتش را بر آورد.
- ۲ - جميل گویا: شنیدم از حضرت صادق علیه السلام میفرمود: هر که عقداً باز بگوید

قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : مَنْ قَالَ : مَا شَاءَ اللَّهُ لِحَوْلٍ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ - سَبْعِينَ مَرَّةً - صَرَفَ عَنْهُ سَبْعِينَ نَوْعًا مِنْ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ أَيْسَرُ ذَلِكَ الْحَقِيقُ ؛ قُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ وَمَا الْحَقِيقُ ؟ قَالَ : لَا يَعْتَدِلُ بِالْجَنُونِ فَيَحِقُّ .

(بَابُ)

(مَنْ قَالَ : اسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ)
(وَأَتُوبُ إِلَيْهِ)

۱ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد بن عیسی ، عن عبد الصمد ، عن الحسن بن حماد ، عن أبي جعفر علیه السلام قال : مَنْ قَالَ فِي دُبُرِ صَلَاةِ الْفَرِيضَةِ قَبْلَ أَنْ يَنْتَهِيَ رَجُلِيهِ : اسْتَغْفِرُ اللَّهَ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ وَأَتُوبُ إِلَيْهِ - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - غَفَرَ اللَّهُ عَنْهُ وَجَلَّ لَهُ ذُنُوبُهُ وَلَوْ كَانَتْ مِثْلَ رِبْدِ الْبَحْرِ .

(بَابُ)

(الْقَوْلُ عِنْدَ الْإِصْبَاحِ وَالْإِمْسَاءِ)

(۴۲۶۵) ۱ - علی بن ابراهیم ، عن أبیه ، عن علی بن أسباط ، عن غالب بن عبدالله ، عن أبي عبدالله علیه السلام في قول الله تبارك وتعالى : «وَيُظِلُّهُمْ بِالْعُدْوَةِ وَالْأَصَالِ» قَالَ هُوَ الدُّعَاءُ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ

وَمَا شَاءَ اللَّهُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ، هفتاد نوع از نوع های بلا از او دور گردد که آسانترین آنها خنق (خفه شدن) است ، عرض کردم: فدایت شوم خنق چیست ؟ فرمود : بدیوانگی دچار نشود (پاکشده نشود) که خفه گردد .

(بَابُ)

کسی که بگوید : استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم ذو الجلال والاكرام
واتوب اليه

۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : هر که دنبال نماز واجب پیش از آنکه پاهای خود را تا کند (و بر خیزد ، یا پیش از آنکه از حالت و هیبت تشهد زانوهای خود را تغییر دهد) سه بار بگوید : استغفر الله الذي لا اله الا هو الحي القيوم ذو الجلال والاكرام واتوب اليه ، خدای عز وجل گناهانش را بیامرزد (در زبانی) مانند کف دریا باشند .

(بَابُ)

(سُفْتَارُ دَرِ بَامِدَادِ وَشَامِغَاهِ)

۱ - حضرت صادق علیه السلام درباره کفزار خدای تبارک و تعالی : «(وبرای خدا سجده کنند) آنانکه در آسمانها و زمینند خواه و ناخواه . و سایه های آنان در بامداد و شامگاه (سوره رعد آیه ۱۵) فرمود :

وَقَبْلَ غُرُوبِهَا وَهِيَ سَاعَةٌ إِجَابَةٌ.

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ إبْلِسَ عَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ يَبِثُ جُنُودَ اللَّيْلِ مِنْ حَيْثُ تَغِيبُ الشَّمْسُ وَتَطْلُعُ فَأَكْثَرُوا ذِكْرَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي هَاتَيْنِ السَّاعَتَيْنِ وَتَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ شَرِّ إبْلِسَ وَجُنُودِهِ وَعَوَّذُوا صِغَارَكُمْ فِي بِلْكَ السَّاعَتَيْنِ فَإِنَّهُمَا سَاعَتَا غَفْلَةٍ .

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، جَمِيعاً ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ زَيْنِ صَاحِبِ الْأَنْمَاطِ ، عَنْ أَحَدِهِمَا عليهما السلام قَالَ : مَنْ قَالَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُكَ وَأُشْهِدُكَ مَلَائِكَتَكَ الْمُقَرَّبِينَ وَحَمَلَةَ عَرْشِكَ الْمُصْطَفِينَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ وَأَنَّ فُلَانًا بِنَ فُلَانٍ إِمَامِي وَوَلِيِّي وَأَنَّ أَبَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صلوات الله عليهم وَعَلِيًّا وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ وَفُلَانًا وَفُلَانًا - حَتَّى يَسْتَهَيَّ إِلَيْهِ - أَيْمَنِي وَأَوْلِيَّيَّي عَالِي ذَلِكَ أَحْيَا وَعَلَيْهِ أَمُوتُ وَعَلَيْهِمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَبْرَأُ مِنْ فُلَانٍ وَفُلَانٍ وَفُلَانٍ فَإِنَّ مَا فِي لَيْلَتِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ .

مقصود از آن دعای پیش از زدن آفتاب و پیش از غروب آن است ، و آن ساعت اجابت است .

۲ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : همانا ابلیس - که لعنت‌های خداوند بر او باد - لشکرهای شبانه خود را از آنجا که خورشید غروب کند و از آنجا که برآید (باطراف) پراکنده کند ، پس در این دو ساعت بسیار ذکر خدا گوید ، و از شر ابلیس و لشکریانش بخدا پناه ببرد ، و خردسالان خود را در این دو ساعت بخدا بسپارد زیرا که این دو ساعت ، ساعت‌های غفلت است (که مردمان در این دو ساعت از یاد خدا بیرون روند) .

شرح - مجلسی (ره) گوید : گویا در کلام محذوقی است و اصل کلام اینطور است : و یبث جنود اللیل و جنود النهار حیث تطلع الشمس ، و بقرینه سیاق و روش کلام در آن اجمال شده ، و در برخی نسخه‌ها « جنود » بدون ذکر شب و روز است و آن ظاهرتر است .

۳ - زین از یکی از دو امام باقر و یاسادق علیهما السلام حدیث کند که فرمود : هر که بگوید : اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُكَ وَأُشْهِدُكَ مَلَائِكَتَكَ الْمُقَرَّبِينَ وَحَمَلَةَ عَرْشِكَ الْمُصْطَفِينَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ وَأَنَّ فُلَانًا بِنَ فُلَانٍ إِمَامِي وَوَلِيِّي وَأَنَّ أَبَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صلوات الله عليهم وَعَلِيًّا وَالْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ وَفُلَانًا وَفُلَانًا - حَتَّى يَسْتَهَيَّ إِلَيْهِ - أَيْمَنِي وَأَوْلِيَّيَّي عَالِي ذَلِكَ أَحْيَا وَعَلَيْهِ أَمُوتُ وَعَلَيْهِمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَأَبْرَأُ مِنْ فُلَانٍ وَفُلَانٍ وَفُلَانٍ فَإِنَّ مَا فِي لَيْلَتِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ .

۴ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد ، عن الحجاج ، وبکر بن محمد ، عن أبي إسحاق الشَّعْبَرِيِّ
 عن يزيد بن كَثْمَةَ ، عن أبي عبد الله أو عن أبي جعفر عليه السلام قال : تقول إذا أصبحت : أصبحت بالله
 مؤمناً على دين محمد وسنته ودين علي وسنته ودين الأوصياء وسنتهم ، آمنت بسرهم وعلانياتهم
 وشاهديهم وغائبهم وأعوذ بالله مما استعاذ منه رسول الله صلى الله عليه وآله وعلى عليه السلام والأوصياء وأرغب إلى الله
 فيما رغبوا إليه ولا حول ولا قوة إلا بالله .

۵ - عنه ، عن أحمد بن محمد ، عن علي بن الحكم ، عن أبي أيوب إبراهيم بن عثمان الخزاز
 عن محمد بن مسلم قال : قال أبو عبد الله عليه السلام : إن علي بن الحسين صلوات الله عليهما كان إذا أصبح
 قال : «أبتدي ، يومي هذا بين يدي نسياني وعجلتي بسم الله وما شاء الله» فإذا فعل ذلك العبد أجره
 معناه نسي في يومه .

۶ (۴۳۷) - عنه عن أحمد بن محمد ، وعلي بن إبراهيم ، عن أبيه ، جميعاً ، عن ابن أبي عمير ، عن
 عمر بن شهاب وسليم القرأبي ، عن رجل ، عن أبي عبد الله عليه السلام قال : من قال هذا حين يمسي حرق
 بجناب من أجنبه جبرئيل عليه السلام حتى يصبح : «استودع الله العلي الأعلى الجليل العظيم نفسه ومن

توضیح - «فلان وفلان وفلان» در آخر دعا کنایه از غاصبان خلافتند و در نسخه وافی یک «فلان»
 دیگر هم هست که رویم چهار مرتبه ذکر شده و آن چهارمی چنانچه فیض (ره) و مجلسی (قده) گفته اند :
 کنایه از معاویه است .

۴ - یزید بن کثمه از حضرت صادق یا حضرت باقر علیهما السلام حدیث کند که فرمود : چون
 بامداد کردی میگوئی : «أصبحت بالله مؤمناً على دين محمد وسنته ودين علي وسنته ودين الاوصياء وسنتهم»
 آمنت بفرم وعلانیاتهم وشاهديهم وغائبهم وأعوذ بالله مما استعاذ منه رسول الله (ص) وعلى عليه السلام والأوصياء ،
 وأرغب إلى الله فيما رغبوا إليه ولا حول ولا قوة الا بالله .

۵ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : همانا علی بن الحسین علیهما السلام چنین بود که چون بامداد
 میکرد میفرمود : «أبتدء يومی هذا بین یدی نسیانی وعجلتی بسم الله و ما شاء الله» (یعنی من روز خود را
 پیش از آنکه خدا را فراموش کنم واز یاد او بجهیز دیگری شتاب کنم بنام او آغاز می کنم ، بنام خدا و آنچه
 خدا خواهد - حضرت فرمود :) و چون بنده چنین کند او را از آنچه در آن روز فراموش کند پس باشد
 رضی تا آخر روز ذکر خدا را فراموش کرد همین ذکر که اول بامداد خوانده او را کفایت کند زیرا
 روز خود را بنام خدا آغاز کرده است .

۶ - و نیز امام صادق علیه السلام فرمود : هر که این ذکر را هنگامی که شب میکند (و داخل در
 شب میگردد) سه بار بگوید ، بیالی از باهای جبرئیل علیه السلام پوشیده شود تا با او (و از همه آفات

يَعْنِي أَمْرَهُ، اسْتَوْذِعَ اللَّهُ نَفْسِي الْمَرْهُوبِ الْمَخُوفِ الْمُنْتَضِعِ لِعَظَمَتِهِ كُلِّ شَيْءٍ - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ .
 ۷- محمد بن يحيى، عن أحمد بن محمد، وأبو علي الأشعري، عن محمد بن عبد الجبار، عن الحجاج
 عن علي بن عتبة وعالم بن عثمان، عمعن ذكره، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: إِذَا أَمْسَيْتَ قُلِ:
 «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عِنْدَ إِقْبَالِ لَيْلِكَ وَإِدْبَارِ نَهَارِكَ وَحُضُورِ صَلَوَاتِكَ وَأَصْوَابِ دُعَائِكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ
 مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ، وَأَدْعُ بِمَا أَحْبَبْتَ .

۸- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشعري، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ،
 عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: مَا مِنْ يَوْمٍ يَأْتِي عَلَيَّ ابْنُ آدَمَ إِلَّا قَالَهُ ذَلِكَ الْيَوْمَ: يَا ابْنَ آدَمَ أَنَا يَوْمٌ جَدِيدٌ
 وَأَنَا عَلَيْكَ شَهِيدٌ، فَعَلَّ فِي حَيْرًا وَأَعْمَلَ فِي حَيْرًا أَشْهَدُكَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَارَكَ لَنْ تَرَانِي بَعْدَهَا أَبَدًا
 قَالَ: وَكَانَ عَلِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا أَمْسَى يَقُولُ: مَرْحَبًا بِاللَّيْلِ الْجَدِيدِ وَالْكَاتِبِ الشَّهِيدِ أَكْتُبُ عَلَى اسْمِ اللَّهِ
 ثُمَّ يَدُكُرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ .

۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ صَالِحِ بْنِ السُّدِّيِّ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بِشِيرٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ
 ابْنِ بُكَيْرٍ، عَنْ شَهَابِ بْنِ عَبْدِ رَيْهِ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: إِذَا تَغَيَّرَتِ الشَّمْسُ
 فَأَذْكَرُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَإِنْ كُفَّتْ مَعَ قَوْمٍ يَشْغَلُونَكَ فَقُمْ وَأَدْعُ .

تا صبح نگهداری شود و آن ذکر اینست: (استودع الله العلی الاعلی الجلیل العظیم نفسی ومن یمیننی
 امره، استودع الله نفسی المرهوب المَخُوف المُنْتَضِع لِعَظَمَتِهِ کل شیء) .

۷- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود: هنگامی که شب فرا رسد بگو: « اللهم انی اسئلك عند
 اقبال لیلک و ادبار نهارک و حضور صلواتک و اصوات دعواتک ان تصلی علی محمد و آل محمد، آنکاه
 بهرچه خواهی دعا کن (و هرچه از خدا خواهی آنکاه بخواه) .

۸- و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود: هیچ روزی نباشد که پسر فرزند آدم در آید جز اینکه آن
 روز بدو گوید: ای پسر آدم من روز نوبنی هشتم من بر تو گواهم، پس در من حرف خوب بزن، و کار
 خیر بکن تا در روز قیامت برایت گواهی دهم زیرا پس از این هرگز مرا نخواهی دید. فرمود: که علی
 علیه السلام چنین بود که شب میگردید، میفرمود: مرحبا باین شب تازه و نوپسندگوا، بنویسد برای من
 بنام خدا، سپس نام خدای عزوجل را یاد میفرمود (و بر زبان جاری میکرد) .

۹- شهاب بن عبدالله گوید: شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود: هنگامیکه خورشید
 گشت (و غروب آفتاب نزدیک شد) پس ذکر خدای عزوجل کن و اگر با مردمی هستی که تو را از ذکر
 خدا باز دارند پس از نزد آنان برخیز و دعا کن .

۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ شَرِيفِ بْنِ سَابِقٍ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ أَبِي قُرَّةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : ثَلَاثٌ تَنْسَخُهَا الْأَنْبِيَاءُ مِنْ آدَمَ عليه السلام حَتَّى وَصَلَنَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ إِذَا أَصْبَحَ يَقُولُ : «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ إِيمَانًا نَبَأُشْرِي بِهِ قَلْبِي وَيَقِينًا حَتَّى أَعْلَمَ أَنَّهُ لَا يُصِيبُنِي إِلَّا مَا كَتَبْتَ لِي وَرِضِيَنِي بِمَا قَسَمْتَ لِي» .

وَرَوَاهُ بَعْضُ أَصْحَابِنَا وَزَادَ فِيهِ : «حَتَّى لَا أُجِبَّ تَعْجِيلَ مَا أَخْتَرْتُ وَلَا تَأْخِيرَ مَا عَجَلْتَنِي يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ ، أَصْلِحْ لِي شَأْنِي كُلَّهُ وَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرَفَةَ عَيْنٍ أَبَدًا وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ» .

﴿۳۷۵﴾ ۱۱ - [وَرِوَايٌ] عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَصْبَحْنَا وَالْمَلِكُ لَهُ وَأَصْبَحَتْ عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أُمِّكَ فِي قَبْضَتِكَ ، اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي مِنْ فَضْلِكَ رِزْقًا وَمِنْ حَيْثُ أَحْتَسِبُ وَمِنْ حَيْثُ لَا أَحْتَسِبُ وَاحْفَظْنِي مِنْ حَيْثُ أَحْتَفِظُ وَمِنْ حَيْثُ لَا أَحْفَظُ اللَّهُمَّ ارْزُقْنِي مِنْ فَضْلِكَ وَلَا تَجْعَلْ لِي حَاجَةً إِلَى أَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ ، اللَّهُمَّ الْبَسْنِي الْعَاقِبَةَ وَارْزُقْنِي عَلَيْهَا الشُّكْرَ يَا وَاحِدُ يَا أَحَدُ يَا صَمَدُ يَا اللَّهَ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ؛ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا مَالِكَ الْمُلْكِ وَرَبِّ الْأَرْبَابِ وَوَسِيْدَ السَّادَاتِ وَيَا اللَّهَ [يَا] لِإِلَهِ إِلَّا أَنْتَ اشْفِنِي بِشِفَائِكَ مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَسَقِّمْ فَاِنِّي عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ اتَّقَلِّبْ فِي قَبْضَتِكَ» .

۱۰ - و نیز آن حضرت علیه السلام فرمود : سه چیز را پیمبران از همدیگر ارت بردند (یا از همدیگر نسخه گرفتند) از آدم علیه السلام (گرفته) تا رسیدند برسول خدا (س) که همیشه باعداد که میکرد میگفت : « اللهم انى اسئلك ايمانا تباشر به قلبى و يقينا حتى اعلم انه لا يصبينى الا ما كتبت لى و رضنى بما قسمت لى » .

و این روایت را برخی از اصحاب ما روایت کرده و این جملات را هم بآن افزوده است : « حتى لا احب تعجيل ما اخرت ولا تاخير ما عجلت يا حى يا قيوم برحمتك استغثت صلح لى شأنى كله ولا تكلنى الى نفسى طرفة عين ابداً و صلى الله على محمد وآله » .

۱۱ - و از حضرت صادق علیه السلام حدیث شده است (که در ذممه دعاهاى باعداد ذکر فرموده اند) و الحمد لله الذى اصبحنا و الملك له ، و اصبحت عبدك و ابن عبدك و ابن امك فى قبضتك اللهم ارزقنى من فضلك رزقا من حيث احسب و من حيث لا احسب و احفظنى من حيث احفظ و من حيث لا احفظ اللهم ارزقنى من فضلك ولا تجعل لى حاجة الى احد من خلقك اللهم البسنى العاقبة و ارزقنى عليها الشكر يا واحد يا احد يا صمد يا الله الذى لم يلد و لم يولد و لم يكن له كفوا احد ، يا الله يا رحمن يا رحيم يا مالك الملك و رب الارباب و سيد السادات و يا الله [يا] لا اله الا انت اشفنى بشفائك من كل داء و سقم فانى عبدك و ابن عبدك اتقلب فى قبضتك ،

۱۲ - عَنْهُ ، عَنْ نُبَيْهِ بْنِ عَلِيٍّ ، رَفَعَهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ : «اللَّهُمَّ إِنِّي وَهَذَا النَّهَارُ خَلَقَانِ مِنْ خَلْقِكَ ، اللَّهُمَّ لَا تَبْتَلْنِي بِهِ وَلَا تَبْتَلْنِي بِهِ ، اللَّهُمَّ وَلَا تَرَهُ مِنِّي جُرْأَةً عَلَى مَعَايِكَ وَلَا رُكُوبًا لِمَحَارِمِكَ ، اللَّهُمَّ اصْرِفْ عَنِّي الْأَزْلَ وَاللَّوَاءَ وَالْبَلْوَءَ وَسُوءَ الْقَضَاءِ وَشِمَاتَةَ الْأَعْدَاءِ وَمَنْظَرَ السُّوءِ فِي نَفْسِي وَمَالِي ، » .

قال : وَ مَا مِنْ عَبْدٍ يَقُولُ حِينَ يُمَسِّي وَ يُصْبِحُ : «رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا وَ بِالْإِسْلَامِ دِينًا وَ بِمُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آَلِهِ وَ سَلَّمَ نَبِيًّا وَ بِالْقُرْآنِ بِلَاغًا وَ بِعَلِيِّ إِمَامًا» - ثَلَاثًا - إِلَّا كَانَ حَقًّا عَلَى اللَّهِ الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ أَنْ يُرَضِّبَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .

قال : وَ كَانَ يَقُولُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا أَمْسَى : «أَصْبَحْنَا لِلَّهِ شَاكِرِينَ وَ أَمْسَيْنَا لِلَّهِ خَامِدِينَ فَلَكَ الْحَمْدُ كَمَا أَمْسَيْنَاكَ مُسْلِمِينَ سَالِمِينَ» قال : وَ إِذَا أَصْبَحَ قال : «وَأَمْسَيْنَا لِلَّهِ شَاكِرِينَ وَ أَصْبَحْنَا لِلَّهِ خَامِدِينَ وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ كَمَا أَصْبَحْنَاكَ مُسْلِمِينَ سَالِمِينَ» .

۱۳ - عَنْهُ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَمِيٍّ ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قال : كَانَ أَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ إِذَا أَصْبَحَ : «بِسْمِ اللَّهِ وَ بِاللَّهِ وَ إِلَى اللَّهِ وَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آَلِهِ وَ سَلَّمَ اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَسْلَمْتُ نَفْسِي وَ إِلَيْكَ فَوَّضْتُ أَمْرِي وَ عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ ، اللَّهُمَّ

۱۲ - محمد بن علی در حدیثی مرفوع از امیر المؤمنین علیه السلام حدیث کند که شیوه آنحضرت چنین بود که (هنگام بامداد) میگفت : « اللهم انی وهذا النهار خلقان من خلقك ، اللهم لا تبتلني به ولا تبتلني به ، اللهم ولا تره مني جرأة على معاصيك ولا ركوباً لمحارمك ، اللهم اصرف عني الازل واللاء والبلوى وسوء القضاء وشماتة الأعداء ومنظر السوء في نفسي و مالي ، » .

و فرمود : و بنده ای باشد که چون شب کند و یا بامداد کند و سه بار بگوید : «رضیت بالله رباً و بالاسلام دیناً و بمحمد (ص) نبیاً و بالقرآن بلاغاً و بعلی اماماً ، جز اینکه بر خدای عزیز جبار ثابت است که روز قیامت او را عشتود سازد .

و گوید : که امیر المؤمنین علیه السلام چون شب میکرد میفرمود : «اصبحنا لله شاكرين و امسينا لله خامدين فلك الحمد كما امسينا لك مسلمين سالمين» .

گوید : و چون بامداد کرد فرمود : «امسينا لله شاكرين و اصبحنا لله خامدين والحمد لله كما اصبحنا لك مسلمين سالمين» .

۱۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : بدرم چون بامداد میکرد میخواند (دعائی که ترجمه اش چنین است) : «بسم الله و بالله و الى الله و في سبيل الله و على ملة رسول الله ، بار خدایا خود را بنویس بر دم و کارم را بنویس بر گدازم و بنویس تو کل کردم ای پروردگار جهانیان ، بار خدایا در پناه ایمان مرا از پیش رو و از پشت

أَحْفَظْنِي بِحِفْظِ الْإِيمَانِ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ قُوَّتِي وَمِنْ
تَحْتِي وَمِنْ قِبَلِي ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ ، لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ، تَسْأَلُكَ الْعَمُوَّةَ وَالْعَافِيَةَ مِنْ كُلِّ سُوءٍ
وَشَرٍّ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ النَّارِ وَمِنْ صَقَطَةِ الْقَبْرِ وَمِنْ ضَيْقِ الْقَبْرِ ،
وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ سَطَوَاتِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ ، اللَّهُمَّ رَبَّ الْمَشْرِ الْحَرَامِ ، وَرَبَّ السَّكَاةِ الْحَرَامِ وَرَبَّ الْحِلِّ
وَالْحَرَامِ أَيْلُغْ نَحْمًا وَآلْ تَحْمِي عَنِّي السَّلَامَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِدَعْوِكَ الْحَصِينَةِ وَأَعُوذُ بِحَمِيكَ أَنْ تُبَيِّنِي
عَرَفًا أَوْ حَرَفًا أَوْ شَرَفًا أَوْ قَوْدًا أَوْ صَبْرًا أَوْ مَسَمًا أَوْ تَرْدِيَا فِي بَيْتِ أَدَا كَيْلِ السَّبِيحِ أَوْ مَوْتِ الْعَجَاءِ أَوْ بَيْتِي
مِنْ مِينَاتِ السُّوءِ وَلَكِنْ أَوْبِنِي عَلَى فِرَاشِي فِي ظَاعَتِكَ وَطَاعَةِ رَسُولِكَ ^{وَالْحَمْدُ لِلَّهِ} مُصِيبًا لِلْحَقِّ غَيْرَ
مُخْطِئٍ ، أَوْ فِي الصَّفَةِ الَّتِي نَعْتَهُمْ فِي كِتَابِكَ وَكَانَتْهُمْ بَيِّنَاتٍ مَرْصُومٍ ، أَعِيدْ نَفْسِي وَوَلَدِي وَمَا
رَزَقَنِي رَبِّي يَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْعَلَقِي - حَتَّى يَخْتِمَ السُّورَةَ - وَأَعِيدْ نَفْسِي وَوَلَدِي وَنَارَ رَبِّي رَبِّي
يَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ - حَتَّى يَخْتِمَ السُّورَةَ - وَيَقُولُ : - الْحَمْدُ لِلَّهِ عِنْدَ مَا خَلَقَ اللَّهُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلَ مَا
خَلَقَ اللَّهُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلَ مَا خَلَقَ اللَّهُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ مِثْلَ مَا
وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ، سُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِينَ وَمَا

سر واز راست وچپ و از بالای سر واز پائین پایم نگهدار ، معبودی جز تو نیست ، و نه جنبش و توانی
بجز تو نیست ، از تو گذشت و عاقبت از هر بدی و شری در دنیا و آخرت خواهم ، بار خدایا من از عذاب
قبر و فشار و تنگی آن بتو پناه برم ، واز بلاهایی که در شب و روز فرود آید بتو پناهنده شوم ، بار خدایا
ای پروردگار مشر الحرام ، وای پروردگار شهر حرام (یعنی مکه) وای خدای حل حرم . محمد و
خاندانش را از من سلام برسان ، بار خدایا به زره نگهدارنده تو (کنایه از حفظ و حراست و یا جامه
تقوی است) و بجایمیت تو (همه صفات کمالیه را) پناه برم از اینکه مرا بوسیله غرق شدن ، یا سوختن
یا بقصاص یا دست بسته در دست دشمن یا بزهر خوردن ، یا افتادن درجاء ، یا طعمه شدن درندگان ، یا
مرگه ما کهانی یا بهر یک از مردنهای بد مرا بپیرانی ، ولی مرا در بستر خود در فرمانبرداری از خودت و رسولت
(س) در حالیکه در راه سواب باشم و بخطا نرفته باشم بپیران . یا در صف مجاهدان که در کتاب خود
آنان را توصیف کرده ای که « گوئیا ایشانند ساختمان ریخته شده ، (سوره صف آیه ۴) پناه دهم خودم
و فرزندانم و آنچه پروردگارم بمن روزی کرده به . قل اعوذ برب الفلق و تا آخر سوره میخواند . و پناه
میدهم خودم و فرزندانم و آنچه پروردگارم بمن روزی کرده به . قل اعوذ برب الناس تا آخر سوره میخواند .
و دنیا لست میفرمود ، سپاس ازان خدا است بشماره آنچه آفریده ، و سپاس ازان خدا است بسانند آنچه آفریده ،
و سپاس ازان خداست بهمه آنچه آفریده ، و سپاس ازان خدا است بکتش کلماتش ، و سپاس ازان خدا
است بوزن مرش او ، و سپاس ازان خدا است تا خودش حشود کردد و لاله الا الله العلیم الکریم . و لاله
الا الله العلی العظیم ، سبحان الله رب السماوات و الارضین و ما بینهما و رب العرش العظیم . اللهم انی

بَيْنَهُمَا وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ دَرَكِ الشَّقَاءِ وَمِنْ شِمَاتِهِ الْأَعْدَاءِ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ الْفَقْرِ وَالْوَقْرِ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ سُوءِ الْمَنْظَرِ فِي الْأَهْلِ وَالْمَالِ وَالْوَالِدِ ، وَ يُصَلِّي عَلَى نَجْمٍ وَ آلِ نَجْمٍ عَشْرَ مَرَّاتٍ .

۱۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَ أَحْمَدَ بْنَ نَجْمٍ ، وَ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ النَّعْمَانِيِّ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ الْيَاقِينِيِّ قَالَ : مَا مِنْ عَبْدٍ يَقُولُ إِذَا أَصْبَحَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ : وَاللَّهِ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ كَثِيراً وَ سُبْحَانَ اللَّهِ مُكْرَماً وَ أَصِيلَاً وَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ كَثِيراً ، لَأَشْرِيكَ لَهُ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَى نَجْمٍ آلِهِ ، إِلَّا ابْتَدَأَ مِنْ مَلَكٍ وَ خَلَعَتْهُ فِي جُوفِ جَنَاحِهِ وَ تَعَيَّدَ بِهِنَّ إِلَى السَّمَاءِ ، الدُّنْيَا فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ : مَا مَعَكَ ؟ وَ يَقُولُ : مَعِيَ كَلِمَاتٌ قَالَهُنَّ رَجُلٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ هِيَ كَذَاوُ كَذَا ، فَيَقُولُونَ : رَحِمَ اللَّهُ مَنْ قَالَ هُوَ لِأَنَّ كَلِمَاتٍ وَ عَقَرَ لَهُ قَالَ : وَ كَلَّمَا مَرَّ بِسَمَاءٍ قَالَ لِأَهْلِهَا مِثْلَ ذَلِكَ ، فَيَقُولُونَ : رَحِمَ اللَّهُ مَنْ قَالَ هُوَ لِأَنَّ كَلِمَاتٍ وَ عَقَرَ لَهُ ، حَتَّى يَنْتَهِيَ بِهِنَّ إِلَى حَمَلَةِ الْعَرْشِ ، فَيَقُولُنَّ لَهُمْ : إِنَّ مَعِيَ كَلِمَاتٍ تَكَلَّمُ بِهِنَّ رَجُلٌ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَ هِيَ كَذَاوُ كَذَا فَيَقُولُونَ : رَحِمَ اللَّهُ هَذَا الْعَبْدَ وَ عَقَرَ لَهُ أَنْطَلِقُ بِهِنَّ إِلَى حَفَظَةِ كُنُوزِ مَقَالَةِ الْمُؤْمِنِينَ فَإِنَّ هُوَ لِأَنَّ كَلِمَاتٍ الْكُنُوزِ حَتَّى تَكْتُمُنَّ فِي دِيْوَانِ الْكُنُوزِ .

۱۵ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ سَمَاعَةَ ؛ عَنْ غَيْرِ وَاحِدٍ مِنْ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي بَابٍ بْنِ

اعوذ بك من درك الشقاء و من شیماتہ الاعداء و اعوذ بك من الفقر و الوقر . و اعوذ بك من سوء المنظر فی الامل و المال و الولد . و ده بار نیز بر محمد و آل محمد سلوات میفرستاد .

۱۴ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : هیچ بنده ای نیست که چون بامداد کند پیش از آفتاب زدن بگوید : و الله اکبر الله کبر کثیراً و سبحان الله بکره و اصیلا و الحمد لله رب العالمین کثیراً ، لاشریک له و صلی الله علی محمد و آله ، جز اینکه فرشته ای آنها را در باید و در درون پال خود نهد و با آسمان دنیا بالا برد ، پس فرشتگان بدو گویند : چه چیز همراه تو است ؟ گوید : با من کلماتی است که یکی از مؤمنین گفته و آنها چنین و چنانند ، پس فرشتگان گویند : خدا رحمت کند آنکس که این کلمات را گفته و او را بیامرزد ، و بهر آسمانی که بالا رود باهل آن آسمان مانند همان حرف را بزند ، و آنها نیز گویند : خدا رحمت کند کسی که این کلمات را گفته و او را بیامرزد تا بحاملین عرش رسد پس بداناتها گوید : با من کلماتی است که یکی از مؤمنین بدان تکلم کرده و آنها چنین و چنانند ، پس آنها گویند : خدا رحمت کند این بنده را و او را بیامرزد ، آنها را بپیر نزد نگهبانان کعبه های کمناره مؤمنان ، زیرا اینها کعبینه های کلماتند تا آنها را در دفتر کعبه بنویسند .

۱۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : چون صبح کردی بگو : و اللهم انی اعوذ بك من شر ما

عُثْمَانَ . عَنْ عِيسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا أَصْبَحْتَ فَقُلْ : «اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقْتَ وَذَرَأَتْ وَبَرَأَتْ فِي بِلَادِكَ وَعِبَادِكَ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِجَلَالِكَ وَجَمَالِكَ وَحِلْمِكَ وَكَرَمِكَ كَذَا وَكَذَا .»

﴿ ۳۳۸۰ ﴾ ۱۶ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ عَلِيًّا صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَآلِهِ كَانَ يَقُولُ إِذَا أَصْبَحَ : «سُبْحَانَ اللَّهِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ - ثَلَاثًا - اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ وَمِنْ تَحْوِيلِ عَافِيَتِكَ وَمِنْ فَجَاءَةِ نِقْمَتِكَ وَمِنْ دَرَكِ الشَّقَاءِ وَمِنْ شَرِّ مَا سَبَقَ فِي اللَّيْلِ ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعِزِّهِ وَمُلْكِهِ وَشِدَّةِ قُوَّتِكَ وَبِعَظِيمِ سُلْطَانِكَ وَبِقُدْرَتِكَ عَلَى خَلْقِكَ . ثُمَّ مَلَ حَاجَتَكَ .»

۱۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُخْتَارِ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ كَامِلٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : «وَأَذْكَرُ رَبِّكَ فِي نَفْسِكَ تَصَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ ، عِنْدَ الْمَسَاءِ : لِإِلَهِ الْإِلَهِ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ . قَالَ : قُلْتُ : بِيَدِهِ الْخَيْرُ ؟ قَالَ : بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَلَكِنْ قُلْ كَمَا أَقُولُ [لَكَ] عَشْرَمَرَاتٍ وَأَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ حِينَ تَطْلُعُ الشَّمْسُ وَحِينَ تَغْرُبُ عَشْرَمَرَاتٍ .»

حلفت و ما ذرات و برأت فی بلادک و عبادک ، اللهم انی اسئلك بجلالک و جمالك و حلمک و کرمتک - کذا و کذا - ، (و بجای کذا و کذا حاجات خود را بگوید) .

۱۶ - حضرت سادق علیه السلام فرمود : علی علیه السلام چنین بود که هر گاه صبح میکرد سه بار میفرمود : « سبحان الله الملك القدوس ، (پس میفرمود) : اللهم انی اعوذ بك من زوال نعمتك و من تحویل عافیتک و من فجاءة نِقمتک ، و من درک الشقاء و من هر ما سبق فی اللیل ، اللهم انی اسئلك بعزة ملكك ، و شدة قوتك و بتظیم سلطانك و بقدرتك علی خلقك ، (پس فرمود : اگر حاجتی داشتی اینرا بگو) پس حاجت خود را بخواه .»

۱۷ - علاء بن کامل گوید : شنیدم از حضرت سادق علیه السلام که میفرمود : (در تفسیر این آیه شریفه) « و یاد کن پروردگار خویش را در درون خود بزاری و ترس با صدای آهسته ، (سوره اعراف آیه ۲۰۵) (مقصود) هنگام شب است (که بگوئی :) « لاله الا الله وحده لا شریک له ، له الملك و له الحمد یحیی و یمیت و یحیی و هو علی کل شیء قدير ، (علاء بن کامل) گوید : گفتم (جمله) « بیده الخیر ، (در این ذکر نبود چطور است من در آن پیفزایم ؟) فرمود : درست است که خیر بدست خدا است ، ولی چنان که گفتم بگو (و کم و زیاد در آن نکن) و آنرا ده بار بگو ، و نیز هنگام آفتاب زدن و هنگام غروب آن ده بار بگو : « اعوذ بالله السميع العليم ،»

۱۸ - عَلِيٌّ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ حَرْبٍ ، عَنْ زُرَّارَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : يَقُولُ بِمَدِّ الصُّبْحِ : « الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الصَّبَاحِ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ فَالِقِ الْإِصْبَاحِ . ثَلَاثَ مَرَّاتٍ . اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي بَابَ الْأَمْرِ الَّذِي فِيهِ الْبَسْرُ وَالْعَافِيَةُ ، اللَّهُمَّ هَيِّئْ لِي سَبِيلَهُ وَبَصِّرْ نِي مَخْرَجَهُ اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ قَضَيْتَ لِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ عَلَيَّ مَقْدِرَةً بِالشَّرِّ فَخُذْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَمِنْ تَحْتِ قَدَمَيْهِ وَمِنْ فَوْقِ رَأْسِهِ وَكَفَيْهِ بِمَا شِئْتَ ، وَمِنْ حَيْثُ شِئْتَ وَكَيْفَ شِئْتَ . »

۱۹ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ السَّلْجُوقِيِّ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْمُحْتَنَارِ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ قَالَ إِذَا أَصْبَحَ : « اللَّهُمَّ

إِنِّي أَصْبَحْتُ فِي ذِمَّتِكَ وَحِوَارِكَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَوِدُّكَ دِينِي وَنَفْسِي وَدُنْيَايَ وَآخِرَتِي وَ أَهْلِي وَمَالِي وَأَعُوذُ بِكَ يَا عَظِيمُ مِنْ شَرِّ خَلْقِكَ جَمِيعاً وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا يُبْلِسُ بِهِ الْبَلِيسُ وَجُنُودُهُ ، إِذَا قَالَ هَذَا الْكَلَامَ لَمْ يَضُرَّهُ يَوْمَهُ ذَلِكَ شَيْءٌ وَإِذَا أَمْسَى فَقَالَ لَمْ يَضُرَّهُ تِلْكَ اللَّيْلَةُ شَيْءٌ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى . »

۲۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِذَا صَلَّيْتَ الْمَغْرِبَ وَالْعِشَاءَ فَقُلْ : « بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لِأَحْوَالٍ وَأَقْوَامٍ وَالْإِبِلَةِ الْعَظِيمِ » - سَبْعَ مَرَّاتٍ - فَإِنَّهُ مَنْ قَالَهَا لَمْ يَبْسُفْ جَدَامٌ وَلَا بَرَصٌ وَلَا جُنُونٌ وَلَا سَعَمُونَ نَوْعاً مِنْ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ . قَالَ : وَتَقُولُ إِذَا أَصْبَحْتَ

۱۸ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : پس از بامداد میگوئی : « الحمد لله رب الصبح الی الخ » خالق الصبح ، سه بار (و پس از آن میگوئی) : « اللهم افتح لی باب الامر الذی فی البسر و العافیة اللهم هیئ لی سبیلہ و بصیرتی مخرجہ اللهم ان کنت قضیت ل احد من خلقک علی مقدرة بالشر فخذہ من بین یدیه و من خلفہ و عن یمینہ و عن شمالہ و من تحت قدمیہ و من فوق رأسہ و اکتفیه بما شئت و من حیث شئت و کیف شئت ، . »

۱۹ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : هر که چون صبح کند بگوید : « اللهم انی اصبحت فی ذمتک و حوارک ، اللهم انی استودعک دینی و نفسی و دنیاى و آخرتی و اهلی و مالی و اعوذ بک یا عظیم من شر خلقک جمیعاً و اعوذ بک من شر ما یبلس به ابلیس و جنوده ، فرمود : چون این کلام را بگوید چیزی در آرزوی زیان نرساند ، و چون شب کند و آنرا بگوید در آنشب چیزی باو زیان نرساند ان شاء الله تعالی . »

۲۰ - حضرت سابق علیه السلام فرمود : چون نماز مغرب و صبح را خواندی پس هفت بار بگو : « بسم الله الرحمن الرحيم ل احوال و لاقوام و ل ابله العظیم ، زیرا هر که آنرا بگوید خوره و بیسی و دیوانگی ناو نرسد ، و هفتاد نوع از انواع بلا (باو نرسد) . »

وَأَمْسَيْتَ : وَالْحَمْدُ لِرَبِّ الصَّبَاحِ ؛ الْحَمْدُ لِفَالِقِ الْإِصْبَاحِ - مَرَّتَيْنِ - الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ اللَّيْلَ بِقُدْرَتِهِ وَجَاءَ بِالنَّهَارِ بِرَحْمَتِهِ وَتَحَنَّنَ فِي عَافِيَةٍ . وَيَقْرَأُ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَ آخِرَ الْحَشْرِ وَعَشْرَ آيَاتٍ مِنَ الصَّافَّاتِ وَسُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝
 وَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ وَ حِينَ تُصْبِحُونَ ۝ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ۝ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَلِكَ تُخْرَجُونَ ۝ سُبْحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ سَبَقَتْ رَحْمَتُكَ غَضَبَكَ لِإِلَهِ الْإِنْتِ سُبْحَانَكَ إِنِّي عَمِلْتُ سُوءًا وَظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ .

(۲۲۸۵) - ۲۱ - علی بن ابراهیم، عن ابيه، عن ابن ابي عمير، عن معاوية بن عمارة، عن ابي عبدالله عليه السلام : اللهم لك الحمد احمداك واستعينك وانت ربي وانا عبدك ، اصبحت على عهدك و وعدك

فرمود : و چون صبح و شام کردی میگوئی : و الحمد لرب الصباح ، الحمد لفالق الاصبح ، دو مرتبه (سپس میگوئی :) و الحمد لله الذي اذهب الليل بقدرته وجاء بالنهار برحمته ونحن في عافية ، و میخوانی آیه الکرسی و آخر سوره حشر و ده آیه از سوره صافات یا (این آیات) سبحان ربك رب العزة عما يصفون ، و سلام على المرسلين و الحمد لله رب العالمين ، یا (این آیات و دعا) سبحان الله حين تمسون و حين تصبحون ، وله الحمد في السماوات و الارض و عشيا و حين تظهرون ، يخرج الحي من الميت و يخرج الميت من الحي و يحيي الارض بعد موتها و كذلك تخرجون ، سبوح قدوس رب الملائكة و الروح ، سبقت رحمتك غضبك ، لا اله الا انت سبحانك اني عملت سوءا و ظلمت نفسي فاغفر لي و ارحمني و تب علي انك انت التواب الرحيم ،

توضیح - ظاهر اینست که این دعا مخصوص به بامداد است چنانچه از مضامین آن برآید و دعای شام جز این باشد ، مجلسی (ره) گوید : ظاهر آنست که جملة و امسیت - (و چون شام کردی) را برخی از نسخه نویسان و یا برخی از روایان افزوده باشند چنانچه شیخ (ره) و دیگران مانند این دعا را در دعای های صبح بنهایی ذکر کرده اند سپس گوید : شیخ درمفتاح گفته است : مقصود از آیه الکرسی (که در حدیث فرمود . و میخوانی آیه الکرسی) تا « هم فيها خالدون » است ، و آخر سوره حشر : از آیه : « ولو انزلنا هذا القرآن » است تا آخر سوره ، و برخی گفته اند : از آیه : « هو الله الخالق » یا از « هو الله الذي لا اله الا هو » یا از « لا اله الا هو » است ، و گفته اند : مقصود از ده آیه سوره صافات از اول آن است تا آیه « شهاب ثاقب » و برخی گفته اند : « بسم الله » را هم بخواند که با آن یازده آیه میشود .

۲۱ - از حضرت صادق علیه السلام (حدیث شده که این دعا را میخواند که ترجمه اش چنین است) : بار خدایا از آن تو است سپاس ، تو را سپاس گویم و از تو یاری خواهم و تو پروردگار منی و من بنده توام ، بامداد

وَأَمِنْ بِوَعْدِكَ وَأَوْفِي بِعَهْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ وَحَدُّهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، أَصْبَحْتُ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ وَكَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ وَمِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ وَدِينِ مُحَمَّدٍ، عَلَى ذَلِكَ أَحْيَا وَأَمُوتُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ، اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا أَحْبَبْتَنِي بِهِ وَأَمِّتْنِي إِذَا أَمَّتَنِي عَلَى ذَلِكَ وَأَبْعَثْنِي إِذَا بَعَثْتَنِي عَلَى ذَلِكَ، أُنْتَقِي بِدَلِّكَ رِضْوَانَكَ وَأَيْبَاعَ سَبِيلِكَ، إِلَيْكَ أَلْجَأُ ظَهْرِي وَإِلَيْكَ فَوَضْتُ أَمْرِي، آلَ مُحَمَّدٍ أَيُّمِّنِّي لَيْسَ لِي أُمَّةٌ غَيْرُهُمْ، بِهِمْ أَتَمُّ وَإِيَّاهُمْ أَتَوَلَّى وَبِهِمْ أَقْتَدِي، اللَّهُمَّ اجْعَلْهُمْ أَوْلِيَاءِي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاجْعَلْنِي أَوْلِيَاءَهُمْ وَأَعَادِي أَعْدَاءَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَالْحَقِّنِي بِالصَّالِحِينَ وَأَنَا بِي مَعَهُمْ.

۲۲- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ عَلِمْتَنِي شَيْئاً أَقُولُهُ إِذَا أَصْبَحْتُ وَإِذَا أَمْسَيْتُ فَقَالَ: قُلْ: وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ وَلَا يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ غَيْرُهُ الْحَمْدُ لِلَّهِ كَمَا يَحِبُّ اللَّهُ أَنْ يُحَمِّدَ، الْحَمْدُ لِلَّهِ كَمَا هُوَ أَهْلُهُ، اللَّهُمَّ أَذْخِلْنِي فِي كُلِّ خَيْرٍ أَدْخَلْتَ فِيهِ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ وَأَخْرِجْنِي مِنْ كُلِّ سُوءٍ أَخْرَجْتَ مِنْهُ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ.

کردم بعهد و وعده تو و ایمان بوعدوات دارم و تا آنجا که بتوانم بعهدت وفا کنم ، و لاجول و لاقوة الا بالله وحده لا شریک له ، و گواهی دهم که محمد بنده و رسول او است ، بامد ذکر دم بر فطرت اسلام و کلمه اخلاص و بر ملت ابراهیم و دین محمد ، و انشأ الله بهمین عقیده زنده باشم و بمیرم ، بار خدا یا تا هر چه مرا زنده داری بدان زنده بدار ، و چون مرا بمیرانی بهمین بمیران ، و آنکاه که مرا را بگریزی بهمین برانگیرانم ، و من بدانوسیله خوشنودی تر و پیروی از راه تو را میجویم ، تو را پشتیبان خود ساخته و کارم را بنو و اگذاردم ، آل محمد پیشوایان منند و پیشوایانی جز آنها ندارم ، باها اقتداء کنم و آنان را دوست و سرپرست خود دانم و از ایشان پیروی کنم ، بار خدا یا آنانرا اولیاء (دوستان و سرپرستان) من در دنیا و آخرت قرار ده ، و مرا چنان کن که دوستانشان را دوست ، و دشمنانشان را دشمن گیرم در دنیا و آخرت و مرا با پدرانم بالصالحین ملحق ساز .

توضیح - این دعا چنانچه از جملات آن معلوم است از دعا های صبح است و مرحوم فیض (ره) نیز آنرا در وفای در دعا های صبح ذکر کرده است .

۲۲- صفوان از شخصی نقل میکند که او گوید با امام صادق علیه السلام عرض کردم : بمن دعائی بیاموز که هر گاه صبح کردم و هر گاه شام نمودم آنرا بگویم ، گوید : فرمود : بگو : اللَّهُمَّ اجْعَلْ مُحَمَّدًا وَآلَهُ مِنْ صَالِحِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَاجْعَلْنِي مِنْ أَوْلِيَاءِهِمْ وَأَعَادِي أَعْدَاءَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَالْحَقِّنِي بِالصَّالِحِينَ وَأَنَا بِي مَعَهُمْ .

۲۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ الْكُوفِيِّ
عَنْ عَمْرِو بْنِ مُصْعَبٍ ؛ عَنْ فُرَاتِ بْنِ الْأَحْتَفِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَهْمَا مَرَّ كَتَمٌ مِنْ شَيْءٍ فَلَا
تَتْرُكُ أَنْ تَقُولَ فِي كُلِّ صَبَاحٍ وَمَسَاءٍ : «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِي هَذَا الصَّبَاحِ وَفِي هَذَا
الْيَوْمِ لِأَهْلِ رَحْمَتِكَ وَأَبْرَأُ إِلَيْكَ مِنْ أَهْلِ لَعْنَتِكَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِرَأْسِكَ فِي هَذَا الْيَوْمِ
وَفِي هَذَا الصَّبَاحِ مِمَّنْ نَحْنُ بَيْنَ ظَهْرَانِهِمْ وَمِنَ الْمُشْرِكِينَ وَمِمَّا كَانُوا يَعْبُدُونَ ، إِنَّهُمْ
كَانُوا قَوْمَ سَوْءٍ فَاسْقِبْنِ ، اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ فِي هَذَا الصَّبَاحِ وَفِي هَذَا الْيَوْمِ
بِرَّكَهٌ عَلَى أَوْلِيَائِكَ وَعِقَابًا عَلَى أَعْدَائِكَ ، اللَّهُمَّ وَالِ مَنْ وَالَكَ وَعَادِ مَنْ غَاذَكَ ؛ اللَّهُمَّ احْتِمِلِي
بِالْأَمْنِ وَالْإِيمَانِ كُلَّمَا طَلَعَتْ شَمْسٌ أَوْ غَرَبَتْ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيْ وَأَرْحَمَهُمَا كَمَا رَبَّيْتَنِي صَغِيرًا
اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ الْأَحْيَاءِ مِنْهُمْ وَالْأَمْوَاتِ اللَّهُمَّ إِنَّتَ
تَعْلَمُ مَقَلْبَهُمْ وَمَنَوَاهُمْ ، اللَّهُمَّ احْفَظْ إِمَامَ الْمُسْلِمِينَ بِحِفْظِ الْإِيمَانِ وَأَنْصُرْهُ نَصْرًا عَزِيمًا وَأَفْتَحْ لَهُ
فَتْحًا سَيِّرًا وَاجْعَلْ لَهُ وَلِيًّا مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا ، اللَّهُمَّ الْعَنْ فُلَانًا وَفُلَانًا وَالْعِرْقَ الْمُحْتَلِفَةَ
عَلَى رَسُولِكَ وَوَلَاؤِ الْأَمْرِ بَعْدَ رَسُولِكَ وَالْأَيْمَةَ مِنْ بَعْدِهِ وَشَبَعِيهِمْ وَأَسْأَلُكَ الزِّيَادَةَ مِنْ فَضْلِكَ
وَالْإِقْرَارَ بِمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِكَ وَالتَّسْلِيمَ لِأَمْرِكَ وَالْمُحَافَظَةَ عَلَى مَا أَمَرْتَ بِهِ لِأَبْتَعِي بِهِ بَدَلًا وَلَا أُشْتَرِي

۲۳- حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر چه را واگذارای این دعا را و امگذار که در هر صبح و شام
بخوانی (و ترجمه آن دعا اینست :) : «بار خدایا بامداد کردم و در این بامداد و در این روز از تو آمرزش
خواهم برای هر کس که شایسته رحمت تو است ، و از آنانکه شایسته دوری از رحمت تو هستند بیزاری جویم ،
در این روز و در این بامداد از آنانکه در میان آنها هستیم از شرکان آنچه می پرسند ، اینان مردمان
بد و تبهکاری هستند ، بار خدایا آنچه در این بامداد و در این روز از آسمان بر زمین فرود آوری بر کنی
بر دوستان و عذابی بر دشمنان ساز ، بار خدایا دوست دار هر که دوست دارد دشمن دار هر که با تودشمنی
کند ، بار خدایا هر گاه خورشید بیرون آید و هر گاه پنهان شود (آنروز را) برای من بامنیت و ایمان
بیایان رسان ، بار خدایا مرا و پدر و مادر مرا بپارز و بآنان ترحم کن چنانچه مرا در کودکی پروریدند
بار خدایا مؤمنین و مؤمنات و مسلمین و مسلمات را از زنده و مرده شان بپارز ، بار خدایا تو بسر انجام
و جایگاه ایشان دانائی ، بار خدایا پیشوای مسلمانان را بپناه ایمان محافظت کن ، و او را یاری کن یاری
پیروزی بخشی ، و بفتح آسانی او را فاتح فرما ، و برای او و برای ما سلطنت پیروزمندانهای مقرر ساز ، بار
خدایا فلان و فلان و گروههای پراکنده ای که با رسول تو و زعما و پیشوایان پس از او و پیروانشان
مخالفت کردند از رحمت خود دور ساز ، و فزونی فضل تو را خواستارم ، و اعتراف بدانچه از نزدت آمده
و تسلیم در برابر دستورت ، و نگهداری بر آنچه امر فرمودی خواهانم ، و در برابر آنها جایگزینی نجویم و
ببهای اندک نفروشم ، بار خدایا مرا در ذممه آنان که هدایت نروده ای هدایت فرما ، و از شر آنچه مقدر

بِهِ تَمَنَّا قَلْبِلَا ، اللَّهُمَّ اهْدِنِي بَيْنَ هَدَيْتَ وَقَبِي سَرَّ مَا قَضَيْتَ ، إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ وَلَا يَذِلُّ مَنْ ذَالَيْتَ ، تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ ، سُبْحَانَكَ رَبَّ الْبَيْتِ تَقَبَّلْ مِنِّي دُعَائِي وَمَا تَقَرَّرْتُ بِهِ إِلَيْكَ مِنْ حَيْرٍ فَضَاعِفُهُ أَوْ ضَعْفًا [مُضَاعَفَةً] كَثِيرَةً وَأَتِمَّامُنْ لَدُنْكَ [رَحْمَةً وَ] أَجْرًا عَظِيمًا ، رَبِّ مَا أَحْسَنَ مَا ابْتَلَيْتَنِي وَأَعْظَمَ مَا عَطَيْتَنِي وَأَطْوَلَ مَا عَافَيْتَنِي وَأَكْثَرَ مَا سَتَرْتَ عَلَيَّ ، فَلَكَ الْحَمْدُ يَا إِلَهِي كَثِيرًا طَيِّبًا مُبَارَكًا عَلَيْكَ ، مِلَّ السَّمَاوَاتِ وَمِلَّ الْأَرْضِ وَمِلَّ مَا شَاءَ رَبِّي كَمَا يُحِبُّ وَيَرْضَى وَكَمَا يَنْبَغِي لَوَجْهِ رَبِّي ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ .

۲۴ - عَنْهُ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ؛ عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ قَالَ : « مَا شَاءَ اللَّهُ كَانَ ، لِأَحْوَالٍ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ » مِائَةَ مَرَّةٍ حِينَ يُصَلِّي الْعَجْرَ لَمْ يَرِ يَوْمَهُ ذَلِكَ شَيْئًا يَكْرَهُهُ .

۲۵ - عَنْهُ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي بَهْبِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَالَ فِي ذُبُرِ صَلَاةِ الْعَجْرِ وَذُبُرِ صَلَاةِ الْمَغْرِبِ سَبْعَ مَرَّاتٍ : « بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لِأَحْوَالٍ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ » دَفَعَ اللَّهُ عَنْهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ سَبْعِينَ نَوْعًا مِنْ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ أَهْوَنَهَا الرِّيحُ وَالْبَرَصُ وَالْجُنُونُ وَإِنْ كَانَ شَقِيحًا مُجِيًّا مِنَ الشَّقَاءِ وَكُتِبَ فِي الشَّعَاءِ .

کرده ای نگهداری کن ، تو حکم کنی و بر تو حکومتی نیست ، هر که تو را دوست بدارد خوار نگردد برتر و بلند مقامی ، منزهی ای پروردگار خانه کعبه ، دعای مرا بپذیر ، و آنچه بدان بدرگاهت تقرب جویم از نیکی آنرا برای من چند برابر کن ، و رحمتی از سوی خود با پاداش بزرگی بیاورد ، پروردگارا چه نیکو آزمایش کردی و چه ستای بزرگی بمن دادی ، و چه عاقبت طولانی بمن کرامت کردی و چه بسیار بر من (از گناهان) پوشاندی ، پس اذان تو است سپاس بسیار و پاک و با برکت باندازه آنچه آسمانها وزمین بگیرد ، و هر از آنچه خدای من خواهد ، هر آن مقدار که دوست دارد و خشنود شود و چنانچه شایسته ذات اوست که صاحب جلالت و کرامت است .

۲۴ - حماد بن عثمان گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : هر که هنگامی که نماز صبح را میخواند صد بار بگوید : « ما شاء الله كان لاحوال ولا قوة الا بالله العلی العظيم » در آن روز چیزی که او را ناخوش آید نبیند .

۲۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر کس پشت نماز صبح و نماز مغرب هفت بار بگوید : بسم الله الرحمن الرحيم ، لاحوال ولا قوة الا بالله العلی العظيم ، خدای عزوجل از او هفتاد نوع از انواع بلا را دور کند که آسانترین آنها بادها ، و (بزرگ عفوئت اعضای که بوی بد دهد) و پسی و دیوانگی است ، و اگر شقی باشد از شقاوت بیرون آید و (نامش) در (طومار) ساداتمندان نوشته شود .

﴿ ۳۲۹۰ ﴾ ۲۶ - وَفِي رِوَايَةِ سَعْدَانَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِثْلُهُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ : أَهْوَنُهُ الْجُنُونُ وَالْجُدَامُ وَالْبَرَصُ وَإِنَّ كَانَ شَقِيحًا رَجَوْتُ أَنْ يُجَوَّ لَهَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى السَّعَادَةِ .

۲۷ - عَنْهُ . عَنِ ابْنِ قَسَّالٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام مِثْلُهُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ : يَقُولُهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ حِينَ يَصْبِحُ وَثَلَاثَ مَرَّاتٍ حِينَ يُمْسِي لَمْ يَحَفَّ شَيْطَانًا وَلَا سُلْطَانًا وَلَا بَرَصًا وَلَا جُدَامًا وَلَا مُمْسِقًا . قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام : وَأَنَا أَقُولُهَا مِائَةً مَرَّةً .

۲۸ - عَنْهُ ، عَنْ عُمَرَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا صَلَّيْتَ الْغَدَاةَ وَالْمَغْرِبَ فَقُلْ : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لِحَوْلِ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ . - سَبْعَ مَرَّاتٍ - فَإِنَّهُ مَنْ قَالَهَا لَمْ يُصِبْهُ جُنُونٌ وَلَا جُدَامٌ وَلَا بَرَصٌ وَلَا سَبْعُونَ نَوْعًا مِنَ الْبَلَاءِ .

۲۹ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ سَعْدِ بْنِ زَيْدٍ قَالَ : قَالَ أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام إِذَا صَلَّيْتَ الْمَغْرِبَ فَلَا تَبْسُطْ رِجْلَكَ وَلَا تَكَلِّمْ أَحَدًا حَتَّى تَقُولَ مِائَةً مَرَّةً : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لِحَوْلِ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ، وَمِائَةً مَرَّةً فِي الْغَدَاةِ فَمَنْ قَالَهَا دَفَعَ اللَّهُ عَنْهُ مِائَةَ نَوْعٍ مِنَ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ أَدْنَى نَوْعٍ مِنْهَا الْبَرَصُ وَالْجُدَامُ وَالشَّيْطَانُ وَالسُّلْطَانُ .

۲۶ - ودر روایت سعدان از ابی بصیر مانند همین حدیث رسیده جز اینکه در این حدیث فرماید : آسانترین آن بلاها دیوانگی و خوره و پبسی است و اگر شقی باشد من امیدوارم که خدای عزوجل او را سعادت برگرداند .

۲۷ - واز حضرت ابی الحسن (موسی بن جعفر یا فرزندش حضرت رضا علیهما السلام) مانند این حدیث روایت شده ، جز اینکه آنحضرت فرموده است : (هر که) این ذکر را سه بار چون بامداد کند بگوید ، سه بار چون شام کند ، نه از شیطان بترسد و نه از سلطان ، و نه از پبسی و نه از خوره ، و نفرموده هفت بار و حضرت ابوالحسن عليه السلام فرموده است : و من آنرا صد بار میگویم .

۲۸ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : چون نماز صبح و مغرب را خواندی هفت بار بگو : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ : لِحَوْلِ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ، زیرا همانا هر کس آنرا بگوید دیوانگی و خوره و پبسی و هفتاد نوع (دیگر) از انواع بلاها نرسد .

۲۹ - و حضرت ابوالحسن عليه السلام (حضرت کاظم - و یا حضرت رضا علیهما السلام) فرمود : چون نماز مغرب را خواندی پایت را نکش و با کسی سخن مگو تا صد بار بگویی : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، لِحَوْلِ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ، و صد بار هم پس از نماز صبح بگو ، پس هر که آنرا گوید خداوند از او صد نوع از انواع بلا دفع کند که از آن انواع است : پبسی و خوره و (بلایی که از) شیطان و ... (رسد) .

٣٠ - عَنْهُ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ حَمَّادٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْعَسَنِ عليه السلام يَقُولُ : إِذَا أَمْسَبَتْ فَتَطَّرْتَ إِلَى الشَّمْسِ فِي غُرُوبٍ وَإِذَا بَارِقَتْ : « بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يَصِفُ وَلَا يُوصَفُ وَلَا يَعْلَمُ وَلَا يُعْلَمُ ، يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ : أَعُوذُ بِوَجْهِ اللَّهِ الْكَرِيمِ وَبِاسْمِ اللَّهِ الْعَظِيمِ مِنْ شَرِّ مَا دَرَأَ وَمَا بَرَأَ وَمِنْ شَرِّ مَا تَحْتِ الثَّرَى وَمِنْ شَرِّ مَا ظَهَرَ وَمَا بَطَنَ وَمِنْ شَرِّ مَا كَانَ فِي اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمِنْ شَرِّ أَبِي مَرْةٍ وَمَا وَلَدَ وَمِنْ شَرِّ الرَّسَبِ وَمِنْ شَرِّ مَا وَصَفَتْ وَمَا لَمْ أَصِفْ ؛ فَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، ذَكَرْنَا أَنَّهَا أَمَانٌ مِنَ السَّبْعِ وَمِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ ، قَالَ وَكَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ إِذَا أَصْبَحَ : « سُبْحَانَ اللَّهِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ - ثَلَاثًا - اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ وَمِنْ تَحْوِيلِ عَافِيَتِكَ وَمِنْ فَجَاءَةٍ نِقْمَتِكَ وَمِنْ دَرَكِ الشَّقَاءِ وَمِنْ شَرِّ مَا سَبَقَ فِي الْكِتَابِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِعِزِّ مَلِكِكَ وَشِدَّةِ قُوَّتِكَ وَبِعَظِيمِ سُلْطَانِكَ وَبِقُدْرَتِكَ عَلَى خَلْقِكَ ، » .

﴿ ٣٢٩٥ ﴾ ٣١ - عَنْهُ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي هَاشِمٍ ، عَنْ أَبِي حَبِيبَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ الدُّعَاءَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا سُنَّةٌ وَاجِبَةٌ مَعَ طُلُوعِ الْفَجْرِ وَالْمَغْرِبِ يَقُولُ : « لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَيُعِيبُ وَهُوَ حَيٌّ لَا

٣٠ - عبدالله بن ابراهيم جعفرى گوید : از حضرت ابوالحسن عليه السلام شنيدم كه مي فرمود : چون شام كنى و ببينى كه خورشيد در پنهان شدن و هشت كردن است پس بگو : « بسم الله الرحمن الرحيم ، الحمد لله الذى لم يتخذ ولداً ولم يكن له شريك فى الملك الحمد لله الذى يصف ولا يوصف ، و يعلم ولا يعلم يعلم خائنة الاعين وما تخفى الصدور ، اعوذ بوجه الله الكريم وباسم الله العظيم من شر ما ذرأ وما برأ و من شر ما تحت الثرى ، و من شر ما ظهر وما بطن و من شر ما كان فى الليل و النهار ، و من شر أبى مرة (كناية شيطانست) و ما ولد و من شر الرسيس و من شر ما وصف و ما لم اصف فالحمد لله رب العالمين ، آنحضرت عليه السلام ياد آورده كه اين دعا سبب امان است از (حيوانات) درنده و از شيطان رجيم و ذريه اش .

فرمود : كه امير المؤمنين عليه السلام چون صبح ميكرد سه بار مي فرمود : « سبحان الله الملك القدوس ، - (سپس مي فرمود) - : « اللهم انى اعوذ بك من زوال نعمتك و من تحويل عافيتك و من فجاءة نقمك و من درك الشقاء و من شر ما سبق فى الكتاب ، اللهم انى اسئلك بعزة ملكك و شدة قوتك و بعظيم سلطانك و بقدرتك على خلقك ، » .

٣١ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : همانا دعا پيش از آفتاب زدن و پيش از غروب آن سنت (وروشى) است واجب (و ثابت) هنگام سيبده دم و هنگام مغرب ده بار مي گوى : « لا اله الا الله و حده لا شريك له له الملك وله الحمد يحيى ويميت و يحيى و يموت و هو حي لا يموت بيده الخير و هو على كل شىء قدير ، و

يَمُوتُ بِيَدِهِ الْحَبِيرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، - عَشْرَ مَرَّاتٍ - وَتَقُولُ : «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ ، إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» - عَشْرَ مَرَّاتٍ - قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ فَإِنْ نَسِيتَ فَصَيِّتْ كَمَا تَقْضِي الصَّلَاةَ إِذَا نَسِيتَهَا .

۳۲ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْ : «أَسْتَعِيذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَأَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ يَحْضُرُونِ ، إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» وَقُلْ : «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» قَالَ : فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ : مَقْرُوضٌ هُوَ؟ قَالَ : نَعَمْ مَقْرُوضٌ مَحْدُودٌ تَقُولُهُ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ عَشْرَ مَرَّاتٍ فَإِنْ فَاتَكَ شَيْءٌ فَأَقْضِهِ مِنَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ .

میگویی ده بار : و اعوذ بالله السميع العليم من همزات الشیاطین و اعوذ بک رب ان یحضرون ، ان الله هو السميع العليم ، پیش از آفتاب زدن و پیش از غروب ، و اگر فراموش کردی آنرا قضا میکنی چنانچه نازرا قضا میکنی هر گاه فراموش کنی .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : این حدیث ضعیف است و کمی را هم ندیده‌ام که بخاطر این حدیث قائل بوجوب این ذکر در صبح و شام شده باشد جز جمع کم و اندکی از متأخرین از محدثین ، و بنا بر این مقصود از سنة واجبه یعنی لازمه و مؤكده (نه واجب بمعنای فرض و آنچه در اصطلاح فقهاء است) و در آخر حدیث هم که فرماید : اورا مانند ناز که فراموش کنی اگر فراموش شد قضا کن ، مجلسی (ره) گوید : احتمال دارد مقصود نماز واجب باشد و محتمل است مقصود نماز مستحب باشد (پس این جمله نیز دلالتی بر وجوب نکند چنانچه درباره نمازهای مستحبی مانند نماز شب هم دستور بقضای آن در روز در صورت فراموشی رسیده است) .

۳۲ - محمد بن مروان از حضرت صادق عليه السلام حدیث کند که فرمود : بگو : «استعید بالله من الشیطان الرجیم و اعوذ بالله ان یحضرون ، ان الله هو السميع العليم ، و بگو : «لا اله الا الله وحده لا شریک له یحیی و یمیت و هو علی کل شیء قدير ، گوید : مردی با حضرت عرض کرد : (گفتن) آن فرض شده و محدود است ؟ فرمود : آری فرض شده و محدود است ، پیش از آفتاب زدن ده بار و پیش از غروب نیز ده بار میگوئی و اگر چیزی از آن اذتو فوت شد از شب یا از روز آنرا قضا کن .

شرح - مجلسی (ره) گوید : این روایت نیز (مانند حدیث گذشته از جهت سند) ضعیف است . و سپس گوید : «فرض» در اصطلاح اخبار آن چیزی است که وجوب آن از قرآن ظاهر گشته ، و در برابرش سنت آن چیزی است که وجوب آن از سنت ظاهر شود ، و گاهی نیز فرض اطلاق گردد بر آنچه رجحان آن از کتاب ظاهر شود خواه واجب باشد و خواه مستحب و در مقابلش سنت نیز گاهی بر اعراض واجب اطلاق شود سپس کلمات اهل لغت را در معنای فرض ذکر میکند که گفته اند : فرض بمعنای توقیت و قراة و سنت و

۳۳ - عَنْهُ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ كَابِلٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ مِنَ الدُّعَاءِ مَا يَنْبَغِي لِصَاحِبِهِ إِذَا نَسِيَ أَنْ يَقْضِيَهُ يَقُولُ بَعْدَ الْقَدَاةِ : «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ [كُلُّهُ] وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» - عَشْرَ مَرَّاتٍ - وَيَقُولُ : «أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ» - عَشْرَ مَرَّاتٍ فَإِذَا نَسِيَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئاً كَانَ عَلَيْهِ قَضَاؤُهُ .

۳۴ - عَنْهُ ؛ عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام عَنِ التَّسْبِيحِ ، فَقَالَ : مَا عَلِمْتُ شَيْئاً مَوْظُفّاً غَيْرَ تَسْبِيحِ فَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ عَشْرَ مَرَّاتٍ بَعْدَ الْعَجْرِ تَقُولُ : «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ [يُحْيِي وَيُمِيتُ] وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» وَيَسْبِحُ مَا شَاءَ تَطَوُّعاً .

واجب آمده آنگاه گوید : اکنون که معانی فرض را دانستی از نظر عرف ولت بنا بر این استدلال باین احادیث برای واجب بودن این دو ذکر مشکل است ، خصوص با ضعیف بودن بیشتر آنها ، و اگر واجب بودند سزاوار بود که در روایات متواتری آمده باشد مانند فریضه‌ها و نمازهای واجب روزانه ، با اینکه این دو ذکر بعد استفاضه نیز که در باره نافله‌های روزانه هست باین حد نیز نرسیده و از لحاظ اصطلاح خبری مستفیض هم نیست . گذشته از اینکه در هیچ خبری تهدید بر ترک آنها وارد نشده با اینکه لازمه واجب شدن چیزی همان تهدید بر ترک آنست ، وهم چنین اختلافات بسیاری که در خود آندو ذکر هست قرینه بر استحباب آندو میباشد .

۳۳ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : برخی از دعاها است که سزاوار است اگر صاحبش فراموش کرد آنها را قضا کند ، پس از بامداد ده بار میگوید : «لا اله الا الله وحده لا شريك له ، له الملك وله الحمد يحيي ويميت ويحيي ويميت وهو على كل شيء قدير» و ده بار میگوید : «اعوذ بالله السميع العليم» پس هر گاه چیزی از آنها فراموش کرد بر او است که قضا کند .

۳۴ - محمد بن مسلم گوید : از حضرت باقر عليه السلام درباره تسبیح پرسیدم ؛ فرمود : من از تسبیح چیز مقرر و موظفی جز تسبیح حضرت فاطمه علیها السلام ندانم (و سراغ ندارم) و ده بار پس از طلوع فجر میگوید : «لا اله الا الله وحده لا شريك له ، له الملك وله الحمد [يحيي ويميت] و هو على كل شيء قدير» و هر چه خواهی تسبیحات مستحبه را بگو .

شرح - مجلسی (ره) گوید : مقصود از موظف : چیزی است که دارای عدد مخصوص و هیئت خاصی باشد که بر آن افزوده نشود و از آن کم نکرده ، یا مقصود اینست که آن از سنتهای تأکید شده‌ای است که ترک آن سزاوار نیست مگر برای عذر شدید و مواظبت بر آن لازم است .

و در جمله « و یسبح ما شاء تطوعاً » گوید : گویا مقصود از تسبیح در اینجا چیزی است که اهم از سبحان الله ، و امثال آن باشد ، بلکه هر چیزی که دلالت بر بزرگواری و دور کردن خداوند از عبوب و آنچه راهنمایی

۳۵ - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْخَدَّاءِ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ علیه السلام : مَنْ قَالَ جِئْتُ بِطَلْعِ الْهَجْرِ : «لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ [وَيُحْيِي] وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» - عَشْرَ مَرَّاتٍ - وَوَصَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ، عَشْرَ مَرَّاتٍ ، وَسَبَّحَ خَمْسًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً وَهَلَّلَ خَمْسًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً وَحَمَدَ اللَّهَ خَمْسًا وَثَلَاثِينَ مَرَّةً لَمْ يَكْتَبْ فِي ذَلِكَ الصَّبَاحِ مِنَ الْغَافِلِينَ وَ إِذَا قَالَ فِي الْمَسَاءِ لَمْ يَكْتَبْ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ مِنَ الْغَافِلِينَ .

۳۶ (۳۴۰۰) - مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ قَالَ : كَتَبْتُ إِلَى أَبِي جَعْفَرِ الثَّانِي علیه السلام أَسْأَلُهُ أَنْ يُعَلِّمَنِي دُعَاءً فَكَتَبَ إِلَيَّ : تَقُولُ إِذَا أَصْبَحْتَ وَأَمْسَيْتَ : «اللَّهُ اللَّهُ رَبِّي الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً وَإِنْ زِدْتَ عَلَيَّ ذَلِكَ فَهُوَ خَيْرٌ ، ثُمَّ تَدْعُو بِمَا بَدَأَكَ فِي حَاجَتِكَ فَهُوَ لِكُلِّ شَيْءٍ بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى يَعْمَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ» .

۳۷ - الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ سَعْدَانَ ، عَنْ دَاوُدَ الرَّقِصِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ

بر جلالت او کند از ذکرها و تکبیرها را شامل گردد ، و تطوع در عرف اخبار و محدثین غالباً بر آن مستحباتی اطلاق گردیده که از سننهای نباشد که رسول خدا (ص) بر آنها مواظبت داشت ، چون نافله های روزانه ، و روزه سه روزه در هر ماه و مانند آن ، و از این روی صدوق (ره) در کتاب فقیه برای روزه سالیانه یک باب منقذ کرده و برای روزه تطوع بابی دیگر ، و از خاصیت های سنتها آن است که چون فوت شد قضا شود . و چون این مطلب را فهمیدی پس بدانکه امام علیه السلام در این فرمایش بدو چیز اشاره فرموده : (۱) اینکه این دو ذکر که موظف و سنت است منافاتی با استحباب سایر اذکار ندارد (۲) اینکه این دو ذکر از سننهای اکیده است ولی سایر ذکرها از تطوعات است .

۳۵ - ابو عبیده خدء گوید : حضرت باقر علیه السلام فرمود : هر که هنگام زدن سپیده ده بار بگوید : «لا اله الا الله وحده لا شريك له ، له الملك وله الحمد يحيى ويميت [ويميت ويحيى] وهو حي لا يموت بيده الخير وهو على كل شيء قدير» و ده بار بگوید : «و صلى الله على محمد و آل محمد» و سی و پنج بار تسبیح (سبحان الله) بگوید ، و سی و پنج بار «لا اله الا الله» بگوید ، و سی و پنج بار «الحمد لله» بگوید در آن بامداد در زمره غافلین (و بی خبران) نوشته نشود ، و چون در شب آنرا گوید در آن شب از جمله غافلین نوشته نشود .

۳۶ - محمد بن فضیل گوید : بحضرت جواد علیه السلام نوشتیم و درخواست کردم که دعائی بمن پیامورد ، پس آنحضرت بمن نوشت : چون صبح کنی و شام کنی بگو : «الله الله ربی الرحمن الرحیم لا اشرك به شيئاً» و اگر بر آن بیفزایی نیک است (یا بهتر است) سپس بآنچه خواهی از حاجت خود دعا کن ، زیرا که این دعا باذن خدای تعالی برای هر چیزی سود دهد ، و خدا هر چه خواهد همان کند .

۳۷ - داود رقی از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که فرمود : از این دعا دست بردار که

عَلَيْهِ قَالَ: لَأَتَدْعُ أَنْ تَدْعُوَ بِهَذَا الدُّعَاءِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ إِذَا أَصْبَحْتَ وَثَلَاثَ مَرَّاتٍ إِذَا أَمْسَيْتَ: وَاللَّهِمَّ اجْعَلْنِي فِي دِرْعِكَ الْحَصِينَةِ الَّتِي تَجْعَلُ فِيهَا مَنْ تَرْضَاهُ فَإِنَّ أَبِي عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَقُولُ: هَذَا مِنَ الدُّعَاءِ الْمَحْزُونِ.

۳۸ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنْ عَبْدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمُكَارِمِيِّ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ؛ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قُلْتُ لَهُ: مَا عَنَى يَقُولُهُ: «وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَى؟» قَالَ: كَلِمَاتٍ بَالِغٍ فِيهِرٍ، قُلْتُ: وَمَاهِرٌ؟ قَالَ: كَانَ إِذَا أَصْبَحَ قَالَ: أَصْبَحْتُ وَرَبِّي مَحْمُودٌ أَصْبَحْتُ لِأَشْرِكِ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا أَدْعُو مَعَهُ إِلَهًا وَلَا أَتَّخِذُ مِنْ دُونِهِ وَلِيًّا - ثَلَاثًا - وَإِذَا أَمْسَى قَالَهَا ثَلَاثًا، قَالَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِي كِتَابِهِ: «وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَى»، قُلْتُ: فَمَا عَنَى يَقُولُهُ فِي نَوْحٍ: «إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا؟» قَالَ: كَلِمَاتٍ بَالِغٍ فِيهِرٍ، قُلْتُ: وَمَاهِرٌ؟ قَالَ: كَانَ إِذَا أَصْبَحَ قَالَ: أَصْبَحْتُ أَشْهَدُكَ مَا أَصْبَحْتُ بِهِ مِنْ نِعْمَةٍ أَوْ عَاقِبَةٍ فِي دِينٍ أَوْ دُنْيَا فَإِنَّهَا مِنْكَ وَحَدِّكَ لِأَشْرِيكَ لَكَ، فَالْحَمْدُ عَلَيَّ ذَلِكَ وَلَكَ الشُّكْرُ كَثِيرًا. كَانَ يَقُولُهَا إِذَا أَصْبَحَ ثَلَاثًا وَإِذَا أَمْسَى ثَلَاثًا، قُلْتُ: فَمَا عَنَى يَقُولُهُ فِي يَحْيَى: «وَحَنَانًا مِنْ لَدُنَّا وَزَكَاةً؟» قَالَ: تَحَسَّنَ اللَّهُ، قَالَ: قُلْتُ: فَمَا بَلَغَ مِنْ تَحَسُّنِ اللَّهِ عَلَيْهِ؟ قَالَ: كَانَ إِذَا قَالَ: يَارَبِّ: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لَبَّيْكَ يَا يَحْيَى.

سه مرتبه چون بامداد کنی ، و سه مرتبه چون شام کنی (بخوانی) : « اللهم اجعلنی فی درعک الحصینة الیّی تجعل فیها من ترید ، زیرا پدرم (ع) میفرمود : این از دعاها ی گنجینه شده است (که در گنجینه دعاها ی مؤمنین باشد) .

۳۸ - ابو حمزه گوید : بحضرت باقر علیه السلام عرض کردم : خدا یتمالی از این گفتار چه مقصودی دارد (که فرماید) : « و ابراهیم که وفا کرده است ، (سوره نجم آیه ۲۷) فرمود : (مقصودش) کلماتی بوده که ابراهیم در (گفتن) آنها مبالغه میکرده (و بسیار میگفته) عرض کردم : آنها چیست؟ فرمود : هر گاه صبح میکرد سه بار میگفت : « اصبحت و ربی محمود ، اصبحت لا اشرك بالله شیئا ولا ادعو معه الهة ، ولا اتخذ من دونه ولیا ، و چون شام میکرد سه بار میگفت . فرمود : پس خدای عزوجل در قرآن این آیه را بارل فرمود : « و ابراهیم که وفاداری کرده ، عرض کردم : درباره حضرت نوح چه قصد کرده که فرموده : « همانا بود او بنده سپاسگرا ، (سوره اسراء آیه ۳) فرمود : کلماتی بود که (نوح) در گفتن آنها مبالغه میکرد ، عرض کردم : آنها چه بود ؟ فرمود : چون صبح میکرد میگفت : « اصبحت اشهدک ما اصبحت بهی من نعمة او عاقبة فی دین او دنیا فانها منک وحدک لا شریک لک ، فلك الحمد علی ذلك ، و لك الشکر کثیرا ، که هر گاه صبح میکرد سه بار آنرا میگفت . و چون شام میکرد سه بار میگفت ، عرض کردم : از اینکه درباره یحیی فرماید : « و هربانی از نزد ما و پاکی ، (سوره مریم آیه ۱۲) چه قصد کرده ؟ فرمود : مهر و رزی خداوند است ، گوید : عرض کردم : تاجه حد مهر خداوند بر او بود ؟ فرمود : تا بجایبکه هر گاه میگفت : پروردگارا ، خدای عزوجل میفرمود : بله ای یحیی .

باب *

(الدُّعَاوُ عِنْدَ النَّوْمِ وَالْإِثْتِیَاوِ)

- ۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَالْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ ، جَمِيعاً عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَالَ جِيْنَ يَأْخُذُ مَضْجَعَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَلَّافَقَهَرَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَطَّنَ فَجَبْرَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي مَلَكَ فَقَدَرَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُجِيبِي أَمْوَتِي وَيُمِيتُ الْأَحْيَاءَ ، وَهُوَ عَلِيُّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ - حَرَّجَ مِنَ الذُّنُوبِ كَهَيْئَةِ يَوْمٍ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ .
- ۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا أَوَى أَحَدُكُمْ إِلَى فِرَاشِهِ فَلْيَقُلْ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَحْتَبِسُ نَفْسِي عِنْدَكَ فَاحْتَسِبْهَا فِي مَحَلِّ رِضْوَانِكَ وَمَغْفِرَتِكَ وَإِنْ رَدَدْتَهَا [إِلَى بَدَنِي] فَأَرُدِّهَا مُؤْمِنَةً عَارِفَةً بِحَقِّ أَوْلِيَائِكَ حَتَّى تَتَوَقَّأَهَا عَلَيَّ ذَلِكَ .
- ۳- (۳۳۰۵) حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَمْرِو وَاجِدٍ ، عَنْ أَبَانَ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ أَبِي الْعَلَاءِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ عِنْدَ مَنَامِهِ : آمَنْتُ بِاللَّهِ وَكَفَرْتُ بِالطَّاغُوتِ ، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي فِي مَنَامِي وَفِي بَقْطَنِي .
- ۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : الْأَخْبِرُكُمْ بِمَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يَقُولُ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ ؟ قُلْتُ : بَلَى ، قَالَ كَانَ يَقْرَأُ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَيَقُولُ : بِسْمِ اللَّهِ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَكَفَرْتُ بِالطَّاغُوتِ ، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي

*(باب) *

(دعای هنگام خوابیدن و هنگام بیدار شدن)

- ۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر کس هنگامی که بیستر خواب می رود سه بار بگوید : الحمد لله الذي على قهر والحمد لله الذي بطن فخبير والحمد لله الذي ملك فقدرة والحمد لله الذي يحيى الموتى ويميت الاحياء وهو على كل شيء قدير ، از گناهان بیرون آید مانند روزی که مادر او را زاییده .
- ۲- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : چون یکی از شماها بیستر خود رود پس بگوید : اللهم اني احببت نفسي عندك فاحتبسها في محل رضوانك و مغفرتك وان رددتها [الى بدني] فاردها مؤمنة عارفة بحق اوليائك حتى تتوقفاها على ذلك .
- ۳- يحيى بن ابي العلاء گوید : حضرت صادق عليه السلام را رسم چنین بود که هنگام خواب میفرمود : اللهم احفظني في منامي وفي بقتني .
- ۴- محمد بن مروان از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که فرمود : آنها شما را آگاه نکنم بآنچه رسم رسول خدا (ص) بود که چون بیستر خواب میرفت آنرا می گفت : هرگز مردم : چرا ، فرمود : آیه الکرسی را میخواند و میفرمود : بسم الله آمنت بالله و کفرت بالطاغوت ، اللهم احفظني في منامي

فی منامی و فی یقظتی .

۵- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَيْمُونٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْإِحْتِلَامِ وَمِنْ سُوءِ الْإِحْتِلَامِ وَأَنْ يَلْعَبَ بِي الشَّيْطَانُ فِي الْيَقَظَةِ وَالْمَنَامِ .

۶- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، وَالْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، جَمِيعًا عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : تَسْبِيحُ فَاطِمَةَ الزَّهْرَاءِ عَلَيْهَا السَّلَامُ إِذَا أَخَذْتَ مَضْجَعَكَ فَكَبِّرِ اللَّهَ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ وَاحْمَدْهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَسَبِّحْهُ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَتَقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَالْمَعْوَدَتَيْنِ وَعَشْرَ آيَاتٍ مِنْ أَوْلِي الصَّافَاتِ وَعَشْرًا مِنْ آخِرِهَا .

۷- عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ قَرَيْدٍ عَنْ أَخِيهِ أَنَّ شَهَابَ بْنَ عَبْدِ رَبِّهِ سَأَلَهُ أَنْ يَسْأَلَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَقَالَ : قُلْ لَهُ : إِنَّ امْرَأَةً تَقْرَعُنِي فِي الْمَنَامِ بِاللَّيْلِ : فَقَالَ : قُلْ لَهُ : اجْعَلْ مِسْبَاحًا وَكَبِيرًا اللَّهُ أَرْبَعًا وَثَلَاثِينَ تَكْبِيرَةً وَسَبِّحْ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ تَسْبِيحَةً وَاحْمَدِ اللَّهَ ثَلَاثًا وَثَلَاثِينَ وَقُلْ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ

و فی یقظتی .

۵- حضرت صادق عليه السلام فرمود : امیرالمؤمنین عليه السلام می فرمود : اللهم انی اعوذ بک من الاحتلام ومن سوء الاحتلام وان یلبس بى الشیطان فی الیقظة والنام .

توضیح - این دعائی است که برای جلوگیری از احتلام خوانده شود و ترجمه آن چنین است :
 و بار خدا یا بتو پناه می برم از احتلام و از خوابهای بد ، و از اینکه شیطان با من در خواب و بیداری بازی کند ، و از آنجائیکه یکی از نشانه های ائمه معصومین صلوات الله علیهم اجمعین محتمل نشدن و مسئولی نشدن شیطان بر آنها است چه در خواب و چه در بیداری از این رو مرحوم مجلسی (ره) گوید : گویا این دعا برای تعلیم دیگران بوده یا برای اظهارعجز و تواضع و نیازمندی بدرگاه خدای تعالی .

۶- حضرت صادق عليه السلام فرمود : (یکی از جاهاتی که) تسبیح حضرت فاطمه زهرا علیها السلام (گفتن آن وارد است) هنگامی است که بخوابد خود رفتی ، پس سی و چهار بار الله اکبر بگو ، و سی و سه بار الحمد لله ، و سی و سه بار سبحان الله ، و بخوان آیه الکرسی و معوذتین را (دو سوره قل اعوذ برب الناس - و قل اعوذ برب الفلق) و ده آیه از اول سوره صافات و ده آیه از آخر آن را .

۷- شهاب بن عبدربه از برادر داود بن فرقد خواست کرد که از حضرت صادق عليه السلام (برای رفع گرفتاری که برایش رخ داده بود) پرسشی کند (و دستوری بگیرد) و (گرفتاریش این بود که) گفت : با حضرت عرض کن که زنی است که شبها (بخواب من می آید و در خواب مرا بهراس می اندازد حضرت فرمود : باو بگو : تسبیحی بساز و سی و چهار بار الله اکبر بگو و سی و سه بار سبحان الله

يُحْيِي وَيُمِيتُ وَيُهَيِّبُ وَيُجِيبِي، بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَلَهُ اِخْتِلَافُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.
- عَشْرَ مَرَّاتٍ -

﴿۳۳۱۰﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ أَتَاهُ ابْنُ لَهُ لَيْلَةً فَقَالَ لَهُ: يَا أَبَتَاهُ أُرِيدُ أَنْ أَنْامَ، فَقَالَ: يَا بَنِيَّ وَرَأَيْتَ مَا أَعُوذُ بِجَلَالِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِسُلْطَانِ اللَّهِ؛ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَعُوذُ بِعَفْوِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِقُرْآنِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِرَحْمَةِ اللَّهِ مِنْ شَرِّ السَّامَةِ وَالْهَامَةِ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ صَغِيرَةٍ أَوْ كَبِيرَةٍ يَلْبَلُ أَوْهَارِ وَمِنْ شَرِّ فَسَقَةِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَمِنْ شَرِّ فَسَقَةِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ وَمِنْ شَرِّ الصَّوَاعِقِ وَالْبَرَدِ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ، قَالَ مُعَاوِيَةُ: فَيَقُولُ الصَّبِيُّ: الطَّيِّبُ، عِنْدَ ذِكْرِ النَّبِيِّ: الْمُبَارَكِ، قَالَ: نَعَمْ يَا بَنِيَّ الطَّيِّبُ الْمُبَارَكِ.

۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنْ مُقْسِلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ لَا تَنِيَّتَ لَيْلَةً حَتَّى تَعُوذَ بِأَحَدِ عَشَرَ حَرْفًا؛ قُلْتُ: أَحْبَبْتَنِي بِهَا؟ قَالَ: قُلْ: «أَعُوذُ بِعِزِّ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِقُدْرَةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِجَلَالِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِسُلْطَانِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِجَمَالِ اللَّهِ وَ

و سی و سه بار الحمد لله ، و ده بار بگو : « لا اله الا الله وحده لا شريك له ، له الملك وله الحمد يحيى ويميت ويميت ويحيى ، بيده الخير وله اختلاف الليل والنهار وهو على كل شيء قدير » .

۸- معاوية بن وهب گوید : شیعی یکی از پسران حضرت صادق عليه السلام نزد او آمد و گفت : پدرجان میخواهم بخوابم ، فرمود : پسر جانم بگو : « اشهدان لا اله الا الله و ان محمداً (س) عبده و رسوله ، اعوذ بعظمة الله و اعوذ بجزة الله و اعوذ بقدرته الله و اعوذ بجلال الله و اعوذ بسطان الله ، ان الله على كل شيء قدير و اعوذ بعفوا الله و اعوذ بنفوان الله و اعوذ برحمة الله من شر السامة و الهامة و من شر كل دابة سفيرة او كبيرة بليل او نهار و من شر فسقة الجن و الانس و من شر فسقة العرب و المعجم و من شر الصواعق و البرد ، اللهم صل على محمد عبدك و رسولك ، معاوية گوید : آن كودك هنگامی كه نام پیغمبر (س) برده شد گفت : الطيب المبارك ، حضرت فرمود : آری پسر جانم الطيب المبارك .

شرح - یعنی آن كودك بنام پیغمبر (س) كه رسيد از پیش خود بدان افزود : « الطيب المبارك » آنحضرت آنرا تفریر كرد و برگفتن آن تحسین فرمود كه آری پسر جانم آنرا بگو .

۹- مفضل بن عمر گوید : حضرت صادق بمن فرمود : اگر بتوانی هیچ شیئی نخوابی تا بیازده كلمه پناه ببری ، عرض كردم : مرا از آن (یازده كلمه) آگاه فرما ، فرمود . بگو : « اعوذ بجزة الله ، و اعوذ بقدرته الله ، و اعوذ بجلال الله ، و اعوذ بسطان الله ، و اعوذ بجمال الله ، و اعوذ بدفعه الله ، و اعوذ

أَعُوذُ بِدَفْعِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِمَنْعِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِجَمْعِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِمُلْكِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِوَجْهِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِرَسُولِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِشَرِّ مَا خَلَقَ وَبَرَّ أَوْ ذَرَأَهُ . وَتَعُوذُ بِهِ كُلَّمَا شِئْتَ .

۱۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ خَالِدِ بْنِ نَجِيحٍ قَالَ : كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِذَا أُوْتِيتَ إِلَى فِرَاشِكَ فَقُلْ : بِسْمِ اللَّهِ وَصَعْتَ جَنِّي الْأَيْمَنَ (الله) عَلَى مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا لِلَّهِ مُسْلِمًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ .

۱۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ جَرَّاحِ الْمَدَائِنِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا قَامَ أَحَدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَلْيَقُلْ : «سُبْحَانَ رَبِّ النَّبِيِّينَ وَإِلَهِ الْمُرْسَلِينَ وَرَبِّ الْمُسْتَضْعَفِينَ» وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يُحْيِي الْمَوْتَى وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ . يَقُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : صَدَقَ عَبْدِي وَشَكَرَ .

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ حَرَبِ بْنِ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِذَا قُمْتَ بِاللَّيْلِ مِنْ مَنَامِكَ فَقُلْ : «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَدَّ عَلَيَّ رُوحِي لِأَحْمَدِهِ وَاعْبُدُهُ فَإِذَا سَمِعْتَ صَوْتَ الدِّيكِ فَقُلْ : سُبُوْحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ ، سَبَقَتْ رَحْمَتُكَ غَضَبَكَ ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ ، عَمِلْتُ سُوءًا وَظَلَمْتُ نَفْسِي فَاعْفُرْ لِي . فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا

بمنع الله ، واعدوذ بجمع الله ، واعدوذ بملك الله ، واعدوذ بوجه الله ، واعدوذ برسول الله (س) من شما خلق وبرا و ذرا ، و بدان پناه گیر هر زمان که خواهی . (یعنی احتیاط بوقت معینی ندارد در هر وقت از شب و روز بخوانی خوبست) .

۱۰ - خالد بن نجیح گوید : حضرت صادق عليه السلام میفرمود : هر گاه بستر خود رفتی بگو : بسم الله وضعت جنی الایمن (الله) [علی ملة ابراهیم حنیفاً لله مسلماً و ما انا من المشرکین] .

۱۱ - جرّاح مدائنی از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که فرمود : چون یکی از شماها شب از خواب برخواست پس بگوید : « سُبْحَانَ رَبِّ النَّبِيِّينَ وَ إلهِ الْمُرْسَلِينَ وَ رَبِّ الْمُسْتَضْعَفِينَ » ، و الحمد لله الذي يحيى الموتى و هو على كل شيء قدير ، و خدای عز و جل فرماید : بنده من راست گفت و شکر گزارم .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : « المستضعفين » در جمله « رب المستضعفين » مقصود ائمه طاهرين عليهم السلام هستند که مخالفین آنانرا مستضعف کردند و اشاره است بآیه شریفه : « ویریدان نعم علی الذین استضعفوا فی الارض ... » ، و محتمل است آنرا تعمیم داد که شمیابناشرا نیز شامل گردد .

۱۲ - زراره از حضرت باقر عليه السلام حدیث کند که فرمود : چون شب از خواب برخاستی بگو : و الحمد لله الذي رد علی روحی لاحمده و اعبده ، و چون بایکه خروس را شنیدی بگو : « سُبُوْحٌ قُدُّوسٌ رَبُّ الْمَلَائِكَةِ وَ الْرُوحِ سَبَقَتْ رَحْمَتُكَ غَضَبَكَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ عَمِلْتُ سُوءًا وَ ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاعْفُرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ ، و چون برخاستی در کرانه های آسمان نگاه کن و بگو : « اللهم لا یواری منک لیل داج ولا سماء

أَنْتَ ؛ فَادْفَعْتُمْ فَأَنْظِرْ فِي آفَاقِ السَّمَاءِ وَقُلْ : اللَّهُمَّ لَا يُؤَارِي مِنْكَ لَيْلٌ دَاجٌ وَلَا سَمَاءٌ ذَاتُ أَبْرَاجٍ وَلَا أَرْضٌ ذَاتُ مِهَادٍ وَلَا ظِلْمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ وَلَا بَحْرٌ لَجِيٌّ تُدَلِّجُ بَيْنَ يَدَيْ الْمُدَلِّجِ مِنْ خَلْقِكَ تَعَلَّمَ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ، غَارَتِ النُّجُومُ وَنَامَتِ الْعُيُونُ وَأَنْتَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُكَ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ سُبْحَانَ رَبِّيَ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَإِلَهُ الْمُرْسَلِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ .

﴿۳۳۱۵﴾ ۱۳- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، وَنَحْوَهُ بَنُ إِسْمَاعِيلَ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ جَمِيعاً ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى ؛ عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ : كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذَا قَامَ آخِرَ اللَّيْلِ يَرْفَعُ صَوْتَهُ حَتَّى يُسْمِعَ أَهْلَ الدَّارِ وَيَقُولُ : «اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى هَوْلِ الْمَطْلَعِ ، وَوَسِّعْ عَلَيَّ ضَبِقَ الْمَضْجَعِ وَارْزُقْنِي خَيْرَ مَا قَبْلَ الْمَوْتِ وَارْزُقْنِي خَيْرَ مَا بَعْدَ الْمَوْتِ» .

۱۴- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ قَالَ : تَقُولُ إِذَا أَرَدْتَ النَّوْمَ : «اللَّهُمَّ إِنْ أَمْسَكَتَ نَفْسِي فَارْحَمْهَا وَإِنْ أَرْسَلْتَهَا فَاحْفَظْهَا» .

۱۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، وَالْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، جَمِيعاً عَنْ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنْ يَحْيَى الْحَلْبِيِّ ، عَنْ أَبِي سَامَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ قَرَأَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ مَرَّةً وَحِينَ يَأْخُذُ مَضْجَعَهُ غُفِرَ لَهُ مَا عَمِلَ قَبْلَ ذَلِكَ خَمْسِينَ عَاماً ، وَ قَالَ يَحْيَى : فَسَأَلْتُ سَمَاعَةَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ ذَلِكَ ، وَقَالَ :

ذات ابراج ولا ارض ذات مهاد ولا ظلمات بعضها فوق بعض ولا بحر لحي تدلج بين يدي المدلاج من خلقك تعلم خائنة الاعين وما تخفي الصدور غارت النجوم ونامت العيون وانت الحي القيوم لا تأخذك سنة ولا نوم سبحان ربى رب العالمين واله المرسلين والحمد لله رب العالمين .

۱۳ - عبدالرحمن بن حجاج گوید : رسم حضرت صادق علیه السلام این بود که چون آخر شب بر میخاست بانگ بر میداشت چنانکه اهل خانه می شنیدند و میگفت : «اللهم اعنى على هول المطلع ، ووسع على ضيق المضجع و ارزقنى خير ما قبل الموت و ارزقنى خير ما بعد الموت» .

توضیح - مجلس (ره) گوید : بلند کردن بانگ حضرت برای این بوده که بیدار شود هر که میخواهد بیدار شود ، و بر خیزد هر که میخواهد بر خیزد ، و در این حدیث اشاره باینست که جایز است انسان دیگری را برای عبادت بیدار کند در صورتیکه راضی باشد .

۱۴ - علی بن ابراهیم در حدیث مرفوعی (که سند را بمعصوم رسانده) حدیث کند که فرمود : چون خواستی بخوابی میگوئی : « اللهم ان امسكت نفسى فارحمها وان ارسلتها فاحفظها » .

۱۵ - ابو اسامة گوید : شنیدم از حضرت صادق عليه السلام که می فرمود : هر کس هنگامی که بستر خواب میرود صد بار قل هو الله احد را بخواند خداوند گناهان گذشته او را تا پنجاه سال بیامزد ، یحیی گوید : این مطلب را از سماعة پرسیدم ؛ گفت : ابو بصیر برای من حدیث کرد و گفت : شنیدم که

يَا أَبَا جَعْفَرٍ أَمَا إِنَّكَ إِِنْ جَزَّ بَنَتُهُ وَجَدْتَهُ سَدِيداً .

۱۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا: عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَأَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ: جَمِيعاً ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ أَلَّا شَعْرِي
عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ . عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ قَالَ : «اللَّهُمَّ
بِاسْمِكَ أَحْيَا وَبِاسْمِكَ أَمُوتُ» ، فَذَا قَامَ مِنْ نَوْمِهِ قَالَ : «وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَحْيَانِي بَعْدَ مَا أَمَاتَنِي وَ إِلَيْهِ
الشُّورُ» ، وَقَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَنْ قَرَأَ عِنْدَ مَنَامِهِ آيَةَ الْكُرْسِيِّ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَالآيَةَ الَّتِي فِي
آلِ عِمْرَانَ : «شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ» وَ آيَةَ الشُّحْرَةِ وَ آيَةَ السَّجْدَةِ وَ كَيْلَ بِهِ شَيْطَانَانِ
يَحْفَظَانِهِ مِنْ مَرَدَّةِ الشَّيَاطِينِ ، شَاؤُوا أَوْ أَبَوْا وَ مَعَهُمَا مِنَ اللَّهِ ثَلَاثُونَ مَلَكاً يَحْمَدُونَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَ
يُسَبِّحُونَهُ وَ يَهْلِلُونَهُ وَ يُكَبِّرُونَهُ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ إِلَى أَنْ يَنْتَبِهَ ذَلِكَ الْعَبْدُ مِنْ نَوْمِهِ وَ ثَوَابٌ ذَلِكَ لَهُ .

۱۷ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكُوفِيُّ ، عَنْ حَمْدَانَ الْقَلَانِسِيِّ: عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ ، عَنْ أَبِيانٍ ، عَنْ غَامِرِ بْنِ

حضرت صادق عليه السلام اینرا فرمود : و فرمود : ای ابامحمد (کینه ابو بصیر است) هر آینه اگر تو آنرا نجر به
کنی میبایی که درست است.

شرح - یعنی در خواب میبایی ، یا آثار آنرا در بیداری می بینی چون نورانی شدن دل و توفیق و
هدایت ، یا حالات غریبه و کمالات عجیبه ای برای خواننده آن ظاهر گردد ، یا بنجر به رسیده است که پس از
پنجماه سال برای کسیکه مواظبت بر خواندنش کند بلائی باو نرسد و بگرفتاری دچار نشود و این نشانه آمرزش
گاهان او است زیرا بلاها کفاره گاهان است ، اینها احتمالاتی است که مرحوم مجلسی (ره) ذکر کرده و
سپس گوید : پوشیده نماند که بیشتر این احتمالات بعید است .

۱۶ - ابن قداح گوید : حضرت صادق عليه السلام فرمود : رسم رسول خدا (ص) این بود که چون در بستر
خواب میرفت میفرمود : «اللهم باسمك أحيا وباسمك أموت» ، و چون از خواب بر میخاست میفرمود : «والحمد لله
الذي أحياني بعد ما أماتني و إليه الشور» .

گوید : و حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر کس هنگام خوابیدنش سه بار آیه الکرسی را بخواند ،
و هم چنین آیه ای که در سوره آل عمران است : «شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ ...» - آیه ۱۸ ، و
آیه سخره (که آیه ۵۴ از سوره اعراف است) و آیه سجده را (که مشهور بنا بکفته مرحوم مجلسی دو
آیه آخر سوره حم سجده است ، و برخی گفته اند آیه چسبیده بآیه سجده ای است که در سوره الم سجده
است - یعنی آیه ۱۶ - سپس گوید : و احتیاط جمع است) - (پس) - دو شیطان بر او گمارده شود که
او را از مرده شیاطین محافظت کنند چه بخوانند و چه نخوانند ، و با آندو سی نفر فرشته باشند که خدایرا
حدود کنند و تسبیح و تهلیل و تکبیر گویند ، و برای آن بنده آمرزش خواهند تا از خواب بیدار شود ، و ثواب
آنها همه ازان اوست .

۱۷ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هیچ کس نیست که (آیه) آخر سوره کهف (یعنی

عَبْدَ اللَّهِ بْنِ جُدَاعَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ أَحَدٍ يَقْرَأُ آخِرَ الْكُتُبِ عِنْدَ النَّوْمِ إِلَّا تَبَقَّطَ فِي السَّاعَةِ النَّبِيُّ يُرِيدُ .

(۴۴۴۰) ۱۸- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ الشَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله : مَنْ أَرَادَ شَيْئًا مِنْ قِيَامِ اللَّيْلِ وَأَخَذَ مَضْجَعَهُ فَلْيَقُلْ : « بِسْمِ اللَّهِ » لَا تُؤْمِنِي مَكْرَكَ وَلَا تُسْمِنِي ذِكْرَكَ ؛ وَلَا تَجْعَلْنِي مِنَ الْغَافِلِينَ ، أَقَوْمُ سَاعَةِ كَذَا وَكَذَا . إِلَّا كَذَلَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ مَلَكَائِسَهُ تِلْكَ السَّاعَةَ .

(بَابُ)

﴿الدَّعَاءُ إِذَا خَرَجَ الْإِنْسَانُ مِنْ مَنْزِلِهِ﴾

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ أَبِي أَيُّوبَ الْحَرَّانِيِّ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ : رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يُخْرِجُكَ شَقْتِيهِ جِئْنَ أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ وَهُوَ قَائِمٌ عَلَى الْبَابِ ، فَقُلْتُ : [إِنِّي] زَأَيْتُكَ تُخْرِجُكَ شَقْتِيكَ جِئْنَ خَرَجْتَ فَهَلْ قُلْتَ شَيْئًا ؟ قَالَ : نَعَمْ إِنَّ الْإِنْسَانَ إِذَا خَرَجَ مِنْ مَنْزِلِهِ قَالَ حِينَ يُرِيدُ أَنْ يَخْرُجَ : « اللَّهُ أَكْبَرُ ، اللَّهُ أَكْبَرُ - نَلَانَا - بِاللَّهِ أَخْرُجْ وَبِاللَّهِ ادْخُلْ وَعَلَى اللَّهِ اتَّوَكَّلْ » ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - « اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي فِي وَجْهِ هَذَا بِخَيْرٍ وَاحْتَمِ لِي بِخَيْرٍ وَقِنِي شَرَّ كُلِّ ذَابَّةٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتَيْهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ » لَمْ يَزَلْ فِي صَمَانِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ حَتَّى يَرُدَّ اللَّهُ إِلَى الْمَكَانِ

آیه قل انما انا بشر مثلکم . . . را هنگام خوابیدنش بخواند جز اینکه در هر ساعتی که بخوابد از خواب بیدار شود .

۱۸- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : که رسول خدا (ص) فرموده : هر که بخواهد مقداری از شب را (برای عبادت) بر خیزد ، بیستر خواب که رود ، بگوید : « بسم الله [اللهم لا تؤمنی مکرک ولا تسمنی ذکرک ، ولا تجعلنی من الغافلین ، اقوم ساعة کذا و کذا ، (و بجای کذا و کذا ساعتی که می خواهد بر خیزد بگوید) پس خدای عز وجل فرشته ای بدو گمارد تا او را در همان ساعت از خواب بیدار کند .

﴿(بَابُ)

﴿دَعَايُ هِنْدَامَ بِيْرُونَ رَفْتَنَ اَزْ مَنْزِلِ﴾

۱- ابو حمزه گوید : حضرت صادق عليه السلام را دیدم که هنگامی که میخواست از منزل بیرون رود لباسش را میچینانید و بر در خانه ایستاده بود ، عرض کردم : من شما را دیدم که هنگامی که از منزل بیرون آمدی لباست را میچینانیدی آیا چیزی گفتی ؟ فرمود : آری همانا انسان چون از منزل بیرون رود هنگامی که خواهد بیرون رود سه بار بگوید : « الله اکبر » و سه بار بگوید : « بالله اخرج و بالله ادخل و علی الله اتوکل » (سپس گوید) « اللهم افتح لی فی وجهی هذا بخیر و احتم لی بخیر و قنی شر کل ذابة انت آخذ

الَّذِي كَانَ فِيهِ .

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي أَيُّوبَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ مِثْلَهُ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ مُالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَالِيِّ قَالَ : أَتَيْتُ بَابَ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ ، فَوَافَقْتُهُ حِينَ خَرَجَ مِنَ الْبَابِ فَقَالَ : بِسْمِ اللَّهِ آمَنْتُ بِاللَّهِ وَتَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ . ثُمَّ قَالَ : يَا أَبَا حَمْرَةَ إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا خَرَجَ مِنْ مَنْزِلِهِ عَرَضَ لَهُ الشَّيْطَانُ فَإِذَا قَالَ : بِسْمِ اللَّهِ قَالَ الْمَلَكُانِ : كَفَيْتَ فَإِذَا قَالَ : آمَنْتُ بِاللَّهِ ، وَالْأُ : هُدَيْتَ ، فَإِذَا قَالَ : تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ ، قَالَا : وَوَقَيْتَ فَيَنْتَحِي الشَّيْطَانُ فَيَقُولُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ : كَيْفَ لَنَا بِمَنْ هُدِيَ وَ كَفِيَ وَ وَفِيَ ؟ قَالَ : ثُمَّ قَالَ : اللَّهُمَّ إِنَّ عِرْضِي لَكَ الْيَوْمَ ثُمَّ قَالَ : يَا أَبَا حَمْرَةَ إِنَّ تَرَكَتَ النَّاسَ لَمْ يَتْرُكُوا كَوْنَكَ وَإِنْ رَفَضْتَهُمْ لَمْ يَرُفَضُوا ، قُلْتُ : فَمَا أَصْنَعُ ؟ قَالَ : أَعْطِهِمْ [مِنْ] عِرْضِكَ لِيَوْمِ قَرِيكَ وَوَفَاقِكَ .

بناسبتها ان ربی علی سراط مستقیم ، پیوسته در ضمانت خدای عزوجل میباشد تا خداوند او را بجائی که بوده است برگرداند . و بسند دیگر این حدیث را از ابی حمزه روایت کرده است .

۲- و نیز أبو حمزه ثمالی گوید : بدرخانه حضرت علی بن الحسین علیهما السلام آمدم و هنگامی رسیدم که آنحضرت از خانه بیرون میرفت ، پس فرمود : « بسم الله آمنت بالله و توکلت علی الله ، سپس فرمود : ای ابا حمزه بنده چون از خانه اش بیرون رود شیطان سر راه او آید ، پس همین که « بسم الله » گوید دو فرشته (موکل بر او) گویند : کفایت شدی ، و همین که گوید : « آمنت بالله » ، گویند : راهنمایی شدی ، و چون گوید : « توکلت علی الله » ، گویند : نگهداری شدی ، و شیطانها از او دور شوند و برخی از آنها ببرخی گویند : چگونه ما راه داریم بکسی که راهنمایی و کفایت و نگهداری شده ، گوید : سپس فرمود : یا خدا یا امروز آبروی من ازان نواست ، سپس فرمود : ای ابا حمزه اگر تو مردم را رها کنی آنها تو را رها نکنند ، و اگر تو آنها را ترک کنی آنها ترا ترک نکنند ، عرض کردم : پس من چکنم ؟ فرمود : از آبروی خود بآنها بده و آنها برای روز احتیاج و نیاز خود ذخیره کن .

شرح- مجلسی (ره) در آنجا که حضرت فرموده : « اللهم ان عرضی لك اليوم یعنی خدا یا آبروی من امروز از آن نواست ، گوید : یعنی من بخاطر تو منعرض آنکس که آبرویم را بریزد نشوم یا باینکه او را عفو کنم و یا برای تقیه جواب او را ندهم .

وفیض (ره) گوید : یعنی من آبروی خود را بخاطر تو مباح کردم پس اگر نفیبت مرا کردند یا ببدی مرا یاد کردند از آنها گذشتم و در عوض اجر آنها در قیامت از تو خواهم ، زیرا تو دستور بعبودیت و گذشت دادی ، و در حدیث وارد شده که روز قیامت ندا شود : هر که بر خدا مزدی دارد برنجیزد ، پس برنجیزد جز آنکس که در دنیا گذشت و عفو داشته ، و از پیمبر (س) حدیث شده که فرمود : آیا

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ: اسْتَأْذَنْتُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَحَرَجَ إِلَيَّ وَ شَقَاتُهُ تَنْحَرَّ كَانَ فَقُلْتُ لَهُ ، فَقَالَ : أَفَطَلْتِ لِدَلِكِ يَا ثَمَالِي؟ قُلْتُ : نَعَمْ جُمِلْتُ فِدَاكَ ، قَالَ : إِنِّي وَاللَّهِ تَكَلَّمْتُ بِكَلَامٍ مَا تَكَلَّمْتُ بِهِ أَحَدٌ قَطُّ إِلَّا كَفَاهُ مَا أَهَمَّهُ مِنْ أَمْرٍ دُنْيَاةٍ وَ آخِرَتِهِ ؛ قَالَ : قُلْتُ لَهُ : أَحْبَبْتَنِي بِهِ قَالَ : نَعَمْ مَنْ قَالَ حِينَ يَخْرُجُ مِنْ مَنْزِلِهِ : «يَسْمُ اللَّهُ حَسْبِيَ اللَّهُ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ أَمُورٍ كَلِمَاتٍ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَ عَذَابِ الْآخِرَةِ» كَفَاهُ اللَّهُ مَا أَهَمَّهُ مِنْ أَمْرٍ دُنْيَاةٍ وَ آخِرَتِهِ .

شما عاجزید که چون اَبی ضمضم باشید که هر گاه از خانه بیرون میرفت میگفت: بار خدایا من آبروی خود را بمردم صدقه دادم یعنی من درباره آن روز قیامت داد خواهی نکنم ، و این باعث نشود که غیبت آنحضرت بر مردمان حلال شود زیرا بمجرد مباح کردن انسان آبروی خود را برای مردم حقیق ساقط نشود زیرا این گذشت از چیزی است که هنوز ثابت نشده ، جز اینکه وعده ای است که سزاوار است بدان وفا کند خصوص اگر برای خدا قرار دهد .

مجلسی (ره) باین کلام فیض (ره) ایراد کند : که در خصوص مورد حدیث که امام علیه السلام است عفو و گذشت سودی ندارد زیرا مذمت و غیبت امام کفر است و گذشت آنها در دفع عقاب سودی ندارد ، و شفاعت او را هم نکنند زیرا شفاعت نکنند جز از کسیکه خدا از او خوشنود باشد و کافر پسندیده نزد خداوند مورد خشنودی نیست .

و برخی از حاشیه نویسان وافی گویند : وجه مباح نبودن آبروی مردم نه آنست که فیض (ره) گفته است بلکه شاید وجهش این باشد که غیبت چون از فواحش دیگری است که شارع بانجام آن در خارج بهیچگونه راضی نیست مانند زنا و محرمات دیگر ، و این مانند آنست که کسی بگوید : من هر تو مباح کردم که مرا بکشی ، پادست مرا جدا کنی ، پس چنانچه آن جایز نیست این نیز روانیست ، زیرا غیبت و مانند آن دارای دو جنبه است یکی حق عدائی و دیگر حق بنده و با اسقاط حق بنده حق خداوندی ساقط نگردد .

۳ - ابو حمزه گویند : اجازه شرفیابی از حضرت باقر علیه السلام خواستم (دیدم) آنحضرت بنزد من بیرون آمد و لبانش میخندید ، باو عرض کردم (که آنچه میفرمودی چه بود) فرمود : آنرا متوجه شدی ای تنالی ؟ عرض کردم : آری فدایت شوم ، فرمود : همانا بخدا سوگند من بکلامی تکلم کردم که هیچکس بدان لب نکشاید جز اینکه خدا کفایت کند از کار دنیا و آخرتش آنچه که او را اندوهگین ساخته ، گویند : عرض کردم : مرا در آن آگاه فرما ، فرمود : آری هر که بگوید هنگامیکه از خانه اش بیرون آید : «يَسْمُ اللَّهُ حَسْبِيَ اللَّهُ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ أَمُورٍ كَلِمَاتٍ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ خَيْرِ الدُّنْيَا وَ عَذَابِ الْآخِرَةِ» خداوند او را از آنچه اندوهگینش کرده از کارهای دنیا و آخرتش کفایت کند .

۴ - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ غَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَنْ قَالَ حِينَ يَخْرُجُ مِنْ بَابِ دَارِهِ : «أَعُوذُ بِمَا عَاذَتْ بِهِ مَلَائِكَةُ اللَّهِ مِنْ شَرِّ هَذَا الْيَوْمِ الْجَدِيدِ الَّذِي إِذَا غَابَتْ شَمْسُهُ لَمْ تَعُدْ مِنْ شَرِّ نَفْسِي وَمِنْ شَرِّ غَيْرِي وَمِنْ شَرِّ الشَّيَاطِينِ وَمِنْ شَرِّ مَنْ سَبَّ لِأَوْلِيَاءِ اللَّهِ وَمِنْ شَرِّ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ وَمِنْ شَرِّ السَّبَاعِ وَالْهَوَامِّ وَمِنْ شَرِّ رُكُوبِ الْمَحَارِمِ كُلِّهَا ، أُجِرَ نَفْسِي بِاللَّهِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ ، غَفَرَ اللَّهُ لَهُ وَتَابَ عَلَيْهِ وَكَفَاهُ اللَّهُ وَحَجَرَهُ عَنِ الشُّوءِ وَعَصَمَهُ مِنَ الشَّرِّ .
(۴۳۵) - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِذَا خَرَجْتَ مِنْ مَنْزِلِكَ فَقُلْ : «بِسْمِ اللَّهِ تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ ، لِأَحْوَالٍ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا خَرَجْتُ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا خَرَجْتُ لَهُ اللَّهُمَّ أَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ فَضْلِكَ وَاتِّمِّمْ عَلَيَّ نِعْمَتَكَ وَاسْتَعْمِلْنِي فِي طَاعَتِكَ وَاجْعَلْ رَغْبَتِي فِيْمَا عِنْدَكَ وَتَوَقَّفْنِي عَلَى مِلَّتِكَ وَمِلَّةِ رَسُولِكَ ﷺ» .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي هَاشِمٍ عَنْ أَبِي خَدِيجَةَ قَالَ : كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا خَرَجَ يَقُولُ : «اللَّهُمَّ بِيكَ خَرَجْتُ وَلَكَ أَسَلْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ ، اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِي يَوْمِي هَذَا وَارزُقْنِي قُوَّةَ وَفَتْحَهُ وَنَصْرَهُ وَطَهْرَهُ وَهُدَاهُ وَبَرَكَتَهُ وَأَصْرِفْ عَنِّي شَرَّهُ وَشَرَّ مَا فِيهِ ، بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ» .

۴ - ابو بصیر از حضرت باقر علیه السلام حدیث کند که فرمود : هر کس هنگامیکه از در خانه اش بیرون می رود بگوید : «اعوذ بما عاذت به ملائکة الله من شر هذا اليوم الجديد الذي اذا غابت شمسہ لم تعد من شر نفسی ومن شر غیري ومن شر الشیاطین ومن شر من سب لاولیاء الله ومن شر الجن والانس ومن شر السباع والھوام ومن شر رکووب المحارم کلھا ، اجیر نفسی بالھ من کل شر ، حدادوند اورا بیامرزد و توبہ اش بپذیرد و ہمیشہ را کفایت کند ، و از بدی اورا جلوگیری کند و از شر اورا نگہدارد .

۵ - معاویہ بن عمار از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند کہ فرمود : هر گاه (خواستنی) از منزلت بیرون روی بگو : «بسم الله توکلت على الله ، لاحول ولا قوة الا بالله ، اللهم اني اسئلك خير ما اخرجت له واعوذ بك من شر ما اخرجت له ، اللهم اوسع علي من فضلك ، وانتم على نعمتكم ، واستعملني في طاعتك واحمل رغبتى فيما عندك ، وتوقفني على ملتك وملة رسولك صلى الله عليه وآله» .

۶ - ابو خدیجه گوید : هر گاه حضرت صادق علیه السلام از خانه بیرون می رفت می فرمود : «اللهم بك اخرجت ولك اسلمت وبك امنت وعليك توكلت ، اللهم بارك لي في يومي هذا وارزقني قوته وفتحته ونصره وطهره وهداه وبركته واصرف عني شره وشر ما فيه ، بسم الله وبالله والله اكبر والحمد لله رب العالمين» .

اللَّهُمَّ إِنِّي قَدْ خَرَجْتُ فَبَارِكْ لِي فِي خُرُوجِي وَانْفَعْنِي بِهِ ، قَالَ : وَإِذَا دَخَلَ فِي مَنْزِلِهِ قَالَ ذَلِكَ .

۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَيْنَانَ ، عَنِ الرَّضَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ : كَانَ أَبِي رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ إِذَا خَرَجَ مِنْ مَنْزِلِهِ قَالَ : « بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، خَرَجْتُ بِحَوْلِ اللَّهِ وَقُوَّتِهِ لِأَيْحَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّتِي بِلِأَيْحَوْلِكَ وَقُوَّتِكَ يَا رَبِّ مُتَعَرِّضًا لِرِزْقِكَ فَأَتَيْتَنِي بِهِ فِي عَافِيَةٍ . »

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : « مَنْ قَرَأَ قَوْلَ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ جَبَانَ يَخْرُجُ مِنْ مَنْزِلِهِ عَشْرَ مَرَّاتٍ لَمْ يَزَلْ فِي حِفْظِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَكَوَلَاتِهِ حَتَّى يَرْجِعَ إِلَى مَنْزِلِهِ . »

۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ صَبَّاحِ الْحَدَّاءِ قَالَ : قَالَ أَبُو الْحَسَنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : إِذَا أَرَدْتَ السَّفَرَ فَفِئ عَلَى بَابِ دَارِكَ وَأَقْرَأْ آيَةَ الْكِتَابِ أَمَامَكَ وَعَنْ يَمِينِكَ وَعَنْ شِمَالِكَ وَقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ، أَمَامَكَ وَعَنْ يَمِينِكَ وَعَنْ شِمَالِكَ وَهَذَا قَوْلُ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ، وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ، أَمَامَكَ وَعَنْ يَمِينِكَ وَعَنْ شِمَالِكَ ثُمَّ قُلِ : « اللَّهُمَّ احْفَظْنِي وَاحْفَظْ مَامِعِي وَسَلِّمْ مَامِعِي وَبَلِّغْنِي وَبَلِّغْ مَامِعِي بِإِعْطَانِكَ » ثُمَّ قَالَ : أَمَّا آيَةُ الرَّجُلِ يَحْفَظُ وَلَا يَحْفَظُ مَامِعَهُ وَيَسَلِّمُ وَلَا يَسَلِّمُ مَامِعَهُ وَيَبْلُغُ وَلَا يَبْلُغُ مَامِعَهُ .

اللهم انى قد خرجت فبارك لى فى خروجى وانفعنى به ، گوید : و چون وارد منزل هم مى شد همین را مى فرمود . توضیح - (مجلسى ره) گوید : يعنى بامختصر تفييرى همین دعا را مى خواند و بجای « خرجت » و « قد خرجت » ، و « فى خروجى » ، دخلت و قد دخلت و فى دخولى مى فرمود .

۷ - حضرت رضا عليه السلام فرمود : هر گاه پدرم از منزل بیرون میرفت میگفت : « بسم الله الرحمن الرحيم خرجت بحول الله وقوته لا بحول منى ولا قوتى بل بحولك و قوتك يا رب متعرضاً لرزقك فأتى به فى عافية ، » .

۸ - حضرت رضا عليه السلام فرمود : هر کس هنگامیکه از خانه اش بیرون میرود ده بار سوره قل هو الله احد بخواند پیوسته در حفظ خداوند و نگهدارى او است تا بخانه اش برگردد .

۹ - صباح حداء گوید : حضرت ابوالحسن (موسى بن جعفر) علیهما السلام فرمود : چون آنکه مسافرت کردى بر در خانه ات بایست ، و سوره حمد را از جلو رو و از طرف راست و چپ بخوان ، و نیز سوره قل هو الله احد را از پیش رو و از طرف راست و چپ بخوان ، و نیز سوره قل اعوذ برب الناس و سوره قل اعوذ برب الفلق را از جلو رو و از طرف راست و چپ بخوان سپس بگو : « اللهم احفظنى و احفظ مامعى و سلمنى و سلم مامعى ، و بلى و بلى ما معى بلاغاً حسناً » ، سپس فرمود : آیا دیده اى که مرد محفوظ ماند ولى آنچه با اوست محفوظ نماند ؟ و خودش سالم بماند و آنچه با او است سالم نماند ؟ و خودش بمنزل برسد و آنچه با اوست نرسد ؟ .

﴿۳۳۰﴾ ۱۰ - حَمِيدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ نُجَيْدٍ ، عَنْ عَيْرِ وَاجِدٍ ، عَنْ أَبِي بَابٍ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَمْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ كَانَ إِذَا حَرَجَ مِنَ الْبَيْتِ قَالَ : «بِسْمِ اللَّهِ حَرَجْتُ وَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» .

۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ ، عَنْ صَبَاحِ الْحَدَّادِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : يَأْتِي صَبَاحُ لَوْ كَانَ الرَّجُلُ مِنْكُمْ إِذَا أَرَادَ سَفْرًا قَامَ عَلَى بَابِ دَارِهِ يُلْقَاهُ وَجْهَهُ الَّذِي يَتَوَجَّهُ لَهُ فَقَرَأَ الْحَمْدَ أَمَامَهُ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَالْمَعْوَى ذَيْنِ أَمَامَهُ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ أَمَامَهُ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَآيَةَ الْكُرْسِيِّ أَمَامَهُ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ثُمَّ قَالَ : «اللَّهُمَّ احْفَظْنِي وَاحْفَظْ مَامِعِي وَسَلِّمْ مَامِعِي وَبَلِّغْنِي وَبَلِّغْ مَامِعِي بِبَلَاغِكَ الْحَسَنَ الْجَمِيلَ لِحَفَظَةِ اللَّهِ وَحَفَظْ مَامِعَهُ وَسَلِّمْ مَامِعَهُ وَبَلِّغْهُ وَبَلِّغْ مَامِعَهُ ، أَمَا رَأَيْتَ الرَّجُلَ يُحَفَظُ وَلَا يُحَفَظُ مَامِعَهُ وَيَبْلُغُ وَلَا يَبْلُغُ مَامِعَهُ وَيَسْلَمُ وَلَا يَسْلَمُ مَامِعَهُ» .

۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ نُجَيْدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِذَا حَرَجْتَ مِنْ مَمْرِكَ فِي سَفَرٍ أَوْ حَضَرٍ فَقُلْ : «بِسْمِ اللَّهِ آمَنْتُ بِاللَّهِ ، تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ

توضیح - مجلسی (ره) گوید : این فرمایش از حضرت در دنباله دعا و اما رأیت ... برای بیان

فائده ضمیمه کردن دعا معنی در فقرات دعا است .

۱۰ - ابو حمزه گوید : حضرت باقر علیه السلام هر گاه از خانه بیرون میرفت میفرمود : « بسم الله خرجت وعلى الله توكلت لا حول ولا قوة الا بالله » .

۱۱ - صباح حداد از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام حدیث کند گوید که فرمود : ای صباح اگر هر گاه مردی از شما آهنگ سفری میکرد بر در خانه اش روی خود را بجانب آنجائی که میخواهد برود متوجه میکرد ، و سوره حمد را از پیش رو و از سمت راست و چپش میخواند و نیز معوذتین یعنی دو سوره قل اعوذ برب الناس و قل اعوذ برب العلق را از پیش رو و طرف راست و چپش میخواند ، و هم چنین سوره قل هو الله احد را از پیش رو و سمت راست و چپش میخواند ، و نیز آیه الكرسي را از پیش رو و جانب راست و چپش میخواند ، و پس بگوید : « اللهم احفظني واحفظ مامعي وسلم مامعي وبلغني وبلغ مامعي ببلاغك الحسن الجميل » هر آینه خداوند او را و هر چه همراه اوست حفظ کند ، و او را با هر چه همراه او است سالم دارد ، و او را با هر چه همراه اوست بمنزل رساند ، آیا دیده ای که مرد خودش محفوظ ماند ولی آنچه با اوست حفظ نشود ، و خودش بمقصد رسد ولی آنچه با اوست بمقصد نرسد ، و خودش سالم ماند ولی آنچه با او است سالم نماند .

۱۲ - حسن بن جهم از حضرت رضا علیه السلام حدیث کند که فرمود : چون (حواستنی) از منزهات بیرون روی در سفر باشد پادرجه بگو : « بسم الله آمنت بالله توكلت على الله ، ماشاء الله لا حول ولا قوة الا

مَا شَاءَ اللَّهُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ ، فَتَلَقَاهُ الشَّيَاطِينُ فَتَنْصَرِفُ وَتَصْرِبُ الْمَلَائِكَةُ وَجُوهَهَا وَتَقُولُ : مَا سَبَّلَكُمُ عَلَيْهِ وَقَدَسَمِيَ اللَّهُ وَأَمَّنَ بِهِ وَتَوَكَّلَ عَلَيْهِ وَقَالَ : مَا شَاءَ اللَّهُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ .

(بَابُ)

الدُّعَاءُ قَبْلَ الصَّلَاةِ

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ النُّعْمَانِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ قَالَ هَذَا الْقَوْلَ كَانَ مَعَ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ إِذَا قَامَ قَبْلَ أَنْ يَسْتَمِيعَ الصَّلَاةَ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَوَجَّهُ إِلَيْكَ بِمُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَقْدَمَهُمْ بَيْنَ يَدَيَّ صَلَاتِي وَأَتَقَرَّبُ بِهِمْ إِلَيْكَ فَأَجْعَلْنِي بِهِمْ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ؛ مَنْنْتَ عَلَيَّ بِمَعْرِفَتِهِمْ فَأَخْتَمْ لِي بِطَاعَتِهِمْ وَمَعْرِفَتِهِمْ وَوَلَايَتِهِمْ ، فَإِنَّهَا السَّعَادَةُ وَاخْتِمْ لِي بِهَا ، فَإِنَّكَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، ثُمَّ تُصَلِّي فَإِذَا انْصَرَفْتَ قُلْتَ : اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مَعَ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ فِي كُلِّ عَاقِبَةٍ وَبَلَاءٍ وَاجْعَلْنِي مَعَ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ فِي كُلِّ مَثْوَى وَمُنْقَلَبٍ ، اللَّهُمَّ اجْعَلْ مَحْيَايَ مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتِي مَمَاتَهُمْ وَاجْعَلْنِي مَعَهُمْ فِي الْمَوَاطِنِ كُلِّهَا وَلَا تُفَرِّقْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ ، إِنَّكَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا رَفَعَهُ قَالَ : تَقُولُ قَبْلَ

بالله ، پس شیاطین باو برخوردند و باز کردند و فرشتگان بروی آنها بزندد و بگویند : چه راهی شما بدو دارید در صورتیکه او نام خدا را برده و باو ایمان آورده و بر او توکل کرده و گفته است : «ما شاء الله لا حول ولا قوة الا بالله» .

* (بَابُ) *

(دعا پیش از نماز)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : که امیرالمؤمنین علیه السلام میفرمود : هر که این کلام را بگوید با محمد و آل محمد خواهد بود ، هنگامیکه (برای نماز) برخیزد پیش از اینکه شروع بنماز و (تکبیر الاحرام) کند (بگوید) : «اللهم انی أتوجه الیک بمحمد و آل محمد و أقدمهم بین یدی صلاتی و أتقرب بهم الیک فأجعلنی بهم وجیهاً فی الدنیا و الآخرة و من المقربین مننت علی بمعرفتهم فأختم لی بطاعتهم و معرفتهم و ولایتهم فانها السعادة و اختم لی بها فانک علی کل شیء قدير ، سپس نماز میخوانی و چون از نماز فارغ شوی بگوئی : «اللهم اجعلنی مع محمد و آل محمد فی کل عاقبة و بلاء و اجعلنی مع محمد و آل محمد فی کل مَثْوَى و منقلب ، اللهم اجعل مَحْيَايَ مَحْيَاهُمْ و مَمَاتِي مَمَاتَهُمْ و اجعلنی معهم فی المَوَاطِنِ كُلِّهَا ، و لا تفرق بینی و بینهم انک علی کل شیء قدير» .

۲ - و در حدیث مرفوعی (که سندش بمصوم رسد) فرمود : پیش از آنکه وارد در نماز شوی گوئی :

دُخُولِكَ فِي الصَّلَاةِ : «اللَّهُمَّ إِنِّي أُقَدِّمُ تَحَدُّاتِيكَ وَتَهَلُّكُ بَيْنَ يَدَيَّ حَاجَتِي وَأَتَوَجَّهُ بِهِ [إِلَيْكَ] فِي طَلِبَتِي فَاجْعَلْنِي بِهِمْ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ . اللَّهُمَّ اجْعَلْ صَلَاتِي بِهِمْ مُتَقَبَّلَةً وَذَنْبِي بِهِمْ مَغْفُورًا وَدُعَائِي بِهِمْ مُسْتَجَابًا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ .»

(۳۳۳۵) - عَنْهُ عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ صَفْوَانَ الْجَمَّالِ قَالَ : شَهِدْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ قَبْلَ التَّكْبِيرِ وَقَالَ : اللَّهُمَّ لَا تُؤَيِّسْنِي مِنْ رَوْحِكَ وَلَا تَقْطَعْ بِي مِنْ رَحْمَتِكَ وَلَا تُؤْمِنِي مَكْرَكَ فَإِنَّهُ لَا يَأْمَنُ مَكْرَأَهُ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ ، قُلْتُ : جُمِلْتُ وَذَلِكَ مَا سَمِعْتُ بِهَذَا مِنْ أَحَدٍ قَبْلَكَ فَقَالَ : إِنَّ مِنْ أَكْبَرِ الْكِبَائِرِ عِنْدَ اللَّهِ الْيَأْسَ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ وَالْقَنُوطَ مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ وَالْأَمْرَ مِنْ مَكْرِ اللَّهِ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ الدُّعَاءُ فِي آذَانِ الصَّلَاةِ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ ، عَنْ عَيْسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ

وَاللَّهُمَّ إِنِّي أَقْدِمُ مُحَمَّدًا نَبِيكَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ بَيْنَ يَدَيَّ حَاجَتِي وَأَتَوَجَّهُ بِهِ [إِلَيْكَ] فِي طَلِبَتِي فَاجْعَلْنِي بِهِمْ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ . اللَّهُمَّ اجْعَلْ صَلَاتِي بِهِمْ مُتَقَبَّلَةً وَذَنْبِي بِهِمْ مَغْفُورًا وَدُعَائِي بِهِمْ مُسْتَجَابًا يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ .

۳ - صفوان جمال گوید : من (هنگام نماز) خدمت حضرت صادق علیه السلام بودم که پیش از تکبیر الاحرام رو بروی قبله ایستاد و گفت : «اللهم لا تؤيسني من روحك ولا تقطعني من رحمتك ولا تؤمنني مكرك فانه لا يامن مكره الا القوم الخاسرون» (یعنی بار خدایا مرا از رحمت خود محروم مگردان و از مهر خود نا امیدم مکن ، و از مکر و کبیر خود آسوده خاطر منما زیرا از مکر خدا آسوده خاطر نشوند جز مردمان زیان کار) گوید : من عرض کردم : قریابت من این دعا را از هیچکس پیش از شما نشنیدم : فرمود : هما از بزرگترین گناهان کبیره در نزد خداوند ناامیدی از رحمت خدا و آسوده خاطر بودن از کبیر و مکر خدا است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : مکر خدا همانند استدراج است که دلش آسوده گردد و از مجازات خداوند در مصیبتش نترسد ، و معتقد باشد که گناهی آمرزیده است ، زیرا این اعتقاد دروغ پنداشتن و بیدهای خدا است ، و این خوش گمانی بخدا نیست ، زیرا خوش گمانی آنست که عمل کند و آمرزش خواهد و گمان داشته باشد که عملش مقبول درگاه است و پیش از این گفته شد .

﴿ بَاب ﴾

﴿ دعا دنبال نمازها ﴾

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : امیر المؤمنین صلوات الله علیه چون از نماز ظهر فارغ میشد

الْقَمِي ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ إِذَا فَرَغَ مِنَ الرَّوَالِ
اللَّهُمَّ إِنِّي أَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِجُودِكَ وَكَرَمِكَ وَأَتَقَرَّبُ إِلَيْكَ بِمُحَمَّدٍ عَبْدِكَ وَرَسُولِكَ وَأَتَقَرَّبُ
إِلَيْكَ بِمَلَائِكَتِكَ الْمُقَرَّبِينَ وَ أَنْبِيَائِكَ الْمُرْسَلِينَ وَبِكَ ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الْغَنِيُّ عَنِّي وَبِي الْفَاقَةُ إِلَيْكَ
أَنْتَ الْغَنِيُّ وَأَنَا الْفَقِيرُ إِلَيْكَ أَقْلَبْنِي عَثْرَتِي وَسَتَرْتِ عَلَيَّ ذُنُوبِي فَأَقْضِ لِي الْيَوْمَ حَاجَتِي وَلَا تُعَذِّبْنِي
بِقَبِيحِ مَا تَعَلَّمْتُ مِنِّي ، بَلِّ عَقُوكَ وَجُودَكَ يَسْعُنِي ، قَالَ : ثُمَّ يَخْرُجُ سَاجِداً وَيَقُولُ : يَا أَهْلَ النَّقْوَى وَيَا
أَهْلَ الْمَغْفِرَةِ يَا بَرُّ يَا رَحِيمُ ؛ أَنْتَ أَبْرَأُ مِنِّي وَمِنْ أَبِي وَأُمِّي وَمِنْ جَمِيعِ الْخَلَائِقِ أَقْبَلْنِي بِقَضَائِهِ حَاجَتِي
مُجَاباً دُعَائِي مَرْحُوماً صَوْتِي قَدْ كَشَفْتَ أَنْوَاعَ الْبَلَابِ عَنِّي ،

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَتَمَّذِينُ إِسْمَاعِيلَ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ شاذَانَ ، جَمِيعاً ، عَنْ ابْنِ
أَبِي عُمَيْرٍ ؛ عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنِ الصَّبَّاحِ بْنِ سَيَابَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَالَ
إِذَا صَلَّى الْمَغْرِبَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ : « الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ وَلَا يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ غَيْرُهُ » أُعْطِيَ
خَيْراً كَثِيراً .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، رَفَعَهُ قَالَ : يَقُولُ بَعْدَ الْعِشَاءَيْنِ :
وَاللَّهُمَّ بِيَدِكَ مَقَادِيرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَقَادِيرُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَقَادِيرُ الْمَوْتِ وَالْحَيَاةِ وَمَقَادِيرُ الشَّمْسِ
وَالْقَمَرِ وَمَقَادِيرُ النَّصْرِ وَالْخِذْلَانِ وَمَقَادِيرُ الْغِنَى وَالْفَقْرِ ، اللَّهُمَّ بَارِكْ لِي فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَفِي جَسَدِي
وَأَهْلِي وَوَلَدِي ، اللَّهُمَّ ادْرَأْ عَنِّي سَرَّ فَسَقَةِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ وَالْحِنِّ وَالْأَنَسِ ، وَاجْعَلْ مُنْقَلَبِي إِلَى
خَيْرِ دَائِمٍ وَتَعْبِمْ لَازِلًا .

ميگفت : « اللهم انى اتقرب اليك بجودك وكرمك واتقرب اليك بمحمد عبدك ورسولك واتقرب اليك
بملائكتك المقربين وانبيائك المرسلين وبك ، اللهم انت الغنى منى وبى الفاقة اليك ، وانت المنى واما
الفقر اليك ، اقلنتى عثرتى وسترت على ذنوبى فاقض لى اليوم حاجتى ولا تعذبنى بقبيح ما تعلم منى ، بلضورك
وجودك يسنى ، فرمود : پس بسجده ميافتاد وميگفت : « يا اهل النقوى ويا اهل المغفرة يا بر يا رحيم
انت ابرئى من ابنى وامى ومن جميع الخلائق اقبلنى بقضاء حاجتى مجاباً دعائى ، مرحوماً صوتى ، قدكشفت
انواع البلايا عنى » .

۲ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر كه چون نماز مغرب را خواند سه بار بگويد : والحمد لله الذى
يفعل ما يشاء ولا يفعل ما يشاء غيره ، خير بسيارى باو داده شود .

۳ - در حديثى مرفوع (كه سند بمصوم عليه السلام رسيد) فرمود : پس از نماز مغرب و عشاء بگوئى :
« اللهم بيدك مقادير الليل والنهار ، ومقادير الدنيا والاخرة ، ومقادير الموت والحياة ، ومقادير الشمس
والقمر ، ومقادير النصر والخذلان ، ومقادير الغنى والفقر ، اللهم بارك لى فى دىنى ودنياى وفى جسدى
واهلئ وولدى ، اللهم ادراعنى شر فسقة العرب والعجم والحنن والانس واجمل منقلبى الى خير دائم

۴ - عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ ، قَالَ : مَنْ قَالَ بَعْدَ كُلِّ صَلَاةٍ وَهُوَ آخِذٌ بِلِحْيَتِهِ يَدِيهِ
 الْيُمْنَى : « يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ارْحَمْنِي مِنَ النَّارِ » - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - وَيَدُهُ الْيُسْرَى مَرْفُوعَةً وَبَطْنُهَا
 إِلَى مَا يَلِي السَّمَاءَ ، ثُمَّ يَقُولُ : « أَجْرَنِي مِنَ الْعَذَابِ الْأَلِيمِ » [ثَلَاثَ مَرَّاتٍ] ثُمَّ يُؤَخِّرُ يَدَهُ عَنْ لِحْيَتِهِ
 ثُمَّ يَرْفَعُ يَدَهُ وَيَجْعَلُ بَطْنَهُ إِلَى السَّمَاءِ ، ثُمَّ يَقُولُ : « يَا عَزِيزُ يَا كَرِيمُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ » وَيَقْلِبُ
 يَدَيْهِ وَيَجْعَلُ بَطْنَهُمَا إِلَى السَّمَاءِ ، ثُمَّ يَقُولُ « أَجْرَنِي مِنَ الْعَذَابِ [الْأَلِيمِ] ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ -
 « صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَالْمَلَائِكَةِ وَالرُّوحِ ، غُفِرَ لَهُ وَرُضِيَ عَنْهُ وَوُصِّلَ بِالْإِسْتِغْفَارِ لَهُ حَتَّى يَمُوتَ
 جَمِيعُ الْخَلَائِقِ إِلَّا الثَّقَلَيْنِ الْحَيَّ وَالْإِنْسَ ، وَقَالَ : إِذَا فَرَعْتَ مِنْ تَشْهِيدِكَ فَارْفَعْ يَدَيْكَ وَقُلْ : « اللَّهُمَّ
 اغْفِرْ لِي مَغْفِرَةً عَظِيمًا جَزْمًا لِأَنْفَادِرِ ذَنْبًا وَلَا تُرَكِّبْ بَعْدَهَا مُحَرَّمًا أَبَدًا وَعَافِنِي مُعَافَاةً لَا يَلْوِي بَعْدَهُ
 أَبَدًا وَاهْدِنِي هُدًى لَا أُضِلُّ بَعْدَهُ أَبَدًا وَانْفَعْنِي يَا رَبِّ بِمَا عَدَمْتَنِي وَاجْعَلْ لِي وَارْزُقْنِي
 كِفَاةً وَرَضِيَةً بِهَ يَا رَبِّهَ وَتُبَّ عَلَيَّ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا رَحِيمُ
 يَا رَحِيمُ ، ارْحَمْنِي مِنَ النَّارِ ذَاتِ السَّعِيرِ وَابْسُطْ عَلَيَّ مِنْ سَعَةِ رِزْقِكَ وَاهْدِنِي لِمَا اخْتَلَفَ فِيهِ مِنَ
 الْحَقِّ بِإِذْنِكَ وَاعْصِمْنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَأَبْلِغْ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ عَنِّي تَحِيَّةً كَثِيرَةً وَ
 سَلَامًا وَاهْدِنِي بِهَذَاكَ وَأَغْنِنِي بِغِنَاكَ وَاجْعَلْنِي مِنَ أَوْلِيَاءِكَ الْمُخْلِصِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ

و نیمی لایزول ، .

۴ - و نیز در حدیثی مرفوع معصوم علیه السلام فرمود : هر که پس از هر نمازی با دست راست ریش
 خود را بگیرد و سه بار بگوید : « یا ذوالجلال و الاکرام ارحمنی من النار ، و دست چپ را بلند کند و کف آنرا
 برابر آسمان گیرد ، سپس سه بار بگوید : « اجرنی من العذاب الالیم ، سپس دست را از ریش خود دور کند
 و بطرف آسمان بلند کند بطوری که کف آنرا برابر آسمان گیرد ، و بگوید : « یا عزیز یا کریم یا رحمن
 یا رحیم ، سپس دستها را بگرداند (دو باره) کفهای آندورا با آسمان کند و سه بار بگوید : « اجرنی من
 العذاب الالیم ، - (سپس بگوید : « صلی علی محمد و آل محمد و الملائکة و الروح ، آمرزید شود و خدا
 از او خوشنود گردد ، و تا هنگام مردنش همه خلایق با مرزشخواهی برای او بوی احسان کنند ، بلکه
 همه جن و انس بدان وسیله باو نیکی کنند .

فرمود : و چون از تشهد فارغ شدی (یعنی سلام نماز را دادی - چون سلام تابع تشهد اخیر است
 چنانچه مجلسی (ره) گوید پس دستهای خود را بلند کن و بگو : « اللهم اغفر لی مغفرة عظیمة عظیمة جزماً لانفادیر
 ذنباً و لا ترتکب بعدها محرماً ابداً و عافنی معافاة لا یلوی بعدها ابداً ، و انفعنی
 یا رب بما عدمتنی و اجعل لی و لا تجعل لی و ارزقنی کفاةً و رضی به یا رباه و تب علی یا الله یا الله یا الله
 یا رحمن یا رحمن یا رحمن یا رحیم یا رحیم ، ارحمنی من النار ذات السعیر و ابسط علی من سعة
 رزقک و اهدنی لما اختلف فیہ من الحق باذنک و اعصمنی من الشیطان الرجیم و ابلیغ محمداً صلی الله علیه و آله
 عنی تحیة کثیرة و سلاماً و اهدنی بهداک ، و اغنی بفتاک و اجملنی من اولیائک المخلصین و صلی الله علی محمد

آمین، قال: مَنْ قَالَ هَذَا بَعْدَ كُلِّ صَلَاةٍ رَدَّ اللَّهُ عَلَيْهِ رُوحَهُ فِي قَبْرِهِ وَكَانَ حَيًّا مَرْرُوفًا نَاعِمًا مَسْرُورًا إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

۵۴۳۳۰ - عَنْهُ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ رَفَعَهُ قَالَ : تَقُولُ بَعْدَ الْفَجْرِ وَاللَّهِمَّ لَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا خَالِدًا مَعَ خَلْقِكَ وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا لَمْ يَنْتَهِيَ لَهُ دُونَ رِضَاكَ وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا لَمْ يَدُلَّهُ دُونَ مَشِيئَتِكَ وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا لَاجِرًا لِقَائِلِهِ الْأَرْضَاكَ - اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ وَإِلَيْكَ الْمَشْتَكِي وَأَنْتَ الْمُسْتَعَانُ ؛ اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَمَا أَنْتَ أَهْلُهُ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ بِمَحَامِدِهِ كُلِّهَا عَلَى نِعْمَائِهِ كُلِّهَا حَتَّى يَنْتَهِيَ الْحَمْدُ إِلَى حَيْثُ مَا يُحِبُّ رَبِّي وَيَرْضَى . وَتَقُولُ بَعْدَ الْفَجْرِ قَبْلَ أَنْ تَتَكَلَّمَ : « الْحَمْدُ لِلَّهِ مِلءُ الْمِيزَانِ وَمُنْتَهَى الرِّضَا وَزِنَةُ الْعَرْشِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ مِلءُ الْمِيزَانِ وَمُنْتَهَى الرِّضَا وَزِنَةُ الْعَرْشِ وَاللَّهُ أَكْبَرُ مِلءُ الْمِيزَانِ وَمُنْتَهَى الرِّضَا وَزِنَةُ الْعَرْشِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مِلءُ الْمِيزَانِ وَمُنْتَهَى الرِّضَا وَزِنَةُ الْعَرْشِ » تُعْبَدُ ذَلِكَ أَرْبَعَ مَرَّاتٍ ثُمَّ تَقُولُ : « اللَّهُمَّ ! أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْعَبْدِ الذَّلِيلِ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ وَعَلَى آلِي مُحَمَّدٍ ، وَأَنْ تَغْفِرَ لَنَا ذُنُوبَنَا وَ تَقْضِيَ لَنَا حَوَائِجَنَا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فِي سِرِّ مَنكَ وَعَافِيَةٍ .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْقَرَّاجِ قَالَ : كَتَبَ

وآل محمد آمین ، فرمود : هر که این دعا را پس از هر نمازی بخواند خداوند روحش را در گور او بوی بازگرداند و زنده گردد و روزی داده شود و در نعمت و شادی باشد تا روز قیامت .

۵ - و نیز حدیث را بمصوم رسانده که فرمود : پس از نماز صبح گوئی : « اللهم لك الحمد حمداً خالداً مع خلوقك ، ولك الحمد حمداً لامنتهى له دون رضاك و لك الحمد حمداً لآمدله دون مشيتك ، ولك الحمد حمداً لاجراء اقامته الارضاك ، اللهم لك الحمد و اليك المشتكى و أنت المستعان ، اللهم لك الحمد كما أنت أهله ، الحمد لله بمحامده كلها على نعمائه كلها حتى ينتهي الحمد الى حيث ما يحب ربي و يرضى ، و نیز میگوئی پس از نماز صبح پیش از آنکه سخنی بگوئی : « الحمد لله ملاء الميزان و منتهى الرضا و زنة العرش ، و سبحان الله ملاء الميزان و منتهى الرضا و زنة العرش ، و الله أكبر ملاء الميزان و منتهى الرضا و زنة العرش ، و لا اله الا الله ملاء الميزان و منتهى الرضا و زنة العرش ، و لا اله الا الله ملاء الميزان و منتهى الرضا و زنة العرش ، و چهار بار آنرا تکرار میکنی سپس میگوئی : « اللهم اسئلك مسئلة العبد الذليل ان تصلى على محمد و آل محمد و ان تغفر لنا ذنوبنا و تقضى لنا حوائجنا فى الدنيا و الآخرة فى سرك و عافية .

توضیح - مجلسی (ره) در فرمایش حضرت علیه السلام « تعبد ذلك اربع مرات » که فرمود : چهار مرتبه آنرا تکرار میکنی گوید : اربعه تا کید است نه احمیس یعنی مقصود این است که آن فقرات را (یعنی ملاء الميزان و منتهى الرضا و زنة العرش را) چهار مرتبه همانطور که خود مصوم علیه السلام فرمود دنبال هر یک از الحمد و سبحان الله و الله أكبر و لا اله الا الله میخوانی نه اینکه تمامی این دعا را چهار مرتبه میخوانی ، گرچه برخی از اصحاب هم اینطور استنباط کرده اند و آنرا تأسیس گرفته اند .

۶ - محمد بن فرج گوید : حضرت جواد علیه السلام این دعا را بمن نوشت و آنرا بمن آموخت و فرمود :

إِلَى أَبُو جَعْفَرٍ ابْنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ بِهَذَا الدُّعَاءِ وَعَلَّمَنِيهِ وَقَالَ : مَنْ قَالَ فِي دُبُرِ صَلَاةِ الْفَجْرِ لَمْ يَلْتَمِسْ حَاجَةً إِلَّا ابْتَسَرَتْ لَهُ وَكَفَاهُ اللَّهُ مَا أَمَّتَهُ . وَيَسْمُ اللَّهُ وَبِاللَّهِ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَأَفْوَضَ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ . قَوْفَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكُرُوا ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ ، سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ . فَاسْتَجِبْنَا لَهُ وَتَجِبْنَا مِنْ الْعَمِّ وَكَذَلِكَ تُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ . حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ . فَانْقَلِبُوا بِنِعْمَةِ اللَّهِ وَفَضْلِهِ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ مَا شَاءَ اللَّهُ لِأَحْوَالٍ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ [الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ] مَا شَاءَ اللَّهُ لِأَمَانَةِ النَّاسِ مَا شَاءَ اللَّهُ وَإِنْ كَرِهَ النَّاسُ حَسْبِيَ الرَّبُّ مِنَ الْعَرَبِيِّينَ حَسْبِيَ الْخَالِقُ مِنَ الْمَخْلُوقِينَ حَسْبِيَ الرَّازِقُ مِنَ الْمَرْزُوقِينَ حَسْبِيَ الَّذِي لَمْ يَزَلْ حَسْبِي مُنْذَقَطٌ حَسْبِيَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ ، عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ . وَقَالَ : إِذَا انْصَرَفْتَ مِنْ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ فَقُلْ : وَرَضِيَتْ بِاللَّهِ رَبًّا وَبِهِ حَمِيدٌ نَبِيًّا وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا وَبِالْقُرْآنِ كِتَابًا وَبِأَبِي بَلْقَاسٍ وَفُلَانٍ وَفُلَانٍ أُمَّةَ اللَّهِ وَلِيًّا فَالْحَقُّ فَاحْفَظْهُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ وَمِنْ قُدْرِهِ وَمِنْ تَحْتِهِ وَامْتَدِّدْهُ فِي عُنُقِهِ وَاجْعَلْهُ الْقَسَائِمَ بِأَمْرِكَ وَالْمُنْتَصِرَ لِدِينِكَ وَأَرُوهُ مَا يُحِبُّ وَمَا يُبْغِزُ بِهِ عَيْنُهُ فِي نَفْسِهِ وَدُرِّيَّتِهِ فِي أَهْلِهِ وَمَالِهِ فِي شَيْعَتِهِ وَفِي عَدُوِّهِ وَ أَرْهَمِ مِنْهُ مَا يَحْتَدِرُونَ وَأَرِهِ فِيهِمْ مَا يُحِبُّ وَتَقَرُّ بِهِ عَيْنُهُ وَأَشْفِ صُدُورَنَا وَصُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ ، قَالَ : وَكَانَ النَّبِيُّ

هر که آنرا پس از نماز صبح بخواند حاجتی نخواهد جز اینکه برایش میسر گردد ، و خداوند مهم او را کفایت کند (و آن دعا اینست :) و بسم الله و بالله و صلی الله علی محمد و آلہ و افوض امری الی الله ان الله بصیر بالعباد ، قوفاه الله سیئات ما مکروا ، لا اله الا انت ، سبحانک انی کنت من الظالمین فاستجبنا له و تجبنا من العم و كذلك تنجی المؤمنین ، حسبنا الله و نعم الوکیل ، فانقلبوا بنعمة من الله و فضل لم یمسهم سوء ، ما شاء الله لا حول و لا قوة الا بالله [العلی العظیم] ما شاء الله لا ما شاء الناس ، ما شاء الله و ان کره الناس ، حسبی الرب من العربیین ، حسبی الخالق من المخلوقین ، حسبی الرازق من المرزوقین ، حسبی الذی لم یزل حسبی منذ قط ، حسبی الله الذی لا اله الا هو ، علیه توکلت و هو رب العرش العظیم ، و فرمود : چون از نماز واجب فارغ شدی پس بگو : (و دعائی دستور داد که ترجمه اش اینست) و خشنودم که خدا پروردگارم باشد و محمد (ص) پیغمبرم باشد ، و اسلام دینم باشد و قرآن کتابم و فلان و فلان (و نام امامان را ببرد) امامان من باشند ، بار خدایا ولی تو فلان (و نام امام زمان علیه السلام را ببرد) است پس او را از برابر و از پشت سر و از راست و چپ و بالای سر و پائین پایش نگهداری فرما ، و عمرش را دراز کن ، و او را بامر خود قائم کن ، و یاری کننده دینت قرارش ده ، و باو بنما آنچه را دوست دارد و آنچه چشمش را روشنی بخشد در باره خودش و فرزندان و خاندان و مالش و در باره شیعیان و دشمنانش ، و بدشمنانش بنما چیزی را که بدان بفرسند و باو بنما در باره دشمنانش چیزی که او دوست دارد و چشمش را بدانوسیله روشنی بخش ، و درد دلهای ما و سینه های مؤمنین را شفا بخش ، و فرمود : و چون پیغمبر (ص) از نماز فارغ میشد میخواند (دعائی را که ترجمه اش چنین است) :

وَأَسْأَلُكَ إِذَا فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ : «اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَفِي عَلَى نَفْسِي وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي اللَّهُمَّ أَنْتَ الْمَقْدَّمُ وَأَنْتَ الْمُؤَخَّرُ لِإِلَهٍ إِلَّا أَنْتَ بِعِلْمِكَ الْغَيْبِ وَبِقُدْرَتِكَ عَلَى الْخَلْقِ أَجْمَعِينَ مَا عَلِمْتَ الْحَيَاةَ خَيْرَ أَلِي فَأَجِيبْنِي ، وَتَوَقَّفْنِي إِذَا عَلِمْتَ الْوَفَاةَ خَيْرَ أَلِي اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حَشْبَتِكَ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَكَلِمَةَ الْحَقِّ فِي الْقَسْبِ وَالرِّضَا وَالْقَصْدَ فِي الْقَعْرِ وَالْغِنَى وَأَسْأَلُكَ نَعِيمًا لَا يَنْقُذُ وَفُرَّةً عَيْنٍ لَا يَنْقَطِعُ وَأَسْأَلُكَ الرِّضَا بِالْقَضَاءِ وَبِرَّكَ الْمَوْتَ بَعْدَ الْعَيْشِ وَبِرِّدَ الْعَيْشِ بَعْدَ الْمَوْتِ وَلَذَّةَ الْمَنْظَرِ إِلَى وَجْهِكَ وَشَوْقًا إِلَى رُؤْيَيْكَ وَلِقَائِكَ مِنْ غَيْرِ ضَرَاءٍ مُضِرَّةٍ وَلَا فِتْنَةٍ مُضِلَّةٍ ، اللَّهُمَّ رَبِّتَا بِنْتِي الْأَيْمَانَ وَاجْعَلْنَا هُدَاةً مَهْدِيَيْنِ اللَّهُمَّ اهْدِنَا فِيمَنْ هَدَيْتَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ عَزِيمَةَ الرَّشَادِ وَالثَّبَاتِ فِي الْأَمْرِ وَالرُّشْدِ وَأَسْأَلُكَ شُكْرَ نِعْمَتِكَ وَحَسَنَ عَافِيَتِكَ وَأَذَاهَ حَقِّكَ وَأَسْأَلُكَ يَارَبِّ قَلْبًا سَلِيمًا وَلِسَانًا صَادِقًا وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَعَلَّمْتُ وَأَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا تَعَلَّمْتُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعَلَّمْتُ فَإِنَّكَ تَعَلَّمْتَ وَلَا تَعَلَّمُ وَأَنْتَ عَلَامُ الْغُيُوبِ» .

۷ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : جَاءَ جَبْرِئِيلُ عليه السلام إِلَى يُوسُفَ وَهُوَ فِي السِّجْنِ فَقَالَ لَهُ :

د بار خدایا بیمارز برای من آنچه پیش کرده ام و آنچه بناچار انداخته ام و آنچه نهان کردم و آنچه عیان نمودم ، و اسراف مرا در باره خودم بیمارز و آنچه تو بدان دانستی ، بار خدایا تو پیش اندازی ، و تو پس اندازی ، معصه دی جز تو نیست ، بحق داناییت برضیب و تواناییت بر همه خلق (سوگند) تا آنکه که زندگی را برایم بهتر دانی مرا زنده دار ، و آنکه که مرگه را برایم بهتر دانی جانم را بگیر ، بار خدایا من از تو خواهم ترس از تورا در پنهانی و عیان ، و سخن حق را در حال خشم و عشنودی ، و میانه روی را در حال فقر و توانگری ، و از تو خواهم نعمتی که فانی نشود و روشنی چشمی که منقطع نکردد و از تو خواهم راضی بودن بچنانا و میمنت مرگه را پس از زندگی ، و گوارائی زندگی را پس از مرگه و لذت دیدارت و شوق زیارت و لقایت را بی آنکه زیانی ضرر زنده یافتنه ای گمراه کننده بمن رسد ، بار خدایا ما را با آرایش ایمان بیاری ، و راهنمایانی هدایت شده قرارمان ده ، بار خدایا ما را دوزخه کسان که رهبری کردی رهبری فرما ، بار خدایا من از تو خواهم تصمیم پیاپداری در کار و براه راست شدن را ، و از تو خواهم توفیق شکر گزاری نعمت و عافیتی نیکو و پرداخت حقت را ، و از تو خواهم بار پروردگارا دلی سالم و زبانی راستگو و از تو آمرزش خواهم از آنچه میدانی و از تو خواهم بهتر آنچه دانی ، و پناه برم ب خودت از بدی آنچه (نسبت بمن) میدانی زیرا که تو میدانی و ما نمیدانیم و تویی علام النیوب .

۷ - سیف بن عمیره گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که فرمود : جبئیل علیه السلام که یوسف در زندان بود نزد وی آمد و باو گفت : ای یوسف در عقب هر نمازی بخوان (این

يَا يُوسُفُ قُلْ فِي ذُبُرٍ كُلِّ صَلَاةٍ : وَاللَّهِمَّ اجْعَلْ لِي فَرْجًا وَمَخْرَجًا وَارْزُقْنِي مِنْ حَيْثُ أَحْتَسِبُ وَ مِنْ حَيْثُ لَا أَحْتَسِبُ .

۸ - عُمَرُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَمَّنْ رَوَاهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَالَ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ عِنْدَ كُلِّ صَلَاةٍ مَكْتُوبَةٍ حَفِظَ فِي نَفْسِهِ وَدَارِهِ وَمَالِهِ وَوَلَدِهِ : أُجِرَ نَفْسِي وَمَالِي وَوَلَدِي وَأَهْلِي وَدَارِي وَكُلِّ مَا هُوَ مِنِّي بِاللَّهِ الْوَاحِدِ الْأَحَدِ الصَّمَدِ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ، وَأُجِرَ نَفْسِي وَمَالِي وَوَلَدِي وَكُلِّ مَا هُوَ مِنِّي بِرَبِّ الْفَلَقِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ - إِلَى آخِرِهَا - وَرَبِّ النَّاسِ - إِلَى آخِرِهَا - وَآيَةِ الْكُرْسِيِّ - إِلَى آخِرِهَا .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : مَنْ قَالَ فِي ذُبُرِ الْقَرِيضَةِ : وَيَأْمَنُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ وَلَا يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ أَحَدٌ غَيْرَهُ . - ثَلَاثًا - ثُمَّ سَأَلَ أُعْطِيَ مَا سَأَلَ .
 ﴿۲۳۵﴾ ۱۰ - الْحَسَنِ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ سَعْدَانَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِذَا صَلَّيْتَ الْمَغْرِبَ فَأَمِّرْ يَدَكَ عَلَى جَيْهَتِكَ وَقُلْ : بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمٌ

دعا (۱) : اللهم اجعل لي فرجاً ومخرجاً وارزقني من حيث احتسب ومن حيث لا احتسب .
 توضیح - مجلسی (ره) گوید : گفته شده که خداوند به جزء اول این دعا اورا ارزندان آزاد کرد ، وجزء دومش او را بسلطنت رسانید .

۸- حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر که این کلمات را در نزد هر نماز واجب بخواند خودش و خانه اش و مال و فرزندش محفوظ بماند (و دعا ایست) : و اجیر نفسی و مالی و ولدی و اهلی و داری و کل ما هومنی بالله الواحد الاحد الصمد الذی لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفواً احد ، و اجیر نفسی و مالی و ولدی و کلما هومنی برب الفلق من شرما خلق (و تا آخر سوره بخواند -) و رب الناس (و تا با آخر سوره و قل اعوذ برب الناس) بخواند - و آیه الکرسی را با آخر بخواند (یعنی بگوید : و اجیر نفسی و مالی و ولدی [و اهلی و داری] و کل ما هومنی بالله الذی لا اله الا هو العلی القیوم . . . تا با آخر) .

۹ - معاویة بن عمار (از حضرت صادق علیه السلام و احتمالاً از حضرت موسی بن جعفر عليه السلام) حدیث کند که فرمود : هر که سه بار دنبال نماز واجب بگوید : یا من یفعل ما یشاء ولا یفعل ما یشاء احد غیره ، سپس درخواستی کند پاو داده شود هر چه درخواست کرده .

۱۰ - سعید بن یسار گوید : حضرت صادق عليه السلام فرمود : همینکه نماز مغرب را اگر ادری ، پس دست خود را به پیشانی بکش و سه بار بگو : بسم الله الذی لا اله الا هو عالم النیب و الشهادة الرحمن الرحیم .

الْعَبِي وَالشَّهَادَةَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ، اللَّهُمَّ أَذْهِبْ عَنِّي الِهِمَّ [وَالْعَمَّ] وَالْحُزْنَ - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - .
 ۱۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ الْجَعْفَرِيِّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي
 عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كُنْتُ كَثِيرًا مَا أَشْتَكِي عَيْنِي فَشَكَوْتُ ذَلِكَ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ : أَلَا عَلِمَكَ
 دُعَاءَ لِدُنْيَاكَ وَآخِرَتِكَ وَبَلَاغِ لَوْجِ عَيْنِكَ ؟ قُلْتُ : بَلَى ، قَالَ : تَقُولُ فِي دُبُرِ الْفَجْرِ وَدُبُرِ الْمَعْرِبِ :
 اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَبِأَجْمَلِ النُّورِ فِي بَصْرِي وَبِالْبَصِيرَةِ
 فِي دِينِي وَبِالْبَيْتِ فِي قَلْبِي وَبِالْإِحْلَاصِ فِي عَمَلِي وَبِالسَّلَامَةِ فِي نَفْسِي وَبِالسَّعَةِ فِي رِزْقِي وَبِالشُّكْرِ لَكَ أَبَدًا
 مَا أَبْقَيْتَنِي .

۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ قَالَ : حَدَّثَنِي أَبُو جَعْفَرٍ الشَّامِيُّ قَالَ :
 حَدَّثَنِي رَجُلٌ بِالشَّامِ يُقَالُ لَهُ : هَلْقَامُ بْنُ أَبِي هَلْقَامٍ قَالَ : أَتَيْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عليه السلام فَقُلْتُ لَهُ : جُعِلْتُ
 وَذَلِكَ عَلَّمَنِي دُعَاءَ جَامِعِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَوْجَزَ ، فَقَالَ : قُلْ فِي دُبُرِ الْفَجْرِ إِلَى أَنْ تَطْلُعَ الشَّمْسُ :
 «سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ وَيَحْمَدِهِ أَسْتَغْفِرُ اللَّهَ وَأَسْأَلُهُ مِنْ فَضْلِهِ» .

قال هلقام: لقد كنت من أسوأ أهل بيتي خلا فما علمت حتى أتاني ميراث من قبل رجل
 ماظننت أن بيتي وبينه قرابة وإني اليوم لمن أيسر أهل بيتي وما ذلك إلا بما علمني مولاي العبد

اللهم اذهب عني الهم والنم والحزن .

۱۱ - محمد جعفری از پدرش حدیث کند که گفت : من بسیار بدرد چشم مبتلا میشدم پس از این
 درد: بعضرت صادق عليه السلام شکایت کردم فرمود : آیا دعائی بتو نیاموزم که برای دنیا و آخرت (سودمند
 باشد) و درد چشم تو را کفایت کند ؟ عرض کردم : چرا : فرمود : پس از نماز صبح و نماز مغرب میگوئی ،
 اللهم انی اسئلك بحق محمد و آل محمد عليك صل على محمد و آل محمد و اجعل النور فی بصری و
 البصيرة فی دینی و البیت فی قلبی و الاحلاس فی عملی و السلامة فی نفسی و السعة فی رزقی و الشکر لک
 ابدًا ما ابقيتني .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : این دعا با کوتاهی و اختصارش از دعاهاى جامعی است که حاجتهای
 دنیا و آخرت را در بردارد . . . سپس يك بك آنها را شمرده و شرح دهد .

۱۲ - ابو جعفر شامی گوید : مردی در شام که نامش هلقام بن ابی هلقام بود برای من حدیث کرد
 که خدمت حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام رفتم ، با عرض کردم : فدایت شوم یکدعای جامعی برای دنیا
 و آخرت بمن بیاموز که کوتاه باشد ، فرمود : پس از نماز صبح تا آفتاب زدن بگو : و سبحان الله العظيم
 و بحمدہ استغفر الله و اسئله من فضله . هلقام گوید : من از همه فاعیلم حالم بدتر بود (و در اثر خواندن
 این دعا) از مردی ندانسته بمن ارثی رسید که من گمان نداشتم میان من و آن مرد خویشاوندی باشد ، و
 اکنون من از تمام فاعیلم زندگانیم بهتر است ، و این نیست جز بواسطه آن دعائی که آقایم حضرت موسی -

الصالح عليه السلام

﴿ بَابُ الدُّعَاءِ لِلرِّزْقِ ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، وَالْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ جَمِيعاً ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ ذُرَّةَ ، عَنْ أَبِي حَبِيبَةَ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَارٍ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنْ يُعَلِّمَنِي دُعَاءَ لِلرِّزْقِ ، فَعَلَّمَنِي دُعَاءً مَا ذَرَيْتُ أَجْلَبَ مِنْهُ لِلرِّزْقِ قَالَ : قُلِ : «اللَّهُمَّ ارزُقْنِي مِنْ فَضْلِكَ الْوَاسِعِ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ ، رِزْقاً وَاسِعاً حَلالاً طَيِّباً بِلَاغاً لِلدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ، صَباً صَباً ، هَيئاً مَرِيئاً ، مِنْ غَيْرِ كَيْدٍ وَلَا مَنٍّ مِنْ أَحَدٍ خَلْفِكَ إِلَّا سَعَةً مِنْ فَضْلِكَ الْوَاسِعِ فَإِنَّكَ قُلْتَ : «وَأَسْأَلُ اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ ، وَمِنْ فَضْلِكَ أَسْأَلُ ، وَمِنْ عَطِيَّتِكَ أَسْأَلُ ، وَمِنْ يَدِكَ الْعَلَاءُ أَسْأَلُ .»

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لَقَدْ اسْتَبَطَأْتُ الرِّزْقَ فَغَضِبْتُمْ قَالَ لِي : قُلْ : «اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَكَمَّلْتَ بِرِزْقِي وَرِزْقِ كُلِّ ذَاتَةٍ ، يَا حَيْرَ مَدْعُوٍّ وَيَا حَيْرَ مَنْ أُعْطِيَ وَيَا حَيْرَ مَنْ سُئِلَ وَيَا أَفْضَلَ مَرْتَجِي أَفْعَلْ بِي كَذَا وَكَذَا .»

ابن جعفر علیهما السلام بمن آموخت .

شرح - مجلسی (ره) در فرمایش حضرت که فرمود : « پس از نماز صبح تا طلوع آفتاب بگو... » دو احتمال میدهد : یکی اینکه مقصود این باشد که این دعا را در تمامی این مدت بخوان و تکرار کن ، دیگر اینکه مقصود بیان وقت این دعا است که موقع گفتن آن از بعد از نماز صبح است تا آفتاب زدن سپس گوید : و احتمال اولی روشن تر است .

☆ (باب) ☆

(دعا برای روزی)

۱ - معاویة بن عمار گوید : از حضرت صادق عليه السلام خواهرش کردم که دعائی برای روزی بمن بیاموزد . پس دعائی بمن آموخت که من بهتر از آن برای جلب روزی ندیدم ، فرمود : « اللهم ارزقنی من فضلك الواسع الحلال الطیب رزقاً واسعاً حلالاً طیباً بلاغاً للدنيا والآخرة ، صباً صباً ، هئناً مریئاً ، من غیر کد ولا من احد [من] حلقك الا سعة من فضلك الواسع فانك قلت : «وأسأل الله من فضله ، فمن فضلك اسئل ومن عطيتك اسئل ، ومن يدك العلاء اسئل .»

۲ - أبو بصیر گوید : بحضور صادق عليه السلام عرض کردم : من رسیدن روزیم را کند می شمارم (و روزی من بکندی میرسد و بنظر خودم بیش از آن هم نخواهد رسید) ، آنحضرت در خشم شد سپس بمن فرمود : بگو : « اللهم انك تكملت برزقي و رزقي كل ذاة ، يا حير مدعو و يا حير من اعطى ، يا حير من سئل و يا افضل مرتجى افعلى بي كذا و كذا ، (و بجای کذا و کذا جا - خود را در مقدار زیاد شدن روزی بگوید) .»

﴿۳۴۵۰﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَصِيرٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ عَبْدِ الْخَالِقِ قَالَ : أَبْطَارَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ عَنْهُ ثُمَّ أَنَاهُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَا أَبْطَأَ بِكَ عَنَّا ؟ فَقَالَ : السُّقْمُ وَالْفَقْرُ ، فَقَالَ لَهُ : أَوَلَا عَلِمَكَ دُعَاءَ يَذْهَبُ اللَّهُ عَنْكَ بِالسُّقْمِ وَالْفَقْرِ ؟ قَالَ : بَلَى يَا رَسُولَ اللَّهِ ، فَقَالَ : قُلْ : وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ [الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ] تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ لَيْسَ لِي سَائِلٌ وَلَا يَتَّخِذُ صَاحِبَةً وَلَا إِوْدَادًا وَلَمْ يَكُنْ لِي شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لِي وَلِيٌّ مِنَ الدُّنْيَا وَكَثِيرٌ تَكْبِيرٌ أَهْ قَالَ : فَمَا لَيْتَ أَنْ عَادَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ أَذْهَبَ اللَّهُ عَنِّي السُّقْمَ وَالْفَقْرَ .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عُمَرَ الْبَغْدَادِيِّ ، عَنْ زَيْدِ الشَّحَامِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : اذْغُ فِي طَلَبِ الرَّزْقِ فِي الْمَكْتُوبِ بِقَوْلِكَ سَاجِدٌ : « يَا خَيْرَ الْمَسْئُولِينَ وَيَا خَيْرَ الْمُطْعَمِينَ اذْغُ فِي وَارِزِقْ عِيَالِي مِنْ فَضْلِكَ الْوَاسِعِ فَإِنَّكَ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ » .

۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ عُرْوَةَ ، عَنْ أَبِي جَبَلَةَ ، عَنْ أَبِي بصير قَالَ : شَكَوْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ الْمَاحِجَةَ وَسَأَلْتُهُ أَنْ يُعَلِّمَنِي دُعَاءَ فِي طَلَبِ الرَّزْقِ فَعَلَّمَنِي دُعَاءَ مَا احْتَجَجْتُ مُنْذِرَعُونَ بِهِ ، قَالَ : قُلْ فِي [دُبُرِ] صَلَاةِ اللَّيْلِ وَأَنْتَ سَاجِدٌ : « يَا خَيْرَ مَدْعُوِّ وَيَا خَيْرَ مَسْئُولٍ وَبِأَوْسَعِ مَنْ أُعْطِيَ وَيَا خَيْرَ مَرْتَجِي اذْغُ فِي وَارِزِقْ عِيَالِي وَارِزِقْ عِيَالِي مِنْ فَضْلِكَ الْوَاسِعِ » .

۳ - اسماعیل بن عبد الخالق گوید : مردی از اصحاب پیغمبر (ص) (چندی) بخدمت آنحضرت (ص) نیامد ، (و پس از مدتی) خدمتش رسید ، رسول خدا (ص) باو فرمود : چه چیز تو را از ما دور کرده بود ؟ عرض کرد : بیماری و نداری ، باو فرمود : آنها بتو نیاموزم دعائی که خداوند از تو بیماری و نداری را دور سازد ، چرا با رسول الله ، فرمود : بگو : « لا حول ولا قوة الا بالله [العلی العظیم] توکلت علی العی الذي لا یموت والحمد لله الذي لم يتخذ [صاحبة ولا] ولداً ولم يكن له شريك في الملك ولم يكن له ولي من الدنیا وكثير تكبيراً » . پس درنگی نکرد (وطول کشید) که خدمت پیغمبر (ص) بازگشت و عرض کرد : ای رسول خدا خداوند بیماری و نداری را از من برد .

۴ - زید شحام از حضرت باقر علیه السلام حدیث کند که فرمود : برای خواستن روزی (از خداوند) در نماز واجب در سجده بگو : « یا خیر المسؤلین و یا خیر المطیعین اذقنی و اذق الی من فضلك الواسع فانك ذو الفضل العظيم » .

۵ - ابوبصیر گوید : حضرت صادق علیه السلام از نیازمندی و تنگدستی شکایت کردم و از او خواستم که دعائی برای طلب روزی بمن بیاموزد ، پس آنحضرت دعائی بمن آموخت که از آن زمان که بوسیله آن دعا کردم نیازمندی نگفتم ، فرمود : پس از نماز شب در سجده بگو : « یا خیر مدعو و یا خیر مسئول و یا اوسع من اعطی و یا خیر مرتجی ، اذقنی و اوسع می من وزنت ، سب لی رزقاً من قبلك ، انك علی

عَلِيٍّ مِنْ رِزْقِكَ وَسَيِّبَلِي رِزْقًا مِنْ قَبْلِكَ ؛ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .

۶- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي دَاوُدَ ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي ذُو عِيَالٍ وَ عَلَيَّ دَيْنٌ وَقَدْ اشْتَدَّتْ حَالِي فَعَلِّمْنِي دُعَاءً أَدْعُو اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ لِيَرْزُقَنِي مَا أَقْضِي بِهِ دَيْنِي وَأَسْتَعِينُ بِهِ عَلَى عِيَالِي فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : يَا عَبْدَ اللَّهِ تَوَصَّأْ وَأَسْبِغْ وَضُوءَكَ ثُمَّ صَلِّ رَكَعَتَيْنِ مِنْ الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ ثُمَّ قُلْ : يَا مَاجِدُ يَا وَاحِدُ يَا كَرِيمُ [يَا دَائِمُ] أَتُوجَّهُ إِلَيْكَ بِمُحَمَّدٍ نَبِيِّ الرَّحْمَةِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا مُحَمَّدُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنِّي أَتُوجَّهُ بِكَ إِلَى اللَّهِ رَبِّكَ وَرَبِّي وَرَبِّ كُلِّ شَيْءٍ . أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى نَحْوِ مَا أَهْلُ بَيْتِهِ وَأَنَّكَ تَفْتَحُ كَرِيمَةً مِنْ نَفْحَاتِكَ وَتَنْحَا سَيِّئاً وَرِزْقاً وَاسِعاً أَلْمُ بِهِ شَعْنِي وَ أَقْضِي بِهِ دَيْنِي وَأَسْتَعِينُ بِهِ عَلَى عِيَالِي .

۷- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي بَانَ ، عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْمُسَكَّرِيِّ وَ غَيْرِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : عَلَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَذَا الدُّعَاءَ : يَا زَارِقَ الْمُقْلَيْنِ ، يَا زَاحِمَ الْمَسَاكِينِ ، يَا وَلِيَّ الْمُؤْمِنِينَ ، يَا ذَا الْقُوَّةِ الْمَتِينِ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَ أَهْلَ بَيْتِي وَ ارْزُقْنِي وَ عَافِنِي وَ اكْفِنِي مَا أَهْمَنِي .

۸- (۳۳۵) مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَمَّرِ بْنِ حَلَّادٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : سَمِعْتُهُ

كُلُّ شَيْءٍ قَدِيرٌ .

۶- حضرت باقر علیه السلام فرمود : مردی خدمت پنبصر (س) رسید و عرض کرد : ای رسول خدا من مردی هستم عیالمد وقرض دار ، و حال سخت شده ، پس دعائی بمن بیا موز که با آن بدرگام خدای عزوجل دعا کنم تا بمن روزی دهد بمقداری که با آن قرضم را ادا کنم و بوسیله آن بر (مخارج) نانخورها و عیالم کمک جویم ، پس رسول خدا (س) فرمود : ای بنده خدا وضوی خوب و کاملی بساز ، سپس دو رکعت نماز بکرار و رکوع و سجودش را کامل و نیکو بجای آر ، سپس (پس از فراغت از نماز) بگو : یا ماجد یا واحد یا کریم [یا دائم] اُنُوْجِهْ اِلَیْکَ بِمُحَمَّدٍ نَبِیِّ الرَّحْمَةِ (س) یا محمد یا رسول الله انی اُنُوْجِهْ بِکَ اِلَى اللّٰهِ رَبِّکَ وَ رَبِّی وَ رَبِّی وَ رَبِّ کُلِّ شَیْءٍ اَنْ تُصَلِّیَ عَلَیَّ مُحَمَّدٍ وَ اَهْلِ بَیْتِهِ وَ اَنْ تُفْتَحَ لَیَّ سَیِّئاً وَ رِزْقاً وَاسِعاً اَلْمُ بِهِ شَعْنِی ، وَ اَقْضِیْ بِهِ دَیْنِیْ وَ اسْتَعِیْنُ بِهِ عَلَی عِیَالِی .

۷- حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (س) این دعا را (برای زیاد شدن روزی آموخت : یا زارِقَ الْمُقْلَیْنِ ، یا زَاحِمَ الْمَسَاکِیْنِ ، یا وَلِیَّ الْمُؤْمِنِیْنِ ، یا ذَا الْقُوَّةِ الْمَتِیْنِ ، صل علی محمد و اهل بینه ، و ارزقنی و عافنی و اکفنی ما اهنی ،

۸- معمر بن خلاد گوید : از حضرت رضا علیه السلام شنیدم که میفرمود : حضرت باقر علیه السلام

يَقُولُ: نَظَرَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام إِلَى رَجُلٍ وَهُوَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عليه السلام: سَأَلْتَ قُوْتَ النَّبِيِّ قُلِي: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ رِزْقًا [حَلَالًا] وَأَسْعَاطِيْبًا مِنْ رِزْقِكَ».

۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ قَالَ : قُلْتُ لِلرِّضَا عليه السلام : جُعِلْتُ فِدَاكَ ادْعُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَرْزُقَنِي الْحَلَالَ فَقَالَ : أَتَدْرِي مَا الْحَلَالُ ؟ قُلْتُ : الَّذِي عِنْدَنَا الْكَسْبُ الطَّيِّبُ ، فَقَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام يَقُولُ : الْحَلَالُ هُوَ قُوْتُ الْمُصْطَفَيْنِ ثُمَّ قَالَ : قُلْ : «أَسْأَلُكَ مِنْ رِزْقِكَ الْوَاسِعِ» .

۱۰ - عَنْهُ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ مَزِيدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلِي : «اللَّهُمَّ أَوْسِعْ عَلَيَّ فِي رِزْقِي وَامْدُدْ لِي فِي عُمُرِي وَاجْعَلْ لِي مِنْ تَنْصِيرِ بِلَدِينِكَ وَلَا تَسْتَبْدِلْ بِي غَيْرِي» .
۱۱ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ عليه السلام دُعَاءٌ فِي الرِّزْقِ : «يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مَنْ حَقَّهُ عَلَيْكَ عَظِيمٌ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ وَعَلَى آلِي مُحَمَّدٍ وَأَنْ تَرْزُقَنِي الْعَمَلَ بِمَا عَلَّمْتَنِي مِنْ مَعْرِفَةِ حَقِّكَ وَ أَنْ تَبْسُطَ عَلَيَّ مَا حَظَرْتَ مِنْ رِزْقِكَ»

۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ الْعَطَّارِ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنِّي أَقْدَأَسْتَبْطَأُنَا الرِّزْقُ فَقَضِبْتُ ثُمَّ قَالَ : قُلِي :

مردی را دید که میگوید : « بار خدایا من از روزی حلال تو خواستادم ، حضرت باقر علیه السلام باو فرمود : تو قوت (و روزی) پشمبرانرا خواستار شدی بگو : « بار خدایا من از تو روزی فراوان پاکیزه ای از روزیت را خواستادم » .

۹ - احمد بن محمد بن ابی نصر گوید : بحضرت رضا علیه السلام عرض کردم : فدایت شوم خدای مزوجل را بخوان (و دعا کن) که روزی حلال بمن روزی کند ، فرمود : آیا میدانی حلال چیست ؟ عرض کردم : آنچه نزدما است از درآمد پاک است ، فرمود : علی بن الحسین علیهما السلام میفرمود : حلال قوت (و روزی) برگزیدگانست ، سپس فرمود : (بار خدایا) از تو از روزی فراوانت خواستادم ،

۱۰ - مفضل بن مزید از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که فرمود : بگو « اللهم اوسع علی فی رزقی و امدد لی فی عمری و اجعل لی ممن تنصیر به لدینک و لا تستبدل بی غیری » .

۱۱ - و نیز از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام دعائی برای روزی روایت کرده (و آن اینست) : « یا الله یا الله یا الله اَسْأَلُكَ بِحَقِّ مَنْ حَقَّهُ عَلَيْكَ عَظِيمٌ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تَرْزُقَنِي الْعَمَلَ بِمَا عَلَّمْتَنِي مِنْ مَعْرِفَةِ حَقِّكَ وَأَنْ تَبْسُطَ عَلَيَّ مَا حَظَرْتَ مِنْ رِزْقِكَ » .

۱۲ - ابو بصیر گوید : بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم : ما رسیدن روزی را بکندی میدانیم حضرت در خشم شد و فرمود : بگو : « اللهم انک تکملت برزقی و رزق کل دابة فیماخیر من دعی

وَاللّٰهُمَّ إِنَّكَ تَكْفُلْتَنِي بِرِزْقِي وَرِزْقِي كُلِّ ذَابَةٍ فَيَا خَيْرَ مَنْ دُعِيَ وَيَا خَيْرَ مَنْ سُئِلَ وَيَا خَيْرَ مَنْ أُعْطِيَ
وَيَا أَفْضَلَ مَنْ تَجَى أَفْعَلِي كَذَا وَكَذَا .

﴿ ۳۳۶ ﴾ ۱۳- أَبُو بصیر، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ يَدْعُو بِهَذَا الدَّعَاءِ :
وَاللّٰهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حَسَنَ الْمَعِيشَةِ مَعَ عِيشَةِ أَتَقَوَّى بِهَا عَلَى جَمِيعِ حَوَائِجِي وَأَتَوَصَّلُ بِهَا فِي الْحَيَاةِ إِلَى
آخِرَتِي مِنْ غَيْرِ أَنْ تُتْرَقَنِي فِيهَا فَأَطْعُمَنِي أَوْ تَقْتَرِبَ بِهَا عَلَيَّ فَأَشْفِيَنِي ، أَوْ سِعَ عَلَيَّ مِنْ حَلَالِ رِزْقِكَ وَأَقْبِضْ
عَلَيَّ مِنْ سَبَبِ فَضْلِكَ نِعْمَةً سَابِقَةً وَعَطَاءً غَيْرَ مَمْمُونٍ ثُمَّ لَا تَشْغَلْنِي عَنْ شُكْرِ نِعْمَتِكَ يَا كَسَّابُ
مِنْهَا تُلْهِبُنِي بِهَجْتِهِ وَتَقْتَرِبَنِي زَهْرَاتِ زَهْوَتِهِ ، وَلَا يَأْخُذْ بِكَ عَلَيَّ مِنْهَا يَقْصُرُ بِعَمَلِي كَدُّهُ وَيَمْلَأُ صَدْرِي
هَمَّتَهُ ، أُعْطِنِي مِنْ ذَلِكَ يَا إِلَهِي غِنًى عَنْ شِرَارِ خَلْقِكَ وَبَلَاغًا أَنَالَ بِهِ رِضْوَانَكَ وَأَعُوذُ بِكَ يَا إِلَهِي مِنْ شَرِّ
الدُّنْيَا وَشَرِّ مَا فِيهَا ، لِأَجْعَلَ الدُّنْيَا عَلَيَّ سِجْنًا وَأَلْفِرَاقَهَا عَلَيَّ حُرْنًا ، أَخْرِجْنِي مِنْ فِتْنَتِهَا مَرْضِيًّا
عَنِّي مَقْبُولًا فِيهَا عَمَلِي إِلَى دَارِ الْحَيَوَانِ وَمَسَاكِينِ الْأَخْيَارِ وَأَبْدَلْنِي بِالْدُّنْيَا الْفَانِيَةِ نِعْمَ الدَّارِ الْبَاقِيَةِ
اللّٰهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ أَرْزُلِهَا وَزَلْزَلِهَا وَسَطَوَاتِ شَيَاطِينِهَا وَسَلْطِينِهَا وَتَكَالُفِهَا وَمِنْ بَقِي مَنْ بَقِيَ عَلَيَّ

و یا خیر من سئل و یا غیر من اعطی و یا افضل مرتجی اقل بی کذا و کذا ، (و بجای اقل بی کذا و کذا حاجت خود را ذکر کند) .

۱۳- حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : که علی بن الحسین علیهما السلام این دعا را میخواند (که ترجمه اش چنین است) : بار خدایا از تو خواهم معیشت خوبی که بدان وسیله همه حوائجم نیرو بگیرم و در این دوران زندگی بدان وسیله باخرتم رسم ، بدون آنکه مرا در آن بخوشگذرانی و ادا کنی تا در نتیجه سرکش شوم یا بر من تنگ گیری که بدبخت شوم ، روزی مرا از روزی حلال خود وسیع گردان و از باران فضل بر من فرو ریز ، و نعمتی پیوسته و عطا کنی بی منت (بمن ده) سپس بواسطه زیادی آن مرا از شکر آن باز مدار که خرمی آن مرا بخود سرگرم سازد ، و درخشندگی شکوفه هایش مرا گول زند (یا گمراه سازد) و بکمی آن مرا دچار مساز که رنج تحصیل آن مرا از کردار و عبادتم باز دارد و اندوه بدست آوردنش سینهام را فرا گیرد ، بار خدایا چندان روزی بمن بده برای بی نیازی از بدان خلقت ، و وسیله ای باشد که مرا بخشودی (بارضوانت) برساند ، وای خدای من بتو پناه برم از شردنیا و شر آنچه در آنست ، دنیا را بر من زندان مساز ، و جدائی آنرا اندوه من مکن ، مرا از فتنه هایش بیرون بر بدانسان که مورد پسند باشم ، و کردارم مورد پذیرش باشد که بخانه جاویدان زندگی و محل سکونت نیکنام برساند ، و بجای دنیای فانی نعمتهای خانه باقی را بمن ارزانی کن ، بار خدایا من بتو پناه برم از تنگدستی و سختی و پریشانیهای دنیا و حمله شیاطین و سلاطین آن و از شکنجه هایش ، و از ستم آنکه در این دنیا بمن ستم کند .
بار خدایا هر که بمن کید کند بنا او کید کن ، و هر که آهنگه من کند آهنگه او کن ، و تیغ

فِيهَا ، اللَّهُمَّ مَنْ كَادَنِي فِكْدَهُ وَمَنْ أَرَادَنِي فَأَرَدَهُ وَقَلَ عَنِّي حَدَّ مَنْ نَصَبَ لِي حَدَّهُ وَأَطْفَ عَنِّي نَارَ مَنْ شَبَّ لِي وَقَوَدَهُ وَأَكْفَيْنِي مَكْرَ الْمَكْرَةِ وَأَفْقَأَ عَنِّي عُيُونَ الْكُفْرَةِ وَأَكْفَيْنِي هَمَّ مَنْ أَدْحَلَ عَلَيَّ هَمَّهُ وَأَدْقَعَ عَنِّي شُرَّ الْحَسَدَةِ وَأَعِصِمْنِي مِنْ ذَلِكَ بِالسَّكِينَةِ وَالْيَسِينِ ذِرْعَكَ الْحَصِينَةَ وَأَجْبَانِي فِي سِتْرِكَ الْوَاقِي وَأَصْلِحْ لِي حَالِي وَصَدِّقْ قَوْلِي بِفِعَالِي وَبَارِكْ لِي فِي أَهْلِي وَمَالِي .

(بَابُ)

﴿الدُّعَاءُ لِلدِّينِ﴾

۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَسَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، جَمِيعاً ، عَنْ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ جَمِيلِ ابْنِ دَرَّاجٍ ، عَنْ وَابِدِ بْنِ صَبِيحٍ قَالَ : شَكَوْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام دَيْنًا لِي عَلَى أَنَا ، فَقَالَ : قُلِ : «اللَّهُمَّ لِحَظَّةٍ مِنْ لِحَظَاتِكَ تَبَسَّرَ عَلَيَّ غُرْمَائِي بِهَا الْقَضَاءُ وَتَبَسَّرَ لِي بِهَا الْإِقْتِضَاءُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» .

۲- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْوَشَّاءِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : أُمِّي النَّبِيُّ عليه السلام رَجُلٌ فَقَالَ : يَا نَبِيَّ اللَّهِ الْغَالِبُ عَلَيَّ الدَّيْنُ وَ وَسُوسَةُ السُّنْبُرِ ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ عليه السلام : قُلْ : «تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ

آنکس که بروی من تیغ کشد تیغش را کند نما ، و آتش آنکس که برای من آتش افروزد خاموش سازد ، و مکر مکر کنندگان را از من کفایت کن ، و چشم کافران را از توجه بمن از بیخ در آور ، و اندوه آنکس که اندوهش را بر من وارد کند کفایت نما ، و شر حسودان را از من باز دار ، و با آرامش خود مرا از آن نگهدار ، و زره نکهبان خود را بمن بپوشان ، و مرا در پرده پوشاننده خود مستوردار ، و حال مرا اصلاح کن و گرفتارم رایکردارم تصدیق کن (یعنی کردارم را گواه راست گفتارم کن) و در باره خاندان و مالم برکت بمن ده .

﴿بَابُ﴾

(دَعَا بَرَاءِ دِينِ وَوَامٍ)

۱- وَلِيدِ بْنِ صَبِيحٍ كَوَيْدٍ : بِحَضْرَتِ سَادِقٍ عليه السلام اَزْ وَامِي كِهْ اَزْ مَنْ بَكْرِدَنْ مَرْدَمِي اسْتِ (وَمَنْ اَزْ اَنهَا بَسْتَانَكَمْ وَ نَسْتَوَانْدْ يَا نَسْبُوخَوَانْدْ بَدَهَنْدْ) شَكَايَتِ بَرْدَمِ فَرْمُودِ : يَكُو ، «اللَّهُمَّ لِحَظَّةٍ مِنْ لِحَظَاتِكَ تَبَسَّرَ عَلَيَّ غُرْمَائِي بِهَا الْقَضَاءُ وَتَبَسَّرَ لِي بِهَا الْإِقْتِضَاءُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» (يَعْنِي يَا رَبِّ خُدَايَا نَظَرِي فَرْمَا كِهْ بَدَهَكَارَنْ مَنْ تَوَانِ بَرْدَاخْتِ يَا بَنْدِ وَمَنْ تَوَانِ دَرِ يَافْتِ ، تُو بَرِ هَرِ چيزِ تَوَانَامِي) .

۲- حَضْرَتِ سَادِقٍ عليه السلام فَرْمُودِ : مَرْدِي خُدْمَتِ رَسُوْلِخُدَا (مَنْ) آمَدَهْ عَرَشِخُرْدِ : اِي بِبِسْمِيرِ خُدَا قَرَضِ وَ وَسُوسَهْ دَرِ دَلِ بَرِ مَنْ غَالِبِ كَشْتَهْ (دَسْتُورِي بَرَاءِ رَفْعِ هَرِ دُو بَمِنْ بَدَهِيدِ) پَسِ بِبِسْمِيرِ (مَنْ) بَاوِ فَرْمُودِ : يَكُو ، «تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ ، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَنْخُدْ سَاحِبَةَ وَلَا وُلْدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ

يَتَّخِذُ صَاحِبَةً وَلَاوَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وِليٌّ مِنَ الذَّلِّ وَكَبِيرُهُ تَكْبِيرُهُ
 قَالَ : فَصَبَرَ الرَّجُلُ مَا شَاءَ اللَّهُ ، ثُمَّ مَرَّ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَهَتَفَ بِهِ فَقَالَ : مَا صَنَعْتَ ؟ فَقَالَ : أَدْمَنْتُ مَا
 قُلْتَ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ فَقَضَى اللَّهُ دِينِي وَأَذْهَبَ وَسُوءَ صَدْرِي .

۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ ابْنِ مُسْكَانَ : عَنْ أَبِي حَمْرَةَ
 الثَّمَالِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ قَدْ لَبِثْتُ شِدَّةً
 مِنْ وَسْوَءِ الصَّدْرِ وَأَنَا رَجُلٌ مَدِينٌ مُعْبِلٌ مُجَوِّحٌ فَقَالَ لَهُ : كَرَّرْ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ : « تَوَكَّلْتُ عَلَى
 الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَاوَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ
 يَكُنْ لَهُ وِليٌّ مِنَ الذَّلِّ وَكَبِيرُهُ تَكْبِيرُهُ » . فَلَمْ يَلْبَثْ أَنْ جَاءَهُ فَقَالَ : أَذْهَبَ اللَّهُ عَنِّي وَسُوءَ صَدْرِي
 وَقَضَى عَنِّي دِينِي وَوَسَّعَ عَلَيَّ رِزْقِي .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ : عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغْبِرَةِ . عَنْ مُوسَى بْنِ بَكْرِ ، عَنْ أَبِي إِبْرَاهِيمَ
عليه السلام كَانَ كَتَبَهُ لِي فِي قِرْطَاسٍ : « اللَّهُمَّ ارْزُدْ إِلَى جَمِيعِ خَلْقِكَ مَظَالِمَهُمُ النَّبِيِّ قَبْلِي ، صَغِيرَهَا وَكَبِيرَهَا
 فِي سِرِّمِنَاكَ وَعَافِيَةٍ وَمَالٍ تَبْلُغُهُ قُوَّتِي وَلَمْ تَسْعَهُ ذَاتُ يَدِي وَلَمْ يَقْمِ عَلَيَّ بَدَنِي وَيَقْبِنِي وَنَفْسِي فَأَدِرْ
 عَنِّي مِنْ جَزِيلٍ مَا عِنْدَكَ مِنْ فَضْلِكَ ثُمَّ لَا تَخْلُفْ عَلَيَّ مِنْهُ شَيْئًا تَقْضِيهِ مِنْ حَسَنَاتِي ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ
 أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ الدِّينَ كَمَا شَرَحَ وَأَنَّ الْإِسْلَامَ

شريك في الملك ولم يكن له ولي من الذل و كبره تكبيراً ، حضرت صادق عليه السلام فرمود : مدتی بر این
 جریان گذشت ، پس روزی آن مرد بر پیغمبر (ص) گذر کرد آنحضرت صدای او زد و فرمود : چه کردی
 عرض کرد : ای رسول خدا آنچه بمن فرمودی بدان ادامه دادم و خدا دین مرا ادا کرد و وسوسه خاطر من را
 نیز از میان برد .

۳ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : مردی نزد پیغمبر (ص) آمده عرض کرد : ای رسول خدا
 من از وسوسه خاطر سختی کشیده ام ، و مردی عیال وار و بدهکار و نیازمند هستم ، پیغمبر (ص) با او
 فرمود : این کلمات را بسیار بگو : « تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا
 وَلَدًا وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وِليٌّ مِنَ الذَّلِّ وَكَبِيرُهُ تَكْبِيرُهُ » پس زمانی نگذشت که آن مرد
 نزد آنحضرت آمده عرض کرد : خداوند وسوسه خاطر من را برطرف کرد و بدهی و قرض مرا ادا فرمود و روزی
 را فراوان ساخت .

۴ - موسی بن بکر از حضرت کاظم عليه السلام حدیث کند که (برای پرداخت بدهکاری که داشتم این
 دعا را) برای من در کاغذی نوشت : « اللَّهُمَّ ارْزُدْ إِلَى جَمِيعِ خَلْقِكَ مَظَالِمَهُمُ النَّبِيِّ قَبْلِي ، صَغِيرَهَا وَكَبِيرَهَا
 فِي سِرِّمِنَاكَ وَعَافِيَةٍ وَمَالٍ تَبْلُغُهُ قُوَّتِي وَلَمْ تَسْعَهُ ذَاتُ يَدِي وَلَمْ يَقْمِ عَلَيَّ بَدَنِي وَيَقْبِنِي وَنَفْسِي فَأَدِرْ مِنْ
 جَزِيلٍ مَا عِنْدَكَ مِنْ فَضْلِكَ ثُمَّ لَا تَخْلُفْ عَلَيَّ مِنْهُ شَيْئًا تَقْضِيهِ مِنْ حَسَنَاتِي ، يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ
 إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَأَنَّ الدِّينَ كَمَا شَرَحَ وَأَنَّ الْإِسْلَامَ كَمَا وَصَفَ

کَمَا وَصِفَ وَ أَنَّ الْكِتَابَ كَمَا أَنْزَلَ وَ أَنَّ الْقَوْلَ كَمَا حَدَّثَ وَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ ذَكَرَ اللَّهُ مُحَمَّدًا وَ أَهْلَ بَيْتِهِ بِخَيْرٍ وَ حَيَاتِهِمْ وَ أَهْلَ بَيْتِهِ بِالسَّلَامِ .

(بَابُ)

(الدُّعَاءُ لِلْكَرْبِ وَالْهَمِّ وَالْحُزْنِ وَالْعَوْفِ)

۱- (۳۳۵) مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ بَزِيعٍ ، عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ الشَّرَاحِجِ عَنْ ابْنِ مُسْكَانٍ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ قَالَ : قَالَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ عليه السلام : يَا أَبَا حَمَزَةَ مَا لَكَ إِذَا أَتَى بِكَ أَمْرٌ تَخَافُهُ أَنْ لَا تَتَوَجَّهَ إِلَى بَعْضِ رِوَايَا بَيْتِكَ - يَعْنِي الْقَبِيلَةَ - فَتُصَلِّيَ رَكَعَتَيْنِ ثُمَّ تَقُولُ : «يَا أَبْصَرَ النَّاطِرِينَ وَيَا أَسْمَعَ السَّامِعِينَ وَيَا أَسْرَعَ الْحَاسِبِينَ وَيَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ» - سَبْعِينَ مَرَّةً - كُلَّمَا دَعَوْتَ بِهَيْدِهِ الْكَلِمَاتِ [مَرَّةً] سَأَلْتَ حَاجَةً .

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ غَاصِمِ بْنِ حُمَيْدٍ ، عَنْ ثَابِتٍ ، عَنْ أَسْمَاءَ قَالَتْ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ أَصَابَهُ هَمٌّ أَوْ كَرْبٌ أَوْ بَلَاءٌ أَوْ آوَاءٌ فَلْيَقُلْ : «اللَّهُ رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا» ؛ تَوَكَّلْتُ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ .

۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا نَزَلَتْ بِرَجُلٍ نَائِلَةٌ أَوْ شَهِيدَةٌ ، أَوْ كَرْبَةٌ أَمْرٌ فَلْيَكْشِفْ عَنْ رُكْبَتَيْهِ وَ ذِرَاعَيْهِ وَ لِيَلْمِصْهُمَا

وان الكتاب كما انزل وان القول كما حدث وان الله هو الحق المبين ، ذكر الله محمداً واهل بيته بخير و حيا محمداً واهل بيته بالسلام .

(بَابُ)

(دعا برای رفع اندوه و سختی و غم و دلنگمی و ترس)

۱- ابو حمزه گوید : حضرت باقر علیه السلام بمن فرمود : ای ابا حمزه چرا هر گاه برای تو پیش آمدی میکند که تو را بترس و خوف اندازد بیکی از گوشه‌های خانه‌ات - یعنی بسوی قبله - رو نکنی ، پس دو رکعت نماز بخوانی سپس هفتاد بار بگوئی : «یا ابصر الناظرین و یا اسمع السامعین و یا اسرع الحاسبین و یا ارحم الراحمین» و هر بار که این کلمات را می‌گوئی حاجت خود را بخواهی .

۲- اسماء گوید : رسول خدا (ص) فرمود : هر کس باو اندوهی یا غمی یا سختی یا بلائی پادشواری برسد پس بگوید : «الله ربی ولا اشرك به شیئا» ، توکلت علی الحی الذی لا یموت» .

۳- هشام بن سالم گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر گاه برای مردی پیش آمد ناگواری یا سختی کرد ، یا امری او را اندوهناک ساخت پس دو زانوی خود را با آرنجهای دستانش

بِالْأَرْضِ وَلِيْلِزِقِي جُوجُؤُهُ بِالْأَرْضِ ثُمَّ لِيَدْعُ بِحَاجَتِهِ وَهُوَ سَاجِدٌ

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَمَّارِ الدَّهَّانِ ، عَنْ مَسْمَعٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَمَّا طَرَحَ إِخْوَةُ يُوسُفَ يُوْسُفَ فِي الْجُبِّ أَتَاهُ جِبْرِئِيلُ عليه السلام فَدَخَلَ عَلَيْهِ فَقَالَ : يَا غُلَامُ مَا تَصْنَعُ هُنَا ؟ فَقَالَ : إِنَّ إِخْوَتِي الْقَوْنِي فِي الْجُبِّ ، قَالَ : فَتَحِبُّ أَنْ تَخْرُجَ مِنْهُ ؟ قَالَ : ذَلِكَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ، إِنْ شَاءَ أَحْرَجَنِي قَالَ : فَقَالَ لَهُ : إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَقُولُ لَكَ : ادْعُنِي بِهَذَا الدُّعَاءِ حَتَّى أُخْرِجَكَ مِنَ الْجُبِّ فَقَالَ لَهُ : وَمَا الدُّعَاءُ ؟ فَقَالَ : قُلِ : **اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِأَنَّ لَكَ الْحَمْدَ ، لِأَنَّكَ الْإِلَهَ الْإِلَآتُ الْمَنَانُ بَدِيعَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلِيَّ وَآلِ عَمِيرٍ وَأَنْ تَجْعَلَ لِي مِثْلًا نَافِيَهُ فَرَجًا وَمَخْرَجًا ، قَالَ : ثُمَّ كَانَ مِنْ وَصِيَّتِهِ مَا ذَكَرَ اللَّهُ فِي كِتَابِهِ .**

۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ أَبِي إِسْمَاعِيلَ السَّرَّاجِ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ الَّذِي دَعَا بِهِ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَلَى دَاوُدَ بْنِ عَلِيٍّ حِينَ قَتَلَ الْمُعَلَّى بْنَ خُنَيْسٍ وَأَخَذَ مَالَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : **اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِنُورِكَ الَّذِي لَا يُطْفِئُ وَبِعِزَّتِكَ الَّتِي لَا تُخْفَى وَبِعِزَّتِكَ الَّتِي لَا يَنْقُضُهَا وَبِنِعْمَتِكَ الَّتِي لَا تُحْصَى وَبِسُلْطَانِكَ الَّتِي كَفَفْتَ بِهَا فِرْعَوْنَ عَنْ مُوسَى عليه السلام .**

برهنه کند و بزمن بچسباند ، و سینه خود را بزمن گذارد و با این حال در سجده برای حاجت خود دعا کند .

۴ - حضرت سادق عليه السلام فرمود : چون برادران یوسف او را در چاه افکندند جبرئیل نزدش آمد و گفت : ای پسرک در اینجا چه میکنی ؟ گفت : همانا برادران من مرا در این چاه افکندند جبرئیل گفت : میخواهی که از این چاه بیرون آیی ؟ یوسف گفت : این با خدای عزوجل است اگر خواهد مرا بیرون آورد ، امام سادق عليه السلام فرمود : پس جبرئیل باو گفت ، همانا خدای تعالی بتو فرماید : مرا با این دعا بخوان تا از چاه بیرون آوری ، یوسف گفت : آن دعا کدام است ؟ گفت : بگو : **اللهم انى اسئلك بأن لك الحمد ، لا اله الا انت المنان بديع السماوات و الارض ذو الجلال والاكرام ان تصلى على محمد و آل محمد وان تجعل لى مما انا فيه فرجاً ومخرجاً ، امام سادق عليه السلام فرمود : پس داستانش همان شد که خداوند در کتابش یاد فرموده است .**

۵ - معاوية بن عمار از امام سادق عليه السلام حدیث کند که آن دعائی که حضرت سادق عليه السلام بوسیله آن پداود بن علی نفرین کرد در داستان کشتن او معلی بن خنیس و گرفتن اموال آنحضرت را از او (که در باب نفرین بر دشمن حدیث (۵) داستانش گذشت ، آن دعا اینست . **اللهم انى اسئلك بنورك الذى لا يطفى وبعزتك التى لا تخفى وبعزتك الذى لا ينقضى وبنعمتك التى لا تحصى ولسطانتك الذى كفتت به فرعون عن موسى عليه السلام .**

﴿۳۳۷۰﴾ ۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ؛ عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ جَابِرٍ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : تَقْتَسِلُ وَتُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ وَتَقُولُ : « يَا فَارِجَ الْهَمِّ وَيَا كَاشِفَ الْغَمِّ يَا رَحْمَنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَرَحِيمَهُمَا قَرِّحْ هَمِّي وَكَشِّفْ غَمِّي يَا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ الصَّمَدُ الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ، اعْصِمْنِي وَطَهِّرْ نِي وَادْهَبْ بِبَلِيَّتِي ، وَاقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَالْمَعْوَةَ ذَاتَيْنِ .

۷- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ غُثَمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا خِفْتَ أَمْرًا فَقُلِ : « اللَّهُمَّ إِنَّكَ لَا يَكْفِي مِنْكَ أَحَدٌ وَأَنْتَ تَكْفِي مِنْ كُلِّ أَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فَكَفِّنِي كَذَا وَكَذَا .

وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ قَالَ : تَقُولُ : « يَا كَافِيًا مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا يَكْفِي مِنْكَ شَيْءٌ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، اكَفِنِي مَا أَهَمَّنِي مِنْ أَمْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ ، وَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ دَخَلَ عَلَى سُلْطَانٍ يَهَابُهُ فَلْيَقُلْ : « يَا اللَّهُ اسْتَفْتِحْ وَيَا اللَّهُ اسْتَنْجِحْ وَيَمْحَمِدْ عليه السلام أَتَوْجَهُ ، اللَّهُمَّ ذَلِّلْ لِي صُعُوبَتَهُ وَسَهِّلْ لِي حُرُوتَهُ فَإِنَّكَ تَمَحُّو مَا تَشَاءُ وَتُنَبِّتُ وَعِنْدَكَ أُمُّ الْكِتَابِ ، وَتَقُولُ أَيْضًا « حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ وَأَمْتَنِعْ بِحَوْلِ اللَّهِ وَقُوَّتِهِ مِنْ حَوْلِهِمْ وَقُوَّتِهِمْ وَأَمْتَنِعْ بِرَبِّ الْفَلَقِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ .

۶- اسماعیل بن جابر از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که برای رفع اندوه فرمود : غسل میکنی و دو رکعت نماز میخوانی و میگوئی : « یا فارح الهم و یا کاشف الغم یا رحمن دنیا و الآخرة و رحیمهما فرج همی و اکشف غمی یا الله الواحد الاحد الصمد الذی لم یلد و لم یولد و لم یکن له کفوا احد اعصمنی و طهرنی و اذهب ببلیتی ، و آیه الكرسي را بآورد و معوذتین (یعنی قل اعوذ برب الفلق و قل اعوذ برب الناس) بخوان .

۷- سماعه گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر گاه از پیش آمدی بترسی پس بگو : « اللهم انک لا یکنی منک احد و انت تکفی من کل احد من خلقک فاکنی کذا و کذا (و بجای کذا و کذا گرفتاری خود را ذکر کند) .

و در حدیث دیگر است که فرمود : میگوئی : « یا کافیا من کل شیء و لا یکنی منک شیء فی السماوات و الارض ، اکنفی ما اهننی من امر الدنیا و الآخرة و صلی الله علی محمد و آله ، و حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که بر سلطانی وارد شود که از او ترس دارد پس بگوید : « یا الله استفتح و یا الله استنجح و ب محمد صلی الله علیه و آله اتوجه ، اللهم ذلل لی صعوبته و سهل لی حزونه فایک تمحو ما تشاء و تثبت و عندک ام الكتاب . و نیز میگوئی : « حسبی الله لا اله الا هو علیه توکلت و هو رب العرش العظیم و امتنع بحول الله و قوته من حولهم و قوتهم و امتنع برب الفلق من شر ما خلق و لا حول و لا قوة الا بالله ، .

۸ - عَنْهُ ، عَنْ عَدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا ، رَفَعُوهُ ، إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ مِنْ دُعَاوِي عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْأَمْرِ يَحْدُثُ : **وَاللَّهِمَّ صَلِّ عَلَى نَبِيِّ وَآلِ نَبِيِّ وَأَعِزِّي لِجَبَّتِي وَأَرْحَمْنِي وَزَكِّ عَمَلِي وَيَسِّرْ مُنْقَلَبِي وَاهْدِلْهُ** قَلْبِي وَأَمِنْ خَوْفِي وَعَافِنِي فِي عُمْرِي كُلِّهِ وَبَيِّتْ حُجَّتِي وَأَعْفِرْ خَطَايَايَ وَبَيِّضْ وَجْهِي وَأَعِصِمْنِي فِي دِينِي وَسَهِّلْ مَطْلَبِي وَوَسِّعْ عَلَيَّ فِي رِزْقِي فَإِنِّي ضَعِيفٌ وَتَجَاوَزَعَنْ سَيِّئِي وَمَا عِنْدِي بِحَسَنٍ مَا عِنْدَكَ وَلَا تَجْعَلْنِي بِنَفْسِي وَلَا تَجْعَلْ لِي حَمِيمًا وَهَبْ لِي بِاللَّهِ لِحَظَةً مِنْ لِحَظَاتِكَ ، تَكْشِفْ بِهَا عَنِّي جَمِيعَ مَا بِيَأْتِيَنِي وَتَرُدُّ بِهَا عَلَيَّ مَا هُوَ أَحْسَنُ غَاذَاتِكَ عِنْدِي ، فَقَدْ صَعَقَتْ قُوَّتِي وَقَلَّتْ حِيلَتِي وَأَنْقَطَعَ مِنْ خَلْقِكَ رَجَائِي وَلَمْ يَبْقَ إِلَّا رَجَاؤُكَ وَتَوَكَّلْتُ عَلَيْكَ وَقَدَّرْتُكَ عَلَيَّ يَارَبِّ أَنْ تَرَحَّمَنِي وَتُعَافِنِي كَقَدَّرْتِكَ عَلَيَّ أَنْ تُعَذِّبَنِي وَتَبْتَلِيَنِي ، إِلَهِي ذِكْرُ عَوَائِدِكَ يُؤْنِسُنِي وَالرَّجَاءُ لِإِنْعَامِكَ يُقَوِّبُنِي وَلَمْ أَحُلْ مِنْ يَمِينِكَ مُنْذُ خَلَقْتَنِي وَأَنْتَ رَبِّي وَسَيِّدِي وَمَقْرَعِي وَمَلَجَتِي وَالْحَافِظُ لِي وَالذَّابُّ عَنِّي وَالرَّجِيمُ بِي وَالْمُتَكَمِّلُ بِرِزْقِي وَفِي قَضَائِكَ وَقَدَّرْتِكَ كُلَّ مَا أَنَا فِيهِ فَلْيَكُنْ يَا سَيِّدِي وَمَوْلَايَ فِيمَا قَصَيْتَ وَقَدَّرْتَ وَحَمَمْتَ تَعْجِيلَ خَلَاصِي وَمَتَأَنَّا فِيهِ جَمِيعِهِ وَالْعَافِيَةَ لِي فَإِنِّي لِأَجِدُ لِدَفْعِ ذَلِكَ أَحَدًا غَيْرَكَ وَلَا أَعْتَمِدُ فِيهِ إِلَّا عَلَيْكَ ، فَكُنْ يَا دَالِحِ الْخَلَالِ [وَالْأَكْرَامِ] عِنْدَ أَحْسَنِ ظَنِّي بِكَ وَرَجَائِي لَكَ وَأَرْحَمَ نَصْرِي وَأَسْتِكَائِي وَصَعَقَ رُكْبَتِي وَأَمُنْ بِذَلِكَ عَلَيَّ وَعَلَى كُلِّ دَاغٍ

۸ - امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : از دعاهاى پدرم که در هنگامى که امرى پیش من آمد مىخواند این بود

(و ترجمه اش چنین است) : **واللهم صل على محمد وآل محمد و بيا مرز مرا و بمن رحم کن و کردار مرا پاکیزه فرما و بازگشت مرا آسان کن ، و دل مرا آرام نما ، و از ترسم آوده فرما ، و دردمه عرم بمن عافیت ده ، و حجت مرا پا برجاکن ، و خطاهایم را ببخش ، و رویم را سپید گردان ، و درباره دینم مرا نگهدار ، و رسیدن بدانچه را جویای آنم بر من آسان کن ، و روزیم را فراوان کن زیرا من ناتوانم ، و از بدی که نزد من است بآن خوبی که در نزد تو است در گذر ، و مرا در باره خودم داغدار مکن ، و نزد بگام مرا نیز داغدار نما ، و بمن ببخش بار خدایا يك لحظه ای (ويك نظر رحمتمى) که بدان همه گرفتاریهایم را برطرف سازی ، و بدان وسیله بازگردانی بمن هر آن خوبی که پیش تو بهتر است ، که هر آینه نیروم سست ، و چاره ام کم شده ، و امیدم از خلق تو بریده و جز امید بتو توکل بر تو چیزی نداشته ، و توانا لیت پروردگارا اگر بمن رحم کنی و عافیتم بخشی چون توانا لیت بعد از و گرفتاری من است ، خدایا یاد بخششهایت مرا آرام کند و امید بانعام تو بمن نیرو دهد ، و از آن زمان که مرا آفریدی تهنی از نعمت های تو نبودم ، و تو منی پروردگار من و آقايم و دادرسم و پناهگاهم و نگهدارم ، و دورکننده از من (بلاها را) و مهربان بمن و کفیل روزیم ، و هر آنچه که من در آنم بقضا و قدر تو است ، پس ای آقا و ای مولای من در آنچه مقدر فرموده ای و حتم کرده ای رهائی من باشد از همه گرفتاریهایم که در آنم ، و عافیت من در آن باشد ، زیرا من برای دور ساختن آنها جز تو کسی را ندارم ، و بغیر تو اعتمادی ندارم ، پس ای صاحب جلالت و اکرام با من برابر خوش گمانی و امیدوارم رفتار کن و بزرای و ناتوانی و سستی من ترحم کن**

دَعَاكَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ .

۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَشْبَاطٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ بَعْضِ مَنْ رَوَاهُ قَالَ : قَالَ : إِذَا أَحْرَزْتَكَ أَمْرٌ فَقُلْ فِي آخِرِ سُجُودِكَ : « يَا جَبْرَائِيلُ يَا مُحَمَّدُ ، يَا جَبْرَائِيلُ يَا مُحَمَّدُ - تَكَرَّرْ ذَلِكَ - أَكْفِيَانِي مَا أَنَا فِيهِ فَإِنَّكُمَا كَافِيَانِ وَأَحْفَظَانِي بِإِذْنِ اللَّهِ فَإِنَّكُمَا حَافِظَانِ » .

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَعْيَنَ ، عَنْ يَشْرِ بْنِ مَسْلَمَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عليهما السلام يَقُولُ : مَا بَالِي إِذَا قُلْتُ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ لَوْ اجْتَمَعَ عَلَيَّ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ : « بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَمِنَ اللَّهِ وَإِلَى اللَّهِ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَسْلَمْتُ نَفْسِي وَإِلَيْكَ وَجْهِي وَإِلَيْكَ أَلْجَأْتُ ظَهْرِي وَإِلَيْكَ فَوَضْتُ أَمْرِي اللَّهُمَّ احْفَظْنِي بِحِفْظِ الْإِيمَانِ مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ فَوْقِي وَمِنْ تَحْتِي وَمِنْ قَبْلِي وَادْفَعْ عَنِّي بِحَوْلِكَ وَقُوَّتِكَ ؛ فَإِنَّهُ لَأَحْوَلُ وَلَاقُوَّةَ إِلَّا بِكَ » .

مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ مِثْلَهُ .

﴿۳۴۷﴾ ۱۱ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام :

قَالَ لِي رَجُلٌ أَيُّ شَيْءٍ قُلْتَ حِينَ دَخَلْتَ عَلَيَّ أَبِي جَعْفَرٍ بِالرَّيِّ بَدْوَةً قَالَ : قُلْتُ : « اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَكْفِي

و بدان بر من منت نه و نیز بهر کس که بدر گاهت دعا کند یا ارحم الراحمین و صلی الله علی محمد و آلہ ،

۹ - و آنحضرت علیه السلام فرمود : هر گاه امری تو را باندوه افکند بگو در آخر سجدهات (یا

در آخرین سجدهات) : « یا جبرئیل یا محمد ، یا جبرئیل یا محمد - و آنرا تکرار کن - اکفیانیا ما انافیہ فانکما کافیان و احفظانی بإذن الله فانکما حافظان » .

۱۰ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : که علی بن الحسین علیهما السلام میفرمود : من باکی ندارم

چون این کلمات را بگویم اگر جن و انس بر علیه من گرد آیند (و بضرر من اجتماع کنند ، و آن کلمات

این است) : « بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَمِنَ اللَّهِ وَإِلَى اللَّهِ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله اللَّهُمَّ إِلَيْكَ

أَسْلَمْتُ نَفْسِي وَإِلَيْكَ وَجْهِي وَإِلَيْكَ أَلْجَأْتُ ظَهْرِي وَإِلَيْكَ فَوَضْتُ أَمْرِي اللَّهُمَّ احْفَظْنِي بِحِفْظِ الْإِيمَانِ

مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ فَوْقِي وَمِنْ تَحْتِي وَمِنْ قَبْلِي وَادْفَعْ عَنِّي بِحَوْلِكَ

وَقُوَّتِكَ ؛ فَإِنَّهُ لَأَحْوَلُ وَلَاقُوَّةَ إِلَّا بِكَ » .

و بسند دیگر این حدیث را بهمین نحو روایت کرده .

۱۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : مردی بمن گفت : هنگامی که در روزه برای جعفر (منصور

عباسی دومین خلیفه بنی عباس) وارد شدی چه دعائی خواندی ؟ فرمود : گفتم : « اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَكْفِي مِنْ كُلِّ

مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا يَكْفِي مِنْكَ شَيْءٌ فَأَكْفِنِي بِمَا شِئْتَ وَكَيْفَ شِئْتَ وَمِنْ حَيْثُ شِئْتَ وَأَنْتَ شِئْتَ .
 ۱۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَيْسَرَةَ قَالَ : لَمَّا
 قَدِمَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَلَى أَبِي جَعْفَرٍ أَقَامَ أَبُو جَعْفَرٍ مَوْلَى لَهُ عَلَى رَأْسِهِ وَقَالَ لَهُ : إِذَا دَخَلَ عَلَيَّ فَاصْرَبْ
 عُنُقَهُ ، فَلَمَّا دَخَلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَظَرَ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ وَأَسْرَسَ شَيْئاً فِيمَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ نَفْسِهِ ، لَا يَدْرِي مَا هُوَ
 ثُمَّ أَظْهَرَ : وَيَأْمَنُ بِكَفِّي خَلْقَهُ كُلَّهُمْ وَلَا يَكْفِيهِ أَحَدٌ كَفِّيهِ شَرَّ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ ، قَالَ : فَصَارَ أَبُو جَعْفَرٍ

شء ولا یکنی منک شیء فاکنفی بما شئت وکیف شئت ومن حیث شئت وانئ شئت .

شرح - ابو جعفر منصور دومین خلیفه بنی عباس و از خلفائی است که بر بنی هاشم بسیارستم روا میداشت و مخصوصاً با اولاد حضرت مجتبی علیه السلام بسیار اذیت کرد و جمعی از آنها را در زندانهای تاریک در مدینه و کوفه زندانی کرده بود و شکنجه‌هایی که این مرد ستمگر در زندانها بفرزندان پیغمبر (ص) داده قلم از بیان آن شرم دارد و بالاخره تمامی آنها را که حدود سی نفر از اولاد امام حسن علیه السلام بودند در زندان بدستور او با وضع فجیمی کشتند و یا سقف زندان را بر سر آنها خراب کردند ، و شهادت عبدالله محض و فرزندانش نفس زکیه و برادرش محمد دیباج و دیگر از اولاد حضرت مجتبی که بدست خودش یا لشکر یا نش اتفاق افتاده در تواریخ مضبوط است ، و از ستمهای آن مرد خبیث بفرزندان رسول خدا این بود که در سال ۱۴۴ بنام حج بمکه سفر کرد و در بازگشت در ربه که دهی بوده در چهار منزلی مدینه طیبه و قبر ابوذر غفاری رضوان الله تعالی علیه در آنجاست منزل کرد ، و چند روزی در آنجا توقف کرد و دستور داد زندانیان مدینه که از آنجمله محمد دیباج و عبدالله محض بودند نزدش برآیند ، محمد دیباج را دستور داد در حضورش چهارصد تازیانه زند که مورخین مینویسند یک چشم محمد در اثر تازیانه از حدقه بیرون آمد و پیراهنش از بسیاری رن برتنش جسیبده بود که پس از چندی که خواستند آن پیراهن را از تنش بیرون آورند باروغن زیتون چرب کردند و با اینحال پا پوست از بدنش کنده شد ، سپس تمامی آن زندانیان را با وضع بسیار رقت‌باری به‌مراه خود بکوفه برد و در کوفه زندان کرد و در زندان بودند تا از دنیا رفتند ، و رفتن امام صادق علیه السلام در ربه نزد منصور در همین مسافرت بوده است که حضرت را از مدینه خواست و گویا نظر اذیت و شاید قتل آنحضرت را نیز داشت ولی خداوند تعالی ببرکت دعای آنحضرت شر او را کفایت فرمود .

۱۲ - علی بن میسر گوید : چون امام صادق علیه السلام بر آبی جعفر منصور درآمد ، منصور یکی از فلامان خود را بالای سر خود نگهداشت و باو گفت : همین که (جعفر بن محمد) بر من وارد شد گردنش را بزن ، حضرت صادق علیه السلام هنگامی که وارد شد نگاهی بمنصور کرد و زیر لب سخنی گفت که کسی نفهمید چه بود ، و سپس این جمله را آشکارا گفت : « یا من یکنی خلقه کلهم ولا یکنی احد ، اکنفی شر عبدالله بن علی » (منصور نامش عبدالله و فرزند محمد بن علی بن عبدالله بن عباس بوده است) گوید :

لَا يُبْصِرُ مَوْلَاهُ وَصَارَ مَوْلَاهُ لَا يُبْصِرُهُ، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ: يَا جَعْفَرَ بْنَ مُحَمَّدٍ لَقَدْ عَشَيْتُكَ فِي هَذَا الْحَرِّ فَأَنْصِرْ
فَخَرَجَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام مِنْ عِنْدِهِ، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ لِمَوْلَاهُ: مَا مَعَكَ أَنْ تَعْمَلَ مَا أَمَرْتُكَ بِهِ؟ فَقَالَ:
لَا وَاللَّهِ مَا أَبْصَرْتُهُ وَلَقَدْ جَاءَ شَيْءٌ فَحَالَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ، فَقَالَ لَهُ أَبُو جَعْفَرٍ: وَاللَّهِ لَئِنْ حَدَّثْتَ بِهَذَا
الْحَدِيثِ أَحَدًا لَأَقْتُلَنَّكَ.

۱۳- عَنْهُ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي دَاوُدَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ
عَبْدِ الرَّحْمَنِ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قَالَ لِي: أَلَا أَعْلَمُكَ دُعَاءً تَدْعُو بِهِ، إِذَا أَهْلَ الْبَيْتِ إِذَا
كَرَبْنَا أَمْرًا وَتَحَوُّقْنَا مِنَ السُّلْطَانِ أَمْرًا لِأَقْبَلَ لِنَسَائِهِ تَدْعُو بِهِ، قُلْتُ: بَلَى يَا أَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا ابْنَ
رَسُولِ اللَّهِ، قَالَ: قُلْ: يَا كَأَيْنَا قَبْلَ كُلِّ شَيْءٍ وَيَا مَكُونِ كُلِّ شَيْءٍ وَيَا بَاقِيَ بَعْدَ كُلِّ شَيْءٍ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ
وَأَلِّي مُحَمَّدٍ وَافْعَلْ بِي كَذَا وَكَذَا.

۱۴- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، وَنُجَيْبِ بْنِ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، جَمِيعاً، عَنْ
عَلِيِّ بْنِ مَهْزَبٍ يَقُولُ: كَتَبَ مُحَمَّدُ بْنُ حَمْرَةَ الْغَنَوِيُّ إِلَيَّ يَسْأَلُنِي أَنْ أَكْتُبَ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فِي دُعَاءٍ
يُعَلِّمُهُ يَرْجُو بِهِ الْفَرَجَ فَكْتُبْتُ إِلَيْهِ: أَمَّا مَا سَأَلَ مُحَمَّدُ بْنُ حَمْرَةَ مِنْ تَعْلِيمِهِ دُعَاءَ يَرْجُو بِهِ الْفَرَجَ فَقُلْتُ لَهُ:

پس منصور غلامش را ندید و غلام نیز اورا نمی دید ، پس منصور به حضرت صادق علیه السلام گفت : ای جعفر
ابن محمد راستی من شما را در این گرما برنج و تبغ انداختم بر گرد (بمنزل ، و مددورت خواهی کرد)
پس حضرت صادق عليه السلام از نزدش بیرون رفت ، پس از آن منصور بنفلاش گفت : چرا آنچه بتو دستور
داده بودم انجام ندادی (و گردن جعفر بن محمد را نزدی ؟) گفت : بخدا سوگند من اورا ندیدم و
چیزی آمد و میان من و او حائل شد ، منصور باو گفت : بخدا سوگند اگر این دستا نرا برای احدی گفتمی
هر آینه تو را خواهم کشت .

۱۳- عبدالله بن عبدالرحمن گوید : حضرت باقر علیه السلام بمن فرمود : آیا دعائی بتو نیاموزم
که بوسیله آن دعا کنی ؟ و هانا ما خاندان هر گاه امری اندوهناکمان کند و از سلطان برای امری بترسیم
که تاب آنرا نداریم با آن دعا (بدرگاه خداوند) دعا میکنیم ؟ عرض کردم : چرا ، پدر و مادرم بفدایت
باد ای فرزند رسول خدا ، فرمود : بگو : و یا کائناً قبل کل شیء ، و یا مکنون کل شیء ، و یا باقی بعد کل
شیء صل علی محمد و آل محمد ، و افعل بی کذا و کذا ، (و بجای آن جمله اخیر حاجت خود را
ذکر کند) .

۱۴- علی بن مهزیار گوید : محمد بن حمزه غنوی بمن نوشت و از من خواست که به حضرت جواد
علیه السلام بنویسم که دعائی باو بیاموزد که بدان وسیله گشایشی برایش حاصل گردد (و از زندانی که
در آن گرفتار شده بود خلاص گردد) پس آنحضرت بمن نوشت : اما آنچه محمد بن حمزه درخواست
کرده که دعائی بیاموزد که بدان فرج و گشایش یابد پس باو بگو که ملازم این دعا باشد (و همیشه بگوید)

يَلْمُزُ وَيَأْمَنُ بِكَ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ وَلَا يَكْفِي مِنْهُ شَيْءٌ أَكْفِي مَا أَمَّنْتَنِي بِمَا أَنَا فِيهِ، فَإِنِّي أَرْجُو أَنْ يَكْفِي مَا هُوَ فِيهِ مِنَ الْعَمَلِ إِنْ شَاءَ اللَّهُ تَعَالَى. فَأَعْلَمْتُهُ ذَلِكَ فَمَا أَتَى عَلَيْهِ إِلَّا قَبِيلُ حَتَّى حَرَجَ مِنَ الْحَبْسِ.

۱۵ - علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن بعض أصحابه، عن ابن أبي حمزة قال: سمعت علي بن الحسين عليهما السلام يقول: لابن أبي بختي من أصابه منكم مصيبة أو نزلت به نازلة فليتوضأ وليسبح الوضوء ثم يصلي ركعتين أو أربع ركعات ثم يقول في آخرهن: «يا مَوْضِعَ كُلِّ شَكْوَى وَيَا سَامِعَ كُلِّ نَجْوَى وَشَاهِدَ كُلِّ مَلَأَ وَعَالِمَ كُلِّ خَفِيَةٍ وَيَا دَافِعَ مَا يَشَاءُ وَبَلِيَّةَ وَبِأَخِي خَلِيلِ إِبْرَاهِيمَ وَيَا نَجِيَّ مُوسَى وَيَا مُصْطَفَى عَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ أَدْعُوكَ دُعَاءَ مَنْ اشْتَدَّتْ فَاقَتُهُ وَقَلَّتْ حِيلَتُهُ وَضَعَفَتْ قُوَّتُهُ، دُعَاءَ الْغَرِيبِ الْغَرِيبِ الْمُضْطَرِّ الَّذِي لَا يَجِدُ لِكَشْفِ مَا هُوَ فِيهِ إِلَّا أَنْتَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ، فَإِنَّهُ لَا يَدْعُو بِهِ أَحَدٌ إِلَّا كَشَفَ اللَّهُ عَنْهُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ».

﴿۳۳۸۰﴾ ۱۶ - علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن ابن أبي سعید، عن سید بن یسار قال: قلت لأبي عبد الله عليه السلام: يدخلي العم فقال: اكثري من أن تقول: «اللهم انصرتك» لا أشرك به شيئاً، فإذا خفت وسوسة أو حديث نفس فقل: «اللهم انصرتك» و«ابن أمتك» ناصيتي بيدك عدل في حكمك لما نص في قضاؤك اللهم انصرتك بكلمة اسم هولك أنزلته في كتابك

و یا من یکنی من کل شیء ولا یکنی منه شیء اکفی ما امنی ما انا فیہ ، پس من امیدارم که اندوه و گرفتاریش برطرف شود ان شاء الله تعالی ، من هم آن دعا را باو رساندم ، و بر او نگذشت جز مدت کمی که از زندان بیرون آمد .

۱۵ - ابن ابی حمزه گوید : از حضرت علی بن الحسین علیهما السلام شنیدم که بفرزندش میفرمود ای پسر حاتم برای هر کدام از شما صیبتی رسید یا پیش آمد ناگواری اتفاق افتاد ، پس وضوء بسازد و باید وضوء کاملی باشد سپس دو رکعت یا چهار رکعت نماز بخواند ، سپس در آخر آنها (یعنی در سجده آخر و یا بعد از نماز) بگوید : یا مَوْضِعَ كُلِّ شَكْوَى و یا شاهد کل نجوی و یا خلیفہ کل غفیه و یا دافع ما یشاء من بلیة و یا خلیفہ ابراهیم و یا نجی موسی و یا مصطفی محمد (ص) ادعوك دعاء من اشتدت فاقته و قلت حیلته و ضعف قوته ، دعاء الغریب الغریب المضطر الذی لا یجد لكشف ما هو فیہ الا انت یا ارحم الراحمین ، زیرا کسی باین دعا خدا را بخواند جز اینکه خداوند گرفتاریش را برطرف سازد ان شاء الله .

۱۶ - سعید بن یسار گوید : بعضرت صادق علیه السلام عرض کردم : (من گاهی) اندوهگین شوم (و برای رفع آن در آنحضرت دستوری خواستم) فرمود : بسیار بگو : « اللهم انصرتك » و « ابن أمتك » و « اشرك به شیئاً » پس هر گاه از وسوسه یا حدیث نفس (خاطرهای شیطانی) بترسی بگو : « اللهم انصرتك » و « ابن أمتك » ناصيتي بيدك عدل في حكمك ، ماش في قضاؤك ، اللهم انصرتك بكلمة اسم هولك أنزلته في كتابك

أَوْ عَلَّمْتَهُ أَحَدًا مِنْ خَلْقِكَ أَوْ اسْتَأْثَرْتَ بِهِ فِي عِلْمِ الْغَيْبِ عِنْدَكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَ أَنْ تَجْعَلَ الْقُرْآنَ نُورًا بَصْرِي وَ رِبْعَ قَلْبِي وَ جَلَاءَ حُرْبِي وَ ذَهَابَ غَمِّي : اللهُ اللهُ رَبِّي لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا .

۱۷ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ : عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : كَانَ دُعَاءُ النَّبِيِّ عليه السلام لَيْلَةَ الْأَحْزَابِ : يَا صَرِيحَ الْمَكْرُوبِينَ وَيَا مُجِيبَ دَعْوَةِ الْمُضْطَرِّينَ وَيَا كَاشِفَ غَمِّي أَكْشِفْ عَنِّي غَمِّي وَ هَمِّي وَ كَرْهِي ، فَإِنَّكَ تَعْلَمُ حَالِي وَحَالَ أَصْحَابِي وَ أَكْفِي هَوْلَ عَدُوِّي .

۱۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا : عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي إِسْرَائِيلَ عَنِ الرَّضَاءِ عليه السلام قَالَ : حَرَجَ بَجَارِيَةَ لَنَا خَنَازِيرٌ فِي عُقْمِهَا فَأَتَانِي آتٍ فَقَالَ : يَا عَلِيُّ قُلْ لَهَا : فَلْتَقُلْ : يَا رُوْفُ يَا رَحِيمُ يَا رَبِّ يَا سَبِيْدِي ، - تُكْرَرُهُ - . قَالَ : فَقَالَتْ فَادْهَبَ اللهُ عَنْ وَجَلِّ عَنْهَا ، قَالَ : وَقَالَ : هَذَا الدُّعَاءُ الَّذِي دَعَا بِهِ جَعْفَرُ بْنُ سُلَيْمَانَ .

۱۹ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام دُعَاءً وَأَنَا خَلْفُهُ فَقَالَ : وَاللَّهِ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِوَجْهِكَ الْكَرِيمِ وَاسْمِكَ الْعَظِيمِ وَبِعِزَّتِكَ الْإِنِّي لَأَتْرَامُ وَ بِقُدْرَتِكَ

او علمته احداً من خلقك او استأثرت به في علم الغيب عندك ان تصلي على محمد و آل محمد و ان تجعل القرآن نور بصري و ربع قلبي و جلاء حزني و ذهاب غمي هي الله الله ربي لا اشرك به شيئاً .

۱۷ - حضرت باقر عليه السلام فرمود : دعای پیغمبر (ص) در شب احزاب (آن شبی که در جنگه احزاب کار بر آنحضرت سخت شد) این بود (که گفت :) و یا صریح المکروبین ، و یا مجیب دعوة المضطربین و یا کاشف غمی اکشف غمی و همی و کربی فانک تعلم حالی و حال اصحابی و اکفی هول عدوی .

۱۸ - حضرت رضا عليه السلام فرمود : دخترکی از ما (یا کنیزکی) در گردنش خنازیری بیرون آمد (خنازیر غدههایی است که در زیر گلو و گردن پیدا شود و از آن چرک میآید) پس کسی نزد من آمد و گفت : ای علی (بن موسی الرضا) باو بگو : (این دعا را) بخواند : « یا روف یا رحیم یا رب یا سبیدی » و آن را تکرار کند ، فرمود : پس این کلمات را گفت و خدای عزوجل آن خنازیر را از او برطرف کرد (راوی) گوید : فرمود : و این دعا همانست که جعفر بن سلیمان با آن دعا کرد .

شرح - مجلسی (ره) گوید : شاید معنای کلام امام علیه السلام این باشد که جعفر بن سلیمان نیز گرفتار این بیماری بود و بوسیله این دعا شفا یافت ، و امام علیه السلام برای بیان تأثیر دعا این دنباله را فرموده است .

۱۹ - حسین گوید : از حضرت ابی الحسن عليه السلام دعائی خواستم و من پشت سر آنحضرت بودم پس فرمود : « اللهم انی اسئلك بوجهک الکریم و اسمک العظیم و بمرتک النبی لائرام و بقدرتک النبی لایمنع منها

الَّتِي لَا يَمْتَنِعُ مِنْهَا شَيْءٌ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَكَذَا قَالَ : وَ كَتَبَ إِلَيَّ رُقْعَةً بِحِطِّهِ قُلْ : يَا مَنْ عَلَا فِقْهَرُ
وَبَطَنَ فَخْبَرُ ، يَا مَنْ مَلَكَ قَدْرَ وَيَامَنْ يُحْيِي الْمَوْتَى وَ هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ صَلِّ عَلَيَّ عَلِيٌّ عَلِيٌّ وَ آلِ
نَجَبٍ وَ أَفْعَلْ بِي كَذَا وَ كَذَا ثُمَّ قُلْ : يَا لَإِلَهِ الْإِلَهِ أَرْحَمَنِي بِحَقِّ لَإِلَهِ الْإِلَهِ أَرْحَمَنِي ، وَ كَتَبَ إِلَيَّ
فِي رُقْعَةٍ أُخْرَى يَا رَبِّي أَنْ أَقُولَ : اللَّهُمَّ ادْفَعْ عَنِّي بِحَوْلِكَ وَ قُوَّتِكَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِي
يَوْمِي هَذَا وَ شَهْرِي هَذَا وَ عَامِي هَذَا بِرِكَاتِكَ فِيهَا وَ مَا يُنَزَلُ فِيهَا مِنْ عِقَابٍ أَوْ مَكْرُوهٍ أَوْ بَلَاءٍ فَاصْرِفْهُ
عَنِّي وَ عَنِّ وَ لَدِي بِحَوْلِكَ وَ قُوَّتِكَ ، إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ
نِعْمَتِكَ وَ تَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ وَ مِنْ فَجَاءَةِ نِقْمَتِكَ وَ مِنْ شَرِّ كِتَابٍ قَدْ سَبَقَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ
نَفْسِي وَ مِنْ شَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ بَرُّوَ إِنْ أَلَّهِ قَدَّ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ
عِلْمًا وَ أَحْصَى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا .

۲۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يُحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَزِيدَ : « يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ ، يَا
لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ ، بِرَحْمَتِكَ أَسْتَغِيثُ ، فَكَفَّنِي مَا أَهَمَّنِي ، وَلَا تَكَلِّبْنِي إِلَى نَفْسِي ، تَقُولُهُ مِائَةَ مَرَّةٍ
وَ أَنْتَ سَاجِدٌ .

﴿ ۳۳۸۵ ﴾ ۲۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ حَنْبَلٍ ، عَنْ
عَلِيِّ بْنِ سُوْرَةَ ، عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو الْحَسَنِ عليه السلام : إِذَا كَانَ لَكَ يَسْمَاعَةٌ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ

شء ان تفعل بی کذا و کذا ، (و بجای تفعل بی کذا و کذا حاجت خود را بگوید) .

گوید : و در نامه ای بخط خودش بمن نوشت که بگو : « یا من علا فقهر و بطن فخبیر یا من ملک قدر : « یا من علا فقهر و بطن فخبیر یا من ملک قدر
و یا من یحیی الموتی و هو علی کل شیء قدير ، صل علی محمد و آل محمد و اقل بی کذا و کذا » (و بجای آن
حاجت خود را بگوید) پس بگو : « یا لاله الا اله ارحمنی بحق لاله الله ارحمنی » .

و در نامه دیگر بمن نوشت و دستور داد که بگویم : « اللهم ادفع عنی بحولک و قوتک ، اللهم انی
اسئلك فی یومی هذا و شهري هذا و عامی هذا برکاتک فیها و ما ینزل فیها من عقوبة او مکروه او بلاء
فاصرفه عنی و عن ولدی بحولک و قوتک انک علی کل شیء قدير ، اللهم انی اعوذ بک من زوال نعمتک و
تحويل عافیاتک ، و من فجاءة نقماتک و من شر کتاب قد سبق ، اللهم انی اعوذ بک من شر نفسی ، و من
شر کل دابة انت آخذ بناصیةها انک علی کل شیء قدير ، و ان الله قد احاط بكل شیء علماً و احصى کل
شیء عدداً » .

۲۰ - واز عمر بن یزید حدیث شده است که این دعا را صد بار در سجده میخوانی : « یا حی یا قیوم

یا لاله الا انت ، برحمتک استغیث ، فاکفنی ما اهنی و لا تکلیبنی الی نفسی » .

۲۱ - سماعة گوید : حضرت ابوالحسن (موسی بن جعفر علیهما السلام) بمن فرمود : ای سماعة هر گاه

برای تو نزد خدای عزوجل حاجتی است پس بگو : « اللهم انی اسئلك بحق محمد و علی فان لهما عندک شأنا

حَاجَةٌ فَقُلِ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَعَلِيِّ فَإِنَّ لَهُمَا عِنْدَكَ شَأْنًا مِنَ الشَّأْنِ وَقَدَرًا مِنَ الْقَدْرِ، فَبِحَقِّ ذَلِكَ الشَّأْنِ وَبِحَقِّ ذَلِكَ الْقَدْرِ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَكَذَا، فَإِنَّهُ إِذَا كَانَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لَمْ يَبْقَ مَلَكٌ مُقَرَّبٌ وَلَا نَبِيٌّ مُرْسَلٌ وَلَا مُؤْمِنٌ مُمْتَحَنٌ إِلَّا وَهُوَ يَحْتَاجُ إِلَيْهِمَا فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ».

۲۲ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ إِسْحَاقَ الْأَحْمَرِ، عَنْ أَبِي الْقَاسِمِ الْكُوفِيِّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ وَالْعَلَاءِ بْنِ سَيَّابَةَ وَظُرَيْفِ بْنِ نَاصِحٍ قَالَ: لَقِيتُ أَبَا الدَّوَانِيقِ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام رَفَعَ يَدَهُ إِلَى السَّمَاءِ، ثُمَّ قَالَ: «اللَّهُمَّ إِنَّكَ حَفِظْتَ الْعُلَمَاءَ بِصَلَاةِ أَبِيهِمْ مَا فَاحْتَفِظَنِي بِصَلَاةِ آبَائِي مُحَمَّدٍ وَعَلِيِّ وَالْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ وَعَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ وَمُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ؛ اللَّهُمَّ إِنِّي أَدْرُءُ بِكَ فِي نَحْرِهِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ، ثُمَّ قَالَ لِلْجَمَّالِ: سِرْ، فَلَمَّا اسْتَقْبَلَهُ الرَّبِيعُ بِنَابِ أَبِي الدَّوَانِيقِ قَالَ لَهُ: يَا أَبَا عَبْدِ اللَّهِ مَا أَشَدَّ بَاطِنُهُ عَلَيْكَ لَقَدْ سَمِعْتُهُ يَقُولُ: وَاللَّهِ لَا تَرَكْتُ لَهُمْ نَحْلًا إِلَّا أَعْقَرْتُهُ وَلَا مَالًا إِلَّا نَهَبْتُهُ وَلَا دَرِيَّةً إِلَّا سَبَبْتُهَا، قَالَ: فَمَسَّ بِشَيْءٍ حَفِيٍّ وَحَرَكَ شَفْتَيْهِ، فَلَمَّا دَخَلَ سَلَّمَ وَقَعَدَ قَرَدًا عَلَيْهِ السَّلَامُ ثُمَّ قَالَ: «أَمَا وَاللَّهِ لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ لَا تَرُكَ لَكَ نَحْلًا إِلَّا أَعْقَرْتُهُ وَلَا مَالًا إِلَّا أَخَذْتُهُ؛ فَقَالَ أَبُو

من الشان و قدراً من القدر ، فبحق ذلك الشأن و بحق ذلك القدر ان تصلى على محمد و آل محمد و ان تفعل بي كذا و كذا ، و بجای تفعل بر كذا و كذا حاجت خود را بگويد (زیرا همانا چون روز قیامت شود هیچ فرشته مقرب و نه پیغمبر مرسل و نه مؤمن آزمايش شده نماند جز آنكه در آنروز بآندو (یعنی محمد و علی علیهما السلام) نیاز دارند .

۲۲ - معاویه بن عمار و علاء بن سیابہ و ظریف بن ناصح گویند : چون ابو الدوانیق (منصور دوانیقی) سراغ حضرت صادق علیه السلام فرستاد آنحضرت دست با آسمان برداشت سپس گفت : «اللهم انك حفظت العلمين بصلاة ابويهما فاحفظني بصلاة ابائي محمد وعلي والحسن والحسين وعلي بن الحسين ومحمد بن علي ، اللهم اني ادريء بك في نحره واعوذ بك من شره» یعنی بار خدایا تو آن دوپسر بچه را بخاطر نیکی و خوبی پدر و مادرشان نگهداری کردی مرا هم بخاطر خوبی پدرانم : محمد و علی و حسن و حسین و علی بن الحسین و محمد بن علی نگهداری فرما ، بار خدایا من بوسیله تو در گلویش او را دور سازم ، و از شرش بنوا پناه برم) سپس بستر بان (که مهارشتر حضرت در دستش بود) فرمود : برو ، پس همینکه ربیع (حاجب منصور) در خانه منصور او را دیدار کرد بوی عرش کرد : ای ابا عبدالله و چه اندازه دلش نسبت بشما سخت شده ، و من همانا شنیدم که میگفت : بخدا سوگند هیچ نخل خرمائی برای آنها باقی نگذارم جز اینکه همه را ببرم ، و هیچ مالی برای آنها باقی نگذارم و همه را غارت کنم ، و هیچ کودکی برای ایشان باقی نگذارم و همه را باسیری ببرم ؟ گوید : پس آنحضرت زیر لب چیزی گفت و لبانش را جنبانید ، پس همین که بر منصور وارد شد سلام کرد و نشست ، منصور جواب سلام حضرت را داد سپس گفت : بخدا قسم آنكه

عَبْدَ اللَّهِ ﷺ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ اللَّهَ ابْتَلَىٰ أَيُّوبَ فَصَبَرَ وَأَعْطَىٰ دَاوُدَ فَشَكَرَ وَقَدَّرَ يُوسُفَ فَفَقَرَ
وَأَنْتَ مِنْ ذَلِكَ النَّسْلِ وَلَا يَأْتِي ذَلِكَ النَّسْلُ إِلَّا بِمَا يُشْبِهُهُ ، قَالَ : صَدَقْتَ قَدْ عَقَوْتُ عَنْكُمْ ، قَالَ لَهُ
يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّهُ لَهَيَّئْ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ أَحَدًا دَمًا إِلَّا سَلَبَهُ اللَّهُ مُلْكَهُ فَغَضِبَ لِذَلِكَ وَاسْتَشَاطَ فَقَالَ
عَلَىٰ رَسْلِكَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ هَذَا الْمُلْكُ كَانَ فِي آلِ أَبِي سَعْيَانَ فَلَمَّا قَتَلَ يَزِيدُ حَسْبِنَا سَلَبَهُ اللَّهُ مُلْكَهُ
فَوَرَّثَهُ آلَ مَرْوَانَ ، فَلَمَّا قَتَلَ هِشَامُ زَيْدًا سَلَبَهُ اللَّهُ مُلْكَهُ فَوَرَّثَهُ مَرْوَانَ بْنِ نُجَيْمٍ ؛ فَلَمَّا قَتَلَ مَرْوَانَ
إِبْرَاهِيمَ سَلَبَهُ اللَّهُ مُلْكَهُ فَأَعْطَا كُمُوهُ فَقَالَ : صَدَقْتَ هَاتِ آرَقِعَ حَوَائِجَكَ فَقَالَ : الْإِذْنَ ، قَالَ : هُوَ
فِي يَدِكَ مَتَى شِئْتَ ، فَحَرَجَ فَقَالَ لَهُ الرَّبِّيُّ : قَدْ أَمَرَكَ بِعَشْرَةِ آيَاتٍ فِي دِمِّهِمْ ، قَالَ : لِأَحَاجَةٍ لِي
فِيهَا ؛ قَالَ : إِذَنْ تُغْضِبُهُ فَخُذْهَا ثُمَّ تَصَدَّقْ بِهَا .

داشتم که یکدختر خرما برای باقی نگذارم و همه را قطع کنم ، و هر چه داری بگیرم ؟ حضرت صادق
ﷺ فرمود : یا امیر المؤمنین همانا خداوند ایوب را گرفتار کرد و او سب کرد ، و داوود نعمت داد او
شکر کرد ، و یوسف را بر برادران جیره کرد (ولی او انتقام نگرفت) و از آنها در گذشت ، و تو از این
نژادی و این نژاد کاری نکنند جز بدانچه مانند کردار آنان باشد ، گفت : راست گفתי و من از شما در
گذشتم و (شمارا) بخشیدم ، فرمود : یا امیر المؤمنین هر آینه هیچ کس دست خود را بخون ما خاندان نبالوده
است جز اینکه خداوند سلطنتش را برگرفته ، منصور از این سخن بر آشفته و خشم کرد ، حضرت فرمود :
یا امیر المؤمنین آرام باش (نادنیاله سخن را بگویم) همانا این سلطنت در خاندان ابی سفیان بود تا اینکه
یزید حسین ﷺ را کشت پس خداوند سلطنتش را از او برگرفت و آل مروان بدان رسیدند ، و چون هشام
زید را کشت خداوند سلطنتش را گرفت و بمروان بن محمد رسید ، و چون مروان ابراهیم را که برادر منصور
و یا ابراهیم امام معروف بود) کشت خداوند سلطنتش را گرفت و بشما داد ، گفت : راست گفתי بزرگترین
حاجت را (بگو تا بر آورم) فرمود : اذن بده (که برگردم) گفت : آن بدست شما است هر گاه بخواهی
(در بازگشت آزادید) پس آنحضرت بیرون آمد ، ربیع حاجب مرضکرد : ده هزار درهم برای شما داده
فرمود : من بدان حاجتی ندارم ، مرضکرد : اگر نپذیری او را خشمگین خواهی کرد (و از نپذیرفتن
شما بخشم آید) آنرا بگیر و در راه خدا صدقه بده .

شرح - سیوطی در تاریخ الخلفاء گوید : جهت اینکه منصور را ابوالداونق لقب دادند این بود که
بسیار حریص و بخیل بود و از کارگران و صنعتگران خود به دانی و حبه نیز حساب میکشید ، و دانی معرب
دانگه است که در فارسی گویند و آن یکشتم درهم است .

و مقصود از «غلامین» دو پسر بچه که امام ﷺ در دما بدانها اشاره فرمود همان دو غلامی است که
خداوند متعال در داستان حضرت موسی و خضر علیهما السلام در آیه ۸۲ از سوره کهف بیان فرموده که
فرماید : « و اما الجدار فكان للامین یتیمین فی المدینة و کان تحته کنز لهما و کان ابوهما صالحاً ... »

۲۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَعْيَنَ ، عَنْ قَيْسِ بْنِ سَلَمَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا يَقُولُ : مَا بَالِي إِذَا قُلْتُ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ لَوِ اجْتَمَعَ عَلَيَّ الْجِنَّ وَالْإِنْسُ : بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَمِنَ اللَّهِ وَإِلَى اللَّهِ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَعَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله ، اللَّهُمَّ إِلَيْكَ أَسْلَمْتُ نَفْسِي ، وَإِلَيْكَ وَجَّهْتُ وَجْهِي وَإِلَيْكَ أَلْجَأْتُ ظَهْرِي وَإِلَيْكَ قَوَّضْتُ أَمْرِي ، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي بِحِفْظِ الْإِيمَانِ مِنْ بَيْنِ يَدَيْ وَمِنْ خَلْفِي وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي وَمِنْ قَوْفِي وَمِنْ تَحْتِي وَمِنْ قَبْلِي ؛ وَادْفَعْ عَنِّي بِحَوْلِكَ وَقُوَّتِكَ فَإِنَّهُ لَأَحْوَلُ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ .

(بَابُ)

الدُّعَاءُ لِلْعَلِيلِ وَالْأَمْرَاضِ

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي نَجْرَانَ وَابْنِ فَضَّالٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ يَقُولُ عِنْدَ الْعِلَّةِ «اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَيْرَتَ أَقْوَاماً فَقُلْتَ : قُلْ ادْعُوا الَّذِينَ رَعَمْتُمْ مِنْ دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشَفَ الضَّرِّ عَنْكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ، فَيَأْمُرُ

و ملخص داستان این بود که حضرت موسی و خضر دو پیامبر الهی مأموریت پیدا کردند دیواری که رو بخرابی و انهدام بود از خرابی آن جلوگیری کنند و آنرا از نو بسازند بخاطر گنجی که در زیر آن پنهان بود و آن گنج متعلق بدو پسر بچه بود که در آن شهر بودند پدر و مادر آن دو کودک مردمان صالح و شایسته بودند و خداوند متعال خواست نتیجه نیکی آن پدر و مادر صالح را عاید این دو پسر بچه کند و در تفسیر مجمع البیان و تفسیر هیاشی و برخی از کتابهای دیگر است که فاصله میان این دو پسر بچه و آن پدر و مادر صالح هفتصد سال و یا هفت پست بوده است .

و ربیع حاجب (دربان منصور ، و پیشخدمت مخصوص) ظاهراً علاقه مند بدان حضرت عليه السلام بوده بلکه از برخی از روایات استفاده شود از شیمان بوده و پاره ای روایات نیز از او نقل شده گرچه از جهت وثاقت در حدیث مورد اعتماد دانشمندان رجال نویسنده ولی از روی هم رفته چند حدیث که یکی همین حدیث شریف است استفاده میشود که از علاقه مندان حضرت صادق عليه السلام بوده است و شاید هم علاقه مندی او نسبت به حضرت صادق فقط در پیش روی آنحضرت بوده ولی در مورد انجام فرمان منصور کاملاً مطیع او بوده است .

۲۳ - (این حدیث مانند حدیث (۱۰) از همین باب است مراجعه شود) .

* (بَابُ) *

(دعا برای دردها و بیماریها)

۱ - برخی از اصحاب ما حدیث کرده اند که حضرت صادق عليه السلام هنگام درد و بیماری (این دعا را میخواند) میگفت : واللهم انك هيرت اقواماً قفلت : قل ادعوا الذين رعمتم من دونه فلا يملكون كشف

لَا يَمْلِكُ كَشْفَ ضُرِّي وَلَا تَحْوِيلَهُ عَنِّي أَحَدٌ غَيْرُهُ صَلَّى عَلَيَّ وَعَلَى آلِي وَآلِهِ وَحَوَّلَهُ
إِلَى مَنْ يَدْعُو مَعَكَ إِلَيْهَا آخِرَ لَالِهِ غَيْرِكَ .

۲ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَبْدِ الْعَزِيزِ بْنِ الْمُهْتَدِي ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ
زُرَّيْ قَالَ : مَرِضْتُ بِالْمَدِينَةِ مَرَضًا شَدِيدًا قَبْلَ ذَلِكَ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَكَتَبَ إِلَيَّ : قَدْ بَلَغَنِي عِلَّتُكَ
فَأَشْتَرُ صَاعًا مِنْ بُرٍّ ثُمَّ اسْتَلَقِي عَلَى قَفَاكَ وَانْتَرَهُ عَلَى صَدْرِكَ كَيْفَمَا انْتَرَوْا وَقُلْ : «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ
بِاسْمِكَ الَّذِي إِذَا سَأَلْتُكَ بِهِ الْمَضْطَرُ كَشَفْتَ مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ وَمَكَّنْتَ لَهُ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْتَهُ خَلِيفَتَكَ
عَلَى خَلْقِكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ وَعَلَى آلِي وَعَلَى آلِي وَعَلَى آلِي وَأَنْ تُعَافِيَنِي مِنْ عِلَّتِي ، ثُمَّ اسْتَوْجَالَ سَادَ الْأَحْمَجِ الْبُرِّ مِنْ حَوْلِكَ
وَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ وَأَقِمْهُ مُدَّ أَمْدِ الْكَلِّ مُسْكِبِينَ وَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ : قَالَ دَاوُدُ : فَفَعَلْتُ ذَلِكَ فَكَانَ مَا
نُصِطْتُ مِنْ عِقَالِي وَقَدْ قَمَلَهُ غَيْرٌ وَاحِدٍ فَانْتَفَعَ بِهِ .

﴿ ۳۳۹۰ ۳۴ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ نَعِيمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ
عليه السلام قَالَ : اسْتَكْنَى بَعْضُ وَلَدِيهِ فَقَالَ : يَا بَنِي قُلْ : «اللَّهُمَّ اشْفِنِي بِشِفَائِكَ وَدَاوِنِي بِدَوَائِكَ وَعَافِنِي
مِنْ بَلَائِكَ فَإِنِّي عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ

الضر عنكم ولا تحويلا ، فإما من لا يملك كشف ضري ولا تحويله عنى احد غيره صل على محمد وآل محمد
واكشف ضرى وحوله الى من يدعو معك الها آخر لاله فبرك .

۲ - داود بن زری گوید : من در مدینه بیمار سخن شدم ، و خبر آن به حضرت صادق عليه السلام رسید ،
پس بمن نوشت : خبر بیماریت بمن رسید ، پس یکصاع (تقریباً سه کیلو) گندم بخر ، سپس بیست بخواب
و آن گندم را روی سپهات بریز و بهن کن بهر گونه که ریخت و بگو : «اللهم انى امثلک باسمک الذى اذا
سئلتک به المضطر کشف ما به من ضرر و مکنت له فى الارض و جعلته خلیفتک على خلقک ان تصلى على محمد
و آل محمد و ان تصافىنى من علتى ، سپس برخیز و درست بنشین و گندمها را از اطراف خود جمع کن ، و
(دوباره) همان دعا را بخوان و آنرا بچهارم (که هرمدى تقریباً ده سیر است) تقسیم کن ، هر قسمتی را
بمسکینی (و مستندی) بده و همان دعا را بخوان . داود گوید : من دستور آن حضرت را انجام دادم (و
آنقدر زود اثر داشت که همانامت بیماریم برطرف شد) و گویا از بند آزاد شدم ، و بسیاری از مردم
آنرا انجام داده‌اند و از آن سود برده‌اند .

۳ - حسین بن نعیم گوید : یکی از از فرزندان حضرت صادق عليه السلام بیمار شد حضرت باو فرمود :

ای پسر کم ! بگو : «اللهم اشفنى بشفائك وداونى بدوائك وعاونى من بلائك فانى عبدك و ابن عبدك .

۴ - یونس بن عمار (فده یا جراحت دیگری در صورتش پیدا شد) گوید : بحضرت صادق عليه السلام

عَمَّارٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام جُعِلْتُ فِدَاكَ هَذَا الَّذِي قَدْ ظَهَرَ بِوَجْهِهِ يَزَعُمُ النَّاسُ أَنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يُبْتَلِ بِهِ عَبْدًا لَهُ فِيهِ حَاجَةٌ فَقَالَ لِي : لَا لَقَدْ كَانَ مُؤْمِنٌ آلِ فِرْعَوْنَ مَكْتَبَعِ الْأَصَابِعِ فَكَانَ يَقُولُ هَكَذَا - وَيَمُدُّ يَدَهُ - وَيَقُولُ : «يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ» قَالَ : ثُمَّ قَالَ : إِذَا كَانَ الثُّلُثُ الْأَخِيرُ مِنَ اللَّيْلِ فِي أَوَّلِهِ فَتَوَضَّأْ وَقُمْ إِلَى صَلَاتِكَ الَّتِي تُصَلِّي بِهَا فَإِذَا كُنْتَ فِي السَّجْدَةِ الْأَخِيرَةِ مِنَ الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ قُلْ : «وَأَنْتَ سَاجِدٌ : «يَا عَلِيُّ يَا عَظِيمُ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ يَا سَامِعَ الدَّعَوَاتِ وَيَا مُعْطِيَ الْخَيْرَاتِ صَلِّ عَلَيَّ وَعَلَى آلِي وَعَلَى مَنْ حَبَّبَ إِلَيَّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ مَا أَنْتَ أَهْلُهُ وَاصْرِفْ عَنِّي مِنْ شَرِّ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَا أَنْتَ أَهْلُهُ وَأَذْهَبْ عَنِّي هَذَا الْوَجَعُ - وَسَيِّئِهِ - فَإِنَّهُ قَدْ غَاطَنِي وَ [أ] حَزَنَنِي، وَآلَيْعَ فِي الدُّعَاءِ . قَالَ : فَمَا وَصَلْتُ إِلَى الْكُوفَةِ حَتَّى أَذْهَبَ اللَّهُ بِهِنَّ عَنِّي كُلَّهُ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ

عرض کردم : فدایت شوم این (علنی) که در صورت من پیدا شده مردم پندارند که همانا خدای عز و جل هر کس را از بندگانش که دوست دارد بدان دچار نکند (و مرا خدا نخواست که بدان دچار شده ام) ، آن حضرت علیه السلام بمن فرمود : نه (اینطور نیست) هر آینه مؤمن آل فرعون سرانگشتانش ریخته بود (که استخوانهای پندهای آنها آشکار بود) و اینطور میگفت - و دستش را دراز میکرد - : «ای مردم پیروی کنید از فرستادگان خدا ، (سوره یس آیه ۲۰) گوید : سپس فرمود : چون ثلث آخر شب شد در ساعت اول آن (برخی) ووضو بساز و بنمازی که میخواهی بپرداز (مقصود نماز شب است) پس چون در سجده آخرین ازدو رکعت اول (از هفت رکعت نماز شب) رسیدی در حال سجده بگو : «یا علی یا عظیم یا رحمن یا رحیم یا سامع الدعوات ویا معطی الخیرات صل علی محمد و آل محمد و اعطنی من غیر الدنیا و الاخرة ما أنت اهلہ و اصرف عنی من شر الدنیا و الاخرة ما أنت اهلہ و اذهب عنی هذا الوجع (و نام آن درد را ببر) فانه قد غاطنی و [أ] حزنتی . و در دعا یافتاری کن ، گوید : هنوز بکوفه نرسیده بودم که خداوند تمام آن دردم را از من ببرد بواسطه دعا لیکه آن حضرت بمن آموخت اثری از آن بیماری در چهره من بجای نماند .

شرح - مجلسی (ره) گوید : اینست که (اشتهای از راویان ویا نسخه نویسان در این حدیث شده و صحیح آن) مؤمن آل یس (بجای مؤمن آل فرعون) باشد چنانکه در اخبار دیگر وارد شده و گفتار : « یا قوم اتبعوا المرسلین » از مؤمن آل یس است و در داستان او آمده است ، و شاید این اشتهای (بین « یس » و « فرعون ») از راویان بوده است ، و برخی از افاضل گفته اند : اینده مؤمن هر دو یک نفر بوده اند و همان مؤمن آل فرعون بوده که عمرش طولانی گشته (و زمان حضرت عیسی علیه السلام و فرستادگان ششون صفارادری کرده است) ولی دور بودن این کلام (از تاریخ اخبار) پوشیده نیست ، و گذشته این حرف با اخبار بسیاری که در هر دو مؤمن رسیده است سازش ندارد .

۵ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : چون مردی دادیدی که گرفتار بلا شده (بفکرانه اینکه تو بدان

جَمِيعاً ، عَنْ حَنَانِ بْنِ سَدِيرٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِذَا رَأَيْتَ الرَّجُلَ جُلَّ مَرَّةً بِهِ الْبَلَاءُ فَقُلْ : «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَيْكَ وَعَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ ، وَلَا تُسْمِعُهُ» .

۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ زَرِّيٍّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : تَصَعُّ بِدَكَ عَلَى الْمَوْضِعِ الَّذِي فِيهِ الْوَجَعُ وَتَقُولُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ : «اللَّهُ اللَّهُ رَبِّي حَقًّا لَا أُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً ؛ اللَّهُمَّ أَنْتَ لَهَا وَلِكُلِّ عَظِيمَةٍ فَرَجٌ جِبَاعَتِي» .

۷ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ دَاوُدَ ، عَنْ مُفَضَّلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام لِلْأَوْجَاعِ تَقُولُ : «بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ كَمْ مِنْ نِعْمَةٍ لِلَّهِ فِي عِرْقِي سَاكِنٍ وَعَيْرِ سَاكِنٍ عَلَى عَبْدٍ شَاكِرٍ وَعَيْرِ شَاكِرٍ ، وَتَأْخُذُ لِعَيْتِكَ بِبَيْدِكَ الْيُمْنَى بَعْدَ صَلَاةٍ مَفْرُوضَةٍ وَتَقُولُ : «اللَّهُمَّ فَرِّجْ عَنِّي كُرْبَتِي وَعَجِّلْ عَافِيَتِي وَ اكْشِفْ صُرْبِي» . ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - وَاحْرُصْ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ مَعَ دُمُوعٍ وَبُكَاءٍ .

۸ (۳۳۹۵) - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ عَنْ رَجُلٍ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَشَكَوْتُ إِلَيْهِ وَجَعاً بِي فَقَالَ : قُلْ : «بِسْمِ اللَّهِ - ثُمَّ امْسَحْ بِدَكَ عَلَيْهِ وَقُلْ - أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِقُدْرَةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِجَلَالِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِعِظَمَةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِجَمْعِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِرَسُولِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِأَسْمَاءِ اللَّهِ مِنْ شَرِّ مَا أَحَدَدُوا مِنْ شَرِّ مَا أَحَافُ عَلَى نَفْسِي» ، تَقُولُهَا سَبْعَ مَرَّاتٍ ، قَالَ :

بلا گرفتار نشده ای (بگو: «الحمد لله الذي عافاني مما ابتلاك به وفضلني عليك وعلى كثير ممن خلق»، ونگذار او بشنود .

۶ - داود بن زرعی گوید: حضرت صادق علیه السلام (درباره کسیکه جائی از بدنش دردی دارد) فرمود: دست خود را بر جای درد بگذار دوسه بار بگو: «اللهم ربی حقاً لا اشرک به شیئاً ، اللهم انت لها وکل عظیمه ففرجها عنی» .

۷ - مفضل از امام صادق عليه السلام حدیث کند که فرمود: برای هر دردی بگو: «بسم الله وبالله کم من نعمه لله فی عرق ساکن و غیر ساکن علی عبدشاکر و غیر شاکر ، و ربش خود را بدست راست بگیر و پس از نماز واجب سه بار (این دعا را) بخوان: «اللهم فرج عنی کربتی و عجل عافیتی و اکشف صرْبی» و بکوش که خواندنت باشک و گریه توأم باشد .

۸ - ابراهیم بن عبد الحمید از مردی حدیث کند که گوید: خدمت امام صادق علیه السلام رفتم و از دردی که داشتم بوی شکایت کردم (و برای رفع آن از آن حضرت علیه السلام چاره ای خواستم) فرمود: بگو: «بسم الله ، و دست بر آن موضع درد بکشی و بگو: «اعوذ بمنزلة الله و اعوذ بقدره الله و اعوذ بجلال الله و اعوذ بظلمة الله و اعوذ بجمع الله ، و اعوذ برسول الله و اعوذ باسماء الله من شر ما احذر و من شر ما احاف علی نفسی» ،

رَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ مِنْ شَرِّ كُلِّ عَرَقٍ نَقَّارٍ وَمِنْ شَرِّ حَرِّ النَّارِ - سَبْعَ مَرَّاتٍ -

﴿ ٢٢٠٠ ﴾ ١٣ - عَنْهُ : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ أَبِي نَصْرٍ ، عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ عَثْمَانَ ، عَنِ التَّمَالِي ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِذَا اشْتَكَى الْإِنْسَانُ فَلْيَقُلْ : « بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَبِحَمْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله » أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِقُدْرَةِ اللَّهِ عَلَى مَا يَشَاءُ مِنْ شَرِّ مَا أَحَدٌ ،

١٤ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدَ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ هِشَامِ الْحَوَالِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : « يَا مُنْزِلَ الشِّفَاءِ وَمُذْهِبَ الدَّاءِ أَنْزِلْ عَلَيَّ مَا يَبِي مِنْ دَاءٍ شِفَاءً » .

١٥ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُوسَى بْنِ الْحَسَنِ ، عَنْ مُحَمَّدَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ صَاحِبِ الشَّعْبِيِّ ، عَنِ الْحُسَيْنِ الْخُرَّاسَانِيِّ وَكَانَ حَبِيزًا قَالَ : شَكَوْتُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَجَعَانِي فَقَالَ : إِذَا صَلَّيْتَ فَصَعِّ يَدَكَ مَوْضِعَ سُجُودِكَ ثُمَّ قُلْ : « بِسْمِ اللَّهِ مُحَمَّدُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله اشْفِنِي يَا شَافِيَ لِاشْفَاءِ الْأَشْفَاؤِ يَا شَافِيَ لِيَاغَادِرُ سَقْمًا ، شِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَسَقْمٍ » .

١٦ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَرَّصَ عَلِيٌّ صَلَوَاتِ اللَّهِ عَلَيْهِ فَأَتَاهُ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فَقَالَ لَهُ : قُلْ : « اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ تَعْجِيلَ عَافِيَتِكَ وَصَرِّ أَعْلَى بِلَيْتِكَ وَخُرُوجًا إِلَى رَحْمَتِكَ » .

١٧ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام

بالای سر بیماری رفتی هفت بار بگو : اعینک یا الله العظیم رب العرش العظیم من شر کل عرق نقار ومن شر حر النار .

١٣ - امام باقر عليه السلام فرمود : هرگاه انسان مریض شد (این دعا را بخواند) بگوید : « بسم الله و بالله و محمد رسول الله صلی الله علیه و آله اعوذ بعزته الله و اعوذ بقدرته الله علی ما یشاء من شر ما احد » .

١٤ امام صادق عليه السلام فرمود : (برای رفع درد و بیماری بگوید) : « یا منزل الشفاء و مذهب الداء انزل علی ما یبى من داء شفاء » .

١٥ - حسین خراسانی ناخواه بگوید : از دردی که داشتم بحضورت صادق علیه السلام شکایت کردم ، فرمود : چون نماز خواندی پس بجای سجدهات دست بگذار و بگو : « بسم الله محمد رسول الله صلی الله علیه و آله اشفنی یا شافی لا شفاء الا شفاؤک ، شفاء لا یفادر سقما ، شفاء من کل داء و سقم » .

١٦ - امام باقر عليه السلام فرمود : علی عليه السلام بیمار شد و رسول خدا (ص) بمیادش آمد و با او فرمود : بگو : « اللهم انی اسئلك تعجیل عافیتك و صرأ علی بلیتک و خروجاً الی رحمتک » .

١٧ - حمزه بن صدوق عليه السلام فرمود : همانا پیغمبر (ص) این دعا را ملاحظه میکرد میفرمود : دست بر

أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُشِيرُ بِهَذَا الدُّعَاءِ: تَضَعُ يَدَكَ عَلَى مَوْضِعِ الْوَجَعِ وَتَقُولُ: «أَيْسَاهَا الْوَجَعُ اسْكُنْ بِسَكِينَةِ اللَّهِ وَقَرَّ بِوَقَارِ اللَّهِ وَانْحَجِرْ بِحَاجِزِ اللَّهِ وَاهْدَأْ بِهَيْكَلِ اللَّهِ أَعِيدْكَ أَيُّهَا الْإِنْسَانُ بِمَا آعَاذُ اللَّهُ عَرَّ وَجَلَّ بِهِ عَرْشُهُ وَمَلَأَ مَكْتَهُ يَوْمَ الرَّجْفَةِ وَالرَّزَّازِلِ» تَقُولُ ذَلِكَ سَبْعَ مَرَّاتٍ وَلَا أَقَلَّ مِنَ الثَّلَاثِ .

۳۳۰۵ (۱۸) - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ عَمَّارِ بْنِ الْمُبَارَكِ، عَنْ عَوْنِ بْنِ سَعْدٍ مَوْلَى الْجَعْفَرِيِّ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: تَضَعُ يَدَكَ عَلَى مَوْضِعِ الْوَجَعِ وَتَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِحَقِّ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ الَّذِي نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ وَهُوَ عِنْدَكَ فِي أُمِّ الْكِتَابِ عَلَيَّ حَكِيمٌ أَنْ تُشْفِينِي بِشِفَائِكَ وَتُدَاوِيَنِي بِدَوَائِكَ وَتُعَافِيَنِي مِنْ بَلَائِكَ» - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - وَتُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ .

۱۹ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنِ الْعَوْفِيِّ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ زُرَّارَةَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضِيلِ، عَنْ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ: عَرَضَ بِي وَجَعٌ فِي رُكْبَتِي، فَسَكَوتُ ذَلِكَ إِلَى أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام فَقَالَ: إِذَا نَتَّ صَلَّيْتَ فَقُلْ: «يَا أَجُودَ مَنْ أَعْطَى وَيَا حَيْرَ مَنْ سَأَلَ وَيَا أَرْحَمَ مَنْ اسْتَرْجَمَ، اِرْحَمْ صَغْفِي وَقِلَّةَ حِيلَتِي وَعَافِيَنِي مِنْ وَجَعِي» قَالَ: فَفَعَلْتَهُ فَعُوفِيْتُ .

جای درد میگذاری و میگوئی : « ایها الوجع اسکن بسکینة الله وقر بوقار الله وانحجر بحاجز الله واهدأ بهيكله الله اعيدك ايها الانسان بما اعاذ الله عر ووجل به عرشه وملأ مكنته يوم الرجفة والرازل ، هفت بار اينرا ميگوئی وگرنه كمتر از سه بار نياشد .

۱۸ - معاوية بن عمار از امام صادق عليه السلام حديث كند كه فرمود : دست را بر موضع دردميگذاري و سه بار مي گوئی : « اللهم اني اسئلك بحق القرآن العظيم الذي نزل به الروح الامين وهو عندك في ام الكتاب على حكيم ان تشفيني بشفايك و تداويني بدوائك و تعافيني من بلائك » و هر محمد و آل او صلوات ميفرستی .

۱۹ - ابو حمزة كه بد : در زانوی من دردی پيدا شد پس بحضورت باقر عليه السلام عرض حال كردم فرمود : چون نماز خواندی بگو : « يا اجود من اعطى و يا خير من سئل و يا ارحم من استرحم ، ارحم صغفي وقلة حيلتي وعافيني من وجعي » گوید : من اينكار را كردم و عافيت يافتم .

﴿ بَاب ﴾

﴿ الْحِرْزُ وَالْعَوْدَةُ ﴾

۱- حُمَيْدُ بْنُ زَيْدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَمْرِو ، عَنْ عَبْدِ وَاحِدٍ ، عَنْ أَبِي بَانٍ ، عَنِ ابْنِ الْمُنْذِرِ قَالَ :
ذُكِرَتْ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام الْوَحْشَةُ ؛ فَقَالَ : أَلَا خَيْرُكُمْ بِشَيْءٍ إِذَا قَلْتُمْوهَ لَمْ تَسْتَوْحِشُوا بِلَيْلٍ وَلَا
نَهَارٍ : بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَتَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ وَإِنِّي مِنَ مِتْوَكِّلِي عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ
قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ، اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي فِي كِتْفِكَ وَفِي جِوَارِكَ وَاجْعَلْنِي فِي أَمَانِكَ وَفِي مَنَعِكَ ،
فَقَالَ : بَلِّغْنَا أَنْ رَجَلًا فَالَهَا ثَلَاثِينَ سَنَةً وَتَرَ كَهَاتِلَةً فَلَسَمْتُهُ عَقْرَبُ .

۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ
عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْ : «أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِقُدْرَةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِجَلَالِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِعِظْمَةِ اللَّهِ وَ
أَعُوذُ بِعَفْوِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِمَغْفِرَةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِرَحْمَةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِسُلْطَانِ اللَّهِ الَّذِي هُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَعُوذُ
بِكَرَمِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِجَمْعِ اللَّهِ مِنْ شَرِّ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَكُلِّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ وَشَرِّ كُلِّ قَرِيبٍ أَوْ بَعِيدٍ أَوْ
صَغِيرٍ أَوْ شَدِيدٍ مِنْ شَرِّ الشَّامَةِ وَالْهَامَةِ وَالْعَامَةِ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ ذَابَّةٍ صَغِيرَةٍ أَوْ كَبِيرَةٍ بَلْبَلٍ أَوْ نَهَارٍ وَمِنْ

﴿ بَاب ﴾

(حرز و تعویذ)

(مترجم گوید : حرز بمعنای پناهگاه و جای محکم و استوار و دعائی که بر کاغذ نویسد و برای
دفع چشم زخم یا دفع بلا همراه خود نگهدارند آمده ، و تعویذ هم معانی شبیه حرز دارد و بمعنای پناه دادن
نیز آمده و مقصود در اینجا چنانکه از دعاهائی که میآید معلوم گردد دعاهائی است که با خواندن یا
نوشتن و همراه کردن آنها انسان از دردها و یا جانوران موذی و درندگان و ترس و دیگر چیزها
در امان ماند) .

۱- ابن منذر گوید : خدمت حضرت صادق علیه السلام از وحشت (ترس و اندوه از تنهایی) یاد
آورد شدم فرمود : آیا شما را آگاه نکنم بجیزی که هر گاه آنرا بگوئید نه در شب و نه در روز از تنهایی
ترسید ؟ (و آل اینست) : « بسم الله و بالله و توکلت علی الله و انه من یتوکل علی الله فهو حسبه ان
الله بالغ امره قد جعل الله لكل شیء قدرًا ، اللهم اجعلنی فی کتفک و فی جوارک و اجعلنی فی أمانک و فی
منعک » پس فرمود : بما رسیده که مردی سی سال این دعا را میخواند و بکشب آنرا ترک کرد و همانشب
اورا عترب گزید .

۲- حضرت صادق علیه السلام فرمود : بگو ، « اَعُوذُ بِعِزَّةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِقُدْرَةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِجَلَالِ اللَّهِ وَ
أَعُوذُ بِعِظْمَةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِعَفْوِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِمَغْفِرَةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِرَحْمَةِ اللَّهِ وَأَعُوذُ بِسُلْطَانِ اللَّهِ الَّذِي هُوَ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَعُوذُ بِكَرَمِ اللَّهِ ، وَأَعُوذُ بِجَمْعِ اللَّهِ مِنْ شَرِّ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ وَكُلِّ شَيْطَانٍ مَرِيدٍ وَشَرِّ كُلِّ قَرِيبٍ

شَرِّ فُسَّاقِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ وَمِنْ شَرِّ فَسَقَةِ الْجَنِّ وَالْإِنْسِ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : رَقِيَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله حَسَنًا وَحُسَيْنًا فَقَالَ : « أَعِيدُ كَمَا يَكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ وَأَسْمَائِهِ الْحُسْنَى كَيْلَهَا غَامَةٌ مِنْ شَرِّ الشَّامَةِ وَالْهَامَةِ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ عَيْنٍ لَامَةٍ وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ، ثُمَّ نَفَثَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله إِلَيْنَا فَقَالَ : هَكَذَا كَانَ يُعَوِّدُ إِبْرَاهِيمُ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ عليهما السلام .

﴿ ۴۴۱۰ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ بَكْرِ ، عَنْ سُلَيْمَانَ الْجَعْفَرِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ : إِذَا أَمْسَيْتَ فَنظَرْتَ إِلَى الشَّمْسِ فِي غُرُوبٍ وَإِدْبَارٍ فَقُلْ : « بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وُلْدًا وَلَا يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الدَّلِّ وَكَبِيرَةٌ تَكْبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يَصِفُ وَلَا يُوصَفُ وَيَعْلَمُ وَلَا يُعْلَمُ وَيَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورَ وَأَعُوذُ بِوَجْهِ اللَّهِ الْكَرِيمِ وَبِاسْمِ اللَّهِ الْعَظِيمِ مِنْ شَرِّ مَا بَرَأُودَرَأَ وَمِنْ شَرِّ مَا تَحْتِ الثَّرَى وَمِنْ شَرِّ مَا بَطَّنَ وَظَهَرَ وَمِنْ شَرِّ مَا وَصَفَتْ وَمَا لَمْ أَصِفْ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » ذَكَرَ أَنَّهَا أَمَانٌ مِنْ كُلِّ سَبْعٍ وَمِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

أو بعید او ضعیف او شدید ومن شر السامة والهامة والعامة ومن شر كل دابة سفيرة او كبيرة بلبل او نهارومن شر فساق العرب والعجم ومن شر فسقة الجن والانس .

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : امیر المؤمنین عليه السلام فرمود : که پیغمبر (ص) حسن و حسین را رقیه نمود (رقیه بمعنای : دعا ، تعویذ ، افسون و آنچه برای حفظ و نگهداری بکار برند میباشد) باین کلمات و فرمود : « اعدی کما یکلّمات اللّٰه التّامّات و اسمائِهِ الحُسْنَى کلّها عامّة من شر السامة والهامة ومن شر کلّ عین لامة ومن شر حاسد اذا حسد » پس پیغمبر (ص) رو بیا کرد فرمود : ابراهیم (ع) اینسان اسماعیل و اسحاق را در پناه خدا مینهاد (و تعویذشان میکرد) .

۴ - سلیمان جعفری گوید : از حضرت ابوالحسن علیه السلام (ظاهراً مقصود حضرت رضاعلیه السلام است) شنیدم که میفرمود : چون شام کنی و ببینی که خورشید رو بنروب کردن و پشت کردن است پس بگو : « بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَمْ يَتَّخِذْ صَاحِبَةً وَلَا وُلْدًا وَلَا يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ وَلِيٌّ مِنَ الدَّلِّ وَكَبِيرَةٌ تَكْبِيرًا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي يَصِفُ وَلَا يُوصَفُ وَيَعْلَمُ وَلَا يُعْلَمُ وَيَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورَ ، وَأَعُوذُ بِوَجْهِ اللَّهِ الْكَرِيمِ وَبِاسْمِ اللَّهِ الْعَظِيمِ مِنْ شَرِّ مَا بَرَأُودَرَأَ وَمِنْ شَرِّ مَا تَحْتِ الثَّرَى وَمِنْ شَرِّ مَا بَطَّنَ وَظَهَرَ وَمِنْ شَرِّ مَا وَصَفَتْ وَمَا لَمْ أَصِفْ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ » فرمود : که این دعا امان است از هر درنده و از شیطان رجیم (رانده شده از درگاه خداوند) و فرزندانش ، و از حیوانی که

وَدُرِّيَّتِهِ وَكُلِّ مَا عَصَّ أَوْلَسَعَ وَلَا يَخَافُ صَاحِبَهَا إِذَا تَكَلَّمَ بِهَا لَمَّا وَلَا عَوْلَاقًا : قُلْتُ لَهُ : إِنِّي صَاحِبُ صَيْدِ السَّبْعِ وَأَنَا أَبْتُ فِي اللَّيْلِ فِي الْخَرَابَاتِ وَأَتَوَخَّشُ فَقَالَ لِي : قُلْ إِذَا دَخَلْتَ : «بِسْمِ اللَّهِ أَدْخُلْ» وَأَدْخُلْ جِلْكَ الْبَيْمَنِيِّ وَإِذَا خَرَجْتَ فَأَخْرِجْ رِجْلَكَ الْبَيْسَرِيَّ وَسَمِّ اللَّهَ فَإِنَّكَ لَا تَرَى مَكْرُوهًا .

۵ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد بن عیسی ، عن علی بن الحکم ، عن قتیبة الأعشى قال : عَلَّمَنِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْ : «بِسْمِ اللَّهِ الْجَلِيلِ أَعِيذُ فَلَانًا بِاللَّهِ الْعَظِيمِ مِنَ الْهَامَةِ وَالشَّامَةِ وَاللَّامَةِ وَالْعَامَةِ وَمِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَمِنَ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ وَمِنَ تَفْهِيمِهِمْ وَبَعْثِهِمْ وَبَيَاقَةِ الْكُرْسِيِّ» ثُمَّ تَقْرَأْهَا ثُمَّ تَقُولُ فِي الثَّانِيَةِ : «بِسْمِ اللَّهِ أَعِيذُ فَلَانًا بِاللَّهِ الْجَلِيلِ . . .» حَتَّى تَأْتِيَ عَلَيْهِ .

۶ - علی بن ابراهیم ، عن أبیه ، عن ابن ابي عمیر ، عن إسحاق بن عمار قال : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : جُعِلْتُ فِدَاكَ إِنِّي أَخَافُ الْعَقَابَ ، فَقَالَ : انظُرْ إِلَى بَنَاتِ نَعَشِ الْكِسْوَاكِبِ الثَّلَاثَةِ الْوُسْطَى مِنْهَا يَجْنِدُ كَوْكَبٌ صَغِيرٌ قَرِيبٌ مِنْهُ سَمِيئَةُ الْعَرَبِ «الشَّهَاءُ» وَنَحْنُ نَسْمِيهِ «أَسْلَمٌ» أَحَدُ النَّظَرِ إِلَيْهِ كُلُّ لَيْلَةٍ وَقُلْ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ : «اللَّهُمَّ رَبِّ أَسْلَمَ صَلِّ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَعَجِّلْ فَرَجَهُمْ وَسَلِّمْ مَنَا» قَالَ : إِسْحَاقُ فَمَا تَرَكْتُهُ مِنْذُ دَهْرِي إِلَّا مَرَّةً وَاحِدَةً فَصَرَبْتَنِي الْعَقْرَبَ .

دندان گیرد ، یا بگرد ، و گویند : ابن کلمات آنکاه که آنرا خواند از دزد و دیو نترسد ، گوید : من عرس کردم : که من شکار درنده کنم و شبها که در ویرانهها میجویم وحشت میکنم ، بمن فرمود : چون وارد بر ویرانه شوی بگو : «بسم الله ادخل» ، و پای راست را پیش بیه ، و چون بیرون آئی پای چپت را پیش بیه و نام خدا را بر زبان بپر که تو بد نخواهی دید .

۵ - قتیبة اعشى گوید : حضرت صادق علیه السلام بمن آموخت (که اگر خواستم کسی را تعویذ کنم) فرمود : بگو : «بسم الله الجليل اعيد فلانا» (و بجای فلان نام آن شخص را بگویم) بالله العظيم من الهامة والشامة واللامة والعامة ومن الجن والانس ومن العرب والمجم ومن تفهيمهم وبعثهم وبياق الكرسى وبياقة الكرسى . - و آنرا (یعنی آیه الكرسی را) بخوان سپس دوباره میگوئی : «بسم الله اعيد فلانا بالله الجليل . . .» تا باحر همان (دعای بالا) .

شرح - مجلسی (ره) گوید : یعنی دوبار دوم و الجليل ، را پس از «بسم الله» بر میداری و بجای اله العظيم ، میگذاری .

۶ - إسحاق بن عمار گوید : حضرت صادق علیه السلام عرس کردم : قربات کردم من از فقرها میترسم ، فرمود : شکار کن بنات نعش بیه نای آنها نگاه کن ، و ستاره وسطی آنها در کنارش ستاره کوچکی است که عرب آنرا «شاه» نامند و ما آنرا «اسلم» نامیم ، و هر شب بدان خبر نگاه کن و سه بار بگو : «اللهم رب اسلم» صل علی محمد و آل محمد و عجل فرجهم و سلمنا» إسحاق گوید : در تمام عمر خود آنرا ترک نکردم جز یکمرتبه که آن بار هم فقر مرا زد .

۷ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ ، عَنِ الْعَبَّاسِ بْنِ عَامِرٍ ، عَنْ أَبِي حَمِيلَةَ ، عَنْ سَعْدِ الْأَسْكَافِ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : مَنْ قَالَ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ فَأَنَاضِمُّ لَهُ الْأَيْمِينَ عَقْرَبُ وَلَا هَامَةَ حَتَّى يُصْبِحَ : «أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ النَّامَاتِ الَّتِي لَا يُجَاوِزُهُنَّ بَرٌّ وَلَا فَاجِرٌ مِنْ شَرِّ مَا دَرَأَ وَمِنْ شَرِّ مَا بَرَأَ وَمِنْ شَرِّ كُلِّ ذَابَّةٍ هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»

۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله فِي بَعْضِ مَغَارِبِهِ إِذَا شَكَّوْا إِلَيْهِ الْبِرَاعِيَةَ أَنْهَاهُنَّ يُؤَذِّبُهُمْ فَقَالَ : إِذَا أَحَدٌ أَحَدَكُمْ مَضَّجَهُ فَلْيَقُلْ : أَيُّهَا الْأَسْوَدُ الرَّتَابُ الَّذِي لَا يَبَالِي غَلْقًا وَلَا بَابًا عَرَمْتَ عَلَيْكَ بِأَمِّ الْكِتَابِ الْأَنْوُذِيِّ وَأَصْحَابِي إِلَى أَنْ يَذْهَبَ اللَّيْلُ وَيَجِيءَ الصُّبْحُ بِمَا جَاءَهُ - وَالَّذِي نَعَرَفُهُ - إِلَى أَنْ يُؤُوبَ الصُّبْحُ مَنِّي مَا آبَ .

۹ - (۴۳۱۵) - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ جَمْهُورٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : إِذَا لَقِيتَ السَّبْعَ قُلْ : «أَعُوذُ بِرَبِّ دَانِيَالٍ وَالْجَبِّ مِنْ شَرِّ كُلِّ أَسَدٍ مُسْتَأْيِدٍ» .

۷ - سعد اسکاف گوید : از آنحضرت شنیدم که میفرمود : هر کس این کلمات را بگوید من ضمانت کنم که عقر و گردن دکان دیگر او را (در شب) آسیب نرسانند تا بامداد کند (و آن کلمات اینست) : «اعوذ بکلمات الله النامات التي لا يجاوزهن بر ولا فاجر من شر ما درأ و من شر ما برأ و من شر كل دابة هو آخذ بناصيتها ان ربي على صراط مستقيم» .

۸ - علی بن ابی حمزه از حضرت ابی الحسن (موسی بن جعفر) عليه السلام حدیث کند که فرمود : برسول خدا (ص) در برخی از غرات و جنگها (اصحاب) از کیک شکایت کردند که ایشان را آزار میدهد حضرت فرمود : چون هر کدام از شما بیستر خواب رود بگوید : «ایها الاسود الرتاب الذی لا یبالی غلقاً ولا باباً عرمت علیک بام الکتاب الانوذی و اصحابی الی ان یدهب اللیل و یجی الصبح بما جاءه» . (علی بن حکم که یکی از راویان حدیث است گوید :) و آنچه ما میدانیم اینست که (بجای جمله اخیر یعنی الی ان یدهب ... ، این جمله بیان ما معروف است :) «الی ان یؤوب الصبح منی ما آب» .

۹ - امام صادق عليه السلام فرمود : امیر المؤمنین عليه السلام فرمود : هر گاه درنده ای دیدار کردی بگو : «اعوذ برب دانیال و الجب من شر کل اسد مستأید» (یعنی پناه ببرم پیرو دگر کار دانیال و جاه از شر هر شیر درنده ای) .

شرح - (ره) گوید : تفسیر این حدیث چنانچه صاحب تہذیب (شیخ طوسی ره) در کتاب امالی خود از حضرت صادق عليه السلام روایت کند اینست که فرمود : هر کس برای روزی اندوه بخود راه دهد گاهی بر او نوشت شود ، همانا دانیال علیه السلام در زمان پادشاهی حصار و سرکش بود و او را گرفت و در جاهی ابداحت (مجلسی ره) گوید : که آن پادشاه بخت نصر بود) و درندگان را نیز با او در آن

۱۰- محمد بن جعفر ابوالعباس ، عن محمد بن عیسی ، عن صالح بن سعید ، عن ابراهیم بن محمد ابن هارون أنه كتب إلى أبي جعفر ^{عليه السلام} يسأله عوداً للرب ياج النبي تعرض ليصبيان فكتب إليه بخطه يهاتين العودتين ورعم صالح أنه أتد هذا إلى ابراهيم بخطه : «الله أكبر الله أكبر الله أكبر أشهد أن لا إله إلا الله أشهد أن محمد رسول الله الله أكبر الله أكبر لا إله إلا الله ولا رب سوا الله له الملك وله الحمد لا شريك له سبحانه الله ، ما شاء الله كان وما لم يشأ لم يكن : اللهم ذا الجلال والإكرام ، رب موسى وعيسى و ابراهيم الذي وقى ، اله ابراهيم واسماعيل واسحاق ويعقوب والاسباط ، لا إله إلا أنت سبحانه مع ما عدت من آياتك ويعظمتك وبما سألتك به النبيون وآياتك رب الناس كنت قبل كل شيء وأنت بعد كل شيء ، أسألك باسمك الذي تمسك به السماوات أن تقع على الأرض إلا بإذنك و بكلماتك التامات التي تحيي به الموتى أن تجير عبدك فلاناً من شر ما ينزل من السماء وما يخرج إليها وما يخرج من الأرض وما يبلغ فيها سلاماً على المرسلين والحمد لله رب العالمين ، وكتب إليه أيضاً بخطه : « بسم الله وبالله و إلى الله وكما شاء الله وأعيده بعزة الله و حبروت الله وقدره الله وملكوته الله ، هذا الكتاب من الله شفاعة لفلان [ابن] عبدك وابن أمك عبدي الله

جاء انداخت ، ولی آن درندگان باحضرت نزدیک نمی شدند ، و آن پادشاه دانیال را از آن چاه بیرون نیاورد تا خداوند به پیغمبری از پیغمبرانش وحی کرد که حوراک و طعامی برای دانیال ببرد . . . (و سپس حضرت داستان آمدن آن پیغمبر را بر سر چاه و حوراک آوردن و دعای دانیال را بیان فرماید) .

۱۰ - صالح بن سعید از ابراهیم بن محمد بن هارون حدیث کند که حضرت ابن جعفر علیه السلام نوشت و از آنحضرت دعائی برای پادشاهی که کودکیان بدان دچار گردیدند درخواست ، حضرت بخط خود این دو دعا را نوشت ، و صالح (بن سعید) معتقد بود که آنحضرت این دو دعا را بخط خود برای ابراهیم فرستاد (یا ابراهیم دعاها را که بخط حضرت بود برای صالح فرستاد) .

« الله أكبر الله أكبر الله أكبر أشهد أن لا إله إلا الله أشهد أن محمداً رسول الله ، الله أكبر الله أكبر ، لا إله إلا الله ولا رب سوا الله ، له الملك وله الحمد لا شريك له سبحانه الله ، ما شاء الله كان وما لم يشأ لم يكن اللهم ذا الجلال والإكرام ، رب موسى وعيسى و ابراهيم الذي وقى ، اله ابراهيم واسماعيل واسحاق ويعقوب والاسباط ، لا إله إلا أنت ، سبحانه ما عدت من آياتك ويعظمتك وبما سألتك به النبيون وآياتك رب الناس ، كنت قبل كل شيء وأنت بعد كل شيء ، أسألك باسمك الذي تمسك به السماوات أن تقع على الأرض إلا بإذنك ، و بكلماتك التامات التي تحيي به الموتى أن تجير عبدك فلاناً (نام آن کودک را ببرد) من شر ما ينزل من السماء وما يخرج إليها ، وما يخرج من الأرض وما يبلغ فيها وسلاماً على المرسلين والحمد لله رب العالمين . »
و نیز بخط مبارکش باو نوشت : « بسم الله وبالله و إلى الله وكما شاء الله وأعيده بعزة الله و حبروت الله وقدره الله وملكوته الله هذا الكتاب من الله شفاعة لفلان بن فلان عبدك وابن أمك (و نام او و پدرش را ببرد)

صَلَّى اللهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ .

۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى الْكَاهَلِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِذَا قُمْتَ السَّبْعَ فَأَقْرَأْ فِي وَجْهِهِ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَقُلْ لَهُ : «عَزَمْتُ عَلَيْكَ بِعِزِّهِ اللَّهُ وَعَزِيمَةِ مُحَمَّدٍ عليه السلام وَعَزِيمَةِ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ عليهما السلام وَعَزِيمَةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ عليه السلام وَالْأُئِمَّةِ الطَّاهِرِينَ مِنْ بَعْدِهِ ، فَإِنَّهُ يَنْصَرِفُ عَنْكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ . قَالَ : فَخَرَجْتُ فَإِذَا السَّبْعُ قَدِ اعْتَمَرَ فَعَزَمْتُ عَلَيْهِ وَقُلْتُ لَهُ : إِنْ لَمْ تَحْتَبِ عَنْ طَرِيقِنَا وَلَمْ تُؤَدِّنَا ، قَالَ : فَظَنَرْتُ إِيَّاهُ قَدْ طَاطَأَ [بِرَأْسِهِ] أَدْخَلَ ذَنْبَهُ بَيْنَ رِجْلَيْهِ وَانْصَرَفَ .

۱۲ - عَنْهُ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَبِي الْجَارُودِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَالَ فِي ذُبُرِ الْفَرِيضَةِ : «أَسْتَوْدِعُ اللَّهَ الْعَظِيمَ الْجَلِيلَ نَفْسِي وَأَهْلِي وَوَلَدِي وَمَنْ يَعْنِينِي أَمْرُهُ وَأَسْتَوْدِعُ اللَّهَ الْمَرْهُوبَ الْمَخُوفَ الْمُتَضَعِّعَ لِعَظَمَتِهِ كُلَّ شَيْءٍ نَفْسِي وَأَهْلِي وَمَالِي وَوَلَدِي وَمَنْ يَعْنِينِي أَمْرُهُ» حَتَّى يَجْنُحَ مِنْ أَجْنَحَةِ جَبْرَائِيلَ عليه السلام وَحَفِظَ فِي نَفْسِهِ وَأَهْلِهِ وَمَالِهِ .

۱۳ - عَنْهُ ، رَفَعَهُ قَالَ : مَنْ بَاتَ فِي دَارِ وَبَيْتٍ وَحَدَهُ فَلْيَقْرَأْ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَلْيَقُلْ : «اللَّهُمَّ آتِنِي

عبدی الله صلی الله علی محمد وآله ، یا د علی رسول الله وآله ،

شرح - مجلسی (ره) گوید : بادی که دچار کودکان شود همانست که در فارسی بدان « باد جن » گویند و همان ام السببان است ، که شیخ در کتاب قانون آنرا ریح السببان (باد کودکان) نامیده است ، سپس کلامی از کتاب نهایی نقل کند که باد در امثال ابن حدیث کنایه از « جن » است .

۱۱ - عبدالله بن یحیی کاهلی گوید: امام صادق علیه السلام فرمود : هر گاه بدرنده ای برخورد کردی در روی او آیت الکرسی را بخوان و بگو : « عزمت عليك بعزيمة الله وعزيمة محمد (س) وعزيمة سليمان ابن داود عليهما السلام وعزيمة امير المؤمنين علي بن ابي طالب عليه السلام والائمة الطاهرين من بعده ، که آن درنده انشاء الله از تو روی گرداند . (کاهلی) گوید : پس من (زمانی از شهر) بیرون رفتم و ناگاه درنده ای سر راه مرا گرفت پس من او را (بهمان نحو که حضرت فرموده بود) قسم دادم ، و گفتم : از راه ما باز کرد و ما را میازار ؟ گوید : پس دیدم سرش را بزیر انداخت و دمش را میان دو پایش برد و برگشت .

۱۲ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که دنبال نماز واجب بگوید « استودع الله العظيم الجليل نفسي واهلي وولدي و من يعنيني امره و استودع الله المرهوب المخوف المتضعع لعظمته كل شيء نفسي واهلي و مالي وولدي و من يعنيني امره » در زیر یکی از بالهای جبرئیل درآید و خودش و خاندان و مالش محفوظ ماند .

۱۳ - و در حدیث مرفوعی (که سند را بمعصوم رسانند) حدیث کنند که فرمود : هر که در خانه و

وَحَسْبِي وَآمِنْ رَوْعِي وَأَعْتَبِي عَلَى وَحْدَتِي .

۱۴۰۰ (۳۳۲۰) - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّصْرِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعْبَةَ ، عَنْ يَزِيدَ بْنِ مَرْزُوقٍ ، عَنْ بَكْرِ بْنِ قَالٍ : سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ : قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : يَا عَلِيُّ الْأَعْلَمُ كَلِمَاتٌ إِذَا وَقَعَتْ فِي وَرْطَةٍ أَوْ بَلِيَّةٍ قُذِلَتْ : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَصْرِفُ بِهَا عَنكَ مَا يَشَاءُ مِنْ أَنْوَاعِ الْبَلَاءِ .

(بَابُ)

(الدُّعَاءُ عِنْدَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ) ❖

۱ - قَالَ : كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَدْعُو عِنْدَ قِرَاءَةِ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : اللَّهُمَّ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْمُنَوَّحِدُ بِالْقُدْرَةِ وَالسُّلْطَانِ الْمَتِينِ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْمُتَعَالِي بِالْعِزِّ وَالْكَبْرِيَاءِ وَفَوْقَ السَّمَاوَاتِ وَالْعَرْشِ الْعَظِيمِ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْمَكْنِي بِعِلْمِكَ وَالْمُحْتَاجُ إِلَيْكَ كُلُّ ذِي عِلْمٍ ، رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ يَا مَنْزِلَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْعَظِيمِ رَبَّنَا فَالْحَمْدُ بِمَا عَلَّمْتَنَا مِنَ الْحِكْمَةِ وَالْقُرْآنِ الْعَظِيمِ الْمُبِينِ اللَّهُمَّ أَنْتَ عَلَّمْتَنَا قَبْلَ رَغَبِنَا فِي تَعَلُّمِهِ وَاحْتَصَصْتَنَا بِهِ قَبْلَ رَغَبِنَا بِتَقْوِهِ ، اللَّهُمَّ إِذَا كَانَ ذَلِكَ مِمَّا مَنَّا مِنْكَ وَقَضَاؤُ جُودًا وَلَطْفًا يَا وَرَحْمَةً لَنَا وَإِنَّا نَعْلَمُ أَنَّ مِنْ غَيْرِ حَوْلِنَا وَلَا جِبَلْتِنَا وَلَا قُوَّةَ تِنَا اللَّهُمَّ فَحَسْبُ

اطفاي تنها بخوابد پس آیه الکرسی را بخواند و بگوید : اللهم آس وحشی و آمن روعی و اعنی علی وحدتی .

۱۴ - بکیر گوید : شنیده از امیرالمؤمنین علیه السلام که میفرمود : رسول خدا (ص) بمن فرمود : ای علی آیا بتو نیاموزم کلماتی ؟ هرگاه در ورطه (امری که خلاصی از آن دشوار باشد) یا بلائی افتادی پس بگو : بسم الله الرحمن الرحيم و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظيم ، زیرا خداوند عزوجل بپرکت این دعا آنچه خواهد از اقسام بلا از تو دور کند .

(بَابُ) ❖

(دُعَا هِنْدَكَمِ خَوَانِدَن قُرْآنِ)

۱ - حضرت صادق عليه السلام هنگام خواندن قرآن این دعا را میخواند (که ترجمه اش چنین است) :
 « بار خدایا ای پروردگار ما ستایش مخصوص تو است ، توئی یگانه در قدرت و پادشاهی اسرار ، و مخصوص تو است ستایش ، توئی برتر بمرت و کبریا و مسلط بر فرار آسمانها و عرش بزرگه ، پروردگار ما و ازان تو است ستایش ، توئی که همه چیز را بذات خود دانائی و هر دانشمندی نیازمند درگاه تو است ، پروردگار ما ازان تو است ستایش ای فرود فرستنده آیهها و ذکر خطیب ، پروردگار ما مخصوص تو است ستایش بد آنچه بما آموختی از حکمت و قرآن عظیم آشکار کننده ، بار خدایا توئی که پیش از رغبت ما در آموختنش آرا بما آموختی ، و پیش از اظهار شوق مادر سودش ما را بدان مخصوص گردانیدی ، بار

إِلَيْنَا حُسْنَ تِلَاوَتِهِ وَحِفْظَ آيَاتِهِ وَإِيمَانًا يُمْتَنَشَابِهِ وَعَمَلًا يُحْكَمِيهِ وَسَبَّأً فِي تَأْوِيلِهِ وَهَدًى فِي تَدْبِيرِهِ
وَبَصِيرَةً يَنْوِّرُهُ .

اللَّهُمَّ وَكَمَا أَنْزَلْتَهُ شِفَاءً لَأَوْلِيَانِكَ وَشَفَاءً عَلَيَّ أَعْدَائِكَ وَعَمَى عَلَى أَهْلِ مَعْصِيَتِكَ وَنُورًا
لِأَهْلِ طَاعَتِكَ ، اللَّهُمَّ فَاجْعَلْهُ لَنَا حِصْنًا مِنْ عَذَابِكَ وَحِرْزًا مِنْ غَضَبِكَ وَحَاجِزًا عَنِ مَعْصِيَتِكَ وَعِصْمَةً
مِنْ سَخَطِكَ وَدَلِيلًا عَلَيَّ طَاعَتِكَ تَزُورُ أَيَّامَ نَلْقَاكَ نَسْتَضِيءُ بِهِ فِي خَلْقِكَ وَتَجُوزُ بِهِ [عَلَى] صِرَاطِكَ
وَتَهْتَدِي بِهِ إِلَى جَنَّتِكَ .

اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّقَوَةِ فِي حَمَلِهِ وَالْعَمَى عَنِ عَمَلِهِ وَالْجَوْرِ عَنْ حُكْمِهِ وَالْعُلُوِّ
عَنْ قَضِيهِ وَالتَّقْصِيرِ دُونَ حَقِّهِ ، اللَّهُمَّ أَحْمِلْ عَنَّا ثِقَلَهُ وَأَوْجِبْ لَنَا أَجْرَهُ وَأَوْزِعْنَا شُكْرَهُ وَاجْعَلْنَا
نُرَابِيهِ وَتَحَفُّظَهُ ؛ اللَّهُمَّ اجْعَلْنَا تَتَبِعُ حَلَالَهُ وَتَجْتَنِبُ حَرَامَهُ وَ تُقِيمُ حُدُودَهُ وَتُؤَدِّي فَرَائِضَهُ
اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا حَلَاوَةً فِي تِلَاوَتِهِ وَنَشَاطًا فِي قِيَامِهِ وَوَجَلًا فِي تَرْبِيئِهِ وَقُوَّةً فِي اسْتِعْمَالِهِ فِي آثَاءِ اللَّيْلِ وَ
[أَطْرَافِ] النَّهَارِ ، اللَّهُمَّ وَأَشْفِنَا مِنَ النَّوْمِ بِالسَّيْرِ وَأَيِّقِظْنَا فِي سَاعَةِ اللَّيْلِ مِنْ زَفَارِ الرَّاقِدِينَ وَتَبَهَّنَا

خدایا در اینصورت این منتهی است از تو بر ما ، وفضل وجود و لطفی است بما و رحمتی است برای ما و امتنای
است بر سر ما ، بدون اینکه از جانب ما جنبش و حرکت و توانایی و چاره جوئی شود ، بار خدایا پس تلاوت
این قرآن و در برداشتن آیاتش را محبوب ما ساز ، و بما ارزانی دار ایمان بآیات منشاء آنرا ، و توفیق
عمل بمحکمش را ، و بما ده وسیله تا و بیل آنرا ، و راهنمایی در تدبیر آن و بینایی در پرتو نورش را بما
عنایت فرما .

بار خدایا چنانچه آنرا فرو فرستادی درمان برای دوستان ، و وسیله بدبختی برای دشمنان ، و
سبب کوری نافرمانان ، و وسیله روشنی فرمانبرداران ، بار خدایا آنرا قرار ده برای ما پناهگاه محکمی
از عذابت ، و دژی از خشم ، و جلوگیری از نافرمانیت و نکهبانی از قهر و غضبت ، و راهنمایی بفرمان
برداریت ، و نوری در روز دیدارت که بدان در میان خلق تورو نشانی یابیم ، و برصراط توبدان وسیله بگذریم ،
و بهبهشت راه یابیم .

بار خدایا بنوپناه بریم از بدبختی در حمل آن ، و کوری از عمل [یا علم] بآن ، و کجروی در حکم آن
و برتری نمودن از توجه بدان (یا پیشنازی از میانه روی آن) و کوتاهی کردن در برابر حق آن ، بار
خدایا سنگینی آنرا از ما بردار و مردش را برای مالارم گردان ، و سپاسگرا دیش را نصیب ما گردان ،
و ما را چنان کن که مراعات و محافظتش کنیم ، بار خدا یا ما را چنان ساز که از حلالش پیروی کنیم و
از حرامش اجتناب ورزیم ، و حدود آنرا بر پا داریم ، و فراموش آنرا بجا آوریم .

بار خدایا روزی ما گردان شیرینی تلاوتش را و نشاط درباره قیام بدان ، و ترس در هنگام خواندنش
و نیروئی برای بکار بستن آن در هر آن از شب و روز ، بار خدایا باندگی خواب حسنگی ما را درمان
کن (و بنا بر نسخه اسعنا ، یعنی عطش خواب ما را باندگی از آن فرو نشان) و در ساعت مخصوص شب

عُدَالاً حَاطِبِينَ الَّتِي يُسْتَجَابُ فِيهَا الدُّعَاءُ مِنْ سِنَةِ الْوَسَانِينَ اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِقُلُوبِنَا دُكَاةً عِنْدَ عَجَائِبِهِ
الَّتِي لَا تَنْقُصِي وَلَا تَزِيدُ عِنْدَ تَرَدُّدِهِ وَعِبْرَةٍ عِنْدَ تَرْجِيحِهِ وَنِعْمًا بَيْنَنَا عِنْدَ اسْتِفْهَامِهِ اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ
مِنْ تَحَلُّفِهِ فِي قُلُوبِنَا وَتَوَسُّدِهِ عِنْدَ رُقَايِنَا وَتَبْدِيهِ وَرَأَى ظُهُورِنَا وَنَعْوَدُ بِكَ مِنْ قَسَاوَةِ قُلُوبِنَا لِمَا بِهِ
وَعُظْمَتُنَا اللَّهُمَّ انْفَعْنَا بِمَا صَرَّ قُوتٌ فِيهِ مِنَ الْآيَاتِ وَذَكِّرْنَا بِمَا صَرَبَتْ فِيهِ مِنَ الْمَثَلَاتِ وَكَفِّرْ عَنَّا
بِتَأْوِيلِهِ السَّيِّئَاتِ وَضَاعِفْ لِنَا فِيهِ جَزَاءً فِي الْحَسَنَاتِ وَارْقِنَا فِيهِ ثَوَابًا فِي الدَّرَجَاتِ وَلَقِّنَا بِهِ الْبَشْرَى
بَعْدَ الْمَمَاتِ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِنَا زَادًا تَقْوِينَا فِيهِ فِي الْمَوْقِفِ فِي الْوَقُوفِ بَيْنَ يَدَيْكَ وَطَرِيقًا وَاضِحًا تَسْلُكُ بِهِ إِلَيْكَ
وَعِلْمًا نَافِعًا نَشْكُرُ بِهِ نِعْمَتَكَ وَتَحْشَعُ عَصَادِقًا نَسْبِحُ بِهَا أَسْمَاءَكَ ، فَإِنَّكَ اتَّخَذْتَ بِهِ عَلَيْنَا حُجَّةً
قَطَعْتَ بِهِ عُدْرَتَنَا وَأَصْطَنَعْتَ بِهِ عِنْدَنَا نِعْمَةً قَصَرَ عَمَّا شُكْرُنَا ، اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا وِلْيًا يَتَسَّنَّا مِنَ الزُّلْمِ
وَدَلِيلًا يَهْدِيَنَا إِلَى الصَّالِحِ الْعَمَلِ وَعَوْنًا هَادِيًا يُقَوِّمُنَا مِنَ الْمِيلِ وَعَوْنًا يَقْوِينَا مِنَ الْمَلْلِ حَتَّى يَبْلُغَ بِنَا أَفْضَلَ
الْأَمَلِ اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا شَافِعًا يَوْمَ اللِّقَاءِ وَسِلَاحًا يَوْمَ الْاِرْتِقَاءِ وَحَجِيبًا يَوْمَ الْقَضَاءِ وَنُورًا يَوْمَ الظُّلْمَاءِ

ما را از خوابها بیدار کن : و در گاهائی که دعا با حاجت رسد ما را از چرت چرتها بخود آر .

بار خدایا دلهاى ما را در برابر عجايبى پايانش تيز هوش کن . و زمزمه آن را لذت بخش نما .
و هنگام مراجعه بآن عبرتى بمانده . و سود آشكارى هنگام فهم حويثش بما عنايت فرما . بار خدایا بتو پناه
بريم از تخلف قرآن در دلهاى ما (يعنى اثر آن در اعضا و جوارح ما آشكار نشود) و از اينكه آنرا بانش
خواب خود كنيم (قبض رده) گويد : يعنى شب بخوابيم با او و تهجد با او نكنيم با او را در کنار خنخواب
خود اندازيم و آنرا گرامى نداريم) و از اينكه آنرا پشت سر اندازيم . و از قساوت دلها مان نسبت
بدانچه ما را بدان پنددادى بتو پناه بريم . بار خدایا بايائى كه در آن آوردى ما را سود ده . و بمثلهاى
كه در آن زدهاى ما را متذكر ساز . و بتأويل آن بدبهاى ما را جبران كن و بدان وسيله مزد كردار نيك
ما را دو چندان كن . و در حات ما را بالا بمر . و پس از مرگ بسبب آن بما بشارت تلقين نما . بار خدایا
آنرا براى ما توشه اى از كه در موقع وقوف در برابرت بدان وسيله بمانبرو دهى . و راه روشنيكه كه با آن
بسوى تو آئيم . و دانش سودمديكه بدان وسيله نعمتهاى تو را سپاسگزاريم . و خشوع سادقانه اى كه با آن
نامه اى تو را تسبيح گوئيم . زيرا تو با فرود فرستادن آن حجتى بر ما آوردى كه راه عذر را بر ما بستى
و نعمتى بما دادى كه زبان شكر ما از آن کوتاهست .

بار خدایا آنرا برای ما سر پرستی ساز که ما را از لغزش نگهدارد . و راهنمائی ساز که ما را بكار
نيك راهنمائی كند . و كمكى راهنمايش ساز كه ما را از كجى راست كند . و در خستگى نبرو بخشد . تا
بهترين آرزوهايمان رساند . بار خدایا آنرا براى مادر روز قيامت شفيع ساز و وسيله اى براى ارتقاء و وكيلى
بهروز در آن روز قساوت . و نورى در آن روز تاریكى و ظلمت روزى كه نه زمينى است و نه آسمانى . روزى كه
هر كس با آنچه كوشش كرده بدان مزد گيرد .

يَوْمَ لَأَرْضٍ وَلَا سَمَاءٍ يَوْمَ يُجْزَى كُلُّ سَاعٍ بِمَا سَعَى ، اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِنَارِيَا يَوْمَ الظَّمَلِمْ فَوْزاً يَوْمَ الْجَزَاءِ مِنْ نَارِ حَامِيَةٍ ، قَلِيلَةَ الْبَقِيَّةِ عَلَى مَنْ بِهَا اضْطَلَى وَيَحْرَهَا تَلَطَّى : اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لِنَابِرْ هَانَا عَلَى رُؤُوسِ الْمَلَائِكَةِ يَوْمَ يُجْمَعُ فِيهِ أَهْلُ الْأَرْضِ وَأَهْلُ السَّمَاءِ ، اللَّهُمَّ ارْزُقْنَا مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وَعَيْشَ السَّمَدَاءِ وَ مِرَافِقَةَ الْأَنْبِيَاءِ إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ .

(بَابُ)

(الدُّعَاءُ فِي حِفْظِ الْقُرْآنِ)

۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، بَعَثَنَ ذَكَرَهُ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ عَنْ أَبِي بَانٍ بْنِ تَغْلِبَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : تَقُولُ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ وَلَمْ يَسْأَلِ الْعِبَادُ مِثْلَكَ أَسْأَلُكَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ نَبِيِّكَ وَرَسُولِكَ وَإِبْرَاهِيمَ خَلِيلِكَ وَصَفِيِّكَ وَ مُوسَى كَلِيمِكَ وَ نَجِيحِكَ وَعِيسَى كَلِيمَتِكَ وَرُوحِكَ وَأَسْأَلُكَ بِصُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَتُورَةِ مُوسَى وَرَبُورِ دَاوُدَ وَإِنْجِيلِ عِيسَى وَ قُرْآنِ مُحَمَّدٍ وَبِكَلِمَتِكَ وَحَيِّ أَوْحَيْنَهُ وَقَضَاءِ أَمْضَيْنَهُ وَحَقِّ قَضَيْنَهُ وَعَيْنِي أَعْنَيْنَهُ وَضَالِ هَدْيِنَهُ وَسَائِلِ أَعْطَيْنَهُ وَأَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي وَسَعْتَهُ عَلَى اللَّيْلِ فَأَطْلَمَ وَبِاسْمِكَ الَّذِي وَسَعْتَهُ عَلَى النَّهَارِ فَاسْتَنَارَ وَبِاسْمِكَ الَّذِي وَسَعْتَهُ عَلَى الْأَرْضِ فَاسْتَقَرَّتْ وَدَعَمَتْ بِهِ السَّمَاوَاتِ فَاسْتَقَلَّتْ وَوَسَعْتَهُ عَلَى الْجِبَالِ فَارْتَفَعَتْ

بار خدایا آنرا برای ما وسیله سیرابی در روز تشنگی ساز ، و سبب نجات ما گردان در روز جزا از آن آتش سوزانی که بر هر کس از آن گرمی خواهد ترحم نکند و شعله اش زبانه کشد ، بار خدایا آنرا برای ما برهانی قرار ده در آن روز که همه اهل زمین و آسمانها گرد آیند ، بار خدایا منزلهای شهیدان و زندگی سعیدان ، و رفاقت پیمبران را روزی ما گردان زیرا توشنوی دعائی ،

(بَابُ)

(دعا برای حفظ کردن قرآن)

۱- ابان بن تغلب گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : میگوئی (این دعا را که ترجمه اش چنین است) : بار خدایا من افته تو خواهم - با اینکه بندگان از چون توئی خواهش نکنند - خواهم بحق محمد پیمبر ورسول و بحق ابراهیم خلیل خود و برگردهات و بحق موسی هم سخنت و هم رازت ، و بحق عیسی کلمهات و روحت ، و از تو خواهم بحق صحف ابراهیم و تورات موسی و ربور داود و انجیل عیسی و قرآن محمد (ص) و هر و حبیکه فرستادی و بحق هر آن حکمیکه آنرا گذرا فرمودی ، و هر آن حکمیکه بدان حکم فرمودی ، و هر بی نیازی که توانگرش کردی و هر گمراهی که راهنمائیش کردی ، و هر خواهنده ای که بدو عطا فرمودی ، و از تو خواهم بدان نامت که بر شب نهادی پس ناریک شد ، و بدان نامت که بر روز نهادی پس روشن گشت ، و بدان نامت که بر زمین نهادی پس آرامش گرفت ، و با آن آسمانها را بر زمین و از تووار شدند ، و بدان نامت که بر کوهها را آید ، و سنگها شدند ، و بدان نامت که روز بهارا

و بِاسْمِكَ الَّذِي بَشَّتَ بِهِ الْأَرْزَاقَ وَأَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي تُجِيبُ بِهِ الْمَوْتَى وَأَسْأَلُكَ بِمَسَاقِدِ الْعِزِّ مِنْ عَرَشِكَ وَمُنْتَهَى الرَّحْمَةِ مِنْ كِتَابِكَ أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ وَعَلَى آلِي مُحَمَّدٍ وَأَنْ تَرْزُقَنِي حِفْظَ الْقُرْآنِ وَأَسْأَلُكَ الْعِلْمَ وَأَنْ تُبَيِّنَ لِي فِي قَلْبِي وَسَمْعِي وَبَصَرِي وَأَنْ تُخَالِطَ بِهَا لِحْمِي وَدَمِي وَعِظَامِي وَمُجْبِي تَسْتَعْمِلُ بِهَا أَيْلِي وَنَهَارِي بِرَحْمَتِكَ وَقُدْرَتِكَ فَإِنَّهُ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ يَا حَيُّ يَا قَيُّوْمُ، قَالَ: وَفِي حَدِيثٍ آخَرَ زِيَادَةٌ: «وَأَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي دَعَاكَ بِهِ عِبَادُكَ الَّذِينَ اسْتَجَبَتْ لَهُمْ وَأَنْبِيَائُكَ فَفَقَّرَتْ لَهُمْ وَرَحِمْتَهُمْ وَأَسْأَلُكَ بِكُلِّ اسْمٍ أَنْزَلْتَهُ فِي كُتُبِكَ وَبِاسْمِكَ الَّذِي اسْتَقَرَّ بِهِ عَرْشُكَ وَبِاسْمِكَ الْوَاحِدِ الْأَحَدِ الْقَرِيرِ الْوَتِيرِ الْمُتَعَالِ الَّذِي يَمَلَأُ الْأَرْكَانَ كُلَّهَا، الطَّاهِرِ الطَّيِّبِ الْمُبَارَكِ الْمُقَدَّسِ الْحَيِّ الْقَيُّومِ نُورِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْكَبِيرِ الْمُتَعَالِ وَكِتَابِكَ الْمُنَزَّلِ بِالْحَقِّ وَكَلِمَاتِكَ التَّامَّاتِ وَنُورِكَ التَّامِّ وَبِعَظَمَتِكَ وَأَرْكَانِكَ»، وَقَالَ فِي حَدِيثٍ آخَرَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أَرَادَ أَنْ يُوعِيَهُ اللَّهُ تَزَوُّجًا وَجَلَّ الْقُرْآنَ وَالْعِلْمَ فَلْيَكْتُبْ هَذَا الدُّعَاءَ فِي إِنَاءٍ نَظِيفٍ بِعَسَلٍ مَا زِيَّتُمْ يُغْسِلُهُ بِمَاءِ الْمَطَرِ قَبْلَ أَنْ يَمَسَّ الْأَرْضَ وَيَشْرَبَهُ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ عَلَى الرَّبِيقِ فَإِنَّهُ يُحْفَظُ ذَلِكَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

بدان پراکنده کردی ، واز تو خواهم بدان نامت که مردگان را بدان زنده سازی ، واز تو خواهم بدانچه مرکز انقراض عزت مرگ شده ، وآخرین رحمتی که از کتابت (قرآن یا لوح محفوظ) آشکار گردد ، از تو خواهم که بر محمد و آتش رحمت فرستی و حفظ قرآن و انواع دانش را بمن روزی کن ، و اینکه آنها را در دل و گوشت و چشم پا برجا کنی ، و با گوشت و خون و استخوان و مغز من آنها را بیامیزی ، و شب و روز مرا از رحمت و قدرت خودت بدانها بکار انداز - زیرا که نه جنبشی و نه توانایی بجز تو نیست ای زنده و زنده .

گوید : ودر حدیث دیگر اضافه دارد (که ترجمه آن اضافه نیز اینست) :

و از تو خواهم بدان نامت که پندگانی که دعایشان را با حاجت رساندی بدان ترا خواندند ، و پیسهرانت بدان ترا خواندند که آنها را آمرزیدی و بدانها ترحم کردی ، و از تو خواهم بهر نامی که در کتابهایت فرو فرستادی ، و بدان نامت که عرش تو بدان پا برجا شد ، و بنامت واحد ، احد ، فرد ، و تری ، متعال ، آنکه همه ارکان را (عرش یا آسمانها و زمینها و حران را) پر کرده و پاک ، پاکیزه ، مبارک ، مقدس ، حی ، قیوم ، روشنی آسمانها و زمین ، رحمن ، رحیم ، کبیر ، متعال ، و (از تو خواهم) بحق کتابت که بحق درستی فرود آمده و کلمات نامها و نور نام تو ، و بعظمتت و ارکانت .

و گویند : در حدیث دیگری است که رسول خدا (ص) فرمود : هر کس بخواهد که خداوند عز و جل قرآن و دانش را در دل او نهاد این دعا را (که گذشت) با عسل سفید در ظرف پاکیزه بنویسد سپس آنرا با آب بارانیکه بزمین نرسیده باشد بشوید ، و سه روز مانشا بخورد که انشاء الله قرآن را حفظ کند .

۲ - عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَادِ بْنِ عِيسَى ، رَفَعَهُ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أَعْلِمُكَ دُعَاءً لَأَنْتَسِيَ الْقُرْآنَ : «اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي بِتَرْكِ مَعَاصِيكَ أَيْدَاءَ مَا أَبْقَيْتَنِي وَارْحَمْنِي مِنْ تَكْلِيفِ مَا لَا يَعْزُبُنِي وَارْزُقْنِي حُسْنَ الْمَنْظَرِ فِيمَا يُرْضِيكَ عَنِّي وَ أَلْزِمْ قَلْبِي حِفْظَ كِتَابِكَ كَمَا عَلَّمْتَنِي وَارْزُقْنِي أَنْ أَتْلُوهُ عَلَى التَّحْوِيلِ الَّذِي يُرْضِيكَ عَنِّي ، اللَّهُمَّ نَوِّزْ بِكِتَابِكَ بَصْرِي وَاشْرَحْ بِهِ صَدْرِي وَفَرِّحْ بِهِ قَلْبِي وَأَطْلِقْ بِهِ لِسَانِي وَاسْتَعْمِلْ بِهِ بَدَنِي وَقَوِّنِي عَلَى ذَلِكَ وَ أَعِزَّنِي عَلَيْهِ إِنَّهُ لَأَمْعِنَ عَلَيْهِ إِلَّا أَنْتَ ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ .»

قَالَ : وَرَوَاهُ بَعْضُ أَصْحَابِنَا ، عَنْ وَهَيْدِ بْنِ صَبِيحٍ ، عَنْ حَفْصِ الْأَعْوَرِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام .

﴿ بَاب ﴾

﴿ دَعَوَاتٌ مُوجَزَاتٌ لِجَمِيعِ الْحَوَالِجِ لِلدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ سَهْلٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدُبٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلِ : «اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي أَحْشَاكَ كَأَنِّي أَرَاكَ وَأَسْعِدْنِي بِتَقْوَاكَ وَلَا تَشْقِنِي بِنَشْطِي لِمَعَاصِيكَ وَخِزْلِي فِي قَضَائِكَ وَبَارِكْ لِي فِي قَدْرِكَ حَتَّى لَا أُجِبَّ تَأْخِيرَ مَا عَجَلْتَ وَلَا تَعْجِلَ مَا أَخَّرْتَ وَاجْعَلْ غِنَايَ فِي نَفْسِي وَمَتَّعْنِي بِسَمْعِي وَبَصْرِي وَاجْعَلْهُمَا الْوَارِثَيْنِ مِنِّي

۲ - حماد در حدیث مرفوعی از امیرالمؤمنین حدیث کند که فرمود : رسول خدا (ص) (بن) فرمود : بنو پیاموزم دعائی که قرآن را فراموش نکنی (و آن دعا اینست) « اللهم ارحمنى بترك معاصيك ابداء ما ابقيتنى وارحمنى من تكليف ما لا يعزبني وارزقنى حسن المنظر فيما يرضيك عنى والرزم قلبى حفظ كتابك كما علمتنى و ارزقنى ان اتلوه على النحو الذى يرضيك عنى ، اللهم نور بكتابك بصرى و اشرح به صدرى و فرح به قلبى و اطلق به لسانى و استعمل به بدنى ، و قوئنى على ذلك و اعزنى عليه انه لامعین عليه الا انت ، لا اله الا انت . و همین حدیث را بسند دیگر از حضرت صادق عليه السلام روایت کرده اند .

﴿ بَاب ﴾

(دعاهای کوتاه و مختصر برای همه حاجتهای دنیا و آخرت)

۱ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : بگو (دعائی را که ترجمه اش چنین است) : « بار خدایا مرا از خود ترسان کن چنانکه گویاترا بچشم بینم و با تقوای نسبت بخودت مرا سعادت مند گردان ، و بوسیله نشاط در نافرمانیت مرا بدبخت مکن ، و خیر و سعادت مرا در حکم خود بخواه ، و قضا و قدر خود را بر من مبارک گردان تا بدانجا که پس افتادن آنچه را در آن شتاب داری دوست نداشته باشم ، و شتاب در آنچه پس افتادش را خواهی نخواهم ، و توانگری مرا در خودم مقرر فرما ، و بگوش و چشم مرا ساز ، و آندو را وارث من گردان (یعنی آنچه از آندو بدست من آید برای من باقی نگهدار)

وَأَنْصُرُنِي عَلَى مَنْ ظَلَمَنِي وَأَرِنِي فِيهِ قُدْرَتَكَ يَا رَبِّ وَأَقْرُبْ بَدَلِكَ عَيْنِي .

۲- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى، عَنْ أَبِي سُلَيْمَانَ الْجَصَّاسِ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مَيْمُونٍ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى هَوْلِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَأَخْرِجْنِي مِنَ الدُّنْيَا سَالِمًا وَرَوْحِي مِنَ الْحُورِ الْعِينِ وَارْحَمْنِي مُؤْتِنِي وَمُؤْتِنَةَ عِيَالِي وَمُؤْتِنَةَ النَّاسِ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ» .

۳- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ حَرْبِ بْنِ، عَنْ زُرَّادَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ كُلِّ خَيْرٍ أَحْصَا بِهٖ عِلْمُكَ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ كُلِّ سُوءٍ أَحْصَا بِهٖ عِلْمُكَ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ غَافِيَتَكَ فِي أُمُورِي كُلِّهَا وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ خِزْيِ الدُّنْيَا وَعَذَابِ الآخِرَةِ» .

۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، جَمِيعًا عَنْ عَلِيِّ بْنِ زِيَادٍ قَالَ: كَتَبَ عَلِيُّ بْنُ بَصِيرٍ يَسْأَلُهُ أَنْ يَكْتُبَ لَهُ فِي أَسْفَلِ كِتَابِهِ دُعَاءَ يَعْلَمُهُ إِتَاءَهُ يَدْعُو بِهِ قَبْضُ بِهٖ مِنَ الدُّنُوبِ جَامِعًا لِدُنْيَا وَآخِرَةِ فَكَتَبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، يَا مَنْ أَظْهَرَ الْجَبِيلَ وَسَتَرَ الْقَبِيحَ وَلَمْ يَهْتِكِ الشَّرْعَ عَنِّي، يَا كَرِيمَ الْعَفْوِ يَا حَسَنَ التَّجَاوُزِ يَا وَاسِعَ الْمَغْفِرَةِ، يَا بَاسِطَ الْبِدَيْنِ يَا رَحِيمَ يَا صَاحِبَ كُلِّ نَجْوَى وَيَا مُنْتَهَى كُلِّ شَكْوَى، يَا كَرِيمَ

و مرابآن کس که بمن ستم کند یاری فرما . و قدرت خودت را در باره او بمن بنما ای پروردگار ، و دیده ام را بدان روشن کن .

۲- ابراهیم بن میمون گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام دعائی میخواند (که ترجمه اش این است) : « بار خدایا بر هراس روز قیامت مرا یاری فرما ، و از دنیا سالم بیرون ببر ، و حورالعین را بمن تزویج کن ، و خرج خود و عیالم و خرج مردم را از من کفایت فرما ، و مرا بر رحمت خود در زمره بندگان شایستهات در آور . »

۳- زراره از حضرت باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ حدیث کند که فرمود : بگو (دعائی را که ترجمه اش چنین است) : « بار خدایا از تو خواهم هر خوبی را که داشت آنرا فرا گرفته ، و بنو پناه برم از هر بدی که داشت آنرا احاطه کرده ، بار خدایا از تو خواهم عاقبت خود را در همه کارهایم ، و پناه برم بنو از خواری و رسوائی دنیا و از عذاب آخرت ، . »

۴- علی بن زیاد گوید : علی بن بصیر بدانحضرت نامه نوشت و در خواست کرد که در پائین نامه اش دعائی برای او بنویسد و بیاموزد که بوسیله آن از گناهان نکهداری شود و دعائی جامع برای (حوائج) دنیا و آخرت باشد ، پس حضرت عَلَيْهِ السَّلَامُ در پاسخش بخط خود نوشت (دعائی که ترجمه اش اینست) : « بسم الله الرحمن الرحيم ای کسیکه نیک را آشکار کند ، و زشت را بپوشاند ، و پرده مرا ندرد ، ای در گذشت کریم ، وای خوش در گذرنده (از گناه) ای وسیع در آموزش ای پر بخشش در رحمت ای دمساز در هر راز ، و

الصَّفْحِ، يَا عَظِيمَ الْمَنِّ يَا مُبْتَدِيَّ كُلِّ نِعْمَةٍ قَبْلَ اسْتِحْقَاقِهَا، يَا رَبَّنَا يَا سَيِّدَاهُ يَا مَوْلَاهُ يَا غِيَاثَهُ صَلِّ عَلَيَّ
عُمِّيَّ وَآلِ عُمِّيٍّ وَأَسْأَلُكَ أَنْ لَا تَجْعَلَنِي فِي النَّارِ، ثُمَّ تَسْأَلُ مَا بَدَلَكَ .

۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْبَرْقِيِّ وَأَبِي طَالِبٍ عَنْ بَكْرِ بْنِ
عُمَيْرٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: «اللَّهُمَّ أَنْتَ يَقْبِي فِي كُلِّ كَرْبَةٍ وَأَنْتَ رَجَائِي فِي كُلِّ شِدَّةٍ وَأَنْتَ لِي
فِي كُلِّ أَمْرٍ نَزَلَتْ لِي بِقِيَّةٍ وَعِدَّةٌ، كَمْ مِنْ كَرْبٍ يَضَعُفُ عَنْهُ الْعَوَاذُ وَتَقِلُّ فِيهِ الْحِيلَةُ وَيَخْذُلُ عَنْهُ الْقَرِيبُ
وَالْبَعِيدُ وَيَشْمَتُ بِهِ الْعَدُوُّ وَتَعْنِينِي فِيهِ الْأُمُورُ أَنْزَلْتَهُ بِكَ وَشَكَوْتُهُ إِلَيْكَ، رَاغِباً فِيهِ عَمَّنْ سِوَاكَ
فَقَرَّجْتَهُ وَكَشَفْتَهُ وَكَفَيْتَنِيهِ فَأَنْتَ وَلِيُّ كُلِّ نِعْمَةٍ وَصَاحِبُ كُلِّ حَاجَةٍ وَمُنْتَهَى كُلِّ رَغْبَةٍ، فَلَكَ
الْحَمْدُ كَثِيرٌ أَوْلَكَ الْمَنُّ فَاصْلًا .

۶- عَنْهُ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ أَبِيانَ، عَنْ عَيْسَى بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْقُمِيِّ
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قُلِ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِجَلَالِكَ وَجَمَالِكَ وَكَرَمِكَ أَنْ تَفْعَلَ
بِي كَذَا وَكَذَا» .

﴿۴۴۰﴾ - ۷- عَنْهُ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ، عَنْ الْقُضَلِيِّ بْنِ يُونُسَ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: قَالَ لِي: أَكْثِرُ
مِنْ أَنْ تَقُولَ: «اللَّهُمَّ [لَا تَجْعَلَنِي مِنَ الْمُعَارِينَ وَلَا تُخْرِجْنِي مِنَ التَّقْصِيرِ]» ؟ قَالَ قُلْتُ:
أَمَّا الْمُعَارِينَ فَقَدْ عَرَفْتُ فَمَا مَعْنَى لَا تُخْرِجْنِي مِنَ التَّقْصِيرِ؟ قَالَ: كُلُّ عَمَلٍ تَعْمَلُهُ تُرِيدُ بِهِ

ای پایان هر شکایت ، ای درگذرنده با کرامت ، وای بزرگه در منت ، ای آغاز کننده بهر نعمت جلوتر
از استحقاق آن ، ای پروردگار وای آقا وای مولی وای فریادرس ، رحمت بر محمد و آتش فرست و از
تو خواهم که در روزم جا ندهی ، سپس بخوان هر چه خواهی .

۵- حضرت صادق علیه السلام فرمود: «اللهم أنت تقبني في كل كرب وأنت رجائي في كل شدة
وأنت لي في كل أمر نزلت بي بقية وعدة، كم من كرب يضعف عنه العواذ وتقل فيه الحيلة ويخذل عنه
القريب والبعيد، وبعثت به العدو وتعنيني فيه الأمور أنزلته بك وشكوته إليك راغباً فيه عن سواك
فقرجته وكشفته وكفيتني، فأنت ولي كل نعمة وصاحب كل حاجة ومنتهى كل رغبة: فلك الحمد كثيراً ولك
المن فاضلاً» .

۶- عیسی بن عبد الله قمی از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که فرمود: بگو: «اللهم انی
اسئلك بجلالك وجمالك وكرمك ان تفعل بی كذا وكذا» (و بجای «كذا وكذا» حاجت خود را
ذکر کند) .

۷- فضل بن یونس از حضرت ابی الحسن (موسی بن جعفر) عليه السلام حدیث کند که آنحضرت بمن
فرمود: این دعا را بسیار بخوان: «اللهم [لا تجعلني من المعارين ولا تخرجني من التقصير]» (یعنی بار
خدایا مرا از عاریت داده شدگان، ایمان) قرار مده: و از تقصیر بیرون میر (گزی) من عرض کردم:

وَجَهَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فَكُنْ فِيهِ مُقَصِّراً عِنْدَ تَقْسِكَتِ ، فَإِنَّ النَّاسَ كَلَّمَهُمْ فِي أَعْمَالِهِمْ فِيمَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مُقَصِّرُونَ .

عنه ، عن ابن محبوب ، عن أبيان ، عن عبد الرزاق بن حنبل بن أعين قال : قال أبو جعفر عليه السلام لقد غفر الله عز وجل لرجل من أهل البادية يكلمتبن دعا بهما ، قال : «اللهم إن تعدتني فأهل لي ذلك أنا ، وإن تغفرتني فأهل لي ذلك أنت» فغفر الله له .

۹ - عنه ، عن يحيى بن المبارك ، عن إبراهيم بن أبي البلاد ، عن عمه ، عن الرضا عليه السلام قال : «يامن دلني على نفسه وذلك قلبي بتصديقه ، أسألك الأمن والأمان في الدنيا والآخرة» .

۱۰ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن محمد بن أبي حمزة ، عن أبيه قال : رأيت علي بن الحسين عليه السلام في فناء الكعبة في الليل وهو يصلي فأطال القيام حتى جعل مرة يتوكأ على رجله اليمنى ومرة على رجله اليسرى ثم سمعته يقول بصوت كأنه باك : «يا سيدي تعدتني وحبك في قلبي؟ أما وعزتك لئن فعلت لتجمعن بيني وبين قوم طال ما عاديتم فيك» .

اما عادت داده شدگان ، معنایش را دانستم ، آیا معنای «مرا از تفسیر بیرون میر ، چیست ؟ (و یعنی چه ؟) فرمود : هر کاری را که بخاطر خدای عز و جل انجام دهی پس خود را در آن کار پیش خود مقصر بدان ، زیرا که همه مردم در کارهایشان میان خود و خدای عزوجل تفسیر کار و مقصرند ،

۸- حضرت باقر علیه السلام فرمود : بحقیقت و راستی که خدا مردی بیابانی را با دو کلمه که با آنها بدرگاه خداوند دعا کرد آمرزید (و آن دو کلمه این بود که) گفت : «اللهم ان تعدتني فأهل لي ذلك أنا ، وان تغفرتني فأهل لي ذلك أنت» (یعنی بار خدایا اگر مرا عذاب فرمائی پس من سزاوار آنم ، و اگر بیامرزی پس تو شایسته آنی) پس خداوند او را آمرزید .

۹- حضرت رضا علیه السلام (ابن دعا را میخواند) فرمود : «يامن دلني على نفسه ، وذلك قلبي بتصديقه اسئلك الامن و الايمان في الدنيا والآخرة» .

۱۰ - محمد بن ابی حمزه از پدرش نقل کند که گوید : شعی حضرت علی بن الحسین علیهما السلام را در کنار خانه کعبه دیدم که نماز میخواند و قیام آنرا طول داد تا بحدی که گاهی بر پای راستش تکیه میداد ، و گاهی بر پای چپ ، سپس شنیدم با صدائی مانند شخص گریان میگفت : « یا سیدی تعدتني وحبك في قلبي ، اما وعزتك لئن فعلت لتجمعن بيني وبين قوم طال ما عاديتم فيك » . (یعنی ای آقای من آیا مرا عذاب کنی یا اینکه دوستی تو را در دل دارم ؟ هر آینه بعزتت سوگند اگر چنین کنی میان من و مردمی جمع کنی - و مرا با مردمی گرد آوری - که دیر زمانی بخاطر تو با آنان دشمنی ورزیده ام)

۱۱ - محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد، عن عمر بن عبد العزیز، عن بعض أصحابنا، عن داود الرقی قال: إنني كنت أسمع أبا عبد الله عليه السلام أكثر ما يلح به في الدعاء على الله بحق الحمسة يعني رسول الله وأمير المؤمنين وفاطمة والحسن والحسين صلوات الله عليهم.

۱۲ (۳۴۳) - عنه، عن أحمد بن محمد، عن علي بن الحكم، عن أبي أيوب، عن إبراهيم الكرخي قال: علمنا أبو عبد الله عليه السلام دعاء وأمرنا أن ندعوه يوم الجمعة: اللهم إني تمممت إليك يحتاجني وأنزلت بك اليوم فقري ومسكنتي، فأنا [اليوم] لمفغرتك أرجئ مني لعملي ولمفغرتك ورحمتك أوسع من ذنوبي فتول قضاء كل حاجتي لي بقدرتك عليها وتيسر ذلك عليك ولمفغرتي إليك فإني لم أصب خيراً قط إلا منك ولم يصرف عني أحد شراً قط غيرك وليس أرجو لآخرتي وديناتي سواك ولا ليوم فقري [و] يوم بقدرتي الناس في حفرتي، وأفضي إليك يارب فقري.

۱۳ - علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، عن الحسين بن عطية، عن زيد الصائغ قال: قلت لأبي عبد الله عليه السلام: ادع الله لنا، فقال: اللهم ارزقهم صدق الحديث وأداء الأمانة والمحافظة على الصلوات، اللهم إنهم أحق خلقك أن تفعلهم بهم وأفعلهم بهم.

۱۴ - عدة من أصحابنا، عن سهل بن زياد، وعلي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن محبوب

۱۱ - داود رقی گوید: من شنیدم که حضرت صادق عليه السلام بیشتر چیزی که در هنگام دعا بر آن اصرار داشت این بود که خدا را بحق پنج تن میخواند، یعنی رسول خدا و امیر المؤمنین و فاطمه و حسن و حسین صلوات الله عليهم اجمعین.

۱۲ - ابراهیم کرخی گوید: امام صادق علیه السلام دعائی بما آموخت وبقا دستور داد که آنرا در روز جمعه بخوانیم: اللهم انی تمممت الیک حاجتی وأنزلت بک الیوم فقری ومسكنتی، فأنا [اليوم] لمفغرتک أرجئ منی لعملي ولمفغرتک ورحمتک أوسع من ذنوبي فتول قضاء كل حاجتي لي بقدرتك عليها وتيسر ذلك عليك ولمفغرتي إليك فإني لم أصب خيراً قط إلا منك ولم يصرف عني أحد شراً قط غيرك وليس أرجو لآخرتي وديناتي سواك، ولا ليوم فقري [و] يوم بقدرتي الناس في حفرتي وأفضي الیک يا رب فقري.

۱۳ - زيد صائغ گوید: حضرت صادق عليه السلام عرض کرد: برای ما دعا کن، پس (در باره ما دعای) فرمود: (که ترجمه اش اینست) «بار خدایا روزی ایشان کن راستگویی و امانت داری و محافظت بر ادای نمازها را، بار خدایا ایمان سزاوارترین خلق تو هستند که اینکار را درباره آنها انجام دهی بار خدایا آنرا درباره آنان انجام ده.»

۱۴ - حضرت علی بن الحسین علیهما السلام فرمود: امیر المؤمنین علیه السلام (در دعا اینگونه)

عَنْ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ : كَانَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ :
 «اللَّهُمَّ مَنْ عَلَيَّ بِالتَّوَكُّلِ عَلَيْكَ وَالتَّقْوِيهِ إِلَيْكَ وَالرِّضَا بِقُدْرِكَ وَالتَّسْلِيمِ لِأَمْرِكَ ، حَتَّى لَا
 أُحِبَّ تَعْجِيلَ مَا أُخْرِتَ وَلَا تَأْخِيرَ مَا عَجَّلْتَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ .»

۱۵ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد ، عن محمد بن سینان ، عن ساجیم ، عن ابن ابی یغفور
 قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : وَهُوَ رَافِعُ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ : «رَبِّ لَا تُكَلِّبْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ
 أَبَدًا ، لِأَقْلَ مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ ، قَالَ : فَمَا كَانَ يَأْسِرَعُ مِنْ أَنْ تَحَدَّ رَأْسُ الدَّمُوعِ مِنْ جَوَانِبِ لِحْيَتِهِ
 ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيَّ فَقَالَ : يَا ابْنَ أَبِي يَغْفُورٍ إِنْ يُونُسَ بْنَ مَتَّى وَكَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَى نَفْسِهِ أَقْلَ مِنْ طَرْفَةِ
 عَيْنٍ فَأَحَدَتْ ذَلِكَ الذَّنْبَ قُلْتُ قَبْلَ عَمَلِهِ كُفْرًا . أَصْلَحَكَ اللَّهُ ؟ قَالَ : لِأَوْلَى لَكِنَّ الْمَوْتَ عَلَيَّ تِلْكَ الْحَالِ
 هَلَاكٌ .»

۱۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ رَفَعَهُ قَالَ : أَتَى جَبْرَائِيلَ عليه السلام إِلَى النَّبِيِّ
صلى الله عليه وآله فَقَالَ لَهُ : إِنَّ رَبَّكَ يَقُولُ لَكَ : إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعْبُدَنِي يَوْمًا وَ لَيْلَةً حَقَّ عِبَادَتِي فَارْفَعْ يَدَيْكَ
 إِلَيَّ وَقُلْ : «اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا خَالِدًا مَعَ خُلُودِكَ وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا لَامِنْتَهُي لَه دُونَ عِلْمِكَ
 وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا لِأَمَدَ لَه دُونَ مَشِيئَتِكَ وَلَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا لِأَجْزَاءِ لِقَائِلِهِ الْإِرْضَاكَ اللَّهُمَّ لَكَ
 الْحَمْدُ كُلُّهُ وَلَكَ الْمَنْ كُلُّهُ وَلَكَ الْفَخْرُ كُلُّهُ وَلَكَ الْبِهَاءُ كُلُّهُ وَلَكَ النُّورُ كُلُّهُ وَلَكَ

میفرمود : «اللهم من على بالتوكل عليك والتقوى اليك والرضا بقدرتك والتسليم لامرك ، حتى لا احب تعجيل
 ما اخرجت ولا تاخير ما عجلت يا رب العالمين .»

۱۵ - ابن ابی یغفور گوید : شنیدم از امام صادق علیه السلام که در حالیکه دست با سمان برداشته بود
 می گفت : «رب لا تکلی فی نفسی طرفة عين ابدأ لا اقل من ذلك ولا اكثر ، (یعنی پروردگارا مرا چشم
 بهمزدنی بخودم و امگذار نه کمتر از آن و نه بیشتر) گوید : اینرا گفت و اشک هایش از اطراف محاسنش
 می ریخت ، سپس رو بر زمین کرد و فرمود ، ای پسر ابی یغفور همانا یونس بن متی را خداوند کمتر از چشم
 بهمزدنی بخودش و گذارد و آن گناه را (یعنی ترک اولی را) انجام داد ، عرض کردم : خداوند کار شما
 را نیکو کند آیا آن کار او را بعد کفر رسانید ؟ فرمود : نه ولی مردن با اینحال هلاکت است (و لایق
 بشأن انبیاء و پیامبران الهی نیست) .»

۱۶ - احمد بن محمد بن خالد در حدیث مرفوعی (که سند را بمصوم علیه السلام رسانده) حدیث
 کند که جبرئیل خدمت پیغمبر (ص) آمده و باو عرض کرد : همانا پروردگارت بنو میفرماید : هر گاه
 خواستی در شب و روزی چنانچه شاید مرا پرستش کنی پس دستهایت را بسوی من بردار و بگو : «اللهم
 لك الحمد حمدًا حالداً مع خلُودك ولك الحمد حمدًا لامنتهى له دون علمك ، ولك الحمد حمدًا لامد له
 دون مشيئتك ، ولك الحمد حمدًا لاجزاء لِقَائِلِهِ الْإِرْضَاكَ ، اللهم لك الحمد كله ، ولك المن كلهُ ، ولك الفخر

الْمِرَّةَ كُلَّهَا وَلَكَ الْجَبْرُوتُ كُلُّهَا وَلَكَ الْعِظْمَةُ كُلُّهَا وَلَكَ الذُّبَابُ كُلُّهَا وَلَكَ الْآخِرَةُ كُلُّهَا وَلَكَ
 اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ كُلُّهُ وَلَكَ الْخَلْقُ كُلُّهُ وَبِيَدِكَ الْخَيْرُ كُلُّهُ وَإِلَيْكَ يَرْجِعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ عَلَانِيَتُهُ وَ
 سِرُّهُ ، اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ حَمْدًا أَبَدًا ، أَنْتَ حَسَنُ الْبَلَاءِ ، جَلِيلُ النَّوَاءِ ، سَابِغُ النَّعْمَاءِ ، عَدْلُ الْقَضَاءِ
 جَزِيلُ الْمَطَاءِ ، حَسَنُ الْآلَاءِ إله [مِنْ] فِي الْأَرْضِ وَإِله [مِنْ] فِي السَّمَاءِ ، اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ فِي السَّبْعِ
 الشُّدَادِ ، وَلَكَ الْحَمْدُ فِي الْأَرْضِ الْمِهَادِ ، وَلَكَ الْحَمْدُ طَاقَةَ الْعِبَادِ ، وَلَكَ الْحَمْدُ سَعَةَ الْبِلَادِ ، وَلَكَ الْحَمْدُ
 فِي الْجِبَالِ الْأَوْتَادِ ، وَلَكَ الْحَمْدُ فِي اللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى ، وَلَكَ الْحَمْدُ فِي النَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى ، وَلَكَ الْحَمْدُ فِي
 الْآخِرَةِ وَالْأُولَى ، وَلَكَ الْحَمْدُ فِي الْمَنَابِي وَالْقُرْآنِ الْعَظِيمِ وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا
 قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ، سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ ، سُبْحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ
 كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ ، سُبْحَانَكَ رَبَّنَا وَتَعَالَيْتَ وَتَبَارَكْتَ وَتَقَدَّسَتْ خَلْقَتُ كُلِّ شَيْءٍ بِقُدْرَتِكَ وَ
 قَهْرَتِ كُلِّ شَيْءٍ بِعِزَّتِكَ وَعُلُوتِ فَوْقَ كُلِّ شَيْءٍ بِإِرْتِفَاعِكَ وَغَلَبَتِ كُلِّ شَيْءٍ بِقُوَّتِكَ وَأَبْدَعْتَ كُلَّ
 شَيْءٍ بِحِكْمَتِكَ وَعَلِمْتَ كُلَّ شَيْءٍ بِرُسُلِكَ بِكُتُبِكَ وَهَدَيْتَ الصَّالِحِينَ بِإِذْنِكَ وَأَيَّدْتَ الْمُؤْمِنِينَ بِنَصْرِكَ
 وَقَهَرْتَ الْخَلْقَ بِسُلْطَانِكَ ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ ، وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ ، لَا نَسْبَ غَيْرِكَ وَلَا نَسْلَ إِلَّا بِإِثْمِكَ
 وَلَا نَزْعَ إِلَّا إِلَيْكَ ، أَنْتَ مَوْضِعُ شَكْوَانَا وَمُنْتَهَى رَغْبَتِنَا وَإِلَهَانَا وَمَلِكُنَا .
 ﴿ ٣٧٤ 〉 ١٧ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قَالَ [لِي]
 أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ابْتِدَاءً مِنْهُ : يَا مُعَاوِيَةُ أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ رَجُلًا تَنَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ فَشَكَى

كله ، ولك البهائم كله ، ولك النور كله ، ولك الميرة كلها ، ولك الجبروت كلها ، ولك النظمه كلها ، ولك الدنيا
 كلها ولك الآخرة كلها ، ولك الليل والنهار كله ، ولك الخلق كله ، و بيدك الخير كله ، و اليك يرجع الامر كله
 علانيته وسره ، اللهم لك الحمد حمداً أبداً أنت حسن البلاء ، جليل النواء ، سابغ النعماء ، عدل القضاء
 جزيل المطاء حسن الآلاء ، اله [من] في الارض واله [من] في السماء ، اللهم لك الحمد في السبع
 الشداد ، ولك الحمد في الارض المهاد ، ولك الحمد طاقه العباد ، ولك الحمد سعة البلاد ، ولك الحمد في
 الجبال الاتواد ، ولك الحمد في الليل اذا يغشى ، ولك الحمد في النهار اذا تجلى ، ولك الحمد في الآخرة
 والاولى ، ولك الحمد في الثاني والقرآن العظيم ، و سبحان الله وبحمده والارض جميعاً قبضته يوم القيامة
 والسموات مطويات بيمينه ، سبحانه وتعالى عما يشركون ، سبحان الله وبحمده كل شيء هالك الا وجهه
 سبحانك ربنا وتعاليت وتباركت وتقدست ، خلقت كل شيء بقدرتك وقهرت كل شيء بعزتك وعلوت فوق
 كل شيء بارتفاعك ، وغلبت كل شيء بقوتك وابدعت كل شيء بحكمتك وعلمتك ، وهديت
 الصالحين باذنك ، واعدت المؤمنين بنصرك ، وقهرت الخلق بسطوانك ، لا اله الا انت وحدك لا شريك لك
 لانسب غيرك ولا نسئل الا اياك ولا نرغب الا اليك ، انت موضع شكوانا ومنتهى رغبتنا والهنا ومليكتنا .

١٧ - معاوية بن عمار كويد : حضرت صادق عليه السلام بدون سخن وپرسشی بمن فرمود : ای معاوية

الابطاء عليه في الجواب في دعائه فقال له: أين أنت عن الدعاء السريع الاجابة؟ فقال له الرجل: ما هو؟ قال: قل: اللهم اني اسالك باسمك العظيم الاعظم الاجل الاكرم المحزون المكنون النور الحق البرهان المبين الذي هو نور مع نور ونور من نور ونور في نور ونور على نور ونور فوق كل نور ونور يصي به كل ظلمة ويكسر به كل شدة وكل شيطان مرید وكل جبار عنيد، لا تغر به ارض ولا تقوم به سماء ويأمن به كل حائف ويبطل به سحر كل ساحر ويغني كل باغ وحسد كل حاييد ويتصدع لعظمته البر والبحر ويستقل به الملك حين يتكلم به الملك فلا يكون للموج عليه سبيل وهو اسمك الاعظم الاجل الاجل النور الاكبر الذي سميت به نفسك واستويت به على عرشك واتوجه اليك بمحمد وأهل بيته اسالك بك وبهم ان تصلي علي محمد وآل محمد وان تفعل بي كذا وكذا.

١٨- عده من اصحابنا: عن احمد بن محمد بن خالد عن ابيه، عن خلف بن حماد، عن عمرو بن ابي المقدم قال: امل علي هذا الدعاء ابو عبدالله عليه السلام وهو جامع للدنيا والآخرة، تقول بعد حمد الله والثناء عليه:

اللهم انت الله لا اله الا انت الحليم الكريم و انت الله لا اله الا انت العزيز الحكيم
و انت الله لا اله الا انت الواحد القهار و انت الله لا اله الا انت الملك الجبار
و انت الله لا اله الا انت الرحيم الغفار و انت الله لا اله الا انت شديد المحال

آيا نبيدانی که مردی خدمت امیرالمؤمنین علیه السلام آمد و از اینکه اجابت دعایش دیر شده بود با حضرت شکایت کرد. آنحضرت باو فرمود: چرا دعای سریع الاجابة را (یعنی دعائی که زود باجابت رسد) نخواندی؟ آنمرد عرض کرد: آندعا کدام است؟ فرمود: بگو: اللهم اني اسالك باسمك العظيم الاعظم الاجل الاكرم المحزون النور الحق البرهان المبين الذي هو نور مع نور، ونور من نور ونور في نور، ونور على نور، ونور فوق كل نور، ونور يصي به كل ظلمة، ويكسر به كل شدة وكل شيطان مرید وكل جبار عنيد، لا تغر به ارض ولا تقوم به سماء، ويأمن به كل حائف، ويبطل به سحر كل ساحر، ويغني كل باغ وحسد كل حاييد، ويتصدع لعظمته البر والبحر، ويستقل به الملك، حين يتكلم به الملك فلا يكون للموج عليه سبيل وهو اسمك الاعظم الاجل الاجل النور الاكبر، الذي سميت به نفسك، واستويت به على عرشك، واتوجه اليك بمحمد وأهل بيته، اسالك بك وبهم ان تصلي علي محمد وآل محمد وان تفعل بي كذا وكذا، (و بجای كذا وكذا حاجت خود را ذكر كند).

١٨ - عمرو بن ابي المقدم گوید: حضرت صادق عليه السلام ايندعا را که جامع حاجتهاي دنيا و آخرت است بمن ديگته فرمود: (و فرمود:) که پس از حمد و ثنای خداوند ميگوئی:

اللهم انت الله لا اله الا انت الحليم الكريم، و انت الله لا اله الا انت العزيز الحكيم، و انت الله لا اله الا انت الواحد القهار، و انت الله لا اله الا انت الملك الجبار، و انت الله لا اله الا انت شديد الغفار

وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ
 وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْمُنِيعُ الْقَدِيرُ وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْعَفُورُ الشَّكُورُ
 وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْحَمِيدُ الْمَجِيدُ وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْعَفُورُ السُّودُودُ
 وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْحَنَّانُ الْمَنَّانُ وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْحَلِيمُ الدَّيَّانُ
 وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْجَوَادُ الْمَاجِدُ وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْوَاحِدُ الْأَحَدُ
 وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الْغَائِبُ الشَّاهِدُ وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ الظَّاهِرُ الْبَاطِنُ
 وَ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ تَمْ نُورِكَ فَهْدِيكَ وَ بَسْطَتِ يَدَكَ فَأَعْطَيْتَ ، رَبَّنَا وَجْهَكَ
 أَكْرَمَ الْوُجُوهِ وَ جَهَنكَ خَيْرَ الْجَهَنَاتِ وَ عَطَيْتَنكَ أَفْضَلَ الْعَطَايَا وَ أَنْهَأْتَنَا عَنْ تَطَاعُ رَبَّنَا فَتَشْكُرُ وَ نَعَصِي
 رَبَّنَا فَتَغْفِرُ لِمَنْ شِئْتَ ، تَجِيبُ الْمُضْطَرِّ [بِ] وَ تَكْشِفُ السُّوءَ وَ تَقْبَلُ التَّوْبَةَ وَ تَغْفُو عَنِ السُّدُودِ لَا
 تُجَارِي أَيَادِيكَ وَ لَا تَحْصِي نِعْمَكَ وَ لَا يَبْلُغُ مِدْحَتَكَ قَوْلٌ فَائِلٌ ، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى نَبِيِّ آلِ مُحَمَّدٍ وَ عَجِّلْ
 فَرَجَهُمْ وَ رُوحَهُمْ وَ رَاحَتَهُمْ وَ سُرُورَهُمْ وَ أَدْفِنِي طَعْمَ فَرَجِهِمْ وَ أَهْلِكَ أَعْدَاءَهُمْ مِنَ الْجِنِّ وَ الْإِنْسِ وَ
 آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَ فِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ وَ اجْعَلْنَا مِنَ الَّذِينَ لَا حَوْفَ عَلَيْهِمْ وَ لَا هُمْ
 يَحْزَنُونَ وَ اجْعَلْنِي مِنَ الَّذِينَ صَبَرُوا وَ عَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ وَ تَبَيَّنِي بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
 وَ فِي الْآخِرَةِ وَ بَارِكْ لِي فِي الْمَحْيَا وَ الْمَمَاتِ وَ الْمَوَاقِفِ وَ النُّشُورِ وَ الْحِسَابِ وَ الْمِيزَانِ وَ أَهْوَالِ يَوْمِ
 الْقِيَامَةِ وَ سَلِّمْ عَلَيَّ عَلَى الصِّرَاطِ وَ اجِرْ نَبِيَّ عَلَيَّ وَ ارْزُقْنِي عِلْمًا نَافِعًا وَ يَقِينًا صَادِقًا وَ نَبِيًّا وَ بَرًّا وَ وَرَعًا

وانت الله لا اله الا انت شديد المحال ، وانت الله لا اله الا انت الكبير المتعال ، وانت الله لا اله الا انت
 السميع البصير ، وانت الله لا اله الا انت المنيع القدير ، وانت الله لا اله الا انت العفور الشكور ، وانت الله
 لا اله الا انت الحميد المجيد ، وانت الله لا اله الا انت العفور السودود ، وانت الله لا اله الا انت الحنان المنان
 وانت الله لا اله الا انت الحليم الديان ، وانت الله لا اله الا انت الجواد الماجد ، وانت الله لا اله الا انت
 الواحد الاحد ، وانت الله لا اله الا انت الغائب الشاهد ، وانت الله لا اله الا انت الظاهر الباطن ، وانت الله
 لا اله الا انت بكل شيء عليم ، تم نورك فهديت ، وبسطت يدك فأعطيت ، ربنا وجهك اكرم الوجوه وجهتك
 خير الجهات وعطيتك افضل العطايا وانها تطاع ربنا فتشكر ونعصى ربنا فتغفر لمن شئت تجيب المضطربين
 وتكشف السوء وتقبل التوبة وتغفو عن الذنوب لا تجارى اياديك ولا تحصى نعمك ولا يبلغ مدحتك قول قائل
 اللهم صل على محمد وآل محمد وعجل فرجهم وروحهم وراحتهم وسرورهم ، وأدقني طعم فرجهم واهلك
 اعداءهم من الجن والانس وآتينا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار ، واحملنا من الدين
 لا خوف عليهم ولا هم يحزنون ، واجعلني من الذين صبروا وعلى ربهم يتوكلون ، وتبينني بالقول الثابت في
 الحياة الدنيا وفي الآخرة وبارك لي في المحيا والممات والمواقف والنشور والحساب والميزان وأهوال يوم القيامة
 وسلمني على الصراط واجرنبي عليه وارزقني علماً نافعاً ويقيناً صادقاً ونبياً وبراً وورعاً وفرقاً بينك

وَحَوْفًا مِّنْكَ وَفَرَقًا بِيْلْفَنِي مِّنْكَ زُلْفَىٰ وَلَا يَبَاعِدُنِي عَنْكَ وَأَحْبِبْنِي وَلَا تَبْغِضْنِي وَتَوَلَّنِي وَلَا تَحْذَرْنِي وَ
أَعْطِنِي مِنْ جَمِيعِ خَيْرِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ وَأَجِرْنِي مِنَ السُّوءِ كُلِّهِ بِحَدِّ أَفِيرِهِ
مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ .

١٩- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ فَضَالَةَ بْنِ أَيُّوبَ ، عَنْ
مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَلْتَحَصَّنِي بِدُعَائِهِ ؟ قَالَ : بَلَى ، قَالَ : قُلْ : يَا
وَاحِدُ يَا مَاجِدُ يَا أَحَدُ يَا صَمَدُ يَا مَنْ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ يَا عَزِيزُ يَا كَرِيمُ يَا حَسْبَانُ يَا مَسْتَانُ
يَا سَامِعَ الدَّعْوَاتِ يَا أَجُودَ مَنْ سُئِلَ وَيَا خَيْرَ مَنْ أَعْطِيَ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ يَا اللَّهُ ، قُلْتُ : وَوَلَقَدْ نَادَيْنَا نُوْحًا فَلَنِعْمَ
الْمُجِيبُونَ ، ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : « نَعَمْ لِنِعْمِ الْمُجِيبِ أَنْتَ يَا نِعْمَ
الْمَدْعُوِّ وَنِعْمِ الْمَسْئُولِ أَسْأَلُكَ بِنُورِ وَجْهِكَ وَأَسْأَلُكَ بِعِزَّتِكَ وَقُدْرَتِكَ وَجَبْرُوتِكَ وَأَسْأَلُكَ بِمَلَكُوتِكَ
وَدِرْعِكَ الْحَصِينَةِ وَبِجَمْعِكَ وَأَزْكَانِكَ كُلِّهَا وَبِحَقِّ نَجْمِي وَبِحَقِّ الْأَوْصِيَاءِ بَعْدَ مُحَمَّدٍ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ وَآلِ
عَلِيٍّ وَأَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَكَذَا .

٢٠- عَنْهُ ؛ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ عُمَارَةَ ، عَنْ حُسَيْنِ بْنِ أَبِي سَعِيدٍ الْمُسَكَّرِيِّ
وَجَهْمِ بْنِ أَبِي جَهْمَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ - رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْكُوفَةِ كَانَ يُعْرِفُ بِكُنْيَتِهِ - قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي

منك زلمى ولا يباعدنى عنك ، وأحببني ولا تبتغضنى وتولنى ولا تحذرنى واعطى من جميع خير الدنيا والآخرة ،
ما علمت منه وما لم أعلم واجرنى من السوء كله بحدِّ أفيرِهِ ما علمت منه وما لم أعلم .

١٩- معاوية بن عمار گوید : بحضورت صادق علیه السلام عرض کردم : آیا مرا بدعائى مخصوص
نفرمائى ؟ فرمود : چرا بگو : « یا واحد یا ماجد یا أحد یا صمد یا من لم یلد ولم یولد ولم یکن له کفواً
أحد یا عزیز یا کریم یا حسان یا منان یا سامع الدعوات یا اجود من سئل ویا خیر من اعطى یا الله یا الله یا
الله قلت ولفند نادانا نوح فلنعم المجیبون .

سپس حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : که رسول خدا (ص) میفرمود [آرى] : « نعم المجیب انت و نعم
المدعو و نعم المسؤل اسئلك بنور وجهك ، واسئلك بعزتك و قدرتك و جبروتك و اسئلك بملکوتك و درعك
الحصينة و بجمعك و اركانك كلها و بحق محمد و بحق الاوصياء بعد محمد ان تصلى على محمد و آل محمد و
ان تفعل بى كذا و كذا » (و بجای آن حاجت خود را ذکر كند) .

توضیح - ظاهر اینست که مقصود امام صادق علیه السلام از نقل کلام رسول خدا (ص) دنبال آن
دعا آستکه : این دعا از اول تا آخر دعائى است که رسول خدا (ص) آموخته است و من نیز بتو میآموزم
و رسول خدا پس از « فلنعم المجیبون » میفرمود : لنعم المجیب أنت - الخ ،

٢٠- ابو جعفر - که مردى بوده است در کوفه و بكنيه اش معروف بوده - گوید : بحضورت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ
عرض کردم دعائى بمن بیاموز که یا آن دعا کنم ، فرمود : آرى بگو : « یا من ارجوه لكل خير و یا

عَبْدَ اللَّهِ ﷺ : عَلِمَنِي دُعَاؤُهُ اَدْعُوْبِهِ فَقَالَ : نَعَمْ قُلْ : يَا مَنْ اَرْجُوهُ لِكُلِّ خَيْرٍ وَيَا مَنْ اَمِنُ سَخَطُهُ عِنْدَ كُلِّ عَثْرَةٍ وَيَا مَنْ يُعْطِي بِالْقَلِيلِ الْكَثِيرَ ؛ يَا مَنْ اَعْطَى مَنْ سَأَلَهُ تَحْسَنًا مِنْهُ وَرَحْمَةً ، يَا مَنْ اَعْطَى مَنْ لَمْ يَسْأَلْهُ وَلَمْ يَعْرِفْهُ سَلَى عَلَيَّ مُحَمَّدٌ وَآلُ مُحَمَّدٍ وَاعْطِنِي بِمَسْأَلَتِي وَنِ جَمِيعِ خَيْرِ الدُّنْيَا وَجَمِيعِ خَيْرِ الْاٰخِرَةِ فَاِنَّهُ غَيْرُ مَنْقُوسٍ مَا اَعْطَيْتَنِي وَزِدْنِي مِنْ سَعَةِ فَضْلِكَ يَا كَرِيْمٌ .

۲۱ - وَعَنْهُ ، رَفَعَهُ اِلَى اَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام اَنَّهُ عَلَّمَ اَخَاهُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ هَذَا الدُّعَاءَ : «اللَّهُمَّ اَرْفَعْ ظَنِّي صَاعِدًا وَلَا تَطْمِئِعْ فِي عَدُوِّ اَوْ اِلْحَادِيًا وَاحْفَظْنِي قَائِمًا وَقَاعِدًا وَيَقْطَانًا وَرَاقِدًا ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاهْدِنِي سَبِيلَكَ الْاَقْوَمَ وَفِي حَرِّ جَهَنَّمَ وَاحْطُطْ عَنِّي الْمَغْرَمَ وَالْمَأْتَمَّ وَاجْعَلْنِي مِنْ خَيْرِ خِيَارِ الْعَالَمِ » .

﴿۳۲۴۵﴾ ۲۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ؛ عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى وَهَارُونَ ابْنِ خَارِجَةَ قَالَ : سَمِعْتُ اَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : «ارْحَمْنِي وَمَا لَاطَقَ لِي بِهِ وَلَا صَبَرَ لِي عَلَيْهِ» .

۲۳ - عَنْهُ ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ؛ عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنِ ابْنِ سِنَانٍ ؛ عَنْ حَفْصِ بْنِ غَزْوَانَ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : قُلْتُ لَهُ : عَلِمَنِي دُعَاءٌ فَقَالَ : فَاِنَّ اَنْتَ عَنْ دُعَاءِ الْاِلْحَاجِ ، قَالَ : قُلْتُ : وَمَا دُعَاءُ الْاِلْحَاجِ ؟ فَقَالَ : «اللَّهُمَّ رَبِّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَمَا بَيْنَهُنَّ وَرَبِّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ وَ

من آمن سخطه عند كل عثرة ، ویا من یعطی بالقلیل الكثير ، یا من اعطی من سئله تحننا منه ورحمة ، یا من اعطی من لم یسئله ولم یعرفه صل علی محمد و آل محمد و اعطنی بمسئلتی من جمیع خیر الدنیا و جمیع خیر الاخره فانه غیر منقوس ما اعطیتنی و زدنی من سعة فضلك یا کریم» .

۲۱ - و در حدیث مر فوعی از امام باقر عليه السلام حدیث شده که این دعا را ببردش عبدالله بن علی آموخت : «اللهم ارفع ظني صاعدا ولا تطمع في عدو ولا حاسدا واحفظني قائما وقاعدا ويقطانا وراقدا اللهم اغفر لي وارحمني واهدني سبيلك الاقوَمَ وفي حر جهنم واحطط عنى المغرم والمأتم واجعلني من خير خيار العالم» .

۲۲ - هارون بن خارجه گوید : از حضرت صادق علیه السلام شنیدم که (این دعا را) میخواند : دارحمنی مما لا طاقه لی به ولا صبر لی علیه ، (یعنی (بار خدایا) بمن رحم کن از آنچه تاب آنرا ندارم و شکیبائی بر آن نتوانم) .

۲۳ - محمد بن مسلم گوید : بانحضرت علیه السلام عرض کردم : دعائی بمن بیاموز ، فرمود : تو کجائی از دعای الحاج ؟ (و چرا آنرا نخوانی ؟) گوید : عرض کردم : دعای الحاج کدام است ؟ فرمود : اللهم رب السماوات السبع وما بینهن ورب العرش العظيم ورب جبرئیل و میکائیل و اسرافیل ورب القرآن ،

رَبِّ جَبْرَائِيلَ وَ مِيكَائِيلَ وَ إِسْرَافِيلَ وَ رَبِّ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ وَ رَبِّ نَجْمِ حَاتِمِ النَّبِيِّينَ ، إِنِّي أَسْأَلُكَ
بِالَّذِي تَقُومُ بِهِ السَّمَاءُ وَبِهِ تَقُومُ الْأَرْضُ وَبِهِ تَعْرِقُ بَيْنَ الْجَمْعِ وَبِهِ تَجْمَعُ بَيْنَ الْمُتَفَرِّقِ وَبِهِ تَرْتُقُ
الْأَحْيَاءَ وَبِهِ أَحْصَيْتَ عَدَدَ الرِّمَالِ وَوَزْنَ الْجِبَالِ وَ كَيْلَ الْبُحُورِ ، ثُمَّ تُصَلِّيْ عَلَيَّ وَ آلِيَّ ، ثُمَّ تَسْأَلُ
حَاجَتَكَ وَ أَلْحِقْ فِي الطَّلَبِ .

۲۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ ذَرَّامٍ ، عَنِ ابْنِ أَبِي يَعْقُوبٍ ، عَنْ
أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ : اللَّهُمَّ امْلَأْ قَلْبِي حُبًّا لَكَ وَ خَشْيَةً مِنْكَ وَ تَصَدِّقًا وَ إِيمَانًا بِكَ وَ
فِرْقَانًا مِنْكَ وَ شَوْقًا لِقَابِكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَ الْإِكْرَامِ اللَّهُمَّ حَبِّبْ إِلَيَّ إِيمَانَكَ وَ اجْعَلْ لِي فِي لِقَائِكَ خَيْرَ الرَّحْمَةِ
وَ التَّيَكُّنِ وَ الْحَقِيقِي بِالصَّالِحِينَ وَ لَا تُؤَخِّرْ بَنِي مَعَ الْأَشْرَارِ وَ الْحَقِيقِي بِصَالِحٍ مَنْ مَضَى وَ اجْعَلْ بِي مَعَ
صَالِحٍ مَنْ بَقِيَ وَ حُذِّبِي سَبِيلَ الصَّالِحِينَ وَ اعْبُدِي عَلَيَّ نَفْسِي بِمَاتَعِينُ بِهِ الصَّالِحِينَ عَلَيَّ أَنْفُسِهِمْ وَ لَا تَرُدُّ بَنِي
فِي سُوءِ اسْتِقْدَاتِي مِنْهُ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ ، أَسْأَلُكَ إِيمَانًا لَا أَجَلُ لَهُ دُونَ لِقَائِكَ ، تُحِبُّ بَنِي وَ تُمَيِّزُنِي عَلَيْهِ
وَ تَبْعُنِي عَلَيَّ إِذَا بَعَثْتَنِي وَ ابْتِرَافِي مِنْ الرِّيَاءِ وَ السَّمْعَةِ وَ الشَّكِّ فِي دِينِكَ اللَّهُمَّ اعْطِنِي نَصْرًا فِي
دِينِكَ وَ قُوَّةً فِي عِبَادَتِكَ وَ فِرْمَانًا فِي خَلْقِكَ وَ كَفْلَمِينَ مِنْ رَحْمَتِكَ وَ بَيْضٌ وَ جَهِي بِنُورِكَ وَ اجْعَلْ رَغْبَتِي
فِيمَا عِنْدَكَ وَ تَوَقُّفِي فِي سَبِيلِكَ عَلَيَّ مِلَّتِكَ وَ مِلَّةَ رَسُولِكَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْكَسَلِ وَ الْهَسْرِ

الاعظم و رب محمد حاتم النبیین انی اسئلك بالذی تقوم به السماء و به تقوم الارض و به تفرق بین الجمع
و به تجمع بین المتفرق و به ترتق الارض و به احصیت عدد الرمال و وزن الجبال و کیل البحور ، سپس بر
محمد و آل محمد صلوات میفرستی آنکاء حاجت خود را میخواهی و در درخواست خود اصرار بنما .
۲۴ - ابن ابی یعفور از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که میخواهند (دعائی را که ترجمه اش
چنین است) : بار خدایا دل مرا سرشار از محبت خود و ترس از خودت و تصدیق و ایمان بتو و بیم و
هراس از تو و اشتیاق بسویت کن ای صاحب جلال و اکرام . بار خدایا لقاوت را محبوب من گردان ، و
در لقاوت برای من بهترین رحمت و برکت را قرار داده ، و مرا به نیکان ملحق ساز ، و با بدان بدنیا
مینداز ، و مرا به نیکان گذشته به پیوند ، و با نیکان باقیمانده قرار ده ، و برآء نیکوکارانم ببر ، و مرا در
بارت خودم کمک کن بدانچه نیکان را در بارت خودشان کمک کنی ، و مرا بهریدی که از آن آزاد ساخته ای
بدان باز مگردان ای پروردگار جهانیان ، از تو ایمانی خواهم که پایمش دیدار تو باشد و مرا بدان
زنده بداری و بمیرانی و برانگیزانی در آن زمان که مرا برانگیزانی ، و دلم را از خود نمائی و شهرت طلبی
و شک در دینت پاک فرما .

بار خدایا توفیق یاری در باره دینت ، و نیروی در پرستش و فهمی در باره آفریدگانت (و بنا بر
نسخه ای که فیس (ره) نقل کند و فهمی در باره حکم خود) و دوپهره از رحمت بمن عطا فرما ، و روی مرا
بنور خود سپید (و روشن) گردان ، و رغبت مرا (قطع) در آنچه نزد تو است قرار ده ، و جان مرا در

وَالْجَبْنَ وَالْبَحْلِ وَالنَّمْلَةَ وَالْقَسْوَةَ وَالْفَتْرَةَ وَالْمَسْكَنَةَ وَأَعُوذُ بِكَ يَا رَبِّ مِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَمِنْ دُعَاءٍ لَا يُسْمَعُ وَمِنْ صَلَاةٍ لَا تَنْفَعُ وَأُعِذُّ بِكَ نَفْسِي وَأَهْلِي وَدَرِّي يَتَنِي مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ اللَّهُمَّ إِنَّهُ لَا يُجِيرُنِي مِنْكَ أَحَدٌ وَلَا أَحَدٌ مِنْ دُونِكَ مُلتَحِداً فَلَا تَحْدُلْنِي وَلَا تَرُدَّنِي فِي هَلَكَةٍ وَلَا تَرُدَّنِي بِعَذَابٍ ، أَسْأَلُكَ الثَّبَاتَ عَلَى دِينِكَ وَالتَّصَدِيقَ بِكِتَابِكَ وَاتِّبَاعَ رَسُولِكَ ، اللَّهُمَّ اذْكَرْنِي بِرَحْمَتِكَ وَلَا تَذْكَرْنِي بِسَبَابَتِي ، وَتَقَبَّلْ مِنِّي وَزِدْنِي مِنْ فَضْلِكَ إِنِّي إِلَيْكَ رَاغِبٌ ، اللَّهُمَّ اجْعَلْ ثَوَابَ مَنْطِقِي وَثَوَابَ مَجْلِسِي رِضَاكَ عَنِّي وَاجْعَلْ عَمَلِي وَدُعَائِي خَالِصاً لَكَ وَاجْعَلْ ثَوَابِي الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِكَ وَاجْمَعْ لِي جَمِيعَ مَا سَأَلْتُكَ وَزِدْنِي مِنْ فَضْلِكَ إِنِّي إِلَيْكَ رَاغِبٌ اللَّهُمَّ غَارَتِ النُّجُومُ وَنَامَتِ الْعِيُونُ وَأَنْتَ أَنْحَى الْقَبُورِ ، لَأَيُّوَارِي مِنْكَ لَيْلٌ سَاحٍ وَأَسْمَاءُ ذَاتُ أَبْرَاجٍ وَلَا أَرْضُ ذَاتُ يَهَادٍ وَلَا بَحْرٌ لِحْيٍ وَلَا ظِلْمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ تُدَلِّجُ الرَّحْمَةَ عَلَيَّ مِنْ نَشَاءٍ مِنْ خَلْقِكَ تَعَلَّمَ خَائِئَةً الْأَعْيُنَ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ ، أَشْهَدُ بِمَا شَهِدْتَ بِعِزِّي عَلَى نَفْسِكَ وَشَهِدْتَ مَلَائِكَتِكَ وَأَوْلِيَ الْعِلْمِ لِإِلَهِ الْأَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ وَمَنْ لَمْ يَشْهَدْ بِمَا شَهِدْتَ بِهِ عَلَيَّ تَقْصِيكَ وَشَهِدْتَ مَلَائِكَتِكَ وَأَوْلِيَ الْعِلْمِ فَكُتِبَ شَهِادَتِي مَكَانَ شَهِادَتِهِمْ ، اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ ، أَسْأَلُكَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ

راه خودت بگیر (وهمیران) بر آئین خودت و آئین پیامبرت .

بار خدایا من بتو پناه برم از بی‌عالی و بی‌ری و کم دلی و بخل و غفلت و سنگدلی و سستی و ربونی ، و بتو پناه میبرم از تنی که سیر نشود و از دلی که غاشع نگردد و از دعائی که شنیده نشود (و با حاجت نرسد) و از نمازی که سود ندهد ، و در پناه تو نهم خود و زن و فرزندانم را از شیطان رانده شده در گناهت . بار خدایا بر راستی در برابر تو کسی نتواند مرا پناه دهد ، و جز تو پناهگاهی نیابم پس مرا و امگذار و در هلاکت و عذاب مینداز ، از تو پایداری در دینت و تصدیق قرآنت و پیروی پیامبرت را خواهانم .

بار خدایا مرا به بخشایش خود یاد کن نه به خطاهای من ، و از من بپذیر و از فضل خود بر من بیفزای . بار خدایا پاداش مجلس و گفتار مرا بخشنودیت از من قرار ده و کردار و دعایم را خالص برای خودت ساز ، و برحمت خودت بهشت را پاداش من مقرر دار ، و آنچه از تو خواستم برای من گرد آر و از بخششت بر من بیفزای که من تو را خواهانم .

بار خدایا ستارگان فرو رفتند و دیده‌ها بخواب اندر شدند ، و توئی زنده و پاینده ، از تو پنهان ناسازد چیزی را شب تار و نه آسمان برج دار و نه زمین بستر گاه ، و نه دریای ژرف ، و نه تاریک‌بهای درهم و برهم ، رحمت را بهر که خواهی شبانه دهی ، توئی که خیانت دیده‌ها ، و آنچه نهان کنند سینه‌ها بدانی ، گواهی دهم بدانچه خودت برای خود بدان گواهی دادی و فرشتگانت و دانشمندان گواهی دادند ، معبودی جز تو که عزیز و حکیمی نیست ، و هر که گواهی ندهد بدانچه خودت برای خود گواهی دهی و فرشتگان و دانشمندان بدان گواهی دهند گواهی مرا به جای گواهی آنها بنویس (یعنی من به جای آنان گواهی دهم و

أَنْ تَعْلَمَ رَقِيبِي مِنَ النَّارِ .

۲۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى الْخَطَمِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ أَبَاذِرَ بْنَ أَبِي رَسُولٍ اللَّهُ ﷺ وَسَعَةَ جَبْرِئِيلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي صُورَةِ دَحِيَّةِ الْكَلْبِيِّ وَقَدِ اسْتَحْلَاهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَلَسَّ رَأْسَهُمَا نَصْرَفَ عَنْهُمَا وَلَمْ يَقْطَعْ كَلَامَهُمَا فَقَالَ جَبْرِئِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ : يَا عَمَّ هَذَا أَبُوذِرَ قَدْ مَرُّنَا وَأَمْ يُسَلِّمُ عَلَيْنَا أَمَا لَوْ سَلَّمْ لَرَدَدْنَا عَلَيْكَ يَا عَمَّ إِنَّ لَكَ دُعَاءً يَدْعُو بِهِ مَعْرُوفًا عَلَى أَهْلِ السَّمَاءِ فَسَلِّمْ عَنْهُ إِذَا عَرَجْتُ إِلَى السَّمَاءِ ؛ فَلَمَّا ارْتَفَعَ جَبْرِئِيلُ جَاءَ أَبُوذِرَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَا نَمَنُكَ يَا أَبَاذِرَ أَنْ تَكُونَ سَلِّمَتْ عَلَيْنَا جِبْنَ مَرَرْتَ بِنَا ؟ فَقَالَ : طَسَّتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ إِنَّ الْآلِهَةَ [كَانَتْ] مَعَكَ دَحِيَّةَ الْكَلْبِيِّ قَدِ اسْتَحْلَيْتَهُ لِبَعْضِ شَأْنِكَ ؛ فَقَالَ : ذَلِكَ سَبِيلُ ﷺ يَا أَبَاذِرَ وَقَدْ قَالَ : أَمَا لَوْ سَلَّمْ عَلَيْنَا لَرَدَدْنَا عَلَيْكَ ؛ فَلَمَّا عَلِمَ أَبُوذِرَ أَنَّهُ كَانَ جَبْرِئِيلَ ﷺ دَخَلَهُ مِنَ النَّدَامَةِ حَيْثُ لَمْ يُسَلِّمْ عَلَيْهِ مَا شَاءَ اللَّهُ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مَا هَذَا الدُّعَاءُ الَّذِي تَدْعُو بِهِ ؟ فَقَدْ أَخْبَرَنِي جَبْرِئِيلُ ﷺ أَنَّ لَكَ دُعَاءً تَدْعُو بِهِ مَعْرُوفًا فِي السَّمَاءِ ، فَقَالَ : نَعَمْ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَقُولُ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْأَمْنَ وَالْإِيمَانَ بِكَ وَالْتِّصَادِيقَ بِنَبِيِّكَ وَالْعَافِيَةَ مِنَ جَمِيعِ الْبَلَاءِ وَالشُّكْرَ عَلَى الْعَافِيَةِ وَالغِنَى عَنِ شَرِّ النَّاسِ .

و پاداش را بمن عطا فرما (خدایا توئی سلام (یعنی سالم از عیوب و نقائص) و از جانب تو است سلامت ، ای دارای جلال و اکرام از تو خواستارم که مرا از دوزخ برهانی .

۲۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : (زمانی) ابوذر خدمت رسول خدا (ص) آمد و جبرئیل بصورت دحیه کلبی در خدمتش بود و با آنحضرت خلوت کرده بوده ، چون ابوذر آندو را دید بازگشت و سخن آنها را نپرسید ، پس جبرئیل گفت : ای محمد این ابوذر بود که بر ما گذشت و بما سلام نکرد و اگر بما سلام کرده بود پاسخ او را میدادیم ، ای محمد این اباذر دعائی دارد که میخواند ، و نزد اهل آسمان معروف است ، پس آنکه که من با آسمان رفتم تو آن دعا را از او پرس ، همینکه جبرئیل بالا رفت ابوذر خدمت پیغمبر (ص) شرفیاب شد ، رسول خدا (ص) با او فرمود : ای اباذر چه تو را باز داشت از اینکه بر ما سلام کنی آنکه که بر ما گذشتی ، عرض کرد : گمان کردم که آنکس که با شما بود دحیه کلبی است و برای پاره ای کارهای شخصی با او خلوت کرده ای ، فرمود : ای اباذر او جبرئیل بود و گفت : اگر اباذر بما سلام کرده بود جوابش را میدادیم ، پس همینکه اباذر دانست که او جبرئیل بوده ، خدامیداند که چه اندازه پشیمان شد (واقوس خورد) که چرا بر او سلام نکرده ، پس رسول خدا (ص) فرمود : آن دعائی که تو میخوانی چیست ؟ زیرا جبرئیل بمن خبر داد که تو دعائی داری که آنرا میخوانی و در آسمان (پیش اهل آن) معروف است ؟ عرض کرد : آری ای رسول خدا (ص) من گویم : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْأَمْنَ وَالْإِيمَانَ بِكَ وَالْتِّصَادِيقَ بِنَبِيِّكَ وَالْعَافِيَةَ مِنَ جَمِيعِ الْبَلَاءِ وَالشُّكْرَ عَلَى الْعَافِيَةِ وَالغِنَى عَنِ شَرِّ النَّاسِ .

۲۶- عَلِيٌّ عَنِ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ قَالَ : أَخَذْتُ هَذَا الدُّعَاءَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ [عَنْ أَبِي عَلِيٍّ] قَالَ : وَكَانَ أَبُو جَعْفَرٍ يُسَمِّيهِ الْجَامِعَ : بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ، آمَنْتُ بِاللَّهِ وَبِجَمِيعِ رُسُلِهِ وَبِجَمِيعِ مَا أَنْزَلَ بِهِ عَلَيَّ جَمِيعَ الرُّسُلِ وَأَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلِقَاءُهُ حَقٌّ وَصَدَقَ اللَّهُ وَبَلَغَ الْمُرْسَلُونَ الْحَمْدَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَسُبْحَانَ اللَّهِ كُلَّمَا سَبَّحَ اللَّهُ شَيْءٌ ، وَكَمَا يُحِبُّ اللَّهُ أَنْ يُسَبَّحَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ كُلَّمَا حَمِدَ اللَّهُ شَيْءٌ ، وَكَمَا يُحِبُّ اللَّهُ أَنْ يُحَمَدَ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ كُلَّمَا هَلَّلَ اللَّهُ شَيْءٌ ، وَكَمَا يُحِبُّ اللَّهُ أَنْ يُهَلَّلَ وَاللَّهُ أَكْبَرُ كُلَّمَا كَبَّرَ اللَّهُ شَيْءٌ ، وَكَمَا يُحِبُّ اللَّهُ أَنْ يُكَبَّرَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِفْتَاحَ الْخَيْرِ وَخَوَاتِيمَهُ وَسَوَابِغَهُ وَقَوَائِدَهُ وَبَرَكَاتِهِ وَمَا بَلَغَ عِلْمُهُ عَلَيَّ وَمَا قَصَّرَ عَنِ إِحْصَائِهِ حِفْظِي ؛ اللَّهُمَّ أَنْبِحْ إِلَيَّ أَسْبَابَ مَعْرِفَتِهِ وَأَفْتِحْ لِي أَبْوَابَهُ وَغَشِّبْنِي بِرَكَاتِ رَحْمَتِكَ وَمَنْ عَلَيَّ بِعِصْمَةٍ عَنِ الْإِزَالَةِ عَنْ دِينِكَ وَطَهِّرْ قَلْبِي مِنَ الشَّكِّ وَلَا تَشْغَلْ قَلْبِي بِدُنْيَايَ وَعَاجِلِ مَعَاشِي عَنْ آجِلِ ثَوَابِ آخِرَتِي وَأَشْغَلْ قَلْبِي بِحِفْظِ مَا لَنْتَقْبَلُهُ مِنِّي جَهْلَهُ وَذَلِّلْ لِكُلِّ خَيْرٍ لِسَانِي وَطَهِّرْ قَلْبِي مِنَ الرِّيَاءِ وَالنَّجْرَةِ فِي مَفَاصِلِي وَاجْعَلْ عَمَلِي خَالِصًا لَكَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ وَأَنْوَاعِ الْفَوَاحِشِ كُلِّهَا ظَاهِرِهَا وَبَاطِنِهَا وَعَفَلَاتِهَا وَجَمِيعِ مَا يُرِيدُنِي بِهِ الشَّيْطَانُ الرَّجِيمُ وَمَا يُرِيدُنِي بِهِ السُّلْطَانُ الْعَبِيدُ ، وَمِمَّا حَطَّتْ بِعِلْمِهِ وَأَنْتَ الْقَائِدُ عَلَيَّ جَرِّهِ عَنِّي ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ طَوَارِقِ الْحِجْرِ وَالْأَنْسِ وَزَوَائِعِهِمْ وَ

۲۶- ابو حمزه گوید : من این دعا را از امام باقر علیه السلام گرفتم و آنحضرت آنرا دعای جامع مینامید (و آن اینست :) بسم الله الرحمن الرحيم أشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له ، و أشهد ان محمداً عبده ورسوله ، آمنت بالله وجميع رسله و بجميع ما أنزل به على جميع الرسل وان وعده حق و لقاءه حق ، و صدق الله وبلغ المرسلون الحمد لله رب العالمين و سبحان الله كلما سبح الله شيء و كما يحب الله ان يسبح و الحمد لله كلما حمد الله شيء و كما يحب الله ان يحمد ، و لا اله الا الله كلما هل الله شيء و كما يحب الله ان يهلل و الله اكبر كلما كبر الله شيء و كما يحب الله ان يكبر (و دنباله دعا ترجمه اش چنین است) . بار خدایا از تو خواهم کلیدهای خیر و پایانهای آن و کاملهایش و فوائدش و برکاتش و آنچه پایه دانش من بدان رسد و آنچه حافظه ام از شماره اش کوتاه است ، بار خدایا اسباب شناسایش را برای من روشن ساز ، و درهای آنرا بروی من بگشا ، و در برکات رحمت مرا فروبر ، و بخود داری از دور شدن از دینت بر من منت گذار ، و دل مرا از ننگ پاک کن ، و آنرا باین دنیا و زندگی زود گندم از ثواب آینده آخرتم سرگرم مکن ، و دل مرا بدر یاد داشتن آنچه نادانیش را نپذیری سرگرم کن ، و برای هر خیری زبان مرادم کن و دل مرا از ربهاء و خود نمائی پاک ساز ، و آنرا در مفاسل من وارد نکن ، و کردارم را برای خود حالم گردان .

بار خدایا بتو پناه برم از شر و از همه انواع زشتیها پناه! زنهاتش و بی خبریهایش ، و از هر چه شیطان

بِوَأْتِقِهِمْ وَمَكَائِدِهِمْ وَمَشَاهِدِ الْفَسَقَةِ مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ وَأَنْ أَسْتَزِيلَ عَنْ دِينِي فَتَقْسُدَ عَلَيَّ آخِرَتِي
وَأَنْ يَكُونَ ذَلِكَ مِنْهُمْ صَرْداً عَلَيَّ فِي مَعَاشِي أَوْ يَعْزِزَ بِلَاءُ يُصِيبُنِي مِنْهُمْ لِأَقْوَمِ لِي بِهِ وَلَا صَبْرَ لِي
عَلَيَّ أَحْتِمَالِهِ فَلَا تَبْتَلِنِي يَا إِلَهِي بِمُفَاسِدَاتِهِ فِيمَنْعَتَنِي ذَلِكَ عَنْ ذِكْرِكَ وَيَشْغَلَنِي عَنْ عِبَادَتِكَ ؛ أَنْتَ
الْعَاصِمُ الْمَانِعُ الدَّافِعُ الْوَاقِي مِنْ ذَلِكَ كُلِّهِ ، أَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ الرَّفَاهِيَةَ فِي مَعِيشَتِي مَا أَبْقَيْتَنِي
مَعِيشَةً أَقْوَى بِهَا عَلَيَّ طَاعَتِكَ وَأَبْلَغُ بِهَا رِضْوَانَكَ وَأَصْبِرُ بِهَا إِلَى دَارِ الْحَيَوَانِ عَدَاً وَلَا تَرْزُقْنِي رِزْقاً
يُطْغِيَنِي وَلَا تَبْتَلِنِي بِفَقْرٍ أَشْفَى بِهِ مُضِيقاً عَلَيَّ ، أَعْطِنِي حِطَاءً وَأَفِرْ أَمْرِي آخِرَتِي وَ مَعَاشاً وَارِعاً هَيِّئْ لِي
مَرْبِئاً فِي دُنْيَايَ وَلَا تَجْعَلِ الدُّنْيَا عَلَيَّ سِجْناً وَلَا تَجْعَلْ فِرَاقَهَا عَلَيَّ حَرْباً أَوْجِرْنِي مِنْ فِتْنَتِهَا وَ اجْعَلْ
عَمَلِي فِيهَا مَقْبُولاً وَسَعْيِي فِيهَا مَشْكُوراً ، اللَّهُمَّ وَمَنْ أَرَادَنِي بِسُوءٍ فَأَرِدْهُ بِمِثْلِهِ وَمَنْ كَادَنِي فِيهَا
فَكِدْهُ وَ أَصْرِفْ عَنِّي هَمَّ مَنْ أَدْخَلَ عَلَيَّ هَمَّهُ وَأَمْكُرْ بِي مَنْ مَكَرَ بِي فَإِنَّكَ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ وَافْعَلْ
عَنِّي عُيُونَ الْكُفْرَةِ وَالظُّلْمَةِ وَالطُّغَاةِ وَالْبَحْسَةِ ، اللَّهُمَّ وَأَنْزِلْ عَلَيَّ مِنْكَ التَّكْيِيفَةَ وَاللِّسْبِي دِعَاكَ
الْحَصِينَةَ وَاحْفَظْنِي بِسِتْرِكَ الْوَاقِي وَجَلِّبْنِي عَافِيَتَكَ النَّافِعَةَ وَصَدِّقْ قَوْلِي وَفِعَالِي وَ بَارِكْ لِي فِي

رجیم بدان آهنگ کرده وازمن خواهد . آنچه سلطان معاند از من طلبد ، از آنچه دانش تو بدان رسد
و تو بر دور کردن آن از من قادر و توانایی .

بار خدایا بتو پناه برم از شیگردان جن و انس ، و گروههای چرخنده آنان و گرفتاریها و نیرنگهای
آنان و مراکز اجتماع فاسقان جن و انس ، و از اینکه از دین خود بلغزم و در نتیجه آخرتم تباہ گردد ، و
از زیان رساندن آنها در آنچه بدان زندگی کنم ، یا بلائی از ایشان بمن رسد که بدان توانایی ندارم و
شکبائی بر تحمل آن نتوانم ، پس ای معبود من مرا بر پنج برهه های آن دچار مکن زیرا که آن مرا از
یاد تو باز دارد و پرستش تو سرگرم کند ؛ توئی نگهدار و باز دارنده و دافع و حافظ از همه اینها .

بار خدایا از تو خواهم رفاه در معیشت مرا تا بدانجا که زنده ام داری ، معاشی که بدان وسیله توانایی
بر پیرویت داشته باشم و بخشنودیت (یا رضوانت) برسم ، و بخانه زندگی (که بهشت است) فردای قیامت
برسم ، و روزی مکن برام آن روزی را که سرگشم کند ، و بفری گرفتارم مکن که برای تنگی آن به بدبختی
افتم ، و بهره و آفری در آخرت بمن عطا فرما ، و معاش وسیع گوارا و وحشگواری در دنیا بمن عنایت کن ،
و دنیا را بر من زندان مکن و جدایی را اندوه من مساز ، ارفتنه های آن مرا در پناه خود گیر ، و کرده هایم
را در آن پذیر و گوشتم را در آن قابل تقدیر ساز .

بار خدایا هر که آهنگ بدی در باره من دارد تو در پاره اش همان آهنگ را بکن ،
و هر که بمن کیدی و زرد تو باو کیدی و زرد ، و اندوه هر آنکس که اندوهی را بدل من اندازد از من
بازدار و هر که با من مکر کند با او مکر کن که تو بهترین مکر کنندگانی ، و از توجه بمن چشم کنار و
ستمکاران و سرکشان و حسودان را در آور ، بار خدایا آرامش دلی از جانب خودت بر من فرو فرست ، و
وزره محافظت کننده خود را بر من ببوشان ، و بهره ده نگهدارنده ات مرا ببوشان و حاکم عافیت را در برم

وَدُنِّي وَأَهْلِي وَمَالِي ، اللَّهُمَّ مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ وَمَا غَفَلْتُ وَمَا تَعَمَّدْتُ وَمَا تَوَانَيْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ فَاغْفِرْهُ لِي يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ .

۳۳۵ (۲۷) - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ : «اللَّهُمَّ أَوْسِعْ عَلَيَّ فِي رِزْقِي وَامْدُدْ لِي فِي عُمْرِي وَاغْفِرْ لِي ذَنْبِي وَاجْعَلْنِي مِمَّنْ تَنْصُرُ بِهِ لِدِينِكَ وَلَا تَسْتَبْدِلْ بِي غَيْرِي » .

۲۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ : «يَا مَنْ يَشْكُرُ الْبَسِيرَ وَيَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ اغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي ذَهَبَتْ لَذَتْهَا وَبَقِيَتْ بَعَثَهَا» .

۲۹ - وَبِذَا الْإِنْسَانِ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ مِنْ دُعَائِهِ يَقُولُ : «يَا نُورِ يَا قُدُّوسُ يَا أَوَّلَ الْأَوَّلِينَ وَيَا آخِرَ الْآخِرِينَ يَا رَحْمَنُ يَا رَحِيمُ اغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَغَيَّرَ النِّعَمَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُحِلُّ النِّقَمَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَهْتِكُ الْعِصَمَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُنَزِلُ الْبَلَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُدِيلُ الْأَعْدَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تُعَجِّلُ الْفَنَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَقَطِّعُ الرَّجَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَظْلِمُ الْهَوَاءَ ، وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَكْشِفُ الْغِطَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَرُدُّ الدُّعَاءَ وَاغْفِرْ لِي الذُّنُوبَ الَّتِي تَرُدُّ غَيْثَ السَّمَاءِ» .

کن ، و راست گفتار و درست کردارم ، و در فرزندان و خاندان و مالم برکت ده ، بار خدا یا آنچه از من گذشته و آنچه پس انداخته ام و آنچه غفلت کردم و آنچه تعهد کردم و آنچه در آن سستی کردم و آنچه آشکار کردم و آنچه در نهان کردم (همه را) بیا مرز یا ارحم الراحمین .

۲۷ - محمد بن مسلم از حضرت باقر عليه السلام حدیث کند که فرمود : بگو : اللهم اوسع علی فی رزقی و امدد لی فی عمری و اغفر لی ذنبی و اجعلنی ممن تنصر به لیدینک و لا تستبدل بی غیری .

۲۸ - یعقوب بن شعیب از امام صادق علیه السلام حدیث کند که میخواند (دعائی را که ترجمه اش اینست) : «ای آنکه ازانند که قدر دانی کنی و از بسیار در گذری و اوست آمرزنده و مهربان بیا مرز از من گناهانی که لذت آن رفته و کيفر آن مانده است» .

۲۹ - و از دعاهای امام صادق عليه السلام این بود : «یا نور یا قدوس یا اول الاولین و یا آخر الاخرین یا رحمن یا رحیم اغفر لی الذنوب الی تغیر النعم و اغفر لی الذنوب الی تحل النقم و اغفر لی الذنوب الی تهتک العصم و اغفر لی الذنوب الی تنزل البلاء و اغفر لی الذنوب الی تدیل الاعداء و اغفر لی الذنوب الی تعجل الفناء و اغفر لی الذنوب الی تقطع الرجاء و اغفر لی الذنوب الی تظلم الهواء ، و اغفر لی الذنوب الی تکشف الغطاء و اغفر لی الذنوب الی ترد الدعاء ، و اغفر لی الذنوب الی ترد غیث السماء» .

۳۰ - عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: «يَأْعُدُّ تَبِي فِي كُرْبَتِي وَيَأْصَاحِبِي فِي شِدَّتِي وَيَأْوِلِيَنِي فِي نِعْمَتِي وَيَأْغِيَانِي فِي رَغْبَتِي» قَالَ: وَكَانَ مِنْ دُعَاءِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: «اللَّهُمَّ كَتَبْتَ الْآثَارَ وَعَلِمْتَ الْأَخْبَارَ وَاطَّاعْتَ عَلَى الْأَسْرَارِ فَحَلَّتْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقُلُوبِ قَالَتِيرٌ عِنْدَكَ عَلَانِيَةٌ وَالْقُلُوبُ إِلَيْكَ مَقْضَاةٌ وَإِنَّمَا أَمْرُكَ لَشَيْءٍ إِذَا أَرَدْتَهُ أَنْ تَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ فَقُلْ بِرَحْمَتِكَ لِي طَاعَتِكَ أَنْ تَدْخُلَ فِي كُلِّ عَضْوٍ مِنْ أَعْضَائِي وَلَا تُفَارِقْنِي حَتَّى أَلْقَاكَ وَقُلْ بِرَحْمَتِكَ لِمَعْصِيَتِكَ أَنْ تَخْرُجَ مِنْ كُلِّ عَضْوٍ مِنْ أَعْضَائِي فَلَا تُقْرِبَنِي حَتَّى أَلْقَاكَ وَارْزُقْنِي مِنَ الدُّنْيَا وَرْهَدْنِي فِيهَا وَلَا تَزِرْ وَهَاءَ عَنِّي وَرَغْبَتِي فِيهَا يَارْحَمَنُ» .

۳۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ مَجْزُوبٍ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ رَزِينٍ، عَنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ سَيَابَةَ قَالَ: أَعْطَانِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام هَذَا الدُّعَاءَ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ وَلِيَّ الْحَمْدِ وَأَهْلِهِ وَمَنْتَهَاهُ وَمَحَلِّهِ أَخْلَصَ مِنْ وَحْدِهِ وَأَهْتَدَى مِنْ عِبْدِهِ وَفَارَمَنْ أَطَاعَهُ وَأَمِنَ الْمُعْتَصِمُ بِهِ، اللَّهُمَّ يَا ذَا الْجُودِ وَالْمَجْدِ وَالنَّاءِ الْجَمِيلِ وَالْحَمْدِ؛ أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةً مِنْ خَصَعِ لَكَ بِرَقَبَتِهِ وَرَغِمَ لَكَ أَنْفَعُ وَعَفَّرَ لَكَ وَجْهَهُ وَ دَلَّلَ لَكَ نَفْسَهُ وَفَاضَتْ مِنْ حَوْفِكَ دُمُوعُهُ وَتَرَدَّدَتْ عِبْرَتُهُ وَاعْتَرَفَ لَكَ بِذُنُوبِهِ وَ فَضَحَتْهُ عِنْدَكَ

۳۰ - واز دعاهای امام صادق علیه السلام نیز (این دعا است) : « یا هدتی فی کربتی و یا صاحبی

فی شدتی و یا ولیی فی نعمتی و یا غیائی فی رغبتی » .

فرمود : و از دعاهای امیرالمؤمنین علیه السلام است (دعائی که ترجمه اش این است) : « یا رخدایا

اثرها (یعنی کردارهای نیک و بد) را ثبت کرده ای ، و اخبار را دانسته ای ، و بر اسرار آگاهی ، پس میان

ما و دلها حائل شدی ، نهان در پیش تو عیانست ، و دلها بسوی تو کشیده شده ، و جز این نیست که فرمانت

بجیزی که خواهی بدان گویی باش میباشد ، پس با رحمت خود بطاعتت بگو در هر عضوی از اعضای من

درآید ، و از من جدا نشود تا دیدارت کنم ، و با رحمت خود بنا فرماید بگو از هر عضوی از اعضای من

بیرون رود و نزدیک بمن نشود تا تو را دیدار کنم ، و از دنیا بمن روزی کن ، و در آن مرا بی رغبت کن ،

و آنرا از من دورمکن با رغبت من در آن ای خدای بخشاینده » .

۳۱ - عبدالرحمن بن سیابه گوید : حضرت صادق عليه السلام این دعا را بمن داد (که ترجمه اش اینست) :

« یا سخا خدای را که خود سرپرست آن (و یا سزاوارتر بآن) است و شایسته آن و پایان آن و در خور

آن است ، هر کس او را یگانه دانست او (کردارش) پاکست ، و هر که او را پرستش کند به هدایت رسیده ، و

هر کس فرمانش برد دستکار شده و هر که بدو پناه برد آسوده شود ،

یا رخدایا ای صاحب جود و بزرگی و ستایش نیکو و سپاس ، از تو درخواست کنم در خواست کسی

که گردنش را بدرگهات نهاده ، و بینی در برابرت بخاک مالیده و چهره خویش را برای تو بپاک ساخته

و خوبش را در مقابل تو خوار کرده ، و اشکانش از ترس تو ریزان ، و گریه راه گلویش را گرفته ، و

حَظِيئَتُهُ وَشَانَتُهُ عِنْدَكَ جَرِيرَتُهُ وَصَعَفَتُ عِنْدَ ذَلِكَ قُوَّتَهُ وَقَلَّتْ حِيلَتُهُ وَانْقَطَعَتْ عَنْهُ أَسْبَابُ خَدَائِعِهِ
وَأَضْمَحَلَّ عَنْهُ كُلُّ بَاطِلٍ وَالْجَانَّةُ ذُنُوبُهُ إِلَى ذُلِّ مَقَامِهِ بَيْنَ يَدَيْكَ وَخُضُوعِهِ لَدَيْكَ وَأَبْنَاهُ إِلَيْكَ
أَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ سُؤَالَ مَنْ هُوَ بِمَنْزِلَتِهِ أَرْغَبُ إِلَيْكَ كَرَّغْتِهِ وَأَتَضَرَّعُ إِلَيْكَ كَتَضَرَّعُ عِدِّهِ وَأَبْتَهِّلُ إِلَيْكَ
كَأَشَدِّ ابْنَيْهِ إِلَيْهِ ، اللَّهُمَّ فَارْحَمِ اسْتِكَانَةَ مَنْطِقِي وَذُلَّ مَقَامِي وَمَجْلِسِي وَخُضُوعِي إِلَيْكَ بِرَقَبَتِي
أَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ الْهُدَى مِنَ الضَّلَالَةِ وَالْبَصِيرَةَ مِنَ الْعَمَى وَالرُّشْدَ مِنَ الْغَوَايَةِ وَأَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ أَكْثَرَ
الْحَمْدِ عِنْدَ الرَّحْمَنِ خُلُوقِ الصَّبْرِ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ وَأَفْضَلَ الشُّكْرِ عِنْدَ مَوْضِعِ الشُّكْرِ وَالتَّسْلِيمَ عِنْدَ الشُّبُهَاتِ
وَأَسْأَلُكَ الْقُوَّةَ فِي طَاعَتِكَ وَالصَّعْفَ عَنْ مَعْصِيَتِكَ وَالرَّهْبَ إِلَيْكَ مِنْكَ وَالتَّقَرُّبَ إِلَيْكَ رَبِّ لِيَتَرْضَى
وَالْتَحَرِّيَ لِي لِكُلِّ مَا يُرْضِيكَ عَنِّي فِي إِسْحَاطِ خَلْقِكَ التَّيْمَسُّلَ لِرِضَاكَ ، رَبِّ مَنْ أَرْجُوهُ إِنْ لَمْ تَرْحَمْنِي
أَوْ مَنْ يَعُودُ عَلَيَّ إِنْ أَقْصَيْتَنِي أَوْ مَنْ يَنْفَعُنِي عَفْوُهُ إِنْ عَاقَبْتَنِي أَوْ مَنْ أَمَلُ عَطَايَاهُ إِنْ حَرَمْتَنِي أَوْ مَنْ
يَمْلِكُ كَرَامَتِي إِنْ أَهَنْتَنِي أَوْ مَنْ يَصُرُّ نَبِيَّ هَوَانُهُ إِنْ أَكْرَمْتَنِي ، رَبِّ مَا أَسْأَلُكَ فِعْلِي وَأَقْبِحَ عَمَلِي وَأَقْسَى
قَلْبِي وَأَطْوَلَ أَمَلِي وَأَقْصَرَ أَجَلِي وَأَجْرَانِي عَلَى عِصْيَانٍ مِنْ خَلْقِي ، رَبِّ وَمَا أَحْسَنَ بِلَاكَ عِنْدِي

بگناهان خویش اعتراف دارد و خطایش او را در پیش تو رسوا ساخته ، و جنایتش او را نزد تو زشت کرده ،
و روی این جهات نیرویش کم شده ، و چاره اش اندک ، و اسباب فریب از او دور شده ، و هر باطلی از
نزدش نابود گردید ، و گناهانش بناچار او را بخوارى در درگاهت ، و فروتنی در پیشت ، و زاری در
برابرت گشاده است .

و از تو درخواست کنم بار الهی درخواست کسی که مانند او باشد (یعنی من خوبترن را بمنزله
چنین کسی دانم و بحالت چنین کسی در آرم) مانند او بجانبت روکنم ، و چون خواری و فروتنیش بدرگاهت
خواری و فروتنی کنم ، و چون سخت ترین زاریهایش بدرگاهت زاری کنم ، بار الهی پس بزبونی گفتارم و
خواری مقام و مجلسم و فروتنی در برابرت بمن ترحم فرما .

از تو درخواست کنم خداوند هدایت از گمراهی ، و بینائی از کوری ، و ره جوئی از ابیراهی ، و
از تو خواهم بار خدا یا که در حال آسودگی تو را بسیار حمد کنم ، و در حال مصیبت بهترین سیر را ، و در
جای شکر بهترین شکرها را ، و در هنگام شهادت تسلیم باشم .

و از تو خواهم نیروئی برای فرمانبرداریت ، و سستی در برابر نافرمانیت ، و گریز از خودت بسوی
خودت ، و تقرب جوئی بدرگاهت تا آنکه خوشنود شوی ، و کاوش در هر چه ترا در برابر خشم مخلوق
ازمن خوشنود سازد بخاطر رضایت جوئی تو .

پروردگارا بکه امیدوار شوم اگر تو بمن ترحم نکنی ، یا که بمن سر زند اگر تو دورم کنی یا
گذشت چه کسی بمن سود دهد اگر تو عقابم کنی ، یا بخشش چه کسی را آرزو کنم اگر تو محروم سازی
یا چه کسی تواند مرا ارجمند کند اگر تو مرا پست کنی یا پست کردن چه کسی بمن زبان رساند آنگاه
که تو مرا ارجمند کنی . ۱۰۹ .

وَأَطَهَّرَ نَعْمَاءَكَ عَلَيَّ كَثُرَتْ عَلَيَّ مِنْكَ الْيَعْمُ فَمَا أُحْصِيهَا وَقَلَّ مِنِّي الشُّكْرُ فِيمَا أَوْلَيْتَنِيهِ فَبَطِرْتُ
بِالْيَعْمِ وَتَعَرَّضْتُ لِلنِّقَمِ وَسَهَوْتُ عَنِ الذِّكْرِ وَرَكِبْتُ الْجَهْلَ بَعْدَ الْعِلْمِ وَجُرْتُ مِنَ الْعَدْلِ إِلَى الظُّلْمِ
وَجَاوَزْتُ الْبِرَّ إِلَى الْإِثْمِ وَصِرْتُ إِلَى الْهَرَبِ مِنَ الْخَوْفِ وَالْحُزْنَ فَمَا أَصْفَرَ حَسَنَاتِي وَأَفْلَهَا فِي كَثْرَةِ
ذُنُوبِي وَمَا أَكْثَرَ ذُنُوبِي وَأَعْظَمَهَا عَلَيَّ قَدَرِصِغْرِ خَلْقِي وَصَعْفِ رُكْنِي ، رَبِّ وَمَا أَطْوَلَ أَمَلِي فِي قِصْرِ
أَجَلِي وَأَقْصَرَ أَجَلِي فِي بَعْدِ أَمَلِي وَمَا أَفْبَحَ سِرِّي فِي عَلَانِيَتِي ، رَبِّ لِأُحْبَبَ لِي إِنْ اِحْتَجَجْتُ وَلَا
عُنْدِي إِنْ اِعْتَدَرْتُ وَلَا شُكْرَ عِنْدِي إِنْ اِبْتَلَيْتُ وَأَوْلَيْتُ إِنْ لَمْ تُعِينِي عَلَيَّ شُكْرًا مَا أَوْلَيْتُ ، رَبِّ مَا أَخَفَّ
مِيزَانِي عِنْدَ إِنْ لَمْ تُرَجِّحْهُ وَأَذَلَّ لِسَانِي إِنْ لَمْ تُشَيِّئْهُ وَأَسْوَدَّ وَجْهِي إِنْ لَمْ تُبَيِّضْهُ ، رَبِّ كَيْفَ لِي بِذُنُوبِي
الَّتِي سَلَقَتْ مِنِّي قَدَهْدَتْ لَهَا أَرْكَانِي ، رَبِّ كَيْفَ أَطْلُبُ شَهَوَاتِ الدُّنْيَا وَأَبْكِي عَلَيَّ حَبِيبِي فِيهَا وَلَا
أَبْكِي وَتَشْتَدُّ حَسْرَاتِي عَلَيَّ عِصْيَانِي وَتَقْرِبُطِي ؛ رَبِّ دَعْنِي دَوَاعِي الدُّنْيَا فَاجْتَنِبْتُهَا سَرِيعًا وَرَكَعْتُ
إِلَيْهَا طَائِعًا وَدَعْنِي دَوَاعِي الْآخِرَةِ فَتَنَبَّطْتُ عَنْهَا وَأَبْطَأْتُ فِي الْإِجَابَةِ وَالْمَسَارَعَةِ إِلَيْهَا كَمَا سَارَعْتُ

پروردگارا چه بد است کردارم و چه زشت است رفتارم ، و چه سخت است دلم ، و چه دراز است
آرزویم و کوتاه است عمرم و (این درازی آرزو...) مرا بر نافرمانی آفرید گارم دلیر کرده . پروردگارا
چه اندازه آزمایش و بلایت نزد من نیکو است ، و نعمتهایت بر من آشکار ، و نعمتهایت بر من بسیار است
که شماره اش نتوانم و سپاسگرایی من در برابر آنها اندک است ، پس بنعمت تو سر مست شدم و در معرض
انتقام و پاداش بد تو قرار گرفتم ، یاد تو فراموش شد ، و پس از دانائی بنادانی گرایدم ، و از عدالت بسوی
ستم رفتم ، و از نیکی بگناه در افتادم ، و بخاطر ترس و خوفی که پیدا کردم پا بگریز نهادم ، و ه که چه
اندازه اندک و کم است حسنات من در برابر گناهانم ؟ و چه اندازه گناهانم در برابر کوچکی جهنم و ناتوانی
اعضایم بسیار بزرگه است ؟ .

پروردگارا چه اندازه آرزویم دراز است در برابر عمر کوتاهم ، و عمرم کوتاه است در مقابل آرزوهای
دور و درازم ، و چه مقدار درون و بیرونم زشت است .

پروردگارا اگر بخواهم (برای کارهایم) دلیلی آورم دلیل ندارم ، و اگر خواهم عذر آورم عذری
ندارم و اگر مبتلا کردم یا نعمتی بمن داده شود شکر ندارم اگر تو مرا در شکر آن کمک نکنی ، پروردگارا
چه اندازه میزان (اعمال) من در قیامت نیک است اگر تو او را نچربانی ، و زبانم لرزانست اگر تو
آنها ثابت نکنی ، و رویم سیاه است اگر تو او را سپید نکنی ، پرورده گارا چگونه گناهان گذشته ام ارکان
مرا شکسته اند ؟ پروردگارا چگونه جویای شهواتهای دنیا هستم و بر نا امید شدنم از رسیدن بآنها گریه
کنم ، ولی گریه نکنم بر اینکه افسوسهای بر گناهم و تقصیرم سخت و بسیار است ؟ پروردگارا دعای دنیا
مرا بسوی خود خواندند و من زود آنها را اجابت کردم و با میل بسوی آنها رفتم ، ولی دعای آخرت
مرا بسوی خود خواندند و من در اجابتش درنگه کردم و کندی ورزیدم و بدانسان که بسوی دنیا و

إِلَى دَوَاعِي الدُّنْيَا وَحُطَامِهَا الْهَامِدِ وَهَشِيمِهَا الْبَائِدِ وَسَرَابِهَا الذَّاهِبِ ، رَبِّ خَوْفَتَنِي وَسَوْفَتَنِي
 وَاحْتَجَجْتَ عَلَيَّ بِرِقَبِي وَكَفَلْتَ لِي بِرِزْقِي فَأَمَنْتُ [مِنْ] خَوْفِكَ وَتَبَيَّنْتُ عَنْ تَشْوِيقِكَ وَلَمْ أَشْكَلْ
 عَلَيَّ ضَمَانِكَ وَتَهَاوَنْتُ بِاحْتِجَاجِكَ ، اللَّهُمَّ فَاجْعَلْ أَمْنِي مِنْكَ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا خَوْفًا وَحَوْلًا تَبَيَّنْتُ
 سُوقًا وَتَهَاوَنْتُ بِحُجَّتِكَ فَرَقًا مِنْكَ ثُمَّ رَضَيْتَنِي بِمَا قَسَمْتَ لِي مِنْ رِزْقِكَ يَا كَرِيمُ [يَا كَرِيمُ] ، أَسْأَلُكَ
 بِاسْمِكَ الْعَظِيمِ رِضَاكَ عِنْدَ السُّحُطَةِ وَالْفُرْجَةَ عِنْدَ الْكُرْبَةِ وَالنُّورَ عِنْدَ الظُّلْمَةِ وَالْبَصِيرَةَ عِنْدَ تَشَبُّهِ
 الْفِتْنَةِ ، رَبِّ اجْعَلْ جُنَّتِي مِنْ حَطَايَايَ حَصِينَةً وَدَرَجَاتِي فِي الْجَنَّةِ رَفِيعَةً وَأَعْمَالِي كُلَّهَا مُتَقَبَّلَةً
 وَحَسَنَاتِي مُضَاعَفَةً زَاكِيَةً وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفِتَنِ كُلِّهَا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَمِنْ رَفِيعِ الْمَطْعَمِ وَالْمَشْرَبِ
 وَمِنْ سَرٍّ مَا أَعْلَمُ وَمِنْ سَرٍّ مَا لَا أَعْلَمُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ أَنْ أَشْتَرِيَ الْجَهْلَ بِالْعِلْمِ وَالْجَفَاءَ بِالْحِلْمِ وَالْجَوْرَ
 بِالْعَدْلِ وَالْقَطِيعَةَ بِالْبِرِّ وَالْجَزَعَ بِالصَّبْرِ وَالْهَدَى بِالضَّلَالَةِ وَالْكَفْرَ بِالْإِيمَانِ .
 ابْنُ مَحْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ أَنَّهُ ذَكَرَ أَيْضًا مِثْلَهُ وَذَكَرَ أَنَّهُ دَعَا عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ

کالای بی اردزش ، و گیاهای پوسیده و بر باد رفته اش ، و سراب رونده اش شناب داشتم بسوی آخرت
 شناب نکردم .

پروردگارا مرا ترساندی و تشویق نمودی و به بنده بودنم برهان آوردی ، و روزی مرا متکفل شدی
 پس من از ترس تو آسوده شدم ، و از تشویقی که از من کردی (در انجام فرمان تو) کوتاهی کردم ، و
 بکفالت تو (که از روزی من کردی) تکیه نزد و برهان آوردنت را خوارشردم .

بارخدایا این آسودگی خاطر مرا در این دنیا ترس قرارداده (و ترس و خوف مبدل کن) و تنبلی و
 سستی مرا بشوق و نشاط تبدیل کن ، و بی اعتنائی مرا به برهان آوردنت بدهشت و هراس مبدل فرما ، سپس
 مرا بدانچه از روزیت قسمت کرده ای راضی کن ، ای خدای کریم بنام عظیمت از تو درخواست کنم غوشنودیت
 را هنگام خشم و گشایش تورا در هنگام دشواری ، و روشنیت را هنگام تاریکی و ظلمت ، و بینایی در هنگام
 درهم شدن و اشتباه کاری فتنه .

پروردگارا سپهر مرا در برابر خطاهایم محکم کن ، و درجاتم را در بهشت بلند کن ، و کردارهایم را
 پذیرفته کن ، و حسناتم را دوچندان و پاکیزه فرما ، و بتو پناه برم از تمامی فتنه ها آنچه آشکار است از
 آنها و آنچه نهانست ، و از خوراکی و نوشیدنی بسیار (و بتو پناه برم) از شر آنچه دانم و از شر آنچه
 (اکنون) ندانم ، و پناه میبرم بتو از اینکه با دادن دانش نادانی بخرم و با بردباری جفا کاری ، و با عدالت
 ستمکاری ، و با نیکی کردن (به پدر و مادر و نزدیکان) بریدن از آنها ، و با شکبائی بی تابی بخرم ، و
 بجای هدایت گمراهی ، و بجای ایمان کفر بگیرم .

و ادجمیل بن صالح مانند این دعا از حضرت علی بن الحسین علیهما السلام نقل کرده و در پایانش این جمله را

صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْنَا وَزَادَ فِي آخِرِهِ «وَأَمِينَ رَبِّ الْعَالَمِينَ» .

﴿۲۳۵۵﴾ ۳۲ - ابن محبوب قال: حَدَّثَنَا نُوحُ أَبُو الْيَقْطَانِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : ادْعُ بِهَذَا الدُّعَاءُ : «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِرَحْمَتِكَ الَّتِي لَا تُنَالُ مِنْكَ إِلَّا بِرِضَاكَ وَالْخُرُوجِ مِنْ جَمِيعِ مَعَاصِيكَ [إِلَّا بِرِضَاكَ] وَالذُّخُولِ فِي كُلِّ مَا يُرْضِيكَ وَالنَّجَاةِ مِنْ كُلِّ وَرْطَةٍ وَالْمَخْرَجِ مِنْ كُلِّ كِبْرَةٍ أَتَى بِهَا مِنِّي عَمْدٌ أَوْ زَلَّ بِهَا مِنِّي حُطَاٌ أَوْ خَطَرَ بِهَا عَلَيَّ خَطَرَاتُ الشَّيْطَانِ أَسْأَلُكَ خَوْفًا تَوْقِفُنِي بِهِ عَلَى حُدُودِ رِضَاكَ وَتَشَعُّبٍ بِعَيْنِي كُلِّ شَهْوَةٍ خَطَرَ بِهَا هَوَايَ وَاسْتَزَلَّ بِهَا رَأْيِي لِيُجَاوِزَ حَدَّ حَلَالِكَ ، أَسْأَلُكَ اللَّهُمَّ الْأَخْذَ بِأَحْسَنِ مَا تَعَلَّمَ وَتَرَكَ سِيئِي ، كُلِّ مَا تَعَلَّمَ أَوْ أَخْطَأُ مِنْ حَيْثُ لَا أَعْلَمُ أَوْ مِنْ حَيْثُ أَعْلَمُ ، أَسْأَلُكَ السَّعَةَ فِي الرِّزْقِ وَالرِّزْقَ فِي الْكِفَافِ وَالْمَخْرَجَ بِالْبَيَانِ مِنْ كُلِّ شُبْهَةٍ وَالصَّوَابَ فِي كُلِّ حُجَّةٍ وَالْوَيْدُقَ فِي جَمِيعِ الْمَوَاطِنِ وَإِنصَافَ النَّاسِ مِنْ نَفْسِي فِيمَا عَلَيَّ وَرِلِّي وَالتَّدَلُّلَ فِي إِعْطَاءِ النَّصَفِ مِنْ جَمِيعِ الْوَاطِنِ السَّخِطِ وَالرِّضَا وَتَرَكَ قَلِيلِي الْبَغْيِ وَكَثِيرِي فِي الْقَوْلِ مِنِّي وَالْفِعْلِي وَتَمَامَ نِعْمَتِكَ فِي جَمِيعِ الْأَشْيَاءِ وَالشُّكْرَ لَكَ عَلَيْهَا لِكَيْ تَرْضَى وَبَعْدَ الرِّضَا وَ أَسْأَلُكَ الْخَيْرَةَ فِي كُلِّ مَا يَكُونُ فِيهِ الْخَيْرَةُ بِمِيسُورِ الْأُمُورِ كُلِّهَا لَا يَمَسُّوْرُهَا يَا كَرِيمُ يَا كَرِيمُ يَا كَرِيمُ وَ افْتَحْ لِي بَابَ الْأَمْرِ الَّذِي فِيهِ الْعَافِيَةُ وَالْفَرَجُ وَ افْتَحْ لِي بِأَبْوَابِ رَحْمَتِكَ يَا مَرْحَمٌ وَمَنْ قَدَّرْتَ لَهُ عَلَيَّ مَقْدَرَةً مِنْ خَلْقِكَ فَخُذْ عَنِّي بِسَمْعِهِ وَبَصَرِهِ

افزوده است : «وَأَمِينَ يَا رَبَّ الْعَالَمِينَ» .

۳۲ - نوح ابو اليقظان از حضرت صادق عليه السلام حديث كند كه آنحضرت فرمود ابن دعا را بخوان (كه ترجمه اش اينست) : «يا رب خدایا بحق رحمتت كه جز بخشنودی تو بدست نیاید از تو خواهم بیرون شدن از همه نافرمانیهايت و درآمدن در آنچه تورا خشنود سازد ، و رهائی از هر گرداب و پرتگاهی (كه رهائی از آن نشود) و بیرون رفتن از هر گناهی كه عمداً از من سرزده ، یا بخطا در آن لغزش شده ، یا خاطرة شیطانی برای آن در دلم افتاده ، از تو خواهم ترسی كه مرا در مرزهای خشنودیت نگهدارد ، و هر شهوتی كه هوای نفسم در خاطرة من انداخته برهم زند ، و رأیی كه من بر تجاوز از مرز حلال تو گرفته ام بگذراند ، یا خدایا از تو خواهم رفتار بهترین عملی كه تو دانی ، و واگذاردن هر بدی كه تو میدانی و یا از روی نادانی خود بخطا روم ، از تو خواهم گشایش در روزی و زهد در اندازه كفايت ، و از هر شبهه یا بیان بیرون آیم ، و در هر حجتی بدرستی گرایم ، و در هر جا بر راستی سخن رانم ، و در مورد سود و زیانم با مردم بانصاف رفتار كنم ، و در برابر آن در جای خشم و گناه خشنودی فروتن باشم ، و در گرفتار و كردار ستم را از كم و بیش واگذارم ، و بی پایان رساندن نعمت را در همه چیز بر خودم و شكر گزارى بر آن تا خشنود شوى و پس از خشنودى را خواهانم ، و از تو راهنمایى خواهم یا آنچه خیر در آن است باسانهای آن نه بدشوارىهایى ای كریم ، ای كریم ، ای كریم ، و برای من در هر كارى كه در آن گشایش و عافیت است بگشای ، و بیرون شدن از آنرا بر من آسان فرما ، و برای هر يك از بندگانت كه بر من توانامى مقدر كرده ای گوش

وَلِسَانِهِ وَيَدَيْهِ وَخَدَّهُ عَنِ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ وَمِنْ حَلْفِهِ وَمِنْ قُدَامِهِ وَأَمَّنَهُ أَنْ يَبُولَ إِلَيَّ يَسُوءُ ، عَزَّ جَارُكَ وَجَلَّ ثَنَا، وَجُحُوكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ ، أَنْتَ رَبِّي وَأَنَا عَبْدُكَ ، اللَّهُمَّ أَنْتَ رَجَائِي فِي كُلِّ كَرْبَةٍ وَأَنْتَ يَقِينِي فِي كُلِّ شِدَّةٍ وَأَنْتَ لِي فِي كُلِّ أَمْرٍ نَزَلْتَنِي بِهِ يَقَّةً وَوَدَادَةً ، فَكَمْ مِنْ كَرْبٍ يَضَعُ عَنْهُ الْفُؤَادَ وَتَقِلُّ فِيهِ الْجَبَلَةُ وَيَشْمَتُ فِيهِ الْمَدُونُ وَتَعَيَّنَ فِي الْأُمُورِ أَنْزَلْتَهُ بِكَ وَشَكَوْتُهُ إِلَيْكَ رَاغِبًا إِلَيْكَ فِيهِ عَمَّنْ سِوَاكَ قَدْ فَرَجْتَهُ وَكَفَيْتَهُ ، فَأَنْتَ وَلِيٌّ كُلِّ يَتِيمٍ وَمُصَاحِبُ كُلِّ حَاجَةٍ وَمُنْتَهَى كُلِّ رَغْبَةٍ فَلَكَ الْحَمْدُ كَثِيرًا وَلَكَ الْمَنُّ فَاضِلًا .

۳۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ يُونُسَ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلِ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ قَوْلَ التَّوَابِينَ وَعَمَلَهُمْ وَنُورَ الْأَنْبِيَاءِ وَصِدْقَهُمْ وَ نَجَاةَ الْمُجَاهِدِينَ وَثَوَابَهُمْ وَشُكْرَ الْمُصْطَفَيْنَ وَنَصِيحَتَهُمْ وَعَمَلَ الذَّاكِرِينَ وَيَقِينَهُمْ وَ إِيْمَانَ الْعُلَمَاءِ وَفِقْمَهُمْ وَتَعَبُّدَ الْخَاشِعِينَ وَتَوَاضُعَهُمْ وَحُكْمَ الْعُقَمَاءِ وَسِيْرَتَهُمْ وَحَشِيَّةَ الْمُتَّقِينَ وَرَغْبَتَهُمْ وَتَصَدِيقَ الْمُؤْمِنِينَ وَتَوْكُلَهُمْ وَرَجَاءَ الْمُحْسِنِينَ وَيَرْزُقُهُمُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ ثَوَابَ الْقَاكِرِينَ وَمَنْزِلَةَ الْمُقَرَّبِينَ وَمُرَافَقَةَ النَّبِيِّينَ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَوْفَ الْعَالَمِينَ لَكَ وَعَمَلَ الْخَائِفِينَ مِنْكَ وَخُشُوعَ الْعَابِدِينَ

و چشم و زبان و دستش را از من باز گیر ، ۱۰۰ ست راست و چپ و پشت سر و جلوی رویش اودا نگهداری فرما که بدی بمن نرساند ، عزیز است آنکس که بتو پناه برد ، و سناپت والا است ، و معبودی جز توییست ، تو پروردگار منی و منم بنده تو ، بار خدایا تویی امید من در هر گرفتاری ، و تویی مورد اعتماد در هر سختی ، و تو در هر پیش آمدی پشت و پناهم هستی ، چه بسیار گرفتاری که دل را ناتوان کرد ، و چاره را کم کرد و دشمن را شاد ساخت ، و هر چاره ای در آن و اماند و من آنرا باستان تو فرود آوردم ، و بددگاه تو شکایت کردم و در پاره آن از جز تو رو گرداندم و تو گشایش دادی و آنرا بر طرف کردی ، پس تویی ولی هر نعمتی و صاحب هر حاجتی ، و پایان هر دشمنی ، سپاس فراوان از آن تو است ، و برای تو است که هر چه بیشتر منت نهی .

۳۳ - امام صادق عليه السلام بایں بصیر فرمود : بخوان (و این دعا را با د آموخت که ترجمه اش چنین است :) و بار خدایا از تو درخواست کنم گفتا . توبه کنندگان و کردارشانرا و (نیز از تو خواهم) نور پیمبران و راستی آنها را ، و رستگاری مجاهدان و پاداششان را ، و شکرگراری برگزیدگان و نصیحت آنها را ، و کردار ذکر گوینان و یقین ایشانرا ، و ایمان دانشمندان و فهم ایشانرا ، و پرستیدن خاشمان و فروتنیشانرا ، و حکمت فقیهان و سیره آنها را ، و ترس پرهیزکاران و رنجبتشانرا ، و باورد داشتن مؤمنان و توکل آنها را ، و امید نیکوکاران و نیکبهایشانرا .

بار خدایا من از تو خواهم پاداش شاگردان ، و مقام قربان و رفاقت پیمبران را . بار خدایا از تو خواهم ترس آنانکه عمل برای تو کنند ، و کردار آنانرا که از تو ترسانند ، و خضوع آنانکه برایت

لَكَ وَيَقِينُ الْمُتَوَكِّلِينَ عَلَيْكَ وَتَوَكَّلَ الْمُؤْمِنِينَ بِكَ ، اللَّهُمَّ إِنَّكَ بِحَاجَتِي عَالِمٌ غَيْرُ مُعَلِّمٍ وَأَنْتَ لَهَا وَاسِعٌ غَيْرُ مُتَكَلِّفٍ وَأَنْتَ الَّذِي لَا يُحِبُّكَ سَائِلٌ وَلَا يَنْقُصُكَ نَائِلٌ وَلَا يَبْلُغُ مَدْحَتَكَ قَوْلٌ قَائِلٌ أَنْتَ كَمَا تَقُولُ وَفَوْقَ مَا تَقُولُ ، اللَّهُمَّ اجْعَلْ لِي قَرِيباً وَأَجْرَ عَظِيماً وَسِرّاً جَمِيلاً اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنِّي عَلَى ظُلْمِي لِنَفْسِي وَإِسْرَافِي عَلَيْهَا لَمْ أَتَّخِذْكَ ضِدّاً وَلَا أَوْلَاداً وَلَا وَدَاداً ، يَا مَنْ لَا تَغْلِيظُهُ الْمَسَائِلُ ، يَا مَنْ لَا يَشْغَلُهُ شَيْءٌ عَنْ شَيْءٍ وَلَا سَمْعٌ عَنْ سَمْعٍ وَلَا بَصَرٌ عَنْ بَصَرٍ وَلَا يَبْرُمُهُ الْحَاحُ الْمُلْحِجِينَ أَسْأَلُكَ أَنْ تُفَرِّجَ عَنِّي فِي سَاعَتِي هَذِهِ مِنْ حَيْثُ أَحْتَسِبُ وَمِنْ حَيْثُ لَأَحْتَسِبُ إِنَّكَ تُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَعِيمٌ وَإِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ، يَا مَنْ قَلَّ شُكْرِي لَهُ فَلَمْ يَحْرِمْنِي وَعَظَمْتَ حَظِيئَتِي فَلَسَمَ يَفْضَحْنِي وَرَأَى عَلَيَّ الْمَعَاصِي فَلَمْ يَجْهَبْنِي وَخَلَقَنِي لِلذَّبِّ خَلَقَنِي لَهُ فَصَعَتُ غَيْرَ الَّذِي خَلَقَنِي لَهُ قِيمَ الْمَوْلَى أَنْتَ يَا سَيِّدِي وَيَسَّ الْعَبْدُ أَنَا وَجَدْتَنِي وَنِعْمَ الطَّالِبُ أَنْتَ رَبِّي وَيَسَّ الْمَطْلُوبُ [أَنَا] أَلْفَيْتَنِي ، عَبْدُكَ وَابْنُ عَبْدِكَ وَابْنُ أُمَّتِكَ بَيْنَ يَدَيْكَ مَا شِئْتَ صَنَعْتَ بِي ، اللَّهُمَّ هَذَاتِ الْأَصْوَاتِ وَ سَكَنَتِ الْحَرَكَاتِ وَخَلَا كُلُّ حَبِيبٍ بِحَبِيبِهِ وَخَلَوْتُ بِكَ أَنْتَ الْمَحْبُوبُ إِلَيَّ فَاجْعَلْ خَلَوْتِي مِنْكَ

پرستش کند ، و یقین آمانکه بر تو توکل کند ؛ و توکل آمانکه بر تو کرویدند .

پادالها تو بجاخت من نكفته دانائی ، و بر آوردنش برای تو آسان وی تکلف است ، و توئی که هیچ سائلی تو را در سوال دچار ناسازد ، و هیچ بدگویی از (مقام) تو نکاهد ، و گنهار هیچ گوینده مدعی بحق مدحت تو نرسد ، تو آنچنانیکه خود فرمائی و برتر از آنی که ما بگوئیم .

بار خدایا برای من گشایشی نزدیک قرارده ، و مزد بزرگی بمن عطا فرما ، و پوشی نیکو بر عیوبم کن ، بار خدایا تو دانائی که من با اینکه بر خودم ستم کردم و بر نفس خود اسراف نمودم ولی برای تو ضد و همتا و همسر و فرزندی نگرتم ، ای کسیکه مسائل بسیار او را بقاط نیندازد ، و ای کسی که چیزی از چیزی دیگر او را سرگرم نکند ، و نه شنیدنی از شنیدنی دیگر و نه دیدنی از دیدنی دیگر ، و اسرار و پافشاری اصرار ننند ، او را بستوه نیاورد ، از تو درخواست کنم که در همین ساعت بمن گشایشی دهی از جائی که گمان برم و از جائی که گمان ندارم ، توئی که استخوانهای پوسیده را زنده کنی ، و بر هر چیز توانائی .

ای کسیکه شکر من (در برابر نعمت‌هایش) اندک بود ولی بازم مرا محروم نکرد ، و خطایم بزرگه بود ولی رسوایم نساخت ، و بر نافرمانیها مرا دید ولی برویم نزد ، و مرا آفرید برای آنچه آفرید و من جز آنچه برای آن آفریدم نرسم ، پس چه خوب مولائی هستی تو ای آقای من ، و چه بد بنده‌ای هستم من که دریافتی ، و چه نیکو طالب و خواهانی هستی تو ای پروردگار من ، و بد مطلوب و خواسته شده‌ای هستم من که مرا یافتی ، بنده تو وزاده بنده و کنیز توام که در برابرت هستم و هر چه خواهی درباره من انجام دهی .

بار خدایا آوازاها خاموش شده و حرکات آرام شدند ، و هر دوستی با دوستش خلوت کرده و من با

اللَّيْلَةَ الْعَتَقَ مِنَ النَّارِ يَا مَنْ لَيْسَتْ لِعَالَمٍ قُوَّةٌ صِفَةً يَا مَنْ لَيْسَ لِمَخْلُوقٍ دُونَكَ مَنَعَةٌ يَا أَوْلَ قَبْلِ كُلِّ شَيْءٍ وَيَا آخِرَ بَعْدِ كُلِّ شَيْءٍ يَا مَنْ لَيْسَ لَهُ عُنْصُرٌ وَيَا مَنْ لَيْسَ لِآخِرِهِ قَنَاءٌ وَيَا أَكْمَلَ مَنَعُوتٍ وَيَا أَسْمَحَ الْمُعْطِينَ وَيَا مَنْ يَفْقَهُ بِكُلِّ لُغَةٍ يَدْعَى بِهَا وَيَا مَنْ عَفْوُهُ قَدِيمٌ وَيَطْشُهُ شَدِيدٌ وَمُلْكُهُ مُسْتَقِيمٌ أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي شَاقَمَتْ بِهِ مُوسَى يَا اللَّهُ يَا رَحْمَنُ يَا رَجِيمُ ، يَا إِلَهَ الْإِنَانَةِ ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّمَدُ أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُدْخِلَنِي الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِكَ .

۳۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ ، عَنْ يُونُسَ قَالَ : قُلْتُ لِلرِّضَا عليه السلام : عَلِّمْنِي دُعَاءَ وَأَوْحِزْ ، فَقَالَ ؛ قُلْ : يَا مَنْ دَلَّنِي عَلَى نَفْسِيهِ وَ دَلَّلَ قَلْبِي بِتَصَدِيقِهِ أَسْأَلُكَ مِنْ وَالِإِيمَانِ .

۳۵ - عَلِيُّ بْنُ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام أَنَّ رَجُلًا تَى أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ كَانَتْ لِي مَالٌ وَرَثَةٌ وَلَمْ أَتَّقِ مِنْهُ دِرْهَمًا فِي طَاعَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ثُمَّ كَسَبْتُ مِنْهُ مَا لَأَفْلَمَ أَتَّقِ مِنْهُ دِرْهَمًا فِي طَاعَةِ اللَّهِ فَعَلِمْتَنِي دُعَاءَ يَحْلِفُ عَلَيَّ مَا مَضَى وَيَغْفِرُ لِي مَا عَمِلْتُ أَوْ عَمَلًا عَمَلْتُهُ ، قَالَ : قُلْ : قُلْ ، وَأَيُّ شَيْءٍ أَقُولُ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ؟ قَالَ : قُلْ كَمَا أَقُولُ : وَيَا

تو خلوت کرده ام ، تو می محبوب من ، پس نتیجه این خلوتم را با خودت در این شب آزادی از دوزخ قرار ده ، ای کسیکه برتر از دانش او برای دانشمندی وصفی نماند (یعنی کسی از او دانشمندتر نیست) وای کسیکه بدون لطف او برای هیچ مخلوقی نکهبانی نیست ، ای آنکه پیش از هر چیز بوده وای آنکه پس از هر چیز خواهی بود ، ای کسی که عنصر (ماده ای) برایش نیست ، وای کسیکه پایان او فناء ندارد (چون پایان ندارد) ای کاملترین توصیف شدگان ، وبخشنده ترین دهندگان ، وای کسیکه با هر زبانی که خوانده شود آنرا بفهمد وای کسیکه گذشت او قدیم است ، و سخنگیرش سخت است ، و ملکش استوار است ، تو را بخوانم بان نامت که بدان باموسی بیواسطه سخن گفتم ، ای خدای بخشنده ، و ای مهربان ، ای آنکه جز تو معبودی نیست ، بار خدایا تو می صد از تو خواهم که رحمت بر محمد و آلش فرستی و برحمت خود مرا بیهشت بری ،

۳۴ - یونس گوید : بحضرت رضا عليه السلام عرض کردم : دعائی کوتاه بمن بیاموز فرمود : بگو : « یا من دلتی علی نفسی و دلت قلبی بتصدیقہ اسئلك الامن والایمان . »

۳۵ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : مردی خدمت امیرالمؤمنین عليه السلام آمد عرض کرد : ای امیرمؤمنان من مالی بارت برده ام (و دارا شده ام) و درمی از آنرا در راه اطاعت خدای عزوجل انفاق نکردم ، سپس مالی از راه کسب با آن بدست آوردم و از آن نیز درمی در اطاعت خداوند صرف نشودم پس دعائی بمن بیاموز که جای آنچه را از دستم رفته بگیرد ، و کارهای گذشته ام را ویا آنچه پس از این میکنم بیامرزد؟ فرمود : بگو ، عرض کرد : چه بگویم ای امیر مؤمنان ، فرمود : بگو چنانکه من میگویم (سپس دعائی

نُورِي فِي كُلِّ ظُلْمَةٍ وَيَا نَسِي فِي كُلِّ وَحْشَةٍ وَيَا رَجَائِي فِي كُلِّ كُرْبَةٍ وَيَا يَقِينِي فِي كُلِّ شِدَّةٍ وَيَا
 دَلِيلِي فِي الصَّلَاةِ أَنْتَ دَلِيلِي إِذَا انْقَطَعَتْ دَلَالَةُ الْإِدْلَاءِ فَإِنَّ دَلَالَتَكَ لَا تَنْقُطُ وَلَا يَضِلُّ مَنْ هَدَيْتَ
 أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَأَسْبَغْتَ وَرَزَقْتَنِي فَوَقَّرْتَ وَعَدَيْتَنِي فَأَحْسَنْتَ غِذَائِي وَأَعْطَيْتَنِي فَأَجَزَلْتَ بِلا اسْتِحْفَاقٍ
 لِذَلِكَ بِفِعْلِ مِنِّي وَالْإِكْرَامِ مِنْكَ لِكْرَمِيكَ وَجُودِكَ فَتَقَوَّيْتُ بِكْرَمِيكَ عَلَيَّ مَعَاصِيكَ وَتَقَوَّيْتُ
 بِرِزْقِكَ عَلَيَّ سَخَطِكَ وَأَفْنَيْتَ عُمْرِي فِيْمَا لَا تُحِبُّ فَلَمْ يَمْنَعَكَ جُرْأَتِي عَلَيْكَ وَرُكُوبِي
 لِمَا نَهَيْتَنِي عَنْهُ وَدُخُولِي فِيْمَا حَرَّمَ عَلَيَّ أَنْ عُذَّتْ عَلَيَّ بِفَضْلِكَ وَلَمْ يَمْنَعْنِي حِلْمُكَ
 عَنِّي وَعَوْدُكَ عَلَيَّ بِفَضْلِكَ أَنْ عُذْتُ فِي مَعَاصِيكَ فَأَنْتَ الْعَوْدُ بِالْفَضْلِ وَأَنَا الْعَوْدُ بِالْمَعَاصِي
 فَيَا كَرَمَ مَنْ أَوْفَى لَهُ بِدَنْبِي وَأَعَزَّ مَنْ خُصَّ لَهُ بِذُلِّي، لِكْرَمِيكَ أَقْرَبْتُ بِدَنْبِي وَلِعِزَّتِكَ خَصَمْتُ
 بِذُلِّي فَمَا أَنْتَ صَانِعٌ بِي فِي كْرَمِيكَ وَإِقْرَارِي بِدَنْبِي وَعِزَّتِكَ وَخُضُوعِي بِذُلِّي أَفْعَلْ بِي مَا أَنْتَ أَهْلُهُ
 وَلَا تَفْعَلْ بِي مَا أَنَا أَهْلُهُ.

((تَمَّ كِتَابُ الدَّعَاءِ وَ يَتْلُوهُ كِتَابُ فَضْلِ الْقُرْآنِ))

تعلیمش فرمود که ترجمه اش چنین است :) ای نور من در هر تاریکی و ای وسیله انس من در هر وحشت و
 هراس ، ای امید من در هر اندوه ، ای متمدن من در هر سختی ، ای راهنمایم در هر گمراهی ، تو می
 راهنمای من آنکاه که راهنمایی راهنمایان پایان پذیرد زیرا راهنمایی تو بریده نشود و هر که را تو
 راهنمایی کنی گمراه نکردد ، بمن نعمت دادی و فراوان دادی ، و روزی دادی و وافر دادی ، و غذادادی
 پس نیکو غذایی دادی ، و عطا کردی و کامل دادی بی آنکه من سزاوار آن باشم بواسطه کاری که از من
 سرزده باشد ، ولی تو بدان آغاز کردی بخاطر کرم وجود خودت ، و من بکرم تو بر نافرمانیت نیرو
 گرفتم ، و بکرم روزیت بر خشمگین کردن تو نیرومند شدم ، و عمرم را در آنچه تو دوست نداری تباه کردم ،
 و بی پروائی من بر تو و ارتکاب آنچه غدقن کرده بودی و ورود من در آنچه بر من حرام کرده بودی
 جلو گیر تو نشد از اینکه بفضل خود بازهم بمن عطا کنی ، و بردباریت و بازگشتت بفضل بر من جلو گیر
 من نشد که در نافرمانیت بازگشت نکنم ، پس تو بسیار بازگشت کننده بفضل هستی و من بسیار باز کرد به
 گناهان ، پس ای کریمتر کسیکه در برابرش بگناه اعتراف کنم و ای عزیزترین کسیکه بذلت در برابرش
 فروتنی شود ، بخاطر کرم تو است که من اعتراف بگناه خود کنم ، و بخاطر عزت تو است که بخواری
 فروتنی کنم ، پس تو در مقام کرم خود و اقرار من بگناهم بامن چه خواهی کرد ، و در مقام عزت با
 فروتنی من بخواری (بامن چه خواهی کرد) بامن کن آنچه تو شایسته آنی ، و با من مکن آنچه را من
 بدان سزاوارم .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

* كِتَابُ فَضْلِ الْقُرْآنِ *

۱ - عَلِيٌّ بْنُ عَمِّيٍّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْعَبَّاسِ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَبْدِ الرَّحْمَنِ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ الْحَرَبِيِّ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ سَعِيدِ الْخَطَّافِ ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : يَا سَعْدُ تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّ الْقُرْآنَ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ نَظَرَ إِلَيْهَا الْخَلْقُ وَالنَّاسُ صُفُوفٌ عِشْرُونَ وَمِائَةٌ أَلْفٍ صَفٍّ ، ثَمَانُونَ أَلْفَ صَفٍّ أُمَّةٌ عَمَّهَ وَأَرْبَعُونَ أَلْفَ صَفٍّ مِنْ سَائِرِ الْأُمَمِ قِيَّتِي عَلَى صَفِّ الْمُسْلِمِينَ فِي صُورَةِ رَجُلٍ قَبِيْلِمٌ فَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ ثُمَّ يَقُولُونَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الْحَلِيمُ الْكَرِيمُ إِنَّ هَذَا الرَّجُلُ مِنْ الْمُسْلِمِينَ نَعَرَفُهُ بِنَعْيِهِ وَصَفْتِهِ غَيْرَ أَنَّهُ كَانَ أَشَدَّ أَحْنَاءًا مِنْ سَائِرِ الْقُرْآنِ فَمِنْ هُنَاكَ أُعْطِيَ مِنَ الْبَهَاءِ وَالْجَمَالِ وَالنُّورِ مَا لَمْ يُعْطَهُ ثُمَّ يُجَاوِزُ حَتَّى يَأْتِيَ عَلَى صَفِّ الشُّهَدَاءِ فَيَنْظُرُونَ إِلَيْهِ [الشُّهَدَاءُ] ثُمَّ يَقُولُونَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ الرَّبُّ الرَّحِيمُ إِنَّ هَذَا الرَّجُلُ مِنْ الشُّهَدَاءِ نَعَرَفُهُ بِسَمِيَّتِهِ وَصَفْتِهِ غَيْرَ أَنَّهُ مِنْ شُهُدَاءِ الْبَحْرِ فَمِنْ هُنَاكَ أُعْطِيَ مِنَ الْبَهَاءِ وَالْفَضْلِ مَا لَمْ يُعْطَهُ : قَالَ : فَيَتَجَاوَزُ حَتَّى يَأْتِيَ [عَلَى] صَفِّ

بنام خداوند بخشنده مهربان

کتاب فضل قرآن

۱ - سعد خفاف گوید : حضرت باقر علیه السلام فرمود : ای سعد قرآن را بیاموزید زیرا قرآن در بهترین صورتها که مردم دیده اند روز قیامت بیاید و مردم در یکصد و بیست هزار صف هستند ، که هشتاد هزار آن صفها از امت محمد است ، و چهل هزار صف از ائمه های دیگر ، پس بصورت مردی در برابر صف مسلمانان درآید و آنها بوی نظر کنند و گویند : معبودی جز خدای بردبار و کریم نیست ، همانا این مردی از مسلمانان است که بسیما و صفت او را بشناسیم جز اینکه او درباره قرآن کوشا تر از ما بوده ، و از اینرو درخشندگی و زیبایی و روشنی بیشتری باو داده شده که بما داده نشده ، سپس از آنها بگذرد تا در برابر صف شهیدان قرار گیرد ، شهداء بر او نظر کنند و گویند : معبودی جز خدای پروردگار مهربان نیست ، این مرد از شهیدان است که ما او را بسیما و صفت بشناسیم جز اینکه او از شهیدان درد دنیا است و از اینجا باو زیبایی و برتری داده اند و بما نداده اند : فرمود : پس بگذرد تا بصورت شهیدی در برابر صف شهیدان

شهداء البحر في سورة شهيد فينظر إليه شهداء البحر فيكثر تعجبهم ويقولون : إن هذا من شهداء البحر نعرفه بسميه وصفه غير أن الجزيرة التي أصيب فيها كانت أعظم هولاً من الجزيرة التي أصبنا فيها فمن هناك أعطي من البهاء والجمال والنور ما لم نعطه ، ثم يجاور حتى يأتي صف النبيين والمرسلين في سورة نبي مرسل فينظر النبيون والمرسلون إليه فيشدد ذلك تعجبهم ويقولون لأله إلا الله الحليم الكريم إن هذا النبي مرسل نعرفه بسميه وصفه غير أنه أعطي فضلاً كثيراً قال : فيجتمعون فيأتون رسول الله ^{صلى الله عليه وآله} فيسألونه ويقولون : يا محمد من هذا ؟ فيقول لهم : أوما تعرفونه ؟ فيقولون ما نعرفه هذا ممن لم يغضب الله عليه ، فيقول رسول الله ^{صلى الله عليه وآله} : هذا حجة الله على خلقه فيسلم ثم يجاور حتى يأتي على صف الملائكة في سورة منك مقرر فينظر إليه الملائكة فيشدد تعجبهم ويكبر ذلك عليهم لمارادأون فضله ويقولون : تعالى ربنا وتقدس إن هذا العبد من الملائكة نعرفه بسميه وصفه غير أنه كان أقرب الملائكة إلى الله عز وجل مقاماً فمن هناك أليس من النور والجمال ما لم نلبس ، ثم يجاور حتى ينهي إلى رب العزة تبارك وتعالى فيختر تحت العرش فيناديه تبارك وتعالى يا حجهي في الأرض وكلامي الصادق الناطق ارفع رأسك وسل تعطى واشفع شفيع فرفع رأسه فيقول الله تبارك وتعالى : كيف رأيت عبادي ؟ فيقول :

دریا رسد : پس آنان باو نگاه کنند و شکفت آنها بسیار گردد و گویند : این از شهدان در دریا است که ما او را بلامت وصف بشناسیم جز اینکه آن جزیره که این (مرد) در آن شهید شده هولناکتر از جزیره ای که ما در آن گرفتار شدیم بوده و روی این جهت است که باو درخندگی و زیبایی و روشنی بیشتری از ما داده اند ، پس از آنان نیز بگذرد تا بصف پیمبران و مرسلین رسد در صورتیک پیمبر مرسل ، پس پیمبران و مرسلین باو نگاه کنند و تعجبشان از دیدن او بسیار گردد و گویند : میبودی جز خدای بردبار کریم نیست برستی این پیمبر مرسلی است که ما او را بنشانی و وصفش بشناسیم جز اینکه باو برتری بسیاری داده شده . فرمود : پس همگی گرد آیند و خدمت رسول خدا آیند و از او پرسند و گویند : ای محمد این کیست با آنها فرماید : آیا او را نمی شناسید ، گویند : ما او را نشناسیم (جز اینکه معلوم است که) او از آنهاست که خدا براو خشم نکرده ، پس رسول خدا (ص) فرماید : این حجت خدا است بر خلقش پس سلام کند و بگذرد تا بصف فرشتگان رسد بصورت فرشته ای ، پس فرشتگان باو نظر افکنند و سخت در شکفت روند و چون برتری او را ببینند بر آنها گران آید و گویند : پروردگار ما متعالی و مقدس است این بنده ایست از فرشتگان که او را بنشانی و وصفش بشناسیم جز اینکه او از نظر مقام و مرتبه نزدیکترین فرشتگان است نزد خدای عزوجل ، و از این نظر نور و جمالی دارد که ما نداریم ، پس بگذرد تا بدرگاه رب المزة تبارک و تعالی رسد و پای عرش بسجده درافتد ، خدای تعالی او را ندا کند : ای حجت من در زمین وای سخن راست و گویایم سر بردار و بخواه تا بهو داده شود ، و شفاعت کن تا شفاعت پذیرفته شود ، پس سر بردارد

يَارَبِّ مِنْهُمْ مَنْ صَانِي وَخَافِظَ عَلَيَّ وَلَمْ يُضَيِّعْ شَيْئًا مِنْ صَبْعِي وَاسْتَحَفَّ بِحَقِّي وَكَذَّبَ
بِي وَأَنَا حَتَمْتُكَ عَلَى جَمِيعِ خَلْقِكَ ، قَبُولُ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى : وَعِزِّي وَجَلَالِي وَأَزْتِغَاعِ مَكَانِي
لَأَنْبِيَنَّ عَلَيْكَ الْيَوْمَ أَحْسَنَ الثَّوَابِ وَالْأَعْقِبِينَ عَلَيْكَ الْيَوْمَ أَلِيمَ الْعِقَابِ قَالَ : فَبَرِّجُ الْقُرْآنُ
رَأْسَهُ فِي سُورَةِ أُخْرَى ، قَالَ : فَقُلْتُ لَهُ : يَا أَبَا جَعْفَرٍ فِي أَيِّ سُورَةٍ يَرْجِعُ ؟ قَالَ : فِي سُورَةِ رَجُلٍ
شَاجِبٍ مُتَغَيِّرٍ يُبَصِّرُهُ أَهْلُ النَّجْمِ قِيَامِي الرَّجُلِ مِنْ شَبَعْتِنَا الَّذِي كَانَ يَعْرِفُهُ وَ يُجَادِلُ بِهِ أَهْلَ
الْخِلَافِ قَبُولُ بَيْنَ يَدَيْهِ قَبُولُ : مَا تَعْرِفُنِي ؟ فَيَنْظُرُ إِلَيْهِ الرَّجُلُ قَبُولُ : مَا أَعْرِفُكَ يَا عَبْدَ اللَّهِ ، قَالَ :
فَبَرِّجُ فِي سُورَتِهِ الَّتِي كَانَتْ فِي الْخَلْقِ الْأَوَّلِ وَ يَقُولُ : مَا تَعْرِفُنِي ؟ قَبُولُ : نَعَمْ ، قَبُولُ
الْقُرْآنُ : أَنَا الَّذِي أَشْهَرْتُ لَيْلَتَكَ وَأَنْصَبْتُ عَيْشَكَ سَمِعْتَ الْأَذَى وَرَجِمْتَ بِالْقَوْلِ فِيَّ ، أَلَا وَإِنَّ
كُلَّ نَاجِرٍ قَدْ اسْتَوْفَى تِجَارَتَهُ وَأَنَا وَرَاءَكَ الْيَوْمَ ، قَالَ : فَيَسْأَلُ بِهِ إِلَيْ رَبِّ الْعِزَّةِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى
قَبُولُ : يَارَبِّ يَارَبِّ عَبْدِكَ وَأَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ قَدْ كَانَ نَبِيًّا فِيَّ ، مُوَاطِبًا عَلَيَّ ، يُعَادِي سَبْبِي وَيُحِبُّ
فِيَّ وَيُبْغِضُ ! قَبُولُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ : أَدْخِلُوا عَبْدِي جَنَّتِي وَ اكْسُوهُ حِلَّةً مِنْ حُلَلِ الْجَنَّةِ وَ تَوَجُّوهُ
يُنَاجِ ، فَإِذَا فَعِلَ بِهِ ذَلِكَ عَرِضَ عَلَى الْقُرْآنِ فَيَقَالُ لَهُ : هَلْ رَضِيتَ بِمَاضِيَعِ يَوْلِيَتِكَ ؟ قَبُولُ :

وعدای تبارک و تعالی باو فرماید : بندگان مرا (نسبت بخود) چگونه دیدی ؟ عرض کند : با در پروردگارا
برخی از ایشان مرا نکهداری کرد ، محفوظ داشت و چیزی از مرا ضایع نکرد ، و برخی از ایشان مرا
ضایع کرد و حق مرا (بر خود) سبک شمرد و مرا تکذیب کرد با اینکه من حجت تو بر تمامی بندگانت
بودم ؟ پس عدای تبارک و تعالی فرماید : بجزت و جلال خودم و مکانت و الایم سوگند امروز بهترین ثواب را
پتو دهم و در دنیا کترین کبیر را بخاطر تو بکنم .

فرمود : پس قرآن در صورت دیگری برگردد ، (سعد خفاف) گوید : من عرض کردم : در چه
صورتی بازگردد ای ابا جعفر ؟ فرمود : در صورت مردی رنگه پریده و متغیر که اهل محشر او را ببینند ،
پس بیاید نزد مردی از شیعیان ما که او را می شناخته و بدان با مخالفین بحث می کرده ، و در برابرش بایستد
و باو بگوید : مرا نمی شناسی ؟ آن مرد باو نگاه کند و گوید : ای بنده خدا من تو را ندانم پس بدان صورت
که در خلقت اولیه بوده است بازگردد و گوید : مرا نشناسی ؟ گوید : چرا ، پس قرآن گوید : منم که
تو را بشب بیداری کشیدم و در زندگیت تو را بتب افکندم ، درباره من ناهنجار شنیدی و رانده در گفتار
شدی ، آگاه باش که همانا هر تاجر سود خود را دریافت کند و من امروز پشتیبان و پشت سرت هستم فرمود :
پس او را بسوی پروردگار تبارک و تعالی برد ، و گوید : پروردگارا پروردگارا بنده تو است و تو باودا ناتری
که رنجکش درباره من بود ، و مواظب بر من بود ، بخاطر من (با دشمنانم) دشمنی میکرد ، و دوستی و
خشمش درباره من بود ، پس عدای عزوجل فرماید : بنده ام را وارد بهشت کن و از جامه های بهشتی باو
پوشانید ، و تاج بر سرش نهی و چون با او چنین کنند او را بقرآن نشان دهند و گویند : آیا با آنچه در

يَا رَبِّ إِنِّي أَسْقِلُ هَذَا لَهُ قِرْدَهُ مَرِيدَ الْخَيْرِ كُلِّهِ ، فَيَقُولُ : وَعِزِّي وَجَلَابِي وَعُلُوِّي وَارْتِفَاعِ
مَكَانِي لَا نَحْلَنَ لَهُ الْيَوْمَ حَسَّةَ أَشْيَاءَ مَعَ الْمَرِيدِ لَهُ وَلِمَنْ كَانَ يَمْتَرُ لِيهِ الْأَنْتُمْ شَبَابُ لَيْهَرْمُونَ
وَأَصِحَّاءُ لَا يَسْمُومُونَ وَأَعْيُنًا لَا يَمْتَقِرُونَ وَفِرْحُونَ لَا يَحْرَنُونَ وَأَحْيَاءُ لَا يَمُوتُونَ . ثُمَّ تَلَاهِيهِ آيَةٌ وَلَا
يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى ، قَالَ قُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ يَا أَبَا جَعْفَرٍ وَهَلْ يَتَكَلَّمُ الْقُرْآنُ
فَيَسْتَسْمِعُ نَسْمًا قَالَ : رَحِمَ اللَّهُ الصَّغْفَاءَ مِنْ شَيْعِنَا إِنَّهُمْ أَهْلُ تَسْلِيمٍ ثُمَّ قَالَ : نَعَسَ يَا سَعْدُ وَالصَّلَاةُ
تَتَكَلَّمُ وَلَهَا صُورَةٌ وَخَلْقٌ تَأْمُرُ وَتَنْهَى ، قَالَ سَعْدُ : فَتَغَيَّرَ لِذَلِكَ لَوْنِي وَقُلْتُ : هَذَا شَيْءٌ لَا
أَسْتَطِيعُ [أَنَا] أَنْتَكَلِّمُ بِهِ فِي النَّاسِ فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ : وَهَلِ النَّاسُ إِلَّا الشَّيْعِنَا فَمَنْ لَمْ يَعْرِفِ الصَّلَاةَ فَقَدْ
أَنْكَرَ حَقَّتَانِمْ قَالَ : يَا سَعْدُ أَسْمِعْكَ كَلَامَ الْقُرْآنِ ؟ قَالَ سَعْدُ : فَقُلْتُ : بَلَى صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ
فَقَالَ : إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَلَيَذُكُرُ اللَّهُ أَكْبَرَهُ ، فَالْتَهَى كَلَامَ وَالْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ
رِجَالٌ وَنَحْنُ ذِكْرُ اللَّهِ وَنَحْنُ أَكْبَرُ .

بارة دوست رفتار شد خشنود شدی ؟ گوید : بار پروردگارا من اینرا کم شرم خیرا در باره اش افزون
کن خداوند فرماید : بعزت وجلال و ارتفاع مقام سوگند امروز باو و هر که در پایه اوست پنج چیز و
افزون کم ، آگاه باش که ایشان جوانانی باشند که پیر نشوند ، و تندرستانی باشند که بیمار نگردند ، و
توانگرانی باشند که نادار نشوند ، و خورسندانی باشند که غمگین نسوند ، و زنده هائی باشند که نمیرند ،
سپس (امام باقر علیه السلام) این آیه را خواند : « نَجَشْنَدُ فِي رَأْسِ مَرْكَرَا جِزْ هَمَانَ مَرْكَرَا نَجَشْتَيْنِ » (سوره
دخان آیه ۵۶) . (سعد) گوید : عرض کردم : فدایت گردم ای ابا جعفر آیا قرآن نیز سخن گوید ؟
حضرت لبخندی زد و فرمود : خدا رحمت کند شیعیان سادہ دل ما را که اهل تسلیم هستند (و بسختان ما
گردن نهند) سپس فرمود : آری ای سعد نماز هم سخن گوید و سورتی و خلقتمی دارد ، فرمان میدهد ،
قدغن کند ، سعد گوید : از این سخن رنگه من گشت و گفتم : این (دیگر) چیزی است که من نمیتوانم
میان مردم بگویم ؟ حضرت باقر علیه السلام فرمود : آیا مردم جز همان شیعیان ما هستند پس هر که نماز را
نشناسد حق ما را منکر شده سپس فرمود : ای سعد من کلام قرآن را (هم اکنون) بگوش تو برسانم ؟
سعد گوید : عرض کردم : بلی رحمت خدا بر شما باد ، فرمود : دهانا نماز باز میدارد از فحشاء (ناشایست)
و منکر (ناپسند) و هر آینه ذکر (یاد) خدا بزرگتر است ، (سوره عنکبوت آیه ۴۵) پس نهی (که همان
باز داشتن میباشد) سخن است و فحشاء و منکر مردانی هستند ، و ما میم ذکر خدا و ما بزرگتریم .
شرح - در بیان و توضیح این حدیث شریف و معنای سخن گفتن و مسورشده نش در قیامت و نیز سخن
گفتن نماز که در ذیل حدیث است مجلسی و قبض رحمة الله بیاناتی دارند و ما در اینجا بیان قبض (ده) را
انتخاب نمودیم که عیناً ترجمه آن از نظر خوانندگان محترم میکزرد :
از آنجا که در نیت مؤمن آنست که خدا را آنطور که سزاوار پرستش است بپرستد ، و کتاب او را

﴿۳۳۶۰﴾ ۲ - عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ مَعْنُ أَبِيهِ عَنِ التَّوَقَّلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنِ أَبِي بَائِجَةَ **قَالَ** : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : **أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ فِي ذَاهِدَةٍ وَأَنْتُمْ عَلَى ظَهْرِ سَعْيٍ وَالسَّيْرُ بِكُمْ سَرِيعٌ وَقَدْ رَأَيْتُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ يُبْلِيَانِ كُلَّ جَدِيدٍ وَيَقَرُّ بَانَ كُلُّ بَعِيدٍ وَيَأْتِيَانِ بِكُلِّ مَوْعُودٍ فَأَعِدُّوا الْجِهَارَ لِبَعْدِ الْمَجَازِ ، قَالَ** : فَقَامَ الْمِقْدَادُ بْنُ الْأَسْوَدِ فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا ذَا الْهَدَنَةِ؟ **قَالَ** : ذَا بِلَاغٍ وَأَنْقِطَاعٍ فَإِذَا التَّسَّتَ عَلَيْكُمْ الْفِتْنُ كَقِطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّهُ

آنطور که سزاوار است بخواند و درخواندن و تأمل در آیات آن شبش را بیامداد رساند ، و بدن خوبشتر را درباره تلاوتش در نمازها بنمب افکند ، جز اینکه آنطور که خواهد اینکارها برای او فراهم نشود و آنطور که شاید و باید نتواند و خلاصه کردارش در اینباره ، با آنچه در دل اوست وفق ندهد و سازش ندارد بلکه عمل او نازلتر و پائین تر از نیت اوست ، چنانچه در حدیث آمده که نیت مؤمن به از کردار اوست . (بنا بر این) قرآن برای هر طائفه‌ای بصورت خود آنها تجلی کند با این تفاوت که در زیبایی و جمال بهتر از خود آنها است ، و آن صورت همان است که اگر مطابق آنچه در نیت و دل آنها بوده از اینکه بقرآن عمل کنند و کوشش بسیار در انجام فرامین آن نمایند ، هر آینه برای آنها همین صورت بود ، و اما جهت اینکه او را نشناخت آنطور که باید اینست که اینان آنطور که باید بدلخواه خود و مطابق نیتشان انجام وظیفه در برابر قرآن نکردند و آنطور که سزاوار بود رفتار نمودند ، و فقط بوصف و نشانه او را بشناختند زیرا همینها بودند که اوقات مختلف شب و روز آنرا تلاوت میکردند و در نهان و عیان میخواندندش ، و اما اینکه هنگامی که او را ببینند خدایرا به بردباری و کرم و رحمت توصیف کنند برای آنست که خود را در جنب او ناقص و قاصر در باره پرستش اومی بینند که ازاو امید گذشت و رحمت و کرم دارند ، و اما اینکه قرآن حجت خدا بر خلق اوست برای آنستکه برای ایشان آنچه لازمه خیر و خوبی است با فرمان دادن بآن ، و آنچه موجب بدی است با قذف کردن از آن آورده تا آنجا که گوید :-

و سخن گفتن قرآن عبارت است از الفاء آن در گوش چیزی را که از آن فهم معنی شود ، و این است معنای حقیقی و واقعی سخن گفتن ، و در آن شرط نیست که از زبان گوشتی صادر گردد ، و هم چنین است سخن گفتن نماز ، زیرا کسی که نماز را آنطور که شاید انجام دهد آن نماز او را باز دارد از پیروی دشمنان دین و غاصبین حقوق پیشوایان آئین و ائمه و اوصیاء معصومین آنان که هر کس آنها را شناخت خدای را شناخته و هر که آنها را یاد کرد خدایرا یاد کرده است .

۲ - حضرت صادق علیه السلام از پدرانش علیهم السلام از رسول خدا (ص) حدیث فرماید که آنحضرت (ص) فرمود : ای مردم شما اکنون در دنیا و خانه سازش و صلح هستید و شما در سر راه سفر هستید و بشتاب شما را خواهند برد ، و شما می نگرید که شب و روز و خورشید و ماه هر تازه‌ای را که نه کنند هر دوری را نزدیک سازند و هر وعده‌ای را بسر رسانند ، پس اسباب و وسائل زیادی را هم کنید برای اینکه گذرگاه درازی در پیش است . فرمود : پس مقداد بن اسود برخاست و عرض کرد : ای رسول خدا خانه

شافعٍ مُشَفَّعٍ وَمَاجِلُ مَصَدَّقٍ وَمَنْ جَعَلَهُ أَمَامَهُ قَادَهُ إِلَى الْجَنَّةِ وَمَنْ جَعَلَهُ خَلْفَهُ سَاقَهُ إِلَى النَّارِ وَ هُوَ الدَّلِيلُ يَدُلُّ عَلَى حَيْرِ سَبِيلٍ وَهُوَ كِتَابٌ فِيهِ تَفْصِيلٌ وَبَيَانٌ وَتَحْصِيلٌ وَهُوَ الْقَصْدُ لَيْسَ بِالْمَزَلِ وَ لَهُ ظَهْرٌ وَبَطْنٌ فَظَاهِرُهُ حُكْمٌ وَبَاطِنُهُ عِلْمٌ . ظَاهِرُهُ أُنْبِقُ وَبَاطِنُهُ عَمِيقٌ ، لَهُ نَجْوَمٌ وَعَلَى نَجْوَمِهِ نَجْوَمٌ لِأَنَّهُ تَحْصِي عَجَائِبُهُ وَلَا تُبْلَى عَرَائِبُهُ فِيهِ مَصَابِيحُ الْهُدَى وَمَنَارُ الْحِكْمَةِ وَدَلِيلٌ عَلَى الْمَعْرِفَةِ لِمَنْ عَرَفَ الصِّفَةَ فَلْيَجْلُ جَالِ بَصَرِهِ وَلْيَبْلِغِ الصِّفَةَ نَظَرَهُ ، يَنْجُ مَنْ عَطِبَ وَ يَتَخَلَّصُ مِنْ تَشْبِيقٍ فَإِنَّ التَّفَكُّرَ حَيَاةَ قَلْبِ الْبَصِيرِ ، كَمَا يَمْشِي الْمُسْتَنْبِرُ فِي الظُّلُمَاتِ بِالنُّورِ ، فَعَلَيْكُمْ بِحَسَنِ التَّخْلِصِ وَقَلْبَةِ التَّرْبُصِ .

۳- عَلِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُغْبِرَةِ ، عَنْ سَمَاعَةَ بْنِ مِهْرَانَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِنَّ الْعَزِيزَ الْجَبَّارَ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ كِتَابَهُ وَهُوَ الصَّادِقُ الْبَارُ ، فِيهِ حَيْرٌ كُمْ وَخَيْرٌ مِّنْ قَبْلِكُمْ وَ

سازش یعنی چه ؟ فرمود : خانه‌ای که رساننده است (انسانرا بگور رساند ، یا در آن خانه کردار نیک ذخیره شود برای رسیدن بمنزلهای آخرت) و جدا کننده (یعنی انسانرا از هلاقت دنیا جدا کند) پس هرگاه آشوبها چون شب تاریک شمارا فراگرفت بقرآن رو آورید (وبدان چنگه زند) زیرا آن است شفعی که شفاعتش پذیرفته است (درباره کسی که بدان عمل کند) و گزارش دهنده است از بدیها که گفته‌اش (در باره آنکس که بدان عمل نکرده) تصدیق شده است ، هر که آنرا پیشوای خود کرد ببهشتش رهبری کند و هر که (اذ آن پیش افتد) و آنرا پشت سر خود قرار دهد بدوزخش کشاند ، و قرآن راهنمایی است که ببهترین راهها راهنمایی کند ، و کنایی است که در آنست تفصیل و بیان و تحمیل (بدست آوردن حقایق) و آنست جدا کننده (میان حق و باطل) شوخی و سرسری نیست برای آن ظاهری است و باطنی ، پس ظاهرش حکم و دستور است و باطنش علم و دانش ، ظاهرش جلوه و زیبایی دارد و باطنش ژرف و عمیق است ، ستارگانی دارد و ستارگانش هم ستارگانی دارد (آنچه ترجمه شده بنا بر نسخه‌های و نجوم ، است و در برخی از نسخه‌ها و تخوم ، است و آن به معنای پایان هر چیزی است) شگفتیهایش بشماره در نیاید و عجایبش گفته نکرده ، در آنست چراغهای هدایت ، و جایگاه نور حکمت و راهنمای معرفت است برای آنکس که بشناسد صفات را (مجلسی (ره) گوید : یعنی صفاتی که موجب مغفرت است یا صفت شناسایی و استنباط را) پس باید شخص تیز بین دقت نظر کند و دقت نظر را تا بدرك صفت آن ادامه دهد که نجات بخشد آنکس را که بهلاکت اقتاده ، و راهی بخشد آنرا که راه رهایی ندارد ، زیرا اندیشیدن است که زندگانی دل بینا است ، چنانچه آنکه جوای روحانی است در تاریکیها بوسیله نور راه را پیماید ، بر شما باد که نیکو برهید و کم انتظار برید .

۳ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : هاما خدای عزیز و جبار کتابش را بر شما فرود فرستاد و او است راست گو و نیک خواه ، در آن کتاب است آگاهی از شما و آمانکه پیش از شما بودند ، و آمانکه پس از

خَبَرَمَنْ بَعْدَكُمْ وَخَبِرَ السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَلَوْ أَنَا كُمْ مَنْ يُحِيرُكُمْ عَنْ ذَلِكَ لَتَعَجَبْتُمْ.

۴- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِیْسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ، عَنْ أَبِي الْجَارُودِ قَالَ: قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَا أَوْلُ وَافِدٍ عَلَى الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَكِتَابُهُ وَأَهْلُ بَيْتِي ثُمَّ أُمَّتِي، ثُمَّ أَسْأَلُهُمْ مَا فَعَلْتُمْ بِكِتَابِ اللَّهِ وَبِأَهْلِ بَيْتِي.

۵- مُحَمَّدُ بْنُ یَحْیَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ بْنِ یَحْیَى، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ فِيهِ نَارُ الْهُدَى وَ مَصَابِيحُ الدُّجَى فَلْيَجُلُ جَالٍ بِصَرِّهِ وَ يَفْتَحُ لِلْيُسْيَاءِ نَظْرَهُ فَإِنَّ التَّفَكُّرَ حَيَاةٌ قَلْبِ الْبَصِيرِ، كَمَا يَمْشِي الْمُسْتَبِيرُ فِي الظُّلُمَاتِ بِالنُّورِ.

۶- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عِیْسَى، عَنْ يُونُسَ، عَنْ أَبِي جَمِيلَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: كَانَ فِي وَصِيَّةِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَصْحَابُهُ: اعْلَمُوا أَنَّ الْقُرْآنَ هُدَى النَّهَارِ وَنُورَ اللَّيْلِ الْمَظْلَمِ عَلَى مَا كَانَ مِنْ جَهْدٍ وَفَاقَةٍ.

۷- (۴۴۶) عَلِيُّ بْنُ عَمْرٍو، عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ آبَائِهِ عَلَيْهِمُ السَّلَامُ قَالَ: شَكَرْتُ رَجُلًا إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَجَعَلَ فِي صَدْرِهِ فَقَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اسْتَشْفِ بِالْقُرْآنِ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: «وَشَفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ».

شایند، و آگاهی از آسمان و زمین، و اگر کسی نزد شما آید و از آنها بشما آگاهی دهد هر آینه شما در شکفت شوید.

۴- حضرت باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: رسول خدا (ص) فرمود: من نخستین کسی هستم که روز قیامت بر خدای عزیز جبار وارد شوم با کتابش و اهل بیتم، سپس امتم (وارد شوند) پس از ایشان به رسم چه کردید با کتاب خدا و اهل بیت من؟

۵- حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: همانا این قرآن (کتاب) است که در آن است جایگاه نور هدایت و چراغهای شب تار، پس شخص تیزبین باید که در آن دقت کند و برای پرتوش نظر خویش را بگناید، زیرا که اندیشه کردن زندگانی دل بینا است، چنانکه آنکه جوپای روشنی است در تاریکیها بسبب نور راه پیماید.

۶- امام صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود: در سفارش امیرالمؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ بیارانش بود که: بدانید همانا قرآن راهبر روز است و پرتو افکن شب تار اگر چه (آنکس که در عدد راهنمایی شدن و کسب نورش باشد) در سختی و نداری باشد. (زیرا فقر و فاقه او را از آن باز ندارند بلکه رغبتشان را در اینبارده افزون کنند از فیض - ره -).

۷- حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ از پدرانش علیهم السلام حدیث کند که مردی از دزد سینه به پیغمبر (ص) شکایت کرد، حضرت (ص) فرمود: بوسیله قرآن شفا بجوی زیرا خدای عزوجل فرماید: «(و این قرآن) شفاء است برای آنچه در سینهها است» (سوره یونس آیه ۵۷).

۸ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ؛ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنِ الْخَشَابِ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام :
لَا وَاللَّهِ لَا يَرْجِعُ الْأَمْرَ وَالْخِلَافَةَ إِلَى آلِ أَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ أَبَدًا وَلَا إِلَى بَنِي أُمِّيَّةَ أَبَدًا وَلَا فِي وَلَدٍ طَلَحَهُ
وَالرُّبَيِّ أَبَدًا وَذَلِكَ أَنَّهُمْ نَبَدُوا الْقُرْآنَ وَأَبْطَلُوا السُّنَنَ وَعَطَلُوا الْأَحْكَامَ ، وَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله :
الْقُرْآنُ هُدًى مِنَ الصَّلَاةِ وَتَبْيَانٌ مِنَ الْعَمَى وَاسْتِفَالَةٌ مِنَ الْعَنَةِ وَنُورٌ مِنَ الظُّلْمَةِ وَضِيَاءٌ مِنَ الْأَحْذَانِ
وَإِعْصَمَةٌ مِنَ الْهَلَكَةِ وَرُشْدٌ مِنَ الْغَوَايَةِ وَبَيَانٌ مِنَ الْفِتَنِ وَبَلَاغٌ مِنَ الدُّنْيَا إِلَى الْآخِرَةِ وَفِيهِ كَمَالٌ دِينِكُمْ
وَمَا عَدَلَ أَحَدٌ عَنِ الْقُرْآنِ إِلَّا إِلَى النَّارِ .

۹ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ ؛ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ وَهْبِ بْنِ حَفْصٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سَمِعْتُ
أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ الْقُرْآنَ زَاجِرٌ وَأَمْرٌ بِأَمْرِ الْجَنَّةِ وَبِرَّ جِرٍّ عَنِ النَّارِ .

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّيْدِيِّ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ سَعْدِ الْأَسْكَافِ
قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : أُعْطِيَتْ السُّورَةُ الطَّوَلُ مَكَانَ التَّوْرَةِ وَأُعْطِيَتْ الْمُتَبِينُ مَكَانَ الْأَنْجِيلِ
وَأُعْطِيَتْ الْمُتَانِي مَكَانَ الزَّبُورِ وَفُضِّلَتْ بِالْمَقْصَلِ ثَمَانٌ وَسِتُونَ سُورَةً وَهُوَ مَهْمُومٌ عَلَى سَائِرِ
الْكِتَابِ وَالتَّوْرَةِ لِمُوسَى وَالْأَنْجِيلِ لِعِيسَى وَالزَّبُورِ لِدَاوُدَ .

۸ - امام صادق عليه السلام فرمود : نه بخدا سوگند این امر خلافت هرگز در دودمان ابوبکر و عمر باز
نکرد ، و نه هرگز در بنی امیه ، و نه در فرزندان طلحه و زبیر باز آید ، برای آنکه اینان قرآن را بیکسو
نهادند ، و سنتها را باطل کردند ، و احکام (الهی) را تعطیل کرده (و مهمل گذاردند) .
و رسول خدا (ص) فرموده است : قرآن را عنای گمراهی است و بینائی از هر کوری است ، و سبب گذشت
از لغزشها است ، و روشنی در هر تاریکی است ، و در پیشامدها (و بدعتها) پرتوی است ، و نگاهدارنده از
هر هلاکتی است و ره جوئی در هر گمراهی است ، و بیان کننده هر فتنه و اشتباهی است ، و انسان را از
دنیا (ی پست بسامدتهای) آخرت رساند ، و در آنست کمال دین شما ، و هیچکس از قرآن رو گردان نشود
جز بسوی دوزخ .

۹ - ابوبصیر گوید : شنیدم حضرت صادق عليه السلام میفرمود : همانا قرآن بازدارنده و فرمان دهنده است
به بهشت فرمان دهد و از دوزخ بازدارد .

۱۰ - سعد اسکاف از رسول خدا (ص) حدیث کند که فرمود : بین سوره های طولانی داده شده بجای
تورات ، و سوره های سداپه ای داده شدیم بجای انجیل . و سوره های مثانی (تفسیر آن بیاید) بین داده شد
بجای زبور ، و سوره های متصل (یعنی آیه کوتاه) را که شصت و هشت سوره است افزون بین دادند و
این قرآن نگهبان و گواه است بر کتابهای دیگر و تورات از موسی علیه السلام است و انجیل از عیسی عليه السلام
است و زبور از داود عليه السلام است .

شرح - شیخ طبرسی (ره) پس از نقل این حدیث بنا بر اختلاف روایات و تفسیرات گوید : سوره های
طولانی بقره است و آل عمران و نساء و مائده و انعام و اعراف و انفال با توبه زیرا این دو سوره را قرین

۱۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَيْمٍ، عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، قَالَ: يَجِبُ، الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي أَحْسَنِ مَنْظُورٍ إِلَيْهِ صُورَةٌ فَيَمُرُّ بِالْمُسْلِمِينَ فَيَقُولُونَ: هَذَا الرَّجُلُ مِنَّا، فَيُجَاوِزُهُمْ إِلَى النَّبِيِّينَ فَيَقُولُونَ: هُوَ مِنَّا، فَيُجَاوِزُهُمْ إِلَى الْمَلَائِكَةِ الْمَقَرَّةِ بَيْنَ فَيَقُولُونَ: هُوَ مِنَّا؛ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى رَبِّ الْعِزَّةِ عَزَّ وَجَلَّ فَيَقُولُ: يَا رَبِّ فَلَانُ بْنُ فَلَانٍ أَطْمَأَنَّنَ هَوَاجِرَهُ وَأَسَهَّرَتْ لَيْلَهُ فِي دَارِ الدُّنْيَا وَفُلَانُ بْنُ فَلَانٍ لَمْ أَطْمِئِنْ هَوَاجِرَهُ وَلَمْ أُسَهِّرْ لَيْلَهُ فَيَقُولُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَدْخَلْنَاهُمُ الْجَنَّةَ عَلَى مَنَازِلِهِمْ فَيَقُومُ فَيَسْمَعُونَهُ، فَيَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ: اقْرَأُوا وَارْقُؤْهُ قَالَ: فَيَقْرَأُ وَيَرْقُؤُ حَتَّى يَبْلُغَ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ مَنْزِلَتَهُ الَّتِي هِيَ لَهُ فَيَنْزِلُهَا.

﴿۳۴۷۰﴾ ۱۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَسَهْلِ بْنِ زِيَادٍ جَمِيعًا، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ، عَنْ يُونُسَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام

خوانند واز این روی میان آن دو بسم الله فاصله نشده ، تا اینکه گوید :

وامامانی آنهائی است که دنبال سوره های طولانی آمده و اول آنها سوره یونس و آخرشان سوره نحل است و آنها را مثنائی (یعنی دومی) گفتند زیرا دومی و دنبال سوره های طولانی واقع شده و سوره های طولانی مبادی (اولین) هستند و اینها مثنائی (دومین) . و برخی گفته اند مثنائی همه سوره های قرآن است چه کوتاه باشند چه طولانی و دراز ... و آنها را مثنائی گویند چون امثال و حدود و قرائض در آنها دوبار ذکر شده ، و برخی گفته اند مقصود از مثنائی سوره حمد است و این کلام از امامان ماعلیهم السلام روایت شده . و اما سوره های سده آن سوره های است که حدود صد آیه یا کمی بیشتر یا اندکی کمتر باشد و آنها هفت سوره است اول آنها سوره بنی اسرائیل و آخرشان سوره مؤمنون است .

و اما سوره های مفصل از بعد از حامیمها است (یعنی سوره های که اول آنها حم است) تا آخر قرآن .

۱۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : روز قیامت قرآن بهترین صورت بیاید و بر مسلمین گذر کند آنها گویند : این مرد از ما است ، از آنان بگذرد و نزد پسرمان آید ، آنها نیز گویند : از ما است ، از آنها نیز بگذرد و نزد فرشتگان مقرب آید آنان هم گویند : از ما است ، تا اینکه بدرگاه پروردگار عزت رسد و بگوید : پروردگارا فلانکس پسر فلان را من در دنیا روزهای گرمش را بپوشیدی و شبهای سرد و بیداری ، و فلانکس پسر فلان را نه روزهایش را به تشنگی بردم و نه شبش را به بیداری ، پس خدای تبارک و تعالی فرماید : آنان را بهشت بده و در جایگاههای خودشان جای ده ، پس قرآن برخیزد و آنان نیز دنبالش بروند ، و بهر مؤمنی بگوید : قرآن بخوان و بالا برو ، حضرت فرمود : پس هر کدام قرآن میخوانند و بالا میروند تا هر مردی از آنها بمنزلی که برای او مقرر شده برسد و در آن فرود آید .

۱۲ - یونس بن عمار گوید : که حضرت صادق علیه السلام فرمود : دفترها در روز قیامت سه دفتر

است : دفتری که نعمتها در آن ثبت شده ، و دفتری که کارهای نیک در آنست ، و دفتری که کارهای بد در

إِنَّ التَّوَابِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثَلَاثَةٌ : دِيْوَانُ فِيهِ النَّعَمُ وَ دِيْوَانُ فِيهِ الْحَسَنَاتُ وَ دِيْوَانُ فِيهِ السَّيِّئَاتُ
فَيُقَابَلُ بَيْنَ دِيْوَانِ النَّعَمِ وَ دِيْوَانِ الْحَسَنَاتِ فَتَسْتَعْرِقُ النَّعَمُ عَامَّةَ الْحَسَنَاتِ وَ يَبْعَثُ دِيْوَانُ السَّيِّئَاتِ
فَيَدْعَى بِأَبْنِ آدَمَ الْمُؤْمِنِ لِلْحِسَابِ فَيَتَقَدَّمُ الْقُرْآنُ أَمَامَهُ فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ فَيَقُولُ : يَا رَبِّ أَنَا الْقُرْآنُ
وَهَذَا عَبْدُكَ الْمُؤْمِنُ قَدْ كَانَ يُتَعَبُّ نَفْسَهُ بِتِلَاوَتِي وَيُطِيلُ لَيْلَهُ بِتَرْبِيلِي وَ تَقْبِضُ عَيْنَاهُ إِذَا تَهَجَّدَ
فَارْضِهِ كَمَا أَرْضَانِي قَالَ : فَيَقُولُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ : عَبْدِي اسْطَبَّ بِمِثْلِكَ فِيمَلَأُهَا مِنْ رِضْوَانِ اللَّهِ الْعَزِيزِ
الْجَبَّارِ وَيَمَلَأُهَا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ ، ثُمَّ يُقَالُ : هَذِهِ الْجَنَّةُ مُبَاحَةٌ لَكَ فَاقْرَأْ وَ اصْعِدْ فَإِذَا قَرَأَ آيَةَ
صَعِدَ دَرَجَةً .

۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيِّ ، جَمِيعاً ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ
سَلِيمَانَ بْنِ دَاوُدَ ، عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ : قَالَ عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ :
لَوْ مَاتَ مَنْ بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَمَا اسْتَوْحِشْتُ بَعْدَ أَنْ يَكُونَ الْقُرْآنُ مَعِي . وَ كَانَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا قَرَأَ
« مَالِكِ يَوْمَ الدِّينِ » يُكْرِرُهَا حَتَّى كَادَ أَنْ يَمُوتَ .

۱۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيدِ ، عَنْ إِسْحَاقَ

آن ثبت است ، پس دفتر نعمتها را با دفتر کارهای نیک برابر کنند ، و نعمتها همه کارهای نیک را فرا گیرد
و در خود فرو برد ، و دفتر کارهای بد بجا ماند پس آدمیزاده مؤمن را برای حساب بخوانند ، و قرآن در
بهترین صورتی پیش رویش در آید و گوید : بار پروردگارا من قرآنم و این بنده مؤمن تو است که خود را
برای خواندن من بتعب میانداخت ، و شب خود را با آهنگه خوش و هموار خواندن من دراز میکرد ، و
دیدگانش در هنگام نماز شب اشکریزان بود ، چنانچه مرا خشنود ساختی او را هم خشنود کن ، فرمود :
پس خدای عزیز چهار چهار فرماید : ای بنده من دست راست را باز کن و خداوند آنرا از رضوان خود و
دست چپش را از رحمت خود پر کند ، سپس باو گفته شود : این بهشت برای تو مباح است پس قرآن بخوان
و بالا برو ، پس هر گاه يك آیه بخواند يك درجه بالا رود .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : شاید پر کردن دست راست و چپ کنایه از دو چندان کردن دفتر
حسنات (کارهای نیک) و محو کردن دفتر سیئات باشد ، یا کنایه از دادن نامه ورود بهشت بدست راستش
و نامه برائت از دوزخ بدست چپش باشد یا مقصود از تمامی این کلمات تمثیل برای بیان منتهای اکرام و
انعام خدای عزوجل میباشد .

۱۳ - زهری گوید : حضرت علی بن الحسین علیهما السلام فرمود : اگر همه مردم که ما بین
مشرق و مغرب هستند بمیرند من از تنهایی هراس نکنم پس از آنکه قرآن با من باشد ، و آنحضرت
علیه السلام شیوایش این بود که هر گاه « مالک يوم الدين » را میخواند آنقدر آنرا تکرار میکرد که
نزدیک بود بمیرد .

۱۴ - اسحاق بن غاب گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : آنگاه که خداوند خلق اولین

ابنِ غَالِبٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِذَا جَمَعَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ الْأَوْلِيَّينَ وَالْآخِرِينَ إِذَا هُمْ بِشَخْصٍ قَدْ أَقْبَلَ لَمْ يَرْقُطْ أَحْسَنُ صُورَةً مِنْهُ فَإِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ الْمُؤْمِنُونَ وَهُوَ الْقُرْآنُ قَالُوا : هَذَا مِنَّا ، هَذَا أَحْسَنُ شَيْءٍ رَأَيْنَا فَإِذَا انْتَهَى إِلَيْهِمْ جَاؤَهُمْ ، ثُمَّ يَنْظُرُ إِلَيْهِ الشُّهَدَاءُ حَتَّى إِذَا انْتَهَى إِلَى آخِرِهِمْ جَاؤَهُمْ فَيَقُولُونَ : هَذَا الْقُرْآنُ ، فَيَجُوزُهُمْ كُلَّهُمْ حَتَّى إِذَا انْتَهَى إِلَى الْمُرْسَلِينَ فَيَقُولُونَ : هَذَا الْقُرْآنُ فَيَجُوزُهُمْ حَتَّى يَنْتَهِيَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ فَيَقُولُونَ : هَذَا الْقُرْآنُ فَيَجُوزُهُمْ [ثُمَّ يَنْتَهِيَ] حَتَّى يَقِفَ عَنِ

يَمِينِ الْعَرْشِ فَيَقُولُ الْجَبَّارُ : وَعِزَّتِي وَجَلَالِي وَارْتِفَاعِ مَكَانِي لَا كُرِمَنَ الْيَوْمَ مَنْ أَكْرَمَكَ وَلَا هَيْبَتَ مَنْ أَهَانَكَ .

(بَابُ)

﴿فَضْلِ حَامِلِ الْقُرْآنِ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ الْفَارِسِيِّ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ جَعْفَرِ الْجَعْفَرِيِّ ؛ عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِنَّ أَهْلَ الْقُرْآنِ فِي أَعْلَى دَرَجَةٍ مِنَ الْأَدْمِيِّينَ مَا خَلَا النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ فَلَا تَسْتَضَعِفُوا أَهْلَ الْقُرْآنِ حَقُوقَهُمْ فَإِنَّ لَهُمْ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْجَبَّارِ لَمَكَانًا عَلِيًّا .

وآخرین را در قیامت جمع کند بناگاه شخصی را که خوش صورت ترا از او هرگز ندیده‌اند دیدار کنند که بسوی آنان آید ، پس چون مؤمنان نظرشان بر او که همان قرآن است بیفتند گویند : این از ما است و این بهترین کسی است که ما او را دیده‌ایم ، و چون بدانها رسد از آنان بگذرد و بشهیدان رسد آنها او را بنگردند تا از ایشان بگذرد و چون از همه آنها بگذرد گویند : این قرآن است ، پس از آنها هم بگذرد تا به پیمبران مرسل رسد آنها نیز گویند : این قرآن است ، از آنها نیز بگذرد تا بفرشتگان رسد آنها گویند : این قرآن است ، پس از آنها نیز بگذرد تا بسمت راست عرش رسد و آنجا بایستد ، پس خدای جبار فرماید : بهزت و جلال خودم و پبلندی مقامم سوگند که البته امروز اکرام کنم (و گرامی دارم) آنکه تو را اکرام کرده است ، و البته خوار کنم هر کس که تو را خوار کرده است .

﴿بَابُ﴾

(فَضِيلَتِ آتَنِسْ كِه قُرْآنِ رَا بَكَارِ بِنْدَدِ)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده است : همانا اهل قرآن در بلندترین درجات آدمیان هستند بجز پیمبران و مرسلین ، پس حقوق اهل قرآن را اندک و کم شمارید ، زیرا برای ایشان از طرف خدای عزیز جبار مقام بلندی است .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ وَسَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، جَمِيعاً ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنِ الْقَصْبِيِّ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْحَافِظُ لِلْقُرْآنِ الْعَامِلُ بِهِ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَّةِ .

۳ (۴۴۷۵) - وَبِإِسْنَادِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : تَعَلَّمُوا الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ صَاحِبَهُ فِي صُورَةٍ شَابَتْ جَمِيلَ شَاحِبِ الدَّوْنِ فَيَقُولُ لَهُ الْقُرْآنُ : أَنَا الَّذِي كُنْتُ أَسْمَرْتُ لِيْلِكَ وَأَطَمَمْتُ هَوَاجِرَكَ وَأَحْفَفْتُ رِيفَكَ وَأَسَلْتُ دَمْعَتَكَ أَوَّلَ مَعَكَتَ حَيْنَمَا لَتَّ وَكُلُّ تَاجِرٍ مِنْ وِرَاءِ تِجَارَتِهِ وَأَنَا الْيَوْمَ لَكَ مِنْ وِرَائِهِ تِجَارَةٌ كُلُّ تَاجِرٍ وَسَبَّابُكَ كَسْرَامَةٌ [مِنْ] اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فَأَبْشِرْ ، فَيُؤْتِي بِنَاجٍ فَيُوضِعُ عَلَى رَأْسِهِ وَيُعْطِي الْأَمَانَ يَبْمِئِهِ وَالْخُلْدَ فِي الْجَنَانِ بِسَازِهِ وَيُكْسِي حُلَّتَيْنِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ : أَقْرَأَ وَارْقَهُ فَكُلَّمَا قَرَأَ آيَةً صَعِدَ دَرَجَةً وَيُكْسَى أَبُوَاهُ حُلَّتَيْنِ إِنْ كَانَا مُؤْمِنَيْنِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُمَا : هَذَا لِمَا عَلَّمْتُمَاهُ الْقُرْآنَ .

۴ - ابْنُ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةَ ، عَنْ مِنْهَالِ الْقَسَّابِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ وَهُوَ شَابٌّ مُؤْمِنٌ اخْتَلَطَ الْقُرْآنُ بِلَحْمِهِ وَدَمِهِ وَجَعَلَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مَعَ السَّفَرَةِ الْكِرَامِ الْبَرَّةِ وَكَانَ الْقُرْآنُ حَاجِباً عَنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، يَقُولُ : يَا رَبِّ إِنِّي كُنْتُ غَامِلٌ قَدَّصَاتُ أَجْرِي

۲ - امام صادق عليه السلام فرمود : حافظ قرآن که بدان عمل کند در آخرت رفیق با فرشتگان پیامبرانه و نیکرفتار خداوند است .

۳ - و نیز فرمود ، رسول خدا (ص) فرموده است : قرآن را پیامورید زیرا که در روز قیامت قرآن در صورت جوانی زیبا که رنگه صورتش گشته باشد نزد خواننده خود آید و باو گوید : منم که شب تو را به بیداری بپایان بردم ، روزهای داغ تو را به تشنگی برآوردم ، و آب دهانت را خشک کردم ، و آشکت را روان ساختم ، (اکنون) هر کجا بروی من هم با تو باشم ، و هر تاجری (امروز) بدنیال تجارت خویش است (که در دنیا کرده است) و من امروز بسود تو در پس تجارت هر تاجری باشم ، و بزودی کرامتی نیز از جانب خدای عزوجل بنو رسد پس شادان باش ، و (در اینحال) تاحی بیاورند و بر سرش نهند ، و امان نامه (از آتش دوزخ را) بدست راستش دهند ، و فرمان جاوید بودن در بهشت را بدست چپش ، و دو جامه بهشتی بوی پوشند ، سپس باو گفته شود : بخوان و بالا برو ، پس هر يك آیه که بخواند یکدرجه بالا رود ، و بپدر و مادر او نیز دو جامه ببوشانند در صورتیکه مؤمن باشند ، و بآندو گویند . این پادشاه آن قرآنی است که بفرزندتان آموختید .

۴ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که در حال جوانی قرآن بخواند و با ایمان هم باشد قرآن با گوشت و خونش پیامیزد ، و خدای عزوجل او را با فرشتگان پیام برنده و نیکرفتار رفیق کند ، و قرآن برای او در روز قیامت پرده و مانعی از آتش باشد و گوید : بار پروردگارا هر کارگری بجز کار خویشتن

عَمَلِهِ غَيْرَ غَامِلِي قَبْلَعِي بِهَا كَرَّمَ عَطَايَاكَ ، قَالَ : فَيَكْسُوهُ اللهُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ حَلَّتَيْنِ مِنْ حُلَلِ الْجَنَّةِ وَيُوضَعُ عَلَيَّ رَأْسُهُ تَاجَ الْكَرَامَةِ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ : هَلْ أَرْضَيْتَكَ فِيهِ ؟ فَيَقُولُ الْقُرْآنُ : يَا رَبِّ قَدْ كُنْتُ أَرْضَى لَهُ فِيمَا هُوَ أَفْضَلُ مِنْ هَذَا فَيُعْطَى الْأَمَنَ بِبِمَبِينِهِ وَالْحِلْدَ بِبِسَارِهِ ثُمَّ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ فَيُقَالُ لَهُ : أَقْرَأُ وَأَصْعَدُ دَرَجَةً ؛ ثُمَّ يُقَالُ لَهُ : هَلْ بَلَّغْتَنِيهِ وَأَرْضَيْتَكَ فَيَقُولُ : نَعَمْ . قَالَ : وَ مَنْ قَرَأَهُ كَثِيرًا وَ تَعَاهَدَهُ بِمَشَقَّةٍ مِنْ شِدَّةٍ وَ حَفِظَهُ أَعْطَاهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ أَجْرَ هَذَا مَرَّةٍ تَيْنِ .

۵ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللهِ ، وَ حَمِيدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنِ الْخَشَابِ جَمِيعًا ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ يُوْسُفَ ، عَنِ مُعَاذِ بْنِ نَابِثٍ ، عَنِ عَمْرٍو بْنِ جُمَيْعٍ ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ ﷺ : إِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ بِالتَّخَشُّعِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ لِحَامِلِ الْقُرْآنِ وَإِنَّ أَحَقَّ النَّاسِ فِي السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ بِالصَّلَاةِ وَالصَّوْمِ لِحَامِلِ الْقُرْآنِ ، ثُمَّ نَادَى بِأَعْلَى صَوْتِهِ : يَا حَامِلِ الْقُرْآنِ تَوَاصَّعْ بِهِ بِرَفْعِكَ اللهُ وَلَا تَعَزَّزْ بِهِ فَيَذَلِّكَ اللهُ ، يَا حَامِلِ الْقُرْآنِ تَزَيَّنْ بِهِ اللهُ يُزَيِّنْكَ اللهُ [بِهِ] وَلَا تَزَيَّنْ بِهِ لِلنَّاسِ فَيَشْبِيَنَّكَ اللهُ بِهِ ؛ مَنْ حَتَمَ الْقُرْآنَ فَكَأَنَّمَا أُدْرِجَتِ النُّبُوَّةُ بَيْنَ جَنْبَيْهِ وَ لَكِنَّهُ لَا يُوحَى إِلَيْهِ وَ مَنْ جَمَعَ الْقُرْآنَ فَتَوَلَّاهُ : لَا يَجْهَلُ مَعَ مَنْ يَجْهَلُ عَلَيْهِ وَلَا يَغْضَبُ فِيهِ مَنْ يَغْضَبُ

رسیده جز کارگر من ، پس گرامی ترین عطاهای خود را با او برسان ، فرمود : پس خدای عزیز و جبار دو جامه از جامه های بهشتی با او بپوشاند و بر سرش تاج کرامت نهاده شود ، سپس بقرآن گفته شود : آیا ما تو را در باره این شخص خوشنود کردیم ؟ قرآن گوید : بار پروردگارا من برتر از این درباره او میل داشتم ، پس نامه امان (از دوزخ را) بدست راستش دهند ، و فرمان جاویدان مانند در بهشت را ددرست چپش گذارند و وارد بهشت گردد ، پس با او گفته شود : بخوان (قرآنا) و یکدگرجه بالا برو ، سپس بقرآن گویند : آیا آنچه تو خواستی باورسندیم و تو را خوشنود کردیم ؟ گوید : آری ، حضرت فرمود : هر کس قرآن را بسیار بخواند و با اینکه حفظ آن (بر او) دشوار است آنرا بذهن خویش بسپارد خدای عزوجل دو بار پاداش آنرا باو بدهد

۵ - امام صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : همانا سزاوارترین مردمان بقرس از خدا در نهان و عیان آنکس است که قرآن را ددربرد ، و هر آینه سزاوارترین مردمان در نهان و آشکار بنماز خواندن و روزه گرفتن آنکس است که قرآن را ددربرد ، سپس با او از بلند فرمود : ای دارنده قرآن بوسیله آن فروتنی پیشه کن تا خدایت بالا برد ، و بدان وسیله تکبیر و رزی و عزت طلبی نکن که خدا عوار و ذبونت کند ، ای در بردارنده قرآن برای خدا خود را بدان بیارای تا خدایت بدان بیاراید و با قرآن برای مردمان خود آرائی نکن که خدایت ترا بدان زشت کند ، هر که قرآن را (با تدبیر و فهمیدن) ختم کند گویا نبوت را در دل خود جای داده ولی باو وحی نمیرسد ، و هر که قرآن را آنطور که شاید فراهم کند (چنین کسی) ددربر آنکس که با او نادانی کند (پردباری ورد چون او) نادانی نکند ، و در

عَلَيْهِ وَلَا يَجِدُ فِيمَنْ يَحْدُ وَلَكِنَّهُ يَعْفُو وَيَصْفَحُ وَيَغْفِرُ وَيَحْلُمُ لِيَعْتَبِرَ الْقُرْآنَ وَمَنْ أُوتِيَ الْقُرْآنَ فَظَنَّ أَنْ أَحَدًا مِنَ النَّاسِ أُوتِيَ أَفْضَلَ مِمَّا أُوتِيَ فَقَدْ عَظَّمَ مَا حَقَّرَ اللَّهُ وَحَقَّرَ مَا عَظَّمَ اللَّهُ.

۶- أَبُو عَلِيِّ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ عُبَيْسِ بْنِ هِشَامٍ قَالَ : حَدَّثَنَا صَالِحُ الْقَمَّاطُ ، عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ تَغْلِبَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : النَّاسُ أَرْبَعَةٌ ، قُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ وَمَا هُمْ ؟ فَقَالَ : رَجُلٌ أُوتِيَ الْإِيمَانَ وَلَمْ يُؤْتَ الْقُرْآنَ وَرَجُلٌ أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَلَمْ يُؤْتَ الْإِيمَانَ وَرَجُلٌ أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَالْإِيمَانَ وَرَجُلٌ لَمْ يُؤْتَ الْقُرْآنَ وَلَا الْإِيمَانَ ، قَالَ : قُلْتُ : جُعِلْتُ نِدَاكَ قِسْرَ لِي خَالْتَهُمْ ، فَقَالَ : أَمَّا الَّذِي أُوتِيَ الْإِيمَانَ وَلَمْ يُؤْتَ الْقُرْآنَ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ التَّمْرَةِ طَعْمُهَا حُلْوٌ وَلَا رِيحٌ لَهَا وَأَمَّا الَّذِي أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَلَمْ يُؤْتَ الْإِيمَانَ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْأَسِي رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا مُرٌّ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ الْقُرْآنَ وَالْإِيمَانَ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْأَثْرَجَةِ رِيحُهَا طَيِّبٌ وَطَعْمُهَا طَيِّبٌ وَأَمَّا الَّذِي لَمْ يُؤْتَ الْإِيمَانَ وَلَا الْقُرْآنَ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْحَنْظَلَةِ طَعْمُهَا مُرٌّ وَلَا رِيحَ لَهَا .

۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ الْقَاسَانِيُّ ، جَمِيعًا ، عَنْ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ ؛ عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عُيَيْنَةَ ، عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِبَعْضِ بَنِي الْحُسَيْنِ عليهم السلام : أَيُّ

در برابر کسی که بر او خشم گیرد (شکبائی ورزد و) خشم نکند ، و با هر کس که با او تندی کند تندی نکند ، ولی بگذرد و ندیده گیرد و بیامرزد و حلم ورزد بخاطر بزرگی داشت قرآن ، و هر که قرآن بدو داده شود و باز گمان کند که بیک تن از مردم بهتر از آنچه او دارد چیزی داده اند آنکس بزرگی دانسته آنچه را خدا کوچک شمرده ، و کوچک دانسته آنچه را خداوند بزرگی شمرده است .

۶- ابان تغلب از امام صادق عليه السلام حدیث کند که فرمود : مردم بر چهار گونه هستند ، من عرض کردم : فدایت شوم آنها کیانند ؟ فرمود : یکی مردی که ایمان دارد ولی قرآن باو داده نشده ، (دیگر) مردی که قرآن را دارد ولی ایمان ندارد ، (سوم) مردی که هم قرآن را باو داده اند و هم ایمان را ، (چهارم) مردی که نه قرآن را دارا است و نه ایمان دارد ، عرض کردم : قربانت کردم برای من حال اینها را بیان و شرح فرمایید ، فرمود : اما آنکه ایمان دارد ولی قرآن بدو داده نشده چون میوه (با خرما) ایست که مزه اش شیرین است ولی بو ندارد ، و اما آنکس که قرآن را دارا است ولی ایمان ندارد چون برگ درخت مرده است که بویش خوش ولی مزه اش تلخ است ، و اما آنکس که هم قرآن را دارا است و هم ایمان دارد چون ترنج است که هم خوشبو است و هم خوش مزه ، و اما آنکس که نه قرآن باو داده شده و نه ایمان مانند هندوانه بوجهل است که نه بو دارد و مزه اش نیز تلخ است .

۷- زهری گوید : بحضرت علی بن الحسین علیهما السلام عرض کردم : کدام عمل بهتر است ؟ فرمود :

عمل آنکس که فرود آید و کوچک کند ، عرض کردم : او کیست (و یعنی چه) ؟ فرمود : قرآن را باز کند

الْأَعْمَالِ الْفُضْلُ؟ قَالَ: الْحَالُ الْمُرْتَجِلُ قُلْتُ: وَمَا الْحَالُ الْمُرْتَجِلُ قَالَ: فَتَحَ الْقُرْآنَ وَحَمَمَهُ، كَلَّمَا جَاءَ يَأْوُلُهُ اِرْتَجَلَ فِي آخِرِهِ وَقَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ أَعْطَاهُ اللَّهُ الْقُرْآنَ فَرَأَى أَنْ رَجُلًا أُعْطِيَ أَفْضَلَ مِمَّا أُعْطِيَ فَقَدْ صَغَرَ عَظِيمًا وَعَظَّمَ صَغِيرًا.

۳۳۸۰) ۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ رَشِيدٍ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ قَالَ: قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ ﷺ: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَهُوَ غَنِيٌّ وَلَا فَقْرَ بَعْدَهُ وَإِلَّا مَا بِهِ غَنِيٌّ.

۹ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ، عَنْ أَبِي جَهْمَلَةَ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يَا مَعْشَرَ قُرْآنِ اتَّقُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ فِيمَا حَمَلْتُمْ مِنْ كِتَابِهِ فَإِنِّي مَسْئُولٌ وَإِنَّكُمْ مَسْئُولُونَ إِنِّي مَسْئُولٌ عَنْ تَبْلِيغِ الرِّسَالَةِ وَأَمَّا أَنْتُمْ فَتَسْأَلُونَ عَمَّا حَمَلْتُمْ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَسُنَّتِي.

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ دَاوُدَ الصَّنَعَرِيِّ، عَنْ حَفْصِ بْنِ غَزْوَانَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ يَقُولُ لِرَجُلٍ: أَنْجِبِ الْبَقَاءَ فِي الدُّنْيَا؟ فَقَالَ: نَعَمْ، فَقَالَ: وَلِمَ؟ قَالَ: لِقِرَاءَةِ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، فَسَكَتَ عَنْهُ، فَقَالَ لَهُ بَعْدَ سَاعَةٍ: يَا حَفْصُ مَنْ مَاتَ مِنْ أَوْلِيَانَا وَشَيْعَتِنَا وَلَمْ يُحْسِنِ الْقُرْآنَ عُلِمَ فِي قَبْرِهِ لَيْرَفَعَ اللَّهُ بِهِ مِنْ دَرَجَتِهِ فَإِنَّ دَرَجَاتِ الْجَنَّةِ عَلَى قَدْرِ آيَاتِ

(و خواندنش را آغاز کند) و بانجام رساند و هر زمان که از اولش در آید با خورش کوچ کند . و فرمود : رسول خدا (س) فرموده : هر کس که خدا قرآن باو داد و چنان پندارد که بمردی بهتر از او چیزی داده اند خیر بزرگی را کوچک شمرده و کوچکی را بزرگ دانسته است .

۸ - معاویه بن عمار گوید : امام صادق علیه السلام بمن فرمود : هر که قرآن بخواند او بی نیاز شود و نیازی پس از آن نیست ، و گرنه (اگر قرآن بی نیایش نکند) هیچ چیز او را بی نیاز نکند .

۹ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : رسول خدا (س) فرموده : ای گروه قرآن خوانان از خدای عزوجل بپرهیزید در آنچه از کتاب خود بشما داده است زیرا که من مسئول و شما هم مسئول هستید ، من از رساندن و تبلیغ رسالت مسئول ، و شما از آنچه از قرآن و سنت من در بردارید مسئول هستید .

۱۰ - حفص گوید : از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام شنیدم که بمردی میفرمود: آیا مانند در دنیا را دوست داری ؟ عرض کرد : آری ، فرمود : برای چه ؟ عرض کرد : برای خواندن قل هو الله احد ، حضرت سکوت فرمود و پس از ساعتی بمن فرمود : ای حفص هر که از دوستان و شیعیان ما بمبرد و قرآن را خوب نداند در قبر باو یاد دهند تا خداوند بدان وسیله درجه اش را بالا برد زیرا درجات بهشت برابر با آیات قرآن است باو گفته شود : بخوان و بالارو ، پس میخواند و بالا میبرد ، حفص گوید : من احدی را ندیدم که بر خود بیمناک تر باشد از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام و نه امیدوار تر از او دیدم ، و قرآن

الْقُرْآنِ يُقَالُ لَهُ: أَقْرَأَ وَأَرَقَ، فَيَقْرَأُ ثُمَّ يَرْتَقِي. قَالَ حَفْصٌ: فَمَا رَأَيْتُ أَحَدًا أَشَدَّ حَوْفًا عَلَى نَفْسِهِ مِنْ مُوسَى بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام وَلَا أَرْجَا النَّاسَ مِنْهُ وَكَانَتْ قِرَاءَتُهُ حُرْنَا، فَإِذَا قَرَأَ فَكَأَنَّهُ يُخَاطَبُ إِنْسَانًا.

۱۱ - عَلِيُّ بْنُ أَبِيهِ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: حَمَلَهُ الْقُرْآنُ عِرْفَاءَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَالْمُجْتَهِدُونَ فَوَادُ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَالرُّسُلُ سَادَةُ أَهْلِ الْجَنَّةِ.

(بَابُ)

(مَنْ يَتَعَلَّمُ الْقُرْآنَ بِمَشَقَّةٍ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، وَسَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، جَمِيعًا، عَنْ ابْنِ مَجْشُوبٍ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ يَسَارٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُهُ يَقُولُ: إِنَّ الَّذِي يُعَالِجُ الْقُرْآنَ وَيَحْفَظُهُ بِمَشَقَّةٍ مِنْهُ وَقَلِيلَةٍ حَفِظَ لَهُ أَجْرَانِ.

۲ (۲۳۸۵) - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ، عَنْ مَصُورِ بْنِ يُونُسَ، عَنِ الصَّبَّاحِ بْنِ سَيَابَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: مَنْ شَدَّ عَلَيْهِ فِي الْقُرْآنِ كَانَ لَهُ أَجْرَانِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَيْهِ كَانَ مَعَ الْأَوْلَيْنِ.

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ سَلِيمِ الْقُرْطَبِيِّ، عَنْ رَجُلٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: يَنْبَغِي لِلْمُؤْمِنِ أَنْ لَا يَمُوتَ حَتَّى يَتَعَلَّمَ الْقُرْآنَ أَوْ يَكُونَ فِي تَعَلُّمِهِ.

را محزون (دو با ناله) میخواند ، و هنگامی که قرآن میخواند گویا با انسانی روبرو سخن گوید .

۱۱ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : حاملین قرآن نمایندگان و سرپرستان

اهل بهشتند ، و مجتهدان جلو داران اهل بهشتند ، و پیامبران آقایان اهل بهشتند .

(بَابُ)

(کسیکه بسختی قرآن را یاد گیرد)

۱ - فضل بن یسار گوید : از حضرت صادق عليه السلام شنیدم که میفرمود : کسی که درباره قرآن رنج کشد و بسختی و کم حافظه گیش آنرا حفظ کند دواجر دارد .

۲ - صباح بن یسار گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام میفرمود : کسی که بسختی قرآن را یاد گیرد دواجر دارد و آنکس که باسانی یاد گیرد با اولین است .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : شاید مقصود از اولین آن کسانی باشند که در ایمان بخدا و رسول پیشی هستند .

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : برای مؤمن شایسته است که نبرد تا قرآن را یاد گیرد و یاد کار یاد گرفتنش باشد .

باب *

﴿مَنْ حَفِظَ الْقُرْآنَ نَمَّ نَسِيَهُ﴾

۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَأَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيِّ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ جَمِيعاً عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ أَبِي إِسْحَاقَ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونٍ ، عَنْ يَعْقُوبَ الْأَحْمَرِ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : جُعِلَتْ فِذَاكَ إِنِّي كُنْتُ قَرَأْتُ الْقُرْآنَ فَقَلَّتْ مِنِّي فَادْعُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يُعَلِّمَنِيهِ ، قَالَ : فَكَأَنَّهُ قَرِيعَ لِيذَلِكَ فَقَالَ : عَلَّمَكَ اللَّهُ هُوَ وَإِنَّا جَمِيعاً - قَالَ : وَنَحْنُ نَحْوُهُمْ عَشْرَةَ - ثُمَّ قَالَ : السُّورَةُ تَكُونُ مَعَ الرَّجُلِ قَدْ قَرَأَهَا ، ثُمَّ تَرَئَهَا فَتَأْتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِي أَحْسَنِ صُورَةٍ وَ نُسَلِّمُ عَلَيْهِ فَيَقُولُ : مَنْ أَنْتَ فَيَقُولُ : أَنَا سُورَةٌ كَذَا وَ كَذَا فَلَوْ أَنَّكَ تَمَسَّكَتَ بِي وَأَخَذْتَ بِي لَأَنْزَلْتُكَ هَذِهِ الدَّرَجَةَ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ ، ثُمَّ قَالَ : إِنَّ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ : فَلَانُ قَارِئُهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ لِيَطْلُبَ بِهِ الدُّنْيَا وَلَا خَيْرَ فِي ذَلِكَ رَمِيَهُمْ مَنْ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ لِيَنْتَفِعَ بِهِ فِي صَلَاتِهِ وَ لَيْلِهِ وَ نَهَارِهِ .

۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ أَبِي الْمَعْرُوفِ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ نَسِيَ سُورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ مُثِلَتْ لَهُ فِي صُورَةٍ حَسَنَةٍ وَ دَرَجَةٍ رَفِيعَةٍ فِي الْجَنَّةِ فَإِذَا رَأَاهَا قَالَ : مَا أَنْتَ مَا أَحْسَنَكَ لَيْتَكَ لِي؟ فَيَقُولُ : أَمَا تَعْرِفُنِي؟ أَنَا سُورَةٌ كَذَا وَ كَذَا وَلَوْ لَمْ تَنْسِنِي

(باب)

(کسیکه قرآن را حفظ کرده سپس فراموش کند)

۱- یعقوب احمد گوید : حضرت صادق علیه السلام عرض کردم : فدایت شوم من قرآن را خوانده‌ام ولی از ذهنم رفته است دعا کنید که خداوند آنرا بمن بیاموزد گوید : آنحضرت از این مطلب که من خدمتش عرض کردم ناراحت شد و فرمود : خداوند آنرا بتو وما همکی یاد دهد گوید : ما نزدیک دهنم بودیم - سپس فرمود : سوره‌ای که مردی میخواند با اوست تا گاهی که آنرا واگذارد ، پس روز قیامت در زیباترین سورت نزدش آید و براو سلام کند آنمرد گوید : تو کیستی؟ گوید : من فلان سوره‌ام و اگر تو بمن جسیبیده بودی و نگاهم داشته بودی تو را در این درجه فرود می‌آوردم ، پس بر شما باد به تلازم قرآن ، سپس فرمود : برخی از مردمنده که قرآن خوانند که گفته شود : فلانکس قاری قرآن است ، و برخی قرآن میخوانند برای (سودجویی) و بدست آوردن دنیا و خیری در اینها نیست و برخی هستند که قرآن خوانند تا از آن در نمازشان و در شب و روزشان منتفع شوند .

۲- حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که سوره‌ای از قرآن را فراموش کند آن سوره در بهشت بصورتی زیبا و مقامی بلند در برابرش نمودار گردد و چون او را ببیند گوید : تو کیستی و چه اندازه زیبای کاش تو از ان من بودی؟ گوید : آیا مرا نشناسی؟ من فلان سوره‌ام و اگر تو مرا فراموش نکردی

رفعتک إلى هذا

۳- ابن ابی عمیر ، عن ابراهیم بن عبد الحمید ، عن یعقوب الأحمر قال : قلت لابی عبد الله عليه السلام : إن علي دينا كثيرا وقد دخلني ما كان القرآن ينقل مني فقال أبو عبد الله عليه السلام : القرآن القرآن ؛ إن الآية من القرآن والسورة لتجيبني ، يوم القيامة حتى تصعد ألف درجة - يعني في الجنة - فتقول : لو حفظتني لبلغت بك ههنا .

﴿ ۳۴۹۰ ۴ ﴾ - حمید بن زیار ، عن الحسن بن محمد بن سماعة ، وعده من أصحابنا ، عن أحمد بن محمد جميعاً عن مخرجين بن أحمد ، عن أبان بن عثمان ؛ عن ابن أبي يعفور قال : سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول : إن الرجل إذا كان يعلم السورة ثم نسيها أو تركها ودخل الجنة أشرف عليه من فوق في أحسن صورة فتقول : تعرفني ؟ فيقول : لا ؛ فتقول : أنا سورة كذا وكذا لم تعمل بي وتركتني أما والله لو عملت بي لبلغت بك هذه الدرجة وأشارت بيدها إلى فوقها .

۵- أبو علي الأشعري ، عن الحسن بن علي بن عبد الله ؛ عن العباس بن عامر ، عن الحجاج الحشاب ؛ عن أبي كهمس الهيثم بن عبيد قال : سألت أبا عبد الله عليه السلام عن رجل قرأ القرآن ثم نسيه فرددت عليه ثلاثاً - أعليه فيه حرج ؟ قال : لا .

۶- محمد بن يحيى ؛ عن أحمد بن محمد بن عيسى ؛ عن محمد بن خالد ، والحسين بن سعيد ، جميعاً عن الثوري بن سويد ، عن يحيى الحلبي ، عن عبد الله بن مسكان ؛ عن يعقوب الأحمر قال : قلت

بودی باین درجه تورا میرساندم ؟

۳- یعقوب احمر گوید : بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم : من به کما می زیادی دارم و پانزده ای در ناراحتی و اندوه هم که قرآن از ذهنم رفته است ؛ حضرت صادق علیه السلام فرمود : قرآن ، قرآن ؛ همانا يك آیه از قرآن و يكسوره از آن روز قیامت بیاید تا هزار درجه بالا رود - یعنی در بهشت - پس گوید : اگر مرا نگهداشته بودی و حفظ میکردی تورا بدین مقام میرساندم .

۴ - ابن ابی یعفور گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : هر آینه مردی که سوره ای را بداند و سپس آنرا فراموش کند یا واگذارد و وارد بهشت شود آن سوره از سوی بالا با زیباترین سورتی باو سرکشد و بگوید : مرا می شناسی ؟ گوید : نه ، گوید : من فلان سوره هشتم مرا بکار نیستی و رها می کردی ، هان بخدا سو کند اگر مرا بکار بسته بودی تورا باین درجه میرساندم و با دست بیالای سرش اشاره کند .

۵ - ابو کهمس گوید : از امام صادق عليه السلام پرسیدم از مردی که قرآن خوانده و سپس فراموش کند و تا سه بار گفتم : آیا بر او پاکی هست ؟ فرمود : نه .

۶ - یعقوب احمر گوید : بحضرت صادق عليه السلام عرض کردم : قربانت کردم هر آینه بمن اندوهها و ناراحتیهائی رسیده که چیزی از خیر و نیکی بر ایم نگذارده و همه را از کفم برود تا بدانجا که قسمتی از

لأبي عبد الله عليه السلام : جُعِلَتْ فِذَاكَ إِنَّهُ أَصَابَتْهُ هُمُومٌ وَأَشْيَاءٌ لَمْ يَتَّقِ شَيْءٌ مِنَ الْحَيْرِ إِلَّا وَقَدْ تَقَلَّتْ
وَنَبِيٍّ مِنْهُ طَائِفَةٌ حَتَّى الْقُرْآنِ لَقَدْ تَقَلَّتْ مِنْبِي طَائِفَةٌ مِنْهُ ، قَالَ : فَفَرَعَ عِنْدَ ذَلِكَ حِينَ ذَكَرْتُ
الْقُرْآنَ ثُمَّ قَالَ : إِنَّ الرَّجُلَ لَيَسَى السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ فَنَاتِبُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حَتَّى تُشْرِفَ عَلَيْهِ مِنْ
دَرَجَةٍ مِنْ بَعْضِ الدَّرَجَاتِ فَتَقُولُ : السَّلَامُ عَلَيْكَ ، فَيَقُولُ : وَعَلَيْكَ السَّلَامُ مِنْ أَنْتَ ؟ فَتَقُولُ : أَنَا سُورَةٌ
كَذَا وَكَذَا صَيَّعْتَنِي وَتَرَكْتَنِي أَمَّا لَوْ تَمَسَّكَتْ بِي بَلَعْتَ بِكَ هَذِهِ الدَّرَجَةَ ، ثُمَّ أَشَارَ بِأَصْبَعِهِ ثُمَّ قَالَ :
عَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ فَتَعَلَّمُوهُ فَإِنَّ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَعَلَّمُ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ فُلَانٌ قَارِئٌ وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَعَلَّمُهُ
فَيَطْلُبُ بِهِ الصَّوْتِ فَيُقَالُ فُلَانٌ حَسَنُ الصَّوْتِ ، وَلَيْسَ فِي ذَلِكَ خَيْرٌ وَمِنْهُمْ مَنْ يَتَعَلَّمُهُ فَيَقُومُ بِهِ فِي
لَيْلِهِ وَنَهَارِهِ لِأَيَّامِي مَنْ عَلِمَ ذَلِكَ وَمَنْ لَمْ يَعْلَمْهُ .

❖ بَابُ فِي قِرَائَتِهِ ❖

۱ - عَلِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ حَرْبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْقُرْآنَ عَهْدَ اللَّهِ
إِلَى خَلْقِهِ فَقَدْ يَنْبَغِي لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يَنْظُرَ فِي عَهْدِهِ وَأَنْ يَقْرَأَ مِنْهُ فِي كُلِّ يَوْمٍ حَمْسِينَ آيَةً .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ : عَنْ أَبِيهِ ؛ وَعَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، جَمِيعًا ، عَنِ الْفَاسِمِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ سُلَيْمَانَ بْنِ
دَاوُدَ ، عَنْ حَفْصِ بْنِ غِيَاثٍ ، عَنِ الرَّهْرِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام يَقُولُ : آيَاتُ الْقُرْآنِ
خَزَائِنٌ فَكُلَّمَا فُتِحَتْ خِزَانَةٌ يَنْبَغِي لَكَ أَنْ تَنْظُرَ مَا فِيهَا .

قرآن را از یادم برده ، گوید: آنحضرت از این جریان که گفتم : چون بنام قرآن رسیدم ناراحت شد
سپس فرمود : همانا مرد سوره‌ای از قرآن را فراموش کند پس روز قیامت نزدش آید تا از برخی از درجه‌های
بهشت با او سرکشد و گوید : سلام عليك ، گوید : و عليك السلام تو کیستی ؟ گوید : من فلان سوره هستم
که مرا ضایع گذاردی و رها ساختی ، آگاه باش که اگر بمن چسبیده بودی تو را باین درجه میرساندم
سپس با انکشت اشاره کرده فرمود : بر شما باد بقرآن پس بیاموزید آنرا ، زیرا برخی از مردم هستند
که قرآن را بیاموزند که گفته شود : فلانکس قرآن خوان است ، و برخی برای آوازه خوانی آنرا یادگیرند
که بگویند : فلانی خوش صدا است ، و در اینها خیری نیست ، و برخی هستند که آنرا یادگیرند و دستورات
آنرا در شب و روز انجام دهند ، و توجه ندارند که کسی بداند یا نداند .

❖ (بَاب) ❖

(در خواندن قرآن)

۱ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : قرآن عهد خداوند و فرمان او است بر خلقش پس سزاوار است
برای شخص مسلمان که در این عهد و فرمان خدا نظرافکند و روزی پنجاه آیه از آن بخواند .
۲ - زهری گوید : از حضرت علی بن الحسین علیهما السلام شنیدم که میفرمود : آیه‌های قرآن
کنجینه‌هایی است ، پس هر گاه در یک کنجینه را گشودی - بسته است که بدانچه در آن است نظری بیفکنی .

﴿بَاب﴾

﴿الْبُيُوتِ الَّتِي يُقْرَأُ فِيهَا الْقُرْآنُ﴾

۱- ﴿۳۴۹۵﴾ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ لَيْثِ بْنِ أَبِي سُلَيْمٍ، رَفَعَهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: تَوَرَّوْا بُيُوتَكُمْ بِتِلَاوَةِ الْقُرْآنِ وَلَا تَسْخِذُوا قُبُورًا كَمَا فَعَلَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى، صَلَّوْا فِي الْكِنَائِسِ وَالْبَيْعِ وَعَطَّمُوا بُيُوتَهُمْ فَإِنَّ الْبَيْتَ إِذَا كُنَّ فِيهِ تِلَاوَةُ الْقُرْآنِ كُنَّ خَيْرَهُ وَاتَّسَعَ أَهْلُهُ وَأَصَابَ لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تُضْبِي لِأَهْلِ الدُّنْيَا.

۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْسَى، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، وَالْحَسَنِ بْنِ سَعِيدٍ، جَمِيعًا، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُؤَيْدٍ، عَنْ يَحْيَى بْنِ عِمْرَانَ الْحَلَبِيِّ، عَنْ عَبْدِ الْأَعْلَى مَوْلَى آلِ سَامٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْبَيْتَ إِذَا كَانَ فِيهِ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ يَتْلُو الْقُرْآنَ يَتَرَاهُ أَهْلُ السَّمَاءِ كَمَا يَتَرَاهُ أَهْلُ الدُّنْيَا الْكُوكَبُ الدُّرِّيُّ فِي السَّمَاءِ.

۳- مُحَمَّدٌ، عَنْ أَحْمَدَ، وَعِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، جَمِيعًا، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنِ ابْنِ الْقَدَّاحِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام الْبَيْتَ الَّذِي يُقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَيُذَكَّرُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ فِيهِ تَكْتُرُ بَرَكَتُهُ وَتَحْضُرُهُ الْمَلَائِكَةُ وَتَهْجُرُهُ الشَّيَاطِينُ وَيُضْبِي لِأَهْلِ السَّمَاءِ كَمَا تُضْبِي لِأَهْلِ الْأَرْضِ وَإِنَّ الْبَيْتَ الَّذِي لَا يُقْرَأُ فِيهِ الْقُرْآنُ وَلَا يُذَكَّرُ اللَّهُ عَزَّ

﴿بَاب﴾

(خانه‌هایی که در آنها قرآن خوانده شود)

۱ - پیغمبر (ص) فرمود: خانه‌های خود را تلاوت قرآن روشن کنید و آنها را گورستان نکنید چنانچه یهود و نصاری کردند، در کلبه‌ها و عبادتگاه‌های خود نماز کنید، و این خانه‌های خویش را معطل نگذارید (و در آنها عبادتی انجام ندهید) زیرا که هر گاه در خانه بسیار تلاوت قرآن شد خیر و برکتش زیاد شود، و اهل آن بوسعت رسند، و آن خانه برای اهل آسمان درخشندگی دارد چنانچه ستارگان آسمان برای اهل زمین میدرخشند.

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: خانه‌ایکه در او شخص مسلمانی قرآن میخواند اهل آسمان آن‌خانه را بنگرند چنانچه اهل دنیا ستاره درخشان را در آسمان بنگرند.

۳ - و نیز فرمود علیه السلام که امیرالمؤمنین علیه السلام فرمود: خانه‌ایکه در آن قرآن خوانده شود و ذکر هدای عروج (و یاد او) در آن بشود، برکتش بسیار گردد، و فرشتگان در آن بیایند و شیاطین از آن دور شوند، و برای اهل آسمان میدرخشد چنانچه ستارگان برای اهل زمین میدرخشند، و خانه‌ایکه در آن

وَجَلَّ فِيهِ تَقِيلٌ بَرَكَتُهُ وَتَهَجُّرُهُ الْمَلَائِكَةُ وَتَحَضُّرُهُ الشَّيَاطِينُ.

(بَابُ)

﴿تَوَابِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ﴾

١ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ؛ وَ عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ جَمِيعاً ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ؛ عَنْ مُعَاذِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ قَائِماً فِي صَلَاتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِائَةَ حَسَنَةٍ ، وَمَنْ قَرَأَهُ فِي صَلَاتِهِ جَالِساً كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ خَمْسِينَ حَسَنَةً وَ مَنْ قَرَأَهُ فِي غَيْرِ صَلَاتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرَ حَسَنَاتٍ . قَالَ ابْنُ مَجْبُوبٍ : وَقَدْ سَمِعْتُهُ عَنْ مُعَاذِ عَلَى تَحْوِيمِ تَارَوَاهُ ابْنُ سِنَانٍ .

٢ - ابْنُ مَجْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ صَالِحٍ ، عَنْ الْفَضْلِ بْنِ يَسَارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا يَمْتَنِعُ التَّاجِرَ مِنْكُمْ الْمَشْفُوقُ فِي سَوْفِهِ إِذَا رَجَعَ إِلَى مَرْزِلِهِ أَنْ لَا يَنَامَ حَتَّى يَقْرَأَ سُورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ فَكَتَبُ لَهُ مَكَانَ كُلِّ آيَةٍ يَقْرُؤُهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَ يَمْحَى عَنْهُ عَشْرُ سَيِّئَاتٍ .

﴿٣٥٠٠﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ أَوْغَيْرِهِ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ

عَمِيرَةَ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ مُسَافِرٍ ، عَنْ بَشْرِ بْنِ غَالِبٍ الْأَسَدِيِّ ؛ عَنْ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَرَأَ آيَةً مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي صَلَاتِهِ قَائِماً يَكْتُبُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِائَةَ حَسَنَةٍ

قرآن خوانده نشود و ذکر خدای عزوجل در آن نشود برکتش کم شود ، و فرشتگان از آن دور شوند و شیاطین در آن حاضر گردند .

﴿(بَابُ)﴾

(تَوَابِ خَوَانْدَنِ الْقُرْآنِ)

١ - حضرت باقر عليه السلام فرمود: هر که قرآن در حال ایستاده در نمازش بخواند خداوند بخواند بهر حرفی از آن صد حسنه برای او بنویسد ، و هر کس آنرا در نمازش نشسته بخواند خداوند بهر حرفی پنجاه حسنه برایش بنویسد و هر که قرآن را در غیر از نمازش بخواند خداوند بهر حرفی ده حسنه برایش بنویسد .

ابن محبوب گوید : من مانند همین حدیث را از معاذ بن مسلم (یکی از راویان حدیث) شنیدم .
٢ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : چه باز میدارد تاجری را که در بازار مشغول (بتجارت است) از اینکه چون (شب هنگام) بخانه باز میگردد نخواهد تا یک سوره از قرآن بخواند و بجای هر آیه که میخواند برایش ده حسنه نوشته شود و ده گناه از او محو گردد .

٣ - بشر بن غالب اسدی از حضرت حسین بن علی علیهما السلام حدیث کند که فرمود : هر کس یک آیه از کتاب خدای عزوجل را در نمازش در حال ایستاده بخواند در برابر هر حرفی خداوند صد حسنه برایش بنویسد ، و اگر در غیر از نماز بخواند بهر حرفی ده حسنه بنویسد ، و اگر قرآن را گوش دهد بهر حرفی

فَإِذَا قَرَأَهَا فِي غَيْرِ صَلَاةٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ عَشْرَ حَسَنَاتٍ ، وَإِنْ اسْتَمَعَ الْقُرْآنَ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ حَسَنَةً ، وَإِنْ حَتَمَ الْقُرْآنَ لَيْلًا صَلَّتْ عَلَيْهِ الْمَلَائِكَةُ حَتَّى يُصْبِحَ ، وَإِنْ حَتَمَهُ نَهَارًا صَلَّتْ عَلَيْهِ الْحَفَظَةُ حَتَّى يُمِيسَ وَكَانَتْ لَهُ دَعْوَةٌ مُجَابَةٌ وَكَانَ خَيْرًا لَهُ مِنْ مِائَةِ سَنَةٍ ، إِذَا قَرَأَ قُلْتُ : هَذَا لِمَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَمَنْ لَمْ يَقْرَأْ ؟ قَالَ : يَا أَخَا بَنِي آسَدِ إِنَّ اللَّهَ جَوَادٌ مَا جِدَّ كَرِيمٌ ، إِذَا قَرَأَ مِائَةً أَعْطَاهُ اللَّهُ ذَلِكَ .

٤ - محمد بن یحیی ، عن مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنِ خَالِدِ بْنِ مَائَةَ الْقَلَانِسَبِيِّ عَنِ أَبِي حَمْرَةَ الثَّمَلِيِّ ، عَنِ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَنْ حَتَمَ الْقُرْآنَ بِمَكَّةَ مِنْ جُمُعَةٍ إِلَى جُمُعَةٍ أَوْ أَقَلَّ مِنْ ذَلِكَ أَوْ أَكْثَرَ ، وَحَتَمَهُ فِي يَوْمٍ جُمُعَةٍ ، كُتِبَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ وَالْحَسَنَاتِ مِنْ أَوْلَى جُمُعَةٍ كَانَتْ فِي الدُّنْيَا إِلَى آخِرِ جُمُعَةٍ تَكُونُ فِيهَا وَإِنْ حَتَمَهُ فِي سَائِرِ الْأَيَّامِ فَكَذَلِكَ .

٥ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، وَالْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، جَمِيعًا عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ؛ عَنْ يَحْيَى الْحَلَبِيِّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ طَرِيفٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ قَرَأَ عَشْرَ آيَاتٍ فِي لَيْلَةٍ لَمْ يُكْتَبْ مِنَ الْغَافِلِينَ وَ مَنْ قَرَأَ خَمْسِينَ آيَةً كُتِبَ مِنَ الذَّاكِرِينَ وَ مَنْ قَرَأَ مِائَةَ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْفَائِزِينَ وَ مَنْ قَرَأَ مِائَتَيْ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْخَاشِعِينَ وَ مَنْ قَرَأَ ثَلَاثَ مِائَةِ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْفَائِزِينَ وَ مَنْ قَرَأَ خَمْسِمِائَةَ آيَةٍ كُتِبَ مِنَ الْمُجْتَهِدِينَ وَ

يك حسنه برایش بنویسد ، و اگر قرآن را شبانه ختم کند فرشتگان تا صبح برای او رحمت فرستند ، و اگر روز آنرا ختم کند تا شام فرشتگان نکهبان (در روز) بر او رحمت فرستند ، و یک دعای مستجاب شده نزد خداوند دارد ، (و این دعا یا ختم قرآن) برای او بهتر است از آنچه میان زمین و آسمان است ، گوید من عرض کردم : این پادش آنکسی است که همه قرآن را بخواند و اگر کسی همه آنرا نخواند (چه پاداشی دارد) ؟ فرمود : ای برادر اسدی خداوند بخشنده و بزرگواری و کریم است هر چه از قرآن که بلد باشد و بخواند خداوند این پادش را باو میدهد .

٤ - حضرت باقر عليه السلام فرمود : هر که درمکه قرآن را از این جمعه تا جمعه دیگر ختم کند یا در کمتر از این زمان یا بیشتر باشد ولی ختم و پایانش در روز جمعه باشد برای او اجر و حسنه نوشته شود از اولین جمعه ای که در دنیا بوده تا آخرین جمعه ای که در دنیا هست ، و اگر در روزهای دیگر نیز ختم کند چنین است (و این اجر برای او هست) .

٥ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : که رسول خدا (ص) فرموده : هر کس در یک شب ده آیه از قرآن بخواند از غافلین نوشته نشود ، و هر کس پنجاه آیه بخواند در زمره ذاکرین نوشته شود و هر کس صد آیه بخواند در زمره قانتین نوشته شود ، و هر که دویست آیه بخواند از خاشعین نوشته شود ، و هر که سیصد آیه بخواند از فائزین نوشته شود ، و هر که پانصد آیه بخواند از جماعه مجتهدین نوشته شود ، و هر که

مَنْ قَرَأَ آيَةَ كِتَابِهِ قِطْرًا مِنْ تَيْبٍ - الْقِنْطَارُ حَمْسَةُ عَشَرَ أَلْفًا مِثْقَالًا مِنْ ذَهَبٍ وَالْمِثْقَالُ أَرْبَعَةٌ وَعِشْرُونَ قِيرَاطًا - أَصْعَرُهَا مِثْلُ جَبَلِ أَحُدٍ وَأَكْبَرُهَا مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ .

۶- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، وَ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ ، جَمِيعًا عَنْ عَلِيِّ بْنِ حَدِيدٍ ، عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ - قَالَ : وَ قَدْ رُويَ هَذَا الْحَدِيثُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام - قَالَ : مَنْ اسْتَمَعَ حَرْفًا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ غَيْرِ قِرَاءَةٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ حَسَنَةً وَمَحَافَئَهُ سِتِّينَ وَرَفَعَ لَهُ دَرَجَةً وَمَنْ قَرَأَ نَظْرًا مِنْ غَيْرِ صَوْتٍ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ حَسَنَةً وَمَحَافَئَهُ سِتِّينَ وَرَفَعَ لَهُ دَرَجَةً وَمَنْ تَعَلَّمَ مِنْهُ حَرْفًا ظَاهِرًا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَمَحَافَئَهُ عَشْرَ سِتِّينَاتٍ وَرَفَعَ لَهُ عَشْرَ دَرَجَاتٍ قَالَ : لِأَقُولُ بِكُلِّ آيَةٍ وَلَكِنْ بِكُلِّ حَرْفٍ : بَاءٌ أَوْ تَاءٌ أَوْ شَيْءٍ مِنْهَا قَالَ : وَمَنْ قَرَأَ حَرْفًا [ظَاهِرًا] وَهُوَ خَالِيسٌ فِي صَلَاتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِهٖ حَمْسِينَ حَسَنَةً وَمَحَافَئَهُ حَمْسِينَ سِتِّينَةَ وَرَفَعَ لَهُ حَمْسِينَ دَرَجَةً وَمَنْ قَرَأَ حَرْفًا وَهُوَ قَائِمٌ فِي صَلَاتِهِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ حَرْفٍ مِائَةَ حَسَنَةٍ وَمَحَافَئَهُ مِائَةَ سِتِّينَةَ وَرَفَعَ لَهُ مِائَةَ دَرَجَةٍ وَمَنْ حَتَمَهُ كَانَتْ لَهُ دَعْوَةٌ مُسْتَجَابَةٌ مُؤَخَّرَةٌ أَوْ مُعَجَّلَةٌ ، قَالَ : فُلْتُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ حَتَمَهُ كُلَّهُ ؟ قَالَ : حَتَمَهُ كُلَّهُ .

هزار آیه بخواند برای او (نواب انفاق) يك قطار از طلا نوشته شود - و قطار پانزده هزار مثقال طلا است ، که هر مثقالی بیست و چهار قیراط است - که کوچکترین آنها باندازه کوه احد و بزرگترین آنها باندازه آنچه میان زمین و آسمان است .

۶- محمد بن بشیر از حضرت علی بن الحسین علیهما السلام حدیث کند - و (راوی حدیث یعنی منصور) گوید : و این حدیث از حضرت صادق علیه السلام نیز روایت شده - که فرمود : هر کس يك حرف از قرآن را گوش کند فقط گرچه نخواند ، خداوند برای او يك حسنه بنویسد و يك گناه از او محو کند و یک درجه برایش بالا برد ، و هر کس با نگاه و بدون صوت و تلفظ آنرا بخواند ، برایش بهر حرفی حسنه ای بنویسد و گناهی از او محو کند و درجه او بالا برد ، و هر کس يك حرف ظاهر از آنرا بیاموزد خداوند برایش ده حسنه بنویسد و ده گناه از او محو کند و ده درجه برایش بالا برد ، فرمود : نمیگویم بهر آیه بلکه بهر حرفی چون باء ، تاء ، یا مانند اینها ، و هر کس يك حرف ظاهر آنرا در نماز در حال نشسته بخواند خداوند برای او پنجاه حسنه بنویسد و پنجاه گناه از او محو کند و پنجاه درجه برای او بالا برد ، و هر کس يك حرف از آن در حال ایستاده در نمازش بخواند خداوند در برابر يك حرف صد حسنه برایش بنویسد و صد گناه از او محو کند و صد درجه برایش بالا برد ، و هر کس آنرا ختم کند بکدام ایجاب شده ای (نزد خداوند) دارد چه تاخیر افتد و چه همان زمان باو بدهند ، گوید : عرض کردم : قربانت کردم همه قرآنرا ختم کند ؟ فرمود : همه آنرا ختم کند .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : شاید مقصود از حرف ظاهر آن حرفی است که ادغام نشود و یا از حرفی نباشد که در درج کلام ساقط گردد .

۷- مَنْصُورٌ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: سَمِعْتُ أَبِي عليه السلام يَقُولُ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله خَتَمَ الْقُرْآنَ إِلَى حَيْثُ تَعَلَّمُ.

(بَابُ)

﴿قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ فِي الْمُصْحَفِ﴾

۱- ۴۵۰۵ عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ، رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي الْمُصْحَفِ مُتَّبِعًا بِبَصَرِهِ وَخَفِيفًا عَنِ الْوَالِدِيِّ وَإِنْ كَانَ كَافِرًا فَرَيْنَ.

۲- عَنْهُ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ بْنِ الْحَسَنِ الصَّرِيرِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: إِنَّهُ لَيُعْجِبُنِي أَنْ يَكُونَ فِي الْبَيْتِ مُصْحَفٌ يَطْرُدُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ الشَّيَاطِينُ.

۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ؛ عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: ثَلَاثَةٌ يَشْكُونَ إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: مَسْجِدٌ خَرَابٌ لَا يُصَلِّي فِيهِ أَهْلُهُ، وَعَالِمٌ بَيْنَ جِهَالٍ وَمُصْحَفٌ مَعْلُوقٌ قَدْ وَقَعَ عَلَيْهِ الْعُبَارُ لَا يَقْرَأُ فِيهِ.

۴- عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنِ ابْنِ جُمَهِورٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ بْنِ مَسْعَدَةَ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ رَاشِدٍ، عَنْ جَدِّهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قِرَاءَةُ الْقُرْآنِ فِي الْمُصْحَفِ تُخَفِّفُ الْعَذَابَ عَنِ الْوَالِدِيِّينَ وَلَوْ كَانُوا

۷- حضرت صادق علیه السلام فرمود: از پدرم شنیدم که فرمود: رسول خدا (ص) فرموده است: ختم قرآن تا آنجائی است که تو میدانی.

شرح - فیض (ره) گوید: یعنی ختم آن درباره تو (یعنی آنکسی که بیش از مقداری از آن بلد نیست) بهمان مقدار است که تو از آن میدانی (و ثواب ختم همه آنها بچنین شخصی میدهند و گرچه قرآن در واقع بیش از این مقدار است).

﴿(بَابُ)﴾

(دستور به خواندن قرآن از روی آن)

۱- حضرت صادق عليه السلام در حدیث مرفوعی فرمود: هر که قرآن را از روی آن بخواند از دیدگان خود بهره مند شود، و سبب سبک شدن عذاب پدر و مادرش گردد اگرچه آندو کافر باشند.

۲- و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود: هر آینه من خوش دارم که در خانه قرآنی باشد که خدای عزوجل بدان سبب شیطانها را (از آنخانه) دور کند.

۳- و نیز فرمود علیه السلام: سه چیز است که بدرگاه خدای عزوجل شکایت کند مسجد ویرانی که اهش در آن نماز نخوانند، و دانشمند و عالمی که میان نادانها و جهال باشد و قرآنی که گرد بدن نشسته و کسی آنرا نخواند.

۴- و نیز فرمود علیه السلام: خواندن قرآن از روی آن عذاب را از پدر و مادر سبک کند اگرچه آن

کافرین .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ الْمُبَارَكِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَبَلَةَ عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنِّي أَحْفَظُ الْقُرْآنَ عَلَى ظَهْرِ قَلْبِي فَأَقْرَأُهُ عَلَى ظَهْرِ قَلْبِي أَفْضَلُ أَوْ أَنْظُرُ فِي الْمُصْحَفِ ؟ قَالَ : فَقَالَ لِي : بَلِ اقْرَأْهُ وَأَنْظُرْ فِي الْمُصْحَفِ فَهُوَ أَفْضَلُ ، أَمَا عَلِمْتَ أَنَّ النَّظَرَ فِي الْمُصْحَفِ عِبَادَةٌ ؟

• (بَابُ) •

• (تَرْتِيلُ الْقُرْآنِ بِالصَّوْتِ الْحَسَنِ) •

• (۳۵۱۰) - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ : عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْدِي ، عَنْ وَاصِلِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سُلَيْمَانَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : « وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا » قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ : بَيْنَهُ تَبْيَانًا وَلَا تَهْدُ هَذَا الشَّعْرَ وَلَا تُشْرَهُ نِزْرَ الرَّمْلِ وَلَكِنْ أَفْرَعُوا قُلُوبَكُمْ الْقَاسِيَةَ وَلَا يَكُنْ هَمُّ أَحَدِكُمْ آخِرَ التَّوْرَةِ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : **إِنَّ الْقُرْآنَ نَزَلَ بِالْحَزَنِ فَأَقْرَأُوهُ بِالْحَزَنِ .**

دو کافر باشند .

۵ - اسحاق بن عمار گوید : حضرت صادق علیه السلام عرض کردند : قربانت کردم من قرآن را حفظ دارم آنرا از حفظ بخوانم بهتر است یا از روی قرآن ؟ فرمود : بلکه آنرا بخوان و نگاه بقرآن کن (و از روی آن بخوان) که بهتر است ، آیا ندانسته‌ای که نگاه کردن در قرآن عبادت است ؟

• (بَابُ) •

(شمرده و هموار خواندن قرآن با آواز خوش)

۱ - عبدالله بن سلیمان گوید : از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم از گفتار خدای عزوجل (که فرماید :) « ورتل القرآن ترتیلاً » فرمود : امیرالمؤمنین صلوات الله علیه فرموده : یعنی او را خوب بیان کن و همانند شعر آنرا بشتاب بخوان ، و مانند ربک (هنکام خواندن) آنرا پراکنده معاذ ، ولی دلهای سخت خود را بوسیله آن به بیم و هراس افکنید ، و همت شما این نباشد که سوره را با آخر رساند (یعنی همت خود را در تدبیر و تأمل در آیات و بکار بستن و عمل کردن آنها قرار دهید نه باینکه سوره را با آخر رسانید) .

۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : قرآن برای اندوه (و تاثر در نفوس مردمان) نازل شده پس آنرا با آواز حزین بخوانید .

۳ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ الْأَخْمَرِيِّ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ حَمَّادٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ رِيَّانٍ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله: أَقْرُوا الْقُرْآنَ بِاللَّحْنِ الْعَرَبِيِّ وَأَصْوَاتِهَا وَإِنَّا كُمْ وَلِحُونَ أَهْلَ الْفِسْقِ وَأَهْلَ الْكِبَائِرِ فَإِنَّهُ سَيَجِيءُ مِنْ بَعْدِي أَقْوَامٌ يُرَجِعُونَ الْقُرْآنَ تَرْجِيحَ الْغِنَاءِ وَالنُّوجِ وَالرُّهْبَانِيَّةِ، لَا يَجُوزُ تَرَاقِيَهُمْ قُلُوبُهُمْ مَقْلُوبَةٌ وَقُلُوبٌ مِنْ يُعْجِبُهُ شَأْنُهُمْ
 ۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَنِ بْنِ شَمُونٍ قَالَ: حَدَّثَنِي عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ النَّوْقَلِيُّ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: ذَكَرْتُ الصَّوْتَ عِنْدَهُ فَقَالَ إِنَّ عَلِيَّ بْنَ الْحُسَيْنِ عليهما السلام كَانَ يَقْرَأُ قَرِيبًا مَرَّةً فِي الْمَاءِ فَصَمِقَ مِنْ حُسْنِ صَوْتِهِ وَإِنْ الْأَمَامَ لَوْ أَطَمَّرَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا لَمَّا احْتَمَلَهُ النَّاسُ مِنْ حُسْنِهِ قُلْتُ: وَلَمْ يَكُنْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يُصَلِّي بِالنَّاسِ وَيَرَفَعُ صَوْتَهُ بِالْقُرْآنِ؟ فَقَالَ: إِنْ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله كَانَ يُحَمِّلُ النَّاسَ مِنْ حَلْفِهِ مَا يُطِيقُونَ.

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ سُلَيْمِ الْقُرَظِيِّ، عَمَّنْ أَخْبَرَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: أَعْرَبَ الْقُرْآنَ فَإِنَّهُ عَرَبِيٌّ.

﴿۴۵۱۵﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْبُدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَاسِمِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ

۳ - امام صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا (ص) فرمود: قرآن را بالحنها و آواز عرب بخوانید، و از لحن فاسقان و گنهکاران دوری کنید، زیرا پس از من مردمانی بیایند که قرآن را در گلوبهر خاتند، مانند خوانندگی و نوحه خوانی و خواندن کشیشان، که از گلوبی آنها نکند (یعنی مقبول درگاه خداوند واقع نکردند - از مجلسی ره) دلهای ایشان وارونه است، و هر که از آنها خوشش آید نیز دلش وارونه است.

۴ - علی بن محمد نوقلی گوید: نزد حضرت ابی الحسن علیه السلام از آواز خواندن یاد کردم فرمود: همانا علی بن الحسین علیهما السلام قرآن میخواند و چه بسا کسانی بر آنحضرت میکشیدند و از آواز خوش او مدعوش میشدند، و اگر راستی امام چیزی از آواز خوشش آشکار کند مردم تاب شنیدن آنرا ندارند، عرض کردم: مگر نبود که رسول خدا (ص) با مردم نماز (جماعت) میخواند و آوازش را میخواندن بلند میکرد؟ فرمود: رسول خدا (ص) باندازه تحمل و طاقت آنان که پشت سرش بودند آوازش را بلند میکرد.

۵ - حضرت صادق عليه السلام فرمود: قرآن را با اعراب بخوانید زیرا که قرآن عربی است.
 شرح - فیض (ره) گوید: یعنی فصیح بخوانید و از غلط آنرا برکنار کنید، و مجلسی (ره) گوید: گفته شده: یعنی بلحنهای عرب بخوانید باینکه محسنات قرائت از تغخیم و ترقیق و ادغام و چیزهای دیگر را در آن بکار برید.

۶ - امام صادق عليه السلام فرمود: خدای عزوجل بموسی بن عمران عليه السلام وحی فرمود: که هر گاه برابر

سنان، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: إن الله عز وجل أوحى إلى موسى ابن عمران عليه السلام: إذا وقعت بين يدي فقِفْ موقِفَ الدَّليلِ الفقيرِ وإذا قرأت التوراة فاسمِعْهَا بِصَوْتِ حَزِينٍ.

۷- عنه، عن علي بن معبد، عن عبدالله بن القاسم، عن عبدالله بن سنان، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: لم يعط أمّتي أقلّ من ثلاث: الجمال والصوت الحسن والحفظ.

۸- عنه، عن أبيه، عن علي بن معبد، عن يونس، عن عبدالله بن مسكان، عن أبي بصير عن أبي عبدالله عليه السلام قال: قال النبي صلى الله عليه وآله: إن من أجمل الجمال الشعر الحسن ونعمة الصوت الحسن.

۹- عنه، عن علي بن معبد، عن عبدالله بن القاسم، عن عبدالله بن سنان، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: قال النبي صلى الله عليه وآله: لكل شيء جلبة وجلبة القرآن الصوت الحسن.

۱۰- عدة من أصحابنا، عن سهل بن زياد، عن موسى بن عمر الصّقلی، عن محمد بن عيسى عن الشّكّونبی، عن علي بن إسماعيل الميمّی، عن رجل، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: ما بعث الله عز وجل نبياً إلاّ أحسن الصوت.

۱۱- سهل بن زياد [عن الحسن بن علي بن عقیبة، عن رجل، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: كان علي بن الحسين صلوات الله عليه أحسن الناس صوتاً بالقرآن وكان السقاؤون يمرّون فيقفون بيابه يسمعون قراءته، وكان أبو جعفر عليه السلام أحسن الناس صوتاً.

من ایستادی چون شخص زبون و نیازمندی بایست، و هر گاه تورات میخوانی باواز حزین بخوان.

۷- و نیز فرمود صلى الله عليه وآله که رسول خدا (ص) فرموده: بامت من کمتر از سه چیز داده نشده: زیبایی، آواز خوش، حافظه.

۸- و نیز فرمود: صلى الله عليه وآله که رسول خدا (ص) فرموده: از جمله زیباترین زیباییها موی زیبا و نغمه آواز خوش است.

۹- و نیز فرمود: صلى الله عليه وآله که رسول خدا (ص) فرموده است: هر چیزی زینتی دارد و زینت قرآن آواز خوش است.

۱۰- مردی از امام صادق عليه السلام حدیث گفت که فرمود: خداوند هیچ پیمبری را مبعوث نفرموده جز اینکه خوش آواز باشد.

۱۱- و نیز فرمود علیه السلام که علی بن الحسین علیهما السلام خوش آوازترین مردم بود در خواندن قرآن و سقاها که میگذشتند بدرخانه اش میایستادند و قرآن خواندن او را گوش میدادند، و حضرت باقر علیه السلام نیز خوش آوازترین مردمان بود.

۱۲- حضرت صادق علیه السلام فرمود: مکروه است که قل هو الله احد بیک نفس خوانده شود.

۱۲ - حُمَیدُ بْنُ زَیادٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَسَدِيِّ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمُؤَمِّدِيِّ ، عَنْ أَبِي بَانٍ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَكْرَهُ أَنْ يُقْرَأَ «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» بِتَقْسٍ وَاحِدٍ .
 ۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمَزَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام : إِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَرَفَعْتَ بِهِ صَوْتِي جَاءَنِي الشَّيْطَانُ فَقَالَ : إِنَّمَا تَرَاهِي بِهَذَا أَهْلَكَ وَالنَّاسَ قَالَ : يَا أَبَا مُحَمَّدٍ أَقْرَأِ آيَةَ مَا بَيْنَ الْقَرَأَتَيْنِ تَسْمِعُ أَهْلَكَ وَرَجَعَ بِالْقُرْآنِ صَوْتَكَ فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يَحِبُّ الصَّوْتِ الْحَسَنَ يُرْجِعُ فِيهِ رَجْعاً .

﴿ بَاب ﴾

﴿ فِيمَنْ يُظْهِرُ الْغَشِيَةَ عِنْدَ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ إِسْحَاقَ الصَّبِيِّ ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْأَرْمِينِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ : إِنْ قَوْمًا إِذَا ذُكِرُوا شَيْئًا مِنَ الْقُرْآنِ أَوْحَدُوا نَوْأً بِهِ صَعِقَ أَحَدُهُمْ حَتَّى يُرَى أَنَّ أَحَدَهُمْ لَوْ قُطِعَتْ يَدَاهُ أَوْ رَجَلَاهُ لَمْ يَشْعُرْ بِذَلِكَ ؟ فَقَالَ : سُبْحَانَ اللَّهِ ذَاكَ مِنَ الشَّيْطَانِ مَا يَهْدَانِيهِمَا إِسْمَاهُ الْهَلِينُ وَالرَّقَّةُ وَالِدَمْعَةُ وَالْوَجَلُ .
 أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ أَبِي عِمْرَانَ الْأَرْمِينِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ جَابِرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام مِثْلَهُ .

۱۳ - ابوبصیر گوید : بحضرت باقر علیه السلام عرض کردم : هر گاه قرآن را با صدای بلند میخوانم شیطان نزد آمد و گوید : تو با اینکار بخواناده خودت و مردم خود نمائی (دریا) میکند ؟ فرمود : ای ایامحمد با صوت (و آواز) متوسط بخوان که خانوادات بشنوند ، و آوازت را در خواندن قرآن در گلو بچرخان زیرا خدای عزوجل آواز خوش را که در گلو چرخانده شود دوست دارد .

﴿ بَاب ﴾

﴿ کسیکه هنگام خواندن قرآن خود را بغش میزند ﴾

۱ - جابر گوید : بحضرت باقر علیه السلام عرض کردم : مردمی هستند که چون آیه‌ای از قرآن را ذکر کنند و یا برای آنان خوانده شود مدهوش گردند و چنان مینمایند که اگر دستها یا پاهايش را ببرند نمی فهمد ؟ فرمود : سبحان الله این کار شیطان است بجزین چیزی توصیف نشده اند ، و همانا تأثر از قرآن باینست که دل نرم شود و برقت قلب و اشک ریختن و ترس است .
 و بسند دیگر نیز جابر این حدیث را از آنحضرت علیه السلام روایت کرده است .

حُسَيْنَ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : فِي كَمْ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ ؟ فَقَالَ : أَقْرَأَهُ أَحْمَاسًا ، أَقْرَأَهُ أَسْبَاعًا ، أَمَا إِنْ عِنْدِي مُصْحَفًا مَجْرَى أَرْبَعَةَ عَشَرَ جُرًّا .

۴- عَدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ إِبرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْمُغْبِرَةِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ : قُلْتُ لَهُ : إِنْ أَبِي سَأَلَ جَدَّكَ عَنْ حَتَمِ الْقُرْآنِ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ ، فَقَالَ لَهُ جَدُّكَ بِكُلِّ لَيْلَةٍ . فَقَالَ لَهُ : فِي شَهْرِ رَمَضَانَ ، فَقَالَ لَهُ جَدُّكَ : فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَقَالَ لَهُ أَبِي : نَعَمْ مَا اسْتَطَعْتُ . فَكَانَ أَبِي يَحْتَمُهُ أَرْبَعِينَ حَتْمَةً فِي شَهْرِ رَمَضَانَ ، ثُمَّ حَتَمْتُهُ بَعْدَ أَبِي قَرِيْمًا زِدْتُ قَرِيْمًا نَقَصْتُ عَلَى قَدْرِ قِرَائِي وَسُغْلِي وَنَشَاطِي وَكَسَلِي فَإِذَا كَانَ يَوْمَ الْفِطْرِ جَعَلْتُ لِرَسُولِ اللَّهِ صلى الله عليه وآله وسلم حَتْمَةً وَإِلَيَّ عليه السلام أُخْرَى وَلِفَاطِمَةَ عَلَيْهَا السَّلَامُ أُخْرَى ، ثُمَّ لِلْأَيْمَةِ عليها السلام حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَيْكَ فَصَيَّرْتُ لَكَ وَاحِدَةً مُنْذُ صِرْتُ فِي هَذَا الْحَالِ فَأَيُّ شَيْءٍ لِي بِذَلِكَ ؟ قَالَ : لَكَ بِذَلِكَ أَنْ تَكُونَ مَعَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، قُلْتُ : اللَّهُ أَكْبَرُ (إِلَيَّ بِذَلِكَ) ؟ قَالَ : نَعَمْ ، ثَلَاثَ مَرَّاتٍ .

۵- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ قَالَ : سَأَلَ أَبُو بَصِيرٍ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَأَنَا حَاضِرٌ فَقَالَ لَهُ : جُعِلْتُ فِدَاكَ أَقْرَأَ الْقُرْآنَ فِي لَيْلَةٍ ؟ فَقَالَ : لَا ، فَقَالَ :

روز) قرآن را بخوانم ؟ فرمود : آنرا در پنج قسمت بخوان (یعنی پنج روز که بخش هر روزی شش جزء باشد) و در هفت بخش بخوان (یعنی در هفت روز) و در نزد من قرآنی است که چهارده قسمت است (یعنی در چهارده روز ختم میشود) .

۴- علی بن مغیره گوید : حضرت ابی الحسن (کاظم) علیه السلام عرض کردم : که پدر من از جد شما پرسیده از ختم قرآن در هر شب ؟ و جد شما فرموده بود : هر شب ، و باو عرض کرده بود : در ماه رمضان ؟ جد شما فرموده بود : و در ماه رمضان ، پدرم باو عرض کرده بود : آری هر چه توانائی داشته باشم (بخوانم) ؟ (فیض) (ره) گوید : محتمل است در اینجا چیزی افتاده و ساقط شده باشد) و پدرم چنین بود که چهل بار قرآن را در ماه رمضان ختم میکرد و من نیز پس از پدرم (به همین اندازهها) ختم میکنم گاهی بیشتر و گاهی کمتر باندازه فراغت و شغلم و باندازه نشاط و کسالتم ؟ و چون روز عید فطر شود بکحتم آنرا هدیه رسول خدا (ص) کنم ، و یکی را هدیه علی علیه السلام و یکی را هدیه حضرت فاطمه علیها السلام و همچنین برای هر یک از ائمه (ع) تا برسد شما که برای هر یک یکی هدیه کنم و تا باین حال رسیده ام چنین کرده ام ، برای من در برابر این عمل چه پاداشی هست ؟ فرمود : پاداش این است که روز قیامت با ایشان باشی ، گفتم : الله اکبر ! این است پاداش من ! تا سه بار فرمود : آری .

۵- علی بن ابی حمزه گوید : ابو بصیر از امام صادق عليه السلام پرسید - و من نیز در خدمتش بودم - و عرض کرد : قرآنت شوم ! من قرآن را در یک شب بخوانم ! فرمود : نه ، عرض کرد : در دو شب ؟ فرمود : نه ، تا رسید بشش

فِي لَيْلَتَيْنِ؟ فَقَالَ: لَأَحْتَسِبُ بَلَغَ سِتَّ لَيَالٍ فَأَشَارَ بِيَدِهِ فَقَالَ: هَا، ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَا أَبَا نَجْمٍ إِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ مِنْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله كَانَ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ فِي شَهْرٍ وَأَقَلَّ، إِنَّ الْقُرْآنَ لَيُقْرَأُ هَذِمَةً وَلَكِنْ يُرْتَلُ تَرْبِيلاً إِذَا مَرَرْتَ بِآيَةٍ فِيهَا ذِكْرُ النَّارِ وَقَفْتَ عِنْدَهَا وَتَعَوَّدْتَ بِاللَّهِ مِنَ النَّارِ فَقَالَ أَبُو بَصِيرٍ: أَقْرَأَ الْقُرْآنَ فِي رَمَضَانَ فِي لَيْلَةٍ؟ فَقَالَ: لَا، فَقَالَ: فِي لَيْلَتَيْنِ؟ فَقَالَ: لَا، فَقَالَ: فِي ثَلَاثٍ؟ فَقَالَ: هَا - وَأَوْ مَا بَيْنَهُ - نَعَمْ شَهْرُ رَمَضَانَ لَيُشْبِهُهُ شَيْءٌ مِنْ الشُّهُورِ لَهُ حَقٌّ وَحُرْمَةٌ أَكْثَرُ مِنَ الصَّلَاةِ مَا اسْتَطَعْتَ.

(بَابُ)

﴿أَنَّ الْقُرْآنَ يُرْفَعُ كَمَا نُزِّلَ﴾

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ، عَنِ الشَّكُونِيِّ، عَنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صلى الله عليه وآله: إِنَّ الرَّجُلَ الْأَعْجَمِيَّ مِنْ أُمَّنِي لَيَقْرَأُ الْقُرْآنَ بِعَجْمِيَّةٍ فَيَرْفَعُهُ الْمَلَائِكَةُ عَلَى عَرَبِيَّةٍ.

﴿۴۳۰﴾ ۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سُلَيْمَانَ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ، عَنِ أَبِي الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ: قُلْتُ لَهُ: جُعِلَتْ فِدَاكَ إِنَّا نَسْمَعُ الْآيَاتِ فِي الْقُرْآنِ لَيْسَ هِيَ عِنْدَنَا كَمَا

شب بادست اشاره کرده فرمود: ها (یعنی آری بخوان) سپس حضرت صادق علیه السلام فرمود: ای ابا محمد آنان که پیش از شماها بودند از اصحاب حضرت محمد (ص) قرآن را در یکماه و کمتر میخواندند، قرآن را بشتاب و سرعت نباید خواند بلکه باید هموار و شمرده خوانده شود، و هرگاه بآیه ای برخورد کردی که در آن ذکر دوزخ است نزد آن بایستی و از دوزخ بخدا پناه ببری، پس ابوبصیر عرض کرد: در ماه رمضان قرآن را در یکشب بخوانم؟ فرمود: نه، عرض کرد: در دو شب بخوانم؟ فرمود: نه، عرض کرد: در سه شب بخوانم؟ فرمود: آری بخوان - و بادست خود اشاره کرد - آری ماه رمضان (ماهی) است که هیچکدامیک از ماهها بدو نمانند برای آنماه حق و حرمتی است، (و در آن ماه) نماز هر چه توانی بخوان.

﴿(بَابُ)﴾

(اینکه قرآن بهمانسان که نازل گردیده بالا رود) (نه بدانسان که خوانند)

۱ - حضرت صادق عليه السلام فرمود: رسول خدا (ص) فرموده: مرد عجمی (و غیر عرب) از امت من قرآن را عجمی میخواند (یعنی مراعات تجوید و محسنات قرائت را نمی کند یا اعراب آنرا غلط میخواند) و فرشتگان آنرا برمی صحیح بالا برند.

۲ - برخی از یاران محمد بن سلیمان (یکی از روایان حدیث) از حضرت ابی الحسن عليه السلام حدیث کنند که بآنحضرت عليه السلام عرض کردم: قربانت شوم: ما آیاتی (از جانب شما) در قرآن می شنویم که آطور که

تَسْمَعُهَا وَلَا تُحِيسُ أَنْ تَقْرَأَهَا كَمَا بَلَّغْنَا عَنْكُمْ ، قَهْلُ نَأْتُمْ ؟ فَقَالَ : لَا ، إِقْرَؤُوا كَمَا تَعَلَّمْتُمْ فَسَيَجِبْكُمْ مَنْ يَعْلَمُكُمْ .

(بَابُ)

﴿فَضْلُ الْقُرْآنِ﴾

۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ بَدْرِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَرَأَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ مَرَّةً بُورِكَ عَلَيْهِ وَمَنْ قَرَأَهَا مَرَّةً تَبَيَّنَ بُورُكُ عَلَيْهِ وَعَلَى أَهْلِهِ وَمَنْ قَرَأَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ بُورِكَ عَلَيْهِ وَعَلَى أَهْلِهِ وَعَلَى جِبْرَائِيلَ وَمَنْ قَرَأَهَا ثِنْتَيْ عَشْرَ مَرَّةً بَنَى اللَّهُ لَهُ اثْنَيْ عَشَرَ قَصْرًا فِي الْجَنَّةِ فَيَقُولُ الْحَفَظَةُ : اذْهَبُوا بِنَائِي إِلَى قُصُورِ أَحِبَّائِي فَلَايُنْظَرُ إِلَيْهَا وَمَنْ قَرَأَهَا مِائَةً مَرَّةً غُفِرَتْ لَهُ ذُنُوبُ خَمْسَةِ وَعِشْرِينَ سَنَةً مَا خَلَّ الدِّمَاءَ وَالْأَمْوَالَ وَمَنْ قَرَأَهَا رُبْعَ مِائَةٍ مَرَّةٍ كَانَ لَهُ أَجْرُ رُبْعِ مِائَةِ شَهِيدٍ كُلُّهُمْ قَدْ غَفِرَ جَوَادُهُ وَارْبِقُ دَمُهُ وَمَنْ قَرَأَهَا أَلْفَ مَرَّةٍ فِي يَوْمٍ وَ لَيْلَةٍ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يَرَى مَقْعَدَهُ فِي الْجَنَّةِ أَوْ يَرَى لَهُ .

۲ - حُمَيْدُ بْنُ زَيْدٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الِيبَسِيِّ : عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَمَّا أَمَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ هَذِهِ الْآيَاتِ أَنْ يَهْبِطَنَّ إِلَى الْأَرْضِ تَعَلَّقَنَّ

میشنوم نزد ما آنطور نیست ، و نمیتوانیم آنطور که از شما بما رسیده است آنها را بخوانیم آیا گناهکاریم؟ فرمود : نه ، همانطور که آموخته اید (و بلد هستید) بخوانید بزودی بیاید کسی که بشما بیاورد (مقصود حضرت صاحب الامر علیه السلام است چنانچه فیض (ره) گوید) .

﴿بَابُ﴾

(فَضِيلَتِ (بِرْخِي) از سوره ها و آیات قرآن)

۱- محمد بن مروان از حضرت باقر عليه السلام روایت کند که فرمود : هر کس قل هو الله احد را یکبار بخواند بر او مبارک باشد (و برکت باو داده شود) و هر کس دوبار بخواند خودش و خاندانش برکت یابند، و هر کس سه بار بخواند خودش و خاندانش و همسایگانش برکت یابند ، و هر کس دوازده بار بخواند خداوند برایش دوازده قصر در بهشت بنا کند و نگهبانان بهشت گویند : برویم قصرهای فلان برادرمان را تماشا کنیم ، و هر کس صدبار بخواند گماهان بیست و پنجسال او بجز خونها و مالها (که بناحق ریخته و یا خورده است) آمرزیده شود ، هر کس چهارصد بار بخواند مزد چهارصد شهید دارد که همه آنها اسبش را در راه خدا پی کرده و خویش ریخته شده است ، و هر کس در یکشنبه روز هزار بار آنرا بخواند نبرد تا جایگاه خویش را در بهشت ببیند یا باو نشان داده شود .

۲- حضرت صادق عليه السلام فرمود : چون خدای عزوجل باین آیات (که در آخر حدیث بیاید) فرمان داد که بزمن فرود آیند ، آنها برش درآویختند و گفتند : پروردگارا بکجا ما را فرو میفرستی ؟ پسوی

بِالْمَرْثِ وَقَدْ نَزَّ رَبِّي إِلَى آيِنِ تَهْبِطُنَا إِلَى أَهْلِ الْحَطَايَا وَالذُّنُوبِ فَأَوْحَى اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ إِلَيْهِنَّ : أَيْنَ أَهْبِطْنَ فَوَعَّرَ بِي وَجَلَالِي لَا يَنْتَلُونَ أَحَدًا مِنْ آلِ مُحَمَّدٍ وَشِبَعِيهِمْ فِي دُبُرِي مَا أَفْرَضْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْمَكْتُوبَةِ فِي كُلِّ يَوْمٍ الْأَنْظَرْتُ إِلَيْهِ بَعِيْبِي الْمَكْنُوتَةَ فِي كُلِّ يَوْمٍ سَبْعِينَ نَظْرَةً أَقْصَى لَهُ فِي كُلِّ نَظْرَةٍ سَبْعِينَ حَاجَةً وَقَبْلَتُهُ عَلَى مَا فِيهِ مِنَ الْمَعَاصِي وَهِيَ أُمُّ الْكِتَابِ وَشَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَأَمَّا الْمَلَائِكَةُ وَالْوَالِدِينَ الْعُلَمَاءُ وَآيَةُ الْكُرْسِيِّ وَآيَةُ الْمَلِكِ .

۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَكُونٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَمْرٍ ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ قَرَأَ الْمُسَبِّحَاتِ كُلَّهَا قَبْلَ أَنْ يَنَامَ لَمْ يَمُتْ حَتَّى يُنْزَلَ الْقَائِمُ وَإِنْ مَاتَ كَانَ فِي جِوَارِ مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى : عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ التُّعْمَانِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ طَلْحَةَ ، عَنْ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ قَرَأَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ مِائَةَ مَرَّةٍ حِينَ يَأْخُذُ مَضْجَعَهُ عَفَرَ اللَّهُ لَهُ ذُنُوبَ خَمْسِينَ سَنَةً .

۵ - (۴۵۲۵) - حُمَيْدُ بْنُ زَيْدٍ ، عَنِ الْحَشَّابِ ، عَنِ ابْنِ بَقَّاجٍ ، عَنْ مُعَاذِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ جُمَيْعٍ ، رَفَعَهُ إِلَى عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عَلَيْهِمَا السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَنْ قَرَأَ أَرْبَعَ آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ الْبَقْرَةِ

خطا کاران و گناه کاران ، پس خدای عزوجل بآنها فرمود : فرود شوید که بعزت و جلال خودم سوگند که هیچکس از آل محمد (علیهم السلام) و شعیبان آنها شمارا در هر روز دنبال نماز واجبش نخواند جز اینکه بنظر مخصوصی در هر روز هفتاد بار باو نظر کنم و در هر نظر هفتاد حاجت او را بر آورم ، و او را با آنچه گناه دارد ببذیرم و آن آیات عبارت است از ام الكتاب (یعنی سوره مبارکه حمد) و آیه : و شهد الله انه لا اله الا هو و الملائكة و اولوالالعلم ، (سوره آل عمران آیه ۱۸) و آیه الكرسي ، و آیه ملك (قل اللهم مالك الملك ... آیه ۲۶ از سوره آل عمران) .

۳ - جابر گوید : شنیدم حضرت باقر عليه السلام میفرمود . هر کس همه سوره ها مسبحات (یعنی سوره های که اول آن سبح یا سبح است) پیش از آنکه بخوابد آنها را بخواند ، آنکس نمیرد تا حضرت قائم عليه السلام را درک کند و اگر بمیرد در جوار نبی اکرم محمد (س) خواهد بود .

شرح - مسبحات که اول آنها سبح یا سبح است هفت سوره است : سوره اسری ، سوره حدید ، سوره حشر ، سوره صف ، سوره جمعه ، سوره نفاثین ، سوره اعلی .

۴ - رسوا خدا (س) فرمود : هر کس هنگامی که بستر خواب رود صدبار سوره قل هو الله احد را بخواند خداوند گناه پنجاه سال او را بپارزد .

۵ - و نیز آنحضرت (س) فرمود : هر کس چهار آیه از اول سوره بقره و آیه الكرسي و دو آیه بعد از آن (یعنی آیه های لا اکراه فی الدین ... ، و آیه : والله ولی الذین آمنوا ...) و سه آیه آخر

وَأَيَّةَ الْكُرْسِيِّ وَآيَاتِنَ بَعْدَهَا وَثَلَاثَ آيَاتٍ مِنْ آخِرِهَا لَمْ يَرَفِي نَفْسِهِ وَمَالِهِ شَيْئًا يُكْرِهُهُ وَلَا يَقْرُبُهُ شَيْطَانٌ وَلَا يَنْسَى الْقُرْآنَ .

٦ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَرَأَ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ، يَجْهَرُ بِهَا صَوْتَهُ كَأَنَّ كَالشَّاهِرِ سَيْفَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَنْ قَرَأَهَا سِرًّا كَانَ كَالْمُنْتَحِطِّ بِتَمِيمِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَنْ قَرَأَهَا عَشْرَةَ مَرَّاتٍ غُورَتْ لَهُ عَلَى نَحْوِ أَلْفٍ ذَنْبٍ مِنْ ذُنُوبِهِ .

٧ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ شُعَيْبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَانَ أَبِي صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ يَقُولُ : قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ لَيْسَ الْقُرْآنُ بِأَيُّهَا الْكَافِرُونَ رُبِعَ الْقُرْآنَ .

٨ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ مِهْرَمٍ ، عَنْ رَجُلٍ سَمِعَ أَبَا الْحَسَنِ عليه السلام يَقُولُ : مَنْ قَرَأَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ عِنْدَ مَنَامِهِ لَمْ يَخَفِ الْفَالِجَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ وَمَنْ قَرَأَهَا فِي دُبُرِ كُلِّ فَرِيضَةٍ لَمْ يَصْرُوهُ دُوحَمَةً وَقَالَ : مَنْ قَدَّمَ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ بَيْنَهُ وَبَيْنَ جَبَّارِ مَنَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْهُ ، يَقْرَأُهَا مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ ، فَإِذَا قَعَلَ ذَلِكَ دَرَقَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ خَيْرَهُ وَمَنَعَهُ مِنْ شَرِّهِ ، وَقَالَ : إِذَا حَفَّتْ أَمْرًا فَأَقْرَأْ آيَةَ مِنْ الْقُرْآنِ

سوره بقره را بخواند در جان و مالش بدی نبیند و هیچ شیطانی بساو نزدیک نشود ، و قرآن را فراموش نکند .

٦- حضرت باقر عليه السلام فرمود : هر کس سوره انا انزلناه فی لیلۃ القدر ، را بخواند و آوازش را (هنگام خواندن آن) بلند کند مانند کسی است که شمشیر در راه خدا کشیده ، و هر کس آنرا آهسته بخواند مانند کسی است که در راه خدا در خون خود بنلغند ، و هر کس ده بار آنرا بخواند پانزده هزار گناه از گناهانش آمرزیده شود .

٧- حضرت صادق علیه السلام فرمود : که پدرم صلوات الله علیه میفرمود : « قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ » یک سوم قرآنست و « قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ » یک چهارم آن است .

٨- ابراهیم بن مهزم از مردی حدیث کند که شنید از حضرت ابی الحسن علیه السلام که میفرمود : هر کس آیه الکرسی را در وقت خواب بخواند از درد قلج نترسدان شامه اش ، و هر که پشت سر هر نماز واجب آنرا بخواند هیچ حیوانی که نیش زهر آکین دارد او را زیان نرساند و فرمود : هر کس قل هو الله احد را بین خود و بین جبار (و ستمگری که آهنگ آزار او را دارد) پیش دارد (و در برابر او این سوره را بخواند) خدای عزوجل او را از آن ستمکار منع کند ، (پایین ترتیب که) بخواند آنرا از پیش رو و از پشت سر و از راست و چپش ، و چون این کار را کرد خدای عزوجل خیر آن ستمکار را باو بهره کند و از شرش او را باز دارد . و فرمود : هر گاه از پیش آمدی ترسیدی سد آیه از قرآن از هر کجای آن که

مِنْ حَبِثٍ شِئْتُمْ قُلِي : اللَّهُمَّ اكْشِفْ عَنِّي اللَّبَأَةَ - ثَلَاثَ مَرَّاتٍ - .

۹ - محمد بن یحیی ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنِ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ قَرَأَ مِائَةَ آيَةٍ يُصَلِّي بِهَا فِي لَيْلَةٍ كَتَبَ اللَّهُ عَنْ وَجَلِّ لَهُ بِهَا قُوَّةَ لَيْلَةٍ وَمَنْ قَرَأَ مِائَتِي آيَةٍ فِي غَيْرِ صَلَاةٍ لَمْ يَخَافْهُ الْقُرْآنُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمَنْ قَرَأَ حَمْسَةَ آيَةٍ فِي يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ فِي صَلَاةٍ النَّهَارِ وَاللَّيْلِ كَتَبَ اللَّهُ عَنْ وَجَلِّ لَهُ فِي اللُّوْحِ الْمَحْفُوظِ قِنْطَارًا مِنَ الْحَسَنَاتِ وَالْقِنْطَارُ أَلْفٌ وَمِائَتَا أُوقِيَّةٍ ، وَالْأُوقِيَّةُ أَكْثَرُ مِنْ جَبَلٍ أَحَدٍ .

۱۰ - (۳۴۴) - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَسَّانٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ابْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ مَسْوُورِ بْنِ حَارِمٍ : عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ مَضَى بِهِ يَوْمٌ وَاجِدُ فَصَلَّى فِيهِ بِخَمْسِ صَلَوَاتٍ وَلَمْ يَقْرَأْ فِيهَا بِقُلِّ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ قِيلَ لَهُ : يَا عَبْدَ اللَّهِ لَسْتَ مِنَ الْمُصَلِّينَ .

۱۱ - وَبِهَذَا الْأَسْنَادِ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ سَيْفِ بْنِ عَمِيرَةَ ، عَنْ أَبِي بَكْرِ الْحَضْرَمِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ كَانَ يَوْمًا مِنْ يَوْمِي بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيَدْعُ أَنْ يَقْرَأَ فِي ذُبُرِ الْقَرِيبَةِ بِقُلِّ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ، فَإِنَّهُ مَنْ قَرَأَهَا جَمَعَ اللَّهُ لَهُ خَيْرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَغَفَرَ لَهُ وَلِوَالِدَيْهِ وَمَا وَلَدًا .

۱۲ - عَنْهُ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِنَّ سُورَةَ الْأَنْعَامِ نَزَلَتْ جُمْلَةً سَبْعًا سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ حَتَّى نَزَلَتْ عَلَى مُحَمَّدٍ صلى الله عليه وآله فَعَظَمُوهَا وَبَجَلُوهَا قَانَ

خواهی بخوان ، سپس سه بار بگو : اللهم اكشف عنى الالباء .

۹ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر که صد آیه (از قرآن) در شب در نمازهای بخواند (یعنی در یکی از نمازهایی که شب میخواند و ظاهراً مقصود نمازهای نافله است که از اول شب تا صبح میخوانند یا حداقل گانه دورگمت نماز بخواند و این صد آیه را در آن بخواند) خدای عزوجل برای او عبادت یکشب را ثبت کند ، و هر کس دوستان آیه درغبار نماز بخواند قرآن در روز قیامت با او خصومت نوزد (و درباره ضایع گذاردنش و روی برتافتن از آن شکایت از او نکنند) و هر که در شبانه روز در نماز روز و شب پانصد آیه بخواند خدای عزوجل برای او در لوح محفوظ یک قنطار حسنه بنویسد و قنطار هزار و دوپست اوقیه است و اوقیه بزرگتر از کوه احد است .

۱۰ - و نیز فرمود عليه السلام : هر کس بکروز تمام بر او بگذرد و نمازهای پنجگانه را بخواند و در آن نمازها قل هو الله احد بخواند یا گفته شود : ای بنده خدا تو از نمازگزاران نیستی .

۱۱ - و نیز فرمود عليه السلام : هر که ایمان بخدا و روز جزا دارد خواندن قل هو الله احد را دنبال هر نماز واجب از دست ندهد ، زیرا هر کس آنرا بخواند خداوند خیر دنیا و آخرت را برای او فراهم کند و او را و پدر و مادرش را و هر که از آن دو متولد شده بیامرزد .

۱۲ - و نیز آنحضرت صلى الله عليه وآله فرمود . همانا سوره انعام یکجا نازل گردید و سفنادر هزار فرشته آن را بدرقه کردند تا بمحمد صلی الله علیه وآله نازل شد . پس آنرا بزرگ شمارید و گرامی دارید ، زیرا در

اسم الله عز وجل فيها في سبعين موضعاً ولو يعلم الناس ما في قرأتها ماتوا كواها .

١٣ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن النوفلي ، عن الشكوني ، عن أبي عبدالله عليه السلام أن النبي صلى الله عليه وآله وسلم لما دعا فقال : لقد وافى من الملائكة سبعون ألفاً وفيهم جبرئيل عليه السلام يصلون عليه فقلت له : يا جبرئيل بما يستحق صلواتكم عليه ؟ فقال : يقرأه قل هو الله أحد قائماً وقاعداً وزاكياً وما شياً وذاهباً وجائياً .

١٤ - عده من أصحابنا ، عن سهل بن زياد عن جعفر بن محمد بن بشير ، عن عبيد الله بن الدهقان ، عن درست ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : قال رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم : من قرأ الهيكم التكاثر عند النوم وقى فتنه القبر .

﴿ ٣٥٥٥ ﴾ ١٥ - محمد بن يحيى ، عن أحمد بن محمد بن عيسى ، عن محمد بن إسماعيل بن بزيع ، عن عبدالله بن الفضل النوفلي رفته قال : ما قرأت الحمد على وجه سبعين مرة إلا سكن .

١٦ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن معاوية بن عمار ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : لو قرأت الحمد على ميت سبعين مرة ثم ردت فيه الروح ما كان ذلك عجباً .

١٧ - عنه ، عن أحمد بن بكر بن صالح ، عن سليمان الجعفري ، عن أبي الحسن عليه السلام قال : سمعته يقول : ما من أحد في حد الصبا يتعهد في كل ليلة قراءة قل أعوذ برب الفلق وقل أعوذ

هفتاد جای آن نام خدای عزوجل میباشد ، و اگر مردم میدانستند چه نوابها و فضیلتها می درخواندن آن سوره است آنرا و نمی گذاردند و ترک نمی کردند .

١٣ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : پیغمبر صلی الله علیه و آله بر جنازه سعد معاذ نماز خواند و پس از آن فرمود : هفتاد هزار فرشته که در آنها جبرئیل علیه السلام نیز بود آمدند و بر جنازه سعد نماز خواندند ، من جبرئیل گفتم : ای جبرئیل بجه عمل سزاوار نماز شاهان ؟ جبرئیل گفت : برای خواندن قل هو الله أحد را (در همه احوال) ایستاده و نشسته و سواره و پیاده و در هنگام رفتن و آمدن .

١٤ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : هر که سوره الهیکم التکاثر را هنگام خوابیدن بخواند از فتنه قبر محفوظ بماند .

١٥ - عبدالله بن فضل نوفلی در حدیث مرفوعی (که سند را بمعصوم رسانده) حدیث کند که فرموده : سوره حمد بر هیچ دردی هفتاد بار خوانده نشود جز آنکه آن درد آرام گیرد .

١٦ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : اگر سوره حمد هفتاد بار بر مرده ای خوانده شود و روح به بن او باز گردد شکفت نیست .

١٧ - سلیمان جعفری گوید : از حضرت ابی الحسن علیه السلام شنیدم که میفرمود : هیچکس نیست که از دوران کودکی بپنده گیرد که در هر شب سوره قل أعوذ برب الفلق و سوره قل أعوذ برب الناس را هر

يَرَبِّ النَّاسِ كُلِّ وَاِحِدَةٍ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَقَوْلُ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ مِائَةً مَرَّةً فَإِنَّ لَمْ يَقْبَدْ فَحَمْسِينَ الْأَصْرَفَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَنْهُ كُلِّ لَمْ أَوْعَرَ مِنْ أَعْرَاضِ الصَّبِيَّانِ وَالْعَطَاشِ وَقَسَادِ الْمِعْتَدَةِ وَبَدْوَرِ الدَّمِ أَبَدًا مَا تَعُوذُ بِهَذَا حَتَّى يَبْلُغَهُ الشَّيْبُ فَإِنَّ تَعَهَّدَ نَفْسَهُ بِذَلِكَ أَوْ تَعُوذَ كَانَ مَحْفُوظًا إِلَى يَوْمِ يَقْبِضُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ نَفْسَهُ

۱۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ أَحْمَدَ الْمِنْقَرِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : مَنْ اسْتَكْفَى بِآيَةِ مِنَ الْقُرْآنِ مِنَ الشَّرْقِ إِلَى الْغَرْبِ كُنْفِي إِذَا كَانَ يَبْقِيَانِ .

۱۹ - الْحُسَيْنِ بْنِ عُمَرَ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ جَمِيعًا ، عَنْ بَكْرِ بْنِ عُمَرَ الْأَرْدَبِيِّ ، عَنْ رَجُلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي الْعُودَةِ قَالَ : تَأْخُذُ قَلَّةٌ جَدِيدَةً فَتَجْعَلُ فِيهَا مَاءً ثُمَّ تَقْرَأُ عَلَيْهَا إِذَا أَنْزَلْنَا فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ثَلَاثِينَ مَرَّةً ثُمَّ تَعْلِقُ وَتَشْرَبُ مِنْهَا وَتَتَوَصَّأُ وَبِزُ[د] فِيهَا مَاءً إِنْ شَاءَ اللَّهُ .

کدام سه بار بخواند و سوره قل هو الله احد را صد بار و اگر نتواند پنجاه بار بخواند جز اینکه خدای عزوجل از او بگرداند هر نوع دیوانگی و جن زدگی و پیش آمدهای که کودکان دچارش شوند ، و نیز مرض تشنگی و فاسد شدن معده و جوشش خون را نازمانی که بدان مداومت کند تا به پیری رسد ، و اگر خود را بخواند آن پابند کند یادگیری بر آن وادارش کند (یعنی اگر خودش سواد ندارد یا خواندن نتواند براو بخوانند) تا روزی که خدای عزوجل جانش را بگیرد محفوظ ماند .

توضیح - «بدورالدم» را لغتش در چند کتاب لغت که در دسترس بود نیافتم و «بدره» در لغت بمعنای سرعت و شتاب بسوی چیزی است ، و ممکن است مقصود از «بدورالدم» مرض فشار خون باشد ولی چون اطیبانی باین ترجمه نداشتند لذا بنحو اجمال ترجمه شد . و در نسخه وافی «بدره الدم» است که برای آن نیز معنایی نیافتم .

۱۸ - حسین بن احمد منقری گوید : از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام شنیدم که میفرمود : هر که بیک آیه قرآن اکتفا کند (و آنرا برای نگهداری از خود بس داند) از شرق تا غرب همان آیه او را بس باشد [اگر با ایمان و عقیده باشد] .

۱۹ - حضرت صادق علیه السلام برای حفظ و نگهداری (از چشم و بلاها) فرمود : کوزه تازه (آب ندیده ای) بگیر و آن را آب کن سپس بر آن سوره انا انزلناه فی لیلۃ القدر را سی بار بخوان سپس آن را آویزان کن و از آن بیاشام و وضوء بگیر و هر چه بخوانند در آن آب بیفزایند ان شاء الله .

شرح - یعنی هر گاه آب آن رو با تمام رقت چنانچه آب روی آن بریزند همان تأثیر و خاصیت را دارد . و بنظر میرسد که عبارت چنین باشد : «ویزداد فیها ماه ان شاء» و لفظ «الله» در آخر «شاه» از اضافات نسخه نویسان باشد ، و از شرح مجلسی (ره) نیز برای حدیث چنین برآید زیرا فرماید :

﴿۴۵۵﴾ ۲۰ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ إِدْرِيسَ الْحَارِثِيِّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَيَّانٍ ، عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا مُفَضَّلُ احْتَجِرْ مِنَ النَّاسِ كَلِمَةً بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَيَقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ : أَقْرَأُهَا عَنْ يَمِينِكَ وَعَنْ شِمَالِكَ وَمِنْ بَيْنِ يَدَيْكَ وَمِنْ خَلْفِكَ وَمِنْ فَوْقِكَ وَمِنْ تَحْتِكَ ، فَإِذَا رَحَلْتَ عَلَى سُلْطَانٍ جَائِرٍ فَأَقْرَأُهَا جِبْنَ تَنْظُرُ إِلَيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ وَأَعْفِدْ بِيَدِكَ الْبُسْرَى ثُمَّ لَا تَعَارَفْهَا حَتَّى تَخْرُجَ مِنْ عِنْدِهِ .

۲۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَعْفَرٍ ، عَنِ السَّمَاوِيِّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ بَكْرِ ، عَنْ أَبِي الْجَارُودِ عَنِ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ ، عَنْ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ أَنَّهُ قَالَ : وَاللَّهِ بَعَثَ مُحَمَّدًا عليه السلام بِالْحَقِّ وَأَكْرَمَ أَهْلَ بَيْتِهِ مَا مِنْ شَيْءٍ تَطْلُبُونَهُ مِنْ جِرْزٍ مِنْ حَرَقٍ أَوْ غَرَقٍ أَوْ سَرَقٍ أَوْ إِفْلَاتٍ ذَابَتْ مِنْ صَاحِبِهَا أَوْ ضَالَّةً أَوْ آيِقٍ إِلَّا وَهُوَ فِي الْقُرْآنِ ، فَمَنْ أَرَادَ ذَلِكَ فَلْيَسْأَلْنِي عَنْهُ ، قَالَ : فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنِي عَمَّا يُؤْمِنُ مِنَ الْحَرَقِ وَالْغَرَقِ؟ فَقَالَ : أَقْرَأْ هَذِهِ الْآيَاتِ وَاللَّهُ الَّذِي نَزَلَ الْكِتَابَ وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ ، «وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ - إِلَى قَوْلِهِ - سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ» فَمَنْ قَرَأَهَا فَقَدِمَ مِنَ الْحَرَقِ وَالْغَرَقِ - قَالَ : فَقَرَأَهَا رَجُلٌ وَأَصْطَرَمَتِ النَّارُ فِي بُيُوتِ جِيرَانِهِ وَبَيْتَهُ وَسَطَهَا

دعایمان شاه : ای کلمات بنقص ماؤه یصب علیه ماء آخر ... سپس نظیر آنچه ترجمه شد شرح فرموده .

۲۰ - مفضل بن عمر گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : ای مفضل از همه مردم خوبستن را بوسیله بسم الله الرحمن الرحيم و بسوره قل هو الله احد نگهداری و محافظت کن ، آنرا از سمت راست و از سمت چپ و از پیش رویت و از پشت سرت و از بالای سرت و از زیر پایت بخوان (یعنی بشش جهت بخوان) و چون بر سلطان ستمکاری وارد شدی همینکه نگاهت باو افتاد سه بار آنرا (یعنی سوره قل هو الله را) بخوان و با دست چپ بشمار ، و از خواندن آن جدا مشو (و ادامه بده) تا از نردش بیرون آئی .

۲۱ - اصبح بن نباته از امیر المؤمنین عليه السلام حدیث کند که فرمود : سوگند بدانکه محمد (ص) را بحقیقت برانگیخته و خاندانش را گرامی داشته هیچ چیزی نیست که شما آنرا بخوبتید از حرز و دعاهائی که برای محافظت از سوختن یا غرق شدن یا دزد یا گریختن چهارپائی از دست صاحبش یا گمشده ای یا بنده فراری ، جز اینکه در قرآن است ، هر که خواهد از من بپرسد (تا باو بگویم) گوید : پس مردی برخاست و عرض کرد : یا امیر المؤمنین مرا آگاه کن از آنچه برای محافظت از سوختن و غرق شدن است ؟ فرمود : این آیات را بخوان : «اللّٰه الذی نزل الکتاب و هو یولی الصالحین» (سوره اعراف آیه ۱۹۶ - واول آیه اینطور است : ان ولی اللّٰه الذی نزل الکتاب ...) و آیه : «وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ ، نَا بَکْفَنَارِهِ : وَسُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا یُشْرَکُونَ» (سوره زمر آیه ۱۷ - وتمام آیه اینطور است : «وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالأرض جمیعاً قبضته یوم القیمة و السموات مطویات بیمنه سبحانه و تعالی عما یشرکون» پس

فَلَمْ يُبَيِّهْهُ شَيْءٌ - ثُمَّ قَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ آخَرَ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ دَابَّتِي اسْتَصَعَبَتْ عَلَيَّ وَ أَنَا مِنْهَا عَلَى وَجَلٍ فَقَالَ : اقْرَأْ فِي أُذُنِهَا الْيَمْنَى وَوَلَّهُ اسْلَمَ مِنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ طَوْعاً وَكَرْهاً وَ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ . فَقَرَأَهَا فَذَلَّتْ لَهُ دَابَّتُهُ - وَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ آخَرَ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ أَرْضِي أَرْضٌ مَسْبُوعَةٌ وَإِنَّ السِّبَاعَ تَنْشَى مَنزِلِي وَلا تَجُوزُ حَسْبِي تَأْخُذُ فَرِسَتَهَا فَقَالَ : اقْرَأ « لَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مِنْ أَنْفُسِكُمْ عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ لا إِلَهَ إِلاَّ هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ » - فَقَرَأَهُمَا الرَّجُلُ فَاجْتَنَبَتْهُ السِّبَاعُ ثُمَّ قَامَ إِلَيْهِ آخَرَ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ فِي بَطْنِي مَاءً أَصْفَرَ قَبْلَ مِنْ شِفَاؤِ ؟ فَقَالَ : نَعَمْ بِالْأَرْضِ وَلا دِينَارٍ وَلكِنْ اكْتُبْ عَلَيَّ بَطْنِكَ آيَةَ الْكُرْسِيِّ وَتَغَسَّلْهَا وَتَشْرَبْهَا وَتَجْعَلْهَا ذَخِيرَةً فِي بَطْنِكَ فَتَبْرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ - فَفَعَلَ الرَّجُلُ فَبَرَأَ بِإِذْنِ اللَّهِ - ثُمَّ قَامَ إِلَيْهِ آخَرَ فَقَالَ يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنِي عَنِ الضَّالَّةِ ؟ فَقَالَ : اقْرَأْ فِي رِجْلَيْكَ وَقُلْ : يَا هَادِي الضَّالَّةِ رُدَّ عَلَيَّ ضَالَّتِي - فَفَعَلَ فَرَدَّ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْهِ ضَالَّتَهُ - ثُمَّ قَامَ إِلَيْهِ آخَرَ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَخْبِرْنِي عَنِ الْآبِقِ فَقَالَ : اقْرَأ « وَأَوْ

هر که این آیات را بخواند از سوختن و غرق شدن ایمن است ، گوید : پس مردی آنرا خواند و آنتی در خانه‌های همسایگانانش در گرفت و خانه او هم وسط آن خانه‌ها بود و (از برکت آن آیات که خوانده بود) آسیبی باو نرسید ، سپس مرد دیگری بر خاست و عرض کرد : یا امیرالمؤمنین حیوانی که زیر پای من هست چموشی میکند و من ازان ترسانم ؟ فرمود : در گوش راستش (این آیه را) بخوان : « و له اسلم من فی السموات و الارض طوعاً و کرهاً و الیه ترجعون » (سوره آل عمران آیه ۸۳) و آن مرد این آیه را خواند و آن حیوان برای او رام گردید .

مرد دیگری بر خاست و عرض کرد : ای امیرمؤمنان سرزمین ما جای درندگان است و درندگان بخانه من در آیند و تا شکار خود را نگیرند از آنجا نگذرند ؟ فرمود : (این دو آیه را) بخوان : « و لقد جاءکم رسول من انفسکم عزیز علیہ ما عنتم حریص علیکم بالمومنین رؤف رحیم » * فان تولوا فقل حسبی الله لا اله الا هو علیه توکلت و هو رب العرش العظيم » (سوره توبه آیه‌های ۱۳۸ و ۱۳۹) پس آن مرد این دو آیه را خواند و درندگان از او دور شدند .

سپس مرد دیگری بر خاست و عرض کرد : ای امیر مؤمنان در شکم من آب زردی است (که موجب بیماری من شده است) آیا شفای دارد ؟ فرمود : آری (بی‌پول) و بدون صرف کردن درهمی و نه دیناری ، بنویس آیه الکرسی را بر شکمت و آنرا بشوی و بیاشام و آنرا در شکمت ذخیره کن (محتمل است مقصود این باشد که تا مقداری از زمان روی آن چیزی مخور که در شکمت بماند) بخواست خدای عزوجل بهبودی یابی و آن مرد انجام داد و بخواست خداوند بهبودی یافت .

سپس دیگری بر خاست و عرض کرد : یا امیرالمؤمنین از (آنچه برای پیدا کردن حیوان) گمشده (فایده دارد) مرا آگاه فرما ؟ فرمود : سوره یس را در دو رکعت نماز بخوان و بگو : یا هادی الضالاة رد ضالتی ، (یعنی ای راهنمای گمشده مرا پس بازگردان) پس آنرا انجام داد و خدای عزوجل حیوان

كظلماتٍ في بحرٍ لحي يَفْشاهُ مَوْجٌ وَنَ قَوْفِهِ مَوْجٌ - إِلَى قَوْلِهِ - : وَمَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَالَهُ مِنْ نُورٍ - فَقَالَ الرَّجُلُ قَرَجَعَ إِلَيْهِ الْآيَةُ - ثُمَّ قَامَ إِلَيْهَا آخِرُ فَقَالَ : يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ أَحْبَبْتُ نَبِيَّ عَن السَّرِقِ فَإِنَّهُ لَا يَزَالُ قَدْ يُسْرِقُ لِي الشَّيْءَ بَعْدَ الشَّيْءِ لَبَّاءُ ؛ فَقَالَ لَهُ : أَقْرَأَ إِذَا أَوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ وَقُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَدْعُوا الرَّحْمَنَ أَيُّهَا تَدْعُوا - إِلَى قَوْلِهِ : وَكَبَّرَهُ تَكْبِيرًا ، ثُمَّ قَالَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ بَابِ يَأْرِضُ قَفَرٍ فَقَرَأَ هَذِهِ الْآيَةَ «إِنَّ رَبَّكُمْ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ - إِلَى قَوْلِهِ : تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ، حَرَسَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَتَبَاعَدَتْ عَنْهُ الشَّيَاطِينُ قَالَ : فَمَضَى الرَّجُلُ فَإِذَا هُوَ بِقَرْيَةٍ خَرَابَ قَبَاتٍ فِيهَا وَلَمْ يَقْرَأْ هَذِهِ الْآيَةَ فَتَفَشَّاهُ الشَّيْطَانُ وَإِذَا هُوَ آخِذٌ بِحُطْمِهِ فَقَالَ لَهُ صَاحِبُهُ : أَنْظِرْهُ وَاسْتَيْقِظَ الرَّجُلُ فَقَرَأَ الْآيَةَ فَقَالَ الشَّيْطَانُ لِصَاحِبِهِ : أَرَعَمَ اللَّهُ أَنْفَكَ أَحْرَبَهُ الْآنَ حَتَّى يُصْبِحَ ، فَلَمَّا أَصْبَحَ رَجَعَ إِلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَحْبَرَهُ وَقَالَ لَهُ : رَأَيْتُ فِي كَلَامِكَ الشِّفَاءَ وَالصِّدْقَ ، وَمَضَى بَعْدَ طُلُوعِ الشَّمْسِ فَإِذَا هُوَ بِأَثَرِ شَعْرِ الشَّيْطَانِ مُجْتَمِعًا فِي الْأَرْضِ .

گمشده اش را باو برگردانید .

سپس دیگری برخاست و عرض کرد : ای امیر مؤمنان برای بنده گریخته دستوری فرما فرمود : بخوان (این آیه را) : « او کظلمات فر بحر لحي يَفْشاهُ مَوْجٌ مِنْ قَوْفِهِ مَوْجٌ ، تا گفتارش : « و مَنْ لَمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَالَهُ مِنْ نُورٍ » (سوره نور آیه ۴۰) و آنمرد آن را گفت و بنده فرادیش بسوی او بازگشت .

سپس مرد دیگری برخاست و عرض کرد : یا امیر المؤمنین برای ایمنی از دزدی چیزی بفرما زیرا که پیوسته پشت سرهم شبها از من دزدی شود ؟ فرمود : چون بیستر خواب رفتی (این آیه را بخوان) : « قُلِ ادْعُوا اللَّهَ أَدْعُوا الرَّحْمَنَ أَيُّهَا تَدْعُوا ، تا گفتارش : « وَكَبَّرَهُ تَكْبِيرًا ، (سوره اسراء آیه ۱۱۰) سپس امیر المؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : هر کس در بیابانی خالی از سکنه شبی را بسر برد و این آیه را بخواند ، ان ربکم الله الذی خلق السموات و الارض فی ستة ایام ثم استوی علی العرش ، تا گفتارش : « تَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ » (سوره اعراف آیه ۵۴) فرشتگان او را محافظت کنند و شیاطین از او دور شوند ، گوید : پس آنمرد (یعنی مردی که برای ایمنی از دزدی پرسش کرده بود ، یا مرد دیگری) رفت و بویرانهای رسید و شب را در آنجا خوابید و این آیات را نخواند ، پس شیطان بسراغش آمد و بینی آنمرد را گرفت ، برقیش باو گفت : مهلتش بده ، آنمرد (از این حرف) از خواب پرید و آیه ای را (که حضرت فرموده بود) خواند ، پس شیطان برقیش گفت : خدا بینی تو را بھاک مالید ، اکنون باید تا صبح او را محافظت و پاسداری کنی ، چون صبح شد نزد امیر المؤمنین عَلَيْهِ السَّلَامُ آمد و جریان را گفت و عرض کرد : درسخن شما شناء و راستی یافتم ، پس از بالا آمدن آفتاب بدانجا رفت و جای موی شیطان را در زمین دید .

۲۲ - محمد بن یحیی ، عن أحمد بن محمد ، عن محمد بن سنان ، عن سلمة بن محرز قال : سمعت أبا جعفر عليه السلام يقول : من لم يبرئه الحمد لم يبرئه شيء .

۲۳ - عده من أصحابنا ، عن سهل بن زياد ، عن إسماعيل بن مهران ، عن صفوان بن يحيى عن عبد الله بن سنان ، عن أبي عبد الله عليه السلام أنه قال : من قرأ - إذا أوى إلى فراشه - : قل يا أيها الكافرون وقل هو الله أحد كتب الله عز وجل له براءة من الشرك .

۲۴ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن علي بن مقبل ، عن أبيه ، عن زرارة ، عن أبي عبد الله عليه السلام أنه قال : لا تملأوا من قراءة إذا زلزلت الأرض زلزالها ، فإنه من كانت قراءته بها في نوافله لم يصبه الله عز وجل يزله أبداً ولم يمتهن بها ولا يصابه ولا يآفة من آفات الدنيا حتى يموت وإدامات نزل عليه ملك كريم من عند ربه فيمعد عند رأسه فيقول : يا مملوك الموت ارفق بولي الله فإنه كان كثيراً ما يدكرني ويدكر تلاوة هذه السورة ، وتقول له السورة مثل ذلك و تقول مملوك الموت قد أمرني ربي أن أسمع له وأطيع ولا أخرج روحه حتى يأمرني بذلك فإذا أمرني أخرج روحه ولا يزال ملك الموت عنده حتى يأمره بقبض روحه وإذا كشف له العظام فبرئ من آفة في الجنة فيخرج روحه من ألين ما يكون من العلاج ، ثم يشيع روحه إلى الجنة سبعون ألف ملك يتديرون بها إلى الجنة .

۲۲ . سلمة بن محرز گوید : شنیدم حضرت باقر علیه السلام میفرمود : کسی که سوره حمد او را بهبودی

نیبخشد هیچ چیز بهبودیش ندهد .

۲۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر کس هنگامی که بستر خواب رود سوره قل یا ایها الکافرون

و قل هو الله احد را بخواند خدای عزوجل بیزاری (و دوری) از آتش را برایش بنویسد .

۲۴ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : از خواندن سوره : واذا زلزلت الارض زلزالها ، خسته نشوید

زیرا هر کس در نمازهای نافله خود آن سوره را بخواند هرگز خدای عزوجل او را بزمین لرزه گرفتار نکند و بدان نمیرد (نیز) بیری زدن و آفتهای دیگر دنیا دچار نگردد تا بمیرد ، و چون بمیرد فرشته کریمی از جانب پروردگارش بر او فرود آید و بالای سرش بنشیند پس گوید : ای ملک الموت با دوست خدا مدارا کن (و جانش را باسانی بگیر) زیرا که او بسیار مرا یاد میکرد و این سوره را میخواند و آن سوره نیز بملک الموت مانند همین حرف را بگوید ، و ملک الموت گوید : پروردگارم بمن فرمان داده که کوش بفرمان و مطیع او باشم و جانش را نکیرم تا بدان دستور دهد ، و چون خودش دستور داد آنکام جانش را بگیرم ، و پیوسته ملک الموت نزد او است تا خود او بگرفتن جانش دستور دهد ، و چون پرده از برابر دیده اش بکنار رود منزلهای خود را در بهشت ببیند ، و جانش با سائترین وجهی بیرون رود ، سپس جان او را هفتاد هزار فرشته تا بهشت بدقه کنند و شتابانه او را به بهشت رسانند .

﴿ باب النواذر ﴾

۱- (۳۵۵۵) - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ، عَنْ عُثَيْبِ بْنِ هِشَامٍ؛ عَمَّنْ ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: قُرْءُ الْقُرْآنِ ثَلَاثَةٌ: رَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَاتَّخَذَهُ بِضَاعَةً وَاسْتَدَّ بِهِ الْمُلُوكَ وَاسْتَطَالَ بِهِ عَلَى النَّاسِ وَرَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَحَفِظَ حُرُوفَهُ وَصَبَّحَ حُدُودَهُ وَأَقَامَهُ إِفَامَةَ الْقِدْحِ فَلَا كَثْرَةَ اللَّهُ هُوَ لِأَيِّ مَنْ حَمَلَهُ الْقُرْآنَ وَرَجُلٌ قَرَأَ الْقُرْآنَ فَوَضَعَ دَوَاءَ الْقُرْآنِ عَلَى ذَاةِ قَلْبِهِ فَانْشَرَّ بِهِ لَيْلَهُ وَأَطْمَأَنَّ بِهِ نَهَارَهُ وَقَامَ بِهِ فِي مَسَاجِدِهِ وَتَجَافَى بِهِ عَنْ فِرَاشِهِ قَبِيًّا وَلَيْكَ يَدْفَعُ اللَّهُ الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْبَلَاءَ وَيَأْتِيكَ يُدْبِلُ اللَّهُ عَرَّ وَجَلَّ مِنَ الْأَعْدَاءِ وَيَأْتِيكَ يَنْزِلُ اللَّهُ عَرَّ وَجَلَّ الْعَيْثُ مِنَ السَّمَاءِ فَوَاللَّهِ لَهُوَلَاءُ فِي قُرْءِ الْقُرْآنِ أَعَزُّ مِنَ الْكِبْرِيتِ الْأَحْمَرِ.

۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، جَمِيعًا عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ أَبِي حَمْرَةَ، عَنْ أَبِي يَحْيَى، عَنْ الْأَصْبَغِ بْنِ نُبَاتَةَ قَالَ: سَمِعْتُ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام يَقُولُ: نَزَلَ الْقُرْآنُ آتِلَانًا: ثَلَاثٌ فَبَيْنَا وَفِي عَدُونَا، وَثَلَاثٌ سُنَنٌ وَأَمْثَالٌ، وَثَلَاثٌ قَرَائِصُ وَأَحْكَامٌ.

﴿ (باب نواذر) ﴾

۱- حضرت باقر عليه السلام فرمود: قرآن خوانان سه گروه اند:

یکی آنکه قرآن خواند و آنرا سرمایه کسب خود کند و پادشاهان را با آن بدوشد و بمردم بزرگی بفروشد.

و دیگر مردی است که قرآن را بخواند و حروف آنرا نگهداری کند ولی حدود آنرا ضایع سازد و آنرا چون قوح (جام آب) نگهداری کند (یعنی برای خود نمائی و هنگام سود جوئی از آن منتفع گردد و در سایر اوقات پشت سر اندازد چنانکه شخص سواره جام آبش را پشت سرش میآویزد و مانند این کلام در کتاب دعاء باب صلوات گذشت مراجعه شود) خداوند امثال اینان را در قرآن خوانان زیاد نکند.

و دیگر مردی است که قرآن خواند و داروی قرآن را بردل دردمندش نهد و برای (خواندن و بکار بستن وقت و غور در معانی) شب زنده داری کند و روزش را بپوشی بسر برد، و در هنگام نمازهایش و جاهای آن بدان قیام کند، و از بستر خواب بخاطر آن دوری گیرند، و بخاطر این دسته از مردمان است که خدای عز و جل چهار بلا را بگرداند، و بیرکت ایشان است که خدای عز و جل شر دشمنان را باز دارد، و بسبب آنان است که خدای عز و جل از آسمان باران فرستد، پس بخدا سوگند اینها در میان قرآن خوانان از کبریت احمر کمیاب ترند.

۲- اصبح بن نباته گوید: شنیدم از امیر المؤمنین عليه السلام که میفرمود: قرآن در سه بخش نازل شده یک بخش آن دربارهٔ ما، و دشمنان ما است، و بخش دیگر در سنتها و امثال است، و بخش سوم در واجبات و احکام است.

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ الْحَجَّالِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عُمَةَ ، عَنْ دَاوُدَ بْنِ قَرْقِدٍ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنَّ الْقُرْآنَ نَزَلَ أَرْبَعَةَ أَرْبَاعٍ : رُبْعٌ حَلَالٌ وَرُبْعٌ حَرَامٌ وَرُبْعٌ سُنَنٌ وَأَحْكَامٌ وَرُبْعٌ خَبَرٌ مَا كَانَ قَبْلَكُمْ وَتَبَاءُ مَا يَكُونُ بَعْدَكُمْ وَفَصْلٌ مَا بَيْنَكُمْ .

۴ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : نَزَلَ الْقُرْآنُ أَرْبَعَةَ أَرْبَاعٍ . رُبْعٌ فِينَا وَرُبْعٌ فِي عَدُوِّنَا وَرُبْعٌ سُنَنٌ وَأَمْنَالٌ وَرُبْعٌ قَرَائِصُ وَأَحْكَامٌ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَسَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ مَنصُورِ بْنِ الْعَبَّاسِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ السَّرِيِّ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَلِيِّ بْنِ السَّرِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : أَوَّلُ مَا نَزَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : « بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَقْرَأَ بِاسْمِ رَبِّكَ » وَآخِرُهُ « إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ » .

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : قرآن ب چهار بخش نازل شده ، يك چهارم حلال ، و يك چهارم حرام ، و يك چهارم سنتها ، و احكام ، و يك چهارم اخبار گذشتگان و آيندگان از شما است و آنچه راجع برفع اختلاف ميان شماها است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : ممکن است ثلث (در خبر پيش) و ربع (در اين خبر) برسبيل تخمين باشد يا مجرد تقسيم به سه و چهار باشد اگر چه اقسام مساوی نباشند يا باعتبار اختلاف معانی و بطون است تا آنکه گوید : و بسا گفته شود : که مقصود از حلال پیروی از اهل بیت علیهم السلام و از حرام پیروی دشمنان آنهاست تا با تقسیم آينده (در خبر ۴) موافق باشد .

و فیض (ره) گوید : بنای این تقسیم بر مساوی بودن واقعی و حقیقی (میان اقسام) نیست و همچنین بنا بر جدا بودن اقسام از تمام جهات از یکدیگر نیست ، و از این رو منافاتی با فرونی برخی از اقسام یا تضادش از دیگری ندارد ، و نیز منافاتی با داخل شدن بعضی اقسام در بعضی دیگر ندارد و مضمونهای این اخبار با خبرهای بعدی نیز منافات ندارد (چون بنا بر تقسیم حقیقی نیست) .

۴ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : قرآن بر چهار بخش نازل گردیده است ، يك چهارم درباره ما و يك چهارم درباره دشمن ما و يك چهارم سنن و أمثال و يك چهارم فرائض و احكام است .

۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : نخستین چیزی که بر رسول خدا (ص) نازل گردید (این سوره بود) : « بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ أَقْرَأَ بِاسْمِ رَبِّكَ » و آخرین چیزی که نازل شد (سوره) : « إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ » بود .

توضیح - مجلسی (ره) گوید : شاید مقصود این باشد که پس از سوره اذا جاء نصر الله سوره كامله دیگری نازل نشده ، پس منافات ندارد که برخی از آیات پس از آن نازل شده باشد چنانچه مشهور است .

٦٠ (٣٥٦) - علي بن إبراهيم، عن أبيه، وعبد بن القاسم، عن محمد بن سليمان، عن داود، عن حفص بن غياث، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: سألتُه عن قول الله عزَّ وجلَّ: «شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ» وَإِنَّمَا أُنزِلَ فِي عِشْرِينَ سَنَةً بَيْنَ أَوْلَادِهِ وَآخِرِهِ؟ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: نَزَلَ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً فِي شَهْرِ رَمَضَانَ إِلَى الْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ثُمَّ نَزَلَ فِي طَوْلِ عِشْرِينَ سَنَةً، ثُمَّ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: نَزَلَتْ صُحُفُ إِبْرَاهِيمَ فِي أَوَّلِ لَيْلَةٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَأُنزِلَتِ التَّوْرَةُ لَيْسَتْ مَصِينٍ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَأُنزِلَ الْإِنْجِيلُ لِثَلَاثِ عَشْرَةَ لَيْلَةً حَلَّتْ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَأُنزِلَ الرَّبُّ بُرُؤَيْمَانَ عَشْرَ حَلُونَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ وَأُنزِلَ الْقُرْآنُ فِي ثَلَاثِ وَعِشْرِينَ مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ.

٧ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى، عَنْ بَعْضِ رِجَالِهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قال: لَا تَتَفَالَّ بِالْقُرْآنِ.

٨ - علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن صفوان، عن ابن مسكان، عن محمد بن الوثاق قال:

٦٠ - حفص بن غياث گوید: از حضرت صادق علیه السلام در باره گفتار خدای عز وجل پرسیدم (که فرماید: «ماه رمضان که فرود شد در آن قرآن، سوره بقره آیه ١٨٥) باینکه قرآن از اول تا آخر در طرف مدت بیست سال نازل شده؟ حضرت صادق علیه السلام فرمود: همه قرآن یکجا در ماه رمضان بیست المعمور نازل شده، سپس در طول بیست سال تدریجاً نازل شد، سپس: پینمبر (س) فرمود: صحف ابراهیم در شب اول ماه رمضان نازل شده، وتورات در شب ششم ماه رمضان نازل شد، وانجیل در شب سیزدهم نازل شد، و زبور در شب هیجدهم ماه رمضان وقرآن در بیست و سوم ماه رمضان نازل شده است.

٧ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: بقرآن تفأل نزن.

توضیح - مقصود از تفأل در این حدیث چنانچه فیض (ره) فرمود: پیش بینی از پیش آمدهای آینده است مانند شفای مریض یا مرگ او یا یافتن گمشده و امثال اینها از روی قرآن که این خود یکنوع فال زدن است و این مورد نهی واقع شده و این منافاتی با استخاره باقرآن که متداول است و در جواز آن حدیثی رسیده است ندارد، زیرا استخاره بمعنای طلب خیر کردن از خدای و بی جوئی برای شناسایی خیر و خوبی در کارها است که میخواهد بکند یا ترک کند، و برای مشورت کردن با خداوند است چنانچه در حدیث آمده که با پروردگارت در کارها مشورت کن و میان استخاره باین معنی و تفأل فرق آشکاری است، و سر اینکه از تفأل نهی شده اینست که چون تفأل برخلاف شد موجب بدگمانی بقرآن شود، ولی در استخاره چنین نیست (این بود ملخصی از کلام فیض (ره) در باب نماز استخاره) و مجلسی (ره) گوید: و شاید ظاهرتر از این کلام اینست که مقصود نهی از تفأل بقرآن برای آنچه چیزی است که رسم عرب بوده که چون کلامی یا شعری میشنیدند فال خوب و بد میزدند، و مقصود امام علیه السلام اینست که هنگام شنیدن یا خواندن قرآن آنطور فال نزنید.

٨ - محمد بن وراق گوید: کتابی را که در آن قرآنی بود و آنقرآن با آب طلا مهر خورده بود

عَرَضْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام كِتَابًا فِيهِ قُرْآنٌ مُخْتَمَمٌ مَعَشَرَ بِالذَّهَبِ وَكُتِبَ فِي آخِرِهِ سُورَةُ بِالذَّهَبِ وَآرِيئُهُ إِيَّاهُ فَلَمْ يَعْجَبْ فِيهِ شَيْئًا إِلَّا كِتَابَةَ الْقُرْآنِ بِالذَّهَبِ وَقَالَ: لَا يُعْجِبُنِي أَنْ يُكْتَبَ الْقُرْآنُ إِلَّا بِالسَّوَادِ كَمَا كُتِبَ أَوَّلَ مَرَّةٍ .

۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ يَاسِينَ الصَّرِيرِ ، عَنْ حَرِيرِ بْنِ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : قَالَ : تَأْخُذُ الْمُصْحَفَ فِي الثَّلَاثِ الثَّانِي مِنْ شَهْرِ رَمَضَانَ فَنَنْشُرُهُ وَتَضَعُهُ بَيْنَ يَدَيْكَ وَتَقُولُ : «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِكِتَابِكَ الْمُنَزَّلِ وَمَافِيهِ وَفِيهِ اسْمُكَ الْأَعْظَمُ الْكَبِيرُ وَأَسْمَاؤُكَ الْحُسْنَى وَمَا يُخَافُ وَيَرْجَى أَنْ تَجْعَلَنِي مِنْ عَتَقَائِكَ مِنَ النَّارِ» وَتَدْعُو بِمَا بَدَأَكَ مِنْ حَاجَةٍ .

۱۰- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّصْرِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعْبَةَ ، عَنْ جَابِرِ بْنِ جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : لِكُلِّ شَيْءٍ رَبِيعٌ وَرَبِيعُ الْقُرْآنِ شَهْرُ رَمَضَانَ .

﴿ ۳۶۵/۱۱۴ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ سَيَّانٍ أَوْ عَنْ غَيْرِهِ ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الْقُرْآنِ وَالْفُرْقَانِ أَهْمًا شَيْئَانِ أَوْ شَيْءٍ وَاحِدٍ ؟ فَقَالَ عليه السلام : الْقُرْآنُ جُمْلَةٌ الْكِتَابِ وَالْفُرْقَانُ الْمُحْكَمُ الْوَاجِبُ الْعَمَلُ بِهِ .

۱۲- الْحُسَيْنُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَّائِ ، عَنْ جَهْمِ بْنِ ذَرَّاجٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ

و عشر گذاری شده بود ، و در پایان آن نیز یکسوره با آب طلا نوشته شده بود من آن قرآن را بحضور صادق علیه السلام عرضه نمودم و نشان دادم (و مقصود این بود که بدانم آیا با آب طلا نوشتن و مهر گذاری آن عیبی دارد یا نه ؟) پس آنحضرت در چیزی از آن عیبی نگرفت جز در نوشتن قرآن را با آب طلا و فرمود : خوش ندارم که قرآن جز با مرکب سیاه نوشته شود چنانچه اول بار نوشته شده است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : مهر خوردن (مختم) را گفته اند : یعنی میان آیه و آخر هر آیه را با آب طلا نشانه بزنند ، و ممکن است نقش وسط جلد یا اول و آخر آن یا حاشیه آن با طلا بوده است .

۹ - زراره از حضرت باقر علیه السلام حدیث کند که فرمود : در دهه دوم ماه رمضان قرآن را بردار و باز کن و پیش رویت بنه و (این دعا را) بخوان : «اللهم انی اسئلك بکتابک المنزل وما فیہ و فیہ اسمک الاعظم الاکبر واسماؤک الحسنی وما یخاف و یرجى ان ینى من عتقائک من النار ، و هر حاجتی که خواهی از خدا بخوان .

۱۰ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : هر چیزی بهاری دارد و بهار قرآن ماه رمضان است .

۱۱ - محمد بن سنان یا دیگری از کسی که نامش را برده حدیث کند که گوید : از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم که قرآن و فرقان دو چیزند (دو معنی دارند) یا یک چیزند ؟ فرمود : قرآن همه کتاب است ، و فرقان همان قسمت محکم آن است که عمل بدان واجب است .

۱۲ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : قرآن یکی است ، و از نزدیکی (یعنی خدای یگانه) نازل

عَنْ رُزَاةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ: إِنَّ الْقُرْآنَ وَاحِدٌ نَزَلَ مِنْ عِنْدِ وَاحِدٍ وَلَكِنَّ الْإِخْتِلَافَ يَجِيءُ مِنْ قِبَلِ الرُّوَاةِ.

۱۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ أَدِيْنَةَ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ يسَارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: إِنَّ النَّاسَ يَقُولُونَ: إِنَّ الْقُرْآنَ نَزَلَ عَلَى سَبْعَةِ أَحْرَفٍ فَقَالَ: كَذَبُوا أَعْدَاءُ اللَّهِ وَلَكِنَّهُ نَزَلَ عَلَى حَرْفٍ وَاحِدٍ مِنْ عِنْدِ الْوَاحِدِ.

۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بَكْرِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: نَزَلَ الْقُرْآنُ بِأَنَّكَ أَعْنِي وَأَسْمَعِي بِإِجَارَةٍ.

وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: مَعْنَاهُ مَا عَاتَبَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ بِهِ عَلَى نَبِيِّهِ

گفته ، ولی اختلاف از طرف راویان آن پدید آمده .

۱۳ - فضیل بن یسار گوید : با امام صادق علیه السلام عرض کردم : مردم میگویند : قرآن بهفت حرف نازل شده ؟ فرمود : دروغ گویند دشمنان خدا ، قرآن بیک حرف و از جانب یکی نازل شده است .

۱۴ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : قرآن مانند این ضرب المثل عربی نازل شده (که گویند :) و ایاک اعنی واسمعی بإجاره ، (یعنی بنویس و اسمی بگیرم ، ولی ای همسایه تو گوش کن) .

شرح - نظیر این مثل در فارسی این است که گویند : بدر میگویند که دیوار بشنود . و اصل این مثل عربی از داستانی گرفته شده که ملخص آن چنانکه میدانی در مجمع الامثال - ج ۱ : ۵۰ - نقل کند این است که مردی بنام سهل بن مالک فزازی برای دیدار نعمان که از بزرگان عرب بود از وطن خود کوچ کرد و در بین راه گذارش بجادهای قبیله ای افتاد که رئیسشان شخصی بنام حارثه بن لام بود ، سهل برای رفع خستگی سفر سراخ چادر رئیس قبیله را گرفت و کنار آن چادر آمد ولی رئیس قبیله نبود و خواهرش که زنی بسیار زیبا بود در آن چادر بود ، خواهر حارثه او را بدرون چادر دعوت کرد و از مهمان تازه وارد (چنانچه رسم عرب بود) پذیرائی کرد و از چادر بیرون رفت ، هنگام بیرون رفتن نظر سهل باو افتاد ، و زیبایی فوق العاده اش او را بشگفت در آورد ، و هوای ازدواج بساو بر سرش افتاد ولی حیا مانع از اظهار این پیشنهاد بود ، و تا چند روزی در آن چادر مهمان بود ، در یکی از روزها که آن زن در حیمه نشسته بود سهل بیرون رفت و در پشت چادر نشست و اشمازی که از عشق درونی و محبت قلبی نسبت بان آگاهی میداد بصورت خطاب بجادر سرود و در آخرش این مصراع را گفت ، که یعنی آنچه تا بحال گفتم ای چادر بنویس گویم ولی ای همسایه چادر (مقصودش آن زن است) تو گوش کن و مخاطب در حقیقت توستی .

(دنباله حدیث ۱۴) .

و در روایت دیگری از حضرت صادق علیه السلام است که معنای آن اینست (یعنی معنای حدیث گذشته) که هر چه خدای عزوجل به پیغمبرش سلی الله علیه و آله غتاب فرموده مقصود از آن دیگران است

وَاللَّهُ يَكْتُبُ لَهُ مَا قَدَّمْتُمْ فِي الْقُرْآنِ مِنْ قَوْلِهِ: «وَلَوْلَا أَنْ تَبَيَّنَّاكَ لَقَدْ كُنْتُمْ كُنُزًا لِلدِّمِيَّتِمْ شَيْئًا قَلِيلًا» عَنِ بَدَلِكِ عَيْرِهِ .

۱۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جُنْدُبٍ ، عَنْ سَعْيَانَ بْنِ السَّمْطِ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ تَنْزِيلِ الْقُرْآنِ قَالَ : أَقْرَأُوا كَمَا عَلَّمْتُمْ .

﴿ ۳۵۷۰ ﴾ - ۱۶ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ قَالَ : دَفَعَ إِلَيَّ أَبُو الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَوْصَحًا وَقَالَ : لَا تَنْظُرْ فِيهِ ، فَفَتَحْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيهِ : «لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا» فَوَجَدْتُ فِيهَا السَّمَّ

مانند گمنار خداوند : « و لولا ان تبينناك لقد كنت تركن اليهم ... » (سوره اسراء آيه ۷۴ - يعنى اگر نبود كه ما تورا استوار داشتيم نزديك بود كه كج شوى بسوى ايشان) و با اين كلام جز او را قصد کرده است .
۱۵ - سعيان بن سمط گويد : از حضرت صادق عليه السلام از تنزيل قرآن پرسيدم (كه چگونه بوده است و چنانچه اکنون است بهمين نحو بوده) فرمود : همچنان كه بشما آموخته اند بخوانيد .

۱۶ - احمد بن محمد بن ابى نصر گويد : حضرت رضا عليه السلام قرآنى بمن داد و فرمود : در آن نگاه مكن ، پس من آنرا باز كردم و در آن سوره « لم يكن الذين كفروا » را خواندم و در آن نام هفتاد نفر از قريش را بنامهاى خودشان و نام پدرانشان يافتم ، گويد : پس حضرت نزد من فرستاد : كه آن قرآن را بسوى من باز فرست .

شرح - فيض (ره) گويد : شايد مقصود از اين نامهاى كه در آن مصحف بوده تفسير براى الذين كفروا ، و المشركين ، بوده نه اينكه جزء آيات قرآن بوده است ، و همين است مقصود از آنچه در حديث است كه « راوى گويد : ب حضرت ابى الحسن عليه السلام عرض كردم : مامى شنويم آياتى در قرآن (از جانب شما) و آنها با آنچه ما شنيده ايم تفاوت دارد ؟ » و مقصود از اين حروف تفسير الفاظ قرآن است كه از طريق وحى معلوم شده و رويهمرفته هر چه از اين سنخ اخبار (يعنى اخبارى كه اشعار در تحريف دارند) از ائمه عليهم السلام رسیده معنای آنها همين است (يعنى مقصود از آن اضافات يا تغييرات ، تفسير آيات است كه ائمه عليهم السلام فرموده اند منتها تفاوت آن تفسیری كه آنها فرموده اند با تفسیرهای دیگر اين است كه اينها از طريق وحى بدانها رسیده است) سپس گويد : و در كتاب الحجة نيز دسنه‌اى از اين اخبار گذشت و خلاصه تمام آنچه در اينباره رسیده است حمل بر همين معنایى شود كه گفتيم زيرا اگر تحريف و تغيير در الفاظ قرآن راه يافته باشد (و چنين احتمالى در كار آيد) بهيج يك از الفاظ قرآن نمى توانيم تكيه و اعتماد كنيم ، زيرا روى اين مبني محتمل است دستخوش تحريف و تغيير شده باشد ، و بر خلاف آنچه خداوند نازل فرموده است باشد ، و بنا بر اين قرآن حجيت براى ما ندارد و فائده بر آن مترتب نيست و هم چنين دستور به پيروى از قرآن و سفارش بدان ، و دستورى كه فرموده اند : كه هر گاه دو خبر بايكديگر متعارض شد عرضه بر قرآن نماييد (و آنچه موافق با قرآن است بدان عمل كنيد و آنچه مخالف با آن است آنرا رها كنيد) همه اينها مرافده است ، و شيخ صدوق (ره) در كتاب اعتقادات فرموده است : « هتيدما (شيعيان دوازده امامى) برايست كه قرآنى كه خداى تعالى به پيغمبرش محمد

سَبْعِينَ رَجُلًا مِّن قُرَيْشٍ بِأَسْمَائِهِمْ وَأَسْمَاءِ آبَائِهِمْ قَالَ : قَبَعَهُ، إِتَى : اِبْعَثَ إِلَيَّ بِالْمُصْحَفِ .

صلی الله علیه وآله نازل فرمود همین است که در دست مسلمانان و میان دو جلد است ، و کم وزبادی از آن نشده ، و تعداد سوره‌هایش نزد مردم (۱۱۴) سوره است و نزد ماسوره و السحی و ألم شرح یکسوره است و سوره لایلاف و ألم تر کیف ، یکسوره است ، و هر کس بمانسبت دهد که ما گوئیم بیش از این است دروغگو است ، سپس صدوق (ره) برای اثبات عدم تحریف استدلال کرده بر روایاتی که در ثواب خواندن سوره‌ها در نمازها و غیر آن رسیده است ، و نیز در ثواب ختم قرآن و تمییز زمان ختم آن روایاتی رسیده و جز اینها از مطالب دیگر (که همگی دلالت دارند بر اینکه تحریف و تنبیری در قرآن رخ نداده) سپس داستان جمع قرآن که امیر المؤمنین علیه السلام فرموده ذکر کند و فیض (ره) نیز وجهی برای آن بیان کرده و سپس دنباله بحث عدم تحریف یکی دو حدیث دیگر که اشعار بر تحریف دارند ذکر میکند که یکی این حدیث است که رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود : اگر مردم قرآن را چنانچه نازل شده میخواندند دو نفر باهم اختلاف (در این دین) نداشتند ، و حدیث دیگر حدیثی است که کلینی (ره) در کتاب روضه نقل کرده در نامه‌ای که حضرت باقر علیه السلام بعدالخبیر نوشتند این جمله است : و از پشت پا زدن این مردم بقرآن این بود که حروف آنرا برپا داشتند و حدود آنرا تحریف کردند ، و سپس گوید : و این دو حدیث نیز دلالت دارند بر آنچه ما گفتیم که مقصود از تحریف و تنبیر و حذف همانا از نظر معنی و تنسیب است نه از نظر لفظ ، یعنی از نظر تفسیر و تأویل آنرا تنبیر و تحریف کرده‌اند و برخلاف آنچه خدای تعالی اراده فرموده حمل نموده‌اند ، و همچنین مقصود از روایاتی که (در برخی از آیات) رسیده است که این آیه اینگونه نازل شده همین است (یعنی از لحاظ تفسیر و تأویل مقصود خداوند این بوده است و نزول آن اینگونه بوده) نه آنچه مردم از ظاهر این روایات فهمیده‌اند ، و مقصود ائمه علیهم السلام این این نیست که در لفظ اینگونه نازل شده و دستخوش تحریف و تغییر گردیده .

(پایان کلام فیض - ره -) .

مترجم گوید : این بهترین وجهی است که برای حمل اخباری که اشعار بر تحریف دارند ذکر شده و گرنه جمعی از علمای شیعه مانند سید مرتضی (ره) اخباری که دلالت بر تحریف کند از حیثیه دانسته و بکلی بی اعتبار شمرده است ، و نظیر آنچه فیض (ره) در حمل اینگونه اخبار بیان کرده است جمعی از اخباریین مانند شیخ حرعاملی در کتاب اثبات الهداة نیز چنین حمل کرده‌اند و مادر اینها کلام فیض (ره) که جامعترین و در عین حال فشرده تر از کلمات دیگران بود روی رعایت جنبه احتیاط انتخاب کردیم . و نکته دیگری که ما را بر آن داشت که کلام فیض (ره) و آنچه در ضمن از صدوق (قدّمه) نقل کرده بود نقل کنیم و دنباله آن اشاره بکلام شیخ حرعاملی (ره) بنعنائیم این بود که عقیده تحریف از اخباریین سرچشمه گرفته است و برخی از آنان هستند که پافشاری در اینباره داشته‌اند و تألیفاتی هم در اثبات آن نموده‌اند و ذکر کلام این سه بزرگوار که خود از اخباریین و مورد احترام طرفین هستند برای پاسخ دادن بکسانی است که دنبال گفته برخی از اخباریین این بحث را تا با امروز کشانده‌اند و گرنه بنا بگفته یکی از اساتید بزرگ حقیقه الله تعالی میفرمود : گویا من تمام قرآن را بهیمن نحو که هست هم اکنون با گوش خود از

فَال : سَأَلْتُهُ عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ» قَالَ : يُبِينُ الْأَلْسُنَ وَلَا تُبَيِّنُهُ إِلَّا لِسُنَّ .
 ﴿۲۱﴾ (۴۵۷۵) - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ بْنِ أَحْمَدَ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ أَحْمَدَ التَّمِيمِيِّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْوَلِيدِ ، عَنْ أَبِي بَانٍ ، عَنْ غَامِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ جَدَاعَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ عَبْدٍ يَتَقَرَأُ آخِرَ الْكِتَابِ إِلَّا تَبَقَّظَ فِي السَّاعَةِ الَّتِي يُرِيدُ .

۲۲ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ وَغَيْرُهُ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ ، عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ يَسَارٍ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : سَلَّمْتُ مَوْلَاكَ ذَكَرَ أَنَّهُ لَيْسَ مَعَهُ مِنَ الْقُرْآنِ إِلَّا سُورَةُ يَسَّ ، فَيَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ فَيَتَنَدَّى مَعَهُ مِنَ الْقُرْآنِ أَيُّهُدُ مَا قَرَأَ؟ قَالَ : نَعَمْ لِأَبَاسٍ .

۲۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي هَاشِمٍ ، عَنْ سَالِمِ بْنِ سَلَمَةَ قَالَ : قَرَأَ رَجُلٌ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام وَأَنَا أَسْتَمِعُ حُرُوفًا مِنَ الْقُرْآنِ أَيْسَ عَلَى مَا يَفْرُوهَا النَّاسُ؟ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ

از آنحضرت پرسیدم : از گفتار خدای عزوجل (که در باره قرآن فرماید :) « بزبان عربی روشن کننده‌ای است ، (سوره شراء آیه ۱۹۵) فرمود : یعنی زبانها را بیان کند و زبانی آن را بیان نکند .
 شرح - مجلس (ده) گوید: برخی گفته‌اند : یعنی قرآن نیازمند بااستشهاد باشمار عرب و کلمات آنها نیست بلکه برعکس است زیرا قرآن نصیح ترین کلامی است که همگی بدان اعتراف دارند . (پایان کلام مجلسی (ده)) .

و متحمل است مقصود این باشد که زبان عربی دارای ریزه کاریها و لطائف و کنایاتی است که آنها را بهیچ زبانی نمی‌توان ترجمه کرد چنانچه بر اهل اطلاع از ادبیات عرب پوشیده نیست ، و این بدان جهت است که لغت عرب جامترین و وسیعترین لغات است و گاهی برای يك معنى چندین لغت (که هر کدام روی نکتة خاصی وضع شده) و بالعکس برای چندین معنى گاهی يك لغت وضع شده (که آتهم روی قرینه و خصوصیات از هم متمایز میشوند) و البته این مطلب احتیاج بتوضیح بیشتری دارد که از وضع شرح و ترجمه ما بیرون است ولی چکیده بحث همان است که گفته شد .

۲۱ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : هیچکس نیست که آخر سوره کهف را بخواند جز اینکه در هر ساعتی که بخواند از خواب بیدار شود .

۲۲ - سعید بن یسار گوید : بحضرت صادق عليه السلام عرض کردم : سلیم (که نام) آزاد کرده شما است یادآور شده که جز سوره یس از قرآن چیز دیگری حفظ ندارد و شب برمیخیزد و آنچه میداند (یعنی همان سوره یس را) میخواند و بیایان میرسد و دیگر چیزی بلد نیست که بخواند آباها را تکرار کند و دوباره بخواند ؟ فرمود : آری باکی نیست .

۲۳ - سالم بن سلمه گوید: مردی برای حضرت صادق عليه السلام قرآن میخواند (و آنحضرت گوش میداد و من شنیدم که حروفی از آن که میخواند آنطور که مردم میخوانند نبود) و از نظر حروف و قرائت تفاوت

عَلَيْهِ : كُتِبَ عَنْ هَذِهِ الْقُرْآنِ أَقْرَأَ كَمَا يَقْرَأُ النَّاسُ حَتَّى يَقُومَ الْقَائِمُ عَلَيْهِ فَإِذَا قَامَ الْقَائِمُ عَلَيْهِ قَرَأَ كِتَابَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى حَدِيدٍ وَأَخْرَجَ الْمُصْحَفَ الَّذِي كَتَبَهُ عَلِيُّ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ : أَخْرَجَهُ عَلِيُّ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى النَّاسِ حِينَ قَرَعَ مِنْهُ وَكَتَبَهُ فَقَالَ لَهُمْ : هَذَا كِتَابُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ كَمَا أَنْزَلَهُ [اللَّهُ] عَلَيَّ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَوَقَدْ جَمَعْتُهُ مِنْ اللَّوْحَيْنِ فَقَالُوا : هُوَذَا عِنْدَنَا مَصْحَفٌ جَامِعٌ فِيهِ الْقُرْآنُ لَأَحَاجَةَ لِنَافِيهِ ، فَقَالَ : أَمَا اللَّهُ مَا تَرَوْنَهُ بَعْدَ يَوْمِكُمْ هَذَا أَبَدًا ، إِنَّمَا كَانَ عَلَيَّ أَنْ أُخِيرَ كُمْ حِينَ جَمَعْتُهُ لِنَقَرِ وُجُوهٍ .

داشت با آنچه مردم میخوانند) حضرت صدیق علیه السلام فرمود : از این قرائت خودداری کن (و اینگونه بخوان بلکه) همانسان که مردم قرائت میکنند (و میخوانند) تو نیز بخوان تا آنگاه که حضرت قائم علیه السلام بیاید و چون حضرت قائم علیه السلام آید کتاب خدای عزوجل را برحد خودش خواهد خواند و آن مصحفی که هلی علیه السلام نوشته است بیرون آورد ، و فرمود : که علی علیه السلام پس از فراغت از آن برای مردم آورد و با آنها فرمود : این است کتاب خدا آنچنانکه خدا بر محمد (ص) نازل کرده است و من از دولوح آنرا فراهم کردم ، مردم گفتند : نزد ما مصحفی است که قرآن در آن گرد آمده و ما باین (قرآن تو) نیازی نداریم ، علی علیه السلام فرمود : هان بخدا سوگند که هرگز پس از امروز آنرا نخواهید دید ، فقط بر من (لازم) بود که پس از فراهم کردن و جمع کردنش شمارا بدان آگاه کنم تا آنرا بخوانید .

توضیح - در اینکه اختلاف مصحف علی علیه السلام با این مصحفی که اکنون در دست است آیا چگونه اختلافی بوده و جوه زیادی گفته اند و از روی هم رفته روایات و کلمات بزرگان چنین استنباط میشود که یکی دو اختلاف اساسی میان آن دو وجود داشته :

یکی اینکه مصحف علی علیه السلام بترتیب نزول سوره ها و آیات جمع آوری شده است برخلاف این قرآن موجود در دست مسلمین که این ترتیب در آن هیچگونه مراعات نشده است و چه بسیار آیاتی که در مکه نازل شده و در ضمن سوره مدنی جمع آوری شده و یا بمکس و هم چنین در جمع آوری سوره ها این ترتیب هیچگونه مراعات نشده و بسا هست که اگر ترتیب نزول سوره ها و آیات مراعات میشد حقاقتی از قرآن مجید روشن میشد .

دیگر از موارد اختلاف (که شاید اختلاف مهم همین باشد) بیانات و تفاسیری است که علی علیه السلام از رسول خدا (ص) گرفته و در آن مصحف بعنوان تفسیر و توضیح بیان فرموده ، و شاید قسمتی از اخباری که بظاهر اشعار بتعریف قرآن دارند نیز ناظر بهمین مطلب باشد چنانچه در شرح خبر شانزدهم نیز بدان اشاره شد .

و روی این دو جهت این خبر دلالت ندارد که متن آن قرآن با قرآن موجود اختلاف داشته باشد و این را دلیل بر تعریف دانست ، چنانچه پیش از این نیز گذشت .

۲۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ صَفْوَانَ ، عَنْ سَعِيدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَعْرَجِ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الرَّجُلِ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ ثُمَّ يَنْسَاهُ ثُمَّ يَقْرَأُهُ ثُمَّ يَنْسَاهُ أَعْلَيْهِ فِيهِ حَرْجٌ ؟ فَقَالَ : لَا .
 ۲۵ - عَلِيُّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ أَبِي هَلَلٌ : مَا ضَرَبَ رَجُلٌ الْقُرْآنَ بَعْضَهُ يَبْعُضُ إِلَّا كَفَرَ .

۲۶ (۳۵۸) - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَتَجْدِبِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى جَمِعَا عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلٍ ؛ عَنْ سَدِيرٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : سُورَةُ الْمَلِكِ هِيَ الْمَسَائِعُ تَمْتَعُ مِنَ عَذَابِ الْقَبْرِ وَهِيَ مَكْتُوبَةٌ فِي التَّوْرَةِ سُورَةُ الْمَلِكِ وَمَنْ قَرَأَهَا فِي لَيْلَتِهِ فَقَدْ أَكْثَرَ وَأَيَّاتٍ وَلَمْ يَكْتَبْ بِهَا مِنَ الْغَافِلِينَ وَإِنِّي لَأُرْكَعُ بِهَا بَعْدَ عِشَاءِ الْأَجْرَةِ وَأَنَا جَائِسٌ وَإِنَّ وَالِدِي عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَقْرَأُهَا فِي يَوْمِهِ وَلَيْلَتِهِ وَمَنْ قَرَأَهَا إِذَا دَخَلَ عَلَيْهِ فِي قَبْرِهِ نَأَى وَتَكَبَّرَ مِنْ قَبْلِ رَجُلَيْهِ قَالَتْ رَجُلَاهُ لَهَا لَيْسَ لَكُمَا إِلَى مَا قِبَلِي سَبِيلٌ قَدْ كَانَ هَذَا الْعَبْدُ يَقُومُ عَلَيَّ فَيَقْرَأُ سُورَةَ الْمَلِكِ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ وَإِذَا أَتَيْتُهُ مِنْ قَبْلِ جَوْفِهِ قَالَ لَهَا : لَيْسَ لَكُمَا إِلَى مَا قِبَلِي سَبِيلٌ ، قَدْ كَانَ هَذَا الْعَبْدُ أَوْعَانِي سُورَةَ الْمَلِكِ وَإِذَا أَتَيْتُهُ مِنْ قَبْلِ لِسَانِي قَالَ لَهَا : لَيْسَ لَكُمَا إِلَى مَا قِبَلِي سَبِيلٌ قَدْ كَانَ هَذَا الْعَبْدُ يَقْرَأُ فِي كُلِّ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ سُورَةَ الْمَلِكِ .

۲۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ قَرْقِدٍ وَالْمُعَلَّى بْنِ حُنَيْسٍ قَالَا : كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَمَعَنَا رِبْعَةُ الرَّأْيِ قَدْ كَرَفَ فَضْلَ الْقُرْآنِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ

- ۲۴ - سعید بن عبدالله اعرج گوید : از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم از مردی که قرآن را میخواند سپس فراموش کند ، و باز میخواند و فراموش میکند آیا بر او تناهی هست ؟ فرمود : نه .
- ۲۵ - (ابر حدیث مانند حدیث (۱۷) از همین باب است که با توضیحی که داشت گذشت) .
- ۲۶ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : سورة ملك مانع (یعنی جلوگیری) است ، که از عذاب قبر جلوگیری کند ، و در تورات نیز بنام سورة ملك نوشته شده و هر که آنرا در شب بخواند عمل بسیار پاکیزه ای انجام داده ، و در آن شب با خواندن آن از غافلان نوشته نشود ، و من در حالیکه نشسته ام پس از نماز عشاء در رکوع آنرا میخوانم (شاید مقصود رکوع نماز و تیره باشد) ویدرم علیه السلام آنرا در هر روز و شب میخواند و هر که آنرا بخواند (همین که از دنیا رفت) و در گورش نکیر و منکر بر او در آیند از طرف پایش که آیند پاهایش بآند گویند : از این طرف راه نیست چون این بنده بروی ما می ایستاد و در هر روز و شب سورة ملك را میخواند ، و چون از سوی شکمش در آیند ، بآند گوید : از این طرف راه نیست ، زیرا این بنده سورة ملك را در من جای داده ، و چون از جانب زبان (و سرش) در آیند ، زبان گوید : از این طرف راه نیست چون این بنده بوسیله من هر روز و هر شب سورة ملك را میخواند .
- ۲۷ - عبدالله بن قرق و معلی بن حنیس گویند : ما در خدمت حضرت صادق علیه السلام بودیم و رِبْعَةُ الرَّأْيِ نیز با ما بود ، پس ربیعہ فضیلت قرآن را یاد آور شد ، حضرت صادق علیه السلام فرمود

عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنْ كَانَ ابْنُ مَسْعُودٍ لَا يَقْرَأُ عَلَيَّ قِرَاءَتَنَا قَرَأْنَا قَرِيبًا ، فَقَالَ رَبِيبَهُ : ضَالٌّ ؟ ، فَقَالَ : نَعَمْ ضَالٌّ ، ثُمَّ قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَمَا تَحْنُ فَتَقْرَأُ عَلَيَّ قِرَاءَةَ أَبِي ؟

۲۸ - عَلِيُّ بْنُ الْحَكَمِ ، عَنْ هِشَامِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنْ الْقُرْآنَ الَّذِي جَاءَ بِهِ جَبْرَائِيلُ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِلَى مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ سَبْعَةَ عَشَرَ آيَةً .

تَمَّ كِتَابُ فَضْلِ الْقُرْآنِ بِمَنْزِلِهِ وَجُودِهِ

[وَيَتْلُوهُ كِتَابُ الْعِشْرَةِ]

ابن مسعود مطابق قرائت ما نمیخواند او گمراه است ربیبه گفت : گمراه است ؟ فرمود : آری گمراه است ، سپس حضرت صادق علیه السلام فرمود : اما ما مطابق قرائت ای قرآن را میخوانیم

شرح - فیض (ره) گوید : از این حدیث فهمیده شود که قرائت صحیح قرائت ای بن کعب است و اینکه آن قرائت موافق قرائت اهل بیت علیهم السلام است ، جز اینکه قرائت ای امروزه نزد ما مضبوط نیست زیرا قرائت او در تمام الفاظ بدست ما نرسیده . و مجلسی (ره) گوید : شاید امام علیه السلام از ربیبه تقیه فرموده و از روی تقیه خود را تابع قرائت ای معرفی کرده است .

۲۸ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : قرآنی که جبرئیل برای محمد (ص) آورد هفده هزار آیه بوده است .

توضیح - فیض (ره) پس از آنکه کلام مشهور را درباره عدد آیات که گفته اند : (۶۶۶۶) آیه است نقل کرده چنین گوید : ممکن است این اختلاف از جهت شماره و حساب آیات پیدا شده باشد و ممکن است آیاتی که قرائت آنها منسوخ شده است نیز به حساب آمده باشد .

پایان کتاب فضیلت قرآن و دنبالش کتاب معاشرت بیاید

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب العشرة

(باب)

(ما یجب من المعاشره)

- ۱ - عدة من اصحابنا ، عن احمد بن محمد ، عن علي بن حديد ، عن مرزوم قال : قال ابو عبدالله عليه السلام : عليكم بالصلوة في المساجد وحسن الجوار للناس واقامة الشهادة وحضور الجنائز انه لا بد لكم من الناس ان احدا لا يستغني عن الناس حياته والناس لا بد لبعضهم من بعض .
- ۲ - محمد بن اسماعيل ، عن الفضل بن شاذان ، و ابو علي الأشعري ، عن محمد بن عبد الجبار جميعا عن صفوان بن يحيى ، عن معاوية بن وهب قال : قلت لابي عبدالله عليه السلام : كيف ينبغي لنا ان نضع فيما بيننا وبين قومنا وفيما بيننا وبين خطائنا من الناس ؟ قال : فقال : تؤدون الامة اليهم وتقيمون الشهادة لهم وعليهم وتعودون مرضاهم وتشهدون جنازتهم .

بنام خداوند بخشاینده مهربان

کتاب معاشرت (و دستور آمیزش با مردم)

(باب)

اندازه واجب در معاشرت

- ۱ - مرزوم گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : بر شما باد بنماز در مسجد ها ، و به نیکی به همسایگان ، و ادای شهادت ، و حاضر شدن در تشییع جنازه ها ، زیرا شما ناچارید از زیستن با مردم ، و برآستی کسی نیست که تا زنده است از مردم بی نیاز باشد و ناچار مردم باید با همدیگر سازش داشته باشند .
- ۲ - معاویه بن وهب گوید : به حضرت صادق عليه السلام عرض کردم : چگونه بر ای ما مردمی که با ما آمیزش دارند شایسته است رفتار کنیم ؟ گوید که در پاسخ فرمود : امانت آنها را بپوشان بپردازید ، و (در هنگام نیاز) گواهی برسود و زیانسان بدهید ، و بیمارانشان را عیادت کنید و در جنازه مرده هاشان حاضر شوید (و در مراسم تشییع و دفن و کفن آنها شرکت کنید) .

۳- (۳۵۸) محمد بن یحییٰ، عن أحمد بن محمد، عن الحسين بن سعيد، و محمد بن خالد جميعاً، عن القاسم بن محمد، عن حبيب الخنعمي قال: سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول: عَلَيْكُمْ بِالْوَرَعِ وَالْاجْتِهَادِ وَاشْهَدُوا الْجَنَائِزَ وَعُدُّوا الْمَرْضَى وَأَحْضُرُوا مَعَ قَوْمِكُمْ مَسَاجِدَ كُمْ وَأَجِبُوا لِلنَّاسِ مَا تُجِبُونَ لِأَنْفُسِكُمْ أَمَا بِسَخِيبي الرَّحْلِ مِنْكُمْ أَنْ يُعْرِفَ جَارَهُ حَقَّهُ وَلَا يَعْرِفَ حَقَّ جَارِهِ.

۴- محمد بن یحییٰ، عن أحمد بن محمد، عن علي بن الحكم، عن معاوية بن وهب قال: قلت له: كيف ينبغي لنا أن نصنع فيما بيننا وبين قومنا وبين خلطانا من الناس ممن ليسوا على أمرنا؟ قال: تنظرون إلى أئمتيكم الذين تقفون بهم فتصنعون ما يصنعون فوالله إنهم ليعودون مرضاهم ويشهدون جنازتهم ويقومون الشهادة لهم وعليهم ويؤدون الأمانة إليهم.

۵- أبو علي الأشعري، عن محمد بن عبد الجبار، و محمد بن إسماعيل، عن الفضل بن شاذان جميعاً، عن صفوان بن يحيى، عن أبي أسامة زيدا الشحام قال: قال لي أبو عبد الله عليه السلام: اقرأ علي من ترى أنه يطعني منهم وياخذ بقولي السلام وأوصيكم بتقوى الله عز وجل والورع في دينكم والاجتهاد لله وصدق الحديث وأداء الأمانة وطول السجود وحسن الجوارق فهذا جاء محمد بن يحيى وأد الأمانة إلى من ائتمسك عليها بر أو فاجراً، فإن رسول الله صلى الله عليه وآله كان يأمر بأداء الخبيط والمخيط

۳- حبيب غنمی گوید: شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود: بر شما باد به پارسایی و کوشش در اطاعت، و بر سر جنازه‌ها حاضر شوید، و بیماری‌ها را عیادت کنید و با مردم در مساجد حضور بهم رسانید، و برای مردم چیزی را دوست دارید که برای خودتان دوست دارید، آیا شرم نکند یکی از شما که همسایه‌اش حق او را بشناسد ولی او حق همسایه‌اش را نشناسد.

۴- معاویه بن وهب گوید: بحضرت عرض کردم: چگونه شایسته است برای ما که با قوم خود (یعنی شیعیان) و مردمانی که با ما آمیزش دارند و شایسته نیستند رفتار کنیم؟ فرمود: نکاه کنید به پیشوایان خود آنانکه از آنها پیروی کنید و هر طور آنها رفتار کنند شما نیز همانطور رفتار کنید، بعدها سوگند آنها عیادت بیمار ایشان را میکنند، و بر سر جنازه‌هاشان حاضر کردند و بسود و زیان آنها گواهی دهند و امانتهای آنها را بآنها رد کنند.

۵- زید شحام گوید: حضرت صادق علیه السلام بمن فرمود: بهر کس از مردم که بینی پیروی از من کنند و بگفتار من عمل کنند سلام مرا برسان، و من بشما سفارش کنم که نسبت به خدای عزوجل تقوی داشته باشید و در دین خود پارسا باشید و در راه خدا کوشش کنید، و بر استگویی و باداه امانت و طول دادن سجده و نیکی با همسایه شما را سفارش میکنم زیرا محمد صلی الله علیه و آله همین دستورات را آورده است هر که بشما امانت سپرده باو پس بدهید نیکرفتار باشد باید کردار، زیرا رسول خدا صلی الله علیه و آله دستور میداد که سوزن و نخ را نیز بصاحبش پس دهید، و با قامل خود پیوند داشته باشید، و بجنایه

صِلُوا عَشَائِرَكُمْ وَاشْهَدُوا جَنَائِزَهُمْ وَعُودُوا مَرْضَاهُمْ وَأَدُوا حَقُوقَهُمْ فَإِنَّ الرَّجُلَ مِنْكُمْ إِذَا دَرَعَ فِي دِينِهِ وَصَدَّقَ الْحَدِيثَ وَأَدَّى الْأَمَانَةَ وَحَسَنَ خَلْفَهُ مَعَ النَّاسِ قَبْلَ هَذَا جَعْفَرِيٌّ، فَيَسِّرُ لِي ذَلِكَ وَيَدْخُلُ عَلَيَّ مِنْهُ السَّرُورُ وَقَبْلَ : هَذَا أَدَبُ جَعْفَرٍ وَإِذَا كَانَ عَلَى غَيْرِ ذَلِكَ دَخَلَ عَلَيَّ بِلَاؤُهُ وَعَارُهُ . قَبْلَ : هَذَا أَدَبُ جَعْفَرٍ ؛ قَوْلَ اللَّهِ لِحَدِيثِي أَبِي عَبْدِ اللَّهِ أَنَّ الرَّجُلَ كَانَ يَكُونُ فِي الْقَبِيلَةِ مِنْ شَبْعَةَ عَلَيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَيَكُونُ دِينُهَا : آدَاهُمْ لِلْأَمَانَةِ وَأَقْضَاهُمْ لِلْحَقُوقِ وَأَصْدَقَهُمْ لِلْحَدِيثِ ، إِلَيْهِ وَصَابَاهُمْ وَوَدَّاهُمْ تَسْأَلُ الْعَشِيرَةَ عَنْهُ فَقَوْلُ : مَنْ مِثْلُ فُلَانٍ ؟ إِنَّهُ لَأَدَانَا لِلْأَمَانَةِ وَأَصْدَقُنَا لِلْحَدِيثِ

(بَابُ)

﴿حُسْنُ الْمُعَاشَرَةِ﴾

- ۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ حَرْبِ بْنِ عَنٍّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مَنْ خَالَطَتْ فَإِنْ اسْتَطَعَتْ أَنْ تَكُونَ بِدَكَ الْعُلَمَاءِ عَلَيْهِمْ فَافْعَلْ .
- ۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ وَهْبٍ ، رَأَى . عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَفْصٍ ، عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ قَالَ : دَخَلْتُ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ الْبَيْتَ غَاشٍ بِأَهْلِهِ فِيهِ الْخَرَّاسَانِيُّ وَالشَّاهِيُّ وَمِنْ أَهْلِ الْأَفَاقِ فَلَمْ أَجِدْ مَوْضِعًا أَقْعُدُ فِيهِ فَجَلَسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : كَانَ مِنْكُمْ أَنْتُمْ قَالَ :

مردم هاشان حاضر شوید ، و بیمارانشان را عیادت کنید ، و حقوقشان را بپردازید ، زیرا هر کس از شما که در دینش پارسا باشد و راستگو باشد و امانت را بجا حین بر گرداند و اخلاقش با مردم خوب باشد گویند : این جعفری است و این مرآشاد کند و از جانب او شادی در (دل) من آید و گویند : این روش پسندیده جعفر (بن محمد) است بخدا سوگند پدرم برای من حدیث کرد که مردی از شیبان علی علیه السلام در قبیله ای بود و زینت آن قبیله بشمار میرفت ، از همه آنها در پرداخت امانت بهتر بود ، و حقوقشان را بهتر مراعات میکرد ، و در گفتار راستگوتر بود ، و سفارشات و همه وصیتهای اهل قبیله و سپردهاش را آمان بدو می سپردند و چون از او پرسش میکردی میکردند : کیست مثل فلانکس ؟ او در پرداخت امانت و راستگویی از همه ما بهتر است .

﴿(بَابُ)

خوش سلوکی با مردم

- ۱- محمد بن مسلم گوید : حضرت باقر علیه السلام فرمود : با هر که آمیزش داری اگر توانی دست عطایت را بسرا آنها گشایی و بآنها خبری برسانی بکن .
- ۲- ابن الربیع شامی گوید : وارد شدم بر حضرت صادق علیه السلام دیدم که اطاق پر از جمعیت است از خراسانی و شامی و سایر بلاد و من جایی که بنشینم نیافتم ، و حضرت صادق علیه السلام تکیه کرده بود پس روی دو پا نشست و فرمود : ای شیعه آل محمد آگاه باشید که از ما نیست آنکس که هنگام حشم

(باب)

(من تجب مصادقته و مصاحبته):

۱ - عده من اصحابنا ، عن احمد بن محمد ، عن حسين بن الحسن ، عن محمد بن سنان ، عن عمار بن موسى ؛ عن ابي عبد الله عليه السلام قال : قال امير المؤمنين عليه السلام : لا عليك ان تصحب ذا العقل وان لم تحمد كرمه ولكن انتفع بعقله واحترس من سببه اخلاقه ولا تدعن صحبة الكريم وان لم تنتفع بعقله ولكن انتفع بكرمه بعقلك وافرر كل الفرار من اللبيم الاحمق .

۲ - عنه ؛ عن عبدالرحمن بن ابي نجران ، عن محمد بن الصلت ، عن ابيان ، عن ابي العديس قال : قال ابو جعفر عليه السلام : يا صالح اتبع من يبكيك وهو لك ناصح ولا تتبع من يصحكك وهو لك غاش وستر دون علي الله جميعا فتعلمون .

۳ (۳۵۹۵) - عنه ؛ عن محمد بن علي بن موسى بن يسار القطان ؛ عن المسعودي ، عن ابي داود ؛ عن ثابت بن ابي صخرة ، عن ابي الرضا علي قال : قال امير المؤمنين عليه السلام : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : انظروا من تحادثون ؟ فانه ليس من احد ينزل به الموت الا مثل له اصحابه الى الله ان كانوا خيارا فخيارا وان كانوا شرارا فشرارا ، وليس احد يموت الا مثل له عند موته .

(باب) *

(كسيكه رفاقت و هم نشینی با او لازم است)

۱ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : امير المؤمنين عليه السلام فرمود : با کسی نیست بر تو که با شخص خردمند همنشین شوی اگر چه کرم (جوانمردی وجود و بخشش) او را نپسندی (و از این ناحیه نفس از او نبری) ولی از خرد او منتفع شو ، و از اخلاق بدش بپرهیز ، و هیچگاه هم نشینی با شخص کرم را از دست مده اگر چه از خرد او سودی نبری ولی با خرد خود از کرم او سود ببری ، و بگریز هر چه میتوانی از هم نشینی با شخص پست و بی خرد .

۲ - ابو عديس گوید : حضرت باقر عليه السلام فرمود : ای صالح (ظاهر اینست که صالح نام ابو عديس بوده) پیروی کن از کسیکه تورا میگریاند و اندرزت میدهد ، و پیروی مکن از آنکه تورا بخنداند و گولت زند ، و بزودی همگی بر خدا در آئید و بدانید .

شرح - فیض (ره) گوید : یعنی چون بر خدای تعالی در آئید صدق این گفتار و حقیقت آن آشکار گردد ولی اکنون در زیر پرده های عز و خود بینی پنهان است .

۳ - امیر المؤمنین علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : بنگرید : که با چه کسی هم صحبت هستید ؟ زیرا هیچکس نیست که مرگش فرارسد جز آنکه یارانش در پیش خدا برابرش محسم شوند ، اگر از نیکان باشد نیکاند (و بدانها شاد شود) و اگر از بدان باشد بدهستند (و بداند که بسر نوشت آنان دچار شود) و هیچکس نیست که بمیرد و هنگام مرگش برابر او محسم نشود .

۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ بَعْضِ الْحَلْبِيِّينَ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُسْكَانَ عَنْ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الْجَبَلِ لَمْ يَسْمِهِ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: عَلَيْكَ بِالتَّلَادِ وَإِيَّاكَ وَكُلَّ مُحَدَّثٍ لِأَعَهْدَ لَهُ وَلَا أَمَانَ وَلَا ذِمَّةَ وَلَا مِيثَاقَ وَكُنْ عَلَى حَدِيثِ مَنْ أَوْثَقَ النَّاسَ عِنْدَكَ.

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، رَفَعَهُ إِلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: أَحَبُّ إِخْوَانِي إِلَيَّ مَنْ أَهْدَى إِلَيَّ عِيُوبِي.

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحَسَنِ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دَهْقَانَ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَائِدٍ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْحَلْبِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: لِأَتَكُونَ الصَّدَاقَةَ إِلَّا يَحْدُودِيهَا فَمَنْ كَانَتْ فِيهِ هَذِهِ الْحُدُودُ أَوْ شَيْءٌ مِنْهَا فَانْسِبُهُ إِلَى الصَّدَاقَةِ وَمَنْ لَمْ يَكُنْ فِيهِ شَيْءٌ مِنْهَا فَلَا تَنْسِبُهُ إِلَيَّ شَيْءٍ مِنَ الصَّدَاقَةِ فَأَوْ لَهَا أَنْ تَكُونَ سَرِيرَتُهُ وَعَلَانِيَتُهُ لَكَ وَاحِدَةٌ، وَالثَّانِي أَنْ يَرَى رَيْنَكَ رَيْنَهُ وَشَيْئَكَ شَيْئَهُ وَالثَّلَاثَةُ أَنْ لَا تَغَيِّرَهُ عَلَيْكَ وَلَا يَتَّوَلَّكَ، وَالرَّابِعَةُ أَنْ لَا تَمْنَعَكَ شَيْئًا تَسَالُهُ مَقْدَرَتَهُ وَالثَّمَانِيَةُ وَهِيَ تَجْمَعُ هَذِهِ الْحَصَالَ أَنْ لَا يَسْلِمَكَ عِنْدَ النَّكَبَاتِ.

۴ - ابن مسکان از مردی از اهل جبل که نامش را نگفته از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که فرمود: بر تو باد (که رفاقت کنی) با دوستان دیرین (که آنها را آزمایش کرده‌ای) و پرهیز از هر (رفیق) تازه: پیمان شکن که پناه ندهد و عهد و میثاقی نماند و از استوارترین مردمان در پیش خود بر حذر باش (که ممکن است روزی دشمنت شود).

۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: محبوبترین برادرانم نزد من کسی است که عیبهای مرا پیش من هدیه آورد (و آنها را بمن گوشزد کند).

۶ - و نیز فرمود علیه السلام: دوستی از روی راستی و درستی نباشد جز با شرایط آن پس هر که در او آن شرایط یا پاره‌ای از آنها باشد او را اهل چنین دوستی بدان و کسیکه چیزی از آن شرایط در او نباشد او را با اینگونه دوستی نسبت مده.

اولش اینکه نهان و عیانتش برای تو یکسان باشد.

دوم اینکه زب و زینت تو را زینت خود داند، و زشتی تو را زشتی خود شمرد.

سوم اینکه ریاست و دارا - ش را نسبت بتو تغییر ندهد.

چهارم اینکه از آنچه توانائی دارد نسبت بتو دریغ نکند.

پنجم - که همه این خصصتها را در بردارد - اینکه هنگام بیچارگی و پیش آمدهای ناگوار تو را

رها نکند.

(بَابُ)

(مَنْ تَكَرَّرَ مُجَالَسَتَهُ وَهُرِّفَتْهُ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عُثْمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمِ الْكِنْدِيِّ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: كَانَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام إِذَا صَعِدَ الْمُنْبَرَ قَالَ: يَنْبَغِي لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَنْجَسَبَ مُوَاخَاةَ ثَلَاثَةِ: الْمَاجِنِ الْفَاجِرِ وَالْأَحْمَقِ وَالْكَذَّابِ، فَأَمَّا الْمَاجِنُ الْفَاجِرُ فَيُرِيَنَّ لَكَ فِعْلَهُ وَيَحِثُّ أُنْكَ مِنْهُ وَلَا يُعِينُكَ عَلَى أَمْرِ دِينِكَ وَمَعَارِكَ وَمَقَابِرَتَهُ جَفَاءً وَقَسْوَةً وَمَدْخَلَهُ وَمَخْرَجَهُ عَارِضَتِكَ وَأَمَّا الْأَحْمَقُ فَإِنَّهُ لَا يُشِيرُ عَلَيْكَ بِخَيْرٍ وَلَا يُرْجِي لِيَصْرِفَ السُّوءَ عَنْكَ وَلَوْ أَجْهَدَ نَفْسَهُ. وَرَبَّمَا أَرَادَ مَنَفَعَتَكَ فَضَرَكَ فَمَوْتُهُ خَيْرٌ مِنْ حَيَاتِهِ وَسُكُونُهُ خَيْرٌ مِنْ نَطْفِهِ وَبُعْدُهُ خَيْرٌ مِنْ قُرْبِهِ وَأَمَّا الْكَذَّابُ فَإِنَّهُ لَا يَهْتَمُّكَ مَعَهُ عَيْشٌ، يَنْقُلُ حَدِيثَكَ وَيَنْقُلُ إِلَيْكَ الْحَدِيثَ كُلَّمَا أَفْنَى أُحْدِثْتَهُ مَطْرَهَا بِأُخْرَى مِنْهَا حَتَّى أَنَّهُ يُحَدِّثُ بِالصِّدْقِ فَمَا يَصْدَقُ، وَيَفَرِّقُ بَيْنَ النَّاسِ بِالْعَدَاوَةِ فَيَنْبَغِي السَّخَائِمُ فِي الصُّدُورِ فَاتَّقُوا اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَانظُرُوا إِلَى نَفْسِكُمْ.

(۳۶۰) وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام: لَا

(بَابُ)

(كَمِيكِهِ هُمْ نَشِينِي وَرِفَاقَتِ بَاوِ بَدَا سْت)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود ، هر زمان امیر المؤمنین علیه السلام بمنبر میرفت میفرمود : سزاوار است از برای مسلمان که از رفاقت باسه کسی دوری جوید : پرروی بیباکی که تباهاکار است ، و احمق ، و دروغگو ، اما شخص پرروی تباهاکار پس کردار خویشتن را برای تو بیاراید و دوست دارد که تو نیز مانند او باشی ، و نه در کار دین تو را کمک کند و نه در کار آخرت ، و نزدیکی با او جفاکاری و سنگدلی است و ورود و خروج او (و رفت و آمدش) برای تو ننگست ، و اما احمق پس کار غیري در باره تو انجام نهد و بجلو گیریش از رسیدن بدی بتوانیدی نیست اگر چه خود را بتلاش اندازد و بسا که بخواهد بتو سودی برساند ولی (از روی حماقت) زیانت رساند پس مرگه او به از زندگیش میباشد ، و خموشی او به از گفتارش ، و دوری او (از تو) به از نزدیکی اوست ، و اما دروغگو زندگی کردن با او بر تو کوارا نشود ، گفتار تو را بدیگران باز گوید ، و از دیگران بسوی تو آرد ، هر گاه افسانه را بپایان رساند آنرا بافسانه دیگری مانند آن بچسباند (و در نسخه وافی د مطها ، است یعنی بکشاند) تا بدانجا که راست گوید ولی کسی باور نکند ، و میانه مردمانرا بدشمنی پراکنده سازد ، و در سینهها تخم کینه افشانند و برویاند ، از خدای عزوجل پرهیزید و خود را بپایید .

۲ - و نیز از آنحضرت علیه السلام حدیث کرده که فرمود : شایسته نیست که مرد مسلمان باشخص

يَسْبَغِي لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يُوَخِيَ الْفَاجِرَ فَإِنَّهُ يَزِيْرُهُ لَهُ فَعَلَهُ وَيُحِبُّ أَنْ يَكُونَ مِثْلَهُ وَلَا يَعْينُهُ عَلَى
أَمْرٍ دُنْيَا وَلَا أَمْرٍ مَعَادِهِ وَمَدَحَهُ إِلَيْهِ وَمَخْرَجَهُ مِنْ عِنْدِهِ شَيْنٌ عَلَيْهِ .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يُوسُفَ ، عَنْ مَيْسِرَ
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَا يَسْبَغِي لِلْمَرْءِ الْمُسْلِمِ أَنْ يُوَخِيَ الْفَاجِرَ وَلَا الْأَحْمَقَ وَلَا الْكَذَّابَ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي
الْحَسَنِ عليه السلام قَالَ : قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عليه السلام : إِنْ صَاحَبَ الشَّرَّ يُعَدِّي ، وَ قَرِيبَ السَّوْءِ يُرَدِّي
فَانظُرْ مَنْ تُقَارِنُ .

۵ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، وَ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ عَمَّارِ بْنِ مُوسَى
قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : يَا عَمَّارُ إِنْ كُنْتَ تُحِبُّ أَنْ تَسْتَنْتَ لَكَ التَّعَمُّةَ وَتَكْمَلَ لَكَ الْمَرْوَةَ وَتَصْلَحَ
لَكَ الْمَعِيْشَةَ : فَلَا تَشَارِكِ الْعَبِيدَ وَالسَّقَلَةَ فِي أَمْرِكَ ، فَإِنَّكَ إِنْ اتَّمَنْتَهُمْ خَانُوكَ وَإِنْ حَدَّ ثَوْكَ كَذَّبُوكَ
وَإِنْ تَكَبَّتْ حَدْلُوكَ وَإِنْ وَعَدُوكَ أَخْلَفُوكَ .

۶ - قَالَ : وَ سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : حُبُّ الْأَبْرَارِ لِلْأَبْرَارِ ثَوَابٌ لِلْأَبْرَارِ وَحُبُّ الْفُجَّارِ
لِلْأَبْرَارِ قَسْبِيلَةٌ لِلْأَبْرَارِ وَبُغْضُ الْفُجَّارِ لِلْأَبْرَارِ زِينٌ لِلْأَبْرَارِ وَبُغْضُ الْأَبْرَارِ لِلْفُجَّارِ خِزْيٌ عَلَى الْفُجَّارِ .

تبهکار طرح برادری افکند ، ذیرا که او کردار خود را برایش بیاراید و دوست دارد که آن مسلمان هم
چون او شود ، و او را نه در کار دنیا و نه در کار آخرتش کمک نکند ، و رفت و آمدش برای او
ننگه است .

۳ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : شایسته نیست برای مرد مسلمان که با شخص تبهکار و ددروغگو
رفاقت کند .

۴ - حضرت ابوالحسن عليه السلام فرمود : عیسی بن مریم علیه السلام فرموده : همانا شخص بدکار بدی
وی سراپت کند ، و هم نشین بد انسان را بهلاکت افکند ، پس بنگر باچه کس هم نشین کردی .

۵ - عمار بن موسی گوید : حضرت صادق عليه السلام فرمود : ای عمار اگر خواهی که نعمتت پابرجا
باشد ، و مردانگیت کامل وی عیب باشد ، و زندگیت نیکو گردد ، بندهای زر خرید و اشخاص پست را در
کارهای خود وارد مکن ، زیرا اگر امانتی بایشان سپاری بتو خیانت کنند ، و اگر خبری برایت آورند
دروغ گویند ، و اگر بنکت روزگار دچار شوی رهایت کنند ، و اگر وعدهای بتو دهند بدان وفا نکنند .

۶ - گوید : و نیز از آن حضرت عليه السلام شنیدم که میفرمود : دوست داشتن نیکان نیکان را برای آنها
ثواب است ، و دوست داشتن تبهکاران نیکان را برای نیکان فضیلت است ، و دشمنی تبهکاران با نیکان برای نیکان
زینت است ، و دشمنی نیکان با تبهکاران برای تبهکاران خواری و رسوائی است .

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، جَمِيعًا عَنْ عَمْرِو بْنِ عُمَانَ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُدَّافِرٍ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِمَا؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ وَأَبِي حَمْرَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ لِي أَبِي عَلِيُّ بْنُ الْحُسَيْنِ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا: يَا بُنَيَّ انظُرْ حَمْسَةَ فَلَا تُصَاحِبْهُمْ وَلَا تُحَادِثْهُمْ وَلَا تُرَافِقْهُمْ فِي طَرِيقٍ؛ فَقُلْتُ: يَا أَبَتَ مَنْ هُمْ؟ عَرَّفْتَنِيهِمْ قَالَ: إِيَّاكَ وَمُصَاحَبَةَ الْكَذَّابِ فَإِنَّهُ يَمُنُّ لَكَ السَّرَابَ يَقْرَبُ لَكَ الْبَعِيدَ وَيَبْعِدُ لَكَ الْقَرِيبَ وَإِيَّاكَ وَمُصَاحَبَةَ الْفَاقِقِ فَإِنَّهُ بَأْيَبُكَ بِأَكَلِهِ أَوْ أَقَلُّ مِنْ ذَلِكَ وَإِيَّاكَ وَمُصَاحَبَةَ الْبَحِيلِ فَإِنَّهُ يَحْدُثُكَ فِي مَالِهِ أَحْوَجَ مَا تَكُونُ إِلَيْهِ وَإِيَّاكَ وَمُصَاحَبَةَ الْأَحْمَقِ فَإِنَّهُ يُرِيدُ أَنْ يَنْفَعَكَ فَيَضُرُّكَ وَإِيَّاكَ وَمُصَاحَبَةَ الْفَاطِيعِ لِرَجِيمِهِ فَأَبْيَ وَجَدْتُهُ مَلْعُونًا فِي كِتَابِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاضِعَ قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: «فَقُلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا أَرْحَامَكُمْ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُ اللَّهُ فَاصْحَبْهُمْ وَعَمَى أَبْصَارَهُمْ» وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ: «وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ» وَقَالَ فِي الْبَقَرَةِ: «وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَئِكَ هُمُ الْخَائِرُونَ».

۸ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ؛ عَنْ مُوسَى بْنِ الْقَاسِمِ قَالَ: سَمِعْتُ الْمُحَارِبِيَّ

۷ - حضرت صادق از پدرش علیها السلام حدیث کند که پدرم علی بن الحسین علیهما السلام بمن فرمود: ای فرزند در نظر داشته باش که با پنج کس هم نشین نشوی، و با آنها گفتگو و رفاقت در راهی نکنی گفتم: پدرجان آنها کیانند؟ بمن معرفی کن، فرمود: زنهار مبادا با دروغگو هم نشین شوی زیرا که او بمنزله سرامی است که دور در نظرت نزدیک و نزدیک را برایت دور جلوه دهد، و زنهار از هم نشینی با فاسق و گنهگار بهره‌یز زیرا که او بیک لقمه با کمتر از آن ترا بفروشد، و بر تو باد که باشخص بخیل هم نشین نگردی زیرا که او مال خود را در سخت‌ترین نیازمندی‌هايت از تو دریغ دارد، و زنهار مبادا با احمق هم نشین شوی که او میخواهد بتو سود رساند ولی (بواسطه حماقتش) زیانت زند، و مبادا با آنکس که قطع رحم کند رفاقت کنی که من او را در سه جای قرآن ملعون یافتم (یکجا) خدای عزوجل فرماید: «پس آیا امید دارید که هر گاه بسر پرستی کاری کرده شوی فساد در زمین نکنید و قطع رحم کنیم، ایشانند که خداوند لعنتشان کرده پس کرشان کرد، و کور ساخت دیدگان‌شان را، (سوره محمد آیه ۲۲-۲۳) و نیز (در جای دیگر) فرماید: «آنانکه بشکنند پیمان خدا را پس از بستن آن، و می‌برند آنچه را که خدا فرموده پیوند شود، و فساد کنند در زمین آنها را است لعنت و برای ایشان است بدی آن سرای» (سوره رعد آیه ۲۵) و نیز در سوره بقره (آیه ۲۷) فرماید: «آنانکه پیمان خدا را پس از بستنش بشکنند و ببرند آنچه را خداوند دستور پیوندش را داده و فساد کنند در زمین ایشانند زبان کاران».

۸ - امام صادق علیه السلام از پدرانش از رسول خدا علیه السلام حدیث کند که فرمود

يُرْوَى عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : ثَلَاثَةٌ مُجَالَسَتُهُمْ تَهَيَّبُ

الْقَلْبَ : الْجُلُوسُ مَعَ الْأَنْدَادِ وَالْحَدِيثُ مَعَ التَّيَّارِ وَالْجُلُوسُ مَعَ الْأَعْيَانِ .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي الْبِلَادِ عَقَنَ ذَكَرَهُ

قَالَ : قَالَ لَقَمَانُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِأَبْنَيْهِ : يَا بَنِي لَا تَقْتَرِبْ فَتَكُونَ أَبْعَدَكَ وَلَا تَبْعُدْ فَتَهَانَ ، كُلُّ ذَا بِيَةٍ تُحِبُّ مِثْلَهَا

وَإِنْ ابْنُ آدَمَ يُحِبُّ مِثْلَهُ وَلَا تَشْرَبْ رَيْكُ إِلَّا عِنْدَ بَاغِيهِ كَمَا الْبَيْسَ بَيْنَ الذُّبِّ وَالْكَبْشِيِّ حُلَّةٌ كَذَلِكَ لَيْسَ

بَيْنَ الْبَارِ وَالْفَاجِرِ حُلَّةٌ ، مَنْ يَقْتَرِبْ مِنَ الرَّفِيقِ يَلْقُ بِهِ بَعْضُهُ كَذَلِكَ مَنْ يُشَارِكُ الْفَاجِرَ يَتَعَلَّمُ مِنْ

طَرَفِهِ ، مَنْ يُحِبُّ الْمِرَاءَ يُشْتَمُ وَمَنْ يَدْخُلُ مَدَاخِلَ السُّوءِ يُشْتَمُ وَمَنْ يُقَارِنُ قَرِينَ السُّوءِ لَا يَسْلَمُ وَمَنْ

لَا يَعْلَمُكَ لِسَانُهُ يَدْمُ .

۱۰ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَرْبُودٍ ، عَنْ

أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّهُ قَالَ : لَا تَصْحَبُوا أَهْلَ الْبِدْعِ وَلَا تُجَالِسُوهُمْ فَتَصْبِرُوا عِنْدَ النَّاسِ كَوَاحِدٍ مِنْهُمْ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : الْمَرْءُ عَلَى دِينِ حَلِيلِهِ وَقَرِينِهِ .

۱۱ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنِ الْحَجَّالِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ يَعْقُوبَ

الْهَاشِمِيِّ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ عُبَيْدِ بْنِ زُرَّارَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِسْرَاكَ وَمُصَادَقَةَ

(س) : سه دسته اند که همنشینی با آنها دلرا بمراند : هم نشینی با اراذل و فروما یکان ، و گفت و شنود با

زنها ، و نشستن با توانگران .

۹ - از لقمان حدیث شد که به پسرش گفت : ای پسر جانم زیاد با مردم نزدیک مشو که موجب دوریت

از دلهای آنها شوی (یعنی چون زیاد رفت و آمد با مردم کردی موجب ملال و خستگی آنها شود و در نتیجه

مورد بی مهری آنان واقع شوی) و یکسره از آنان دوری مکن که (اعتنا یب نکنند و) خوار و بی مقدار شوی ،

هر جاننداری همانند خود را دوست دارد و آدمیزاد هم بمانند خود دوستی ورزد ، کالای خود را جز در نزد

خریدار و جویایش پهن مکن ، و چنانچه میان گرگ و گوسفند دوستی نباشد هم چنین میان نیکوکار و

بدکار دوستی نباشد ، و هر که بقبر نزدیک شود پاره ای از آن با او بچسبد هم چنین هر کس با تبهکار در زندگی

شریک شود از روشهای او بیاموزد ، و هر که جدال و ستیزه جوئی را دوست دارد دشنام خورد ، و هر که بیجا های

بد رود متهم گردد ، و کسی که با رفیق بد هم نشین شود در امان نباشد ، و هر که زبان خود را نگه ندارد

پشیمان گردد .

۱۰ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : بابتعدت گذاران هم صحبت نشوید و هم نشین نگردید که در نظر

مردم چون یکی از آنها شوید ، رسول خدا (س) فرمود : انسان هم کیش دوست و رفیق خویش است .

۱۱ - عبید بن زراره گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : پرهیز از دوستی با احمق زیرا

که تو هر چه از جانب او شادتر باشی او بیدی رساندن بتو نزدیکتر است (گویا مقصود اینست که هر چه

الْأَحْمَقِ فَإِنَّكَ أَسْرُّ مَا تَكُونُ مِنْ نَاحِيَّتِهِ أَقْرَبُ مَا يَكُونُ إِلَى مَسَاءَتِكَ .

(بَابُ)

﴿التَّحَبُّبُ إِلَى النَّاسِ وَالتَّوَدُّدُ إِلَيْهِمْ﴾

﴿۳۶۱۰﴾ - محمد بن یحییٰ، عن أحمد بن محمد، وعلی بن ابراهیم، عن ابيه، جميعاً، عن ابن محبوب عن هشام بن سالم، عن أبي بصير، عن أبي جعفر عليه السلام قال: إن أعز أياً من بني تميم أنى النبي صلى الله عليه وآله فقال له: أوصني، فكان مضافاً: تحبب إلى الناس يحبوك

۲ - عدة من أصحابنا، عن أحمد بن محمد بن خالد، عن عثمان بن عيسى، عن سماعة، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: مجاملة الناس ثلث العقل.

۳ - علي بن ابراهیم، عن أبيه، عن الوفاي، عن السكوني: عن أبي عبد الله عليه السلام قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: ثلاث يصفين ود المرء لأخيه المسلم: يلقاه بالبشر إذا لقيه ويوسع له في المجلس إذا جلس إليه ويدعوه بأحب الأسماء إليه.

۴ - وبهذا الإسناد قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: التودد إلى الناس يصف العقل.

۵ - عدة من أصحابنا، عن سهل بن زياد، عن علي بن حسان، عن موسى بن بكر، عن أبي الحسن عليه السلام قال: التودد إلى الناس يصف العقل.

﴿۳۶۱۵﴾ - ۶ - محمد بن یحییٰ، عن أحمد بن محمد بن عيسى، عن محمد بن سنان، عن حذيفة بن منصور

بدوستی او خوشحال تر باشی خطر زیان رساندن او بواسطه حماقتش بنویزد بکتر شود .

﴿(بَابُ)﴾

(دوستی کردن با مردم)

- ۱ - حضرت باقر علیه السلام فرمود: عربی از بنو تميم نزد پیغمبر (ص) آمد عرض کرد: بمن سفارشی کن، پس از جمله سفارشهایش باو این بود که با مردم دوستی کن تا مردم ترا دوست بدارند.
- ۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: خوش رفتاری و مدارا کردن با مردم يك سوم خردمندی است.
- ۳ - و نیز فرمود: که رسول خدا (ص) فرمود: سه چیز است که دوستی انسانرا یا برادر مسلمانان صفا دهد: (۱) همیشه با خوشروئی با او بر خورد کند، (۲) هر گاه در مجلسی بر او بنشیند برایش جای باز کند (۳) بآن نامی که بیشتر آنرا دوست دارد او بخواند (و صدا کند).
- ۴ - و نیز فرمود: که رسول خدا (ص) فرموده است: دوستی کردن با مردم نیمی از خرد است.
- ۵ - موسی بن بكر از حضرت كاظم علیه السلام مانند حدیث (۴) را روایت کرده است.
- ۶ - حذیفه بن منصور گوید: شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که می فرمود: هر که دست آزارش را از

قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: مَنْ كَفَّتْ يَدُهُ عَنِ النَّاسِ فَإِنَّمَا يَكْفُفُ عَنْهُمْ يَدًا وَاحِدَةً وَيَكْفُونَ عَنْهُ أَيْدِيًا كَثِيرَةً.

۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عَقَبَةَ عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ زِيَادِ التَّمِيمِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيِّ عليه السلام : الْقَرِيبُ مَنْ قَرَّبَتْهُ الْمَوَدَّةُ وَإِنْ بَعُدَتْ سَبَهُ وَالْبَعِيدُ مَنْ بَعُدَتْهُ الْمَوَدَّةُ وَإِنْ قَرَّبَتْ سَبَهُ ، لِأَشْيٍ أَقْرَبُ إِلَى شَيْءٍ مِنْ يَدٍ إِلَى حَسَدٍ وَإِنَّ الْبِدَّ تَغْلُفُ فَتَقَطُّعُ وَتَقَطُّعُ فَتَحْسَمُ

(بَابُ)

﴿إِخْبَارِ الرَّجُلِ أَخَاهُ بِحُبِّهِ﴾

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عُمَرَ [بْنِ أَدِيْمَةَ] عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ تَصْرِيحِ بْنِ قَابُوسٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذَا أَحْبَبْتَ أَحَدًا مِنْ إِخْوَانِكَ فَأَعْلِمْهُ ذَلِكَ فَإِنَّ إِبْرَاهِيمَ عليه السلام قَالَ : ذَرَبْتُ أَبِي كَيْفَ تَحْبِي الْمَوْتَى قَالَ : أَوْلَمْ تُوْمِرْ ؟ قَالَ : بَلَى ، وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي .

سر مردم بردار فقط یکدست از آنها باز داشته ولی (در مقابل) دستهای بسیاری از آزار او خودداری کنند .

۷ - امام صادق علیه السلام فرمود : که حضرت مجتبی علیه السلام فرموده : خویش نزدیک آنکس است که مودت و دوستی او را نزدیک کرده باشد اگر چه خویشاوندیش دور باشد ، و بیگانه و دور کسی است که دوستی او را دور کرده است (و از نظر دوستی بیگانه باشد) اگر چه خویشاوندیش نزدیک باشد ، و چیزی نزدیک تر از دست به پیکر انسان نیست ، و همین دست خیانت کند و بریده میشود و اثر آن محو گردد .

(آنگاه کردن مرد برادر (دینی) خود را بدوستیش)

۱ - نصر بن قابوس گوید : حضرت صادق علیه السلام بمن فرمود : هر گاه یکی از برداران (دینی) خود را دوست داشتنی بآن آگاهش کن ، زیرا ابراهیم عليه السلام عرض کرد : « بار پروردگارا بمن بنما که چگونه مرده‌ها را زنده میکنی فرمود مگر ایمان نیاوردن می گفت چرا ولیکن برای اینکه دلم مطمئن شود ، (سوره بقره آیه ۲۶۰) .

شرح - مجلسی (ره) گوید : این روایت مطابق است با آنچه در عبود در تفسیر این آیه وارد شده که مقصود اطمینان یافتن بمقام دوستی است (پایان کلام مجلسی ره) ولی ظاهر اینست که مقصود همان اطمینان یافتن بزنده کردن مردگان و حشر آنان بوده ، و استشهاد حضرت عليه السلام فقط از این نظر است که برای انسان خوب است در هر کاری اگر چه بقی بدن هم داشته باشند و آنگاه سازند ، و چنانچه در روایت عبود نیز تصریحی بدان شده باشد ولی این حدیث را نمی توان صریح در این معنی و مطابق با آن

۲- أحمد بن محمد بن خالد، ومحمد بن يحيى، عن أحمد بن محمد بن عيسى، جميعاً، عن علي بن ابن الحكم، عن هشام بن سالم، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: إذا أحببت رجلاً فأخبره بذلك فإنه أتبت للمودة بينكما.

﴿ باب التسليم ﴾

- ۱- علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن التوقيلي، عن السكوني، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: السلام تطوع والرد قربة.
- ۲- ﴿ ۴۳۰ ﴾ - وبهذا الإسناد قال: من بدأ بالكلام قبل السلام فلا يجيبوه. وقال: ابدؤوا بالسلام قبل الكلام فمن بدأ بالكلام قبل السلام فلا يجيبوه.
- ۳- وبهذا الإسناد قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله: أولى الناس بالله وبرسوله من بدأ بالسلام.
- ۴- عده من أصحابنا، عن سهل بن زياد، عن عبد الرزاق بن حنبل، عن أبي نجران، عن غاصم بن حميد، عن محمد بن مسلم، عن أبي جعفر عليه السلام قال: كان سلمان رجماً لله يقول: أوشيا سلام الله فإن سلام الله لأينال الظالمين.

دانست وچنانچه این معنی که گفته شد هم نپذیرید ما گوئیم که حدیث از این جهت اجمال دارد و نمیتوان در آن معنی هم بدان استدلال کرد و تأیید آن حدیث قرار داد.

۲ - حضرت صادق عليه السلام فرمود: هر گاه مردی را دوست داشتی او را بدان آگاهش ساز، زیرا که آن دوستی میان شما را پابرجا تر کند.

☆ (باب) ☆

(سلام کردن)

- ۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: رسول خدا (ص) فرمود: سلام کردن مستحب است و رد (بسی جواب) آن واجب است.
 - ۲ - و نیز رسول خدا (ص) فرمود: هر که پیش از سلام کردن آغاز سخن کند پاسخش را نگوئید، و فرمود: پیش از سخن گفتن سلام کردن آغاز گفتار کنید، و هر که پیش از سلام کردن آغاز سخن کرد پاسخش ندهید.
 - ۳ - و نیز رسول خدا (ص) فرمود: نزدیکترین مردم بخدا و رسولش کسی است که سلام آغاز گفتار کند.
 - ۴ - حضرت باقر علیه السلام فرمود: سلیمان رحمة الله همیشه میگفت: سلام خدا را آشکار کنید زیرا سلام خدا بستمکاران نمیرسد.
- توضیح - فیض (ره) گوید: آشکارا کردن سلام باینست که هر کس بر خورد کردید سلام کنید هر که

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ قَيْسٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ إِفْشَاءَ السَّلَامِ .

۶ - عَنْهُ ، عَنْ ابْنِ فَضَالٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ وَهَبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ : [إِنَّ] الْبَخِيلَ مَنْ يَتَخَلَّ بِالسَّلَامِ .

۷ - (۳۶۳۵) عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا سَلَّمَ أَحَدُكُمْ فَلْيَجْهَرْ بِسَلَامِهِ لَا يَقُولُ : سَلَّمْتُ فَلَمْ يَرُدَّ وَاعْلَمْ ، وَاعْلَمْ بِكَوْنِهِ قَدْ سَلَّمَ وَلَمْ يُسْمِعْهُمْ فَإِذَا رَدَّ أَمْرُكُمْ فَلْيَجْهَرْ بِرَدِّهِ وَلَا يَقُولِ الْمُسْلِمُ : سَلَّمْتُ فَلَمْ يَرُدَّ وَأَعْلَى ثُمَّ قَالَ : كَانَ عَلِيُّ عليه السلام يَقُولُ : لَا تَغْضَبُوا وَلَا تَتَغَضَّبُوا أَفْشُوا السَّلَامَ وَأَطْبَبُوا الْكَلَامَ وَصَلُّوا بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ نِيَامٌ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِسَلَامٍ ، ثُمَّ تَلَا عليه السلام عَلَيْهِمْ قَوْلَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «السَّلَامُ الْمُؤْمِنِ الْمُهَيِّمِ» .

۸ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْزُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْبَادِي بِالسَّلَامِ أَوْلَى بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ .

۹ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي بَانٍ ، عَنْ الْحَسَنِ

خواهد باشد ، و معنای گفته سلمان اینست که بهر که برخورد کردید سلام کنید (و فکر نکنید که ممکن است برخی از مردم شایسته سلام نباشند) زیرا اگر سزاوار سلام نباشد مانند اینکه از ستمکاران باشد سلام خدا باو نرسد .

۵ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : بدرستی که خدای عز و جل دوست دارد آشکار کردن سلام را .

۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : بخیل کسی است که از سلام کردن بخل کند .

۷ - ابن قداح گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر گاه یکی از شماها سلام کند باید بلند

سلام کند و نگویید : من سلام کردم و جواب مرا ندادند ، زیرا شاید سلام کرده و آنها نشنیده‌اند ، چون یکی از شماها جواب سلام گوید : باید بلند جواب دهد و مسلمانی نکويد : که من سلام کردم و بمن جواب ندادند ، سپس فرمود : علی علیه السلام همیشه میفرمود : خشم نکنید و کسی را هم بخشم نیاورید ، سلام را آشکار گوید و گفتار تان را خوش کنید ، در شب نماز بخوانید آنگاهیکه مردم در خوابند (مقصود نماز شب است) تا با سلامتی بیهوش شوید ، سپس این گفتار خدای عز و جل را برای مردم خواند : « السلام المؤمن المهيمن » ، (سوره حشر آیه ۲۳) (یعنی خدائی که سالم از هر گونه عیب و نقی است و امان دهنده و نگهبان است ، و منظور امام از استشهاد باین آیه اینست که سلام یکی از نامهای خدا است) .

۸ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : آنکه آغاز سلام کند بخدا و رسولش نزدیکتر است .

۹ - حسن بن منظر گوید : شنیدم حضرت صادق میفرمود : هر کس (را) بگوید : « السلام علیکم » ده

ابن المنذر قال: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ: مَنْ قَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فِي عَشْرٍ حَسَنَاتٍ وَمَنْ قَالَ: [السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ فِي عَشْرُونَ حَسَنَةً وَمَنْ قَالَ: [السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ فِي ثَلَاثُونَ حَسَنَةً.

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ السَّيِّدِيِّ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ مَنْصُورِ بْنِ حَازِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : ثَلَاثَةٌ تُرَدُّ عَلَيْهِمْ رَدَّ الْجَمَاعَةِ وَإِنْ كَانَ وَاحِدًا : عِنْدَ الْعِطَاسِ يُقَالُ : يَرْحَمُكَ اللَّهُ وَإِنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ غَيْرُهُ وَالرَّجُلُ يُسَلِّمُ عَلَى الرَّجُلِ فَيَقُولُ : السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَالرَّجُلُ يَدْعُو لِلرَّجُلِ فَيَقُولُ : غَافَاكُمْ اللَّهُ وَإِنْ كَانَ وَاحِدًا فَإِنَّ مَعَهُ غَيْرَهُ

۱۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْحُسَيْنِ ؛ رَفَعَهُ قَالَ : كَانَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : ثَلَاثَةٌ لَا يُسَلِّمُونَ : الْمَاشِي مَعَ الْجَنَازَةِ وَالْمَاشِي إِلَى الْجُمُعَةِ وَفِي بَيْتِ الْحَمَامِ .

﴿ ۳۶۳۰ ﴾ - ۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَنْ هَارُونَ بْنِ خَارِجَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : وَنِ الْتَوَاضِعِ أَنْ تُسَلِّمَ عَلَى مَنْ لَقِيتَ .

۱۳ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنِ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ جَمِيلٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ الْحَدَّاءِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ

حسنه است ، و هر که (را) بگوید : « السلام عليكم ورحمة الله » بیست حسنه است ، و هر که (را) بگوید : « السلام عليكم ورحمة الله و بركاته » سی حسنه است .

۱۰ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : سه کس هستند که گرچه یکنفر باشند ولی در باره آنها بصیغه جمع (مانند صیغه شما در فارسی) جواب داده شود یکی درحائیکه کسی عطسه زند که باو گفته شود : « یرحمکم الله » (یعنی خدا بشما رحمت فرستد که دو اینجا) اگر چه کسی دیگر با او نباشد (بصیغه جمع گفته شود) و دیگر مردی که بمرد دیگری سلام کند که میگوید : « السلام علیکم » (یعنی درود بر شما) و دیگر مردی که برای مرد دیگری دعا کند که میگوید : « غافاکم الله » (یعنی خداوند شما را عافیت بخشد) که اگر چه یکی است ولی دیگری با او هست (مقصود از آن دیگر فرشته های نویسنده و نگهبانان و دیگر از ایشان که با انسان هستند میباشد چنانچه فیض و مجلسی رحمه الله فرموده اند) .

۱۱ - حضرت صادق علیه السلام میفرمود : سه کس سلام نکنند : کسی که همراه حنازه رود ، و کسیکه بنماز جمعه میرود ، و در حمام .

شرح - فیض (ره) گوید : زیرا که این اشخاص خاطرشان مشغول و بحدود سرگرم هستند پس باکی بر آنها نیست اگر سلام نکنند .

۱۲ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : از فروتنی و تواضع این است که بهر که برخورد کردی سلام کنی .

۱۳ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : امیر المؤمنین علیه السلام بمردمی گذر کرد و بر آنها سلام کرد آنها

عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : مَرَّ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ بِقَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ فَقَالُوا : عَلَيْكَ السَّلَامُ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَ
بَرَكَاتُهُ وَمَغْفِرَتُهُ وَرِضْوَانُهُ ، فَقَالَ لَهُمْ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ : لَأَنْجَاؤُكُمْ بِمَا قَالْتِ الْمَلَائِكَةُ
لِأَبْنَاءِ إِبْرَاهِيمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا قَالُوا : رَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الْبَيْتِ .

١٤ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ رَبِيعٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ
عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِنْ مِنْ تَمَامِ النَّجِيَّةِ لِلْمَقِيمِ الْمُصَافِحَةَ وَتَمَامِ التَّسْلِيمِ عَلَى الْمُسَافِرِ الْمُعَانِقَةَ .

١٥ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ
قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : يُكْرَهُ لِلرَّجُلِ أَنْ يَقُولَ : حَيَّاكَ اللَّهُ ثُمَّ يَسْكُتَ حَتَّى يَتْبَعَهَا بِالسَّلَامِ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ مَنْ يَجِبُ أَنْ يَبْدَأَ بِالسَّلَامِ ﴾

١ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ؛ عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُوَيْدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ
ابْنِ سَلِيمَانَ ، عَنْ جَرَّاحِ الْمَدَائِنِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : يُسَلِّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ وَالْمَارُّ
عَلَى الْقَاعِدِ وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ .

﴿ ٣٦٣٥ ﴾ ٢ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّدِّيِّ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بِشِيرٍ ، عَنْ عُبَيْسَةَ
ابْنِ مُضْعَبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : الْقَلِيلُ يَبْدُؤُكَ بِالسَّلَامِ وَالرَّاكِبُ يَبْدُؤُكَ بِالْمَاشِيِ وَ

در جواب گفتند : « عليك السلام و رحمة الله و برکاته و مغفرتة و رضوانه » پس امیرالمؤمنین علیه السلام بدانها
فرمود : در باره ما از آنچه فرشتگان پدردمان ابراهیم علیه السلام گفتند تکذیب ، آنها گفتند : « رحمة الله
و برکاته عليكم اهل البيت » .

١٤ - امام صادق علیه السلام فرمود : تکمیل نجات (سلام گفتن و خوش آمد) برای شخصی که سفر
نرفته مضافه (ودست دادن باد) است ، و تکمیل آن درباره آنکه از سفر آمده معانقه (و در آغوش گرفتن
و دست بگردن همدیگر انداختن) است .

١٥ - و نیز فرمود علیه السلام : که امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده : برای مرد بداست که اول بگوید :
« حياك الله » (یعنی خدايت زنده بدارد) سپس خاموش شود و دنبالش سلام کند .

﴿ بَاب ﴾

﴿ آنکه باید آغاز سلام کنند ﴾

١ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : کوچک بر بزرگ سلام کند ، و رهگذر بر نشسته ، و گروه
اندک بر گروه بسیار سلام کنند .

٢ - و نیز فرمود علیه السلام : کمترها به بیشتران سلام کنند ، و سواره پیاده ، و اسب سوارها به الاغ

أَصْحَابُ الْيَغَالِ يَبْدُونَ أَصْحَابَ الْحَمِيرِ وَأَصْحَابُ الْخَبْلِ يَبْدُونَ أَصْحَابَ الْيَغَالِ .
 ٣ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ ، عَنْ ابْنِ بَكْبَرٍ ، عَنْ بَعْضِ
 أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : يُسَلِّمُ الرَّا كِبُ عَلَى الْمَاشِي وَالْمَاشِي عَلَى
 الْقَاعِدِ وَإِذْ لَقِيتَ جَمَاعَةً جَمَاعَةٌ سَلَّمَ الْأَقْلُ عَلَى الْأَكْثَرِ وَإِذْ لَقِيَ وَاحِدٌ جَمَاعَةً سَلَّمَ الْوَاحِدُ
 عَلَى الْجَمَاعَةِ .

٤ - سَهْلُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :
 يُسَلِّمُ الرَّا كِبُ عَلَى الْمَاشِي وَالْقَاعِدُ عَلَى الْقَاعِدِ .

٥ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَرَبِينَ ، عَنْ جَبَلِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام
 قَالَ : إِذَا كَانَ قَوْمٌ فِي مَجْلِسٍ ثُمَّ سَبَقَ قَوْمٌ فَدَخَلُوا فَعَلَى الدَّخِيلِ أَخْبِرْ إِذَا دَخَلَ أَنْ يُسَلِّمَ عَلَيْهِمْ

(بَابُ)

﴿ إِذَا سَلَّمْتَ وَاحِدٌ مِنَ الْجَمَاعَةِ أَجْرَهُمْ وَإِذَا رَدَّ وَاحِدٌ مِنَ الْجَمَاعَةِ ﴾

﴿ أَجْرًا عَنْهُمْ ﴾

١ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ ، عَنْ ابْنِ بَكْبَرٍ ، عَنْ بَعْضِ
 أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا مَرَّتِ الْجَمَاعَةُ بِقَوْمٍ أَجْرَهُمْ أَنْ يُسَلِّمَ وَاحِدٌ مِنْهُمْ وَإِذَا سَلَّمَ
 عَلَى الْقَوْمِ وَهُمْ جَمَاعَةٌ أَجْرَهُمْ أَنْ يَرُدَّ وَاحِدٌ مِنْهُمْ .

﴿ ٢٦٧٠ ﴾ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ

سوارها ، و اسب سواران یا ستر سواران سلام کنند .

٣ - و نیز میفرمود علیه السلام : سواره بر پیاده و پیاده بر نشسته سلام کنند ، و چون گروهی بگروه دیگر
 برخوردند آنان که کمترند به بیشتران سلام کنند ، و چون یک نفر بگروهی برخورد آن یک بآن گروه
 سلام کند .

٤ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود : سواره بر پیاده و ایستاده بر نشسته سلام کند .

٥ - و نیز فرموده علیه السلام : هر گاه مردمی در انجمنی باشند و مردم دیگری وارد شوند آنها که
 تازه وارد شده اند باید سلام کنند .

﴿ (بَابُ) ﴾

(اینکه چون بیکتن از میان یک گروه سلام کرد از دیگران کافی است)

(و چون یکی از میان یک گروه جواب داد از دیگران کافی است)

١ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر گاه گروهی بجمعی بگذرند کافی است که یکی از آنها
 سلام کند ، و چون بر جمعی سلام کردند کافی است که یکی از ایشان جواب دهد .

٢ - عبدالرحمن بن حجاج گوید : که (امام علیه السلام) فرمود : چون بیکتن از میان گروهی سلام کرد

قَالَ: إِذَا سَلَّمَ الرَّجُلُ مِنَ الْجَمَاعَةِ أَجْرَ أَعْنَمِهِمْ.

۳- عُمَرُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عُمَرَ بْنِ يَحْيَى، عَنْ غِيَاثِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: إِذَا سَلَّمَ مِنَ الْقَوْمِ وَاحِدٌ أَجْرَ أَعْنَمِهِمْ وَإِذَا رَدَّ وَاحِدٌ أَجْرَ أَعْنَمِهِمْ.

(بَابُ)

(التَّسْلِيمُ عَلَى النِّسَاءِ)

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عِيسَى، عَنْ رَبِيعِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُسَلِّمُ عَلَى النِّسَاءِ وَيُرَدُّنَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ وَكَانَ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ ﷺ يُسَلِّمُ عَلَى النِّسَاءِ وَكَانَ يَكْرَهُ أَنْ يُسَلَّمَ عَلَى الشَّابَةِ مِنْهُنَّ وَيَقُولُ: أَتَخَوُّفُ أَنْ يُعْجِبَنِي صَوْتُهَا فَيَدْخُلَ عَلَيَّ أَكْثَرُ مِمَّا أُطَلَّبُ مِنَ الْأَجْرِ.

(بَابُ)

(التَّسْلِيمُ عَلَى أَهْلِ الْمَيْلِ)

۱- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ ابْنِ أُذَيْنَةَ، عَنْ زُرَّادَةَ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: دَخَلَ يَهُودِيٌّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَغَائِشَةُ عِنْدَهُ فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: عَلَيْكُمْ، ثُمَّ دَخَلَ آخَرُ فَقَالَ مِثْلَ ذَلِكَ فَرَدَّ عَلَيْهِ كَمَا رَدَّ عَلَى صَاحِبِهِ ثُمَّ دَخَلَ آخَرُ فَقَالَ مِثْلَ

از دیگران کافی است.

۳- حضرت صادق علیه السلام فرمود: چون یکی از میان مردمی سلام کرد از آنها کافی است، و چون یکی از آنها جواب داد از آنها بس است.

(بَابُ)

(سلام کردن به زنها)

۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود: که رسول خدا (ص) بزنها سلام میکرد و آنها نیز جواب میدادند، و امیر المؤمنین ﷺ نیز سلام میکرد و خوش نداشت که بجانهای از زنها سلام کند، و میفرمود: می ترسم آوازش مرا خوش آید، و زیادتیر از آن اجری که میجویم (گناه) بمن رسد.

(بَابُ)

(سلام کردن بر سایر ملت‌ها)

۱- حضرت باقر علیه السلام فرمود: مردی یهودی وارد شد بر رسول خدا (ص) و عايشه هم در حضور آنحضرت صلی الله علیه وآله بود و گفت: «السَّلامُ عَلَیْكُمْ» (یعنی مرگه بر شما، رسول خدا صلی الله علیه وآله در پاسخ فرمود: «عَلَیْكُمْ» (یعنی بر شما) سپس دیگری (از یهود) آمد و مانند همان گفت و

ذَلِكَ قَرَدَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ كَمَا رَدَّ عَلَى صَاحِبِيهِ فَعَضَّتْ عَائِشَةُ فَقَالَتْ : عَلَيْكُمُ السَّامُ وَالْعَصَبُ وَاللَّعْنَةُ
 يَا مَعْشَرَ الْيَهُودِ يَا أَحْوَةَ الْقِرْدَةِ وَالْحَنَازِيرِ ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : يَا عَائِشَةُ إِنَّ الْفُحْشَ لَوْ كَانَ
 مُمَثَّلًا لَكَانَ مِثَالَ سَوْءٍ ، إِنَّ الرِّفْقَ لَمْ يُوضَعْ عَلَى شَيْءٍ وَقَطُّ الإِشَانَةِ
 قَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَمَا سَمِعْتَ إِلَى قَوْلِهِمْ : السَّامُ عَلَيْكُمْ ؟ فَقَالَ : بَلَى أَمَا سَمِعْتَ مَا رَدَدْتُ عَلَيْهِمْ ؟
 قُلْتُ : عَلَيْكُمْ ، فَأَدَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ مُسْلِمٌ فَقُولُوا : سَلَامٌ عَلَيْكُمْ وَإِذَا سَلَّمَ عَلَيْكُمْ كَأَوْفَرُ فَقُولُوا : عَلَيْكَ .
 ۲- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ عِيَابِ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ
 أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ ع : لا تَبْدُؤُوا أَهْلَ الْكِتَابِ بِالسَّلَامِ وَإِذَا سَلَّمُوا عَلَيْكُمْ
 فَقُولُوا : وَعَلَيْكُمْ .

﴿ ۳۶۵ ﴾ ۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ :
 سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ ع عَنْ الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ وَالْمُشْرِكِ إِذَا سَلَّمُوا عَلَى الرَّجُلِ وَهُوَ جَالِسٌ كَيْفَ
 يَسْتَجِيبُ أَنْ يَرُدَّ عَلَيْهِمْ ؟ فَقَالَ : يَقُولُ : عَلَيْكُمْ .

۴- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ أَبِي قَضَائِلَ ، عَنْ ابْنِ بَكْبَرٍ ، عَنْ بُرَيْدِ بْنِ مُعَاوِيَةَ
 عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ : إِذَا سَلَّمَ عَلَيْكَ الْيَهُودِيُّ وَالنَّصْرَانِيُّ وَالْمُشْرِكُ فَقُلْ : عَلَيْكَ .

رسول خدا (ص) نیز مانند رفیقش باو پاسخ داد ، پس سومی وارد شد و مانند آن گفت و رسول خدا (ص)
 حاضر که بدون رفیقش جواب داده بود جواب او را گفت ، پس عایشه خشمگین شد و گفت : «سام»
 و خشم ولنت بر شما باد ای گروه یهود وای برادران میمونها و خوکها ، پس رسول خدا (ص) بهایشه فرمود:
 ای عایشه اگر فحش بصورتی مجسم میشد هر آینه بد صورتی داشت، نرمش و مدارا بهیچ چیز نهداده نشده جز اینکه
 آن چیز را آراسته است ، و از هیچ چیز برداشته نشده جز اینکه آنرا زشت ساخته عرض کرد : ای رسول خدا
 آیا نشنیدی که اینها گفتند : « السام علیکم » ؟ فرمود : چرا ، مگر تونشنیدی آنچه من پاسخشان را
 دادم و گفتم : « علیکم » ؟ پس هر گاه مسلمانی بشما سلام کرد باو بگوئید : « سلام علیکم » و هر گاه کافری
 بر شما سلام کرد در پاسخش بگوئید : « علیک » .

۲- حضرت صادق علیه السلام فرمود : امیرالمؤمنین علیه السلام فرموده : باهل کتاب آغاز سلام
 نکنید ، و هر گاه بشما سلام کردند شما در جواب بگوئید : « و علیکم » .

۳- سماعه گوید : از حضرت صادق ع پرسیدم از اینکه یهودی و نصرانی و مشرک هر گاه بر
 مسلمانی سلام کنند و او نشسته باشد چگونه جواب آنها را بگوید ؟ فرمود : میگوید : « علیکم » .

۴- و نیز محمد بن مسلم از آنحضرت علیه السلام حدیث کند که فرمود : هر گاه یهودی و نصرانی
 و مشرک بر تو سلام کردند بگو : « علیک » .

۵- أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعْبَةَ، عَنْ جَابِرٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: أَقْبَلَ أَبُو جَهْلٍ بَنَ هِشَامٍ وَمَعَهُ قَوْمٌ مِنْ قُرَيْشٍ فَدَخَلُوا عَلَى أَبِي طَالِبٍ فَقَالُوا: إِنَّ ابْنَ أَخِيكَ قَدْ آذَانَا وَآذَى آلَهُنَا فَادْعُهُ وَمَرَّهُ فليُكْفَ عَنْ آلِهِنَا وَتُكْفَ عَنْ آلِهِهِ قَالَ: قَبِعَتِ أَبُو طَالِبٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ قَدَعَاهُ فَلَمَّا دَخَلَ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ يَرِ فِي الْبَيْتِ إِلَّا مُشْرِكًا فَقَالَ: السَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى ثُمَّ جَلَسَ فَحَبَّرَهُ أَبُو طَالِبٍ بِمَا جَاؤُوا وَالَهُ فَقَالَ: أَوْهَلْ لَهُمْ فِي كَلِمَةٍ خَيْرٌ لَهُمْ مِنْ هَذَا يَسُودُونَ بِهَا الْعَرَبَ وَيَطَاوِنَ أَعْنَاقَهُمْ؟ فَقَالَ أَبُو جَهْلٍ: نَعَمْ وَمَاهِنِيهِ الْكَلِمَةُ؟ فَقَالَ: تَقُولُونَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، قَالَ: قَوَّضُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَحَرَجُوا هُرَابًا وَهُمْ يَقُولُونَ: مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْعِلْمَةِ الْآخِرَةِ إِنَّ هَذَا إِلَّا اخْتِلَاقٌ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى فِي قَوْلِهِمْ: «سَبَّحُوا الْقُرْآنَ دِي الذِّكْرِ» إِلَى قَوْلِهِ - الْإِخْتِلَاقُ.

۶- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ عُمَانَ، عَنْ زُرَّادَةَ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ قَالَ: تَقُولُ فِي الرَّدِّ عَلَى الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ سَلَامٌ.

۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ قَالَ: قُلْتُ

۵- جابر از حضرت باقر علیه السلام حدیث کند که فرمود: ابو جهل بن هفام با گروهی از قریش نزد ابوطالب رفتند و گفتند: این برادرزاده‌ات ما را آزار دهد و میبود های ما را هم بیازد او را بخواه و دستورش بده از نکوهش معبودان ما خودداری کند تا ما هم از نکوهش میبود او خودداری کنیم، فرمود: پس ابوطالب نزد رسول خدا (ص) فرستاد و او را فرا خواند، همینکه رسول خدا (ص) وارد شد در خانه جز مشرک کسی ندید پس فرمود: «السلام علی من اتبع الهدی» (یعنی سلام بر هر کس پیروی از حق کند) و نشست، ابوطالب از آنچه مشرکین گفته بودند آگاهش ساخت، حضرت فرمود: آیا بجای این پیشنهاد کلمه‌ای نخواهند که بدان وسیله بر عرب آقایی کنند و برگردن همه آنها سوار شوند؟ (کنایه از این است که همه را زیر فرمان خویش در آورند) ابو جهل گفت: چرا آن کلمه چیست؟ فرمود: بگوئید: «لا اله الا الله» (همینکه این کلام را شنیدند) انگشت های خود را در گوش نهاده و پا بفرار گذاردند و می گفتند: «ما در ملت پسین این را نشنیده ایم و این نیست جز آورده تازه و نوین» پس خدای تعالی در باره گفتار ایشان از اول سوره: «س، و القرآن ذی الذکر» تا آیه (۸) (یعنی تا آخر آیه): «الا اختلاق» نازل فرمود.

۶- حضرت صادق علیه السلام فرمود: در جواب سلام یهودی و نصرانی میگوئی: «سلام».

۷- عبد الرحمن بن حجاج گوید: به حضرت کاظم علیه السلام عرض کردم: همراهی که اگر من به او

لِأَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَرَأَيْتَ إِنْ اخْتَجْتُ إِلَى مُتَطَبِّبٍ وَهُوَ نَصْرَانِيٌّ أَنْ أُسَلِّمَ عَلَيْهِ وَ أَدْعُوهُ ؟
قَالَ : نَعَمْ إِنَّهُ لَا يَنْفَعُهُ دَعَاؤُكَ .

۸- عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ ابْنِ مَجْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ الْحَجَّاجِ
قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي الْحَسَنِ مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَرَأَيْتَ إِنْ اخْتَجْتُ إِلَى الطَّبِيبِ وَهُوَ نَصْرَانِيٌّ [أَنْ] أُسَلِّمَ عَلَيْهِ
وَأَدْعُوهُ ؟ قَالَ : نَعَمْ إِنَّهُ لَا يَنْفَعُهُ دَعَاؤُكَ .

۹- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى بْنِ عَبْدِ عَرَفَةَ
عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرِّضَا عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَبِلَ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : كَيْفَ أَدْعُو لِلْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ قَالَ :
تَقُولُ لَهُ : بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِي الدُّنْيَا .

۱۰- حَمِيدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ نَعْبَةَ ، عَنْ وَهَبِ بْنِ حَفْصٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ ، عَنْ
أَحَدِهِمَا عَلَيْهِمَا السَّلَامُ فِي مُصَافَحَةِ الْمُسْلِمِ الْيَهُودِيِّ وَالنَّصْرَانِيِّ قَالَ : مِنْ زَوَاكِ الشُّؤْبِ وَإِنْ صَافَحَكَ بِيَدِهِ
فَاعْسِلْ يَدَكَ .

۱۱- أَبُو عَلِيِّ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ الْكُوفِيِّ ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ غَامِرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ مَعْمَرٍ
عَنْ خَالِدِ الْقَلَانِسِيِّ قَالَ : قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : أَلْقَى الدِّمِيَّ وَيُصَافِحُنِي قَالَ : امْسَحْ بِهَا بِالتُّرَابِ
وَبِالْحَائِطِ قُلْتُ : فَالْتَأَسَّبَ ؟ قَالَ : اءِغْسِلْهَا .

۱۲- أَبُو عَلِيِّ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ صَقْوَانَ ، عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ زَرْبِ بْنِ ، عَنْ

طبيب نصرانی شدم مینوانم براو سلام کنم و درحقی دعا کنم ؟ فرمود : آری دعای تو باو سودی نینمهد .

۸- (مانند حدیث (۷) است) .

۹- حضرت رضا عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : بحضورت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ عرض شد : در حق یهودی و نصرانی چگونه دعا کنیم ؟ فرمود : باو بگوئید : خدا بدنای تو برکت بدهد .

۱۰- ابوبصیر از یکی از دوامام باقر و صادق عَلَيْهِمَا السَّلَامُ حدیث کند که در باره مصافحه (دست دادن)
مسلمان بیهود و نصرانی فرمود : از پشت جامه باشد ، و چنانچه با دست لغت بنو دست داد دست
را بشوی .

۱۱- خالد قلانس گوید : بحضورت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ عرض کردم : من با کافر ذمی (یعنی آنان که در
ذمه اسلامند مانند یهود و نصاری و کبر) برخورد میکنم و او با من دست میدهد ؟ فرمود : دستت بگذا
بمال یا بدیوار بکشی ، عرض کردم : اگر ناصبی (یعنی دشمن اهل بیت پیغمبر - س -) باشد چگونه ؟ فرمود :
دستت را بشوی .

۱۲- محمد بن مسلم از حضرت باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ درباره : مردی که با مردی گبر دست داده است حدیث کند

عَمْرٍو بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فِي رَجُلٍ صَافِحَ رَجُلًا مَجُوسِيًّا قَالَ يَغْسِلُ يَدَهُ وَلَا يَتَوَضَّأُ .

○ (بَابُ) ○

○ (مَكَاتِبُهُ أَهْلِ الذِّمَّةِ) ○

۱ - (۴۶۵) - أَحْمَدُ بْنُ عَمْرٍو الْكُوفِيُّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنْ عَمِيهِ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الرَّجُلِ يَكُونُ لَهُ الْحَاجَةُ إِلَى الْمَجُوسِيِّ أَوْ إِلَى الْيَهُودِيِّ أَوْ إِلَى النَّصْرَانِيِّ أَوْ أَنْ يَكُونَ عَامِلًا أَوْ رَهَقَانًا مِنْ عِظَمَاءِ أَهْلِ أَرْضِهِ فَيَكْتُبُ إِلَيْهِ الرَّجُلُ فِي الْحَاجَةِ الْعَظِيمَةِ أَيْدِيًا بِالْمِلْحِ وَيَسْلُمُ عَلَيْهِ فِي كِتَابِهِ وَ إِنَّمَا يَصْنَعُ ذَلِكَ لِكَيْ تَقْضَى حَاجَتُهُ ؟ قَالَ : أَمَّا أَنْ تَبْدَأَ بِهِ فَلَا وَلَكِنْ تُسَلِّمُ عَلَيْهِ فِي كِتَابِكَ فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ كَانَ يَكْتُبُ إِلَى كِسْرَى وَقَيْسَرَ .

۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مَرْزَا ، عَنْ يُونُسَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَنِ الرَّجُلِ يَكْتُبُ إِلَى رَجُلٍ مِنْ عِظَمَاءِ عُمَّالِ الْمَجُوسِ قَبِيْدًا بِاسْمِهِ قَبْلَ اسْمِهِ ؟ فَقَالَ : لِأَبْسَ إِذَا قَمَلَ لِاخْتِيَارِ الْمَنْعَةِ .

(بَابُ الْإِعْضَاءِ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ عَمْرٍو ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْحَجَّالِ ، عَنْ ثَعْلَبَةَ بْنِ مَيْمُونٍ

که فرمود : دستش را بشوید و وضوء نازد .

○ (بَابُ) ○

(نامه نوشتن مسلمان با اهل ذمه (یهود و نصاری و مجوس))

۱ - ابو بصیر گوید : از حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ پرسیدند : از اینکه (اگر) مردی نیازی بگیرد یا یهودی یا نصرانی داشت ، یا اینکه یکی از آنها برای او کار میکند یا دهقان و از بزرگان سرزمین اوست ، و این مرد در حاجت مهمی باو نامه می نویسد آیا در آغاز نامه نام آن مرد کافر را بنویسد ، و در نامه سلام باو بنویسد ؟ و البته این کار را هم فقط بخاطر گذشتن کارش میکند ؟ فرمود : اما اینکه نام او را در آغاز نامه بنویسی پس نکن (اجازه نمیدهم) ولی در نامهات سلام برای او بنویس زیرا رسول خدا (ص) نیز بسا که برای کسری (پادشاه ایران) و قیسر (سلطان روم) نامه می نوشت .

۲ - عبدالله بن سنان از حضرت صادق علیه السلام حدیث کند که درباره مردی که یکی از بزرگان کارمندان گیر نامه بنویسد و در آن نامه پیش از نام خودش نام او را بنویسد آنحضرت علیه السلام فرمود : باکی نیست اگر اینکار را بخاطر سودی کند .

○ (بَابُ) ○

(چشم پوشی و گذشت)

۱ - ثعلبه بن ميمون از مردی که نامش را برده حدیث کند که گفت : مردی نزد حضرت صادق علیه السلام

عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ عِنْدَهُ قَوْمٌ يُحَدِّثُهُمْ إِذْ دَرَجَ رَجُلٌ مِنْهُمْ رَجُلًا فَوَقَعَ فِيهِ وَشَكَاهُ فَقَالَ لَهُ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : وَأَنْتَى لَكَ بِأَخْبِكَ كَلِمَةً وَأَنْتَى الرَّجُلُ جَالِ الْمَهْدَبِ .
 ۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، وَنُوحِ بْنِ سَيْنَانَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي حَمْرَةَ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : لَا تَقْنِشِ النَّاسَ فَتَقْبَعِي بِإِلَاصِدِيقٍ .

(بَابُ نَادِرٍ) هـ

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَيْنَانَ ، عَنِ الْمَلَاءِ بْنِ الْفَضْلِ ، وَحَمَادِ بْنِ عُمَانَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : انْظُرْ قَلْبَكَ فَإِذَا أَنْكَرَ صَاحِبَكَ فَإِنَّ أَحَدَكُمَا قَدْ أَحْدَثَ .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ يُونُسَ ، عَنْ زَكَرِيَّا بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ الْحَكَمِ قَالَ : سَمِعْتُ رَجُلًا يُسْأَلُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ : الرَّجُلُ يُقُولُ : أَوْدَكَ ، فَكَيْفَ أَعْلَمُ أَنَّهُ يُوْدُّنِي ؟ فَقَالَ : امْتَحِنْ قَلْبَكَ فَإِنْ كُنْتَ تُوْدُّهُ فَإِنَّهُ يُوْدُّكَ .

بودند و حضرت برای آنها حدیث میکرد ، در این میان مردی از آنها نام مردی را بیدی یاد کرد و کله
 اورا بحضرت صادق علیه السلام نمود ، حضرت باو فرمود : کجا برایت برادری تمام عیار بدست آید ، و
 کدام مردی است که مهذب و پاک از همه عیوب باشد .

۲ - ابوبصیر گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : از درون مردم کاوش و جستجو مکن که بی
 رفیق و دوست بمانی .

شرح - چون عموم مردم اینگونه هستند که خواه و ناخواه نقطه ضعفی در آنها هست ، و آنکس که
 خالی از هر گونه عیبی باشد بطور عموم در میان مردم نیست ، و در نتیجه کاوش بعیوب مردم آگاه شوی
 و آنکس که تو خواهی بدون عیب و نقص باشد پیدا نخواهی کرد ، پس بهتر آنکه بهمان حسن ظاهر
 اکتفا شود و در صدد جستجو از باطن مردمان نباشی و گرنه ناچار بی رفیق خواهی ماند .

☆ (بَابُ نَادِرٍ) ☆

۱ - حماد بن عثمان گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : بدلت بنگر پس اگر دیدی
 که نسبت بر رفیق نگران هستی (و چیزی در دل داری) پس (بدان) که یکی از شماها کار تازه ای کرده است .
 شرح - مجلسی (ره) گوید : شاید مقصود این باشد که بدان که رفیق نیز تورا دشمن دارد و
 سبب دشمنی یا چیزی است از جانب تو ، و یا اندیشه فاسدی که از جانب او نسبت بشو پدید آمده .

۲ - صالح بن حکم گوید : شنیدم که مردی از حضرت صادق علیه السلام می پرسید و میگفت : مردی
 میگوید : ترا دوست دارم من چگونه بدانم که او مرادوست دارد ؟ (و راست میگوید) فرمود : دلت را

۳ - أَبُو بَكْرٍ الْجَبَّالُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى الْقَطَّانِ الْمَدَائِنِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبِي يَقُولُ : حَدَّثَنَا مَسْعَدَةُ بْنُ الْبَسِيعِ قَالَ : قُلْتُ لِأبي عَبْدِ اللَّهِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنِّي وَاللَّهِ لَأَجُوكَ فَأَطْرُقُ ثُمَّ رَقَعَ رَأْسَهُ فَقَالَ : صَدَقْتَ يَا أَبَا بَشِيرٍ ! سَلَّ قَلْبَكَ عَمَّا لَكَ فِي قَلْبِي مِنْ حُبِّكَ ، فَقَدْ أَعْلَمَنِي قَلْبِي عَمَّا لِي فِي قَلْبِكَ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ الْجَهْمِ قَالَ : قُلْتُ لِأبي الْمَتَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : لَأَنْتَسِينِي مِنَ الدُّعَاةِ ، قَالَ : [أَوْ تَعَلَّمُ أَنَبِيَّ أَنْسَاكَ ؟] قَالَ : فَتَفَكَّرْتُ فِي نَفْسِي وَقُلْتُ : هُوَ يَدْعُو لِشَيْعَتِهِ وَأَنَا مِنْ شَيْعَتِهِ ، قُلْتُ : لَا ، لِأَنْتَسَانِي قَالَ : وَكَيْفَ عَلِمْتَ ذَلِكَ ؟ قُلْتُ : إِنِّي مِنْ شَيْعَتِكَ وَإِنَّا لَنَدْعُو لَهُمْ ، فَقَالَ : هَلْ عَامَتَ بِشَيْءٍ غَيْرِ هَذَا ؟ قَالَ : قُلْتُ : لَا ، قَالَ : إِذَا أَرَدْتَ أَنْ تَعَلَّمَ مَالَكَ عِنْدِي فَانظُرْ [إِلَى] مَالِي عِنْدَكَ .

۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُؤَيْدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ جَرَّاحِ الْمَدَائِنِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : انظُرْ قَلْبَكَ فَإِنَّ أَنْكَرَ صَاحِبِكَ فَاعْلَمْ أَنَّ أَحَدًا كَمَا قَدْ أَحْدَثَ .

(بَابُ الْعِطَاسِ وَالتَّسْبِيحِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ سَعِيدٍ ، عَنِ النَّضْرِ بْنِ سُؤَيْدٍ ، عَنِ

آزمایش کن پس اگر تو نیز او را دوست داری (بدان که) او هم تو را دوست دارد .

۳ - مسعد بن بسع گوید : بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم : بخدا سوگند من شمارا دوست دارم حضرت سر را پائین انداخت و سپس بلند کرد و فرمود : ای ابابشر راست گفتی ، از دلت پیرس از آنقدر دوستی که بمن داری ، و دل من از آنقدر محبتی که از من در دل تو هست مرا آگاه ساخت .

۴ - حسن بن جهم گوید : بحضرت امی الحسن علیه السلام عرض کردم : مرا از دعا فراموش مکن ، فرمود تو میدانی که من فراموش کنم ؟ گوید : در فکر فرورفتم و با خود گفتم : آنحضرت برای شیعیان دعا کند و من هم از شیعیان او هستم (پس برای من دعا کند) عرض کردم : نه ، شما مرا فراموش نمیکنی ، فرمود : اینرا از کجاست ؟ عرض کردم : من از شیعیان شما هستم و شما هم که برای شیعیان دعا میکنی (پس مرا هم در ضمن دعا میکنید) فرمود : جز این هم چیزی دانستی ؟ گوید : عرض کردم : نه ، فرمود : هرگاه خواستی بدانم نزد من چگونه هستی بشکر من نزد تو چگونه هستم .

۵ - (مانند حدیث (۱) است که گذشت) .

(بَابُ)

(عطسه و جوایی که هنگام عطسه زدن کسی باید گفت)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : از حقوق مسلمان بر برادرش اینست که چون باو برخورد کند

الْقَاسِمِ بْنِ سُلَيْمَانَ ، عَنْ جَرَّاحِ الْمَدَائِنِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لِلْمُسْلِمِ عَلَى أَخِيهِ مِنَ الْحَقِّ أَنْ يُسَلِّمَ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهِ وَيَعُودَهُ إِذَا مَرِضَ وَيُصَبِّحُ لَهُ إِذَا غَابَ وَيُسَمِّيْتُهُ إِذَا عَطَسَ يَقُولُ : «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لِأَشْرِيكَ لَهُ» وَيَقُولُ لَهُ : «يَرْحَمُكَ اللَّهُ» فَيُجِيبُهُ قَائِلًا لَهُ : «يَهْدِيكُمْ اللَّهُ وَيُصَلِّحُ بِالْكُمِّ وَيُجِيبُهُ إِذَا دَعَا» وَيَتَّبَعَهُ إِذَا مَاتَ .

۲ - (۴۶۶۵) - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْعَدَةَ بِنْتِ صَدَقَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِذَا عَطَسَ الرَّجُلُ فَسَمِعْتُوهُ وَلَوْ كَانَ مِنْ ذُرَاهِ جَبْرِزَبَدٍ ، وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى : وَلَوْ مِنْ وَرَاءِ الْبَحْرِ .

۳ - الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ مُنْشَى ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ يَزِيدٍ ، وَمَعْمَرِ بْنِ أَبِي زَيْدٍ وَأَبْنِ رِثَابٍ قَالُوا : كُنَّا جُلُوسًا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام إِذَا عَطَسَ رَجُلٌ فَمَسَاءَدٌ عَلَيْهِ أَحَدٌ مِنَ الْقَوْمِ شَيْئًا حَتَّى ابْتَدَأَ هُوَ فَقَالَ : سُبْحَانَ اللَّهِ أَلَأَسْمَمُ إِنَّ مِنْ حَقِّ الْمُسْلِمِ أَنْ يَعُودَهُ إِذَا اشْتَكَا وَأَنْ يُجِيبَهُ إِذَا دَعَا وَأَنْ يَشْهَدَهُ إِذَا مَاتَ وَأَنْ يُسَمِّيْتَهُ إِذَا عَطَسَ .

۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَدِيٍّ ، عَنْ صَعْوَانَ بْنِ يَحْيَى قَالَ : كُنْتُ عِنْدَ الرَّضَا عليه السلام فَعَطَسَ ، فَقُلْتُ لَهُ : صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ ، ثُمَّ عَطَسَ ، فَقُلْتُ : صَلَّى اللَّهُ عَلَيْكَ ثُمَّ عَطَسَ فَقُلْتُ : صَلَّى اللَّهُ

سلامت کند ، و چون بیمار شود بمیادش رود ، و چون بنهان شود (پشت سرش) برای او خیرخواهی کند ، و چون عطسه زند و بگوید : « الحمد لله رب العالمین لا شریک له » باو بگوید : « یرحمک الله » او نیز در در جواب این گوید : « یرحمکم الله ویصلح بالکم » و چون او را (بکاری یا بجائی) بخواند (و دعوتش کند) بپذیرد ، و چون بمیرد تشییعش کند .

۲ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده است : هر گاه کسی عطسه کرد جواب عطسه اش را بگوید اگر چه از پس جزیره ای باشد . و در روایت دیگری است که : اگر چه از پس دریا باشد .
۳ - اسحاق بن یزید و معمر بن ابی زید و ابن رثاب گویند : ما در خدمت حضرت صادق علیه السلام نشسته بودیم که مردی عطسه زد ، پس هیچیک از آن مردم (که آنجا بودند) جواب او را نگفتند تا اینکه آنحضرت شروع بسخن کرد و فرمود : سبحان الله چرا جواب عطسه اش را نگفتید ؟ همانا از حقوق مسلمان اینست که هر گاه بیمار شد میادش کنند ، و چون دعوتی کرد بپذیرند ، و چون بمیرد بر سر جنازه اش حاضر شوند ، و چون عطسه زد جواب عطسه اش را بگویند .

۴ - صفوان بن یحیی گوید : در خدمت حضرت رضا علیه السلام بودم پس آنحضرت عطسه زد ، من باو گفتم : « صلی الله علیک » دوباره عطسه زد من گفتم : « صلی الله علیک » برای سومین بار عطسه زد و من

عَلَيْكَ وَقُلْتَ لَهُ : حُبِلَتْ فِدَاكَ إِذَا عَطَسَ مِنْكَ تَقُولُ لَهُ كَمَا يَقُولُ بَعْضُنَا لِبَعْضٍ : بِرَحْمَتِكَ اللَّهُ ؟ أَوْ كَمَا تَقُولُ ؟ قَالَ : نَعَمْ أَلَيْسَ تَقُولُ : صَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ ؟ قُلْتُ : بَلَى قَالَ : أَرْحَمَ مُحَمَّدًا وَآلَ مُحَمَّدٍ ؟ قَالَ بَلَى وَقَدْ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَرَحِمَهُ وَإِنَّمَا صَلَّوْنَا عَلَيْهِ رَحْمَةً لَنَا وَقَرَبَةً .
 ۵ - عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى : عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَسْرِ قَالَ : سَمِعْتُ الرِّضَا عليه السلام يَقُولُ : التَّنَاوُبُ مِنَ الشَّيْطَانِ وَالْعَطْسَةُ مِنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ .

۶ - عَلِيُّ بْنُ مُحَمَّدٍ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ أَبِي حَمَّادٍ قَالَ : سَأَلْتُ الْعَالِمَ عليه السلام عَنِ الْعَطْسَةِ وَمَا أَلْيَتُهُ فِي الْحَمْدِ لِلَّهِ عَلَيْهَا ، فَقَالَ : إِنَّ لِلَّهِ نِعْمًا عَلَى عَبْدِهِ فِي صِحَّةِ بَدَنِهِ وَسَلَامَةِ جَوَارِحِهِ وَإِنَّ الْعَبْدَ يَسْتَسِي

گفتم : « صلی الله علیک » و مرض کردم : قربانت : اگر مانند شما (امام مصومی) عطسه زد همانطور که ما بهم میگویم « برحمتک الله » آنطور بگویم یا اینطور که من میگویم ؟ فرمود : چرا مگر نمیگویی : « صلی الله علی محمد وآله » ؟ عرض کردم : چرا ، فرمود : (تو میگویی :) « ارحم محمداً وآل محمد » (یعنی پس از آنکه میگویی : « صلی الله علی محمد وآله » ، دنبالش میگویی : « ارحم محمداً وآل محمد » ، و این هر دو طلب رحمت است بدولفظ : یکی بلفظ « برحمتک الله » و دیگری بلفظ « ارحم محمداً وآل محمد » - از فیض - ره -) سپس فرمود : آری محققاً خداوند بر محمد صلوات و رحمت فرستاده و جز این نیست که صلوات ما بر او برای ماحمت و تقرب بخدا است .

شرح - یعنی باکی نیست هر کدام يك از این دو لفظ را بگویی زیرا هر دو بمنای طلب رحمت خداوند است . و محتمل است معنای فرمایش امام علیه السلام این باشد که « صلی الله علیک » همان معنای « ارحم محمداً وآل محمد » است که آنها از لحاظ معنا بازگفتش به « برحمتک الله » است پس هر دو لفظ دارای يك معنی است .

۵ - احمد بن محمد بن ابی نصر گوید : از حضرت رضا عليه السلام شنیدم که میفرمود : دهن دره از شیطان است و عطسه از خدای عزوجل است .

شرح - مجلسی (ره) گوید : اینکه دهن دره را از جانب شیطان دانسته برای آنست که دهن دره بواسطه سنگینی بدن و پیری شکم و سستی و میل آن بخواب است ، و مقصود ضرب باز داشتن مردمان است از آنچه باعث پدید آمدن دهن دره است مانند پرغوری و سیری و مانند اینها که انسان را از طاعات سنگین کند و از انجام خیرات کسل نماید ، و فیض (ره) گوید : جهش اینست که پیدایش آن از ففتلی است که از واگذاوردن خداوند شخص را بحال خود پدید آمده ، زیرا که چون خداوند بند را بحال خود گذارد از یاد خدا غافل شود (و نماند اش دهن دره است) و اما وجه اینکه عطسه از طرف خدا است این است که اوست که بنده اش را وادار بطله کرده تا آن بنده هنگام زدن عطسه بیاد خدا افتد ، و ذکر او را بگوید و این معنای است که از حدیث آینده استفاده شود .

۶ - صالح بن ابی حماد گوید : از حضرت موسی بن جعفر علیه السلام از عطسه و سر اینکه دنبالش حمید خدا را باید کرد پرسیدم ؟ فرمود : همانا برای خدا پر بنده اش نعمتهایی است از سلامتی بدن و اعضای

ذَكَرَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ عَلَى ذَلِكَ وَإِذَا نَسِيَ أَمَرَ اللَّهُ الرَّبِيحَ فَمَجَاوَزَ فِي بَدَنِهِ ثُمَّ يَحْرِجُهَا مِنْ أُنْفِهِ فَيَحْمَدُ اللَّهَ عَلَى ذَلِكَ فَيَكُونُ حَمْدُهُ عِيْدَ ذَلِكَ شُكْرَ الْمَانِيَةِ .

﴿ ۴۱۷۰ 〉 ۷ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ ابْنِ فَضَّالٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ يُونُسَ عَنْ دَاوُدَ بْنِ الْحَصْبِيِّ قَالَ : كُنَّا عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَأَحْصَيْتُ فِي الْبَيْتِ أَرْبَعَةَ عَشَرَ رَجُلًا فَعَطَسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَمَا تَكَلَّمْنَا أَحَدٌ مِنَ الْقَوْمِ فَقَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : الْأَسْمِتُونَ الْأَسْمِتُونَ ؟ مِنْ حَقِّ الْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ إِذَا مَرِضَ أَنْ يَعُوْدَهُ وَإِذَا مَاتَ أَنْ يَشْهَدَ جَنَازَتَهُ وَإِذَا عَطَسَ أَنْ يُسَمِّتَهُ . أَوْ قَالَ : يَسْمِيْتَهُ . وَإِذَا دَعَا أَنْ يُجِيبَهُ .

۸ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ شَمْرٍ ، عَنْ جَابِرٍ قَالَ : قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ : نَعِمَ الشَّيْءُ الْعَطْسَةُ تَنْفَعُ فِي الْجَسَدِ وَتَذَكِّرُ بِاللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ ، قُلْتُ : إِنْ عَيْدْنَا قَوْمًا يَقُولُونَ : لَيْسَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْعَطْسَةِ نَصِيبٌ ، فَقَالَ : إِنْ كَانُوا كَانُوا كَانُوا فَلَا نَالَهُمْ شَفَاعَةُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

۹ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ قَالَ : عَطَسَ رَجُلٌ عِنْدَ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ ، فَلَمْ يُسَمِّتْهُ أَبُو جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَقَالَ : نَقَصْنَا حَقَّ نَأْمٍ

او وتندرستیش ، و بدرستی که بنده خدای عزوجل را ازیاد ببرد و در باره این نعمتها فراموش کند ، و چون خدارا فراموش کند خدای او نداد دستور دهد که در تنش بگذرد و از بینی او بیرون آید تا خدارا بر آن حمد کند ، پس حمد او در آن هنگام شکر است برای آنچه فراموش کرده است .

۷ - داود بن حصین گوید : نزد حضرت صادق علیه السلام بودیم و من شمردم چهارده نفر در آن اطاق بودند پس حضرت صادق علیه السلام عطسه زد و بکنفر از آن گروه سخنی نگفت ، حضرت صادق علیه السلام فرمود : آیا جواب عطسه را ندهید ؟ آیا جواب عطسه را نگوئید ؟ از حقوق مؤمن بر مؤمن اینست که چون بیمار شد عیادتش کند ، و چون ببرد بر سر جنازه اش حاضر شود ، و چون عطسه زند جواب عطسه اش را بگوید ، و چون او را دعوت کند بپذیرد .

۸ - جابر گوید : حضرت باقر علیه السلام فرمود : چه چیز خوبی است عطسه زدن ، برای بدن سودمند است ، و خدای عزوجل را نیز بیاد انسان آورد ، من عرض کردم : نزد ما مردمانی هستند که میگویند : رسول خدا (ص) از عطسه بهره ای ندارد (و عطسه نمیزند) ؟ فرمود : اگر دروغ گویند شفاعت محمد (ص) بآنها نرسد .

۹ - ابن ابی عمیر از برخی از اصحابش حدیث کند که گفت : مردی در خدمت حضرت باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ عطسه زد و گفت : « الحمد لله » حضرت باقر عَلَيْهِ السَّلَامُ جواب عطسه او را نداد و فرمود : از حق ما کاست سپس

قَالَ إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآهْلِ بَيْتِهِ. قَالَ: فَقَالَ الرَّجُلُ: قَسَمْتَهُ أَبُو جَعْفَرٍ ع.

۱۰ - عَلِيُّ بْنُ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ الْبَصْرِيِّ، عَنِ الْفَضِيلِ بْنِ يسَارٍ قَالَ: قُلْتُ لِأَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ: إِنَّ النَّاسَ يَكْرَهُونَ الصَّلَاةَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ فِي ثَلَاثَةِ مَوَاطِنَ: عِنْدَ الْعَطْسَةِ وَعِنْدَ الذَّبْحَةِ وَعِنْدَ الْجَمَاعِ، فَقَالَ أَبُو جَعْفَرٍ ع: مَا لَهُمْ وَيَلْتَمُونَ نَاقِفُوا الْعَنَمُ اللَّهُ.

۱۱ - عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ، عَنْ سَعْدِ بْنِ أَبِي حَلْفٍ قَالَ: كَانَ أَبُو جَعْفَرٍ ع إِذَا عَطَسَ قَبِيلَ لَهُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، قَالَ: يَغْفِرُ اللَّهُ لَكُمْ وَيَرْحَمُكُمْ، وَإِذَا عَطَسَ عِنْدَهُ إِنْسَانٌ قَالَ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ.

﴿ ۳۶۷۵ ۱۲ ﴾ - عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ التَّوْفَلِيِّ أَوْ غَيْرِهِ؛ عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ع قَالَ: عَطَسَ غُلَامٌ لَمْ يَبْلُغِ الْحُلُمَ عِنْدَ النَّبِيِّ ص فَقَالَ: الْحَمْدُ لِلَّهِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ص: بَارَكَ اللَّهُ فِيكَ.

۱۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ، عَنْ أَبَانَ بْنِ عُمَانَ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ع قَالَ: إِذَا عَطَسَ الرَّجُلُ فَلْيَقُلْ: الْحَمْدُ لِلَّهِ [رَبِّ الْعَالَمِينَ] لِأَشْرِيكَ لَهُ وَإِذَا سَمِعْتَ الرَّجُلَ فَلْيَقُلْ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ وَإِذَا رَدَدْتَ [رَدَدْتَ] فَلْيَقُلْ: يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ وَلِنَسَاءِ. فَإِنَّ رَسُولَ اللَّهِ

فرمود: چون یکی از شماها عطسه کرد بگوید: «الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد و اهل بینه» گوید: پس آن مرد آنچنان گفت و حضرت نیز جواب عطسه او را داد. (یعنی باو فرمود: یرحمک الله).

۱۰ - فضیل بن یسار گوید: بحضرت باقر علیه السلام عرض کردم: مردم در سه جا صلوات بر محمد و آلش را بداندند: یکی هنگام عطسه، و دیگر هنگام سر بریدن حیوانات، و سوم در هنگام جماع، حضرت باقر علیه السلام فرمود: چه شده است آنها را؟ وای بر آنها، نفاق کردند، خدا لعنتشان کند.

۱۱ - سعد بن ابی خلف گوید: حضرت باقر علیه السلام هر گاه عطسه میزد و باو میگفتند: یرحمک الله، حضرت میفرمود: « یرحمتک الله و یرحمکم، و هر گاه کسی نزد او عطسه میزد حضرت میفرمود: یرحمک الله عزوجل »

۱۲ - حضرت صادق ع فرمود: پس بچه ای که بحد بلوغ نرسیده بود نزد پیغمبر صلی الله علیه و آله عطسه زد و پس از آن گفت: « الحمد لله » پیغمبر صلی الله علیه و آله باو فرمود: « باریک الله فیک ».

۱۳ - محمد بن مسلم از حضرت باقر علیه السلام حدیث کند که فرمود: هر گاه مردی عطسه زد دنبالش بگوید: « الحمد لله [رب العالمین] لاشریک له » و کسی که میخواهد جواب عطسه را بدهد بگوید « یرحمک الله » و چون (شخصی که عطسه زده) بخواهد جواب او را بدهد بگوید: « یرحمتک الله و لنا » زیرا از رسول خدا (ص) از آیه ای یا چیزی که در آن ذکر خدا باشد پرسش شد (که آیا در چنین جامی

سُئِلَ عَنْ آيَةِ أَوْشِيٍّ فِيهِ ذَكَرَ اللَّهُ فَقَالَ : كُلُّ مَا ذَكَرَ اللَّهُ فِيهِ فَهُوَ حَسَنٌ .

۱۴ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ الْحُسَيْنِ بْنِ نَعِيمٍ ، عَنْ وَسْمَعِ بْنِ عَبْدِ الْمَلِكِ قَالَ : عَطَسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ثُمَّ جَعَلَ أَصْبَمَهُ عَلَى أَنْفِهِ فَقَالَ : رَغِمَ أَنْفِي لِلَّهِ رَغْمًا دَاخِرًا .

۱۵ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ النَّضْرِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مَرْوَانَ رَفَعَهُ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : مَنْ قَالَ إِذَا عَطَسَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى كُلِّ حَالٍ . لَمْ يَجِدْ وَجَعَ الْأَذْنَيْنِ وَالْأَصْرَاسِ .

۱۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ أَوْغَيْرِهِ ، عَنْ ابْنِ فَصَّالٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : فِي وَجَعِ الْأَصْرَاسِ وَوَجَعِ الْأَذَانِ إِذَا سَمِعْتُمْ مَنْ يَعْطِسُ فَأَبْدُوهُ بِالْحَمْدِ .

﴿ ۳۶۸ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ (عَنْ أَبِيهِ) عَنْ صَالِحِ بْنِ السِّنْدِيِّ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ عُمَانَ ، عَنْ أَبِي أُسَامَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : مَنْ سَمِعَ عَطَسَةً فَحَمِدَ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ وَصَلَّى عَلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله وسلم وَرَفَعَهُ لِأَهْلِ بَيْتِهِ لَمْ يَشْكَعْ عَيْنَيْهِ وَلَا نَفْسَهُ ، ثُمَّ قَالَ : إِنْ سَمِعْتَهَا قَفَلْنَا وَإِنْ كَانَ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ الْبَحْرُ .

۱۸ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي نَجْرَانَ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : عَطَسَ رَجُلٌ نَصْرَانِيٌّ عِنْدَ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ الْقَوْمُ هَذَا كَلَّا فَقَالَ

آیه ای یا ذکر مخصوصی باید گفت ؟ فرمود : هر جمله ای که در آن ذکر خدا باشد نیکو است .

۱۴ - مسمع بن عبدالمک گوید : حضرت صادق علیه السلام عطسه زد پس فرمود : « الحمد لله رب العالمین ، سپس انگشتش را بر بینی نهاد و فرمود : « رَغِمَ أَنْفِي لِلَّهِ رَغْمًا دَاخِرًا » (یعنی بینی من برای خدا بزبونی بر خاک است) .

۱۵ - امیرالمؤمنین علیه السلام در حدیث مرفوعی فرمود : هر کس چون عطسه کند دنبال آن بگوید : « الحمد لله رب العالمین علی کل حال ، درد گوش و دندان نبیند .

۱۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : در باره درد دندان و گوش هر گاه شنیدید کسی عطسه زد یا حمد خدا یا او سخن گوید .

۱۷ - ابواسامه گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که صدای عطسه ای را بشنود پس خدای عزوجل را حمد گوید و برپنجه بر (ص) و خاندانش صلوات بفرستد ، درد چشم و دندان نبیند ، سپس فرمود : اگر آنرا شنیدی ذکر (حمد و صلوات) را بگو اگر چه میان تو و آن (کسی که عطسه زده) دریا فاصله باشد .

۱۸ - ابن ابی نجران از برخی از شیعیان حدیث کند که گفت : مردی نصرانی نزد حضرت صادق علیه السلام عطسه زد مردم با او گفتند : « هَذَا كَلَّا » (یعنی خدا هدایت کند) حضرت صادق علیه السلام

أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : [فَقُولُوا] : يَرْحَمُكَ اللَّهُ ، فَقَالُوا لَهُ : إِنَّهُ نَصْرَانِي ؟ فَقَالَ : لَا يَهْدِيهِ اللَّهُ حَتَّى يَرْحَمَهُ .

۱۹ - عَيَّيْتُ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ مَسْعَدَةَ بِنْتِ صَدَقَةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِذَا عَطَسَ الْمَرْءُ الْمُسْلِمُ ثُمَّ سَكَتَ لِعَلَّةٍ تَكُونُ بِهِ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ عَنْهُ : الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ، فَإِنْ قَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَغْفِرُ اللَّهُ لَكَ ، قَالَ : وَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : الْعِطَاسُ لِلْمَرِيضِ دَلِيلُ الْعَافِيَةِ وَرَاحَةُ اللَّبَنِ .

۲۰ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُوسَى ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام ، عَنْ عَبْدِ السَّمِيدِ بْنِ بَشِيرٍ ، عَنْ حُدَيْفَةَ بْنِ مَنْصُورٍ [عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام] قَالَ : قَالَ : الْعِطَاسُ يَنْتَفِعُ فِي الْبَدَنِ كَيْلَهُ مَا لَمْ يَزِدْ عَلَى الثَّلَاثِ فَإِذَا زَادَ عَلَى الثَّلَاثِ فَهُوَ دَاءٌ وَسُقْمٌ .

۲۱ - أَحْمَدُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْكُوفِيُّ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَسَنِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَصْبَاطٍ ، عَنْ عَمِّهِ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ أَبِي بَكْرٍِ الْحَضْرَمِيِّ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنْ قَوْلِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ : «إِنْ أَكْثَرَ الْأَصْوَاتَ لَصَوْتُ الْحَمِيرِ» قَالَ : الْعَطْسَةُ الْقَبِيحَةُ .

﴿۳۱۸۵﴾ ۲۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْقَاسِمِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ جَدِّهِ الْحَسَنِ بْنِ زَائِدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَنْ عَطَسَ ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ عَلَى قَصَبَةٍ أَنْفِهِ ثُمَّ قَالَ : «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ [الْحَمْدُ لِلَّهِ] حَمْدًا كَثِيرًا كَمَا هُوَ أَهْلُهُ وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ وَآلِهِ وَسَلَّمَ» حَرَجَ مِنْ مَنَحَرِهِ الْأَيْسَرَ

فرمود : [بگویند] « برحمتك الله » مرض کردند : او نصرانی است ؟ فرمود : تا خدا باو رحم نکند هدایتش نفرماید .

۱۹ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرمود : هر گاه مرد مسلمانی عطسه زند و بواسطه دردی که دارد خاموش ماند (و دنبالش نتواند الحمد لله رب العالمین بگوید) فرشتگان بجای او گویند : الحمد لله رب العالمین ، و اگر بگوید : الحمد لله رب العالمین ، فرشتگان گویند : «بغفر الله لك » فرمود : و رسول خدا (ص) فرموده : عطسه برای بیمار نشانه بهبودی و آسودگی بدن اوست .

۲۰ - و نیز امام صادق علیه السلام فرمود : عطسه برای همه تن سودمند است اگر از سه تا نگذرد و چون از سه تا بگذرد آن درد و بیماری است .

۲۱ - ابوبکر حیرمی گوید : از حضرت صادق عليه السلام پرسیدم از گفتار خدای عزوجل (که فرماید) « براستی ناخوش ترین آوازهها بانگه خران است ، (سوره لقمان آیه ۱۹) فرمود : عطسه ناخوار است .

۲۲ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر که عطسه زند سپس دستش را بر استخوان تیغه بینی نهاد و بگوید : « الحمد لله رب العالمین [الحمد لله] حمداً كثيراً کما هو اهله و صلى الله على محمد النبي وآله وسلم ،

ظَاهِرُ أَصْفَرُ مِنَ الْجَرَادِ وَأَكْبَرُ مِنَ الذَّبَابِ حَتَّى يَسِيرَ تَحْتَ الْعَرْشِ يَسْتَغْفِرُ اللَّهُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ .

۲۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، رَوَاهُ عَنْ رَجُلٍ مِنَ الْعَامَّةِ قَالَ : كُنْتُ أُجَالِسُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَلَا وَاللَّهِ مَا رَأَيْتُ مَجْلِسًا أَتْبَلُ مِنْ مَجَالِسِهِ قَالَ : فَقَالَ لِي ذَاتَ يَوْمٍ : مِنْ أَيْنَ تَخْرُجُ الْعَطْسَةُ ؟ فَقُلْتُ : مِنَ الْأَنْفِ ، فَقَالَ لِي : أَصَبَتْ الْحَطَاءَ ، فَقُلْتُ : جُعِلَتْ فِدَاكَ مِنْ أَيْنَ تَخْرُجُ ؟ قَالَ : مِنْ جَمِيعِ الْبَدَنِ كَمَا أَنَّ النُّطْفَةَ تَخْرُجُ مِنْ جَمِيعِ الْبَدَنِ وَمَخْرَجُهَا مِنَ الْأَحْلِيلِ ثُمَّ قَالَ : أَمَا رَأَيْتَ الْإِنْسَانَ إِذَا عَطَسَ نَقَصَ أَعْضَاؤَهُ وَصَاحِبُ الْعَطْسَةِ يَأْمُرُ الْمَوْتَ سَبْعَةَ أَيَّامٍ .

۲۴ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : تَصْدِيقُ الْحَدِيثِ عِنْدَ الْعِطَاسِ .

۲۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِذَا كَانَ الرَّجُلُ يَتَحَدَّثُ بِحَدِيثٍ فَعَطَسَ نَاطِسٌ فَبُورَ شَاهِدٌ حَقٌّ .

۲۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : تَصْدِيقُ الْحَدِيثِ عِنْدَ الْعِطَاسِ .

۲۷ (۳۶۹۰) - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مُحَسِّنِ بْنِ أَحْمَدَ ، عَنْ أَبِي بَانٍ بْنِ عُثْمَانَ

از سوراخ چپ بینی او پرندهای کوچکتر از ملخ و بزرگتر از مکس بیرون آید و برود تا بزرگتر از عرش رسد و تا روز قیامت برای او استغفار کند .

۲۳ - مردی از عامه گوید : من با امام صادق عليه السلام نشست و برخاست داشتم و بخدا سوگند مجلسی گرامی تر از مجلسهای او ندیدم . گوید : روزی آنحضرت بمن فرمود : عطسه از کجا بیرون آید ؟ گفتم : از بینی ، فرمود : بخطا رفتی ، گفتم : قربانت از کجا بیرون آید ؟ فرمود : از همه بدن چنانچه منی از همه بدن بیرون آید گرچه از احلیل (یعنی آلت مردی) خارج شود ، سپس فرمود : آیا نبینی که چون انسان عطسه زند همه اعضا بدنش تکان خورد ؟ و کسیکه عطسه میزند هفت روز از مرگ در امان است .

۲۴ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا صلی الله علیه وآله فرموده : نشانه راستگویی عطسه است .

۲۵ - و نیز فرمود صلی الله علیه وآله هر گاه مردی حدیثی گوید و کسی عطسه زند آن گواهد درستی آن حدیث باشد .

۲۶ - (مانند حدیث (۲۴) است) .

۲۷ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : هر گاه مردی عطسه زد تا سه بار جواب او را بگو و سپس او

عَنْ رِزَاةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِذَا عَطَسَ الرَّجُلُ ثَلَاثًا فَسَمِعْتَهُ مُنْ أَمْرًا كَرِهَ .

﴿ بَاب ﴾

﴿ وَجُوبِ إِجْلَالِ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ ﴾

- ۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ ، وَعَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ . جَمِيعًا ، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : إِنْ مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِجْلَالِ الشَّيْخِ الْكَبِيرِ .
- ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ الشَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ عَرَفَ قَسْلَ كَبِيرٍ لِسِنِّهِ قَوْفَرَهُ آمَنَهُ اللَّهُ مِنْ فِرَاعِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ .
- ۳ - وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ وَقَرَّ ذَائِبَتَهُ فِي الْإِسْلَامِ آمَنَهُ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْ فِرَاعِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ .

- ۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ ، عَنْ خَالِدِ بْنِ خَالِدٍ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ ، عَنْ إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْخَطَّابِ يُحَدِّثُ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : ثَلَاثَةٌ لَا يَجْهَلُ حَقَّهُمْ إِلَّا نَافِقٌ مَعْرُوفٌ [بِ] التِّفَاقِ : ذُو الشَّيْبَةِ فِي الْإِسْلَامِ ، وَحَامِلُ الْقُرْآنِ ، وَالْإِمَامُ الْعَادِلُ .
- ﴿ ۳۹۵ ﴾ ۵ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ عَنْ أَبِي نَهْشَلٍ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : قَالَ لِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ : مِنْ

دا رهاکن (یعنی حتی که در این باره دارد در بار سوم ادا شود و از آن که گذشت جواب ندارد) .

﴿ بَاب ﴾

(لازم بودن احترام از مسلمان ریش سفید و سالخورده)

- ۱ - عبدالله بن سنان گوید : حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ بمن فرمود : از احترام خدای عزوجل احترام پیر مرد سالمند است .
- ۲ - حضرت صادق عَلَيْهِ السَّلَامُ فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : هر که برتری پیر مردی را به خاطر گذشت سن او بداند و او را احترام کند خداوند خاطر او را از هراس روز دستاغیز آسوده سازد .
- ۳ - و نیز فرمود (ص) : هر کس احترام کند از کسی که موی خود را در اسلام سفید کرده خدای عزوجل از هراس روز قیامت او را آسوده سازد .
- ۴ - اسحاق بن عمار گوید : شنیدم ابا الخطاب از حضرت صادق علیه السلام حدیث میگرد که فرموده : سه کس هستند که حق آنها را نادیده نگیرد کسی جز منافقی که بِنِفاقِ معروف است : کسی که مویش را در اسلام سفید کرده ، و آنکه قرآن را در بردارد ، و پیشوای عادل .
- توضیح - فیض (ره) گوید : شاید مقصود از پیشوای عادل امام معصوم علیه السلام باشد .
- ۵ - عبدالله بن سنان گوید : حضرت صادق علیه السلام بمن فرمود : از احترام خدای عزوجل

إِجْلَالِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِجْلَالُ الْمُؤْمِنِ ذِي الشَّيْبَةِ وَمَنْ أَكْرَمَ مُؤْمِنًا فَبِكْرَامَةِ اللَّهِ بَدَأَ وَمَنْ اسْتَحَقَّ بِمُؤْمِنٍ ذِي شَيْبَةٍ أَنْ يَرْسَلَ اللَّهُ إِلَيْهِ مِنْ سَخِطٍ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ .

۶- الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ إِسْحَاقَ ، عَنْ سَعْدَانَ بْنِ مُسْلِمٍ ، عَنْ أَبِي بَصِيرٍ وَغَيْرِهِ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ : مِنْ إِجْلَالِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ إِجْلَالُ ذِي الشَّيْبَةِ الْمُسْلِمِ .

(بَابُ إِكْرَامِ الْكَرِيمِ)

۱- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْعَرِيِّ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْقَدَاحِ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : دَخَلَ رَجُلَانِ عَلَى أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام قَالَ لِي كَلِّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا وَسَادَةَ فَقَعَدَ عَلَيْهِمَا أَحَدُهُمَا وَأَبَى الْآخَرَ فَقَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : أَقْعُدْ عَلَيْهِمَا فَإِنَّهُ لَأَبَى الْكَرَامَةِ الْإِحْضَارُ ثُمَّ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِذَا أَنَا كُمْ كَرِيمٌ قَوْمٌ فَأَكْرَمُوهُ .

۲- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : إِذَا أَنَا كُمْ كَرِيمٌ قَوْمٌ فَأَكْرَمُوهُ .

۳- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ الْعَلَوِيِّ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ جَدِّهِ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : لَمَّا قَدِمَ عِدِيُّ بْنُ حَاتِمٍ إِلَى النَّبِيِّ صلى الله عليه وآله أَرْحَلَهُ

احترام (پیر مرد) سپید موی مؤمن است ، و هر که مؤمنی را گرامی دارد ، بگرامی داشتن خداوند شروع کرده ، و هر که مؤمن سپید موی را سبک شمارد خدای عزوجل کسی را بر او بگمارد که پیش از مرگش او را سبک شمارد .

۶- حضرت صادق علیه السلام فرمود : از احترام بخدای عزوجل احترام بهموسپید مسلمان است .

☆ (بَابُ) ☆

(گرامی داشتن شخص کریم و بزرگوار)

۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : دو نفر مرد بر حضرت امیر المؤمنین علیه السلام وارد شدند پس آنحضرت برای هر کدام از آنها توشکی انداخت ، یکی از آندو روی آن نشست و دیگری خودداری کرد ، امیر المؤمنین باو فرمود : بر آن بنشین زیرا از پذیرفتن احترام خود داری نکند جز الاغ ، سپس فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : هر گاه بزرگوار قومی بر شما رسید او را گرامی دارید .

۲- و نیز فرمود علیه السلام که رسول خدا صلی الله علیه وآله فرموده : هر گاه بزرگوار قومی بر شما رسید او را گرامی دارید .

۳- امیر المؤمنین علیه السلام فرمود : چون عدی بن حاتم (که هم خود از بزرگان قبیله طی بوده و هم پدرش حاتم طائی معروف است) ببغیر (ص) وارد شد آنحضرت (ص) او را بخانه خود برد ، و در

النَّبِيِّ ﷺ بَيْتَهُ وَلَمْ يَكُنْ فِي الْبَيْتِ غَيْرُ حَصَّةٍ وَوَسَادَةٍ مِنْ أَدَمَ فَطَرَهَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لِعَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ .

﴿ بَابُ حَقِّ الدَّخِيلِ ﴾

﴿ ۳۷۰۰ ﴾ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : إِنْ مِنْ حَقِّ الدَّخِيلِ عَلَى أَهْلِ الْبَيْتِ أَنْ يَمْشُوا مَعَهُ هُنَيْمَةً إِذَا دَخَلَ وَإِذَا خَرَجَ ، وَ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ عَلَى أَجْبِهِ الْمُسْلِمِ فِي بَيْتِهِ فَهُوَ أَمِيرٌ عَلَيْهِ حَتَّى يَخْرُجَ .

﴿ بَابُ ﴾

﴿ الْمُجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ ﴾

- ۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، وَأَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ؛ جَمِيعاً ، عَنِ ابْنِ مَجْشُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَوْفٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ﷺ قَالَ : سَمِعْتُهُ يَقُولُ : الْمُجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ .
- ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ ابْنِ أَبِي عَمِيرٍ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ ﷺ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : الْمُجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ .

خانه جزئیکه حصیری و بالشی از پوست چیزی نبود ، رسول خدا (س) آنها را برای عدی بن حاتم بهن کرد (و خود روی زمین نشست) .

﴿ (بَاب) ﴾

﴿ حَقِّ شَخْصٍ وَارِدِ ﴾

- ۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (س) فرموده : از حقوقی شخص که بر اهل خانه وارد شود اینست که هنگام ورود و خروجش کمی با او راه روند (یعنی چند قدم استقبال و چند قدم بدرقه اش کنند) . و فرمود : که رسول خدا (س) فرموده : هر گاه یکی از شما ببرد در مسلمانش در خانه او وارد گردد او بر صاحبخانه امیر است تا آنکاه که بیرون رود .

﴿ (بَاب) ﴾

﴿ اینک مجلسها امانت است ﴾

(یعنی صحبتهای خصوصی که در مجالس شود یا نگفته پیدا است که گوینده میل ندارد فاش شود حکم امانت را دارد و باید از افشاء آن خود داری کرد) .

- ۱ - [ابن] ابی عوف گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : مجلسها امانت است .
- ۲ - (مانند حدیث (۱) است که حضرت باقر علیه السلام از رسول خدا (س) روایت کرده است) .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى ، عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : الْمَجَالِسُ بِالْأَمَانَةِ وَالنَّيْسُ لِأَحْدَانٍ يُحَدِّثُ بِحَدِيثٍ يَكْتُمُهُ صَاحِبُهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ إِلَّا أَنْ يَكُونَ يَقَعُ أَوْ ذِكْرُ آلِهِ بِخَيْرٍ .

(بَابُ فِي الْمُنَاجَاةِ)

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عِيسَى ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مَحْبُوبٍ ، عَنْ مَالِكِ بْنِ عَطِيَّةٍ ، عَنْ أَبِي بصيرٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا كَانَ الْقَوْمُ ثَلَاثَةَ فَلَا يَتَنَاجَى مِنْهُمْ اثْنَانِ دُونَ صَاحِبِهِمَا فَإِنَّ فِي ذَلِكَ [مَا] يَحْرُقُهُ وَيُؤْذِيهِ .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الْأَوَّلِ عليه السلام قَالَ : إِذَا كَانَ ثَلَاثَةٌ فِي بَيْتٍ فَلَا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ صَاحِبِهِمَا فَإِنَّ ذَلِكَ مِمَّا يَقْتُمُهُ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم : مَنْ عَرَضَ لِأَخِيهِ الْمُسْلِمِ [الْمَتَكَلِّمِ] فِي حَدِيثِهِ فَكَانَ مَا حَدَّثَ وَجْهَهُ .

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : مجلسها امانت است ، و کسی حق ندارد کلام محرمانه رفیق خود را بدون اجازه او بازگو کند مگر در موردی که شنونده مورد وثوق و اطمینان باشد یا ذکر غیره از آن رفیق باشد .

(بَابُ)

(سربگوشی صحبت کردن)

- ۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : هر گاه سه نفر با هم هستند دو نفر آنها سربگوشی باهم صحبت نکنند زیرا که آن مایهٔ اندوه و آزار رفیق سومی ایشان است .
- ۲ - (مانند حدیث اول است که از حضرت کاظم علیه السلام حدیث شده) .
- ۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : هر کس در میان سخن بردار مسلماتش [که مشغول سخن گفتن است] بدود و سخن او را ببرد مانند این است که روی او را خراشیده است .
توضیح - این حدیث مناسب با این باب نیست ، وجهت اینکه کلینی (ره) این حدیث را در این باب آورده است آشکار نشد : جز اینکه گفته شود : که چون بحث در این بابها در آداب نشست و برخاست است و یکی از آداب مجالست این است که انسان در نشست و برخاست با مردم این جهت را مراعات کند که هر گاه کسی مشغول سخن گفتن است میان حرف او ندود ، باین مناسبت آنرا در اینجا آورده است .

باب الجلووس

- ۱ - عدة من اصحابنا ، عن احمد بن محمد بن خالد ، عن التوفلي ، عن عبد العظيم بن عبد الله بن الحسن العلوي رفته قال : كان النبي ﷺ يجلس ثلاثاً : الفرضة وهو ان يقم ساقيه ويستقبلهما يديه ويشد يده في ذراعيه ، وكان يجثو على ركبتيه وكان يشد رجلواحدة ويسط عليها الاخرى ولم ير النبي ﷺ متربعا قط .
- ۲ - علي بن ابراهيم ، عن ابيه ، عن ابن ابي عمير ، عن ذكره ، عن ابي حمزة الثمالي قال : رايت علي بن الحسين عليه السلام قاعدا واضعا إحدى رجليه على فخذه فقلت : ان الناس يكرهون هذه الجلسة ويقولون : انها جلسة الرب ، فقال : اني انما جلست هذه الجلسة للملالة والرب لا يمل ولا تاخذ سنة ولا نوم .
- ۳ - علي بن ابي عمير ، عن ابن ابي عمير ، عن محمد بن مرام ، عن ابي سليمان الزاهد ، عن ابي عبد الله عليه السلام قال : من رضي بدون التشرف من المجلس لم يزل الله عز وجل ملائكة يصلون عليه حتى يقوم .

(باب)

(كيفيت نشستن)

- ۱ - عبد العظيم بن عبدالله در حديث مر فوهي (كه سند را بمصوم عليه السلام رسانده) حديث كند كه فرمود :
بينمبر (س) سه جور مي نشست :
- ۱ - سر پا مي نشست و آن اينگونه است كه ساقهاي پا را از زمين بلند كند و دوزانو را درميان دو دست خود حلقه وار بگيرد (و رانها را بشكم چسباند) و پشانه پاها را ببندد ۲ - و گاهي دو زانو مي نشست ۳ - و گاهي يك پا را خم ميكرد و پاي ديگر را روي آن مي انداخت ، و هر گز ديده نشد كه آن حضرت (س) چهار زانو بنشند .
- ۲ - ابو حمزة ثمالی گوید : حضرت علي بن الحسين عليهما السلام را ديدم كه نشسته بود و يكي از دوپاي خود را بر ران ديگر گذارده بود ، من عرض كردم : مردم از اين نوع نشستن خوششان نيابد و ميگويند : اين نشستن پروردگار است ؟ حضرت فرمود : اينكه من اينطور نشستم براي اين بود كه دلنك بودم ، و پروردگار كه دلنك نمي شود و جرت و خواب او را نميگيرد .
- توضيح - در ضمن حديث (۵) شرحي بر اين حديث نيز بيايد .
- ۳ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : هر كه به مجلس بدون تشريفات خشنود باشد خدای عزوجل و فرشتگانش پيوسته براو رحمت فرستند تا از آن مجلس برخيزد .

﴿۳۷۱۰﴾ ۴ - عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَكْثَرَ مَا يَجْلِسُ تَجَاهَ الْقِبْلَةِ .

۵ - أَبُو عَبْدِ اللَّهِ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ عُمَرَ ، عَنْ الْوَشَاءِ ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ عُمَانَ قَالَ : جَلَسَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مُتَوَرِّجًا كَمَا رَجَلَهُ الْيَمْنَى عَلَى فَخِذِهِ الْبُسْرَى فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ : جُعِلَتْ فِدَاكَ هَذِهِ جَلْسَةٌ مَكْرُوهَةٌ ؛ فَقَالَ : لِأَنَّ مَا هُوَ شَيْءٌ قَالَتْهُ الْيَهُودُ : لَمَّا أَنْ فَرَّخَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنَ خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ جَلَسَ هَذِهِ الْجَلْسَةَ لِيَسْتَرْبِحَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ لِلَّهِ لِإِلَهِ الْأَهْوَى الْحَيِّ الْقَيُّومِ لِأَتَاخُذَهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمَ ، وَبَقِيَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مُتَوَرِّجًا كَمَا هُوَ .

۶ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الْمُبَيْرِزَةِ عَمَّنْ ذَكَرَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ مِنْزِلًا لَقَعَدَ فِي أَدْنَى الْمَجْلِسِ إِلَيْهِ حِينَ يَدْخُلُ .

۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ : سَوْقُ الْمُسْلِمِينَ كَمَسْجِدِهِمْ فَمَنْ سَبَقَ إِلَى مَكَانٍ فَهُوَ أَحَقُّ بِهِ إِلَى اللَّسْبِلِ ؛ قَالَ : وَكَانَ لَا يَأْخُذُ عَلَى بَيُوتِ السُّوقِ كِرَاءً .

۸ - عَلِيٌّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنِ التَّوْقَلِيِّ ؛ عَنِ السَّكُونِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : يَبْغِي لِلْجَلْسَاءِ فِي الصَّبْفِ أَنْ يَكُونَ بَيْنَ كُلِّ اثْنَيْنِ مِقْدَارُ عَظْمِ الذَّرَاعِ لِثَلَاثِشِقٍ

۴ - و نیز فرمود ﷺ که رسول خدا (ص) بیشتر اوقات که می نشست رو قبله بود .

۵ - حماد بن عثمان گوید : حضرت صادق ﷺ روی پای چپ نشست و پای راست را روی ران چپ گذارد ، پس مردی باو عرض کرد : قربانت کردم این نوع نشستن خوب نیست ، فرمود : نه ، این حرفی است که بهود گویند ؛ که چون خدای عزوجل از آفریدن آسمانها و زمین فارغ شد و بر مرث استوار گردید برای استراحت (ورفع خستگی) اینگونه نشست ، پس خدای تعالی این آیه (یعنی آیه الكرسي) را نازل کرد : « الله لا اله الا هو الحي القيوم لا تأخذه سنة ولا نوم » و حضرت صادق علیه السلام بهمانطور که تشنه بود حرکت نکرد .

۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) اینگونه بود که در هر منزلی که وارد میشد همان دم در می نشست .

۷ - و نیز فرمود علیه السلام : امیر المؤمنین علیه السلام فرموده : بازار مسلمانان چون مسجد آنها است ، پس هر کس بمکانی از آن پیشی گرفت (و زودتر از دیگران درجائی نشست) او سزاوارتر است بدانجا تا شب ، و فرمود : آنحضرت از دکانهای بازار کرایه از مردم نمیگرفت .

۸ - و نیز فرمود علیه السلام : رسول خدا (ص) فرموده : شایسته است برای آنان که در تاپستان دور

بعضهم على بعض في الحر.

﴿۳۷۱۵﴾ - ۹ - عَائِي، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ؛ عَنْ حَمَادِ بْنِ عُثْمَانَ قَالَ: رَأَيْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَجْلِسُ فِي بَيْتِهِ عِنْدَ بَابِ بَيْتِهِ قُبَالَةَ الْكَعْبَةِ.

(بَابُ الْإِتِكَاءِ وَالْإِحْتِبَاءِ)

۱ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْإِتِكَاءُ فِي الْمَسْجِدِ رَهْبَانِيَّةُ الْعَرَبِ إِنْ الْمُؤْمِنُ مَجَلَسُهُ مَسْجِدُهُ وَصَوْمَعَتُهُ بَيْتُهُ.

۲ - عَنْهُ، عَنْ أَبِيهِ، عَنِ النَّوْفَلِيِّ، عَنِ السَّكُونِيِّ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: الْإِحْتِبَاءُ فِي الْمَسْجِدِ جِبْطَانُ الْعَرَبِ.

هم می نشینند که میان هر دو نفر با اندازه یک استخوان ذراع فاصله باشد که از گرما ناراحت نشوند.

۹ - حماد بن عثمان گوید: حضرت صادق علیه السلام را دیدم در اطاش دم در رو قبله می نشست.

☆ (باب) ☆

(تکیه دادن (بر دستها) و روی پا نشستن)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: تکیه زدن (بر دستها) در مسجد رهبانیت (یعنی گوشه نشینی و ریاضت) عرب است، همانا مجلس مؤمن مسجد است و عبادتگاهش خانه او است.

شرح - رهبانیت بمعنای گوشه گیری و عزلت از دنیا و ریاضت کشیدن است، و در حدیث است که پیغمبر (ص) فرمود: رهبانیت در اسلام نیست، و این روی این جهت بوده که ترسایان، از دنیا و اهل آن کناره گیری میکردند و تن خود را مانند مرتاضان بانواع شکنجه و عذاب دچار میکردند تا روح خود را تقویت کنند، و اسلام از این عمل جلوگیری فرمود، و محتمل است که مقصود از این حدیث این باشد که رهبانیت عرب باین است که در مسجد باین کیفیت بنشینند (که دستها را بجای عصا برای بدن تکیه گاه کنند) و غلامه منظور از این حدیث مدح این وضع از نشستن است، و ممکن است مذمت از این نحو نشستن باشد و مقصود این باشد که چنانچه رهبانیت پدهنی بود که ترسایان گذارده بودند، اینگونه نشستن نیز در مسجد از بدعتهای عرب است، و مجلسی (ره) این احتمال دوم را ظاهر دانسته، ولی بنظر میرسد که احتمال اول ظاهر باشد چنانچه در حدیث آمده است که رسول خدا (ص) فرمود: رهبانیت امت من نشستن در مساجد بخاطر انتظار نماز است.

۲ - امام صادق علیه السلام فرمود: در مسجد روی پا نشستن و زانو ها را با دودست حلقه وار در بغل گرفتن دیوار عربها است.

شرح - یعنی چنانچه کسانی که کنار دیوار بنشینند برای رفع خستگی بدیوار تکیه کنند عربها هم که در مسجد بنشینند بجای دیوار برای تکیه زدن از این نحو نشستن استفاده کنند.

۳- محمد بن اسماعیل، عن الفضل بن شاذان، و علی بن ابراهیم، عن ابيه، جميعاً، عن ابن ابي عمير، عن ابراهیم بن عبد الحمید؛ عن ابي الحسن عليه السلام قال: قال رسول الله صلى الله عليه وآله الا حنباء جيطان العرب.

۴- عده من اصحابنا؛ عن احمد بن محمد بن خالد؛ عن عثمان بن عيسى، عن سماعة قال: سألت ابا عبد الله عليه السلام عن الرجل يجلب ثوباً واحداً؛ فقال: إن كان يعطى عورته فلا بأس. (۳۷۲۰) - عنه؛ عن محمد بن عیسی؛ عن علی بن اسباط، عن بعض اصحابنا؛ عن ابي عبد الله عليه السلام قال: لا يجوز للرجل ان يجلب ثوباً مقابل الكعبة.

((باب الدعابة والضحك))

۱- محمد بن یحیی؛ عن احمد بن محمد بن عیسی؛ عن معمر بن خلاد قال: سألت ابا الحسن عليه السلام فقلت: جعلت فداك الرجل يكون مع القوم فيجري بينهم كلام يمزحون ويضحكون؛ فقال: لا بأس ما لم يكن؛ فظننت انه عنى الفحش، ثم قال: إن رسول الله صلى الله عليه وآله كان يأتيه الاعراب فيهدي له الهدية ثم يقول مكانه: اعطينا من هديتنا فيضحك رسول الله صلى الله عليه وآله وكان

۳- (مانند حديث (۲) است.)

۴- سماعه گوید: از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم: که مردی که یک پیراهن بیش در تنش نیست می تواند روی پا بنشیند؟ فرمود: اگر آن پیراهن عورتش را میپوشاند عیب ندارد.

توضیح - عربها در زمانهای قدیم معمولاً یک پیراهن بلند بتن میکردند و زیر آن چیزی مانند شلوار نداشته اند چنانچه اکنون نیز در میان اعراب بدوی و چادر نشین چنین معمول است. از اینرو سماعه می پرسد که با چنین وضعی نشستن روی پا بآن کیفیت که رانها بشکم چسبیده و زانوها با دو دست حلقه وار نگهداری شده و خواء و ناخواء عورتین روی زمین قرار گیرد چگونه است؟ امام علیه السلام در پاسخ فرمود: که اگر عورتش را میپوشاند عیبی ندارد.

۵- حضرت صادق علیه السلام فرمود: روانیست که انسان در برابر خانه کعبه سرپا بنشیند.

*(باب) *

(شوخی و خنده)

۱- معمر بن خلاد گوید: از حضرت رضا علیه السلام پرسیدم: و عرض کردم: قربانت کردم مردمی در میان جمعی است و سخنی بمیان آید و آنها شوخی کنند و بخندند؟ فرمود: با کسی نیست تا آنجا که نباشد - و گمانم که مقصودش فحش بود - (یعنی در سورتیکه بفضی و هرزه گوئی نکشد، و فحش در آن نباشد) سپس فرمود: همانا رسول خدا (ص) اینگونه بود که عرب بیابانی نزدش میآمد و هدیه ای پراش میآورد و همانجا میگفت: بهای هدیه ما را بده، پس رسول خدا (ص) میخندید، و هر زمان که اندوهگین

إِذَا اغْتَمَّ يَقُولُ : مَا فَعَلَ الْأَعْرَابِيُّ لَيْتَهُ أَنَا .

۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ : عَنْ شَرِيفِ بْنِ سَائِقٍ ، عَنِ الْفَضْلِ بْنِ أَبِي قُرَّةَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : مَا مِنْ مُؤْمِنٍ إِلَّا فِيهِ دُعَاءَةٌ ، قُلْتُ : وَمَا الدُّعَاءَةُ ؟ قَالَ : الْوِزَاحُ .

۳ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ ، عَنْ يَحْيَى بْنِ سَلَامٍ ، عَنْ يُونُسَ بْنِ يَعْقُوبَ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ عَقَبَةَ ، عَنْ يُونُسَ الشَّيْبَانِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : كَيْفَ مُدَاعَبَةٌ بَعْضِكُمْ بَعْضًا ؟ قُلْتُ : قَلِيلٌ قَالَ : فَلَا تَفْعَلُوا فَإِنَّ الْمُدَاعَبَةَ مِنْ حُسْنِ الْخُلُقِ وَإِنَّكَ لَتَدْخُلُ بِهَا السَّرُورَ عَلَى أَخِيكَ وَلَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله يُدَاعِبُ الرَّجُلَ يُرِيدُ أَنْ يَسْرُوهُ .

۴ - صَالِحِ بْنِ عَقَبَةَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدِ الْجَعْفِيِّ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا جَعْفَرٍ عليه السلام يَقُولُ : إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُحِبُّ الْمُدَاعِبَ فِي الْجَمَاعَةِ بِالْإِرْفَاقِ .

۵ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ كَلْبٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : ضِحْكُ الْمُؤْمِنِ تَبَسُّمٌ .

۶ - عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مَنْصُورٍ ، عَنْ حَرِيزٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : كَثْرَةُ الضَّحِكِ تُمِيتُ الْقَلْبَ وَقَالَ : كَثْرَةُ الضَّحِكِ تَمِيتُ الدِّينَ كَمَا يَمِيتُ الْمَاءُ الْمِلْحَ .

۷ - عَلِيِّ بْنِ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ النَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ :

ميشد میفرمود: آن عرب بیابانی چه شد ؟ کاش نزد ما میآمد .

۲ - فضل بن ابي قره گوید : حضرت صادق عليه السلام فرمود : هیچ مؤمنی نیست جز اینکه در او دعای هست ، من عرض کردم : دعای چیست ؟ فرمود : مزاح .

۳ - یونس شیبانی گوید : حضرت صادق علیه السلام فرمود : شوخی کردن شما با همدیگر چگونه است ؟ عرض کردم : اندک است ، فرمود : اینگونه نباشید زیرا شوخی از خوش خلقی است ، و توبدان وسیله برادرت را خوشحال و مسرور کنی ، و هر آینه رسول خدا (ص) با کسی شوخی میکرد و میخواست که او را شاد و مسرور کند .

۴ - عبدالله بن محمد جعفری گوید : شنیدم حضرت باقر علیه السلام میفرمود : خدای عزوجل آنکس که میان جمعی شوخی و خوشمزگی کند دوستش دارد در صورتیکه فحشی نباشد .

۵ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : خنده مؤمن تبسم است .

۶ - و نیز فرمود علیه السلام : خنده بسیار دل را بمراند . و فرمود : بسیار خندیدن دین را آب کند چنانچه آب نمک را .

۷ - و نیز فرمود علیه السلام خنده بی مورد اذنادانی است . (سکونی راوی حدیث) گوید : و آنحضرت

إِنَّ مِنَ الْجَهْلِ الضَّحْكَ مِنْ غَيْرِ عَجَبٍ ، قَالَ : وَكَانَ يَقُولُ : لَا تُبْدِينَ عَنِّ وَأُصِحَّةً وَقَدْ عَمِلْتَ الْأَعْمَالَ
الْفَاضِحَةَ ، وَلَا يَأْمَنُ الْبَيَّاتُ مَنْ عَمِلَ الشَّيْئَاتِ .

۸ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ حَقِصِ بْنِ الْبَحْرِيِّ قَالَ : قَالَ أَبُو
عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : إِيَّاكُمْ وَالْمِزَاحَ فَإِنَّهُ يَدَهَبُ بِمَاؤُ الْوَجْدِ .

۹ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَمَّنْ حَدَّثَهُ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : إِذَا أَحْبَبْتَ
رَجُلًا فَلَا تَمَازِحْهُ وَلَا تَمَارِؤْ .

۱۰ - عَنْهُ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ حَمَّادٍ ، عَنْ الْحَلِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ
عليه السلام قَالَ : التَّهَبَةُ مِنَ الشَّيْطَانِ .

۱۱ - حُمَيْدُ بْنُ زِيَادٍ ، عَنْ الْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْكِنْدِيِّ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ الْحَسَنِ الْمِثْمِيِّ ، عَنْ عُبَيْسَةَ
الْمَلَيْدِ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام يَقُولُ : كَثْرَةُ الضَّحْكِ تَدَهَبُ بِمَاؤُ الْوَجْدِ .

۱۲ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ الْأَشْمَرِيِّ ، عَنْ ابْنِ الْقَدَّاحِ
عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عليه السلام : إِيَّاكُمْ وَالْمِزَاحَ فَإِنَّهُ يَجْرُ السَّحِيمَةَ وَيُورِثُ
السَّيْبَةَ وَهُوَ السَّبُّ الْأَصْفَرُ .

۱۳ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَائِي بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ عُمَانَ ، عَنْ خَالِدِ
ابْنِ طَهْمَانَ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : إِذَا قَهَقْتَ فَقُلْ جِبْنَ تَفَرَّغْ «اللَّهُمَّ لَا تَمَقِّنِي» .

پیوسته میفرمود: خنده‌ای که دندانها آشکار شود ممکن با اینکه کردارهای رسوا کننده‌ای انجام داده‌ای ، و آنکس
که کارهای زشت کرده از پلهای شبانه آسوده نیست .

توضیح - این عبارت امام علیه السلام جنبه فنی دارد و روی مراعات سجع در بیان باین تعبیر
فرموده ، و مقصود این است که انسانی آلوده بکنناهایی است (که هر یک از آنها اگر آشکار شود برای
رسوائی او کافی است) با چنین وضعی خنده از تعدل که حاکی از آسودگی خاطر اوست برایش روانست .

۸ - حضرت صادق عليه السلام فرمود : مبادا مزاح کنی که آبرورامی برد .

۹ - و نیز فرمود علیه السلام : هر گاه مردی را دوست داری با او مزاح و ستیزه مکن .

۱۰ - و نیز فرمود علیه السلام : قهقهه از شیطان است .

۱۱ - عنبسه عابد گوید : شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : خنده بسیار آبرو را میبرد .

۱۲ - و نیز فرمود علیه السلام امیر المؤمنین علیه السلام فرموده : مبادا شوخی کنی که کینه آورد
و دشمنی بجای گذارد ، و آن دشنام کوچک است .

۱۳ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : هر گاه قهقهه زدی پس از فراغت از آن بگو : «اللهم
لا تمقننی» (یعنی بار خدا یا مرادشمن مدار) .

۱۴ - محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد بن عیسی، عن الحجاج، عن داود بن قرق وعلی بن عقیبة وعلیة، رفعوه إلى أبي عبد الله وأبي جعفر أو أحدهما عليهما السلام قال: كثرة المزاح تذهب بقاء الوجه وكثرة الضحك تمنع الأيمان مجاً.

﴿۴۷۳۵﴾ ۱۵ - حمید بن زباید، عن الحسن بن محمد، عن أحمد بن الحسن المینمی، عن عبسة العیاید قال: سمعت أبا عبد الله عليه السلام يقول: المزاح السبب الأصغر.

۱۶ - عدة من أصحابنا، عن أحمد بن محمد بن خالد، عن عثمان بن عیسی، عن ابن مسكان، عن محمد بن مروان، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: إناكم والمزاح فإنه يذهب بقاء الوجه ومهابة البر حال.

۱۷ - محمد بن یحیی، عن أحمد بن محمد، عن البرقي، عن أبي العباس، عن عماد بن مروان قال: قال أبو عبد الله عليه السلام: لأتمار قیدهب بهاؤك ولأتمارح فیجتر أعلیك.

۱۸ - علی بن إبراهيم، عن أبيه، عن صالح بن التندی، عن جعفر بن بشیر، عن عماد بن مروان، عن أبي عبد الله عليه السلام قال: لأتمارح فیجتر أعلیك.

۱۹ - عدة من أصحابنا، عن أحمد بن محمد، عن ابن محبوب، عن سعد بن أبي خلب، عن أبي الحسن عليه السلام أنه قال في وصية له لبعض ولده - أو قال: قال أبي لبعض ولده - : إياك والمزاح فإنه يذهب بنور إيمانك ويستخف بمرؤاتك.

﴿۴۷۳۶﴾ ۲۰ - عنه، عن ابن فضال، عن الحسن بن الجهم، عن إبراهيم بن مهزم، عن دكره، عن

۱۴ - حضرت باقر وصادق یا یکی از آندو علیهما السلام فرمودند: شوخی بسیار آبرو را ببرد و خنده بسیار ایمان را بیکسو پرتاب کند.

۱۵ - عبیسة عابد گوید: شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود: شوخی دشنام کوچک است.

۱۶ - و نیز آنحضرت علیه السلام فرمود: از شوخی بهره‌زید زیرا آبرو را بریزد و شکوه و بزرگی مردان را ببرد (مراد اینستکه در مزاح حد اعتدال را نگهدارید و زیاده روی نکنید).

۱۷ - و نیز فرمود علیه السلام: ستیزه مکن که شخصیت تورا ببرد، و شوخی مکن که روی مردم بتو باز شود و بر تو دلیر شوند.

۱۸ - و نیز فرمود علیه السلام: شوخی مکن تا بر تو دلیر شوند.

۱۹ - حضرت ابوالحسن علیه السلام یکی از فرزندان سفارش کرد - یا فرمود: پددم بیکی از فرزندان چنین فرمود: - از شوخی بهره‌ز که آن نور ایمان ترا ببرد، و مردانگی را سبک کند.

۲۰ - حضرت کاظم علیه السلام فرمود: یحیی بن زکریا علیه السلام اینگونه بود که گریه میکرد

أبي الحسن الأول عليه السلام قال: كان يحيى بن زكريا عليه السلام يبكي ولا يضحك وكان عيسى بن مريم عليها السلام يضحك ويبكي وكان الذي يصنع عيسى عليه السلام أفضل من الذي كان يصنع يحيى عليه السلام.

(باب حق الجوار)

۱ - علي بن إبراهيم، عن أبيه، عن ابن أبي عمير، ومحمد بن يحيى، عن الحسين بن إسحاق عن علي بن مهزيار، عن علي بن فضال، عن فضالة بن أيوب، جميعاً عن معاوية بن عمارة، عن عمرو بن عكرمة قال: دخلت على أبي عبدالله عليه السلام فقلت له: لي جار يؤذيني؟ فقال: أرحمه فقلت: لأرحمه الله، فصرف وجهه عني؛ قال: فكيف أتأدعه؟ فقلت: يفعل بي كذا وكذا ويفعل بي ويؤذيني، فقال: أرأيت إن كاشفته انتصفت منه؟ فقلت: بلى أربي عليه فقال: إن ذا بمن يحسد الناس على ما آتاهم الله من فضله فإذا رأى يعمه على أحد وكان له أهل جعل بلاه عليهم وإن لم يكن له أهل جعله على خادمه فإن لم يكن له خادم أسهر ليلة وأعاط نهاره، إن رسول الله صلى الله عليه وآله آتاه رجل من الأنصار فقال: إنني اشتريت داراً في بني فلان وإن أقرب جيرانها مني جواراً من

و نمیخندید، و عیسی بن مریم علیه السلام اینگونه بود که هم میخندید و هم گریه میکرد، و آنچه عیسی علیه السلام میکرد بهتر بود از آنچه یحیی علیه السلام میکرد.

❖ (باب) ❖

(حق همسایگی)

۱ - عمرو بن عکرمة گوید: وارد شدم بر حضرت صادق علیه السلام و آنحضرت عرضکردم: همسایه‌ای دارم که مرا بیازارد، فرمود: تو با او خوش رفتاری کن، من گفتم: خداش رحم نکند! پس آنحضرت روی از من بگردانید، گوید: من نخواستم با آنحضرت جدا شوم از اینرو عرضکردم: با من چنین و چنان میکند و مرا آزار میدهد، فرمود: گمان میکنی که اگر با او آشکارا دشمنی کنی (و تو نیز مانند او درسد آزارش بر آهی) میتوانی از او انتقام بکشی؛ (و شر او را از خود دور کنی) و محتمل است مقصود این باشد: که اگر آشکارا با او دشمنی کنی آیا در مقام مخاصمه می‌توانی ستم و آزار او را بر خودت ثابت کنی بطوری که از تو بپزیرد؟ عرضکردم: آری من بر او می‌جوریم، فرمود: این همسایه‌ت تواز کسانی است که بپر دم رشک برد از آنچه خداوند بآنها داده و تفضل کرده، پس چون نعمتی برای کسی دید، اگر اهل و عیالی داشته باشد بآنها تعرض کند و (از ناراحتی که ناشی از حسدی است که در درون اوست) آنها را بیازارد، و اگر خاندانی ندارد (که آنها را آزار کند) بخدشکارش می‌پیچد، و اگر خدشکار نداشته باشد شبها را به بیداری بسربرد و روزها را بخشم بگذراند، همانامردی از انصار خدمت رسول خدا (ص) آمده عرضکرد: من خانه‌ای در فلان قبیله خریداری کرده‌ام، و نزدیکترین

لَأَرْجُو خَيْرَهُ وَلَا أَمِنْ شَرِّهِ ، قَالَ : فَأَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ عَلِيًّا عَلَيْهِ السَّلَامُ وَاسْلَمَانَ وَآبَادِيزَ - وَنَسَبَتْ
آخِرَ وَأَعْلَنَهُ الْمَقْدَادَ - أَنْ يَتَدَوَّافِي الْمَسْجِدَ بِأَعْلَى أَسْوَاتِهِمْ يَأْتِيهِ لَأِيْمَانَ لِمَنْ لَمْ يَأْمَنْ جِزَاهُ بِوَأَيْتَعَهُ
فَنَادُوا بِهَا ثَلَاثًا ثُمَّ أَوْمَأَ بِيَدِهِ إِلَى كُلِّ أَرْبَعِينَ ذَا أَمْرَيْنِ بَيْنَ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَمِيْسٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ يَحْيَى ، عَنْ طَلْحَةَ بْنِ زَيْدٍ ، عَنْ أَبِي
عَبْدِ اللَّهِ ؛ عَنْ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، قَالَ : قَرَأْتُ فِي كِتَابِ عَلِيِّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ كَتَبَ بَيْنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ
وَمَنْ لِحَقِّ بِيهِمْ مِنْ أَهْلِ يَثْرِبَ أَنْ الْجَارَ كَالنَّفْسِ غَيْرَ مُضَارٍ وَلَا آئِمٍ وَحُرْمَةُ الْجَارِ كَحُرْمَةِ أُمِّهِ
الْحَدِيثُ مُخْتَصَرٌ .

۳ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ إِبْرَاهِيمَ بْنِ أَبِي
رَجَاءَ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ ، قَالَ : حَسَنُ الْجَوَارِيزِ زَيْدٌ فِي الرِّزْقِ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ سَهْلِ بْنِ زِيَادٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَسْبَاطٍ ، عَنْ عَمِّهِ يَعْقُوبَ بْنِ سَالِمٍ ، عَنْ
إِسْحَاقَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ الْكَاهِلِيِّ ، قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : إِنْ يَعْقُوبَ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَمَّا ذَهَبَ

همسایه من در آنخانه کسی است که خیری از او بمن نرسد و از شرش آسوده نیستم ؛ پس رسول خدا
صلی الله علیه وآله بلی علیه السلام و سلمان و ابادیز - (راوی گوید :) دیگری را هم فرمود که من
فراموش کردم و گمان دارم که مقداد بود - دستور داد که بابلند ترین آوازشان در مسجد فریاد زنند که :
هر که همسایه اش از آزار او آسوده نباشد ایمان ندارد ، پس آنها سه بار آنرا گفتند ، سپس با
دست اشاره کرد که تاچهل خانه است از برابر و پشت سر و طرف راست و سمت چپ (یعنی تاچهل خانه
از چهار طرف همسایه هستند) .

۲ - حضرت صادق از پدرش علیهما السلام حدیث کند که فرمود : من در کتاب علی علیه السلام
خواندم : که رسول خدا (ص) نامه ای میان مهاجر و انصار و دیگران از مردم مدینه که با آنان پیوند داشتند
نوشت (و همه امضاء کردند) که : همسایه مانند خود انسان است که نه زبان باو رسد و نه گناهکار شود
و (دیگر اینکه) احترام همسایه مانند احترام مادر است . و این مختصر حدیث است .
شرح - اینکه فرمود : نه زبان باو رسد نه گناهکار شود شاید مقصود این باشد که همچنانکه مرد
بجودش زبان نرساند و بخویشتن در گناه نیفتد ، یا خود را گناهکار نشمارد نسبت به همسایه هم باید چنین
باشد . (از فیض - ره -) .

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : خوش همسایگی (و خوش رفتاری با همسایه) روزی راز یاد کند .
۴ - کاهلی گوید شنیدم حضرت صادق علیه السلام میفرمود : که چون بنیامین از دست یعقوب رفت
هرشکرده : بار پروردگارا بمن رحم نکنی ؛ چشم را که گرفتی و فرزندم را که بردی ؛ پس خدای

مِنْهُ بِنِيَامِيْنَ نَادَى يَارَبِّ اَمَّا تَرَحَّمَنِيْ ؟ اَذَهَبَتْ عَيْنِيْ وَاذَهَبَتْ اَبْنِيْ ؟ فَاَوْحَى اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى لَوْ اَمْسَهُمَا لَا حَيِيَّتُهُمَا لَكَ حَتَّى اَجْمَعَ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُمَا وَلَكِنْ تَدْكُرُ الشَّاةَ الَّتِي ذَبَحْتَهَا وَشَوِيَتْهَا وَ اَكَلْتَهَا وَ فُلَانٌ وَ فُلَانٌ اِلَى جَانِبِكَ صَائِمٌ لَمْ يُنَلِّهِ مِنْهَا شَيْئًا ؟ .

﴿٢٧٥٥﴾ ٥ - وَفِي رِوَايَةٍ أُخْرَى قَالَ : فَكَانَ بَعْدَ ذَلِكَ يَعْقُوبُ ^{عَلَيْهِ السَّلَامُ} يُنَادِي كُلَّ غَدَاةٍ مِنْ مَنْزِلِهِ عَلَيَّ قَرَسَخٌ : اَلَا مَن ارَادَ الْغَدَاةَ فَلْيَاتِ اِلَى يَعْقُوبَ ، وَاِذَا اَمْسَى نَادَى : اَلَا مَن ارَادَ الْعِشَاءَ فَلْيَاتِ اِلَى يَعْقُوبَ .

٦ - عَلِيُّ بْنُ اِبْرَاهِيْمَ ، عَنْ اَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ اَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ اِسْحَاقَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيْزِ ، عَنْ زُرَّادَةَ ، عَنْ اَبِي عَبْدِ اللهِ ^{عَلَيْهِ السَّلَامُ} قَالَ : جَاءَتْ فَاطِمَةُ عَلَيْهَا السَّلَامُ تَشْكُو اِلَى رَسُوْلِ اللهِ ^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ} بَعْضَ اَمْرِهَا فَاعْطَاهَا رَسُوْلُ اللهِ ^{صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ} كَرِيْسَةً وَقَالَ : تَعَلَّمِي مَا فِيهَا ، فَاِذَا فِيهَا : مَنْ كَانَ يَوْمٌ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلَا يُؤَدِّيْ جَارَهُ وَمَنْ كَانَ يَوْمٌ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَبِيْعَهُ وَمَنْ كَانَ يَوْمٌ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ فَلْيَقْبَلْ خَيْرًا اَوْ لَيْسَ كُنْتَ .

٧ - عِدَّةٌ مِنْ اَصْحَابِنَا ، عَنْ اَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ اَبِيهِ ، عَنْ سَعْدَانَ ، عَنْ اَبِي مَسْعُوْدٍ قَالَ : قَالَ اَبِي اَبُو عَبْدِ اللهِ ^{عَلَيْهِ السَّلَامُ} : حَسُنَ الْجَوَارِ زِيَادَةٌ فِي الْاَعْمَارِ وَعِمَارَةُ الدِّيَارِ .

٨ - عَنْهُ ، عَنِ التَّهِيْمِيِّ ، عَنْ اِبْرَاهِيْمَ بْنِ عَبْدِ الْحَمِيْدِ ، عَنِ الْحَكَمِ الْحَبَّاطِ قَالَ : قَالَ اَبُو عَبْدِ اللهِ ^{عَلَيْهِ السَّلَامُ} : حَسُنَ الْجَوَارِ يَعْمُرُ الدِّيَارَ وَيَزِيْدُ فِي الْاَعْمَارِ .

تبارک و تعالی باو وحی کرد : که اگر من آندو را (یعنی یوسف و بنیامین را) میرانده باشم برایت زنده شان میکنم ولی آیا بیاد داری آن گوسفندی که سر بریدی و بریان کردی و خوردی و فلان و فلان درهما یکی تو روزه بودند و چیزی از آن بآنها ندادی ؟ .

٥ - و در روایت دیگری است که یعقوب علیه السلام پس از آن (وحی) همیشه از منزلش در هر چاشنگاه تا سر یگفر سنگی جار میزدند : که هر کس جاشت خواهد بخانه یعقوب آید و در شامگاه هم جار میزدند : که هر کس شام خواهد نزد یعقوب آید .

٦ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : فاطمه علیها السلام برای شکایت از پاره ای پیش آمدها نزد رسول خدا (ص) آمد ، پس رسول خدا (ص) جزوای باو داد و فرمود : آنچه در آنست بیاموز ، و (این کلمات) در آن بود : هر کس ایمان بخدا و روز بازپسین دارد مهمان خود را گرامی دارد ، و هر کس ایمان بخدا و روز جزا دارد باید خوب بگوید یا خموشی گیرد .

٧ - ابومسعود گوید : حضرت صادق علیه السلام بمن فرمود : خوش همسایگی در عمرها بیفزاید و خانه ها را آباد کند .

٨ - (مانند حدیث (٧) است) .

۹ - عَنْهُ ، عَنْ بَعْضِ أَصْحَابِهِ ، عَنْ صَالِحِ بْنِ حَمَزَةَ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنْ عَبْدِ صَالِحِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ قَالَ : قَالَ : لَيْسَ حَسَنُ الْجَوَارِ كَتُّ الْأَذَى وَلَكِنَّ حَسَنَ الْجَوَارِ صَبْرُكَ عَلَى الْأَذَى .
 ﴿ ۳۷۵۰ ﴾ ۱۰ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ؛ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيِّ الْكُوفِيِّ ، عَنْ عَبَّاسِ بْنِ هِشَامٍ ، عَنْ مُعَاوِيَةَ بْنِ عَمَّارٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : حَسَنُ الْجَوَارِ يَعْمُرُ الدِّيَارَ وَيُسَبِّحُ فِي الْأَعْمَارِ .

۱۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ ، عَنِ إِسْمَاعِيلَ بْنِ مِهْرَانَ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ حَفْصٍ ، عَنْ أَبِي الرَّبِيعِ الشَّامِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ قَالَ - وَالْبَيْتُ غَاصَ بِأَهْلِهِ - اَعْلَمُوا أَنَّهُ لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يُحْسِنِ مُجَاوَرَةَ مَنْ جَاوَرَهُ .

۱۲ - عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيِّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الْفَضْلِ ، عَنْ أَبِي حَمَزَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقُولُ : الْمُؤْمِنُ مَنْ آمَنَ جَارَهُ بِوَأَيْقَهُ ، قُلْتُ : وَمَا بِوَأَيْقَهُ ؟ قَالَ : ظَلَمَهُ وَعَشَمَهُ .

۱۳ - أَبُو عَلِيٍّ الْأَشْعَرِيُّ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبْدِ الْجَبَّارِ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ؛ عَنْ حَنَّانِ بْنِ سَدِيدٍ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فَشَكَأَ إِلَيْهِ أَدَى مِنْ جَارِهِ ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : اصْبِرْ ، ثُمَّ أَنَا ثَانِيَةٌ فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ : اصْبِرْ ، ثُمَّ عَادَ إِلَيْهِ فَشَكَاهُ ثَالِثَةً فَقَالَ النَّبِيُّ ﷺ لِلرَّجُلِ الَّذِي شَكَأَ : إِذَا كَانَ عِنْدَ رَوَاجِ النَّاسِ إِلَى الْجُمُعَةِ فَأَخْرِجْ مَتَاعَكَ إِلَى

۹ - حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام فرمود : خوش همسایگی تنها باین نیست که از آزار همسایه خود داری کنی بلکه بر آزار او نیز شکبائی کنی .

۱۰ - رسول خدا (س) فرمود : خوش همسایگی خانه‌ها را آباد سازد و اجل را بتأخیر اندازد (کنایه از درازی عمر است) .

۱۱ - أبو الربیع شامی گوید : حضرت صادق علیه السلام - در حالیکه خانه پراز جمعیت بود - فرمود : که بدانید از مانیت کسی که با همسایه‌اش خوش رفتاری نکند .

۱۲ - ابو حمزه گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود : مؤمن کسی است که همسایه‌اش از بوائق او آسوده باشد ، من عرض کردم : بوائق او چیست ؟ فرمود : ستم و آزار او .

۱۳ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : مردی نزد پیغمبر (س) آمد و از آزار همسایه‌اش باوشکایت کرد ، رسول خدا (س) باو فرمود : سبر کن ، سپس بار دوم خدمتش آمد (وشکایت کرد) پیغمبر (س) باو فرمود : سبر کن ، سپس بار سوم آمد و باز شکایت کرد ، حضرت باو فرمود : چون روز جمعه شود آنکاه که مردم برای نماز جمعه میروند اثاثیه خانه‌ات را سرکوبه و راه مردم بیار تا هر که بنماز جمعه میرود ببیند ، و چون از تو پرسند (که برای چه اینکار را کرده‌ای) جریان را بآنها بگو ، فرمود : آنمرد

الطریق حتی براه من یروح إلى الجمعة فإذا سألتوك فأخبرهم قال : ففعل ، فاتاه جاره المؤذي له فقال له : رد متاعك فلک الله علی أن لا أعود .

۱۴ - عنه ، عن محمد بن عبد الجبار ، عن محمد بن إسماعيل ، عن عبد الله بن عثمان ، عن أبي الحسن

البحلي ، عن عبد الله الوصافي ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : قال رسول الله صلى الله عليه وآله : ما آمن بي من بات شبعان وجاره جائع ، قال : وما من أهل قرية بيت [و] فيهم جائع ينظر الله إليهم يوم القيامة .

۱۵ - (۲۷۵۵) عنه من أصحابنا عن أحمد بن محمد ، عن ابن فضال ، عن أبي جميلة ، عن سعد بن طريف ، عن أبي جعفر عليه السلام قال : من القواصم القواصم التي تقصم ، تسر جار السوء ؛ إن رأى حسنة أخفاها وإن رأى سيئة أفشاها .

۱۶ - عنه ؛ عن محمد بن علي ، عن محمد بن الفضل ، عن إسحاق بن عمارة ، عن أبي عبد الله عليه السلام

قال : قال رسول الله صلى الله عليه وآله : أعود بالله من جار السوء في دار إقامة ؛ تراك عيناه ویرعاك قلبه ؛ إن رآك يخبر ساهه وإن ذاك بشر سرك .

(بَابُ حَدِّ الْجَوَارِ)

۱ - علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن معاوية بن عمارة ، عن عمرو بن

ابنار را کرد ، پس آن همسایه که آزارش میداد پیش او آمد و گفت : اثابیات را بخانه بازگردان من باعدا مهد میکنم که دیگر ترا آزار نکنم .

۱۴ - و نیز فرمود علیه السلام : که رسول خدا (ص) فرموده : بمن ایمان ندارد کسی که سیر بشواید و همسایه اش گرسنه باشد ، و فرمود : اهل یک آبادی که شب را بگذرانند و در ایشان گرسنه‌ای باشد دوز قیامت خداوند بآنها نظر رحمت نیفکند .

۱۵ - و نیز فرمود علیه السلام از بلاهای کمر شکن که پشت انسانرا خم کند همسایه بد است ، اگر خوش رفتاری و کار نیکی ببیند پنهان کند و اگر بدی از انسان ببیند فاش کند .

۱۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : بخدا پناه ببرم از همسایه بد برای خانه‌ای که اقامتگاه است ، چشمانش تو را ببیند و دلش بنو توجه دارد اگر خوشی در تو ببیند بدش آید ، و اگر تو را در بدی ببیند خوشش آید .

✽ (بَابُ) ✽

(حد همسایگی)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : هر چه از خانه همسایه باشند ، از

عِزَّةً؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : كُلُّ أَرَبَمَنْ دَارَ أَجْرَانُ ؛ مِنْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ .

۲ - وَعَنْهُ ؛ عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ؛ عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ؛ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : حَدَّثَنَا الْجَوَارِ أَرَبَمَنْ دَارَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ مِنْ بَيْنَ يَدَيْهِ وَ مِنْ خَلْفِهِ وَعَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ شِمَالِهِ .

(بَابُ)

﴿حَسَنُ الصَّحَابَةِ وَحَقُّ الصَّاحِبِ فِي السَّفَرِ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ سِنَانٍ ؛ عَنْ عَمَّارِ بْنِ مَرْوَانَ قَالَ : أَوْصَانِي أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام فَقَالَ : أَوْصِيكَ بِتَقْوَى اللَّهِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ وَصِدْقِ الْحَدِيثِ وَحَسَنِ الصَّحَابَةِ لِمَنْ صَحِبْتَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ .

﴿۴۷۶۰﴾ ۲ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنْ حَمَّادٍ ؛ عَنْ حَرِيزٍ ؛ عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ ؛ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ عليه السلام قَالَ : مَنْ خَالَطَ فَإِنْ اسْتَطَعْتَ أَنْ تَكُونَ يَدَكَ الْعُلْبَاءَ عَلَيْهِ فافعل .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ؛ عَنْ أَبِيهِ ؛ عَنِ التَّوْقَلِيِّ ؛ عَنِ السَّكُونِيِّ ؛ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : مَا صَاحَبَ اثْنَانِ إِلَّا كَانَ أَحَدُهُمَا أَجْرًا وَ أَحَبَّهُمَا إِلَى اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ أَرْفَقَهُمَا بِصَاحِبِهِ .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ ؛ عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ ؛ عَنْ عِدَّةٍ مِنْ أَصْحَابِنَا

برابر و از پشت سر و از راست و چپ (یعنی از چهار طرف تا چهل خانه همسایه هستند) .

۲ - (مانند حدیث (۱) است از امام باقر علیه السلام) .

﴿(بَابُ)

﴿خَوْشِ رِفَاقَتِي وَ حَقُّ رَفِيقٍ فِي السَّفَرِ﴾

۱ - عمار بن مروان گوید : حضرت صادق عليه السلام علیه السلام بمن سفارش کرد و فرمود : تو را سفارش میکنم بهره‌رکاری از خدا و پرداختن امانت و راستگویی و خوش رفاقتی با هر که رفاقت کنی . و لا قوة الا بالله .

۲ - حضرت باقر علیه السلام فرمود : با کسی که آمیزش کنی اگر بتوانی دست خیرت را بر سر او نهی (و با او سود رسانی و نیکی کنی) بکن .

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : هیچ دو نفری باهم رفاقت نکنند جز اینکه هر يك که با رفیق خود بهتر رفاقت کند پاداشش بزرگتر و پیش‌خداي عروج‌جل محبوبتر است .

۴ - و نیز حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : حق مسافر این است که چون

عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: حَقُّ الْمُسَافِرِ أَنْ يُعَيَّمَ عَلَيْهِ أَصْحَابُهُ إِذَا مَرَّ مَسْ ثَلَاثًا
 ۵ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ، عَنْ هَارُونَ بْنِ مُسْلِمٍ، عَنْ مَسْعَدَةَ بْنِ صَدَقَةَ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ: عَنْ
 بَائِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَنَّ أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ صَاحِبَ رَجُلًا ذَمِيًّا فَقَالَ لَهُ الذَّمِّيُّ: أَيُّنَ تُرِيدُ يَا عَبْدَ اللَّهِ؟ قَالَ:
 أُرِيدُ الْكُوفَةَ؛ فَلَمَّا عَدَلَ الطَّرِيقَ بِالذَّمِّيِّ عَدَلَ مَعَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ الذَّمِّيُّ: أَلَسْتَ
 زَعَمْتَ أَنَّكَ تُرِيدُ الْكُوفَةَ؟ فَقَالَ لَهُ: بَلَى، فَقَالَ لَهُ الذَّمِّيُّ: فَقَدْ تَرَكْتَ الطَّرِيقَ، فَقَالَ لَهُ: قَدْ عَلِمْتُ
 قَالَ فَلِمَ عَدَلْتَ مَعِي وَقَدْ عَلِمْتَ ذَلِكَ؟ فَقَالَ لَهُ أَمِيرُ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ: هَذَا مِنْ تَمَامِ حُسْنِ الصَّحْبَةِ أَنْ
 يُشَيِّعَ الرَّجُلَ صَاحِبَهُ هُنَيْئَةً إِذَا فَارَقَهُ وَكَذَلِكَ أَمَرَ نَانِيئًا عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ لَهُ الذَّمِّيُّ: هَكَذَا قَالَ؟ قَالَ:
 نَعَمْ، قَالَ الذَّمِّيُّ: لِأَجْرِمُ إِنَّمَا تَبِعَهُ مِنْ تَبِعِهِ لِأَفْعَالِهِ الْكَرِيمَةِ فَأَنَا أَشْهَدُكَ أَنِّي عَلَى دِينِكَ وَرَجَعَ
 الذَّمِّيُّ مَعَ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَلَمَّا عَرَفَهُ أَسْلَمَ.

(بَابُ التَّكَاتِبِ)

۱ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ، وَسَهْلِ بْنِ زِيَادٍ، جَمِيعًا، عَنْ ابْنِ مَحْبُوبٍ، عَمَّنْ
 ذَكَرَهُ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ: التَّوَاصُلُ بَيْنَ الْأَخْوَانِ فِي الْحَضَرِ التَّرَاوُؤُوفِي السَّقَرِ التَّكَاتِبِ.

بیمار شد رفقای هم سفرش تاسه روز بخاطر او توقف کنند.

۵ - و نیز آنحضرت علیه السلام از پدران شما علیه السلام حدیث کند که امیر المؤمنین علیه السلام
 با یک نفر کافر ذمی (که در پناه اسلام است) همراه شد، آن مرد ذمی با آنحضرت گفت: ای بنده خدا می خواهم
 بکجا بروی؟ فرمود: می خواهم بکوفه بروم، (پس سردو راهی رسیدند و مرد ذمی بجای دیگری میرفت)
 چون راه ذمی گشت، امیر المؤمنین علیه السلام نیز همراه او بان راه گشت، مرد ذمی گفت: مگر نمی خواستی
 که بکوفه بروی؟ فرمود: چرا، ذمی گفت: راه کوفه را رها کردی، فرمود: میدانم، گفت: پس چرا
 با اینکه میدانی براه من گشتی؟ امیر المؤمنین علیه السلام فرمود: این از بی پایان رساندن خوش رفاقتی
 است که مرد رفیق راهش را در هنگام جدایی چند گامی بدرقه کند، و اینگونه پیغمبر ما (ص) بمادستور
 داده است، ذمی گفت اینگونه دستور داده؟ فرمود: آری، ذمی گفت: پس بنور مسلم هر که برویش
 کرده بخاطر همین کردارهای بزرگوارانه او بوده، و من تو را گواه میگیرم که بپرد دین تو و بر کیش شما
 و مرد ذمی با امیر المؤمنین علیه السلام برگشت و همینکه او را شناخت مسلمان شد.

☆ (بَابُ) ☆

(نامه نوشتن بهمدیگر)

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود: پیوند میان برادران (هنی) آنکاه که پیش هم هستند دیدار
 همدیگر است، و در مسافرت نامه نوشتن بیکدیگر.

﴿۳۷۶﴾ ۲ - ابْنُ مَحْبُوبٍ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : رَدَّ جَوَابَ الْكِتَابِ وَاجِبٌ كَوَجُوبِ رَدِّ السَّلَامِ وَالْبَادِي بِالسَّلَامِ أَوْلَى بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ .

﴿بَابُ التَّوَادِرِ﴾

۱ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنِ الْوَشَائِءِ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْسِمُ لِحَفَظَاتِهِ بَيْنَ أَصْحَابِهِ فَيَنْظُرُ إِلَى ذَاوِ يَنْظُرُ إِلَى ذَا وَيَنْظُرُ إِلَى ذَا بِالسَّوِيَّةِ ، قَالَ : وَلَمْ يَسْطُرْ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رِجْلَيْهِ بَيْنَ أَصْحَابِهِ قَطُّ وَإِنْ كَانَ لِيَصَافِحُهُ الرَّجُلُ فَمَا يَتْرُكُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ مِنْ يَدِهِ حَتَّى يَكُونَ هُوَ التَّارِكُ فَلَمَّا فَطَنُوا لِذَلِكَ كَانَ الرَّجُلُ إِذَا صَافِحَهُ قَالَ يَبْدُو فَنَزَعَهَا مِنْ يَدِي .

۲ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ مَعْمَرِ بْنِ خَلَادٍ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : إِذَا كَانَ الرَّجُلُ حَاضِرًا أَفْكَرَهُ وَإِذَا كَانَ غَائِبًا فَسَمِعَهُ .

۳ - عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنِ التَّوْقَلِيِّ ، عَنِ السَّكُونِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ فَلْيَسْأَلْهُ عَنِ اسْمِهِ وَاسْمِ أَبِيهِ وَاسْمِ قَبِيلَتِهِ وَعَشِيرَتِهِ فَإِنَّ مِنْ حَقِّهِ الْوَاجِبِ وَصَدَقَ الْإِخَاءُ أَنْ يَسْأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ وَالْإِفَانَتَا مَعْرِفَةُ حُمَقِي .

۴ - عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ يَعْقُوبَ بْنِ يَزِيدَ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ جَعْفَرٍ

۲ - و نیز فرمود علیه السلام : جواب نامه دادن واجب است مانند جواب سلام دادن ، و آنکس که آغاز سلام کند بخدا و رسولش نزدیکتر است .

﴿بَابُ نَوَادِرِ﴾

۱ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (س) نگاه کردنش را میان اصحاب تقسیم میکرد پس باین و آن برابر نگاه میکرد ، و هرگز پاهایش را رسول خدا (س) پیش اصحاب دراز نمیکرد ، و اگر مردی با حضرت دست میداد رسول خدا (س) دستش را رها نمیکرد تا او رها کند ، چون این مطلب را دانستند مردی که با او دست میداد زود دستش را میکشید .

۲ - حضرت ابوالحسن علیه السلام فرمود : در حضور مرد کنیه اش را بگوئید ، و در غیابش نام او را بپیرد .

شرح - کنیه آنست که اولش داب ، و یا د ابن ، مانند ابوجعفر و ابن رسول الله .

۳ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (س) فرموده : هرگاه یکی از شماها برادر مسلمانش را دوست دارد از او نام خودش و نام پدر و نام تیره و فامیاش را بپرسد ، زیرا که از جمله حقوق واجب و صدق و سفای در دوستی اینست که از او اینها را بپرسد ، و گرنه این شناسایی احمقانه است .

۴ - حضرت زین العابدین علیه السلام از رسول خدا (س) حدیث کند که روزی بهم نشینهای خود

عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ قُدَامَةَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ عليهما السلام قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وآله : يَوْمًا يُجْلَسُ أَيُّكُمْ تَدْرُونَ مَا الْعَجْرُ ؟ قَالُوا : اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ ، فَقَالَ : الْعَجْرُ ثَلَاثَةٌ أَنْ يَبْدَأَ أَحَدُكُمْ بِطَعَامٍ يَصْنَعُهُ لِصَاحِبِهِ فَيُخْلِفُهُ وَلَا يَأْتِيهِ ، وَالثَّانِيَةُ أَنْ يَصِيبَ الرَّجُلُ مِنْكُمْ الرَّجُلَ أَوْ يُجَالِسَهُ يَجِبُ أَنْ يَعْلَمَ مَنْ هُوَ وَمِنْ أَيْنَ هُوَ ، فَيُفَارِقَهُ قَبْلَ أَنْ يَعْلَمَ ذَلِكَ ؛ وَالثَّلَاثَةُ أَمْرُ النِّسَاءِ يَدْنُو أَحَدُكُمْ مِنْ أَهْلِهِ فَيَقْبِضِي حَاجَتَهُ وَهِيَ لَمْ تَقْبِضْ حَاجَتَهَا فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ عَمْرٍو بْنُ الْعَاصِ : فَكَيْفَ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ : يَتَخَوَّسُ وَيَمَكُثُ حَتَّى يَأْتِيَ ذَلِكَ مِنْهُمَا جَمِيعًا .

قال : وفي حديث آخر : قال رسول الله صلى الله عليه وآله : إن من أعجز العجز رجلًا لقي رجلًا فأعجبه نحوه فلم يسأله عن اسمه ونسبه وموضعه .

﴿ ۴۷۰ ﴾ ۵ - وَعَنْهُ ، عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عِيسَى عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : سَمِعْتُ أَبَا الْحَسَنِ مُوسَى عليهما السلام يَقُولُ : لَا تُدْهِبِ الْحِشْمَةَ بَيْنَكَ وَبَيْنَ أَخِيكَ ابْقِ مِنْهَا فَإِنْ ذَهَابَ ذَهَابَ الْحَيَاءِ .

۶ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ إِسْمَاعِيلَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ دَاوُدَ ، عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سِنَانٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليهما السلام : لَا تَبْقُ بِأَخِيكَ كُلَّ لَيْلَةٍ فَإِنَّ صِرْعَةَ الْأَسْتِرْسَالِ أَنْ تُسْتَقَالَ .

۷ - مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَمْرِو بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ، عَنْ مُعَلَّى بْنِ حُنَيْسٍ وَعُثْمَانَ بْنِ سُلَيْمَانَ النَّخَّاسِ ، عَنْ مُفَضَّلِ بْنِ عُمَرَ ، وَيُونُسَ بْنِ ظَبْيَانَ قَالَا : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليهما السلام : احْتَبِرُوا

فرمود : آیا میدانید که ناتوانی چیست ؟ مرضکردند : خدا و رسولش دانانترند ، فرمود : ناتوانی سه چیز است : یکی اینکه کسی اقدام کند و خوراکی برای رفیقش آماده کند و آن رفیق خلف وعده کند و برای صرف آن خوراک پیش او نیاید ، دوم اینکه کسی از شما بادیهگری رفاقت کند یا هم نشین شود و دوست دارد بداند که او کیست و از کجا است و پیش از اینکه دانای بان گردد از او جدا شود ، سوم درباره کار زنها است ، که یکی از شما بزن خود نزدیک شود و کام خود را بگیرد (و از آن زن لذت برد) با اینکه آن زن کامش را نکرده ، عبدالله پسر عمرو عاص مرضکرد : ای رسول خدا آن چگونه است ؟ فرمود خودداری و درنگ کند تا از هر دو انزال شود .

فرمود : و در حدیث دیگری است که رسول خدا (ص) فرموده : ناتوانترین ناتوانها مردی است که بر روی دیگر بر خورد کند و از رفتار او خوشش آید ، و از نام و نسب و جای او نبرد .

۵ - سماعه گوید : از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام شنیدم که میفرمود : پرده شرم و حیای میان خود و برادرت را بر مدار ، و از آن باقی گذار ، زیرا از میان بردن و برداشتن آن ، برداشتن سپاه است .

۶ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : یکسره برادرت اعتماد مکن (و از همه جهت با او وثوق نداشته باش بلکه احتیاط کن) زیرا بزمن خوردن از راه بی بندوباری جبران پذیر نیست .

۷ - مفضل بن عمر و یونس بن ظبیان گویند : حضرت صادق علیه السلام فرمود : برادران خود را

إِخْوَانِكُمْ يَحْصَلْتَيْنِ فَإِنْ كَانَتْ فِيهِمْ وَالْإِفَاعِرِبُ ثُمَّ اعْرَبْ ثُمَّ اعْرَبْ ! مُحَافِظَةٌ عَلَى الصَّلَوَاتِ فِي مَوَاقِبِهَا وَالْبِرِّ بِالْإِخْوَانِ فِي الْعُسْرِ وَالْيُسْرِ .

(باب)

- ۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ ، عَنْ جَمِيلِ بْنِ دَرَّاجٍ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : لَا تَدْعُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَإِنْ كَانَ بَعْدَهُ شِعْرٌ .
- ۲- عِدَّةٌ مِنْ أَصْحَابِنَا ؛ عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ خَالِدٍ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ؛ عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ عَنْ يُونُسَ بْنِ عَبْدِ السَّلَامِ ، عَنْ سَنَنْبِ بْنِ هَارُونَ مَوْلَى آلِ جَعْفَرَةَ قَالَ : قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام : اَكْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مِنْ أَجُودِ كِتَابِكَ وَلَا تَمُدَّ أَلْيَا حَتَّى تَرْفَعَ السَّبِينَ .
- ۳- **(۲۷۷۵)** - عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ السَّرِيِّ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : قَالَ : لَا تَكْتُبْ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ لِفُلَانٍ وَلَا بِاسْمِ أَنْ تَكْتُبَ عَلَى ظَهْرِ الْكِتَابِ لِفُلَانٍ .
- ۴- عَنْهُ ، عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَلِيٍّ ، عَنِ الثَّوْرِيِّ شُعَيْبٍ ؛ عَنْ أَبِي بَانٍ بْنِ عُمَانَ ، عَنِ الْحَسَنِ بْنِ السَّرِيِّ عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لَا تَكْتُبْ دَاخِلَ الْكِتَابِ : «لَا أَبِي فُلَانٍ» وَ اَكْتُبْ «إِلَى أَبِي فُلَانٍ» وَ اَكْتُبْ عَلَى الْعُنْوَانِ «لَا أَبِي فُلَانٍ» .

با دو حصلت آزمایش کنید پس اگر آندو حصلت در آنها بود خوب است . و گرنه دور شوید ، دور شوید ، دور شوید : مواظبت او بر نمازهای در اوقات آن ، نیکی به برادران درسختی و گشایش .

* (باب) *

- ۱- حضرت صادق علیه السلام فرمود : بسم الله الرحمن الرحيم را وامگذار اگر چه پس از آن شمری باشد .
- ۲- و نیز فرمود علیه السلام : بسم الله الرحمن الرحيم را با بهترین خط خود بنویس (و در هنگام نوشتن آن) باه را نکش تا سین را بلند کنی .
- شرح - فیض علیه الرحمه گوید : یعنی باه را بهمی نرسان پیش از اینکه سین را دندان بدهی چنانچه در حدیث امیر المؤمنین علیه السلام بدان تصریح شده . و مجلسی (ره) گوید : فاضل استرآبادی گفته است : ممکن است این دستور اختصاص به خط کوفی داشته باشد .
- ۳- حضرت صادق علیه السلام فرمود : در نامه ننویس : بسم الله الرحمن الرحيم (این نامه ایست) از فلانکس و باکی نیست که در پشت نامه بنویسی از فلانکس .
- شرح - گویا مقصود اینست که شخصی که نامه می نویسد نام خود را در خود نامه ننویسد و در پشت نامه بنویسد و اما کسی که برایش نامه می نویسد باکی نیست که نامش را در خود نامه بنویسد .
- ۴- و نیز فرمود علیه السلام : در درون نامه ننویس (این نامه ایست) از ابی فلان و بنویس (این نامه ایست) به ابی فلان ، و بر عنوان نامه بنویس از ابی فلان .

- ۵- عَنْهُ: عَنْ عُمَانَ بْنِ عَيْسَى ، عَنْ سَمَاعَةَ قَالَ : سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام عَنِ الرَّجُلِ يَبْدَأُ بِالرَّجُلِ فِي الْكِتَابِ قَالَ : لِأَبَاسٍ بِهِ ، ذَلِكَ مِنَ الْفَضْلِ ، يَبْدَأُ الرَّجُلَ بِأَخِيهِ يُكْرِمُهُ .
- ۶- عَنْهُ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ أَبِي بَانَ بْنِ الْأَحْمَرِ ، عَنْ حَدِيدِ بْنِ حَكِيمٍ ، عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ : لِأَبَاسٍ بَانَ الرَّجُلُ بِاسْمِ صَاحِبِهِ فِي الصَّجْفَةِ قَبْلَ اسْمِهِ .
- ۷- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ مُرَازِمِ بْنِ حَكِيمٍ قَالَ : أَمَرَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام بِكِتَابٍ فِي حَاجَةٍ فَكَتَبَ ثُمَّ عَرَضَ عَلَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ فِيهِ اسْتِثْنَاءٌ فَقَالَ : كَيْفَ رَجَوْتُمْ أَنْ يَنْتَهَ هَذَا وَلَيْسَ فِيهِ اسْتِثْنَاءٌ؟ انظُرُوا كُلَّ مَوْضِعٍ لَا يَكُونُ فِيهِ اسْتِثْنَاءٌ فَاسْتَنْوَأْ فِيهِ .
- ﴿ ۳۷۸۰ ﴾ ۸- عَنْهُ ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدِ بْنِ أَبِي نَصْرِ ، عَنْ أَبِي الْحَسَنِ الرَّضَائِيِّ عليه السلام أَنَّهُ كَانَ يُتْرَبُ الْكِتَابَ وَقَالَ : لِأَبَاسٍ بِهِ .
- ۹- عَلِيُّ بْنُ إِبْرَاهِيمَ ، عَنْ أَبِيهِ ، عَنْ ابْنِ أَبِي عُمَيْرٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ عَطِيَّةَ أَنَّهُ رَأَى كُتُبًا لِأَبِي الْحَسَنِ عليه السلام مُتْرَبَةً .

(بَابُ)

﴿ التَّهْنِئَةُ عَنِ إِهْرَاقِ الْقَرَأِطِيسِ الْمَكْتُوبَةِ ﴾

- ۱- مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى ، عَنْ أَحْمَدَ بْنِ مُحَمَّدٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحَكَمِ ، عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ عُبَيْدَةَ ، عَنْ

توضیح - این خبر هم از نظر معنی مانند حدیث (۳) است .

- ۵ - سماعه گوید : از حضرت صادق علیه السلام از اینکه مردی نام مرد دیگری را (که برایش نامه می نویسد ، یا مرد دیگری که نامش را به خاطر کاری ذکر میکند و ظاهر همان معنای اول است) در نامه پیش میاندازد ؟ فرمود : باکی نیست این فضل و احسانی است ، نامش را پیش میاندازد و بدینوسیله او را اکرام کند (و گرامی شمرد) .
- ۶- و نیز فرمود علیه السلام : باکی نیست که مردی در نامه نام رفیقش را پیش از نام خود بنویسد .
- ۷- مرادم بن حکیم گوید : حضرت صادق عليه السلام دستور فرمود برای کاری نامه ای بنویسند ، پس آن نامه نوشته شد و بنظر آنحضرت رساندند و در آن نامه « ان شاء الله » ننوشته بودند ، فرمود : چگونه امید دارید که اینکار پایان برسد (و انجام شود) با اینکه « ان شاء الله » در آن نیست ؟ بنگرید هر کجا که « ان شاء الله » ندارد در آن بنویسید .
- ۸- احمد بن محمد بن ابی نصر گوید : حضرت رضا علیه السلام نامه را (برای عفا شدن مرکبش) خاک بر آن میریخت . و میفرمود : عیب ندارد .
- ۹- علی بن عطیه نامه های از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام دید که روی آنها خاک افشاندند بودند .

﴿ بَابُ ﴾

(نهی از سوزاندن کاغذهای نوشته)

- ۱- عبد الملك بن عتبہ گوید : از حضرت ابی الحسن علیه السلام پرسیدم از کاغذهایی که جمع میشود

أبي الحسن عليه السلام قال : سألت عن القراطيس تجتمع هل تحرق بالنار وفيها شيء من ذكر الله ؟ قال : لا ، تغسل بالماء أولاً قبل .

۲- عنه : عن الوشاء ، عن عبدالله بن سنان قال : سمعت أبا عبدالله عليه السلام يقول : لأحرقوا القراطيس ولكن أمحوها وخرقوها .

۳- علي بن إبراهيم ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن حماد بن عثمان ، عن زرارة قال : سئل أبو عبدالله عليه السلام عن الأسم من أسماء الله يمحوه الرجل بالتفل قال : أمحوه يأمهر ما تجدون .

۴- (۳۷۸۵) علي ، عن أبيه ، عن النوفلي ، عن الشكوني ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال : قال رسول الله صلى الله عليه وآله : أمحوا كتاب الله [تعالى] وذكره يأمهر ما تجدون . ونهى أن يحرق كتاب الله ونهى أن يمحق بالأقلام .

۵- علي ، عن أبيه ، عن ابن أبي عمير ، عن محمد بن إسحاق بن عمارة ، عن أبي الحسن موسى عليه السلام في الظهور التي فيها ذكر الله عز وجل قال : اغسلها .

ثم كتاب العشرة لله الحمد والمنة وصلى الله على محمد وآله الطيبين الطاهرين .

❖ (هذا آخر كتاب العشرة وبه تم كتاب الاصول من الكافي) ❖

آیا (جائز است) با تش سوزانده شود و در آنها نام خدا است ؟ فرمود : نه ، اول آنها را با آب بشویند (و سپس بسوزانند) .

۲- عبدالله بن سنان گوید : شنیدم از حضرت صادق علیه السلام میفرمود : کاغذهای نوشته را بسوزانید ، اول نوشته هارا محو کنید سپس بسوزانید .

۳- زراره گوید : از حضرت صادق علیه السلام سؤال شد : از یکی از نامه های خداوند (که در جامی نوشته شده) وانسان آنرا با آب دهان پاک کند ، فرمود : آنرا با پاکترین چیزی که بآن دسترسی دارید پاک کنید .

۴ - حضرت صادق علیه السلام فرمود : رسول خدا (ص) فرموده : کلمات قرآن و نام خدا را با پاکترین چیزی که بدستتان رسد پاک کنید ، و از سوزاندن قرآن و محو آن با قلم نهی فرمود .

۵- حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام درباره آنچه نام خدای عز وجل بر پشت آن نوشته شده فرمود : آنرا با آب بشوی .

پایان کتاب عشرت ، و با پایان یافتن آن کتاب اصول کافی

پایان رسید

و شرح و ترجمه فارسی این مجلد در شب سه شنبه ششم شوال المکرم ۱۳۸۶ بقلم این بنده ناچیز سید هاشم

رسولی (حسینی) محلاتی درقریه امامزاده قاسم شهران پایان پذیرفت

والحمد لله رب العالمین

استدراك

در صفحه ۱۶۸ حدیثی است که ملخصش اینست که خدای عزوجل بحضرت داود علیه السلام وحی فرمود نزد بندهام دانیال برو ویاو بگو: تو سه مرتبه مرا معصیت و نافرمانی کردی و من ترا آمرزیدم اگر برای چهارمین بار نافرمانی مرا بکنی ترا نیامرزم تا آخر حدیث .
و در شرح و توضیح حدیث در صفحه ۱۶۹ کلامی از مجلسی (ره) نقل کرده ایم که خلاصه اش اینست که دانیال چون از پیغمبران بوده و نسبت نافرمانی و معصیت بر انبیاء جایز نیست از اینرو عصیان و نافرمانی در این حدیث محمول بر ترک اولی است .

این خلاصه متن و ترجمه است که در آن دو صفحه چاپ شده و توضیحی که در آنوقت از قلم افتاد و ناچار با استدراك آن در اینجا شدیم اینست که :

طبق آنچه مورخین نوشته اند ولادت حضرت داود علیه السلام در سال (۱۲۵۲) قبل از میلاد مسیح بوده و وفاتش در سال (۱۱۸۲) بوده که رویم هفتاد سال در دنیا زیسته است ، ولادت دانیال پیغمبر علیه السلام در سال (۷۶۸) قبل از میلاد مسیح بوده و بنابراین میان وفات حضرت داود علیه السلام و ولادت دانیال علیه السلام سیصد و چهارده سال فاصله بوده ، و از اینرو روشن گردد که آن دانیال زمان حضرت داود قبر از دانیال پیغمبر علیه السلام بوده و شاید یکی از پادشاهان آن زمان یا ستمکاران یا اشخاص دیگر بوده ، و نیازی بحمل مجلسی علیه الرحمه نباشد .

سپاس خدای سبحان را که توفیق ترجمه و شرح این مجلد از کتاب شریف کافی را باین بنده بی بضاعت عنایت فرمود ، و بار دیگری از آثار قلمی این ناچیز در دسترس همگان قرار گرفت .
چیزی که دو اینجا لازم بتذکر است اینکه ترجمه آنهم ترجمه کتاب حدیثی مانند کتاب شریف کافی کار مشکلی است که براهل فن پوشیده نیست ، خصوصاً اگر مترجم در عین اینکه میخواهد مطالب متن را با تمام جزئیات و خصوصیات آن در قالب الفاظ فارسی بریزد ، سعی و کوشش در روانی و سلیس بودن آن نیز داشته باشد ، که راستی کار دشواری است ، و این بنده تا آنجا که در عورت وقت و حوصله ام بود بتوفیق خدای منان تمام این جهات را در نظر گرفتم ، و امید است که مورد پسند خوانندگان ارجمند قرار گیرد و بسیار خورسند میشود که چنانچه باشتباهی برخوردارند از مذاکرات سودمند بوسیله ناشر محترم و یا با تلفن (۸۵۱۴۶۷) دریغ نفرمایند ، و موجبات امتنان و سپاسگزاریم لطیفان را فراهم سازند .
ضمناً باید تذکر دهم که در شرح و توضیح احادیث بیشتر از کتاب مرآة العقول مجلسی (ره) و گاهی نیز از کتاب وافی فیض (ره) استفاده شد ، و در برخی جاها از کتابهای دیگر اقتباس گردید ؛ و بجز چند جای معدود هر جا مطلبی از این کتابها نقل کردیم با تأیید مؤلفین محترم مشخص شده .
از خدای تعالی توفیق همیشگی برای خدمت بدین وزنده کردن آثار سید المرسلین و ائمه معصومین سلوات الله علیهم اجمعین را درخواست دارم « و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین » .

سید هاشم رسولی محلاتی

۷ محرم الحرام ۱۳۸۷

فهرست

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۲	باب کسیکه مسلمانان را بخوار شمارد و	۲	باب دوستی دنیا و حرص بر آن
۵۹	بیازارد	۵	بهترین اعمال بنص دنیا است
	معنای تردید خدا (در حدیث : وما تردت فی	۶	داستانی از حضرت عیسی <small>علیه السلام</small> و حواریین
	شیء) و معنای : (كنت سبیه الذی یسمع	۸	اندوه دنیا باعث گرفتاری و پریشانی است
۵۴)	۹	باب طمع
	باب کسیکه دنبال عیبجویی و لغزش	۱۰	» ناسازگاری
۵۷	مؤمنان است	۱۳	» بدخوئی
۵۹	باب سرزنش	۱۲	بد خوئی کردار را تباہ سازد
۵۹	» غیبت و بهتان	۱۳	باب سفاقت
۶۰	معنای غیبت	۱۴	» بد زبانی
۶۲	فرق میان غیبت و بهتان	۱۴	خدا بهشت را بر شخص بد زبان حرام کرده
۶۳	باب داستان سرالی بر ضرر مؤمن	۱۵	داستانی از امام صادق <small>علیه السلام</small>
۶۳	» شمات و شادگامی بگرفتاری مؤمن	۳۳	باب دروغ
۶۴	» دشنام گوئی	۳۵	کلید همه بدیها دروغ است
۶۶	» تهمت و بدگمانی	۳۶	نشانه دروغگو
	» کسیکه برای برادر دینی خود	۳۸	تفسیر گفتار حضرت ابراهیم و یوسف علیهما السلام
۶۷	خیر اندیشی نکند	۴۰	سه جا است که دروغ جایز است
۶۸	باب خلف وعده	۴۲	باب شخص دوزبان و دورو
	» کسیکه در بروی برادر مؤمن خود	۴۳	» قهر کردن
۶۹	بیند	۴۴	قهر کردن تا سه روز است
۷۰	داستانی از بنی اسرائیل	۴۹	باب قطع رحم
	باب کسیکه برادر دینیش از او کمک	۴۷	چه چیز است که وبال آن درد دنیا بساحبش میرسد
۷۱	بخواهد	۴۹	باب آزردن پدر و مادر
		۴۹	عاق و الدین بوی بهشت را نشنود
		۵۱	باب بیزاری از نسب

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۱۴۱	باب آنان که بامید خدایند	۷۳	باب کسیکه مؤمنی از چیز خود یاد دیگری جلوگیری کند
۱۴۲	« اصحاب اعراف »	۷۴	باب کسیکه مؤمنی را بترساند
۱۴۳	« اصناف مخالفین و قدریه و خوارج و مرجئه »	۷۵	« سخن چینی »
۱۴۴	در بیان حال اهل روم و شام و اهل مکه ۱۳۵ - ۱۳۴	۷۶	« فاش کردن اسرار مذهب »
۱۴۶	باب مؤلفه قلوبهم	۷۹	« کسیکه بخاطر بندگمان نافرمانی خدا کند »
۱۴۹	« اشتراك منافقین و گمراهان و شیطان در دعوت »	۸۱	باب عقوبت‌های سریع گناهان
۱۴۹	« تفسیر گفتار خدای تعالی : « ومن الناس من یعد الله علی حرف » »	۸۲	« هم نشینی با گمراهان »
۱۴۹	« کمتر چیزی که بنده بسبب آن مؤمن یا کافر یا گمراه شود »	۸۳	داستانی از هم نشینی در بنی اسرائیل
۱۴۹	« در اینکه بنی امیه در تعلیم ایمان آزاد گذاردند »	۸۴	معنای بدعت (در ترجمه)
۱۴۴	« ثبوت ایمان و اینکه روا هست خدا ایمان را بگیرد »	۸۵	با کس هم نشینی روا نیست
۱۴۵	« آنانکه ایمان عاریه دارند »	۸۶	با پنج کس هم نشینی مکن
۱۴۸	« نشانه ایمان عاریت »	۸۷	سه مجلس است که خدا آنها را دشمن دارد
۱۴۸	« سهودل و غفلت و فراموشی آن »	۹۰	باب اصناف مردم
۱۵۱	« در تیرگی دل منافق »	۹۰	مردم بر شش گونه هستند
۱۵۲	دلها بر چهار گونه یا بر سه گونه اند	۹۳	باب کفر
۱۵۳	باب در تغییرات حال دل	۹۵	تاریک الصلاة کافر است
۱۵۵	« وسوسه و حدیث نفس »	۹۷	کفر جلوتر از شرک بوده
۱۵۷	« اعتراف بگناهان و پشیمانی از آنها »	۹۸	شک درباره خدا و رسول موجب کفر است
۱۶۰	« پنهان داشتن گناهان »	۱۰۰	پیروی علی علیه السلام موجب خواری و نافرمانیش کفر است
۱۶۰	« کسیکه آهنگ کار نیک یا کار بد کند »	۱۰۳	باب اقسام کفر
۱۶۱	معنای حدیث : « من هم بحسنه ومن هم بسینة »	۱۰۳	« ستونهای کفر و شعبه های آن »
۱۶۳	باب توبه	۱۰۷	« صفت منافق و نفاق »
۱۶۵	معنای توبه نوح	۱۱۳	« شرك »
		۱۱۶	« شك »
		۱۱۹	داستانی از بنی اسرائیل
		۱۲۰	باب گمراهان
		۱۲۲	شبهه دراره درباره اهل سنت و جواب امام (ع)
		۱۲۶	باب مستضعف (و ناتوان در دین)

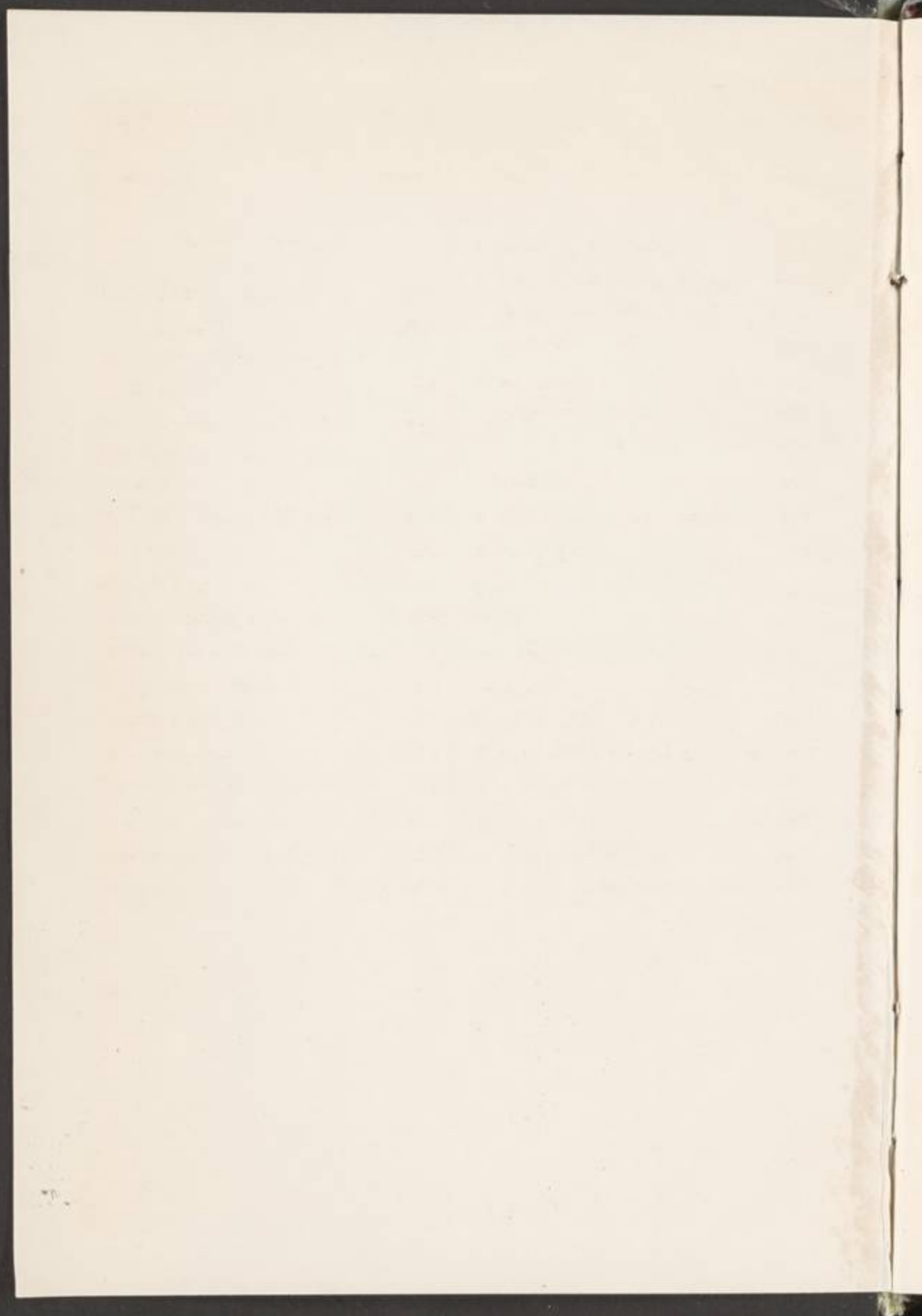
صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۳۰۶	ندارد و هیچ حسنه با کفر سود ندهد	۱۶۹	داستان داود علیه السلام و دانیال
	کتاب دعاء	۱۷۰	باب استغفار از گناه
			« در آنچه خداوند هنگام توبه بآدم
۳۱۰	باب فضیلت دعاء	۱۷۳	(ع) داد
۳۱۳	« اینکه دعاء سلاح مؤمن است	۱۷۵	« لمم (یعنی گناهان خرد و تسبک)
۳۱۵	« اینکه دعاء بلاوقضا را دفع کند	۱۷۸	« اینکه گناهان بر سه گونه اند
۳۱۷	« اینکه دعاء شفاء هر دردی است	۱۷۹	« شتاب در کفر گناه
۳۱۷	« اینکه دعاء مستجاب گردد	۱۸۲	داستانی از بنی اسرائیل
۲۱۸	چرا بسیاری از دعاها با اجابت نرسد ۱۱	۱۸۴	« تفسیر گناهان
	باب اینکه برای دعاء بمؤمن الهمام شود	۱۸۵	« نادر
۳۱۹	« پیش افتادن در دعاء	۱۸۶	« نادر دیگر
۳۲۱	« یقین با اجابت هنگام دعاء		رسول خدا (ص) در هر روز هفتاد بار استغفار
۳۲۱	« اقبال و توجه بدعاء	۱۸۶	میکرد
۳۲۳	« پافشاری و اصرار در دعاء		باب اینکه خداوند بواسطه عمل کننده
۳۲۵	« نام بردن حاجت در دعاء	۱۸۷	بلا را از دیگران دور کند
۳۲۵	« پنهان کردن دعاء		« اینکه نکردن گناه آسانتر از توبه است
	« اوقات و حالاتیکه امید اجابت در	۱۸۸	« استدراج و عافلگیر کردن
	آنها رود	۱۸۹	« حساب کردن عمل
۳۲۶	دعای یسقوب (ع) هنگام سحر بود	۱۹۷	چرا از مرگه گریزانیم ؟
۳۲۹	باب رجبت و رهبت و تضرع و تبتل	۱۹۸	روزگار دراز و کوتاه است و معنای آن
۳۳۳	« گریه	۳۰۰	باب کسیکه مردم را عیب کند
۳۳۴	همه چشمها در قیامت گریه کنند جز سه چشم		« اینکه مسلمان بآنچه در جاهلیت
۳۳۵	دستور تباکی کردن	۳۰۱	کرده مؤاخذه نشود
۳۳۶	باب ستایش پیش از دعاء		« اینکه توبه از کفر عمل پیش از کفر
۲۴۰	وجه اینکه گاهی دعا با اجابت نرسد	۳۰۳	را باطل نکند
۳۴۱	باب اجتماع برای دعا کردن	۳۰۳	« معاف شده گمان از بلا
	« عمومیت در دعا و برای همه دعا	۳۰۳	« آنچه از امت برداشته شده
	کردن		معنای برداشته شدن نسیان و خطا و طیره
۳۴۲		۲۰۴	و وسوسه و حسد
			باب اینکه هیچ گناهی با ایمان ضرر

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۲۴۳	«باب ثواب کسیکه بگوید لا اله الا الله»	۲۴۳	باب کسیکه اجابت دعایش بتأخیر افتد
۲۴۴	والله اكبر	۲۴۴	جهانی که در تأخیر اجابت دعا است
۲۴۵	«کسیکه بگوید: لا اله الا الله وحده»	۲۴۵	گاهی اجابت دعا تا بیست سال بلکه تا چهل سال بتأخیر افتد
۲۴۵	وحده	۲۴۷	باب ذکر صلوات در دعا و غیر آن
۲۴۵	«کسیکه ده بار بگوید: لا اله الا الله»	۲۵۱	صلوات را با صدای بلند بفرستید
۲۴۵	وحده لاشريك له	۲۵۲	چیزی در میزان سنگین تر از صلوات نیست
۲۴۵	«کسیکه بگوید: اشهد ان لا اله الا الله»		باب آنچه از ذکر خدا در هر مجلسی لازم است
۲۴۶	وحده لاشريك له و اشهد ان محمدا عبده و رسوله	۲۵۴	باب بسیار ذکر خدای عزوجل کردن
۲۴۶	باب کسیکه هر روز ده بار بگوید: اشهد ان لا اله الا الله وحده لاشريك له	۲۵۸	ذکر خدا کردن حد و اندازه ندارد
۲۴۶	تا آخر دعاء	۲۶۰	باب اینکه صاعقه بناگراصابت نکند
۲۴۷	باب کسیکه ده بار بگوید یا الله یا الله	۲۶۱	«سرگرم شدن بذکر خدا»
۲۴۷	«کسیکه بگوید لا اله الا الله حقا حقا»	۲۶۱	«ذکر خدا در نهان»
۲۴۸	«کسیکه بگوید «یار یارب»»	۲۶۳	«ذکر خدای عزوجل در میان غافلان»
۲۴۸	«کسیکه بگوید: لا اله الا الله مخلصاً»	۲۶۳	«تحمید و تمجید»
۲۴۹	«کسیکه بگوید: ماشاء الله لاحول و لا قوة الا بالله»	۲۶۵	«ذکر استغفار»
۲۴۹	«کسیکه بگوید: استغفر الله الذي لا اله الا هو.... تا آخر دعاء»		«سبحان الله، گفتن و «لا اله الا الله» و «الله اكبر»»
۲۴۹	«گفتار بامداد و شامگاه و ذکر پاره‌ای از تعقیبات نمازها»	۲۶۷	«دعا برای برادران دینی در پشت سر آنها»
۲۴۹	دعای جهت پیش از حورشید زدن و پیش از فروب و واجب بودن آن از نظر ظاهر حدیث و معنای حدیث	۲۶۹	«کسیکه دعایش باجابت رسد»
۲۵۰	باب دعاء هنگام خوابیدن و بیدار شدن	۲۷۲	«کسیکه دعایش باجابت نرسد»
۲۵۰	دعای احتیاج	۲۷۶	«نفرین بردشمن»
۲۵۱		۲۷۹	«ماهله»
۲۵۱			«آنچه خداوند خود را بآن تمجید کرده»
۲۵۱		۲۸۱	«ثواب آنکس که لا اله الا الله بگوید»
۲۵۱		۲۸۳	

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۴۰۹	باب کسیکه قرآن را بسختی یاد بگیرد	۳۱۴	هر که پیش از خواب صدبار قل هو الله بخواند
۴۱۰	« کسیکه قرآن را حفظ کند سپس فراموش کند »	۳۱۶	باب دعای هنگام بیرون رفتن از منزل
۴۱۲	« خواندن قرآن در خانه‌هایی که در آنها قرآن خوانده شود »	۳۱۷	شرح دعای : اللهم ارعضني لك اليوم
۴۱۳	« ثواب خواندن قرآن »	۳۲۰	دعای هنگام سفر
۴۱۴	« دستور بخواندن قرآن از روی آن »	۳۲۲	باب دعای پیش از نماز
۴۱۷	« شمرده خواندن قرآن با آواز خوش »	۳۲۴	« دعای دنبال نمازها »
۴۱۸	« کسیکه هنگام خواندن قرآن خود را بگش میزند »	۳۴۱	« دعا برای روزی »
۴۲۱	« مدت خواندن یکتخم قرآن »	۳۴۶	« دعا برای دین »
۴۲۲	« قرآن بد انسان که نازل شده بالا رود نه بدانسان که خوانند »	۳۴۶	« دعا برای رفع اندوه و سختی و غم »
۴۲۵	« فضیلت برخی از سوره‌ها و آیات قرآن »	۴۳۸	ودلتگی و ترس
۴۲۷	فضیلت سوره قدر ، و قل هو الله و آية الكرسي	۴۳۹	دعای یوسف که بدان از جای بیرون آید
۴۲۹	فضیلت سوره تکوین و حمد و فلق و ناس	۴۴۱	دعایی که حضرت صادق (ع) هنگام ورود بمنصور خواند
۴۳۱	آبانی از قرآن برای امان بودن از سوختن و غرق و دزدی	۴۴۳	دعایی که رسول خدا (س) در جنگه اجزاب خواند
۴۳۴	باب نوادر	۴۵۰	باب دعای دردها و بیماریها
۴۳۵	نزول قرآن مطابق مثل معروف « اياك اعني »	۴۵۷	باب حرز و تعویذ
۴۳۹	برخی از روایات که اشعار بتحریر دارد و معنای آنها در باور قوی و بعضی درباره تحریف قرآن از مترجم	۴۵۹	دستور برای امان بردن از زدن عقرب
۴۴۰	آیه آخر سوره کوه راه که بخواند هر ساعت شب بخواند بیدار شود	۴۶۰	از کیک
۴۴۳	حدیثی درباره مصحف علی (ع) و بعضی در پادرتی از مترجم	۴۶۱	« دعا ، هنگام خواندن قرآن »
۴۴۴		۴۶۳	« دعا برای حفظ کردن قرآن »
		۴۶۶	« دعا های کوتاه و مختصر برای همه »
		۴۶۸	حوالغ دنیا و آخرت
		۴۸۱	« دعاء ابوذر (ره) »
			کتاب فضل قرآن
		۳۹۴	آمدن قرآن در قیامت بصورت انبیاء
		۴۰۰	استشفاء بقرآن برای درد سینه
		۴۰۴	باب فضیلت آنکس که قرآن را بکار بندد

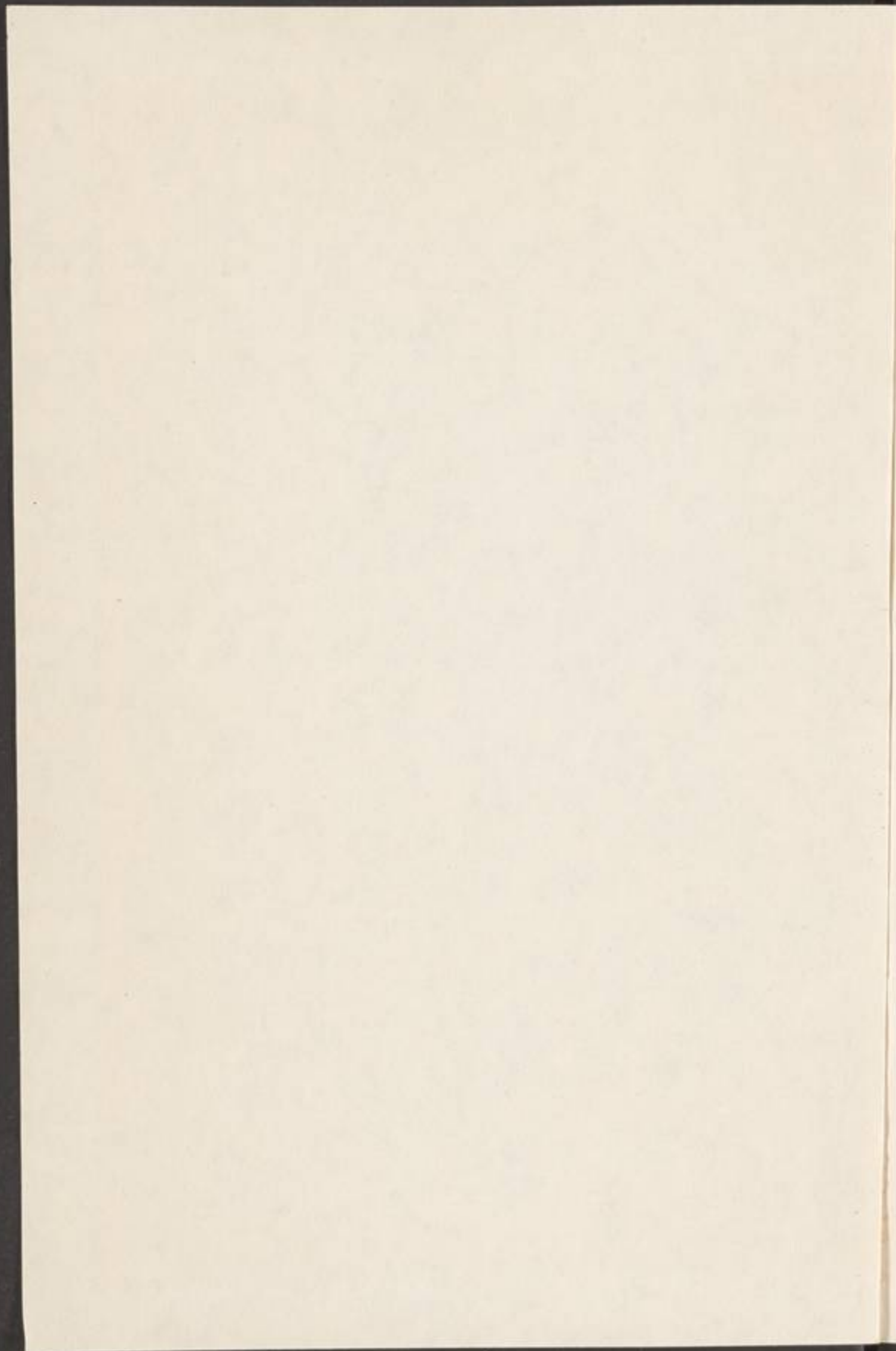
صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۴۶۹	باب نادر		کتاب معاشرت
۴۷۰	« عطیه زدن و جواب آن »	۴۴۷	باب اندازة واجب در معاشرت
۴۷۸	« لازم بودن احترام ریش سفید مسلمان »	۴۴۹	« خوش سلوکی با مردم »
	« گرامی داشتن شخص کریم و بزرگوار »		« کنیکه رفاقت و هم نشینی با او لازم است »
۴۷۹	« حق شخص وارد »	۴۵۱	باب کسیکه هم نشینی با او بد است
۴۸۰	« اینکه مجلسها امانت است »	۴۵۳	با پنج کس هم نشین مشو
۴۸۰	« سر بگوشی صحبت کردن »	۴۵۵	باب دوستی کردن با مردم
۴۸۱	« کیفیت نشستن »	۴۵۷	« آگاه کردن مرد برادر خود را بدوستیش »
۴۸۲	« تکیه بردن و روی پا نشستن »	۴۵۸	باب سلام کردن
۴۸۵	« شوخی و خنده »	۴۵۹	« آنکه باید آغاز سلام کند »
۴۸۶	« مؤمن مزاح است »	۴۶۲	« اینکه يك سلام بجماعت کافی است »
۴۸۹	باب حق همسایگی	۴۶۳	« و يك رد هم کافی است »
۴۹۱	داستان یعقوب و سبب بلای او	۴۶۴	« سلام کردن بزننها »
۴۹۲	دستوری برای آسوده شدن از آزار همسایه	۴۶۴	« سلام بر ساگر ملتها »
۴۹۳	باب حد همسایگی	۴۶۴	کیفیت حوالت سلام یهودی و مسیحی و مشرک
۴۹۴	« خوش رفتاری و حق رفیق در سفر »	۴۶۵	کیفیت دست دادن با کفار
۴۹۵	داستانی از هم سفر شدن علی (ع) با شخص ذمی	۴۶۷	باب نامه نوشتن با اهل ذمه
۴۹۶	باب نوادر	۴۶۸	« چشم پوشی و گذشت »
۴۹۸	« در کیفیت نامه نگاری »		
۴۹۹	« نهی از سوزاندن کاغذهای نوشته »		

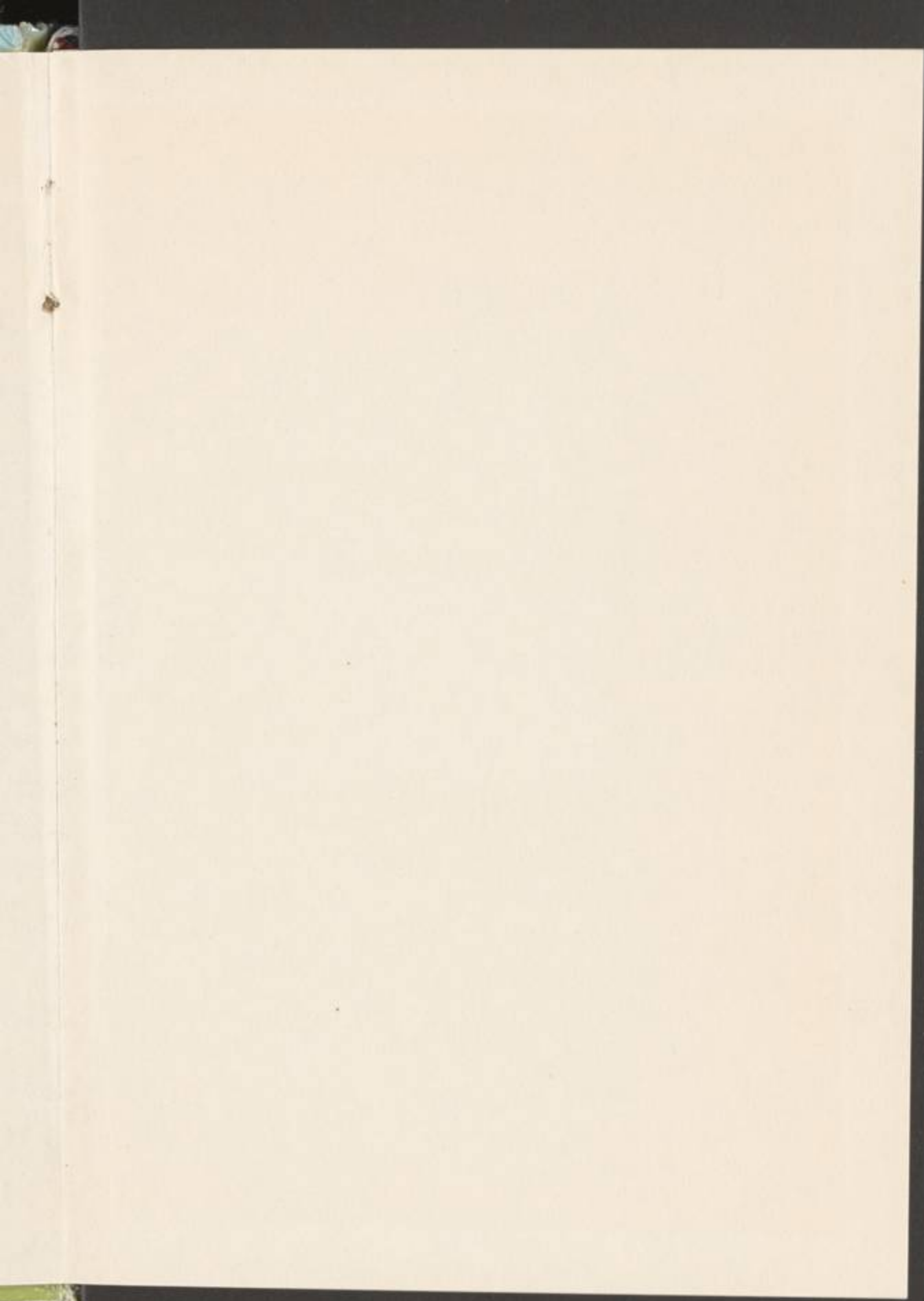
کتابخانه حضرت قائم (ع) تا سیس ۱۳۶۱ منطقه ()

ردیف	عنوان	ردیف	عنوان
۴۷۸	باب نایب		
۴۷۹	۵ عطیه زدن و جواب آن	۴۷۷	باب انداز و واجب در معاشرت
۴۷۸	۶ لازم بودن احترام پریش بجهت مسلمانی	۴۷۹	۷ خوش سلوکی با مردم
	۷ گرامی دانستن شخص گرام و		۸ گنجه رفاهت و هم نشینی با او
۴۷۹	بزرگواری	۴۸۱	لازم است
۴۸۰	۹ حق شخص وارد	۴۸۲	باب گنجه هم نشینی با اولاد است
۴۸۰	۱۰ اینکه مجلسها امانت است	۴۸۰	با بیگ کریم سر شو
۴۸۱	۱۱ سرنگوشی صحیحتر کردن	۴۸۲	باب دلدنی کردن با مردم
۴۸۲	۱۲ کیفیت نشستن		۱۳ آنگاه که روز مرد برادر خود را
۴۸۳	۱۳ تکیه بر دست دادن در وقت یا نشستن		بناستیش
۴۸۵	۱۴ شوخی و خنده	۴۸۸	باب سلام کردن
۴۸۶	۱۵ زمین براج است		۱۶ آنگاه باید آغاز سلام کند
۴۸۶	باب حق همسایگی		۱۷ آنگاه يك سلام بجماعت کافی است
۴۸۷	۱۸ آستان بطون و است الا او	۴۸۳	۱۸ يك روز هم کافی است
۴۸۷	۱۹ مشرفی بران آسوده شدن از آداب مشایخ	۴۸۴	۱۹ سلام کردن بزنهار
۴۸۶	باب حد همسایگی	۴۸۴	۲۰ سلام بر سالار عیالها
۴۸۶	۲۰ خوش رفتاری و حق رفیق در سفر	۴۸۵	۲۱ کیفیت جواب سلام بدهی و بیسی و مفردی
۴۸۶	۲۱ دانشان افسوس خوردن بمر (ع) یا شدن امن	۴۸۷	۲۲ کیفیت مسواک با کفایت
۴۸۶	باب نوازد	۴۸۸	باب نامه نوشتن با اهل ذمه
۴۸۸	۲۲ در کیفیت نامه نگاری	۴۸۸	۲۳ چشم پوشی و گنجهت
۴۸۸	۲۳ تهنیت از سوزاندن کاشانهای نوشته		

کتابخانه حضرت قائم (ع)
تاسیس ۱۳۶۱ منظرته

**Elmer Holmes
Bobst Library**

**New York
University**

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

قیمت دوره ۱۱۰۰ ریال